Delapart de Monsieur de Baluze

M

Digitized by Google

DE MATERIIS
TRIBVNALIVM
S. INQVISITIONIS

SEV DE REGVLIS MVLTIPLICIBVS

Pro Formando quouis eorum Miniſtro, præſertim Conſultore

PRAEMISSIS XIII. PROLEGOMENIS

DE ORIGINE ET PROGRESSV

DICTORVM TRIBVNALIVM,

Opus, tùm eorumdem, & quorumlibet Tribunalium Iudicibus, ac Miniſtris, tùm moralis Theologiæ, & Iuriſperitiæ Profeſſoribus valde vtile.

A V C T O R E

R. P. SEBASTIANO SALELLES

De Societate IESV, Hiſpano ex Regno Valentiæ, S. T. P. & Tribunalis Melitenſis per Annos quadraginta aſſiduo Conſultore;

Ad Illuſtriſs. & Reuerendiſs. Dominum

D. HIERONYMVM FARNESIVM

Archiepiſcopum Patracenſem, almę Vrbis, eiuſq; Diſtrictus Gen. Gubernatorem.

ROMAE, Ex typographia Io. Petri Collinij. M. DC. LI.

Sumptibus Ioannis Antonij Bertani, Sub ſigno Gryphi.

SVPERIORVM PERMISSV.

13.21. I.20

AD ILLVSTRISS., ET REVERENDISS. D.

D. HIERONYMVM FARNESIVM

ARCHIEPISCOPVM PATRACENSEM,

Almæ Vrbis, Eiuſque Diſtrictus Gen. Gubernatorem.

EA eſt Diuinæ ratio Prouidentiæ, vt quandocunque contra Chriſtianam Rempublicam Hœreſis exoriatur, falſiſque on uſta Dogmatibus ſuis vndecunque ſerpens virus effundat; dum in terris furore debaccathur inſano, contra eam calamum acuant in gladium, atramentum vertant in ſanguinem. papyrum in vmbram mortis enucleatè Scriptores pro tuenda Eccleſiæ veritate commutent: hinc fuit vt contra Valentinum olim Irænei non fuco delinita ſed argumentis armata in terrarum orbe perorauerit Eloquentia, contra Arrium Rethorum arma exonerauerit Athanaſius; contra Pelagium cum immortali laude tonuerit Auguſtinus contra Iconomachos dimicauerit Seniétiarum grauitate Damaſcenus; contra Albigenſes ſapientia; & vitæ ſanctimonia non ſine triumpho decertauerit Dominicus; plurimos nõ e numero huiuſmodi magni põderis auctores. Ignatium tamen anteacti ſæculi ſilentio non prætereo Societatis Ieſu inſtitutorem inter Cæleſtes cooptatum apud hominum memoriam maxima commendatione ſpectabilem quia ipſe ad tollendam e medio perfidiam Hæreticorum, & ad peſſumdandos male de Ortodoxa fide ſententes ſuum ordinem excitauit, vt contra huius generis hoſtes ille bellum indeſinenter indiceret, quique eum profiteretur contra eos indefeſsè pugnaret. hinc eſt vt ſui Ducis anteſegnani veſtigijs inſiſtens P. Salelles omnis diſciplinarum generis refertiſſimus Hæreticæ prauitatis hoſtis acerrimus quadraginta annorum interuallo in Inſula melitenſi Conſultoris accuratè prouinciam ſanctæ Inquiſitionis aggrediens & vt tẽpus quod ſupererat publicę inſeruire vtilitati de rebus ad hoc ſãctũ Tribunal idonee ſpectãtibus ingens opus elaborauerit ſuper Theologica incude confectum, atque ad illud enixè moliendum acutè Dialectica doctæ morum Philoſophia, eruditè tam Cæſarei quam Pontificij Iuris peritia allaborarunt; cuique malis artibus officere nequit Inuidia ſed famulatur ingenium, proficuumque laborem Inquiſitorum approbauerit auctoritas, redditum auſpice Deo meis manibus tanti viri monumentum in typorum lucem emittere non dubitaui; mihi autem opus erat, vt ei lumen ſplendidius impertirem vt in eius veſtibulo tuum nomen præponeretur, quod ei lucem donaret, atque patrocinium, quare tuorum inſpectione meritorum ipſe commotus, deque tua benignitate cõ-

ſiſſus

ſiſſus illud pluribus ex cauſis tibi conſignandum exiſtimaui preſertim ob Farneſiani generis nobilitatem ad hæc vſq; tempora tot ſæculorum reuolutione traductam, Heroum gloria florentem, Ducum ſplendore Sereniſſimam, Purpuratorum Patrum dignitate cæteris eminentem, denique Pontificis triplici Regno venerabunde tremendam, & ob ea animi ornamenta quæ te reddunt apud exteras gentes ſine aſſentatione conſpicuum prorſus ea ſunt, quas excolis in mentis arce virtutes, Iuſtitia Sapientum exiſtimatione Regina, fortitudo, qua ſenſus coerces rationis effroenes, in aduerſis tolerantia qua pectoris robur ſemper oſtendis æquales, Conſtantia, qua in ſuſcepto conſilio perſiſtis immotus, Charitas qua cunctos amplecteris, Humanitas qua homines tibi deuincis inuitos, eoſque Clementiæ lacte depaſceris, vitæ Candor, ex omni parte mores aureos plane tuos illuminans quas dotes corporis animique radiantes bene nouit Vrbanus octauus qui te inter vtriuſque ſignaturæ Referendarios adſcripſit, & inter Archiepiſcopos deſignauit teque Nuntium apud Heluetios deſtinauit, apud quos lumina non pauca tuæ emicuere prudentiæ & plura nituere ſigna pietatis teque Romam regreſſum Congregationis Regularium à ſecretis denunciauit, Demum INNOCENTIVS X. P. O. M. rerum à te præclare geſtarum animaduerſione detentus te inter Patres ſanctę Inquiſitionis adnumerauit quę potiſſima cauſſa fuit cur prę ceteris tuę amplitudinis titulo librum inſignirem e quo poſſis quantum ipſe velis haurire ſapientię veniã fortaſſe merebitur ea quã habeo erga te obſeruantia, & quamuis certo ſciam te grauioribus curis eſſe diſtractum, dum enim Vrbem moderaris tuis obſequentem imperijs ad ſtudia tempus minime ſortiri idoneum vt tibi proſpiciam trado ſcriptorem plures facilitate quæſtiones & breuitate ſoluentem, tu interim illum libenter excipe tanquã obſequij famulantis indicium licet exiguũ quod ſi non explet officium ſaltem vt cum Symmacho loquar conteſtatur affectum.

Humillimus, & obſeruantiſsimus ſeruus

Ioannes Antonius Bertanus.

INDEX
RERVM NOTABILIVM, QVAE IN HOC PRIMO TOMO OPERIS CONTINENTVR

A

Abſolutio.

ABSOLVI an poſſit quis à reſeruatis petita, & non obtenta facultate Superioris lib.2. cap.1.reg 166.n.289.

Abſolui an poſſit moribundus à quouis Sacerdote, Parocho præſente. ibid n.299.

Accuſatio, & accuſans.

Accuſatio quomodo differt, à denunciatione. lib.1. cap.25. reg. 152. à n.17.

Accuſationis definitio lib. 2. cap.1. reg.167. n.308. Modus procedendi per viam accuſationis in Trib. Inquiſitionis olim fuit in vſu.ibid. n.309. Hodie raro admittitur.ibid. n.311.& 319.

Si inſtet accuſator tenentur accuſationem recipere Inquiſitores. ibid.n.311.

Quando accuſator, vel teſtis falſus eſt puniendus pœna talionis. ibid. n.315.

Accuſator non eſt facile audiendus, ſi poſt accuſationem velit reſilire ab accuſatione. ibid.n.315.

Accuſare in cauſis fidei poteſt quiuis,etiam inimicus,ibid. n.318 ſed eius dictum non probat. ibid.

Accuſatoris munus hodie exercet Promotor Fiſcalis. ibid. n.320.

Accuſationis forma in cauſis fidei ſēper fieri debet in ſcriptis, & cum iuramento, quod non fiat malitioſe. ibid. n.322.

Accuſatio ſi fiat verbo, ſed à Notario in ſcriptis redigatur, valida erit. ibid.n.323.

Accuſator non debet exprimere diem, & locum commiſſi criminis, niſi reus requirat, & Inquiſitor ita iudicet expedire. ibid.n.324.

Quid ſi delictum ſit punibile certa die, & hora, tenebitur accuſator declarare diem.lib.2.cap.1.reg.169.n.357.

Accuſans niſi probet, ſubijcitur pœnæ talionis.lib.1.cap.25. reg.152 n 30.

De accuſatione. Vide etiam delicti Inquiſitio.

Acatius.

D. Acatius dubium eſt an fuerit Epiſcopus Melitenſis. Proleg.10.n.9.

Actus, & Actio.

Actus fidei. Vide, Fidei actus.

Actiones humanas non eſſe omnes peccata,vt volebat Lutherus, de Fide eſt. lib.1.cap.11.reg.89.n.20.& ſeq.

Actus amoris ſupernaturalis an elici poſſit de potentia Dei abſoluta per ſolam cognitionem naturalem. lib. 2 cap.1.reg.164.n 91.

Actus ſupernaturalis charitatis,an haberi poſſit ſine actu fidei. ibid.n.93.

Adam.

Adam fuit primus inquiſiens. Prolegom. 1.n.6.

Adrianus.

Adrianus VI. Summ. Pontif. ante aſſumptionem ad Petri cathedram fuit ſextus Inquiſitor Generalis in Regnis Aragoniæ, Valentiæ, Siciliæ, & Caſtellæ. Proleg 4.n.5.

Aduocatus.

Aduocatus Fiſcalis. Vide. Promotor Fiſcalis.

Aduocatus ſemper eſt dandus ab Inquiſitore pro defenſione reorum, quando delictum eſt dubium, vel negatur à reo. lib.1,cap 5.reg.42.n.27.

Qualis debet eſſe Aduocatus. ibid.n.29.

An præter Aduocatum debeat dari etiam Procurator. ibid. n.30.

Seruanda in hac re cuiuſq Tribunalis conſuetudo ibid.n.31.

Aduocare pro hæretico quando liceat.lib.1.cap.12.reg.105 n.236.

Aduocatus. Vide v. Receptatores & v. Reus.

Ætas.

Aetas Inquiſitorum debet eſſe ex Iure.40. annorum. Epiſcopi verò, ſicut, & Inquiſitorum Hiſpaniæ, & Commiſſarij annorum. 30 lib.1.cap.2.reg.13.

Si ſecus fiat, inualida erit electio, niſi fiat à Papa. ibid.

Ægyptiana.

Ab Ægyptiana, vulgo Zingara an, & quando ſit mortale petere prędictionem de bona, aut mala fortuna.lib.1. cap.14 reg.118.n.167.

Æquiuocatio.

Aequiuocatione an vti aliquando poſſit interrogatus iuridice. lib.2.cap.1.reg.166.n.261.

Aeromantia.

Aeromantia quid ſit. lib.1.cap.14.reg.114.n.72.

Affectio.

Affectio pia quomodo diſtinguitur à charitate, ſtudioſitate, obedientia, & virtute Religionis. lib 1.cap.8.reg.70. n.104.& ſeq.

Albigenſes.

Albigenſes impugnantes Eccleſiam in Gallia expugnantur. Proleg.3.n.4.

Alphonſus.

D. Alphonſus Manriquez ſeptimus inquiſitor Generalis pro Regnis Hiſpaniæ. Proleg. 4. n.5.

Alphonſus Imperator priuilegia concedit Inquiſitoribus Siciliæ. Proleg.7.n 9.

Aloyſius.

D. Aloyſius de Aliaga vigeſimus Inquiſitor Generalis. Proleg.4 n.6.

Andreas.

D. Andreas Paceus vigeſimus primus Inquiſitor Generalis. Proleg.4.n.6

Fr. Andreas Ros primus Inquiſitor Regni Valentini.Proleg. 5. n.5.

Antonius.

D. Antonius Capata vigeſimus ſecundus Inquiſitor Generalis. Proleg.4.n.6.

Fr. Antonius de Sotomaior vigeſimus tertius Inquiſitor Generalis. ibid.

Angelus.

In Angelis viatoribus fuit fides ſupernaturalis. lib.1.cap.8. reg.72.n.131.& lib.2. cap.1. reg.164.n.50.

Angeli an fuerint creati in gratia? lib.2.cap.1.reg 164.n.51.

Angeli mali an ante peccatum habuerint gratiam? lib. 2. cit.n.52.

Angeli mali an peccauerint peccato ſuperbiæ? ibid.n.54.

Angelum Cuſtodem an omnes viatores reprobi habeant? ibid.n.53.

Angelus Cuſtos an dici poſſit, quod habeat maiorem curam noſtri, quam ipſe Deus? ibid. n.55.

Anima Purgatorij.

In animabus Purgatorij eſt fides ſupernaturalis.lib.1.c.8.regul.72. n.132.

Apoſtoli.

Apoſtoli omnes fuere Inquiſitores fidei? proleg.1. n.42. & 43. & proleg.10.n 4.

Apoſtoli aliquem actum iuriſdictionis exercuerunt in infideles. Proleg.2.n.7.

Apoſtoli Concilia celebrarunt ad decernendas res fidei. proleg.2.n.8.

Apoſtolis quomodo conceſſum fuerit donum linguarum? lib.2.cap.1.reg 165.n.240.

Appellatio.

Appellatio non datur ab vltima ſententia ſupremi Tribunalis Hiſpani. proleg. 4.n.3.

Appellatio concedenda reis in cauſa fidei, vt ſit validus proceſſus. lib.2.cap.1.reg. 161.n.13.

Apelles.

Apelles docebat vnumquemque in ſua fide relinquendum. lib 1 cap.1.reg.1.n.9.

I N D E X

Apoſtatæ, & Apoſtaſia.

Apoſtatæ propriè quinam ſint? lib.1.cap.13.reg.106. n.5.
Apoſtata eſt, qui ex parte à fide recedit lib.1.cap.13.regul. 107. à n.27 vſque ad 34.
Apoſtatæ à religione, quinam ſint? lib.1.cap.13.regul.108. num. 52. & 57.
Apoſtatæ, non ſunt nouitij ſi habitum relinquunt,& à religione diſcedunt. ibid.n.58.
Apoſtata non eſt, qui habitum dimittit, quem longiſſimo tempore ex deuotione, vel voto portauit, ibid.n 59.
Apoſtatam eſſentialiter conſtituit fuga à religione cum animo, & intentione non redeundi ad illam, ibid.n.62.
Apoſtata quomodo differt à fugitiuo? ibid.num.63.& 64.in Apoſtatam religioſum poſſunt procedere Inquiſitores. ibid.num.73.& ſeq.
Apoſtata,& Apoſtaſia à Clericatu eſt cum dimittitur habitus ab eo, qui habet ſacros Ordines,& tranſit ad ſtatum ſæcularem, cum animo non amplius reuertendi ad proprium ſtatum lib.1.cap.13.reg.108.n.69.70.71.
Contra hos apoſtatas poſſunt procedere Inquiſitores, ſiue clam, ſiue palam ducant vxorem. ibid.n.72.& ſeq.
Apoſtaſia late, & ſtricte ſumpta quid ſit? lib.1.cap.13. reg. 106. n.4.5.9. & ſeq.
Apoſtaſiæ tres ſpecies ſunt. à religione, ab obedientia, à fide, ibid. n.12. & 13. quomodo inter ſe differant hæ tres ſpecies? ibid.reg.107 n.36 & ſeq.
Apoſtaſia à fide quid ſit? lib.1.c.13.reg.107. à n.19. ad 27.
Apoſtaſiæ circumſtantia aperienda eſt in confeſſione, ſiue mutet ſpeciem infidelitatis, ſiue non, ibid.n.37.38.39
Apoſtaſia non eſt ſpecies infidelitatis, ſed circumſtantia, ibid. n.36. & 37.
Apoſtaſiam excuſat ignorantia, etiam affectata, & coactio, & qualis coactio? ibid. n. 40. ſed coactio non excuſat à peccato, ibid.n.46
Ad Apoſtaſiam à religione non eſt neceſſarium dimittere habitum, lib.1.cap.13.reg 108.n.61,
Apoſtaſia à religione quid ſit? ibid.n.52.& 57.

Arrius.

Arrius, & Sabellius damnati in Conc.Nicæno, prol.n.17.

Arnaldus.

Arnaldus Abbas Ciſtercienſis, & non S Dominicus videtur fuiſſe primus Inquiſitor Gñlis fidei, proleg.3 n.9.10. & 11. & lib.1.cap.2.reg 9 n.4.
Arnaldus Albertinus primus Trinacriæ Inquiſitor laudatur, proleg.4.n.7

Arragonenſe Tribunal.

Arragonenſis Tribunalis fidei origo, proleg.5.n.3. Vide ver. Tribunal.

Aruſpicium.

Aruſpicium quid ſit? lib.1.c 14.reg 114.n.72.

Ars notoria.

Ars notoria quid ſit? lib.1.c.14.reg.120.n.218. & ſeq.
Ars notoria pertinet ad Magiã ſuperſtitioſam, ibid.n.221

Arma.

Arma, equos, &c. transferentes ad infideles, vel hæreticos ſubijciuntur Inquiſitorũ iuriſdictioni, li.1.cap.20.reg. 150 n.156. quomodo ſunt puniẽdi? ibid.n.157. excipe niſi talis tranſlatio fiat negotiationis cauſa, ibid.nu.158.

Aſſeſſores.

Aſſeſſores Tribunalis Melitenſis per ordinem numerantur prol. g.13. poſt Inquiſitores.
Aſſeſſoris munus quid ſit, qui, & quibus virtutibus præditus eligendus ſit a nouo Inquiſitore, lib.1.cap.5.reg.38
Aſſeſſor eſt diſtinctus à Conſultoribus in Melitenſi tribunali, & Vrbis, non autem in Siculo, & Hiſpano. ibid.n.4.
Aſſeſſor Melitenſis Tribunalis eligitur à S. Congregat. S.Officij Vrbis, ſicut etiam Promotor Fiſcalis, ibid.n.7

Aſtrologia.

Aſtrologia duplex; Naturalis, & Iudiciaria, lib.1. cap.14. reg.115.n.85.
Aſtrologia naturalis non eſt illicita, & quid contineat? ibid. num.86. & 88.
Aſtrologia eſt valde incerta, ibid.n.90.
Aſtrologia iudiciaria eſt omnino iure probibita, lib.1. c.14. reg.115. n 92.& 95.
Aſtrologia iudiciaria pactum ſaltem tacitum cum Demone ſupponit, ibid etiam ſi tantum coniecturaliter prædicat. ibid.n.104 & ſeq.
Aſtrologia iudiciaria triplex eſt, Reuolutionum, Magiſterij natiuitatum, & electionum, ibid.n.99.& ſeq.
Aſtrologia iudiciaria an prohibita ſolum in foro externo, an ſimul etiam in interno? ibid.n.108. & 109.

Aſtrologus.

Aſtrologus prædicens futura maiori certitudine, quam naturaliter haberi poteſt an ſemper peccet mortaliter? lib.1 cap.14 reg.115.n.91. Peccat mortaliter ſi certo putat poſſe prædicere, quæ à libero arbitrio pendent, ibid. nu.92.
Aſtrologi, Augures dicuntur, explicatur Iſaias, lib.1.cap.14. reg.115.n.95.
Aſtrologis iudiciarijs, quæ pene impoſitæ? ib.nu.104.& ſeq. Aſtrologi iudiciarij poſſunt iudicare circa agriculturam nauigationem, & rem medicam, ibid.n.105. ſubijciuntur Inquiſitoribus, & Ordinarijs locorum, ibid n.106.

Attentio.

Attentio interna an ſit neceſſaria in recitatione horarum, & auditione Miſſæ? lib.1.cap.1.reg.166. n.267.

Auctor.

Auctoris in Societatem Ieſu ingreſſus, lib.1.c.5. reg.46.n.59

Auctoritas.

Auctoritas ſola diuina, & nullo modo humana ſufficit ad fundandam fidem, lib.1.cap.7.reg.56.n.67.

Augurium.

Augurium quid ſit, lib.1. cap.14.reg.114.n.76.

Auſpicium.

Auſpicium quid ſit? lib.1.cap.14.reg.114.num.75.

Auxilium.

Auxilia naturalis Ordinis, an ſint debita homini in ſtatu viæ lib.2 cap.1 reg.164.n.65
Materiam de auxilijs cenſurantes, aut impugnantes inquiſitorum iuriſdictioni ſubijciuntur, lib.1. cap. 20 reg. 150. num.181.

Auguſtinus

S. Auguſtinus tria optabat, & quæ? Proleg.10 num.1

B

Baroniſſa.

BAroniſſa de Florita ex genere Leonfante, & omnes fœminæ ex eius familia gaudent foro Sancti Officij? & cur? Proleg.7.num.21

Balthaſar.

Illuſtriſſimus Dominus Balthaſſar Cagliaris, Epiſcopus Melitenſis. Vide v. Melita.

Bartholomæus.

D. Bartholomæus Sebaſtianus Inquiſitor in Sicilia, propè fuit, vt concremaretur à ſaccentibus quibuſdam, Proleg. 7 n.21

Baptiſmus, & Baptizatus.

Baptiſmus recedente fictione, an conferat gratiam, lib.2 c. 1 reg.116.
Baptizatus inualidè ſi conſtat, non poteſt puniri ab Eccleſia lib.1.c.12 reg.100 n.148 & ſeq.

Bellum

Bellum inſtructum contra Albigenſes hæreticos, Proleg. 3 num.4

Bernardus.

Ex D. Bernardi familia aliqui adiuncti ſocij primo generali Inquiſitori, proleg.3 num.7, & 8 an illi primi Inquiſitores, ibid.num.10
Bernardus Cardinalis Presbyter tertius Inquiſitor Generalis proleg.3.n.10.& 11.prope finem.
D. Bernardus de Royas Inquiſitor generalis fidei, prol.4.n. 6

Belgium.

In Belgio nullo modo introduci potuerunt Inquiſitores fidei proleg.4 n.119

Beati.

Beati an aliquid mereantur, lib.2 cap.1 reg.164 n.77.

Beatificatio

Beatificatio quomodo differt à Canonizatione, lib. 1 cap. 7 reg, 65 n.269 Vide etiam v.Pontifex.

Beneficium

Beneficiorum fructibus priuantur, non emittentes profeſſionem fidei, &c. vide Fidei profeſſio.

Bigamia, & Bigamus

Bigamia eſt miſti fori ex iure, lib.1 cap.20 reg.149.n.104
Bigamos hodie ſoli Inquiſitores puniunt, vbi non viget conſuetudo contraria, ibid.num.105
Bigami qui dicuntur, ibid.n.102.& à num.110.
Contra Bigamos proceditur, vt contra ſuſpectos de fide, ibid n.111.
Quid ſi Bigamus contraxit matrimonium cum prima, & ſponſalia de futuro cum ſecunda? ibid.n 113
Non eſt de fide ſuſpectus, qui ſponſalia cum duabus contraxit, etiamſi vtramq; cognouit, ibid.num. 115.
Bigami qualiter ſint ſuſpecti de hæreſi, & quomodo ſint expediendi. ibid.à num.116
Bigamiã conſulens punitur eadẽ pęna, ac bigamus, ib.n.124
Contrahens cum ſecunda vxore ob rationem apparentem de morte primæ ab Ordinario eſt puniendus, ibid.n. 127 ſed debet præcedere delicti probatio, ibid.n.128

Blaſ-

A

Digitized by Google

RERVM NOTABILIVM.

Blaſphemia, & Blaſphemus

Blaſphemia latè ſumpta, quid ſit, lib.1. cap. 18. reg. 137. num.10. & 11.

Blaſphemia ſtrictè ſumpta quid? ibid num.7 12.& ſeq.

Blaſphemia diuiditur in formatam, & informem, ibid.n.25. & in ioternam, & externam, n.26.in hæreticalem,& non hæreticalem,ſeu ſimplicem,n.28.& ſeq.exempla blaſphemiæ hæreticalis, ibid. nu.32.& ſeq.

Blaſphemia ex ſuo genere peccatum morrale eſt, lib.1. c.18 reg.138. num.42.

Blaſphemia poteſt eſſe peccatum veniale, vel nullum, ob ioaduertentiam,vel ex nimia irę paſſione, ibid.n.40.&41.

Blaſphemia eſt, per iocum pudenda Chriſti nominare, vel Sanctorum, ibid.n.46.excipe quaodo iocus talis eſſet,qui auferret omnem irreuercntiam, ibid.

Ao ſit blaſphemia dicere de aliquo Sancto, non vt Sanctus eſt, fuiſſe ſatorem, vel quid ſimile? ibid. num.45.

Blaſphemiæ prauitas cognoſeitur ex pœois,quibus punitur quæ numeraotur, ibid. n.52. Item ex legibus quibus prohibetur, ibid.n.48.59. & 60. & reg.149 n.106.& ſeq. Item ex virtutibus quibus oppooitur, lib.1. c.18.n.54.& ſeq.

Bulla Iulij III. cootra blaſphemos eſt ſolum pro Vrbe Roma, ibid. reg.139. nu.66.

Blaſphemiæ hæreticales, vel ſapieotes hæreſim quænā ſint? & cur ſic dictæ? lib.1.c.18.reg.139. à num.72. ad 83.

Blaſphemia hæreticalis noo ſemper eſt cooiuncta cum hæreſi, vel infidelitate, ibid.num.75. & ſeq.

Blaſphemia hæreticalis non eſt renegare Sanctos. ibid.n.48. nec cum dicitur renego talem, niſi per ly talem, intelligeret Deum, ibidem oum.85.

Blaſphemātis animus ex cōiecturis cognoſci poteſt,ib.n.87

Afferuntur aliqui modi loquendi continentes blaſphemiā hæreticalem, ibid. à num.88. ad 92.

Al diſpetto di Dio, an ſit blaſphemia,& vtrum hæreticalis & ſimplex? ibid. à num.93. ad 97.

Puo far Dio,quando cōtioet materiā hæreticalē,ibid.n.98.

Dicere quod aliquid ſit verum,ſicut eſt verus Chriſtus,vel Deus, an ſit blaſphemia? ibid. num.100.102.103.

Dicere ſic futurum erat,an ſit modus loquendi ex ſe malus? ibid. num.103.

Blaſphemiæ omnes per ſe ſunt eiuſdem ſpeciei, ibid.nu.105.

Non verbis,ſed factis pugione,v.g. inſultās B.V.aut alicuius Sācti imaginē puoieodus eſt,vt hæreicus. ibid.n.109.110.

Bononienſis Inquiſitor.

Bolonien. Inquiſ. quomodo procedat in cauſis fidei prol.8. n.12.

Bracarenſis Eccleſia.

Bracaren.Eccleſia tenet primatam inter Eccleſias Hiſpaniæ. prol.6.n.2.

Breues Apoſtolici.

Breues Apoſtolici ad Inquiſitores Meliten. prol.11. & 12.

C

CAin an dicendus ſit hæreſiarcha? proleg.1.oum.11.

Camillus.

Fr. Camillus Campegius non ſibi cohęret circa primum Generalem fidei Inquiſitorem, proleg 3.num.51.

Catholicus.

Catholici titulum, quando primum ſortiti ſunt Reges Hiſpaoiarum? proleg.4. nu.n.2.

Carolus V.

Carolus V. Imperator confirmauit priuilegia Ioquiſitoribus Siculis conceſſa,& alia cōceſſit de nouo,prol.7.n.12.& 13.

Carolus V. quas conditiones appoſuit Equitibus Hieroſolymitanis pro Inſula Melita, proleg.10.num.14.

Carolus V. vide verbo Oblatio.

Cauſa Fidei.

Cauſæ fidei exercitę in Inſula Melitenſi, prol.10.nu.22.& 23.

Cantica.

Cantica Canticorum ſenſus ſpirituales, & non ſenſuales cōtinent. proleg.13 ou 0.7.

Cancellarius.

Cancellarij omnes Meliten.Tribunalis numerātur, prol.13. in fine.

Capitanei.

Capitanei omnes Tribunalis Meliten. numerantur, prol.13. in fine, quod eorum munus? lib.1. c.5.reg.44.Vir nobilis eligitur in Hiſpania, ibidem num.40.

Catechumeni.

Catechumeni abſolute non ſubduntur Eccleſiæ poteſtati,ac iuriſdictioni, lib.1.cap.1.reg 5.

Capitulum Sede vacante.

Capitolum Sede vacaote habet iuriſdictionem ordinariam in cauſis fidei contra ſubditos Diœceſis, lib.1.cap.13. reg. 23. quid contra exemptos? ibid.

Nomioe Sedis Vacantis, quid veniat? ibid.

Nō ad Capitulū,ſed ad Vicariū ſpectat executio,ibid.n.38.

Canonizatio.

Canonizatio quomodo differt à Beatificatione, lib.1. cap.7. reg.65. num.255. Vide etiam verbo Pontifex.

Carminatrices.

Carminatrices, ſeu enſalmatrices an ſint ſuperſtitioſæ? lib.1. cap.14. reg.121.à oum.240.

Caro.

Carnes, qui comedunt diebus prohibitis, quando cognoſci poſſunt ab Inquiſitoribus? lib.1. c.20 reg 150.n.141.

Carcer.

Carcer quid ſit? lib.2. cap.6. reg.189. ou 3.6. & 7.

Carcer alius ad cuſtodiam, alius ad pœnam, ibid.num.10.

Carcerē ad pœnā ius Canonicum tantum,infligit,ibid.n.13.

Carcer ad cuſtodiam multiplex pro multiplicitate delicti, ibid. num.14.

Carceres publicos cōſtruere poſſunt ſoli Prioeipes, & Magiſtratus,ſiue Eccleſiaſtici, ſiue laici, qui habent merum imperium. Item Epiſcopi, & Inquiſitores ad cuſtodiendos delinquentes contra fidem,ibid. a oum.16.

Carcerum multitudo omnibus Tribuo. eſt oeceſſaria, & ita habet vſus,lib.2.c.6.reg.190.n.21.24.& 25.ſe præcipue Inquiſitoribus, & cur? ibid. num.30. & ſeq.

Carcerum rigor vehemens cauendus, ibid.oum.28.

Carceres ſere centum habet aliquod Tribunal, ibid. nu.37.

Carceres ſeparatos pro inquiſitis cōtra fidē hodie ſoli Inquiſ. habent,olim de iure concedebatur Epiſc.ibid.n.38.& ſeq.

Carcerum Cuſtodes.

Carcerum cuſtodes aſſignare debet, qui poteſt carceres cōſtruere,ex iure, lib.2.c.6.reg.191.num.40.& 42.

Idē cōceditur Ioquiſ.& ex iure canonico etiā Epiſ.ibid.n.43.

Carcerarium vnum,ſoli Ioquiſitores hodie aſſignant pro cuſtodiendis inquiſitis contra fidem, ibid. num.45.

Carcerum cuſtodes in Hiſpania eligit Inquiſitor generalis pro ſingulis Prouiocijs, ibidem.

Carcerum cuſtos qualis eſſe debet? ibid nu.47. quales eius miniſtri, ibid.num.49.

Carcerū cuſtodi præſtandū eſt iuramentū,&quod ibid.n.50. & ſeq. ſi iuramentum violat eſt puniendus, ibid. num.53. Vide etiam verbo ſequenti.

Carcerati, & Carceratio.

Carcerati pro cauſis fidei, ne fugiant ſi opus eſt,cuſtodiendi ſunt compedibus,lib.2.c.7.reg.198.nu.127.& 128.

Tenetur cuſtos eos quotidie viſitare, ib.n.129.& Inquiſitor bis in menſe perſonaliter,ibid.num.131.ad 134.

Carceratus in S.Officio ſi fugiat,ob ſolam fugam non manet conuictus, ibid. nu.135.& 136. ſi non compareat poſt citationem,cōdemnaodus vt apoſtata,vel hæret.ibid.n.137

Si compareat puniendus pœna arbitraria, & quidem mitiori ſi fugit non fracto carcere, ibid. num.137. & 138.

Carceratio reorum præſertim vero delinquentiū cootra fidē cōtinuaoda eſt quoad eorum cauſa fuerit expedita, lib.2. c.7.reg.197.n.102 & 103. & à n.105, vſque ad 108.

Carceres mutaodi infirmis, & quomodo, ibid.n.107.& 108. at non ſaois.

Carceratis pro rebus fidei concedendus eſt confeſſarius etiā ſi noo ſint ægroti,ibid.à o 109. ad 129. quomodo ſe debet habere io tali caſu confeſſarius,& de quibus eſt monēdus ab Inquiſitoribus? ibid. à num.113. vſque ad 119.

E carcere noo ſunt delinqueotes extrahendi ad audiendum ſacrum, vel diuioum Officium. ibid. à n.120. ad 123. Vide etiam verbo ſequenti.

Captura, & Carceratio.

Ad capturam rei ſtatim deuenire debet Inquiſitor omiſſa citatione, vbi eſt periculum fugæ, quod regulariter eſt timeodum. lib.2.cap.7. in procem libri n.1.

Captura,& carceratio delinquentis contra fidem à ſolis Inquiſitoribus, vel de ipſorum mandato fieri debet, ne ſit illicita, & iniuſta, ibid. reg.192.0.4. & à n 7. ad 12.

Quomodo puniendi, qui priuati carceris crimeo committunt, ibid. num.13.

Capi poteſt à quauis etiam priuata perſona reus cōtra fidē,& carcerari cū in flagraoti crimine reperitur.ſed eo animo, vt ad Inquiſitorem, vel iudicem deferat, ibid. à n.15. vſq. ad 21. ſed noo poteſt detinere vltra 20. horas, ibid nu.18.

Recenſeotur caſus in iure expreſſi, quando id licet priuatæ perſonæ, ibid. num:18.19.& 20.

Hæreticus cogoitus licet non io flagrāti reperiatur,poteſt, imo, & debet à quauis perſona priuata capi modo explicato, ibid. oum.21. & ſeq.

Ad capturam, & carcerationem delinquentium debent

præcedere legitima indicia, lib 2.c.7.reg.193.nu.25.& 29. multo magis ſi ſit delinquens contra fidem, ibid.num.30.
Captio, & carceratio iniuſta erit ſi non fiat, præcedentibus legitimis indicijs, ibid. num.31.
Inderdū ſine his indicijs poteſt capi, & quando, ib.n.32.ad 35
Legitima indicia ad effectum capiendi, & carcerandi quē cumq. reum, quænam ſunt, & vt plurimū prudētis Inquiſitoris iudicio relinqnitur ſtatuendum iuxta qualitatem perſonarum, & circumſtantiarum, ibid.à nu.36. ad 45.
Ad capturam perſonæ magnæ auctoritatis valdè nobilis, religioſi conſpicui, virtute litteriſue in caſu hæreſis nō procedatur inconſulta S. Congreg. Vrbis, ibid.n 36.37.& 38. excipe niſi adſit periculnm fugæ, vel infectioois, ibid.n.39
Capi poſſunt quilibet delinquētes in criminalibus, & ciuilibus in quouis loco profano, etiā in propria domo, & quidē in ciuilibus ex cōſuetudine, lib.2.c.7.leg.194.à n.44 ad 47.
Capi nullus delinquens in loco ſacro poteſt, ibid num.48.
Excipieodi aliquot caſus, quos excipit Gregorius Pont. xiv. ibidem à num.49.
Quid ſi capiantur in loco ſacro, ibid. n 48.
Quis poteſt extrahere à locis ſacris? ibid. num.51.
Hæreticis, & Apoſtatis non fauet locus ſacer, ibid.n.49.& 54. nec ſuſpectis de hæreſi, & proferentibus blaſphemias hæreticales, ibid. num.41.& 45.
Quid dicendum ex vi iuris antiqui? ibid.n.57. Iudæi, Pagani, Saraceni, & in caſibus in quibus contra ipſos procedere poſſunt Inquiſitores non gaudent Eccleſiæ, ſeu loci ſacri immunitate, ibidem num.59
Quid in alijs caſibus? ibid. num 61. & ſeq.
Carceratio delinquentium contra fidem vbique executioni mandari poteſt. ibid. num.63.
Carceres grauiores, vel minus graues pro perſonæ, & delicti qualitate aſſignandi, ibid. num.43. & 64.
Carcer nimis rigidus iniuſtus eſſe poteſt, ibid. num.65.
Capi, & carcerari poteſt. & debet delinquens contra fidem quouis die feſto lib.5. cap.7. reg.195.n.77. etiamſi non ſit fugæ periculum, ibid. num.79.
Fieri etiam poteſt diebus feſtis proceſſus contra delinquentes contra fidem, ibid.num.80.
In ciuilibus nec capere, nec carcerare licet diebus feriatis, niſi ad inſtantiam partis, cum adeſt periculum fugæ, ibid. num.66 & à num.69 ad 73.
Captura, & carceratio pro cauſis fidei exequenda eſt à Promotore fiſcali, vel aſſeſſore poſt receptas denunciationes, lib.2.cap.7.reg.196 num.81.85.& 86.
Si Fiſcalis non inſtat, debet ipſe Inquiſitor decretum facere t alis capturæ ibid. num.87.
Ad capturam Promotor vtatur Capitaneo S. Officij, vel miniſtris ad id deputatis, ibid. num.88.
Stylus cuiuſuis Tribunalis in hac re ſeruandus, ibid. nu.90. & 91. quis ſit ſtylus Tribunalis Melitenſis? ibid. nu.92.93.
Cum Equitibus Melitenſibus quomodo agendū ex Decreto Sacræ Congregationis Vrbis? ibid.num.93.94.& 95.
Ad decernendam capturam, & carcerationem alicuius, Inquiſitor non tenetur, ſed congruum eſt petere conſilium à ſuis Conſultoribus, ibid.à n.96.

Cenſura.

Cenſuras contemnentes, quando ſint ſuſpecti de hæreſi, & quomodo puniendi, lib.1.cap.21.reg.153.nu 35.& ſeq.
Cenſuræ aliquarum propoſitionum ſpectantium ad Theologiam ſpeculatiuam, poſitiuam, & moralem afferuntur, lib.2.cap.1.reg.164.165.166.
Vide etiā verbo Propoſitiones quæ, & qnomodo cenſurādæ.
Canſuratio vide Qualificatio, & Qualificator.

Chriſtus.

Chriſtus Dominus ſupremus, & generalis Inquiſitor. prol.5. à num.31.ad 33.
In Chriſto fuiſſe duas naturas diſtinctas, decernitur in Concilio Conſtantinop. & Later. prol.2. num.19.& 20.
Chriſtus Dn̄s non eſt obiectum primarium, ſed ſecundariū fidei, licet vt Deus ſit primarium lib.1.cap.7.reg.53.n.20.
Chriſti, ſeu Meſſiæ aduentus, probatur contra Iudæos, lib.1. cap 7. reg.60. num.171.
Chriſti humanitas an dici poſſit inhærere diuinitati, lib.2. cap.5.reg.164. num.104.
Chriſti humanitas an ſanctificetur per diuinitatē? ibid.n.107
In Chriſto an fuerit gratia habitualis? ibid.num.109.
Chriſti gratia an fuerit finita? ibid.n.111.
Chriſtus an fuerit Propheta? ibid. num.113.

Chriſtianus.

Chriſtianus non poteſt eſſe ſeruus viri infidelis, qui ſit ſubditus Principi fideli, lib.5.cap.11.reg.92.n.65.
Chriſtianus ſeruus alicuius infidelis, an poſſit licite fugere ab eo? lib.1.cap.15.reg.92.num.78.
Chriſtiano fideli ioterdicitur nutrire filios Iudæorum in domibus ipſorum Iudæorum, lib.1.cap.51.reg.93.num.88.
Interdicuntur item conuiuia cum ipſis Iudæis, ibid.n.90.
Item vſus azymorum cum Iſdem, ibid num.94.
Item ingreſſus in idem balneum, ibid.num.95.
Itē cohabitatio, niſi fiat famuli alicuius Cath.ib.n.96.& ſeq.
Item vti Medicis Iudæis, niſi in graui neceſſitate, ibid.n.101.
Itē relinquere Iudeos hęredes, vel legatarios, ib.n.102.& ſeq.
Item deferre arma Iudæis, & alijs hoſtibus Chriſtianæ Reipublicæ ſub pœna excommunicationis, ibid.n.104.
Chriſtiani an ſemper mortaliter peccent tranſgrediendo prædictas prohibitiones? ibid nu 105 & 106.
Chriſtiani fideli omnis cōmunicatio prohibetur cū hęreticis, præſertim circa participationem Sacramentorū diuinorū officiorū, & Miſſæ ſacrificij, lib.1.c.11.reg.93.97.& ſeq.

Chriſtophorus. Fr. Chriſtophorus Gualbes Inquiſitoris munere priuatur, & cur? proleg.5.num.5

Chiromantia. Chiromantia quid ſit? lib.1.c.14.reg.114.n.76.

Circumſtantia.

Circūſtantia adulterij an debeat explicari in cōfeſſione, tanquā diſtincta à ſimplici fornicat. lib.2. c.1.reg.166.nu.282.
Circumſtantia temporis preſentis, vel pręteriti, an ſit explicanda, lib.2.c.1.reg 183.n.284.

Citatio.

Citatio, & alia ſubſtantialia ad iudicium ſunt neceſſario ſeruāda ab Inquiſitoribus, ſecus inualidus eſt proceſſus, lib.2. c.1.reg 161.n.13.eum ſententia, lib.2.c.4.reg.183.nu.3.& 7.
Citatio, quid ſit? lib.2.cap.4.reg.183.num.3 & 7.
Citatio duplex eſt, verbalis, & realis, ſeu perſonalis. ibid.n.9. quomodo vtendum vtraque? ibid.num 10.
Citari poſſunt inquiſiti de hæreſi, ſi ſint abſētes, ibid.n.12.13.
Cauſa citationis non debet exprimi, ſicut nec tempus, nec locus delicti, ibid.num.14.
Citari poteſt denunciatus de crimine contra fidem, ſi fugit, aut ſi ſe occultat in locis vbi habitat etiam alterius Diœceſis, lib.2.cap.4.reg 184.n.23.& 24.
Hæreticus, vel de hæreſi ſuſpectus ſi ſit contumax, citandus eſt per triplicem citationē ſi ſit abſens, ibid.à n.25 ad 30.
Quot dierum, vel menſium terminus aſſignandus inquiſito abſenti, vt compareat poſt citationem? ibid num.33.
Citatio aliquando omittitur & cur? ibid. num.34.
Pro citato in cauſa hæreticis nullus procurator, aut innocentiæ ipſis defenſor admittendus eſt, ibid. n.37.& 38.
Citatus ſi compareat etiam poſt condemnationem, & ſtatuam combuſtam, audiendus eſt, ibid n 39.
Si cōſtet de innocētia, debent reſtitui bona confiſc. ib.n.40.
Citandus non eſt hæreticus relapſus, ſi tamen negat eſſe relapſum audiendus eſt, ibid. num.41.& 42.
Ad citat. nullus Iudex in cauſis criminalib. ne dū in cauſis fidei, deueoire debet ſine ſufficientibus indicijs, & præſumptionibus lib.2. cap.4 reg 185 n.43. & 47. alioqui inquiſitus poteſt opponere de nullitate actus, ibid.
Ad primam citationem in cauſa hereſis requirentur inditia probabilia, & non ſufficiunt leuia, ibid. num.49.& ſeq.
Ad ſecundam, & tertiam citationem inquiſiti contumacis requirentur indicia grauiora, ibid.num.52.& ſeq.
Citare reum, & tranſmittere inquiſit. reo ſunt ſynonyma, ibid num.53.
Iudicare quænam ſint indicia leuia, grauia, ad iudicis prudentiam ſpectat, ſpectatis circumſtantijs, &c. ibid.nu.54.
Si citationes dirigantur ad condemnationem inquiſiti, & ad eius ſtatuæ combuſtionem requirentur plenæ probationes, & indicia multo grauiora, ibid.num.55.
Citatus eod. tēpore ab Epiſc & Inquiſ. debet cōparere coram Inquiſ. etiāſi Epiſ. preuenerit, lib.2.c.4.reg 186.n.62 63.67.
Citatus ab Inquiſitore, & Commiſſario S. Officij electi à Sūmo Pontifice debet cōparere ante Commiſſ. ibid.n.65.
Citatus ab Epiſcopo, & Inquiſitore diuerſo tempore corā vtroque comparere debet, ibid.num.68.
Si ſit ab vno abſolutus, an iterū damnādus ab altero, ib.n.69.
Quid ſi vtrique procedunt in aliqua cauſa iuriſdictione delegata, debet ne dari locus præuentioni? ibid.num.70.
Quid ſi duo Inquiſitores independenter citent? ibid.

Clericus.

Clerici ſæculares fuere multo tempore fidei Inquiſitores in Regno Valētino, & quibuſuis Regnis Hiſpaniæ, prol.5.n.5.
Clericus apoſtata, & fugitiuus quis? Vide verb. Apoſtata à clericatu.

RERVM NOTABILIVM:

Clericus, vel Religioſus ducens vxorem quomodo puniendi? Vide verb. Religioſus.

Clemens Papa VII.

Clemens Papa VII. conceſſit erectionem Tribunalium Fidei in Luſitania ſuper Iudæos recenter baptizatos, prol. 6.n.11. cui facta eſt talis conceſſio. ibid.

Concilia.

Concilia varia ab Epiſcopis Fidei Inquiſitoribus coacta ad damnandas hæreſes, hæreticoſue conuincendos. Proleg. 2.à n.16. ad 21.

Concilia, ſacra Scriptura, & traditiones ſunt norma credédi res Fidei lib.1.cap.7.reg 62.63.64.

Concilia quomodo differant a ſacra Scriptura lib.1. cap.7. reg.62.n.194.

Concilia alia diœceſana, alia ſynodalia, alia prouincialia, alia generalia, ſeu vniuerſalia, & quænā ex his ſunt norma credendi res Fidei,& quid ad hoc requiſitum? lib.1. cap.7 reg.64.n.247. & ſeq.

Concilium vniuerſale ſi aliquid definit cum Legatis Summi Pontificis ſine confirmatione Pontificia non eſt regula certa fidei.ibid.n.256. & ſeq.

Comparentes ſponte.

Comparentes ſponte. Vide verb. Sponte comparentes.

Conimbricenſe Tribunal.

Conimbricēſe Tribunal Fidei erectum à Sereniſſimo Cardinali Infante fratre Henrici Regis Luſitaniæ,& qui primus Inquiſitor? Proleg.6.n.28.

Conſultor.

In Conſultorum Sancti Officij Siciliæ fauorem amanāt litteræ prouiſionis à Philippo II. Rege. Proleg.7.n.32.

Conſultores Inquiſitionis Melitenſis vocem deciſiuam non habent, habuit tamen Epiſcopus, & in aliquo caſu Vicarius Epiſcopi. Proleg.13 n.3.

Inquiſitor ſolet ferre ſententias adhęrendo maiori parti ſuffragiorum Conſultorum. ibid. a n.4.ad 8.

Conſultores omnes Tribunalis Melitenſis numerantur. Proleg. 13.poſt numeratos Inquiſitores

Conſultorum munus, & dignitas qui, qualeſne eligendi à nouo Inquiſitore? lib.1.cap.5.reg.39 & 40.

Non poſſunt excuſare ſe ab hoc munere eo quod gratis exercere debent. ibid reg.40.n.14.

Conſultorum conſilium non tenetur ſequi licet ſaltem in Cauſis arduis teneatur petere nouus præſertim Inquiſitor. lib.1.cap.5.reg.41.& lib.2.cap.7.reg.196.n.97.

Vide etiam verb. Conſiliarij

Conſultatio.

Conſultationes ab Inquiſitoribus fidei quoties fiant,&quot horis durent? Proleg. 9. n 9.

Conſultatio quibus cerimonijs inchoatur.Proleg.13.n.3.& 4

Conſiliarij Inquiſitionis.

Conſiliarij Inquiſitionis Generalis Vlyſipponenſis, & Luſitanę votum habent deciſiuum. Proleg.9.n.7.

Congregatio Cardinalium.

Congregatio Eminentiſſimorum Cardinalium ſtabilis pro rebus fidei a Paulo III.facta non ſine opera Sancti Ignatij Loyolę.Proleg.8 n 3.habet poteſtatem creandi Inquiſitores delegatos. lib 3.cap.2 reg.10.

Comiſſarij.

Commiſſarij pro cauſis fidei conſtituti Melitę a Magno Magiſtro Eminentiſſ. Fratre Ioanne de Omedes. Proleg.19. n.27.

Commiſſariorum ętas. Vide Verb.ętas.

Commiſſarijs poſſunt Inquiſitores ſuas vices plene communicare. lib 1 cap.3.reg.31.

Colonia.

Coloniæ Agrippinæ nunquam fidem Catholicam deſeruit. Proleg.10 3.

Conſtantius.

D.Conſtantius an fuerit Epiſcopus Melitenſis, an potius Meliuetanus? Proleg.10.nu 9.

Comes Rogerius.

Comes Rogerius Rex Siciliæ Epiſcopos,& redditus conſtituit Melitæ poſt expulſos Saracenos. Proleg. 10. n.11.

An idem tradiderit redditus Epiſcopatui Leontino dubiū eſt ibid.

Collegium Melitenſe.

Collegij Melitenſis Societatis Ieſu inſignis benefactor Illuſtriſſimus Epiſcopus D. Thomas Gargallus. Proleg.10.n. 48.Vide verb. Thomas.

Coſmas de Luna.

Fr.Coſmas de Luna miſſus Romam contra Don Martinum Royas Epiſcopum. Proleg.11.n.16.& Proleg.12.n.3.

Coactio.

Coactio duplex abſoluta, & conditionata, & quæ tollit libertatem? lib.1.cap.1.reg 2.n.14.

Coactio, vel metus quis excuſet ab apoſtaſi, a hæreſi,&c.in foro interno? & quid de iuris præſumptione in foro externo? lib.1.cap.13.reg.107. n.46.

Conciones, & Concionatores.

Conciones de fide, vel de neceſſitate, ac obligatione eam defendendi, vel de damnis faciendi hæreſim. lib.5.cap.6. in Proœmiol.

Exemplar trium Concionum ab auctore de hac re. lib.1 cap.6.poſt reg.46.

Concionatores docentes animas in Purgatorio non detinere vltra decem, vel viginti annos, Inquiſitorum iuriſdictioni ſubijciuntur. lib.1.cap.20. reg.150.n.174.&ſeq.

Confeſſio.

Confeſſiones reorum audire Inquiſitoribus eſt prohibitum per literas Sacrę Congregationis Vrbis. lib.1.cap.6 reg. 48.n.1 .& 14.Vide etiam verb.Sponte comparentes.

Confeſſiones audiens, aut aliud Sacramentum ſolemniter adminiſtrans non Sacerdos, ſubijcitur Inquiſitorum Iuriſdictioni. lib.1.cap.15.reg.126

Explicatur hoc de confeſſione inchoata, licet non expreſſo aliquo peccato. ibid.n.20

Secus ſi confeſſio non ſit inchoata, vel non ſit Sacramentalis, vt ſi laici inuicem confiteantur tempore tempeſtatis. ibid.nu.22. & ſeq.

Contra confeſſionem auricularem hæreticorum errores. lib.1.cap.16.reg.135.a n.163.ad 169.

Confeſſionis ſecretum an reuelari poſſit ex aliqua cauſa? lib.2.cap.1. reg.164. n.200

Vide etiam verb.Denunciare, & denunciatio.

Confeſſio quid ſit, & quotuplex? lib.2. cap.3. regul. 178. num.29.

Confeſſio Sacramentalis, Iudicialis,& extraiudicialis definitur ibid.& n.30.

Ex notitia habita per reuelationem confeſſionis ſacramentalis nullum iudicium, nec ad inquirendum contra reū, inſurgit. ibid. n.22. & 135. & ſeq. imo Confeſſarius cohibendus eſt. ibid.n.34

Per confeſſionem iudicialem factam à reo plené probatur delictum hæreſis. ibid. n.35.debent tamen concurrere aliquæ circumſtantiæ, quæ recenſentur & explicantur. ibid. n.37. 38.& 39

Confeſſio facta à pupillo, ſeu minore, ſine auctoritate tutoris ipſo iure nulla eſt, etiam ſi ſit facta in tormentis. ibid.n.40. & 41.

Confeſſio ex tortura, ſeu ex metu iniuſté illato nil probat. ibid.n.42.

Item facta ex errore, vel deceptione. ibid n.45.

Quid ſi confeſſio fiat coram Iudice competēte, ſed qui non ſedeat pro Tribunali? ibid. n.47.

Quid ſi alicui promittatur impunitas,an poſt confeſſionem poſſit puniri. ibid. n.49. & an hæc confeſſio probet. ibid. num.53.

Ad confeſſionem extorquendam à reo quid fieri poſſit à Iudice, vel Inquiſitore? ibid.n.50.& ſeq.

Præter confeſſionem rei non debet conſtare de corpore delicti in crimine hæreſis,& lamiarum. ibid.n.56. in cauſa duplicis matrimonij vſus contrarius eſt in Melitenſi Tribunali. ibid.n.58.

Quid quando confeſſio eſt nimis generalis? ibid.

Confeſſio extraiudicialis ex ſe non habet vim probandi, etiam ſi ſit iurata.ibid n.61.

Probat tamen in mortis articulo, & ſi ſit de crimine, quod eſt prorſus in animo, vt hæreſis, & apoſtaſia.ibid.n.63.

Confeſſio fidei. Vide fidei confeſſio.

Confeſſarius.

Confeſſarius concedendus eſt carceratis pro criminibus contra fidem. lib.2.cap.7.reg.197.à n.113.ad 119.

Confeſſarij quid teneantur facere cum pœnitente ignorante myſteria fidei,& an poſſint eos abſoluere cum obligatione, vt poſtea addiſcant? lib.1.cap.9. reg.81. num.161. & ſeq.

Confeſſarij ſollicitantes in confeſſione. Vide verb. ſollicitatio.

Compoſitio.

Compoſitioni non eſt locus pro crimine hæreſis, licet ſit pro alijs delictis, lib.1.cap.6.reg.49.

Poteſt tamen ſolus Papa id facere, ſed non expedit, ibid.num.21.

Conſenſus SS. Patrum.

Conſenſus Sanctorum Patrum præſertim approbatus à Sede Apoſtolica, eſt regula certa fidei lib. 1. cap.7. reg. 65. num.279.& ſeq.

Conuenticula.

Conuenticula celebrantes in materia Religionis ſunt vere hæretici, lib.1.cap.57.reg.136.à num.7.

Qui Conuenticulis aſſiſtunt frequenter, credentes hæreticorum ſunt ibid.num.9.

Qui ſemel in terris Chriſtianorum, ſæpius verò in terris hæreticorum aſſiſtunt conuenticulis ſuſpecti ſunt de hæreſi, ibid. num.12.

Conuenticulis in terris hæreticorum poteſt quis intereſſe ſine peccato, & quomodo? ibid. num.16. & ſeq. excipe ſi adſit ſcandalum, quod intelligitur, tum reſpectu Catholicorum, tum ipſorum hæreticorum. ibid.num.18.

Conceptio Beatiſs. Virginis.

Conceptio Immaculata Beatiſs. Virginis. Vide Mariæ Virginis Conceptio.

Correctio fraterna.

Correctio fraterna, an præmittenda ante denunciationem hæreſis, vel apoſtaſiæ. lib.1.cap.21.reg.153.nu.36.& ſeq.

An præmittenda ante denunciationem ſollicitantes in confeſſione? Vide verb. ſollicitatio.

Commendationes, & Commendatitiæ litteræ.

Commendationes, & commendatitias litteras recipere nequeunt Inquiſitores, pro reis inquiſitis, & ſub quibus pœnis? lib.2.in procemiol.

Commutatio.

Commutari pœnitentia propria auctoritate à pœnitente, an poſſit? lib.2.cap.1.reg.166.num.290.

Coniectura

Coniectura non diſtinguitur aliquando a præſumptione, & iudicio, lib. 2. cap. 3. reg. 182. num. 149. Vide etiam v. Præſumptio.

Competentia Iudicis.

Competentia Iudicis. Vide Iudicis competentia.

Credibile, & reuelabile.

Credibile, & reuelabile quomodo ſpectat ad obiectum fidei? lib.1.cap.7.reg.57.à num.73.

Cultus in debito modo.

Cultus indebito modo. Vide verb. ſuperſtitio.

D

Defenſores.

Defenſores hæreticorum. Vide Receptatores hæreticorum, vel Hæreticorum receptatores.

Delegati.

Delegati Inquiſitores poſſunt ſibi eligere vnum, aut plures Vicarios, & Commiſſarios, ſed hi non poſſunt alios ſubdelegatos creare, lib.1.cap.2.reg.12.num.16.

Delegati Inquiſitoris iuriſdictio ad quos ſe extendat? Vide Inquiſitoris iuriſdictio.

Delectatio Venerea.

Delectatio Venerea in materia graui, an ſit peccatum graue? lib.2.cap.1.reg.164.num.101.

Delicti Inquiſitio.

Delicti Inquiſitio quid ſit? lib.2.cap.1.reg.168.num.325.

Explicatur definitio, ibid.num.329.& ſeq.

Delicti inquiſitio duplex generalis, & ſpecialis, ibidem num.324.

Delictum inquirere tenetur ex officio inquiſitor ſi adſint indicia ad inquirendum, etiamſi nec accuſator, nec denunciator interueniat, ibid.num.337.

Reus cuius crimen actor probare non poteſt ſi abſoluatur, non abſoluitur definitiuè, ſed tantum ab obſeruatione iudicij. & poteſt Inquiſitor de eo inquirere ſi adſint noua indicia, ibid. à num.333.

Ad delicti generalem inquiſitionem non requiritur diffamatio, ibid num.338.& reg.169.num.344.

Delicti inquiſitio non debet ceſſare ſuperueniente accuſatione, & denunciatione contra hæreſim, lib.2.cap.1.reg 169.num.339.

Delicti inquiſitio poteſt fieri à pluribus Inquiſitoribus ſi ſint in eodem loco, ſi ſint in diuerſis præualet inquiſitio, & ſententia eius, qui præuenit, ibid.à num.341. & affertur caſus deciſus.

Ad delicti Inquiſitionem ſpecialem in crimine contra fidem requiritur aliquod indicium, lib.2. cap. 5. reg. 169. num. 350. ſi ſecus fiat reus poteſt opponere de nullitate ibid. Valet tamen inquiſitio, ſi reus non ſe opponat. ibid.

Ad inquirendum contra perſonam particularem, quando leuia, vel grauia indicia requirantur? ibid.à num 351.ad 353. indicia maiora, ſeù grauiora, quænam ſunt? ibid. num.354.

Ad inquirendum contra perſonam particularem non debet conſtare de corpore delicti contra fidem, quidquid ſit in alijs delictis. ibid.num.355.

Denunciatio, & Denunciare, ac Denunciator.

Denunciatio ſumitur aliquando pro accuſatione lib. 1 .cap. 21.reg.152.num.10.

Denunciationis quatuor ſunt ſpecies, vel potius duæ: Iudicialis, & euangelica, ibid.a num.12.ad 16

Denunciatio quomodo differt ab accuſatione? ibid.num.17 & ſeq.

Denunciatio propriè quid ſit? ibid.num.22.

Denunciare ſatis eſt nec neceſſe eſt accuſare ad Sanctum Officium, cum ſcimus aliquem eſſe hæreticum, ibid. à num.26.

Denunciare debemus quæcumq; crimina hæreſis, vel apoſtaſiæ, ſiue publica, ſiue omnino occulta. lib.1.cap.21.reg. 153.num.35.39. & ſeq. excipe ſcita in ſacramentali confeſſione. ibid.num.51.

Ante denunciationem, an ſit præmittenda correctio fraterna? ibid.num.36.& ſeq.

Quid ſi confeſſio fuerit tantum incœpta. & non finita tenemur ne denunciare? ibid.num.54.& ſeq.

Quid ſi confeſſio fiat fictè, & cum animo decipiendi confeſſarium? ibid.num.57.

Ne ſacerdos teneatur ad denunciationem debet audire in confeſſione, quæ ſibi narrantur crimina hæreſis &c. ibid. num.55.56.

Denunciatio fieri debet etiam ſi crimina hæreſis, vel apoſtaſiæ ſint emendata, ne dum ſi ſit ſpes emẽdationis poſt factam correctionem, ibid.à num.59.ad 75.

Denunciandæ ſunt Sanctæ Inquiſitioni quæcumq; perſonæ cuiuſuis gradus, conditionis, & præeminentiæ exiſtant, lib.1.cap.21.reg.154.

Ad denunciandum habiles ſunt quæcumq; perſonæ etiam infideles, viles, & infames. ibid.num.83. excipe ſolos inimicos. ibid.num.84.

Officiales inquiſitionis ex officio tenentur denunciare hæreticos, & apoſtatas, reliqui vero fideles ex præcepto Inquiſitorum, & cogi etiam poſſunt infideles, ibid. num.88.& 89.

Pater tenetur, denunciare filium, maritus vxorem, & è contra, Superior ſubditum, & è contra, ſeruus Dominum, & contra, ſi ſint infecti hæreſi, vel apoſtaſia, ibid.num. 90. & ſeq.

Quid de filio tenetur ne denunciare Patrem? ibid.num.91. & ſeq.

Nemo tenetur ſe ipſum deferre, nec complices ſui delicti, ibid.à num.101.

Denunciatio criminum contra fidem nullo modo fieri debet iudicibus ſecularibus, lib.1.cap.21.reg.155.num.113. neq; Prælatis Religionum licet crimina ſint commiſſa ab eorum ſubditis. ibid.num. 116. olim habebant hoc priuilegium, ibid.

Si plures ſint Inquiſitores ſiue dependentes inter ſe, ſiue non cuicumq; fiat denunciatio, ſatisfit obligationi denunciandi, ibid. à num 119. Excipe niſi alicuis caſus alicui determinato delegetur à Pontifice, ibid.num. 121.

Denunciatio vbi nullus adeſt Inquiſitor fieri debet Epiſcopis, ſeu Ordinarijs locorum, ibid.num.122.

Religioſi peccantes contra fidem, & Aſtrologi Iudiciarij, vbi non eſt Inquiſitio Hiſpanica, de iure denunciari poſſunt tum Epiſcopis, tum Inquiſitoribus. ibid. num. 124. & 135. & quid de ſollicitatione in confeſſione? ibidem num.129.

Denunciatio ſaltem ex conſuetudine debet fieri Inquiſitoribus, ſine quibus Epiſcopi inquirere non poſſunt de rebus fidei, ibid.num.132.

Epi-

Epiſcopi debēt aſſiſtere per ſuos procuratores in cauſis ſuorum ſubditorum, dum proceſſus ab Inquiſitoribus fit, ibid.num.134.
Melitæ denunciatio fit ſolis Inquiſitoribus, & nullo modo Epiſcopo, ibid.num.135.
Quid ſi eques aliquis Hieroſolymitanus denuncietur, ibid. num.138.
Denunciatio ex iure naturali ſtatim fieri debet, ſi ſit periculum fugæ. lib.1.cap.21.reg.156.num.140 & 144.
Non eſt abſoluendus pœnitens communiter, niſi prius denunciet, ibid.num.141.147.& ſeq.
Denunciatio ex vi edicti Inquiſitorum debet fieri intra certos dies, & quot? ibid num.143.& à num.150.
Præceptum denunciandi obligat etiam ſi poſt annum non ſit ab Inquiſitore promulgatum, ibid.num.153.
Affertur edictum obligans ad denunciationem ibid.à num. 156. non videtur edictum eſſe annuale, ſed perpetuum, ibid.num.154.159.& 160.
Terminus denunciandi incipit à die habitæ notitiæ delicti contra fidem, ibid.num 163.excipe, niſi quis ſit legitimè impeditus, ibid.
Diſceſſurus alio an teneatur anticipare terminum præfixum denunciationi? Ibid.num.165.
Denunciatio vt plurimum fieri debet coram Inquiſitore, vel Epiſcopo pro qualitate tamen perſonarum, vel pro damno repellendo, poteſt ex commiſſione Inquiſitoris fieri coram Confeſſore in quouis priuato loco, & modus adinueniendus eſt, vt omnino fiat denunciatio, lib. 1. cap.21.reg.157.
Quid quando ea denunciatione timetur aliquod damnum graue? ibid.à num.181.ad 183.
Denunciatio ſub qua forma facienda eſt? lib.1.c.21.reg.158.
Denunciatio fieri poteſt ſcripto, & per litteras ſi litteræ ſint ſubſcriptæ, & firmatæ iuramento denunciantis. ibidem num.198. at non per litteras occulte miſſas ſine ſubſcriptione, & nomine auctoris, nec qui ita denunciat ſatisfacit præcepto denunciandi. ibid.num.192.& 200. imo incurrit pœnas, ibid.& reg.159.num.215
Denunciare nolentes delicta contra fidem ipſo facto excõmunicationem contrahunt, niſi ignorantia, aut iuſta cauſa excuſet, lib.1.cap.21.reg.159 num.204 & 208.Item ſunt ſuſpecti de hæreſi, ibid. 210. Item cenſentur fautores hæreticorum, ibid.213
Denunciantes falſo puniuntur pœna talionis, ibid.nu 216
Ab excommunicatione contracta ob omiſſam denunciationem delicti contra fidem abſoluere poteſt ille ſolus, qui excommunicauit, vel eius ſuperior, ibid.
Poſt adimpletum præceptum denunciationis, quiuis Confeſſarius virtute Cruciatæ, vel priuilegij, ſi forte habet, abſoluere poteſt à contracta excommunicatione, ibid. num.225.
Denunciator criminis contra fidem nõn eſt facilè audiendus; ſi dicat falſo ſe denunciaſſe, lib. 2. cap. 1. reg. 167 num.316.
Denunciationis vſus, & non accuſationis eſt hodie in Tribunalibus, & cur? lib.2.cap.1.reg.167.num.319.

Dæmon.

In Dæmonibus non eſt fides ſupernaturalis. lib.1.cap.8.reg. 72.n.207.
Dæmon quæ pendent ex libero arbitrio ignorat, conijcit tamen melius quam quiuis homo. & cur lib.1.cap.14. reg.115.n.63.& ſeq.
Dęmonis inuocatio implicita quando præſumitur, & quando non. ibid. à n.79.
Dæmonis auxilio acquiſita vt ſcientia, nummi, &c. an licitè retineri poſſint? lib.1.cap.14.reg.123.n.306.
Vide etiam verb.Maleficium maleficio ſoluere, & verb. diuinatio.
Dæmoni an danda ſit fides? lib.2.cap.1.reg.164.n.84

Depoſitarius.

Depoſitarius. Vide verb.Theſaurarius.

Deſperatio

Deſperatio de Dei miſericordia à Cain ortum habuit.Proleg.1.n.11.
Deſperationis atrox pœna in quendam Mexicanum.ibid. n.12.

Deus, & Diuinæ Perſonæ.

Deus non eſt adæquatum obiectum fidei ſtrictè loquendo. lib.1.cap.7.reg 53.n.22.& 25.
Deum mentiri non poſſe de fide eſt? lib.1.cap.7.reg.55.n.5. 56.Priſcilliani, & Prateoli error circa hoc? ibid.n.57.
Dei auctoritas, vt reuelans eſt obiectum formale fidei in actu ſecundo lib.1.cap.7.reg.56.
Dei non viſi cognitio euidens, non eſt neceſſaria ad obiectum formale fidei.lib.1.cap.7.reg.59.n.134.
Deus immediatè aliquando reuelauit credenda, ſed de fide eſt, non eſſe neceſſarium reuelationem fieri immediate à Deo, ſed mediate ſatis eſſe, lib.1.cap.7.reg.60.n.154. & ſeq.
Deum eſſe credi debet lumine ſupernaturali & diuino, non autem humano. lib.1.cap.7.reg.57.n.96.& ſeq.
Explicatur Apoſtolus ad Hebręos.11.Accedentē ad Deū, &c
Deo ſanctitatem negare propoſitio temeraria eſt, lib.2.cap. 1.reg.165.n.37.
Dei actus liber an addat aliquid ſupra eius eſſentiam? lib. 2.cap.1.reg.164.n.40.
Dei intelligere an recte dicatur produci ab eſſentia diuina? ibid.n.42.
Deus Pater an dici poſſit cauſa Filij? Ibid.n.43.
In Deo Patre an bene diſtingui poſſit ſpiratio actiua, & paſſiua realiter. ibid.n.48.
Dei attributa an dici poſſint diſtingui ante omnem operationem intellectus? ibid.n.49.
Deus an etiam de potentia abſoluta ſit incõprehenſibilis. ibid.n.56.
Dei ſpecies expreſſa an detur? ibid.n 58.
Diuinæ perſonæ an dici poſſint quod conſtituantur proprietatibus abſolutis? ibid.n 45.
In Diuinis an dici poſſit quod dentur tres eſſentiæ relatiuè metaphyſice? ibid.n.46.
Diuinam eſſentiam an excepta Beatiſſima Virgine alij viderint in via? ibid.n.59.

Didacus.

Fr. Magiſt. Didacus Deza Dominicanus ſecundus Inquiſitor generalis Hiſpaniarum. Proleg.4.n.5.
D. Didacus de Eſpiſone Vndecimus Inquiſitor generalis Hiſpaniarum. Proleg.4.num.6.
Fr. Didacus de Sylua primus Inquiſitor generalis in Luſitania, Proleg.6.num.21.

Diſſidia.

Diſſidia inter Inquiſitores, & Proregem Siculum orta ob iuriſdictionem temporalem, quomodo ſedata? Proleg.7. num 28.

Diſputatio, & diſputare.

Diſputare de rebus fidei cum hæreticis non licet laicis, lib. 1.cap.10.reg.86.num.83. ſub qua pœna? ibid. num.77. & 83.
Excuſantur ſi deſint Eccleſiaſtici ſi adſit vſus contrarius, & ſi ſint rogati ab ipſiſmet Eccleſiaſticis. ibid. n.99.& ſeq.
Clerici primæ tonſuræ, & religioſi etiam laici non veniunt nomine laicorum in hac re, ibid.num.84
Diſputatio alia materialis, alia formalis, & quomodo differunt? lib.1.cap.10.reg.86.num.79.Item alia ex motiuo diſputandi, alia conuincendi, ibid.num.83
Diſputatio de rebus fidei cum hæreticis nulli perſonæ eccleſiaſticæ, ſiue ſæculari, ſiue regulari in iure Eccleſiaſtico prohibetur, lib.1.cap.10.reg.87.num.103. & ſeq. imò licita eſt, & laudabilis ipſis, ibid.num.106 & ſeq.
In iure ciuili, an prohibita? & ſi prohibita eſſet, non comprehenderet, nec ligaret clericos, ibid.num.109
Diſputatio de rebus fidei eſt illicita clerico, etſi ex prauo fine fiat, ſi clericus, ſeu perſona eccleſiaſtica ſit indocta, vel ſi ſit periculum in auditoribus, ibid.à num.112.

Diffamare, & diffamatio.

Diffamatus de hæreſi quis dicatur? & quot ex capitibus diffamatio oriatur? lib.1.cap.12.reg.102
An quælibet diffamatio ſatis ſit ad indicendam canonicam purgationem, ibid.num.182.
Canonica purgatio, an ſit in vſu? ibid.num.188. & quid ſit? ibid.num.185.
Diffamatio quælibet ſatis eſt adhoc, vt Sacerdos ſollicitans in confeſſione incurrat pœnas poſitas in bullis Pontificū, lib.1.cap.16.reg.128.num.21.
Diffamatio, vide etiam Delicti Inquiſitio, & V.Hæreſis.

Diſpenſatio.

Diſpenſatio in lege humana ſine cauſa, an ſit valida? lib. 2. cap.1.reg.166.num.248.
Diſpenſare non poteſt Pontifex in matrimonio rato ob ſolum

Digitized by Google

ſum mutuum conſenſum eorum qui matrimonium cõtraxerunt, ibidem num 297

Diuinatio, & Diuinare.

Diuinatio propriè quid ſit? lib.1 cap.14 reg.114 num,54 & à num.60

Diuinatio largè ſumpta diuiditur in Prophetiam, Præſagium, & Dæmoniacam, ibid.num.57

Diuinatio Dæmoniaca ſemper eſt mala, ibid. num. 58 Et diuiditur in Necromantiam, Augurium,& Sortilegium, ibid. à num. 69 & quomodo inter ſe hæ tres veluti ſpecies differunt accidentaliter, ibid.num.74. earum ratio formalis eſt quod fiunt ex directione, auxilio, vel pacto cum Dæmone, ſiue tacito, ſiue expreſſo, ibidem num.75

Diuinationis ſpecies ſub Necromantia ſunt nouem, lib.1 c. 14 reg. 115 num.72

Aliæ ſpecies ſub Augurio numerantur, ibid.num.76 & aliæ ſub ſortilegio, ibid.num.77

Augurium, & ſortilegium de ſe ſunt peccata mortalia. Ex ignorantia tamen, vel ſi ioco fiant ſunt venialia, ibidem num.83 & ſeq.

Diuinatio per ſomnia, & per Pythones quid ſit? lib. 1. cap. 14 reg.114. num.72

Diuinatio per ſortes, ſeu ſortilegium, quid ſit? ibid.nu.78

Diuinatio. Vide etiam verb. ſors, & verb, Prædictio, & v. ſomnia.

Diuinare ex motu, vocibus, partibus, lineis, &c, hominis vel aliorum tanquam ex ſignis, vel cauſis eorum naturalibus licita eſt, lib.1 cap.14 reg.118 num.154.& ſeq.& num.164

Illicita tamen eſt ſi ſe extendat ad actus quoſuis dependentes à libero arbitrio, vel plus quam ipſa ſigna indicent, ibid.num.158 & ſeq.& 165 & 166.

Dominicus, & Dominicani.

S. Dominicus Ord Domin. Fundator, an fuerit primus Inquiſitor fidei? Proleg.3.num.7

Fratres Dominicani poſt Sanctum Dominicum ferè ſemper Inquiſitores fidei, Proleg.3 num.12

Dominicana Religio vnum tantum Inquiſitorem delegatum habuit in Inſula Melitæ, fuitq; Fr. M.Thomas Caetanus, Proleg.12.num.2

Dominicanis olim conceſſum eligere Inquiſitores ex propria Religione, lib.1 cap.2 reg.11

D. Fr. Dominicus Cubelles Epiſcopus Melitenſis laudatur, & quomodo exercuerit cauſas fidei, puniens plurimos, & quos? Proleg.10 num.22 23 & 28 Creatur Inquiſitor Generalis a Pio V. pro tota Inſula Melitenſi iuriſdictione delegata, Proleg.11.num.2, ei ſoli, & non Conſultoribus tradita iuriſdictio ad cauſas fidei, ibid.num.3.& 4

Donatus, & Donatiſta.

Donati, & Donatiſtarum error negantium coactionem hæreticorum ad fidem, lib.1 cap.1 reg 2 num.13

Dubius in fide.

Dubius in rebus fidei, vel opinans in iiſdem ſufficienter ſibi propoſitis, hæreticus eſt, lib.1 cap.12 reg.96

E

Eborenſe Tribunal.

EBorenſe Tribunal fidei, à quonam erectum, & quis primus Inquiſitor? Proleg.6 num.27.

Eccleſia.

In Eccleſia de fide eſt dari poteſtatem plenam puniendi infideles, hæreticos &c. Proleg.2.n 3. & 4. & lib.1 c.1 reg.4

Eccleſia Bracarenſis primatum tenet inter Eccleſias Hiſpaniæ, & cur? Proleg.6 num.2

Eccleſiæ iuriſdictio abſolutè ad ſolos baptizatos ſe extendit, lib.1 cap 1 reg.5

In Eccleſia debet dari norma aliqua viua credendi, eaque eſt ipſa vniuerſalis Eccleſia congregata in Concilijs auctoritate Papæ coactis. lib.1.cap.7.reg.64

Eccleſia habet iuriſdictionem prædicandi, vbiq; inter quoſuis infideles, legem Euangelicam, lib. 1 cap. 11 reg. 91 num.43

Eccleſia poteſt, ſed non decet exercitum mittere ad reddendos tutos Euangelicos prædicatores, ibid,num. 43

Eccleſia non poteſt cogere infideles non ſubditos ad audiẽdam legem Euangelicam, lib.1. cap. 11 reg. 91 num. 52 Poteſt tamen ſubditos, ibid.num. 57. nec ſubditos nec alios cogere poteſt ad amplectendam fidem, & deponẽdos errores proprios ſectæ. ibid.à num. 57 Sed poteſt ad deponendos errores contrarios veritatibus communibus Chriſtiano, & infideli, ibid.num.60

Eccleſia quomodo iuriſdictionem exercere poteſt in infideles, & Iudæos, & in quibus caſibus? lib. 1 cap. 10 reg. 94 num.108. & à num.114.

Eccleſiæ iuriſdictio non fundatur in poteſtate ſæculari, lib. 2 cap.1 reg.66 num.287

Eccleſiæ immunitas: Vide Verb. Captura, & Carceratio.

Edictum.

Edictum iuſtitiæ quando publicari debet pro denunciandis hæreticis. & quod ſpatium dierum aſſignandum ad denunciationem, lib.1.cap.6 reg.51

Edicti forma, quænam communis, cuiq; Tribunali? ibid. à num.44. Ter ſaltem in anno, & quando publicari debet? ibid.num.47 Melitæ id non ſeruatur, & cur ibid.nu.50.

Edictum gratiæ. Vide tempus gratiæ, vel gratiæ tempus.

Edicti iuſtitiæ exemplar prout publicatur Melitæ, lib.1.c. 6 reg.51 à num.53

Enſalmatrices

Enſalmatrices. Vide Carminatrices.

Epiſcopus

Epiſcopi ſunt Iudices Ordinarij iure diuino contra hæreticos, Proleg.2 num 12& Proleg.10 num.5

Epiſcopatus Leontini redditus quando adiuncti Epiſcopatui Melitenſi. Proleg.10 num 11

Epiſcopus Melitenſis ſit Eques Magnæ Crucis, ex præſcripto Caroli V. Proleg.10 num. 12

Epiſcopus Melitenſis pro cauſis fidei informationes ſuſcepit contra quemdam Monachum, ſed non puniuit, tranſmiſitq, informationes ad Summum Pontificem, & laudatur, Proleg.10 num 28

Epiſcopus Malitenſis: Vide etiam Melitenſis Epiſcopus.

Epiſcopis tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatis tribuitur facultas procedendi contra exemptos quoſcumq; Proleg.10 num 28

Epiſcopi, an omnem iuriſdictionem, quo ad forum externum habeant a Summo Pontifice, an vero ſaltem aliquam à Chriſto Proleg.11 num.1.

Epiſcopus, & Inquiſitor ſoliti ſubſcribere ſine ordine in cauſis fidei, Proleg.12 num.7 nunc ſoli Inquiſitores ſubſcribunt, ibidem num 8

Epiſcopi in ſua Diœceſi habent poteſtatem coercendi pœna ſpirituali, & temporali hæreticos, & diſcedentes à fide, lib.1 cap 1 reg 7

Epiſcopi ſub qua obligatione tenentur punire, aut perſequi hæreticos? ibid.reg 8 Poſſunt perſequi, tum immediate, tum mediate, lib 1 cap 2 in proœmiol.num 2

Epiſcopi an poſſunt creare Inquiſitores fidei? lib 1 cap. 2 reg 9 num 5.

Epiſcopis ſat eſt ætas 30 annorum, ſicut etiam Hiſpanis Inquiſitoribus, aliorum enim Inquiſitorum ætas debet eſſe 40 annorum ex iure communi, lib.1 cap 2 reg.3

Epiſcopus in ſua Diœceſi eſt Iudex Ordinarius, & poteſt procedere ſine Capituli conſilio contra ſuos ſubditos ſuſpectos de hæreſi, non autem eius Vicarius, niſi detur facultas, lib.1 cap.3 reg.20

Epiſcopus in ſua Diœceſi in cauſis hæreſis habet iuriſdictionem in perſonas exemptas, & priuilegiatas lib.1. cap.3. reg. 21

Epiſcopi iuxta Iura, & conceſſiones particulares debent procedere contra hæreticos ſubditos, ibid.num.23.

Epiſcopi coacti pro rebus fidei auctoritate Papæ poſſunt inquirere, & condemnare quemcumq. hæreticum, cuiuſcumq. ſtatus, & conditionis, & procedere ad depoſitionem dignitatis lib 1 cap 3 reg.22

Epiſcopalem veluti poteſtatem habentes, vt Abbates, &c. non habent iuriſdictionem vllam in ſubditos circa res fidei: ſed omnem habent Inquiſitores, lib. 1 cap. 3. reg. 24 num 43 & 44

Epiſcopi, & Inquiſitores habent iuriſdictionem delegatam non autem ordinariam in cauſis fidei, lib.1 cap.3.reg. 25. num.47

Epiſcopi ſunt exempti a iuriſdictione cuiuſuis Inquiſitoris, etiam Generalis Congregationis Eminent. Card. lib. 1 cap.3.reg.28. Proinde contra ipſos, Inquiſitores non poſſunt inquirere, ſed debent deferre ad Summum Pontificem, ibid.num.58. & 62. intelligitur hoc de epiſcopis titularibus, & de Epiſcopis electis, & confirmatis à Sede

Digitized by Google

Apoſtolica, licet nondum conſecratis: ſecus de electis, ſed nondum confirmatis, ibid.n.58.
Epiſcopus in alium Epiſcopum, qui in ſua Diœceſi exiſtit, & ſuſpectus de hæreſi, licet poſſit procedere, cautius tamen procedet, ſi ad Sedem Apoſtolicam recurrat, & conſulat, lib.2.cap 3.reg.28.n.62.
Epiſcopus. Vide verb. Inquiſitor, & verb. Pontifex, & Inquiſitorum poteſtas.

Epiſtola.

Epiſtolæ S. Dominici, & Philippi III. Vide verb.litteræ.

Equites Hieroſolymitani.

Equites Hieroſolymitani an poſſint expendere in vſus illicitos pecunias, lib 2.cap.1.reg.166.num.292.
Equites Hieroſolymitani quomodo capi, & carcerari poſſint prò delictis contra fidem, lib.2. cap.7.reg.196.n.93.

Eutyches.

Eutychetis error, dicentis in Chriſto ex duabus eſſe vnam tertiam naturam, damnatur in Concilio Chalcedonenſi Proleg.2.num.19.

Euidentia.

Eoidentia quomodo pròbat. Vide Notorietas facti.

Euchariſtia.

Euchariſtiam an liceat ſumere non præmiſſa confeſſione mortalis? ibid.lib.2.cap.1.reg.64.num.117.
Eochariſtiam miniſtrans quam quis conſecrauit in peccato mortali, an peccet? ibid.num.201.
Eucbariſtiam non ſumendam niſi ſolemnioribus feſtis, & contrarium eſſe vitioſum, qui doceret qua dignus cenſura eſſet? ibid.lib.2.cap.1.reg.166.num.295.

Examen teſtium.

Examen teſtium. Vide Teſtium examen.

Excommunicatio, & excommunicati.

Excommunicati ex cauſa fidei ſi per annum continuum, & integrum in excõmunicatione obſurdeſcant, condemnandi ſunt ab Inquiſitore vt hæretici præſumpti, lib.1. cap.20.reg.148 n.1.72. & ſeq. Annus incipit à die declarationis aut notorietatis excommunicatioois; ibid.n.86.
Ad excommunicationis declarationem procedere debet probabilis ſuſpicio delicti, ibid.num.77.
Item iuridica citatio de fide, ibid.num.80.
Excommunicati non ex cauſa fidei, ſed ob aliam Cauſam, ſi toto anno in excommunicatione perſiſtant, puniendi ſunt tanquam ſuſpecti de hæreſi, ibid.num.90. & ſeq. leuis ne an grauis hæc ſuſpicio? ibid. n.93 cenſuras contemnens quomodo puniendus? ibid. n.95. & ſeq.

F

Fabius.

D. Fabius Chiſius Inquiſitor Melitenſis laudatur, lib.1 cap.2 .reg.15 n.31 .& lib. 2. in Proœm.

Factum.

Factum contra fidem multiplex nempe hæreticum, erroneum, male ſapiens, &c. lib.1.cap.12.reg.99.n.135
Vide etiam propoſitio Damnabilis.

Familiares.

Familiares S.Officij, ſeu Inquiſitionis à Iudicibus Ordinarijs exempti ſunt ex conceſſione Caroli V. Imperatoris. Proleg.7.num.16.
Arma prohibita ferre poſſunt, ibid.n.17.& lib.1.cap.5.reg.45 num.43
Suſpenduntur eorum priuilegia in Sicilia, & cur? ibid.n.20
Familiares nobiles prohibiti Inquiſitoribus fidei in Sicilia, & cur? Proleg.7.n.20
Familiares eligendi ab Inquiſitore, lib.1.cap.5 reg 45. n.42 non debent eligi plus quam ſunt neceſſarij, in quo non poteſt aſſignari certa regula, ibid. n.45. Melitæ pro tota Inſula ſunt tantum viginti. ibid.n.50. ſubijciuntur ferè in omnibus tam in criminalibus, quam in ciuilibus, quàm etiam in ſpiritualibus, Inquiſitori, ibid.n.51. & quidem cum approbatione ſacræ Congregationis Vrbis, ibid. num.51.
Qnid in alijs Tribunalibos. ibid.n.46.47.& 48.

Famianus Strada.

P.Famianus Strada ex errore typographi emendatus circa originem Inquiſitionis generalis Romanæ, Proleg.8.n.2

Fama.

Fama ſumitur in bonam, & in malam partem, & vtriuſq. differentia, lib.2.cap.3.reg.181.num.114.
Infamia alia iuris, alia facti, ibid.n.115. vtriuſq. effectus, & differentia, ibid.à n.16.
Fama ad effectum probandi per eam, debet prius iuridicè probari, & quomodo? ibid à n 119. vſque ad 127.
Fama nec plene, nec ſemiplene probat in cauſis tum ciuilibus, tum criminalibus, ibid.à n.127. excipiuntur aliqui caſus, ibid. à n.133. in crimine hæreſis aliquando eſt ſufficiens ad abiurationem, & purgationem canonicam, à n.139. & ſeq.

Faſcinatio.

Faſcinatio triplex, Vulgaris, ſeu Poëtica, Phyſica, & Demoniaca, ex his tertia ſolum illicita, lib.1.cap.14. regul. 122. à num.294

Fautores hæreticorum.

Fautores hæraticorum quinam dicuntur? lib.1.cap.12 reg. 204.
Fautores alij per emiſſionem, alij per commiſſionem, & qui vtrique, ibid. à n.204.
Priuatæ perſonæ omittenres denunciare hæreticos poſt publigationem edicti, non ſunt cenſendi fautores hæreticorum, ſed ſolum inobedientes. ibid.n.213.
Sepelientes hæreticos non in loco ſacro, ſed alibi ex amicitia, vel cognitione non ſunt fautores hæreticorum per commiſſionem, ibid.n.216.
Omittenres perſequi hæreticos ob rationabilem timorem vel ob vitanda ſcandala quid? ibid nu.221

Federicus.

Federicus Imperator Inquiſitoribus Siculis priuilegium conceſſit. Proleg.7.n.6.

Ferdinandus.

Ferdinandus V. Imperator primus vocari cœpit Catholicus, & cur? Proleg 4.n.2.
Idem ſtabilem ſedem impetrat à Sixto IV. in ſuis Regnis Inquiſitoribus generalibus fidei, antea nullibi ſedem fixam habentibus, Proleg.4.n 2
Idem priuilegia concedit Inquiſitoribus Siciliæ, Proleg. 7. num.11

Feſti dies.

Feſtis diebus an capi, carcerati, &c. poſſit delinquens contra fidem? Vide verb. Captura, & carceratio.

Fides.

Fidei Inquiſitores. Vide verb. Inquiſitores fidei.
De fide eſt in ſola fide Catholica, & non quemq. in ſua ſecta, quæcunq.ea ſit, ſaluari.lib.1.cap.1.reg.1. num.9.
Fides quomodo debet eſſe libera? lib.1.cap.1.reg 2.num.14.
Fidei neceſſitas explicatur concione prima quæ habetur lib.1.cap.6.initio.
Fides quid ſit, & an rectè ab Apoſtolis, & DD. definitur? lib.1.cap:7.reg.52.
Fidei nomen quot modis accipitur? ibid.num.7.
Fidei obiectum materiale adæquatum eſt Deus & omnia Contenta in Symbolo fidei. lib.1.cap,7.reg.53. Deus ſub ratione Saluatoris non eſt obiectum primarium, ſed Secundarium fidei. ibid.num.20.
Fidei obiectum adæqnatum quomodo poſſit dici Deus lib 1.cap.7.reg.53.num.25.
Fidei obiectum formale quodnam eſt? lib.1.cap 7.reg.55. Vide etiam Obiectum formale fidei
Fides humana non ſufficit ad præcognoſcendum de Deo quod ſit ad fidem habendam, ſed neceſſaria eſt fides diuina lib. 1. cap. 7. reg. 57.
Fidei aſſenſus, & Dei Cognitio poteſt eſſe Deo non viſo lib. 1 cap 7.reg.59.num.135.
Fides tum habitualis, tum actualis poteſt ſimul eſſe cum habituali, & actuali ſcientia. ibid num 40 & ſeq.
Fidei Myſteria ſunt euidentis credibilitatis idq quatuor ex capitibus. ibid reg 60.num.160. & res fidei ſunt certiores qualibet ſcientia, lib.1.cap.8.reg.67.num.34. & ſeq.
Fidei actus, eſt actus intellectus, lib. 1. cap. 8. reg. 66. num. 5. eius definit. aſſertur, & explicatur, ibidem num.6.7.8.
Fidei actus triplex eſt nempe actus credendi Deo, Deum, & in Deum, ibidem num. 9. quomodo iſti actus inter ſe diſtinguuntur? ibidem numer. 10. & ſequent. credere poſſumus in Deum, abſque vera caritate, ibidem num.14.

Aſſe-

Afferuntur aliæ diuiſiones, & explicantur, ibidem num. 55.

Fides vniuerſalis, & particularis, an & quomodo differant, lib.1.cap.8.reg.66. num. 17. Hæreticorum diuiſio de actibus fidei in vtilis, & malæ, ibid.num.19.& ſeq.

Fidei actus eſt ſupernaturalis, quoad ſubſtantiam lib.1.cap. 8.reg.67.num.25. eſt vnus, & ſimplex, non elicitus per diſcurſum, ibid num.28. & ſeq. eidem non poteſt ſubeſſe falſum, ibid.num.30.

Fidei aſſenſus ſupponit actum voluntatis ſupernaturalem, non ſolum quoad modum, ſed etiam qu oad ſubſtantiam lib.1.cap.8 reg.68.num.40.& ſeq. Actus etiam talis voluntatis, & fidei ſemper eſt honeſtus, nec vitiatur ex circumſtaotijs, ibid.num.50.& ſeq

Fidem amplectens ob leuem, vel malum finem, an verè actum fidei eliciat? ibidem num.51.& ſeq.

Fidei actus voluntatis ſunt meritorij, & an de congruo, vel de condigno? ibid.num.58.& ſeq.

Fidei actum præcedit actus iudicij naturalis quo iudicat intellectus hic, & nunc eſſe credendum lib.1.cap.8.reg. 69.num.69.& ſeq. Prędictum vero iudicium præcedit gratia præueniens, ſeu illuminatio Spiritus Sancti, ibid. num.75.& ſeq.contra Pelagium.

Fidei actus continet duos actus vtroſq. ſimplices, & ſupernaturales, actum ſcilicet intellectus, & voluntatis, ex quibus integratur vnus actus fidei, lib.1.cap.8.reg.70.nu. 82. & ſeq

Fides Theologalis quomodo diſtinguatur à Prophetia, dono linguarum, ſcientia, ſermone, ſapientia, &c.ibid. à num.88.

Fidei ſermo quomodo diſtinguitur à ſcientia & ſapientia, &c. ibid.num.94.

Fides quomodò augetur, & quid de diminutione? lib.1. cap 8 reg.70.n. 108.

Fides formata, ſeu viua expellitur per quoduis peccatum, informis vero ſeu mortua per peccatum hęreſis, vel infidelitatis, lib.1.cap.8.reg.01. quomodo vtraq; differat? ibid.num.113.quomodo per peccatum hęreſis fides expellitur, ibid.num 122 & ſeq.

Fidei articulum negans omnes negat, lib.1. cap.8. reg.71. num 120.

Fides tum quoad actum, tum quoad habitum eſt in omnibus viatoribus, & in ijs, qui ſunt rn Purgatorio, fuit etiam in Angelis dum eſſent viatores, lib.1.cap 8.regul. 72. à num. 30 impeditur tamen actus tribus de cauſis, ibid.num.134.& ſeq

Fides non eſt in beatis, nec in damnatis, tum quoad habitum, tum quoad actum, explicaturq; S.Iacobus ibid à oum.139.de potentia tamen abſoluta Dei in vtrique poteſt eſſe fides, ibid num.211. & de facto in beatis eſt fides conditionata, ibid.num.145.

Fidei diuinæ duplex eſt effectus moralis, non phyſicus, timor ſcilicet, & purificatio cordis, lib.1.cap.8. reg.73. num.155. & ſeq. quatuor modis prædictos, & alios effectus cauſat, ibid.num.158.& ſeq.

Fides alia implicita, alia explicita, quomodo differunt? lib.1.cap 9.reg.74.num.6.7 & 8.

Fides habitualis eſt neceſſaria neceſſitate medij omnibus adultis, imo & amentibus, & pueris carentibus vſu rationis, lib 1 cap.9.reg.64. num.10.Et ſeq. impugnatur Pelagius negans hanc neceſſitatem, ibid num 9. quomodo verum ſit in infantibus, & perpetuo amentibus, ibid num 52.& ſeq.

Fides actualis, ſeu actus fidei infuſ; neceſſarius eſt neceſſitate medij omnibus adultis vſum rationis habentibus ibidem num.19 & ſeq quid de puero baptizato, qui poſtea non habuit aliam fidei cognitionem, vel ſtatim, poſt vſum ratioois mortuus eſt? ibidem numer 29.& ſequen.

Fidei actus internus eſt etiam neceſſarius neceſſitate præcepti non ſolum iuris diuini, ſed etiam naturalis, & quomodo? lib.1.cap.9.reg 75 eſt hoc præceptum aliquomodo negatiuum, ibidem num.36. & ſeq.

Fidei præceptum quatenus poſitiuum obligat quemcumque baptizatum, vbi ad vſum rationis peruenit, & ſufficientem habet myſteriorum fidei cognitionem, lib. 1. cap 9 regul. 76. num. 47 & ſequent. Quænam inſtructio ſatis ſit ab obligandum hominem fidelem baptizatum? ibid.num.55 & 75. obligat etiam quemcumque infidelem, vbi primum peruenit ſufficiens notitia fidei, lib.1.cap.9.reg.76 num.42.& ſeq.& quando cenſetur quis babero ſufficientem notitiam? ibid. num.& ſeq.

Fidei actum quando tenetur elicere fidelis? ibid.num.51 & ſeq.

Fidem accipere non tenetur infidelis, cui res fidei noſtræ tantum, vt magis credibiles proponuntur, lib 1. cap.9. regul. 76. num. 65. & ſequen & quid in ſimili caſu teneatur facere? ibidem num. 68. & ſequent. Quid de puero baptizato, ſed educato inter infideles, &c. ibid. num.71. & ſeq.

Fides, & notitia explicita de Deo, vt auctore ſupernaturali, ac remuneratore eſt, & ſemper fuit neceſſaria neceſſitate medij, lib.1.cap. 9. reg. 67 num. 75. & ſequen. Item de Mediatore futuro, & de Chriſto Deo per incarnationem; mortem &c & de myſterio Trinitatis ſatis erat implicita, ibid num.90. & ſequen. Hodie poſt incarnationem, notitia Chriſti incarnati, & myſterij Trinitatis eſt ſolum neceſſaria neceſſitate præcepti. ibid. à num. 100. quidquid alij dicant, ibid. a num.92

Fides & cognitio explicita de rebus contentis in ſymbolo Apoſtolorum eſt neceſſaria neceſſitate præcepti tantum, omnibus etiam ruſticis, lib. 1. cap. 9. regul. 78. à num. 104. Id debet intelligi de ipſis rebus quoad ſubſtantiam, non autem quoad circumſtantias accidentales, & quomodo? Ibid. a num. 110. An poſſit quis excuſari ob hebetudinem ingenij? ibidem regul. 80. num. 152.

Fidei myſteria quando teneatur quis ſub præcepto addiſcere? lib.1. cap.9. reg.80 num. 147. an detur ignorantia inuincibilis circa obligationem myſteriorum fidei ex neceſſitate, præcepti? ibid. num. 154. & 157. raro datur circa neceſſaria neceſſitate medij. ibid. num. 156 an excuſari quis poſſit ex alio capite? ibid. num. 150 & ſeq.

Fidei confeſſio externa neceſſaria eſt; & quando tenemur ſub præcepto; afferuntur varij caſus. lib. cap. 9. regul. 81. à n.176.

Fides exterius negari nunquam poteſt. lib. 1. cap.9. regul. 81. num. 187. hæretici docent ſatis eſſe fidem internam ibid. num.168

Fidem teneris confiteri exterius, ſi rogatus fueris de ea ab infideli, & priuato. lib.1. cap.9. regul.82. num. 206 oppoſitum eſt etiam probabile ibid.num.207.

Fidem non negat, qui fugit tyrannum ob vitæ periculum (niſi ſit paſtor) vel quia de ſua fortitudine in tormentis non eſt ſecurus, vel ob maius bonum fidelium, lib. 1. cap 9. regul. 82.num.209.& ſeq. nec qui ſe Chriſtianum eſſe negat, ſi non fides, vel religio, ſed natio perquiratur lib.1. cap.9 regul. 82. num.173 nec ſi neget ſe eſſe Clericum, vel Religioſum. ibid. nu. 174. nec ſi non impediat irriſores fidei, quando putat ex publica ſua laudatione nil profuturum, nec eos ab irriſione ceſſaturos. lib.1. cap.9 reg.82.n.200 & 202

Fidei publicam profeſſionem tenentur facere omnes, quantumuis exempti ab Epiſcopo prouiſi de quibuſcumque beneficijs curam animarum habentibus, & prouiſi de dignitatibus, & canonicatibus Eccleſiarum Cathedralium. lib.1.cap.10. reg.83. non tenentur eam facere coadiutores Canonicorum, vel qui ſolam coadiutoriam habent, nec Canonici, & dignitates Eccleſiarum Collegiatarum. ibid n.5.9.10.11.coram Epiſcopo, vel Vicario tenentur facere, ibid.n.7. intra quem terminum, & ſub qua culpa? ibid. nu.3.& ſi omittant priuantur fructibus beneficiorum tantum, ibid.a n.14. ad 18. an ante omnẽ ſententiam debeant reſtituere, & cur? ibid.a n.19. ad 25. nomine fructuum non veniunt diſtributiones quotidianæ, nec anniuerſariæ, ſed fructus in quibus groſſa conſiſtit. ibid.n.24.quid de fructibus ex menſa Epiſcopali? ibid n. 27.An amittant, qui inculpabiliter fidei profeſſionem nõ emiſerunt? ibid.n.22.& 23 quid de accipiente nouum beneficium curatum an teneatur denuo profeſſionem fidei emittere? ibid.n.12.& 13. Incipit obligatio poſt acceptam poſſeſſionem beneficij. ibid.n 14.

Profeſſionem fidei tenentur etiam intra bimeſtre facere omnes Rectores Vniuerſitatum, Magiſtri profeſſores omnes cuiuſuis ſcientiæ, & artis liberalis etiam magiſtri grammaticæ, qui in proprijs domibus docent, & qui ad

docto-

doctoratum, & Magiſterium promouentur, lib.1.cap.10 reg.84. Excipe, niſi alicubi ſit conſuetudo in contrarium ibid.num.40. Prælati Religionum, etſi ex iure teneantur facere profeſſionem fidei, at non ex conſuetudine, ibid. num. 34. 35. 40. 41. Pœnæ impoſitæ non emittentibus profeſſionem fidei, vel promouentibus alios ad doctoratum, vel Magiſterium non præmiſſa tali profeſſione, ibid. num.36.37.& 38.

Profeſſionem fidei an poſſint Prælati, & alij per legitimos Procuratores facere, an vero teneantur immediate per ſeipſos, & ſub qua forma? reg.85. lib.1.cap.10. Affertur forma ibid. à num.50.ad 56. Alia forma pro Græcis à nu. 57. ad 76.

Fidem Dæmon exigit ab ijs cum quibus peccatum tacitum, vel expreſſum init. lib.1.cap.12.reg.121.num.255.

Fidei reuelatio, Vide v. Reuelatio.

Fiſcalis.

Fiſcalis Vide Promotor Fiſcalis.

Fornicatio.

Fornicationem ſimplicem non eſſe peccatum, & quoſdam alios errores docuere olim quidam Melitæ, & damnati, Proleg.12.num.6.

Fornicationem aſſerens non eſſe peccatum quomodo eſt puniendus? lib 1.cap.20.reg.151.num.213

Fornicationem non eſſe peccatum, ſi quis optaret dictamen id docens, an dignus cenſura? lib.2. cap.1. reg. 166. num.263.

Fœmina ſolicitans.

Fœmina ſolicitans Confeſſarium in Confeſſione denuncianda eſt Inquiſitoribus à quouis habente cognitionem talis rei extra confeſſionem, lib.1.cap.16.reg.133.num.132 & reg 130.num.76.

Forma Iudicij.

Forma iudicij non eſt ſeruanda ab Inquiſitoribus in negotijs fidei lib.2.cap.1 reg.162.num.4. non tamen ad nunc modum procedere obligantur, ibid. num. 5. neq; tenentur ſeruare ſolemnitates Ordinis Iudicialis accidentales, ibid. à num.7. ad 10. Nec litis conteſtationem etiam præſente Reo, ibidem num. 11. Debent tamen ſeruare omnia ſubſtantialia, quæ ſunt iuris naturalis, & diuini; nempe citationes, iuramenta de veritate dicenda, probationes legitimas, &c. num. 13. Procedere debent præcipue ſecundum leges Eccleſiaſticas, & ſecundum Imperiales, ac Regias, ſi non opponuntur Eccleſiaſticis, ibidem reg. 162. num. 19. & 20. præſertim ſi nihil leges canonicæ diſponant, & diſponat lex Ciuilis, quatenus tamen fauet Eccleſiæ, ibid. num.22. ſi ſit dubia lex interpretari eam poſſunt Inquiſitores, ibid. num. 24. at alij non tenentur ſequi ipſorum interpretationem, ibid.num.15. Tenentur tamen Inquiſitores ſeruare ſtatuta, & conſuetudines Tribunalis Inquiſitionis ibid. num. 16. & 17. In formando proceſſu poſſunt ſequi opinionẽ probabilem Doctorum lib.2. reg.163. num.24. & ſeq. At non minus probabilem, niſi ſit vſu magis recepta, ibid. num.26. & 27. debent procedere iuxta probata, & allegata, ibid.num.29. opinio Canoniſtarum, quando præferenda opinioni Theologorum, & contra? ibid. à nu.30.

Frater.

Frater an poſſit occidere ſororem ob fornicationem, ex qua ſibi timet infamiam, lib.2.cap.1.reg 166.num.251.

Franciſcus, & Franciſcani.

Frater Franciſcus Ximenes Ciſneros e Franciſcana familia quartus Inquiſitor Generalis in Hiſpania, laudatur, Proleg 4.num.5.Creatur Cardinalis à Iulio ſecundo, ibid.

D. Frater Franciſcus Abela Vicecancellarius Melitenſis, laudatur, Proleg.11.num.13.

Franciſcanis olim conceſſum eligere Inquiſitores ex propria familia, lib 1.cap 2.reg.11.

Fugere, & Fugitiuus.

Fugere an liceat Chriſtiano, qui eſt ſeruus alicuius Infidelis? lib.1.cap.11.reg.92.num 73.& 78.

Fugitiuus quomodo differt ab Apoſtata, lib.1.cap.13. reg. 108.num.63.& 64.

Quomodo, & quibus pœnis punitur à iure? ibid. num. 65 & ſeq.

G

D. Garzias.

DOn Garzias de Loayſa Inquiſitor Nonus Generalis. Proleg.4.num.6.

D Gaſpar.

Don Gaſpar Quiroga XIII. Inquiſitor Generalis, ibid.

Geneua.

Ex Geneua aliqui venerunt in Siciliam ad diſſeminandas hæreſes, & quomodo tanto malo proſpectum fuit? Proleg.7.num.35.

Gentiles.

Gentilium ſectas, quam clare conſtat non eſſe credibiles comparatione noſtræ fidei? lib.1.cap.7.reg.60. à num.165.

Genethlia.

Genethlia quid ſit? lib.1.cap.14.reg.114.num.72 & 77.

Geomantia.

Geomantia quid ſit? ibid.

Geſualdus.

Geſualdus hæreticus comburitur Melitæ ab Illuſtriſſimo Epiſcopo Cubelles fidei Inquiſitore. Proleg.10. num. 22.

Goa.

Goæ fidei Tribunal erigitur, & quis præficitur primus Inquiſitor? Proleg.6.num.29.

Gratia, & Gratiæ tempus.

Gratiæ gratis datæ quomodo diſtinguuntur à fide Theologali? lib.1.cap.8.reg.70.num.86.& ſeq.

Gratiæ tempus aſſignant Inquiſitores noui infectis hæreſi, &c & quomodo, lib 1.cap.6.reg.47.

Accedentes hoc tempore quomodo tractandi, & quid cum ipſis agendum? ibid. reg.48. Vide etiam edictum gratiæ,

Dum gratiæ tempus durat non ſunt recipiendæ denunciationes, lib.1.cap.6.reg.51.num.42.

Gratiæ tempus nulli Inquiſitori prohibetur, ſed Melitæ non eſt in vſu edictum gratiæ publicari à quolibet Inquiſitore, & cur? lib.1.cap.6 reg.51.num.50.

Gratiæ tempus. Vide etiam verb. ſponte comparentes.

H

Habitus.

HAbitus pœnitentiæ aſſeruati in Eccleſia Cathedrali, qui & qua de cauſa? Proleg.10.num 22.

Habitus dimiſſio non eſt neceſſaria ad Apoſtaſiam, lib.1.cap. 13.reg.107.num.61.

Habitus caritatis, an diſtinguatur ab habitu gratiæ? lib. 2. cap.1.reg.164 num.95

Hæreſis, & Hæreticus.

Hæreſes cur Deus permittit? Proleg 1 num 2.& ſeq.

Hæreſes, & hæretici damnati in aliquibus Concilijs, Proleg.2 à num.15 ad 21

Hæretici moleſtandi ſunt neq; in ſua fide relinquendi, lib. 1. cap.1.reg.1 num 7

Hæreticos cogere ad amplectendam fidem licitum eſt, & conſonum rationi, lib 1.cap.1 reg.2.num.12:

Hæreticos proſequi tanquam pernicioſos Reipub. iuſtum eſt ſi fiat ab habente poteſtatem, lib 1 cap.1.reg 3.

Hæreticorum ſectæ quomodo euidenter incredibiles comparatæ cum Catholica fide. lib 1.cap.7.reg.60 à nu. 176.

Hæreticorum templa adire, concioneſq; audire, an aliquando liceat? lib.1.cap.9.reg 81.num.193

Hæreticus eſt qui talia credit, malus Catholicus, qui non viuit, vt credit, lib.1.cap.20.reg.151.nu.240.

Hæreticiſmus quomodo differt à Paganiſmo, & Iudaiſmo, lib 1.cap.11.reg.90.num.31.

Hæreticus eſt, qui alicui articulo non creditur, vel leui argumento à fide diſcedit, lib.1.cap.20.reg 131. num. 247. & ſeq.

Hæreſis definitiones afferuntur, & explicantur lib.1.cap.12. reg 105.

Hæreticus, & infidelis formaliter eſt, qui pertinaciter dubitat, vel opinatur de rebus fidei ſufficienter ſibi propoſitis, vti credendis, ſecùs ſi, vt de propoſitis ex teſtimonio hominum, lib 1 cap 12 reg: 56

Hæretici alij ſolum interni, alij ſolum externi, alij interni & externi. & quinam ſubijciuntur pœnis hæreticorum, & abſolui poſſunt à quouis Confeſſario? lib.1.cap.12.reg. 97. à num.59.

Ad hæreſim neceſſaria eſt pertinacia, & quid ea ſit, & in-

Digitized by Google

in quo conſiſtat? lib.1 cap.12.reg. 98.num.65. & ſeq. ſupponit aliquam Eccleſię notitiam?ibid.num.63.quotuplex hæc pertinacia? ibid.nu.75. Vide etiam verb.pertinacia.

Hæreticus eſt quiuis, licet non Catholicus,qui prius credidit, & poſtea à fide receſſit, lib.1.ca.12 reg.100. nu. 145. & 146.

Hæreticus propriè in foro externo eſt Chriſtianus baptizatus, & poſtea recedens à fide, ibid. num. 148. in foro tamen interno, & reſpectu Dei Cathecumenus eſt verus hæreticus, ibid.num.153

Hæreticus non eſt is, quem conſtat inualidè ſuſcepiſſe baptiſmum, nec puniri ab Eccleſia poteſt, vt talis. ſecus ſi non conſtat,& cogi poteſt ad reualidandum baptiſmum, lib.1. cap.12.reg.100.num 154 & 155.

Hæreticus eſt, qui diſcedit ab aliqua re ſibi peculiariter reuelata, ſed non poteſt ab Eccleſia puniri, & cur? ibid.nu. 158. & 159.

De hæreſi ſuſpecti dicuntur, qui per indicia ſuſpicionem ſuæ fidei dant, lib.1 cap.12 reg.101. num 164. Hæc indicia ſunt, vel leuia, vel vehementia, vel violenta, & quomodo inter ſe differunt? ibid.à num.165.

De hæreſi diffamatus quis dicatur, & quot modis diffametur? lib.1.cap.12.reg.102.An ob quamlibet diffamationē indicenda ſit purgatio canonicam, ibid.à num. 182. Vſus purgationis canonicè vix hodie eſt in vſu ibid.num. 188.

Hæreticorum credentes quinam dicuntur?lib.1.cap.12 reg. 103. & quot modis cognoſci poſſunt? ibid.à num.194.

Hæreticorum fautores ſunt, qui eos fauent intuitu hæreſis in cauſis contra fidem, non autem ſi fauent ex affectu amicitiæ,vel cognationis in alijs delictis,lib. 1 c. 12 reg. 104. Fautores alij per omiſſionem, alij per commiſſionem, & quomodo differunt?ibid.à num.104.

Vide etiam verb. Fautores hæreticorum.

Hæreticorum receptatores, & defenſores, quinam dicuntur? lib.1 cap.12 reg.105.num.224. & 225. ex parte excuſantur conſanguinei, ibid.num.226. & 232. Vide etiam receptatores hæreticorum.

Hæreſes olim ſerpebant in Inſula Melitæ, & quod remediū adhibitum à Sacra Congregationē Romana.Prol.11.nu 3.

Hæreticus Vide V. Iudex.

Hieronymus.

Hieronymus Manriquez Decimus quartus Inquiſitor Generalis, Proleg.4.num.6.

Hiſpanum Tribunal.

Hiſpanum Tribunal immediatè ſubiectum eſt Summo Pontifici, lib.1 cap.2 reg.10. Vide Tribunal Hiſpanum.

Hiſpanum Tribunal habet poteſtatem creandi Inquiſitores inferiores Delegatos lib.1.cap 2.reg.8.

Hydromantia.

Hydromantia quid ſit? lib.1.cap.14.reg.114.num.72.

Honor.

Honor, & laus quos diſtinguantur? lib.1. cap. 18. reg. 173. num.16.

Hoſtia.

Hoſtias plures, ſeu particulas dantes, aut accipientes in communione ſubijciuntur Inquiſitorum iuriſdictioni, lib.1.cap.20.reg.150.num.178.

Horæ Canonicæ.

Horas Canonicas recitans, ſine attentione interna, an ſit tutus in Conſcientia? lib.2.cap 2.reg.166.num.267.

I

Iacobus.

IAcobus Brutus, qui ex Geneua in Siciliam venerat ad ſpargendas hæreſes, igni traditur, Proleg 7.num.35.

Don Iacobus Rex Hiſpaniarum cognomento il Conquiſtador, Tribunal Inquiſitionis poſuit in Regno Aragonenſi, Proleg. 5 num.3.

Diui Iacobi aduentus in Hiſpaniam. Proleg.6.num.1.

Iacobus Sabelles. Vide Ioannes.

Idololatria.

Idololatria proprie quid ſit,& vnde dicta? lib.1.cap. 14. reg. 112.num.19. & 22. Metaphoricè ſignificat omne peccatum, ibid.num.21. Eſt maximum peccatum, ſed datur ipſa aliquod peccatum grauius, ibid.num.29. & 31.Coniuncta eſt cum hæreſi, & infidelitate, vt plurimum, aliquando vero non, ibid.num.32.& 33

Idololatria alia interna tantum, alia etiam exterior, item alia ficta, alia vera, ibid.num.23.

Idololatria quatuplex eſt, lib.1.c.14.reg.113. num.34.& ſeq.

Idololatriæ cauſa,& origo duplex, diſpoſitiua ſcilicet ex parte hominum, & commotiua ex parte Dæmonum, lib.1 cap.14 reg.113 num: 47

Idololatria in quo conſiſtit ex Caluino, & alijs? lib. 1.c. 14. reg. 113.num. 52. & 53

Idololatria. Vide verb. Imago.

Idolum.

Idolum propriè quid ſit, lib.1.cap.14.reg.112.n.25.

Imagines Sanctorum quare non ſunt Idola? ibid.n.26.

Infidelis, Infidelitas.

Infidelis quando tenetur acceptare fidem Catholicam, & an ſtatim ad omnem à Chriſtiano viro prædicationem? lib.1.cap.9.reg.76.à n.55.

Infidelium opera non ſunt omnia peccaminoſa, lib.1. c.11. reg.89. num.21. & ſequentibus.

Infidelium quomodo, & quando poſſunt procedere Inquiſitores, lib.1.cap.11.reg.91.num.60.

Infidelis ſubiectus Chriſtiano Principi non poteſt exercere iuriſdictionem in Chriſtianos, lib.1.cap.11.reg.92.n.63. ac proinde officia publica nequit exercere, nec dari poſſunt à Chriſtiano Principe, ibid. nec habere ſeruum Chriſtianum, ibid. nu.65. ſi habet ſeruum infidelem, fit ſtatim liber, ſi fiat Chriſtianus, ibid. amittit etiam dominium in filium Chriſtianum, ibid. num.66.

Infidelis ſubiectus Chriſtiano Principi habere non poſſet aliquem famulum domi, qui ſit Chriſtianus, poſt tamen extra domum, lib.1. cap.11.reg.92.n.68.

Infidelis non ſubiectus Principi Catholico, non poteſt priuari, per ſe aliquando iuriſdictione temporali, & dominio circa Vaſſallos ſuos, aut ſeruos ſuos Chriſtianos,ibid. n.69. ſeruus ſit adſit periculum perdendæ fidei, ibidem num.77.

Infidelis dicitur, dubitans, & opinans in rebus fidei ſufficienter ſibi propoſitis, lib.1.cap.11.reg.96.

Infidelitas quotuplex? lib.1.cap.11.reg.88. num. 5. & 10. & reg.90. Quid ſit, ibid.num.4.& 7.quem graue peccatum? ibid.num.8.& 9.

Infidelitas alia materialis, & negatiua, alia formalis, lib. 1. cap.11.reg.88.num.11.

Infidelitas poteſt eſſe ſine peccato in infideli, lib. 1. cap. 11. reg.89.num.24.& ſeq. Infidelitas hæc poteſt eſſe non ſolū circa res fidei, quæ ſciuntur per reuelationem, ſed etiam circa alias res quæ homine naturæ, vel alio modo cognoſci poſſunt, ibid.num.25.

Infidelitatis ſpecies veluti adequatæ ſunt Paganiſmus, Iudaiſmus, Hæreticiſmus, lib.1.cap.11. reg.90. num. 28 & 32. Quomodo differunt inter ſe? ibid. num. 30. differunt accidentaliter ibid.num.31. Non poſſunt per ſe ſimul,nec omnes, nec duæ ſimul eſſe in eodem homine, ibid. à nu. 35. Quænam grauior? ibid.num.38.& ſeq.

Ignorantia.

Ignorantia inuincibilis, an detur circa neceſſaria ad ſalutē; ſeu myſteria fidei? lib.1.cap.9.reg.80.num. 154. & ſeq. & in ſpecie circa pollutionem voluntariam, ibidem num. 158.

Ignorantia alia antecedens, alia ſubſequens, & cum qua poteſt eſſe pertinacia? lib. 1. cap.12. reg.98.num 82. & ſequent.

Cum ignorantia etiam affectata non poteſt eſſe pertinacia, ibid. nec apoſtaſia, ibid.cap.13.reg.107.num.40.

Ignorantia, Vide v. Pertinacia.

S. Ignatius.

S. Ignatius Loyola induxit Summ. Pontif. Paulum III. ad fundandam Generaliſſimam Congregationem Eminentiſs. Cardinalium pro rebus fidei Romæ, & cur? Proleg. 8.num.3.& 4.

Infamia.

Infamia, Vide verb. Fama.

Indicia.

Indicium quid ſit? lib.2. cap.3. reg. 182. num.147 Triplex eſt, ibid.num.151. Quid leue? quid graue? quid grauiſſimum? ibid.

Indicium aliud plenum, & indubitatum, aliud non plenū, & dubitatum, & quid vtrumq; ibid.num.152.

Indicia non ſufficiunt ad torturam, niſi faciant ſemiplenam probationem, ibid.num.177.

Indicium vehemens ſemiplenam probationem facit, & quomodo? ibid.num.179.

Indi-

Digitized by Google

Indicia debent probari per duos teſtes idoneos alioqui nil probant. ibid.n.185.
Indicia. Vide verb. Præſumptio, & verb.Citatio.

Inſtrumentum.

Inſtrumentum. Vide Scripturæ.

Imago.

Imaginum adoratio non eſt idololatria,& cur? lib.1.cap.20. reg.151. n.226.& ſeq.
Imagines nondum Beatorum exponi publicè, aut priuatim adorandæ non poſſunt. ibid.n.228.
Imaginem B.Virginis,aut alicuius Sancti,pugione impetēs, puniendus eſt,vt hæreticus.lib.1.c.18.reg.139.n.109.& 110

Inaduertentia.

Inaduertentia. Vide verb. Præceptum.

Induciæ.

Induciæ. Vide Termini competentes.

Interceſſi.

Interceſſiones pro reis non admittuntur ab Inquiſitoribus,& ſub quibus pœnis? lib.2.Procem.

Internuncium.

Internuncia expreſſè prouocatiua ad peccatum an poſſint deferri à ſeruo concubinæ ſui Domini.lib.2.c.1.reg..66.n. 275.

Inquiſitum.

Inquiſiti omnium primi an Adam, Caim, Lucifer,& alij, quos aquæ diluuij operuerunt? Proleg.1.à n.5.ad 15.quæritur etiam de alijs.ib.n.19.vſq.ad n.31.

Inquiſitio.

Inquiſitionis Tribunal quid prodeſt? Proleg.1.n.2.
Inquiſit.origo an à lapſu Adami,vel Luciferi? ibid.n.5.& 8.
Inquiſitionis munus non fuit commiſſum Sacæ.ibid.n.18.
Inquiſitionis origo á tempore Bonifacij iij. vt Albigenſium hæreſis præſertim extingueretur. Proleg.3.n.6.& ſeq.

Inquiſitor.

Inquiſitor primus an Deus? Proleg.1.à n.6. ad 16. Quæritur de alijs vſq.ad Chriſtum. ibid.à n.17.ad 52.
Inquiſitores fidei quando ſic nominati? Proleg.2.n.2.
Inquiſitor primus Generalis in Eccleſia an S. Dominicus? Proleg.3.n.7.& 8.an potius Arnaldus Abbas Ciſtercienſis? Ibid.n.10.& 11.S.Dominicum inſtituit Inquiſitorem fidei Innocētius iij.& non Alexāder iij.& quomodo? ib.7.9.10.
Inquiſitor, & Epiſcopus Melitæ olim ſoliti in cauſis fidei ſe ſubſcribere,& quo ordine? Proleg.12.n.7.nunc ſoli Inquiſitores ſubſcribunt. ibid.n.8.
Inquiſitorum ætas. Vide ætas.
Inquiſitorum ſcientia, ac doctrina debet eſſe eminens præcipuè debent eſſe Theologi, meliores quoque eſſent, ſi etiam Iuriſperiti. lib.1.c.2.reg.14. contrarium aliqui docent. ibid. n.30.
Inquiſitores quibus virtutibus debē eſſe præditi.l.1.c.2.r.15.
Inquiſitores indigni non eligendi, & ineptitatim amouendi, & qui tales? lib.1.cap.2.reg.16.
Inquiſitor dignè electus non poteſt pro libito reuocari,niſi à Papa,nec alio transferri,niſi ex iuſta cauſa.lib.1.c.2.re.17.
Inquiſitores audire non poſſunt confeſſiones reorum. lib. 1. cap.6.reg.48.n.13 & 14.
Inquiſitores & Epiſcopi, & alij,quibus ex officio competit,ſi non præſumuntur hæreticos, quando cenſentur eorum fautores? lib.1.c.1 .reg.104.n.20 .& 221.
Inquiſitores rectè ſuum munus obeant,& quid ſi quem vexant iniuſtè? in Procem.lib.2.
Inquiſitorum fortitudo ad irrumpendas Iniquitates. Ibid.
Inquiſitores quomodo procedere debent? & an ſeruata forma iudicij, & quidquid ad iudicium pertinet. Vide Forma iudicij, & verb.Iudicia.
Inquiſitor. Vide verb.Iudex, Tribunal ſponte,comparens, Cōſultor,Qualificator,Libri prohibiti,Redditus,Punitio.

Inquiſitores in Hiſpania.

Inquiſitor primus generalis fidei in Hiſpania Fr.Thomas Turrecrem.ann.1483.Prol.4.n.4.idq.ope Ferdinādi V. ib. n.2.
Inquiſitor Secundus Generalis fidei. Petrus Diaconus Cardinalis. Prol.4.n.10.prope finem.
Inquiſitor tertius Generalis fidei Bernardus presb.Card.ibid.
Inquiſitor quartus Generalis Fr.Ioannes de Vnguerra Epiſc. Dertuſenſis.Prol.4.n.5.item Fr.Franciſcus Ximenes Cimeros Frāciſcanus.ib d.vbi etiam eius virtutes narrantur.
Inquiſitor quintus Generalis, ſed in Corona Aragoniæ tantum Ludouicus Mercator, vel vt alij appellant Petrus Ioanguen vel Ioanne ol. Proleg.4.n.5.
Inquiſitor ſextus Generalis D. Adrianus, qui etiam Regni Siciliæ fuit Inquiſitor,& tandem creatus fuit Summus Pontifex. ibid.
Inquiſitor ſeptimus Generalis pro Regnis Hiſpaniæ D. Alphonſus Manriquez. ibid.
Inquiſitor octauus Generalis D. Ioannes Tauera Archiepiſcopus Toletanus. ibid.
Inquiſitor nonus Generalis D. Graſſia de Loayſa. ibid.
Inquiſitor decimus Generalis D. Fernandez de Valdes.
Inquiſitor vndecimus Generalis D. Didacus de Eſpinoſſa.
Inquiſitor duodecimus Gener. D. Petrus Pontius de Leone.
Inquiſitor decimuſtertius Generalis D. Gaſpar Quiroga.
Inquiſitor decimuſquartus Generalis D. Hieronymus Manriquez.
Inquiſitor decimuſquintus Gener. D. Petrus Portocarrero.
Inquiſitor decimuſſextus Generalis D. Ferdinandez de Nigno, & de Gueuara.
Inquiſitor decimuſſeptimus Generalis D. Ioannes de Zuniga
Inquiſitor decimuſoctauus Gen. D. Io. Baptiſta de Aceuedo.
Inquiſitor decimuſnonus Generalis D. Bernardus de Royas.
Inquiſitor vigeſimus Generalis Fr. Aloyſius de Aliaga Dominicanus.
Inquiſitor vigeſimuſprimus Generalis D. Andreas Pacechus.
Inquiſitor vigeſimuſſecundus Generalis D. Antonius Zapata.
Inquiſitor vigeſimuſtertius Generalis Fr. Antonius de Soto maior Archiepiſcopus. Prol.4.n.5.& n.6.
Inquiſitores fidei conſtituti ſunt non ſolum Dominicani,ſed Franciſcani. Proleg. 3.n.13.
Inquiſitores Hiſpanici ſupremi Tribunalis viri ſemper auctoritate, & litteris conſpicui. Proleg.4.n.4.

Inquiſitores Regni Valentini.

Inquiſitores Regni Valentini plures primum ex Dominicana Familia, deinde, vt plurimum ex alijs Religionibus, & ex ſtatu Clericorum ſecularium. Prol.5.n.5.
Inquiſitores Regnorum Valentiæ, Gotolaniæ, & Aragoniæ. Prol.5.n.4.5.7. quomodo ſedem fixerunt? n.7.
Inquiſitores Regni Valentini n quadraginta nouem, omnes per ordinem numerantur. Prol.5.n.6.

Inquiſitores Regni Caſtellæ.

Inquiſitor primus Regni Caſtellæ. Prol.4.n.4.

Inquiſitores Luſitaniæ.

Inquiſitores primus, & reliqui Luſitaniæ. Proleg.6.n.21. Vide verb. Luſitaniæ inquiſitores.

Inquiſitores Eborenſis Tribunalis.

Inquiſitor primus Tribunalis fidei Eborenſis D. Ioannes de Mello. Proleg.6.n.22. Quis etiam Vlyſipponenſis? ib.n.27.

Inquiſitores Siculi.

Inquiſitoribus Siculis ab Imperatore Federico ſtatuitur tertia pars rerum debitarum fiſco ad eorum ſuſtentationem. Prol.7.n.6.
Inquiſitoribus Siciliæ quænam priuilegia, & fauores conceſſi ab Imperatoribus Federico, & Alphonſo, Ferdinando ij. & Carolo V. Prol.7.à n.6. ad 19.
Inquiſitores Siciliæ non tenentur facere inſerere in ordinarij regiſtris litteras Regias ſibi traditas. Prol.7.n.15.
Quid circa familiares S. Officij conceſſerit Carolus V. Vide verb. Familiares.
Inquiſitor fidei è Regno Siciliæ à Saccenſibus expulſus. Prol. 7.n.24.
Inquiſitoribus Siciliæ confirmantur à Carolo V. priuilegia ab eodem ſuſpenſa, & conceditur cognitio cauſarum ad eos ſpectantium. Prol.7.n.26.eadem confirmauit, & amplicauit Rex Philippus Secundus. ib. n.27.& 34.
Inquiſitores in Regnis Siciliæ, & Hiſpaniæ tres, vt plurimum Prol.9. n.3.
Inquiſitores Siciliæ per ordinem numerantur. Proleg.7.à n. 36. Vide etiam verb. Siciliæ.

Inquiſitores Romani.

Inquiſitorum Romanorum origo, & poteſtas generalis, & ampliſſima. Proleg.8. n.3. & 4 Poſſunt reuidere cauſas,& ſententias in fauorem hæreticorum, & reorum latas. &c. ibid. num.8.
Vide etiam verb. Romana Congregatio.

Inquiſitores Melitenſes.

Inquiſitor primus Melitæ fuit S.Paulus Apoſtolus, Epiſcopi verò qui poſtea ſucceſſerunt eiuſdem SS. Apoſtoli ſucceſſores in cauſis fidei dici debent. Prol.10.n.5.
Inquiſitores Delegati in Inſula Melita per ordinem numerantur. Prol.11.n.9.& toto 12.
Vide etiam verb. Melita,& verb.ſeq.

Inquiſitorum poteſtas & Iuriſdictio.

Inquiſitorum poteſtas eſt in Eccleſia. Proleg.2.n.2.
Inquiſitores Delegati poſſunt ſibi eligere Commiſſarios, aut Vicarios, ſed hi non poſſunt alios ſubdelegatos creare.lib. 1.cap.2.reg.12.n.16.

INDEX.

Inquiſitorum, & Epiſcoporum iuriſdictio in cauſis fidei videtur eſſe delegata, non ordinaria. lib.1.c.3.reg.25.n.47.

Inquiſitores delegati ſuam iuriſdictionem habent à Summo Pontifice, licet aliquando dependenter ab iis, à quibus habent. lib.1.cap.3.reg.26.

Inquiſitoris delegati iuriſdictio extenditur plenè ad quaſuis perſonas cuiuſq. ſtatus, &c. quæ ſubſunt ſuæ iuriſdictioni, ſeu exiſtūt in loco regno, &c. vbi eſt Inquiſitor l.1.c.3.re.27

Inquiſitor nouus poteſt exigere iuramentum à Principe pro tegendi fidem, & quædam alia; ſed hodie non eſt in vſu. lib.1.c.4.reg.33. debet ſaltem exigi quando erigitur nouū Tribunal, vt Melitæ factum eſt. ibid.n.11.

Inquiſitores etſi poſſunt de iure, tamen non procedunt in Reges, Duces, &c. ſed ſumm. Pontificem conſulunt. lib.1 cap.3.reg.27.n.55.

Inquiſitores contra Epiſcopos procedere non poſſunt. ibid. reg.28. Poſſunt tamen, ſi Epiſcopi ſint hæretici, vel adſit periculum fugæ. ibid.n.60.& reg.30.n.69.

Inquiſitores, ſiue ordinarij, ſiue delegati non poſſunt procedere contra Nuncios, & Legatos Sedis Apoſtolicæ, lib.1.c. cap.3 regul.29. niſi ſit periculum fugæ extra regul. 30. num.69.

Vnus Inquiſitor non poteſt procedere in alium Inquiſitorem, ſiue ſint ſocij, ſiue non. lib. 1.cap.3.regul.30. ſed ad Summum Pontificem deferre, poſt ſumptas informationes. ibid. ſecùs de Inquiſitore amoto ex quacumq. cauſa, nempe procedere in eū poteſt alius Inquiſitor. ib.n.67.68.

Inquiſitores poſſunt plenè ſuas vices, & iuriſdictionem elargiri ſuis Commiſſarijs, lib.1.c.3. reg.31. ſed attendi debet ſtylus cuiuſq. Tribunalis. ibid.n.72.

Inquiſitor nouus debet oſtédere ſuas litteras delegationis, poteſtati laicę, ſed hodie nō eſt in vſu, & ſuppletur per publicationem edicti lib.1.cap.4.regul.32.num.4. & reg. 33. n.11.

Inquiſitor nouus poteſt ſibi creare vnum, aut plures Notarios, & quibus ceremonijs, & qualis debet eſſe Notarius eligendus. lib.1.c.4.reg.34.& reg.35.n.22.

Inquiſitores quomodo poſſunt exercere iuriſdictionem in infideles, cùm nō ſint ſubditi Eccleſiæ lib.1.c.11.reg.91.80.

Inquiſitorum iuriſdictio in infideles, & Iudęos ad quos caſus ſeſe extendit ex Bulla Gregorij xiij.lib.1.cap.1 .reg.94.nu. 108. & ſeq. & à n.1 4. ad 127.

Inquiſitoribus, & Eccleſię ſubijciūtur Iudæi etiamſi ad paganiſmum tranſeant, in iis ſcilicet quæ ſunt contra veritates ex iure naturali ipſis, & homini Catholico communes, & in alijs a iure expreſſis. lib.1.c.11.reg.94.n.151.& ſeq.

Inquiſitores iuriſdictionem habēt in hæreticos, & dubios in fide, ac opinantes contra ipſam, quando res fidei ſunt illis ſufficienter propoſitæ. lib.2.cap.12.reg.96. debet tamen hæreſis, vel dubium ſigno aliquo manifeſtari. ibid. regul. 97. contra nonnullos. ibid.n.29.& ſeq. & quot ad id conditiones requiſitæ. ibid.à n.33.

Inquiſitores cognoſcere poſſunt de quibuſuis propoſitionibus damnabilibus, & quænam hæ ſint, & quomodo diſtinguantur lib.1.cap.12. reg.99.

Inquiſitorum iuriſdictioni ſubijciuntur Religioſi, vel Clerici in ſacris, qui vxores ducunt, & Clericus Græcus, qui poſt ſuſceptos Ordines ſacros matrimoniū iterū tentat, & vxoratus, qui ſacros Ordines ſumit, vel Religionem ingreditur extra caſus à iure permiſſos. lib.1.c.13.reg 108.à n.72. ad 78. & cap. 2 .reg.149.

Item ſubijciuntur apoſtatæ à Religione, & Clericatu, lib.1. c.13.reg.108. à n.72. Item apoſtatæ ab obedientia, & quādo? ib.d.reg.109. n.87.

Item ſchiſmatici, & qui? lib.1.c.13 reg.110.n.124 & ſeq.

Item qui cultum per exceſſum, ſeu ſuperſtitionem Deo exhibent, continentē in ſe falſitatē lib.1.c.14.reg.113.à n.10.

Item ſomniorum interpretes vani. lib.1.c.4.reg.116.n.122.

Item qui vtuntur ſortibus diuinatorijs. lib.1.c.14.reg.117.nn. 149. Item qui ex partibus hominum, vel animalium prædicunt quæ pendent à libero arbitrio, & vltra quam res ipſa ſignificat. ib.reg.118.n.158.& ſeq.& n.165.& 166.

Item Enſalmatrices, ſeu Carminatrices, Saluatores, & qui ſolis verbis, vel ſignis ab Eccleſia non inſtitutis ſanitates operantur. ibid. reg.121.

Item malefici, & qui hi ſint? ibid.reg.122.

Item ſortilegia quæuis operantes. ibid.reg.124. à n.257. etiā ſi ſint ſimplicia, & non ſapientia hęreſim, & ſint ſuperſtitioſa. ibid. num.260.

Item ſodomitæ, ſed alicubi. ib. n.263.& lib.1. c.20.reg.150.

Item omnes, qui non ſunt Sacerdotes, & celebrant Miſſam, vel ad eam celebrandam accedunt. lib.1. cap.15. reg.125. nec excuſat ignorantia. ibid.n.5. dummodo 20. annum attingant. ibid.n.6. Vide etiam verb. Miſſam celebrantes.

Item quicūque non Sacerdos cōfeſſiones audiens. ib.reg.126.

Item ſollicitantes in Sacramento Pœnitentiæ, tū ad res venereas, tum ad quoduis aliud crimen, vel abutentes alijs Sacramentis lib.1 c.16.reg.127.n 9.& 21. idque ex iure diuino ibid.à n.9. non eſt tamen in praxi, quod Inquiſitores exerceant iuriſdictionem in ſollicitantes ad aliud crimen præter Venerem. ibid.n.13.

Item ſollicitantes tum fœminas, tum pueros. ibid.reg.129.à n.47. ad 56. Et quidem in Tribunali Hiſpano, & Melitenſi priuatiuè quoad alios quoſuis iudices de hoc, & quouis alio crimine mixti fori cognoſcunt. ibid.à n.58.ad 61.

Item Sacerdos ſollicitans, ſiue ab ipſo cœperit ſollicitatio, ſiue à pœnitente. ibid.reg.130. Item pœnitens, vel confeſſarius ſollicitās, in confeſſione ad lenocinium ſiue ſecum, ſiue cum alio. lib.1.cap.16.reg. 31.

Item confeſſarius laudans male animo fœminę pulchritudinem. ibid.reg.132.à n.104.ad 112. vel ſi ſollicitat factis dubijs. ibid.n. 13.

Item ſubijciuntur Inquiſitorum iuriſdictioni conuenticula celebrantes in materia religionis, eadem frequentantes, vel ad ea accedentes ſemel, ſi in terris Chriſtianorum fiant priuatim lib.1.cap.17 reg.136.

Item qui blaſphemias hæreticales, aut quoquomodo hæreſim, ſeu infidelitatē ſapientes proferrent. lib.1.c.18.reg.139 ex vſu autem non procedunt contra eos, qui ſimplices, & non hæreſim ſapientes blaſphemias proferunt. ibid.n.64.

Item legentes, retinentes, imprimentes, ac defendentes libros prohibitos, quacumq ex cauſa prohibeantur. lib.1.c. 19.reg.145. & aliquando Iudæi, & alij infideles non baptizati ob vſum librorum prohibitorum. ibid.n.21.& ſeq.

Item aſſerentes B. Virginem fuiſſe conceptam in peccato originali, &c. lib.1.cap.20.reg.146.n.35.& 39.

Item impedientes officium S. Inquiſitionis immediatè, vel mediatè, & Inquiſitores ipſos, vel quoſuis ipſorum miniſtros offendentes in contemptum, vel odium S. Officij. lib 1.cap.20.reg.147.

Item qui per annū continuū in excommunicatione obſurdeſcūt. lib.1.c.20.reg.148.& contēnētes cēſuras. ib.n.95.& 96

Item bigami, ſeu binas nuptias contrahentes, & clerici, aut religioſi ducentes vxorem. lib.1.cap.20.reg.149.

Item comedētes carnes prohibitis diebus. lib.1.c.20.reg.150.

Item tranſferentes arma, &c in terras infidelium. ibid. Vide etiam verb. Arma.

Itē inſtituētes nouas Religiones ſine approbatione Papę. ib.

Item Itali habitantes in terris hęreticorum non ſeruatis cōditionibus à Clemente viij. præſcriptis. lib.1.c.20.reg.149

Item ſumentes, aut dantes in communione plures hoſtias, vel particulas. ibid.

Item aſſerentes animas non detineri in Purgatorio vltra decem, aut viginti annos. ibid.

Item qualificantes doctrinam de auxilijs, ſeu aliquid de hac materia imprimentes abſq. licentia S. Congregat. ib

Item qui docent, eos, qui peccata aperiunt religioſis ab Epiſcopo approbatis, debere iterū eadem confiteri Parocho. ibid.num.133

Item alicubi ſubijciuntur Inquiſitoris iuriſdictioni vſurarij. ibid.n.187. quomodo hi, & prædicti omnes expediendi ab Inquiſitore? ibid.n.193.

Item mulierculæ proferentes reuelationes. ibid.n.185.

Item aſſerentes aliquid fidei oppoſitum eſſe peccatum; vel ſecus v.g. quod ſit peccatum iurare, vel quod non ſit peccatum fornicari, &c. lib 1.c.20.reg.151.n.205. & ſeq. vel vſuram non eſſe peccatum, nec decimas ſoluendas, nec dari liberum arbitrium in homine, nec vllum opus bonum eſſe neceſſarium ad ſalutem conſequendam, vel animam cū corpore mori, infernum non eſſe, nec Paradiſum, animam eſſe ſanguinem, nec creari, &c. ibid.

Item loquentes malè de Sūmo Pontifice, v.g. eum non habere poteſtatem concedendi indulgentias; non eſſe Dominum tēporalium, nec abſolutè, nec in ordine ad ſpiritualia; eius excōmunicationes non eſſe timendas, &c. ib.

Item qui negant adorationem imaginum, & reliquiarum, vel qui exponunt adorandas imagines, vel reliquias alicuius nondum beatificati vel canonizati. ib.n.225.& 228.

Item qui S. Scripturā exponit aliter, ac ſētit Eccleſia, vel qui obſcœna verba miſcet eidem S. Scripturæ. ib.n 229.& ſeq.

Item auctores, & ſequentes falſas ſectas, & dogmata, item ſentientes de Sacramentis aliter, ac ſentit Eccleſia, Item infirmi petentes hoſtiam non conſecratam. ibid.

Inquiſitorum iuriſdictio. Vide verbo veſtis.

Inquiſi-

Digitized by Google

Inquiſitores fidei non admiſſi Neapoli, Mediolani, & in Belgico contra voluntatem, & conatum Caroli Quinti, & Philippi II. Regis Hiſpaniar. proleg. 4. n. 9
Inquiſitores Religioſi. Vide verb. Religioſi.

Ioannes.

Diuus Ioannes Euangeliſta an fuerit Inquiſitor fidei, proleg. 1. n. 52
Diuus Io. Baptiſta an fuerit Inquiſitor, ibid. n. 39
Ioannes Polidem, ac Ludouicus Mercatus, proleg. 4. n. 5
Ioannes Royas laudatur, proleg. 4. n. 7
Ioãnes Perez de Sanedra, ſeu potius Sahauedra, an erexerit Tribunal fidei in Luſitania, proleg. 6. n. 7
D. Ioannes de Mello laudatur, proleg. 6. n. 25. & 27
Ioannes, & Iacobus Salelles laudati, lib. 1. cap. 5. regula 46 n. 58. & 59.

Ita.

Italia habitantes extra Italiam vbi vigent hæretici, quando ſubijciuntur Inquiſitorum Iuriſdictioni, lib. 1. cap. 20. reg. 150. n. 165. Quædam alia prohibitā à Clemente Octauo, & Gregor. XV. Italis degentibus intra infideles, &c. ibid. à n. 167. ad 173

Iudex.

Iudex ſæcularis an poſſit iudicare de crimine, de quo dubitatur, an pertineat ad Inquiſitorem, lib 2. cap. 1. reg. 164. n. 3.
Iuridicè interrogatus, an poſſit vti æquiuocatione, lib. 2. cap. 1. reg. 166. n. 561
Iudex competens debet iudicare reum, & quis ſit Iudex competens, lib. 2. cap. 5 reg. 187. n. 6. Hæreticus ab Inquiſitore loci vbi captus eſt, non debet remitti ad Inquiſitorem loci, vbi commiſit hæreticalia, ibid. à n. 22. ad 24. excipe niſi Inquiſitor loci, vbi fuit commiſſum delictum, inchoaſſet cauſam per citationem, vel alio modo præueniſſet, ibid. n 25. & ſeq. Vel niſi ab Inquiſitoribus maioribus remiſſio iubeatur, ibid. n. 4. & 29. Si crimen hæreticale habeat annexum aliud non hæreticale, neque fieri debet remiſſio iudici laico, ibid. n. 31. & ſeq. Imò hic debet etiam non requiſitus remittere ſtatim Inquiſitori, ibi. n. 34. Aliquando expedit, vt hæreticus, tum in loco, vbi captus eſt, tum vbi commiſit hæreticalia puniatur, ibid. n. 38. & ſeq.
De iure reus vt plurimum remittendus eſt ad Iudicem loci, vbi deliquit, ibid. nu. 9. Secus ex conſuetudine quando Iudices non ſubſunt iuriſdictioni eiuſdem Principis, ibid. n. 16 & 17. & 19. non autem ſi ſint ſubditi eiuſdem Principis, ibid. Melitæ Princeps reuocat ad ſe omnem cauſã ob delictum extra Vallettam commiſſum, ibid. n. 21
Obligatio remittendi delinquentem quandonam oriatur Inquiſitori requiſito, lib. 2. cap. 5. reg. 188. Aliquæ conditiones ad id requiſitæ, à n. 45. prima debet conſtare Iudici, vel Inquiſitori requiſito de delicto commiſſo in territorio Iudicis, vel Inquiſitoris requirentis, ibid. n 46. ſi Iudex requiſitus eſt laicus debet ſtatim remittere, ibid. n. 48. imò debet remittere ante inquiſitionem, ibid. n. 58. Secunda delictum non debet eſſe leue, ſed graue, ibi. n. 50 Tertia Iudex, vel Inquiſitor debet petere remiſſionem à Iudice, vel Inquiſitore vbi captus eſt delinquens, ibid. n. 55. ex vrbanitate poteſt remittere nõ requiſitus, ibid. n. 53. Remiſſio debet fieri ab Inquiſitoribus ſupremis inter ſe, maximè præcedẽte requiſitione, ib. n. 55. & ſeq. cauſæ iuſtæ non remittendi reſi quænam ſint, ibid. n. 61. & 62. ſi adſit cauſa iuſta nõ remittendi, debet alius Inquiſitor mittere ad Inquiſitorem, ſeu Iudicem, qui iudicaturus eſt reum; quidquid de eodem reo ſciuerit, ibid. n. 62. Requiſitio, & remiſſio poteſt fieri de reo tum condemnando, tum condemnato, ſi pœna non eſt executioni mandata, ibid n. 60. imò ſi fuerit punitus, ſi tamen punitio fuit facta pro alio diuerſo crimine contra fidem, ibid. n. 61

Iubilæum.

Iubilæum an lucretur quis omiſſa confeſſione, & communione, quando à Papa vtraque requiritur, lib. 2. cap. 1. reg. 166. n. 281

Iuramentum

Iuramentum emittere debent omnes Officiales, ac Miniſtri Inquiſitorum, lib. 1 cap. 5. reg. 46
Iuramentum nunquam eſſe licitum, ſi quis aſſerat quomodo eſt puniendus, lib. 1. cap. 20. reg. 151. n. 213
Iuramentum quotuplex, lib. 2. c. 3. reg. 180. à n. 98. ad 104. Probatio per iuramentum neceſſitatis, non probat plenè in cauſis criminalibus, ſiue in criminibus cõtra fidẽ ex parte Iudicis, ſed ſolum in ciuilibus, ibid. n. 95. & à n. 103. ad 106 In dubio, reo, & non actori deferendum eſt a Iudice iuramentum in rebus ciuilibus, ibid. n. 108

Iudaiſmus · & Iudæi.

Iudaiſmus caret omni credibilitate, ſi comparetur cum fide Catholica, lib. 1. cap. 7. reg. 60. num. 170. & ſeq.
Iudæorum cohabitatio, & pleraq; alia prohibentur Chriſtiano, lib. 1. cap. 11. reg. 92. à n. 88
Iudeor. filios nutrire prohibetur mulieri Chriſtianæ, ib. n. 88
Iudæi etiãſi ad Paganiſmum tranſeant, adhuc ſubijciuntur Eccleſ. & fidei Inquiſitorib. in ijs, in quibus errant contra veritates ex iure naturali ipſis, & homini catholico cõmunes, & in alijs à iure expreſſis, li. 1. c. 11. reg. 94. n. 132 & ſeq.

Iuriſdictio.

Iuriſdict. excitata, & delegata quomodo differſit, prol. 3. n. 1
Iuriſdictio Eccleſiaſtica non fundatur in ſæculari, lib. 2. c. 1 reg. 166. n. 287

L

Laus.

Laus, & honor quomodo diſtinguuntur, lib. 1. cap. 18. reg. 137. n. 16

Lex Naturalis.

Legem naturalem ſeruans, an omnino ſaluatur, lib. 2. cap. 1 reg. 164. n. 67
In lege naturali an ſine actu charitatis potuerit quis ſaluari ibid. n. 70

Legati.

Legati à latere olim procedebant contra hæreticos, &c. at nunc ex deſuetudine nõ poſſunt ſine expreſſa cõceſſione Papæ, vel Congregationis Cardinalium, lib. 1. ca. 3. reg. 19.
Legati Apoſtolici non ſubijciuntur iuriſdictioni Inquiſitorum, & Epiſcoporum in cauſis fidei, lib. 1. c. 3. reg. 29

Leontinum.

Epiſcopatus Leontini redditus quãdo adiũcti Epiſcopatui Melitenſi, proleg. 10. n. 11

Leontaunt.

Leonſantorum familiæ, in Vrbe Sacca conceſſum eſt, vt famulæ eiuſdem familiæ frui poſſent foro S. Officij, & cur. proleg 7. n. 21.

Libri prohibiti.

Libros prohibendi eſt in Eccleſia poteſtas, lib. 1. c. 19. reg. 140 n. 8. afferuntur exempla à n. 9. ad 13. librorum prohibitor. quatuor ſunt gradus, & qui, ibid. n. 3. & à n. 15
Libros prohibit. legentes quibus pœnis ligantur, ibid. à n. 3
Libri, qui ex profeſſo de religione tractant quinam ſunt, ibid. n. 19
Libri hæreticorum intelligi debent tàm manuſcripti, quã impreſſi, ibid. n. 26
Libri aliqui vulgari lingua cur prohibiti, ibid. à n. 46
Libri prohibiti plures, vel pauciores pro varietate regionum, ibid. n. 52
Libros quoſcumq; prohibitos retinendi prohibitio comprehendit omnes perſonas cuiuſcumq; gradus, etiãſi ſint Reges, l. 1. c. 19. reg. 141. n. 61. Prælatis reuocata eſt poteſtas legendi libros prohibitos, ibid. n. 62. Soli Inquiſitores, & Commiſſarij habent talem poteſtatẽ, ibid. n. 92. etiã poſt editũ edictũ ab Vrb. viij. ib. à n. 67. Habet etiã vnus tãtus ex conſultoribus Inquiſitorũ, & non omnes Conſultores, nec alij officiales, ibid. n. 72. Incurrunt pœnas inflictas legẽtibus, ſeu retinentibus libros prohibitos, qui partẽ, & non totũ librum, in quo hereſis, vel ſuſpicio hereſis, vel cauſa prohibitionis continetur, ib d. n. 75. Itẽ ſiue apud ſe, ſiue apud alios retineant, ibid. n. 77. Itẽ antequã d. libri ſint ab Eccleſia declarati vt prohibiti, ibid. n. 78. debent autem ſcienter retinere, vt contrahant pœnas, ibid. n. 79. & quæ ſcientia requiratur, ibid. n. 81. nullo ſine à retẽtione excuſari poſſunt, vel ob moram exiguã; niſi vt tradant ſtatim Inquiſitori, ibid. à n. 82. quæ ſit hæc parua mora. ibid. n. 84
Libri prohibiti ferri ne debent Inquiſitoribus, & an poſſint priuata poteſtate cõburi, lib. 1. c. 19. reg. 141. n. 77. & ſeq.
Inquiſitores ipſi libros prohibitos ſtatim comburant, ibid. n. 94. Inquiſitores Melitenſes olim conſueuerunt ſeruare per annum, & poſtea comburere, ibid. n. 96
Libri cõburendi ſtatim intelligi deben, qui prohibẽtur abſolutè, & non cum clauſula, donec expurgẽtur, ibid. n. 94
Libros prohib. non dicuntur legere, qui audiunt legẽtẽ per famulum, vel alium etiã coactum legere, l. 1. c. 19. reg. 142 n. 105. nec qui legunt, & ſenſum verborũ non percipiũt, ibi. n. 111. nec qui legit volumen, in quo nulla ſit hereſis, vel ſuſpicio hæreſis, licet in alijs ſit, dũmodo auctor ſit catholicus, l. 1. c. 19. reg. 143. n. 102. & à n. 110. nõ eſt neceſſaria externa prolatio verborũ, ſed ſatis eſt, oculis, ac mẽte percurrere lib. prohib. ad pœnas incurrendas, ibi. n. 114. cæcus nũquã incurret has pœnas, quia nũquam viſu leget, ibi. n. 116. excuſat parua materia, & iſta, quænam ſit, ibid. à n. 118. ad 129. An incurrat pœnas, qui ex libro catholici legit ſentent. & errores heretici ibi notatos, & hoc ſolũ ſine legit, ibi. n. 135. Quid de legẽte, ac retinente lib. cathol. cũ ſcholijs heretici, ib. n. 137. quid ſi liber catolici ſit paruus & ſcholia, ſeu cõmentatio heretici maxima, ibid. à n. 139

Digitized by Google

Legendi libros prohibitos Summo Pont. reſeruata eſt poteſtas, ac Card..alibus, & Inquiſitor.bus, ibid.n.142. An poſſint concedere Cardinales Sede vacante, ibid.
Liber vetitus an legi poſſit in magna neceſſitate, & recluſo aditu ad Papam, lib.1.cap.19.reg.142.n.143
Libros prohibitos imprimentes excommunicantur, lib. 1. cap.19.reg.143.n.151.& ſeq Imprimi non poſſunt ſine nomine authoris, vel ſaltem approbatione Inquiſitor, vel Epiſcopi, ibid. à n. 54 Impreſſioni quoquomodo proximè cooperantes, vti ſunt Dominus officinæ; Tranſcribẽs ipſos libros: ordinans characteres, & excudens omnca excommunicantur, ibid.à n.158
Non eſt proximè cooperans corrigens librum hæretici, aut faciens expenſas, vt imprimatur liber, ibid.à n..61
Libros promulgantes ſine auctoribus, ipſi pro auctoribus habentur, ibid.n.166.
Libri quando imprimi cœperunt, ibid.n.168.& 169
Excommunicationi etiam ſubijciuntur immiſcentes errores contra fidem libris Catholicorum. Item tranſportãtes libros continentes errores contra fidem In terras Chriſtianorũ. Item vendentes, & ementes, ibid.à n.171.ad 176 Quid quoad libros prohibitos impediendos, ſtatutum ſit in Tridentina Synodo, ibid.n.177.& ſeq.
Librorum prohibitio ſub pœna prædicta, intelligitur de libris, & ſcripturis propriè dictis, qualis non videtur eſſe epiſtola ſeparata, concio, & prælectio.ibid.à n.181. ad 184
Libros prohibitos defendentes, vel factis (ſi ſcilicet eos celẽt nè cõburantur) vel verbis, illos, v.g. laudãtes, &c. vel ſcriptis, excommunicantur, lib.1.cap.19.reg.144.à n.190. Incurrunt etiam pœnam pro qualitate librorum, qui vel inchoant defenſionem, vel coram alijs exprimunt voluntatem defendendi, etiamſi bono fine & penitus occultè, & nullo audiente faciant, ibid. à n.193. ad 201. laudans ex doctrina & ſtylo librum compoſitum ab hæretico, qui tractet de religione, ſed nullam hæreſim continet, non dicitur defendens, ibid.n.203
Libros prohibitos quacumq; ex cauſa ſint prohibiti, retinẽtes, legentes, defendentes, imprimentes, &c. ſubijciuntur Inquiſitorum Iuriſdictioni, lib.1.cap.19.reg.145. à n.209. ad 215. Quomodo expediendi ſint legentes, &c. libros prohibitos, ibid.à n.216. vſq; ad 242. Attendenda eſt ratio, & qualitas perſonarum, ac librorum, & iudicis prudentia ibid.n.223.& ſeq. Quomodo ſint expediendi falſificantes libros Catholicorũ, ibid.à n.243. Quomodo defendentes, ibid.à n.248. Quomodo in Iudæos retinentes, vel cõmunicantes, ac vulgantes libros contra fidem, ibid.à n.257
Libros prohibitos retinere contra præceptum Inquiſitorũ, an ſit tutum in conſcientia, quando libri non continent doctrinam contrariam Fidei, & Sacræ Scripturæ, lib.2. ca.1.reg.166.n.265

Lingua.

Linguarum donum quomodo conceſſum Apoſtolis, lib.2. cap.1.reg.165.n.240

Littera.

Litteræ S.Dominici tanquam Inquiſitoris fidei. Proleg.3. n.10.& 11
Litteræ Philippi III.in laudem Tribunaliũ fidei, Prol.4.n.10
In ſententiarum ſuperſcriptionibus dabatur præcedentia Epiſcopo, non ita in ſubſcriptionibus, Proleg.12.n.7

Loci præcedentia.

Loci præcedentia an ſemper debeat dari Epiſcopo ab Inquiſitore, Proleg.12.n.7

Locus ſacer.

Locus ſacer. Vide Captura, & Carceratio.

Lucifer.

Lucifer fuit ne primus inquiſitus, Proleg.1.n.8

Ludouicus.

Ludouicus Mercato, idem ac Petrus Ioangues, ac Ioannes Pol.Epiſcopus Dertuſenſis, Proleg.4.n 5
Ludouicus Paramus laudatur, Proleg.4.n.7.agit de vniuerſis Tribunalibus fidei per totam Chriſtianitatem, Proleg.5.n.1

Luſitani. & Luſitania.

In Luſitanos, ſeu Portugenſes venientes in Italiam, & iudaizantes quomodo procedendum, lib.1.cap. 20. reg.158 n.20.& ſeq.
In Luſitania erectum eſt Tribunal fidei ad extirpandos errores ibi contractos ex communicatione cum Iudæis, Africanis, & alijs, Proleg.6.n.2
Luſitania quam grata Iudæis, & quid Iudæi paſſi fuerint, ne inde diſcederent, proleg.6.n.8
Luſitani Inquiſitores omnes per ordinem numerati, proleg.6.à n.21.ad 39
Luſitania. Vide verb.Origo.

S. Lucas.

S.Lucas imaginem depictam reliquit Melitæ, Prol.1c

Lucillus.

Lucillus Epiſcopus Melitenſis depoſitus eſt ab Epiſc ob exceſſus aliquot, proleg.10.n.9

M

Macedonius.

MAcedonius docens Spiritum Sanctum eſſe creat damnatur in Concilio Conſtantinopol.proleg.a

Magnus Magiſter.

Magnus Magiſter Hieroſolymitanus vna cum Concilio ſtituit Commiſſarios pro cauſis fidei ad purgandos e res, qui ſerpebant Melitæ, proleg.10. n.27. Vide in V.Martinus.
Magnus Magiſter vna cum Concilio debet nominare tr Epiſcopos Melitenſes, & quos, proleg.10.n.14

Magia.

Magia latè ſumpta quid ſit, lib.1.cap.14.reg.119.n.172. gi vnde dicta, ibid.
Magia duplex eſt, imò triplex. Naturalis, Artificioſa, & monìaca, ibid.n.175 Dęmoniaca eſt Magia ſtrictè ſump ibid.n.177. Quid ſit, ibid.n.180. Eſt ſemper illicita, & ſ iecta Inquiſitorum poteſtati, ibid. n.183. Vocatur tac Idololatria, ibid. Dęmon eſt auctor artis Magicæ, ibid 184. & ſeq. Quot modis ſuas vanas operationes exe Dęmon, ibid.n.188. melius dicunt qui eam volunt ope ri tum realiter, tum apparenter, ibid.à n.190
Magia quomodo diſtinguitur à diuinatione, ibid.n.178
Magia Dęmoniaca operatrix, duplex eſt, ibid.reg.120.n. nempè ratione pacti taciti, & ratione pacti expreſſi: ad poteſt tertia ſpecies ratione ſcilicet ſignorum, quę ſign multiplicantur à Dęmone ſine fine, ibid.n.202
Magia operatrix ex parte pacti taciti, poteſt eſſe peccatu ſolum veniale; at ex parte pacti expreſſi, ſemper eſt mor tale, ibid.n.213
Magia Dęmoniaca rurſus triplex, alia operatrix ſcientiar alia ſanitatum, alia maleficiorum, lib.1.cap.14. reg.120. 214.& ſeq. Operatrix ſcientiarum quid ſit, ibid. nu.21 Quomodo differt à ſuperſtitioſa diuinatione, ibid.
Magia Dęmoniaca operatrix ſanitatum quid ſit, lib.1.ca reg.121.n 223.& 225. Quatruplex eſt. ibid.n.226. In ſign ſupernaturalibus quomodo poteſt cognoſci, quod interuenerit ſuperſtitio Dęmoniaca, ibid.n.228. Afferuntur al qua exempla ſuperſtitioſa ex rebus collo appenſis, vbi ſ ſcriptæ res ſacræ, &c. ibid.vſq; ad nu.237. Miſſæ ſuperſtitioſæ quomodo dignoſci poſſunt, ibid.à n.237. En Salmatrices, vel Carminatrices quomodo iudicandæ ſunt ſuperſtitioſè medicare, ibid.à n.240. Si precibus ſacris additur medicamentum, & dubitatur de vi ſanatiua illius, quomodo dignoſci poteſt ſuperſtitio, ibid. nu.242.& ſeq.
Non omnis effectus mirus, & inuſitatus cẽſendus eſt prouenire à Dęmone, ibid.à n.247.ad 248. Salutatores ſanantes morſus canis rabidi, non ſunt ſuperſtitioſi, ibid.nu.249 ſunt tamen diligenter examinandi à Prælatis, & ex circumſtantijs cognoſcendum, an ſanent ex pacto ſaltẽ tacito cum Dęmone, ibid.n.250. & ſeq. Arte facta applicata ad ſanandum, vel ad alios effectus extraordinarios, ſunt omnino ſuperſtitioſa, ibid.à n.253
Magiæ naturalis effectus à Dęmoniaca quomodo diſcerni poſſunt, lib.1.cap.14.reg.121. à n.255. Proteſtatio qua quis ait ſe non dicere verba, &c. vt inſtitutam à Dęmone pro tali, & tali effectu, quantum iuuet, ibid.à n.257
Magica opera omnia ſaltem ſapiunt hęreſim, lib.1.cap.14 reg.124.n.247

Maleficium.

Maleficiũ ſacrilegũ ſtrictè ſumptũ quid ſit, lib.1.cap.4.reg. 122.n.260.264.& 265. Dęmon varijs inſtrumentis vtitur ad maleficia, & illorum capita ſeptem, ibid.à n.266
Maleficium ſacrilegum triplex eſt, Somnificum, Amatorium, & Hoſtile, ibid.n.273
Maleficium ſomnificum quid ſit, ibid.à n.275. Amatorium quid, ibid.a num.280. nullis ſortilegijs voluntas humana cogi poteſt, ibid. Ad hoc ſortilegium amatorium componendum Dęmon vtitur rebus ſacris, hoſtia conſecrata, &c. ibid.n.284
Maleficium hoſtiæ quid, & quot modis à Dæmone ſit, ibid. à n.285. Memoriam, & intellectum hominis qua ratione maleficium lædat, ibid.n.290. Faſcinatio quid ſit. Vide verb. Faſcinatio.
Maleficium per antonomaſiam eſt cum quis redditur arte Dæmonis impotens ad coeundum, lib.1. cap.14. reg.123. n.297. quomodo cognoſci id poſſit, ibid.n.298. afferuntur alia genera maleficij hoſtilis, ibid.à n.299

Male-

abipſo non pendent licita vti poſſumus. ibid. num. 306. quid de pecuniis? ibid. num. 307.

Manichei.

Manichæorum errores al qui numerantur. Proleg. 3. num. 2.
Manichæorum error quod nihil eſt credendum, niſi quod ratio contentit. lib. 2. cap. 7. reg. 56. num. 69.

Martinus.

Martinus Inigus, et Petrus de epila, primi Inquiſitores Regni Valentini. Proleg. 5. num. 4.

Beatiſſima V. Maria.

Beatiſs. Virg. Mariæ imago depicta a ſancto Luca ſeruatur in Vrbe Notabili Melitæ. Prol. 10. n. 2.
Beatiſs. Virgine Maria an bene explicetur ab aliquibus locus Iſaiæ? lib. 2 cap. 1. reg. 165. n. 241.
Beatiſſima Virgo Maria an meruerit maternitatem? lib. cap. 2. reg. 164. n. 514. & reg. 166. n. 298.
Beatiſſimæ Virgini an aliquis Sanctus fuerit æqualis in gratiæ menſura? ibid n. 255. Item an aliquis ſanctus non habuerit peccatum veniale? reg. 166 n. 268.
Beatiſſima Virgo Maria an contraxerit verum matrimonium cum Sancto Ioſe pho? ibid. n. 204.
Beatiſſimis Virginæ Mariæ Immaculata Conceptio abſq. peccato originali. lib. 2. cap 20. reg. 146. n. 55. Probatur a n. 12. ad 21. Inquiſitoribus datur poteſtas inquirendi contra affirmantes conceptam fuiſſe in peccato originali n. 35. & quomodo? ibid. n. 39. & 40. Nemo in concionibus, aliiſque actionibus publicis poteſt aſſerere fuiſſe conceptam cum originali peccato ibid. a n. 36. ibid n. 37. Quædã alia a Pontificibus ſtatuta. ibid. n. 38. Fuiſſe matrẽ Dei decernitur contra Neſtoriũ. Proleg. 2. n. 18.
Beatiſſima Virgo Maria Vide V. Imago.

Martyrium.

Martyrium Canonici Petri Maſtrepilæ, ſeu Arbues, qui fuit primus Inquiſitor Regni Aragonenſis. Proleg. 5. n. 10. & ſeq.

Marcus Antonius Columna.

Marcus Antonius Columna Prorex Siciliæ cum Inquiſitoribus diffidia habuit, & quomodo ſedata? Proleg. 7. n. 28.

Matthæus.

Matthæus de Pontiano Inquiſitor ſiculus reprhenſus quod exemptum damnauit, & excommunicauit. Proleg. 10. n. 28.
Matthæus Fallon hæreticus Melitæ damnatur Proleg. 12. n. 11.

Matrimonium.

Matrimonium in lege Euangelica an conferat gratiam? lib. 2. cap. 1. reg 164. num. 204. An forma ſint verba ſacerdotis? ibid. num. 203.
In Matrimonii rati diſpenſatione non ſatis eſt mutuus conſenſus eorum qui contraxerunt matrimonium. lib. 2 c. 1. reg. 166. num. 297.

Mediolanum.

Mediolani, & alibi non admiſſum eſt Tribunal fidei Proleg. 4. num. 9.

Mendacium.

Mendacium in Deo eſſe non poſſe, tum per ſe, tum per accidens, de fide eſt, & aliquorum in hac re error, lib. 1. cap. 7. reg. 55. à num. 56.
Mendacium an ſemper illicitum? lib. 2. cap. 1. reg. 166. n. 258.

Medicina.

Medicina prouocatiua ſeminis an poſſit ſumi? lib. 2. cap. 1. reg. 166. num. 255.

Meritum.

Meritorum præuiſio an requiratur ad electionem efficacem ad gloriam? lib. 2. cap. 1. reg. 164. num. 41.
Meritum reſpectu primi auxilii gratiæ, an detur ex viribus naturæ? ibid. num. 71.
Meritum de congruo reſpectu primæ gratiæ, an detur? ibid. num. 73.
Meritum in beatitudine, & Purgatorio an detur? ibid. n. 76. & 77.
Meritorum reuiuiſcentia an negari poſſit ex loco Apoſtoli, ad Hebr. 6? lib. cap. 1. reg. 165. num. 237.

Melita & Melitenſes.

Melitæ primus, Apoſtolus Paulus exercuit munus Inquiſitoris fidei. Proleg. 10. num 3.
Melitenſes à Sancto Apoſtolo Paulo fidem acceptam nunquam deſeruerunt. Proleg. 10. num. 7.
Melitenſe, & Meleuetanum Concilium in quo damnatus Pelagius an ſit idem? Proleg. 10. num. 7.
Melitenſis Epiſcopus primus creatus a Sancto Paulo circa annũ à Chriſti Natiuitate 59. fuit Sanctus Publius, qui poſteà Epiſcopus Athenarum iuſſu eiuſdem Apoſtoli. Proleg. 10. num. 6.
Melitenſes Epiſcopi reliqui vſque ad annum 451. ignorantur. Proleg. 10. num. 8.
Melitenſis Epiſcopus ann. 592. Lucillus quidã, cui Sanctus Gregorius ſcripſit epiſtolam Proleg. 10. num. 9. Depoſitus fuit ab Epiſcopatu ob quoſdam exceſſus. ibid.
Melitenſes Epiſcopi per ordinem numerati ab anno 599. vſque ad annum 1634. Proleg. 10. a num. 10. vſque ad finem.
Melitenſis Inquiſitionis fructus non exigui ad fidei conſeruationem. Proleg. 13. num. 1.
Melitenſis Epiſcopus Balthaſſar Cagliares 1500. ſcuta elargitus eſt ad tres e Societate Ieſu redimendos captiuos apud Turcas. Proleg. 10. num.
Melitenſes quanta promptitudine acceptauerint Inquiſitores fidei. Proleg. 11. num. 5. et 7.
Melitenſes Inquiſitores Delegati per ordinem numerantur. Proleg. 13. num. 8. Deinde Inquiſitores qui per interim habuerunt curam eiuſdem Tribunalis. ibid. Primus Inquiſitor Delegatus Illuſtriſſimus D. Dominicus Cubelles Epiſcopus eiuſdem Inſulæ. ibid. et Proleg. 15. num. 3. et 9. Aliquid aliud pro his Inquiſitoribus. Proleg. 12. num. 3.
Melitenſes Inquiſitores ſoli cognoſcunt de ſollicitantibus in confeſſione, et de quouis alio crimine mixti fori, & non Epiſcopus. lib. 1. cap. 16. reg. 129. num. 59.
Melita. Vide. Iudex. Minor. Notarius officialis Tribunal. et Sol citatio.

Meſſias.

Meſſiæ aduentus conuincitur contra Iudæos. lib. 1. cap. 7. reg 60. num. 171.

Metomoſcopia.

Metomoſcopia quid ſit? lib. 1. cap. 14 reg. 124. num. 76.

Metus.

Metus et coactio quæ excuſat ab incurſu hæreſis, et apoſtaſiæ? lib. 1. cap. 13. reg. 107. num. 40. et quando quis præſumitur incurriſſe? ibid. num. 49. Vide etiam verb. coactio.

Miles.

Milites ad pugnam non accedant, niſi peccatis abſoluti, ſi victoriam cupiunt. Proleg. 3. num. 4.

Minor.

Minores de iure dicuntur qui non expleuerunt 25. annum: in regno tamen Siciliæ et Melitæ qui non explerunt 18. lib. 1. cap. 5. reg. 43. num. 36.

Miſſa.

Miſſam celebrantes, vel celebrare incipientes cum ſacris veſtibus fingentes ſe ſacerdotes, cum non ſint, quicumque illi ſint Inquiſitorum Iuriſdictioni ſubiiciuntur. lib. 1. cap. 15. reg. 125. etiam ſi ſemel id fecerint. ibid. num. 10. non ſubiiciuntur, tamen ſi induunt ſe veſtibus ſacris ſed nec celebrant nec incipiunt celebrare. ibid. num. 12. Reprehendendi tamen acriter ſunt ab Inquiſitoribus. ibid. num. 13.
Miſſam audiens, aut horas recitans ſine attentione interna, an ſit tutus in conſcientia? lib. 2. cap. 1. reg. 166. num. 267.

Mortis articulus.

In mortis articulo an quiuis præſente Parocho poſſit abſoluere moribundum? lib. 2. cap. 1. reg. 166. num. 299.

Mulier.

Mulierculorum, et aliorum reuelationes examinari ab Inquiſitoribus debent, lib. 1. cap. 20. reg. 150. num. 185.

Mutuum.

Pro mutuo an exigi poſſit lucrum, ſi periculum ſit quod recuperetur? lib. 2. cap. 1. reg. 166. num. 254.

N

Neſtorius.

Neſtorius docẽs B.V. Mariã non eſſe matrẽ Dei, nec Chriſto vnitã hypoſtaticè perſonam, damnatur in Concil. Epheſino Proleg. 2. n. 18.

Neapolis.

Neapoli & alibi non admiſſi Inquiſitores fidei Proleg. 4. n. 9. Vide Tribunal fidei.

Neceſſitas.

Neceſſitas duplex medii, et præcepti, et quomodo differũt? lib. 1. cap. 9. reg 74. n. 4. et 5.
Neceſſitas alia in re, alia in voto tantum, et quomodo differunt? ibid. n. 21.

Necromantia.

Necromantia nouem habet ſpecies ſub ſe, et quę ſint? lib. 1. c. 14. reg. 114. n. 72. aliæ item ſpecies numerantur. ibid. n. 76. et 77.

Nicolaus.

Frater Nicolaus Eymericus generalis Inquiſitor in Regnis Aragoniæ laudatur, Prol. 4. n. 7.

Nouatus.

Nouati error de nõ admittendis ad pœnitentiam lapſis poſt baptiſmũ damnatur, Prol. 2. n. 15.

Notarius.

Notarii omnes Tribunalis Melitẽſis numerãtur, Prol. 13. in fine.
Notarii Inquiſitorum quales eſſe debent? et tenentur accepto officio iurare ſecretũ, etc. lib. 1. cap. 4. reg. 35. etiamſi antea ſub alio Inquiſitore iurauerint, ibid. n. 21.
Notarii Inquiſitionis. Vide Inquiſitorum iuriſdictio, poteſtas, et verb. ſcripturæ.

Nouitius.

Nouitii Religionũ dimittẽtes habitũ, et decedẽtes à Religione nõ ſunt apoſtatæ, et cur? l. 1. c. 13. reg. 108. n. 58.

Notoria ars.

Notoria ars. Vide. Ars notoria.

Notorium, & Notoreitas.

Notoreitas duplex eſt, iuris, & facti. lib. 2. c. 3. reg. 179. n. 78.

Legendi libros prohibitos Summo Pont. reſeruata eſt poteſtas, ac Cardinalibus, & Inquiſitoribus, ibid. n. 142. An poſſint concedere Cardinales Sede vacaote, ibid.

Liber vetitus an legi poſſit in magoa neceſſitate, & recluſo aditu ad Papam, lib. 1. cap. 19. reg. 142. n. 143

Libros prohibitos imprimentes excommunicantur, lib. 1. cap. 19. reg. 143. n. 151. & ſeq Imprimi oon poſſunt ſine nomine authoris, vel ſaltem approbatione Inquiſitor, vel Epiſcopi, ibid. à n. 154 Impreſſioni quoquomodo proximè cooperantes, vti ſunt Dominus officinæ; Transſcribẽs ipſos libros: ordinans characteres, & excudens omues excommunicantur, ibid. à n. 158

Non eſt proximè cooperans corrigens librum hæretici, aut faciens expenſas, vt imprimatur liber, ibid. á n. 161

Libros promulgantes ſine auctoribus, ipſi pro auctoribus habentur, ibid. n. 166.

Libri quando imprimi cœperunt, ibid. n. 168. & 169

Excommunicationi etiam ſubijciuntur immiſcentes errores contra fidem libris Catholicorum. Item transportãses libros continentes errores contra fidem in terras Chriſtianorũ. Item vendentes, & emeotes, ibid. à n. 175. ad 176 Quid quoad libros prohibitos impediendos, ſtatutum ſit in Tridentina Syoodo, ibid. n. 177. & ſeq.

Librorom prohibitio ſub pęna prædicta, intelligitur de libris, & ſcripturis propriè dictis, qualis non videtur eſſe epiſtola ſeparata, concio, & prælectio. ibid. à n. 181. ad 184

Libros prohibitos defendentes, vel factis (h ſcilicet eos celẽtè cõburantur) vel verbis, illos, v. g. laudãtes, &c. vel ſcriptis, excommunicantur, lib. 1. cap. 19. reg. 144. à n. 190. Incurrunt etiam pœnam pro qualitate librurdm, qui vel inchoant defenſionem, vel coram alijs exprimunt voluntatem defendendi, etiamſi bono fine & penitus occultè, & nullo audiente faciant, ibid. à n. 193. ad 201. laudans ex doctrioa & ſtylo librum compoſitum ab hæretico, qui tractet de religione, ſed nullam hæreſim continet, non dicitur defeudens, ibid. n. 203

Libros prohibitos quacumq; ex cauſa ſint prohibiti, retinẽtes, legentes, defendentes, imprimentes, &c. ſubijciuntur Inquiſitorum Iuriſdictioni, lib. 1. cap. 19. reg. 145. à n. 209. ad 215. Quomodo expediendi ſint legeutes, &c. libros prohibitos, ibid. à n. 216. vſq; ad 242. Attendenda eſt ratio, & qualitas perſonarum, ac librorum, & iudicis prudeutia ibid. n. 223. & ſeq. Quomodo ſint expediendi falſificantes libros Catholicorũ, ibid. à n. 243. Quomodo defendentes, ibid. à n. 248. Quomodo in Iudæos retinentes, vel cõmunicantes, ac vulgantes libros contra fidem, ibid. à n. 257

Libros prohibitos retinere contra præceptum Inquiſitorũ, an ſit tutum in conſcientia, quaodo libri non continent doctrinam contrariam Fidei, & Sacræ Scripturæ, lib. 2. ca. 1. reg. 166. n. 265

Lingua.

Linguarum doonum quomodo conceſſum Apoſtolis, lib. 2. cap. 1. reg. 165. n. 240

Litteræ.

Literæ S. Dominsci tanquam Inquiſitoris fidei. Proleg. 3. n. 10. & 11

Litteræ Philippi III. in laudem Tribunaliſi fidei, Prol. 4. n. 10

In ſententiarum ſuperſcriptionibus dabatur præcedentia Epiſcopo, non ita in ſubſcriptionibus, Proleg. 12. n. 7

Loci præcedentia.

Loci præcedentia an ſemper debeat dari Epiſcopo ab Inquiſitore, Proleg. 12. n. 7

Locus ſacer.

Locus ſacer. Vide Captura, & Carceratio.

Lucifer.

Lucifer fuit ne primus inquiſitus, Proleg. 1. n. 8

Ludouicus.

Ludouicus Mercato, idem ac Petrus Ioangues, ac Ioannes Pol. Epiſcopus Dertuſenſis, Proleg. 4. n. 5

Ludouicus Paramus laudatur, Proleg. 4. n. 7. agit de vniuerſis Tribunalibus fidei per totam Chriſtianitatem, Proleg. 5. n. 1

Luſitani. & Luſitania.

In Luſitanos, ſeu Portugenſes venientes in Italiam, & iudaizantes quomodo procedendum, lib. 1. cap. 20. reg. 158 n. 207. & ſeq.

In Luſitania erectum eſt Tribunal fidei ad extirpandos errores ibi contractos ex communicatione cum Iudæis, Africanis, & alijs, Proleg. 6. n. 2

Luſitania quam grata Iudæis, & quid Iudæi paſſi fuerint, ne inde diſcederent, proleg. 6. n. 8

Luſitani Inquiſitores omnes per ordinem numerati, proleg. 6. à n. 21. ad 39

Luſitania. Vide verb. Origo.

S. Lucas.

S. Lucas imaginem depictam reliquit Melitæ, prol. 10. n. 2

Lucillus.

Lucillus Epiſcopus Melitenſis depoſitus eſt ab Epiſcopatu ob exceſſus aliquot, proleg. 10. n. 9

M

Macedonius.

MAcedonius docens Spiritum Sanctum eſſe creaturam damnatur in Concilio Conſtantinopol. proleg. 2. n. 17

Magnus Magiſter.

Magnus Magiſter Hieroſolymitanus vna cum Concilio cõſtituit Commiſſarios pro cauſis fidei ad purgaodos errores, qui ſerpebant Melitæ, proleg. 10. n. 27. Vide infra V. Martinus.

Magous Magiſter vna cum Concilio debet nominare tres in Epiſcopos Melitenſes, & quos, proleg. 10. n. 14

Magia.

Magia latè ſumpta quid ſit, lib. 1. cap. 14. reg. 119. n. 172. Magi vnde dicti, ibid.

Magia duplex eſt, imò triplex. Naturalis, Artificioſa, & Dęmoniaca, ibid. n. 175 Dęmooiaca eſt Magia ſtrictè ſumpta, ibid. n. 177. Quid ſit, ibid. n. 180. Eſt ſemper illicita, & ſubiecta Inquiſitorum poteſtati, ibid. n. 183. Vocatur tacita Idololatria, ibid. Dęmon eſt auctor artis Magicæ, ibid. n. 184. & ſeq. Quot modis ſuas vanas operationes exercet Dęmon, ibid. n. 188. melius dicunt qui eam volunt operari tum realiter, tum apparenter, ibid. à n. 190

Magia quomodo diſtinguitur à diuinatione, ibid. n. 178

Magia Dęmoniaca operatrix, duplex eſt, ibid. reg. 120. n. 207 nempè ratione pacti taciti, & ratione pacti expreſſi: addi poteſt tertia ſpecies ratione ſcilicet ſignorum, quę ſigna multiplicantur à Dęmone ſine fine, ibid. n. 202

Magia operatrix ex parte pacti taciti, poteſt eſſe peccatum ſolum veniale; at ex parte pacti expreſſi, ſemper eſt mortale, ibid. n. 213

Magia Dęmoniaca rurſus triplex, alia operatrix ſcientiarũ, alia ſanitatum, alia maleficiorum, lib. 1. cap. 14. reg. 120. n. 214. & ſeq. Operatrix ſcientiarum quid ſit, ibid. nu. 216. Quomodo differt à ſuperſtitioſa diuinatione, ibid.

Magia Dęmoniaca operatrix ſanitatum quid ſit, lib. 1. ca. 14 reg. 121. n. 223. & 225. Quatruplex eſt. ibid. n. 226. In ſignis ſupernaturalibus quomodo poteſt cognoſci, quod interuenerit ſuperſtitio Dęmoniaca, ibid. n. 228. Afferuntur aliqua exempla ſuperſtitioſa ex rebus collo appenſis, vbi ſit ſcriptæ res ſacræ, &c. ibid. vſq; ad nu. 237. Miſſæ ſuperſtitioſæ quomodo dignoſci poſſunt, ibid. à n. 237. En Salmatrices, vel Carminatrices quomodo iudicandæ ſunt ſuperſtitioſè medicare, ibid. à n. 240. Si precibus ſacris additur medicamentum, & dubitatur de vi ſanatiua illius, quomodo dignoſci poteſt ſuperſtitio, ibid. nu. 242. & ſeq. Non omnis effectus mirus, & inuſitatus cẽſendus eſt prouenire à Dęmone, ibid. à n. 247. ad 248. Salutatores ſanantes morſus canis rabidi, non ſunt ſuperſtitioſi, ibid. nu. 249 ſunt tamen diligenter examinandi à Prælatis, & ex circircumſtantijs cognoſcendum, an ſanent ex pacto ſaltẽ tacito cum Dęmone, ibid. n. 250. & ſeq. Artefacta applicata ad ſanandum, vel ad alios effectus extraordinarios, ſunt omnino ſuperſtitioſa, ibid. à n. 253

Magiæ naturalis effectus à Dęmoniaca quomodo diſcerni poſſunt, lib. 1. cap. 14. reg. 121. à n. 255. Proteſtatio qua quis ait ſe non dicere verba, &c. vt inſtitutam à Dęmone pro tali, & tali effectu, quantum iuuet, ibid. à n. 257

Magica opera omnia ſaltem ſapiunt hęreſim, lib. 1. cap. 14 reg. 124. n. 347

Maleficium.

Maleficiũ ſacrilegũ ſtrictè ſumptũ quid ſit, lib. 1. cap. 4. reg. 122. n. 260. 264. & 265. Dęmon varijs inſtrumentis vtitur ad maleficia, & illorum capita ſeptem, ibid. à n. 266

Maleficium ſacrilegum triplex eſt, Somnificum, Amatorium, & Hoſtile, ibid. n. 273

Maleficium ſomnificum quid ſit, ibid. à n. 275. Amatorium quid, ibid. a num. 280. nullis ſortilegijs voluntas humana cogi poteſt, ibid. Ad hoc ſortilegium amatorium componendum Dęmon vtitur rebus ſacris, hoſtia conſecrata, &c. ibid. n. 284

Maleficium hoſtiæ quid, & quot modis à Dæmone fit, ibid. à n. 285. Memoriam, & intellectum hominis qua ratione maleficium lædat, ibid. n. 290. Faſcinatio quid ſit. Vide verb. Faſcinatio.

Maleficium per antonomaſiam eſt cum quis redditur arte Dæmonis impotens ad coeundum, lib. 1. cap. 14. reg. 122. n. 297. quomodo cognoſci id poſſit, ibid. n. 298. afferuntur alia genera maleficij hoſtilis, ibid. à n. 299

abipſo non pendent licite vti poſſumus. ibid. num. 306. quid de pecuniis? ibid. num. 307.

Manichæi.

Manichæorum errores aliqui numerantur. Proleg. 3. num. 2.

Manichæorum error quod nihil eſt eredendum, niſi quod ratio contentit. lib. 1. cap. 7. reg. 56. num. 69.

Martinus.

Martinus Inigus, et Petrus de Epila, primi Inquiſitores Regni Valentini. Proleg. 5. num. 4.

Beatiſſima V. Maria.

Beatiſſ. Virg. Mariæ imago depicta a ſancto Luca ſeruatur in Vrbe Notabili Melitæ. Prol. 10. n. 2.

D Beatiſſ. Virgine Maria an bene explicetur ab aliquibus locus Iſaiæ? lib. 2 cap. 1. reg. 165. n. 241.

Beatiſſima Virgo Maria an meruerit maternitatem? lib. cap. 1. reg. 164. n. 114. & reg. 166. n. 298.

Beatiſſimæ Virgini an aliquis Sanctus fuerit æqualis in gratiæ menſura? ibid n. 115. Item an aliquis ſanctus non habuerit peccatum veniale? reg. 166 n. 268.

Beatiſſima Virgo Maria an contraxerit verum matrimonium cum Sancto Ioſe pho? ibid. n. 204.

Beatiſſimæ Virginæ Mariæ Immaculata Conceptio abſq. peccato originali. lib. 2. cap 20. reg. 146. n. 11. Probatur a n. 12. ad 21. Inquiſitoribus datur poteſtas inquirendi contra affirmantes conceptam fuiſſe in peccato originali n. 35. & quomodo? ibid. n. 39. & 40. Nemo in concionibus, aliiſque actionibus publicis poteſt aſſerere fuiſſe conceptam cum originali peccato ibid. a n. 36. ibid n. 37. Quædã alia a Pontificibus ſtatuta. ibid. n. 38. Fuiſſe matrẽ Dei decernitur contra Neſtoriũ. Proleg. 2. n. 18.

Beatiſſima Virgo Maria Vide V. Imago.

Martyrium.

Martyrium Canonici Petri Maſtrepilæ, ſeu Arbues, qui fuit primus Inquiſitor Regni Aragonenſis. Proleg. 5. n. 10. & ſeq.

Marcus Antonius Columna.

Marcus Antonius Columna Prorex Siciliæ cum Inquiſitoribus diffidia habuit, & quomodo ſedata? Proleg. 7. n. 28.

Matthæus.

Matthæus de Pontiano Inquiſitor ſiculus reprhenſus quod exemptum damnauit, & excommunicauit. Proleg. 10. n. 28.

Matthæus Fallon hæreticus Melitæ damnatur Proleg. 12. n. 11.

Matrimonium.

Matrimonium in lege Euangelica an conferat gratiam? lib. 2. cap. 1. reg 164. num. 204. An forma ſint verba ſacerdotis? ibid. num. 203.

In Matrimonii rati diſpenſatione non ſatis eſt mutuus conſenſus eorum qui contraxerunt matrimonium. lib. 2. c. 1. reg. 166. num 297.

Mediolanum.

Mediolani, & alibi non admiſſum eſt Tribunal fidei Proleg. 4. num. 9.

Mendacium.

Mendacium in Deo eſſe non poſſe, tum per ſe, tum per accidens, de fide eſt, & aliquorum in hac re error, lib. 1. cap. 7. reg. 55. à num. 56.

Mendacium an ſemper illicitum? lib. 2. cap. 1. reg. 166. n. 258.

Medicina.

Medicina prouocatiua ſeminis an poſſit ſumi? lib. 2. cap. 1. reg. 166. num. 255.

Meritum.

Meritorum præuiſio an requiratur ad electionem efficacem ad gloriam? lib. 2. cap. 1. reg. 164. num. 41.

Meritum reſpectu primi auxilii gratiæ, an detur ex viribus naturæ? ibid. num. 72.

Meritum de congruo reſpectu primæ gratiæ, an detur? ibid. num. 73.

Meritum in beatitudine, & Purgatorio an detu? ibid. n. 76. & 77.

Meritorum reuiuiſcentia an negari poſſit ex loco Apoſtoli. ad Hebr. 6? lib. cap. 1. reg. 165. num. 237.

Melita & Melitenſes.

Melitæ primus, Apoſtolus Paulus exercuit munus Inquiſitoris fidei. Proleg. 10. num 3.

Melitenſes à Sancto Apoſtolo Paulo fidem acceptam nunquam deſeruerunt. Proleg. 10. num. 7.

Melitenſe, & Meleuetanum Concilium in quo damnatus Pelagius an ſit idem? Proleg. 10. num. 7.

Melitenſis Epiſcopus primus creatus à Sancto Paulo circa annũ à Chriſti Natiuitate 59. fuit Sanctus Publius, qui poſteà Epiſcopus Athenarum iuſſu eiuſdem Apoſtoli. Proleg. 10. num. 6.

Melitenſes Epiſcopi reliqui vſque ad annum 451. ignorantur. Proleg. 10. num. 8.

Melitenſis Epiſcopus ann. 598. Lucillus quidã, cui Sanctus Gregorius ſcripſit epiſtolam Proleg. 10. num. 9. Depoſitus fuit ab Epiſcopatu ob quoſdam exceſſus. ibid.

Melitenſes Epiſcopi per ordinem numerati ab anno. 599. vſque ad annum 1634. Proleg. 10. a num. 10. vſque ad finem.

Melitenſis Inquiſitionis fructus non exigui ad fidei conſeruationem. Proleg. 13. num. 1.

Melitenſis Epiſcopus Balthaſar Cagliares 1500. ſcuta elargitus eſt ad tres e Societate I. ad redimendos captiuos apud Turcas. Proleg. 10. num.

Melitenſes quanta promptitudine acceptauerint Inquiſitores fidei. Proleg. 11. num. 5. et 7.

Melitenſes Inquiſitores Delegati per ordinem numerantur. Proleg. 13. num. 8. Deinde Inquiſitores qui per interim habuerunt curam eiuſdem Tribunalis. ibid. Primus Inquiſitor Delegatus Illuſtriſſimus D. Dominicus Cubelles Epiſcopus eiuſdem Inſulæ. ibid. et Proleg. 11. num. 3. et 9. Aliquid aliud pro his Inquiſitoribus. Proleg. 12. num. 3.

Melitenſes Inquiſitores ſoli cognoſcunt de ſolicitantibus in confeſſione, et de quouis alio crimine mixti fori, & non Epiſcopus. lib. 1. cap. 16. reg. 129. num. 59.

Melita. Vide. Iudex. Minor. Notarius officialis Tribunal. et Solicitatio.

Meſſias.

Meſſiæ aduentus conuincitur contra Iudæos. lib. 1. cap. 7. reg 60. num. 171.

Metomoſcopia.

Metomoteopia quid ſit? lib. 1. cap. 14 reg. 124. num. 76.

Metus.

Metus et coactio quæ excuſat ab incurſu hæreſis, et apoſtaſiæ? lib. 1. cap. 13. reg. 107. num. 40. et quando quis præſumitur incurriſſe? ibid. num. 49. Vide etiam verb. coactio.

Miles.

Milites ad pugnam non accedant, niſi peccatis abſoluti, ſi victoriam cupiunt. Proleg. 3. num. 4.

Minor.

Minores de iure dicuntur qui non expleuerunt 25. annum: in regno tamen Siciliæ et Melitæ qui non expleuerunt 18. lib. 1. cap. 5. reg. 43. num. 36.

Miſſa.

Miſſam celebrantes, vel celebrare incipientes cum ſacris veſtibus fingentes ſe ſacerdotes, cum non ſint, quicumque illi ſint Inquiſitorum Iuriſdictioni ſubiiciantur. lib. 1. cap. 15. reg. 125. etiam ſi ſemel id fecerint. ibid. num. 10. non ſubiiciuntur, tamen ſi induunt ſe veſtibus ſacris ſed nec celebrant nec incipiunt celebrare. ibid. num. 12. Reprehendendi tamen acriter ſunt ab Inquiſitoribus. ibid. num. 13.

Miſſam audiens, aut horas recitans ſine attentione interna, an ſit tutus in conſcientia? lib. 2. cap. 1. reg. 166. num. 267.

Mortis articulus.

In mortis articulo an quiuis præſente Parocho poſſit abſoluere moribundum? lib. 2. cap. 1. reg. 166. num. 299.

Mulier.

Mulierculärum, et aliorum reuelationes examinari ab Inquiſitoribus debent, lib. 1. cap. 20. reg. 150. num. 185.

Mutuum.

Pro mutuo an exigi poſſit lucrum, ſi periculum ſit quod recuperetur? lib. 2. cap. 1. reg. 166. num. 254.

N

Neſtorius.

NEſtorius docẽs B. V. Mariã non eſſe matrẽ Dei, nec Chriſto vnitã hypoſtaticè perſonam, damnatur in Concil. Epheſino Proleg. 2. n. 18.

Neapolis.

Neapoli & alibi non admiſſi Inquiſitores fidei Proleg. 4. n. 9. Vide Tribunal fidei.

Neceſſitas.

Neceſſitas duplex medii, et præcepti, et quomodo differũt? lib. 1. cap. 9. reg 74. n. 4. et 5.

Neceſſitas alia in re, alia in voto tantum, et quomodo differunt? ibid. n. 21.

Necromantia.

Necromantia nouem habet ſpecies ſub ſe, et quę ſint? lib. 1. c. 14. reg. 124. n. 72. aliæ item ſpecies numerantur. ibid. n. 76. et 77.

Nicolaus.

Frater Nicolaus Eymericus generalis Inquiſitor in Regnis Aragoniæ laudatur. Prol. 4. n. 9.

Nouatus.

Nouati error de nõ admittendis ad pœnitentiam lapſis poſt baptiſmũ damnatur, Prol. 2. n. 15.

Notarius.

Notarii omnes Tribunalis Melitẽſis numerãtur, Prol. 13. in fine.

Notarii Inquiſitorum quales eſſe debent? et tenentur accepto officio iurare ſecretũ, etc. lib. 1. cap. 4. reg. 35. etiamſi antea ſub alio Inquiſitore iurauerint, ibid. n. 41.

Notarii Inquiſitionis. Vide Inquiſitorum iuriſdictio, poteſtas, et verb. ſcriptura.

Nouitius.

Nouitii Religionũ dimittẽtes habitũ, et decedẽtes à Religione nõ ſunt apoſtatæ, et cauſ. l. 1. c. 13. reg. 108. n. 58.

Notoria ars.

Notoria ars. Vide. Ars notoria.

Notorium, & Notoreitas.

Notoreitas duplex eſt, iuris, & facti. lib. 2. c. 3. reg. 179. n. 72.

Notorium facti quid ſit: ibid.nu.77. Plene probatur delictum per notorietatem facti maxime in fragranti crimine: ibid. n.81 & quid de notorietate facti tranſeuntis, & non permanentis: ibid.n.83. & 84. Teſtes deponentes de notorio oportet vt videant, non autem, vt audierint, niſi delictum eſſet antiquum: ibid.n.85. Hæreticus plene probatur per notorietatem, ſeu euidentiam facti hæreticalis, & deprehenſio in hæreſi, habet vim talis probationis, nec ad condemnandum aliud requiritur: ibid. à num. 89.

Nuncius.

Nuncius Apoſtolicus non ſubditur poteſtati & iuriſdictioni Epiſcoporum, vel Inquiſitorum in cauſis fidei: lib.1.c.3.reg.29. Vide verb. Officialis.

Nuptiæ.

Nuptiis, & Coniugiis hæreticorum non licet intereſſe &c. lib.1 cap.9.reg 87.num.194. & 195.

O

Oblatio.

OBlationem octigentorũ millium aureorũ in ſumma neceſſitate recuſauit Carolus V a nouiter cõuerſis. Proleg.4.n.5.

Obligatio.

Obligatio perſequendi hæreticos, & alios diſcedentes à fide, eſt ſub mortali in habente poteſtatem. lib.1. cap.1. reg.8.

Obiectum.

Obiectum fidei materiale quid ſit: lib.1. cap.7. reg.53. Vide verb. fides.

Obiectum formale fidei in actu primo eſt Deus ſub ratione veritatis, tam in cognoſcendo, quam in dicendo. lib.1. cap.7. reg.55. num.54. non autem ſub ratione Deitatis. ibid. nu.47. nec quia ſupremus eſt Dominus. ibid. num.89.

Obiectum formale fidei in actu ſecundo, eſt Dei auctoritas, vt reuelantis. ibid. reg.46.

Obſeruatio vana.

Obſeruatio vana. Vide verb. Magia.

Obedientiæ votum.

Obedientiæ quartum votum in ſocietate an ſit diſtinctum à communi voto obedientiæ. lib.2.cap.1.reg.164.num.103.

Occidere.

Occidi an poſſit ſoror à fratre, vel filia à Patre ob fornicationẽ, ex qua timetur infamia patris vel fratris. lib.2.cap.1. reg.166. numer. 251.

Occidi an poſſit V.g. Petrus a Paulo, quem idem Petrus cognouit ubi falſo in iudicio crimen impoſiturum? lib.2. cap.1.reg. 166. num.276.

Officium Sanctæ Inquiſitionis.

Officium Sanctæ Inquiſitionis impedientes quomodo puniãtur. Vide ſanctæ Inquiſitionis officium.

Officium Sanctæ Inquiſitionis. Vide. verb. Tribunal, & verb. Inquiſitor, & Inquiſitio.

Officialis.

Officiales Inquiſitorum quomodo creati Melitæ? Proleg.11.numer.6. & Proleg.12. num.5.

Officiales ab Inquiſitoribus quot, qui, quomodo & quales creandi? lib.1.cap.4. à reg. 34. Vide verb. Notarius. Promotor Fiſcalis. Aſſeſſor. Qualificatores. Conſultores.

Officiales omnes Inquiſitorum debent emittere iuramentum fidelitatis, & ſecreti. lib.1.cap.5.reg.46 & qui frangunt ſecretum debent officio ſtatim priuari, & puniri pro qualitate criminis. ibid.num.54. Probationes debent procedere de vita, & moribus, & quod non deſcendant a Mauris &c. ibid. à num.56.

Officialis nullus ex creatis ab Inquiſitoribus, poteſt ſubſtituere alium ſua auctoritate. lib.1.cap.5.reg.46. num.55.

Officialis Sedes Apoſtolicæ, Nuncii, Epiſcopi, & familiym non ſubiciuntur iuriſdictioni Inquiſitorum, nec vnus Inquiſitor alteri. Vide verb. Epiſcopus, Inquiſitor, & Nũcius Apoſtolicus.

Omen.

Omen quid ſit? lib.1. cap.14. reg.114. num.76.

Onirocritia.

Onirocritia quid ſit? ibid.

Opera.

Opera omnia a quouis iuſto, eſſe peccata, fuit hæreſis Lutheri. lib.1.c.11 reg.89. n.19.

Opinio.

Opinio Theologorum quando præferenda eſt opinioni Canoniſtarum, & contra? lib.2.c.1.reg 163.num.30. & ſeq.

Ordo.

Ordines ſacros qui ſuſcepit, licet ritu Græco viuat, ſi poſtea vxorem ducat ab Inquiſitore cognoſci poteſt tanquam ſuſpectus de credulitate. lib.1.cap.13.reg.108.num.72. & ſeq.

Origo.

Origo Sanctæ Inquiſitionis à tempore Bonifacii & qua occaſione? Proleg.3. a num.2. Vide Inquiſitoris origo.

Origo Tribunalis fidei in Luſitania, quæ Proleg.6.à num.5.

Oſcula.

Oſcula, & amplexus impudici ſemper ſunt peccata mortalia. lib.2.cap.1.reg.166.n.259.

P

Pactum.

AD pactum tacitum cum Dæmone ſatis eſt ſi quis vtatur re aliqua ad eum finem ad quem ordinatum eſt auxilio ipſius lib.1.cap 14.reg.114.n.80. tale pactum tacitum quando præſumitur? ibid.n.81.

Paganiſmus, & Paganus.

Paganiſmi duplex eſt ſpecies. lib.1.cap.7.reg.60.n.165. & ſeq.

Paganiſmus quomodo differt a Iudaiſmo, & Hæreticiſmo, & quomodo ad has ſpecies infidelitatis reducuntur. Turcæ, & Athei: lib.1.cap.11.reg.90.num 31. & ſeq.

Pagani in quibus caſibus ſubiant iuriſdictioni Eccleſiæ, & Inquiſitorum? lib.1. c.11.reg.94. Vide Inquiſitorum iuriſdictio.

Paludanus.

Paludani error circa propoſitiones, & obiectum fidei. lib.1. c.5. reg.53.n.23.

Parochus.

Parocho præſente in mortis articulo an poſſit quilibet ſacerdos abſoluere moribundum. lib.2.cap.1.reg.166. num.299.

Paulus.

Paulus Apoſtolus an fuerit Inquiſitor fidei? Proleg.1. num.48. & ſeq. & Proleg.2.num.5.

S. Pauli aduentus Melitam quot in Inſulam beneficia contulerit? Proleg.10.num.2.

S. Paulus Melitæ cauſas fidei immediate exercuit. Proleg. 10. n.3.

S. Paulus fuit Melitæ circa annũ 59. à Chriſti Natiu. Proleg.10.n.6.

S. Paulus an in raptu cognouerit animam ſuam ſeparatam a corpore? lib.2.cap.1.reg.165. num.236.

Pater, & Patres.

Pater an poſſit occidere filiam, à cuius partu ex fornicatione timet ſibi infamiam? lib.2.cap.1.reg.166. num. 251.

Patres. Vide S. Patres.

Particulæ.

Particulæ vel hoſtiæ plures dantes, vel accipientes in communione Inquiſitorum iuriſdictioni ſubiciuntur. lib.1. cap.20. reg.150.n.174. & ſeq.

Paupertas.

Paupertas Euangelica an poſſit eſſe cum dominio rerum? lib.2. c.1.reg. 164.n.100.

Peccatum.

A Peccato originali an alius præter Beatiſſ. Virg. fuerit immunis? lib.2.cap.1.reg.164.num.66.

Peccatum debens veniale an tranſeat per Purgatorium? lib. 2. cap.1.reg.166. num.257.

Peccatum, & gratia an de facto ſimul ſint in eodem ſubiecto? lib 2.cap.1.reg.164.num.80.

Peccatum an ſit maius, vel minus per indignitate perſonæ? lib.2. cap.1.reg.166 num.246.

Peccatum veniale an aliquis ſanctus non habuerit, ſicut nullum habuit Beatiſſ. Virgo lib.2.cap.1.reg.166. num. 268.

Per peccatum veniale an perdatur aliqua pars intentionis gratiæ habitualis. lib.2.cap.1.reg.166. num.270.

Peccata ante baptiſmũ commiſſa poſſent ne eſſe materia ſacramenti pœnitentiæ. ibid.num.279.

A peccatis reſeruatis an poſſit quis abſolui petita ſolum, & non obtenta facultate Superioris? ibid.num.289.

Pœna.

Pœnæ inquiſitis afflictæ olim quam graues? Proleg.3. n. 10. & [illegible]

Pœnam pecuniariam Inquiſitores tempore gratiæ, etiam in vſus pios, licet poſſint non debent tamen imponere reis. lib.1. c.6. reg.49.num.23.

Pœnitentia.

Pœnitentiam an pœnitens poſſit commutare propria auctoritate? lib.2.cap.1.reg 166.num.290.

Penſio.

Penſio. Vide redditus.

Petrus.

S. Petrus Apoſtolus generaliſſimus Inquiſitor fidei? Proleg.1.n.44. & ſeqq. & Proleg.2.num.4.

Petrus Diaconus Cardinalis ſecundus Inquiſitor generalis fidei. Proleg 3. num.10. prope finem.

S. Petrus martyr Inquiſitor fuit Tribunalium patronus. Proleg. 3.num.12.

Petrus Ioangues idem ac Ioannes Pol, & Ludouicus mercator. Proleg.4. num.5.

D. Petrus Pontius de Leone Inquiſitor generalis in Hiſpania. Proleg.4.num.6.

D. Petrus Porto Cerrero Inquiſitor generalis. ibid.

D. Petrus de Pilã idem eſt ac Maſtrepil & Petrus Arbues & vnde hæc diuerſitas agnominum? Proleg.3. num.8. & [illegible]

mors

mors glorioſa illata a Iudęis recenter Conuerſis in odium fidei, ibid. p.10. & 11. Miracula poſt mortem, ibid. n.19. & 13. eius encomium, ibid. n. 14.

D. Petrus Dorzina Inquiſitor Melitenſis laudatur. Proleg. 12. n.11.

Pertinacia.

Pertinacia neceſſario requiritur ad hereſim formalem, & quid ſit? lib 1. cap. 12 reg. 98. an poſſit eſſe cum ignorantia, & quotuplex ſit ignorantia? ibid. n.82. & ſeq.

Pertinacia. Vide verb. Ignorantia.

Perfectio.

Perfectio Euangelica an ſit de neceſſitate ſalutis? lib. 2. cap. 1. reg. 164. n.97.

Philippus.

Philippus ſecundus Rex ampliat priuilegia conceſſa Inquiſitoribus Siciliæ à Carolo V. patre. Proleg. 7. n.27.

Philippus. Vide verbo. Litteræ.

Phyſognomia.

Phyſognomia quid ſit? lib. 1 cap. 14. reg. 114. n.76. An ſit licitus eius vſus? ibid. reg. 118. n. 164.

Piſcator.

Piſcatores dicuntur Inquiſitores, & cur? concione ſecunda, quę habetur lib. 1. cap. 6.

Pyromantia.

Pyromantia quid ſit. lib. 1. cap. 14. reg. 114. n.72.

Pontifex.

Pontifex Summus de fide eſt, quod habeat poteſtatem contra quoſcumque errores, ac hoſtes Eccleſiæ. Proleg. 2 n.9.

In Summo Pontifice Romano reſidet Plena poteſtas puniendi, tum pœna Spirituali, tum corporali hæreticos, & quoſlibet recedentes a fide lib. 2. cap. 2. reg. 6.

Summus Pontifex ſolus habet poteſtatem creandi Inquiſitores fidei, alii habent delegatam, Epiſcopi verò poſſunt eligere miniſtros. lib. 2. cap. 2. reg. 9.

Summus Pontifex habet ſummam poteſtatem & tenetur procedere, contra quoſcumque hæreticos vel de hæreſi ſuſpectos, cuiuſcunque ſint ſtatus, gradus & conditionis, puniendo etiam in temporalibus. lib. 1. cap. 3. reg. 58.

Summus Pontifex ſolus in aliquibus caſibus eſt regula credendi viuá. lib. 1. cap. 7. reg. 65. n.259. & ſeq. nempe quando ex cathedra aliquid definit. ibid. afferuntur aliqua exempla n.264. errare proinde nō poteſt in beatificatione, & canonizatione Sanctorum. ibid. n.267. Quæ differentia inter beatificationem, & canonizationem. ibid. n.269. Videtur, etiam nec poſſe errare circa approbationem Religionum ſaltem quoad ſubſtantialia. ibid. num. 271.

Pontificem Summum eſſe hunc hominem qui hodie gubernat Eccleſiam. Quomodo ſit de fide. lib 1. c. 7. reg. 65. n.277.

Portugenſes.

Portugenſes ſeu Luſitani venientes in Italiam & iudaizantes condemnandi ſunt tanquam Apoſtatæ a fide. lib. 1. cap. 20. reg. 151. num. 203. & ſeq.

Publius.

S. Publius nuper conuerſus conſtitutus Epiſcopus & Iudex in cauſis fidei ab Apoſtolo S. Paulo poſt diſceſſum Melita. Proleg. 10. num. 4. & 5.

S. Publius iuſſu eiuſdem Apoſtoli tranſitus ad Epiſcopatum Athenienſem. Proleg. 10. num. 6.

Publicatio.

Publicatio, & acceptatio litterarum Inquiſitionis quomodo & quibus ſolemnitatibus Melitæ facta fuerit? Proleg. 11. num. 5. & Proleg. 12. num. 4.

Prateolus.

Prateoli error quod Deus mentiri poteſt. lib. 1. c. 7. reg. 53. n.57.

Prælatus.

Prælati Religionum. Vide Superiores Religionum.

Prælati, parochi, & alij, qui curam habent animarum, quid tenentur ſcire ſub præcepto de rebus fidei? lib. 1. cap. 9. reg. 79. n.136. & ſeq.

Prælati, Parochi, & Parentes quando teneantur alios, & filios docere myſteria fidei. lib. 1. cap. 9. reg. 80. n. 140. & 159.

Præſumptio.

Præſumptio hæreſis alia leuis, alia vehemens alia violenta. lib. 1. cap. 12. reg. 101. ob violentam neque conſuetudo eſt aliquem damnare, ibid. n. 178.

Præſumptio quid ſit? lib. 2. c. 3. reg. 182. n.148. Quomodo diſtinguitur ab indicijs, & coniectura? ibid. n.150.

Præſumptio alia hominis, alia iuris, alia iuris, & de iure, & explicantur, ibid. n. 154.

Præſumptio alia neceſſaria, alia veriſimilis, alia non repugnans. ibid. n.156.

Præſumptio hominis ſubdiuiditur in temerariā, & probabilem. ibid. n.157. Probabilis ſubdiuiditur in leuem, grauem, ſeu vehementem, & violentam, & explicatur diuiſio. ibid. à n.158. ad 163.

Ex præſumptionibus temerarijs nulla inſurgit probatio, nec item datur caput inquirendi de crimine hæreſis. ibid. n.163. quid de præſumptionibus hominis probabilibus? ibid. à n.165.

Præſumptionum, et indiciorum attendenda eſt qualitas ad probationem criminum. ibid. à n.170.

Præſumptio, vel ſuſpicio vehemens ſemiplenam facit probationem, et ſatis eſt ad torturam. ibid. n.179. et ad condemnationem, ac pœnam extraordinariam. ibid.

Præſumptio, ſeu ſuſpicio violenta, tum in ciuilibus, tum in criminalibus plene probat, et ſatis eſt ad condemnandum pœna ordinaria. ibid. n. 80. non admittit probationem directam ſed indirectam. ibid. In curia Romana ob violentam præſumptionem ſolum imponitur abiuratio vel in forma, vel de vehementi. ibid. n.181.

Præſumptiones leues, nec plenā nec ſemiplenam faciunt probationem, nec ſufficiunt ad torturam infligendam. ibid. n.181. An ſint ſufficientes ad inquirendum, citandum, abiurandum de leui etc. ibid. n.183.

Præſumptio iuris et de iure probat ne plene? ibid n.181.

Præſumptiones captæ ex indicijs debet probari ſaltem per duos teſtes habiles, vel plures inhabiles, vt vim habeant contra reos. ibid. n. 185.

Contra præſumptionem iuris an detur probatio? lib. 1. cap. 12. reg. 101 n. 77.

Præſtigium.

Præſtigium quid ſit? lib. 1. cap. 14 reg. 114. n. 72.

Prædictio.

Prædictio. Vide verb. Diuinatio, et verb. Sors An ſit licitum petere prædictionem ab Aegyptiana, vulgo Zingara de bona, vel mala fortuna? lib. 1. cap. 14. reg 118. n.167.

Præceptum.

Præceptum aliquod non ſeruans ex inaduertentia an peccet? lib 2. cap. 1. reg. 164. n.62.

Prior.

Dominus prior Eccleſiæ, et Vicecancellarius, nec aliter alius aſſiſtit, aut interueniat capiendis informationibus, et proceſſu formando ab Inquiſitoribus melite, et quid olim? Proleg. 12 n.9.

Priuilegium.

Priuilegia varia conceſſa Inquiſitoribus, ſeu ſupremo Tribunali Hiſpaniæ. Proleg. 4. n.3.

Priuilegia non nulla conceſſa Inquiſitoribus Siciliæ à Regibus, ac Imperatoribus. Proleg. 7. a n.6. ad 19. eadem priuilegia cur deinde ſuſpenſa, et quandiu, et quando iterum in integrum reſtituta? ibid n.10. et ſeq.

Priuilegia noua inquiſitoribus Siciliæ à Carolo V. conceſſa. Proleg. 7. n.26.

Priuilegiū ſpontaneæ comparitionis. Vide verb. Sponte comparentes.

Princeps.

Principes temporales non habent poteſtatem coërcendi pœna ſpirituali hæreticos. lib. cap 1. reg. 6 n.26.

Priſcillianiſtæ.

Priſcillianiſtarum error quod Deus mentiri poteſt, lib. 1. cap. 7. reg. 53. n.57.

Profeſſio, & Profeſſus.

Profeſſionem fidei non emittentes, quas pœnas incurrunt, et quomodo? Vide verb. fidei profeſſio.

Profeſſus Societatis Ieſu, an poſſit accipere dignitatem ſecularem ſine diſpenſatione voti facta a Pontifice? et quid ſi Præcipiat Princeps ſæcularis vel Nuncius Apoſtolicus? lib. 2. c. 1. reg. 166. n.278.

Procurator.

Procuratores pauperum Tribunalis Melitenſis numerantur. Proleg 13. prope finem.

Procurator non eſt dandus reis ab Inquiſitore ſed ſolum Aduocatus, niſi alicubi, ad ſit contraria conſuetudo: lib. 1. cap. 5. reg. 42. n.30. et 31.

Promotor fiſcalis.

Promotores fiſcales Tribunalis Melitenſis numerantur Proleg. 13. prope finem.

Promotor fiſcalis qui et qualis eligendus à nouo Inquiſitore lib. 1. cap. 4. reg. 36. et 37. et quod ſit eius Officium? teneturque iurare fidelitatem ibid.

Promotor fiſcalis Tribunalis Melitenſis eligitur à ſacra Congregatione ſancti officij Vrbis, lib. cap. 5. reg. 38. n.8.

Promotor fiſcalis accuſat, et quaſi conteſtat litem ex officio. lib. 2 cap. 1. reg. 67. n. 320.

Promotor fiſcalis. Vide verb ſcripturæ.

Probatio.

Probatio quid ſit? lib. 2. cap. 2. reg. 170. n.3. et 7. explicatur definitio probationis. ibid. n. 8. et ſeq.

Probatio multiplex eſt. ibid. num. 12.

Probatio diuiditur in plenam ſeu concludentem, et in ſemiplenam, ſeu non integram. ibid. num. 14. Plena ſubdiuiditur in ſeptem quaſi ſpecies: ibid. n.15. 16. ſemiplena in quatuor ſpecies, ibid. a num. 17. ad 21.

zzX

Pro-

Probationum formæ tres reprobatæ per Tridentinum, & Bullis Pontificam. ibid. num. 13.

Probatio in omni delicto, præſertim contra fidem debet eſſe clariſſima, ſeu plena, & concludens. ibid. num. 22. & 23 ſemiplena non ſufficit ad puniendum reum pœnis ordinarijs, ſufficit, tamen ad puniendum pœnis extraordinariis, ſeu arbitrariis. ibid. num. 24. 25. & 26. Duæ ſemiplenæ probationes non integrant vnam plenam in cauſa fidei ad condemnandum pœna ordinaria, ibid. num. 27. & ſeq.

Probationis variæ ſunt ſpecies v.g. per teſtes, per ſcripturas autenticas, per confeſſionem ipſius rei, &c. ibid.

Probatio per notorietatem facti, ſeu per euidentiam. Vide euidentia & notorietas.

Probatio per iuramentum. Vide Iuramentum.

Probatio per famam. Vide Fama.

Probatio per indicia, vel præſumptionem. Vide Præſumptio, & Indicia.

Propoſitio.

Propoſitio damnabilis quæ, & quotuplex ſit? nempè alia Hæretica: alia erronea, ſapiens hæreſim. male ſonans: temeraria, ſchiſmatica, ſcandaloſa: Piarum aurium offenſiua; iniurioſa: Blaſphema, & impia; & quando inter ſe hæ omnes propoſitiones diſtinguantur? lib. 1. cap. 12. reg. 99. Omnes prædictæ propoſitiones ſubijciuntur iuriſdictioni inquiſitorum. ibid. n. 140.

Propoſitiones impertinentes non ſunt damnabiles. lib. 1. cap. 12. reg. 99. num. 134.

Propoſitiones quæ, & quomodo cenſurandæ? lib. 2. cap. 1. reg. 163. num 33. Ad Theologiam ſcholaſticam ſpectantes ſunt quæ auctore graui, & ratione firma carent circa partem Theologiæ ſcholaſticæ, ſeu ſpeculatiuæ. ibid. reg. 164 num. 37. Afferuntur, & cenſurantur aliquæ propoſitiones a num. 38. Afferuntur, & cenſurantur aliæ propoſitiones ſpectantes ad Theologiam Poſitiuam, reg. 165 a num 208. Afferuntur, & cenſurantur aliæ ſpectantes ad Theologiam moralem reg. 166.

Proteſtatio.

Proteſtatio præmitti debet ad effugiendam ſuperſtitionem in verbis prolatis ad aliquam affectum producendum, lib. 1. cap. 14. reg. 121. num. 157.

Proteſtatio an & quomodo excuſet per cautelam, ne quis incidat in hæreſim? lib. 1. cap. 12. reg. 98. n. 86. & ſeq

Proteſtatio. Vide verb. Magia Naturalis.

Pſeudiapoſtoli.

Pſeudiapoſtolorum error negantium obedientiam omnibus præterquam Christo immediatè? lib. 1. cap. 13. reg. 109. num. 89. & 90.

Purgatio Canonica.

Purgatio canonica quid ſit? lib. 1. cap. 12. reg. 102. num. 185. & an ſit in vſu, ibid. num. 188.

Purgatorium.

In Purgatorio animas ſolum detineri decem, vel viginti annis error eſt ſubiectus Inquiſitorum iuriſdictioni, lib. 1. cap. 20. reg. 150. num. 174. & ſeq.

Per Purgatorium an tranſeant qui peccatum veniale habent? lib. 2. cap. 1. reg 166. num. 257.

In Purgatorio an animæ aliquid mereantur? lib. 2. cap. 1. reg. 164. num. 76.

Purgatorium. Vide verb. Meritum.

Q.

Qualificator, & qualificare.

Qualificatores & Conſultores qui & quales eligendi à nouo Inquiſitore, & quod eorum munus? lib. 1. cap. 5. reg. 39. n. 10. ſint præſertim Theologi, poſſunt eſſe laici, & poſſunt ſub præcepto compelli ad acceptandum hoc munus gratis licet non repugnet poſſe accipere ſalarium, reg. 39. citata n. 10. & reg. 40. num. 15. & 16.

Qualificantes & cenſurantes male errorem committunt, & qualem? lib. 1. c. 12. reg. 99. n. 137. Magna cautela procedendum eſt in qualificando, & cauenda procliuitas cenſurandi Propoſitiones, ibid. num. 139. & lib. 2. cap. 1. reg. 163 à n. 34.

Qualificantur aliquæ propoſitiones pertinentes ad Theologiam ſcholaſticam, Poſitiuam, & moralem, lib. 2. cap. 1. reg. 164. 165. & 166. Vide verb. Propoſitio.

Quamprimum.

Quamprimum, quantum temporis ſpatium apportare ſoleat. lib. 1. cap. 21. reg. 156. num. 151.

R.

Receptor.

Receptor idem, ac Theſaurarius, ſeu Depoſitarius, Vide verb. Theſaurarius, & Depoſitarius.

Receptatores.

Receptatores, & defenſores hæreticorum ſunt ij, qui ſemel receptant, vel defendunt in cauſa hæreſis, lib. 1. cap. 12. reg. 105. Conſanguinei quomodo ex parte excuſentur, & quid in dubio, an quis ſcienter receptauerit, vel defenderit hæreticos? ibid. num. 234. & ſeq Quid de aduocato, & quando poſſit aduocari pro hæretico? ibid. num. 276.

Redditus.

Redditus, & penſio perpetua ſuper Epiſcopatu Melitenſi quando cœpta haberi ab Inquiſitoribus? Proleg. 16. n. 11.

Regula fidei.

Regula aliqua fidei vniuerſalis proponenda eſt à proponente res credendas, ſibi non immediate reuelatas, & cur? lib. 1. cap. 7. reg 61.

Regulæ aliquæ fidei, ſeu normæ credendi res fidei aſſignantur. lib. 1. cap. 7. reg. 62. 63. & 64. nempe ſacra ſcriptura, Traditiones. Concilia. Vide etiam V. Pontifex.

Religio, & Religioſus.

Religio Hieroſolymitana conſtituit Commiſſarios pro cauſis fidei ad tollendos errores, qui ſerpebant Melitæ. Proleg. 20. num. 27.

Religiones nouas inſtituentes ſine approbatione Summi Pontificis ſubijciuntur iuriſdictioni Inquiſitorum, lib. 1. cap. 20. reg. 150. num. 161. & ſeq.

Religioſi Dominicani conſtituti à Summo Pontifice Inquiſitores fidei poſt ſanctum Dominicum. Proleg. 3. n. 12.

Religioſi Franciſcani æque ac Dominicani conſtituti Inquiſitores fidei à Summis Pontificibus, præcipue per Hiſpaniam, & Italiam, Proleg. 3. num. 13.

Religioſis Hieroſolymitanis delegatum munus Inquiſitorum, aliiſque item Religioſis. ibid. in fine.

Religioſi Inquiſitores ſubijciuntur ſuis Prælatis quoad regularem diſciplinam, licet non quoad ſpectantia ad officium Sanctæ Inquiſitionis, lib. 1. cap. 2. reg. 11. n. 14.

Religioſi olim poterant puniri a ſuis Prælatis in rebus ſpectantibus ad Sanctam Inquiſitionem, lib. 1 cap. 2 reg. 15. nu. 15. & hodie omnes ſubijciuntur Inquiſitoribus, nec datur præuentio, lib. 1. cap. 3. reg. 24. num. 42.

Religioſus tranſiens per hæreticos, vel infideles vtrum poſſit deponere veſtes? lib. 1. cap 9. reg. 81. n. 176.

Religioſus apoſtata, & fugitiuus quomodo differunt? lib. 1. c. 13. reg. 108. num. 62. & ſeq. Fugitiui qui ſint, & quæ pœna ſtatuitur a iure? ibid. num. 65. & ſeq.

Religioſus an poſſit expendere in prauos vſus pecuniam de qua habet facultatem diſponendi? lib. 2 cap. 1. reg. 166. n. 292.

Religioſi Hieroſolymitani. Vide equites Hieroſolymitani.

Religioſus, vel Clericus ducens vxorem quomodo puniendus? lib. 1. cap 20. reg. 149. num. 130.

Religioſi Societatis Ieſu. Vide verb. Obedientia, verb. Profeſſus.

Remiſſio delinquentis.

Remiſſio delinquentis, ſeu rei ad iudicem competentem, &c. Vide Iudex competens.

Reſtitutio.

Reſtitutio rei emptæ à latrone mala fide an reſtitui poſſit eidem latroni? lib 2. cap. 1 reg. 166. n. 149.

Reſtitui an debeant ſub mortali magna pecuniæ quantitas, quæ paulatim à pluribus ſumpta eſt? lib. 2. cap. 1. reg. 166. n. 271.

Reuelatio.

Reuelatio diuina non cognoſcitur, ſeu creditur alia reuelatione, ſed ſe ipſa. lib. 1 cap. 7. reg. 57. n. 98. & ſeq.

Reuelatio fidei debet eſſe realiter vera, & non exiſtimata talis. lib. 1. cap. 7. reg. 58. n. 108. & ſeq. nec requiritur quod res ſit propoſita per Eccleſiam. ibid. n. 123.

Reuelationem particularem accipiens, & ab ea recedens non poteſt ab Eccleſia puniri, niſi ipſam reuelationem Eccleſia propoſuerit, & hęc approbauerit. lib. 1. cap. 12. reg. 100 n. 159

Reuelationes muliercularum, & aliorum examini Inquiſitorum ſubijciuntur, lib. 1. cap. 20. reg. 150. n. 185.

Reus.

Reis an dandus procurator præter Aduocatum? lib 1. cap. 5. reg. 42.

Reis qui ſunt minores aſſignandus eſt præter aduocatum curator, etiamſi illi non curent, nec petant, alioquin actus erit irritus, lib. 1. cap 5. reg. 43. Poteſt idem eſſe curator, & aduocatus, ibid. n. 34. Minores dicuntur qui 25. annum non compleuerunt. Melitæ verò, & in Sicilia, qui nondum expleuerunt 18. annum. ibid. n. 36.

Reis aſſignatur tempus tot dierum quod dicitur tempus gratiæ, etſi intra hoc tempus compareant ſponte, quomodo cum ipſis agendum? lib. 1. cap. 6. reg. 57. & 48.

Rer

RERVM NOTABILIVM.

Rex.

Reges Hiſpaniæ quando cœpti vocari Catholici, proleg.4. num.2

Reges Hiſpaniæ quantum ſemper protexerint, & fautores fuerint Tribunalium fidei, quantumque id ſuis hæredibus commendauerint, proleg.4.n.10

Reges Luſitani Iudęos è Regno diſcedere iubent, proleg.6 num.8.& ſeq.

Reges, & Principes ſæculares nõ habent poteſtatem coercendi pœna ſpirituali hæreticos, & recedentes à fide, lib.1.cap.2.reg.6.n.16

Romana Congregatio.

Romanæ Congregationis generalis Sancti Officij origo à Paulo Tertio, proleg.8.n.2.& non à Sixto V. qui ſolum eam confirmauit, ibid.n.9

Romanæ Congregationis Sancti Officij quanta poteſtas, proleg.8.n.5.& ſeq. Poteſt inquirere, & procedere non ſolum in Vrbe, ſed in toto Orbe ſuper omnes Patriarchas, Archiepiſcopos, &c. ibid.n.9.& 10

Romana Congregatio pro cauſis Fidei ter cogitur ſingulis hebdomadis, & quomodo, proleg.10.n.11. Hodie præſidet eidem Congregationi Summus Pontifex, ibid. forte præfuere etiam alij Summi Pontifices, ibid.

S

Saccenſes.

SAccenſes aliqui concremare tentant Inquiſitorem Siciliæ ob publicatum in ea Vrbe edictum Fidei, proleg.7. n.21. Saccos quoq. appenſos in Eccleſia S.Dominici in hęreticorum ignominiam auferunt, ibid.n.22. Alia item peſſima flagitia patrant in odium Sanctæ Inquiſitionis, ibid.n.23. Inquiſitorem ipſum Regno expellunt, ibi.n.24

Salutatores.

Salutatores an cenſendi ſuperſtitioſi, lib.1. cap.14. reg.121. n.149. & ſeq.

Sal.

Sal Dæmon in ſuis conuiuijs non miſcet, lib.1. cap.14.reg. 124. n.349. nec delectationem exhibet in actis venereis incuborum, & ſuccuborum, ibid.

Sancti Patres.

Sanctorum Patrum conſenſus vnanimis videtur regula Fidei certa, præſertim ſi accedat Summi Pontificis approbatio, lib.1.cap.7.reg.65.n.179.& ſeq.

Sara.

Sarę non fuit commiſſum munus Inquiſitoris, proleg.1.n.18

Sabellius.

Sabellius, & Arrius damnati ab Epiſcopis Fidei Inquiſitoribus, & Nicæna Synodo, proleg.2.n.16

Sacramenta.

Sacramenta ſaltem aliqua, & præcepta Decalogi, & quædam alia ſcire tenemur ſub præcepto, & quænam iſta ſint lib.1.cap.9.reg.79.n.124.& ſeq. Sacramenti miniſter an pro labore intrinſeco Sacramentorum ſumere pretium poſſit, lib.2.cap.1.reg.166.n.264

Spatulamantia.

Spatulamantia quid ſit, lib.1.cap.14.reg.114.n.176

Secta.

In Sectis quemque ſuis poſſe ſaluari, hæreſis eſt, lib.1.cap.1 Greg.1.n.9

Secta Gentilium, & aliorum Paganorum quàm clarè conſtat eſſe falſas, lib.1 cap.7 reg.60.à n.165

Sermo.

Sermo Fidei à ſcientia, & ſapientia quomodo diſtinguitur, lib.1.cap.8.reg.70.n.94

Semen.

Semen an prouocari poſſit per medicinam, lib. 2. cap. 1. reg.166.n.255

Senex.

Senex quidam octogenarius inuincibiliter neſciebat reſurrectionis carnis myſterium, lib.1.c.9.reg 80.n.158

Seruus.

Seruus deferens concubinæ internuncia expreſsè prouocatiua ad actum turpem, an peccet, lib.2.c.1.reg.166.n.273

Sergius.

Sergius, Pyrrhus, & Paulus hęreſiarchæ damnati in Concilio Lateranenſi, proleg.2.n 20

Spes.

Spei actus ſupernaturalis, an elici poſſit ex Dei abſoluta potentia ſola cognitione naturali, lib.2.c.1 reg.164.n.87

Spei actus in homine iuſto an ſit meritorius, ibid.n.88

Spei habitus an fuerit in Chriſto, & an ſit in Beatis, ibid. num.90

Schiſma.

Schiſma improprie peccatum mortale, & excommunicationem ſignificat, lib.1.cap.13.reg.110.n.95.& 96

Schiſma propriè eſt diuiſio ab vnitate Eccleſiæ Romanę, ſeu Summi Pontificis, vt Summus Pontifex eſt, ibid.n 97. & 103. Schiſmatis etymon ex D.Iſidoro, ibid.n.98. eſt ſpeciale peccatum, ibid. Schiſma definitur, ibid. n.93. putans probabiliter, vel ignorantia inuincibili aliquem non eſſe Summum Pontificem, non eſt ſchiſmaticus, ſi ei ſit rebellis, & inobediens, ibid.n.105. & 123. nec qui non vult eſſe eius ſubditus tanquam Dominus temporalis, ibidem n.106. Factis quomodo quis ſit ſchiſmaticus, ibid.nu.108 nec propriè ſunt ſchiſmatici, qui renuunt ſubeſſe ſuo Epiſcopo, vel Paſtori, ac Prælato Religionis, ibid.n.109

Schiſma, hæreſis, & apoſtaſia differunt eſſentialiter, & cur, ibid.n.121

Schiſma quoties fuit in Eccleſia in electione Summi Pontificis, ibid.n 128

Schiſmatici ſubijciuntur Inquiſitorum Iuriſdictioni, ibid. n.124.& 125

Scriptura Sacra.

Scriptura Sacra continet omne reuelabile, & declarabile ab Eccleſia, lib.1.cap.7.reg.53.n.35.& 36

Scriptura Sacra, traditiones, & Concilia ſunt infallibiles regulæ Fidei, ſeu norma credendi, lib.1.cap.7.reg.62.63 & 64

Scriptura Sacra quid ſit, ibid.reg.62.n.191.& ſeq.

Scripturæ Sacræ non ſolum ſenſum, ſed verba etiam Deus dictauit, & quomodo, ibid.n 192.& ſeq.

Scriptura Sacra quomodo differat à Concilijs. ibid.n.194

Scriptura Sacra continet tres claſſes librorum ſacrorum ibid.n.219. editio, quæ certa, & tenenda, lib.1.cap.7.regul.62.n. 03

Scriptura Sacra in multis eſt obſcura, et cur, ibid.n.205

Scripturæ Sacræ ſenſus multiplices, qui, & quomodo differunt, lib.1.cap.7.reg.63.n.208

Scripturæ Sacræ verbis obſcæna immiſcens puniendus eſt ab Inquiſitoribus, & quomodo punitus, qui corrupit hymnum: Iam lucis orto ſidere, lib.1.c.20.reg.151.n.232

Scripturæ Sacræ locus aliquis an contineat duplicem ſenſum litteralem, lib.1.cap.1.reg.165.à n.210.ad 219

Scripturæ Sacræ vulgata lectio an contineat aliquem errorem in rebus non ſpectantibus ad Fidem, ibid.num.220. an poſſit afferri noua interpretatio, ſeu ſenſus, ibid. nu. 222. Sancti Apoſtoli, vel Euangeliſtæ an labi memoria potuerint in citandis verbis Sacræ Scripturæ, ibid. n.226

Scriptura.

Scripturæ Sanctæ Inquiſitionis tribus clauibus ſeruari debent, quas cuſtodiant Promotor, Fiſcalis, & Notarius, lib.1.cap.4.reg.37

Scripturæ authenticæ, ſeu Inſtrumenta publica legitimè probant, & plenè in cauſa Fidei, concurrentibus alijs circumſtantijs, lib.2.cap.1.reg.177 n.3. Secus in alijs cauſis criminalibus, & quando agitur de infligenda pœna reo, ibid.à n.7 ad 10. Scriptura priuata etiam plenè probat aliquando, & quot conditiones ad id requirantur, ibid.n.12.& ſeq. Regulariter Scriptura priuata ſemiplenam probationem facit, ibid.n.18.& 19. Vna ſcriptura comparari cũ alia poterit, & ſi ſit omnimoda ſimilitudo, ſemiplenam probationem facit.

Sicilia.

In Siciliæ Regno tria Tribunalia ſingularia ſunt Inquiſitionis, Cruciatæ, & Monarchiæ, proleg 7.n.2. fertilitas Siciliæ laudatur, ibid.n.1

Siculũ Tribunal Fidei eſt antiquiſſimũ, videlicet circa annũ 1206. erectum, proleg.7.n.4. & 5. Probatur ex priuilegio Federici Imperatoris Inquiſitoribus Siculis conceſſo, & affertur ibid.n.6. Priuilegium alij Imperatores confirmauerunt, ibid.n.8.9.& 12

Siculis Inquiſitoribus aſſignatur pro ſuſtentatione pars tertia debita Fiſco, proleg.7.n.6

Siculum Tribunal Fidei dotarunt largè, & ſtabili ſede firmarunt Imperator Ferdinandus V. & Eliſabeta, anno 1477. ibid.

Siciliæ Inquiſitores per ordinem numerãtur, ab anno 1450 aliorum memoria perijt, quando à Saccẽſibus combuſtũ fuit Archiuium Inquiſitionis, proleg.7.à n.36

Simon Comes.

Simonis Comitis inſignis victoria contra Mamelinum, & Albigenſes hæreticos, ob ſuam, & militum pietatem, proleg.3.n.4

Sylua-

I N D E X.

Legendi libros prohibitos Summo Pont. reſeruata eſt poteſtas, ac Cardinalibus, & Inquiſitoribus, ibid.n.542. An poſſint concedere Cardinales Sede vacante, ibid.

Liber vetitus an legi poſſit in magna neceſſitate, & recluſo aditu ad Papam, lib.1.cap.19.reg.142.n.143

Libros prohibitos imprimentes excommunicantur, lib. 1. cap.19.reg.143.n.151.& ſeq. Imprimi non poſſunt ſine nomine authoris, vel ſaltem approbatione Inquiſitor, vel Epiſcopi, ibid. à n.154 Impreſſioni quoqoomodo proximè cooperantes, vti ſunt Dominus officinæ; Tranſcribẽs ipſos libros: ordinans characteres, & excudens omnes excommunicantur, ibid. à n.158

Non eſt proximè cooperans corrigens librum hæretici, aut faciens expenſas, vt imprimatur liber, ibid. à n. 161

Libros promulgantes ſine auctoribus, ipſi pro auctoribus habentur, ibid.n.166.

Libri quando imprimi cœperunt, ibid.n.168.& 169

Excommunicationi etiam ſubijciuntur immiſcentes errores contra fidem libris Catholicorum. Item tranſportãtes libros continentes errores cnntra fidem In terras Chriſtianorũ. Item vendentes, & ementes, ibid. à n.175.ad 176 Quid quoad libros probibitos impediendos, ſtatutum ſit in Tridentina Synodo, ibid.n.177.& ſeq.

Librorum prohibitio ſub pęna prædicta, intelligitur de libris, & ſcripturis propriè dictis, qualis non videtur eſſe epiſtola ſeparata, concio, & prælectio. ibid. à n.181. ad 184

Libros prohibitos defendentes, vel factis (hi ſcilicet eos celẽt nè cõburantur) vel verbis, illos, v.g. laudãtes, &c. vel ſcriptis, excommunicantur, lib.1.cap.19.reg.144.à n.190. Incurrunt etiam pœnam pro qualitate librurdm, qui vel iohoant defenſionem, vel coram alijs exprimunt voluntatem defendendi, etiamſi bono fine & penitus occultè, & nullo audiente faciant, ibid. à n.193. ad 201. laudans ex doctrina & ſtylo librum compoſitum ab hæretico, qui tractet de religione, ſed nullam hæreſim continet, non dicitur defendens, ibid.n.203

Libros prohibitos quacumq; ex cauſa ſint prohibiti, retinẽtes, legentes, defendentes, imprimentes, &c. ſubijciuntur Inquiſitorum Iuriſdictioni, lib.1.cap.19.reg.145. à n.209. ad 215. Quomodo expediendi ſint legentes, &c. libros prohibitos, ibid. à n.216. vſq; ad 242. Attendenda eſt ratio, & qualitas perſonarum, ac librorum, & iudicis prudentia ibid.n.223.& ſeq. Quomodo ſint expediendi falſificantes libros Catholicorũ, ibid. à n.243. Quomodo defendentes, ibid. à n.248. Quomodo in Iudæos retinentes, vel cõmunicantes, ac vulgantes libros contra fidem, ibid. à n.257

Libros prohibitos retinere contra præceptum Inquiſitorũ, an ſit tutum in conſcientia, quando libri non continent doctrinam contrariam Fidei, & Sacræ Scripturæ, lib.2. ca.1.reg.166.n.265

Lingua.

Linguarum donum quomodo conceſſum Apoſtolis, lib.2. cap.1.reg.165.n.240

Litteræ.

Litteræ S.Dominici tanquam Inquiſitoris fidei. Proleg.3. n.10.& 11

Litteræ Philippi III. in laudem Tribunaliũ fidei, Prol.4.n.11

In ſententiarum ſuperſcriptionibus dabatur præcedentia Epiſcopo, non ita in ſubſcriptionibus, Proleg.12.n.7

Loci præcedentia.

Loci præcedentia an ſemper debeat dari Epiſcopo ab Inquiſitore, Proleg.15.n.7

Locus ſacer.

Locus ſacer. Vide Captura, & Carceratio.

Lucifer.

Lucifer fuit ne primus inquiſitus, Proleg.1.n.8

Ludouicus.

Ludouicus Mercaio, idem ac Petrus Ioangues, ac Ioannes Pol. Epiſcopus Dertuſenſis, Proleg.4.n.5

Ludouicus Paramus laudatur, Proleg.4.n.7. agit de vniuerſis Tribunalibus fidei per totam Chriſtianitatem, Proleg.5.n.5

Luſitani, & Luſitania.

In Luſitanos, ſeu Portugenſes venientes in Italiam, & iudaizantes quomodo procedendum, lib.1.cap. 20. reg.155 n.207.& ſeq.

In Luſitania erectum eſt Tribunal fidei ad extirpandos errores ibi contractos ex communicatione cum Iudæis, Africanis, & alijs, Proleg.6.n.2

Luſitania quam grata Iudæis, & quid Iudæi paſſi fuerint, ne inde diſcederent, proleg.6.n.8

Luſitani Inquiſitores omnes per ordinem numerati, proleg.6. à n.21. ad 39

Luſitania. Vide verb. Origo.

S. Lucas.

S. Lucas imaginem depictam reliquit Melitæ, prol.10. n.2

Lucillus.

Lucillus Epiſcopus Melitenſis depoſitus eſt ab Epiſcopatu ob exceſſus aliquot, proleg.10.n.9

M

Macedonius.

MAcedonius docens Spiritum Sanctum eſſe creaturam damnatur in Concilio Conſtantinnpol. proleg.2.n.17

Magnus Magiſter.

Magnus Magiſter Hieroſolymitanus vna cum Concilio cõſtituit Commiſſarios pro cauſis fidei ad purgandos errores, qui ſerpebant Melitæ, proleg.10. n.27. Vide infra V. Martinus.

Magnus Magiſter vna cum Concilio debet nominare tres in Epiſcopos Melitenſes, & quos, proleg.10.n.14

Magia.

Magia latè ſumpta quid ſit, lib.1.cap.14.reg.119.n.172. Magi vnde dicti, ibid.

Magia duplex eſt, imò triplex. Naturalis, Artificioſa, & Dęmoniaca, ibid.n.175 Dęmoniaca eſt Magia ſtrictè ſumpta, ibid.n.177. Quid ſit, ibid.n.180. Eſt ſemper illicita, & ſubiecta Inquiſitorum poteſtati, ibid. n.183. Vocatur tacita Idololatria, ibid. Dęmon eſt auctor artis Magicæ, ibid.n. 184. & ſeq. Quot modis ſuas vanas operationes exercet Dęmon, ibid.n.188. melius dicunt qui eam volunt operari tum realiter, tum apparenter, ibid. à n.190

Magia quomodo diſtinguitur à diuinatione, ibid.n.178

Magia Dęmoniaca operatrix, duplex eſt, ibid.reg.120.n.207 nempè ratione pacti taciti, & ratione pacti expreſſi: addi poteſt tertia ſpecies ratione ſcilicet ſignorum, quę ſigna multiplicantur à Dęmone ſine fine, ibid.n.202

Magia operatria ex parte pacti taciti, poteſt eſſe peccatum ſolum veniale; at ex parte pacti expreſſi, ſemper eſt mortale, ibid.n.213

Magia Dęmoniaca rurſus triplex, alia operatrix ſcientiarũ, alia ſanitatum, alia maleficiorum, lib.1.cap.14. reg.120.n. 214.& ſeq. Operatria ſcientiarum quid ſit, ibid. nu.216. Quomodo differt à ſuperſtitioſa diuinatione, ibid.

Magia Dęmoniaca operatrix ſanitatum quid ſit, lib.1.ca.14 reg.121.n.222,& 225. Quatruplex eſt. ibid.n.226. In ſignis ſupernaturalibus quomodo poteſt cognoſci, quod interuenerit ſuperſtitio Dęmoniaca, ibid.n.228. Afferuntur aliqua exempla ſuperſtitioſa ex rebus collo appenſis, vbi ſũt ſcriptæ res ſacræ, &c. ibid. vſq; ad nu.237. Miſſæ ſuperſtitioſæ quomodo dignoſci poſſunt, ibid. à n.237. En Salmatrices, vel Carminatrices quomodo iudicandæ ſunt ſuperſtitioſè medicare, ibid. à n.240. Si precibus ſacris additur medicamentum, & dubitatur de vi ſanatiua illius, quomodo dignoſci poteſt ſuperſtitio, ibid. nu.242.& ſeq. Non omnis effectus mirus, & inuſitatus cẽſendus eſt prouenire à Dęmone, ibid. à n.247. ad 248. Salutatores ſanantes morſus canis rabidi, non ſunt ſuperſtitioſi, ibid. nu.249 ſunt tamen diligenter examinandi à Prælatis, & ex circircumſtantijs cognoſcendum, an ſanent ex pacto ſaltẽ tacito cum Dęmone, ibid.n. 250. & ſeq. Arte facta applicata ad ſanandum, vel ad alios effectus extraordinarios, ſunt omnino ſuperſtitioſa, ibid. à n.253

Magiæ naturalis effectus à Dęmoniaca quomodo diſcerni poſſunt, lib.1.cap.14.reg.121. à n.255. Proteſtatio qua quis ait ſe non dicere verba, &c. vt inſtitutam à Dęmone pro tali, & tali effectu, quantum iuuet, ibid. à n.257

Magica opera omnia ſaltem ſapiunt hęreſim, lib.1. cap. 14 reg.124.n.247

Maleficium.

Maleficiũ ſacrilegũ ſtrictè ſumptũ quid ſit, lib.1.cap. 4.reg. 122.n.260. 264. & 265. Dęmon varijs inſtrumentis vtitur ad maleficia, & illorum capita ſeptem, ibid. à n.266

Maleficium ſacrilegum triplex eſt, Somnificum, Amatorium, & Hoſtile, ibid.n.273

Maleficium ſomnificum quid ſit, ibid. à n.275. Amatorium quid, ibid. a num.280. oullis ſortilegijs voluntas humana cogi poteſt, ibid. Ad hoc ſortilegium amatorium componendum Dęmon vtitur rebus ſacris, hoſtia conſecrata, &c. ibid.n.284

Maleficium hoſtiæ quid, & quot modis à Dæmone ſit, ibid. à n.285. Memoriam, & intellectum hominis qua ratione maleficium lædat, ibid.n.290. Faſcinatio quid ſit. Vide verb. Faſcinatio.

Maleficium per antonomaſiam eſt cum quis redditur arte Dæmonis impotens ad cocundum, lib.1. cap.14. reg.122. n.297. quomodo cognoſci id poſſit, ibid.n.298, afferuntur alia genera maleficij hoſtilis, ibid. à n.299

Male-

Digitized by Google

INDEX

abipſo non pendent licite vti poſſumus. ibid. num. 306. quid de pecuniis? ibid. num. 307.

Manichæi.

Manichæorum errores aliqui numerantur. Proleg. 3. num. 2.

Manichæorum error quod nihil eſt credendum, niſi quod ratio concedit. lib. 1. cap. 7. reg. 56. num. 69.

Martinus.

Martinus Inigus, et Petrus de Epila, primi Inquiſitores Regni Valentini. Proleg. 5. num. 4.

Beatiſſima V. Maria.

Beatiſs. Virg. Mariæ imago depicta a ſancto Luca ſeruatur in Vrbe Notabili Melitæ. Prol. 10. n. 2.

D Beatiſs. Virgine Maria an bene explicetur ab aliquibus locus Iſaiæ? lib. 2. cap. 1. reg. 163. n. 241.

Beatiſſima Virgo Maria an meruerit maternitatem? lib. cap. 1. reg. 164. n. 114. & reg. 166. n. 298.

Beatiſſimæ Virgini an aliquis Sanctus fuerit æqualis in gratiæ menſura? ibid. n. 115. Item an aliquis ſanctus non habuerit peccatum veniale? reg. 166. n. 268.

Beatiſſima Virgo Maria an contraxerit verum matrimonium cum Sancto Ioſe pho? ibid. n. 204.

Beatiſſimis Virginæ Mariæ Immaculata Conceptio abſq. peccato originali. lib. 1. cap 20. reg. 146. n. 11. Probatur a n. 12. ad 21. Inquiſitoribus datur poteſtas inquirendi contra affirmantes conceptam fuiſſe in peccato originali n. 35. & quomodo? ibid. n. 39. & 40. Nemo in concionibus, aliiſque actionibus publicis poteſt aſſerere fuiſſe conceptam cum originali peccato ibid. a n. 36. ibid n. 37. Quædã alia a Pontificibus ſtatuta. ibid. n. 38. Fuiſſe matrẽ Dei decernitur contra Neſtoriũ. Proleg. 2. n. 18.

Beatiſſima Virgo Maria V de V. Imago.

Martyrium.

Martyrium Canonici Petri Maſtrepilæ, ſeu Arbues, qui fuit primus Inquiſitor Regni Aragonenſis. Proleg. 5. n. 10. & ſeq.

Marcus Antonius Columna.

Marcus Antonius Columna Prorex Siciliæ cum Inquiſitoribus diffidia habuit, & quomodo ſedata? Proleg. 7. n. 28.

Matthæus.

Matthæus de Pontiano Inquiſitor ſiculus reprehenſus quod exemptum damnauit, & excommunicauit. Proleg. 10. n. 28.

Matthæus Falſon hæreticus Melitæ damnatur Proleg. 12. n. 1.

Matrimonium.

Matrimonium in lege Euangelica an conferat gratiam? lib. 2. cap. 1. reg. 164. num. 204. An forma ſint verba ſacerdotis? ibid. num. 203.

In Matrimonii rati diſpenſatione non ſatis eſt mutuus conſenſus eorum qui contraxerunt matrimonium. lib. 2. c. 1. reg. 166. num. 297.

Medeolanum.

Mediolani, & alibi non admiſſum eſt Tribunal fidei Proleg. 4. num. 9.

Mendacium.

Mendacium in Deo eſſe non poſſe, tum per ſe, tum per accidens, de fide eſt, & aliquorum in hac re error, lib. 1. cap. 7. reg. 55. à num. 56.

Mendacium an ſemper illicitum? lib. 2. cap. 1. reg. 166. n. 258.

Medicina.

Medicina pronocstiua ſeminis an poſſit ſumi? lib. 2. cap. 1. reg. 166. num. 255.

Meritum.

Meritorum præuiſio an requiratur ad electionem efficacem ad gloriam? lib. 2. cap. 1. reg. 164. num. 41.

Meritum reſpectu primi auxilii gratiæ, an detur ex viribus naturæ? ibid. num. 72.

Meritum de congruo reſpectu primæ gratiæ, an detur? ibid. num. 73.

Meritum in beatitudine, & Purgatorio an detur? ibid. n. 76. & 77.

Meritorum reuiuiſcentia an negari poſſit ex loco Apoſtoli. ad Hebr. 6? lib. cap. 1. reg. 165. num. 237.

Melita & Melitenſes.

Melitæ primus, Apoſtolus Paulus exercuit munus Inquiſitoris fidei. Proleg. 10. num 3.

Melitenſes à Sancto Apoſtolo Paulo fidem acceptam nunquam deſeruerunt. Proleg. 10. num. 7.

Melitenſe, & Meleuetanum Concilium in quo damnatus Pelagius an ſit idem? Proleg. 10. num. 7.

Melitenſis Epiſcopus primus creatus à Sancto Paulo circa anno à Chriſti Natiuitate 59. fuit Sanctus Publius, qui poſteà Epiſcopus Athenarum iuſſu eiuſdem Apoſtoli. Proleg. 10. num. 6.

Melitenſes Epiſcopi reliqui vſque ad annum 451. ignorantur. Proleg. 10. num. 8.

Melitenſis Epiſcopus ann. 598. Lucillus quidã, cui Sanctus Gregorius ſcripſit epiſtolam Proleg. 10. num. 9. Depoſitus fuit ab Epiſcopatu ob quoſdam exceſſus. ibid.

Melitenſes Epiſcopi per ordinem numerati ab anno 599. vſque ad annum 1634. Proleg. 10. a num. 10. vſque ad finem.

Melitenſis Inquiſitionis fructus non exigui ad fidei conſeruationem. Proleg. 13. num. 1.

Melitenſis Epiſcopus Balthaſſar Cagliares 1500. ſcuta elargitus eſt ad tres e Societate Iesu redimendos captiuos apud Turcas. Proleg. 10. num.

Melitenſes quanta promptitudine acceptauerint Inquiſitores fidei. Proleg. 11. num. 5. et 7.

Melitenſes Inquiſitores Delegati per ordinem numerantur. Proleg. 13. num. 8. Deinde Inquiſitores qui per interim habuerunt curam eiuſdem Tribunalis. ibid. Primus Inquiſitor Delegatus Illuſtriſſimus D. Dominicus Cubelles Epiſcopus eiuſdem Inſulæ. ibid. et Proleg. 11. num. 3. et 9. Aliquid aliud pro his Inquiſitoribus. Proleg. 12. num. 3.

Melitenſes Inquiſitores ſoli cognoſcunt de ſollicitantibus in confeſſione, et de quouis alio crimine mixti fori, & non Epiſcopus. lib. 1. cap. 16. reg. 129. num. 59.

Melita. Vide. Iudex. Minor. Notarius officialis Tribunal. et Sollicitatio.

Meſſias.

Meſſiæ aduentus conuincitur contra Iudæos. lib. 1. cap. 7. reg 60. num. 171.

Metomoſcopia.

Metomoſcopia quid ſit? lib. 1. cap. 14 reg. 184. num. 76.

Metus.

Metus et coactio quæ excuſat ab incurſu hæreſis, et apoſtaſiæ? lib. 1. cap. 13. reg. 107. num. 40. et quando quis præſumitur incurriſſe? ibid. num. 49. Vide etiam verb. coactio.

Miles.

Milites ad pugnam non accedant, niſi peccatis abſoluti, ſi victoriam cupiunt. Proleg. 3. num. 4.

Minor.

Minores de iure dicuntur qui non expleuerunt 25. annum: in regno tamen Siciliæ et Melitæ qui non expleuerunt 18. lib. 1. cap. 5. reg. 43. num. 36.

Miſſa.

Miſſam celebrantes, vel celebrare incipientes cum ſacris veſtibus fingentes ſe ſacerdotes, cum non ſint, quicumque illi ſint Inquiſitorum Iuriſdictioni ſubiiciuntur. lib. 1. cap. 15. reg. 125. etiam ſi ſemel id fecerint. ibid. num. 10. non ſubiiciuntur, tamen ſi induunt ſe veſtibus ſacris ſed nec celebrant nec incipiunt celebrare. ibid. num. 12. Reprehendendi tamen acriter ſunt ab Inquiſitoribus. ibid. num. 13.

Miſſam audiens, aut horas recitans ſine attentione interna, an ſit tutus in conſcientia? lib. 2. cap. 1. reg. 166. num. 267.

Mortis articulus.

In mortis articulo an quiuis præſente Parocho poſſit abſoluere moribundum? lib. 2. cap. 1. reg. 166. num. 299.

Mulier.

Muliercularum, et aliorum reuelationes examinari ab Inquiſitoribus debent. lib. 1. cap. 20. reg. 150. num. 185.

Mutuum.

Pro mutuo an exigi poſſit lucrum, ſi periculum ſit quod recuperetur? lib. 2. cap. 1. reg. 166. num. 254.

N

Neſtorius.

NEſtorius docẽs B.V. Mariã non eſſe matrẽ Dei, nec Chriſto vnitã hypoſtaticè perſonam, damnatur in Concil. Epheſino Proleg. 2. n. 18.

Neapolis.

Neapoli & alibi non admiſſi Inquiſitores fidei Proleg. 4. n. 9. Vide Tribunal fidei.

Neceſſitas.

Neceſſitas duplex medii, et præcepti, et quomodo differũt? lib. 1. cap. 9. reg 74. n. 4. et 5.

Neceſſitas alia in re, alia in voto tantum, et quomodo differunt? ibid. n. 21.

Necromantia.

Necromantia nouem habet ſpecies ſub ſe, et quæ ſint? lib. 1. c. 14. reg. 114. n. 72. aliæ item ſpecies numerantur. ibid. n. 76. et 77.

Nicolaus.

Frater Nicolaus Eymericus generalis Inquiſitor in Regnis Aragoniæ laudatur. Prol. 4. n. 9.

Nouatus.

Nouati error de nõ admittendis ad pœnitentiam lapſis poſt baptiſmũ damnatur. Prol. 2. n. 15.

Notarius.

Notarii omnes Tribunalis Melitẽſis numerãtur. Prol. 13. in fine.

Notarii Inquiſitorum quales eſſe debent? et tenentur accepto officio iurare ſecretũ, etc. lib. 1. cap. 4. reg. 35. etiamſi antea ſub alio Inquiſitore iurauerint. ibid. n. 21.

Notarii Inquiſitionis. Vide Inquiſitorum iuriſdictio, poteſtas, et verb. ſcripturæ.

Nouitius.

Nouitii Religionũ dimittẽtes habitũ, et decedẽtes à Religione nõ ſunt apoſtatæ, et cur? l. 1. c. 13. reg. 108. n. 58.

Notoria ars.

Notoria ars. Vide. Ars notoria.

Notorium, & Notoreitas.

Notoreitas duplex eſt, iuris, & facti. lib. 2. c. 3. reg. 179. n. 72.

Notorium facti quid ſit : ibid.nu.77. Plene probatur delictum per notorietatem facti maxime in flagranti crimine : ibid. n.81. & quid de notorietate facti tranſeuntis, & non permanentis : ibid.n.83. & 84. Teſtes deponentes de notorio oportet vt videant, non autem, vt audiant, niſi delictum eſſet antiquum : ibid.n.85. Hæreticus plene probatur per notorietatem, ſeu euidentiam facti hæreticalis, & deprehenſio in hæreſi, habet vim talis probationis, nec ad condemnandum aliud requiritur : ibid. a num. 89.

Nuncius.

Nuncius Apoſtolicus non ſubditur poteſtati & iuriſdictioni Epiſcoporum, vel Inquiſitorum in cauſis fidei : lib.1.c.3.reg.29. Vide verb. Officialis.

Nuptiæ.

Nuptiis, & Coniugiis hæreticorum non licet intereſſe &c. lib.1 cap.9.reg.87.num.194. & 195.

O

Oblatio.

OBlationem octigentorũ millium aureorũ in ſumma neceſſitate recuſauit Carolus V a nouiter conuerſis. Proleg.4.n.5.

Obligatio.

Obligatio perſequendi hæreticos, & alios diſcedentes à fide, eſt ſub mortali in habente poteſtatem. lib.1. cap.1. reg.8.

Obiectum.

Obiectum fidei materiale quid ſit : lib.1. cap.7. reg.53. Vide verb. fides.

Obiectum formale fidei in actu primo eſt Deus ſub ratione veritatis, tam in cognoſcendo, quam in dicendo. lib.1. cap.7. reg.55. num.54. non autem ſub ratione Deitatis. ibid. nu.47. nec quia ſupremus eſt Dominus. ibid. num.89.

Obiectum formale fidei in actu ſecundo, eſt Dei auctoritas, reuelantis. ibid. reg.46.

Obſeruatio vana.

Obſeruatio vana. Vide verb. Magia.

Obedientiæ votum.

Obedientiæ quartum votum in ſocietate an ſit diſtinctum à communi voto obedientiæ. lib.2.cap.1.reg.164.num.103.

Occidere.

Occidi an poſſit ſoror à fratre, vel filia à Patre ob fornicationẽ, ex qua timetur infamia patri vel fratri: lib.2.cap.1. reg.166. numer. 251.

Occidi an poſſit V.g. Petrus à Paulo, quem idem Petrus cognouit ſibi falſo in iudicio crimen impoſiturum? lib.2.cap.1.reg. 166. num.276.

Officium Sanctæ Inquiſitionis.

Officium Sanctæ Inquiſitionis impedientes quomodo puniãtur. Vide ſanctæ Inquiſitionis officium.

Officium Sanctæ Inquiſitionis. Vide. verb. Tribunal, & verb. Inquiſitor, & Inquiſitio.

Officialis.

Officiales Inquiſitorum quomodo creati Melitæ? Proleg.11.numer.6.& Proleg.12.num.5.

Officiales ab Inquiſitoribus quot, qui, quomodo & quales creandi? lib.1.cap.4. à reg. 34. Vide verb. Notarius, Promotor Fiſcalis, Aſſeſſor, Qualificatores, Conſultores.

Officiales omnes Inquiſitorum debent emittere iuramentum fidelitatis, & ſecreti. lib.1.cap.5.reg.46 & qui frangunt ſecretum debent officio ſtatim priuari, & puniri pro qualitate criminis. ibid.num.54. Probationes debent procedere de vita, & moribus, & quod non deſcendant à Mauris &c. ibid. à num.56.

Officialis nullus ex creatis ab Inquiſitoribus poteſt ſubſtituere alium ſua auctoritate. lib.1.cap.5.reg.46. num.55.

Officiales Sedes Apoſtolicæ, Nuncii, Epiſcopi, & ſimilium non ſubiiciuntur iuriſdictioni Inquiſitorum, nec vnus Inquiſitor alteri. Vide verb. Epiſcopus, Inquiſitor, & Nũcius Apoſtolicus.

Omen.

Omen quid ſit? lib.1. cap.14. reg.114. num.76.

Onirocritica.

Onirocritica quid ſit? ibid.

Opera.

Opera omnia à quouis iuſto, eſſe peccata, fuit hæreſis Lutheri. lib.1.c.11 reg.89. n.19.

Opinio.

Opinio Theologorum quando præferenda eſt opinioni Canoniſtarum, & contra? lib.2.c.1.reg.163.num.30. & ſeq.

Ordo.

Ordines ſacros qui ſuſcepit, licet ritu Græco viuat, ſi poſtea vxorem ducat ab Inquiſitore cognoſci poteſt tanquam ſuſpectus de credulitate. lib.1.cap.13.reg.108.num.72. & ſeq.

Origo.

Origo Sanctæ Inquiſitionis à tempore Bonifacii, & qua occaſione? Proleg.3. a num.2. Vide Inquiſitoris origo.

Origo Tribunalis fidei in Luſitania, quæ Proleg.6. à num.3.

Oſcula.

Oſcula, & amplexus impudici ſemper ſunt peccata mortalia. lib.2.cap.1.reg.160.n.259.

P

Pactum.

AD pactum tacitum cum Dæmone ſatis eſt ſi quis vtatur re aliqua ad eum finem ad quem ordinatum eſt auxilio ipſius lib.1.cap 14.reg.114.n.80. tale pactum tacitum quando præſumitur? ibid.n.81.

Paganiſmus, & Paganus.

Paganiſmi duplex eſt ſpecies. lib.1.cap.7.reg 60.n.165. & ſeq.

Paganiſmus quomodo differt à Iudaiſmo, & Hæreticiſmo, & quomodo ad has ſpecies infidelitatis reducuntur. Turcæ, & Athei. lib.1.cap.11.reg.90.num 31. & ſeq.

Pagani in quibus caſibus ſubſunt iuriſdictioni Eccleſiæ, & Inquiſitorum? lib.1. c.11.reg.94. Vide Inquiſitorum iuriſdictio.

Paludanus.

Paludani error circa propoſitiones, & obiectum fidei. lib.1. c.7. reg.53.n.23.

Parochus.

Parocho præſente in mortis articulo an poſſit quilibet ſacerdos abſoluere moribundum. lib.2.cap.1.reg.166. num.299.

Paulus.

Paulus Apoſtolus an fuerit Inquiſitor fidei? Proleg.1, num.48. & ſeq.& Proleg.2.num.5.

S.Pauli aduentus Melitam quot in Inſulam beneficia contulerit? Proleg.10,num.2.

S Paulus Melitæ cauſas fidei immediatè exercuit. Proleg.10. n.3.

S.Paulus fuit Melitæ circa annũ 59.à Chriſti Natiu. Prol.10.n.6.

S. Paulus an in raptu cognouerit animam ſuam ſeparatam à corpore? lib.2.cap.1.reg.165. num.236.

Pater, & Patres.

Pater an poſſit occidere filiam, ex cuius partu ex fornicatione timet ſibi infamiam? lib.2.cap.1.reg.166. num.251.

Patres. Vide S.Patres.

Particulæ.

Particulas vel hoſtias plures dantes, vel accipientes in communione Inquiſitorum iuriſdictioni ſubiiciuntur. lib.1.cap.10. reg.150.n.174.& ſeq.

Paupertas.

Paupertas Euangelica an poſſit eſſe cum dominio rerum? lib.2. c.1.reg.164.n.100.

Peccatum.

A Peccato originali an alius præter Beatiſſ.Virg. fuerit immunis? lib.2.cap.1.reg.164.num.66.

Peccatum debens veniale an tranſeat per Purgatorium? lib.2. cap.1.reg.166. num.257.

Peccatum, & gratia an de facto ſimul ſint in eodem ſubiecto? lib 2.cap.1.reg.164.num.80.

Peccatum an ſit maius, vel minus pro indignitate perſonæ? lib.2. cap.1.reg.166 num.246.

Peccatum veniale an aliquis ſanctus non habuerit, ſicut nullum habuit Beatiſſ. Virgo lib.2.cap.1.reg.166. num. 268.

Per peccatum veniale an perdatur aliqua pars intenſionis gratiæ habitualis. lib.2.cap.1.reg.166. num.270.

Peccata ante baptiſmũ commiſſa poſſent ne eſſe materia ſacramenti pœnitentiæ. ibid.num.279.

A peccatis reſeruatis an poſſit quis abſolui petita ſolum, & non obtenta facultate Superioris? ibid.num.289.

Pœnæ.

Pœnæ inquiſitis afflictæ olim quam graues? Proleg.3.n. 10.& 12.

Pœnam pecuniariam Inquiſitores tempore gratiæ, etiam in vſus pios, licet poſſint non debent tamen imponere reis. lib.1 c.6. reg.49.num.23.

Pœnitentia.

Pœnitentiam an Pœnitentes poſſit commutare propria auctoritate. lib.2.cap.1 reg 166.num.290

Penſio.

Penſio, Vide redditus.

Petrus.

S.Petrus Apoſtolus generaliſſimus Inquiſitor fidei? Proleg.1.n.44. & ſeqq.& Proleg.2.num.4.

Petrus Diaconus Cardinalis ſecundus Inquiſitor generalis fidei. Proleg 3, num.10.prope finem.

S.Petrus martyr Inquiſitor fidei Tribunalium patronus, Proleg. 3,num.12.

Petrus Ioangues idem ac Ioannes Pol, & Ludouicus mercator. Proleg.4. num.5.

D. Petrus Pontius de Leone Inquiſitor generalis in Hiſpania. Proleg.4.num.6.

D.Petrus Porto Cerrero Inquiſitor generalis. ibid.

D. Petrus de Pila idem eſt ac Maſtrepal & Petrus Arbues & vnde hæc diuerſitas cognominum. Proleg.5. num.8, & 9. eius mors

mors glorioſa illata a Iudęis recenter Conuerſis in odium fidei, ibid. n.10. & 11. Miracula poſt mortem, ibid. n.19. & 13. eius encomium, ibid. n. 14.

D. Petrus Dorzina Inquiſitor Melitenſis laudatur. Proleg. 12. n.11.

Pertinacia.

Pertinacia neceſſario requiritur ad hęreſim formalem, & quid ſit? lib. 1. cap. 12. reg. 98. an poſſit eſſe cum ignorantia, & quotuplex ſit ignorantia? ibid. n.82. & ſeq.

Pertinacia. Vide verb. Ignorantia.

Perfectio.

Perfectio Euangelica an ſit de neceſſitate ſalutis? lib. 2. cap. 1. reg. 164. n.97.

Philippus.

Philippus ſecundus Rex ampliat priuilegia conceſſa Inquiſitoribus Siciliæ à Carolo V. patre. Proleg. 7. n.27.

Philippus. Vide verbo. Litteræ.

Phyſognomia.

Phyſognomia quid ſit? lib. 1. cap. 14. reg. 114. n.76. An ſit licitus eius vſus? ibid. reg. 118. n.164.

Piſcator.

Piſcatores dicuntur Inquiſitores, & cur? concione ſecunda, quę habetur lib. 1. cap. 6.

Pyromantia.

Pyromantia quid ſit. lib. 1. cap. 14. reg. 114. n.72.

Pontifex.

Pontifex Summus de fide eſt, quod habeat poteſtatem contra quoſcumque errores, ac hoſtes Eccleſiæ. Proleg. 2. n.9.

In Summo Pontifice Romano reſidet Plena poteſtas puniendi, tum pœna Spirituali, tum corporali hæreticos, & quoslibet recedentes a fide. lib. 2. cap. 2. reg. 6.

Summus Pontifex ſolus habat poteſtatem creandi Inquiſitores fidei, alii habent delegatam, Epiſcopi verò poſſunt eligere miniſtros. lib. 2. cap. 2. reg. 9.

Summus Pontifex habet ſummam poteſtatem & tenetur procedere, contra quoſcumque hæreticos vel de hæreſi ſuſpectos, cuiuſcunque ſint ſtatus, gradus & conditionis, puniendo etiam in temporalibus. lib. 2. cap. 3. reg. 18.

Summus Pontifex ſolus in aliquibus caſibus eſt regula credendi viua. lib. 1. cap. 7. reg. 65. n.259. & ſeq. nempe quando ex cathedra aliquid definit. ibid. afferuntur aliqua exempla n.264. errare proinde nō poteſt in beatificatione, & canonizatione Sanctorum. ibid. n.267. Quæ differentia inter beatificationem, & canonizationem. ibid. n.269. Videtur, etiam nec poſſe errare circa approbationem Religionum ſaltem quoad ſubſtantialia. ibid. num. 271.

Pontificem Summum eſſe hunc hominem qui hodie gubernat Eccleſiam. Quomodo ſit de fide. lib 1. c. 7. reg. 65. n.277.

Portugenſes.

Portugenſes ſeu Luſitani venientes in Italiam & iudaizantes condemnandi ſunt tanquam Apoſtatæ a fide. lib. 1. cap. 20. reg. 151. num. 203. & ſeq.

Publius.

S. Publius nuper conuerſus conſtitutus Epiſcopus & Index in cauſis fidei ab Apoſtolo S. Paulo poſt diſceſſum Melita. Proleg. 10. num. 4. & 5.

S. Publius iuſſu eiuſdem Apoſtoli translatus ad Epiſcopatum Athenienſem. Proleg. 10. num. 6.

Publicatio.

Publicatio, & acceptatio litterarum Inquiſitionis quomodo & quibus ſolemnitatibus Melitæ facta fuerit? Proleg. 11. num. 5. & Proleg. 12. num. 4.

Praxeolus.

Praxeoli error quod Deus mētiri poteſt. lib. 1. c. 7. reg. 53. n.57.

Prælatus.

Prælati Religionum. Vide Superiores Religionum.

Prælati, parochi, & alij, qui curam habent animarum, quid tenentur ſcire ſub præcepto de rebus fidei? lib. 1. cap. 9. reg. 79. n.136. & ſeq.

Prælati, Parochi, & Parentes quando tenentur alios, & filios docere myſteria fidei. lib. 1. cap. 9. reg. 80. n.140. & 159.

Præſumptio.

Præſumptio hæreſis alia leuis, alia vehemens alia violenta. lib. 1. cap. 12. reg. 101. ob violentam neque conſuetudo eſt aliquem damnare, ibid. n.178.

Præſumptio quid ſit? lib. 1. c. 3. reg. 182. n.148. Quomodo diſtinguitur ab indicijs, & coniectura? ibid. n.150.

Præſumptio alia hominis, alia iuris, alia iuris, & de iure, & explicantur, ibid. n.154.

Præſumptio alia neceſſaria, alia veriſimilis, alia non repugnans. ibid. n.156.

Præſumptio hominis ſubdiuiditur in temerariā, & probabilem. ibid. n.157. Probabilis ſubdiuiditur in leuem, grauem, ſeu vehementem, & violentam, & explicatur diuiſio. ibid. à n.158. ad 163.

Ex præſumptionibus temerariis nulla inſurgit probatio, nec item datur caput inquirendi de crimine hæreſis. ibid. n.163. quid de præſumptionibus hominis probabilibus? ibid. a n.165.

Præſumptionum, et indiciorum attendenda eſt qualitas ad probationem criminum. ibid. à n.170.

Præſumptio, vel ſuſpicio vehemens ſemiplenam facit probationem, et ſatis eſt ad torturam. ibid. n.179. et ad condemnationem, ac pœnam extraordinariam. ibid.

Præſumptio, ſeu ſuſpicio violenta, tum in ciuilibus, tum in criminalibus plene probat, et ſatis eſt ad condemnandum pœna ordinaria. ibid. n. 80. non admittit probationem directam ſed indirectam. ibid. In curia Romana ob violentam præſumptionem ſolum imponitur abiuratio vel in forma, vel de vehementi. ibid. n.181.

Præſumptiones leues, nec plenā nec ſemiplenam faciunt probationem, nec ſufficiunt ad torturam infligendam. ibid. n.181. An ſint ſufficientes ad inquirendum, citandum, abiurandum de leui etc. ibid. n.183.

Præſumptio iuris et de iure probat ne plene? ibid n.181.

Præſumptiones captæ ex indicijs debet probari ſaltem per duos reſtes habiles, vel plures inhabiles, vt vim habeant contra reos. ibid. n.185.

Contra præſumptionem iuris an detur probatio? lib. 1. cap. 12. reg. 101. n. 77.

Præſtigium.

Præſtigium quid ſit? lib. 1. cap. 14. reg. 114. n. 72.

Prædictio.

Prædictio. Vide verb. Diuinatio, et verb. Sors An ſit licitum petere prædictionem ab Aegyptiana, vulgo Zingara de bona, vel mala fortuna? lib. 1. cap. 14. reg. 118. n.167.

Præceptum.

Præceptum aliquod non ſeruans ex inaduertentia an peccet? lib. 2. cap. 1. reg. 164. n.62.

Prior.

Dominus prior Eccleſiæ, et Vicecancellarius, nec aliter alius aſſiſtit, aut interuenit capiendis informationibus, et proceſſu formando ab Inquiſitoribus melite, et quid olim? Proleg. 12. n.9.

Priuilegium.

Priuilegia varia conceſſa Inquiſitoribus, ſeu ſupremo Tribunali Hiſpaniæ. Proleg. 4. n.3.

Priuilegia non nulla conceſſa Inquiſitoribus Siciliæ à Regibus, ac Imperatoribus. Proleg. 7. à n.6. ad 19. eadem priuilegia cur deinde ſuſpenſa, et quamdiu, et quando iterum in integrum reſtituta? ibid. n.20. et 21.

Priuilegia noua Inquiſitoribus Siciliæ à Carolo V. conceſſa. Proleg. 7. n.26.

Priuilegiū ſpontaneæ comparitionis. Vide verb. Sponte comparentes.

Princeps.

Principes temporales non habent poteſtatem coërcendi pœna ſpirituali hæreticos. lib. 2. cap 1. reg 6. n.26.

Priſcillianiſtæ.

Priſcillianiſtarum error quod Deus mentiri poteſt, lib. 1. cap. 7. reg. 53. n.57.

Profeſſio, & Profeſſus.

Profeſſionem fidei non emittentes, quas pœnas incurrunt, et quomodo? Vide verb. fidei profeſſio.

Profeſſus Societatis Ieſu, an poſſit accipere dignitatem ſecularem ſine diſpenſatione voti facta à Pontifice? et quid ſi Præcipiat Princeps ſæcularis vel Nuncius Apoſtolicus? lib. 2. c. 1. reg. 166. n.278.

Procurator.

Procuratores pauperum Tribunalis Melitenſis numerantur. Proleg. 13. prope finem.

Procurator non eſt dandus reis ab Inquiſitore ſed ſolum Aduocatus, niſi alicubi adſit contraria conſuetudo? lib. 1. cap. 5. reg. 42. n.30. et 31.

Promotor fiſcalis.

Promotores fiſcales Tribunalis Melitenſis numerantur Proleg. 13. prope finem.

Promotor fiſcalis qui et qualis eligendus à nouo Inquiſitore lib. 1. cap. 4. reg. 36. et 37. et quod ſit eius Officium? tenetur que iurare fidelitatem. ibid.

Promotor fiſcalis Tribunalis Melitenſis eligitur à ſacra Congregatione ſancti officii Vrbis, lib. 1. cap. 5. reg. 38. n.8.

Promotor fiſcalis accuſat, et quaſi conteſtat litem ex officio. lib. 2. cap. 1. reg. 67. n.320.

Promotor fiſcalis. Vide verb. ſcripturæ.

Probatio.

Probatio quid ſit? lib. 2. cap. 2. reg. 70. n.3. et 7. explicatur definitio probationis. ibid. n.8. et ſeq.

Probatio multiplex eſt. ibid. num. 12.

Probatio diuiditur in plenam ſeu concludentem, et in ſemiplenam, ſeu non integram. ibid. num. 14. Plena ſubdiuiditur in ſeptem quaſi ſpecies: ibid. n.15. 16. ſemiplena in quatuor ſpecies, ibid. à num. 17. ad 21.

Pro-

Digitized by Google

Probationum formæ tres reprobatæ per Tridentinum, & Bullis Pontificum. ibid. num.13.

Probatio in omni delicto, præſertim contra fidem debet eſſe clariſſima, ſeu plena, & concludens. ibid.num.22.& 23 ſemiplena non ſufficit ad puniendum reum pœnis ordinarijs, ſufficit, tamen ad puniendum pœnis extraordinarijs, ſeu arbitrarijs. ibid. num.24 25. & 26. Duæ ſemiplenæ probationes non integrant vnam plenam in cauſa fidei ad condemnandum pœna ordinaria, ibid. num.27. & ſeq.

Probationes variæ ſunt ſpecies v.g. per teſtes, per ſcripturas autenticas, per confeſſionem ipſius rei, &c. ibid.

Probatio per notorietatem facti, ſeu per euidentiam. Vide euidentia, & notorietas.

Probatio per iuramentum. Vide Iuramentum.

Probatio per famam. Vide Fama.

Probatio per indicia, vel præſumptionem. Vide Præſumptio, & Indicia.

Propoſitio.

Propoſitio damnabilis quæ, & quotuplex ſit? nempè alia Hæretica: alia erronea, ſapiens hæreſim. male ſonans: temeraria, ſchiſmatica, ſcandaloſa: Piarum aurium offenſiua; iniurioſa: Blaſphema, & impia; & quando inter ſe hæ omnes propoſitiones diſtinguantur? lib.1.cap.12.reg.99. Omnes prædictæ propoſitiones ſubijciuntur Iuriſdictioni Inquiſitorum. ibid. n.140.

Propoſitiones impertinentes non ſunt damnabiles. lib.1. cap.12. reg. 99. num. 134.

Propoſitiones quæ, & quomodo cenſurandæ? lib.2.cap.1 reg.163. num 33. Ad Theologiam ſcholaſticam ſpectantes ſunt quæ auctore graui, & ratione firma carent circa partem Theologiæ ſcholaſticæ, ſeu ſpeculatiuæ. ibid. reg. 164 num.37. Afferuntur, & cenſurantur aliquæ propoſitiones a num.38. Afferuntur, & cenſurantur aliæ propoſitiones ſpectantes ad Theologiam Poſitiuam, reg. 165 a num 208. Afferuntur, & cenſurantur aliæ ſpectantes ad Theologiam moralem reg. 166.

Proteſtatio.

Proteſtatio præmitti debet ad effugiendam ſuperſtitionem in verbis prolatis ad aliquam effectum producendum, lib.1.cap.14. reg.121. num.257.

Proteſtatio an & quomodo excuſet pertinaciam, ne quis incidat in hæreſim? lib.1.cap.12. reg.98.n.86. & ſeq.

Proteſtatio. Vide verb. Magia Naturalis.

Pſeudiapoſtoli.

Pſeudiapoſtolorum error negantium obedientiam omnibus præterquam Chriſto immediatè? lib.1.cap.13.reg.109. num. 89. & 90.

Purgatio Canonica.

Purgatio canonica quid ſit? lib.1.cap.12.reg.102. num.185. & an ſit in vſu, ibid. num, 188.

Purgatorium.

In Purgatorio animas ſolum detineri decem, vel viginti annis error eſt ſubiectus Inquiſitorum iuriſdictioni, lib.1. cap.20. reg.150. num.174. & ſeq.

Per Purgatorium an tranſeant qui peccatum veniale habent? lib 2.cap.1.reg 166.num.257.

In Purgatorio an animæ aliquid mereantur? lib.2.cap.1.reg.164. num. 76.

Purgatorium. Vide verb. Meritum.

Q

Qualificator, & qualificare.

QValificatores & Conſultores qui & quales eligendi à nouo Inquiſitore, & quod eorum munus? lib.1.cap.5.reg.39. & 40. ſint præſertim Theologi, poſſunt eſſe laici, & poſſunt ſub præcepto compelli ad acceptandum hoc munus gratis licet non repugnet poſſe accipere ſalarium, reg.39.citata.n.10. & reg.40. num,15. & 16.

Qualificantes & cenſurantes male errorem committunt, & qualem? lib.1 c.12.reg.99. n. 137. Magna cautela procedendum eſt in qualificando, & cauenda procliuitas cenſurandi Propoſitiones, ibid.num, 139.& lib.2.cap.1.reg.163 à n.54.

Qualificantur aliquæ propoſitiones pertinentes ad Theologiam ſcholaſticam, Poſitiuam, & moralem, lib.2. cap.1. reg.164. 165.& 166. Vide verb. Propoſitio.

Quamprimum.

Quamprimum, quantum temporis ſpatium apportare ſoleat. lib.1.cap.21. reg.156. num.151.

R

Receptor.

REceptor idem, ac Theſaurarius, ſeu Depoſitarius. Vide verb. Theſaurarius, & Depoſitarius.

Receptatores.

Receptatores, & defenſores hæreticorum ſunt illi, qui ſemel receptant, vel defendunt in cauſa hæreſis, lib. 2. cap. 12. reg. 305. Conſanguinei quomodo ex parte excuſentur, & quid in dubio, an quis ſcienter receptauerit, vel defenderit hæreticos? ibid.num.234.& ſeq Quid de aduocato, & quando poſſit aduocari pro hæretico? ibid. num.276.

Redditus.

Redditus, & penſio perpetua ſuper Epiſcopatu Melitenſi quando cœpta haberi ab Inquiſitoribus? Proleg.16. n. 51.

Regula fidei.

Regula aliqua fidei vniuerſalis proponenda eſt à proponente res credendas, ſibi non immediate reuelatas, & cur? lib.1. cap.7. reg 61.

Regulæ aliquæ fidei, ſeu normæ credendi res fidei aſſignantur. lib.1.cap.7.reg.62.63. & 64. nempe ſacra ſcriptura, Traditiones. Concilia. Vide etiam V.Pontifex.

Religio, & Religioſus.

Religio Hieroſolymitana conſtituit Commiſſarios pro cauſis fidei ad tollendos errores, qui ſerpebant Melitæ. Proleg.20. num. 27.

Religiones nouas inſtituentes ſine approbatione Summi Pontificis ſubijciuntur iuriſdictioni Inquiſitorum, lib. 1. cap.20. reg.150. num.161. & ſeq.

Religioſi Dominicani conſtituti à Summo Pontifice Inquiſitores fidei poſt ſanctum Dominicum. Proleg. 3. n.12.

Religioſi Franciſcani æque ac Dominicani conſtituti Inquiſitores fidei à Summis Pontificibus, præcipuè per Hiſpaniam, & Italiam, Proleg. 3. num. 13.

Religioſis Hieroſolymitanis delegatum munus Inquiſitorum, aliiſque item Religioſis. Ibid. in fine.

Religioſi Inquiſitores ſubijciuntur ſuis Prælatis quoad regularem diſciplinam, licet non quoad ſpectantia ad officium Sanctæ Inquiſitionis. lib.1.cap.2. reg. 11. n.14.

Religioſi olim poterant puniri a ſuis Prælatis in rebus ſpectantibus ad Sanctam Inquiſitionem, lib.1 cap.2 reg.11. nu.15. & hodie omnes ſubijciuntur Inquiſitoribus, nec datur præuentio, lib.1. cap.3.reg.24. num.42.

Religioſus tranſiens per hæreticos, vel infideles vtrum poſſit deponere veſtes? lib.1.cap 9. reg.81. n.176.

Religioſus apoſtata, & fugitiuus quomodo differunt? lib.1.c.13. reg.108.num.62.& ſeq. Fugitiui qui ſint, & quæ pœna ſtatuitur a iure? ibid.num.65.& ſeq.

Religioſus an poſſit expendere in prauos vſus pecuniam de qua habet facultatem diſponendi? lib.2 cap.1.reg.166. n. 292.

Religioſi Hieroſolymitani. Vide equites Hieroſolymitani.

Religioſus, vel Clericus ducens vxorem quomodo puniendus? lib.1.cap 20. reg.149. num. 130.

Religioſi Societatis Ieſu. Vide verb. Obedientia, verb. Profeſſus.

Remiſſio delinquentis.

Remiſſio delinquentis, ſeu rei ad Iudicem competentem, &c. Vide Iudex competens.

Reſtitutio.

Reſtitutio rei emptæ à latrone mala fide an reſtitui poſſit eidem latroni? lib 2.cap.1 reg.166.n.149.

Reſtitui an debeant ſub mortali magna pecuniæ quantitas, quæ paulatim à pluribus ſumpta eſt? lib.2.cap.1.reg.166.n.271.

Reuelatio.

Reuelatio diuina non cognoſcitur, ſeu creditur alia reuelatione, ſed ſe ipſa. lib.1 cap.7.reg.57.n.98. & ſeq.

Reuelatio fidei debet eſſe realiter vera, & non exiſtimata talis. lib. 1. cap.7. reg.58.n.108 & ſeq. nec requiritur quod res ſit propoſita per Eccleſiam. Ibid.n.123.

Reuelationem particularem accipiens, & ab ea recedens non poteſt ab Eccleſia puniri, niſi ipſam reuelationem Eccleſiæ propoſuerit, & hæc approbauerit. lib.1.cap.12.reg.100 n.159

Reuelationes mulierculárum, & aliorum examini Inquiſitorum ſubijciuntur, lib.1.cap.20. reg.150. n.185.

Reus.

Reis an dandus procurator præter Aduocatum? lib. 2. cap. 5. reg. 42.

Reis qui ſunt minores aſſignandus eſt præter aduocatum curator, etiamſi illi non curent, nec petant, alioquì actus erit irritus, lib.2.cap 5. reg.43. Poteſt idem eſſe curator, & aduocatus, ibid. n.34 Minores dicuntur qui 25.annum non compleuerunt. Melitæ verò, & in Sicilia, qui nondum expleuerunt 18. annum. ibid, n.36.

Reis aſſignatur tempus tot dierum quod dicitur tempus gratiæ, etſi intra hoc tempus compareant ſponte, quomodo cum ipſis agendum? lib.2.cap.6. reg.37.& 48.

Rer

Digitized by Google

RERVM NOTABILIVM.

Rex.

Reges Hiſpaniæ quando cœpti vocari Catholici, proleg.4. num.2

Reges Hiſpaniæ quantum ſemper protexerint, & fautores fuerint Tribunalium fidei, quantumque id ſuis hæredibus commendauerint, proleg.4.n.10

Reges Luſitani Iudæos è Regno diſcedere iubent, proleg.6 num.8.& ſeq.

Reges, & Principes ſæculares nō habent poteſtatem coercendi pœna ſpirituali hæreticos, & recedentes à fide, lib.1.cap.1.reg.6.n.:6

Romana Congregatio.

Romanæ Congregationis generalis Sancti Officij origo à Paulo Tertio, proleg.8.n.2.& non à Sixto V. qui ſolum eam confirmauit, ibid.n.9

Romanæ Congregationis Sancti Officij quanta poteſtas, proleg.8.n.5.& ſeq. Poteſt inquirere, & procedere non ſolum in Vrbe, ſed in toto Orbe ſuper omnes Patriarchas, Archiepiſcopos, &c.ibid.n.9.& 10

Romana Congregatio pro cauſis Fidei ter cogitur ſingulis hebdomadis, & quomodo, proleg.10.n.11. Hodie præſidet eidem Congregationi Summus Pontifex, ibid. forte præfuere etiam alij Summi Pontifices, ibid.

S

Saccenſes.

SAccenſes aliqui concremare tentant Inquiſitorem Siciliæ ob publicatum in ea Vrbe edictum Fidei, proleg.7. n.21. Saccos quoq. appenſos in Eccleſia S.Dominici in hæreticorum ignominiam auferunt, ibid.n.22. Alia item peſſima flagitia patrant in odium Sanctæ Inquiſitionis, ibid.n.23. Inquiſitorem ipſum Regno expellunt, ibi.n.24

Saluatores.

Salutatores an cenſendi ſuperſtitioſi, lib.1. cap.14. reg.121. n.249. & ſeq.

Sal.

Sal Dæmon in ſuis conuiuijs non miſcet, lib.1. cap.14.reg. 124. n.349. nec delectationem exhibet in actis venereis Incuborum, & ſuccuborum, ibid.

Sancti Patres.

Sanctorum Patrum conſenſus vnanimis videtur regula Fidei certa, præſertim ſi accedat Summi Pontificis approbatio, lib.1.cap.7.reg.65.n.179.& ſeq.

Sara.

Saræ non fuit commiſſum munus Inquiſitoris, proleg.1.n.18

Sabellius.

Sabellius, & Arrius damnati ab Epiſcopis Fidei Inquiſitoribus, & Nicæna Synodo, proleg.2.n.16

Sacramenta.

Sacramenta ſaltem aliqua, & præcepta Decalogi, & quædam alia ſcire tenemur ſub præcepto, & quænam iſta ſint lib.1.cap.9.reg.79.n.124.& ſeq. Sacramenti miniſter an pro labore intrinſeco Sacramentorum ſumere pretium poſſit, lib.2.cap.1.reg.166.n.264

Spatulamantia.

Spatulamantia quid ſit, lib.1.cap.14.reg.114.n.176

Secta.

In Sectis quemque ſuis poſſe ſaluari, hæreſis eſt, lib.1.cap.1 Greg.1.n.9

Secta Gentilium, & aliorum Paganorum quàm clarè conſtat eſſe falſas, lib.1 cap.7 reg.60.à n.165

Sermo.

Sermo Fidei à ſcientia, & ſapientia quomodo diſtinguitur, lib.1.cap.8.reg.70.n.94

Semen.

Semen an prouocari poſſit per medicinam, lib. 2. cap. 1. reg.166.n.255

Senex.

Senex quidam octogenarius inuincibiliter neſciebat reſurrectionis carnis myſterium, lib.1.c.9.reg 80.n.158

Seruus.

Seruus deferens concubinæ internuncia expreſſè prouocatiua ad actum turpem, an peccet, lib.2.c.1.reg.166.n.273

Sergius.

Sergius, Pyrrhus, & Paulus hæreſiarchæ damnati in Concilio Lateranenſi, proleg.2.n 20

Spes.

Spei actus ſupernaturalis, an elici poſſit ex Dei abſoluta potentia ſola cognitione naturali, lib.2.c.1 reg.164.n.87

Spei actus in homine iuſto an ſit meritorius, ibid.n.88

Spei habitus an fuerit in Chriſto, & an ſit in Beatis, ibid. num.90

Schiſma.

Schiſma improprie peccatum mortale, & excommunicationem ſignificat, lib.1.cap.13.reg.110.n.95.& 96

Schiſma propriè eſt diuiſio ab vnitate Eccleſiæ Romanæ, ſeu Summi Pontificis, vt Summus Pontifex eſt, ibid.n 97. & 103. Schiſmatis etymon ex D.Iſidoro, ibid.n.98. eſt ſpeciale peccatum, ibid. Schiſma definitur, ibid. n.93. putans probabiliter, vel ignorantia inuincibili aliquem non eſſe Summum Pontificem, non eſt ſchiſmaticus, ſi ei ſit rebellis, & inobediens, ibid.n.105. & 123. nec qui non vult eſſe eius ſubditus tanquam Dominus temporalis, ibidem n.106. Factis quomodo quis ſit ſchiſmaticus, ibid.nu.108 nec propriè ſunt ſchiſmatici, qui renuunt ſubeſſe ſuo Epiſcopo, vel Paſtori, ac Prælato Religionis, ibid.n.109

Schiſma, hæreſis, & apoſtaſia differunt eſſentialiter, & cur, ibid.n.121

Schiſma quoties fuit in Eccleſia in electione Summi Pontificis, ibid.n 128

Schiſmatici ſubijciuntur Inquiſitorum Iuriſdictioni, ibid. n.124.& 125

Scriptura Sacra.

Scriptura Sacra continet omne reuelabile, & declarabile ab Eccleſia, lib.1.cap.7.reg.53.n.35.& 36

Scriptura Sacra, traditiones, & Concilia ſunt infallibiles regulæ Fidei, ſeu norma credendi, lib.1.cap.7.reg.61.63 & 64

Scriptura Sacra quid ſit, ibid.reg.62.n.191.& ſeq.

Scripturæ Sacræ non ſolum ſenſum, ſed verba etiam Deus dictauit, & quomodo, ibid.n 192.& ſeq.

Scriptura Sacra quomodo differat à Concilijs. ibid.n.194

Scriptura Sacra continet tres claſſes librorum ſacrorum ibid.n.119. editio, quæ certa, & tenenda, lib.1.cap.7.regul.62.n. 03

Scriptura Sacra in multis eſt obſcura, et cur, ibid.n.205

Scripturæ Sacræ ſenſus multiplices, qui, & quomodo differunt, lib.1.cap.7.reg.63.n.208

Scripturæ Sacræ verbis obſcæna immiſcens puniendus eſt ab Inquiſitoribus, & quomodo punitus, qui corrupit hymnum Iam lucis orto ſidere, lib.1.c.20.reg.151.n.232

Scripturæ Sacræ locus aliquis an contineat duplicem ſenſum litteralem, lib.2.cap.1.reg.165.à n.210.ad 219

Scripturæ Sacræ vulgata lectio an contineat aliquem errorem in rebus non ſpectantibus ad Fidem, ibid.num.220. an poſſit afferri noua interpretatio, ſeu ſenſus, ibid. nu. 222. Sancti Apoſtoli, vel Euangeliſtæ an labi memoria potuerint in citandis verbis Sacræ Scripturæ, ibid. n.226

Scriptura.

Scripturæ Sanctæ Inquiſitionis tribus clauibus ſeruari debent, quas cuſtodiant Promotor, Fiſcalis, & Notarius, lib.1.cap.4.reg.37

Scripturæ authenticæ, ſeu Inſtrumenta publica legitimè probant, & plenè in cauſa Fidei, concurrentibus alijs circumſtantijs, lib.2.cap.2.reg.177 n.3. Secus in alijs cauſis criminalibus, & quando agitur de infligenda pœna reo, ibid.à n.7 ad 10. Scriptura priuata etiam plenè probat aliquando, & quot conditiones ad id requirantur, ibid.n.12.& ſeq. Regulariter Scriptura priuata ſemiplenam probationem facit, ibid.n.18.& 19. Vna ſcriptura comparari cū alia poterit, & ſi ſit omnimoda ſimilitudo, ſemiplenam probationem facit.

Sicilia.

In Siciliæ Regno tria Tribunalia ſingularia ſunt Inquiſitionis, Cruciatæ, & Monarchiæ, proleg.7.n.2. fertilitas Siciliæ laudatur, ibid.n.1

Siculū Tribunal Fidei eſt antiquiſſimū, videlicet circa annū 1206. erectum, proleg.7.n.4. & 5. Probatur ex priuilegio Federici Imperatoris Inquiſitoribus Siculis conceſſo, & affertur ibid.n.6. Priuilegium alij Imperatores confirmauerunt, ibid.n.8.9. & 12

Siculis Inquiſitoribus aſſignatur pro ſuſtentatione pars tertia debita Fiſco, proleg.7.n.6

Siculum Tribunal Fidei dotarunt largè, & ſtabili ſede firmarunt Imperator Ferdinandus V. & Eliſabeta, anno 1477. ibid.

Siciliæ Inquiſitores per ordinem numerātur, ab anno 1450 aliorum memoria perijt, quando à Saccēſibus combuſtū fuit Archiuium Inquiſitionis, proleg.7.à n.36

Simon Comes.

Simonis Comitis inſignis victoria contra Mamelinum, & Albigenſes hæreticos, ob ſuam, & militum pietatem, proleg.3.n.4

INDEX.

Syluanus.

D. Syluanus Epiſcopus non fuit Epiſcopus Melitenſis, ſed Meleuitanus, proleg.10.n.7

Symbolum.

Symboli etymon, in eo ſaltem implicitè continentur omnia credibilia, quæ ab Eccleſia declarari poſſunt, lib.1. cap.7.reg.53.n.29.& ſeq.

Symbolum, & quæ in eo continentur, ſubſtantialiter tenemur credere explicitè ſub præcepto, lib.1.cap.9.reg.78

Strigæ.

Strigarum ſectæ ſunt in triplici genere, hæreſis, ſuperſtitionis, & illuſionis, lib.1.cap.14.reg.124.n.356

Societas Ieſu.

Societatis Ieſu quartum obedientiæ votum. Vide obediētia, & verb.Votum.

Societatis Ieſu profeſſus an poſſit accipere dignitatem ſæcularem. Vide verb.Profeſſus.

Sodomia.

Sodomitæ alicubi ab Inquiſitoribus puniuntur, lib.1.ca.20 reg.150.n.144. Pœnæ in ipſos à Pontificibus ſtatutæ, ibid. n.145.& 146. Errores ex hoc vitio, &c. ibid.n.147. & ſeq. quomodo in ſodomitas procedendum. ibid. n.154

Solemnitas.

Solemnitates in acceptanda delegatione Inquiſitionis Melitæ, proleg.11.n.4.& proleg.12 n.1

Sollicitatio, & Sollicitantes.

Sollicitantium in confeſſione pœnæ extenduntur ad eos, qui ſollicitant ante publicationem bullarum, lib.1.c.16. in proœm.n.4.5.& 6

Sollicitantes non in Sacramento pœnitentiæ, ſed in aliquo alio Sacramento ſubijciuntur iure Diuino Inquiſitorum Iuriſdictioni, vtpotè ſuſpecti de mala credulitate, lib.1. cap.16.reg.127.n.21

Sollicitantes in Sacramento pœnitentiæ non ad venerem, ſed ad alia crimina, iure Diuino ſubijciuntur Inquiſitorum iuriſdictioni, ibid.n.9.& ſeq.

Sollicitare in confeſſione dicuntur omnes, & quilibet Sacerdotes etiam carentes iuriſdictione ad audiendum confeſſionem, lib.1.cap.16.reg.128.n.30. & 31. & hi ſolū ex vi bullarum ſubijciuntur pœnis, ibid. Interpres, & Laicus fingens ſe ſacerdotem, vt ſollicitet, non comprehenditur in conſtitutionibus Pontificum, ibid.nu.36. & 39. Secus de Iure Diuino cum ſint ſuſpecti de mala credulitate, ibid.nu.38. Qualiter diffamati eſſe debent prædicti Sacerdotes, vt incurrant pęnas, ibid.n.41. & ſeq.

Sollicitantes, non fęminas, ſed maſculos ex vi bullarum tam P j, Pauli, & Clementis, tum expreſsè Gregorij XV. Inquiſitorum Iuriſdictioni ſubijciuntur, lib.1.cap.16. reg.129.à n.47.ad 57. In Hiſpania non eſt incępta Bulla Gregorij XV. de ſollicitatione, & cur, ibid.n.57. in Melitenſi officio ſoli Inquiſitores priuatiuè cognoſcunt de ſollicitantibus in confeſſione, & de alijs delictis mixti fori, ibid.n.59

Sollicitatus Sacerdos à fæmina, & conſentiens, incurrit pęnas ſollicitantium in confeſſione, lib. 1. cap. 16. reg. 130. n.66. & tenetur eum pœnitens denunciare Inquiſitori, ſed tacendo ſuum peccatum, ibid. Idem dicendum de fæmina ſollicitata, quæ conſentit, ibid. n.77. Fæmina ſollicitans debet denunciari à quolibet ſciente, quod Confeſſarium ſollicitauit, idq; ex iure Diuino, eſt enim ſuſpecta de hæreſi, ibid.n.75

Sollicitans pœnitentem ad lenocinium, ſiue pro ſe, ſiue pro alio, ſubijciuntur poteſtati Inquiſitoris, lib.1.cap.16.regul.131.n.89.& ſeq. non autem ſi ad id ſollicitatus non conſentiat, ibid.n.98. denunciandus etiam eſt pœnitens, qui extra confeſſionem, vel in confeſſione ſollicitat Confeſſarium, vel alium, vt in confeſſione ſollicitet Confeſſarium ad lenocinium pro ſe, vel pro alio, ibid.n.96

Sollicitationis materia, vt ſit caſus Inquiſitionis videtur ſatis eſſe venialis, lib.1.cap.16.reg.132.à n.103.ad 112. Item ſi exequatur verbis, vel factis dubijs, ibid. à n.113. & ſi ſcripto, quod legatur poſt confeſſionem, & quomodo, ibid.n.120.& ſeq.

Sollicitare in confeſſione dicitur, qui immediatè ante, vel poſt confeſſionem ſollicitat pœnitentem, ſiue deinde ſequatur confeſſio, ſiue non, lib.1.cap.16. reg.133. nu.127. Secus ſi vtens notitia confeſſionis aliquo tempore ante, vel poſt confeſſionem interiecto eam ſollicitet, ibid. à n.133.ad 39

Sollicitantis pœnas incurret, qui in Confeſſionario, vel loco ad confeſſionem deputato pœnitentem ſollicitat occaſione, vel prætextu confeſſionis, vel ſimulando confeſſionem, lib.1.cap.16.reg.134.à nu.143. vel ſi abſque tali prætextu, & ſimulatione ſtans, vel ſedens in Confeſſionario, illam etiam ſtantem, aut ſedentem ſollicitat, ibid. n.153. vel ſi arguit laſciuè concubinam de zelotypia, ibid.n.158. non autem ſi vocatus prætextu confeſſionis in eadem domo ſollicitat, vel rem habeat ex præcedenti vtriuſque conſenſu, ibid.n.150. & ſeq. nec ſi conſentiat ſollicitanti ob vitandam infamiam, vel ob finem honeſtum, ibid.n.176.& 177

Somnia.

Somnia quæ, & quando licet obſeruare, lib.1.& cap.14.regul.116.n.112.& ſeq. diuinare pendentia ex libero arbitrio mortale eſt, ſi nec certum, nec probabile eſt eſſe à Deo, ibid à n.122. quid in dubio an ſint à Deo, vel Dæmone, ibid.n.116.& ſeq. Signa ſomniorum, quæ ſunt à Deo, vel à Dæmone quænam ſint, ibid.n.123

Somniorum obſeruatio poteſt ex aliquibus cauſis eſſe peccatum veniale, ibid.n.125. Somniorum interpetres ſubijciuntur Inquiſitorum iuriſdictioni, ibid.n.122

Sponte comparentes.

Sponte comparentes coram Inquiſitoribus benigniſſime excipiuntur, & liberantur, proleg.4.n.8. & lib.2.cap.8.in Proœm n.2 quando incipit hoc priuilegium, ibid. nu.3. Spontaneæ comparitionis priuilegium quid ſit, ibidem reg 109. explicatur definitio à n.8. ad 27. Quomodo differt priuilegium ſpontaneæ comparitionis à priuilegio temporis gratiæ, ibid.n.12.& ſeq.

Sponte comparentes iudicialiter etiam ſi ſint hæretici (ſi non ſint antea denunciati, aut præuenti) liberè expediuntur, & ſtatim, & quomodo, ibid. à n.16. Pœna pecuniaria non iniungitur ſpontè comparentibus, ibid.n. 20. nec idem Inquiſitor, nec ſucceſſores, nec quiuis alius inquirere iterum poteſt pro delictis iam confeſſis à ſpōte comparentibus, ibid.n.21.& ſeq. non debet facilè dari ſponte comparentibus in ſcriptis atteſtatio, ſeu fides ab Inquiſitore de facta reconciliatione, ibid.n.22 & ſeq.

Spontè comparens fruitur priuilegio ſiue per ſe, ſiue per alium, ſiue per ſcripturam compareat, lib.2. cap.8. reg. 110 n.32. ſatis eſt, ſi compareat coram Commiſſario, vel alio Miniſtro deſignato ab Inquiſitore, ibid. n.33. comparitio non poteſt eſſe ſacramentalis, ſed debet eſſe iudicialis, nempe recipiente, & ſcribente Notario depoſitionem comparentis, &c. ibid.n.34. & ſeq. Quod indiciū ſatis eſt, vt ſpontè comparens dicatur præuentus, ibid. n.38.& 39. debet eſſe indicium legitimum, & ſufficiens ad citationem, & capturam delinquentis, ibid. n. 40. & 44. Ad prudentis Iudicis iudicium vt plurimum hoc ſpectat determinare, ibid.n.44. debet Iudex ſemper inclinare in partem benigniorem, idque ex mente Sacræ Congregationis Vrbis, ibid. n.45. debet ſpontè comparens non eſſe diminutus in confeſſione iudiciali, ſed integrè omnia ſaltem ſubſtantialia aperire, & complicem delicti, ibid.n.27.& 28. & 46. alioqui non gaudet comparitionis priuilegio, ibid.& n.47. Apoſtata à fide, qui non ſe propalauit, quando captus fuit à Chriſtianis, quomodocunque præuentus, non gaudet priuilegio ſpontaneæ comparitionis, ibid.n 48. Quid ſi quis abſolutus per ſpontaneam comparitionem iterum in hæreſim, &c. relabatur, & miſſus ſpontè compareat, gaudebit ne priuilegio, ibid.n.51.& ſeq.

Sors.

Sors quid ſit, lib.1.cap.14.reg.117.n.133. quotuplex ſit, ibi. n.134

Sortes diuerſoriæ nunquam ſunt illicitæ, niſi in electionibus Eccleſiaſticis, ibid.n.136.& ſeq.& n.14 . & 144 Per accidens poſſunt eſſe illicitæ, ibid.n.139.& ſeq.

Sortes conſultoriæ regulariter ſunt illicitæ, & ſub anathemate prohibitæ, ibid.nu.145. Poſſunt eſſe licitæ vbi humanum conſilium deeſt, & adeſt peculiaris Dei inſpiratio, ibid.n.446.& ſeq.

Sortes diuinatoriæ ſemper ſunt illicitæ, & ſuperſtitioſæ, ibid.n.149. & qui eis vtuntur ſubijciuntur iuriſdictioni Inquiſitorum, ibid. Diuinare per ſortes aliquas. Vide verb. Diuinatio.

Sortilegium.

Sortilegium. Vide verb.Diuinatio. Maleficium, Faſcinatio. Inquiſitorum poteſtas.

Sortilegium vnde dictum, lib.1.c.14.reg.117.n.135

Sortilegia hæretica, hereticalia, & hereſim ſapiētia diſtinguuntur inter ſe, & quomodo, l.1.c.14.reg.124. à n.354

Sor-

Sortilegia ſapientia hæreſim ſunt illa in quibus Dæmon inuocatur verbis tum deprecatiuis, tum imperatiuis. ibid. n.340. Item cum ſortilegijs admiſcentur res ſacræ. videlicet ſacramenta, ſacramentalia, orationes, aqua benedicta, &c. ibid. nu.34 . idque etiam ſi fiant ad finem indifferentem, vt ad ſanitatem procurandam, ac vitæ defenſionem ibid. n.345.

Sortilegia omnia ſapiunt ſaltem hæreſim . lib.1.cap.14.reg. 224. n.347. at non omnia ſunt ſuperſtitioſa . ibid. n.355.

Succubi, & Incubi.

Succubi, & incubi delectationem nõ ſentiunt. lib.1.cap.14. reg.124.n.349.

Superior.

Superior puniens hominem ſuperbum, & pauperem, an poſſit facere actum virtutis? lib. . cap.1.reg.166. n.350.

Superiores Religionum poterant olim procedere in ſuos ſubditos ſuſpectos, vel conuinctos de hæreſi, &c. at hodie nullo modo poſſunt . lib.7. cap.3. reg.24. Vide verb. Religioſi.

Summus Pontifex.

Summus Pontifex . Vide Pontifex .

Suſpectus de hæreſi, & de fide.

Suſpecti de hæreſi qui nam ſint? Vide verb. hæreſis.

Suſpecti de fide non omnes ſubijciuntur Inquiſitorum Iuriſdictioni, vt patet in Simoniacis, vſurarijs, nefandis ſaltem alicubi . lib.1.c.10.re.150.n.551.187.

Suſpicio.

Contra ſuſpicionem violentam, ſeu maximam nunquam admittitur probatio. lib.1.cap.12.reg.501 n.176.

Suſpiciones de hæreſi ſunt vel leues, vel vehementes, vel violentæ, & quomodo inter ſe differunt? lib.5. cap.12. reg.101.n.166.

Suſpicio . Vide verb Præſumptio.

Superſtitio.

Superſtitio quid ſit? lib.1.cap.14.reg.111.n.7. Vnde dicta? ibid.n.5. Opponitur religioni ſecundum exceſſum. ibid. n.6.& 7. Eius ſpecies quatuor ſunt : cultus modo indebito. Idololatria, Diuinatio, & Vana obſeruatio. ibidem n.4. explicatur prima ſpecies à nu.9. Cultus modo indebito ſi contineat ſolam ſuperfluitatem, & non falſitatem, vt plurimum eſt ſolum peccatum veniale. ibid n.4.& 18. ſecus ſi continet falſitatem, niſi excuſet ignorantia inuenſibilis. ibid. nu.4.1 . & ſeq. non omnis ſuperſtitio eſt contra fidem . ibid.n.8.

Superſtitio . Vide verb. Magia.

T

Traditio.

Traditiones, ſacra Scriptura, & Concilia ſunt norma credendi res fidei. lib.1.cap.7.reg.62.n.63.& 64.

Traditio quid, & quotuplex ſit? lib.1.cap.7.reg.63.à n.215.

Traditiones vel ſunt Diuinæ, vel Humanæ, vel Vniuerſales totius Eccleſiæ, vel particulares alicuius Eccleſiæ : vel perpetuæ, vel temporales, vel diuinæ, & apoſtolicæ, & quænam ex iſtis ſunt norma, & regula fidei? ib. n 218.219

Traditio Diuina, & Apoſtolica quomodo diſtinguitur? lib.1. cap.7.reg.63. n.220. & ſeq.

Traditiones diuinas dari patet, contra hæreticos. ibidem nu.225. & ſeq. ex traditionibus quædam definitæ ſunt in Concilijs. ibid. n.232. & ſeq.

Transferentes arma &c.

Transferẽtes arma, equos, &c. ad Infideles. Vid verb. Arma.

Teſtis.

Teſtes non ſunt publicãdi in Tribunalib. Inquiſit. Pr.4.n.5.

Teſtium dicta contra Epiſcopum vt mittantur ad Summũ Pontificem recipi poſſunt ab Inquiſ. lib.5.c.2.reg.28.n.59

Teſtis falſus in cauſa criminis contra fidẽ pœna talionis, puniendus eſt. lib.2.c.1.reg.567.n.314.

Teſtibus probari debet omne crimen contra fidem, ex iure lib.2.cap.2. reg.575. n.36.

Teſtis recuſans examinari in cauſa hæreſis habetur ſuſpectus, & fautor hæreticorum &c. ibid.n.38. Quid ſi vocatur ad teſtificandum amiciſſimum, vel affinem? ibid.n.39.

Teſtes alij idonei ſeu legitimi, ſeu habiles, ſeu omni exceptione maiores . Alij non idonei, & inhabiles. ibid.n.40.

Teſtes vt ſint idonei, ſeu omni exceptione maiores quæ cõditiones requiruntur? ib.n.41.non idonei qui nã ſunt? ib. n 42. In crimine hæreſis, & aliquibus exceptis admittũtur teſtes inſtabiles tam pro reo, quàm contra reum. ib. n.30.44 46.& ſeq. excipe inimicũ capitalem ex odio priuato, licet de proximo reconciliatum . ib. n.60.& ſeq. In alijs criminibus teſtes debent eſſe idonei. ibid.n.30.& 44.

Teſtis, & reus interrogandi ab Inquiſitoribus de inimicitia capitali, ibid.n.63. de teſtium vita, & qualitatibus debẽt etiam inquirere Inquiſitores, licet nihil à reo opponatur, ibid.n.64.

Duo contestes omni exceptione maiores regulariter probãt ad condemnandum pęna ordinaria, ibid.n.65. Explicatur textus in cap. excommunicamus, qui videtur contrarius, ib.nu 67. In aliquibus caſibus non probant, vt cũ damnãdus eſt homo bonæ famæ, & eximiæ virtutis, ibid.nu 69. Quid ſi vnus teſtis ſit admodum fide dignus, & alter minus habilis? ibid.nu.75. Vnus teſtis nunquam plene, ſed ſemiplenè probat, etiamſi ſit Papa, vel Rex, ib.n.73. &74 Tres vel plures teſtes minus idonei, & inhabiles probant plene, ibid.à n.76.ad 78.

Teſtes inhabiles admiſſi ad probanda crimina excepta, non admittũtur ad probandã ipſorum adminicula extrinſeca & non ſubſtantialia teſtes ſi ſint intrinſeca, & ſubſtãtialia lib.2.c.2.reg.171. à n.79. ad 85. Adminicula intrinſeca, & ſubſtantialia, itemq; extrinſeca, & non ſubſtantialia quęnam ſunt? ibid.n.81. & ſeq.

Teſtis poteſt eſſe Clericus contra laicum, & è cõtra mulieres; ſeruus contra Dominum: Pater contra filium, & è cõtra, maritus contra vxorem, & è contra in crimine contra fidem, & cogi homines poſſunt ab Inquiſitoribus ad teſtificandum, ibid.n.49.& ſeq.

Teſtes non debent adhiberi domeſtici, conſanguinei, affines, &c. ad teſtificandũ in defenſionem ſeu pro oſtendenda innocentia inquiſiti, niſi quando veritas aliter ſciri nõ poteſt, &c. ibid.á n.53.ad 56. Infideles, Iudæi, Apoſtatæ, Hæretici, dubij in fide, fautores hæreticorum, & cæteri qui aliàs ex iure, vel conſuetudine in teſtes contra Chriſtianos non eſſent admittẽdi, in cauſis fidei & criminibus exceptis, libere admittuntur, tum cõtra ipſos Chriſtianos, tum contra infideles, ibi.n.57. Teſtes etiam admitti poſſunt, & cogi in cauſis fidei illegitimi : biruarij, blaſphemi, hiſtriones, lenones, ebrioſ, proditores, meretrices, & quicumq; alij infamia facti, vel iuris affecti, ibid. n.59

Teſtium ſingularitas, triplex obſtatiua, diuerſificatoria, & adminiculatiua, lib.2.cap.2.reg 172.n.88. Explicatur diuiſio, ibid.n.89. & ſeq.

Teſtis ſingularis quis? ibid. n.94.& ſeq.

Teſtiũ ſingularitas ex pluribus oriri poteſt, ibi.à n.97.ad 101

Teſtes ſingulares ſingularitate obſtatiua etiã in cauſis fidei, ne ſemiplene quidem probant, ibid.n.102. Tales teſtes etiamſi plures, minus probãt, quàm vnus teſtis. ibid.n.104 excipe niſi illorum contrarietas reducatur ad concordia. ibid.n.106. quomodo id fiat? ibid. n.107.108. Afferuntur aliqui caſus in quibus teſtes ſingulares qui alioqui videbantur diſcordes, cõcordãt, & cõtra. ibid. à n.109. ad 113.

Teſtes ſingulares ſingularitate diuerſificatiua probant ſemiplene, ibid.n.116. Aliquando probant etiã plene ad pęnã ordinariam, & quãdo? at probabilius eſt vt plurimũ non probare plene, ibid.à n.117.ad 122 nõ eſt verũ poſſe probari aliquẽ hęreticũ in genere, nõ autẽ in ſpecie, ib.n.123

Teſtis varius, & cõtrarius, quomodo differũt, li.2.c.2.re.173. (n.138

Teſtis vacillans dupliciter ſumitur, ibid.n.1 2.

Teſtis varius circa ſubſtantialia nullo modo probat, ib.n.126 & 133 .& ſeq. ſi ſit varius in accidentalibus, & acceſſorijs minuitur eius fides, ſed aliqualiter probat. excipe niſi acceſſoria in probatione veniant, ibid.n.142.135.136. Quid de teſte vacillante? ibid.n.137.ad 141. Teſtis varius in accidentarijs in quatuor caſib. nihil probat . ibid.n.144. & ſeq.

Non eſt teſtis varius qui plus vel minus dicit in 2. dicto quã in 1. aut ſi in 2. examine ſe remittat ad primũ, ib. n.148. 149. In cauſis fidei ſtatur dictis in 2. examine, & quid quãdo iudex nõ vult admittere depoſitionẽ remiſſiuã ad dicta in 1. examine? ibid.à n.150.ad 156. Quid de teſte deponente per verba obſcura, vel dubia, vel incerta, vel de ſuo iudicio, ac propria credulitate? ibid.à n.157. ad 160.

Teſtis falſus in quauis cauſa nihil probat, nec facit iudicium ad torturã, neq. ad inquirendũ, & ſi fuerit lata ſententia ex tali depoſitione illico eſt reſcindẽda, lib.2. c.2.reg.174. n.16 ,166.167 & ſeq. Verum eſt hoc etiam ſi teſtis falſidicus probat contra falſarium in cauſa pia, ibid.n.168.

Teſtis falſus in totum reputatur qui ſcienter, vel ignoranter deponit falſum in parte, aut in acceſſorijs &c. ibid.n.173. ſecus ſi depoſuit falſum in non pertinentibus, nec ad iſta trahitur vitioſum de dicendo verum ſuper re tota, ibid. n 177. & ſeq.

Teſtis falſus in crimine hæreſis regulariter non traditur curiæ ſæculari, nec punitur pena talionis, niſi quando reus extrinſecum ſupplicium iniſt, ibid.à n.181.ad 186. mitius cum teſte falſo agitur ſi ſe ipſum prodat, antequã falſitas depoſitionis aliunde ſciatur, ibid. n.187. Tradita doctrina applicanda eſt denuncianti falſum, ibid.nu.188.& ei qui veritatem tacet, ibid.n.186.

Teſtes corrupti nullo modo probãt niſi contra ipſos corrũpentes, ibid.n.164. 190.& ſeq. quomodo puniendi ab Inquiſitorib. teſtis corruptus,& corrumpẽs.ib.n.163.& ſeq

Teſtis periuris licet ad deponedum etiam poſt pœnitentiã non admittatur,tamen in cauſis fidei admittitur,ſi ex zelo fidei deponere ex indicijs manifeſtis apparet,lib.2.c.2. reg.75.n.195.198.199.206 In tali depoſitione ſtandũ regulariter ſecundo eius dicto,& nõ primo,& quid ad hoc requiratur, & quando ſtandum primo? ibid.à nu.207. ad 211. Vt eius ſecundum dictum perſiſtat torturæ ſubijciẽdus eſt:ibid.n.212.& prius 197. id intelligendũ eſt quando ſolum periurium obſtat, ibid.n.215. & prius 197.

Teſtes etſi ab Inquiſitore debent examinari tamen ex cauſa poteſt cõmitti alijs examen, lib 2.c.2.reg.176.n.217.223. 224.In teſtium receptione adhibendæ ſunt præter Inquiſitorem, & Notarium duæ perſonæ religioſę,& diſcretę, ſed non neceſſario, ibid.n.225.& 226.

Teſtes de quibus rebus interrogandi? & quòd inchoandum examen à iuramento de dicẽda veritate, ib.n.227.& ſeq.

Teſtes examinati ante litis cõteſtationem,& citationẽ partis in cauſis fidei,licet nõ in alijs, ibid.n 230.Probant etiã ſi ſint recepti,& repetiti parte non citata,& in praxi ſeruatur,ibid.à n.234.ad 240. Teſtium,& denunciantiũ nomina nunqua publicãtur reo in Tribunali S.Inquiſitionis ibid.n. 43.& ſeq. An aliquando poſſint cõfrontari teſtes, & reus. ibid.n.245. Teſtium nomina ſi publicantur cõcedendum eſt reo vt det interrogatoria per quæ teſtes repetantur, ibid.n.148.& ſeq. In teſtium examinatione debet abeſſe ſuggeſtio,alioqui depoſitio eſt nulla, ibid.n.251.& 252.Poteſt tamẽ teſtis interrogari de aliqua perſona,quãdo ſpecialis de ea præſumptio eſt,ibid.n.252. Vnus teſtis idoneus facit ſemipleoã probationẽ, lib.2.c.3. in pro.n.2.

Teſtis, vide Notorium.

Theſaurarius.

Theſaurarij, ſeu Depoſitarij, ſeu Receptores Inquiſitorum munus quod ſit? lib.2.cap.5.reg.37.n.58.

Tempus.

Tempus gratiæ. Vide verb. Gratiæ tempus.

Templum

Templa hæreticorum an liceat frequentare, ſi Princeps id iubeat in honorem ſectæ falſæ,ſeu falſæ Religionis lib.1. c.6.reg.83.n.190.Quid ſi dicat in ſuo edicto ſe ſolum exigere ſubditorũ obedientiam,& nõ apoſtaſiã à Religione? ib.n.161.quid præſcindẽdo à præcepto Principis?ib.n.193

Theologia.

Thelogia diuerſa eſt in homine Catholico, ac in hæretico, & quomodo? lib.1.c.7.reg.57.n.81.

Theologicus habitus quomodo differt ab habitu fidei,&de cõcluſione Theolog.& de fid.?lib.1.c.7.re.58.n.115.& ſeq.

Theologia triplex,Phyſica,Ciuilis,& Fabuloſa explicãtur,& afferuntur differentiæ. lib.1.cap.14.reg.113.à n.57. Vide verb. Idololatria.

Termini competentes.

Termini competentes dandi reis in cauſa fidei, lib.2.cap.1. reg.165.n.13.

Tribunal.

Tribunal Inquiſitionis. Vide verb. Inquiſitio. Quantum terrorem incutiat vocatis ad ipſum. Proleg 4.n.8. Tribunalis Inquiſitionis origo, & prima erectio,& prima cauſa erectionis declaratur, Proleg.7.n.2.& ſeq.

Tribunal ſupremum Hiſpaniæ dependet ſolum à Summo Pontifice. Proleg.4.n.3.

Tribunalis Caſtellæ progreſſus, Proleg.8.n.3.

Tribunalium S.Inquiſitionis dignitas ob inſignes virtute,ac ſcientia viros, qui ea ſemper rexerunt, Proleg.4.n.7.

Tribunal fidei recuſatũ,& nõ admiſſum Neapol.,Mediolani,& in Belgico contra conatũ,ac voluntatem Caroli V. Imperatoris,& Philippi II. Regis Hiſpan.Proleg.4.nu.9.

Tribunalia fidei quæ ſunt per totam Chriſtianitatem inueniẽs apud Ludouicum Paramum, Proleg.5.n 1.

Tribunal Aragonenſe,quãdo,& cur erectum?Proleg.5.n.3. & qui primi Inquiſitores huius Regni? ibid.n.7. quanta difficultate introductum,& quàm infenſum fuerit Iudęis recenter conuerſis, ibid.n.8.9.& 10.

Tribunal Valentinum, & Gerundenſe quando erectum ſit, & qui primi Inquiſitores horum Regnorum Proleg.5.n.4. & 5.& quidem Valentinum non ſine oppoſitione erectũ, ibid.n.5. Vide etiam verb. Inquiſitores Regni Valentini

Tribunal Luſitanum cur & à quo erectum? Proleg.6.à n.2. ad 11. Vide verb. Luſitania.

Tribunal hoc in Sicilia fuit antiquiſſimum, Proleg.7.nu.6. Vide verb. Sicilia.

Tribunal Sancti Officij Romanum à Paulo Tertio,& non à Paulo Quarto inſtitutum. Proleg.8.nu.2. & lib.1.cap.2. reg.10.num.8.

Tribunal S.Inquiſitionis laudatur à Dauid pſ.100.prol.8.n.1

Tribunal Melitenſe S. Inquiſitionis erectum per delegatos Inquiſitores ab anno 1562. & qua de cauſa? proleg.11. n.3.& 9. Vide etiam verb. Melita.

Tribunal Melitenſe procedit iuxta ſtylum, & morem Inquiſitorum Romanorum, non autem Hiſpanorum, ex placito Inquiſitionis vniuerſalis Vrbis, Proleg.11.n.11.

Tribunal Melitenſe. Vide verb. Melita.

Tribunal Siculum, Vide verb. Sicilia. Tribunal Valentinum, vide Valentinum Tribunal.

Triremes.

In triremibus, & nauigijs fundatum quoque, & erectum Tribunal fidei, Proleg.5.n.1.

Thomas.

Frater Thomas Turrecremata primus Generalis Inquiſitor fidei in ſupremo Tribunali Caſtellæ in Hiſpania, Prol.4. n.4. eius virtutes, ibid. Biennio ante mortem abdicauit ſe hoc munere ob infirmitatem, ibid. creauit alios inquiſitores prouinciales, ibid.n.6.

Illuſtriſſimus D.Thomas Gargallus Epiſcopus Melitẽſis laudatur, Proleg.8.n.18. & proleg.11.n.13. eſt maxime inſignis benefactor Collegij Melitenſis Societatis Ieſu. omni namq. ſtudio erigendum curauit auctoritate Clementis Papæ viij. proleg.10. n.18. redditus quoſdam aſſignauit, deque ſua menſa Epiſcopali ad complẽdam fundationẽ, & plura alia maxima liberalitate, ac in Societatem maximo affectu largitus eſt, ibid.

Fr. Thomas Gaetanus ſolus ex Dominicana familia Inquiſitor in inſula Melitæ, proleg.12.n.2.

V

Valentinum Tribunal.

Valentinum Tribunal erectum non ſine militum oppoſitione, proleg.5.n.5. eius progreſſus ibid.n.5.& 6.

Valentini Regni primus inquiſitor Fr.Andreas Ros. proleg.5.n.6.Reliqui inquiſitores eiuſdem Regni per ordinẽ numerantur, ibid. Vide verb. Inquiſitores Valentini.

Vana obſeruatio.

Vana obſeruatio. Vide verb. Magia.

Venator.

Venatores dicũtur inquiſitores fidei, & cur? concione 2. quæ habetur lib.1.cap.6.

Vendere.

Vendere an liceat aliquid carius credita,quam numerata pecunia? lib.2.cap.1.reg.166.n.153.

Veritas.

Veritas in eſſendo,in dicendo,& in cognoſcendo,quomodo diſtinguuntur? lib.1.cap.7.reg.55.n.52.

Verbum.

Verbis,aut factis vel quæ nullam aliam ſignificationem habent attentis circumſtantijs, quàm proteſtationem falſæ fidei an liceat? lib.1.cap.9 reg.81.n.188.

Veſtis.

Veſtibus, & ſignis Infidelium deſtinatis ad deſtinguendos fideles ab infidelibus vti an aliquando liceat? lib.1.cap.9. reg.81.n.178.&ſeq.& quid quãdo Princeps idẽ præcipiat? ib.n 183. Poteſt ex cauſa omitti aliquod ſignũ præceptũ à Rege,vel Principe in proteſtationẽ noſtræ fidei,ib.n.185 ſecus ſi alicui in particulari id præcipiat. ibid.n.187.

Veſtibus ſacris abutens,vel applicans ad locos profanos &c. ſuſpectus eſt de mala credulitate, & ſubijcitur inquiſitorum iuriſdictioni, lib.1.c.16.reg.127.n.10.& 11.

Vliſſiponenſe Tribunal.

Vliſſiponenſe Tribunal fidei erectum fuit à Sereniſſ. Cardinali Infante,& primus inquiſitor Don Ioanes de Melo, proleg.6.n.26. et 27.

Virga.

Virga hæreticorum perſecutionẽ ſignificat lib.1.in proœm. explicatur, ibid. Apoſtolus ad Tit. & Salomon. Prou.29.

Vicecancellarius.

Vicecancellarius quamuis olim cum Priore aſſiſteret, ac interueniret formandis proceſſibus vna cum inquiſitore vel &c. hodie neuter interuenit, proleg.12.n.9.

Votum.

Votum quartum obedientię Societatis Ieſu an ſit diſtinctũ à communi obedientiæ voto, lib.2. cap.1. reg.164.n.103.

Vxoratus.

Vxoratus ſacros Ordines ſuſcipiens, aut religionem ingrediens extra caſus à iure permiſſos ſuſpectus eſt de mala credulitate, & cognoſci poteſt ab inquiſitoribus, lib.1. cap.13.reg.108.n.76.

F I N I S.

PROLEGOMENA XIII,

PRO INDAGANDIS ORIGINE, ET PROGRESSV TRIBVNALIVM Officij S. Inquiſitionis, exprimendiſq. eis tum in genere pro quibuſuis locis, tùm in ſpecie pro aliquibus particularibus, maximè pro hac Inſula Melitenſi, ac locis eis adiacentibus, contra hæreticos, ſeu recedentes à vera Fide per quæuis tempora vſque ad præſens.

Tametſi expendenda in his Prolegomenis merè ſpeculatiua, & conſequenter nullius, aut exiguæ ſaltem vtilitatis alicui fortè videbuntur: inſeruient tamen non parum ad praxim: cum hiſce lectis quilibet Miniſtri, & Officiales Tribunalium Sanctæ Inquiſitionis perpendendo exempla maiorum, ad proprium munus legitimè, & exactè obeundum valdè poſſint excitari. Vnde depoſito prorſus timore, nè quis mihi vitio vertat, quod in opere vndequaque practico de Materijs Tribunalium Fidei, ſeu de Regulis multiplicibus pro formando quouis eorum miniſtro, præſertim Conſultore, ab his Prolegomenis decreuerim initium ſumere, iam ad ea perlegenda, atq. multo magis dicto modo practicanda Miniſtros, & Officiales prædictos, vt par eſt, vehementer exhortari inducor.

PROLEGOMENVM I.

De prima origine, & progreſſu Tribunalium S. Inquiſitionis ab initio Mundi, vſque ad tempora Christi Domini & Apoſtolorum, ad punitionem hæreticorum, &c.

1 MIRVM valdè tàm abſolutè
teſtificetur Apoſtolus. 1. Co-
rinth. 11. *opportet hæreſes eſſe.*
His enim nihil deteſtabilius,
nihil quod magis abominatio-
nem pariat apud Deum: quod
ipſis, & mirabile Fidei Catho-
licæ ædificium heù multis in locis in dies cor-
ruat? & propugnaculum Ciuitatis Hieruſalem,
nempè Eccleſiæ Sanctæ militantis, heu quam pe-
nitus ferè deſtruatur? Et quidem de veris hæ-
reſibus, vt nomen ipſum ſonat, ſeu de errori-
bus mentis formalibus contra Fidem, & doctri-
nam Chriſti Domini cum Tertuliano lib. de præ-
ſcript. cap. 1. & 4. ac 30. & cum D. Auguſtino de
Ciuit. Dei lib. 16 cap. 2. & lib. 18 cap. 51. inter-
pretantur multi, quidquid alii aliter ſentiant, &
dicant. Præter cauſam autem talis teſtificatio-
nis, aut hæreſum neceſſitatis, quam ſic ſtatim
idem Apoſtolus ſubiungit, *Et vt*, inquit, *qui
probati ſunt, manifeſti fiant in vobis.* diuerſas
aſſignant diuerſi ex Sanctis Patribus, & Sacris
2 Doctoribus, diſcutientes illud graue dubium,
cur Deus, peccatum hæreſis, ſicut quoduis aliud
mortale permittat; cum meritò ipſum ſummo-
pere deteſtetur, & ſalua libera voluntate crea-
turæ rationalis poſſit facilè impedire? Ac reli-
quis omnibus omiſſis quod non ſit locus oppor-
tunus eas recenſendi, attingo cum eodem D.
Auguſtino, & cum S. Ambroſio in Apol. Dauid.
cap. 2. illam tantum, quæ ad rem præſentem facit,
nempè Deum Opt. Max. huc vſq. ſic permiſiſſe,
& in præſentiarum permittere. ac vſq. in finem
Mundi forſan permiſſurum ad oſtentationem, &
exercitium in hoc ſæculo, & in futuro ſuæ Di-
uinæ iuſtitiæ punitiuæ ſuppoſito quod creatura
rationalis ab ipſo velit recedere & pro libito
ſui arbitrii à recto, & vero tramite eligit decli-
3 nare, † Ex hac itaq tacita ſuppoſitione optimè
infert D. Paulus, *oportet hæreſes eſſe*, & conſe-
quenter ex eadem ſuppoſitione, oportunè qui-
uis inferet, oportet Tribunalia S. Inquiſitionis
ad inquirendum, & procedendum contra hære-
ticos, vel recedentes à Fide Catholica, ad pu-
niendumq. ipſos ſemper erecta eſſe, vti re vera
ſunt, & iugi tempore fuerunt. Ex quibus ma-
net reſoluta quæſtio, an res ſit? quæ eſt prima
in quauis materia, aut ſcientia. Sequitur diſcu-
tiendum, quando nam cæperint eſſe? quo tem-
pore Tribunalia Fidei ad prædictum effectum
erigi inchoarint? qualis nam dein ſucceſſiuè ip-
ſorum progreſſus?
4 Circa vtrumque duo egregii Scriptores ex
recentioribus, Ludouicus Paramus Boroxenſis,
& Franciſcus Torreblanca Villalpando Cordu-
benſis locis citandis omnes Mundi ętates à pri-
ma vſq. ad initium ſextæ, ſeu magis præcipuam
eius partem temporis Verbi Incarnati, & Apo-
ſtolorum percurrentes, multa copiosè admo-
dùm congeſſerunt, quæ cum plurimum de curioſa
nouitate, & parum de fundata proprietate, ac
de legitimo ſenſu Scripturæ ſacræ, in probatio-
ne per eam contineant, ſcio quod viris doctiſ-
ſimis nequaquā probata fuerint, neq. mihi vllo
modo probantur. Congruum tamen iudicaui ea
omnia toto hoc Prolegomeno in compendium
reducere, vt beneuolus Lector aliqualem ipſo-
rum notitiam acquirat, & vt de mea mente po-
tius eadem non admittendi, quàm vllatenùs
approbandi clarius innoteſcat.

Digitized by Google

5 Vnde iam primò Paramus, qui per multum
temporis munus Inquiſitoris S. Officii in vici-
no huic Inſulæ Regno Siculo ſumma cum laude
obiuit in opere ſuo, cui nomen, ſeu titulũ indi-
dit, *de origine, & progreſſu officij S. Inquiſitionis
lib. 1. tit. 2.* per ſeptem capita primam originem
illius diligenter inueſtigat, & adeo antiquam
iudicat, vt iam à tempore transgreſſionis, ſeu
lapſus primorum Parentum, quo iuſtitia origi-
nali, & gratia ſanctificante ſpoliati manſere, & à
iudicio, quod tunc ſtatim Deus vti iudex iuſtus
in ipſos exercuit, & quo pœnas debitas pro de-
licti grauitate eiſdem inflixit, primarium eius
6 ortum ſumendum eſſe teſtetur. † Supponit ipſe
Paramus à ſe probatum tit. 1. ex mente D. Au-
guſtini lib. 1. aduerſus Iulianum cap. 3. & aliorũ
*Primo. Parentes fidem abnegaſſe, & hæreticos ve-
re extitiſſe*, *quod nullo pacto probari poteſt*, di-
cente Apoſtolo de Adamo 1. ad Timoth. 2. *quod
non fuerit ſeductus*, ac propterea affirmat, quod
Deus in eo caſu contra illos munus inquiſitoris
immediatè per ſe ipſum exercuerit, ipſoſq. eiſ-
dem pœnis punierit, quibus hæretici in Tribu-
nalibus s. Officii puniri ſolent, nimis ſanè extor-
ta interpretatione applicans ea, quæ Geneſ. 3.
dicuntur. De pœna excommunicationis illud
d. cap. 3. *Maledicta terra in opere ſuo*. De pœ-
nis confiſcationis bonorum, & exilii, illud eo-
dem loco. *Emiſit eum Dominus de Paradiſo*;
Pro habitello, ſeu ſacco benedicto, vulgo Hiſpa-
nicè Sanbenito, illud, *Fecit quoq. Dominus Deus
Adæ, & vxori eius tunicas pelliceas, & induit
eos, &c.* Denique addit id quod minus fũdatum
apparet in prædicto actu iudicii contra primos
Parẽtes reliquiſſe Deum tacitè futuris Inquiſi-
toribus formã iudicandi, & puniendi hæreticos.
8 Poſt Paramum prodiit in lucem Torreblanca,
& in epitome delictorum, in quibus aperta, vel
occulta inuocatio Dæmonis interuenit lib. 3.
cap. 2. quaſi triumphans ob partam præ illo vi-
ctoriam, originem Officii S. Inquiſitionis anti-
quiorem ad huc oſtendit ad illud Ezech. cap. 38.
*Tu Cherub. extentus, & protegens, & poſui te in
Monte ſancto Dei, &c.* ſumendam, vult à puni-
tione criminis apoſtaſiæ, ſeu infidelitatis, quod
Lucifer, & Angeli ſequaces contraxere. Vndè
ſequitur ibidem apud eundem Ezechiel. ſermo
Domini cum ipſo Cherub. *Peccaſti, & eieci te
9 de Monte Dei, & perdidi te ò Cherub. &c.* Hoc
autem peccatum fuiſſe infidelitatis, & apoſtaſiæ
contra fidem Diuinam, vt certum tenet cũ aliis
Torreblanca, cum abſolutè aſſerat Deum Opt.
Max. tunc exercuiſſe officiũ inquiſitoris contra
hæreticam prauitatem, eſt tamen valdè contro-
uerſũ inter Doctores ſcholaſticos qualiter pec-
cauerint Lucifer, & ſocii eius, nec deſunt, qui
negẽt eorum peccatum fuiſſe contra fidẽ, quod
nõ eſt meũ nunc diſcutere: videat itaq. Torreb.
qualis ſit dictus eius triumphus, qualis victoria,
an ſine fundamento, & conſequenter inanis?
10 Quoad progreſſum Officii S. Inquiſitionis in
prima Mundi ætate, tendente vſq. ad vniuerſale
diluuium incluſiuè, duplici exemplo ipſum oſtẽ-
dit Paramus, primum adducit lib. 1. tit. 2. cap. 7.
num. 7. in punitione Caimi occidentis fratrem
ſuum Abel, & negantis infinitam Dei miſericor-
diam, dum deſperans ait, *Maior eſt iniquitas
mea, quam vt veniam merear*, Gen. 4. & de infi-
nita ipſius Dei ſcientia dubitantis, cum inter-
rogatus à Deo, *Vbi eſt frater tuus?* reſpondit,
Neſcio, num cuſtos fratris mei ego ſum? oſten-
dens, quod putaret ſe loqui cũ ignorante mor-
tem fratris ſui. De erroribus Caimi videndus
eſt noſter Iacobus Salianus vir eruditiſſimus in
epitome Annaliũ anno 50. Mundi, & Adami, vbi
eos egregiè exprimit: vno verbo ipſos compre-
hẽdit S. Io. 1. ep. 3. ſic Caim qui ex maligno erat.
11 Merito itaq. vocat Paramus Caimum *hære-
ticum*, ſed ex propria mente illud impropriè
addit, Deum tunc in eo puniendo exercuiſſe
munus Inquiſitoris immediatè per ſe ipſũ, quo
non admiſſo, approbo primum; imò vocari po-
teſt Caimus hæreſiarcha, quod caput ſit perni-
cioſiſſimæ ſectæ, & tàm in facto, quàm in falſa,
& hæretica doctrina ab ipſo prolata innumeros
habeat ſequaces, qui ob multitudinem, & gra-
uitatem ſcelerum ſuorum omnino de miſericor-
dia Dei deſperantes maximè in articulo mortis,
cum hoc peccato deſperationis è vita diſcen-
dunt, æterniſq. ignibus emancipentur, & ſaltem
in eo articulo adimpletum experiuntur illud
D. Pauli 1. Tim. 1. *habens fidem, & bonam con-
ſcientiam, quam quidem repellentes circa fidem
naufragauerunt*. De his loqui videtur S. Iudas
Apoſt. in ſua epiſt. canon. *Væ illis, qui in via
12 Caimi abierunt, &c.* † Caſus ille tremendus iu-
uenis cuiuſdam Mexicani in ſummã deſperatio-
nẽ ducti, ob vitã turpiſſimè peractam à cacode-
mone in forma prius felis, poſt mulierculæ, qua
diù ille abuſus fuerat, comparente raptus, & in
infernum ſimul cum corpore, & anima detruſi,
præſente vno tantum è noſtris à quo Barcinone
trãſeunte, dum Romam peteret hæc audiui, heu
quam flebili voce, quàm tremebundo corpore
miſerrimum caſum ſimul præſentibus multis
enarrabat, &c.
13 Secundum exemplum, cuius etiam meminit
Torreb. vbi ſupra ponit Param. d. c. 7. n. 11 pro
indicando progreſſu S. Officii in deſtructione
generis humani aquis diluuii, vterq. enim more
ſuo conſtituit Deũ vti Inquiſitorem immediatũ
procedentem cõtra homines hæreticos, ſeu in-
fideles, quibus S. Patriarcha Noè diuino Spiritu
afflatus ſæpius prædicauerat imminere diluuiũ,
& certò futurum, ipſi tamen nunquam credere
voluerunt, vt tenebantur, ſed potius pertinaces
in ſua incredulitate de fabricatione Arcæ irri-
14 debant. † Iſtorum autem hæreſis, & infidelitas
videtur certa de fide ex illo epiſt. canon. B. Petri
cap. 3. *In quo* incipit, *Sancto Spiritu veniens præ-
dicauit his, qui increduli fuerant aliquando, quã-
do expectabat Dei patientiam in diebus Noè, cum
fabricaretur Arca, &c.* confirmatur idem atque
exprimitur prędicatio eiuſdem Noè ad impios,
& infideles homines, epiſt. 2. ipſius S. Petri c. 2.
Originali Mundo, inquit, *Deus non pepercit, ſed
octauum Noè iuſtitiæ præconem cuſtodiuit, Di-
luuium Mundo impiorum inundans*, ita ibi,
15 Tranſeunt Paramus tit. 3. cap. 1. & Torrebl.
d. cap. 2. num. 11 ad ſecundam Mundi ætatẽ ſe
extendentem ad annũ 2032. ſecundum hebræos,
in qua abiecta à multis fide diuina, & cultu veri
Dei

Digitized by Google

Dei derelicto, aperta fuit via ad idololatriam,
ſeu ad colendum ignem tanquam Deum per
Nemrod filium Chus, nepotem Cham. & prone-
potem Noë, Geneſ. 10. vt bene obſeruat Hu-
go de ſancto Victore in annotationibus ad Ge-
16 neſim. Idem † etiam Nemrod ſuaſit homini-
bus ædificare turrim, cuius culmen pertinge-
ret vſque ad Cælum, ea intentione teſte D. Au-
guſtino lib 16. de Ciuit. Dei cap. 4. vt ſe con-
tra Deum tueri poſſent. Cuius ſceleris, atque
prædictæ idololatriæ grauitatem puniuit Deus,
confundendo linguas eorum, officium Inquiſi-
toris ita promouens, iuxta improprium mo-
dum loquendi Parami, & Torreblancæ, qui hic
nihil amplius ad rem præſentem addunt.
17 Quid item de eodem progreſſu officii ſanctæ
Inquiſitionis vſque ad annum 2929. in tertia
Mundi ætate. Ad illius oſtenſionem iidem Pa-
ramus d. tit. 3. cap. 2. & Torreblanca citato c. 2.
à num. 14. perſiſtentes in eodem modo loquen-
di, & procedendi, quem non admittimus Deum
Opt. Max. Inquiſitorem repræſentant non iam
immediatè per ſe ipſum, vt præcedentibus; ſed
mediatè per ſuos miniſtros, vt per Abraham,
qui miraculosè liberatus de Vr Chaldæorum,
Geneſ. 15: id eſt de igne in quo à Chaldæis de-
iectus fuerat, quod noluiſſet ipſum ignem vti
Deũ adorare, Pater futuri ſæculi conſtitutus, vt
docent D. Auguſtinus lib. 2. de Ciuit. Dei c. 3.
& Rupertus de Trinitate lib. 3. contra dictos
Chaldæos idololatras, quantum potuit, reſtitit
exterminiumq. ipſorum diuerſimode curauit.
18 Quin etiam per vxorem eius Sara fuiſſe exe-
cutum Inquiſitoris munus duo illi auctores võ
lunt, dum ipſa Iſmaelem idololatram cum ma-
tre Agar domo eiecit, Geneſ. c. 21. *Cum videret
Sara filium Agar ludentem cum Iſaac, &c.* vbi
particula, *ludens*, ſicut, & ludere, Exodi cap. 32.
Sedit Populus manducare, & ſurrexerunt ludere,
idem eſt, quod idololatrãs, & idololatrare. Ve-
rum in propoſito Saræ exemplo præter impro-
prietatem in modo loquendi dictam pro tali
tempore, videtur ridiculum, & rationi diſſo-
num aſſerere, quod munus adeò Eccleſiaſticum,
& ſpirituale S. Officii fuerit mulieri cõmiſſum.
19 Duo alia exempla hic addunt Paramus, &
Torreblanca ad eundem effectum oſtendendi
d. progreſſum officii S. Inquiſitionis, alterum
in Patriarcha Iacob, quando ſtrictè iuſſit, vt
quicumq. de familia ſua Deos alienos adorarẽt,
vti re vera tunc aliqui adorabant, Geneſ. 34.
quamprimum eos abiicerent ſub pœna, &c. Al-
terum in S. Moyſe cum Hebræos vitulum ado-
rantes, Exodi 33. & ſchiſmaticos Chore, Da-
than, atque Abiron, Numer 16. occidi impe-
20 rauit. † Veſtigia Sancti Patriarchæ Moyſis ſe-
cuti ſunt Abimelech, & Saul, ille dum ob ido-
lolatriam etiã fratres ſuos 70. interfecit Iud. 9.
hi verò dum Magos, & Ariolos omnino ex-
terminauit, 1. Reg. 28. Vnde iſtos etiam inter
miniſtros Dei, qui munere Inquiſitoris functi
ſunt, Paramus, & Torreblanca vbi ſupra nimis
impropriè enumerant.
21 Similiter in quarta Mundi ætate vſq. ad an-
num 4743 ſe extendente, diuerſi ab illis aſſi-
gnantur, qui munus Inquiſitoris obierunt, pri-
mo S. Rex Dauid, qui octauo anno Regni ſui
Philiſtæos ſuperauit, vt in odium idololatriæ
22 Deos eorum comburi iuſſit. † Dein cum po-
pulus Hebræus deſpiciens fidem, & cultũ veri
Dei ad colendos falſos Deos ſæpius reuertere-
tur, inductus peſſimo exemplo ſuorũ Regum,
præcipue Manaſſes; qui præcæteris idololatriæ
fuit deditus, adoratis ab eo Sole, & Luna, ędifi-
catis vniuerſę militię cęli altaribus, & multipli-
catis magis, maleficis, & incãtatoribus, propter
quæ grauiſſima ſcelera, & ipſe in compedibus,
& populus Hebręus ab Aſſiriis in captiuitatem
Babilonicã ducti ſunt 4. Reg. 21. 2. Pſ. 33. & 36.
23 In quo exemplo illud apparet valde abſur-
dum, quod Aſſiriis de populo gentili, fide Di-
uina carentibus, munus Inquiſitorum tribui à
Paramo, & Torreblanca videatur.
24 Peculiari item Dei prouidentia, & benigni-
tate in populum Hebræum, Ioſias nepos dicti
infęlicis Manaſſes in regno ſucceſſit, qui vt erat
pietati, & verę Religioni maximopere addictus,
ita multa, & diuerſa ad ipſam, & ad cultum Om-
nipotentis Dei ſpectantia quamprimum execu-
tioni mandauit, nempe ſacrificantes Soli, & Lu-
næ occidit, Baal ſimulacra deſtruxit, lucos ex-
cidit, Fana Moloch funditùs euertit, oſſa Sacer-
dotum, ibi ſepultorum exhumauit, & combuſ-
ſit, tandem ad ſuperſtitionem, & falſum deorũ
cultum radicitus euellendum Magos, & Idolo-
latras, quotquot erant in regione Sãmarię, Ma-
naſſę, Ephraim, & Simeon, vſq ad Nephtalim pę-
nitus exterminauit. 4. Reg. 22. & 23. 2 Pſal. 35.
Propter quas actiones hunc Ioſiam Paramus d.
tit. 3. cap. 3. *Inquiſitorem Fidei illius temporis
præcæteris conſtituit*.
25 Sequitur videndum quid ſentiant ſępius ci-
tati Scriptores circa idem in quinta Mundi ęta-
te, quæ decurrit ab anno Orbis conditi 4743.
vſq. ad tempus Incarnationis Verbi. Cum ea-
dem improprietate, & abſurditate Nabuchodo-
noſor homini ethnico, & infideli manus Inqui-
ſitoris fidei tribuũt, eo, quod obſtupeſcens hic
inſigne miraculum puerorum Ananiæ, Azariæ,
& Miſaelis, cum in fornace ardenti intacti per-
manſerunt, publico edicto pœnam vltimi ſup-
plici cuilibet Deũ Iſrael blaſphemanti iniunxit.
26 Daniel. cap. 3. † Applicatio item ab illis facta
videtur longe petita, aſſerentibus fuiſſe Eſdrã
Fidei Inquiſitorẽ eo ſolo titulo, quod tranſacta
captiuitate Babylonica tempore Reſę filii Zo-
robabel primi Ducis Iudę, in templo è ſugge-
ſtu edictum legis Domini à mane vſq. ad meri-
diẽ, legeret, omnibus audientibus, & flentibus,
Deumq. Iſrael adorantibus, lib. 2. Eſdr. cap. 8.
27 & lib 3. c. 9. Similiter alia facta ab eiſdem Para-
mo d. tit. 3. c. 4. & Torrebl. eod. c. 2. nu 26. affir-
mantibus munere Inquiſitoris Machabæos ſũ-
ctos fuiſſe, qui præ aliis zelatores fidei, legis, ac
Religionis extitiſſe videntur; nam cùm plures
de populo Iſraelitico metu minarum Regis An-
thiochi ad Gentiliſmum quotidie tranſirent, &
idololatriã amplecterentur, ei acerrime etiam cũ
effuſione ſanguinis, & vitę proprię reſtiterunt.
28 Particulariter loquendo Mathathias ſacerdos
cum ſuis quinque filiis audaciter ipſi Antiocho
reſpondit, nec ſe, nec ſuos Idolis ſacrificaturos,

quū etiam Idgum ſacrificantem necauit, idolo-
latriam quoad potuit deſtruxit, & legem vin-
dicans, cultum veri Dei renouauit lib. 1. Mach.
29 cap. 2. & lib. 2. c. 5. † Poſt mortem Mathathiæ Iu-
das filius eius regimini ſuccedens, occiſo Dei ho-
ſte Appollonio Cæleſyriæ Duce eiuſq. exercitu
per ipſum deleto, impios quoſq. trucidatos re-
liquit lib. 1. Machab. c. 3. & lib. 2. c. 8. Fugauit
etiam impium Nicanorem, & exercitum eius
ex 57. bellatorum conflatum lib. 1. Machab. c. 7.
30 lib. 2. c. 15. Mortuo tandem Iuda, Ionathas fra-
ter eius vltimus fidei, & legis propugnator Azo-
tum, & templum Dagon combuſſit lib. 1. Mach.
c. 10. Sammaria ob idololatriã per eius nepotē
Hircanum obſidione capta, & omnino deleta,
teſte Ioſepho lib. 1. de bello Iudaico c. 2. Plura
lege apud Paramū loc. cit. c. 4. vbi ob prædictas
actiones vnumquemq. ex Principibus Macha-
bæorum cum improprietate dicta, & applica-
tione nimis extorta Inquiſitorem vocat.
31 Gradum iam faciamus ad initium ſextæ Mūdi
ætatis, ſeu ad tempora Verbi Incarnati, & Apo-
ſtolorū; *vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus
Filium ſuum*, Galat. 4. *Plenitudo temporis*, quia
quod ex tunc vſq. ad finē Mundi decurrit ſexta
& vltima eius ætas, computatur in cuius initio
qualiter ſe res habuerit, quoad progreſſum of-
ficii S. Inquiſitionis breuiſſimè perſcrutemur
32 † Param. lib. 1 tit. 3. c. 4. & Torrebl. lib. 3. c. 2. à
n. 29. perſiſtētes in ſuo illegittimo, & improprio
modo loquendi, & applicandi, Diuinum Verbū
Incarnatū Fidei, ac legis Euangelicę Inquiſito-
rem ſupremū, & generaliſſimum vocant, ac con-
ſtituunt, vti procedentem contra idololatras,
infideles, hæreſiarchas, & hæreticos quoſcumq.
quorum tanta erat tunc copia etiam in populo
Hebræo, vt vix pauciſſimi veram fidem retine-
rent, iuxta illud ex ore ipſius Chriſti Domini
*Verumtamen Filius hominis, putas inueniet fi-
dem in terra?* Luc. 18. *Scintilla Fidei elucet in
Centurione, & cūctos in admirationem rapit, etiā
ipſummet Chriſtum, Audiens autem Ieſus mira-
tus eſt, & ſequentibus ſe dixit, Amen dico vobis*
33 *non inueni tantā fidem in Iſrael.* Matt. 8. Abun-
dantia autem hęreſum maxima, tempore Incar-
nationis Verbi, vel inde non parum manifeſta,
quod ex multis ſectis hęreſiarcharum, ſeu hęre-
ſum, quę in populo illo electo cum ingenti eiuſ-
dē damno ſuperioribus ſeculis reſpectiuè emer-
ſerant, (viginti enumerat, & expendit Gabriel
Prateol. in ſuo Elencho alphabetico, alii multo
plures) quando apparuit benignitas, & humani-
tas Saluatoris noſtri in hoc Mūdo, ſeptem per-
nitiores cum totali ferè eiuſdem populi Hebręi
ruina graſſarētur, vt ex Egiſippo tradit Niceph.
lib. 4. c. 7. hiſt. Eccleſ. & ex hoc d. Prateolus verb.
Hemeropabtiſtæ, videlicet ſectę Eſſæorum, Gal-
lilęorum, Hemerobaptiſtarum, Masbothæorum,
Samaritanorum, Saducęorum, & phariſęorum,
pręcipue ſecta Saducęorum alterius miſerat ra-
dices, eo quod valde eſſet ſecundum ſenſum, &
vix ab illa Epicureorum diſcreparet, ſic Prateol.
verb. Saducæi, ſed de his nos alibi ex profeſſo.
34 Exemplificant Param. & Torrebl. nimis equi-
dem extortè munus Inquiſitoris in Chriſto Dño
circa diuerſas eius actiones, & quod iam ab in-
cunabulis incipiat illud exercere teſtantur ni-
mirū tenebras idololatriæ ex gentilitate, & ob-
ſcuritatem errorum ex populo Hebręo fugare
incipit, dum ab illa Reges Magos ſtella duce ab
iſto vero Paſtores vigilantes monitu Angelico
35 ad ſe, & ad nouū fidei lumen allicit. Hinc item
turbationem, & terrorem Hærodi vniuerſæq.
Hieroſolymæ incutit, Matt. c. 2. Hinc anno 12.
ſuæ ætatis Iudæos in Templo docet, & errorē
eorum circa ſuū aduentum ex Scripturis ſacris
nō ſine increpatione ipſis indicat Mat. c. 3. Hinc
36 † ſacrilegos de Tēplo eiicit flagellis ceſos, quod
cōmerciis ſuis domum Dei profanantes de prę-
ſentia ipſius peculiari in ea malè ſentire viderē-
tur. Matt c. 21. Marc. 11. Luc. 19. Hinc dein plu-
ries falſa, & peruerſa eorum dogmata, ipſis cōui-
ctis permanentibus acerrimè corripit, præcipuè
illud perniciosiſſimū Saducęorum, quod non ſit
futura reſurrectio mortuorum, ſed omnia cum
morte finiatur. Matt. c. 22. Marc. 11. & Luc. 20.
Propterea tarditate diſcipulorum in credenda
ſua Reſurrectione meritò repræhēdit Luc. c. 24.
37 Denique quaſi cōcluſo proceſſu, & lata ſententia
contra Hebræos Chriſtus Dñs ob incredulitatē
ſui aduentus, ob infidelitatem & hæreſes eorū,
ob mortem ſibi illatam, has pœnas ipſis infligit,
nēpe Regno, & Sacerdotio priuat, tēplo diruto
tradit in perpetuā infamiā, & captiuitatē apud
omnes nationes, atq. ab iſtis vſq ad finē Mūdi
abſq. remiſſione vlla nunquam illi liberabuntur
38 † Vide Ioſeph. lib 7. de bello Iud c. 24 & prę-
dictionē Prophetarū, Iſaię c. 28. & aliis Hier. c. 3.
& aliis, Oſeæ c. 3. & Amos c. 8. In prædictis autē
Chriſti Dñi actionibus ne veſtigiū quidē mune-
ris S. Inquiſitionis apparere quidquid Param. &
Torreb. dicāt iuridicè loquendo quis nō videat?
39 Sed multo minus apparet in actionibus S. Io.
Baptiſtæ Præcurſoris, tametſi hunc illi Inquiſi-
torem Fidei pleno ore vocant, ac conſtituant,
quando nimirum ipſe peracta ſanctiſſimè vita in
deſerto vſq. ad annum ætatis 30. indè iuſſu Dei:
Factū eſt Verbum Domini ſuper Ioannem Zac-
chariæ filium, Luc 3. Egreditur ad prędicationē
Euangelicam Baptiſmi pœnitentiæ, &c. ibidem,
& venit in omnē regionem Iordanis, prædicans
baptiſmū pœnitentiæ, &c. Item quando arbori-
bus ſterilibus, id eſt, Phariſęis infidelibus, ſeu hę-
reticis excidiū minatur: ſicut Saducæos mor-
tuorum reſurrectionē negantes ſeuerè corripit,
ac proteſtatur paleas à tritico ſeparandas, atque
igni tradendas Matt. c. 3. Marc. c. 1. & Luc. 3. Iu-
40 dæos, ac quoſuis hæreticos ad Chriſti fidē re-
ducere conatur, nec ſtatim ad punitionē acce-
dēdum iudicat, cū hæc ſit expreſſa piiſſimi Crea-
toris noſtri voluntas, Ezech. c 33. *Nolo mortem
impii ſed vt conuertatur, & viuat*, vt traditur in
c. agnouimus 26. q 6. pręſtatq. hoc Io. dū hortatur
Parate viā Domini, rectas facite ſemitas eius Lu. 3
41 † Ac dum digitū eum oſtēdit. *Ecce Agnus Dei,
ecce qui tollit peccata mūdi.* Io. c. 1. idē etiā prę-
ſtat, dū diſcipulos ſuos dubitantes de aduentu
Meſſię ad Chriſtum Dñm mittit, ac ſic ad fidē ni
eius reducūtur viſis miraculis multiplicibus, per
ipſū Chriſtū tūc operatis. De his S. Io. Bap actio-
nibus à functione Inquiſitoris, vt dictū valdè re-
motis copioſe Par. lib. 1. tit. 3. c. 3. à n. 7. vſq. ad 12.
Per

Digitized by Google

42 Per eam poteſtatem, de qua Chriſtus Domi-
nus Matth. 28. *Data eſt mihi omnis poteſtas in
Cælo, & in terra &c.* Omnes Apoſtolos fuiſſe
conſtitutos ab ipſo Chriſto Inquiſitores Fidei
generales per totam Orbem, cum omnimoda
facultate, & iuriſdictione ad procedendum
contra quoſcumque idololatras, infideles, a-
poſtatas, & hæreticos, teſtantur Paramus lib.
2. tit. 1. cap. 1. & Torreblanca dicto cap. 2. à
num. 39. oſtendentes progreſſum Tribunalium
ſancti Officii pro illo initio ſextę Mundi ętatis,
quam congruè, [& quam propriè ſaltem quoad
modum loquendi videant ipſi; mihi certè hic
43 nunquam probabitur. Ad probandum ſuum
intentum adducit Torreblanca illud Luc. c. 10
*Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſer-
pentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem
inimici*, quod peculiariter interpretatur ſuper
omnia magicia incantamenta. Et applicari poſ-
ſe videntur verba illa pſalmi 44. *Conſtitues eos
Principes ſuper omnem terram*. cum maior, &
præeminentior pars huius Principatus in po-
teſtate, & iuriſdictione eis tradita contra ido-
lolatras, infideles, apoſtatas, & hæreticos con-
ſiſtere appareat.

44 Specificant illi de aliquibus Apoſtolorum,
præcipuè de S. Petro, Chriſti Domini Vicario,
quod fuit Generaliſſimus Fidei Inquiſitor, cum
multò maiori iuriſdictione, & poteſtate, vt Ca-
put totius Eccleſiæ, contra omnem infidelita-
tem, & hæreticam, vel apoſtaticam prauitatem.
Vnde ei præmiſſo examine circa amorem erga
Chriſtum Dominum, Simon Ioannis diligis me
plus his, cura ouium committitur, *Paſce oues
meas*, Io. 21. & prius ab ipſo Chriſto Domino
eidem præcipuè dictum fuerat, *Tu es Petrus, &
ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, &
portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, &
tibi dabo claues Regni Cælorum, & quodcumque
ligaueris ſuper terram, erit ligatum, & in Cælis.*
45 Matth. 16. † Prędicta autem D. Petri iuriſdictio
quoad praxim, in duplici caſu tunc ſtatim initio
legis Euangelicæ executioni mandata fuit, nem-
pe quando Ananiam, & vxorem eius Saphiram
Spiritui Sancto mētientes, quod de pretio agri
defraudaſſent, tanquam hæreticos, vt ſentit
Torreblanca loco citato n. 36. morte repentina
cum terrore reliquorum, qui aderant, puniuit,
46 Act. Apoſt. cap. 5. † Item quando ſceleratiſſi-
mum Simonem Magum, & hæreſiarcham perni-
cioſiſſimum, quod teneret, dona Spiritus Sancti,
clargita pecunia, poſſe emendo acquiri: *Pecunia
tua tecum ſit in perditionem, quoniam donū Dei
exiſtimaſti pecunia poſſideri*, Act. Ap. c. 8. arte ma-
gica volantem, de medio aëri .. vi ferUentiſſimę
orationis reuocauit, & contriuit, vt ex Hegeſip-
po Scriptore non parum graui multi ex recen-
tioribus adducunt

47 Deinde ſpecificant illi in S. Paulo Apoſtolo
Gentium inſigni Doctore, aſſerentes, quod hic
quamuis poſterior multo inuocatione ad Apo-
ſtolatum, & in receptione muneris S. Inquiſitio-
nis, in vtroque tamen exercendo cæteris Apo-
ſtolis maximopere antecelluerit; quod non alio;
quàm ipſiuſmet Apoſtoli teſtimonio clarè de-
monſtratur; cui neceſſariò credendum tametſi
in cauſa propria, cum ſit de fide certum; Audac-
ter de ſe ipſo ſic affirmat 1. Cor. cap. 15. *Abun-
dantius illis omnibus laboraui*, humiliter tamen
48 ſubiungit: *Non ego, ſed gratia Dei mecum* † Et
quidem intelligendum de labore non ſolum fu-
gandi tenebras idololatriæ à populo Gentili,
& ſpargendi in ipſo lumen fidei Euangelicæ,
iuxta illud Eſaiæ cap. 42. *Dedi te in lucem Gen-
tium, vt ſi ſalus mea vſque ad extremum terræ*;
(quod præcipue de D. Paulo Expoſitores ſacri
communiter interpretantur,) ſed etiam con-
uincendi quoſcumq. de populo Hebræo in ſuis
hæreſibus maxime circa Aduentū Meſſiæ, atque
contra infideles, aut hæreticos vtriuſq. populi
opprobria quæque circa fidem Diuinam Chri-
ſto Domino illata, acriter vindicandi. Nec di-
ſtulit aliquandiu laborem huiuſmodi ſubire, ſed
ſtatim poſt conuerſionem ſuam libenter eum
amplexus: Vnde de ipſo in ſacro Textu ſic ha-
betur *Continuo in Synagogis prædicabat IE-
SVM, quoniam hic eſt Filius Dei.* Act. Apoſt.
cap. 9.

49 Ad caſus particulares deſcendunt Paramus,
& Torreblanca, vt applicatione equidem longe
petita, oſtendant D. Paulum fuiſſe Fidei Inqui-
ſitorem, Primo quando in Inſula Papho Elymā
Iudæum magum, & pſeudo prophetam ſui præ-
dicationi reſiſtentem excæcauit. Act Ap. c. 13.
50 Item vbi procedat contra Fornicarium quen-
dam ſceleratiſſimū (aliis participātibus in deli-
cto ob taciturnitatem, vel ob aliqualem coo-
perationem) eò quòd malè ſentiens de matri-
monio, nouerca ſua vxoris loco vteretur; vn-
de lata ſententia, ex publico Eccleſiæ conſenſu
Sathanæ corporaliter tradi iubet, *vt ſpiritus ſal-
uus ſit in die Domini Noſtri Ieſu Chriſti.* 1 Co-
51 rinth. cap. 5. † Similiter vbi duos illos hære-
ſiarchas Hymenæum, & Alexandrum tradit Sa-
thanæ, ideſt, declarat excommunicatos, ſacris,
& conuictu fidelium eos omninò priuans, vt
exponunt Diuus Chryſoſtomus, Oecumenius,
& alii. 1. Timot. primo ob illum errorem præ-
cipuè, qud dicerent: *non aliam reſurrectionem
nobis ſperandam eſſe, poſtquam reſurrectio in
Chriſto completa eſſet.* Ita Prateolus verb. Hy-
menæus, & ex eo alii ſumunt.

52 Tandem ſpecificant Paramus, & Torreblan-
ca in Sancto Ioanne Euengeliſta, & peculiari-
ter hunc fuiſſe electum ad fungendum mune-
re Inquiſitoris Fidei volunt, & reſiſteret hæ-
reticis, eoſque perſequeretur. Nam eius tem-
pore, dum diutius vſque ad multam ſenectu-
tem vitam protrahit, non pauci extiterunt,
qui ſuis erroribus Eccleſiam Catholicam maxi-
moperè oppugnarunt, præcipuè Elion, & Coe-
rinthus, qui veneno ſuæ hæreticæ, & peruer-
ſiſſimæ doctrinæ, quamplurimos ex fidelibus
inficiebant (de his vide Gualterium noſtrum
citandum) & ſequaces ipſorum in dies multi-
53 plicabantur. † Inter alios autem illorum er-
rores, hic fuit præcipuus, Chriſtum videli-
cet ante Mariam non fuiſſe, neque vllo modo
eſſe Deum: his Ioannes auctoritate ſibi tradita
quoad potuit, ſe perpetuò oppoſuit, & ad exter-
minandum ab Eccleſię penitus pro quouis tem-
pore huiuſmodi errorē, atq. ad oſtendendam in

 Chriſto

Chriſto Domino Diuinitatem ſimul, & Humanitatem,quod ante Beatiſſimam Virginem Mariam, fuerit Deus, ac ſemper futurus ſit, ſub.imiori Aquilæ volatu ſuper omnia ſenſibilia ſe exto lens, & vſque ad ineffabiliſſimum Patris æterni ſinum pertingens, ſic diuinitùs intonuit. *In principio erat Verbum,& Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, hoc erat in principio apud Deum, &c.* Atque per Humanitate oſtendenda deinde ſubiunxit; *Et Verbum*
54 *caro factum eſt, & habitauit in nobis.* † Sicque in reliquo ſui Euangelii decurſu vtramque Diuinitatem ſcilicet, & Humanitatem alternatim in Chriſto euidenter demonſtrat, atque adeò fœliciter, vt ſicut Diuus Auguſtinus, & cum eo tota Eccleſia circa culpam Adami exclamat, *ò fœlix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere Redemptorem!* ita circa hunc errorem quoquomodò exclamare quis poſſit, ò fælix error, qui talem, ac tantum meruit habere Euangeliſtam ſui exterminatorem: atque hæc de Diuo Ioanne Euangeliſta præcipuò inter Apoſtolos.
55 En qualiter de Origine, & Progreſſu Officii S. Inquiſitionis, deque regimine Tribunalium eius prædicti Paramus, & Torreblanca per omnes Mundi ætates, vſque ad initium ſextæ diſcurrentes, & quodam modo triumphantes loquantur, & ſentiant, circa quæ nulla ratione ſaltem quoad modum loquendi eis aſſentimur: ſicut nec circa tradenda ſtatim in principio Prolegomeni ſequentis vltatenus aſſentiemur.

PROLEGOMENVM II.

De progreſſu Tribunalium S. Inquiſitionis contra hæreticam, & apoſtaticam prauitatem, vſque ad annum Chriſti Domini circiter 1178.

1 ADHVC Ludouicus Paramus, & Franciſcus Torreblanca, locis citatis, vlterius progrediuntur, & abundant in ſuo ſenſu, omnes Summos Pontifices Chriſti Domini Vicarios, ac Diui Petri ſucceſſores, omneſque Epiſcopos, & reliquos Prælatos his magis præeminentes vocando fidei Inquiſitores, ac tribuendo eis munus ſancti Officii, & regimen Tribunalium ipſius, & circa hoc ſucceſſiſſe loco Apoſtolorum affirmando, cum tamen neque apud ſanctos Patres, neque apud Scriptores antiquos, vel recentiores, præter duos dictos, vllus vſus talis modi loquendi, & vocandi, aut vlla vnquã mentio reperiatur.
2 † Quinimò teſte etiam exparte ipſo Torreblanca d. cap.2. num. 42. tunc primi Inquiſitores fidei ſic vocari cæperunt, nominaque illa, ſanctum Officium, & Tribunal ſanctæ Inquiſitionis fuerunt vſu recepta, quando occaſione hæreticorum Albigenſium, vt dicemus Prolegomeno ſequenti, aliqui aſſignati ſunt à Summo Pontifice, qui iuriſdictione, & auctoritate delegata per Sedem Apoſtolicam contra eos procedere poſſent, à tali ergo modo loquendi non vſitato, nec ab aliis recepto nobis abſtinendum.
3 Nihilominus vti certiſſimum † de fide nullus negare poteſt in ſancta Dei Eccleſia, quæ ſecundum Diuum Gregorium hom. 19. in Euangelia incæpit *ab Abel iuſto*, & decurret vſque ad vltimum electum,qui naſciturus eſt in fine Mundi,nunquam defuiſſe,nec vllo tempore defuturam poteſtatem, & iuriſdictionem ad procedendum contra Idololatras, Infideles, Hæreticos, Apoſtatas, aut quoquomodo à vera fide, vel dubitanter recedentes; atque ad condemnandos eos, & pro grauitate criminum puniendos; ſemperque eam perfideles, ac legitimos Dei Opt. Max. miniſtros fuiſſe executioni manda-
4 tam, † Hinc initio legis Euangelicæ, (vt pro euitanda prolixitate omnimoda, quæ ſpectant ad ten pora Legis naturæ, & ſcriptæ omittamus) S. Petrus poſt dictos caſus condemnationis Ananiæ,& vxoris Saphiræ, ac Simonis magi, ſtatim Cathedram,ſeu quaſi Tribunal Eccleſiaſticum erexit,prius Antiochiæ,poſtea Romę, non ſolum ad docendum, & paſcendum oues in omni doctrina fidei Catholicæ; ſed etiam contra huius violatores ad dictam poteſtatem & iuriſdictionem exequendam per vniuerſam Eccleſiam.
5 Hinc item S. Paulus ex vi prædictæ iuriſdictionis & poteſtatis à Deo ſibi traditæ, vt ipſemet teſtatur 2.Corinth. cap. 13. *Secundum poteſtatem, inquit, quem Dominus dedit mihi in ædificationem,& non in deſtructionē,* illicò poſt conuerſionem ſuam cępit procedere contra infideles, Iudæos, negantes Chriſtum Dominum eſſe Deum, aut Meſſiam in lege promiſſum; *Saulus autem multò magis conualeſcebat,& confundebat Iudæos, qui habitabant Damaſci, affirmans, quoniam hic eſt Chriſtus.* Act. Apoſt.c.9. Ex verbis conualeſcebat, & confundebat, maniſeſte apparet in materia fidei actuum poteſtatis, & iuriſdictionis. Quam idem Apoſtolus 1. Corinth. cap.4. ſub nomine, ſeu metaphora virgæ egregie exprimit,comminando eam quibuſdam Corinthiis; *Veniam autem, inquit, ad vos citò &c. Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate?* 1. Corinth. 4. ita ibi.
6 Vo untatem exequendi poteſtatem, & iuriſdictionem ſuam cõtra hæreticos,aut à vera fide recedentes maniſeſte oſtendunt duo illi Apoſtoli Iacobus, & Ioannes, quando dixerunt: *Domine vis dicimus, vt ignis deſcendat de Cælo, & conſumat illos?* Luc.cap.9. nempe hæreticos, Samaritanos, qui noluerant recipere Chriſtum Dominum: & quidem contra hæreticos pertinaces pœna ignis, ſeu combuſtionis aſſignari ſolet, vt alibi videbimus.
7 Nullum dubium, † quod ſinguli reliquorum Apoſtolorum aliquos actus iuriſdictionis contra infideles pro ſalute eorum ſpirituali exercuerint; id tamen de vnoquoque ipſorum ſigillatim diſcutere nimis longum, ac ualde difficile eſſet; maximè cum multa ad eoſdem Apoſtolos ſpectantia prorſus ignoremus: hãc autem ignorantiam meritò à nobis condolendam Diuus Ioannes Chryſoſtomus teſtatur: nihil ergò dictis addendum in particulari.

Sed

8 Sed quid de omnibus ſimul congregatis? ſeptem Synodos, ſeu Concilia ſancti Apoſtoli celebrarant, quibus præfuit ſemper Diuus Petrus vt totius Eccleſiæ Caput, vti communiter, & magis recepta fert ſententia, quam ſequitur Gualterius de noſtra Societate Ieſu, ſæculo primo ſuæ Chronologiæ. In omnibus illis ſemper intenti rebus Fidei declarandis, ac ſtabiliendis contra hæreticos, aut hæreſiarchas, iiſque iuxtà delictorum grauitatem, condemnandis; Maximè id obſeruatum in celebri illa Synodo Hieroſolymis habita pro condemnatione ſupradictorum Ebionis, & Cerinthi errantium circa neceſſitatem circumciſionis: ac pro reprobatione rituum Iudaicorum. In alia item celebriori, de qua Baronius ad annum Chriſti Dñi 44. n. 14. & 15. vbi, *Omnes Apoſtoli antequam per Orbis partes diuiderentur, Symbolum Fidei ex duodecim Articulis, quod primo loco Eccleſia Catholica tenet, contra quoſcumque errores, & hæreticos, ediderunt;* quo hoſtes Eccleſiæ ipſam impugnantes debellare diuinitùs poſſumus.

9 Quoad Pontifices † verò ſummos, certiſſimũ etiam de fide eſt, vbicumque in Euangelio Diuo Petro promittitur, aut conceditur immediatè ſuprema poteſtas, & iuriſdictio contra quoſuis infideles, & hæreticos, vt Matth. 16. *Tibi dabo claues Regni Cælorum, & quodcumq. ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in Cælis.* Atque Io. 21 *Paſce oues meas*; ibidem mediatè promitti, & concedi Lino, Cleto, Clementi, ac reliquis ſucceſſoribus Diui Petri, ducentis triginta nouem, attenta magis recepta Chronologia vſque ad Sanctiſſ. D. N. Vrbanum Papam VIII. nunc gubernacula Eccleſiæ fæliciter
10 tenentem. † Praxis autem dictæ poteſtatis, ſeu iuriſdictionis reſpectu vniuſcuiuſque ipſorum in proſequendis, & condemnandis hæreticis, ac infidelibus, clarè innoteſcit ex caſibus particularibus penè innumeris, qui temporum decurſu, per ſpatium longiſſimum mille ſexcentorum quadraginta quatuor annorum occurrerunt. Hos extra non eſſet nunc ſigillatim diſcutere, ac nimis prolixam ex eis hiſtoriam attexere, vnde moleſtam prolexitatem euitans ad hiſtoriographos Pontificios lectorem remitto.

11 Clarè etiam eadem praxis innoteſcit ex locis Canonicis, & Conſtitutionibus, ſeu Bullis Pontificum vniuerſalibus, & particularibus, tametſi occaſione prędictorum caſuum peculiarium quandoque editis, ad hanc materiam perſecutionis hæreticorum ſpectantibus, ferè infinitis. Extat tàm in Decretalibus, quam in Sexto titulus particularis de hæreticis: extant alii tituli in iure hæc etiam reſpiciente, ex ſimilibus legibus, & Bullis Apoſtolicis plenè conſtituti. Extant denique extra corpus iuris quamplures Conſtitutiones Pontificiæ, aliquid circa hoc negotium de extirpanda hæretica, vel apoſtatica prauitate diſponentes: non paucas ex eis adducit eruditiſſimus Peña in fine Directorii, non paucas alibi alii. Vix enim vllus credo ex Summis Pontificibus, ſi fiat diligens computatio per ſingula ſæcula, reperietur, qui non ediderit aliquam, vel aliquas, materiam illam perſecutionis hæreticorum attingẽtes; idque pręcipuè de poſterioribus Summis Pontificibus affirmandum; in primis de fel. rec. Vrbano Papa Octauo, qui peculiari Conſtitutione incip. *Inſcrutabilia iudiciorum Dei*, illam Sixti V. cõtra Sortilegos, & Aſtrologos iudiciarios confirmauit, & auxit: atque alia incip. *Sanctiſſimus Dominus Noſter, Superioribus Religionum*, ſub variis pœnis iniunxit, vt ſingulis annis prima die poſt Octauam Aſſumptionis B. Mariæ in Triclinio, dum comeditur, vel alibi, variæ Bullæ Pontificiæ legantur, quarum maior pars ad negocium contra hæreticos pertinet. Vndè zelus Sanctitatis ſuæ in ipſis extirpandis manifeſte proſpicitur.

12 De Epiſcopis ſequitur † dicendum; quod hi iure Diuino ſint Iudices Ordinarii contra hæreticos, aut infideles, potuerintque ſemper contra ipſos procedere, ac poſſit, præter id, quo clare oſtenditur, & nullus fide Diuina prędïtus negare audebit eſſe videlicet ſucceſſores in omnibus Apoſtolorum, & conceſſam iſtis à Chriſto Domino poteſtatem, & iuriſdictionem maximè in cauſis fidei, pleniſſimè dictos Epiſcopos participare, habemus textum expreſſum talis poteſtatis, & iuriſdictionis, Act. Apoſt. c. 20 *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo Vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.* Verbum attendite, peculiarem emphaſim continet, quo maximam curam, & vigilantiam ad defendendas oues quaſcumque (hoc exprimitur particula illa, *vniuerſo gregi*) & omninò liberandas præcipuè à lupis rapacibus, ideſt ab hæreticis atque ad hos perſequendos in omnibus, & ſingulis Epiſcopis exigit Apoſtolus: Vnde ibidem ſtatim ſubiungit. *Ego ſcio quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos non parcentes gregi, &c.*

13 Quod autem Epiſcopi ſibi creditas cuſtodire & luis, ſeu hæreticis expulſis, aut potius captis, & pro delictorum qualitate punitis, vt veri iudices in cauſis fidei, quaſcumque hæreſes extirpare teneantur; conſtat ex diuerſis iuribus canonicis cap. excommunicamus, §. adiicimus, de hæreticis, cap ad abolendam eodem tit. in 6. cap. fælices, & cap eam te, de reſcriptis. Quòd item iidem Epiſcopi munus ſuum procedendi contra hæreticos, & iuriſdictionem, ac poteſtatem, quam ad id à Deo acceperant. *Non eſt enim poteſtas niſi a Deo*, Rom. 13. executioni mandarint, id quod magis ad rem facit pro indagando, & exprimendo progreſſu Tribunalium Fidei, de quo nunc agimus, clarè etiam innoteſcit, ſuppoſita diuiſione, quod dupliciter eam exequi, & contra hæreticos procedere valeant. Primò ſinguli per ſe ſigillatim in ſua quiſque prouincia, ſeu loco propriæ iuriſdictionis circa caſus particulares in materia fidei occurrentes: quos nimis prolixum eſſet hoc loco recenſere; oporteretque ad hunc finem multiplices hiſtorias euoluere. Quare ab hoc omnino abſtinendum, & ſolum pie credendum, nunquam fuiſſe, neque nunc eſſe Epiſcopum aliquẽ, adeò ſuæ ſalutis, & conſcientiæ immemorem qui oues ſibi creditas lupis rapacibus deuorandas reliquerit, & poteſtatem, vel iuriſdictionem

con-

Digitized by Google

contra hæreticos, aut malè de Fide diuina ſentientes, à Deo ſibi traditam, ipſos perſequendo in praxi non propalarit.

14 Poſſunt ſecūdo Epiſcopi muneri ſuo, & obligationi procedendi iuridicè, contra hæreticam, vel apoſtaticam prauitatem, eamque extirpandi completè ſatisfacere omnes totius Eccleſiæ, vel plures ſimul congregati in aliquo Concilio Generali, aut Nationali, vel Prouinciali auctoritate Summi Pontificis coacto, ad definiendum aliquid de Fide, & ad tenentes, vel docentes contrarium hæreſiarchas, aut ſaltem hæreticos, vti tales oſtendentes, atque damnandos. Et circa hoc, in reſiduo Prolegomeni, operæ pretium duxi nonnulla ex pene innumeris, quæ adduci poſſent, & fortè à nobis Deo dante in 3. lib. noſtri Operis adducentur, magis præcipua nunc proponere, ſicque in indagando, & exprimendo progreſſu, & fructu Tribunalium Fidei abundantius vſque ad annū circiter 1178. Verbi Incarnati aliquantiſper immorari.

15 Circa annum Chriſti Domini 255 ſub Cornelio Papa, & Decio Imperatore, ſeu vt alii volunt Gallo, & Voluſiano patre, & filio ſimul illius ſucceſſoribus in Imperio, prodiit Nouatus quidam presbyter Eccleſiæ Romanæ, qui in errore ſuo multos habet ſequaces, dicti Nouatiani, vel Chatari, ideſt mundi, ob munditiam, quam ſuperbiſſimè affectabant. Hi porro in peccatum poſt baptiſmum lapſis, & ad Eccleſiam lacrymis, gemitu; & dolore pulſantibus (verba ſunt Diui Cypriani) *Diuinæ pietatis, & lenitatis paternæ ſolatia, & ſubſidia claudebant, &c.* Ab his itaq. Nouatianis nullus pœnitentiæ, & reconciliationis locus concedebatur. Tunc contra Nouatum, & Nouatianos coactum fuit Romæ Concilium 60 Epiſcoporum cum totidem Presbyteris, & ſimul Diaconis multis, à quibus tanquam iudicibus in materiis Fidei damnati fuerunt illi, atque alieni ab Eccleſia declarati: Decretum item lapſos in peccatum fomentis pœnitentiæ medicandos Vnde plura apud Euſebium lib. 6. hiſtor. Eccl. cap. 38. & apud Nicephorum lib. 6. cap. 3. Habemus item libros D. Ambroſii de pœnitentia contra Nouatum.

16 En quartæ Centuriæ initio, anno circiter 315. celebratum illud Oecumenicum Conciliū Nicænum 1. ſic dictum à Nicæa Bythiniæ Vrbe, vbi habitū primum etiam ex quatuor principalioribus, quibus S. Gregorius Magnus, tanquam quatuor Euangeliis honorem haberi voluit. In hoc Concilio ſub Sylueſtro Papa, & Conſtantino Magno Imperatore cōgregati ſunt 318. Epiſcopi Catholici, qui vti veri Iudices in cauſis Fidei hanc quoad omnes partes, & articulos in Symbolo Apoſtolorum contentos, integram ſanctam Catholicam, & immaculatam declararunt Deinde proceſſerunt ad damnandos quoſcumque hæreticos contra eam ſentiētes, præcipue duos illos famoſiſſimos, & pernicioſiſſimos hæreſiarchas, Arrium, & Sabellium, qui vt de aliis eorum erroribus nunc taceam, circa Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis oppoſita via errarunt. Arrius enim, & qui eum ſequuntur Arriani dicti; naturam, ſeu ſubſtantiā perſonarum ſeparabunt: E contra vero Sabellius, & Sabelliani non plures perſonas Patris, & Filii, & Spiritus Sancti admittebant, ſed vnam tantum quaſi ex tribus factam. Contra vtrumque compoſuit ſuum Symbolum S. Athanaſius, diſtinguens cum vero ſenſu Eccleſiæ Catholicæ tres Perſonas cum vna ſolum natura, ſeu ſubſtantia, & conſequenter vnus tantum Deus. Ita Prateolus verb. Sabellius ex Nicephoro lib. 4. cap. 22. & ex aliis.

17 S. Damaſo Papa Hiſpano Eccleſiam gubernante, & Imperatoribus Gratiano, ac Theodoſio circa annum Domini 397. celebratum fuit Concilium Conſtantinopolitanum, vnum ex quatuor principalibus; in eo conuenerunt 150. Epiſcopi, veri iudices in cauſis Fidei contra Macedonium Epiſcopū Conſtantinopolitanum, qui Spiritum Sanctum non Deum, ſed meram creaturam eſſe affirmat. Editum fuit ab eis Symbolum Fidei in nullo diſſimile ab eo, quod nunc in Miſſis dicitur; excepto quod tantum addiderunt Spiritum Sanctum ex Patre procedentem, ſuppreſſa perſona Filii, vt atteuta circumſtantia temporis, & obligatione Officii Inquiſitionis, hęreſi Macedonianæ ſe oppouerent. Ita Prateolus verb. Macedo. cum Ruffino lib. 1. hiſt. Eccleſiaſtica cap. 15. & D. Auguſtino lib. de Hæreſibus cap. 52.

18 Progrediūtur vlterius in Fidei fauorem 200. Epiſcopi congregati in Concilio Epheſino vno ex quatuor præcipuis circa annum 428. ſub Cæleſtino I. Papa, & Teodoſio Secundo Imperatore, contra Neſtorium Epiſcopum Conſtantinopolitanum ad damnandas omnes eius hæreſes (has breuiter, & delucide expendit Iacobus Gualterius Societatis Ieſu de Neſtorianis agens ſæculo v. cap. 16) in primis illam pernicioſiſſimam auferentem impiè à Sanctiſſima Virgine Maria dignitatem Matris Dei. Duas enim perſonas, Diuinam, & Humanam conſtituit ille in Chriſto Domino: & hunc vti natum de Maria tantummodo hominem eſſe affirmat, cui poſtea ob meritum vitæ ſanctæ fuerit coniuncta Diuinitas, non per vnionem hypoſtaticam perſonaliter, ſed ſolùm inhabitanter. Hinc ipſe non vult Chriſtum Ieſum *Teon*, ideſt Deum. Sed tantū *Teophoron*, ideſt Deiferam, & Mariam eius Matrem non *Teotoxon*, ideſt Deiparam, ſeu Dei Matrem, ſed ſolum *Xriſotocon*, ideſt Criſtiparam, ſed Chriſti matrem: quid turpius, & pernicioſus dici poteſt?

19 Multo plures in Fidei cauſis legitimi Iudices exurgunt, nempe 630. Epiſcopi Catholici, & ſe coniungunt in Concilio Oecumenico Calcedonenſi, quarto ex quatuor magis præcipuis, gubernante Eccleſiam S. Leone I. Papa, & imperante Martiano circa annum 454. contra Eutychetem Abbatem Conſtantinopolitanum hæreſiarcham famoſiſſimum; qui ommiſſis nunc aliis ipſius erroribus, de quibus idem Gualterius, falſiſſimè tenet Chriſtum poſt humanam aſſumptionem, non ex duabus naturis exiſtere, ſed ſolum in eo Diuinam permanere, itaut duæ Diuina, & Humana in vnam Diuinam ſolam coaleſcant. Catholica tamen Eccleſia vniuerſaliter vti certum de fide docet, ac defendit duas in Chriſto Dño ſemper fuiſſe naturas diſtinctas

inter

inter ſe Diuinam, & Humanam, atque ſecundum illam eſſe verum Deum immortalem, infinitum, æternum, &c. Sceundum vero hanc eſſe verum hominem finitum, natum in tempore, paſſibilem, &c. Quæ diſtinctio naturarum clarè conſtat ex modo loquendi ipſius Chriſti Domini in Euangeliis: *Anima mea*, inquit, *turbata eſt. Pater ex hac hora ſerua me*. Ioan. 12. & prius dixerat, Ioan. 10, *Nemo tollit animam meam a me, ſed poteſtatem habeo ponendi eam, & rurſus aſſumendi eam, &c.* Vnde eſſe animo turbato, patet quod ſit naturæ creatæ, poteſtatem autem habere, ſit ſolus naturæ Diuinæ. lege Prateolum, de hoc copioſius agentem verbo Euthychetes.

20 Satisfactum Orienti, quatuor Conciliis magis præcipuis; iam ad partes occidnas reuertamur, & in Vrbe Romæ in conſpectu Summi Pontificis Sancti Martini Primi Eccleſiam gubernantis, vel vna cum ipſo à multis Epiſcopis ſimul, qualiter negotium ſanctæ Inquiſitionis promoueatur, inſpiciamus. Centum & quinquaginta ibi congregati ſunt ad eelebrandum Concilium Lateranenſe 1. circa annum 650. Imperatore Conſtante Conſtantini tertii filio, contra Sergium, Pyrrham, & Paulum Patriarchas Conſtantinopolitanos, Monothalitas, ſeu Monophiſitas ideſt, vnā tantum naturam, & conſequenter vnam ſolummodo voluntatem in Chriſto Domino admittentes, vt exponit Praeteolus his verbis: *Hi, & alij ſimiles ſequaces eorum, ob hanc pernicioſiſſimam hæreſim: & quod in detrimentum Fidei Catholicæ varias nouitates inducerent, fulmine anathematis, ſeu excommunicationis, & alijs pœnis perſecuti ſunt; tametſi ab Imperatore protegerentur, cuius etiam noua forma credendi adinuenta, & populo propoſita ab eodem Concilio fuit damnata*; vt cum Baronio ad annum 649. num. 2. & ſequentibus notat Gualterus ſæculo 7.

21 Vix vllus dicendi finis, ſi ſingula quæq. Concilia, tàm Prouincialia, & Nationalia, quàm Oecumenica percurrere volumus: Vnde omnia ſimul vnico verbo comprehendens, dictis huc vſque adiungo, tàm multa celebrata in Italia, vti: Romana, Mediolanenſia, Florentinū, &c. tàm multa in Germania, vti Conſtantienſe, Baſilienſe, &c. tam multa in Gallia, vti Pariſienſia, Lugdunenſia, Arelatenſia, Viennenſia, &c. tàm multa in Hiſpania, vti Toletana, Bracarenſia, Taraconenſia, Valentina, Hiſpalenſia, &c. tàm multa in Africa, vti Carthaginenſia, & alia penè innumera huc præcipuè reſpicere, & indicatis, & extirpatis quibuſcumque hæreſibus, & erroribus per exercitium officii ſanctæ Inquiſitionis, damnatiſque eorum defenſoribus hæreſiarchis, aut hæreticis Fides Chriſtiana intacta maneat, atque in dies magis, ac magis toto Orbe propagetur.

PROLEGOMENVM III.

De prima origine, & aliquo progreſſu Officij S. Inquiſitionis per Tribunalia, ex ſola delegata iuriſdictione à Tribunalibus Epiſcoporum iuriſdictionis ordinaria ſeparata contra hæreticos, &c.

1 PRAENOTANDVM hic ſtatim, quod conſueuerint Epiſcopi non ſolum iuriſdictione Ordinaria contra hæreticos, aut de hæreſi ſuſpectos, vt dictam iam ferè toto Prolegomeno præcedenti; ſed etiam iuriſdictione delegata ipſis à Summo Pontifice ſæpius procedere. Id quod in aliis etiam negotiis grauioribus non raro euenit, cum ad illa maiori cum auctoritate peragenda locorum Ordinariis noua iuriſdictio præter proprium à iure conceſſam per peculiaria Breuia Apoſtolica frequenter concedunt. Hinc paſſim à Concilio Tridentino quidquid alicuius momenti circa cultum Diuinum, circa morum in quouis ſtatu populi Chriſtiani reformationem, & circa alia ſimilia proponitur, id Epiſcopis tanquam Sedis Apoſtolicæ delegatis committitur. Verum attente legenda talia Breuia Pontificia, ait Farinacius in fragmentis, perpendendæ diligenter clauſulæ particulares, vt quis ex verbis, & modo loquendi præcipuè poſſit, an in eis contineatur exercitatio iuriſdictionis ordinariȩ per exhortationem, aut per aliqualem forte correctionem, ob negligentiam in ea exercenda; an vero commiſſio nouæ iuriſdictionis, & poteſtatis per delegationem particularem? diſpar eſt enim ratio de vno, atque de alio agatur. Exemplum excitatæ tantum iuriſdictionis, inuenies in Conſtitutione Innocentii tertii, incipiente, *Inter cætera*, ad Archiepiſcopum Anxitanum, & ad alios Epiſcopos, vbi excitati eos ad exercendam iuriſdictionem ordinariam contra hæreticos, & non conſtituit ipſos Inquiſitores Apoſtolicos per delegationem. Exempla verò delegatæ iuriſdictionis, duo habes domeſtica, alterum in Breui quodam Gregorii XIII. fel. mem. quo inquiſitor Generalis Apoſtolicus cōtra hæreticam prauitatem in his Inſulis Melitenſibus, conſtituitur Reuerendiſs. D. Rojas Epiſcopus Meliuetanus, & alterū in literis Sacr. Congregationis Vrbis, quibus prȩdeceſſor eius Reuerendiſs. D. Epiſcopus Cribelles ſimiliter Inquiſitor delegatus Sedis Apoſtolicæ in hac Diœceſi creatur, ſed de his exemplis domeſticis plura commodius infra. Similia alia exempla facile inuenies, ſi conſtitutiones, & Breuia Apoſtolica euolueris; quibus vel ecitantur Epiſcopi ad procedendū cōtra hȩreticos ſola iuriſdictione ordinaria, quam à iure habent, vel aſſignantur Inquiſitores Apoſtolici contra eoſdem hæreticos iuriſdictione delegata. Qualiter autem euenerit in caſu illo Albigenſium hȩreticorum, non mihi conſtat, nec vllum inuenio auctorem, facta diligenti inquiſitione, qui id attingat.

Verùm

Google

Verum quidquid ſit de huius inſtitutione Epiſcopi Tholoſani, & aliorũ in Delegatos Inquiſitores; vel ſecùs; cum ex caſu Albigenſium hęreticorum prima origo, & occaſio erigendi ſeparatim noua Tribunalia officii S. Inquiſitionis per iuriſdictionem delegatam prouenerit, conuenientius duxi rem paulo altius repetere, & hiſtoriam, vti ſe habet ex probatis auctoribus indicare, licet iſti in aliquo diſcrepent.

2 Circa annum Domini 1176. Clemente Tertio Eccleſiam gubernante, & Imperium Federico I. dicto Barbaroſſa, in Comitatu Tholoſano hæreſes Manichæorum in tertio ſæculò ad annum fere 273. ortæ, & apud Arabas, in magna etiam parte Aphricæ per ſpatium 200. annorũ, cum ingenti illarum Eccleſiarum detrimento admodum diſperſæ, & radicatę, dein auxilio cęlitus emiſſo iam cauſę, ac pænitùs extinctæ, pręcipue doctrina, & labore D. Auguſtini, teſte Prateolo verb. *Manichæi*. Poſt multa ſęcula inuidia diaboli ab inferis denuò excitatæ, cũ nonnullis alterius generis, adeo excreſcunt, & propagantur; vt breui tempore octo videlicet vel nouem annorum in Campo Eccleſię Catholicę mille propemodum Ciuitatum, ac Pagorũ innumerabilium, ſuffocato veræ Fidei tritico, vix aliud, quam lolium, vel Zizzaniam errorũ appareat. Pręcipui tres iſtorum errores (vt pro reliquis pluſquam 32. ad Gualterium ſęculo 12. cap. 17. te remittam) huiuſmodi ſunt. Duo principia admittunt, vnum Bonum, ſcilicet Deum; alterum malum, ſcilicet diabolum. item Deum creare animas; diabolum autem creare omnia corpora: dein nullam animam nouam à Deo infundi: ſed animas ex vno corpore in aliud tranſmigrare, ſecundum cuiuſq. meritũ ita vt anima eius, qui male vixerit, per ſerpentis, aut alterius bruti animalis corpus transeat; eius vero anima, qui bene vixerit, per corpus Principis, aut viri illuſtris. Qui error de tranſmigratione animarum iam tempore Pithagoræ viguit, nuncq. viget in varius locis gentilitatis maxime in Giaponia, vt ex hiſtoria vitæ Sancti Franciſci Xauerii conſtat.

3 Interim demortuo Clemente Tertio, & ſimiliter Cęleſtino Tertio eius ſucceſſore; meritò, ac fęliciter circa annum 1186. aſcendit ad Sedem D. Petri Innocentius Tertius Anagninus, maximus zelator fidei Chriſtianæ, propagationis, ac reformationis Eccleſiæ Catholicę, recuperationiſq. Terræ ſanctæ: atque hinc ſtatim ad huiuſmodi efficienda, indicit, & congregat vniuerſale Concilium Lateranenſe 412. Epiſcoporum &c. Sed in primis vertit oculos cum ingenti dolore cordis ad ruinam, & ſtragem animarum ab hęreticis Albigenſibus illatam; inde totius Eccleſię ſimilem interitũ valde timens, de opportuno, & efficaci remedio adhibendo diu, noctuq. recogitat, & tandem non ſine cõſilio, & cooperatione eorum ad quos ſpectabat vti omnino neceſſarium concludit, non ſolum armis ſpiritualibus, ſeu Eccleſiaſticis, ſed etiam materialibus, & mundanis diuerſimode illis obſiſtendum.

4 Et quidem primo quoad arma ſecularia licet poſterius adhibita, vt vnico verbo breuiſſime attingam. quod multis copioſe admodum varii narrant Hiſtorici, maxime D. Antoninus 3. par. hiſt. ſpec. tit. 9. cap. 1. Cęſareus Ciſterci. 5. diſt. Dialogo, & Vincentius Bellouacen. lib. 3. ſpec. hiſt. ſub valde ſtrenuò Duce Catholiciſſimo, ac piiſſimo Simone Comite de Mõteforti ab octo dumtaxat, vel nouem millibus militum ex tota Francia, pręedicatione inſignis Viri Iacobi de Vitriaco collectis, ita ſtrenue pugnatum eſt vt ſeptuaginta millia vel ſecũdum Gualterum, centum millia Albigenſium hęreticorum militum, & Maurorum, cum Petro Tarraconenſium Rege in auxilium vocato ceciderint. Pręlio autem paulo poſt denuò inito contra Mamelinũ potentiſſimum Afrorum Regem de Marioch ad ſuppetias ſibi ferendas ab eiſdem Albigenſibus inuitatum, cum incredibili, & inaudita copiarum multitudine ex Africa per Hiſpaniam iam in Galliam appulſum, & totius Europę breui ruinam, atque inuaſionem, etiam vſque ad Limina D. Petri. peculiariter Innocentio Papę minitantem, non ſine speciali Dei auxilio, & huius exercitus fere omnino à Catholicis profligatus eſt, & ipſe in Sicilia, quo tranſierat, ex dolore deperditę victorię turpiſſima morte extinctus. Tam inſignes; & glorioſiſſimi victoriarum triumphi, vt notát Gualt. vbi ſupra, peculiariter tribuuntur huic actui Religionis, quod Duces, & Milites Simonis Comitis ante pugnã duplici ſacramento confeſſionis, & Eucharitiæ ſe præmunirent: quod in exemplum iis, qui militiam profitentur maxime Religioſis Hieroſolymitanis obiter ſit dictum.

5 Iam de armis ſpiritualibus, ſeu Eccleſiaſticis id quod proxime accedit ad noſtrum inſtitutum, variarum Religionum, vbi iam hæreſes forte graſſabantur. Epiſcopi omni virtutum genere, zelo Religionis Catholicæ, & Doctrina nõ vulgari præſtantes, vti perfectio ſtatus vniuſcuiuſq. ipſorum poſtulat; octo in primis à Prateolo verb. Albi. expreſſe nominantur, nempe Tholoſanus, Nomenſis, Baiocenſis, Lodonenſis, Agathenſis, Bitricenſis, Conſenarum, & Narbonenſis. hi, & alii qua prædicationibus, & hortationibus publicis, qua correptionibus, & monitis priuatis, qua carcerationibus, qua formatis proceſſibus, & concluſis, qua ſententiis latis, ac pœnis inflictis Albigenſium erroribus obſiſtere non deſiſtunt. Imo Gualterius cum laudé Aemilio de cura, & vigilantia Epiſcoporum Lugdunenſis, & Albigenſis magis in ſpecie loquens, ſic expeditionem cauſarum Fidei exprimit Hi nempe Albigenſes, in Prouincia, inquit, Tholoſana detenti; hæreſeoſq. conuicti, ac damnati fuerunt à Gerardo Albienſi Epiſcopo, aſſiſtentibus multis Prælatis, aliiſq. viris grauiſſimis diffinitiuam in illos pronuntiante ſententiam Giberto Lugdunenſi Epiſcopo, videlicet Oliuarium, eiuſque ſocios &c. Qua tamen ſententia ignis minime extinctus eſt, quin imo graſſatus: haćtenus Gualterus.

6 Huius autem graſſationis per nũtios, vel litteras conſcius factus Innocentius Tertius, ob ruinam ouium ſibi cõmiſſarum, vti Paſtor vniuerſalis ingemiſcens, & curam, ac uires Epiſcoporũ, quod aliis etiam negotiis magni momẽti pro

Digitized by Google

regimine ſuorum Diœceſum meritò ſint attenti (de hoc noſter Famianus Strada vbi infra, Carpens etiam aliquantulum in curiam, aut inſcitiam, aliquorumEpiſcoporum)ad extinctio. nem ta is ignis, & repreſſionem totolem hæreticorum non ſufficientes aduertens, re maturius conſiderata, ac Deo Opt. Max. condemnata, non ſine peculiari diuini numinis afflatu, demittendis, vel aſſignandis auxiliariis tandem deliberat: qui tàm ad ſeminationem Catholicæ Fidei per prædicationem, tàm ad formationem proceſſuum contra hæreticos per Inquiſitionẽ ex delegata poteſtate, & iuriſdictione, vel coniunctim cum Epiſcopis, ſeu Ordinariis, vel ſeparatim per ſe ſolos procedunt. Verum qui nam iſti auxiliarii de in quando nam miſſi? vel aſſignati? num concordes circa hoc inter ſe auctores de hac miſſione, vel aſſignatione tractantes? haud equidem.

7 Franciſcus Torreblanca vbi ſupra lib. 3. cap. 2. a num. 42. & ante eum Ludouicus Paramus ab ipſo citatus lib. 2. de origine S. Inquiſitionis tit. 1. cap. 1. (tametſi idem cap. 2. videatur contrarium aſſerere) S. Dominico de Guzman Hiſpano, virtutum omnium ſplendore, literis, & nobilitate clariſſimo, Religionis nobiliſſimæ Prædicatorum Fundatori hanc gloriam omnino auferunt, quę maxima ſane eſt, & quæ à multis aliis communiter ei tribuitur, primi videlicet Fidei Inquiſitoris Generalis ante quemcũq. alium, ſeparatim per ſe ex delegatione Apoſtolica, abſolute affirmantes contra errores Albigenſium primos Inquiſitores Fidei à Sede Apoſtolica, ſeu ab Innocentio III. delegatos fuiſſe aliquos Religioſos ex nobiliſſima D. Bernardi familia, qui huius ſacri Tribunalis per ſolam delegationẽ Pontificiam primordia, & fundamenta iacerent, & eis alios ex eadem familia ſimiliter creatos per emergentibus negociis fidei, fuiſſe ſubſtitutos. Poſt aliquod vero tempus prædictum S. Dominicum ab Alexandro Tertio Inquiſitorem Generalem S. Officii fuiſſe electum & miſſum contra hæreticos Albigenſes: Hactenus illi auctores, circa quorum affirmationem valde dubito, cum Alexander Tertius facta multiplicis Chronologiæ, & feriei Summorum Pontificum computatione, non ſucceſſerit Innocentio Tertio, ſed per multos annos eum pręceſſerit; ita vt inter hunc, & illum quinque Pontifices enumerentur, nempe Lucius III. Vrbanus III. Gregorius VIII Clemens III. & Cæleſtinus III. Quod ſi quis mihi tacite ſuggerat forte æquiuocationem eſſe in numero, quod Typographus pro IV. expreſſerit III. nequaquam hinc effugiet nodum difficultatis; cum Alexander IV. tot poſt annos, nempe plus quinquaginta ſex Innocentio ſucceſſerit; vt etiã inter vtrumq quatuor Summi Pontifices apponantur, videlicet Honorius III. Gregorius IX. Cæleſtinus IV. & Innocentius IV. Quid quod tempore Alexandri IV. hæreſes Albigenſium iam fere extinctæ apparent, ſicut è contra gubernante Eccleſiam Alexandro III. adhuc non emerſerant; vnde lectis à me diligẽter vtriuſq. Alexandri Vitis apud Platinam correctum, & elucidatum per eius egregium elucidatorem Honuphrium Panuinium Veronenſem de hæreſibus Albigenſium, aut de electione alicuius in Inquiſitorem delegatum contra eos, nec verbum quidẽ, bene tamen in vita Innocentii III. apud ipſum Platinam. Quamquam poſtea apud Baronium tom. 12. Annal. Eccl. ann. Chriſt. 1176 & 1178. Alexan. vero III. & 19. diuerſa de his hæreticis Albigenſibus legi.

8 Concludendum itaque videtur cum eodem Platina cum Prateolo, Ioanne Azorio tom 1. lib 8. cap. 18. quæſt. 1. Gualterio vbi ſupra, Famiano Strada de Bello Belgico dec. 1. lib. 2. ver. Vna omnium maxime, his tribus de noſtra Societate Ieſu, & cum aliis multis, primum Inquiſitorem Generalem contra hæreticam prauitatem ab Innocentio III. electum, & miſſum cum poteſtate, & iuriſdictione delegata Sedis Apoſtolicæ fuiſſe prædictum S. Dominicum, neque obſtare apparet, quod aliquos etiam Abbates (credo ex Religione D. Bernardi) ad eundem effectum ab ipſo Innocentio fuiſſe etiam aſſignatos vnanimiter affirment iidem Prateolus, & Gualterius, licet diſſentiant in numero, ille tres tantum, hic verò duodecim enumerantes; cum ex modo loquendi Gualteri, hos illi quaſi in ſocios adiunctos deducatur. Qui, idest, Innocentius, inquit, illuc S. Dominicum vna cũ duodecim Abbatibus miſit. Ita ille, & quamuis ſimul, & eodem tempore à Summo Pontifice aſſignati omnes, & miſſi fuerunt; quomodo comparationis locus eſſe poterit illorum Abbatum, cum Viro adeo inſigni S. Dominico? qui iam tunc vti Sol totius Orbis elucéſceret, & vt columna præcipua, ſeu vt fulcimentum vniuerſalis Eccleſiæ Catholicę haberetur? Equidem diſcrimen maximum circa præſens negotium inter hunc. & illos, vel indèclarè innoteſcit, quod extinctis hæreſibus Albigenſium in Gallia, extinctum etiam manſerit, vt credo munus Inquiſitorum quoad Abbates; nequaquam verò quoad S Dominicum: Imo ab ipſo Innocentio III. & ab Honorio III. ſucceſſore immediato Innocentii confirmatum, & ampliatum, atque diuerſis in locis ab eo exequutum. Nam vniuerſæ Hiſpaniarum Eccleſiæ S. Dominicum primum Inquiſitorem Generalem ex delegatione Apoſtolica agnoſcunt, atque in variis earum Ciuitatibus, & locis occaſione Iudæorum, aut Infidelium Maurorum ibi inhabitantiũ, ex quibus aliqui conuerſi ad fidem, poſt reindeizabãt, vel in apoſtaſiam incidebant, contra hos officium S. Inquiſitionis exercuiſſe Chronicæ Hiſpaniæ expreſsè teſtantur, teſte et iam ipſo Torreblanca ibidem maximè ſub Alfonſo III. Rege Caſtellæ.

9 Vita autẽ functus S Dominicus cum miraculis innumeris clarus, & in Sanctorũ numerum meritò relatus, hanc quaſi hæreditatem filiis ſuis, Religioſis ſui Ordinis reliquit, fungẽdi ſcilicet in quibuſcumq. Mundi partibus, etiam in hac Inſula Melitenſi, vt infra dicitur, S. Inquiſitionis munere, poteſtate etiam, & iuriſdictione per Breuia Pontificia ſimiliter ipſis delegata, vti re vera exactiſſimè, & glorioſiſſimè ſemper functi ſunt, & vſq. in hanc diem in multis Italię locis funguntur; neque vnquam laboribus, ac vigiliis

vi illis, imò nec effuſioni ſanguinis,& propriæ vitæ pro Fide, & Religione tuenda, ac pro offitio S Inquiſitionis exequendo pepercerunt. Varia in probatione huiuſce veritatis exempla Paramus dicto lib.2. tit.1 cap.5 nobis ſufficiat attigiſſe illud tantum, quod præcæteris va de excel it, nempè glorioſiſſimi Martyris S. Petri, vt habetur in lectionibus proprii officii pro ſecundo nocturno; *peculiaris gratiæ dono hæreticos acriter confundebat, tanto fidei ardore incenſus erat, vt pro ea mortem ſubire optaret, eamque a Deo gratiam enixe precaretur*. Itaque hęretici necem, quam ipſe paulò ante concionando prædixerat, ei intulerunt. Nam cum S. Inquiſitionis munus gereret (per 20. annos geſſit teſte eodem Paramo ibidem tit 2. cap. 3.) illum Como Mediolanum redeuntem, impius Sicarius ſemel, atque iterum in capite gladio vulnerauit: iamque penè mortuus Symbolum Fidei, quam infans virili fortitudine confeſſus fuerat, in ipſo ſupremo ſpiritu pronuntiauit; iterumq latera mucrone tranſuerberatus ad martyrii palmam migrauit in Cælum, anno Salutis 1252. Hæc ibi, quibus nihil præſtantius, nihil glorioſius dici poteſt. Vnde Tribunalia omnia S. Inquiſitionis iure optimo eum vt patronum, & protectorem recipiunt, & colunt, & particulariter in hoc Tribunali Melitenſi quoties congregatio cogitur, ſub finem (ad imitationem credo ſacræ Congregationis Vrbis) eius collecta ab Illuſtriſſimo Domino Inquiſitore recitatur. *Præſta quæſumus Omnipotens Deus, vt Beati Petri Martyris fidem congrua deuotione ſectemur qui pro eiuſdem fidei dilatione martyrij palmam meruit obtinere, Per Dominum noſtrum Ieſum Christum, &c.*

10 Nobiliſſima, & Illuſtriſſima Religio Franciſcana, adeo ſoror, & coëtanea Religionis Prædicatorum, vt vtraque videatur eodem partu enixa, æmula eius ſemper in omnibus, præcipuè tamen in zelo propagationis Fidei Catholicę, & extirpationis hæreticę prauitatis, alumnos ſuos Sedi Apoſtolicę offert, vt iuxta decretum, & diſpoſitionem ipſius in hoc negotio propagandi Fidem, & extirpandi hæreſes laborent, atque inuigilent, & parimodo, ac Dominicani delegatione Pontificia Inquiſitores contra hæreticos conſtituantur: vti re vera per Breuia Pontificia. Conſtitutioneſq. Apoſtolicas electi, & conſtituti ſunt. atque ad hoc munus Inquiſitionis exercendum miſſi, etiam in Hiſpaniam, vt auctor eſt idem Ludouicus Paramus, qui de iis ibidem tractat: & de talibus inſtitutionibus, & miſſionibus præcipuè per Italiam, & ad partes Lombardiæ, conſtat ex variis Conſtitutionibus Pontificiis ad ipſos fidei Inquiſitores Franciſcanos tranſmiſſis, ſic incipientibus; *Quod ſuper nonnullis, &c. Ex parte noſtra fuit propoſitū, &c. Super extirpatione hæreticæ prauitatis. &c. Ad audientiam noſtram peruenit, &c.* Omnibus Alexandri IV. Atque ad vtriuſque ſimul Religionis Dominicanę. & Franciſcanæ Inquiſitores Fidei, eiuſdem Alexandri Conſtitutione, incipiente, *Catholicæ Fidei negotium, &c.* Clementis IV. incipiente, *Ad extirpanda de medio populi, &c.* Quibus omnibus, & aliis diuerſis, vel ad munus Inquiſitorum Fidei diligenter exercendum excitatur, vel in exercitio eius diuerſimodè inſtruuntur, vel pro eo facilius exercendo priuilegia, & exemptiones ipſis conceduntur, vel circa alia huc ſpectantia. De erectione talium Inquiſitorum ad quos pertineret, dicetur commodius infra lib. 1. Regularium multiplicium. De laboribus verò Franciſcanorum in exercendo offitio S. Inquiſitionis ſimiliter etiam cum ſanguinis, & vitæ profuſione, vide Paramum lib.2.tit.1.cap.5. & Fratrem Didacum Morillum, poſt citandum. Idem Paramus de Inquiſitoribus ex aliis Religionibus diuerſis, maximè ex Religione Hieroſolymitana, ob hac enim inſignes actus Inquiſitionis Guadalupi anno 1485. celebrati, & iuxta ſententias in his latas, cremati duo milia Iudæorum, & Apoſtatarum, &c. lib.2. tit. 2. cap.2. ex traditis itaque toto hoc Prolegomeno, & originem Tribunalium Sanctæ Inquiſitionis per ſolam delegationem Pontificiam, & magnum eorum progreſſum habemus: ſed maiorem iam inquirimus.

PROLEGOMEN. IV.

De maiori progreſſu Officij S. Inquiſitionis per Tribunalia delegatione Pontificia à Tribunalibus Epiſcopalibus ſeparata in tota Hiſpania, & alibi erecta, & dotata in communi contra hæreticam, & apoſtaticam prauitatem.

1 DEFECTIBVS Epiſcoporum quoad negotium S Inquiſitionis, quod aliis magnæ conſiderationis, & neceſſitatis pro regimine ſuarum Eccleſiarum, & Diœceſum negotiis ſint meritò ſemper intenti, (tametſi nullum magis neceſſarium, nec maioris conſiderationis illo) ſupplementum ſatis opportunum, & ſufficiens videbatur adductum per prædictos auxiliarios, nempè per Inquiſitores delegatos à Sede Apoſtolica, ſiue Dominicanos, ſiue Franciſcanos, ſiue alterius Religionis: & ſic dictum negotium Inquiſitionis ingens incrementum, & magnum valdè progreſſum per ſpatium ducentorum annorum, & amplius accipere in dies manifeſtè apparebat. Verum cū tales Inquiſitores fidei vix tūc fixam ſedē haberent, & pro caſuum occurrentium vrgentioris neceſſitatis ratione iuxta errores contra fidem in variis partibus, & prouinciis Chriſtianitatis emergentes; iam huc, iam illuc excurrerent, ſeu potius à Summis Pontificibus, vel à ſuis ſuperioribus velociter mitterentur; itaut illud Iſaię cap.60. *Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant*, quod communiter de Euangelicis Prędicatoribus exponitur, huiuſmodi etiam Inquiſitoribus maximoperè quadrare videatur; quo ad partes remotiores aliquarum Prouinciarum, præcipuè in Hiſpania offitio Sanctæ Inquiſitionis nequaquam plene ſatisfacerent, neque defectus Ordinario-

nariorum ſupp'erent. Hoc autem venitude innoteſcit, quod tempore Regis Ioannis II. in Caſtella veteri ad damnandum Henricum Marchionem Villenæ Ma ix crimine diffamatum, vt attin it obitèr Torreblanca ibidem num. 16 ab ipſo Rege fuerint electi duo Iudices (crederem quæ erat tūc, & fuit ſemper Regum Caſtellæ pietas, & reuerentia erga Sedem Apoſtolicam non ſine licentia, vel potius commiſſione Summi Pontificis) & eorum alter Alphonſus ab Spina in libro à ſe ædito, cuius inſcriptio ***Fortalitium Fidei***, ſtatim in præfatione grauiter queritur, nullum eo ſæculo pro illis locis exiſtere Inquiſitorem.

Verum; *quæ eſt infinita, & peculiaris pro ſingulis caſibus emergentibus Dei prouidentia attingens à fine, vſque ad finem fortiter, & diſponens omnia ſuauiter* Sap. 8. ſic permiſſum, ſeù diſpoſitum fuit, vt Reges Catholici Ferdinandus V. & Eliſabetha eius vxor ſucceſſores immediati d. Ioannis II. poſt vniuerſalem illam expulſionem iuxta decretum Concilij Toletani anno Domini 638. celebrati, can. 3. factam ex omnibus ſuę ditionis Regni Iudæorum nolentium conuerti ad Fidem Catholicam (ob quod facinus æ regium præcipuè, vt interim de alijs ſileam, titulum Catholicorum ſibi, & ſuis ſucceſſoribus in perpetuum meritò obtinuerunt) aduerſus conuerſos, ſi qui reiudaizarent, & aduerſus alios hæreticos, & apoſtatas, aut de vtrouis ſuſpectos, ſi aliqui fortè ibi reperirentur ad erigenda, & fundanda Tribunalia S. Inquiſitionis in ſingulis ſuis Regnis perpetua, imò, & dotanda, ſeù ad procurandos redditus, quibus pro dignitate, & pro ipſorum incremento ſuſtētari poſſent, efficacius, & ardentius excitarentur. Valdè itaq. ſolliciti de Fidei puritate integra ſeruanda, & de errorum extirpatione contra ea vbicumq. inſurgentium, primo circa fundationem ſupremi Tribunalis S. Inquiſitionis; quod in ipſa curia Regia, vt in plurimum reſideat, ac præſentia, & authoritate ipſorum Regum immediatè protegatur, & à quo reliqua Tribunalia in multis pendeant, non diutius cogitant, ſed quamprimū deliberant. Vndè anno 1483. ab Incarnatione Domini, gobernante Eccleſiam Sixto IV. huic mentem ſuam, ac deſiderium quoad omnia prędicta exponunt, & ab eo enixè poſtulant, vt in Hiſpania vnus Inquiſitor Generalis inſtituatur, cum poteſtate alios Prouinciales Inquiſitores creandi, prout ſibi viſum fuerit. Cui poſtulationi Summus Pontifex non ſolum libentiſſimè annuit, tranſmiſſo diplomate Pontificio, ſed deliberata etiam maximè laudat, ad eorumq. quam citò executionem valdè hortatur: ita ex Paramo lib. 2. tit. 2. cap. 4. refert Fr. Didacus Morillus Prædicator inſignis ex familia Sancti Franciſci in opere ſuo fundationis Capellæ Sanctæ Virginis Deiparæ Pellerij, &c. Tractatu ſecundo cap. 21.

3 Obtenta igitur à Summo Pontifice Sixto huiuſcemodi facultate erectum fuit ſtatim auctoritate Papæ, & Regum ſupremum hoc Tribunal Fidei, quo nihil rectius, nihil ſanctius; quodq. ſucceſſu temporis cum experientia ipſa conſtaret, ingentes ex eo in dies percipi fructus circa cauſas Fidei ſemper magis, magiſq. auctum, atq. maiori iuriſdictione, & poteſtate munitum, ita vt hodie ad ſummum faſtigium euectum videatur, concurrente perpetuo vtraq. dicta auctoritate, & iugi dependentia à Sede Apoſtolica. Quamuis enim ab ea idem Rex Catholicus paulò poſt etiam obtinuerit, vt iudicatum in hoc ſupremo Tribunali, & ad vltimam ſententiam deductum tantæ ſit firmitatis, ac roboris, vt ad nullum aliud Tribunal etiam ſacræ Congregationis Eminentiſſimorum Cardinalium Vrbis conceditur recurſus, ſeù appellatio: Quamuis item Sixtus V. in Bulla incipiente, *Immenſa æterni Dei*, tribuens maiorem auctoritatem huic ſacræ Congregationis Vrbis, & ſubijciens ipſi quoſcumq. Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & Inquiſitores totius Chriſtianitatis, quocumque illi priuilegio ſuffulti ſint, addat ſtatim limitationem per ſequentia verba. *In his autem omnibus noſtra eſt intentio, nec in Officio Sanctæ Inquiſitionis in Regnis, & Dominijs Hiſpaniarum Sedis Apoſtolicæ, auctoritate Superioribus temporibus inſtituto, ex quo vberes in agro Domini fructus in dies prodire conſpicimus, Nobis, aut ſucceſſoribus noſtris inconſultis aliquid innouetur*: ſic ibi, vide Paramum vbi antea cap. 1. ex his tamen vltimis verbis; *Nobis, aut ſucceſſoribus noſtris inconſultis*, dependentia ſupremi Tribunalis Hiſpaniæ à Summis Pontificibus manifeſtè apparet, & qui eam deneget, malè de Fide ſentire cēſeretur negando auctoritatem, & poteſtatem Papæ: imò priuilegijs multis hoc ſupremum Tribunal ſpoliaret, quæ à Summis Pontificibus ei conceduntur varijs cōſtitutionibus, tum id communi, cum alijs ſimul Tribunalibus Fidei; tùm in particulari; aliquibus ad ipſum tantum directis, vt illa Leonis X. ad Adrianum Cardinalem Inquiſitorem Generalē Hiſpanię, incipiente: *Intelleximus quod &c.* Quid quod quoſcumq. Generales Inquiſitores pro Regnis Hiſpaniarum, tametſi à Rege Catholico nominentur, & eligantur, à Summis tamen Pontificibus per Breuia, aut Diplomata Apoſtolica confirmari patebit ex tradendis paulò poſt: nec dubium de ſimili confirmatione Inquiſitorum Generalium pro Regnis Luſitaniæ, vt conſtabit ex dicendis Prolegom. VIII. n. 6. & 7

4 Ad petitionem Regum Catholicorum, & iuxta Diploma à Sixto IV. ad eos tranſmiſſum, prima inſtitutio huius ſupremi Tribunalis facta eſt in perſona D. Fr. Tomæ Turrecrematæ de Religione Prædicatorū, viri ſingularibus virtutibus & doctrina præſtantiſſimi, atq. in negotio S. Inquiſitionis iam valdè experti. Et meritò quidē ille huius ſupremi Tribun. Primus Inquiſitor Generalis creatur, & poſtea anno 1485. die 3. Februarij ab Innocentio VIII. ſucceſſore immediatè Sixti IV confirmatur, qui eius Inſtitutionis primus fuerat omnium auctor: ipſe namque Catholicis Regibus hanc mentem ſepius iniecerat, teſte Morillo citato cum alijs, vt ad extirpandos errores ex conuerſatione cū Iudæis, & cum Mauris de nouo ad Fidem conuerſis maiores in dies etiam inter Chriſtianos veteres graſſantes, talis inſtitutionem Tribunalis à Pontifice Romano obtinerent. Huius inſignis viri vitā,

præſtantiſſimas virtutes, & valde eximiam ſanctitatem, atque doctrinam, extendit aliquantulum Ludouicus Paramus lib. 2. tit. 2. cap. 5. præcipuè idem rarum humilitatis, ſeu contemptus ambitionis exemplum, quod noluerit vnquam dignitatem vllam admittere, tametſi à Regibus Catholicis; Archiepiſcopatus Hiſpalenſis fuerit ei oblatus, maiores dignitates ipſis pollicentibus: quos omnes & alia munera ampliſſima promptò animo, & hilari vultu ſemper aſpernatus eſt, vno excepto munere Inquiſitoris Generalis, quod licèt dignitas eminētiſſima ſit, ipſum tamen, vt onus grauiſſimum libenter ſuſcepit; eo quod immenſis laboribus, & periculis præcipuè in eius ortu ob ingentem hæreticorum, & penè infinitum Iudæorum numerum, eſſet admixtum. Ipſum nihilominus cum inenarrabili fructu Fidei Catholicæ, & extirpationis hæreſum per multos annos humeris giganteis viriliter ſuſtinuit. Verumtamen biennio ante obitum ſe podagræ doloribus impeditum, munere Inquiſitoris Generalis abdicauit; curauitq. ad hoc eum promoueri, quem magis aptum, & dignum iudicabat. Sed quiſnam iſte eius immediatus ſucceſſor? quinam item poſt mediati ſucceſſores? cum Ludouico Paramo citato ad rem non dubito facit ſeriem iſtorum hic apponere; adiuncto circa ſingulos vno, vel altero verbo, ſed prius in communi illud tantum de omnibus ſimul videtur poſſe dici, ſemper fuiſſe creatos ad hoc excellentiſſimū munus exercendum Viros litteris, præcipuè ſacra Theologia, vel Iuriſperitia, virtutibus item non vulgaribus præſtantiſſimos eximia in primis prudentia, & iudicij maturitate, atque pro meritis, vel ad eminentiores Dignitates iam euectos, vel ſtatim euehi paratos: tales denique, vt vno verbo dicam, quales excellentia, & prærogatiua tanti officij Generalium videlicet Fidei Inquiſitorum exigere in talibus cauſis videbatur.

5 Præfato Fratri Patri Thomæ à Turrecremata ſucceſſit, & fuit ſecundo loco Inquiſitor Generalis ab Alexandro VI. die 1. Decemb. 1498. creatus D. Pater Magiſter Frater Didacus Deza Taurinus ex eadem familia Prædicatorum, Ioannis Principis Catholicorum Regum filij Præceptor, ac morum formator, virtutibus eximijs, & litterarum cognitione præſtans: ad Archiepiſcopatum Hiſpalenſem tandem euectus: item anteceſſoris ſui exemplo ob ſenium, & aduerſam valetudinem muneri Inquiſitoris ante mortem libenter ceſſit.

Tertius Inquiſitor aſſignatur à Paramo D. Frater Ioannes de Enguerra Valentinus, Epiſcopus Dertuſenſis: ſed ipſemet Paramus ait ſolum in Regnis Aragoniæ, ſeu Coronæ fuiſſe Inquiſitorem.

Reponitur quarto loco ſanctiſſimus ille Vir, & litteris præſtantiſſimus D. Frater Franciſcus Ximenens Ciſneros, Religionis Seraphicę alumnus. De hoc duo præcipua ex eius vita, omiſſis innumeris alijs adſert, primum quod fuerit maximus contemptor Dignitatum; nam Bullam Alexandri VI. Summi Pontificis, in cuius dorſo inſcribebatur *Frater Ioannes Archiepiſcopus Toletanus* (viduata enim tunc erat illa Eccleſia) à Regina Eliſabetta, cuius audiebat confeſſiones, ſibi traditam, valdè contriſtatus ſtatim in terram proiecerit, è conſpectuque Reginæ aufugerit: quamquam idem Pontifex ei alia Bulla illam Eccleſiam ſine vlla mora admittere iuſſit: Poſtea vero Papa Iulius Secundus anno 1507. ad Cardinalatum titulo Sanctæ Balbinæ ipſum promouit, & Inquiſitorem Generalem pro Regnis Hiſpaniæ creauit. Secundum quod oblationem octingentorum millium aureorum à nouiter conuerſis, dummodo teſtes in Tribunali Sancti Officij publicarentur Carolo Quinto Imperatori factam iam iam ad acceptandum propendenti deſpicere perſuaſerit, idque exemplo maximè ipſius Aui Ferdinandi Sexti Regis Catholici, qui ſimilem oblationem, etiam tempore quo pecunijs valde indigebat, omnino contempſerat, perpendens hanc conditionem publicandi teſtes eſſe Tribunalibus Fidei, & Eccleſiæ Catholicæ vniuerſæ admodum pernicioſam, vt per ſe patet.

Quintus Inquiſitor Generalis fuit Ludouicus Epiſcopus Dertuſenſis, cuius cognomen ſicut, & nomen varium, nempè Ludouicus Mercator, & Petrus Ioanguen, ac Ioannes Pol. Sed hic ſimiliter tantum in Corona Aragoniæ functus hoc munere Inquiſitoris teſte Paramo citato.

Occupat ſextum locum D. Adrianus, qui à Leone X. Pontifice Maximo anno 1516. poſtridie Idus Nouembris, Regnis Aragoniæ, Valentiæ, & Siciliæ; poſtea ab eodem Pontifice anno 1518. die 6. Martij Regnis etiam Caſtellæ, & Leonis Inquiſitor Generalis præficitur. Hic Adrianus tandem ad apicem Apoſtolatus aſcendit.

A præfato Adriano VI. anno 1523. Idibus Septembris pro Regnis Hiſpaniæ ſeptimo loco creatur Inquiſitor Generalis D. Alphonſus Māriquez Archiepiſcopus Hiſpalenſis.

Ad eandem dignitatem anno 1530. die ſexta Nouembris à Paulo III. Summo Pontifice in Regnis Hiſpaniæ promouetur D. Ioannes Tauera Archiepiſcopus Toletanus.

Nonus Inquiſitor Generalis ab eodem Paulo Tertio inſtituitur D. Garzia de Loayſa Archiepiſcopus Hiſpalenſis anno 1546. Martij 11. Kalendas.

Decimum tenet locum circa munus Inquiſitoris Generalis pro Regnis Hiſpanię ipſo Paulo Tertio promouente anno 1547. 13. Kal. Febr. D. Ferdinandus de Valdes Archiepiſcopus Hiſpalenſis, poſt alias dignitates, & munia honorificentiſſima, de hoc vide plura apud Lodouicum Paramum vbi ſupra.

A Pio V. ſanctæ memoriæ anno 1566. ab Incarnatione Domini ſexto Idus Septembris D. Didacus de Eſpinoſa ſupremo Regis Senatui Præfectus, Cardinalis, & Epiſcopus Seguntinus, in officio Inquiſitionis Generalis Coadiutor, & futurus ſucceſſor Ferdinando de Valdes merito deſignatur.

Duodecimo loco Gregorius XIII. die 29. Nouembris anni 1572. D. Petrum Pontium de Leone Epiſcopum Placentinum ad idem honorificum munus Inquiſitoris Generalis pro

Regnis

Regnis Hiſpaniæ promouit; ſed antequam illud exercere inciperet è vita diſceſſit.

Ingentibus celebrat Encomijs Ludouicus Paramus inſignem illum virum D. Gaſparem à Quiroga Archiepiſcopum Toletanum, qui à Gregorio XIII. anno 1573. ſupremus Inquiſitor in Hiſpania, & anno 1578. S. R. E. Cardinalis creatur.

Quirogæ ſucceſſit, ſic diſponente Papa Clemente VIII. anno 1591. die 6. Maij D. Hieronymus Manriquez Epiſcopus Abulenſis, & prius Inquiſitor Mulgenſis: qui vix limen attigit in exercendo munere Inquiſitoris Generalis; cum Kalendis Septembris eiuſdem anni mortuus ſit.

6 Decimo quinto loco ad dignitatem Inquiſitoris Generalis à Clemente VIII. Pontifice Maximo euectus eſt D. Petrus Portocarrero Luſitanus Villanoua de Freſno natus: Poſſeſſionem dictæ dignitatis adijt primo Idus Iunii 1596. de huius viri excellentiis vide plura apud eundem Paramum; pauci qui hic deſunt, ſucceſſores Portocarreri facile adiungi poſſunt.

Ab eodem Clemente VIII. per Breue peculiare fuit conſtitutus decimus ſextus Inquiſitor Generalis Illuſtriſſ. D. D. Ferdinandus de Niño, & de Gueuara Archiepiſcopus Hiſpalenſis, S. R. E. Cardinalis.

Obtinuit decimo ſeptimo loco hanc dignitatem Generalis Inquiſitoris annuente ipſo Clemente VIII. per diploma Pontificium Illuſtriſſ. D. D. Ioãnes de Zuniga Epiſcopus Cartaginen.

Sequitur decimus octauus Inquiſitor Generalis nempè Illuſtriſſ. D. Ioannes Baptiſta de Azeuedo Epiſcopus Valedolitanus per Breue peculiare Pontificium.

Aſcendit decimo nono loco ad excellentiſſimum munus Inquiſitoris Generalis Illuſtriſſ. D. D. Bernardus Rojas, & Sandoual Archiepiſcopus Toletanus, & S. R. E. Cardinalis premouente Papa Paulo V.

Vigeſimus Inquiſitor Generalis aſſignatur D. Frater P. Aloyſius de Aliaga ex Illuſtriſſima Religione Sancti Dominici Confeſſarius Regis Philippi III. & Archimandrita in Regno Siculo Papæ Pauli V.

Deſignatur vigeſimo primo loco Inquiſitor Generalis D. D. Andreas Pachecus Epiſcop. Cõchenſis per Breue peculiare Papę Gregorij XV. anno 1622.

Eligitur vigeſimus ſecundus Inquiſitor Generalis D. D. Antonius Zapata Archiepiſcopus Burgenſis, & S. R. E. Cardinalis; conſentiente Sanctiſſimo D. Noſtro Vrbano Papa Octauo anno 1627.

Promouetur tandem ad eandem dignitatem Inquiſitoris Generalis D. Fr. P. Antonius de Sotomaior Dominicanus Archiepiſcopus Damaſcenſis, & Regis Philippi Quarti Confeſſarius per diploma eiuſdem Vrbani Papæ VIII. En ſeriem Inquiſitorum Generalium illius ſupremi Tribunalis S. Inquiſitionis Hiſpaniarum; ſi aliquis fortè intermiſſus fuit, veniam dabit ipſe, benignus Lector.

Verum ad primum ex omnibus, ſi lubet, reuertamur. Iuxta poteſtatem in diplomate Sixti Quarti ſibi traditam ſtatim ſe accinxit nouus Inquiſitor Generalis Fr. Thomas Turrecremata ad creandos Inquiſitores Prouinciales, non ſine conſultatione, credo, directione, ac voluntate Regis Catholici, & ad inſtruenda noua Tribunalia Sacræ Inquiſitionis firma, & perpetua in Metropoli, vel præcipua Ciuitate cuiuſque Regni, ſeu Prouinciæ Ditionis eius, vt Hiſpalis quamprimum pro Bettica Prouincia, Cæſaraguſtæ tranſacto ferè biennio pro Regno Aragoniæ (de hoc copioſius toto ferè Prolegomeno ſequenti) in Ciuitate Iulobrigæ non multo poſt pro Regno Nauarræ: de his tribus mihi lucem præfert idem Morillus ibidem: de alijs taceo, ne in errorem incidam; cum mihi haud innoteſcat, quænam in particulari, præter illa tria à Turrecremata, quænam vero ab eius ſucceſſoribus fuerit creata. Si mihi quis circa aliqua lumen indiderit, maximè circa tempus, & circa auctorem erectionis purgatum faciet, & addam libenter, ſi alitèr non poteſt, in margine quæcumque ſuggeſſerit. Hoc vnum ſaltèm omnino certum non omnia ab illo Tribunalia, neque à primis eius ſucceſſoribus fuiſſe fundata, maximè quoad Regna, ſeù Prouincias poſt mortem Ferdinandi Quinti, & Iſabellæ, Fratiſq. Thomæ Turrecrematæ, & aliorum acquiſitas, atque Regnis Caſtellæ coniunctas; vt patet omnibus manifeſtè in Tribunalibus Fidei nouiſſimæ inſtitutis in vaſtiſſimis Regnis, ac Prouincijs noui Mundi, ſeu Americæ, Peruanis, & Mexicanis. atque in Inſulis Philippinis tempore Inuictiſſimi Imperatoris Caroli Quinti, & prudentia, zeloque Religionis Chriſtianæ propagandæ valdè conſpicui Regis Philippi Secundi inuentis, & iure iuſti Belli oppugnatis, & victis, ſub eorumque ditione adiunctis. De fundatione denique Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis in vicino nobis Regno Siciliæ poſtea dicemus peculiari Prolegomeno.

7 In laudem, & encomium non exiguum iſtorum omnium Tribunalium ſimul in communi tria mihi indicanda reſtant, nec quidem poſſum quin indicem abſtinere: Primum quoad Tribunalia in Prouincijs, aut Regnis particularibus, illud idem quod iam de Tribunali ſupremo, & omnibus vniuerſali in hoc Prolegomeno num. 4. fuit dictum, ſcilicèt non ſolum in prima erectione cuiuſq. Tribunalis S. Officij, ſed etiam in quauis ſubſtitutione, aut prouiſione alterius Inquiſitoris, vel ob caſum mortis, promotioniſue ad maiorem dignitatem, vel ob ceſſationem ab officio ex quouis capite, perpetuo ſolitum regimen eorum tradere perſonis, omni in primis exceptione maioribus; dein doctrina plusquam ordinaria ſacræ Theologiæ, aut iuriſperitiæ, atque cuiuſque virtutis excellentia præſtantiſſimis. Noui aliquos alicubi ſimilia Tribunalia gubernantes, in quibus iſta maximoperè eluceſcebant; adeò vt ipſi digni Tribunalibus, & hæc digna illis apparerent. Vtinam ſeries eorum qui vnicuique Tribunali præfuerunt, ad manum haberem, vt expreſſis hic nominibus, agnominibus, titulis, & gradibus Dignitatum, ſi aliquibus inſigniti fuiſſent; memoria eorumdem quoquomodo æterna

mane-

maneret, & numquam obliuioni traderetur. A qua obliuione immunes ſunt illi, licèt pauci, qui aliquid circa materiam cauſarum Fidei, & regiminis officij S. Inquiſitionis elaborarant, & ad vtilitatem poſterorum in lucem ediderũt. De Ludouico Paramo iam dixi Prolegomeno 1. nu.2. & aliquid addam ſub fine Prolegomeni 9. Quid dicam de Arnaldo Albertino Mayoricẽſi I.V.D. in hoc etiam Trinacrię Regno prius Inquiſitore aduerſus apoſtaticam, & hæreticam prauitatem, poſt Epiſcopo Pactenſi digniſſimo? Tractatum aureum protulit de agnoſcendis aſſertionibus Catholicis, & hæreticis. Quid item de Ioanne Rojas V.I. Licentiato Tribunalis S. Inquiſitionis in mea Ciuitate, ac Regno Valentino meritiſſimo Inquiſitore per multum tempus? & poſtea in Regno Siciliæ, vt infra exprimetur? pręter ſingularia in fauorem Fidei, hæreſiſque deteſtationem, de quibus iam ſupra in Præfatione; Egregium elaborauit tractatum de hæreticis, cum quinquaginta Analiſtis aſſertionibus. In primis autem ſummis laudibus afficiendus D. Fr. P. Magiſter Nicolaus Eymericus Ordinis Prædicatorum, qui circa annum Domini 1358 ad officium Generalis Fidei Inquiſitoris in Regnis Aragonæ euectus eſt: ipſumque per quadraginta quatuor annos continuos pro eximia eius doctrina Theologiæ ſimul, & iuriſperitiæ valdè laudabiliter, & fortiter contra Fidei hoſtes exercuit. Opus item edidit de hac materia Sanctæ Inquiſitionis; cui admodum cõgruè Directorium Inquiſitorum nomen indidit quod eo ipſi, & quicumque miniſtri, atque officiales S. Officij in cauſis Fidei pertractandis, & expediendis, tenebriſque errorum fugandis non ſolum vti face valdè accenſa; ſed etiam vti lucidiſſimo ſole dirigantur, maximè adiunctis, eruditiſſimis Franciſci Peñę Commentariis, noſq. infra in extruendo toto opere noſtro Regularium multiplicium pariter dirigemur.

Pro Encomio D. F. P. M. Camilli Campegij ſufficiant à nobis dicta Prolegomeno præcedẽti num.9. ſine adiunctione alterius cuiuſquã, ne ſi huius, & aliorum ſimilium Encomia tenme diutius exhibeam, nimiæ diffuſionis in hoc loco merito accuſer, vnde iam.

8 De ſecundo vnum verbum, de Maieſtate videlicet, & auctoritate horum Tribunalium, de ſummo rigore, & terrore, perterre factioneque indicibili in modo procedendi, & expediendi cauſas Fidei, in executione ſententiarum abſq. remiſſione vlla circa pœnas inflictas, quę taliter quouis tempore ſe habuerunt, vt ex quo huiuſmodi Tribunalia in tota Hiſpania, & alibi fundari cæperunt, vſque ad præſentiarum per ſpatium ferè centum quinquaginta annorum, nullus vnquam diminutionis, ſed maioris iugiter incrementi eis acceſſio facta fuerit. Quamuis enim commune ſit ipſis cum alijs quibuſcumq. Tribunalibus Fidei, in caſibus ſpontaneę comparitionis, abſque præuentione vllius legitimi inditij, vt iam in Præfatione attingi, fiat expeditio cauſæ abſque carceratione, tortura, & pœna vlla, his tamen exceptis, ſola ſimplici vocatione alicuius Inquiſitoris in Hiſpania, ait Morillus citatus, per aliquem eius miniſtrum ad negotium fortè particulare non pertinens ad Inquiſitionem Fidei, abſque eo quod vocati, ſciant ad quid vocentur, adeo perterreſieri homines ſoleant; vt aliquibus ſtatim neceſſariò decumbere, & præ nimio dolore febri ſuperueniente emori contigerit. At quid in caſibus vbi datur præuentio per accuſationem, aut denuntiationem, & agitur de repentina captura, & de carceratione rigidiſſima, ac ſecretiſſima, vt taceam de alijs, quæ hanc conſequuntur, quanto magis perterreſiant capti, & carcerati? quanto maiori horrore afficientur? quoad ſpectacula addidit idem Morillus, quæ quandoq. in loco valdè publico fieri ſolent ab Inquiſitoribus, præcedente in ſolemni proceſſione, Cruce coloris viridicis, quæ ſola iam omnibus maximum terrorem incutit comitantibus non paucis, etiam ex Proceribus Ciuitatis, eductis multis ſimul reis iudicandis, ſententiandis, & puniendis, &c. Heù miſeris, quid horribilius ipſis, & quibuſuis alijs aſpicientibus, quid maioris ſtuporis? quid, quod magis populo terrorem inducat? quid, quod expreſſius in hac vita formam, ſeu ſtatum futuri Iudicij in fine mundi repræſentet? Haud credo aliud reperiri poterit. Mirantur valdè hæc noſtra Fidei Tribunalia cum tanta auctoritate, tantoque rigore fundata exteræ nationes, quoties huc oculos conuertunt: ſed vtinam ex hac oculorum mentis conuerſione, & rationabili adminiſtratione fructum aliquem caperent, Vtinam ſaperent, & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent, vtinam ſcilicet amplectendo normam, & rigorem noſtrorum Tribunalium in ſuis Regnis, & Fidei Diuinæ, & ipſorum Regnorum amiſſionem omnino propellerent: ad vtrumque enim, etiam ipſis exteris teſtibus, quis dubitatur inſeruire? quis non videat fructus alios inenarrabiles inde emanare? ſed heù fragilitas maxima humanæ naturæ; id quod directius, & ſtrictius refugimus, licet conuenientius, & opportunius ad bonum commune, & priuatum iudicemus.

9 Illud autem valdè dolendum, quod etiam in diuerſis Regionibus, & Prouincijs, quæ ſunt ſub ditione Regum Catholicorum pertricata fronte, & obdurato animo, quandoque etiam excitato populi tumultu à ſubditis eorum ibi inhabitantibus obſiſtunt maximopere, & impeditum, ne introduceretur Officium Sanctæ Inquiſitionis, & ſtrictiori forma, & rigore maximo, quibus introductum, & ſtabilitum in Regnis alijs Hiſpaniæ, Luſitaniæ, & Indiarum; ſed laxioris iuris forma, aut nulla penitus; ſic obſtitum in Regno Neapolitano, ſic in Statu Mediolanenſi, ſic in alijs, præcipue in Belgio contra voluntatem, & conatum inuictiſſimi Imperatoris Caroli Quinti, & prudentiſſimi Regis Philippi Secundi; quod quia egregiè, & dilucidè, licet longiuſculè narratur à noſtro Famiano Strada Romano vbi ſupra, congruentius exiſtimaui totidem ipſius verbis aliqua particularia referre, intermiſſis generalibus, & alijs, de quibus nos ſibi in his Prolegomenis, ſic iam ille.

Vna

Vna omnium, inquit, *maximè turbauit, conciuitq. Belgarum Populos ſuſpitio primum, dein conatus Inquiſitionis aduerſum hæreſes inſtituenda, placitiſque Caroli Cæſaris firmanda. Quæ res quoniam vulgò viſa eſt aperuiſſe in Belgio belli fores, operæpretium faciam, ſi quidquid hoc eſt paulò accuratius reuoluam, &c.* Et poſt multa ſubſequitur. *Carolus Imperator cuius in primis auxilium ſpectabat læſa Religio (à Lutero ſcilicet, & ab alijs hæreticis) veteri Cæſarum exemplo leges ſibi ſtatuendas per Imperij, & Belgij Prouincias illico duxit aduerſus Catholica Fidei corruptores. Quare dum his ab Hiſpania per Belgium, Germaniamque ſumma mortalium gratulatione, plauſuque, ac toto illo iam tum blandientis fortunæ ſtrepitu vehitur, ac Imperij Sedem, Vormatiæ in celeberrimo Procerum Conuentu Martinum Lutherum ob Romano Pontifice damnatum, ipſe quoque ſeptemuirum Auguſtalium, Imperijque Principum, atque Ordinum ſuffragijs damnat, proſcribitq. & proſcriptionis edicta eodem anno, quis fuit vigeſimus primus ſupra ſed qui milleſimum per omnes Imperij, ac Patrimonij ſui Prouincias proponit. Cum vero nihil propterea malum remitteret, imo (vt flagitia impetu valent) intra paucos menſes ea contagio florentiſſimas Ciuitates afficeret, & afflaret, Cæſar, & reis alicubi ſupplicio affectis, & nouis vbique amplioribuſque ſepties repetijt edictis, medicinam conatus facere furenti, volaticoque morbo. Quin etiam cum poſtulaſſet à Pontifice Cenſores Fidei, accepiſſetq. eorum auctoritati, ſecuritatiq. cauens multa ſanciuit, quæ anni milleſimi quingenteſimi quinquageſimi Placito præſcribuntur. Verum noua illi iudicij faces plus terroris ſecum attulit in Belgium, quam obſeruantiæ. Nametſi alicubi ſuſcepta res eſt, Barbantini tamen, quod in eo carpi libertatem ſuam dicerent, commodum nacti, impoſito ſe ſe onere liberarunt ſub eius anni quinquageſimi finem, quo tempore partim Auguſtana commiti, Tridentinumque Concilium, partim Bella continenter alia ex alijs nata per Numidiam, Pannoniam, Italiam, Germaniam, Galliamque alio diſtraxere Cæſaris curas. Et quamquam Philippus Rex, vbi in Belgij poſſeſſionem intulit pedem, ſtatim paternas ea ſuper re leges nouo edicto firmauit; rem tamen haud promouit, implicatus repente bello quod eo ipſo, quo edictum propoſuit anno, tribuſq. inſequentibus acerrimè cum Gallo geſſit. Donec anno quinquageſimo nono quamprimum a bello nactus eſt otium, reuocauit illico annimum ad Religionem ſtabiliendam, diſcedenſque a Belgio mandata ſorori Gubernatrici, atque Antiſtiti Grauellano dedit; enixè curarentur, vt Caroli Placita, & cautiones, quas ipſe Rex pro Pontificijs Quæſtoribus confirmarat exquiſitè ſeruarentur. Hactenus Famianus.*

Vide reliqua, ſi placet, apud ipſum Famianum, ea omitto, ne nimis longè abire videar: quibus ille tandem concludit, vulgi ſermones fuiſſe varios aduerſus inquiſitionem Fidei, & Edicta Cæſaris; tandem tumultuatum per maximè à populis cum ſumma libertate, & contemptu, atq. detrimento Religionis, & Fidei Catholicæ, deniq. denegantibus obedientiam ob introductionem Inquiſitionis in Regnum Belgiorum, graſſante iam magis inpenè inter ipſos Lutheraniſmo, &c.

10 Verum vnde nam, vt vltimum ex illis tribus breuiter adijciam hæc tanta in noſtris Hiſpaniæ Tribunalibus Fidei incrementa? Vnde hanc vſque ad ſummũ eorundem euictionem? Vnde? Quis non videat inde, quod auctoritate, & protectione Regia non exigua nitantur? Et ſic ſemper valdè fulcita maneant. haud equidem dubium. Iam rurſus vnde nam quod ad ea tantopere protegenda, & ad tale fulcimentum eis præſtandum Reges Hiſpani perpetuo inducti fuerint? Diuinare cuiuis facile erit, abſque eo, quod teſtamenta eorum tempore mortis edita percurrat; nempe iure quodam hæreditario hoc de protegendis ſic & fulciendis Tribunalibus Fidei translatum eſſe de Patribus ad Filios, imo iſtis tempore mortis, aut prius, ab illis maximopere commendatũ. De commendatione à Philippo II. facta filio ſuo Philippo III. conſtat clarè ex epiſtola ipſius ad Cardinalem Colona Proregem in Regno Aragonico, in qua cum diuerſa pro cõfirmandis traditis in laudem noſtrorum Tribunalium Fidei attingantur, viſum eſt eius exemplar, vt ſe habet in originali, lingua vulgari Hiſpanica hic integrum apponere.

LITTERAE PHILIPPI III.

MVY Reuerende en Chriſto Padre Cardenal Colona, mi muy charo, y muy amado amigo. Nueſtro Lugartiniente y Capitan General. YA ſabeys lo mucho que Dios nueſtro Señor es ſeruido, y nueſtra ſanta Fè Catholica en ſalcada por el ſanto Oficio de la Inquiſicion, y de quanto beneficio ha ſido à la vniuerſal Igleſia à mis Reynos, y Señorios, y naturales dellos, deſpues que los SS. Reyes Catholicos de Religioſa memoria mis Rebiſaguelos lo puſieron, y plantaron en ellos, con que ſe han limpiado de infedelidad de hereſes, que han venido con el caſtigo, que ſe las ha dado en tantos, tan grandes, y tan inſignes authos de Inquiſicion, como ſe han celebrado, que les ha cauſado gran temor, y confuſion, y à los Catholicos ſingular gozo, quietud, y conſuelo. de que (como veys) por carezer deſta gracia otros Reynos, han padecido, y padecen grandes deſturbos, ynquietudes, y deſſoſiegos, de que damos grandes gracias à nueſtro Señor, que aſſi lo va encaminando haziendo tan gran bien a eſtos, y a ſi por eſto, como por hauermelo encomendado affectuoſamente el Rey mi Señor, y Padre, que eſte en el Cielo, como por lo que yo lo eſtimo, deuocion, y aficion que le tengo, y obligacion que à todos los fieles corre de mirar par el, que ſea amparado, defendido, y honrado mayormente en eſtos tiempos, que tanta neceſſidad ay, y ſer vna de las mas principales coſas que ſe os pueden encomendar de mi eſtado Real; os encargo mucho que aſſi à los Venerabiles Inquiſidores Apoſtolicos de eſſe Reyno, como à todos los Oficiales, Familiares, y Miniſtros del dicho Santo Oficio les honreys, y fauoreſcays, dandoles de nueſtra parte todo el fauor, y ayuda, que ſe os pidieſſe, y fuere neceſſario, guardandoles, y haziendoles guardar

todos los priuilegios. eſemciones, y libertades, que les eſtan concedidas aſſi por drecho, concordias, cedulas Reales, como de vſo, y coſtumbre, y en otra qualquiera manera; de ſuerte que el dicho Santo Oficio ſe vſe, y exerca con la libertad, y authoridad. que ſiempre ha tenido, y yo deſſeo, que tenga, y no hagays, ni permittays, que ſe haga otra coſa en manera alguna; que ademas que cumplireys con lo que ſoys obligado como Catholico Chriſtiano, y con el cargo que teneys en eſſe Regno, y que a nueſtro exemplo haran otros lo miſmo, me tendre de vos por muy ſeruido, y a lo contrario no tengo de dar lugar y ſea muy Reuerendo en Chriſto Padre Cardenal muy charo, y muy amado amigo. Nueſtro Señor en vueſtra continua guarda.

Ita citatus Morillus cap. 23. effert hoc exemplar litterarum Philippi III. Quæ nullum dubium valdè vtiles, & proficuæ Tribunali Sanctæ Inquiſitionis Aragonenſi fuerint, excitarintque illum Cardinalem Proregem ad porrigendas manus fauorabiles, & adiutrices pro eius defenſione, atque pro augmento, & maiori ipſius Progreſſu: ſed de hoc ex profeſſo Prolegomeno immediatè ſequenti.

PROLEGOMEN. V.

De origine Officij S. Inquiſitionis in tribus Regnis Coronæ Aragonenſi, Valentino, & Gotolano, & de maiori eius progreſſu contra apoſtaticam, & hæreticam prauitatem, & de martyrio Primi Aragoniæ Inquiſitoris.

1 HVC vſque de origine, & magno progreſſu Tribunalium officii S Inquiſitionis tantùm in genere; iam de eiſdem in ſpecie quid dicendum? percurrendum ne nobis per omnia, & vbi nam erecta videndum? origo vniuſcuiuſque vna cum progreſſu eius, fortè hic inueſtiganda? procul valdè hoc à mentis noſtrę propoſito, ne nimis huiuſcemodi Prolegomenis diffundamur & iniicere manum ad libros Regularium multiplicium diutius, quam par eſt retardemur. Inuenies totũ id de origine & progreſſu ſingulorum ferè Tribunalium totius Chriſtianitatis egregiè elaboratum apud Ludonicum Paranium lib. 2. tit. 2. à cap. 7 vſq. ad 34. qui in vnoquoque, iſtorum capitum originem, & progreſſum non ſolum alicuius particularis; ſed ſæpius etiam plurium ſimul perpendit. De Romano inquirit in Italia, (quaſi totum Prolegomenum decimum nos pro hoc explicando trademus,) de Neapolitano etiam de Veneto, & de pluribus in tota Lombardia inſtitutis. A Toletano incipit in Hiſpania; & ibi diuerſa inueſtigat, pręcipuè illa Regni Nauarrę, Ballearum Inſularum, &c. De inſtitutis in Gallia, Germania, Auſtria, Flandria, & Atrebato cũ Inſulis vicinis non tacet: inde Vngariam, Poloniam, Dalmatiam, Græciam, Armeniam, VValachiam vtramq. & alias nationes ipſis propinquas adit, atque in eis quædam erecta S. Inquiſitionis Tribunalia proſpicit. Quin ad partes valdè remotas Africæ, præcipnè Imperii Pretti Ioannis, & ad multo remotiores vtrarumque Indiarum Orientis, & Occidentis tranſgreditur, ibique quæcumque olim, ac denuò noſtris temporibus inſtituta rimatur. Oculos etiam cõiicit in Tribunalia Inſularum Fortunatarum, vulgò Canariæ in mari Oceano, & in Sardinia in mari Mediterraneo: illudque in primis maritimum contemplatur, vti admodum ſingulare, & rarum ad inſtantiam maximi Zelatoris Fidei Regis Hiſpaniarum Philippi II. ſuper Triremibus, aut alijs nauigijs pro tempore Naualium Bellorum fundatum per particulare Breu. Apoſtolicum Sanctiſſimi Papæ Pij V. ad Cardinalem Didacum de Spinoſa Inquiſitorem Generalem, incipiens, *Dilecte fili noſter*, VC. vbi conceditur ei facultas, quoties occurrerit caſus creandi Inquiſitores particulares in Triremibus, & nauigijs, & fundandi illud: expeditum fuit prędictũ Breue die vigeſimaquarta Iulij anni 1571 tandem exactiſſimus Ludouicus Paramus, vt vno verbo dicam, omnia totius Orbis Tribunalia S Inquiſitionis diligentiſſime perluſtrat, & nullum intactum relinquit.

2 Sed quid nos? num intacta è contra cuncta hæc relinquemus? nequaquam, imò in præſcrutanda origine, & exprimendo progreſſu Tribunalis S Officij iſtius Inſulæ Melitæ, cum locis ei adiacentibus, per quatuor integra Prolegomena aliquantulum longiuſcula diu immorabimur: cum reliqua in cæteris, Prolegomenis tradita, & tradenda huc dirigantur, vt via muniatur ad inueſtiganda, & pertractanda quæcumq. ab hoc Melitenſe Tribunal ſpectantia, circa dictam originem, & progreſſum. & circa præſtantia DD. Inquiſitorum, & Officialium, qui ei præfuerunt, & præſunt, adiuncta ipſorum ſerie, ne obliuioni ferè omnino tradita maneant, ſed vt ſic firmius memoriæ prodita ad poſteros tranſmittantur. Præterea viſum eſt, prius de paucis alijs in ſpecie aliquid dicere, vt noſtro Melitenſi aſſocientur, & vt lumen ei quoquomodo præferant: primo de expreſſis in titulo huius Prolegomenis; non ſolum ob præclarum, & admodum inſigne martyrium primi Inquiſitoris Regni Aragonię (circa hoc enim non pauca alia Tribunalia S. Officij excellunt, quorum primi Inquiſitores maximè ex Illuſtriſſima Familia Prædicatorum, vt tradit Paramus citatus, ſimilibus martyrijs pro Fide Catholica triumpharunt) ſed etiam ob peculiarem affectum aliquali propriam Prouinciam, & Patriam honore afficiendi; ne obligationis à natura iniunctæ circa natiuam originem prorſus oblitus videar. De Tribunalibus item in particulari pro Regnis Luſitaniæ peculiari Prolegomeno aliqua attingenda ob valdè ſingularem, & extraordinarium modum, quo S. Officium Inquiſitionis illuc dicitur introductum: vt tunc videbimus. Tandem ob vicinitatem Regni Siculi, & ob communicationem legum eius tàm quoad Ciuile, quàm quoad Criminale regimen cum his Inſulis, tametſi non ipſi, ſed Africæ adiacentibus

oppor-

opportunum duxi originem, & progreſſum S. Inquiſitionis officij in hoc Regno peculiari ſimiliter Prolegomeno inueſtigare: ſed iam de Tribunalibus in Regnis Coronæ.

3 In reliquis huius Prolegomenis quinti præter Ludouicum Paramum citatum cap. 8. tanquam fax accenſa præibit nobis ſæpius adductus P.F. Didacus Morillus, (laudabile admodum ſtatim confiteri per quam profeceris) & quæ ille de origine, & fundatione ſtabili officij S. Inquiſitionis, maximè in Regno Aragoniæ cum Paramo lib.2. tit.2. cap.8. & de glorioſiſſimo martyrio primi eius Inquiſitoris vulgari lingua Hiſpana aliquantulum copioſè extendit; ad pauca pro noſtro inſtituto, Diuino fauente Numine reducemus. Sed inchoandum ab eo, quod firmam fundationem Aragonenſis Tribunalis S. Inquiſitionis præcedit, huc etiam ſpectans. Anno itaq. 1232. die 6. Maij Rex inuictiſſimus D. Iacobus; vulgò appellatus Hiſpanicè *el Conquiſtador*, zelo Religionis, & Fidei puritatis adductus, ſuadente id ſuo Confeſſario S. Raymundo de Peñafuerte ex familia Dominicana à Pontifice Summo Gregorio Nono tunc Nauiculam Petri dirigente anno 1233. Bullam obtinuit, incipientem, *Declinante iam Mundi veſper, &c.* qua iniungebatur Archiepiſcopo Taraconenſi, Eſparrago nomine, & eius ſuffraganeis, vt per ſe ipſos, & per Religioſos S. Dominici contra hæreticos tunc in illis locis doctrinas erroneas contra veram Fidem ſeminatores procederent. Quod mandatum Papæ non à Eſparragone morte præuento, ſed à ſucceſſore eius in Archiepiſcopatu D. Gullielmo Mongriu, cooperante etiam D. Bernardo Epiſcopo Illerdenſi, fuit executioni mandatum: Primo in Ciuitate Illerdenſi ad idem cooperantibus ſimiliter alumnis Dominicanæ familiæ, præcipuè ipſo S. Raymundo, etiam in multis alijs locis Coronæ; ſemper tamen abſque Sede fixa, & abſq. Tribunali ſtabili, vt iam dictum Prologomene præcedenti num.1.

4 Verum poſt 257. annos, & poſt duos à fundatione ſupremi Tribunalis Fidei nempè 1484 Rex Catholicus Ferdinandus V. ad celebranda Comitia in Ciuitate Turiaſonenſi trium ſimul Regnorum Coronę, vt ſemper fieri conſuetum (nunc audio vniuſcuiuſq. Regni ſeparatim celabrari) in Aragoniam venit, Generalem Fidei Inquiſitorem Fr. Thomam Turrecrematam, vt ait Morillus (etſi Hieronymus Zurita tom. 4. lib 20. c.65. aſſerat tunc Inquiſitorem Generalem fuiſſe N. Priorem S. Crucis, fortè ſucceſſorem illius primi iam demortui) ſecum illuc adducit, & de fundandis fixis, & perpetuis Fidei Tribunalibus in quouis Regno Coronæ in ipſis Comitijs tractat. non indicat Morillus qui nam fuerint electi primi Inquiſitores pro Regnis Valentino, & Gotolano, fortè quod non faceret hoc ad eius inſtitutum, verum Zurita expreſſe affirmat fuiſſe electos pro Regno Valentino, Petrum de Epila Religioſum (non exprimit cuius Religionis) & Martinum Iñigum. Supponendum tamen, vt omnino certũ ibi tunc fuiſſe electos duos etiam pro Regno Gotolano, ſicut & alios duos pro Regno Aragoniæ exprimẽdos num. 7. & miſſos reſpectiuè Cæſaraguſtam, Barchinonem, & Valẽtiam, vt Metropoli cuiuſque Regni nouum Tribunal Fidei fixum, & perpetuum inſtituerent, ac munus Inquiſitorũ exercerent, cum ea auctoritate, & forma, cum eo rigore, & irremiſſibilitate, de quibus iam dictum Prolegomene præcedenti num.7.8.& 9. Neque occurrit nunc aliud, quod poſſimus hic adiungere pro Tribunalibus Regni Gotolani; & Valentini ſimul, præter communia paulò ante pro omnibus iam tradita, ſi quis quid ſuggeſſerit circa ea adiungam libentiſſimè; cum videã ferè vt id propriæ Patriæ non exiguum honorem apportet.

5 Quamquam pro Tribunali Valentino idem Zurita ibidem addit die 7. Nouembris 1384. à præfato Petro de Epila habitam fuiſſe concionem de Fide in Ciuitate Valentina pro erigendo Tribunali firmo S. Inquiſitionis; atque huic erectioni ex parte ſtatus militaris magnam excitatam fuiſſe oppoſitionem, hancq. duraſſe per tres tantum menſes, & poſtea ab omnibus libẽter receptum, & amplexum fuiſſe hoc ſacrum Tribunal, vti rem huic Regno Valentino valdè proficuam. Cæterum multo plura adducit Paramus, qui vt poſtea aduerti, ex profeſſo tractat peculiariter ibidem toto cap. 9. de noſtro Tribunali S. Inquiſitionis Valentino; traditis tamen iam ex Zurita non contradicit. Summa omnium hoc eſt, quod vt Valentiæ teſtantur annales ad inſtantiam Regis Alphonſi V. & ipſius Regni Valentini anno 1420. Martinus Papa V. per Bullam incipientem *Romanus Pontifex, &c.* Dominicanorum Prouinciali iniunctum fuerit, vt ex ſua Religione pro Regno Valentiæ de Inquiſitore prouideret, ſicut iam ex vi Bullæ Papæ Gregorij IX. pro Regnis Cathaloniæ, & Aragoniæ multò prius fuerat prouiſum, vt diximus ſupra num.3. Primo itaq. loco creatur Fidei Inquiſitor Valentinus R.P. Fr. Andreas Ros, & huic muneri ſumma cum laude, & ingenti fructu ſpatio quatuordecim annorum præfuit: ad eandem Dignitatem ex eadem familia Dominicana ſex viri inſignes ſucceſſiuè vnus poſt alium aſcendunt: poſtea duo ſimul in ipſa conſtituti, nempè Fr. Ioannes Ortes, & Frater Chriſtophorus Gualbes anno 1474. qui tũc Prouinciam Inquiſitorum ſibi commiſſam nõ rectè, vt debebant, adminiſtrantes, meritò à Summo pontifice abrogantur, imò prædictus Fr. Gualbes à concionandi miniſterio abdicatur: atque ad petitionem Regum Catholicorum Ferdinandi, & Eliſabethæ Generali Inquiſitori R.P. M. Fr. Thomæ à Torrecremata eiuſdem Ordinis S. Dominici anno 1483. Octobris 17. à Papa Sixto IV. conceditur facultas ampliſſima eligendi Inquiſitores pro Regno Valentino, abſq. eo quod aſtringeretur, vt ex familia Prædicatorum deberet eligere, ſed quos vellet ex quauis Religione, ſeu ſtatu, dummodo eſſent in ſacra Theologia Magiſtri, vel Doctoris I.V. Vnde ipſe ſtatim die 17. Nouembris eiuſdem anni ſimul elegit duos Inquiſitores pro Regno Valentiæ, nempè D. Magiſtrum Martinum Enigum Theologum, & Canonicum Valentinum, ac Magiſtrum D. Fr. Ioannem de Epila Dominicanum

imò

imò poſtea ſucceſſu temporis pedetẽtim Dominicanis, & Religioſis cuiuſuis alterius familiæ omninò ferè excluſis, Inquiſisores, vel Theologiæ, vel I. V. DD. vt plurimum ex ſolo ſtatu Clericorum ſæcularium, non ſolum pro Valentino; ſed pro quibuſnis etiã Regnis Hiſpaniarũ inſtituuntur. Tandem ab eodem Ludouico Paramo citato, breuiſſimè accipe ſeriem omnium. ferè Inquiſiturum, qui Valentino Tribunali præfuerunt, cum expreſſione temporis, ſeu anni, quo electi.

6 Primus itaque iam dictus P. Frater Andreas Ros anno 1420.

Pater Frater Arnaldus Coiro, Magiſter ſacræ Theologiæ, anno 1434. qui etiam fuit lector in Eccleſia Valentina vt in veteribus eius Conſtitutionibns habetur ſol. 87.

P. M. Frater Martinus Tillus anno 1459. ab Incarnatione Domini.

P. M. Frater Raphael Garçia Inquiſitor Valentinus eligitur anno 1461.

P. M. Frater Franciſcus Pinetus antea Prior Cœnobij S. Dominici, poſt Inquiſitor Valentię eodem anno 1461. vſq. ad annum 1569.

A pędicto anno per quinquẽnium ſere quis præfuerit Tribunali Valentino non reperitur memoriæ proditum.

Dein P. M. F. Didacus Borellus anno 1474.

Hunc ſequuti ſunt illi duo ſimul, qui non benè ſe geſſerunt in hac adminiſtratione, vt num. præcedenti dicebamus.

His duobus abrogatis eodem anno per Generalem Inquiſitorem Fr. Thomam à Torrecremata creati ſimul Magiſter Martinus Inigus Theologus Canonicus Valentinus, & P. M. Fr. Ioannes de Epila Dominicanus.

Anno 1486. Licentiatus Petrus Sanctius à Calancha Canonicus Palentinus, & Licentiatus Ioannes Lupus à Cigales Theologus, & Canonicus Conchenſis. poſt Inquiſitor Abulenſis.

Doctor Franciſcus Soler Iuriſperitus, Canonicus Ilerdenſis, & P. M. Fr. Michael de Monte rubeo Dominicanus anno 1488.

P. M. Fr. Didacus Madalenus etiam Dominicanus anno 1489.

Licentiatus Ioannes Monaſterius Iuriſperitus Canonicus Burgenſis electus Inqniſitor anno 1492.

Licentiatns Rodericus Santius à Mercado Canonicns Samorenſis inſtitutus Inquiſitor anno 1500.

Doctor Iuſtus à S. Sebaſtiano anno 1505. Inquiſitor prius Valẽtinus poſt Cæſarauguſtanus. Magiſter Gaſpar Puteus Theologus eodem anno 1605.

Doctor Gisbertus Ioannes Remoilus Canonicus, & Præpoſitus Ilerdenſis anno 1510.

Doctor Andreas à Palatios ab eodem anno per decennium, & poſt cum non eſſet in ſacris, omiſſo munere Inquiſitoris ad ſtatum Matrimonii tranſiuit; ſed in hoc Aſſeſſor fuit in dicto mnnere Cardinali Adriano Generali Hiſpaniarum Inquiſitori.

Ioannes Caluus I.V. Bacalaureus anno 1514.

Licentiatus Ioannes à Churraca Cantor Almeriæ anno 1520.

D. Arnaldus Alberti Canonicus Mayoricenſis anno 1527. qui ad Epiſcopatum Patirienſem, & poſt ad Mayoricenſem aſcendit.

Frater Antonius de Calcena in Regnis Aragonum pro Franciſcanis Viſitator Generalis, dein Valentinus Inquiſitor creatus anno 1534. & poſtea Epiſcopus Dertuſanns.

Cum præcedenti ſimul, & eodem anno Magiſter Antonius Ramirus de Haro Abbas, de Arbas ob negotia Maurorum ad Fidem cõuerſorum pro muneris Inquiſitionis exercendo ad Ciuitatem Valentiæ miſſus.

Licentiatns Sanctius Peretius ab Spelunca Canonicns Pacis Auguſtæ eodem anno 1534.

Licentiatus Gundiſaluus à Munebrega anno 1535. deinde Archiepiſcopus Taraconenſis.

Doctor Blaſius Ortitius Canonicus Tholetanus anno 1540. poſt Referendarius Adriani Papæ IV.

Antonius Ramirius ab Haro eodem anno 1540. qui poſtquam diu Valentiæ munere Inquiſitoris functus eſt, maximè contra nouiter conuerſos Mauros, ad Epiſcopatum Calaguritanum, poſtea ad Segobienſem euectus pro meritis.

Doctor Azebeus Canonicus Burgenſis eodem anno 1540.

D. Ferdinandus Loaſez Inquiſitor Valentinus anno 1541. dein Epiſcopus Illardenſis, inde Dertuſenſis, poſt Archiepiſcopus Taraconenſis, tandem Archiepiſcopus Valentinns, & Patriarcha Antiochenus.

D. Franciſcus à Nauarra Canonicus Regularis electus Epiſcopus Mirobreguenſis Inquiſitor Valentinus maximè contra Mauros conuerſos conſtituitur anno 1541. & poſt Archiepiſcopus eiuſdẽ Ciuitatis Valẽtię meritò creatur.

Doctor Alphonſus Peretius Inſtitutus Valentiæ Inquiſitor anno 1544.

Doctor Martinus Peretius ab Ortega eodem anno 1544.

Licentiatns Gregorius à Miranda anno 1548.

Doctor Ramiretius ex Tribunali Inquiſitionis Lerenenſi ad Valentinum aſcẽdit an. 1562.

Doctor Alphonſus à Sotomayor Gallegus anno 1562. qui ad Epiſcopatũ Granatenſem iam electus è vita diſceſſit Valentiæ anno 1564.

Licentiatus Bernardinus ab Aguilera Canonicus Coriẽſis Inquiſitor inſtitutus anno 1564.

D. Hieronymus Manrique ex Murciano Tribunali S. Inquiſitionis ad Valentinum promouetur anno 1566. qui poſtea primus Inquiſitor Triremium creatus, ac tandem ad Epiſcopatum Abulenſem erectus.

D. Licentiatus Ioannes à Rojas pro excellẽti ſua doctrina merito Inquiſitor Valentinus anno 1567. & inde in Regno Siciliæ Epiſcopus Agrigentinns præficitur.

Licentiatus Andreas Sancius à Tribunalibus Inquiſitionis Mayoricenſi, & Cordubenſi ad Valentinum adducitur anno 1568. & poſt alias dignitates ad Archiepiſcopatum Cæſarauguſtanum peruenit.

D. Sotus Calderon prius Murciæ, deinde Valentiæ Inquiſitor anno 1569. & ibi obijt iam Canonicus, & Archidiaconns Pacis Auguſtæ.

Licen-

Licentiatus Martinus à Saluaterra primo Lerenſæ, poſt Valentiæ Inquiſitor, anno 1575. tandem Epiſcopus Segobienſis.

Licentiatus Didacus ab Ahedo anno 1572. inde Epiſcopus Agrigentinus, poſt Archiepiſcopus Panhormitanus.

Licentiatus Petrus à Zarate prius Inquiſitor Murcienſis, poſt Valentinus anno 1573.

Licentiatus D. Ioannes à Stunica prius Inquiſitor Valentinus anno 1574. deinde Toletanus, ac tandem electus Epiſcopus Inſularum Fortunatarum.

Licentiatus Ferdinandus Cortes Inquiſitor Valentiæ anno 1579.

Licentiatus Alphonſus Ximenes à Reynoſo anno 1580.

Licentiatus Ioannes Llano de Valdes Inquiſitor Valentinus anno 1581. prius; poſtea Cæſaraugustanus, deinde Hiſpalenſis.

Doctor Franciſcus ab Arganda à Conchenſi Inquiſitione Fidei ad Valentinam promouetur anno 1582.

D. Petrus Guttierez à Flores Ordinis Alcantaræ. Inquiſitor Valentinus anno 1584.

Licentiatus D. Petrus Giron ab Inquiſitione Fidei Lerenenſi meritò ad Valētinam aſcendit.

D. Philippus à Taſſis prius Barchinone, poſtea Valentiæ Inquiſitor meritò conſtitutus.

Tandem Licentiatus Guordazar Valentiæ munus Inquiſitoris diligenter exercet & inde ad Inquiſitionem Pinceanam adducitur. Atq. hactenùs de ſerie Inquiſitorum Tribunalis Valentini, iam denuò ad Aragonenſe Tribunal conuertamus.

7 De duobus Inquiſitoribus electis pro Regno Aragonenſi; maximè de altero eorum tractat ex profeſſo idem Morillus citatus cum Hieronymo Zurita vbi ſupra, & copioſius Ludouicus Paramus loco citato cap. 8. Hi fuerunt Frater Gaſpar Inglar ex familia S. Dominici Magiſter Theologus, & Petrus Arbues Canonicus Metropolitanæ Eccleſiæ Cæſarauguſtanæ, & eodem gradu Magiſterij in Theologia ſacra inſignitus. Creatio illorum in Inquiſitores Apoſtolicos iuxta Diploma Sixti IV. facta eſt per Inquiſitorem Generalem, qui ad formandam inſtitutionem eis tradendam, & obſeruandam in regimine Tribunalis S. Officij, in modo procedendi, & tractandi cauſas Fidei adhibuit in conſultationem varios ſimul viros graues admodum doctos, præcipuè Viceecancellarium Regni, D. Alphonſum vulgo della Cauaileria, & D. Alphonſum Carrillum hominem valdè inſignem, &c. & ex reſolutis in hac congregatione, atque in alia eodem anno die 29. Nouembris Hiſpalis habita, ſatis bène inſtructi hi duo Inquiſitores, ſicut & alij Cæſarauguſtam profecti, cum litteris ad Magiſtratus, & ad præcipuos eius Officiales: quibus iniunctum à Rege, & ab Inquiſitore Generali de emittendo iuramento Canonico præbendi fauorem, & auxilium Inquiſitoribus in rebus, & cauſis Fidei, maximè quoties ab ipſis Inquiſitoribus fuiſſet requiſitum. Quod iuramentum adeo ſolemniter 19. Septembris in Eccleſia Metropolitana fuit emiſſum, vt nihil ſolemnius excogitari poſſe videatur; Iurauit primo loco dignitas prima, quæ quaſi æquiparatur Proregi, nempe Iuſtitia de Aragon, vt dicitur, & eius Locumtenens; Calmedina, dein, & vnus ex deputatis Regni. Iurarunt item Conſules Ciuitatis; Regens Cancellariæ Regię Magiſter rationalis, & Merinus Ciuitatis, &c. Poſt hoc ſolemne Iuramentum, publicatum fuit edictum ab Inquiſitoribus cum obligatione reuelandi, ſeu denunciandi, ſub pœna excommunicationis &c. Tunc ipſe Rex Catholicus, ſeù nomine eius Prorex, aut tunc ibi ipſius Locumtenens, non ſolùm ſuum fauorem, & auxilium Inquiſitoribus liberaliſſimè obtulit, ſub ſuaque protectione, tàm ipſos, quàm vniuerſum Tribunal, nempè miniſtros eius, familiares, & cæteros ſuſcepit, ſed etiam de præſtando fauorem, & auxilium, ac de aſſiſtendo perpetuo eiſdem Inquiſitoribus, cum exhibitione talis protectionis, & Regenti officij Generalis Gubernationis, & Iuſtitiæ, quæ ſe tenet ex parte Regni, ſeu vulgò de Aragon, & reliquis officialibus ſtrenuiſſimè mandauit.

8 Hæc omnia perpendentes recenter conuerſi ex Iudaiſmo, aut ex Mahometiſmo, & in Fide Catholica nequaquam adhuc ſtabiles, his tantum principijs iam valdè perterriti, cogitantes hac via contra ſe arma, ligna, & ignem parari, vti re vera probabantur; adeò vehementer in nouos Inquiſitores & in Miniſtros eorum excrudeſcunt, tantoque in eos odio afficiuntur, vt diuerſimodè ipſos proſequi, atque de medio tollere inter ſe omnino decernant; præcipuè ſanctum Canonicum Petrum Arbues, & Martinū à Raga Aſſeſſorem S. Officij; vt notauit Zurita adductus, eo quod in exercendo vigilanter, & exactè ſub munere Inquiſitoris Fidei, & Aſſeſſoris, maximoperè excellerunt. Verùm priuſquam ad glorioſiſſimum illius martyrium calamum extendam; vnum verbum de qualitate, & origine, & de educatione tanti viri præmittere liceat; neque quis mihi vitio tribuat, quòd ſic extra chorum ſaltare, & à propoſito recedendo diuerſicula quærere videar; cum propoſitum nobis ſit originem, & progreſſum maiorem in Regno Aragonico Officij S. Inquiſitionis inueſtigare; & hinc fiat, vt magis radicitus primaria eius origo inueſtigetur, & clarius appareat iam ab vtero Matris, peculiari Dei prouidentia præparatū eum virum in Inquiſitorem Fidei, qui campum Eccleſiæ Aragonenſis proprio ſanguine abundę admodum irrigaret, & inde ex eo Officium S. Inquiſitionis maiores, & altiores radices emitteret, vnde communis hoſtis inferni miniſterio dictorum hominum peruerſorum eas penitus euellere intendebat: ſed id fruſtra, vt ex dicendis apparebit.

9 Ad euitandam autem æquiuocationem nominis, atque vt de identitate Perſonæ non maneat dubium; hoc primo loco notandum, cum oriundus eſſet ab inſigni Oppido, ſeu Villa nomine Epila, ſub ditione Comitum Arandæ conſtituta, & poſtea vt dixi, gradu Magiſtri in ſacra Theologia inſignitus, hinc factum, vt etiam apud multos nomine proprio Petri in Baptiſmo ei indito, & cognomine, Arbues à Parente, & Proauo recepto obliuioni traditis, aut nunquam

auditis

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM.

auditis, communiter ab omnibus Maſtre Epila per abbreuiationem appellaretur, neque in præſens vix vlla appellatione alia agnoſcitur, niſi hac ſanctus Maſtre Epila, beatus Maſtre Epila; ab honeſtioribus illius populi Epilæ, nullaque labe infectis Parentibus natus; iſtorum peculiari cura, & vigilantia in timore Dei, & quouis virtutum genere ſpretis vitijs oppoſitis, iam à pueritia educatur; dein ſtudijs traditur litterarum Theologiæ ſacræ in primis; in quibus adeò excellentes progreſſus fecit, vt nullus ex coëtaneis reperiretur, qui ei cõparari poſſet: ſicque factus dignus qui in Religionem Canonicorum Regularium, quorum obſeruantia maxima tunc erat, ex omnium ſuffragio admitteretur. Anno 1476. die 9. Februarij quique poſt nouem annos multo maiori virtutum, ac litterarum incremento in ſtatu Canonici Regularis acquiſito, ad Inquiſitorem totius Regni modo dicto eueheretur.

10 Vt necem facilius inferant huic ſancto Viro conuerſi nuper ad Fidem, iam ſecreto reiudaizantes, vel in apoſtaſiam lapſi, & vt nex poſt ei illata, potius grata vniuerſaliter populo, quam iniucunda, & abhorribilis exiſteret, odium quã maximum contra Inquiſitores, & contra Tribunal S. Officij in animis Ciuium diuerſimodè excitare conantur: ſic grat[i]antes in aures particularium occultè ſuſurrant, quod publicè non audent, videlicet huiuſmodi Tribunal, modumque eius procedendi eſſe valdè perniciosum toti Regno, quod confiſcatione bonorum adeò rigoroſè puniat, vt filij cuiuſque inquiſiti nudi perpetuò maneant; quod ſine nominatione teſtium quorumcumque procedat, & hinc contra quemuis innocentem falſa delicta denunciari, & probari poſſint: quod priuilegijs Aragonenſium (fueros ipſi vocant) nihil curet. Poſtea in ipſorum fauorem nonnulli ex nobilioribus Ciuitatis litteras exemptionis à Iuſtitia de Aragon dicto, obtinere tẽtant, ne ſint ſubiecti dicti nouiter conuerſi huic ſancto Tribunali: quin etiam maxima pecuniæ ſumma oblata, id efficere illi curant, vt Legati ad Regem Catholicum mittantur, qui cum eo tractent de ablatione talis Tribunalis, priuilegijs Regni omninò contrarij, ſed nihil, quod Deo ſit gratia, effectũ, nihil perſuaſum, nihil prorſus obtentum. Hinc in vltimã rabiem, & furorẽ verſi, de efficaciori remedio, etſi atrociori ſæpius inter ſe conſultantes tandẽ cõcludũt cum illo Sapientiæ 2 *Occidamus iuſtũ* (nempè Inquiſitorẽ Maſtre Epilã Fratrem Gaſparum Iglar, aut Martinum à Raga) *quia inutilis eſt nobis, & contrarius operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis. &c.* Vnde ſtatim ſine vlla mora curam exequendi adeò atrox, & horrendum facinus facinoroſiſſimo homini Ioanni de la Abbadia dicto committunt. Qui vt negotium hoc tanti momenti, tantæq. apud eos expectationis infallibilem citius ſortiretur effectum, quinque alios eiuſdem farinæ homicidiarios ſibi aſſociat, ſeu eis omnibus ſimul, vel ſingulis ſeparatim curã ſibi commiſſam, vtrumque ſcilicet Inquiſitorem, & Aſſeſſorem S. Officii occidendi, quoad poteſt ſubdelegat, & commendat.

11 En Inditia Dei abyſſus multa, qui conſilia impiorum, quandoque vt vult, diſſipat, quandoque verò nequaquam, ſed executioni mandari, ſaltem ex parte permittit; vti permiſit in caſu præſenti circa occiſionem tanti viri; ſed proh ſceleratiſſimorum hominum audaciam, & ferocitatem; cum iam noctu iacentem in lectulo, & ſomno deditum Maſtre Epilam intra Monaſterium occidere tentaſſent, & ab aliis Religioſis adhuc vigilantibus tacitè impediti fuiſſent: ſequenti nocte circa horam 12. ſeu circa medium curſum eius in ipſo Templo Metropolitanæ Eccleſiæ Monaſterio adiunctæ, ſub ſuggeſto, vbi Epiſtola decantari ſolebat, genibus flexis Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum adorantem, & ſe ſic diſponentem ad decantationem matutini iam inchoati, dùm decantaretur verſiculus ille, *Quadraginta annis proximus fui generationi huic, & dixi ſemper hi errant corde, &c.* tanquam ouem manſuetiſſimam lupi illi rapaciſſimi aggrediuntur, & tribus vulneribus letalibus in ceruice, & in medio corporis tranſmiſſo enſe iacentem iam mortuum putant à vulnerando amplius, quamuis cuperent, deſiſtunt, & aufugiunt. Dùm vulneratur hæc vox ſemper in eius ore: *Laus IESV Chriſto Domino, quod pro Fide ſanctà morior*, & hæc eadem itera ab eo ſæpius per biduum, dum poſt vulnera accepta vixit, nempè à die Iouis vſque ad Sabbatum 17. Septembris 1485. vt tradit idem Morillus, quamuis Zurita 4. parte lib. 20. cap. 65. aſſerat percuſſum die Iouis, die autem Veneris mortuum, & Sabbato ſepultum: vtrumuis ſit, ſanctiſſima illa anima ad ſuperos euolauit, ad fruẽdum pro meritis eximijs Beatitudine ſempiterna ad capiendã glorioſiſſimi martyrij Laureolam; ſed ne hic incomprehenſibili, & infinito præmio recepto nimis ſcrutantes opprimamur à gloria.

12 Vertamus oculos ad corpus eius etiam admodum glorioſum; mortuum ne dicam? an potius viuum? quodammodo viuum dixerim, ſaltem quoad ſanguinem ab eo effuſum in terram, qui poſt duos dies à tempore effuſionis, dum illud in loco valdè honorifico pro ſepultura reponeretur, ita in rubeum colorem renouari, atque ebullire viſus eſt, vt è viuo adhuc corpore quaſi diffluere tunc appareret, obſtupeſcentibus cunctis, vel præſentibus, vel audientibus ob prodigij magnitudinem; vnde meritò ad teſtificationem eius in perpetuum, inſtrumentum manu Notarij publici confectum. Sed en multo maior prodigiorum acceſſio, de qua ſimiliter confectio inſtrumenti per publicum Tabellionem ſtatim ſecuta; primò quòd tranſactis iam duodecim diebus à vulneratione ſancti Viri, eadem renouatio, & ebullitio ſanguinis in loco vulnerationis euenerit, in tanta quantitate, vt non ſolum papyro, ſed linteaminibus etiam appoſitis valdè madefactis, clamare coram Domino ſicut iuſti Abel, poſtulando vindictam videretur; (hinc homicidiarij, qui aufugerant diligenter quæſiti; ac tandem capti, probationeq. delicti atrociſſimi præcedente, vltimo ſupplicio affecti) Item quod Tintinnabulum prodigioſum Oppidi Vililla Regni Aragonici non tantum in

Hiſpa-

Digitized by Google

Hiſpania; verum apud exteras etiam nationes valdè notum, quod quandoque occurrentibus certis caſibus extraordinarijs, abſq. vllius cooperatione per ſe ipſum ſonare conſueſcat, in præſenti ſpatio anni integri continuò inſonuerit, vt refert idem Morillus vbi ſupra.

13 Miraculis non paucis venerabilis MaſtreEpilæ ſepulchrum Deus Opt.Max. glorioſum valdè & honorificum reddere non tardauit: Hinc factum, & ſequenti anno 1486. die 28.Septembris feſtum exequiarum admodum ſolemne maximis lætitiæ ſignis, quaſi iam eſſet ab Eccleſia declaratur Martyr per canonizationem celebratur. Item tranſactis quatuor annis, Conſulibus Petro Torellias, Laurentio Molon, & Alberto de Oriola, decreto, ſeu quaſi voto publico, & communi ſtabilitum fuit, teſte Zurita ibidem, vt ad ſepulchrum perpetuo accenſæ appenderentur; ſicuti ſemper appenſæ manent ad ſepulchrum, ſeu ſanctuarium innumerabilium Martyrum.

Dein poſt aliquot annos Inuictiſſimus Imperator Carolus V. enixè poſtulauit à Summo Põtifice Paulo III. vt de mandato ipſius examinarẽtur miracula per venerab. MaſtreEpilam operata: Quo in numero Sanctorum Martyrum quamprimum reponi poſſit. Exemplo ſui Aui, & precibus Ciuitatis Cæſarauguſtanæ, totiuſq. Regni Aragoniæ inductus pijſſimus Philippus Tertius idem enixius à Papa Paulo V. efflagitauit, & obtinuit; Vnde iuſſu ipſius Pontificis remiſſoriæ Apoſtolicæ ſtatim expeditæ ac miſſæ ad tres Epiſcopos, nempe Turiaſonenſem, Oſcẽſem, & Terelenſem, lectæ tandem publice Cæſarauguſtæ, & vbi de iure requiritur, ad conficiendum, vti ſolet primum canonizationis proceſſum. Facit Deus quamprimum canonizatum ab omnibus Tribunalibus S. Inquiſitionis vti Aduocatum, & Patronum ſimul cum Sancto Petro Martyre Dominicano, ſuſcipi, & coli videamus. Pro coronide huius Prolegomeni liceat mihi apponere hic Encomium poeticum Venerabilis MaſtreEpilæ lingua Hiſpana, incerti auctoris, credere tamen Fr. Didaci Morilli, qui illud adducit, & ſuum eſſe diſſimulat.

AL SANTO INQVISIDOR MASTRE EPILA.

SONETO.

INuicto Inquiſidor, de cuyio zelo
Da teſtimonio fiel la ſangre ſanta,
Que deramaron con infamia tanta
Cinco enemigos de la tierra, y Cielo.
La Inquiſicion, que para bien del ſuelo
Entonces començò qual tierna planta
No hay qui eſpantar, ſi al Cielo ſe leuanta
Regada con tal ſangre en tan buen ſuelo.
Suelo ſagrado quiſo Dios que fueſſe,
El que en ſi recogio el licor precioſo.
De vueſtra ſangre con crueldad vertida
Monſtrando en eſto el, Cielo eſtar zeloſo,
de que en profano ſuelo no cayeſſe
Prenda tan digna de la eterna vida.
Y para deſcubrir quan encendida
De la llama de amor Diuino, ardiente
ſale, ſiendo por Chriſto derramada:
Aun eſtando del Cuerpo ſeparada.
Hierue en la tierra como quien ſe ſiente
De ver que han inſuriado
Del Santo Oficio el Tribunal ſagrado
Por eſto clama, hiruiendo de tal ſuerte
Y no, por la venganza de ſu muerte.

Ecce Venerabilis MaſtreEpilæ, ſeu Petri Arbues, (ne eius proprium nomen, & cognomen in ſepulchro obliuionis perpetno maneat) Encomium metro Hiſpanico egregiè expreſſum: cui quæcumq licèt encomia, vel laudes adiunxeris, pro meritis eximiarum virtutum ſanctiſſimi Viri, & pro excellentia prærogatiuę ſingularis martyrij propter defenſionem Fidei, & hereſum extirpationem recepti, nunquam ſatis laudatum putes. Cæterum vera laus, & celebratio Sanctorum ab Incolis huius mundi eis exhibenda, eſt ſincera, & perpetua imitatio ipſorum, teſte Diuo Auguſtino ſerm.47.de Sãctis. *Ab eis*, inquit, *Sanctorum Martyrum in veritate feſtiua gaudia celeberntur, qui ipſorum Martyrum exempla ſequuntur; vt imitari non pigeat, quod celebrare, ſeu laudare delectat.* Inducamur igitur quicumq. ea ſcientes ad exempla Venerabilis MaſtreEpilæ virtutum imitanda; præcipuè tamen DD. Inquiſitores, & Miniſtri quilibet, ſeù Officiales Tribunalium S. Inquiſitionis ad munus noſtrum, quodcumq. ſit legitimè, & exactè exercendum, etiam cum profuſione ſanguinis, & vitæ, ſi ita opus fuerit tali exemplo maximoperè excitemur.

PROLEGOMEN. VI.

De origine Officij Sanctæ Inquiſitionis in Regnis Luſitaniæ, atque in India Orientali, ac de maiori progreſſu eius, contra apoſtaticam, ſeu hæreticam prauitatem.

1 ADVENTVM S. Apoſtoli Iacobi Maioris in Hiſpaniam (de quo apud quoſcumq. rectè ſentientes, ſed præcipuè apud nos Hiſpanos nullus equidem manet dubitandi locus, niſi quis velit id quod apud innumeros ferè auctores citatos ab Auguſtino Barboſa de officio, & poteſtate Epiſcopi tit. 3. cap. 8. ipſa meridiana luce clarius eſt negare) à Deo Opt. Max. fuiſſe intentum, & directum, vt tempeſtiuè, vel de initio naſcentis Eccleſiæ Chriſtianæ, ſemen Fidei Diuinæ, atque ſalutaris doctrinæ Euangelicæ in Campo illo fertiliſſimo Regnorũ Luſitaniæ ſpargeretur, vti re vera ſparſum fuit immediatè per ipſummet Apoſtolum, ſicuti cõmuniter creditur ex traditis per eundem Barboſam ibidem, vel ſaltem mediatè nempè per

eius

eius diſcipulum nomine Petrum, ibi ad Fidem conuerſum, & electum, & conſecratum Epiſcopum ab eodem Diuo Iacobo Ciuitatis, & Diœceſis Bracarenſis, quis eſt qui id in controuerſiam vertat?

2 Atque hinc hæc Eccleſia non ſine firmo, vt ipſa ſentit fundamento Primatum Hiſpaniarum attenta temporis prioritate ſibi aſſumit; tametſi ei Taraconenſis, & Toletana maximoperè opponentur, inter quas etiam circa idem non exigua lis iam quidem excitata, quæ adhuc ſub Iudice manet. Prædictum autem Fidei ſemen receptum, & fotum in viſceribus terræ, ideſt in cordibus antiquorum incolarum illius Regionis adeo magnas, & profundas miſit radices, vt ipſorum poſteri, quæ eſt Luſitanorum ad verũ, & bonum quodcumque amplectendum innata propenſio, ingentes hinc pietatis Diuini cultus, & quarumcumq. virtutum pręcipuè Theologarum fructus quouis tempore perceperint, neq. equidem credo pro retinenda Fide Catholica ſemel recepta, ab erroribus, ſeu hæreſibus intacta, & munda ſeruanda remedio, ſeu medicamine Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis vnquam indiguiſſent, niſi cum exteris nationibus; maxime cum Africanis, & Septentrionalibus, iam errorum multitudine infectis communicaſſent; niſi item Iudæis, ex Regnis Caſtellæ, & aliundè expulſis facilem aditum, & remanſionem apud ſe diuturnam præbuiſſent. Poſt hanc tamen remanſionem, poſt hunc aditum, & iſtam communicationem propter conuerſos, præcipuè ex eis ad Chriſtianiſmum apoſtatantes, & peruersè reiudaizantes, peropportunum valdè, & omninò neceſſarium, tanquam propugnaculum aduerſus hæreticam, & apoſtaticam prauitatem firmiſſimum, ac munitiſſimum dictum Tribunal Sanctæ Inquiſitionis Regnis Luſitaniæ ſemper fuit iudicatum, cum illo rigore, & forma ſtrictiori, quibus in reliquis Hiſpaniæ Regnis iam fuerat inſtitutum, vt paulò ante diximus.

3 Cæterum qualitèr in Luſitaniam hoc Tribunal S. Officij cum dicto rigore introductum? quænam huius introductionis origo? hoc admodum controuerſum inter auctores video, & in hac controuerſia aliquantulum diſcutienda nobis non nihil immorandum; priuſquam ad progreſſum ibi huius ſacri Tribunalis gradum faciamus. A labore indagandi primam originẽ Officij S. Inquiſitionis per delegationem tantũ Apoſtolicam, & exprimendi progreſſum ipſius maximum in Regnis Luſitaniæ, & in Indijs Orientalibus videbatur prima fronte nos omninò liberare poſſe Admodum Reuerendus Pater Fr. Antonius de Souſa Vliſſiponenſis Ordinis Illuſtriſſimi Prædicatorũ, ſacræ Theologiæ Magiſter, Regis, & ſupremi S. Inquiſitionis Conſiliarius: quandoquidem in ſuo de Aphoriſmis Inquiſitorum eruditiſſimo opere recenter edito anno ſcilicet 1633. initio eius antequam ipſos tradere incipiat, de hac materia ex profeſſo tractat, & refutatis prorſus aliorũ grauium Scriptorum falſis dictis, & ſententijs, vt ipſe iudicat, veram hiſtoriam ſe proponere teſtatur.

4 Cæterum, vt verum fatear, laborem & anxietatem circa originem dictam Sanctæ Inquiſitionis in alijs Regnis nobis potius adiungit, quàm ab iſtis nos liberat; cum ipſemet ſtatim in frontiſpicio ſuæ tractationis ingenuè fateatur, quod vix ſperet veritatem huius rei ſuadere hominibus poſſe; ſumpta etiam equidem non exigua luce ex Archiuijs Regijs, ſeù ex Bibliothecis, vulgò Torreido Tombo nuncupatis, atq. etiam ex ſupremæ Sanctæ Inquiſitionis Tribunalis, & particularium Inquiſitorum ſcrinijs, ſuppoſito, quod error, & modus narrandi hanc hiſtoriam multò alitèr, quam ſe habet, iudicio ipſius Souſę, non ſolùm in reliquis partibus Hiſpaniæ, ſed apud exteras etiam nationes, maximas egerit radices.

5 † Quòd ſi tantus vir, tamq. exactæ eruditionis, & diligentiæ in veritate huiuſce rei inueſtiganda, in diffidentiam maximoperè ducitur ſuadendi id, quod verum ſe oſtendiſſe affirmat; quid ni ego tantillus omnino circa idem diffidam, cum non aliud lumen in hac via ad ſecurè ambulandum mihi porrigatur, quam quod ipſemet Souſa præfert. Quare opportunius duxi vt ab omni anxietate liberer, hinc, inde quæ ab vtraque parte ſcriptorum adducuntur fidelitèr proferre, & iudicium circa verum quodnam ſit; Lectori beneuolo, & accurato relinquere.

6 Ludouicus Paramus lib. 2. de origine Sanctæ Inquiſitionis tit. 2. cap. 12. Illieſcas in Pontific. tom. 2. lib. 6. cap. 4. Petrus de Salazar, & Mendoça in Cronica Eminentiſſimi Cardinalis Domini Ioannis Taueyra, cap. 37. Alphonſus Fernandez Placentinus in concertatione Prædicatoria anno 1541. num. 2. & quotquot de hac materia ſcripſerant Claſſici Auctores, (vno excepto, quod legerim Fr. Antonio de Souſa, partis aduerſæ defenſore) quamuis circa modum, & circa aliquam aliam circumſtantiam non tanti momenti aliqualis exiſtat diſcrepantia inter dictos Scriptores, in ſubſtantia tamen rei prorſus conueniunt, & hoc vti certum, & indubitatum tradunt per quemdam N. Sahauedram (Mendoça vocat ipſum Ioannem Perez de Sahauedra; contradicit verò Paramus affirmans ſic vocari Patrem eius, vel vnum ex fratribus, non tamen ipſum) Officium Sanctę Inquiſitionis in Regnis Luſitaniæ fuiſſe Tribunal introductum, qui falſis litteris, ſeu Bullis Apoſtolicis ſe ipſum Cardinalem Legatum inſtituerat, & à Summo Pontifice inde miſſum ſimulabat, vt à ſe dictũ Tribunal Sanctæ Inquiſitionis, eadem ibi forma inſtitueretur, qua priùs in Regnis Caſtellæ, & in alijs Dominijs Regis Hiſpaniarum per Catholicos Reges ex conceſſione Sixti IV. per Bullas particulares fuerat inſtitutum.

7 Adducunt item Paramus, & Mendoça erectum iam Tribunal S. Officij per ſpatium ſex menſiũ ab eodem Sahauedra ficto Fidei Inquiſitore fuiſſe adminiſtratum; & magnis fructibus ex eo interim perceptis in bonum ſpirituale animarum illius nationis Luſitaniæ, inductum fuiſſe piiſſimum eius Regem ad ipſum libenter acceptandum; & amplectendum id, quod prius acceptare, & amplecti renuebat; atque tranſactis illis ſex menſibus relicto ſufficienti ſucceſſore, illuc diſceſſiſſe, & in Caſtellæ Regno cognitum, ac carceratum, detecta iam ſimulatione, &

falſifi-

falſificatione Bullarum Apoſtolicarum apud Luſitanos facta detectio etiam alio ſimili delicto falſificationis litterarum, quibus à Rege Catholico Philippo Secundo, Commendam Dini Iacobi obtinuerat, ad triremes fuiſſe condemnatum: item hæc omnia per confeſſionem propriam, & ſcripturam quemdam ipſiuſmet Sahauedræ conſtare affirmat idem Paramus, quem ſi lubet pro maiori intelligentia videas quæſo, non diſplicebit.

8 Inſurgens vero contra prædictos omnes Frater Magiſter Antonius de Souſa, prius quam ad refutandum ipſorum aſſertum deſcendat, quaſi ab ouo ledeo incohans, narrat qualiter occaſione expulſionis, atque diſceſſionis Iudæorum iuſſu Regum Catholicorum à proprijs Regnis Hiſpaniæ, intra certum tempus aſſignatum exequendæ ſub pœna amittendo libertatem, innumeri penè eorum in vicinam Luſitaniæ Regionem ſe receperint, annuente Ioanne Secundo Rege ex pietato quadam, & compaſſione per aliquod etiam tempus deſtinatum, ſub eadem pœna ſeruitutis ni diſcederent ipſo tranſacto. Verum multi eorum, non curantes de dicta pœna, maluerunt venundari in ſeruos; vti paſſim non pauci venundebantur, quàm è Regno Luſitaniæ diſcedere, ita delitiæ Regionis illius ipſis cordi erant.

9 Regi autem Ioanni Secundo, ſucceſſit Rex Emanuel, magnus ille Indiæ Orientalis triumphator; hic ſimiliter diſceſſum à ſuis Luſitaniæ Regnis anno Domini Milleſimo quadrigenteſimo nonageſimo ſeptimo, Iudæis iniunxit ſub eadem pœna amittendæ libertatis poſt terminum temporis determinatum. Quo tamen tranſacto ob clementiam ipſius Regis non fuit pœna executioni mandata in illis.

10 Immo ex ipſis quamplures tum pro effugienda dicta pœna, tum quod benignitatis climatis, & abundantia Regionis illius allicerentur, ficte petierunt admitti ad gremium Eccleſiæ Catholicæ per Sacramentum Baptiſmi; dummodo viginti annorum ſpatio contra ipſos circa res Fidei inquiri non poſſit: atque ſub hac conditione, & baptizati fuere.

11 Rex Emanuel ſucceſſorem habuit in ſua Monarchia Luſitania, anno Chriſti Domini Milleſimo quingenteſimo vigeſimo primo, Regem Ioannem Tertium, qui aduertens, quod Iudaiſmum in ſuis Regnis inter recenter baptizatos ex dictis Iudæis nimis graſſaretur, & hinc inter Chriſtianos etiam veteres negocium Fidei Catholicæ in peius rueret, à Clemente Septimo tunc Eccleſiam Matrem noſtram gubernante, Tribunal Officij Sanctæ Inquiſitionis in ſuis Regnis erigi obnixè poſtulauit; Et quamuis Summus Pontifex poſtulatis non illicò annuerit, immo potius diu, & ſæpè eis reſtiterit (haud equidem deerant, qui partes Iudæorum apud Summum Pontificem, & apud Regem Luſitanum defenderent; quod forte ipſis defenſoribus tale Tribunal eſſet valde iniucundum, & omnino inuiſum) eius erectionem ægrè tandem conceſſit anno Domini 1531 in forma tamen iuris, & non illa ſtrictiori apud alias Regiones Hiſpaniarum recepta, & libenter executioni mandata.

12 Cæterum quamuis hæc conceſſio ſuum effectum ſortita fuerit; duos tamen poſt annos omnis facultas Inquiſitoribus Fidei ſuſpenſa procedendi contra prædictos Iudæos baptizatos; atque ipſis de quibuſcumque debitis contra Fidem Catholicam commiſſis generalis Indulgentia elargita fuit ab eodem Clemente Papa Septimo. Quo mortuo eius ſucceſſor Paulus Papa Tertius ob importunas preces, & aſſiduam negociationem defendentium Iudæos conuerſos, vt diximus, vtramque ſimul, & ſuſpenſionem, & indulgentiam executioni mandauit, anno Chriſti Domini Milleſimo quingenteſimo trigeſimo quinto, ea ſine dubio intentione, vt experientes Iudæi conuerſi ad noſtram Fidem, & pariter non conuerſi ſummam Sedis Apoſtolicæ, & Romanorum Pontificum benignitatem, libentius ex corde Religionem Chriſtianam amplecterentur. Qui effectus minimè inde ſecutus; ſed potius ei contrarius, nempè laxiorem vitam in Iudaicis ritibus ducendi, & vt Iudaiſmus magis in dies per illam Regionem ſerperet.

13 Quare offenſus malitia eorum præfatus Summus Pontifex alia Bulla priuilegia illis conceſſa omnino reuocauit. Dominus verò Rex Ioannes Tertius nequàquam hoc contentus, zelo Fidei Diuinæ, quam maxime adductus, inſtitit diu apud eundem Papam Paulum Tertium, quantum potuit, & maiori ſollicitudine adhibita Tribunal Officij Sanctæ Inquiſitionis ſtrictiori forma pro ſuis Regnis efflagitauit. Conceſſit tandem libenter Summus Pontifex alia Conſtitutione Apoſtolica, anno Chriſti Domini 1536. & ex eo tempore per centum, & octo iam annos ſtrictius, quam quouis alio in loco, cum ſuo Inquiſitore Generali, à quo Pontificia auctoritate alij Inquiſitores Prouinciales creantur, hoc ſacrum Tribunal in Regnis Luſitaniæ, ac etiam in India Orientali hucuſque viguit, & Deo adiuuante ſemper in eiſdem locis vigebit.

14 Præpoſita numeris præcedentibus traduntur ab Admodum Reuerendo Patre Antonio de Souſa, & quidem videntur vniformiter, & veriſimiliter dicta circa fundationem Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis, in illis Luſitaniæ Regionibus, modo, & via, quibus ipſe exprimit; maximè cum citauerit duas Bullas Pontificias ad zelantiſſimum Regem Dominum Ioannem Tertium de prædicta fundatione Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis taliter exequenda diſponentes: & adiungat alias duas eiuſdem Summi Pontificis Pauli Tertij poſtea conceſſas, & miſſas ad Dominum Henricum fratrem ipſius Regis, Cardinalem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & ſecundum Generalem Inquiſitorem in ſupremo Tribunali Sancti Officij Luſitaniæ, pro maiori progreſſu, & fructu aliorum quorumcumque officium Tribunalium Sanctæ In-

Inquiſitionis ibi fundatorum, dictarumque Conſtitutionum exemplaria in Regijs Archiuijs & in Sanctæ Inquiſitionis ſcrinijs aſſeruari affirmet: atque hoc lumen non ſanè exiguum in materia adeo graui, & dubia dictus Antonius de Souſa nobis præfert; hocq. ſub quemuis prudentem lectorem contentum eſſe debere ipſe iudicat.

15 Si quis autem Patri Magiſtro Souſę obijciat, quod debuiſſet, ad præbendum lectori maius lumen, & ad tollendam prorſus difficultatem omnem, aſſerere ſe dictas Bullas vidiſſe, & legiſſe; quin etiam ipſarum exemplaria ex aſſeruatis in præfatis Archiuijs, & ſcrinijs extracta, & apud Curiam Regis Philippi Quarti, aut aliam extraneam (vt ſublata appareret quæuis ſuſpicio fraudis, ſeu doli) authenticè legalizata in hoc ſuo opere de aphoriſmis Inquiſitorum à Typographo vt execuderentur, diligenter curare.

16 Sic obijciens, gratis quidem conatur fidem derogare Patri Antonio de Souſa affirmanti aſſeruari duorum Romanorum Pontificum Conſtitutiones de fundatione Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis Luſitaniæ in Archiuijs Regijs, & ſcrinijs Sancti Officij. Vnde enim ipſi obijcienti contrarium conſtat, niſi quod ab Antonio Souſa non ſint conſpectæ, & lucidonatæ? ac hoc argumentum negatiuum eſt nihil ſanè euincens; cum dictum mille negantium, vt eſt in communi proloquio Iuriſperitorum contra vnum ſolum affirmantis nequaquam præualeat, ergo propoſita obiectio hinc prorſus reijcitur.

17 Rurſus ſi idem incredulus obiiciat, nullibi prædictas Conſtitutiones ab Antonio de Souſa citatas reperiri, niſi vbi ipſe affirmat; nam adhibita non exigua diligentia in euoluendis Bullarijs, nulla mentio de illis reperitur apud vllum ex auctoribus, qui in colligendis, & tradendis ſimul Summorum Pontificum Conſtitutionibus ſuam operam impenderunt. Nulla apud Franciſcum Peñam, qui in fine Directorij Inquiſitorum quaſcumque inuenire potuit, ad Sanctum Officium ſpectantes reponit præcipuè non paucas Clementis Septimi, & Pauli Tertij Summorum Pontificum.

18 Nulla apud Laertium Cherubinum exactiſſimum Collectorem, inter alios recentiores Bullarum Apoſtolicarum quatuor voluminibus locupletiſſimis. Adducit tamen illam, incip. *Illius vices in terris &c.* qua ipſe Paulus Tertius ſuſpenſionem, & indulgentiam, de quibus paulo ante cum Souſa à nobis dictum, Iudæis nouiter conuerſis conceſſerat: & ibi in margine meminit illius, quà Clemens Octauus Tribunal Sanctæ Inquiſitionis pro Luſitaniæ Regnis in forma tantum iuris ordinaria, & laxiori erigi voluit; atque hoc inſuper ab eodem Pontifice poſtea ſuſpenſum, vt diximus cum eodem Souſa: De Bullis verò quas hic citat pro fundatione Tribunalis cum rigore maximo, quo nunc exiſtit, nullum prorſus verbum Laertius Cherubinus citatus, ergo &c.

19 Reſpondetur totam hanc obiectionem etiam ſpectare ad argumentum negatiuum, & conſequenter nihil per eam de auctoritate, & fide Patris Magiſtri Antonij de Souſa derogari; cum neutiquam valeat argumentum, nec Cherubinus, nec vllus alius collector Apoſtolicarum Conſtitutionum illas ab Antonio Souſa citatas adducit, ergo non extant: & inde apparet non valere, nec quidquam concludere; quia ſi omnes à Summis Pontificibus, hucuſque editas quis colligere conaretur, quod quaſi impoſſibile communiter indicatur, non quatuor ſolum vt Lahertius Cherubinus, ſed pluſqnam decem fortè volumina in lucem proferret.

20 Vnde cum illius auctoritas, & fides integra atque firma remaneant, reſque tota hinc. inde, ſit a nobis completè propoſita campus, valde latus ad ferendum circa eam iudicium, lectori curioſo relinquitur. Quod vt æquius, & iuſtiùs ferat, precor diligenter videat, & attento animo perpendat omnia per Antonium de Souſa adducta: maximè illud de computatione annorum ad oſtendendam oppoſitæ ſententiæ repugnantiam, & falſitatem: interim nos ad exprimendum progreſſum Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis in Regnis Luſitaniæ, & Indiæ Orientalis gradum faciamus.

21. Primus Inquiſitor Generalis Sancti Officij (loquar ſemper in reliquis proponendis in hoc Prolegomeno ſecundum mentem, & certam doctrinam Patris Magiſtri Antonij de Souſa) fuit Pater Frater Didacus de Sylua, Illuſtriſſimus Septæ Epiſcopus, eiuſdem Domini Regis Ioannis Tertij Confeſſarius; qui ex vi ſupradictæ Bullæ Papæ Pauli Tertij, qua Inquiſitor Fidei conſtitutus, ad Archiepiſcopatum ſimul Bracarenſem tunc etiam aſcendit, & munus vtriuſque Dignitatis per tres annos, & menſem cum dimidio, ſumma cum laude, & fructu animarum ſibi ſubditarum exercuit. Poſtea verò tam ob in rauescentem iam ætatem, tum propter negocia vrgentia ſuæ Eccleſiæ, Dignitati Inquiſitoris Fidei ſpontè ceſſit, vt iuxta diſpoſitionem citatæ Conſtitutionis ipſa ad libitum Regis, alteri perſonæ dignæ illius ſtatim conferretur.

22. Dein opportuno tempore pro poteſtate ſibi tradita in Diplomate Pontificio præfatus Dominus Didacus de Sylua Inquiſitor Generalis poſt erectionem ſupremi Tribunalis, ſeu Concilii, vt ibi vocant, S. Inquiſitionis, pro quibuſcumque Regnis Regi Luſitaniæ ſubiectis, communis, & vniuerſalis (de ſociis, ſeu Conſiliariis ſibi adiunctis opportunius dicetur Prolegomeno 9. ad ſolum Tribunal Fidei Eborenſe ſequenti anno, nempe 1537. manum iniecit: nam publicata Eboræ Bulla, ſeu Edictum Sanctæ Inquiſitionis propoſitum fuit, monitorio generalis gratiæ propalato, aſſignatis etiam Conſiliariis, ſeu Deputatis, vt ibi vocantur; Notario item, & Promotore fiſcali electis, primum eius Inquiſitorem pro meritis inſtituit Dominum Ioannem de Mello, iuris canonici Doctore, & Conſiliario ſupremi

Tribu-

Tribunalis aſſumptum: qui primo ad Epiſcopatum Algarbienſem, poſtea verò ad Archie-
23 piſcopatum Eborenſem aſcendit. Eius autem ſucceſſores in officio Inquiſitoris Fidei in dicto Tribunali Eborenſi, à diuerſis Inquiſitoribus Generalibus creatos triginta quatuor enumerat, & exprimit filiatim idem Pater Frat. Magiſter Antonius de Souſa vbi ſupra §.3. apud ipſum legat, cuicumque gratum extitit illos, ipſarumque qualitates, & promotiones ad meliorem gradum agnoſcere.

24 Vnum reſtat diſcutiendum circa primum Inquiſitorem Generalem, prædictum Dominum Patrem Frat. Didacum de Sylua, nempè cuiuſnam primo Religionis alumno fuerit? ex familia ne Minimorum Sancti Franciſci de Paula? an verò Minorum S. Franciſci Aſſisienſis? diſcutit optimè dubium hinc, inde idem Antonius de Souſa, deciſionem apud ipſum videas, quam ego libens relinquo, quod ad rem præſentem nequaquam faciat, & ne tibi faſtidium pariam.

25 Munus Inquiſitoris Generalis ſecundo loco adminiſtrauit Sereniſſ. Luſitaniæ Infans Henricus frater ipſius Domini Regis, Cardinalis titulo Sanctorum Quatuor Coronatorum, & in Regno Luſitaniæ Legato à Latere, Bracarenſiſque Archiepiſcopus; atque id munus ad petitionem, & electionem prædicti Regis ſuſcepit, iuxta diſpoſitionem Conſtitutionis citatæ Pa-
26 pe Pauli Tertij. † Qui poſt octo annos nempè 1548. alia Conſtitutione Apoſtolica ipſum Dominum Cardinalem Henricum in iniuncto ſibi munere Generalis Inquiſitoris confirmauit poteſtatemque procedendi in cauſis Fidei, & creandi alios Inquiſitores Prouincia es de nouo abundè conceſſit. Verum ex conceſſione, & poteſtate primi Diplomatis Pontificij, zelo cõmotus, quoadmodum ardebat extirpandi Iudaiſmum, & quoſcumque errores quia iam prius, quam maximos in dicta adminiſtratione progreſſus fecerat; ipſo primo eius anno nempè 1539. defraudando Vliſipone nouo Tribunali Sanctiſſimæ Inquiſitionis cogitauit, ſtatimque feliciter executus eſt, & ei primum Inquiſitorem Fidei præfecit eundem illum Dominum Ioannem de Mello, qui eaſdem vices in Eborenſi Tribunal Sancti Officij gerebat, vt dictum
27 à nobis numero præcedenti. Nec defuit alius ſufficienti doctrina præditus, qui hoc gubernaret, vt tantus vir, tàm diuturnæ experientiæ in cauſis Fidei Vliſiponenſi præficeretur. Huic dein ſucceſſit ex electione eiuſdem Sereniſſimi Infantis prædicti Dominus Frater Magiſter Gregorius à Sancto Iacobo Ordinis Prædicatorum Pariſienſis Doctor Theologus, poſtea Argenſis Epiſcopus. Vtriuſque ſucceſſores in Tribunali Sanctæ Inquiſitionis Vliſiponenſi triginta ſex enumerantur per dictum Antonium de Souſa à diuerſis Generalibus Inquiſitoribus creati, vide eum § 4.

28 Tranſactis duobus ferè annis 15. Octobris 1541. vertit ſe idem Sereniſſimus ad erigendum Tribunal Inquiſitionis Conimbricæ, pro quo non vnum tantum, ſed duos ſimul præſtantiſſimos viros Inquiſitores aſſignauit, nempè Dominum Fr. Bernardum de Cruce ex Ordine Prædicatorum Sancti Thomæ Epiſcopum, & Conimbricenſis Vniuerſitatis Rectorem, atque D. Gomezium Alphonſum, Iuris Canonici Baccalaureum, & Collegiatæ Eccleſiæ Vimarenſis Priorem. His in officio Sanctæ Inquiſitionis Emanuel de Quadros canonicè Licentiatus, & Ludouicus Aluares de Olueira Pontificij iuris etiam Licentiatus, & alij ſucceſſores 23. ab eo-
29 dem Fr. Antonio Souſa exprimuntur. † Vltimo loco idem Sereniſſimus Inquiſitor Generalis Ciuitatem Goæ, caput Indiæ Orientalis, & loca ad ipſum ſpectantia Tribunali Sanctæ Inquiſitionis tanquam propugnando firmiſſimo muniuit; inde inductus, quod per litteras ad Regem Ioannem III. 10. die Nouembris 1545. miſſas à Sancto Franciſco Xauerio de noſtra Societate Ieſu, illarum Regionum, & præcipuè Iapponiæ meritiſſimo Apoſtolo, Fidem tunc ibi mirificè propagnante id intellexiſſet Iudaicam perfidiam in illis partibus magis, ac magis in dies ſerpere, & de nouo conuerſis ad Fidem Catholicam non parum momenti adducere. Primus Inquiſitor in hoc Tribunali Goenſi fuit Alexius Dias Falcao, poſt hunc Franciſcus Marquez Botello, & alij vſque ad quatordecim, quos videas, ſi lubet apud eumdem Souſam. Ecce quam ſollicitus, & quanto zelo fidei accenſus tantus vir, tot gradibus multo præeminentior cæteri, vno excepto Rege, munus ſuum Generalis Inquiſitoris contra apoſtaticam, & hæreticam prauitatem exerceret, mirantibus omnibus, & maximoperè obſtupeſcen-
30 tibus. † Verum adiungam tamen id, quod omnem admirationem, & ſtuporem ſuperat, videlicet, quod cum hic Sereniſſimus Princeps in Luſitaniæ Regnorum adminiſtratione Sebaſtiano Regi, nepoti ſuo, anno Domini 1578. hæreditario iure ſucceſſiſſet, non ſtatim Generalis Inquiſitoris munus depoſuerit; ſed adhuc per quindecim ferè menſes eo functus fuerit. Vnde vt Rex Regno præerat, vt Inquiſitor Generalis officium Inquiſitionis ſumma cum fidei vtilitate adminiſtrabat; illa enim Dignitas huic non exiguam authoritatem tribuebat; ad quod oſtendendum in præceptis, aut legibus pro bono Sanctæ Inquiſitionis ferendis, ac vtebatur forma incipiens; *Ego Rex tanquam Inquiſitor Generalis præcipio &c.* Itaque hic vnus erat ſimul Rex Sacerdos; (& quidem nõ raro eo tempore celebrabat) Cardinalis Legatus à Latere, & Generalis Inquiſitor, quod nulli forte alteri contigiſſe reperietur.

31 Poſt hunc tantum Inquiſitorem Generalem promouentur ad hanc dignitatem nouem ſucceſſiuè vnus alteri loco cedens, omnes valde inſignes, quos adducit idem Souſa, & viſum eſt ſub hoc numero breuiter exprimere.

Tertio loco fuit aſſignatus Illuſtriſſimus D. Emanuel Menezius Conimbricenſis Epiſcopus; cum prius Infantis Cardinalis Henrici Coadiutor fuiſſet, cum futura ſucceſſione in hac dignitate Inquiſitoris Generalis ex vi Diplomatis Gregorij XIII. die 24. Februarij anni 1578. ſed obijt adhuc viuente dicto Infante prius quam hoc munus exercuiſſet.

C 2 Aſcendit

32 Aſcendit quarto loco ad officium Generalis Inquiſitoris Illuſtriſſimus D. Gregorius de Almeyda Vliſſiponenſis Archiepiſcopus, Archiabbatiæ Abbas, Luſitaniæque Gubernator, ſecundum diſpoſitionem ſimiliter alterius Bullæ eiuſdem Gregorij Decimitertij 27. Decembris anno 1579.

33 Quinto loco fuit Generalis Inquiſitor per Conſtitutionem Sixti Papæ V. die 25. Ianuarij 1586. Sereniſſimus Cardinalis Albertus titulo S. Crucis in Hieruſalem Legatus à Latere in Luſitania, Archidux Auſtriæ, Imperatoris Maximiliani filius, atque eodem tempore eiuſdem Luſitaniæ Gubernator.

34 Huic ſucceſſit ſexto loco ex vi Bullę Clementis VIII. 12. Iulij 1596. Illuſtriſſimus D. Antonius de Mahos de Noronha Epiſcopus Heluen.

35 Septimus ſupremi Tribunalis, ſeu Conſilij S. Inquiſitionis enumeratur Præſes ex beneplacito eiuſdem Clementis VIII. anno 1600. Februarij die 7. Illuſtriſſimus Vicenſis Epiſcopus D. Georgius de Attayde, Capellanus Maior Ordinarius Capellæ, & Domus Regiæ, totiuſque Curiæ Luſitaniæ, & Archiabatiæ Præfectus Commendatarius, Philippi Luſitaniæ Regis I. ex ſupremis Conſiliariis non infimus in Regia Hiſpaniæ Curia, ſed à præfato Rege negocijs magni momenti in Caſtella impeditus, poſſeſſionem muneris Inquiſitoris Generalis, nunquam ſuſcepit.

36 Declaratur octauo loco ab eodem Clemente anno 1602. 29. die Iulij Generalis Inquiſitor D. Alexander Potentiſſimi Regis Emanuelis Pronepos, Archiepiſcopus Eborenſis.

37 Eodem munere noni Inquiſitoris Generalis fungitur Illuſtriſſimus Epiſcopus Leirienſis, prius Angrenſis D. Petrus de Caſtillo Regiæ Capellæ Philippi II. Luſitaniæ Regis Capellanus maior, ordinarius Capellæ, Domus Regię, & totius Curiæ Luſitaniæ, ac bis eiuſdem Regni Prorex iuxta eiuſdem Clementis VIII. beneplacitum 24. Auguſti anni 1604.

38 Huic decimo loco ſucceſſit in officio Generalis Inquiſitoris ex diſpoſitione Papæ Pauli V. die 4. Iulij 1616. Illuſtriſſimus D. Ferdinandus Martins Maſcharenhas Albergenſis Epiſcopus, ſupremi Conſilij Status, vt vocant, Regis Philippi Luſitaniæ Tertij Conſiliarius.

39 Tandem vndecimus Inquiſitor Generalis nominatus eſt à Regia Catholica Maieſtate, & creatus à S. D. N. Vrbano Octauo Illuſtriſſimus D. D. Franciſcus de Caſtro Egeditanenſis Epiſcopus, olim Conimbricenſis Academiæ Rector, & Tribunalis Conſcientiæ Præfectus.

40 Atque hæc de origine, & magno progreſſu Tribunalium S. Inquiſitionis in Regnis Luſitaniæ, & Indiæ Orientalis à nobis dicta ſint ſatis: qui plura de hac materia ſcire deſiderat ad multoties citatum Adm. Reu. Patrem Antonium de Souſa recurrat.

PROLEGOMEN. VII.

De prima origine, & magno progreſſu Trib. S. Inquiſitionis in Regno Siciliæ, contra apoſtaticam, & hæreticam prauitatem.

1 QVEMADMODVM hoc nobis vicinum Trinacrię Regnum in naturalibus vberrimum, ac fertiliſſimum, quoad multiplicitatem temporalium terrę frugum, & cuiuſuis ferè generis annonæ abundantiam inter cętera totius Orbis, etiamſi illa noui Mundi in vtraq. India reperta adiungas, tantopere excellit, vt pauca ei credo adæquari poſſint, adeò vt horreum Populi Romani meritò antiquitùs diceretur, teſte Marco Tullio contra Verrem; ita pariter hoc idem in moralibus, & ciuilibus, frugiferum valde, & abundantiſſimum quoad multitudinem mediorum, & diuerſitatem Tribunalium, pro morum totius Populi correctione, pro conuenienti Reipublicę regimine, pro omnimoda Iuſtitiæ adminiſtratione, atq. pro directione animarum ad ſalutem æternam, inter alia Regna adeò mirabiliter præeminet, vt vix illi
2 cedere donetur. † Omitto nunc reliqua ad id conducentia, & hoc vnum tantum attingo; quod ad noſtrum inſtitutum viam diſponit, reperiri ſcilicet in hoc Regno Siciliæ tria Tribunalia admodum ſingularia, primo Tribunal Monarchiæ, vt vocant, Tribunal item S. Cruciatæ, quod vtrumq. forum internum, & externum complectitur, pro caſibus in vtroq. occurrentibus decidendis, ad multiplicia, & ingentia priuilegia ſe extendens. Tandem Tribunal Officij S. Inquiſitionis eum eo rigore, & forma ſtrictiori, quibus ſimilia Tribunalia in Regnis Hiſpaniarum inſtituta adminiſtrantur: non eſt locus quidquam addendi circa primum, & ſecundum; de tertio verò peculiariter nobis agendum, originem, & progreſſum eius breuiter perquirendo.

3 Non inueſtigamus hic in particulari originem, ſeu fundationem, atque progreſſum Tribunalis S. Inquiſitionis pro Regno Siculo, ſicut non inueſtigauimus pro Regnis Coronæ Aragoniæ, neque pro Regnis Luſitanię per ſolam iuriſdictionem ordinariam Epiſcoporum, quam à iure Diuino, & humano habent, ad effugiendam in his noſtris Prolegomenis nimiam prolixitatem; contenti propoſitis in communi Prolegom. 2 n. 3. & reſeruantes id praſtare Prolegomeno 10. pro illis Inſulis Melitenſibus circa Tribunal earum S. Inquiſitionis, quādo quidem huc reliqua à nobis tradita, & tradenda Prolegom. diriguntur.

4 † De fundatione itaq. & progreſſu per ſeipſam iuriſdictionem delegatā futurus eſt nobis ſermo: & quoad hac valdè antiqua etiam iudicatur prima origo Trib. S. Inquiſitionis in Regno Sicilię fortè ab eodemmet tempore, quo officiū S. Inquiſitionis per Apoſtolicam delegationē in Eccleſia Catholica exerceri cępit contra hæreticos Albigeń, vt vidimus ſupra Proleg. 4 n. 2. nempè circa an. 1215. vt tradit Param. lib. 2. tit. 2. c. 11. n. 7. vel melius ſecundū R. P. Campeg. vt ibidē dictū, an. 1206. aut paulò ante, ſecundùm alios.

Vnde

5 Vnde initium talis antiquitatis Tribunalis Regni Siculi non eſt fundandum in eo, quod aſfert Onuphrius Panuinus lib. de Creatione Cardinalium, nempe ab Vrbano VI. Summo Pontifice Anno Domini 1378. fuiſſe euectum ad dignitatẽ Cardinalitiam Nicolaum Miſmum ex familia Dominicana, tunc Siciliæ Inquiſitorem: neque ex prolatis in extrauagante, incipiente, *Cum Matthæus, &c.* inter communes, tit. de Hæreticis, editaà Ioanne XXII. circa annum 1318. contra quemdam Matthæum de Pontiano eiuſdem Ordinis Prædicatorum, eodem tempore in Regno Siciliæ munus Inquiſitoris Fidei exercentem, (quæ à nobis alibi attinguntur) ſed omnino fundari debet in tranſumpto inſi ni illius priuilegij ab Imperatore Frederico anno 1224. dum eſſet Panormi Inquiſitoribus Siculis conceſſi, cuius tenor, vt eſt in originali, ſic ſe habet.

Tranſumptum Priuilegij ab Imperatore Federico Anno 1224. Inquiſitoribus Siculis conceſſi.

FREDERICVS Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, & Rex Siciliæ, Vniuerſis, & ſingulis noſtro Imperio, & ditioni ſubiectis gratiam noſtram, & bonam voluntatem. Dignum arbitramur, & omni conſonum æquitati, vt qui ſubditos habere meremur in terris, ei ſubiecti ſimus, qui omni creaturæ præſidet eminentius; quia tanto celſius ſublimabimur, quanto eius obſequijs humilius nos reddiderimus ſubſequentes, & ei nos ſibi fatebimur digna obedientia famulari, quo eiuſdem cultus, velut Fidei ſacroſanctæ primarij zelatores, obſequia famulatus, & & aſſiſtentiæ dignis ſeruulis præſtiterimus, vt tenemur. Cum igitur Fidei Ortodoxæ negotia ſint vndique omni penitus proſequenda fauore, pro eo quod ex eis ſalus peruenit vniuerſorũ, ac hominis vtriuſque quibus ne dum contemptis, verũ etiam neglectis, parumper tendit ædificium quodlibet in gehenna. Propterea his vigilanti cura intendentes, propenſius ſingulis veſtrum, cuiuſcumque fulſeritis tituli claritate, ſiue oficij poteſtate, noſtro tamen Imperio, & ditioni ſubmiſſis, maximè in Regno noſtro Siciliæ citra Pharum noſtris præſentibus in perpetuum, & futuris fidelibus prædilectis ſub noſtræ indignationis fulmine præſenti edicto diſtrictius præcipiendo mãdamus, quatenus Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, vt ſuum libere officium proſequi, & exercere valeant; prout decet, omne quod poteſtis impendatis auxilium, conſilium, & fauorem, quia tanto nobis præſtabitis aſſiſtentias promptiores, quanto vbi, & quando tãti negotij vtilitas perſuadet (noſtris, & proprijs poſtergatis agendis) eorum fauoribus intendetis, qui Dei negotia ſatagunt exercere feruentius digna laude. Quia vero bona Schiſmaticorum Patarenorum, & à Fide Apoſtatantium hæreticorũ ſtatutis quibuſdam Fiſco communiter applicantur, Fiſcus enim gaudet omnibus bonis prædictorum, nil de bonis ipſis Inquiſitoribus prælibando: pro parte eorum merito laborem proſequentium, quod tanquam alienum à ratione ducimus cum vario ſe exponant diſcrimini, tam periculorum, quam etiam laborum, & expenſarum: propter quod digna mercede totum eiſdem merito deberet aſcribi, cum nemo teneatur proprijs ſtipendijs militare, & licet hoc opus Dei propter ſpem retributionis æternæ eſſet principaliter peragendum, tamen volumus, & præſenti edicto perenniter ſtatuimus, vt attributa Fiſco tertia ſolammodo parte bonorum huiuſmodi, & tertia Apoſtolicæ Sedi reſeruata, alia pars tertia abſque obſtaculo contradictionis cuiuſquam eiſdem Inquiſitoribus aſſignetur, ne ſua mercede ſpiritualis agricula defraudetur, & propter neceſſariorum carentiam inquiſitio tam ſalubris ex inopia noxie ommittatur, quibus etiam propter eorum vigilantem ſolertiam, vitæ modeſtiam, necnon & affluentiam litterarum: quoniam noſtra intereſt, & Eccleſiæ nobis iura permittunt, committimus inquirere diligentius Iudæorũ exceſſus, atq. Infidelium aliorũ non ſolum contra noſtram ſanctiſſimam Fidem exiſtentes, ad quos tenentur ex debito delegationis eorum: verum etiam damnatos concubitus eorumdem cum perſona fideli, exceſſus eorumdem, qui ſunt contra bonos mores, & quibus Chriſtianorũ religio ſcandaloſe videtur offendi quorum correctionem prædictis concedimus per præſentes, pœna tantummodo ſanguinis ipſis totaliter interdicta; cum ſint Diuino cultus perpetuo mancipati, & ſanguine plenæ manus à Dei ſacrificio ſint excluſæ: mandantes propterea præfatis Infidelibus, & Hæbrais ſub noſtra indignationis incurſu, quatenus Inquiſitoribus ſupradictis, & ſocijs eorumdem toties, quoties fuerint in proſequutione ipſius Inquiſitionis officij, & ipſos tranſire contigerit per eoſdem, de omnibus neceſſarijs perſonarum, & animalium de proprijs prouideant, pariter & diſponant ſemel tantum in anno, prouidentes eiſdem de aliquo ſubſidio competenti, iuxta qualitatem, & quantitatem degentium perſonarum in locis per quæ tranſitum fecerint inquirentes: ita tamen quod nemo ex prædictis Iudæis ad amplius teneatur eiſdem, quam ad vnum groſſum communem per quemlibet exoluendum. Dat. in noſtra felici Vrbe Panhormi, Anno Dominicæ Incarnationis 1224. anno vero Romani noſtri Imperij in Germania octauo, & in Sicilia vigeſimo tertio feliciter. Amen.

7 En priuilegium Imperiale, in quo cuius boni ſpiritualis, aut temporalis officio S. Inquiſitionis in Regno Siciliæ iam in prima ferè ſui origine acceſſio facta fuerit, per ſe manifeſte patet, nec requiritur, vt aliqualis commentatio noſtra id clarius oſtendat, neque occurrit peculiare aliquid, circa quod dubitari poſſit.

8 Per ſubſequentes autem Reges Siciliæ, ſupradictum Priuilegium Inquiſitoribus Siculis conceſſum, multoties fuit confirmatum: quæ confirmationes, cum progreſſum Sancti Officij in hoc Regno Siciliæ, quem indicare intendimus, non parum manifeſtent; haud erit abs re, ſi hic per ſumma ſaltem capita, ſine expreſſione quandoque totius textus Regalium litterarum apponatur. Ipſum primum confirmauit Sereniſſimus Rex Alphonſus ad petitionem, & inſtantiam R. P. Fr. Henrici Lugardij de Panhormo

Ordinis Prædicatorum Sacræ Theologiæ Magiſtri, & hæreticæ prauitatis in dicto Regno Siculo Inquiſitoris: qui ab eo litteras confirmationis obtentas Proregi Luperti Vrrea pro exequutione tradidit, atque hic officialibus Regni, & reſpectiuè quibuſuis alijs ſtrictiſſimè præcepit, vt contenta in eis adamuſſim obſeruarent, & cōſequerentur.† Litteræ autē ſic incip. *Alphonſus Dei gratia Rex Aragonum, & Siciliæ, &c. Vniuerſis, & ſingulis praſentium ſeriem inſpecturis, tàm praſentibus, quam futuris, licet adiectione plenitudo non egeat, nec confirmationē exiget, quod eſt firmum, &c.* Priuilegium verò præcipuè confirmant, ibi: *Nos vero, &c. Imperiale Priuilegium præinſertum, & contenta in eo ſic, & prout ipſe Inquiſitor, ſuiq. in officio prædeceſſores eo melius bactenus vſi ſunt, de certa noſtra ſcientia tenore præſentium approbamus, laudamus, acceptamus, & confirmamus noſtræq. confirmationis, & approbationis munimine roboramus. Mandantes propterea, &c.* Deſinunt tandem iſtæ litteræ hoc modo: *In cuius rei teſtimonium præſentes fieri, & noſtro ſigillo communi impendenti iuſſimus communiri. Dat. in Turri, Octauæ, die 17. Auguſti xiij. Indictione, anni 1451. Regni huius Siciliæ citra Pharum An. Decimoſeptimo, aliorum Regnorum noſtrorum vigeſimo ſexto. Rex Alphonſus.*

11 Præterea Ferdinandus V. & Eliſabetha, dum eſſent Hiſpali, ſe iam Reges Siciliæ appellantes, tametſi Ioannes Aragonum Rex, & dicti Catholici Regis pater adhuc viueret, non ſolum prædictum Priuilegium ab Imperatore Federico cōceſſum approbarunt, & confirmarunt anno 1477 vt conſtat manifeſtè ex libris Archiuij Inquiſitionis generalis fol. 131. ſed ex tunc etiā quaſi nouum Inquiſitionis Fidei Tribunal fixū, & perpetuum in hoc Regno Siciliæ erigi curarunt, cum non exigua dotatione, cum eo maiori rigore, cum ſtrictiori illa forma, cum amplioribus illis Priuilegijs, iuriſdictionibus, & prærogatiuis; quibuscum in multis alijs Hiſpaniarū Regnis, ac dominijs iam diuerſa fuerant erecta. Prefatorum autem Regum Catholicorum iuſſa id peropportunè exequutioni mandatum, vti omnino requiſitum, & abſolutè neceſſarium ad Fidem Catholicam cum puritate retinendam, ad propellendum periculum ingrediendi multiplices errores, ſeu varias hæreſes in hanc Siciliæ Inſulam, quod maximum quidem erat, attento eius ſitu, & hominum externorum concurſu; attentis item incolarum moribus, attenta denique in primis magna vicinitate Calabriæ, vbi in rebus Fidei, vt ait hiſce verbis Ludouicus Paramus lib. 2. tit. 2. cap. 11. *Non parum viuitur licentiose cum non multis ab hinc annis peſtifera Lutheri ſecta publicè coleretur, aliquantulum Sicilia contaminata; cum huius Inſulæ incolæ nouitatibus natura ſeruiant:* hactenus verba Ludouici Parami.

12 Deinde ſupradicta Priuilegia Inquiſitoribus Siculi per Reges Siciliæ antecesſſores ſuos conceſſa perlibenter confirmauit Inuictiſſimus Imperator Carolus V. anno 1525. imò hic exemplo aui ſui Ferdinandi V. maximoperè excitatus ad fouendas res Fidei Catholicæ, & ad Tribunal Sanctæ Inquiſitionis in hoc Regno Siculo protegendum, & multo magis honorificandum, atque pro reſſum eius in dies augendum, amplioribus prærogatiuis, priuilegijs, & exemptionibus ipſum affecit, vt conſtat manifeſtè ex litteris Imperialibus pro dicta confirmatione, & approbatione, ac multò magis pro executione ad Proreges, & Capitaneos Generales: quarum primæ non erit credo tibi moleſtum, ſi hic integrè apponantur, vt ſe habent in originali.

Litteræ Caroli V. ad Proreges Siciliæ in fauorem Officij Sanctæ Inquiſitionis.

ILLVSTRIS Prorex, ac Capitaneus Generalis renunciatum nobis eſt, nonnullos officiales noſtros, ſe de cauſis officialium S. Inquiſitionis iſtius Regni contra eius priuilegia, libertates, prærogatiuas, ac antiquam conſuetudinem intromittere. Quod ſi ita eſt, nobis multum diſplicet, cum noſtra voluntas, quam vobis per alias declarauimus, iuſtitia conſona ſit, vt S. Officium, ac eius miniſtri ab omnibus officialibus noſtris adiuuentur, ac etiam foueantur, quo nullum accipiant detrimentum. Quare vobis dicimus, ac expreſſe mandamus, vt illicò prouideatis, ne officiales noſtri directè, vel indirectè de rebus ad S. Officium pertinentibus ſe aliquatenus intromittant, ſed ea Inquiſitoribus, iuxta iuſtitiæ ordinem decidendo remittant, vt liberè tàm in cauſis ciuilibus, quàm criminalibus omnibus prærogatiuis, exemptionibus, ac gratijs perfrui poſſint quibus feliciſſimi Catholici Regis Ferdinādi Aui, ac Domini mei (cuius anima in gloria requieſcat) perfruebantur.

14 *Inſuper ſumma vobis ſolicitudini eſſe mandamus, vt Inquiſitores, officiales, atque miniſtri S. Officij liberè, ac ſine alicuius contradictione ſua valeant munera exercere, quemadmodum vobis confidimus, facietiſque decretum ſecuritatis, ac regalis protectionis, quod in fauorem S. Officij, ac eius officialium conceſſimus in omnibus, & per omnia, ſub pœnis in eo contentis cuſtodiri, omnibus tergiuerſationibus adito præcluſo, ſic enim Dei cultui, noſtroque ſeruitio, ac bona iuſtitia adminiſtrationi conducere exiſtimamus, contrariumq. nobis (quod non credimus) Vos facturos, acciderei per moleſtum. Dat. Toleti 22. Octobris anno 1525.*

EGO REX.

15 Alijs præterea litteris 1534. idem Carolus Imperator prædicta priuilegia primo confirmat, & poſt ſpecialiter Inquiſitoribus Siculis indulſit, vt hi, vbi primum in Inſulam appellunt ſuæ commiſſionis, in poteſtatis Apoſtolicæ litteras [illegible] eis ſibi traditas non teneantur ordinarijs regiſtris inſerere facere; ſed ſtatim ſuum munus abſque vllo obice exercere poſſint

46 † Eodem item anno 1634 idem Cæſar prouidit, & declarauit, quod officiales, & familiares Sancti Officij fruantur omnibus, & quibuſcumque immunitatibus; quibus Clerici fruuntur, & eodē modo, à Iudicibus ordinarijs ſæcularibus ſint

ſint exempti: eum id illis de iure competat, ex
capitulo *Significaſti*, & ex cap. *Si diligenti de*
foro competenti, & tractat copioſè Andr. Gail.
in practica, obſeru. 37. & Ferdinandus Bonior-
17 nus conſ. 92. lib. 4. Tandem † dum eſſet Pa-
nhormi ipſe Cæſar anno 1535. diuerſa S. Officij
Priuilegia corroborauit, vt circa prærogatiuam
officialium, & familiarium ferendi arma prohi-
bita; circa remittendos ad Tribunal Sanctæ In-
quiſitionis quoslibet carceratos quacumq. cau-
ſa ex dictis officialibus, familiaribus, & com-
menſalibus eorum per miniſtros à Proregibus,
vel à quouis alio de mandato illorum conſtitu-
tos, & circa diuerſa non pauca ad illos ſpectātia
18 † Vide Paramum citatum num. 13. & 14. qui
pro executione, & obſeruātia prouiſiones duo-
rum Proregum, nempe Ducis Montelonis, &
Ioannis à Vega per Ciuitates & Oppida totius
Regni opportunè miſſas, immediatè poſt per-
extenſe adiungit.
19 Ecce quam feliciter quantoque cum progreſ-
ſu, & lucro negotium Fidei Catholicæ in hoc
Siciliæ Regno procederat, ecce quam proſpero
curſu, quamquam fortunata totius, haud du-
bium Sanctiſſimæ Trinitatis afflante aura in
iſto tranquillo mari Trinacrio nauigium Tribu-
nalis Sanctæ Inquiſitionis à Nautis, ideſt ab In-
quiſitoribus peritiſſimis dirigeretur; cum re-
pente inopinata, & improuiſa ſuborta tempe-
ſtas adeo periculoſa, adeo vehemens, & tremē-
da, vt ipſum paulò poſt cum ingenti ruina, ſeù
verius cum totali naufragio ad ſcopulos, vel
ſyrtes alliſiſſe iudicatum fuerit.
20 Sed vnde nam hæc tam repentinæ mutatio-
nis occaſio? vnde huiuſcemodi tempeſtatis ori-
go? præter inuidiam Diaboli, quæ & mortis, vt
ait Scriptura ſacra Sap. 2. tam ſpiritualis, quam
corporalis cuiuſuis mali, totius Orbis fons pe-
rennis, neſcio quid falſæ, & ſiniſtræ informatio-
nis ſuſurratum in aurem Cæſaris, quo adductus
prædicta priuilegia Officij Sanctę Inquiſitionis,
præcipuè ad iuriſdictionem temporalem ſpec-
tantia per quinquennium ſuſpendit; quo tran-
ſacto, dum eſſet in Ciuitate Grandauenſi ean-
dem priuilegiorum ſuſpēſionem per aliud quin-
quennium confirmauit: hinc Tribunal Sancti
Officij, cuius antea ampliſſima erat in eo Regno
auctoritas, & iuriſdictio illorum præſidio præ-
rogatiuarumq. fulcimento, cui prius innitebа-
tur, omnino deſtitutum, maximè quoad quali-
tatem familiarium ex nobilibus præeminentio-
ribus, & titularis totius Regni ita eneruatum,
& ad talem debilitatem reductum, vt graſſan-
tibus multiplicibus erroribus pernicioſiſſimis,
etiam inter ipſos nobiliores Siculos, DD. In-
quiſitores reſiſtere non valerent, ſeu potius cō-
tra hos, & contra quoſcumque alios inſurgere
non auderent. idque ob diuerſos atrociſſimos
caſus, ſummæ impietatis, & multiplicis con-
temptus S. Officij, qui tunc temporis accide-
runt, & à Paramo vbi ſupra exprimuntur.
21 Primo accidit, cum D. Inquiſitor Bartholo-
mæus Sebaſtianus viſitandi Regni cauſa Pan-
hormo egreſſus, editum Fidei in Ciuitate Xaua
publicare iuſſiſſet, multi perditiſſimi homines
Domum vbi cum familia ſua receptus fuerat,
admoto igne concremare tentarunt, hocq. tam
immani mortis genere, aut forte crudeliori ipſe
vna cum ſuis de medio ſublatus fuiſſet, niſi co-
gnita fraude ſecreto ab Vrbe valde feſtinanter
aufugere curaſſet, non exiguam D. Baroniſſæ
de Florita ex Genere Leofante per ſuos fami-
liares, & neceſſarios opem ferente: atque ob
iſtud egregium pietatis facinus præfatæ Baro-
niſſæ, & omnibus eius Illuſtris familiæ fœminis
hæc ſingulariſſima prærogatiua conceſſa, vt foro
Sancti Officii perpetuo fruantur.
22 Præterea non multo poſt à ſimilibus ſcelera-
tiſſimis hominibus contra Sanctum Officium
Inquiſitionis ita tumultuatum eſt, vt omnes
ſaccos benedictos, qui in Eccleſia S. Dominici
ad perpetuam hæreticorum ignominiam appēſi
manebant, ſummo Sanctæ Inquiſitionis dede-
core abſtulerint, nullo reſiſtere valēte, nec per-
miſerint vnquam, vt ipſi in eadem Eccleſia, vel
in alia denuò appenderentur.
23 Item cum ab Inquiſitoribus miſſus eſt Al-
guazirius ad opidum Sancti Marci, vt quoſdam
hæreticos caperet, alij eiuſdem impietatis, ac
ſeuitiæ homines eum aggreſſi, plures ex eius
comitatu, occiderunt, atque ipſum Alguazi-
rium ſemimortuum, ſeu pro mortuo, humi pro-
cumbentem multis vulneribus confeſſum reli-
querunt.
24 Tandem non pauci ex prædictis amore om-
nimodæ libertatis circa negotium fidei, quaſi
in furiam verſi, inquiſitorem omnino è Regno
eijciunt, & nauim, quæ iam è portu ſoluerat cō-
ſcendere compellunt, atque animo penitus il-
linc euellendi hoc Sanctæ Inquiſitionis Tribu-
nal eius Cartophylacium, ſeu Archiuum petu-
lanter incendunt. Quamquam quoad hoc quaſi
totaliter decepti, cum in Archiuo Generalium
Inquiſitorum, ſeu ſupremi Conſilij traſumpta
ſcripturarum præcipuè, cuiuſq. cauſæ in quo-
uis Tribunali inferiori ei ſubiecto deciſæ, imo
ipſarum quandoque originalia aſſeruari ſoleant,
ita Paramus vbi ſupra.
25 Interim decennium ſuſpenſionis prædictæ
ferè decurſum, & verſus finem anni 1543. au-
diens Cæſar qualiter Officium S. Inquiſitionis
in Regno Siculo ad extremum infelicitatem, &
ruinam eſſet reductum; perpendenſq. quanta
inde damna ſpiritualia in perniciem animarum,
cum amiſſione Fidei Catholicæ, & multiplica-
tione errorum contra ipſam ibi euenire poſſent
ſeu quòd iam euenisſent; de eo prorſus inſtau-
rando cogitat, atque ſuſpenſa, ſeu reuocata pri-
uilegia denuo concedit, & valdè corroborat,
maximè quoad iuriſdictionem circa cauſas tem
porales tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus
officialium, & familiariū Officij S. Inquiſitionis,
idque nō obſtante Capitulo Inquiſitionis; quod
Proregibus quando veniunt ad Regnum Sici-
liæ datur. Verum totum hoc ex ipſis litteris
Imperialibus, quibus ſic diſponitur, clarius ap-
paret: quas non poſſum non integras hic appo-
nere, cum per eas S. Officium Inquiſitionis in
Regno Siculo, quod re vera demortuum penè
fuerat, reuiuiſcere videatur.

Litteræ

Digitized by Google

Litteræ Caroli V. quibus ſuſpenſa Priuilegia S. Officij, denuo ei conceduntur, & corroborantur.

NOS CAROLVS Diuina clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Rex Alemaniæ, Ioanna eius mater, ac ipſe Carolus Reges Caſtellæ, Aragoniæ, Legionis, duarum Siciliarum, Hieruſalem, &c. Quoniam diebus elapſis cum in Regno Siciliæ eſſemus, ad ſupplicationem trium Brachiorum, aut Stammentorum dicti Regni, qui nobis humiliter ſupplicarunt, mandauimus, ac prouidimus, ne Inquiſitores dicti Regni intra quinque annorum curriculum de aliquibus cauſis, in quibus pœna mortis infligenda eſſet contra regnicolam dictæ Inſulæ cognoſcere poſſent, atque deinde, cum eſſemus in Ciuitate Grandauenſi, alia noſtra prouiſione decreuimus dictam gratiam ad aliud quinquennium prorogare ad prædicti Regni petitionem, vt latius in dictis prouiſionibus continetur, ad quas habeatur relatio. Et quoniam exercitium S. Officij in dicto Regno ita impeditum eſt, vt propter hanc cauſam delinquentes remaneant impuniti, ac noſtra voluntatis eſt, vt Inquiſitores, qui ſunt, vel deinde fuerint in dicto Regno de cauſis omnibus cognoſcant, quæ familiares, officiales, atque miniſtri dicti S. Officij pertingunt iuxta inſtructiones, quæ ſuper hoc Inquiſitoribus datæ ſunt, ita vt libere, ac ſine alicuius contradictione iuſtitiam adminiſtrare, & ſua valeant vti iuriſdictione, in quo officiales noſtri Regij huius Regni aliquatenus non ſe intromittant. Idcirco cum decreto, & deliberatione noſtri Regij Conſilij tenore præſentium ex noſtra certa ſcientia, ac auctoritate Regia mandamus Illuſtri Ferdinando à Gonzaga Principi Malfetæ cognato noſtro Proregi, ac Capitaneo Generali in prædicto Regno, Spectabilibuſq. & magnificis Conſiliarijs noſtris Regijs, Magiſtro Iuſtitiario, ac eius Locumtenenti, Iudicibus noſtræ Magnæ Curiæ, Magiſtris rationalibus, Theſaurario, ac Conſeruatori noſtri Patrimonij, Aduocato, & Procuratoribus Fiſcalibus, ac omnibus, & quibuſcumq. Regijs officialibus noſtris, cuiuſcumq. ſint conditionis, ſub iræ, & indignationis noſtræ incurſu, ac pœna duodecim millium vnciarum exigendarum, ac noſtris Regijs ærarijs inferendarum à quocumq. qui contrarium facere attentauerint, vt tranſacto termino in dicta noſtra prorogatione contento, permittatis, ac conſeruatis libere Inquiſitores prædictos cognoſcere, ac determinare ſupradictas cauſas, ac qualibet alias, quarum cognitio ad eos ratione ſuorum officiorum ſpectat, contra omnes, & quaſcumq. perſonas dicti Regni iuxta inſtructiones, quas ſuper hic habent, nec ſuper eis ſe intromittant, nec intromittere valeant, noſtri Regij Regni officiales, ita vt poſſint dicti Inquiſitores iuſtitiam adminiſtrare, ſic, & quemadmodum ante dictas noſtras prouiſiones fecerunt. In hoc namque Dominus noſter coletur, & S. Officium conſeruabitur, cauendo attente, ne faciatis, aut permittatis contrarium aliquatenus fieri, nec vos intromittatis in aliquo quod huic noſtræ prouiſioni contrarietur, ſi gratiam noſtram charam habetis, ac cupitis ſupradictam pœnam euitare. In quorum omnium fidem, ac etiam teſtimonium præſentes fieri mandauimus noſtro ſigillo ſecreto, ac Sanctæ Inquiſitionis in earum dorſo ſignatas. Datum Matriti 27. Februarij 1543.

EGO REX.

27 Reſtat tandem breuiſſimè oſtendendum qualiter prudentiſſimus, & piiſſimus Philippus II. prædictis priuilegijs in fauorem S. Officij à Patre ſuo Carolo Imperatore modo tradito de nouo conceſſis, confirmatis & corroboratis, non ſolum maiorem confirmationem, & corroborationem, ſed ampliationem etiam non exiguam addiderit. Quoad primum, cum adhuc eſſet tantum Princeps confirmat, & corroborat ea per efficacem prouiſionem præinſertis in ipſis ſupraſcriptis litteris Patris ſui Caroli V. incipientem *NOS PHILIPPVS DEI Gratia Princeps Auſtriarum, atque Gerundiæ, &c.* & deſinentem. *In quorum omnium teſtimonium præſentes ſigillo Regio ſecreto*, & in dorſo *ſigillo Sanctæ Inquiſitionis munitas expedire iuſſimus. Datum Matriti 16. Iunij anni 1546.* Item ad vtrumque ſimul corroborandum, ſcilicet, & ampliandum Tribunal S. Inquiſitionis Siculum, idem Princeps ſcripſit ſigillatim Titulatis, vel Magiſtratibus, ac Baronibus totius Regni, mandans, vt honore, fauore, atque omnibus modis S. Officij Inquiſitoribus, Miniſtris, ac rebus eius omnibus auxiliarentur. Atque hinc feliciter effectum, vt Magnates, Barones, & Principaliores Regni, non ſolum circa dictum S. Officium, de quo prius malè ſentiebant, benè affecti poſtea extiterint, ſed etiam officiales, aut familiares eius eſſe curarint: quorum fulcimento innixi Inquiſitores maiori cum auctoritate, & iuriſdictione ac ſine timore tumultuationis Populi munus ſuum exercuerunt. Vide Ludouicum Paramum citatum à num. 20. vſq. ad 23.

28 Iam ad Coronam Regnorum ſuorum Philippus aſcenderat, cum diſſidia varia inter Proreges, & Inquiſitores Siculos exorta aduertens, maximè circa iuriſdictionem in cauſis temporalibus familiarium Sancti Officij, ad concordandos eos animum applicuit anno 1581. ad idque cum ſatisfactione vtriuſque partis iuridicè afficiendum, delegit quatuor inſignes, ac doctiſſimos Viros, nempè Licentiatum Salazar, & Licentiatum Timinum, ex Senatu ſupremæ Sanctæ Inquiſitionis, item Regentem Ramondettam, & Regentem Carauajal ex Italiæ Conſilio. Qui concordata diuerſorum capitum per excellentiam inter partes tunc admiſſam ediderunt.

29 Litteræ autem prouiſionis Regiæ pro eis exequendis ad Proregem, ſic incipiunt: *PHILIPPVS DEI Gratia Rex Caſtellæ, Legionis, Aragoniæ, vtriuſq. Siciliæ &c. Illuſtri Marco Antonio Coloña Conſobrino noſtro Proregi &c. Nota tibi ſunt diſcordiæ, & contentiones, quæ inter te, & Venerabiles Inquiſitores Apoſtolicos iſtius Regni excitatæ ſunt de diuerſis articulis ad iuriſdictionem ſpectantibus &c.* Deſinunt vero ſic. *Hæc nobis cordi ſunt; is qui contrafecerit, iram, & indignationem noſtram ſe nouerit incurſurum*

ſarum. Dat. in Vrbe Pacis Auguſta (vulgo Badajoz) quarto die menſis Iulij anno 1581.

30 Non adduco hic integrum tenorem harum litterarum, neque concordatorum; inuenies ſi lubet legere apud Paramum loco citato nu.24. eo quod immutata iſta, & ſæpius variata tempore eiuſdẽ Philippi II. & filij ſui Philippi III. Regis fuerint, imò à Philippo IV. nunc feliciter regnante noua concordata inter dictos Proreges. & Inquiſitores Regni Siciliæ edita audio; quæ ad manum haƈtenus habere nequiui, licèt citò, ſim, vt ſpero habiturus.

31 Cæterum non prætermittam vltimo loco lectori tradere prouiſionem Regis Philippi II. in fauorem Conſultorum S. Inquiſitionis Regni Siculi; quamuis ignorem, an omnia, quæ in ea diſponuntur, vel ſaltem aliqua in præſentiarum obſeruentur.

Litteræ prouiſionis Regis Philippi II. in fauorem Conſultorum Sanctæ Inquiſitionis in Regno Siculo.

PHILIPPVS DEI Gratia Rex Caſtella, &c. Illuſtri Marco Antonio Colona, Cognato noſtro, Proregi, Locumtenenti, ac Capitaneo Generali in noſtro Regno Siciliæ citra Pharum, ac cuilibet noſtro alij Proregi Præſidenti, ac Locumtenenti, qui pro tempore erit ac vobis Venerabilibus Inquiſitoribus Apoſtolicis, qui in dicto Regno eſtis, vel pro tempore fueritis ſalutem, ac dilectionem. Non vos præterit, quod intellectis diſſidijs, atque iuriſdictionis controuerſijs, quæ inter vos dictum Proregem, ac reliquos noſtros ſæculares Iudices, atq. miniſtros iſtius Regni prædictis cum vobis Inquiſitoribus ſupradictis ſuperofficialibus, familiaribus, atq. miniſtris S. Officij, ac alijs, vt hæc omnia (ſicut æquum eſt) ceſſarent, ac inter vos illa pax, atque conformitas, quæ decet, reperiretur, mandauimus perſonas tam Generalis Conſilij Inquiſitionis, quam alijs Italiæ Regentibus congregari, ac hæc omnia conſultari, quo ab illis facto, ac à nobis viſo, & approbato die 4. menſis Iulij anni proximè elapſi 1580. *Mandauimus dari, ac dedimus prouiſionem noſtram ordinando, & mandando in ea, quod ſuper prædictis obſeruandum impoſterum eſſet, quemadmodum in dicta prouiſione fuſius continetur. Poſtea vero nobis expoſitum eſt, adhuc inter vos aliam eſſe contentionem, vel potius haſitationem, qua ſcilicet forma Conſultores S. Officij eius fori priuilegium vti debeant, & an expediat, vt illo Conſultores gaudeant. qui ad præſens ſunt, vel poſt hac fuerint, qui Iudices Magna Curiæ eſſent, vel alia publica munera habere reperiantur, & ſi dicto foro tanquam familiares, an tanquam officiales gaudere debeant, vobis dicto noſtro Prorege allegante non debere, nec poſſe Conſultores prædictos maiori prærogatiua, quem alios ſimiliter S. Officij familiares honorari, ſcilicet pro ſuis tantum perſonis. Eos vero Conſultores, qui Iudices Magnæ Curiæ eſſent, vel alia officia regia haberent, non debere illius fori gaudere præheminentia, ne iuriſdictiones confunderentur. Et quoniam pro parte dictorum Inquiſitorum prædictos Conſultores, cum ſint tam inſignes, atque præcipui dictæ Inquiſitionis miniſtri) tanquam officiales ſalariatos illius cum omnibus ſuis familiaribus debere vti, & quamuis alia publica munera, aut miniſteria haberent, vel Iudices Magnæ Curiæ eſſent, non ideirco iuſtum videri, vt dicto Priuilegio, ac foro priuarentur, cum nec ob id iuriſdictionum confuſio, nec aliud inconueniens ſequeretur, & alia allegabantur: ſuper quibus pariter eaſdem perſonas Generalis Conſilij Inquiſitionis, & Italiæ iuſſimus congregari, quæ antea fuerat congregata. His itaque ab illis conſultatis, ac diligenter ſuper omnibus habito tractatu a nobis viſo, & approbato, quoniam noſtra intentionis, ac voluntas eſt, vt S. Inquiſitionis officium honoretur, ac reuerenter colatur, cum id Dei cultui, noſtro ſeruitio, ac communis noſtræ Religionis bono apprimè conueniat, & vt poſt hac dubitationis omnes, controuerſiarum occaſio ceſſet, debito amore mutuo conformes ſitis, prout æquum eſt, dari mandauimus, ac dedimus præſentem, cuius ſerie, ac tenore declaramus, volumus, & mandamus, vt prædicti S. Officij Conſultores, qui modo ſunt impoſterum fuerunt, gaudeant eodem priuilegio, quod officiales non ſalariati habent, habere conſueuerunt iuxta id quod à nobis prouiſum eſt, atque mandatum in vltima prouiſione, atque concordia de qua ſupra diximus. Quod etiam ſit, & procedat quantumuis prædicti Conſultores ſint Iudices Magna Curiæ, vel alijs publicis officijs fungantur, dum tamen circa illorum exercitium non delinquant, quod obſeruetur, ac cuſtodiatur pro libito voluntatis noſtræ, & Regum ſucceſſorum noſtrorum. Quo circa mandamus omnibus, ad quos dicta prouiſio fuerit directa, eam obſeruent, cuſtodiant, ac exequantur, ſub pœnis in ea contentis, perinde ac ſi hæc noſtra declaratio in illa fuiſſet inſerta, omni obice, ac impedimento ceſſante Dat. Vlyſſipona* 27. *Iulij* 1581.

EGO REX.

33 Adiungamus etiam, ſi placet, alias eiuſdem Regis Philippi poſteriores litteras, quibus multò magis indicatur maximus amoris affectus tanti Monarchæ erga Sanctum officium Inquiſitionis, & quam ardenter huius fructum, ac progreſſum ingentem pro ſalute animarum in optatis haberet.

Litteræ eiuſdem Regis Philippi ad Proregem in fauorem Inquiſitorum Fidei in Regno Siciliæ.

ILLVSTRES Comes, Conſobrine noſter Vicerex, Locumtenens, & Capitanee Generalis. Honor, & fauor qui Sancto Officio, eiuſque miniſtris, & appendicibus exhiberi debet, adeo veſtra religione, ac zelo condignus eſt, vt minus nobis neceſſarium videatur, vobis commendare, quanti eius officij obſeruantia, & amplitudo inter ſit. Nam vltra ipſius miniſterij momentum, ac etiam dignitatem, quanti apud nos ſit, ſatis videri poſſit ex dignitate, & auctoritate, quibus in iſto noſtro

noſtro Regno conualuit. Cum tamen quædam controuerſia, quæ inter vos, & ipſius officij Inquiſitores his prope elapſis intercesſerunt, nobis delatæ fuerint, viſum nobis eſt has ad vos litteras dare, vobiſque mandamus, & dicimus, vt ſtudiosè, ac diligenter omni fauore, atque præſidio in omnibus publicis, & priuatis occaſionibus iſtius Regni Inquiſitoribus præſto ſitis, omnemque exhibeatis honorem, ac ſpecialiter cum ad veſtrum prætorium eos vocabitis, non per apparitorem, ſed per familiarem veſtrum honoratum, ac per ſchedulam vocetis, quemadmodum veſtri in ipſo munere prædeceſſores fuiſſe noſcuntur, eodem modo abſtinendo à guidaticis concedendis perſonis illis, quæ ciuiliter, vel criminaliter in Sancto Officij Tribunali cauſas defendunt, ac præſertim ſtudebitis, vt ea quæ in veſtra præſentia, vel vobis interuenientibus cum dictis Inquiſitoribus conferenda erunt ſub æqua ac debita cautela, quemadmodum talia poſtulant, pertractentur, ita vt ne dum in hoc, ſed in alijs omnibus, in quibus dictis Inquiſitoribus auctoritas noſtra ad ſuum miniſterium (quod tantum è Dei cultu, ac Chriſtiana Religione eſt) confert, illis non deeſſe appareat, quod à vobis (quia nobis gratiſſimum eſt) fieri ſperamus. Dat. apud Sanctum Laurentium 18. Septembris 1587.

EGO REX.

35 Ex quibus litteris hic vtiliſſimus ſecutus effectus, iam ſupratactus, quo Titulati, & Barones Regni perpendentes ſingularem amorem ſui Regis erga Sanctum Officium Inquiſitionis, ſe præbuerint erga idem valdè beneuolos, ac promptos ad præſtandum eidem auxilium, & fauorem, vbicumque opus eſſet: vti re vera aliquoties præſtiterunt, maximè in illo caſu admodum ſingulari; cum circa annum 1592. ex Geneua hæreticæ prauitatis iniquiſſimo domicilio, quidam pſeudo didaſcali (miniſtri ibi; & alibi inter hæreticos vocantur) miſſi fuerunt pro fide, & Religione Catholica penitùs deſtruenda, & labefactanda in Siciliæ inſula, quod hanc ſibi accommodatiſſimam, & peropportunam Sedem, ad ſpargendos ſuos errores iudicaret, cumque eos iam furtim non parum ſpargere, ac diuerſos de populo inficere cæpiſſent, detecta haud ſine Diuino auxilio pernicioſiſſima contagie, curaque commiſſa Titulatis, & Baronibus illos, & quoſcumque infectos inquirendi, & capiendi; ita diligentes, & vigilantes in hac Inquiſitione, & captura ſe præbuerint, vt breui tempore huic tanto malo remedium adhibitum, extinctis, & eradicatis omnino erroribus, ſi qui iam radices miſiſſent: captus enim præcipuus eorum concionator Iacobus Brutus, qui vt pertinax, & impœnitens viuus igni traditus, alij foras neceſſario exterminati, infecti vero Eccleſiæ reconciliati.

36 Claudamus hoc ſeptimum Prolegomenum aliquali nomenclatura DD. Inquiſitorum, qui huic Tribunali Sāctæ Inquiſitionis Regni Siculi præfuerunt, non quidem omnium, cum per combuſtionem Archiuij, de qua ſupra num. 6. multorum memoria perierit, maximè ex familia Dominicana.

37 Anno itaque Domini 1490. Ioannes Scalambro Siculus, ex nobilioribus Ciuitatis Leontinorum oriundus, fuit Inquiſitor Siciliæ.

Dominus Petrus de Belforado huic Siculo Tribunali S. Inquiſitionis præfuit anno 1500. poſtea Archiepiſcopus Meſſanenſis creatus.

Eodem anno eius Collega, cuius nomen, & cognomen ignoratur, ſimiliter Inquiſitor, & inde ad Epiſcopatum Chefaludenſem pro meritis euectus.

Anno 1512. Doctor Alphonſus Bernal huic Tribunali Siculo præfuit.

Eodem anno Doctor Melchior de Ceruera Inquiſitor Siculus.

Collega illorum in eodem munere Doct. Didacus de Bonilla eodem tempore.

Anno 1520. fuit Inquiſitor Siculus Doctor Triſtanus Caluette.

Auguſtinus Comargus Doctor Scholaſticus Caroſanenſis anno 1526.

Anno 1537. D. Arnaldus Albertinus primo Inquiſitor, & poſt Epiſcopus Pactanſis, ac tunc Præſens in Regno Siciliæ.

Doctor Didacus de Oron adminiſtrauit Inquiſitionis Tribunal Siculum eodem an. 1537.

Bartholomæus Sebaſtianus Inquiſitor Siculus anno 1596. inde Epiſcopus Pactenſis, & Præſes Regni, tandem Archiepiſcopus Taraconenſis

Anno Domini 1555. Licentiatus Franciſcus Orozcus ab arce Carthaginenſis ex Tribunali Inquiſitionis Fidei Toletano adhuc Siculum venit: & anno Domini 1558. fuit creatus Archiepiſcopus Panhormitanus.

Item Ioannes Orozcus ab Arce ex fratre filius dicti Archiepiſcopi Panhormitani vno anno tantum, nempè 1562. fuit Inquiſitor Siculus, inde ad Epiſcopatum Syracuſanum aſcendit, & poſtea ad Catanenſem.

Anno 1563. Licentiatus Ioannes Bezerra per nouem annos munus Inquiſitionis Fidei in Regno Siciliæ adminiſtrauit, poſt ad viſitandum Tribunal Sanctæ Inquiſitionis Gotolanum miſſus, vbi obijt.

Doctor Ioannes de Ratana Victorianus eodem anno primo per ſexennium fuit Inquiſitor Siculus, inde Archiepiſcopus Meſſanenſis.

Anno 1569. Licentiatus Ioannes Quintanilla Beticus, qui ſimul Inquiſitor, & Inquiſitionis Viſitator fuit in hoc Regno Siculo, obijt Panhormi.

Licentiatus Bernardus Blaſus primo Barcinonæ, poſt anno 1572. in Regno Siculo Inquiſitor fuit, & poſt Epiſcopus Mazzarienſis demortuus.

Doctor Comes de Carauajal eodem anno primo Collega dicti Licentiati Gaſci in officio Inquiſitionis Regni Sicilię, inde ad Tribunal S. Officij Cordubenſe promotus.

Anno 1574. Antonius Marinus à Pazos Viſitator primo, & poſt Inquiſitor Fidei Tribunalis in Regno Siciliæ, inde ad Toletanum redijt tandem Epiſcopus Cordubenſis creatus.

Anno 1577. Licentiatus Ioannes à Rojas primo Valentiæ, poſtea in Regno Siciliæ fuit Inquiſitor, electus Epiſcopus Agrigentinus, de-

huius

huius viri operibus, & laudibus iamalibi diximus.

Eodem anno Licentiatus Didacus de Haedo Collega dicti D. Ioannis de Rojas in munere Inquiſitoris, cum idem prius exercuiſſet Valentiæ, & Cæſarauguſtæ, inde Epiſcopus Agrigentinus, tandem Archiepiſcopus Panhormitanus pro meritis creatus.

Anno 1579. Ioannes de la Peña Capellanus Regis, Inquiſitor Siculus, & electus Archiepiſcopus Meſſanenſis obijt.

Anno 1580. Licentiatus Ioannes Coruonero Cordubenſis præbendatus per nouennium Inquiſitor Siciliæ, inde ad Epiſcopatum Catanenſem promotus.

Anno Domini 1584. Doctor Ioannes de Aymar Regni Aragonum ex Tribunali Inquiſitionis Fidei Barcinonenſi ad Siculum promouetur.

Anno Domini 1596. Ludouicus de Paramo ſæpius à nobis citatus, Archidiaconus, & Canonicus Legionenſis per multorum annorum ſpatium, ſumma cum laude munus Inquiſitoris Fidei in hoc Regno Siculo adminiſtrauit.

Doctor D Lopes de Varaona Theſaurarius Ciuitatenſis, Tribunali Inquiſitionis Fidei præeſſe cæpit anno 1587.

Doctor Martinus de Olloqui anno 1591. Inquiſitor Siculus.

Anno Domini 1591. Licentiatus Dominicus de Ilanes Canonicus Aſturicenſis, qui ſicut & præcedens in munere Sancti Officij Inquiſitionis dicti Ludouici de Paramo Collegæ fuerunt.

Tandem poſt mortem prędicti Martini Olloqui ſucceſſit eius loco Licentiatus Petrus de Hoyo anno Domini 1598.

PROLEGOMEN. VIII.

De multo maiori progreſſu Tribunalium Sanctæ Inquiſitionis, ex Inſtitutione Sacrarum Congregationum contra hæreticos, aut recedentes a vera Fide Catholica.

1 AD REM peculiariter, de qua acturi ſumus in hoc, & ſequenti Prolegomeno, haud dubium claro, & interno mentis oculo prophetico proſpiciebat Regius Vates, dum ex tituli aſpectu, intimo, & valdè accenſo cordis affectu ad confitendum, & laudandum Deum Optimum Maximum, ita excitabatur dicens: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in Conſilio iuſtorum, & Congregatione.* Pſal: 100. Quamuis enim Hugo Cardinalis exponat de iudicio Confeſſionis ſacramentalis factæ Deo, & Sacerdoti eius miniſtro, iuſtè iudicanti, & Conſilium rectum præbenti, iuxta Ritum Congregationis, ſeu Eccleſiæ Sanctæ, qui videtur ſenſus tantum accommodatitius, vt ait in hoc loco noſter Iannes Lorinus Auignonenſis; quod Pſalmiſta loquatur in perſona cuiuſuis Chriſtiani verè pœnitentis, & legitimè confitentis. Item quãuis D. Auguſtinus Anagogicè interpretatur de futuris Iudicibus ſimul cum Chriſto Domino in fine Mundi, Apoſtolis videlicet, & viris quibuſcumque Apoſtolicis, iuxta illud ex ore ipſius Chriſti Domini: *Amen dico vobis &c. Cum ſederit Filius Hominis in Sede Maieſtatis ſuæ, ſedebitis, & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim Tribus Iſrael* (omiſſis Caietani, & aliorum interpretationibus multo minus ad rem noſtram facientibus, quas videas, ſi lubet apud citatũ Lorinum) Diuus tamen Chryſoſtomus, Eutymius, & alij ex textu Græco deducentes coniuncta eſſe verba ſequentia: *Magna opera Domini, exquiſita in omnes voluntates eius*, cum antecedentibus iam propoſitis, *in Conſilio iuſtorum, & Congregatione*, iuxta ſenſum proprium, ſaltem mixtum, & ſpiritualem intelligunt hæc de quibuſuis Iudicibus ſimul, & ſæpius coniunctis in Conſilio, vel Congregatione aliqua, vt in Rota Romana, in Parlamento Pariſienſi, Tholoſano &c. Cauſas quaslibet recta intentione, & ſublato omni prauo affectu iudicantibus; ab his Magna opera Domini fiunt exquiſita, egregia, eximia in omnes voluntates eius, ſecundum quodcumque ipſius beneplacitum. Quod ſi de quibuſuis Tribunalibus iudicum dicto modo iudicantium, ex mente Diui Chryſoſtomi, Euthymij, & aliorum intelligenda verba Sancti Regis Prophetæ, quanto magis de Tribunalibus pro cauſis Fidei, cum in illis multo maiora ſemper opera Domini, in defenſionem eiuſdem Fidei peragentur; quam quæ alibi vnquam? Cum hæc item nomina Conſilij, & Congregationis peculiari appropriatione noſtra Tribunalia Sanctæ Inquiſitionis ſibi aſſumpſerint, Tribunal Romanum omnium ſupremum, Sacra Congregatio Sanctæ Inquiſitionis Romana dicitur: ſic pariter hæc Melitenſis; Tribunal Inquiſitionis Hiſpaniæ, & pari modo illud Luſitaniæ Conſilium ſupremum vocatur; tandem quod de multo maiori Tribunalium S. Inquiſitionis progreſſu & de his excellentibus Domini operibus ſub terminis Conſilij, & Cõgregationis confitendo, & laudando Deum, ſit præcipuè locutus Regius Pſalmiſta, vel inde clarè apparet, quod vt ex alijs notat idem Ioannes Lorinus, verbum Hebręum *Zod* in hoc loco proprietate, intimè perpẽſa eius radice ſignificet Conſilium ſecretum, ſeu quod requirat ſecretum; & quidem negocia Sanctæ Inquiſitionis adeo ſtricto, & rigoroſo ſecreto geruntur, vt ad ipſum ſeruandum ſub iuramento ſolemni, & ſub pœna excommunicationis reſeruatiſſimæ Summo Pontifice teneamur, quicumque ad ipſa gerenda attendimus, atq. hinc non parum auctoritatis, & reputationis ipſis Tribunalibus Sanctæ Inquiſitionis prouenire, ab eiſdemque hinc non exiguum timorem, ac terrorem hominibus quibuſuis incuti, quis ita cæcus, cui non innoteſcat? Delectat valdè, iam video, ſic in communi maiorem progreſſum officij Sanctæ Inquiſitionis ex inſtitutione Sacrarum Congregationum, & Conſiliorum prouenientem

nientem audire; ſed in ſpecie ipſorum expreſſio multo magis delectabit: Vnde iam.

2 Reponenda ſtatim hic inſtitutio Primariæ, & Generaliſſimæ Sacræ Congregationis Romanæ Sancti Officij; atque huius origo, vti capitis cæterarum omnium diligenter indaganda, maioriſq; incrementi acceſſio ſemper ei facta, deinde oſtendenda occurrit. Illud autem primo loco in communi aduerto, & habeo, vti omnino certum, Romæ aliquando ſolum Summum Pontificem pro tempore, aut eius Vicarium Generalem, Inquiſitorem de iure Ordinarium, aut alium, vel alios ab ipſo Pontifice aſſignatos pro tractandis cauſis fidei firmiter, & ſtabiliter extitiſſe: quòd ſi aliquando forte pro aliquo, aut aliquibus caſibus occurrentibus, quis ex delegatione Pontificia Inquiſitor crearetur, id ad tempus certum, & determinatum, raro tamen in perpetuum fieri ſolitum. Sed audi totum hoc compendioſius politiori ſtylo ab ore noſtri Famiani Stradę ſic loquentis. *Quin & Romæ*, inquit, *variatum: nam modo per conſuetos, vrbanoſq; Magiſtratus adminiſtrata omnia, Quæſitor extra ordinem nullus: modo plures, ſed ſub vnius, pluriumue regimine Purpuratorum Patrum, donec Pontifex Paulus IV. inſtituto aliquorum ex his Patribus Collegio, quorum ſuffragijs hæ controuerſiæ finirentur, Auguſtiori, Sanctioriq; iudicio rem impoſterum Romæ ſtabiliuit*: hactenus Famianus. Qui neceſſario corrigēdus circa id, quod in eo aſſeritur (idem repetitur in eius indice) ex errore haud dubie Typographi fuiſſe ſcilicet inſtitutam Sacram Congregationem officij Sanctæ Inquiſitionis a Summo Pontifice Paulo IV.; cum tamen ad hoc oſtendendum citetur in margine Bulla, incip; *Licet ab initio &c.* quę re vera eſt 34. Pauli III. vt in ſuo elucidatiſſimo Bullario affert Laertius Cherubinus ex mente omnium; per quem ipſe Paulus III. dictam Sacram Congregationem ſine dubio fundauit, vt ſtatim num. ſequenti extenſius dicemus; tametſi Paulus IV. Sixtus V. & alij Summi Pontifices eam auxiſſe, & maioribus prærogatiuis locupletaſſe dicantur. Dixi ex errore Typographi; non idem Famianus, accuratus hiſtorię ſcriptor, adhuc ſuperſtes interrogatus de hoc, candide reſpondit, non de Paulo IV. ſed de III. cogitaſſe, & ſcribere voluiſſe, & ſcripſiſſe. Circa idem tamen alij errauerunt; vt patet ex Additionatore ad vitam Pauli IV. Andreas Victorello, qui etiam ibidem addit hoc de fundatione dictæ Sacræ Congregationis per Paulum III. Teſtatū ſimiliter fuiſſe ad vitam eius a Franciſco Cabrera vno ex præſtantiſſimis ſcriptoribus neotericis vitæ, & rerum geſtarum cuiuſque Romani Pontificis ab initio naſcentis Eccleſiæ vſquè ad Beatiſſimum Papam noſtrum Vrbanum VIII.

3 Circa annum itaq; 1542 vt iam in particulari, & de re certa loquamur, præfatus Pontifex Paulus III. fel. mem. conſilio, & ſuaſionibus Sanctiſſimi Patriarchæ noſtri Ignatij, vt in eius vita refert R. P. Petrus Riba de Neyra excitatus, (alij etiam eum ad idem induxiſſe dicuntur, quod non nego) edidit prædictam Bullam, *Licet ab initio &c.* qua Congregationem Sacram ſtabilem, & perpetuam plurium Eminentiſſimorum Cardinalium Generalium Inquiſitorum contra hæreticam atq; apoſtaticam prauitatem cum ampliſſima iuriſdictione, & auctoritate inſtituit. Primi autem Inquiſitores Gene. à quibus initiū ſumpſit hæc Sacra Congregatio, ſic aſſignantur, & inſtituuntur ab ipſo Paulo III. §. 2. eiuſdem Bullæ: *Nos ne*, inquit, *dum dies Concilij* (Tridentini ſcilicet) *per nos nouiſſimè indicti expectatur, omnia in deterius labantur, prouidere volentes, ac nequeuntes per nos ſolos, alijs etiam arduis occupatos curis, omnia exequi; dilectorumque filiorum noſtrorum Ioannis Petri Sancti Clementis, Ioannis S. Sixti, Petri Pauli Sanctæ Balbinæ, Bartholomæi Sancti Cæſarei, Dionyſij Sancti Marcelli, & Thomæ Sancti Sylueſtri tit. Presbyterorum Cardinalium fidem, doctrinam, & virtutem perſpectas habentes, ac de eis plurimum in Domino confidentes, eoſdem Ioannem Petrum, & Ioannem, ac Petrum Paulum, & Bartholomæum, necnon Dionyſium, & Thomam Cardinales noſtros, & Apoſtolicæ Sedis in omnibus, & ſingulis Reipublicæ Chriſtianæ Ciuitatibus, Oppidis, Terris, & locis* (cum limitatione de qua iam à nobis ſupra Prolegomen 4 num. 3. & infra iterum) *tam citra, quam vltra Montes, videlicet in Italia conſiſtentibus, ac in Romana Curia ſuper negotio Fidei Commiſſarios, & Inquiſitores Generales, & Generaliſſimos auctoritate Apoſtolica tenore præſentium conſtituimus, & deputamus*, hactenus ex dicto §. 2. iuxta diuiſionem Laertij Cherubini.

4 Verum vt conſtet magis in particulari de ampliſſima auctoritate, & iuriſdictione præfatis Cardinalibus, & quibuſuis Inquiſitoribus Generalibus Sacræ Cōgregationis ex vi dictę Bullæ conceſſa, contenta in ipſa abſq; expreſſione textus per ſumma capita opportunū duxi percurrere. Poſt exordium Bullæ in 1. §. cauſæ inſtituēdi hanc Sacram Congregationem Sancti Officij denotatur, quòd in dies magis nouę hæreſes, & ſchiſmata pullularent. De contentis in ſecundo §. iam dictum. Agitur præterea in 3. §. de facultate procedendi contra quaſcunq; perſonas cuiuſcunq; qualitatis, ſtatus, aut præeminentiæ, & culpabiles repertas legitimis indicijs carcerandi, torquendi, & concluſo proceſſu finalem ſententiam ferendi atque pœnas ſecundum Canones infligendi &c. In 4. §. de facultate eligendi officiales, & Aſſeſſores, Conſultores, Promotores Fiſcales, Notarios &c. pro regimine, & complemento huius Sacr. Congregationis. Conceditur item in §. 5. poteſtas committendi degradationem cuiuſcumq. Antiſtite Catholico cū duobus Abbatibus, vel duabus perſonis in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutis, quoties ad eam quiuis Presbyter, aut in Sacris conſtitutus condemnatur iuxta Iuris diſpoſitionem in 6. & 7. §§ agitur de coercendo contradictores, & de inuocando auxilium brachij ſæcularis, vbicumq. fuerit neceſſarium pro negocijs Sanctæ Inquiſitionis. Item in §. 8. eſt ſermo de facultate creandi nō ſolum nouos Inquiſitores Apoſtolicos pro cæteris Tribunalibus Sancti Officij, ſed alios etiam miniſtros ex quibuſuis perſonis Eccleſiaſticis, Secularibus, vel Regularibus ad id idoneis, in quibuſcumq. Ciuitatibus locis &c. vbi ipſi Cardinales Generales

Inqui-

Digitized by Google

Inquiſitores iudicauerint neceſſarium (pro hoc Tribunali Melitenſi, & Inquiſitores, & Aſſeſſores, & Promotores fiſcales creare ſolent, vt infra ſuo loco) item eos iam creatos ad libitum ipſorum Cardinalium reuocandi cauſis etiam fidei inceptis, & nondum finitis, & alios eorum loco inſtituendi, &c. in §. 9. tractatur de appellationibus, quod à priuatis Inquiſitoribus ad Sacrã Congregationem Vrbis, ſeu ad Cardinales Generales inquiſitores deuoluantur. in §. 10. de facultate inhibendi in Curia, & extra eam. in §. 11. de clauſula ſublata; *Quod ſic per quoſcumq. Iudices, &c.* in §. 12. de derogatione cuiuſuis in contrarium facientis, &c. in §. 13. de ſanctione pœnali. *Nulli ergo omnino hominum liceat, &c. Datum Romæ, &c.* En contenta in Bulla inſtitutionis Sacræ Congregationis Sancti officij Vrbis: en ad qualem rem tam inſignis glorię Dei Opt. Max. & tam egregiæ vtilitatis totius Eccleſiæ Catholicæ Sanctus Pater noſter Ignatius Paulum III. induxerit: idq vt huic ſpecimẽ grati animi præberet pro beneficio ingenti admodum accepto biennio fere antea, nempe approbationis inſtituti, & Religionis Clericorum Regularium noſtræ Societ. Ieſu, ab ipſo Ignatio fundatæ; per Bullam incipientem, *Regimini militantis Eccleſiæ, &c.*

5 Erecta ſic, & firmiter inſtituta Sacra Congregatione Sancti Officij Vrbis per præfatum Paulum III. (vnde errauit Frater Didacus Morillus aſſerens vbi ſupra fundatam fuiſſe per Sixtum V.) à multis ex ſequentibus Pontificibus ſupremis de maiori indies eius augmento, & de meliori ipſius regimine ſæpius cogitatum varijs Bullis Apoſtolicis ad hunc effectum editis: Quas non poſſum non ſigillatim attingere; quo præſenti huic noſtro Inſtituto, vti expedit, plenius maneat ſatisfactum. Vnde Pius IV. quoad augmentum, per Bullam incipientem, *Cum Nos per noſtrum, &c.* meminerit ſe in Generales Inquiſitores Sacrę Congregationis octo Cardinales deputaſſe, nẽpe Ioannem Michaelem S. Anaſtaſiæ Saracenum, & Ioannem Baptiſtam S. Clementis Cicadam, ac Ioannem Suanium S. Priſcæ Reumanid, necnon Michaelem S. Sabinæ Ghyſlerium, & Clementem S. Mariæ in Aracæli Monialium, & Ludouicum S. Cyriaci in Thermis Simonetã & Carolum S. Martini in Montibus Borromęum (hic à Papa Paulo V. canonizatus, & in numero Sanctorum repoſitus) Presbyteros, & Vitelloſium S. Mariæ in Porticu Vitellium Diaconum, &c. nunc §. 1. adiungit nouum Inquiſitorem Franciſcum ſcilicet Alciatum tit. S. Suſannæ Cardinalem, &c. Quanquam ſtatim §. 2. ſic limitat: *Inſuper pro faciliori cauſarum expeditione, & terminatione ſtatuimus, decernimus, & ordinamus, vt quidquid per maiorem partem S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, qui in Congregatione prædicto officio interuenerint, ſeu cõuenerint, dictum, geſtum, ſtatutum, ordinatum, decretum, terminatum, ſeu ſententiatum extiterit, ſit validum, & firmum, ita & taliter, quod nullo modo impugnari poſſit, perinde ac ſi omnes, & ſinguli Cardinales prædicti in dicta Congregatione conueniſſent, & maior pars conſenſiſſet, &c.*

6 Hanc deciſionem Pij IV. non multo poſt approbauit, & confirmauit Pius V. Sanct. mem. ſua conſtitutione incipiente, *cum ſel. rec.* in qua infra, rem magis ſtringendo, totum negotium reducit ad duos tantum Cardinales Generales Inquiſitores, ita vt ſi iſti ſoli interſint Sacræ Cõgregationi, alijs ſortè ob aliquam cauſam impeditis, vel ſine ea abſolutè non conuenientibus, quicquid ab illis duobus tantummodo reſolutum, atque determinatum fuerit, adeò validum, & firmum eſſe decernit, ac ſi omnes ſimul Cardinales S. Officij Inquiſitores in Sacra Congregatione conueniſſent, & maior eorum pars conſenſiſſet, quod prudentiſſimè præſcribit Sanctiſsimus Pontifex, vt nunquam negotia Inquiſitionis pertractari ceſſent, quoad fieri poſſit.

7 Quamquam talia negotia quibuſuis alijs merito eſſe præferenda, & primo loco obeunda teſtatur idem Pius V. tanquam fidei, & Religionis zelantiſsimus in prima ſui Pontificatus Bulla, vt affert Cherubinus incipiente, Sanctiſſimus Dominus noſter, &c. qua primo præcipit quibuſcumque ſuis officialibus in Curia, & extra eam exiſtentibus Gubernatoribus Prouinciarum, &c. ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, & indignationis Sanctitatis ſuæ, & alijs arbitrio ipſius, & Cardinalium Inquiſitorum Generalium pœnis infligendis, vt eiſdem Cardinalibus Inquiſitoribus in quibuſuis officium Sanctę Inquiſitionis concernentibus prõptiſſime obediant, deinde Reges, & quoſuis Principes ſæculares rogat, vt ipſis Cardinalibus Inquiſitoribus, & eorum Officialibus auxilium præſtent, & præſtari faciant à ſuis Magiſtratibus in ſimilibus ad Sanctum Officium ſpectantibus. Denique diſponit in eadem Bulla, vt carcerati quicumq. in carceribus non S. Officij pro quibuſuis delictis, & delictis etiam atrocibus, ſi de crimine ad S. Officium pertinente fuerint delati, aut denunciati, ſuſpenſa aliorũ criminum inferiorum cognitione, tranſmittantur ſine mora ad eoſdem Cardinales, & Inquiſitionis carceres, vbi retinendi, vſque ad expeditionem cauſæ fidei totaliter, & poſtea remittendi ad priores carceres pro expeditione aliorum criminum, vt fuerit de iure iudicatum.

8 Inſuper idem Pius V. alia conſtitutione incohante, inter multiplices, &c. reducit ad terminos iuris quaſcumque litteras Apoſtolicas in cauſas hæreſis emanatas, & reuocat eaſdem quatenùs contrarię ſint diſpoſitioni, iuriſdictioni, ac ſtylo Inquiſitionis fidei, & declarat, quod ſententię in reorum Inquiſitorum fauorem cõtra dictum ſtylum, & diſpoſitionem datæ, & ferendæ, nunquam tranſeant in iudicatum. Vnde concedit facultatem Cardinalibus Inquiſitoribus Generalibus reuidẽdi huiuſcemodi cauſas, non obſtante, quòd tales ſententiæ videantur à Sede Apoſtolica cõfirmatę. Inductus eſt Pius V. ſanctę memoriæ ad ſic diſponendum, quòd ipſe dum in minoribus eſſet, Inquiſitor fuerit, & abuſus, de quibus in exordio huius conſtitutionis, agnouerit, in fine confirmat Bullam Pauli IV. quoad pœnas hęreticorũ, & ſchiſmaticorũ, ſed de hoc nos opportunius lib. 6. Reg. multipl.

9 Non inſtitutionem, vt volebat Morillus, ſed confirmationem huius Sacræ Congregationis Sancti Officij habemus à Sixto V. Bulla incipiẽte, *Immenſa æterni* Dei §. 1. in primis de hoc agitur: vbi primo in laudes, & encomia eius prorumpit, & conceſſa ipſi ab alijs Summis Pontificibus denuo concedit, & corroborat per ſequentia verba: *Congregationem S. Inquiſitionis hæreticæ prauitatis, magna prædeceſſorum noſtrorum prouidentia, tanquam firmiſſimum Catholicæ fidei propugnaculum in Vrbe inſtitutum, &c. Nos quoque confirmamus, & corroboramus, illiuſq. omnia inſtituta, omneſq. & ſingulas facultates à Romanis Pontificibus Prædeceſſoribus noſtris, Cardinalibus ad eam Congregationem pro tempore delectis conceſſas, omnemque authoritatem, & poteſtatem eis cõmunicatam, ſcilicet inquirendi, citandi, procedendi, &c. non ſolum in Vrbe, & Statu temporali nobis, & huic S. Sedi ſubiecto; ſed etiam in vniuerſo terrarum Orbe, vbi Chriſtiana viget Religio, ſuper omnes Patriarchas, Archiepiſcopos, &c. confirmamus, &c.* Deinde agitur de indultis circa miniſtros huius Sacræ Cõgregationis; & proponitur hortatio ad Principes, & ad alios, vt ei faueant, &c. Tandem limitatio circa Tribunalia S. Inquiſitionis Hiſpaniarum, &c. de qua iam ſupra Prolegomeno 4. n. 3. & infra iterum attingetur.

10 Vltimo loco Clemens VIII. Anno 1601. edidit etiam conſtitutionem Incipientem, *Sanctiſſimus Dominus noſter, &c.* in fauorem, & augmentum S. Congregationis S. Officij in Vrbe erectæ, & conſequenter in huius multo maiorẽ progreſſum; nam poſtquam in ea ſic diſponit, vt cauſæ, & negotia quouis modo ſpectantia ad S. Inquiſitione m cognoſcantur, & expediantur omni, qua decet, integritate, amotis quibuſuis ſordibus, ac pecuniarijs ſolutionibus, omnes in poſterum Patriarchæ, epiſcopi &c. in cauſis, & negotijs ſancti Officij pro quouis actu, ſeu quacunq. expeditione nihil omnino exigant, & recipiant, etiam à ſponte dantibus; ſed gratis omnia expediant. Idem iniungẽs eorum Secretarijs, Cancellarijs, & Notarijs, etiã pro ſcripturis, ſeu copijs proceſſuum &c. quæ ad vniuerſalem Inquiſitionem Romanam mittuntur, nihil exigant, ſed gratis illas mittant. Item præcipit ſtatim dictis Ordinarijs, & eorum Vicarijs atq. officialibus, vt quoties aliqua notificẽtur, & iniunguntur nomine ſupradictæ Inquiſitionis Generalis, quamprimum iniuncta executioni mandent, completè obediant, & litteris Sacræ congregationis reſcribant &c.

11 Ex quibus omnibus, & ex alijs, quæ breuitatis cauſa omitto, manifeſtè patet, quanta ſit Maieſtas, & authoritas, quanta poteſtas, & iuriſdictio, quamq. rectus modus procedendi, ſeu ſtylus huius Sacræ Congregationis: ſed manifeſtius iſta colligo ex tribus præcipuè capitibus, Primo ex quantitate, ſeu numero, & qualitate perſonarum, ex quibus conſtat, nam præter decem, aut duodecim Eminentiſſimos, & Reuerendiſſimos DD. Cardinales (tot circiter eſſe ſolent, pro celeritate, aut tarditate in præficiẽdis à Papa nouis loco demortuorum, vel omnino diſcedentium ab Vrbe) & præter Aſſeſſorem, ac Commiſſarium, & Promotorem fiſcalẽ plures Prælati ſæculares, & Religioſi valde inſignes viri, atque eximiæ doctrinæ, vti Conſultores eam ingrediuntur, Generaliſſimus ſcilicet ſeu caput totius Ordinis, & Magiſter Sacri Palatij quicumque pro tempore exiſtunt ex Illuſtriſſima Religione Dominicana, illi item, qui poſtquam in aliquo loco, vel Prouincia, vt in hac Inſula Melitenſi per aliquot annos munus Inquiſitoris exercuerunt, permagni æſtimãt ad officium Conſultoris in ea aſcendere, ex quibus fuit D. Illuſtriſſimus Fabius de Lagoneſſa Archiepiſcopus Conſanus, & Patriarca Antiochen. D. Illuſtriſſimus Ludouicus Seriſtorius Epiſcopus Corthonenſis, atque alij huiuſmodi. Item colligo ex multiplici, iteratione eiuſdem Sacræ Congregationis; ter enim ſingulis hebdomadis cogitur ad tractanda, & maturanda magis negotia S. Officij, die Lunæ, vel Martis conueniẽtibus ſolis DD. Aſſeſſore, Commiſſario, Promotore fiſcali, Conſultoribus, & alijs inferioris Ordinis: vbi diſcutiuntur dubia hinc, inde. ſed nihil deciditur: poſt die Mercurij ſimul etiam cũ Eminentiſſimis DD. Cardinalibus veris Fidei Inquiſitoribus, & Iudicibus; ac tunc propoſita, & diſcuſſa præcedenti die deciduntur; tandem die Iouis aſtantibus omnibus prædictis corã Sanctiſſimo Domino Papa, & deciſa reuidentur, & approbantur, vel ſecùs; & hoc eſt tertium, & præcipuum ex illis tribus; quid enim honorificentiùs? quid maioris authoritatis huic Sacræ Congregationi, quam ipſi præſidere eũ, qui toti Orbi Chriſtiano præeſt? ſicque exequi nunquam omittit, niſi forte infirmitate aliqua corporis præpeditus, etiam ab antiquo ita vſus tenet ante tẽpus Syxti V. vt patet ex citata ſæpius conſtitutione, *Immenſa æterni Dei, &c.* vbi ipſe per hæc verba. *Congregationem S. Inquiſitionis, &c.* cui ob ſummam rei grauitatem Romanus Pontifex præſidere ſolet, &c. Imo hinc crederem eumdem Paulum III. qui hanc Congregationem inſtituit, ei quãdoq. præeſſe conſueuiſſe, poſtpoſitis alijs negotijs, tametſi cauſam inſt tuendi aſſignet, per hæc verba: Nequentes per nos ſolos, alijs etiam arduis occupatos curis, omnia exequi. ſed hoc de Paulo III. dubitanter dico, idem vero indubitanter aſſero de Paulo IV. cum citato Additionatore Andrea Vittorello ad eius vitam, qui id de ſumit ex Pãuinio per hæc verba *Tot&ſe*, inquit *Inquiſitionis muneri dedit, inſtituitq. vt eius tribunalis cauſæ, quæ lectorum Cardinalium au ctoritate terminari ſolebant, coram Romano Pontifice die ſemel in hebdomada ſtatuto cognoſcerentur*, hactenus Vittorellus, ſeu potius Pãuinius. Atque hinc forte occaſio erroris Famiani, & aliorum dicentium inſtitutam fuiſſe ſacrã Congregationem S. Officij à Paulo IV. ſed aliud eſt hoc, aliud verò Summum Pontificẽ ipſi præeſſe; quamquam id valde excellens, & ſummæ æſtimationis Variæ enim Congregationes inſtitutæ ſunt in Vrbe, quatuordecim à Sixto V. per prædictam Conſtitutionẽ, *Immenſa æterni Dei, &c.* duæ à Clemente VIII. altera per Bullam, incipientem, *Pro cõmiſſa, &c.* altera per Bullã incho-

inchoantem *Iuſtitiæ,&c.* nouiſſimè verò vna, & quidem valde celebris de Propaganda fide à Gregorio XV. per conſtitutionem 26. incipientem *Inſcrutabilia,&c.* ſola tamen congregatio S. Officij hac valde honorifica,& præexcellenti prærogatiua gaudet, eaq. merito inceſſanter gloriatur, quòd ipſi Sanctiſſ. Rom. Pontifex ſoleat præſidere.

12 Ad imitationem, & exemplum quoquo modo, ſed non ad æqualitatem Congregationis S. Officij Vrbis, variæ extra eam in Prouincijs, in Ciuitatibus, & locis, vbi Tribunalia Inquiſitionis contra hæreticam, et apoſtaticam prauitatem erecta ſunt, Congregationes etiam ad eundem effectum inſtitute: omitto nunc hanc Melitenſem, quod de ea commodiùs, & plenius infra; de reliquis per Italiam, & alibi diſperſis vnum tantum verbum in communi. Nã ſiue Inquiſitor Delegatus à Papa, vel à S.Cõgr. Vrbis, pro Ciuitate, vel Diœceſi v.g. Bononienſi per ſe ipſum ſolum procedat, vel ſimul cum Ordinario loci, Epiſcopo videlicet, vel eius Vicario, aut Commiſſinoato, quod ibi obſeruari audio ſiue pro formatione totius proceſsus cum examinatione reſtium, & inquiſiti multiplici conſtitnto, vt in illo, & alijs locis aſsolet, ſiue pro ſola expeditione cauſę, & finali ſententia, vt alibi obſeruatur, ſemper tamen pro diſcutiendis articulis,& capitibus præcipuis cuiuſuis cauſæ Congregatio cogitur ex Conſultoribus Theologis, & iuriſperitis non paucis, atque ex alijs officialibus completè conſtans, & quod à maiori parte Conſultorum eius approbatur, & deciditur, hoc vt plurimum deciſum, & roboratum manet, tam etſi Conſultores alicubi votum deciſiuum non habeant, de quo poſtea ſuo loco. ſic à Viris fidedignis,& in materia, ac ſtylo iſtarum Congregationum experriſſimis, vt ab Illuſtriſſimo D. Paulo Bouio Epiſcopo Bagnatenſi, & ab Illuſtri admodum D. Iacobo Stirpiano V. I. D. & huius Diœceſis Melitenſis, ac prius alterius in Regno Neapolitano, Vicario Generali, atque ab alijs accepi: Quibus omnibus de Inſtitutione congregationum qua tumcumq. S. Inquiſitionis, & de progreſſu, ſtructuq. ab eis percepto, dicta ſint ſatis.

PROLEGOMEN. IX.

De multo maiori progreſſu Tribunalium Sanctæ Inquiſitionis proueniente ex inſtitutis ſupremis Conſilijs, & alijs pro Regnis Hiſpaniæ, & Luſitaniæ, &c. contra hæreticam prauitatem, &c.

1 SAlus autem, *vbi multa conſilia* Prou. 11. ait Sapiẽtiſs Salomon, & idẽ repetit ferè ciſdẽ verbis c. 24. *Et erit ſalus, vbi multa conſilia ſũt.* Quæ ſpecies locutionis cum vtrobiq. per terminos vniuerſales, indeterminatos, ac indefinitos proferatur, licet poſſit intelligi tã de ſalute corporali, aut tẽporali cuiuſq priuatæ perſonę, vel etiam totius communitatis, aut Reipublicę, quam de ſalute ſpirituali animæ alicuius, vel plurium ſimul, Chriſtianitatis, aut particular. Eccleſiæ, conducente ad vitam æternam: merito tamen hic, attento noſtro inſtituto pro hoc ſecundo potiori, & digniori analogato, ſeu ſignificato ſuſcipimus, imò pro huius prima, & magis fundamentali parte, nempe pro fide. Primum namque, ac præcipuum fundamentum Diuinæ ſalutis eſt fides Catholica, & cum in tãtum ſalus in anima exiſtat, in quantum benepla cita eſt Deo, cumq. *ſine fide impoſſibile ſit placere Deo*, vt ait Apoſtolus Hebræorum 11 à primo ad vltimum clarè deducitur ad ſalutem ſpiritualem acquirendam, & conſeruandam, atque ad exterminandum id quod ei primario opponitur, hæreſim ſcilicet, neceſſaria eſſe multa conſilia: optimè itaq. ſemel, atq. iterum affirmat Salomon: *Salus autem vbi multa conſilia.* Sed quid de conſil js iſtis? qualis nam interpretatio circa ipſa? num de multitudine Conſiliariorum, vel Conſultorum ad diſcuſſionem capitis cuiuſuis, vel articuli in cauſis fidei? An vero de iteratione eiuſdem conſilij pro eodem negotio diuerſis diebus, vel temporibus? Item numquid qualitas Conſultorum hìc exprimitur, quod debeant eſſe capaces præbendi conſilium opportunum,& multiplex pro diuerſitate

2 rerum, & negotiorum? Ex vniuerſalitate, & indeterminatione locutionis, vt dixi & ex proprietate, vel radice verbi Hebræi, & Græci, latiſſimus his omnibus verſionibus, ac interpretationibus ad rem noſtram, haud dubiè facientibus, patet campus, quod noſter Doctiſſimus Ferdinãdus Quirinus de Salazar ad cap. 14. Prouerb. bene adducit. Ex Hebræo ad verbum. *Salus autem in multitudine Conſilij*, ſere idem ex Græco, ſeu ex Sept. *Salus autem in multo Conſilio.* Tandem ex Symmac. & Theod. *Salus aut: in homine multi conſilij.* Ex quibus omnibus iam in communi clarè innoteſcit, quanrus progreſſus promanarit, & ſẽper promanet, quãto itemi maioris augmenti acceſsio facta ſit, indieſq fiat officio S Inquiſitionis ex inſtitutis conſilijs ſupremis, & alijs pro Regnis, & Dominijs Hiſpaniæ, & Luſitaniæ. Cum equidem ad iſta in vtroque loco Prouerb. reſpexiſſe Salomon videatur, ſecundum quamcumque verſionem illa accipias, ſed de ijs in ſpecie, ipſorumque inſtitutione pauca liceat dicere.

3 Iuxta priuilegium in diplomate Sixti IV. Regibus Catholicis conceſſum, vt dictum iam ſupra Prolegomeno 4. nu. 4. erectum ſupremum Tribunal S. Inquiſitionis in Regnis Caſtellæ, & creatus Maior, ſeu Generalis Inquiſitor Fr. Thomas Turrecremata: qui nullum dubium elegerit ſtatim, & adiunxerit ſibi conſiliarios diuerſos, concurrente ſemper ſimul circa hanc electionem, & coniunctionem, & circa alia hùc ſpectantia auctoritate, & bẽneplacito Pontificio, ac Regio, vt per eos vna ſimul cum ipſo negotia S Inquiſitionis maturius tractarẽtur, ſicq. iam ex tunc Conſilium Officij Inquiſitionis pro Regnis, & Dominijs eorumdem Catholicorũ Regum, inſtitueretur, ſtabiliretur, q manetet, atque vtraq. auctoritate, & diuerſorum virorum conſilio, & deciſione expeditiones cauſarum fidei maiori cum exactione prout d: inde, &

 ſtylo

ſtylo prodirent. Quinam autem fuerint primi illi Conſiliarij, ſeu Inquiſitores ſocij Generalis; Quinam etiam illorum ſucceſſores, nequaquã conſtat; ſi equidem mihi conſtaret, exprimerẽ hic perlibenter eorum nomina, & cognomina, inſignia etiam, atque gradus, &c. Quoad numerum verò eos iuiſſe iam ex eo tẽpore quatuor, ſeu potius quinque adiuncto Generali Inquiſitori, qui conſtituerent hoc ſupremum Conſiliũ teſtatur Fr. Didacus Morillus vbi ſupra tract. 2. cap. 21. verſ. *Veaſe lo que eſcriue, &c.* cum Ludouico Paramo lib. 2. tit. 2. cap. 4. ſucceſſu autem temporis, inſpectis ingentibus fructibus pro defenſione fidei Catholicæ, & extirpatione hereſum inde prouenientibus auctoritas huius ſupremi Conſilij, cooperatione Pontificia, & Regia, perpetuo excreuit, auctuſq. numerus conſiliariorum, ſeu Inquiſitorum, itaut hodie ex ſeptem coaleſcat, et Paramus loco citato addit duos Conſultores cum voto deciſiuo, præter miniſtros inferiores, vt Promotorem fiſcalem, & Capitaneum; Item pręter Conſultores, & Procuratores pauperum reorum, de quibus numero ſequenti agetur.

3 Inſtitutio conſiliorum particularium S. Inquiſitionis pro Regnis, ſeu Prouincijs, & Dominijs Regis Catholici clarum eſt, pertinuit ſemper ad pręd ctos Cõſiliarios, ſeu Inquiſitores ſupremi Conſilij, ſed pręcipuè ad Inquiſitorem Generalem iuxta diſpoſitionẽ Diplomatis Sixti IV. & aliarum Bullarum ſucceſſorum Pontificum Romanorum, quibus Bullis electi à Rege Inquiſitores Generales per ipſos confirmantur, & cõceſſa facultate habiles ad id præſtandum redduntur. Inſtitutio autem talium Conſiliorum S. Inquiſitionis fuit executa primo aucto numero Inquiſitorum, vbi enim antea vnus tantum, vel duo ſoli creati, vt vidimus ſupra, plures dein, ad minus tres, hoc munus inquiſitionis ibidem ſimul exercent ſic in triplici Regno Coronæ Aragonico, Gotholano, & Valentino; ſic in vicino huic Inſulæ Regno Siculo; ſic in Bœtico, Granatenſi, Nauarrenſi, etc. Executa item adiunctis prætet miniſtros Promotorem fiſcalem Notarium, etc. varijs doctiſſimis viris Theologis, et iuriſperitis; qui officio Conſultorum funguntur; qui etiam ad quęcumque capita cuiuſuis cauſæ fidei tractanda, & expedienda admittuntur. Quod ſi aliquis ex his procurationem alicuius Epiſcopi, vel aliquorum habeat, & vt procurator eius, vel eorum ſanctæ Inquiſitionis Conſilium ingrediatur, quoad negotia fidei ſpectantia ad Diœceſim illius, vel ad Diœceſes illorum, votũ deciſiuum ferre ſolet; ſicut de iure ferrent ijdem Epiſcopi; ſi Conſilium Inquiſitionis ingrederentur: (circa hoc peculiare, quod obſeruetur in iſto Tribunali Melitẽſi, opportunius infra Prologomen. vltim. dicetur) Quoad alios autem Conſultores, qui Epiſcopi alicuius procuratione carent, attendendus eſt ſtylus cuiuſq. Tribunalis, ſeu Conſilij Inquiſitionis, ad reſoluendum an votum deciſiuum, vel potius ſolummodo conſultiuum ferant; in Luſitania votum deciſiuum habent, vt ait Antonius de Souſa lib. 1. cap. 1. num. 14. ſed de hoc ſtatim.

5 Pro Regnis, & dominijs Regni Luſitaniæ, ferè ſimul inſtitutum ſupremum Conſilium ſanctæ Inquiſitionis, atque Tribunal erectum, & primus Generalis Inquiſitor creatus, nempè D. F. Didacus de Sylua, vt traditum ſupra Proleg. 8. num. 6. Hic namque poſtquam die 5. Octobris anni 1536. Dignitatem hanc Inquiſitoris Generalis inſtante Rege D. Ioanne III. acceptauit, tametſi à Summo Pontifice Paulo III. iam 23. die Maij eiuſdem anni ad eam euectus fuerat tamdiu pro eximia animi ſubmiſſione, & perfectione religioſa, acceptationem eius diſtulit, ſeu potius ipſam per tot menſes acceptare recuſauit) die 10. Octobris tranſactis ſcilicet 5. tantum diebus ab acceptatione, quatuor ſimul Conſiliarius, ſeu deputatos, vt ibi etiam vocãt, ſibi aſciuit, quibuscum omnia Generalis Inquiſitionis negotia iugiter perageret, cum voto eorum deciſiuo, videlicet Rodricum Lopez de Carauallo V. I. D. Protonotarium Apoſtolicum, & Eccleſię Eborenſis Canonicum: Item Ioannem de Melo Iuris Pontificij Doctorem, qui poſtea factus eſt Siluenſis, ſeu Algarbienſis Epiſcopus, & inde Archiepiſcopus Eborenſis (hi duo tametſi demortuo Sylua ab exercendo munere Conſiliarij deſtiterint, ad idẽ tamen ſupremum Conſilium Inquiſitionis à Sereniſſimo Cardinali Henrico denuò vocati vt in negotijs fidei valdè practici) tertio Gundiſaluum Pinheiro ſacrorum Canonum Licentiatum Canonicũ Eborenſem; quarto Antonium Rodricum de Monſancto V. I. D. En quam in initio ſupremum hoc ſanctæ Inquiſitionis Conſilium ex his quinque iuris adeo inſignibus pręter alios officiales inſtitutum vidimus: & tradit copioſius idem Souſa.

6 Dubitandum autem non eſt præfatum ſupremum Conſilium exercuiſſe poſtea pluribus Cõſiliarijs, ſaltem vſq. ad numerum ſeptenarium, vt paulò ante de alio ſimili Conſilio dicebamus, vt Luſitania, Caſtellæ ęmula in nullo ei cederet: imò crederem illud maiori Conſiliariorum numero auctum, licet non exprimat Souſa, & hoc inde colligo, quod Sereniſſimus Cardinalis Henricus, ſtatim atque munus Generalis Inquiſitoris ſecundo loco ſuſcepit, breui tempore, pręter quatuor prædictos, quinque alios Conſiliarios, ſeu deputatos ſibi adiunxerit: & paulò poſt ex vi nouæ Bullæ Pauli III. non ſimul, ſed ſucceſſiuè octo elegerit, & inter hos Gregorium Serrano è noſtra Societ. Ieſu egregiũ doctrina, & virtutibus virũ. Nec dicat quis loco decedentium è vita hos electos, & illos adiũctos, cũ adynaton ſere ſit tot eo tempore demortuos, licet aliqui è vita diſceſſiſsẽt. Notat hic P. Souſa om-

7 nes iſtos Conſiliarios, ſeu deputatos ſupremi Conſilij S. Inquiſitionis à tẽpore Sereniſſ. Infantis Henrici, quo maiori auctoritate munus ſuũ gererent fuiſſe etiã inſtitutos Conſiliarios Regis & ex tunc vſq. ad pręſens ſtabilitũ manſit, vt eo ipſo, quod quis eſt Conſiliarius ſupremi Cõſilij Inquiſitionis, ſit etiã Cõſiliarius Regis & ad ferendũ ipſi Conſiliũ admittatur. Poſt Sereniſſ. Infantẽ Henricũ ab alijs ſimiliter Inquiſitoribus Gñ. de quibus iã ſupradictũ, eius ſucceſſoribus nõ pauci Cõſiliarij, ſeu deputati pro eod. Cõſilio ſupremo S. Inquiſit. creati fuere, pręcipue tres de Illu-

Illuſtriſſima Familia Dominicana, poſtquam à Catholico Rege Hiſpaniarum Monarcha Philippo III. ſeu Luſitaniæ hoc nomine ſecundo, iſtud Priuilegium Prouinciæ Portugalliæ Prædicatorum in perpetuum fuit conceſſum die 30. Octobris 1614. vt ex ea creari poſſint in Conſiliarios ſeu deputatos ſupremi Conſilij S. Inquiſitionis, & conſequenter Regis Conſilij ſupremi. Primo itaq. ab Illuſtriſſimo D. Petro de Caſtilho nono Inquiſitore Generali creatus fuit D. F. Emanuel Coelho Ordinis Prædicatorum S. Th. Magiſter Regius Concionator, olim librorum cenſor, & S. Officij Qualificator: deinde ab Illuſtriſſimo D. Ferdinando Martins Maſcarenhas decimo Generali Inquiſitore electus fuit die 19. Maij 1622. Conſiliarius ſupremi Conſilij Inquiſitionis D. Fr. Ioannes de Portugal Ordinis Prædicatorum S. Th. Magiſter, poſtea Epiſcopus Vicēſis. Tandem ad eundem gradum Conſiliarij ſupremi Conſilij Inquiſitionis, & Regij ab eodem Illuſtriſſimo D. Ferdinando Martins pro meritis euectus eſt die 8 Iunij 1626. D. Fr. Antonius de Souſa ex eodem Ordine Prædicatorum S. Th. Magiſter deputatus antea S. Inquiſitionis Vlyſſipponenſis: A quo in his paucis exprimendis ex pluribus, quæ circa Conſilium ſupremum Inquiſitionis Luſitaniæ, & circa Conſiliarios eius tradit, quaſi manuducti dirigimur, cui etiã tanquam practico in hac re, & omnino experto adhibenda merito fides in eo, quod affirmat, vbi ſupra, Conſiliarios ſcilicet, ſeu deputatos huius ſupremi Conſilij habere ſuffragium in cauſis Fidei deciſiuum, ſicut & ipſe Inquiſitor Generalis.

8 Quoad alia Conſilia Inquiſitionis particularia, ſeu Prouincialia, vt Vlyſſipponēſe, Eborenſe, Conimbricenſe, Goanum in India Orientali, & ſi quæ sũt alia, nihil ſi particulari occurrit exprimendum, præterea, quæ de ſimilibus Conſilijs Fidei Prouincialibus nu. 3. tradidimus. Cum diſcrimine tamen inter ipſa ibidem obiter tacto, de ferendo à Conſiliarijs, vel Conſultoribus ſuffragio deciſiuè, vel ſecus: in Luſitania enim ſemper deciſiuum habent, teſte Antonio de Souſa vbi ſupra, nequaquam tamen in alijs Cōſiliis S. Inquiſitionis Prouincialibus Hiſpaniarũ niſi ſtylus alicuius rationabiliter ita ferat, aut ipſi Conſiliarij, ſeu Conſultores, vti Procuratores Epiſcoporum Conſilium Inquiſitionis ingrediantur. Opportunè itaque ſapientiſſimus Salomon Salus autem, vbi multa conſilia, ideſt iuxta lectionem Hebraicam, ſalus autem in multitudine conſiliariorum, ſeu vt Pagninus, & Caietanus, in multitudine Conſultorum. Nam vt eſt tritum vulgi prouerbium, plus vident oculi, quam oculus. Hinc haud dubiè ſalus, hinc puritas Fidei Catholicæ & integritas ſarta tecta in Regnis, & Dominijs Regum Catholicorum, vt inplurimum manſit (cum in multis exteris interim ferè omnino deperierit) ex multitudine videlicet Conſiliariorum, ſeu Conſultorum, quod pluribus ex his Conſilia Inquiſitionis ſacræ, tam ſuprema, quam particularia, ſeu Prouincialia conſtare conſueſcant.

9 Iam quoad qualitatem vniuſcuiuſque iſtorũ Conſiliariorum, ſeu Conſultorum ad ſalutem prædictam, de qua Salomon loquitur, traductio Symmachi, & Theod. Vno verbo exprimit, qualiſnam debeat eſſe; *Salus autem*, inquiunt, *in homine multi Conſilij*, apto ſcilicet, ſeu prædito qualitatibus, atque excellentiis requiſitis ad congruum, & opportunum conſilium præſtandum, quoties opus fuerit, pro occurrentium negociorum, vel cauſarum multitudine; & varietate; de quibus qualitatibus, & excellentijs ſuperſedeo aliquid amplius hoc loco dicere (occurret quidem opportunior occaſio dicendi infra lib. 1. regularum multiplicium) & tandem huic Prolegomeni finem imponam, addito vno verbo circa iterationem, & diuturnitatem, ſeu durationem diuturnam prædictorũ Conſiliorum, attenta verſione Chaldæa, & Græca Septuaginta; *Salus autem in multitudine Conſilij, ſeu in multo Conſilio*. Quam frequenter ergo hæc Conſilia, ſiue ſuprema, ſiue priuata cuiuſq. Prouinciæ cogi ſolent? quamdiu quoties coguntur in eis demorari? Quam frequenter quæris? ſingulis penè diebus etiam profeſtis, & vix vllæ conceduntur feriæ. Quamdiu item quæris? per duas horas ante prandium, per duas etiam à prandio, & vix vlla huius moræ admittitur relaxatio: ſic audio à viris fide dignis, & in hac materia valde expertis: moderatè dixi per quatuor horas, cum Simanchas tit. 34. n. 16. aſſignet ſex. *Sedeant*, inquit, *ſex horis quotidie Inquiſitores in Tribunali. Si ſalus multa, & vix aliter vbi multa Conſilia; ſic ex eis ingentes, & inenarrabiles in augmentum Fidei percipiuntur fructus.*

10 Iſtorum autem fructuum notitia, & certitudo præter experientiam quotidianam, atque admodum diuturnam, & omnibus notam, deducitur manifeſtè ex Pontificia cenſura, & atteſtatione, quam etſi alibi iam traditam, non piget iterum in mentem tibi reducere, quæ etiam inſeruiet, tum pro præſenti inſtituto, tum pro confirmanda denuò dependentia prædictorum Conſiliorum à voluntate cuiuſq. Summi Pontificis; ita Sixtus V. Conſtitutione inchoante, *Immenſa æterni Dei &c.* hoc affirmat, in his autem, inquit, *omnibus noſtra eſt intentio, ne in officio Sanctæ Inquiſitionis in Regnis, & Dominijs Hiſpaniarum Sedis Apoſtolicæ auctoritate ſuperioribus temporibus inſtituto, ex quo vberes in agro Domini fructus in dies prodire conſpicimus,* (en qualiter de fructibus Papa atteſtetur) *nobis, aut ſucceſſoribus noſtris inconſultis aliquid innouetur &c.* Vbi quamuis non exprimat, quo modo auctoritate Sedis Apoſtolicæ fuerit inſtitutum, qua ſpecie, aut amplitudine Priuilegij conceſſum; ſubintelligitur tamen dependenter quouis tempore ab ipſa Sede Apoſtolica, ſeù à Summo Pontifice ſaltem immediatè. Nunquam enim præſumitur, quod in conceſſione alicuius Priuilegij, maxime in rebus ſpiritualibus, & Eccleſiaſticis ſpectantibus ad regimen Eccleſiæ, intendat Papa ſibi, aut ſucceſſoribus ſuis præiudicare circa reuocationem, aut modificationem, vel diminutionem ipſius ex causa ſibi beneuiſa; nec rationabile videtur, cum inde non exiguum ipſi Eccleſiæ detrimentum proueniat ſi ſimilia Priuilegia cũ omnimoda indepēdentia

à Sede Apoſtolica concedantur, neque video qua ratione habeat hic locum, id quod audio, in contrarium ab aliquo deduci, nempe fuiſſe conceſſum priuilegium in vim contractus pro fundandis Tribunalibus, & inſtruendis Conſilij Sanctæ Inquiſitionis in Regnis, & Dominijs Regum Catholicorum. Verum id alijs copioſius diſcutiendum relinquo; mihi quod verius putò attigiſſe ſit ſatis, vt iam tandem ad noſtrum Tribunal Sanctæ Inquiſitionis Melitenſe accedamus.

PROLEGOMEN. X.

De prima origine Tribunalis Sancti Officij, & de eius progreſſu ex ſola iuriſdictione Ordinaria, in hac Inſula Meliten & alijs ei adiacentibus contra hæreticam prauitatem.

1 DE Egregio illo Eccleſiæ Doctore Sancto Auguſtino memoriæ proditum communiter dicitur (quamquam de alio alij referunt) quod tria potiſſimum aſpicere valde in optatis habuerit, & quidem ſi eorũ aſpectu, vel ſemel frui ſibi licuiſſet, ſe admodum fœlicem reputaſſet, videlicet. *Romam veterem triumphantem, Chriſtum Dominum in hoc Mũdo cum hominibus conuerſantem, & Paulum Apoſtolum Gentibus prædicantẽ.* Quidquid ſit de huiuſce rei veritate, ò te feliciſſimam Melitam, cui etſi non omnium trium, tertii tamen aſpectu, haud ſemel tantum, verum multoties frui licuit, ò vos ter, quaterq. Beatos antiquos iſtarum Inſularum incolas, quibus fortè cõceſſum, toto trium menſium ſpatio, & audire, & videre quotidie Sanctum Apoſtolum, non ſolum euangelizantem, ſed corda etiam veſtra ad veram, & Catholicam Fidem conuertentem? O vos antiquos Melitenſes cum poſteris veſtris, qui adeo humanos, & liberales erga Paulum, & ſocios naufragos præſtitiſtis, vt expreſſe habetur in Sacro Textu. *Præſtabant nobis non modicam humanitatem &c.* & infra, *multis etiam honoribus honorarunt, & nauigantibus impoſuerunt, quæ neceſſaria erant.* Act. Apoſt. cap. 28. Vos, inquã, adeo fortunatiſſimos! cur quæſo? (percurram breuiſſime quandoquidem occaſio fert) pro beneficiis acceptis multo plura, & ſine comparatione maiora beneficia, ſeu priuilegia à Sancto Paulo Melitenſibus repenſa; Vnde Arator ita canit.

Menſibus hybernis tribus in Regione Melita
Multiplicem dat Paulus opem.

2 Quæ ad ſeptem capita noſter Cornelius à Lapide ſuper textum citatum iuxta ibi expreſſa, & iuxta relationem per Patres noſtros Melitẽſes. Viros graues, & eruditos acceptam, ſeu ſibi tranſmiſſam reducit, cur quæſo? audiatis quæſo; quod tam tempeſtiuè, adhuc Eccleſia Matre noſtra ferè in incunabilis exiſtente, ad huius gremium Vos Paulus traduxerit; illius enim in veſtris oris naufragium à clementiſſimo Deo huc directum nullus eſt qui dubitet. Cur item nos fortunatiſſimos? Quod ſocios ſuos naufragos fere 276. apud vos ſtatim poſt naufragium baptizauit, vt iſtorum exemplo facilius ſine mora omnes ad baptiſmum induceremini. Cur etiam? quod ad prædictos effectus cõuerſionis, & Baptiſmi veſtri per tres menſes cum S. Luca. Sancto Ariſtarcho, Sancto Trophimo, & cum alijs ſocijs hic permanſerit, & habitauerit in Crypta quadam ſuburbana Ciuitatis Veteris; quæ proinde vti monimentũ Sancti Pauli, & Sanctuariũ ſummæ venerationis, vobis, poſteriſq. veſtris, atque ſimul exteris totius Chriſtianitatis, pro ſoluendis votis, fundendiſq precibus permanſit, ac in poſterum permanebit. Cur dein? quod ſcorpiones, & ſerpentes, & quæuis ſimilia animalia venenoſa, ſeù in hoc veſtro ſolo nata, ſeù aliunde huc adducta, veneno omnino deponãt; & quod terra, ſeù lapis Melitenſis non ſolum ex prædicta Crypta, ſed ex quouis etiam alio loco ſumpta quoſuis morſus venenoſos, etiam canum rabidorum miraculosè ſanet, valeat item contra febres malignas, dyſſenteriam, variolas, toxica &c. Cur præterea nos, poſteroſq. noſtros fortunatiſſimos? quod vobis S. Paulus perpetuum ſe veſtrum defenſorem obtulerit, præſtiteritq. has Inſulas ſæpiùs defendens ab hoſtium incurſibus; maximè anno 1470. contra Mauros octodecim millia Ciuitatem veterem iam inuadentes, indutus ſtellata veſte, quali depictus hodie viſitur in Eccleſia Cathedrali, apparuit equo inſidens, gladium vibrans innumera multitudine ſtipatus, illorum magnam partem fugauit, & partem omnino interemit. Cur ſexto tam felix nobis fortuna? quod ad veſtram, poſterorumq. veſtrorum conſolationem, & pietatem erga Sanctiſſimam Deiparam Virginem Mariam eius Immaginem à S. Luca depictam vobis reliquerit. Cur tandem nos, & poſteros noſtros multo feliciores? Cur? hoc vnum præ cæteris attente audite, & magnificate, quod ſemen Catholicæ Fidei, aut doctrinæ Euangelicæ in hoc veſtro Campo Melitenſi à Beato Paulo ſemel ſparſum, ita feliciter radices egerit, vt ex tunc iugiter vſque ad præſens tempus fructus vberes protulerit; dicam clarius, quod Melitenſes à Fide Diuina à Sancto Paulo accepta numquam defecerint, pro quo ingentes gratiæ Deo reddantur.

3 Verum vnde nam quæſo hæc prærogatiua, hoc priuilegium adeo excellens, & ſingulare, vni Romæ, & vix alteri Ciuitati, aut Prouinciæ conceſſum? (Coloniæ Agrippinæ idem à Deo donatum, teſte eodem Cornelio à Lapide vbi ſupra, vt quid valdè rarum ob merita Sanctorum Martyrum Thebeorum, & vndecim millium Virginum, ibidem quieſcentium: vnde de ea ita canitur.

Ex quo fidem accepiſti
Recidiua numquam fuiſti
Ciuitas pernobilis.

Quod egregia quadrat huic nationi Melitenſi) Vnde nam quæris prouenerit? nullus ſanæ mẽtis negabit, inde originem, quod S. Apoſtolus

Digitized by Google

non ſolum tunc initio ſeminatoris; ſed quouis etiam tempore veri Iudicis in cauſis Fidei, vel per ſe ipſum immediatè, vel per ſuos miniſtros, & ſucceſſores mediatè munus exercuerit, nec permiſerit lolium, ſeu zizania errorum, aut hæreſum puro Fidei tritico aliquãdiu intermiſceri quandoq. ſi fortè aliquando ſeminazizaniæ furtiuè ſparſa naſcerentur, quamprimum euelli curauit, neq. hinc errores contra Fidem omnino præualere potuerint; etiamſi Mauri, & alij Infideles has Inſulas occupauerint, tenuerintq. per trecentos, & amplius annos.

4 Dixi per ſe ipſum immediatè, quia ſtatim poſt eius conuerſionem Iudex in cauſis Fidei creatus, vt traditum iam Prolegomeni 1. num. 42. & 43. vbi perpendimus illud Pſal. 44. *Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram*; & nequaquam ſine fundamẽto aſſeruimus, quod magna pars huiuſce principatus in fungendo munere iudicandi cauſas Fidei, conſiſteret, quodq. Sancti Apoſtoli Iudices legitimi dictarum cauſarum manerent conſtituti, vbicumque do Trinam Fidei Catholicæ prædicaſſent, circa illos, qui eam recepiſſent ſacro Baptiſmo abluti tantum, & non circa alios, *Quid enim mihi de his, qui foris ſunt iudicare? &c. Deus iudicabit &c.* prima Corint. 5. ait ipſemet Paulus. Vnde hic vbi primum ad Fidem Catholicam amplectendam Principem Publium (cuius Pater tunc febribus, & dyſſenteria pericuĺoſiſſima, miraculo eiuſdem Apoſtoli ſanitati fuit reſtitutus, ſicut ſimiliter reſtituti alij) & quoſcumq. eius ſubditos, atque incolas vniuerſos adduxit, diuinoq. lauacro intinxit, ad Principatum ſpiritualem iſtarum Inſularum aſcendit, & ipſum poſſedit etiam poſtquam hinc diſceſſit, quandiu vixit, officiũ vigilantiſſimi Paſtoris exercendo Quamuis enim abſens corpore, ſpiritu tamen, & mẽte hic ſemper præſens erat, vt in ſimili caſu idemmet Apoſtolus cauſam Fidei pertractans, & expediens de ſe ipſo ſic affirmat. *Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui, vt præſens eum, qui ſic operatus eſt.* 1. Corint. 5. vt eodem Prolegomene 1. ſupra à nobis traditum.

5 Dixi mediatè per miniſtros, aut ſucceſſores ſuos; quod in primis de Epiſcopis, ante, & poſt eiuſdem Apoſtoli mortem, vel per ipſum Sanctum Paulum, vel per alios, quorum Iuris erat, creatis intelligi debere quis eſt, qui dubitet? Epiſcopi enim iure Diuino, iuxta iam adducta à nobis Prolegomene 11. num 12. in exequendo munere iudicandi cauſas Fidei loco Apoſtolorum ſuccedunt vniuerſaliter loquendo: atque proinde in particulari quotquot Epiſcopi iſtis Inſulis Melitenſibus præfuerant, in dicto munere ſucceſſores D. Pauli ſunt. Verum iam de primo; præter ſeptem prædicta num. 1. beneficia, ſeu priuilegia Melitenſibus valdè honorifica, & vtilia à Sancto Apoſtolo eis conceſſa, en tibi octauum, non minoris honorificentiæ, & vtilitatis. Quod nam? elegit eiſdem in Epiſcopum, ſtatimque conſecrauit, quemnam quæſo? Lucam ne? an Ariſtarchum, & Trophimum? aut alium ex ſocijs antiquis, qui tunc hic cum ipſo erant, iam in Fide valde firmi, & circa eam diuerſimodè probati? hoc equidem videbatur expedire; nequaquam tamen; ſed vnum ex ipſis Melitenſibus, Publium ſcilicet Principem, aut primum, ſeu principaliorem inter ipſos, in fide Chriſtiana, vt manifeſtè apparet, admodũ Neophitum, ſeù Tyronem.

6 In tali autem electione, & conſecratione circa annum 59. à Natiuitate Domini executa, abſit, quis iudicet Apoſtolum ſibi ipſi contrarium 1. Thimot. 3. ſcribentem, & aſſignantem inter multiplices virtutes, & qualitates in perſona ad gradum, & ordinem ſublimiorem Epiſcopatus promouenda requiſitas, hanc in primis: *Non Neophitum, ne in ſuperbiam elatus incidat in iudicium Diaboli.* Quia etiam tametſi ob cauſam hanc in ſacro textu expreſſam, & ob alias non paucas de lege ordinaria, & ex iure communi rationabiliter ſit præſcriptum, vt quicumque Neophiti, ſeu nouelli in Fide, ad quoſcumque alios ordines, & à fortiori ad Epiſcopatum ſint irregulares, vix tamen vlla eſt lex adeò vniuerſalis, & ſtricta, quæ circa caſus particulares non habeat aliquam exceptionem, vti habuit hæc de Neophitorum irregularitate quoad caſum præſentem. Nam S. Apoſtolus Principem Publiũ per illud breue tempus adeò firmum (quæ eſt ſumma eius laus, & maior multo, quam quæ ipſi tribui poſſit) ita radicatum in Fide Catholica vidit, vt prudentiſſimè iudicarit fore, vt non ſolum in ſe eam eſſet retenturus, abſq. periculo vllo retrocedendi, ſeù ad Gentiliſmum, aut ad aliam ſectam redeundi, ſed de ipſa etiam in iſtarum Inſularum incolis integrè conſeruanda diligentiſſimè curaturus, propulſis hæreſibus, vel erroribus quibuſcumq. ſi qui fortè poſtea pullularent, meritò itaq. Publium ſuum tanquam valdè dignum, & aptum maturo conſilio, & non ſine Diuini Numinis afflatu S Apoſtolus in Epiſcopum Melitenſibus elegit. Atque de hac electione, & conſecratione Sancti Publij, & de tranſlatione eius ex præſcripto eiuſdem Sancti Apoſtoli ad digniorem Athenarum Epiſcopatũ, vice Sancti Dionyſij Areopagitæ tranſlati Pariſios nullus eſt locus dubitandi; cum conſtet clarè vtrumq. ex Martyrologio Adon. 21. Ianuarij, & Bedæ 18. eiuſdem menſis: de eius veròglorioſiſſimo martyrio apud Euſebium lib. 4. hiſt. cap. 23. & apud D. Hieronymum Cathalogo Scriptor. Eccleſ. in quadrato inuenies, quidquid ſcire cupis. Ex eiſdem autem Martyrologijs etiam deducitur ſucceſſorem Sancti Publij immediatum in hoc Epiſcopatu Melitenſi fuiſſe conſecratum à Sancto Paulo Apoſtolo, quamquam eius nomen ignoratur, ſicut, & annus conſecrationis, & quidquid ad ipſum ſpectat.

7 Aliqui quibus non adhæreo hic ad annum ferè 408. reponendum volunt D. Syluanum Epiſcopum iſtarum Inſularum, tenentes firmiter, quod hic, & alij 332. Epiſcopi, vna cum Sancto Auguſtino Eccleſiæ Doctore (cuius conuerſio anno Salutis 390. & mors 437. poſt 40. ſui Epiſcopatus Hipponenſi adnotatur) Conſilium Meliuetanum in hoc loco gubernante Eccleſiam Innocentio I. celebrauerint, & condemnandũ, vti veri Iudices in cauſis Fidei Pelagium hæreſiarcam, & eius ſequaces. Verum ſicut valdè dubium

dubium eſt, & controuerſum inter Scriptores, in quonam loco fuerit coactũ dictum Conciliũ; ſimiliter dubitari debet circa locum, vel Diœceſini prædicti Syluani Epiſcopi: & quidem ex Scriptoribus plures, ac melioris notæ ſic teſtãtur, intra Africam, ſcilicet in Oppido, ſeù Ciuitate ſimilis denominationis fuiſſe celebratum Concilium Meliuctanum, & non in hac Inſula, illi adiacente. Non eſt tamen meum hic dubia iſta amplius diſcutere; videant qualiter decidẽda, qui ipſa ex profeſſo tractant.

8 De alijs Epiſcopis Melitenſibus, vſq. ad annũ 451. nulla extat memoria: ſupponendum tamen vti omnino certum, electos fuiſſe dignos tali dignitate, & in exequendo officio iudicandi dictas cauſas exactiſſimos, quemadmodum pro illis principijs requirebatur, vt ſemen doctrinæ Euangelicæ, & fidei recenter acceptæ radices in his locis altius mittere poſſet, propulſa quarumcumq. hæreſum zizania.

9 Circa dictum annum 451. vel ſecundùm alios 450. celebratum fuit ſub Sancto Leone Papa I. Concilium Chalcedonenſe 630. Epiſcoporum, vt traditum ſupra Prolegomene 4. num. 8. inter quos numeratur D. Acacius Epiſcopus Meliuctanus, qui omnes ſimul tanquam Inquiſitores damnarunt Eutychetem Abbatem Conſtãtinopolitanum peruerſiſſimum hæreſiarcham, vnam tantùm naturam in Chriſto Domino admittentẽ, vt expreſſum tibi tradidi loco citato. Circa hunc Acacium fortè quis etiam excitabit dubiũ, ſicuti excitatum fuit circa Epiſcopum Syluanũ ob ſimilitudinem nominis Meliuctani.

Succeſſit Acacio anno 501. (aliquo, vel aliquibus intermiſſis, de quibus ignoratur) D. Conſtantius, qui dicitur interfuiſſe cuidam Concilio Romano, & conſequenter cum Epiſcopis ibi congregatis officium Inquiſitionis exercuiſſe.

Deinde circa annum 592. reponitur inter Epiſcopos Melitenſes Lucillus quidam, cui Sanctus Gregorius Magnus ſcripſit Epiſtolam, quæ eſt in ordine 30. lib. 2. Iſte ob aliquos exceſſus ex preſcripto eiuſdem S. Gregorij ab hac dignitate depoſitus fertur.

10 Ex hoc tempore vſque ad initium Dominij Saracenorum in Regno Siculo, & in iſtis Inſulis, tres ſoli earum numerantur Epiſcopi valdè inſignes, & in officio Inquiſitionis ſine dubio vigilantes, nempè anno 599. D. Traianus ex Prouincia Valeria, qui priùs Syracuſis Abbas, & poſtea à Clero, & Populo Melitenſi Epiſcopus electus. Eius honorifica fit mentio in epiſtola: lib. 8. S. Gregorij.

Item anno 868. D. Manos, qui inter Epiſcopos reponitur celebrantes Concilium Conſtantinopolitanum 8. in quo ab ipſis vti Inquiſitoribus Fides Catholica confirmata fuit, & roborata, damnatis quibuſcumque hæreſibus contra eam.

Anno tandem 878. fuit Epiſcopus iſtarum Inſularum ſanctiſſimus Martyr ſecundum relationem M. S. Monachorum Sancti Baſilij, ſine expreſſione nominis: quem captis Syracuſis Saraceni catenis aſtrictum, ſecum adductum, Panhormi in vincula coniectum in odium Fidei Catholicæ, & Officij ſimul S. Inquiſitionis morte affecerunt.

11 Per 300. circiter annorum ſpatium, quo Saraceni Siciliam, & has Inſulas occuparunt, nulla mentio de Epiſcopis, qui tunc hanc Eccleſiam gubernarint, & officio S. Inquiſitionis præfuerint: quouſq. D. Comes Rogerius expulſis Saracenis è Regno Siculo, & ab iſtis Inſulis, ipſis in Epiſcopum, & Inquiſitorem Fidei præfecit D. Goffridum, eidemq. reſtituit, aut tunc primo donauit redditus, quibus Epiſcopi Melitenſes nunc fruuntur, adiunctis etiam illis Epiſcopatus Leontinenſis Regni Siciliæ, vt communi plurimorum voce traditum memoriæ poſteris: quamquam hanc adiunctionem redditeuum Leontinenſium factam ab alio Rege eiuſdẽ Siciliæ magis recentiori probabilius alij auctores affirmant. Anno 1092. D. Biraldus Epiſcopus Melitenſis.

Propè annum deinde 1123. in Bulla fundationis Sacræ Religionis Hieroſolymitanæ ſubſcriptus reperitur D. Ioannes Epiſcopus Melitenſis, & de eodem fit mentio, ſecundũ id, quod probabilius communiter habetur in priuilegio quodam conceſſo à D. Rege Rogerio Comitis Rogerij primogenito filio.

Fazellus item Decad. 2. lib. 7. cap. 5. circa annum 1163. meminit cuiuſdam D. Ioannis Epiſcopi Meliuctani: iſte ſit ne idem, an diuerſus à præcedente? iudicet quicumq. meliùs ſentire videbitur. Anno 1140 D. Stephanus ....
Anno 1168. D. Ioannes Secundus. An. 1253. D. Rogerius de Cephaludo.

12 Ab anno 1266. vſque ad annum 1284. duo Epiſcopi floruere, quorum nomina ignorantur, dum Melita parebat Carolo Andegauenſi Regi Siciliæ. Deinde expulſis Gallis à Petro Aragonio creatus fuit Epiſcopus ann. 1320. D. Nicolaus .... Anno ... D. Alduinus. Anno 1334. Fr. D. Henricus à Cephaludo Ord. Min. Anno 1342. Fra. Nicolaus II. Boncti S. Th. Mag. Ord. Min.

D. Hilarius Conradus Monachus Benedictinus ex M. S. Monaſterij S. Benedicti Ciuitatis Catanenſis, anno 1361.

Anno 1372. die 2. Decembris D. Antonius N. ſucceſſor dicti Hilarij, & per annum tantum hanc Eccleſiam gubernauit, vt deducitur ex inſtrumento authentico celebrato per Nicolaum Cardaro die 2. Auguſti prædicti anni, & 17. Regis Federici &c.

Anno 1392. D. Fr. Nicolaus Papalla Melitenſis: qui creditur eſſe idemet, cui Rex Federicus anno 1347. conceſſerat regimen, ſeu rectoriam Hoſpitalis Melitenſis in Ciuitate Veteri, vt apparet ex libro M.S. Regię Cancellariæ à fol. 192 & quod hic fuerit Religioſus Sancti Franciſci ex Conuentualibus, indicat aliquo modo coniectura illa, eſſe ſcilicet hodie coniunctum immediatè Conuentum iſtorum Religioſorum dicto Hoſpitali, & ab ipſis Sacramenta infirmis adminiſtrari, licet de licentia D. Ordinarij.

Anno 1394. D. Frater Ioannes à Pino Ord. Minor.

Anno 1397. D. Fr. Maurus Cali, Melitenſis Ord. Minor.

Anno

Anno 1399. D. Fr. Andreas de Pace Epiſcopus Melitenſis Ord. Min.

Anno 1404 Eminentiſſimus Cardinalis Conradus Caracciolus, Neapolitanus, ab Innocentio VII. inter Purpuratos Patres adſcriptus, Bononiæ ſepultus, vt ex hiſtoria Pontificali recenter edita clarè conſtat.

Anno 1406. D. Fr. Marcus Intruſus, qui Epiſcopatui ſtatim ceſſiſſe dicitur.

Anno 1407. D. Fr. Michael de Litteris ad Epiſcopatum Melitenſem aſcendit Ord. Min. Catalaunus.

Succeſſor præcedentis fuit D. Valguarnea, annus tamen eius electionis, & conſecrationis ignoratne.

Anno 1410. D. Frater Ioannes Ximeno Ordinis Sancti Franciſci Conuentualis, Magiſter Theologiæ, Confeſſor Comitis Vegelcuſis, miſſus ab eo Legatus Barcinonem.

Anno 1412. *D.* Antonins II. de Platamone Catanenſis Benedictinus.

Anno 1434 D. Senator de Melo.

Anno 1445. D. Bernardinus de Paternio Benedictinus.

Anno etiam 1445. D. Sepiatore Epiſcopus Melitenſis, vt conſtat ex Inſtrumento cenſus Beneficialis Sancti Nicolai de la Mellecha in actis Lucæ de Syllato nono Iulij prædicti Anni dicitur reperiri.

Anno 1447. D. Iacobus Paterno Catanenſis Benedictinus.

Anno 1478. D. Antonius III. de Alagona Caſanenſis Benedictinus.

Anno 1479. D. Ioannes V. Paterno Catanenſis Benedictinus.

Anno 1480. Dominus Gerardus Aga electus, & ſtatim mortuus ante captam poſſeſſionem.

Anno 1484. Eminentiſſimus Cardinalis D. Foyx e Gallia oriundus.

Anno 1491. D. Paulus dictus la Caualleria, Piſanus.

Anno 1495. D. Iacobus II. Valgualnera Aſſonenſis.

Anno 1497. D. Ioannes VI. Borgia Valentinus Cardinalis,

Anno 1507. D. Antonius Corſetto de Ciuitatem Netinenſi, de hoc ſi loquitur Vincentius Littera in libello ſuo de rebus Nitinis, Antonius, inquit, Corſetrus V. I. D. ad Melitenſem Eccleſiam promotus vix biennio ſedit. Romam reuerſus, ad maiora etiam aſpirans eandem cum Alexandro VI. veneni, & mortis interuexionem ſubijt anno ſalutis 1509.

Anno 1509 D. Bernardinus dictus de Bolonia Panhormitanus: huius Procurator Don Bartholomeus de Matthæo poſſeſſionem Epiſcopatus eiusnomine ſuſcepit die 21. Octobris 1510. ita ex actis Notarij publici Don Gonſaluo Canchur.

Anno 1511. D. Bernardinus Bononienſis, vel vt alij, Catanaunus; de quo extat memoriæ proditum, quod anno 1517. condiderit teſtamentum, vt paret ex actis Magnifici Notarij Pauli Bonello, & reperitur in Regiſtro aſſeruato in Curia Epiſcopali Ciuitatis Notabilis Melitenſis.

Anno 1514. D. Ioannes VII. de Pelueda Hiſpanus.

Anno 1516. Raphael; prius Epiſcopus Oſtien.

13 Anno 1519. Eminentiſſimus Cardinalis D. Andreas la Valle Romanus, Archimandrita, vt conſtat ex Hiſtoria Pontificali, atque de eo fit mentio honorifica in vita Leonis X. per Panuinum.

Anno 1520. D. Boniſacius Catercna Clericus cubicularius, expreſſus in Indulto Leonis *X*. pro natiuis, & originarijs Melitenſibus circa prouiſionem Beneficiorum Eccleſiaſticorum, obtento à Carlo V. Imperatore.

10 Anno 1525. D. Carolus Vrries (huic ſecundum mentem cuiuſdam e noſtris ſucceſsit Catanenſis quidam ex Religione Sancti Benedicti, cuius nomen, & cognomen deſumi poſſe ait ex eius ſepultura in Cathedrali Eccleſia, prope ſacellũ ſanctiſsimæ Trinitatis, vel ex Archiuijs Epiſcopalibus, vbi etiam affirmat eius teſtamentum aſſeruari) Verum quidquid ſit de huius ſucceſſoris veritate prædicti Caroli Vrries bis meminit Iacobus Boſius in Hiſtoria Sacræ Religionis Hieroſolymitanæ, nempe part. 3. lib. 2 pag. 27. lit. A. & pag. 31. litt. D. quòd eſſet iam nominatus: & præſentatus ab Imperatore Carolo V. ad hunc Epiſcoparum Melitenſem, & quod deberet inſigniri magna Cruce, ſicut & ceteri Baiuliui, & Priores, ſuppoſita acceptatione factæ donationis Religioni præfatæ harũ Inſularum ſub conditionibus à Ceſare ipſi aſsighatis.

14 Anno 1529. circiter D. Balthaſſar Vualtkirk, cuius vt ab eodem Iacobo Boſio lib. 5. pag. 81. litt. A. traditur, honorificata fit mentio in ſcriptura publica, ſiue in Inſtrumento authentico firmæ iam donationis irreuocabilis in feudum liberum iſtarum Inſularum factæ Religioni Hieroſolymitanæ ſub varijs condirionibus, præcipue ſub hac, quam apponendam hic verbis ipſis Caroli V. ex dicto Boſio lingua Italica duxi:

Oltra di ciò, che il Ius Patronato del Veſcouato di Malta rimanga come è alla diſpoſitione, e preſentatione noſtra, e de ſucceſſori noſtri nel predetto Regno di Sicilia, Talmente però, che doppò la morte del Reuerendo, e Diletto Conſigliero noſtro Baldaſſare Voaltkirk Imperiale Cancelliero, vltimamente da noi alla detta Chieſa preſentato, ò vero in qualunque altro caſo di vacanza, che auerrà per innanzi, debbino il Gran Maeſtro, & il Conuento di dett'Ordine nominare al Vicere del prefato Regno di Sicilia tre perſone dell'Ordine ſopradetto, vna de' quali almeno ſia, & eſſer debba dè Subditi noſtri, e de' ſucceſſori noſtri nel detto Regno idonee, e ſufficienti ad eſſercitare la detta paſtorale dignità. De quali tre coſi nominati noi, & i ſucceſſori noſtri in detto Regno preſentaremo, ſarà preſentato, ò preſentare dobbiamo, e ſi debba al detto Veſcouato, quello cioè, che idoneo giudicaremo, ò giudicaranno; Al quale in tal modo preſentato,

Digitized by Google

tato, & al Veſcouato ſopradetto promoſſo, tenuto ſia il Gran Maeſtro predetto di concedere la Gran Croce, & admetterlo nel Conſeglio inſieme con i Priori, e Bagliui, ſic ibi.

15 Anno 1531. habito nuntio de morte Reuerendiſſimi Epiſcopi D. Balthaſſaris VvalcKirK, ſeruata fuit prædicta conditio; nominati tres a Magno Magiſtro, & à Conſilio, nempè Reuerendiſſimus Magnus Prior Eccleſię D. Fr. Pontus Laurenzin Natione Gallus Lugdinenſis. D. Fr. Thomas Boſius Vicecancellarius Religionis Italus, & D. Frater Dominicus Cubelles Sacriſta Maioris Eccleſiæ Conuentualis, Hiſpanus Linguæ Aragoniæ, ſolus ſubditus Caroli V. ad quem varij ſcripſerunt in fauorem ſecundi, pręcipuè ipſe ſummus Pontifex Clemens VII. ardentiſſimum ſuum deſiderium propalans multi verbis promotionis ad hunc Epiſcopatũ fratris Thomę Boſij: & ob eius magna merita, & ob multo maiora fratris ipſius Fr. Antonij Boſij Baiulius Sanctę Euphemię; paulò antè demortui, dum munere Cubicularij ſecreti pręfati Clementis fungeretur. Cæſar aliquandiu pręſentationem diſtulit, nulli interim indicans in quem ex tribus nominatis propenderet, atque hinc factum, vt à Pontifice nimiam forte dilationem ęgrè ferente Cardinalis Ghinuccius Epiſcopatum impetrauerit; poſt facta ab illo præſentatione de perſona fratris Thomæ Boſij, excitata lis inter hunc, & Cardinalem, quæ ſpatio multorum annorum durauit, & tandem terminata per trãſactionẽ, iſti ſcilicèt attributa fuit penſio, & ille poſt conſecrationem ad Eccleſiæ ſuæ pacificam poſſeſſionem peruenit, ſed hanc morte præpeditus per ſolos ſex menſes gubernauit.

16 Anno 1539. Reuerendiſſimus Magnus Prior Eccleſiæ D Fr. Dominicus Cubelles, Cæſarauguſtæ Regni Aragonici natus I.V.D. ex tribus à Religione Hieroſolymitana nominatis ad hunc Epiſcopatum Melitenſem a Carolo V. Imperatore merito præſentatus, & electus: eoque felicitèr per ſpatium viginti ſex annorũ circiter potitus eſt ſed de hoc Epiſcopo plura infra pro noſtro Inſtituto inueſtigandi originẽ, & progreſſum huius Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis.

17 Anno 1566. D. Fr. Martinus Royas de Portalruuio I. V. D. Vicecancellarius Religionis, qui interfuit Concilio Tridentino, tanquam orator eiuſdem Religionis Hieroſolymitanæ, ex tribus nominatis; ſtatim præſentatus a Rege Philippo II. ſed non ſtatim electus, aut confirmatus; imo dùm vixit Pius V. Sanctæ memoriæ, noluit quidquam de eius electione, aut confirmatione ſex fere annorum ſpatio audire, vt affert Boſius 3. part. lib. 7. pag. 797. litt. E. poſt Gregorius XIII. ad inſtantiam eiuſdem Regis circa annum 1573. electionem, & conſecrationem ei conceſſit De hoc poſtea etiam aliqua circa Tribunal Sanctæ Inquiſitionis.

18 Anno circiter 1578. D. Fr. Thomas Gargallus I. V. D Hiſpanus ex Regno Gotholano Vicecancellarius Religionis, ex tribus a Magno Magiſtro, & a Venerando Conſilio propoſitis iure optimo ab eodem Rege Philippo II. præſentatus, & electus ad hanc Eccleſiam Melitenſem: cui poſt conſecrationem per triginta quinque annos vigilanter præfuit. Huic meritiſſimo Præſuli noſtra Religio Societatis Ieſu admodum deuincta ſemper manet ad rependendas grates pro beneficijs acceptis in erectione huius Collegij Melitenſis contradicentibus, & ſe viriliter opponentibus non paucis (qui poſtea beneuolos, ac liberales circa ipſum Collegium ſe præbuerunt) quamuis enim eum non fundauerit, pro conſtructione tamen ędificij ad habitandum, & pro victu, & veſtitu Patrum per aliquot annos, plus octo millium ſcutorum de ſuo expendit, vt ab ipſiuſmet ore ſæpius audiui: quouſque redditibus Eccleſiaſticis diplomate Clementis VIII. fel. mem. huic Collegio applicatis, frui cœpit. Vndè ipſum Epiſcopum Thomam vti Benefactorem inſignem, & parentem noſtrum agnoſcimus, pro ipſoque iugiter in hoc Collegio ſacrificia celebrantur, & preces a noſtris quotidie funduntur, vt aliqua ex parte nos gratos præbeamus.

19 Anno 1615. D. Fr. Balthaſſar Cagliareſius Melitenſis S. T. D. Sereniſſimi principis Magni Magiſtri Aloiſij de Vvignacourt Auditor, ex tribus nominatis pro meritis à Rege Philippo III. præſentatus, & electus ad hunc Epiſcopatum: quem poſſedit per decem, & octo fere annos, &c. Inter varia pietatis & charitatis opera iſtius Præſulis, illud eximium, & memoria perpetuò retinendum, quòd pro redimendis tribus e noſtra Societate Patribus Siculis in captiuitate diù detenſis, ſcuta mille, & quinquaginta liberaliſſime fuerit elargitus.

Anno tandem 1634. Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſimus Dominus Frater Ioannes Michael Balaguerius, & Cammaraſa I. V. D. Hiſpanus ex Regno Aragonico nepos, ſeu ſororis filius Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſimi Domini Fratris Petri Vrrea, & Cammaraſa, magni Prioris, Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, natiuus ex inſigni oppido de Vallouar, e tribus prepoſitis ob præclara, & multo maiora eius merita, procurante, & pro viribus inſtante Eminentiſſimo Magno Magiſtro Antonio de Paula à Rege Philippo IV. præſentatus, & electus, ſecutaquè conſecratione, & poſſeſſione, in præſentiarum hoc honorificentiſſimo Epiſcopatu Melitenſi perfruitur In qua perfruitione pro vtilitate, & honorificentia ingenti ſuorum ſubditorum, & Sacræ Religionis Hieroſolymitanę cuius adhuc membrum valdè præcipuum manet, ſuffragiũ deciſiuum in cauſis; & negotijs quibuſcumque Conſiliorum ferens, faxit Deus Optimus Max. vt Neſtoreos pertingat annos.

20 Hæc pro noſtro inſtituto de Epiſcopis Melitenſibus, ex duplici ſerie eorum, altera ab vno è noſtris, altera a quodam externo, vtroque hinc natiuo, & valde erudito elaborata, ex hiſtoria item Hieroſolymitana Iacobi Boſij; & aliundè, vt memoriæ proditum reperire potui, breuiter decerpſi. Ad iſtos itaque officio S. Inquiſitionis fungentes, quam iam iterum

Prole-

Digitized by Google

Prolegomeno 11. ad idem manifeſtandum in genere pro quibuſcũque Epiſcopis audiuimus *Attendite*, inquit, *Vobis, & Vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus Sãctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.* Act. Apoſt. Cap. 20. Vnuſquiſque ex iſtis hactenus in hoc Prolegomeno nominatim expreſsis; perpendens id, Spiritus Sanctus poſuit me Epiſcopum regere Eccleſiam, ſcilicet Melitenſem, quam acquiſiuit ſanguine ſuo pretioſiſsimo, *Empti enim eſtis pretio magno* 1. Corint. 6. haud dubium maximoperè excitatus fuerit ad regimen iſtud vigilantiſsimè, & exactiſsimè exercendum, ad protectionem Gregis iſtarum Inſularum, ad defendendum ipſum a quibuſcumque periculis calamitatum Spiritualium; & errorum, præcipue mentis contra fidem diuinam ab incurſu, & ruina luporum, ſcilicet Hæreticorum, de quibus ibidem ſtatim idem Apoſtolus ſubiungit; *Ego ſcio, inquit, quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam, lupi rapaces in Vos non parcentes gregi &c.* Quis dubitat, quòd poſt diſceſsionem Pauli ab his Inſulis, in eas lupi rapaces, ſeù hæretici intrare tentauerint, & furtiuè aliquoties intrarint, ſed vigilantia, & ſolicitudine prædictorum Epiſcoporum, foras expulſi, aut poſt ingreſſum capti. & pro delictorum qualitate ſecundum formam, & ſtylum Sanctæ Inquiſitionis fuere puniti. Alioquin puritas fidei Catholicæ, quod vti beneficium, ſeu Priuilegium ſingulariſsimum à Deo Opt. Max. & à Sancto Paulo Melitenſibus conceſſum merito habetur, vt dixi num. 1. huius Prolegomeni, quomodo tot ſecula quouis tempore ſarta tecta permanſiſſet; ſublata enim ſingulari vigilantia, & Paſtorali cura Epiſcoporum, nequaquam talis eius euentus, ſed potius multoties fuiſſet violata, imo, & omnino deperdita: ſicuti in alijs Prouincijs Chriſtianitatis contigiſſe videmus.

21 De caſibus, vel cauſis particularibus, in quibus antiqui illi Epiſcopi a nobis expreſſi ante ingreſſum Sacræ Religionis Hieroſolymitanæ in hanc Inſulam, munus Inquiſitorum exercuerint, nihil memoriæ proditum, quod audiuerim, vel legerim, aut adhibita aliquali diligentia inuenire potuerim: Vndè quid mirum, ſi haud vllius particularis hic expreſſio fiat; præter dicta in ſerie ipſorum ſupra? Inter Epiſcopos vero recentiores. qui inchoata iam Religioſorum Equitum Sancti Ioannis in hoc loco habitatione Eccleſiam iſtam Melitenſem obtinuerunt, duo ſoli reperiuntur, qui ex poteſtate, & Iuriſdictione tantum ordinaria (de qua ſola toto hoc Prolegomeno agimus) in tractandis cauſis fidei munere Sanctæ inquiſitionis per aliquod tempus, aut in varijs caſibus perſuncti fuerint, tametſi per aliud, vel in alijs ex delegata etiam ſimul proceſſerint, vt ſequenti Prolegomeno videbimus, ſcilicet Reuerendiſsimus Dominus Frater Dominicus Cubelles, & Reuerendiſsimus Dominus Frater Martinus Royas de Portalruuio, de quibus dictum in ſerie propoſita.

22 Anno itaque 1546. denuntiati ſunt Domino Epiſcopo Cubelles, vt Inquiſitori de iure ordinario multi hæretici, qui varijs erroribus ſpacio decem annorum infecti fuerant, ex quo Gallus quidam vocatur Geſualdus pernicioſiſsimus hæreticus in hanc Inſulam pedem intulerat, qui diuerſas hæreſes, cooperante Melitenſi quodã N. ludi Magiſtro, diſſeminauerat. Cooperatio iſtius ſic ſe habet, ſingulis diebus Dominicis, & feſtis Geſualdum occultè adibat, & quæ ab hoc contra fidem Catholicam audierat, poſtea noctu diſcipulis ſuis, & alijs tradebat. Cauſa hæretici Geſualdi ita terminata, vti pertinax, & impœnitens ad ignem viuus damnatus, executaque ſententia coram ingenti multitudine Populi: dum ad ſupplicium duceretur, cum abloqui cœpiſſet dicens, *quid morantur Sacerdotes ducere vxores, cum hoc eis liceat?* de mandato Reuerendiſsimi Inquiſitoris Cubelles ſudariolo os ipſi obſtructum eſt, ne in oblocutione ſcandaloſa contra cęlibatum Sacerdotalẽ vel contra alium fidei articulum vlterius progrederetur: tandem impœnitens viuus combuſtus infelicem animam Diabolo tradidit. Cooperator verò eius ſic expeditus, de hæreſibus formalibus conuictus, pœnitentia ductus miſericordiam petens, reconciliatus in forma &c. condemnatus prout de iure, & conſtructus ferre habitum pœnitentię (Hiſpanice San Benitto) ſicuti pari modo fuerunt conſtricti, & ſimiliter expediti alij duo Sacerdotes, non ſolum quòd credidiſſent ſibi licere vxorem ducere, ſed facto etiam ipſo concubinas ſuas ſibi de præſenti deſponſaſſent, ſeruato ritu Eccleſiaſtico in ſacello Canctæ Mariæ in Rocca Ciuitatis Notabilis. Atque iſtorum ſunt habitus pœnitentiæ, qui vſque ad præſens in eminenti loco Eccleſiæ Cathedralis ad memoriam rei: & maiorem ruborem reconciliatorum appenſi manet.

23 Anno item 1558. varios formauit proceſſus Dominus Inquiſitor Cubelles cauſarum fidei, præcipue illum contra quemdam Græcum, nomine Giorgezi Chelibi, qui non credens immortalitatem animæ ſe ipſum temerè occidit. Præterea anno 1561. informationes captę cõtra Monachum N. Ciuitatis Veteris: Et eodem anno quædam moniales conſtitutæ, & examinatæ contra plures perſonas in cauſis Sanctæ Inquiſitionis de mandato eiuſdem Domini Inquiſitoris Cubelles &c. Imo hic non ſolum per ſe ipſum immediatè proceſsit, & condemnauit hæreticos &c. ſed ſi retrogrediamur ad annum 1554. inueniemus, quod tunc etiam in Ciuitate noua (quæ nunc il Borgo, vel Ciuitas Victorioſa dicitur) creauerit, prout de iure creare poterat, Vicarium, ſeù Commiſſarium D. T. Cappellanum Sacræ Religionis Hieroſolymitanæ Didacum Rodriguez Licentiatum Sacræ Paginæ cum ſuo Aſſeſſore Franciſco Mego I. V. D. vt in cauſa particulari fidei contra Antonium Lucam de Locorgo procederet. Quæ omnia, & ex ſcripturis authenticis, quæ in Archiuijs huius Sacri Tribunalis Melitenſis faſcibus 1. & 2 aſſeruantur, atque ex atteſtatione plurium fide dignorum per me requiſita, qui a teſtibus oculatis audierunt ſcias eſſe comprobata.

Iam

24 IAm de Reuerendiſſimo Domino fratre Martino Royas breuiſſimè, quòd aliquo modo, ſola iuriſdictione ordinaria in cauſis fidei proceſſerit, etiam poſtquam reuocatum fuit ipſi Breue Apoſtolicum, quo Inquiſitor Delegatus à ſummo Pontifice conſtituebatur, vt dicemus Prolegomeno ſequenti, conſtat manifeſtè primo ex ſcriptura authentica, quam ipſemet legi aſſeruata in Archiuijs noſtri Tribunalis, vbi formatur proceſſus contra Raymundum N. & ibi conſtitutus Ven. D. Dominicus Mangione coram Reuerendiſſimo Domino Petro Duaina Inquiſitore Apoſtolico poſt aliqua Interrogatoria communia ad euitandam ſuggeſtionem, interrogatus, an habuerit tanquàm hæreticum, vel vt ſuſpectum de hæreſi alicui Raymundum N. reſpondit ſe per viginti dies antea fuiſſe conſtitutum, & examinatum a Domino Epiſcopo Royas contra eumdem Calamiam, & depoſuiſſe tunc iſta, quod vxori tradiderit carnes parandas ad comedendum in die Ieiunij ex præcepto; Item quod non ſineret eamdem vxorem adire Eccleſiam ad audiendũ ſacrum; & quod per muros Ciuitatis ſcripſiſſet aliquos verſus ſcripturæ ſacræ, maximè illum *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*, & neſcire quo fine id fecerit, &c. eadem prætereà via per proceſſus in dictis Archiuijs de anno 1574. 1575. repoſitos, etiam conſtat.

25. HInc iam in ſpecie quoad noſtrum propoſitum Sacra Religio Hieroſolymitana zelo fidei haud dubie adducta valde prudenter, & laudabiliter, nè filij, & ſubditi ſui labe aliqua hæreſis, maximè per communicationem cum hominibus ſeptemtrionalibus ſuſcipiendi habitum Hieroſolymitanum, vel negotia tractandi cauſa huc confluentibus, inficerentur, quòd iam illic Luteraniſmus valde, vt cancer ſerperet, Commiſſarios pro cauſis fidei, vti aſſolet pro alijs, decreto Venerandi Concilij ſtatus quamprimum aſſignauit, & pro rei grauitate, atque vrgentiori neceſsitate inſtructionem eis pleniorem, & exactiorem exhibuit: quod ex Hiſtoriographo Iacobo Boſio part. 3. lib. 16. fol. 333. litt. D. iniucundum me lectori facturum iudicaui, ſi totidem eius verbis Italico idiomate hic ipſi exhiberem: ſic habet.

26 E *Perche già col tumulto dell'armi penetrauano l'hereſie d'Alemagna in alcuni luoghi di Francia temendo il Gran Maeſtro* (Illuſtriſsimus ſcilicet D. Frater Ioannes de Omedes Hiſpanus linguæ Aragoniæ) *& il Conſiglio, che quindi foſſe capitato in Malta, ò che per l'auenire capitar vi poteſſe alcun heretico, volendo a tutto poter loro conſeruare la candidezza della Santa Fede Catthòlica nella Religione, e nello ſtato loro incorrotta, & intatta, circa il principio dell'anno 1553. deputarono il Piliero di Caſtiglia fra Chriſtoforo de Acugna Portugheſe, & i Commendatori, fra Franceſco Nibbia, e fra Gehan de Condè detto Bandieras, e con eſſi fra Mattheo Caſtillo Cappellano, e Theologo molto dotto per Commeſſarij per fare Inquiſitione, e formare i proceſſi contro tutti coloro, che ſottopoſti al foro, & alla iuriſdittione della Religione, e di tale infettione foſſero ſoſpetti Facendo anco auertito il Vicario del Veſcouo di Malta che doueſſe parimente vegghiare, acciochè tal morbo nel gregge à lui commeſſo non entraſſe.*

27 HActenus Hiſtoriographus Boſius, qui nihil exprimit in particulari quoad executionem talis Decreti, neque in Cancellaria huius Religionis Hieroſolymitanæ, aut alibi, quod audiuerim, vel legerim reperitur. Quo ad alias vero Religiones, vel perſonas Religioſas in Monaſterijs harum inſularum commorantes, an occurrerint caſus, in quibus ſuperiores, ſeu Prælati eorum munus Sacræ Inquiſitionis reſpectu ſuorum ſubditorum exercuerint formando proceſſus contra eos, & expediendo cauſas fidei. nihil quod ſciam memoriæ proditum extat, & crederem non curarint id prædicti ſuperiores, aut fortè quod non aduerterint, vel ignorarint, quid poteſtatis, & iuriſdictionis circa hoc haberent; Vnde ſuppoſita negligentia, vel ignorantia iſtorum, non eſt cenſendus Reuerendiſsimus Epiſcopus Cubelles in alienam meſſem ſalcem miſiſſe quando anno 1561. vt *dixi* paulo ante num. *13.* contra Monachum non ſibi ſubditum, ſed exemptum a Iuriſdictione ſua, aliquo modo proceſsit, hoc enim, ne gregi ſuo aliquod ſcandalum, vel detrimentum ſpirituale in fidei materia inferretur, iure naturali ipſi concedebatur. Et quidem omnino excuſandus, ſi tantum informationes contra eum iuridicas ſuſcepit, & ad ſummum Pontificem, vel ad ſuperiores, quibus reus ſubijciebatur, eos tranſmiſit (cuius facti expeditio non mihi conſtat) ſecùs vero ſi ad diffinitiuam ſententiam, & condemnationem dicti Monachi peruenit, vt non excuſatur in ſimili ferè caſu, ſed potius reprehenditur quidam fidei Inquiſitor Regni Siculi Mattheus de Pontiano vocatus Ordinis Prędicatorum, delegatus a Sede Apoſtolica; quòd Capellanum quemdam ſummi Pontificis & conſequenter ab eius iuriſdictione exemptum damnauerit, declaraueritq. excommunicatum, cum debuiſſet tantum informationibus receptis crimina ipſius, quantumuis grauia fuiſſent, Papæ intimare: ita habetur in extrauagante Ioannis XXII, incipiente, *cum Matthæus de Pontiano &c. inter communes de hæreticis*, vt affert Ludouicus Paramus lib. 2. tit. 2. cap. *11.* num. *6.*

28 Quamquam ex alio capite excuſandus omnino D. Epiſcopus Cubelles, eo quòd proceſſerit contra dictum Monachum, tanquam delegatus Sedis Apoſtolicæ iuxta textum in cap. ad abolendam, §. ſi vero, de Hæreticis, vbi conceditur Epiſcopis, vti Sedis Apoſtolicæ Delegatis facultas procedendi in cauſis hæreſis contra quoſcumque exemptos, non obſtante quouis eorum exemptionis priuilegio, vt alibi latius dicam. Atque hæc de origine, & progreſſu Melitenſis Tribunalis Sancti Officij ex iuriſdictione tantum ordinaria.

PRO-

Digitized by Google

PROLEGOMEN. XI.

De origine, & maiori progreſſu Tribunalis Officij Inquiſitionis in hac Inſula Melitæ, & locis ei adiacentibus ex iuriſdictione ordinaria, & delegata ſimul contra hæreticam prauitatem, &c.

1 DIxi mediatè per miniſtros, & ſucceſſores ſuos exercuiſſe ſcilicet Officium Sanctæ Inquiſitionis in iſtis Inſulis Sanctum Apoſtolum Paulum: quod præterea de quibus miniſtris, & ſucceſſoribus eius intelligi debet? de Inquiſitoribus delegatis à Sacra Congregatione Vrbis, vel ab aliquo Summo Pontifice, nullum dubium. Hos enim loco Apoſtolorum pro quauis Mundi parte, & peculiariter loco S. Pauli pro hac Inſula Melitæ, ac locis ei adiacentibus in exequendo munere tractandi cauſas fidei ſuccedere quis eſt, qui negare queat? Delegati autem iſti in duplici ſunt differentia nam alij iuriſdictione ſola delegata in cauſis fidei procedunt, & de his conuenientius agemus Prolegomeno ſequenti: ſicut actum iam Prolegomeno præcedenti de illis, qui ſola ordinaria proceſſerunt; Alij verò vtraque ſimul vtuntur, & delegata, & ordinaria iuriſdictione ad negotia Sanctæ Inquiſitionis pertractanda, & expedienda, atque ab iſtis qualiter origo, & progreſſus huius Tribunalis Sanctę Inquiſitionis Melitenſis ſe habeat in præſenti Prolegomeno inueſtigamus, vt ſecundum hanc triplicem vtriuſque iuriſdictionis combinationem, congrua diuiſione, triplici etiam Prolegomenn clarius in hac materia procedere poſſimus. Non immoror hic in manifeſtanda differentia, & diuerſitate inter vtramque hanc iuriſdictionem ordinariam, & delegatam, & qualiter in eodem Iudice, ſeu, vt magis ſpecificè loquar, in eodem Epiſcopo Inquiſitore pro cauſis fidei coniungantur: Cum id iam attigerim Prolegomeno 3. num. 1. & per ſe clarè conſtet etiam ſecundum doctrinã, & ſententiam Caietani in tractatu de auctoritate Papæ, & Concilij c. 3. Dominici Soti in 4. diſt. 20. quæſt. 1. art. 2. & aliorum ex Doctoribus antiquis, ac recentioribus, quam veriſſimam aſſerit Eminentiſſimus Cardinalis Robertus Bellarminus Sanctæ mem. Tom. 1. controuerſ. 3. lib. 4. capit. 22. (quanquam oppoſita non videtur damnanda) nullam Iuriſdictionem Epiſcopos à Chriſto Domino, maximè quoad forum externum immediatè accipere, ſed medio ſummo Pontifice, eius Vicario: quod eſt dicere, quamcumque habent, vel habere poſſunt, eam ipſis à Papa, vel à Concilio Generali, &c. immediatè tribui diuerſo tamen modo, & tempore: nam ordinaria Iuriſdictio tribuitur eis, vbi primum ad Epiſcopatum promouentur ratione dignitatis, ſeu Officij, & ex vi iuris, vel canonum: Ex quibus pro præſenti materia Sanctę Inquiſitionis plures ſupra Prolegomeno 2. numer. 3. citauimus. Delegata verò tribuitur eiſdem pro negotijs occurrentibus pertractãdis ad libitum omnino Summi Pontificis, aut alicuius Concilij, aut Sacræ Congregationis Vrbis, maximè circa cauſas Sanctæ Inquiſitionis, idque vel in perpetuum, vel ad tempus determinatum, vt magis Prolegomeno ſequenti explicabitur.

2 Vnde vt iam propoſitæ Doctrinæ applicatio fiat, & exemplum opportuniſſimum vtriuſq. Iuriſdictionis circa negotium Sanctæ Inquiſitionis ſimul coniunctæ exhibeatur: Reuerendiſſimus D. Epiſcopus Frater Dominicus Cubelles præter ordinariam, quam ab initio ſuæ promotionis ad hunc Epiſcopatum Melitenſem habuerat, & quam ſæpius contra plurimos hæreticos, aut ſuſpectos de hæreſi exercuerat vt Prolegomeno præcedenti num. 14. tradidimus. Anno 1561. die 21. Menſis Nouembris, à Sacra Congregatione Vrbis, gubernante Eccleſiam Summo Pontifice Pio IV. delegatam accepit, qua inſtitutus Generalis Inquiſitor Delegatus Sedis Apoſtolicæ contra hęreticam, & apoſtaticam prauitatem in hac inſula Melitæ, & locis ei adiacentibus cum omnimoda poteſtatis plenitudine abſque vlla reſtrictione. De occaſione, vel cauſa impulſiua huiſce delegationis, ſiue inſtitutionis neutiquam conſtat eius tamen coniecturam, ſi licitum eſt facere ad hoc credendum facilè inducor, inde impulſam fuiſſe Sacram Congregationem, quod vel litteris ipſiuſmet D. Epiſcopi Cubelles, auxilium forte, & fauorem, atque inſtructionem ab ea petentis, vel alterius fidei zelo excitati vel aliunde, maxime de depoſitione particulari (de qua plenius poſtea) in Sacro Tribunali Romanæ Inquiſitionis facta anno 1560. 23. Februarii per quemdam Petrum Cumbum Melitenſem, hinc vinctum, & bene cuſtoditum illùc perductum, cognouerit Lutheraniſmum in hoc loco in dies tunc valde ſerpere, ac perplures varijs erroribus eſſe infectos, & proinde iudicauerit prudentiſsimè ad remedium efficacius adhibendum his tantis malis expediens omnino, & peropportunum calcaria Epiſcopo Cubelles iam currenti addere, non ſolum magis excitando eius ordinariam iuriſdictionem, ſed etiam ad cauſas fidei maiori cum auctoritate decidendas delegatam, cum plenitudine poteſtatis dicta adiungendo.

3 Verum iam qualiter delegatio hæc facta fuerit, & Reuerendiſſimus Dominus Epiſcopus Cubelles Inquiſitor Apoſtolicus in hac Inſula, et locis ei adiacentibus, qua ratione inſtitutus videamus: quod non alio modo commodius, & clarius fieri poſſe indico, quàm propoſitis hic ad verbum litteris Sacræ Congregationis de tali delegatione, & inſtitutione loquentibus inchoando ab inſtrumento authentico de ipſarum receptione confecto, in quo ipſæ includuntur, atque ſic ſe habet.

IN nomine Domini Noſtri IESV Chriſti &c. Anno à Natiuitate eiuſdem Domini 1562. Indictione 5. die vero 16. menſis Iunij tenore præſentis publici Inſtrumenti perpetuo valituri; cunctis pateat euidenter, quod in mea Notarij, & teſtium infraſcriptorum præſentia perſonaliter conſtitutus Reuerendiſſimus D. in Chriſto Pater D. Fr. Dominicus Cubelles miſeratione Diuina Epiſcopus Meliuetanus in Comitiua Illuſtris, & RR. DD. Fratris Antonij Creſcini Decretorum Doctoris, & Eccleſiæ Conuentualis Ordinis Sancti Ioannis Hieroſolymitani Magni Prioris, & Commendatarij de Laumuſſe, & Tēpli Dayan, & Domini Fratris Martini Rojas de Portalruuio V.I.D. ac prædicti Ordinis Hieroſolymitani Vicecancellarij, habens, & præ manibus tenens quaſdam litteras ab Officio ſanctæ Inquiſitionis Almæ Vrbis die 21. Nouembris expeditas in carta edina ſcriptas, ac ſigillo ſolito munitas, & varijs ſubſcriptionibus roboratis: quarum quidem litterarum tenor in omnibus, & per omnia ſequitur, & eſt talis, videlicet.

Litteræ Sacræ Congregationis, quibus D. Epiſcopus Cubelles Apoſtolicus Inquiſitor conſtituitur.

NOS Rodulphus Pius de Carpo Epiſcopus Potuenſis, Ottho Anchiuſ tit. S. Mariæ in Tranſtyberim, Iacobus Puteus Sanctæ Mariæ in Via, Bernardinus Scotus Sancti Matthei, Ioannes Raumanus Sanctæ Priſcæ, & Clemens Claramontanus Sanctæ Mariæ Aracæli miſeratione Diuina titulorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales in Vniuerſa Republica Chriſtiana contra hæreticam prauitatem Inquiſitores Generales à ſācta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputati. Reuerendo in Chriſto Patri, & D. Dominico Cubelles, Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopo Melitenſi, & modernis, vel pro tempore exiſtentibus Priori Eccleſiæ, ac Vicecancellario Hoſpitalis ſancti Ioannis Hieroſolymitani ſalutem in Domino perpetuam: intelligentes non ſine animi noſtri dolore peſtiferum virus hæreſis in Ciuitate, & Inſula Melitenſi, ac etiam inter eiuſdem Ordinis Hieroſolymitani Religioſos pullulaſſe, & de præſenti pullulare; volentes, vt tenemur, & prout noſtro incumbit officio; antequam vlterius radices figat, quantam in nobis eſt, ad Dei Omnipotentis laudem Catholicæ fidei conſeruationem, & augumentum in Chriſtifidelium, & eorum animarum ſalutem extirpare, & ſi tuo Paſtorali incumbat officio, cui vnquam te Dei opitulante gratia minimè defuturum arbitramur; verumtamen ad tuam ordinariam iuriſdictionem excitandam, & quatenus opus ſit ampliandam, & alias ad meliorem finem, & effectum, te Commiſſarium noſtrum in Ciuitate Melitæ, ac omnibus, & ſingulis Oppidis, Caſtris, Terris, & locis in Inſula Melitæ, & eidem ſubiectis inſtituimus, & per præſentes in forma etiam infraſcripta deputamus, concedentes Paternitati tuæ in hoc negocio, vel tuo Vicario, qui tamen Doctor ſit in Iure Canonico, & Clericali charactere inſignitus, adiunctis etiam tecum Priore Eccleſiæ, & Vicecancellario prænominatis, & cum aſſiſtentia Magni Magiſtri eiuſdem Ordinis ſi adeſſe, & interuenire voluerit, facultatem, auctoritatem, & poteſtatem contra omnes, & Fratres dicti Ordinis Baiulinos, Præceptores, Milites, & perſonas familiares, ſeruitores, domeſticos, & ſtipendiarios, etiam Presbyteros, Capellanos in Conuentu prædicti Ordinis Hieroſolymitani exiſtentes, hæreticos, ſeu de hæreſi quouis modo ſuſpectos, vel diffamatos, eorumque fautores, defenſores, & receptatares, quouis modo impeditores; contra vero alios, tam Laicos, quam Clericos, & Religioſos dictæ Inſulæ Melitenſis hæreticos, ſeu de hæreſi quouis modo ſuſpectos, vel diffamatos eorumque fautores, defenſores, ac receptatores, tua Reuerenda Paternitas, vel tuus Vicarius Clericus, & Doctor tecum, vel cum Vicario aliquo in ſacra Theologia Doctore, & Magiſtro ab eadem tua Paternitate nobis nominando, & per Nos approbando, vel à nobis deputando, quem expenſis tuis, & ſalari condecenti habere omnino tenearis, & aſtrictus ſis inquirendi, & procedendi, reos, & teſtes incarcerandi; & legitimis præcedentibus indicijs torquendi, vbi erit opus examinandi ſalutares pœnitentias confeſſis imponendi, reconciliandi, & à cenſuris abſoluendi, & contra eos, & contra quemlibet etiam vſque ad ſententiam diffinitiuam incluſiue procedendi, impœnitenteſque per te repertos, vel pertinaces, ac relapſos ſeruatis de iure ſeruandis Curiæ ſæculari; tradendi, & tradi faciendi, ſiue relinquendi perſonis Eccleſiaſticis prius à ſuis ordinibus actualiter degradatis, perinde ac quemadmodum Nos ipſi procederemus, et procedere poſſemus, procedere poſſis, et valeas, proceſſuſque, & inquiſitiones quaſcumque, ac informationes per Vos contra quaſcumque perſonas, vt ſupra factos, informatos, & receptos in publicam, et authenticam formā fideliter redigi faciendi, vt Nos ſi, & quādo erit opus, illos habere, et videre valeamus ac poſſimus. Monentes etiam Paternitatem tuam, ac tuam, & Vicarij, ac Theologi deputati conſcientias onerantes, vt cum aliquis hæreſi infectus vobis, et in proceſſibus faciendis fuerit ductus, qui non ſit in veſtra iuriſdictione, certiores non faciatis, et cum facultate eligendi Notarium vnum, vel plures, prout opus erit fidelem, et honeſtum, ac Clericum, vel ſæcularem. Datum Romæ in ædibus noſtris ſub Anno à Natiuitate Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo primo, Indictione quinta, die vero Veneris 21. menſis Octobris Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris D. N. D. Pij Diuina prouidentia Papæ IV. Anno eiuſdem ſecundo.

R. Cardinalis de Carpo.
Ottho Cardinalis Auguſtanus.
Iacobus Cardinalis Puteus.
Bernardinus Cardinalis Tranſtib.
Ioannes Cardinalis Raumanus.
Clemens Cardinalis Aracæli.
Claudius de Valle S. Romanæ Vniuerſalis Inquiſitionis Not. &c.

En

4 En litteræ ſacræ Congregationis quas, ſuperuacaneum videtur perſpicuitatis gratia quidquam annotare, luce enim meridiana clariùs exprimitur id, quod in eis intenditur. Nihilominus hoc vnum aduerte, cum in ipſis perpetua dirigatur ſermo ad Reuerendiſſimum Dominum Epiſcopum Cubelles, præcipuè ibi, te Commiſſarium noſtrũ in Ciuitate Melitę &c. deputamus, concedentes Paternitati tuæ &c. ipſum ſolum conſtitui Inquiſitorem delegatum Sedis Apoſtolicæ, atque eidem tantum tribui iuriſdictionem delegatam ad cauſas ſanctæ Inquiſitionis, & non Reuerendiſſimo D. Creſcino Priori Eccleſiæ, neque Domino Fratri Rojas Vicecancellario: quamuis iſti ei adiungantur, vt ſocij circa proceſſus tantùm ſubditorum ſacræ Religionis Hieroſolymitanæ, & ſuffragio ſolo conſultiuo. Vndè enim deduces benè perpectis litteris habuiſſe eos deciſiuum? Nam par eſt ratio de iſtis, atque de Doctore Theologo adiungendo in Vicarium circa cauſas fidei quorumcumque aliorum non ſubditorum Religionis Hieroſolymitanæ, & appareat nullam huic tribui iuriſdictionem cum voto deciſiuo, niſi quatenus ipſi Reuerendiſſimus D. Inquiſitor Cubelles ad ſumendas informationes, vel ad quid ſimule ei concederet: tametſi S. Congregatio dicti Doctoris Theologi; expenſis illius ſuſtentandi approbationem, vel deputationem ſibi reſeruaſſet.

5 Prædictarum deinde litterarum variæ extiterunt iuridicæ publicationes, & acceptationes cum Iuramento ſolemni; quas ſicut & ipſas litteras in Archiuijs huius Tribunalis S. Officij Melitenſis extraxi, & non poſſum non pro rei dignitate hic apponere ob multiplicem cauſam, præcipuè tamen, vt conſtet quanta animi promptitudine, & alacritate officium S. Inquiſitionis, & progreſſum, eius antiqui illi fideles amplecterentur.

Prima publicatio, & acceptatio prædictarum Litterarum à Veneranda Aſſemblea Clericorum Religionis Hieroſolymitanæ.

EAſdem litteras originales Reuerendo D. Fratri Ioanni Petro Moſched Vicepriori Eccleſiæ Conuentualis Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani cæteriſque Presbyteris, Cappellanis, & Clericis eiuſdem Eccleſiæ in Sacriſtia Eccleſiæ S. Laurentij, (quam dicta Religio ab aduentu ad hanc Inſulam pro Conuentuali hactenus tenuit, & tenet) congregatis & Aſſembleam de licentia ſuperioris, iuxta ſtabilimenta ſtylum, vſum, & laudabiles eiuſdem Ordinis conſuetudines in Domino celebrantibus prænominatus Reuerendiſſimus D. Præſul Cubelles exhibuit, & præſentauit, ac petijt acceptari, & non ſolum prædicto, ſed & omni alio meliori modo, via, & forma, quibus magis, meliùs, & validius fieri potuit, & poteſt, quibus quidem præſentatis, & per publicum Tabellionem infraſcriptum alta, & intelligibili voce perlectis & & declaratis, ſupranominatus Reuerendus D. Viceprior, ac cæteri omnes, nemine excepto, eaſdem debita, cum qua decuit, reuerentia acceptauerunt, & vti filij obedientiæ, & ſanctę Sedis Apoſtolicæ obtulerunt ſe paratiſſimos facere, & exequi, ad vnguemque pro viribus adimplere contenta in ipſis litteris in fauorem ſemper Officij ſanctæ Inquiſitionis. Et impoſitis eorum manibus dexteris ſuper Crucem, & pectus eorum, more dicti Ordinis iurauerunt. Vnde facta fuerunt ſupraſcripta omnia acta publica ſuis loco, & tempore valitura, in noua Ciuitate Melitæ, & in loco prædicto, præſentibus Reuerendo D. Matthæo Faua, & D. Ioannello Cilia Presbyteris, & D. Andrea Faua Clerico Melitenſis Diœceſis teſtibus ad præmiſſa vocatis, ſpecialiter rogatis.

6 In eiſdem litteris concedebatur facultas creandi Notarium publicum pro officio ſanctę Inquiſitionis vnum, vel plures, prout opus eſſet, qua facultate ſtatim vſus eſt Reuerendiſſimus D. Epiſcopus Cubelles, vt Inquiſitor in hunc modum qui ſequitur.

Creatio Notarij publici iuxta facultatem in dictis litteris conceſſam.

DEinde eodem die prænominatus Reuerendiſſimus in Chriſto Pater D. Epiſcopus Melitensis, interuenientibus ſupraſcriptis Illuſtri & Reuerendo D Fratre Antonio Creſcino Priore, & Fratre Martino Rojas de Portalruuio Vicecancellario, cum præſentia Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſimi D. Fratris Ioannis de Valletta Dei gratia ſacræ Domus Hoſpitalis S. Ioannis Hieroſolymitani Magni Magiſtri, ac Inſularum Melitæ, & Gaulos Principis digniſſimi, elegerunt me Vincentium Bonauenturam de Bonetijs Rhodium, Ciuem Melitenſem publicis Apoſtolica, Imperiali, & Ducali Sabaudiæ auctoritatibus Tabellionem, & ſacræ Religionis Hieroſolymitanæ Magiſtrum Notarium, pro Notario, & Magiſtro actuario ſecreto Officij ſanctæ Inquiſitionis, qui tactis corporaliter ſacris ſcripturis ad ſancta quatuor Dei Euangelia ad delationem, & in manibus Domini Reuerendiſſimi D. Præſulis iuraui prædictum officium bene, ſecrete, fideliter, & diligenter exercere, ira, inimicitia, præmio, fauore, ſubornatione, & quauis alia ſiniſtra machinatione penitus remotis Vnde factum fuit præſens publicum Inſtrumentum ſuis loco, & tempore valiturum, in noua Ciuitate Melitæ & in Palatio dicti Reuerendiſſimi D. Epiſcopi. Præſentibus Venerandis Cappellanis D. Matthæo Faua, D Ioannello Cilia Presbyteris, & D. Andrea Faua Clerico Melitenſi conteſtibus, ac alijs pluribus teſtibus ad præmiſſa vocatis, ſpecialiter, & rogatis.

7 Iam ſic electo Notario publico pro Officio ſanctæ Inquiſitionis, ſecuta fuit ſtatim abſque vlla mora alia publicatio, & acceptatio iuridica earumdem litterarum ſacræ Congregationis facta a Dignitatibus, Canonicis, & reliquis Clericis Inſulanis proprijs, & immediatis ſubditis Reuerendiſſimi Epiſcopi Inquiſitoris, præſens autem publicatio, & acceptatio in hanc formam executa.

Secunda publicatio, & acceptatio prædictarum litterarum à Venerando Capitulo Cathedralis, & à reliquis Clericis Sacularibus.

IN nomine Domini Amen &c. Anno à Natiuitate eiuſdem Domini 1562. Indictione 5. die vero 17. menſis Iunij tenoris præſentis publici Inſtrumenti perpetuo valituri cunctis pateat euidenter. quod Reuerendiſſimus in Chriſto Dominus Frater Dominicus Cubelles miſeratione Diuina Epiſcopus Meliuetanus prædictas litteras Apoſtolicas originales, quarum tenor ſupra eſt inſertus Reuerendo D. Ioſepho Manduca V. I. D. ac Vicario Generali Meliuetan. Diœceſ. ac R. P. D. Pancratio Micallef Archidiacono, & D Lucæ Xara Decano, cæteriſque Perſonatibus Canonicis Presbyteris, Curatis, & non Curatis, ac Clericis in Sacriſtia Cathedralis Eccleſiæ Sancti Pauli Meliuctan. congregatis, & Capitulum celebrantibus præſentauit, & petijt acceptari, quibus quidem litteris per me ſupta, & infraſcriptum Notarium perlectis à principio ad finem præſati omnes communi voto, parique conſenſu debita, cum qua decuit reuerentia, vti filij obedientiæ acceptauerunt, obtuleruntque ſe paratiſſimos facere, & exequi prout fuerit ordinatum, & prouiſum, ac alias iuxta formam, vim, & continentiam earumdem; vnde factum fuit præſens publicum Inſtrumentum ſuis loco, & tempore valiturum in loco prædicto præſentibus Magnificis Viris Ludouico Platamone, Petro Cumbo, & Colletra Xerri V. I. DD. cunctis Melitenſibus teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter, & rogatis.

8 Acceſſit deinde alia admodum grauior, & ſolemnior publicatio, & acceptatio earumdem litterarum à Venerando Conſilio, & à reliquis Equitibus, ac Religioſis Hieroſo ymitanis; ſic diſponere ſine dubio, & iubente Illuſtriſsimo, & Reuerendiſſimo D. Fratre Ioanne Valletta M. Magiſtro, ad quem ſpectabat (ſicuti ad quemcumque alium hac dignitate Magiſtrali inſignitum pro eius non exigua prærogatiua, ſeu præeminentia ſpectat Conſilium cogere, in eo pertractanda proponere, atque ab ipſo reſoluta exequi) iam enim ex tunc inuictiſſimus iſte Princeps magnum fidei Catholicæ zelum oſtēdebat, quem inſecuta pauló poſt obſidione contra Infideles Turcas multo maiorem erat oſtēſurus: Verum non eſt locus {hic} in tanti viri laudes, & encomia digrediendi, ſed proponendiſtatim dictam publicationem, & acceptionem ita factam.

Tertia publicatio, & acceptio earumdem litterarum à Venerando Conſilio, & à reliquis Religioſis Hieroſolymitanis.

IN nomine Domini Amen. Anno à Natiuitate eiuſdem Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo, Indictione quinta, die vero 19. menſis Iunij tenore præſentis Inſtrumenti perpetuo valituri, cunctis pateat euidenter, quod Reuerendiſſimus in Chriſto Dominus Pater Dominus Frater Dominicus Cubelles Diuina fauente gratia Epiſcopus Meliuetanus in Comitiua Illuſtrium, & Reuerendiſſimorum Dominorum Fratrum Antonij Creſcimi Decretorum Doctoris, ac Eccleſiæ Conuentualis Ordinis S. Io. Hieroſolymitani Generalis Prioris, ac Commendatarij de Laumuſſe, & Templi Dayan, & Fratris Martini Rojas de Portaruuio V. I. D. eiuſdem Ordinis Vicecancellarij, præinſertas litteras ſanctæ Inquiſitionis delegatorias originales Illuſtriſſimo, & Reuerendiſſimo Domino, Domino Fratri Ioanni de Valletta Dei gratia ſacræ Domus Hoſpitalis Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani Magno Magiſtro, ac Inſularum Melitæ, & Gaulos Principi digniſſimo, Illuſtribuſque, & Reuerendis DD. Proceribus ſeptem Linguarum, ſeu eorum Locumtenen. cęteriſq. Prioribus, & Baiuliuis Capitularibus in Aula Magni Palatij ipſius Illuſtriſſimi Domini, ſono cāpanæ congregatis, & ſedentibus, ac Conſilium iuxta ſtabilimenta, ſtylos, vſus, & laudabiles ipſius Ordinis conſuetudines celebrantibus in Domino pręſentauit originales, & petijt ipſas acceptari, & opem, auxilium, & fauorem, vbi caſus acciderit, præſtare Quibus quidem litteris alta, & intelligibili voce per me ſupra, & infraſcriptum Tabellionem, & Magiſtrum Notarium, vt ſupra electum, perlectis & declaratis ad vnguem, pręnominatus Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſimus Dominus Magnus Magiſter, & Conſilium communi voto, parique conſenſu, nemine penitus diſcrepante, vt filij obedientiæ eaſdem illa, cum qua decuit, debita reuerentia acceptauerunt, & obtulerunt ſe paratiſſimos facere, & exequi, prout caſus acciderit iuxta ſeriem, & tenorem in ipſis litteris contentum; & ita poſitis manibus eorum more dicti Ordinis, ſinguli, & ſingulatim iurauerunt. Acta fuerunt præmiſſa omnia præſentibus Venerando Capellano D. Ioſepho Bellia, & hon. Viris Iacobo Fiteni, & Nicolao Viminano de Modica teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter, & rogatis. Die & Anno vt ſupra &c.

9 Tandem pro cunctis de Ciuitate, & populo publicatæ fuerunt iterum prædictæ litteræ ſacræ Congregationis, ſeu publicata fuit in communi creatio Reuerendiſſimi Domini Epiſcopi Cubelles in Inquiſitorem Apoſtolicum iſtarum Inſularum cum iuriſdictione etiam delegata in dicta Eccleſia Sancti Laurentij idque peculiari modo, ſeu ritu: die ſcilicet 18. Iulij eiuſdē anni 1562. per loca publica, ſolita, & conſueta Ciuitatis nouæ, ſono tubarum præcedente, ex parte, & nomine eiuſdem D. Inquiſitoris præcone clamante, ac præcipiente, & exhortante, vt omnes ſequenti die ante prandium prædictā Eccleſiam adirent, & intereſſent Proceſſioni generali, & audirent à R. Patre Alexandro Ordinis Sancti Auguſtini concionem fidei, & publicationem &c. ſed hæc non proponitur hoc loco cum expreſſione publici Inſtrumenti &c. tum quod ſit coniuncta ibi cum publicatione

Edicti

Edicti ſanctæ Inquiſitionis, de quo opportunius infra lib. 1. Regul. multiplicium, vbi ad doctrinam &c. & comprobationem adducetur exemplar talis edicti Sanctæ Inquiſitionis, tum quod hactenus propoſita ſatis, ſuperque ſint ad inueſtigandam primam originem, & fundationem ex auctoritate Sedis Apoſtolicæ huius Tribunalis Sancti Officij Melitenſis, & ad maniſeſtè indicandum quanto cum ſplendore, & magnificentia Reuerendiſſ. D. Fr. D. Dominicus Cubelles Dei gratia Epiſcopus Meliuetanus ad fundandam in hoc loco ex delegatione Apoſtolica perpetuum, & fixum Sanctæ Inquiſitionis Tribunal primus Inquiſitor Apoſtolicus delegatus ante quemcumque alium à S. Congregatione Vrbis fuerit inſtitutus (vnde ipſum primum eius fundatorem eſſe vocandum, & habendum, nullus credo inficiari audebit) quamque per honorificè non ſine ingenti omnium applauſu, & iubilo in ſui muneris Inquiſitoris Delegati à Sede Apoſtolica poſſeſſione ſumenda pertractatus; ſed iam de eius executione, & de aliouali ipſius progreſſu vnum verbum.

10 Poſt publicationem itaque edicti ſtatim factā nempe die 11. Auguſti eiuſdem anni 1562. quo ſub excommunicatione latæ ſententiæ, & reſeruata conſtricti omnes reuelare, ſeu denuntiare iuridicè quęcumque ſcirent ſpectantia ad Sanctum Officium Inquiſitionis contra quamlibet perſonam cuiuſuis ſtatus, & conditionis, vel profeſſionis, diuerſæ fuerunt receptæ denuntiationes a nouo Inquiſitore Apoſtolicæ Sedis delegato D. Epiſcopo Cubelles contra varios Sæculares, & Eccleſiaſticos, atque Religioſos etiam Ordinis Hieroſolymitani, comparentibus non paucis coram Reuerendiſſ. Dominatione ſua ad denunciandum prout tenebantur, præcipuè comparuit Petrus ille Cumbus I.V.D. qui, vt dixi ſupra num. 2. vinctus cum cuſtodia Romam ductus, & ibi à Sacra Congregatione S. Officij fauorabiliter expeditus, & huc remiſſus, vt patet ex litteris teſtimonialibus à Commiſſario generali (de quo ſtatim iterum) illius Tribunalis hic acceptis, & hic eidem D. Inquiſitori traditis, vt ipſemet D. Cubelles affirmat in fine depoſitionis à dicto Cumbo factæ. In qua iterum, ad vberiorem cautelam, quæ in ſimili materia obeſſe non ſolet, denuntiauit eoſdem illos, quo anno præcedenti in ſupremo S. Inquiſitionis Tribunali Vrbis iam denuntiauerat ſæculares, & Eccleſiaſticos, etiam diuerſarū Religionum infectos, aut ſuſpectos de multis erroribus hęreticalibus ex Lutheraniſmo, nempe confeſſionem non debere fieri Sacerdoti, nec imagines Sanctorum adorari; hos non eſſe interceſſores noſtros apud Deum, nullū dari poſt hanc vitam Purgatorium, neque admittendam realem, & perſonalem Chriſti Domini præſentiam in ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramēto &c. Non exprimo in particulari perſonas denuntiatas, infectas taliter, aut ſuſpectas ad euitandā infamiam, quod mihi non conſtet, an contra ipſas publicè deuentum vſque a ſententias diffinitiuas (excepta ſententia lata cum condemnatiòne, prout de iure ab Inquiſitore Apoſtolico, ſimul, & Ordinario D. Epiſcopo Cubelles contra quemdam Nicolaum Petrum Xaſcribi cum interuentu Domini Fratris Antonij Creſcini Prioris Eccleſiæ, vt in faſce 2.) vel alter hic, vt Romæ fuerint expeditę ſæpè enim ex defectu ſufficientium indiciorum in cauſis fidei Domini Inquiſitores non progrediuntur ad vlteriora, nec proceſſus impinguari poſſunt ad condemnandum; ſed de hoc opportunius infra in libris Regularium multiplicium.

11 Verum vigilantia, & ſolicitudo noui Inquiſitoris Apoſtolici per delegationem D. Epiſcopi Cubelles, vel inde maior apparere cœpit, quàm cū procederet tantum per ordinariam iuriſdictionem, quod paulò poſt acceptam poſſeſſionem ſui muneris iuxta præfatas litteras ſacræ Congregationis ſcripſit Panhormum ad Inquiſitores Regni Siculi enixè poſtulans ab ipſis Inſtrui circa functionem iuridicam dicti muneris: qui reſcripſerunt mittentes ei inſtructionem procedendi in cauſis fidei, qua vtuntur omnia Hiſpaniarum Tribunalia; exemplar litterarum, & talis inſtructionis repoſitum cuſtoditur in Archiuijs huius Tribunalis Melitenſis faſce 1. Hoc autem quamuis Dominus Inquiſitor Cubelles ardentiſſimo zelo defendendi fidem Catholicam, & exterminandi ab iſtis Inſulis quoſcumque errores contra eam, haud dubiè præſtiterit; facile tamen conjecto id gratum non fuiſſe ſacræ Congregationi, tum quòd ſtylus Tribunalis Vrbis in varijs differat ab ſtylo Tribunalium Hiſpaniæ, tum quòd ex facto iſto petendi ab illis inſtructionem aliqualis ſuſpicio contra D. Cubelles inſurgere videretur voluntatis coniungendi hoc Tribunal Sanctę Inquiſitionis Melitenſe illi Prouinciæ Siculæ, ſicut coniungi debere, ſeu has Inſulas, cum alijs Siciliæ adiacentibus, nempè Coſyra hodie Pantallaria, Leuſa hodie Fauignana, Probatia hodie Leuanſo, Sacra Inſula hodie Maretemo, Arce Galathe hodie Goletta &c. quoad cauſas fidei ad ipſum pertinere affirmat Ludouicus Paramus de edicto fidei lib. 3. quæſt. 3. num 16. Et quidem prædictæ coniecturæ inde fundamentum ſumo, quod à Sacra Congregatione huc alia inſtructio viua fuerit miſſa, videlicet miſſus, ſeu hic ei aſſignatus Pater Magiſter Theologus Dominicanus, qui ipſi aſſiſteret, dirigeretque in quibus opus eſſet, atque vti cenſot modum procedendi obſeruatet &c. ſed de hoc paulò poſt initio Prolegomeni ſequentis.

12 Poſt mortem Domini Cubelles Reuerendiſſius D. Martinus Rojas de Portalruuio Dei gratia Epiſcopus Meliuetanus Inquiſitor ſimul Ordinarius, & delegatus Sedis Apoſtolicæ ſecundo loco extitit. Obtenta enim ad hunc Epiſcopatū electione, & conſecratione à Gregorio XIII. ſanctæ memoriæ, vt diximus Prolegomeno præcedenti num 10. verſ. Anno 1566. pati modo ab ipſo obtinuit Breue Apoſtolicum quo concedebatur ipſi priuilegium ampliſſimū exercendi munus Inquiſitoris fidei contra hæreticam prauitatem in iſtis Inſulis ex iuriſdictione delegata, præter Ordinariam, ſicut prædeceſſor eiuſdem Epiſcopus Cubelles. Exemplar origiuale huius Breuis, vel ſaltem copiam eius ad manus habere non potui, adhibita per

me non exigua diligentia, ſcrutatis etiam Archiuijs ſancti Officij Inquiſitionis Melitenſis, & Cancellariæ ſacræ Religionis Hieroſolymitanæ, vt hic ad verbum apponerem.

13 Et tandem labore, & induſtria viri eruditiſſimi, atque in veſtigandis rebus antiquitatis diligentiſſimè, Domini Fratris Franciſci Habela Melitenſis V. I. D. Vicecancellarij ſacræ Religionis Hieroſolymitanæ opportunè eff:ctum, vt ex originali, quod Romæ aſſeruatur, exemplar dicti Breuis fideliter tranſcriptum, huc tranſmitteretur; quod mihi ab eo perlibenter oblatum, en tibi libentius offero, & ſic habet.

BREVE GREGORII XIII.

Ven. Fratri Martino Rojas de Portalruuio Epiſcopo Meliteñ.

ETſi ds dilectorum filiorum Hoſpitalis Sancti Ioannis Hieroſolymitani Magni Magiſtri, & Militum toto Orbe Terrarum celebri & perpetuo laudanda Religione, ac illorum, Melitenſiumque Ciuium, & Incolarum erga Nos, Sedemque Apoſtolicam ſingulari, etiam diu perſpecta, exploratoque fide, & deuotione non diffidamus, quin illi maiorum ſuorum virtutis, & valoris imitatores pro animarum ſuarum ſalute, fideique Catholicæ defenſione, ſicut Turcharum rabiem; ſic hæreticam contagionem debeant abhorrere; etſi etiam de prudentia, doctrina, & diligentia tua confiſi certi ſimus te non debere in his, quæ ad conſeruandam Catholicam fidem pertinent aliquid quod neceſſarium ſit prætermittere; nihilominus officij etiam noſtri memores, non ſolum tuam ordinariam iuriſdictionem quoad tibi ſubiectos excitare, ſed etiam quoad cæteros, qui fortè alias dici poſſent non ſubiecti, ampliare voluimus. Motu igitur proprio non ad tuam, vel alterius ſuper hoc nobis oblatæ petitionis inſtantiam ſed de mera deliberatione, & ex certa ſcientia, deque nobis attributæ Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine te in noſtrum, & dicti Sedis Commiſſarium, ac hæreticæ prauitati Inquiſitorem in Ciuitate ac Diœceſi Meliten. ac prædicta, & alijs Inſulis, locisque circumuicinis ad iuriſdictionem, & dominium dicti Magni Magiſtri, & Religionis ſpectan. creamus, conſtituimus, & deputamus, dantes tibi, motu, & ſcientia, ac poteſtatis plenitudine ſimilibus plenam, liberam, & omnimodam facultatem, auctoritatem, & poteſtatem contra omnes, & ſingulos vtriuſque ſexus, & quarumuis nationum Laicos, & Eccleſiaſticos ſæculares quorumuis Ordinum etiam Mendicantium Regulares, & quarumcumque Militiarum, etiamſi dicti Hoſpitalis Fratres, & Milites, eorumque Religioſos, Confratres, Donatos, & alios quoſcumque etiam à iuriſdictione tua ordinaria quomodolibet exemptos, ſeu Magno Magiſtro, & Religioni huiuſmodi ſubiectos quorumcumque hæreſum crimine, & labe infectos, ſeu de eis ſuſpectos, vel diffamatos, illorumque fautores, ſequaces publicos, vel occultos, ſeu exequutionem officij Inquiſitionis huiuſmodi directè, vel indirectè impedientes cuiuſcumque dignitatis, ordinis, & conditionis Eccleſiaſticæ, ſeu mundanæ fuerint, iuxta formam ſacrorum Canonum inquirendi, & procedendi, & præcedentibus legitimis inditijs in vincula conijciendi, cauſamque, & cauſas huiuſmodi audiendi, & fine debito terminandi, necnon quoſcumque teſtes in præmiſſis iuxta iuris formam examinãdi, eorumque depoſitiones in ſcriptis redigendi ac quas in via iniquitatis perſeuerare, vel alias culpabiles eſſe repereris, iuxta Canonicas ſanctiones puniendi, ac præcedente degradatione canonica per te, ſeu Vicarium tuum facienda, illos etiam qui Clerici, & in presbyteratus ordine conſtituti fuerint, Curiæ ſeculari tradendi; eos vero, quos ab erroribus ſuis ex animo abſtinere & ad gremium S. Matris Eccleſiæ redire cognoueris, dummodo alias relapſi non fuerint, Clericos ſcilicet etiam in ſacris Ordinibus conſtitutos ante illorum degradationem actualem, laicos vero vſque ad vltimam in eos iuſtitiæ executionem, recepta prius ab eis abiuratione canonica, publica, vel priuata iuxta delictorum, & perſonarum qualitates coram Notario, & teſtibus necnon præſtito per delinquentes deſuper iuramento, quod talia deinceps non committent, nec committentibus, ſeu illis adhærentibus auxilium, conſilium, vel fauorem per ſe vel alium, ſeu alias præſtabunt, ab eiſdem hæreſibus, & erroribus, ac quibuſuis ſententijs, cenſuris, & pœnis eccleſiaſticis, etiam temporalibus, & corporis afflictiuis, etiam vltimi ſupplicij, quas propter præmiſſa incurrerint iniuncta inde eis arbitrio tuo pœnitentia ſalutari abſoluen. eoſque poſtmodum vnitati fidelium, & S. Matris Eccleſiæ gremio reconciliandi iuxta formam, & tenorem ſacrorum Canonum, & Conſtitutionum ſuperinde diſponentium, necnon quaſcumque citationes, & monitiones contra quoſcumque etiam per edictum publicum, cõſtito tamen prius ſummariè, & extraiudicialiter de non tuto ad eos acceſſu decernendi, eiſque, ac quibuſuis Iudicibus, Conſeruatoribus, et perſonis quauis etiam Apoſtolica auctoritate fungentibus, et ſub pœnis, et cenſuris Eccleſiaſticis, alijſque arbitrio tuo moderandis, quoties opus fuerit, etiam per ſimile edictum inhibendi cenſuras, et pœnas ipſas etiam iteratis vicibus aggrauandi, interdictum Eccleſiaſticum apponendi, et auxilium inuocandi Ac vnum, vel plures Notarium, vel Notarios, officiales, & miniſtros, tibi beneuiſos eligendi, et deputandi, ac omnia, et ſingula, quæ ad huiuſmodi officium de iure, priuilegio, cõſuetudine, et alias quomodolibet pertinent, ac ad extirpationem hæreſum huiuſmodi, et alia in præmiſſis neceſſaria fore cognoueris geren. et etiam exequen. Ita tamen vt vbi contingat procedi contra aliquos ex prædictis Militibus dicti Hoſpitalis S. Ioannis, aut illorum Religioſos, ſeu Confratres, aut Donatos procedas, et alia de quibus ſupra, facias vnà cum dilecto filio Thoma Gargallo, dicti Hoſpitalis presbytero, ſeu iuriſperito, ſeu Theologo, ac Catholico, et bonæ vitæ viro ad id ad tui libitum eligendo. Non obſtan. præmiſſis, ac fel. record. Clementis V. in Viennen. quæ nolentes, ac Bonifacij Octaui Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum, quæ ſtatuta incipiũt

etiam

Digitized by Google

etiam ſuper Iudicibus delegatis, ac de vna, et in Generalibus Cōcilijs editis de duabus dietis, dummodo vltra tres dietas aliquis vigore præſentiũ ad iudicium non trahatur, alijſque quibuſuis Apoſtolicis ac in Prouincialibus, & Synodalibus Concilijs editis generalibus, vel ſpecialibus conſtitutionibus, & ordinationibus, necnon Eccleſiarum Monaſteriorum, locorum & Ordinum, ac dicti Hoſpitalis, & aliarum Militiarum, quorumcumque etiam exemptorum iuramento &c. ſtatutis, & conſuetudinibus, ſtabilimentis, vſibus, & naturis priuilegijs quoque exemptionibus, Conſeruatorijs in dictis, & litteris Apoſtolicis illis, eorumque ſuperioribus Magno Magiſtro, & alijs perſonis, ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijſque &c. decretis etiam motu, et ſcientia ſimilibus, ac de Apoſtolica poteſtatis plenitudine, necnon quauis conſideratione, et ex quibuſuis cauſis &c innouatis, quibus omnibus etiamſi &c. foret illorum tenore, ac ſi de verbo ad verbum insererentur præſentibus &c. permanſuris, hac vice dumtaxat motu, et ſcientia paribus ſpecialiter, et expreſſe derogamus, contrarijs quibuſcumque, aut ſi aliquibus communiter &c. mentionem, et quibuſlibet alijs Indulgentijs, et litteris Apoſtolicis generalibus, vel ſpecialibus quorumcumq; tenore exiſtant, per quæ præſentibus non expreſſa, vel totaliter non inſerta iuriſdictionis tuæ explicatio; vel executio impediri valeat quomodolibet, vel differri, & de quibus quorūcumq; totis tenoribus habenda ſit de verbo ad verbum in noſtris litteris mentio ſpecialis, quæ quoad hæc eis, aut alicui eorum nolumus in aliquo ſuffragari.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum &c. 20. Aprilis 1573.

Hactenus Breue Pontificium, in quo omnia clara, & perſpicua; illud autem peculiare, & notatu dignum in ea clauſula, videlicet, vbi contingat procedi contra aliquos ex prædictis Militibus &c. facias vnà cum dilecto filio Thoma Gargallo dicti Hoſpitalis Presbytero, Iuriſperito, ſeu Theologo, ac Catholico, & bonæ vitæ viro, ad id ad tui arbitrium eligendo &c. En qualis iam tunc famæ eſſet hic D. Fr Thomas Gargallus, quandoquidem ſocius Domini Inquiſitoris Rojas in cauſis fidei contra ſubditos Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani à Gregorio Decimotertio ſanct. mem. aſſignatur, vbi Summus Pontifex iam ex tunc videbatur præſagire fore, vt pauló poſt ipſe Thomas ad munus Vicecancellarij, & inde ad Epiſcopatum huius Inſulę, mortuo Rojas, eſſet promouendus.

14 Verum dubitari non poteſt de eius conceſſione cum manifeſtè hæc conſtet. & expeditio ipſius ex alio Breui eiuſdem Gregorij XIII. à nobis adducendo Prolegomeno ſequenti; vbi poſt quatuor circiter menſes ab illius expeditione per eundem Summum Pontificem omnino fuit reuocatum. Interim tamen non eſt dubium, quod executioni ipſum mandauerit D. Rojas procedēdo iuriſdictione ordinaria ſimul, & delegata contra hæreticos, aut de hæreſi ſuſpectos. At de caſibus particularibus huius executionis nulla memoria extat per ſcripturam authenticam, vel priuatam; quam videtim, aut repetctim poſt magnam à me, & ab alijs adhibitam inueſtigationem: imò nec de publicatione prædicti Breuis Apoſtolici, neque de publicatione Edicti, ad intimandam obligationē denunciandi, quod ſtatim in initio adminiſtrationis officij ſanctæ Inquiſitionis DD. Inquiſitores publicari ſolent: Diuerſum valde de hoc Inquiſitore D. Rojas Delegato ſimul, & Ordinario, ſeu potius omnino oppoſitum eius, quod de anteceſſore ipſius D. Cubelles tradidimus.

15 Cæterum vndenam hæc tanta diuerſitas? vnde tam ingens oppoſitio? non erit abs re id in præſenti indicare, quandoquidem notitia eius mihi ſuppetit; cum hinc muniatur via ad dicenda Prolegomeno ſequenti. Diſſidia non leuia inter præfatum Reuerendiſs. D. Rojas, & Illuſtriſsimum, & Reuerendiſsimum D. Magnum Magiſtrum Religionis Hieroſolymitanæ Fratrem Ioannem le Veſque de la Caſsiera, orta ex ſuſpicionibus hinc inde ſecutis. Ad hoc enim proceſſiſſe haud dubium ſuſpicabatur ille quod tam multa, & tam grauia contra ſe oppoſita fuerint, ne ad hunc Epiſcopatum Melitenſem promoueretur, & per tot annos ſui electio, & conſecratio impedita, quod non ſolum valdè manifeſtè animum ſuum, & deſiderium vehementis oſtendiſſet ad ipſum promouendi Priorem Eccleſiæ Fratrem Antonium Creſcinum; ſed hanc etiam promotionem, per multum temporis, quoad potuit à Rege, & à Pontifice obtinere procuraſſet: ſuſpiciones è contra Magni Magiſtri aduerſus Epiſcopum Rojas non ex ſola coniectura deduco, ſed ex ſcriptura authentica in formam Decreti tenoris huiuſmodi.

Decretum Venerandi Concilij pro indaganda veritate, et innocentia Magni Magiſtri in his quæ ei opponebantur, maxime contra Officium S. Inquiſitionis facta, vel omiſſa.

Die 26. menſis Iunij 1574. fuit celebratum Concilium, in quo tractatis arduis quibuſdam negocijs Reuerendiſsimus D Magnus Magiſter legere fecit cum maximo animi dolore quoſdam articulos prout infra, præſente Admodum Reuerēdo D. Epiſcopo Meleuitano Fratre Martino Rojas de Portalruuio, quem requiſiuit, & petijt, enixeque rogauit, vt ſuper eis reſponderet, ex eo quia de fama, honore, & eius reputatione ageretur, quam nonnulli maligni denigrare tentauerunt, & copiam eidem infraſcriptorum dedit, vt conſultius reſponderet, commiſſarioſque ad ſe informandum, & inquirendum de veritate à Venerando Concilio deputari petijt ad effectum Sedem Apoſtolicam certiorem faciendam ſuper quibus pręſente toto Concilio nihil reſpondere voluit, ſed ad multum diuerſa digreſſus, hoſpite inſalutato, vt aiunt, diſceſsit relictis omnibus; qui in Concilio aderant non ſine eorum maxima admiratione. Ea autem quæ lecta fuere, ſunt quæ ſequuntur.

Capi-

Capitolo della lettera venuta da Roma alli 8. di Giugno 1574. Il Veſcouo di Malta ha fatto intendere dal ſuo Segretario in Roma alla Congregatione del ſantiſſimo Offitio dell'Inquiſitione, che ſono ſtate date delle baſtonate coſti in Malta ad vn ſuo Miniſtro, che andaua à citar vno per parte del ſanto Offitio, e che V.S. Illuſtriſſima non haueua fatto niuna demoſtratione, e che i Miniſtri di V.S. Illuſtriſſima haueuano battuto, e maltrattato vn Prete, e che non oſtante la querela, e lamentatione fatta ſi diſſimulaua il caſo, e non ſe nè faceua conto alcuno. Che V.S. Illuſtriſſima faccia pigliare informatione delle coſe Eccleſiaſtiche, che non gl'voleua dar la caſſa, perchi ci erano molti proceſſi contro Caualieri, e che egli non poteua andare à negotiare con V.S. Illuſtriſſima, ne à viſitario, perche le haueua minacciato di farlo buttare dalle feneſtre del ſuo Palazao, ſempre che gli foſſe capitato: & infine ſono ſtate informate molte vigliaccherie, che tutta queſta Corte reſta molto ſcandalizaata, e molto mal ſatisfatta del procedere di detto Veſcouo. E ſarà neceſſario, che V. Sig. Illuſtriſſima mandi informatione di tutto queſto.

Quibus omnibus auditis Ven. Concilium commiſit Venerandis DD. Fratribus Vbertino Solatio Admirato Religionis, & Ioanni de San Gertin Magno Conſeruatori, & Ioanni Georgio Schombron Magno Baulinio Alemaniæ, & Petro de Mezquita Baiuliuo Coy, ſeu Longonis, & de Leca, vt prius ad præfatum D. Epiſcopum accedant, ipſumque requirant, & orent, vt dicat, atque declaret, an ordine, & ſuo mandato eius Secretarius, vel alius ſuo nomine talia protulerit, prout ſupra. Et poſtea ſuper prænarratis diligenter, accuratèque ſe informent, veritatem inquirant, proclamata, & banna publica (ſi opus fuerit) fieri mandent, vt ſi quis ex ſupra expoſitis aliquid ſciat, coram dictis Commiſſarijs compareat ad deponendum, & reuelandum quidquid ſciuerit, ſub pœnis eiſdem beneuiſis: Informationes captas, & completas proprijs manibus ſubſcriptas, & ſolitis ſigillis obſignatas, ijdem Commiſſarij tradant, & conſignent Reuerendiſſimo D. Magno Magiſtro ad effectum, quòd mittantur ad Curiam Romanam, ſi quid requiſiuit, & petijt.

16 De effectu propoſiti Decreti, vel an, & quales à Commiſſarijs deputatis, prout ipſis in eo præſcribebatur, fuerint captæ informationes, non conſtat, neque ſcriptura aliqua hoc indicans reperitur: conſtat tamen ex facto ipſo M. Magiſtrum à Summo Potifice, & à tota Curia Romana indicatum, & habitum innocentem, quod in primis inde prouenit, ex maiori ſcilicet alia diligentia, quam ad prædictum effectum, & ad alios, maximè ad procurandam reuocationem dicti Breuis Apoſtolici, vt pernitioſi M. Magiſtro, & vniuerſo Ordini Hieroſolymitano, quo D. Rojas Inquiſitor Delegatus conſtituebatur, etiam circa Religioſos eius, multo prius, nempe 18. Maij eiuſdem anni 1574. ſtatim poſt aduentum noui Epiſcopi, & Inquiſitoris Rojas ad hanc Inſulam, ipſe Magnus Magiſter adhibuerat ex decreto ſine dubio Venerandi Concilij, vt aſſolet, extraordinarium Legatum ad ipſum Pontificem Gregorium XIII. deſtinando mittendo Commendatarium, ſcilicet D. Fr. Coſmum de Luna: à quo auditis informationibus, Papa quamprimum prędictum Breue renocauit, nouumq. Inquiſitorem Delegatum huc miſit, & ipſum Viſitatorem Apoſtolicum totius Diœceſis Meleuitanæ ſimul conſtituit; ſed de his ex profeſſo Prolegomeno ſequenti vti in proprio loce.

PROLGOMEN. XII.

De origine, & maiori progreſſu Tribunalis Sancti Officij Melitenſis ex ſola Iuriſdictione delegata, contra Apoſtaticam, & hæreticam prauitatem.

1 CIrca negocium Officij ſanctæ Inquiſitionis à Summo Pontifice pro tempore, vel à ſacta Congregatione iuriſdictio Sedis Apoſtolicæ tripliciter ferè delegari conſueuit, primo ſi conſtituatur, quis Inquiſitor tantum delegatus ad erigendū in aliqua Ciuitate, aut Regno, ſeu Prouincia nouum Tribunal Sanctę Inquiſitionis, vel ad iam prius erectum vlterius promouendum. Deinde ſi pro aliqua, vel aliquibus cauſis fidei determinatis occurrentibus tantum committatur alicui iuriſdictio delegata ad eas tractandas, aut etiam expediendas: quibus tractatis, & expeditis prædicta iuriſdictio, & officium Inquiſitoris delegati omnino ceſſat. Tertio ſi abſque reſtrictione loci, temporis, & cauſarum (quòd valdè honorificum reputatur) quis ſit conſtitutus Delegatus Inquiſitor Sedis Apoſtolicæ per totum Orbem Terrarum, vbicumque fides, & Chriſtiana Religio recepta, ad quaſcumque fidei cauſas. Atque cum huius tertij modi amplitudine crederem S. Dominicum Illuſtriſſimæ Prædicatorum Religionis Fūdatorem digniſſimum, poſt limitatam illam iuriſdictionem contra hęreticos Albigenſes per Abbatem Ciſtercienſem, & per alios Legatos Sedis Apoſtolicæ ei commiſſam, vt dictum ſupra Prolegomeno 3. ab Innocentio III. aut ab Honorio III. qui ipſius Religionis fundationem approbauerat, vel ab alio Summo Pontifice Inquiſitorem Generalem Apoſtolicum pro toto Mūdo ſuiſſe creatum. Pro Regnis Hiſpaniarum Annales ipſarum expreſse teſtantur, vt iam alibi traditum; pro diuerſis Prouincijs Galliæ præſertim pro Narbonenſi adducit Param. lib. 2. de origine Inquiſitionis tit. 2. cap. 23. pro partibus etiam Lombardię idem Paramus ibidem cap. 30. Nec mirum quod in hanc credulitatem inducar, ita ſcilicet actum cum S. Domico, quandoquidē hoc idem aliquibus, aut alicui ſaltem ex eius familia fuit aliàs conceſſum. In depoſitione enim illa Petri Cumbi, de qua præcedenti Prolegomeno num. 10. expreſſa fit

mentio

mentio Reuerendi Patris Magiſtri Fr. Thomæ Scoti de Vigenano a ſummo Pontifice, & ab Illuſtriſſimis DD. Cardinalibus Sacræ Congregationis ſancti officij per totum orbem Generalis Commiſſarij; ſeu Inquiſitoris Apoſtolici ſine vlla limitatione deputati vt habetur faſce 2. & 3.

2 De hoc Fratre Thoma Scoto; qui prædicto tertio modo munus ſancti officij fungebatur, dubitari poſſe videtur, an huc acceſſerit ad exercendum hoc idem, ſolummodo, vt Inquiſitor Delegatus: & hinc ratio dubitandi inſurgit, quod ab ipſo dictus Petrus Cumbus litteras teſtificatorias de ſua fauorabili expeditione Romæ acceperit, & eidem Fratri Thomæ ibi ex depoſitione Cumbi ſine dubio innotuerit quam multiplices hæreſes in hoc loco radices iecißſent, atque quòd aliqui Reuerendi Religioſi Ordinis Prædicatorum, præſertim Adm. Reuerendus Pater Magiſter Fr. Matthęus Riſpolus Melitenſis vir ſummæ doctrinæ mihi affirment duos Patres Magiſtros Dominicanos in his Inſulis quondam officium Inquiſitoris Delegati exercuiſſe. Verum adhuc non video qualiter hæc affirmatio de duobus, & aduentus huc prædicti patris de Viglenano fundari poſſit; cum alij multi, tamen eiuſdem Religionis, tùm ex alijs ſtatibus de vno tantum Dominicano id mihi teſtentur, accedatque communis atteſtatio Natiuorum Militenſium qui ab antiquioribus fidedignis, ita de vno ſolo acceptum referunt, de quo etiam clarè deduci videtur ex ſcripturis authenticis Archiuiorum huius Tribunalis ſancti officij faſc. 3. vbi habetur, quòd de anno 1563, circiter comparuerit N. coram Inquiſitore Reuerendo Patre Magiſtro Fratre Thoma Gaetano Ordinis Prædicatorum. Inde etiam habetur faſc. 2. quod Reuerendus Pater Magiſter Fr. Dominicus de Vio informationibus ſumendis, teſtibus examinandis, & alijs actibus ſancti officij aſſiſteret; ſicuti etiam aſſiſtebat Reuerendiſſimus Frater Antonius Creſcinus Prior Eccleſiæ ſancti Ioannis Hieroſolymitani. Præterea ibidem aſſeritur Reuerendiſſimum Dominum Epiſcopum Cubelles auxilium præſtitiſſe Antonio Bonello. olim Aſſeſſori ſui Vicarij, quoties in conficiendo eius proceſſu non aderat Pater Magiſter Theologus Gaetanus, qui omnia ſcribebat Romam contra ipſum Epiſcopum, ſic in dicto proceſſu faſc. 3. Hinc itaque ex hac ſcilicèt aſſiſtentia, vel carentia eius ſine dubio ſumpta ęquiuocatio, ſeu occaſio multiplicandi abſque firmo forte fundamento Inquiſitores Dominicanos Delegatos in iſtis Inſulis, cum aliud ſit offitio ſanctæ Inquiſitionis, ſeù cauſis eius tractandis, & expediendis etiam de mandato ſacræ Congregationis Vrbis aſſiſtere; aliud vero ipſum exercere, ſeu Inquiſitorem eſſe. Quarè vnus tantum probabilius creditur in hoc loco Dominicanus Inquiſitor Delegatus Sedis Apoſtolicæ ſecundo modo ex tribus aſſignatis, reſtat nunc videndum qualiter primo modo huc Inquiſitor miſſus.

3 Non tardauit Sanctiſſimus Pōtiſex Gregorius XIII. ad hanc Inſulam mittere Dominum Petrum Duzzina I.V.D. & Prothonotarium Apoſtolicum à ſe deſignatum nouum Inquiſitorem ex poteſtate, & iuriſdictione tantùm delegata, atque Viſitatorē ſimul Melitenſis huiuſce Diœceſis: clarè præuidens, quòd periculum eſſet in mora, & quòd ex dilatione mittendi ipſum, maiora damna ſequi poſſent, ſubortis hic peioribus diſſidijs, & ſcandalis. Prima igitur die Auguſti eiuſdem anni 1574. huic ille appulit, duobus tantum tranſactis menſibus, & minus dimidio, ex quo prædictus legatus Coſmas de Luna hinc Romam verſus diſceſſerat. Receptus perhumaniter Dominus Duzzina ab Illuſtriſſimo Magno Magiſtro, & a reliquis, ſine cunctatione poſſeſſionem ſui muneris ſanctæ Inquiſitionis accepit publicato Breui Apoſtolico, quo in his Inſulis Inquiſitor Generalis contra hæreticam prauitatem, & Delegatus Apoſtolicus conſtituebatur: quod integrum ad maiorem rei perſpicuitatem ex copia Originalis, quæ eſt in Archiuijs huius Tribunalis Melitenſis, hic apponere neceſſarium omnino iudicaui.

Breue Apoſtolicum quo Dominus Petrus Duzzina Fdei Inquiſitor, & Delegatus Apoſtolicus conſtituitur cum reuocatione Breuis Domini Epiſcopi Royas:

à tergo

Dilecto filio Magiſtro Petro Duzzina noſtro, et Apoſtolica ſedis Notario etc.

intus verò

GREGORIVS PAPA XIII.

DIlecte fili ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Monet nos vniuerſalis Paſtoralis officij nobis diuinitus iniuncti cura, vt ea, quæ ad quorumcumque Chriſti fidelium, præſertim dignitate Eccleſiaſtica præditorum pacem, & quietem, atque ad animorum ſalutem pertinere cognoſcimus, omni noſtra opera, & diligentia procurare ſemper ſtudeamus. Itaque cum nos te ad Inſulam Melitam ob nonnulla grauia negotia ibi noſtro nomine peragenda deſtinandum duxerimus, cupienteſque te cauſas quoque ad ſanctum hæreticæ prauitatis Inquiſitionis officium ſpectantes ibidem cognoſcere, & terminare poſſe, non obſtante quòd nuper per noſtras in forma Breuis litteras ſub datum Vigèſima Martij proximè præteriti Veñ. Fratrem Epiſcopum Melitenſem ſub certis modis, & formis tunc expreſſis ad id deputauerimus. Idcirco motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine dictas litteras, & alias quaſcumque eidem Epiſcopo deſuper conceſſas ad beneplacitum noſtrum harum ſerie ſuſpendentes, ac ſuſpenſas fore, & eſſe ad hunc effectum decernentes, & declarantes, te in noſtrum, & dictæ ſedis Commiſſarium, ac hæreticæ prauitatis Inquiſitorem in Ciuitate, & Diœceſi Melitenſi, ac præfata, & alijs Inſulis, lociſque circumuicinis ad iuriſdictionem, & Dominium Dilecti filij Hoſpitalis Sancti Ioannis Hieroſolymitani Ma-

gni

gni Magiſtri, ac eius militiæ, & Religionis ſpectantibus creamus, conſtituimus, & deputamus: Dantes tibi tanquam noſtro, & Apoſtolicæ ſedis Commiſſario, & Delegato motu, & ſcientia, ac poteſtatis plenitudine ſimilibus plenam, liberam, & omnimodam facultatem, auctoritatem, & poteſtatem in quibuſuis cauſis ad dictum Inquiſitionis officium pertinentibus contra omnes, & ſingulos vtriuſque ſexus, & quarumcumque nationum laicos, & Clericos ſeculares, & quorumuis ordinum etiam mendicantium Regulares, & quarumcumque militiatum etiam dicti Hoſpitalis fratres, & milites, eorumque Religioſos, Confratres. Donatos, & alios quoſcumque etiam quomodolibet exemptos, ſeù Magno Magiſtro, & Religioni huiuſmodi ſubiectos; quarumcunque hæreſum crimine, & labe inſectos, ſeu de eis ſuſpectos, vel diſſamatos, illorumque ſequaces, ſautores publicos: vel occultos, ſeù exequutionem officij Inquiſitionis huiuſmodi directè vel indirecte impedientes, cuiuſcunque Dignitatis, Ordinis, & Conditionis Eccleſiaſticæ, ſeù mundanæ fuerint: Ita tamen quòd vbi contingat procedi contra fratres, & milites prædictos, & illorum Religioſos, ſeu Confratres, Donatos, familiares, & Domeſticos procedas vna cum Epiſcopo Melitenſi, & cum aſſiſtente Magni Magiſtri, & Prioris Eccleſiæ Hoſpitalis Sancti Ioannis Hieroſolymitani, ac Vicecancellarij pro tempore exiſtens, ſi interuenire voluerint. Quo vero ad alios præſatos per te ipſum iuxta formam ſactorum Canonum inquirendi, & procedendi, & præcedentibus legitimis indicijs in vinculis conijciendi, cauſamque, & cauſas huiuſmodi audiendi, & fine debito terminandi, nec non quoſcumque teſtes in præmiſſis iuxta iuris formam examinañ. eorumque depoſitiones in ſcriptis redigeñ, ac quos in via iniquitatis perſeuerare, vel alias culpabiles eſſe repereris, iuxta canonicas ſanctiones puniendi, ac præcedente degradatione canonica per te illos etiam qui Clerici, & in Presbyteratus ordine conſtituti fuerint, Curiæ ſeculari tradendi: eos vero quos ab erroribus ſuis ex animo abſiſtere, & ad gremium Sanctę Matris Eccleſiæ redire cognoueris, dummodo aliàs relapſi non fuerint, clericos videlicet etiam in Sacris Ordinibus conſtitutos ante illorum degradationem actualem, laicos vero vſque ad vltimam in eos iuſtitię executionem: recepta prius ab eis abiuratione canonica publica, vel priuata iuxta delictorum, & perſonarum qualitates coram Notario, & teſtibus, nec non præſtito per delinquentes deſuper iuramento quòd talia deinceps non committent, nec committentibus, ſeù illis adhærentibus auxilium, conſilium, vel ſauorem, per ſe, vel alium ſeù alios præſtabunt, ab eiſdem hæreſibus, & erroribus, ac quibuſuis ſententijs, cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis etiam temporalibus, & corporis afflictiuis, & vltimi ſupplicij, quas propter premiſſa incurrerint iniuncta inde eis arbitrio tuo pœnitentia ſalutari abſoluendi, eoſque poſtmodum vnitati fidelium, & Sanctæ Matris Eccleſię gremio reuocandi, iuxtà formam, & tenorem Sacrorum Canonum, & Conſtitutionum ſuper inde diſponentium, nec non quaſcumque etiam per edictum publicum, conſtito tamen prius ſummariè, & extraiudicialiter de non tuto ad eos acceſſu decernendi, eiſque ac quibuſuis Iudicibus, Conſeruatoribus, & perſonis, quauis etiam Apoſtolica auctoritate fungentibus, etiam ſub cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis, alijſque arbitrio tuo moderañ. quoties opus fuerit, etiam per ſimile edictum inhibendi cenſuras, & pœnas ipſas etiam iteratis vicibus aggrauañ. interdictum Eccleſiaſticum apponendi, & auxilium brachij ſecularis, ſi opus fuerit, inuocandi. Ac vnum vel plures Notariũ, ſeù Notarios, fidelem, & honeſtum Clericum, vel ſecularem officiales, & miniſtros tibi beneuiſos eligendi, & deputanti, proceſſuſque, Inquiſitiones quaſcunque ac informationes prędictas contra quaſuis perſonas, vt ſupra factos; formatos, & receptos in publicam, & authenticam formam fideliter redigi, vt nos vel Venerabiles fratres noſtri Cardinales hęreticę prauitatis Inquiſitores Generales, ſi, & quando erit opus, illos habere, & videre valeamus, & poſſimus, ac omnia, & ſingula, aliaque ad huiuſmodi officium de iure, priuilegio, conſuetudine, ac alias quomodolibet pertinent, & ad extirpationem hęreſum huiuſmodi, ac alias in pręmiſſis neceſſaria forè cognoueris, gereñ. & etiam exequendi, & alias iuxta Sacrorum Canonum diſpoſitionem in cauſis pręd ictis procedendi, non obſtantibus præmiſſis, ac felic. record. Clementis V. in Vienneñ. Quę nolentes, ac Boniſacij VIII. Romanorum Pontificum prędeceſſorum noſtorum. Quę ſtatuta incipiunt, etiam ſuper Iudicibus Delegatis, ac de vna, & in generali Cõcilio editis de duabus dietis dicto modo vltra tres dietas aliquis vigore pręſentium ad Iudiciũ non trahatur alijſque quibus Apoſtolicis, ac in Prouincialibus, & Synodalibus Concilijs editis, generalibus vel ſpecialibus conſtitutionibus, & ordinationibus, Nec non Eccleſiarum, Monaſteriorum, locorum, & Ordinum, ac dicti Hoſpitalis, & aliorum Militum, quorumcumque etiam exemptorum iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, ſtabilimentis, vſibus, & naturis, priuilegijs quoque exemptionibus, conſeruatorijs, Indultis, & litteris Apoſtolicis illis, eorumque ſuperioribus Magno Magiſtro, & alijs perſonis, ſub quibuſcumque tenoribus & formis, ac cum quibuſuis etiam derogatorijs, alijſque efficacioribus, efficaciſſimis, & inſolitis clauſulis irritantibuſque, & alijs decretis etiam motu, & ſcientia ſimilibus, ac de Apoſtolicę poteſtatis plenitudine; nec non quauis conſideratione, & ex quibuſuis cauſis, etiam iteratis vicibus conceſſis, approbatis, & innouatis. Quibus omnibus etiam ſi pro illorum ſufficienti derogatione, aliàs de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis ſpecifica, expreſſa, & indiuidua ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu quævis alia expreſſio habenda, aut alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret, illorum tenores, ac ſi de verbo ad verbum insererentur, præſentibus pro expreſſis habentes illis aliâ in

ſuo

ſuo robore permanſuris, hac vice dumtaxat motu, & ſcientia paribus ſpecialiter, & expreſſe derogamus, contrarijs quibuſcumque; Aut ſi aliquibus communiter, vel diuiſim ab Apoſtolica ſit ſedem indultum, quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per litteras Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem, & quibuſuis alijs Indulgentijs, & licentijs Apoſtolicis generalibus, vel ſpecialibus quorumcumque tenorum exiſtant, per quæ præſentibus non expreſſa, vel totalitèr non inſerta Iuriſdictionis tuæ explicatio, vel executio impediri valeat quomodolibet, vel differri, & de quibus quocumque totis tenoribus habenda ſit de vèrbo ad verbum in noſtris litteris mentio ſpecialis: quæ quo ad hęc eis, aut alicui eorum nolumus in aliquo ſuffragari. Datum Romæ apud Sanctum Marcum ſub annulo Piſcatoris die 3. Iulij 1574. Pontificatus noſtri anno tertio.

Cæſar Glorierius.

4 Hactenus Breue Summi Pontificis pro creatione D. Petri Duzzinæ in Inquiſitorem, & Apoſtolicum Delegatum cum clauſulis ampliſſimis, & valde fauorabilibus, vt ex ipſo tenore manifeſtè apparet quantum deſiderari poterat. Circa quod vnum, vel alterum occurrit notandum. Sed de his opportunius poſtèa, cum executio, ſeù vſus eius tradetur. Nunc de ipſius publicatione, quę fuit ſolemnis admodum in Eccleſia Diui Ioannis Ciuitatis Vallettæ præcedente celebratione Miſſæ, & Concione, vt conſtat ex Inſtrumento authentico pro rei veritate tunc celebrato, quod ſic ſe habet.

Publicatio Breuis Gregorij Decimi Tertij quo Dominus Petrus Duzzina Inquiſitor, et Apoſtolicus Delegatus creatur.

DIe Dominica 8. menſis Auguſti 1574. de mane in Ciuitate Melitenſi, & præcipuè intus Eccleſiam ſancti Ioannis Hieroſolymitani poſt Miſſam cantatam, & prædicationem aſtantibus ibidem Illuſtriſſimo, & Reuerendiſſimo Domino Magno Magiſtro, Illuſtri, & Reuerendo Priori Eccleſiæ, Reuerendo Domino Vicecancellario, & alijs Illuſtribus Prioribus, Militibus, Fratribus, Donatis, Capellanis: & alijs perſonis Sacræ Religionis Hieroſolymitanæ in magno numero; in vnum in dicta Eccleſia congregatis pro audienda Miſſa, & prædicatione pręſens ſupradictum Breue Apoſtolicum de verbo ad verbum lectum, & publicatum fuit per me Ioannem Camillum Pretioſum de Neapoli publicum Apoſtolica auctoritate Notarium ad hoc deputatum per Reuerendiſſimum Patrem Dominum Petrum Duzzina V. I. D. Protonotarium, & Delegatum Apoſtolicum alta, & ſonora voce in loco Pulpiti, omnibus ſupradictis audientibus, & intelligentibus, pro teſtibus egregio Dominico Vellice de Lorenzo Gallo; Donno Iacobo Sperancino Preſbytero Terrę Canziani, Eugubiñ. Diœceſis Raymundo de Raymundi Briſcieñ. & Iulio Rinalpa del Piemonte teſtibus vocatis, & rogatis.

Ioannes Camillus Pretioſus de Neapoli Apoſtolica auctoritate Notarius deputatus ſcripſit, et ſubſcripſit, et pro Notario interfuit.

Pręſens copia extracta, & exemplata eſt à ſuo proprio originali Breui exiſtenti penes pręfatum Reuerendiſſimum Patrem Dominum Delegatum Apoſtolicum, & quod conſeruatur per Reuerendiſſimum Dominum Delegatum, cum quo facta collatione de verbo ad verbum, pro vt iacet, concordat, & in fidem ego Ioannes Camillus Pretioſus de Neapoli publicus Apoſtolica auctoritate Notarius hic me ſubſcripſi propria manu, ſignumque meum ſolitum, & conſuetum ſignaui, & in fidem promiſſorum rogatus, & requiſitus, & a prædicto Reuerendiſſimo Delegato deputatus.

5 Poſt publicationem Breuis Apoſtolici, capta iam iuxta tenorem ipſius poſſeſſione officij ſanctæ Inquiſitionis pro initio executionis eius legitimę Reuerendiſſimus dominus Inquiſitor Duzzina ad conſtitutionem aliquorum officialium præcipue Capitanei, & Aerarei, vt ex inſtrumento publico de hac re edito manifeſte liquet, manum admouit.

Copia inſtrumenti publici, quo Capitaneus, & Depoſitarius Sanctæ Inquiſitionis Melitenſis ab Inquiſitore Domino Petro Duzzina creantur.

DIE Lunę nona Auguſti 1574. in Ciuitate Meliten. Reuerendiſſimus P. D. Petrus Duzzina V. I. D. Prothonotarius Apoſtolicus, & Generalis Inquiſitor pro executione retroſcripti Breuis Apoſtolici deputauit in Officiales Sanctiſſimi Officij Florium Medena Melitenſem, & Gulielmum Lombardum Meſſanenſem, qui in manibus pręfati Reuerendiſſimi Domini iurauerunt, & corporale pręſtiterunt iuramentum tactis ſacroſanctis Scripturis de fideliter, & legaliter eorum officium exercendo, & de alicui non declarando ſecreta Sanctiſſimi Officij ſub pœna excommunicationis, & alijs pœnis contentis in ſacris Canonibus, & prędicta facere, & obſeruare promiſerunt, & iurauerunt tactis ſcripturis, &c. Præſentibus Dominico Vellici Gallo de Lorena, & Iulio Rinalpa del Piemonte teſtibus, &c.

Ioanne Camillus Pretioſus de Neapoli Apoſtolica auctoritate Notarius ſcripſit, & ſubſcripſit, & pro Notario interfuit.

6 Hoc breuiter de inſtitutione iſtorum duorum Officialiũ Sancti Officij: de alijs nihil exprimo, quod nequaquã mihi aliquid particulare innoteſcat

Digitized by Google

teſcat ex aliqua ſcriptura authentica, vel aliunde; haud dubium tamen fuiſſe nouos inſtituros, vel antiquos, qui tempore RR. DD. Cubelles, & Rojas huic Tribunali inſeruierant, denuò confirmatos. Iam quo ad vſum, ſeu exercitium propoſiti Breuis Apoſtolici, & muneris ſibi commiſſi ſic ſe geſſit nouus ex ſola iuriſdictione delegata Inquiſitor Reuerendiſſimus D. Petrus Duzzina publicato ſolito Edicto Sanctæ Inquiſitionis, & recepeis varijs depoſitionibus ex denunciatione plurium iuxta obligationem, ſub pœna excommunicationis ipſo facto iniunctam in eo, non paucos proceſſauit, condemnauitque, præcipuè Bartholomæum Haxixa Tabellionem, D Petrum Caſſia, Lucam Darmenia præfectum Portus huius Inſulæ, D Ioſephum Bellia Parochum Villæ Belchercatæ, & D. Federicum Artardum Parochum Villæ Zebug propter errorem, quod ſimplex fornicatio non ſit peccatum mortale, contra deciſionem de Fide, in Clementina ad noſtrum de hæret. & habetur Epheſ. 5. *Omnis fornicator nō habet hæreditatem in Regno Chriſti*: atque propter comeſtionem carnium diebus prohibitis, quod conſtiterat per confeſſionem cuiuſdam, qui eas decoctas ipſis porrexerat.

7 Cæterum peculiariter inſpiciendum qualiter ſe geſſerit Dominus Inquiſitor Petrus Duzzina in executione ſui Breuis reſpectu Domini Epiſcopi Martini Rojas: quamuis enim litteræ Apoſtolicæ, quibus hic Inquiſitor fuerat conſtitutus in eodem ſupraſcripto Breui ipſo facto reuocatæ manſerint ibi, dictas litteras, *& alias quaſcumque eidem Epiſcopo deſuper conceſſas, ad beneplacitum noſtrum harum ſerie ſuſpendentes, ac ſi ſuſpenſas fore, et eſſe ad hunc effectum decernentes, et declarantes* &c. relicta ipſi D. Rojas iuriſdictione aliqua circa Religioſos, & ſubditos quoſcumque Ordinis Hieroſolymitani nulla verò circa quoſuis alios nō ſubditos eius, vt in prædicto Breui, ibi: *Ita tamen quod vbi contingat procedi contra Fratres, et Milites prædictos, et illorum Religioſos, ſeu Confratres, Donatos familiares, et domeſticos, procedas vnà cum Epiſcopo Melitenſi, et cum aſſiſtentia Magni Magiſtri, et Prioris Eccleſiæ Hoſpitalis Sancti Ioannis Hieroſolymitani, ac Vicecancellarij pro tempore exiſtentium, ſi interuenire voluerint: Quo verò ad alios præfatos per te ipſum iuxta formam ſacrorum Canonum inquirendi* &c. Nihilominus ad tractationem & expeditionē cauſarum fidei, circa non ſubditos prædicti Ordinis Hieroſolymitani cum voto deciſiuo Dominus Epiſcopus Rojas admiſſus fertur à Domino Petro Duzzina Inquiſitore, aliquando cum præcedentia loci, & temporis, aliquando verò è contra. Vnde die 9. Septembris anno 1574. in domo D. Epiſcopi Rojas relata fuit cauſa Franciſci Torrenſij per Dominum Petrum Duzzina Inquiſitorem coram Vicario Epiſcopi, Reuerendo P. Magiſtro Damiano Taliana Ordinis Prædicatorum, & alijs, qui Franciſcus Torrenſius abiurauit de formale, & diu tulit habitum pœnitentiæ, vt habetur in noſtris Archiuijs faſc. 3. Item 25. Auguſti eiuſdem anni cuidam reo ſanctæ Inquiſitionis nomine Baldachino Notario publico datus fuit terminus in domo Inquiſitoris D. Petri Duzzinæ, & intimatus in domo Domini Epiſcopi Rojas eodem loco faſc. 2. Die autem 19. Septembris D. Duzzina abſoluit quemdam reum publicè in Templo Sanctiſſimæ Annuntiatæ, coram Domino Epiſcopo, Domino Priore Eccleſiæ, & Vicecancellario, ibidem. Deinde è conuerſo die 30. Octobris dicti anni lata fuit ſententia contra alium reum per vtroſque Dominum ſcilicet Epiſcopum Rojas, & Dominum ſimul Inquiſitorem Duzzinam in huius habitatione, nempe in veteris Caſtellaniæ domo; abiuratio vero executa in domo Epiſcopi, vt ibidem faſc. 2. atque ſimiliter in diuerſis alijs caſibus ad inuicem alteri, ab altero præcedentię honore præſtito: quid quod non ſolum Dominus Petrus Duzzina Inquiſitor, ſed etiam eius ſucceſſor in Officio ſanctæ Inquiſitionis Dominus Pier Sanctus Humanus in expeditionibus, & ſententijs plurium cauſarum fidei contra non ſubditos Religionis Hieroſolymitanæ, vnà cum Epiſcopo Rojas ſe ſubſcribebat, ita pronunciauerunt, ſententiauerunt &c. ſeruato eodem ordine vrbanitatis ſe inuicem honore præcedentię afficiendo: nam in ſententijs modo ſubſcripto Epiſcopi præcedit, & ſubſequitur illa Inquiſitoris; modo eſt prior illa Inquiſitoris, & poſterior illa Epiſcopi, ſuperſcriptio verò ſemper primum locum tribuit Epiſcopo, ita ibidem faſc. 2.

8 Cæterum valde mirū ſic ſubſcribere Dominum Epiſcopum Rojas ab illis conceſſum, ſeu permiſſum, cum in propoſita clauſula ſupraſcripti Breuis. *Quo vero ad alios &c.* Omnis iuriſdictio in cauſis fidei, quoad non ſubditos Religionis Hieroſolymitanæ ipſi, & ſucceſſoribus DD. Epiſcopis Melitenſibus omnino ſublata videatur. Vnde nam autem eidem Rojas conceſſio, ſeu permiſſio prorſus coniectare non valeo nū quod hi duo DD. Inquiſitores de diſpoſitione prædictæ clauſulæ, nihil aduerterint, aut non perpenderint? abſit hoc ſuſpicari de Viris adeò eruditis, & ſolertibus, an quod ab ipſo Summo Pontifice extra prædictum Breue, vel à ſacra Congregatione Vrbis in inſtructione quæ Inquiſitoribus, vt in plurimum dari ſolet, vt alibi dicemus, illis iniunctum fuerit ſic concedere, ſeu permittere? fortè iam iniunctum, vt ſuauius, & vrbanius cum Domino Epiſcopo Rojas agerent, ne nimis violentum videretur adeo repente ei eripere omnem iuriſdictionem paulò ante ipſi delegatam, maximè cum haberet ordinariam ex iure circa cauſas fidei, quæ in prædicto Breui non ita clarè apparet eidem ablata. Vndecumque tamen prouenerit ille vſus ſubſcribendi, eodem tempore Dominum Epiſcopum Rojas vnà cum Dominis Inquiſitoribus Petro Duzzina, & Pier Sancto Humano, ſtatim poſt diſceſſum ipſorum ab hac Inſula ſublatus eſt, & ex tunc vſq in præſens ſoli DD. Inquiſitores delegati à Sūmo Pontifice, & à ſacra Congregatione huc miſſi in ſententijs

cauſa-

cauſarum fidei ſubſcribere conſueuerunt. Quę omnia conſtant per ſcripturas authenticas in Archiuijs huius Tribunalis aſſeruatas.

6 Sublata prętęrea alia conſuetudo, quæ fuerat introducta, aſſiſtendi proceſſibus formandis in cauſis fidei, etiam contra non ſubditos Ordinis Hieroſolymitani; Dominum Priorem Eccleſię, & Dominum Vicecancellarium, contra eam reclamante, & proteſtante Domino Epiſcopo Royas, pręcipuè in ſupra tradita cauſa Doctoris V. I. Franciſci Torrentij, eò quòd hic non eſſet Officialis Religionis ſancti Ioannis, ſed tantum Inſulę (vt habetur faſce 3.) ac proindè illi non deberent, nec poſſent interuenire in ſumendis informationibus, & formando proceſſu contra eum, cum in ſupraſcripto Breui ipſis, & Magno Magiſtro aſſiſtentia concedatur, ſi interuenire voluerint in cauſis fidei tantùm quoad ſubditos ſui Ordinis. Imo progreſſu temporis, cum aſſiſtere ſolerent quibuſuis articulis iſtarum cauſarum, nempe reorum conſtitutis, examinibus teſtium, etiam examini rigoroſo ipſius rei, ſeu torturæ, & ſimilibus, omnia ferè ſublata ſunt, atq; remanſit ſola aſſiſtentia prędictorum in expeditione cauſę ex pręſcripto Sacræ Congregationis Vrbis: a qua, vt audio, fuit reprehenſus N. Inquiſitor, eò quòd coegiſſet coram Magno Magiſtro, Priore Eccleſiæ, & Vicecancellario congregationem Sancti Officij (cui vt conſultor interfui) pro carceratione cuiuſdam Clerici Religioſi dicti Ordinis, cum pro ſola expeditione cauſæ, adhibita tali eorum aſſiſtentia cogere debuiſſet. Quin etiam huiuſmodi aſſiſtentia in fidei cauſis ſubditorum Religionis Hieroſolymitanæ à tempore Reuerendiſs. Domini Inquiſitoris Carboneſij viginti octo retro annis ferè non eſt in vſu, cum quoties fidei cauſa Religioſi, aut ſubditi dicti Ordinis ſancti Ioannis occurrit, ad ſacram Congregationem Vrbis mittatur, & inde expeditio eius expectetur, vt hùc tranſmiſſa exequatur: quod experientia ipſa mihi conſtat.

10 Claudam hoc Prolegomen, addito vno verbo circa aliud munus a Summo Pontifice Gregorio XIII. D. Petro Duzzinæ Inquiſitori iniunctum, viſitandi ſcilicèt totam hanc Diœceſim Melitenſem: neq; hoc omnino extra rem quiſquàm putet, cum vtrumq; ſimul eidem eximiæ perſonę, & fortè ob idem motiuum fuerit traditum, & cum hinc inſurgenda pręuideatur occaſio aliquid attingēdi de exiguis redditibus huius Melitentani Tribunalis ſanctę Inquiſitionis. Vt autem hoc munus Viſitatoris Generalis Dominus Duzzina maiori cum fructu, facilitate, & honorificētia exequi poſſet, Illuſtriſs. Magnus Magiſter pium animi affectum verſus talem Miniſtrum Sedis Apoſtolicæ manifeſtans, per litteras ſuas patētes omnibus Gubernatoribus, Capitaneis, Officialibus, & quibuſcumq; ſubditis ſuis ſtrictiſſimè iniunxit, & nō ſubditos exhortatus eſt, vt pręfato Domino Viſitatori magnam reuerentiā peculiare obſequium, & auxilium, vbi opus eſſet, incunctāter pręſtarent, vti ipſius Magni Magiſtri perſonæ pręſtitiſſent, ſi pręſens fuiſſet. Quarum litterarum exemplar, deſumptum ex eo, quod in libris Bullarum apud Cancellariam Sacrę Religionis Hieroſolymitanæ repoſitum eſt, hic ad verbum non piget tradere.

Litteræ Magni Magiſtri in fauorem D. Duzzinæ Inquiſitoris, & Viſitatoris Diœceſis Melitenſis.

FRater Ioannes le Veſque de la Caſſiere, Dei gratia Sacræ Domus Hoſpitalis Sancti Ioannis Hieroſolymitani Magiſter humilis, pauperumq; Ieſu Chriſti Cuſtos: Vniuerſis, & ſingulis Gubernatoribus, Locatenentibus, Capitaneis, & alijs Officialibus hominibus, & Vaſſallis noſtris dilectis in Ciuitatibus, & Inſulis noſtris Melitæ, & Gaulos conſtitutis, tam Eccleſiaſticis, quam ſecularibus præſentes noſtras litteras viſuris, lecturis, & audituris ſalutem, & noſtris firmitèr obedire mandatis. Noueritis, quòd cum Sanctiſſimus Dominus noſter D. Gregorius diuina prouidentia Papa XIII. de ſuo proprio motu conſtituerit, & ordinauerit Reuerendiſſimum Dominum Petrum Duzzina I. V. D. Protonotarium, & in Inſulis noſtris Melitæ, & Gaulos Delegatum, & Inquiſitorem in Viſitatorem Generalem harum noſtrarum Inſularum, prout in litteris huiuſmodi Apoſtolicis plenius, ac latius conſtare vidimus. Hinc eſt quòd nos, quibus ſummopere cordi eſt mandata Sanctiſſimi Domini noſtri Papæ, eiuſq; Sanctæ Sedis Apoſtolicæ firmitèr, & humilitèr, vt cupimus, & debemus, omni conatu noſtro executioni mandare, hunc noſtrum vobis ſubditis, vt quem nos omnium Paſtorem, & Dominum enixè colimus, & ipſi exemplo noſtro magis agnoſcant, & reuereantur, ac prompto animo eius mandatis obediant, ſignificare volentes tenore præſentium, de noſtra certa ſcientia vos Eccleſiaſticos requirimus, & attente hortamur, ſi gratiam noſtram caram habetis, vobis vero ſecularibus, Officialibus, hominibus prædictis dicimus, præcipimus, & mandamus ſub pœna unciarum centum ponderis generalis fiſco Sāctiſſimi Officij Inquiſitionis applicandarum, vt præfatum Reuerendiſſimum Viſitatorem colatis, honoretis, reuerentiamq; debitam præſtetis, qualem nobis, ſi præſentes adeſſemus; præſtaretis, atq; haberetis, & ſi opus fuerit, ei omne auxilium, conſilium, & fauorem circa executionem præfatarum litterarum Apoſtolicarum, omni mora poſtpoſita, ſub prædicta pœna, quoties contra factum fuerit, ipſo facto incurrenda, ac indignationibus noſtri arbitrij impendatis. Sic igitur in præmiſſis vos exhibeatis, vt veſtra obedientia apud nos commendari valeat. In cuius rei teſtimonium Bulla noſtra magiſtralis in cera nigra præſentibus eſt impreſſa. Datum Melitæ in Conuentu noſtro die decimaquarta menſis Ianuarij milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo quarto ab Incarnatione Domini.

11 Hactenus litteræ Magni Magiſtri; quarum fauore innixus D. Viſitator, & ſua eximia, qua pręditus erat, prudentia viſitationem peregit

adeo exacte, & complete, vt regula, & norma ſemper fuerit, & in præſentiarum ſit, cuiuſcumq; alterius viſitationis. In propoſitis autem litteris illa clauſula præcipuè notanda; *Vobis vero ſecularibus &c. mandamus ſub pœna unciarum centum fiſco Sanctiſſimi Officij Inquiſitionis applicandarum &c.* vbi per applicationem talis pœnę omnimoda indigentia, & paupertas huius Tribunalis Melitenſis Sanctę Inquiſitionis denotari videtur; nullis enim tunc redditibus pro ſuſtentatione Reuerendiſſimi Domini Inquiſitoris, & pro aliquo ſalario Miniſtrorum fruebatur, dein vacante Sede per mortem Reuerendiſſimi Epiſcopi Martini Royas de Portalruuio, applicata fuit ei penſio perpetua ſexcentorum ſcutorum ſuper redditibus huius Epiſcopatus Melitetani: confiſcata item bona Matthęi Falſon hæretici formalis (huius effigies ſeu ſtatua in platea ciuitatis Victorioſę fuit combuſta, proclamante pręcone cauſam combuſtionis, nempe propter *hęreſim*) eorumq; poſſeſſio capta per Ioannem Calli I. V. D. Sancti Officij promotorem fiſcalem de ordine D. Inquiſitoris Pier Sancti Humani, vt *habetur* in Archiuijs Faſc. 2. ex quibus bonis circiter anni redditus trecentorum ſcutorum effecti: ſed hi, & illi quid ſunt inter tot, ac tales miniſtros maiori certe ſalario, & mercede dignos? Imo ex his aliqui; vt D. Aſſeſſor, & D. Aduocatus, ſeu Procurator pauperum ob redditunm tenuitatem, aut indigentiam Tribunalis noſtri, gratis omnino iugiter laborant. Hinc etiam victus valde exiguus pro miſeris pauperibus in eo carceratis: hinc item penuria maxima carcerum, ex quo non exigua inconuenientia circa formationem proceſſuum dimanant: ſed de hoc opportunius infra lib. 2. Regularum multiplicium; vt iam ad vltimum prolegomen. gradum faciamus. Timeo enim ne quis mihi vitio tribuat, quod in his de Tribunali Melitenſi diutius immorer, & ad minutiora eius manum porrexerim: ſed rogo pium lectorem boni conſulat: cum pro maiori ipſius honore, & rei perſpicuitate id prætiterim, & in reſiduis ſim præſtitutus.

PROLEGOMEN. XIII.

De maiori progreſſu Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis Melitenſis ex inſtitutione Sacræ Congregationis, vt ex præſtantia DD Inquiſitorum eius, & Officialium, qui per ſeriem hic, quoad poterit, exprimentur.

1 TAmetſi quoad temporalia bona exiguos valde, vt diximus, quoad ſpiritualia tamen pro ſalute, & reductione animarum ad fidem Catholicam, atq; pro extirpatione apoſtaticæ, & hęreticæ prauitatis ingentes admodum, & pene inenarrabiles fecit progreſſus hoc noſtrum Tribunal Melitenſe Sanctæ Inquiſitionis: pręſtita enim iugiter ab eo, præcipue per ſpatium ſeptuaginta quatuor fere annorum a tempore Reuerendiſſimi Domini Epiſcopi, & Inquiſitoris Cubelles, vſq; ad præſens magna illa opera Domini, de quibus ſupra cum Regio Pſalmiſta, *Exquiſita in omnes voluntates eius* Pſalm. 110. *Diuinorum diuiniſſimum opus ſaluti animarum cooperari*, ait diuiniſſimus ille ſanctus Dionyſius Areopagita lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia: ſed quis neget multo diuinius ipſas animas, oues Chriſti Domini, e faucibus luporum, ideſt hæreticorum eripere, quin etiam inde iam pene deuoratas extrahere, & ad ouile Eccleſiæ Catholicæ Romanæ reducere? vti eripiunt, extrahunt, & reducunt omnia Tribunalia Sanctæ Inquiſitionis, præcipue tamen his operibus talis ereptionis, extractionis, & reductionis hoc Melitenſe inceſſanter intendit, ob multitudinem, & varietate ex quouis genere cauſarum fidei, in quarum expeditione quotidie verſatur. Infiniti pene hæretici vltramontani, qui ſponte comparentes hic reconciliantur, occaſione item piraticæ, quæ a militibus Ordinis ſancti Ioannis Hieroſolymitani, & ab alijs incolis, atq; exteris perpetuo exercetur innumeri apoſtatæ qui ad Mahometiſmum declinauerant, vtriuſq; generis, & per denuntiationem, & per ſpontaneam comparitionem huc adducti, cum debita punitione, vel cum ſola legitima abiuratione, & abſolutione expediuntur. Sortilegorum dein maxime occaſione Infidelium, & meretricum, & ſortilegarum proceſſus Inquiſitionis vix vllum habent finem, ſimiliter cauſę blaſphemiarum hereticalium, & duplicis matrimonij, ſolicitationis item in confeſſione non raro.

2 Cęterum vt iam ad rem peculiariter de qua in titulo, applicatio incipiat, ex tota ſententia diui Dionyſij propoſita ſolum perpendo particulam illam, *ſaluti animarum cooperari*, ideſt vnum vel plures ſimul miniſtros, vna cum Deo Opt. Max. operari, ſeu ſaluti animarum reductioni v. g. earum ad fidem Catholicam, vbi ab ea deuiaſſe reperiuntur; vel ſaltem pręſumuntur, operi diuiniſſimo intendere. Quotieſcumq; autem plures ſimul miniſtri, ſeu Officiales, & non vnus ſolus ei intendunt, cooperatio multo præſtantior, & reſolutio multo certior, ac firmior cenſetur. Atq; hinc en tibi inſtitutionem Sacræ Congregationis huius noſtri Tribunalis; en progreſſum, ſeu fructum eius vberrimum; cum hic a Deo cooperante maxime pendeat, & ad hunc eliciendum cooperationem, ſeu aſſiſtentiam ſuam multis præcipue cooperatoribus ſimul congregatis promiſiſſe legatur.

Vbi

Vbi enim inquit Chriſtus Dominus, ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Matth. 18. numerus ternarius ſuapte natura ad plures ſe extẽdit, etiam ſi octo, vel nouem, aut duodecim &c. in congregatione fuerint. Illud in nomine meo, diuerſi diuerſimodè exponunt, ſed non incongrue ad inſtitutum noſtrum interpretari poſſe videtur, de inuocatione Sancti Spiritus vti inuocatur à nobis quoties congregationem Sacram ingredimur, ſtatim initio inchoante Illuſtriſs. Domino Inquiſitore antiphonam, *Veni Sancte Spiritus*, & proſequentibus reliquis, *reple tuorum corda fidelium & tui amoris in eis ignem accẽde;* recitatis dein alternatim verſiculis, *Emitte Spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem Terræ*, ab eodem Illuſtriſs. Domino recitatur collecta de Spiritu Sancto: *Deus qui corda fidelium Sancti Spiritus illuſtratione docuiſti, &c.*

3 De antiquitate inſtitutionis huius Congregationis Sancti Officij Melitenſis non conſtat; haud dubitandum tamen iam tempore Domini Epiſcopi, & Inquiſitoris Cubelles fuiſſe inſtitutam: quamuis ex aſſiſtentia illa Domini Prioris Eccleſiæ, Vicecancellarij &c. neqnaquam hoc clarè deducatur, quòd eos aliquoties in Congregatione aſſiſtere viderim, abſq; vllo ſuffragio, cum numquàm iſto careant veri congregati, ſeù Conſultores. Quòd autem tempore Domini Inquiſitoris Duzzinę Congregatio inſtituta extiterit, patet manifeſtè ex ſententia ab eo lata die 17. Septembris anni 1574. vbi dicitur, *dùm adhærendo decreto facto in vltima congregatione*, vt habetur faſc. 2. vbi etiam exprimitur, quòd huic Congregationi interfuerit Dominus Epiſcopus Royas vti Inquiſitor; imo quòd in ea ſuffragium deciſiuum tulerit, & dictę ſententię ſimul cum Domino Inquiſitore Duzzina ſubſcripſerit, quod conſtat ex ſupradictis. Perpendenda autem particula illa, *adhærendo decreto*. Nam licèt Conſultores non ferant ſuffragium deciſiuum, ſed tantùm conſultiuum, etiam primus Conſultor D. Vicarius Generalis Diœceſis; vt patet manifeſtè ex clauſula illa ſupraſcripti Breuis Gregorij XIII. quo Dominus Duzzina in iſtis Inſulis Apoſtolicus Inquiſitor conſtituitur, *vbi contingat procedi contra fratres, & milites prædictos* &c. *vnà cum Epiſcopo Melitenſi, & cum aſſiſtentia Magni Magiſtri* &c. *Quo vero ad alios præfatos per te ipſum* &c. quo in loco ſoli Epiſcopo circa cauſas fidei contra Religioſos, & quoſcumq; ſubditos Ordinis Sancti Ioannis Hieroſolymitani cõceditur votum deciſiuum: nihilominùs DD. Inquiſitores vt in plurimum ferre ſolent ſententias contra reos adhęrendo Decretis huius Melitẽſis Congregationis, vel ſequendo maiorem partem ex ſuffragijs Conſultorum, ſicq; obſeruari experientia ipſa valdè diuturna mihi conſtat. Verum hoc dubium, an Conſultores habeant votum deciſiuum in cauſis fidei, vel ſecus? alibi ex profeſſo diſcutietur Deo fauente.

4 Quo ad electionem autem, & numerum Conſultorum, aut conſtituentium Congregationem valdè variatum eſt a primis illis Inquiſitoribus, & circa perſonas ipſas, & circa locum. Nam iam plures electi, & vocati, iàm pauciores, duo ſcilicèt, vel tres tantùm, pręter Officiales Ordinarios: iam iidem ſępius ad multiplices Congregationum actus, iam diuerſi. Quę omnia tùm ex traditis prolegomene pręcedenti num. 7. & 8. tùm ex vſu aliquandiu eo tempore ſeruato, quòd nomina, & cognomina eorum, qui Congregationem ingrediebãtur, quoties hęc cogebatur, à Notario in ſcriptis exprimi ſolerent, quoquo modo innoteſcunt. Verum vt clarius conſtet qualitèr hęc executa, & alia hùc ſpectantia exemplificationem multiplicet peropportunam iudico.

5 Vnde anno 1577. die 14. Ianuarij habita congregatio in ędibus Sancti Officij, & vocati ad eam fuere per Reuerendiſs. Dominum Inquiſitorem Raynaldum Corſum ſoli quatuor, nempè R. M. Damianus Taliana Ordinis Pręadicatorum Theologus, M. DD. Bernardinus de Laude Aſſeſſor, Galeatius Cadamuſtus, Valerius Micallef I. V. Doctores, & Conſiliarij, abſente ab hac Ciuitate Reuer. D. Vicario Generali Epiſcopatus Sede vacante. In qua Congregatione, pręmiſſa inuocatione Sancti Spiritus, &c. propoſitę aliquę cauſę &c. Ita ex veteri Codice, apud huius Tribunalis Sãctæ Inquiſitonis Archiuum aſſeruato. Ex quo etiam, quę ſequuntur prout ibi breuitèr excerpentur aliqua. Anno itaq; 1578. die 15. Nouembris adunatę Congregationi interſuerunt pręfatus D. Inquiſitor Corſus, D. Antonius Bartholus Vicarius Generalis Reuerendiſs. D. Fratris Don Thomę Gargalli Epiſcopi Melitẽſis, atq; iàm dicti Frater Damianus Taliana, D. Bernardinus de Laude, & D. Galeatius Cadamuſtus, vocati etiam fuerunt Reuerendiſs. D. Frater Antonius Creſcinus Prior Eccleſiæ Sancti Ioannis Hieroſolymitani, & D. Frater Didacus de Ouando Vicecancellarius eiuſdem Ordinis, ſed ſe excuſantes non acceſſerunt, forte quòd neſcirent agendum eſſe in ea Congregatione de cauſa Fratris Franciſci Mengio Seruientis armorum ſuæ Religionis, aut e contra quòd ſcirent, & nollent interuenire, eò quòd Congregatio non haberetur in Palatio Magiſtrali corã Illuſtr. Magno Magiſtro, vti habẽda illis fortè videbatur.

6 Iàm cum magna varietate perſonarum, & loci, die 22. Martij anni 1579. habita fuit Congregatio Sancti Officij non in Palatio Epiſcopali, neq; in ędibus ſolitis D. Inquiſitoris, ſed in Sacello quodam Eccleſiæ Sanctæ Mariæ Annunciatę, & huic Congregationi interfuerunt Reuerendiſs. D. Epiſcopus Melitẽſis F. D. Thomas Gargallus, Reuerendiſs. D. Inquiſitor Corſus, & Reuerendiſs. D. Antonius Bartholus Vicarius Generalis dicti D. Epiſcopi, & R. P. Emanuel Ximenes de Societate Ieſu Theologię Profeſſores, etiam dictus Bernardinus de Laude, nec non Paſchalis de Franchis V. I. D. Promotor Fiſcalis &c. & inuocato prius auxilio Spiritus Sancti, propoſita fuit petitio Antonij Bonelli non ferendi amplius impunè habitellum crocei coloris, & collatis votis fuit conceſſa ei gratia cum clauſula, donec a Sanctiſſimo Domino, ſiue ab Illuſtriſſimis, & Reuerendiſſimis DD. Sanctæ Inquiſitionis Romanæ Cardi-

nalibus aliud mandatum fuerit, &c.

7 Tandem omiſſis alijs, attingo ſolam illam celebrem congregationem ſępius coactam pro graui quadam cauſa fidei cōtra Monachum. N. Religionis N. qui inter concionandum in templo D. Ioannis aſſeruerat; Cantica Canticorum fuiſſe compoſita a Salomone intuitu eius concubinę filiæ Pharaonis Regis Aegypti, & amores illos ſenſuales, & laſciuos fuiſſe eleuatos a Spiritu Sancto ad ſenſus ſpirituales, & diuinos: adiunxerat etiam hanc eſſe doctrinam diui Hieronymi. Habita itaq; prima vice Congregatio die 29. Ianuarij anni 1581. in Palatio Sancti Officij Inquiſitionis, & ei interfuerunt Reuerendiſſimus D. Inquiſitor Federicus Ceſalottus, Illuſtr & Rener. Frat. Antonius Creſcinus Prior Ecclesiæ Conuentualis Sancti Ioannis Hieroſolymitani; item admod. Illuſtriis Frat. Oliuerius Starcheus Baiuliuus Aquilæ, Reuerendus etiam Frat Didacus de Ouando Vicecancellarius D. Nicolaus Burlò Vicarius Generalis, F. Antonius Bartholus S. Theologię Doctor, Frat. Lucianus Branca Sacræ Religionis Hieroſolymitanę S. Theolog. Profeſſor. Frat. Paulus de Sicli Ordinis Sancti Franciſci de Obſeruantia S. Theolog. Doctor, Frat. Saluator Petit Ordinis Capuccinorum S. Theolog. Doct. Frat. Petrus Mugliat Eleemoſynarius Illuſtriſſimi D. Magni Magiſtri, Magnificus D. Galeatius Cadamuſtus I.V.D. Magnificus D. Paſqualis de Franchis Sancti Officij Promotor Fiſcalis &c. Iterata ſępius diuerſis diebus Congregatione, pręmiſſa ſemper inuocatione Sancti Spiritus, & adhibito ab omnibus Conſultoribus magno ſtudio circa materiam, & cauſam adeo grauem; tandem reſolutum, quòd prędicta doctrina, & verba prolata à Concionatore N. eſſent valdè ſcandaloſa, temeraria, & errori proxima, atq; quòd eorum nullum veſtigium apud Sanctum Hieronymum reperiretur: vnde per ſententiam iuridicam fuit tunc priuatus prędictus Monachus N. ab officio concionandi, ſuſpenſus item &c.

8 Iam de pręſtantia, & excellentia dictorum Officialium, & Conſultorum, qui huic Tribunali Melitenſi Sanctæ Inquiſitionis hucuſq; pręfuerunt, & ex quibus eius Sacra Congregatio conſtitit, quid dicendum? Ex traditis hactenus magna ex parte circa aliquos eorum clarè conſtat quam pręſtantes, & excellentes fuerint, verum circa eoſdem, & circa reliquos, quorum memoria extat, ex multiplicis ipſorum ſeriè hic a nobis nunc exprimenda, multo clarius conſtabit.

Series DD. Inquiſitorum, qui ex Delegatione Sedis Apoſtolicæ huic Tribunali Melitenſi Sanctæ Inquiſitionis præfuerunt.

1 ANno 1562. die 15. menſis Iunij per litteras Sacræ Congregationis Vrbis expeditas anno pręcedenti 1561. die 21. Octobris, Pontificatus Pij Papæ IV. anno 2 accepta iuriſdictione Delegata à Sede Apoſtolica, conſtituitur primus Inquiſitor fidei, & fundator huius Tribunalis Sanctę Inquiſitionis in hac Inſula Melitę, & locis ei adiacentibus Reuerend. D. Dominicus Cubelles Epiſcopus Melitenſis.

De vno vel duobus Inquiſitoribus Dominicanis nihil certum, vt ſupra dictum, vt probabilius traditum Patrem Magiſtrum fratrem Thomam Caietanum munus Inquiſitoris in hoc loco exercuiſſe circa annum 1563. vt patet Faſc. 2. poſt iam conſtitutum Inquiſitorem Delegatum Sedis Apoſtolicæ Reuerendum D. Epiſcopum Cubelles.

2 Anno 1573. die vigeſima Aprilis Reuerendiſſimus D Martinus Royas de Portalrunio Epiſcopus Melitenſis per reſcriptum Gregorij XIII. incip *Et ſi de dilectorum &c.* conſtituitur ſecundus Inquiſitor Delegatus Sedis Apoſtolicæ ad promouendum hoc Tribunal Melitenſe Sanctæ Inquiſitionis, vt patet ex iam traditis.

3 Anno 1574. ad regimen huius Tribunalis Sancti Officij D. Magiſter Petrus Duzzina I. V. D. & Protonotarius Apoſtolicus per Breue iam ſupra traditum a Gregorio XIII. aſſignatur, & ſimul ad viſitandum hāc Diœceſem Melitenſem.

4 Promouetur ad idem munus Inquiſitoris Melitenſis D. Pier Sanctus Humanus I. V. D. & Protonotarius Apoſtolicus anno 1575. poſtea Canonicus Eccleſiæ Sancti Ioannis Lateranenſis, & Aſſeſſor Sancti Officij Romę.

5 Succedit quinto loco eidem muneri Inquiſitoris Delegati a Sede Apoſtolica anno 1577. Dominus Rinaldus Corſus I. V. D. & protonotarius Apoſtolicus, in arte metrica valde celebris, qui pro meritis Epiſcopatum Strongulenſem obtinuit.

6 Sextus Inquiſitor Melitenſis fuit D. Dominicus Petruccius I. V. D. & Protonotarius Apoſtolicus anno 1580. Eius diſceſſus ab hac Inſula dicitur fuiſſe hoſpite inſalutato, ob diſſidia inter ipſum, & Magnum Magiſtrum exorta, obtinuit nihilominus Epiſcopatum Biſignani.

7 Acceſſit huc anno 1581. pro eodem munere Inquiſitoris exercendo D. Federicus Ceſalotus I.V.D. qui etiam non ita plenè ſatisfecit ob diſſenſiones inter ipſum, & D. Epiſcopum Gargallum.

8 Octauus Inquiſitor aſſignatur D. Pier Franciſcus Coſta V. S. Referendarius anno 1584. poſtea Epiſcopus Sauonenſis, qui dum hic Inquiſitor eſſet, vocato Romam D. Epiſcopo Gargallo, curam huius Diœceſis quouſq; hinc diſceſſit, habuit.

9 In vtroq; munere ſcilicet Inquiſitoris, & curę Epiſcopatus ſucceſſit ei D. Aſcanius Libertanus I.V D. & V.S. Referendarius anno 1585. poſtea Epiſcopus Ciuitatis Caglietoris, cum prius Romę Aſſeſſor Sancti Offitij fuiſſet.

10 Decimus Inquiſitor Melitenſis fuit aſſignatus Reuerendiſſimus D. Epiſcopus Sancti Angeli, ſed non exercuit munus: eadem enim nocte, qua huc appulit, e vita diceſſit. Sepultus in Eccleſia Sancti Laurentij Ciuitatis Victorioſę: in lapide ſepulturę hęc honorifica inſcriptio legitur, Ioannis Baptiſtę Petralatę Camereno Epiſcopi Sancti Angeli a Sixto V. Pontif. Maximo ad hanc Inſulam Melitam pro Inquiſitore,

& ad

& ad alia ardua negotia deputati oſſa hoc teguntur tumulo, is enim vix e triremi deſcendit,& ad Inquiſitoris Domum ſe contulit, maximo cum do ore totius Illuſtriſſimi Hieroſolymitani Ordinis, & Meliten. populi animam immortali Deo reddidit. die 21. Iulij 1588.

11 Loco præcedentis demortui ſtatim huc miſſus eſt eodẽ anno 1588.ad exercendum idẽ munus Inquiſitoris D. Paulus Belarditanus Epiſcopus Liparen. a Sixto V. cum diplomate ſic incipiente, a tergo: *Venerabili Fratri Paulo Epiſcopo Liparen.* intus vero: *Sixtus PP. V. Venerabilis frater ſalutem* &c. *Sperantes, quod ea, quæ tibi commiſerimus pro tua virtute, doctrina, integritate, & Catholicæ Religionis ſtudio recte, & laudabiliter adminiſtrabis, te hæretica, & apoſtatica prauitatis Inquiſitorem in Ciuitate, & diœceſi, ac in inſula Meliten. facimus* &c. deſinente, *Dat. Romæ apud ſanctum Marcum ſub Annulo Piſcatoris die 15. menſis Septembris* 1588.

12 Duodecimus Inquiſitor D. Angelus Gennarius Clericus Florentinus V. S. Referendarius 1590 qui per breue tempus hoc munus exercuit: Reuocatus enim ab eodem Sixto V. a quo miſſus fuerat, cauſa reuocationis ignoratur.

13 Iterum huc mittitur 1591. Inquiſitor prædictus Reuerendiſſimus D. Epiſcopus Liparen. Paulus Belarditus, qui paulo poſt hic vitam cum morte commutauit.

14 Decimusquartus Inquiſitor Melitenſis fuit D. Ludouicus dell'Arni Bononienſis I V. D. & Protonotarius Apoſtolicus anno 1592.

15 Conſtituitur decimoquinto loco a Clemente P. P. VIII Inquiſitor Melitenſis D. Innocentius del Buſalo Romanus V. S. Referendarius anno 1595 cui etiam commiſſa fuit cura reuidendi computa introitus, & exitus ſacræ Religionis Hieroſolymitanæ. Hic pro meritis poſtea ad Cardinalitiam dignitatem iure optimo prouectus.

16 Mittitur decimoſexto loco 1598. ad promouendum hoc Tribunal Melitenſe ſanctæ Inquiſitionis D. Antonius Hortenſius Mediolanenſis Protonotarius Apoſtolicus. Qui poſtea Romæ per multum temporis munus Secretarij in ſacra Congregatione ſuper Epiſcopos laudabiliter exercuit, & in hoc exercitio diem vltimum clauſit.

17 Aſſignatur decimoſeptimo loco pro iſtis inſulis Inquiſitor Generalis D. Fabritius Verallus Romanus V. S. Referẽdarius anno 1600. & per quinquennium maxima cum omnium ſatisfactione ſuum munus exercuit: dein inter Purpuratos Patres merito aſcriptus.

18 Præficitur eidem muneri Inquiſitoris Melitenſis anno 1605. D. Hector Diotalleui Ariminenſis Protonotarius Apoſtolicus, vir omnimodæ eruditionis, & virtutum præſtantia valde excellens: qui primo promotus ad Epiſcopatum ſanctæ Agathæ prope Metropolim Regni Neapolitani, poſtea ad Epiſcopatum Fanenſem, ab hoc Inquiſitore licet immeritus inter Conſultores huius Tribunalis ſancti Officij Melitenſis fui aſcriptus.

19 Poſt præcedentem venit huc Inquiſitor anno 1607. D. Leonetus della Corbara Romanus: qui quod non ſe ita bene in exercendo ſuo munere gereret, tempeſtiue Romam reuocatus.

20 Sequitur vigeſimo loco ab anno 1608 per ſexennium in eodem munere Inquiſitoris Melitenſis D. Euangeliſta Carboneſius Bononienſis V. S. Referendarius, & Canonicus ſancti Petri in templo Vaticano, vir eximiæ prudentiæ.

21 Vigeſimus primus Inquiſitor iſtarum inſularum ab anno 1614. per quinquennium fuit Dominus Fabius Diagoneſſa Neapolitanus I. V. valde inſignis D. & V. S. Referendarius: hinc Romæ in Congregatione ſancti Officij Conſultor aſſignatus, poſtea ad Archiepiſcopatum Ciuitatis vulgo Conſa promotus; inde ad nuntiaturam Belgicam miſſus, tãdem titulo Patriarchæ Antiochen inſignitus, maiori dignus honore.

22 Ad idem munus Inquiſitoris exercendum venit huc anno 1619. D. Antonius Torniellus Nouarenſis V. S. Referendarius. Qui Romæ poſt munus Viceſgerentis, & ſecretarij ſacræ Congregationis epiſcoporum diu geſſit, & adhuc hoc gerit: tametſi pro meritis ad Epiſcopatum Nouarienſem a ſanctiſſimo Papa noſtro Vrbano fuerit euectus.

23 Anno Domini 1621. die decima tertia Maij huc acceſſit nouus Inquiſitor, nempe vigeſimus tertius nobiliſſimus ille vir Dominus Paulus Torellus Parmenſis V. I. D. & V. S. Referendarius, pronepos ex parte matris Papæ Pij V. ſanct. mem. quamquam ipſe eſſe maiorem ſuam nobilitatem ex parte patris ſępius aſſeueranter affirmabat: Vnde titulo Illuſtriſſimi ab omnibus condecorari voluit, ſicuti ſib deberi de iure aiebat; & quidem obtinuit. Hinc factum vt cum paulo ante Sereniſſimi titulus ab Imperatore Ferdinãdo D. Aloſio de Vvignacourt Magno Magiſtro fuiſſet conceſſus, & hic nollet pre animi ſubmiſſione ipſum executioni mandari, ne nouus Inquiſitor magnitudine tituli ſupremo totius Ordinis Hieroſolymitani ſuperiori, & iſtarum inſularum Principi adæquaretur, hic amicorum ſuaſione ſe titulo Sereniſſimi ab omnibus permiſerit inſigniri, & hoc maiore honore affici: quo etiam affecti fuerunt duo Magni Magiſtri eius ſucceſſores D. Aloyſius Mendes de Vaſconcellos, & D. Antonius de Paula, quouſq; huic ex præſcripto Capituli Generalis ſecundum Bullam Sanctiſſimi D. Papæ Vrbani VIII. Eminentiſſimi titulus fuit attributus, & reliquis eius ſucceſſoribus. Ex tunc autem vſu receptum, vt tres Præſules nempe D. Epiſcopus D. Inquiſitor, & D. Prior Eccleſiæ, qui Reuerendiſſimi titulo tantum inſigniebantur, Illuſtriſſimi cœperint inſigniri; item Proceres Magnæ Crucis Ordinis Hieroſolymitani, qui ſolo titulo admodũ Illuſtris contenti erant, ad Illuſtriſſimi titulum aſcenderint. Præfatus deniq; D. Torellus ad Archiepiſcopatum Ciuitatis vulgo de Roſſano promotus

24 Vigeſimusquartus Inquiſitor Melitenſis fuit D. Epiſcopus Balneoregien. Carolus Bouius Bononienſis per diploma Gregorij XV. incip. *Cum nuper te* &c. anno 1623. die xij Iunij.

25 Poſt præcedentem anno ſequenti, nempe mileſimo

leſimo ſexcenteſimo vigeſimo quarto miſſus fuit Inquiſitor Melitenſis D. Honoratus vicecomes, Mediolanenſis I.V.D.& V. S. Referendarius; qui poſt adminiſtratum per triennium hoc Tribunal ſanctæ Inquiſitionis ad regimen Marchiæ Anconitanæ immediatè Papæ ſubiectus aſcendit: poſt ad Nuntiaturam Regni Poloniæ.

26 Anno 1627. die 23. Maij munus Inquiſitoris Tribunalis ſancti Officij Melitenſis obire cœpit D. Nicolaus Herrera Romanus V.I.D. & V. S. Referendarius, obiuitq; præclarè per triennium. Hinc vocatus Neapolim ad Nuntij munus, in quo exercendo adhuc manet.

27 Comitia generalia ſacræ Religionis Hieroſolymitanæ celebranda erant, & vt ipſis præeſſet nomine ſanctiſſimi Papæ Vrbani VIII. aſſignatus fuit 1630. vir magnitudine animi, & ingenij excellentia præſtantiſſimus D. Ludouicus Seriſtorius Florentinus I. V. D. & V. S. Referendarius, atq; vt munus Inquiſitoris in hoc Tribunali Melitenſi exerceret: vtrumq; præſtitit peregregie quidem: vnde Romam vocatus Conſultor in ſacra Congregatione ſancti Officij efficitur:& inde ad Epiſcopatũ Ciuitatis Cortonen. promouetur; ad maiora certe promoueri dignus.

28 Anno 1631. ſuſcipit munus Inquiſitoris in iſtis Inſulis die 28 Decembris D. Martinus Alferius Mediolanenſis V. I. D. & V. S. Referendarius: hic Epiſcopus ciuitatis nomine Inſulæ electus, & conſecratus ad Nunciaturam Coloniæ mittitur, in qua adhuc, vt audio, manet.

29 En quales Inquiſitores, quam inſignes, quãq; præſtantes hoc Melitenſe Tribunal ſanctæ Inquiſitionis vſq, ad annum 1634. habuerit; en quorum maxima induſtria, & non exiguo labore ipſum fundatum, ſtabilitum, & propagatum cum ingenti, quoad negotium fidei, progreſſu, & inenarrabili fructu incolarum omnium huius Inſulę, eiq; cuiuſq; loci adiacentis, atq; aduenarum vndecumq; huc confluentium. Cæterum tandem feliciſſima illa dies, nempe decima nona Octobris anni 1634. cunctis prædictis illuxit, quo in his oris tanquam fulgentiſſimus ſol apparuit Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſimus D. Epiſcopus Neritonen D. Fabius Chiſius Senenſis V.S. Referendarius, & radijs ſuæ eximiæ doctrinæ duplicatæ (vtraq; enim laurea Doctoratus ſacræ Theologiæ, & iuris Canonici, ac Ciuilis egregie inſignitus exiſtit) & virtutum præclariſſimarum ſplendore clareſcere cœpit, atq; multo maiori cum fructu, & progreſſu huius Tribunalis Melitenſis ſanctæ Inquiſitionis iam per triẽnium in dies magis ſemper claruit: quod in executione præcipue ſui muneris Inquiſitoris (vt nunc de alijs taceam) & recta, ac ſtricta, vti requiritur, Iuſtitiæ adminiſtratione adeo verum eſt, vt maximopere ſit optandum, quotquot huc acceſſerint eius ſucceſſores in dicto munere Inquiſitoris, ipſius veſtigia perpetuo ſequantur ſed de laudibus, & excellentijs huius tanti viri opportunior forte occurret locus dicendi Deo bene iuuante, vita ſuperſtite.

Poſt hæc ſic elaborata, ab admodum Illuſtri, & Reuerendo D. D. Fr. Franciſco Habela Vicecancellario ſupra adducto oblati ſunt mihi duo alij Inquiſitores antiqui, iſtarum inſularum, nempe circa anuum 1434. Fr. Matthęus de Melita S.Th.M. & circa 1481. Fr. Philippus de Barberijs S.Th.M. Dominicanus ad fungẽdum munere ſanctæ Inquiſitionis huc miſſi: de poſterioris miſſione extant Regis Ferdinandi litterę Toleti 12. febru. præcipientis Epiſcopo Melitenſi D. Fr. Ioanni de Patennione Benedictino, vt ex prouentibus ſuæ Eccleſiæ portionem illi contribueret. Extracta ſunt iſta ex Opere nuper edito ab Abbate D. Rocho Pirro de Notitijs Eccleſiarum regni Siculi, in Notitia Eccleſiæ Melitenſis, & habentur in Proton. dicti Regni 17. Martij 14. Indict.

Series DD. Proinquiſitorum, qui interim huius Tribunalis Melitenſis ſanctæ Inquiſitionis curam habuerunt.

VSus, ſeu ſtylus huius noſtri Tribunalis Melitenſis ſanctæ Inquiſitionis ſemper huiuſmodi fuit, vt non prius finito tempore vetus Inquiſitor hinc diſcederet, quam nouus eius ſucceſſor ad hanc inſulam perueniret, poſſeſſionemq; ſui muneris complete ſuſciperet. Ita fere pro bono regimine perpetuo obſeruatum, exceptis aliquibus caſibus, in quibus aliter iudicatum expedire, ne ſcilicet Inquiſitor ſui ſucceſſoris aduentum expectaret, ſed quamprimum iter arriperet, relicto Proinquiſitore, prout ſibi iniunctum a Sacra Congregatione Vrbis, vel Vicario Generali, vel alio ex miniſtris huius Tribunalis, qui eius interim curam haberet. De his ergo Proinquiſitoribus viſum eſt opportunum hic breuem ſeriem indicare.

1 Circa annum 1588 in diſceſſu ab hac inſula Reuerendiſſimi Dom. Pauli Bellarditæ Epiſcopi Liparen. prima vice Inquiſitoris, remanſit cum cura huius Tribunalis Proinquiſitor Dom. Commendatarius Frater Franciſcus Condulli Melitenſis Sacræ Religionis Hieroſolymitanæ V. I. D. qui tempore Illuſtriſſimi Magni Magiſtri Martini Garzes fuit aliquamdiu eius Auditor, & per multos annos Regens Cancellariæ, Vicecancellarius, ac Profeſſor Theologiæ Moralis.

2 Secundus Proinquiſitor meritiſſimus, diſcedente hinc D. Innocentio Bufalo, fuit D. Antonius Bartholus Melitenſis ſacræ Theologiæ Doctor, Cathedralis Eccleſiæ Decanus, & Vicarius Generalis; quandiu autem curam huius Tribunalis ſanctæ Inquiſitionis habuerit, ignoratur, cum cœperit habere ad initium anni 1597. circiter.

3 Anno 1622. cum D. Inquiſitor Paulus Torellus iuſſu ſummi Pontificis Gregorij XV. Meſſanam profectus fuiſſet ad negotia grauia nomine eius gerenda, quamdiu ibi manſit, nempe per ſpatium ſex menſium, huius Tribunalis ſanctę Inquiſitionis curam habuit, vt Proinquiſitor Dominus Philippus Borgius Melitenſis I.V.D. & Eccleſiæ Collegiatæ Belchercarenſis

Præpo-

Google

Præpoſitus. Qui tempore Illuſtriſſimi Epiſcopi Domini Gurgalli, & Illuſtriſſimi Epiſcopi Domini Cagliares huius Diœceſis Melitenſis, vti Vicarius Generalis per plures annos curam geſſit.

4 Anno milleſimo ſexcenteſimo Vigeſimo ſeptimo menſe Maij hinc diſcedente Domino Honorato Vicecomite aſſignatus fuit Proinquiſitor Dom. Petrus Franciſcus Pontremolus Melitenſis ſacræ Theologiæ Doctor, & Canonicus Cathedralis Eccleſiæ, tunc Vicarius Generalis Illuſtriſſimi Epiſcopi Domini Cagliares, qui per breue tempus huius Tribunalis ſanctæ Inquiſitionis munere functus eſt.

5 Vocatus Neapolim, vt ibi Nuntij munus obtineret Dominus Inquiſitor Nicolaus Herrera anno 1630. incunte iunio reliquit Proinquiſitorem eumdem Dominum Philippum Borgium tunc Conſultorem ſanctæ Congregationis ſancti Officij, in cuius cur per ſex menſes egregie ſe geſſit.

6 Iuſſu ſanctiſſimi Domini Papæ Vrbani VIII. Dominus Inquiſitor Ludouicus Seriſtorius huius Diœceſis Melitenſis curam ſuſcepit ob infirmitatem Illuſtriſſimi Domini Epiſcopi Cagliares titulo ſuperintendentis: aſſignatuſq; ei fuit ab eodem ſummo Pontifice pro hoc regimine ſocius titulo Vicarij Apoſtolici Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſimus Dominus Commendatarius Frater Saluator Imbroll. Melitenſis V. I. D. Ordinis Hieroſolymitani Magnus Eccleſiæ Conuentualis Prior. De quo titulo Vicarij Apoſtolici expreſſe, vt ipſe legi, in Epiſtola quadam Eminentiſſimi Cardinalis ſancti Onofrij ad dictum Dominum Inquiſitorem Seriſtorium per ſequentia verba, Italico idiomate: *Hanno reſoluto queſti Eminentiſſimi miei ſignori* &c. *E che V. S. mediante il vicario Apoſtolico* (nempe dicto Domino Priore Eccleſiæ) *procuri che detto Sebaſtiano oſſerui l'eſilio* &c. Diſcedente autem ab hac inſula Domino Inquiſitore Seriſtorio, manſit Proinquiſitor ſanctæ Inquiſitionis per aliquod breue tempus prædictus Dominus Vicarius Apoſtolicus, cum iam prius in Congregatione ſancti Officij fuiſſet admiſſus anno 1631.

7 Iterum præfatus Dominus Canonicus Petrus Franciſcus Pontremolus tunc Vicarius Generalis Capitularis ſede vacante, reuocato Romam Domino Inquiſitore Martino Alferio: fuit Proinquiſitor per ſex menſes anni 1634. huius Tribunalis Melitenſis ſanctæ Inquiſitionis, & ſæpius coacta Congregatione expediuit non paucas magni momenti cauſas, adeo exacte, & iuridice, tantaq; cum omnium ſatisfactione, vt meruerit pro talibus expeditionibus ab Eminentiſſimis Cardinalibus Inquiſitoribus Generalibus Sacræ Congregationis Vrbis non exiguo encomio affici per Epiſtolam Eminentiſſimi Cardinalis Præfecti dictæ Congregationis Domini Franciſci Barberini, quam hic ad verbum exprimere conueniens duxi eodem idiomate, quo fuit ſcripta: a tergo: *All'Illuſtre, e molto Reuerendo Signore il ſignor Pier Franceſco Pontremoli.*

Intus vero, *Illuſtre e molto Reuerendo ſignore. Si è inteſo volontieri per lettere di V. S. l'arriuo ai Monſignore Inquiſitore coſtà, e circa la ſcuſa, che a lei è piaciuto di fare intorno al ſuo ſeruitio di Proinquiſitore, ſe le dice, che queſti Eminentiſſimi miei ſignori hanno in quella conoſciuta maggiormente la bonta ſua, & hauendola molto commendata, hanno ordinato, che ſe ne tenghi grata memoria per ogni occaſione di ſuo ſeruitio, & il ſignore la conſerui ſempre. Di Roma li 30. di Decembre 1634.*

Al piacer di V. S.

Il Cardinal Barberino.

Atq; hæc de Proinquiſitoribus tantum dicenda occurrunt, cum nihil aliud memoriæ proditum reperire potuerim.

Series DD. Aſſeſſorum, qui huiuſmodi munus in hoc Tribunali ſanctæ Inquiſitionis obtinuerunt.

1 DVM Reuerendiſſimus Dominus Epiſcopus Cubelles munus Inquiſitoris contra hæreticam prauitatem exercuit, an ſibi aliquem miniſtrum in Aſſeſſorem aſciuerit omnino ignoratur, illud autem certum, cum circa annum 1554. pro expeditione aliquarum cauſarum Dominum Didacum Rodrigez fratrem Cappellanum ſacræ Religionis Hieroſolymitanæ Theologiæ Licentiatum, ſuum Vicarium, ſeu Commiſſarium, prout de iure poterat, creaſſet, ei in Aſſeſſorem aſſignaſſe Dominum Franciſcum Mego I. V. D. vt iam a nobis ſupra traditum Prolegom. xij. num. 13.

2 Secundus Aſſeſſor huius Tribunalis apud acta in Archiuio eius aſſeruata reperitur eſſe Dominus Nicolaus de Naro I. V. D.

3 Præcedenti, vt creditur, ſucceſſit circa annum 1578 Dominus Bernardinus de Lauda Melitenſis I. V. D. & Eccleſiæ Cathedralis Canonicus.

4 Sequitur quarto loco in munere Aſſeſſoris Dominus Frater Franciſcus Condullus ſacræ Religionis Hieroſolymitanæ I. V. D. qui ideo Proinquiſitor aſſignatus, vt iam ſupra dictum.

5 Dein idem munus Aſſeſſoris exercuit Dominus Paulus Caſſar I. V. D.

6 Inueni quando Conſultor huius Tribunalis admiſſus fui, Aſſeſſorem eius Dominum Dominicum Della I. V. D.

7 Iterum, ablato iſto Vella eligitur Aſſeſſor præfatus Dominus Paulus Caſſar.

8 Hoc demortuo aſſignatur nouus Aſſeſſor Dominus Valerius Miccius V. I. D. qui prius per multos annos munus Procuratoris pauperum exercuerat.

9 Tandem præficitur pro meritis Aſſeſſor huius Tribunalis ſanctæ Inquiſitionis ſupranominatus Canonicus Dominus Petrus Franciſcus Pontremoli.

Series

Digitized by Google

Series DD. Conſultorum Congregationis ſancti Officij Melitenſis.

VIX inter iſtos aſſignari poteſt ordo ſeruata antiquitate temporis, vel prioritate electionis; cum non reperiatur memoriæ proditum; iudicatur tamen primus Conſultor fuiſſe ad modum Reuerendus P. Fr. Damianus Taliana ſacræ Theologiæ Mag. Ordinis ſancti Dominici, qui a tempore D. Inquiſitoris Petri Duzzinæ, vſq; ad annum, ni fallor, 1608 gubernante hoc Tribunal D. Inquiſitore Euangeliſta Carboneſio muneri Conſultoris per tot annos fideliſſime, & cumulatiſſime in omnibus ſatisfecit, & plenus dierum ſanctiſſime obijt. Cui merito funeralia obſequia iuſſu dicti D. Carboneſij nomine totius Tribunalis ſanctæ Inquiſitionis in Eccleſia Diuę Nuntiatę exhibita ſunt, præſente ipſo D. Inquiſitore Carboneſio cum aſſiſtentia cunctorum officialium, & Conſultorum eius, inter quos adfui; atq; ex eo tempore vſu receptum, vt cuiuis miniſtro e vita diſcedenti eiuſdem Tribunalis nomine, idem honor funeris exhibeatur. Forte ante dictum Talianam reponendus primus Conſultor ſancti Officij M. Petrus Zarab Melit. celebris Eccleſiaſtes Ord. Carmelit.

Ex eodem Ordine Dominicano fuerunt hi omnes Conſultores Theologi, nempe Fr. Ioannes Cappello Theologiæ Magiſter: Item Pater Magiſter Fr. Bernardinus Talauera. Pr. Fr. Melchior Theodorinus Theologiæ lector. Pr. Magiſter Fr. Ruggerius, qui in Ciuitate Panhormi dicitur fuiſſe Præfectus ſtudiorum ſuæ Religionis. Fr. Magr. Fr Petrus Attardus, qui ſemel tantum Congregationem, ingreſſus fuit, & ſtatim ex hac inſula diſceſſit, ſed poſtea huc reuerſus perdocte munus Conſultoris nunc exercet. Tandem Fr. Magiſter Matthæus Riſpolus de quo iam ſupra Proleg. 14. num. 2.

Ex Religione Hieroſolymitana præter ſæpius nominatum Reuerendiſſimum D. Priorem Eccleſiæ Creſcinum, fuerunt Conſultores ſancti Officij Melitenſis Dominus Fr. Ouandus Vicecancellarius, D. Fr. Franciſcus Condulli, qui poſt ad munera aſſeſſoris, & Proinquiſitoris, vt iam dictum, aſcendit; D. Fr. Michael Oliuerius Melitenſis. D. Fr. Fabritius Genuinus Geminianus Neapolitanus. Tandem D. Frater Balthaſar Cagliares Sacr. Theol. Doct. qui poſtea ad Epiſcopatum euectus.

Ex noſtra Societate Ieſu hi Conſultores ſanctæ Inquiſitionis Melitenſis aſſumpti, Pater Emanuel Ximenes Theologiæ Profeſſor. Pater Antonius Vaſchez Hiſpanus, Pater Aloyſius Morales etiam Hiſpanus Theologiæ Profeſſor. Pater Franciſcus Renda Siculus, Rector huius Collegij Melitenſis. Pater Iacobus Caribdi Rector etiam eiuſdem Collegij. Deniq; ego ipſe licet immeritus P Sebaſtianus Salelles Theologiæ Profeſſor &c. iam huic Tribunali Melitenſi ſanctę Inquiſitionis per triginta quatuor annos iugiter, ac fideliter inſeruiui.

Præter dictos fuerunt etiam Conſultores Theologi, vel iuriſperiti ſanctæ Inquiſitionis ex ſtatu Clericorũ ſecularium. Primò vt Vicarij Generales ſupranominatus D Antonius Bartholus. D. Marius Mallia ſacræ Theologiæ Doctor, a tempore D. Inquiſitoris Hortenſij vſq; ad annum 1635. in Officio Conſultoris poſtea manſit, & egregie ſe geſſit. D. Philippus Borgius I. V. D. de quo aliquoties ſupra, & adhuc vt Conſultor manet. D. Petrus Franciſcus Pontremolius S. T. D. qui nunc aſſeſſor; D. Iacobus Sterpianus I. V. D. Lombardus. D. Ioannes Baptiſta Vella, & Cagliares V. I. D. & nunc Cathedralis Eccleſiæ Canonicus. D Clemens Fabritius Spoletanus I. V. D. vir ſummæ virtutis, & doctrinæ. D. Pompeius Mingutius I. V D. qui poſt profeſſionem in ſacra Religione Hieroſolymitana emiſit, & nunc iam eius Commendatarius. Tãdem D. Antonius Tholoſſentius I. V. D. Cantor Eccleſiæ Cathedralis qui adhuc Officium Vicarij Generalis exercet. Item D. Franciſcus Vaſſallus I. V D. & Eccleſiæ Cathedralis Canonicus. D. Iacobus pacius S. T D. D Nicolaus Mangion I. V. D. nunc Sereniſs. & Eminentiſſimi Principis iſtarum inſularum, & Magni Magiſtri Ordinis Hieroſolymitani Ioannis Pauli Laſcaris de Caſtellar promeritis Auditor.

Ex ſtatu ſeculari hi extiterunt Conſultores Congregationis ſancti Officij Melitenſis, nempe D. Galeatius Cadamuſtus V. I. D. D. Valerius Micallef I V. D. D. Paulus Caſcar V. I. D. de quo iam ſupra. D. Dominicus Vella, I. V. D. de quo etiã iam ſupra. D. Iacobus Muſcat I. V. D. a tempore D. Inquiſitoris Carboneſij vſq; ad præſens in Officio Conſultoris operam ſuam egregie impẽdit. D. Ioannes Baptiſta Bonicius I. V. D. poſtea Auditor Eminentiſs. Magiſtrorum Mendes, & Paula. D. Io: Maria Mamo I. V. D. ſpatio duorum annorum munere Conſultoris obdormiuit in Domino me pręſente, & adiuuante. D. Melchior Vella I. V. D. D. Leonardus Xara I. V. D. qui nunc in Officio Conſultoris noſtro Tribunali inſeruit. Omitto plures iam ſupra nominatos, qui interfuerunt Congregationibus huius Tribunalis, de quibus hoc Prolegomeno egimus.

Series DD. Promotorum Fiſcalium Tribunalis ſanctæ Inquiſitionis Melitenſis.

CIrca annum 1563. munus Promotoris Fiſcalis ſanctæ Inquiſitionis ſuſcepit D Gulielmus Abel I. V. D Poſt hunc aſſignatus eſt pro executione eiuſdem muneris D. Ioannes Calli Melitenſis, natione Græcus, inſignis V. I. D. Tertius Promotor Fiſcalis fuit D. Paſqualis de Franchis V. I. D. ei ſucceſſit in hoc munere D. Franciſcus Surdus V. I. D. dein per multos annos, & cũ magna omnium ſatisfactione idem munus Promotoris Fiſcalis exercuit D. Don Ioannes Dominicus Teſtaferrata V. I. D. Sacerdos ſingularis virtutis. Item D. Aurelius Vaſſallus I. V. D. Iterum per multos annos dictus D. Don Ioannes Dominicus Teſtaferrata Protonotarius Apoſtolicus: huic ſucceſſit in eodem munere iam ſupra nominatus D. Paulus Caſſar. Tandem in exercendo egregie hoc Officio Promotoris Fiſcalis per quatuordecim annos manſit, & nunc manet D. Paulus Teſtaferrata I. V. D.

Series

Digitized by Google

Series Procuratorum Pauperum huius Tribunalis Melitenſis Sanctæ Inquiſitionis.

PRimus in hoc munere aſſignatus reperitur ſupradictus Dominus Aurelius Vaſſallus. Secundus Procurator Pauperum fuit per multos annos D. Aurelius Miccius, qui, vt iam dictum, hinc ad Aſſeſſoratum aſcendit. Tertio loco reponitur in Procuratione Pauperum D. Ioannes Maſſa Camenſulius V. I. D. Quo demortuo ſuſtinuit, & ſuſtinet hoc officium Procuratoris Pauperum D. Ioannes Baptiſta Farrugia V. I. D.

Series DD. Depoſitariorum Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis Melitenſis.

PRimum Depoſitarium videtur aſſignaſſe D. Inquiſitor Petrus Duzzina, vt apparet ex traditis ſupra Prolegomene 14 D. Guilelmum Lombardum Meſſanenſem: quamquàm, vt credo, parum exercuit hoc munus. In quo ſucceſſit D. Marianus Teſtaferrata. Atq; hunc ſecuti ſunt in eodem officio duo filij eius, nempe D. Antonius Teſtaferrata. & D. Petrus Teſtaferrata; item tres eius nepotes, & vnus pronepos, ſcilicet D. Paulus Teſtaferrata, D. Paſqualis Teſtaferrata. D. Ioannes Teſtaferrata, & D. Fabritius Teſtaferrata.

Series DD. Cancellariorum, ſeu Notariorum Sancti Officij Melitenſis.

REuerendiſſimus D. Epiſcopus Cubelles Inquiſitor Delegatus Sedis Apoſtolicæ elegit in Notarium huius Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis D. Vincentium Bonauenturam Bonetium Rhodium Ciuem Melitenſem, vt fuit traditum ſupra Prolegom. xiij. num. 6. Poſt prædictum ſequitur in officio Cancellarij D. Alexander Abel Melitenſis circa annum 1565. Succedunt dein alij nempe D. Camillus Pretioſus. D. Fabius Ruggerius, D. Ioſephus Steſca pro Magiſtro Notario. D. Camillus Bulgarinus. D. Aſcanius Scaglia. D. Antonius Bellucius. D. Pyrrhus Maſſa. D. Iulianus Briſſa. D. Don Ioannes Mengalanita. D. Iacobus Silletus: hi ferè omnes exteri, quòd ſolerent Domini Inquiſitores Magiſtrum Notarium ſecum afferre huc accedentes; hoc tamen poſtea merito ſublatum, cauſam alibi aſſignabimus. Prçterea D. Ioannes Luca Gauci Melitenſis. D. Don Saluator Burlò. D. Saluator Ciantar. Iterum D. Don Saluator Burlò, qui egregiè adhuc hoc munus Cancellarij exercet.

Series DD. Capitaneorum Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis Melitenſis.

CIrca annum 1574. Dominus Petrus Duzzina Inquiſitor creauit ſibi Capitaneum D. Florium Medina. Idem munus exercuerunt poſtea Dominus Hieronymus Scarpello. D. Ridulphus Pharaoni. D. Martinus Vella. Dominus Bartholomęus Caſſia, & D. Orlandus Gaſcon, &c.

HActenus de Serie DD. Inquiſitorum, ac præcipuorum Officialium Sanctæ Inquiſitionis Melitenſis, & de XIII. Prolegomenis pro indaganda origine, atq; oſtendendo progreſſu Tribunalium Fidei Catholicæ, Sacrarumq; Congregationum, & Conſiliorum contra hæreticam, & apoſtaticam prauitatem. Ex quibus omnibus Completum Opuſculum ſeparatim edi poterat, vti Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſimus Dominus Fabius Chiſinus Epiſcopus Neritonenſis, & alij ſuaſerant, ſicq; iàm in animum induxeram: ſed conuenientius poſteà iudicatum, vt ex eis, & ex duobus prioribus libris prima pars Operis de Conſultore Sancti Officij coaleſcat, ac ſtatim in lucem prodeat; vt hinc in ſecunda parte ex reliquis quatuor libris coaleſcente iugiter elaboranda, ſeu in toto Opere quamprimum perficiendo calcaria mihi iam currenti addantur.

FINIS.

Laus Deo Opt. Max. Sanctiſſimaque Deiparę Virgini Mariæ.

INDEX CVIVSQVE TITVLI CAPITVM;

Et Regularum Libri primi de materijs Tribunalium Fidei, ſeu de multiplicibus Regulis pro formando quouis eorum Miniſtro, præſertim Conſultore quoad Qualificationem dicti, vel facti in cauſis Fidei; & quoad alia ei antecedentèr annexa, maximè circa perſonas Inquiſitorum, & Officialium: ad perſecutionem recedentium a vera Fide Catholica.

CAPVT I.

De iuſtitia, conuenientia, poteſtate, & obligatione procedendi contra hæreticos, aut recedentes à vera Fide Catholica in communi.

QVid de extrahendis Hæreticis ab erroribus, etiam vexando ipſos.
REGVLA I.
Coactio Hæreticorum ad amplectendam Fidem licita nè?
REGVLA II.
An conueniens, iuſta, ac neceſſaria perſecutio Hæreticorum, ſi a legitima poteſtate fiat?
REGVLA III.
Quid de poteſtate Eccleſiæ Catholicæ procedendi contra hæreticos, &c.
REGVLA IV.
Circa quorum perſecutionem prædicta Eccleſiæ poteſtas ſe extendit?
REGVLA V.
Qualitèr poteſtas procedendi contra hæreticos in Summo Pontifice reſidet?
REGVLA VI.
Eadem poteſtas in Epiſcopis, aut quaſi Epiſcopis quouſq; extenditur.
REGVLA VII.
Obligatio perſequendi Hæreticos qualiter ſtricta in habentibus ad id poteſtatem?
REGVLA VIII.

CAPVT II.

De creandis Inquiſitoribus, ac Commiſſarijs; & de qualitatibus in eis requiſitis ad ipſorum creationem; atq; de reuocatione huius, ſi illas pòſt eis deeſſe conſtiterit.

AN ſolus Papa habeat ordinariam facultatem creandi Inquiſitores Fidei Catholicæ?
REGVLA IX.
Qualiter facultas conceſſa Cardinalibus Congregationis, & alijs pro Regnis Hiſpaniæ creandi Inquiſitores inferiores delegatos?
REGVLA X.
Quid de priuilegio conceſſo Dominicanis, & Franciſcanis eligendi Inquiſitores ex propria Religione?
REGVLA XI.
Conceſſum nè Inquiſitoribus Delegatis eligere ſibi Commiſſarios cum Iuriſdictione ſubdelegata?
REGVLA XII.
Quænam ætas in Inquiſitoribus, & Commiſſarijs eligendis requiſita?
REGVLA XIII.
Doctrina qualis Theologiæ, Iuriſperitiæ in Inquiſitoribus deſideratur?
REGVLA XIV.
Quibus virtutibus Inquiſitores prædicti Fidei eſſe debent?
REGVLA XV.
Qualiter non eligendus carens prædictis qualitatibus, & iam electus reuocandus?
REGVLA XVI.
Electio digni Inquiſitoris poteſt nè pro libito eligentis reuocari, aut alio eum transferri?
REGVLA XVII.

CAPVT III.

De Iuriſdictione Inquiſitoris, ſiue Ordinarij, ſiue Delegati, ſiue Subdelegati, ſeu Commiſſarij, qualis ſit, & ad quas perſonas ſe extendat.

AN Papæ ordinaria Iuriſdictio procedendi contra hæreticos ſe extendat ad quaſcumq; perſonas quantumuis præeminentes?
REGVLA XVIII.
Qualiter olim Papæ Legatus de latere contra hæreticos procedere poſſet? qualiter modo?
REGVLA XIX.
Contra quos in cauſis fidei Epiſcopus ſit Iudex Ordinarius? & quid de eius Vicario, & Capitulo.
REGVLA XX.
Eſt nè etiam Iudex Epiſcopus contra non ſubditos, & exemptos? & qua iuriſdictione?
REGVLA XXI.
Quouſq; multi Epiſcopi ſimul in aliquo Concilio poſſunt in cauſis fidei procedere?
REGVLA XXII.
Capituli Sede Vacante iuriſdictio in Cauſis fidei circa quoſnam, & qualiter?

REGV-

Capituli Sede Vacante iuriſdictio in cauſis fidei circa quoſnam, & qualiter?
R E G V L A XXIII.
Olim quomodo Prælati Religionum cauſas fidei ſuorum ſubditorum iudicarunt?
R E G V L A XXIV.
Qualiter ad connexa ſe extendit Iuriſdictio Inquiſitorum? & hæc ordinaria ne, an delegata?
R E G V L A XXV.
Delegati ne ſunt Inquiſitores particulares a Generalibus Inquiſitoribus electi? & vnde illorum Iuriſdictio?
R E G V L A XXVI.
Ad quas perſonas cuiuſq; Delegati Inquiſitoris iuriſdictio extendiẽur?
R E G V L A XXVII.
Suntne Epiſcopi a Iuriſdictione cuiuſq; Inquiſitoris, etiam Generalis exempti?
R E G V L A XXVIII.
Nuntij, & Legati Sedis Apoſtolicæ eademne exemptione fruuntur?
R E G V L A XXIX.
An vnus Inquiſitor poſſit contra alium in cauſis Fidei procedere?
R E G V L A XXX.
Inquiſitores qualiter poſſint ſuis Commiſſariis iuriſdictionem elargiri.
R E G V L A XXXI

C A P V T I V.

De exequendis ab Inquiſitore initio ſui muneris circa Ordinarium, & Principem loci: de creatione, aut confirmatione Officialium neceſſariorum Fiſcalis, & Notarii ad erigendum nouum Tribunal, aut ad promouendum iam erectum.

An obligatio nouo Inquiſitori ſe ſiſtendi coram ſuperioribus loci, Eccleſiaſtico, & Temporali?
R E G V L A XXXII.
Quid de iuramento Principis proſequendi fidem? & de conceſſione litterarum ſaluaguardiæ, etiam cum coactione?
R E G V L A XXXIII.
Nouo Inquiſitori creatio Notarij, aut confirmatio iam ant. a creati quomodo expediens?
R E G V L A XXXIV.
Quænam conditiones in Notario eligendo requiſita? & qualiter ſtatim poſt electionem iurare debeat?
R E G V L A XXXV.
Promotor fiſcalis qualiter a nouo Inquiſitore eligendus, vel confirmandus? quodnam eius officium?
R E G V L A XXXVI.
Quibus virtutibus, & conditionibus Promotor fiſcalis præditus eſſe debet?
R E G V L A XXXVII.

C A P V T V.

De inſtituenda, aut confirmanda ab Inquiſitore ſacra Congregatione Sancti Officij, creatis ſcilicet vel confirmatis alijs officialibus, Aſſeſſore, Qualificatoribus, Conſultoribus, Aduocato Pauperum, ac reliquis miniſtris, & familiaribus.

Eligendusnè etiam Aſſeſſor ab Inquiſitore? ac qualis, & ad quid?
R E G V L A XXXVIII.
Quid de eligendis Qualificatoribus doctrina Theologica præſtantibus?
R E G V L A XXXIX.
Congregatio ex Theologis, & Iuriſperitis inſtituendane ab Inquiſitore, vel confirmanda, etiam cum coactione ipſorum?
R E G V L A XL.
An teneatur Inquiſitor ſequi Conſilium Conſultorum? aut ſaltem ab eis ipſum petere?
R E G V L A XLI.
Vtrum aſſignandus ab Inquiſitore Aduocatus, & qualis pro defenſione reorum? an etiam Procurator?
R E G V L A XLII.
Quid de electione Depoſitarij, & Capitanei ab Inquiſitore facienda?
R E G V L A XLIII.
In cauſa Fidei contra minorem 25. annorum præter Aduocatum, aſſignandus nè ei curator?
R E G V L A XLIV.
Eligendi ne etiam ab Inquiſitore familiares, & alij miniſtri, vt Carcerarij, Nuntij? &c.
R E G V L A XLV.
Quid de iuramento a quibuſuis miniſtris Sanctæ Inquiſitionis faciendo? & de probationibus præmittendis ante eorum electionem?
R E G V L A XLVI.

C A P V T V I.

De publicatione Edicti Sanctæ Inquiſitionis iuſtitiæ ſcilicet, & gratiæ. deque huius conceſſione; vel ſecus; habita prius concione de Fide, vel de oppoſito eius, nempe hæreſis damno.

Tempus gratiæ qualiter concedendum ab Inquiſitore, & quiſnam eius effectus?
R E G V L A XLVII.
Cum accedentibus tempore gratiæ quomodo agendum, ne ficti conuertantur?
R E G V L A XLVIII.
An aliquando ſit locus compoſitioni pro crimine hæreſis?
R E G V L A XLIX.
Quid de conceſſione gratiarum generalium in crimine hæreſis pro tempore præterito, aut futuro?
R E G V L A L.
Edictum Sanctæ Inquiſitionis quando, & qua-

qualiter publicandum pro denunciandis hæreticis?

R E G V L A LI.

C A P V T VII.

De natura, & eſſentia Fidei, deque eius vtroq; obiecto formali, & materiali, atq; de normis, ſeu medijs, quibus hoc proponitur.

QVæ, & quotuplex definitio Fidei, & acceptio huius nominis?

R E G V L A LII.

Quodnam primarium, & adæquatum obiectum materiale Fidei?

R E G V L A LIII.

Eſtne prioritas, & poſterioritas inter partes obiecti materialis Fidei?

R E G V L A LIV.

Qualiter ſub ratione primæ veritatis Deus quaſi in actu primo obiectum formale fidei?

R E G V L A LV.

Dei auctoritas, vt reuelans quomodo quaſi in actu ſecundo obiectum formale fidei?

R E G V L A LVI.

Ad Fidem habendam quæ præcognitio requiſita de Deo, vt prima veritate, & reuelante?

R E G V L A LVII.

Reuelatio, per quam Deus eſt obiectum formale Fidei, qualisnam debet eſſe?

R E G V L A LVIII.

An cum fidei actu & habitu poſſit eſſe euidens rei ſcientia, ac euidens de Deo non viſo, reuelante cognitio? & an hæc ad fidem expediat?

R E G V L A LIX.

Obiectum fidei proponendumne à Deo immediate? & qualiter in credibilitate hoc excellit?

R E G V L A LX.

Proponens vice Dei res fidei qualis eſſe debet? & an in hoc ſeruanda ei certa norma?

R E G V L A LXI.

Norma credendi infallibilis eſtne ſcriptura ſacra? & quænam huius definitio?

R E G V L A LXII.

An traditiones diuinæ non ſcriptæ ſint certa norma credendi? & qualesnam?

R E G V L A LXIII.

Suntne Concilia nomine totius Eccleſiæ norma fidei viua? & quomodo?

R E G V L A LXIV.

An Papa ſolus ſit alia norma fidei viua? & qualiter in aliquibus caſibus?

R E G V L A LXV.

C A P V T VIII.

De natura, ſeu eſſentia Fidei ſupernaturalis, quoad eius actus, & habitus, ac de illorum proprietatibus, & effectibus, deque eorumdem ſubiecto, tam in viatoribus, quam in exiſtentibus extra viam.

ACtus Fidei eſtne aſſenſus intellectus in reuelatione Dei fundatus? quotuplex item eius diuiſio.

R E G V L A LXVI.

Fidei actus qualiter ſupernaturalis, & ſimplex? quantaq; eius veritas, & certitudo?

R E G V L A LXVII.

Vtrum aſſenſus Fidei ſupponat actum voluntatis, & qualem qualiterq; vterq; ſit honeſtus, & meritorius?

R E G V L A LXVIII.

Præceditne actus iudicij in intellectu ante aſſenſum fidei, & quale hoc; quomodo elicitur?

R E G V L A LXIX.

An fidei virtus contineat duos habitus intellectus, & voluntatis? & qua ratione vterq; ab alijs virtutibus diſtinguatur?

R E G V L A LXX.

Fides diuina formata, & informis per quodnam peccatum amittitur? & qualiter?

R E G V L A LXXI.

Capacitas actuum, & habituum fidei eſtne in quibuſuis viatoribus, & animabus Purgatorij? & quid de Beatis, ac Damnatis?

R E G V L A LXXII.

Fides infuſa quos effectus phyſice producit? quos moraliter tantum? & qua ratione?

R E G V L A LXXIII.

C A P V T IX.

De neceſſitate Fidei Diuinæ, ac de præcepto eius triplici, nempe credendi, ſeu eliciendi ipſius actus; ſciendi item res fidei, & hanc exterius confitendi, atq; de violatione vniuſcuiuſq; illorum per omiſſionem, vel aliter abſq; vllo mentis errore.

Eſtne fides abſolute neceſſaria ad ſalutem quibuſuis etiam infantibus? & actus eius qualiter in adultis requiſitus?

R E G V L A LXXIV.

Quodnam ſit præceptum eliciendi actus Fidei diuinæ: & quatenus negatiuum qualiter obligat?

R E G V L A LXXV.

Præceptum fidei quatenus poſitiuum quando, & qua ratione vnumquemq; obligat ad eliciendum actus eius?

R E G V L A LXXVI.

Fides, & notitia de Deo remuneratore, de Chriſto Mediatore, ac de ſanctiſſima Trinitate quando, & qualiter ad ſalutem neceſſaria?

R E G V L A LXXVII.

Notitia, & fides explicita de contentis in ſymbolo Apoſtolorum requiſitane ad ſalutem? & quomodo?

R E G V L A LXXVIII.

De ſacramentis, de præceptis Decalogi, & Eccleſiæ, de oratione Dominica, quænam priuatis perſonis, quænam Prælatis, & Paſtoribus notitia obligatoria.

R E G V L A LXXIX.

Quando obligatio acquirendi, & tradendi notitiam rerum Fidei incipit? & vnde quis ab hac obligatione excuſatur?

R E G V L A LXXX.

Præceptum negatiuum nihil faciendi exterius contra fidem, quando, & quoſnam, ac qualiter obligat?

Regula

REGVLA LXXXI.

Obligatio præcepti poſitiui fidem exterius confitendi ad quos, & quantum ſe extendit? & vbinam ceſſat?

REGVLA LXXXII.

CAPVT X.

De obligatione emittendi publicam Fidei Catholicæ profeſſionem: & de prohibitione diſputandi circa res eius ſecularibus præſertim perſonis iniuncta: atq; quando, & qualiter talis diſputatio licita, vel illicita.

CVrati, & Canonici Cathedralium quando, & ſub qua pœna profeſſionem Fidei emittere obligantur?

REGVLA LXXXIII.

Quid de dicta obligatione circa Prælatos Religionum, Rectores vniuerſitatum, Magiſtros, Profeſſores, Promotos, ac Promouentes ad gradum Doctoratus?

REGVLA LXXXIV.

Poteſt ne fidei profeſſio mediate per procuratorem emitti? & ſub qua forma emittendi obligatio?

REGVLA LXXXV.

Qualiter ſecularibus laicis, diſputare de rebus fidei cum Infidelibus illicitum? qualiter ſecus quandoque?

REGVLA LXXXVI.

Licitane ſemper perſonis Eccleſiaſticis dicta diſputatio de rebus fidei? & vnde redditur aliquando illicita?

REGVLA LXXXVII.

CAPVT XI.

De infidelitatis natura, & multiplicitate, ac de omnibus ſpectantibus ad Infideles non baptizatos, maxime circa caſus, in quibus Inquiſitores fidei contra eos procedere poſſunt.

QVid Infidelitas; quomodo fidem excludat; & quale peccatum?

REGVLA LXXXVIII.

Quanam Infidelium actiones, & quæ infidelitas poſſint eſſe ſine peccato, etiam circa res lumine naturali notas?

REGVLA LXXXIX.

Infidelitatis diuiſio qualis? multiplex ne in eodem homine ineſt? & an vna ſuperet aliam in malitia?

REGVLA XC.

An Eccleſiæ ſit poteſtas prædicandi Euangelium apud quoſuis Infideles, & cogendi eos ad ipſum audiendum, & amplectendum?

REGVLA XCI.

Qualiter infidelis in Chriſtianos iuriſdictionem exercere non valet? qualiter ſecus?

REGVLA XCII.

Communicatio fidelium cum Infidelibus, & e contra quatenus prohibita? & cur?

REGVLA XCIII.

Quando Inquiſitor procedere poteſt contra quēuis infidelem non baptizatum, maxime Iudæum?

REGVLA XCIV.

CAPVT XVII.

De hæreſis, & hæreticorum natura, ac diuiſione; de dubitantibus in fide, & de ſuſpectis, aut diffamatis de hæreſi; de credentibus hæreticorum, deq; iſtorum fautoribus, receptatoribus, & defenſoribus, iuriſdictioni Inquiſitorum ſubiectis.

QVid eſſentialiter hæreſis? quænam conditiones ad eam conſtituendam requiſitæ?

REGVLA XCV.

Qualiter in fide dubius ſit infidelis, ſeu hæreticus? aut ſecus? & an idem ſit de opinante circa eam?

REGVLA XCVI.

Vt hæreſis ſubſit iuriſdictioni Eccleſiæ, ſeu Inquiſitorum quomodo exterius manifeſta eſſe debet, & quibus requiſitis?

REGVLA XCVII.

Ad hæreſim qualis pertinacia neceſſaria? & quando ab ea proteſtatio liberat?

REGVLA XCVIII.

Quid propoſitio damnabilis? quot gradus eius ob diuerſitatem cenſuræ? & an omnes ſub iuriſdictione Inquiſitorum?

REGVLA XCIX.

Viator ne quiuis capax hæreſis? quæ conditiones ad id in eo requiſitæ?

REGVLA C.

Suſpecti de hæreſi qui dicuntur? quot, & quales gradus huiuſmodi ſuſpectorum?

REGVLA CI.

Quinam diffamati de hæreſi cenſentur? & quibus modis diffamatio eorum contingit?

REGVLA CII.

Credentes hæreticorum quinam? & qualiter iſti ſe habere poſſunt?

REGVLA CIII.

Qui ſint hæreticorum fautores? & qualiter eis fauere contingat?

REGVLA CIV.

Quinam receptatores, & defenſores hæreticorum? & qualiter hæc receptio, & defenſio fiat?

RECVLA CV.

CAPVT XIII.

De Apoſtatis, & ſchiſmaticis, ac de differentia eorum ab hæreticis, deq; apoſtatantium trimembri diuiſione, nempe a fide, a Religione, & ab obedientia, & qualiter iſti omnes iuriſdictioni Inquiſitorum ſubſunt.

QVid, & quotuplex apoſtaſia in communi? & qui dicantur aliquo modo Apoſtatæ?

REGVLA CVI.

Eſſentia apoſtaſiæ a fide, & differentia eius ab ſpeciebus infidelitatis quænam? & quid ſi ignoranter, aut coacte fiat?

REGVLA CVII.

Quid de Apoſtaſia, & de Apoſtatis a Religione, & ordine? & an aliquando ſubſint iuriſdictioni Inquiſitorum?

REGVLA CVIII.

Quid

Quid de Apoſtaſia, & de Apoſtatis a [illegible] *tia? & an aliquan*[illegible]*o iuriſdictioni Inquiſitorum ſubſint?*

REGVLA CIX.

Quid, & quotuplex ſchiſma quis ſchiſmaticus? & quando iuriſdictioni Inquiſitorum ſubiectus?

REGVLA CX.

CAPVT XIV.

De ſuperſtitioſis, ſortilegis, ac magicis quibuſq; actionibus iudicio ſanctę Inquiſitionis ſubiectis, maxime interueniente inuocatione dæmonis, aut pacto cum eo explicito, vel implicito, & ab vſu rerum ſacrarum.

QVid, & quotuplex ſuperſtitio in communi? ac prima eius ſpecies in debito modo cultus vnde, & quale peccatum?

REGVLA CXI.

Natura Idolatria quanam; quam graue peccatum maxime ſi coniungatur cum hæreſi?

REGVLA CXII.

Quotuplex idololatria? quæ cauſa eius originis, ac progreſſus?

REGVLA CXIII.

Quid, & quotuplex diuinatio in communi? an ſemper peccatum, & quam graue, maxime ſi coniunctum cum errore mentis?

REGVLA CXIV.

An, & qualiter prædictio ex aſtris ſit illicita? & ſub iuriſdictione ſanctæ Inquiſitionis?

REGVLA CXV.

Qualiter diuinatio ex ſomniis ſit licita, vel illicita, aut ſuperſtitioſa, iuriſdictioniq; ſanctæ Inquiſitionis ſubiecta?

REGVLA CXVI.

Sortium vſus maxime ad diuinandum licitus ne: an illicitus, & ſub iuriſdictione ſancta Inquiſitionis?

REGVLA CXVII.

Quouſq, ex motu, vocibus, partibus, lineis, &c. hominis, aut animalium eſt diuinatio licita, vel illicita, atq; Inquiſitoribus fidei ſubiecta?

REGVLA CXVIII.

An, & quid vana obſeruationis ſeu magia operatricis ſuperſtitio? quis eius auctor? & qualiter hic eam exerceat?

REGVLA CXIX.

Quotuplex dæmoniaca magia operatrix? & quid peculiariter de Notoria, arte pro acquirenda ſcientia?

REGVLA CXX.

Quid per magiam dæmoniacam ſanitatum operatricem intelligatur? & vnde dignoſci poſſit interuenire?

REGVLA CXXI.

Quid magia maleficiorum operatrix? quid, & quotuplex maleficium ſortilegum? & quomodo dignoſcatur, an interueniat?

REGVLA CXXII.

An tolli poſſit licite maleficium maleficio? & an aliis medijs ſacris, & naturalibus?

REGVLA CXXIII.

Sortilegia ſuperſtitioſa, ſeu opera magia dæmoniaca, quanam hæreticalia quæ ſecus? & an vtraq; ſub iuriſdictione Inquiſitorum?

REGVLA CXXIV.

CAPVT XV.

De quibuſuis non Sacerdotibus celebrantibus Miſſam, aut confeſſiones fidelium audientibus.

QVi per celebrantes Miſſam non conſtituti in Sacerdotij Ordine intelliguntur? & quouſq; ſubditi iuriſdictioni Inquiſitorum?

REGVLA CXXV.

Quid de non Sacerdotibus confeſſiones audientibus & qualiter hi iuriſdictioni Inquiſitorum ſubijciantur?

REGVLA CXXVI.

CAPVT XVI.

De abutentibus aliquo Sacramento, maxime Confeſſionis in re venerea, aut in quouis delicto, iuriſdictioni Inquiſitorum ſubiectis.

AN abutentes Sacramento Confeſſionis circa alia vitia extra venerem ſubſint iuriſdictioni Inquiſitorum? & quid de ſimili abuſu in aliis ſacramentis?

REGVLA CXXVII.

Qui nomine ſollicitantium in Confeſſione veniunt? & qualiter diffamati, vt ſubſint iuriſdictioni Inquiſitorum?

REGVLA CXXVIII.

Quanam perſona per ſolicitatas in Confeſſione attentis Bullis, & Decretis Pontificijs intelligantur & quid circa hoc in Hiſpania?

REGVLA CXXIX.

Quid ſi Confeſſarius, & pœnitens ſe inuicem ſolicitent, ab vtrouis ſolicitatio incipiat? & quid ſi alteruter actũ cõſummet, vel tantũ conſentiat?

REGVLA CXXX.

Quid ſi Confeſſarius, aut pœnitens ſolicitet, vel ſolicitetur ad lenocinium pro ipſo ſolicitante, vel pro alio tertio?

REGVLA CXXXI.

Quæ materia ſufficiens in ſolicitatione, vt hæc ſit caſus ſanctæ Inquiſitionis, venialis ne tantum? an executa verbis, vel factis dubijs; an porrecta in ſcriptis?

REGVLA CXXXII.

Quid de circumſtantia temporis, ſeu quando Confeſſarius ſolicitaturus, vt ſit ſub iuriſdictione Inquiſitorum?

REGVLA CXXXIII.

Quid de circumſtantia loci, ſeu vbinam ſolicitatio exequenda, vt Confeſſarius ſollicitans ſit ſub iuriſdictione Inquiſitorum?

REGVLA CXXXIV.

Ob quem finem Inquiſitor procedit contra Confeſſarium ſolicitantem, aut conſentientem ſolicitationi? & an aliquando id non poſſit?

REGVLA CXXXV.

CAPVT

CAPVT XVII.

De celebrantibus conuenticula in materia Religionis, ac de illis qui huiuſmodi conuenticulis, vel concionibus hæreticorum aſſiſtunt.

AN & qualiter celebrantes conuenticula in materia Religionis, aut eis, & concionibus hæreticorum aſſiſtentes, ſint hæretici, vel ſuſpecti de hæreſi ſub Iuriſdictione Inquiſitorum, aut ſecus?

REGVLA CXXXVI.

CAPVT XVIII.

De Blaſphemia in communi, ac de ſpeciebus eius, maxime de hæreticalibus ad iuriſdictionem Inquiſitorum pertinentibus.

QVid, & quotuplex blaſphemia? quibus modis exprimatur, & contingat?

REGVLA CXXXVII.

Quam graue peccatum blaſphemia? & cuinam virtuti opponitur?

REGVLA CXXXVIII.

De quibus blaſphemijs cognoſcant Inquiſitores? & qualiter hæreticales innoteſcunt, aut indicantur?

REGVLA CXXXIX.

CAPVT XIX.

De libris prohibitis, deq; perſonis retinentibus eos, legentibus, imprimentibus, & defendentibus, atq; de iuriſdictione Inquiſitorum contra ipſas.

QVi modi, ſeu gradus librorum prohibitorum? & quid de vnoquoq; in particulari?

REGVLA CXL.

De quibus perſonis retinentibus libros prohibitos? & de qua actione retinendi eos, ac qualiter intelligitur prohibitio?

REGVLA CXLI.

De quibus legentibus, aut de qua lectione quo ad qualitatem, & quantitatem intelligenda prohibitio?

REGVLA CXLII.

Sub prohibitione imprimendi libros vetitos, quinam, & qualiter comprehendantur?

REGVLA CXLIII.

Qui nomine defendentium libros prohibitos veniunt? & quomodo defenſio hæc ſumenda?

REGVLA CXLIIII.

Quinam, & quatenus ratione librorum prohibitorum iuriſdictioni Inquiſitorum ſubſint? & qualiter expediendi?

REGVLA CXLV.

CAPVT XX.

De alijs caſibus ſpectantibus ad officium ſanctæ Inquiſitionis non expreſſe contentis in edicto DD. Inquiſitorum.

QVid de myſterio Conceptionis B. Mariæ Virginis ſentiendum? & quatenus contra loquentes indebite de illo Inquiſitores procedere poſſint?

REGVLA CXLVI.

Præſumptione erroris in impedientibus Officium ſanctæ Inquiſitionis, & qualiter eius iuriſdictioni ſubſunt?

REGVLA CXLVII.

Perſiſtentes in excommunicatione per annum, ipſamq; exterius contemnentes qualiter iuriſdictio Inquiſitorum pertingit?

REGVLA CXLVIII.

Quid de iuriſdictione Inquiſitorum circa bigamos? & quando ac qualiter bigamia contrahatur, vt illi ſubſit?

REGVLA CXLIX.

Quinam alij caſus non expreſſi in edicto ad ſanctum Officium pertineant? & qualiter expediendi?

REGVLA CL.

Quando in alijs caſibus propter formalem errorem contra fidem procedere poſſint Inquiſitores, & qualiter?

REGVLA CLI.

CAPVT XXI.

De obligatione denunciandi caſus ſpectantes ad ſanctum Officium, & de pœnis, ſub quibus illorum notitiam habens id facere aſtringitur.

QVid, & quotuplex denunciatio? in quo ab accuſatione differat? & an vtriuſq; obligatio circa hæreſim, & apoſtaſiam vrgeat?

REGVLA CLII.

Qua delicta ſpectantia ad ſanctum Officium denuncianda? an prorſus occulta, etiam non præmiſſa correctione fraterna? an præterita, & iam emendata?

REGVLA CLIII.

Quinam denunciandi? qui item habiles, & obligati ad denunciandum, & teſtificandum in ſancto Officio? an filius contra patrem? & e contra?

REGVLA CLIV.

Cuinam denunciandum, maxime vbi plures ſunt Inquiſitores abſq; dependentia? vel ordinarius loci etiam edictum ſanctæ Inquiſitionis publicat? & an ei, licet non publicet?

REGVLA CLV.

Quando denuncianda delicta contra fidem? an ſtatim, vel intra terminum aliquorum dierum? quid ſi tranſiuit annus a publicatione edicti?

REGVLA CLVI.

Vbinam delicti contra fidem facienda denunciatio?

Digitized by Google

ciatio & an ob damnum imminens excuſetur quis ab obligatione Inquiſitorem adeundi, vel ei denunciandi?

REGVLA CLVII.

Quomodo, ſeu ſub qua forma facienda denunciatio, vt ſit iuridica? & ſatisfaciat quis præcepto denunciandi?

REGVLA CLVIII.

Quænam pœna contra nolentes denunciare delicta fidei oppoſita, vel contra denunciantes falſo, aut non legitime?

REGVLA CLIX.

Ab excommunicatione contracta ob omiſſam denunciationem delicti contra fidem quiſnam poteſt abſoluere?

REGVLA CLX.

LIBER

LIBER PRIMVS DE MATERIIS TRIBVNALIVM FIDEI,

SEV DE REGVLIS MVLTIPLICIBVS PRO FORMANDO

Quouis eorum Miniſtro præſertim Conſultore quoad qualificationem dicti, vel facti in cauſis fidei, & quoad alia illi antecedenter annexa; maxime circa perſonas Inquiſitorum, & Officialium ad perſecutionem hæreticorum, aut recedentium a vera Fide Catholica.

PROOEMIVM.

1 V*IRGA, atq; correptio tribuit ſapientiam*, ait ſapientiſſimus Salomon, Prou. 29.
Cui concinit cum manifeſta alluſione illud S. Apoſtoli ad Titum 1. *Quam ob cauſam increpa illos dure, vt ſint ſani in Fide:* quæ duo ſacræ ſcripturæ teſtimonia opportune quidem occurrunt, vt huic primo libro, imo vniuerſo Operi Regularum multiplicium pro formando Conſultore ſancti Officij ianuam aperiant, & ingreſſum ad quæcumq; introſpicienda facilem muniant. Statim enim in fronte ipſius pro aliquali explicatione vltimæ particulæ propoſiti tituli, ad perſecutionem hæreticorum &c. hoc de perſequendis hæreticis primo loco, vel leuiter attingendum; quandoquidem executionis ordo, cui perpetuo, iuxta ſtabilitum in præfatione ad Lectorem, addicti erimus, ita po-
2 ſtulare videtur. Prædictam autem perſecutionem optime Salomon per virgam, & correptionem, Paulus vero per increpationem duram nobis oſtendunt, cum ſane appareat manifeſte hanc eſſe eandemmet virgam illam, qua vt Index in cauſis fidei ipſe Apoſtolus vtebatur 1. Corin. 4. *Quid vultis?* inquit, *in Virga veniam ad vos* &c. vt traditum a nobis Prolegomeno 11. atq; huius Virgæ qualitatem indicat illud Pſal. 2. *Reges eos in Virga ferrea*; ergo admodum dura. Vnde nullum dubium, quin loquatur Salomon, & Apoſtolus non tam de correptione priuata, fraterna, & ſecreta, quæ iniungitur a Chriſto Domino, Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum*; quam de iuridica fori externi, procedente vſq; ad ſententiam per legitimas probationes, maxime contra hæreticos eorumq; punitionem, vti patet ex vltimis verbis S. Apoſtoli, *vt ſint*, inquit, *ſani in fide*: nec minus quidem connotata per virgæ nomen, & per aduerbium, dure, quibus
3 illi vtuntur, quam illud importare cenſentur. Cæterum, vt paucis his proœmioli vice adductis aliquid adiungatur, finis, ſeu effectus inde proueniens ab vtroque, Salomone ſcilicet, & Paulo aſſignatus, obiter etiam perpendendus; nimirum vt ſapiant hæretici, & intelligant, vt reſipiſcant, & conuertantur, ſeu melius ipſius Apoſtoli verbis, *vt ſint*, inquit, *ſani in fide*. Hoc namq; pijſſima mater Eccleſia, & quicumq; eius miniſtri ex huiuſmodi Virga, & correptione, ex dura increpatione, ſeu perſecutione hæreticorum ſemper intendunt, huc omnia Tribunal ſanctæ Inquiſitionis conſtituentia, huc tot conſultationes, tot qualificationes, huc reliqua ad cauſas Fidei Catholicæ ſpectantia iugiter diriguntur. Prædictus vero effectus quis ibit inficias, habeat locum in perſecutione etiam ad pœnam vltimi ſupplicij? deperdito videlicet, & confracto corpore, iuxta illud eiuſdem Pſal. 2. *Tanquam vas figuli confringes eos*; vel iuxta iſtud opportunius: *Tradere in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die domini noſtri Ieſu Chriſti* 1. Corin. 5. quod ſi dictus effectus in taliter perſecutis, ob pertinaciam, & obſtinationem aliquando non proueniat, ſaltem proueniet ille alius, nempe perſecutionem hanc cæteri videntes, vel audientes, forte huiuſmodi exemplari perterreſient, & ab omni hæreſum labe aufugere curabunt. Sed iam ad rem ipſam propius accedentes, operi tradendarum multiplicium Regularum, cum breui ipſarum probatione, & cum ſuis quandoq; notationibus, & illationibus abſq; vlla amplius mora incumbamus.

CAPVT PRIMVM

De iuſtitia, conuenientia, poteſtate, & obligatione procedendi contra hæreticos, aut recedentes a vera Fide Catholica.

PROOEMIOLVM.

4 NON agimus hic in ſpecie de punitione hæreticorum, ſeu de pœnis particularibus conuictio, aut
ſuſpectio de hæreſi inſiſtendis; imo neque in genere de poteſtate, & obligatione illos pu-
niendi (de vtroq; nobis copioſus erit ſermo alibi, præcipue toto lib. 6. huius operis tanquam in
proprio loco) ſed tantum breuiſſime de iuſtitia, poteſtate, & obligatione perſequendi eos, ſeu con-
5 tra eorum crimina hæreſis, vel Apoſtaſiæ procedendi. Quod eſt quid magis genericum præcedens,
ac ſuppoſitum ad quæcumq; peragenda in Tribunali ſanctæ Inquiſitionis imo ad erectionem huius,
& ad electionem Inquiſitoris, atq; officialium eius; ac proinde primo loco expendendum: tametſi
Auctores, vt Franciſcus de Caſtro citandus; & alij inter hæc vix diſtinguant, ac de vtriſq; ſimul
pertractent.

Quid de extrahendis hæreticis ab erroribus etiam vexando ipſos?

REGVLA I.

6 NON ſunt relinquendi hæretici, aut apoſtatæ a fide in ſuis peſſimis erroribus, & falſis ſectis, ſed vt ab his recedant, & reſipiſcant, excitandi, et ſi opus fuerit, moleſtia etiam afficiendi.

7 Contra hanc, quæ ab omnibus Catholicis admittitur, præcipue a citandis ſtatim extat antiquus ille error inuentus ab Apelle quodam Marcionis hæreſiarchæ diſcipulo circa annum Domini 178. vt cum Euſebio lib. 5. Hiſt. Cap. 13. & Nicephoro lib. 4. cap. 29. tradit Prateolus verb. Apelliniſtæ, & hoc tempore denuo excitatus a Gerardo Caſandro, teſte Card. Bellarmino lib. 3. de laicis, cap. 19. mordicus affirmantibus non eſſe moleſtandos hæreticos, ſed relinquendos in ſua quemq; fide, qualiſcumq; illa ſit; ſi ſacram ſcripturam, & ſymbolum fidei admittant; quamuis in alijs cum Eccleſia Romana non concordent.

8 Sed inde refellitur error; quia tenemur & Chriſto Domino, & Eccleſiæ Romanæ credere, atque hanc vice illius nobis loquentem audire. Vnde ſic de non audientibus eam, Matth. 18. *Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus.* &c. Ac proinde moleſtia iuridice afficiendus vt reſipiſcat.

9 Nota obiter, quod ex prædicto errore A-
pelliſtæ in alium peiorem inciderunt videan-
tur; nimirum vnumquemq; in ſua fide, vel le-
ge ſaluari: Iudæum in Moſaica, Maurum, vel
Turcam in Mahumetana, credentem Luthero
10 in Lutherana, & ſic de reliquis. Verum hoc
ſicut nihil forte hodie mentibus quorum-
cumq; Infidelium tenacius infixum, ita nihil
credo ſtultius, nec magis cum falſitate coniun-
ctum. Nam iuxta doctrinam ad Epheſ. 4. &
Ioannis 14. *Vnus tantum dominus Deus, vna*
æterna veritas, vna fides, & vna ſola via ad glo-
11 *riam Regni Cæleſtis*. Adducit notatum hic
Franciſcus Suarez, tract. de Fide, diſp. 20. ſec. 3.
num. 2. pro refutando primo errore Apelli-
ſtarum quod poſt Bellarminum citatum egre-
gie præſtat, cum ſic valde ingenioſe clauum
clauo trudat.

Coactio hæreticorum ad amplectendam Fidem licitane?

REGVLA II.

12 NON eſt illicitum, ſed admodum rationi conſonum cogere hæreticos, aut recedentes a vera Fide Catholica, ad eam depoſitis, & retractatis quibuſcumq; erroribus, tota mente amplectendam.

13 Opponitur e diametro huic veritati error
ille Donati, & Donatiſtarum, de quo D. Augu-
ſtinus varijs in locis, præcipue lib. 1. contra Epi-
ſtolam Parmeniani cap. 7. & lib. 2. contra Epi-
ſtolam Gaudentij cap. 25. innouatus ab VVi-
cleph, & Ioanne Hus, vt conſtat ex Concilio
Conſtantienſi ſeſſ. 8. & 15. ac ſimiliter a Luthe-
ro, qui impudenter, & abſolute affirmant eſſe
illicitam talem coactionem. Fundantur in eo
quod fides debeat eſſe libera, ſpontanea, & non
14 coacta; & ſic cogendo tollatur libertas. Sed
falſum eſt hoc, vt docet Suarez ibidem num. 17.
ſi ſit ſermo de coactione conditionata, quæ re-
linquit libertatem ſufficientem ad præceptum
fidei, ſicut ad quæcumq; alia præcepta libere, &
meritorie exequenda ſecus de coactione abſo-
luta, quæ omnino tollit libertatem; ergo lici-
tum eſt illa vti pro reducendis hæreticis ad fi-
dem Catholicam.

Sed melius dicitur cum B. Th. 22. quæſt. 10. art 8. & D. Auguſtino quod infideles qui nunquam ſuſceperunt fidem, non ſunt cogendi, ſecus de infidelibus qui ſuſceperunt fidem ſeu fidei ſignaculum, hi enim non coguntur ad fidem, ſed ſolum ad ſeruandum fidem quam libere acceptarunt &c. cogi poſſunt, & debent.

An con-

Digitized by Google

An conueniens, iuſta, ac neceſſaria perſecutio hæreticorum, ſi a legitima poteſtate fiat.

REGVLA III.

15 VNdequaq; iuſtum & rectum eſt, ac conſequenter valde conueniens, imo & neceſſarium perſequi hæreticos, & apoſtatas a fide, atq, contra iſtorum errores procedere, ſi hoc ex legitima poteſtate, & iuriſdictione executioni mandetur.

16 Tradunt hanc vti prorſus certam de fide ſcriptores, vt Simanchas de Catholicis inſtit. tit. 46. Caſtrus lib. 2. de iuſta hæret. punitione. Bellarminus vbi ſupra cap. 12. & Farin. de hæreſi quæſt. 189. a num. 1. quidquid oblatrent Apellitiſtæ, & alij hæretici. Inde oſtenditur fundamentali ratione.

71 Quia procedere contra delicta publica Reipublicæ pernicioſa eſt valde iuſtum, conueniens, ac neceſſarium, ſed hæreſis perniciem ſummam infert populo Chriſtiano, vt per ſe patet; vnde in ſcriptura ſacra, hæretici vocantur *lupi rapaces, non parcentes gregi:* Math. 7. Actor. 20. ergo iuſtitiæ cógruit, & valde expediens, ac neceſſarium eſt eos perſequi, & contra delictum hæreſis vel apoſtaſiæ procedere, ſi hoc ex legitima poteſtate fiat: pro quo ſit.

Quid de poteſtate Eccleſia Catholica procedendi contra hæreticos?

REGVLA IV.

18 PLenaria poteſtas, & iuriſdictio completa, ac vniuerſalis non deeſt Eccleſiæ Catholicæ ad procedendum contra quoſcumq; hæreticos, aut apoſtatas a fide atq; contra de hæreſi, vel apoſtaſia ſuſpectos, vel infamatos.

19 Eſt etiam hæc certa de fide apud omnes, ex citatis, apud Caſtrum, & Suarez ibidem a n. 10. qui probat efficaciter formando argumentum a minori ad maius cum D. Cypriano, cuius hæc ſunt verba lib. de exhortatione Martyrum cap. 5. *Si ante aduentum*, inquit, *Chriſti circa Deum colendum, & idola ſpernenda, hæc præcepta ſeruata ſunt, quanto magis poſt aduentum Chriſti erunt ſeruanda?* ita ille: vnde nunc ſic, ſi Hebrææ ſynagogæ tribuit Deus hãc poteſtatem perſequendi declinantes, omiſſo eius cultu, ad idola, & falſo circa ipſum ſentientes, vt patet ex Deut. cap. 13. & 17. quanto potiori ratione cenſendus eſt Chriſtus Dominus eam Eccleſiæ ſponſæ ſuæ reliquiſſe ad procedendum

20 contra hæreticos, aut recedentes a vera fide? Et quidem ſtando in ſolo lumine naturali, omnis reſp. bene inſtituta, ad ſui conſeruationem debet poteſtatem habere ad perſequendos malefactores, ergo reſpublica Chriſtiana, quæ lumine ſupernaturali regitur, eam ſine dubio habebit ad procedendum contra hæreticos, &c.

Circa quorum perſecutionem prædicta Eccleſia poteſtas ſe extendit?

REGVLA V.

14 PRædicta Eccleſiæ Catholicæ poteſtas, & iuriſdictio ſolum ſe extendit circa eos, qui poſt ſuſceptum re ipſa Baptiſmum a vera fide in aliquo, vel intotum recedunt. ſecus circa quoſcumq; alios non intinctos ſacro fonte baptiſmali.

22 Ad huius oſtenſionem vti etiam de fide certæ ſufficit nobis ſancti Apoſtoli authoritas (quæ cuiuis debet eſſe inſtar multorum millium) ſic ſcribit 1. Corin. 5. *Quid enim mihi de his qui foris ſunt, iudicare? nonne de his, qui intus ſunt, vos iudicatis? nam eos qui foris ſunt Deus iudicabit:* quaſi diceret, poteſtas ad iudicandum circa fidem, vel religionem mihi, aut alicui veſtrum, Corinthij, vel cuilibet hominum conceſſa tantum ſe extendit ad eos, qui ſunt intus, ideſt intra Eccleſiam ſuſcepto baptiſmo; qui ianua eſt neceſſaria ad ingreſſum in eam; non vero ad eos, qui foris ſunt, ſeu ad non baptizatos; quorum iudicium circa dictum caput ſoli Deo reſeruatur. Et conuincit ratio, quia poteſtas, & iuriſdictio tantum exercetur reſpectu ſubditorum; at homines incipiunt eſſe ſubditi Eccleſiæ ſuſcepto baptiſmo: ergo vera eſt vltima pars regulæ.

23 Infero hinc quid dicendum de Catechumeno infideli, inſtructo in rebus fidei diuinæ, quæ etiam fuerit ei iam infuſa, recedente a propoſito recipiendi baptiſmum, & renouante voluntatem manendi in infidelitate: nempe quod hic, licet quoad Deum ſit hæreticus, vel apoſtata; & talis vocari poſſit; nullo tamen modo quoad Eccleſiam; neq; hæc habet poteſtatem procedendi contra ipſum: ita doctiſſime ex communi fere omnium Thomas Sanchez tom. 1. Ope. moralis lib. 2. cap. 7. num. 34

24 Quamnis doctrina huius V. Regulæ abſolute loquendo vera ſit; notandum tamen in aliquibus caſibus poſſe officium ſanctæ Inquiſitionis procedere contra infidelem non baptizatum; vt ſi impediat volentem tranſire ex infidelitate ad Chriſtianiſmum vel ſi poſt tranſitum accepto baptiſmo ad infidelitatem apoſtatando redire ſuadeat, vel procuret; & ſic in alijs: de quibus ex profeſſo verſus finem cap. 10. huius primi libri explicando edictum ſanctæ Inquiſitionis agetur.

Qualiter poteſtas procedendi contra hæreticos in ſummo Pontifice reſidet?

REGVLA VI.

25 CVM omnimoda plenitudine, & vniuerſalitate poteſtas Eccleſiæ prædicta, & iuriſdictio ad perſequendos hæreticos, aut apoſtatas a fide, reſidet penes quemcumq; Romanum Pontificem legitimum D. Petri ſucceſſorem, & Chriſti Domini Vicarium.

26 Hæc eſt contra duplicem erroneam ſententiam; quarum altera manifeſte hæretica omnem poteſtatem coercendi hæreticos etiam pœnis ſpiritualibus, vt excommunicationis, aufert omnino a Papa, & ab alijs ſuperioribus Eccleſiaſticis, & tribuit eam totaliter Regibus, & Principibus temporalibus, reſpectiue vnicuiq; in ſuo Regno, vel Principatu; quæ valde viget

in An-

in Anglia,& in alijs locis ſeptẽtrionalibus, teſte Suarez lib.3. defenſionis fidei cap.7. & Bellarmino per eum citato; altera vero mitior hoc ſic diuidit, vt concedat illis poteſtatem perſequendi hæreticos quacumq; pœna ſpirituali ſola; his vero qualibet tẽporali tãtum. Auctor huius erroris fuit Marſilius Patauinus,& poſt eum Guillelmus Barclaius, vt tradunt ijdem Bellarminus, & Suarez, multis illos erudite refutãtes.

27 Veritas tamen Regulæ vt de fide certa clare conſtat ex textibus ſacris: *Paſce oues meas*, Ioan. 21. ait Dominus Petro, & cuiuis ex eius ſucceſſoribus; vbi ſecundum communem intelligentiam ſanctorum Patrum, & Doctorum, verbum, Paſce, metaphorice eis, vt paſtoribus ſpiritualibus accommodatum, hanc vim habet, non ſolum dirigendi, ſed coercendi etiam oues, nempe homines, pœna corporali adhibita, vbi opus fuerit,& reuocandi eas ad gregem Eccleſiæ, a quo reſilierant, multo clarius indicat hanc poteſtatem illud pſal. 2. *Reges eos in virga ferrea*, vt exponunt S. Baſilius, Genebrardus, ac alij,& ibi immediate ſermo eſt ad Chriſtum Dominum, mediate vero ad quemuis eius Vicarium Romanum Pontificem.

Eadem poteſtas in Epiſcopis, aut quaſi epiſcopis quouſq; extenditur?

REGVLA VII.

28 RESidet etiam dicta poteſtas procedendi contra hæreticos, aut apoſtatas a fide penes Epiſcopos, & penes alios iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem habentes, attento iure Diuino,& Canonico, cum limitatione tamen, nempe penes vnumquemq; circa ſuam Diœceſim, aut ſuæ Iuriſdictionis locum.

29 Tam certa eſt hæc, quam præcedens: vnde breuiſſimam eius probationem attingo, allegando tantum textus, ſeu iura: & quoad diuinum ſufficit illud Actor. 20. ſæpius à nobis adductum, præcipue Prolegomeno 2. nn.3. & 12. *Attendite vobis*, inquit Apoſtolns *& vniuerſo gregi, in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*; & paulo poſt. *Ego ſcio quoniam intrabunt lupi rapaces*, ideſt hæretici non parcentes gregi: verbo, regere, eadem vis ineſt, vt patet, quæ metaphorico, paſce, quod nuper perpendimus; vnde nihil addendum, ne actum agamus. Quoad ius canonicum, diuerſa ibidem citauimus, vt cap. Excommunicamus, §. addidimus. de hæreticis cap. ad abolendum, eodem titulo in 6. cap. Felices, & cap. eamte, de reſcriptis &c.

Obligatio perſequendi Hæreticos quam ſtricta in habentibus ad id poteſtatem?

REGVLA VIII.

30 QVicumque poteſtatem, & iuriſdictionem habent ad procedendum contra hæreticos, aut a fide Catholica recedentes, vt traditum Regulis 6. & 7. maxima aſtringuntur obligatione,& quidem ſub mortali id vigilanter, & ſine mora executioni mandare.

31 Suppoſitis iuſtitia, conuenientia,& poteſtate prædictis ſupra,& probatis, ſequitur ex natura rei manifeſte obligatio perſequendi hæreticos; ſed manifeſtius ex forma, qua id illis iniungitur, maxime in ſcriptura ſacra, nempe per modum imperatiuum,& per terminos talem obligationem exprimentes: *Paſce oues meas*. Ioan. 12. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi* &c Act. 20. *Corripe illos dure, vt ſint ſani in fide*, ad Titum. 1. & ſimilia; multo tamen manifeſtius ex natura, & grauitate, ac neceſſitate rei iniunctæ, nempe perſecutionis hæreticorum ad extirpandam hæreſim, quod hæc ſit tãtopere pernicioſa Reipublicæ Chriſtianæ, & quia, vt ait Apoſtolus 2. Timoth. 2. *ſermo eorum*, nempe hæreticorum, *vt cancer ſerpit* &c. Circa hanc autem obligationem concordes ſunt citati Auctores,& alij: atque hæc pro hoc loco ſint ſatis; recurret alibi iterum ſermo de hac obligatione, vbi pœna explicabitur, ſub qua D.D. Inquiſitores ad hoc obligantur.

CAPVT II.

De creandis Inquiſitoribus, ac Commiſſarijs; & de qualitatibus in eis requiſitis ad ipſorum creationem, atq; de reuocatione, ſi illas poſtea eiſdem deeſſe conſtet.

PROOEMIOLVM.

1 IActo,& explicato hoc quaſi fundamento totius Operis, quod ex omni iuſtitia, conuenientia ac neceſſitate ſit procedendum contra hæreticos, vel recedentes a vera fide, & quod adſit poteſtas in Eccleſia Catholica, apud ſummos Pontifices ſcilicet,& apud Epiſcopos ad id præſtandum, & quod illi teneantur quamprimum præſtare: ſequitur ſeruato executionis ordine agendum de creatione In-
2 quiſitorum, qui illos perſequantur. Vt applicem eis denominationem nonnullis legatis Sedis Apoſtolicæ in varijs Prouincijs Chriſtianitatis tribui ſolitam, obligatio tamen de qua in vltima Regula Capitis præcedentis, ita tantum ſub disiunctione eos aſtringit vt teneantur contra hæreticos procedere, vel immediate per ſe ipſos,& ab hoc ſæpius excuſantur ob grauia negotia, quibus neceſſario ſunt intenti, vt non ſemel a nobis dictum in Prolegomenis, præcipue Prolegomeno 10, nu.3. *Nequeuntes*, inquit Paulus III. Conſtit. incipient. *Licet ab initio, per nos ſolos; alijs etiam arduis occupatos curis* &c. Vel mediate per ſuos Delegatos Inquiſitores, aut Commiſſarios, ſeu Vicarios, qui inuigilent contra hæreticos. Ergo de iſtorum creatione conſequenter hoc loco tractandum.

An ſo-

An ſolus Papa habeat ordinariam facultatem creandi Inquiſitores Fidei Catholicæ?

REGVLA IX.

3 SOli Romani Pontifices conſueuerunt, vt Ordinarij, & tanquam ipſorum proprium creare miniſtros nomine Inquiſitorum inſignitos ad procedendum contra hæreticos, & cognoſcendum de cauſis Fidei. Conſueuerunt etiam, & conſueſcunt ex delegatione alij, quibus id ab illis conceſſum.

4 SIcuti hæc omnino certa; ita & communis apud Doctores: & quidem hoc ſecundum, cum appareat quid facti, inductione eſſet oſtendendum, verum vti parum ad rem conducens conſulto prætermitto; quamquam iam ex parte innoteſcit per tradita a nobis Prolegomeno 3. à num. 9. de creatione ſancti Dominici in Inquiſitorem contra hæreticos Albigenſes ab Arnaldo Abbate Ciſterciēſi Legato Sedis Apoſtolicæ exceuta, & ab alijs duobus eiuſdem Sedis Legatis confirmata: innoteſcet etiam magis ex dicendis duplici Regula ſequenti.

5 Expreſſum autem in prima præſentis Regulæ parte, & connotatum maxime per particulam *ſoli*, quis non videat reſpectu Epiſcoporum dici? qui tametſi ordinaria iuriſdictione præditi, nuſquam tamen leguntur hoc de creandis Inquiſitoribus Delegatis pro ſuis Diœceſibus exercuiſſe.

Qualiter facultas conceſſa Cardinalibus Congregationis, & alijs pro Regnis Hiſpaniæ creandi Inquiſitores inferiores delegatos?

REGVLA X.

6 EMinentiſſimis DD. Cardinalibus ſacræ Congregationis Vrbis ſancti Officij facultatem perpetuam, & ampliſſimam conceſſerunt Summi Pontifices creandi Inquiſitores Fidei delegatos pro varijs Prouincijs Chriſtianitatis: eadem facultas conceſſa fuit a Sede Apoſtolica Inquiſitoribus Generalibus Hiſpaniæ, & Luſitaniæ reſpectiue pro illis Regnis, ac Dominijs Regum Catholicorum.

7 DOctrinam totius huius regulæ explicatam complete, & practicatam tradidimus in varijs locis noſtrorum Prolegomenorum, quæ perlegas quæſo: vnde hic tantum citandæ aliquæ Bullæ Pontificiæ, in quibus conceſſio, vel confirmatio dictę facultatis continetur. Primo Paulus III. conſtit. incip. *Licet ab initio*, qua ſacram Congregationem ſancti Officij fundauit, illam facultatem, §. 8. Dominis Cardinalibus concedit. Eandem paulo poſt Pius IV. per Bullam inchoantem, *Cum nos per noſtrum* &c. confirmauit ſimiliter Pius V. conſtit. incip. *cum felicis recordationis* &c. Item Sixtus V. illa cuius initium eſt, *Immenſa æterni Dei* &c. Reliqua videas Prolegomeno 8. a num. 4.

8 Quoad commiſſionem dictę facultatis factam Inquiſitoribus Generalibus Hiſpaniæ ſufficit Bulla Sixti IV. obtenta per Catholicos Reges Ferdinandum V. & Eliſabetham, vt traditum Prolegomeno 4. num. 2. Quoad factam autem Generalibus Luſitaniæ Inquiſitoribus videndus Antonius Souſa citatus a nobis ſæpius pro hac re.

Quid de priuilegio conceſſo Dominicanis, & Franciſcanis eligendi Inquiſitores ex propria Religione?

REGVLA XI.

9 COnceſſum item fuit olim ampliſſimum Priuilegium a Sede Apoſtolica Generalibus, & Prouincialibus Ordinum ſancti Dominici, & ſancti Franciſci creandi Inquiſitores delegatos ex Religioſis reſpectiue propriæ Religionis; quod poſt multum temporis reuocatum, & inde id ſeruatum quoad eos creandos, quod præcedenti Regula dictum.

10 COnſtat hoc vltimum ex vſu ipſo: primum
vero de conceſſione ſimul, & de confir-
matione dicti Priuilegij ex Bullis Pontificijs,
pro Dominicanis ex Bulla edita circa annum
Domini 1254. Innocentij IV. incip. *licet ex*
omnibus, & ex alia ſucceſſoris eius immediati
Alexandri IV. incip. *olim præſentiens*. Pro
Franciſcanis vero eiuſdem Alexandri IV. ſimi-
liter inchoante, *licet ex omnibus*, quarum me-
minit Peña in directo part. 3. com. 52.
verſ. multis vero Pontificum, & cum eo Anto-
nius Santarellus tract. de hæreſi cap 40. dub. 1.
11 num. 6. Ratio potiſſima, teſte eodem Peña
cum Sylueſtro hæreſis 2. quæſt. 1. conceſ-
ſionis dicti Priuilegii fuit, quod ipſi Generales,
& Prouinciales maiorem notitiam habere po-
terant de ſuis fratribus; & facilius indicare,
quinam eſſent magis idonei ad munus Inquiſi-
toris legitime exercendum.

12 Nota, quod hic quando limitatur abſolute pro Italia illud priuilegium Dominicanis, & Franciſcanis conceſſum, intelligi ex vi dictarum bullarum. Nam attentis alijs reſcriptis Apoſtolicis extra Italiam etiam fuit ſaltem aliquibus eorum conceſſum, iuxta iam tradita a nobis prolegomeno 5. num. 5. nempe per Conſtitutionem Martini V. anno 1420. fuiſſe conceſſum Prouincialibus Dominicanis Aragoniæ, vt pro Regno Valentino ex ſua Religione Inquiſitores crearent, quos iudicarent aptos pro rei dignitate ad tale munus adminiſtrandum.

13 Nota item prædictos Inquiſitores Religioſos a quocumq; olim crearentur, vel nunc creentur, quoad ea, quæ ſpectant ad Officium ſanctæ Inquiſitionis, nullo modo tunc fuiſſe, neq; nunc eſſe ſubiectos ſuis Prælatis Regularibus: quoad reliqua vero ad obſeruantiam Religionis pertinentia non habuiſſe olim neq; hodie habere exemptionem ab eis. Tradit ibidem,

Santa-

Santarellus num.7. ex direct.par.3.quæſt.11. & 12. & ibi Peña com. 60. & 61. habeturq; expreſſe in Bulla Alexandri IV. incip. *Catholicæ*
14 *Fidei* &c. Cæterum ex Clementina 2. §. Qui equidem, de hæreticis patet potuiſſe tunc ab eorum Prælatis ſi in ſpectantibus ad ſanctum Officium deliquiſſent, puniri, quæ Clementina iam abrogata eſt, vt notat ibidem Peña. & nunc dicti Inquiſitores Religioſi a Cardinalibus Congregationis ſancti Officij puniuntur.

Conceſſumne Inquiſitoribus Delegatis eligere ſibi Commiſſarios cum iuriſdictione ſubdelegata?

REGVLA XII.

15 POſſunt, & ſolent quicumq; Inquiſitores, a quouis creentur ſecundum Regulas præcedentes eligere ſibi Commiſſarios, ſeu Vicarios, quibus ad exercendum munus ſanctæ Inquiſitionis ſuam iuriſdictionem ſubdelegent, prout iudicauerint expedire: nequaquam tamen iſti alios ſubdelegatos creare poſſunt.

---

16 TRadit vtramq; partem huius Regulæ, & oſtendit perdocte, vt reliqua Ferdinandus de Caſtro Palao tract. 4. de Fide diſp. 8. pun. 12. §. 2 num. 12. & 13. Conſtat prima affirmans ex cap. Ne aliqui de hæreticis, & ex Clementina 1. eodem tit. §. porro. vtrobiq; enim hoc ſupponitur vt certum, cum ſimul de Inquiſitoribus, & eorum Commiſſarijs ſit ſermo, ibi, Deinde coram dictis Inquiſitoribus, & ſubſtitutis ab eis, & §. Vtrum, ibi, Inquiſitoribus prædictis, & alijs ad dicti executionem Officij ſubſtituendis ab eis. Sed clarius expreſſo nomine Commiſſariorum Clemen 2. de hæreticis, ibi, ſuper hoc deputatis Commiſſarijs.
17 Vide Peñam in Direc. 3. part. com. 62. & Ioannem Azor 1. part. inſtit. mor. lib. 8. cap. 18. quæſt. 10. qui ad oſtendendum hoc plura iura adducunt, ſed prædicta ſint ſatis. Ratio eſt quia Delegatus a Principe poteſt ſubdelegare, ex cap. ſuper quæſtionem de Officio Iudicis Delegat. & ex communi Doctorum; ergo idem poterit Inquiſitor cum ſit delegatus ſupremi Principis, ſeu Sedis Apoſtolicæ vnum ſcilicet, vel plures ſibi Commiſſarios, ſeu Vicarios pro vno, vel pluribus locis ſubſtituere: ad quid vero poſſit extendi hæc ſubdelegatio, patebit ex dicendis cap ſequenti.
18 Altera pars Regulæ negatiua cum Gloſſa cap. ſuper quæſtionem §. porro, verbo Transfert, de Officio Iud. Deleg. & Gloſſa in cap cum cauſam, verbo Delegatus de Appellationibus, & cum Panormitano, Alexandro, & alijs communiter traditur, vt certa a Peña 3. par. Direc. quæſt. 15. com. 64 & a noſtro Ludouico Molina tract. 5. de Inſt. diſp. 28. num. 8. Patet inde, quia ſi ſubdelegatus poſſet ſubdelegare alium, poſſet etiam hic ſimiliter tertium, & tertius quartum, quartus quintum, atq; ſic in infinitum, quia non eſt maior ratio, cur concedatur magis primo ſubdelegato, quam alijs; at proceſſum in infinitum ſicut natura in naturalibus, ita iura in Ciuilibus abhorrent, & prohibent, l. ſideicommiſſum §. ſiquis, ff. de legatis 3.

Quænam ætas in Inquiſitoribus, & Commiſſarijs eligendis requiſita?

REGVLA XIII.

19 ÆTas Inquiſitoris creandi a quouis alio, quam a Papa, quadraginta annos attingere debet, attento iure communi, in Commiſſarijs vero ſufficiunt triginta; imo & in ipſis Inquiſitoribus quandoq; maxime pro Tribunalibus Hiſpaniæ, & cum creantur a ſacra Congreatione Vrbis ſancti Officij.

---

20 COncordant circa totum hoc Doctores: & primum de ætate 40. annorum patet ex Clementina 2. de hæreticis, ibi: ſtatuimus nullis ex tunc, niſi qui quadrageſimum ætatis annum attigerunt, Officium Inquiſitionis prædictæ committi Inquiſitoribus: quæ conditio in hac electione apponitur pro forma, ita vt aliter execnta, ſit nulla, & reuocanda, ita cum Peña in Direc 3. par. Commen. 55 Santarellus loco citato num. 5. & Caſtro Palao ibidem num. 24.
21 Notandum tamen quod in Epiſcopo de iure, ſolum poſtulatur ætas 30. annorum, cap. cum in cunctis de elect. Ratio differentiæ aſſiguatur ibi nu. 6. a Panormitano; quia de Epiſcopi doctrina, prudentia, & moribus ante electionem ſolet fieri diligens indagatio; quæ non præmittitur, vt in plurimum in electione Inquiſitoris, ac proinde in hoc ætas maturior 40 annorum requiritur, cum ſæpius eligatur abſq; mora in locis remotioribus ab Vrbe, vel regia, vbi elector reſidet contra hæreticos illic derepente inſurgentes.
22 Vnde cum in Hiſpania pro eligendis Inquiſitoribus prædicta indagatio exacte obſeruetur hinc ex priuilegio, vt vult Simanchas de Catholica inſtit. tit. 34. num. 12. quod ait Peña citatus ſe non vidiſſe, nec reperiſſe, vel ex vſu potius, & conſuetudine derogato iure, in quouis eligendo ſufficiens eſt ætas 30. annorum.
23 Atq; eadem ratio videtur procedere in electis a Sacra Congregatione: vel dic etiam cum Caſtro Palao, inde in iſtis eſſe ſufficientes triginta annos qnod eligantur a Cardinalibus de ſcientia Summi Pontificis; imo ſæpius, vt hoc addam, in præſentia, & cum cooperatione eius
24 diſpenſantis in rigore Iuris. Sicut poſſet, non attento iure, valide, & licite ſolus ipſe aliquando eligere in Inquiſitorem etiam minorem triginta annorum.
25 Quoad Commiſſarios autem habetur expreſſe in iure, quod in ipſis ſint requiſiti, & ſufficientes triginta anni, ſic in conſtitutione Clemen. 7. incip. Cum ſicut, ibi, *Decernimus inſuper, ut veſtros Vicarios, ſiue Commiſſarios inſtituere poſſitis, viros, veſtra ſententia prouidos, aptos, & idoneos; dummodo trigeſimum ætatis annum attigerint;* huius Bullæ meminit Peña

in Direc:

Digitized by Google

in Direc.3. par.quæſt.13. Commen.62. & eam refert inter Bullas Apoſtolicas.

Doctrina qualis Theologiæ, & Iuriſperitiæ in Inquiſitoribus deſideratur?

REGVLA XIV.

26 EMinens valde doctrina requiritur in quouis Inquiſitore, nempe Theologiæ ſimul, & Iuriſperitiæ, ſi fieri poteſt; vel ſaltem vt in altera illarum admodum eruditus exiſtat, & in altera per Aſſeſſorem, vel Conſultorem ipſa præditum ſuppleatur: quod ſi duo Inquiſitores ſimul pro eodem loco creentur, alter doctiſſimus Theologus, & alter peritiſſimus Iuriſconſultus eſſe deberet.

27 CIrca rem hanc vnum tantum verbum profert Eymericus in direc. 3.par. quæſt. 3. quod ſcilicet eſſe debeat Inquiſitor, ſacra doctrina ſidei eminenter eruditus; vbi Peña Commen.51. per doctrinam fidei bene exponit intelligendam eſſe ſacræ Theologiæ cognitionem, cum iuriſperitia nullo modo dicatur doctrina fidei. Hanc Eymerici ſententiam tenent Melchior Canus lib.8. cap.7. de locis Theologicis, & alij, atq; quoad praxim ita obſeruatur, vt pro quibuſuis Italiæ prouincijs ſoli Theologi Inquiſitores, ſiue Dominicani, ſiue Franciſcani eligantur; a quibus non inepte, ſed omnino ſecundum Regulas iuris cauſæ fidei
28 expenduntur, & terminantur. Iam pro hoc eſt efficax ratio, quod facile ſit Theologo, adhibito aliquo ſtudio, partes iuriſperiti per ſe ipſum ſupplere; ſed non e contra, imo valde difficile, & quaſi adynaton ſit iuriſconſulto repræſentare perſonam Theologi.

29 Nihilominus Simanchas de Cath. inſtit. tit. 41.n.3. (mirum ibi ipſe contra inſignem Theologorum, ſententiam propoſitam defendentem ſic iniurioſe inſurgat: *Quicquid*, inquit, *Theologaſtes ille deliret Occam*) & alij multi iuriſconſultos tantum Doctores eſſe eligendos, pro munere Inquiſitoris fidei obenndo affirmant; atq; ſic iam tenet vniuerſalis vſus in Tribunalibus ſanctæ Inquiſitionis Hiſpaniæ; imo licet duo, vel tres, vt aſſolet, pro eadem prouincia, vel loco aſſignentur Inquiſitores, omnes vt inplurimum, contra mentem citati Peñæ, iuriſperiti eliguntur, & omne id, quod ad Theologum ſpectat, quoad qualificationem dicti, vel facti, & quoad reliqua, per qualificatorem, vel conſultorem, principijs Theologicis bene imbutum, ſuppleri ſolet.

30 Conſultius autem eſſet, ac proinde curandum, quoad fieri poteſt, vt tradunt idem Peña, Azor part. 1. inſtit. mor. lib.8. cap.18. quæſt. 3. Farin. quæſt. 186. num.54. & alij, ſi vtraq; facultate, Theologiæ, & Iuriſperitiæ polleret, & vtriuſq; Doctoratus laurea reperiretur inſignitus: vti pollet, & reperitur, & quidem pereminenter præſens D. Inquiſitor huius noſtri Tribunalis Melitenſis Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſimus D. Fabius Chigius Epiſcopus Neritonen. nunquam ſatis pro meritis laudatus, vt iam Prolegomeno XIII. attigimus: quod in poſterum non raro euenturum ſperamus, cum plures ad vtriuſq; facultatis notitiã acquirendam animum applicent: nunquam tamen retro, quod ſciam, accidit, vt Inquiſitor Melitenſis eſſet ſimul, & Theologiæ, & V.I.D.

Quibus virtutibus Inquiſitores fidei præditi eſſe debent.

REGVLA XV.

31 MVltiplicibus virtutibus in gradu præexcellenti acquiſitis præditi eſſe debent, quicumq; ad Officium ſanctæ Inquiſitionis exercendum eliguntur, præcipue eximia prudentia, & non paruo zelo fidei, & iuſtitiæ, amota procul quauis huius corruptione, maxime per pecuniæ ſubornationem.

32 OStendit hoc magna ex parte conſtitutio Vrbani IV. cuius initium, *præ cunctis noſtræ mentis*, ibi *Prouidimus igitur ibidem ad præſens perſonas aliquas circumſpectas, pro tanto negotio deputari, quarum honeſta conuerſatio, exemplum tribuat pietatis*; & infra, *quatenus in charitate Dei, hominum timore poſtpoſito, virtutem ſpiritus induentes ex alto, prædictum Officium* &c. Quæ adducit Eymericus 3. par. Direct. quæſt.1. atq; ibi in comprobationem præſentis Regulæ ſic affirmat: *Inquiſitor*, inquit, *debet eſſe conuerſatione honeſtus, prudentia circumſpectus, conſtantia firmus, & virtutibus circumfultus*; ita ille: quo quid opportunius ad rem præſentem?

33 Circa virtutem prudentiæ, Peña commentando illam particulam Eymerici, *prudentia circumſpectus*, optime affirmat, tametſi in quibuſuis iudicibus quarumcumq; cauſarum hæc virtus ſit valde requiſita; tamen multo magis in Inquiſitore pro cauſis fidei, cum plurima in eis potius prudentiæ, quam legum Regulis ſint expedienda. Accuratius autem, & copioſius præ alijs de hac qualitate prudentiæ in Inquiſitore neceſſaria loquitur Simanchas de Cathol. inſtit. tit.34. nu.10. *Inter virtutes omnes*, inquit, *iudicibus neceſſarias, prudentia obtinet principatum, virtus quidem occultiſſima, ſalubribus intenta conſilijs, præterita, & futura conſpiciens* &c. Vide reliqua apud ipſum. De zelo iuſtitiæ, & abiectione corruptionis eius, & ſubornationis iam per ſe patet quid tenendum, & magis patebit ex alibi dicendis Deo iuuante.

Qualiter non eligendus carens prædictis qualitatibus, & iam electus reuocandus.

REGVLA XVI.

34 DEficientibus omnibus, aut aliquibus, vel ſaltem aliqua ex conditionibus iuxta Regulas præcedentes, in perſona eligenda ad

Officium

Officium Inquiſitoris requiſitis, nullo modo eſt deueniendum ad eius electionem; ſed quod ſi poſtquam deuentum ſuit, illarum, vel alius defectus deprehendatur, ad huius reuocationem quamprimum eſt procedendum.

35 TRadit at copioſe Caſtrus Palao, vbi ſupra diſp.8 pun.12. cum Eymerico in Direc. 3 par. quæſt.12. Peña ibidem, commen.61. Farin. quæſt. 186 num.33. & cum aliis, de cauſis non eligendi aliquem pro exercendo Officio Inquiſitoris fidei, aut electionem iam factam reuocandi, & ad tria generalia capita reducit, nempe impotentiam, negligentiam, & iniquita-
36 tem. Prædicti autem Doctores ſub his capitibus comprehendunt non ſolum numericas, ſeu individuales cauſas, quæ ante electionem iam exiſtunt; ſed illas etiam, quæ poſt eam de nouo emergunt: has nos ad alium locum opportuniorem, iuxta ordinem executionis iuriſ iter obſeruandum, remittentes priores, tantum, quæ electionem antecedenter impediunt, & annullant, breuiſſime attingemus.

37 Circa primum caput impotentiæ per ſe manifeſte patet, quod nulli dandum quoduis Officium, & multo minus a fortiori hoc ſanctæ Inquiſitionis, ac ſi iam ſit datum, debeat ilico eo priuari, qui non poteſt ipſum exercere; vndecumq; impotentia prouenniat, ſiue ex ignorantia, quæ opponitur dictis Regula XIV. de doctrina inquiſitoris ſiue ex ægritudine, perpetua ſcilicet (non ex ea, quæ ad tempus breue durat; cum poſſit interim per Vicarium ſuppleri) ſiue ex ætate, inepta nempe, vel nimia iuuentuti, non adhuc maturo rationis iudicio acquiſito. repugnante diſpoſitione iuris ſcripti, aut conſuetudinarij iuxta dicta a nobis Regula XIII. vel nimis ſeneſcente, deficientibus iam viribus, tam animi quam corporis, quod etiam iuri naturæ repugnat.

38 In exprimendis aliis cauſis non eligendi, aut reuocandi electionem ſub capitibus ſecundo, & tertio negligentiæ, & iniquitatis comprehenſis, non eſt cur hic diutius immoremur, cum contrarientur virtutibus illis in Inquiſitore eligendo requiſitis, de quibus iam Regula præcedenti diximus; nam ſecundum Philoſophum, *contrariorum eadem eſt ſcientia*, atq; de his iterum alibi nobis neceſſario agendum.

Electio digni Inquiſitoris poteſt ne pro libito eligentis reuocari aut alio is transferri?

REGVLA XVII.

39 IN Inquiſitore iam legitime electo concurrentibus conditionibus prædictis, non poteſt, nec debet abſolute pro libito electoris quicumq; ille ſit (excipe Papam) eius electio reuocari, immo nec ipſe alio, maxime ſi inuitus ſit, transferri; niſi ex cauſa maioris boni, vel periculi vitandi &c.

40 VTrumq; facile deducunt auctores citati, & citandi ex reſcriptis Pontificiis, per quæ conceditur facultas Inquiſitoribus, quibuſuis Generalibus, vel Eminentiſſimis Cardinalibus Congregationis Sancti Officij, vel aliis creandi Inquiſitores Prouinciales, aut locales. In illis enim ſemper apponuntur huiuſmodi verba: *ſi ita expedire viſum fuerit*, vel, *ſi ita vobis videbitur*, aut ſimilia; quæ non indicant plenum arbitrium, ſeu libitum abſolutum, ſed
41 arbitrium regulatum iure, & æquitate. Nam primo verbum, *expedire*, Officij conuenientiam oſtendit, cap. non ſolum, de regularibus, in 6. vt cum Menoch lib.1. de Arbitr. quæſt.8. num.5. & cum aliis, ab hoc relatis notant Peña in Direct. 3. par. commen. 59. & Caſtrus Palao
42 vbi ſupra num.20. Item formula illa, *ſi ita vobis videatur*; etiam continet arbitrium boni viri, ac proinde lege, & ratione regulatum, vt docent ibidem Peña, & Menoch. eadem quæſt. 8. num.2. ex l. ſi fidei commiſſaria libertas.2.ff. de fideicommiſſ. libert, & ex l. fideicommiſſ. §. quamquam de legat.3. vide plura apud ipſos.
43 Sed quid ſi creans Inquiſitorem Prouincialem dicat in litteris creationis committere vices ſuas, dum ipſe non reuocauerit, ſeu ad ſuum beneplacitum? Adhuc nihilominus non poteſt abſq; iuſta cauſa creatum ab Officio reuocare, aut alio transferre: inde patet, quod conceſſio facta ad beneplacitum perpetua eſſe cenſeatur, vt ex communi tradit Menoch. q 69. & beneplacitum indicat arbitrium boni viri iure, & æquitate regulatum, teſte eodem Menoch. quæſt.6. num.10.

44 Cauſæ autem eſſe poſſent legitimæ transferendi Inquiſitorem de loco in locum, quod in hoc ſit erigendum nouum Tribunal ſanctæ Inquiſitionis; & requiratur ad id perſona iam alibi in cauſis fidei verſata; vel quod translatio fiat ad locum honoratiorem, aut ſalubriorem ipſi Inquiſitori tranſlato, aut pro repellendo periculo vitæ, & ſimilibus.

C A P V T III.

De iuriſdictione, ſeu poteſtate Inquiſitoris, ſiue Ordinarij, ſiue Delegati, ſiue Subdelegati, ſeu Commiſſarij, qualis ſit, et ad quas perſonas ſe extendat.

P R O OE M I O L V M.

1 EXecuta iam legitime Inquiſitoris fidei electione, prout traditum toto capite præcedenti, expediuntur ſtatim Bullæ commiſſionis eius; ex quibus, ant aliunde aduertat primo loco oportet quid,

2 quid. & quatuor iuriſdictionis, & facultatis in tali commiſſione ſibi traditum. Prudens enim Iudex euiuſcumque fori, tam interni Sacramenti Pœnitentiæ, quam externi pro cauſis euiuſuis generis, antequam ad ſui numeris executionem manum inijciat, ne Andabatarum more procedat, aut in
3 alienam meſſem falcem mittat, quam habeat iuriſdictionem pro eo exequendo bene perpendat. Quare, vt ad id præſtandum nouis Inquiſitoribus lumen aliquod præferre incipiamus, retento executionis ordine, ſtatim hic contenta in titulo huius tertij Capitis ſumpto initio a Romano Pontifice, multiplicibus Regulis expendemus.

An Papa ordinariam habeat iuriſdictio procedendi contra hæreticos, ſe extendat ad quoſcumque perſonas quantumuis præeminentis.

REGVLA XVIII.

4 Romanus Pontifex pro ſua ſuprema auctoritate, eſt Inquiſitor fidei ordinarius, & Iudex ſupremus, ab eoque omnes alij Inquiſitores, & Iudices pendent, atque ſine vlla reſtrictione eius poteſtas, & iuriſdictio ſe extendit ad procedendum contra quoſcumque hæreticos, aut de hæreſi ſuſpectos, cuiuſque ſint ſtatus, gradus, & conditionis.

5 Certiſſima eſt tota huius Regulæ doctrina, & nullus ex catholicis reperitur, qui eam non admittat; fremant licet peruerſiſſimi, & obcæcatiſſimi noſtri temporis hæretici, ipſam morſu canino lacerantes, ac totaliter reijcientes, atque pro viribus quoad poſſunt, ſummam Eccleſiæ Dei dignitatem Pontificiam in dies
6 magis obſeruantes. Cæterum veritas fidei noſtræ adeo ex ſeipſa circa hoc præcipue caput poteſtatis, & iuriſdictionis Romani Pontificis maxime contra ipſos hæreticos lucet, atque ſplendeſcit, vt, ſicut hinc æris, ſeu talpinis eorū oculis obſcuriores tenebras ſemper obtundit; ita noſtris Catholicorum ſanis, & ſimplicibus clarius, abſq; vllis probationibus appareat, ac maiorem ſplendorem ſuauiter infundat. Vnde breuitati de more ſtudens, ab omni prolixa probatione, præter traditam in Regula 6. cap. 1. abſtinebo, & tantum hic vtoſtendā ad quoſcunque Chriſtianos ſe extendere Pontificis ſummi poteſtatem in caſu hæreſis.
7 Primo definita fuit hæc veritas in varijs Conſilijs Accumenicis, in Nicæno Cant. 39. vbi dicitur, quod data ſit poteſtas Pontifici Romano in omnes Chriſtianos, & in omnes populos in Lateranenſi ſub Innocentio IV. circa annum Domini 1215. & in Lugdunenſi, vt alia plura omittam, ſub Innocentio IV. præſente,
8 Anno 1245. in cap. ad Apoſtolicæ, de ſententia, de re iudic. in 6. ita poſt platinam in vita Innocentij IV & poſt alios refert Henricus Spondanus in ſuo Auctuario Chronol. ad annales Cæſaris Barouij.
9 Item ratio conuincens pro eadem doctrina formatur; quia quando Chriſtus Dominus dixit D. Petro, & mediate cuilibet eius legitimo ſucceſſori, Romano Pontifici, *Paſce oues meas*, Ioann. 12. ſub particula, *oues*, comprehendit quoſcumq; Chriſtianos baptizatos, cuiuſuis ſtatus, & conditionis alioqnin qûiuis iſtorū eſſet extra ouile Eccleſiæ; quod eſt valde abſurdum dicere; ergo ſupremus Paſtor Romanus Pontifex poteſt, & tenetur non ſolum eos dirigere ad ſalutem æternam, & vt impedimenta contra huius acquiſitionem remoueant, cogere; ſed ipſos etiam, ſi amplexis erroribus, aut exeitata contra Eccleſiam rebellione, ab eius ouili reſilierint, grauiter corripere, & ſi opus fuerit caſtigare inflictis pœnis, & ſpiritualibus, vt excommunicationis; & temporalibus, prout magis expedire bono communi, & priuato iudico cauerit. Quæ correptio, & caſtigatio videntur exprimi per ſymbolo illos virgæ, & baculi, pſal. 22. qui totus eſt de officio Paſtoris, *Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.* Tradunt, & tenent hanc doctrinam Catholicam innumeri pene auctores, ex quibus vide precipue Cardinalem Bellarminum toto tractatu de poteſtate Papæ in temporalibus, Simanchus de Cathol. inſtit. tit. 45. num. 25. & Suarez lib. defenſionis fidei cap. 23.

Qualiter olim Papæ Legatus de Latere contra hæreticos procedere poſſet? qualiter modo?

REGVLA XIX.

11 Legatus Papæ de Latere tametſi in litteris Legationis, ſeu officij nihil exprimeretur, poterat olim ex vi iuris contra hæreticos, vel Apoſtatas, aut de vtrolibet ſuſpectos procedere: ſecus hoc tempore; niſi ipſi expreſſea Summo Pontifice, vel a ſacra Congregatione, fuerit conceſſum.

12 Pars huius affirmans adducitur Farinac. de hæreſi q. 186. §. 1. ex Vmbert. locat. in iudiciali Inquiſit. verbo Legatus num. 2 vbi pro ea refert conſtitutionem Vrbani IV. & ex Gundiſaluo tract. de hæreticis q. 7. num. 8. qui manifeſte affirmat, quod Legatus a Latere ſedis Apoſtolicæ circa delictum hæreſis, vel Apoſtaſiæ a fide, ſit Iudex competens; allegat textum in cap. vt commiſſ. de hæreticis in 6. & ratio fauere videtur, quia dicti Legati de Latere vices Summi Pontificis in omnibus pleniſſime gerunt, ergo etiam in hac materia fidei.
13 Verum bene idem Farinac. & cum eo Caſtrus Palao vbi ſupra punct. 12. §. 1. nu. 1. reſol-

uunt hoc iam hodie non eſſe in vſu, & requiri expreſſam conceſſionem à Papa, vel ſaltem a Sacra Congregatione Vrbis Sancti Officij. Vnde ſi quod erat ius Canonicum illis hoc concedens, iam per deſuetudinem omnino abrogatum cenſetur.

Contra quos in cauſis fidei Epiſcopus ſit Iudex Ordinarius? & quid de eius Vicario?

REGVLA XX.

14 EPiſcopus in cauſis fidei ratione ſuę dignitatis, & officij, eſt Iudex competens & ordinarius. habetque facultatem procedendi contra quoſcumque ſubditos propriæ Diœceſis, & cognoſcendi de eorum delictis hæreſis, vel Apoſtaſiæ iuriſdictione ordinaria: non autem eius Vicarius, niſi ſit ei in particulari, & ſpecialiter conceſſum.

---

15 PAtet hoc de Epiſcopo manifeſte ex Clementina 1. §. propter quod, de hæreticis, ibi, *tam per Diœceſanos Epiſcopos, quia ad ipſos ſpectat hæreſes extirpare, & bonum fidei promouere &c.* imo hoc competere ipſis iure Diuino iam alibi à nobis oſtenſum ex illo Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi &c.* Sic tradunt vt certum Simancas in Enchiridio tit. de Epiſcopis num. 2. & 3. Penna 3. p. Direct. q. 1. Comment. 50. Azor. 1. p. lib. 8. cap. 18. q. 2. & alij.

16 NEgatiua circa Vicarium generalem expenditur a Farin. q. 186. num. 13. Ex mente diuerſorum, quos refert, præcipue Ioannis de Imola, in Clemen. 1. num. 19. Cardinalis Zabarellæ ibidem §. duro, num. 9. in q. 12. Vmbert. locat. in iudiciali Inquiſit. verb.

17 Epiſcopus num. 6. Qui bene limitans ait *hoc non procedere caſu quo Epiſcopus in deputatione Vicarij, expreſſit aliquid ex his, quæ ſpeciale mandatum exigunt, adiuncta clauſula generali, nempe, & omnia alia, quæ nos poſſumus, etiam ſi mandatum ſpeciale requirerent, &c.* nam tunc poſſet Vicarius Generalis de Hæreſis crimine cognoſcere.

18 NOtandum autem quamuis attento rigore iuris non poſſet olim Epiſcopus procedere contra Hæreticos, niſi cum conſilio ſui Capituli, vt habetur expreſſe cap. ad abolendam, de Hæreticis, conſuetudine tamen iam diu receptum eſt, vt abſq; eo procedat. Ita cum eodem Farin. num. 14. & 15. & cum alijs ab eo relatis affert Caſtrus Palao ibidē num. 4.

Eſt ne etiam Iudex Epiſcopus contra non ſubditos & exemptos? & qua iuriſdictio?

REGVLA XXI.

19 HAbet etiam Epiſcopus in ſua diœceſi facultatem, & iuriſdictionem ad procedendum contra exemptos, aut priuilegiatos in cauſis Hæreſis, vel Apoſtaſiæ, hæc autem iuriſdictio reſpectu iſtorum, an ſit ordinaria, ſeu potius delegata? vtrumque probabile. ſed probabilius hoc vltimum attento iuris rigore.

---

20 PRimum, quod habeat, patet, quia ita diſponitur expreſſe in capite ad aboiendā §. *Si qui vero de Hæreticis*, vbi ad literam: *Si qui vero fuerint, qui a lege iuriſdictionis Diœceſanæ exempti, ſoli ſubiacent ſedis Apoſtolicæ poteſtati; nihilominus in eis, quæ ſunt contra Hæreticos inſtituta, Epiſcoporum ſubeant iudicium & eis in hac parte, tamquam a ſede Apoſtolica delegatis, non obſtantibus libertatis ſuæ priuilegijs, obſequantur.*

21 EX quo textu, ibi, eis in hac parte tanquam a ſede Apoſtolica delegatis, deducit, & probat efficaciter Gloſſa id quod probabilius diximus, hanc iuriſdictionem Epiſcoporum contra exemptos eſſe delegatam, quam Gloſſam ſequūtur alij multi, Ioann. Andr. Felin. Abb. &c. quibus citatis adhæret Farin. vbi ſupra num. 7. Et confirmatur, quia in caſibus, quibus Epiſcopi tali iuriſdictione procedunt contra exēptos, non appellatur à ſententia interloquutoria Epiſcopi ad Archiepiſcopum, ſed ad Papam delegantem, vt omnes concedunt, & tradunt, Simancas Cathol. inſtit. tit. 6. nu. 3. & Farin. q. 186. num. 9. ergo induit naturam iuriſdictionis delegatæ, & non ordinariæ.

22 Quamquam ex eodem textu, cap. ad abolendam, inducantur alij ad dicendum probabiliter eſſe hanc iuriſdictionem ordinariam; ita Hoſtien. in dicto Cap. ad abolendam, nu. 13. & Marianus Soccin. eodē cap. nu. 14. & 15. Ratio, eſt quia a iure ipſo in propoſito textu generaliter & vniuerſaliter Epiſcopis conceſſa eſt delegatio; at quoties iuriſdictio delegatur alicui non ratione perſonæ, ſed dignitatis & Officij, nequaquam delegata, ſed ordinaria cenſenda eſt, naturamq. & priuilegia ordinaria habet, argumento ex l. Cum Prætor, ff. de iudic. & copioſe oſtendit Sanchez lib. 2. de matr. diſp. 40. nu. 14.

23 Notandum vero, circa modum, ſeu ſtylum procedendi Epiſcoporum in crimine hæreſis, ſiue ordinaria, ſiue delegata iuriſdictione procedant, ſic decidi in cap. Per hoc, §. finali, de hæreticis in 6. nimirum ibi, Illum in procedēdo modum obſeruent, quem Inquiſitores poſſunt, & debent, intellige, obſeruare, ſecundum iura communia, vel ſecundū ſpeciales cōceſſiones, aut ordinationes ſedis Apoſtolicæ. Adducunt cum Gloſſa, ibi, & cum alijs per eos citatis Simancas Cathol. inſtit. tit. 25. num. 4. & Farin. de hæreſ. quæſt. 186. nu. 16.

Quouſque multi Epiſcopi ſimul in aliquo Concilio poſſunt contra recedentes quoquomodo à fide Catholica procedere?

REGVLA XXII.

24 MVlti Epiſcopi ſimul in aliquo Concilio auctoritate ſummi Pontificis coacto, præexcellentē valde, & ampliſſimam habēt poteſtatē nō ſolum ad decidendas, & notificādas res, ſeu veritates quaſcunque fidei diuinæ; ſed etiam ad condemnandos declinantes ab ea,

ſeu

Seu oppoſitum ei ſentientes, aut docentes, & ad declarandos eos hæreticos: vel hæreſiarchas, cuiuſcunque gradus, conditionis, ac dignitatis,quantumuis præeminētis exiſtant: atque ad puniendos ipſos per denunciationem excommunicationis, ac per depoſitionem à dignitate,vel officio,& alijs pœnis prout de iure

---

25 PRimam partem huius Regulæ circa poteſtatem Epiſcopis in aliquo Concilio auctoritate Papæ legitime congregatis conceſſã decidendi,& declarandi res,ſeu veritates fidei ſupponimus hic vt certam de fide, eam copioſius indicabimus infra, quando agemus de regulis ſeu normis credendi, inter quos præcipuum locum tenet Cōcilium œcumenicum ex facultate ſummi Pontificis coactum.

26 Secundam partem de poteſtate dicti Concilij perſequendi, & declarandi hæreticos, aut hæreſiarchas, eoſque puniendi, expendimus modo:& quoad eius theſim patet iam ex traditis a nobis Prolegomeno II. a nu 4. vbi eam copioſe, & efficaciter comprobauimus diſcurrendo per varia, & principaliora Concilia ad oſtendendum progreſſum. Tribunalium fidei, vidimus permultos hæreticos, vel hæreſiarchas a pluribus Epiſcopis ſimul legitime cōgregatis fuiſſe condemnatos. Nam efficax formatur argumentum ab actu, vel facto ipſo iuridico ad potentiam, vel facultatem agendi. ergo hanc habent Epiſcopi in aliquo Concilio &c.

27 Quoad Hypotheſim vero eius,nēpe quod poſſint exercere dictam poteſtatem, & iuriſdictionem perſequendi hæreticos,circa quoſcunque Eccleſiæ ſubditos, cuiuſuis ſint gradus, conditionis, ac dignitatis quantumcumque præexcellentis,conſtat manifeſte ſumpto argumento ex iuribus, & deciſionibus Conciliorum adductis paulo ante Regula X V I I I. pro oſtendenda ſimili poteſtate, & iuriſdictione Summi Pontificis in quoslibet Chriſtianos,a vera fide Catholica recedentes, nempe Concilij Nicæni, canon. 39.Lateranenſis, ſub Innocentio III. & Lugdunenſis, vt alia omittam, ſub Innocentio IV. item deducitur ex cap. Ad Apoſtolicæ, de ſenten. & re iudic. in 6.

28 Conuincitur etiam inde a ſimili,quia ſicut dictum eſt Diuo Petro, & mediate cuilibet eius ſucceſſori, Romano Pontifici, *Paſce oues meas*. Ioan. 12.& ſub particula, *oues*,comprehenduntur quicunque Chriſtiani baptizati,iuxta expoſitionem interpretum,quam afferunt Bellarminus, & Suarez ſub finē dictæ Regulæ XVIII. citati; ita dictum eſt non ſolum ſingulis epiſcoporum; ſed omnibus etiam,vel pluribus ſimul, in aliquo Concilio congregatis. *Attendite vobis,& vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei &c.* Act. Apoſt. cap. 20. & ſub particula, *Vniuerſo gregi*, per ſe patet, quod ſint comprehenſi omnes Eccleſiæ ſubditi; ergo quemcunque iſtorū, cuiuſuis gradus,conditionis, & dignitatis exiſtat, poterunt illi declarare hæreticum, aut hæreſiarcham, & contra ipſum vſque ad vltimum ſupplicium procedere, ſi veram fidem deſerens ab vniuerſo grege reſiliat.

29 Videtur tamen poſſe obijci, quod in caſu hæreſis quiuis Epiſcopus ea infectus, aut de ipſa indiciatus ſit ſubiectus immediate Romano Pōtifici, & non Inquiſitori, etiam Generali, nec ſacræ Congregationi Eminentiſſimorum Cardinalium Vrbis,neque vlli alteri, vt paulo poſt Regula XXVIII. trademus deciſum in cp. Inquiſitores, de Hæreticis in 6. ergo omnes, vel plures Epiſcopi in aliquo Concilio congregati non poterunt contra illum procedere.

30 Reſpondetur negando conſequentiam; nam eo ipſo, quod Concilium auctoritate Papæ fuit coactum, & ab eo approbatum, Epiſcopi in illo congregati habent poteſtatem, & iuriſdictionem ad procedendum cōtra quemcunque hæreticum, aut hæreſiarcham, ſiue Epiſcopum, ſiue Patriarcham,&c.patetq. a poſteriori ex facto ipſo; quam in diuerſis Concilijs œcumenicis condemnati fuerūt vt Hæretici, vel Hæreſiarchæ varij Epiſcopi vel Archiepiſcopi; & Patriarchæ Conſtantinopolitani, vt tradidimus Prolegomeno II.

Capituli ſede vacāte iuriſdictio in cauſis fidei circa quos ſe extendit & qualiter?

REGVLA XXIII.

31 CApitulum Sede vacante eſt etiam iudex competens in cauſis fidei; poteſt que procedere contra ſubditos Diœceſis; non autem contra exemptos, quoquo modo priuilegiatos: oppoſitum etiam probabile. Exequi autem id valet per ſuum Vicarium: Imo ita expedit.

---

23 AFfirmatiua pars ſimiliter habetur deciſa in cap. Ad abolendam de Hæreticis, ibi, *Vel clerici ipſi ſede vacante*, & cum Gloſſa ibidem, ac cum alijs communiter docent Simanchas Cathol. inſt. tit. 25. nu. 6. & Farinac. quæſt. 186. nu. 177. Qui ex Deciano in tract. Crimin. lib. 5. cap. 21. nu. 13. bene addit ibidem nu. 179. nomine Sedis vacantis intelligi non tantum vbi ſedes vacat abſolute; ſed etiā quando Diœceſis non poteſt gubernari ab Epiſcopo,vel quod iſte ſit in captiuitate,vel quod inciderit in amentiam, & adhuc non ſit prouiſum a Papa de coadiutore, vel quod ad Epiſcopatum promotus nondum eum adminiſtret, ob non expeditas litteras, vel ob alias cauſas, quas longum eſſet hic percenſere.

35 ALtera pars negatiua inde oſtēditur, quā Capitulum ſede vacante ſolum ſuccedit in his,quæ competunt Epiſcopo ex iuriſdictione ordinaria; non vero in his,quæ ex delegata quod vt axioma certum ab omnibus admittitur. At probabilius duximus,quod procedant Epiſcopi cōtra exemptos iuriſdictione ſola delegata; ergo non ſuccedet in hoc capitulum ſede vacante: atque ita tenent cum multis relatis Farinac. quæſt. 186. nu. 182. & Caſtrus Palao ibidem, nu. 6.

37 Cæterum enm non carcat probabilitate oppoſitum, vt traditum a nobis Regula 21.

H 2 quod

quod Epiſcopus cognoſcere poſſit de cauſis Fidei exemptorum iuriſdictione ordinaria..., conſequenter dicēdum eſt probabiliter in hoc etiam ſuccedere Capitulum Sede vacante: ita docet cum Marian. Socin. in dict. cap. Ad abolendam, num. 44. ibidem Caſtrus Palao, quem videas quæſo.

38 Idem Caſtrus bene num. 7. tradit hanc iuriſdictionem poſſe, & debere Capitulum exequi non per ſeipſum, ſed per ſuum Vicarium ad hoc ſpecialiter deputatum (alioquin ſine hac ſpecialitate nequibit, vt diximus ſupra de Vicario Epiſcopi) colligitur clare ex Clemen. 1. §. prop-
39 ter, de hæreticis. Et ratio congruens ſuadet, quod expediat fieri per Vicarium, quia alias ſecretum adeo neceſſarium in Tribunali ſanctæ Inquiſitionis vix ſeruari poſſet, neque ita breui tempore expeditio cauſarum exequi, vti ſæpius requiritur.

Olim quomodo Prælati Religionum cauſas Fidei ſuorum ſubditorum iudicarunt?

REGVLA XXIV.

40 PRælati quarumcunque Religionum quondam Iudices competentes fuerunt in cauſis Fidei, & facultate, ſeu iuriſdictione ordinaria procedere poterant contra quoſcunque ſubditos ſuos quomodolibet exemptos, ſi de hæreſi, vel Apoſtaſia conuicti, aut ſuſpecti fuiſſent.

41 DOctrina huius Regulæ per modum narrationis hiſtoricæ tradita fuit a nobis Prolegomeno X. num. 15. & inde probata, quod ſuperiores Religionum attento quouis iure Diuino, & humano habeant iuriſdictionem ordinariam, & quaſi Epiſcopalem reſpectu ſuorum, ſiue iſti ſint Religioſi, ſiue tantum ſerui, ſeu familiares, aut vaſſalli circa quarumcumq; cauſarum genera: ad ipſoſque etiam dirigantur verba illa Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi*, in quo &c cum facultate procedendi cōtra omnes illos in caſu hæreſis, vel Apoſtaſiæ: atque hoc ſupponunt vt certum Farin. quæſt. 186. num 28. & multi alij ab eo citati, tractantes illud dubium, an de iure contra Religioſos, aut exemptos poſſint alij (excepto Papa) quā eorum ſuperiores in cauſis Fidei procedere? de quo paulo poſt.

42 Cæterum hodie iam totaliter ablata eſt iuriſdictio ſuperioribus Religionum in ſimilibus cauſis Fidei reſpectu ſibi ſubditorum, nam quamuis Pius IV. conſtit. incip. *Paſtoris æterni*, poſtquam quaſcumque perſonas Religioſas, vel ſubditas Prælatis Religionum, quomodolibet exemptas, aut priuilegiatas Inquiſitoribus locorum, vel prouinciarum ſubiecerat, adiunxiſſet hanc limitationem, niſi ſuperiores earum præuenerint: poſtea tamen Paulus V. alia Bulla incip. *Romanus Pontifex*, etiam iſtam præuentionem ſuſtulit, & abſolute abſque vlla reſtrictione eas dictis Inquiſitoribus delegatis a Sede Apoſtolica ſubiectas eſſe præcepit.

43 Hinc infero quod non videam, quomodo poſſit ſuſtineri id, quod docent aliqui ex recētioribus ſcriptoribus, alioquin magni nominis apud omnes, agentes de facultate Capituli Sede vacante in cauſis Fidei, quod pari modo, atque iſtud, poſſint alij ſimiliter iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem habentes, vt ſunt aliqui Abbates, & Priores, procedere contra ſibi ſubditos hæreticos, vel Apoſtatas, vel de vtroque ſuſpectos, ſi enim iſti Abbates, vel Priores ſunt Religioſi, vt communiter eſſe ſolent, vel tunc ſtatim fieri, emiſſa profeſſione intra ſex menſes iuxta diſpoſitionem Triden ſeſſ. 25. cap. 21. de Regularibus, & Monial. quando Abbatiæ, vel Prioratus eis conferuntur, per Bullam citatam Pauli V. ſine dubio erit ipſis omnino ſublata iuriſdictio in ſimilibus caſibus hæreſis, aut apoſtaſiæ, circa eorum ſubditos, vel Religioſos, ſi quos tales habent, vel etiam a fortiori circa nō Religioſos, ſiue ſeruos, ſiue familiares, ſiue vaſſallos, quomodolibet exemptos, ſeu priuilegia-
44 tos. Adiungo in confirmationem exemplum Religionis Hieroſolymitanæ, quæ prætendit eſſe nullius Diœceſis, & habet Abbatias, & Prioratus cum iuriſdictione quaſi Epiſcopali, & tamen vt audio nullibi cum ſimilibus ſubditis, ſeruis, familiaribus, & vaſſallis cognoſcit de cauſis Fidei &c. ergo nec alij Abbates, aut Priores Religioſi cognoſcent. Ita mecum ſentiunt Viri docti a me conſulti, præcipue Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſimus Dominus Inquiſitor Fabius Chigius Epiſcopus Neritoñ. & quidem illi ſunt excuſandi, qui ante, quam Bulla Pauli V. in lucem prodiret, ita aſſeruerunt; ſed alij magis recentiores, qui poſt eam editam, quomodo quæſo excuſabuntur?

Qualiter ad connexa ſe extendit iuriſdictio Inquiſitorum? & hæc ordinaria ne? an delegata?

REGVLA XXV.

45 QVi communiter Inquiſitorum nomine inſigniuntur, ſiue immediate a Papa, ſiue ab alijs ex priuilegijs creentur, ſunt præcipui Iudices in cauſis Fidei, cum ſuis annexis, & dependentibus: iuriſdictione tantum delegata, & non ordinaria.

46 TOta fere habetur in iure expreſſe, aut ab eo ſaltem deducitur: pro prima parte eſt textus expreſſus in Clemen. 1. §. propter, de hæreticis, ibi, tam per Diœceſanos Epiſcopos, quam per Inquiſitores; vbi agitur de cauſis Fidei tractandis. Quod autem de connexis cum his, ſeu de incidentibus, & dependentibus poſſint iſti cognoſcere, deducunt doctores ex Clemen, Diſpendioſum, & ex l. nulli, C. de Iudicijs, Decius in cap. paſtoralis, num. 4. de appellationibus, & docent Farinacius quæſt. 186. num 26. & Peña cum Eymerico 3. par. Direct. Commen. 10. verſ. in prædictis omnibus: vbi inuenies, quæ ſint connexa, emergentia, & dependentia.

Ra-

Digitized by Google

Ratio etiam conuincit; quia qui concedit iuriſdictionem ad cognoſcendum de cauſa principali, cenſetur concedere etiam pro cognoſcendis emergentibus connexis, & aliquo modo dependentibus; alioquin non eſſet bene, & complete prouiſum.

47 Iam quod eorum iuriſdictio ſit delegata, & non ordinaria, colligitur ex Bulla Vrbani IV. incip. *licet ex omnibus*, ibi: *Prouidimus igitur ad præſens perſonas aliquas pro tanto negotio deputari.* & ex cap. ne aliqui, de hæreticis in 6. vbi dicitur Officium Inquiſitoris a ſede Apoſtolica, ſeu a ſummo Pontifice eſſe commiſſum; quod non diceretur, ſi eſſet iuriſdictionis ordinariæ: & quidem, vt commiſſum deberet morte committentis, ſeu delegantis expirare, ſaltem quoad negotia integra. Sed fauore fidei cautum a iure vt perpetuo duret; quæ cautio neceſſaria non fuiſſet, ſi ordinariæ iuriſdictionis Officium Inquiſitoris eſſet. Confirmatur, quia Iudex ordinarius ad quæcumq; cauſarum genera ex vi iuris, & proprij officij ſolet iuriſdictionem habere; ſed Inquiſitor ſolum habet ad cauſam hæreſis, atque ad ei annexa; ergo non eſt Iudex ordinarius, ſed delegatus. Ita multi Doctores melioris notæ, vt Penna cum Eymerico 3.p. Direct. q.4. commen. 53. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 18. q. 6. & Farinacius q. 186. num. 39.

48 Quamquam ijdem Doctores negare non poſſunt hanc Inquiſitorum iuriſdictionem in aliquibus participare de priuilegijs iuriſdictionis ordinariæ, tum quod non expiret per mortem delegantis, vt iam dictum, tum quod poſſit Inquiſitor ſubſtituere ſibi Vicarios, &c.

Delegati ne ſunt Inquiſitores particulares a Generalibus Inquiſitoribus electi? & vnde illorum iuriſdictio?

REGVLA XXVI.

48 INquiſitores particulares cuiuſq; loci, aut prouinciæ, imo & Concilij ſupremi non ſubdelegati eorum a quibus ex priuilegio Pontificio creantur, vt a Cardinalibus ſacræ Congregationis, aut a Generali Inquiſitore Hiſpaniæ; ſed proprie ſunt, & dicuntur Delegati ſedis Apoſtolicæ, aut ſummi Pontificis, ab hoc que immediate ſuam poteſtatem, & iuriſdictionem accipiunt.

50 HOc vt certius, & magis commune tenent præter modo citatos alij, vt Ioannes Royas ſingul. 114. num. 4. Report. verbo Inquiſitor, verſ. in Inquiſitores, & noſter Molina tract. 5. de iuſt. diſp. 28. num. 7. quidquid vnus Simancas tit. 34. num. 14. & non alius, quod ſciam, in contrarium dicat. Oſtenditur primo ex Clem. 1. §. propter de hæreticis, & ex cap. per hoc etiam de hæreticis in 6. vbi abſolute Inquiſitores, qui cum Epiſcopis procedere debent in cauſis fidei, a ſede Apoſtolica deputati eſſe dicuntur. Sed clarius ex Conſtit. Alexandri IV. incip. Quod ſuper §. adiecistis, ibi: *Super quo taliter duximus ordinandum, quod idē Prior poſſit tres, vel quatuor idoneos ad hoc opus* (nempe ad procedendum contra hæreticos) *aſſumere, qui parem cum ipſo habeant poteſtatem, & amouere illos, ac ipſorum loco alios ſubſtituere, quotieſcumque viderit expedire: ipſi autem Priori, & alijs ſic aſſumptis, &c. ſimilia faciendi conceditur ab eadem ſede facultas*; ita ibi. Ergo illi tres, vel quatuor non Delegati Prioris (Dominicani ſcilicet) ſed ſedis Apoſtolicæ erant, & ab hac immediate facultatem, ſeu iuriſdictionem accipiebant: quo quid opportunius, & efficacius ad probationem totius Regulæ?

51 Adiungo præterea, omiſſis alijs, hanc rationem doctrinalem, qua Inquiſitores ſupremi Concilij, quamuis a Generali Inquiſitore eligantur, oſtenditur non eſſe huius delegatos, ſed ſummi Pontificis, ſeu ſedis Apoſtolicæ, ſicque ipſi in ſuis expeditionibus exprimunt; quia alioquin non daretur ab alijs Tribunalibus ſancti Officij appellatio ad eorum Tribunal; cum appellare quis non poſſit ab vno ſubdelegato ad alium ſubdelegatum; ergo idem erit de reliquis Inquiſitoribus, quod licet creentur ab Inquiſitore Generali; non huius Delegati, ſed ſedis Apoſtolicæ erunt.

52 Nec in contrarium adductum a Simanca quidquam releuat, quod Generalis Inquiſitor in litteris electionis eorum aſſerat vices ſuas committere: quia id fit, vt appareat iuriſdictionem a ſede Apoſtolica eiſdem conceſſam eſſe ab ipſo dependentem, quæ dependentia conueniens iudicatur, vt rectius, & ſecurius in cauſis Fidei Inquiſitores procedant.

Ad quas perſonas cuiuſque Delegati Inquiſitoris iuriſdictio extenditur?

[R]EGVLA XXVII.

53 POteſtas, ſeu iuriſdictio cuiuſcumque Delegati Inquiſitoris particularis, aut Prouincialis, vel etiam Generalis, ſe plenarie extendit ad quaslibet perſonas cuiuſuis ſtatus, & conditionis in loco, vel prouincia, aut Regnis, & Dominijs ſuæ iuriſdictionis exiſtentes, vel delinquentes ſeculares, aut Regulares, vel aliquo modo exemptos, ſeu priuilegiatos.

54 Hæc quoad omnes eius partes deciſa extat in iure Canonico cap. vt Officium, §. denique de hæreticis in 6. cap. accuſatores, in fine, cap. ad abolendam de hæreticis. Vnde quotquot ſunt Doctores eam admittunt cum omni extenſione exceptis limitationibus ſtatim tradendis. Quod ſi olim iuriſdictio Inquiſitoris non ſe extendebat ad Religioſum exemptum, qui erat iam præuentus a ſuo Prælato; præuētio hæc iam ſublata eſt a Paulo V. vt paulo ante dictum.

54 Notat bene cum Eymerico Peña 3. par. Direct. quæſt. 31. Commen. 80. quod ſub hac regula comprehendantur etiam Reges; & Regales perſonæ, quales ſunt, vt explicat idem Peña, Duces, Marchiones, Barones, Senatores &c. at-

tento rigore dicti Capituli, vt Officium §. deniq; ibi, Cuiuſcunq; ſint conditionis, dignitatis, & gradus: tutius tamen, & conuenientius eſſe ſummum Pontificem conſulere, priuſquam ad procedendum contra tales deueniatur, vt prouideat ipſe, & ſtetur eius conſilio vel mandato. idem docet Ioannes Andreas in cap. Inquiſitores, de hęreticis in 6. quē ibi ſequitur Frācus.

Sunt ne Epiſcopi a iuriſdictione cuiuſuis Inquiſitoris etiam Generalis exempti?

REGVLA XXVIII.

56 A Generalitate præcedentis Regulæ excepti ſunt Epiſcopi; cum nullus Inquiſitor etiam Generalis, nec DD. Cardinales ſacræ Congregationis procedere poſſint contra eos, niſi de expreſſa ſedis Apoſtolicæ licentia; ſed deferre tenentur totum negotium ad ſummum Pontificem, vt ipſe prouideat.

57 EXtat pro hac Regula totum cap. Inquiſitores. de hæreticis in 6. vbi etiam deciditur, quod debeat Inquiſitor denunciare ſedi Apoſtolicæ Epiſcopum hæreticum, vel de hæreſi diffamatum: in Rubro compendioſius ſic, Inquiſitor Papæ ſuper hæreſi, ſine ſpeciali mandato non inquirat contra Epiſcopum, ſed ſi eum
58 culpabilem ſciuerit, denunciabit Papæ. Vbi ſicut in nigro Epiſcopi nomine intelligitur etiā titularis, cū verè ſit Epiſcopus, electus item, & confirmatus a ſede Apoſtolica, licet nondum conſecratus, eo quod iam Epiſcopalem iuriſdictionem habeat: haud ita de electo, ſed nondum a Papa confirmato dicendum; docent ex communi omnium Simanchas Cathol. inſtit. tit. 25. num. 11. & 12. & Molina noſter vbi ſupra n. 19.
59 Extendit ſe nihilominus iuriſdictio Inquiſitoris ad recipienda dicta teſtium contra Epiſcopum, vt ea tranſmittat ad ſummum Pontificem,
60 ſicq; huic eum denunciet. Item vbi eius delictum hæreſis eſſet notorium ad ipſum carcerandum, & carceratum Romam Papæ mittendum, ſi ſit fundata ſuſpicio de fuga, vel ſi ex dilatione carcerationis appareat clare periculum grauium malorum, vt quod ſint interim plures ab eo ſeducendi. Ratio eſt quia iſti caſus ex benigna interpretatione legis exceptuati cenſentur, docent, Simancas ibidem nu. 8. Peña 3. par. Direct. quæſt. 27. commen. 76. & Farin. cum alijs ab eo relatis quæſt. 186. num. 116
61 Addit optime ibidem Peña ex Bulla Pij IV. incip. *Romanus Pontifex, poſſe* DD. Cardinales Sacræ Congregationis procedere contra Epiſcopos exiſtentes extra Vrbem, maxime in locis de hæreſi ſuſpectis, citando eos, informationes capiendo, proceſſus vſq; ad concluſum formando citra prolationem diffinitiuæ ſentētiæ; quæ diſpoſitioni Papæ relinquitur: vnde ipſe de actis vſque ad eam ſtatim certiorandus.
62 Notat etiam benè ibidem Peña cum Deciano Repor. Inquiſ. & a ijs per eum citatis, tametſi nequeat Inquiſitor cōtra Epiſcopum procedere, & videatur alius Epiſcopus ad id iuriſdictionem habere; ſi Epiſcopus de hæreſi ſuſpectus in alius Diœceſi exiſtat aut delictum ibi committat, ex cap. ad abolendam, de hæreticis, vbi abſolute abſq; limitatione conceditur facultas Epiſcopo ad procedendum contra exemptos, qualis eſt alius Epiſcopus reſpectu eius: verum cautius fore ſi in ſimili caſu Sedes Apoſtolica conſulatur.

Nuntij, & Legati Sedis Apoſtolicæ eadem ne exemptione fruuntur.

REGVLA XXIX.

63 AB eadem generalitate excipiuntur Nuntij, & Legati Sedis Apoſtolicæ, & alij eiuſdem Sedis officiales, contra quos nullus Inquiſitor, ſiue Delegatus, ſiue Ordinarius, vt Epiſcopus poteſt procedere in cauſis hæreſis, niſi de expreſſa licentia ſummi Pontificis.

64 Diſerte legitur in Extrauagante Ioannis XXII. cū Matthæus, de Hæreticis: nec requiritur maior probatio; ſed declaratio tantum terminorum. Per nomen Nuntij hoc loco intelligitur Legatus ſedis Apoſtolicæ ex textu in cap. nobiliſſimus, 97. diſt. Per nomen item Officialium intelliguntur deſignati a ſede Apoſtolica ad aliquas cauſas, ipſam, honoremq; eius, ac dignitatem proſpicientes; non vero miſſi ad cauſas particulares inter partes decidendas: cum illi non negotium ſedis Apoſtolicæ; ſed particularium perſonarum tractent: ac proinde priuilegio Officialibus dictæ ſedis conceſſo, nō fruuntur, ita Peñ, citatis Lapo, & Decio 3. par. direct. quæſt. 26. Commen. 75. & noſter Molina tract. 5. de iuſt. diſput. 28. num. 20.

An vnus Inquiſitor poſſit contra alium in cauſis fidei procedere?

REGVLA XXX.

65 TAndem a prædicta generalitate excipiuntur ipſi Inquiſitores, dum ſunt in Officio, quod vnus aduerſus alium in cauſa fidei procedere non poſſit; ſiue ſint ſocij, munus ſanctæ Inquiſitionis ſimul in eodem loco exercentes; ſiue diuerſis locis, aut prouincijs ad hoc ipſum deputati.

66 COnſtat hæc manifeſte tum ex vulgari, ac vero axiomate, quod par in parem non habeat poteſtatem; tum ex doctrina duplici Regula præcedenti tradita; quod Inquiſitores ſint Delegati, ſeu Legati, aut Officiales ſedis Apoſtolicæ, at contra hos in crimine hæreſis nullus procedere poteſt, iuxta dictam conſtitutionem Ioannis XXII. Cum Matthæus de hæreticis, niſi ex licentia ſummi Pontificis; vnde Inquiſitor, aut Epiſcopus, ſeu Ordinarius ſolum poterit ſumptis informationibus Inquiſitorem hæreticum, vel de hæreſi ſuſpectum denunciare, reſpectiue, vel ſummo Pontifici, vel ſacræ Congregationi Vrbis, vel Generali Inquiſitori, vt prouideant, & ſaltem ab Officio eum amoueant.

67 ueant. Nam contra iam amotum ex quacunq; cauſa, non eſt dubium quin poſſit alius Inquiſitor particularis procedere: tradunt doctrinam hanc, vt magis certam Peña cum Eymerico in direc. par 3. quæſt. 30. Com. 76. Farin. relatis multis quæſt. 186. nu. 124. & 131. Azor 1. par. lib. 8. cap. 18. quæſt. 14. & Molin. de iuſt. tract. 5. diſp. 28. num. 21. & alij plures.

68 Vnde non ſunt audiendi aliqui, vt Ioann. Royas ſingul. 109. qui abſq; fundamento diſtinguunt inter crimen hæreſis occultum, & Notorium, atq; circa hoc Epiſcopo contra Inquiſitorem facultatem procedendi concedunt, Cum enim dicta conſtitutio Ioann. XXII. non diſtinguat inter occultum, & Notorium, nec nos diſtinguere debemus. Et multo minus audiendi ſunt alij vt Zanch. de hæreticis, cap. 8. nu. 9. qui abſq; hac diſtinctione ſecreti, & Notorij ad Epiſcopo concedunt: contra quos eſt diſpoſitio prædictæ cõſtitutionis Ioann. XXII.

69 Quod ſi iſti auctores hoc ita ſentiant propter caſus ſuſpicionis fundatæ de fuga Inquiſitoris hæretici, aut manifeſti periculi de ſeductione aliorum, & ſimiles, quos Regula 28. num. 60. diximus exceptos, ex benigna interpretatione legis, admittimus eorum ſententiam, & idem nunc, quod, ibi, teſtamur.

Inquiſitores qualiter poſſint ſuis Commiſſarijs iuriſdictionem elargiri?

REGVLA XXXI.

70 Commiſſarijs, ſeu Vicarijs a ſe creatis iuxta tradita num. 16. & 17. Regulæ XII. poteſt Inquiſitor quilibet in cauſis hæreſis, vel partem ſuæ iuriſdictionis, vt pro ſuſcipiendis informationibus, aut formando proceſſu, vel totam vſque ad diffinitiuæ ſententiæ prolationem tribuere, prout iudicauerit expedire contra quaſcunq; perſonas ſuæ iuriſdictionis.

71 Ita docent Peña cum Eymerico 3. par direct. q. 13. commen 62. Molina noſter tract. 5. de iuſt. diſp. 28. num. 8. Azor par. 1. lib. 8. cap. 8. quæſt. 10. & Farin. cum alijs ab ipſo relatis, quæſt. 186. num. 29. qui pluribus comprobat. Potiſſima tamen ratio eſt, quia Inquiſitor, vt traditum ſupra, eſt Delegatus ſedis Apoſtolicæ; ſed Delegatus poteſt ſubdelegare, & Commiſſarium ſibi ſubſtituere, committendo ipſi plene vices ſuas, ex cap. ſuper quæſtionem, de Officio Iudicis Delegati, ergo &c.

72 Quamquam circa hoc attendendus eſt ſtylus cuiuſque Tribunalis ſancti Officij, & ſeruanda iuſtructio, ſi quæ tradita. Et quidem in Hiſpania, vt ait noſter Molina loco citato, iuxta inſtructionem quamdam Hiſpalenſem, cuius meminit Peña vbi ſupra, Commen 10. ſolum ad recipiendas informationes inſtitui ſolent Commiſſarij. Exemplum certiſſimum tibi trado in chariſſimo fratre meo Iacobo Salelles ſacræ Theologiæ Doctore Canonico Gandienſi, quem ſimul & amoris, & honorificentiæ cauſa nomino, huic pro meritis excellentium virtutum, & literarum, maxime in concionando præſtantiæ a Dominis Inquiſitoribus Valentinis commiſſio fuit tradita cum prædicta limitatione pro informationibus tantum ſuſcipiendis in diuerſis locis Valentinæ Diœceſis contra hæreticos, aut Apoſtatas a fide Catholica, ſeu de hæreſi, vel Apoſtaſia quoquo modo ſuſpectos, quorum non pauci erant ex Mauris poſtea eiectis.

CAPVT IV.

De exequendis ab Inquiſitore initio ſui muneris circa Ordinarium, & Principem loci; de creatione, aut confirmatione Officialium neceſſariorum Fiſcalis, & Notarij ad erigendum nouum Tribunal, vel ad promouendum iam erectum.

PROOEMIOLVM.

1 Videbatur vlterius progrediendum in oſtendenda poteſtate, & iuriſdictione DD. Inquiſitorum circa materiam, ſeu circa caſus proprios ſancti Officij; ſed de hoc multo opportunius paulo poſt, in publicatione, atq; declaratione per partes edicti ſanctæ Inquiſitionis; ex qua etiam Conſultores Theologi ad qualificandum in dictis, vel factis contra fidem, non exiguum lumen accipient. Cum autem prædictæ publicationi, & declarationi in executione neceſſario præcedat erectio Tribunalis ſancti Officij, vel promotio iam prius erecti, conuenienter de hac, & de annexis ipſi neceſſario ſtatim agendum.

An obligatio nouo Inquiſitori ſe ſiſtendi coram ſuperioribus loci Eccleſiaſtico, & Temporali?

REGVLA XXXII.

2 Inquiſitor iam electus, & cum prædicta facultate alicui loco, vel Prouinciæ deputatus debet quamprimum ſe ſiſtere vtrique poteſtati Eccleſiaſticæ, & ſeculari, Regi ſcilicet, aut Domino, vel Magiſtratui Ciuitatis, aut regionis illius, & Epiſcopo Diœceſano, vel Capitulo, ſede Vacante, atque ipſis de ſua Apoſtolica commiſſione plenam fidem facere.

3 Tradunt Simancas de Cath. inſtit. tit. 44. nn. 1. cum Eymer. in direc. 3. par. initio Peña Comen. 1. poſt citatum ab iſto Corradum Brunum lib. 1. de legat. cap. 8. & conſonat inſtructio 1, Hiſpalenſis, de qua mentionem fuit ipſe Peña,

Officium Inquiſitoris requiſitis, nullo modo
eſt deueniendum ad eius electionem; quod ſi
poſtquam deuentum fuit, illarum, vel alius de-
fectus deprehendatur, ad huius reuocationem
quamprimum eſt procedendum.

35 TRactat copioſe Caſtrus Palao, vbi ſupra
diſp.8 pun.12. cum Eymerico in Direc.
3 par. quæſt.12. Peña ibidem, commen.61. Fa-
rin. quæſt. 186 num.33. & cum alijs, de cauſis
non eligendi aliquem pro exercendo Officio
Inquiſitoris fidei, aut electionem iam factam
reuocandi, & ad tria generalia capita reducit,
nempe impotentiam, negligentiam, & iniquita-
36 tem. Hi dicti autem Doctores ſub his capiti-
bus comprehendunt non ſolum numericas, ſeu
indiuiduales cauſas, quæ ante electionem iam
exiſtunt; ſed illas etiam, quæ poſt eam de no-
uo emergunt: has nos ad alium locum oppor-
tuniorem, iuxta ordinem executionis iuſ iter
obſeruandum, remittentes priores, tantum,
quæ electionem antecedenter impediunt, &
annullant, breuiſſime attingemus.

37 Circa primum caput impotentiæ per ſe ma-
nifeſte patet, quod nulli dandum quoduis Offi-
cium, & multo minus a fortiori hoc ſanctæ In-
quiſitionis, ac ſi iam ſit datum, debeat ilico eo
priuari, qui non poteſt ipſum exercere; vnde-
cumq; impotentia proueniat, ſiue ex ignoran-
tia, quæ opponitur dictis Regula XIV. de do-
ctrina Inquiſitoris ſiue ex ægra valetudine, per-
petua ſcilicet (non ex ea, quæ ad tempus bre-
ue durat; cum poſſit interim per Vicarium
ſuppleri) ſiue ex ætate, inepta nempe, vel ni-
mis iuuenili, non adhuc maturo rationis iudi-
cio acquiſito. repugnante diſpoſitione iuris
ſcripti, aut conſuetudinarij iuxta dicta a nobis
Regula XIII. vel nimis ſeneſcente, deficienti-
bus iam viribus, tam animi quam corporis,
quod etiam iuri naturali repugnat.

38 In exprimendis alijs cauſis non eligendi, aut
reuocandi electionem ſub capitibus ſecundo,
& tertio negligentiæ, & iniquitatis compre-
henſis, non eſt cur hic diutius immoremur, cum
contrarientur virtutibus illis in Inquiſitore
eligendo requiſitis, de quibus iam Regula præ-
cedenti diximus; nam ſecundum Philoſophum,
contrariorum eadem eſt ſcientia, atq; de his ite-
rum alibi nobis neceſſario agendum.

*Electio alicuius Inquiſitoris poteſt ne pro libito eli-
gentis reuocari aut alio is transferri?*

REGVLA XVII.

39 IN Inquiſitore iam legitime electo concur-
rentibus conditionibus prædictis, non
poteſt, nec debet abſolute pro libito electoris
quicumq; ille ſit (excipe Papam) eius electio
reuocari, imo nec ipſe alio, maxime ſi inuitus
ſit, transferri; niſi ex cauſa maioris boni, vel
periculi vitandi &c.

40 VTrumq; facile deducunt auctores citati,
& citandi ex reſcriptis Pontificijs, per
quæ conceditur facultas Inquiſitoribus, quibu-
ſuis Generalibus, vel Eminentiſſimis Cardina-
libus Congregationis Sancti Officij, vel alijs
creandi Inquiſitores Prouinciales, aut locales.
In illis enim ſemper apponuntur huiuſmodi
verba: *ſi ita expedire viſum fuerit*, vel, *ſi ita vo-
bis videbitur*, aut ſimilia; quæ non indicant
plenum arbitrium, ſeu libitum abſolutum, ſed
41 arbitrium regulatum iure, & æquitate. Nam
primo verbum, *expedire*, Officij conuenien-
tiam oſtendit, cap. non ſolum, de regularibus,
in 6. vt cum Menoch lib.1. de Arbitr. quæſt.8.
num.5. & cum alijs, ab hoc relatis notant Peña
in Direct. 3. par. commen. 59. & Caſtrus Palao
42 vbi ſupra num.20. Item formula illa, *ſi ita vo-
bis videatur*; etiam continet arbitrium boni
viri, ac proinde lege, & ratione regulatum, vt
docent ibidem Peña, & Menoch. eadem quæſt.
8. num.2. ex l. ſi fidei commiſſaria libertas.2.ff.
de fideicommiſſ. libert, & ex l. fideicommiſſ.
9. quamquam de legat.3. vide plura apud ipſos.
43 Sed quid ſi creans Inquiſitorem Prouincia-
lem dicat in litteris creationis committere vi-
ces ſuas, dum ipſe non reuocauerit, ſeu ad
ſuum beneplacitum. Adhuc nihilominus non
poteſt abſq; iuſta cauſa creatum ab Officio re-
uocare, aut alio transferre: inde patet, quod
conceſſio facta ad beneplacitum perpetua eſſe
cenſeatur, vt ex communi tradit Menoch. q *69*.
& beneplacitum indicat arbitrium boni viri
iure, & æquitate regulatum, teſte eodem Me-
noch. quæſt.*6*. num.10.
44 Cauſæ autem eſſe poſſent legitimæ transfe-
rendi Inquiſitorem de loco in locum, quod in
hoc ſit erigendum nouum Tribunal ſanctæ In-
quiſitionis; & requiratur ad id perſona iam
alibi in cauſis fidei verſata; vel quod transla-
tio fiat ad locum honoratiorem, aut ſalubrio-
rem ipſi Inquiſitori tranſlato, aut pro repellen-
do periculo vitæ, & ſimilibus.

C A P V T III.

De iuriſdictione, ſeu poteſtate Inquiſitoris, ſiue Ordinarij, ſiue Delegati, ſiue Subdelegati, ſeu Commiſſarij, qualis ſit, et ad quas perſonas ſe extendat.

P R O OE M I O L V M.

1 EXecuta iam legitime Inquiſitoris fidei electione, prout traditum toto capite præcedenti, expe-
diuntur ſtatim Bullæ commiſſionis eius; ex quibus, aut aliunde aduertat primo loco oportet
quid,

Google

2 quid. & quatuor iuriſdictionis, & facultatis in tali commiſſione ſibi traditum. Prudens enim Iu-
dex cuiuſcumque fori, tam interni Sacramenti Pœnitentiæ, quam externi pro cauſis cuiuſuis gene-
ris, antequam ad ſui numeris executionem manum injiciat, ne Andabatarum more procedat, aut in
3 alienam meſſem falcem mittat; quam habeat iuriſdictionem pro eo exequendo bene perpendat. Qua-
re, vt ad id præſtandum nouis Inquiſitoribus lumen aliquod præferre incipiamus, retento execu-
tionis ordine, ſtatim hic contenta in titulo huius tertij Capitis ſumpto initio a Romano Pontifice,
multiplicibus Regulis expendemus.

An Papæ ordinariam habeat iuriſdictio procedendi contra hæreticos, ſe extendat ad quoſcumque perſonas quantumuis præeminētis.

REGVLA XVIII.

4 ROmanus Pontifex pro ſua ſuprema auctoritate, eſt Inquiſitor fidei ordinarius, & Iudex ſupremus, ab eoque omnes alij Inquiſitores, & Iudices pendent, atque ſine vlla reſtrictione eius poteſtas, & iuriſdictio ſe extendit ad procedendum contra quoſcumque hæreticos, aut de hæreſi ſuſpectos, cuiuſque ſint ſtatus, gradus, & conditionis.

---

5 CErtiſſima eſt tota huius Regulæ doctrina,
& nullus ex catholicis reperitur, qui eam
non admittat; fremant licet peruerſiſſimi, &
obcæcatiſſimi noſtri temporis hæretici; ipſam
morſu canino lacerantes, ac totaliter reijcien-
tes, atque pro viribus quoad poſſant, ſummam
Eccleſiæ Dei dignitatem Pontificiam in dies
6 magis obſeruantes. Cæterum veritas fidei
noſtræ adeo ex ſeipſa circa hoc præcipue caput
poteſtatis, & iuriſdictionis Romani Pontificis
maxime contra ipſos hæreticos lucet, atque
ſplendeſcit, vt, ſicut hinc æris, ſeu talpinis
eorū oculis obſcuriores tenebras ſemper ob-
tundit; ita noſtris Catholicorum ſanis, & ſim-
plicibus clarius, abſq; vllis probationibus ap-
pareat, ac maiorem ſplendorem ſuauiter infun-
dat. Vnde breuitati de more ſtudens, ab omni
prolixa probatione, præter traditam in Regu-
la 6. cap. 1. abſtinebo, & tantum hic vt oſtendā
ad quoſcunque Chriſtianos ſe extendere Pon-
tificis ſummi poteſtatem in caſu hæreſis.
7 Primo definita fuit hæc veritas in varijs
Conſilijs Aecumenicis, in Nicæno Cant. 39.
vbi dicitur, quod data ſit poteſtas Pontifici Ro-
mano in omnes Chriſtianos, & in omnes popu-
los in Lateranenſi ſub Innocentio IV. circa
annum Domini 1215. & in Lugdunenſi, vt alia
plura omittam, ſub Innocentio IV. præſente,
8 Anno 1245. in cap. ad Apoſtolicæ, de ſententia,
de re iudic. in 6. ita poſt Platinam in vita Inno-
centij IV & poſt alios refert Henricus Spon-
danus in ſuo Auctuario Chronol. ad annales
Cæſaris Barouij.
9 Item ratio conuincens pro eadem doctrina
formatur; quia quando Chriſtus Dominus di-
xit D. Petro, & mediate cuilibet eius legitimo
ſucceſſori, Romano Pontifici, *Paſce oues meas*,
Ioann. 12. ſub particula, *oues*, comprehendit
quoſcumq; Chriſtianos baptizatos, cuiuſuis
ſtatus, & conditionis alioquin quiuis iſtor. eſſet
extra ouile Eccleſiæ; quod eſt valde abſurdum
dicere; ergo ſupremus Paſtor Romanus Ponti-
fex poteſt, & tenetur non ſolum eos dirigere
ad ſalutem æternam, & vt impedimenta con-
tra huius acquiſitionem remoueant, cogere; ſed
ipſos etiam, ſi amplexis erroribus, aut excitata
contra Eccleſiam rebellione, ab eius ouili reſi-
lierint, grauiter corripere, & ſi opus fuerit ca-
ſtigare inflictis pœnis, & ſpiritualibus, vt ex-
communicationis; & temporalibus, prout ma-
gis expedire bono communi, & priuato iudi-
10 cauerit. Quæ correptio, & caſtigatio viden-
tur exprimi per ſymbolo illos virgæ, & baculi,
pſal. 22. qui totus eſt de officio Paſtoris, *Virga
tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.* Tra-
dunt, & tenent hanc doctrinam Catholicam in-
numeri pene auctores, ex quibus vide preci-
pue Cardinalem Bellarminum toto tractatu de
poteſtate Papæ in temporalibus, Simanchus de
Cathol. inſtit. tit. 45. num. 25. & Suarez lib. de-
fenſionis fidei cap. 23.

Qualiter olim Papæ Legatus de Latere contra hæreticos procedere poſſet? qualiter modo?

REGVLA XIX.

11 LEgatus Papæ de Latere tametſi in litteris Legationis, ſeu officij nihil exprimeretur, poterat olim ex vi iuris contra hæreticos, vel Apoſtatas, aut de vtrolibet ſuſpectos procedere: ſecus hoc tempore; niſi ipſi expreſſe a Summo Pontifice, vel a ſacra Congregatione fuerit conceſſum.

---

12 PArs huius affirmans adducitur Farinac.
de hæreſi q. 186. §. 1. ex Vmbert. locat. in
iudiciali Inquiſit. verbo Legatus num. 2. vbi
pro ea refert conſtitutionem Vrbani IV. & ex
Gundiſaluo tract. de hæreticis q. 7. num. 8. qui
manifeſte affirmat, quod Legatus a Latere ſedis
Apoſtolicæ circa delictum hæreſis, vel Apoſta-
ſiæ a fide, ſit Iudex competens; allegat textum
in cap. vt commiſſ. de hæreticis in 6. & ratio
fauere videtur, quia dicti Legati de Latere vi-
ces Summi Pontificis in omnibus pleniſſime
gerunt, ergo etiam in hac materia fidei.
13 Verum bene idem Farinac. & cum eo Ca-
ſtrus Palao vbi ſupra punct. 12. §. 1. nu. 1. reſol-

uunt hoc iam hodie non eſſe in vſu, & requiri expreſſam conceſſionem à Papa, vel ſaltem a Sacra Congregatione Vrbis Sancti Officij. Vnde ſi quod erat ius Canonicum illis hoc concedens, iam per deſuetudinem omnino abrogatum cenſetur.

Contra quos in cauſis fidei Epiſcopus ſit Iudex Ordinarius? & quid de eius Vicario?

REGVLA XX.

14 EPiſcopus in cauſis fidei ratione ſuæ dignitatis, & officij, eſt Iudex competens & ordinarius, habetque facultatem procedendi contra quoſcumque ſubditos propriæ Diœceſis, & cognoſcendi de eorum delictis hæreſis, vel Apoſtaſiæ iuriſdictione ordinaria: non autem eius Vicarius, niſi ſit ei in particulari, & ſpecialiter conceſſum.

15 PAtet hoc de Epiſcopo manifeſte ex Clementina 1. §. propter quod, de hæreticis, ibi, *tam per Diœceſanos Epiſcopos, quia ad ipſos ſpectat hæreſes extirpare, & bonum fidei promouere &c.* imo hoc competere ipſis iure Diuino iam alibi à nobis oſtenſum ex illo Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi &c.* Sic tradunt vt certum Simancas in Enchiridio tit. de Epiſcopis num. 2. & 3. Penna 3. p. Direct. q. 1. Comment. 50. Azor. 1. p. lib. 8. cap. 18. q. 2. & alij.

16 NEgatiua circa Vicarium generalem expenditur a Farin. q. 186. num. 13. Ex mente diuerſorum, quos refert, præcipue Ioannis de Imola, in Clemen. 1. num. 19. Cardinalis Zabarellæ ibidem §. duro, num. 9. in q. 12. Vmbert. locat. in iudiciali Inquiſit. verb.
17 Epiſcopus num. 6. Qui bene limitans ait *hoc non procedere caſu quo Epiſcopus in deputatione Vicarij, expreſſit aliquid ex his, quæ ſpeciale mandatum exigunt, adiuncta clauſula generali, nempe, & omnia alia, quæ nos poſſumus, etiam ſi mandatum ſpeciale requirerent, &c.* nam tunc poſſet Vicarius Generalis de Hæreſis crimine cognoſcere.

18 NOtandum autem quamuis attento rigore iuris non poſſet olim Epiſcopus procedere contra Hæreticos, niſi cum conſilio ſui Capituli, vt habetur expreſſe cap. ad abolendam, de Hæreticis, conſuetudine tamen iam diu receptum eſt, vt abſq; eo procedat. Ita cum eodem Farin. num. 14. & 15. & cum alijs ab eo relatis affert Caſtrus Palao ibidē num. 4.

Eſt ne etiam Iudex Epiſcopus contra non ſubditos & exemptos? & qua iuriſdictio?

REGVLA XXI.

19 HAbet etiam Epiſcopus in ſua diœceſi facultatem, & iuriſdictionem ad procedendum contra exemptoa, aut priuilegiatos in cauſis Hæreſis, vel Apoſtaſiæ, hæc autem iuriſdictio reſpectu iſtorum, an ſit ordinaria, ſeu potius delegata? vtrumque probabile. ſed probabilius hoc vltimum attento iuris rigore.

20 PRimum, quod habeat, patet, quia ita diſponitur expreſſe in capite ad aboiendā §. *Si qui vero de Hæreticis*, vbi ad litteram: *Si qui vero fuerint, qui a lege iuriſdictionis Diœceſanæ exempti, ſoli ſubtaccant ſedis Apoſtolicæ poteſtati; nihilominus in eis, quæ ſunt contra Hæreticos inſtituta, Epiſcoporum ſubeant iudicium & eis in hac parte, tanquam a ſede Apoſtolica delegatis, non obſtantibus libertatis ſuæ priuilegijs, obſequantur.*

21 EX quo textu, ibi, eis in hac parte tanquam a ſede Apoſtolica delegatis, deducit, & probat efficaciter Gloſſa id quod probabilius diximus, hanc iuriſdictionem Epiſcoporum contra exemptos eſſe delegatam, quam Gloſſam ſequūtur alij multi, Ioann. Andr. Felin. Abb. &c. quibus citatis adhæret Farin. vbi ſupra num. 7. Et confirmatur, quia in caſibus, quibus Epiſcopi tali iuriſdictione procedunt contra exēptos, non appellatur à ſententia interloquutoria Epiſcopi ad Archiepiſcopum, ſed ad Papam delegantem, vt omnes concedunt, & tradunt, Simancas Cathol. inſtit. tit. 6. nu. 3. & Farin. q. 186. num. 9. ergo induit naturam iuriſdictionis delegatæ, & non ordinariæ.

22 Quamquam ex eodem textu, cap. ad abolendam, inducantur alij ad dicendum probabiliter eſſe hanc iuriſdictionem ordinariam: ita Hoſtien. in dicto Cap. ad abolendam, nu. 13. & Marianus Soccin. eodē cap. nu. 14. & 15. Ratio, eſt quiɜ a iure ipſo in propoſito textu generaliter & vniuerſaliter Epiſcopis conceſſa eſt delegatio; at quoties iuriſdictio delegatur alicui non ratione perſonæ, ſed dignitatis & Officij, nequaquam delegata, ſed ordinaria cenſenda eſt, naturamq. & priuilegia ordinaria habet, argumento ex l. Cum Prætor, ff. de iudic. & copioſe oſtendit Sanchez lib. 2. de matr. diſp. 40. nu. 14.

23 Notandum vero, circa modum, ſeu ſtylum procedendi Epiſcoporum in crimine hæreſis, ſiue ordinaria, ſiue delegata iuriſdictione procedant, ſic decidi in cap. Par hoc, §. finali, de hæreticis in 6. nimirum ibi, Illum in procedēdo modum obſeruent, quem Inquiſitores poſſunt, & debent, intellige, obſeruare, ſecundum iura communia, vel ſecundū ſpeciales cōceſſiones, aut ordinationes ſedis Apoſtolicæ. Adducunt cum Gloſſa, ibi, & cum alijs per eos citatis Simancas Cathol. inſtit. tit. 25. num. 4. & Farin. de hæreſ. quæſt. 186. nu. 16.

Quouſque multi Epiſcopi ſimul in aliquo Concilio poſſunt contra recedentes quoquomodo à fide Catholica procedere?

REGVLA XXII.

24 MVlti Epiſcopi ſimul in aliquo Concilio auctoritate ſummi Pontificis coacto, præexcellentē valde, & ampliſſimam habēt poteſtatē nō ſolum ad decidendas, & notificādas res, ſeu veritates quaſcunque fidei diuinæ; ſed etiam ad condemnandos declinantes ab ea, ſeu

Digitized by Google

Seu oppoſitum ei ſentientes, aut docentes, & ad declarandos eos hæreticos: vel hæreſiarchas, cuiuſcunque gradus, conditionis, ac dignitatis, quantumuis præeminētis exiſtant: atque ad puniendos ipſos per denunciationem excommunicationis, ac per depoſitionem à dignitate, vel officio, & alijs pœnis prout de iuxe

---

25 PRimam partem huius Regulæ circa poteſtatem Epiſcopis in aliquo Concilio auctoritate Papæ legitime congregatis conceſſā decidendi; & declarandi res, ſeu veritates fidei ſupponimus hic vt certam de fide, eam copioſius indicabimus infra, quando agemus de regulis ſeu normis credendi, inter quos præcipuum locum tenet Cōcilium œcumenicum ex facultate ſummi Pontificis coactum.

26 Secundam partem de poteſtate dicti Concilij perſequendi, & declarandi hæreticos, aut hæreſiarchas, eoſque puniendi, expendimus modo: & quoad eius theſim patet iam ex traditis a nobis Prolegomeno II. a nu. 4. vbi eam copioſe, & efficaciter comprobauimus diſcurrendo per varia, & principaliora Concilia ad oſtendendum progreſſum, Tribunalium fidei, vidimus permultos hæreticos, vel hæreſiarchas a pluribus Epiſcopis ſimul legitime cōgregatis fuiſſe condemnatos. Nam efficax formatur argumentum ab actu, vel facto ipſo iuridico ad potentiam, vel facultatem agendi, ergo hanc habent Epiſcopi in aliquo Concilio &c.

27 Quoad Hypotheſim vero eius, nēpe quod poſſint exercere dictam poteſtatem, & iuriſdictionem perſequendi hæreticos, circa quoſcunque Eccleſiæ ſubditos, cuiusuis ſint gradus, conditionis, ac dignitatis quantumcumque præ excellentis, conſtat manifeſte ſumpto argumento ex iuribus, & deciſionibus Conciliorum adductis paulo ante Regula X V I I I. pro oſtendenda ſimili poteſtate, & iuriſdictione Summi Pontificis in quoslibet Chriſtianos, a vera fide Catholica recedentes, nempe Concilij Nicæni, canon. 39. Lateranenſis, ſub Innocentio III. & Lugdunenſis, vt alia omittam, ſub Innocentio IV. item deducitur ex cap. Ad Apoſtolicæ, de ſenten. & re iudic. in 6.

28 Conuincitur etiam inde a ſimili, quia ſicut dictum eſt Diuo Petro, & mediate cuilibet eius ſucceſſori, Romano Pontifici, *Paſce oues meas.* Ioan. 12. & ſub particula, *oues*, comprehenduntur quicunque Chriſtiani baptizati, iuxta expoſitionem interpretum, quam afferunt Bellarminus, & Suarez ſub finē dictæ Regulæ XVIII. citati; ita dictum eſt non ſolum ſingulis epiſcoporum; ſed omnibus etiam, vel pluribus ſimul, in aliquo Concilio congregatis. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei &c.* Act. Apoſt. cap. 20. & ſub particula, *Vniuerſo gregi*, per ſe patet, quod ſint comprehenſi omnes Eccleſiæ ſubditi; ergo quemcunque iſtorū, cuiusuis gradus, conditionis, & dignitatis exiſtat, poterunt illi declarare hæreticum, aut hæreſiarcham, & contra ipſum vſque ad vltimum ſupplicium procedere, ſi veram fidem deſerens ab vniuerſo grege reſiliat.

29 Videtur tamen poſſe obijci, quod in caſu hæreſis quiuis Epiſcopus ea infectus, aut de ipſa indiciatus ſit ſubiectus immediate Romano Pōtifici, & non Inquiſitori, etiam Generali, nec ſacræ Congregationi Eminentiſſimorum Cardinalium Vrbis, neque vlli alteri, vt paulo poſt Regula XXVIII. trademus deciſum in cp. Inquiſitores, de Hæreticis in 6. ergo omnes, vel plures Epiſcopi in aliquo Concilio congregati non poterunt contra illum procedere.

30 Reſpondetur negando conſequentiam; nam eo ipſo, quod Concilium auctoritate Papæ fuit coactum, & ab eo approbatum, Epiſcopi in illo congregati habent poteſtatem, & iuriſdictionem ad procedendum cōtra quemcunque hæreticum, aut hæreſiarcham, ſiue Epiſcopum, ſiue Patriarcham, &c. pateteq. a poſteriori ex facto ipſo; quam in diuerſis Concilijs œcumenicis condemnati fuerūt vt Hæretici, vel Hæreſiarchæ varij Epiſcopi vel Archiepiſcopi: & Patriarchæ Conſtantinopolitani, vt tradidimus Prolegomeno II.

Capituli ſede vacāte iuriſdictio in cauſis fidei circa quos ſe extendit? & qualiter?

REGVLA XXIII.

31 CApitulum Sede vacante eſt etiam iudex competens in cauſis fidei; poteſt que procedere contra ſubditos Diœceſis; non autem contra exemptos, quoquo modo priuilegiatos: oppoſitum etiam probabile. Exequi autem id valet per ſuum Vicarium: Imo ita expedit.

---

23 AFfirmatiua pars ſimiliter habetur deciſa in cap. Ad abolendam de Hæreticis, ibi, *Vel clerici ipſi ſede vacante*, & cum Gloſſa ibidem, ac cum alijs communiter docent Simanchas Cathol. inſt. tit. 25. nu. 6. & Farinac. quæſt. 186. nu. 177. Qui ex Deciano in tract. Crimin. lib. 5. cap. 21. nu. 13. bene addit ibidem nu. 179. nomine Sedis vacantis intelligi non tantum vbi ſedes vacat abſolute; ſed etiā quando Diœceſis non poteſt gubernari ab Epiſcopo, vel quod iſte ſit in captiuitate, vel quod inciderit in amentiam, & adhuc non ſit proniſum a Papa de coadiutore, vel quod ad Epiſcopatum promotus nondum eum adminiſtret, ob non expeditas litteras, vel ob alias cauſas, quas longum eſſet hic percenſere.

35 ALtera pars negatiua inde oſtēditur, quā Capitulum ſede vacante ſolum ſuccedit in his, quæ competunt Epiſcopo ex iuriſdictione ordinaria; non vero in his, quæ ex delegata quod vt axioma certum ab omnibus admittitur. At probabilius duximus, quod procedant Epiſcopi cōtra exemptos iuriſdictione ſola delegata; ergo non ſuccedet in hoc capitulum ſede vacante: atque ita tenent cum multis relatis Farinac. quæſt. 186. nu. 182. & Caſtrus Palao ibidem, nu. 6.

37 Cæterum cum non careat probabilitate oppoſitum, vt traditum a nobis Regula 21.

quod Epiſcopus cognoſcere poſſit de cauſis
Fidei exemptorum iuriſdictione ordinaria,
conſequenter dicẽdum eſt probabiliter in hoc
etiam ſuccedere Capitulum Sede vacante; ita
docet cum Marian. Socin. in dict. cap. Ad abo-
lendam, num. 44. ibidem Caſtrus Palao, quem
videas quæſo.

38 Idem Caſtrus bene num. 7. tradit hanc iuriſ-
dictionem poſſe, & debere Capitulum exequi
non per ſeipſum, ſed per ſuum Vicarium ad hoc
ſpecialiter deputatum (alioquin ſine hac ſpe-
cialitate nequibit, vt diximus ſupra de Vicario
Epiſcopi) colligitur clare ex Clemen. 1. §. prop-
39 ter, de hæreticis. Et ratio congruens ſuadet,
quod expediat fieri per Vicarium, quia alias ſe-
cretum adeo neceſſarium in Tribunali ſacræ
Inquiſitionis vix ſeruari poſſet, neque ita breui
tempore expeditio cauſarum exequi, vti ſæ-
pius requiritur.

Olim quomodo Prælati Religionum cauſas Fidei ſuorum ſubditorum iudicarunt?

REGVLA XXIV.

40 PRælati quarumcunque Religionum quon-
dam Iudices competentes fuerunt in cau-
ſis Fidei, & facultate, ſeu iuriſdictione ordina-
ria procedere poterant contra quoſcunque
ſubditos ſuos quomodolibet exemptos, ſi de
hæreſi, vel Apoſtaſia conuicti, aut ſuſpecti fu-
iſſent.

---

41 DOctrina huius Regulæ per modum narra-
tionis hiſtoricæ tradita fuit a nobis Pro-
legomeno X. num. 15. & inde probata, quod
ſuperiores Religionum attento quouis iure
Diuino, & humano habeant iuriſdictionem or-
dinariam, & quaſi Epiſcopalem reſpectu ſuo-
rum, ſiue iſti ſint Religioſi, ſiue tantum ſerui,
ſeu familiares, aut vaſſalli circa quarumcumq;
cauſarum genera; ad ipſoſque etiam dirigantur
verba illa Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerſo
gregi*, in quo &c. cum facultate procedendi cõ-
tra omnes illos in caſu hæreſis, vel Apoſtaſiæ:
atque hoc ſupponunt vt certum Farin. quæſt.
186. num 28. & multi alij ab eo citati, tractan-
tes illud dubium, an de iure contra Religioſos,
aut exemptos poſſint alij (excepto Papa) quã
eorum ſuperiores in cauſis Fidei procedere?
de quo paulo poſt.

42 Cæterum hodie iam totaliter ablata eſt iu-
riſdictio ſuperioribus Religionum in ſimili-
bus cauſis Fidei reſpectu ſibi ſubditorum, nam
quamuis Pius IV. conſtit. incip. *Paſtoris æter-
ni*, poſtquam quaſcumque perſonas Religioſas,
vel ſubditas Prælatis Religionum, quomodoli-
bet exemptas, aut priuilegiatas Inquiſitoribus
locorum, vel prouinciarum ſubiecerat, adiun-
xiſſet hanc limitationem, niſi ſuperiores earum
præuenerint: poſtea tamen Paulus V. alia Bul-
la incip. *Romanus Pontifex*, etiam iſtam præuen-
tionem ſuſtulit, & abſolute abſque vlla reſtri-
ctione eas dictis Inquiſitoribus delegatis a Se-
de Apoſtolica ſubiectas eſſe præcepit.

43 Hinc infero quod non videam, quomodo
poſſit ſuſtineri id, quod docent aliqui ex recẽ-
tioribus ſcriptoribus, alioquin magni nominis
apud omnes, agentes de facultate Capituli Se-
de vacante in cauſis Fidei, quod pari modo, at-
que iſtud, poſſint alij ſimiliter iuriſdictionem
quaſi Epiſcopalem habentes, vt ſunt aliqui Ab-
bates, & Priores, procedere contra ſibi ſubdi-
tos hæreticos, vel Apoſtatas, vel de vtroque
ſuſpectos, ſi enim iſti Abbates, vel Priores ſunt
Religioſi, vt communiter eſſe ſolent, vel tunc
ſtatim fieri, emiſſa profeſſione intra ſex menſes
iuxta diſpoſitionem Triden ſeſſ. 25. cap. 21. de
Regularibus, & Monial. quando Abbatiæ, vel
Prioratus eis conferuntur, per Bullam citatam
Pauli V. ſine dubio erit ipſis omnino ſublata
iuriſdictio in ſimilibus caſibus hæreſis, aut apo-
ſtaſiæ, circa eorum ſubditos, vel Religioſos, ſi
quos tales habent, vel etiam a fortiori circa nõ
Religioſos, ſiue ſeruos, ſiue familiares, ſiue vaſ-
ſallos, quomodolibet exemptos, ſeu priuilegia-
44 tos. Adiungo in confirmationem exemplum
Religionis Hieroſolymitanæ, quæ prætendit
eſſe nullius Diœceſis, & habet Abbatias, &
Prioratus cum iuriſdictione quaſi Epiſcopali, &
tamen vt audio nullibi cum ſimilibus ſubditis,
ſeruis, familiaribus, & vaſſallis cognoſcit de
cauſis Fidei &c. ergo nec alij Abbates, aut Prio-
res Religioſi cognoſcent. Ita mecum ſentiunt
Viri docti a me conſulti, præcipue Illuſtriſſi-
mus. & Reuerendiſſimus Dominus Inquiſitor
Fabius Chigius Epiſcopus Neritoñ. & quidem
illi ſunt excuſandi, qui ante, quam Bulla Pauli
V. in lucem prodiret, ita aſſeruerunt; ſed alij
magis recentiores, qui poſt eam editam, quo-
modo quæſo excuſabuntur?

Qualiter ad connexa ſe extendit iuriſdictio Inquiſitorum? & hæc ordinaria ne? an delegata?

REGVLA XXV.

45 QVi communiter Inquiſitorum nomine
inſigniuntur, ſiue immediate a Papa, ſiue
ab alijs ex priuilegijs creentur, ſunt præcipui
Iudices in cauſis Fidei, cum ſuis annexis, & de-
pendentibus: iuriſdictione tantum delegata, &
non ordinaria.

---

46 TOta fere habetur in iure expreſſe, aut ab
eo ſaltem deducitur: pro prima parte eſt
textus expreſſus in Clemen. 1. §. propter, de
hæreticis, ibi, tam per Diœceſanos Epiſcopos,
quam per Inquiſitores; vbi agitur de cauſis Fi-
dei tractandis. Quod autem de connexis cum
his, ſeu de incidentibus, & dependentibus poſ-
ſint iſti cognoſcere, deducunt doctores ex Cle-
men. Diſpendioſum, & ex l. nulli, C. de Iu-
dicijs, Decius in cap. paſtoralis, num. 4. de
appellationibus, & docent Farinacius quæſt.
186. num 26. & Peña cum Eymerico 3. par.
Direct. Commen. 10. verſ. in prædictis om-
nibus: vbi inuenies, quæ ſint connexa,
emergentia, & dependentia.

Ratio etiam conuincit; quia qui concedit iuriſdictionem ad cognoſcendum de cauſa principali, cenſetur concedere etiam pro cognoſcendis emergentibus connexis, & aliquo modo dependentibus; alioquin non eſſet bene, & complete prouiſum.

47 Iam quod eorum iuriſdictio ſit delegata, & non ordinaria, colligitur ex Bulla Vrbani IV. incip. *licet ex omnibus*, ibi: *Prouidimus igitur ad præſens perſonas aliquas pro tanto negotio deputari*. & ex cap. ne aliqui, de hæreticis in 6. vbi dicitur Officium Inquiſitoris a ſede Apoſtolica, ſeu a ſummo Pontifice eſſe commiſſum, quod non diceretur, ſi eſſet iuriſdictionis ordinariæ: & quidem, vt commiſſum deberet morte committentis, ſeu delegantis expirare, ſaltem quoad negotia integra. Sed fauore fidei cautum a iure vt perpetuo duret; quæ cautio neceſſaria non fuiſſet, ſi ordinariæ Iuriſdictionis Officium Inquiſitoris eſſet. Confirmatur, quia Iudex ordinarius ad quæcumq; cauſarum genera ex vi iuris, & proprij officij ſolet iuriſdictionem habere; ſed Inquiſitor ſolum habet ad cauſam hæreſis, atque ad ei annexa; ergo non eſt Iudex ordinarius, ſed delegatus. Ita multi Doctores melioris notæ, vt Pena cum Eymerico 3.p. Direct. q.4. commen. 53. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 18. q. 6. & Farinacius q.186. num. 39.

48 Quamquam ijdem Doctores negare non poſſunt hanc Inquiſitorum iuriſdictionem in aliquibus participare de priuilegijs iuriſdictionis ordinariæ, tum quod non expiret per mortem delegantis, vt iam dictum, tum quod poſſit Inquiſitor ſubſtituere ſibi Vicarios. &c.

Delegati ne ſunt Inquiſitores particulares a Generalibus Inquiſitoribus electi? & unde illorum iuriſdictio?

REGVLA XXVI.

48 INquiſitores particulares cuiuſq; loci, aut prouinciæ, imo & Concilij ſupremi non ſubdelegati eorum a quibus ex priuilegio Pontificio creantur; vt a Cardinalibus ſacræ Congregationis, aut a Generali Inquiſitore Hiſpaniæ; ſed proprie ſunt, & dicuntur Delegati ſedis Apoſtolicæ, aut ſummi Pontificis, ab hocque immediate ſuam poteſtatem, & iuriſdictionem accipiunt.

50 HOc vt certius, & magis commune tenent præter modo citatos alij, vt Ioannes Royas ſingol. 114. num. 4. Report. verbo Inquiſitor, verſ. in Inquiſitores, & noſter Molina tract. 5. de iuſt. diſp. 28. num. 7. quidquid vnus Simancas tit. 34. num. 14. & non alius, quod ſciam, in contrarium dicat. Oſtenditur primo ex Clem. 1. §. propter de hæreticis, & ex cap. per hoc etiam de hæreticis in 6. vbi abſolute Inquiſitores, qui cum Epiſcopis procedere debent in cauſis fidei, a ſede Apoſtolica deputati eſſe dicuntur. Sed clarius ex Conſtit. Alexandri IV. incip. Quod ſuper §. adiecistis, ibi: *Super quo taliter duximus ordinandum, quod idẽ Prior poſſit tres, vel quatuor idoneos ad hoc opus* (nempe ad procedendum contra hæreticos) *aſſumere, qui parem cum ipſo habeant poteſtatem, & amouere illos, ac ipſorum loco alios ſubſtituere, quotieſcumque viderit expedire: ipſi autem Priori, & alijs ſic aſſumptis, &c. ſimilia faciendi conceditur ab eadem ſede facultas*; ita ibi. Ergo illi tres, vel quatuor non Delegati Prioris (Dominicani ſcilicet) ſed ſedis Apoſtolicæ erant, & ab hac immediate facultatem, ſeu iuriſdictionem accipiebant. quo quid opportunius; & efficacius ad probationem totius Regulæ?

51 Adiungo præterea, omiſſis alijs, hanc rationem doctrinalem, qua Inquiſitores ſupremi Concilij, quamuis a Generali Inquiſitore eligantur, oſtenditur non eſſe huius delegatos, ſed ſummi Pontificis, ſeu ſedis Apoſtolicæ; ſicque ipſi in ſuis expeditionibus exprimunt; quia alioquin non daretur ab alijs Tribunalibus ſancti Officij appellatio ad eorum Tribunal; cum appellare quis non poſſit ab vno ſubdelegato ad alium ſubdelegatum; ergo idem erit de reliquis Inquiſitoribus, quod licet creentur ab Inquiſitore Generali; non huius Delegati, ſed ſedis Apoſtolicæ erunt.

52 Nec in contrarium adductum a Simanca, quidquam releuat, quod Generalis Inquiſitor in litteris electionis eorum aſſerat vices ſuas committere: quia id fit, vt appareat iuriſdictionem a ſede Apoſtolica eiſdem conceſſam eſſe ab ipſo dependentem, quæ dependentia conueniens iudicatur, vt rectius, & ſecurius in cauſis Fidei Inquiſitores procedant.

Ad quas perſonas cuiuſque Delegati Inquiſitoris iuriſdictio extenditur?

REGVLA XXVII.

53 POteſtas, ſeu iuriſdictio cuiuſcumque Delegati Inquiſitoris particularis, aut Prouincialis, vel etiam Generalis, ſe plenarie extendit ad quaslibet perſonas cuiuſuis ſtatus, & conditionis in loco, vel prouincia, aut Regnis, & Dominijs ſuæ iuriſdictionis exiſtentes, vel delinquentes ſeculares, aut Regulares, vel aliquo modo exemptos, ſeu priuilegiatos.

54 Hæc quoad omnes eius partes deciſa extat in iure Canonico cap. vt Officium, §. denique de hæreticis in 6. cap. accuſatores, in fine, cap. ad abolendam de hæreticis. Vnde quotquot ſunt Doctores eam admittunt cum omni extenſione exceptis limitationibus ſtatim tradendis. Quod ſi olim iuriſdictio Inquiſitoris non ſe extendebat ad Religioſum exemptum, qui erat iam præuentus a ſuo Prælato; præuentio hæc iam ſublata eſt a Paulo V. vt paulo ante dictum.

54 Notat bene cum Eymerico Peña 3. par. Direct. quæſt. 31. Commen. 80. quod ſub hac regula comprehendantur etiam Reges, & Regales perſonæ, quales ſunt, vt explicat idem Peña, Duces, Marchiones, Barones, Senatores &c. at-

tento rigore di... Capitum, vt Officium ſ. deniq; ibi, Cuiuſcunq; ſint conditionis, di nitat s, & gradus: tutius tamen, & conuenientius eſſe ſummum Pontificem conſu ere, priuſquam ad procedendum contra tales deueniatur, vt prouideat ipſe, & ſtetur eius conſilio vel mandato. idem docet Ioannes Andreas in cap. Inquiſitores, de hęreticis in 6. quē ibi ſequitur Fräcus.

Sunt ne Epiſcopi a iuriſdictione cuiuſuis Inquiſitoris etiam Generalis exempti?

REGVLA XXVIII.

56 A Generalitate præcedentis Regulæ excepti ſunt Epiſcopi; cum nullus Inquiſitor etiam Generalis, nec DD. Cardinales ſacræ Congregationis procedere poſſint contra eos, niſi de expreſſa ſ. dis Apoſtolicæ licentia; ſed deferre tenentur totum ne. otium ad ſummum Pontificem, vt ipſe prouideat.

57 EXtat pro hac Regula totum cap. Inquiſitores. de hæreticis in 6. vbi etiam deciditur, quod debeat Inquiſitor denunciare ſedi Apoſtolicæ Epiſcopum hæreticum, vel de hæreſi diffamatum: in Rubro compendioſius ſic, Inquiſitor Papæ ſuper hæreſi, ſine ſpeciali mandato non inquirat contra Epiſcopum, ſed ſi eum
58 culpabilem ſciuerit, denunciabit Papæ. Vbi ſicut in nigro Epiſcopi nomine intelligitur etiā titularis, cū verè ſit Epiſcopus, electus item, & confirmatus a ſede Apoſtolica, licet nondum conſecratus, eo quod iam Epiſcopalem iuriſdictionem habeat: haud ita de electo, ſed nondum a Papa confirmato dicendum; docent ex communi omnium Simanchas Cathol. inſtit. tit. 25. num. 11. & 12. & Mo ina noſter vbi ſupra n. 19.
59 Extendit ſe nihilominus iuriſdictio Inquiſitoris ad recipienda dicta teſtium contra Epiſcopum, vt ea tranſmittat ad ſummum Pontificem,
60 ſicq; huic eum denunciet. Item vbi eius delictum hæreſis eſſet notorium ad ipſum carcerandum, & carceratum Romam Papæ mittendum, ſi ſit fundata ſuſpicio de fuga, vel ſi ex dilatione carcerationis appareat clare periculum grauium malorum, vt quod ſint interim plures ab eo ſeducendi. Ratio eſt quia iſti caſus ex benigna interpretatione legis exceptuati cenſentur, docent, Simancas ibidem. nu. 8. Peña 3. par. Direct. quæſt 27. commen. 76. & Farin. cum alijs ab eo relatis quæſt 186. num. 116
61 Addit optime ibidem Peña ex Bulla Pij V. incip. *Romanus Pontifex, poſſe* DD Cardinales Sacræ Congregationis procedere contra Epiſcopos exiſtentes extra Vrbem, maxime in locis de hæreſi ſuſpectis, citando eos, informationes capiendo, proceſſus vſq; ad concluſum formando citra probationem diffinitiuæ ſententiæ; quæ diſpoſitioni Papæ relinquitur: vnde ipſe de actis vſque ad eam ſtatim certiorandus.
62 Notat etiam benè ibidem Peña cum Deciano Repor. Inquiſ. & a ijs per eum citatis, tametſi nequeat Inquiſitor cōtra Epiſcopum procedere, & videatur alius Epiſcopus ad id iuriſdictionem habere; ſi Epiſcopus de hæreſi ſuſpectus in alius Diœceſi exiſtat aut delictum ibi committat, ex cap. ad abolendam, de hæreticis, vbi abſo. ute abſq; limitatione conceditur facultas Epiſcopo ad procedendum contra exemptos, qua is eſt alius Epiſcopus reſpectu eius: verum cautius fore ſi in ſimili caſu Sedes Apoſtolica conſulatur.

Nuntij, & Legati Sedis Apoſtolicæ eadem ne exemptione fruuntur.

REGVLA XXIX.

63 AB eadem generalitate excipiuntur Nuntij, & Legati Sedis Apoſtolicæ, & alij eiuſdem Sedis officiales, contra quos nullus Inquiſitor, ſiue Delegatus, ſiue Ordinarius, vt Epiſcopus poteſt procedere in cauſis hæreſis, niſi de expreſſa licentia ſummi Pontificis.

64 DIcitur legitur in Extrauagante Ioannis XXII. cū Matthæus, de Hæreticis; nec requiritur maior probatio; ſed declaratio tantum terminorum. Per nomen Nuntij hoc loco intelligitur Legatus ſedis Apoſtolicæ ex textu in cap. nobiliſſimus, 97. diſt. Per nomen item Officialium intelliguntur deſi nati a ſede Apoſtolica ad aliquas cauſas, ipſam, honoremq; eius, ac dignitatem proſpicientes; non vero miſſi ad cauſas particulares inter partes decidendas: cum iſti non ne otium ſedis Apoſto icæ; ſed particularium perſonarum tractent: ac proinde priuilegio Officialibus dictæ ſedis conceſſo, nō fruuntur, ita Peña, citatis Lapo, & Decio 3. par. direct. quæſt. 26. Commen. 75. & noſter Molina tract. 5. de iuſt. diſput. 28. num. 20.

An vnus Inquiſitor poſſit contra alium in cauſis fidei procedere?

REGVLA XXX.

65 TAndem a prædicta generalitate excipiuntur ipſi Inquiſitores, dum ſunt in Officio, quod vnus aduerſus alium in cauſa fidei procedere non poſſit; ſiue ſint ſocij, munus ſanctæ Inquiſitionis ſimul in eodem loco exercentes; ſiue diuerſis locis, aut prouincijs ad hoc ipſum deputati.

66 COnſtat hæc manifeſte tum ex vulgari, ac vero axiomate, quod par in parem non habeat poteſtatem; tum ex doctrina duplici Regula præcedenti tradita; quod Inquiſitores ſint Delegati, ſeu Legati, aut Officiales ſedis Apoſtolicæ, at contra hos in crimine hæreſis nullus procedere poteſt, iuxta dictam conſtitutionem Ioannis XXII. Cum Matthæus de hæreticis, niſi ex licentia ſummi Pontificis; vnde Inquiſitor, aut Epiſcopus, ſeu Ordinarius ſolum poterit ſumptis informationibus Inquiſitorem hæreticum, vel de hæreſi ſuſpectum denunciare, reſpectiue, vel ſummo Pontifici, vel ſacræ Congregationi Vrbis, vel Generali Inquiſitori, vt prouideant, & ſaltem ab Officio eum amoueant.

67 ueant. Nam contra iam amotum ex quacunq; cauſa, non eſt dubium quin poſſit alius Inqniſitor particularis procedere: tradunt doctrinam hanc, vt magis certam Peña cum Eymerico in direc. par 3.qnæſt.30.Com.76.Farin. relatis multis quæſt.185. nu.124. & 131. Azor 1.par. lib.8. cap.18. quæſt.14. & Molin. de iuſt. tract.5. diſp.28. num.21. & alij plures.

68 Vnde non ſunt audiendi aliqui, vt Ioann. Royas ſingul. 109. qui abſq; fundamento diſtinguunt inter crimen hæreſis occultum, & Notorium, atq; circa hoc Epiſcopo contra Inquiſitorem facultatem procedendi concedunt. Cum enim dicta conſtitutio Ioann. XXII. non diſtinguat inter occultum, & Notorium, nec nos diſtinguere debemus. Et multo minus audiendi ſunt alij vt Zanch. de hæreticis, cap.8. nu.9. qui abſq; hac diſtinctione ſecreti, & Notorij ad Epiſcopo concedunt: contra quos eſt diſpoſitio prædictæ cõſtitutionis Ioann. XXII.

69 Quod ſi iſti auctores hoc ita ſentiant propter caſus ſuſpicionis fundatæ de ſuga Inquiſitoris hæretici, aut manifeſti periculi de ſeductione aliorum,& ſimiles,quos Regula 28. num.60.diximus exceptos, ex benigna interpretatione legis, admittimus eorum ſententiam, & idem nunc, quod, ibi, teſtamur.

Inquiſitores qualiter poſſint ſuis Commiſſarijs iuriſdictionem elargiri?

REGVLA XXXI.

70 COmmiſſarijs,ſen Vicarijs a ſe creatis iuxta tradita num.16. & 17. Regulæ XII. poteſt Inquiſitor quilibet in cauſis hæreſis, vel partem ſuæ iuriſdictionis, vt pro ſuſcipiendis informationibus, aut formando proceſſu, vel totam vſque ad diffinitiuæ ſententiæ prolationem tribuere, prout iudicauerit expedire contra quaſcunq; perſonas ſuæ iuriſdictionis.

71 ITa docent Peña cum Eymerico 3.par direct. q.13. commen 62. Molina noſter tract.5. de iuſt. diſp.28. num.8. Azor par.1. lib.8. cap.8. quæſt.10. & Farin. cum alijs ab ipſo relatis, quæſt.186. num.29. qui pluribus comprobat. Potiſſima tamen ratio eſt, quia Inquiſitor, vt traditum ſupra,eſt Delegatus ſedis Apoſtolicæ; ſed Delegatus poteſt ſubdelegare,& Commiſſarium ſibi ſubſtituere,committendo ipſi plene vices ſuas,ex cap. ſuper quæſtionem,de Officio Iudicis Delegati, ergo &c.

72 Quamquam circa hoc attendendus eſt ſtylus cuiuſque Tribunalis ſancti Officij,& ſeruanda inſtructio, ſi quæ tradita. Et quidem in Hiſpania, vt ait noſter Molina loco citato, iuxta inſtructionem quamdam Hiſpalenſem, cuius meminit Peña vbi ſupra,Commen 10.ſolum ad recipiendas informationes inſtitui ſolent Commiſſarij. Exemplum certiſſimum tibi trado in chariſſimo fratre meo Iacobo Salelles ſacræ Theologiæ Doctore Canonico Gandienſi,quem ſimul & amoris, & honorificentiæ cauſa nomino,huic pro meritis excellentium virtutum, & literarum, maxime in concionando præſtantiæ a Dominis Inquiſitoribus Valentinis commiſſio fuit tradita cum prædicta limitatione pro informationibus tantum ſuſcipiendis in diuerſis locis Valentinæ Diœceſis contra hæreticos, aut Apoſtatas a fide Catholica, ſeu de hæreſi, vel Apoſtaſia quoquo modo ſuſpectos, quorum non pauci erant ex Mauris poſtea eiectis.

CAPVT IV.

De exequendis ab Inquiſitore initio ſui muneris circa Ordinarium,& Principem loci; de creatione, aut confirmatione Officialium neceſſariorum Fiſcalis, & Notarij ad erigendum nouum Tribunal,vel ad promouendum iam erectum.

PROOEMIOLVM.

1 VIdebatur vlterius progrediendum in oſtendenda poteſtate, & iuriſdictione DD. Inquiſitorum circa materiam, ſeu circa caſus proprios ſancti Officij; ſed de hoc multo opportunius paulo poſt,in publicatione, atq; declaratione per partes edicti ſanctæ Inquiſitionis; ex qua etiam Conſultores Theologi ad qualificandnm in dictis, vel factis contra fidem, non exignum lumen accipient. Cum autem prædictæ publicationi, & declarationi in executione neceſſario præcedat erectio Tribunalis ſancti Officij,vel promotio iam prius erecti, conuenienter de hac,& de annexis ipſi neceſſario ſtatim agendum.

An obligatio nouo Inquiſitori ſe ſiſtendi coram ſuperioribus loci Eccleſiaſtico,& Temporali?

REGVLA XXXII.

2 INquiſitor iam electus, & cum prædicta facultate alicui loco, vel Prouinciæ deputatus debet quamprimum ſe ſiſtere vtrique poteſtati Eccleſiaſticæ, & ſeculari, Regi ſcilicet, aut Domino, vel Magiſtratui Ciuitatis, aut regionis illins, & Epiſcopo Diœceſano, vel Capitnlo, ſede Vacante, atque ipſis de ſua Apoſtolica commiſſione plenam fidem facere.

3 TRadunt Simancas de Cath.inſtit. tit.44.nu. 1. cum Eymer.in direc.3.par. initio Peña Comen. 1. poſt citatum ab iſto Corradum Brunum lib. 1. de legat. cap.8. & conſonat inſtructio 1. Hiſpalenſis,de qua mentionem fuit ipſe

Peña,

Peña, eiſque conforme diſpoſitioni Iuris Ciuilis, obſeruare, ff. de off. Proconſulis. Probat efficaciter Eymericus, quia alias, ſi ante fidem factam exequi ſuum munus inciperet, poſſet, & merito Inquiſitor per illos cum moleſtia impediri, aut ſaltem retardari, cùm ex iure nemo ſit credendus Delegatus, niſi oſtendat literas ſuæ Delegationis, vel aliunde probet, capitum in iure, de Officio Delegati.

4 Nota, vt reliquis de populo innoteſcat de aduentu, & de Officio, ac poteſtate Inquiſitorum expediens eſſe id, quod in Concilio Biterrenſi cap. 1. diſponitur per hæc verba: *Conuocatis Clero, & Populo, & propoſito verbo Dei, mandatum vobis factum, & aduentus veſtri cauſam, lectis literis, quarum auctoritate procedere habetis, ſicut oportere noueritis, exponatis*: hæc ibi, & affert Peña citatus. Sed vix credo eſt in vſu eum per publicationem edicti ſuppleatur, de qua poſtea: quamquam Reuerendiſſimus D. Cubelles primus Inquiſitor huius Tribunalis Melitenſis non omiſit id, quod in Concil. Biter. diſponitur, vt dictum eſt Prolegomeno 13. à num. 5.

Quid de Iuramento Principis protegendi fidem? & de conceſſione literarum ſaluaguardiæ, etiam cum coactione?

REGVLA XXXIII.

5 POteſt Inquiſitor exigere, & expedit ſæpe, vt exigat a prædictis Magiſtratibus, aut Principibus ſecularibus iuramentum ſolemne de preſtando auxilium, & fauorem contra hæreticos, de perſequendo eos, & liberando Eccleſiam ab ipſis: exigere etiam literas ſaluaguardiæ, ſeu adiutrices ad Gubernatores, vel Officiales Regni, aut Prouinciæ, vt idem præſtent tempore viſitationis: atque hos, & illos, ſi requiſiti noluerint, cogere ad id præſtandum ſub pœnis excommunicationis, & alijs.

6 VAriæ extant leges Canonicæ, & Ciuiles diſponentes circa emiſſionem huius Iuramenti, & obſeruantiam rei, quæ iuratur, præcipue cap. ad abolendam, §. ſtatuimus, & cap. excommunicamus, il primo, §. moneantur, de hæreticis, Reſcriptum item Innocen. IV. incip. *ad extirpanda*, §. teneatur, il primo, & aliud Clem. IV. ſimiliter incip. ad extirpanda; Federici etiam Imperatoris Conſt. incip. *Commiſſi nobis*, item *inconſutilem*, item *Fatarenorum*, tandem *Catbaros*; adducit eas Peña in fine direc. atque his, & alijs copioſe oſtendit veram doctrinam huius Regulæ, Farin. de hæreſi qu.
7 182. num. 22. cum multis, quos ipſe citat. Qui benè addit promiſſionem de obſeruandis dictis legibus Canonicis, & Ciuilibus eſſe exprimendam in ipſo Iuramento: copioſius tamen præ cæteris tractat hunc locum Eymericus 2. p. Direc. & cum eo Peña Cômen. ſuper cap. excommunicamus, §. moneantur, de hæreticis, & 3. p.
8 initio, Cômen. 1. 2. & 3. Vbi proponitur forma requirendi hoc Iuramentum, & prædictarum literarum protectricium, ſeu ſaluaguardiæ, vt vocat ipſe Eymer. more Hiſpano, qui ſpecificat quoad Iuramentum, quod præſtari debeat tactis ſacris Euangelijs & genibus flexis.

9 Sed heu hodie, nec flexis genibus, neque ſtâdo, nec alio modo vſquam, quod ſciam, præſtatur: cuius omiſſionis duplicem originem aſſignant citati Peña, & Farin. videlicet ex negligentia Epiſcoporum, & Inquiſitorum; vel ex interpretatione prædictarum legum præſcribentium hoc iuramentum, vt interpretatur Hoſtienſis in dicto §. moneantur, num. 10. quod ſit præſtandum in ſolis terris, ſeu prouincijs,
10 vbi fama eſt, hæreticos habitare. Sed hanc interpretationem adeo latam non admittunt alij, vt Card. Zabbarell. circa idem, § moneantur, num. 1. vbi ait præſtandum eſſe in quibuſcumque locis, etiam non ſuſpectis de hæreſi; cùm textus generaliter, & abſolute in illis canonibus, & legibus loquantur.

11 Mea quidem ſententia obſeruari deberet ſemper hoc de dicto Iuramento præſtando, ſaltem quoties de nouo in aliquo loco Tribunal ſanctæ Inquiſitionis erigitur, vti obſeruatum fuit in erectione huius noſtri Tribunalis Melitenſis, iuxta tradita a nobis Prolegomeno XIII. a num. 5. cùm ex vi literarum ſacræ Congregationis Reuerendiſſimus Dominus Epiſcopus Cubelles Inquiſitor Delegatus Sedis Apoſtolicæ in illis Inſulis fuit inſtitutus: Qui in publicatione earum a multis, præcipue ab Illuſtriſſimo Magno Magiſtro Valletta illud exegit. Sequentes autem Inquiſitores vſque ad præſens tempus de eo exigendo, quod ſciam, non curarunt: ſicut nec econtra conſueuerunt ſe præſentare coram vllo Superiore ſeculari, aut Eccleſiaſtico, ad faciendam fidem de ſua
12 commiſſione. Stylus ſic habet, eodem die, quo huc peruenit, vrbanitatis gratia viſitat Eminentiſſimum Magnum Magiſtrum nouus Inquiſitor, & ei porrigit Breue Pontificium, quo paucis verbis, & notitia de aduentu, & commendatio perſonæ ipſius Inquiſitoris tan-
13 tum continetur. Aliud autem Breue, vbi munus, ſeu commiſſio eius Apoſtolica multis extenditur, nequaquam vllo modo oſtendit.

Nouo Inquiſitori creatio Notarij, aut confirmatio iam antea creati quomodo expediens?

REGVLA XXXIV.

14 INquiſitor quicumque nouus, vt Tribunal ſanctæ Inquiſitionis erigere, aut iam erectū promouere incipiat, ad omnia iuridice peragenda, & inſtrumentis authenticis perpetuo firmanda, poteſt, & debet quamprimum eligere vnum, vel plures Notarios ex his, qui Notariatus Officium exercuerunt, aut iam electos ab anteceſſore confirmare (quod expedientius) ex quouis ſtatu ſeculares laicos, aut Clericos, etiam Sacerdotes, vel Religioſos quoſuis, ipſoſque ad tale Officium exercendum, etiamſi noluerint, ſub excommunicatione &c. compellere.

15 EXpendit hoc de poteſtate Inquiſitorum creandi Notarios, ſeu Tabelliones Eymericus 3 p. direc. quæſt. 18. & reſoluit negatiue,

quæ

quæ reſolutio prima fronte falſa apparet, ſed bene ipſum a falſitate purgat Peña Commen. 67. quia in cap. vt Officium, §. verum, de hæreticis in 6. & in reſcrip. Vrbani IV. incip. *licet ex omnibus*, §. ad conſcribendas, ſi bene perpendantur, tantum concedebatur eis, vt poſſent conſtringere illos, qui iam Notarij erant, etiamſi Religionem ingreſſi, & profeſſi fuiſſent, reaſſumere pro ſancto Officio Notariatus munus: item concedebatur, non habita copia Notariorum, vt poſſent aſſumere duos viros idoneos ad conſcribēda ſanctæ Inquiſitionis acta. Neque erat aliud ius tempore Eymerici, quod creandi nouos Notarios Inquiſitoribus facul-
16 tatem tribueret. Prodijt tamen poſtea Conſtitutio Pij IV. incip. *Paſtoralis Officij cura*, in qna eis hæc ampliſſime conceditur: Imo in reſcriptis particularibus, quibus noui Inquiſitores conſtituuntur, eadem conceſſio creandi Notarios exprimitur, vt vidimus in illo D. Petri Duzzinæ, & in literis ſacræ Congregationis Vrbis, quibus D. Cubelles Inquiſitor fuit conſtitutus.

17 Optime notat ibidem Peña ex Campegio apud Zanchinum cap. 9. verſ. Adde rurſus, non eo ipſo aliquem ſiue Religioſum, ſiue ſecularem Notarium eligi, aut de nouo inſtitui, quod ab Inquiſitore ad acta ſancti Officij ſcribenda applicetur, ſed requiri, vt eius electio, vel inſtitutio fiat coram alio Notario, & teſtibus, tradaturque ei atramentum cum calamo, & ſeruatis alijs ceremonijs ſolitis, atque de obſeruatione omnium per inſtrumentum authenticum dicti Notarij aſſiſtentis conſtet.

Quænam conditiones in Notario eligendo requiſitæ? & qualiter ſtatim poſt electionem iurare debeat?

REGVLA XXXV.

18 IN Notario ſancti Officij eligendo, præter alia in quouis Miniſtro requiſita, de quibus ſupra ex parte dictum, & poſtea amplius dicetur; duo maxime opportuna, primo vt ſi fieri poteſt, ſit iam practicus in exercendo munere Notariatus pro alijs Tribunalibus, & opportunius, ſi ex practicis pro iſto ſanctæ Inquiſitionis. Item adeo bonæ famæ, & morigerus, vt dubitari nequeat de eius fidelitate: vnde de obſeruatione huius, & ſecreti, & aliorum ad ſuum munus ſpectantium emittere ſtatim iuramentum debet.

19 TOtam huius regulæ doctrinam colligo ex traditis per Simancam de Catholic. inſtit. tit. 41. num. 7. 8. & 9. per Campegium, & Peñam adductos, & per Farin. cum alijs multis ab eo citatis quæſt. 185. a num. 10. Quoad fidelitatem Notarij ſancti Officij in ſuo munere exercendo, & emiſſionem iuramenti ſimul, patet ex Clem. 1. §. Porro de hæreticis, ibi: *Notarij quoque Inquiſitionis coram Epiſcopo, & Inquiſitore, vel ſubſtitutis ab eis iurabunt ſuum
20 Officium fideliter exercere*. Et quidem ſi a quouis Notraio pro quolibet Tribnnali, vel pro regimine Reip. in eius creatione hoc de fidelitate ipſum creans ſub iuramento exigere ſemper ſolet, dicens eidem: *Eſto Notarius, & fidelis* (quæ eſt vna ex ceremonijs in tali creatione ſeruari conſuetis) quanto magis exigendum ab eo, qui creatur pro regimine, ſeu pro Tribunali tanto maioris excellentiæ, & neceſſitatis, defenſionis ſcilicet Fidei Catholicæ contra hæreticos.

21 Addendum item id, qnod ad omnino conuincendum hactenus probatum etiam inſeruit, nempe, ſi Notarins ſub dicto iuramento pro vno regimine, vel Tribunali creatns, ad aliud Tribunal, vel regimen eligatur, aut applicetur, non teneri iterum iurare, ſecns eſt, ſi pro Tribunali ſanctæ Inquiſitionis ſit electus, ſeu applicatus. Conſtat ex dicto §. Porro. Clem. 1. de hæreticis, de hac enim iteratione iuramenti ibi eſt expreſſus ſermo, & tradit Ioann. Roias ſingul. 141. cum Gloſ. in eodem §. Porro, verb. *iurabunt*. vbi ſupponit tex. opportunum valde (quod in Notario ſancti Officij ait Regula præſens requiri) vt ſcilicet eligatur ex iā creatis, & practicis in munere Notariatus pro alijs Tribunalibus, & mnlto opportunius, ſi ex practicis pro iſto ſanctæ Inquiſitionis, quo enim maiori notitia rerum, & modi procedēdi huius ſcripturarū item, ac proceſſuum, qui in Archiuo aſſeruantur, præditus fuerit, eo conuenientius, & fructuoſius munus ſuū exercebit, eo maius lumen nouis Inquiſitoribus præferet.

22 Hinc infero expediens valde eſſe id, quod attigi præcedenti regula, vt Inquiſitor ad promouendum Tribunal ſanctæ Inquiſitionis iam alicubi erectum accedens, confirmet Notarium denuo a ſuis anteceſſoribus electum, & confirmatum, nec de eo auferendo, & creando alio nouo deliberet, niſi ex valde vrgenti cauſa propter rationem dictam. Vnde merito propter eandem ſublatum eſt hoc, quod in noſtro Tribunali Melitenſi fuerat iam vſu receptum, vt vnuſquiſq; nouus Inquiſitor nouum etiam Notarium ſecum adduceret; inconueniens enim maximum, quod inde ſequebatur experientia ipſa conſtitit; cum igitur Inquiſitor, & Notarins ſcripturarum, & cauſarum præcedentium, ac veterum, quibus nouæ ſæpius ſunt connexæ, vel non legitime iſtæ expediri poterant, vel non niſi maxima cum difficultate.

Promotor fiſcalis qualiter à nouo Inquiſitore eligendus, vel confirmandus? quodnam eius Officium?

REGVLA XXXVI.

23 AD complementum erectionis noui Tribunalis ſancti Officij, vel ad promotionē iam prius erecti, omnino expedit, vt nouus Inquiſitor quamprimum inſtituat Promotorem fiſcalem, aut iam ab anteceſſoribus electum, & confirmatum, denuo confirmet: qui in manibus ipſius Inquiſitoris, aut ſubſtituti ab eo iurare.

rare illi debet de exercendo fideliter munus, ſuum, quod præcipue conſiſtit in ſupplendo vices accuſatoris.

24 DOcent Simancas Cath. inſtit. tit. 53. num. 3. & 4. Ludou. Paramus lib. 3. de ord. Iudic. ſancti Officij, quæſt. 9. Farin. cum alijs ab eo relatis quæſt. 185. num. 40. Quoad primum compleri ſcilicet erectionem huius Tribunalis per creationem Fiſcalis, ac proinde ſtatim eſſe creandum, quod incidit cum vltimo de ſupplendo vices accuſatoris, fundatiſſimo diſcurſu ex doctrina communi prædictorum auctorum, & aliorum ſic oſtenditur; quia attento quouis iure omne iudicium, ſeu cauſa iudicialis tribus ad minus perſonis conſtare debet, nempe Iudice, Reo, & Actore, ſeu accuſatore, ſi cauſa ſit criminalis (additur quarta Notarius ſcilicet, vt authentico inſtrumento de actione conſtet) cumque ſæpius deeſſent accuſatores, etiamſi crimina publice graſſarētur, quod nollent homines accuſare ob timorem pœnæ talionis, ſi in probando crimine deficerent, vel ob alias cauſas, atque hinc grauiſſima damna
25 Reipub. dimanarent. Opportune prouiſum fuit a iure, vt pro quibuſcumque Tribunalibus inſtitueretur quidam miniſter, vocatus fiſcalis, aut Promotor fiſcalis, vel Aduocatus fi-
26 ſcalis, qui vices accuſatoris ſuppleat. Hic autem in Tribunali ſanctæ Inquiſitionis adeo occupauit locum, vt quamuis alia Tribunalia, adhuc a particularibus perſonis, quoties accuſare volunt, accuſationes recipere ſoleant, hoc tamen ſanctum Tribunal a ſolo Fiſcali eas recipit, de quo plenius infra, & de modo accuſandi, ergo ſtatim eligendus.

27 Quoad aliud de emiſſione iuramenti exercendi legitime munus ſuum innoteſcit ex eadem Clem. 1. §. Porro, de hæreticis, ibi, & idem fiet de alijs perſonis neceſſarijs ad prædictum Officium exequendum: pronomen *idem*, refertur ad iuramentum a Notario emittendum, de quo in Tex. immediate antea, & a nobis Regula præcedenti: perpendenda item particula *neceſſarijs*, & ex ea deducendum efficax argumentum a minori neceſſitate ad maiorem, cum tanta ſit perſonæ fiſcalis, vt ſine hoc ſanctæ Inquiſitionis Tribunal nullatenus conſiſtere poſſit.

Quibus virtutibus, & Conditionibus Promotor fiſcalis præditus eſſe debet?

REGVLA XXXVII.

28 PRomotor fiſcalis Sancti Officij, vt vices accuſatoris legitimè ſuppleat; & reliqua muneris ſui complete, vt ius poſtulat, exequatur, debet eſſe vir probus, diligens, induſtrius, atque V. I. D. excellentiſſimus, preter virtutes fidelitatis, & ſecreti, quæ in quouis eius miniſtro requiruntur.

29 ITa ijdem Doctores proxime citati, Simancas ibidem num. 1. *Eligendus eſt*, inquit, *Vir probus, diligens, induſtrius & Iuriſperitus*, Ludouicus Paramus circa eius excellentiam in iuriſperitia, ita loco citato, num. 37. *Vt ſciat*, inquit, *ſuam intentionem Exacte inſtituere, oportat illam eſſe iuriſperitum:* & paulo poſt num. 40. ita efficaciùs ex iure, *Si vero*, inquit, *Promotor fiſcalis Iuris Pōtificij & Cæſarei perfectam cognitionem obtinuerit facile, recte, & iuridice apud Inquiſitores officium ſuum exponet*, l. ſciendum, §. 1. & l. Paulus, 1. & ibi Bart. ff. de legat. circa probitatem, item diligentiam, & induſtriam proſequitur idem Paramus num. 41. *Oportet, inquit, illum eſſe probum, diligentem & induſtrium, vt cognoſcat quando, & quomodo poſſit accuſationem proponere, & cauſam proſequi, &c.*

30 IN cuſtodiendis ſcripturis ſancti Officij præcipue fidelitas Promotoris fiſcalis exposcitur, ex mente Iacobi Simancæ tit 41. nū. 9. qui hanc curam ipſi ſimul, & Notario committit per hæc verba. *ſcripta*, inquit, *Sanctæ Inquiſitionis ſub tribus clauibus cuſtodienda ſunt: quas promotor fiſcalis, & Notarij ſeruare tenentur, neque legi, aut oſtendi vnquam debent niſi coram alijs omnibus, &c.* Verum circa hoc attendendus ſtylus cuiuſque Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis, & crederem id arbitrio Inquiſitoris relinqui. De ſecreto ſeruando agetur capite ſequenti ſimul cum alijs miniſtris Sancti Officij.

CAPVT V.

De inſtituenda, aut confirmanda ab Inquiſitore Sacra Congregatione Sancti Officij, creatis ſcilicet, vel confirmatis alijs officialibus, Aſſeſſore, Qualificatoribus, Conſultoribus, Aduocato Pauperum, ac reliquis miniſtris, & familiaribus.

PROOEMIOLVM.

1 ERecto Tribunali Sancti Officij, declaratiſque officialibus ſemper ad ipſius executionem ſimpliciter, & omnino neceſſarijs; ſequitur vertat oculos nouus Inquiſitor, & nos cum ipſo ad alios miniſtros, in titulo expreſſos, maxime ad eos, ex quibus Sacra Congregatio componitur, non ita ſimplici-

p'iciter, & abſolutè ad eandem executionem neceſſarios; ſed aliquo modo ipſi cooperantes. Vnde hic ſingulorum cooperationes, & qualitates ſingulis ferè Regulis indicabimus.

Eligendus ne etiam Aſſeſſor ab Inquiſitoribus ac qualis, & ad quid?

REGVLA XXXVIII.

1 IVxta cõſuetudinem aliquorum Tribunaliũ ſancti Officij eligẽdus eſt Aſſeſſor, aut confirmandus iam prius electus, qui ſit coadiutor Inquiſitoris in recipiendis denuntiationibus, in examinandis teſtibus, in formando proceſſu, & in alijs ſimilibus; quique in congregatione, ſicut alij Conſultores, votum ferat. Vnde eſſe debet inſignis V.I.D. & in rebus ſancti Officij valde practicus, præter virtutes paulo ante in Aduocato fiſcali expreſſas.

3 IN iure præcipuè ciuili adeo copioſè de Officio Aſſeſſoris agitur, vt extent circa eius munus tituli integri ff. de off. Aſſeſ. & C. de Aſſeſſor. frequenterque aſſignantur Aſſeſſores in quibuſuis Tribunalibus, tam eccleſiaſticis, quã ſecularibus ad ſupplendum quandoque inſcitiam, quandoq; laborem iudicum, ſeu vt ſint, quaſi Iudices. Vnde ait Roias de hæret p. 1. nu. 386. cum Domin cap ſtatutum, num. 33. de reſcript. in 6. & Lapo per hunc citato, *ſi cauſa ſit merè canonica, & ſpiritualis, & aſſeſſor mere legiſta, hic poterit recuſari*.

4 Cæterum in Tribunali ſanctæ Inquiſitionis vix vllus eſt vſus huius miniſtri, præcipuè in illis Hiſpaniæ, & in hoc propinquo Regni Siculi vix vlla mentio de Aſſeſſoribus, imo illorum nomen inauditum, aut ſaltem confuſum cum eo Conſultorum, quaſi ſint idem, vt confundit, ſeu coniungit Simancas dic. tit. 41. num. 11. per hæc verba: *Aſſeſſores periti, quos Conſultores nominare ſolemus, ab Inquiſitoribus conuocandi ſunt, vt in cauſis fidei conſilium eis præbeant, &c.*

5 Nihilominus in Tribunali ſacræ Congregationis pro cauſis fidei Vrbis Officium Aſſeſſoris magnæ æſtimationis habetur, vt omnino diſtinctum ab Officio Conſultoris, cum multo maiori facultate, & extenſione in vſu cauſarum fidei, quam illud, nempe circa omnia in hac Regula per nos expreſſa, & circa alia. Vnde miror Farin. cuius reſidentia, quaſi iugiter fuit in curia Romana, cum perſpectum in d. Tribunali Vrbis munus Aſſeſſoris ſine dubio habuerit, haud vllum de eo in ſuo tractatu de hæreſi verbum protuliſſe, quod apud ipſum inuenire

6 potuerim. In noſtro item Tribunali ſanctæ Inquiſitionis Melitenſi ſimiliter Officium Aſſeſſoris longe diuerſum eſt ab Officio Conſultorũ, ac multo plures functiones complectitur, quod experientia ipſa quotidiana nobis Conſultoribus, & alijs clarè innoteſcit, nempe expreſſas in Regula.

7 Solent autem eligi in Aſſeſſores, vt in plurimum inſigniores ex his, qui iam per aliquod tempus in ipſo Tribunali ſancti Officij munus Fiſcalis, aut Conſultoris, aut Pauperum aduocati exercuerunt: hincquè fit, vt ad Aſſeſſoratum accedant cum notitia, & praxi ſufficienti negotiorum ſanctæ Inquiſitionis; & conſequẽter iam apparet, quod debeat eſſe excellentiſſi-

8 mus V.I.D. Electio Aſſeſſoris in Tribunali Vrbis crederem, quod fiat ab Eminentiſſimis DD. Card. cum approbatione Summi Pontificis: Electionem vero Aſſeſſoris pro noſtro Tribunali Melitenſi, ſicut & Promotoris fiſcalis ſacra Congregatio ſancti Officij Vrbis ſibi reſeruauit, vt alibi diximus.

Quid de eligendis Qualificatoribus Doctrina Theologica præſtantibus.

REGVLA XXXIX.

9 IN Tribunalibus ſancti Officij Hiſpaniarum Luſitaniæ, Siciliæ, & reliquis in quouis Dominio Regis Catholici erectis, vbi vt in plurimum Inquiſitores non ſunt Theologi, ſed merè Iuriſperiti, aſſignari ſolent ab eis diuerſi viri in Theologica facultate adeo inſignes, vt eam iã publice profeſſi fuerint, vel ad profitẽdũ ipsã habiles habeantur, qui tantum Qualificatoris munus exerceant, ſeu dictis, vel factis in cauſis fidei qualificationem, ſiue cenſuram tribuãt

10 CIrca hanc optime Ioannes Roias vbi ſupra num. 384. per ſequentia verba, *in exponendis*, inquit, *verbis dubijs, agnoſcendiſq; factis, vel dictis ſuſpectis, vel hæreticis periti Sacræ Theologiæ profeſſores vocãdi, qui vulgo Qualificatores nuncupantur, quorum aſſertionibus omnimodam Inquiſitores adhibeant fidem*, l. ſeptimo menſe ff. de ſtat. hom. l. ſemel, C. de remilit. cap. cauſam matrimonij, cap. propoſuiſti, de prob. & ſtatim idẽ Roias nu. 385. *Nam cuilibet*, inquit, *experto, & perito in arte ſua credendum eſt*, Bart. in prooemio ff. vet. §. 1. nu. 8. plene Angel. in l ſi vacan. C. de bon. vacan. lib. 10. hactenus dictus Roias, apud quem plura inuenies, quibus nihil opportunius, & ſatis ſuperque ad probationem rei præſentis.

11 Vnde nota nihil mirum ſi in prædictis Tribunalibus Hiſpanicis duplex fuerit inſtitutum munus, Theologi ſcilicet Qualificatoris, & Conſultoris, re ipſa quoad praxim vnũ ab alio omnino ſeparatũ. In toto enim negotio ſanctæ Inquiſitionis hoc ſolum caput qualificandi propoſitiones, vel cenſurã dictis, aut factis, pro cauſis fidei tribuendi, tãti ponderis, ac momẽti habetur, vt nullum certo ei adæquari poſſe videatur. Vnde merito proinde nos huic primo libro noſtri operis titulũ indidimus de Cõſultore Theologo, ſeu de Regulis multiplicibus pro eo formãdo, quoad qualificationem in dictis, vel factis &c. ſine diſtinctione vtriuſque muneris, cũ tam in eiſdem Tribunalibus Hiſpaniæ, quam in alijs totius Chriſtianitatis cuncta ſpectãtia ad Qualificatorem, per Conſultorem Theologum ſuppleantur, & alia plura ab hoc pro expeditione cauſarum fidei executioni mandentur. † Quare multo maioris æſtimationis, & honorificentiæ cenſetur titulus hic Cõſultoris, quam ille, Qualificato-

quod Epiſcopus cognoſcere poſſit de cauſis Fidei exemptorum iuriſdictione ordinaria, conſequenter dicẽdum eſt probabiliter in hoc etiam ſuccedere Capitulum Sede vacante: ita docet cum Marian. Socin. in dict. cap. Ad abolendam, num. 44. ibidem Caſtrus Palao, quem videas quæſo.

38 Idem Caſtrus bene num. 7. tradit hanc iuriſdictionem poſſe, & debere Capitulum exequi non per ſeipſum, ſed per ſuum Vicarium ad hoc ſpecialiter deputatum (alioquin ſine hac ſpecialitate nequibit, vt diximus ſupra de Vicario Epiſcopi) colligitur clare ex Clemen. 1. §. prop-
39 ter, de hæreticis. Et ratio congruens ſuadet, quod expediat fieri per Vicarium, quia alias ſecretum adeo neceſſarium in Tribunali ſanctæ Inquiſitionis vix ſeruari poſſet, neque ita breui tempore expeditio cauſarum exequi, vti ſæpius requiritur.

Olim quomodo Prælati Religionum cauſas Fidei ſuorum ſubditorum iudicarunt?

REGVLA XXIV.

40 Prælati quarumcunque Religionum quondam Iudices competentes fuerunt in cauſis Fidei, & facultate, ſeu iuriſdictione ordinaria procedere poterant contra quoſcunque ſubditos ſuos quomodolibet exemptos, ſi de hæreſi, vel Apoſtaſia conuicti, aut ſuſpecti fuiſſent.

41 Doctrina huius Regulæ per modum narrationis hiſtoricæ tradita fuit a nobis Prolegomeno X. num. 15. & inde probata, quod ſuperiores Religionum attento quouis iure Diuino, & humano habeant iuriſdictionem ordinariam, & quaſi Epiſcopalem reſpectu ſuorum, ſiue iſti ſint Religioſi, ſiue tantum ſerui, ſeu familiares, aut vaſſalli circa quarumcumq; cauſarum genera: ad ipſoſque etiam dirigantur verba illa Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi*, in quo &c cum facultate procedendi cõtra omnes illos in caſu hæreſis, vel Apoſtaſiæ: atque hoc ſupponunt vt certum Farin. quæſt. 186. num 28. & multi alij ab eo citati, tractantes illud dubium, an de iure contra Religioſos, aut exemptos poſſint alij (excepto Papa) quã eorum ſuperiores in cauſis Fidei procedere? de quo paulo poſt.

42 Cæterum hodie iam totaliter ablata eſt iuriſdictio ſuperioribus Religionum in ſimilibus cauſis Fidei reſpectu ſibi ſubditorum, nam quamuis Pius IV. conſtit. incip. *Paſtoris æterni*, poſtquam quaſcumque perſonas Religioſas, vel ſubditas Prælatis Religionum, quomodolibet exemptas, aut priuilegiatas Inquiſitoribus locorum, vel prouinciarum ſubiecerat, adiunxiſſet hanc limitationem, niſi ſuperiores earum præuenerint: poſtea tamen Paulus V. alia Bulla incip. *Romanus Pontifex*, etiam iſtam præuentionem ſuſtulit, & abſolute abſque vlla reſtrictione eas dictis Inquiſitoribus delegatis a Sede Apoſtolica ſubiectas eſſe præcepit.

43 Hinc infero quod non videam, quomodo poſſit ſuſtineri id, quod docent aliqui ex recẽtioribus ſcriptoribus, alioquin magni nominis apud omnes, agentes de facultate Capituli Sede vacante in cauſis Fidei, quod pari modo, atque iſtud, poſſint alij ſimiliter iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem habentes, vt ſunt aliqui Abbates, & Priores, procedere contra ſibi ſubditos hæreticos, vel Apoſtatas, vel de vtroque ſuſpectos, ſi enim iſti Abbates, vel Priores ſunt Religioſi, vt communiter eſſe ſolent, vel tunc ſtatim fieri, emiſſa profeſſione intra ſex menſes iuxta diſpoſitionem Triden ſeſſ. 25. cap. 21. de Regularibus, & Monial. quando Abbatiæ, vel Prioratus eis conferuntur, per Bullam citatam Pauli V. ſine dubio erit ipſis omnino ſublata iuriſdictio in ſimilibus caſibus hæreſis, aut apoſtaſiæ, circa eorum ſubditos, vel Religioſos, ſi quos tales habent, vel etiam a fortiori circa nõ Religioſos, ſiue ſeruos, ſiue familiares, ſiue vaſſallos, quomodolibet exemptos, ſeu priuilegia-
44 tos. Adiungo in confirmationem exemplum Religionis Hieroſolymitanæ, quæ prætendit eſſe nullius Diœceſis, & habet Abbatias, & Prioratus cum iuriſdictione quaſi Epiſcopali, & tamen vt audio nullibi cum ſimilibus ſubditis, ſeruis, familiaribus, & vaſſallis cognoſcit de cauſis Fidei &c. ergo nec alij Abbates, aut Priores Religioſi cognoſcent. Ita mecum ſentiunt Viri docti a me conſulti, præcipue Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſimus Dominus Inquiſitor Fabius Chigius Epiſcopus Neritoñ. & quidem illi ſunt excuſandi, qui ante, quam Bulla Pauli V. in lucem prodiret, ita aſſeruerunt; ſed alij magis recentiores, qui poſt eam editam, quomodo quæſo excuſabuntur?

Qualiter ad connexa ſe extendit iuriſdictio Inquiſitorum? & hæc ordinaria ne? an delegata?

REGVLA XXV.

45 Qui communiter Inquiſitorum nomine inſigniuntur, ſiue immediate a Papa, ſiue ab alijs ex priuilegijs creentur, ſunt præcipui Iudices in cauſis Fidei, cum ſuis annexis, & dependentibus: iuriſdictione tantum delegata, & non ordinaria.

46 Tota fere habetur in iure expreſſe, aut ab eo ſaltem deducitur: pro prima parte eſt textus expreſſus in Clemen. 1. §. propter, de hæreticis, ibi, tam per Diœceſanos Epiſcopos, quam per Inquiſitores; vbi agitur de cauſis Fidei tractandis. Quod autem de connexis cum his, ſeu de incidentibus, & dependentibus poſſint iſti cognoſcere, deducunt doctores ex Clemen, Diſpendioſum, & ex l. nulli, C. de Iudicijs, Decius in cap. paſtoralis, num. 4. de appellationibus, & docent Farinacius quæſt. 186. num 26. & Peña cum Eymerico 3. par. Direct. Commen. 10. verſ. in prædictis omnibus: vbi inuenies, quæ ſint connexa, emergentia, & dependentia.

Ra-

Ratio etiam conuincit; quia qui concedit iuriſdictionem ad cognoſcendum de cauſa principali, cenſetur concedere etiam pro cognoſcendis emergentibus connexis, & aliquo modo dependentibus; alioquin non eſſet bene, & complete prouiſum.

47 Iam quod eorum iuriſdictio ſit delegata, & non ordinaria, colligitur ex Bulla Vrbani IV. incip. *licet ex omnibus*, ibi: *Prouidimus igitur ad præſens perſonas aliquas pro tanto negotio deputari.* & ex cap. ne aliqui, de hæreticis in 6. vbi dicitur Officium Inquiſitoris a ſede Apoſtolica, ſeu a ſummo Pontifice eſſe commiſſum; quod non diceretur, ſi eſſet iuriſdictionis ordinariæ: & quidem, vt commiſſum deberet morte committentis, ſeu delegantis expirare, ſaltem quoad negotia integra. Sed fauore fidei cautum a iure vt perpetuo duret; quæ cautio neceſſaria non fuiſſet, ſi ordinariæ iuriſdictionis Officium Inquiſitoris eſſet. Confirmatur, quia Iudex ordinarius ad quæcumque cauſarum genera ex vi iuris, & proprij officij ſolet iuriſdictionem habere; ſed Inquiſitor ſolum habet ad cauſam hæreſis, atque ad ei annexa; ergo non eſt Iudex ordinarius, ſed delegatus. Ita multi Doctores melioris notæ, vt Peña cum Eymerico 3.p. Direct. q. 4. commen. 53. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 18. q. 6. & Farinacius q. 186. num. 39.

48 Quamquam ijdem Doctores negare non poſſunt hanc Inquiſitorum iuriſdictionem in aliquibus participare de priuilegijs iuriſdictionis ordinariæ, tum quod non expiret per mortem delegantis, vt iam dictum, tum quod poſſit Inquiſitor ſubſtituere ſibi Vicarios. &c.

Delegati ne ſunt Inquiſitores particulares a Generalibus Inquiſitoribus electi? & vnde illorum iuriſdictio?

REGVLA XXVI.

48 INquiſitores particulares cuiuſq; loci, aut prouinciæ, imo & Concilij ſupremi non ſubdelegati eorum a quibus ex priuilegio Pontificio creantur; vt a Cardinalibus ſacræ Congregationis, aut a Generali Inquiſitore Hiſpaniæ; ſed proprie ſunt, & dicuntur Delegati ſedis Apoſtolicæ, aut ſummi Pontificis, ab hoc que immediate ſuam poteſtatem, & iuriſdictionem accipiunt.

---

50 HOc vt certius, & magis commune tenent præter modo citatos alij, vt Ioannes Royas ſingul. 114. num. 4. Report. verbo Inquiſitor, verſ. in Inquiſitores, & noſter Molina tract. 5. de iuſt. diſp. 28. num. 7. quidquid vnus Simancas tit. 34. num. 14. & non alius, quod ſciam, in contrarium dicat. Oſtenditur primo ex Clem. 1. §. propter de hæreticis, & ex cap. per hoc etiam de hæreticis in 6. vbi abſolute Inquiſitores, qui cum Epiſcopis procedere debent in cauſis fidei, a ſede Apoſtolica deputati eſſe dicuntur. Sed clarius ex Conſtit. Alexandri IV. incip. Quod ſuper §. adiecistis, ibi: *Super quo taliter duximus ordinandum, quod idē Prior poſſit tres, vel quatuor idoneos ad hoc opus* (nempe ad procedendum contra hæreticos) *aſſumere, qui parem cum ipſo habeant poteſtatem, & amouere illos, ac ipſorum loco alios ſubſtituere, quotieſcumque viderit expedire: ipſi autem Priori, & alijs ſic aſſumptis, &c. ſimilia faciendi conceditur ab eadem ſede facultas;* ita ibi. Ergo illi tres, vel quatuor non Delegati Prioris (Dominicani ſcilicet) ſed ſedis Apoſtolicæ erant, & ab hac immediate facultatem, ſeu iuriſdictionem accipiebant: quo quid opportunius, & efficacius ad probationem totius Regulæ?

51 Adiungo præterea, omiſſis alijs, hanc rationem doctrinalem, qua Inquiſitores ſupremi Concilij, quamuis a Generali Inquiſitore eligantur, oſtenditur non eſſe huius delegatos, ſed ſummi Pontificis, ſeu ſedis Apoſtolicæ, ſicque ipſi in ſuis expeditionibus exprimunt; quia alioquin non daretur ab alijs Tribunalibus ſancti Officij appellatio ad eorum Tribunal; cum appellare quis non poſſit ab vno ſubdelegato ad alium ſubdelegatum; ergo idem erit de reliquis Inquiſitoribus, quod licet creentur ab Inquiſitore Generali; non huius Delegati, ſed ſedis Apoſtolicæ erunt.

52 Nec in contrarium adductum a Simanca quidquam releuat, quod Generalis Inquiſitor in litteris electionis eorum aſſerat vices ſuas committere: quia id fit, vt appareat iuriſdictionem a ſede Apoſtolica eiſdem conceſſam eſſe ab ipſo dependentem, quæ dependentia conueniens iudicatur, vt rectius, & ſecurius in cauſis Fidei Inquiſitores procedant.

Ad quas perſonas cuiuſque Delegati Inquiſitoris iuriſdictio extenditur?

REGVLA XXVII.

53 POteſtas, ſeu iuriſdictio cuiuſcumque Delegati Inquiſitoris particularis, aut Prouincialis, vel etiam Generalis, ſe plenarie extendit ad quaslibet perſonas cuiuſuis ſtatus, & conditionis in loco, vel prouincia, aut Regnis, & Dominijs ſuæ iuriſdictionis exiſtentes, vel delinquentes ſeculares, aut Regulares, vel aliquo modo exemptos, ſeu priuilegiatos.

---

54 Hæc quoad omnes eius partes deciſa extat in iure Canonico cap. vt Officium, §. denique de hæreticis in 6. cap. accuſatores, in fine, cap. ad abolendam de hæreticis. Vnde quotquot ſunt Doctores eam admittunt cum omni extenſione exceptis limitationibus ſtatim tradendis. Quod ſi olim iuriſdictio Inquiſitoris non ſe extendebat ad Religioſum exemptum, qui erat iam præuentus a ſuo Prælato; præuentio hæc iam ſublata eſt a Paulo V. vt paulo ante dictum.

54 Notat bene cum Eymerico Peña 3. par. Direct. quæſt. 31. Commen. 80. quod ſub hac regula comprehendantur etiam Reges; & Regales perſonæ, quales ſunt, vt explicat idem Peña, Duces, Marchiones, Barones, Senatores &c. at-

tento rigore dicti Capituli, vt Officium ſ. deniq; ibi, Cuiuſcunq; ſint conditionis, dignitatis, & gradus: tutius tamen, & conuenientius eſſe ſummum Pontificem conſulere, priuſquam ad procedendum contra tales deueniatur, vt prouideat ipſe, & ſtetur eius conſilio vel mandato. idem docet Ioannes Andreas in cap. Inquiſitores, de hæreticis in 6. quē ibi ſequitur Frācus.

Sunt ne Epiſcopi a iuriſdictione cuiuſuis Inquiſitoris etiam Generalis exempti?

REGVLA XXVIII.

56 A Generalitate præcedentis Regulæ excepti ſunt Epiſcopi; cum nullus Inquiſitor etiam Generalis, nec DD. Cardinales ſacræ Congregationis procedere poſſint contra eos, niſi de expreſſa ſedis Apoſtolicæ licentia: ſed deferre tenentur totum negotium ad ſummum Pontificem, vt ipſe prouideat.

57 EXtat pro hac Regula totum cap. Inquiſito.
res. de *hæreticis* in 6. vbi etiam decidi-
tur, quod debeat Inquiſitor denunciare ſedi
Apoſtolicæ Epiſcopum hæreticum, vel de hære-
ſi diffamatum: in Rubro compendioſius ſic, In-
quiſitor Papæ ſuper hæreſi, ſine ſpeciali manda-
to non inquirat contra Epiſcopum, ſed ſi eum
58 culpabilem ſciuerit, denunciabit Papæ. Vbi ſi-
cut in nigro Epiſcopi nomine intelligitur etiā
titularis, cū vere ſit Epiſcopus, electus item, &
confirmatus a ſede Apoſtolica, licet nondum
conſecratus, eo quod iam Epiſcopalem iuriſdi-
ctionem habeat: haud ita de electo. ſed nondum
a Papa confirmato dicendum; docent ex com-
muni omnium Simanchas Cathol. inſtit. tit. 25.
num. 11. & 12. & Molina noſter vbi ſupra n. 19.
59 Extendit ſe nihilominus iuriſdictio Inquiſi-
toris ad recipienda dicta teſtium contra Epiſco-
pum, vt ea transmittat ad ſummum Pontificem,
60 ſicq; huic eum denunciet. Item vbi eius de-
lictum hæreſis eſſet notorium ad ipſum carce-
randum, & carceratum Romam Papæ mitten-
dum, ſi ſit fundata ſuſpicio de fuga, vel ſi ex di-
latione carcerationis appareat clare periculum
grauium malorum, vt quod ſint interim plures
ab eo ſeducendi. Ratio eſt quia iſti caſus ex be-
nigna interpretatione legis exceptuati cenſen-
tur, docent, Simancas ibidem nu. 8. Peña 3. par.
Direct. quæſt 27. commen. 76. & Farin. cum alijs
ab eo relatis quæſt 186. num. 116
61 Addit optime ibidem Peña ex Bulla Pij IV.
incip. *Romanus Pontifex, poſſe* DD. Cardinales
Sacræ Congregationis procedere contra Epi-
ſcopos exiſtentes extra Vrbem, maxime in lo-
cis de hæreſi ſuſpectis, citando eos, informatio-
nes capiendo, proceſſus vſq; ad concluſum
formando citra prolationem diffinitiuæ ſentē-
tiæ; quæ diſpoſitioni Papæ relinquitur: vnde
ipſe de actis vſque ad eam ſtatim certiorandus.
62 Notat etiam benè ibidem Peña cum Deciano Repor. Inquiſ. & a ijs per eum citatis, tametſi nequeat Inquiſitor cōtra Epiſcopum procedere, & videatur alius Epiſcopus ad id iuriſdictionem habere, ſi Epiſcopus de hæreſi ſuſpectus in alius Diœceſi exiſtat aut delictum ibi committat, ex cap. ad abolendam, de hæreticis, vbi abſolute abſq; limitatione conceditur facultas Epiſcopo ad procedendum contra exemptos, qualis eſt alius Epiſcopus reſpectu eius: verum cautius fore ſi in ſimili caſu Sedes Apoſtolica conſulatur.

Nuntij, & Legati Sedis Apoſtolicæ eadem ne exemptione fruuntur.

REGVLA XXIX.

63 AB eadem generalitate excipiuntur Nuntij, & Legati Sedis Apoſtolicæ, & alij eiuſdem Sedis officiales, contra quos nullus Inquiſitor, ſiue Delegatus, ſiue Ordinarius, vt Epiſcopus poteſt procedere in cauſis hæreſis, niſi de expreſſa licentia ſummi Pontificis.

64 DEciſum legitur in Extrauagante Ioannis XXII. cū Matthæus, de Hæreticis: nec requiritur maior probatio; ſed declaratio tantum terminorum. Per nomen Nuntij hoc loco intelligitur Legatus ſedis Apoſtolicæ ex textu in cap. nobiliſſimus, 97. diſt. Per nomen item Officialium intelliguntur deſignati a ſede Apoſtolica ad aliquas cauſas, ipſam, honoremq; eius, ac dignitatem proſpicientes; non vero miſſi ad cauſas particulares inter partes decidendas: cum iſti non negotium ſedis Apoſtolicæ; ſed particularium perſonarum tractent: ac proinde priuilegio Officialibus dictæ ſedis conceſſo, nō fruuntur, ita Peña, citatis Lapo, & Decio 3. par. direct. quæſt. 26. Commen. 75. & noſter Molina tract. 5. de iuſt. diſput. 28. num. 20.

An vnus Inquiſitor poſſit contra alium in cauſis fidei procedere?

REGVLA XXX.

65 TAndem a prædicta generalitate excipiuntur ipſi Inquiſitores, dum ſunt in Officio, quod vnus aduerſus alium in cauſa fidei procedere non poſſit; ſiue ſint ſocij, munus ſanctæ Inquiſitionis ſimul in eodem loco exercentes; ſiue diuerſis locis, aut prouincijs ad hoc ipſum deputati.

66 COnſtat hæc manifeſte tum ex vulgari, ac vero axiomate, quod par in parem non habeat poteſtatem; tum ex doctrina duplici Regula præcedenti tradita; quod Inquiſitores ſint Delegati, ſeu Legati, aut Officiales ſedis Apoſtolicæ, at contra hos in crimine hæreſis nullus procedere poteſt, iuxta dictam conſtitutionem Ioannis XXII. Cum Matthæus de hæreticis, niſi ex licentia ſummi Pontificis; vnde Inquiſitor, aut Epiſcopus, ſeu Ordinarius ſolum poterit ſumptis informationibus Inquiſitorem hæreticum, vel de hæreſi ſuſpectum denunciare, reſpectiue, vel ſummo Pontifici, vel ſacræ Congregationi Vrbis, vel Generali Inquiſitori, vt prouideant, & ſaltem ab Officio eum amoueant.

67 ueant. Nam contra iam amotum ex quacunq; cauſa, non eſt dubium quin poſſit alius Inquiſitor particularis procedere: tradunt doctrinam hanc, vt magis certam Peña cum Eymerico in direc. par 3. quæſt. 30. Com. 76. Farin. relatis multis quæſt. 185. nu. 124. & 131. Azor s. par. lib. 8. cap. 18. quæſt. 14. & Molin. de iuſt. tract. 5. diſp. 28. num. 21. & alij plures.

68 Vnde non ſunt audiendi aliqui, vt Ioann. Royas ſingul. 109. qui abſq; fundamento diſtinguunt inter crimen hæreſis occultum, & Notorium, atq; circa hoc Epiſcopo contra Inquiſitorem facultatem procedendi concedunt. Cum enim dicta conſtitutio Ioann. XXII. non diſtinguat inter occultum, & Notorium, nec nos diſtinguere debemus. Et multo minus audiendi ſunt alij vt Zanch. de hæreticis, cap. 8. nu. 9. qui abſq; hac diſtinctione ſecreti, & Notorij id Epiſcopo concedunt: contra quos eſt diſpoſitio prædictæ cõſtitutionis Ioann. XXII.

69 Quod ſi iſti auctores hoc ita ſentiant propter caſus ſuſpicionis fundatæ de fuga Inquiſitoris hæretici, aut manifeſti periculi de ſeductione aliorum, & ſimiles, quos Regula 28. num. 60. diximus exceptos, ex benigna interpretatione legis, admittimus eorum ſententiam, & idem nunc, quod, ibi, teſtamur.

Inquiſitores qualiter poſſint ſuis Commiſſarijs iuriſdictionem elargiri?

REGVLA XXXI.

70 COmmiſſarijs, ſeu Vicarijs a ſe creatis iuxta tradita num. 16. & 17. Regulæ XII. poteſt Inquiſitor quilibet in cauſis hæreſis, vel partem ſuæ iuriſdictionis, vt pro ſuſcipiendis informationibus, a ut formando proceſſu, vel totam vſque ad diffinitiuæ ſententiæ prolationem tribuere, prout iudicauerit expedire contra quaſcunq; perſonas ſuæ iuriſdictionis.

71 ITa docent Peña cum Eymerico 3. par direct. q. 13. commen 62. Molina noſter tract. 5. de iuſt. diſp. 28. num. 8. Azor par. 1. lib. 8. cap. 8. quæſt. 10. & Farin. cum alijs ab ipſo relatis, quæſt. 186. num. 29. qui pluribus comprobat. Potiſſima tamen ratio eſt, quia Inquiſitor, vt traditum ſupra, eſt Delegatus ſedis Apoſtolicæ; ſed Delegatus poteſt ſubdelegare, & Commiſſarium ſibi ſubſtituere, committendo ipſi plene vices ſuas, ex cap. ſuper quæſtionem, de Officio Iudicis Delegati, ergo &c.

72 Quamquam circa hoc attendendus eſt ſtylus cuiuſque Tribunalis ſancti Officij, & ſeruanda inſtructio, ſi quæ tradita. Et quidem in Hiſpania, vt ait noſter Molina loco citato, iuxta inſtructionem quamdam Hiſpalenſem, cuius meminit Peña vbi ſupra, Commen 10. ſolum ad recipiendas informationes inſtitui ſolent Commiſſarij. Exemplum certiſſimum tibi trado in chariſſimo fratre meo Iacobo Salelles ſacræ Theologiæ Doctore Canonico Gandienſi, quem ſimul & amoris, & honorificentiæ cauſa nomino, huic pro meritis excellentium virtutum, & literarum, maxime in concionando præſtantiæ a Dominis Inquiſitoribus Valentinis commiſſio fuit tradita cum prædicta limitatione pro informationibus tantum ſuſcipiendis in diuerſis locis Valentinæ Diœceſis contra hæreticos, aut Apoſtatas a fide Catholica, ſeu de hæreſi, vel Apoſtaſia quoquo modo ſuſpectos, quorum non pauci erant ex Mauris poſtea eiectis.

CAPVT IV.

De exequendis ab Inquiſitore initio ſui muneris circa Ordinarium, & Principem loci; de creatione, aut confirmatione Officialium neceſſariorum Fiſcalis, & Notarij ad erigendum nouum Tribunal, vel ad promouendum iam erectum.

PROOEMIOLVM.

1 VIdebatur vlterius progrediendum in oſtendenda poteſtate, & iuriſdictione DD. Inquiſitorum circa materiam, ſeu circa caſus proprios ſancti Officij; ſed de hoc multo opportunius paulo poſt, in publicatione, atq; declaratione per partes edicti ſanctæ Inquiſitionis; ex qua etiam Conſultores Theologi ad qualificandum in dictis, vel factis contra fidem, non exiguum lumen accipient. Cum autem prædictæ publicationi, & declarationi in executione neceſſario præcedat erectio Tribunalis ſancti Officij, vel promotio iam prius erecti, conuenienter de hac, & de annexis ipſi neceſſario ſtatim agendum.

An obligatio nouo Inquiſitori ſe ſiſtendi coram ſuperioribus loci Eccleſiaſtico, & Temporali?

REGVLA XXXII.

2 INquiſitor iam electus, & cum prædicta facultate alicui loco, vel Prouinciæ deputatus debet quamprimum ſe ſiſtere vtrique poteſtati Eccleſiaſticæ, & ſeculari, Regi ſcilicet, aut Domino, vel Magiſtratui Ciuitatis, aut regionis illius, & Epiſcopo Diœceſano, vel Capitulo, ſede Vacante, atque ipſis de ſua Apoſtolica commiſſione plenam fidem facere.

3 TRadunt Simancas de Cath. inſtit. tit. 44. nu. 1. cum Eymer. in direc. 3. par. initio Peña Comen. 1. poſt citatum ab iſto Corradum Brunum lib. 1. de legat. cap. 8. & conſonat inſtructio 1. Hiſpalenſis, de qua mentionem fuit ipſe Peña,

quæ reſolutio prima fronte falſa apparet, ſed
bene ipſum a falſitate purgat Peña Commen.
67. quia in cap. vt Officium, § verum, de hæ-
reticis in 6. & in reſcrip. Vrbani IV. incip. *licet
ex omnibus*, §. ad conſcribendas, ſi bene per-
pendantur, tantum concedebatur eis, vt poſ-
ſent conſtringere illos, qui iam Notarij erant,
etiamſi Religionem ingreſſi, & profeſſi fuiſſent,
reaſſumere pro ſancto Officio Notariatus mu-
nus: item concedebatur, non habita copia No-
tariorum, vt poſſent aſſumere duos viros ido-
neos ad conſcribẽda ſanctæ Inquiſitionis acta.
Neque erat aliud ius tempore Eymerici, quod
creandi nouos Notarios Inquiſitoribus facul-
16 tatem tribueret. Prodijt tamen poſtea Con-
ſtitutio Pij IV. incip. *Paſtoralis Offici curæ*,
in qua eis hæc ampliſſime conceditur: Imo in
reſcriptis particularibus, quibus noui Inquiſi-
tores conſtituuntur, eadem conceſſio creandi
Notarios exprimitur, vt vidimus in illo D. Pe-
tri Duzzinæ, & in literis ſacræ Congregatio-
nis Vrbis, quibus D. Cubelles Inquiſitor fuit
conſtitutus.

17 Optime notat ibidem Peña ex Campegio
apud Zanchinum cap. 9. verſ. Adde rurſus, non
eo ipſo aliquem ſiue Religioſum, ſiue ſecularem
Notarium eligi, aut de nouo inſtitui, quod ab
Inquiſitore ad acta ſancti Officij ſcribenda ap-
plicetur, ſed requiri, vt eius electio, vel inſtitu-
tio fiat coram alio Notario, & teſtibus, trada-
turque ei atramentum cum calamo, & ſeruatis
alijs ceremonijs ſolitis, atque de obſeruatione
omnium per inſtrumentum authenticum dicti
Notarij aſſiſtentis conſtet.

---

*Quænam conditiones in Notario eligendo requiſi-
tæ? & qualiter ſtatim poſt electionem
iurare debeat?*

REGVLA XXXV.

18 IN Notario ſancti Officij eligendo, præter
alia in quouis Miniſtro requiſita, de quibus
ſupra ex parte dictum, & poſtea amplius dice-
tur; duo maxime opportuna, primo vt ſi fieri
poteſt, ſit iam practicus in exercendo munere
Notariatus pro alijs Tribunalibus, & opportu-
nius, ſi ex practicis pro iſto ſanctæ Inquiſitio-
nis. Item adeo bonæ famæ, & morigerus, vt
dubitari nequeat de eius fidelitate: vnde de
obſeruatione huius, & ſecreti, & aliorum ad
ſuum munus ſpectantium emittere ſtatim iu-
ramentum debet.

---

19 TOtam huius regulæ doctrinam colligo ex
traditis per Simancam de Catholic. inſtit.
tit. 41. num. 7. 8. & 9. per Campegium, & Pe-
ñam adductos, & per Farin. cum alijs multis ab
eo citatis quæſt. 185. a num. 10. Quoad fideli-
tatem Notarij ſancti Officij in ſuo munere
exercendo, & emiſſionem iuramenti ſimul, pa-
tet ex Clem. 1. §. Porro de hæreticis, ibi: *No-
tarij quoque Inquiſitionis coram Epiſcopo, &
Inquiſitore, vel ſubſtitutis ab eis iurabunt ſuum
20 Officium fideliter exercere*. Et quidem ſi a quo-
uis Notraio pro quolibet Tribunali, vel pro
regimine Reip. in eius creatione hoc de fideli-
tate ipſum creans ſub iuramento exigere ſem-
per ſolet, dicens eidem: *Eſto Notarius, & fide-
lis*. (quæ eſt vna ex ceremonijs in tali creatione
ſeruari conſuetis) quanto magis exigendum
ab eo, qui creatur pro regimine, ſeu pro Tri-
bunali tanto maioris excellentiæ, & neceſſita-
tis, defenſionis ſcilicet Fidei Catholicæ contra
hæreticos.

21 Addendum item id, quod ad omnino con-
uincendum hactenus probatum etiam inſeruit,
nempe, ſi Notarius ſub dicto iuramento pro
vno regimine, vel Tribunali creatus, ad aliud
Tribunal, vel regimen eligatur, aut applicetur,
non teneri iterum iurare, ſecus eſt, ſi pro Tri-
bunali ſanctæ Inquiſitionis ſit electus, ſeu ap-
plicatus. Conſtat ex dicto §. Porro. Clem. 1.
de hæreticis, de hac enim iteratione iuramen-
ti ibi eſt expreſſus ſermo, & tradit Ioann. Ro-
ias ſingul. 141. cum Gloſ. in eodem §. Porro,
verb. *iurabunt*. vbi ſupponit tex. opportunum
valde (quod in Notario ſancti Officij ait Re-
gula præſens requiri) vt ſcilicet eligatur ex iã
creatis, & practicis in munere Notariatus pro
alijs Tribunalibus, & multo opportunius, ſi ex
practicis pro iſto ſanctæ Inquiſitionis, quo
enim maiori notitia rerum, & modi procedẽ-
di huius ſcripturarum item, ac proceſſuum, qui
in Archiuo aſſeruantur, præditus fuerit, eo
conuenientius, & fructuoſius munus ſuũ exer-
cebit, atq; eo maius lumen nouis Inquiſitori-
bus præferet.

22 Hinc infero expediens valde eſſe id, quod
attigi præcedenti regula, vt Inquiſitor ad pro-
mouendum Tribunal ſanctæ Inquiſitionis iam
alicubi erectum accedens, confirmet Nota-
rium denuo a ſuis anteceſſoribus electum, &
confirmatum, nec de eo auferendo, & creando
alio nouo deliberet, niſi ex valde vrgenti cauſa
propter rationem dictam. Vnde merito prop-
ter eandem ſublatum eſt hoc, quod in noſtro
Tribunali Melitenſi fuerat iam vſu receptum,
vt vnuſquiſq; nouus Inquiſitor nouum etiam
Notarium ſecum adduceret; inconueniens
enim maximum, quod inde ſequebatur expe-
rientia ipſa conſtitit; cum igitur Inquiſitor,
& Notarius ſcripturarum, & cauſarum præce-
dentium, ac veterum, quibus nouæ ſæpius
ſunt connexæ, vel non legitime iſtæ expediri
poterant, vel non niſi maxima cum difficul-
tate.

---

*Promotor fiſcalis qualiter à nouo Inquiſitore eli-
gendus, vel confirmandus? quodnam
eius Officium?*

REGVLA XXXVI.

23 AD complementum erectionis noui Tri-
bunalis ſancti Officij, vel ad promotionẽ
iam prius erecti, omnino expedit, vt nouus In-
quiſitor quamprimum inſtituat Promotorem
fiſcalem, aut iam ab anteceſſoribus electum, &
confirmatum, denuo confirmet: qui in mani-
bus ipſius Inquiſitoris, aut ſubſtituti ab eo iu-
rare

rare

rare illi debet de exercendo fideliter munus ſuum, quod præcipue conſiſtit in ſupplendo vices accuſatoris.

---

24 DOcent Simancas Cath. inſtit. tit. 53. num. 3. & 4. Ludou. Paramus lib. 3. de ord. Iudic. ſancti Officij, quæſt. 9. Farin. cum alijs ab eo relatis quæſt. 185. num. 40. Quoad primum compleri ſcilicet erectionem huius Tribunalis per creationem Fiſcalis, ac proinde ſtatim eſſe creandum, quod incidit cum vltimo de ſupplendo vices accuſatoris, fundatiſſimo diſcurſu ex doctrina communi prædictorum auctorum, & aliorum ſic oſtenditur; quia attento quouis iure omne iudicium, ſeu cauſa iudicialis tribus ad minus perſonis conſtare debet, nempe Iudice, Reo, & Actore, ſeu accuſatore, ſi cauſa ſit criminalis (additur quarta Notarius ſcilicet, vt authentico inſtrumento de actione conſtet) cumque ſæpius deeſſent accuſatores, etiamſi crimina publice graſſarētur, quod nollent homines accuſare ob timorem pœnæ talionis, ſi in probando crimine deficerent, vel ob alias cauſas, atque hinc grauiſſima damna
25 Reipub. dimanarent. Opportune prouiſum fuit a iure, vt pro quibuſcumque Tribunalibus inſtitueretur quidam miniſter, vocatus fiſcalis, aut Promotor fiſcalis, vel Aduocatus fi-
26 ſcalis, qui vices accuſatoris ſuppleat. Hic autem in Tribunali ſanctæ Inquiſitionis adeo occupauit locum, vt quamuis alia Tribunalia, adhuc a particularibus perſonis, quoties accuſare volunt, accuſationes recipere ſoleant, hoc tamen ſanctum Tribunal a ſolo Fiſcali eas recipit, de quo plenius infra, & de modo accuſandi, ergo ſtatim eligendus.

27 Quoad aliud de emiſſione iuramenti exercendi legitime munus ſuum innoteſcit ex eadem Clem. 1. §. Porro, de *hæreticis*, ibi, & idem fiet de alijs perſonis neceſſarijs ad prædictum Officium exequendum: pronomen *idem*, refertur ad iuramentum a Notario emittendum, de quo in Tex. immediate antea, & a nobis Regula præcedenti: perpendenda item particula *neceſſarijs*, & ex ea deducendum efficax argumentum a minori neceſſitate ad maiorem, cum tanta ſit perſonæ fiſcalis, vt ſine hoc ſanctæ Inquiſitionis Tribunal nullatenus conſiſtere poſſit.

Quibus virtutibus, & Conditionibus Promotor fiſcalis præditus eſſe debet?

REGVLA XXXVII.

28 PRomotor fiſcalis Sancti Officij, vt vices accuſatoris legitimè ſuppleat; & reliqua muneris ſui complete, vt ius poſtulat, exequatur, debet eſſe vir probus, diligens, induſtrius, atque V. I. D. excellentiſſimus, præter virtutes fidelitatis, & ſecreti, quæ in quouis eius miniſtro requiruntur.

---

29 ITa ijdem Doctores proxime citati, Simãcas ibidem num. 1. *Eligendus eſt*, inquit, *Vir probus, diligens, induſtrius & Iuriſperitus*, Ludouicus Paramus circa eius excellentiam in iuriſperitia, ita loco citato, num. 37. *Vt ſciat*, inquit, *ſuam intentionem Exacte inſtituere, oportat illum eſſe iuriſperitum:* & paulo poſt num. 40. ita efficacius ex iure, *Si vero*, inquit, *Promotor fiſcalis Iuris Põtificij, & Cæſarei perfectam cognitionem obtinuerit facile, recte, & iuridice apud Inquiſitores officium ſuum exponet*, l. ſciendum, §. 1. & l. Paulus, 1. & ibi Bart. ff. de legat. circa probitatem, item diligentiam, & induſtriam proſequitur idem Paramus num. 41. *Opportet, inquit, illum eſſe probum, diligentem & induſtrium, vt cognoſcat quando, & quomodo poſſit accuſationem proponere, & cauſam proſequi, &c.*

30 IN cuſtodiendis ſcripturis ſancti Officij præcipue fidelitas Promotoris fiſcalis expoſcitur, ex mente Iacobi Simancæ tit 41. nũ. 9. qui hanc curam ipſi ſimul, & Notario committit per hæc verba, *ſcripta*, inquit, *Sanctæ Inquiſitionis ſub tribus clauibus cuſtodienda ſunt: quas promotor fiſcalis, & Notarij ſeruare tenentur, neque legi, aut oſtendi vnquam debent niſi coram alijs omnibus, &c.* Verum circa hoc attendendus ſtylus cuiuſque Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis, & crederem id arbitrio Inquiſitoris relinqui. De ſecreto ſeruando agetur capite ſequenti ſimul cum alijs miniſtris Sancti Officij.

CAPVT V.

De inſtituenda, aut confirmanda ab Inquiſitore Sacra Congregatione Sancti Officij, creatis ſcilicet, vel confirmatis alijs officialibus, Aſſeſſore, Qualificatoribus, Conſultoribus, Aduocato Pauperum, ac reliquis miniſtris, & familiaribus.

PROOEMIOLVM.

1 ERecto Tribunali Sancti Officij, declaratiſque officialibus ſemper ad ipſius executionem ſimpliciter, & omnino neceſſarijs; ſequitur vertat oculos nouus Inquiſitor, & nos cum ipſo ad alios miniſtros, in titulo expreſſos, maxime ad eos, ex quibus Sacra Congregatio componitur, non ita ſimplici-

p'iciter, & abſolutè ad eandem executionem neceſſarios; ſed aliquo modo ipſi cooperantes. Vnde hic ſingulorum cooperationes, & qualitates ſingulis ferè Regulis indicabimus.

Eligendus ne etiam Aſſeſſor ab Inquiſitore, & quatenus qualis, & ad quid?

REGVLA XXXVIII.

2 IVxta cõſuetudinem aliquorum Tribunaliũ ſancti Officij eligẽdus eſt Aſſeſſor, aut confirmandus iam prius electus, qui ſit coadiutor Inquiſitoris in recipiendis denuntiationibus, in examinandis teſtibus, in formando proceſſu, & in alijs ſimilibus; quique in congregatione, ſicut alij Conſultores, votum ferat. Vnde eſſe debet inſiguis V.I.D. & in rebus ſancti Officij valde practicus, præter virtutes paulo ante in Aduocato fiſcali expreſſas.

3 IN iure præcipuè ciuili adeo copioſè de Officio Aſſeſſoris agitur, vt extent circa eius munus tituli integri ff. de off. Aſſeſ. & C. de Aſſeſſor. frequenterque aſſignantur Aſſeſſores in quibuſuis Tribunalibus, tam eccleſiaſticis, quã ſecularibus ad ſupplendum quandoque inſcitiam, quandoq; laborem iudicum, ſeu vt ſint, quaſi Iudices. Vnde ait Roias de hæret p. 1. nu. 386. cum Domin cap ſtatutum, num. 33. de reſcript. in 6. & Lapo per hunc citato, *ſi cauſa ſit merè canonica, & ſpiritualis, & aſſeſſor mere legiſta, hic poterit recuſari.*

4 Cæterum in Tribunali ſanctæ Inquiſitionis vix viſus eſt vſus huius miniſtri, præcipuè in illis Hiſpaniæ, & in hoc propinquo Regni Siculi vix vlla mentio de Aſſeſſoribus, imo illorum nomen inauditum, aut ſaltem confuſum cum eo Conſultorum, quaſi ſint idem, vt confundit, ſeu coniungit Simancas dic. tit. 41. num. 11. per hæc verba: *Aſſeſſores periti, quos Conſultores nominare ſolemus, ab Inquiſitoribus conuocandi ſunt, vt in cauſis fidei conſilium eis præbeant, &c.*

5 Nihilominus in Tribunali ſacræ Congregationis pro cauſis fidei Vrbis Officium Aſſeſſoris magnæ æſtimationis habetur, vt omnino diſtinctum ab Officio Conſultoris, cum multo maiori facultate, & extenſione in vſu cauſarum fidei, quam illud, nempe circa omnia in hac Regula per nos expreſſa, & circa alia. Vnde miror Farin. cuius reſidentia, quaſi iugiter fuit in curia Romana, cum perſpectum in d. Tribunali Vrbis munus Aſſeſſoris ſine dubio habuerit, haud vllum de eo in ſuo tractatu de hæreſi verbum protuliſſe, quod apud ipſum inuenire

6 potuerim. In noſtro item Tribunali ſanctæ Inquiſitionis Melitenſi ſimiliter Officium Aſſeſſoris longe diuerſum eſt ab Officio Conſultorũ, ac multo plures functiones complectitur, quod experientia ipſa quotidiana nobis Conſultoribus, & alijs clarè innoteſcit, nempe expreſſas in Regula.

7 Solent autem eligi in Aſſeſſores, vt in plurimum inſigniores ex his, qui iam per aliquod tempus in ipſo Tribunali ſancti Officij munus Fiſcalis, aut Conſultoris, aut Pauperum aduocati exercuerunt: hincque fit, vt ad Aſſeſſoratum accedant cum notitia, & praxi ſufficienti negotiorum ſanctæ Inquiſitionis; & conſequẽter iam apparet, quod debeat eſſe excellentiſſi-

8 mus V.I.D. Electio Aſſeſſoris in Tribunali Vrbis crederem, quod fiat ab Eminentiſſimis DD. Card. cum approbatione Summi Pontificis: Electionem vero Aſſeſſoris pro noſtro Tribunali Melitenſi, ſicut & Promotoris fiſcalis ſacra Congregatio ſancti Officij Vrbis ſibi reſeruauit, vt alibi diximus.

Quid de eligendis Qualificatoribus Doctrina Theologica præſtantibus.

REGVLA XXXIX.

9 IN Tribunalibus ſancti Officij Hiſpaniarum Luſitaniæ, Siciliæ, & reliquis in quouis Dominio Regis Catholici erectis, vbi vt in plurimum Inquiſitores non ſunt Theologi, ſed mere Iuriſperiti, aſſignari ſolent ab eis diuerſi viri in Theologica facultate adeo inſignes, vt eam iã publice profeſſi fuerint, vel ad profitẽdũ ipſã habiles habeantur, qui tantum Qualificatoris munus exerceant, ſeu dictis, vel factis in cauſis fidei qualificationem, ſiue cenſuram tribuãt.

10 CIrca hanc optime Ioannes Roias vbi ſupra num. 384. per ſequentia verba, *in exponendis*, inquit, *verbis dubijs, agnoſcendiſq; factis, vel dictis ſuſpectis, vel hæreticis periti Sacræ Theologiæ profeſſores vocãdi, qui vulgo Qualificatores nuncupantur, quorum aſſertionibus omnimodam Inquiſitores adhibeant fidem*, l. ſeptimo menſe ff. de ſtat. hom. l. ſemel, C. de remilit. cap. cauſam matrimonij, cap. propoſuiſti, de probat. & ſtatim idẽ Roias nu. 385. *Nam cuilibet*, inquit, *experto, & perito in arte ſua credendum eſt*, Bart. in procemio ff. vet. §. 1. nu. 8. plene Angel. in l ſi vacan. C. de bon. vacan. lib. 10. hactenus dictus Roias, apud quem plura inuenies, quibus nihil opportunius, & ſatis ſuperque ad probationem rei præſentis.

11 Vnde nota nihil mirum ſi in prædictis Tribunalibus Hiſpanicis duplex fuerit inſtitutum munus, Theologi ſcilicet Qualificatoris, & Conſultoris, re ipſa quoad praxim vnũ ab alio omnino ſeparatũ. In toto enim negotio ſanctæ Inquiſitionis hoc ſolum caput qualificandi propoſitiones, vel cenſurã dictis, aut factis, pro cauſis fidei tribuendi, tãti ponderis, ac momẽti habetur, vt nullum certo ei adæquari poſſe videatur. Vnde merito proinde nos huic primo libro noſtri operis titulũ indidimus de Cõſultore Theologo, ſeu de Regulis multiplicibus pro eo formãdo, quoad qualificationem in dictis, vel factis &c. ſine diſtinctione vtriuſque muneris, cũ tam in eiſdem Tribunalibus Hiſpaniæ, quam in alijs totius Chriſtianitatis cuncta ſpectãtia ad Qualificatorem, per Conſultorem Theologum ſuppleantur, & alia plura ab hoc pro expeditione cauſarum fidei executioni mandentur. † Quare multo maioris æſtimationis, & honorificentiæ cenſetur titulus hic Cõſultoris, quam ille, Qualificator

lificato

lificatoris; cum ſoleant, qui per aliquot annos in munere qualificandi verſati ſunt ad altioré gradum conſulendi promoueri. De materia tādem, ſeu de caſibus in quibus qualificatio locū habet, & de modo, tempore, & loco eam tribuendi conuenientius infra in explicatione edicti ſanctæ Inquiſitionis dicetur.

Congregatio ex Theologis, & Iuriſperitis inſtituenda ne ab Inquiſitore, vel confirmanda, etiam cum coactione ipſorum?

REGVLA XL.

13 Coadunanda eſt, vel confirmanda a nouo Inquiſitore Congregatio ex Conſultoribus viris lectiſſimis, vtraque facultate ſacræ Theologiæ, & Iuriſperitiæ valde præexcellentibus, quorum conſilio, & directione in cauſis fidei tractandis, & expediendis, quoad omnia capita qualificationis, carcerationis, intentionis, quæſtionis, abiurationis, & punitionis, atque his annexa, vbi opus fuerit, iuuari poſſit, & hocque iuuamen præſtandum compellendi, ſi forte ipsū præſtare noluerint.

14 De his Conſultoribus, ſeu aſſeſſoribus, vt appellat Simancas. vbi ſupra, & alijs conuocandis, ſiue congregandis, etiam ſub præcepto, ſi opus fuerit, ad hunc effectum præſtandi conſilium Inquiſitori extat textus expreſſus in cap vt commiſſi de hæreticis, in 6. ibi. *Aduocandi quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, ve nobis aſſiſtant, & in huiuſmodi ſententijs præbeant conſilium opportunum, ac eis quod ſuper his nobis humiliter parent, in virtute obedientiæ iniungendi*, vbi cum gloſ. in figuratione caſus, multi canoniſtæ, quos citat, & ſequitur Farin. q. 185. num. 188. vt Archidiach. num. 5. & Ioann. Andreas num. 2. verb. peritos, extat etiam textus in cap. ſtatuta quædam, §. iubemus, eodem titulo de hæreticis in 6. adducendus à nobis Regula ſequenti. confirmat idem conſtitutio Alexand. IV. incip *Cupientes*, quam in fine Direc. adducit Franc. Peña, qui cum Eymerico p. 3. q. 77. hoc copioſe docet, ſpecificat autem eſſe vocandos conſultores præcipue Theologos, vbi Inquiſitores ſunt iuriſperiti, vt in Hiſpania; ſed de vocandis etiam tunc Canoniſtis, ac Legiſtis aſſirmat bene Ioann. Roias p. 1. de hæreticis, nu. mer. 404 *quamuis ipſe Inquiſitor ſit inſignis iuriſperitus*, & addit *poſſe vocari laicos coniugatos, dummodo ſint honeſti, prouidi, & probatæ vitæ, vt periculum corruptionis tollatur*.

Simancas de Catholic. inſt. tit 41. n. 13. Zanch. tract. de hæreticis cap. 15. num. 3. Decian. tract. crimin. lib. 5. cap. 24. num. 10. & alij optime docent non excuſari prędictos conſultores ab acceſſu ad congregationem, & ab obedientia Inquiſitoris, eo quod conſilium gratis tribuere debeant, nec poſſint ſalarium vllum exigere; quia omnes Chriſtiani negotium fidei defendere, & procurare tenentur. Vnde poſſunt cogi ab Inquiſitore ad dictum cōſilium præſtandum, quod tradunt Eymericus 3. p. Direc. q. 77. & ibi Peña, citatis alios concordes circa hoc

16 Com. 126. Quamquam idem Doctores recte addunt licitum eſſe conſultoribus ſalarium accipere, ſi Inquiſitor ſponte ex ſua proſida diſcretione ipſum eis afferat, ita adductus Farin. p. læſæ num. 190.

17 Illa denique ſex capita præcipua in hac Regula propoſita, circa quæ viri docti in conſultationem vocantur, iam in præfatione totius operis aliqualiter expoſuimus, & bipartita æqualiter inter Theologorum, & iuriſperitum oſtendimus, copoſiuſque infra ſuis locis explicabuntur.

An teneatur Inquiſitor ſequi Conſilium Conſultorum? aut ſaltem ab eis ipſum petere?

REGVLA XLI.

18 Auditis Conſultoribus in Congregatione, quod teneatur Inquiſitor in expeditione cauſarum, & ſententia ferenda ipſorum conſilium ſequi, non caret probabilitate: multo tamen probabilius eſt ad hoc nequaquam obligatio ſemper eum aſtringit dictum conſilium ab ipſis petendi, maxime in cauſis arduis.

19 Nulla expreſſa in iure de hac re deciſio reperitur; ac proinde, cum ſit ex ſe difficilis, valde circa ipſam controuertunt Doctores, ſuntque inter ſe diuiſi. Primam partem Regulæ mordicus tenet Arnal. Albertinus de Agnoſ. aſſer. q. 26. num. 11. & 12. fundatur præcipue in textu ex cap. ſtatuta quædam, §. iubemus de hæreticis in 6. ibi de ipſorum (id eſt iuriſperitorum, qui antea expreſſi) conſilio ad ſententiam, vel condemnationem procedi volumus: magnam vim facit Albertinus in particula *de Conſilio*, quod hæc, vbicumque in iure apponitur. denotet cauſam proximam, & materialem, & de ſui natura augentem, l. 1. ff. de depoſiti, & cap. Epiſcopus 35. diſt. adeo vt neceſſario ſit conſilium petendum, & obſeruandum in agendo alioquin actus erit nullus, ſeu inualidus; ſecus vero de particula *cum Conſilio* ſecundum Bart. cum alijs ad l. 1. §. ſi plures, nu-

20 mer. 4. ff. de exert act. Item fundatur, quia vbi in iure præcipitur aliquid fieri de conſilio alicuius, hic cenſetur eſſe electus, ad id faciendum, cap. fin. de off. Delegat. l. inter artifices ff. de ſolut. hanc etiam partem tenere videtur Eymericus 3. p. direc. q 78 & 79. ex vi eiuſdem textus cap. ſtatuta, §. iubemus, quod ibi iniungatur Inquiſitoribus, vt integraliter oſtendant proceſſum dictis conſultoribus ad præbendum fundatum conſilium, quod ipſi ſecuturi ſunt, hancque eſſe ſententiam Eymerici, quod Conſultores habeant votum deciſiuum in cauſis fidei affirmat eius Commentator Peña citandus, eſt etiam ſententia Archid in cap. vt commiſſ. de hæreticis in 6. verbo conſ. & aliorum quos refert, ſed non ſequitur Farin.

21 q. 185. num. 192. In Luſitania certum eſt Conſultores ſeu deputatos habere deciſiuum iuxta Ant. Souſam in ſuis Aphoriſmis lib. 1. cap. 1. num. 14.

22 Oppo-

22 Oppoſitum autem firmius tuentur dictus
Penna Commentar. 122. & ipſe Farinac. cum
pluribus pro hac parte ab eo adductis. Ratio
eſt quia apud Conſultores nulla reſidet iuriſ-
dictio ordinaria, aut delegata, ſed plane
apud Inquiſitorem, Bartolus in lege prima ff.
de off. aſſeſſ. & Decius in cap. ſi pro debilita-
ta de off. delegat. ergo illorum Conſilium, ſeu
ſuffragium non eſt deciſiuum. Item quia Con-
ſilium non reputatur de eſſentia actus, vt ſu-
per leg. finalem, §. neceſſitate, C. de bonis
quæ liberis, tenent Doctores, vt Bald. num.
24. quæ ratio deſtruit ſecundam oppoſitæ ſen-
23 tentiæ. Interpretatio autem illarum parti-
cularum, de conſilio, & cum conſilio, nullo
modo vrget, cum non habeat firmum funda-
mentum in iure, & poteſt dici, quod ſit libere
inuenta.

24 Nec obſtat textus in dicto §. iubemus, cum
ex eo ad ſummum deducatur, quod teneantur
Inquiſitores petere conſilium a Conſulto-
ribus, non vero ipſum ſequi: imo hæc petitio
moderatur in capitulo vt commiſſi, de hære-
ticis in 6. ibi, *aduocandi quoque prout expedie-
rit, peritos quoslibet, vt vobis præbeant conſili-
um opportunum*: cum particula valde modera-
tiua, *prout expedierit*, atq; ob id in fine Regu-
25 læ dixi maxime in cauſis arduis. Adderem
nunc etiam in non ita arduis, quando Inquiſi-
tor de nouo accedit ad regimen Tribunalis
ſancti Officij, & eſt vnus ſolus; nam licet ex-
cellat in facultate Theologiæ, aut iuriſperitiæ,
cum dictum officium habeat peculiarem ſty-
lum, & modum procedendi, particulares et-
iam terminos locutionis, qui ipſo vſu addi-
ſcuntur, fere in omnibus ſaltem per aliquot
menſes adiutorio & conſilio nouus Inquiſitor
indiget. Vbi autem ſunt plures ſimul Inqui-
ſitores, vt in Tribunalibus Hiſpaniæ, antiqui
ſupplent defectus recentiorum

---

*Vtrum aſſignandus ab Inquiſitore Aduocatus,
& qualis pro defenſione Reorum? an
etiam Procura-
tor?*

REGVLA XLII.

26 ELigendus eſt etiam a nouo Inquiſitore,
vel confirmandus iam prius electus alius
miniſter nomine Aduocatus, qui in dicta
Congregatione, & extra eam defenſionem
Reorum ſuſcipiat, vbi eſt locus defenſionis:
hic oportet ſit V. I. D. vir probus, ac fidei
zelator. Præter Aduocatum autem, raro
concedendus eſt Procurator alicui ex reis de-
nuntiatis.

---

27 TAmetſi Farinaceus quæſtione 197. num.
54. regulam vniuerſalem negatiuam
proponat, oſtendatq; in hoc differre Tribunal
ſanctæ Inquiſitionis a reliquis Tribunalibus,
quod in his ſemper Aduocati concedantur
Reis, & dilatio ad hos quærendos ex lege pri-
ma §. ait prætor ff. de poſtulat. ſecus vero in
illo ex textu in cap. ſtatuta quædam, de hære-
ticis in 6. ibi, *& abſq; Aduocatorum etc.* qui
textus intelligendus eſt, ſicuti intelligit ipſe-
met Farinac. numero 75. cum limitatione,
nempe caſu, quo iam conſtat de hæreſi, vel
Apoſtaſia inquiſiti, vel per propriam eius con-
feſſionem, vel per alias legitimas probatio-
28 nes: dum tamen de delicto eſt dubium, & in-
quiſitus illud negat, ſemper ei conceditur Ad-
uocatus, qui ad eius defenſionem pariter cri-
men negare poteſt; ita plures relati ab eodem
Farinac. præcipue Simancas Cathol. inſtitut.
titulo 5. num. 2. vbi etiam ei non petenti eſſe
dandum affirmat, quando poſt trinam moni-
tionem adhuc crimen negat; idem aſſerit titu-
lo 43. numero 22. & Roias ſingul. 53. numero
2. ne abſq; defenſione pereat.

29 Exprimit bene Eymericus virtutes, & qua-
litates requiſitas in dicto Aduocato tertia
parte titulo de defenſionibus reorum, numero
117. ibi, *et ſic concedetur ſibi Aduocatus, pro-
bus tamen, et de legalitate non ſuſpectus, vir V.
I. Peritus, et Fidei zelator, et procurator pari
30 forma*: hactenus ille. Verum id, quod addit
de procuratore, quod etiam Simancas Cathol.
inſtitut. titulo 52. & alij tuentur, & ſine du-
bio concedi poſſet; *raro tamen id fiat*, inquit
Anton. Souſa libro 2. Aphor. capitulo 31. num.
3 *Aduocatus enim ſufficit, ac etiam Inquiſito-
res, qui ex officio reum defendere tenentur*; ita
ibi Souſa, & pari modo Penna commentar. 28.
verſu, ac quantum, & adducit inſtructionem
Madrilianam prohibẽtem expreſſe dari inqui-
ſitis de hæreſi procuratorem, ibi, *dari non
debent, quia experientia docuit multa incommo-
31 da inde ſolere prouenire etc.* Concludit tandem
Penna ſeruandam circa hoc cuiuſque Tribuna-
lis conſuetudinem.

---

*In Cauſa fidei contra minorem 25. annorum
præter Aduocatum, aſſignandus ne ei
Curator?*

REGVLA XLIII.

32 QVoties denunciatus de hæreſi, vel Apo-
ſtaſia fuerit minor 25. annorum, prius
quam Promotor Fiſcalis cõtra eum procedere
incipiat, præter Aduocatum aſſignandus eſt
etiam ipſi Curator, ſi non exceſſerit annos pu-
bertatis, qui circa cauſam fidei, prout de iure
potuerit, eiuſdem curam habeat: quicquid ſit
de vſu alicuius Tribunalis, nullatenus id ob-
ſeruantis.

---

33 MAgna eſt difficultas, & controuerſia inter Doctores circa Curatorem dandum minoribus; non enim deſunt, qui eodem modo de hoc, atq; de procuratore ſentiant. Cæterum plures auctores, & melioris notæ partem affirmantem optime tuentur, præcipue Farin. crim. quæſtionum 81. 9. cap. 10. numero 352. Souſa vbi ſupra capitulo 32. numero 3. & Penna in direc. tertia parte commentar. 28. vbi in comprobationē adducit inſtructionem Madrilianam de anno 1561. capitulo 25. ibi, *ſi reus fuerit minor 25. annis, dabitur curator, cuius auctoritate ratificet &c. confeſſiones ſuas; ſed curator non ſit ex officialibus ſancti Officij, & poteſt eſſe Aduocatus eius, vel qualibet alia perſona grauis, fidelis, & bona conſcientia*, hacte-
34 nus inſtructio illa. Ex quibus probabiliter deduci videtur, quod idem poſſit, & Aduocati, & Curatoris vices gerere, ſicque in hoc noſtro Tribunali Melitenſi aliquando obſernatum, & forte in aliquibus alijs pari modo.

35 Cætĕrum quidquid ſit de identitate perſonæ pro eodem munere, quod non omnino reprobo, ijdem Doctores, præcipue Penna, & Souſa vere affirmant, ſi quid cum minoribus geſtum ſit abſq; auctoritate Curatorum, id ipſo iure irritum eſſe, & nullum lege clarum C. de auctor. præſtan. Matthæus de Afflict. deciſ. 208. incip. minor adultus. Alexan. conſil. 115. & Anton. Gomez tom. tertio de delic. capitulo primo numero 64. ergo dandi ſunt eis Curatores, etiamſi non petant, nec curent.

36 Vltimo loco aduertendum, quod quamuis attento iure communi illi dicantur minores, qui 25. annos ætatis non compleuerunt, ſecundum tamen leges Regni Siculi, quæ etiam in hac Inſula Melitenſi obſernantur, habendi ſint minores nondum 18. annos completos nati.

Quid de electione Depoſitarij, & Capitanei ab Inquiſitore facienda?

REGVLA XLIV.

37 AD erectionem item Tribunalis ſancti Officij, vel ad promotionem iam prius erecti, eligendi ſunt vel confirmandi, qui alias electi, a nouo Inquiſitore duo alij miniſtri, nempe Depoſitarius, ſeu Theſaurarius, & Capitaneus, ſiue præcipuus ſententiarum eius executor.

38 HAec vix vlla indiget probatione, ſed breui tantum cuiuſque partis ſeu terminorum declaratione, quam tibi exhibeo maxime cum Simanca Cathol. inſtitut. titulo 41. vbi de ſingulis aliquid attingit. Primo de depoſitario, qui etiam Theſaurarius vocari ſolet, quia recipit, & conſeruat redditus, aut bona temporalia Tribunalis, quæcumque & vndecumque illa habeat, vt ſalaria Inquiſitoribus & alijs miniſtris, quibus dari conſueuerunt inde ſoluat atque ex præſcripto Inquiſitoris in alia Tribunali neceſſaria impendat. Hinc Simancas ipſum appellat *Receptorem*, eodem loco numero 33. de quantitate ſalarij vnicuique tribuenda in Tribunalibus Hiſpa-
39 niæ. ibi, *totidem Receptori*: & paulo poſt: *Quæ ſalaria poſſunt augeri arbitrio Generalis Inquiſitoris, & ſoluenda ſunt a Receptore temporibus præfinitis: qui ſi ſecus fecerit, priuari poterit ab ipſis Inquiſitoribus officio; inſtruc. 4. Tolet. capitulo 2. & inſtruc. 3. Vald. capitulo 13.* hactenus Simancas; qui etiam titulo 36. ita ſalaria illis (*nempe abſentibus abſque licentia, vel vltra tempus licentia*) *non ſoluantur a Receptore, niſi libro abſentorum per ipſum inſpecto*.

40 Item de Capitaneo, qui vulgo Hiſpanice Aguaſil maior, cuius munus magnæ honorificentiæ habetur, & viro nobili, vt in plurimũ, committitur; hic præ cæteris erectionem Tribunalis ſancti Officij & huius iuſtitiæ executionem repræſentat virga oblonga ſubtili, manu erecta fere ſemper incedens. Vnde bene Simancas dicto titulo 41. eum appellat executorem, ibi, executori ſexaginta, ſcilicet millia nummorum æreorum, vulgo iſpanice, Marauidis, pro eius ſalario; quæ appellatio executoris valde quadrat ipſius muneri; cum proprium eius ſit, adiuncta cooperatione officialium inferiorum, mandata Inquiſitoris quoad capturam, & carcerationem reorum, quoad ſententiam prolatam contra eos, & quoad reliqua occurrentia promptiſſime exequi.

Eligendi ne etiam ab Inquiſitore familiares, & alij miniſtri?

REGVLA XLV.

41 TAndem pro complemento erectionis Tribunalis ſancti Officij, aut promotionis iam prius erecti, creandi ſunt a nouo Inquiſitore, vel confirmandi per prædeceſſores alias creati, varij familiares, ſeu Cruceſignati, qui ad varia ab illo iniungenda inſeruiunt: miniſtri etiam magis inferiores, vt Carcerarij, & nuntij.

42 QVoad familiares conſtat ex Clemen. Nolentes § Porro, de hæreticis, vbi deciditur poſſe Inquiſitores habere armatam familiã, ſeu familiares ad defenſionē ſuę perſonę, & domeſticorũ ſuorũ & ad capiẽdos hæreticos, atq; ad alia promotioni Tribunalis sãcti Officij expedientia, vſuſq; armorũ quacũq; lege prohibitorũ ad tales effectus dũ, non Inquiſ. ipſis fiunt & alij

quibuſuis

uis miniſtris eiuſdem Tribunalis eſt conceſ-
ſus, ex textu expreſſo in Clementina ſecunda
43 §. fin. de hæreticis: Dummodo non ſit abuſus
in executione talis priuilegij, ita in eadem
Clementina ibi: *Porro Inquiſitoribus ipſis di-
ſtrictius inhibemus, vt nec abutantur quomo-
dolibet conceſſione portationis armorum*, & pari
modo in extrauagante Ioan 22. incip. *Exigit
veſtri Ordinis*: tradit copioſe Farinacius quæ-
ſtione 182. a num. 89. vſque ad 94. cum Eyme-
rico 3 p. Direc. q. 56. & ibi Penna Commentar.
105. & cum alijs.
44 Porro dicentur Inquiſitores abuti conceſ-
ſione portationis armorum, quoties licentiam
cōcedent deſerēdi ea familiaribus, & miniſtris,
non neceſſarijs, vt patet ex eadem Clemen. in
45 fine de hæreticis. Quinam autem cenſeantur
familiares neceſſarij, qui vero ſecus, vix poſſe
videtur aſſignari regula certa, quæ inſeruiat
pro quibuſcumque Tribunalibus. Vnde fruſtra
ni fallor, laborat Simancas ibidem num. 17. in
aſſignando numero eorum pro Tribunalibus
Hiſpaniæ circa Ciuitates maiores, & minores,
& circa Villas &c. Cum iuxta circumſtantias
temporum, locorum, & Magiſtratuum ſint plu-
res, vel pauciores aſſignandi, non quidem ſo-
lo arbitrio Inquiſitorum particularium, ſed
adhibito etiam Generalis Inquiſitoris, aut E-
minent. Cardinalium ſancti Officij Vrbis, vt
cautius circa hoc procedatur, & magnæ diſſen-
ſiones inter Inquiſitores Prouinciales, & Ma-
giſtratus temporales hinc ſæpius oriri ſolitæ
occaſione multitudinis eorum circa ipſos ab-
ſcindantur.
46 Verum multo maiores non raro oriuntur,
(quæ vix interpoſita etiam Regis, vel Princi-
pis auctoritate abſcindi poſſunt poſt aſſignata
haud ſemel concordata) ob competentiam Iu-
riſdictionis temporalis in cauſis dictorum fa-
miliarium, & miniſtrorum ſancti Officij: circa
quod ſimiliter nequaquam aſſignari valet Re-
gula certa, & determinata pro omnibus Tri-
bunalibus, quidquid aſſerat Simancas citatus,
num. 18. affirmans *in criminalibus ſubeſſe fami-
liares, & quoſuis miniſtros ſancti Officij iuriſdi-
ctioni Inquiſitorum* (exceptis aliquibus caſibus
ab ipſo expreſſis) non verò in ciuilibus, & cir-
ca hęc agendum cum eis ac ſi familiares non eſ-
ſent, ex l. eo tempore ff. de milit. teſtam. nam li-
cet in aliquibus Tribunalibus Caſtellæ ita ſe
forte res habeat, in alijs Coronæ Aragoniæ a
viris fide dignis audio aliter ſe habere, nempe
quod præter caſus aliquos exceptos, tam in
ciuilibus, quam in criminalibus iuriſdictioni
47 Inquiſitorum ſubijciantur. In Tribunali vero
Regni Siciliæ valde circa hoc variatum eſt, vt
apparet ex concordatis editis a Philippo I I.
anno 1580. & 1591. ac nuper a Philippo I V.
anno 1633. quæ attente legi, & video etiam in
ciuilibus circa aliquos caſus eſſe Iudices In-
48 quiſitores ſuorum familiarium. De reliquis
tandem Tribunalibus Italiæ, & aliarum Regio-
num nihil certi ſcio circa hoc iuriſdictionis
temporalis in cauſis familiarium, ac proinde
49 omnino reticeo. Item nihil hic circa carcera-
rios, & nuntios in particulari exprimo; quia
infra lib. 2 opportunius de eis dicetur.
50 Nota autem circa familiares huius noſtri
Tribunalis Melitenſis, quod licet ſint nume-
ro pauci, nempe viginti tantum pro omnibus
iſtis inſulis ex decreto Sacræ Congregationis
Vrbis, competentiam tamen Iuriſdictionis
circa ipſos Dominorum Inquiſitorum eſſe ad-
modum latam, nēpe in actiuis, & paſſiuis om-
nibus quoad criminalia, in actiuis vero tantum
51 quoad ciuilia. Nota etiam quod in diuerſis,
quæ de iure ſpectant ad Ordinarium diœceſa-
num, ſunt Iudices Inquiſitores dicti, & cogno-
ſcunt de confeſſione annuali, & de communio-
ne in Paſchate ſuorū familiarium, & miniſtro-
rum; tribuunt item his monitoria pro cauſis
occurrentibus reuelandi &c.

---

*Quid de Iuramento a quibuſuis miniſtris ſanctæ
Inquiſitionis faciendo? & de probationibus
præmittendis ante eorum
electionem?*

REGVLA XLVI.

32 OMnes miniſtri, ſeu officiales ſanctę Inqui-
ſitionis præcedentibus Regulis expreſ-
ſi, & a ijs ſi qui ſunt, ac eorum ſubſtituti ab In-
quiſitore, vel de eius licentia ab alio aſſignati,
emittere debent ſolemne iuramentum exer-
cendi fideliter munus ſuum, & celandi quæ-
cumq; arcana ſancti Officij: ad vtrumque autem
conducet, ſi præmiſſis probationibus iuridi-
cis, viri honeſti, bonæ famæ, & Chriſtiani an-
tiqui, nullam ex Iudæis, vel Mauris, aut ex
proſecutis in ſancto Officio pro cauſa fidei o-
riginem ducentes eligantur.

---

53 DE hoc Iuramento circa vtramque partem
agit Simancas eodem titulo numero 30.
& 31. & quoad primum de exercendo fideli-
ter munus ſuum (quod etiam iurare ſolent
quiuis Reipublicæ miniſtri) oſtendit ex Cle-
mentina 1. §. porro, de hæreticis, & ex lege
rem nouam C. de iudic. & ex lege iubemus
2. de erogat. milit. ann. & hæc probatio ſuffi-
cit, cum res per ſe pareat. Pro ſecundi pro-
batione de celando ſancti Officij arcana, quod
eſt magis proprium noſtri Tribunalis ſanctæ
Inquiſitionis, adducit idem Simancas inſtru-
ction. Tolet. capitulo quarto, & teſtimonium
Dominici Soti libro de ratione tegendi ſecre-
tum, quæſtione prima, & exornat, more ſuo, e-
ruditione aliqua propoſitis exemplis, Perſa-
rum, & aliorum, qui in ſeruando ſecreto pro
54 bono Reipublicæ regimine excelluerunt. Vn-
de bene concludit ſi quis ex officialibus, aut
familiaribus ſanctæ Inquiſitionis arcana eius
prodere auſus fuerit, debere hunc ſtatim pri-
uari officio, & alijs pœnis pro criminis quali-
tate puniri.
55 Dixi in Regula, ac eorum ſubſtituti ab
Inquiſitore, vel de eius licentia ab alio

Digitized by Google

aſſignati; quia omnes miniſtri per ſe ipſos officijs inſeruire debent, non autem per ſubſtitutos, cum eorum induſtria requiratur, & non ſubſtitutorum, ergo nullus miniſter ſancti Officij poteſt pro libito aliquem ſibi ſubſtituere, ſed ex licentia ſuperioris, & concurrente cauſa legitima, ita ibidem Simancas num. 35. ex Valedolit. inſtruc. cap. vlt. & eſt vtrique iuri conforme. l. nullus qui, C. de decur. & cap. vlt. ſ. 1 de officio delegati.

56 Quoad vltimum de eligendis miniſtris quibuſuis, & familiaribus honeſtis, bonæ famæ, Chriſtianis antiquis &c. iam aliquid ſupra expreſſimus circa aliquos eorum, nempe circa Commiſſarios: ſeu Vicarios Inquiſitoris cum Penna in direct. 3. p. q. 14. cõmen. 63. verſ. creabit vero, ſpecificat item Farin. q. 186. num. 55. quod debeant eſſe pij, & Chriſtiani antiqui, quæ qualitates pietatis, & antiquæ Chriſtianitatis abſq; radice, vel origine vlla Iudaiſmi, aut Mahumetiſmi, vel proſecutionis de hæreſi. sũt pari modo requiſitæ in omnibus, qui munus aliquod in Tribunali Sanctæ Inquiſitionis exercent, ad ipſumque exercendum admitti nunquam deberent, niſi prius de prædictis qualitatibus per legitimas probationes omnino conſtaret.

57 Hoc autem adeo ſtricte in quibuslibet sãctæ Inquiſitionis Tribunalibus Hiſpaniarum obſeruatur, vt quatenus nobiles, etiamſi titulati, vt Comites, Barones &c. ad familiaritatem
ſancti Officij ſint admittendi (hanc ipſi ſæpius
eo fine procurant, vt a iuriſdi ione Proregũ,
vel Magiſtratuum temporalium eximãtur) di-
ctas legitimas probationes illarum qualitatum
pietatis, & veteris omnimodæ Chriſtianitatis
58 proferre cogantur. Non poſſum non hic ad-
ducere exemplum dilectiſſimi Parentis, qui
prolatis huiuſmodi probationibus munus fa-
miliaris ſancti Officij Valentini obtinuit, &
per multos annos fideliter exercuit in nego-
tijs non raro magni momenti & quod linguã
59 Arabicam calleret. Vnde cum ad ingreſſum
meum in Societatem Ieſu iuxta præſcriptum
Sixti V. (quod poſtea fuit reuocatum) ſtrictiſ-
ſimæ probationis originis, legitimitatis &c. re-
quirerentur, has Parentis amantiſſimi, & alias
ſimiles fratris mei Canonici, de quo Regula
xxxj. nu. 7a. P. Rectori Collegij Gandienſis ex-
hibui, cum fide authentica, quod eſſem filius
legitimus illius Ioannis Salelles, & frater hu-
ius Iacobi Salelles: quibus exhibitis, licet im-
meritus in hanc ſanctiſſimam Religionem So-
cietatis Ieſu fui admiſſus 17. ætatis anno 1590.
Incarnationis Dominicæ die quarta Octobris,
ex quo fluxere iam quinquaginta anni, & ferè
ſex menſes. quod Deo Opt. Maximo ſit gratia,
qui faxit, eo paracto, quod parum ſupereſt vi-
tæ in eadem Societate perſeuerans diem vlti-
mum feliciter claudam, ac tandem beatitudinis
æternæ metam pertingam.

CAPVT VI.

De publicatione Edicti Sanctæ Inquiſitionis, iuſtitiæ ſcilicet, & gratiæ; deque huius conceſſione, vel ſecus, habita prius concione de Fide, vel de oppoſito eius, nempe hæreſis damno &c.

PROOEMIOLVM.

1 POſt erectum Tribunal ſancti Officij. & inſtitutam, vel confirmatam eius Congregationem ex Officialibus, & Conſultoribus prædictis, quid ſequitur attento executionis ordine a nouo Inquiſitore præſtandum? vt aliquem videlicet ipſorum Theologum, vel alium approbatum Concionatorem aſſignet, (niſi forte ipſemet Inquiſitor concionari velit) qui coram vniuerſo Populo in Eccleſia Maiori, voce ſi opus fuerit præconis die feſtiua, congregato concionem habeat de Fide, vel de neceſſitate & obligatione defendendi eam, aut de damno per hæreſim, vel Apoſtaſiam Eccleſiæ Catholicæ illato, aut de ſimili materia: ſicque diſponantur Auditores ad audiendum, & obſeruandum Edictum Sanctæ Inquiſitionis.

Tametſi pro mea tenuitate vndequaq; haud idoneum D.D. noui Inquiſitores me vnum ex Conſultoribus Congregationis ſancti Officij Melitenſis ad id præſtandum multoties aſſignarunt. Vnde varias conciones ad hunc finem compoſui: ex quibus operæpretium duxi aliquas hic apponere, non eodem idiomate Italico, quo ipſas publicè in Templo Sancti Laurentij habui, ſed ſtylo conciſiori in Latinum conuerſas, quod conuenientius a iuris ſapientiſſimis ſic fuit iudicatum. vt fiant magis communes omnibus Chriſtianitatis nationibus, & ſint pro forma & exemplari ad ſimiles componendas, cuicumque qui in poſterum eidem functioni publicandi edictum Sanctæ Inquiſitionis aſſignabitur.

CONCIO

CONCIO PRIMA.

De publicatione edicti ſanctæ Inquiſitionis.

SIne fide autem impoſſibile eſt placere Deo. Ad Hebraeos xj.

Suggeſtum hoc hodierna die. A. A. celeberrima ſtipatum frequentia nouus ego, ac publicus præco, non concionator aſcendi, qui licet hoc mihi onus euulgandi edictum impoſitũ ab illuſtriſs. viro, atq; in hoc genere Principe fuiſſe ſentiam: tamen ne forte audaciæ, atq; arrogantiæ nota conuincar, ſi tantum mihi munus arrogem ſolum Apoſtolo Paulo diuini Spiritus Præconi conceſſum; optimum factu iudicaui tanti Præconis vocem, auctoritatemque veluti ducem ſequi, atque a propoſitis ipſius verbis ne latum quidem vnguem hoc loco diſcedere. *Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo.*

Idem gentium doctor ſuam hanc nobis ſententiam cõfirmandam videtur aſſumere, fidei quo quam maximum eligere quaſi inuictiſſimæ Hæroinæ Trophæum; dum ait: *Fide intelligimus aptata eſſe ſecula verbo Dei.* Nam cum nihil fuerit communius in Philoſophorum Licæis, nihil acceptius, aut euidentius Ethnicis Antiquorum ingenijs, quam illud, ex nihilo nihil fit, quænam victoria maior eſſe poteſt, quam ea, quam ipſa fides de tot, tamque validis eorum argumentationibus reportauit, ſnamq; Deo omnipotentiam a tenebricoſis illis Ethnicæ ſapiẽtiæ telis intaminatam, integramq; ſeruauit? quandoquidẽ hodie in ſcholis fidei Chriſtianæ lumine colluſtratis vna omnium tum Theologorum, tum Philoſophorum etiam voce comprobatur, vt veriſſimum illud: *Aptata eſſe ſecula verbo Dei.* Atque hoc nonniſi fide, inquit Apoſtolus, *Fide intelligimus aptata eſſe ſecula verbo Dei. O admirabilem fidei vim, virtutemq; in auditam in hac teſtimonium* (idẽ ſubdit Apoſtolus) *cõſecuti ſũt ſenes,* omnes ſcilicet Patriarchæ, atq; Prophætæ quorum primus eſt ille de quo in Geneſ. legimus; in fide plurimã hoſtiã Abel, quam Caim obtulit Deo, atq; ob hanc fidem illius ſacrificium gratiſſimum Deo, contra autem infideliſſimi Caini hoſtia nullo modo acceptam fuiſſe dicitur. Fide Henoc translatus eſt, ne videret mortem, ante translationẽ enim teſtimonium habuit placuiſſe Deo. Fide Noe reſponſo accepto de ijs quæ adhuc non videbantur, aptauit Arcam. Fide Abraham obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem neſciens quo iret. Fide obtulit Abraham Iſaac cum tentaretur. Hinc fit vt admirans idem Apoſtolus ad Rom. 4. inquit, *credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* Nec minus vxor eius Sara ſui ſponſi fidem imitata. Fide ipſa Sara ſterilis virtutem in conceptionẽ ſeminis accepit. Neue ex meo aliquid afferens hinc progrediar longius, iiſdẽ Apoſtoli verbis hanc concludam ſententiam, qui cum fidem Iſaac, Iacob, Ioſeph, Moyſis, aliorumque heroum celebraſſet, deinde ſubdit: *Et quid adhuc dicam? deficiet enim me tempus* narrantem de Gedeone, Barac, Samſon, Iephtæ, Dauid, Samuel, & Prophætis. Quæ quidem omnia eo pertinent, vt oſtendam quam gratos in Dei Optimi Maximi oculis, atq; conſpectu fides nos ſanctiſſima reddat. *Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo.*

Sed hoc idem liceat in præſentia efficacioribus aliquanto argumentis, & quaſi e viſceribus cauſæ, vt aiunt, deductis confirmare. Atq; optime quidem S. Doctor Angelicus in ſecunda ſecundæ q. 5. art. 1. illam definit his verbis: *Fides eſt habitus virtutis infuſus, quo infallibiliter, & ſine vlla formidine credimus a Deo reuelatis ob auctoritatem Dei reuelantis.* Sed hæc ab illa *D. Pauli* definitione a me vlterius hic explicanda tanquam e fonte manauit: Eſt autem Fides, inquit Apoſtolus, *ſperandarum ſubſtantia rerum argumentum non apparentium.* Sed omiſſis omnibus ne longius extra temporis lineas diuager, tantum hic obiter verbum illud *ſubſtantiam,* e Græcis liceat inueſtigare. apud quos eſt ypoſtaſis quæ quidem vox vel exiſtentiam, & ſubſiſtentiam ſignificare videtur, vel potius ſubſtantiam.

Quod autem ad ſubſtantiam, aut exiſtẽtiam attinet in hoc Sanctus Chryſoſtomus, Theofilatus, Theodoretus aliique conueniunt, tam Veteres, quam Recentiores; *Fides enim* aiunt *eſt ſperandarum ſubſiſtentia. & exiſtentia rerũ,* qua nimirum fideles tam certi, atq; ſecuri viuunt de ijs, quæ ſpes tanquam futura promittit, ac ſi ea quaſi iam præſentia ipſis cernerent oculis, ipſis manibus contrectarent. Neque ab hoc diſſentire videtur quod eſt in textu ſyriaco; vbi dicitur *Fides eſt peieſa,* ideſt, perſuaſio, & certitudo de ijs rebus, quæ ſunt in ſpe, perinde ac ſi iam exiſterent. Immo etiam adderem facilius, ac ſecurius animum acquieſcere quodammodo, ob auctoritatem Dei reuelantis, quã ob ipſorum ſenſuum teſtimonium; atque adeo ſubdit Apoſtolus; *Argumentum non apparentium,* quod idem eſt per *D.* Thomam, ac *aſſenſus, quo,* inquit, *adhæreſcimus veritati.* A Græcis autem per elenchos, exprimitur, idque diuus Chryſoſtomus, & Auguſtinus lib. 13. de Trinit. cap. 1. explicant in hunc modũ (*demonſtratio; atque, conuinctio*) quaſi dicant, cedant, neceſſe eſt huic argumento Fidei omnes Philoſophorum probationes, cedant Mathematicorum euincentium argumenta.

Idem ipſum confirmat alia *ſignificatio,* nempe ſubſtantia ſicuti enim ſubſtantia fundamentum eſt omnium accidentium, quæ ſtatim, ſublata ſubſtantia, corruunt; ita & omnia, quæ ſperamus bona, in ſola fide nituntur. quod etiã innuit Sanctus Dionyſ. Areop. cap. 7. de diuinis nominibus: quando docuit diuinam fidem eſſe ſtabile, firmumq; fundamentum eorum, qui crediderunt eos in veritate defigens. Atque hoc illud eſt fundamẽtum, quod idẽ Apoſtolus prima ad Corint. 3. ſe ieciſſe gloriatur, vt ſapiens Architectus *fundamẽtũ poſui, fundamẽtũ aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt.* Ad eũ ſcilicet exædificandam Vrbẽ, eiuſq; ſtructuram ab initio Dominus ſuos conduxit

Apoſtolos,quam deinde Diuus Ioannes Apocalyp.cap.21.iam abſolutã,atq;perfectam ſe vidiſſe teſtatur: *Vidi Ciuitatem ſanctam Ieruſalẽ nouam deſcendentem de Cælo,a Deo paratã &c.* ſed æmulus ille laudum diuinarum Lucifer, & ipſe ſuam condidit vrbem, in qua ſibi imperij ſui ſedem deſignauit, vt innuit idem Euangeliſta Ioannes Apoc. 16. *Babylon magna venit in memoriam ante Deum*, vt acutiſſime S. Aug.in lib. qui inſcribitur de Ciuitate Dei; & de Ciuitate Diaboli explicare videtur. *Quid enim aliud Hæreticos eſſe dicemus, quid Apoſtatas, quam quaſi quoſdam Babylonicæ Vrbis Architectos, aut operas ad eam ſtruendam conductas, quas etiam iuſſit vti fidei fundamento, quo firmiter non Deo, ſed ſibi crederent. Vnde eſt veneficia omnia futilia, atq; irrita plerumque eſſe, niſi Diaboli verbis aliqua præſtetur fides.*

Sed illud hic nullo modo prætermittendum puto, quod in Hebræo textu pro ſubſtantia, legitur Beethsẽ,vel pluraliter Beethſemi,quod idem eſſe videtur, ae os, aut oſſa. Vt igitur corpus humanum naturaliter, nec informari ab anima poſſe videtur, nec vitam viuere, niſi prius firmiſſima oſſium compagine ſit conſtructum, atq;firmatum,ita & ſine fidei firmamento anima Diuinæ gratiæ incapax eſſe, vnde ad Hebræos Apoſtolus 30 exclamat, *Iuſtus autem ex fide viuit*. Non ideo quod ipſa fides ſit ratio formalis huiuſce vitæ, vt cum Philoſophis loquar: iam enim docet idem Apoſtolus prima ad Corint.18. *Si habuero omnẽ fidem, charitatem non habuero, nihil ſum*. Et S. Iacobus in ſua Canonica: *Fides ſine operibus mortua eſt*, ſed quod neceſſaria conditio ſit, atq; proxima diſpoſitio, quam conſequitur gratia. Sic enim legimus: *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quia remunerator eſt*. Vnde orta eſt illa doctrina in ſcholia ſine fide nimirum Chriſti iam incarnati aut mediatoris venturi neminem in gloriam ingredi.

Atq; hoc quidem iure optimo, *non enim coronabitur, niſi qui legitime certauerit*, ad dimicandum vero, quot vires oſſa miniſtrent,quãtumq; addant animi, quis eſt qui neſciat? quin etiam olim ipſe Samſon non enſe, non haſta, ſed oſſe victoriam de hoſtibus reportauit, cum inuẽtam maxillam,ideſt *mandibulam aſini,quæ iacebat*, accipiens interfecit in ea mille viros, Iud.15. Quando igitur per Diuum Chryſoſtomũ Hom. 60. ſuper Gen. *hoſtem habemus perpetuum,& fœderis neſcium.* & apud Apoſtolum, *non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem,& ſanguinem, ſed aduerſus Principes, & Poteſtates, aduerſus Mundi rectores tenebrarum harum*, ad Epheſ.6. niſi nos cõſilium illud ſequamur,quod ipſe docet: *In omnibus ſumentes ſcutum fidei*, & Petrus: *Cui reſiſtite fortes in fide*: nulla vnquam ratione hoſtes hoſce ſuperabimus: victiq; facili negotio concidemus, ſine hac fide, quæ eſt ſubſtantia rerum, ideſt os: & niſi hoc oſſe armati fuerimus.

Quæ cum ita ſint, quid mirum, ſi Apoſtolus in ea verba proruperit, *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Impoſſibile eſt*, inquit, non ea, inquam, impoſſibilitate, quæ tantum affert difficultatem. Secundum quam explicare oportet verba illa ad Hebræos 6. *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerũt etiã donũ cæleſte, & participes facti sũt Spiritus Sancti &c. & prolapſi ſunt, rurſus reuocari ad pœnitentiam.* ne contradicere videantur verbis Domini ad Petrum: *dimittes non ſolum ſepties, ſed vſque ad ſeptuagies ſepties*. Verum etiam ea impoſſibilitate,quæ omnem excludit potentiam,aut poſſibilitatem, vt Philoſophi loquuntur: ita vt quemadmodum ſumitur atq; explicatur præpoſitio illa ad Hebræos 6. *Impoſſibile eſt Deum mentiri*, & hæc, quam diximus, aſſumatur,atq; explicetur, *Impoſſibile eſt ſine fide placere Deo.*

Intelligant igitur ij, qui per flagitia, & ſcelera a Fide receſſerunt, quam maximum in barathrum omnium miſeriarũ inciderint: qui teterrima, vel Apoſtaſiæ, vel Hæreſis,vel cuiuſcumq;infidelitatis nota fœdati nõ ſine magna diuinæ gloriæ iniuria, quam debent fidem, ac reuerentiam æternæ Sapientiæ verbis, eam Diabolo fabularum auctori mẽdaciſſimo præſtant. Tuum eſt, Quæſitor Illuſtriſſ. haſce diuinæ gloriæ iniurias ſeueriſſime vindicare; noſtrũ A. A. talia infidelitatis facinora, atque peccata in judicium deferre. Omnium autem eſt æternam Dei bonitatem enixè precari, vt omnes,qui in tenebris infidelitatis,Hæreſiſq; verſantur, a tanta tamq; obſcura excœcatæ mentis caligine aliquando reſipiſcãt, atq; ad veræ Catholicæq; Fidei lumen aperiant oculos. Sine qua fide impoſſibile eſt placere Deo. Dixi.

CONCIO SECVNDA.

De publicatione edicti ſanctæ Inquiſitionis.

Ecce ego mittam piſcatores multos, dicit Dominus, & piſcabuntur eos; & poſt hæc mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cauernis petrarum. Hierem. 16.

Quis vnquam crediderit A A. quis cogitauerit vel horum verborum ambitu allegorice nobis deſcribi ſanctiſſimum Inquiſitionis Tribunal? vel ſub Piſcatoris, & Venatoris apparatu Illuſtriſſimi Quæſitoris perſonam deliteſcere? quippe qui feras, beſtiaſque Hæreticorum, atq; Infidelium,vel piſcando caperet,vel venando irretiret? ita ſane hi piſcatores ſunt, ac venatores, quos cæleſtis ille moderator orbis per Hieremiam Prophetam tot ante annis promiſit in Eccleſiam ſe eſſe miſſurum. Idque hodierna luce oſtendere, & comprobare pro mea virili parte conabor.

Ecce ego mittam piſcatores &c. obſcurum eſt, (inquit doctiſſimus ille ſacrarũ litterarũ interpres e noſtra Societate Gaſpar Sancez) *obſcurum eſt, an hic Deus ſecunda promittat, an minetur aduerſa*: quinam igitur hodie mihi comiter tanto in errore viarum rectum cõmonſtrabit iter ad veritatem inſpiciendam niſi ſuo veluti ductu patres,quaſi nobis de ſuo lumine lumen accendant? horum igitur aliqui hæc Hieremiæ verba quaſi Dei minitantis aduerſa indicant eſſe. Alij contra Dei ſecunda quodammodo promittentis. In prima autem ſententia videntur

dėtur eſſe Diuus Thomas. Theodoretus, Dionyſius. Carthuſianus. Nicolaus de Lyra, Vgo. Vatablus. Io. Maldonatus, alijq; quamplurimi, tam antiquorum, quam recentiorum; eamque confirmant. ex eo, quod in toto fere contextu orationis, totoq; capite Hieremias recenſere videtur incommoda, mala, ſupplicia omnia, quę Deus iuſtiſſime iratus Populo ſuo Idololatræ minitatur: mortibus ægrotantium *morientur, non ſepelientur, in ſterquilinium ſuper faciem terra erunt gladio, & fame conſumentur &c. abſtuli pacem meam a Populo iſto. dicit Dominus; quia non fuit occulta iniquitas illorum ab oculis meis. & reddam primum duplices iniquitates, & peccata eorum, quia contaminauerunt terram meam in morticinijs Idolorum ſuorum*. Vnde probabilius inferunt prędicti interpretes Dei minitantis potius, quam Dei miſerentis hunc eſſe ſermonem, quod hoc etiam magis ab ipſis confirmatur, quia multo clarius. & euidentius idem Proph cap. 23. deſcribere, atq; explanare videtur, quod hoc cap. 16. allegorice ſub piſcatoris aut venatoris figuris atq; inuolucris implicuit. *Ecce ego mittam, & aſſumam vniuerſas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonoſor Regem Babylonis ſeruum meum, & adducam eos ſuper terram iſtam, & ſuper habitatores eius, & interficiam eos, & ſeruient omnes gentes iſta Regi Babylonis ſeptuaginta annis*. Quis igitur dubitet Nabuchodonoſor, alioſque Chaldæos tum piſcatorum, tum venatorũ perſonam induiſſe, quippe qui ferro, & flamma in ſyluis ac montibus per littora, & ſcopulos maximam Populi Iſraelitici cladem ediderunt, Regemq; Sedeciam, & ſuos in ſolitudinis cauernis, latebriſque latitantes, quaſi tot feras e latibulis extraxerunt, tantamq; prædam in patriam contulerunt. Niſi fortè placeat cum D. Thoma ſubtilius inueſtigare venatoris perſonam Tito, & Romanis impoſitam fuiſſe, vt indicat particula illa *poſt hæc*; his enim poſtremam cladem Hebræorum, ac ruinã Vrbis Hieruſalem reſeruatam videmus. At vero piſcatoris perſonam Nabuchodonoſor Regi, ac Chaldæis fuiſſe datam e ſimillimis Ezechielis Prophetæ verbis cap. 12. intelligi poteſt. *Et extendam rete meum ſuper eum & capietur in ſagena mea & adducam eum in Babylonem*.

Sed quoniã, vt Apoſtolus loquitur de Prophetia 1. Corint. 10. *omnia in figura contingebant illis*, non iniuria citati patres, hũc locum inueſtigantes e miſerrimis Iudæorum ęrumnis ad calamitates Eccleſiæ gradum faciunt, ad miſerias populi Chriſtiani. quarum maxima, atque omnium peſſima eſt amiſſio fidei, & ipſa Hæreſis, quam Apoſtolus ad Timotheum cap. 1. funeſte deplorat his verbis: *Quidam bonam conſcientiam repellentes circa fidem naufragauerunt*. His igitur minitatus eſt Dominus ſe miſſurum piſcatores callidiſſimos, ac venatores, a quibus, vel hamo ſub eſca fallentia doctrinæ latente caperentur, vel fallacium argumentorum laqueo irretirentur. Atque vtinam iam inde a primis naſcentis Eccleſiæ incunabulis ad hanc vſque ætatem Chriſtiana Reſpublica tam multorum hæreticorum fallentes hamos, aut venenatas ſagittas non paſſa fuiſſet. Vtinam venatores illi peſſimi Simon Magus, Cherintus, Nicolaus, Arrius Neſtorius, Mahomettus, Manes. Donatus, Luterus Caluinus, Malanzon, Beza, alijq; quamplurimi prædatores non extitiſſent. Non ſane tot Regna, tot Vrbes miſerrimis afflictas cladibus Hæreticorum deploraremus, neque vnquam Britannia, Gallia, Flandria, Saxonia, omneſq; ferè ſeptentrionis. atque orientis regiones, hac teterrima peſte tabuiſſent.

Sed quonam modo fieri poteſt, dicet forte quis ingenioſior, vt tanta Eccleſiæ ſuæ Dominus damna patiatur? quique maximam animarum ſalutis curam gerit, tantas animarum clades populo ſuo, tot Chriſtianæ Reipublicæ calamitates, ac detrimenta per ſceleratiſſimos homines, ſuæq; fidei infenſiſſimos hoſtes importet? ſed enim facillime his, quæ objiciuntur rebus reſponderent citati auctores, ſi vetera Hebræorum exempla referrent, quibus oſtenderent eodem modo nunc Dominum populo Chriſtiano teterrimos hoſce venatores mittere, quo olim indurauit Dominus cor Pharaonis, aut imperauit Iſaiæ dicens, *excæca cor populi huius & aures eius aggraua, & oculos eius claude*. Denique vti varie horum verborum ſententia exponi poteſt, ita & varias ſuperiori dubitationi reſpõſiones adhibere ipſi poſſunt: multas autem doctiſſimus Pererius ſuper cap. 11. Exod. affert ex Auguſtino, Chryſoſt. Greg. Thom. alijſq; Doctoribus. Sed illa Auguſtini communi fere omnium conſenſu in ſcholis retenta, quæ inprimis mihi maxime placet, eſt illa. Deum nimirum in huius generis calamitatibus, quæ non fiunt ſine multorum peccatis, atq; criminibus tantum permittentem habere voluntatẽ, ac ſæpe ipſis vti criminibus ad gratiam magis augendam, ſuamque magis pietatem illuſtrandam; *vnde permiſit quidem* (aiunt Theologorum nonnulli) *Adami peccatum, ſed quatenus illud incarnatio Verbi eſſet conſequutura: ſi enim Adam* (aiunt) *non peccaſſet, Verbum incarnatum non fuiſſet*. Vel etiam Dominum iniquorum opera, atq; impietate tanquam ſuis lictoribus, ac miniſtris vti dicamus; ſic enim exponitur ille locus Iob. 34. *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi*; eodemq; ſenſu ſumitur a Cornelio a Lapide textus allatus a Hieremia, *Ecce ego mittam Nabuchodonoſor Regem Babylonis ſeruum meum. Seruum meum vocat*, inquit, *ideſt, lictorem, & executorem iuſta ſua vindicta*. Teſtis in hac re mihi ſit ſanctus ille Eremi Monachus, qui cum ad pedes Chriſti Eccleſiæ Orientalis ab impijſſimo Tyranno Phoca afflictæ. atque vexatæ deploraret ærumnas, (quas refert Anaſtaſius Nyſſenus in quæſt. ſup. ſcript. q. 15.) cumque grauiter quereretur his verbis, *Domine cur feciſti eum Imperatorem?* hoc tulit a Chriſto reſponſum: *quoniam non inueni peiorem, ſi peiorem inueniſſem, illum feciſſem*. Quæ cum ita ſint, optime poſſunt prædicti Auctores hunc locũ Prophetæ. quaſi Dei contra populum Chriſtianum minitantis interpretari, & exponere.

Sed tempus admonere videtur, vt aliam

quam

Digitized by Google

quam ... torum ſententiam afferamus, eorum nimirum, qui putant varia his verbis commoda, multaq; preſidia Eccleſiæ ſuæ benigniſſimũ Dominum polliceri, in hac ſententia ſunt Auguſt. tract. 10. de vtilitat. ieiunij, Ambr. ſerm. 6. in pſalm. 118. Orig. Hom. 2. in Hierem. Tertull. lib. 4. contra Marc. cap. 9. Alijque quamplurimi, cum e veteribus, tum ex recenſioribus: qui ſuã comprobare nituntur opinionem ex ipſo contextu verborum, quæ ſuperius eodem ipſo capite Hieremiæ leguntur. Sic enim eſt ſcriptũ, *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicetur vltra viuit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de terra Aquilonis et de vniuerſis terris, ad quas eieci eos, et reducam eos in terram ſuam, quam dedi patribus eorum.* Quæ quidem verba Dei fauentis, ac miſerentis eſſe planiſſime liquet. Vnde ſtatim ſubdit. *Ecce ego mittam piſcatores multos etc.* Iamq; re vera elegit Dominus Eſdram, & Zorobabel, cæteroſq; quorum opera, vt olim Moyſis, & Aron ad liberandum populum vteretur.

Atq; hæc quidem ad literam: myſtice vero intelligunt illi Doctores primis Chriſtianæ fidei Quæſitoribus hæc verba, ſanctis, inquam, Apoſtolis conuenire; quibus idem Dominus in Euang. Matt. 4. *faciam vos fieri piſcatores hominum*, atq; Apoſtolorum potiſſimum Principi, *noli timere*, inquit, *ex hoc iam eris homines capiens* Matt. 13. & alibi ſæpius eodem ſermone vtitur Dominus.

Sed quemadmodũ his Hieremiæ verbis ſanctiſſimum nobis Inquiſitionis Tribunal ſignificetur accipite. Nemo eſt qui neſciat ſæpe ſæpius in Euangelio maximeq; Matt. 13. Eccleſiam piſcatorum retibus a Domino comparari; *ſimile*, inquit, *eſt regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare, et ex omni genere piſcium congreganti etc.* Iam vero bis in Euangelio legimus ex Chriſti Domini iuſſu diſcipulos retia in mare ieciſſe, primum poſt concionem habitam ad turbas e nauicula Petri, cui dixit, *Duc in altum, et laxate retia veſtra in capturam* Luc. 4. ſecundo poſt Reſurrectionem. Cum enim ſic percõtanti Domino, Numquid nulmentarium haberent, ſe nullum habere reſpondiſſent, tum ille *Mittite*, inquit, *in dexteram nauigij rete, et inuenietis.*

Atque hæc quidem loca ſanctus Auguſtinus tract. 122. in Ioann. ſ. Gregor. Hom. 24. in Euãg. Rupertus, Beda, alijq; quamplurimi atq; ea quæ ſequuntur verba conſiderant in primo piſcatu Luc. 4. *concluſerunt piſcium multitudinem copioſam rumpebatur autem rete eorum*; at vero in ſecundo, cum non minorem forte piſciũ multitudinem cæpiſſent, vt innuit Euang. Ioann. 21. *cum tot, tantiq; eſſent, non eſt ſciſſum rete.* De vtraq; ſic piſcatione Greg. *in illa*, inquit, *præ multitudine piſcium rete rumpitur, quia nunc ad confeſſionem Dei etiam cum electis reprobi tanti intrant, qui ipſam quoque Eccleſiam. Hæreſibus ſcindunt; in iſta vero piſcatione, & multi piſces, & magni capiuntur. & rete non rumpitur; quia ſancta electorum Eccleſia continua Auctoris ſui pace requieſcens, nullis iam diſſenſſionibus laniatur.* Neque congrue de hac re Euſeb. Emiſſ. itidem, inquit, *boni erant piſces iſti, a quibus rete ſciſſum non eſt: mali piſces hæretici, & ſchiſmatici, qui Euangeliorum retia quotidie ſcindunt*, idque confirmant Chriſti verba ad Petrum Alexandrinum Archiepiſcopum. *Arrius ſcidit veſtem meam*, ideſt Eccleſiam.

Quod cum ita ſit, quis neget hoc Tribunal ſanctiſſimum inſtitutum a Domino ad horum capturam piſcium? quis dubitet noſtris Quæſitoribus conuenire verba illa Prophetæ: *Ecce ego mittam piſcatores etc.* ſed iſti niſi ope veſtra A. A. atque opera vtantur, niſi vos libenti animo in hoc piſcatu, ac venatione opitulemini, fruſtra nitentur, neq; ſuum vnquam munus obire poterunt, adeoq; annuunt ſocijs, vt veniant, & adiuuent eos. quod tum quidem efficietis, cum in iudicium, ſi quid ad veſtras aures peruenerit, quod contra Catholicam fidem commiſſum ſit, deferetis.

Sed quod ad venatoris ſimilitudinẽ attinet, nemo eſt, qui dubitet primas in hoc venationis genere dediſſe partes Chriſto filio ſuo Deũ Patrem, vt innuit Eſaias 8. *Accelera, feſtina, prædare etc.* & Patriarcha Iacob ad filium ſuum Iuda dicens *ad prædam fili mi aſcendiſti.* Hoc etiam modo ſponſum veluti perſonatum incant: Agnouit ſponſa: *Ecce venit iſte ſaliens in montibus tranſiliens colles.* Secundas autem, tenuere partes Apoſtoli, Epiſcopi omnes atque Apoſtolicæ vitæ ſectatores. Sed quoniam iſti pluribus Eccleſiæ implicati negotijs inundante potiſſimum multitudine belluarũ piſcatui, venationiq; penitus ſe dedere non poterant, ideo Dominus *poſt hæc*, inquit *mittam eis multos venatores.* Quæſitores nimirũ Illuſtriſſimos, quorũ omnis cura, & cogitatio tota eſt in hac venatione poſita, in hac eorum induſtria, atque ſolertia inſiſtit, euigilat, elaborat. Vnde Innocentij Tertij temporibus nonis ob repentibus contra ſacramenta, & Sanctiſſimum Trinitatis myſterium ſapientia ſua Diuus Bernardus, et alijs illius ordinis, ſanctiſſimis viris: obſtitit quam acerrime. Atq; hæc fuit origo inſtituendi hoc Tribunal Sanctiſſimum. Poſt autem in Hiſpania ſub Alexandro Tertio sãctus Patriarcha Dominicus Generalis Quæſitoris prouinciam geſſit, alijq; ſubinde poſt eum eiuſdẽ Ordinis religioſiſſimi viri hoc functi munere, nõnulliq; e ſanctiſſima Frãciſcanorum familia floruerũt. Ac demum peculiari ratione Catholici Regis tẽporibus multis in locis ſuæ ditionis hæc Tribunalia ſanctiſſima ſunt inſtituta, qua etiam tempeſtate hoc noſtrum Melitenſe Tribunal, ad quod Diuina munificentia quotidie ſubmitti Venatores peritiſſimos, duxit originem.

Sed multos, inquit. *Venatores.* pro multitudine nimirum, ac varietate ferarum, vt enim multas animarum veluti ſpecies multis ſub animalium formis agnoſcimus atq; in ſcripturis legimus: Cant. 2. *Veni columba etc* & *vox turturis audita eſt in terra noſtra.* Ac Gen. 49. *Beniamin lupus rapax.* Ezechiel. 13 *quaſi vulpes in deſerto Prophetæ tui.* ita & in iis, qui illas venantur magna inter illos intercedit diſſimilitudo, & varietas. Sed quænam ſit huius peculiaris, & propria Tribunalis venatio, docet

Sanctius

Sáctus Antoninus in pſal. Dauid 79. qui allegorice ſub nomine vineæ deſcribens populum Hebræorum,cũ ceciniſſet *vt vineam de Aegypto tranſtuliſti gentes, & plantaſti eam:extendit palmites ſuos vſq;ad mare,& vſq;ad flumen propagines eius*, ſubdidit: *vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viam; exterminauit eam aper de ſylua & ſingularis ferus depaſtus eſt eam.* Quid enim aliud Eccleſiam eſſe dicemus iuxta expoſitionem Sancti Antonini quam vineam Chriſti ſudoribus irrigatã, ipſius manibus bene cultam, ipſius demum cultura per laborem plurimum feliciter educatam: iamq; illa totam fere Palæſtinam nouis frondibus inumbrarat, iam ſpem dare videbatur breui ſe ſuos palmites,ab ortu ad occaſum, ab Auſtro ad Aquilonem extenſuram. Sed heu,quam ſubito viatorum paſſa eſt falcem,atq; ſecurim, fidelium, inquam improborum ſcelera. atq; peccata, quibus deuaſtata eſt funeſtiſſime. quam ſubito *exterminauit eam aper de ſylua*, cum tyrannicam tam multorum rabiem perpeſſa eſt Imperatorum. Neronis. Decij, Diocletiani, aliorumq; Chriſtiani nominis hoſtium, humaniq; ſanguinis ſitientium, quam celeriter *ſingularis ferus depaſtus eſt eam*,cum tantus Hæreticorum numerus. quaſi tot ferarum greges vndiq; e latebris emerſerunt?

Vellem hic ego,ſi liceret has vobis quaſi digito commonſtrare feras, & monſtra Hæreticorum, variaſq; eorum formas, & pelles, quibus illi quotidie induũtur oſtendere. Sed forte eſſem aliquãto prolixior: tres igitur formas breuiſſime recenſere ſat erit; quarum prima ſit lupina, quam ſæpe in Sacris litteris Hæreticis tributam eſſe legimus; & quidem in Euangelio, *attendite a falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Et in actis Apoſtolorum cap. 20. Admonet primos illos Eccleſiæ Chriſtianos dicens: *Scio quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces* & alibi ſæpius. Altera, quæ datur etiam hæreticis,vulpis eſt forma: *Propheta tui Iſrael, quaſi vulpes in deſerto*, Ezechiel. 13.& Cant.2. *capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas*. Tertia demum eſt locuſtarum forma, ſub qua Diuus Ioannes Hæreticos agnouit in Apoc.cap.9. *Fumo putei exierũt locuſtæ in terram. & data eſt illis omnis poteſtas, ſicut habent poteſtatem ſcorpiones terræ, & habebant caudas ſicut habent ſcorpiones*, atq; optime quidem addidit illis *ſcorpionis caudam*, qui familiariter colloquendo inſidioſe venenum Hæreſis in cauda abſconditum paulatim effundunt.

Sed fortè quis, aut ferro aut flamma noſtris vtendũ eſſe venatoribus cogitauerit. Sed male videtur hic de pijſſimi huius Tribunalis clementia iudicare, cum nihil in hoc aliud, quam animarum ſalus & vita quæratur. Longius igitur ab hac venatione abſint, longius inſtrumẽta illa lethalia, vel enſis, vel ſpicula, vel tela, vel ignis. Ac non niſi retia, & laquei adhibeantur, vt quamuis huc ipſe Arrius, Caluinus, Lutherus ipſe cõfugiat,dummodo ſponte confugerit, faciliora ſine dubio, ac iucundiora fidei retia, quam hæreſis licentiam, leuiora Eccleſiæ vincula, quam hæreticorum libertatem experiantur.

Sed ſi placet iſta verba (*multos venatores*) nõ ſpecifice, vt vſq; adhuc, ſed numericè, vt ita dicam, accipiamus. Nec ſucceſſiue tantum de ipſis Illuſtriſſimis Quæſitoribus, qui tanquam ipſius venationis duces a Domino ſubinde mittuntur, ſed in ſenſu (vt cum Philoſophis loquar) ſimultaneo interpretemur, vt dicamus a Domino ad venandum multos ſimul, ac tot immitti venatores, quot ſunt huius Tribunalis adminiſtri, quotq; vos eſtis A. A. hic mihi, qui adeſtis, quia *mandauit vnicuiq; Deus de proximo ſuo*, inquit, *Eccleſiaſticus* cap. 17. omneſq; nemine Fidelium excepto Dominus hortatur in Cant.cap 2. *capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas*. Quod ſi quis veſtrum contra Catholicam fidem peccata negliget, nec ad Illuſtriſſimi Quæſitoris aures perferre curabit; caueat ne maioris anathematis ſubeat pœnam,caueat ne quis prius diligẽtior ſuam afferens prædam, præmium ſibi tollat, & bona quæ Dominus ſub Iſaac perſona promiſerat, dicens, Gen. 27. *Affer mihi de venatione tua, vt comedam, & benedicam tibi*.

Sed finis ſit A. A. nõ enim verbera verba minitẽtur, vti probos filios bonus ipſe pater alloquitur, atq; ipſe paternæ nutus voluntatis iuſtæ legis ſit vobis præceptum edictum, & quoniam tanta hodie veſtrum frequentia mihi ſpem injicit vos huic Patris veſtri cæleſtis deſiderio (*affer mihi de venatione tua,vt comedã*) lubentiſſime obtemperantes tam iuſtæ tam ſanctæ operam venationi daturos: eius nomine facile vobis felicitatem, & commoda, quæ cæteris ſignificãtur verbis (*& benedicat tibi anima mea*) promittã: cuius rei firmiſſimo vobis ſit argumento indulgentia 40. dierum, quam Quæſitor Illuſtriſſimus hodie tribuit omnibus quicumq; hodiernæ huic celebritati interfuere. Dixi.

CONCIO TERTIA.

De publicatione edicti ſanctæ Inquiſitionis.

N*Oua bella elegit Dominus, & portas hoſtium ipſe ſubuertit.*

Sic Iud.5. ceciniſſe legimus Deboram, & Barach poſt inſignem illam victoriam de Iabino Cananæorum Rege a populo Dei reportatam occiſo per ſummũ dedecus duce Siſara, eiuſq; exercitu contrucidato. *Noua*, inquam, *bella elegit Dominus* quia nouo quodam atq; inaudito mortis genere Siſaram interfectum videmus: *noua bella*, quia mulierum ſunt ductu, ac virtute confecta. *nam erat* (ſcriptura inquit) *Debora Prophetrix, quæ iudicabat populum in illo tempore, quæ miſit, & vocauit Barach filiũ Abinoem dixitq; ad eum, vade & duc exercitũ &c. ego autem adducam ad te in loco torrentis Ciſon. Siſaram principem exercitus Iabin.* Et paulo poſt, *mulier nomine Iahel poſuit ſupra tẽpus capitis Siſaræ clauum, percuſſumq; malleo defixit in cerebrũ. vſque ad terram. Qui ſoporem*

morti

morti conſocians defecit, & mortuus eſt. Noua demum bella elegit Dominus, quia non hoſtis cum hoſte conflixit, non vir cum viro certauit, ſed ipſe Deus cum homine contulit manum. Deus enim ipſe per ſe rem gerere dicitur, quando *elegit, quæ ſtulta ſunt, & ignobilia, & contemptibilia mundi, vt confundat fortia, & ea quæ ſunt deſtruat.* Iure igitur *noua bella elegit Dominus & portas hoſtium ipſe ſubuertit.* Sed quorſum hæc hodie ex hoc loco mea tendit oratio? accipite A. A. hodierna mihi luce apud vos præconis voce vtendum eſſe arbitror: dũ omnibus, qui huc adeſtis, noua bella denunciaturus ſum atq; indicturus ſub illius ſapientiſſimi, ac vetuſtiſſimi Imperatoris auſpicijs, qui primus humano generi indixit: *Militia eſt vita hominis ſuper terram.* Primum igitur mihi de quonam hominum genere Iob hæc verba fecerit. deinde de ipſo genere belli dicendum eſt. *Militia &c.*

Non agit hic ſanctiſſimus vir cap. 7. de illo genere hominum, de quo propheta Dauid pſalm. 48. ait. *Homo cum in honore eſſet non intellexit comparatus eſt iumento inſipientibus &c.* hos enim ne nomine quidem hominis dignos Diogenes iudicauit: cum horum magna ſtipatum frequentia forum Athenarum percurrens geſtanſq; accẽſam manu laternam ad meridiem; interroganti adoleſcenti, quid ſibi cũ laterna illa quæreret, *hominem quæro*, reſpondit, *& non inuenio.* De vero igitur, ac proprio, dignoq; hominum genere hic ſermo eſt.

Sed adhuc dubitant, & quærunt Auctores, an de ſe ipſo Iob hoc loco loquatur, multiq; affirmãt recentiorum, ac præcipue doctiſſimus Societatis noſtræ Pineda, ſic explicat, ac ſi dixiſſet *militia eſt vita mea ſuper terrã*, vt etiam explicatur illud cap. 7. *quid eſt homo, quia magnificas eum, &* cap 22. *numquid Deo comparari poteſt homo*, quaſi ipſe de ſe dixerit, quid ſum ego, quia magnificas me, & numquid Deo cõparari poſſum ego; varijſq; alijs confirmat ſcripturæ exemplis, quibus, ne longior ſim, prætermiſſis, ad aliam auctorum ſententiam, quæ facit ad nos, veniamus: *Militia eſt vita hominis ſuper terram.* Hoc loco Gaſpar Sancez non ſane imperitus e noſtra Societate Sacrarum litterarum interpres, a multorum Patrum ſentẽtia non recedit, qui iudicant cuicumque hominum generi verba Iob conuenire, vt militia ſit vita hominis, ideſt *cuiuſcumq; hominis ſuper terrã*, vnde in hoc sẽſu Diuus Chryſoſtomus in catena &c voluntatẽ Iob ſic interpretatur, *quaſi velit ſanctiſſimus vir ſe ab amici ſui Themanitis contumelia iniurijſq; purgare, qui falſo calamitates omnes ſibi immiſſos a Deo, peccato, & vitio tribuebat; vnde reſpondit, militia eſt vita hominis ſuper terram*, quaſi dicat multa ferre ſecum incommoda atq; labores bellum, multa rem militarem pericula, nec raro complures eſſe milites, qui cum præclare rem geſſerint, & multa cum virtute pugnarint, eos tamen afflictos, & conſternatos videmus.

Verum Diuus Thomas putat hic potius reſpondere ad ea, quæ Themanites cap. 5. ipſi dixerat: *In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij, a flagello linguæ abſconderis, & non timebis calamitatem cum venerit &c.* vbi videtur Themanites felicitatem in terris omnibus, quicumq; Deo inſeruierint, vitamq; ab omni liberam calamitate promittere. Sed falſum hoc eſſe demõſtrat patientiſſimus vir, quia *militia*, inquit, *eſt vita hominis ſuper terram.*

Sed enim citatus Sancez acutiſſime in hac videtur eſſe ſententia, nimirum *Iob, quæ amici eius illum ſupra docuerant, non vt aduerſantem refutare, ſed quaſi diſcipulum reprobare; rogauerat enim ille ſuos amicos*, dicens: *docete me, & ego tacebo, & ſi quid forte ignoraui, inſtruite me* quod igitur Themanites cap. 5 docuit *homo naſcitur ad laborem & auis ad volandum*, quodque intulit dicens, *quamobrem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum*, id ipsũ nũc pijſſimus vir, atq; optime cõfirmat his verbis: *militia eſt vita hominis ſuper terram*, nec tamen oblitus Dominum deprecari, vt ille docuerat, & ad Deum ponere eloquium ſuũ, eodem ipſo cap. initium faciens a ſeptimo verſu id efficit; *memento Domine, quia ventus eſt vita mea, &c.* vſque ad finem.

Vnde & nobis, cum omnibus ſit hoc bellũ indictum huius tanti Imperatoris exemplum imitantibus a Deo hæc tria, quæ ad tantum bellum feliciter gerendum maxime conducũt petenda videntur: primum vt nos hanc rei militaris ſcientiam ſic edoceat, vt olim Dauid pſal. 143 *benedictus Dominus Deus meus; qui docet manus meas ad prælium & digitos meos ad bellum.* Secundum, vt eodem nos in certamine confirmet & adſit, vt olim eidem Dauid aderat pſal. 15. *a dextris eſt mihi ne commouear*, & Paulo dicenti ad Philip. 4. *omnia poſſum in eo, qui me confortet.* Tertium, vt cæleſtibus ijs nos induat, atq; ornet armis, quibus Apoſtolus, vt ſe ſe induerent, hortabatur Epheſios 6. *induite vos armatura Dei.* quæq; nobis in cant. 4. indicantur *mille clypei pendent ex ea omnis armatura fortium.*

At enim non omnia, ad omne bellum faciũt arma; quibus igitur ad hoc, de quo agimus, vt aptiſſimis vtendũ ſit, facilius intelligetis, ſi belli genus ante oculos veſtros poſuero. *Noua bella elegit Dominus & portas hoſtium ipſe ſubuertit. Militia eſt vita hominis ſuper terram*, legũt hic ſeptuaginta, *tentatio eſt vita hominis ſuper terram* quod idẽ ad Epheſ. 6. colluctationis nomine Apoſtolus explicat dicens, *non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem. ſed aduerſus mundi rectores tenebrarum harum*, ideſt contra hoſtem teterrimum, cuius fortitudinem ipſe Dominus, *Iob.* cap 40. & 41. ſic explicauit: *Non eſt ſuper terram poteſtas quæ comparetur ei.* Bellum igitur graue, & periculoſum a tartareo duce nobis infertur. Et quidem terreſtre confirmant verba ipſa ſcripturę, quibus ipſe communis hoſtis interrogãti Deo, *vnde venis?* reſpondiſſe dicitur, *circuiui terrã, & perambulaui eam.* Nauale vero, & maritimũ aſſerit Græca illa notatio peiratirion, quæ piraticam excurſionem ſignificare videtur vtrumque autem ſua Apoc. D. *Ioann* cap. 12. tum terreſtre, tum nauale minitatus, ve terræ inquit,

quit, & mari; quia deſcendit ad vos Diabolus, habens iram magnam &c. Sed fortè minus eſt hic hoſtis pertimeſcendus, quandò impetus eius, ac vis in illo ſingulari certamine infracta eſt, quod cum eo Chriſtus Dominus iniit, cum Princeps huius mundi iam iudicatus eſt Ioann. 12. vt non a fortiſſimis tantum Chriſtianæ militiæ ducibus Tartareus ille Gigas, ſed ſæpè etiam ab imbecillis virginibus, ac mulieribus ſuperetur.

Alia nobis, & grauiora, longeq; periculoſiora inſerri bella cõfirmat in epiſtola ſua cap. 1. S. Iacobus: Vnuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus, deinde concupiſcentia cum conceperit parit peccatum, peccatũ vero cum cõſummatũ fuerit generat mortem. & Paul. ad Gal. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem: hæc enim ſibi inuicem aduerſantur, & ad Roman. 7. ſentio aliam legem in membris meis repugnãtem legi mentis meæ, & captiuantem me in legem peccati. Sed neque hoc nam diuturnum, tam longinquum, tam vetus bellum hoc loco vobis nunciandum aduenit, noua enim vt dixi, noua bella elegit Dominus &c. Atque illud etiam imminatum eſt bellum, poſtquam Dominus cecinit, effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem.

Neque illud vetuſtum negligendum eſt bellum, in quo hominem homini aduerſari videmus, Homo homini lupus, vt dicitur, & eſt in communi prouerbio, nec de bonorum tantũ, aut de vitæ incolumitate, ſed ſæpe etiam de ipſius animi ſalute dimicatur. Nunc verò quam magnum, quamque calamitoſum ſit hoc belli genus teſtis eſt Adam, qui iam indè ab initio illius belli, quod per malum illud, vt in fabulis Paridi a Iunone, ita ſibi, & ſuis a Coniuge illatum erat, cauſam non prius agnouit, quam ipſius animæ ſuæ, & ſuorum detrimenta deplorauit. Teſtis etiam Abel, qui in ipſis naſcentis orbis incunabulis fraternæ impietatis enſe peremptus, roſeis cruoris ſui guttis ſuum ante ſepulchrum ornauit, quam ad florentem ætatem perueniſſet. Sed adhuc nimis longinqua, diuturna nimis, ac vetuſta commemoro. Neque enim hæc, quæ dixi, ſed noua bella elegit Dominus, & portas hoſtium ipſe ſubuertit. Quæ autem hæc ſint, quæ nos hodie vobis indicenda ſuſcepimus, facilius profectò intelligemus, ſi relicto vetere duce Iob myſticum noui teſtamenti Iob, Chriſtum ſcilicet Dominum, eoque meliorem ducem ſequamur. Hic certe non vetera, non diuturna, ſed recentia, ſed noua nobis aperiet bella gerenda.

De hoc nouo duce refert D. Ioann. in Apoc. cap. 21. & dixit qui ſedebat in throno, ecce noua facio omnia, & paulo poſt addit, & vidi Cælum nouum, & terram nouam, vidi Ciuitatem Sanctam Ieruſalem nouam deſcendentem de Cælo a Deo paratam, ad quam capiendam nouam vrbem noua etiam cõficienda ſunt bella, quæ dux ipſe Chriſtus Matth. cap. 10. nobis indixit, dicens, nolite arbitrari, quia pacem venerim mittere in terram, non veni pacem mittere, ſed gladium: ſed quinam alius in hoc bello nobis ſpeculator exiſtet, quam idem Euangeliſta Ioannes, qui ad maximum illius exercitus robur, ad varias ſ. equitum turmas inſpiciendas, eſt a Deo in Apoc. vocatus. Et vidi, & ecce equus albus & qui ſedebat ſuper illum habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret, et cum aperuiſſet ſigillum ſecundum exiuit alius equus rufus, & qui ſedebat ſuper illũ datum eſt ei, vt ſumeret pacem de terra, & vt ſe inuicem ſe interficiant, & datus eſt ei gladius magnus, tertio deinde reclauſo ſi.illo, & ecce, inquit, equus niger, & qui ſedebat ſuper illum habebat ſtateram in manu ſua. ac denique poſt quartum reſignatum ſigillum ecce equus pallidus, & qui ſedebat ſuper eum nomen illi mors.

Sed quis in tanta obſcuritate rerum, ac myſteriorum ſublimitate ſuam nobis quaſi ductor præferat facem? placet hic quidem, & iuſe optimo in Apoc. interpretatione Sancti Irenęi explanatoris antiquiſſimi ſequi ſentẽtiam, cum præcipue in eadem ſint Ticonius, Primaſius, Haymonius, Beda, Ioachimus, Albertus Magnus, D. Thomas, Pannonius, Ribera, Ganæus, Serrarius, S. Antoninus, Lyranus, Pererius, Viega. & a ij; qui omnes album equum affirmãt Chriſtianorum Eccleſiã ſignificare puriſſimo virtutũ omniũ ornatu decoram, nouãq; quaſi cæleſtis ſapientiæ candidatam, cuius equiti Chriſto Sancto Domino, vtpote de reliquis tribus equitibus contra ſe pugnantibus victoriam reportaturo ſtatim accinitur: data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vinceret. Nam equus ille rufus & igneus non niſi Iudaicam ſignificat ſynagogam, ac populum Hebræorum, igneum ſane, quia in dextera eius ignea lex Deut. cap. 33. igneum, quia ducebat eos per noctem in columna ignis exod. 13. Niger autem equus Ethnicorum eſt multitudo Idololatriæ tenebris, atque caligine inumbrata: & qui ſedebat ſuper eum Romanum, inquam Imperiũ habebat ſtateram in manu ſua, per quam ſcilicet, quaſi æqui iuris normam ſub iuſtitiæ ſpecie iniuſtas vniuerſo Orbi leges, iudicia, iura deſcriberet. Quartus erat equus pallidus, et qui ſedebat ſuper eum nomen illi mors, cuius ſub ſpecie ac nomine Hæreticorum numerum intelligimus, qui cum Eccleſia tam crudelia geſſiſſe ſemper bella quotidieq; gerere videntur, vt nihil maius, ipſeq; pallidæ color mortis maximæ cladis atq; internecionis eſt ſignum.

Sed enim nemo veſtrum A. A. ad huius pallidæ mortis aſpectum exalbeſcat. Nemo turpis, atq; exanguis figuræ illius terrore perculſus ſe det in pedes, aut referat pedem nam equus ille noſter albus, atque eius eques Chriſtus exiuit vincens vt vinceret, eum de Eccleſia ſua Dominus dixiſſet, et porta inferi non præualebunt aduerſus eam. Atque hæc noua bella elegit Dominus, & portas hoſtium ipſe ſubuertit, noua, inquam, bella dicuntur, quæ contra Eccleſiam ad hunc vſque diẽ Hæretici ſuſcepiſſe, hodieque adhuc ſuſcipere videntur. ob noua ſ. quibus illam oppugnant errorũ arma nouaſq; bellorum cauſas ab ipſis inuentas vt licet iam tum ab initio cœpta ſit pugna, nũ quam tamen ſit intermiſſa, imo vero maiores ſemper in-

dies

dies reſumere vires, atq; innouari quotidie videatur. Repetite quæſo A. A. omniũ temporum memoriam poſt Chriſtianæ Religionis exordium, ſic plura certe inuenietis Hæreticorum monſtra, non ſingula ſingulis fere ætatibus extitiſſe. Ac primo quidem emerſit aliquando peſſimus ille Simon Magus prima Hæreſis auctor, contra quem D. Petrus ſummus tum Eccleſiæ paſtor multa cum laude pugnauit, hoſtemque e medio ſuſtulit dicens, *pecunia tua tecum ſit in perditionem quod donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſe dari*. Sub idẽ fere tempus Cerinthus, & Nicolaus contra Chriſti Diuinitatem ſurrexerunt quos Apoſtolus, & Euangeliſta Ioannes felicibus ſuæ niſus Aquilæ pennis, quaſi reluctantes dracones non roſtro, non vnguibus, ſed flatu tantum, ac voce deiecit, *In principio erat Verbum &c. & Verbum caro &c.* elapſo deinde temporis ſpatio Hęreſis Arrianę cõſubſtantiale Patri Verbum eſſe negantis errores toto penitus orbe viguerunt, ad quos extirpandos penituſq; delendos D. Papa Syluester Nicęnũ Concilium conuocandum curauit. Poſt hæc contra Spiritus Sancti diuinitatem Macedonius extitit, cuius Hęreſim Bizantinum Concilium refutauit. Neſtoriana deinde hæreſis emanauit duas tribuens Chriſto perſonas, ac Beatiſſimæ Virginis Deiparæ nomen eripiens, atq; hanc Epheſinum Concilium funditus extirpauit. Eutychi deniq; ac Dioſcorus emerſerunt non niſi vnam in Chriſto naturam eſſe docentes, quod quam falſum eſſet Chalcedonenſe concilium demõſtrauit. Dies hic mihi deficeret ſi ſingula ſubinde exorta bella, Deique Eccleſiæ per omne tempus illata recenſerem. A Mahometo, Donato, Manes, Pelagio, Vigilantio, quibus omnibus alia, atque alia ſemper noua concilia reſtiterunt.

Noſtra denique ætate vehemẽtius innouatũ eſt bellum, feliciterque pugnatum in ſacroſãcta Tridentina Synodo contra monſtra illa fœdiſſima Lutherum, atque Caluinum, qui prǽterquamquod veterum hæreticorum Hæreſes confirmarunt, nouos etiam contra omnia Sacra moliti ſunt errores, ac præcipue Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum mordacibus venenatæ doctrinæ dictis momorderunt. Itaq; ad hæc bella vobis indicenda hunc ego locum hodierna luce conſcendi, hæc *noua bella elegit Dominus, & portas hoſtium ipſe ſubuertit*. Ipſe enim eſt, qui ſemper Eccleſiam ſuam vndique cinctam, atq; oppugnatam hoſtibus nouis ſubinde muniuit arcibus, nouiſq; præſidijs, vel Conciliorum, vt vidimus, vel Tribunalium, huius potiſſimum Sanctæ Inquiſitionis, quod contra hæreticorum vim, atq; impetum ad defendendam Eccleſiam poſitum eſt. Cuius Illuſtriſſimi Duces, quam bene rem ſuam gerant, quamque ſolicitis inuigilent curis ad ſtrenue reſiſten dum hoſti, eiuſque vires refringendas, Melitæ non eſt obſcurum, omneſq; quotidie ipſis oculis intuemur. Quod cum ita ſit, videamus, ne turpe ſit nobis a fortiſſimis ducibus tam egregiæ virtutis exemplo incitatis ab incepto deſiſtere, ac pugnam per dedecus declinare, quæ omnibus, & ſingulis nemine excepto, cuiuſcumq; ætatis, & generis a Domino non ſolum indicitur, ſed imponitur. Quapropter, inquit Apoſtolus, *accipite armatura Dei I. in omnibus ſumentes ſcutum fidei*. Et ad Timoth. 6. vnicuique mortalium, ait *certa bonum certamen fidei*. Sed hoc noua quadam ratione pugnandi, nam *noua bella etc.* detegendo ſcilicet quam celerrime, ſi quid contra fidem committeretur, atque in huius Tribunalis iudiciũ deferendo. Quod cum effeceritis dux videtur ſine dubio milites vos ſua dignos corona iudicabit, qui ait *non coronabitur, niſi qui legitime certauit*. Dixi.

HActenus de tribus concionibus pro publicatione edicti Sanctæ Inquiſitionis: nimis prolixus eſſem, ſi alias tres, quas etiam de eadem materia, ſeu pro eodem fine compoſui, & publice habui, illis per extenſum adiungere tentarem. Quare conuenientius exiſtimaui loca tantum ſcripturæ, quæ ad eas fundandas initio vniuſcuiuſq; aſſumpſi, futuris concionatoribus in publicatione eiuſdem edicti hoc loco tradere; vt inde ipſi alias efforment.

Thema pro quarta concione de publicatione edicti ſanctæ Inquiſitionis.

C*Apite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas; nã vinea noſtra floruit.* Cantic. cap. 2.

Thema pro quinta concione de publicatione edicti ſanctæ Inquiſitionis.

E*Xurge Deus, iudica cauſam tuam; memor eſto improperiorum tuorum, eorum, quæ ab inſipiente ſunt tota die: ne obliuiſcaris voces inimicorum tuorum; ſuperbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper.* Pſalm. 73.

Thema pro ſexta concione de publicatione edicti ſanctæ Inquiſitionis.

D*Ata eſt mihi omnis poteſtas in Cœlo, & in terra: euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, et Spiritus Sãcti.* Matth. 28.

POſt concionem habitam explicari ſolet per ſumma capita edictum Sanctę Inquiſitionis. Verum hoc duplex eſt, aliud gratiæ, & aliud iuſtitiæ, ſicuti bene diſtinguunt Antonius Souſa ſtatim citandus, & litteræ iuſſu Sacræ Congregationis ad Inquiſitores tranſmiſſæ infra a nobis adducendæ, atque poteſt duplici publicatione; diſtincta diuerſis diebus cum duplici etiam concione proponi, ſicuti fuit propoſitum in fundatione huius Tribunalis ſancti Officij Melitenſis de mandato Reuerendiſſimi Domini Epiſcopi Cubelles, eius primi Inquiſitoris, vt patet ex authenticis ſcripturis, quę

in Ar-

in Archiuio dicti Tribunalis aſſeruantur. Vnica tamen publicatione, & concione vtrique ſatisfiet, ſi vtrumque eodem die proponere Inquiſitori placuerit, ſed iam pro edicto gratiæ ſequentes Regulæ inſeruient.

Tempus gratiæ qualiter concedendum ab Inquiſitore, & quinam eius effectus?

REGVLA XLVII.

VBicumque nouum Tribunal Sanctæ Inquiſitionis erigitur, vel aliquando cum accedit nouus Inquiſitor, poteſt ipſe ſtatim aſſignare tempus gratiæ triginta, vel quadraginta, aut plurium dierum, prout ei conuenientius viſum fuerit, intra quod quicumque ſponte accedentes ſuos errores coram eodem confeſſi fuerint, & alios hæreticos, ſi quos nouerint, eidem ind caucrint (etiam ſi dum durat tempus gratiæ præueniantur legitimis indicijs) abſque vlla punitione mortis, exilij, carceris, confiſcationis bonorum &c. expediendi, & reconciliandi ſunt.

DEducitur ex cap. vrgentis de hæreticis, & clarè ex Concilio Biterrenſi, cap. 1. & 2. vt refert Peña 3. p. Direct. commen. 22. vbi cum Eymerico num. 56, & cum Simanca Cathol. inſtit. tit. 44. num. 3, docet, quod non ſit liberum quibuſcumq. Inquiſitoribus hoc tempus gratiæ aſſignare, ſed illis tantum qui noua Tribunalia S. Inquiſitionis alicubi erigunt, atque pro hoc adducit inſtruct. Hiſpalen. cap. 1. 2. & 3. Item illis quibus id expreſse in litteris delegationis à Papa conceditur; hic enim interdũ ob cauſas rationabiles, quæ ipſius animum moueãt, quod poſſit illud cõcedere quis negare audebit? maximè cum talis conceſſio temporis gratiæ non tam ad bonum particulare delinquentium, quam ad commune Eccleſiæ Catholicæ pro ſeruanda fide, & extirpandis erroribus dirigatur, Imo ex litteris infra adducendis iuſſu Sacrę Congregationis ad quoſcumque Inquiſitores Italiæ, & ad alios ei ſubiectos tranſmiſſis deduci clarè videtur, quod poſſint hi prædictum tempus gratiæ ſemper concedere.

Cum accedentibus tempore gratiæ quomodo agendum, nè fictè conuertantur.

REGVLA XLVIII.

ACcedentes tempore gratiæ, & delicta ſua hæreſis, vel apoſtaſiæ confitentes, cum magna cautela recipiendi ſunt, ne fraudulenter ſimulata conuerſione ſub agni ſpecie lupũ gerant. Vnde eorum confeſſio eſſe debet iudicialis coram Inquiſitore, & Miniſtris per ſcripturam autnenricam Notarij. præmiſſo iuramẽto de veritate dicenda, tam circa ſe, quàm circa alios examinatis etiam teſtibus.

10 TRadunt totam hanc præter DD. citatos
alij etiam in oſtenſione partium eius citandi: Proprima de recipiendis cum cautela
venientibus tempore gratiæ facit maniſeſtè textus in cap. vt officium §. Prouiſo ſolerter, de
hereticis in 6. & affert Ant. Souſa lib. 4. aphor.
cap. 13. num 1.

11 Quod autem confeſſio debeat eſſe iudicialis &c. conſtat ex conſilio Biterren. cap. 4. & 5.
vt refert, & docet ibidem Peña. Ratio eſt, quia
dicta gratiæ conceſſio dirigitur ad extirpandas
hæreſes, vt inde emendatio, & præuentio ad
non reincidendum proueniat, quod per ſolam
confeſſionem iudicialem obtineri poteſt, cum
ſacramentalis ad id non inſeruiat, nec prębeat
indicium ad procedendum, ſi fortè reincidentia ſuccederet, argumento ex cap. ſi Sacerdos,
de officio Ordin. & tradit Ant. Gomez tom. 3.
var. cap. 13. num. 9 cum Bald. in l. Archigerõ-
12 tes, C. de Epiſcop audien. Ob eandem etiam
cauſam, ſeu finis dicti intentionem, obſeruandum etiam omnino, quod in Regula adiungitur de ſcriptura authentica, & de emiſſione iuramenti, & de examinandis teſtibus, ita idem
Souſa, vbi ſupra n. 4 & Peña per eum relatus,
cum Gloſſ. in cap. indicantem 30. q 5.

Nota cum Eymerico 3. par Direct. num. 59:
13 cum Peña ibi, commen. 12 & cum Campegio
in Zanchin. cap 34. verſ. conſiderent etiam
meritò eſſe prohibitum Inquiſitoribus audire
ſacramentaliter confeſſionem cuiuſuis, qui tẽpore gratię vel antequam legitimè ſit præuentus, ad ſe propalandum accedit; quia inde magnum inconueniens poteſt prouenire, nempe
quod ſic ſacramentaliter confeſſus, ſi poſtea
progreſſu temporis denuntietur, Inquiſitori imponet confeſſionem eius ſacramentalem reuelaſſe: Item quia Inquiſitor non eſt Iudex in foro pœnitentię &c.

14 Prohibitio autem dicta Inquiſitoribus noſtri Tribunalis Melitenſis iniuncta ſępius fuit, vt patet ex diuerſis litteris iuſſu ſacrę Congregationis ad eos miſſis; quę cum multis alijs in Archiuio prędicti Tribunalis aſſeruantur.

An aliquando ſit locus compoſitioni pro crimine hæreſis?

REGVLA XLIX.

15 TAmetſi pro alijs criminibus, etiam capitalibus fieri poſſit compoſitio pecuniaria (exceptio vbi id lege peculiari, aut ratione cogẽte prohibitũ eſt) pro crimine tamen hęreſis cũ recõciliatis tẽpore gratię, aut ante pręuentionẽ legitimis inditijs comparentibus nunquã eſt locus pecuniariæ tranſactionis, niſi hæc à ſolo Papa, & non ab alio fiat, imò ab ipſo Papa id raro, aut nullo modo fieri valdè expediret.

---

16 IN hac quoad vtramque partem affirmatiuam, & negatiuam ſunt concordes Doctores exponentes l. tranſigere, C. de tranſact. vbi Cynus q. 4. verſ. hanc etiam, & Purpuratus n. 41

circa ius Canonicum, cap. in omnibus 2. q.3.
& ibi Archid. atque alij, item Pari. de Puteo
cap.3. de ſyndicatu verb. compoſitio, & Ioan.
17 Rojas in ſingularibus fidei, ſingul.210. Neque
pro parte affirmante maior eſt adhibenda pro-
batio, quam quod in d. l. tranſigere id expreſ-
ſe concedatur.

18 Pro parte vero negantè, quæ eſt magis pro-
pria noſtri inſtituti, ſit primum argumentum
negatiuum, quia nullibi in iure canonico con-
ceſſum reperitur, quod pro hæreſi, apoſtaſia, bla-
ſphemia, & alijs criminibus, quæ immediatè
contra Deum committuntur, poſſit fieri com-
poſitio pecuniaria, nec conceſſio d. l. tranſige-
re, vel alterius, ſi quæ eſt ſimilis in Iure Ciuili,
ad hoc ſufficit; nam cum cauſæ fidei ſint Ec-
cleſiaſticę, nihil circa eas Reges, aut Principes
19 ſeculares poſſunt. Inde etiam oſtenditur, quia
nuſquam legimus fuiſſe factam huiuſmodi cō-
poſitionem pecuniariam ab Inquiſitoribus Ge-
neralibus, aut ab Eminentiſſimis Cardinalibus
S. Congregationis Vrbis in delictis contra fidē,
nec vlla conſuetudo circa hoc allegari poteſt,
ergo nequeunt ipſi, & multo minus Inquiſito-
res Prouinciales in eis talem compoſitionem
20 facere. Tandem quia prouenientibus tempo-
re gratiæ, aut antequam legitimis indicijs ſint
præuenti vna ex immunitatibus eſt, quod eo-
rum bona non ſint confiſcanda; ergò neque
per ſimilem compoſitionem erunt minuenda,
Vide Peñam 3 p. direct. commen.7. vbi addu-
cit Concilium Narbonenſe.

21 Solum ſupereſt quod in vltima parte Regulæ
additur de poteſtate Papæ circa hoc: & quidē
negari nequit, quod immunitates tēporis gra-
tiæ ſubſint diſpoſitioni Summi Pontificis; ergo
poterunt ab eo limitari, & conſequenter prędi-
ctam tranſactionem pecuniariam in delictis hę
22 reſis &c. fieri. Verum valdè expediens, rarò aut
nūquam ab eo id fiat, cū pauciſſimæ, aut nullæ
occurrere poſſint cauſę rationabiles ſic facien-
di; cum inde etiam aliqua appareat auaritiæ
præſumptio, quæ prorſus ab ipſo vitanda: ita
Anton. Souſa ibidem cap.14. num.4.

23 Inferendum hinc nullus putet, quod ne-
queant Inquiſitores recōciliatis tempore gra-
tiæ imponere aliqualem pœnitentiam pecunia
riam in vſus pios, præſertim in auxilium contra
hæreticos, aut infideles expendendam. Hoc
enim eis conceditur per inſtructionem Hiſpa-
lenſem de anno 1484 c.3. vt tradit Peña de
tempore gratiæ c.25 poſt Albert. in repet. c. 1.
24 de hæreticis lib.6. q 12. nu.4. *Hoc tamen*, inquit,
Souſa citatus n.3. *nunquam conſulerem*: Atq.
in hoc noſtro Tribunali Melitēſi nullo modo eſt
25 in vſu. Verum de pœnitentijs, & pœnis pecu-
niarijs iniungendis ab Inquiſitore ex profeſſo
agemus lib. 6. tanquam in proprio loco: ſicut
de reconciliatis tempore gratię, an ſint expe-
diendi cum aliqua abiuratione, vel ſecus lib, 5,
erit locus tractandi.

Quid de conceſſione gratiarum Generalium in crimine hæreſis pro tempore præterito, aut futuro?

R E G V L A L.

26 QVamuis poſſint Summi Pontifices non
ſolū per aliquod tēpus, ſed abſolutè etiā
gratias, ſeu venias generales cū diuerſis immu-
nitatibus hęreticis, aut apoſtatis concedere:
fuerintq. aliquoties à Clem. vij. à Paulo iij. &
Clem. viij rationabiliter conceſſę; conuenien-
tius tamen, ſeu omnino expediens apparet,
ne amplius imposterum eis concedantur.

27 TRactat de hoc benè, & copiosè Ant. Souſ.
lib.4. aphor. vltimis 8. capitibus, vnde
pauca nos pro declaratione Regulę per ſingulas
partes decerpemus. Primò de poteſtate, manife
ſtus eſt error in fide eā Papę negare, remittendi
ſcilicet quæcumq. delicta hæreticis, & relaxādi
omnē pœnam temporalē contra illud Matt.16.
Quodcumq. ſolueris ſuper terram erit ſolutū & in Cœlis, facit etiam pro hoc text. in c. Decr.
2. q.6. in c. ad honorem, de auctoritate, & vſu
28 pall. & in c. propoſuit de conceſſ. præben. Ex
quibus conſtat de fide certum Romanum Pō-
tificem eſſe ſupremum Iudicem in cauſis hęre-
ticalibus; ſicut in quibuſuis alijs, Eccleſiaſticis
maximè, poſſeq. pro ſua ſuprema poteſtate per
gratiam, ſeu veniam generalem crimina quęuis
29 contra fidem remittere. Quod intelligitur de
iam antea commiſſis, non verò de cōmittendis
in futurum; alioquin dicta poteſtas eſſet non in
ædificationem, ſed in deſtructionem cōtra pu-
blicam vtilitatem, periclitareturq. tota Eccle-
ſia c. ſunt quidem 25. q.1. & c. ſi Papa 40. diſt.
30 Nam inde inuitarentur homines ad delinquē-
dum, ſi delicta committenda iam eſſent remiſ-
ſa abſq. vllo timore punitionis, contra l. conue-
nire, ff. de pact. dotal. Quę omnia docet egre-
giè Parigius 4.p. conſilior. conſ.1. à num.6.

31 Iam de facto ipſo, viſum eſt Clementi vij. &
Paulo iij. vt conſtat ex Bullis, quarum memi-
nit Laertius Cherubinus, vt traditum à nobis
Prolegom. viij. num. 5. & 6. ob multas cauſas
tunc vrgentes (quas lege apud eundem Sou-
ſam cap.19.) gratiam, ſeu veniam generalem
concedere in Regno Luſitaniæ ijs, qui ex Iu-
daiſmo ad fidem Catholicam conuerſi reiudei-
zauerant ab ea apoſtatando, vel in eoſdem
32 errores incidendo. Ad cuius etiam veniæ
conceſſionem inductus eſt poſtea Clemens viij.
poſtulante Rege Catholico, pro taliter apoſta-
tantibus, & pro alijs penè innumeris per 8. an-
norum ſpatium, qui poſt ſuſceptam noſtram fi-
dem paſſim ad Mahumetiſmum redierant.

33 Ad hunc autem finem talis veniæ generalis
conceſſio, vt tam iſti, quam illi viſcera pieta-
tis, & clementiæ Summorum Pontificum, ſeu
Matris noſtræ Sanctæ Eccleſiæ experientes; ad
veram fidei, & ſalutis æternæ viam toto cor-
de amplectendam allicerentur; multis interim
miſſis concionatoribus Catholicis, qui id eis
ſuaderent veniam generalem conceſſam pro
delictis contra fidem præteritis abſque vllo ti-
more Tribunalis Sancti Officij ipſis in particu-
lari denuntiantes, ſed fruſtrà diù laboratum,
perma-

permanentibus eiſdem ſimulanter obſtinatis
34 in ſuis erroribus ſectæ Mahometanæ. Vnde
ad multorum centum millium eorum expulſio-
nem ex Regnis,&Dominijs Catholicorũ Regũ
circa annũ 1610. meritò fuit deuentũ,& quod
Deo ſit gratia, feliciter executioni mandatum.
35 De tertio denique, quod expediens omninò
ſit nunquam impoſterum ſimiles gratias, ſeu
venias generales concedere, inde patet, quia
ad nihil aliud inſeruirent earum denuò con-
ceſſiones, niſi ad celandam perfidiam, & ef-
fugatis pœnis ad conſcientiæ libertatem; ita
Albertinus in repet. cap. 1. de hæreticis lib. 6.
q. 12. num. 4. loquendo de tempore gratiæ Iu-
36 dæis Maioricenſibus cõceſſo Anno 1488. *Qui-
bus*, inquit, *parum profuerunt gratia, & miſe-
ricordia, quia ab illis temporibus vſque ad an-
num* 1524. *plures fuerunt traditi Curiæ ſecu-
lari, & alijs pœnis affecti, & nunquam ſe emẽ-
dare voluerunt*; hæc Albertinus: idem affir-
mat Peña de tempore gratiæ cap. 23. §. 12. vt
eum citat Anton. Souſa vbi ſupra.
37 Qui Souſa optimè concludit cap. 22. multo
magis eſſe abſtinendum à conceſſione dictæ
gratiæ, ſeu veniæ generalis, ſi Rex, aut Prin-
ceps quiuis eam a Papa ob pecunias à dictis a-
poſtatis, ſeu hæreticis iam acceptas, vel large
oblatas, poſtea recipiendas, ipſis enixè impe-
trare procuret; cum huiuſmodi pecuniarum
receptione, & oblatione Deus quam maximè
offendatur; ac proinde iam diù ſtrictè prohibi-
bita, ſub grauiſſimis pœnis, & cenſuris per ex-
trauagantem 1. de ſent. excom. Bonifacij viij.
vide Plura apud citatum Souſam: nobis addu-
cta nunc ſint ſatis de gratijs, ſeu venijs genera-
libus; de gratia item per aliquod tempus 30.
vel 40. dierum: recurret fortè occaſio alibi,
38 maximè lib. 6. de his aliquid dicendi. De gra-
tia, ſeu beneficio ſpõtaneæ comparitionis, qua
ſemper frui poſſunt delinquentes contra fidem
dum non ſunt præuenti legitimis indicijs, iam
in præfatione ad lectorem diximus, & erit op-
portunior locus amplius dicendi in fine lib. 2.

*Edictum S. Inquiſitionis quando, & qualiter
publicandum pro denuntiandis hæreticis?*

REGVLA LI.

SVb finem temporis gratiæ publicari debet de
mandato Inquiſitoris Edictum iuſtitiæ, ſeu
monitorium, cum clauſula, quod omnes, qui
39 ſciuerint, vel audierint aliquos crimina contra
fidem Catholicam commiſiſſe, vel de hoc quo-
quomodo ſuſpectos eſſe infra certos diesq. vel
12. aut 15. vt illi opportunius viſum fuerit, te-
neantur eidem Inquiſitori reuelare.

40 PAtet clarè ex Concilio Bitterrenſi cap. 2.
& adducit eum Eymer. 3 p. Direct. n. 55.
Peña commen. 12. & Antõn. Souſa lib. 4. Apho-
41 riſ. cap. 12. num. 4. Quod dixi, ſub finem tem-
poris gratiæ, intelligitur, niſi prius vtriq. Edicto
gratiæ, & iuſtitiæ vnica publicatione, & con-
cione fuerit ſatisfactum, vt ſatisfieri poſſe pau-
42 lo ante aſſerui. Verum cum tempus gratiæ
raro concedatur, vt Regula 47. oſtenſum, con-
uenientius apparet præcedat publicatio talis
conceſſionis totum ferè ſpatium illorum die-
rum, quibus gratia durat, publicationi edicti
iuſtitiæ, cum tunc incipiat vrgere obligatio de-
nunciandi, & dum tempus gratiæ durat, nullæ
ſint denunciationes recipiendæ.
43 Forma autem huius edicti iuſtitiæ pro diuer-
ſitate Tribunalium Sanctæ Inquiſitionis diuer-
ſa etiam eſſe ſolet, maximè quoad expreſſio-
nem ſpecificam plurium, vel pauciorum caſuũ,
ſeu criminum, quæ contra fidem committuntur.
44 Nam edictum per longum publicari ſolitum
pro Tribunalibus Hiſpaniæ, & Dominiorum
Regis Catholici valdè plura continet capita
criminum in ſpecie pertinentia ad Iudaiſmum
plura item ad Mahometiſmum, perplura etiã
ad Lutheraniſmum, & ad alias hæreticorum ſe-
ctas; quæ non continentur expreſsè, ſed tantũ
implicitè in breuiori edicto, quod publicandi
antiquus eſt vſus, pro Tribunalibus Italiæ, &
45 alijs ſacræ Congregationi Vrbis ſubiectis. Ve-
rum ne libera maneret vnicuique Inquiſitori
facultas aliquid ei adiungendi, vel detrahendi,
circa annum 1607. ſub eadem forma pro iſtis
omnibus ab eadem ſacra Congregatione fuit
tranſmiſſum ad quoſcumque Inquiſitores, &
& iniunctum eis, vt ſub tali forma, abſq. vllius
adiunctione, vel detractione ſemper publicetur,
& Eccleſiarum valuis, locisq. publicis affigatur.
46 Exemplar litterarum, quibus id eis iniungitur
vulgari lingua Italica, ac ipsũ etiã ſimiliter edi-
ctũ vti in originali habetur, viſũ eſt hic adducere

Litteræ Eminentiſſimi Cardinalis Arigonæ
ad Inquiſitores de publicatione Edicti
ſub eadem forma iuſſu Sacræ Con-
gregationis Vrbis.

*ILluſtre, e molto Reuerendo Sig. come fratello.
Conſiderando queſti miei Illuſtriſſ. Signori
Colleghi, che l'Inquiſitori nel publicare gl' Edit-
ti del Santo Officio vſano diuerſe forme, e ſpeſſo
ambigue, e confuſe, hanno reſoluto, che per l'a-
uuenire ſi publichino detti Editti, conforme alla
minuta fatta di loro ordine, della quale, datane
anco parte alla Santità di N. S. ne mando à V. S.
47 l'incluſa copia, acciò la faccia coſi publicare in
coteſta ſua giuriſdittione più volte frà l'anno,
come nel principio di Quareſima, feſte del ſantiſ-
ſimo Sacramento, e dell' Auuento, acciò ſe n'hab-
bia notitia con far di più regiſtrare ne' libri di
coteſta Inquiſitione la preſente, con detta mi-
48 nuta per inſtruttione de ſucceſſori; auuertendo
V. S. che per queſt' Editto, non ſi prohibiſce di
publicare ne à lei, ne à ſucceſſori l'Editto di gra-
tia nel principio del ſuo officio, acciò le perſone
s'inuitino à cõparire ſpontaneamente per ſgrauio
delle loro conſcienze. E di quanto V. S. hauerà
eſſeguito, ſia contenta darne auuiſo. Con che N.
S. Dio da male la guardi, e diale ogni proſperità.
Di Roma li 22. Settembre 1607.
Di V. S. Ill. e molto Reu. come fratello
P. Cardinal Arigone.*

Digitized by Google

49 Hactenus litterę in quibus duo pręcipue no-
tăda omiſſis alijs: Primo quod iniungant pu-
blicationem Edicti ſaltem ter in anno, atque
hoc crederem obſeruarij in alijs Tribunalibus
S. Inquiſitionis, in iſto noſtro Melitenſi attenta
qualitate loci, & Incolarum huius Ciuitatis, iu-
dicatum fortè non expediens toties publice-
50 tur. Secundo, quod in eis diſtinguatur clarè
inter edictum gratiæ, & edictum iuſtitiæ, atque
quod publicatio illius nulli Inquiſitori prohi-
beatur initio ſui officij. Verum iſtius publica-
tionis nullus eſt vſus in hoc noſtro Tribunali,
exiſtimo inde prouenire; quod Inquiſitores ſę-
pius mutentur, vixq. per triēnium vniuſcuiuſq.
iuriſdictio duret; atq. eſſet nimis frequens con-
ceſſio temporis gratiæ, & anſam inde peccandi
contra fidem homines ſumerent, ſi ab vnoquo-
51 que eorum tempus gratię concederetur. Aut
fortè inde prouenit, quod diſpoſitum in dictis
litteris à nouis Inquiſitoribus non aduertatur,
52 ſeu ignoretur. Publicatur tamen, vt ipſe ſæpius
præſtiti, ſimul cum dicto iuſtitiæ, gratia ſponta-
neæ comparitionis; quę non ad tempus limita-
tum 30. aut 40. dierum, ſed ſemper durat, dum
rei non ſunt legitimis indicijs præuenti, ac de-
nuntiati: de quo nos in fine libri 2. agemus.

Exemplar Edicti Sanctæ Inquiſitionis iuſſu
Sacræ Congregationis in omnibus Tri-
bunalibus ei ſubiectis publicandi.

53 *DEſiderando come ricerca il carrico di que-
ſta Santo Officio à noi impoſta, che la
ſacroſanta Fede Cattolica (ſenza la quale è im-
poſſibile piacer à Dio) in queſta noſtra giuriſdi-
tione da ogni heretical contagio immaculata, e
pura ſi conſerui, con auttorità Apoſtolica à noi
conceſſa in virtù di ſant'Obedienza, e ſotto pena
di ſcommunica, oltre l'altre pene da' ſacri Cano-
ni, Decreti, Conſtitutioni, e Bolle de Sommi
Ponteſici impoſte, comandiamo à tutti, e ciaſche-
duna perſona di noſtra giuriſdittione di qualun-
que conditione, ſtato, grado, ò dignità, così Ec-
cleſiaſtica, come mondana, ſia quantoſiuoglia
grande, etiamdio della Religione Gieroſolimita-
na, che fra dodici giorni proſſimi, de' quali i pri-
mi quattro aſſignamo per il primo, gl'altri quat-
tro immediatè per il ſecondo, e gl vltimi 4 per
terzo vltimo, e peremptorio termine debbeno al
Sant'Offitio di queſt'Iſola riuelare, e notificare
giuridicamente tutti, e ciaſcuna di quelli de qua-
li ſappiano, ò habbiano hauuta, ò haueranno
notitia.*

54 *Che ſiano heretici, ò ſoſpetti, ò diffamati di he-
reſia ò credenti, ò ſautori ò recettatori, ò defen-
ſori loro, ò habbiano aderito, ò aderiſcono à i riti
de Giudei, ò Mahomettani, ò de Saraceni, ò di
Gentili, ò habbiano apoſtatato dalla ſancta Fe-
55 de Chriſtiana, ò in qualunque modo eſpreſſa-
mente, ò tacitamente habbiano inuocato, ò in-
uochino il Demonio ò gl habbino preſtata, ò pre-
ſtino honore, ò habbiano hauuto parte, ò ſi ſiano
ingeriti, ò s'ingeriſcono in qual ſi ſia eſperimen-
to di Magia, ò Negromantia, Incanteſimi, ò al-
tre ſimili ſuperſtitioſe attioni, e maſſime con
abuſo di coſe ſacre.*

56 *Che con ſacrilego ardire, non eſſendo Sacer-
doti, s'habbiano vſurpato, o ſi vſurpino di cele-
brare Meſſa, ò habbiano preſunto, ò preſumino
di miniſtrare il ſacramento della Penitenza à i
Fedeli di Chriſto.*

57 *Ch'habbiano abuſato, ò abuſino il ſacramen-
to della Penitenza contro à i Decreti, e Conſti-
tutioni Apoſtoliche.*

58 *Ch'habbiano celebrato, ò celebrino occulti con-
uenticoli in materia di Religione.*

59 *Che contro Dio, ò de ſuoi Santi, e particolar-
mente contro della Beatiſſima Vergine Maria
proferiſcono beſtemmie hereticali.*

60 *Ch'habbiano impedito, ò impediſcono l'offitio
della ſanta Inquiſitione, ò habbiano offeſo, ouero
offendono alcun teſtimonio, ò denuntiante, o mi-
niſtro di eſſa*

61 *Ch'habbiano hauuto, ò habbiano libri, o ſcrit-
ti, che contengono hereſie, o libri d'heretici, che
trattino di Religione, ò in qualunque modo pro-
hibiti ſenza l'autorità della ſanta Sede Apoſto-
lica. ò che l'habbiano letti, ò tenuti, ò ſtampati,
ò fatti ſtampare, ò difeſi, ò li leggano, ò tenga-
no, ſtampano, fanno ſtampare, ò defendono ſot-
to qualſiuoglia preteſto, ò colore, ò vero libri di
negromantia, magia, ò contin enti incantationi,
ſortilegij, e ſimili ſuperſtitioni maſſime con abu-
ſo di coſe ſacre*

62 *Dichiarando, che per la ſopradetta eſpreſſione
de caſi da noi ſpecificati da reuelarſi, come ſopra,
non eſcludemo gl'altri caſi ſpettanti al Santo
Offitio, che per altro ne i ſacri Canoni, Decreti,
Conſtitutioni, e Bolle de Sommi Ponteſici ſono
compreſi.*

63 *Auuertendo, ch'à queſti noſtri precetti non
ſodisfaranno, ne s'intendino ſodisfare quelli,
che con bollettini, ò lettere ſenza nome, e cogno-
me degl'Autori, ò in altra maniera incerte (delle
quali niun conta ſi tiene nel S. Offitio) preten-
deſſero riuelare i delinquenti.*

64 *E della detta Scommunica, e pene nelle qual
i diſobedienti incorreranno, non poſſa alcuno
eſſer aſſoluto, ſe non da Noi, ò dal ſupremo Tri-
bunale del S. Offitio di Roma, ne ſarà aſſoluto,
ſe prima giuridicamente reuelando i detti here-
tici, come di ſopra, ò ſoſpetti d'hereſia non haue-
ranno ſodisfatto.*

Dat. in Palatio Sanctiſſ. Inquiſ. Meliten

65 En ad litteram integrum Sanctæ Inquiſitio-
nis Edictum, quod quamuis claris, & perſpi-
cuis terminis propoſitum appareat, indiget ta-
men commentatione, & exacta ſingularium
partium declaratione: in hocq. nūc nobis ela-
borandum, & expediēdum per plura capita, ac
per multiplices in vnoquoq. iſtorum Regulas.
66 His autē omnibus auxiliabimur, & lumen præ-
feremus triplici perſonarū generi, nēpe quibuſ-
cumq. obligatis denūtiare, Inquiſitori crimina
ad S. Offiesū ſpectātia, vt cognoſcant quenā ſint
hęc, & quādonā ad denunciandū accedere te-
67 neātur Itē nouo cuilibet Inquiſitori vt ſciat hic
de quibus caſibus cognoſcere valeat, ſeu ad quę
delicta cuius iuriſdictio ſe extēdat. Tādē Theo

logo

68 logo cuinis qualificatori, ſiue Conſultori, vt dictis aut factis, ſeu caſibus, de quibus conſulitur ab Inquiſitore in Congregatione, vel extra eam, aut ab alijs, qui dubitant, an aſtringantur obligatione denuntiandi, legitimam cenſuram, ſeu qualificationem tribuere poſſit, quod præcipue toto hoc libro primo noſtri operis de Conſultore ſancti Officij, & in hac maximè propoſiti edicti commentatione intendimus.

CAPVT VII.

De natura, & eſſentia fidei; deque eius vtroque obiecto formali, & materiali atque de normis, ſeu medijs, quibus hoc proponitur.

PROOEMIOLVM.

1 INchoanda neceſſario hæc propoſiti edicti commentatio a primis eius verbis, nempe (*Deſiderando come ricerca il carico di queſto Sant' Officio a noi impoſto, che la Sacroſanta Fede, &c.*) ex Italico in Latinum ſic tranſlatis (quod poſtea de reliquis fere ſimiliter fiet) *Cum in votis maxime habeamus, vti exigit ſancti Officij munus nobis iniunctum, vt Sacroſancta Fides Catholica, (ſine qua, vt teſtatur Apoſtolus ad* Hebræos xj. *impoſſibile eſt placere Deo) in his noſtra iuriſdictionis locis ab omni hæreſum labe munda omnino, & intacta ſeruetur &c.* Vbi, & eiuſdem edicti publicationis, & totius negotij Sanctæ Inquiſitionis præcipuus finis, quaſi proœmij loco præmittitur: vnde non ab res imo valde opportunum iudico, ſi ipſius fidei materiam, non ea prolixitate, qua ab aliquibus Doctoribus noſtri temporis, præcipue ab anteſignano ipſorum noſtro Franciſco Suarez, admodum copioſo tractatu, in duas partes ſpeculatiuam, & moralem per longiſſimas diſputationes diuiſo traditur; ſed ſumma, qua poterit breuitate quadruplici tantum capitulo, ſolitis Regulis præſtringamus. Sine huius enim cognitione, nequaquam Conſultor ſanctæ Inquiſitionis munus ſuum exercere valebit, maxime quoad qualificationem.

Quæ, & quotuplex definitio Fidei, & acceptio huius nominis?

REGVLA LII.

2 SVmpto preſſe fidei nomine, prout ſpectat ad præſens inſtitutum, a D. Paulo ad Hebræos 11. ſic definitur, *eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum argumentum non apparentium*; aut cum communi Scholaſticorum; ita, Fides eſt habitus virtutis infuſus, quo infallibiliter, & ſine vlla formidine credimus a Deo reuelatis, ob authoritatem Dei reuelātis.

3 HAnc ſecundam definitionem, quæ manifeſte innoteſcet ex dicēdis toto hoc capite, & ſequenti, colligunt ex doctrina D.
Thomæ 2. 2. q. 2. art. 1. Valentia, Bannes, &
alij eius expoſitores, quos citat, & ſequitur
Caſtrus Palao tract. 4. de fide, diſp. 1. pun. 1.
qui egregie, & breuiter ibi explicat primam
illam Apoſtoli definitionem: nempe, dicitur
ſubſtantia, ſeu ſubſiſtentia rerum ſperandarum,
quia per eam iuxta explicationem D. Chryſoſtomi homil. 21. in ſupradictum cap. 11. ad Hebræos, & Magiſtri ſententiarum in 3. diſt. 23.
ſubſiſtunt aliqua ratione in nobis præmia æternæ gloriæ, quæ ſperamus; & quia fides vti
fundamentum ſubſtat reliquis virtutibus, quibus via; diſponitur ad dictam gloriam. Item
dicitur, *argumentum non apparentium*, propter ineuidantiam in ipſa contentam, ſimul
cum omnimoda certitudine, fundata in auctoritate Dei, vt poſtea magis oſtendetur. Ma-
4 net tamen iam complete oſtenſum, fuiſſe hoc
loco ab Apoſtolo definitam fidei virtutē, quæ
eſt vna ex tribus Theologicis, cum ipſi ſit ſermo de ea, ex qua iuſtus viuit, teſte eodem Apoſtolo ad Hebræos 10. Ita cum Baſilio, Chryſoſt. Greg. Auguſt. & alijs Sanctis Patribus ab
eo citatis tradit Valentia diſp. 1. q. 4. pun. 1.
5 Nec releuat obiectio contra hanc Apoſtoli
definitionem fieri ſolita, quod multa fideles
credant, quæ non ſperant, exempli gratia, credunt infernum, quod non ſperant, ſed timent;
credunt primos parentes peccaſſe, quod nec
ſperant, nec timent: nam cum D. Paulus ait
fidem eſſe ſubſtantiam rerum ſperandarum, eam
definit in ordine ad obiectum principale, nempe Deum ſperatum, & nō negat de alijs rebus
6 fidem dari. Atque cum aſſerit *eſſe ſubſtantiam
rerum ſperandarum*, nequaquam intendit, quod
neceſſario ſit ſemper coniuncta fides cum ſpe,
cum ſine hac poſſit quandoq; illa reperiri, licet non e contra: ita idem Caſtrus Palao vbi
ſupra.
7 Dixi, ſumpto preſſe fidei nomine, nam ſi late ſumatur, multiplices ſunt eius acceptiones,
vt videre eſt apud Sanctum Bonauenturam in
3. diſt. 23. dub. 2. & apud Alex. Alenſem in 3.
par. q. 64. mem. 1. quorum ille decem, & hic vndecim enumerat contra hos inſurgens, Sotus
lib. 2. de natura, & gratia, capit 6. neſcio quo
fundamento duo tantum vocis fidei ſignificata
approbat quam approbationem quamuis non
videatur reijcere Suarez, dū diſp. 1. proœmiali, ſec. 1. diuidendo generice affirmat nomen
fides, in omni proprietate ſumptum, aliquando ſignificare peculiarem perfectionem volun-

tatis, aliquando vero peculiarem intellectus,
ſubdiuidendo tamen in ſpecie, pro vtroque
membro, cum dictis Bonauentura, & Alenſi
multo plures eius acceptiones bene admittit,
& erudite oſtendit, tum ex Scriptura Sacra, &
profana, tum ex Sanctis Patribus præcipue ex
Auguſtino lib. de mendacio cap. 20. & lib. de
8 ſpiritu & litt. cap. 31. Vbi manifeſte ab eo du-
plicis fidei acceptio, ſeu diſtinctio proponi-
tur, altera, qua fideliter alcui aliquid promit-
titur, quæ fidelitas perfectio eſt voluntatis, &
hanc conſtantem facit in adimplendo promiſ-
ſo. hinc Rom. 3. de Deo ait Paulus, *numquid in-
credulitas eorum fidem Dei euacuauit*. Hinc et-
iam 1. ad Timot. 5. *habentes damnationem, quia
primam fidem* (ideſt fidelitatem ex voto debi-
9 tam) irritam fecerunt; & ſimilia paſſim. Præ-
ter fidelitatem an, & qualiter fiducia, veritas
item, & alia ad perfectionem etiam voluntatis
pertinentia, nomine fidei ſaltem analogice ſi-
gnificentur, expendit copioſe citatus Suarez,
quæ omitto tanquam remota a noſtro propoſi-
to: legas quæſo apud ipſum.
10 Altera autem acceptio nominis fidei, ſeu
diſtinctio huius ab Auguſtino propoſita ad
perfectionem intellectus ſpectans, iam præſen-
ti inſtituto valde propinqua, eſt ea, qua alicui
dicenti, vel ſcribenti credimus. Hinc iudicium
practicum de agendis, in quo ſecundum D.
Thomam. 1. 2. q. 19. art. 5. conſcientia hominis
conſiſtit, vocatur fides, iuxta illud Rom. 14.
Quod non eſt ex fide, ideſt, quod nõ eſt ſecundũ
11 conſcientiam, *peccatum eſt*. Verum ſi contra-
cta hæc vox fides, ſignificat cognitionem ob-
ſcuram, in teſtimonio dicentis ſundatam; atq;
hæc communis ratio fidei a diuina, quæ funda-
tur in teſtimonio Dei, & ab humana, quæ niti-
tur in auctoritate creaturæ rationalis, vniuoce
abſtrahitur: & ſimiliter in vtramque diuiditur
12 ex mente Suarij dicta ſec. 1. num. 12. Illud itẽ
hic notandum, quamuis ad Philoſophum mo-
ralem ſpectet de dicta fide humana agere, no-
biſque ſolum futurus ſit ſermo de diuina, ſeu
Theologica; cum tamẽ hæc regulariter loquẽ-
do non acquiratur ſine aliquo adiutorio illius,
vt bene ait idem Suarez ſect. 2. aut iam expli-
cata ſupponetur, aut vbi opus fuerit, obiter vt
cumque a nobis explicabitur.
13 Tandem aduertendum cum eodem Suarez
ad tollendam æquiuocationem, quod nomen
fidei etiam preſſe ſumptum, prout in Regula
præcedenti tria contineat ſignificata, quæ in-
dicantur a nobis in ſecunda ex propoſitis defi-
nitionibus: & patet ex Scriptura Sacra, ſigni-
ficat enim primo habitum ſeu lumen fidei, &
de hoc intelligitur illud 1. Corin. 13. *Nunc au-
tem manent tria hæc fides, ſpes, charitas*; Quod
confirmat Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. *in iuſtifi-
catione hominis ſimul infundi fidem, ſpem, &
charitatem*. Item ſignificat actum fidei a dicto
habitu elicitum; & de hoc eſt ſermo Matt. 9. *ſe-
cundum fidem veſtram fiat vobis*, atq; Roman. 1.
Fides veſtra annunciatur in vniuerſo Mundo.
14 Significat tertio doctrinam fidei, ſeu obiectũ
eius: & in hoc ſignificato agitur de fide ad Ga-
lat. 1. *Cum veniſſet fides*, ideſt doctrina fidei, &
ſimiliter ad Eph. 4. *Vnus Deus, vna fides*, & A-
poc. 2. *Non negaſti fidem meam*, in ſymbolo de-
niq; Sancti Athanaſij. *Hæc eſt fides Catholica,
quam niſi quiſque integram &c.*
15 Non immoror in explicando; quodnam ex
his tribus fidei ſignificatis ſit præcipuum, vi-
de Suarez citatum, qui ibi oſtendit eſſe primũ.
Neq; item immoror hic in oſtendendo quali-
ter vltra dicta ſignificata nomen fides conti-
neat alia tria, nempe virtutem patrandi mira-
cula, quæ dicitur fides miraculorum, & fidem,
quæ enumeratur inter gratias gratis datas, atq;
fidem, quæ reponitur inter fructus Spiritus
Sancti, vt ait idem Suarez adductus quocum
16 forte alibi aliquid de his dicetur. Nunc vero
ſequitur dicendum de obiecto fidei, quod cũ
ſit duplex, nempe formale, ideſt ratio ſub qua,
ſeu motiuum, propter quod fides credit atq;
materiale, ideſt materia circa quam fides ver-
ſatur; quod etiam dicitur ſubiectum materia-
le fidei (vtroq; enim termino multi Doctores
indifferenter vtuntur) explicatio huius præ-
17 cedat, conuenientius iudicaui. Omiſſis etiam
alijs, quæ idem Suarez longiuſcule, vt aſſolet,
adducit, quod ſubiectum ſit res ſimplex, ſeu
incomplexa, & obiectum ſit propoſitio com-
plexa, quæ de tali re creditur: Item quæ addu-
cit de ſubiecto adhæſionis, & de ſubiecto attri-
butionis fidei.

*Quodnam primarium, & adæquatum obiectum
materiale Fidei?*

REGVLA LIII.

18 TAmetſi Deus Opt. Max. ſecundum ratio-
nem Deitatis, & eſſentiæ ſuæ, ac trinæ
Diuinæ Perſonalitatis ſit præcipuum & prima-
rium obiectum materiale fidei, hincq; iſta de-
nominetur virtus Theologica, non tamen eſt
adæquatum, & completum: verum quæcumq;
continentur ſiue explicite ſiue implicite in fi-
dei ſymbolo, atq; ea ſola ipſum adæquant, &
complent.

19 OStenditur per partes: innoteſcit primum,
vt de fide certum ex Scriptura Sacra,
Marc. 11. ait Chriſtus Dominus, *Habete fidem
Dei*, & Paulus 1. ad Theſſ. 1. *Fides, quæ eſt ad
Deum*, & clarius ad Hebræos 11. cum dixiſſet,
ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, ſtatim ſub-
iungit: *Quia accedentem ad Deum oportet cre-
dere, quia eſt*, ergo aſſignat Deum, & eius eſſẽ-
tiam, tanquam primarium, & principalem ter-
minum, in quem fides tendit. Conſonat D. Au-
guſtinus 4. de Ciuit. cap. 20. *Fidei*, inquit, *vnum
& primum, ac maximum officium eſt, vt in vnū
20 credatur Deum*. Quare reijciendus omnino
Gregorius Arimin. q. 4. Proleg. & ſi quis eſt ali-
us, qui contra communem doctrinam Auguſ.
& Theologorum aſſerat Deũ ſub ratione Sal-
uatoris, vel Glorificatoris eſſe obiectum fidei
primarium, & multo magis reijciendus eſt Cal-
uinus, qui impudenter audet reprehendere
Scholaſticos Catholicos affirmantes *Deum in
ratione Deitatis, & attributorum eſſentialium,*

ac per

ac perſonalitatum eſſe obiectum primarium, &
præcipuum fidei Chriſtianæ. Huius enim repre-
henſio, & illius aſſertio nullibi ſundatur, neq;
in teſtimonio D Ioannis cap. 20. *Hæc*, inquit,
ſcripta ſunt, vt credatis Ieſum eſſe filium Dei, &
vt credentes vitam habeatis in nomine eius: lo-
quitur ſibi Sanctus Apoſtolus de ſecundario,
21 & non de primario fidei obiecto. Doctrina
autem tradita firmiſſimum habet fundamentũ,
tum in locis ſcripturæ adductis, tum in modo
loquendi Chriſti Domini; Ioan. 14. *Creditis*, in-
quit, *in Deum, & in me credite*: quaſi illud ſit
primarium, & hoc conſequens. ſimiliter Ioan.
17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcãt te ſolum De-
um verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtũ. Atq;
hoc confirmat ordo, qui ſeruatur in ſymbolis
fidei, prius enim ibi traduntur, quæ ſpectant
ad diuinitatem, & poſtea, quæ ad humanitatẽ;
conſonat etiam dictis D Thomas 2. 2. q. 176.
art. 6. aſſerens *in duobus principaliter conſiſtere*
fidem, primo in Dei cognitione, & deinde in fide
Incarnationis Verbi.
22 Quod autem Deus non ſit adæquatum fidei
obiectum directe, & per ſe loquendo cum D.
Thoma 2. 2. q. 1. art. 1. & q. 14. de veritate art. 8.
omnes, vt certum tradunt ſcriptores, vno ex-
cepto Palndano, qui in 3. diſt. 24. q. 1. concluſ.
2. nimis inconſiderate dixit, *nullam dari pro-*
poſitionem fide infuſa creditam, quæ habeat pro
ſubiecto creaturã, vnde manifeſte ſequitur, nul-
lum ens creatum eſſe ſubiectum, ſeu obiectum fi-
23 *dei*. Verum Paludani ſententia non ſolum
probabilitate caret; ſed contraria etiam fidei
aperte videtur: cũ hæc propoſitio, Dauid Rex
genuit Salomonem per fidem infuſam creden-
da ſit, quod expreſſe in ſcriptura tradatur, &
ſimiliter aliæ pene innumeræ, in quibus ſubie-
24 cta ſunt creata. Atq; hinc concludendum cũ
D. Thoma citato, cum Scot. in 3. diſt. 23. q. vni-
nica, cum Gabr. ibidem, & cum reliquis, quod-
cumq; eſt reuelabile a Deo obſcura reuelatio-
ne eſſe obiectum fidei adæquatum, & directũ.
25 Quamquam ſi loquamur partim directe, ſeu
in recto, partim vero indirecte, ſeu in obliquo,
Deus dici poteſt aliquo modo obiectum fidei
adæquatum. Conſtat ex D. Thoma dicto art. 1.
vbi format argumentum ex fidei ſimilitudine
cum ſcientia medica, quæ licet habeat pro ob-
iecto ſanitatem, agit tamen de reliquis, prout
ad ſanitatem conferunt; *ſimiliter*, inquit, *fides*
credit primario Deum, dein ea, quæ ad Deum or-
dinantur: hunc autẽ ordinem habent quęcunq;
entia, etiam primatiua imo & peccata quate-
nus hæc Deo remittuntur, vel puniuntur, vel
quatenus per ea homo a Deo recedit, ergo in
quouis obiecto, de quo fides aliquid credit,
includitur Deus aliqua ratione; ita ergo ipſe
in recto, & in obliquo eſt obiectum adæqua-
tum fidei.
26 Vltima pars Regulæ, quod omnia, & ſola
contenta in ſymbolo fidei adæquent, & com-
pleant eius obiectum, tangit illam grauem dif-
ficultatem, an præter contenta in ſymbolo A-
poſtolorum, ſint alia credibilia, ſeu obiecta fi-
dei partialia, ita vt ſucceſſu temporis iſta cre-
uerint? tractat de hoc admodum copioſe Sua-
27 rez citatus ſect. 5. & 6. Verum ex duabus par-
ticulis ſub diſtinctione in ipſa Regula appoſi-
tis, explicite ſcilicet, vel implicite, iam fere to-
ta difficultas ſoluta manet, nam licet dubitari
non poſſit, quæcumq; habentur in Scripturis
Sacris, & in traditionibus Apoſtolorum, per
ſe, & directe ſpectant ad complementum ma-
teriæ, ſeu obiecti fidei, quod ex communi om-
nium tradit Caſtrus Palao, vbi ſupra pun. 4. §.
3. conſtat tamen hæc omnia altero ex his mo-
dis in dicto ſymbolo contineri: cum implicite,
ſeu virtualiter ibi contineantur, vt aduertit
D. Thomas 2. 2. q. 1. art. 6. non ſolum quæ per
occaſionem, ſeu per accidens reuelata fuere, &
ſunt pene innumera, non ſimpliciter neceſſa-
ria ad animæ ſalutem, & gloriæ æternæ acqui-
ſitionem, ſed nonnulla etiam ex his, quæ vt me-
dia per ſe ordinata ad eam comparandam ab-
28 ſolute conducunt, exemplũ pono in Auguſtiſ-
ſimo Euchariſtiæ myſterio, quod ex mente D.
Thomæ, & multorum eius interpretum (licet
alij aliter ſentiant) ſub particula ſymboli, Om-
nipotentem, implicite cõtinetur, & ſic de alijs.
29 Verum vt iſta prædicta, & alia poſtea inſe-
renda clarius capiantur, notandum diligenter,
cum nomen ſymbolum, quod Græcum eſt ex v-
ſuæ impoſitionis, aut etymologiæ duo ſignifi-
cet, nempe ſignum, & collectionem, opportune
admodum (quidquid contra hoc garriat Lu-
therus) fuiſſe applicatam hanc vocem ad ſigni-
ficandam breuem quamdam ſummam, ſeu col-
lectionem articulorũ fidei, quæ eſſet fidelibus
tanquam ſignum profeſſionis ſuæ, & per eam
ipſi ſufficienter in rebus fidei inſtruerentur.
30 Vnde vt hoc ſymbolum eſſet proportionatũ
capacitati, & inſtructioni quorumcumque Ca-
techumenorum, oportuit tota materia fidei
in eo ad pauca capita explicite reduceretur (in
quibus implicite continerentur reliqua) & vo-
cantur bene articuli, ſuntq; inter ſe diſtincti ob
peculiarem difficultatem vniuſcuiuſq; ſecundũ
D. Thomam vltimo citatum, vel ſecundum
alios vnus articulus diſtinguitur ab altero,
quod ſit particula fidei a diſtincto Apoſtolo ad
ſymboli compoſitionem prolata. Atq; proin-
de duodecim in eo numerantur articuli, iuxta
numerum duodecim Apoſtolorũ, a quibus fuit
compoſitum, vnoquoq; eorum proferente di-
ſtinctum articulum. Ita ex Epiſtola Clementis
ad Iacobum, & ex ſerm. 125. de tẽpore D. Au-
31 guſtini clare deſumitur. Quamquam cum Sco-
to & Gabriele in 3. diſt. 25. q. 1. congruentius
forte alij aſcendentes ad myſteriorum diſtin-
ctionem, ſymbolum in quatuordecim articu-
los diuidunt, videlicet ſeptem pro exprimen-
dis myſterijs Diuinitatis, item ſeptem pro ex-
plicandis myſterijs humanitatis Chriſti Do-
mini.
32 Hinc inferendum, quod tametſi poſt ſymbo-
lum Apoſtolorum, alia duo fuerint edita, &
ab Eccleſia Catholica acceptata, Nicęnum ſcili-
cet, & Sancti Athanaſij, in neutro tamen eorũ
additus fuit aliquis fidei articulus, vel expreſ-
ſum aliquod credibile, quod non contineretur
ſaltem implicite in illo. Finis enim vtriuſque
poſterioris ſymboli fuit non tam inſtructio fi-
delium,

tatis, aliquando vero peculiarem intellectus,
ſubdiuidendo tamen in ſpecie, pro vtroque
membro, cum dictis Bonauentura, & Alenſi
multo plures eius acceptiones bene admittit,
& erudite oſtendit, tum ex Scriptura Sacra, &
profana, tum ex Sanctis Patribus. præcipue ex
Auguſtino lib. de mendacio cap.20. & lib. de
8 ſpiritu & litt. cap. 31. Vbi manifeſte ab eo du-
plicis fidei acceptio, ſeu diſtinctio proponi-
tur, altera, qua fideliter alcui aliquid promit-
titur, quæ fidelitas perfectio eſt voluntatis, &
hanc conſtantem facit in adimplendo promiſ-
ſo. hinc Rom. 3. de Deo ait Paulus, *numquid in-
credulitas eorum fidem Dei euacuauit.* Hinc et-
iam 1. ad Timot. 5. *habentes damnationem, quia
primam fidem* (ideſt fidelitatem ex voto debi-
9 tam) *irritam fecerunt*; & ſimilia paſſim. Præ-
ter fidelitatem an, & qualites fiducia, veritas
item. & alia ad perfectionem etiam voluntatis
pertinentia, nomine fidei ſaltem analogice ſi-
gnificentur, expendit copioſe citatus Suarez,
quæ omitto tanquam remota a noſtro propoſi-
to: legas quæſo apud ipſum.
10 Altera autem acceptio nominis fidei, ſeu
diſtinctio huius ab Auguſtino propoſita ad
perfectionem intellectus ſpectans, iam præſen-
ti inſtituto valde propinqua, eſt ea, qua alicui
dicenti, vel ſcribenti credimus. Hinc iudicium
practicum de agendis, in quo ſecundum D.
Thomam. 1.2.q. 19. art. 5. conſcientia hominis
conſiſtit, vocatur fides, iuxta illud Rom. 14.
Quod non eſt ex fide, ideſt, quod nõ eſt ſecundũ
11 conſcientiam, *peccatum eſt.* Verum ſi contra-
cta hæc vox fides, ſignificat cognitionem ob-
ſcuram, in teſtimonio dicentis fundatam: atq;
hæc communis ratio fidei a diuina, quæ funda-
tur in teſtimonio Dei, & ab humana, quæ niti-
tur in auctoritate creaturæ rationalis, vniuoce
abſtrahitur: & ſimiliter in vtramque diuiditur
12 ex mente Suarij dicta ſec. 1. num. 11. Illud itẽ
hic notandum, quamuis ad Philoſophum mo-
ralem ſpectet de dicta fide humana agere, no-
biſque ſolum futurus ſit ſermo de diuina, ſeu
Theologica; cum tamẽ hæc regulariter loquẽ-
do non acquiratur ſine aliquo adiutorio illius,
vt bene ait idem Suarez ſect. 2. aut iam expli-
cata ſupponetur, aut vbi opus fuerit, obiter vt
cumque a nobis explicabitur.
13 Tandem aduertendum cum eodem Suarez
ad tollendam æquiuocationem, quod nomen
fidei etiam preſſe ſumptum, prout in Regula
præcedenti tria contineat ſignificata, quæ iu-
dicantur a nobis in ſecunda ex propoſitis defi-
nitionibus: & patet ex Scriptura Sacra, ſigni-
ficat enim primo habitum ſeu lumen fidei; &
de hoc intelligitur illud 1. Corin. 13. *Nunc au-
tem manent tria hæc fides. ſpes, charitas*; Quod
confirmat Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7 *in iuſtifi-
catione hominis ſimul infundi fidem, ſpem, &
charitatem.* Item ſignificat actum fidei a dicto
habitu elicitum; & de hoc eſt ſermo Matt. 9. *ſe-
cundum fidem veſtram fiat vobis*, atq; Roman. 1.
Fides veſtra annunciatur in vniuerſo Mundo.
14 Significat tertio doctrinam fidei, ſeu obiectũ
eius: & in hoc ſignificato agitur de fide ad Ga-
lat. 1. *Cum veniſſet fides*, ideſt doctrina fidei, &
ſimiliter ad Eph. 4. *Vnus Deus, vna fides*, & A-
poc. 2. *Non negaſti fidem meam.* in ſymbolo de-
niq; Sancti Athanaſij. *Hæc eſt fides Catholica,
quam niſi quiſque integram &c.*
15 Non immoror in explicando, quodnam ex
his tribus fidei ſignificatis ſit præcipuum, vi-
de Suarez citatum, qui ibi oſtendit eſſe primũ.
Neq; item immoror hic in oſtendendo quali-
ter vltra dicta ſignificata nomen fides conti-
neat alia tria, nempe virtutem patrandi mira-
cula, quæ dicitur fides miraculorum, & fidem,
quæ enumeratur inter gratias gratis datas, atq;
fidem, quæ reponitur inter fructus Spiritus
Sancti, vt ait idem Suarez adductus quocum
16 forte alibi aliquid de his dicetur. Nunc vero
ſequitur dicendum de obiecto fidei, quod cũ
ſit duplex, nempe formale, ideſt ratio ſub qua,
ſeu motiuum, propter quod fides credit atq;
materiale, ideſt materia circa quam fides ver-
ſatur; quod etiam dicitur ſubiectum materia-
le fidei (vtroq; enim termino multi Doctores
indifferenter vtuntur) explicatio huius præ-
17 cedat, conuenientius iudicaui. Omiſſis etiam
alijs, quæ idem Suarez longiuſcule, vt aſſolet,
adducit, quod ſubiectum ſit res ſimplex, ſeu
incomplexa, & obiectum ſit propoſitio com-
plexa, quæ de tali re creditur: Item quæ addu-
cit de ſubiecto adhæſionis, & de ſubiecto attri-
butionis fidei.

---

*Quodnam primarium, & adæquatum obiectum
materiale Fidei?*

REGVLA LIII.

18 TAmetſi Deus Opt. Max. ſecundum ratio-
nem Deitatis, & eſſentiæ ſuæ, ac trinæ
Diuinæ Perſonalitatis ſit præcipuum & prima-
rium obiectum materiale fidei, hincq; iſta de-
nominetur virtus Theologica, non tamen eſt
adæquatum, & completum: verum quæcumq;
continentur ſiue explicite ſiue implicite in fi-
dei ſymbolo, atq; ea ſola ipſum adæquant, &
complent.

---

19 OStenditur per partes: innoteſcit primum,
vt de fide certum ex Scriptura Sacra,
Marc. 11. ait Chriſtus Dominus, *Habete fidem
Dei*, & Paulus 1. ad Theſſ. 1. *Fides, quæ eſt ad
Deum*, & clarius ad Hebræos 11. cum dixiſſet,
ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, ſtatim ſub-
iungit: *Quia accedentem ad Deum oportet cre-
dere, quia eſt*, ergo aſſignat Deum, & eius eſsẽ-
tiam, tanquam primarium, & principalem ter-
minum in quem fides tendit. Conſonat D. Au-
guſtinus 4. de Ciuit cap. 20. *Fidei*, inquit, *vnum
& primum, ac maximum officium eſt, vt in vnũ
20 credatur Deum.* Quare reijciendus omnino
Gregorius Arimin. q. 4. Proleg. & ſi quis eſt ali-
us, qui contra communem doctrinam Auguſ.
& Theologorum afferat Deũ ſub ratione Sal-
uatoris, vel Glorificatoris eſſe obiectum fidei
primarium, & multo magis reijciendus eſt Cal-
uinus, qui impudenter audet reprehendere
Scholaſticos Catholicos affirmantes *Deum in
ratione Deitatis, & attributorum eſſentialium,*

ac per-

ac perſonalitatum eſſe obiectum primarium, & præcipuum fidei Chriſtianæ. Huius enim repre-
henſio, & illius aſſertio nullibi fundatur, neq;
in teſtimonio D. Ioannis cap. 20. *Hæc*, inquit,
ſcripta ſunt, vt credatis Ieſum eſſe filium Dei, &
vt credentes vitam habeatis in nomine eius: lo-
quitur ſibi Sanctus Apoſtolus de ſecundario,
21 & non de primario fidei obiecto. Doctrina
autem tradita firmiſſimum habet fundamentū,
tum in locis ſcripturæ adductis, tum in modo
loquendi Chriſti Domini; Ioan. 14. *Creditis*, in-
quit, *in Deum, & in me credite*: quaſi illud ſit
primarium, & hoc conſequens, ſimiliter Ioan.
17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcāt te ſolum De-*
um verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtū. Atq;
hoc confirmat ordo, qui ſeruatur in ſymbolis
fidei, prius enim ibi traduntur, quæ ſpectant
ad diuinitatem, & poſtea, quæ ad humanitatē;
conſonat etiam dictis D. Thomas 2. 2. q. 176.
art. 6. aſſerens *in duobus principaliter conſiſtere*
fidem, primo in Dei cognitione, & deinde in fide
Incarnationis Verbi.
22 Quod autem Deus non ſit adæquatum fidei
obiectum directe, & per ſe loquendo cum D.
Thoma 2.2.q.1.art.1.& q.14.de veritate art.8.
omnes, vt certum tradunt ſcriptores, vno ex-
cepto Paludano, qui in 3. diſt.24. q.1. concluſ.
2. nimis inconſiderate dixit, *nullum dari pro-*
poſitionem fide infuſa creditam, quæ habeat pro
ſubiecto creaturā, vnde manifeſte ſequitur, nul-
lum ens creatum eſſe ſubiectum, ſeu obiectum fi-
23 *dei*. Verum Paludani ſententia non ſolum
probabilitate caret; ſed contraria etiam fidei
aperte videtur: cū hæc propoſitio, Dauid Rex
genuit Salomonem per fidem infuſam creden-
da ſit, quod expreſſe in ſcriptura tradatur, &
ſimiliter aliæ pene innumeræ, in quibus ſubie-
24 cta ſunt creata. Atq; hinc concludendum cū
D. Thoma citato, cum Scot. in 3. diſt. 23. q. vni-
nica, cum Gabr. ibidem, & cum reliquis, quod-
cumq; eſt reuelabile a Deo obſcura reuelatio-
ne eſſe obiectum fidei adæquatum, & directū.
25 Quamquam ſi loquamur partim directe, ſeu
in recto, partim vero indirecte, ſeu in obliquo,
Deus dici poteſt aliquo modo obiectum fidei
adæquatum. Conſtat ex D. Thoma dicto art. 1.
vbi format argumentum ex fidei ſimilitudine
cum ſcientia medica, quæ licet habeat pro ob-
iecto ſanitatem, agit tamen de reliquis, prout
ad ſanitatem conferunt; *ſimiliter*, inquit, *fides*
credit primario Deum, dein ea, quæ ad Deum or-
dinantur: hunc autē ordinem habent quęcunq;
entia, etiam primatiua imo & peccata quate-
nus hæc Deo remittuntur, vel puniuntur, vel
quatenus per ea homo a Deo recedit, ergo in
quouis obiecto, de quo fides aliquid credit,
includitur Deus aliqua ratione; ita ergo ipſe
in recto, & in obliquo eſt obiectum adæqua-
tum fidei.
26 Vltima pars Regulæ, quod omnia, & ſola
contenta in ſymbolo fidei adæquent, & com-
pleant eius obiectum, tangit illam grauem dif-
ficultatem, an præter contenta in ſymbolo A-
poſtolorum, ſint alia credibilia, ſeu obiecta fi-
dei partialia, ita vt ſucceſſu temporis iſta cre-
uerint? tractat de hoc admodum copioſe Sua-
27 rez citatus ſect. 5. & 6. Verum ex duabus par-
ticulis ſub diſtinctione in ipſa Regula appoſi-
tis, explicite ſcilicet, vel implicite, iam fere to-
ta difficultas ſoluta manet, nam licet dubitari
non poſſit, quæcumq; habentur in Scripturis
Sacris, & in traditionibus Apoſtolorum, per
ſe, & directe ſpectant ad complementum ma-
teriæ, ſeu obiecti fidei, quod ex communi om-
nium tradit Caſtrus Palao, vbi ſupra pun. 4. §.
3. conſtat tamen hæc omnia altero ex his mo-
dis in dicto ſymbolo contineri: cum implicite,
ſeu virtualiter ibi contineantur, vt aduertit
D. Thomas 2. 2. q. 1. art. 6. non ſolum quæ per
occaſionem, ſeu per accidens reuelata fuere, &
ſunt pene innumera, non ſimpliciter neceſſa-
ria ad animæ ſalutem, & gloriæ æternæ acqui-
ſitionem, ſed nonnulla etiam ex his, quæ vt me-
dia per ſe ordinata ad eam comparandam ab-
28 ſolute conducunt, exemplū pono in Auguſtiſ-
ſimo Euchariſtiæ myſterio, quod ex mente D.
Thomæ, & multorum eius interpretum (licet
alij aliter ſentiant) ſub particula ſymboli, Om-
nipotentem, implicite cōtinetur, & ſic de alijs.
29 Verum vt iſta prædicta, & alia poſtea infe-
renda clarius capiantur, notandum diligenter,
cum nomen ſymbolum, quod Græcum eſt ex v-
ſu impoſitionis, aut etymologiæ duo ſignifi-
cet, nempe ſignum, & collectionem, opportune
admodum (quidquid contra hoc garriat Lu-
therus) fuiſſe applicatam hanc vocem ad ſigni-
ficandam breuem quamdam ſummam, ſeu col-
lectionem articulorū fidei, quæ eſſet fidelibus
tanquam ſignum profeſſionis ſuæ, & per eam
ipſi ſufficienter in rebus fidei inſtruerentur.
30 Vnde vt hoc ſymbolum eſſet proportionatū
capacitati, & inſtructioni quorumcumque Ca-
techumenorum, oportuit tota materia fidei
in eo ad pauca capita explicite reduceretur (in
quibus implicite continerentur reliqua) & vo-
cantur bene articuli, ſuntq; inter ſe diſtincti ob
peculiarem difficultatem vniuſcuiuſq; ſecundū
D. Thomam vltimo citatum, vel ſecundum
alios vnus articulus diſtinguitur ab altero,
quod ſit particula fidei a diſtincto Apoſtolo ad
ſymboli compoſitionem prolata. Atq; proin-
de duodecim in eo numerantur articuli, iuxta
numerum duodecim Apoſtolorū, a quibus fuit
compoſitum, vnoquoq; eorum proferente di-
ſtinctum articulum. Ita ex Epiſtola Clementis
ad Iacobum, & ex ſerm. 125. de tēpore D. Au-
31 guſtini clare deſumitur. Quamquam cum Sco-
to & Gabriele in 3. diſt. 25. q. 1. congruentius
forte alij aſcendentes ad myſteriorum diſtin-
ctionem, ſymbolum in quatuordecim articu-
los diuidunt, videlicet ſeptem pro exprimen-
dis myſterijs Diuinitatis, item ſeptem pro ex-
plicandis myſterijs humanitatis Chriſti Do-
mini.
32 Hinc inferendum, quod tametſi poſt ſymbo-
lum Apoſtolorum, alia duo fuerint edita, &
ab Eccleſia Catholica acceptata, Nicęnum ſcili-
cet, & Sancti Athanaſij, in neutro tamen eorū
additus fuit aliquis fidei articulus, vel expreſ-
ſum aliquod credibile, quod non contineretur
ſaltem implicite in illo. Finis enim vtriuſque
poſterioris ſymboli fuit non tam inſtructio fi-
delium,

delinm,quæ vt diximus, præcipuè intenta in
ſymbolo Apoſtolorum, quàm refutatio erro-
rnm per maiorem declarationem vtriuſque
miſterij Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnatio-
nis Chriſti Domini,qui contra iſta miſteria iam
33 emerſerant. Vnde nihil mirum ſi nulla mentio
facta in Nicæno de articulis communionis
ſanctorum,& deſcenſus ad inferos,quia contra
hos tunc nullus adhuc error extabat; ita ex
Alex.Alen.3.part.q.69. ex Gabriel. diſt.25.q.1.
Suarez citatus ſect.5. n.9.
34 Inferendum item,numerum credibilium in
Ecclesia Catholica nequaquam augeri;ſed ſem-
per eundem eſſe; aliqua tamen ex eis membris
conſiliorum definitionibus, vel Summorum
Pontificum fuiſſe magis declarata, quæ prius
35 non ita facile innoteſcebant. Nam quamuis
in eccleſia reſident auctoritas non ſolum defi-
niendi, & explicandi aliqua eſſe reuelata, ſed
proponendi etiam fidelibus ea, quæ de nouo
reuelantur; huiuſmodi tamen reuelationes, &
definitiones non poſſunt eſſe de aliquo myſte-
rio, quod non contineatur ſaltem virtualiter
in ſcriptura ſacra, vel quod non fuerit prius
reuelatam Apoſtolis, ſeu Eccleſiæ ipſius Ma-
giſtris: iuxta illud Ioan. 14. *Paraclitus, quem
mittat Pater in nomine meo, ille vos docebit
omnia*, & inxta illud cap.15. *Omnia quæcumq;
audiui a Patre meo, nota feci vobis*, ac illud Luc.
24. *Tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent
ſcripturas*: & tradit vt certum D. Thomas. 1.
2.q.106 art.7.ad 1. & 2.2.q.11 art.10.
36 Vnde conſilia, & Summi Pontifices in defi-
niendis quibuſuis de fide, ſemper recurrunt
ad ſcripturas ſacras, & ad traditiones Apoſto-
licas, atq; ſine hoc recurſu tales definitiones
ſubſiſtere nequeunt: Ita cum D.Ireneo lib.3.
contra hæreſ.cap.2.& cum D.Hieronimo in il-
lud Pſal. 86.*Dominus narrauit in ſcripturis &c.*
tenent communiter omnes, ergo tanquam
certum infertur, vt ait Caſtrus Palao vbi ſupra
§. 3. num. 2. eſſe ſemper eadem credibilia, ſeu
obiecta fidei partialia, neq; indies augeri.

*Eſt ne prioritas, & poſterioritas inter partes
obiecti materialis fidei?*

REGVLA XLIV.

37 INter credibilia, ſeu obiecta partialia, ſiue
inter veritates complexas, aut propoſitio-
nes, quæ continentur ſub materia fidei, iuxta
tradita in Regula præcedenti, non ſolum in
eſſe rei, ſed aliquo etiam modo in eſſe credibi-
lis, aliqualis ordo prioris, & poſterioris neceſ-
ſario eſt admittendus.

38 DE primo quoad prioritatem, & poſterio-
ritatem inter ſe credibilium in eſſe rei
nullum eſt dubium, vt ait ex communi omniũ
Scotus in 3.diſt. 23. *cum quadam habita ratio-
ne exiſtentia ſint priora alijs, nempe diuina in-
creata creatis, æterna temporalibus, neceſſaria
contingentibus: attento item ordine dignitatis,
priora, ſeu digniora ſint, vt patet, quæ ad Deum
ſpectant. Ex his autem ex multo maiori dignita-
te præſtant, & præcedunt, vbi increata prædican-
tur de increatis, vt Deus eſt Pater, Deus eſt
omnipotens, illis omnibus in quibus creata de in-
creatis prædicantur, vt Deus eſt homo. Deus eſt
mortuus; vel e contra, vt homo eſt Deus; Tandem
attento ordine habitudinis vnius ad aliud; huma-
na enim omnia creata, & naturalia ad diuina, &
increata ordinantur, ergo hæc priora ſunt illis.*
39 De ſecundo in eſſe credibilis eſt qualis con-
trouerſia inter Doctores, & duplex eorum op-
poſita ſententia; nam Caetanus 2. 2. q.1. art.1.
Maior in 3.diſt. 23.q.9. & alij negant, eo quod
omnes fidei veritates quo ad ſuam credibilita-
tem immediate in diuina auctoritate nitantur,
ergo non eſt prioritas, aut poſterioritas inter
40 ipſas. Melius tamen, & verius affirmant alij,
vt Paludanus in 3.diſt.24.q.1.Duran.q.1.Marſ.
in 3.q.14. art.1. Vaſquez 1.p. diſp.5. capit.3.&
Suarez diſp.2.ſect.4. reſpectu ſcilicet alicnius,
aut etiam aliquorum credibilium eſſe admit-
tendum dictum ordinem prioris, & poſterio-
ris. Quid autem circa hoc ſentiat D. Thomas
haud conſtat (quamquam a nonnullis hæc ſe-
cunda pars affirmans ei tribuatur) nam cnm
ait 2.2. q.1.art. 1. *prima veritatem eſſe rationem
credendi reliqua omnia*, non indicat, de prima
ne veritate id affirmet, vt eſt principinm quo,
41 an etiam vt eſt quoddam creditum. Quare
omiſſa D. Thomæ auctoritate, efficaci argumẽ-
to ſecundam ſententiam ſic probo quia tametſi
primæ concedamus, vt vere eſt concedendum
ob rationem, qua nititur, inter ipſa obiecta fi-
dei pure materialia non dari ordinem prioris,
& poſterioris in eſſe credibilis, neceſſario tamẽ
datur inter quoduis materiale, & formale, qua-
tenus hoc eſt aliquid creditum per fidem diui-
42 nam. Quod oſtenditur ex ſimilitudine fidei
humanæ, in qua duo oportet ſemper præco-
gnoſcantur, vt res aliqua per ipſam credatur
ob alicuius hominis auctoritatem, nempe ab
hoc rem talem fuiſſe dictam, itẽ eſſe ipſum ve-
racem, ſeu fide dignum, vt per ſe patet, pari-
modo in fide diuina ad credendum quemuis e-
ius articulum, hæc duo neceſſario præcogno-
ſcenda, ſeu prius per eam credenda ſunt, a Deo
ſcilicet fuiſſe dictum ſeu reuelatum, ac ipſum
Deum fallere non poſſe, nec mentiri, aut quod
idem eſt, eſſe primam veritatem infallibilem;
nec quiſquam credo negabit, hæc duo prius
credẽda eſſe fide diuina ſeu per eam præcogno-
ſcenda ad eliciendum actum fidei, circa quod-
uis particulare eius obiectum pure materiale;
ergo ſaltem reſpectu iſtorum duorum, & alio-
rum, quæ duplici Regula ſequenti oſtendemus,
qualiter ad formale obiectum fidei ſpectent,
admittenda eſt dicta prioritas, & poſterioritas.
43 Nota enim Suarez citato in fine dictæ ſect.
quod licet illa duo, Deus dixit, ſeu reuelauit
quaſcumq; res fidei, vt Deus non poteſt falle-
re, nec mentiri, in eſſe rei ſupponat hoc, Deũ
eſſe, non tamen ſupponere in eſſe credibilis, fi-
de enim diuina credimus Deum eſſe iuxta illud
Apoſt. ad Hebræos 11. (vbi multo ſtrictius quã
in ſymbolo, totum materiale fidei obiectum ad
duo tantum capita, ſeu ad duos articulos redu-
cit): *credere oportet accedentem ad Deum, quia
eſt, &*

Digitized by Google

eſt, & inquirentibus ſe, remunerator ſit, ita
inquam credimus, quia ipſe Deus dixit, ſeù re-
uelauit, & quia Deus eſt prima veritas quæ
44 fallere non poteſt, nec mentiri. Hæc autem
duo ſic inter ſe ad inuicem pendent, & ſe mu-
tuo adiuuant, dum elicitur actus fidei circa
vtrunque, vt nullus ſit ordo prioris, & poſte-
rioris inter ipſa ineſſe credibilis: nam credi-
mus, aliquid dixiſſe Deum quia hic fallere ne-
quit nec mendacium proferre, & è conuerſo,
credimus Deum non eſſe teſtem falſum neque
45 mentiri poſſe, quia ipſemet Deus dixit. Qui
circulus abſque vllo vitio in hac materia ne-
ceſſario admittitur, ſicut & alius ſimilis, de
quo infra, vt propoſitiones fidei in aliquod vl-
timum, ſine progreſſu in infinitum, reſoluan-
tur, atque hæc duplici Regula præcedenti tra-
dita pro explicatione vtcunque obiecti mate-
rialis fidei, iam ad explicandum formale, quod
difficilius eſt accedamus.

Qualiter ſub ratione primæ veritatis
Deus quaſi in actu primo obie-
ctum formale fidei?

REGVLA LV.

46 INchoatiuè pro ſubſtantia, ſeu in actu pri-
mo, vt ſic loquar, Deus non ſub ratione
Deitatis, nec Dominationis, nec omnipoten-
tiæ, neque alterius attributi, ſed tantum ſub
ratione primæ veritatis, tam in cognoſcendo,
quam in dicendo, quæ nec falli, nec fallere, ne-
que mentiri poteſt, eſt obiectum formale fidei
Chriſtianæ.

---

47 CIrca hoc nequaquam audiendus Aureo-
lus, quem refert, & ſequitur Capreolus
in 3. diſt. 24. art. 2. tenentem quòd *Deus ſub*
ratione Deitatis ſit obiectum formale fidei, ideo
eo quia huius vltima reſolutio fiat in deitatem:
ſi enim quæras cur credamus Deo? optime tibi
reſpondebitur, quia verax eſt, & rurſus, ſi in-
terroges cur ſit verax? reſponſio dabitur, quia
eſt Deus, nec vlterius eſt vlla alia interrogatio
48 *neque reſpõſio, ergo &c.* Verum bene ait Sua-
rez vbi ſupra ſect. 4. in fine, *credulitatem fidei,*
vt fides eſt, non reſolui vltimo in Deitatem, vt
Deitas eſt, ſed ſiſtere in eo, quòd ſit verax, ſeù
in eius veritate, quæ eſt motiuum, ſeù ratio for-
malis credendi. Quamuis enim Deus ſit prima
veritas, quia eſt Deus, fides tamen, vt homo
credat, non conſiderat, vndenam Deus ha-
beat veritatem, ſed ſolum, quod eam habe-
at; quare præciſe ſumpta ipſa prima veritas, vt
ſeparata, ſi per impoſſibile ſeparari poſſet à Dei
tate, adhuc eſſet ratio credendi, & formale
obiectum fidei, vt per ſe patet, ergo &c.

49 Neque item audiendus Guillelmus Pariſ. de
fide, & legibus, non procul ab initio, dicens,
quod homines credant Deo, non quia verax
eſt, ſed quia ſupremus Dominus eſt, & quòd
ſit, ei obediendum captiuando intellectum in
ipſius obſequium. Probat inde, quia alioquin
actus fidei eſſet ex diſcurſu, & ex ratiocinatio-
50 ne noſtra, quod repugnat eius ſimplicitati. Ve
rum probatio hæc non vrget, cum non ſit cõ
tra ſimplicitatem fidei, quòd tendat in obie
ctum vti verum, & credibile, ſic repræſen
tatum ex teſtimonio primæ veritatis, in hoc
autem interueniat, ne aliquis diſcurſus poſtea
examinabitur. Deinde non oſtẽdit Guillelmus
in quo conſiſtat ratio formalis, ſeu ſpecifica
obiecti fidei, cum obedire Deo quia Deus eſt
ſupremus Dominus, ſit quid generale reſpectu
omnium virtutum, & non poſſit reſpectu fidei
eſſe quid particulare maximè, vt eſt virtus
intellectualis, ergo aliunde eſt oſtendenda.

51 Cum autem in Deo, quamuis ſit puriſſimus,
& ſimpliciſſimus actus, perfectiones, ſeù attri-
buta innumera, per intellectus præciſionem
cum fundamento à parte rei, ita diſtinguan-
tur, vt quod conuenit ipſi ſecundum vnum, vt
creare, quatenus eſt omnipotens, non conue-
niat eidem ſecundum aliud, vt idem creare
quatenus eſt immenſus, punit item prout eſt
iuſtus, & non prout eſt miſericors; parcit è
contra, in quantum miſericors, & non in quan-
tum iuſtus, atque ſic de alijs. Ex quibus om-
nibus quod tantum ſecundum attributum ve-
racitatis, ſeù quòd ſit prima veritas, & non
ſecundum aliud, competat Deo eſſe obiectum
formale fidei, ſeù rationem, ſub qua res ab ipſo
reuelatas credẽdi adeo cõcors eſt, & certa D.
Th. 2.2. q. 1. ar. 1. & alibi ſæpe, reliquorũq. Theol.
ſententia, vt nulla indigeat probatione.

52 Verũ cũ duplex in Deo diſtinguatur veritas,
altera in cognoſcẽdo, & altera in dicẽdo (omiſ-
ſa tertia in eſſendo trãſcẽdentali, ſeu entitatiua,
quæ identificata cum ente Diuino, ſicut cum
quolibet ente, quæ extra controuerſiam eſt,
quod non ſpectet ad obiectũ formale fidei) illa-
rum prima conſiſtit in ipſa cognitione Dei, ita
ſemper conformi rebus cognitis, vt nihil igno-
ret, ſeù nulla veritas eum lateat, atque quod
idem fere eſt, vt in nullo Deus erret, ſeù nun-
53 quam falli poſſit. Secunda veritas in dicendo
eſt virtus moralis inclinans ad proferendum
ſemper verum, & loquendum ſecundum mẽ-
tem abſque fallacia, aut mendacio; quæ cum
ſit perfectio ſimpliciter, reperitur in Deo cum
ſummo gradu perfectionis. Ex his duabus quæ
53 nam conſtituat Deum obiectum formale fidei,
nonnullum eſt dubium inter graues auctores:
veritati primæ in cognoſcendo tribuit hoc D.
Bonauentura in 3. diſt. 24. art. 1. quæſt. 2. quẽ
ſequi videntur aliqui ex recentioribus, vt Va-
lentia tom. 3. diſp. 1. quæſt. 1. punc. 1. ſub §.
difficultatũ quarundam. è cõtra veritati in di-
cendo idem concedunt D. Thomas. 2.2. q. 1. ar.
1. ibi etiam Caiet. & alij.

54 Equidem licet communiter hæc ſecunda
ſententia præferatur, & ſi daretur optio, eſſet
etiam à nobis præferenda, conuenientius ta-
men diximus cum Suarez citato ſect. 4. & cum
alijs ex Theologis antiquioribus, quorum me-
minit idem Valentia ſub §. primam veritatem
eas in concordiam reducere, aſſerendo, vt
verius, per vtramque ſimul veritatẽ in cogno-
ſcendo, & in dicendo conſtitui in Deo ſummã
quandam auctoritatem ad teſtificandum, cum
certiſſima, & indubitata fide, ac proinde ta-

tione

Google

ti one vtriuſque : eſſe Deum obiectum formale
55 fidei chriſtianæ : oſtenditur efficaci ratione,
quia vt quis ſit fide dignus in teſtificando, duo
requiruntur. videlicet, vt falli non poſſit, alio-
quin quatenùs prudens, & rectus timeri poteſt,
nè fallatur, item vt non decipiat, nec alios vo-
luntarie fallat, vt per ſe conſtat : ex his primū
competit Deo per veritatem in cognoſcendo,
ſecundum vero per veritatem in dicēdo, ergo
vtraque eſt neceſſaria in eo, vt conſtituatur
obiectum formale fidei.
56 Remanet tamen adhuc non leue dubium cir-
ca veritatem primam in dicendo, non enim
57 desūt aliqui ex Catholicis ſcriptoribus. (omiſ-
ſo nunc errore hæreticorum Priciliauiſtarum,
teſte D. Auguſt. lib. contra mendac. cap. 2. &
Prateolo verbo Pricilianiſtę num. 9. affirmantiū
non ſolum dicere poſſe, ſed etiam iam ſępius
Deum dixiſſe mendaciū) qui tametſi admittāt,
nunquam à Deo prolatum fuiſse mendacium,
nec de potētia ordinaria ab eo proferri poſſe,
de potentia tamen abſoluta id ipſi eſſe conce-
dendum. Conantur inde oſtendere, quia in hoc
nulla apparet repugnantia, aut contradictio,
cum nullus actus ſit intrinſice malus malitia
morali, ergo neq. mendacium erit. ita Gabr. in 3
diſt. 12. q. 1. Petrus de Aliaco in 1. q. 12. & alij.
58 Nihilominus tenendum eſt de fide certum,
Deum nullo modo tam affirmando quam pro-
mittēdo, & tam per ſe ipſum immediate, quàm
mediate per tertiam perſonam mēdacium vn-
quam dixiſſe, neq dicere poſſe, non ſolum de
potentia ordinaria rebus, vt nunc ſtantibus;
ſed etiam de potentia abſoluta in quocumq.
ſtatu res conſtituerētur. Patet ex multiplici-
bus locis ſcripturæ ſacræ Num. 23. *Nō eſt De-
us, vt homo, vt mentiatur, nec vt filius hominis
vt mutetur.* Rom. 3. *eſt autem Deus verax, om-
nis autem homo mendax.* Ioan. 8. *qui miſit me
verax eſt, ait Chriſtus Dominus*, & de verbis
ſuis, ſiue affirmatiuis, ſiue promiſſorijs ita
Matth. 24. *Cælum, & terra tranſibunt, verba
autem mea non præteribunt*, quaſi diceret Cæ-
lum, & terra deficere poſſunt de potentia ſci-
licet abſoluta (de ordinaria enim nequeūt de-
ficere) verba autem Chriſti per nullam potē-
59 tiam falſa eſſe poterūt. Atq. peculiariter de
verbis promiſſorijs pſal. 144. *Fidelis Deus in
omnibus verbis ſuis*, & clarius 2. ad Timot. 2.
fidelis eſt ſeipſum negare non poteſt. Vbi ma-
nifeſte oſtenditur implicatio contradictionis,
& conſequenter abſoluta impoſſibilitas, vt hoc
loco perpendit D. Thomas, & S. Auguſtinus
lib. 1. de ſymbolo ad Cath. cap. 5. atq. conci-
nit illud D. Dionyſij cap. 8. de diuinis nomini-
bus, *à veritate*, inquit, *cadere, a Deo eſt recedere:
quo nihil impoſſibilius Deo.* Plura congerit te-
ſtimonia ſcripturæ, & Patrum Valent. tomo 3.
diſp. 5. pun 3. in confirmationem traditæ à
60 nobis doctrinæ. Quæ corroboratur ex oppo-
ſito fundamento, quod mendacium ſit intrin-
ſece malum, ſicut, & alia, quæ ideo prohibi-
ta quia ſunt intrinſece mala, vt cum D. Tho-
ma in materia de peccatis, & de legibus do-
cent communiter auctores: & quo ad menda-
cium, eſſe de fide certum ſentit D. Auguſtin.
hæreſ. 70. & lib. de mendacio, & contra menda-
cium, facitque ad rem cap. ſuper eo, de vſu-
ris cum ibi dicatur, *non eſſe licitum mentiri ſe-
cundum diuinam ſcripturam, etiam propter*
61 *tuendam vitam.* Rationē pro omnibus affert
Suarez vbi ſupra ſect. 5. quia ſicut in alijs rebus
quædam ſunt contraria naturæ vniuſcuiuſq.
ac proinde eo ipſo ſunt tali rei mala; ita etiam
naturæ rationali quædam ſunt per ſe, & ex in-
trinſeca ratione illi contraria, & diſconueniē-
tia, quæ reſpectu illius mala ſunt, & ſi liberè
fiant, erunt mala moraliter, vt odium Dei, bla-
ſphemia, &c. ſed tale eſt mendacium, ergo erit
ſemper intrinſecè malum.
62 Idem Valent. loc. cit. affert loca Scripturæ,
quibus perperam intellectis Pricilianiſtæ in fun
dando ſuo errore fruſtra laborant, & cum San-
ctis Patribus, ac ſacris expoſitoribus in legiti-
mum ſenſum, ſecundum propoſitam, veram
doctrinam interpretatur, atque quæcumq. ap-
parent inter ſe contraria in concordiam redu-
cit, quod etiam egregiè præſtat Bellarminus
lib. 1. controu. 1. ſequens veſtigia D. Auguſtini
63 in libris de concordia Euangeliſtarum. In
alijs item, vbi Sancti viri videntur manifeſte fal-
ſum dixiſſe, ſubintelligenda eſt, vt ait idem Va-
lentia, aliqua conditio tacita, vt cum dixit
Abraham, *Ego & Puer* (quem ſacrificare cogi-
tabat) *reuertemur ad vos*, nempe ſi Domino
placuerit, & cùm Ionas ait : *Adhuc quadragin-
ta dies, & Niniue ſubuertetur*, nempè ſi non
64 egerit pœnitentiam. Vel item quòd attenden-
da ſit metaphorica, ſeu figurata ſignificatio, &
65 non litrera vti ſonat, vt cum Iacob dixit, *Ego
ſum filius tuus primogenitus Eſau.* Tandem in
alijs, quòd nullo modo concurrat Deus ad ma-
lum, ſeu ad mendacium formaliter, & poſitiuè
ſed tantùm ſe habeat mere negatiuè, ſiuè per-
miſſiuè, vt cùm dicitur 3. Regum 22. *Ecce Deus
dedit ſpiritum mendacem in ore omnium Pro-
phetarum, dedit*, ideſt, permiſit, vt daretur, &
2. ad Theſſal. 2. *Ideo mittet illis Deus ſpiritum
erroris, vt credant mendacio*, mittet, ideſt, per-
mittet, vt mittatur, ſimiliter in Exodo. *In-
durauit Deus cor Pharaonis*, nempe permiſit,
vt induraretur, & ſic de alijs.

*Dei auctoritas, vt reuelans quomodo quaſi in
actu ſecundo obiectum formale
fidei?*

REGVLA LVI.

66 IAm proxime, & in actu ſecundo, ſeu exerci-
to, vt ita dicam, non humana ratio, nec
creaturæ vllius rationalis teſtificatio, ſed Deus
ipſe, ſeu Dei ſuprema auctoritas, vt reuelans,
ſeu teſtificans res per fidem credendas eſt adæ-
quatum, & completum obiectum formale fidei
Chriſtianæ.

67 NOn eſt cur immoremur in oſtēdendo qua-
liter humana, ſeu creata auctoritas, vel
atteſtatio nullatenus ſufficit ad fundandam fi-
dem Catholicam, hoc enim, vt de fide certum
claré

Digitized by Google

clarè deducitur ex varijs Scripturę locis, præ-
cipuè ex illo Matth. 11. *Caro, & ſanguis non*
reuclauit tibi, ait Chriſtus Dominus Petro, in-
telligens per carnem, & ſanguinem naturam,
& vires eius, ſeu humanam rationem, & ideo
addidit, *ſed Pater meus, qui in cælis eſt*, item ex
illo 1. Corinth. 2. *Prædicatio noſtra*, inquit Apo-
ſtolus, *non eſt in perſuaſibilibus humanæ ſapiē-*
tia verbis, &c. vt fides veſtra non ſit in ſapien-
68 *tia hominum, ſed in virtute Dei*. Quare ipſe
Apoſtolus, cũ videret pręcipua fidei noſtræ my-
ſteria, vt Trinitatis, Incarnationis, Euchariſtię,
&c. omnino eſſe ſupra captum noſtrum, & nul-
lum fundamentum ex ratione naturali, aut ex
humana auctoritate deſumi poſſe ad ea credē-
da, ſcripſit 2 Corin. 10. *quòd oportet in captiui-*
tatem redigere omnem intellectum in obſequiū
Chriſti, vt liberi à periculo errandi credamus ab
ipſo reuelata, et enarrata: de quibus Ioann 1:
Deum nemo vidit vnquam, Vnigenitus filius,
qui eſt in ſinu Patris ipſe narrauit, ergo aucto-
ritas, vel ratio humana non conſtituit obiectum
formale fidei Diuinę.
69 Hinc infertur quam longè à vera via aber-
rauerint Manichæi, teſte D. Auguſtino lib de vti
litate credendi cap 1 quòd tenuerint nihil eſſe
credendum, niſi quod ratio conſerit, reputan-
tes valde ſuperſtitioſum, quòd fides ante ratio-
nem præiret, & imperaret. Poſt multa vero ſæ-
cula tempore ſuo teſtatur D. Bernardus epiſtol.
190. ad Innocen. eodem errore fuiſſe infectum
quēdam Petrum Abailardũ (tametſi hoc verb.
Prateolus huius hæreſiarchæ errores ſigillatim
referens, illius non meminerit) ſumebat occa-
ſionem ipſe errandi, vt ait idem Bernardus, ex
illo Eccleſ. 19. male intellecto: *Qui cito credit, le-*
uis eſt corde, & addebat, ita euenire, quoties an
te inſpectam rationem, fides adhibetur. Verum
huiuſmodi error iam ex traditis num. pręced.
omnino refutatus manet:
70 Eadem Scripturæ teſtimonia n. 46. adducta,
& alia tam ex veteri, quàm ex nouo teſtamento
Deum eſſe primam rationem credendi, & obie-
ctum formale fidei noſtræ, vt certũ etiā de fide
oſtendunt, maxime Geneſ. 15. *Credidit Abrahā*
Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam: & illud
Ioann. 12. *qui credidit in me, non credit in me,*
ſed in eum qui miſit me. item 2. ad Timoth. 1. ait
Apoſt. *Scio cui credidi, & certus ſum*. Adiungo
71 duo tantum teſtimonia Patrum, primum D. Au
guſtini de ſpiritu, & litter. cap. 32. *Non dubium*
eſt, inquit, *illam fidem ab Apoſtolo cōmendari,*
qua creditur Deo: alterum D Ambroſij lib. de
Abraham cap. 3. & lib. 2. epiſt 12. ep. *Cæli myſte*
rium doceat me Deus ipſe, &c. cui magnum de
72 *Deo, quam Deo credam*. Ex quibus concludi-
tur Deum eſſe noſtrę credulitatis fundamentũ,
& conſequenter obiectum formale fidei, cum in
quauis ſcientia, ſeu habitu intellectus ſcienti-
fico illud ſit obiectũ quo, ſeu formale, quod eſt
medium, ſeu ratio aſſentiendi, vt ex communi
omnium ſupponitur; ergo cum Deus hoc modo
ſit ratio credendi per fidem infuſam, erit ſine
dubio huius obiectum formale.
73 Quod autem Deo hoc competat, vti atteſtā-
te, & reuelante res per fidem credibiles, abſo-
lutè non admittit Aureolus in Proleg. q. de vnit.
Theologiæ art. 3. contra D. Thomam 1 p. q. 1.
art. 3. affirmans *Deum vt reuelantem non eſſe*
obiectum formale Theologiæ, & conſequenter
neque fidei quod vtriuſque eadem ſit ratio; cui
74 adhærere videtur ex recentioribus Vaſquez in
d. art. diſp. 7. cap. 3. Cęterum cum ipſo D. Thoma
communiter omnes oppoſitum vti verum aſſe-
runt, ita Caiet. in eo art. dub. 2. Capreolus in q.
4. Proleg. concl. 3. Richardus in 3. diſt. 23. Scotus
quęſt. vnica, & diſt. 25. q. 2. Bellar. lib. 1. de iuſtif. q.
1. Conrad. 1. 2 q. 3. art. 6. § Nota profundam, &
Suarez vbi ſupra ſect. 2. & 3. imo ipſe Aureolus,
ita etiam nobiſcum aſſereret, niſi in æquiuoco
laboraret vt laborant ſorte alij circa voces
credibile, ſeu reuelabile, ac reuelatio; nam
dupliciter pro ſubiecta materia ſumi ſo-
lent.
75 Primo ſumitur obiectum credibile prout di-
cit ordinem ad habitum fidei infuſum, vel ad
lumen ipſius fidei, & ab alterutro ex his, vt quid
conſequens denominatur tale: item obiectum
reuelabile accipitur, & denominatur ſic, prout
habet reſpectum ad reuelationem ſignificantē
infuſionem d. habitus, vel luminis factam im-
mediate à Deo tenente ſe ex parte potentiæ
intellectiuæ, & auxiliante ipſam ad credendum
ſeu aſſentiendum, quæ infuſio, & auxiliatio, li-
cet non ita propriè vocatur, quandoq. reuela-
tio. Et quidem in hac acceptione iſtarum vo-
76 cum concedimus, Aureolo, & cuicumq. ex ad-
hærentibus ipſi, nec credibile, nec reuelabile,
nec reuelationem, neque Deum ipſum reuelan-
tem ſpectare ad obiectum formale fidei, aut ſa-
cræ Theologiæ, quod inde clarè oſtēditur, quia
vt ſic ſecundum hanc acceptionem reuelatio,
aut Deus reuelans non eſt motiuum credendi
res fidei, vel aſſentiendi concluſioni ex præmiſ-
ſis fide creditis deductæ, & quia vt ſic obiectũ
conſtituitur in eſſe credibilis, & reuelabilis per
ipſum habitum fidei, ſicut in eſſe ſcibilis per
habitum ſcientiæ, & ſe habet, vt quid poſte-
rius reſpectu talis habitus, vt ait Ariſt 5. Meta-
phyſ. cap. 15. ergo vt ſic non ſpectant ad ratio-
nem obiecti formalis, quod neceſſario ad acqui
ſitionem, vel infuſionem habitus ſupponitur, vt
ſtatim oſtendam.
77 Altero itaque modo magis proprio ſumitur
credibile, & reuelabile, prout ſignificant aliquid
fide dignum, & aptum proximè reuelari, ita
vt mouere poſſint intellectum ad credendum
rebus fidei: & idem eſt de ſcibili, vt ſignificat
quid inductiuum proximè ad aſſenſum pręſtan-
dum concluſioni ſcientificæ. Vnde optime aſ-
firmauit Diuus Thomas part. 1. quæſt. 13. art. 7.
ad 6. ſcibile ſecundum potentiam eſſe prius,
quàm ſcientiam, atque ſecundum hanc acce-
ptionem nullum dubium, ſicut ſcibile pertinet
ad obiectum formale ſcientię: ita credibile, ac
reuelabile ad obiectum formale fidei; eo quòd
hoc ad credendum, & illud ad aſſentiendum
ſit motiuum, ſeu ratio inducens intellectum.
78 Pari modo reuelatio, & Deus reuelans magis
proprie accipiuntur, non vt ſe tenent ex parte
potentię; auxiliando ei efficienter in eliciendo
actum fidei, ſed vt ſe tenent ex parte obiecti,
redden-

Digitized by Google

ac perſonalitatum eſſe obiectum primarium, & præcipuum fidei Christianæ. Huius enim repre-
henſio, & illius aſſertio nullibi fundatur, neq;
in teſtimonio D. Ioannis cap. 20. *Hæc,* inquit,
ſcripta ſunt, vt credatis Ieſum eſſe filium Dei, &
vt credentes vitam habeatis in nomine eius: lo-
quitur ſibi Sanctus Apoſtolus de ſecundario,
21 & non de primario fidei obiecto. Doctrina
autem tradita firmiſſimum habet fundamentũ,
tum in locis ſcripturæ adductis, tum in modo
loquendi Chriſti Domini; Ioan. 14. *Creditis,* in-
quit, *in Deum, & in me credite:* quaſi illud ſit
primarium, & hoc conſequens; ſimiliter Ioan.
17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcãt te ſolum De-
um verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtũ.* Atq;
hoc confirmat ordo, qui ſeruatur in ſymbolis
fidei, prius enim ibi traduntur, quæ ſpectant
ad diuinitatem, & poſtea, quæ ad humanitatẽ;
conſonat etiam dictis D. Thomas 2. 2. q. 176.
art. 6. aſſerens *in duobus principaliter conſiſtere
fidem, primo in Dei cognitione, & deinde in fide
Incarnationis Verbi.*
22 Quod autem Deus non ſit adæquatum fidei
obiectum directe, & per ſe loquendo cum D.
Thoma 2. 2. q. 1. art. 1. & q. 14. de veritate art. 8.
omnes, vt certum tradunt ſcriptores, vno ex-
cepto Paludano, qui in 3. diſt. 24. q. 1. concluſ.
2. nimis inconſiderate dixit, *nullam dari pro-
poſitionem fide infuſa creditam, quæ habeat pro
ſubiecto creaturã, vnde manifeſte ſequitur, nul-
lum ens creatum eſſe ſubiectum, ſeu obiectum fi-*
23 *dei.* Verum Paludani ſententia non ſolum
probabilitate caret; ſed contraria etiam fidei
aperte videtur: cũ hæc propoſitio, Dauid Rex
genuit Salomonem per fidem infuſam creden-
da ſit, quod expreſſe in ſcriptura tradatur, &
ſimiliter aliæ pene innumeræ, in quibus ſubie-
24 cta ſunt creata. Atq; hinc concludendum cũ
D. Thoma citato, cum Scot. in 3. diſt. 23. q. vni-
nica, cum Gabr. ibidem, & cum reliquis, quod-
cumq; eſt reuelabile a Deo obſcura reuelatio-
ne eſſe obiectum fidei adæquatum, & directũ.
25 Quamquam ſi loquamur partim directe, ſeu
in recto, partim vero indirecte, ſeu in obliquo,
Deus dici poteſt aliquo modo obiectum fidei
adæquatum. Conſtat ex D. Thoma dicto art. 1.
vbi format argumentum ex fidei ſimilitudine
cum ſcientia medica, quæ licet habeat pro ob-
iecto ſanitatem, agit tamen de reliquis, prout
ad ſanitatem conferunt; *ſimiliter,* inquit, *fides
credit primario Deum, deinde ea, quæ ad Deum or-
dinantur:* hunc autẽ ordinem habent quæcunq;
entia, etiam primatiua imo & peccata quate-
nus hæc Deo remittuntur, vel puniuntur, vel
quatenus per ea homo a Deo recedit, ergo in
quouis obiecto, de quo fides aliquid credit,
includitur Deus aliqua ratione; ita ergo ipſe
in recto, & in obliquo eſt obiectum adæqua-
tum fidei.
26 Vltima pars Regulæ, quod omnia, & ſola
contenta in ſymbolo fidei adæquent, & com-
pleant eius obiectum, tangit illam grauem dif-
ficultatem, an præter contenta in ſymbolo A-
poſtolorum, ſint alia credibilia, ſeu obiecta fi-
dei partialia, ita vt ſucceſſu temporis iſta cre-
uerint? tractat de hoc admodum copioſe Sua-
27 rez citatus ſect. 5. & 6. Verum ex duabus par-
ticulis ſub diſtinctione in ipſa Regula appoſi-
tis, explicite ſcilicet, vel implicite, iam fere to-
ta difficultas ſoluta manet, nam licet dubitari
non poſſit, quæcumq; habentur in Scripturis
Sacris, & in traditionibus Apoſtolorum, per
ſe, & directe ſpectant ad complementum ma-
teriæ, ſeu obiecti fidei, quod ex communi om-
nium tradit Caſtrus Palao, vbi ſupra pun. 4. §.
3. conſtat tamen hæc omnia altero ex his mo-
dis in dicto ſymbolo contineri: cum implicite,
ſeu virtualiter ibi contineantur, vt aduertit
D. Thomas 2. 2. q. 1. art. 6. non ſolum quæ per
occaſionem, ſeu per accidens reuelata fuere, &
ſunt pene innumera, non ſimpliciter neceſſa-
ria ad animæ ſalutem, & gloriæ æternæ acqui-
ſitionem, ſed nonnulla etiam ex his, quæ vt me-
dia per ſe ordinata ad eam comparandam ab-
28 ſolute conducunt, exemplũ pono in Auguſtiſ-
ſimo Euchariſtiæ myſterio, quod ex mente D.
Thomæ, & multorum eius interpretum (licet
alij aliter ſentiant) ſub particula ſymboli, Om-
nipotentem, implicite cõtinetur, & ſic de alijs.
29 Verum vt iſta prædicta, & alia poſtea inſe-
renda clarius capiantur, notandum diligenter,
cum nomen ſymbolum, quod Græcum eſt ex v-
ſu æ impoſitionis, aut etymologiæ duo ſignifi-
cet, nempe ſignum, & collectionem, opportune
admodum (quidquid contra hoc garriat Lu-
therus) fuiſſe applicatam hanc vocem ad ſigni-
ficandam breuem quamdam ſummam, ſeu col-
lectionem articulorũ fidei, quæ eſſet fidelibus
tanquam ſignum profeſſionis ſuæ, & per eam
ipſi ſufficienter in rebus fidei inſtruerentur.
30 Vnde vt hoc ſymbolum eſſet proportionatũ
capacitati, & inſtructioni quorumcumque Ca-
techumenorum, oportuit tota materia fidei
in eo ad pauca capita explicite reduceretur (in
quibus implicite continerentur reliqua) & vo-
cantur bene articuli, ſuntq; inter ſe diſtincti ob
peculiarem difficultatem vniuſcuiuſq; ſecundũ
D. Thomam vltimo citatum, vel ſecundum
alios vnus articulus diſtinguitur ab altero,
quod ſit particula fidei a diſtincto Apoſtolo ad
ſymboli compoſitionem prolata. Atq; proin-
de duodecim in eo numerantur articuli, iuxta
numerum duodecim Apoſtolorũ, a quibus fuit
compoſitum, vnoquoq; eorum proferente di-
ſtinctum articulum. Ita ex Epiſtola Clementis
ad Iacobum, & ex ſerm. 125. de tẽpore D. Au-
31 guſtini clare deſumitur. Quamquam cum Sco-
to & Gabriele in 3. diſt. 25. q. 1. congruentius
forte alij aſcendentes ad myſteriorum diſtin-
ctionem, ſymbolum in quatuordecim articu-
los diuidunt, videlicet ſeptem pro exprimen-
dis myſterijs Diuinitatis, item ſeptem pro ex-
plicandis myſterijs humanitatis Chriſti Do-
mini.
32 Hinc inferendum, quod tametſi poſt ſymbo-
lum Apoſtolorum, alia duo fuerint edita, &
ab Eccleſia Catholica acceptata, Nicænum ſcili-
cet, & Sancti Athanaſij, in neutro tamen eorũ
additus fuit aliquis fidei articulus, vel expreſ-
ſum aliquod credibile, quod non contineretur
ſaltem implicite in illo. Finis enim vtriuſque
poſterioris ſymboli fuit non tam inſtructio fi-
delium,

Digitized by Google

delium, quæ vt diximus, præcipuè intenta in
ſymbolo Apoſtolorum, quàm refutatio erro-
rum per maiorem declarationem vtriuſque
miſterij Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnatio-
nis Chriſti Domini, qui contra iſta miſteria iam
33 emerſerant. Vnde nihil mirum ſi nulla mentio
facta in Nicæno de articulis communionis
ſanctorum, & deſcenſus ad inferos, quia contra
hos tunc nullus adhuc error extabat; ita ex
Alex. Alen. 3. part. q. 69. ex Gabriel. diſt. 25. q. 1.
Suarez citatus ſect. 5. n. 9.
34 Inferendum item, numerum credibilium in
Eccleſia Catholica nequaquam augeri; ſed ſem-
per eundem eſſe; aliqua tamen ex eis membris
conſiliorum definitionibus, vel Summorum
Pontificum fuiſſe magis declarata, quæ prius
35 non ita facile innoteſcebant. Nam quamuis
in eccleſia reſident auctoritas non ſolum defi-
niendi, & explicandi aliqua eſſe reuelata, ſed
proponendi etiam fidelibus ea, quæ de nouo
reuelantur; huiuſmodi tamen reuelationes, &
definitiones non poſſunt eſſe de aliquo myſte-
rio, quod non contineatur ſaltem virtualiter
in ſcriptura ſacra, vel quod non fuerit prius
reuelatam Apoſtolis, ſeu Eccleſiæ ipſius Ma-
giſtris: iuxta illud Ioan. 14. *Paraclitus, quem
mittat Pater in nomine meo, ille vos docebit
omnia*, & iuxta illud cap. 15. *Omnia quæcumq;
audiui a Patre meo, nota feci vobis*, ac illud Luc.
24. *Tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent
ſcripturas*: & tradit vt certum D. Thomas. 1.
2. q. 106. art. 7. ad 1. & 2. 2. q. 1. art. 10.
36 Vnde conſilia, & Summi Pontifices in defi-
niendis quibuſuis de fide, ſemper recurrunt
ad ſcripturas ſacras, & ad traditiones Apoſto-
licas, atq; ſine hoc recurſu tales definitiones
ſubſiſtere nequeunt. Ita cum D. Ireneo lib. 3.
contra hæreſ. cap. 2. & cum D. Hieronimo in il-
lud Pſal. 86. *Dominus narrauit in ſcripturis &c.*
tenent communiter omnes, ergo tanquam
certum infertur, vt ait Caſtrus Palao vbi ſupra
§. 3. num. 2. eſſe ſemper eadem credibilia, ſeu
obiecta fidei partialia, neq; indies augeri.

---

*Eſt ne prioritas, & poſterioritas inter partes
obiecti materialis fidei?*

REGVLA XLIV.

37 INter credibilia, ſeu obiecta partialia, ſiue
inter veritates complexas, aut propoſitio-
nes, quæ continentur ſub materia fidei, iuxta
tradita in Regula præcedenti, non ſolum in
eſſe rei, ſed aliquo etiam modo in eſſe credibi-
lis, aliqualis ordo prioris, & poſterioris neceſ-
ſario eſt admittendus.

---

38 DE primo quoad prioritatem, & poſterio-
ritatem inter ſe credibilium in eſſe rei
nullum eſt dubium, vt ait ex communi omniũ
Scotus in 3. diſt. 23. *cum quædam habita ratio-
ne exiſtentiæ ſint priora alijs, nempe diuina in-
creata creatis, æterna temporalibus, neceſſaria
contingentibus: attento item ordine dignitatis,
priora, ſeu digniora ſint, vt patet, quæ ad Deum
ſpectant. Ex his autem ex multo maiori dignita-
te præſtant, & præcedunt, vbi increata prædicen-
tur de increatis, vt Deus eſt Pater, Deus eſt
omnipotens, illis omnibus in quibus creata de in-
creatis prædicantur, vt Deus eſt homo. Deus eſt
mortuus; vel e contra, vt homo eſt Deus; Tandem
attento ordine habitudinis vnius ad aliud; huma-
na enim omnia creata, & naturalia ad diuina, &
increata ordinantur, ergo hæc priora ſunt illis.*
39 De ſecundo in eſſe credibilis eſt qualis con-
trouerſia inter Doctores, & duplex eorum op-
poſita ſententia: nam Caetanus 2. 2. q. 1. art. 1.
Maior in 3. diſt. 23. q. 9. & alij negant, eo quod
omnes fidei veritates quo ad ſuam credibilita-
tem immediate in diuina auctoritate nitantur,
ergo non eſt prioritas, aut poſterioritas inter
40 ipſas. Melius tamen, & verius affirmant alij,
vt Paludanus in 3. diſt. 24. q. 1. Duran. q. 1. Marſ.
in 3. q. 14. art. 1. Vaſquez 1. p. diſp. 5. capit. 3. &
Suarez diſp. 2. ſect. 4. reſpectu ſcilicet alicuius,
aut etiam aliquorum credibilium eſſe admit-
tendum dictum ordinem prioris, & poſterio-
ris. Quid autem circa hoc ſentiat D. Thomas
haud conſtat (quamquam a nonnullis hæc ſe-
cunda pars affirmans ei tribuatur) nam cum
ait 2. 2. q. 1. art. 1. *prima veritatem eſſe rationem
credendi reliqua omnia*, non indicat, de prima
ne veritate id affirmet, vt eſt principium quo,
41 an etiam vt eſt quoddam creditum. Quare
omiſſa D. Thomæ auctoritate, efficaci argumẽ-
to ſecundam ſententiam ſic probo quia tametſi
primæ concedamus, vt vere eſt concedendum
ob rationem qua nititur, inter ipſa obiecta fi-
dei pure materialia non dari ordinem prioris,
& poſterioris in eſſe credibilis, neceſſario tamẽ
datur inter quoduis materiale, & formale, qua-
tenus hoc eſt aliquid creditum per fidem diui-
42 nam. Quod oſtenditur ex ſimilitudine fidei
humanæ, in qua duo oportet ſemper præco-
gnoſcantur, vt res aliqua per ipſam credatur
ob alicuius hominis auctoritatem, nempe ab
hoc rem talem fuiſſe dictam, itẽ eſſe ipſum ve-
racem, ſeu fide dignum, vt per ſe patet, pari-
modo in fide diuina ad credendum quemuis e-
ius articulum, hæc duo neceſſario precogno-
ſcenda, ſeu prius per eam credenda ſunt, a Deo
ſcilicet fuiſſe dictum ſeu reuelatum, ac ipſum
Deum fallere non poſſe, nec mentiri, aut quod
idem eſt, eſſe primam veritatem infallibilem;
nec quiſquam credo negabit, hæc duo prius
credẽda eſſe fide diuina ſeu per eam præcogno-
ſcenda ad eliciendum actum fidei, circa quod-
uis particulare eius obiectum pure materiale;
ergo ſaltem reſpectu iſtorum duorum, & alio-
rum, quæ duplici Regula ſequenti oſtendemus,
qualiter ad formale obiectum fidei ſpectent,
admittenda eſt dicta prioritas, & poſterioritas.
43 Nota cum Suarez citato in fine dictæ ſect.
quod licet iſta duo, Deus dixit, ſeu reuelauit
quaſcumq; res fidei, vt Deus non poteſt falle-
re, nec mentiri, in eſſe rei ſupponat hoc, Deũ
eſſe, non tamen ſupponere in eſſe credibilis, fi-
de enim diuina credimus Deum eſſe iuxta illud
Apoſt. ad Hebræos 11. (vbi multo ſtrictius quã
in ſymbolo, totum materiale fidei obiectum ad
duo tantum capita, ſeu ad duos articulos redu-
cit) *credere oportet accedentem ad Deum, quia
eſt, &*

Digitized by Google

eſt, & inquirentibus ſe, remunerator ſit, ita
inquam credimus, quia ipſe Deus dixit, ſeù re-
uelauit, & quia *Deus* eſt prima veritas quæ
44 fallere non poteſt, nec mentiri. Hęc autem
duo ſic inter ſe ad inuicem pendent, & ſe mu-
tuo adiuuant, dum elicitur actus fidei circa
vtrunque, vt nullus ſit ordo prioris, & poſte-
rioris inter ipſa ineſſe credibilis: nam credi-
mus, aliquid dixiſſe Deum quia hic fallere ne-
quit nec mendacium proferre, & è conuerſo,
credimus Deum non eſſe teſtem falſum neque
45 mentiri poſſe, quia ipſemet Deus dixit. Qui
circulus abſque vllo vitio in hac materia ne-
ceſſario admittitur, ſicut & alius ſimilis, de
quo infra, vt propoſitiones fidei in aliquod vl-
timum, ſine progreſſu in infinitum, reſoluan-
tur, atque hęc duplici Regula pręcedenti tra-
dita pro explicatione vtcunque obiecti mate-
rialis fidei, iam ad explicandum formale, quod
difficilius eſt accedamus.

Qualiter ſub ratione primæ veritatis Deus quaſi in actu primo obiectum formale fidei?

REGVLA LV.

46 INchoatiuè pro ſubſtantia, ſeu in actu pri-
mo, vt ſic loquar, Deus non ſub ratione
Deitatis, nec Dominationis, nec omnipoten-
tiæ, neque alterius attributi, ſed tantum ſub
ratione primæ veritatis, tam in cognoſcendo,
quam in dicendo, quæ nec falli, nec fallere, ne-
que mentiri poteſt, eſt obiectum formale fidei
Chriſtianæ.

---

47 CIrca hoc nequaquam audiendus Aureo-
lus, quem refert, & ſequitur Capreolus
in 3. diſt. 24. art. 2. tenentem quòd *Deus ſub
ratione Deitatis ſit obiectum formale fidei itex
eo quia huius vltima reſolutio fiat in deitatem:
ſi enim quæras cur credamus Deo? optime tibi
reſpondebitur, quia verax eſt, & rurſus, ſi in-
terroges cur ſit verax? reſponſio dabitur, quia
eſt Deus, nec vlterius eſt vlla alia interrogatio
48 neque reſpõſio, ergo &c.* Verum bene ait Sua-
rez vbi ſupra ſect. 4. in fine, *credulitatem fidei,
vt fides eſt, non reſolui vltimo in Deitatem, vt
Deitas eſt, ſed ſiſtere in eo, quòd ſit verax, ſeù
in eius veritate, quæ eſt motiuum, ſeù ratio for-
malis credendi.* Quamuis enim Deus ſit prima
veritas, quia eſt Deus, fides tamen, vt homo
credat, non conſiderat, vndenam Deus ha-
beat veritatem, ſed ſolum, quod eam habe-
at; quare præciſe ſumpta ipſa prima veritas, vt
ſeparata, ſi per impoſſibile ſeparari poſſet à Dei
tate, adhuc eſſet ratio credendi, & formale
obiectum fidei, vt per ſe patet, ergo &c.
49 Neque item audiendus Guillelmus Pariſ. de
fide, & legibus, non procul ab initio, dicens,
quod homines credant Deo, non quia verax
eſt, ſed quia ſupremus Dominus eſt, & quòd
ſit, ei obediendum captiuando intellectum in
ipſius obſequium. Probat inde, quia alioquin
actus fidei eſſet ex diſcurſu; & ex ratiocinatio-
50 ne noſtra, quod repugnat eius ſimplicitati. Ve
rum probatio hæc non vrget; cum non ſit cō
tra ſimplicitatem fidei, quòd tendat in obie
ctum vti verum, & credibile, ſic repræſen
tatum ex teſtimonio primæ veritatis, in hoc
autem interueniat, ne aliquis diſcurſus poſtea
examinabitur. Deinde non oſtēdit Guillelmus
in quo conſiſtat ratio formalis, ſeu ſpecifica
obiecti fidei, cum obedire Deo quia Deus eſt
ſupremus Dominus, ſit quid generale reſpectu
omnium virtutum, & non poſſit reſpectu fidei
eſſe quid particulare maximè, vt eſt virtus
intellectualis, ergo aliunde eſt oſtendenda.
51 Cum autem in Deo, quamuis ſit puriſſimus,
& ſimpliciſſimus actus, perfectiones, ſeù attri-
buta innumera, per intellectus præciſionem
cum fundamento à parte rei, ita diſtinguan-
tur, vt quod conuenit ipſi ſecundum vnum, vt
creare, quatenus eſt omnipotens, non conue-
niat eidem ſecundum aliud, vt idem creare
quatenus eſt immenſus, punit item prout eſt
iuſtus, & non prout eſt miſericors; parcit è
contra, in quantum miſericors, & non in quan-
tum iuſtus, atque ſic de alijs. Ex quibus om-
nibus quod tantum ſecundum attributum ve-
racitatis, ſeù quòd ſit prima veritas, & non
ſecundum aliud, competat Deo eſſe obiectum
formale fidei, ſeù rationem, ſub qua res ab ipſo
reuelatas credēdi adeo cōcors eſt, & certa D.
Th. 2.2. q. 1. ar. 1. & alibi ſępe, reliquorũq. Theol.
ſententia, vt nulla indigeat probatione.
52 Verũ cũ duplex in Deo diſtinguatur veritas,
altera in cognoſcēdo, & altera in dicēdo (omiſ-
ſa tertia in eſſendo trãſcēdentali, ſeu entitatiua,
ſiue identificata cum ente Diuino, ſicut cum
quolibet ente, quæ extra controuerſiam eſt,
quod non ſpectet ad obiectũ formale fidei) illa-
rum prima conſiſtit in ipſa cognitione Dei, ita
ſemper conformi rebus cognitis, vt nihil igno-
ret, ſeù nulla veritas eum lateat, atque quod
idem fere eſt, vt in nullo Deus erret, ſeù nun-
53 quam falli poſſit. Secunda veritas in dicendo
eſt virtus moralis inclinans ad proferendum
ſemper verum, & loquendum ſecundum mē-
tem abſque fallacia, aut mendacio; quę cum
ſit perfectio ſimpliciter, repetitur in Deo cum
ſummo gradu perfectionis. Ex his duabus quę
53 nam conſtituat Deum obiectum formale fidei,
nonnullum eſt dubium inter graues auctores:
veritati primæ in cognoſcendo tribuit hoc D.
Bonauentura in 3. diſt. 24. art. 1. quęſt. 2. quē
ſequi videntur aliqui ex recentioribus, vt Va-
lentia tom. 3. diſp. 1. quæſt. 1. punc. 1. ſub §.
difficultatē quatundam. è cōtra veritati in di-
cendo idem concedunt D. Thomas. 2.2. q. 1. ar.
1. ibi etiam Caiet., & alij.
54 Equidem licet communiter hæc ſecunda
ſententia præferatur, & ſi daretur optio, eſſet
etiam à nobis præferenda, conuenientius ta-
men diximus cum Suarez citato ſect. 4. & cum
alijs ex Theologis antiquioribus, quorum me-
minit idem Valentia ſub §. primam veritatem
eas in concordiam reducere, aſſerendo, vt
verius, per vtramque ſimul veritatē in cogno-
ſcendo, & in dicendo conſtitui in Deo ſummā
quandam auctoritatem ad teſtificandum, cum
certiſſima, & indubitata fide, ac proinde ra-
tione

ti one vtriuſque: eſſe Deum obiectum formale
55 fidei chriſtianæ: oſtenditur efficaci ratione,
quia vt quis ſit fide dignus in teſtificando, duo
requiruntur. videlicet, vt falli non poſſit, alio-
quin quatenùs prudens, & rectus timeri poteſt,
nè fallatur. item vt non decipiat, nec alios vo-
luntarie fallat, vt per ſe conſtat: ex his primũ
competit Deo per veritatem in cognoſcendo,
ſecundum vero per veritatem in dicẽdo, ergo
vtraque eſt neceſſaria in eo, vt conſtituatur
obiectum formale fidei.
56 Remanet tamen adhuc non leue dubium cir-
ca veritatem primam in dicendo, non enim
57 deſũt aliqui ex Catholicis ſcriptoribus. (omiſ-
ſo nunc errore hæreticorum Priciliniſtarum,
teſte D. Auguſt. lib. contra mendac. cap. 2. &
Prateolo verbo Priciliniſtę num. 9. affirmantiũ
non ſolum dicere poſſe, ſed etiam iam ſępius
Deum dixiſſe mendaciũ) qui tametſi admittãt,
nunquam à Deo prolatum fuiſſe mendacium,
nec de potẽtia ordinaria ab eo proferri poſſe,
de potentia tamen abſoluta id ipſi eſſe conce-
dendum. Conantur inde oſtendere, quia in hoc
nulla apparet repugnantia, aut contradictio,
cum nullus actus ſit intrinſice malus malitia
morali, ergo neq. mendacium erit. ita Gabr. in 3
diſt. 12. q. 1. Petrus de Aliaco in 1. q. 12. & alij.
58 Nihilominus tenendum eſt de fide certum,
Deum nullo modo tam affirmando quam pro-
mittẽdo, & tam per ſe ipſum immediate, quàm
mediate per tertiam perſonam mẽdacium vn-
quam dixiſſe, neq dicere poſſe, non ſolum de
potentia ordinaria rebus, vt nunc ſtantibus;
ſed etiam de potentia abſoluta in quocumq.
ſtatu res conſtituerẽtur. Patet ex multiplici-
bus locis ſcripturæ ſacræ Num. 23. *Nõ eſt De-
us, vt homo, vt mentiatur, nec vt filius hominis
vt mutetur.* Rom. 3. *eſt autem Deus verax, om-
nis autem homo mendax.* Ioan. 8. *qui miſit me
verax eſt*, ait *Chriſtus Dominus*, & de verbis
ſuis, ſiue affirmatiuis, ſiue promiſſorijs ita
Matth. 24. *Cælum, & terra tranſibunt, verba
autem mea non præteribunt*, quaſi diceret Cæ-
lum, & terra deficere poſſunt de potentia ſci-
licet abſoluta (de ordinaria enim nequeũt de-
ficere) verba autem Chriſti per nullam potẽ-
59 tiam falſa eſſe poterũt. Atq. peculiariter de
verbis promiſſorijs pſal. 144. *Fidelis Deus in
omnibus verbis ſuis*, & clarius 2. ad Timot. 2.
fidelis eſt, ſeipſum negare non poteſt. Vbi ma-
niſeſte oſtenditur implicatio contradictionis,
& conſequenter abſoluta impoſſibilitas, vt hoc
loco perpendit D. Thomas, & S. Auguſtinus
lib. 1. de ſymbolo ad Cath. cap. 1. atq. conci-
nit illud D. Dionyſij cap. 8. de diuinis nomini-
bus, *à veritate*, inquit, *cadere, à Deo eſt recedere:
quo nihil impoſſibilius Deo.* Plura congerit te-
ſtimonia ſcripturæ, & Patrum Valent. tomo 3.
diſp. 1. pun. 3. in confirmationem traditæ à
60 nobis doctrinæ. Quæ corroboratur ex oppo-
ſito fundamento, quod mendacium ſit intrin-
ſece malum, ſicut, & alia, quæ ideo prohibi-
ta quia ſunt intrinſece mala, vt cum D. Tho-
ma in materia de peccatis, & de legibus do-
cent communiter auctores: & quo ad menda-
cium, eſſe de fide certum ſentit D. Auguſtin.
hæreſ. 70. & lib. de mendacio, & contra menda-
cium, facitque ad rem cap. ſuper eo, de vſu-
ris cum ibi dicatur, *non eſſe licitum mentiri ſe-
cundum diuinam ſcripturam, etiam propter
61 tuendam vitam.* Rationẽ pro omnibus affert
Suarez vbi ſupra ſect. 5. quia ſicut in alijs rebus
quædam ſunt contraria naturæ vniuſcuiuſq.
ac proinde eo ipſo ſunt tali rei mala; ita etiam
naturæ rationali quædam ſunt per ſe, & ex in-
trinſeca ratione illi contraria, & diſconueniẽ-
tia, quæ reſpectu illius mala ſunt, & ſi liberè
fiant, erunt mala moraliter, vt odium Dei, bla-
ſphemia, &c. ſed tale eſt mendacium, ergo erit
ſemper intrinſecè malum.
62 Idem Valent. loc. cit. affert loca Scripturæ,
quibus perperam intellectis Priciliniſtæ in fun
dando ſuo errore fruſtra laborant, & cum San-
ctis Patribus, ac ſacris expoſitoribus in legiti-
mum ſenſum, ſecundum propoſitam, veram
doctrinam interpretatur, atque quæcumq. ap-
parent inter ſe contraria in concordiam redu-
cit, quod etiam egregiè præſtat Bellarminus
lib. 1. controu. 1. ſequens veſtigia D. Auguſtini
63 in libris de concordia Euangeliſtarum. In
alijs item, vbi Sancti viri videntur maniſeſte fal-
ſum dixiſſe, ſubintelligenda eſt, vt ait idem Va-
lentia, aliqua conditio tacita, vt cum dixit
Abraham, *Ego & Puer* (quem ſacrificare cogi-
tabat) *reuertemur ad vos*, nempe ſi Domino
placuerit, & cùm Ionas ait: *Adhuc quadragin-
ta dies, & Niniue ſubuertetur*, nempè ſi non
64 egerit pœnitentiam. Vel itẽm quòd attenden-
da ſit metaphorica, ſeu figurata ſignificatio, &
65 non littera vti ſonat, vt cum Iacob dixit, *Ego
ſum filius tuus primogenitus Eſau.* Tandem in
alijs, quòd nullo modo concurrat Deus ad ma-
lum, ſeu ad mendacium formaliter, & poſitiuè
ſed tantùm ſe habeat mere negatiuè, ſiuè per-
miſsiuè, vt cùm dicitur 3. Regum 22. *Ecce Deus
dedit ſpiritum mendacem in ore omnium Pro-
phetarum, dedit*, ideſt, permiſit, vt daretur, &
2. ad Theſſal. 2. *Ideo mittet illis Deus ſpiritum
erroris, vt credant mendacio*, mittet, ideſt, per-
mittet, vt mittatur. ſimiliter in Exodo. *In-
durauit Deus cor Pharaonis*, nempe permiſit,
vt induraretur, & ſic de alijs.

*Dei auctoritas, vt reuelans quomodo quaſi in
actu ſecundo obiectum formale
fidei?*

REGVLA LVI.

66 IAm proxime, & in actu ſecundo, ſeu exerci-
to, vt ita dicam, non humana ratio, nec
creaturæ vllius rationalis teſtificatio, ſed Deus
ipſe, ſeu Dei ſuprema auctoritas, vt reuelans,
ſeu teſtificans res per fidem credendas eſt adæ-
quatum, & completum obiectum formale fidei
Chriſtianæ.

67 NOn eſt cur immoremur in oſtẽdendo qua-
liter humana, ſeu creata auctoritas, vel
atteſtatio nullatenus ſufficit ad fundandam fi-
dem Catholicam, hoc enim, vt de fide certum
claté

clarè deducitur ex varijs Scripturę locis, præ-
cipuè ex illo Matth. 11. *Caro, & ſanguis non*
reuelauit tibi, ait Chriſtus Dominus Petro, in-
telligens per carnem, & ſanguinem naturam,
& vires eius, ſeu humanam rationem, & ideo
addidit, *ſed Pater meus, qui in cælis eſt*, item ex
illo 1. Corinth. 2. *Prædicatio noſtra*, inquit Apo-
ſtolus, *non eſt in perſuaſibilibus humanæ ſapiē-*
tia verbis, &c. vt fides veſtra non ſit in ſapien-
68 *tia hominum, ſed in virtute Dei*. Quare ipſe
Apoſtolus, cū videret pręcipua fidei noſtræ my-
ſteria, vt Trinitatis, Incarnationis, Euchariſtię,
&c. omnino eſſe ſupra captum noſtrum, & nul-
lum fundamentum ex ratione naturali, aut ex
humana auctoritate deſumi poſſe ad ea credē-
da, ſcripſit 2 Corin. 10. *quòd oportet in captiui-*
tatem redigere omnem intellectum in obſequiū
Chriſti, vt liberi à periculo errandi credamus ab
ipſo reuelata, et enarrata: de quibus Ioann 1:
Deum nemo vidit vnquam, Vnigenitus filius,
qui eſt in ſinu Patris ipſe narrauit, ergo aucto-
ritas, vel ratio humana non conſtituit obiectum
formale fidei Diuinę.
69 Hinc infertur quam longè à vera via aber-
rauerint Manichæi, teſte D. Auguſtino lib. de vti
litate credendi cap 1 quod renuerint nihil eſſe
credendum, niſi quod ratio ſ nſerit, reputan-
tes valde ſuperſtitioſum, quòd fides ante ratio-
nem præiret, & imperaret. Poſt multa vero ſæ-
cula tempore ſuo teſtatur D. Bernardus epiſtol.
190. ad Innocen. eodem errore fuiſſe infectum
quēdam Petrum Abailardū (tametſi hoc verb.
Prateolus huius hæreſiarchæ errores ſigillatim
referens, illius non meminerit) ſumebat occa-
ſionem ipſe errandi, vt ait idem Bernardus, ex
illo Eccleſ. 19. male intellecto: *Qui cito credit, le-*
uis eſt corde, & addebat, ita euenire, quoties an
te inſpectam rationem, fides adhibetur. Verum
huiuſmodi error iam ex traditis num. pręced.
omnino refutatus manet:
70 Eadem Scripturæ teſtimonia n. 46. adducta,
& alia tam ex veteri, quàm ex nouo teſtamento
Deum eſſe primam rationem credendi, & obie-
ctum formale fidei noſtræ, vt certū etiā de fide
oſtendunt, maxime Geneſ. 15. *Credidit Abrahā*
Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam: & illud
Ioann. 12. *qui credidit in me, non credit in me,*
ſed in eum qui miſit me, item 2. ad Timoth. 1. ait
Apoſt. *Scio cui credidi, & certus ſum.* Adiungo
71 duo tantum teſtimonia Patrum, primum D. Au
guſtini de ſpiritu, & litter. cap. 32. *Non dubium*
eſt, inquit, *illam fidem ab Apoſtolo cōmendari,*
qua creditur Deo: alterum D Ambroſij lib. de
Abraham cap. 3. & lib. 2. epiſt 12. ep. *Cæli myſte-*
rium doceat me Deus ipſe, &c. cui magnum de
72 *Deo, quam Deo credam*. Ex quibus concludi-
tur Deum eſſe noſtrę credulitatis fundamentū,
& conſequenter obiectum formale fidei, cum in
quauis ſcientia, ſeu habitu intellectus ſcienti-
fico illud ſit obiectū quo, ſeu formale, quod eſt
medium, ſeu ratio aſſentiendi, vt ex communi
omnium ſupponitur; ergo cum Deus hoc modo
ſit ratio credendi per fidem infuſam, erit ſine
dubio huius obiectum formale.
73 Quod autem Deo hoc competat, vti atteſtā-
te, & reuelante res per fidem credibiles, abſo-
lutè non admittit Aureolus in Proleg. q. de vnit.
Theologiæ art. 3. contra D. Thomam 1 p. q. 1.
art. 3. affirmans *Deum vt reuelantem non eſſe*
obiectum formale Theologiæ, & conſequenter
neque fides quod vtriuſque eadem ſit ratio; cui
74 adhærere videtur ex recentioribus Vaſquez in
d. art. diſp. 7. cap. 3. Cęterum cum ipſo D. Thoma
communiter omnes oppoſitum vti verum aſſe-
runt, ita Caiet. in eo art. dub. 2. Capreolus in q.
4. Proleg concl. 3. Richardus in 3. diſt. 23. Scotus
quęſt. vnica, & diſt. 25. q. 2. Bellar. lib. 1. de iuſtif. q.
1. Conrad. 1. 2 q. 3. art. 6. § Nota profundam, &
Suarez vbi ſupra ſect. 2. & 3. imo ipſe Aureolus,
ita etiam nobiſcum aſſereret, niſi in æquiuoco
laboraret vt laborant forte alij circa voces
credibile, ſeu reuelabile, ac reuelatio; nam
dupliciter pro ſubiecta materia ſumi ſo-
lent.
75 Primo ſumitur obiectum credibile prout di-
cit ordinem ad habitum fidei infuſum, vel ad
lumen ipſius fidei, & ab alterutro ex his, vt quid
conſequens denominatur tale: item obiectum
reuelabile accipitur, & denominatur ſic, prout
habet reſpectum ad reuelationem ſignificantē
infuſionem d. habitus, vel luminis factam im-
mediate à Deo tenente ſe ex parte potentiæ
intellectiuæ, & auxiliante ipſam ad credendum
ſeu aſſentiendum, quæ infuſio, & auxiliatio, li-
cet non ita propriè vocatur, quandoq. reuela-
tio. Et quidem in hac acceptione iſtarum vo-
76 cum concedimus, Aureolo, & cuicumq. ex ad-
hærentibus ipſi, nec credibile, nec reuelabile,
nec reuelationem, neque Deum ipſum reuelan-
tem ſpectare ad obiectum formale fidei, aut ſa-
cræ Theologiæ, quod inde clarè oſtēditur, quia
vt ſic ſecundum hanc acceptionem reuelatio,
aut Deus reuelans non eſt motiuum credendi
res fidei, vel aſſentiendi concluſioni ex præmiſ-
ſis fide creditis deductæ, & quia vt ſic obiectū
conſtituitur in eſſe credibilis, & reuelabilis per
ipſum habitum fidei, ſicut in eſſe ſcibilis per
habitum ſcientiæ, & ſe habet, vt quid poſte-
rius reſpectu talis habitus, vt ait Ariſt 5. Meta-
phyſ. cap. 15. ergo vt ſic non ſpectant ad ratio-
nem obiecti formalis, quod neceſſario ad acqui
ſitionem, vel infuſionem habitus ſupponitur, vt
ſtatim oſtendam.
77 Altero itaque modo magis proprio ſumitur
credibile, & reuelabile, prout ſignificant aliquid
fide dignum, & aptum proximè reuelari, ita
vt mouere poſſint intellectum ad credendum
rebus fidei: & idem eſt de ſcibili, vt ſignificat
quid inductiuum proximè ad aſſenſum pręſtan-
dum concluſioni ſcientificæ. Vnde optime af-
firmauit Diuus Thomas part. 1. quæſt. 13. art. 7.
ad 6. ſcibile ſecundum potentiam eſſe prius,
quàm ſcientiam, atque ſecundum hanc acce-
ptionem nullum dubium, ſicut ſcibile pertinet
ad obiectum formale ſcientię: ita credibile, ac
reuelabile ad obiectum formale fidei; eo quòd
hoc ad credendum, & illud ad aſſentiendum
ſit motiuum, ſeu ratio inducens intellectum.
78 Pari modo reuelatio, & Deus reuelans magis
proprie accipiuntur, non vt ſe tenent ex parte
potentię; auxiliando ei efficienter in eliciendo
actum fidei, ſed vt ſe tenent ex parte obiecti,
redden-

reddendo ipſum formaliter credibile ob diui-
nam atteſtationem, & vt ſic ſpectant ad obie-
ctum formale fidei cum hac ratione ſit moti-
79 uum, ſeù ratio credendi. Deducitur late ex
ſcriptura ſacra 1. epiſt. Ioan. cap. 5. *Qui credit
in Filium Dei, habet teſtimonium Dei in ſe, &*
Ioan. 18. *ad hoc veni in Mundum, vt teſtimo-
nium perhibeam veritati*, ergo Deus, vt reue-
lans, ſeù teſtificans, conſtituitur obiectum for-
male fidei, imo & Theologiæ ſacræ, cum ſub
tali ratione hoc ei competat.

80 Ex dictis obiter cũ Suarez citato inſero duo
contra Vaſquez. primum, quod iſte, cum abſo-
lutè concedat teſtimonium Diuinum, ſeu reue-
lationẽ Dei, quatenus eſt ratio credẽdi omnia
reuelata, eſſe obiectum formale fidei, abſque
fũdamento videatur negare eãdem reuelatio-
nem ſpectare ad obiectum formale Theologiæ
cum proportione, ſeù mediate acceptam, nẽpe
quatenùs per diſcurſum ad concluſiones ex
81 principijs fidei deductas applicatur, cum par ſit
vtriuſq. ratio modo dicto. Secundum quòd
nulla ratione poſſit admitti ſententia ipſius Va-
ſquez, dum affirmat *eandem eſſe Theologiam
in homine Catholico, atq in haretico circa con-
cluſiones ab vtroq. ex principijs, quæ creduntur
elicitas; cum Theologia nitatur principijs eodẽ
modo, quo credita ſunt*, & Catholicus credat
fide infuſa ex auxilio gratiæ ſpeciali, actumq.
eius reſoluat in teſtimonium Diuinum; hæreti-
cus vero credat ſola fide humana, huiuſq. actũ
reſoluat in proprium iudicium, ſeu opinionem,
ergo ſicut fides eſt diuerſa in hoc, atque in illo,
vt cum Diuo Thoma 2. 2. quæſt. 5. art. 3. tra-
dunt communiter Doctores, ita & Theologia
erit in eis diuerſa.

82 Infero item ex dictis cum eodem Suarez id,
quod aſſerunt aliqui, vt noſter Molina part. 1.
quæſt. 3. diſput. 2. & Bañez 2. 2. quæſt. 1 art. 1.
dub. 1. concluſ. 6. *Lumen fidei, ſeu infuſionem
huius luminis, ſiue illuminationem ſpectare ad
obiectum formale fidei, ſeu ad complementum
eius, ſi intelligant* per hanc illuminationẽ, aut
infuſionem luminis habitum fidei, vel auxilium
actuale, quo Deus ſe tenet ex parte potentiæ
intellectiuæ, & concurrit immediatè cum ipſa
efficienter ad eliciendum fidei actum, vt re ve-
ra intelligere videntur, nullatenus habere locũ
eorum aſſertionem: cum iſta non ſint motiuum,
aut ratio credendi, ſed ſupponant neceſſariò
obiectum formale omnino completum: imo
ſupponant præcognitum, Deum enim reuelaſ-
ſe res fidei, opus eſt præcognoſcat, qui credit,
non tamen requiritur, vt prçcognoſcat lumen
fidei, vel auxilium, quo Deus cum potentia
83 efficienter concurrit. Si verò prædicti Aucto-
res per lumen fidei, ſeu illuminationem intelli-
gant reuelationem magis propriè acceptam, vt
ſe tenet ex parte obiecti, & reddit ipſum for-
maliter reuelabile, ſeu fide dignum, vt ſic con-
cordant cum ſententia D. Thomæ. 2. 2. quæſt. 2.
art. 6 & quçſt. 172. art. 5. & cum communi re-
liquorum Doctorum affirmantium Deum, vt
reuelantem, & teſtificantem eſſe adçquatum
84 obiectum formale fidei. Atque ſic æquiuoca-
tione iſtarum vocum, & ſupradictarum detecta
facile eſt reſpondere ad rationes quaſcunque
à Molina, à Bañez, ab Aureolo, & ab huic ad-
hærentibus in oppoſitum adductas: quarum
ſolutionem copiosè propoſitam apud Suarez
citatum videas.

---

*Ad fidem habendam, quæ præcognitio requi-
ſita de Deo, vt prima veri-
tate, & reuelante?*

REGVLA LVII.

85 DVo illa principia, ſeu motiua, ſub quibus
conſtituitur Deus in actu primo, & ſecũ-
do obiectum formale fidei, vt traditum duplici
Regula præcedenti, neceſſario debent credi,
aut præcognoſcendi à quibuſcumq. credẽtibus
per fidem ſupernaturalem infuſam: & non ſuf-
ficit, ſi tantùm per fidem humanam credantur
aut per ſcientiam lumine naturali etiam eui-
denter acquiſitam præcognoſcantur, neque
hæc credulitas, vel præcognitio ad obie-
ctum formale fidei conſtituendum vllo modo
requiritur.

---

86 ITa Suarez diſp. 3. de fide ſect. 6. & 12. cum
Marſilio in 3. quçſt. 10. art. 1. & quæſt. 14. art.
1. cum Capreolo in 3. diſt. 24. art. 3. circa finem,
cum Cano lib. 2. de locis cap. 8. cum Valentia
tom. 4. diſput. 1. quæſt. 1. punct. 1. & communiter
cum omnibus Scriptoribus. Deſumitur clarè
ex D. Thoma 2. 2. quæſt. 1. art. 1. vbi expreſsè aſ-
ſerit nihil aliud, prçter teſtimonium, primæ ve-
ritatis eſſe obiectum formale fidei, ſi enim hu-
manæ fidei, aut cognitionis naturalis, etiam
euidentis concurſus per ſe requireretur ad aſ-
ſenſum fidei Chriſtianæ, iam non ſolum diuinũ
teſtimonium, ſed ſimul cum humano eſſet for-
male eius obiectum, ſeu ratio credendi, quod
negat Diuus Thomas, quem ſequitur Caietan.
in dicto articulo dub. 4. qui ibi præ cçteris de-
87 fendit doctrinam Regulç præſentis. Ratio à
priori eius eſt, quia aſſenſus altioris ordinis per
ſe nequit, fundari in aſſenſu inferioris ordinis,
aut maior certitudo in minori, vt patet, cum
tota perfectio effectus ſit ex cauſa, & firmitas
ædificij ex fundamento, ac proinde hoc æqua-
lis ſaltem firmitatis, vel maioris, quàm ædifi-
cium debeat eſſe ſicut cauſa æqualis, aut maio-
ris perfectionis, quàm effectus ſecundum axio-
ma vulgare Ariſtotelis, propter quod vnum-
quodque tale, & illud magis, ſed aſſenſus fidei
Chriſtianæ eſt altioris ordinis, & maioris cer-
titudinis, quàm aſſenſus fidei humanæ, aut
cognitionis naturalis, etiam euidentis, vt e-
tiam ex ſe conſtat apud omnes; ergo ille non
poteſt in hoc ſufficienter fundari, cum tota
fidei certitudo firmetur in ſuo obiecto forma-
li, vt cognito, nec aliter excitet ad creden-
dum; ergo cognitione ſuperioris ordinis, ſeu
fide infuſa debet à fidelibus credi, ſeu præco-
gnoſci ad hunc effectum.

88 Notan-

Digitized by Google

88 Notandum pro confirmatione doctrinæ, &
rationis præcedentis, tametſi illud principium
Deum eſſe, & eſſe primam, atque infallibilem
veritatem ratione naturali demonſtrari poſſit,
& euidenter cognoſci, vt ex metaphyſica ſup-
ponitur certum; oportuit tamen hoc idem ab
ipſo Deo reuelari ad fundandam fidem noſtrã,
docet expreſſe *D.* Thomas 2. 2. q. 2. art. 4. vbi
abſolutè affirmat ad certitudinem fidei neceſ-
ſarium fuiſſe, nobis reuelari à Deo, etiam quæ
89 naturaliter cognoſci poſſunt. Quod autem
actu reuelauerit tale principium, cõſtat ex te-
ſtimonijs ſupra adductis Regula 55. & ex illo
Exod. 20. *Ego ſum Dominus Deus tuus &c.*
Ierem. 10. *Dominus autem Deus verus eſt*, atq.
ex alijs paſſim occurrentibus.

90 Item notandum, alterum principium, quod
Deus ſit reuelans, ſeu quod reuelauerit, aut
dixerit myſteria fidei, ſeu res credendas, eſſe
certum de fide, & ab ipſo Deo etiam reuela-
tum. Tradit cum communi Theologorum, &
oſtendit Suarez d. ct. ſect. 12. tum ex modo lo-
quendi Scripturæ ſacræ, cum dicit: *Factum
eſt verbum Domini ad Prophetas, vel cum ipſi
Prophetæ dicunt: Hæc dicit Dominus, tum ex
varijs eius teſtimonijs præcipue.* 2. Petr. 1 *Spi-
ritu ſancto inſpirati locuti ſunt Sancti Dei
homines*, Ioan. 7. *Mea doctrina non eſt mea
ſed eius qui miſit me*, 1. Cor. 2. *Quæ loquimur
non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in
doctrina Spiritus*, & in ſymbolo de Spiritu San-
cto, dicitur, *Qui locutus eſt per Prophetas*,
91 ſed clarius patebit ex dicendis pauló poſt de
normis, ſeu medijs infallibilibus, quibus credi-
bilia proponuntur, nempe Scriptura ſacra, &
Eccleſia Catholica, de quarũ altera ait Chri-
ſtus Dominus, *Non poteſt ſolui Scriptura*,
Ioan. 10. de altera verò Sanctus Paulus, *Eſt
Eccleſia Dei viui columna, & firmamentum
veritatis*, 1. Tim. 9.

92 Ex prædictis inferendum primo, in quocum-
que aſſenſu fidei infuſæ, quo aliquid myſteriũ
particulare, vt Deum eſſe trinum, & vnum,
aut Verbum fuiſſe incarnatum per ſe primo
creditum, includi etiam hanc credulitatem,
quod à Deo fuerit reuelatum, quæ illatio ex-
preſſe videtur eſſe ſecundum mentem D. Tho-
mæ 2. 2. q. 171. art. 5. affirmantis ibi, *quoties
Deus aliquid immediate alicui Prophetæ reue-
lat, per hanc reuelationem reddere ipſum certũ
non ſolum de re reuelata ſed etiam de hoc, quod
Deus ſit, qui reuelet: alioquin, ſi ille de hoc cer-
titudinem non haberet, nempe, Deum eſſe qui
reuelat, nec fides Prophetæ, nec credentium di-
cta ipſius certa eſſe poſſet, ergo pari ratione,
qui recipit mediate reuelationem alicuius my-
ſterij particularis, eodem aſſenſu, quo ipſum
credit per fidem infuſam, debet etiam credere
per eamdem fidem à Deo fuiſſe reuelatum*, ita
aliqui recentiores, præcipuè Vaſquez 1. part.
diſp 3. cap. 3. & 1. 2. diſp. 201. cap. 2. cum Ca-
93 preolo vbi ſupra, Qui optimè id declarat à
mili ex actu viſus terminato ſimul ad colorem,
& ad lumen, hoc enim ita eſt ratio videndi il-
lum, vt ſit etiam viſibile, & ſimul aut ſaltem
prius tantum natura neceſſario videatur, ſimi-
liter in præſenti, eodem aſſenſu, & eádem fide
infuſa credo myſterium particulare, vt Chri-
ſtum Dominum realiter eſſe in hoſtia conſe-
crata, & Deum hoc reuelaſſe, iuxta illud Apo-
ſtoli, *Ego enim accepi à Domino &c.* 1. Cor. 11:
quia hæc reuelatio eatenus eſt obiectum fidei
formale, ſeu motiuum credendi illud myſte-
rium, quatenus eſt credibilis, & eodem aſſenſu
fidei infuſæ ſimul, vel prius natura; ergo ſic
creditur.

94 Inferendum ſecundo quocumq. modo fiat
prædictus aſſenſus myſterij reuelati fide infuſa,
& Dei ſimul reuelantis, ſiue per diſcurſum
proprium, in quo ſemper, aſſumitur illa propo-
ſitio, Deus hoc reuelauit, ſiue per actum ſim-
plicem credendi rem reuelatam, ſub tali ra-
tione, quod Deus eam reuelauerit (de hoc in-
fra, vbi tradetur praxis eliciendi actus fidei)
illud principium, Deum reuelaſſe, ſeu dixiſſe,
nõ reſolui in aliud principium à ſe diſtinctum,
nec credi per ſpecialem inſtinctum diuinum
quid in contrarium dicant Aragon. 2. 2. q. 1.
art. 1. concluſ. 6. & Can. lib. 2. de locis cap. 8.
ex illo 1. Ioan. 5. *Qui credit in filium Dei, habet
teſtimonium Dei in ſe*, malè intellecto, & ne-
quaquam ad rem faciente: imò recedendum
à tali doctrina, & modo loquendi, ne videamur
ſentire cum hæreticis huius temporis, qui ad
eludendam auctoritatem Eccleſiæ, & defini-
tiones eius ſpernendas, reſoluunt *Fidem in
internum Spiritus ſancti inſtinctum*.

95 Item nec reſolui illius principij, nempe Deũ
reuelaſſe, fidem, ſeu credulitatem ad cognitio-
nem naturalem etiam euidentẽ, aut in fidem
humanam, ob rationem à priori ad probatio-
nem Regulæ 87. propoſitam, vnde nullo modo
audiendus circa hoc Altiſiodorenſis lib. 3. ſum-
mæ tract 3. cap 2. q. 1. qui interpretans illud ad
Hebræos 11. *Accedentem ad Deum, oportet
credere, quia eſt &c.* quod iſta acceſſio fiat me-
dia cognitione naturali, tenet in hanc reſol-
ui actum credulitatis, ſeu fidei infuſæ, quod
96 Deus ſit. Verum communiter antiqui, &
recentiores, vt Salmeron, Ribera, Cornelius
Lapide, verba Pauli, *Accedentem ad Deum &c.*
exponunt de acceſſione ex auxilio gratiæ i-
97 uinæ. Qualiter autem aliquando cognitio
naturalis, & fides humana inſeruiant tanquam
conditio ſolum requiſita, ad acquirendam fi-
dem infuſam explicabitur infra ſuo loco, nun-
quam tamen hæc in eam reſoluitur.

98 Inferendum itaque tertio illud principium
Deum reuelaſſe, ſeu dixiſſe credibilia particu-
laria, reſolui in ſe ipſum tantum, ſeu in ſeipſo
ſiſtere, & ex ſe ipſo credi, tanquam ex motiuo,
ſeu obiecto proprio formali, cum per ſe ipſum
fiat credibile, & non per aliud; alioquin ſecun-
dum quorumcumque ſententiam daretur pro-
greſsus in infinitum, ita concludit Suarez di-
cta ſect. 12. cum Capreolo in 3. diſt. 24 art. 3.
99 & Caietano 2. 2. quæſt. 1. art. 1. dub 4. Patet
manifeſtè varijs exemplis, vt de ſcientia Dei,
quia ſcit aliquid, & eadem ſcit ſe ſcire, & de
ſcientia creata demonſtratiua idem affirmat
Ariſtotel. 1. poſt. cap. 2. Imò, quando quis lo-
quitur, licet per actum reflexum non dicat ſe

Digitized by Google

loqui, dicit tamen in actu exercito, item per
actũ interni voluntatis eſt voluntatiuus actus ex-
ternus, & ſit peccatum, ille vero ſe ipſo eſt vo-
luntatius, & non alio actu, præcipuum tamen
exemplum eſt illud coloris, & luminis adductũ,
video colorem medio lumine, tanquam ratio-
ne formali videndi, & video lumen non alio lu-
100. mine, aut medio, ſed ſe ipſo, Ita credo Chri-
ſtum natum de Virgine Maria, quia Deus re-
uelauit, ſub hoc motiuo formali, & credo Deũ
reuelaſſe, non ſub alia reuelatione, aut motiuo
ſed ſe ipſa, quod enim Scriptura ſacra dicat, aut
Eccleſia Catholica proponat, ſunt conditio-
nes, ſine quibus non, & non rationes forma-
les credendi, vt paulo poſt dicemus.

---

*Reuelatio per quam Deus eſt obiectum for-
male Fide, qualis nam debet eſſe?*

REGVLA LVIII.

101 OBiectua reuelatio, qua conſtituitur
Deus formale obiectum fidei, debet
eſſe realiter vera, ſeu re ipſa facta, & non ſo-
lum exiſtimata talis, nequaquam tamen ſuffi-
cere mediatam, aut virtualem probabilius du-
cimus, ſicut non requiri publicam, & vniuer-
ſalem per Eccleſiam propoſitam, ſed quod ſuf-
ficiens ſit priuata cuiuſque perſonæ.

---

102 DE primo puncto huius Regulæ nullus
Scriptorum, quod ſciam ex profeſſo
tractat, præter vnum Suar. d. diſp. 3. ſect. 13. qui
inde excitat rationẽ dubitandi, quia in reliquis
virtutibus ſufficit, ſi obiectum exiſtimetur tale,
licet re ipſa nõ ſit, vt verus, & meritorius actus
virtutis circa ipſum eliciatur, vt ſi quis pruden-
ter exiſtimet hanc hoſtiam eſſe conſecratam,
quamuis non ſit, adorans ipſam verum actum
adorationis educet, imò & prudentiæ, cum tũc
prudenter iudicet, hæc hoſtia hic, & nunc eſt
adorãda, ergo idem videtur dicendum de fidei
103 virtute. Confirmatur, nam poteſt contingere
vt fidelis ſimplex, ac ruſticus inſtruatur à ſuis
Prælatis, & Paſtoribus, vel à Concionatore do-
cto e re aliqua, tanquam de fide, & reuelata à
Deo quæ ſit contra fidem, & contra Dei reue-
lationem, ita vt talis inſtructio attenta qualita-
te inſtruentis, & inſtructi non ſolum huic igno-
rantiam illius rei inuincibilem, ſed obligationẽ
etiam credẽdi inducat, ergo videtur, ſi credat,
quod eliciet verum actum fidei ſupernaturalis.
104 Reſoluit nihilominus optimè negante Suar.
atque deſumi ex communi Theologorum,
præcipuè ex D. Thoma 2. 2. q. 1. art. 2. affir-
mante, *Fidei non poſſe ſubeſſe falſum, eo quod
ipſa ſemper fundetur in vera Dei reuelatione*, &
conſonat Trident. ſeſſ. 8. cap. 9. atque ab in-
conuenienti, ſic efficaciter oſtenditur, quia ſi
fidei aſſenſus poſſet fũdari in reuelatione exiſti-
mata, & non vera, vix vlla eſſet eius certitudo,
& quiuis fidelium poſſet dubitare de ſua fide,
an ſit fundata in reuelatione apparente, aut
vera, quod repugnat fidei certitudini, & infal-
libilitati, & eſt contra Scripturam, præcipuè
contra illud Pauli ad Galat. 1. *licet Angelus de*
105. *Cælo euangelizet nobis &c.* Vnde diſparitas
circa præſens negotium inter fidem, & alias
virtutes in hoc conſtituitur, quod iſtarum obie-
cta adeò apparenter vera, licet re ipſa non ſint
proponi poſſunt, vt prudenter iudicetur eſſe
eliciendos actus circa ipſa, nequaquam tamen
ita in obiecto fidei, ſed ſemper deerit ſufficiens
eius propoſitio, niſi ex vera Dei reuelatione
proponatur, quia ſic poſtulat natura fidei, vt
per lumen eius intellectuale Diuinum determi-
netur credens ad aſſentiendum diuino teſti-
monio, verè, & in re ipſa teſtificati, & non al-
teri, quæ eſt ratio à priori traditæ doctrinæ.
Item quia cum aſſenſus fidei ſit ſpeculatiuus
eius veritas ſumitur ex conformitate cum re
ipſa, ſeu cum reuelatione realiter facta, & non
cum apparenter propoſita, vel aliter exiſtimata
106 In exemplo autem, de quo in ratione dubi-
tandi (cui iam plenè ſatisfactum videtur per
hactenus dicta) fidelis ille ſimplex, & ruſticus,
qui decipitur inuiolabiliter à Paſtore proprio,
vel à Concionatore, non elicit actum fide in-
fuſæ, credendo inuincibiliter doctrinam ab eis
traditam, ſed alterius generis imperfectæ, non
tamen ex defectu ſpecialis motionis Spiritus
ſancti, vt docet, & reſpondet difficultati cum
alis Can. 2. de locis cap. 8. ſed etiam, ac multo
magis, vt tenet Suarez vbi ſupra eidem diffi-
cultati reſpondens, eo quod obiectum ſim-
plici illi fideli non ſit ſufficienter propoſi-
107. tum per verã reuelationem. Imò vbi ſic de-
ceptus, ſi aduertere vellet, dubitare poſſet, an
doctrina illa ſit conformis Eccleſiæ Catholicæ
nec ne? Iudicium eius de adhibenda creduli-
tate non videtur in re ipſa eſſe ſecundum pru-
dentiam: vide plura apud Suarez citatum.
108. Circa punctum ſecundum de reuelatione
mediata, aut virtuali, ſeu de contenta virtuali-
ter in alia reuelatione immediata, & formali,
duplex eſt Doctorum ſententia omnino oppo-
ſita, aliorum, vt Can. lib. 6. de locis cap. vlt. &
Vegæ lib. 9 ſuper Trid. cap. 9. abſolutè affir-
mantium eſſe eam ſufficientem ad obiectum
109. fidei; Aliorum verò, vt Caietani 1. par. q. 1.
art. 1. & Molinæ ibi art. 2. diſp. 1. & 2. prorſus
id negantium; imò hic addit vniuerſaliter cõ-
cluſiones, quę non ſunt reuelatæ à Deo im me-
diate, ſed virtualiter, ſeu mediate deductæ ex
præmiſſis vna de fide, & altera euidenti natu-
raliter, quamuis definiatur ab Eccleſia, nun-
quam eſſe de fide, ſed manere ſub ſola certitu-
dine theologica, alioquin poſſet Eccleſia face-
re, vt ſit de fide id, quod antea non erat, quod
nullus admittet, vt iam alibi tactum.
110 Cæterum, vt cum Suarez vbi ſupra ſect. 11.
cum Valentia tom. 3. diſp. 1. q. 1. punct. 2. &
cum alijs additionem Molinæ reprobamus, &
ſententiam negantem probabiliorem oſtenda-
mus, cũ triplici diſtinctione procedere opor-
tet. Primo diſtinguendum de modo formandi
diſcurſum, vt ex præmiſſis deducatur cõcluſio-
nẽ vbicumq. ex propoſitione vniuerſali de fide
& particulari euidenter nota fuerit elicita
concluſio, hæc erit de fide, vt in hoc exemplo,
Omnis

Omnis homo ritè baptizatus ſine obice iuſtificatus eſt, quæ eſt de fide, ſed iſte infans eſt ritè baptizatus, quæ eſt nota euidenter ſaltem miniſtro baptizanti, ergo iſte infans eſt iuſtificatus, quæ eſt concluſio de fide, cuius ratio ſta-
111 tim adducetur. E contra verò, quando ex maiori vniuerſali naturaliter cognita, & minori particulari de fide, infertur concluſio particularis Theologica quidem, & non de fide: exemplificat Valétia citatus ſic: Omnis homo eſt riſibilis, quæ euidéter nota, Chriſtus eſt homo, certa de fide, ergo Chriſtus eſt riſibilis, cõcluſio Theologica, & non de fide, quod ſit de ea reuelatio non formalis, & immediata, ſed tantum virtualis, ac mediata, nempe virtualiter, mediante reuelatione illius minoris Chriſtus
112 eſt homo. Verùm quia hoc non ita ſe habet in omni exemplo, vt patet ex iſto, Omnis homo habet animã rationalem, Chriſtus eſt homo, ergo habet animam rationalem, quæ concluſio eſt de fide, quãuis deducatur ex maiori vniuerſali euidéter cognita, & minori particulari de fide certa: proinde cum ipſo Suarez.

113 Rurſus diſtinguendum de concluſione deducta ex præmiſſis, in quarum altera de fide, ſiue maiori, ſiue minori nullo modo formaliter continetur, vt in illa, Chriſtus eſt riſibilis in præmiſſa de fide; Chriſtus eſt homo; & è contra diſtinguendum de concluſione, in altera præmiſſarum formaliter, licet confuſe, & non ità explicite contenta, quæ in reuelatione cuiuſuis earum etiam immediate reuelatur, & cõſequenter eſt ſufficiens ad obiectum formale fidei, atque id euenit, vel quoties generalis diſtributiua reuelatur, vt in exemplo poſito, Omnis homo ritè baptizatus ſine obice eſt iuſtificatus, ſimiliter Quæuis ſacraméta conferunt gratiam, non ponentibus obicem, pari modo, in omni hoſtia ritè conſecrata adeſt Chriſtus Dominus: in quauis enim generali iſtarum, & ſimilium ſingulares formaliter, tametſi confusè continentur, & per reuelationẽ eius immediatam, etiam immediate particulares reuelãtur.

114 Inſuper euenit quotieſcumque ex definito particulari de fide certo concluditur definitio quia hæc formaliter in eo continetur, & reuelatur immediatè per definiti reuelationem, vt cum reuelatur, quod Chriſtus ſit homo, etiam reuelari immediate cenſetur Chriſtus eſſe animal rationale, habere corpus, & animam: non ſic de proprietate, vt de riſibilitate, quia tantum reuelatur hæc mediate, & virtualiter per reuelationem illius, cuius eſt proprietas.

115 Ad ſtabiliendum autem magis intentum, tertio diſtinguendum cum eodem Suarez, & cum Vaſquez 1.p. diſp.5. cap 3. de duplici modo vtendi diſcurſu ad aſſentiendum illationi, primo tanquam ratione formali aſſentiendi, ſeu vt propria, & per ſe cauſa præſtandi aſſenſum propoſitioni illatæ ob connexionem præmiſſarum, vel medij cum concluſione, ſub for-
116 ma aliquã argumentandi Ariſt. Et hoc modo ex omnium ſententia omnino verum habetur nunquam ex præmiſſis cuiuſcumque qualitatis ſint iſtæ, & qualitercumque diſponantur inferri concluſionem de fide certam, nec ſufficientem ad obiectum formale fidei, enim de ea, vt ſic nulla detur reuelatio immediata, aut mediata, imò neque notitia Theologica ſupernaturalis, ſed tantum merè naturalis etiã quoad ſubſtantiam, vt bene docet Suarez citatus; quidquid alij abſque fundamento, aut fortè cum æquiuocatione in contrarium dicãt.

117 In hocque caſu clare apparet habere locum illud Philoſophorum axioma, quod concluſio ſequitur debiliorem partem: cum per diſcurſum, tanquam rationem aſſentiendi, ſeu cauſam per ſe illationis ex præmiſſis, vna naturaliter cognita, vt omnis homo eſt riſibilis, & altera certa de fide, Chriſtus eſt homo, infertur concluſio naturali tantum notitia ex vi illationis cognita.

118 Altero modo vtimur diſcurſu Theologico, non vt formali ratione aſſentiendi, ſed vt applicante, aut explicante materiam, quæ eſt immediate ſub reuelatione diuina in altera ſaltẽ præmiſſarum, vt ex vi materiæ inferatur concluſio, & præſtetur aſſenſus, qui, non eſt dubium, quod ſit ſaltem Theologicus, & ſupernaturalis, quoad ſubſtantiam, vt in illatione exempli propoſiti, Chriſtus eſt riſibilis ex eo, quod eſt homo; ſed cum in huius præmiſſæ reuelatione formali, & immediata ſit etiam reuelata mediate, & virtualiter ea illatio, volunt Doctores ſententiæ affirmantis in hoc præcipue ſenſu reuelationem virtualem, & mediatam eſſe ſufficientem ad obiectum formale fidei: quod nos cum Auctoribus citatis pro noſtra ſententia negamus, & dicimus tantùm ſufficere ad obiectum formale aſſenſus Theolo-
119. gici, & non ad obiectum fidei. Inde ſatis oſtenditur, quia ſupponimus ex mente D.Thomæ vbi ſupra, & ex communi doctrina fere omnium auctorum, etiam oppoſitæ ſententiæ, habitum ſupernaturalem Theologicæ eſſe ſpecie diuerſum ab habitu fidei infuſo, habereq; obiecta, ſeu motiua formalia omnino diuerſa; hæc autem diuerſitas in nullo alio aſſignari poſſe videtur, niſi in hoc quod aſſenſus fidei eliciatur ex vi reuelationis Dei formalis, & immediatę, aſſenſus verò ſcientiæ ſupernaturalis Theologicę ex ſola fide virtuali, & mediata in aliquo ex principijs diſcurſus theologici modo dicto contenta, ergo hæc non ſufficiet ad obiectum formale fidei, quæ illatio ſine dubio vim habet.

120 Verùm ſi declaratio, ſeu definitio Eccleſiæ accedat, quæ prius tantum erat concluſio Theologica, & in principio aliquo reuelata virtualiter continebatur, fiet per eam formaliter, & propiſſimè de fide immediate, & non ſolum mediate, cũ iam ſic ſit reuelata formaliter
121 in ſe, & non in alio. Deducitur clare ex D. Thoma 2. 2. quæſt 11. art.2. vbi Caietanus, & & alij expoſitores primam normam, & proximam quoad nos ad aſſentiendum de fide aſſignant definitionem Eccleſiæ, probatur efficaci ratione, quia definitũ ab Eccleſia Deus per ipſam teſtificatur, ſed Eccleſia definit eſſe de fide verũ in ſe, ac formaliter, ergo iã illud Deus in ſe, ac formaliter teſtificatur; ergo eo ipſo cõſtituitur ſufficienter ſub obiecto formali fidei.

Digitized by Google

122 Neque inde ſequitur, quod Eccleſia faciat
de fide id, quod antea non erat, quod vt in-
conueniens deducebat Molina ad oſtendendũ
ſuum additamentum; nam ipſa tantum ſe ha-
bet, vt inſtrumentum Dei ad teſtificandum, &
declarandum id, quod iam prius virtualiter
& implicitè erat de fide, & reuelatum me-
diatè in alio, eſſe nunc quoad nos formaliter,
explicite de fide, atque in ſe immediatè reue-
latum. Diuinum enim teſtimonium idem eſt,
& æquè certum, ſiue per ipſam, ſiue per Eccle-
ſiam, ſiue per alium miniſtrum quemcumque
Deus illud præbeat.
123 Dixi per alium miniſtrum, vnde ſequitur
non requiri (quod erat tertium punctum in
præſenti regula) ad obiectum formale fidei re-
uelationem publicam, vel vniuerſalem ab Ec-
cleſia propoſitam, ſed ſufficere particularem à
perſona aliqua pia receptam, & ſufficiẽter ma-
nifeſtatam; & quamuis aliqui graues Doctores,
vt Can. lib. 12. de locis cap. 3. & 4. Bañez 2. 2.
q. 1. art. 1. & Valentia tom. 3. q. 1. pun. 1, diſſ 5.
probabiliter id non admittant, ducti ex eo,
quod obiectum formale fidei ſit prima veritas
vt reuelans, & docens homines per Eccleſiam
nempè per Apoſtolos, Prophetas, in ſcripturis,
& traditionibus, iuxta illud Pauli ad Epheſios
2. & 4. *Superædificati ſupra fundamentum
Apoſtolorum, & Prophetarum, &c.* hoc ta-
men non conuenit reuelationibus priuatis er-
124 go &c. Verum à nobis reſolutum, vt proba-
bilius docent multo plures ex melioris notæ
auctoribus, vt Corduba in quæſt. q. 17. lib. 1.
Vega lib 9. in Triden. cap. vlt. Bellarm. lib. 3.
de iuſtificatione cap. 3. Suarez vbi ſupra ſec. 10:
Salmeron lib. 1. in epiſtolas Pauli par. 3. diſp 2.
idem videtur ſentire D. Thomas, quandoqui-
dem 2. 2. q. 1. art. 1. aſſignat primam veritatẽ,
vt reuelantem pro obiecto formale fidei, cum
de hoc ibi ex profeſſo agat, nulla facta mentio-
ne Eccleſiæ reuelantis, aut doctrinæ publicæ.
125 Probatur primo inductione ſumpta ex Scri-
tura ſacra, vbi legimus diuerſas reuelationes
priuatas, etiam de rebus humanis, & tempo-
ralibus receptas à particularibus perſonis,
quarum fides ex eis elicita tanquam diuina,
& ſupernaturalis eiuſdem excellentiæ ...
quauis alia valdè laudatur: ita Paulus ad He-
br 11. laudat fidem multorum, *Sancti*, inquit,
per fidem vicerunt Regna, præcipuè fidem Sa-
ræ reuelatione de conceptione filij Iſaac, idem
eſt de fide in Abrahamo, in Adamo, & in An-
gelis, qui non per Eccleſiam, ſed priuatim re-
126 uelationes acceperunt, ergo &c. Ratio etiã
efficax, pro hac parte eſt, quia aſſenſus præſtitus
ex vi talis priuatæ reuelationis procedit ex
eodem formali motiuo, ex eademque obli-
gatione captiuandi intellectũ in Dei obſequiũ,
nec ſine eius gratiæ auxilio pręſtari poteſt, cum
ſit actus ſupernaturalis, cui conuenit eſſe fun-
damentum iuſtificationis, vt patet ex eodem
loco ad Hebræos 11. & quodcumque aliud,
quod aſſenſui ex reuelatione per Eccleſiam
propoſita elicito competit, ergo reuelatio pri-
uata ſufficiens eſt ad obiectum formale fidei.
127 Pro reſponſione doctrinali ad rationem al-
terius ſententiæ inſeruit valdè diuiſio illa fidei
in Catholicã, & Theologicam, quam ex com-
muni Auctorum adducit Suarez citatus, dici-
tur ex parte materię fides Catholica omnis il-
la doctrina, quæ toti Eccleſiæ vniuerſali cre-
denda proponitur, cõducens ad ſalutem æter-
nã, cum idem ſit doctrina, vel fides Catholi-
ca, quod vniuerſalis. Theologica vero fides
dicitur ex parte etiam materiæ quidquid à
Deo reuelatum eſt, quamuis ad communem
Eccleſiæ doctrinam, & vtilitatem non ſpectet.
128 Quæ diuiſio tantum eſt accidentalis, cum
hoc duo membra ſe habeant, vt includens, &
incluſum, nam omnia Catholica quippe qui de
Deo tractans, & credens Theologica eſt,
129 ſed non è contra. Vnde tametſi illa, atten-
ta vi nominis, dicatur proprie vniuerſalis, in re
tamen ipſa vniuerſalior eſt Theologica, ſeu ad
plura ſe extendens. Iam ad rationem contra-
riæ ſentẽtiæ reſpondetur in eo loco ad Epheſ.
2. & 4. loqui D. Paulum di fide Catholica, vt
patet ex verbis ipſis, *ſuperædificati &c.* & pari
modo reſpondendum eſt ad quæuis alia teſti-
monia, ſi quæ ſunt in contrarium, maximè D.
Thomæ 2. 2. q 5. art 3. & 1. p. q. 1. art. 8. ad 2. &
de virtutibus art. 13. ad 6. vbi in oppoſitã partẽ
inclinare videtur, dicendum enim ipſi eſſe ſer-
monem de reuelatione, & fide Catholica, non
vero de Theologica particulari.
130 Per modum illationis ex doctrina tradita
vnico verbo decidenda eſt negatiue illa quæ-
ſtio, an vltima fidei reſolutio fiat in Eccleſiæ
auctoritatem, datur enim vera fides superna-
turalis, & infuſa non ex reuelatione per Eccle-
ſiam propoſita, & quia vltima reſolutio fit ſem-
per in obiectum formale, ſeu motiuum cre-
131 dendi. Et reducendo ad praxim, ſic fit: cũ
enim credis Eccleſiæ definienti, ſi interroge-
ris, cur ei credas? reſpondebis, quia habet in-
fallibilem aſſiſtentiam Spiritus ſancti: & rurſus
ſi interrogeris cur hoc credas? reſpondebis,
quia Deus reuelauit, cui etiam credis ob ipſius
veracitatem, & auctoritatem, non verò ob au-
ctoritatem Eccleſiæ, quamuis ipſa Dei reuela-
tionem nobis proponat, ſicut & Scripturam
ſacram, in qua talis reuelatio continetur. Ita
D. Bonauentura in 3. diſt 24 art. 1. q. 2. Valentia
vbi ſupra punct. 1. diſſ 4. Bellarm. lib. 3. de verb.
132 Dei cap. 3. & omnes ferè communiter. At-
que hoc quidem re ipſa verum eſt de reſolutio-
ne fidei ſecundum ſe: quoad nos tamen benè
addit Caietanus 2. 2. q. 1. art. 1. cum alijs propo-
ſitam eſſe nobis Eccleſiam, vt ab Spiritu ſan-
cto gubernatam, tanquam proximam, &
ſufficientem normam credendi, ac proinde à
Fidelibus, vt in plurimum maximè à ſimplici-
bus, & ignorantibus in eius auctoritatem, vti-
que ſenſibilem, & externum aſſenſum fidei re-
ſolui, quod huius doctrinam neſciant expen-
dere, atque diuinam auctoritatem, vtique om-
nino ſpiritualem, & nimis excellentem expreſ-
133 sè nequeant attingere. Verum ſic reſoluen-
do in Deum etiam implicitè ſuam fidem reſol-
uunt: de norma autem auctoritatis Eccleſiæ,
& de alijs credendi normis ſtatim ex profeſſo
à nobis agetur.

*An cum fidei actu, & habitu poſſit
eſſe euidens rei ſcientia, ac euidens
de Deo non viſo, reuelante co-
gnitio? & an hac ad
fidem expediat.*

REGVLA LIX.

134 TAmetſi quis non videat Deum, neque
res ab ipſo dictas, nec aliter eis aſſen-
ſum præſtet, niſi ex diuina reuelatione; poteſt
tamen euidentet, cognoſcere Deum eſſe, qui
eas reuelat, atque ipſarum quandoq. euiden-
dentem cognitionem naturalem, & ſuperna-
naturalem quoad habitum, & quoad actum
ſimul cum aſſenſu fidei habituali, & actuali
habete, neque in hoc vlla eſt repugnantia.
Verum dicta euidens cognitio Dei non viſi ne-
quaquam eſt neceſſaria ad obiectum formale
fidei, imò in ea nullo modo talis aſſenſus fun-
dari valet.

---

135 CIrca omnes ferè huius Regulæ particu-
las eſt non leuis controuerſia inter Do
ctores, ideo ſigillatim diſcutiendæ. Bañes 2.
2. q. 1. art. 5. & q. 5. art. 1. cum alijs recentiori-
bus, impoſſibile eſſe iudicat poſſe clarè cogno-
ſci eſse Deum, qui reuelat, ipſo non viſo; inde
ducitur, quia inter homines non viſa perſona
loquente, nequit cognoſci talem eſſe, qui lo-
quitur; ergò à fortiori non viſo Deo nequi-
bit percipi, quod ipſe loquatur, ſeu reuelet; cũ
huius locutio ſit magis remota ab humana
cognitione; quippe quæ omnino intellectualis,
136 & voluntaria, atque actus immanens. Et
quidem diſtinguendo de cognitione euidenti,
nempe vel intuitiua, & hanc non poſſe eſse
iam per ſe patet; vel per effectus, & nequaquã
iſtam habere locum conſtat ex eo, quod effe-
ctus indicet cauſam operantem, & non lo-
quentem; vel denique per ſigna, & hæc nulla
in nobis, ſiue ſenſibilia, ſiue intellectualia poſ-
ſunt fieri à Deo, quæ non poſſint ſimiliter fieri
ab Angelo; ergò nequibit cognoſci, an hic
vel Deus loquatur.
137 Vt certum tamen contrarium tuemur cum
Durando in 3. diſt. 29. dub. 13. Suarez vbi ſup.
& cum alijs penè innumeris: oſtenditur primo
de euidēti cognitione ſupernaturali, quia nulla
apparet repugnantia, cur non poſſit Deus in-
fundere in mente hominis ſpecies ſupernatu-
rales, quibus formetur ſpirituale verbum, ſi-
militer infuſum, & ſupernaturale, ipſi homini
expreſſiuum harum, vel illarum rerum, & eidē
infundere lumen, quo euidenter cognoſcat per
tale verbum interius, vel etiam exterius Deũ
138 loqui, vel notificare res illas. Vnde ea co-
cognitio, (vt iam rationibus in contrarium ex
parte ſit reſponſum) erit abſtractiua, ab effectu
deducta; nec habet vim quod obijcit Bañes de
interuentu Angeli, qui decipere poteſt, quia ſi
interuenit bonus ſpiritus, vt miniſter Dei, iam
diximus ſupra Deum, neque per ſe ipſum, neq.
per ſuum miniſtrum mētiti poſſe, aut decipere
quòd ſi malus; iam pios fideles ſic hortatur
D. Ioannes 1. Can. 4. *Nolite omni ſpiritui cre-
dere; ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint*: ex qua
etiam exhortatione clarè deducitur poſſe ho-
minem pium prædicto diuino lumine, & gratiæ
auxilio euidenter cognoſcere qualiter Deus,
aut bonus ſpiritus in ſe loquatur, aut operetur.
139 Nec refert quod aliquando permittat Deus,
vt à malo ſpiritu transfigurante ſe in Angelum
lucis, vt ait Apoſtolus 2. Cor. 11. incautus ali-
quis decipiatur: aliæ rationes in contrarium
nullius ſunt momenti.
140 De euidenti cognitione naturali eſt diffici-
lius oſtendere aſſertionem noſtram; perſpica-
citate tamen ingenij per ſigna aliqua poteſt
quis ingenioſus euidenter percipere præſentiã
Dei in ſe loquentis, ſeu operantis; exemplifi-
ca: bene Caietanus in primo Angelo dum fuit
viator, & accepit reuelationem myſteriorum
fidei; tunc enim euidenter cognoſcere potuit
eam locutionem fuiſſe à *Deo*, & non ab aliqua
creatura, cum tunc nulla eſſet ſuperior illo, id-
que ei innoteſceret ex ſpeciebus quorumcũq.
entium naturalium, iuxta requiſitum naturæ
141 ipſius mēti eiuſdem impreſſis. Plura exem-
pla in confirmationem affert Suarez vbi ſupra,
vt de B. Virgine, quæ ex ipſo experimēto, quod
ſine viro, & illęſa virginitate conceperat, & pe-
pererat, euidenter deducebat cognitione na-
turali locutionem, ſeu reuelationem de tali
conceptione, & partu fuiſſe à Deo: item de
animabus Purgatorij, quæ etiam ex ipſo expe-
rimento naturaliter, & euidenter cognoſcunt
teſtificationem, ſeu reuelationem, de eodem
Purgatorio, & de alijs fuiſſe à Deo &c.
142 Aduerſus aliam particulam quod de rebus
reuelatis ſimul in eodem intellectu poſſint re-
periri fides, & ſcientia euidens per demonſtra-
tionem, tam naturalis, quàm ſupernaturalis, in-
ſurgunt idem Bañes, Can. lib. 2. de locis c. 12.
Capr. in 3. diſt. 25. art. 2. concl. 1. & 2. Ricard.
diſt. 24. q. 4. & 5. Scotus ibi q. 1. & Molina 1.
part. q. 1 art. 2. diſp. 4. §. hæc autem, atque im-
pugnant, eorum iudicio fortiſſimo Achille, de-
ſumpto ex definitione Apoſtoli ad Hæbr. 11.
Fides eſt argumentum non apparentium, ergo
ſi appareant, & euidenter cognoſcantur, iam
non erunt materię fidei, ergo obſcuritas, & nõ
143 apparentia eſt de ratione obiecti fidei. Adeò
indiſſolubile viſum eſt hoc argumentum Ca-
preolo, vt ob id inductus ſit affirmare, quam-
uis Chriſtianum, vbi primum demonſtratiuè
cognoſcit has veritates, Deus eſt, vnus, Creator
& ſimiles, amittere fidem etiam habitualem
circa eaſdem veritates.
144 Verũ nimis rigoroſè Capreolus hanc obſcu-
ritatẽ, & non apparentiam ſumit, cũ experiẽtia
ipſa cōſtet oppoſitũ, quòd fidelis factus doctior
circa illas veritates per euidētem ſcientiã non
minus firmiter eas credat, ſymbolumq. fidei, in
quo ipſæ cōtinentur, tota mente profiteatur.
145 Sicut è contra Philoſophus Ethnicus, qui iã
de exiſtentia Dei euidentem cognitionem ha-
bet, ſi conuertatur ad fidem Catholicã, & cre-
dat eandem Dei exiſtētiam, vt debet credere,
iuxta illud ad Hebr. 11. *accedentem ad Deum*

Digitized by Google

oportet credere, quia eſt &c. non amittet habitũ
dictæ euidentis cognitionis, quod à Capreolo
credo, negari non poteſt; & ratio eſt, quia a-
ctus infuſus ſupernaturalis nullã habet oppoſi-
tionem cum habitu acquiſito; ergo neq. è cõ-
tra actus acquiſitus cum habitu infuſo; & mul-
to minus hic habitus cum habitu acquiſito.
Docet Alex. Alen. 3. par. q. 68. memb. 7. art. 2.
Albertus Magnus in 3. diſt. 24. art. 9. Gabr.
ibi art. 2. conſ. 3. D. Bonauentura art. 2. q. 3.
Valentia tom. 3. diſp. 1. q. 2. punct. 4. Salm. ad
Hebr. diſp. 21. Suarez vbi ſupra ſect. 9. Caſtro
Palao tract. 4. diſp. 1. pun. 4. §. 1. ac multi alij
ex antiquis, & recentioribus melioris notæ.
146 Maior autem eſt controuerſia circa actus,
& quidem Doctores modo citati meritò idem
affirmãt de ipſis, nempè, quòd duo aſſenſus fi-
dei, & ſcientiæ demonſtratiuæ realiter diſtin-
cti ſimul eodem tempore abſq; vlla repugnan-
tia in eodem intellectu circa eandem verita-
tem reperiri poſſint, & conſequenter, quod
haud ſit de ratione obiecti fidei actu non eſſe
147 euidens per aliud medium † A priori proba-
tur efficaci argumento, quia tunc ſimul con-
currunt duo motiua, ſeu media diuerſarum
ſpecie rationum ad aſſentiendum veritati pro-
poſitæ, diuina ſcilicet authoritas reuelans, &
diſcurſus demonſtratiuus; ergo intellectus per
vtrumque operabitur producendo duplicem
actum, ſeu aſſenſum ſpecie diſtinctum; ſi enim
quouis iſtorum mediorum ſeparatim ſumpto
inducitur ille ad eliciendum vnum actum, vel
fidei, vel ſcientiæ demonſtratiuæ, cur poſtea
altero concurrente non inducetur ad elicien-
dum actum ſecũdum, adhuc manente primo?
cum nequiquam inter ipſos oppoſitio vlla aſſi-
gnetur, neque aſſignari poſſit ab auctoribus
negantis ſententię, quod egregiè oſtendit Sua-
148 rez ſect. citata à num. 7. vſque ad 13. Vbi
peculiariter refutat modũ loquendi noſtri Mo-
linæ aſſerentis in prædicto caſu non produci
duos illos actus, ſed alium tertium alterius
ſpeciei continentem in ſe eminenter, & non
formaliter rationem fidei, & rationem ſcien-
tiæ demonſtratiuæ; quod aſſertum tanquam
improbabile multis oſtendit Suarez nullo mo-
do poſſe ſubſiſtere, maximè ob rationem pro-
poſitam, quod enim duo tunc concurrant me-
dia, ſeu motiua formaliter diſtincta, duos de-
beant producere aſſenſus ſpecie diuerſos ſi-
mul, & eodem tempore:
149 Ad rationem autem in contrarium ex illo
Pauli, *Fides eſt argumentum non apparentium*
deſumptam, vnico verbo cum ipſo Suarez re-
ſpondeo, per euidentem cognitionem verita-
tum diuinarum, de quibus ſimul fidem habe-
mus nequaquam reddi nobis non apparentes,
eo quod ipſas non videamus, prout in ſe ſunt.
150 Quo ſenſu affirmabat D. Ioannes Baptiſta
ſe neſcire Chriſtum Dominum, rametſi de ipſo
iam tunc veram fidem, & euidentem ſcien-
tiaTheologicam ſupernaturalem, & naturalem
modo dicto haberet, *& ego*, inquit, *neſciebam
eum*, Ioann. 1. *neſciebam* exponit Sanctus Am-
broſius, *ideſt de viſu; quia adhuc tunc eum non
viderat, & ſic ipſi Chriſtus non apparuerat, ac
proinde erat ex non apparentibus, de quibus ait
Apoſtolus argumentum non apparentium*,
ergo poterat habere tunc D. Ioannes fidem
infuſam, & euidentem ſcientiam de Chriſto
Domino, ſicuti re vera habebat, ergo ſicut
in Ioannis, ita in cuiuſuis alterius intellectu
hoc locum habebit.
151 De contentis in alijs particulis præſentis
Regulæ, quod euidens cognitio de Deo non
viſo reuelante, & de re reuelata non ſit neceſ-
ſaria ad obiectum fidei, & quod aſſenſus huius
in ipſa fundari non poſſit, conſtat ferè iam ex
ſupra traditis: vndè hic tantùm adiungo, quod
id intelligatur tum reſpectu totius Eccleſię Ca-
tholicæ, tum reſpectu particularium, quæ im-
mediatè à Deo reuelationem accipiunt: Pro-
bat copioſè Suarez vbi ſupra ſect. 8. videas
probationem, ſi placet, apud ipſum: nos vt
parum conducentem ad noſtrum inſtitutum
omittimus, vt iam vtroque fidei obiecto ma-
teriali, & formali ſufficienter explicato, de Re-
gulis, ſeu normis proponendi res fidei aliquid
Proferamus.

---

*Obiectum fidei proponendum ne à Deo
immediatè? & qualiter in credibi-
litate hoc excellit?*

REGVLA LX.

152 TAmetſi abſolutè loquendo neceſſarium
non ſit ad credendum; vt fidei obie-
ctum à Deo immediatè proponatur, neque re
ipſa fuerit propoſitum (exceptis aliquibus ca-
ſibus peculiaris neceſſitatis, diſpenſationis, ſeu
dignationis, ac priuilegij) propoſitio tamẽ eius
talis debuit eſſe, vt myſteria fidei Chriſtianæ
fierent euidenter credibilia, vti prorſus facta
ſunt, adeòut in ratione credibilitatis fides no-
ſtra Catholica ita ſuperet quaſcumque Paga-
niſmi, Iudaiſmi, & Hæreticorum ſectas; vt iſtæ
comparatione illius ſint planè incredibiles.

---

153 ERror fuit antiquus, innouatus ab hære-
ticis noſtri temporis, teſte Cardinali
Bellarminio lib. 3. de verbo Dei cap. 3. affirmã-
tibus *illud tantum eſſe credendum ab homine,
quod Deus immediatè ei proponit, & reuelat*,
idque deducendo ex aliquibus ſcripturæ locis
perperam intellectis, vt ex illo 1 Ioann. 2. *Vn-
ctio docebit vos de omnibus*, et infra, *Non ne-
ceſſe habetis, vt aliquis vos doceat*, & ex illo
Matth. 23. *Vnus eſt Magiſter veſter*, & ex alijs
154 ſimilibus. Certum tamen de fide eſt contra-
rium, & patet clarè inductione, quia ſecundũ
omnium Sanctorum Patrum, & Thelogorum
doctrinam, ex D Dionyſio cap 4. de diuinis no-
minibus deſumptam, Deus Opt. Max. haud
immediatè ſingulis Angelis reuelauit myſteria
fidei; ſed vt creditur tantum ſupremo; & me-
dio iſto reliquis, ſuo ordine: imò & Adamum,
licet à Deo immediatè fidem infuſam accepe-
rit, quoad obiecti propoſitionem, vti magis re-
ceptum traditur per Angelos fuiſſe illumina-
tum,

Digitized by Google

tum; vt per hunc primis Patriarchis, & per
hos alijs poſteris ſucceſſiuè idem fidei obiectū
155 proponeretur. Patet clarius ex Scriptura,
Exod. 14. *Crediderunt Deo, & Moyſi ſeruo*
eius, Deo vt teſtificanti, Moyſi vt immediatè
proponenti teſtificata, Deuter. 10. *Eruntque*
verba hæc in corde tuo, & docebis ea filijs tuis,
Pſalm. 77. *Quanta mandauit Patribus noſtris,*
nota facere ea filijs ſuis, atque ex teſtamento
nouo Luc 1. *Sicut locutus eſt per os Sanctorū,*
qui à ſeculo ſunt Prophetarum eius, & Matt.
vlt. *Prædicate Euangelium omni creaturæ*; ſed
hæc ſuperſunt pro re adeo certa.
156 Dixi per parentheſim (exceptis aliquibus
caſibus neceſſitatis &c. vt illo iam expreſſo de
primo Angelo, vel alio; neceſſarium enim fuit
vt aliquis ſaltem à Deo immediatè in myſterijs
fidei inſtrueretur, vt per iſtum ſic inſtructum
alij in eiſdem myſterijs inſtructionem accipe-
157 rent. Secundus caſus eſt ſpecialis diſpenſa-
tionis, ſeu dignationis; nam dignatus fuit æter-
nus Dei Filius aſſumptâ humanitate per ſe ip-
ſum immediatè proponere hominibus fidei
noſtræ myſteria, vt prædixerat Iſa. cap. 54. *Da-*
bo filios tuos doctos à Domino, & huc fit allu-
ſio Ioann 6. *Scriptum eſt in Prophetis, erunt*
omnes docibiles Dei. clarius ad Hebr. 1. *olim*
Deus loquens patribus in Prophetis, nouiſſimè
locutus eſt nobis in Filio, ideſt per filium.
157 Tertius caſus eſt ſingularis priuilegij, vt in
D. Paulo, cui doctrina fidei à Deo immediatè
reuelata fuit, vt ipſemet affirmat ad Galat. 1.
non ab hominibus, inquit, *neque per hominem*,
158 *ſed per Ieſum Chriſtum &c.* Præter hos ca-
ſus, communiter Deus mediatè per alium me-
diatione ſuppoſiti reuelauit, & propoſuit my-
ſteria fidei, quamquam immediatione virtu-
tis id præſtiterit cooperando ſpeciali modo, &
cauſa particulatis, & non ſolum concurſu cau-
ſæ vniuerſalis, iuxta illud Marci vltimo. *Præ-*
dicauerunt vbique Domino cooperante, ſermo-
159 *nem confirmante &c.* Ad loca autem ſcrip-
turæ in contrarium adducta facilis eſt reſpon-
ſio ex traditis, & D. Ioannes ait non eſſe neceſ-
ſarium aliquem, qui doceat, quia iam ipſe do-
cuerat, quæ eſſent credenda, & obſeruanda,
Vide Suarez diſp. 4. tota ſect. 1.
160 Nihilominus obiectum fidei taliter debuit
proponi, vt myſteria eius fierent euidēter cre-
dibilia, vti re vera facta ſunt, (quod propoſitio
obiecti talis fuerit, patebit ex regulis ſequenti-
bus) hoc indicat D. Thomas 2. 2. q. 1. art. 4.
ad 2. vt de fidelibus ita affirmat, *Non crede-*
rent, niſi viderent eſſe credibile, atque ex com-
muni conſenſu Doctorum tradunt copioſè Ba-
ñes dicto articulo 4. dub. 4. Medina lib. 2. de re-
cta in Deum fide, Valentia diſp. 1. tom. 3. q. 1.
punct. 4. Suar. citatus, probantque efficaciter
rationibus deſumptis, præcipuè ex quadrupli-
161 ci capite. Primo ex Prophetia, hinc enim
apparet noſtram fidem eſſe euidenter credi-
bilem, quod multis antea ſæculis fuerint præ-
dicta à Prophetis, quæ Chriſto Domino conti-
gerunt, vt egregiè perpendunt Euſebius Cæ-
ſarienſis lib. de Euangelica demonſtratione,
D. Auguſtinus lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 23.
& alij, futura autem contingentia nequeunt
certò prædici, niſi à Deo, ergo ab ipſo talia
162 contingentia fuere prædicta. Secundo ex
multitudine, & magnitudine miraculorum,
quæ ad confirmandam euidentiam credibili-
tatis noſtræ fidei iugiter in Eccleſia Catholica
operata ſunt. *Miraculum enim*, vt ait D. Chry-
ſoſtomus hom. 14. in Matth. *eſt pignus quod-*
dam omnipotentiæ Dei; vnde de eo dicitur pſal.
135. *Qui facit mirabilia magna ſolus*; & prop-
ter operationem præcipuè miraculorum, quid
quid Deus reuelat, ac teſtificatur, fit euiden-
ter credibile, iuxta illud pſalm. 92 *Teſtimonia*
163 *tua credibilia facta ſunt nimis*. Tertiò idem
patet ex ſtabilitate, & inexpugnabilitate no-
ſtræ Religionis, contra quam nulli Principes Ty-
ranni, nulli idolorum cultores, neque Hæretici,
neque Philoſophorum argutiæ, neque portæ
inferi præualere potuerunt, nec vnquam po-
164 terunt. Quarto innoteſcit euidens creduli-
tas noſtræ fidei ex profeſſorum eius inſigni ſan-
ctitate, & martyrum, qui pro ea paſſi ſunt,
conſtantia inenarrabili, atque hoc de euidenti
credulitate fidei noſtræ abſolutè traditum om-
nino verum apparet.
165 Cæterum multo verius apparebit, ſi compa-
ratiuè aliquantulum exprimatur, videlicet fa-
cta comparatione, quoad hoc inter fidem Ca-
tholicam, & reliquas infidelitatis ſectas Paga-
niſmi, Iudaiſmi, Hæreticiſmi &c. imo iſtarum
166 incredibilitas hinc maniſeſta fiet: Paga-
niſmi duplex eſt ſpecies, ſub altera ſunt Gen-
tiles, qui plures Deos colunt dicti Idololatræ,
atque iſti peccant multipliciter approbantes
multa, quæ ſunt contra rationem naturalem,
& contra bonos mores; & iuxta doctrinam
Diui Auguſtini lib. 12. de Geneſi ad litteram
c. 14. *Cum ad aliquid*, inquit, *peruenitur, quod*
eſt contra bonos mores, non magnum eſt, tunc
167 *falſam ſectam à vera diſcernere*. Nec eſt cur
immoremur in exprimendis hoc loco his ra-
tioni naturali repugnantibus, quæ illi appro-
bant, inuenies copioſè apud Iuſtinum in Apol.
Cyprianum cōtra Idololatras, & apud Tertul-
lianum in Apolog. qui peculiariter oſtendunt
ipſam Idololatriam, ſeu pluralitatem Deorum
168 eſſe manifeſtè contra lumen naturæ. Sub
altera Paganiſmi ſpecie, quæ magis propriè Pa-
ganiſmus dicitur, continentur Mahometani,
ſeu Mahometi ſectatores; qui tametſi vnum
ſolum Deum agnoſcant, multa tamen etiam
contraria rationi, & turpia admittunt, vt quod
felicitas ſit in voluptatibus corporis, & alia quę
referre pudet; affert ea Medina lib. 1. de recta
169 in Deum fide cap. 4. Vbi etiam oſtendit, qua-
liter in eorum Alcorano, quam ipſi vt ſuam
ſcripturam ſequuntur, multæ contradictiones,
& inconſtantiæ in doctrina contineantur: ob
quæ omnia ſecta hæc Mahometanorum, ſicut
& præcedens Gentilium præcipuè compara-
tione facta cum noſtra Religione nihil habere
credulitatis conuincuntur.
170 Sed quid ſi Iudaiſmum cum fide Catholica
comparetur? Equidem hæc magis credibilis,
illud vero omni credibilitate carere compro-
babitur, Principalis Iudæorum error eſt circa
aduen-

Digitized by Google

aduentum Meſſiæ: hunc enim iam veniſſe per-
tinaciter negant, & venturum adhuc ſperant.
Vnde ſi in hoc errare conuincantur, in reliquis
ſuæ ſectæ facile refellentur, & hæc omnino in-
171 credibilis apparebit. Veniſſe autem iam
Meſſiam clare duplici argumento demonſtra-
tur, altero deſumpto ex Prophetijs veteris te-
ſtamenti, ſi iam iſtæ adimpletæ oſtendantur:
& primo oſtendit adimpletas ipſe Meſſias Chri-
ſtus Dominus, dum præcipit ſic Iudæis, Io. 5.
*ſcrutamini ſcripturas, illa enim teſtimonium
perhibent de me*, & idem Chriſtus ad excitan
dam de ſe ipſo fidem, eas ſcrutatus eſt, Luc.
vlt. *vbi incipiens à Moyſe (cuius lex, & ſcrip-
tura*, vt ait D. Auguſtinus lib. 16. contra Fau-
ſtum cap. 22. *tota fuit Prophetia quædam, &
& figura Chriſti) & omnibus Prophetis inter-
pretabatur illis in omnibus ſcripturis, quæ de
ipſo ſcripta erant*, & ibidem teſtatur, *hæc om-
nia iam eſſe adimpleta, neceſſe erat*, inquit *imple-
ri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege, & Prophetis,
& Pſalmis de me*.
172 Pari modo alij, qui de aduentu Meſſiæ teſti-
monium perhibent per adimpletionem ſcriptu-
rarum veteris teſtamenti ipſum iam veniſſe
oſtendunt. Hinc Angelus de executione In-
carnationis loquens, ad Prophetias recurrit di-
cens, *Dabit illi Dominus Sedem Dauid Patris
eius*: & B. Virgo in ſuo Cantico, *Sicut locutus
eſt ad Patres noſtros Abrahã &c. & Zacharias
in ſuo, ſicut locutus eſt per os Sanctorum, qui à ſa
culo ſunt Prophetarum eius*, & Simeon in ſuo
Quod paraſti ante faciem omnium Populorum.
173 Idem præſtant Euangeliſtæ, vbi agunt de
Myſterijs Chriſti Domini per alluſionem ad ve-
teres Prophetias, de eius Incarnatione Matth.
1. verſ. 22. de Natiuitate, Matth. 2. verſ. 6. de
Paſſione, Ioannis 19. verſ. 24. 36. & 37. Dum
prædicabant Apoſtoli Iudæis, ex eiſdem ſcrip-
turis, iam adimpletis veniſſe expectatum Meſſiã
ſuadere conabantur, vt conſtat actorum 2. 3.
13 & 15. Petri 2. epiſt. cap. 1. & Pauli maiori ex
174 parte epiſtol. ad Hebræos. Eos imitati SS. Pa-
tres D. Cyprianus lib. 1. & 2. ad Quirinum, Tert.
& S. Greg Nyſſen lib. contra Iudæos, D. Chry-
ſoſt. quinque orationibus contra eoſdem, D.
Auguſt. oratione ad Catechum. contra varios
errores à cap. 11. & Euſeb. lib. 2. de demonſtra-
175 tione Euangelica. Deſumitur item argumen
tum ad conuincendum Iudæos de aduentu
Meſſiæ ex operibus Chriſti Domini, ex quibus
aliqua admodum excellentia refert per exten-
ſum Sanctus Ioannes Euangeliſta ad finem præ
dictum, ſuadendi aduentum Meſſiæ, & diuini-
tatem eius, vt ipſe Ioannes teſtatur cap. 20. *Hæc
autem*, inquit, *ſcripta ſunt, vt credatis, quia
Ieſus eſt Chriſtus Filius Dei, & vt credentes
vitam habeatis in nomine eius*, ergo conuicti
manent Iudæi de executione aduentus Meſſiæ,
& conſequenter de incredibilitate omnimoda
ſuæ ſectæ.
176 Supereſt facienda breuiter comparatio noſtræ
fidei cum ſectis Hæreticorum, non cum ſingu-
lis, cum ſint penè innumeræ, & id non poſtulet
præſens locus; ſed cum omnibus ſimul in com-
muni. Conueniunt nobiſcum hæretici in varijs
primo quòd fateantur doctrinam à Chriſto Do-
mino, & ab Apoſtolis traditam eſſe veram: Se-
cundo, quod ſit vnà tantum Chriſti fides, teſte
Apoſtolo ad Epheſ. 4. *Vnus Deus, vna fides,
&c.* Tertiò hanc fidem, ſeu doctrinam Chriſti
debere eſſe puram, & alienam ab omni falſita-
te, ſi enim aliquid erroris, ſeu falſitatis in ea
admittatur, iam tota erit incerta, nec poterit
177 haberi, vt Doctrina Dei. Atq; hinc ſequitur
ex omnibus doctrinis, quæ nomine Chriſti cir-
cumferuntur vna tantum earum eſſe equidem
à Chriſto Domino, & conſequenter ipſam ſolã
eſſe credibilem, vti à Deo reuelatam, & tradi-
tam: cum enim doctrinæ inter ſe contraria con-
tineant, nequeunt eſſe omnes veræ, ergo vna
tantum earum eſt vera Chriſti Doctrina. Qua-
re diſſidentia inter nos & hæreticos in eo con-
ſiſtit, quod vnuſquiſque iſtorum defendat ſuam
doctrinam eſſe, quam Chriſtus, & Apoſtoli tra-
diderunt, quod nos omnino negamus. Nam
nulli ſectæ, ſeu doctrinæ eorum competunt il-
la quatuor, quibus paulo ante noſtram fidem
Catholicam euidenter credibilem oſtendimus.
178 Imo è contra ipſæ hæreticorum ſectæ, ſeu do-
ctrinæ ex alijs capitibus prorſus incredibiles red
duntur, nempè quod ſint nouæ, & non anti-
quæ, ſicut doctrina noſtra Catholica, cuius an-
tiquitas tanta, & talis eſt, vt eius origo ad Chri
ſtum Dominum, & ad Apoſtolos, ſaltem vir-
tualiter ad principia ſcilicet ab ipſis tradita re-
ducatur, & continuatio perpetua eiuſdem per
Summos Pontifices Romanos à D. Petro, vſq;
ad præſentem Sanctiſſimum Dominum Inno-
centium Decimum clarè manifeſtetur: non
ſic in ſectis, ſeu doctrinis hæreticorum, iuxta
illud S. Iuſtini Martyris in Dialogo cum Trypho
ne: *Omnis hæreſis*, inquit, *ab aliquo ducit
originem, qui à Chriſto Domino deſciuerit, &
à nomine auctoris ſuos ſequaces nominat*, De
179 hoc plura apud Irenæũ lib. 3. contra hæreſes
cap. 3. & apud D. Hieronymum epiſt. 65. ad Pã-
machium, vbi circa nouitatem ſectæ ita: *Quiſ-
quis*, inquit, *aſſertores nouorum dogmatum,
quæſo te vt parcas Romanis auribus, parcas fi-
dei, quæ Apoſtoli voce laudatur*, & paulo poſt,
*vſque ad hunc diem ſine iſta doctrina mundus
Chriſtianus fuit, eam ſenex tenebo fidem, quam
à parentibus accepi, cur poſt quadringentos an-
nos docere nos niteris, quod antea neſciuimus?*
180 Item in doctrinis hæreticorum maxima repe
ritur mutabilitas, & inconſtantia, ſibique ip-
ſis valdè contrariantur. de quo varijs in locis
D. Auguſt. præcipuè lib. 1. de peccatorum me-
ritis, cap. 34. *vbi prius* inquit, *apud ſe ipſi con-
ſentiant, & ita fiet, vt à nobis nulla ex parte
diſſentiant*, & Tert. lib. de præſcriptionibus hæ
reticorum, *Dum ſibi*, inquit, *aduerſantur, fi-
181 dem noſtram confirmant*. Atq; ob hanc con-
trarietatem, & mutabilitatem aliud maius ab-
ſurdum amplectuntur, nempe corruptionem,
aut mutilationem Sacrarum Scripturarum, aut
ſaltem ſiniſtram earum interpretationem pro-
prio arbitrio adinuentam, *coguntur*, inquit
Irenæus lib. 5. contra hæreticos, *multa male in-
terpretari, quia vnum nolunt benè intelligere*:
ſimilia D. Auguſt. lib. 28. contra Fauſtum hæ-
reti-

Digitized by Google

reticum cap.22. & D.Epiphanius hæreſi quadra
geſima quarta. Ex quibus omnibus iam clarè
conſtat quamcumque hæreticorum ſectam om
nino carere credibilitate, noſtramque fidem
Catholicam eſſe euidenter credibilem, & ad
rem adeo certam clarius oſtendendam non eſt
cur plura adducantur, quæ poſſent adduci:
quamquam ad idem inſeruient addncenda
ſtatim de ſignis veræ Eccleſiæ, & de normis,
quibus obiectum fidei à Deo reuelatum nobis
proponitur.

Proponens vice Dei res fidei qualis eſſe debet? & an in hoc ſeruanda ei certa norma?

REGVLA LXI.

182 QVicumq; vice Dei myſteria fidei, ſeu
obiecta eius partialia, ab eo reuelata
alijs credenda proximè, ſeù immediatè propo-
nit, infallibilis etiam auctoritatis, & veritatis
eſſe debet: ac proindè ſeqnatur oportet aliquã
communem fidei normam, ſeu Regulam om-
nino certam, & infallibilem quæ ad hunc effe-
ctnm in Eccleſia Catholica ſimpliciter, & ne-
ceſſariò requiritur.

---

183 NOn loquimur de proponente rem ali-
qnam fidei credendam à Deo ſibi im-
mediatè reuelatam, cum hic, vt habetur in
cap. cum ex iniuncto, de hæreticis, neceſſe ſit,
loquendo regulariter miraculo aliquo, vel ſigno
diuino ſuam reuelationem confirmet, vt ab au-
dientibus credatur; ſed de proponente res fidei
iam prius alijs reuelatas, ſiue hic ſit conciona-
tor publicus, ſiue alius doctus ignaros inſtruens,
aut venientes ad Chriſtianiſmum catechizans.
184 Quamuis enim iſte, ſi ſecundum ſe ſpectetur,
& attenta capacitate, ac conditione humana,
non habeat à ſe ipſo infallibilem auctoritatem,
& errare poſſit; quatenus tamen ſuprema Dei
auctoritate, & omnino certa reuelatione niti-
tur, ſicque veritatem propoſitam ſufficienter
credibilem reddit, iam apud audientes eſſe in-
fallibilis auctoritatis cenſeri debet, ſeù, quod
idem eſt, neqnaqnam poſſe mentiri, maximè
cum inde oriatur obligatio eam veritatem, vt
185. à Deo dictam credendi. Docet ex mente
omnium Suarez diſp 5. de fide ſect. 1. probatque
hoc modo breuiter, & efficaciter, quia inter
rem fidei propoſitam, & proponentem neceſſa-
riò reperitur hæc connexio, & proportio, vt ne-
queat illa cenſeri infallibiliter vera, quin etiam
hic credatur non poſſe fallere in eo, quod ſic
proponit; ſed quotieſcumq; res aliqua fidei ſuffi-
cienter proponitur, obligantur audientes ad
credendum eam tanquam infallibilem, ergò
conſequenter credere neceſſariò debent non
falli ab eo, qui ipſam taliter proponit, quod eſt
proponentem eſſe infallibilis auctoritatis.
186 Cæterum vt vtrumq; ſic ſequatur, prorſus ne-
ceſſaria eſt aliqua Regula fidei, ſeruanda ſem-
per à proponente res credendas. Quæ vt ſit le-
gitima, & proportionata, fundari debet in pro-
miſſione Diuina omnino certa, hincque habe-
bit auctoritatem, & omnimodam infallibilita-
tem: debet etiam eſſe generalis, ſeù omnibus
communis, atq; iſtæ conditiones ſecundum
omnium mentem ei aſſignantur, tanquam ipſi
187. valdè intrinſecæ. Neceſſitas autem talis nor
mæ fidei in Eccleſia Catholica, eſt certa de fi-
de, vt patet ex Concilio Tridentino ſeſſ. 4 &
magis patebit tradendo poſtea peculiares fidei
normas: probatur tamen nunc hac ratione,
quia de lege ordinaria, dum fides propagatur,
& conſeruatur in Mundo per ſapientum homi-
num prædicationem, & doctrinam, non fiunt ea
miracula, ſeu ſigna, quæ in prima eius planta-
tione ab Apoſtolis, & ab alijs operata fuere:
ergo vt ſufficienter, tanquam infallibilis, & cer-
ta fides proponatur, ipſam proponens vti debet
aliqua regula eiuſdem infallibilitatis, & certitu-
dinis, ſub qua eam contineri oſtendere poſſit,
alioquin non inſurgeret obligatio ipſam recipiē-
di: neque ſupereſſe videtur alius modus doctri-
nam fidei infallibiliter proponendi. Confirma-
188. tur, quia cum Eccleſia Catholica vna ſit, &
perpetua, vt conſtat ex illo, *Super hanc petram
ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non
præualebunt aduerſus eam*, Matth. 16. Cumque
hoc ipſi proueniat præter hanc Chriſti Domini
promiſſionem, ex eo præcipuè, quod fides diui-
na ſit etiam perpetua, & vna, *vnus Deus, vna
fides*, Epheſ. 4. neutrius vnitas, nec perpetuitas
conſeruari potuiſſet, niſi idem Chriſtus proui-
diſſet Eccleſiæ ſuæ de aliqua infallibili norma,
ſeu regula credendi per quam regularentur Do
ctores, ſeu proponentes populo Chriſtiano my-
ſteria fidei, & ſoluerentur dubia emergentia
circa, vel contra ipſa, vt ſoluta fuerunt per eã'
quæ quouis tempore contra myſterium Sanctiſ-
ſimæ Trinitatis, contra myſterium Incarnatio-
189. tionis, & contra alia emerſerunt. Alioquin
ſi Chriſtus Dominus arbitrio vniuſcuiuſque re-
gulam credendi reliquiſſet, quæ eſt naturalis cō-
ditio hominum, vt inter ſe vix conueniant, in
iudicijs, & opinionibus, tot eſſent regulæ cre-
dendi, quot iudicia Doctorum & conſequenter
tot fides, quot etiam Doctorum capita; atque
hinc ſine dubio tàm multiplices hæreticorum
ſectæ emanarunt: ſed iam de ipſis Regulis in
particulari.

Norma credendi infallibilis eſt ne Scriptura Sacra? & quænam huius definitio.

REGVALA LXII.

190 PRæcipua, & præſtantior cæteris norma
credendi, ſeu Regula fidei eſt Verbum
Dei ſcriptum, ſeu ſacra, & canonica ſcriptura:
quæ omiſſis nunc alijs definitionibus, ſic breui-
ter, & congruè definitur: Eſt Scriptura Spiritus
Sancti inſtinctu ſcripta, dictantis, non tantum
ſenſus, ſed etiam verba.

Hu-

191 HVius definitionis, quam adducit Suarez vbi ſupra ſect.3. aliqualis explicatio præcedat oportet, vt poſtea, quod Scriptura Sacra modo dicto ſit norma credendi facilius oſtendatur. Dicitur ſcriptura inſtinctu Spiritus Sancti ſcripta; quia vt hæc ſit omnimodæ infallibilitatis, & authoritatis; debet habere Deum auctorem, ſeù inſpiratorem, vti re vera habet, & eſt certum de fide, tum ex Concilio Tridentino ſeſſ.4. tùm ex ipſa ſcriptura Petri 2. canon. cap.1. *non voluntate humana*, inquit, *ſed Spiritu Sancto inſpirante locuti ſunt Sancti Dei omnes*, item Matth.10. *Non .n. vos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis*, & Moyſi dixit Deus, Exod.4. *Ego ero in ore tuo*, conſonat D. Auguſt. conc.2. in pſal. 90. *De Ciuitate*, inquit, *à qua peregrinamur, ſcrip*
192. *ta nobis venere littera*. Dicitur dictantis non tantum ſenſum, ſed etiam verba: de cuius particulæ veritate dubitandum non eſt (etſi aliqui immerito dubitent) quia deduci videtur clarè ex ipſa ſcriptura Pſal. 44. *lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis*, ſecundum interpretationem ibi S. Baſilij, Theodoreti, & aliorum; ſed clarius ex eo, quod idem Rex Dauid ait 2. Reg. 23. *Spiritus Domini*, inquit, *locutus eſt per me, & ſermo eius per linguam meam*; Ergo non ſolum ſenſus, ſed etiam verba talis ſcripturæ dictata ſunt à Spiritu Sancto, docent idem SS. Patres, præcipuæ Auguſt. lib. 7. Confeſſ. cap. vlt. Chryſoſt. homil. 29 in Ioannem, & reliqui, quos referunt, & ſequuntur Bellarm. lib. 1. de verbo Dei cap.2. & Azor tom.1. lib. 8. cap.1. q.11.

193 Ratio eſt, quia licet hoc fortaſſe non fuerit neceſſarium ad certitudinem ſententiarum, oportuit tamen ad ſpecialem dignitatem, & prærogatiuam talium verborum, & vt maiori cum veneratione haberentur, tanquam verba Dei, ſicuti reuera habentur, eò quòd in ſingulis verbis, etiam à Spiritu Sancto particulariter inſpiratis myſterium aliquod contineri poſſe iudicetur: quod non reperitur in alijs ſcripturis, licet à Spiritu Sancto cenſeantur dictatæ, quoad ſenſum, atq; ideo in canone ſacrorum librorum non reponuntur, nec ſcripturæ ſacræ, & canonicæ vo-
194. cantur. Exemplum ponit Suarez vbi ſupra in Concilijs, quorum definitiones quamuis quoad ſenſum ſpecialiter à Spiritu Sancto ſint dictatæ, non tamen quoad ſingula verba: quamquam differentiam hanc hanc inter definitiones Conciliorum, & Scripturas ſacras, Lorin. 2. Petri 1. S. accedit, & alij piè, & probabiliter nõ admittunt.

195 Optimè declarat ibidem Suarez modum, quo Spiritus Sanctus dictauit ſingula verba ſcripturæ ſacræ, nempè per motionem ſpecialem antecedentem, imprimendo conceptum vniuſcuiuſque verbi per ſpecies infuſas, vel peculiariter mouendo, & excitando ſpecies iam præe-
196. xiſtentes. Quem modum ſeruari non ſolum quoties myſteria ſupernaturalia, & quæ ſunt ſupra captum humanum ſcribuntur, vt certum eſt, ſed etiam aliqui neoterici volunt, præcipuè Baſilius, Pontius, variarum diſp. q.4 expoſit. cap. 1. S. *illud deniquè, in re quauis ſenſibus ſubiacente, quam ſcribit auctor Canonicus*: Verum in hac, & ſimilibus non excedentibus captum humanum, vt probabilius tenet idem Suarez ſufficere, quod ei aſſiſtat Spiritus Sanctus, & cuſtodiat ab omni errore, vel falſitate, & ab omnibus verbis, quæ non expediunt proferri.

197. Explicata hoc modo definitione propoſita ſcripturæ ſacræ, iam quod hæc ſit infallibilis, & præſtantiſſima fidei regula, vt certum de fide conſtat primo ex duplici teſtimonio Chriſti Domini, Ioan.10 *Si illos dixi Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui ſcriptura*, ideſt ſecundum expoſitionem D. Hilarij lib.4. de Trinit. & aliorum, non poteſt falſa, aut mendax inueniri: item Ioann.5. *Scrutamini ſcripturas, illæ enim teſtimonium perhibent de me*: Ergò ſi ſcripturæ ſacræ non poſſunt eſſe falſæ, aut mendaces, & teſtimonium perhibent de Chriſto Do-
198. mino, erunt infallibilis regula fidei. Definit etiam hanc veritatem Concilium Tridentinum ſeſſ.4. ex traditione, afferuntque eam S. Irenęus lib.3. contra hæreſes cap 1. D Hieronymus ep. ad Paulinum, de authoritate ſacrárum ſcripturarum D. Auguſt. lib.2. de Baptiſ. cap.3. & plures alij, qui ſcriptura ſacra tanquam infallibili fidei regula vtuntur. Vnde non eſt cur hæc veritas adeò certa varijs rationibus probetur, vnica contentus ero, quam deſumo ex definitione ſacræ ſcripturæ tradita: quia cum hæc ſit verbum Dei ſcriptum opportunè cõſtituitur regula veritatis, inde enim ſumit omnimodam infallibilitatem, fundatam in Dei authoritate, quæ in ipſius verbo continetur: nam ſicut Deus mẽtiri non poteſt, vt iam ſupra probatum eſt, ita neque in eius verbo, nec in ſcripturis ab ipſo acceptis mendacium, aut falſitas vllo modo reperiri, ergo &c.

199 Nec obſtat, quod obijci poſſe videtur circa auctoritatem ſingulorum librorum ſcripturę ſacræ, ſeu Canonicorum: eſt enim triplex eorum claſſis, vt latè, & optimè affert Bellarm. lib de Verbo Dei à cap.4. & in prima reponuntur illi, de quibus nunquam fuit dubitatum, quin ſint Canonici, & hi habent ſummam auctoritatem tam ex ſe, quam ex traditione, & approbatione Eccleſiæ: imo ipſi hæretici, vix vllam circa
200. eos mouent difficultatem. Tametſi, quæ eſt eorum inſtabilitas, & contradicendi propenſio admittentes librum ſacrum, partem in eo aliquam negant, vt in lib. *Danielis*, Suſannæ hiſtoriam, qua nihil certius, nec eſt maior ratio, cur in eo, vel in alijs vnam partem potius, quam alteram acceptent.

201 Iam in ſecunda claſſe ſunt illi libri, & quidem plures de quibus olim fuit dubium, an eſſent Canonici, & ſacri, vt de libro Heſter, Iudith, Thobiæ, Machabæorum 1. & 2. Eccleſiaſtici, Sapientiæ, & Baruch Prophetæ: in nouo teſtamento de epiſtolis ad Hebræos, Iacobi, Iudæ, de 2. Petri, de 2. & 3. Ioannis, atq; de ipſius Apocalypſi, nunc autem de fide certum eſt omnes iſtos eſſe canonicos, & continere ſcripturam ſacram, vt definitum fuit à Concilio Tridentino ſeſs.4. Ponit enim illos in Canone, & ſtatim ſic addit: *Si quis autem*, inquit, *libros integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueuerunt, & in veteri vulgata editione Latina habentur pro Sacris, & Ca-*

nonibus

nonibus non ſuſceperit, anathema ſit, atque hæc definitio fundata eſt in antiqua traditione, vnde dubium de canonica auctoritate iſtorum librorum omnino fuit ſublatum.

202 In tertia Claſſe pauci ſunt libri, nempè tertius & quartus Eſdræ, ac tertius Machabæorum, de quibus fuit ſemper dubitatum, an ſint in Canone reponendi, & vt pars ſcripturæ ſacræ admittendi, atq; adhuc dubium manet, neq; vt tales fuerunt admiſſi ab Eccleſia Catholica, à cuius iudicio hoc pendet, iuxtà illud D. Auguſtini contra Epiſtolam Fundam. cap. 5: *Euangelio non crederem, niſi me auctoritas Eccleſiæ commoueret*; ergo iſti tres libri non poſſunt eſſe norma eredendi.

203 Non item obſtat, quòd fortè quis obijciet, non poſſe ſcripturam ſacram eſſe regulam Fidei ob varietatem, & incertitudinem editionũ, & tranſ ationũ eius, cũ regula debeat eſſe certa, & determinata; nam huic obiectioni ſatisfit cõpletè per definitionem Concilij Tridentini ſeſſ. 4. his verbis, *ſtatuit, & declarat S. Synodus, vt hæc ipſa vetus, & vulgata editio, quæ longo tot ſæculorum vſu in ipſa Eccleſia probata eſt, pro authentica habeatur. vt nemo illam reijcere quoquomodo audeat, vel præſumat*; particula pro authentica habeatur, exprimit omnino intentum, cum ſit idem, ac ſi diceret, quòd habeat infallibilem auctoritatem, & ſit certa fidei re-
204 gula. Et confirmatur maximè adiuncta declaratione Cardinalium, quam impreſſam cum Marzilla affert Suarez citatus ad locum Tridentini adductum, *nec ſolam periodum*, inquiunt, *ſolam clauſulam, vel ſolam dictionem, aut ſyllabam, iotaue vnum admitti poſſe, quod repugnet huic vulgatæ editioni latinæ*, ita ibi. Quare ſaltem ſecundum hanc editionem vulgatam ſcriptura ſacra eſt certiſſima, & infallibilis regula fidei.

205 Aduertendum hic ſcripturam ſacram magna ex parte eſſe admodum obſcuram, idque ab omnibus concedendum, & vt omnino certum tenendum contra hæreticos noſtri temporis, qui ad decipiendam plebem prædicant eam eſſe claram, & perſpicuam, cuius oppoſitum de Epiſtolis D. Pauli docet S. Petrus. 2. Can. cap. vlt. *in quibus*, inquit, *ſunt multa difficilia intellectu*; Et de quibuſuis ſcripturis diuinis, ſeu Dei teſtimonijs ait Dauid, *Mirabilia teſtimonia tua*,
206 *ideò ſcrutata eſt ea anima mea*. Obſcuritas autem hæc prouenit ei ex duplici præcipuè capite, nempè ex altitudine materiæ, & myſteriorum, quæ ſæpius paucis verbis, & metaphoricis, aut ſub ſymbolis in ipſa proponuntur: ſic autem proponi fuit conueniens ex ſpeciali prouidentia Dei, vt notant Sancti Patres, præcipuè S. Dionyſius lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia, & San-
207 ctus Irenæus lib. 3. cap. 4. Idque ad duplicem effectum, nempè, vel ad exercendum fidelium ingenia, & fidem, vt docet D. Gregorius homil. 12. in Ezechielem. *vel ad poſtulandum à Deo ſcripturæ intelligentiam, vti poſtulabat S. Dauid, pſal. 118. Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua, non abſcondas à me mandata tua*, ita D. Hieronymus in Iſai. 18.

208 Prouenit ſecundo ei obſcuritas ex multiplicibus ſenſibus ipſius, de quibus cum Sanctis Patribus multa copioſè noſter Salmeron Prolegomeno 7. ſumma omnium breuiſſima eſt, quod duplex datur ſenſus ſcripturæ, alter litteralis, alter ſpiritualis, ſeu myſticus; litteralis eſt, quem immediatè indicant verba, & hic etiam duplex vnus proprius, expreſſus per verba in propria ſignificatione, qui ſenſus, vt optimè ait D. Auguſtinus de Doctrina Chriſtiana cap. 5. & 15. regulariter debet retineri, & alijs præferri (niſi neceſſitas, aut auctoritas ex neceſſitate orta, aliud poſtulet) quia alias nihil eſſet firmum in ſcriptura ſacra: alter metaphoricus, nempè quem verba immediatè exprimunt in ſignificatione metaphorica (hunc aliqui vocant ſenſum ſpiritualem, ſed immeritò) cum verba aliquando non habeant alium ſenſum litteralem, & immediatum, ſine quo eſſe non poſſunt, vt cum Chriſtus dixit, *Ego ſum vitis vera*, Ioan. 15. Iam
209 verò ſenſus myſticus, ſeu ſpiritualis eſt ille, qui per rem verbis ſignificatam connotatur: in diuina n. locutione nõ ſolũ verba, ſed etiã res ipſæ aliquid ſignificãt. Hic autẽ ſenſus triplex ſubdiuiditur, nẽpè Tropologicus, ſeu moralis, qui mores reſpicit Analogicus, qui reſpicit ſtatũ æternæ beatitudinis; & allegoricus, qui myſteria Chriſti Domini, & Eccleſiæ militantis indicat. Cæte-
210 rorum licet ex vtroque capite dicto ſcripturæ ſacræ magna obſcuritas proueniat; hæc tamen non impedit, quin ipſa ſit infallibilis norma credendi, dummodò interpretationem accipiat, non ex iudicio cuiuſque priuato, ſed vt tradit Concilium Tridentinum ſeſſ. 4. ex communi Eccleſiæ iudicio, maximè ſi hoc ſit definitiuum, & ex vnanimi Sanctorum Patrum conſenſu, de quo paulo poſt plura.

211 Item notandum omnia ferè haberi in ſcriptura formaliter, vt eius propria; aliqua tamen ſolum materialiter, quatenus referuntur ab ſcriptore ſacro, vt dicta prius ab alijs ſpiritu humano, vt illud, *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus*, & illud poetæ, quod affert Apoſtolus, *Cretenſes ſemper mendaces, &c.* Huiuſmodi tamen dicta Canonicus ſcriptor non refert nec ſcribit ſine ſpiritu Dei, & vt ſic nec falli,
212 nec fallere poteſt. Verum ad huius notitiam maiorem, diſtinguendum amplius, quod aliud ſit ſcriptorem ſtatuere aliquid ſpiritu ſuo humano, ſeu propria voluntate, aliud ſcribere ipſum ſtatutum ſpiritu humano, quæ duo confundere videtur Can. lib. 2. de locis cap. 16. cum ſint inter ſe diſtincta, vt clarè patet exemplo de libello repudij, Matth 19. ait Chriſtus Dominus, *ob duritiam veſtram ſcripſit vobis Moyſes* &c. vbi dubitatur de repudij lege, & de eius ſcriptione quo ſpiritu fuerit facta, & licet concedatur fuiſſe datam legem ſpiritu humano, ſcriptio tamẽ eius ſine dubio exhibita fuit à Moyſe ſpiritu Diuino, & clarius ex illo Pauli 1. Corin. 7. vbi de quibuſdam ait, *Non ego ſed Dominus de alijs, Præcipio ego, non Dominus*, vtrumque tamen
213 ſcripſit dictante Spiritu ſancto. Qui randem in hoc munere dictandi ſacras ſcripturas conſueuit ſemper ſe accommodare ad naturam, & ingenium, ac modum loquendi cuiuſcunque ſcriptoris ſacri, & permiſit aliquando ab eo aliqua familiari, & humano modo ſcribi, quamuis ſub

Digitized by Google

ſub dictatione ſua. Hinc tamen nihil de ſcripturæ ſacræ auctoritate detractum, quin infallibilis regula fidei eſſe poſſit.

An traditiones diuinæ non ſcriptæ ſint certa norma credendi, & quænam?

REGVLA LXIII.

214 SEcunda norma fidei Chriſtianæ eſt verbū Dei non ſcriptum, ſeu quæcumque traditiones diuinæ, etiamſi non ſint ſcriptæ, tàm doctrinales, quàm morales, quatenus continēt aliquid credendum; ſi perpetuò ſint in Eccleſia Catholica obſeruatæ, & retentæ.

---

215 VT faciliùs, & clariùs totum hoc innoteſcat, & error oppoſitus refutetur, prius Etymologia nominis indicanda, & multiplex traditionum diuiſio præmittenda. Nomen traditio licet ex vi ſua actionem dandi, ſeu tradendi ſignificet; ad rem tamen traditam ſignificandā ſæpius accommodatur, & peculiariter ad doctrinam, vel mores, aut præcepta à parentibus tradita ſignificanda: hinc præcepta Moyſis traditiones vocantur, Actorum 6. quæ Exod. 17. ſcripta extant; quia tam ſcriptæ, quam non ſcriptæ ſic dicuntur, vt apparet ex illo 2. ad Theſſal. *ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam*; verum ad non ſcriptas præcipuè ſignificandas hæc vox traditio accommodari ſolet, ſicque exponitur illud Apoſtoli 1 Corin. 11. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis*. De his autem non ſcriptis eſt nobis ſermo in præſenti Regula, ſed non de omnibus, & vt conſtet de quibus, maiori cum diuiſione procedere oportet.

216 Triplex eſt iſtarū traditionū principalis diuiſio cū vna ſub diuiſione; quædā n. ex eis ſunt vniuerſales totius Eccleſię Catholicę; quædā vero particulares quarundā Eccleſiarum, cuius diuiſionis meminit D. Auguſtinus epiſt. 86. ad Coſulanum & per ſe patet iſtas particularium Eccleſiarum non poſſe normam credendi eſſe, niſi per definitionem Eccleſiæ, aut Summi Pontificis ſint approbatæ, & vt ſic, tàm de his, quàm de vniuerſalibus loquimur, & vtræque conſtituunt veram fidei regulam.

217 Secunda diuiſio traditionum ſumitur ex parte temporum; quædam enim ſunt traditiones perpetuæ, ab initio Eccleſiæ, quædam vero temporales; quarum initium cognoſcitur, aliquando definitè, ſeù poſitiuè, eo quod ſciatur quo anno, vel quo tempore mos incœperit (hoc rarò euenit, niſi vbi incœpit ab aliquo canone, vel decreto ſcripto) aliquando verò negatiuè ſcilicet quod conſtare poſſit in aliquo tempore propè initia Eccleſiæ non fuiſſe in ea talem conſuetudinem, vel doctrinam, & poſtea in ipſa inueniri; vndè deducitur tales traditiones habuiſſe initium poſt Apoſtolos, tametſi tempus determinatum, in quo inceperint, ignoretur.

218 Huiuſmodi ergò traditiones habentes initiū quocumq; modo, ſiue negatiuè, ſiue poſitiuè cognoſcantur, non ſunt ſufficientes ad conſtituendam fidei normam. Nam cum non ſint vniuerſales in tempore, nequeunt per ſe facere fidem Catholicam, quæ debet eſſe tempore vniuerſalis. Intelligitur itaq; doctrina noſtræ Regulæ de quacunque traditione perpetua, cuius initium ignoratur poſt Apoſtolos, & inuenitur ſeruata ſine interruptione, ſic ſub his conditionibus eam deſcribit D. Auguſtinus lib. 4. de Baptiſmo cap. 24.

219 Tertia denique, & magis principalis traditionum diuiſio eſt ex parte inſtituentis, qua diuiduntur in diuinas, & Apoſtolicas, illæ enim inſtitutę, & receptæ à Chriſto Domino, iſtæ verò ab Apoſtolis, publicatores tamen vtrarumq; fuerunt Apoſtoli, atq; ob hāc cauſam credo hęc nomina apud Auctores ſæpius confunduntur, & quæ ſunt Diuinæ, Apoſtolicæ vocantur, ac è contra; abſolutè tamen loquendo Apoſtolicæ humanæ traditiones ſunt, cum per voluntatem humanam fuerint introductæ, Deo tamen ſpecialiter gubernante talem voluntatem, vt illa, v.g. quod bigamus non ordinetur, & pari modo affirmandum de alijs, quod ſint ſimpliciter humanæ, quæ poſt Apoſtolos per Eccleſiam, aut Concilia, vel Pontifices, vel per non ſcriptam conſuetudinem fuerunt introductæ, & vocantur Eccleſiaſticæ; ſed omiſſis his omnibus humanis, quod nullo modo de eis in propoſita regula loquamur, dubitatur qualiter cognoſci poſſit, quænam ſint in particulari traditiones diuinæ, & quænam Apoſtolicæ?

220 Pro huius dubij ſolutione addenda eſt circa ipſas ſubdiuiſio, nempe quod alię ad doctrinam tantum, alię vero ad mores pertineant, doctrinaleſq; congruè illæ, ac iſtę morales vocari poſ ſunt priores ad credibilia in myſterijs fidei ordinantur, & ſine dubio ſemper ſunt diuinę, cum in reuelatione à Deo accepta ſundentur: ac proinde omnes iſtę traditiones doctrinales poſſunt
221 eſſe norma credendi. In moralibus eſt maior difficultas in cognoſcendo, an ſint diuinę, vt de præceptis, vel Conſilijs pijs à Deo, aut à Chriſto Domino immediatè traditis, an potius Apoſtolicę, vt de pręceptis, vel Conſilijs, &c. ex inſtitutione Apoſtolorum receptis, v. g. illud de bigamo non ordinando, de ieiunio quadrageſimali, de vſu frontem cruce ſignandi, & ſimili-
222 bus. Equidem ſi traditio ſit de pręcepto aliquo pertinente ad ſubſtantiam Sacramentorū, vel ſacrificij, aut pertinente ad neceſſitatem fidei expreſsę pro ſalute ſpirituali hominis ſimpliciter requiſitę; vel item ſi ſit de Conſilio aliquo ſpectante ad ſtatum perfectionis, aut ad ſubſtantialia eius, ſine dubio iudicanda eſt traditio diuina, ſufficiens, ad conſtituendam normā credendi, quia lex Euangelica Diuina eſt, & huiuſmodi pręcepta, ac Cōſilia cōtinere cēſetur
223 Si vero traditio ſit de alijs pręceptis, aut conſilijs circa ceremonias, vel obſeruantias Eccleſiaſticas accidentales, cenſenda eſt traditio Apoſtolica, ob rationem oppoſitam, quod lex Euāgelica, vt diuina eſt, non contineat particulares determinationes ſimilium obſeruationum

ceremo-

ceremoniarum &c. ita cum Diuo Thoma 1. 2. q. 106. art. 1. & 2. & quodlib. 4. art. 13. & cum alijs Suarez diſp. 5. de fide ſect. 4.

224 Addit autem optime idem Suarez, in Apoſtolicis traditionibus moralibus, ſeu practicis ſepius includi aliquod præcipuum ſpeculatiuum doctrinale, fide diuina tenendum, ratione cuius poſſit conſtitui norma credendi v. g traditio ſignandi ſe ſigno Crucis continet hanc veritatem nempe talem vſum eſſe pium, & ſanctum; ſimiliter traditio imaginum includit hoc principiũ credibile; earum ſcilicet adorationem eſſe honeſtam, & laudabilem, & ſic de alijs; atque ita indicata traditionis etymologia, & multiplici eius diuiſione præmiſſa.

225 Iam contra hæreticos tàm antiquos, vt Arrianos, Macedonianos, & Eunomianos, quam recentiores, vt Lutheranos, & Caluiniſtas, quorum alij aliquas, alij vero quaſcumque traditiones negant, & ſolam Scripturam ſacram pro norma credendi admittunt, doctrina propoſita, vt de fide certa innoteſcit clarè, primo teſtimonijs D. Pauli: præter ſupra poſitum 1. Cor. 11. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis*; eſt illud a. ad Timoth. 1. *formam habe*, inquit, *ſanorum verborum, quæ à me audiſti in fide, & dilectione, bonum depoſitum cuſtodi*: vbi clarè loquitur de doctrina non ſcripta, ſeu de traditione: & ad huius teſtimonij expoſitionem dirigi videntur verba illa Sancti Irenei lib. 3. cap. 4. *Oportet*, inquit, *quæ ſunt Eccleſiæ, cum ſumma diligentia, diligere, & apprehendere*

226 *veritatis traditionem*. Et multo clarius illud 2. ad Theſ. 2. *Non retinetis quod cum adhuc eſſem apud vos, hæc dicebam vobis?* denotans hoc ſat eſſe ad fidem ſine vlla ſcriptura, & infra, *Tenete*, inquit, *traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem ſiue per epiſtolam*. Vbi hæc duo æquiparat, & parem vim, atque auctoritatem traditioni diuinæ, ac Scripturæ ſacræ tribuit; quia ſiue ſcriptum, ſiue non ſcriptum vtrumque eſt verbum Dei: & quidem verbum, ſeu mandatum cuiuſuis Principis eamdem vim, & auctoritatem habet apud ſubditos, ſiue ſcriptum, ſiue voce proferatur; ergo pari modo de

227 verbo Dei Confirmatur, nam ſicuti doctrina Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis Pauli, Petri, Iacobi, & Iudæ in Euangelijs, & Epiſtolis conſcripta vocatur verbum Dei, quia Deus eam inſpirauit, ſic etiam doctrina Andreæ, Philippi, Bartholomæi, Matthiæ, & Barnabæ, quam ipſi viua voce prædicarunt, & tradiderunt, debet vocari verbum Dei, & eſt vera traditio diuina quia Deus ſimiliter inſpirauit, nec minor fides his Apoſtolis, qui non ſcripſerunt, quam illis, qui ſcripſerunt adhibenda eſt.

228 Nota primo hoc loco id, quod ad maiorem etiam confirmationem inſeruiet, nempe verbũ Dei ſcriptum, & non ſcriptum, ſeu Scripturam ſacram, & traditiones diuinas ſibi inuicem probationem porrigere; nam iſtæ in ſcriptura fundantur, vt diximus numero præcedenti, ipſa vero Scriptura ſacra ad ſui corroborationem tria principia fidei omnino neceſſaria, quæ in ſe non continet, à traditionibus accipit: primum eſt, quod tota, & ſola ſcriptura veteris, ac noui teſtamenti ſimul ſumpta, ſit verbum Dei ſcriptum, nam deciſio Tridentini, vt dictum ſupra, quod tales libri ex veteri teſtamento, & tales in nouo ſint canonici, & authentici,

229 & non alij in diuina traditione fudatur. Secundum quod tota illa ſcriptura, maximè in neceſſarijs ad fidem, & ſalutem, retenta ſit nobis ſalua, & incorrupta per traditionem ſcimus.

230 Tertium quod verum, & legitimum ſcripturæ ſenſum in multis ex eadem traditione habeamus; ita totidem ferè verbis ex communi auctorum fidelium mente noſter Martinus Becanus in compendio manualis controuerſ. lib. 1.

231 cap. 2. Nec quis hæreticus nobis opponat, dum ſic ſe inuicem adiuuant ſcriptura, & traditio, videatur committi circulus vitioſus, quia hic, vt benè notat idem Becanus lib. 1. cap. 10. ſolummodo committitur, quando duo coniunguntur æque ignota illi, cui vnum per aliud probare intendas, cum ex Ariſt. probatio debeat procedere à notis ad ignota; & hæreticis ſint notæ ſcripturæ ſacræ, & nobiſcum ipſi eas admittant.

232 Item nota, diuerſa dogmata fidei noſtræ ex traditione duxiſſe originem, ſeu eſſe veras traditiones diuinas, ſiue Apoſtolicas, tametſi à varijs Concilijs definita reperiantur, quia in eis definiendis talia Concilia ad traditiones ipſas recurſum habuerunt, ponam aliqua exempla.

233 Primum quod in lege Euangelica numerus Sacramentorum ſit ſeptenarius, & non ternatius, vt voluerunt plerique Lutherani, neque binarius, vt multi Caluiniſtæ, qui cum definitus numerus in Scriptura ſacra non ſit, vnde ternarium, vel binarium, nolendo traditiones admittere, deducant, non habent; nos Catbolici ex traditione, & declaratione Eccle-

234 ſiæ ſeptenarium habemus. Alterum exemplum, quod Symbolum fidei ſit verè Canonicum & Apoſtolicum, de qua traditione Sanctus Ba-

235 ſilius agit lib. de Spiritu ſancto cap. 17. Tertium, quod Beatiſſima Maria, Deipara ſemper manſerit Virgo etiam poſt partum, contra damnatam Heluidij hæreſim; circa hoc videndus D

236 Auguſtinus lib. de hæreſibus cap. 84. Quartũ quod infantes ſint baptizandi, & non expectandus vſus rationis ad baptiſmum recipiendum, ita Origines in cap. 6. epiſt. ad Romanos, *Eccleſia*, inquit, *ab Apoſtolis traditionem accepit, etiam paruulis baptiſmum dare*. Nec dicat hæreticus hoc deduci ex ſcriptura, Ioann 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in Regnum Dei*, nam iſtorum verborum hunc eſt verum, & legitimum ſenſum ex traditione, & praxi Eccleſiæ

237 conſtat. Quintum quod baptizati ab hæreticis ſeruata legitima materia & forma, non ſint rebaptizandi, de quo Diuus Auguſtinus, lib. 5. contra Donatiſtas cap. 23. *Conſuetudo*, inquit, *illa, quæ opponebatur Cypriano, ab Apoſtolorum traditione exordium ſumpſiſſe credenda eſt*. Tandem quod in Baptiſmo proferri debeat hæc forma, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*,

238 & quod aliter non valeat baptiſmus Nec expreſſio Perſonarum Trinitatis, deducitur ex il-

lo Matth.28. ***Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti***; quia pari modo eſt illud Ioan 14. ***Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis***, & deduceretur hinc, quoties quis aliquid peteret à Patre neceſſario deberet pronunciare hæc verba, Ego hoc, vel illud peto in nomine Chriſti, quod nullus dicet, ergo neutrum deducitur ex Scriptura, ſed illud ex traditione: Vide circa hæc omnia eumdem Becanum cap.2.

Sunt ne Concilia nomine totius Eccleſiæ norma Fidei viua? & quomodo?

REGVLA LXIV.

240 AD proponendas, & explicandas duas normas Fidei, quæ quaſi mutæ, ſeu mortuæ dici poſſunt, & ad alia definienda requiritur neceſſario in Eccleſia Catholica aliqua norma credendi viua, ſeu animata, ac loquens: hæc quæ eſt ipſamet mater Eccleſia, quæ ſicut eſt infallibilis in credendo, ita filios ſuos in fide infallibiliter dirigit, non per ſe ipſam formaliter ſumptam ſecundum ſe totam: ſed per ſua præcipua membra, nempe per Epiſcopos, in aliquo Concilio generali, auctoritate Papæ legitimè congregatos, ſeu per ipſum Concilium.

---

241 QVidquid petulanter garriant hæretici noſtri temporis, nihil præter Scripturam ſacram, ad res fidei capiendas admittẽtes, vt tradit Bellarminius lib. 3. de verbo Dei cap.3. Certum de fide eſt, ſicque tenent Catholici neceſſariam eſſe, & de facto dari in vera Eccleſia Chriſti aliquam normam viuam, per quam modo humano, & ſenſibili, myſteria cæleſtia, & quæuis ad fidem ſpectantia infallibiliter proponi hominibus poſſint, & dubia quælibet circa ipſa occurrentia declarari; nequaquã relinquendum vniuſcuiuſque arbitrio, vt volunt hæretici. Quid ſimile videtur fuiſſe ordinatum à Deo pro tempore veteris Synagogæ Deut.17. *Si quid*, inquit, ***ambiguum, atque difficis occurrerit, aſcendens ad locum &c. & ad Sacerdotes &c.*** nec dubitandum, prouidiſſe Chriſtum Dominum Eccleſiæ ſuæ de huiuſmodi regula fidei viua pro difficultatibus circa myſteria diuina excitatis omnino ſoluendis, & cumulo maiori perfectione, quam tunc ſynagogæ
242 fuit prouiſum. Vnde difficultati ortæ circa obſeruanda legalia, Act.15. nemo auſus eſt pro pro iudicio id definire; ſed conuenerunt Apoſtoli & definierunt per hæc verba, ***Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis &c.*** neque quidquam aliud circa dictam neceſſitatem indicandam addemus.

243 Verum vt facilius conſtet hanc fidei regulã viuam eſſe ipſam Eccleſiam Catholicam, attingendum prius, qualiter eadem infallibiliter, & abſque periculo errandi à Deo reuelata credat. Circa hoc certum de fide tenendum, quod Eccleſia vniuerſalis, ſeu Romana non poſſit à fide deficere, non ſolum per hæreſim formalem; ſed neq. etiam per ignorantiam inuincibilem: Fundatur in illo 1. Timot.2. vbi Paulus Eccleſiã Diuini affirmat eſſe columnam, & firmamentum veritatis; ſed magis in aſſiſtentia perpetua Spiritus ſancti, quam pro docenda veritate ipſi Eccleſiæ promiſit Chriſtus Dominus, Ioan.14. ***Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis***, & infra cap.16. ***Cum venerit Paraclitus docebit vos omnem veritatem &c.*** Atque
254 peculiariter, quod per hæreſim non poſſit deficere, inde efficaciter oſtenditur, quia ſi tota Eccleſia fidem errando amitteret, eo ipſo maneret deſtructa, ſeu deſineret eſſe Eccleſia, & fieret Synagoga Satanæ contra promiſſionem Chriſti Domini, Matt. 16. ***Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam***; & ad ſtabiliendum ſuam promiſſionem, ait idem Chriſtus, Matht. vltim. ***Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationẽ ſæculi***; ergo non poteſt Eccleſia à fide deficere. Quæ doctrina ita de fide certa, adeo frequens eſt in Concilijs, & SS. Patribus vt ſuperfluum videatur aliquid vltra allegare teſte Suar. diſp. 5.
245 de fide ſect. 6. Qui optimè vltimo loco addit, quod tametſi non conſtet eſſe vera illa, quæ Eccleſia vt pia tantum, & probabilia credit, cũ in non ſpectantibus ad fidem, nec ad ſalutem abſolutè neceſſarijs, haud ſit ita certum eam ab Spiritu ſancto gubernari, nihilominus ſi tota Eccleſia in aliqua huiuſmodi re conſpiret, tenendum ſit in eo non errare, etiam ſpeculatiue quia probabilius ſimiliter in talibus Spiritum ſanctum ei aſſiſtere.

246 En quam bene diſpoſita in credendo Eccleſia vniuerſalis, vt pro filijs ſuis norma fidei infallibilis conſtituatur, (ſub hac enim tantum ratione hic de ea agimus; cum ſecundum totam eius latitudinem tractatio ipſius copioſiſſima ſit apud DD. præcipuè apud Suarez diſp. 9. de fide) & cum clarè pateat, quod ad id ea ſecundum ſe totam non poſſit aſſignari per Concilium Oecumenicum, ex præcipuis ipſis membris nempe Epiſcopis legitime congregatum præſtare conſueuit.

247 Pro rei perſpicuitate diſtinguendum primo de Concilijs; nam multiplices ſunt eorum ſpecies, & omiſſis diœceſancis, ſeu ſynodalibus (de quibus in Decret. diſt. 14. & in Trident. ſeſſ. 25. cap. 2. de reformatione) nullo modo ſufficientibus ad conſtituendam fidei regulam, cum ſolum congregentur ab vnoquoq Epiſcopo in ſua Diœceſi ad regimen, & non ad docendam fidẽ; reliqua in duplici ſunt differentia, quædam ſcilicet particularia, & quædam generalia, ſeu vniuerſalia: illa de quibus in Canone 38. Apoſt. & in dicta diſt. 28.) ſubdiuiduntur in Prouincialia, ſeu localia, & in nationalia, prouinciarum
247 vocat ea tacitè Diuus Auguſtinus libr. ſecundo de Baptiſmo cap. 5. iſta nationum. Concilium Prouinciale congregatur ex vno ſolo Archiepiſcopo, qui ei præeſt, & ex Epiſcopis eius ſuffraganeis; nationale vero ex multis Archiepiſcopis, & pluribus Epiſcopis eiuſdem nationis, vt Italis, Gallis, Hiſpanis, Africanis &c. præſi-

præſidente in eo aliquo Patriarcha,vel Prima-
te , quod licet aliquando vocetur generale, vt
in Toletano 4. in principio , vel vniuerſale, vt
in Cartaginenſi 4. etiam in principio ; intelligi
tur tamen ſecundum quid per reſpectum ad
natiooem , in qua celebratur , aut per compa-
249 rationem ad dicta prouincialia . Simpliciter
autem, & abſolutè Cõcilium generale,ſeu vni-
uerſale illud dicitur , ad quod celebrandum
conuocatio Epiſcoporum adeo extenditur , vt
nullus qui Catholicus ſit ab eo excludatur;de
huiuſmodi tractat benè Bellarminus lib. 1. de
Concilio, & Turrecr. lib. ſummę,qui aſſignant
conditiones requiſitas,vt ſit legitimum,primo
vt congregetur auctoritate Papæ , ſecundo, vt
in eo præſideat per ſe , vel per ſuos Legatos ,
tertio , vt in eius obedientia vſque ad finem
permaneat,quarto, vt ab ipſo accipiat confir-
mationem &c. hac Conciliorum diuiſione , &
ſub diuiſione ſic præmiſſa pro rei perſpicuitate,
iam pro reſolutione .
250 Dico cum eiſdem Bellarmino , Turrecrem.
& alijs ex Concilijs prouincialibus. & nationa-
libus nullum per ſe ſpectatum eſſe ſufficiẽs ad
conſtituendam infallibilem fidei normam, ra-
tio eſt,quia huiuſmodi Concilia nõ ſolent cogi
peculiari Sſmi Pontificis ordinatione,& aucto-
ritate, nec nomine vniuerſalis Eccleſiæ, neque
eam repræſentant. Vnde iſta non obligatur ad
credendum nouiter definita ab eis,cum in his
definitionibus error committi poſſit(ſic de fa-
cto contigit tempore Cypriani , & ſub ipſo in
definitione de rebaptizatione hæreticorũ pœ-
nitẽtium) vt traditur in Synodo Romana ſub
251 Symmacho . Excepto tamen caſu,quando
definita ab aliquo ex ſimilibus Concilijs per
Summũ Pontificem approbarentur, ſic appro-
bata iam eſſent de fide,& tale Conciliũ nõ ra-
tione ſui; ſed ratione accedẽtis approbationis
Pontificię poſſet cõſtitui infallibilis regula fidei.
252 E contra vero dico quodcumq. Concilium
generale legitimè congregatum ex ſe , ſeu ex
ſua natura eſſe certam,& infallibilem credendi
normam , propter oppoſitam omnino rationẽ,
quia cum totam Eccleſiam Catholicam repræ
ſentet,ſicut hęc non poteſt errare,vt paulò an-
te ex ſacra Scriptura demonſtrauimus ; ita &
illud ob indubitatam aſſiſtentiam Spiritus ſan-
cti indicatã præcipue per illa verba primi Con-
cilij generalis , Actor. 15. *Viſum eſt Spiritui*
253 *ſancto, & nobis* . Atque hęc doctrina,vt de
fide certa habetur ex perpetua traditione, &
conſenſu Eccleſiæ In confirmationem acce-
dit illud D. Gregorij lib. epiſt. cap. 24. vbi af-
firmat quatuor Coocilia prima generalia ,
eſſe habenda ſicut quatuor Euangelia , ſci-
licet quoad certitudinem in rebus definitis,ſed
par eſt ratio de reliquis Concilijs Oecumeni-
cis , ſeu generalibus legitimè congregatis au-
ctoritate Papæ, hoc in eis præſidente,vel per ſe
ipſum, vel per ſuos Legatos ; ergo ſi illa prima
Concilia , ſicut & quatuor Euangelia ſunt in-
fallibilis regula fidei , pari modo erunt reliqua
prædicta vniuerſalia .
254 Sed quid ſi Concilium generale non ſit coa-
ctum à Summo Pontifice ? quid item ſi quam-
uis ab eo congregetur , in decurſu temporis,
quo durat,ab ipſius obediẽtia,& vnione diſce-
dat . In neutro caſu poteſt eſſe regula fidei,
cum in vtroque poſſit errare , & de facto iam
errauerit, exemplum prioris ponit Suarez, vbi
ſupra ſect. 7. in Concilio Ariminenſi , & poſte-
rioris in Concilio Baſilienſi ex parte .
255 Quid pręterea ſi Concilium per Legatos ha-
beat inſtructionẽ à Summo Pontifice circa de-
finienda in ipſo ? Breuiter, & optimè reſpondit
idem Suarez ex mente omnium : ſi definiat
ſecundum inſtructionem , ſtatim tale Conciliũ
ante confirmationem Pontificiam eſſe infalli-
bilem credendi normam ; quia tunc errare
non poteſt, cum iam in inſtructione contineã-
tur Papæ conſenſus: ſecus vero ſi definiat con-
tra contenta in inſtructione propter contra-
riam omnino rationem .
256 Tandem quid, ſi non accepta à Legatis Pa-
pæ inſtructione, Concilium vna cum ipſis defi-
niat , erit ne ſtatim antequam confirmatio
Pontificia accedat, circa definita infallibilis fi-
dei Regula ? Hoc aliquantulum videtur con-
trouerſum , propter aliquos, qui in partem af-
firmantem inclinant;inde ducti, quod etiam
teneant tale Concilium eſſe ſupra Papam , eo
quod repræſentet totam Eccleſiam, ac proin-
257 d. non poſſit errare . Partem verò negan-
tem abſolutè defendunt, vt omnino certam
Bellarminus lib. 2. de Concilijs, cap. 11. & re-
lati ab eo Caietanus,& Turrecremata,Caſtrus
lib. 1. de iuſta hæreticorum punitione cap. 6.
& communiter reliqui omnes ex oppoſito fun-
damento, quod Concilium ſubſit Papæ,& ſine
huius confirmatione adhuc ſit incertum quid
258 quid ab eo ſit definitum . Et hæc doctrina
vti certa, & tutior tenenda prorſus,& contra-
ria notę non eſt expers .

An Papa ſolus ſit alia norma fidei viua ?
& qualiter in aliquibus caſibus ?

REGVLA LXV.

259 PRæter propoſitam,neceſſario aſſignatur
alia fidei norma , viua, ſeu animata,nem-
pe Summus Pontifex , verus Chriſti Vicarius,
per ſe ſolum abſq concilio vllo particulari, aut
generali, quatenus ex Cathedra definit,& or-
dinat,eſtq. rãtæ certitudinis,& infallibilitatis,
vt nullo modo errare poſſit,non ſolum in expri-
mendis quibuſcũq. fide diuina credẽdis;ſed in
manifeſtãdis etiam & tradendis præceptis ſeu
rebus moralibus pro vniuerſa Eccleſia Cathol

260 DE hac Fidei norma copioſius præ cęte-
ris agit Caſtrus Palao tract. 4. de fide
diſp. 1. pun. 5. p. 6. SS. longiuſculos(cum in alijs
compẽdioſius,ſoleat procedere)qui approbat
omnino noſtram Regulam,quoad omnes eius
partes.Neceſſitas huius normę inde facile oſtẽ
ditur,quia cũ Cõcilia generalia nõ ſine magno
diſpendio,& ingenti difficultate cogi poſſint,ac
proinde raro cogantur,cumq. aliunde nõ raro,
ſed frequenter diuerſa occurrãt proponenda,

ordinanda, & decidenda pro tota Eccleſia,
circa varia capita, quæ ſtatim adducam ſim-
pliciter oportuit, ipſi Eccleſiæ prouideretur,
vt fuit de facto prouiſum à Chriſto Domino, de
regula aliqua fidei viua, ſemper præſenti.
261 Quod autem hæc norma credendi ſit ipſius
Eccleſiæ caput, ſeu Romanus Pontifex, eſt cer-
tum de fide, quia Petro, & ſucceſſoribus eius
tribuit Chriſtus Dominus poteſtatem, ſeu iu-
riſdictionem paſcendi Eccleſiam, Ioann. 21.
Paſce oues meas, præcipue interpretando ſcri-
pturas, & proponendo veritates credendas, &
262 ſub obligatione ipſas credendi. Atque hinc
ſequitur, quod hæc poteſtas habeat neceſſa-
rio adiunctam Infallibilitatem, & aſſiſtentiam
Spiritus ſancti, ita vt ille non poſſit errare: hoc-
que firmiſſimum habet fundamentum in pro-
miſſionibus Chriſti Domini, nempe illa Mat-
th. 16. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam
meam, & portæ inferi non præualebunt aduer-
ſus eam*, præualerent quidem, & corrueret
ædificium, ſi Papa poſſet errare, dum ex cathe-
dra loquitur in definiẽdis, & proponendis pro
tota Eccleſia. Item illa promiſſione, Luc. 22.
*Ego rogaui pro te, Petre, vt non deficiat fides
tua*, quod intelligitur non ſolum de ipſo D. Pe-
tro, ſed etiam de ſucceſſoribus eius, vt expo-
nunt S. Leo Papa ſer. 1. & 2. de aſſumptione ſua,
& Innoc. III. in cap. Maiores de baptiſmo, &
multi alij Pontifices in ſuis epiſt. decretalibus:
263 Inſuper quod Papa habeat dictã iuriſdictio-
nem, & poteſtatem independenter omnino à
Concilio Generali, atq. per hanc prædicto mo-
do norma credendi conſtituatur, patet ex re-
gula fidei præcedenti, nempe ex traditione di-
uina, & ex perpetuo conſenſu Eccleſiæ, ac con-
tinuo Summorum Pontificum vſu definiendi
res fidei, interpretandi ſcripturas, & præcepta
morum ipſi Eccleſiæ proponendi. Superuaca-
neum eſſet nunc ducta plurium exemplorum
ſerie, cuiuſq. Pontificis per varia ſæcula ea ex-
primere, & rem hãc magis perſpicuam redde-
re, ſat ſit vnũ, vel alterum noſtri temporis attin-
gere, & pauca, circa quæ videtur poſſe eſſe ali-
quale dubium aliquantulum expendere.
264 Et quidem circa lectionem, & interpreta-
tionem diuinarum Scripturarum nullus eſt du-
bitandi locus, cum Petro, & cuiuis ex ſucceſ-
ſoribus eius, dicitur Luc. 5. *Duc in altum*, vt
myſticè aliqui exponunt, in profundum ſacræ
Scripturæ ad congruum eius ſenſum eruendũ
& legitimam ipſius lectionem aſſignandam.
265 Vnde Sixtus V. vniuerſa Biblia ſacra vulga-
tæ editionis recognoſcere iuſſit, & ſic recogni-
ta, Clementis VIII. auctoritate fuerunt edita,
iuxta quam recognitionem, & editionem a
dictis Pontificibus tanquam à regula fidei, vni-
uerſa Eccleſia, vt certa de fide ea recepit.
266 Nullus item dubitandi locus de dicta iuriſdi-
ctione Pontificum, & de ipſorum regula fidei
circa ritum adminiſtrationis Sacramentorum,
maximè matrimonij, & circa declarationem
inhabilitatis perſonarum ad ipſum contrahen-
dum. Hinc idem Sixtus V. per conſtitutionem
59 incipientem, *Cum frequenter*, declarauit
inhabiles quoſuis Eunuchos, vtroque teſticulo
carentes, & quod ipſi matrimonium nullo mo-
do contrahere valeant; item declarauit marri-
monia prius ab ipſis contracta fuiſſe, & eſſe
nulla: quæ declaratio certa de fide habetur ab
vniuerſa Eccleſia Catholica; tametſi prius nõ
deeſſent DD. Catholici, vt Medina relatus à
F. Baſilio Poncio, tract. de impedimentis ma-
trimonij cap. 33. §. 1. qui tenerent valida eſſe
talia matrimonia, & poſſe contrahi à dictis
Eunuchis.
267 Verum quid circa Canonizationem, & Bea-
tificationẽ Sanctorum eſtne Papa regula fidei,
ita vt non poſſit errare? Eſt quidem, & circa
vtrumque nequit vllo modo in errorem inci-
dere. Ita D. Thomas quolib. 9. art. vlt. id re-
ctè docet; & quamuis neque ipſe, neque alius
ex antiquis Doctoribus, qui de canonizandis
Sanctis ex profeſſo tractarunt, aliquid de bea-
tificatione expreſſerit; ſine dubio tamen hanc
ſub illa comprehendere voluerunt; cum eadẽ
certitudine tenendum ſit Pontificem eſſe libe-
rum ab errore in beatificatione alicuius Sancti
ac eſt in canonizatione, & æquè temerarium,
ac ſcandaloſum eſſe iudicandum, ſi quis aſſerat
ipſum in quauis earum poſſe errare, quia abſq.
fundamento contra rectam morum inſtitutio-
268 nem id aſſerere. Hoc autem maximè ita ſe
habet, ſi Beatificatio fit, qualis ſæpius eſſe ſolet
cum conceſſione, vt Miſſæ ſacrificium in hono-
rem Beatificati celebretur; tradit ex mente
aliorum citatus Palao §. 5.
269 Qui bene differentiam inter beatificationẽ,
& canonizationem, declarando quid vtraque
ſit, in hoc tantum aſſignat, quod illa ſit facul-
tas, & licentia conceſſa alicui Prouinciæ ſpe-
ciali, aut Eccleſiæ, aut Religioni, vt aliquẽ tan-
quam Sanctum, & in Cælis exiſtentem colat,
cum expreſſione cultus, quo venerandus eſt,
nempe Miſſæ ſacrificio, orationibus, proceſſio-
nibus publicis, votis, eius inuocatione, & ima-
ginis geſtatione; cum limitatione iſtorum ali-
270 qua, vel nulla. Canonizatio verò ſit licentia
cõceſſa non alicui Prouinciæ ſpeciali; ſed vni-
uerſæ Eccleſiæ aliquem vt Sanctum venerãdi,
eo cultu, & veneratione, qua ſolent Sancti ve-
nerari, idem Caſtrus Palao totidem ferè verbis.
271 Quid prætera de approbatione Religionum,
poteſt ne circa hanc Pontifex errare? vnico
verbo reſpondeo cum eodem Caſtro Palao §. 6
cum Valentia diſp. 1. q. 1. punct. 7 §. 4. & cum
alijs (Quidquid Bañes 2. 2. q. 1. art. 10. dub. 8.
abſque firmo fundamento in contrarium di-
cat) quod ſimpliciter loquendo in approbatio-
ne cuiuſuis Religionis, quoad ſubſtãtialia ſaltẽ
eius cõſtituentia ſtatũ Religionis ſemper Papa
272 ſit ab omni errore immunis. Ratio eſt quia ſi
ille acceptaret religionem, quã perpẽſis omni-
bus circumſtantijs deberet reijcere, obligaret
Eccleſiam ad rem aliquã, quæ ipſi Eccleſiæ nõ
in ædificationẽ, ſed in deſtructionẽ cederet, &
contra morũ honeſtatẽ, quod nõ eſt credendũ
Spiritum ſanctũ permiſſurum; ergo vt Eccleſia
non deſtruatur, neq. erret, iudicãdum eſt Papã
in approbatione Religionis non poſſe errare, &
conſequenter circa talem approbationem ip-
ſum eſſe certã, & infallibilem normã credendi.

Dixi

173 Dixi quoad ſubſtantialia, & conſtituentia
ſtatum Religionis;nam quoad accidentalia,vt
quoad multiplicationem præceptorum, aut
nimium rigorem pœnarum, ſicut quoad alia
accidentalia extra Religionem in regimine
Eccleſiæ, non eſt inconueniens committi ab
eo aliquem humanum defectum,vt tradit Sua-
174. rez vbi ſupra ſect 8. Hinc ſæpè videmus, vt
quod circa talia accidentalia vnus Pontifex
ordinauit, vel diſpoſuit, ab alio reuocetur,aut
275. ſaltem limitetur. Quamquam nota huiuſ-
modi reuocationem, vel limitationem inde
non raro prouenire,quod in vna circumſtantia
temporis,vel loci id iudicetur Eccleſiæ,vel Re-
ligioni non expediens,aut inconueniens,quod
276. in altera cenſebatur expedire. Quæ nota-
tio etiam in ſubſtantialibus, quandoque locum
habet,nec mirum à poſteriori Pontifice diſſolui
aliquam Religionem ob eius relaxationem,vel
ob aliam cauſam, quæ ab alio rectè,& conue-
nienter abſque vllo errore fuerat approbata.
277 Ad infallibilitatem normæ credendi in per-
na Summi Pontificis magis indicandam ſolet
hic diſcuti ab aliquibus illud graue dubium,
an ſit de fide,quod hic homo, qui pro tempore
gubernat Eccleſiam Dei, ſit verus Papa? Cir-
ca quod duæ ſunt hinc inde oppoſitæ Docto-
rum ſententiæ: ſemper placuit ſub diſtinctio-
ne reſolutio, quam 35. abhinc annis defendi
publicè in templo Collegij Barchinonenſis
propoſitis à me theſibus Theologicis,vt aſſolet
quotannis pro honore Collegij, argumentante
contra elucidandæ magis veritatis gratia R P.
Vincentio Sigala, tunc Sanctiſſimi Clementis
Octaui Nuncio extraordinario ad Regem Ca-
tholicum Philippum III. nempè quod ſit de
fide hunc hominem eſſe verum Summum
Pontificem, quando ſufficienti conſenſu totius
Eccleſiæ receptus eſt,& ita approbatus,vt om-
nes illi obedire teneantur,maximè in recipien-
dis fidei definitionibus, & ordinationibus circa
mores totius Eccleſiæ; ſecus vero antea:quod
patet, quia tempore ſchiſmatum ferè ſemper
eſt res prorſus incerta, quiſnam caput Eccle-
278. ſiæ, & cuinam tunc obediendum. Atque
hactenus de Pontifice Summo ſecundum hanc
tantum conſiderationem, quod ſit fidei regu-
la: ſecundum alias, copioſa valdè eſt eius tra-
ctatio, vide apud Suar. diſp. 10. de fide.
279 Supereſt hic dubium aliquantiſper attin-
gendum, an detur præter quatuor dictas alia
regula fidei, nempè vnanimis Sanctorũ Patrũ,
& Doctorum conſenſus? Probabilis eſt pars
affirmans, cum veriſimile cenſeatur ab Spiri-
tu Sancto Doctores Eccleſiæ Catholicæ ſpe-
cialiter adiuuari, & illuminari, præcipuè in
rebus ad fidem ſpectantibus diſcutiendis; hoc
erudirè docet Suarez diſp. 5 de fide ſect. 6. &
quidem ſi huic vnanimi aſſenſui Sanctorum Pa-
trum, & Doctorum approbatio Summi Ponti-
ficis accedat, benè ait Caſtrus Palao pari mo-
do de hoc aſſenſu loquendum, atque de Con-
280. cilijs Generalibus: Ante approbationem
vero Pontificiam, adhuc temerarium ad mi-
nus eſſet contra Sanctos Patres, & Doctores
ſic vnanimiter ſentientes aliquid mordicus de-
181. fendere, teſte eodem Suarez citato. Hacte-
nus de normis, ſeu regulis fidei ſatis dictum
ſit, quas aduerte ne cõfundas cum locis theo-
logicis, ſeu ex quibus Sacra Theologia ſolet
ſuas aſſertiones confirmare; de quibus non eſt
hic locus agendi. Vide Melchiorem Canum
peculari opere de eis tractantem.

CAPVT VIII.

De natura, ſeu eſſentia Fidei ſupernaturalis quoad eius actus, & habitus; ac de iſtorum proprietatibus, & effectibus; deque eorumdem ſubiecto tam in viatoribus, quàm in exiſtentibus extra viam.

PROOEMILIOLVM.

1 EXplicato Fidei obiecto, tam formali, quàm materiali, & modo, quo hoc proponitur, agen-
dum de eius actibus, & habitibus, ac prius de illis, quod natura præcedant, & ad ipſos iſti di-
rigantur, ab eiſdemque ſpecificationem ſumant. Vnde paucis regulis ipſorum ſubſtantiam, &
proprietates, cauſas item, & effectus indicabimus: cum actu fidei intellectus ſimul etiam duos
actus, qui ſemper ipſum comitantur, neceſſario expendemus, nempe actum intellectiuum, quo
homo hic, & nunc iudicat, quod expediat res fidei credere, & actum voluntatis, quo vult cre-
2 dere, & inducitur intellectus ad credendum. Occaſione autem habitus fidei Theologalis
de diſtinctione huius ab alijs fidei virtutibus, ſeu donis, & gratijs gratis datis aliquid obi-
ter attingetur.

Actus Fidei eſtne aſſenſus intellectus in reuelatione Dei fundatus? quotuplex item eius diuiſio.

REGVLA LXVI.

3 ACtus Fidei infuſæ, de qua affirmat Apoſtolus ad Hebræos 11. *Iuſtus autem ex fide viuit*, actus eſt intellectus, & definitur propriè, quod ſit aſſenſus firmus in auctoritate
4 Dei obſcurè reuelantis fundatus. Qui multipliciter diuiditur, ſcilicet in actum credendi Deo, Deum, & in Deum; in actum item internum, & externum, in explicitum, & implicitum, in immediatum, & mediatum, in vniuerſalem, & particularem.

---

5 QVod ſit actus intellectus ſupponitur ab omnibus, vt omnino certum ex D. Thoma 2.2. q. 2. art. 1. Et dicitur ex ea iuſtus viuere, quia eſt principium iuſtificationis, & ſalutis: ad quam ſecundum Apoſtolum 1. Cor. 13. & ſecundum Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. tria diſtincta requiruntur, & in homine recipiuntur, nempe fides, ſpes, & charitas; duæ poſteriores ſunt actus voluntatis, prior vero eſt actus intellectus; quod magis innoteſcit ex ipſo Tridentino cap. 6. vbi primum motum ad iuſtificationem ait eſſe, *Credere vera eſſe, quæ diuinitus reuelata ſunt*: at verum obiectum
6 eſt potentiæ intellectiuæ, ergo &c. Ex dictis autem verbis, Concilijs, & ex alijs, quæ traduntur à D. Thoma ibidem deſumi poteſt definitio propoſita actus fidei: & conſonat D. Auguſtinus de ſpiritu, & litera cap. 31. definiendo per conſenſum, & aſſenſum, *Quid eſt*, inquit, *credere, niſi conſentire verum eſſe, quod dicitur*, & lib. de prædeſtinatione Sanctorum cap. 2. alia definitione, quam adducit D. Thomas d. art. 1. *Credere*, inquit, *nihil aliud eſt*,
7 *quàm cum aſſenſione cogitare*. Per quas definitiones Auguſtini ſola ratio generica credendi, ſeu fidei infuſæ indicatur. Vnde ad indicandam ſpecificam differentiam eius à fide humana, & à quauis ſcientia opinatiua, vel euidenti, opportunè dicitur in definitione propoſita in Regula, quod ſit aſſenſus firmus
8 in auctoritate Dei reuelantis fundatus. Atq. hæc ſatis pro definitione fidei actus: cui etiam competit illa alia ex Apoſtolo ad Hebræos 11 iam initio præcedentis capitis regula 52. n. 2. & 3 adducta, & explicata à nobis, Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum &c.
9 Iam breuiter de multiplicibus, eius diuiſionibus: primò de trimembri illa valdè celebri credendi Deo, Deum, & in Deum, quam affert D. Thomas 2.2. q. 2. art. 2 ſumitque ex D. Auguſtino citato. Circa hanc autem nota, quod ad explicanda hæc tria membra, nō ſint ſimpliciter neceſſarij tres actus fidei, cum ſecundum varias habitudines ad eumdem Deum, varijs etiam actibus, vel vnico etiam
10 fidei, diſtinguantur. Nam cum dico, credo Deo, intelligitur teſtificanti, vel dicenti; & eſt habitudo ad obiectum formale, ſeu ad moti-
11 uum credendi. Cum vero dico, credo Deum, connotatur habitudo ad obiectum materiale, quia ipſe Deus eſt tunc res, quam credo, & eodem actu fidei vtrumque complector materiale, & formale, vt iam ſupra declaratum.
12 Denique cum dico, credo in Deum, habetur reſpectus ad ipſum Deum, tanquam ad vltimum finem; quæ habitudo etiam comprehenditur ſub eodem actu, quo credimus Deo, & Deum, ſeu quodcumque aliud obiectum fidei materiale.
13 Verum ad hoc tertium membrum credendi in Deum requiritur alius actus voluntatis, quo actus fidei in Deum referatur, de quo actu voluntatis dubitatur, an ſit actus caritatis, ita vt iſte actus, credo in Deum ſit actus fidei formatæ vera caritate Dei, an potius talis actus fidei abſque caritate poſſit in peccatore
14 reperiri. Et hoc ſecundum ex mente D. Auguſtini tract. 29. in Ioann. & D. Thomæ 2. 2. q 1. art. 9. probabilius cenſetur, quia nihil repugnat, quin peccator eum aſſenſu fidei intellectus, & acta informi voluntatis, dicat, credo in Deum, fidemque ſuam in Deum vltimum finem referat.
14 Quatuor bimembres fidei diuiſiones faciles ſunt. Prima eſt in actum internum, & externum: & de hoc ſecundo, præcipue de obligatione exterius confitendi fidem agetur capite ſequenti: de interno, ſeu immanenti, qui eſt proprius fidei, vt patet, hoc, & ſequenti etiam
16 capite. Altera bimembris diuiſio in explicitū & implicitum, ſicut, & tertia in immediatum, & mediatum fidei actum, iam ſupra pro noſtro inſtituto ſufficienter explicatæ, ſed de his ex
17 profeſſo capite ſequenti. De quarta in vniuerſalem, & particularem; explicationem tātum terminorum attingo. Fides vniuerſalis dicitur illa, quæ ſimpliciter neceſſario requiritur ad ſalutem, vocaturque communiter fides Catholica; quia communis eſt Eccleſiæ Catholicæ, & hoc nomen ſignificat ex ſe vniuerſalitatem; quam habet tales fides reſpectu perſonarum, cum pertineat ad quoſcumque vt placeant Deo; item reſpectu temporum, cum ſemper in Eccleſia fuerit, & reſpectu locorum, cum vbique prædicata ſit, & prædicetur; tandem reſpectu dogmatum, cum ſe extendat ad omnia, quæ per Eccleſiam fidelibus credenda
18 proponuntur. Fides vero particularis dicitur illa, quæ in aliqua reuelatione priuata, vel in inſtinctu Spiritus Sancti, illi æquiualente, fundatur; hincque particularis dicitur, quia in priuata propoſitione, materia, & perſona nititur: Quamquam hæc non eſt diuerſa eſſentialiter à fide vniuerſali, quia in vtraq. eſt eadem ratio formalis credendi, nempe reuelatio diuina, ita Suarez diſp. 6. ſect. 3. cum communi Doctorum.
19 Tandem hæretici noſtri temporis diuidunt in actum fidei hiſtoricæ, promiſſionum, & miraculorum; in qua diuiſione, tametſi rectè intellecta, non nihil verum reperiri poſſit; prout tamen ab eis traditur, diuerſimodè ipſi peccant, & errant: primo quia videtur ab eis tradi ad varias fides diſtinguendas, cum certum

ſit de

ſit de fide vnam tantum eſſe, ad Epheſ. 4. *Vnus*
20 *Dominus, vna Fides*: Item quia hæc diuiſio
ſub terminis, quibus proponitur ab hæreticis
eſt inſufficiens, non neceſſaria, ac inutilis; nam
fides de Deo vno, & trino, & de attributis diui-
nis verſatur circa poriſſimam materiam fidei,
& tamen ea non eſt fides hiſtorica, vt per ſe
patet, ac proinde illam, quam hæretici vocant
fidem hiſtoricam, melius nos Catholici voca-
mus fidem dogmaticã, aut fidem myſteriorũ, &
21 operum Dei. Item præter promiſſiones præ-
miorum, dantur etiam comminationes pœna-
rum, prædictiones etiam futurorum, quæ tamẽ
ſub fidem cadunt; ergo eſt illa diuiſio inſuffi-
22 ciens. Præcipuè autem in hac diuiſione hæ-
retici, quoad ſecundum membrum hallucinan-
tur; quia fidem promiſſionũ aſſignant ad intro-
ducendam falſam doctrinam de fide iuſtifican-
te, quatenus vnuſquiſque iuſtus vt talis ſit,
credere formaliter debet ſibi remiſſa peccata
nec amplius imputari, & conſequuturum in-
fallibiliter gloriam, attenta ſola promiſſione
Dei, abſque dolore peccatorum, & abſque re-
ceptione Sacramenti Pœnitentiæ: quem erro-
rem copiosè refellit, Suarez lib. 8. de gratia
23 cap. 16. Tandem eſt inutilis, & non neceſſa-
ria illa fidei diuiſio, quoad tertium membrum
ſeu fidem miraculorum, quia hæc conuenien-
tius comprehenditur ſub ſecundo membro
præcedentis diuiſionis, nempe ſub fide parti-
culari, cum operari miracula non ſoleat eſſe
cõſenſum quibuſcumq. fidelibus, ſed particu-
laribus perſonis eximiæ virtutis, & ſanctitatis.

---

*Fidei actus qualiter ſupernaturalis, & ſim-
plex? quantaque eius veritas, &
certitudo?*

REGVLA LXVII.

24 ACtus Fidei Chriſtianæ intrinſecè, & quo
ad ſuam ſubſtantiam ſupernaturalis eſt
& ita omnino ſimplex, vt nullo modo per di-
ſcurſum eliciatur, aut in eo fundetur: ſemper
item verus, adeo vt de vero in falſum mutari
nequeat: tandem quamuis ex ſe obſcurus, &
ineuidens, certus tamen maiori certitudine,
quam quæuis ſit alia cuiuslibet ſcientiæ.

---

25 COncors eſt ferè Doctorum omnium ſen-
tentia circa ſupernaturalitatem actus
fidei in ſua ſubſtantia, & non tantum quoad
modum (hoc mordicus tuentur aliqui, quos
citat, Suarez lib. 2. de gratia cap. 4.) quod inde
manifeſtè oſtenditur; quia quoad totum ſuum
eſſe intrinſecum, & prout ad ſalutem animæ
requiritur, eſt donum Dei, & ſine auxilio gra-
tiæ ipſius Dei ab homine elici non poteſt, at-
que hoc eſt certum de fide, docetque Chriſtus
Dominus, Ioan. 6. *Nemo poteſt venire ad me
niſi Pater meus traxerit eum*; hanc autem
tractionem fieri per fidem, ſtatim oſtendit, di-
cens: *Hoc eſt opus Dei, vt credatis in ipſum*:
confirmat Apoſtolus ad Philippenſ. 1. *Vobis,*
inquit, *donatum eſt pro Chriſto, non ſolum
vt in eum credatis &c.* Atque hoc habetur de-
ciſum cum in alijs Concilijs antiquioribus,
tum in Trident. ſeſſ. 6. can. 3. & 4. docetque
paſſim D. Auguſtinus, præcipuè lib. de præde-
ſtinatione Sanctorum.
26 De ſimplicitate actus fidei, & an aliquo di-
ſcurſu eliciatur, eſt aliquale dubium inter Do-
ctores; & inter aſſignantes ipſum ad eius edu-
ctionem, vti neceſſarium, eſt varietas; nam
Durandus in 3. diſt. 24. q. 1. Almaynus tract. 2.
moralium cap. 3. & Vaſquez 1. parte diſp. 5.
affirmant diſcurſu fieri actum fidei per mediũ
extrinſecum, nempè per reuelationem, cui
prius tempore, vel ſaltem prius natura præbet
homo aſſenſum, & inde format diſcurſum, &
deducit credendum eſſe propter eam tale, vel
27 tale myſterium, & actu credit. Canus verò
lib. 6. de locis cap. vlt. & Vega lib. 9. in Triden.
cap. 39. & alij addunt poſſe fieri actum fidei nõ
ſolum per medium extrinſecum, vt dictum,
ſed etiam per intrinſecum, vt ſi ex vna, vel
pluribus veritatibus reuelatis aliam inferas.
28 Cæterum communis eſt ſententia, & multo
probabilior D. Thomæ 2. 2. q. 1. art. 1. ibi Caie-
tan. dub. 4. Capr. in 3. diſt. 24. q. 1. art. 3. Ocham
quolib. 3. q. 7. imò & Cani ſe corrigentis lib. 12.
de locis cap. 3. concluſ. 3. quod actus fidei per
ſe non fundetur in diſcurſu; ſed ſit ſimplex aſ-
ſenſus cuiuſcunq. veritatis reuelatæ. Oſten-
dit efficaci ratione Suarez diſp. 6. de fide ſec. 4.
quia ſecũdum omnium ſententiam actus fidei
quo credo hæc principia Deum eſſe veracem,
& Deum reuelaſſe, neceſſario debet eſſe om-
nino ſimplex, & non deductus ex diſcurſu, ne-
que ex alijs principijs prioribus, cum non den-
tur; & quidem ſi darentur, de his deberet eſſe
etiam aſſenſus fidei ſimplex, & non elicitus
per diſcurſus aliorum principiorum, alioquin
ſequeretur dari progreſſum in infinitum, quod
vt valdè abſurdum nullus admittet; ergo aſ-
ſenſus circa hanc veritatem Deus eſt verax, &
Deus reuelauit, erit immediatè ſimplex, & non
elicitus per diſcurſum; ſed par eſt ratio de hac
atque de reliquis veritatibus, ſeu myſterijs fi-
dei Catholicæ; cum idem ſit modus, & moti-
uum formale aſſentiendi, neque ex vi reuela-
tionis Diuinę, ergo ſicut eodem ſimplici aſſen-
ſu ſimul credo Deum eſſe veracem ex vi reue-
lationis Diuinæ, & ipſam reuelationem, licet
prius natura, ſicut video colorem ratione lu-
minis, & ſimul eadem viſione ipſum lumen;
ita eodem ſimplici actu fidei credo Verbum
fuiſſe incarnatum ratione reuelationis, & ſi-
mul ipſam reuelationem, vt iam alibi attigi-
29 mus. Et differentiam inter aſſenſum Theolo-
giæ, & aſſenſum fidei oſtendimus, quod ille per
diſcurſum ex vi materiæ præmiſſarum, vt vera
concluſio deducatur, hic verò abſque diſcurſu
ex vi ſolius reuelationis ſit elicitus, ſicque re-
ſponſum manet ad fundamenta, & rationes
vtriuſque ſententiæ oppoſitæ.
30 Iam de veritate omnimoda actus fidei con-
ſtat ex D. Thoma 2. 2. q. 1. art. 3. dicente, fidei
non poſſe ſubeſſe falſum; & ita tenent eius Ex-
poſi-

Digitized by Google

42 mouentur in Deũ credentes Ratio enim prio-
ri eſt,quia nulla datur cauſa neceſſitans intelle-
ctum ad credendum,nõ extrinſeca, cum Deus,
qui ſolus de potentia abſoluta poſſit,non neceſ-
ſitet; nec vlla intrinſeca , cum obiectum fidei
proponatur per ſolam reuelationem & non per
euidentiam, quæ tantum in a ijs ſcientijs , ſeù
concluſionibus earum neceſſitat intellectum
ad aſſentiendum, neque item in fidei aſſenſu, vel
diſſenſu à ſe ipſo intellectus neceſſitari , aut de-
terminari poteſt , vt omnes concedunt.
43 Supereſt itaque vt intellectus prorſus à volun
tate determinetur, & imperetur, nec ſufficit , ſi
hæc non contradicat, vt volebat Marzilius, ſed
oportet, vt per actum poſitiuum id præſtet,non
quidem coactè, aut neceſſario, ſed liberè,& vo-
luntariè, quia cum ſit de ſua natura potentia
libera, tum actus proprij ab ipſa immediatè eli-
citi, tum externi aliarum potentiarum , maxi-
mè intellectus ab eadem imperati,voluntarij,&
44 liberi ſunt Ac proinde eidem voluntati actus
credendi tribuuntur in ſcriptura ſacra,Rom.10
Corde creditur ad iuſtitiam, corde , ideſt volun-
tate, vt communiter exponitur : ſimiliter Actor.
8. ait Philippus Eunucho, *ſi credis ex toto corde,*
45 nempe ex tota voluntate. Hinc etiam è contra
peccatum infidelitatis , quod natura ſua admo-
dum graue eſt, & ad dãnationem inducit Mar.
vlt *Qui vero non crediderit,condemnabitur* , ei-
dem pari modo voluntati tribuitur , quia præ-
ceptum de actu fidei directè in eam cadit , &
violatio talis præcepti ab ea in primis originẽ
ducit; cum ita violare in tantum ſit peccatum,
in quantum eſt voluntarium,vt cum D. Thoma
1.2.q 6. tenent omnes , ergo ab actu poſitiuo
voluntatis determinatur intellectus ad fidei aſ-
ſenſum, vel diſſenſum, atq; vterque iſtorum in-
de habet per determinationem , quod ſit hu-
manus , & voluntarius , ſeu liber.
46 Dubitatur autem circa ſupernaturalitatem
actus voluntatis , quo determinatur intellectus
ad aſſenſum fidei;aliqui enim Doctores Catho-
lici non improbabiliter tenent eſſe ſupernatu-
ralem , non intrinſecè , quoad ſubſtantiam, ſed
tantum quoad modum, ſicut eſt ſanitas miracu
losè reſtituta infirmo, vel potentia viſiua cæco
indè ducta;quia hic actus voluntatis non ſuppo-
nit in intellectu actum ſupernaturalem , cum in
eo non ſit adhuc aſſenſus fidei infuſæ , ergo vo-
luntas ipſa credendi , in modo tantum , & non
in ſe , ſeu in ſua ſubſtantia erit ſupernaturalis,
ita illi Doctores :
47 Nihilominus conſequenter loquendo ad iam
tradita in Regula præcedenti num. 25. de ſu-
pernaturalitate aſſenſus fidei infuſæ, vt commu
ne inter ſcholaſticos,& magis certum aſſerimus
dictam voluntatem credendi eſſe in ſua ſubſtan
tia , & eſſentia ſupernaturalem , ob eandem ra-
tionem tunc allatam , & additam doctrinaliter
in præſenti Regula , quòd in ſe totaliter iſta vo-
luntas ſit donum Dei, & ſine ſpeciali diuinæ gra
tiæ auxilio haberi non poſſit. hoc autem eſt de
fide omnino certum , fremant vtiq; hæretici ſe-
mipelagiani , qui vt refert Sanctus Hilarius in
Epiſtola ad D. Auguſtinum poſita ante librum
de prædeſtinatione Sanctorum, cum admitterẽt
pro reliquis bonis operibus neceſſarium eſſe gra
tiæ auxilium , prorſus negabant pro voluntate
credendi , & hanc eſſe poſitam in viribus liberi
arbitrij , ſicque ab ea ſumi poſſe initium ſalutis
48 docebant . Contra iſtorum errorem præcipuè ,
vt alia omittam , facit illud ad Philippen.1. *Vo-
bis donatum eſt pro Chriſto , vt in eum credatis*
& paulo poſt, *Qui cœpit in vobis bonum opus ,
ipſe perficiet* ; incipit autem bonum opus , per
bonum voluntatis affectum , vt exprimit idem
Apoſtolus cap.2 *Ipſe eſt* , inquit , *qui operatur
in vobis, & velle , & perficere pro bona volunta-
te*, ergò voluntas credendi a Deo miſericordi-
ter eſt, & non ex ſolis viribus liberi arbitrij,iux-
tà illud Roman 9 *Non eſt volentis, nequè cur-*
49 *rentis, ſed Dei miſerentis.* Habemus deciſam
hanc veritatem in Tridentino ſeſs. 6. can. 3. &
4. Vide longiorem probationem ex alijs conci-
lijs,& ex auctoritate Sanctorum Patrum cum
rationibus Theologicis pluribus apud Suarez
lib.2. de gratia cap.3 .num.2. Qualem verò actũ
ſupponat in intellectu voluntas credendi expli-
cabitur completè Regula ſequenti ,
50 Maior eſt dubitatio circa honeſtatem , & re-
ctitudinem dictæ voluntatis credendi , & ſimul
fidei aſſenſus ; quamuis enim de fide certum ſit
talem voluntatem ex ſua natura eſse honeſtam,
ac ipſum credere eſse bonum, & laudabile , vt
patet ex illo 1. Ioan.5. *Si teſtimonium hominum
accipimus, teſtimonium Dei maius eſt*, & ex illo
ad Hebr. 11 *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*,
at Deo non placet , niſi quod honeſtum , & iu-
ſtum, & ibidem dicitur , *Iuſtus ex fide viuit*.eò
quod ipſa ſit radix iuſtitiæ, & vitæ animæ , Ro-
man 2. atque Actorum 15. ait D. Petrus , *Fide
purificans corda eorum* : eſſeq; hoc de fide , plu-
ribus rectè oſtendit S. Auguſtinus lib.de vtilita-
te credendi in principio contra errorem Mani-
chæorum , qui dicebant , *nihil eſſe credendum ,
niſi quod ratione conſtaret* , quo quid ſtultius .
51 Non deſunt tamen aliqui ex Catholicis,qui de-
fendant prædictum actum voluntatis credendi ,
& conſequenter aſſenſum fidei infuſę, ratione
alicuius circumſtantiæ , vel finis externi , praui,
poſſe amittere honeſtatem , & rectitudinem ,
maloſq; ac peccaminoſos reddi ; ita Caiet. 2. 2.
q. 5. art.2 & 12. atq; Medina q. 56.art. 3. ad fi-
nem ob eam rationem;quòd in alijs actibus ex-
ternis virtutum id poſſit euenire,vt ab omnibus
communiter conceditur, cur non etiam in actu
52 fidei infuſæ , & in voluntate credendi ? Et qui-
dem S. Auguſtinus lib.de fide , & ſymbolo , ita
ſentire videtur , quod interdum aliqui ob tem-
poralia bona vltimum finem in eis conſtituen-
do ; fidem malè ſuſcipiant ; atque vt certum
audio , quod in hac Ciuitate Melitenſi aliquæ
fœminę infideles conuerſæ fuerint ad fidem no-
ſtram , vt facilius, & maiori cum lucro meretri-
cium exercerent, ergo, &c.
53 Verum abſolutè tenendum eſt cum Suarez
citando, tàm actum voluntatis , quo determi-
natur intellectus ad credendum ex vi reuelatio-
nis Dei, quam aſſenſum eius circa obiectum
reuelatum non poſſe amittere ſuam honeſta-
tem , & rectitudinem , quam intrinſecè , &
ſubſtantialiter habent , neque vllo modo reddi

peeca-

Digitized by Google

peccaminoſos; eo quod in ſua ſubſtantia ſint ſu-
pernaturales, & dona Dei ex auxilio gratiæ mi-
ſericorditer conceſsa, vt latè ſupra oſtenſum
eſt ex ſcriptura ſacra, & ex Concilijs, vti certum
de fide, ac propterea non indiget hoc maiori
probatione.

54 Vnde reſponſio ad rationem in contrarium
hæc legitima, quod quando quis conuertitur ad
fidem ex ſolo affectu temporali, & fine prauo,
ſanè non acquirere ipſa fidem infuſam, & di-
uinam, ſed tantum acquiſitam aliquam, & hu-
manam, vt indicat D. Auguſtinus lib. de Cate-
chizandis rudibus cap. 5. atque indè patet quia
vera fides non acquiritur, niſi per voluntatem
ſupernaturalem, & piam affectionem infuſam;
qualis non eſt in illo, qui ex motiuo humano,
aut fine prauo inducitur ad credendum.

55 Reſpondetur etiam alio modo, ſi talis homo,
qui conuertitur ad fidem Catholicam haberet
ſimul duos actus voluntatis, quibus conuerti
vellet, alterum ſupernaturalem, & honeſtum
ob veram honeſtatem fidei, ex teſtimonio Dei
reuelantis; alterum naturalem malum, ob lucrũ
temporale, aut finem prauum (in his enim ſimul
habendis, nulla apparet repugnantia) tunc eius
intellectus inducitur, ſeu imperatur ad aſſen-
ſum fidei infuſæ per ſolum actum voluntatis ſu-
pernaturalem honeſtum, ac proinde eſt bonus,
& honeſtus, non vero per naturalem malum.

56 Et quia hic non cauſat eum, ſed tantum reſpi-
cit, vt materiam circa quam verſatur ordinan-
do extrinſecè ad ſuam vtilitatem, vel ad pra-
uum finem, nullo modo refundit ſuam maliriam
neque denominatiuè in ipſum. Ita communi-
ter omnes, & ex recẽtioribus præcipuè Vaſquez
1. 2. diſp. 53 cap 4 num. 26. Bannes. 2 2. q. 4 art.
5: dub. 2. & Baſilius Pontius 1. p. variarum diſp.
relat. 2. 6. ſupereſt eandem. Vtraq; ue autem re-
57 ſponſio, aut ſaltem prima adaptari, poteſt
actibus externis aliarum virtutum, vt ſic ratio-
ni in contrarium ſit ſatisfactum.

58 Vltimo loco qualiter meritum per prædictos
actus voluntatis credendi, & aſſenſus fidei in-
fuſæ acquiratur, vel leuiter attingo, cum pro-
prius locus de hoc agendi ſit in materia de gra
tia, & merito, Equidem quod ſint meritorij,
abſolutè ex modo loquendi ſcripturæ ſacræ ferè
certum habetur, Geneſ. 15. *Credidit Abraham
Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* ad Eph.
2. *gratia ſaluati eſtis per fidem, & non ex vobis,*
& ad Hebr 11. aſſignantur multa præmia fidei.

59 Peculiariter tamen dubitari poteſt de primo
actu voluntatis credendi, & aſſenſus fidei infuſæ
an ſit meritorius? Negant Marſilius in 3. diſt. 14
art. 1. dub. 14. & Almaynus in 3. diſt. 24. dub 2.
quia tales actus antecedunt ad actum caritatis
& ad habitum gratiæ ſanctificantis; at ſine ca-
ritate, & gratia non eſt meritum apud Deum:
60 Ergo &c. Affirmant vero Capreolus in 3. diſtin.
24. & alij, quia in eodem inſtanti temporis sũt
quandoque ſimul hæc tria iſto ordine, aſſenſus
fidei, actus caritatis, & habitus gratiæ, vnde
quamuis in priori naturæ non ſit huiuſmodi aſ-
ſenſus fidei meritorius, erit tamen in poſteriori
naturæ: ſubtilis quidem hæc Capreoli diſtinctio
quæ non omnino diſplicet.

61 Dicendum item prædictos actus voluntatis
credendi, & aſſenſus fidei infuſæ eſſe meritorios
de condigno augmenti gratiæ, & gloriæ, ſi eli-
ciantur ab homine iam conſtituto in gratia iuſti
ficante, ſiue ſint coniuncti cum actu caritatis,
ſiue non. Exemplum ſit hominis in infantia bap
tizati, qui in ætate adulta, retenta adhuc gra-
tia baptiſmali, elicit primum actum fidei; nam
cum fiat à perſona grata, erit meritorius de cõ-
digno: & ex altera parte non requiritur relatio
caritatis, quæ per actum peculiarem taliter eli-
cientis præſentem, vel præteritum facta ſit, cum
ſufficiat, quaſi naturalis tendentia ipſius actus
fidei in finem ſupernaturalem. Quod pari mo-
62 do locum habet in actibus aliarum virtutum,
qui eliciti ab homine iuſtificato, ex ſua natura,
abſque relatione ad actum caritatis meritorij
ſunt de condigno, vt cum magis communi ſen-
tentia D. Thomæ, & aliorum docet idem Sua-
rez ibidem, & lib. 12. de gratia cap. 9.

63 Si primus vero actus fidei diuinæ educatur
ab infideli, qui conuertitur ad Chriſtianiſmum,
vel etiam à quouis peccatore in ſtatu peccati,
non erit meritorius de condigno, maximè ſi tẽ-
pore antecedat infuſionem gratiæ; quia educi-
tur à perſona indigna, & peccato affecta.

64 Elicitus tamen idem actus à dicto peccatore
vel ab infideli in eodem inſtanti, quo introduci-
tur gratia iuſtificans, vel per receptionem Sa-
cramenti cum ſola attritione, vel per veram
contritionem, in priori naturæ nullo modo cen-
ſetur meritorius de condigno ob rationem dictã
quod adhuc pro illo priori peccator non conci-
piatur iuſtificatus, in poſteriori vero naturæ pro-
babile eſt, quòd mereatur de condigno, non
primam gratiam, quia iam ſupponitur, nec aug-
menti gratiæ, quia non ſit in eodem inſtanti,
ſed primę gloriæ: cum enim nondum collata
ſit, poteſt homo ex iuſtitia ad eam acceptari,
ſicut pari modo philoſophatur Suarez lib. citato
cap. 24. & 28. de dicta contritione. Atque hæc
omnia de mèrito voluntatis credendi, & aſſen-
ſus fidei infuſæ à nobis obiter ſint dicta.

---

*Præcedit ne actus iudicij in intellectu ante
aſſenſum fidei, & qualis? & quomo-
do elicitur?*

REGVLA LXIX.

65 DVos prædictos actus fidei infuſæ, & vo-
luntatis credendi, neceſsariò etiam an-
tecedit in intellectu alius tertius, quo homo co-
gitat, & iudicat hic, & nunc præſtandum eſſe
aſſenſum fidei credibilibus ſufficienter propoſi-
tis: Hoc autem iudicium ſecundum ſuam ſub-
ſtantiam naturale eſt, & naturali diſcurſu elici
poteſt, ſuppoſita ſufficienti propoſitione obiecti:
adiungitur tamen ei ſupernaturalis illuminatio
Spiritus Sancti, quæ ſimpliciter neceſsaria eſt,
non pro eliciendo tali iudicio, ſed vna cum ipſo
pro excitanda voluntate ad credendum, vt ſe-
quatur in intellectu aſſenſus fidei.

66 DE hoc cogitationis, & iudicij actu claré loquitur D. Auguſtinus, & eius neceſſitatem indicat lib. de prædeſtinatione Sanctorũ cap 2. dicens, *prius cogitandum eſt, an ſit credendum, quàm credatur*, ergò in ſententia Auguſtini, huiuſmodi cogitatio, ſeu iudicium antecedit totum actum credendi, & conſenſum ſeù voluntatem eius, idem docet D. Thomas 2. 2. q. 2. art. 4. ad 3. fundaturq; in vulgari, ac veriſſimo axiomate Philoſophorũ, *Quod nihil volitum, quin præcognitum*, atque ne leuiter quis ad credendum moueri dicatur, iuxtà illud Eccleſ. cap 19. *Qui citò credit, leuis eſt corde*, præcedat tale iudicium, neceſſe eſt: vnde nullus credo, audebit eius neceſſitatem negare contra auctoritatem Sanctorum Doctorum, & contra rationem: hoc ita ſuppoſito.

67 Non leuis difficultas inſurgit circa qualitatẽ huius actus iudicij, ſit nè ſupernaturalis quoad ſubſtantiam præcipuè; an verò merè naturalis? atque inde difficultatem augeri affirmat Suarez diſp 6. de fide ſect. 8. quod nihil ferè inueniatur de illa dictum à Doctoribus, ipſe verò hinc inde fortiſſimis rationibus vtramq; partem ex-
68 pendit. Pro parte negante ſupernaturalitatem eius efformat argumentum valdè efficax, deducendo ad inconueniens; quia ille actus iudicij, vel eſt liber, vel neceſſarius, non primum, nam ſupponeret voluntatem iudicandi, quæ determinat intellectum, ad illud iudicium, eum omnis libertas à voluntate oriatur, & hæc voluntas ſuppoſita requireret alium actum iudicij, & hic, vt ſit liber, ſupponet ſimiliter aliam volitionem, atque ſic in infinitum, quod eſt abſurdum, ergo primus actus iudicij non eſt liber; neque item ſecundum, nam ſi eſt neceſſarius, ſequitur neceſſario, quod ſit euidens, & conſequẽter naturalis; ſola enim euidentia, vt diximus Regula præcedenti num. 42. cogit intellectum ad actus naturales, & nullum datur lumen euidens ſupernaturale in hac vita, de lege ordinaria, ergo nõ eſt ſupernaturalis ille iudicij actus.

69 E contra verò pro parte admittente in eo ſupernaturalitatem videtur eſſe expreſsè D. Aug. vltimo loco citatus, cuius eſt illud principium, quod gratia ſit ſimpliciter neceſſaria ad actum illum intellectus, qui voluntatem credendi antecedit, & probat ex eo 2. Corin. 3. *Non ſumus ſufficienter cogitare aliquid à nobis, quaſi ex no-*
70 *bis*; Ergo, &c. Atque pro eodem faciunt omnia loca ſcripturæ, quæ paulo ante ſunt adducta ad oſtendẽdum eſſe ſupernaturalem, quo ad ſubſtantiam actum voluntatis credendi, quo voluntas, cum ſequatur ſemper intellectum, eò quod ſit potentia cœca, non prius eleuabitur ad actum ſupernaturalem, quàm intellectus; ergo in hoc ſupponet actum iudicij ſupernaturalem, ob iſtas, & alias rationes vtriuſq; partis, Suarez citatus diuerſos excogitauit modos ſoluendi difficultatem, quos expendit, & reijcit, vide apud ipſum.

71 Verùm cum ratio illa deducendo ad inconueniens, pro parte negante omnino ſupernaturalitatem in actu iuditij antecedente voluntatem credendi, ſemper vim ſuam retineat, in eam vti magis fundatam, & faciliorem cum eodem Suarez inclinamus, & oſtendimus directè eſſe tantùm naturalem; quia medium per quod habeatur, naturale eſt, nempè per diſcurſum naturalem, cum ſolum ſit de credibilitate obiecti fidei, & in ſufficienti eius probatione fundetur; Ex qua facile formatur hic diſcurſus: Quidquid ſufficienter proponitur, eſt credibile, hoc ſufficienter proponitur, ergò eſt credibile, quæ concluſio eſt ipſemet actus iudicij, quo mouetur voluntas, & deducitur euidenter ex præmiſſis, ex maiore vti nota per ſe lumine naturali, & ex minori, quæ experimento innoteſcit, ſuppetita prædicatione Euangelij publica, vel inſtructione particulari hominis docti, & ſuppoſita doctrina ſuprà tradita de euidentia credibilitatis myſteriorum fidei, & de normis credendi, quibus proponuntur. Ita docent Gabriel in 3. diſt 24. dub. 1. Almaynus dub. 2. Albert. ſect. 6. num. 3. & alij recentiores.

An fidei virtus contineat duos habitus intellectus, & voluntatis? & qua ratione vterque ab alijs virtutibus diſtinguatur?

REGVLA LXX.

73 FIdes virtus Theologalis, licet vna tantum ſit ex illis tribus ab Apoſtolo aſſignatis 1. Corint. 13 *Nunc autem manent tria hæc Fides, Spes, Charitas*, vnione tamen morali ex duplici habitu conſtituitur ad eliciẽdos proprios actus Regulis præcedentibus, declaratos, altero magis præcipuo intellectus, altero minus præcipuo voluntatis, vtroq; ſupernaturali, infuſo à Deo, vtroque etiam apto intendi, ſeu augeri per di-
74 ctos actus, ſed non remitti. Ille exiſtens in intellectu ex ſua natura eſt vna ſimplex qualitas & intellectualis virtus, diſtincta ab alijs fidei virtutibus intellectualibus, ſeù donis, & gratijs gratis datis, quæ ei inſeruiunt, præcipuè à fide, ſeu dono prophetiæ, ſimpliciterquè dicitur habitus, & virtus fidei Theologalis: hic verò exiſtens in voluntate ſimiliter eſt ſimplex qualitas, & ſpecialis virtus moralis, diſtincta à charitate, & à reliquis virtutibus moralibus, vocaturque communiter habitus piæ affectionis.

---

75 TAm multa, quod ſpeculatiua, ſub eadem Regula compreheudimus breuiſſime declaranda, vt citius ad magis practica, & moralia accedamus. Pro declarando priori habitu in
76 intellectu exiſtente, prænotandum eſt, quod circa eadem myſteria reuelata poſſit homo habere actus fidei acquiſitæ, qui naturales ſunt; actus item fidei infuſæ ſupernaturales. Ex Prioribus, qui ſpeciebus per analogiam, vel ordinem ad res ſub ſenſibus poſitas, acceptis modo naturali eliciuntur, fit habitus in intellectu acquiſitus, & naturalis, atque hic manere poteſt, quãuis fides infuſa amittatur, vt patet in hæretico.
77 Præter hunc habitum acquiſitum, an ad eliciẽdos actus infuſos fidei ſit admittendus habitus ſuper-

Digitized by Google

ſupernaturalis,& infuſus in intellectu fuit quæ-
ſtio granis inter antiquos Theologos; quæ nunc
omnino ceſſanit; quia iam ab omnibus certum
habetur eſſe admiſcendum; imo certum de fide
à meliotis notæ Doctoribus iudicatur (tametſi
alij non tantam cettitudinem ei tribuant) quia
Tridentin.ſeſſ 6.cap.6. & 7. expreſsè dicit *poſt
actum fidei infundi iuſtitiam, quæ fidem, ſpem,
& charitatem includit*; & addit idem Conci-
lium, *fidem non amitti per omne peccatum*,
quod neceſſario intelligitur de fide habituali.
78 Ex qua Tridentini doctrina etiam clare ſumi-
tur hunc habitum fidei eſſe virtutem ſuperna-
turalem, & infundi à Deo ad infuſionem gratię
iuſtificantis.
79 Iſta autem virtus Theologalis reſidens in in-
tellectu congruè in hunc modum definitur à
Suarez diſpur.7.de fide ſect. 1. *Eſt habitus in-
clinans, & dans intellectui ſupernaturalem fa-
cultatem eliciendi aſſenſum fidei propter aucto-
ritatem primæ veritatis reuelantis*. Huic etiam
habitui applicat D. Thomas 2.2. quęſt. 4. artic.
1 definitionem illam D. Pauli ad Hebræos 11:
Sperandarum ſubſtantia rerum, &c. quam nos
iam regula 52.num.3 cum Caſtro Palao decla-
80 rauimus. Item Suarez citatus egregiè oſtendit
cum Molina 1. p. quæſt. 1. artic. 6. & Valentia
tom. 3.diſput.1 quæſt.4.pun 5.qualiter hic habi-
tus fidei habeat rationem virtutis intellectualis,
ſitque vna ſimplex qualitas, ſufficiens ex ſe ad
producendum fidei aſſenſum, abſq; vllo lumine
Diuino ſuperaddito; quia fruſtra ſuperadditur
alind præter declaratum Regula præcedenti n.
69 lege ipſum Suarez.
81 Iam de diſtinctione huius habitus virtutis
Theologalis ab alijs fidei virtutibus intellectua
libus, ſeu gratijs,& donis gratis datis,dicendũ,
prolato vno, vel altero verbo de ſingulis. Præ-
82 notandum autem hoc de omnibus ferè in com
muni, quod vix vlla differentia eſſentialis, ſed
tantum accidentalis inter iſta, & fidem Theo-
logalem reperiatur; ita cum D Thoma 2. 2.ex
varijs locis priùs in genere, poſtea in ſpecie
oſtendit copioſè ipſe Suarez, tota diſputatione
83 octaua Fides itaque quę dicitur Fructus Spiri-
tus ſancti differt à Fide virtute Theologali, quod
hęc vocetur talis, prout continet aſſenſum, &
credulitatem, maximè quando caritate forma-
tur; prout verò quandam inducit menti dele-
ctationem ſpiritualem, dicitur fructus Spiritus
84 ſancti. Item fides miraculorum, eſſentialiter
eadem eſt cum fide Theologali, cum accidenta-
li adiuncto, quod ad patranda miracula huiuſ-
modi actus debeat eſſe ita elicitus,& applicatus
ad hoc particulare factum, vt poſſit generare
eam fiduciam, & actus alios neceſſarios ad im-
petrandum à Deo optatum miraculum.
85 Præterea in quo conſiſtat differentia inter fi-
dem Theologalem, & fidem, quę eſt gratia
gratis data, controuertitur inter Doctores, prę-
ualet tamen ſententia D. Thomę 2. 2. quęſt 4.
artic. 5 ad 4. dicentis hanc fidem eſſe ſermo-
nem fidei, cui adiunguntur ad eumdem finem
alię quatuor gratię, ſeu dona gratis data, nem-
pè ſermo ſcientię, ſermo ſapeintię, donum lin-
guarum, & interpretatio ſermonum, quoad
ſenſum eorum, de quibus D.Paulus 1.Corin.12.
86 Nam ſecundum D Thomam 3.par. quęſt.7. ar-
tic. 7. *Sermo fidei, & dictæ quatuor gratiæ gra-
tis data, ex ſua natura ordinantur ad actus ex-
ternos fidei manifeſtatiuos in vtilitatem aliorum
non ſic fides Theologalis, ſed ad bonum tantum
recipientis ipſam per ſe dirigitur*. Conſonat illud
Diui Auguſtini lib.14. de Trinitate cap.1. *Aliud*
inquit, *eſt ſcire tantummodo, quid homo credere
debeat propter adipiſcendam vitam bonam, aliud
ſcire quemadmodum hoc ipſum, & pijs opitule-
tur, & contra impios defendatur*.
87 Diſcrimen autem inter ſermonem, fidei ſer-
monem ſcientię, & ſermonem ſapientiæ diuer-
ſimodè aſſignatur à Doctoribus; placet tamen
modus aſſignandi D. Thomæ 1. 2. quęſt. 111.
artic.4. quod ſermo fidei explicet res eius quo-
cumque modo; ſermo verò ſapientię explicet
eas per cauſas, ſeù rationes altiores, eliciendo,
& ſuadendo reconditas veritates; ſermo deni-
que ſcientię indicet eaſdem rationibua conna-
turalibus, & exemplis.
88 Sed quid de differentia inter fidem Theolo-
galem, & hæc fidei dona gratis data? eſſentia-
lis ne? an accidentalis? Non diſcutit hoc in
particulari Suarez, nec alius, quod ſciam, vi-
detur tamen eſse eſsentialis ob exemplum Chri
ſti Domini, quem cum Diuo Auguſtino Epiſtol.
57. & cum D.Thoma 3.par. quęſt. 7. artic. 7.
Omnes vt certum concedunt habuiſse hęc fi-
dei dona gratis data; non verò fidem Theolo-
galem; quia iſta ei, vt comprehenſori repu-
gnabat; niſi forte quis dicat talia dona in
Chriſto viatore ſimul, & comprehenſore, eo
quod in lumine gloriæ, ſeu in viſione beatifica
fundarentur fuiſse multo altioris ordinis, & di-
uerſę ſpeciei ab his, quę puro viatori, fundata
in ſola reuelatione Diuina, conceduntur.
89 Reſtat videndum in quo diſtinguatur fides
Theologica à fide Prophetica, ſeu à dono pro-
phetiæ: atque prętermiſſis multis, quę loco ci-
tato per ſex longas ſectiones affert Suarez ſpe-
ctantia ad donum prophetię: hoc vnum, cum
eo dico, hanc conuenire omnino cum fide
Theologali in obiecto formali, & materiali, ac
in alijs eſsentialibus, & inter ipſas precipuè eſse
duplex accidentale diſcrimen. Primum id,
90 quod attigi paulò ante cum D.Thoma, nempe fi-
dem Theologalem dirigi ad vtilitatem, ſeu iu-
ſticationem recipientis eam, fidem vero pro-
pheticam ad directionem, & iuſtitiam aliorum.
91 Secundum, quod fidei propheticę obiectum
ſemper proponatur Prophetę immediatè à Deo,
vel ab Angelo; non ſic obiectum fidei Theolo-
galis, ſed medio aliquo homine, nempe vel ip-
ſo propheta regulariter per viua verba, aut per
ſcripturam, vel alio iuxtà iam tradita ſupra.
92 Sequitur agendum ſigillatim de habitu exi-
ſtente in voluntate; eſse hunc neceſsarium ad
fidem diuinã habitualem, & actualem docet
expreſsè Diuus Thomas 2. 2. quæſt 4. artic. 2.
ibi enim aſſignat habitum voluntatis propter
intrinſecam rationem fidei, vt hęc ſcilicet ſit vo-
luntaria.
93 Ad quod probandum format argumentum
hoc modo; quia quoties actus pendet per ſe à
dua-

Digitized by Google

duabns potentijs, vna elicientc, & altera im-
perante, admittendus eſt neceſſario habitus
in vtraque potentia, vt ſic vtraque ſit integrè,
& habitualiter diſpoſita, ſeù intrinſecè in actu
primo conſtituta ad exercendum talem actum
ſed in intellectu ad eliciendum actum fidei,
ſupernaturalem ab omnibus conceditur habi-
tus etiam ſupernaturalis; ergo in voluntate ad
ipſum imperandum per propriam ipſius volitio-
nem elicitam neceſſariò eſt ſimilis conceden-
94 dus. Qui habitus ſimiliter eſt ſimplex qualitas;
& cum reſideat in voluntate, à fortiori habe-
bit magis rationem virtutis moralis, quam il-
le, qui reſidet in intellectu; quia omnis mora-
litas cuiuſcunq; actus, tam in eſſe mali, ſeù
peccati, quam in eſſe boni, ſeu virtutis, origi-
nem à voluntate præcipuè ducit; & quidem,
*Propter quod vnumquodque tale, & illud ma-
gis*. Sumitur manifeſtè ex D. Thoma 1.2. q.56.
art.3. quem multi ſequuntur: & cum ipſo hãc
virtutem communiter vocant piam affectionẽ.
95 Quid verò iam quoad huius piæ affectionis
habitus, in voluntate reſidentis diſtinctionem
à charitate, & ab alijs virtutibus? paucis accipe
Quamuis poſſit charitas per proprium actum
imperare aſſenſum fidei, ſicut imperat actũ re-
ligionis, & quoſuis aliarum virtutum; dum
homo eſt in ſtatu gratiæ, ſi ad id ab eo applice-
tur, tamen cum non competat per ſe, & intrin-
ſecè fidei eſſe coniunctam cum charitate, & in
ſtatu peccati, quandoq; homo valeat elicere
actus fidei, cumq; ad hos eliciendos determi-
nari debeat intellectus, & imperari à volunta-
te per proprios actus volitionis elicitos, conce-
dendus eſt neceſſario in ea alius habitus virtu-
tis diuerſus à charitate; qui in talibus volitio-
nibus eliciendis, ipſi voluntati facilitatem, &
promptitudinem præbeat, & hic eſt habitus
piæ affectionis.
96 Quæ habet pro obiecto formali honeſtatem,
quæ in credendo inuenitur; charitas vero ip-
ſam Dei bonitatem, ergo ſunt diſtinctæ inter
ſe: quidquid dicat Caietanus, contra expreſ-
ſam pro tradita doctrina auctoritatem D. Tho-
mæ 2.2. q.4. art.2. ad 5.
97 Ob eamdem etiam rationem diuerſitatis
obiecti formalis, quæ eſt potiſſima, & à priori,
differt hic habitus piæ affectionis ab obedien-
tia, quæ vt eſt peculiaris virtus, intendit ob-
ſeruationem præcepti, ſub hac formalitate præ
cisè, quia præceptum, attingitq; hanc diffe-
rentiam D. Thomas ibidem art.7. ad 3. ſimili-
98 ter differt à virtute Religionis, cuius ratio for-
malis eſt cultum, & honorem Deo tribuere
99 ob præexcellentiam ipſius. Tandem ob ean-
dem differentiam obiecti formalis diſtinguitur
virtus piæ affectionis à virtute ſtudioſitatis, quę
eſt media inter duo extrema curioſitatis, & ne-
gligentiæ, & tendit in obiectum ſub hac for-
malitate moderandi ſcilicet affectum nimis cu
rioſè, aut nimis tardè; ſeù negligenter in co-
gnoſcendo res veras. Ita Suarez vbi ſupra ſect.
2. contra Valentiam tom.3. diſp.1 q.1. pun.4. qui
abſq; firmo fundamento putat ſtudioſitatem, &
piam affectionem eſſe eandem virtutem; Fun-
100 damentũ tamen diuerſitatis obiecti forma-
lis à nobis poſitũ firmiſſimum eſt propter quod
quæcunq; virtutes, vt vno verbo dicam, ab ha-
bitu piæ affectionis formaliter diſtinguuntur.
101 Præter iam dicta vtrique fidei habitui in in-
tellectu, & voluntate reſidenti communia, com
petit etiam vnicuiq; eorum poſſe augeri, ſeù
intendi per proprios actus, ſicut ſimiliter augẽ-
tur, & intenduntur aliæ virtutes infuſæ, præ-
cipuè charitas, & gratia diuina exiſtens in ani-
ma (de quo copioſè tractat Suarez lib. 9. de
gratia) quia ita poſtulat intrinſeca vniuſcuiuſ-
que earum ratio, ſeu natura; ſecus verò omni-
no de diminutione, & remiſſione talium habi-
tuum, in ſe vtiq; & non quoad ſpecies, & obie-
102 ctorum apprehenſiones. Quamquam huiuſ-
modi fidei habitus corrumpi poſſunt, vt iam
dicam Regula ſequenti. Pluribus omnia præ-
dicta tractat Suarez citatus; nobis propoſita
ſufficiant, vt vltimo loco in hoc capite duo
communia vtriſq; actibus, & habitibus fidei
de ſubiectis, & de effectibus eorum duplici re-
gula expendamus.

---

*Fides Diuina formata, & informis per quodnam
peccatum amittitur? & qualiter?*

REGVLA LXXI.

103 TAmetſi diuina fides formata quouis pec
cato mortali amittatur; ſecus tamen
eſt de fide diuina informi, niſi ſit peccatum
hæreſis, ſeu infidelitatis; per hoc autem, quod-
cumq; illud ſit, non phyſicè, ſed moraliter duo
fidei habitus Regulis præcedentibus declarati
ab intellectu, & voluntate, quoad totum ſuum
eſſe omnino expelluntur.

---

104 SVpponenda eſt illa doctrina, prorſus cer-
ta, nempè fidem ſicut & gratiam, chari-
tatem, ac reliquas virtutes ei coniunctas,
quas homini Deus ſemel concedit, & in-
fundit, nunquam ab ipſo Deo illi auferri (*ſi-
ne pœnitentia enim ſunt dona Dei*, vt ait Apo-
ſtolus Rom. 11.) & ſemper in eo permanere, niſi
eas ipſemet homo ratione peccati amittat. Sup
ponenda item celebris illa diuiſio fidei in for-
matam, atq; in informem, ſeu in viuam, & mor
tuam; quam adducit D. Thomas 2.2. q.4. art.3.
4. & 6. deſumptam ex S. Auguſt. lib. de cogni-
tione veræ vitæ cap 32. & alijs locis.
106 Quid ſit fides mortua optimè declarat S. Ia-
cobus cap. 2. *Fides*, inquit, *ſine operibus mortua
eſt*: & hinc è contra fides cum operibus erit vi-
ua. cum autem viuum, & mortuum ſe habeant
vt formatum, & informẽ; ſeu quod eſt cum for
ma, dante vitam, & quod eſt ſine ea, cumq; for-
ma dans vitam animę noſtrę, & his quę ſunt in
ea, ſit Dei charitas, ſeù diuina gratia; illa di-
cetur fides viua, ſeu formata, quæ eſt coniun-
cta cum charitate, & accipit actu ab ipſa vi-
tam, & formationem; atq; è conuerſo illa di-
cetur fides mortua, & informis, quę eſt ſeparata
à charitate, & conſequenter ab eius vita, & for-
matione: quibus iam ſic ſuppoſitis.

107 Quando dicimus fidem formatam quouis
peccato mortali amitti, intelligitur, & eſt prorſus certum apud omnes, quod amittatur forma eius, nempe charitas, & ipſa tranſeat de vno ſtatu in alium, videlicet deſinat eſſe formata, & incipiat eſse informis. Hoc autem ita ſe habere complere probatum manebit; ſi pari modo probauerimus fidem informem, quolibet peccato mortali non amitti. Delirant cir-
108 ca hoc Hæretici aliqui noſtri temporis, qui ſicut fidem particularem, & modum facilem obtinendi iuſtificationem, vt iam ſupra attigimus, falsò aſſignant, ſcilicet ſi ſolum quis credat ſibi non imputari peccata; ita per quoduis peccatum, quod imputatur, amitti veràm fi-
109 dem falſiſſimè adiungunt. Doctrina itaque à nobis propoſita de fide certa cenſetur ex Tridentino ſeſſ. 6. can. 19. & abſolutè affirmat D. Auguſtinus lib. 1. de Trinitate cap. 18. *fidem ſine charitate eſſe poſſe*; Sed non prodeſse. Ratione etiam efficaci oſtenditur, quia non quoduis peccatum eſt contrarium fidei, neq; opponitur eius obiecto formali; ergo homo exiſtens in peccato mortali poterit elicere actus fidei; & quidem habitus fidei prius tempore infundi poteſt in mente, quam infundatur gratia iuſtificans in anima; ergo & actus fidei producit.
110 Quod ſi D. Paulus atteſtatur 1. ad Timoth. 1. *Amittentes bonam conſcientiam circa fidem naufragauerunt*; intelligitur, ſecundum communem expoſitionem, de peccatoribus quibuſdam, qui maiori facilitate, & licentia grauiora peccata contra conſcientiam committunt, qualia committebant Alexander, & Hymenæus, de quibus in ſpecie loquitur Apoſtolus, tales permittit Deus aliquando in errores incidere, & circa fidem naufragari: vide circa hoc Suarez citandum.
111 Verùm quod per peccatum quoduis mortale hæreſis, ſeu infidelitatis prorſus amittatur, vterq; fidei infuſæ habitus, docet D. Thomas 2. 2. quæſt. 5. art. 3. atque eſt adeo certum, vt ſine errore in fide non videatur poſſe negari: cum deducatur clarè ex ſcriptura Sacra, 1. Ioan. 2. *Ex nobis*, inquit, *prodierunt, ſed non erant ex nobis, nam ſi ex nobis eſſent, permanſiſſent vtique nobiſcum*: ex quo loco colligunt SS. Patres hæreticum manere extra Eccleſiam Catholicam, quia amiſit fidem per peccatum hæreſis, (quamquam ipſa Eccleſia adhuc retinet iuriſdictionem ad eum puniendum, & cogendum, vt ad ſuum ouile reuertatur, vt alibi pluribus dicetur.)
112 At quod committens quodcumq; aliud mortale intra Eccleſiam maneat, res eſt indubitata; quia non amittit, ſed retinet fidem informem: atq; vtrumque de amiſſione fidei ab illo & de retentione eius ab iſto, docet expreſſe Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 15. *Aſſerendum*, inquit, *eſt non modo infidelitate, per quam & ipſa fides amittitur, ſed etiam quocumq; alio peccato mortali, quamuis non amittatur fides, gratiam amitti*. Quod ſi hæreticus vnum tantum articulum fidei neger, vt negabant illum reſurrectionis dicti Alexander, & Hymenæus, & quoſcumq; alios credat nequaquam hos cre
det fide diuina infuſa; ſed tantum humana ſignis, aut inditijs temporalibus externis, vel teſtimonio hominum fundata. Nam veritates
114 omnes noſtræ fidei Catholicę, ita connexæ ſunt inter ſe, ſub eadem ratione formali reuelationis diuinæ, aut teſtificationis Dei, vt qui hanc circa aliquam earum neget, aut quod idē eſt, falſam eſſe dicat, circa omnes eiuſdem negaſſe, aut eſſe falſam, dixiſſe cenſetur, vt omnes concedunt.
115 De modo tandem amittendi fidem per peccatum hæreſis poteſt eſſe dubium; non enim defuerunt auctores, quos tacito nomine citat, Suarez, vbi ſupra ſect. 4. affirmantes phyſicè expelli, vtrumque fidei habitum per peccatum infidelitatis; cum par ſit ratio, atque de charitatis expulſione; charitatem autem expelli phyſicè ab animo per quoduis mortale, videtur eſſe ſententia D Thomę in materia de charitate, & multi eius diſcipuli, ita tenent; er-
116 go &c. Dicendum tamen expulſionem fidei per infidelitatem non fieri phyſicè; ſed moraliter, ratione demeriti, & diſpoſitionis. Hanc vt communem, & magis certam ſententiam docent D. Bonauentura in 3. diſtin. 27. art. 1. q. 4. Scotus diſt. 23. q. 1. ad 1. Durandus diſt. 31. q.
117 1. ad 1. & alij. Probatur efficaciter, quia expulſio phyſica fit, vel effectiuè, vel formaliter; at per primum actum erroris, & per actum voluntatis errandi contra fidem, ob quos ſtatim fides amittitur, neque effectiuè introducitur, neque formaliter recipitur aliquid in intellectu, aut in voluntatem, quod habeat phyſicā incompoſſibilitatem cum habitibus fidei in vtraque potentia reſidentibus; cum habitus oppoſiti per plures actus ſucceſſu temporis ge-
118 nerentur, ergo &c. Confirmatur particulariter contra expulſionem formalem, quia principium generale, & communiter receptum apud Philoſophos habetur, per actum non expelli formaliter habitum, & eſt expreſſa doctrina D. Thomę 2. 2. q. 24 art. 12. eo quod non ſeruent inter ſe proportionem: & quemadmodum in naturalibus non repugnat formaliter motus ſurſum cum habituali, ſeu naturali propenſione ad motum deorſum; ita in pręſenti actus erroris, & voluntatis errandi non repugnabunt formaliter cum habitibus fidei prędictis; ſed neque effectiuè ob rationem dictam; ergo nullo modo phyſicè erit vlla inter eos repugnantia.
119 Remanet itaque vt ſit ſola repugnantia, & incompatibilitas moralis, demeritoriè, & diſpoſitiuè inter actum infidelitatis, ſeu erroris contra fidem, & habitus illos fidei ſupernaturales: primum demeritoriè per ſe iam patet; non enim meretur fidem diuinam ille, qui contra
120 eam ſentit. Secundum diſpoſitiuè indè innoteſcit, quia vt optimè declarat D. Thomas vbi ſupra, quicumq; diſſentit ab vno fidei articulo eo ipſo manet impeditus, & indiſpoſitus ad credendum aliquid per verum aſſenſum infuſum, cum omnimoda certitudine ex formali obiecto fidei, nempe reuelatione, & teſtificatione diuina.

Ca-

Capacitas actuum, & habituum fidei eſt ne in quibuſuis viatoribus, & animabus Purgatorij? & quid de Beatis, ac Damnatis.

REGVLA LXXII.

121 QVicumq; homines meri viatores,& ani
mæ exiſtentes in Purgatorio ſemper
ſunt capaces tàm habituum, quam actuum fi-
dei infuſæ, niſi ob aliquod impedimentum ex
parte hominis, fiat iſte eorum incapax per ali-
quod ſaltem tempus: eadem capacitas fuit in
122 Angelis, dum extiterunt in via. Cæterum
extra viam in Beatis, atque in Damnatis nul-
lus manet vſus fidei Diuinæ loquendo de facto
ſeu de lege ordinaria; de potentia verò abſolu-
ta non apparet repugnantia.

---

123 COncordant Doctores circa omnes ferè
huius Regulæ particulas,& quod in ea
dicitur tàm de Angelis, quam de hominibus,
vt omnino certum eſt ab omnibus tenendum,
ita enim illi,dum fuerunt viatores ambularunt
ſicut et nos in via per fidem ambulamus,vt ait
Apoſtolus 2.Corint.5.Cum autem Angeli non
cognoſcant ſupernaturalia per proprium lumẽ
naturale, vt per ſe patet, & tradit D.Thomas
1.p.q.57.hinc fit, vt fuerint capaces reuelatio-
nis diuinæ, tam abſtractiuæ, quam intuitiuæ,
& conſequenter capaces actuum, & habituum
124 fidei infuſæ. Quod etiam locum habuit in
primo Angelo, quamuis non potuerit non co-
gnoſcere euidenter Deum teſtificantem, ſeu re
uelantem; cum hæc euidentia non repugnet,
vt ſit coniuncta cum fide diuina, quod iam ſu-
pra oſtendimus: atq; hanc fidei capacitatem
in quibuſcumq; Angelis viatoribus, vti certam
docet idem D.Thomas 2.2.q 5.
125 Nomine verò Viatorum intelliguntur etiam
animæ in Purgatorio exiſtentes,quę adhuc per
fidem ambulant; cum nondum viam abſolue-
rint, nec ad vltimum peruenerint terminum;
quamuis in morte cœperint à via diſcedere.
Neceſſaria eſt autem illis fides ad Deum ſuper
naturaliter cognoſcendum, & ex charitate ſu-
126 per omnia amandum. Aliundè reuelatio ob-
ſcura habita in vita, dum ſunt ibi,in eis perma-
net,& ex vi huius elicere actus fidei non impe-
dit ipſas euidentia in atteſtante, quam experi-
mento acquiſierunt, vt traditum alibi; ita ex
communi ſententia Suarez tomo de Pœniten-
tia diſp.47 ſect.2.
127 Item de limitatione illa,quod homo ex par-
te ſua ob aliquod impedimentum incapax fidei
diuinæ reddatur, res eſt etiam indubitata, ex-
primenda igitur tantum tria impedimenta ob
128 quæ id euenire poteſt. Primum eſt carentia
vſus rationis,vt in dormientibus,in amentibus
& in infantibus, qui habitus fidei, & piæ affe-
ctionis receptos per Baptiſmum, vel aliter, re-
tinent, dum vſu tamen rationis carent, eorum
129 actus elicere nequeunt. Et quamuis poſſet
Deus ex priuilegio miraculosè tales actus in-
fantibus concedere, vt Beatiſſimæ Virgini Ma
rię, & S. Ioanni Baptiſtę conceſſiſſe credimus
id tamen non eſt de lege ordinaria gratiæ, &
eſſet erroneum affirmare huiuſmodi actus fidei
eſſe infantibus neceſſarios ad ſalutem, vt infra
dicetur.
130 Alterum impedimentum poteſt eſſe ignoran
tia, ratione cuius innumeri homines,nec actus
nec habitus fidei habent. eo quod res fidei nõ
audiant: *nam fides ex auditu*, vt ait Paulus,
atque ignorantia in eis poteſt eſſe aliquando
inuincibilis. Prouidit enim Deus per cauſas
veluti vniuerſales modum, quo verbum fidei
ad omnes poſſet peruenire, quod ſi in particu-
lari ad multos de facto non perueniat, nequa-
quam tenetur Deus ex vi ſuę ordinarię proui-
dentiæ auferre ſemper huiuſmodi impedimen-
tum; quamquam ex ſpeciali gratia non raro ip
131 ſum aufert. Tertium impedimentum eſt hæ-
reſis,errans enim in vno fidei articulo, nequit
vera fide aliquid credere: ſed de hoc impedi-
mento iam Regula præcedenti ſatis dictum.
132 Solum itaq; eſt controuerſia inter Doctores
circa iam Conſtitutos in ſtatu termini, ſcilicet
beatitudinis, vel damnationis, an ſint capa-
ces fidei? Duplex eſt ſententia circa Beatos,
Durandus enim in 3.diſtin.32.q.3. Argent. ibi
artic.3.Alen.3.part quæſt. 64. membr. 7. & alij
affirmant non repugnare fidem ſtatui viſionis
beatificæ, eo quod ſe habeant tanquam actus
perfectus, & imperfectus; ſicut ſcientia intuiti-
ua, & abſtractiua; aut ſicut ſupernaturalis, &
naturalis; & tamen vtraque habent beati; er-
go ſimiliter, &c. atq; in hanc videtur inclinare
Irenæus lib.2.contra hæreſes cap 47. & Tertul-
lianus lib.de pœnitentia cap.13. E contra verò
133 negant D.Thomas 2.2 quæſt.5. artic. 2. & 1.
2. quæſt.67.art.3. ac omnes eius Commenta-
tores, & reliqui Scholaſtici in 3. diſtin. 23.ex-
preſseq; defendit D.Auguſtinus ſerm.13.de tem
pore.
134 Hæc ſecunda ſententia, vt longè verior, &
ferè certa, abſolutè tenenda eſt, vtiquè valdè
fundata in teſtimonijs Apoſtoli 1.Corint.13.
Cum venerit, inquit; *quod perfectum eſt, eua-
cuabitur, quod ex parte eſt*, per cognitionem
ex parte, hic D.Paulus fidem ſignificat iuxta
expoſitionem D.Chryſoſt. & aliorum, eo quod
nullus ſit eius vſus in Patria; vti per ſe ſtatus
135 Beatitudinis poſtulat. Inter quem, & ſtatum
huius vitę in hoc videtur conſtituere differen-
tiam idem Apoſtolus, ibidem dicens, *Videmus
nunc per ſpeculum in ænigmate; tunc autem fa-
cie ad faciem*. & quamuis per hanc particulam
facie ad faciem, videantur ſolum ea exprimi,
quę beatus videt in Verbo; doctrina tamen
ſecundę ſententiæ locum etiam habet in reli-
quis, quę cognoſcit extra Verbum, etiam
per reuelationem: quę ibi non eſt obſcura, ſi-
cut in via, ac proinde ratione eius non gene-
ratur fides in intellectu Beati; ſed ſcientia
euidens demonſtratiua, cognitis cauſis ſcien-
di; ergo Beati non exercent actus fidei, &c.
136 Nihilominus, quod probauimus cum teſti-
monijs Apoſtoli, intelligitur de facto, ſeù de
lege ordinaria: de potentia vero Dei abſo-

luta, non apparet implicantia contradictionis,
quod videntes Deum poſſint habere aliquem
fidei actum, maximè ſi hic ab eis exerceatur,
circa res non viſas per viſionem beatificam, cū
non repugnet ipſas reuelati obſcurè eodem
modo, quo in via; tametſi Deus clarè videatur.
137 De rebus autem vna cum diuina eſſentia vi-
ſis difficilius concipitur qualiter actus fidei poſ
ſit eſſe ſimul cum viſione beatifica: ſed adhuc
circa iſtas de implicantia non conſtat, ita Sua-
rez vbi ſupra ſect. 9. cum Doctoribus à ſortiori
primæ ſententiæ.
138 Illud denique; licet obiter bene reſoluit ſolus
idem Suarez, de facto nunc, attenta lege ordi-
naria, poſſe eſſe in voluntate cuiuſuis Beati
actum piæ affectionis ſimplicem, correſponden
tem huic conditionali locutioni, ſi mihi Deus
iuberet credere, id facerem: vel ſimili, quam
ſine dubio Beatus habere poteſt; huiuſmodi ta-
men locutio, & pia affectio, nec actum fidei, nec
actum piæ affectionis efficacem indicant, quos
de facto Beatus habeat, vt per ſe patet.
139 In damnatis tandem ſimiliter affirmat Du-
randus ibid. q. 9. manere fidem diuinam, in idē
inclinat Salmeron diſp. 3. in epiſtolam Sancti
Iacobi ad illa verba, *Dæmones credunt, &*
contremiſcunt: vbi videtur eſſe ſermo de actu
fidei inſuſæ; alioquin non rectè adduceret illud
exemplum ad oſtendendum, vt ibi intendit,
ſolam fidem, etiam ſupernaturalem non ſuffi-
cere ad ſalutem.
140 Pars tamen negans amplectenda, vt fere cer
ta, & communis D. Thomæ. 2. 2. quæſt. 5. art. 2.
expoſitorumq; eius præcipuè Caietani, item D.
Bonauen. in 3. diſtin. 25 art. 2 quæſt. 3. Gabrie-
lis quæſt. 2. artic. 3. & multorum Scholaſticorum
Conſonat D. Auguſtinus lib. 9. de Ciuitate Dei
cap. 21. vbi ait *non lumine fidei, ſed efficacia*
ſignorum Dæmones cognouiſſe Chriſtum Domi
num; ſimiliter Sanctus Dionyſius Areopagita
cap. 4. de diuinis nominibus, vbi vniuerſaliter
affirmat carere damnatos omnibus diuinis do
141 nis, & gratijs. Atq; hinc ratio efficax deſumi-
tur, quia actus fidei infuſę, & pia affectio, ſeu
honeſta voluntas requiſita ad credendum, non
poſsunt elici ſine auxilio gratiæ diuinæ, ſed hęc
non communicatur damnatis, neque eis com-
petit ratione ſtatus adeò miſeri, & infelicis il-
la pia affectio, aut honeſta voluntas. ergo ca-
rent fide diuina.
142 Contra hanc autem doctrinam communem
Doctorum, verba illa Sancti Iacobi, *Dæmones*
credunt, &c. nullo modo faciunt, nam intelli-
genda ſunt; ex mente aliorum expoſitorum,
præter Salmeronē, quod credant fide naturali,
coacta, & non voluntaria, ex coniecturis, ſeù
circumſtantijs externis acquiſita: quæ eſt com
pletè ſufficiens ad argumentum, quod ibi for-
mat Sanctus Iacobus contra hæreticos præci-
puè noſtri temporis affirmātes fidem ſine ope-
ribus eſse ſufficientem ad vtramq; ſalutem gra
tiæ, & gloriæ,
243 Similiter de eadem fide naturali intelligen-
dus eſt D. Thomas, ne ſibi videatur contradice-
re circa rem præſentem, quando ait 2. 2. quæſt.
18. artic. 5. ad 2. fidem manere in damnatis;
nulla verò ratione ſpem, ita ipſum exponit
Suarez vbi ſupra, & ſatisſacit oppoſitis addu-
ctis à Durando, & ab alijs pro prima ſenten-
tia.
144 Hic etiam diſtinguit idem Suarez inter po-
tentiam ordinariam, & abſolutam Dei, atque
ex vi huius poſse ſimiliter in damnatis fidei Di-
uinæ actum dari abſolutè affirmat: quod nullo
145 modo negari poteſt. Tandem quod dictum
eſt in præcedentibus numeris de actu fidei in-
telligi etiam deber de eiuſdem habitu, quod
vbicumq; & quomodocumq; ille conceditur,
ſit ſimiliter hic concedendus, atque è contra
vbicunq; negatur, ſit pari modo negandus. Ra-
tio eſt, quia fruſtra admittitur potentia, ſeu fa-
cultas, quæ ad actum, ſeu ad vſum non redu-
citur, quo conuincitur ſecundum; primum ve-
ro per ſe patet.

Fides infuſa quos effectus phyſicè producit? quos moraliter tantum? & qua ratione?

REGVLA LXXIII.

146 FIdes ſupernaturalis infuſa in ſuperioribus
declarata, tam quoad actus ſuos, quam
quoad habitus in intellectu, & voluntate exi-
ſtentes præter productionem ipſorum actuum
& pręter augmentum habituum, vt iam dictū
nullo modo eſt cauſa phyſica effectiua aliorum
effectuum: eadem tamen, vt cauſa moralis ad
plures effectus diuerſimodè concurrit, nempè
diſpoſitiuè, meritoriè, impetratiuè, & excitatiuè

---

147 DVplex præcipuè effectus tribuitur à D.
Thoma 2. 2. q. 9. fidei diuinę, alter eſt,
timor, ex illo Iacobi cap. 2. *Dæmones credunt, &*
contremiſcunt: quamquam enim fides dęmo-
num non ſit ſupernaturalis, vt paulo ante di-
ctum, ex ea tamen inſurgit argumentum à for-
148 tiori. Alter fidei effectus eſt purificatio cor-
dis, iuxtà illud Actorum cap. 15. *Fide purificās*
corda eorum.
149 Quamuis autem non exprimat modum An-
gelicus Doctor cauſandi hos effectus, an phy-
ſicè, vel moraliter? ſupponendum tamen, vt
omnino certum, quod haud intelligatur de mo
do, ſeù de cauſalitate phyſica effectiuè: idque
egregie oſtendit Suarez dicta diſputatione ſec.
10. diſcurrendo per actus, & habitus vtriuſque
potentiæ intellectus, ac voluntatis, & quidem
nulla perſpicitur ex his cauſalitas phyſica ma-
nare; nam cum actus ſint immanentes, nullum
phyſicè producunt effectū pręter augmentū vt
iā ſupra traditū, ſuorū habituū, qui immediatè
vti poſtulat natura ipſorū à Deo infundūtur, &
tantum ad productionem actuū ordinantur,
150 quod omnes concedunt. Neq; itē vnus actus
ad producendū aliū phyſicè concurrit; nam
quāuis voluntas per ſuū actū piæ affectionis in-
ducat, & applicet intellectū ad aſſenſum fidei
eliciēdū, inductio tamē hæc & applicatio nō ſit
ab ea per influxū aliquē phyſicū; ſed prouenit
ex

ex ſympathiá voluntatis cum intellectu,&cum
alijs potentijs, quas imperat, & determinat ad
ſuos actus;quod vt probabilius docet idem Sua.
rez tract.de anima lib.5.cap.6.
151 Reſtat itaq; vt dicta cauſalitas ad illos duos
effectus, & ad alios tantum ſit moralis: hæcque
multis modis; primò diſpoſitiuè, & intelligitur
de diſpoſitione proxima, vel remota: proximè
diſponit actus ſidei ſolum ad habitum eiuſdem
fidei, ſicut quiuis actus cuinſuis virtutis ad ſuũ
152 proprium habitum. Remotè verò diſponit
actus fidei aliquo modo ad totam iuſtificationẽ,
atq; hinc dicitur fides in Tridentino ſeſſ. 6. cap.
6. & 8. eſſe fundamentum iuſtitiæ, & idem do-
cet D. Auguſt.epiſt.105.
153 Secundò cauſat fides (ſcilicet formata) me-
ritoriè, ſeu per modum meriti de condignò: vn-
de dixit Cyrillus lib.11. in Ioannem cap.16.fide
eſſe radicem, & originem æternæ vitæ, appli-
cans illud Ioann.14. *Hoc eſt vita æterna: vt co-
gnoſcant te Deum verum,& quem miſiſti Ieſum
Chriſtum.*
154 Tertiò impetratiuè, ſeu per modum meriti
de congruo, atq; ideò fidei diuinæ attribuun-
tur miracula, tanquam effectus eius: Imo qui-
uis effectus orationis, eſt etiam hinc effectus fi-
dei, vt docet D. Auguſt. epiſt. 107. De hoc &
præcedenti modo cauſalitatis moralis ſufficien-
ter à nobis dictum ſub finem Regulæ 60.
155 Quartò tandem excitatiuè, qui modus eſt
maxime proprius, cum fides infuſa operetur mo
raliter excitando voluntatem ad bonos actus.
Nam repræſentat ei obiecta ſupernaturalia val
dè honeſta, quibus inducitur voluntas ad benè
operandum.
156 Atque hoc quarto modo præcipuè ait D.Tho
mas cauſari per fidem duos illos effectus timo-
ris, & purificationis cordium: non autem hi ſo-
li, ſed multo plures ſimiliter per eam cauſantur
vt ex dictis patet.

CAPVT IX.

De neceſſitate fidei Diuinæ, ac de præcepto eius triplici, nempè credendi, ſeù eliciendi ipſius actus, ſciendi item res fidei; & hanc exterius confitendi: atque de violatione vniuſcuiuſque iſtorum per omiſſionem, vel aliter, abſque vllo mentis errore.

PROOEMIOLVM.

1 PRopoſitis hactenus in hac fidei materia ex ſua natura ſpeculatiuis, rametſi Conſultori Sancti Of-
ficij, vt munus qualificandi exerceat, non parum neceſſarijs. accedimus iam ad eiuſdem ma-
teriæ omnino moralia, & practica immediatè antecedentia explicationem eorum criminum, quæ
ad Tribunal Sanctæ Inquiſitionis ſpectant, hæreſis, ſcilicet, apoſtaſia, &c. de quibus in ſequenti, &
alijs capitibus; In hoc autem præciſè agimus de neceſſitate omnimoda fidei Diuinæ; ac ſimul de
tribus eius præceptis, nempe amplectendi fidem Catholicam, ſeù eliciendi actus eius, addiſcendi
item myſteria, aut res fidei, atque confitendi ipſam exterius, maximè quando occaſio perſecutio-
2 nis vrget, & abſque ſcandalo talis confeſſio omitti non poteſt. Quæ præcepta cum violare poſſit ho-
mo, ſalua omnino fide abſque delicto hæreſis, vel apoſtaſię, per omiſſionem, aut aliter, de hac vio-
latione, & omiſſione aliquid adiungetur, pro maiori declaratione dictorum præceptorum.

An ne fides abſolutè neceſſaria ad ſalutem quibuſuis etiam infantibus? & actus eius quàliter in adultis requiſitus:

REGVLA LXXIV.

3 FIdes diuina ſimpliciter, & abſolute loquen
do in quibuſuis hominibus, etiam infanti-
bus medium eſt omnino neceſſarium ad animæ
ſalutem, ita vt ſine ea nullus ſaluari valeat.
Actus autem fidei in quocumq; adulto adeò ne
ceſſariò requiritur, vt nequiuerit vllus in aliquo
tempore, loco, vel occaſione iuſtificationem, &
gloriam acquirere, qui re ipſa eum non eliciue-
rit; nec vllo modo ſufficit ipſum in voto habe-
re.

4 PRænotanda hic neceſſariò duo, quę etiam
valdè conducent ad dicenda in Regulis ſe-
quentibus, cum Suarez diſp.12.de fide,& Tho-
ma Sanchez lib.2.Decal. cap. 2. Primum, quod
dupliciter aliquid ſit neceſſarium ad animę ſa-
lutem, nempè neceſſitate medij, ſeu finis, &
neceſſitate ſolius præcepti. Illud dicitur tale,
quoties aliquid ita eſt neceſſarium, vt per ſe
influat in effectum ſalutis. & ſine eo nunquam,
hęc etiam ignorantia inuincibili concurrente,
5 obtineri poſſit. Neceſſarium verò neceſſitate
ſolius pręcepti eſt, quando aliquid debet neceſ
ſariò exequi ex vi præcepti; ſi facultas ſup-
petat, & occaſio: ac proinde ſine eius exe-
cutione poteſt gratia, & gloria comparari, ex-
cuſante, aut ignorantia inuincibili, aut occa-
ſionis defectu, quod non exequatur.

Et quamuis quidquid eſt neceſſarium neceſſitate medij, ſit etiam neceſſarium neceſſitate præcepti, ſaltem iuris naturalis; non tamen è contra, nec ſe habent conuertibiliter hæc duo membra: circa quæ vide plures differentias apud eundem Suarez, qui benè aduertit valdè inſeruire hanc diſtinctionem neceſſarij bimembrem ad diſtinguendas quæſtiones morales in variis materijs.

6 Secundo prænotandum, quod alia ſit fides implicita, alia vero explicita; Illa dicitur, quando de re aliqua habetur fides non expreſsè, nec in ipſamet particulariter, ſed in aliqua alia expreſſe credita, in qua illa implicitè continetur, v.g. credens explicitè in communi quidquid Eccleſia Catholica tenet, ſimul implicitè credit myſteria Trinitatis, Incarnationis, & reliqua fidei

7 noſtræ. Fides vero explicita eſt, qua res aliqua fidei expreſſe, in particulari, ac in ſe ipſa creditur, vt ſi expreſſe credas myſterium Euchariſtiæ &c. Ita præter Suarez, & Sanchez citatos explicant Valentia 2. 2. diſp. 1. queſt. 2. & Azor.

8 tom 1. lib. 8. cap. 6. in fine. Qui benè hinc deducit, quod ille explicitè aliquid credat, qui aſſenſum præbet alicui rei ſibi dictæ, vel quam cogitatione percipit: Implicitè vero, qui credit aliquid generaliter, & conſequenter diuerſa alia, quæ in eo continentur: his ſic prænotatis iam quoad probationem Regulæ præſentis.

9 Multipliciter circa eam errauit Pelagius, vt refert Prateolus in ſuo Elencho Alphabetico verb. Pelagi. nam in infantibus negat eſſe neceſſariam fidem, & receptionem baptiſmi, quod eos non naſci infectos labe peccati originalis teneat. Ex alio capite etiam in adultis neceſſitatem fidei affert quod aſſerat, teſte D. Auguſt. lib. de peccato originali cap. 26. hos poſſe ſaluari per naturalem Dei cognitionem, & hoc pro ſtatu legis naturæ. In lege tamen ſcripta, & gratiæ addit fuiſſe conuenientem aliquorum credibilium reuelationem ex Diuina prouidentia, ad melius eſſe, non ex neceſſitate ſimpliciter, fidemque iſtorum poſſe viribus proprijs naturalibus acquiri: ita Pelagius, & Pelagiani.

10 Cæterum præualet veritas Catholica circa dictam neceſſitatem fidei ſupernaturalis, ad vtramque animi ſalutem, vt docent D. Thomas 2. 2. q. 2. art. 3. & ibi omnes eius diſcipuli, item Magiſt. ſentent. & reliqui Scholaſtici in 3. diſt. 23. Oſtenditur ex Scriptura ſacra Abac. 2. *Iuſtus autem ex fide viuit*; & vt alia loca omittā, efficaciter ex illo Apoſtoli ad Hebræos 11. *Sine fide*, inquit, *impoſſibile eſt placere Deo*. & ad Galatas 5. *Nos ex fide ſpiritum iuſtificationis*

11 *habemus*. Idem ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 7. vbi ex vocatione ad fidem exordium iuſtificationis aſſignat, & infra loquens de Baptiſmo, *Sacramentum fidei*, inquit, *ſine qua nulli vnquam contigit ſalus*. SS. etiam Patres omnes in idem conſpirant, præcipue defendit D. Auguſt. varijs in locis, maximè lib. 1. de peccatorum meritis, & remiſſione cap. 19. vbi prædictā neceſſitatem fidei ad infantes etiam extēdit, & ad alios quoſuis vſu rationis perpetuo carentes, vnde in reliquis, qui eo non carent à fortiori ad vtramq; ſalutem erit fides neceſſaria neceſſitate medij.

12 Dubium tamen videtur eſſe, quod ibi excitat idem S. Auguſtinus qualiter in infantibus, & alijs vſu rationis expertibus hoc verum habeat cum quandiu vſu rationis carent, per ſe ipſos actum fidei elicere nequeant? Reſpondet S. Doctor, ſufficere ſi ipſum eliciant illi, ſub quorum cura ſunt; & idem affirmat lib. 10. de Geneſi ad litteram cap. 14. *Antequàm*, inquit, *infans per ætatem poſſit ſecundum ſpiritum viuere, neceſſarium habet mediatoris Sacramentum, vt quod per eius fidem nondum poteſt, per eorum qui eum diligunt fiat*: hæc ille.

13 Sed quid ſi contingat eſſe infideles parentes infantis, & hunc baptizari ab hæretico ſecundū ritum, & intentionem veræ Eccleſiæ? Tunc, cum talis baptiſmus ſine dubio ſit validus, ex mente eiuſdem D. Auguſtini ad vtramque ſalutem iuſtitiæ, & gloriæ videtur dicendum, quod dicto infanti ſufficiat actualis fides eiuſdem Eccleſiæ:

14 Verum quia fides debet eſſe in eo, qui ſaluatur præcedente iuſtificatione, cuius fundamentum eſt fides diuina, ad vtrumque dubium propoſitum magis conuenienter, & expeditè reſpondet Suarez vbi ſupra ſect. 1. quod in infantibus, & in carentibus ab infantia perpetuo vſu rationis ſufficiat ad ſalutem fides habitualis, quam recipiunt in receptione baptiſmi, hancque eis eſſe ſimpliciter neceſſariam, vt habetur in cap. Maiores de Baptiſmo.

15 Verum dicta reſponſio adhuc intelligitur loquendo de lege ordinaria in hoc ſtatu rerum; nā de potentia Dei abſoluta, nullum dubium potuiſſet ipſe Deus abſque vlla fide ſupernaturali, omnes ſaluare, ſi voluiſſet: ita idem Suarez loco citato; quid in pluribus oſtēdit, maximè quod non reperiatur implicantia vlla, & quod de alijs medijs ad ſaluandos homines potuiſſet diuina ſapientia prouidere.

16 Iam vero in adultis vſu rationis præſtantibus, quod præter fidem habitualem (de qua nullum poteſt eſſe dubium, cum realis iuſtificatio, quæ eam ſecum ſemper adducit, ſit neceſſaria neceſſitate medij, vt homo ſaluetur) requiratur etiam neceſſario actus fidei infuſæ ad conſecutionem iuſtificationis, aliqui ex actoribus Catholicis non admitrunt, vt victoria in relectione de puero perueniente ad vſum rationis, & Vega lib. 6. in Tridentinum cap. 20. qui nimis audacitet aſſerunt, quod in aliquo caſu poſſit homo, ignorans inuincibiliter legem Euangelicam, vel reuelationes diuinas iuſtificari, & ſaluari per ſolam cognitionem naturalem Dei, vel honeſti, ſi per voluntatem ſaciat, quod in ſe eſt ad vitādum malum, & operandum bonum.

17 Prædictorum Doctorum aſſertio fundari videtur in illo Roman. 1. *Cum cognouiſſent Deum non ſicut Deum glorificauerunt*: vbi apparet eſſe ſermonem de cognitione naturali ſufficiente vtique ad glorificandum Deum, & vitio eis tribuitur, quod non fecerint; Vnde è cōtra, qui ex tali cognitione naturali Deum glorificauerit, & hoc opus bonum fecerit, iuſtificationem, & gloriam acquiret, vt ibidem cap. 2. indicat Diuus Paulus, *Gloria*, inquit, *& honor omni operanti bonum*, & confirmat ſubiungens; *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis ſunt, faciunt*

faciunt, atque ſtatim addit, *Factores legis iuſtificabuntur*; ergo abſque actu fidei infuſæ ex ſola cognitione naturali poterit quis iuſtificari,
18 & ſaluari. Ratio etiam videtur pro eodem facere, quia omnibus viatoribus, media re ipſa ad ſalutem animæ neceſſaria, debent eſſe poſſibilia, quod nullus negat, *Deus enim, qui vult omnes homines ſaluos fieri*, 1. Timot. 2. de ſimilibus medijs prouidit; ſed in aliquo caſu aliquibus hominibus fides diuina te ipſa eſt impoſſibilis; cum plerique mortalium eius ignorantiam inuincibilem habeant, nec valeant credere ſine prædicante, vt ait Apoſtolus Roman. 10. quo caruerunt inhabitantes remotas Indiarum regiones per multa ſæcula, ergo poterunt ſine illa per alia media ſibi poſſibilia iuſtificationem, & gloriam acquirere.

19 Doctrina nihilominus tradita, quod ſit neceſſarius neceſſitate medij actus fidei infuſæ ex auxilio gratiæ diuinæ, circa obiectũ ſupernaturale in quibuſuis adultis ſine vlla exceptione adeo certa eſt, vt abſq. errore in fide negari nequeat, ita qualificat Suarez vbi ſupra, & docent eum D. 2. 2. q. 1. art. 3. ad 1 & q. 10. art. 1. ad 4. Sotus lib. 2. de natura, & gratia in poſteriori editione retractans, quod in priori dixerat cap. 11. Cano de Sacramentis in genere p. 2. q. 2. concl. 1 Medina lib. 4 de recta in Deum fide cap. 7. refutans Vegam, Pererius ad Rom. 1. diſp. 17. & cap. 2. diſp. 8. Valentia 2. 2. diſp. 1. q. 2. punct. 2. Sanchez relatus cap. 2. concl. 1. & omnes com-
20 muniter. Oſtenditur primo, quia loca ſcripturæ alias adducta vniuerſaliter de omnibus ſaltem de adultis, nullo excepto, intelliguntur, maximè illud ad Hebræos 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*: vbi loqui Apoſtolum de fide præcipuè actuali, inde patet, quod eius verba ſint veluti concluſio illata per inductionem ex multis exemplis virorum inſignium, qui actus
21 fidei Diuinæ exercuerunt. Illud etiam Marc. vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur*, Super quę verba ponderat optimè S. Bernardus ep. 77. quod cum procedat locutio Chriſti Domini ſimul de fide, & baptiſmo, addat de ſola fide, qui non crediderit, condemnabitur, quia Sacramentum Baptiſmi, ſicut & pœnitentię, & ſimilia non ſunt neceſſaria ad ſalutem tantum in re; ſed aut in re, aut in voto; fides vero ſemper eſt neceſſaria in re.

22 Prædicta differentia inter iſta duo inde prouenit, quia media externa ad ſalutem animæ requiſita, vt ſunt ſacramenta, per ſe, & ex natura ſua non cenſentur neceſſaria ipſius animæ diſpoſitio, quæ in interna perfectione, & reformatione conſiſtit; ſed cenſentur neceſſaria ex ſola inſtitutione diuina, ac proinde quoties in re accipi nequeunt, ſufficit accipiantur in voto, ſeu deſiderio. At verò media interna ad eandem ſalutem, qualis eſt præcipue fides diuina, cum in ipſis conſiſtat interior iuſtificatio, vel ſaltem diſpoſitio formalis ad eam, non poſſunt ſuppleri per votum, ſed in re ipſa adhiberi debent: Atque hæc eſt ratio à priori tantæ neceſſitatis fidei ſupernaturalis.

23 Adducta autem pro aſſertione Victoriæ, & Vegæ ex teſtimonio Apoſtoli nequaquam vrgent; nam non eſt ſenſus illorum verborum; *Cum cognouiſſent Deum &c.* quod potuerint homines gentilitatis per eam cognitionem ita connecti ad Deũ, & iuſtitiam, & gloriam obtinerent, ſed tantum aliquo modo colere verum Deũ, & non idola, atque colendo iſta poſuerint impedimentum gratiæ diuinæ, ideoque eos Deus deſeruerit.

24 Circa illa item verba, quæ addit Paulus, *Gentes, quæ legem non habent &c.* eſt graue dubium, an ſint intelligẽda de gentibus adhuc infidelibus, aut de conuerſis iam ad fidem, quod non eſt huius loci diſcutere, ſed ſufficit pro ſolutione difficultatis, ſi dicas, quod quamuis intelligantur de infidelibus, non ſit ſenſus, obſeruata fuiſſe ab eis omnia, quæ ſunt legis naturalis; ſed aliqua tantum (neque enim ipſe Apoſtolus dixit omnia) quæ ſufficiebant ad propoſitum loci illius, oſtendendi ſcilicet qualiter lex naturalis ſit ſcripta in cordibus noſtris.

25 Denique quod ſubiungit idem Paulus, *Factores legis iuſtificari*, intelligitur de illis, qui totã legem cuſtodiunt ſpiritu fidei, ſi dicas hoc loco eſſe ſermonem de iuſtitia apud Deum.

26 Ratio etiam propoſita pro aſſertione illa, licet prima fronte valdè efficax appareat, facile tamen diſſoluitur: concedimus enim duo principia, quæ ab auctoribus eius ſupponuntur, nempe quod poſſit dari in aliquibus infidelibus inuincibilis ignorantia fidei Diuinæ, & legis Euangelicæ, vt infra oſtendemus; & quod quibuſcumque hominibus adultis conferatur à Deo auxi-
27 lium ſufficiens ad animæ ſalutem. Non tamen inde ſequitur, quod infidelis ignorans fidem diuinam inculpabiliter poſſit per cognitionem naturalem ſolam acquirere iuſtificationem, & ſaluari; infertur vero, quod poſſit habere fidem; cum Deus ſit paratus ad eum illuminandum, & ei auxiliandum, vt credat, ſi per ipſum non ſteterit, ponit autem obicem homo ad recipiẽdam Dei illuminationem, & auxilium, quoties
28 ratione naturali malè vtitur. Sublato tamen hoc obice, ſi faceret, quod in ſe eſt per rationẽ, & cognitionem naturalem, & per alia auxilia, quæ Deus ſua prouidentia ei tribuit, ſine dubio conuerteretur, non ex merito ipſius, ſed ex ſola gratia, quam paratus eſt Deus quibuſcumque conferre, ita Suarez vbi ſupra.

29 Hinc iam conſtat quid dicendum ad caſum de puero perueniente ad vſum rationis, qui nullam Dei, aut fidei cognitionem acquiſiuit, quamuis tunc faceret quod in ſe eſt, deliberando ſecundum rectam rationem quid deceat, ac non deceat; non per hoc ſolum iuſtificaretur, nec ſaluaretur, niſi accedente diuino gratiæ auxilio, & cognitione fidei ſupernaturali: neque oppoſitum docuit D. Thomas 1. 2. q. 89. art. 6. vt omnes eius diſcipuli interpretantur, alio-
30 quin eſſet ſibi ipſi contrarius. In prædicto autem caſu, vt depingitur, illi puero infallibiliter prouiderat Deus de tali fidei cognitione ſupernaturali, vel exterius per aliquem hominem inſtructorem; vel interius per miniſterium Angelorum, aut per ſe ipſum, iuxta illud Ioan. 1. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venien-*

Digitized by Google

venientem in hunc mundum: vide copioſius hoc deciſum apud eumdem Suarez.

31 Sed quid de puero, qui in infantia fuit baptizatus, ſi poſtquam peruenit ad vſum rationis, antequam per mortiferum peccatum actualem gratiam baptiſmalem amittat, breui moriatur, ſaluabiturne cum ſola fide habituali, abſque actu eius elicito: affirmauter, & optime reſpondet Suarez, qui ſolus, quod legerim, de hoc tractat diſp. citata ſect. 2. verſ. dico ſecundo; quia huic puero ſufficit medium ad ſalutem æternam, quod pro infantibus baptizatis, paulò ante aſſignauimus, ſi in ea ætate, & initio vſu rationis ex hac vita diſcedat. Atque hæc limitatio adhibenda eſt doctrinæ vniuerſaliter traditę de neceſſitate actus fidei infuſæ in quibuſcumq. adultis rationis vſu preditis.

Quoinam ſit præceptum eliciendi actus fidei diuinæ? & quatenus negatiuum qualiter obligat?

REGVLA LXXV.

32 EXtat præceptum iuris diuini per ſe primo quoad ſubſtantiam ſupernaturale, aliquo etiam modo naturale, de actibus internis fidei infuſæ eliciendis. Hoc autem partim eſt negatiuum, partim vero poſitiuum: ea parte, qua negatiuum ſecundum naturam ſimilium pręceptorum, obligat ſemper, ac pro ſemper, quoſcumque homines nihil facere contra ipſam fidem.

33 TRaditur expreſſe hoc fidei pręceptum in Scriptura ſacra, ac proinde eſt iuris diuini, 1. Ioan. 3. *Hoc eſt*, inquit, *mandatum eius, vt credamus in nomine Filij eius*: patet etiam ex communi axiomate ab omnibus recepto vt vero, quod quidquid proponitur in eadem Scriptura ſub comminatione damnationis æternę, ſit iniunctum ſub rigoroſo præcepto; exempla paſſim; *qui talia agunt Regnum Dei non poſſidebunt*, ad Galat. 5. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c. non habebitis vitam in vobis*, Ioan. 6. & ad rem præſentem, *Qui vero non crediderit, condemnabitur*, Marc. vlt. *Iuſtus autem ex fide viuit, quod ſi ſubtraxerit ſe, non placebit animæ meæ*, Abacuc 2. Et quidem ſuppoſita pręciſa neceſſitate fidei, de qua Regula pręcedenti, ſequitur ex natura rei, ſeu connaturaliter, vt ſit eius actus iniunctus cuiuis adulto ſub præcepto rigoroſo.

34 Quod vero tale præceptum fidei ſit ſupernaturale, conſtat tum ex ſe, tum quia eſt de actu interno ſupernaturali, & de fundamento ſupernaturalis iuſtificationis, cuius obligatio homini à ſolo Deo iniungi poterat: atque hinc etiam

35 prouenit, quod ſit pręceptum iuris diuini. Eſſe autem aliquo modo naturale oſtendit egregie Suarez diſp. 13. de fide ſect. 1. Nam conſentaneum eſt rationi merè naturali, & ſaltem remote in ea fundatur. Vnde D. Auguſtinus lib. de prędeſtinatione Sanctorum cap. 7. *Poſſe*, inquit, *habere fidem natura eſt hominum; habere autem gratia eſt fidelium*: Vlterius D. Thomas 2. 2. q. 10. art. 1. *Habere*, inquit, *fidem non eſt in natura humana, in natura tamen humana eſt, vt mens hominis non repugnet interiori inſtinctui, & exteriori veritatis prædicatori*.

36 Verum conſtabit clarius de naturalitate aliquali huius pręcepti, declarando ipſum ex ea parte, qua eſt negatiuum: ſecundum quam obligat ſemper, ac pro ſemper quaſuis perſonas ad abſtinendum à quacumque actione, quæ ſit

37 contra ipſam fidem: Fieri autem contra eam aliquid, & violari hoc præceptum fidei negatiuum poteſt dupliciter, nempe aſſentiendo, & diſſentiendo; priori modo fit, ſi per poſitiuum aſſenſum homo aliquid affirmet de doctrinis falſis, erroneis, hæreticalibus, &c. aut de veritatibus Catholicis aliquid neget, vel ſaltem circa aliquam iſtarum dubitet: & ſub hac acceptione nequaquam de præcepto fidei negatiuo, neque de violatione eius hìc tractamus; ſed capitibus ſequentibus tanquam in proprio loco agetur.

38 Poſteriori vero modo fit, quando per poſitiuum etiam diſſenſum, aut credere homo nolit myſteria fidei ſibi propoſita, aut repugnet interiori inſtinctui, & exteriori veritatis prædicationi,

39 ſitque præceptum fidei negatiuum violet: At ſicut repugnare interiori fidei inſpirationi, &c. pro ſuo libero arbitrio naturale eſt homini; ita, & non repugnare, &c. teſte D. Thoma loco citato; ergo quoad hoc ſaltem præceptum fidei eſt quoquomodo naturale, & obligat quoſcumque ſemper, ac pro ſemper; addetur etiam aliquid circa hoc Regula ſequenti.

Præceptum Fidei quatenus poſitiuum, quando, & qua ratione vnumquemque obligat ad eliciendum actus eius?

REGVLA LXXVI.

40 PRædictum fidei præceptum quatenus eſt poſitiuum, directè, & per ſe, ſeu ratione ipſius virtutis fidei obligat ad eliciendum actum credendi, quemuis infidelem, vbi primum fides Chriſtiana fuit ei ſufficienter propoſita, & euidenter credibilis: fidelem vero in infantia baptizatum obligat primo ad habendam fidem actualem eo tempore, quo circiter peruenit ad vſum rationis, accepta etiam ſufficienti myſteriorum fidei notitia; item quando vrget magna aliqua tentatio contra ipſam fidem, maximè

41 in articulo mortis. Per accidens autem, & indirecte obligat idem præceptum ad fidem actualem, quoties ſub alio præcepto eliciendi ſunt actus alterius virtutis, & hoc abſque fidei actu fieri nequit.

42 CErtum eſt apud omnes Doctores, quod ea parte, qua præceptum fidei eſt poſitiuum, ſicut quoduis aliud ex ſimilibus poſitiuis, non obliget ſemper, ſed tantum temporibus deter-

determinatis; quibuſnam quæſo? Porrò in-
fidelis, quicumque ſit, ſiue per publicam
prædicationem, ſiue per priuatam inſtructio-
nem, quamprimùm fidei Chriſtianæ notitiam
ſufficientem acceperit, tenetur eam ſtatim abſq;
vlla mora, aut dilatione amplecti, & actum fi.
dei internum elicere. Ita Auctores commu-
niter, præcipue recentiores, vt Azor. lib. 8.
tom. 1. cap. 28. q. 8. Valentia 2. 2. diſp. 1. q. 2.
punct. 5. Thom. Sanchez lib. 2 decal. cap 1.
num. 3. & Caſtr. Pal. tract. 4. de fide diſp. 1.
punct. 12.
43 Qui quidem Palao optime cum Bannes 2. 2.
q. 10. art. 1. dub. 3. concl. 5. cum magna pro-
babilitate contradicit Thomæ, Sanchez in eo
quod hic aſſerit, obligationem ſcilicet ſtatim
credendi non eſſe intelligendam metaphyſicè
pro illo inſtanti, quo ſufficiens inſtructio fidei
propoſita eſt infideli, ſed moraliter, ita vt ar-
44 bitrio prudentis non ſit notabilis mora. Ve-
rum contra, quia quantumuis ſit parua dilatio
interim non ſolum fidem reſpuere, aut de ea
dubitare, ſed etiam aſſenſum ſuſpendere eſt
diſſonum rationi, & in hoc etiam videtur in-
clinare Suarez vbi ſupra ſect. 5. cum ait, *Quod
hoc debeatur auctoritati Dei reuelantis, vt ſta-
tim credat, & quod moralis dilatio in tali occa-
ſione ſit quadam virtualis dubitatio, & ad
quandam duritiam cordis pertinere incipiat:*
45 verba ſunt ipſius Suarez. Adiunctis illis, quæ
ſect. 1. ad idē ferè propoſitum dixerat, *Quod
tunc ratio naturalis dictet eſſe amplectendam
fidem, vbi ſecundum iudicium prudentiæ con-
ſtat eam eſſe maximè credibilem*, & hoc eſſe
valde conforme dictamini rationis naturalis
(quibus ipſe Suarez ibi concludit; *Licet præce-
ptum fidei ſit ſimpliciter ſupernaturale; aliquo
tamen modo ei competere eſſe naturale*) ergo
nulla moralis dilatio eſt concedenda illi infi-
deli ſufficienter inſtructo; ſed in inſtanti quo-
uis incipit adſtringi præcepto recipiendi fidem
46 ſeu eliciendi aſſenſum eius. Nihilominus ad-
huc probabilis eſt ſententia Sanchez.
47 Diuerſæ ſunt autem Doctorum ſententiæ
circa obligationem dicti præcepti in homine
fideli. Alij enim admittentes obligatum eſſe
Chriſtianum ad exercendum aliquem actum
fidei in vita, nullum tempus particulare ei aſ-
48 ſignant, ſed arbitrio ipſius relinquunt. Alij
vero vt Sotus in 3 diſt. 27. q. vnica, volunt eum
ad id teneri omnibus diebus feſtiuis indiſtinctè
49 Alij denique vt Niderius in ſuo præceptorio,
vt refert Aragon. 2. 2. q. 2. art. 6. ſolis diebus fe-
ſtiuis, in quibus celebratur aliquod myſterium
50 Religionis Catholicæ. Sed omnes iſti Aucto-
res, aut ſine fundamento loquuntur, aut viden-
tur intelligendi de obligatione præcepti, non
directè, & per ſe, ratione ipſius fidei; ſed indi-
rectè, & per accidens ratione alterius virtutis,
de quo dicemus poſtea.
51 Communis itaque omnium ferè ſententia
eſt, quam ſequuntur præcipue Azor, Valentia,
Sanchez, & Suarez paulò ante citati, quemuis
fidelem obligari ad eliciendum actum fidei eo
tempore moraliter loquendo, quo peruenit ad
ætatem adultam, habita prius notitia ipſius
fidei; vt ſe ſuaque omnia ita poſſit in Deum
dirigere. Inde oſtenditur, quia non poteſt cō-
modius tempus aſſignari, & opportunius ad
exequendam obligationem dicti præcepti
pro inſtituenda Chriſtiana vita, quam illud.
52 Et confirmatur à fortiori, quia ſi iuxta do-
ctrinam probabilem D. Thomæ 1. 2. q. 89. ar. 6.
puer non baptizatus perueniens ad vſum ra-
tionis tenetur, ſtatim ſe conuertere in Deum
finem naturalem, & ex pura lege naturali, in
quam ſententiam inclinat idem Suarez ci-
tatus, dicens: *eſſe valdè conformem rationi*, &
declarans particulam, ſtatim, quod non ſit me-
taphyſicè reſtringenda ad primum inſtans, ſed
ad moralem durationem breuem; (loquitur
in hoc caſu, admodum diuerſo modo, atque
in illo de infideli ſufficienter inſtructo in fide,
vt vidimus) quanto magis, ſeruata proportio.
ne idem dicendo de puero Chriſtiano, in ordi-
ne ad finem ſupernaturalem, quem ſola fides
Catholica ſufficienter proponit.
53 Præterea in decurſu vitæ non tenetur homo
fidelis exercere actus fidei ex vi præcepti ip-
ſius niſi quando occurrit aliqua grauis tentatio
contra eandem fidem, præcipuè in articulo
mortis, eo quod tunc ſit maius periculum, &
ne ſuccumbat ei, debet fortiter reſiſtere, iuxta
illud 1. Petri 5. *Cui reſiſtite fortes in fide*. Ita
auctores adducti Azor, Valentia, Sanchez, Sua-
54 rez, & Caſtrus Palao. Qui adhuc hoc bene
limitat, quod aliquando conuenientius ſit ad
vincendam talem tentationem, ne fortè vehe-
mentius ea homo vrgeatur, non curare de
eliciendo actu fidei; ſed alio imaginationem
diuertere: quod pro ſcrupuloſis præcipue a
nobis ſit dictum.
55 Eſt autem difficultas non leuis, quænam
inſtructio, ſeu notitia fidei Diuinæ cenſeatur
ſufficiens, vt in caſibus prædictis, tam fidelis,
in infantia baptizatus, quam infidelis quiſlibet
debeat actus fidei elicere? De hoc copioſè Ca-
ſtrus Palao citatus; quo cum pro reſolutione
difficultatis per partes, præmittendum, primo
ex mente etiam aliorum Doctorum, quod tibi
infideli nulla ſit obligatio præbendi auditum
cuiuis Chriſtiano prædicatori de fide, volenti
te inſtruere, & à tua ſecta diuertere; quia
non obligaris credere ex ſolo eius dicto ipſum
eſſe veræ Religionis prædicatorem; alioquin
& Iudæum, & Hæreticum de ſua falſa Religio-
ne prædicare volentem tenereris audire.
56 Nec refert aliquando (vt hoc obiter ſit dictū)
fuiſſe à Principe Chriſtiano illatum bellum bar-
baris fidei prædicatorem expellentibus: quia
tale bellum iniuſtum fuit ſi ex ſolo hoc capite
indictum eis, quod noluerint prædicatorem
57 Euangelij audire. Quamquam licitum eſt
Principi Chriſtiano bellum inferre barbaris, ne
Prędicatorem moleſtia afficiant, aut ne alios
audire volentes impediant, quod ad hæc nul-
lum ius habeant, ita cum Bañes 2. 2. q. 10.
art. 1. dub. 30. concl. 1. idem Caſtrus Palao.
58 Præmittendum ſecundò quod tibi infideli
Turcæ, Iudæo, Hæretico, vel ſimili ſit obliga-
tio ſub culpa mortali indagandi veritatem, ſi
non conuinceris, ſed manes dubius circa fidei,
noſtræ

noſtræ, iam tibi propoſitæ, aut tuæ ſectę veri-
tatem, vel falſitatem: ſatisfacieſque huic obli-
gationi, ſi pium, & doctum virum quęras à quo
59 magis Inſtruaris. Eo tamen non reperto, te-
neris Deo preces fundere, & à peccatis, ne
obicem ponant illuminationi diuinæ, abſtine-
re: ſic Caſtrus Palao vbi ſupra cum Suarez
diſp. 17. de fide ſect. 1.

60 Notat hic bene noſter Coninch diſp. 14. de
fide dub. 20. num. 213. & dub. 11. num. 230.
prædictum caſum, nempe manendi dubium
infidelem circa veritatem, vel falſitatem pro-
priæ ſectæ, poſſe ſępius euenire, eo quod nullus
ferè ſit ex Mahometanis, Iudęis, & Hęreticis
prudentioribus, qui iã hodie non laboret igno-
rantia vincibili, & cui ſufficiens ratio dubitan-
di de ſua Religione non occurrerit.

61 Tertio præmittendum, quod etiam iam
audito prædicatore legis Euangelicæ, tibi in-
fideli cuicumq. non ſit obligatio illi aſſentiendi
quouſque oſtendat ex rationibus, ex ſignis, ex
honeſtate vitæ, & ex alijs teſtimonijs eſſe eui-
denter credibilem fidem, quam prędicat.
Tradunt pręter Azor, Valentiam, Thomam
Sanchez, Bañes, Caſtrum Palao iam adductos,
Toletus in Summa lib. 4. cap 2 num. 2. concl.
1. 2. q. 75. art. 3. dub. 3. Ioann. Sanchez in ſele-
62 ctis diſp. 19. & alij multi. Ratio efficax eſt,
quia imprudenter, & temerariè procedes, ex-
poneſque te manifeſto periculo errandi, atque
aſſentiendi falſo, & hęretico prędicatori, loco
veri, ſi Religionem ſuſceptam deſeras, priuſ-
quam prędicator euidenter probet eſſe dignã
63 creditu fidem, quam prædicat. Atque hinc
D. Thomas 2. 2. par. 1. art 4. ad 1. requirit an-
te fidem videre ea, quæ credenda ſunt, non in
ſe, ſed in eorum oſtenſa euidenter credibilita-
te. Quam ſic oſtendere reſpectu quorumcum-
que facilè erit prædicatori Euangelico, ſi pro-
cedat per ea capita, quæ Regula 70. tradidi-
mus.

64 Quamquam vt benè notat Caietanus 2. 2.
q. 1. art. 4. & cum eo Thomas, Sanchez lib. 2.
in decalog. cap. 1. num. 6. non omnibus ęqua-
lis fidei inſtructio ſufficit, vt euidenter credi-
bilis reddatur, eo quod eædem rationes faci-
lius ad conuincendum vnum, quam alterum
conducant, & quod alij ſint ingenioſiores ad
percipiendam euidentiam credibilitatis in fide
Catholica; his ſic pręmiſſis.

65 Reducitur iam tota difficultas ad hoc tan-
tum punctum, aliquantulum controuerſum,
an ſi tibi infideli proponantur res fidei Chri-
ſtianę, non vt euidenter credibiles, ſed vt ma-
gis credibiles, quam res tuę ſectæ, tenearis hãc
relinquere, & illam credere? Abſolutè affir-
mant Bañes dicto dub. 3. concl. 3. & Ledeſma
2. tom. ſum. tract 1. cap. 5. concl. 5. & 6. Ob
eam præcipue rationem, quod in medio ne-
ceſſario ad ſalutem, pro euitando periculo er-
66 randi debeas viam ſecuriorem amplecti. Sen-
tentia iſtorum Doctorum ſub diſtinctione pro
articulo tantum mortis admittit Thomas, San-
chez citatus; ſecus extra illum; inde ducitur
ad ſic diſtinguendum, quod in articulo mortis
teneatis meliori, & ſecuriori via prouidere
tuæ ſaluti; cum tunc agatur de damno irrepa-
rabili damnationis æternæ; extra illum vero
non videtur eſſe tanta tibi obligatio, quod ad-
huc ſuperſit tempus rem melius examinandi,
& interim ſequendo opinionem probabilem
prudenter exiſtimes poſſe te in tua ſecta per-
67 manere. Hęc doctrina ſub diſtinctione ſic
tradita à Thoma, Sanchez valdè probabilis ap-
paret, & vt tutior in praxi tenenda.

68 Verum etiam admodum probabiliter con-
tradicunt ei duo magis recentiores Caſtrus Pa-
lao, & Ioannes Sanchez adducti, voluntque
eſſe parem rationem, quoad hoc de articulo
mortis, atque de tempore extra illum, ſuppo-
nentes, vt certum cuilibet eſſe licitum ſequi
opinionem probabilem, relicta probabiliori,
etiam in opinione probabili facti, quando ius
in facto probabili fundatur, v. g. probabiliter
iudico pallium, quod poſſideo eſſe meum, ſed
probabilius eſſe tuum; non tamen teneor illud
tibi reſtituere; ſed poſſum ſecurè retinere; er-
go ſimiliter in præſenti non tenetur infidelis
ſequi Religionem probabilius veram, relicta
propria vera probabiliter; cum in illa, quæ vi-
detur probabilior, & ſecurior poſſit error con-
69 tingere. Item quia obligatione colendi Deũ
vera fide æqualiter aſtringimur, tam in vita,
quam in morte; ergo ſi non peccat infidelis
retinendo in decurſu vitæ ſuam ſectam, à ſe
vt veram probabiliter habitam, licet Religio
Chriſtiana, vt probabilius vera fuerit ipſi pro-
poſita, neq. peccabit retinendo eam in articu-
lo mortis: cum in vtroque tempore ſemper
maneat in eo hoc prudens iudicium, quo rectè
iudicat ſe non teneri vnquam repellere pro-
priam ſectam, niſi de veritate fidei noſtræ eui-
denter conuincatur, vt cum tot Auctoribus
70 paulo ante traditum. Confirmatur quia ſi ex
ignorantia alicui fideli doctrina hæretica, vt
magis probabiliter credibilis caſu proponatur
quis aſſerit teneri fidem Chriſtianam relinque-
re, & eam amplecti? ergo quomodo, neque
infidelis &c. Atq; e hæc reſolutio non parum
mihi placet, vide plura apud Caſtrum Palao.

71 Iam de inſtructione noſtræ Religionis ſuffi-
ciente ad obligationem iniungendam homi-
ni fideli in infantia baptizato eliciendi actum
fidei diuinæ quid dicendum? ſi hic fuit edu-
catus inter Catholicos, certum eſt ipſum te-
neri credere fidem noſtram, quacumque co-
gnitione myſteriorum eius accepta, quia non
habet iuſtam rationem dubitandi de veritate
72 talium myſteriorum. Si vero inter hæreticos,
aut paganos fuit nutritus; eodem modo lo-
quendum eſt de eo, atque de fideli numeris
pręcedentibus fuit dictum, quod non tenea-
tur credere fidem Catholicam, quouſq; ei eui-
denter credibilis ei proponatur. Ita Caſtrus
Palao vbi ſupra cum Simanchas Cathol. inſtit.
tit. 31. num. 7. & cum alijs.

73 Addit autem optime ipſe Caſtrus Palao cũ
Suarez & Sanchez citatis ex communi ſenten-
tia, contra adductos Bañes, & Ledeſmam,
talem infantem baptizatum, & inter infideles,
aut hæreticos nutritum, vbi primũ ad vſum ra-
tionis peruenit, quamuis adoret idola, eredat

Maho-

Digitized by Google

Mahometum, aut errores hæreticorum amplectatur, etiam ex ignorantia, aut inaduertentia culpabili, non amittere fidem habitualem receptam in Baptiſmo, nec fieri apoſtatã,
74 aut hæreticum formalem. Ratio eſt quia ad amittendam fidem, & contrahendam formalem hæreſim, vel apoſtaſiam, non ſufficit ignorantia, aut inaduertentia quæuis culpabilis; ſed requiritur pertinacia, vt infra ſuo loco dicemus. Atque hactenus de neceſſitate fidei in cõmuni, & de primo præcepto eliciendi actus eius: iam de neceſſitate, & de ſecundo præcepto addiſcendi, & credendi res fidei, ſeu obiecta eius partialia.

Fides, & notitia de Deo remuneratore, de Chriſto mediatore, ac de Sanctiſſima Trinitate, quando, & qualiter ad ſalutem neceſſaria?

REGVLA LXXVII.

75 QVouis tempore fuit neceſſaria neceſſitate medij, ſimul & præcepti ad vtramque ſalutem gratiæ, & gloriæ acquirendam, cognitio, & fides diuina explicita de Deo remuneratore, & auctore donorum ſupernaturalium, atque de mediatore venturo in communi; implicita vero de Chriſto Deo, & homine, & conſequenter de myſterio Trinitatis, & Incarnationis, vſque ad aduentũ ipſius Chri-
76 ſti, & publicationem Euangelij. Hoc autem iam ſufficienter publicato, requiri neceſſario neceſſitate medij eiuſdem Trinitatis, & Chriſti Domini notitiam, ac fidem explicitam probabile eſt; ſed probabilius ſolum requiri neceſſitate præcepti.

77 TOta hęc diſtinguenda, & oſtendenda per partes, vt ſi quid dubij circa aliquam occurrerit, expendatur. Prima deducitur clarè ex illo ad Hebræos 11. *Credere*, inquit Apoſtolus, *oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit*; vbi fides, & notitia de Deo neceſſaria omnino ad animæ ſalutem innoteſcit; quæ non poteſt eſſe naturalis, nempe circa Deum, vt auctorem naturæ, & vt ſic remuneratorem; cum hæc non ſufficiat ad iuſtificationem, & gloriam obtinendam vt contra Victoriam, & Vegam ex communi Doctorum paulo ante tradidimus; ergo erit
78 ſupernaturalis. Ratio etiam pro hoc efficax eſt, quia fides infuſa nititur, vt in obiecto formali, in auctoritate, & teſtificatione Dei, implicat autem credere aliquid ex Dei auctoritate ſine cognitione, & fide ipſius infuſa; ergo hæc ad vtramque animæ ſalutem erit neceſſaria neceſſitate medij: Ita communiter omnes, præcipue Medina lib. 4. de recta in Deum fide cap. 8. Suarez diſp. 12. de fide ſect. 2. Thomas Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 2. num. 5. & Caſtrus Palao vbi ſupra pun. 9.
79 Circa cognitionem autem, & fidem de Chriſto mediatore, toto illo tempore ante Incarnationem, an fuerit ſufficiens implicita ad ſalutem animæ, vel requireretur etiam explicita, vt neceſſaria neceſſitate medij, controuerſũ eſt aliquantulũ inter Doctores, ex quibus aliqui in explicitam inclinant, præcipuè Cordnba in quæſt lib. 2. q. 2. & videtur manifeſta ſententia D. Auguſtini varijs in locis, præſertim epiſt. 109. & lib. 18. de Ciuitate c. 40. vbi ait ante *Chriſti aduentum nemini conceſſum, eſſe iuſtũ, niſi cui diuinitus reuelatũ ſit vnus mediator*
80 *Dei, & hominum*. Fauent varia ſcripturæ loca, vt ad Rom. 3. 1. Corint. 10. & ad Galat. 2: vbi fides in Chriſtum omnibus, vt neceſſaria ad ſalutem, valdè commendatur, quæ cur de implicita cognitione, & fide; ac non de explicita intelligi debent? Et quidem quis neget de fide Chriſti explicita illud Abacuc 2. eſſe intelligendum? *Apparebit*, inquit, *in finem, & non mentietur, ſi moram fecerit, expecta eum*: & infra, *Qui incredulus eſt*, inquit, *non eſt recta anima eius, iuſtus autem ex fide viuit*, Id eſt, *ex fide* de Chriſto mediatore venturo.
81 Cui iam tunc à quibuſcumque iuſtis cultus exhibetur; coli autem non potuiſſet, niſi explicitè in ſe fuiſſet cognitus; ergo cognitio, & fides explicita de illo erat eo tempore neceſſaria neceſſitate medij, ſeu finis ad animæ ſalutem.
82 Plures vero è contra cum D. Thoma 2. 2. q. 2. art. 7. abſolutè defendunt tunc implicitã cognitionem, & fidem de Chriſto Domino mediatore venturo fuiſſe ſufficientem ad gratiam, & gloriam: ita Alenſis par. 3. quæſt. 69. membr. 3 art. 2. Vega lib. 6. in Tridentinum cap. 6. Sotus 2. lib. de natura, & gratia cap. 11. Canus relect. de ſacramentis part. 2. Valentia 2. 2. diſp. 1. q. 2. punc. 4. Sanchez lib. 2. in Dec. cap. 2. num. 7. Suarez diſp. 12. ſect. 3. vbi ait hanc ſententiam ſine dubio eſſe veram. Probatur primo ex Scriptura ſacra vbi cognitio, & fides Chriſti venturi valdè obſcura ſub vmbris & figuris fuiſſe dicitur 1. Corint. 10. *Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus*; ſimiliter 2. Corinth. 3. & ad Galatas 3. ex Concilio item Tridentino ſeſſ. 6. cap. 6. vbi habetur aliquibus viris Sanctis fuiſſe ſpecialiter reuelatum myſterium Incarnationis; vnde clarè deducitur, quod fides eius ſatis implicita fuerit reſpectu cæte-
83 rorum de populo Hebræo. Ratione etiam oſtenditur; quia Chriſtus ante eius aduentum, non fuit prædicatus vniuerſo Orbi, præſertim Gentili; at medium omnibus neceſſarium ad ſalutem publicè omnibus prædicari, & promulgari debet; ergo ſignum eſt illius fidem explicitam, non fuiſſe tunc medium omnibus, & ſingulis neceſſarium ad ſalutem.
84 Cæterum cum citato Suarez præmittenda diſtinctio diuerſorum graduum cognitionis, ac fidei explicitæ de Deo, & de Chriſto mediatore venturo, pro illo tempore antiquo ante Euangelium. Primus eſt, ſi diſtinctè omnino cognoſcatur Chriſtus, vt verus Deo, & homo, qui per paſſionem, mortem, & reſurrectionem ſit conſummaturus redemptionem hominum; & hanc cognitionem adeò diſtinctam, & explicitam

plicitam , ſanè nec auctores eredo pimæ ſen-
tentię fuiſſe tunc medium neceſſarium ad ſalu-
85 tem affirmabunt. Secnndus gradus eſt,ſi co-
gnoſcatur diſtinctè Chriſtus cum Diuinitate,
& humanitate, vt redemptor, non cognito ex-
preſſe modo redemptionis : atque de hac co-
gnitione , & fide ita explicita ſine dubio eſt cō-
trouerſia inter Doctores vtriuſque ſententiæ
affirmantes primæ fuiſſe neceſſariam, & ſecun-
86 dæ abſolute negantes eius neceſſitatem. Ter-
tius gradus eſt, ſi cognoſcatur, & credatur non
ſolum Deus , & Saluator, ſed etiam aliquis Re-
demptor in communi, ac mediator inter Deū,
& homines ad hos redimendos , non cognito
an ille mediator futurus eſſet Deus,nec cogni-
to qualiter eos redēpturus:quibus ſicpræmiſſis.
86 Placet ſententia media ex duobus extremis
participans , ſeu eas in concordiam reducens ,
quæ eſt non paucorum Theologorum,vt Lorcę
plures pro ea reſcrentis 2. 2. diſp. 11. numer.4.
Coninch. diſp 14.dub.9. & Caſtri Palao, citan-
tis pro eadem Magiſtr. ſentent. in 3. diſt. 25.
Qui affirmant cognitionem , & fidem explici-
tam de mediatore ſuturo inter Deum , & ho-
mines, vt dictum eſt in gradu 3. & ſolam im-
plicitam de Chriſto Domino , prout in primo ,
& ſecundo gradu dicitur , toto illo tempore
ante Incarnationem ſuiſſe medium ad ſalutē
88 animæ neceſſarium . Faciunt pro hac notitia,
& fide expreſſa de mediatore venturo,omnia
adducta ad probandam primam ſententiam,
præſertim teſtimonium D. Auguſtini,quidquid
Vgo de ſancto Victore lib. 1. de Sacramentis
cap. 6. par. 10. illum interpretetur , quod ſit
locutus de fide requiſita ſemper in corpore
Eccleſiæ ; eſt enim , vt pace tanti viri dicam,
libera interpretatio ſine ſundamento , cum ex
verbis Sancti Auguſtini clare conſter ipſum
ſuiſſe locutum de fide,& cognitione neceſſaria
in ſingulis de populo , & intelligitur de notitia
& fide explicita mediatoris, quam particula-
res populi Hebræi , etiam mulieres communi-
ter habebant, vt patet in Samaritana , quæ
dixit , *Scio quia Meſſias venit &c.* Ioan.4.
89 Quod ſi tali notitia , & fide de mediatore
venturo innumeri Gentiles multis ſæculis ca-
ruerint, id non imputandum diuinæ prouiden-
tiæ defectui;ſed eorum peccatis contra legem
naturalem , quam ſi ſeruaſſent , haud dubium
Deus ipſis notitiam mediatoris tribuiſſet , ſic
ſoluit benè Caſtrus Palao rationem illam in
contrarium de prædicatione, & promulgatio-
ne medij omnibus ad ſalutem neceſſarij.
90 Iam cognitionem, & fidem implicitam de
Chriſto Deo,& homine redempturo genus hu-
manum ſua paſſione, morte, reſurrectione &c.
fuiſſe neceſſariam , & ſufficientem ad ſalutem
tempore legis naturæ,& ſcriptæ oſtendunt pro-
poſita pro ſecūda ſententia,pręſertim ex Scrip-
tura ſacra , & ex Tridentino , ac pro indican-
da eius neceſſitate conducit illud Actorum 4.
Nec enim , inquit , *aliud nomen eſt ſub cælo
datum hominibus , in quo oporteat nos ſaluos
fieri* . Atque hinc ſumitur ratio pro eodem;
quia quouis tempore omnes debuerunt aliquo
modo ſaltem implicitè cognoſcere,& credere
id,per quod ab eis ſalus animæ obtinenda erat
91 nempè opus Incarnationis . Huius autem
cognitio, & fides etiam implicita haberi non
poterat,niſi cognito,& audito pari ratione ſal-
tēm implicitè myſterio Trinitatis , quod car-
nem ſumpturus eſſet Filius ęterni Patris,& con-
cipiendus de Spiritu ſancto ; ergo tunc aliqua
cognitio , & fidea implicita myſterij Trinitatis
ad ſalutem neceſsaria , & ſufficiens erat : ita
cum alijs concludit Caſtrus Palao vbi ſupra.
92 Notat autem optimè idem Caſtrus , quod
hæc notitia, & fides implicita,tam de Chriſto
Deo , & homine incarnando , & redempturo
genus humanum ; quam de myſterio Trinita-
tis contineretur tunc in illa alia explicita de
mediatore venturo inter Deū, & homines (eſt
enim de natura cognitionis implicitæ , vt in
aliqua explicita contineatur , ſicuti traditum
à nobis initio huius capitis octaui)& non in ea
explicita, qua eo tempore cognoſcebāt,& cre-
debant homines Deum eſſe , & eſſe remune-
ratorem bonorum ſupernaturalium ; quia hęc
erat valdè remota, & communis , nullam ha-
bens ex natura rei , maiorem connexionem cū
hoc medio Incarnationis Chriſti pro redemp-
tione hominum, quam cum alio, ex varijs,quę
Deus infinita ſua ſapientia applicare potuiſset:
ita ille ex mente aliorum.
93 Sed quid poſt Euangelij ſufficientem pro-
mulgationem ? conueniunt Doctores in hoc ,
quod ſit neceſsaria ad ſalutem cognitio , & fi-
des explicita reſpectu quorumcumq. de Chri-
ſto incarnato vero Deo , & homine , & de my-
94 ſterio Sanctiſſimæ Trinitatis . Diſſident ve-
ro circa qualitatem huius neceſſitatis , & ſunt
diuiſi in tres ſententias . Nam Canus relectio-
ne de Sacramentis in genere par.2. concl 1.
Bañes 2. 2. q. 2. art. 8. dub. vltim. & de Caſtro
lib.2. de lege pœnali cap.14. affirmant dictam
notitiam, & fidem explicitam neceſsariam eſse
neceſſitate medij , ſeu finis ad vltimam ſalu-
tem gloriæ , non vero ad primam gratiæ iuſti-
ficantis ; ducuntur ad ſic affirmandum exem-
plo Cornelij Centurionis,qui,vt patet Act. 10.
ante notitiam explicitam Chriſti , erat iam iu-
ſtificatus ; ergo ea poſtea accepta à D. Petro
95 ſolum fuit ei neceſsaria ad gloriam . Sed hęc
ſententia nullam videtur habere probabilita-
tem, quia non firmo nititur fundamento, cum
potuerit inſtrui Cornelius notitia Chriſti, quod
hæc eſset ei neceſsaria neceſſitate præce-
pti , vel etiam medij non ſolum ad gloriam;
ſed ad perſeuerandum etiam in gratia . Item
cum gratia ſit ius ad gloriam , habeantque
connexionem inter ſe , vel ad neutram erit ſic
neceſsaria notitia , & fides explicita Chriſti ,
vel melius ad vtramque .
96 Secunda ſententia eſt Molinæ 1. p. quæſt.1.
diſp.2. Carthuſ. in 3. q.1. Valentiæ 2.2. diſp.1.
q. 2. punct. 4. Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 2.
num. 8. & aliorum aſserentium poſt ſufficien-
tem Euangelij promulgationem,ad vtramque
ſalutem iuſtitiæ , & gloriæ æternæ eſse, æquè
neceſsariam neceſſitate medij notitiam , & fi-
dem explicitam Chriſti Domini, & conſequē-
ter Trinitatis myſterij : citantur pro hac
ſententia

ſententia D. Thomas, & Magiſter ſentent. ſed
hi vt optimè expendit Coninch. 2. 2. diſp. 14.
dict 9. de neceſſitate præcepti, & non de ne-
97 ceſſitate medij loquuntur. Probatur primo
ex illo Ioan. 7. *Hæc eſt vita æterna, vt cogno-*
ſcant te Deum verum, & quem miſiſti Ieſum
Chriſtum: vbi, vita æterna, intelligitur de
inchoata hìc per gratiam, & poſtea cõſummata
ta per gloriam; & æquiparatur cognitio Chri-
ſti eum cognitione veri Dei, atqui hæc, vt pau-
lò ante vidimus, ſemper fuit, & eſt neceſſaria
neceſſitate medij ad vtramq. ſalutẽ, ergo illa
98 ſimiliter erit. Atque pari modo expreſſa co-
gnitio ſanctiſſimæ Trinitatis eſt neceſſaria, cum
nequeat ſtare notitia explicita, niſi cognoſca-
tur explicitè, quod ſit Filius æterni Patris, &
99 conceptus de Spiritu ſancto. Ratione item
probatur, quia tota lex Euangelica in Chriſto
Domino ſundata eſt, & ordinata ad hoc, vt ei
quiſuĩs Chriſtianus vniatur, & ab hoc ipſe iu-
giter glorificetur; ſed hæc vnio, & glorifica-
tio fieri non poteſt, niſi ab habente eiuſdem
expreſſam notitiam, vt per ſe patet; ergo iſta
eſt neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medij, at-
que hæc ſententia valdè probabilis eſt.
100 Verum multo probabilior, ac magis fauo-
rabilis eſt tertia ſententia, quam ſatis indicat
D.Thomas 2. 2. q.2. art.7. ad 3. & expreſse
tenent plures Doctores, Ricardus in 3. diſt 25.
art.4. q.1 Sotus in 4. diſt.5. q.1. art.2. Cordub.
lib.2. q.4 propoſ.3. Medina lib.4. de recta in
Deum fide cap.10. Vega lib.6. in Triden. c.20.
Henriquez lib.4. de Sacram. cap.21 §.2. Suar.
diſp.12. de fide ſect.4. Coninch. diſp.14. dub.9.
Torres diſp. 27. dub. 7. & alij, ab ipſis citati.
Qui aſserunt etiam facta promulgatione Euã-
gelij, notitiam Chriſti incarnati, & Trinitatis
explicitam non eſse neceſsariam neceſſitate
medij; ſed tantum pręcepti, ita vt concurren-
te ignorantia inuincibili, ſaluari quis poſſit ab-
ſque eo quod explicitè cognoſcat Chriſti diui-
nitatem, Incarnationem, paſſionem &c. ſi ſo-
lum expreſse ſciat, & credat fide Diuina Deũ
eſse remuneratorem bonorum ſupernaturaliũ,
& eſse aliquem mediatorem inter Deum, &
101 homines, vt dictum ſupra. Ratio eſt (qua
etiam ſimul ſoluitur adducta in contrarium)
quia ante aduentum Chriſti Domini, notitia
ſola, & fides de eo implicita, cum explicita de
aliquo mediatore, & de Deo remuneratore
erat ſufficiens ad vtramque ſalutem, & vt per
eam iuſti eidem Chriſto vnirentur, vt eius mẽ-
bra, & per ipſos glorificaretur; ergo & poſt ad-
uentum, & publicationem Euangelij, erit etiã
ſufficiens ad eoſdem effectus: cum non appa-
reat ratio, cur ſit adiungenda maioris, ſeu ex-
preſſioris notitiæ, & fidei de Chriſto neceſſitas
quæ præcludat viam ſalutis tot hominibus in-
102 ſcijs, & ignaris. Adde omnia, quæ de neceſ-
ſitate cognitionis, & fidei de Chriſto Dño apud
Scripturam, Concilia; & Patres leguntur, vel
cõmunia eſse iuſtis legis ſcriptæ, & gratię, vel
intelligi rectè poſse, aut de notitia, & fide im-
plicita Chriſti Dei, & hominis, & de explicita
mediatoris in communi, vt dictum, aut de no-
titia, & fide Chriſti explicita, neceſsaria ſo-
lum neceſſitate pręcepti; ſed de hoc iam Re-
gula ſequenti.

Notitia, & fides explicita de contentis in Sym-
bolo Apoſtolorum requiſita ne ad ſalu-
tem? & quomodo?

REGVLA LXXVIII.

103 VTi probabilius tenendum, cuilibet fi-
deli neceſsarium eſse neceſſitate ſolũ
pręcepti ad vtramq. ſalutem, addiſcere, & cre-
dere explicitè omnia contenta in Symbolo A-
poſtolorũ, ſolummodo quoad eorum ſubſtantiã
leuiter, & non quoad formalitates, ac rationes
intrinſecas vniuſcuiuſque myſterij, neque quo
ad circumſtantias accidentales.

104 REijciendus primo loco error ille, qui ni-
mis irrepſit inter aliquos pręcipue ex
iuriſperitis, Ab. c. firmit. de ſum. Trin. n.6. Imol.
n.11. & Anan. c. firmiſſimè n. 8. de hæreticis,
nẽpe quod ruſticis, & ordinarijs de plebe perſo-
nis ſufficiat ſcire, & credere articulos fidei
quoſuis implicitè, credendo tantum in cõmuni
quidquid credit, & tenet Eccleſia, & quod nõ
peccẽt, ſi myſteria fidei in particulari ignorẽt.
& ob ignorantiam circa illa errent; dummodo
credant explicitè Deum eſse, & remunerato-
105 rem bonorum, ac malorum punitorem. Re-
futant benè hunc errorem Valentia 2.2. diſp.1.
q.2. punc.4. & Petrus Ledeſma 2. tom. ſumm.
tract.1. cap.2. atque Eymericus 2. par. Direct.
q.10. hęreſi 8. Inter hæreſos de mandato Papę
ab Inquiſitoribus Aragoniæ damnatas hanc
refert: qua ſic reiecta,
109 Iam præter duo myſteria Incarnationis, &
Trinitatis, quorum explicita notitia ex mente
omnium Catholicorum neceſsaria eſt ad ſalu-
tem, non reliquos articulos fidei, qui continẽ-
tur in Symbolo Apoſtolorum; ſed illos tantũ ex
ipſis qui ſolemni ritu celebrantur ab Eccleſia
eſſe explicitè addiſcẽdos, & credẽdos à quouis
fideli ex neceſſitate pręcepti, docent aliqui au-
ctores non infimę notę, vt S. Bonau. in 3. diſt.25.
q.3. Scot. ibi q.1. Alb. Magn. art.6 §. ſed propo-
ſito, Sylu. verb. fides q. 3. & alij qui inde du-
cuntur, quia hæc videtur eſſe mens Eccleſiæ,
quod velit eos ſolemniter proponere, & cele-
brare, vt cuncti fideles ſic facile ipſos intelligãt
atque explicitè credant: quæ quidem ſenten-
tia ſine dubio probabilis eſt.
107 Cæterum probabilius iudico cum de Caſtr.
lib.1. de iuſta hæreticorũ punitione c 9. Sayro
in claui Regia lib.2. c.9. n.15. Vaſquez t.2. diſp.
121. c.2. nu.2. Valentia 2.2. diſp.1. q.2. punct.3.
Coninch. diſp.14. dub.10. Suarez. diſp.13. de
fide ſec.4. Caſtro Palao vbi ſup punct.10. & cũ
alijs teneri quemuis fidelem ex neceſſitate pręe-
cepti ſcire, & credere (eodem enim præcepto,
quo obligamur credere, etiam aſtringimur
ſcire) omnes fidei articulos in Symbolo Apo-
108 ſtolico contentos. Hoc clare deduci videtur

ex cap. Ante viginti dies 54. cap. Baptizandos
57. cap. non liceat, 58. de conſecratione diſt. 4.
ibi enim expreſſe iniungitur, ne adulti bapti-
zentur, quin prius didicerint myſteria in Sym-
bolo contenta. item ex cap. Deus qui, de pœ-
nitentijs, & remiſs. † Probatur etiam ratione
quia Symbolum compoſitum fuit ab Apoſto-
lis, priuſquam ad prędicandum Euangelium,
& tradendam omnibus doctrinam fidei, per
Orbem diuiderentur, ea intentione, vt qui-
buſcumque daretur aliqua breuiſſima ſumma
credendorum, ergo quiſuis ea ſcire, & cre-
dere explicitè tenetur. Et quidem nulla ap-
paret ratio vrgens, cur magis de vno, quam
de altero ex contentis in Symbolo ſit notitia,
109 & fides habenda. Nec coniectura illa, quod
Eccleſia ritu ſolemni celebret aliqua, & non
omnia, quidquam facit; nam etiam celebrat
alia non contenta in Symbolo vt myſteria Cir-
cuciſionis, Pręſentationis, Trāsfigurationis &c.
& tamen omnes Doctores vno, vel altero exce-
pto, cōmuniter negant eſſe obligationem cuiuis
fideli addiſcendi, & credendi iſta; ergo &c.
110 Dixi in Regula, tantum quoad eorum ſub-
ſtantię, nempe quantum ex ſolis verbis Sym-
boli percipi poteſt, & prout continentur com-
muniter in Catechiſmo puerorum: clarior ve-
ro ſcientia nequaquam cuilibet fidelium præ-
cipitur, alioquin Apoſtoli per Symbolum à ſe
compoſitum, vti circumfertur, notitiam fidei
noſtræ diminutè tradidiſſent. Ita Vaſquez ci-
tatus, & Sanchez lib. 2. cap. 3. num. 17. Azor
tom. 1. lib. 8. cap. 6. q. 5. & alij.
111 Vnde cum his auctoribus diſcurrendo bre-
uiſſimè per ſingulos fidei articulos contentos
in Symbolo, circa myſterium Trinitatis tan-
tum debes explicite ſcire, & credere eſſe tres
perſonas inter ſe diſtinctas, & quamlibet earū
eſſe Deum; nec proinde eſſe plures Deos, ſed
vnum tantum: Quomodo autem inter ſe di-
ſtinguantur, & qua ratione procedat vna per-
ſona ab alia, & ſimilia de relationibus diuinis,
non ad vnumquemque, ſed ad ſolos Theolo-
gos ſpectat ſcire.
112 Dein explicitè ſcire, & credere teneris Deū
eſſe creatorem Cæli, & Terrę, ſeu ab eo hæc
omnia fuiſſe producta: quando vero, & qua
ratione ea produxerit, an ab æterno, vel in
tempore, an ex nihilo, vel ex præſuppoſito ſu-
biecto non videtur iniuncta omnibus obligatio
ſciendi, vt contra Bañes 2. 2. q. 2. art. 8. docent
benè Suarez diſp. 13. de fide ſect. 4. & Caſtrus
113 Palao diſp. 1. punct. 10. Item ſcire debes, &
credere hunc Deum eſſe Saluatorem, ſeu quod
idem eſt, poſſe tibi peccata remittere, atque
eſſe glorificatorem in æterna beatitudine ani-
marum, & corporum, ſicque credis ſufficienter
carnis reſurrectionem, & vitam æternam. Hęc
enim myſteria in Symbolo contenta ad Deum
quatenus talis eſt, pertinent.
114 Explicitè etiam ſcire, & credere debes my-
ſteria ſpectantia ad Chriſti Domini humanita-
tem, & Diuinitatem, quę in Symbolo, & in ar-
ticulis fidei continentur: primo Chriſtum Fi-
lium Dei eſſe verum Deum, & hominem, con-
ceptum de Spiritu ſancto, ex Maria Virgine, vt
ſic excellentiam Chriſti, & eius Matris cogno-
115 ſcas. Quamuis autem, vt ait Suarez citatus,
probabile ſit, quod non tenearis explicitè ſci-
re Mariam ſanctiſſimam manſiſſe ſemper Vir-
ginem, oppoſitum tamen cum eod. Suar. cum
Caſtro Palao vbi ſupra, cum Coninch. diſp. 14.
dub. 10. & cum alijs, vt multo probabilius te-
neo, tum quod Apoſtoli dicentes manifeſtè na-
tum fuiſſe Chriſtum de Maria Virgine, ſatis ex-
plicitè id indicarint; tum quod ſic conue-
nientiſſimum appareat ad dignam æſtimatio-
nem faciendam de ſanctiſſima Dei Matre, &
ad effugiendos errores, qui circa hoc emerſe-
runt.
116 Sequuntur ſcienda, & credenda explicitè
myſteria Paſſionis, Mortis, Deſcenſus ad infe-
ros, Reſurrectionis, Aſcenſionis in Cælum, ſeſ-
ſionis ad dexteram Patris, & Aduentus ad Iu-
diciū: omnia enim hæc in Symbolo Apoſtoli-
co exprimuntur, & ab Eccleſia publicè cele-
brantur. Ita Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 3.
117 num. 6. & Palao ibidem. De articulo tamen
deſcenſionis ad inferos iudicat Suarez tom. 2.
in 3. par. diſp. 23 ſect. 2. non eſſe obligationem
fidelibus ipſum explicitè ſciendi, & credendi, eo
quod non videatur res admodum neceſſaria
ipſis; & in Symbolo Niczno fuerit omiſſus.
Atque hoc iudicium Suarez non caret proba-
bilitate, ſaltem quod ſit obligatio cognitionis
118 illius ſub graui culpa. Sicut nec cognitionis
circumſtantiarum paſſionis Chriſti, vt quod ſit
paſſus ſub Pontio Pilato; ſufficit, ſi ſcias, & cre-
das paſſum fuiſſe, vt ait idem Caſtr. Palao ibid.
119 Tandem circa articulum ſeſſionis ad dexte-
ram Patris eius difficultatem, poſſet aliquis
dubitare an ſit obligatio explicitè ſciendi ip-
ſum, & in partem negantem videtur inclinare,
Azor tom. 1. lib. 8. cap. 6. quæſt. 5. ſed vt proba-
biliorem benè defendit affirmantem ipſe Ca-
ſtrus Palao, nempè quod debeas ſcire aliqua-
liter Chriſtum in Cælo habere excellentiorem
locum, vt homo eſt; & ęqualem Patri, vt Deus
eſt; quia ſic expedit ad dignam Chriſti æſtima-
tionem, atque ad debitum honorem ei exhi-
bendum.
120 Superſunt duo articuli contenti in Symbo-
lo, nempe Eccleſia Catholica, & communi
Sanctorum; de priori non poteſt eſſe dubium
quod omnes teneantur explicitè ſcire, & cre-
dere in hac Eccleſia, & Congregatione fide-
lium, ſeu ſub hac profeſſione fidei obtineri ſa-
lutem, & non extra eam. Ita Vaſquez 1. 2.
diſp. 121. cap. 2. Azor. lib. 8. cap. 6. quæſt. 5.
Suarez diſp. 13. ſect. 4. & Coninch. diſput. 14.
dub. 16.
121 De Communione autem Sanctorum dicti
quatuor Auctores aliter ſentiunt, non eſse ſci-
licet neceſsarium eam explicite ſcirè, & cre-
dere, cum vix docti percipiant ſenſum huius
122 articuli, quid ni homines ruſtici? Verum
Caſtrus Palao citatus, vt probabilius defendit
quod omnes obligentur ſcire, & credere ſub-
ſtantiam huius articuli, cum contineatur in
Symbolo Apoſtolico, & non aſſignetur ratio
ſpecialis, cur ſit eximendus ab obligatione
generali ſciendi articulos fidei in eo contentos
Adde

Digitized by Google

Adde quod ſit valdè conueniens ad augumentum caritatis inter fideles, ſi ſciant hanc inter ſe adeſſe ſpiritualium bonorum communicationem. Quamquam nulla eſt obligatio ſciendi qua ratione talis communicatio Sanctorum fiat; ſed ſufficit vnicuique ſcire, quod fiat.

De Sacramentis, de præceptis Decalogi, & Eccleſiæ, de Oratione Dominica, quanam priuatis perſonis; quanam Prælatis, & Paſtoribus notitia obligatoria?

REGVLA LXXIX.

122 Similiter ex neceſſitate tantum præcepti
tenetur quiſuis fidelis addiſcere ſacramenta legis Euangelicæ, ad minus tria, Baptiſmi ſcilicet, Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ.
Item decem præcepta Decalogi, & quinque
123 Eccleſiæ, Orationem etiam Dominicam. At
ſub eadem neceſſitate ſcire expreſſius omnia per hanc, & per præcedentem Regulam indicata, & alia multo plura incumbit Prælatis, Paſtoribus, Parochis, & alijs quibuſuis, qui ſubditos, vel Populum inſtruere, atque impugnatibus ipſa reſpondere tenentur?

---

124 Contenta in hac Regula vnicuique fide-
lium ex neceſſitate ſolius præcepti addiſcenda, non tam ad credendum, ſicuti contenta in præcedenti, quam ad operandum, & ad preces Deo fundendum. Primo ſacramenta nouæ legis, ſaltem tria ad ſalutem neceſſario recipienda, vel in re, vel in voto, nempe Baptiſmus, vt ſcias per ipſum deleri peccatum originale, ac membrum Chriſti te conſtitui, &
125 ad legem Euangelicam te obligari. Item
ſacramentum Pœnitentiæ, cuius cognitio proceſſus neceſſaria eſt, vt qualiter peccatum actuale remittatur, & gratia per eum amiſſa recu-
126 peretur, tibi innoteſcat. Tertio ſacramentū
Euchariſtiæ, vt ſub eo Chriſtum contineri, adorari, a fidelibus edi, atque ad eius ſumptionē ſuo tempore te obligari cognoſcas. Ita Henriquez lib 6. de Sacram. cap. 18. Valentia 2. 2. diſp 1. q. 2. punct. 5. Sanchez lib 2. cap. 3. nu. 9. Suarez diſp. 13. de fide ſect. 4. & alij.
127 Circa alia vero quatuor Sacramenta, Con-
firmationis, Extremæ vnctionis, Ordinis, & matrimonij non concordant Doctores: Valen. & Suarez citati nullam eſſe obligationem ea ſciendi volunt, quia non ſunt neceſſaria ad ſa-
128 lutem. Sed melius Bañez 2. 2. q. 2. art. 8. dub. 2
Petrus Ledeſma 2. tom. ſumm. tract. 1. cap. 2. Sanchez ibidem n. 9. Coninch. diſp. 14 dub. 10. concl. 3. & Caſtr. Palao tract. 4. diſp. 1 punc. 10. talem obligationem admittunt, præcipue in eis, qui ſunt ea recepturi: dedecet enim Chriſtianum recipere ſacramentum, & non cogno-
129 ſcere quid recipiatur. Moderant tamen ijdē
Sanchez, Coninch. & Palao, quod non ſit obligatio cognoſcendi ſub graui culpa, maximè in illis, qui non ſunt ea recepturi: imò probabile nullo modo obligari iſtos.
130 Præterea, vt ſcias quid debeas facere, &
quid vitare teneris addiſcere præcepta Decalogi, & Eccleſiæ; cum iſtorum notitia ad illum finem abſolutè neceſſaria ſit. Ita modo adducti Suarez, Coninch, Valentia, & Sanchez.
131 Qui duo vltimi benè teſtātur obligari ſolum-
modo quemque fidelem ad ſcienda opera miſericordiæ quatenus in præceptis continentur.
132 Denique cum omnibus ſit iniunctum præce-
ptum orandi, & precandi Deum; cumq. nulla deprecatio eſſe poſſit efficacior, & opportunior, quam ea, quæ in oratione Dominica cōtinetur. Eo quod à Chriſto Dño immediate ſit tradita, & quod comprehēdat valdè ſummariè vniuerſa, quæ quiſuis, ſiue iuſtus, ſiue peccator pro Dei gloria, & pro ſua ſalute, vel alterius petere poſſit, & debeat; probabilius iudicant eſſe obligationem ſub culpa graui addiſcendi orationem Dominicam, quoad ſubſtantiam, citati Sanch. nu. 10. Valentia punct. 5. Coninch. concl. 4. &
133 Palao nu. 8. quibus ipſe adhæreo. Tametſi
Suarez d. ſect. 4. non improbabiliter velit eſſe obligationem tantum ſub peccato veniali.
134 Notant optimè ijdem Doctores Valentia
loco citato, Sanch. n. 19. Suarez ſect. 5. Palao n. 9. neceſſarium non eſſe ſub culpa graui memoriam retinere Symbolum, Præcepta Decalogi, & Eccleſiæ, ac Dominicam orationem eo ordine, quo ſunt compoſita; ſed ſatis eſſe, ſi ſenſum percipias, & ſubſtantiam memoria teneas: quamquam non excuſaberis à veniali, ſi
135 nihil de illo ordine cures. E contra vero ne-
quaquam ſatisfacies, ſi ea memoriter retineas, & ſenſum nullo modo calleas; quia tunc ſolum eſſet cognitio verborum, & non myſteriorum: cum hæc præcipue addiſcere ſit iniunctum. Ita præter d. ctos Valentiam, Sanchez, & Coninch. docet Bañes 2. 2. q. 2 art. 8. dub. 2.
136 In confeſſo tandē eſt apud omnes Doctores,
quod Prælati, & Paſtores debeāt reliquos fideles de populo ſibi ſubditos ſcientia myſteriorū fidei, & aliarum rerum ad animæ ſalutem ſpectantiū antecellere: ſed non conueniunt circa hanc excellentiam; alij non ita ſtrictè, alij vero
137 ſtrictiſſimè eā ſumentes. Reſolutio circa hoc
iſta cenſetur legitima, videlicet obligatos eſſe Epiſcopos, & Paſtores ſcire myſteria fidei noſtræ & alia ad ſalutem neceſſaria non ſolū quomodocumq. pro docendis ſubditis; ſed etiam ita exactè, & cōpletè, vt poſſint difficultates circa illa inſurgentes diſſoluere, atq. eos qui contradicunt arguere ac cōuincere, vt ait D. Paulus ad Tit. 2. & habetur in Trid. ſeſs. 7. c. 1. & ſeſſ. 22
138 c. 2. decr. Probatur præcipue de Epiſcopis,
quia cum iſti in Eccleſia ſint ſucceſſores Apoſtolorum, ad ipſos pertinere debet hæreticorū fallacias ſoluere, & fidem fortiter defendere; & quidem per ſe ipſos, nec ſatisfaciunt, ſi ipſi ſint indocti, & miniſtros peritiſſimos habeant. Ita docent Suarez diſp. 13. de fide in fine, Coninch. diſp. 14. dub. 1. & Caſtrus Palao vbi ſupra.
139 Hic autem ibidem cum eodem Coninch. be-
nè aduertit non requiri in Epiſcopo tantā doctrinā, vt ex tempore poſſit ad difficultates cōtra fidem inſurgētes reſpondere; ſed ſat eſſe ſi

adhibito ſtudio, & conſilio peritorum id præ-
140 ſtare valeat. Imò vterque addit aliquando
doctiori minus doctum, & eruditum in promo-
tione ad dignitatem Epiſcopalem meritò eſſe
præferendum, qui prudentia, & potentia ad de-
141 fenſionem Eccleſiæ requiſita antecellit. Pro-
pterea ſæpè nobiles, & potentes promouentur
Doctoribus relictis, quod illi Eccleſiam defen-
dere poſſint ab impugnatoribus, & ab inimicis
deſtruere eam curantibus. Nihilominus tali
ſcientia præditi eſſe debent, vt attentis circũ-
ſtantijs locorum, & temporum muneri ſuo cõ-
pletè ſatisfacere valeant. Ita Suarez citatus:
142 Sed quid quoad Parochos, Confeſſarios, Cõ-
cionatores, & reliquos omnes, qui obligatione
docendi alios aſtringuntur? Iſti tanta myſte-
riorum, & rerum fidei Catholicæ ſcientia præ-
diti eſſe debent, vt explicare, & aliqualem ra-
tionem de illis reddere, atque occurrentes
communiter difficultates ſoluere poſſint; alio-
quin non apparet, quomodo queant alios re-
143 ctè inſtruere; Ad quod tenentur ratione
officij, & ſuperioritatis, vt conſtat ex Triden-
tino ſeſſ.25. cap.2. de reformatione, traduntq.
Suarez diſp.13. de fide ſect.6. Coninch. diſp.14.
dub.10. & Caſtrus Palao vbi ſupra punct.10.

Quando obligatio acquirendi, & tradendi notitiam rerum Fidei incipiat? & vnde quis ab hac obligatione excuſatur?

REGVLA LXXX.

144 PRædicta neceſſitas, & obligatio addi-
ſcendi myſteria Fidei, Sacramenta no-
uæ legis, præcepta Decalogi, & Eccleſiæ; ora-
tionemque Dominicam modo explicato, in-
cipit in quouis fideli quamprimum peruenit
moraliter loquendo ad vſum rationis (tunc
etiã inſurgit obligatio in ſuperioribus docẽdi;)
niſi differatur, aut excuſetur, vel ob incapaci-
tatem naturalem, vel ob ignorantiam inuinci-
145 bilem: Quæ ſæpè dari poteſt, etiã in homine
fideli de rebus neceſſarijs neceſſitate ſolius præ-
cepti; raro tamẽ de neceſſarijs neceſſitate medij

---

146 EManuel Rodriguez tom.1. ſum. in 2. edi-
tione cap.88. num.1. & Ludouicus Lo-
pes 1. par. inſtr. cap.41. nec vllus alius, quod
ſciam, peculiariter tenent nullum obligari vſq.
ad pubertatem addiſcere, & credere fidei my-
ſteria, ac præcepta, eò quod tunc videatur per-
fectus vſus rationis acquiſitus, & non antea:
cuius ſignum eſt, quod ætas pubertatis cenſea-
tur apta, & ſit cuiuis perſonæ præſcripta à iure
ad contrahendum matrimonium, & adindu-
cendam ſibi hanc obligationem naturalem,
& humanam; ergo ad ſupernaturalem, &
diuinam, qualis eſt addiſcendi myſteria fidei,
cenſebitur apta, & requiſita eadem ætas pu-
bertatis.

147 Verum hæc opinio non admittitur, ſed vt
improbabilis refutatur à reliquis Doctoribus;
ex quorum mente incipit obligatio ſub culpa
graui ex genere ſuo addiſcendi, & credendi
res fidei Catholicæ, vbi primum puer fidelis ha-
bet completum vſum rationis, ita vt diſtinguat
iam inter bonum, & malum, ſeu inter hone-
ſtũ, & peccaminoſum. Ratio eſt, quia infide-
lis, ſi quamprimũ peruenit ad talẽ vſum ratio-
nis, fides diuina ei proponatur, tenetur ſtatim
illam amplecti, ſimiliter & fidelis, qui fuit ba-
ptizatus in infantia, actũ fidei elicere, vt oſtẽ-
dimus ſupra; ſed id præſtare nequeunt, niſi ſta-
tim res fidei addiſcant; ergo obligatio eas ad-
148 diſcendi tunc incipiet. Confirmatur quia
Chriſtus Dominus Marc. vltim. præcipit Apo-
ſtolis, & ſub eis, quibuſcumque Prælatis, ac
Superioribus prædicare Euangeliũ omni crea-
turæ, non reſtringens prædicationem pro adul-
tis, pubertatem attingentibus, ergo omnis
creatura vſu rationis capax doctrinam Euan-
gelicam amplecti, & ſcire debet. Ita Nauar-
rus in Summ. cap.11. num. 22. Suarez diſp.15.
de fide, Sanchez lib.2. in decalog. cap.2. n.12.
Tolet. lib. 4. Summ. cap. 2. & Caſtrus Palao
tract.4. de fide diſp.1. num.11.
149 Nec habet vim quod adducitur de ætate
pubertatis ad contrahendum matrimonium,
cum pro eius vſu, & ſeminatione perfecta ad
prolificandum requiratur ex iure talis ætas in
contrahentibus; imo retorquendo argumen-
to, hinc confirmatur doctrina, quia ſufficit
ſeptennium in puero ad obligationem ſponſa-
liorum, ſeu matrimonij de futuro, vt conſtat ex
titulo de deſponſatione impuberum, imò mi-
nus ſeptennio, ſi malitia ſuppleat ætatem, ſeu
ſi ante ipſum acquirat puer perfectum vſum
rationis, ergo ſufficiet ad contrahendam obli-
gationem addiſcendi res fidei.
150 Dixi ſub culpa graui ex genere ſuo, quia
præceptum obligans addiſcere fidei myſteria,
& alia eſt de re grauiſſima, ſpectante videlicet
ad acquirendam animæ ſalutem: atque ſic tra-
151 dunt ijdem Doctores nuper citati. Nihilo-
minus poteſt aliquando eſse tantum ſub culpa
veniali, vel ob leuẽ negligentiã in addiſcendo,
vel imperfectam deliberationem, aut ob ma-
teriæ læuitatem, vt ſi ignores ſubſtantiam
vnius tantum articuli minoris momenti v. g.
diſcenſus ad inferos. ita Palao ibidem, cum
Suarez diſp. 15. ſect. 1. & Sanchez lib. 2. cap. 2.
num. 14.
152 Imò excuſabuntur ab omni culpa aliqui, qui
adeo hebeti, & obtuſo ſũt ingenio, vt articulo-
rum fidei ſubſtantiam etiam poſt adhibitam
diligentiam ad addiſcendum, căpere neque-
ant; quales vt refert Pater Ioſephus Acoſta
lib. de procuranda Indorum ſalute, ſunt illi,
qui in quadam Prouincia Americæ, vulgo
vocantur Vrri, cum vix quidquam de huma-
na natura participare videantur, & ſint ve-
rè homines. Ita præter tres Suarez, San-
chez, & Caſtrum Palao, docent Azor. tom.1.
lib. 8. cap. 2. quæſt. 6. & Valentia 2. 2. diſp.1.
153 quæſt.2. punct.4. Qui benè notat non propte-
rea eſſe dicendũ ſimiles homines tam hebetis,
& ob-

& obtuſi ingenij non obligari ad myſteria fidei addiſcenda, & credenda explicitè, nam eo ipſo, quod ratione incapacitatis cenſentur excuſati à culpa, patet eos eſſe obligatos: nam nullus indicatur propriè à culpa excuſari in eo, ad quod alioquin non eſt obligatus.

154 Excuſantur etiam quandoque homines fideles (quanto magis infideles) ab omni culpa proueniente ex obligatione addiſcendi res fidei noſtræ ob ignorantiam inuincibilem talis obligationis & rerum huiuſmodi. Nam quidquid dicat Adrianus quolib. 2. q. 1. ad 2. eam nullo modo admittens circa neceſſaria ad ſalutem, & quicquid dicat Rodrig. tom. 1. Sum. cap. 88. num. 4. ipſam concedens in ſolis infidelibus ſine dubio in fidelibus etiam ſæpè dari poteſt. Ita Nauarrus in Sum. cap. 11. num. 22. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 8. q. 7. Bañes 2. 2. q. 2. art. 8 dub. 2. Vaſquez 1. 2. diſp. 121. cap. 2. &

155 Sanchez lib. 2. in decal. cap. 3. num. 20. Probatur efficaciter, quia tunc quiſuis ignorantia inuincibili addiſcendi myſteria fidei Diuinæ laborat, cum nulla ei ſuſpitio, aut dubitatio de tali obligatione occurrit; ſed euenire ſæpius poteſt etiam inter fideles, vt quis non habeat vllam dubitationem de huiuſmodi obligatione, vel quod myſteria fidei non fuerint ei propoſita, vel quod ipſis iam propoſitis, adhuc obligationem addiſcendi, aut ſubſtantiam alicuius articuli non perceperit; ergo ignorare ipſa inuincibiliter poterit.

156 Magis autem diſtinguens Caſtrus Palao vbi ſupra punct. 11. optimè aduertit circa ea; quæ ſunt neceſſaria ad animæ ſalutem neceſſitate medij, rarò dictam ignorantiam inuincibilem poſſe contingere maximè inter fideles: quis enim notitiam non habeat, aut non dubitet ſaltem de his paucis? quod Deus ſit, & quod poſſit remittere peccata, & gloriam conferre per mediatorem inter ipſum, & homines? Caſum tamen non eſſe impoſſibilem inde oſtendit idem Palao, quia poteſt quis ita barbarus, & agreſtis eſſe, & taliter inter Barbaros nutritus, vt noritiam Dei habeat tantum, vt eſt auctor naturæ; non vero vt eſt donorum ſupernaturalium auctor, & pro meritis vniuſcuiuſque largitor.

157 At circa neceſſaria ad ſalutem neceſſitate ſolius præcepti, poſſe frequenter dari ignorantiam inuincibilem, etiam inter fideles præter citatos auctores Nauarrum, Azor, Bañes, Vaſquez. & Sanchez, docent Suarez diſp. 15. de fide ſect. 1. & Coninch diſp. 14. dub 11. Patetque ex ipſo experimento; quia videmus plures ita rudes, & adeo obruſi ingenij, & quãuis ſæpius moniti fuerint de obligatione addiſcendi myſteria fidei, & inſtructionem eorum audierint, ac integrum Symbolum memoria teneant, non capiant aliquando quoad ſubſtantiam, ſaltem aliquam eius partem, vti tenebat, & non capiebat, ſed ignorabat inuincibiliter articulum reſurrectionis carnis quidam vetulus octuagenarius in Ciuitate Cæſarauguſtana Regni Aragonij, vt audiui ab eodem met è noſtris, qui à tali ignorantia eum liberauit in extrema mortis hora.

158 Ex traditis infero cum eodem Caſtro Palao & cum alijs, quod ſub culpa graui teneantur Parochi, parentes, & domini notitia rerum fidei ad ſalutem neceſſaria parochianos, filios, & ſubditos imbuere; taliſque obligatio in illis incipit, quamprimum iſti, moraliter loquendo,

159 ad vſum rationis perueniunt. Vtorumque enim obligationes addiſcendi, & imbuendi connexæ ſunt inter ſe, & correlatiuæ: correlatiuorum autem hæc eſt natura, ſecundum Philoſophum, vt poſito vno, ponatur neceſſario & aliud; & iam vidimus ſupra in quolibet fideli incipere obligationem addiſcendi res fidei, incipiente moraliter vſu rationis: ergo alia obligatio imbuendi eos in parochis, parentibus, & Dominis etiam tunc incipiet.

160 Sed quid de obligatione confeſſarij circa pœnitentem ignorantem res neceſſarias ad ſalutem? Quando ex fundamento non leui præſumit pœnitentem hanc ignorantiam habere, tenetur illum interrogare, ſecus, ſi non ſic præſumat. Ita Azor tom. 1. lib. 8. cap. 8. queſt. vltim. Sanchez lib. 8. in decalog. cap. 2. num. 21.

161 & Coninch diſp 14. dub. 11. num. 231. Quę interrogatio, præcipue dirigitur ad hoc, vt cognoſcat Confeſſarius, an ignorantia fuerit craſſa, & culpabilis; moneatque pœnitentem, ſi talis fuit, de obligatione confitendi hanc culpam; de obligatione etiam addiſcendi res fidei, qualicumque ignorantia laborauerit.

162 Verum quid de inſtructione præmittenda ante abſolutionem? ſecundum probabiliorem ſententiam, non tenetur Confeſſarius illum ex profeſſo tunc inſtruere; aut dimittere, vt ab alio in rebus fidei, quas ignorat, ante confeſſionem inſtruatur; ſed poteſt eam audire, & pœnitentem aliqualiter rudi Minerua inſtructum abſoluere: accepta ab eo pro miſſione curandi poſtea completam inſtructionem.

163 Inde oſtenditur, quia nuſquam indicatur eſſe præceptum addiſcendi myſteria fidei, & res ad ſalutem neceſſarias ante abſolutionem

164 ita vt non poſſit differri. Sicuti eſſe ſentiunt omnes Doctores ante ſuſceptionem Baptiſmi, eo quod iſte ſit ianua ad ingreſſum in Eccleſiam, & ratione eius ingreſſus obligetur ad omnia ſaluti animæ neceſſaria credenda, & exequenda; ac proinde expedit pœniteti ignoranti tantam obligationem iniungere. Ita præter tres citatos Azor, Sanchez, & Coninch. docent Sotus in 4. diſtinct. 6. quæſt. 1. artic. 1. Valentia tom. 4. diſput. 4 quæſt. 3. punct. 3. Suarez tom 3. in 3. part. quæſt. 71. art. 2. Ioannes Sanchez in ſelect. diſput. 9. num. 18. & Caſtrus

165 Palao vbi ſupra punct. 11. Quamquam alij vt Bañes 2. 2. quæſt. 1. art. 8. dub. 2. Petrus Ledeſma tom. 1. tractat. 1. cap. 3. & Rodriguez 1. tom. ſumm. cap. 88. non abſque probabilitate affirmant nequaquam poſſe abſolui pœnitentem ignorantem myſteria fidei, antequam completè eorum cognitione inſtruatur.

Præceptum negatiuum nihil faciendi exterius contra fidem, quando, & quoſnam, ac qualiter obligat?

REGVLA LXXXI.

166 REſtat explicandum tertium fidei præ-
ceptum de externa eius confeſſione,
quod etiam duplex eſt, alterum negatiuum, al-
terum poſitiuum, ſeu affirmatiuum. illud iuxta
naturã ſimilium negatiuorum, obligat ſemper,
ac pro ſemper quemcumque fidelem ſub cu pa
graui ex genere ſuo, ad fidem exterius nulla-
tenus negandam, vel ad non oſtendendum ſe
poſitiue infidelem.

---

167 NOn defuerunt Hæretici, quos referr, &
copiosè refutat Valentia 2. 2. diſp. 1.
q.3. punct.2. affirmantes nullum eſſe præcep-
tum ſub culpa aliqua de externa fidei confeſ-
ſione, ſed ſufficere, ſi fides Catholica animo
retineatur. Verum vtrumque actum interius
credendi, & exterius fidem, confitendi eſſe prę-
ceptum, & obligatorium, eſt de fide certum,
vt patet ex illo Roman. 10. *Corde creditur ad
iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*;
t enetque communis omnium Catholicorum
ſententia cum D. Thoma 2. 2. q.3. art.1.
168 Peculiariter negatiuum præceptum nunquã
exterius negandi fidem conſtat ex illo Mat. 10.
*Qui negauerit me coram hominibus, negabo &
eum coram Patre meo*: quicumque enim exte-
rius fidem negat, quamuis eam mente retineat
verè Deum negat coram hominibus, ac pro-
inde dignus, vt à Chriſto etiam coram Patre
169 negetur. Vis autem huius præcepti tanta
eſt, vt nemini liceat ipſum violare, etiam ob vi-
tandam mortem, aut grauiſſima tormenta; cum
negatio fidei ſit intrinſecè mala; nam quiuis
negans fidem, ſimul tacitè affirmat ſummam
& infallibilem veritatem falli, quod eſt expreſ-
ſe contra diuinum honorem. Ita ex communi
ſenſu omnium Suarez diſp. 15. de fide ſect. 1.
Caſtrus Palao vbi ſupra punct. 13. & alij ci-
tandi.
170 Notat autem benè hic idem Caſtrus Palao
dupliciter poſſe contingere hanc fidei negatio-
nem, primo directè, vt ſi quis abſolute fidem,
aut aliquem eius articulum, aut certitudinem,
vel neceſſitatem ipſius neget. Secundò indi-
rectè, vt ſi neget eſſe ſe Chriſtianũ, Catholicũ,
vel Papiſtam; nam ſic implicitè negat Chriſtũ,
& eius Religionem Catholicam; innoteſcit
exemplo Apoſtoli Petri, qui grauiter peccauit,
quod negando ſe eſſe diſcipulum Chriſti Do-
171 mini, hunc exterius negauerit. Pari modo ſi
quis fidelis dicat ſe eſſe Turcam, aut Iudęum,
aut Lutheranum &c. quia ſic indirectè negat
Religionem Chriſtianam; cum clarè indicet
aliquam ex illis ſectis ſe profiteri. Denique ſi
idem fidelis aliquam actionem exerceat, vnde
aſtantes aliquo modo colligere poſſint, ipſum
negaſſe fidem Catholicam.
172 Verum approbo limitationem adhibitam
ab eodem Caſtro, Azor, tom. 1. lib. 8. cap. 27.
q. 1. Bañes 2.2. q. 1. art. 2. dub. 1. concl. 4 Suar.
diſp. 15. de fide ſect. 1. Thoma Sanchez lib. 2. in
Decal. cap. 4. num. 8. & à Coninch. diſp. 15.
num. 10. quod quandoque Chriſtiani nomen
non Religioni, ſed nationi applicari ſoleat; vt
in bello contra Infideles, ſi ab his interrogetur
fidelis, an ſit Chriſtianus, ex graui cauſa, vt peri-
culi mortis negare poteſt, reſtrictione, ſeu ęqui-
uocatione in mente retenta; nam ille tunc non
negat fidem Chriſtianam, cum de eius profeſ-
ſione non interrogetur; ſed tantum negat ſe
eſſe talis nationis, cuius homines, vt hoſtes, &
inimici ab infidelibus bellum gerentibus ha-
bentur.
173 Prorſus idem dicendum, ſi fidelis ab infi-
delibus interrogetur, an ſit Clericus, aut Re-
ligioſus, an aliquod officium, vel munus Reli-
gionis Chriſtianæ exercuerit, vt celebrare, vel
audire miſſam, intereſſe Diuinis &c. ex cauſa
etiam non ita graui, cum dicta reſtrictione
mentis negare poteſt: hoc enim non eſt negare
fidem, ſed aliquod eius munus; quæ negatio
etiam abſque peccato vllo eſse poteſt; ſi adſit
cauſa æquiuocandi, aut mentis reſtrictione
vtendi. Ita Azor, & Sanchez citati: Imò iſti
174 Doctores bene addunt hoc verum eſſe,
etiamſi ſic interrogans intendat explorare fi-
dem interrogati; quia adhuc non eſt negare
fidem, ſed eius munus; & ſine hoc poſſit abſq.
dubio eam retinere: tametſi ibi poſſit reperiri
mendacium veniale, vt ait ibidem Sanchez.
175 Ex tradita vero doctrina, & ex diſtinctione
negandi fidem directè, vel indirectè, reſoluen-
di varij caſus per breues illationes, vt præce-
ptum negatiuum cõfitendi fidem, quando ob-
liget, vel ſecus, multo magis innoteſcat. Vn-
de infero primò, ſi Clericus, vel Religioſus,
dum tranſit per oppida Hæreticorum, aut Infi-
delium, veſtes proprias deponat, & ſæcularium
aſsumat, vt nõ cognoſcatur, & incolumis eua-
dat; non facit contra præceptum negatiuum
confitendi fidem, nec vllo modo peccat. Nam
facto iſto neque indirectè negat fidem Catho-
licam; cum veſtes depoſitæ ſint ſigna non fidei,
ſed ſtatus proprij; ſi hunc, vel aliquid aliud ce-
lare intendat, & non habeat animum fingendi
ſe ſęcularem. Ita cum D. Thoma 2.2. q. 111.
art. 1. Philiar. de officio Saterd. tom 1. part. 2.
lib. 3. cap. 9. & Sanchez lib. 2. in Decal cap. 4.
166 num. 11. Peccaret tamen ſolum venialiter,
ſi per aſſumptas veſtes intenderet ſimulare ſe
ſæcularem, quia facto ipſo mendacij peccatum
committeret. Tradit idem Sanchez cum eo-
dem D. Thoma d. art. 1.
177 Secundo infero iuxta probabiliorem, & cõ-
munem ſententiam (tametſi oppoſita negati-
ua, quæ eſt præcipue Caietan. in ſumm. verb.
habitus, & Tolet. lib. 4. cap. 2. non careat pro-
babilitate) licitum eſt tibi fideli ob cauſam
grauem, vt pro euitando periculo mortis, ve-
ſtibus, vel ſignis infidelium lege, vel vſu deſti-
natis ad diſtinguendos infideles à fidelibus etiã
publicè vti. Ita Bañes 2. 2. q. 3. art. 2. dub. 2.
concl. 3. & ibi Valentia diſp. 1. q. 3. punct. 2.
dub. 4. Suarez diſp. 14. de fide ſect. 5. Emanuel
Sa verbo

Sa verbo fides num.4. Coninch. diſp.15.dub.3.
concl.8.& Caſtrus Palao tract.4.de fide diſp.1.
178 pun.17. Qui hac vnica ratione reiectis alijs,
aut nimium, aut nihil probantibus, efficaciter
oſtendit; quia attentis circumſtantijs, vſus ta-
lium veſtium, & ſignorum non indicat te eſſe
infidelem, & neque indirectè fidem Catholi-
cam negaſſe; quandoquidem nullus, qui te
Chriſtianum agnoſceret, ſic veſtitum videns, de
te hoc ſuſpicaretur, quod negauiſſes fidem, aut
velles id videri; ſed prudenter iudicaret, quod
huiuſmodi veſtibus, vel ſignis infidelium ſis in-
dutus ad te occultandum ob timorem mortis
vel ob aliam cauſam; ergo licitus eſt ſimilium
veſtium, & ſignorum vſus.
179 Verum infero tertio, quod etiam ex quauis
cauſa vrgente haud eſſe licitum vſum ſimilium
veſtium, & ſignorum, quæ ſcilicet inſeruiunt
ad cultum falſæ infidelium Religionis, & non
ad diſcernendum ipſos à fidelibus, vt bene di.
ſtinguit Suarez citandus, omnino ſit tenendum
cum communi ferè omnium ſententia, Caiet.
& Toler. citat. D. Antonin. 2.p.tit.12.cap.6.
Syueſt. verb. Apoſt. q.1. Nauar. cap 11. ſum.
num.27. Suarez. diſp.14. de fide ſect.5. & Ca-
ſtri Palao ibidem. Ratio eſt quia per geſtatio-
nem talium veſtium, & ſignorum, per ſe, & ex
natura rei, quamuis à geſtante non intendatur
aliquis cultus, & honoratio falſæ ſectæ exhibe-
tur; atque aliquo modo, ſaltem indirectè fides
vera negatur, quod eſt intrinſecè malum; ergo
nequaquam vlli fideli licitum. Item quod
huiuſmodi actus ab ſcãdalo ſeparari rarò poſ-
180 ſit. Citati autem Doctores meritò idem à
fortiori multo magis affirmant de vſu veſtium
vel ſignorum; quibus Sacerdotes idolorum,
vel Mahometi ad ſacrificandum, vel cultum
illis exhibendum induuntur, aut in quibus eſt
depicta imago idoli, vel Mahometi.
181 Quarto infero, & addo cum ab eodem Ca-
ſtro Palao, & Coninch. diſp.15.dub.3. quod
careat prorſus probabilitate dicta ſententia
Azori, & Sanchez caſu quo Princeps infidelis
præciperet indiſcriminatim omnibus infideli-
bus, aut fidelibus habitantibus, vel commo-
rantibus in ſuo Regno, geſtare veſtem, vel
ſignum in honorem ſuæ falſæ ſectæ, ſi fidelis
geſtet, quia ſic geſtando falſam fidem profite-
ri; & propriam Catholici indirectè negare cẽ-
182 ſetur; ergo non eſt ei licita talis geſtatio.
Confirmatur, quia ſi idem Princeps tibi fideli
peculiariter, ſub pœna mortis id præciperet,
abſque dubio potius mori, quam ei obedire te-
nereris cum actio ſic geſtandi veſtem, vel ſi-
gnum ad cultum, & proteſtationẽ falſæ ſectæ ſit
intrinſecè mala, quippe qui negatio tacita, &
indirecta fidei Catholicæ; ergo idem erit, ſi
in communi omnibus illa præcipiat.
183 E contra infero quinto, ſi Rex, vel Princeps
fidelibus ſubditis ſuis præcipiat, vt in teſti-
monium, & proteſtationem fidei noſtræ pe-
culiari veſte, vel ſigno vtantur, alioquin ab
omnibus tanquam deſertor fidei reputetur, li-
citum eſt tibi fideli ex graui cauſa, vſum eius
aliquãdo omittere, nec facies per hanc omiſ-
ſionem contra pręceptum negatiuum, confi-
tendi exterius fidem, ſeu eam nec indirectè
negandi. Hoc vt multo probabilius, & ferè
omnium commune tradunt Bañes 2.2.quæſt.3.
art.2. dub. 2. concl 4. ibi Valentia diſp. 1. q.3.
punct.1. dub. vlt. Suarez diſp. 14 de fide ſec.5.
Sanchez lib.2. in decal. cap.4. num.29 & Co-
184 ninch. diſp. 15. dub. vlt. num. 76. Probatur
efficaciter, quia ſic omittere nec indirectè eſt
negare fidem, etiam quoad exteriorem appa-
rentiam; ſed tantum occultare, quod ex cau-
ſa licite potes facere: & patet exemplo Mona-
chi, cuius habitus in teſtimonium, & proteſta-
tionem ſuæ Religionis, ſeu profeſſionis eſt ab
Eccleſia ei aſſignatus; & tamen, vt dictum ſu-
pra poteſt licitè ipſum deponere ad vitandum
periculum mortis &c. ergo pari modo in præ-
ſenti dicendum eſt.
185 Verum ſecus eſſet, ſi idem Princeps ſingula-
riter tibi Catholico id præciperet, & de geſta-
tione veſtis, vel ſigni, aut de omiſſione eius te
examinaret; quia ſic præcipere, & examinare
iam eſſet in particulari te de tua fide interro-
gare, ac proinde non geſtando veſtem, vel ta-
cendo Principi cauſam huius omiſſionis, cen-
ſereris fidem indirectè negare, aut velle ſic vi-
deri nec ſcandalum cognoſcentium te Catho-
licum effugere poſſes: quod non euenit, quan-
do præceptum à Principe ſit in communi om-
nibus. Ita optime Caſtrus Palao vbi ſupra
punct.18. reſpondens ad rationem, ob quam
Caietanus 2.2.q.3. art.2. & Nauarrus in Sum.
cap.11. num.27. communem ſententiam nu-
mero præcedenti expreſſam non admittunt.
186 Sexto infero, quando vniuerſaliter loquẽdo
nullo modo ſit licitũ verbis, vel factis vti, quæ
attentis circumſtantijs nullam aliam ſignifica-
tionem continent, per cultum falſę Religionis,
& conſequenter negationem indirectè veræ fi-
dei. Ita contra Adrianum in 4. tract. de Bap-
tiſmo q.1. art.1. ad 5. oppoſitum improbabili-
ter defendentem docent vt certum omnes Va-
lentia 2.2. diſp.1.q 3. punct.2. qui multis ſcrip-
turæ, & Patrum teſtimonijs oſtendit, & exornat,
Suarez diſput. 14. de fide ſect. 4. Vaſquez 1.2.
diſp.182. cap. 5. Sanchez lib.2. in decal. cap.4.
Coninch. diſp.15 dub. 2. nu.14. & Caſtrus Pa-
187 lao nuper citatus. Probatur efficaciter; quia
ex vi pręcepti fidei negatiui, non tantum obli-
garis nõ profiteri falſam religionem ex animo;
ſed etiam neque quoad apparentiam id oſten-
dere, cum obligeris nõ negare fidem exterius;
ſed ſi vtaris talibus ſignis, verbis, aut factis nul-
lam aliam ſignificationem moraliter habenti-
bus, pręter cultum falſæ religionis, hanc cenſe-
ri exterius profiteri, etiamſi id animo non in-
tendas; ergo non eſt tibi licitum illis vti, cum
hoc ſit intrinſece malum.
188 Infero hinc ſeptimo, quod non ſit licitum
homini Catholico templa hęreticorum adire,
& eorum concionibus aſſiſtere, ſi Princeps in
honorem ſuæ falſæ religionis cogat omnes in
ſuo Regno habitantes ad hoc præſtandum: vti
in aliquibus regionibus hęreſi infectis aliquan-
do Catholici coacti fuerunt. Ita Bonacina
diſp.3. q.2. punct.3. num. 22. poſt Sanchez, &
Coninch. citatos, qui aiunt hoc à Paulo Quinto
motu

Digitized by Google

motu proprio ſuiſſe definitum. Probatur, quia
per illam aſſiſtentiam in ſignum, & proteſta-
tiouem falſæ Religionis, hæc iam aliquo modo
admittitur,& vera Catholica indirectè negarur
Nec refert quod Prineeps dicat in ſuo edicto
ſe ſolum exig·ere ſubditorum obedientiam, &
non apoſtaſiam à Religione;quamuis enim hoc
ipſe verbis reſtetur, facto tamen ipſo contrariũ
poſtulat: cum talis aſſiſtentia, illis circumſtan-
tijs iniuncta, ſit proteſtario ſalſę Religionis, &
ſimul veræ indirecta negatio.
190 Prorſus idem eſſet ex mente eorumdem Do-
ctorum, ſi Princeps ſuo edicto iniungeret mini-
ſtrari Eucbariſtiam à Miniſtro bæretico; vel
matrimonium celebrari coram ipſo, aut cibos
ab Eccleſia Catholica prohibitos comedi in
honorem, & proteſtationem ſuę ſalſę ſectæ, vel
in contemptum præcepti eccleſiaſtici, non eſſet
licitum cuiquam fideli Euchariſtiam ab illo ſu-
mere, vel matrimonium coram ipſo coutrahe-
re, vel cibos probibitos taliter edere ob ratio-
nem dictam, & ſimiliter de alijs caſibus.
191 Tandem infero limitando præcedentem il-
lationem quod ſublato illo præcepto, ſeù edi-
cto Principia, ſublato etiam aliorum ſcandalo
(boe diligenter aduertendum, an adſit? eum
facile adeſſe poſſit) liceat tibi fideli templa hæ-
retieorum, vel infidelium adire, & precibus il-
lorum aſſiſtere, ſi id ſacias non ratione ſalſi cul-
tus, ſed vel obſequij ciuilis, vt ſi dominum il-
luc ingredientem, & manentem ibi comiteris,
vel ſi aliud officium politicum in tali loco prę-
ſtare debeas; ſi Naaman Domino ſuo podagra
laboranti in templo Idoli Ramon ad adoratio-
nem huius genuflectenti inſeruiebat, etiam ge
nuflectendo,ſed non adorando. Similiter quod
192 licitum ſit tibi fideli ad te occultandum ex
eauſa rationabili, eibos vetitos comedere, &
pro vitando ſcandalo, reſtrictione mentia vti,
allegando d·bilitatem ſtomachi, vel cauſam
193 aliam. Item quòd poſſis licitè conuiuijs nup-
tialibus aſſiſtere, & eoniug·s benè precari;
quamuis ritu hæretico contraxerint: nam ſi
aſſiſtendo, & depre·ando non intendis hono-
rare, vel approbare contractum tali ritu illici-
tum, & malum, cuius malitia nequaquam re-
dundat in conuiuium, ac proinde licitè potes
ei intereſſe, ſic pluribus expendentes reſoluunt
hos caſus Sanchez lib.2 in Decal.c.4 Coninch.
diſp.15 dub.3. & Caſtrus Palao vbi ſupra punc.
17. ac alij.

---

*Obligatio præcepti poſitiui fidem exterius confi-
tendi ad quos, & quantum ſe extendit?
& vbinam ceſſat?*

REGVLA LXXXIII.

194 PRæceptũ itẽ affirmatiuũ confitendi ex-
t·erius fidem obligat quemcumq; fide-
lem ſub cu·pa ex ſuo g·nere mortali, ad confi-
tendam ipſam coram hominibus in pluribus
caſib·us: q·i ad duo capita reducuntur, nem-
pe q·oties non confitendo exterius fidem ho-
nor debitus Deo ſubtraheretur, & quoties ad
ſalutem animæ propriæ, vel proximi, vt omni-
no conducens exterior fidei confeſſio requiri-
195 tur. At vbi neutrum iſtorum ex ea ſperatur;
ſed potius ſola perturbatio infidelium, nullo
modo conueniens; imo temerarium cenſetur
eam ſic exterius confiteri.

---

196 DE præcepto affirmatiuo exterius confi-
tendi fidem, quod aliquando obliget,
conſtat præcipuè ex teſtimonio iam adducto
Rom.10. *Ore autem confeſſio fit ad ſalutem*,
gratię ſcilicet, & gloriæ æt·ernæ: & docent cum
D. Thoma 2.2.q.3.art.2. Valentia diſput.1.q.3.
punct.1. Azor.tom.1.lib.8.cap.7 initio, Suarez
diſput.15.de fide ſect.2. & alij probantq; cum
D. Thoma hac ratione, quia toties quis aſtrin-
gitur ad obſeruandum præceptum alicuius vir-
tutis, quoties huius exercitium ad caritatem
Dei, vel proximi neceſſarium eſt, & conſequẽ-
ter debitum; finis enim præcepti caritas; ſe-
cundum Apoſtolum 1. Timoth. 1. ſed ad hunc
finem confeſſio externa fidei ſæpè neceſſario
requiritur, nempe vbicumq; honor Dei, & bo-
num proximi, aut propriæ animæ grauiter pe-
riclitatur, ſi quis eam omittat; ergo tunc fidem
ob caritatem Dei, & proximi exterius confite-
ri tenetur.
197 Notat egregiè Sanchez lib.2 in Decal. cap.
4.n.4. hoc ita eſſe intelligẽdum quotieſcumq;
ex omiſſione talis cõfeſſionis dictus honor Dei,
vel fructus animę propriæ, aut proximi, contra-
riè, vel priuatiuè tantum ſubtraheretur, vt ſi
Deus afficeretur ignominia, aut ſi ceſſaret ma-
gnus Dei honor ob id, quod quia non confitea-
tur exterius fidem; ſimiliter reſpectu proximi
quando per confeſſionem fidei alicuius alij al-
licerentur ad eam amplectendam, nec aliter
198 ſint amplexuri. Item vbi ex omiſſa ab aliquo
fidei confeſſione proueniret periculum in alijs
relinquendi fidem iam amplexam, vel ſaltem
dubitandi circa eam, tunc tenetur ipſam pu-
blicè confiteri. Atque hinc etiam varij reſol-
uendi caſus per breues illationes, vt vis huius
pręcepti affirmatiui magis cognoſcatur.
199 Primo infero cum Aragon.2.2.q.3.ar.2.dub.
2. Rodriques tom.1.ſum.in 2.editione cap.119.
num.2. & Sanchez citato totidem ferè ipſius
verbia, quod Chriſtianus videns Chriſtum ab
Infidelibus contumelijs affici, vel imagines
conculcari, aut fidem noſtram irrideri, ſi abſq;
ſuo graui damno poteſt iſta impedire, publice
confitendo, & laudando fidem, ad id ſine du-
bio teneatur; tali enim confeſſione, & lauda-
tione, illæ contumeliæ, & irriſiones ſaltem
ex parte minuentur, & compenſabuntur. Li-
200 mitant tamen benè Coninch. diſp. 15. dub.
5. num 93. & Caſtrus Palao tract. 4. de fide
diſp. 1 punc.13 num.7. nempe ceſſare obliga-
tionem ſic confitendi, et laudandi, ſi per hanc
laudem, et confeſſionem timeatur fore, vt ir-
riſores, et blaſphematores ſint ad maiores ir-
riſiones, et blaſphemias proceſſuri; quia tunc
ceſſat finis, ob quem confeſſio et laudatio præ-
cipitur, qui eſt fidei Chriſtianę excellentiam
pro-

Digitized by Google

201 promouere. Atq; ex hac limitatione aliqua-
liter indicatur vltima Regulę huius pars, quæ
iam ex ſe ipſa clarè innoteſcit.
202 Secundo infero, quod ſit tibi obligatio publi-
cè confitendi fidem, quando ex eius omiſſione
eventurum credis, vt puſillanimis ad reſiſten-
dum exterius occurrenti tentationi, aut perſe-
cutioni reddaris, & periculo negandi fidem te
exponas. Conſtat apud omnes, quod ſic oblige-
ris, & afferunt præcipuè Suarez diſp. 14. de fide
203 ſect. 2. & Caſtrus Palao vbi ſupra. Par autem
eſt ratio ex mente eorundem, ſi ob non confi-
tendam à te fidem publicè, ſimilem puſillani-
mitatis oppreſſionem, & ſimile periculum ne-
gandi fidem aliquis fidelis ſit ſubiturus.
204 Infero tertiò, quoties à proprio, aut extra-
neo Rege, ſeu Superiore, vel à poteſtate publi-
ca interrogatur fidelis in particulari etiam ſe-
creto de fide ſua, tenetur eam manifeſtare. &
non eſt ipſi licitum ita reſpondere verbis ambi-
guis, quamuis retentione mentis facta, vt ap-
pareat negare fidem aliquo modo. Probatur
efficaci ratione, quia negatio fidei ſemper eſt
per ſe, & intrinſecè mala, etiamſi ambiguè re-
ſpondendo, & ſolum extrinſecè per apparen-
tiam fiat; & aliundè ex manifeſtatione, ſeu cō-
feſſione eius in caſu poſito, cum à poteſtate
publica quis de fide examinatur, magnus Dei,
& fidei noſtræ honor ſeparari poteſt, neque ad
hunc effectum efficacior occaſio, aut magis
opportunū tempus occurrere poſſe videtur, er-
gò tunc tenetur eam manifeſtare, & publicè
confiteri. Ita Valentia 2.2. diſp. 1. q. 3. punc. 2.
Bannes ibi q. 3 art. 2. dub. 1. Azor tom. 1. lib. 8.
cap. 27. q. 1. Sanchez referens alios lib. 2. in De-
cal. cap. 4. num. 6. & videtur expreſſa ſententia
D. Thomæ 2.2. q. 3. art. 2. eſtq; multo probabi-
lior, & ferè omnium communis.
205 Quamquam non ſine aliqua probabilitate
tres ex magis recentioribus, nempè Coninch.
2. 2. diſp. 15. dub. 5. concl. 6. Lorca diſput. 24.
num. 21. & Caſtrus Palao vbi ſupra punc. 14.
hoc ſic limitant, quod regulariter loquendo nō
teneatur quis manifeſtare ſuam fidem, quoties
à Principe, vel Superiore infideli interrogatur
de ea, vt interrogatus ob hanc cauſam vexe-
tur, ſed poteſt ingenioſè occultare, ita tamen
206 vt non appareat ab ipſo fidem negari. Ratio
eſt, quia non inſurgit obligatio ex præcepto ip-
ſius Principis, ſeu Superioris infidelis, vt per
ſe conſtat, neque ex præceptis ipſius fidei ex-
plicatis, non ex negatiuo, cum non prohibeat
te diſſimules, ſeu occultes fidelem, ſed tan-
tum nè poſitiuè te oſtendas infidelem; non
item ex affirmatiuo, cum hoc ſolum obliget,
quoties non confitendo fidem exterius, honor
Dei, vel bonum proximi debitum ſubſtrahere-
tur, at talis ſubſtractio, vt ſupponitur, non
contingeret in caſu præſenti, ergo poteſt inge-
nioſè ſe occultare, cum nulla ſit præſumptio
apud alios quod fidem neget, ſeu quod inten-
dat videri negare.
207 Quarto infero, quod certum ſit de fide lice-
re tibi fideli fugere Tyrannum, ne circa fidem
te examinet, aut ob eam tormentis afficiat.
Patet ex illo Matth. 10. *Cum vos perſequentur
in Ciuitate iſta, fugite in aliam*: ſicque fuge-
runt, vt exemplificat Caſtrus Palao loco cita-
to, Apoſtolus Petrus, etiam in carcerem iam
detruſus, & alij Sancti, imo & Chriſtus Do-
minus Matth 4. & Ioannis 10. Ratione etiam,
quia nullo præcepto eſt prohibita hæc fuga,
cum non ſit contraria fidei, nec huius nega-
208 tionem indicet. Quid quod talis fuga ſæpe
poteſt tibi eſſe conueniens, & obligatoria ex
varijs capitibus, vt ſi aliorum ſaluti adiuto-
rium ſis allaturus, vel ſi ob tuam imbecillita-
tem cum fundamento timeas, quod ſis fidem
negaturus, iuxta cap. ſciſcitaris 7. q. 1. vel ſi
fugiendo credas poſtea magis fidem promo-
turus, vel denique ſi probabiliter coniectes fo-
re, vt ex tua examinatione, & publica fidei
confeſſione Tyrannus valdè irritetur contra
Chriſtianos, & aliqui iſtorum ob hanc cauſam
209 à fide deficiant. Quæ doctrina quamuis in
Paſtoribus etiam aliquando locum habeat, vt
ex adductis exemplis innoteſcit, iuxta illud ta-
men Ioann. 10. *Bonus Paſtor animam ſuam
dat pro ouibus ſuis*; ſecus verò mercenarius,
qui dimittit oues, & fugit, magna obligatione
fere ſemper aſtringuntur paſtores, etiam cum
vitæ periculo, oues non dimittere; maximè ſi
ſit dubium, quod dimiſſæ fidem amittant, tra-
dunt copioſè hæc omnia Suarez diſp. 14. de
fide Coninc. diſp. 15 dub. 5. & Caſtrus Palao ci-
tatus punc. 15. apud quos videas. Atque hacte-
nus de contentis in titulo cap. 9.

CAPVT X.

De obligatione emittendi publicam fidei Catholicæ profeſſionem: & de prohibitione diſputandi circa res eius, ſæcularibus præſertim perſonis iniuncta; atq; quando, & qualiter hæc diſputatio licita, vel illicita.

PROOEMIOLVM.

1 HÆc duo hic tanquam in proprio loco expendenda neceſſariò, ſuperſunt pro complimento do-
ctrinæ tribus præcedentibus capitibus traditæ circa materiam fidei Diuinæ, priuſquam in
commentatione edicti Sanctæ Inquiſitionis vlterius progrediamur. Eorum enim notitia Conſulto-
ribus Sancti Officij ſine dubio expediens cenſetur; & quidem prioris de emittenda fidei profeſſione
non ſolum ad qualificandum, quod eſt proprium præſentis libri, ſed etiam ad terminandum non-
nullas cauſas huius Sacri Tribunalis; cum in eo varij inquiſiti, aut ſpontè venientes, cum ſola fidei
2 profeſſione, abſq; vlla abiuratione expediantur, vt infra lib. 5. Deo dante videbimus. Poſterioris
verò de diſputatione circa res fidei notitia expediens Conſultoribus ad conuincendum hæreticos,
vel Apoſtatas, maximè cum in carceribus Sancti Officij pertinaces, & obſtinati circa ſuos errores
perſiſtunt.

Curati, & Canonici Cathedralium, quando, & ſub qua pœna profeſſionem fidei emittere obligantur.

REGVLA LXXXIII.

3 IVxtà diſpoſitionem Tridentini ſub mortali tenentur intra bimeſtre facere publicam fidei profeſſionem omnes prouiſi de quibuſcumque beneficijs curam animarum habentibus: item prouiſi de dignitatibus, & Canonicatibus Eccleſiarũ Cathedralium, ſub pœna tranſacto bimeſtri, incapacitatis percipiendi eorum fructus.

4 DIſponit Trident. circa hoc ſeſſ. 24. cap. 12. de reformatione, atque talis diſpoſitio Concilij cum ad excellentiſſimum finem dirigatur nempe ad exaltationem, & promotionẽ fidei Catholicæ, & ad errorum quorumcumq; extirpationem, nullum proinde dubium, obliget ſub culpa mortali, quod etiam manifeſtè patet ex pœna tranſgreſſoribus iniuncta. Ita relatis alijs Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 5 num. 1 Bonacina diſp. 3. de fide q. 2. punc. 3. num. 14. & Caſtrus Palao tract. 4. de fide diſput. 1. punc. 19.

5 Sub particulà prouiſi de beneficijs, dubitant aliqui, an Epiſcopi, Archiepiſcopi, Primates &c. comprehendantur? Sed parum refert quidquid quis huic dubio neganter, vel affirmanter reſpondeat: iam enim ipſis ab eodem Tridentino ſeſſ 25. cap. 2. de reformatione iniungitur, vt in Synodo Prouinciali coram omnibus, quibus de iure, vel de conſuetudine ei intereſſe
6 competit, fidei profeſſionem faciant. Verum cum hoc executioni mandare eſſet difficile, ſaltem illicò, eò quod in diuerſis partibus Chriſtianitatis Synodus Prouincialis raro celebretur; opportunè diſpoſitum fuit à Gregorio XIV. per Conſtit. incip. *Onus Apoſtolicæ ſeruitutis* §. 10. vt præmiſſo examine de fide, vita, moribus, doctrina &c perſonæ ad Epiſcopatum, &c promouendæ, hæc profeſſionem fidei facere teneatur, hancq; recipiat idemmet Prælatus, cui præcipuè tale examen commiſſum fuerat, vel ex delegatione iſtius, *ſi longè* diſtet, alius Prælatus, cui promouendus ad dignitatem, iam examinatus vicinior erit. Ita Caſtrus Palao vbi ſupra cum alijs.

7 Verùm quod dicitur in Trident. faciendam eſſe fidei profeſſionem à prouiſis de beneficio in manibus Epiſcopi, vel eo impedito coram Vicario, &c. non eſt intelligendum de neceſſitate, ſed de conuenientia; nam quamuis ille impeditus non ſit, recipi poteſt ab eius Vicario. Docet idem Palao cum Garcia 3. p. de Beneficijs cap. 3. num. 23. Et cum Barboſa de poteſtate Epiſcop. par 3. allegat. 61. num. 16.

8 In alia parte diſpoſitionis Tridentini, ex mente eorumdem, Garciæ, Barboſæ, Palao, & aliorum, ſub Canonicis comprehenduntur quicumq; illorum, quantumuis ab Epiſcopo exempti: item Canonici regulares; qui de Canonicatibus Eccleſiarum Cathedralium ſunt pro-
9 uiſi. Non vero Coadiutores Canonicorum; quamuis enim iſti Canonici vocentur; propriè tamen, & verè, dum viuunt proprietarij; Canonici non ſunt, nec de Canonicatibus prouiſi, cum ſolam coadiutoriam, & non Canonicatũ
10 poſſideant. Neq; item comprehenduntur prouiſi in Cathedralibus de portionibus, Cappellanijs, & alijs beneficijs ſimplicibus. Denique
11 nec prouiſi de Canonicatibus, & Dignitatibus Eccleſiarum Collegiatarum: nam Tridentinum ſolum loquitur de prouiſis in Eccleſijs Cathedralibus, & non apparet vrgens ratio, cur ſit facienda extenſio ad Canonicos, vel dignitates illarum Eccleſiarum.

12 Dubitatur inter Doctores, an ſi iam ſemel

facta

ſacta fidei profeſsione ex titulo beneficij Cu-
rati, vel Canonicatus, eam denuò tenearis
emittere obtinens alium Canonicatum, vel be-
neficium? Non deſunt, qui neganter reſpon-
deant, quos tacito nomine refert Caſtrus Palao
ibidem. Sed probabilior eſt pars affirmans,
quam docent Azor. tom. 2. lib. 7. cap. 2. q. 8. &
Garcia vbi ſupra cap. 3. num. 17. qui addit ſic
declaraſſe ſacram Congregationem Cardina-
lium, eſtq; magis ſecundum tenorem Concilij,
in quo nullum legitur verbum parti negatiuæ
13 faciens. Quamquam ſecus erit, ſi capta poſ-
ſeſſione beneficij curati, intra bimeſtre aſſi-
gnatum ad faciendam fidei profeſſionem, vel
eo tranſacto adhuc ipſa non emiſſa, obtineas
Canonicatum, cum facultate illud ſimul reti-
nendi: Nam in hoc caſu vnica profeſſione fidei
obligationi ex duobus titulis, qui tunc con-
iunguntur, prouenienti ſatisfacies; cum illi ad
idem eodem tempore præſtandum te obligent.
Ita Caſtrus Palao punc. 19. citato cum Nauar-
ro lib. 2. Conſilio. ſub tit. de Iureiurando, Con-
ſil. 12. Rodriquez quæſtionum regular. tom.
2. queſt. 72. articul. 3. & *Sanchez* dicto cap. 5.
num. 6.

14 Circa pœnam amittendi fructus beneficij,
vel Canonicatus iniunctam à Concilio contra
non facientes fidei profeſſionem intra bime-
ſtre, notandum occurrit cum Garcia 3. p. de
benef. cap. 2. num. 32. & Barboſa de poteſtate
Epiſcop. p. 3. allegat. 61. num. 25. quod cum ter
minus duorum menſium incipiat à die captæ
poſſeſſionis, dum hanc non capis etiam culpa-
biliter, haud pecces, nec pœnam incurras, ob
15 non factam fidei poſſeſſionem. Accepta tamen
iam poſſeſſione, ſi intra bimeſtre profeſſionem
fidei non emittas, eo tranſacto ſtatim peccare
incipias, & fructus beneficij tuos non facere:
nec profeſſio poſtea facta adiuuabit ad illos iã
perditos recuperandos. Nam hæc tantum ha-
bilitat ad nouos fructus percipiendos ex cap.
Quam periculoſum 7. quæſt. 2. & tradit Sanchez
ibidem plures referens.

16 Quod autem addit Trident. poſſeſſionem ei,
qui omittit profeſſionem fidei, non ſuffragari,
intelligi debet præciſè tantum, quoad percep-
tionem fructuum, & non quoad alia; quia cum
ſit pœna, ſtrictè eſt interpretanda iuxta tritam
17 iuris regulam. Vnde ſequitur ſi beneficiatus cu
ram animarum habens per triennium bona
fide poſſideat beneficium, licet nunquam pro-
feſſionem fidei emittat, confirmari eius ti-
tulum, & poſſeſſionem, ex regula de triennali
18 poſſeſſione. Item ſequitur Canonicum omit-
tentem fidei profeſſionem, non priuari iure
ſedendi votum in capitulo, nec alijs, quæ ra-
tione canonicatus adepti, & poſſeſſi ei compe-
tunt. Ita Sanchez, citatus num. 8. & poſt alios
Barboſa, qui in declarat. Concil. ſeſſ. 24. capit.
12. num. 7. affirmat ſacram Congregationem
ſic declaraſſe.

19 Verum diuiſi ſunt Doctores circa difficulta-
tem hic inſurgentem, an qui ob omiſſam fidei
profeſſionem inualidè percepit fructus, tenea-
tur ſtatim, non expectata Iudicis ſententia,
ſaltem declaratoria criminis, eos reſtituere?

Affirmanter, & non ſine probabilitate reſpon-
dent Azor. tom. 2. lib. 7. cap. 2. q. 1. Vgolinus de
off. & poteſtate Epiſcopi cap. 5. §. 16, & alij: du-
cuntur inde, quia quiuis rem non ſuam tene-
tur ſtatim in conſcientia reſtituere; ſed iuxta
decretum Concilij taliter omittens fidei profeſ
ſionem, non facit fructus ſuos; Ergo ſi perci-
piat, non ſunt ſui, ergo ante omnem Iudicis
ſententiam, debet eos reſtituere, item quia
alioquin poſſeſſio ei ſuffragaretur, quod eſt ma-
nifeſtè contra diſpoſitionem Tridentini.

20 Probabilior tamen, & benignior eſt pars ne-
gans, quam defendunt multo plures, præci-
puè Nauarrus conſ. 12. num. 1. de iureiurando,
Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 5. num. 10. Rodri-
gues qq. regul. tom. 2. q. 72. num. 3. Barboſa vbi
ſupra num. 28. & Caſtrus Palao punc. 19. citato
Probant hac ratione, quia decretum Tridenti-
ni, cum ſit pœnale, quantum poteſt benignè
interpretari debet; at nullum eſt inconueniẽs,
ſi interpretetur, quod non faciat fructus ſuos,
nec poſſeſſio ei ſuffragetur poſt declaratoriam
ſententiam, & non antea; ergo ſic erit expo-
21 nendum. Sumitur etiam indicium ad idem
confirmandum, quia vt benè ibidem notat
Sanchez, Concilium nihil circa hoc exprimit
in propoſito decreto, ſicut expreſſit in illo alio
ſeſſ. 23. cap. 1. de reformatione contra non re-
ſidentes, quod ante vllam Iudicis ſententiam
obligentur ad reſtituendos fructus, ſi quos per-
ceperint; ergò non videtur eſſe mens Concilij
omittentes profeſſionem fidei hoc modo ad re
ſtitutionem obligare.

22 Equidem reſpectu illius, qui inculpabiliter
dictam profeſſionem fidei non fecit, eo quod
obligationẽ ipſam faciend inuincibiliter igno-
rauerit, certa omnino cenſetur doctrina po-
ſterioris partis negantis, & non obligantis reſti-
tuere fructus ante ſententiã iudicis ob eam ra-
tionem, quia priuatio fructuum eſt pœna, quæ
infligi non poteſt, vbi nulla præceſſit culpa: Sic
multi auctores, quos adducit, & ſequitur Bar-
boſa citatus num. 29. præcipuè Azor. tom. 2.
lib. 7. cap. 2. q. 2. & Sanchez lib. 2. in Decal. cap.
5. num. 13.

23 Qui duo optimè inferunt, ſi procurator cui
mandaſti facere tuo nomine fidei profeſſionem
(ſuppoſito quod per procuratorem fieri poſſit,
vt regula 85. videbimus) eam etiamſi malitio-
sè non fecit, te inſcio abſque tua culpa, nequa-
quam te amittere fructus perceptos, quia eſt
eadem ratio.

24 Notanda denique duo pro complemento
declarationis decreti Tridentini, primum ſub
nomine fructuum, quibus omittens profeſſio-
nem fidei priuatur, non comprehendi diſtribu
tiones quotidianas, nec anniuerſaria; quia
hæc non ſunt, propriè loquendo fructus cano-
nicatus, aut præbendæ, ſed miniſterij perſo-
nalia: intelligitur ergo decretum Concilij de
fructibus, in quibus groſſa conſiſtit. Ita citati
Azor. q. 3. Sanchez num. 10. & Barboſa dicta al-
legat. 61. num. 30.

25 Notandum ſecundò prædictos fructus, qu a-
uis Concilium non determinet, eſſe reſtituen-
dos pauperibus, vel applicandos fabricæ Ec-
cleſiæ

Digitized by Google

cleſiæ, aut alteri pio loco: ita adducti Azor, &
26 Sanchez. Sed intelligitur de fructibus, quos
beneficij Curati; & canonicatus habent extra
menſam Capitularem: ſicut de ſimilibus fructi-
bus perceptis à non reſidentibus ordinauit
Trident. ſeſſ. 23. cap. 1. de reſormatione, vt ar-
bitrio Ordinarii, ſabricæ Eccleſiæ, ſi indigeat,
aut alteri pio operi, vel pauperibus applicen-
27 tur. Verum ſi Canonicatus, aut dignitas ha-
beat fructus ex menſa Capitulari perceptos, ab
omittentibus fidei profeſſionem, modo dicto,
reſtituendi ſunt ſoli Capitulo, ſicut & fructus ſi-
miles non reſidentium, vel excommunicatorũ
Ita Caſtrus Palao dicto punct. 19. cum Garcia
3. p. de beneficijs cap. 3. num. 40. & Barboſa vbi
28 ſupra. Qui adeo ſtricte hanc reſtitutionem ſu-
mit, vt aſſerat, quod non ſit locus compoſitio-
nis cum ipſo Capitulo, ſoluta aliqua tantum
parte, neque poſsit Ordinarius talem reſtitu-
tionem condonare.

Quid de dicta obligatione circa Prælatos Religionum, Rectores Vniuerſitatum, Magiſtros, Profeſſores, Promotos ac Promouentes ad gradum Doctoratus.

REGVLA LXXXIV.

29 EX vi iuris Pontificij obligantur pari mo-
do ad emittendam fidei profeſsionem
omnes Prælati Regulares quorumcumq; Or-
dinum, etiam Militarium: quicumq; etiam
electi ad regimen alicuius Vniuerſitatis, Do-
ctores, item, & Magiſtri, ac Profeſſores cuiuſ-
nis ſcientiæ, & artis liberalis, etiam gramma-
ticæ, atque qui priuilegio, vel gradu Doctora-
tus, aut Magiſtrij accepto, ad ſic profitendum
30 promouentur. Sub pœnis, quoad promotos,
ſi eam omittant, nullitatis priuilegij, ſeu gra-
dus, & promotionis; quo ad promouentes, ſi
non emiſſa fidei profeſſione, priuilegium con-
cedant, incurrendi excommunicationem latæ
ſententiæ, & amittendi omnia beneficia, di-
gnitates, officia, & ſeuda Eccleſiaſtica, cum
inhabilitate ad alia obtinenda.

---

31 POntificium ius, ita obligans, continetur
in duplici motu proprio, altero incip.
Iniunctum nobis, quod eſt 89. Pij IV. altero
vero inchoan. *In Sacraſancta*, quod Thomas
Sanchez, & Caſtrus Palao ex mente Rodriquez
qq. Regular. tom. 2. q. 72. art. 2. Pio V. tribuunt,
ſed id æquiuocè, pace tantorum virorum dixe-
rim, ſeu fortè ex errore typographi, cum Laer-
tius Cherubinus, exactiſſimus Bullarum Ponti-
ficiarum collector, inter Conſtitutiones Pij IV.
hanc etiam *In Sacroſancta*, prius 88. loco re-
32 ferat. Per illam, *Iniunctum nobis*, *præcipit
Papa omnibus Prælatis cuiuſuis Ordinis etiam
militaris fidei profeſſionem emittere*. Sic tra-
dunt Nauarrus lib. 1. Concil. & de Iureiuran-
do conſ. 10. in nouis, Rodriquez citatus, Ema-
nuel Sà, & alij citandi.

33 Verum intra quod tempus vrget obligatio
eam emittendi? Non exprimitur à Summo
Pontifice; Sanchez tamen lib. 2. in Decal. cap.
5. num. 3. conformiter ad Decretum Concilij
Tridentini benè ait ſufficere, ſi intra bimeſtre
ab accepta poſſeſſione Prælaturæ, eam Præla-
24 tus emittat. Quod adhuc etiam intelligen-
dum eſt pro illis Religionibus, in quibus, vt re-
ſert Petrus de Ledeſma tom 2. Sum. trac. 1. cap.
4. conſueuit à Prælatis emitti, ſi quæ ſunt,
quod dubito. Nam Capuccinus ſuper priuileg.
medicantium verb. profeſſio fidei, notab. 1. ab-
ſolutè affirmat non eſſe in vſu, & ſe circa hoc
Sacram Congregationem, & viros doctos con-
ſuluiſſe: hancque aſſertionem Capuccini ex par
te approbat Sanchez adductus per verba ſe-
35 quentia. *Dicendum eſt in Religionibus, in
quibus ea conſuetudo non eſt, non teneri prædi-
ctos Prælatos eam fidei profeſſionem emittere.
Quod vel id Decretum in eis receptum non ſit,
vel conſuetudine abolitum, vt Capuccinus, &
per eum relati ſentiunt*: hactenus ibi Sanchez,
cui adhereo:

36 Per alium motum proprium, in Sacroſancta,
&c. Pius IV. fidei profeſſionem emittere præ-
cipit omnibus Doctoribus, Magiſtris, Regen-
tibus, & alijs cuiuſuis artis, ac facultatis pro-
feſſoribus, ſiue Clericis, ſiue laicis, ſiue Regula-
ribus in Vniuerſitatibus, aut Gymnaſijs publi-
cis, vel alibi priuatim, cathedrã ordinariã, vel
extraordinatiã Theologiæ, Canonũ, Iuriſciuilis
Medicinæ, Philoſophiæ, Grãmaticæ, &c. aſſequi
aut iam obtentam retinere volentibus. Ita ex-
plicant, & extendunt hoc præceptum Manuel
Rodriquez qq. Regul. tom. 2 q. 72. art. 2. Capuc-
cinus vbi ſupra, notab. 4. Sanchez citatus, &
alij multi.

37 Quamquam nimis ipſum extendit idem Ro-
driquez quoad pœnas excommunicationis la-
tę ſententiæ, & alias, tranſgreſſoribus infli-
ctas: ait enim has contrahere, tam promotos
ad Cathedras, quam promouentes. Sed falli-
38 tur egregius iſte vir, vt cuiuis attentè legenti
dictum motum proprium manifeſtè patebit:
vndè benè dicit Capuccinus ibidem contra ſo
los promouentes, & permittentes eas fuiſſe
iniunctas, & promotos, præter peccatum, va-
liditate tantum priuilegij Doctoratus, vel ma-
giſterij, ac promotionis priuari, & meritò.

39 Addit autem ibidem Sanchez ex relatione
eiuſdem Capuccini Congregationem Cardi-
nalium declaraſſe ſub dicto Decreto compre-
hendi docentes prima Grammaticę, Arithme-
ticæ, Muſicæ, & aliarum artium liberalium ru-
dimenta, etſi publicam ſcholam non faciant,
ſed in proprijs domibus doceant; item cum
eodem Capuccino aduertit prædictam excom
municationem non eſſe Papæ reſeruatam, &
poſſe abſolui ea in nodatum auctoritate ab Epi.
ſcopo accepta.

40 Concludit nihilominus ipſe Sanchez quoad
obſeruationem, eodem modo dicendum eſſe
de hoc Decreto Pij IV. quo paulo ante dictum
eſt de altero eiuſdem Pontificis, ſcilicet non
eſſe vſu receptum in aliquibus locis, ac proin-
41 de in illis non obligare. Quod ita eſſe ſentio;
& ad-

Digitized by Google

& addo id proneuire, quod ab initio ignoratum ſuerit ob defectnm ſufficientis publicationis in Diœceſibus particularibus; quod in alijs caſibus circa Decreta, & Bullas Summorum Pontificnm ſine dubio non raro contingit, ponam exemplum, octo tranſierant anni, ex quo prodierat Bulla, qua Greg. X V. Feſtum Sanctæ Annæ ſub pręcepto ab omnibus fidelibus ſeruari iniunxerat, & tamen in hac Diœceſi Meliteuſi ob ignorantiam, non ſeruabatur, nec hactenus fortè ſernatum fuiſſet, niſi caſu eam ad manum habuiſſem, & monitus Illuſtriſſimus D. Epiſcopus Balthaſſar Cagliares de omiſſione executioni mandari curaſſet.

Poteſt ne fidei profeſſio mediatè per procuratorem emitti? & ſub qua forma emittendi obligatio?

REGVLA LXXXV.

42 OMnes prædicti ad profeſſionem fidei emittendam obligati iuxta doctrinam duplicis Regulæ præcedentis, admodum probabile eſt, quod per legitimos procuratores id præſtare poſſint: valdè etiam probabile, quod per ſe ipſos immediatè eam facere teneantur.

43 In ipſa autem emittenda, non eſt licitum vti quacumque forma ad libitum vniuſcuiuſque, ſed ea tantum, quæ in Bullis Pontificijs pręſcribitur, ſub pœna per Tridentinum tranſgreſſoribus inflicta.

---

44 HOc eſt pręcipnum dubium, & magis controuerſum inter Doctores circa rem iſtam de facienda fidei profeſſione, an ad id obligatus poſſit eam emittere per procuratorem? Reſpondent affirmanter, & ſanè magna cum probabilitate Azor. tom. 2. lib. 7. cap. 2. q. 6. & Barboſa in praxi Epiſc. par. 2. verbo fidei profeſſio num. 20. & de Canon. ac Dignitat. capit. 17. num. 5. plures referens pro hac ſententia. Ratio eſt quia quidquid facere quis poteſt per ſeipſum, poteſt etiam facere per ſuum procuratorem, excepto vbi lex, aut Canon aliquis limitat. l. 1. ff. de procuratoribus cap. qui per alium, & cap. poteſt quis, de regul. Iuris in 6.

45 Vnde Iuramentum poteſt præſtari per procuratorem, cap. final. de iuram. Columni in 6. cap. 1. §. verum de ſtat. regul. Matrimonium item ſimiliter per procuratorem contrahere quis valet, etiamſi ſit actio valde perſonalis, ergò pari modo fidei profeſſionem emittere.

46 Negari tamen non poteſt eſſe etiam admodum probabile, quod immediatè per ſe ipſum quiuis obligatus, eam facere debeat. Ita auctor addition. ad Nauarrum in Conſil. lib. 2. tit. de iureiurando Conſil. 11. in nouis affirmãs adeſſe declarationem Sacrę Congregationis, Vgolinus de officio, & poteſtate Epiſc. cap. 50. §. 16. num. 1. Garcia 3. par. de beneficijs cap. 2. num. 75. aſſerens ſic tenuiſſe Rotam, & omnino negans fieri poſſe per procuratorem, Stephan. Gratian. diſcept. Forenſ. cap 166. num. 22

47 Et Sanchez citatus abſolutè id tenet quoad Epiſcopos, & alios Prælatos Maiores, perpenſis verbis Bullę Gregorij XIV. pręcipientis, *ſi Prælatus, cui commiſſum fuerat examen, longè diſtet ab examinato, & approbato ad Epiſcopatum, hic ex delegatione illius, in manibus alterius Prælati viciniori profeſſionem fidei emittat, quod non præſcripſiſſet Papa, ſi non obſtante quacunque diſtantia per procuratorem coram Prælato Examinatore eam emittere poſſet*, ergo mens, & ordinatio Summi Pontificis eſt, vt immediatè per ſe ipſum Epiſcopus ipſam faciat:

48 Atque hinc ſumitur, argumentum, idem eſſe quoad alios; ſuncatueq; in natura huius actionis emittendi fidei profeſſionem, non ſolum, quod ſit perſonalis, vti ſunt illę pręſtandi iuramentum, & contrahendi matrimonium; ſed etiam taliter perſonalis, nempè iniuncta ab Eccleſia ad hunc finem, vt ſic profitentes, indicata mentis credulitate, & interiori aſſenſu, in fide ſtabiliantur, & magis ad eam ſeruandam obligentur; quod emittendo fidei profeſſionem per procuratorem, non omnino completè obtineri poteſt.

49 Tridentinum non expreſſerat formam peculiarem profeſſionis fidei Catholicę, & per aliquod tempus durauit, vt poſſet vnuſquiſque pro libito breuiorem, vel longiorem efformare. Verum poſt Pius Quartus Conſtitut. Iniunctum nobis, opportunè formam profitendi fidem ab omnibus ſeruandam aſſignauit, abſtulitque omnino facultatem aliquid adiungendi, vel aliter faciendi: ſed viſum eſt expediens integram hic apponere, prout ibi habetur.

Forma emittendi profeſſionem fidei.

50 *Ego N. firma fide credo, & profiteor omnia & ſingula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo S. R. E. vtitur, videlicet. Credo in vnum Deum, Patrē Omnipotentē, factorem Cæli, & terræ, viſibilium omnium, & inuiſibilium. Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei Vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia ſæcula. Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum non factum conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de Cælis. Et incarnatus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus eſt. Crucifixus etiam pro nobis ſub Pontio Pilato, paſſus, & ſepultus eſt: & reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas; & aſcendit in Cælum, ſedet ad dexteram Patris, & iterum venturus eſt cum gloria iudicare viuos, & mortuos, cuius regni non erit finis: Et in Spiritum ſanctum Dominum, & viuificantem, qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre, & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur, qui locutus eſt per Prophetas: & vnam Sanctam Catholicam; & Apoſtolicam Eccleſiam. Confiteor vnum Baptiſma in re-*

miſſionem peccatorum, & expecto reſurrectio-
nem mortuorum. Et vitam venturi ſeculi.
Amen.

51 Apoſtolicas, & Eccleſiaſticas traditiones,
reliquaſque eiuſdem Eccleſiæ obſeruationes, &
conſtitutiones firmiſſimè admitto, & amplector
Item Sacram ſcripturam iuxta eum ſenſum,
quem tenuit, & tenet ſancta Mater Eccleſia
cuius eſt iudicare de vero ſenſu, et interpreta-
tione Sacrarum ſcripturarum, admitto; nec
eam vnquam niſi iuxta vnanimem conſenſum
Patrum, accipiam, et interpretabor. Profiteor
quoque ſeptem eſſe verè, et propriè Sacramenta
nouæ legis à Ieſu Chriſto Domino Noſtro inſti-
tuta, atque ad ſalutem humani generis, licet
non omnia ſingulis neceſſaria, ſcilicet Baptiſ-
mum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœ-
nitentiam, Extremam vnctionem, Ordinem,
et Matrimonium, illaque gratiam conferre,
et ex his Baptiſmum, Confirmationem, et Or-
dinem ſine ſacrilegio reiterari non poſſe.

52 Receptos quoq; et approbatos Eccleſiæ Catho-
licæ ritus in ſupradictorum omnium Sacramen
torum ſolemni adminiſtratione recipio, et ad-
mitto; Omnia, et ſingula quæ de peccato origi-
nali, et de iuſtificatione in Sacroſancta Triden
tina Synodo definita, et declarata fuerunt, am-
plector, et recipio. Profiteor pariter in Miſſa
offerri Deo verum, proprium, et propitiatoriũ
ſacrificium pro viuis, et defunctis, atque in
Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento eſſe vere,
realiter, et ſubſtantialiter corpus, et ſanguinem
vna cum anima, et diuinitate Domini Noſtri
Ieſu Chriſti, fierique conuerſionem totius ſub-
ſtantiæ panis in corpus, et totius ſubſtantiæ vi-
ni in ſanguinem, quam Conuerſionem Catholi-
ca Eccleſia tranſubſtantiationem appellat. Fa-
teor etiam ſub altera tantum ſpecie, totum atq;
integrum Chriſtum, verumque Sacramentum
53 ſumi. Conſtanter teneo Purgatorium eſſe, ani-
maſque ibi detentas fidelium ſuffragijs iuuari:
ſimiliter, & ſanctos, vna cum Chriſto regnan-
tes venerandos: atque inuocandos eſſe, eoſque
orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum
reliquias eſſe venerandas. Firmiter aſſero ima-
gines Chriſti, & Deiparæ ſemper Virginis, nec-
non aliorum Sanctorum habendas, et retinen-
das eſſe, atque eis debitum honorem; ac venera-
tionem impartiendam. Indulgentiarũ etiam po-
teſtatem à Chriſto in Eccleſia relictam fuiſſe,
illarumque vſum Chriſtiano populo maxime
ſalutarem eſſe affirmo. Sanctam Catholicam,
et Apoſtolicam Romanam Eccleſiam omnium
Eccleſiarum Matrem, et Magiſtram agnoſco.
54 Romanoq; Pontifici Beati Petri Apoſtolorum
Principis ſucceſſori, ac Ieſu Chriſti Vicario,
veram obedientiam ſpondeo, ac iuro. Cætera
item omnia à Sacris Canonibus, et œcumenicis
Concilijs, ac præcipuè à Sacroſancta Tridenti-
na Synodo tradita, definita, et declarata, in-
dubitanter recipio, atque profiteor, ſimulque
contraria omnia, atque hæreſes quaſcumque ab
Eccleſia damnatas, et reiectas, et anathemati-
zatas, ego pariter damno, reijcio, et anathema-
tizo. Hanc veram Catholicam fidem, extra
quam nemo ſaluus eſſe poteſt, quam in præſen-
ti ſponte profiteor, et veraciter teneo, eandem
integram, et immaculatam vſque ad extremum
vitæ ſpiritum conſtantiſſimè Deo adiuuante re-
tinere, et confiteri, atque à meis ſubditis, ſeu
illis quorum cura ad me in munere meo ſpecta-
bit, teneri, et doceri, et prædicari, quantum
in me erit curaturum. Ego idem N. ſpondeo, vo-
ueo, ac iuro, ſic me Deus adiuuet, et hæc San-
cta Dei Euangelia.

55 Hactenus forma emittendæ profeſſionem fi-
dei, quam recipi, & obſeruari præcipit Pius
IV. ſub pœnis per Concilium Tridentinum ad-
uerſus contrauenientes latis videlicet, incapa-
citate ſola, vt vidimus percipiendi fructus be-
56 neficiorum, vel Canonicatuum. Vnde iſtæ pœ-
næ contra non vtentes hac forma propoſita in
emittenda fidei profeſſione, ſolum ſe exten-
dunt ad prouiſos de beneficijs, & Canonicati-
bus, imo non ad omnes: qui enim ex iſtis ſunt
Græci, ſi emittant fidei profeſſionem, vti de-
bent alia forma à Gregorio XIII. per Conſtit.
33. incip. *Sanctiſſimus Dominus*, &c. poſtea
præſcripta, quæ multo longior eſt, continens
varia capita contra errores peculiares Græco-
rum, ſchiſmaticorum, & hæreticorum: quam
viſum eſt opportunum diuiſam per paragraphos
ſicuti diuidit Laertius Cherubinus, ad verbum
hic referre.

Forma profeſſionis fidei pro Græcis.

57 Ego N firma fide credo, et profiteor omnia
et ſingula, quæ continentur in ſymbolo fidei,
quo Sancta Romana Eccleſia vtitur, videlicet.
§. 1. Credo in vnum Deum Patrem Omnipo-
tentem factorem Cœli, et terræ viſibilium om-
nium, et inuiſibilium, etc. vt ſupra.
58 §. 2. Credo etiam, ſuſcipio, atque profiteor ea
omnia, quæ ſacra oecumenica Synodus Floren-
tina ſuper vnione Occidentalis, et Orientalis
Eccleſiæ diffiniuit, et declarauit, videlicet, quod
Spiritus Sanctus à Patre, et Filio æternaliter
eſt, et eſſentiam ſuam, ſuumque eſſe ſubſiſtens
habet ex Patre ſimul, et Filio, et ex vtroque æter
naliter, tanquam ab vno principio, et vnica
ſpiratione procedit. Cum id quod Sancti Docto-
res, et Patres dicunt, ex Patre per Filium pro-
cedere Spiritum Sanctum, ad hanc intelligen-
tiam tendat, vt per hoc ſignificetur Filium,
quoque eſſe ſecundum Græcos, quidem cauſam,
ſecundum Latinos verò principium ſubſiſtentiæ
Spiritus Sancti, ſicut, et Patrem. Cumque om-
nia quæ Patris ſunt, ipſe Pater vnigenito Filio
ſuo gignendo dederit; præter eſſe Patrem, hoc
ipſum quòd Spiritus Sanctus procedit ex Filio,
ipſe Filius à Patre æternaliter habet, à quo æter
naliter etiam genitus eſt. Illamque verborum
illorum Filioque explicationem veritatis decla-
randæ gratia, et imminente tunc neceſſitate
licitè, ac rationabiliter ſymbolo fuiſſe appoſitam.
59 §. 3. Item in azymo, ſiue fermentato pa-
ne triticeo Corpus Chriſti veraciter confici, ſa-
cerdoteſq; in altero ipſum Domini corpus confi-
cere

ecre debere, vnumquemque ſcilicet iuxta ſua Eccleſiæ, ſiue Occidentalis, ſiue Orientalis conſuetudinem.

60 §. 4. *Item ſi vere pœnitentes in Dei charitate deceſſerint, antè quàm dignis pœnitentia fructibus de commiſſis ſatisfecerint: & omiſſis, eorum animas pœnis Purgatorij poſt mortem purgari, vt & à pœnis huiuſmodi releuentur prodeſſe eis fidelium viuorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes, & eleemoſynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri conſueuerunt, ſecundum Eccleſiæ instituta. Illorumq; animas, qui poſt Baptiſmaſuſceptum nullam omnino peccati maculã incurrerunt, illas etiam quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis corporibus, vel eiſdem exutæ corporibus, prout ſuperius dictum eſt, ſunt purgatæ, in Cœlum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum Trinum, & Vnum, ſicuti eſt; meritorum tamen diuerſitate alium alio perfectius. Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas.*

61 §. 5. *Item Sanctam Apoſtolicam Sedem, & & Romanum Pontificem in vniuerſum Orbem tenere primatum, & ipſum Pontificem Romanum ſucceſſorem eſſe Beati Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Patrem, ac Doctorem exiſtere, & ipſi in Beato Petro paſcendi, regendi, & gubernandi vniuerſalem Eccleſiam à Domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quemadmodum etiam in actis oecumenicorum Conciliorum, & in Sacris Canonibus continetur.*

62 §. 6. *Inſuper profiteor, ac recipio alia omnia quæ ex decretis ſacræ Oecumenica Generalis Synodi Tridentinæ, Sacroſancta Romana, & Apoſtolica Eccleſia etiam vltra contenta in ſupradicto fidei ſymbolo, profitenda, ac recipienda propoſuit, atq; præſcripſit, vt ſequitur.*

63 *Apoſtolicas, & Eccleſiaſticas traditiones, reliquaſque eiuſdem Eccleſiæ obſeruationes, & Conſtitutiones firmiſſime admitto, & amplector.*

64 §. 8. *Item Sacram Scripturam iuxtà eum ſenſum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Eccleſia, cuius eſt iudicare de vero ſenſu, & interpretatione, ſacrarum ſcripturarum admitto nec eam vnquam niſi iuxta vnanimem conſenſum patrum accipiam, & interpretabor.*

65 §. 9. *Profiteor quoque ſeptem eſſe verè, & propriè Sacramenta nouæ legis à Ieſu Chriſto Domino noſtro instituta, atque ad ſalutem humani generis, licet non omnia ſingulis neceſſaria; ſcilicet Baptiſmum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Vnctionem, Ordinem, & Matrimonium: illaque gratiam conferre, & ex his Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem ſine ſacrilegio reiterari non poſſe.*

66 §. 10. *Receptos quoque, & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus in ſupradictorum omnium Sacramentorum ſolemni adminiſtratione recipio, & admitto.*

67 §. 11. *Omnia, & ſingula, quæ de peccato originali, & de iuſtificatione à Sacroſancta Tridentina Synodo definita, & declarata fuerunt, amplector, & recipio.*

68 §. 12. *Profiteor pariter in Miſſa offerri Deo verum proprium, & propitiatorium ſacrificium pro viuis, & defunctis; atque in Sanctiſſimo Eucharistiæ Sacramento eſſe verè, realiter, & ſubſtantialiter Corpus, & Sanguinem vna cum anima, & diuinitate Domini Noſtri Ieſu Chriſti, fierique conuerſionem totius ſubſtãtiæ panis in corpus, & totius ſubſtãtia vini, in ſanguinẽ, quam conuerſionem Catholica Eccleſia tranſubſtantiationem appellat.*

69 §. 13. *Fateor etiam ſub altera tantum ſpecie totum, atque integrum Chriſtum, verumque Sacramentum ſumi.*

70 §. 14. *Conſtanter teneo, purgatorium eſſe, animaſque ibi detentas fidelium ſuffragijs iuuari, ſimiliter, et Sanctos vna cum Chriſto regnantes venerandos, atque inuocandos eſſe, eoſq; orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias eſſe venerandas.*

71 §. 15. *Firmiſſimè aſſero imagines Chriſti, ac Deiparæ ſemper Virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas, & retinendas eſſe, atque eis debitum honorem, ac venerationem impartiendam.*

72 §. 16 *Indulgentiarum etiam poteſtatem à Chriſto in Eccleſia relictam fuiſſe, illarumque vſum Chriſtiano populo maxime ſalutarem eſſe affirmo.*

73 §. 17. *Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Romanam Eccleſiam omnium Eccleſiarum Matrem, & Magiſtram agnoſco, Romanoque Pontifici, Beati Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſori, ac Ieſu Chriſti Vicario veram obedientiam ſpondeo, ac iuro.*

74 §. 18. *Cætera item omnia à Sacris Canonibus, & Oecumenicis Concilijs, ac præcipue à Sacroſancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor, ſimulque contraria omnia, & ſchiſmata, atque hæreſes quaſcumque ab Eccleſia damnatas, & reiectas, & anathematizatas, ego pariter damno, reijcio, anathematizo, & abiuro.*

75 §. 19. *Hanc veram Catholicam Fidem, extra quam nemo ſaluus eſſe poteſt, quam in præſenti ſponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram, & inuiolatam vſque ad extremum vitæ ſpiritum conſtantiſſime, Deo adiuuante, retinere, & confiteri, atque à meis ſubditis, vel illis, quorum cura ad me in munere meo ſpectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum. Ego idem N. ſpondeo.*

76 §. 20. *Voueo, ac iuro: ſic me Deus adiuuet, & hæc Sancta Dei Euangelia.*

En formam profeſſionis Fidei pro Græcis, circa quam nihil modo aduertendũ occurrit; atq; pro prima parte huius capitis decimi de obligatione emitrendi fidei profeſſionẽ, dicta à nobis nunc ſufficiant: recurret iterum ſermo hac de re, cum lib. 5. de expedirione cauſarum San-

&i Officij per ſolam fidei profeſſionem tractabimus: modo iam tranſitus ad ſecundam partem capitis de prohibitione diſputandi circa res fidei.

Qualiter ſecularibus laicis diſputare de rebus fidei cum infidelibus illicitum? qualiter ſecus quandoque?

REGVLA LXXXVI.

77 PErſonis laicis ſecularibus illicitum eſt, & Iure Canonico prohibitum ſub pœna excommunicationis quouis modo, publicè, vel priuatim diſputare circa res fidei Catholicæ,
78 maximè cum hæreticis, aut infidelibus. Poteſt tamen eſſe licita, & non prohibita talis diſputatio Laico ſeculari docto in varijs caſibus, vt ſi deſint Eccleſiaſtici, qui ſe opponant Hæreticis, ſi item ratione permixtionis hæreticorũ cũ Catholicis in eodẽ loco vſu diſputandi inter ipſos abrogata ſit lex canonica, & ſimilibus.

79 TRactant hac de re Doctores cum D. Thoma 2.2.q.10.art.7. præcipuè Caietanus, qui optimè primo loco diſtinguit inter diſputationem materialem, & formalem: quam diſtinctionem poſtea alij ſecuti ſunt. Materialis diſputatio dicitur ab eo, quæ fit in ſcholis quotidie exercitij cauſa ad acquirendam facilitatẽ in dicendo, & diſputando ad acuenda inge-
80 nia. Verum hoc genus diſputationis non ſpectat ad rem præſentem, cum haud ſoleat fieri à Catholicis contra hæreticos; ſed inter ipſos Catholicos exerceatur: vide apud Suarez diſp. 20. de fide, ſect. 1. initio conditiones requiſitas vt hoc exercitium ita diſputandi ſit licitum, & honeſtum.
81 Formalem autem diſputationem vocat Caietanus, quæ fit ad inquirendam, vel defendendam, aut perſuadendam veritatem. Vnde hæc egregiè à Suarez citato ſubdiſtinguitur in duplicem circa res fidei, eo quod ex duplici motiuo ſuſcipi poſſit, primo ex motiuo dubitationis in diſputante; quod hic dubitans circa res fidei, in diſputationem eas ad-
82 ducat; vt ſic veritas eruatur. Quod genus diſputationis reſpectu Catholici diſputantis de fide certum eſt, quod ſit intrinſecè malum, & quibuſuis perſonis prohibitum: nam non eſt locus Catholico dubitandi circa res fidei, cum dubius in fide ſit infidelis: ſed ex profeſſo de hoc infra.
83 Secundò ſumitur diſputatio de rebus fidei ex motiuo conuincendi per eam, & ſuadendi alijs præcipuè Infidelibus res fidei, quas diſputans certas omnino tenet, atq; de hoc genere diſputationis quæri ſolet, an aliquibus tanquam illicitum prohibeatur? Cui quæſtioni abſolutè reſpondetur prohibitum eſſe ſic diſputare, præſertim publicè cum hæreticis quibuſcumq; perſonis laicis ſecularibus ſub pœna excommunicationis; & conſequenter ſub culpa lethali, cum ſit materia grauis. Habetur expreſsè in cap. quicumque §. inhibemus quoque de hæreticis in 6. vbi pœna excõmunicationis tranſgreſſoribus iniuncta, non eſt ipſo iure, ſed ferenda. Habetur etiam pro-
84 hibitio in 6. Synodo Generali cap. 64. Sub nomine laicorum non comprehenduntur Clerici primæ tonſuræ, nec Religioſi laici, ſic vulgari nomine vocati; quia verè laici non ſunt, ſed perſonæ Eccleſiaſticæ, & priuilegio Clericorum gaudent. Ita notant Suarez adductus, Sanchez lib. 2. in Decal. cap 6. num. 6. Coninch. diſ. 18. dub. 9. num. 145 & alij.
85 Adhuc tamen non videtur ſufficienter reſponſum ad quæſtionem: ſunt enim aliqui graues Doctores, vt Caietanus 2 2. q. 10. artic. 7. dub. 1. Bannes ibidem, & Petrus Ledeſma tom. 2. Sum. tract. 1. ca. 5. qui laicos ſeculares doctos à prohibitione dicti §. inhibemus, eximendos cenſent, & poſſe liberè cum hæreticis, & infidelibus circa res fidei diſputare, hocque probabile iudicat Sanchez vbi ſupra, ducuntur hac ratione, quia in talibus doctis ceſſat finis legis, qui eſt defectus doctrinę in Laicis communiter repertus; ergo licita erit illis hæc diſputatio.
86 Nihilominus omnino, & abſolutè tenendum eſt laicos ſeculares quantumuis doctos eſſe ſub illa prohibitione comprehenſos: conuincitur triplici ratione efficaci, primo, quia ſicut vetitum eſt laicos quantumuis doctos munus concionandi aſſumere, cap. cum ex iniuncto capit. ſicut in vno, de hæreticis in 6. Ita & munus diſputandi de rebus fidei contra infideles, vtrumque enim prohibetur ob eandem rationem, nempè ob decentiam doctrinæ ſacræ, & non ſolum ob defectum ſcientiæ, vt in plurimum in laicis repertum: & hinc ratio contra-
87 riæ ſententię ſoluta manet. Item quia laico indocto iam iure naturali erat prohibitum, ſicut & clerico indocto diſputare cum hæreticis ergo cum in dicto § inhibemus, hoc prohibetur Laico, & non Clerico, aliquid ſpeciale interdicitur laico, quod clerico licitum eſt; at nulla eſſet differentia inter iſtos quoad hoc, ſi prohibitio illius § non ſe extenderet ad laicum doctum; ergo dicendum eſt neceſſario ſe exten-
88 dere. Tandem quia ſi ſemel concedas cuiuis laico docto, quod poſſit licitè cum hæreticis diſputare de rebus fidei, quilibet laicus præſumet ſe ſufficienti doctrina eſſe inſtructum, vt tales diſputationes ſuſcipiat, & ſic prohibitio nullius erit momenti; ergo &c. Ita docent vt certum Gloſſ. in dicto cap. quicumque Dominic. & Franc. ibi num. 1. Valentia, 2. 2. diſput. 1. quæſt. 10. punct. 4. concluſ. 2. Penna in direct. part. 1. quæſt. 10. Cõmen. 25. Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 26. quæſt. 1. Suarez diſput. 20. de fide ſect. 1. Coninch. diſput. 18. dub. 9. num. 145. Caſtrus Palao citandus, & Sanchez adductus plures referens, qui huic parti tantum, vt probabiliori adhæret.
89 Cęterum præcedens doctrina ex mente omnium pro aliquibus caſibus in fauorem laici docti eſt limitanda: primò pro caſu neceſſitatis, aut grauis, & euidentis vtilitatis, nempè vbi hæreticus fideles ſimplices ſuis dictis ad

erro-

errores induceret, ac nullus adeſſet Eccleſiaſticus, qui ſe opponeret, & illum fręnaret, tūc Laicus doctus non ſolum poſſet; ſed etiam teneretur ex præcepto charitatis debitæ proximis, & ex præcepto charitatis debitæ proximis, & ex præcepto Religionis, ſeu fidei deſpectæ huius partes ſuſcipere, & diſputando veritatem defendere. Ita adducti Valentia, Suarez, & Coninch, fauetque cap. Nolite timere 11. q. 3.

100 Limitando ſecundo doctrina illa pro locis, & terris, in quibus eſt magna permixtio Catholicorum cum hęreticis; ibi enim dicta lex Canonica prohibens laicis diſputare cum hæreticis; conſuetudine, & vſu contrario abrogata cenſetur; cum paſſim occurrat occaſio hæreticos arguendi, & conuincendi, nè graſſentur; ergo licitum erit fidelibus laicis doctis id præſtare, imo aliquando obligatorium. Ita ijdem Doctores Suarez, Sanchez, & Coninch locis citatis, & Caſtrus Palao tract. 4. diſput. 2. punc. 4. num. 8.

101 Tertiò limitanda pro caſu, quo laicus doctus non propria auctoritate; ſed iuſſus, vel rogatus à Clericis diſputationem cum infidelibus aggreditur: nam tunc, cum nomine Clericorum cum illis diſputet, non poteſt dici, quod ius docendi, aut diſputandi ſibi indecenter vſurpet; quæ eſt materia prohibitionis in d. §. inhibemus, vt deducitur ex Leone Papa epiſ. 62. c. vlt. ergò in tali caſu non peccabit Laicus doctus diſputando cum hęreticis: tradunt Suarez, Sanchez, & Caſtrus Palao vbi ſupra.

Licita ne ſemper perſonis Eccleſiaſticis dicta diſputatio de rebus fidei? & vnde redditur aliquando illicita?

REGVLA LXXXVII.

102 Vt plurimum licitum eſt, & nullibi Canonico iure prohibitum perſonis Eccleſiaſticis, ſiue ſecularibus, ſiue regularibus, de rebus fidei orthodoxæ diſputare cum hære-
103 ticis, vel alijs infidelibus. Contingit tamen ſæpè quod ſit illicita illis, vel licita huiuſmodi diſputatio ex quadruplici capite, primò ex fine intento, ſecundò ratione ipſius diſputantis, tertio attentis perſonis audientibus. quarto ex modo diſputandi.

104 Tametſi prohibitio dicti c. quicumq; §. inhibemus, non ſe extendat ad perſonas Eccleſiaſticas, aliundè tamen videtur prohibita eis, & illicita diſputatio cum hæreticis de rebus fidei, imo & de quibuſcumq; alijs primò ex illo ad Titum 3. *hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt.* Vbi tantum concedit Paulus hæreticum monere, & non cum eo diſputare, ac adhibita ſufficienti monitione, prohibet cum ipſo communicationem habere: atque huc alludens Gelaſ. Papa in Commonitorio ad Fauſtum ſic ait, *Nobis nullum fas eſt inire certamen cum hominibus communicationis alienæ; dicente Apoſtolo, hæreticum hominem, &c.* Videtur etiam D. Paulus idem prohibere 2. ad Timoth. 2. *Noli*, inquit, *contendere verbis, ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium, &c.* Eo quod huiuſmodi diſputationes tantùm eſſe ſoleant contentiones, & pugnæ verborum, occaſionemq; ruinæ
105 ſimplicibus præbeant. Hinc ſæpè Sancti Patres hoc idem de euitanda diſputatione cum hæreticis iudicant, præcipuè D. Auguſtinus 15 contra Fauſtum cap. 12. D. Greg. 8. Moralium cap. 2. & D. Bernardus ſerm. 66. in Cantic. vbi contra hæreticos ſic: *Nec rationibus conuincuntur; quia non intelligunt, nec authoritate corriguntur, quia non recipiunt, nec flectuntur ſuaſionibus, quia ſubuerſi ſunt.* Ex quo teſtimonio Bernardi, & ex alijs ratio ad idem oſtendendum, breuiter formari poteſt, quia ex hac diſputatione cum hæreticis moraliter loquendo, non ſperatur fructus circa ipſos; & aliunde timeri poteſt ſimplicium fidelium nocumentum; ergo non erit licita, tanquam otioſa, & contra charitatem, vtraq; pars antecedentis manifeſta apparet ex dictis, & magis poſtea apparebit.

106 His tamen non obſtantibus, vt certum omnino haberi debet, eſſe licitam perſonis Eccleſiaſticis, imo valdè laudabilem diſputationem cum hæreticis, & infidelibus quibuſuis, ad fidem Catholicam tuendam, & ad iſtorum errores confutandos. Probatur primo ex Scriptura Sacra ad Tit. 1. vbi de Epiſcopo ait Apoſtolus, eſſe oportere *amplectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, vt poſſit eos, qui contradicunt, arguere*, Quæ arguendi actio nequit fieri ſine aliqua diſputatione. Item D. Petrus 1. Canonica cap. 3. de omnibus affirmat ſic, *Parati ad ſatisfactionem omni poſcenti rationem de ea, quæ in vobis eſt*; ſpe, alij legunt, fide, vtroque modo alij, vt D. Thomas 2. 2. q. 2. art. vlt. & Fulgen. lib. 1. ad Faſimundum cap. 1. qui particulam, iuxtà vulgatã ad ſatisfactionem, legit. ad reſponſionem. Actio autem ſatisfaciendi, vel reſpōdendi haud dubiè diſputationem aliqualem indicat. Ad
107 huius confirmationem conducunt exempla Chriſti Domini Matth. 22. vbi de diuinitate ſua cum Phariſæis diſputat, ex teſtimonio Pſal. 109. eos conuincens, & Ioan. 8. diuerſimodè contra ipſos argumentatur. Item Actor. 6. de Sancto Stephano dicitur, *Surrexerunt diſputantes cum Stephano, &c.* ac de D. Paulo Actor. 17. diſputabat in Synagoga cum Iudæis. Præ-
108 terea ijdem Sancti Patres non ſibi contrarij, vt videbimus, hoc ſæpius præſtitere, & ad idem præſtandum alios hortati ſunt, maximè D. Auguſtinus epiſtol. 48. vbi ait, *Cum hæreticis verbis eſſe agendum. diſputatione pugnandum, ratione vincendum*. Atque hinc lib. 14. de Trinitat. cap. 1. Theologicam ſcientiam valdè commendat, quod ad defendendam fidem, & confutandos hæreticos vtiliſſima ſit, ac D. Bernardus ſerm. 64. in cantic. *Capiantur*, inquit, *hæretici non tam armis*, quam

CAPVT XI.

De infidelitatiſ natura, & multiplicitate, ac de omnibus ſpectantibus ad infideles, non baptizatos, maximè circa caſus, in quibus Inquiſitores fidei contra eos procedere poſſunt.

PROOEMIOLVM.

1 AGgredimur iam explicationem ctiminum fidei Catholicæ oppoſitorum, circa quæ Conſulto-
res Sanctæ Inquiſitionis qualificatiouem præbere ſolent; & contra quæ, ſeu contra perſonas
eis effectas DD. Inquiſitores procedere poſſunt, ac tenentur. Explicatio autem hæc procedet ſer-
uato ordine, quo talia crimina, vel perſonæ taliter criminoſæ, iuxta edictum Sancti Officij indi-
cantur deuunciandæ huic Sacro Tribuuali ſnb pœna excommunicationis, vt explicabitur infra à
2 quocunque alicubi cognoſcuntur. Et quamuis nihil per ipſum edictum (vt iam in commentatio-
ne eius vlterius progrediamur) in particulari cxprimatur de infidelibus, non baptizatis; compre-
henſi tamen ſunt iſti ſub clauſula illa genetali, ferè vltimo loco poſita, ſic lingua vulgari.
*Dichiarando, che per la ſopradetta eſpreſſione de' caſi da noi ſpecificati da reuelarſi, come ſopra, non
eſcludemo gli altri caſi ſpettanti al Sant'Offitio, che per altro, ne i Sacri Canoni, Decreti, Conſtitu-
tioni, e Bolle de' Sommi Ponteſici ſono compreſi*, ideſt, declarantes per expreſſionem caſuum ſupra-
dictorum, non excludi alios etiam denuuciandos, in Sacris Canonibus, Decretis, Conſtitutionibus,
& Bullis Pontificijs comprehenſos, &c. quales ſunt ſpectautes ad infideles nou baptizatos. Verum
3 cum infidelitas ſit quid commune, & genericum ad hæreſim, & apoſtaſiam baptizatornm, quę ſit
eius natura, quamque multiplex ipſius ſpecies, & quandonam infideles non baprizati ſub pote-
ſtate, & iuriſdictione Iuquiſitorum comprehendautur, merito primo loco inueſtigamus.

Quid infidelitas? quomodo fidem excludat? & quale peccatum?

REGVLA LXXXVIII.

4 GEnericè ſumpta iufidelitas congruenter
definitur, quod ſit peccatum ex ſua na-
tura fidem ſupernaturalem excludens, tanquã
ei prorſus oppoſitum. Excluſio vero iſta dupli-
citer fieri poteſt, per omiſſionem ſcilicet, vel
per commiſſionem; atq; hinc multiplex diuiſio
infidelitatis, quocnmq; tamen modo fiat, ex
ſuo genere grauiſſimnm eſt peccatum.

5 NE ſit æquiuocatio in nomine, duplex eſt
eſt infidelitas altera virtuti morali fidei,
ſeu fidelitatis contraria: hinc infidelis, qui non
ſeruat fidem, ſeu promiſſionem, iuxta illud
Iſaiæ primo, *Principes tui Infideles*, & illnd Ec-
cleſiaſt. 5. *Diſplicet Deo infidelis, & ſtulta*
6 *promiſſio*. A tera infidelitas oppouitur fidei
virtuti Theologicæ, & ab ea dicitur infidelis,
quicumq; abijcit fidem hanc diuinam, iuxta
illud 1. Coriut. 7. *Si infidelis diſcedit, diſcedat*,
& 1. Timoth. 5 *Factus eſt infideli deterior*: at-
que de hac infidelitate, & de huiuſmodi infi-
delibus in præſenti agimus.

7 Propoſita defiuitio infidelitatis traditnr cõ-
mnniter à Doctotibus, præcipuè à Suarez diſp.
16. de fide ſection. 1. & à Caſtro Palao tract. 4.
diſput. 2. punct. 1. atq; expendenda nunc per
partes, vt clarius natura illius innoteſcat. Cou-
iungendo autem primam pattem de excluſio-
ne fidei diuinæ, quæ eſt præcipuè de eſſentia
eius, cum vltima, quod ſit grauiſſimum pec-
catum, ex hoc ipſo maxima eius grauitas oſten
ditur, quia vt bene ait idem Caſtrus Palao, ex-
cludit medium, uempè fidem, ſimpliciter ne-
ceſſarium ad ſalntem, quod debet quilibet ho-
mo ſuſcipere. Vnde in confirmationem teſtatur
Chriſtus Dominus Ioan. 5. *Qui non credit, iam
iudicatus eſt*, ideſt, iam habet ſuper ſe iudiciũ
8 & condemnationem. Vide Suarez tota ſect. 2:
egregiè oſteudentem cum D Thoma 2. 2. q.
10. art. 3. qualiter excepto odio Dei, quod eſt
contra charitatem, ſeu amorem ipſius, pecca-
tum infidelitatis ſuperet iu grauitate malitiæ
quæcnmque peccata quibuſuis virtutibus tam
moralibus, quàm Theologicis quomodocum-
que oppoſita.

9 Vecum teſte eodcm Suarez intelligitur ex
ſuo genere, & regulariter, loqneudo; uam in
indiuidno uon eſt dubium, qnod aliquis infide-
litatis actus, ſaltem ex ignorantia culpabili, vel
ex omiſſione proueniens, vt declarabitnr ſta-
tim, excedarur in malitia ab aliquo vitio cou-
trario virtuti motali. Ponit exemplum D. Au-
guſtinns lib 4. de Baptiſmo cap. 5. in peccato
auaritiæ, & probat peccata mortalia fidelium
poſſe eſſe grauiora peccato infidelitatis, quan-
doquidem grauius ob ea puniuntur, vt habe-
tur in cap. ſcimus 12. q. 1 ergo, &c.

10 Ad declaraudum verò qualiter infidelitatis
peccatum per omiſſiouem, & commiſſionem
fiat diſtinguenhum valdè generaliter de dupli-
ci modo excludendi fidem; vnde oritur prima
diuiſio iufidelitatis in duo quaſi genera eius.
11 Vnus modus vocatur à Suarez materialis, ſeu
ex parte materiæ, quando ſcilicet infidelis pe
nitus materiam fidei ignotat, & nihil de pri-
ma veritate, aut de teuelatione eius inculpa-
bili-

Digitized by Google

biliter audiuit; quia tamen fidem excludit, eſt
in eo vera infidelitas, materialis tamen prorſus,
vel negatiua, ſic vocari ſolita; atq; hæc
an dari poſſit, & qualiter Regula ſequenti
12 expendetur. Alter modus excludendi fidem
eſt formalis, ſeu ex parte obiecti formalis, vt
ait Suarez, & tunc incipit eſſe, quando infidelis,
poſtquam habuit notitiam aliquam de Religione
Chriſtiana, aut de prædicatione eius,
non curat eam quærere, & ſufficienter inueſtigare,
vt debet; ac ſic fidem excludit culpabiliter,
fitque propriè infidelis, atq; hæc communiter
vocatur à Doctoribus infidelitas formalis,
vel proprius priuatiua.

13 Rurſus ad prædictum modum excludendi
diuinam fidem culpabiliter non curando de
eius inueſtigatione, addendus eſt alius peccaminoſior,
nempè vbi poſt auditam Euangelij
prędicationem, & poſt ſufficientem propoſitio-
14 nem rerum fidei, huic infidelis reſiſtit. Atque
hinc alia diuiſio infidelitatis in duas quaſi ſpecies,
in infidelitatem ſcilicet priuatiuam, ſpecificè
ſumptam; & in infidelitatem contrariã,
ſic vocari conſuetam; illaque contrahitur per
omiſſionem, hæc verò per commiſſionem.
Probatur breuiter vtrumque, quia duplex eſt
præceptum fidei diuinę, vt ſupra vidimus, vnum
affirmatiuum audiendi res fidei, & credendi;
ex cuius violatione prouenit per omiſſionem
infidelitas priuatiua, vt per ſe patet: alterum
negatiuum non diſcedendi à fide, nec credendi
aliquid contrarium reuelatis, ex cuius tranſgreſſione
oritur per commiſſionem infidelitas
contraria, vt etiam ex ſe conſtat, ergò ratione
omiſſionis, & commiſſionis excluditur fides, &
contrahitur infidelitas.

15. Peccatum deniquè dictæ infidelitatis contrariæ
dupliciter committi poteſt, & hinc alia
diuiſio infidelitatis in duas quaſi ſpecies, primo
diſcredendo, vel credendo falſas eſſe res fidei,
quæ proponuntur, vbi apertiſſimè cernitur peccatum
infidelitatis per commiſſionem, & hic
modus contrahendi eam ex commiſſione eſt
16 proprijſſimus. Secundo nec diſcredendo, nec
credendo; ſed ſuſpendendo actum, per iudicium
tamen, quo infidelis iudicat poſſe eſſe falſas res
fidei, quæ propoſitæ ei fuerunt, ergo non per
omiſſionem, vt prima fronte apparet; ſed per
commiſſionem talis infidelitas contraria inſurgit.
Tradita hoc, & præcedenti numero ex
communi mente Doctorum, præcipuè D. Thomæ
2. 2. q. 10. art. 2. & ſequentibus, docet Suarez
diſp. 16. de fide ſect. 1. cum Caietano ibi.

17 Qui tertium modum contrahendi hanc infidelitatem
adiungit, nempè dubitando circa res
fidei, & hunc ſubdiuidit in triplicem ex opinione,
& ſuſpicione, & ex neutro: Verum
benè eum refutat Suarez, & reducit iſtos ad
duos primos modos.

Quænam infidelium actiones, & quæ infidelitas poſſit eſſe ſine peccato, etiam circa res lumine naturali notas?

REGVLA LXXXIX.

18 NEquaquam in Infidelibus quæcumque
actiones humanæ ſunt peccaminoſæ,
imo nec ipſa infidelitas, ſi ſit prorſus materialis,
& negatiua. Hæc autem in pluribus eorum
reperiri poteſt non ſolum circa res fidei, adeo
ſupernaturales, vt tantum per reuelationem
innoteſcant; ſed etiam circa alias, quæ per
vtrumqæ lumen reuelationis, & naturæ cognoſcuntur.

---

19 HÆretici noſtri temporis, præcipuè Lutherus,
teſte Prateolo verbo Lutherani
errores erroribus adiungendo, vt gratiam
Chriſti Domini videantur extollere, & vt meritum,
ſatisfactionem, & impetrationem boni
operis ex parte noſtra totaliter auferant, auſi
ſunt impudenter affirmare omnia opera à quouis
homine etiam iuſto facta eſſe peccata, quãto
magis ſi à peccatore, ſi ab infideli fiant.

20 Dicuntur maximè circa opera infidelium (de
quibus nunc nobis ſermo, omiſſis alijs) aliquibus
locis ſcripturę ſacræ perperam intellectis,
vt illo Rom. 14. *Omne, quod non eſt ex fide,
peccatum eſt*: quod de fide Theologica interpretatur
D. Auguſtinus, & ex illo Hebr. 11.
*ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, & ex alijs,
ergo &c.*

21 Cæterum non ſolum vera, ſed etiam apud
omnes auctores catholicos omnino certa eſt
oppoſita doctrina: quod non quæcumq; actiones
humanæ infidelium ſint peccaminoſæ. Tradunt
cum D. Thoma 2. 2. q. 10. art. 4. ibi Caietanus,
& Valentia tom. 2. diſp. 1. quæſt. 10. punc.
2. ac Bellar. lib. 5. de gratia cap 9. Videturque
res definita de fide, cum Pius V & Gregorius
XIII. vt refert Suarez citatus inter alias aſſertiones
Michaelis Baij, hanc vniuerſalem negatiuam
damnauerint, quòd in nullo infideli poſſint
eſſe opera bona. Nam vrgent in contrarium
loca ſcripturæ, Rom. 2. *Gentes*, inquit,
*Apoſtolus, quæ legem non habent naturaliter,
quæ legis ſunt, faciunt*: & in ipſa ſcriptura aliqoando
infideles ad opera ex ſe bona excitantur,
Daniel. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime*;
ergo ſupponit poſſe ab eis fieri ſine peccaro.
Fauet Tridentinum ſeſſ. 6. can. 7. damnans dicentes
omnia opera, quæ ante iuſtificationem
22 *fiunt, eſſe peccata.* Probatur efficaciter à D. Thoma
pro quibuſcũq; Infidelibus, ſiue cognoſcẽtibus
ſiue nõ cognoſcẽtibus verũ Deũ; quia in
his nõ eſt extinctũ lumẽ rationis naturalis, nec
amiſſum liberum arbitrium, vti de fide certum
tenet quiuis Catholicus, ergo poſſunt facere
opera ex ſe moraliter bona, & referre ea ad
bonum finem, nempe ad Deum, vel ad honeſtatem
ipſius operis, aut virtutis, non adiuncto
alio malo fine extrinſeco, etiamſi fide diui-
23 na careant. Nam carentia hæc tantum facit,
vt non poſſint placere Deo ad acquirendam
iuſti-

iuſtificationem, & gloriam æternam, ſicq; ex mente Suarez, intelligitur illud Hebr. 11. *ſine fide impoſſibile eſt, &c.* Illud vero Rom. 14. *Quod non eſt ex fide, &c.* exponit bene Pererius diſp. 5. quod non eſt conſentaneum fidei, aut contrarium fidei, vt alias expoſitiones nunc omittam. ergo non ſunt peccata omnia opera infidelium.

24 Quid quod ipſa infidelitas non erit in eis peccaminoſa, ſuppoſito quod hæc ſit mere materialis, & negatiua, vt explicauimus Regula præcedenti. Quæ ſuppoſitio non admittitur à diuerſis, vt à Gabr. in 2. diſt. 22. q. 2. art. 3. Sylueſt. verb. ignorantia num. 13. & ab Adriano quol. 2. q. 2. ob eam rationem fundatam in axiomate Theologico, *Facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam*, quia ſi infidelis, quando peruenit ad vſum rationis, facit quod in ſe eſt, illuminabitur à Deo, & deponet infidelitatem, ſi vero non faciat quod in ſe eſt, iam peccabit, & imputabitur ei infidelitas; ergo hæc tunc non erit in eo materialis, aut negatiua, ſed priuatiua, ſeu formalis cum peccato.

25 Nihilominus, vt communis, & vera admittitur ab omnibus ferè contraria ſententia, quod ſit concedenda infidelitas negatiua ſine culpa in illis infidelibus, qui nihil penitus de rebus fidei, aut de reuelatione earum audierunt, ſiue ſint ex eis, quarum cognitio per ſolam reuelationem habetur, vt myſterium Trinitatis, Incarnationis, &c. ſiue ex alijs, quæ vtroque lumine reuelationis, & naturæ innoteſcunt, vt Deum eſſe, omnipotentem, &c. Docet D. Thomas 2. 2. q. 10. art. 1. ibi Caietanus & Valentia, Vaſquez 1. 2. diſp. 120. cap. 3. Azor. tom. 1. lib. 1. cap. 13. q. 2. Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 16. num. 32. & Suarez diſp. 17. de fide
26 ſect. 1. ac 2. Ratio fundamentalis eſt, quia tales infideles, nullam vnquam habuerunt, nec potuerunt habere notitiam de obligatione credendi res fidei, vel ſciendi eas per reuelationem; imo nec dubium vllum circa hoc eis occurrit; ergo violatio huius præcepti, ſeu obligationis eſt illis inuoluntaria; cum *nihil volitum, quin præcognitum*, ſecundum Philoſophum; ergo non erit peccaminoſa; cum ſine voluntario peccatum eſſe non poſſit; ergo excluſio tunc fidei, & talis infidelitas eis non imputabitur, eritque negatiua.

27 Confirmatur prædicta doctrina ſoluendo rationem contrariam, & retorquendo argumentum, quia ſi infidelis, quando peruenit ad vſum rationis, non facit, quod in ſe eſt ex auxilio Dei ad obſeruationem legis naturalis, Deus denegat ei gratiam illuminationis Diuinæ ad recipiendam fidem, & iuſtificationem; ergò tunc non peccat contra præceptum credendi, & non excludendi fidem, cum hoc nullo modo cognoſcat, vt ſupponitur; ſed contra præceptum aliquod legis naturalis; ex cuius violatione prouenit talis negatio illuminationis diuinæ, ergò non imputabitur ei infidelitas, ſed erit materialis, & negatiua. Hæc quæ copioſe tractantur in materia de gratia; nunc obiter, & compendioſè cum citato Suarez ſint dicta.

Infidelitatis diuiſio qualis? multiplexne in eodem homine ineſt? & an vna ſuper et aliam in malitia?

REGVLA XC.

28 Diuiditur infidelitas in Paganiſmum, Iudaiſmum, & Hæreticiſmum, non tamquam in tres ſpecies propriè dictas; ſed accidentali tantùm modo differentes; eſtque ſufficiens, & adæquata hæc diuiſio. Nequeunt autem per ſe loquendo duo eorum ſimul in eodem homine reperiri, & multo minus tria. Tandem inter ſe quoad grauitatem criminis, ſe habent tamquam excedens, & exceſſum.

29 Agentes ſupra de maiori euidentia credibilitatis Religionis Chriſtianæ, quam cuiuſuis alterius infidelium ſectæ, iam hanc diuiſionem infidelitatis trimembrem indicauimus, ac proinde in ea nunc expendenda nos breuiter expediemus, maximè cum de tertio membro nempè de hæreticiſmo, ſeu de hæreſi non hic, ſed ſequenti capite ſimus ex profeſſo acturi. Tradunt ipſam cum D. Thoma 2. 2. q. 10. art 5. communiter Doctores, ibi Valentia diſp. 1. q. 10 punct. 5. Bonacina diſp. 3. q. 2 pun. 6. Suarez diſp. 16. ſect. 4. & Caſtrus Palao diſp.
30 2. pun. 1. Qui ex mente omnium ſic explicat vt ſit Paganiſmus, quando quis totaliter excludit fidem quoad omnia nullo myſterio eius excepto. Iudaiſmus verò, vbi quis credit his, quæ traduntur in veteri teſtamento, non tamen quæ in nouo: hæreticiſmus, ſeu hæreſis, quando circa aliquam veritatem ſiue ex veteri, ſiue ex nouo teſtamento quis fidem reijcit.

31 Hinc vix vllum dubium apud auctores citatos, & alios de differentia inter prædicta tria membra propoſitæ diuiſionis, quod ſit non eſſentialis, aut ſpecifica: ſed tantum accidentalis ex parte materiæ, ſecundum magis, & minus; quia omnes illæ ſectæ habent eandem rationem formalem excludendi fidem, & huic eodem modo opponuntur: quicquid in contrarium abſq; firmo fundamento Caietanus, & Bannes dicto art. 5. aſſerant.

32 De ſufficientia, & adæquatione prædictæ diuiſionis, & quod comprehendat hæc omnes caſus infidelitatis, qui in præſenti poſſunt occurrere, conſtat per ordinem ad Chriſtum, vti Deū & hominem, atq; fidei & ſalutis auctorem; quicumq; enim eius aduentum, eiuſq; ſcripturas & figuras negant, ſunt pagani; & ad hos reducuntur Turcæ, qui non admittunt Chriſtum Redemptorem, reducuntur etiam Athei,
33 qui Deum nullo modo admittunt. Quicumq; item negant aduentum Chriſti, licet ſcripturas, & figuras ipſius approbent, ſunt Iudæi.

34 Denique qui aduentum eius admittunt, dictis tamen eiuſdem Chriſti integrè fidem non habent, hæretici cenſentur, ad hoſq; ſpectant apoſtatæ, ſicut etiam ad paganos, & Iudæos, vt ex dicendis capite ſequenti clarius patebit, atque ideò non eſt membrum diſtinctum. Tradunt

dunt hęc pluribus Suarez, & Caſtrus citati.
35 Iudicat autem verum Suarez, & benè pro-
bat, per ſe loquendo non ſolum Iudaiſmum,
cum Paganiſmo non poſſe eſſe ſimul in eodem
homine, quod omnes concedunt, cum mani-
feſtam inuoluat repugnantiam, vt clarè patet;
ſed etiam nec Paganiſmum, neque Iudaiſmum
ſimul cum hæreſi; quia Chriſtianus hęreticus
credit Chriſtum veniſſe, & eſſe redemptorem,
36 quod Iudæi, & Pagani negant. Vnde ab ean-
dem rationem nequaquam hæc tria ſimul in
eodem homine reperiri poſſunt. Et quamuis
Caietanus hęreſim cum Iudaiſmo, aut cum
Paganiſmo concedat, fallitur tamen vir adeò
doctus in eo, quod ad id ſundandum aſſumit,
nempè Apoſtaſiam diſtingui ab hæreſi, à Iuda-
iſmo, & à Paganiſmo, quod non ita eſſe cap.
37 ſequenti videbimus. Dixi per ſe loquendo
non coniungi ſimul Hæreticiſmum, & Iudaiſ-
mum; per accidens tamen ex conſcientia er-
ronea in hoc vno caſu non repugnat vtriuſque
ſimul coniunctio, ſcilicet ſit infidelis Iudæus,
quod non concedat aduentum Chriſti, ac pro-
inde in Iudaiſmo maneat; & ſimul ob conſciē-
tiam erroneam non credat aliquid ex creden-
dis in veteri teſtamento, & hinc ſit verus hęre-
ticus, ita idem Suarez.
38 Vltimo loco vnum verbum de grauitate
iſtarum infidelitatum, cuiuſnam ſit maior?
Equidem ex doctrina D. Thomę citati art. 6.
clarè deducitur, quod ſe habeant tanquam
excedens, & exceſſum, videlicet, quod intrin-
ſecè, vt ſic loquar, crimen hæreſis ſit grauius,
quia ex ſuo genere committitur cum maiori
cōtemptu; cum hęreticus admittat doctrinam
Chriſti, & Apoſtolorum, atque maiorem ha-
beat notitiam rerum fidei diuinæ, ergo grauius
peccat errando proprio iudicio contra talem
doctrinam. Confirmatur ex illo 2. Petri 2.
*Melius erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ,
quàm poſt agnitam retrorſum conuerti*, & D.
Auguſtinus 12. de Ciuitate Dei cap. 25. *Peior*,
inquit, *eſt deſertor fidei, & ex deſertore oppu-
gnator eius effectus, quàm ille, qui non deſerit,
39 quàm nunquam tenuit*. Ob eandem ratio-
nē crimen Iudaiſmi grauius eſt crimine Paga-
40 niſmi. Verùm extenſiuè Pagani plus peccant
quia in pluribus errant, atque plus Iudæi, quā
hæretici, attenta eadem comparatione ex-
tenſiua. ita Valentia 2. 2. q. 10. diſp. 1. punc. 3.
& Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 7. num. 17.

---

*An Eccleſiæ ſit poteſtas prædicandi Euange-
lium apud quoſuis Infideles? & cogen-
di eos ad ipſum audiendum, &
amplectendum?*

REGVLA XCI.

41 POteſtatem, & ius habet Eccleſia Catho-
lica prędicandi vbiq. legem Euangeli-
cam, etiam in terris quorumcumqe infideliū,
poteſt item moraliter loquendo, vi & armis
compellere eos ad hoc, vt ſinant prædicatores
Euangelij ibi manere, & liberè prædicare fi-
dem Chriſti Domini, abſque perſecutione, irri-
42 ſione, aut alio damno ipſorum. Nequit ta-
men ipſa Eccleſia cogere ad audiendam præ-
dicationem infideles non baptizatos (oppoſi-
tum quoad ſubditos videtur certum) atque
multo minus poteſt compellere ipſos ad am-
plectendam fidem Catholicam, & ad deponen-
dos errores propriæ ſectæ.

---

43 PRima pars clarè conſtat ex verbis Chri-
ſti Domini apud Matth. 24. *Prædicabi-
tur hoc Euangelium in vniuerſo Orbe in teſti-
monium omnibus gentibus*, apud Marc. vltim.
Prædicate, inquit, *Euangelium omni creaturæ*:
qui enim hoc pręceptum iniunxit, nempè Chri-
ſtus, dedit etiam poteſtatem id exequendi;
ergo Eccleſia habet ius prædicandi Euange-
licam legem vbique gentium per ſuos miniſtros
Apoſtolicos: nec maiori indiget probatione
res adeo certa.
44 Circa ſecundam partem Regulæ, apparet
aliquale dubium, quia liberum videtur eſſe
cuilibet Principi in loco ſuæ ditionis habita-
tionem exteris concedere, vel interdicere;
ergo expellendo inde prædicatores Euangeli-
cos, nullam Eccleſiæ iniuriam inferet, maximè
45 ſi nullus ſit, qui eos velit audire. Tractant
pauci de hoc; Suarez diſp. 18. de fide ſect. 2.
circa finem, & Caſtrus Palao diſp. 2. punct. 5.
nullum pro ſe, aut contra ſe citantes: & be-
nè reſoluunt poſſe Eccleſiam per ſe ipſam, vel
medio aliquo Rege aut Dynaſta Chriſtiano cō-
pellere vi, & armis, ſi aliter fieri non poteſt,
quemlibet Principem, vel Magiſtratum infide-
lem ad hoc, vt permittat commorari in ſuis
terris prædicatores Euangelicos, & liberè ibi
prædicare fidem Catholicam, ſi ſint aliqui, qui
velint audire; vti moraliter loquendo, nunquā
46 deerunt, qui voluntariè audiant. Probatur
quia expellere prędicatorem à Regno, eo ſolo
titulo, quod prędicare intendit, & impedire
alios ne audiant eum, eſt manifeſta iniuria
fidei; & non exiguus Religionis noſtræ contem-
ptus; ergo ob talem iniuriam, & contemptum
poterit Rex Catholicus nomine Eccleſiæ,
etiam miſſo exercitu illum Principem, ſeu Ma-
giſtratum infidelem debellare, & vſque ad pri-
uationem proprij Regni, ſeu ſtatus compri-
mere &c.
47 Prędicta autem debellatio, & compreſſio
multo magis locum haberet caſu, quo Prædi-
catores Euangelicos eo ſolum, quod prædica-
re vellent, Princeps infidelis, aut eius ſubditi,
de conſenſu, vel permiſſione ipſius, dehoneſta-
rent, blaſphemijſque, irriſionibus, aut alijs
damnis perſequerentur, & ſic prædicationem
impedirent. Habetur expreſsè in iure cano-
nico multis decretis 23. q. 8. & probatur, quia
iure naturæ cuiuis conceſſa eſt facultas iura
ſua tutandi, & quæ ſibi contraria ſunt, expel-
lendi; ergo Chriſtiana Reſpublica ius ſuum
prædicandi Euangelium, conceſſum à Chriſto
Domino poterit. prędicto modo defendere,
& iniu-

Digitized by Google

& iniuriam ſibi in ſuis prædicatoribus illa-
rum vindicare, ita poſt Suarez, idem Caſtrus
Palao.

48 Quibuſcum primo notandum, quod ſit in-
decens, & illicitum ex accidenti ratione ſcan-
dali (licet per ſe licitum appareat) mittere
Prędicatores ad populos infidelium, exercitu
comitatos, ne iniuria afficiantur: quia meritò
ipſi infideles timerent ſe eſſe debellandos, ni
audiant prædicationem, & conuertantur; vnde
conuerſio eorum eſſet nimis coacta, & non li-
49 bera, neque forte ex corde. Quare omnino
conueniens eſt ne cum huiuſmodi ſecuratione
mittantur, ſed Apoſtolico modo, ſine ſtrepitu
50 armorum, & potentia mandana. Quod ſi ſe-
mel in infidelibus reſiſtentiam, & perſecutio-
nem experti fuerint, tunc dicta ſecuritas, vel
alia rationabiliter adhiberi poterit, imò omni-
no expediet.

51 Notandum ſecundò ad hunc finem mit-
tendi prędicatores ad partes infidelium, &
modo dicto defendendi eos ibi, ſi opus fuerit
factam fuiſſe iuridicè diuiſionem ab Alexan-
dro VI. & terras infidelium Orientis conceſſas
Regibus Portugallię, Occidentis vero Regibus
Caſtellæ, vt ſi reſiſtentia, vel iniuria prędicato-
ribus Euangelicis fieret, poſſent eas occupa-
re, vt re ipſa varias, optimo iure occuparunt,
de quo tractant multi. Victoria relict. 1. ſuper
cap. vlt. Matth. nempè quibus titulis Barbari
potuerint venire in ditionem Hiſpan: à nu. 12.
Card. Bellarminus controu. 3. generali lib. 5.
de Romano Pontifice cap. 2. & nouiſſimè Au-
guſtinus Barboſa par. 1. de poteſt. Epiſc. tit. 3.
cap. 2. à num. 44.

52 Iam quoad obligationem audiendi prædi-
cationem Euãgelicam, primo concordes ſunt
Doctores, quod infideles non baptizati, & nul-
lius Principis Chriſtiani ſubditi nequeant ab
aliquo, etiam Eccleſiæ nomine obligari, aut
cogi ad eam audiendam. Probatur efficaciter;
quia iſti infideles ſunt extra iuriſdictionem Ec-
cleſiæ; & coactio non poteſt fieri ſine iuriſdi-
ctione; ergò relinqui debent in ſua libertate,
& non compelli legem Chriſtianam audire.
Tradunt, vt certum Valentia 2. 2. q. 10. diſp. 1.
punct. 6. Coninch. diſp. 18. dub. 14. num. 225.
Bonac. diſp. 3. de fide q. 2. punct. 7. num. 3. & alij
ab eis relati.

53 De Infidelibus verò non baptizatis alicui
Principi Chriſtiano ſubiectis eſt aliqua diuerſi-
tas inter ipſos Doctores: Suarez diſp. 18. de
fide ſect. 2. & Bonac. vbi ſupra num. 3. proba-
bile iudicãt tales infideles ſubditos poſſe com-
pelli ad audiendam fidem; quia obligatio hu-
ius audientię non videtur excedere iuriſdictio-
nem politicam, & temporalem: idem vt pro-
babile tenet Bañes 2. 2. q. 10. art. 10. dub. 4.
ad vnam tantum auditionem, & non ad plures
54 Oppoſitum abſolutè, quod nullo modo poſſint
cogi, ſequitur Valentia citatus circa finem: vt
probabilius vero hoc ſuſtinet Caſtr. Palao diſ. 2.
punct. 5. citans pro ſe Salmeronẽ, & Coninch.
55 Ductus ea ratione, quia prædicatio, & auditio
legis Euangelicæ ex ſe ad finem ſupernatura-
lem diriguntur, vt patet: at Princeps, ſeu Reſ-
publica tantum habet poteſtatem iure naturę
reſpectu ſubditorum infidelium non baptizato-
rum circa ſpectantia ad ordinem, & finem na-
turalem, ergò non poterit iſtos conſtringere
ad audiendam prędicationem Euangelicam.

56 Eſſet nihilominus ex mente eiuſdem Caſtri
Palao valde conueniens ad id ſuauiter ipſos
allicere, eximendo videlicet à tributo omni-
bus impoſito, quemcumque ex eis audientem
prędicatorem Euangelij; vti Romæ eximi à Pa-
pa, quemuis Iudæum, ſic audientem, refert
Caſtrus vbi ſupra; ſed neſcio vnde id ipſe de-
ducat, fortè prius ita fiebat; nunc tamen à vi-
ris Religioſis fide dignis etiam noſtræ Societatis
Ieſu audio, quod Romæ compellantur Iudæi
ſingulis diebus Sabbati Intereſſe concioni pro
ipſis haberi ſolitæ; ideo in Regula, per paren-
theſim dixi, videri certum.

57 Quidquid tamen ſit de dicta poteſtate com-
pellendi ad audiendam prędicationem infide-
les non ſubditos non baptizatos; illud certum,
& commune eſt apud omnes fere Doctores,
quod neque iſti, neque alij infideles non ſub-
diti poſſunt cogi ab Eccleſia, aut à Principe
Catholico vllo modo ad amplectendam legem
Euangelicam, & ad deponendos errores pro-
prios ſuæ ſectæ. Docet D. Thomas 2. 2. q. 10.
art. 8. & 10. ac q. 12. art. 2. aſſerens ibi ſub ti-
tulo infidelitatis bellum indici non poſſe, idem
etiam Caietanus ibi, Valentia diſp. 1. quęſt. 10.
punct. 7. Bañes art. 10. citato, dub. vlt. Suarez.
diſp. 18. ſect. 3. 4. & 5. Coninch. diſp 18. dub. 14.
58 & Caſtrus Palao diſp. 2. punct. 6. & 7. Oſtendi-
tur primo ex iure canonico, cap. ſicut Iudæi,
de Iudæis, & Saracenis, cap. qui ſincera, cap.
de Iudęis diſt. 45. vbi non tam noua prohibitio
quam declaratio prohibitionis Diuinę contine-
tur; nam in cap. maiores de Baptiſmo expreſſe
habetur, eſſe contra Chriſtianam Religionem
hos infideles cogere ad fidem ſuſcipiendam.

59 Conuincitur idem per rationem in Scriptu-
ra ſacra fundatam, quia Chriſtus Dominus per
illa verba, *Paſce oues meas*, Ioann. 21. ſolum
conceſſit Petro, & ſucceſſoribus eius iuriſdi-
ctionem in rebus ſpectantibus ad fidem, & Re-
ligionem Chriſtianam, circa eos, qui ſunt intra
Eccleſiam per Baptiſmum, vt omnes exponunt
& aliunde, nec Pontifices, nec Superiores alij
Eccleſiaſtici, aut Sæculares eam habent circa
non baptizatos. Atque hinc affirmat Diuus
Paulus 1. Corinth. 5. *Quid enim mihi de his, qui
foris ſunt, Dominus iudicabit*: quaſi dicat,
omnino careo iuriſdictione reſpectu eorum,
qui ſunt extra Eccleſiam; at ſine iuriſdictione
non poteſt eſſe coactio; ergo nequeunt tales
infideles non baptizati compelli ad recipien-
dam fidem diuinam, & ad deponendos errores
proprios ſuæ ſectæ.

60 Nota, quod ſignanter dixerim ad ample-
ctendam fidem diuinam, & deponendos erro-
res ſuæ ſectæ proprios, nam ad amplectenda,
& ſeruanda ea, quæ ſunt iuris naturalis, & ad
depellendos errores cõtrarios veritatibus Chri-
ſtiano, & infideli non baptizato communibus
cogi ſine dubio poſſunt, vt bene tradit Caſtrus
Palao citatus punct. 5. verſ. verum quia, &

punct. 5.

punct.7. verſ. quod ſi, ac nos paulo poſt pluti-
bus trademus, expendentes qualiter Inquiſi-
rotes contra ſimiles infideles iuriſdictionem
habeant.

---

*Qualiter Infidelis in Chriſtianos iuriſdictio-
nem exercere non valet? qualiter ſecus?*

REGVLA XCII.

61 QViuis Infidelis Catholico Principi ſub-
iectus nequit vllo modo in Chriſtia-
nos iuriſdictionem exercere; priuatur ite m
dominio ſerui ſui, ſiue vernaculi, ſiue emptitij
imò, & proprij filij fidem Chtiſtianam ample-
ctentis: caret etiam ſacultate vteudi ſamula-
tu cuiuſuis fidelis; cum huic ſit prohibitum
62 ei famulari. Verum infidelis haud ſubiectus
Principi Catholico non priuatur, nec priuari
poteſt per ſe loquendo iuriſdictione, & dominio
circa vaſſallos, aut ſeruos ſuos Chriſtianos; niſi
adſit periculum proximum peruerſionis, aut
ex alio criminoſo capite.

---

63 DE tribus expreſſis in hac Regula reſpe-
ctu infidelis ſubiecti Chriſtiano Prin-
cipi ſunt particulares, & maniſeſtę deciſiones
in iure: de ptimo, quod non poſſit exercere
iuriſdictionem in Chtiſtianos, deciditur ab In-
nocentio III. in cap. cum ſit nimis, de Iudæis,
& Saracenis; vbi Papa præcipit, vt puniantur
per Concilium Prouinciale illi, qui Iudæos, ac
Paganos ad publica officia promouent; & vt
Chriſtiani omnes abſtineant à communicatio.
ne cum infideli promoto, donec officium di-
mittat, & per illud acquiſita in Chriſtianos
paupetes diſtribuat. Idem in cap, ex ſpeciali
eodem tit. vbi diſponitur, vt ſi eis regalia ven-
dantur, ad ea colligenda pręficiatur Chriſtia-
nus non ſuſpectus. Item in cap. nulla, diſt. 24.
& cap. conſtituit 17. q. 4. vbi excommunicatio
ferenda infligitur committentibus munera, &
officia publica Iudæis: fauet tandem l. vltima
Iuſtiniani, C. de Iudæis.

64 Sed magis ratio, in qua tam hęc ciuilis, quã
illę leges Canonicæ ſundantur, quia cum Prin-
ceps Chriſtianus ſit liber in committendis of-
ficijs publicis, & aſſignandis Iudicibus, atque
aliunde Eccleſia per Romanum Pontificem,
cui ipſe eſt ſubditus, eidem præcipiat, ne pro-
moueat infideles ad talia officia, eo quod iſta
promotio ſit contra dignitatem, & honorem
fidei noſtræ, ac in eis ignominiam cedat, ad
obſeruationem huiuſmodi præcepti ſine dubio
ille tenetur.

65 Item de ſecundo, quod priuetur infidelis
Chriſtiano Principi ſubiectus dominio ſerui ſui
ſiue vernaculi, ideſt, nati ad ſeruitutem, ſiue
ad eam empti, quamprimum hic ad fidem no-
ſtram conuertitur, diſponit l. Deo nobis, C. de
epiſt. & cler. & l. vnica, C. ne Chriſtianum mã-
cipium: & confirmat cap. Iudæi il 2. de Iudęis,
atque idem ampliat cap. nulli Iudęo, de Iudęis
& Saracenis, vbi habetur, § ſi ſeruus fidelis ab
infideli ematur, non ad ſeruitutem, ſed ad
mercaturam debeat vendi alicui fideli intra
tres menſes, alioquin ſeruus liber ſine pretio
66 maneat. De amiſſione vero dominij reſpectu
proprij filij, ſi fiat Chriſtianus, conſtat ex cap.
maiores, de baptiſmo; ſicque diſpoſitum, vt li-
beretur filius à patria poteſtate, tum ad eui-
tandum periculum peruerſionis, tum in fauo-
67 rem fidei Catholicæ. Et hæc cauſa etiam e-
dendi dictas ſanctiones canonicas, ac ciuiles.
Potuit enim ob eam Princeps Chriſtianus quẽ,
cumque ſubditum infidelem reddere incapa-
cem dominio, & poteſtate dominatiua ſerui,
aut filij, cuiuſque fidelis; ſicut poteſt priuare
dominio aliarum rerum ob bonum Reipubli-
cæ, & rectam eius adminiſtrationem, vbi iudi-
cauerit expedire.

68 Quoad tertium de priuatione ſamulatus fide-
lium, eo quod hi prohibeantur homini infideli
famulari, habetur expreſſe prohibitio in cap.
ad hæc, & cap. & ſi Iudæos, de Iudæis, & Sa-
racenis: ſed intelligitur de famulatu domeſti-
co; & non extra domum, vt eſſe colonum ſiue
aduentitium; ſiue originarium in tertis homi-
nis infidelis, vti expreſſe conceditur in ipſo
cap. & ſi Iudæos; & ratio eſt, vt benè notauit
Suarez ex communi ſententia diſp 18. ſect. 5.
quia in hoc famulatu extra domum non repe-
ritur indecentia, nec periculum peruerſionis,
ac in domeſtico; atque ob huiuſmodi indecẽ-
tiam prohibetur mulieribus in eodem cap. &
ſi Iudæos, eſſe nutrices filiorum alicuius infi-
delis; extatque eadem prohibitio in l. vlt. §.
vltim. C. de epiſc. & cler. quæ omnia ſic deci-
ſa, vt certa à Doctoribus communiter tra-
duntur.

69 Vti certum etiam ab omnibus receptum
traditur infideles non ſubiectos alicui Principi
Chriſtiano, nec priuatos eſſe, nec priuari poſſe
ab Eccleſia iuriſdictione temporali, quam ha-
bent in vaſſallos ſuos fideles ad ipſorum regi-
men. Probatur efficaci ratione; quia iure di-
uino ea priuati non ſunt, cum conſulat Sanctus
Petrus illis ſubijci, 1. Petri 2. & D. Paulus aſſe-
rat Rom. 13. eis inobedientes Dei ordinationi
reſiſtere; ex quibus locis, & alijs etiam dedu-
citur clarè quod nequeant priuari tali iuriſdi-
ctione ab Eccleſia, maximè cum huic non ſub-
dantur. Ita cum D. Thoma 2. 2. q. 10. art. 10.
Valentia diſp. 8. q. 10. punct. 8. & reliqui eius
Expoſitores, Soto lib. 4. de iuſtitia q. 2. art. 2.
Coninch. diſp. 18 dub. 10. concluſ. 2. Salmer.
actor. 13. tract. 37. Suarez diſp. 18. de fide ſect. 5
& alij.

70 Nec obſtat, quod fideles infidelium vaſſalli
ſint ſubditi Eccleſiæ, ac proinde hæc videatur
poſſe ipſos liberare à iuriſdictiõne eorum, ob
honorem fidei Catholicæ, & dignitatem fide-
lium, non, inquam, hoc obſtat; quia nulla eſt
indecentia, nec repugnantia contra honorem
noſtræ fidei, aut dignitatem fidelium, quod hi
ſint vaſſalli alicuius Dynaſtæ infidelis; & huic
in regimine ſubdantur: imò hæc ſubiectio ſine
dubio humilitati Chriſtianæ conſona cenſetur.

Dein

71 Dein ex nullo ſcripturæ loco, nec ex Concilijs, neque ex ſanctis Patribus colligitur poteſtas vlla conceſſa Eccleſiæ ad eos dicta iuriſdictione priuandos, Ergo per per ſe loquendo, non poteſt ipſos priuare. Dixi ex nullo ſcripturæ
72 loco, nam ille 1. Corint. 6. vbi Paulus reprehendit fideles, qui in iudicio contendebant cũ alio fideli coram Principe infideli, communiter exponitur, quod reprehenſio Apoſtoli non fuerit, eo quod apud infidelem Principem ius peteretur, ſed quod malitioſè, & ex inuidia eſſet petitio cum occaſione ſcandali: qui reſpectu omnium, ſed præcipuè infidelium eſt omnino vitandus: ita cum citatis Doctoribus Caſtrus Palao, vbi ſupra punct. 8.

73 Supereſt dicendum de dominio. & circa hoc eſt controuerſia, an infidelis non ſubditus Catholico Principi, poſſit priuari ab Eccleſia dominio ſeruorum ſuorum, ſi hi ſuſcepto baptiſmo Chriſtiani fiant? Partem affirmantem ſequuntur aliqui cum D. Thoma 2.2.q.10.art.10. Lorca ibi. & Bannes dub. vlt. etiamſi non adſit periculum peruerſionis, & hoc etiam modo probabile iudicat Valentia diſp. 1. q. 10 pun. 8. Ducuntur ex eo, quia etſi Domini infideles non ſint ſubditi Eccleſiæ, ſubduntur tamen ipſi eorum ſerui baptizati: vnde illi Domini ratione infidelitatis ſuæ, & ratione dignitatis fidelium in fauorem fidei merentur priuari poteſtate dominatiua in ſeruos fideles; ergo executio hu-
74 ius meriti poteſt ab Eccleſia fieri. Confirmatur quia ex conuerſione vnius infidelis ad fidem, altero in infidelitate permanente, ſoluitur matrimonium, & fidei fauore vir in vxorem conuerſam amittit dominium, neque hoc eſt contra Apoſtolum 1. Corin. 7. vt magis ex dicendis num. 77. patebit, ergo ſimiliter infidelis in ſeruum ſuum ad Chriſtianitatem conuerſum dominio priuabitur.

75 Nihilominus vt magis communem, & certam ſuſtinent plures partem negantem ſublato morali periculo peruerſionis. Ita Nauarr. in Summa cap 17. num. 103. & 104. Molina noſter tract. 1. de iuſt. diſp. 39. verſ. quartus, Couarr. in regul. peccatum 2. part. §. 11. num. 6. Suarez diſp. 18 de fide ſect. 6. Coninch, diſp. 18. dub. 10. concl. 8. & Turrian. diſp. 52. dub. 1. Probatur pari modo propoſita doctrina ſic de iuriſdictione, quia nullibi apparet fuiſſe conceſſam à Chriſto Domino hanc poteſtatem priuandi dictum infidelem dominio ſerui ſui ad Chriſtianiſmum conuerſi: imo contrarium deducitur ex varijs locis ſcripturæ ſacræ ad Eph. 6. ad Tit. 2. & pri-
76 mæ Petri 2. Proinde in cap. ſi quis ſeruum 7. q. 4. reprehenditur grauiter ſuadens ſeruo fugam prætextu Religionis Chriſtianæ ſuſceptæ; ſi autem ob hanc liber eſſet, ſuaderi licitè fuga ei poſſet, & ipſe vti liber aufugere; ergo ratione infidelitatis Dominus infidelis non eſt priuandus dominio ſerui ſui ad fidem conuerſi.

77 Nec vrget argumentum in contrarium de ſolutione matrimonij per conuerſionem vnius ad fidem altero permanente in infidelitate, tũ quia hæc ſolutio ex diſpenſatione Chriſti Domini expreſsè traditur ab Apoſtolo 1. Corint. 7 tum quia ſi vxor conuertatur ad fidem, cohabitando cum marito infideli eſſet in morali periculo peruerſionis; non ſic ex ſola cohabitatione ſerui fidelis cum Domino infideli per ſe,
78 & regulariter loquendo. Poſito tamen quòd arbitrio prudentis viri timeatur tale periculum vt ſi infidelis dominus minis, vel importuna perſuaſione conetur ſeruum fidelem peruertere in fide accepta, vel ad peccatum inducere, tunc omnes concedunt, quod poſſit Eccleſia illum Dominio priuare, & hic valeat per fugam ſibi propriam libertatem acquirere: ita Suarez, & Caſtrus Palao citati.

Communicatio fidelium cum Infidelibus, & è contra quatenus prohibita? & cur?

REGVLA XCIII.

79 Diuino, & naturali iure prohibita eſt communicatio fidelium cum infidelibus in iſtorum ritibus vanis, & cultu ſuperſtitioſo, ſicut è contra infidelium cum fidelibus admittẽdo illos ſecum ad diuina officia ad participationem Sacramentorum, & præcipuè ad ſacrificiũ Miſſæ, quod etiam lege canonica prohibitum.
80 Per hanc item canonicam legem omnis familiaritas cum Iudæis Chriſtiano prorſus interdicta, & communicatio ciuilis, ſeu humana cum quibuſlibet infidelibus in varijs caſibus, iſtæ autem prohibitiones iniunctæ, tum ob vitandum periculum peruerſionis, tum ob dignitatem, & honorem fidei Catholicæ.

---

81 Conſtat ius Diuinum taliter prohibens ex ſcriptura ſacra, præcipuè ex 1. Corin. 6. *quæ eſt*, inquit Paulus, *communicatio lucis ad tenebras? aut templi Dei cum Idolis, ſeu quæ pars fidelis cum infideli?* & infra cap. 10. eiuſdẽ Epiſtolæ, *Nolo vos fieri ſocios dæmoniorum*: confert etiam illud 2. Corin. 6. *nolite iugum ducere cum infidelibus*: Probatur efficaciter; quia talis cultus ſuperſtitioſus, & vani ritus ſunt intrinſecè mali contra virtutem Religionis, & nullo modo honeſtari poſſunt; ergo fidelem in eis cum infideli communicare meritò prohibetur.

82 Facit pro alia prohibitione oppoſita illud Chriſti Domini, *nolite dare Sanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis*, Matth. 7. vbi iuxta expoſitionem D. Auguſtini, quem ſequitur noſter Maldonatus, per vtramq; metaphoram canum, & porcorum ſignificantur infideles, quos ſecum ne fideles admittant præcipit Dominus in tractatione rerum ſacrarum, in recitatione diuinorum officiorum, in participatione Sacramentorũ, & Sacramentalium; & præcipuè in auditione ſacrificij miſſæ: hæc enim omnia per duo vocabula Sanctum, & Margaritas exprimi affirmat ipſe Maldonatus ex men-
83 te eiuſdem Diui Auguſtini. Rationem autem

ſamiliaritatem, & cohabitationem eum ipſis
vitare.
100 Præterea non licet Chriſtianis Medicos
Iudęos, aut alios infideles ad curandum voca-
re, habetur expreſse in dicto cap. nullus, ſed
expreſſius, & firmius in ſpeciali Bulla Gregor.
101 XIII. incip. *Alias pia memoria*. Excipitur ta-
men ex benigna interpretatione legis caſus
grauis neceſſitatis arbitrio prudentis viri, ſi
medicus Iudęus, vel alius infidelis ſit notabi-
liter doctus, vel morbus indigeat multis medi-
cis, & Chriſtiani non ſufficiant. Ita Sanchez
lib 2. in Decal. cap. 31. Suarez diſp. 18. de fide,
ſec. 6. Bonac. diſ. 3. q. 2. pun. 5. & Conin. cum alijs
vbi ſupra num. 168.
102 Eſt etiam interdictum Chriſtianis, nè hæ-
redes, vel legatarios inſtituant Iudęos, tenent
omnes communiter, deducuntq; ex l. 5. C. de
Iudæis, ex vi cuius non eſt licitum fideli aliquid
legare vniuerſitati Iudæorum: habetur item
in cap ſi quis Epiſcopus, de hęreticis, quod
Epiſcopi non poſſint alicui pagano legatum re
linquere: idem iniungitur clericis in cap. inter
eos, eodem tit. Atq; iam conſuetudine recep-
103 tum, vt aſſerunt citati Sanchez, & Suarez cum
Sylueſtro verb. Iudæus, q. 1. dict. 6 quod ſit nul
lum legatum extra grauem, vel extremam ne-
ceſſitatem, relictum Iudęo, ſiue conſanguineo,
ſiue non conſanguineo; ſed benè addit Conin.
ibidem num. 171. attendendum eſſe ad vſum
cuiuſque loci.
104 Denique prohibitum ſtrictiſſimè cuiuis Chri
ſtiano ſub pœna excommunicationis ipſo facto
reſeruata Summo Pontifici deferre arma, cibos
veſtes, & alia ſuffragia Iudęis, & paganis, Rei-
publicę Chriſtianæ hoſtibus, vt continetur in
Bulla Cęnę Domini, & in cap. ita quorundam
cap. quod olim de Iudęis.
105 Dubium illud reſtat diſcutiendum, an face-
re contra prędictas prohibitiones ſit ſemper
peccatum mortale? Negant aliqui, vt Emanuel
Sà, verb. Iudęus, n. 2. & Aragon. 2. 2. q. 10. art.
9. niſi adſit periculum peruerſionis. Sed melius
106 tenent alij affirmantes per ſe, & vt in plurimũ
eſſe ſemper mortale, etiam ſublato periculo per
uerſionis; quia tam ex parte finis, quam ex
parte materię obligatio vitandi infideles in di-
ctis caſibus cenſetur grauis, Ita Sanchez lib. 2.
in Decal. cap. 31. num. 26. Azor vbi ſupra cap.
22. q. 2. & Suarez ibidem ſect. 6. Qui benè ad-
dunt poſſe aliquando eſſe tantum veniale ex
leuitate materię, ſicuti in tranſgreſſione alio-
rum pręceptorum ſępè contingit.

*Quando Inquiſitor procedere poteſt contra quem-
uis Infidelem non baptizatum, maximè
Iudeum?*

REGVLA XCIV.

108 QVicumq; Infideles non baptizati, ſunt
ſub iuriſdictione Ecclesię, poſſuntq; &
tenentur Inquiſitores fidei contra eos procede
re, non ſolum in caſu peruerſionis, ſed etiam
in diuerſis, vbicunq; errant contra veritates ex
iure naturali, illis, & homini Catholico com-
munes: atque in alijs caſibus expreſſis in iure
109 canonico, ſeu in Bullis Pontificijs. Imo pe-
culiariter quoties Iudęus relicto iudaiſmo, pa-
ganiſmum amplectitur, ſubeſt iuriſdictioni
Inquiſitorum.

110 DE caſibus peruerſionis iam à nobis obi
ter dictum ſupra Regula V. nunc ex
profeſſo oſtendendum qualiter ea peccari poſ-
ſit ab Infidelibus baptiſmo carentibus tàm re
ſpectu Infidelis deſiderantis, aut iam petentis
baptizari, verbis fraudulentis, minis, donis,
&c. à tali deſiderio, & petitione eum reuocan-
do, aut poſt ſuſceptum baptiſmum ad priſtinã
infidelitatem retrotrahendo, quam reſpectu
fidelis originarij in infantia baptizati, hunc di-
ctis modis, aut alijs ad aliquam infidelitatis ſe-
ctam alliciendo; ac proinde tot illæ prohibi-
tiones, vt dictum regula præcedenti, non com
111 municandi cum infidelibus. Erat autem
olim quæſtio aliquantulum controuerſa inter
Doctores, an in hoc caſu, peruerſionis, & in
alijs poſſent Inquiſitores procedere contra in-
fideles non baptizatos? & aliqui ex illis id ne-
gabant, vt Conradus Brunus, lib. 4. de hær. c.
2. & Fernandus, Vaſquius, lib. 1. Controuerſ.
Illuſt. cap. 24. ob eam rationem quia de his,
qui foris ſunt, nihil ad nos, iuxta teſtimonium
Apoſtoli 1. Cor. 5.
112 Præualebat verò ſemper ſententia affirmans
D. Thomæ 2. 2. q. 10. art. 8. & ferè omnium prę
cipuè Eymer. 2. par. Direct. quæſt. 48. & ibi Pen
na Commen. 71. ducti hac ratione, quia non
ſunt illi ita foris, vt quoties iniuriam Creatori,
& detrimentum Eccleſiæ Catholicæ inferunt,
113 non poſſint ab hac puniri. Quicquid tamen
ſit de tempore antiquo; nunc iam quæſtio
omnino ceſſauit; cum res totaliter ſit deciſa
per Summos Pontifices, maximè per Grego-
rium XIII. Conſtit. incip. *Antiqua Iudaeorum
improbitas*: vbi deciſio omnium caſuum de
iuriſdictione Inquiſitorum circa dictos Infide-
les adeò manifeſtè, & compendioſè traditur,
vt nihil manifeſtius, nihil compendioſius affer-
ri poſſe videatur. Vndè operæpretium duxi
ex ipſa ad verbum, quæ hùc ſpectant pro-
ponere per paragraphos diuiſa, ſicuti Laertius
Cherubinus egregiè diuidit.
Omiſſo itaque Exordio, quod ad rem
non facit....
114 §. 1. *Quibus nos, ne pietatis noſtra puri-
tas polluatur, aut à fœdis mancipijs Chriſto
Chriſtianorumue nomini impunè illudatur,
obuiare volentes, ſtatuimus, ac etiam declara-
mus Inquiſitores hæretica prauitatis liberè pro-
cedere poſſe in omnibus cauſis, & caſibus, qui
ſequuntur.*
115 §. 2. *Si quis Iudaeus, aut Infidelis in ijs,
qua circa fidem cum illis nobis ſunt communia
veluti Deum vnum, & æternum, omnipotentem*

creatorem omnium viſibilium, & inuiſibilium, & ſimilia, non eſſe aſſeruerit, prædicauerit, vel priuatim alicui inſinuauerit.

116 §. 3 *Si Dæmones inuocauerit, conſuluerit, aut eorum reſponſum acceperit, ad illoſue ſacrificia, aut preces ob diuinationem, aliamue cauſam dixerit, aut quid eis immolauerit, vel thuris, alteriuſue rei fumigationes obtulerit, aut alia quæuis impietatis obſequia præſtiterit.*

117 §. 4. *Si Chriſtianos verbo, facto, vel exemplo, aut alio quouis modo nefaria huiuſmodi docuerit, vel ad ea perpetranda perduxerit, aut perducere attentauerit.*

118 §. 5. *Si Saluatorem, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum purum hominem, vel etiam peccatorem fuiſſe: Matremue Dei non eſſe Virginem, & alias huiuſmodi blaſphemias, quæ per ſe hæreticæ dici ſolent in Chriſtianæ fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem impie protulerit.*

119 §. 6. *Si eiuſuis eorum opera, auxilio, conſilio, vel fauore aliquis Chriſtianus à fide defecerit, quamque ſemel ſuſceperat abnegauerit, vel ad Iudæorum, ſeu aliorum Infidelium ritus, ceremonias, ſuperſtitiones, vel impias ſectas tranſierit, vel redierit, ſeu in hæreſim aliquam inciderit, aut qui, vt Chriſti fidem abneget, ſeu in hæreſim incidat, opem, conſilium auxilium, vel fauorem quomodocumque præſtiterit.*

120 §. 7. *Si quis Catechumenum, vel quemcumque ex Iudæis, aut Infidelibus Deo inſpirante ad fidem Chriſtianam venire valentem, poſt declaratam nutu, nuta, verbo, facto, aut quocumque alio modo eius voluntatem à fide, vel fidei inſtructione, aut à Sacri Baptiſmi ſuſceptione retrahere, auertere, vel dehortari, aut ne ad fidem veniat, nouæ regenerationis lauacro abluatur, quouis modo impediuerit.*

121 §. 8. *Si quis apoſtatas, hæreticoſue ſcienter domi ſuæ acceptauerit, aluerit, commeatu iuuerit, ſeu quouis modo eis cibaria vbicumque præbuerit, aut dona, vel munera dederit, vel miſerit, aut de loco ad locum deduxerit, ſeu aſſociauerit, vel deducendos, ſeu aſſociandos curauerit, aut ſumptus miniſtrauerit, duces, comiteſque illis adiunxerit, vel ne ab eis perpetrata deprehendi, aut inueſtigari queant, fecerit.*

122 *Quique dictos apoſtatas, aut hæreticos ſcienter aliquo modo receptauerit, occultauerit, defenderit, aut eis opem, auxilium, vel fauorem quomodolibet præſtiterit.*

123 §. 9. *Si libros hæreticos, vel thalmudicos, aut alios Iudaicos quomodolibet damnatos, aut alias prohibitos tenuerit, cuſtodierit, vel diuulgauerit, vel in quæcumque loca detulerit, aut ad eam rem operam ſuam accommodauerit.*

124 §. 10. *Si Chriſtianos deriſerit, redemptioniſque noſtræ hoſtiam ſalutarem in ara crucis immolatam, Chriſtum Dominum, ludibrio, & deſpectui habens, quandocumque maximè vero in ſacro paraſceues die agnum, ſiue ouem, aut quid aliud cruci affixerit, aut appenderit, in eamue conſpuerit, ſeu quodcunque contra ipſam fecerit.*

125 §. 11. *Si Nutrices Chriſtianas contra Sacrorum Canonum ſtatuta, diuerſorumque Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorũ ſanctiones adhuc retinuerit, aut eas retinens die, qua Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum ſumpſerint, lac, vno, vel pluribus diebus in latrinas, cloacas, vel alia loca effundere coegerit.*

126 §. 12. *In quibus caſibus vniuerſis, & ſingulis omnes prædictæ prauitatis Inquiſitores omniũ Regnorum, Prouinciarum, Ciuitatum, Dominiorum, & locorum vniuerſi Orbis Chriſtiani Iudices in ſuis quemq; locis perpetuò delegamus, & ſuper his contra Iudæos, atque Infideles quoſcumq; ſimul, vel ſeparatim, prout in cauſis fidei iuxta Sacrorum Canonum formam nec non Officij Inquiſitionis huiuſmodi conſtitutiones diligenter inquirant, & procedant.*

127 Hactenus relata ad verbum huc ſpectantia ex dicta Conſtitutione Gregoriana: quę vt patet nulla declaratione, aut commentatio-
128 ne indigent. Notanda tamen hoc loco tria: primum circa caſum, de quo §. 6. peruerſionis ſeu alliciendi aliquo modo Chriſtianos ad Iudaiſmum, aut reuocandi ad ipſum Iudęos, qui Baptiſmum ſuſceperant, quod multo prius fuerit ſic diſpoſitum per aliam Conſtitutionem Nicolai IV. incip. Turbato corde, nempe poſſe, & debere Inquiſitores fidei contra taliter allicientes, aut reuocantes procedere.

129 Secundò notandum, quod ad dicta §. 9. circa libros Iudęorum, vel aliorum Infidelium prohibitos ſimus infra addituri vnum verbum declarantes clauſulam Edicti Sanctę Inquiſitionis contra libros prohibitos cuiuſcumque auctoris.

130 Notandum tertio, quod illa, quę adduntur §. 12. circa pœnas infligendas Iudęis, aut Infidelibus in caſibus per Conſtitutionem Gregorianam expreſſis, opportunius ſint afferenda lib. 6. noſtri operis; vbi de puniendis quibuſque inquiſitis nobis ex profeſſo ſermo futurus.

131 Supereſt vltimo loco dubium equidem diſcuſſione dignum contra ſolos Iudęos, an ſcilicet iſti, ſi reiecto totaliter Iudaiſmo, adhęreant alicui ſectæ paganiſmi, maneant ſubiecti poteſtati, & Iuriſdictioni Inquiſitorum, & hi ob hanc cauſam poſſint, ac teneantur contra eos inquirere? Ex Doctoribus magis re-
132 centioribus perdoctè diſcutit, & reſoluit ipſum, ſicut & reliqua vir doctiſſimus, atque religioſiſſimus de Illuſtriſſima familia Clericorum Regularium Admodum Reuerendus Pater Don Antoninus Diana, Conſultor Sancti Officij, & de hoc Sacro Tribunali valdè benemeritus part. 4 reſolut. moral. tract. 4. reſolutione ſecunda.

133 Pars affirmans cum eo, vti vera, & omnino certa tenenda eſt; quam etiam tuentur Camillus Campegius in additionibus ad Zanchinum de hæreticis, c. 36 litt. B. atq; Eymericus à

parte

parte directorij quæſt. 46. Nec contradicit il-
lo modo Penna Comment. 69. verſ. Nunc autē
cum ibi ſuum referat Oldradum, & aſſerat
eius dictum ob breuitatem nolle perpen-
134 dere. Quare non rectè Farinacius de hæreſi
quæſt. 178. num. 132. & Antonius Souſa lib. 1.
Aphoriſm cap. 37. num. 27. negatiuè reſponden
tes ad dubium propoſitum pro ſe dictum Pen-
nam citant. Probatio veritatis, & tantæ cer-
titudinis pro parte affirmante, eſt deciſio addu
ctæ conſtitutionis Gregorianæ, nam §. 2. ma-
niſeſtè tribuitur Inquiſitoribus poteſtas, & iu-
riſdictio contra Iudæos negantes ea, quæ ſunt
ipſis communia cum Chriſtianis; at Iudæus ſi
relicto prorſus Iudaiſmo tranſeat ad paganiſ-
mum quodcumque multa negat, quæ in Te-
ſtamento vetere circa fidem Diuinam habet
communia cum Chriſtiano; ergo propter hunc
tranſitum eſt ſub poteſtate, & iuriſdictione
Inquiſitorum.

135 Nota quod reſponſio negans Farinacij, &
Souſæ, ex Deciano, Ioanne Andrea Archidia-
cono Romano, & alijs citatis ab ipſis, omni-
no careat probabilitate, vt ait idem Diana; &
miror viros adeò præſtantes in hac facultate
materiæ Sancti Officij propoſitam deciſionem
Gregorianæ Conſtitutionis non perpendiſſe;
cum poſt eam in lucem editam, hac de re
ſcripſerint.

CAPVT XII.

De hæreſis, & hæreticorum natura, ac diuiſione, de dubitantibus in fide, & de ſuſpectis, aut diffamatis de hæreſi, de credentibus hæreticorum, deque iſtorum fautoribus, receptoribus, & defenſoribus, Iuriſdictioni Inquiſitorum ſubiectis.

PROOEMIOLVM.

1 TRadita iam vtcumque pro noſtro inſtituto, toto capite præcedenti doctrina circa quoſcumq;
infideles, qui ſunt extra Eccleſiam ſine baptiſmo; accedimus nunc ad infideles baptizatos,
ſaltem præſumptiuè, ſeù quoad forum externum, qui per hæreſim, vel apoſtaſiam ipſi Eccleſiæ Ca-
tholicæ terga vertunt, & prærogatiua filiorum eius amiſſa, infenſiſſimi ipſius hoſtes conſtituuntur:
Prius de hæreſi, & de hæreticis, quam de apoſtaſia, & de apoſtatis tractandum, quia ſic vbicunq;
& à quibuſcumque de vtriſque agitur, præcipuè in Edicto Sanctæ Inquiſitionis per clauſulam ſe-
2 quentem: *Debbano al Sant Offitio di queſt'Iſola reuelare, e notificare giuridicamente tutti, e cia-
ſcuno di quelli, de' quali ſappiano, ò habbiano hauuta, o haueranno notitia, che ſiano heretici, o ſo-
ſpetti, o diffamati d'hereſia, o credenti, o fautori, o recettatori, o defenſori loro.* Sic latinè reddi-
tam. Sancto Officio huius Inſulæ denunciare, aut notificare iuridicè teneantur omnes, & vnuſ-
quiſque eorum, qui ſciunt, aut ſciuerint aliquos eſſe hæreticos, aut ſuſpectos, vel diffamatos de
hæreſi, aut credentes hæreticorum, vel fautores, aut receptores, vel defenſores ipſorum. Quæ
3 ſit autem obligatio iuridica, & quinam per eam aſtringantur opportunius infra explicabitur, nunc
perſonas criminoſas denũciadas indicamus; comprehendimus, tam multas in hoc capite, prop-
ter aliquam inter ipſas connexionem; & vt in ſingulis indicandis breuius nos totidem ferè Regulis
expediamus.

Quid eſſentialiter hæreſis? quænam conditiones ad eam conſtituendam requiſita?

REGVLA LXXXXV.

4 HÆreſis conuenienter definiri poteſt, *quod
ſit electio alicuius doctrinæ, quam ali-
quis putat meliorem in materia fidei, quam ſit
doctrina ab Eccleſia tradita:* Conuenientius
verò ita, *quod ſit error intellectus cum pertina-
cia contra aliquam veritatem fidei in homine,
5 qui hanc iam receperat.* Vnde tres ſunt præci-
puæ conditiones eſſentiales ad conſtitutionem
hæreſis, ſeu hæretici, materia ſcilicet, ſeù do-
ctrina, ſiue propoſitio aliqua fidei oppoſita,
iudicium erroneum intellectus circa ipſam,
& voluntas pertinax, qua talis doctrina, tale-
que iudicium eligitur, ſuppoſita notitia con-
trariæ veritatis.

6 NOmen hæreſis, attenta eius etymologia,
de qua multa, & Theologi, & Iuriſpe-
riti, præcipuè Canus lib. 12. de locis, cap. 9. &
Fariu. de hæreſi quæſt. 178. § 1. cum deriuetur
à verbo Græco, αἱρέω quod eligere ſignificat
pro electione in quauis doctrina tam philoſo-
phica, quam Theologica, & tam in bonam,
quam in malam partem quondam ſumi con-
7 ſueuit; nunc tamen iam vſu receptum eſt, vt
ſemper in malam partem pro electione in do-
ctrina contraria fidei Catholicæ accipiatur;

atque hinc hereticus dicitur quis, quia eligit
doctrinam ab eccleſia reprobatam, vt fidei op-
poſitam, ita dicit Farinacius, & Canus cum
alijs. Atque hinc tamquaſi prima diuiſio hæ-
reſis, & hæreticorum, etiam æquiuocè lo-
quendo.
8 Doctores autem non ſunt concordes in aſſi-
gnanda aliqua definitione, aut deſcriptione
peculiari pro explicatione naturæ hæreſis, &
hæretici, ob rei fortè huiuſcè difficultatem,
teſte D. Auguſtino in præfatione ad lib. de hę-
reſibus. Definire, inquit, quid hæreſis ſit, om-
nino difficile eſt. Vnde quot capita, tot ferè
eius definitiones, aut deſcriptiones, ex quibus
Farin. ibidem more ſuo, duodecim colligit ad
oſtendendum, quid ſit hereſis, & totidem ad in
dicandum quid ſit hereticus; ſed cum omnes
in idem ſemper coincidant, ſuperuacanea, &
nimis prolixa alicui talis collectio videbitur.
9 Nobis ſufficiunt duæ in Regula propoſitæ ex
Suarez diſp. 19. de fide, ſect. 1. & ex alijs ci-
tandis, attenta duplici hæreſis conſideratio-
ne.
10 Pro cuius rei reſolutione notandum, quod,
ſicut dictum ſupra, fidem diuinam reſidere in
vtraque potentia, intellectus, & voluntatis, ac
præcipuè in intellectu, ita ſimiliter dicendum
modo reperiri hæreſim fidei diuinæ oppoſitam
partim in voluntate, & partim in intellectu
(idem aſſeras de infidelitate propriè dicta ini-
tio præcedentis capitis explicata) oppoſitorum
enim eadem eſt ratio, ſeruata proportione.
11 Conſiderata itaque hæreſis, vt eſt culpa gra-
uiſſima contra fidem, ſic principaliter reſidet
in voluntate, & in electione ab ea facta doctri-
næ peruerſæ cum omnis culpa principaliter ad
voluntatem ſpectat: & ſub hac ratione expri-
mitur per primam definitionem ex duabus il-
12 lis. Si verò conſideretur hæreſis, vt eſt error
contrarius fidei reuelatæ, ſic exiſtit præcipuè in
intellectu iudicante erroneè; & ſub hoc mo-
do indicatur per ſecundam definitionem, ma-
gis ei conuenientem: ita Suarez vbi ſupra cum
alijs ſtatim referendis.
13 Vt autem completè exprimantur natura, &
dictæ conditiones eſſentiales hæreſis, & hære-
tici, atque vt innoteſcat clarè de diuiſionibus,
vtriuſque, ſingulas particulas ſecundæ defini-
tionis oportet expendere, & dubia quæcunque
circa ipſas occurrentia aliquibus regulis eno-
dare. Dixi, *quod ſit error intellectus cum per-*
14 *tinacia*. Vbi primo certum eſt ex mente om-
nium, præcipuè D. Thomæ 2.2.q.11.art.1.& 2.
hæreſim omnino conſummari, & hæreticum
quemuis, verè conſtitui per iudicium intelle-
ctus erroneum, ab actu pertinaci voluntatis
imperatum. Ratio eſt, quia ab iſto pendet il-
lud in eſſe voluntarij; cum hæreſis eſſe non poſ-
ſit ſine voluntario, ſicut nec aliud peccatum.
15 Qualiter ſe habeat hæc pertinacia voluntatis,
poſtea oſtendetur; nunc videndum, an dictum
iudicium erroneum ſufficiat ad hæreſim, vel
hæreticum conſtituendum, ſi dubitatiuè, aut
opinatiuè eliciatur.

*Qualiter in fide dubius ſit infidelis, ſeu hæreti-
cus? aut ſecus? & an idem ſit de opinante
circa eam?*

REGVLA LXXXXVI.

16 ADeò firmiter myſteria fidei Catholicæ
quiuis fidelis credere debet, vt ſi circa
ea abſolutè, & ſufficienter propoſita, vti cre-
denda per diuinam reuelationem, quoquomo-
do dubitet, cum pertinacia, ſtatim in hæreſim
incidat, & formalis hæreticus conſtituatur.
17 Secus verò, ſi dubium ſit circa ipſa propoſita
præcisè tantum vti credenda ex teſtimonio hu
mano, vel ex coniecturis naturalibus. Pari
18 modo dicendum eſt de Chriſtiano, qui altern-
tro modo opinionem circa eadem myſteria
habet.

---

19 SIc in concordiam reducuntur Doctores,
qui inter ſe de tali dubio, vel opinione
aliquantulum cõtrouertunt. Plurimorum enim
eſt ſententia communiter recepta aſſerentium
quemuis aduertenter dubitantem, vel opinan-
tem de rebus fidei ſibi ſufficienter propoſitis,
eſſe hæreticum, & ratione huius dubitationis,
vel opinionis, quæ formaliter eſt hereſis, ma-
nere ſub iuriſdictione Inquiſitorum fidei. Sic
tradunt, & ſumunt ex D. Thoma loco citato,
Caiet. Bannes, & Valentia, & prima parte q.32.
art.4. Suarez diſp.19. de fide ſect. 4. & Farin.
cum multis ab ipſo relatis, de hereſi q.178; §.
20 4. num. 90. Pro hoc eſt textus expreſſus in cap.
1. de hæreticis, dubius, inquit, in fide eſt infi-
delis. & facit pro eodem illud Cõcilij Viennen.
telarum in Clementina 1. de Summ. Trinit. &
fide Cath. §. Porro, vbi dubitans an anima ra-
tionalis ſit forma humani corporis, hæreticus
cenſetur.
21 Cæterum intelligitur de primo modo dubi-
tandi, vel opinandi expreſſo in Regula, quia
qui dubitat, aut opinatur de obiecto fidei ſuf-
ficienter propoſito, ex reuelatione credendo,
iudicat tale obiectum non eſſe omnino certũ ſi,
ſed poſſe eſſe falſum: hoc enim includit aſſen-
ſus opinatiuus, vel dubitatiuus, ac proinde
eſt erroneus, ſi ſit circa res fidei noſtræ, quæ
reijcit qualemcumque dubitationem, & opi-
nionem, requiritque omnimodã certitudinem,
& firmitatem iuxta illud D. Athanaſij in Sym-
bolo, *Hæc eſt fides Catholica, quam niſi quiſq;
fideliter, firmiterque crediderit, ſaluus eſſe non
poteſt*. Et conſonat doctrina Sancti Auguſtini
lib. 8. de Trinit. cap. 5. *Non poſſe*, inquit, *ſalua
fide Catholica dici, forte de Virgine natus eſt
Chriſtus*, quia particula, *fortè*, quæ dubita-
tionem inducit, fidei Chriſtianæ repugnat; &
illud D. Bernardi lib. 5. de conſider. ad Euge-
nium cap. 2. *Fides* inquit, *ambiguum non ha-
bet, & ſi habet, fides non eſt*.
22 E contra verò aliqui graues Doctores, vt
Canus lib. 12. de locis cap. 9. Malde rus 2. 2. q.
11. art. 2. memb. 2. & Sancez lib. 2. in Decal. c.
7. num. 12. abſolutè ſentiunt non eſſe hæreti-
cum quemuis dubitantem circa res fidei, non
ſolum

ſolum quando dubium inſurgit per ſubitaneũ motum abſque conſenſu voluntatis (hoc enim modo omnes concedunt) ſed etiam quando ſit dubium cum plena deliberatione, quia etiã tunc ſic dubitans non eligit partem fidei contrariam; cũ nec diſſentiatur, nec aſſentiatur, ſed intellectus maneat pendulus, & indifferens aſſentiri, vel diſſentiri, ergò tale dubium non eſt hæreſis, neque ſic dubitans hæreticus: ſicut enim fides importat poſitiuum aſſenſum; ita hæreſia ei contraria poſitiuum diſſenſum, at dubium, vel dubitans neutrum includit; ergo, &c.

23 Verum iſtorum Doctorum ſententia nequaquam eſt admittenda, niſi ſecundo modo in Regula indicato ſit dubium, vel opinio, aut quis dubitet, vel opinetur circa fidei myſteria, præciſè ex teſtimonio tantum humano, vel ex naturalibus coniecturis, qui caſus facilè euenire poteſt in quouis, qui baptizatus in infantia ad vſum rationis perueniens ex atteſtatione tantum humana, vel ex ratione ſola naturali rerum fidei notitiam accipit, ſi circa eas dubiũ vel opinionem habeat, non erit hæreticus, vt per ſe patet; erit tamen, ſi accepta earum cognitione ex atteſtatione, ſeu reuelatione diui-
24 na, dubitet, vel opinetur de ipſis. Hinc credo ijdem Malderus, & Sanchez addunt ſuam ſententiam non habere locum, quando ſuppoſita ſufficienti inſtructione ex reuelatione diuina, dubitans, vel opinans ſuper ſuum actum dubitandi, vel opinandi reflectit, & iudicat rem eſſe dubiam, & ſub opinione: quæ reflexio, & iudicium ferè ſemper reſultat ſine dubio in ſic dubitante, vel opinante.

25 Ex quibus tandem innoteſcit trimembris diuiſio hæreſis, ſeu hæreticorum, dubitantium ſcilicet de rebus fidei, & opinantium circa eas atque abſolutè erroribus contra ipſas aſſentientium, vt per ſe patet.

26 Dixi, quod ſit hæreſis error intellectus: numquid non etiam linguæ, aut actus externi alicuius? pro quo dubio ſit Regula ſequens.

Vt hæreſis ſubſit Iuriſdictioni Eccleſiæ, ſeu Inquiſitorum, quomodo exterius manifeſta eſſe debet, & quibus requiſitis?

REGVLA XCVII.

27 QVamuis in actu merè interno iudicij erronei intellectus hæreſis conſumetur, & hæreticus conſtituatur; vt tamen hic ſubſit iuriſdictioni Eccleſiæ, aut Inquiſitorum neceſſe eſt, illa prodeat in actum externum, aut aliquo ſigno extrinſeco manifeſtetur. Ad
28 hanc autem manifeſtationem ſufficiet, ſi illud ſiue ſcriptum, ſiue verbum, ſiue aliud ſit, tribus conditionibus veſtiatur nempè adeò manifeſtet hæreſim internam, vt ſi adeſset aliquis eam poſſet percipere. Secundo ſit malum mortaliter de ſe ipſo, & non per relationem ſolam ad actum internum. Tertio aliqualiter aſſertionem, ſeu confeſſionem hæreſis contineat.

29 CAret omnino probabilitate doctrina Panorm. Anan. Ioan. Andreę, Felin. in cap. vltimo de hęreticis, & aliorum Canoniſt. quos refert, & refutat Sanchez lib.2. in Decal. cap.8. num.1.2. aſſerentium propter hæreſim purè mentalem contrahi excommunicationem, in hæreticos latam, eò quod hoc peccatum ſola mente conſummetur.

30 Oppoſita tamen ſententia veriſſima eſt, & communiter recepta, ſcilicet nec in foro poli, nec in foro fori contrahi excommunicationem, aut vllam aliam pœnam, & multum minus eſſe ſubiectum iuriſdictioni Inquiſitorum propter hæreſim merè internam, niſi hæc exterius aliquo ſigno, verbo, vel ſcripto manifeſtetur. Ità penè innumeri, quos adducit, & ſequitur idem Sanchez, ex Theologis, Palud. in 4. diſt.13. q.3. art.1. D. Antoninus 3. part. tit. 24. cap.4. Suarez tom.5. in 3 part. diſp.21, ſect. 2. Vaſquez 1.2. q.96 art.4. diſput.160. capit.5. Stephanus Auila, de Cenſuris part.1. dub. 10. concluſ. 1. & Diana citatus tract. 4. Miſcellan. (conuenientius in ſeptimo, vbi de pœnis hæreticorum, Id diſcuſſiſſet) reſolut. 240. verſ. Notandum. Ratio eſt, quia Eccleſia non habet iuriſdictionem ad iudicandum de actibus occultis, etiamſi mẽte conſummentur, qui nequeunt exterius cognoſci: & dato quod haberet, certè non expediret rectę, & ſuaui Eccleſię gubernationi, ea aliquo modo vti, ergo &c.

31 Debet autem prædictum ſignum manifeſtatiuum hæreſis mentalis continere illas tres cõditiones in Regula aſſignatas, quas expendere ſigillatim oportet, vt per illationes varij caſus reſoluantur, conducentes pro inſtructiõe Cõſultoris Sancti Officij ad qualificandum. Quo-
32 ad primam, requiritur tale ſignum, aut verbum, aut ſcriptum, quod manifeſtet ſufficienter hæreſim internam, adeo vt, ſi quis pręſens adeſſet, eam perciperet (etſi actu nullus adſit, & per accidens ſit, quod à nullo percipiatur, vt omnes concedunt teſte eodem Sanchez) ſiue ex ſe eam manifeſtet, ſiue ratione alicuius circumſtantię, temporis, loci, &c. Nam vbi non ſic manifeſtat hæreſim mentalem, hęc ita occulta manet, ac ſi mentalis prorſus eſſet, ita præter Vaſquez, & Sanchez citatos, tenent Vgolinus de Cenſuris 2. part. cap.1. Bannes 2. 2. q.11, art.4. dub.2. Enriquez lib.6. de pœnit. cap.14. num.6. Emanuel Sà verb. excommun. & alij multi relati ab eodem Sanchez ibidem.

33 Hinc primò infertur non eſſe Hæreticum externum, qui hæreſim manifeſtat per facta, vel dicta, ex ſe indifferentia, & ſoli ipſi hæreſim ſignificantia, vt ſi dum actum internum hereſis elicit, moneat caput, aut femur percutiat, vel dicat exterius ita eſt, vel proferat hanc negatiuam, non eſt homo, ex aſſenſu hęreſis mentalis, quod Chriſtus non ſit homo: hæc enim omnia, & ſimilia de ſe non ſunt magis

gis

gis ſigna fidei aſſenſus,quam diſſenſus,nec ma-
gis falſi, quam veri indicatina. Inde oſtendi-
34 tur, quia licet talia facta, vel dicta ſint mala
malitia hæreſis,quod procedant ab animo ea
infecto, cum tamen ipſa per ſe occulta ſit,nec
vllo modo manifeſtata Eccleſiæ, ac proinde
ad huius iuriſdictionem non ſpectet,conſequē-
ter neque huiuſmodi facta, vel dicta ſpecta-
bunt. Ita Azor tom.1.lib.8.cap.9.q.vlt. Say-
rus tom.1.lib.3. Diana vbi ſupra,Bannes, Vaſ-
quez, & alij num. pręcedenti adducti, quid-
quid in contrarium abſque vllo fundamento di-
cant aliqui, quos tacito nomine idem Azor ci-
tat.
35 Secundo infertur hæreticum mentalem non
fieri externum ſcribendo alicui verba amicitiæ
vel mutuando pecunias; aut alia beneficia in
ipſum conferendo, animo hunc facilius tra-
hendi ad ſuam hæreſim;hęc enim omnia inter-
nam hęreſim non manifeſtant alijs;cum ſint de
ſe indifferentia. Ita cum Cordub. quęſtion.lib.
36 4.q.13.opin.3.Sanchez ibidem num.9.Qui be-
nè addit idem eſſe, ſi hęreticus mentalis ſcri-
bat ſuam hęreſim characteribus, vel notis in-
cognitis, vulgò ciſra, ita à ſe ad ſignificandum
impoſitis, vt nulli alteri,ſed ſibi ſoli ſignifica-
tam indicent hęreſim, quia hęc adhuc intra
mentem hęretici manere cenſetur.
37 E contra tertio, infertur internos hęreticos
fieri externos, & ſubeſſe iuriſdictioni Inquiſi-
torum, ſi factis, ſeu commiſſionibus, aut omiſ-
ſionibus, & quibus hęreſis pręſumptio oritur,
ſuam internam hęreſim manifeſtant. De factis
ſeù commiſſionibus tradunt Iulius Clarus lib.5
receptarum, in practica criminali §.hęreſis nu.
24. & Vgolinus vbi ſupra, exemplificant in eo
qui credens baptiſmum poſſe iterari, re-
baptizat, & in eo, qui credens, quod Eccle-
ſia nequeat eſum carnium interdicere, eas
38 diebus prohibitis comedit. Sed benè aduertit
Sanchez in his exemplis, & ſimilibus habere
locum doctrinam traditam, quando inde atten
tis circumſtantijs iure optimo deſumitur pre-
ſumptio hæreſis, & non potius ignorantię, vel
39 obliuionis, aut cauſæ alterius iuſtę. Et quidē
ſi quis hęreticus mentalis credens fornicatio-
nem ſimplicem eſſe licitam, fornicaretur, non
fieret hęreticus externus, quia ſic fornicari
nullo modo hæreſi ſapit, & nullus inde ſuſpi-
cionem hæreſis hauriet. Ita idem Sanches cū
Viualdo Candel.Sacrament. par.2.in Bulla cę-
næ num.2.
40 Quod autem per omiſſiones hęreticus inter-
nus fiat etiam externus, tradunt Caietanus 2.
2.q.11.art.4.verſ. ex his ſiquidem, Tolet. in
Summa in expoſitione Bullæ Cęnę excomm.1.
num.10. Sayrus tom.1.lib.3.cap.4 num.30. &
Diana vbi ſupra. Exempla ſint,vt ſi quis nun-
quam templum ingrediatur, aut dum eleuatur
41 Eucharistia, nō genuflectat. Quāquā ſimiliter
in his his,& alijs exemplis videndum,an atten
tis circumſtantij inde pręſumptio hęreſis proue
niat; aut potius inaduertentiæ, vel ſimilis cau-
ſæ iuſtę, ſicque interpretatur Sanchez ibidem
num.16.ex mente Azor tom.1.lib.8.cap.9.q.
vlt.aſſerentis non manifeſtari hęreſim internā
per emiſſionem genuflexionis, dum Euchari-
ſtia eleuatur.
42 Pręterea, quoad ſecundam conditionem ſi-
gni, aut actus externi ad manifeſtandam hæ-
reſim mentalem; certum eſt apud citatos Do-
ctores, quod debeat eſſe malus mortaliter, vt
quis per ipſum hęreticus externus conſtituatur
& vt contrahat à die manifeſtatæ hæreſis, ex-
communicationem, & alias pœnas. Inde pa-
tet, quia iſtę cum ſint graues non infliguntur,
niſi ob peccatum mortale externum,quod ſo-
lum poteſt Eccleſiæ conſtare,& eius iuriſdictio-
ni ſubeſſe. Docent Enriquez, & Emanuel Sà
citati, quibus adiungendus Antoninus Diana
43 ibidem. Secus verò contingeret ex mente
eorundem, ſi comeſtio eſſet in notabili quanti-
tate, & ex ea attentis circumſtantijs ſufficiens
indicium hæreſis oriretur, vt dictum paulo
ante.
44 Secundo deducitur à fortiori, non fieri hæ-
reticum externum, qui ex hæreſi interna in-
ducitur ad facienda bona opera, aut ad mala
omittenda. Vti Secta hęreticorum,quam ſequi
tur, pręcipit facere, aut omittere. Ratio eſt,
quia iſta non hæreſis, ſed bonitatis internę in-
dicia ſunt: ita cum Sayro tom.1.lib.3.cap.4.
45 num.30. ibidem Sanchez num.18. Qui hoc
meritò limitat, niſi in hæreticorum terris talia
faciens, vel omittens ob circumſtantias con-
currentes inde hæreticus ab alijs deprehende
retur.
46 Tandem conditionem tertiam, vt omnino
certam ex mente aliorum aſſignat Sanchez
vbi ſupra quòd dictum ſignum, aut verbum,
aut ſcriptum debeat aliqualiter continere aſſer
tionem, ſeu confeſſionem hæreſis internæ, vt
mentalis hæreticus fiat externus, & vt contra-
hat excommunicationem, & alias pœnas.
47 Ex h.c tertia conditione colligunt primò Si
mancas Cathol. inſtit. tit. 22. num. 9. & Azor
tom.1.lib.8.cap.10.q.5.non fieri hæreticum ex
ternum illum, qui ſuam hæreſim internam de-
tegit Sacerdoti in confeſſione Sacramentali,
quia hic actus ſic detegendi eam, eſt extra iu-
48 dicium humanum. Extendit autem Sayrus d.
cap.4. num.28. ad detegentem in confeſſione
qui non vult deſerere hæreſim, nec corrigi pa-
ratus eſt;quamuis Azor citatus hanc extenſio-
nem reijciat, eò quod tunc non ſit confeſſio,
ſed confeſſionis ſimulatio;nec obliget Sigillum
49 Verum merito extenſionem admittit Sanchez
adductus caſu, quo accederet ad confeſſarium
animo petendi conſilium circa ſuam hæreſim
licet abſque dolore eius,&abſque intentione
reſipiſcendi ab ea, quia hic non eſt actus, qua-
lis requiritur ad detegendam hæreſim inter-
nam per eius aſſertionem, ſeu confeſſionem.
50 Imo addit ipſe Sanchez cum Cord. Guttier.
Aragon. Sà, & alijs per eum relatis,quod idem
eſſet, quando quis amico, vel alteri ſuam hæ-
reſim internam omnino extra confeſſionem
Sacramentalem manifeſtaret, non animo aſ-
ſerendi, ſeu confitendi hæreſim, ſed capiendi
conſilium, pro bono animæ ſuæ; quia par eſt
ratio. An autem amicus, vel alius, qui ſic au-
dit eius hæreſim internam,teneatur ipſum de-
nun-

nuntiare Inquiſitoribus? inſra commodius expendetur.

51 Secundò colligunt ijdem. Simancas num. 10 Azor. q. 6. & Suarez tom. 5. in 3. part. diſput. 4. ſect. 2. nequaquam fieri hæreticum externum, qui per iocum; vel ex ignorantia diceret ſe aliquid contra fidem olim tenuiſſe, nunc verò non tenere. Inde oſtenditur; quia ad hæreſim externam non quæcunque: ſed illa tantum verba ſufficiunt, quæ hæreſim internam præſentem denotant; ita vt ſermo declaret, quod actu mente concipitur; ergò non erit hæreticus externus, qui ſic hæreſim tantum antiquã manifeſtat; maximè cum hæc manifeſtatio non ſit peccaminoſa, nec ex errore actuali mentis procedat.

52 Nihilominus idem Suarez hoc limitans affirmat non habere locum, vbi quis animo complacendi in præterita hæreſi interna; hanc dicto modo indicaret; quæ limitatio Suarez non admittitur à Sanchez vbi ſupra num. 21. ratio eſt, quia hic actus complacentiæ non eſt hæreſis, nec illum complacentem conſtituit denuò hæreticum; ſed manet ſicut prius Catholicus; ergò non fiet ratione illius hæreticus externus cui doctrinæ Sanchez adhæreo.

53 Propter eandem rationem idem Sanchez, & ſolus, quod ſciam, num. 22. aſſerit non eſſe hæreticum illum externum, qui manifeſtat propoſitum, quod in animo habet, amplectendi futuro tempore aliquam hæreſim, vel ſectã; nam hoc non eſt profiteri hæreſim, ſed propo-

54 ſitum futuræ hæreſis, vel ſectæ. Atque hæc aſſertio Sanchez amplectenda eſt, excepto vbi propoſitum ſic exterius manifeſtatum eſſet in manifeſtante coniunctum cum iuditio erroneo dubitatiuo, vel opinatiuo circa res fidei, vti per reuelationem credendas, quod iſtę, vt ſic cadant ſub dubio, vel opinione iuxtà reſolutum ſupra: tunc enim manifeſtans tale propoſitum, iam eſſet hæreticus externus: quod autem cum dicto iudicio, vt in plurimum poſſit eſſe coniunctum propoſitum huiuſmodi, nullus credo negabit, cum per ſe pateat.

55 Denique colligunt ex hac tertia conditione Azor tom. 1. lib. 8, cap. 10. q. 7. & Sanchez citatus num. 23. quod neutiquam hęreticus externus fiat, qui narrando, legendo, diſputando, aut alienos libros, vel tabellas tranſcribendo ſuam hæreſim mentalem lingua profert, non animo eam exprimendi, aut confirmandi, ſed ſolum gratia narrandi, legendi, diſputandi, vel tranſcribendi, vt alienam hæreſim, & non pro-

56 priã. Idẽ benè affirmat ipſe Sanchez de proferente hæreſim internam, dum dormit, vel ebrius eſt; quia in tali ſtatu non exercet actum humanum, qualis vt per ſe conſtat, ad prodendam hæreſim requiritur.

57 Ex traditis in hac Regula conſtat de principali hæreſis, aut hæreticorum diuiſione trimembri: alij enim ſunt hæretici purè mentales, alij ſimul interni, & externi; alij denique ſolummodo externi. Illi primi cum nullam con-

58 trahant excommunicationem, vel aliam pœnam, à quouis confeſſario abſolui poſſunt; vt cum Soto, Caietano, Couarr. Arag. & alijs per ipſum relatis, docet Sanchez dicto cap. 8. num.

59 3. Similiter dicendum de vltimis, ſeu de hęreticis merè externis, abſque vllo errore mentis vt poſt alios tradit benè Diana, dict. reſol. 240. verſ. Nota Secundo, verum cum inſurgat pręſumptio hæreſis mentalis, poterunt contra ipſos procedere Inquiſitores, vt ait idem Diana.

60 Dixi in definitione, quod hæreſis ſit error intellectus, cum pertinacia: circa quam particulam vltimam, in quonam pertinacia conſiſtat, & an coniuncta eſſe poſſit cum ignorantia, quæ ſit cauſa erroris? eſt aliqualis controuerſia inter Doctores, pro cuius deciſione ſit iam.

Ad hæreſim qualis pertinacia neceſſaria? & quando ab ea proteſtatio liberat?

REGVLA XCVIII.

61 DE eſſentia hæreſis eſt pertinacia; quæ conſiſtit in interno voluntatis actu, quo ipſa reſiſtit doctrinæ Catholicæ, inducendo intellectũ ad ei diſſentiendũ contra auctoritatẽ Eccleſiæ. Quare ad pertinaciã neceſſariò ſupponitur aliqua in intellectu notitia Eccleſiæ & doctrinæ, quam ipſa tenet: atque conſequenter non poteſt eſſe pertinax; neque hæreticus, qui hæc ignorat quacumque ignorantia, etiam

62 affectata, quæ ſit cauſa erroris. Excepto quando affectaret ignorare ob finem liberius errandi in fide, aut vbi ex falſa opinione, res fidei parui momenti eſſe exiſtimaret, in quibus caſibus proteſtatio non liberat ab hæreſi; tametſi in alijs liberare ſoleat.

---

63 MAnifeſtè conſtat ex iure canonico pertinaciam voluntatis eſſe de ratione eſſentiali hæreſis, Clemen. vnica, de Summa Trinitate, §. Porrò, ibi, quiſquis defendere ſeu tenere pertinaciter præſumpſerit. item extrauagan. Ioann. 22. Cum inter de verb. ſignificatione, & cap. Damnamus de Summa Trinitate, vbi relato quodam errore Abbatis Ioachim; hic ab hęreſi excuſatur, eo quod non

64 errauerit pertinacia. Similiter in alio errore Guillelmus Pariſienſis cenſetur excuſatus ab hęreſi ob carentiam pertinaciæ, vt teſtantur D. Bernardus ſer. 80. in Cantica D. Hieronym. epiſt. 17. idem docet D. Auguſt. pręcipuè lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 16. & refertur in Decreto, capit. dixit Dominus 24. quæſt. 3.

65 Quod autem conſiſtat in actu, quo voluntas imperat, & inducit intellectum ad diſſentiendum alicui doctrinæ Catholicæ reſiſtendo Eccleſiæ, eam docenti, & huic non ſe ſubijciendo clarè deſumitur ex eodem D. Auguſtino d. lib. 4. de Baptiſmo, cap. 17. & ex D. Hieronymo ad Galat. 5. docentque cum D. Thoma 1. par. quæſt. 32. artic. 4. communiter Scholaſtici.

Oſten-

familiaritatem, & cohabitationem eum ipſis vitare.

100 Præterea non licet Chriſtianis Medicos Iudęos, aut alios infideles ad curandum vocare, habetur expreſse in dicto cap. nullus, ſed expreſſius, & firmius in ſpeciali Bulla Gregor.

101 XIII. incip. *Alias piæ memoriæ*. Excipitur tamen ex benigna interpretatione legis caſus grauis neceſſitatis arbitrio prudentis viri, ſi medicus Iudęus, vel alius infidelis ſit notabiliter doctus, vel morbus indigeat multis medicis, & Chriſtiani non ſufficiant. Ita Sanchez lib 2. in Decal. cap. 3 t. Suarez diſp. 18. de fide, ſec. 6. Bonac. diſ. 3. q. 2. pun. 5. & Conin. cum alijs vbi ſupra num. 168.

102 Eſt etiam interdictum Chriſtianis, nè hæredes, vel legatarios inſtituant Iudęos, tenent omnes communiter, deducuntq; ex l. 5. C. de Iudæis, ex vi cuius non eſt licitum fideli aliquid legare vniuerſitati Iudæorum: habetur item in cap ſi quis Epiſcopus, de hęreticis, quod Epiſcopi non poſſint alicui pagano legatum relinquere: idem iniungitur clericis in cap. inter eos, eodem tit. Atq; iam conſuetudine recep-

103 tum, vt aſſerunt citati Sanchez, & Suarez cum Syluestro verb. Iudæus, q. 1 dict. 6 quod ſit nullum legatum extra grauem, vel extremam neceſſitatem, relictum Iudeo, ſiue conſanguineo, ſiue non conſanguineo; ſed benè addit Conin. ibidem num. 171. attendendum eſſe ad vſum cuiuſque loci.

104 Denique prohibitum ſtrictiſſimè cuiuis Chriſtiano ſub pœna excommunicationis ipſo facto reſeruata Summo Pontifici deferre arma, cibos veſtes, & alia ſuffragia Iudęis, & paganis, Reipublicę Chriſtianæ hoſtibus, vt continetur in Bulla Cęnę Domini, & in cap. ita quorundam cap. quod olim de Iudęis.

105 Dubium illud reſtat diſcutiendum, an facere contra prędictas prohibitiones ſit ſemper peccatum mortale? Negant aliqui, vt Emanuel Sà, verb. Iudeus, n. 2. & Aragon. 2. 2. q. 10. art. 9. niſi adſit periculum peruerſionis. Sed melius

106 tenent alij affirmantes per ſe, & vt in plurimũ eſſe ſemper martale, etiam ſublato periculo peruerſionis: quia tamen ex parte finis, quam ex parte materię obligatio vitandi infideles in dictis caſibus cenſetur grauis, Ita Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 31. num. 26. Azor vbi ſupra cap. 21. q. 2. & Suarez ibidem ſect. 6. Qui benè addunt poſſe aliquando eſſe tantum veniale ex leuitate materię, ſicuti in tranſgreſſione aliorum precęptorum ſępè contingit.

Quando Inquiſitor procedere poteſt contra quemuis Infidelem non baptizatum, maximè Iudeum?

REGVLA XCIV.

108 QVicumq; Infideles non baptizati, ſunt ſub iuriſdictione Eccleſię, poſſuntq; & tenentur Inquiſitores fidei contra eos procedere, non ſolum in caſu peruerſionis, ſed etiam in diuerſis, vbicunq; errant contra veritates ex iure naturali, illis, & homini Catholico communes: atque in alijs caſibus expreſſis in iure

109 canonico, ſeu in Bullis Pontificijs. Imo peculiariter quoties Iudęus relicto iudaiſmo, paganiſmum amplectitur, ſubeſt iuriſdictioni Inquiſitorum.

110 DE caſibus peruerſionis iam à nobis ob rer dictum ſupra Regula V. nunc ex profeſſo oſtendendum qualiter ea peccari poſſit ab Infidelibus baptiſmo carentibus tàm reſpectu Infidelis deſiderantis, aut iam petentis baptizari, verbis fraudulentis, minis, donis, &c. à tali deſiderio, & petitione eum reuocando, aut poſt ſuſceptum baptiſmum ad priſtinã infidelitatem retrotrahendo, quam reſpectu fidelis originarij in infantia baptizati, hunc dictis modis, aut alijs ad aliquam infidelitatis ſectam alliciendo; ac proinde tot illæ prohibitiones, vt dictum regula præcedenti, non com

111 municandi cum infidelibus. Erat autem olim quæſtio aliquantulum controuerſa inter Doctores, an in hoc caſu peruerſionis, & in alijs poſſent Inquiſitores procedere contra infideles non baptizatos? & aliqui ex illis id negabant, vt Conradus Brunus, lib. 4 de hær. c. 2. & Fernandus, Vaſqu us, lib. 1. Controuerſ. Illuſt. cap. 24. ob eam rationem quia de his, qui foris ſunt, nihil ad nos, iuxta teſtimonium Apoſtoli 1. Cor. 5.

112 Præualebat verò ſemper ſententia affirmans D. Thomæ 2. 2. q. 10. art. 8. & ferè omnium pręcipuè Eymer. 2. par. Direct. quæſt. 48. & ibi Pena Commen. 71. ducti hac ratione, quia non ſunt illi ita foris, vt quoties iniuriam Creatori, & detrimentum Eccleſiæ Catholicæ inferunt,

113 non poſſint ab hac puniri. Quicquid tamen ſit de tempore antiquo; nunc iam quæſtio omnino ceſſauit; cum res totaliter ſit deciſa per Summos Pontifices, maximè per Gregorium XIII. Conſtit. incip. *Antiqua Iudæorum improbitas*: vbi deciſio omnium caſuum de iuriſdictione Inquiſitorum circa dictos Infideles adeò manifeſtè, & compendioſè traditur, vt nihil manifeſtius, nihil compendioſius afferri poſſe videatur. Vndè operæpretium duxi ex ipſa ad verbum, quæ hùc ſpectant proponere per paragraphos diuiſa, ſicuti Laertius Cherubinus egregiè diuidit.

Omiſſo itaque Exordio, quod ad rem non facit.

114 §. 1. *Quibus nos, ne pietatis noſtræ puritas polluatur, aut à fœdis mancipijs Chriſto Chriſtianorumque nomini impunè illudatur, obuiare volentes, ſtatuimus, ac etiam declaramus Inquiſitores hæreticæ prauitatis liberè procedere poſſe in omnibus cauſis, & caſibus, qui ſequuntur.*

115 §. 2. *Si quis Iudæus, aut Infidelis in iis, quæ circa fidem cum illis nobis ſunt communia veluti Deum vnum, & æternum, omnipotentem*

Q 2 crea-

creatorem omnium viſibilium, & inuiſibilium, & ſimilia, non eſſe aſſeruerit, prædicauerit, vel priuatim alicui inſinuauerit.

116 §.3 *Si Dæmones inuocauerit, conſuluerit, aut eorum reſponſum acceperit, ad illoſue ſacrificia, aut preces ob diuinationem, aliamue cauſam dixerit, aut quid eis immolauerit, vel thuris, alteriuſue rei fumigationes obtulerit, aut alia quæuis impietatis obſequia præſtiterit.*

117 §.4. *Si Chriſtianos verbo, facto, vel exemplo, aut alio quouis modo nefaria huiuſmodi docuerit, vel ad ea perpetranda perduxerit, aut perducere attentauerit.*

118 §.5. *Si Saluatorem, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum purum hominem, vel etiam peccatorem fuiſſe: Matremue Dei non eſſe Virginem, & alias huiuſmodi blaſphemias, quæ per ſe hæreticæ dici ſolent in Chriſtianæ fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem impie protulerit.*

119 §.6. *Si cuiuſuis eorum opera, auxilio, conſilio, vel fauore aliquis Chriſtianus à fide defecerit, quamque ſemel ſuſceperat abnegauerit, vel ad Iudæorum, ſiu aliorum Infidelium ritus, ceremonias, ſuperſtitiones, vel impias ſectas tranſierit, vel redierit, ſeù in hæreſim aliquam inciderit, aut qui, vt Chriſti fidem abneget, ſeu in hæreſim incidat, opem, conſilium auxilium, vel fauorem quomodocumque præſtiterit.*

120 §.7. *Si quis Catechumenum, vel quemcumque ex Iudæis, aut Infidelibus Deo inſpirante ad fidem Chriſtianam venire volentem, poſt declaratam nutu, verbo, facto, aut quocumque alio modo eius voluntatem à fide, vel fidei inſtructione, aut à Sacri Baptiſmi ſuſceptione retrahere, auertere, vel dehortari, aut nè ad fidem veniat, none regeneratus lauacro abluatur, quouis modo impediuerit.*

121 §.8. *Si quis apoſtatas, hæreticoſue ſcienter domi ſuæ acceptauerit, aluerit, commeatu iuuerit, ſeù quouis modo eis cibaria vbicumque præbuerit, aut dona, vel munera dederit, vel miſerit, aut de loco ad locum deduxerit, ſeù aſſociauerit, vel deducendos, ſeù aſſociandos curauerit, aut ſumptus miniſtrauerit, duces, comiteſque illis adiunxerit e velnc ab eis perpetrata deprehendi, aut inueſtigari queant, fecerit.*

122 *Quique dictos apoſtatas, aut hæreticos ſcienter aliquo modo receptauerit, occultauerit, defenderit, aut eis opem, auxilium, vel fauorem quomodolibet præſtiterit.*

123 §.9. *Si libros hæreticos, vel thalmudicos, aut alios Iudaicos quomodolibet damnatos, aut alias prohibitos tenuerit, cuſtodierit, vel diuulgauerit, vel in quæcumque loca deduxerit, aut ad eam rem operam ſuam accommodauerit.*

124 §.10. *Si Chriſtianos deriſerit, redemptioniſque noſtræ hoſtiam ſalutarem in ara crucis immolatam, Chriſtum Dominum, ludibrio, & deſpectui habens, quandocumque maximè verò in ſacro paraſceues die agnum, ſiue ouem, aut quid aliud cruci affixerit, aut appenderit, in eamue conſpuerit, ſeu quodcunque contra ipſam fecerit.*

125 §.11. *Si Nutrices Chriſtianas contra Sacrorum Canonum ſtatuta, diuerſorumque Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum ſanctiones adhuc retinuerit, aut eas retinens die, qua Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum ſumpſerint, lac, vno, vel pluribus diebus in latrinas, cloacas, vel alia loca effundere coegerit.*

126 §.12. *In quibus caſibus vniuerſis, & ſingulis omnes prædictæ prauitatis Inquiſitores omnium Regnorum, Prouinciarum, Ciuitatum, Dominiorum, & locorum vniuerſi Orbis Chriſtiani Iudices in ſuis quemq; locis perpetuò delegamus, & ſuper his contra Iudæos, atque Infideles quoſcumq; ſimul, vel ſeparatim, prout in cauſis fidei iuxta Sacrorum Canonum formam nec non Officij Inquiſitionis huiuſmodi conſtitutiones diligenter inquirant, & procedant.*

127 Hactenus relata ad verbum huc ſpectantia
ex dicta Conſtitutione Gregoriana: quę vt
patet nulla declaratione, aut commentatio-
128 ne indigent. Notanda tamen hoc loco tria:
primum circa caſum, de quo §.6. peruerſionis
ſeu alliciendi aliquo modo Chriſtianos ad Iudaiſmum, aut reuocandi ad ipſum Iudęos, qui Baptiſmum ſuſceperant, quod multo prius fuerit ſic diſpoſitum per aliam Conſtitutionem Nicolai IV. incip. Turbato corde, nempe poſſe, & debere Inquiſitores fidei contra taliter allicientes, aut reuocantes procedere.

129 Secundò notandum, quod ad dicta §.9. circa libros Iudęorum, vel aliorum Infidelium prohibitos ſimus infra addituri vnum verbum declarantes clauſulam Edicti Sanctę Inquiſitionis contra libros prohibitos cuiuſcumque auctoris.

130 Notandum tertio, quod illa, quę adduntur §.12. circa pœnas infligendas Iudęis, aut Infidelibus in caſibus per Conſtitutionem Gregorianam expreſſis, opportunius ſint afferenda lib. 6. noſtri operis; vbi de puniendis quibuſque inquiſitis nobis ex profeſſo ſermo futurus.

131 Supereſt vltimo loco dubium equidem di-
ſcuſſione dignum contra ſolos Iudęos, an
ſcilicet iſti, ſi relecto totaliter Iudaiſmo, ad-
hęreant alicui ſectæ paganiſmi, maneant ſu-
biecti poteſtati, & Iuriſdictioni Inquiſitorum,
& hi ob hanc cauſam poſſint, ac teneantur
contra eos inquirere? Ex Doctoribus magis re
132 centioribus perdoctè diſcutit, & reſoluit ip-
ſum, ſicut & reliqua vir doctiſſimus, atque
religioſiſſimus de Illuſtriſſima familia Clericorum Regularium Admodum Reuerendus Pater Don Antoninus Diana, Conſultor Sancti Officij, & de hoc Sacro Tribunali valdè benemeritus part. 4 reſolut. moral. tract. 4. reſolutione ſecunda.

133 Pars affirmans cum eo, vti vera, & omnino certa tenenda eſt; quam etiam tuentur Camillus Campegius in additionibus ad Zanchinum de hæreticis, c. 36 litt. B. atq; Eymericus 2

parte

parte directorij quæſt. 46. Nec contradicit il-
lo modo Penna Comment. 69. verſ. Nunc autẽ
cum ibi ſolum referat Oldradum, & aſſerat
eius dictum ob breuitatem nolle perpen-
134 dere. Quare non rectè Farinacius de hæreſi
quæſt. 178. num. 132. & Antonius Sonſa lib. 1.
Aphoriſm cap. 37. num. 27. negatiuè reſponden
tes ad dubium propoſitum pro ſe dictum Pen-
nam citant. Probatio veritatis, & tantæ cer-
titudinis pro parte affirmante, eſt deciſio addu
ctæ conſtitutionis Gregorianæ, nam §. 2. ma-
nifeſtè tribuitur Inquiſitoribus poteſtas, & iu-
riſdictio contra Iudæos negantes ea, quæ ſunt
ipſis communia cum Chriſtianis; at Iudæus ſi
relicto prorſus Iudaiſmo tranſeat ad paganiſ-
mum quodcumque multa negat, quæ in Te-
ſtamento vetere circa fidem Diuinam habet
communia cum Chriſtiano; ergo propter hunc
tranſitum eſt ſub poteſtate, & iuriſdictione
Inquiſitorum.
135 Nota quod reſponſio negans Farinacij, &
Souſæ, ex Deciano, Ioanne Andrea Archidia-
cono Romano, & alijs citatis ab ipſis, omni-
no careat probabilitate, vt ait idem Diana; &
miror viros adeò præſtantes in hac facultate
materiæ Sancti Officij propoſitam deciſionem
Gregorianæ Conſtitutionis non perpendiſſe;
cum poſt eam in lucem editam, hac de re
ſcripſerint.

CAPVT XII.

De hæreſis, & hæreticorum natura, ac diuiſione, de dubitantibus in fide, & de ſuſpectis, aut diffamatis de hæreſi, de credentibus hæreticorum, deque iſtorum fautoribus, receptoribus, & defenſoribus, Iuriſdictioni Inquiſitorum ſubiectis.

PROOEMIOLVM.

1 TRadita iam vtcumque pro noſtro inſtituto, toto capite præcedenti doctrina circa quoſcumq;
infideles, qui ſunt extra Eccleſiam ſine baptiſmo: accedimus nunc ad infideles baptizatos,
ſaltem præſumptiuè, ſeù quoad forum externum, qui per hęreſim, vel apoſtaſiam ipſi Eccleſiæ Ca-
tholicæ terga vertunt, & prærogatiua filiorum eius amiſſa, infenſiſſimi ipſius hoſtes conſtituuntur:
Prius de hæreſi, & de hæreticis, quam de apoſtaſia, & de apoſtatis tractandum, quia ſic vbicunq;
& à quibuſcumque de vtriſque agitur, præcipuè in Edicto Sanctæ Inquiſitionis per clauſulam ſe-
2 quentem: *Debbano al Sant Offitio di queſt'Iſola reuelare, e notificare giuridicamente tutti, e cia-
ſcuno di quelli, de' quali ſappiano, ò habbiano hauuta, o haueranno notitia, che ſiano heretici, o ſo-
ſpetti, o diffamati d'hereſia, o credenti, o fautori, o recettatori, o defenſori loro.* Sic latinè reddi-
tam. Sancto Officio huius Inſulæ denunciare, aut notificare iuridicè teneantur omnes, & vnuſ-
quiſque eorum, qui ſciunt, aut ſciuerint aliquos eſſe hæreticos, aut ſuſpectos, vel diffamatos de
hæreſi, aut credentes hęreticorum, vel fautores, aut receptores, vel defenſores ipſorum. Quæ
3 ſit autem obligatio iuridica, & quinam per eam aſtringantur opportunius infra explicabitur, nunc
perſonas criminoſas denũciadas indicamus; comprehendimus, tam multas in hoc capite, prop-
ter aliquam inter ipſas connexionem; & vt in ſingulis indicandis breuius nos totidem ferè Regulis
expediamus.

Quid eſſentialiter hæreſis? quanam conditiones ad eam conſtituendam requiſita?

REGVLA LXXXXV.

4 HÆreſis conuenienter definiri poteſt, *quod
ſit electio alicuius doctrinæ, quam ali-
quis putat meliorem in materia fidei, quam ſit
doctrina ab Eccleſia tradita:* Conuenientius
verò ita, *quod ſit error intellectus cum pertina-
cia contra aliquam veritatem fidei in homine
5 qui hanc iam receperat.* Vnde tres ſunt præci-
puæ conditiones eſſentiales ad conſtitutionem
hæreſis, ſeu hæretici, materia ſcilicet, ſeù do-
ctrina, ſiue propoſitio aliqua fidei oppoſita,
iudicium erroneum intellectus circa ipſam,
& voluntas pertinax, qua talis doctrina, tale-
que iudicium eligitur, ſuppoſita notitia con-
trariæ veritatis.

6 NOmen hæreſis, attenta eius etymologia,
de qua multa, & Theologi, & Iuriſpe-
riti, præcipuè Canus lib. 12. de locis, cap. 9. &
Farin. de hæreſi quæſt. 178. § 1. cum deriuetur
à verbo Græco, αἱρεῖν quod eligere ſignificat
pro electione in quauis doctrina tam philoſo-
phica, quam Theologica, & tam in bonam,
quam in malam partem quondam ſumi con-
7 ſueuit; nunc tamen iam vſu receptum eſt, vt
ſemper in malam partem pro electione in do-
ctrina contraria fidei Catholicæ accipiatur;

 atq;

atque hinc hęreticus dicitur quis, quia eligit
doctrinam ab eccleſia reprobatam, vt fidei op-
poſitam; ita dicti Farinacius, & Canus cum
alijs. Atque hinc iam quaſi prima diuiſio hæ-
reſis, & hæreticorum, etiam æquiuocè lo-
quendo.

8 Doctores autem non ſunt concordes in aſſi-
gnanda aliqua definitione, aut deſcriptione
peculiari pro explicatione naturæ hæreſis, &
hæretici; ob rei fortè huiuſcè difficultatem,
teſte D. Auguſtino in præfatione ad lib. de hę-
reſibus. Definire, inquit, quid hæreſis ſit, om-
nino difficile eſt. Vnde quot capita, tot ferè
eius definitiones, aut deſcriptiones, ex quibus
Farin. ibidem more ſuo, duodecim colligit ad
oſtendendum, quid ſit hęreſis, & totidem ad in
dicandum quid ſit hęreticus; ſed cum omnes
in idem ſemper coincidant, ſuperuacanea, &
nimis prolixa alicui talis collectio videbitur.
9 Nobis ſufficiunt duæ in Regula propoſitæ ex
Suarez diſp. 19. de fide, ſect. 1. & ex alijs ci-
tandis, attenta duplici hæreſis conſideratio-
ne.

10 Pro cuius rei reſolutione notandum, quod,
ſicut dictum ſupra, fidem diuinam reſidere in
vtraque potentia, intellectus, & voluntatis, ac
præcipuè in intellectu, ita ſimiliter dicendum
modo reperiri hæreſim fidei diuinæ oppoſitam
partim in voluntate, & partim in intellectu
(idem aſſeras de infidelitate propriè dicta ini-
tio præcedentis capitis explicata) oppoſitorum
enim eadem eſt ratio, ſeruata proportione.
11 Conſiderata itaque hæreſis, vt eſt culpa gra-
uiſſima contra fidem, ſic principaliter reſidet
in voluntate, & in electione ab ea facta doctri-
næ peruerſæ cum omnis culpa principaliter ad
voluntatem ſpectat: & ſub hac ratione expri-
mitur per primam definitionem ex duabus il-
12 lis. Si verò conſideretur hæreſis, vt eſt error
contrarius fidei reuelatæ, ſic exiſtit præcipuè in
intellectu iudicante erroneè; & ſub hoc mo-
do indicatur per ſecundam definitionem, ma-
gis ei conuenientem: ita Suarez vbi ſupra cum
alijs ſtatim referendis.
13 Vt autem completè exprimantur natura, &
dictæ conditiones eſſentiales hæreſis, & hære-
tici, atque vt innoteſcat clarè de diuiſionibus,
vtriuſque, ſingulas particulas ſecundæ defini-
tionis oportet expendere, & dubia quæcunque
circa ipſas occurrentia aliquibus regulis eno-
dare. Dixi, *quod ſit error intellectus cum per-*
14 *tinacia*. Vbi primo certum eſt ex mente om-
nium, præcipuè D. Thomæ 2. 2. q. 11. art. 1. & 2.
hæreſim omnino conſummari, & hæreticum
quemuis, verè conſtitui per iudicium intelle-
ctus erroneum, ab actu pertinaci voluntatis
imperatum. Ratio eſt, quia ab iſto pendet il-
lud in eſſe voluntarij; cum hæreſis eſſe non poſ-
ſit ſine voluntario, ſicut nec aliud peccatum.
15 Qualiter ſe habeat hæc pertinacia voluntatis,
poſtea oſtendetur; nunc videndum, an dictum
iudicium erroneum ſufficiat ad hæreſim, vel
hæreticum conſtituendum, ſi dubitatiuè, aut
opinatiuè eliciatur.

*Qualiter in fide dubius ſit infidelis, ſeu hæreti-
cus? aut ſecus? & an idem ſit de opinante
circa eam?*

REGVLA LXXXXVI.

16 ADeò firmiter myſteria fidei Catholicæ
quiuis fidelis credere debet, vt ſi circa
ea abſolutè, & ſufficienter propoſita, vti cre-
denda per diuinam reuelationem, quoquomo-
do dubitet, cum pertinacia, ſtatim in hæreſim
incidat, & formalis hæreticus conſtituatur.
17 Secus verò, ſi dubium ſit circa ipſa propoſita
pręcisè tantum vti credenda ex teſtimonio hu
mano, vel ex coniecturis naturalibus. Pari
18 modo dicendum eſt de Chriſtiano, qui alteru-
tro modo opinionem circa eadem myſteria
habet.

---

19 SIc in concordiam reducuntur Doctores,
qui inter ſe de tali dubio, vel opinione
aliquantulum cõtrouertunt. Plurimorum enim
eſt ſententia communiter recepta aſſerentium
quemuis aduertenter dubitantem, vel opinan-
tem de rebus fidei ſibi ſufficienter propoſitis,
eſſe hæreticum, & ratione huius dubitationis,
vel opinionis, quæ formaliter eſt hęreſis, ma-
nere ſub iuriſdictione Inquiſitorum fidei. Sic
tradunt, & ſumunt ex D. Thoma loco citato,
Caiet. Bannes, & Valentia, & prima parte q. 32.
art. 4. Suarez diſp. 19. de fide ſect. 4. & Farin.
cum multis ab ipſo relatis, de hæreſi q. 178. §.
20 4. num 90. Pro hoc eſt textus expreſſus in cap.
1. de hæreticis, dubius, inquit, in fide eſt infi-
delis. & facit pro eodem illud Cõcilij Viennen.
relatum in Clementina 1. de Summ. Triuit. &
fide Cath. §. Porro, vbi dubitans an anima ra-
tionalis ſit forma humani corporis, hæreticus
cenſetur:
21 Cæterum intelligitur de primo modo dubi-
tandi, vel opinandi expreſſo in Regula, quia
qui dubitat, aut opinatur de obiecto fidei ſuf-
ficienter propoſito, ex reuelatione credendo,
iudicat tale obiectum non eſſe omnino certũ,
ſed poſſe eſſe falſum: hoc enim includit aſſen-
ſus opinatiuus, vel dubitatiuus, ac proinde
eſt erroneus, ſi ſit circa res fidei noſtræ, quæ
reijcit qualemcumque dubitationem, & opi-
nionem, requiritque omnimodã certitudinem,
& firmitatem iuxtà illud D. Athanaſij in Sym-
bolo, *Hæc eſt fides Catholica, quam niſi quiſq;
fideliter, firmiterque crediderit, ſaluus eſſe non
poteſt*. Et conſonat doctrina Sancti Auguſtini
lib. 8. de Trinit. cap. 5. *Non poſſe*, inquit, *ſalua
fide Catholica dici, forte de Virgine natus eſt
Chriſtus*, quia particula, *fortè*, quæ dubita-
tionem inducit, fidei Chriſtianæ repugnat; &
illud D. Bernardi lib. 5. de conſider. ad Euge-
nium cap. 2. *Fides* inquit, *ambiguum non ha-
bet, & ſi habet, fides non eſt*.
22 E contra verò aliqui graues Doctores, vt
Canus lib. 12. de locis cap. 9. Malderus 2. 2. q.
11. art. 2. memb. 7. & Sancez lib. 2. in Decal. c.
7. num. 12 abſolutè ſentiunt non eſſe hæreti-
cum quemuis dubitantem circa res fidei, non
ſolum

Digitized by Google

ſolum quando dubium inſurgit per ſubitaneũ motum abſque conſenſu voluntatis (hoc enim modo omnes concedũt) ſed etiam quando ſit dubium cum plena deliberatione; quia etiã tunc ſic dubitans non eligit partem fidei contrariam; eũ nec diſſentiatur, nec aſſentiatur, ſed intellectus maneat pendulus, & indifferens aſſentiri, vel diſſentiri, ergò tale dubium non eſt hæreſis, neque ſic dubitans hæreticus: ſicut enim fides importat poſitiuum aſſenſum; ita hæreſis ei contraria poſitiuum diſſenſum, at dubium, vel dubitans neutrum includit; ergo, &c.

23 Verum iſtorum Doctorum ſententia nequaquam eſt admittenda, niſi ſecundo modo in Regula indicato ſit dubium, vel opinio, aut quis dubitet, vel opinetur circa fidei myſteria, præcisè ex teſtimonio tantum humano, vel ex naturalibus coniecturis, qui caſus facilè euenire poteſt in quouis, qui baptizatus in infantia ad vſum rationis perueniens ex atteſtatione tantum humana, vel ex ratione ſola naturali rerum fidei notitiam accipit, ſi circa eas dubiũ vel opinionem habeat, non erit hæreticus, vt per ſe patet; erit tamen, ſi accepta earum cognitione ex atteſtatione, ſeu reuelatione diui-
24 na, dubitet, vel opinetur de ipſis. Hinc credo iidem Malderus, & Sanchez addunt ſuam ſententiam non habere locum, quando ſuppoſita ſufficienti inſtructione ex reuelatione diuina, dubitans, vel opinans ſuper ſuum actum dubitandi, vel opinandi reflectit, & indicat rem eſſe dubiam, & ſub opinione: quæ reflexio, & iudicium ferè ſemper reſultat ſine dubio in ſic dubitante, vel opinante.

25 Ex quibus tandem innoteſcit trimembris diuiſio hæreſis, ſeu hæreticorum, dubitantium ſcilicet de rebus fidei, & opinantium circa eas atque abſolutè erroribus contra ipſas aſſentientium, vt per ſe patet.

26 Dixi, quod ſit hæreſis error intellectus: num quid non etiam linguæ, aut actus externi alicuius? pro quo dubio ſit Regula ſequens.

Vt hæreſis ſubſit Iuriſdictioni Eccleſiæ, ſeu Inquiſitorum, quomodo exterius manifeſta eſſe debet, & quibus requiſitis?

REGVLA XCVII.

27 QVamuis in actu merè interno indicij erronei intellectus hæreſis conſumetur, & hæreticus conſtituatur; vt tamen hic ſubſit iuriſdictioni Eccleſiæ, aut Inquiſitorum neceſſe eſt, illa prodeat in actum externum, aut aliquo ſigno extrinſeco manifeſtetur. Ad
28 hanc autem manifeſtationem ſufficiet, ſi illud ſiue ſcriptum, ſiue verbum, ſiue aliud ſit, tribus conditionibus veſtiatur nempè adeò manifeſtet hæreſim internam, vt ſi adeſſet aliquis eam poſſet percipere. Secundo ſit malum mortaliter de ſe ipſo, & non per relationem ſolam ad actum internum. Tertio aliqualiter aſſertionem, ſeu confeſſionem hæreſis contineat.

29 CAret omnino probabilitate doctrina Panorm. Anan. Ioan. Andreę, Felin. in cap. vltimo de hereticis, & aliorum Canoniſt. quos refert, & refutat Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 8. num. 1. 2. aſſerentium propter hæreſim putè mentalem contrahi excommunicationem, in hæreticos latam, eò quod hoc peccatum ſola mente conſummetur.

30 Oppoſita tamen ſententia veriſſima eſt, & communiter recepta, ſcilicet nec in foro poli, nec in foro fori contrahi excommunicationem, aut vllam aliam pœnam, & multum minus eſſe ſubiectum iuriſdictioni Inquiſitorum propter hereſim merè internam, niſi hæc exterius aliquo ſigno, verbo, vel ſcripto manifeſtetur. Ità penè innumeri, quos adducit, & ſequitur idem Sanchez, ex Theologis, Palud. in 4. diſt. 13. q. 3. art. 1. D. Antoninus 3. part. tit. 24. cap. 4. Suarez tom. 5. in 3 part. diſp. 21, ſect. 2. Vaſquez 1. 2. q. 96 art. 4. diſput. 160. capit. 5. Stephanus Auila, de Cenſuris part. 1. dub. 10. concluſ. 1. & Diana citatus tract. 4. Micellan. (conuenientius in ſeptimo, vbi de pœnis hæreticorum, id diſcuſſiſſet) reſoluit. 240. verſ. Notandum. Ratio eſt, quia Eccleſia non habet iuriſdictionem ad iudicandum de actibus occultis, etiamſi mête conſummentur, qui nequeunt exterius cognoſci; & dato quod haberet, certè non expediret rectę, & ſuaui Eccleſię gubernationi, ea aliquo modo vti, ergo &c.

31 Debet autem prædictum ſignum manifeſtatiuum hæreſis mentalis continere illas tres cõditiones in Regula aſſignatas, quas expendere ſigillatim oportet, vt per illationes varij caſus reſoluantur, conducentes pro inſtructione Cõſultoris Sancti Officij ad qualificandum. Quo-
32 ad primam, requiritur tale ſignum, aut verbum, aut ſcriptum, quod manifeſtet ſufficienter hæreſim internam, adeo vt, ſi quis pręſens adeſſet, eam perciperet (etſi actu nullus adſit, & per accidens ſit, quod à nullo percipiatur, vt omnes concedunt teſte eodem Sanchez) ſiue ex ſe eam manifeſtet, ſiue ratione alicuius circumſtantię, temporis, loci, &c. Nam vbi non ſic manifeſtat hæreſim mentalem, hęc ita occulta manet, ac ſi mentalis protſus eſſet, ita præter Vaſquez, & Sanchez citatos, tenent Vgolinus de Cenſuris 2. part. cap. 1. Bannes 2. 2. q. 11, art. 4. dub. 2. Enriquez lib. 6. de pœnit. cap. 14. num. 6. Emanuel Sà verb. excommun. & alij multi relati ab eodem Sanchez ibidem.

33 Hinc primò infertur non eſſe Hæreticum externum, qui hæreſim manifeſtat per facta, vel dicta, ex ſe indifferentia, & ſoli ipſi hæreſim ſignificantia, vt ſi dum actum internum hęreſis elicit, moueat caput, aut femur percutiat, vel dicat exterius ita eſt, vel proſerat hanc negatiuam, non eſt homo, ex aſſenſu hęreſis mentalis, quod Chriſtus non ſit homo: hæc enim omnia, & ſimilia de ſe non ſunt magis

gis

gis ſigna fidei aſſenſus,quam diſſenſus,nec ma-
gis ſalſi, quam veri indicatiua. Inde oſtendi-
34 tur, quia licet talia facta, vel dicta ſint mala
malitia hæreſis,quod procedant ab animo ea
infecto, cum tamen ipſa per ſe occulta ſit,nec
vllo modo manifeſtata Eccleſiæ, ac proinde
ad huius iuriſdictionem non ſpectet,conſequē-
ter neque huiuſmodi facta, vel dicta ſpecta-
bunt. Ita Azor tom.1.lib.8.cap.9.q.vlt. Say-
rus tom.1.lib.3. Diana vbi ſupra,Bannes, Vaſ-
quez, & alij num. pręcedenti adducti, quid-
quid in contrarium abſque vllo fundamento di-
cant aliqui, quos tacito nomine idem Azor ci-
tat.

35 Secundo infertur hæreticum mentalem non
fieri externum ſcribendo alicui verba amicitiæ
vel mutuando pecunias; aut alia beneficia in
ipſum conferendo, animo hunc facilius tra-
hendi ad ſuam hæreſim;hęc enim omnia inter-
nam hęreſim non manifeſtant alijs; cum ſint de
ſe indifferentia. Ita cum Cordub. quęſtion.lib.
36 4.q.13.opin.3.Sanchez ibidem num.9.Qui be-
nè addit idem eſſe, ſi hęreticus mentalis ſcri-
bat ſuam hęreſim characteribus, vel notis in-
cognitis, vulgò ciſta, ita à ſe ad ſignificandum
impoſitis, vt nulli alteri,ſed ſibi ſoli ſignifica-
tam indicent hęreſim, quia hęc adhuc intra
mentem hęretici manere cenſetur.

37 E contra tertio, infertur internos hęreticos
fieri externos, & ſubeſſe iuriſdictioni Inquiſi-
torum, ſi factis, ſeu commiſſionibus, aut omiſ-
ſionibus, & quibus hęreſis pręſumptio oritur,
ſuam internam hęreſim manifeſtant. De factis
ſeù commiſſionibus tradunt Iulius Clarus lib.5
receptarum, in practica criminali §.hęreſis nu.
24. & Vgolinus vbi ſupra, exemplificant in eo
qui credens baptiſmum poſſe iterari, re-
baptizat, & in eo, qui credens, quod Eccle-
ſia nequeat eſum carnium interdicere, eas
38 diebus prohibitis comedit. Sed benè aduertit
Sanchez in his exemplis, & ſimilibus habere
locum doctrinam traditam, quando inde atten
tis circumſtantijs iure optimo deſumitur prę-
ſumptio hæreſis, & non potius ignorantię, vel
39 obliuionis, aut cauſæ alterius iuſtę. Et quidē
ſi quis hęreticus mentalis credens fornicatio-
nem ſimplicem eſſe licitam, fornicaretur, non
fieret hęreticus externus, quia ſic fornicari
nullo modo hæreſi ſapit, & nullus inde ſuſpi-
cionem hæreſis hauriet. Ita idem Sanchez cū
Viualdo Candel.Sacrament. par.2.in Bulla cę-
næ num.2.

40 Quod autem per omiſſiones hęreticus inter-
nus fiat etiam externus, tradunt Caietanus 2.
2. q. 11. art. 4. verſ. ex his ſiquidem, Tolet. in
Summa in expoſitione Bullæ Cęnę excomm.1.
num.10. Sayrus tom.1.lib.3. cap.4. num.30. &
Diana vbi ſupra. Exempla ſint,vt ſi quis nun-
quam templum ingrediatur, aut dum eleuatur
41 Eucharistia, nō genuflectat. Quāquā ſimiliter
in his his,& alijs exemplis videndum,an atten
tis circumſtantijs inde pręſumptio hęreſis proue
niat; aut potius inaduertentiæ, vel ſimilis cau-
ſæ iuſtę, ſicque interpretatur Sanchez ibidem
num. 16. ex mente Azor tom.1.lib.8.cap. 9.q.
vlt. aſſerentis non manifeſtari hęreſim internā
per omiſſionem genuflexionis, dum Euchari-
ſtia eleuatur.

42 Pręterea, quoad ſecundam conditionem ſi-
gni, aut actus externi ad manifeſtandam hæ-
reſim mentalem; certum eſt apud citatos Do-
ctores, quod debeat eſſe malus mortaliter, vt
quis per ipſum hęreticus externus conſtituatur
& vt contrahat à die manifeſtatæ hæreſis, ex-
communicationem, & alias pœnas. Inde pa-
tet, quia iſtę cum ſint graues non infliguntur,
niſi ob peccatum mortale externum,quod ſo-
lum poteſt Eccleſiæ conſtare,& eius iuriſdictio-
ni ſubeſſe. Docent Enriquez, & Emanuel Sà
citati, quibus adiungendus Antoninus Diana
43 ibidem. Secus verò contingeret ex mente
eorundem, ſi comeſtio eſſet in notabili quanti-
tate, & ex ea attentis circumſtantijs ſufficiens
indicium hæreſis oriretur, vt dictum paulo
ante.

44 Secundo deducitur à fortiori, non fieri hæ-
reticum externum, qui ex hæreſi interna in-
ducitur ad facienda bona opera, aut ad mala
omittenda. Vti Secta hęreticorum,quam ſequi
tur, pręcipit facere, aut omittere. Ratio eſt,
quia iſta non hæreſis, ſed bonitatis internę in-
dicia ſunt: ita cum Sayro tom. 1.lib. 3. cap. 4.
45 num. 30. ibidem Sanchez num. 18. Qui hoc
meritò limitat, niſi in hæreticorum terris talia
faciens, vel omittens ob circumſtantias con-
currentes inde hæreticus ab alijs deprehende
retur.

46 Tandem conditionem tertiam, vt omnino
certam ex mente aliorum aſſignat Sanchez
vbi ſupra quòd dictum ſignum, aut verbum,
aut ſcriptum debeat aliqualiter continere aſſer
tionem, ſeu confeſſionem hæreſis internæ, vt
mentalis hæreticus fiat externus, & vt contra-
hat excommunicationem, & alias pœnas.

47 Ex [illegible] tertia conditione colligunt primò Si
mancas Cathol. inſtit. tit. 22. num. 9. & Azor
tom.1.lib.8.cap.10.q.5.non fieri hæreticum ex
ternum illum, qui ſuam hæreſim internam de-
tegit Sacerdoti in confeſſione Sacramentali,
quia hic actus ſic detegendi eam, eſt extra iu-
48 dicium humanum. Extendit autem Sayrus d.
cap.4. num.28. ad detegentem in confeſſione
qui non vult deſerere hæreſim, nec corrigi pa-
ratus eſt:quamuis Azor citatus hanc extenſio-
nem reijciat, eò quod tunc non ſit confeſſio,
ſed confeſſionis ſimulatio;nec obliget Sigillum
49 Verum merito extenſionem admittit Sanches
adductus caſu, quo accederet ad confeſſarium
animo petendi conſilium circa ſuam hæreſim
licet abſque dolore eius,&abſque intentione
reſipiſcendi ab ea, quia hic non eſt actus, qua-
lis requiritur ad detegendam hæreſim inter-
nam per eius aſſertionem, ſeu confeſſionem.
50 Imo addit ipſe Sanchez cum Cord. Cutier.
Aragon. Sà, & alijs per eum relatis,quod idem
eſſet, quando quis amico, vel alteri ſuam hæ-
reſim internam omnino extra confeſſionem
Sacramentalem manifeſtaret, non animo aſ-
ſerendi, ſeu confitendi hæreſim, ſed capiendi
conſilium, pro bono animæ ſuæ; quia par eſt
ratio. An autem amicus, vel alius, qui ſic au-
dit eius hæresim internam,teneatur ipſum de-

nun-

nuntiare Inquiſitoribus ? infra commodius ex-
pendetur .
51 Secundò colligunt ijdem Simaneas nu m.10
Azor.q.6.& Suarez tom.5. in 3. part. diſput. 4.
ſect.2.nequaquam fieri hæreticum externum,
qui per iocum ; vel ex ignorantia diceret ſe
aliquid contra fidem olim tenuiſſe , nunc verò
non tenere .Inde oſtenditur ; quia ad hæreſim
externam non quæcunque ; ſed illa tantum
verba ſufficiunt , quæ hæreſim internam præ-
ſentem denotant ; ita vt ſermo declaret , quod
actu mente concipitur ; ergò non erit hæreti-
cus externus , qui ſic hæreſim tantum antiquā
manifeſtat; maximè cum hæc manifeſtatio non
ſit peccaminoſa, nec ex errore actuali mentis
procedat .
52 Nihilominus idem Suarez hoc limitans affir
mat non habere locum , vbi quis animo com-
placendi in præterita hæreſi interna ; hanc di-
cto modo indicaret ; quæ limitatio Suarez non
admittitur à Sanchez vbi ſupra num. 21. ratio
eſt, quia hic actus complacentiæ non eſt hære-
ſis,nec illum complacentem conſtituit denuò
hæreticum ; ſed manet ſicut prius Catholicus;
ergò non fiet ratione illius hæreticus externus
cui doctrinæ Sanchez adhæreo .
53 Propter eandem rationem idem Sanchez, &
ſolus , quod ſciam , num.22. aſſerit non eſſe
hæreticum illum externum , qui manifeſtat
propoſitum , quod in animo habet , amplecten-
di futuro tempore aliquam hæreſim , vel ſectā;
nam hoc non eſt profiteri hæreſim, ſed propo-
54 ſitum futuræ hæreſis , vel ſectę . Atque hæc
aſſertio Sanchez amplectenda eſt, excepto vbi
propoſitum ſic exterius manifeſtatum eſſet
in manifeſtante coniunctum cum iuditio erro-
neo dubitatiuo , vel opinatiuo circa res fidei ,
vti per reuelationem credendas , quod iſtę , vt
ſic cadant ſub dubio , vel opinione iuxta reſo-
lutum ſupra : tunc enim manifeſtans tale pro-
poſitum , iam eſſet hæreticus externus : quod
autem cum dicto iudicio, vt in plurimum poſ-
ſit eſſe coniunctum propoſitum huiuſmodi, nul-
lus credo negabit , cum per ſe pateat .
55 Denique colligunt ex hac tertia conditione
Azor tom.1.lib.8,cap.10.q.7. & Sanchez cita-
tus num.23. quod neutiquam hęreticus exter-
nus fiat , qui narrando , legendo , diſputando,
aut alienos libros , vel tabellas tranſcribendo
ſuam hæreſim mentalem lingua profert , non
animo eam exprimendi , aut confirmandi , ſed
ſolum gratia narrandi, legendi , diſputandi, vel
tranſcribendi, vt alienam hæreſim,& non pro.
56 priā. Idē benè affirmat ipſe Sanchez de profe-
rente hæreſim internam , dum dormit , vel
ebrius eſt; quia in tali ſtatu non exercet actum
humanum , qualis vt per ſe conſtat, ad proden-
dam hæreſim requiritur ;
57 Ex traditis in hac Regula conſtat de princi-
pali hęreſis, aut hæreticorum diuiſione tri-
membri: alij enim ſunt hæretici purè mentales,
alij ſimul interni , & externi ; alij denique ſo-
lummodo externi . Illi primi cum nullam con
58 trahant excommunicationem , vel aliam pœ-
nam , à quouis confeſſario abſolui poſſunt ; vt
cum Soto, Caietano, Couarr. Arag. & alijs per
ipſum relatis, docet Santhez dicto cap.8.num.
59 3. Similiter dicendum de vltimis, ſeu de hęre-
ticis merè externis, abſque vllo errore mentis
vt poſt alios tradit benè Diana, dict.reſol.240.
verſ. Nota Secundo, verum cum inſurgat prę-
ſumptio hæreſis mentalis , poterunt contra ip-
ſos procedere Inquiſitores , vt ait idem Dia-
na .
60 Dixi in definitione , quod hæreſis ſit error
intellectus, cum pertinacia ; circa quam par-
ticulam vltimam , in quonam pertinacia con-
ſiſtat , & an coniuncta eſſe poſſit cum ignoran-
tia , quæ ſit cauſa erroris ? eſt aliqualis contro-
uerſia inter Doctores , pro cuius deciſione ſit
iam .

Ad hæreſim qualis pertinacia neceſſaria? & quando ab ea proteſtatio liberat ?

REGVLA XCVIII.

61 DE eſſentia hæreſis eſt pertinacia ; quæ
conſiſtit in interno voluntatis actu, quo
ipſa reſiſtit doctrinæ Catholicæ, inducendo in-
tellectū ad ei diſſentiendū contra auctoritatē
Eccleſiæ. Quare ad pertinaciā neceſſariò ſup-
ponitur aliqua in intellectu notitia Eccleſiæ
& doctrinæ, quam ipſa tenet: atque conſequen
ter non poteſt eſſe pertinax ; neque hæreticus,
qui hæc ignorat quacumque ignorantia, etiam
62 affectata, quæ ſit cauſa erroris. Excepto quan
do affectaret ignorare ob finem liberius erran-
di in fide , aut vbi ex falſa opinione , res fidei
parui momenti eſſe exiſtimaret , in quibus ca.
ſibus proteſtatio non liberat ab hæreſi; tametsi
in alijs liberare ſoleat .

63 MAnifeſtè conſtat ex iure canonico per-
tinaciam voluntatis eſſe de ratione eſ-
ſentiali hæreſis , Clemen. vnica , de Summa
Trinitate , §.Porrò , ibi , quiſquis defendere
ſeu tenere pertinaciter præſumpſerit , item
extrauagan. Ioann.22. Cum inter de verb. ſi-
gnificatione , & cap.Damnamus. de Summa
Trinitate , vbi relato quodam errore Abbatis
Ioachim; hic ab hęreſi excuſatur, eo quod non
64 errauerit pertinacia . Similiter in alio errore
Guillelmus Pariſienſis cenſetur excuſatus ab
hęreſi ob carentiam pertinaciæ , vt teſtantur
D.Bernardus ſer.80. in Cantica D. Hieronym.
epiſt.17. Idem docet D. Auguſt pręcipuè lib.4.
de Baptiſmo contra Donatiſtas cap 16. & re-
fertur in Decreto, capit. dixit Dominus 24.
quæſt.3.
65 Quod autem conſiſtat in actu , quo voluntas
imperat , & inducit intellectum ad diſſentien-
dum alicui doctrinæ Catholicæ reſiſtendo Ec-
cleſiæ , eam docenti , & huic non ſe ſubijcien-
do clarè deſumitur ex eodem D. Auguſtino d.
lib.4.de Baptiſmo,cap.17.& ex D Hieronymo
ad Galat.5.docentque cum D. Thoma 1.par.
quæſt. 32. artic.4 . communiter Scholaſtici .
Oſten-

Google

66 Oſtenditur efficaci ratione à contrario; quia
dum voluntas permanet in propoſito ſubijcien
di iudicium ſuum iudicio Eccleſiæ, nequit ho-
mo errare pertinaciter, nec vllo modo erit hæ-
reticus, vt per ſe patet, & omnes concedunt;
ergo pertinacia requirit contrariam volunta-
tem, ſeu potius in hac conſiſtit, non ſubijcien-
di ſe iudicio Eccleſiæ Catholicæ circa res fi-
dei noſtræ.

67 Hic tamen ſtatim inſurgit dubium, cur per-
tinacia hæc conſtituatur potius in voluntate
contradicendi Eccleſiæ, quam Deo ipſi, vel
ſcripturæ ſacræ, aut traditionibus, & ſimili?
Reſpondet optimè ex mente omnium Suarez
diſp. 19. de fide ſect. 3. non attendi pertinaciã
per ordinem ad Deum, primò quia, cum cer-
tum, & euidens ſit, eum non poſſe mentiri,
nullus proinde audebit ei immediatè contra-
dicere, nec habebit voluntatem non creden-
di ipſi; ſed non credendi talem doctrinam eſſe
68 traditam à Deo: Item quia cum Deum non
videamus, nec per ſe ipſum, vt plurimum lo-
quatur nobis, ſed per aliqua ſigna creata, ideo
pertinacia non explicatur in ordine ad Deum
ſecundum ſe ſpectatum; ſed vt loquentem per
alios, ſeù per ſigna creata ſenſibilia. Ex his au-
tem ſignis ſola Eccleſia eſt viua, & vniuerſalis,
ac proxima quoad nos regula, vt traditum
ſupra, nobis per Romanos Pontifices, vel per
Concilia proponens omnia, quæ à Deo ſunt di-
cta, vel in ſcripturis ſacris, vel in traditionibus
vel alibi; atque ob hanc cauſam conſtituitur
pertinacia per habitudinem ad ſolam Eccleſiã
Catholicam Romanam, & non ad traditiones,
70 nec ad ſcripturas ſacras. Et quamuis has ad-
mittant hæretici, non tamen ſecundum verum
Eccleſiæ Romanę ſenſum; ideo ſunt pertina-
ces valdè circa ipſas contra dictæ Eccleſiæ au-
thoritatem.

71 Prædicta autem reſponſio Franciſci Suarez
ad illud dubium vera ſemper eſt de pertinacia
contra Eccleſiam in rebus fidei propoſitis per
communes, & vniuerſales reſpectu omnium
reuelationes; potes nihilominus eſſe pertinax
immediatè contra Deum, & verus hæreticus,
ſi reuelationi Diuinæ de myſterio aliquo non
per Eccleſiam, ſed per ipſum Deum, vel An-
gelum tibi ſufficienter propoſitæ diſſentias.
Sic tenent multi (quidquid vnus Lorca 2. 2.
quæſt. 11. diſput. 39. num. 2. contrarium di-
cat) præcipuè Azor tom. 1. lib. 8. capit. 9.
quæſt. 4. Sanchez lib. 2 in Decal. cap. 7. nu-
mer. 32. Suarez dicta diſputat. 19. ſect. 5. Co-
ninch. diſputat. 18. dub. 7. numer. 118. & Ca-
ſtrus Palao tractat. 4. diſput. 3. punct. 2. Con-
ſtat hoc exemplis Luciferi, & ſequacium iuxta
ſententiam probabilem.

72 Verum diſcutiamus iam id, circa quod maius
extat diſſidium inter Doctores, an pertinacia
poſſit eſſe coniuncta cũ ignorantia dictæ aucto
ritatis Eccleſię, & veritatis ab ea definitę? Duę
ſunt ſententiæ omnino oppoſitę, altera affir-
mans poſſe eſſe coniunctam cum quacumque
ignorantia culpabili, ſaltem de nimia craſſa de-
fendit Sayrus tom. 1. lib. 3. cap. 4. num. 15. &
de affectata Canus lib. 12. de locis cap. 9. ita
vt ſi homo ex nimia negligentia ignoret, aut
ignorare affectet, quid Eccleſia teneat, ſit ve-
rè pertinax contra eius auctoritatem errando
in materia fidei, & quamuis proteſtetur ſe eſſe
paratum ad ſentiendum cum ea, vbi ſciuerit,
quid ipſa doceat, hoc proteſtatio nequaquam
ab hęreſi eum liberabit.

73 Altera ſententia eſt non ſolum negans dictã
coniunctionem pertinacię cum ignorantia
aliqua, ſed requirens etiam præter notitiam
veritatis definitę, & peculiarem monitionem,
vt homo maneat per aliquod tempus obſtina-
tus, & quaſi incorrigibilis in errore contra fi-
dem, ſicque & non aliter erit pertinax, & hæ-
reticus; tribui ſolet hęc Syluest verb. hęreſis
1. q. 2. num. 5. & in eam inclinat gloſſ. dicta
Clem. §. porrò verb. pertinaciter; cum hoc
exponat, durus, incorrigibilis, & obſtinatus.
Citatur pręcipuè pro ipſa Alciatus in lib. 2.
cap. de Summa Trinitate, inde oſtendens; quia
pertinax ille cenſetur, quia admonitus non
vult reſipiſcere; ergo tempus, & perſeuerantia
in pertinacia, & errore requiritur.

74 Media tamen via nobis tenenda cum Diuo
2. 2. q. 11. art. 2. ad 3. cum Caietano, Bañes, &
Aragon. ibi, cum Gabriel in 4. diſt. 12. qu. 2.
art. 1. notab. 3. & Duran; quæſt 3. num. 6. cum
Vaſquez 1. 2. diſp. 126. & Suarez diſp. 19. de
fide ſect. 3. cum Couarr. lib. 3. variar. cap. 1. &
Siman. Cathol. inſtit. tit. 31. num. 10. & cum
alijs multis per eos relatis, Theologis, & Ca-
75 noniſtis. Qui vt prorſus certum docent per-
tinaciam, & hęreſim eſſe non poſſe, dum adeſt
ignorantia, ex qua error contra fidem proce-
dit; ſed ſupponi in intellectu hęretici aliquam
notitiam auctoritatis Eccleſiæ, & doctrinæ quã
ipſa definiuit; quamuis ille circa vtramque
erret, ſeu tam illius auctoritatem, quam do-
76 ctritam ab ipſa definitam reijciat. Probatur
efficaciter, quia voluntas neceſſario ſupponit
ſemper notitiam ſufficientem ſui obiecti; ſed
pertinacia conſiſtit in actu voluntatis ſentien-
di contra auctoritatem Eccleſiæ, vel diſſen-
tiendi à doctrina per eam definita, non obſtan-
te eius auctoritate; ergo talis actus volunta-
tis; in quo conſiſtit pertinacia, ſupponet ſine
dubio aliquam cognitionem auctoritatis, &
definitionis Eccleſiæ.

77 Pro confirmatione autem huius doctrinę, &
totali reiectione ſecundę ſententię facit valdè
Etymologia nominis pertinax, non ſecundum
D. Iſidorum lib. 10. lit P. pertinax, idẽ eſt, atq;
impudenter tenens, & hoc non dicitur, niſi de
illo, qui cognita iam magna auctoritate alte-
rius, illi adhuc audet contradicere; ergo ne-
ceſſarium eſt, vt quis contra auctoritatem, &
definitionem Eccleſiæ ſit pertinax, aliquam
78 vtriuſque cognitionem habeat. Imò quam-
primum incipit eam habere etiam in primo
inſtanti, ſi contradicat, iam incipit eſſe perti-
nax, & hæreticus; cum tunc pertinacia ſatis
completa ad hunc effectum reperiatur; nec re-
quiritur, vt per ſpatium temporis quis ſit durus
& irreuocabilis, aut obſtinatus, vt exponebat
illa gloſſa in dicta Clem. contra quam ſunt om-
nes Doctores num. pręcedenti citati.

Dixi

80 Dixi ſemper pertinaciam non poſſe eſſe
cum ignorantia, quę eſt cauſa errandi ſeu ex
qua error procedit, & vocatur communiter
reſpectu cuiuſuis caſus, *Antecedens*, quæ ante-
cedit opus, & hoc; ſine ea non fieret, ac in præ-
ſenti caſu; homo ſine ea non erraret contra
81 fidem. Eſt alia ignorantia, quę à Theolog.
vocatur *Concomitans*, quia comitatur opus,
vel actum voluntatis, & quamuis non ſit cauſa
eius ita tamen eſt homo affectus, vt etiamſi
82 ſciret, idem vellet, & operaretur. Atque cum
hac ignorantia poteſt ſine dubio eſſe pertina-
cia contra fidem, & ſic ignorans non excuſa-
bitur ab hæreſi, nam ſimul cum tali ignorantia
habet propoſitum non mutandi ſententiam,
tametſi ipſi conſtet Eccleſiam aliter tenere,
cum ab hoc propoſito ei proueniat, vt ſit con-
tumax, & non excludat pertinaciam; quamuis
neque per tale propoſitum; neque per talem
ignorantiam error cauſetur; concluditur ergo
cum quacumque ignorantia concomitante,
ſiue inuincibili, ſiue culpabili poſſe, quem eſſe
83 pertinacem, & hęreticum. Quin potius ſi cō-
tingeret hominem non errare; ſed caſu, & in-
aduertenter cum Eccleſia ſentire, adhuc ta-
men eſſe pertinax, & hæreticus, ſi haberet pro-
poſitum mutādi ſententiam, etiamſi contrariū
per eam definiretur, ita citatus Suarez ex com-
muni, & recepta aliorum doctrina.

84 De ſola itaque ignorantia antecedente cul-
pabili (de inculpabili nullus dubitat) traditū,
vt certum eam cum pertinacia non poſse eſse
coniunctam, quod etiam de affectata intelligi-
tur, quando quis ipſam affectat tantum ex ma-
gna negligentia, & tædio addiſcendi; quia
tunc non offendit auctoritatem Eccleſię, &
paratus eſt ab ea corrigi, vnde non habet per-
tinaciam, neque eſt verus hęreticus. Ita cum
alijs docent Vaſquez 1.2.q.26. art.3. diſp.126.
cap. 2. & Sanchez lib. 2. in Decalogum cap.7.
85 num.23. Secus verò erit ſi affectet ignoran-
tiam ex praua intentione liberius errandi cir-
ca res fidei: vel affectet eam ex falſa opinione,
quod exiſtimet myſteria fidei noſtræ eſse parui
momenti. Ratio eſt quia ſic affectans non pa-
rum deſpicit Eccleſiæ auctoritatem; ergo con-
tra hanc eſt verè pertinax, atque hæreticus: ita
86 ibidem Sanchez. Qui pari modo idem benè
affirmat de errante ex ignorantia contra fidem
parato corrigi ab Eccleſia; dummodo argu-
mentis conuincatur; quia non Eccleſiæ atte-
ſtationi, ſed argumentis vult acquieſcere; ergo
facit contra eius auctoritatem, & conſequen-
ter eſt pertinax, atque verus hęreticus.

87 Quare in triplici prędicto caſu errans contra
fidem licet proteſtetur ſe paratum eſse corrigi,
& velle ſubijci iudicio Eccleſiæ, non propterea
excuſatur à pertinacia, nec ab hæreſi, quia
proteſtatio ſ actis contraria non iuuat, neque
liberat proteſtātem ab hæreſi, vt docent Peña
part. Direct. Comment.36. verſ. hactenus, &
Souſa lib. 1. aphoriſ cap. 14. quod vt per ſe
88 patet; habet etiam locum in foro animę. Nō
obſtante, quod vt doctrina certa, & com-
muniter recepta tradatur ab eiſdem Peña, &
Souſa, ab Albertino de cognoſcen. q.12. nu.9.
& Farinac. de hæreſi q. 178. §. 7. num. 154. &
alijs per eum relatis, quibus adhęreo quam-
cumque proteſtationem in eo foro excuſare,
cum vix ſit vlla regula, quantumuis generalis,
quæ aliquas non habeat exceptiones.

89 Verum quid de proteſtatione quoad forum
externum, abſq; controuerſia eſt, quod ipſa
adiuuet proteſtantem circa non definita ad-
huc per Eccleſiam, & circa per ſe obſcura; Se-
cus verò circa manifeſta, & iam definita,
maximè ſi proteſtatio fiat à viro docto, qui de-
finitionem Eccleſiæ ſcire præſumitur, ita Penna
ibidem, verſ. ſit prima, Farin. dicto §. 7. num.
158. Simanch. Cathol. inſtit. tit 55. num. 5. Re-
90 ſpectu verò hominis ruſtici, & ignari non eſſet
talis præſumptio, & proteſtatio ex mente eo-
rumdem Doctorum, eum iuuaret. Excepto
vbi ab Epiſcopo, vel ab Inquiſitoribus, aut à
viris doctis de ſuo errore moneretur, & inſtrue
retur, tunc non euaderet liber ob proteſta-
tionem; ſed poſſet contra hunc procedi tan-
quàm contra ſuſpectum de hæreſi. Tradunt ci-
tatis locis Penna, & Farin. pateq; ex cap. ad
abolendam de hęreticis,
91 Quid quod in foro etiā cōſciētiæ talis ruſticus
cenſeretur pertinax, & hęreticus, nihilque
ipſi proteſtatio inſeruiret, ſuper dictam moni-
tionem, & inſtructionem proponantur ei res fi-
dei, & auctoritas Eccleſię tanquam euidenter
credibiles; & nollet nihilominus eis acquieſce-
re. Ratio eſt quia in hoc caſu tenetur iſte illis
credere, & iudicio Eccleſię ſe ſubmittere, &
non credendo, nec ſe ſubmittendo, vt teme-
rarius peccauit grauiter, vt docet Sanchez vbi
92 ſupra. Abſque dicta tamen euidenti credibi-
litate non eſt obligatio credendi, vt diximus
ſupra de infidelis obligatione amplectendi. vel
nō amplectendi fidē: cum Suarez, qui ad rem
prę ſentem hic diſp. 19. ſect.3. benè applicat, re-
ducens in concordiam duas opiniones inter ſe
oppoſitas. Plura de materia proteſtationis vide
apud citatos Pennam, Farin. & Souſam.

93 Si tandem petas cuius ſpeciei ſit peccatum
errandi contra fidem ex ignorantia culpabili?
Sanchez ibidem num.24. cum alijs ab ipſo re-
latis abſolutè reſpondet, licet hoc peccatum
non ſit verè, & propriè hęreſis, reduci tamen
ad eam; quemadmodum reducuntur alia pec
cata ad illam ſpeciem, cuius, eſſent, ſi ſcien-
ter committerentur, quod reſponſum proba-
94 bile iudicat Suarez citatus. Sed probabilius iu-
dico cum eodem Suarez, & cum Vaſquez 1.2.
quæſt.76. art.3. diſput.126. cap.3. num. 9. diſtin-
gui omnino ſpecie errorem contra fidem ex
ignorantia, & hæreſim propriè dictam; quia
de huius ratione, ſeu obiecto formali eſt, vt
ſcienter opponatur auctoritati Eccleſiæ; quod
non eſt de ratione illius; ſed tantum, vt op-
ponatur obligationi ſciendi res fidei. Quam-
95 quam benè notant ijdem Vaſquez, & Sanchez
non requiri ad formalitatem hęreſis, neque
ad pertinaciam eius, vt prçcisè ex directa
intentione opponendi ſe auctoritati Eccle-
ſię eliciatur, ſicut ad peccatum inobedientię
requiritur directa intentio contradicendi præ-
cepto Superioris; ſed ſufficere, ſi quis contra-
dicat

Digitized by Google

dicat ſcienter auctoritati Eccleſię ex quacumque intentione, ſiue lucrandi, ſiue acquitendi honorem, ſiue ex alia auiditate id faciat; nam ſic verè pertinax, & hæreticus conſtiruitur.

96 Ex traditis in hac Regula colligitur diuiſio hæreſis, ſeu hæreticorum habentium ſcilicet pertinaciam, contra auctoritatem Dei immediatè, & habentium eam mediate, ſeu contra auctoritatem Eccleſiæ; Alia item diuiſio, videlicet errantium in rebus fidei ſcienter, qui ſunt propriè hæretici; & errantium in eiſdem ex culpabili ignorantia quacumque etiam affectata; qui nec pertinaces, nec hæretici ſunt, exceptis duobus caſibus prædictis.

97 Dixi quòd hæreſis ſit error intellectus contra aliquam veritatem fidei, ideſt contra doctrinam, ſeu propoſitionem ad obiectum eius materiale ſpectantem: atque hinc indicatur, quodnam ſit obiectum materiale hæreſis, nempè propoſitio quæcumque damnabilis, illi omnimodè oppoſita; ſed huius vniuerſaliter ſumptæ cum varij aſſignentur gradus, videndum nobis Regula ſequenti, quinam hi ſint, & an de omnibus Inquiſitores cognoſcant? ſicque materia circa quam Conſultor Sancti Officij munus qualificandi exercet, tota in communi ipſi innoteſcet.

Quid propoſitio damnabilis? quot gradus eius ob diuerſitatem cenſuræ? & an omnes ſub Iuriſdictione Inquiſitorum?

REGVLA XCIX.

98 PRopoſitio damnabilis, per quam fides aliquo modo violatur, definiri ſolet, quod non ſolum falſa in ſe, ſed peculiari etiam cenſura, ſeu ignominioſa qualificatione ſit digna.

99 Huius varij diſtinguuntur gradus, nempe pro-
poſitionis hæreticæ, erroneę, ſapientis hære-
ſim, malè ſonantis, temerariæ, ſchiſmaticæ,
ſcandaloſæ, piarum aurium offenſiuæ, iniurio-
ſæ, blaſphemæ, & impiæ, ex quibus aliæ in
100 alijs continentur. Contra omnes iſtas Inqui-
ſitores tanquam proprij Iudices procedere
poſſunt.

---

101 AFfert tradiram definitionem propoſitionis damnabilis in genere ſumptæ, vt receptam communiter ab omnibus Suarez dicta diſputat. 19 ſect. 2. & explicat breuiſſimè duas eius conditiones, nempè quod primę de falſitate (nulla ſiquidem propoſitio vera, vt per ſe patet, damnabilis eſſe poteſt) addi debeat ſecunda, ob quam damnabilitas ipſi ſpecialiter competit, eſſe ſcilicet dignam qualificatione aliqua, vel cenſura infami: atque hoc genericè, ſeù in communi de propoſitione damnabili ſatis ſit dictum.

102 Verum in particulari vndecim diſtincti gradus, ſeù quaſi ſpecies eius aſſignantur; & deſumuntur ferè omnes ex Concil. Conſtant. ſeſ. 8. (*nullum dubium antiquiorem eſſe diſtinctionem eorum*) vbi damnantur articuli Vuicleph: & ſect. 15. in ſententia damnationis Ioan. Hus atque ex Bulla Pij V. & Gregorij XIII. ferè eiſdem verbis damnantium ſentētias Michaelis Baij. Hos gradus damnabilium propoſitionum, tàm Canoniſtæ, quam Theologi copioſè explicant, præcipuè Turrecrem. in ſumma de Eccleſia lib. 4. par. 2. cap. 8. Albertinus trac. de dignoſcendis aſſertionibus, quæſt. 6. & ſequentibus, Simanc. inſtit. Cathol. tit. 54. Penna in Direct. par. 2. Commen. 26. & 27. Suarez dicta diſp. 19. ſect. 2. Caſtrus Palao dicta diſput. 14. punct. 1. & alij plures, quos latè citat Diana part. 4. tractat. 8. reſolut. 94. in gratiam, vt ipſe ait, D. D. Inquiſitorum, & Qualificatorum: atque in eandem gratiam, cum Conſultoris, ſeu qualificatoris Sancti Officij munere fungar, vnumquemque iſtorum graduum propoſitionum damnabilium cum prædictis Doctoribus aliquantulum explanabo.

103 Primus gradus eſt propoſitionis hæreticæ,
& dicitur illa, quæ manifeſtè opponitur, ſiue
contrariè, ſiue contradictoriè alicui veritati
fidei immediatè per Eccleſiam definitæ; ſeu
quæ omnimodè contrariatur obiecto fidei, qua-
tenus reuelatæ à Deo. Ita Simancas dict. tit.
54. num. 8. Albertin. ibidem num. 1. Suarez, &
104 Caſtrus citati. Qui benè docent contra Ca-
ietanum equiuocantem circa hoc 2. 2. q. 11. ar.
1. quòd formaliter, & propriè loquendo non
ſint idem propoſitio hæretica, & hæreſis; atq;
tametſi de ratione huius ſit pertinacia, vt vi-
dimus Regula præcedenti; non tamen de ra-
tione illius, nam propoſitio hæretica ſic dici-
tur abſolutè per ordinem ad rem, quam ſigni-
ficat, non vero per ordinem ad proferentem,
quandoquidem ſiuè proferatur, ſiue non; ſem-
per eſt eiuſdem qualitatis, ſeu exiſtit in ſupre-
mo gradu falſitatis veluti oppoſita primæ veritati
reuelanti; at hæreſis formalis dicitur talis in
ordine ad proferentem illam, ſeu ad aſſen-
tientem ipſi, ac proindè in ſuo eſſe includit per-
tinaciam; ergo propriè, & in rigore propoſitio
hæretica non eſt formaliter hæreſis. Quamuis
105 quàm ex mente eiuſdem Suarez, ſicut fides
aliquando ſumitur pro doctrina fidei, aliquan-
do verò pro aſſenſu eiuſdem fidei, vt vidimus
ſupra, ita hæreſis, non incongruè ſumi poteſt,
& pro doctrina fidei, aliquando verò pro aſſen-
ſu eiuſdem fidei, vt vidimus ſupra, ita hæreſis,
non incongruè ſumi poteſt, & pro doctrina
contraria fidei, & pro aſſenſu huiuſmodi do-
ctrinæ contrario,

106 Ex eo autem quod cuiuis propoſitioni
hæreticæ competat omnimoda contrarietas
cum obiecto fidei, ſeu cum prima veritate
reuelante deducitur, vt certum à prædictis
Doctoribus omnes propoſitiones hæreticas
eſſe in ſe eiuſdem, & ęqualis falſitatis. Et
107 quamuis cum D. Thoma 1. part. quæſt. 22.
artic. 4. & 2. 2. quæſt. 11 artic. 2. ab aliquibus,
vt ab Eymerico 1. par. Direct. q. 7. & 12. & à
Cordub. in quæſt. lib. 1. q. 17. Sub hoc primo gra
du hæreticarum propoſitionum varij diſtinguũ
tur modi, ita vt aliæ contrarientur obiecto

fidei

fidei directè, principaliter, & immediatè; aliæ
verò indirectè, ſecundariò, & mediatè (om-
nes conſulto omitto, quod ad rem noſtram pa-
tum faciant) nihilominus quoad falſitatem
non recipiunt maius, & minus; cum par ſit in
omnibus oppoſitio contra obiectum fidei.
108 Secundus gradus eſt propoſitionis erroneæ,
quę qualiter diſtinguatur à propoſitione hęreti-
ca dubitant Doctores citati. Quamquam nul-
lo quidem modo audiendus Turrecr. vbi ſu-
pra, qui tantum diſtinguit inter eas, ſicut in-
ter genus, & ſpeciem, atq; inde fortè ęquiuo-
cationem ſumit, quod aliquando in iure Cano
nico nomen, *error*, accipiatur genericè, & pro-
poſitiones hæreticæ vocentur errores, vt in
cap. Excommunicamus, 2. §. vltimo de hęreti-
cis, & in c. accuſatus §. 2. de hæreticis in 6. Con
ſtat tñ manifeſtè ex Concil. Conſtant. adducto,
& ex Bulla Pij V. citata ſumi etiam ſpecificè,
& diſtingui in ſpecie propoſitionem hęreticam
ab erronea, ſeu ab errore in fide obiectiuè ſum
109 pto Diſtinctionem inter ipſas ita aſſignant
Canus lib. 12. de locis cap. 10. Simanc. & Cor-
duba adducti, quod propoſitio hæretica oppo-
natur doctrinæ Catholicæ iam per Eccleſiam
definitæ de fide; erronea verò doctrinæ ab om-
nibus Catholicis receptæ, ſed nondum iudicio
110 Eccleſię de fide declaratę. V. G. propoſitio
negans Beatiſſimam Virginem ſurrexiſſe ſeù in
corpore, & anima fuiſſe aſſumptam, erronea eſt,
quod nuſquam per Eccleſiam definita legatur:
ſimiliter illa erat erronea ante Concilium Tri-
dent. negans Beatam Virginem nunquam pec-
caſſe venialiter, nunc poſt definitionem Con-
cilij iam eſt hæretica: qui modus aſſignandi
diſtinctionem inter eas valdè probabilis eſt.
111 Probabilior vero ille alius aſſignatus à Sua-
rez d. ct. diſput. 19 ſect 2. quod ſit illa propoſi-
ſitio erronea, quę opponitur veritati certæ,
Theologica tantum certitudine, quia non eſt
immediatè reuelata, ſeu deducta per euiden-
tem conſequentiam ex vno principio naturali
& ex altero in ſe reuelato, vt ex hoc naturali,
omnis homo eſt riſibilis, & ex iſto reuelato,
Chriſtus eſt homo, deducitur Cõcluſio euidens
Chriſtus eſt riſibilis, atq. huic oppoſita propo-
ſitio Chriſtus nõ eſt riſibilis erit tantum erro-
nea, & non hęretica, quia non definitum im-
mediatè ab Eccleſia Chriſtum eſſe riſibilem,
112 ſed eſſe hominem. Addit tamen idem Sua-
rez, reſpondens ad obiectionem, quamuis in
foro externo, qui profert hanc, Chriſtus non eſt
riſibilis, pręſumeretur hęreticus, & vt talis pu-
niretur; interius tamen, ſeu ipſam in ſe eſſe
ſine dubio propoſitionem erroneam.
113 Sed quid de propoſitione, quę opponitur
concluſioni Theologicæ non euidenter ex prin
cipio fidei, ſed tantum probabiliter deductæ?
reſpondet benè, & perdoctè, ſicut in reliquis
Lucius Turrianus de noſtra Societate Ieſu, in
opere ſelect. diſp. par. 1. diſp. 30. eam adhuc eſ-
ſe cenſura dignam, minori tamen, debereque
dici propoſitionem errori proximam propter
connexionem, & propinquitatem eius cum
propoſitione erronea.
114 Conſtituitur in tertio gradu propoſitio ſa-
piens hæreſim: quam aliqui, vt Simanch. dict.
tit. 54. cum propoſitione erronea confundunt,
eo quod vtrique competat reddere hominem
ſuſpectum de hæreſi. Verum ex eiſdem Con-
cil. Conſtant. & Bulla Pontificia apparet clarè
inter eas eſſe conſtituendam diſtinctionem,
ita vt propoſitio ſapiens hęreſim minus mali-
tię contineat, quam erronea; ſicut hęc minus
continet, quam hæretica. Eſt ergo propoſitio
hæreſim ſapiens, quæ ex aſſumptis alijs prin-
cipijs ſequitur hęreſis, quando illa | princi-
pia non ſunt omnino certa, ſed in Eccleſia
valdè recepta, nec ex eis ſequitur illatio eui-
dens. Ita Suarez citatus cum antiquis Theo-
logis, vt cum Gabriel. in 4. diſt. 13. q. 2. art. 3.
Quamquam hæc expoſitio Suarez videtur co-
incidere cum reſoluto à nobis num. pręceden-
115 ti cum Turriano. Ex mente vero Antonij
Souſę illa eſt propoſitio ſapiens hæreſim, quæ
in ſenſu proprio hæretica cenſetur, in metapho
rico verò ab hęreſi liberatur: Exemplum vi-
detur poſſe poni in hac propoſitione, Chriſtus
quotidie peccat, ſed, vt affert idem Suarez,
Concil. Baſilienſe ſect. 2. 2. eam vt erroneam
damnat, quia in proprio ſenſu falſa eſt contra
fidem, & in metaphorico ſolum ab errore libe-
ratur, intelligendo Chriſtum non in ſe, ſed in
ſuis membris quotidie peccare.
117 Ad quartum gradum ſpectat propoſitio
malè ſonans: & quamuis genericè loquendo
præcedentes erronea, & ſapiens hęreſim malè
etiam ſonent, ideoque aliqui, quos tacito no-
mine citat Suarez, ab his illam malè ſonantem
non diſtinguant; ſpecificè tamen ſumpta, iſta
inferior eſt illis in malitia, ſeù in propinquitate
ad hęreſim.
118 Definitur itaque ſic, quod in aliquo ſen-
ſu proprio ſit hęretica, & in alio etiam proprio
ſit catholica, dicique poteſt propoſitio æqui-
uoca. Verum, quia frequentius in ſenſu hæ-
retico ſumitur abſolutè prolatata, malè ſonat:
ita Coninch. diſputat. 18. dub. 8. & Suarez vbi
ſupra.
119 Qui benè notat, quandoque propoſitio-
nem eſſe malè ſonantem, non ex ſe; ſed ob ali-
quam circumſtantiam temporis, perſonæ pro-
ferentis, &c. vt hæc, fides iuſtificat, olim non
male ſonabat, nunc verò ortis hęreſibus malè
ſonat, maximè ſi proferatur à perſona ſuſpecta
de Lutheraniſmo.
120 Quintus gradus continet propoſitionem
piarum aurium offenſiuam: quæ ex mente
ferè omnium vix differt à præcedentibus; Sua-
rez tamen ibidem cum Cano citato differen-
tiam aliqualem inter eas oſtendit, quod dum
dicitur, piarum aurium, per pietatem maxi-
mè veræ fidei doctrina connotetur: atque eum
pietas ad religionem pertineat, aliquid ſpe-
ciale in hoc gradu propoſitionis piarum auri-
um offenſiuæ addi videtur per ordinem ad re-
ligionem: ſpecialiter enim pias aures offendit,
qui aliquid indecens, vel indignum in materia
religionis Chriſtianę ſentit, aut profert.
121 Sextus gradus eſt propoſitionis ſcandaloſæ,
quę licet generali ratione de omnibus expreſ-
ſis in gradibus præcedentibus dici poſſit, cum

omnes illæ propoſitiones de ſe ſcandalum gene
rent: attento tamen eo, quod vox ipſa per ſe
fert ſpecialiter dicitur propoſitio ſcandaloſa;
quæ in materia fidei occaſionem errandi præ-
bet, vt ſi quis abſolutè dicat, imagines non
eſſe adorandas, &c. Ita Albert. dict.q. 6. num.
10. & Suarez vbi ſupra.
122 Reponitur in ſeptimo gradu propoſitio te-
meraria; pro cuius intelligentia notandum ſe-
cundum D.Thomam 2.2.q.54.art.3.ad 2.quod
vniuerſaliter loquendo, temeritas ſit præcipi-
tatio quędam faciendi aliquid ſine iudicio, vel
regula rationis, quaſi per contemptum eius,
& auctoritatis ſuperioris. Vnde quoad præſens
propoſitio temeraria erit, quæ in doctrina fidei
vel Theologiæ ſine rationis regula profertur.
Ita Albertin.dicta q.6.num.7 & ibidem Suarez
123 Qui optime declarat hoc poſſe euenire dupli
citer, vel poſitiuè, ſeù contrariè, vel priuatiuè;
dicitur propoſitio temeraria poſitiuè, ſeu con-
trariè, quę pugnat cõtra receptã ſẽtẽtiã Patrũ,
aut Scholaſticorũ, itaut oẽs, aut ferè oẽs cõ-
ueniant, ſiue aſſerendo rem eſſe certam, ſiue
124 probabilem. Priuatiuè autem propoſitio teme
raria eſt illa, *quæ ſolo* proprio iudicio, ſine ſuf-
ficienti auctoritate, vel cogente ratione tradi-
tur, maximè ſi ſit contra generales regulas, in
125 fide, vel theologia receptas. Exemplificat
ipſe Suarez his propoſitionibus, vt ſi quis dicat
quod dies Iudicij erat intra certum annorum
numerum; item quod aliquis vltra Beatam Vir
ginem Mariam fuerit conceptus ſine peccato
originali: quamquam huic Turrianus vbi ſupra
maiorem cenſuram addit, nempe quòd propo-
ſitio hæc ſit erronea.
126 Gradum octauum conſtituit propoſitio ſchiſ
matica, ſeu ſeditioſa, nimirum, quæ vnionem
membrorum Eccleſiæ, ſiue vniuerſaliter, ſiue
particulariter auſert, vel oppoſitam inducit, vt
ſi quis dicat, quod, malo Prælato, vel Regi
non ſit obediendum contra illud 1.Petri 2.Ser-
ui ſubditi eſtote in omni tempore dominis ve-
ſtris, non tantum bonis, & modeſtis, ſed etiam
diſcolis, Ita Simanc. dict.tit.54.num.18.& Al-
bertin.dict.q.6.num.11.
127 Nonus gradus eſt propoſitionis iniurioſę,
ſeù contumelioſę, videlicet quæ detrahit ali-
cui ſtatui, aut illuſtri perſonę, ſiue Eccleſiaſti-
cæ, ſiue ſeculari, aut iniuriam, ſeu contumeliã
ei infert; hinc illud iniuriam facit martyri, qui
erat pro martyre, cap.cum Matth. de celebrat.
Miſſ. Ita Antonius Souſa lib.1.Aphoriſ.capit. 7.
num.21. cum Albertin.dict.q.6.num.9. qui po-
nit aliud exemplum, vt ſi quis dicat, quod lex
Moyſi ſuis vmbris, victimis, & terroribus fece-
rit hypocritas; hæc enim propoſitio eſt iniurio-
ſa, ſiue contumelioſa legi Moyſi, & ipſi Deo.
128 In decimo gradu eſt propoſitio impia, ni-
mirum quæ opponitur pietati, quatenus pietas
filiali affectu colit Deum, & conſequenter San-
ctos, & Sacram Scripturam. Dicitur etiam im-
pia illa propoſitio, quæ contrariatur pietati
quatenus impedit; vel tollit pietatem erga
proximos, & obedientiam Deo debitam in ob-
ſeruatione præceptorum. Tradit idem Souſa
129 ex Albertino ibidem num.12. Qui exemplum
prioris ponit in eo, qui diceret non eſſe orandũ
pro animabus purgatorij, & indulgentias Papæ
pro illis conceſſas non prodeſſe: quæ propoſi-
tiones ex mente eiuſdem Albertini, Oldradi, &
aliorum, quos ille citat; ſunt etiam hęreticæ:
nam ſine dubio ex propoſitionibus in pręce-
dentibus gradibus explicatis alię in alijs con-
tinentur.
130 Vndecimus gradus eſt propoſitionis blaſ-
phêmę, ſeu maledicę: ſed de hac nos pluribus
infra peculiari capite. Prædictis autem vnde-
131 cim gradibus addit Albert. dicto c.6. imo re
ponit 3. loco gradum propoſitionis impertinen-
tis, exemplum ponit in eo, quod Sanctus Io-
ſeph Sponſus Virginis Sanctiſſimæ Mariæ fuerit
vel non fuerit mortuus tempore paſſionis Chri-
ſti Domini: quia ſiue fuerit ſuperſtes, ſiue de-
functus, nihil pertinet ad fidem, maximè quia
inter Catholicos tractatores eſt diſcrepantia, vel
ſaltem eſse videtur: hæc ille, & ſtatim affirmat,
quod hęc aſsertio, vel ſimiles impertinentes
non ſint damnabiles: ergò non eſt præſentis in-
ſtituti de huiuſmodi propoſitionibus imperti-
nentibus agere, quidquid Albertinus ege-
rit.
132 Notandum primò id, quòd ad rem maxi-
mè conducit, cum Souſa vbi ſupra num.25.ex
omnium ſententia propoſitos gradus contra
fidem per propoſitiones explicatos, ſimiliter
reperiri in factis, imo ab his propoſitiones op-
133 poſitionem contra fidem ſibi aſſumere. Vn-
de in communi factum damnabile eſt, quod
non ſolum falſum in ſe, ſed peculiari etiam cen
ſura, ſeù ignominioſa qualificatione dignum
iudicatur. Atque in particulari diuiditur in fa-
ctum hęreticum, erroneum, ſapiens hęreſim,
maleſonans, &c.
134 Secundò notandum cum Suarez, & Palao
adductis, quòd errare poſſit homo non ſolum
circa propoſitionem, vel factum, ſed etiam cir-
ca eius cenſuram, aut qualificationem. Vnde
qui propoſitionem de fide, vel Theologicam,
aut à Doctoribus communiter receptam dicit
eſse erroneam, vel ſcandaloſam, aut temera-
riam, &c. ſine dubio errorem committit; quia
virtualiter eam negat; ac pręterea contra ra-
tionem, & iuſtitiam infami cenſura ipſam affi-
135 cit. Atq; hoc locum habet etiam in non de-
finitis adhuc ab Eccleſia, certis tamen in Theo
logia. Imo ſi quis ſententiam in ſcholis proba-
bilem communiter abſque fundamento impro
babilem iudicaret, temerarius exiſteret; ſic
contradicens omnibus, vt ait Turriani citatus,
qui hinc benè addit ex mente omnium duo-
decimum gradum qualificationis, ſeù cenſu-
ræ.
136 Notat item idem Turrian. ad qualifica-
dum aliorum opiniones eſse euitandam nimiã
procliuitatem cenſurandi, & vtendum maxima
prudentia; qua ipſe equidem vtitur in qualifi-
candis 352. propoſitionibus ex triplici Theolo-
gia, Scholaſtica, Poſitiua, & Morali, quas cen-
turijs quatuor per dubia breuiſſima comprehẽ-
dit. Recurret forte alibi nobis occaſio de his
copioſius tractandi, earumq. magis præcipuas
tibi colligendi.

Tandem

137 Tandem certum, quod tàm de factis, quam de propoſitionibus damnabilibus prædictis poſſint Inquiſitores, vt Iudices competentes cognoſcere; quia reſpectu cuiuſcunque eſt aliqua oppoſitio contra fidem, & præſumptio hæreſis; ſicque vſu receptum eſt in quibuſcunque Tribunalibus Sanctæ Inquiſitionis, & introductum exemplo præcipuè citati Concilij Conſtantien. vt cum Lorca 2.2. q.11. art.2. diſp.4. num.1. tradit Diana dict. reſol. 94. tract. 8.

138 Dixi in definitione hæreſis, quod ſit error contra veritatem fidei in homine, qui hanc iam receperat; in qua vltima particula denotatur ſubiectum hæreſis, per quo completè manifeſtando, & capacitate in eo requiſita oſtendenda inſeruiet ſequens Regula.

Viator ne quiuis capax hæreſis? quæ conditiones ad id in eo requiſita?

REGVLA C.

139 Qvicunque homo viator eſt ſubiectum capax hæreſis, ac verus hæreticus conſtitui poteſt, ſi triplex in eo conditio concurrat: prima, vt errans contra fidem iam prius crediderit, & à fide recepta deficiat. Secunda vt talis error ſit in homine Chriſtiano baptizato ſaltem præſumptiuè, idque prorſus quoad forum Eccleſiæ, cum reſpectu Dei etiā non baptizatus poſſit eſſe hæreticus. Tertia vt non circa totam, ſed circa aliquam ſaltem materiæ fidei partem male ſentiat.

---

140 Aliquantulum diſſident Auctores circa has conditiones in ſubiecto hæreſis requiſitas: prima videtur expreſsè de mente D. Thomæ 2.2. q.10. art.5. cum per eam ibi diſtinguat hæreſim ab alijs ſpeciebus infidelitatis, & aſſignatur clarè à Tertulliano lib.1. cōtra Marcion. cap.1. dicente, hæreticum eſſe, qui deſerto, quod prius erat, poſtea ſibi elegit,

141 quod retrò non erat. Inſurgit tamen dubium circa eam, de qua fide intelligatur, per quam hæreticus prius credidit, & à qua poſtea deficit? An de Catholica? qua quis profitetur Religionem Chriſtianam? ſeu potius de quacunque alia diuina, habituali, aut humana? Caietanus in dict. art.5. cum alijs Thomiſtis de catholica fide vult intelligi ex eo principio, quod ipſe tenet, nullum dari verum hæreticum, qui non ſimul ſit etiam apoſtata: ſed hoc vt improbabile reijciemus cap. ſequenti.

142 Meritò itaque vt verum docent alij præcipuè Suarez dict. diſp.19. ſect.5. poſſe aliquem eſſe verum hæreticum, non ſolum reſpectu Dei ſed etiam quoad forum Eccleſiæ, tametſi nunquam Catholicus fuerit, oſtenditur manifeſtè exemplo hominis in infantia baptizati, & inter hæreticos ſolos enutriti, atq; ipſorum erroribus imbuti: qui nunquam fuit propriè fidelis, nec aliquid per fidem infuſam credidit, vel credere potuit; cum caruerit omnino inſtructione, atque ideo interim ab hæreſi excuſabatur, poſtea verò iam adultus, ſi de myſterijs fidei inſtruatur, & credat incarnationem Verbi, & alia myſteria fidei, neget tamen vnū v.g. Euchariſtiæ, fiet ſine dubio verus hæreticus, & vt talis puniri poterit.

143 Imò addit benè ipſe Suarez, quod ſimiliter ſit affirmandum etiam caſu, quo receptus baptiſmus in infantia fuiſſet inualidus ex defectu intentionis in Miniſtro, aut ex defectu eſſentiali in forma, aut materia, & conſequenter ſic inualidè baptizatus non recepiſſet fidem infuſam habitualem, vbi probatur receptio baptiſmi, & de inualiditate eius non conſtat. Patet, quia taliter negans Euchariſtiam, & credens fide humana Incarnationem & alia myſteria eſt infidelis contrariè, & non paganus, vt quiuis concedit, neque Iudæus, cùm credat Meſſiam iam veniſſe, ergo erit hæreticus propriè dictus; concluditur itaque ſatis eſſe, quod præcedat in homine quæcunque fides, etiam humana, vt ſit ſubiectum capax hæreſis.

144 Notandum hic cum eodem Suarez, & alijs non requiri, vt quis hæreſim contrahat, & ſit verus hæreticus, quod præcedat in eo fides illius myſterij circa quod poſtea errat, ſed ſatis eſſe, vt in Chriſtum crediderit, & credat: Ratio eſt, quia ſuppoſita hac fide in Chriſtum, ſi inſtruatur homo ſufficienter de aliqua veritate, vt per Eccleſiam definita, cuius nullam prius notitiam habebat, & pertinaciter contrarium credat, erit verus hæreticus, vt patet ex eadem inductione; quia eſt infidelis; ſed non paganus, neque Iudæus; ergò hæreticus: item quia non apparet ratio, cur debeat præcedere in homine hæretico fides illius articuli, contra quem poſtea habet hæreſim, vt hæc ſit completa in ſua ſpecie.

145 Sed quid de ſecunda conditione ad capacitatem ſubiecti hæreſis requiſita? doctrina eſt D. Auguſtini lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 51. & D. Thomæ 2.2. q.11. art. 2. ac aliorum communiter, errorem debere eſſe in Chriſtiano, vt hic ſit propriè hæreticus. Dubitatur tamen,

146 an debeat eſſe baptizatus. duplex eſt ſententia circa hoc, altera negans, quia Catechumenus poteſt verè hæreticus eſſe, antequam recipiat baptiſmum, ergo abſque hoc hæreſis in aliquo reperiri valet. Ita Azor tom.1. lib.8. cap. 9. q.3. & Farin. de hęreſi q.178. num.131. & 135

147 Altera ſententia eſt affirmans debere perſonam eſſe baptizatam, vt ſit capax hæreſis quia per baptiſmum ſit homo Chriſtianus, & membrum Eccleſiæ Catholicæ. Ita Caietanus dict. art.2. Vgolin. de Cenſuris reſeruatis Papæ 2. part. capit. 1. §. 1. Sanchez lib. 2. in Decal. capit. 7. numer. 37. & Toletus in Summa lib. 4. cap.3.

148 Reducuntur facilè, & optimè in concordiam à Suarez, vbi ſupra hæ duæ ſententiæ ſub hac diſtinctione, vt prima intelligatur de hæretico interno quoad Deum, qualis eſt Catechumenus, quia hic poſtquam credidit Chriſto, & recepit totam fidem, iam eſt aliquo modo

Digitized by Google

Chriſtianus, cum per eam ſit Chriſto Domino
vnitus, & ſaluari per Baptiſmum flaminis poſ-
ſit; vnde ſi ab ipſa circa aliquem articulum
recedat, fiet verus hæreticus, quoad forum
animæ, ſeu reſpectu Dei tantum, neque
hoc auctores contrarij vllo modo reprobare
149 poſſunt. Secunda vero ſententia intelliga-
tur, quod debeat præcedere baptiſmus aquæ
in homine, vt ſit capax hæreſis quoad forum
externum Eccleſiæ, ad contrahendas pœnas,
& vt Inquiſitores contra eum procedere poſ-
ſint. Ratio eſt, quia per receptionem baptiſmi
aquæ fit membrum Eccleſiæ, & incipit eſſe ſub
eius iuriſdictione, neq; ab ipſa ob hæreſim po-
teſt puniri, niſi in eo baptiſmus ſupponatur; cum
hic ſit ianua, per quam intratur in Eccleſiam.
Ita Simanchas Cathol. inſtitut. tit. 31. num. 6.
cum Doctoribus citatis pro vtraque ſententia,
150 & cum reliquis; vno præcepto Alphonſo de
Caſtro lib. 1. de iuſta hæretic. punitione cap. 8.
abſque fundamento improbabiliter aſſerente
poſſe Catechumenum hæreticum ab Eccleſia
puniri; ſed merito omnes eius aſſertionem re-
ijciunt; cum conſtet ex teſtimonio Apoſtoli 1.
Corinth. 5. Eccleſiam non habere iuriſdictio-
nem in rebus fidei circa eos, qui foris ſunt, niſi
poſt ſuſceptum baptiſmum, ſimiliter ex Con-
cil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 2.

151 Adhuc autem eſt dubium, vbi iam quis bap
tiſmum ſuſcepit, ſed inualidè ex defectu eſſen-
tiali in forma, materia, &c. an cenſeatur hæ-
reticus, ſubſitque iuriſdictioni Eccleſiæ, & poſ-
ſit ab Inquiſitoribus puniri, ſi à fide recedat?
Affirmanter reſpondent Gabriel in 4. diſt. 13 q:
2. art. 1. notabili 3. & Simanchas dicto tit. 31.
num 5. atque hęc reſponſio locum certè habet
caſu, quo conſtat de receptione baptiſmi, &
non de inualiditate eius, nec poteſt conſtare;
quia tunc præſumptio ſtat pro baptiſmo. Si ve-
152 ro inualiditas eius ſit Eccleſiæ, vt veram par-
tem negantem benè docent Vgolinus, San-
chez, Suarez locis citatis, & alij, ob rationem
153 dictam numer. præcedenti. Quamquam Say-
rus tom 1. lib. 3 cap. 4. num. 11. vt probabile ad-
dit, poſſet talem ſic inualidè baptizatum cogi
ab Eccleſia ad reualidandum baptiſmum: imo
hoc veriſſimum iudicat idem Sanchez, defen-
duntque benè Enriquez lib. 2. de baptiſmo cap.
25. num. 6. & alij.

154 Tertiæ conditionis ad capacitatem ſubie-
cti hæreſis duæ ſunt partes, prima ne ſit error
contra omnes fidei veritates; alioquin ſic er-
rans apoſtata eſſet, & non hæreticus, ſed de
hoc capite ſequenti. Secunda vt ſaltem ab vna
totius Chriſtianæ fidei veritate diſſentiat. Cir-
155 ca quod videtur eſſe difficultas, quia acci-
piens fidem per reuelationem immediatam à
Deo alicuius veritatis particularis, ſi ab ea re-
cedat, eſt verus hæreticus, vt paulo ante oſten-
dimus, ergo non requiritur, quod diſcedat à
fide Catholica circa aliquod myſterium ab Ec
cleſia propoſitum, vt quis ſit capax hæreſis.
Cui difficultati ſatisfit facile ex mente Azor, &
Suarez locis citatis, atque aliorum conceden-
do conſequentiam; nam hęc ſecunda pars ter-
tiæ conditionis ad capacitatem hæreſis, intel-
ligitur quoad forum Eccleſiæ externum, & vt
ab hac, ſeu ab Inquiſitoribus hæreticus ſit pu-
nibilis, recedens à fidei veritate, quam ipſa om
156 nibus credendam proponit. At recedens à
fide rei particularis, per priuatam reuelatio-
nem à Deo immediatè acceptam, licet ſit ve-
rus hæreticus, nequit tamen ab hanc hæreſim
ab Eccleſia puniri, quidquid in contrarium
dicant alij, vt Sanchez, vbi ſupra num. 32. Qui
interpretari poſſunt, vt interpretatur Suarez
de caſu, quo recipiens huiuſmodi reuelationē
priuatā, ſeu rē à Deo reuelatā manifeſtat eam
ſi Eccleſiæ, & hæc approbat, vel reprobat, vti
conuenienter iudicat, & ille nō vult tali iudicio
approbationis, vel reprobationis ſtare; quia tūc
iam eſt pertinax contra auctoritatem Eccleſiæ
157 & conſequenter ab hac punibilis. Atque ha-
ctenus tradita pro declaranda natura, & defi-
nitione hæreſis, ac multiplici hæreticorum di-
uiſione ſufficiant; ſequitur expendendum, qui-
nam ſint ſuſpecti de hæreſi, & qualiter, quod
fiet Regula ſequenti.

---

*Suſpecti de hæreſi, qui dicuntur? quot, & qua-
les gradus huiuſmodi ſuſpectorum.*

REGVLA CI.

158 SVſpecti de hęreſi dicuntur omnes illi con
tra quos inſurgit aliqua ſuſpicio, ſeu prę
ſumptio ex ſolis indicijs; quod ab aliqua ſaltem
veritate fidei Catholicæ defecerint. Sunt autē
magis, vel minus de hæreſi ſuſpecti iuxta qua-
litatem, & diuerſitatem indiciorum; atq; hinc
tres gradus huiuſmodi ſuſpicionis aſſignantur;
nempe leuis, vehementis, & violentæ, atque
in vnaquaque iſtarum eſt etiam latitudo maio-
ris, & minoris.

---

159 DE materia huius Regulæ agitur ſępe in
iure Canonico, præcipuè in cap. ex-
communicamus, de hæreticis, cap. commiſ-
ſti, & cap. accuſatus, eodem titulo in 6. ac ibi
à Doctoribus, ab Eymerico in Direct. part. 2.
q. 55. & ibidem à Penna comment. 18. à Siman-
cha Cathol. inſtitut. tit. 5. à Souſa compendio-
sè valdè lib. 1. Aphoriſ. cap. 10. è contra copio-
160 ſiſſimè à Farin. q. 187. Qui ex omnium men-
te hoc principium vti certum præmittit quod
nemo præſumatur hęreticus, niſi adſint ſaltem
indicia; ex quibus ſolis abſque ſufficienti, &
expreſſo teſtimonio ſuſpicio, vel pręſumptio
(pro eodem enim hæc duo ſumuntur teſte
eodem Souſa num. 4.) probabilis concipitur ſe-
cundum D Thomam 2. 2. quæſt. 60. articul. 4.
Si verò abſque illis concipiatur, erit ſuſpicio
temeraria, qua reiecta de probabili tantum
161 hic dicendo intelliguntur. Suſpectus itaq; de
hæreſi ille cenſetur, qui, vt ait Suarez diſp. 25. de
fide ſec. 2. in ſuſpicionem ſuæ fidei per ſola indi
cia venit, atq; eo magis, vel minus ſuſpectus, quo
indicia fuerint vrgentiora, vel non ita vrgen-
162 tia. Hinc attento ipſo iure ex communi
aucto-

auctorum ſententia triplex propoſita quaſi
ſpecies ſuſpicionis, ſeù pręſumptionis de hære-
ſi, leuis ſcilicet, vehementis, & violentæ:qua-
rum vnaquęq; ſigillatim declaranda, adductis
exemplis aliquibus maximè in iure expreſſis.
163 Ex dicto capite, accuſatus, initio maniſeſtè
apparet, quid ſit ſuſpitio leuis, ſeu modica,
ſic etiam communiter vocata, nempè, quæ ſi-
cut ex modicis coniecturis, aut ex leuibus in-
ditijs inſurgit; ita leui, ſeu modica defenſione
tollitur: talis ſuſpicio, ſeu præſumptio eſt de
hæreſi in illis, qui conuenticula occulta in ma-
teria Religionis celebrantes reperiũtur, eis vel
interſunt, ſic exemplificant Eymericus citatus,
& noſter eruditiſſimus Martinus del Rio diſqu.
magicar. lib. 5. ſect. 12. ſimiliter ſunt leuiter ſu-
ſpecti de hæreſi, qui habent vitam, & mores
diſſimiles à communiter viuentibus Chriſtianè,
vt deducitur ex prædicto capit. excommunica-
mus, & aſſerit Menoch. lib. 1. de præſumpt. q.
164 100. num. 1. Verum aliqualiter limitans Si-
mancas adductus cum Gerſone tract. de præ-
ſumpt. ſic declarat per ſequentia verba, ſuſpi-
cio leuis prouenit ex ſignis exterioribus ope-
rum, aut verborum, ex quibus capitur conie-
ctura; qua concludi poteſt; non quidem frequen
ter, ſed raro, ſeu caſu, quod talia dicens, vel
faciens hæreticus ſit, idque deducitur leui cõ-
ſequentia, vt puta, ſi argumentemur, Petrus
deierat frequenter, ergo non benè in Deum
credit: hęc ille. ex qua Simanchæ limitatione,
& ex propoſitis exẽplis clare deducitur, quod
reperiatur latitudo inter pręſumptiones de le-
ui, & vna ſit maior altera, idque vt certum
omnes concedunt.
165 Vehemens autem hæreſis ſuſpicio vocatur
etiam in iure magna, eodem cap. Accuſatus,
ibi contra quem de hoc crimine magna, & ve-
hemens ſuſpicio orta eſt: nam particula, & vt
aduertit explicans hũc textum Ioan. Andreas,
non copulatiuè, ſed expoſitiuè ſumitur. Atque
vehemens idem eſt, quod fortis, vt cum Ar-
chidiacono ibidem, docet Eymericus loc. ci-
tato, & oſtendit ex illo Iob. 1. Ventus vehemẽs
irruit à regionè deſerti, ideſt, fortis iuxtà ex-
poſitionem D. Gregorij lib. 1. morali. Deſcri-
166 bit eam Simanchas his verbis: ſuſpicio vehe-
mens ſumitur ex ſignis exterioribus operum,
aut verborum; ex quibus capitur argumentũ
concludens frequenter, & vt in pluribus; quod
talia diceñs, vel faciens eſt hæreticus v.g. ſi quis
neget explicitè aliquas propoſitiones fidei,
quas tenetur ex officio ſcire, is vehementer ſu-
ſpectus eſt: quamuis fieri poſſit, vt talis nega-
tio ex ignorantia, vel animi leuitate ſit orta,
hactenus Simanchas, & quidem benè.
167 Sed melius, & expreſſius deſcribitur ab Ey-
merico ibidem ita, ſuſpicio magna vehemens
ſeu fortis eſt illa, quę non niſi magnis vehemen-
tibus, & fortibus defenſionibus repellitur, ſicut
ex magnis, vehementibus, ac fortibus oritur
168 coniecturis, atque indicijs. Atque contra hanc
vehementem ſuſpicionem ex omnium Docto-
rum ſententia, quam refert, & ſequitur Ioann.
Royas ſingul. 165. admittitur probatio in con-
trarium, quia ex illa oritur ſola iuris pręſum-
tio, vt ait Farin. citatus ex Penna in Directo-
ria part. 2. Comment. 80.
169 Qui cum Eymerico ibidem quæſt. 56. Com
ment. 81. benè expendit decem caſus ſuſpicio-
nis de hæreſi vehementis, in Iure Canonico
expreſſos, nempe quando aliquis vocatur ab
Inquiſitoribus, vt de fide reſpondeat, & ipſe
parere ſubterſugit, aut contumaciter ſe abſen-
tat, ex cap cum contumacia, de hereticis in
170 6. talis eſt de hæreſi vehementer ſuſpectus. Si-
militer vbi quis hunc ab Inquiſitoribus voca-
tum inſtruit, aut inducit ad ſubticendam eis
veritatem, vel ad dicendam falſitatem, ex c.
Accuſatus prædicto § fin. ſic inſtruens, vel in-
ducens in eandem ſuſpicionem hæreſis vehe-
171 mentem incidit. Item quando quis cum hære-
ticis manifeſtis, & cognitis habet peculiarem
familiaritatem, &c. ex cap. inter ſollicitudines
depurgat. Canon. Atque omiſſis nunc reliquis
caſibus ex illis decem, & alijs, de quibus à
nobis ex profeſſo Regulis, & Capitibus ſequen
172 ribus agendum. In Concil. Tarrac. cui, vt ait
Eymericus, interfuit ille valdè inſignis fidei
Inquiſitor, S. Raymundus de Penna forte,
hic caſus fuit deciſus, vt qui dicit, vel facit ali-
quid contra fidem, & hoc ſemel, ſuſpectus ſit
leuiter de hęreſi; qui autem bis, vel ter ſuſpe-
ctus ſit de hęreſi vehementer, qui autem plu-
ties, & frequenter, ſuſpectus ſit de hæreſi ve-
hementiſſimè: ita totidem verbis ibidem Ey-
mericus. Vndè manifeſtè apparet dari latitu-
dinem inter ſuſpiciones de hereſi vehemente,
ita vt vna ſit vehementior, quam alia, imo ali
qua vehementiſſima.
173 Tandem ſuſpicio hæreſis violenta, ſeu ma-
xima habetur expreſsè in dicto cap. cum con-
tumacia, & cap. accuſatus: à Doctoribus verò
communiter vocatur ſuſpicio, ſeu pręſumptio
iuris, & de iure; & eſt illa, quæ adeò hominẽ
de hereſi ſuſpectum oſtendit, vt æquiualeat ſuf-
ficienti, & completæ probationi, maximè ſi
fundetur in iure. Vnde ſic ſuſpectus de hoc cri-
mine, vt hereticus formalis habendus, & tra-
ctandus eſt, quia contra ſuſpicionem violen-
tam rarò, aut nunquam probatio admittitur.
Ita citati Doctores Eymericus, Peña, Suarez,
Farin. & alij communiter contra Ioannem Ro-
jam dict. ſingulari 165. abſolutè affirmantem
admitti probationem contra præſumptionem
iuris, & de iure.
174 Exempla ſint in adorantibus hereticos, vel
conſolationem, communionemuè ab eis reci-
pientibus poſt abiuratam hęreſim, ob ſuſpicio-
nem eius vehementem; ſimiliter in redeunti-
bus ad ritus Iudęorum; hi contrahunt ſuſpicio-
nem hæreſis violentam, imo aliquando violen-
tiſſimam, vt cum Carterio, & Boſſ. ab ipſo ci-
tatis affirmat Farin. vbi ſupra §. 4. num. 46.
Atque hinc aſſignantur etiam gradus maioris,
& minoris inter ſuſpiciones violentas.
175 Quamquam optimè notat idem Farin. num.
51. hodie in ſupremo Romanę Inquiſitionis
Tribunali non eſſe in vſu condemnationem
alicuius ob violentam hęreſis præſumptionem;
ſed hanc reduci ad vehementem, aut vehemen
tiſſimã: ſicq; eſt ſtylus reducendi in hoc noſtro

Tribunali Melitenſi, me teſte munus Conſul-
toris in eo per 36. annos aſſiduè exercente.
Atque hæc pro hoc loco circa ſuſpectos de hę-
reſi; ſed quid iam circa diffamatos de ea?

*Quinam diffamati de hæreſi cenſentur? & qui-
bos modis diffamatio eorum contingit?*

REGVLA CII.

176 DIffamati de hæreſi dicuntur illi, de qui-
bus extat publica vox, & fama com-
muniter apud omnes, vel maiorem partem po-
puli, aut viciniæ, quod talem hæreſim prędi-
cauerint, defenderint, vel illi adhæſerint. Tri-
plici autem præcipuè modo quis grauiter de
hæreſi diffamatur. Primo ſi apud viros bonos ſæ-
pè notetur infamia. Secundò, ſi eum viri pro-
bi euitent, adſintq; indicia infamiam augentia.
Tertiò, ſi poſt delictum graue, vt violationem
imaginum ſtatim contra eum oriatur infamia,
attentis circumſtantijs perſonarum, locorum,
temporum, &c.

177 PRopoſita definitio, ſeu deſcriptio diffa-
matorum de hæreſi communis eſt apud
omnes Doctores, colligiturq; ex diuerſis ca-
pitibus iuris, maximè ex cap. accuſatus, cap.
excommunicamus præalleg. de hæreticis in 6.
& cap. vt officium, cap Inquiſitores, ac reliquis
178 ferè, eodem titulo, & lib. Verum, vt contra
ſic de hęreſi diffamatos poſſit Inquiſitioni ini-
tium dari ſufficit quæcumque infamia, etiamſi
à perſonis vilibus, aut ab æmulis, vel inimicis
ortum habuerit, vt docent Penna 2. p. direct.
Commen. 82. verſ. Nec refert, Souſa lib. 1. Apho
riſm. cap 26. & cum alijs multis ab ipſo addu-
ctis. Farin. de hæreſi, q. 187. §. 5. atq; hoc ſaltem
deducitur ex dictis cap. Inquiſitoes, cap. vt of-
ficium, & cap excommunicamus; eo quod in
his indiſtinctè, & abſolutè ſit ſermo de diffa-
matione abſq; mentione vlla, an apud bonos,
& graues, vel apud malos, & viles fuerit quis
infamatus.

179 Verum vero ad indicendam alicui purga-
tionem canonicam ſufficiat quæuis infamatio,
etiam quæ ortum ducat ab æmulis, & vilibus,
& quæ probetur per duos tantum teſtes non
idoneos; controuerſum eſt aliqualiter inter Do
180 ctores. Affirmant, & quidem non improba-
biliter aliqui, præcipuè Eymericus citatus, ob
eandem rationem indefinitæ locutionis in præ
allegatis capitibus, maximè in cap. in ſolicitu-
dines, de purgatione canonica, in illis, ipſum
igitur ad te remittentes, vt ibi purgetur, vbi
noſcitur infamatus.

181 Probabilius tamen iudico id, quod alij mul
ti ſimpliciter tradunt, nimirum requiri infa-
miam grauem, & publicam, probatamque per
duos teſtes habiles, vel per plures inhabiles.
Ratio eſt; quia per hanc infamiam grauem,
ſicque probatam redditur quis diffamatus de
hæreſi vehementer: at ſi infamia non ſit gra-
uis, reddetur diffamatus, vt in plurimum leui-
ter tantum; ac proinde eſſet nimis onerosum
ipſi iniungere purgationem canonicam. Ita ci-
tati Souſa num. 4 Farin. cum diuerſis ab ipſo
relatis dic. § 5. num. 72. & Penna 2. par. Direct.
182 Comment. 14. verſ. eſt autem. Vbi in genere
paucis declarat quid ſit purgatio canonica, eſt
autem, inquit, purgatio canonica, oſtenſio in-
nocentiæ de crimine obiecto; ſic ille.

183 Oſtendit item benè ipſe Penna 3. par. Di-
rect. Comment. 38. verſ. ſed quæret quiſpiam,
qualiter triplici modo præcipuè in Regula ex-
preſſo grauis infamia hæreſis ab aliquo contra-
hatur, ſcilicet vbi paſſim, ſeu multoties quis
apud homines probos infamia laborat, hæc
grauis, & vehemens cenſetur. Item ſimilem
contrahit ille, grauiterque de hæreſi diffama-
tus erit, qui à bonorum conſortio repellitur,
& concurrunt indicia, ac ſuſpiciones, quibus
infamia augetur. Tertio, eſt etiam reputanda
grauis infamia illa, quæ oritur contra aliquem
ſtatim atque aliquod magnum, & enorme de-
lictum commiſit contra fidem. v.g. S.S. Imagi-
nes deleſit, templa combuſit, ſacramenta vio-
184 lauit, & ſimilia. Conuenienter autem addit
idem Penna, attendendas eſſe ſemper à pruden-
te Iudice circumſtantias perſonarum, locorum
& temporum, ex quibus alij etiam modi gra-
uis infamiæ deſumi poſſunt.

185 De modo exequendi purgationem cano-
nicam nihil in præſenti; alibi fortè aliquid op-
portunius dicetur: nam vt affirmat Penna eo-
dem Commen. 38. verſ. & cum, vſus purgatio-
nis canonicæ in reliquis ferè criminibus iam
abolitus, & extinctus, in hoc hæreticæ praui-
tatis apud Sanctum Inquiſitionis Tribunal ad-
huc retinetur, & frequentatur: quamquam
apud noſtrum Melitenſe non video illum; cum
tot annorum ſpatio, me ſemper præſente, nec
vnius ſaltem inquiſiti cauſa per purgationem
canonicam expedita fuerit: ſed iam ad creden-
tes hæreticorum, vel hæreſiarcharum, aut dog-
matiſtarum, & ad oſtendendam differentiam
inter hos omnes gradum faciamus.

*Credentes hæreticorum quinam? & qualiter
iſti ſe habere poſſint?*

REGVLA CIII.

186 HÆreticorum credentes ſunt illi, qui
damnatos per Eccleſiam errores ſciē-
ter tenent, eo quod aliquis, cui credunt, ſic
dixit, ſiue iſte ſit inuentor, & ſeminator taliũ
errorum, qui hinc dicitur hæreſiarcha, ſiuè iam
inuentos ab alio prædicet tantum, ac doceat,
& hinc appellatur dogmatiſta, ſiue nec inuene-
rit, nec prædicauerit; ſed ſit ſolum merus hæ
187 reticus. Ipſi autem hæreticorum credentes
diuerſimodè ſe habere poſſunt, nempè ſi ma-
nifeſtè, & explicitè alicuius erroribus credant;
vel ſi implicitè, & non ita manifeſtè; idque ver-
bis, vel factis, atque vtroque modo ſunt ſimul
& hæreticorum credentes, & verè hæretici.

Ali-

188 Aliquando tamen inſurgit ſola ſuſpicio dictæ
credulitatis, & hæreſis contra ipſos credentes.

---

189 VArias expoſitiones circa iſtos hæretico-
rum credentes, & circa differentiam
inter vtroſque refert Farin. de hæreſi queſt. 187
§. 8. num. 104. more ſuo propoſita ſigillatim
ſententia vniuſcuiuſque auctoris, præcipuè
Mendoſij in Repert. Inquiſit. verb. credentes,
verſ. ſecundo, & Zanchini in tract. de hereticis
cap. 7. num. 5. reſtrictiſſimè aſſerentium in hoc
tantum differre credentes ab hæreticis, quod
iſti denuò errores gignant; illi verò eos iam na-
190 tos ſequantur. Quorum aſſertum nullo niti-
tur fundamento: vnde benè ipſe Farin. cum
Cardinali Toleto lib. 1. Summ. cap. 19. num. 5.
reſoluit doctrinam a nobis in Regula traditam,
quam etiam tradunt communiter alij, in pri-
mis Antonius Sanctarellus tract. de hæreſi cap.
11. dub. 4. & Suoſa lib. 1. Aphoriſ. cap. 22. Non
enim apparet ratio, cur eo modo debeat hoc
reſtringi, quo volunt Zanchinus, & Mendoſius,
vt ſolum ſint hæreticorum credentes, qui ali-
cui Hæreſiarchæ, aut Dogmatiſtæ; & non qui
alicui mero Hæretico credunt.
191 Dari credentes hæreticorum, qui explici-
tè, & in particulari eorum erroribus credant
non indiget probatione, cum per ſe pateat, vt ſi
quis credat confeſſionem auricularem prorſus
non eſſe neceſſariam ad ſalutem, aut imagines
Sanctorum neutiquam debere adorari, quia
Lutherus, vel aliquis Lutheranus dixit. Quod
192 vero dentur credentes hereticorum implici-
tè; ſeù non ita manifeſtè, qui id verbis, vel fa-
ctis indicent, ſic oſtenditur. Primò verbis, vt
ſi quis dicat ſe cum Caluiniſtis ſentire in mate-
ria fidei, aut Caluinum fuiſſe virum bonum, &
ſe in eius fide velle mori, aut ſi dicat, hæreti-
cos habere veram fidem ad acquirendam ſalu
tem æternam, eſſeq; viros bonos in conuerſa-
tione, & vita, aut ſi dicat peccare eos, qui ip-
ſos hæreticos perſequuntur. Ita Simanchas Ca
thol. inſtit. tit. 15, nu. 2. Penna in Direct. par. 2.
Comment. 75. & alij citandi.
193 Factis item quis implicitè indicabit, quod
ſit credens hæreticorum, ſi ea exerceat, in
quibus hæreticorum ritus continentur, ſi eoſ-
dem ritus officiosè colat, ac veneretur, indi-
cabit etiam, ſi dum in lecto ægrotus decumbit
petat hereticos conſolatores, vt per ma-
nus impoſitionem recipiat conſolationem, vt
patet ex cap. Filij; de hæreticis in 6. Similiter
ſi iſtorum concionibus, ac ſermonibus frequen
ter interſit; docent idem Penna ibidem, Sylue
ſter, hereſis 1. num. 10. Azor tom. 1. lib. 8. cap.
15. q. 1. & cum alijs ab ipſo relatis Sanctarellus
194 vbi ſupra. Qui cum Archidiacono in capit.
quicumque de hereticis in 6. & cum Ioan. Andr.
ibi num. 2. benè limitat, ſi ſemel tantum quis
intereſſet concionibus illis, non cenſeretur cre-
dens hereticorum: eſſet tamen de hereſi ſuſpe-
ctus, magis, vel minus, attenta qualitate per-
ſonæ, & alijs circumſtantijs.
195 Prædictos autem hereticorum credentes
eſse etiam hereticos formaliter, conſtat ex c.
excommunicamus, il ſecondo. §. ſi qui autem
de hereticis, & vt tales excommunicantur ibi
§. finali, & cap. vt officium, de hereticis in 6.
& in bullis Martini V. inter cunctos, & Pauli IV.
Cum ex Apoſtolatus, per Pennam in fine Di-
rect. adductis, ac tandem in Bulla Cœnæ Do-
196 mini. Nec obſtat ſi obijcias, fruſtra in pri-
ma clauſula Bullæ cœnę, Addi hanc particu-
lam, credentes hereticorum; cum iam prius
ſub hereticis viderentur comprehenſi, & ex-
communicati; quia reſpondetur, quamuis à
Pio V. fuerit omiſsa, vt notat Nauarrus in
Summ. cap. 27. num. 55. meritò ab alijs Ponti-
ficibus additam fuiſſe ad maiorem claritatem;
quia hæretici meri ferè ſemper erroribus con-
tra fidem explicitè credunt, & ſic ſentiunt im-
mediatè contra Eccleſiæ auctoritatem; at cre-
dentes hereticorum eiſdem erroribus ſepiſſimè
adhærent implicitè, & mediatè, eò quod di-
xerit, aut docuerit aliquid hæreticus, vel hæ-
reſiarcha, aut dogmatiſta, vt expoſitum in Re-
gula, & tradit ex mente omnium Sanctarellus
citatus.
197 Nota hic tandem non requiri, vt aliquis di-
catur dogmatizans, & hæreſiarcha, quod te
ipſa audientes, aut videntes perſuadeat, vel
confirmet in erroribus; ſed ſufficere, quod de
facto nitatur perſuadere, vel confirmare, idq;
præſtat quaſi ex officio, & conſuetudine publi-
cè, vel occultè, ſiue verbis, ſiue ſcriptis, aut
libris editis, in quibus hæreſes contra fidem
defendantur: habetur in cap. Qui aliorum 24.
q. 3. & tradit Souſa lib. 1. Aphoriſ. cap. 9. cum
Suarez de fide diſp. 23. ſect. 2. & cum alijs.

Qui ſint hæreticorum fautores? & qualiter eis fauere contingat?

REGVLA CIV.

198 FAutores hæreticorum dicuntur illi, qui
eis in cauſis contra fidem, & intuitu hę
reſis, quouis modo fauorem præſtant. Hoc au-
tem dupliciter euenire poteſt, vel per omiſſio-
nem, vel per commiſſionem, idque aut verbis
199 aut factis, vel vtroque ſimul. Neutiquam
tamen erunt hæreticorum fautores, qui non
in cauſis hæreſis, ſed aliorum criminum, vel
ex affectu cognationis amicitiæ, &c. hæreti-
cis auxilium præbent, neque hoc cedit in fa-
uorem hæreſis.

---

200 TAm propoſita definitio fautoris hæreti-
corum, quam diuiſio duplicis fautoriæ
per omiſſionem, & commiſſionem traditur
communiter à Doctoribus, præcipuè ab Eyme
rico 2. par. Direct. q. 53. & ibi Penna Commen.
78. à Sanchez lib. 2. in Decalog. capit. 10. num.
11. à Sanctarello de hæreſi cap. 11. dub. 1. & à
Souſa lib. 1. Aphoriſ. cap. 25. Oſtenditur varijs
exemplis ex iure canonico, & ex claſſicorum
Docto

Doctorum auctoritate deſumptis, quibus mul-
ti fautores hęreticorum, & conſequenter de
hęreſi, vt in plurimum vehementer ſuſpecti in-
noteſcent.
201 Primo per omiſſionem fautores dicuntur hę
reticorum Epiſcopi; & Inquiſitores, ac eorum
miniſtri, qui cum ex officio, aut iuramento,
vel ratione ſtipendij accepti contra hęreticos
procedere, eos denunciare. accuſare, & pu-
nire, atque ab hęreſi auocare teneantur, id
pręſtare omittunt. Colligitur quoad Epiſco-
pos, & Inquiſitores ex Clement. 1. de pœnis,
& ex Clement. §. verum, de hęreticis.
Probatur quoad omnes argumento ſumpto
ex capit. Vbi poteſt 23; quęſt. 3. ibi enim di-
citur, eos, qui poſſunt impedire improbos, ne
quid mali faciant, & non impediunt, illorum
malitiæ fauere: & magis ex cap.2. de hęret icis
expreſſe enim ibi habetur, qui alios cum po-
teſt, ab errore non reuocat, ſe ipſum errare
demonſtrat.
202 Quod cum gloſ. ibi verb. non reuocat, ap-
plicant Hoſtrienſis, Panhormitanus, & alij,
quibuſcumque non reuocantibus; ſed certum
eſt ſecundum Peñam 2. part. Direct. Commen.
2. verſ. ſi de Epiſcopis Sanctarellum vbi ſupra,
& ſecundum reliquos cōmuniter, quod debeat
intelligi de ſolis Epiſcopis, Inquiſitoribus, &
alijs, qui ex officio obligantur reuocare, etſi
non reuo cent, cenſeutur errorum fautores. At-
que ita docent Sylueſter hęreſis 1. num. 10 Graſ
ſius 1. par. lib. 4. cap. 18. num. 24. & cum alijs ab
eo adductis Sanctarellus loco citato.
203 Sunt item per omiſſionem fautores hæreti-
corum illi, qui legitimè requiſiti ab Inquiſito-
ribus de hæreticis, eos celant, & veritatem
negant, diſſimulant, teſtimonium contra ip-
ſos ferre nolunt, aut diminute ferunt: ita Peña
204 & Sanchez citati. Prorſus idem affirmandū
eſt de Magiſtratibus, & Dominis ſecularibus,
de officialibus eorum publicis, de Rectoribus,
& Gubernatoribus Prouinciarum, populorum,
&c. qui etiam non requiſiti ab Inquiſitoribus
de perſecutione, aut captura hæreticorum,
hos omittunt inueſtigare, capere, è terris ſuis
eijcere, &c. Docent Ananias in cap. excom-
municamus, §. credentes de hæreticis, num.
14. Caietan. verb. excommunicatio cap. 2. Si-
manchas Cathol. inſtitut. tit. 15. nu. 13. & cum
multis alijs ibidem Sanctarell.
205 Huc etiam ſpectat, quod idem Sanctarellus
rectè notat, nimirum iuxtà diſpoſitionem cap.
vt officium §. ſtatuimus, de hęreticis in 6. eſſe
habendos, & tractandos vti hæreticorum fau-
tores, & de hæreſi ſuſpectos Gubernatores ci-
uitatum, nolentes iurare de procuranda à ſe,
& à ſuis ſubditis obſeruatione Conſtitutionum,
quæ per Sedem Apoſtolicam contra hæreticos
promulgantur, pœnæ dictis Gubernatoribus
infligendæ, ibi exprimuntur; ſed de his nos
opportunius alibi:
206 Eſt tamen dubium, an ſi homines pri-
uati, qui non tenentur ex officio præbere
auxilium ad capiendos hæreticos, omittant
præbere; vel negligant eos capere, ſaltem
vbi ad id ſunt requiſiti, & poſſunt, dicantur ip-
ſorum fautores? Diuiſi ſunt Doctores circa
hoc, affirmant aliqui, vt Souſa lib. 1. Aphoriſ.
cap. 25. num. 6. ac Diana par. 4. tract. 7. reſolut.
21. & quidem non improbabiliter. Alij verò
negant, vt Peña cum Eymerico 2. par. Direct.
quæſt. 53. Comm. 78. verſ. ſed nec illi Farin. de
hæreſi q. 182. §. 2 num. 36. & Sanctarellus vbi
207 ſupra. Quorum Sententia, ſaltem ob eorum
auctoritatem eſt etiam probabilis, & non reij-
cienda, ſicuti immerito reijcit Diana (pace tan
ti viri ſit dictum) abſque fundamento, & ra-
tione, ſola adducta auctoritate Souſæ: quem
ſecurus coniungit hos omittentes auxilium prę
bere ad capiendum hæreticum cum nolenti-
bus ferre teſtimoniū contra ipſum, vel celanti-
bus vritatem, vbi ad illud ferendum, & ad
hanc manifeſtandam ab Inquiſitoribus iuridi-
cè adſtringuntur, quaſi vtrorumq; eadem ſit
ratio; quæ re vera videtur eſſe valde diuerſa.
208 Contra iſtos enim facile inſurgit pręſump-
tio fautorię pro liberando hęretico, cum con-
ſtituti in Tribunali, & iam adſtricti iuridicè ab
Inquiſitoribus ſub iuramento ſolemni de veri-
tate dicenda, nolint eam dicere, nec teſti-
monium ferre: ſecus verò eſt de omittenti-
bus prębere auxilium ad capiendum hære-
ticum; cum id poſſint omittere ex negligentia
vel quod attendant ad negotia propria, vel
quod nolint, cum ex officio non teneantur ſe
immiſcere negotio ex ſe difficili, inducenti
quandoque periculum vitæ, aut ſaltem læſio-
nis.
209 Dubium etiam extat, ſint nè fautores hę-
reticorum omittentes denunciare hęreticos
poſt publicationem Edicti Sanctæ Inquiſitio-
nis? Affirmanter reſpondent Decianus lib. 5. c.
51. num. 25. Peña 2. part. Direct. Comment. 78.
& Alphonſus de Caſtro lib. 2. de iuſta hęreticor.
punit. cap. 23. qui eos ob hanc omiſſionem eſſe
de hęreſi vehementer ſuſpectos docet: quod
limitat Michael Zanardus in perſonis nobili-
bus (non video fundamentum limitationis pro
ipſis) vt iſtæ tantum ſint leuiter ſuſpectę de
210 hęreſi, ſi non denuntient. Verum ſi loqua-
mur de priuatis hominibus, & non de his, qui
ex officio denunciare tenentur, partem negan-
tem abſolutè ſequor, quam vt veram deſen-
dunt Rojas ſingul. 3. num. 18. Suarez diſp. 20.
de fide ſect. 4. Simanchas Cathol. inſtit. tit. 19.
Sanctarellus de hæreſi cap. 9. dub. vnic. num. 19.
& Diana reſol. citat. nempè tantum eſſe repu-
tandos, & puniendos arbitrio, vt inobedien-
211 tes, & non vt fautores hæreticorum. Excep-
to quando non denuncians cum hęreticis; co-
gnitis conuerſaretur, eſſetque eis nimis fami-
liaris, & amicus. Tunc enim ſecundum Rojam
citatum inſurgeret contra eum pręſumptio
hæreſis violenta, aut ſaltem vehemens, ac cen
ſeretur ſine dubio fautor hęreticorum.
212 Per commiſſionem pręterea conſtituuntur
hæreticorum fautores; primò verbis, quicun-
que illis in cauſis hæreſis conſilium præbent,
viam fugiendi è carceribus, vel ne capiantur,
docent; pro eis intercedunt, ſupplicant. ipſos
à delicto hæreſis excuſant, imo laudant, ad
celandam veritatem, vbi fuerint interrogati,
inſtruunt

inſtruunt, &c. Ita Ioan. Rojas singul. 174. San-
chez dicto cap. 10. num. 19. Farin. quęſt. 182.
de hæreſi §. 1. à num. 3. & Souſa vbi ſupra
num. 9.
213 Factis item ſunt hæreticorum fautores, qui
in cauſis hæreſis eos comitantur, viſitant, au-
xilium illis pręſtant, alimenta, vel pecunias
tribuunt; qui proceſſum contra ipſos formatum
rumpunt, abſcondunt, vel falſificant. Ita San-
chez ibidem num. 16. & Farin. q. citata & §. di-
214 cto num. 6. Sunt etiam facto hęreticorum
fautores, qui eos in loco ſacro ſepeliunt: ſecus
ſi alibi ob amicitiam, conſanguinitatem, &c.
Ita cum Nauarro Conſil. 12. de hæreticis San-
ctarellus loco citato num. 12.
215 Vtroque modo ſimul cenſentur hæretico-
rum fautores, qui verbis, vel factis ſe fingunt
eſſe hæreticos illos, quos Inquiſitores capere
intendunt, vt hac via veros hæreticos liberent
ſubmittentes ſe pro veris hęreticis. Patet ex
Conſtit. Clementis IV. incip. ad extirpanda,
quam refert Peña in fine Directorij. Denique
216 ſunt hęreticorum fautores, qui quoquomodo
impediunt Inquiſitores, & ipſorum Miniſtros
in punitione cuiuſque hæretici; vt conſtat ex
cap. accuſatus, §. ſacerdotes, de hęreticis in 6.
& ex Conſtitut. Innocentij IV, incip. Malitia
huius temporis, & Calixti III. incip. Iniunctum
nobis, quibus adductis id probat idem Peña,
217 cum Eymerico par. 1. Direct. q. 54. nu. 5. Atq;
multo magis cenſentur fautores hæreticorum
illi, qui aliqualiter offendunt Miniſtros, & offi-
ciales Sanctæ Inquiſitionis exequentes munus
ſuum in cauſis fidei. Conſtat præcipuè ex Bul-
la Pij V. incip. Si de protegendis: alias Bullas
Pontificias pro hac doctrina citat. idem Peña
2. part. Direct. Commen. 79. verſ. Docuit autem
vide apud ipſum.
218 E contra verò non cenſentur fautores hæ-
reticorum, etiam ipſi Epiſcopi, Inquiſitores,
& alij Miniſtri Sanctæ Inquiſitionis, qui omit-
tunt perſequi hæreticos non ob odium, amo-
rem, vel lucrum, ſed ſolum ob rationabilem ti-
morem, vel ob vitanda ſcandala. Docent cum
Gloſſ. in Clement. 1. de hæreticis, verb. obten-
ta, Anchatranus, § ſanè num. 11. & alij; quos
citat, & ſequitur Sanctarellus ibidem num. 17.
219 Nec item, qui hæretico extrema, vel graui
neceſſitate oppreſſo, ob charitatem, vel miſe-
ricordiam tribuunt eleemoſynam. Ita cum
Gloſ. in cap. accuſatus, §. ille quoque de hęreti-
cis in 6. Suarez tom. 5. de cenſuris ſect. 2. & Na
220 uarrus in ſumma cap. 27. nu. 55. Neque illi tan
dem, qui fauent hæretico, nè occidatur, aut
ſi ei faueant in patrando homicidio, furto, &c.
Nam iſti cenſendi ſunt potius fautores homici-
dæ, furis, &c. quam hominis hæretici: vndè vt
quis in hæreticalem fautoriam incidat, fauor
eius ad hęreſim aliqualiter dirigi debet. Tradũt
Syluest. hęret. 1. num. 10. Azor tom. 1. lib. 8. cap.
15. q. 6. Sanchez dicto cap. 10. num 4. & Tole-
tus lib. 1. ſum. cap. 19.

*Quinam receptatores, & defenſores hæretico-
rum? & qualiter hæc receptio, & defen-
ſio fiat?*

REGVLA CV.

221 HÆreticorum Receptatores dicuntur
illi, qui ſaltem ſemel ſcienter hæreti-
cos recipiunt, & occultant, nè ab Inquiſitori-
bus capiantur: defenſores vero hęreticorum
làtius ſumpti, ſunt illi, qui quoquomodo im-
pediunt in cauſis fidei eorum capturam, & pu-
nitionem, atque vt in tuto viuant, efficiunt.
222 Ad tales autem receptationes, aut defenſio-
nes formales non requiritur, vt motiuum re-
ceptandi, vel defendendi ſit ipſa hæreſis, ſed
223 ſufficit, ſi fiant in caſu hęreſis. Excuſabitur
tamen etiam in foro externo ſaltem ex parte,
ſi quis receptet, aut defendat hęreticum ex mo
tiuo conſanguinitatis, amicitiæ, &c.

---

224 COniungimus ſimul in eadem Regula
receptatores, & defenſores, quia vt
benè ait Souſa lib. 1. Aphoriſm. cap. 24. num. 10.
Omnia quę de illis dicuntur, iſtis omnino qua-
drant; ſed non è contra: ſicque nos à reſiduo
huius capitis citius expediemus; cum hęc etiã
coincidant cum his, quę de fautoria hęretico-
rum pręcedenti Regula diximus. Quamuis au-
225 tem verbum receptare, & nomen recepta-
tor ex ſe vti ſonant, frequentatiua ſint, multi-
plicitatemque actuum denotare videantur; ſuf-
ficiens tamen vnus ſolus actus receptationis hę
retici liberando ipſum è manibus Inquiſitorũ
eſt, vt quis verè, & propriè receptator hęreti-
ci dicatur, & incurrat pœnas contra tales re-
ceptatores latas, de quibus nos ſuo loco. Ita
Eymericus 2. par. Direct. q. 51. & ibi Peña Cõ-
ment. 76. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 15. q. 2. & Fa-
rin. de hæreſi q. 182. num. 132. Qui omnes de-
ſcriptionem propoſitam receptatoris hęretico-
rum, vt communiter receptam ibidem tradũt
& vix indiget declaratione.
226 Quoad qualitatem verò receptationis, &
defenſionis hæreticorum, quod in vtraque ſit
formaliter talis, debeat fieri intuitu hæreſis,
ſeu ex motiuo liberandi hæreticum, volunt ali-
qui Doctores præcipuè Sanchez lib. 2. in Deca-
logum cap. 10. à num. 5. & Souſa vbi ſupra cap.
227 23. num. 5. dicit eſſe probabile. Sed num. 6.
idem tenet, vt probabilius, ac tutius oppoſi-
tum, nempe ſatis eſſe, vt quis cenſeatur re-
ceptator, aut defenſor hęretici, ſi fiat recepta-
tio, vel defenſio in cauſa hęreſis, & reſultet
contra fidem, quamuis primaria intentio re-
ceptandi, & defendendi eum non ſit ipſa hære-
ſis; quod nos conſequenter loquendo ad ea,
quæ paulo ante de fautoria hæretici docuimus
abſolutè defendimus cum Cardinali Toleto
ibi citato, cum Vgolino in Bulla Cœnę, verb.
Receptatores, & cum alijs.
228 Hinc infertur ſi quis receptet hæreticum
fratrem, vel coniugem, vel alium quauis con-
ſanguinitate, aut affinitate, vel amicitię vin-
culo

culo coniunctum, etiam vbi motiuum receptan
di, & defendendi non eſt ipſa hęreſis, cenſebi-
tur aliquo modo hæreticorum receptator, &
229 defenſor. Excuſandus nihilominus eriam pro
ſoro externo, non in totum, ſed ſolum ex par-
te: ita docent prædicti Toletus, & Vgolinus,
Suarez de fide diſp. 24. ſect. 1. Penna 2. part. Di-
rect. Commen. 81. Sanctarellus de hæreſi cap.
12. num. 7. Diana 4. part. tract. 7. reſol. 21. & alij
apud ipſos. Oſtenditur argumento ſumpto ex
l. 2. ff. de receptatoribus, vbi Iutiſconſultus cir-
ca latrones receptatores ſic ait, eos apud quos
affinis, vel cognatus latro conſeruatus eſt,
neque abſoluendos, neque ſeuerè admodum
puniendos, non enim par eſt eorum delictum,
& eorum, qui nihil ad ſe pertinentes lattones
230 recipiunt. Quæ doctrina etiam locum habet
in receptantibus, & defendentibus hæreticos
ſecundum prædictos Doctores, & alios quoſuis
quidquid in contrarium abſque ſundamento
Mendocius, & Duardus à Diana citati dicant.
231 Sed quid ſi ſit dubium, an quis receptaue-
rit hæreticum, vti hæreticum, an verò vti cō-
ſanguineum ſolum? Ex recepta doctrina Fa-
rinac. de hæreſi q. 182. ſ 182. §. 9. num. 143. Sou
ſæ citati, num. 9. & aliorum præſumendum eſt
232 receptaſſe vti conſanguineum. Rurſus quid
ſi receptet aliquis hæreticum ignorans eſſe hæ-
reticum? excuſabitur equidem omnino, ſi igno
rantia ſit inuincibilis. Ita cum Gloſ. in capit.
Accuſatus §. illi quoque verb. non poſſit de hæ
reticis in 6. Simanchas Cathol. inſtit. tit. 15. nu.
18. Penna in Direct. part. 2. Comment. 76: &
cum alijs ab eo relaris, Sanctarellus vbi ſupra
num 5. & 6. Qui omnes benè addunt dictam
ignorantiam poſſe probari per iuramentum re-
ceptatoris, huicq; vt in plurimum eſſe creden-
dum: atq; hoc præcipuè verum habere in nau-
tis, & Stabularijs, qui communiter quoſuis re-
cipiunt; nec tenentur mores, & vitam talium
ad eorum nauigia, vel hoſpitia aduenientium
perſcrutari, vt patet manifeſtè ex l. 1. ff. de fur-
tis aduerſus nautas: Circa prædictos hæretico-
rum receptatores, & defenſores, vide plura
233 apud eundem Sanctarellum. Qui peculiari-
ter tractat illud dubium, an aduocatus poſſit
defendere, & patrocinari hæreticum in cauſa
hæreſis? Et egregiè reſoluit ſub diſtinctione;
inquiſitum in Sancto Officio, dum eſt dubium
an ſit hæreticus, poſſe per aduocatum defendi,
& allegari pro ipſius innocentia; ſecus quan-
do eſt certum, quod ſit hæreticus. Sed de hoc
iam nos àlibi egimus. Atq; hæc, & reliqua
tradita pro contentis in titulo capitis duode-
cimi.

CAPVT XIII.

De Apoſtatis, & Schiſmaticis, ac de differentià eorum ab hæreticis; deque Apoſtatantium trimembri diuiſione, nempe à fide, à Religione, & ab obedientia: & qualiter iſti omnes Iuriſdictioni Inquiſitorum ſubſint.

PROOEMIOLVM.

1 AGendum nunc de Apoſtaſia, & de Apoſtatis, iuxta clauſulam, quæ immediatè in Edicto San-
ctæ Inquiſitionis ſequitur, videlicet, *ò habbiano adherito, ò adheriſcono à i riti de' Giudei, ò
Mahomettani, ò de' Saraceni, ò di Gentili, ò habbiano apoſtatato dalla Santa Fede Chriſtiana*.
Ità Latinè ad verbum: vel adhæſerint, aut adhæreant ritibus Iudæorum, aut Mahometanorum,
2 vel Saracenorum, aut Gentilium, vel à Sancta Fide Catholica apoſtatauerint. De duplici alia ſpe-
cie apoſtaſiæ ab obedientia, & à Religione nihil ſpecialiter in Sancti Officij Edicto; attingenda ta-
men a nobis cum Doctoribus vtriuſque breuis explicatio; vt ſic præſenti inſtituto completè ſatisfiat.
3 Neque mentio item vlla in ipſo edicto de ſchiſmaticis in particulari, cuius omiſſionem valde mi-
ror; ſed ob id fortè omiſſum, quod ſecundum aliquos, vt videbimus, ſub apoſtatis ſint comprehen-
ſi; non erit tamen abs re, verbum aliquod ſeparatim proferre de eis in fine huius capitis: quod to-
tum breui expedietur, cum multa, quæ in pręcedenti tradita explicandis in præſenti, vt ex decur-
ſu patebit, ſint omnino communia.

Quid

Quid, & quotuplex apoſtaſia in communi? & qui dicantur aliquo modo apoſtatæ?

REGVLA CVI.

4 SVmpta Apoſtaſia in tota ſui ſignificati latitudine deſcribi ſolet, quod ſit retroceſſio, ſeu deſertio inſtituti ſemel ſuſcepti cum animo, vel obligatione permanendi in illo. Hinc quicumque profeſſionem ſuam etiam in tẽporalibus, & ciuilibus deſerunt, apoſtatæ vo-
5 cantur. Sumpto autem ſtrictius' ſignificato apoſtaſiæ, hæc tantum reſpectu Dei, & rerum Diuinarum dicitur, & definitur, comprehenſa etiam eius diuiſione; quod ſit temerarius receſſus à fide Diuina, vel ab obedientia, vel à Religione, quam quis profeſſus eſt ſe tenere: atque hinc, quicumque ſit, propriè appellatur apoſtata.

---

6 EXtant circa hanc materiam apoſtaſię, & apoſtatarum in vtroque iure varię diſpoſitiones, & multiplices, in ciuili eſt peculiaris, C. & in Pontificio diuerſi tituli, extra, de apoſtatis innumerabilium Legum, & Canonũ: vbi Expoſitores copioſè de his tractant, maximè Innocen. & Hoſtien. ex Theologis noſter Anteſignanus D. Thomas 2.2. q.12. ac ibi eius interpretes, præſertim Greg. de Valentia, præ cæteris copioſius Farin de hæreſi tota q. 183.
7 Qui ſic explicat etymologiam nominis, vt apoſtata idem ſit, quod retro ſtans, ſeu deficiẽs, ex cap. non obſeruetis', 26. q. vlt. & apoſtatare idem, quod deficere, ſeu retroducere, ſemperque apoſtaſia ſumitur in malam partem pro retroceſſione iniqua, vel inconſtanti, & habet locum in quibuſcumque rebus etiam humanis
8 & ciuilibus. Vnde dicitur miles apoſtatare à ſuo Duce, ſubditus à ſuo Rege, Imperatore &c. quod cum Decian. in tract. crimin. lib. 5. cap. 7. num. 1. adducit Suarez diſp. 16. de fide ſect. 5. Cuius eſt ex mente omnium deſcriptio propoſita in Regula apoſtaſiæ ſic latè ſumptæ; quæ iam ex ſe, & ex dictis ſatis innoteſcit'.
9 Verum idem Suarez benè addit iam ex vſu Eccleſiaſtico apoſtaſiam, & apoſtatare propriè loquendo tantum dici in ordine ad Deum, & ad res diuinas, iuxta illud Eccleſiaſtici 1. Initium ſuperbiæ hominis apoſtatare à Deo. Sed quænam, & quales in communi huius à Deo apoſtaſiæ ſpecies? de hac re eſt aliquale dubiũ, & ipſum reddit magis obſcurum' Farinac. d. q. 183. §. 1. num. 9. dum D. Thomæ, quod admittat, quatuor eius ſpecies', immeritò tribuit
10 per ſequentia verba. Vnde, inquit, benè declarantem D. Thomam 2.2. q. 12. art. 1. vbi in ſubſtantia dixit, quod cum apoſtaſia aliud non ſit, niſi receſſus à Deo, ideo ſicut quadrupliciter homo cum Deo coniungitur, videlicet per fidem, per obedientiam, per religionem, vel per clericatum; ita pariter iiſdem modis ab eo recedit, apoſtaſiamque committit, & propterea apoſtaſiæ ſpecies ſunt quatuor, prima à fide, ſecunda ab obedientia, tertia à religione, quarta ab ordine, ſeu clericatu: hactenus Fa-
11 rin. Qui ibidem paulò ante num. 7. affirmat, qualiter Vmbert. locat. ex prædictis quatuor apoſtaſiæ ſpeciebus non adducat eam, quæ eſt ab obedientia; ſed alias tres ſolas.
12 Cæterum quidquid dicat quoad hoc ſecundum de Vmberto, (& quidem fides ſit apud ipſum Farinac. cum illum auctorem non habeam ad manum) quoad primum de D. Thoma, quis non miretur, ex eodem textu quatuor illæ ſpecies apoſtaſiæ colligat, vnde reliqui Doctores, pręcipue Suarez dicta ſect. 5. tres tantum deducunt? atque ad eius dictum redarguendum nihil fortius, & opportunius adduci poſſe videtur, quam ipſemet textus D. Thomę ex corpore dicti art. vnde eum integrum, licet longiuſculum non grauabor ad verbum huc transferre, tu ne graueris attentè legere; & inuenies rem luce meridiana clariorem.
13 Reſpondeo, inquit, dicendum quod apoſtaſia importat retroceſſionem quandam à Deo, quæ quidem diuerſimodè fit ſecundum diuerſos modos, quibus homo Deo' coniungitur. Primò namque coniungitur homo Deo per fidem; Secundò per debitum, & ſubiectam voluntatem ad obediendum præceptis eius. Tertio per aliqua ſpecialia ad ſupererogationem pertinentia: ſicut per religionem, & clericaturam, vel ſacrum Ordinem. Remoto autem poſteriori, remanet prius; ſed non conuertitur. Contingit ergo aliquem apoſtatare à Deo, retrocedendo à religione, quam profeſſus eſt, vel ab Ordine, quem ſuſcepit: & hæc dicitur apoſtaſia Religionis, ſeu Ordinis; Contingit etiam aliquem apoſtatare à Deo per mentem repugnantem Diuinis mandatis. Quibus duabus apoſtaſijs exiſtentibus, adhuc poteſt remanere homo Deo coniunctus per fidem. Sed ſi à fide diſcedat, tunc omninò à Deo retrocedere videtur. Et ideo ſimpliciter, & abſolutè erit apoſtaſia, per quam aliquis diſcedit à fide, quę vocatur apoſtaſia per fidem. Et ſecundum hunc modum apoſtaſia ſimpliciter dicta ad infidelitatem pertinet:
14 En totum corpus art. D. Thomæ, vbi explicatis tribus tantum modis, quibus homo Deo coniungitur (nihil de quarto, quem Farin de ſuo addit) eſſe tres ſolas apoſtaſię ſpecies manifeſtè docet, ibi pręcipue: Quibus duabus apoſtaſijs exiſtentibus, nempè à Religione, & ab obedientia; poſtea declarat tertiam à Fide: quam egregie affirmat eſſe ſimpliciter apoſtaſiam. Concludendum' igitur in doctrina Diui Thomę eſſe tantum tres prędictas apoſtaſię ſpecies, & habetur expreſſe in cap. 1. extra de apoſtatis; & ibi poſt gloſſam in verbo apoſtaſia tradunt Innoc. & Hoſtienſis num. 1. Antonius de Butrio num. 4. Cardinalis Zabatella num. 2 Syluest. verbo apoſtaſia num. 1. Rojas de hęreticis part. 1. num. 188. Valentia citatus, & alij
15 multi, quos relatos ſequitur idẽ Farin. Quamquam negandũ non eſt tertiam ſpeciẽ apoſtaſiæ, nẽpè a Religione poſſe ſubdiuidi vti ſubdiuidit Suar. vbi ſupra à ſtatu Religionis, & à ſtatu Ordinis, ſeu Clericatus. Atque hęc in cõmuni de apoſtaſia, & tribus eius ſpeciebus; iam de ſingulis totidem Regulis.

Eſſentia

*Eſſentia Apoſtaſiæ à Fide, & differentia
eius ab ſpeciebus Inſidelitatis quanam?
& quid ſi ignoranter, aut coa-
ctè fiat?*

REGVLA CVII.

16 APoſtaſia à fide definitur, retroceſſio, ſeu
deſertio fidei Chriſtianæ iam ſuſceptæ;
quod etiam hæreſi aliquando conuenit, erit
tamen quis proprijſſimè apoſtata, & non hære-
ticus, ſi in totum à fide Chriſti retrocedat:
17 Quod vero hic adhæreat alicui ſectæ, vt Iu-
daiſmo &c. eſt protſus accidentale ipſi apoſta-
ſiæ. Quæ non circumſtantia mutans, ſed tan-
tum valdè aggrauans quamcumque ſpeciem
infidelitatis, cui coniungitur, & neceſſario ma-
18 nifeſtanda in confeſſione cenſetur. Ob igno-
rantiam autem, vel coactionem aliquis à deli-
cto apoſtaſiæ, quandoque in toto, quandoque
in parte excuſabitur.

---

19 COnueniunt cum D. Thoma citato om-
nes ferè Doctores, etiam Canoniſtæ, de
hac re agentes, iuxta definitionem apoſtaſiæ in
Regula traditam, inter ipſos communem, quod
ſit de ratione apoſtaſiæ, vt fides Chriſti iam ſu-
ſcepta deſeratur; ſicque differat ab hæreſi, quæ
id ad ſui conſtitutionem non requirit: oſtendit
hoc Suarez d. diſp. 16. ſect. 4 exemplo filij hæ-
reticorum baptizati, & ab infantia in eorum
erroribus enutriri, ſi iam adultus; poſt ſuſce-
ptam ſufficientem de Chriſti fide inſtructionem
in eiſdem erroribus permaneat, erit quidem
verus hæreticus, cum tamen nihil prius fide
diuina crediderit, imò nec habitum eius infu-
ſum acceperit; caſu, quo baptizans commiſit
20 errorem circa ſubſtantiam Baptiſmi. At apo-
ſtaſia, vt nomen ipſum ſonat, deſertionem ſu-
ſceptæ iam fidei diuinæ neceſſario includit, &
vt quis propriè dicatur apoſtata, debuit in eo
fides Chriſtiana præcedere: quia apoſtaſia in
receſſu conſiſtit, & nullus recedit, niſi à termi-
no, in quo prius exiſtebat, ergo &c.
21 Dixi omnes ferè, vt Antonius Souſa exci-
piatur, qui lib. 1. aphoriſm. cap. 8. num. 14. ſic
aſſerit, Baptizatus, inquit, inter Paganos, aut
Iudæos, in ſuis erroribus educatus, ſine ſuffi-
ciente notitia legis Chriſtianæ, ſolummodo di-
cendus eſt apoſtata materialiter; ſi tamen nu-
tritus ſit inter hæreticos cum ſufficiente notitia
Chriſti Seruatoris, quamuis inuincibiliter igno-
ret veram, & Catholicam Eccleſiæ Romanæ
doctrinam, indeque tranſeat ad Iudaiſmum,
vel Paganiſmum, erit verè; & formaliter apo-
ſtata. Quoniam hic recedit à Chriſto, quem
formaliter cognoſcit, non vero ille: hactenus
Souſa, qui nullum auctorem pro ſua aſſertione
citat.
22 Quoad neutrum autem caſum aſſertio Souſæ
admittẽda videtur; quia nullus ex illis duobus
educatis inter Paganos, & inter Hæreticos re-
troceſſit à fide Chriſtiana, quam prius recepe-
rit, ſeu per quam prius crediderit; ſicuti ratio
formalis apoſtaſiæ poſtulat. Nec ſatisfacit ille
ſi dicat, quod retroceſſerit ab habitu fidei Di-
uinæ infuſo per Baptiſmum, quia hoc non ſuf-
ficit, ſed requiritur ad apoſtaſiã ex mente alio-
23 rum Doctorum retroceſſio à fide actuali. Quid
quod vrget exemplum propoſitum à Suarez
de baptizato cum defectu commiſſo à bapti-
zante circa ſubſtantiam Baptiſmi; cum tunc
nullo modo habitum fidei recipiat, & licet edu-
cetur inter hæreticos cum ſufficiente notitia
Chriſti, ſi ad Paganiſmum tranſeat, non eſt in
re ipſa propriè, & formaliter apoſtata. Neque
video differentiam fundatam inter illos duos,
dato, quod in vtroque ſit habitus fidei *Diuinæ*
infuſus in Baptiſmo, cur primus educatus inter
Paganos apoſtata tantum materialiter; ſecun-
dus verò nutritus inter hæreticos cum aliqua
notitia Chriſti humana, ſeu naturali, apoſtata
formaliter à Souſa iudicetur; cum non induat
rationem formalem apoſtaſiæ retroceſſio ab ea
notitia naturali, ſed à vera fide, & cognitione
Chriſti ſupernaturali.
25 Hæc, elucidandæ veritatis gratia cum do-
ctiſſimo viro à me aliquantulum diſputata: &
vt ſenſum meum aperiam, videtur poſſe redu-
ci ad quæſtionem de nomine, an, & qualiter
ſint vocandi apoſtatæ, qui aliqualem continẽt
apoſtaſiæ apparentiam, & non veram rationẽ
eius formalem, quales ſunt deſcripti ab illo.
26 Quamquam pro foro externo, cui nos in no-
ſtris Regulis attendimus, aſſertio Souſæ ali-
qualiter admittenda; quia in eo illi baptizati
inter Paganos, & inter hæreticos enutriti, veri
apoſtatæ præſumuntur, & vt tales tractandi, ſi
ſufficienter in rebus fidei fuerint inſtituti.
27 Sed quænam retroceſſio à fide diuina requi-
ritur ad apoſtaſiam, & vt retrocedens pro-
priè, & formaliter dicatur apoſtata? Circa hoc
punctum, nonnihil apud DD. controuerſum
duplex eſt ſententia, altera valdè communis
ſuſtinentium ad apoſtaſiam formalem eſſe ne-
ceſſarium receſſum à tota fide Catholica, etiã
cum abnegatione ipſiuſmet Chriſti. Ita Guido
Carmelit. lib. de hæreſibus, Turrecrem. in ſum.
de Eccleſ. lib 4 part 2. cap. 13. Valentia 2. 2.
q. 12. punct. 1. Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 17. q. 3.
Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 7. num. 15. & alij
multi apud ipſos. Ratione oſtenditur, quia
illa ſola cenſetur perfecta rebellio, & ſepara-
tio à Chriſto, quæ nomine apoſtaſiæ ſimpliciter
dictæ denotatur, ergo qui hanc contrahit, erit
formaliter apoſtata; ſi in totum à fide retroce-
dat, & tranſeat ad Iudaiſmum, vel Paganiſmũ,
vel ad cultũ Dæmonum per artem Necroman-
tiæ, vel Incantationis, non vero, qui ſub nomi-
ne Chriſtiano aliqua, vel aliquibus veritatibus
28 Catholicis relictis ſit hæreſibus. Hinc Sancti
Patres, vt Ambroſius, & Hieronymus, vti re-
fertur in cap. Iulianus, & in cap. Imperatores
3. q. 7. Iulianum Imperatorem non hæreticum
ſed apoſtatam nominarunt; qui in totum à
fide Chriſti retroceſſit: è contra vero alij Im-
peratores, vt Conſtan. qui retroceſſerunt ex
parte à fide Chriſti, hæretici, & non apoſtatæ
nominati ſunt.
29 Altera ſententia eſt affirmãtium ſufficere
ad

ad formalem, & propriam apoſtaſiam, ſi quis ex parte à fide diuina recedat, fiatque hæreticus, atque manifeſtè apparet, quod hęc ſit D. Thomæ in textu articuli propoſiti dict. q. 12. cum ibi ad apoſtaſiam formalem tantum requirat, cum, qui erat per fidem Deo coniunctus, ita ab ipſo ſeparari, vt non maneat amplius per fidem eidem coniunctus, quod fit per hæreſim; ergò in hac reperitur formalis ratio apoſtaſiæ; atque inde magis innoteſcit, quod ſit hæc ſententia D. Thomæ, quia in ſolutione ad ſecundum ſic explicat illud prouerbiorum 6. Homo apoſtata vir inutilis, eo quod, inquit, nihil facere valet, quod Deo placeat, cum ſine fide impoſſibile ſit placere Deo, ergo in ſententia D. Thomæ, imo & Salomonis, qui recedit à fide, & fit hæreticus, verè eſt apoſtata. Idem ſentit D. Cyprianus lib. 1. epiſt. 2. inter apoſtatas enumerans quoſcumque tranſeuntes ad hæreticos, ſicut eos, qui tranſeunt ad Gentiliſmum.

30 Hanc ſententiam præcipuè defendit Suarez dict. ſect. 5. quod in heretico deficiente ex parte à fide inueniatur propria malitia apoſtaſiæ eiuſdem ſpeciei, & eſſentię, cum apoſtaſia, quam quis deficiens in totum à fide, & tranſiens ad Iudaiſmum, vel Paganiſmum commit-
31 tit. Probat efficaciter hac ratione, quia apoſtaſia tranſeuntis ad Paganos, vel Iudęos, non conſiſtit formaliter in illa ſpecie infidelitatis eorum, ſed in iniuria, quam apoſtata facit fidei receptæ, ſeu profeſſioni eius, & conſequenter Eccleſię Catholicæ, ac Chriſto Domino; ſed hanc eandem iniuriam facit hæreticus profeſſioni fidei, & ipſi Eccleſię, ac Chriſto; ergo quoad malitiam habet apoſtaſiam eiuſdem rationis, cum formaliter ęquè recedat à tota fide & ideo totam amittit; & conſequenter à Deo apoſtatat. ita ex Suarez ferè ad verbum talis probatio.

32 Tenenda itaque abſolutè à nobis ex ſecunda ſententia, vti magis iuri, rationi, & veritati conſona, iuri, inquam, quia in titulo de Apoſtatis, ponuntur etiam hæretici, vt in l. vltima. cap. de apoſtatis, & cap. quodam de apoſtatis, vbi cenſentur illi apoſtatę, qui cum profeſſione Chriſtiana legalia coniungunt, & iſti ſine du-
33 bio Hęretici ſunt. Nihilominus ob auctoritatem Doctorum primæ ſententiæ, cum eodem Suarez, quoad quid nominis modificatio adhibenda, vt ſoli illi propriiſſimè, & per antonomaſiam vocentur apoſtatę, qui in totum à fide Chriſti, etiam cum eius abnegatione recedunt, & ad Iudaiſmum, vel Paganiſmum, &c.
34 tranſeunt. Quamquam iſte tranſitus etiam ex mente eorumdem Doctorum Valent. & Sanch. locis citatis, Suarez, ibidem, Bañes 2.2. q. 12. art. 1. dub. 1. Sanctarell. de hæreſi capit. 2. dub. vnico, & aliorum communiter ſit prorſus accidentalis ipſi apoſtaſiæ, quia eius eſſentiale completur per ſolum receſſum à fide Chriſti Domini.

35 Notandum hic valdè, cum tota formalis ratio apoſtaſię reperiatur ſępè in hæreſi, omniſque apoſtata, vt oſtendimus ſit hæreticus, non tamen è contra ferè omnia, quæ præcedenti capite multis Regulis à nobis dicta ſunt de hæreſi de hęreticis, aut ſuſpectis de ea, de credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defenſoribus hæreticorum, eodem modo eſſe intelligenda de apoſtaſia, de apoſtatis, aut ſuſpectis circa eam, de credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defenſoribus apoſtatarum: quia contra iſtos proceditur ab Inquiſitoribus, ſicut contra illos, & eiſdem pœnis, vt alibi videbimus, vtrique ſubijciuntur, ita Eymeric. 2. par. Direct. q. 44. & ibi Peña Commen. 69. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 22. quæſt. vlt. & Farinac. dicto §. 2. num. 19.

36 Sequitur diſcutiendum breuiſſimè illud aliud dubium, circa hanc à fide apoſtaſiam diſcuti ſolitum, an ipſa ſit ſpecies diſtincta ab alijs ſpeciebus infidelitatis? Non pauci tenent, & quidem probabiliter apoſtaſiam per antonomaſiam ſic propriiſſimè dictam; quod per eam in totum à fide Chriſti cum abnegatione huius retrocedatur, diſtingui ſpecie à Iudaiſmo, & Paganiſmo, non vero ab hęreſi, idque nè multiplicent ſpecies infidelitatum, cum tres tantum communiter admitti ſoleant. Ita Syluest. verb. apoſtaſia, initio, Alphonſus de Caſtro lib. 1. de iuſta hæreticorum punitione cap. 7. & lib. 1. de hęreſibus, cap. 4. Caiet. 2. 2. q. 10. art. 5. Bannes, & Valentia q. 12. ac alij. Ad ſic tenendum videntur induci, quia vt paulo ante dictum, ratio formalis apoſtaſię reperitur in hæreſi; ergo ab hac non diſtinguitur ſpecie, benè tamen à Iudaiſmo, & Paganiſmo, ſicque tres tantum erunt ſpecies infidelitatis, quod eſt commune apud omnes Doctores.

37 Verum, vt vno verbo rem expediam, omnino placet vti probabilior reſolutio illorum, qui dicunt apoſtaſiam eſſe tantum circumſtantiam aggrauantem reſpectu cuiuſuis ſpeciei infidelitatum, cui coniungitur. Ita expreſſè D. Thomas 2. 2. q. 12. art. 1. ad 3. cuius hæc ſunt verba, Apoſtaſia non importat determinatam ſpeciem infidelitatis, ſed quandam circumſtantiā aggrauantem, ita etiam Turrecrem. vbi ſupra Palndan. in 4. diſt. 13. q. 3: Angelus verbo Apoſtaſia, Can. lib. 12. de locis cap. 9. & præter alios ab eo relatos Suarez dict. ſect. 5. qui vix adducunt rationem vllam, quæ conuincat.

38 Vnde quidquid dixeris circa hoc, quod non tanti momenti eſt, vt certum, & magis tutum defenditur ab omnibus, quod circumſtantia apoſtaſiæ ſiue ut ſolum aggrauans, ſiue mutans ſpeciem infidelitatis, debeat ſemper manife-
39 ſtari in confeſſione. Imo & ſecta Iudaiſmi, vel Paganiſmi, &c. ad quam ſit tranſitus, aperienda ex obligatione confeſſario; quia hic ex iſtis capitibus admodum variat iudicium circa ſtatum pœnitentis. Docent idem Valentia tom. 3. diſp. 1. q. 10. pun. 3. Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 8. num. 17. Sanctarellus de hęreſi cap. 2. dub. vnico, & alij.

40 Reſtat videndum de aliquali excuſatione committēdi apoſtaſiam ex duplici capite, ignorantię ſcilicet, vel coactionis: quoad primum non eſt cur in eo explicando quidquam immoremur; cum iam conſtet ex dictis capite precedenti, tota Regula centeſima, vbi vidimus, quod

S per-

pertinacia requiratur eſsentialitet ad hæreſim
& pari modo erit requiſita ad apoſtaſiam; cum
hęc in ratione formali ab illa non differat;atqui
ibi reſoluimus nullam ignorantiam, etiam af-
fectatam (excepto aliquo caſu, vti ibidem di-
ctum) poſse eſsę coniunctam cum pertinacia.
41 Tametſi vbi quis ex ſimplicitate, vel ex igno-
rantia, dummodo hęc inuincibilis non ſit, à fi-
de diuina tecederet, aliqua inſurgeret præſum-
ſumptio apoſtaſiæ, vel hæreſis, & poſsent In-
quiſitores contra eum procedere docent Simā-
chas Cathol.inſtitut.tit.26.num.8.Farinac. de
hæreſi quæſt.179.§.2.& §,8. ac alij per eum
citati.
42 Quoad ſecundum diſtinguendum ſtarim cum
Gloſ. communiter recepta in cap. ad eius,diſt.
5.de coactione abſoluta, & conditionata: tunc
dicitur coactio abſoluta, ſeù inſuperabilis,
quando quis remittens, v. g. inuitus, & tecla-
mans ad ſontem fertur, & cum verborum pro-
latione immergitut, ita declarat eam in colla-
tione Baptiſmi Arnald. Albertin.in tract. de
agnoſcendis aſserrion. Cathol. & hæret. quæſt.
30.num.7. ſed clarius ad noſtrum inſtitutum
Penna part.1. Direct.q.9. Commen. 24. vbi ſic
ponit exemplum, vt ſit coactio inſuperabilis, &
abſoluta caſu, quo aliquis ligatus, & penitus
renitens cogitur non per ſe, ſed per alios genua
Mahometo, aut Idolo flectere, vel circumcidi,
aut aliquid huiuſmodi horrendum patrare. At-
43 que in his, & ſimilibus euentibus coactionis
abſolutę ex mente prædictorum Albertini, &
Peñæ, ac cæterorum omnium, nullum inter-
uenit peccatum, cum deſit voluntarium: nam
actus malus eatenus eſt peccatum, quatenus vo
luntarius; imo tunc nulla etiam quoad forum
externum inſurgit pręſumptio apoſtaſiæ, vel
hæreſis. Confirmatur ex cap. maiores, extra
de Baptiſmo, ibi, ſicut nec ille, inquit, notam
alicuius reatus incurrit, qui contradicens pe-
nitus, & reclamans, thurificare Idolis cogitur
violenter, atque de ſimili coactione videtur in-
telligendum illud 2. Machab.cap.6. Duceban-
tur autem cum amara neceſſitate in die Nata-
lis Regis ad ſacrificia, & cum Liberi ſacra cele-
brabantur, cogebantur hedera coronati Libe-
ro circuire: & hoc ſatis pro re adeo certa; vide
plura apud Peñam.
44 Ex mente item eiuſdem Pennę, & aliorum
coactio, ſeu vis conditionata circa præſentem
materiam tunc reperitur, quando iniecto me-
tu, ſeu ſub comminatione alicuius damni tem-
poralis conſtringitur quis aliquid facere, vel di-
cere contra fidem, aut ab ea retrocedere. Cum
autem metus, ſicut & tale damnum poſſit eſ-
ſe multiplex, nimirum cadens in conſtantem
virum, ſeù valdè grauis, vt mortis corporalis,
mutilationis membri, &c. aut non ita grauis, vel
leuis, vt carceris, exilij, ſamis, moderatę fla-
gellationis, &c. ita multiplex inde reſolutio
doctrinalis pro qualitate cuiuſque perſonæ coa
45 ctæ. Vnde primo cum Antonio Souſa li.1. Apho
riſ.cap 17.num.2. vt certum omnino tenendū,
quod quiuis, cuiuſcunque ſtatus, & conditio-
nis ſi ex vi cuiuſuis coactionis non ſolum exter
nè, ſed etiam internè à fide retrocedat, fit
formalis apoſtata, ſeu hæreticus, & vt talis iu-
dicandus; vbi de errore mentis per confeſſio-
nem eius conſtiterit. Ratio eſt, quia actus
internus non cogitur; ſed prorſus libere
elicitur, ergo ob externam coactionem
non excuſabitur ab errore interno mentis.
46 Quicunque verò ob metum valdè grauem,
vt mortis, mutilationis membri, aut ſimilium
coactus exterius à fide verbis, vel factis ſepa-
ratur, ea tamen in corde retenta licet peccet
mortalitet, non cenſetur apoſtata, vel hæreti-
cus, nec in vllo ſoro inſurgit præſumptio erro-
ris contra ipſum. Patet exemplo Marcellini
Summi Pontificis, qui tempore Diocletiani, &
Maximiani per huiuſmodi coactionem ex mor-
tis metu Idolis ſacrificauit, quamuis non excu-
ſetur à mortali; quia tamen Chriſti fidem men
te retinuit, non fuit hæreticus, aut apoſtata
putatus: ex cap. Nunc autem 25. diſt. & ita
Albertin. vbi ſupra num.6. Simanchas Cathol.
inſtit.tit.17.num.2.quęſt.35.&36.Sylueſter ver-
bo apoſtaſia num.4. Decian.tract.crimin. lib.5.
cap.18.Peña in Direct.par.1 quæſt 9.Commen.
24. (Quidquid Eymericus ibi in contrarium
dicat) Tolet. in ſumm. lib. 1. cap. 19. num. 4.
Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 7. & alij multi;
quos longè refert, & ſequitur Farin. de hæreſi
q.183.§.3.
47 Præterea qui ob conditionatam coactionem,
ex metu non ita graui, ſeu leui, vt carceris, exi-
lij, ſamis, &c. vel ex metu reuerētiali patris fidē
diuinā exterius abnegat, ſi fuerit perſona grauis
myſteria fidei probe intelligens, vt Epiſcop. Cle
ricus, Religioſus, Theologus, Nobilis, aut
ſimilis, vehementem apoſtaſiæ, vel hęreſis ſu-
ſpitionem contrahet, ſolam vero leuem, ſi per-
ſona fuerit ruſtica, idiota, puer, mulier, &c.
ita cum citatis Peña, & Farin. ac alijs tradit
48 Souſa vbi ſupra num.4. & 5. Aſſignatur vero iu-
re optimo hæc differentia inter prædictas perſo
nas; ratioque eius eſt, quia quo magis quis in
rebus fidei inſtructus exiſtit, eo firmius in ea
perſiſtere debet, ergo ſi in fide langueat, &
exterius retrocedat ob leuem coactionem, ma
ior inſurget præſumptio, quòd etiam interius
retroceſſerit.
49 Dein recedens à fide diuina per vim, vel
coactionem, ſi hac ceſſante non ſtatim redeat,
nec ceſſet ab actibus apoſtaticis, vel hæretica-
libus, contrahit vehementem apoſtaſiæ, aut
hæreſis ſuſpitionem: ſecus, ſi ſtatim reuerta-
tur, & hinc minuitur ſuſpitio, ita vt vbi prius
erat vehemens, maneat tantum leuis, tradit
cum eiſdem Penna, & & Farin & cum Simanc.
dict.tit.17. num.37. Souſa ibidem num.6.
50 Sed quid ſi vtraque coactio abſoluta, & con-
ditionata ſimul reperiantur in eodem actu apo
ſtaſiæ, vt in tranſitu à fide diuina ad Mahome-
tiſmum? De hoc caſu nullus quod legerim
tractat, eſt tamen practicabilis, & fuit aliquo-
ties propoſitus in noſtra congregatione Sancti
Offitij Melitenſis, contigit enim vt ex tribus,
quæ in eo tranſitu exequi communiter ſolent;
duo per coactionē abſolutā, nempe quis ligatus
inſu-

inſupetabiliter circumciſionem ſuſtinuerit, &
digitum non per ſe ipſum, ſed per alium ere-
xerit, at tertium proſerre ſcilicet verba in ho-
norem Mahometi, per conditionatam ex me-
tui damni temporalis executus fuerit: nequit
enim talis verborum prolatio abſolutè, ſeu in-
ſuperabiliter cogi; ſed tantum ſub commina-
51 tione alicuius damni. Vnde occurrente hoc
caſu ſemper iudicaui, ſaluo meliori iudicio meo
rum Dominorum Conſultorum, quod hinc in-
ſurgat aliqua præſumptio formalis apoſtaſiæ,
maxime ſi concurrant alia adminicula, ſeu in-
dicia, vt ſi ceſſante coactione ſtatim non redijt
ſi ſponte quoad alia externa ſicuti Turca ſe
geſſit.

Quid de Apoſtaſia, & de Apoſtatis à Religione & ordine, & an aliquando ſubſint Iuriſdictioni Inquiſitorum?

REGVLA CVIII.

52 APoſtaſia à Religione eſt retroceſſio à ſta-
tu Ordinis, aut profeſſionis religioſæ iã
aſſumpto, ſiue dimiſſo habitu, ſiue retento; cum
intentione tamen non redeundi ad illum. Vn-
53 de non erit quis apoſtata à Religione, ſed fu-
gitiuus, ſi ad vagandum, & liberius viuendum
dimittat habitum, vel ſtatum, ipſum poſtea
54 reaſſumpturus. Religioſus vero, vel in ſacris
conſtitutus, ſi vxorem ducat, cenſetur apoſta-
ta, & ſubeſt Inquiſitorum iuriſdictioni, ſicut è
contra etiam ſubeſt coniux, ſi poſt conſumma-
tum matrimonium, profiteatur Religionem,
extra caſus à iure permiſſos.

---

55 DIximus ſupra iuxta doctrinam D. Tho-
mę 2. 2. q. 12. art. 1. vnam tantum eſſe
apoſtaſiam à Religione, cuius vnitatis hęc ra-
tio reddi poteſt, quod vna ſola ſit virtus Reli-
gionis, quam tam in ſtatu clericaturę, quam
in ſtatu profeſſionis religioſæ homines diuino
cultui dicantur: illam cum Suarez diuiſimus in
duas, ab ordine ſcilicet apoſtaſiam, & à pro-
56 feſſione religioſa. De vtraque ſimul, ac prin-
cipaliter tractat titulus Decretalium de Apo-
ſtatis, & iterantibus baptiſma, atque ſuper cap.
1. huius tituli declarant naturam huius apoſta-
ſiæ à religione iuris expoſitores. præcipuè Inno-
centius, & Hoſtien. num. 1. verſ. tertia irregu-
laritatis, adducentes text. in cap. omnes 27. q.
1. Legendi circa hanc materiam pręceteris,
quos ipſi copioſè referunt Farin. dict. q. 183. §§.
6. 7. 8. & noſter Antonius Sanctarellus tract. 2.
de Apoſtaſia à religione per octo capita, & du-
bia multiplicia: (& tamen nec verbum
vnum ipſe de apoſtaſia à ſtatu ordinis, ſeu cle-
ricaturę, quod miror) nos ex vtroque pauca
pro noſtro inſtituto breuiter decerpemus, per-
pendentes aliquantulum propoſitam deſcrip-
tionem apoſtaſiæ à Religionis, vel clericaturæ
ſtatu, & alias partes præſentis regulæ.

57 Dixi, retroceſſio à ſtatu ordinis, vel profeſ-
ſionis religioſę iam aſſumpto, vt conſtat ex tra-
ditis, ſupra de Apoſtaſia in communi, nemo
enim dicitur recedere à ſtatu, quem prius non
ſuſceperit, nec relinquere terminum, in quo
58 antea non fuerit. Hinc certum habetur, non
eſſe apoſtatas illos, qui tempore nouitiatus ha-
bitum relinquunt, & à religione recedunt, cap.
conſulti, & cap. penult. de regularibus; tradunt-
que Syluester verb. Religio, 5. q. 8. Azor tom. 1.
lib. 12. cap. 3. q. 6. & alij. Ratio eſt, quia noui-
tij ante profeſſionem, vel ante emiſſa vota, per
quæ veri Religioſi fiunt, non dicuntur propriè
quod in Religionem ſint ingreſſi, niſi quoad be-
neficium Canonis, & alia quædam priuilegia,
patet ex cap. religioſi §. quamuis, de ſententia
excommunicationis in 6.

59 Etiam certum inde habetur, non eſſe apo-
ſtatam illum, qui extra monaſterium ex deuo-
tione, vel ex voto peculiari ſumpſit habitum
alicuius Religionis, ſi eum dimittat, etiamſi
per multos annos ipſum geſtauerit. Conſtat
ex cap. vt Clerici de regularibus, & obſeruant
ibi Hoſtien. num. 1. Calderinus Conſil. 5. de re-
gularibus, Menochius de præſumpt. præſumpt.
83. num. 15. & alij citati à Sanctarello capit. 3.
dub. 1. num. 5. Conuincit hoc ratio, quia ge-
ſtans diù taliter habitum religionis, non eſt pro
priè religioſus, nec ſtatum regularem ſuſcepit,
ergo non contrahat apoſtaſiam per dimiſſionẽ
60 habitus. Atque ob hanc rationem, vt cum
Nauarro conſil. 6. & 7. de ſtat. Monach. docet
ibidem Sanctarell. non ſunt apoſtatæ moniales
Turris ſpeculorum de Vrbe, ſi recedant à Mo-
naſterio habitu dimiſſo etiam cum animo non
redeundi, quia non ſunt propriè religioſæ.

61 Dixi, ſiue dimiſſo eius habitu, ſiue retento,
atque hoc commune eſt inter Doctores; quod
quis poſſit eſſe apoſtata, etiamſi retineat habi-
tum ſuæ Religionis. Ita Abbas in cap. 1. de
Apoſtatis num. 2. & ibi Ananias num. 3. Armilla
& Angelus verb. Apoſtaſia, ille num. 11. hic nu.
4. Maſcard. de probar. lib. 1. concluſ. 12. num. 1
Decianus in tract. crimin. lib. 5. cap. 27. num. 21
& alij, quidquid in contrarium Calderinus
conſil. 1. de Apoſtatis, dicat requiri ad apoſta-
ſiam hanc dimiſſionem habitus, in quo ſine
dubio decipitur, quia ſicut aſſumere habitum
non eſt de eſſentia religioſi, cum habitus non
faciat monachum, ſed profeſſio regularis, vt
dicitur expreſsè in cap. porrectum, extra de
regularibus, & cap. conſuluit tit. qui clerici,
vel vouentes, vt benè ait Abbas in dict. capit.
Porrectum num. 7. quod valeat profeſſio facta,
licet non fuerit ſuſceptus habitus religioſus, pa-
ri etiam modo non erit de ratione formali apo
ſtaſiæ à Religione habitum eius dimittere, ſed
poterit eſſe quis propriè apoſtata, quamuis ha-
bitum Religionis iam aſſumptum non relin-
quat; ſi alia requiſita eſſentialia concurrant,
vide Farin §. 6. num. 62.

62 Præterea dixi, cum intentione tamen non

redeundi ad illum ; atque hæc eſt præcipua
conditio eſſentialis apoſtaſiæ à Religione ,
per hancque differunt eſſentialiter inter ſe re-
ligioſus tantum fugitiuus, & religioſus apoſta-
ta à Religione . Fugitiuus namque dicitur, qui
ſpontè diſcedit, vt ſit extra iuriſdictionem , &
obedientiam ſuperioris , & ad tempus libere
vagetur , cum animo redeundi: at apoſtata di-
citur ille qui à domo , vel monaſterio diſcedit
animo , & voluntate deſerendi ſtatum religio-
ſum , nec amplius reuertendi ad ipſum , vndè
omnis apoſtata eſt fugitiuus, tametſi non om-
63 nia fugitiuus ſit apoſtata . Docent optimè Ca-
ietanus 2.2 q.12.art.1.dub.2.Nauar.conſ. vni-
co de apoſtatis num.8. vbi apoſtata à religione,
inquit, dicitur qui deſerit religionem , quam
profeſſus eſt , cum animo non reuertendi ad
ſuam : cui conſequens eſt non omnem religio-
64 ſum fugitiuum eſſe apoſtatam. Sed melius con-
iungendo doctrinam præcedentis numeri, Gre-
gor. de Valentia 2.2.diſp.1.q.12.verſ.circa apo-
ſtaſiam, religioſus, inquit , recedens a religio-
ne abſque facultate , eſt verus apoſtata, ſi ha-
beat animum excutiendi obedientiæ iugum ,
neque excuſatur ab apoſtaſia retinendo habi-
tum ; ſi tamen habeat animum manendi in ſuo
ſtatu , ac redeundi , fugitiuus quidem, & vagus
eſt ; ſed non apoſtata : ſimiliter etiam Bannes
ibidem dub.1 concluſ.2.Azor.tom.1.lib. 12. c.
16.q.1.Sylueſt.verb.apoſtaſia,verſ.quarto quæ-
ro, & alij multi relati à Sanctarello.

65 Verum ad exemplificandum magis , & di-
ſtinguendum inter fugitiuos , & apoſtatas reli-
gioſos , notandum id , quod diſponitur in cap.
vt periculoſa , tit. ne clerici : vel Monachi in
6. per ſequentia verba: Vt periculoſa religioſis
euagandi materia ſubtrahatur, diſtrictius inhi-
bemus, nè de cætero aliquis quamcumque re-
ligionem tacitè, vel expreſsè profeſſus in ſcholis
vel alibi temerè habitum religionis ſuæ dimit-
tat, nec accedat ad quæuis ſtudia litterarum ,
niſi à ſuo Prælato cum conſilio ſui Conuentus ,
vel maioris partis eiuſdem ſibi eundi ad ſtudia
licentia primitus ſit conceſſa; ſi quis autem
horum temerarius violator extiterit, excom-
municationis incurrat ſententiam ipſo facto ,
66 &c. Totum hunc textum per duo capita
copiosè explicat Sanctarellus, & quinam ſunt
comprehenſi ſub ipſo , prædictamque excom-
municationem incurrant , aut ſecus, multis
oſtendit , perpendens maximè particulas illas,
temerè , & temerarius ; non enim temerariè
dicuntur fieri , quæ lege ſaltem naturali per-
mittente fiunt , l.nemo damnum ff de reg.iur.
vt docet Gloſ.in cap.penult de vita, & honeſt.
67 clericor. verb. cauſa . Atque hinc diuerſa ſci-
tu digna inſert Sanctarellus , quæ , & alia tan-
quam remota à noſtro inſtituto libens omitto
68 tibi legenda apud ipſum. Qui benè concludit
in propoſito textu cap. vt periculoſa , eſſe ſer-
monem præcipuè de religioſis fugitiuis , & non
de Apoſtatis , niſi temerè dimittentes in ſcho-
lis , vel alibi habitum ſuæ Religionis , habeant
animum illum non reaſſumendi , aut nun-
quam ad ſtatum religioſum relictum redeun-
di ; ita ille cum citatis Doctoribus capit 3.
dub.1. numer.1.

69 De clerici ſecularis apoſtaſia à Religione
agit peculiariter Farin. toto §.9 à num. 125. &
ponit generalem doctrinam, quod clericus ha-
bitum clericalem dimittens, & in ſeculari ha-
bitu incedens dicatur apoſtata ex mente Inno-
cen. in cap.1.num.1.verſ.hoc autem ſit extra
de Apoſtatis, & ibi Hoſtienſis num. 1. Abbas
num.1. & omnes communiter Canoniſtæ . Sed
benè idem Farinacius num.119 cum Syluest.
verb. apoſtaſia num. 5. cum Angelo eodem
verb.num.1.& cum alijs multis limitat dictam
doctrinam ; quod intelligatur de Clericis con-
ſtitutis in Sacris Ordinibus, vel etiam in mino-
ribus, dummodo habeant beneficium Eccleſia-
70 ſticum . Ex Theologis Dominicus Bañes ſu-
per 2.2. quæſt.12.artic.1. D. Thomæ benè de-
clarat hanc apoſtaſiam , eſſe ſcilicet retroceſ-
ſionem à ſtatu ordinis ſacri ad ſtatum ſecula-
rem propria auctoritate . Sed magis completè
Alexand. Peſant. relatus à Farinac. ibidem oſteu
dit aſſignatis omnibus requiſitis, quis ſit apo-
ſtata à clericatu , qui exiſtens, inquit , in ordi-
nibus ſacris, ſeu maioribus omnino quoad ha-
bitū retrocedit ab eo ſtatu, & tranſit ad ſtatū,
ſecularē animo nō amplius reuertēdi ad priorē
71 ſtatū ſic ille . Atque hæc vltima conditio con-
ſequenter loquendo ad dicta paulo ante neceſ-
ſario à nobis admittenda eſt ; nam ſi clericus
retrocedens à ſuo ſtatu dimiſſo habitu, habeat
animum reuertendi ad eum , non erit propriè
apoſtata ; ſed fugitiuus , vel vagus ad liberius
viuendum . Qualiter autem Clerici minorum
ordinum , aut ſolum tonſurati amittant priui-
legium Canonis , & fori, ſi non incedant in ha-
bitu , & tonſura , nequaquam eſt noſtri inſtitu-
ti id expendere, tametſi Farin & alij hic co-
pioſè expendant :

72 Circa vltimam noſtræ Regulæ partem (quæ
formationem Conſultoris Sancti Officij propè
attingit) cum limitatione affirmant aliqui , vt
Vmbert. Locat. in iudiciali Inquiſit. verb. Hæ-
reticus, num.22.& Decian. tract crimin. lib. 5.
cap.17. contra Religioſos , & clericos ſecula-
res ſacris ordinibus initiatos poſſe Inquiſitores
fidei procedere tanquam contra ſuſpectos de
hæreſi , ſi non clam , ſed palam ducant vxorē,
dimiſſo habitu religionis , vel clericaturæ , aut
etiam retento . E contra verò cum extenſione
aſſerunt Menoch de præſumpt. lib. 5. præſumpt.
6. num.35.& idem Vmbertus citans Baldum
in l.nemo clericus, C. de Sacroſanct. Eccl. quod
religioſus, vel clericus ducens palam vxorem ,
non ſolum contrahat præſumptionem hæreſis,
ſed etiam ſit verus hæreticus, & habeatur talis
ex ſolo facto ipſo , etiamſi non dicat ſe crede-
re , quod licitum ſit clerico , vel religioſo , vt
voluerit vxorem ducere .

73 Doctrina tamen vera, ac communiter recep-
ta hæc eſt , quod nec limitatio illa , neque
hæc extenſio locum habeant , ſed ſiue clam,
ſiue palam religioſi , aut clerici prædicti vxo-
rem duxerint relicto habitu , aut etiam non
relicto, maneant apoſtatæ a Religione , &
inſurgat contra ipſos ſuſpicio erroris, ob quem
ſubſint iuriſdictioni Inquiſitorum , non

tamen

Digitized by Google

tamen quod facto ipſo ducendi vxorem fiant veri hæretici; niſi fateantur ſe credere eum Luthero eſſe licitum religioſis, aut clericis matrimonium iore. oſteodo ſingula ſaltem aucto ritate Doctorum, manere veros apoſtatas à Religione per actum nubendi, tradunt, vt certum omnes Caoniſtæ io cap. 1. de Apoſtatis, præcipuè Innocen. num. 1. Abbas num. 2. & Ioan. de
74 Aoan. num. 2. Quod verò tam ex matrimonio occultè, quam publicè à Religioſis, vel clericis contracto proueniat contra eos præſumptio erroneę credulitatis, ratione cuius poſſint ab Inquiſitoribus perſequi, docent meliores no tæ auctores, vt Simanchas Cathol. inſtir. tit. 40. à num. 9. Campeg in addition. ad Zanchin. cap. 35. Peña 2. p. Direct. Comment. 74. Souſa lib. 1. Aphoriſm. cap. 8 num. 16. Rojas ſingul. 98. num. 5. Farin. dict. q. 183 §. 6. num. 73. & alij plures apud iſtos duos Patet inde, quia aſſignari non poteſt ratio, cur religioſus, vel clericus ducens publicè vxorem reddatur ſuſpectus de errore contra fidem, & non qui eam occultè
75 ducit. Quoad vltimum, quod ſolo facto nubendi clericus, vel religioſus noo fiat verus hæreticus, niſi appareat de mala eredulitate interna; ſed tantum reddatur ſuſpectus de ea, tenent contradicentes merito Vmberto, & Menochio, Ioannis de Anania in cap. ad abolendam num. 27 extra de hæreticis, ac citati à nobis Souſa, & Farin. num. 76. & 77. vbi benè affirmat hanc opinionem eſſe veram, vide apud ipſum.
76 E conuerſo etiam vxoratus fit ſuſpectus de mala credulitate, & ſubijcitur iuriſdictioni Inquiſitorum, ſi viuente adhuc vxore ſine eius cõſenſu, aut etiam ipſa conſentiente religionem ingrediatur, vel Sacros ordines ſuſcipiat, exceptis caſibus à iure conceſſis, ſic reſoluunt addu cti Souſa num. 17. & Farin. num. 74. cum Simanc. Carhol. inſtit. tit. 40. num. 14. Qui efficaciter probat à paritate rationis ex dictis de religioſo, vel clerico d icente vxorem, quia nihil refert, an matrimonium antecedat, vel ſubſequatur cum in vtroque caſu eodem modo inſurgat præſumptio erroris, quod liceat matrimonium cum ſtatu religioſo, vel cœlibatu clericali coniungere.
77 Nota cum eodem Farinac. ibidem limitationem circa Grecos Catholicos, qui tollerantur ab Eccleſia, vt habentes iam vnicam vxorem virginem, poſſint licitè abſque vllo impedimento ad Sacros ordines promoueri; non tamen è contra, vt iam in ſacris conſtituti valeant aliqua ratione vxorem ducere Vnde in
78 facti contingentia, triginta circiter abhinc annis in hac Ciuitate Melitenſi ſacerdos quidã Grecus, quod ducere vxorem tentauerat, & iam ſponſalia de futuro inierat, denunciatus fuit, & in congregatione Sancti Officij, me præſente, & ſentiente, vt leuiter ſuſpectus de prędicto errore iudicatus.

Quid de Apoſtaſia, & de Apoſtatis ab obedientia? & an aliquando Iuriſdictioni Inquiſitorum ſubſint?

REGVLA CIX.

79 QVæcomque retroceſsio ab obedientia cuiuſcumque ſuperioris, vel tranſgreſſio præcepti eius iniuſta, eſt aliquo modo apoſtaſia in hoc genere. Erit item admodum propriè talis, ſi ex ſuperbia, vel ex contemptu ſuperioris, illa procedat; maxime ſi ſie ab obe-
80 dientia Summi Pontificis, quis apoſtatet. Denique multo magis propriè illi cenſentur apoſtatę ab obedientia, qui ideo nolunt obedire, quòd ex errore mentis credant non eſſe obligationem obediendi ſuperioribus: & contra iſtos vltimos inobedientes poſſunt Inquiſitores fidei procedere.

81 HOs tres gradus apoſtaſię ab obedientia colligo, ex auctoribus, qui hac de re tractant præcipuè ex Farin. de hæreſi q 183. §. 5. à num 53. vbi ſtatim vniuerſalem regulam ponit, quod ſit apoſtaſia inobedientię in genere ſumpta, tranſgreſſio præcepti: probat ex cap. ſi quis venerit, & cap. illud de maioritat. & obedien. cum Gloſ in cap. 1. de apoſt. & cap. alieni 3. q 4. Tenent hanc doctrinam, vt omnino certam, Paulus Grilland. tract. de hęret. num. 8. verſ. ſecunda eſt inobedientiæ, & Ioan. Rojas part. 1. de hæreticis num. 488. qui ita verbis generalibus eam declarat: ſecunda, inquit, eſt inobedientię, qua quis ſponte tranſgreditur præceptum Dei, vt patres noſtri Adam, & Eua Gen. 3. ſed magis facit ad rem teſtimonium Anacleti Papę epiſt. 1. Decret. vbi ait ſponte tranſgredientes legem Apoſtatas nominari. At-
82 que per ſe clare patet, quod debeat intelligi de quauis tranſgreſſione iniuſta, & de præcepto cuiuſuis ſuperioris legitimi. Secus in oppo-
83 ſito, ſi ſuperior non ſit legitimus, aut vt talis cum fundamento non leui habeatur (quippe in dubio ſemper pro ſuperiore, & pro iuriſdictione eius) vel ſi manifeſtè contra Deum, & contra rationem præcipiat: ioam limitationem meritò adiungit idem Farin. num. 58.
84 Secundus gradus apoſtaſię ab obedientia ad modum proprię, eom quis ob ſuperbiam vel ob contemptum Superioris, non ſeruat eius preceptum, nec illi, aut ſacris Canonibus, vel Dei mandatis vult obedire, proponitur ab eodem Farin. ibid. num 54. ex mente omnium, præcipuè Hoſtien. in ſumma de apoſtat. §. quot ſpecies num. 2. D Anton. 2. part. tit. 12. cap. 6. verſic. contingit etiam. Sylueſt. verb. apoſtaſia num. 3. Maſcard. de probationibus lib. 1. concluſ. 112. num. 12. Vgolin. tractat. de cenſuris Papę reſeruatis part. 2 & Suarez de fide diſput. 16. ſect. 5. Probatur à fortiori ex eiſdem cap. alieni 3 quęſt. 4. & cap. ſi quis, de maiorit. & obedien. que affert Gloſſ. citata in capit. 1. extra de apoſtatis ad oſtendendum primum apoſtaſię ab obedientia gradum, vt di-

85 vt dictum paulo ante. Exemplum præcipuum
huius ſecundi gradus Apoſtaſię ab obedientia
aſſignatur in Lucifero, & Angelis ſequentibus,
qui ob ſuperbiam noluerunt obedire, atque
ideo apoſtatæ, & rebelles ſolent à Patribus dici
Vnde D.Gregorium Nazianzenum oration.18.
& 42. nec te pigebit. Addit autem benè Sua-
86 rez adductus ſpeciali modo poſſe, in hoc or-
dine dici apoſtatas, qui à Summi Pontificis obe
dientia recedunt, & hoc modo ſe ab Eccleſia
ſeparant: ſed de his ſic ſeparatis, nempè de
Schiſmaticis commodius poſtea.

87 Pro tertio tandem gradu apoſtaſię ab obe-
dientia grauioris, & multo magis propriè, ni-
mirum quando quis recedit ab ea, eo quod te-
neat cum errore mentis non eſſe obediendum
Superiori, facit textus in cap. nulli 19. diſt. &
tradunt Innocen.in cap.1.num.1.verſ. & tamē
obediendum, extra de apoſtatis, ibidem Ho-
ſtien.num.1.verſ. Quod verum eſt, Albertinus
rubric.de hereticis in 6.q.13.num. 56.Sylueſt.
verb.apoſt.num.3.& Farin. cum multis per ip-
ſum relatis, vbi ſupra num.56. Atque iſte gra-
88 dus apoſtaſię ab obedientia cum prædicto mē
tis errore ad noſtrum maximè inſtitutum ſpe-
ctat; quia contra tales inobedientes poſſunt,
& tenentur DD. Inquiſitores procedere, & eſt
caſus propriè Sancti officij, vt docent Decian.
tract. crimin. lib. 5. Farin. citatus num. 56. &
Souſa ibidem, num.19. Ad quod oſtendendū
89 hiſtoricè inſeruit illud quod circa annum à Sā-
ctiſſimę Virginis partu 1296. Bonifacio VIII. Sū-
mo Pontifice, & Adulpho Cęſare Germano
prodierint quidam peruerſiſſimi homines Pſeu
do-Apoſtoli dicti, duce quodam Gerardo Sa-
ga tello Parmenſi, infecti varijs erroribus, in-
ter quos pernicioſiſſimus fuit ille, nemini ſcili-
cet eſſe obediendum, niſi immediatè Chriſto
Domino, ſicuti obedierunt Apoſtoli, ſicque
obedientiam è medio tollebant reſpectu quo-
rumcumq. ſuperiorum, per quos Chriſtus Do-
minus exiſtens in Cęlo mediatè hominibus im
90 perat. Hunc errorem etiam turpiſſimè erran-
do innouarunt ex parte, poſtea lutherani cum
Magiſtro ſuo Luthero negantes pręſtandam eſ-
ſe obedientiam Pręlatis Eccleſiæ, niſi in his ſo-
lum, quę in Sacra Scriptura ſunt apertiſſimè
expreſſa, ſic vtrumque refert Prateolus in ſuo
Elencho alphabetico, verb. Pſeudo-Apoſtoli,
& verb. Lutherani, alterutrum igitur ex his
erroribus amplectuntur apoſtatæ ab obedien-
tia, vel præſumuntur amplecti.

91 Notanda tamen limitatio, quam merito
pręcedenti doctrinę adhibet ibidem Farin. nu.
59. & 60. cum Albertin. citato, Syluest. verb.
Apoſtaſia num.2. & cum alijs quod excuſabi-
tur aliquando à prędict. error. apoſtata inobe-
dientię, ſi non obediat pręceptis ſuperiorum
ob acquiſitionem alicuius commodi, aut ob
euitationem alicuius damni temporalis, vel
ſaltem ob fragilitatem humanam, non quod
falſo, ſeu erronee credat carere eos poteſtate
pręcipiendi, aut nullo modo eſſe ipſis obedien-
92 dum. Verum non obſtante hac limitatione,
non obediens ex illis motiuis, haud raro pec-
cabit mortaliter, vt affirmat idem Farinac. &
manebit contra ipſum aliqua erroris pręſum-
ptio; circa quod legendus Albertinus ibidem
num. 61.

Quid & quotuplex ſchiſma? quis ſchiſmaticus, & quando Iuriſdictioni Inquiſitorum ſubiectus?

REGVLA CX.

93 SChiſma ſtrictè ſumptum definitur, diſiun-
ctio rebellis ab vnitate corporis Eccleſię
conſtantis ex vniuerſis fidelibus, vti membris,
& Romano Pontifice vti capite. Hęc diſiunctio
fit dupliciter, primo ſi quis verbis, aut fa-
ctis ſe diſiungat à capite Eccleſiæ, ſimul-
que à cęteris membris; ſecundò ſi vel à ſolo
capite, vel à ſolis membris: atque alteru-
tro modo quiuis ſeparatus ſit, dicitur propriè
ſchiſmaticus, impropriè vero, ſi à ſuo Epiſcopo
94 ſeu Paſtore, & ab ouibus eius ſeparetur. Con-
tingit autem ſępiſſimè, vt ſchiſma ſit coniun-
ctum cum hæreſi, & tunc cognitio illius, & pu-
nitio ſchiſmatici ad Inquiſitorem ſpectat.

---

95 PRo effugienda omni æquiuocatione, & pro
maiori luce doctrinæ huius Regulæ, pre-
mittenda multiplex nominum ſchiſma, & ſchiſ
maticus acceptio: ſumuntur enim tripliciter,
primò largiſſimè, ſeu valde impropriè, ita vt
aliquando in iure, & à Doctoribus dicatur ſchiſ
maticus quiuis peccator, aut criminoſus, &
conſequenter ſchiſma quodcumque crimen
vel peccatum mortale, cap. Sacerdotes 1. q. 1.
& cap. dixi 25. q.3. quibus id oſtendunt Ioann.
Andr n.3. & Anchar. n.1.cap. 1. extra de ſchiſ
maticis, & tradūt Sylu. & Ang. ver. ſchiſma, ac
Farin. de hęreſi q 184 §.1.num.3. & 23. cum
96 alijs ab ipſo relatis. Secundo ſumuntur ali-
quantulum largè ſeù impropriè, quo modo
quiſquis excommunicatus exiſtit, dicitur ſchiſ
maticus, & ipſa excommunicatio per conſe-
quens erit ſchiſma; indicant dict. cap Sacerdo-
tes, & cap. Apoſtolicæ 24. q.3. ijdem auctores,
maximè Angel. & Syluester verbo ſchiſma, &
Farin. In neutra tamen iſtarum acceptionum
eſt nobis futurus ſermo de ſchiſmate, & de
ſchiſmaticis.

97 Sumuntur tertio nomina ſchiſma, & ſchiſ-
maticus iam ſtrictè, & propriè, ſicque de ſchiſ-
maticis agitur in cap. 1. & 2. quibus conſtat to-
tus titulus, extra de ſchiſmaticis, & ſunt illi,
qui ſe contra Romanam Eccleſiam rebellan-
tes ab eius vnitate ſe diuidunt. Atque ſecun-
dum hanc acceptionem tractat ex profeſſo de
ſchiſmate, & ſchiſmaticis, D. Thomas 2.2 tot.
q.39. in quatuor articulos diuiſa, & in primo
excitat dubium, an ſchiſma ſit ſpeciale pecca-
98 tum? Ad quod affirmanter reſpondet, & oſten
dit adducta nominis etymologia ex D. Iſido-
ro in lib. etymol. quod ſchiſma à ſciſſura ani-
morum ſit vocatum, & cum ſciſſio vnioni op-
ponatur, peccatum peculiare ſchiſmatis dice-
tur, quod directè, & per ſe oppoſitum eſt vni-
tati

tati principali, quam facit caritas coniungendo totam Eccleſiam in vnitate Spiritus, vniuerſa ſcilicet membra eius inter ſe, & cum ſuo capite Chriſto Domino, ſeu illius Vicario Romano Pontifice; hactenus compendioſe doctrina D. Thomæ in corpore illius artic. Secundum quam formatur, & traditur à Doctoribus communiter definitio ſchiſmatis propoſita, præcipue à Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 36. num. 1. à Souſa lib. 1. Aphoriſmorum cap. 20. num. 2. & à Sanctarello tract. 1. de hæreſi cap 43. num. 2.

99 Quo cum ad maiorem claritatem addidimus in ea definitione particulã; *rebellis*; quia dicta diſiunctio ab vnione Eccleſię, ſemper fit cum aliqua rebellione contra eam, ſeu ipſius caput Summum Pontificem modo ſtatim indicando.

100 Declarat benè citatus Sanchez cum Caiet. dicto art. 1. & cum Valentia 2. 2. diſp. 13. q. 15. punct. 1. qualiter Eccleſiæ vnitas ſcindatur per ſchiſma, non quod Schiſmaticus eam omnino tollat, quaſi in alijs non maneat; ſed tantum ex parte in quantum hæc vnio ex ipſo conſtabat, eo quod nolit ſe gerere tanquam membrum corporis Eccleſię in aliqua, vel aliquibus actionibus circa fidei doctrinam, circa cultum Religionis, & circa ſpirituale regimen; quibus reliqui fideles, & membra eius apto quodam ordine connectuntur inter ſe, & cum ſuo capite Romano Pontifice; aut quod renuat huic vt capiti, ſeu vt Principatũ quemdam in talia membra habenti ſe ſubijcere.

101 Hinc iam patet duplex modus, & quaſi ſpecies ſchiſmatis, & Schiſmaticorum, teſte Diuo Thomã dicto art. 1. in fine corporis, per hæc verba ſchiſmatici, inquit, dicuntur, qui ſubeſſe renuunt Summo Pontifici, & qui membris Eccleſiæ ei ſubiectis communicare recuſant. Iuxta quod Angelici Doctoris teſtimonium, id magis extendens Sanchez vbi ſupra num. 2. affirmat primum modum ſchiſmatis eſſe, quo quis ſe à capite Eccleſiæ, cæteriſque ſimul mẽbris diſiungit: ſecundum vero, quo ſeparatur quis, vel à ſolo capite, Papa ſcilicet recuſando ſe ei ſubijcere modo dicto, vel à ſolis membris, eligendo exercitium actionum ſpiritualium, vt eredendi, ſperandi, recipiẽdi, & adminiſtrandi Sacramẽta, orandi &c. non vt membrũ Eccleſiæ Catholicæ; ſed tanquã ſi ipſe eſſet cũ alijs

102 quoddã totum ſeorſum. Quamquam optime addit Valentia citatus dicto punct. 1. poſt 3. propoſitionem, quòd tacitè, & virtualiter ſe à membris quoque diſiungat, qui ſe à capite expreſſe diſiungere intendit, & è contra à capite, qui à ſolis membris: cum enim hæc, & illud ſint inter ſe connexa, & ſubordinata; diſiungens ſe ab alterutro, conſequenter ab altero, velit, nolit, ſe diſiungat, neceſſe eſt.

103 Nota primò non conſiſtere rationem ſchiſmatis in quacumque inobedientia, & rebellione reſpectu Papæ: quando enim quis non vult ſtare iudicio, & præcepto eius ex parte rei iudicatæ, & præceptæ, quod aliter circa eam iudicet, quam ipſe Pontifex, vel ex parte perſonæ Pontificis Summi, quod hunc ſuſpectum, aut ſibi infeſtum exiſtimet; ſi alioquin recognoſcit ipſum tanquam ſuperiorem, & caput Eccleſiæ, nequaquam erit Schiſmaticus, nec de ſchiſmate ſuſpectus; licet aliquando peccet

104 ei non obediendo, vel aliter. Requiritur itaque ad conſtituendum ſchiſma, vt inobedientia, & rebellio circa Papam ſit ex parte officij ipſius, nimirum ſi quis rebellet, & renuat Summo Pontifici ſubijci, quatenus officio fungitur Pontificio, & ſic vt eſt Eccleſiæ caput. Ita cũ D. Thoma 2. 2. q. 39. art. 1. ad 2. docent omnes communiter, præcipue ibi Caietanus, & Bañes, Valentia diſp. 3. q. 15. punct. 1. propoſitione 3. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 20. q. 4. & Sanch.

105 vbi ſupra num. 3. Qui adhuc benè limitant, quod non ſit ſchiſmaticus quiuis nolens ſubeſſe Pontifici, eo quod probabiliter teneat eum non eſſe legitimum Papam; (quod maxime euenit, quando diuerſi ſunt electi ad Papatum à diuerſis factionibus) nam ſic tenens non renuit ſubijci Papæ, ſed huic perſonæ, quam non eſſe Pontificem putat.

106 Duplex alia limitatio hic aſſignari ſolet, nempe, quod non ſit ſchiſmaticus quicumque non vult ſubeſſe Papæ tanquam temporali Domino alicuius Oppidi, ſed eo relicto, vbi prius erat Incola, tranſit ad aliud, vt alteri Principi ſubſit. Ratio eſt, quia, vt rectè obſeruet Nauarrus de datis pro iuſtitia, vel gratia notabili 17. num. 29. Papa vt Dominus temporalis, non eſt Papa, nec caput Eccleſiæ; ergo illa ſciunctio, & rebellio formaliter non ſit erga Papam, nec contra officium eius, vt Papa eſt, quod vt dixi-

107 mus. ad rationem ſchiſmatis requiritur. Pari modo non erit ſchiſmaticus, qui à reliquis fidelibus, non vt membra Eccleſiæ ſunt, & Papę, vt Papæ ſubijciuntur; ſed vt ſunt quidam homines rempublicam ciuilem conſtituentes, ſe diſiungit: quia tunc non ſit diſiunctio ab vnitate Eccleſiæ formaliter, vt requiritur ad rationem ſchiſmatis. Tradunt vtramque limitationem Vgolinus de cenſuris Papę reſeruatis 2. p. cap. 1. §. 1. num. 4. & Sanchez vbi ſupra num. 4. Poſteriorem vero idem Sanchez ac ſupracitati Azor, & Valentia cum alijs.

108 Nota ſecundò, quod non requiratur ad cõſtituendum ſchiſma, vt quis velit ſe directa intentione ſubtrahere à Papæ obedientia, aut vt voluntatem hanc verbis exterius exprimat dicens ſe nolle ei ſubeſſe: ſed ſufficiat ſi id velit indirectè, nempè opere ipſo, & effectu, vt congregando Concilium Generale abſque licentia Summi Pontificis, aut illud legitimè diſſolutum proſequendo; vnde quicumque ad hoc cooperantur, vel in alijs ita ſe gerunt, ac ſi ipſi Papæ non ſubijcerentur, vel ac ſi non eſſent partes Eccleſiæ, veri ſchiſmatici ſunt abſque directa volitione nõ ſubijciendi ſe illi, aut non viuendi, vt Eccleſię membra. Ita docent Caietanus 2. 2. q. 39. art 1. verſ. ad tertium autem dubium, & in Sum. verb. Schiſma, Bañes, Valentia, & Vgolinus locis citatis, Suarez tom. 5. de cenſuris diſp. 21. ſect. 2. Sanchez lib. 2. in Decalogum cap. 36. & Sanctarellus tract. 1. de hæreſi cap. 43. nu. 3. qui peculiariter exemplificant in caſu dicto congregandi, aut proſequendi Concilium Generale.

109 Eſt autem aliquantulum inter Doctores contro-

cōtrouerſum illud dubium, an ſint ſchiſmatici
propriè loquendo, qui licet ſubijciantur Papę,
& ſe gerant vti membra vniuerſalis Eccleſię,
renuunt tamen ſubeſſe ſuo Epiſcopo, ſeu Paſto-
ri, & communicare cum ouibus ei ſubiectis re-
cuant? addidi, ſeu Paſtore, vt ſe extendat du
bium ad alios ſuperiores etiam religionum, qui
ſunt quaſi Epiſcopi) & videtur reſpondendum
affirmanter propter auctoritatem D. Cypriani,
vt refertur in cap. ſcire debes, 7. q. 1. & cap. lo-
quitur Dominus 24. q. 3. vbi ex ſententia ipſius
vocantur ſchiſmatici tales ſeparantes ſe ab
obe dientia ſui epiſcopi, in hocq; inclinat Va-
lentia loco citato ob eam rationem, quia ſe-
iungendo ſe à ſuo Epiſcopo, & ab eius ſubdi-
tis, aliquo modo mediatè ſe ſeparant à Papa,
& à reliquis fidelibus, cum iſti inter ſe, & cum
ſuo capite, vt paulo antedictum, connectantur.
120 Nihilominus amplectenda communis omniū
fere reſponſio, quod illi ſint ſchiſmatici largè,
& impropriè; quia verum, & proprium ſchiſma
includit in ſuo eſſe formaliter, ſeu per ſe primo
& immediatè diuiſionem ab Eccleſia vniuer-
ſali, & ab eius capite, vt patet ex definitione
eius tradita, ita ex Canoniſtis Innocentius, &
Hoſtien in c. 1. de Schiſmaticis ex noſtris Theo-
logis; Azor. tom 1 lib. 8. cap. 20. q 4. Sanchez lib.
2. in Decal cap. 36. num. 6. & Sanctarellus cap.
43. num. 6. cum alijs.
121 Videndum nunc, qualiter ſchiſma coniun-
gatur cum hereſi; vel etiam cum apoſtaſia, &
hinc ad tribunal Sanctę Inquiſitionis ſpectet?
Quoad hoc de coniunctione cum apoſtaſia, aſ-
ſerunt Hoſtien. in cap, 1. num. 1. de ſchiſmaticis,
& ibi Ioan. And. vt refert Farin. de Hereſi q. 183
§. 1. n um. 7. quod apoſtatę dicuntur etiam ſchiſ
matici, ſi illi ita aſſerendo intelligant (quod
vix credere poſſum) Apoſtaſiam à fide, & ſchiſ-
ma, de quo loquimur, inter ſe non differre, ſed
inclu dere eandem rationem formalem; meri-
to ipſos refutat Farinacius, quia falſa eſt talis
aſſertio, cum ſchiſma, vt patet ex D. Thoma
ab omnibus recepto 2. 2. q. 39. art. 1. contrarie-
tur directè, & per ſe virtuti ſupremę charitatis
apoſtaſia verò, ſicut & hereſis fidei diuinę, ſeu
veritati Catholicę; ergo differunt inter ſe eſ-
122 ſentialiter per rationes formales diuerſas. Mo
dus itaque iſte loquendi apoſtatæ dicuntur, vel
ſunt etiam ſchiſmatici, vt benignè interprete-
mur illorum Doctorum mentem, admittendus
eſt ratione coniunctionis apoſtaſiæ, & ſchiſma-
tis in eadem perſona, ſicut duo accidentia in
eodem ſubiecto, quæ negari non poteſt: ſi enim
omnis apoſtata eſt hæreticus, ſed non è con-
tra, vt ſupra vidimus, & omnis hæreticus eſt
ſchiſmaticus, ſed non è conuerſo, vt verſ. ſe-
quenti indicabo à primo ad vltimum deduci-
tur, quod omnis apoſtata erit ſchiſmaticus.
123 De coniunctione ſchiſmatis cum hæreſi
præcipuè, & copioſè tractat eruditiſſimus Ia-
cob. Simanchas Cathol. inſtitut. tit 58. qui op-
timè conſtituit tres gradus ſeu ſpecies ſchiſma-
ticorum; in primo reponit illos, qui ex proba-
bili, ſeu inuincibili ignorantia admittunt in
ſummum Pontificem, & caput Eccleſię Catho-
licæ eum; qui non fuit rectè, & legitimè ele-
ctus; quod tunc maximè euenire ſolet, quan-
do duo, vel plures de Pontificatu contendunt,
& à diuerſis factionibus promouentur: atque
tales ſchiſmatici ignari, & materiales, nec pec
cant, nec in excommunicationem, aut aliam
iuris pęnam incurrunt, & quam longè à qua-
uis hæreſi diſtant.
124 In ſecundo gradu ſunt ſchiſmatici iam for-
males, & hæreticis valdè proximi, qui ſponte
cum rebellione, ab vnitate Eccleſiæ, & à Pon-
tificis Summi obedientia diſcedunt non ex er-
rore mentis inducti ad ſic faciendum, & tamen
ſemper eſt præſumptio, quod credant eſſe lici-
tum, id facere; vnde ſunt de hæreſi ſuſpecti, vt
rectè Sanctarellus loco citato num. 7. cum Lo-
pez in additionibus ad Diaz cap. 112. vbi affir-
mat Schiſma, & hæreſes eſſe ſorores (quo mo-
do loquendi etiam vtitur Simanchas.) & nul-
lum eſſe ſchiſma, quod hęreſim non ſapiat.
Quare huiuſmodi ſchiſmatici abſq; dubio ſub-
ſunt poteſtati, & Iuriſdictioni DD. Inquiſi-
torum.
125 Sed multo magis ſubſunt illi ſchiſmatici,
qui ab ipſo Simancha collocantur in tertio gra
du, nempe illi, qui ſunt re ipſa conſummati hę-
retici, quia non ſolum ab obedientia ſummi
Pontificis, & ab vnitate Eccleſię ſe diſiungunt;
ſed id etiam licere credunt, &c. De his loqui-
tur textus in cap. inter hęreſim 24. q. 3. vbi di-
citur ſchiſma non eſſe ſine hęreſi, quia ſcilicet
ordinariè illud eſt coniunctum cum hęreſi ali-
qua, & quia ſchiſmatici, vt in plurimum ſunt
hæretici, maxime hoc noſtro tempore in par-
tibus orientis, & ſeptentrionis. Ita cum Na-
uar. ſumm. cap. 27. num. 57. Azor. tom. 1. lib 8. c.
20. q. 1. Valentia tom. 2. diſp. 3 q. 16. punct. 1. &
Sanctarellus dict. num. 7. Ex cuius mente ibi, &
126 reliquorum doctorum, hęc propoſitio vt vera
traditur, omnis hęreticus eſt ſchiſmaticus, ra-
tio eſt, quia ſe ſeparat ab Eccleſię vnitate, in
qua ſeparatione conſiſtit ſchiſma, non tamen
è contra vt conſtat ex dictis.
127 Grauitatem maximam huius delicti ſchiſ-
matis perpendit D. Thomas 2. 2. q 39. art. 2. &
quamuis concedat eſſe maiorem ex ſuo genere
peccati infidelitatis, quia opponitur immedia-
tè maiori bono, nempe Deo, ſecundum quod
in ſe eſt prima veritas, & ſchiſma minori bono
participato, vnitati ſcilicet Eccleſię, addit ta-
men bene in fine corporis poſſe contingere,
quod aliquis ſchiſmaticus grauius peccet, quā
quidam infidelis, vel propter maiorem con-
temptum, vel propter maius periculum
quod inducit, vel propter aliquid huiuſmodi:
128 verba ſunt ipſius D. Thomę. Atq; hæc eius ad-
ditio locum præcipue habuiſſe videtur reſpe-
ctu ſchiſmatis quod in electione Summi Ponti-
ficis vigeties ſepties ab anno 252. Natiuitatis
Chriſti Domini, vſque ad annum 1439. vt ex
chronologia Doctiſſimi R. P. Honofrij Panuinij
Veronenſis colligo, cum ingenti detrimen-
to totius Eccleſiæ Catholicę fuit perpetratum.
Claudamus igitur hoc caput deprecando D. O.
M. vt ſicut per duo priora ſecula cum dimidio,
& per duo poſteriora huc vſq. liberauit, ſic per
reliqua ſi quę ſuperſunt vſq. ad finem mundi,
eandem Eccleſiam Matrem noſtram à tali pe-
ſtifero ſchiſmate tueri dignetur.

C A-

CAPVT XIV.

De ſuperſtitioſis, ſortilegis, ac magicis quibuſque actionibus iudicio Sanctæ Inquiſitionis ſubiectis, maximè interueniente inuocatione Dæmonis, aut pacto cum eo explicito, vel implicito, & ab vſu rerum ſacrarum.

PROOEMIOLVM.

1 CLauſula, quæ in edicto Sanctæ Inquiſitionis ſequitur, quaſcumque actiones ſuperſti-
tioſas, ſortilegas, ac magicas hac ratione attingit, *ò in qualunque modo eſpreſſamente, ò
tacitamente habbiano inuocato, ò inuochino il Demonio, o gli habbiano preſtatò, o preſtino honore,
ò habbiano hauuto parte, ò ſi ſiano ingeriti, ò s'ingeriſcono in qual ſi ſia eſperimento di magia, o
negromanzia, incanteſimi, ò altre ſimili ſuperſtitioſe attioni, e maſſime con abuſo di coſe ſacre*, ſic
Latinè: Vel quocumque modo expreſsè, vel tacitè inuocauerint, aut inuocent Dæmonem, vel
exhibuerint, aut exhibeant ei cultum, & venerationem; vel participauerint, aut ſe ingeſſerint,
vel ſe ingerant in quouis experimento magię, aut necromantię, incantationum, vel ſimilium actio-
2 num ſuperſtitioſarum, pręcipuè adiuncto abuſu rerum Sacrarum: Materia autem iſta ſecundum
totam ſuam latitudinem abundantiſſima, & vaſtiſſima eſt; adeò vt qui ſtylo breuiori, & magis
conciſo vtuntur, eam per capita plura tradant, nimirum per viginti. Ant. Souſa à 38. vſq; ad 58.
lib. 1. Aphoriſm. Thomas Sanchez per vndecim, à 37. vſque ad 43. lib. 2. in Decal. Franciſcus Suarez
copioſius per decem, & octo ſub peculiari libro tract. 3. de vitijs Religioni contrarijs, ſimiliter Ra-
phael de la Torre vbi infra: imo alij multo copioſius per integrum, & chartoſum volumen diuer-
ſis libris, & innumeris penè capitibus diuiſum de hac ſola materia editum, vt Martinus del Rio li-
bris ſex magicarum diſquiſitionum, & Franciſcus Torreblanca libris quatuor, Epitomes delicto-
rum, in quibus aperta, vel occulta inuocatio dæmonis interuenit. Nos diuino fauente numine,
non vt Leonardus Leſſius citandus ſub duplici ſed ſub vno tantum capite ſolitis Regulis pro vt clau-
ſula propoſita Edicti Sanctę Inquiſitionis expoſtulat, vniuerſam comprehendemus.

Quid & quotuplex ſuperſtitio in communi? ac prima eius ſpecies in debito modo cultus, vnde, & quale peccatum?

REGVLA CXI.

3 SVperſtitio genericè ſumpta definitur: Vi-
tium Religionis virtuti oppoſitum ſecun-
dum exceſſum. Quatuor ſunt eius ſpecies, nem-
pe modo indebito cultus, idololatria, diuina-
4 tio, & vana obſeruatio. Prima indebito modo
cultus contingit dupliciter, vel quia cultus eſt
falſus; vel quia ſuperfluus; at falſitas poteſt cul-
tui prouenire, aut ex parte rei ſignificatę, aut
ex parte perſonę colentis; & vtrouis modo ta-
lis cultus ſemper eſt peccatum mortale, con-
iunctum aliquando ſaltem cum ſuſpicione hæ-
reſis; ſi vero ſit indebitus ob ſuperfluitatem,
vndecumque hæc proueniat, eſt vt in plurimum
ſolum veniale.

---

5 DEfinitio hęc ſuperſtitionis in communi D.
Thomæ eſt, ab omnibus recepta 2. 2. q.
92. art. 1. quę clarè innoteſcet, expoſita vltima
eius particula, *ſecundum exceſſum*. Cum enim
excellentiſſima virtus Religionis, qua Deum
cultu latrię, Deiparam Virginem hyperduliæ,
& Sanctos omnes duliæ colimus, repoſita ſit
ſicut quæuis alia virtus moralis, inter duo ex-
trema vitioſa, alterum ex his inſurgit per de-
fectum, & vocatur *irreligioſitas*, ſuntque eius
diuerſæ ſpecies, vt periurium, tentatio Dei,
Simonia, &c. de quibus non eſt hic locus dicen-
di; alterum verò per per exceſſum committi-
tur, eò quod quis in colendo exceedat, & ni-
mius ſit, & appellatur Superſtitio, cuius etymo-
logia inde eſt, quod homines nimij eſſent in
precibus, & immolationibus, pro relinquen-
do liberos ſibi ſuperſtites, vt ait Cicero lib. 2.
de natura Deorum; vel quod relictis veris Dijs,
colerent ſuperſtitem memoriam ſuorum maio-
rum; ſecundum Lactantium lib. 4. diuinar. in-
ſtit. cap. 28. & ſecundum D. Iſidorum lib. 8. ety-
6 mol. cap. 3. Exceſſus autem, ſeù nimietas in
cultu reperitur, vel ex parte rei adoratæ, quia
adoratur id, quod adorandum non eſt, hinc
cultus falſorum Deorum; vel ex parte modi,
ſeu ritus, quo colitur. Nam in adoratione veri
Dei, licet reſpectu dignitatis diuinę exceſſus
eſſe nequeat (omnis quippè cultus, quem crea-
tura ſuo Creatori exhibere poteſt, infinitè eius
dignitate minor eſt) ſi aſſumat quis ea, quæ ad
illum adorandum non ſunt idonea, erit ſine
7 dubio ſuperſtitioſus per exceſſum. Atque quod
ſic excedendo quoad cultum etiam veri Dei,
præter cultum falſorum Deorum, ſe extendat
ſuper-

Superſtitio, docent expreſsè D. Thomas dicto
art. 1: & D. Auguſtinus lib. 1. de doct. Chriſtia-
na cap. 18. traduntque hęc omnia pręcipue
Leſſius lib. 2. de iuſt. cap. 43. dub. 1. num. 1.
& Sanchez lib. 2. in Decalog. cap. 37. num. 1:
cum alijs.

8 Nota quod Farinac. de hęreſi. q. 181. §. 1.
n. 37. antequam prędictam Superſtitionis defi-
nitionem proponat, aliam longe diuerſam ex
ſolo proprio marte ſic efformat dicès, quod Su
perſtitio ſit ſententia contra fidem ratione ad-
iunctionis quaſi ſuperflua inſtitutio. Verum, vt
ingenue fateat, non capio, qua ratione eam
fundet: & quidem non poteſt competere hęc
definitio ſuperſtitioni genericè ſumptæ; cum
varie dentur ſuperſtitiones, quę vt ſtatim ſpe-
ciebus eius explicatis patebit, non ſunt con-
tra fidem.

9 Quod autem quatuor tantum ſint ſuperſtiti-
onis ſpecies, eſt doctrina manifeſta D. Thomæ
citati, ex D. Auguſt. lib. 2. de doctrina Chri-
ſtiana, & refertur in cap. illud. 24. q. 2. eas cũ
aliquali explicatiuncula breuiſſime percurrit,
Sanchez hoc modo. prima eſt quando Deus,
vel perſona cultu digna modo indebito, ſeu in
congruo colitur, & hęc vocatur ſuperſtitio cul-
tus modi indebiti, ſeu incongrui. Secunda eſt
quando loco Dei adoratur creatura aliqua cul-
ta latriæ: & appellatur Idololatria Tertia quoti
es homo quærit à creatura inſtructionem quã
à ſolo Deo obtinere poteſt, ſicque cultum ipſi
Deo ſoli debitum, tribuit creaturæ, quęrens
ab ea inſtrui de futuris aut de pręteritis, aut
pręſentibus occultis; & hęc nominatur diuina-
tio. Quarta tandem vbi quis in actibus ſuis
omittit dirigi à Deo, vt requirit diuinus Cul-
tus, & hunc tribuit creaturę, dum petit dire-
ctionem ab ipſa: atque iſta vocatur ſuperſtitio
vanæ obſeruationis: ſic omnibus ſimul expli-
catis iam de vnaquaque ſigillatim.

10 Prima autem ſuperſtitionis ſpecies cultus in
debiti, ſeu incongrui, ex communi Sententia
DD. ſubdiuiditur in duas magis infimas, alte-
ram talis cultus continentis in ſe falſitatem; al
teram vero continentis ſuperfluitatem. Rur-
ſus huiuſmodi cultus ſic falſus, & conſequentèr
pernitioſus, teſte D. Thoma 2. 2. q. 93. art. 1.
poteſt contingere dupliciter, primò ex parte
rei ſignificatæ, vt ſi quis ceremonijs Iudaicis
Deum hoc tempore coleret, quæ falſo contra
11 fidei veritatẽ. ſignificant filium Dei nondum
incarnatum ſecundo ex parte perſonæ exhibẽ-
tis cultum, pręcipuè miniſtri publici nomine
Eccleſiæ Deum colentis, & ſimulantis verum
Cultum, qui re vera non eſt, vt ſi falſis mira-
culis, vel teſtimonijs doctrinam fidei confirma
re intenderet, aut ſi falſas reliquias propone-
ret, & ſimiliter ſi formam, vel materiam Sacra-
mentorum pręſertim Euchariſtiæ mutaret ani
mo colendi Deum. Ita docent, & exemplifi-
cant citati Sanchez, & Leſſius.

12 Qui tandem benè reſoluũt cum Nauarro in
Enchir. cap. 11. n. 27. Caiet. in ſumm. verb.
ſuperſtitio & cum alijs hãc ſuperſtitionem fal-
ſi cultus. ex vtralibet parte ei falſitas contin-
gat, eſſe ſemper ex ſuo genere peccatum mor-
tale, probat Leſſius, quia oritur. vel ex craſſa
ignorantia rerum fidei, vel ex errore aut infi-
delitate, cum contineat falſam ſignificationẽ
13 contra doctrinam fidei. Vnde concluden-
dum, quod quiuis ſic ſuperſtitioſe falſum Cul-
tum Deo exhibens, non rarò, aut ſit, aut
ſaltem pręſumatur hęreticus, vel infidelis, vt
per ſe patet, nec indiget probatione maiori.

14 Quanquam doctrinæ traditæ num. pręcedẽ-
ti merito addit limitationem Leſſius vbi ſupra
dicens, poſſe aliquando non eſſe peccatum mor
tale & multo minus errorẽ ei adiunctũ ratione
ignorantiæ inuincibilis ob defectum inſtructio-
15 nis. Hinc multi Æthiopes excuſantur, qui cir-
cumciſionem accipiunt, ad imitandum in hoc
Chriſtum Dominum, eò quod à ſuis Sacerdo-
tibus, & Epiſcopis ſic oportere fieri inſtruantur
nec aliundè veritatem fidei circa prohibitionẽ
circumciſionis ſcire potuerint.

De alio ſuperſtitioſo cultu continente ſuper
16 fluitatẽ tractant copioſe valdè aliqui authores,
pręcipue Caietanus in ſum. verb. ſuperſtitio, &
2. 2. q. 93. art. 2. Suar. lib. 2. cit. c. 2. & Sanch. mul-
to copioſius vbi ſupra à n. 4. vſque ad 20. qui be-
nè ſtatim aduertit ſimiliter duplici modo con-
tingere poſſe: primò ſi ſit ſuperfluus ſecundum
ſe, & tunc euenit, quando cultus exterior ad
ſola exteriora eſt vtilis, & non ad interiora ſpi-
ritus, & cum quis præter Eccleſię vſum, &
proborum; quibuscum habitat, ſingulariter
aliquid facit Diuini cultus, in orando ante ſo-
lis ortum, & non poſt, in audiendo Miſſam Sa-
cerdotis, qui tali nomine vocetur v. g. Petrus,
& non ab alio; ſic exemplificat Nauarr. *in*
17 ſumm cap. 11. Secundo modo poteſt eſſe ſu-
perfluus ſecundum Eccleſiæ ſtatuta addendo
aliquid, vel mutando, non ſeruatis rubricis
Breuiarij, aut Miſſalis, vt bis Alleluia, vbi ſe
mel dicendum eſt, aut ſi in Miſſa fiat ſignum
Crucis, quando non præcipitur fieri, vel alias
huiuſmodi ceremonias, quæ quis proprio arbi-
trio, etiam pro ſua deuotione adhibet. Ita
citati Caietanus, Leſſius, & Sanchez, cum
18 Toleto lib. 4. cap. 14. & cum alijs. Omnes ta-
men in hoc conueniunt, quod vtrouis modo
talis cultus ſit ſuperfluus, non excedat pecca-
tum veniale, cum ex bona intentione fiat, nec
irreuerentia grauis vllo modo reperiatur; In
ſacro tamen Miſſę ſacrificio maiori cautione
opus eſt ob myſterij reuerentiam, & ſanctita-
tem, atque hactenus de prima ſpecie ſuperſti-
tionis.

*Natura Idololatriæ quænam? quam graue pec-
catum, maximè ſi coniungatur cum
hæreſi?*

REGVLA CXII.

19 SVmpta propriè Idololatria definitur, actus
adorationis, quo quis aliquid creatum
colit loco Dei, ſeu eo cultu, qui ſoli Deo con-
gruit. Ex ſuo genere eſt grauiſſimum pecca-
tum reſpectu eorum, quæ diuino cultui, ſeu
Reli-

Religioni opponuntur, imo reſpectu quorum-
cumque peccatorum; cum odium Dei, & blaſ-
phemiam in ſe virtualiter ſępè includat. Acci-
20 pit etiam grauitatis augumentum ex eo quod
vt in plurimum coniungatur cum hæreſi, vel
infidelitate: quamquam ſine ea aliquando eſ-
ſe poteſt.

---

21 DVpliciter accipitur nomen idololatria,
vti poſt alios bene notat Leſſius vbi ſu-
pra dub. 2. Primò largè ſeu metaphoricè
pro quouis actu peccati quo quis rei peccami-
noſæ adhęret, relicto Deo, & habens eam loco
Dei, & quaſi idolum quoddam, ſic ad Ephes. 5.
Auaritia vocatur idolorũ ſeruitus ad Philipp. 3.
quorum Deus venter eſt; & D. Hieron. in illud
Amos. cap. 2. ſuper tribus ſceleribus Iudæ, ſic
ait, Auarus aurum, guloſus ventrem, libidinoſus
penem, & Beelplegor. colit, laſciua mulier, quę
cum ſit in delitijs, mortua eſt, adorat venereas
voluptates: Secundum hanc metaphoricam
eius acceptionem nõ loquimur de idololatria in
22 pręſenti regula. Secundò ſumitur propriè ſeu
ſtrictè, & ſignificat id quod nomen ipſum Ido-
lolatria, ex duplici particula compoſitum clarè
ſonat, nempè Idolorum latriam, ſeu actum,
quo ſupremus cultus ſòli Deo debitus, idolo,
aut creaturæ per idolum repręſentatæ, vel in ip-
ſo loquenti tribuitur. Nam licet nomine idolo-
latriæ ſignificetur omnis cultus falſorum Deo-
rum, vt Dęmonum, ſolus ſyderum. &c. vt ex-
primetur Regula ſequenti. & hęc non ſint ido-
la; tamen quia à gentilitate communiter, non
niſi in Idolis colebantur, ideo omnis cultus, quo
creatura inſtar Dei colitur, idololatria vocari
conſueuit.
23 Vtramq. autem huius nominis particulam in-
dicare oportet, ad completè capiendam natu-
ram Idololatriæ, & definitionem eius traditã:
explicat primam Suarez copioſe, lib. 2. citato
cap. 2. adductis DD., & Patrum circa hoc op-
poſitis ſententijs. nam aliqui, vt Origenes hu-
mil. 8. in exod. & Theodoret. q. 38. ſimiliter in ex-
od. affirmãt tunc imaginem poſſe idolum appel
lari, quando ſignificat rem fictam, non ſubſi-
ſtentem, nec poſſibilem, vt chimæram, aut quid
ſimile, ſicque exponunt illud Pauli. 2. Corint. 8.
ſcimus quia nihil idolum eſt in Mundo.
24 Alij vero vt D. Cyprianus lib. de. Idolorum
vanitate, & D August. lib. 8. de Ciuitate Dei cap.
26. inclinant in contrariam partem, quod Ido-
lum potuerit eſſe imago alicuius rei veræ, & ali-
quando ſubſiſtentis: quod negari non poſſe vi-
detur, cum deducatur manifeſtè ex ſcriptura
ſacra ſapien. 14. ibi, per manus quod fit Idolũ,
maledictum eſt, & ipſum, & qui fecit illud: ac
infra, acerbo enim luctu dolens pater citò ſibi
rapti filij, fecit imaginem, & ſubdit, & illum,
qui tunc, quaſi homo mortuus fuerat, tanquã
Deum colere cepit, nimirum per cultum ſupre-
mum latriæ, ſoli Deo debitum. Atq. ex hoc lo-
25 co. & aliunde optime concludit Suarez cita-
tus rationem idoli compleri per hoc, quod ſit
imago hominis, vel alterius rei veræ, aut fictæ,
deſtinata ad tribuendum alicui indebitum cul-
26 tum. Hinc etiam oſtendit ipſe Suarez differen-
tiam inter talem imaginem, & quamcumque
aliam cuiuſuis ſancti; quę nec eſt, nec vllo mo-
do vocari poteſt idolum, vt definit ſeptima
Synodus act. 7. quia ex vſu, & approbatione
Eccleſiæ Catholicę imagines Sanctorum erigũ
tur ad debitum cultum eis tribuendum, ac
proinde nullo modo ſunt idola.
27 Secunda particula huius nominis idololatria
cum omni proprietate, & rigore intelligi debet
de adoratione, & ſeruitute ſoli Deo debita, vt
docet D. Auguſt. lib. 1. qq. in Geneſ. q. 61. & lib.
de Trinitate cap. 6. colligiturque clarè ex cap.
13. ſapientię, ſicut enim vera latria, qua Deũ
colimus internis, & externis actibus exercetur
nempe interno actu intellectus, quo res ado-
rabilis, ſeu quæ adoranda proponitur, ęſtima-
tur ab ipſo ſeu habetur pro Deo, item actu vo-
luntatis interno, quo ipſa vult, & intendit ado-
rare, ſeu exhibere aliquod ſignum ſubmiſſio-
nis, & recognitionis excellentię Diuinę in tali
re, tandem completur adoratio in exhibitio-
ne dicti ſigni, vel interni, ſi adoratio ſit merè
interna, vel exterioris, ſi ſit externa; pari etiam
modo vera idololatria, qua res aliqua loco Dei
ſeu eius idolum colitur per ſimiles tres actus in-
ternos, & externos in ſuo eſſe conſummatur;
28 Quamuis enim omnis idololatria, vt optimè
docet, & diſtinguit Suarez dict. lib. 2. cap 4. ex
parte creaturę adoratę ſemper ſit falſa, quia in
ea recognoſcitur ſuprema excellentia, quam
non habet, & colitur loco Dei, cum Deus non
ſit, ex parte tamen adorantis poteſt eſſe ali-
quando vera, aliquando falſa. Erit falſa, vel
congruentius loquendo, ficta, ſi homo fingat
adorare, quod re ipſa non adorat; vel ſi deſit
aliquis ex illis tribus actibus ad rationem ido-
lolatriæ requiſitis; erit autem vera, & ea ipſa,
de qua loquimur, expreſſa per definitionem
propoſitam, ſi omnes tres actus ad eam com-
plendam modo dicto concurrant.
Quanta item ſit grauitas peccati idololatrię
29 expendit D. Thomas 2. 2. q. 94. toto art. 3. & re-
ſoluit eſſe grauiſſimum: quę reſolutio ab omni-
bus recepta primò intelligitur ex genere ſuo,
facta comparatione cum peccatis, quæ oppo-
nuntur cultui diuino, ſeu virtuti Religionis.
Probatur efficaciter, quia eſt crimen lęſæ Ma-
ieſtatis diuinæ, cum per eam Dei honor, & di-
uinitas ipſa quantum fieri poteſt transferatur
ad creaturam; ſicut eſſet crimen læſæ Maieſta-
tis humanæ grauiſſimum, ſi quis alium, quam
legitimum Principem pro Rege agnoſceret, ei-
30 que honorem regium exhiberet Imo ex men-
te eiuſdem D. Thomæ dicto art. 2. poteſt ſecun-
do intelligi facta etiam aliquo modo compa-
ratione cum quibuſcumque peccatis, qui ſi pec
catum idololatriæ committatur ex perfecta
notitia, & libertate, continet in ſe odium
Dei, & blaſphemiam, cum cognoſcens verum
Deum, ſi velit alium facere Deum, huicque
cultum ſupremum tribuere, nequeat id effice-
re, niſi aliquo modo, id eſt, indirectè, ſeu im-
plicitè odio habeat verum Deum, & indicet
hunc non eſſe Deum; quod eſt ſumma blaſphe
mia;

31 mia: ita Leſsius vbi ſupra. Nihilominus bene
addit ipſe ex communi doctrina affirmans, ſi
quis formali odio directè in Deū Op. Max. fera
tur optando ipſum non exiſtere, aut exiſtere mi
ſerum, &c. hoc peccatum eſse grauius idolola
tria, quia grauius eſt diuinitatē è medio abſo-
lutè tollere, quam eā alteri tribuere, ergo, &c.
32 Supereſt aliquid breuiter dicere de coniun-
ctione grauiſſimi peccati idololatriæ cum hęre-
ſi, vel infidelitate contra fidem, vndè eius ma-
litia excreſcit, vel è contra de diſiunctione
illius ab iſta. Circa hoc legendus D. Thomas 2.
2. q. 94. art. 3. ad 1, vbi manifeſtè ſignificat eſſe
tunc idololatriam coniunctam cum hæreſi,
quando idololatria ſciens ſeu habens ſufficien-
tem inſtructionem de veritate contraria fidei
noſtræ credit aliquam creaturam eſſe Deum;
ideoque exhibet ipſi ſupremum Cultum: ſic
enim credens, & exhibens eſt formalis hære-
ticus, aut infidelis; tunc verò eſſe idololatriā
ſine hæreſi, vel infidelitate, quando non credit
talem creaturam eſſe Deum, vult tamen, &
intendit diuinum cultum illi deferre, vt ſe con-
formet reliquis, qui ita deferunt. Poteſt etiam
33 eſſe ſine hęreſi, ſi ſit Idololatria falſa, ſeu ficta,
exhibito tantùm extrinſecè ſigno adorationis,
abſque animo adorandi, & abſq; actu creden-
di creaturam eſſe dignam tali adoratione;
quamquam nequit exhiberi ſignum ſic tantū
extrinſecè abſque peccato admodum graui, &
abſque præſumptione aliqua hæreſis: vide San-
chez lib. 2. in Decal. cap. 37. num. 21. & 22. cum
Valentia, Leſſio, & alijs apud illum citatis.

Quotuplex idololatria? quæ cauſa eius originis, ac progreſſus?

REGVLA CXIII.

34 ATtenta varietate rerum, quę coli con-
ſueuerunt, quadruplex aſſignatur idolo-
latria; Prima, per quam exhibitus ſupremus
cultus hominibus mortuis (quandoque etiam
viuis) Secunda, per quam exhibitus ſtatuis, ſeu
idolis, aut Dæmonijs in illis loquentibus: Ter-
tia, per quam elementis, & partibus mundi:
Quarta, per quam rebus quibuſque generi hu-
35 mano commodis, aut noxijs. Originis autem
& progreſſus cuiuſuis idololatriæ duplex cau-
ſa extitit, altera diſpoſitiua ex parte hominum
altera conſummatiua ex parte Dęmonum.

36 PRæter adductas, & explicatas obiter in
præcedenti Regula Idololatrię diuiſiones
in veram, & falſam, ſeù fictam; item in inter-
nam tantum, & internam, ac externam ſimul
vel è contra in externam ſolam, ac ſimul ex-
ternam, & internam, quas ſic ibi adduxiſſe,
& explicaſſe ſit ſatis: accedimus nunc ad expri-
mendam celebrem illam idololatriæ diuiſionē
quadrimembrem, iuxta diuerſitatem rerum,
quæ ſupremo honore antiquitus colebantur,
ſecundum varias philoſophorum circa adora-
tionem plurium Deorum ſententias, ſiue ſectas
ex atteſtatione D. Auguſtini lib. 6. & 7. de Ci-
uitate Dei, & D. Thomę 2. 2. q. 94. art. 1. in cor-
pore, quos ſecuti alij copioſè de hac materia
tractant, maximè ex noſtris recentioribus Sua
rez dicto 2. lib. cap. 4. Leſſius vbi ſupra dub. 3. &
Ioann. Lorinus in ſapien. ex quibus nos aliquid
attingemus.
37 Philoſophi Ethnici præſertim Varro, vt poſt
D. Auguſt. lib. 6. cap. 5. de Ciuitate Dei, refert
Euſebius lib. 1. 2. & 3. de præparatione Euang.
triplicem Theologiam quoad cultum Deorum
diſtinxerunt, nempè phyſicam, ciuilem, & fa-
buloſam, ſeu fabularem; quę ſic ab ipſo Var-
rone vocatur, eo quod teſte eodem D. Auguſt.
à poetis antiquitatis innumeris, penè falſis fa-
38 bulis fuerit tradita, & locupletata. Ad hanc
vt à declaratione vltimæ incipiamus, ſpectat
adoratio quorumdam hominum mortuorum,
quos vt Deos colebant vniuerſi Gentiles ex
falſa deceptione, & traditione, vt Iouem, Mar-
tem, Apollinem, Mercurium, & ſimiles, de
quibus hoc certiſſimum apud quaſcumque na
tiones habebatur, quod innumera ſcelera cu-
iuſuis generis, & turpiſſima flagitia, etiam
præpoſteram libidinem, & beſtialitatem com-
miſiſſent; & tamen ipſis mortuis, tanquam
Dijs ſupremus cultus latriæ delatus: heù cæci-
tas ingens generis humani, quod diuinitatem
cum talibus ſceleribus coniunctam concipere
39 potuerit. Dixi in Regula, quandoque etiam
viuis; quia ſicut in fine mundi ſceleratiſſimus
Antichriſtus ad ſe, vt Deum colendum homi-
nes inducet, vt conſtat de fide ex 2. Theſſal. 2.
ita nullum dubium aliqui eius imitatores iam
idem pręſtiterint, & patet id ex hiſtorijs Iapo-
nicis: patet etiam ex dictis primum membrum
diuiſionis idololatrię quadrimembris propo-
ſitæ.
40 Ciuilis itèm Theologia quoad Deorum cul-
tum ſic appellata, quod veluti communi ciuiū
vſu, & conſenſu introducta fuerit, colendi ſci-
licet ſupremo honore ſtatuas, ſeù imagines
(idola communiter vocatæ) non quatenus re-
præſentarent perſonas, vel res aliquas; ſed
quod ratione pulchritudinis, & artificij cenſe-
rentur continere in ſe quandam diuinitatem.
Hoc autem inde proueniebat, quia illis ſtatuis,
& imaginibus, vbi primum dicatæ erant, Dia-
bolus ſe inſinuabat in ipſis loquendo, ſeu reſpon
ſa dando; propterea Ethnici decepti ſe poſſe
Deos facere exiſtimabant, id mirante, & ex-
tollente Mercurio Triſmegiſtro, vt videre eſt
apud D. Auguſt. lib. 8. de Ciuitate Dei capit. 23.
41 Sed nihil mirum ſuppoſita inſinuatione dicta
Dæmonis, cuius tanta eſt poteſtas, vt nulla
ei ſuper terram comparetur Iob. 41. Hinc illud
pſal. 95. Omnes Dij Gentium Dæmonia, quia
his in tota gentilitate ab hominibus deceptis
in ſtatuis, ſeu Idolis ſupremus cultus latriæ de-
latus: atq; adeo inualuit vſus talis idololatriæ,
vt in præceptum ſtrictiſſimum, ſeu legem inuio-
labilem tranſierit, iuxta illud Sapien 14. Dein-
de, inquit, interueniente tempore conualeſcen-
te conſuetudine, hic error tanquam lex cuſto-
ditus

Google

ditus eſt, & tyrannorum imperio colebantur figmenta; ad litteram ſermo ibi de hac idololatria ſecundum ciuilem Theologiam Varronis.

42 Ad phyſicam vero, ſeu naturalem ex mente eiuſdem Varronis Theologiam pertinent variæ opiniones, quas ipſi Philoſophi antiqui de vno, vel pluribus Dijs in ſcholis ſuis, ac libris docebant; tametſi populis illos non proponerent communi, & publico ritu colendos, vt ſignificat D. Auguſtinus lib. 6. de Ciuit. cap. 5. omnes antem illorum opiniones reducit S. Thomas loco citato circa cultum Idolatriæ ad duas tantum claſſes. Primæ Platonicarum

43 adorantium cultu latriç vnum ſummum Deũ, cæterarum rerum conditorem, ac ſimul plures Deos minores, quos intelligentias, aut dæmones vocabant, his adiungentes animas quorũdam mortuorum hominum, diuinitatis parti-

44 cipes effectas. Secundæ claſſis Pythagoricorũ colentium honore latriæ vniuerſum hunc mũdum, & vnam quamque partem eius ex elemẽtis, & orbibus, quibus conſtituitur, eo quod putarent ipſum a Deo quoad omnes partes animari, & diuinitate quadam repleri. De hac Idololatria eſt illud Sapien. 13. Aut ignem, aut ſpiritum, aut citatum aerem, aut girum ſtellarum, aut nimiam aquam, aut ſolem, & lunam, rectores orbis terrarum Deos parauerunt. Vide plura apud eumdem D. Thomam, & apud citatum Suarez de triplici antiquorum Philoſophorum Theologia fabuloſa, ciuili, & phyſica; nobis tradita ſufficiant pro intelligenda triplici idololatria ex parte rerum, quæ coluntur; ſed de quarta quid iam?

45 De hac plura D. Auguſtinus lib 4. c. 8. & lib. 6 c. 9. & lib. 7. c. 23. de Ciuitate Dei, vbi docet, qualiter creſcente ignorantia, & cæcitate hominum circa verum Deum Opt. Max. & creſcente praua conſuetudine multiplicando idolatriam, homines gentilitatis omnibus fere rebus, & operibus, quæ ad vſum humanũ pertinent, multiplices Deos, & Deas præfecerint, & omnes adorauerint, prout opportunius iudicarunt ad commoda acquirenda, & ad noxia vitanda; eo quod apprehenderent rebus omnibus ineſſe numen aliquod cultu ſupremo dignum, quod ad vtrumque conduceret. Itaque aliud numẽ rei bellicæ, aliud agriculturæ, aliud venationi, aliud mercaturæ, alius nuptijs &c. præpoſuerunt, & pro rebus maioris momenti maiora, & excellentiora numina. Quid quod

46 nationes, quæ inter cæteras cultiores, & ſapientiores habebantur, circa id magis inclinarunt; Aegyptiaca omnibus ſuo tempore ſapiẽtia, & ciuilitate præſtantior in multiplicando idololatria, & præficienda multiplicitate Deorum, quaſcumque ſuperauit; legendus circa hoc Ioan. Lorin. vbi ſup.

47 De cauſa originis, & progreſſus idololatriæ nullus clarius, credo, & compendioſius egit, quam noſter anteſignanus D. Thom. 2. 2. q. 94. ar. 4 vnde viſum eſt oportunum eius reſolutionem ex corpore articuli totidem ipſius verbis adducere. Reſpondeo dicendum, inquit, quod idololatriæ eſt duplex cauſa. Vna quidem diſpoſitiua. Et hæc fuit ex parte hominum, & hoc

48 tripliciter. Primo quidem ex inordinatione affectus, prout ſcilicet homines aliquem hominem, vel nimis amantes, vel nimis venerantes, honorem diuinum ei impenderunt. Et hęc cauſa aſſignatur Sapien. 14. Acerbo luctu dolens pater cito ſibi erepti filij fecit imaginem, & illum, qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cępit; & ibidem etiam ſubditur, quod homines aut effectui, aut regibus deſeruientes incommunicabile nomen ſcilicet Diuinitatis, lignis, & lapidibus impoſue-

49 runt. Secundo propter hoc quod homo naturaliter de repręſentatione delectatur, vt Philoſophus dicit in poetica ſua; & ideo homines rudes a principio per diligentiam artificum imagines hominum expreſſiue factas Diuinitatis cultum eius impenderunt. Vnde dicitur Sapien. 13. Si quis artifex faber de ſylua lignum rectum ſecuerit, & per ſcientiam ſuæ artis figuerit illud, & aſſimilet imagini hominis, de ſubſtantia ſua, & filijs, & nuptijs votum faciens,

50 inquirit. Tertio propter ignorantiam veri Dei, cuius excellentiam homines quibuſdam creaturis propter pulcritudinem, ſeu virtutem Diuinitatis cultum exhibuerunt. Vnde dicitur Sapien. 13. Neque operibus attendentes agnouerunt, quis artifex eſſet, ſed aut ignem, aut ſpiritum, aut citatum aerem, &c. Deos putauerũt.

51 Alia autem cauſa idololatrię fuit conſumatiua ex parte dæmonum, qui ſe colendos hominibus erranibus exhibuerunt, in idolis dando reſpõſa, & aliqua, quę videbantur hominibus mirabilia faciendo. Vnde, & in Pſal. dicitur omnes Dij gentium dęmonia; hactenus verba Angelici Doctoris, quibus nihil vltra addendum.

52 Pro coronide huius Regulę notate oportet, quantum delirent hęretici noſtri temporis, pręcipue Herbrandus Lutherus, vt refert Valent. 2. 2. diſp. 6. q. 11. pun. 1. & ante eum Caluinus lib. 1. inſt. c. 11. n. 8. & 9. affirmantes non ſolum tunc committi proprie Idololatriam, quando alicui creaturæ defertur cultus latriæ, & habetur loco Dei; Sed etiam vbi verus Deus colitur aliquo cultu, quem ipſe non iniunxit. Atq. hinc deducunt cultum, quem Catholici in imaginibus Deo, & Sanctis exhibent, eſſe idololatriã, eo quod Deus illud non mandauit taliter exhiberi. Verum ſententia Caluini, Herbrandi, & ſimilium abſurda, & manifeſte falſa, atq. hæretica eſt, vt poſt Valentiam citatũ, longe oſtendit Leſſius lib. 2. de iuſt. cap. 43. dub. 4. ſoluens adducta in oppoſitum, & reſpondens facile obiectionibus, & quidem quoad cultum Dei, & ſanctorum per imagines, ipſum Catholici ex traditione Eccleſię, & definitionibus Conſiliorum iniunctum habent, atque hęc de peccato idololatrię ſint ſatis pro noſtro inſtituto, (addetur forte poſtea aliquid) vt ad tertiam ſpeciem ſuperſtitionis, diuinationem ſcilicet, ſeu artem ſortilegam gradum faciamus.

T Quid

Quid, & quotuplex diuinatio incommuni? an ſemper peccatum, & quam graue, maxime ſi coniunctum cum errore mentis?

REGVLA CXIV.

54 DIuinatio propriè ſumpta, eſt actio mala
prænunciandi futura, vel occulta ope,
aut conſilio dæmonis. Diuiditur in tres quaſi
ſpecies iuxta diuerſitatem materiæ, vel modi:
quarum quęlibet ſubdiuiditur in multo plures.
55 Prima fit, cum adeſt expreſſum pactum cum
dæmone, ſeu inuocatio eius explicita; appellaturque
generali voce Necromantia. Secunda
fit cum ſola tacita dæmonis inuocationẽ per
obſeruationem diſpoſitionis, aut motus alicuius
rei, & vocatur cõmuni nomine Augurium.
Tertia fit ſimiliter cum ſolo pacto dæmonis
tacito per obſeruationem eius, quod ex aliqua
actione humana ad hoc directa prouenit; & dicitur
diuinatio per ſortes, ſeu ſortilegium. In
56 his duabus ex ſuo genere ſemper eſt mortale;
licet ob ſimplicitatem quis ab eo excuſetur,
imo & a veniali: in prima vero ſpecie, nunquã
deeſt grauiſſimum peccatum contra Religionem,
quandoque etiam contra fidem ob mentis
errorem.

---

57 SVmpto large diuinationis nomine pro futurorum
prænunciatione quocumq. modo
ab aliquibus, vt a Souſa lib. 1. Aphoriſ. cap. 38.
& a Raphaele de la Torre 2.2.q.95.art.1. diſp.
2. triplex aſſignatur diuinatio; quædam a Deo
dimanans, quæ dicitur Prophetia; altera naturalis,
quæ a cauſis, & ſignis naturalibus procedit,
& vocatur Præſagium, quædam vero ſuperſtitioſa,
quæ acquiritur illicite, & dicitur Dæmoniaca:
atque de hac ſola in pręſenti agimus;
imo vbicumq. abſolute eſt ſermo de diuinatione,
intelligitur de ipſa, vt n.5. non eſt augurium
in Iacob, nec diuinatio in Iſrael. Nam hæc ſẽper
ſumitur in malam partem, vt cum *D.* Hieronymo
in cap. 3. Micheæ docet S. Thomas in
58 fine corporis dicti articul. 1. Vbi ad quæſitum
vtrum diuinatio ſit peccatum? reſpondet, &
concludit affirmanter, quæ reſponſio, & concluſio
Angelici *Doctoris* habetur certa de fide;
quia in Scriptura ſacra prohibetur diuinatio
hæc, & reprehenditur tanquam intrinſece
mala, & peccaminoſa, Deutor. 18. Non inueniatur
in te qui ariolos ſuſcitetur, nec qui pythones
conſulat, nec qui diuinos. Omnia enim
hæc abominatur dominus: ſimiliter Leuit. 20.
& in iure canonico per multa capita, 26.q.5. vt
refert Suarez ſtatim citandus.
59 *D*eclarat autem hac ratione ibi *D.* Thomas,
vnde diuinatio habeat malitiam, eo quod proprium
ſolius *Dei* ſit prænunciare futura contingentia,
maxime ex cauſis liberis aliqualiter
dependentia, iuxta illud Iſai. 41. Annuntiate,
quę ventura ſunt in futurum, & ſciemus, quia
Dij eſtis vos; ergo qui huiuſmodi prædicere
quocumque modo præſumpſerit, niſi *Deo* reuelante
manifeſte ſibi vſurpat, quod eſt *Dei*; &
ex hoc aliqui diuini dicuntur, attenta ethymologia
D. Iſidori lib. 8. c. 9. quia diuinitate ſe plenos
ſimulant, & aſtutia quadam fraudulentiæ
60 hominibus futura coniectant. Non exprimit
D. Thomas in particulari modum, quo voluntas
addiſcendi, & actio prænunciandi futura,
extra reuelationem *Dei*, ſit mala, ſcilicet malitia
ſuperſtitionis, de qua ipſe eſt intelligendus;
ſed tantum ait, quomodocumque præſumpſerit
futura prænoſcere, & infra, indebito modo
ſibi vſurpat prænunciationem futurorum. Nec
61 dubium, quia talis voluntas, & actio addiſcendi,
& prænuntiandi futura poſſit eſſe mala aliunde
diuerſis malitijs, nimirum ex fine; ſi requiratur
ad vanos honores, & ad lucrum illicitum;
ex nimia item curioſitate, vt contingit in
Apoſtolis, quando Chriſtum interrogarunt,
Domine, ſi in tempore hoc reſtitues Regnum
Iſrael? quibus ille reſpondit, Non eſt veſtrum
noſſe tempora, vel momenta, quæ pater poſuit
in ſua poteſtate: Reijciens interrogationem
illam tanquam ineptam, & nimis curioſam, vt
notant ibi *D.* Chriſoſtomus, & D. Auguſt. epiſ.
62 78. Concordes itaquè ſunt omnes expoſitores
D. Thomæ, & alij quicumque auctores,
quod ipſe ſit interpretandus neceſſario de modo
à nobis expreſſo in Regula, nempe tunc ſolum
eſſe illicitam diuinationem peculiari ſuperſtitionis
malitia, quando ex auxilio vel directione
dæmonis procedit prædictio futurorum
contingentium, vel occultorum, quæ homo
aut nullo modo, aut valde difficulter cognoſcere
poteſt; ac proinde, vt ſatisfaciat inordinato
appetitui ea præſciendi, conſilium, &
opem à dęmone exquirit, ſicq. ipſi cultũ *Deo*
ſoli debitum exhibet: atq. hoc eſt ſecundũ mentem
D. Auguſt. lib. 2. de doctr. Chriſt. cap. 22. &
23. Vide Suarez toto cap. 7. dict. lib. 2. & Sanchez
lib. 2. in Decal. cap. 28. num. 3.
63 Tametſi verò, vt ex eodem *D.* Auguſt. lib. 2.
de Gen. ad litteram bene aduertũt Derlius lib.
4. diſquiſ. magie cap. 2. q. 12. & Leſſius dicto c.
43. dub. 5. nequeat dæmon certo cognoſcere
futura, quæ a libero arbitrio alterius pendent,
poteſt tamen multo plura de rebus futuris, &
occultis noſſe; quam homo, idque ob varias ra
64 tiones. Primo ob exactam cognitionem, qua
penetrat cauſas omnes naturales, earumque
vim, vt Solis, lunæ, ſyderum, elementorum, plãtarum,
animalium, &c. Atq. hinc facile percipere
valet, quinam effectus ex quibus cauſis,
vel abſolute, vel ſi taliter applicentur, ſint ſecuturi:
hinc prædicit tempeſtates, naufragia, mor
65 tes &c. Item ob longiſſimam experientiam,
qua pene infinities obſeruauit in cauſis liberis,
quid ex quo ſequi ſoleat, & qualiter humana
voluntas ex tali diſpoſitione huc, vel illuc
inducatur; vnde de futuris liberis facile conie
66 cturam facit. Deinde quod ex ſcripturis ſacris
ſecundum S. *Damaſ.* lib. 2. de fide c. 54. quas melius
quã homines regulariter intelligit, vel ex
reuelationibus Angeli ſancti, *Deo* ſic permittẽte,
aut diſponente. (Quidni cũ ſit miniſter, &
executor diuinæ iuſtitiæ punitiuæ tales reuelationes
accipiat?) diuerſa circa res futura cogno
67 ſcere poſſit. Præterea quod in locis lõginquis
cauſas iã poſitas, vel effectus incohatos videat

& poſ

& poſsit celeritate naturæ eos prænertere, & alibi prænuntiare; hunc prædicere ſolet in Aegypto incrementa. Nili ex præciſa copia aquarũ in Aethyopia teſte S. Athanaſio in vi-
68 ta B. Antonii. Deniq. ob mutuum communicationem Dæmonum ſibi inter ſe de agendis per eos; hunc ſciunt quid ipſi, et alii malorum fecit, Deo permittente facturi ſint; vnde poterant prędicere euerſionem familię S. Iob. & huius calamitates.

69 Expreſſe docet D. Thomas citat. art. 3. ab omnibus receptas tres eſſe ſpecies intermedias, ſeu tria genera, vt ipſe vocat, & ſub vno quoque iſtorum multas ſpecies eiſdẽ diuinationis infimas. Poſtquàm enim has in toto fere corpore illius articuli ſigillatim quaſi enumerando proponit, in fine tandem concludit his verbis; ſic ergò patet triplex genus diuinationis, quorum primum eſt per manifeſtum Dæmonum inuocationem, quod pertinet ad necromanticos, ſecundum autem eſt per ſolam conſiderationem diſpoſitionis, vel motus alterius rei, quod pertinet ad augures: Tertium eſt dum facimus aliquid, vt nobis manifeſtetur aliquid occultum, quod pertinet ad ſortes. ſub quolibet autem horum multa continẽtur, vt patet ex dictis: hactenus D. Thomas.

70 Et quidem in duobus vltimis, ex mente omnium Doctorum, etiam interuenit aliqua inuocatio Dæmonis ſaltẽ tacita, ſeu pactum implicitum; non eſt tamen differentia eſſentialis inter dicta tria genera diuinationis, ſicut nec inter ſpecies eorum infimas, ſed tantùm differunt accidentaliter, ſeu materialiter ob diuerſitatem materiæ, vel modi, ſeu ſigni. Nam ſicut veritates, ſeu propoſitiones quæcumq. fidei Catholicæ conueniunt in hac ratione eſſenti ali teſt ficationis, aut reuelationis Dei immediate, vel mediate, ita omnibus diuinationibus ſuperſtitioſis hæc conuenientia formalis ineſt, quòd auxilio, vel directione Dæmonis nitantur. Ita citati Suarez, & Leſsius cum Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 12. pun. 2. Qui
71 omnes nihilominus benè notant circumſtantiam hanc, quod quis habeat pactum expreſsũ cum dæmone, ſeu manifeſte ipſum inuocauerit eſse aperiendam in confeſsione; quia ex ea valde variatur inditium confeſsarii.

72 Sub primo genere, ſeu ſpecie inter media, generali nomine vocata necromantia, vbi eſt pactum expreſsum cum Dæmone nouem collocãtur ſpecies infime, prout variis modis Diabolus conſulitur, vel conſultus reſpõdet. Prima eſt præſtigium, nempè quando vel per ſpeciem oculis obiectam, vel per vocem auribus formatam, vel aliter alicui ſuperſtitioſo ſe Dęmon repræſentat occulta, vel futura docẽs. Secunda eſt Aruſpicium cum Dæmon per ſigna in extis animalium ſacrificatorum apparentia, reſponder. Tertia dicta ſpecialiter Necromãtia eſt quando virtute Dęmonis adhibitis ſanguine, & certis carminibus videntur mortui reſurgere, loqui, & docere. Quarta dicitur diuinatio per ſomnia, vbi inſtructio occultorum, vel futurorum a dæmone per ſomnia obtinetur. Quinta eſt diuinatio per Pythones, cum Dæmon per homines arreptitios ſortilegium inſtruit. Sexta vocatur Geomantia, & fit à Dæmone per ſigna in corporibus terreſtribus apparentia, vt in ligno, metallo, lapide &c. Septima Hydromantia vbi per ſigna apparentia in aqua. Octaua Aeromantia per ſigna in aere. Nona Pyromantia per ſigna in igne. De his copioſe Martinus Delrius lib. 4. diſquiſ. magic. cap. 2. tota queſt. 6. 7. quo cum alii compendioſius de ipſis tractant.

73 Hæc ſpecies diuinationis, vbi reperitur expreſſum pactum cum Dęmone, ſeu inuocatio eius explicita, non ſolum continet ſemper malitiam mortalem contra Religionem, vt per ſe patet, ſed etiam non raro eſt ei adiuncta infidelitas, vel hæreſis, vt ſi quis credat Diabolum non eſſe miſerum, nec damnatum, & ſcire certo futura contingentia, dependentia à li-
74 bero arbitrio, quæ ſolus Deus cognoſcit: Itẽ ſi quis in prædicto pacto renunciet Chriſto Domino, Virgini Mariæ, baptiſmo, aliiſque Sacramentis, & Diabolum vti Deum, vel ſaltem vti ſanctum colat, aut adoret. ac tunc interuenit manifeſta idololatria. Ita cum citato Derlio alii magis recentiores, vt Leſsius lib. 2 cap. 43. dub. 5. et Torreblanca lib. 2. cap. 7. &
75 8. Qui optime aduertit tale pactum expreſsũ cum Dæmone poſse fieri dupliciter, ſcilicet vel mediate per Magum nomine paciſcẽtis ſtipulantẽ eò quod paciſcẽs Dæmonis aſpectũ reformidet, vel immediate cũ apparitione aliqua ipſius Dæmonis, ita ille ex mente D. Thomæ 2. 2. q. 95. art 3.

76 Altera ſpecies diuinationis cum ſolo pacto Dæmonis tacito, aut inuocatione eius implicita continet ſub ſe nouem ſpecies infimas, teſte D. Thoma nunc citato; quorum prima Genethlia, vbi alicuius cognitio rei ex ſyderũ motu vel ſitu inueſtigatur. Secunda augurium, vbi ex hominũ ſternutatione, vel animaliũ vocibus. Tertia auſpicium, vbi ex arcium volatu, aut animaliũ quorũnis motu. Quarta omen, vbi ex, hominũ vocibus præter intentionem prolatis. Quinta Onirocritia, vbi ex ſomniis. Sexta Phyſiognomia vbi ex ſignis totius humani corporis. Septima ſpatulamãtia, vbi ex ſpatulæ ſignis. Octaua Metopoſcopia vbi ex fronte. Nona Chiromantia vbi ex manuũ lineis cognitio
77 alicuius rei inquiritur. Sub tertia tandẽ ſpecie media, ſeu genere diuinationis cũ dicto pacto Dęmonis tacito per conſiderationẽ eius, quod ex aliqua actione humana ad hoc ordinata prouenit, duę ſunt tantũ ſpecies infimæ: Prima dicitur Geomãtia quãdo ex punctorũ penetratione notitia rei inueſtigatur. Secunda dicitur diuinatio per ſortes, vbi quis ex ſignis reſultãtibus in plumbo liquefacto, & in aquã proiecto, aut ex cõſideratione feſtucæ electæ ex duabus oblatis, vel ſchedulæ ſcriptę, aut ex taxillorum proiectione, vel ex conſideratione eius, quod occurrit aperienti librum, aut ex ſimilibus cognoſcere aliquid intẽdit. Itacũ D. Thomas has, & illas omnes numero præcedenti adductas, propoſito ordine, enumerat, & breuiſsimè explicat Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 38. n. 13. Quæ explicatio nunc nobis ſufficiat, ex dictis infra magis innoteſcent, ſaltẽ pręcipue ex eildem.

79 Verùm ſi quæras, quid exigatur, & ſufficiat
ad pactum tacitum cum Dæmone, vel ad im-
plicitam eius inuocationem in prædictis ſpe-
ciebus diuinationis? iuxta magis receptam
doctrinam Caietani in ſum. verb. inuocatio, Vi-
ctor. relect. de magia, q. 6. num. 28. Suarez tom.
1 de Relig. lib. 2. cap. 9. Delrio lib. 4. diſquiſ. ma
gic. cap 2. q. 5. & aliorum. reſpondeo non exigi,
quod quis prius cum dæmone pactum inierit
ſe ſe immiſcendi vanis, & indebitis medijs pro
inueſtiganda notitia rei futuræ, vel occultæ; aut
pro obtinendo effectu alicuius rei; ſed ſatis eſ-
80 ſe, ſi vtatur illis ad talem finem. Imò addit be-
ne idē Suar. num. 17. non excludi pactum taci-
tum, etiamſi homo explicitè dicat ſe nolle ini-
re pactum cum Dæmone; quia adhuc, ſi adhi-
beat ea media vana, & indebita, vult eorum ef-
81 fectus experiri. Tunc autem cenſetur medium
vanum, & indebitum, ac conſequenter præſu-
mitur dari pactum tacitum, quando non eſt
proportio rei cognoſcendæ, vel efficiendæ ad
medium, quo cognoſci, aut effici procuratur,
82 vt quando vnum ex alio non infertur. Secus
vero, ſi ſit proportio, & vnum ex alio ſequa-
tur, ſaltem ad acquirendam notitiam coniectu-
ralem: nam ſi omnino certa quæratur, aut cer-
tior, quàm haberi poteſt, attenta natura liberi
arbitrij, & defectibilium cauſarum concurren-
tium, erit præſumptio de pacto tacito cum dæ-
mone. Ita cum D. Thoma 2. 2. q. 95. art 5. Do-
ctores proximè citati, præcipue Delr. & San-
chez dicto cap 38 num. 10.

83 Econtra vero caret omnino præſumptione
pacti taciti, & culpa mortali vſus uani, & inde-
biti medij pro acquirenda cognitione, aut
pro effectu alicuius rei, ſi ſolius ioci, vel recrea-
tionis cauſa eo quis vtatur, aut ex ſimplicita-
te, vel ignorantia etiam vincibili, dummodo
hæc non ſit affectata, vel nimis craſſa. ita ijdem
84 Delrius, Sanchez, & alij. Abſolute tamen lo-
quendo quicumque modi diuinationis, etiam
cum ſolo pacto dæmonis tacito, aut inuocatio-
ne eius implicita continent peccatum mortale
ex ſuo genere; quia in quouis eſt aliqualis præ-
ſumptio de apoſtaſia a fide, ſeu a Deo, & de
inito fœdere cū eius inimico, contra illud, quod
vnuſquiſque profeſſus eſt in baptiſmo. Tradūt
ex mente omnium adductus Sanchez vbi ſup.
Leſſius lib. 2. c. 43. dub. 5. & Souſa lib. 1. Aphor.
cap. 38.

An, & qualiter prædictio ex aſtris illicita? & ſub iuriſdictione ſanctæ Inquiſitionis.

REGVLA CXV.

85 Dvplex aſtrologia diſtinguitur, altera na-
turalis ex aſtrorum, maxime planetarum
vario aſpectu coniectans ea, quæ naturaliter
contingunt, altera iudiciaria, ex eodem ſydero-
rum aſpectu prædicens futuros euentus, for-
tuitos, res etiam occultas, & contingentia ali-
86 qualiter dependentia à libero arbitrio. Prior
attento quouis iure, non eſt illicita, nec prohi-
bita: bene tamen poſterior vti ſuperſtitioſa,
maxime ex vi iuris Eccleſiaſtici (exceptis
87 tribus caſibus exprimendis.) Atque hac
quiuis vtens ſubijcitur iuriſdictioni Inquiſito-
rum.

---

88 HAc de re agunt Doctores cum D. Tho-
ma 2. 2. quæſt. 95. art. 5 & ibi Caietanus,
ac reliqui exprimunt dictam duplicem aſtro-
logiam: nec vllus eorum dubitat; quod natura-
lis ſit licita, non ſolum quando ex vario ſyde-
rum aſpectu inter ſe, vel ex occaſu, coniunctio-
ne, ſitu, motu, & oppoſitione ipſorum, de ecli-
pſi, ſerenitate, pluuia, tempeſtate, niue, grandi-
ne, frigore, æſtu, & de ſimilibus, vt per ſe patet;
ſed etiam vbi inde conſiderato natiuitatis pū-
cto, de temperamentis, & inclinationibus ho-
minum aſtrologus naturalis prædicit. Hoc
enim vltimum nequaquam per Bullam Sixti
V. citandam prohibetur, cum ibi ſola caſuum
fortuitorum, & dependentium a libero arbitrio
prohibitio contineatur Ita benè Suarez tom.
1. de religione lib. 2. cap. 11. & Sanchez lib. 2.
in Decal. cap. 38. num. 28. idq. ex mente reliquo
rum.
89 Notandum cum eiſdem Suarez, & Sanchez
cum Leſſio lib. 2. capit. 43. dub. 6. & alijs (in-
ſeruiet hoc ad frænandum in aliquibus nimis
curioſis hac aſtrologia naturali vtendi inordi-
natum appetitum) quod effectus qui per eam
prædicuntur, exceptis neceſſarijs, vt eclipſi,
ſint valde incerti, quia cum ab alijs varijs cau-
ſis pendeant, & poſſint iſtæ diuerſimode im-
pediri, potiſſimum in prædicandis ex ſyderum
aſpectu, conſiderato puncto natiuitatis, tem-
peramentis, & propenſionibus hominum, vt
hunc fore iracundum, melancholicum, &c, incer
titudo tanta eſt, vt merito iſtam prædictionem
Caietanus vbi ſupra vix coniecturam dici poſ-
ſe, Suarez vero vix eſſe ſuſpitionem affirment.
90 Probatur efficaci ratione, quia imperfectiſſi-
me, & difficillime percipiuntur ſyderum aſpe-
ctus, ex quibus hæc coniectatio deducitur, &
vix abſque vllo errore annotari valet ſitus
aſtrorum tempore natiuitatis exiſtens, vti an-
notandum volunt in illo puncto aſtrologi ad
prædicendos ſimiles effectus; eo quod ob ra-
pidiſſimum cœli motum conſtellatio prius
tranſeat, quam ab Aſtrologo percipi poſſit, &
facies cœli, ac ſitus aſtrorum per ſingula mo-
menta varientur; tum quod non raro aſpectus
ſyderum nubibus, & craſſis vaporibus inter-
poſitis diu perturbati, & infuſcati maneant;
quomodo ergo poterit aſtrologus perſpecto
puncto natiuitatis, temperamentum infantis, &
inclinationes prædicere? & quidem ad tales
prædictiones magis videbatur perſpiciendum
91 animationis inſtans in vtero materno, Quare
ſi ea prædicat aſtrologus maiori certitudine,
quàm haberi valet, tametſi non committet
peccatum ſuperſtitionis, erit tamen reus pecca
to temeritatis, & imprudentiæ, vel mendacij,
ſaltem venialis; imò, & mortali, ſi prædictio in
alterius detrimentum graue cedat. Ita Suarez,
& Sanchez citati ex communi omnium.

92 Quoad

92 Quoad Aſtrologiam vero iudiciariam abſo-
lute affirmandum tanquam ſuperſtitioſam ex
pacto ſaltem tacito cum Dæmone eſſe quouis
iure prohibitam, & vſum eius peccaminoſum
mortaliter; ſi aſtrologus teneat poſse certo
cognoſci, & prædici ex aſtris caſus fortuitos,&
futura contingentia,quæ à libero arbitrio pen-
dent. Tradunt ex mente Diui Thomæ dict.
art.5.& aliorum multi ex recentioribus, præci-
puè Pereira de Magia toto lib.3. peculiariter c.
2. & 3. ac Leſsius vbi ſupra, oſtenduntque mul-
tis rationibus, & teſtimonijs Scripturæ ſacræ;
& Sanctorum Patrum,in primis S. Auguſtini lib.
2.de Geneſ. ad literam cap 17. & lib.2. de do-
93 ctrina Chriſti cap.21.22.23.& alibi ſæpè. Ratio
eorum potiſſima, & euidens eſt; quia cognitio
hæc, & prædictio, vel fundatur in aſtris, tan-
quam in cauſis actuum liberorum, & hoc dici
non poteſt: nam cum ſydera naturaliter in-
fluant, & inuariabiliter, ſequeretur, quòd ipſe
determinarent noſtras voluntates, neceſſita-
temque eis imponerent,& ſic tolleretur omni-
no libertas hominis, ac omnia fato euenirent,
vti euenire fuit inter Gentiles communiter re-
ceptum, quæ vt valde abſurda & falſa non ad-
94 mittenda. Aut item fundatur in aſtris tanquã
in ſignis, & neque hoc modo habet locum,va-
numque eſt tale fundamentum; nam non ſunt
ſigna naturalia, cùm nequaquam influant in
effectus actuum liberorum; ergo erunt ſigna
ex alicuius inſtitutione per modum diſciplinæ,
inſtitutæ non quidem à Deo per ſe, aut per bo-
nos Angelos;ergo à Dæmone cuiuſuis menda-
cij patre, qui cum ſemper intendat hominem
decipere, iam clarè apparet non fore certam,
imo nec eſſe poſſe prædictionem futurorum à
libero arbitrio pendentium, immediatè, vel
mediate ab eo acceptam.

95 Ex rationis propoſitæ, ſeu diſcurſus facti
clarè conſtat talē aſtrologiam iudiciariam eſſe
vanam,&prohibitā iure naturali; conſtat etiā
vanitas eius ex Scriptura ſacra Deut.cap.18.ibi,
Gentes iſtę,quarum poſſidebitis terrā,augures,
& diuinos habent; tu autē à Domino Deo tuo
inſtitutus es:vbi per augures intelligūtur aſtro-
logi; ſicut Iſai.c.47.ſtent,& ſaluent te augures
cæli iuxta lectionē 70. Aſtrologi cæli;& Hierem.
10.A ſignis cæli nolite metuere,quę timent gē-
96 tes,quia leges populorū vanæ ſunt. Prohibitio
etiam d.aſtrologię iure canonico, & ciuili patet
ex c.igitur 26.q.3.c.non liceat 26 q 5.c.ſed &
illud 26.q.2.l.Nemo & l.etſi, C.de maleficis,&
97 mathematicis. VidendusSanch.adductus,qui
ibidem n.31.vniuerſaliter cum d.certitudine
aſtrologiam iudiciariam egregiè reprobat cir-
ca actiones ſupernaturales hominis, vt voca-
tionem ad ſtatum Religionis, ingreſſum in ip-
ſam,&c. ob eam rationem,quia ſic dignitati di-
98 uinæ gratiæ valde derogatur. Item ſigillatim
n.36.illam reprobat circa res occultas.ſiue præ
ſentes,ſiue præteritas; vt theſaurum abſcondi-
tum,furtum occultum,virginitatē,&c. eò quòd
ſimilium inueſtigatio ſit ſuperſtitioſa, & ideo
prohibita; cum nequeant vllo modo per aſtra
cognoſci,niſi interueniente auxilio Dæmonis:
facit pro hoc cap.2. de ſortilegijs, & docent
Nauarrus, Sotus, & alij ab eodem Sanchez
citati.

99 Notandum cum Delr. lib 4.diſq.magic.cap.
3.quæſt. 1. dictam aſtrologiam iudiciariam
completè tripartiri Prima pars vocatur reuo-
lutionum, prædicens totius anni bello, pacè-
que viciſſitudines, animalium morbos aeris ſa-
100 lubritatem, annonæ, &c. Secunda vocatur
magiſterij natiuitatum, prædicens in particu-
lari omnia homini toto vitæ tempore euentura
vt ducturum vxorem, vel ſecùs diuitem, aut
pauperem, pulchram, vel deformem promo-
uendum ad certam dignitatem, futurum tali
Principi gratum,certo vulnere,aut morbo,cer-
to tempore, menſe, vel die, aut certo loco pe-
101 riturum, &c. Tertia dicitur electionum præ-
dicens, & inſtruens quid in ſingulis rebus con-
ſultò, & vtiliter faciendum, aut omittendum,
obſeruatis circumſtantijs loci, temporis,ſig-
norum,&c. Vide dictum Delrium, qui eruditè,
vt ſolet, hæc pertractat.

102 Sed quid ſi Aſtrologus iudiciarius non cer-
tò, ſed tantum coniecturaliter aliqua ex illis
contingentibus prædicat, erit ne illicita,& ali-
quo iure prohibita eius prædictio? In partem
negantem videtur inclinare D.Thomas ſub fi-
nem dict. artic 5. & eam tenent non pauci, vt
Abbas c.p.2. de ſortilegijs num.7.Manuel Ro-
driquez to.1. Sum. & Valent.2.2. diſp.6.quæſt.
12.punct.3. ob eam rationem, quòd coniectu-
ralis notitia pendentium ex libero arbitrio poſ-
ſit aliqualiter ex ſyderibus haberi abſque auxi-
lio demonis,aut pacto etiam tacito cum eo;er-
go non erit illicita, nec prohibita huiuſmodi
103 prædictio eorum. Approbat & meritò totum
hoc Sanchez citatus, num.33. cum hac limita-
tione; dummodo talium contingentium libe-
rorum prædictio ſit cum ſola tenuiſſima conie-
ctura, & non abſolutè cum maiori probabilita-
te, quàm per aſtra ſciri poſſunt: nam ſi adeo
probabiliter prædicantur, aut ea intentione
inueſtigentur, iam ſic prędicens, & inueſtigans
cenſetur tacitè vti diſciplina Dæmonis, aut vel-
le circa illa ab eo edoceri: quod etiam tenent
Valentia, & Delr citati, quibus adhæreo.

104 Verùm doctrina tradita numero pręceden-
ti ſolum admittenda eſt attento iure antiquo;
nam per conſtitutionem Sixti V. incip. Cæli,
& terræ, quiuis vſus aſtrologiæ iudiciariæ, re-
probatur, & prohibetur, & quicumque eam
exercent, aut addiſcunt condignis pœnis
puniendi iuriſdictioni Inquiſitorum ſubij-
ciuntur; ex qua maioris claritatis gratia,viſum
eſt eam clauſulam hic apponere, quæ id ex-
preſsè continet, cum tribus caſibus exceptis,
de quibus in Regula.

105 Hac perpetuò,inquit,valitura conſtitutione
ſtatuimus, & mandamus,vt tam contra Aſtro-
logos Mathematicos, & alios quoſcumque d.
iudiciariæ aſtrologię artem(præterquam circa
agriculturam, nauigationem,& rem medicam)
impoſterum exercēres,aut facientes iudicia, &
natiuitates hominū quibus de futuris cōtingen
tibus,ſucceſſibus,fortuitiſq caſibus,aut actioni-
bus ex humana volūtate pēdētibus aliquid e-
uenturū,affirmare audent,etiāſi id ſe nō certo

affirmâre affetant, aut proteſtentur; quàm contra alios vtriuſque ſexus, qui ſupradictas damnatas vanas, fallaces, & pernicioſas diuinandi artes, ſiue ſcientias exercent, profitentur, & docent; aut diſcunt, quiue huiuſmodi illicitas diuinationes, ſortilegia, ſuperſtitiones, veneficia, incantationes, ac pręmiſſa deteſtanda ſcelera, & delicta, vt prefertur, faciunt, aut in eis ſe quolibet modo intromittunt, cuiuſcunque dignitatis, gradus, & conditionis exiſtant, tam Epiſcopi, & Prelati, ſuperiores ac alij Ordinarij locorum, quam Inquiſitores hæreticę prauitatis, vbiquè gentium deputati, etiamſi in pleriſque ex his caſibus antea non procedebant, aut procedere non valebant, diligentius inquirant, & procedant, atque in eos ſeuerius Canonicis pœnis, & alijs eorum arbitrio animaduertant.

106 Hactenus clauſula Sixtinæ Conſtitutionis, quam nouiſſimè Vrbanus Papa VIII. fœliciſſimæ record. confirmauit alia Conſtitutione, incip. Inſcrutabilis &c. cum adiunctione peculiari cõtra eos, qui de ſtatu Reipublicę Chriſtianę, vel ſedis Apoſtolicæ, ſeu vita Romani Põtificis, aut eius Conſanguineorum iudicia facere, necnon contra eos, qui illos deſuper conſulere pręſumpſerint &c. in clauſula autem illa, vt cla-
107 re ex ipſa apparet, pręter dictas diuinationes ex aſtris, multa contra Sortilegos, magicos, incantatores &c. prohibentur, & Iuriſdictioni Inquiſitorum ſubijciuntur, quod hic obſeruatum ſit pro diuerſis iam traditis, & in decurſu huius capitis tradendis.

108 Excitari poteſt dubium an diſpoſitio iſtarũ conſtitutionum intelligatur tantum pro foro externo? Videtur in partem affirmatiuam inclinare Suarez vbi ſupra cap. 11. num. 30. perpendens bullam Sixti V. quanquam addit in ſimilibus pręditionibus non deeſſe culpam grauẽ, ſaltem ratione ſcandali, & ſpeciei mali, cum pręſumptione iuris & de iure: ſed bene, vt verũ
109 defendit Sanchez ibidem num. 34. in vtroq. foro interdici aſtrologiam iudiciariam per illã Sixti V. conſtitutionẽ, & conſequẽter per hanc Vrbani VIII. ob eam rationem, quia talis modus prenuntiandi futura ex libero arbitrio pẽdentia eſt reipub. valde pernicioſus, & expoſitus multis ſuperſtitionum periculis, ergo etiã in foro conſcientię erit prohibitus.

Qualiter diuinatio ex ſomnijs ſit licita, vel illicita, aut ſuperſticioſa, iuriſdictioniq. Sanctæ Inquiſitionis ſubiecta?

REGVLA CXVI.

110 Licitum eſt ſomnia obſeruare, & effectus eorum pręedicere, ac inde circa ſanitatem operationeſq. corporis; & animæ directionem ſumere, ſi illa indicẽtur prouenire ex cauſa aliqua naturali: item licitum, ſi conſtet, vel probabile ſit, quod fuerint immiſſa à Deo; ſecùs, ſi non ſit probabile, nam eo caſu pręſu-
111 mitur, quod proueniant à Dęmone. Vnde tunc pręedictio, & directio ex eis ſaltem circa effectus pendentes à libero arbitrio, erit ſuperſtitioſa, & peccatum mortale, puniendum ab Inquiſitoribus fidei.

112 Duplex communiter aſſignatur cauſa sõniorum altera naturalis ſeù neceſſaria, & altera libera: illa ſubdiuiditur in multiplices ex quibus ſomnia prouenire poſſunt, nempe ex diuerſis affectibus humani corporis, & animæ, ex varia conſtitutione Cęli, vel aeris, & ex curis, vel cogitationibus præuijs. ex quacumq. autem huiuſmodi cauſarum naturalium ſomnium proueniat, poteſt licitè ſumi inde coniectura de euẽtibus, qui à tali cauſa dimanare ſolent; vt de corporis temperamento, de humorum abundantia, de morbis, de mutationibus aurę, &c. Ratio eſt, quia ſomnia naturaliter indicant humorem pręedominantem; vnde ſi quis ſomniet incẽdia, indicium eſt flaua bili eum infeſtari, atra vero bili, ſi profundas tenebras, funera, caliginem, vel alia triſtia; ſi vero repręſententur in ſomnijs pluuiæ, niues, grandines, glacies, &c. hęc in eo abundantiam pituitę, aut frigidi phlegmatis indicant; ſi ſomniet ſe volare, aut velociſſime currere, ſignum eſt leuis, aut temperatæ complexionis, atq. ſic de ſimilibus.

113 Hinc medici ſomnia habita ab infirmis petunt; ac proinde Principes illorum de hac re tractatus ediderunt, nimirum Hippocrates de ſomnijs, & Galenus, pręſagijs ſomniorum. Ita tradunt Nauarrus in ſum cap. 11. n. 33. Pereira lib. 1. in Daniel q. 6. & de Magia lib. 2. q. 7. Suarez tom. 1. de Religione, lib. 2. cap. 13. & Leſſius lib. 2. cap. 43. dub. 8.

114 Notat benè hic duo ipſe Leſſius, primum ſæpius, & certius ex ſomnijs ſumi coniecturam de affectibus corporis, quàm de mutationibus Cœli, eò quod ex corporis diſpoſitione originẽ ducant, exemplificat diuerſimode, vt in eo, quem Galenus loco citato coniecit plethora ſanguinis laborare; quia ſomniarat ſe in ciſterna plena ſanguine conſtitutum, & cum eodem Galeno lib. 3. de locis malè affectis cap. 4. inſomniante, quod aliquid ponderoſum ſuper ſe irruere, & opprimi eo videretur, & addit ſignũ eſſe tale ſomnium cruditatum, ſeu craſſi, & malancholici ſanguinis irruentis in cerebrum cum periculo epilepſiæ, ſi crebrò eueniat: ſecundum
115 notatum à Leſſio, quoties ſomnum prouenit ex pręuijs cogitationibus, vel curis, nihil de futuris, vt plurimum ſignificare, ſed tantùm eſſe indicium ſuæ cauſæ, quod experientia patet.

116 Pari modo licitum eſt obſeruare ſomnia indicantia prauam aliquam animis noſtris affectionem, vt crebræ infeſtationis, conturbationis, perterrefactionis &c. quibuſq. ex cauſis proueniat aduertere ad ineundam rationem propellendi à nobis huiuſmodi moleſtiam. Pręter citatos, tradunt vt certum Delrius lib. 4. diſp. magie. c. 3. q. 6. cõcl. 3. & Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 38. num 50. Probatur inde, quia apud Caſſianum collat. 22. legitur veteres illos Monachorum magiſtros in perquirendis

aliquo

aliquorum ſomniorum cauſis diligenter eſſe
verſatos,ſic Sanchez totidem ferè verbis.
117 Altera cauſa ſomniorum libera poteſt eſſe,
vel Deus.opt.Max. vel eius, & noſter inimicus
Cacodæmon : immittit Deus ſomnia, aut im-
mediate per ſe ipſum, aut mediate per Ange-
los bonos.ſi certum ſit,vel probabile ſaltem ab
his fuiſſe immiſſa nonſolum ſemper eſt licitum,
ſed quandoq. etiam obligatorium ex eis cape-
re futurorum etiam dependentium à libero ar-
bitrio prænotionem, aut quæ tunc ſomnianti
repræſentantur, vel iniunguntur, executioni
mandare; ſic per ſomnium iniunctum Sancto
Ioſeph de virgine Beatiſſima non deſerenda,de
fuga in Ægyptum,de reditu ex eo,Matt.1.& 2.
ſic iniunctum Magis per ſomnium de non rede
undo ad Herodem, atq. de ſimilibus paſſim in
118 ſcriptura ſacra. Nam Deus ſæpiſsimè olim
in ſomnijs loquebatur iuxta illud num.12.ſi fu-
erit, inquit, Propheta inter vos, per ſomnium
loquar ad eum. Iſta præter Pereiram, Delrium
& Sanchez paulo ante citatos, Leſsius vbi ſu-
pra d.dubio octauo, hæc egregiè pertractat.
119 Declarat autem ipſe Leſsius duplicem
modum locutionis Dei cum Prophetis,vel alijs
dormientibus: Primus magis ordinarius fit per
apprehenſionem verborum, ita vt phantaſia,
vel ſenſus communis veluti audiendo ab aliquo
loquente ipſa verba concipiat ſimulq.mens red
datur certa de veritate ſomnij, aut ex illuſtra-
tione interna,aut ex occulto quodam guſtu,&
experimento,patet exemplis iam adductis Se-
120 cundus modus non ita ordinarius recipien-
di ſomnium à Deo fit per apprehenſionem ali-
quarum rerum ſimilitudinem, vel ſaltem non-
nullam analogiam cum alijs euenturis haben-
tium: Talia fuerunt ſomnia Ioſeph. Genes.37.
Pincernæ, & piſtoris Gen.40. Pharaonis de 7.
bobus & 7.ſpicis,Gen.41. Nabuchodonoſor de
myſtica illa ſtatua, Daniel.2.ſimiliter ſomnium
Theodoſij, qui adhuc priuatus ſomniauit ſibi
coronam imperij per Epiſcopum Meletium im-
poni, vti poſtea re vera ei fuit impoſita. cum
tamen de hoc prius nihil cogitaſſet, nec Epi-
ſcopum illum nouiſſet, teſte Theodoreto lib.5.
121 Hiſt. cap. 6. & 7. Aliquando vterque modus
ſomniandi ſimul in eodem caſu coniungitur, vt
in ſomnio Iacob Geneſ.31.de ouibus vbi etiam
Angelus circa idem locutus eſt ei dormienti;
notat idem Leſsius ibidem.
122 Quando verò nec certum, nec probabile
apparet ſomnia prouenire a Deo,nefas eſt mor-
tale & ſuperſtitioſum Iuriſdictioniq.ſanctæ Inqui
ſitionis ſubiectum ex eis prænotionem aliquam
de euentis liberis ſumere. inde oſtenditur,quia
cum nequeant ſomnia ex ſua natura, quatenus
dimanant ex cauſis naturalibus,huiuſmodi fu-
tura pendentia à libero arbitrio indicare, vt
patet ex dictis; nec tunc, vt ſupponimus, in-
dicentur à Deo, fiat indicatio eorum per dire-
ctionem Dæmonis, immittentis talia ſomnia,
ergo qui ex ipſis diuinat ſiue vere, ſiue falsò, ſe
ſubijcit, vt diſcipulum Dæmoni, eique tribuit
liberorum prænotionem contra fidem diuinam.
123 Vnde prædictio ex ſomnijs,vt ex ſuo genere
peccatum mortale prohibetur Leuit.21.non
augurabimini,neq.obſeruabitis ſōnia, & Eccel.
34.vana ſpes, & mendacium viro inſenſato, &
ſomnia extollunt imprudentes &c.ac infra,Mul
tos errare fecerunt ſomnia, & exciderunt, ſpe-
rantes in illis, prohibetur etiam iure canonico,
cap non obſeruetis 26.q.7 Affert exemplum D.
Gregor lib.4.Dialog.cap.49 de quodam qui cū
ſomnia valdè obſeruaret,& ei longæ vitæ ſpatia
fuiſſent in ſomnio promiſſa,dum torus eſſet in col
ligendis multis pecunijs, moritur repentè om-
nibus illis omiſſis. Docet D.Tho.2.2. q.95. art.
6.Caiet.ibi. Valentia diſput.6. q.12.punct.3. &
Leſſ.cit.
124 Addit optimè idem Leſſius eum, qui dire-
ctè per ſomnia intendit, & quærit diuinationes
certo modo, & ritu ſe componendo ad ſomni-
um, multo ſuperſtitioſius, & grauius peccare;
quia hoc expreſſe eſt inuocare Dæmonem.Nar-
rat Rhodiginius lib.27. antiquarū lect. cap.14.
quod olim Ethinici præmiſſo ieiunio in pellibus
cæſorum animalium dormire ſolerent, vt per
ſomnium reſponſa acciperent; quo haud dubiè
reſpicit illud Iſa.cap.65.Qui habitant in ſepul-
cris,& delubris idolorum: eo ſcilicet finè,iuxta
obſeruationem D.Hieronymi ibi, vt dæmonis
reſponſa acciperent. vide circa hoc Franciſcum
Torreblanca lib.1.cap.25.à num.38.quanquam
125 ipſe Leſſius poſt Caietanum citatum benè
limitat, nempè obſeruationem ſomniorum ex
triplici capite poſſe eſſe tantùm veniale, primo,
ob ſimplicitatem hominis, qui facile exiſtimat,
ſomnia eſſe à Deo, 2. ob tenuem credulitatem
ipſis adhibitam,3. ob timorem ex ſomnijs con-
ceptum alicuius aduerſitatis, vel ob ſpem ex
eiſdem excitatam,alicuius proſperitatis; hincq;
homo putans abſq.fundamento tamen,illa for-
te à Deo eſſe immiſſa aliquid facit, vel omittit:
dummodo hoc non ſit contra præceptum ali-
quod naturale,vel poſitiuum.cuius violatio iam
eſſet mortale, vt per ſe patet.
126 Sed quid vbi eſt dubium,an ſomnia proue-
niant à Deo,vel potius à Dæmone? Tunc ad do
ctum, & prudentem confeſſarium præcipuè
ſpectat ex ſignis id diſcernere,vt poſſit dirigere
pœnitentes, tum in ſcientijs ſpeculatiuis, ſi
quid ad ipſas ſpectans in ſomnijs repræſente-
tur; tum in practicis, vt in flagitijs fugien-
dis, & bonis operibus ſectandis. Ita Sanchez
dicto cap.38.num.51.& 52.ex mente omnium.
127 Verum quænam ſigna pro diſcernendis ſom-
nijs à Deo ne, vel à Diabolo immiſſis? Multa
ſunt, & eadem prorſus, quibus diuinæ reuela-
tiones à falſis diſcernuntur: de eis copioſè Pe-
reira citatus, & Delrius lib.4.diſquis.Mag.c.5.
q.3 per quinque ſect.duobus nunc contenti ſi-
mus, traditis ab ipſo Sanchez cum Valentia
vbi ſupra. Primum eſt,conſiderare ad quid ſom
nium inducat num ſi ad aliquid malum, aut in
diſcretum, ſine dubio prouenit à Dæmone, ſi
vero ad bonum, & conueniens, abſq.temerita-
te exiſtimabit quis immiſſum fuiſſe à Deo;ex-
ſtimatio tamen hæc humiliter,& non ſine timo-
re haberi debet;cum Dæmon ſe in Angelum lu-
cis transfigurare ſoleat,vt ad vana,& falſa poſt-
modum impellat. Secundum eſt ſi animus poſt
128 ſomnium maneat confuſus, & ad opera bona
tardior

tardior, aut cum aliqua elatione, cenſetur eſſe à Dæmone; è contra à Deo, ſi ad illa promptior, & alacrior; ac humilis tepeſtatur. Duran-
129 te tamen adhuc dubio, an ſit à Deo, vel à Dæmone magis tutum eſt vt à Dæmone immiſſum contemni, docent ijdem Sanchez & Delrius, ob eam rationem, quia Deus ſomnium immittens ſolet reddere hominem certum à quo
130 immittatur Quamquam bene tandem reſoluunt Suarez tom. 1. de Religione lib. 2. cap. 13. num. 24. & Leſſius dicto cap. 8 num. 52. ſatis eſſe iudicium probabile arbitrio prudentis, vt quis credat ſomnium eſſe à Deo.

Sortium vſus maximè ad diuinandum, licitus ne? an illicitus, & ſub Iuriſdictione ſanctæ Inquiſitionis.

REGVLA CXVII.

131 Licitum eſt ſeper vti ſortibus diuiſorijs, niſi in vno caſu, ex vi iuris Canonici excepto, & niſi talis vſus ex aliqua circumſtantia vitietur: e contra illicitæ ſunt quæcumq. ſortes conſultoriæ; excepto vbi ex inſpiratione diuina aut vbi ex defectu humani conſilij reueren-
132 ter applicantur. Vſus tamen ſortium diuinatoriarum perpetuo eſt illicitus, & tanquam ſuperſtitioſus quouis iure prohibetur, iuriſdictioniq. Inquiſitorum fidei abſque controuerſia ſubijcitur.

133 PRo faciliori declaratione cuiuſq. partis huius Regulæ explicandũ prius breuiſſimè, quæ dicantur ſortes, quotuplex earum genus diſtinguatur, & quid ſortilegium ſignificet: Cum D. Thoma 2. 2. q. 95. art. 8. aſſerunt benè Sanchez dicto cap. 38 num. 56. & Leſſius vbi ſupra dub. 9 quod ſortes propriè dicentur, quando aliquid agitur eo fine, vt ipſius euentu conſiderato, fiat, aliquid, vel innoteſcat occultum, v. g. quid cuique competere debeat. Tria au-
134 tem ſunt genera ſortium, vt ex omnium mente obſeruãt ijdem Sanchez & Leſſius, quædam vocantur diuiſoriæ, quibus ſortientes percipiunt quid vnicuique in electionibus, & diuiſionibus tribuendum: Aliæ ſunt conſultoriæ, quia ipſis diuina voluntas exploratur, vt innoteſcat, quid in aliquo negotio ſit exequendum, vel omittendum. Aliæ denique ſunt diuinatoriæ per quas de rebus occultis, vel de futuris euen-
135 tis inquiritur: Ab iſtarum autem ſortium vſu dicitur ſortilegium: cuius nominis ſignificatio adeò late patet, vt non ſolum quaſcumque diuinationes ſuperſtitioſas complectatur, teſte Torreblanca lib. 1. cap. 22. ex Paulo Grillan. & alijs ab ipſo citatis; ſed etiam ad omnem operationem magicam, dæmoniacam ſe extendat vt infra ex vſu doctorum videbimus. ſed hoc loco agimus de ſortilegio ſtrictè ſumpto, pro vt ſignificat diuinationem, ſorte tantum celebratam, his ſic explicatis.

136 IAm quod ſortes diuiſoriæ nunquam ſint illicitæ, nec prohibitæ ſtando in quouis iure, niſi in caſu peculiari per ius canonicum vetito, eſt expreſſa Doctrina D. Thomæ dict. art. 8 Caietani ibi Archid. 26. q. 2. cap. 1. num. 1. D. Antonini 2. part. tit. 12. c. 1. §. 9. Angel. verb. ſors Delrij lib. 2. cap. 12. numer. 15. & aliorum communiter. Ratio eſt quia ſortes iſtæ nihil aliud continent, quam certum contractum humanum, quo ex conſenſu communi contrahentium, ius habentium ad rem aliquam, hæc inter ipſos ſorte diuiditur, vel vt ſit illius, ſuper quem ſors ceciderit; qui contractus dicitur fortunæ, & in eo æqualis eſt contrahentium conditio; ergo nihil mali, aut ſuperſtitionis habebit, & conſequenter ſortes diuiſoriæ ex ſe, & ex vi iuris naturalis fundati in hac ſorti ratione
137 non erunt illicitæ. Idem ex vi Iuris Canonici patet dict. 26. q. 2. cap. 1. ibi ſors nõ aliquid mali eſt, quæ verba deſumpta ſunt ex D. Augu-
138 ſtino concion. 2. in Pſal 30. ex vi etiam iuris ciuilis l. ſi cum ambo. ff. de Iudicijs, l ſi duobus, c. communia, de legatis, vbi approbantur iſtæ ſortes multis in caſibus, vt ad dirimẽdas cõtrouerſias inter heredes, & legatarios &c. Præcipue tamẽ in electionibus ad officia ſecularia, ſuntq. valde in vſu. vide Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 38. à num. 59. vſque ad 63. exprimentem per illationes, multos alios caſus licitos iſtarũ ſortiũ.
139 Quanquam idem Sanchez ſtatim à num. 64 indicat cum Suarez citato, & cum alijs Doctoribus, qualiter ex varijs capitibus ratione alicuius circũſtãtiæ ſortes diuiſoriæ vitiari poſſint. Primo ratione falſæ exiſtimationis vel malæ intentionis, vt ſi quis à ſyderum influxu expectaret euenturam ſibi feliciter ſortem; quia cum ſydera in hoc nihil influãt, erit ſuperſtitioſa talis expectatio, & quidem non ſine peccato mortali, vt ait Delrius vbi ſupra; ſi expectetur
140 illud certo à ſyderibus euenturum. Secundo poſſunt vitiari ſi inuocato Dæmone, vel præcedente eius promiſſione, vel prædictione, aut ſaltem expectato eius auxilio, quo manus extrahentis moueatur, ſortes mittantur; tunc in eis contineri ſceleratiſſimam ſuperſtitionẽ ab Inquiſitoribus puniendam ex vi Bullæ Sixti V.
141 ſupra citatæ, per ſe clare patet. Tertiò erunt vitioſę mortaliter dictę ſortes, ſi inter dignos, & indignos fuerint miſſæ, quod ex ſe conſtat; nam erit contra iuſtitiam proximi, & aliquando contra bonum commune, ſi ſors indigno contigerit. Pari modo violatur iuſtitia commutatiua, ſi res ſuper quam ſors mittitut, non ſit ſortientium; & fiat abſque Domini conſenſu; vel ſi miſſio ſortium fiat inter eos, qui non habent par ius ad rem illam; aut ſi excludatur aliquis habens par. Ita Suarez dict. cap. 14. n. 16.
142 Denique eſt vitium irreuerentiæ, ſeu irreligioſitatis in ſortibus diuiſorijs; ſi in iſtis mittendis quis vtatur libris Euangeliorum, aut rebus ſacris pro officijs ſæcularibus, aut negotijs humanis. Tradit Delrius dict. cap. 4. queſt. 1. addens bene non fore mortale, niſi magna irreuerentia in eis reperiatur.
143 Dixi in Regula, niſi in caſu peculiari ex vi iuris Canonici vetito, nempe in quibuſcumque electio-

Google

electionibus Eccleſiaſticis; quia cap. Eccleſia
veſtra, verſus finem, extrà de ſortilegiis, ſic
habet, *Sortis vſum in electionibus perpetua
prohibitione damnantes*; Et intelligitur tantũ
in Eccleſiaſticis, de quibus ibi erat ſermo, vt
ex ſententia omnium exponunt Suarez, & Sã
144 chez adducti. Item intelligitur prohibitio
de electionibus per ſortes factis, ſiue ad offi-
cia Eccleſiaſtica, ſiue ad beneficia, aut digni-
tates, quia textus indiſtinctè loquitur, & ſiue
de ipſis eligendis immediate, ſiue mediate de
electionariis, ſeù compromiſſariis, nam in
dicto Cap. Eccleſia veſtra, ſimilis electio cu-
iuſdam Epiſcopi per cõpromiſſarios ſortibus
electos executa, à Papa reprobatur, licet po-
ſtea ab ipſo authoritate Pontificia confirme-
tur. Reperies prædicta apud eoſdem Suarez,
& Sanchez, diſcutientes egregiè omnia ſpectã
tia ad ſortes diuiſorias.
145 Circa ſortes conſultorias quid? Vti certũ
ab omnibus traditur præcipue à Sanchez vbi
ſupra num. 85. & Leſsio dict. cap. 43. dub. 9.
ex doctrina D. Thomæ dict. art. 8. quod regu-
lariter ſint illicitæ, & ſub anathemate prohibi-
tæ, cap. ſortes 26. quæſt. 5. deſumpto ex D.
Auguſtino epiſt. 119. cap. 20. Patet inde, quia
eſt manifeſte tentare Deum, ſi quis velit abſq.
neceſsitate, vt voluntatem ſuam Deus pecu-
liari modo ipſi patefaciat, teſte ibidem D. Tho
ma: Tum quia, cum Deus non promiſerit ſe
has ſortes temperaturum, non ſolum vanum
erit exiſtimare hanc eſſe ipſius Dei voluntatẽ
per eas indicatam; ſed etiam aderit tunc peri-
culum, ne homo decipiatur à Dæmone; qui
facile ſe immiſcere ſolet ad quemcumq. deci-
piendum.
146 Nihilominus poſſunt aliquando eſſe licitæ
iſtæ ſortes ob neceſsitatem aliquam ſpiritua-
lem, vel etiam temporalem perſonæ, aut re-
rum, pro magno damno vitando; vbi huma-
num conſilium non ſuppetit; dummodo mittan
tur ab homine cum debita ad Deum reueren-
tia, præmiſſa oratione, & cum bona ſpe fore,
vt ab ipſo Deo ſingulari prouidentia moderẽ-
tur iuxta illud Prouerb. 16. ſortes mittuntur
147 in ſinum; ſed à Deo temperantur. Item dum
modo non ſit periculum iniuſtitiæ aut alterius
mali ex vſu ipſarum; ita cum D. Thoma dict.
art. 8. Syluest. verb. ſuperſtitio, Armil. ver-
bo, ſors, Azor tom. 1. inſtitut. moral. lib. 9.
cap. 21. Suarez vbi ſupra, & Leſsius dict. dub.
148 8. Qui bene addit eſſe magis licitum, & ſe-
curum à periculo tentandi Deum vſum iſtarũ
ſortium, ſi ex peculiari inſpiratione diuina
mittantur; vti factum in electione Saulis, &
in illo caſu, Ioſu. 7. quando indicio ſortium
repertus eſt Achar, qui de anathemate aliquid
furatus fuerat, & ſic in ſimilibus expreſsis in
Scriptura Sacra.
149 Tandem quòd ſortes diuinatoriæ quæcum-
que ſint illicitæ, & ſuperſtitioſæ docent om-
nes cum D. Thoma 2. 2. q. 95. art. 8. Ratio id
conuincit; quia cum ſint medium improportio
natum, & vanum ad rem, ex libero arbitrio
pendentem, cognoſcendam, apparet clarè ad
miſceri in eis tacitam Dæmonis inuocatio-
nem. Propterea fuerunt prohibitæ antiquo iu-
re, cap. ſi quis Epiſcopus, cum ſequenti. 26
q. 5. quæ prohibitio poſt confirmata fuit motu
proprio Sixti V. incip. Cœli, & terræ, vbi ſub
iicitur vſus iſtarum ſortium meritæ punitio-
ni Inquiſitorum Fidei.
150 Notandum cum Sanchez ibidem num. 89
& cum Suarez eodem cap. 12. num. 29. ſortes
diuinatorias poſſe eſſe, vel ſpeculatiuas, vel
practicas; illæ ad ſolam cognitionem alicuius
rei occultæ diriguntur, vt ad diuinandum, quis
ſit victoria potiturus, quis ad Cathedrã, vel
dignitatem promouendus: & in his ſola mali-
151 tia ſuperſtitionis reperitur. Practicæ verò
ordinantur ad aliquid agendum, vt ad cogno-
ſcendum delinquentem occultum, & eum pu-
niendum &c. & ſub hac ratione iam ſpectant
ad quartam ſpeciem ſuperſtitionis, vt paulo
poſt videbimus: atq. in iſtis practicis vltra
malitiam ſuperſtitionis, continetur alia iniu-
ſtitiæ infamationis proximi, & iniuſtæ puni-
tionis, abſque probatione delicti, nec ſeruato
iuris ordine.

Quouſq. ex motu, vocibus, partibus, lineis, etc. hominis, aut animalium eſt diuinatio licita, vel illicita, atq. Inquiſitoribus fidei ſubiecta.

REGVLA CXVIII.

152 PRædici licitè poſſunt varii effectus ex
hominis, vel animalium motu, vocibus,
partibus, lineis manuum etc. tanquam ex ſi-
gnis, vel cauſis eorum naturalibus: dummo-
do hæc prædictio non plus ſe extendat, nec
cum maiori certitudine, aut coniectura, quàm
per talia ſigna, vel cauſas huiuſmodi haberi
153 valet. Diuinatio autem circa actus quoſuis
dependentes à libero arbitrio, maximè per ho
minis partes, & manuum eius lineas ſeu per
phyſionomiam, & chiromantiam prorſus eſt
illicita, & omni iure damnata, contentaq. ſub
iuriſdictione Inquiſitorum.

---

154 BReuitatis gratia tam multas ſpecies di-
uinationis in hac Regula coniungi-
mus, ſicuti coniungit, & diſcutit ſimul nonnul-
las ex eis D. Thomas 2. 2. q. 95. art. 7. Vbi
expreſsè docet poſſe licitè, & abſq. vlla ſuper-
ſtitione prænunciari ex certis auium, piſcium,
& aliorum animalium motibus, & cantibus,
volatibus &c. aliqua futura euenientia, vt plu-
uiam, tempeſtatem, ſerenitatem &c. Conſtat
ex ipſa experientia; & ratio eſt, quia re vera
ſunt eorum ſigna, vel cauſæ. Adhærent omnes
huic doctrinæ D. Thomæ, præcipue Caietanus
155 ibi, & Valentia diſp. 6. q. 12. punc. 3 Qui
benè addũt ex eiſdem animalium ſignis poſſe
aliqua ad homines ſpectantia probabiliter
prædici, ob eam rationem, quia vna, eademq.
cœleſtis cauſa, vel Conſtellatio excitat anima-
lia,

lia, & induicit homines ad aliquem effectum,
& ad rixam, & iram; quos effectus vocibus,
mugitibus, & garritibus animalia exprimunt;
ergò ex ipſis poſſunt rixæ inter homines pro-
babiliter coniectari,
156 Verùm placet limitatio ab eodem Valentia
adhibita, nimirum hanc coniecturam eſſe te-
nuiſsimam; Eo quod tales effectus nequaquã
neceſſario ab ea communi cauſa procedant.
157 Placet etiã quod ipſe Valentia ibidẽ adiun-
git, quòd ſit multo debilior coniectura ex mo
tibus humani corporis, quàm ex aliorum ani-
mantium ſumpta; probat efficaciter, quia
ſæpe illi non ab impreſsione cæleſti; ſed à li-
bera voluntate procedunt, item quia cum ce-
tera animalia ſint phãtaſia quietiori prædicta
clariora cæleſtium impreſsionum ſigna exhi-
bent.
158 Nihilominus ſecundum eundem D. Thomã
dict. art. 7. à Caietano ibi, & à cæteris recep-
tum, cenſetur ſuperſtitioſa diuinatio cum præ-
ſumptione de pacto tacito, vel implicita inuo-
catione Dæmonis ſi prædicat ex dictis ſignis
159 animalium, quis pluſquam ipſa indicant. Idẽ
à fortiori affirmandum de prædictione circa
illa ſpectantia ad homines, ſi aliquid coniecte-
tur certius; quam ſigna animalium, vel huma-
ni corporis ſignificare poſſint. Eſt etiam ſu-
160 perſtitioni, & vanitati ſemper coniunctum,
ſi ex vocibus ſignificantibus hominis, vel ex
quibuſdam ipſi fortuito contingentibus, quis
coniectet aliquid fœliciter, aut infeliciter euen-
turum, vt ex ſternutatione, ex verbis prolatis,
vel auditis, ex raptione corrigiæ calcei, ex oc-
curſu funeris, vel peculiarium animalium, & ex
161 alijs huiuſmodi. Patet inde, quia cum hæc
fortuito accidant, nihil ex eis boni, vel mali cõ-
iectari poteſt. Ex vocibus item humanis; quia
cum iſtæ non ex cœli conſtellatione, ſed ex ra-
tione proueniant, ad placitumque ſignificent,
nequit capi coniectura aliqua effectum contin
gentium; ergo ſi capiatur, erit ſuperſtitioſa. Ita
Valentia citatus, & Azor tom. 1. inſt. moral.
lib 9 cap. 22. q. vnica.
162 Quamquam quoad voces humanas doctri-
na eſt vera D. Thomæ d. art. 7. & vt talis appro
bata ibi a Caietano, atque a reliquis licitum
eſſe abſque periculo ominis ſuperſtitioſi ex vo
ce aliqua humana præter intentionem prola-
ta expectare quandoque notitiam a Deo ad
163 aliquid faciendum. Obſeruat tamen bene idẽ
Caietanus quod oporteat diuinum percipere
lumen, vel perceptum, & non ex ſola facili cre-
dulitate propria ad opus excitari.
164 Denique tametſi negari nequeat eſſe lici-
tum vſum phyſiognomiæ, & chiromantiæ, vti
partium philoſophiæ naturalis, quatenus per
illam ex diſpoſitione corporis humani, ac mem
brorum habitudine, & proportione; atq. qua-
tenus per hanc ex lineis manuum probabiliter
coniectantur animi affectus, ingenium, corpo-
ris temperies, bona, aut mala valetudo, &c.
eo quod per eas probabilis tantum coniectu-
ra haberi poſſit, & non certa notitia. Eſt tamẽ
165 prorſus illicitus, & vti valde ſuperſtitioſus,
omni iure prohibitus vſus ipſarum vti par-
tium aſtrologiæ facultatis, ſi ad prædicendum
vel coniectandum de his, quæ pendent ex vo-
luntaria cuiuſq. electione, vel ex libera Dei cõ-
ceſſione, ſe extendat; vt de ſtatu vitæ, de nup-
tiis, de honoribus, vel dignitatibus, de opi-
bus, ac reliquis fortunæ bonis, aut malis, de
donis diuinis, & gratuitis &c. Probatur effi-
166 caciter, quia cum talia dependentia à libero
arbitrio, vel à voluntaria electione, aut con-
ceſsione, non poſſint. Ex illis percipi, præ-
ſumitur cum magno fundamento, quòd per-
cipiantur auxilio Dæmonis ex vi pacti ſaltem
taciti cum eo, vel inuocationis implicitæ ipſius
propterea tales artes phyſionomiæ, & chiro-
mantiæ damnantur, & prohibentur, ſubijciun-
turq. iuriſdictioni Inquiſitorum per conſtitutio
nem Sixti V. Cæli, & terræ &c. damnantur
etiam per l. Regiam 2. tit. 23. part. 7. Ita docent
Nauarrus in ſum. cap. 11. num. 31. Azor. tom. 1.
inſtit. moral. lib. 9. cap. 16. fine, Simanchas de
Cath. inſtit. tit. 21. num. 18. Delrius lib. 4. diſq.
magic. cap. 3. q. 4. & Sanchez in *Decal.* lib. 2. c.
39. a num. 44.
167 Deducto hinc cum eiſdem *Nauarro*, & San-
chez neutiquam eſſe licitum petere prædictio
nem ab Aegyptiana de bona vel mala fortuna,
eſſet mortale in duplici euentu, primo vbi in-
terrogatur illa animo firmiter credendi dictis
ipſius, quamquàm non excederet veniale, ſi
interrogatio ſit ob curioſitatem, & ad riden-
dum, talis ſit conditionis, vt videntibus, vel
audientibus graue ſcandalum generet. Vltimo
168 loco copioſe explicat Sanchez diuinationẽ
per duellum; ſed cum hæc rarò, vt credo ſit
ſuperſtitioſa; parum etiam, aut nihil facit ad
noſtrum inſtitutum: vndè apud illum, ſi labet,
videas: nobis ſufficiant hactenus tradita diui-
natione tertia ſpecie ſuperſtitionis, vt iam ſiat
tranſitos ad quartam vanæ obſeruationis, ſeu
magiæ operatricis ope Dæmonis.

*An, & quid vanæ obſeruationis, ſeu magiæ opera-
tricis ſuperſtitio? quis eius auctor? & quo-
liter hic eam exerceat?*

REGVLA CXIX.

169 VAnæ obſeruationis, ſeu magiæ opera-
tricis ſuperſtitio dicitur per quã me-
dijs inutilibus, & non a diuina prouidentia,
ſed a Dæmone, vti primo, præcipue eius au-
ctore inſtitutis, aliqui effectus expectantur,
170 & re ipſa ſiunt. Hanc autem exercet ille qua
tuor modis, primo obijciendo ſenſibus vera
corpora, ſeu aliunde aſportata, ſiue per appli
cationem actiuorum cum paſsiuis producta.
Secundo repreſentando ſolum occulte phanta-
ſticas corporum ſimilitudines. Tertio illuden-
do ſenſibus externis, ita vt homo credat vide-
re, quod non videt &c. Quarto illudendo ſen-
ſibus internis cum alienatione ſenſuum exter-
norum, aut ſine ea.

171 AD tollendam æquiuocationē re paulò
altius repertta, diſtinguendum de ſi-
gnificatis nominum magiæ, & magorum; nā
illud vulgare apud omnes, quod olim per Ma-
gos ſignificarentur quicumq. ſapientes, maxi
me prædicti notitia philoſophiæ circa cælorū,
ac ſyderum varios motus, reconditaſq. eorum
diſpoſitiones, & influentias in iſta inferiora.
172 Verum cum Magi dicti ſint à magia huius
nominis ſignificatio ſic incommuni exprimi-
tur à Delrio lib. 1. diſq magic. cap. 2. vt ſit ars
ſeù facultas vi creata non ſupernaturali, quæ-
dam mira, & inſolita efficiens, quorum ratio
ſenſum, & communem hominum captum ſu-
perat: ex quam late pateat; tàm magiæ, quā
magorum ſignificatio.
173 Sumpta autem hoc modo magia ſecundum
totam ſuam latitudinem, & intellecta eius ef-
ficientia in diuinando, ſeu prædicendo atq. in
operando, bipartitur in diuinatricem, & ope-
ratricem, quaſi in duo genera vniuerſaliſsima,
quam bipartitionem ex ipſis terminis iam no
tam, præcipue amplectitur Franciſcus Torre-
blanca de illa toto lib. 1. ſui epitomes, & de
hac toto ſecundo compendioſè vt ſolet, & eru
174 dite pertractans. A cauſa finali eam diuidit
ipſe Delrius in bonam, & malam (albam, &
nigram vocat D. Auguſt. lib. 12. de Ciuit. cap.
4.) eſt bona magia, ſi ex fine bono, ſeu ex re-
cta intentione, ac mediis licitis, mala e con-
tra ſi ex prauo fine, & mediis illicitis exer-
175 ceatur. A cauſa vero efficiente iidem Del-
rius, & Torreblanca cum aliis antiquioribus
triplicem aſsignant magiam naturalem, ſcili-
cet, artifitioſam, & dæmoniacam; nam om-
nes eius effectus tribui debent, vel alicui vir-
tuti à natura rebus inditæ, & hinc eſt natura-
lis; vel peculiari hominum induſtriæ, & hinc
artifitioſa; vel malitioſo Dæmonum auxilio,
atq. hinc dæmoniaca.
176 De hac tertia (licet attingantur etiam obi-
ter aliæ duæ) præcipue eſt nobis ſermo in præ-
ſenti, quippe vti coniuncta ipſa ſola cum erro-
re mentis contra fidem diuinam, aut cum præ-
ſumptione ipſius, venit comprehenſa ſub iu-
riſditione Inquiſitorum, vt iam ſupra dictum,
177 & poſt iterum dicetur. Huius magiæ Dæmo
niacæ ſignificarum in tota ſua latitudine com-
prehendit quaſcumq. diuinationes, & opera-
tiones ſuperſtitioſas vanæ obſeruationis. ſūmi
tamen poteſt nomen magia magis ſtrictè te-
ſte Suarez lib. 2. de ſuperſtit. cap. 14. prout di-
ſtinguitur à diuinatione, de qua iam dictū Re-
178 gulis præcedentibus. Diuinatio enim ad ſolā
occultorum cognitionem; vana autem obſer-
uatio, ſeu magia operatrix dæmoniaca ad ef-
fectum aliquem externum ordinatur; ergò di-
179 ſtinguuntur inter ſe. Cuius diſtinctionis fun-
damentum, ſimul cum prohibitione vtriuſq.
apparet clare ex illo Leuſ. 19. Non declinetis,
inquit, ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſci-
temini, & cap 20. Anima quæ declinauerit ad
magos, & ariolos &c. interficiam illā &c. vtro
biq. per ariolos ſignificantur ſuperſtitioſi diui-
natores; per magos verò artifices operum,
quæ fiunt vltra humanas vires, & non virtute
Dei, ſed Dæmonis, ſeu ſuperſtitioſis, & vanis
obſeruationibus. Atque ſic ſtricte ſumit ma-
giam, vt diſtinctam a diuinatione D. Thomas
2. 2. q. 90. art. 2. in argumento, ſed contra affir-
mans ex doctrina D. Auguſtini lib. 2. de doctr.
Chriſt. quod ad ſuperſtitionem pertineāt moli-
mina magicarum artium, & ligaturę &c.
180 Ex dictis iam clare perſpicitur qualiter huic
magiæ demoniacę, ſeu ſuperſtitioni vanæ ob-
ſeruationis ita ſtrictè ſumptæ quadret bene de
ſcriptio eius expreſſa in Regula, quam colligit
Sanchez lib. 2. in Decal cap. 39. num. 1. ex D.
Thoma dict. quæſt. 90 art. 1. & 2. nec immoran
dum magis in eius declaratione, cum ex ſe pa-
181 teat. Quadrat etiam ipſi illa alia deſcriptio,
quam Delrius dict. cap. 2. compendioſius pro-
ponit videlicet, facultas ſeu ars, qua vi pacti
cum Dæmone initi, mira quædam, & commu-
nem hominum captum ſuperantia efficiuntur;
Dicitur vi pacti, quia totum eſſe magiæ dæmo-
niacæ pacto tacito, vel expreſſo cum dæmo-
ne nititur, vt iam ſupra traditum in expoſitio
ne diuinationis ſuperſtitioſæ; cum hoc vtriq.
ſit commune, & eodem modo, ibi explicato,
vt ex communi ſententia obſeruat Sanchez ci-
182 tatus n. 3 Malitia itaque huius ſuperſtitioſæ
magiæ operatricis, quæcumq. illa ſit, in eo cō-
ſiſtit, quod honorē ſoli Deo debitum, tribuat
homo creaturæ, Dæmoni ſcilicet; dum ex vi
pacti ſaltem taciti requirit, & expectat ab ipſo
eos effectus, quos à Deo inquirere, & expe-
ctare deberet, vt optime idem Sanchez num.
183 2. ex communi omnium docet. Atque hinc
peculiariter magia iſta ſuperſtitioſa vocatur à
Theologis Idolatria tacita, teſte Delrio dict.
cap. 2. etiam quando tribuit illum honorē crea-
turæ, non vti Deo, ſed vt benefactori cuidam,
& munifico, quod vt plurimam ita ſe habet in
foro conſcientię; in foro tamen externo, ſeu
in Tribunali ſanctę Inquiſitionis, cui hęc ma
gia ſubeſt per conſtitutionem Sixti V. Cœli, &
terrę &c. ſēper erit pręſumptio de idololatria
expreſſa, & quod tribuerit homo dictum ho-
norem creaturę, vt Deo, aut ſaltem crediderit,
eam eſſe dignam tali honore, quòd ferè in idem
recidit.
184 Quòd vero Dęmon ſit primus, ac præci-
puus auctor, ſeu inuentor, & propagator hu-
ius perniciosiſſimæ artis magiæ ſuperſtitioſæ
in dubium reuocari non poteſt, etiamſi circa
hoc delirent diuerſi hęretici, quos bene reſu-
tant Delrius vbi ſupra, & Torreblanca lib. 2.
185 cap. 5. Imo iam initio mūdi videtur dæmon
intendiſſe huiuſmodi poculum venenoſum pri-
mis Parentibus propinare, dum dixit Gen. 3.
Eritis ſicut Dij ſcientes bonum, & malum; ſed
quidquid ſit de hoc; illud vt certum bene tra-
dit idem Delrius c. 3. ex doctrina D. Clementis
lib 4. recogn. quod arte magica ſuperſtitioſa
ante diluuium à dæmone mali illi gigantes im-
buti fuerint; & per hos Cham filius Noe in
eadem inſtructus poſt diluuium ipſam tradi-
derit poſteris ſuis Aegyptijs, Chaldæis, & Per
ſis; qui hac facultate magię demoniacę, admo-
dum prędicti extiterunt. Dein totum vrbem
inter quaſcumq. gentes cacodęmon, vel per ſe
ipſum

ipſum immediate, vel per ſuos miniſtros, ſeu
magiſtrelloa (ſic ipſi teſte eodem Derlio com-
muniter vocantur) quouis tempore peſtiferũ
iſtud ſemen ſpargere non ceſſanit, nec impo-
ſterum vſq. ad finem mũdi ceſſaturus creditur.
186 Patet totum ex varijs ſcripturæ locia Exod.
7. vbi de magis Aegyptija dicitur, & ſecerunt
ſimiliter, videlicet, ſicuti ſecerat Moyſes, &
Aaron, mira prodigia; & ex illo Actor. 8. vbi
de præcipuo ſatanæ miniſtro, nempe Simone
Mago dicitur, quod multo tẽpore magijs ſuia
dementaſſet eos Atque pro fine mundi Matth.
23. ait Chriſtus Dominus ſurgent Pſendochri-
ſti, & Pſendoprophetæ, & facient ſigna, & pro-
187 digia. Ex quibus textibus ſacris, & ex alijs
pluribus ſimilibus manet res adeò certa, quòd
detur magia dæmoniaca, ſeu vanæ obſeruatio
nis ſuperſtitio, docens mira aliqua facere ſu-
pra captum humanum, & ſupra cauſas natu-
rales ab homine cognitas, & applicatas, vt ſi-
ne errore contra fidem negari neqneat: tradit
copioſe Suarez lib 2. de ſuperſtitione cap. 13.
ex communi SS. PP. & Doctorum.
188 Supereſt vltimo loco explicandum quali-
ter hanc magiam operatricem quatuor modia
Dæmon exerceat, & ſi quis circa hoc contro-
uerſum occurrit breuiter expendendum. Non
deſunt, qui mordicus teneant omnia opera
huius artis magicæ, non vere, & realiter, ſed
tantùm præſtigiatorie, & illuſorie fieri, vide-
tur poſse probari ex cap Epiſcopi 26 q. 5. ibi
enim propoſitis quibuſdam huiuſmodi operi-
bus, quæ a ſtrigibus fieri dicebantur, iniungi-
tur Sacerdotibus, vt in concionibus ſoadeant
populis ea ſalſa eſse, & a maligno ſpiritu per
phantaſiam, & ſeductionem fingi. Alii e con-
tra tuentur omnia eſse talia re ipſa, qualia ex-
terius apparent, et a Magis fieri dicuntur. Po-
teſt inde oſtendi, quia ſcriptura ſacra eodem
modo loquitur de illis, ſicut de veris, Exod. 7.
de magis Aegyptiis dicit. & fecerunt ſimiliter,
nempe ſicut fecerant Moyſes, & Aaron.
190 Quod tamen effectus huius magiæ dæmo-
niacæ non ſemper veri, neque ſemper ſalſi, ſed
aliqnando illi, aliquando vero iſti a dæmone
fiant, vt omnino certa doctrina a Theologis
communiter recipitur ex Diu. Auguſtin.
lib. 3. de Trinit. cap. 7. & alibi ſępe, ex D.
Thoma multis in locis, præcipue par. 1. q. 114.
art. 4. ex Abulenſi in cap 4. Matth. q. 47. & ex
aliis, quos refert Derlius lib. 2 magic. diſq. q. 6.
7. & 8. rem hanc multis diſcutiens, & exem-
plificans: ſumma omnium hæc eſt. Primo ſi
191 effectus fiut ex iis, qui omnem vim cauſarũ
naturalium ſuperant, vel ii, qui formalem ali-
quam mutationem, quoad ſubſtantialem for-
mam, vel qualitates requirunt, conſtat mani-
feſte non poſſe iſtos per ſolam magiã, ſeu per
operationem tantùm Dæmonis fieri v.g. extra-
here animam ab inferis, & unire cum corpore
ad aliquid inter mortales agendum, produce-
re aliquod animal ex perfectis, educta forma
eius de potentia materiæ, tranſmutare homi-
nem in beſtiã, variata organizatione, & ſimi-
192 lia. Ratio eſt, quia tametſi omnis virtus, &
poteſtaa operandi actione tranſeunte, & cor-
porali, quæ Angelis eſt naturalis, in dæmoni-
bus poſt peccatum manſerit, cum per hoc non
fuerint in eis naturalia diminuta, ne dum amiſ-
ſa, iuxta cõmune axioma Theologorum cum
D. Thoma dict. art. 4. deſumptum ex D. Dio-
nyſio cap. 4. de diuinis nominibus, eſt tamen
extra dictam virtutem, & poteſtatem Dæmo-
num poſſe illos effectus cauſare, quod admit-
titur, vt certum ab omnibus; ergo ſi a dęmone
fiant, non erunt veri, ſed apparentes, ſeu præ-
193 ſtigioſi. Atq. ita ſentiunt non pauci melio-
ris notæ auctores de reuocatione animæ Sa-
muelis ab inferis, quòd fuerit per apparentiam
& non realiter: quamquam alii probabilius
iudicant fuiſse realem, & veram ex peculiari
diſpoſitione, & cooperatione diuina, non ve-
ro ope dæmonis; ſed nõ eſt noſtri inſtituti hoc
magis expendere: vide Suarez, vbi ſupra cap.
16. & Derlium citatum.
194 Item ſi effectus operatricis magiæ ſuper-
ſtitioſæ, non ſint extra ſpheram actiuitatis, ſeu
extra potentiam dæmonis connaturalem, quę
valde ſe extendit iuxta illud Iob. 41. Non eſt
ſuper terram poteſtas, quæ cõparetur ei, neq.
extra facultatem operandi a Deo ipſi conceſsã
v.g. corpus quodcumq. de loco ad locum velo-
ciſsime transferendi (excipe elementum inte-
grum, vel aliud maius ad cuius translationem
perturbatentur naturæ ordo, ac proinde veti-
tum ipſi transferre) generandi medio motu
per applicationem actiuorum cum paſsiuis,
quæuis animalia imperfecta, vt ranas, mures,
muſcas &c. producendi eadem applicatione
plantas, arbuſta, olera, & alia non vegetantia
&c. tunc in cauſandis huiuſmodi effectibus ad
libitum procedit Dæmon, ita vt interdum ve-
ros, & realis, interdum vero ſolos apparentes
deludendo cauſet, ita ſentiunt omnes præcipue
195 Suarez, & Derlius adducti. Ratio eſt, quia
dum eum non impedit Deus, a cuius benepla-
cito in magicis operibus, ſicut in reliquis om-
nino pendet, operatur ipſe, aut realiter, & ve-
re, aut apparenter, & præſtigioſe, prout expe-
dientius iudicat ad ſuos prauoa fines, ma-
xime inducendi homines ad patranda peccata
& ſic trahendi ad damnationem æternam.
196 Qualiter autem ſe res habeat in caſibus
particularibus occurrentiboa, an realibus, vel
potius præſtigioſis effectibus artem ſuperſti-
tioſæ magiæ dæmon exerceat? nequaquam
facile, conſtare poteſt, cum ſępius ſe occultet,
& transfiguret in Angelum lucis. Nihilomi-
nus aliquando ſucceſsu temporis ipſemet fi-
ctionem prodit, vel realis effectus ex acciden-
197 ti manifeſtatur. Hoc ſecundum v.g. patet in
mulieribus lamiis, ſeu ſtrigibus dictis (Bruxas
hiſpanicæ) vere & realiter breuiſsimo tempo-
re per artem magicam in loca valde diſtantia
ad congregationem multorum a dæmone de-
latis, quę realis delatio, vt ait Peña in Di-
rect. Coment. 68. ex Abulen q. 37. in c. 4. Matth.
& ex aliis ſine impudentia negari non poteſt.
Nam contigit ſæpe, vt nonnullæ ex eis, aliqua
occaſione per terrefactæ nomen Ieſu protule-
rint, vel ſigno Crucia ſe munierint, & diſſolu-
ta ob id congregations, fugiẽtibuſq. dæmoniis

Digitized by Google

in eodem loco, in quo eſſe putauerant, ſe in-
uenerint; ergo fuerant ad illud realiter, & non
ſolum per apparentiam allatæ. Hoc multis ca-
ſibus, & dopoſitionibus contra ſe ipſarum la-
miarum probant Iacob Sprengerius malleo
maleficorum prælud. 10. & Alphonſus de
Caſtro lib.1. de iuſta hæret. punit. cap.16.
198 Nec obſtat cap. Epiſcopi 26. q.5. adductum
pro oppoſita ſententia, quia ibi erat ſermo de
caſu particulari mulierum, quæ credebant eſſe
quandam Deam, nomine Dianam cum ingenti
poteſtate, & dominatu, cuius virtute aliquan-
do per aëra equitando ferrentur ad obſequium
ipſius, & ad prauos fines; quod cum eſſet fal-
ſum, & contra fidem Chriſtianam, meritò ibi
iniungitur Sacerdotibus, vt populis perſuade-
rent, illud prouenire ex illuſionibus, ſeu præ-
ſtigijs dæmonum.
199 Quod verò ſucceſſu temporis dæmon ſuum
præſtigium manifeſtet, patet exemplo eorum,
qui de repente ditantur multis nummis aureis:
& iſti poſtea in vilem materiam, & in carbones
conuertuntur; ita quod aliquando contigiſſe
notat cum alijs Suarez vbi ſupra, in quo caſu
tantum eſt deluſio dęmonis circa ſenſus exter-
nos, nempe viſum, auditum, & tactum, cum
proponantur eis non veræ pecuniæ; ſed phan-
200 taſticæ pecuniarium ſimilitudines. Erit au-
tem alius modus deluſionis iam magis rarus, &
mirabilis ſi eiſdem ſenſibus externis dæmon
nullas res exiſtentes, neque earum ſimilitudi-
nes obijciat, ſed vel per commotionem humo-
rum (id ſępè euenit in phreneticis, & ſomnian-
tibus, vel per virtutem alicuius rei naturalis oc-
cultam ita aſtantium oculos &c. inficit, & per-
turbat, vt videatur illis id coram exiſtere, quod
non exiſtit, & è contra id non exiſtere, quod
re vera exiſtit: fit clarum exemplo ægroti, qui
ob corruptionem palati dulces cibos iudicant
201 amaros. Hunc modum deludendi, quod
poſſit cacodæmon exequi, & quandoque exe-
quatur, tradunt, vt certum Suarez, & Delrius
citati, & alij. Qui idem prorſus concedunt de
vltimo modo deluſionis expreſſo in Regula cæ-
teris multo rariori, & mirabiliori, nempè delu-
ſis ſenſibus internis ſine alienatione ab externis
per variam phantaſmatum interiorum ordina-
tionem, & commotionem ſpirituum, vel cum
alienatione à ſenſibus externis per certam cor-
202 poris alterationem, & vnctionem. Ponit exē-
plum Abulenſis cap. 13. Gen. q. 354. in ſtryge
quadam, quæ alienata omnino à ſenſibus ma-
nebat, & in terram corruēs etiam ignem admo-
tum non ſentiebat, atque interim ſola animi
cogitatione, diabolicaque illuſione, & non rea-
liter in longinqua loca ferebatur: idem ſimili-
ter in alijs ſtrygibus, ſeu lamijs aliquando con-
tingere ſolet. Circa hos quatuor modos, qui-
bus dæmon exercet artem magicam operatri-
cem, præter Delrium citatum videndus præ ci-
puè Sanchez lib.2. in Decal. cap.40 num.4.

*Quotuplex dæmoniaca magia operatrix?
eſt quid peculiariter de notoria arte
pro acquirenda ſcientia?*

REGVLA CXX.

203 DVplicatur operatrix magia ſuperſtitioſa,
ſeu vanæ obſeruationis iuxta duplex
pactum à Mago cum dęmone initum, videlicet
expreſſum, & tacitum. Triplicatur verò magis
commodè, & complerè, attento triplici pręci-
puo eius effectu, ita vt alia ſit operatrix ſcien-
tiarum: alia ſanitatum, & alia maleficiorum.
204 Ars tamen notoria ad primam ex his tribus,
vti pars eius potiſſima ſpectat in acquirenda
alia ſcientia per infuſionem præſtigioſam.

---

205 DE multiplicatione, & diuerſitate dæmo-
niacæ magiæ operatricis, ſeu vanæ ob-
ſeruationis, mirum quam diuerſimodè loquan-
tur Doctores; præcipuè Leſſius, qui etiam ma-
giam dæmoniacam à vana obſeruatione ſepa-
rat, de hac agens lib.2.c.43. ſub finem dub.10.
cum explicatione ibi artis notoriæ, de illa verò
nouum caput 44. inſtituens, ſed non ſatis video
huius ſeparationis fundamentum; cū D.Thom.
de vtraq. ſimul tota q. 96. per quatuor articu-
los tractet, & in primo explicet artem notoriā,
quæ, vt videbimus, ad primam ſpeciem magię
operatricis ſpectat, in ſecundo vero articulo
quærat, vtrum obſeruationes ad ſanitatem
corporalem ſint illicitæ? Atque in corpore art.
reſpondet eſſe illicitas, vti vanas, ſeu ſuperſtitio-
ſas, ſi non poſſint naturaliter cauſare talem ef-
fectum, cum tunc applicentur, vt ſigna indi-
cantia pactum cum dęmone: & ibidem in ar-
gumento, ſed contra in confirmationē ex men-
te Auguſt. ait, quod ad ſuperſtitionem perti-
neant molimina magicarum artium, ergo ſecū-
dum D. Thom. eadē eſt ſuperſtitio vanæ obſer-
uationis, & magiæ operatricis ex pacto cum
206 dæmone. Angelicum Doctorem ſequuntur
eius interpretes, ac reliqui maximè Sanchez,
citandi, ille ſub eodem cap. hic ſub eiſdem
titulis vtramque comprehendentes. Hoc licet
non videatur tanti momenti, obiter ſit dictum
contra Leſſiū: nec immoror in exprimendis hu-
iuſmodi magię operatricis, ſeu vanæ obſerua-
tionis multiplicitatibus, & diuiſionibus, quas
ipſe Leſſius, & alij adducunt: ſolum attingo
duas præcipuas, quæ reliquas ferè in ſe conti-
nent, quarum aliqua attingetur.
207 DIuiditur primo magiæ huius operatricis
ſeu vanæ obſeruationis ſuperſtitio in
duas quaſi ſpecies, accidentaliter tantum ex
parte modi diſtinctas ita vt altera ſit ratione
pacti expreſſi cum dæmone, altera vero ratio-
ne taciti, ſeu implicitæ inuocationis ipſius. At-
que vtraque intelligitur eodem prorſus modo
quo de ſimili diuiſione diuinationis ſuperſtitioſę
ſupra diximus, tradunt ex mente D. Auguſtin.
21. de Ciuit. Dei cap.6. & D. Thomæ 2.2.q.96.
art. 2. Valentia ibi diſp. 6. cap. 13 punct. 1. &
208 Sanchez lib.2. in Decal. cap.40 num.11. Qui
benè aduertunt contingere pactum expreſſum

dupliciter, vel ſi verbis dæmon inuocetur,& in-
uocans cum ipſo paciſcatur, vel ſi facto ipſo
ſciens quis dæmonem per certum medium va-
209 num cauſare eff. ctum, illud adhibeat. Ta-
citum vero,licet homo ignoret,& præter inten-
tionem eius eueniat, etiam duobus modis,pri-
mò ſi applicentur preces, voce, aut ſcripto,
aut collo appenſæ, adiunctis vanis circum-
ſtantijs, ex quibus colligitur tales preces ad
Deum non dirigi, tunc ratione pacti taciti cum
210 dæmone ſequitur effectus intentus. Secundo
ſi ad hunc effectum adhibeantur aliqua media
vana tanquam cauſæ, aut characteres. figuræ,
herbę &c.quę inefficaces re ipſa ſint ad eũ pro.
ducendum,nec proportionem cum ipſo habent:
vterque modus oſtenditur magis. & exemplifi-
211 cabitur in Regulis ſequentibus. Tertium ad-
dit Sanchez,nempe ſi per vanam diuinationem
præcognitio alicuius proſperitatis, vel aduerſi-
tatis procuretur ab homine, vt hic ea inſtru-
ctus aliquid faciat,aut vitet: hunc modum iam
ſupra attigimus, explicando diuinationem per
ſortes diuinatorias practicas, & nunc cum ipſo
Sanchez ad quamcumq. diuinationem ſuper.
ſtitioſam extendimus.
212 Propoſita diuiſio operatricis magię,ſeu vanę
obſeruationis ex vi pacti cum dæmone expliciti,
vel taciti continet aliam ex parte ſignorum,
ad quorum appoſitionem ipſe dæmon effectus
magicos producit, præcedente pacto; ſicut e-
nim iſta ſigna ſunt innumerabilia, & penè infi-
nitæ diuerſitatis,ita illa quaſi in infinitum diui-
di, ſeu multiplicari poteſt, vt ex mente omniũ
docet Sanchez lib. 2. de ſuperſtitione cap.14.
Et quidem me teſte aſſiduo per ſpatium trigin-
ta fere annorum in noſtra Congregatione San-
ctæ Inquiſitionis Melitenſis ſemper fuerũt pro-
poſiti noui modi ſortilegiorum,ſeu operum ma
gię ſuperſtitioſæ, cum aliquo ſigno nunquam
prius audito.
213 Ex huiuſmodi autem ſignorum appoſitione
inſurgit malitia ſuperſtitioſę magiæ operatricis
ſed multo magis ex vi pacti expreſſi, vel taciti
cum dæmone; mortalis equidem ex ſuo gene-
re in vtroque, quamquam in tacito aliquando
poteſt eſſe ſola venialis,vt benè docet Sanchez
citatus, imò nullum aderit peccatum, ſi adſit
ſaltem ignorantia inuincibilis, vt adeſſe poteſt,
vbi quis vtitur medijs bonis, aut indifferenti-
bus; quod benè tradit Delrius lib. 3. diſquiſit.
magic. par.2 q.1.
214 Sed præſtat cum Suarez vbi ſupra congruen-
tius,& omnino completè ſumere triplicationẽ
ſeu trimembrem diuiſionem magię dæmonia-
cę operatricis,ſiue vanę obſeruationis ex parte
trium effectuum præcipuorum, qui per eam
producuntur, nempè, vt alia ſit operatrix ſciẽ-
tiarum, alia ſanitatum, & alia maleficiorum:
quę diuiſio non eſt generis in ſpecies diſtinctio-
ne formali;ſed tãtũ accidentali,ſeu materiali ex
215 parte materię circa quam Prima ſpectat ad
ſolã animam,cuius propriæ ſunt ſcientiæ,quoad
partem intellectiuã,ſi medijs ſuperſtitioſis,& va-
nis auxilio dæmonis earum acquiſitio intenda-
tur. Secunda ad corpus ſimul, & animam, ſi
vtriuſque ſanitas, aut aliud commodum dictis
medijs, & auxilio procuretur. Tertia ad vtrũ-
que etiam, quia tam contra animam, quam
contra corpus maleficia poſſunt, & ſolent ope
dæmonis emoliri: de prima in reſiduo huius
Regulę breuiſſimè, de ſecunda,& tertia in Re-
gulis ſequentibus copioſius.
216 Vt magia dæmoniaca operatrix ſcientiarum
quid ſit, clarius innoteſcat, ſufficit cum eodẽ
Suarez, & cum Sanchez d cap. 40. num. 14.
annotare differentiam inter ipſam, & diuina-
tionem ſuperſtitioſam (de qua iam dictum ſu-
pra) quod iſta ſemper ſit de rebus,quarum no-
titia naturaliter haberi nequit, & ſi cogno-
ſcantur per talem diuinationem,huiuſmodi ea-
rum cognitio, ſed fides in teſtimonio tantum,
& auctoritate dæmonis fundetur: magia vero
ſcientiarum operatrix ſit de rebus quibuſcum-
que,quæ per ordinarium ſtudium, vel per infu-
ſionem diuinam cognoſci poſſunt, & earum
notitia ſit manifeſta per propria media, ſeu
principia, à quibus naturaliter, ſiue neceſſario
deducuntur: at quando per artem magicam
acquiritur,interueniunt media vana cum coo-
217 peratione dæmonis. Vnde quicumque hac
via euadit Philoſophus, Mathematicus &c.
etiamſi de repente, non ideo cenſetur diuinus
nec diuinator, cum non prædicat futura, neque
occulta manifeſtet; ſed per demonſtrationem,
vel ratiocinationem ad cognitionem illarum
illarum veritatum, quæ hominibus doctis notæ
ſunt, auxilio dæmonis perducatur.
218 Præcipua pars huius dæmoniacę magiæ,ſciẽ-
tiarum operatricis,eſt illa quæ Notoria ars cõ-
muniter vocatur; de qua D.Thomas 2.2 q.96.
art 1. in cuius corpore affirmat, quod per eam
præmiſſis quibuſdam obſeruationibus vanis,cũ
certis ieiunijs, & orationibus ad Deum, figura-
rumq.inſpectionibus,ſubit,ſeu extraordinaria
cuiuſuis ſcientiæ infuſio, ſeu acquiſitio promit-
219 tatur. Vbi ſine dubio interuenit,vt ex com-
muni obſeruat Leſſius lib 2 cap.43 dub. 10. in-
uocatio ſaltem tacita dęmonis; & huic falſo
attribuitur poteſtas infundendi animæ ſciẽtias,
quæ eſt ſolius Dei propria, vt docet D Auguſt.
220 lib.10. de Ciuitate Dei cap.9. Quod ſi non-
nulli aliquando videantur auxilio dæmonis re-
pente notitiam ſacrarum Scripturarum, vel al-
terius ſcientię acquiſiuiſſe (ponit exem plum
ipſe Leſſius in Anabaptiſtis ſupro bolo deteſta-
bilis cœnæ, & ego pono in quodam homine à
multis in hac Ciuitate pro mago habito de qui-
buſuis ſcientijs, & artibus loquente) id ſit non
per infuſionem cognitionis earum in mente;
ſed quod dæmon ipſum inuocantes occupet,&
per ora ipſorum legat, ſcripturas proferat, &
diſputet, ac ipſos ita dementet, vt ſe omnia
ſcire exiſtiment. Atque inde patet eos decipi,
quod quando redeunt ad cor recedente ſpiritu
nequam, ſint rudes, & ignari, ſicut erant ante
dementationem, hæc ita Leſſius.
221 Notat Suar. z d. cap. 15. nu.2. conſtare ma-
nifeſtè eſſe ſententiam D.Thomę quod ars noto-
ria ſpectet ad magiam ſuperſtitioſam ſcientiarũ
operatricem, de que agimus,ob inuocationem
tacitã dęmonis,in 1.par.corporis d art.1. ibi. Et
per cõſequens,inquit, ſunt ſigna pertinentia ad
pacta

pacta quędam ſignificationum cum dęmonibus placita, atque fœderata, & ideo ars notoria, penitus eſt fugienda Chriſtiano, ſicut aliæ artes nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitiones: hactenus verba D. Thomæ, quibus nihil clarius ad pro-
222 poſitum. Vnde ipſe Suarez, ne Angelicus Doctor videatur ſibi contrarius, ſuſpicari cogitur in ſolutione ad tertium ibi, Quæ ſocietas cum dæmone inita in propoſito locum non habet, ita ipſiſſe mendacium, & delendam eſſe negationem, affirmatiuèque eſſe legendum: alias D. Thomas non ſoluiſſet argumentum; ſed confirmaſſet; ita ille totidem verbis.

Quid per Magiam dæmoniacam ſanitatum operatricem intelligatur? & vnde dignoſci poſſit interuenire?

REGVLA CXXI.

223 Deſcribi ſic poteſt, Vana obſeruantia, ſeu magia ſuperſtitioſa ſanitatum, vel alterius commodi operatrix dicitur, per quam hi effectus ſperantur ex rebus, quæ nec ſupernaturaliter eo pertinent, neque naturaliter ipſos
224 præſtare queunt. Vnde exercetur ipſa circa vtroſque effectus ſupernaturales, & naturales, qui à cauſis naturalibus produci nō poſſunt; in his poſterioribus difficulter cognoſcitur magica ſuperſtitio; innoteſcit tamen ex circumſtantijs temporis, loci, modi, & alijs.

---

225 COlligo propoſitam deſcriptionem huius ſuperſtitioſæ magiæ, ſeu vanæ obſeruationis ex alia vniuerſaliori, quam pro quauis, complectens etiam ſuperſtitioſam diuinationē, adducit Delrius lib. 3. diſq. magic. part. 2. q. 1. Appoſui in ea particulam, *vel alterius commodi*, quia licet vocetur operatrix ſanitatum, tanquam à præcipuo eius effectu, extenditur tamen ad alia diuerſa homini commoda, & conuenientia, vt patet ex D. Thoma ſub terminis generalibus proponente titulum d. art. 2. q. 96. ſic Vtrum obſeruationes ad corporum immutationem ordinatæ puta ad ſanitatem, vel ad aliquid huiuſmodi ſint illicitæ? vbi rectè declarat teſte ipſo Suarez citato, ſub nomine ſanitatum comprehendi omnes immutationes corporis, ac etiam illas, quæ ad hominis vtilitatē in alijs rebus fiunt, imò ad immutationes animæ pro bono ſpirituali, & ſalutatione eius, extendit benè Delrius vbi ſupra q. 2.

226 Qui ibidem eius ad quatuor quaſi ſpecies reducit. Prima dirigatur ad commoda ſpectata in rebus externis, ſeu fortunæ, vt in animalibus, in fructibus terræ, ſegetibus, vineis, in bona aëris conſtitutione &c. ſecunda ab bona ſpectata in corpore humano, vt ſanitatem, liberationem ab hoſtibus, à carceribus, ferro, igne, aqua &c. ſicque homo ſe putat fore innoxium. Tertia ad bona ſpectata reſpectu animæ naturalia, vt artem, vel ſcientiam aliquam, de qua iam dictum in Regula præcedenti. Quarta ad expectata bona ſupernaturalia eiuſdem animæ, vt remiſſionem peccatorum, liberationem à morte ſubitanea, aut à finali impœnitentia &c. per certas orationes, aut verſiculos Pſalmorū, vel per alia Scripturę ſacræ verba, aut ſigna ſacra, nec à Deo, neque ab Eccleſia ad hoc ordinata.

227 Verum alijs omiſſis, lubet diuiſionem bimēbrem in Regula indicatam huius magiæ dæmoniacæ, ſanitatum operatricis ex parte ſignorum, vel mediorum, quæ vt cauſæ inſufficientes adhibentur, cum Sanchea dicto cap. 40 à nu. 22. vſque ad 53. & cum alijs magis expendere ſimulque vbinam ipſa interueniat, quoad poterit indicare, atque reſolutiones diuerſorum caſuũ in particulari inde deducere. Media enim, ſeu ſigna ſuperſtitioſa, quæ adhiberi ſolent vel ſunt merè naturalia, de quibus poſtea, vel ſupernaturalia, ſiue ſacra, vt determinatæ preces verbo prolatæ, aut ſcriptæ ſupra perſonam geſtatę, reliquiæ Sanctorum collo ſuſpenſæ, certa ieiunia, Miſſæ peculiares &c.

228 Ad cognoſcendum autem an in his ſupernaturalibus interueniat ſuperſtitio magiæ dæmoniacæ, vt notat idem Delrius, attendendę ſunt circumſtantiæ aliquæ. Prima, ſi vana, & inutilis conditio aliqua, vti neceſſaria apponatur, & in ea efficacia precum, vel medij ſeri colloceur: vt quod preces, aut verba ſacra ia i figura, ve charactere, tali charta, tali tempore
229 ſcribantur, vel recitentur. Secunda ſi adiungantur nomina incognita, aut obſcuræ ſignificationis: nam eo ipſo ex inſtitutione dæmonis ea intelligentis cenſentur adiuncta.
230 Tertia ſi effectus expectatus ſit vanus, vt quādo prolatis verbis ſacris mouetur anulus; nam cum virtus diuina non cauſet vana, & inutilia, ad dæmonem, qui cupit verbis ſacris honorati illorum prolatio, & effectus ſecutus referri de-
231 bet. Quarta ſi addita ſint aliqua incerta, falſa, & apocrypha, vt Chriſtum Dominum febri laboraſſe &c. Cum enim dæmon ſit pater mendacij, ſimilibus delectatur. Has circumſtātias ad cognoſcendam ſuperſtitionem magię huius dæmoniacæ, quando ſigna, ſeu media adhibita ſunt res ſacræ, aſſignant multi Doctores præcipuè Caietanus in ſum. verb. incantatio, Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 13. punct 1. Sanch. vbi ſupra n. 22. & præ cæteris copioſius Delrius citatus q. 4. ſect. 1.

232 Hinc deduco primo ſecundum doctrinam D. Auguſtini lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 20. relatam in cap. illud 26. q. 2. D. Thomæ a. 2. q. 96. art. 4. Simanchæ de Cathol. inſtit. tit. 63. num. 19. & aliorum eſſe ſuperſtitioſas ligaturas ſeu philacterias in collo, vel alibi geſtari ſolitas, quas vulgò nominas vocant, niſi Eccleſiæ vſu, vel proborum medicorum arte fuerint approbatæ, eaſque geſtantes in cap. ſi quis 26. q. 5.
233 anathemate puniuntur. Superſtitio autem illorum prouenit ex aliqua circumſtantia vana, vt quod verba ſacra v. g. Euangelium D. Ioānis, aut verſus alicuius Pſalmi, ſint ſcripta ſic, vel ſic in vaſe talis figuræ, in pergamena, charta virginea; aut apponantur nomina barbara, ſeu incognita Dei, vel Angelorum, aut quid ſimile

V 2 vanum,

vanum, & mendax; quod item contenta in eis ſint legata tali modo, vt tot filis, aut ta ibus, &
234 à tali perſona, vt virgine. Quamquam abſolutè loquendo, vt cum D. Thoma d. art. 4. ad 3. & cum alijs oſtendit Sanchez vbi ſupra nu. 27. non eſt illicitum, nec prohibitum in cap. corpora de conſecratione, diſt. 1. reliquias Sanctorũ collo appenſas, vel alibi ſecum deferre. Nam ibi tantum prohibetur translatio corporum Sãctorum, quorum eſt iam propria ſepultura, abſq. Epiſcopi licentia: & in Concilio Brachatenſi 3. cap 5. reprehenduntur aliqui Epiſcopi, nõ quod reliquias collo ſuſpenſas geſtarent, ſed quod ob inanem gloriam, & vanam hominum oſtentationem id facerent, dum ſuper humeros leuitarum in ornatis ſellulis portarentur.

235 Deduco ſecundo, non carere ſuperſtitione, quando fiunt publicę ſupplicationes pro impetrãda pluuia, ſi imago alicuius Sancti in flumen proijciatur, aut in eius ora tenuquatur, quouſque pluat. Quia iſta nec ex inſtitutione diuina, aut Eccleſiaſtica inſeruiunt ad cauſandum talem effectum, neque vt vana, & Eccleſiæ vſui
236 contraria Sanctis placent. Prorſus idem dicendum ob eandem rationem de orationibus, quibus pro parturientibus, aut morbo laborantibus magi, vel ſagæ vtuntur, cum benedictione, aut prolata corporis Domini conſecratione (vt à quodam ipſam proferente ſuper parturiẽtem cum ſecuto ſtatim effectu aliquando audiui) vel adiunctis verbis obſcuris, non intellectis ab eo, qui ea profert aut cæremonijs vanis oſcitationis, habitus, & ſuffitus. Ita Nauarrus in cap quando nu. 46 de conſecratione diſt. 1. & Delrius, tractans de his, & alijs orationum formulis ſuperſtitioſis l. q. 4. ſ. ct. 7. & 8. copioſiſſimè: vide ipſum.

237 Tertio deduco eſſe ſuperſtitioſas, Miſſas, quas de ſan Amador, vocant, cum peculiaribus cæremonijs, nempe vt inchoentur, ac terminẽtur certis deſtinatis diebus, abſq. interpolatione, aut certo candelarum numero. Similiter Miſſas appellatas, de trentenario reuelato, vel alio nomine, del Conte, cum his cæremonijs, vt duo tantum Clerici eis interſint, atque hi ita incluſi, vt exire inde nequeant, aut pedem ab Eccleſia extrahere, dum omnes dicuntur, niſi ad miniſtranda ſacramenta, aut Prælati iuſſu. Damnant merito vtraſq vti tales diuerſi Præſules in ſuis Synodis, vel Concilijs Prouincialibus, præcipuè D. Martinus de Aiala Arch. epiſcopus Valentinus in Prouinciali Concilio anni 1566.
238 ſeſſ 3. c. 6. vt refert ibidem Suarez n. 41. Qui benè n 40. extendit hoc ad quaſuis Miſſas quod ſint ſuperſtitioſæ, ſi cũ dd. cęremonijs vanis, vel alijs ſimilibus celebrẽtur, ita vt iſtas adhibens ipſis innitatur, quaſi efficacia ceſſet, eis ſublatis.

239 Verum caret prorſus periculo ſuperſtitionis omnes d. Miſſæ, ſi abſq. vlla ceremonia vana dicantur: ita idem Sanch addens etiam hoc modo nũc eſſe in vſu illas ſancti Amatoris, & alias triginta, in memoriam illius facti D. Gregorij, precipientis ſcilicet fundere preces 30. dierum ſpatio pro defunctis Quamquã vltimo cõcludit idẽm et Sãch. quod ad vitandã hãc ſuperſtitionẽ, & ſuſpicionẽ eius, tales Miſſas nõ conſuleret.

240 Quartò deduco eſſe ſuperſtitioſa facta illa fœminarum (idem dicito de viris) quæ barbarè carminatrices dictæ, vulgò euſalmatrices; quando ad ſanandum à morbo aliquo quibuſdam verbis pijs, & adiurationibus, non inſtitutis ab Eccleſia vtuntur, credentes eis ſolis, nullo adhibito medicamento naturali ſalutem poſſe obtineri. Ratio eſt, quia in his verbis, ſeu ſignis, vt conſtat, non continetur virtus naturalis ad ſanandum, & multò minus ſupernaturalis: cum hæc ſit propria verborum ſupernaturalium, & introducere ſimile aliquid ſine Eccleſiæ auctoritate cenſeatur ſuperſtitioſum, & in ſide periculoſum. Ita Suarez d. lib. 2 de ſuperſtitione cap. 15 & Sanchez ibidem num. 39.
241 cum alijs ab ijs relatis. Nihilominus erunt abſq. ſuperſtitionis periculo talia facta; ſi ſimul cum dictis verbis pijs. & adiurationibus, vt per paſſionem Chriſti Domini &c. adiungatur aliquod medicamentum, in quo iudicetur contineri virtutem naturalem pro acquirenda ſanitate. Tradit benè idem Sanchez, cum D. Antonino 2. par. tit. 12. cap 1. ſ. 11. Syluest. verb. ſuperſtitio q. 10. dict 4. Nauar. in ſum. cap. 11. num. 36. & cum alijs.

242 Sed quid quando medicamenta, vel media naturalia, & artificialia applicantur, & neſcitur, habeant ne virtutem innatam ad ſimiles effectus? Hoc opus, hic labor; ſuperſtitio hæc, inquit Sanchez num. 42. difficillima cognitu, eſt enim difficile valde iudicare, quando cauſa naturalis eſt ſufficiens ad effectum, ad quem producendum adhibetur. Nec enim omnes effectus, qui nobis miri videntur, & qualiter effici poſſint, nos latet, ſunt magię ſuperſtitioſæ tribuendi, hactenus ille: ratio huius difficultatis eſt; quia, vt iam ſupra tradidimus, dantur duę magiæ bonæ, naturalis ſcilicet, & artificioſa, item gratię gratis datæ in diuerſis hominibus, per quas licitè plurima mira, & inuſitata perfi-
243 ciuntur. Vnde quamuis effectus ſit præſtantiſſimus, nec videatur habere proportionem cum cauſa, non ideo cenſendus ſuperſtitioſus, cum multi valdè præſtantes effectus à cauſis naturalibus, vel artificioſis, aut à gratijs gratis datis, mirabiliter producantur Nec eorum mirabilis productio magię demoniacæ tribuenda ex eo, quod modum productionis, aut proportionem cauſę cũ effectu alijs homines alioquin ſapietes
244 percipere nequeant. Neque item ob prauã operantis vitam, aut ob finem malum ab eo intẽtũ, quia gratię gratis datæ iuxta illud Matt. 7 Nonne in nomine tuo propheſauimus, etiam peccatoribus conferuntur, & hi eis abuti poſſunt: ſumitur tamen aliquale indicium ex mala vita operantis, quod huiuſmodi mirabilia virtute demonis, & non Dei fiant, Docent præter alios, Victoria de magia q. 4 num. 16. Valen. 2. 2. diſp. 6 q 13. pun. 1. & Sanch cit. n. 41.

245 Poteſt tamen cognoſci aliqualiter effectũ eſſe ſuperſtitioſũ ex circũſtantijs, Primo ſi adhibeatur aliqua vana, & inutilis ad ipſũ cauſandũ tanquam neceſſaria vt quod debeat fieri certis diebus, certis horis, ad aſpectũ, & ſitũ peculiariũ ſtellarũ, cũ determinato numero crucũ, cũ verbis incognitis &c. vt in ſimili dictũ paulò ante.

Item

246 Item ex circumſtantia loci v.g.ſi cauſa ſit ap-
plicanda in loco ita diſtāti à paſſo,vt attenta ve-
ra philoſophia iudicetur impoſſibile,quod poſſit
247 in obiectum ita remotum agere. Tertio ex
qualitate effectus, vbi conſtat, quod nequeat
ex cauſa naturali procedere, ſed à bono, vel à
prauo ſpiritu, ſi adiungatur aliqua circumſtan-
tia vana, ex qua apparet non eſſe a bono, con-
cludunt prouenire a prauo, ſeu ex magia dæ-
moniaca; vt ſi quis locutionem ſtatuæ, aut mo-
tum localem eius promittat, & circumſtantia
vana ſit, ac impoſſibilis, & abſurda, ni effectus
ſequatur,forè vt perturbet ſydera,aut conterat
cælum. Tradunt hos modos diſcernendi effe-
ctus magię dęmoniacæ ab effectibus magiæ na-
turalis Valentia vbi ſupra, & Sanchez citatus
248 num.43. Præter dictos, aſſignant tres alios
modos ad differentiam inter eos effectus co-
gnoſcendam Delrius lib.2 diſq. magic. quęſt.8.
Videlicet ſi effectus non proueniat à motu lo-
cali, vt ſi quis flumen, aut aliud repentè appa-
rere faciat. Secundo ſi id, quod apparet ſubi-
to euaneſcat, nec permaneat. Tandem ſi cla-
rè proſpiciatur, quod effectus actiuitatem cau-
ſæ naturalis applicatæ ſuperet, varijs exemplis
exornat idem Delrius,legas, ſi lubet apud ipsū.
249 Ex dictis infero primo ſalutatores in ſanando
contra rabiem ex canis morſu, nec in vniuer-
ſum poſſe damnari tanquam ſuperſtitioſos, nec
in vniuerſum approbari, vti a ſuperſtitione libe-
ros. Ita reſoluunt Delrius lib. 1. diſq. magic.
cap.3. quæſt.4. & Sanchez ibidem num.47. poſt
relatas duas oppoſitas grauium Doctorum ſen-
tentias eos approbantium, & reprobantium:
præcipuè ex noſtra Societate Ieſu approbat ip-
ſos, Azor tom. 1. inſtit. moral. lib.9. cap.25. q.2.
tenetque probabiliter virtutem ſanandi, qua
præditi ſunt, eſſe naturalem, oſtendens ex Pli-
nio, & alijs antiquis ineſſe aliquibus hominibus
virtutem ſanandi tactu, ſudore, odore, vel ha-
250 litu nonnullos morbos. Probabilius tamen
iudicant ipſe Azor, & Sanchez illam virtutem
eſſe gratiam gratis datam à Deo conceſſam
peculiaribus perſonis, aut certis familiarum
viris. Atque cum hunc vſum ſanandi Eccleſia
permittat,non occurrit, cur hi ſalutatores ma-
gi ſuperſtitioſi habeantur.
251 E contra ipſos reprobant Victoria de arte
magica q.4. num.16. & alij; & Delrius citatus
ait hos ſalutatores eſſe diligenter examinandos
ab Ordinarijs, an per naturalia remedia, vel
gratiam gratis datam, an potius ex vi pacti cū
dæmone ſanitatem tribuant, indicans poſſe
dari vtrinſque generis ſalutatores. quod mihi
252 omnino placet. Et quidem poſterioris gene-
ris ex mente ipſius Delrii in triplici caſu mani-
feſtè præſumuntur, primo quod aliqui eorum
dicant ſe maiori virtute pollere ad ſanandum,
quo magis vino madent: dæmon enim ebrie-
tate delectatur, & ideo id eis ſuadet, per eos,
quæ ſanat. Secundò quod affirment in præſen-
tia alterius ſalutatoris,prędicti maiore vi ad ſa-
nandum ſe ſanare non poſſe, manifeſtum indi-
cium, quod hęc maior vis procedat ex pacto cū
dæmone potentiori, qui cauſat talem impoten-
tiam. Tertio quod aſſerant vnum ſalutatorem
ab alijs ſalutatoribus cognoſci, tametſi nun-
quam eum viderint; & hoc vti mendacium re-
probat Delrius, aut cognoſci per ſignum ali-
cuius notæ à dæmone illis impreſſæ reſtatur.
253 Infero ſecundo eſſe ſuperſtitioſa, & prorſus
damnanda artefacta quædam, quæ ad ſanan-
dum applicantur, vel ad alios effectus extraor-
dinarios, vt ſunt imagines, quas vocant aſtro
logicas,& characteres,vt anulus ſub tali cōſtel-
latione confectus, aut imago ſub tali ſigno in
254 lapide, aut in metallo impreſſa. Docet ex-
preſſe D.Thomas 2.2. q.96. art.2. ad 2. qui pro-
bat auctoritate Sancti Auguſtini referentis illa
ad dæmonis ludificationes; dein efficaci ratio-
ne, eo quod forma artificialis nequit habere
vim operandi ab artifice, cum in ea efficienda
tantum procedat à mentis idea,hæcque non ſit
actiua, nempe actione, & alteratione naturali,
nec etiam ex natura ſua talem vim habeat; nā
ſolum conſurgit ex compoſitione, ordine, & fi-
gura, quæ non ſunt principia agendi, neque di-
ſponunt ad recipiendam virtutem operandi ex
influentia cæleſti, item maximè,quia opus arti-
ficiale, vt ſic pendet à voluntate artificis; ergo
vt ſic non erit ſub influxu cæli, ac proinde non
poteſt cōſtitui principium alicuius alterationis
corporum. D. Thomam ſequuntur omnes,vno
excepto Caietano eius interprete, qui meritò
ab alijs requiritur, præcipuè à Suarez d.cap.15.
ſoluente eius rationes, tanquam nullius mo-
menti.
255 Vltimo loco adiungamus duo ſigna ad di-
ſcernendum effectus magiæ dęmoniacæ ab ef-
fectibus magiæ naturalis,vel artefactæ,aut gra-
tiæ gratis datæ: alterum nobis tribuit, vt cer-
tum Delrius lib.3. diſq. magic. par.2. q.4. ſec 2.
nempe ſi ad productionem effectus requiratur
fides in ipſum hominem,qui ſanaturus v.g. cre-
dere quod is poſſit ſanare. hæc ille. Tunc
nullum dubium ope dęmonis ex vi pacti ſaltem
256 taciti effectum ſanitatis cauſari. Pono exem-
plum in chariſſimo fratre meo D.Franciſco Sa-
lelles ſtrenuo milite, à quo audiui, quod in Bel-
gio ſecretum didicerit ſanandi vulnera per en-
ſalmos, vt vocant, & quod primo loco dictam
fidem à vulneratis in ſe ſemper petierit, addens
nunquam fuiſſe vſum ſanare pro lucro, ſed tan-
tum in aliquo caſu pauperis vulnerati, ex affe-
ctu compaſſionis; tunc indicaui illi eſſe illici-
tum talem vſum,& iniunxi ne amplius vllo mo-
do ſanaret.
257 Alterum ſignum adducit Caietanus in ſum.
verb. incantatio, nempè ſi quis proteſtetur ſe
non dicere talia verba aut talia media adhibe-
re, vt inſtituta à dęmone, pro tali, vel tali effe-
ctu, nec ea vllo modo ad dæmonis, ſed ad Dei
omnium auctoris cultum dirigere. Additque
Caietanus ſe experiētia didiciſſe,facta hac pro-
teſtatione non fuiſſe ſecutum effectum, qui ſi-
ne ea ad prolationem quorumdam verborum
ſequi infallibiliter ſoleret, ſcilicet motus anuli
258 ſuper filum. Proferam paucis pro confirma-
tione rem valdè miram: memini me aliquan-
do de hac doctrina Caietani pręſentibus aliqui-
bus è noſtris feciſſe mentionem coram Illuſtriſ-
ſimo quodam Præſule; qui ſtatim ſic prorupit,

V 3 Hoc,

Digitized by Google

Hoc, inquit, quod dixit P. Salelles, eſſe ſine du-
bio verum, patet clarè ex caſu, qui iam dudum
mihi contigit: Neapoli dum Philoſ phiæ vsca-
re cæpiſſem traditum mihi ſecretum ad excitā-
dum me à ſomno qua hora vellem, nimirum,
dum dormitum irem, proponere de hora, qua
excitandus, & proferre peculiaris verba ſacra
ex Pſalm. 107. Quo quidem cum iam toto tem-
pore ſtudiorum meorum Bononię, Patauij, Sa-
lamanticę, & in itineribus penè infinities vſuſ
fuiſſem, ſemper ſecuto effectu: en inopinato
poſt reditum ex Hiſpania Romę in quodam
Templo Concionatorem audio acriter reprę-
hendentem ſimilia facientes, & ea vti ex pacto
cum dęmone prouenientia reprobantem. Ac-
curro inde ſtatim ad Patrem N. de Societate
Ieſu antiquum meum confeſſarium, qui non ſo-
lum audita à Concionatore confirmauit, ſed
oſtendit etiam per modum, quo cognoſcerem
me à dęmone ſemper fuiſſe deceptū, & à ſom-
no excitatum, nempe per dictam proteſtatio-
nem Caietani, qua præmiſſa licet protulerim
verba illa, nequaquam amplius excitatus ſum,
ſicque aliquoties probaui, vt magis de verita-
259 te conſtaret. Hactenus ita ille Pręſul, qui
tametſi præſtantiſſimus Theologus non capie-
bar ſuperſtitionem in tali facto, nec culpam
vllam, vt ipſe addidit, imò putabat opus bo-
num, cum verba eſſent ſacra, & finis honeſtus.
Atque hæc de magia dęmoniaca ſanitatum
operatrice.

Quid magna maleficiorum operatrix? quid & quatuplex maleficium ſortilegum? & quomodo dignoſcatur, an interueniat?

REGVLA CXXII.

260 DEſcribitur magia operatrix maleficio-
rum ars, ſeu facultas, qua quis ope
dæmonis alteri, tam circa animam, quam cir-
ca corpus, & alia bona externa diuerſimode
damnum pareat; maleficium vero, ſeu male-
ficum ſortilegium eſt opus ipſius magiæ dæmo-
261 niacæ cum effectu per ipſum producto. Ab
hoc autem triplex diſtinguitur maleficium in
in communi loquendo, nempe ſomnificum,
amatorium, & hoſtile: atque hoc præcipuè in
262 plura ſubdiſtinguitur. Ex parte irē cauſa-
rum efficentium inſtrumentorum ſcilicet, &
materiæ, quibus nocumentum infertur, varia
263 etiam maleficiorum genera aſſignantur. Quę
omnia facilius dignoſci poſſunt, attentis cir-
cumſtantijs loci, temporis, modi, finis &c.

264 SIgnificatum huius nominis maleficium
latè ſumptum, ſicut ſupradictum ē nobis
de ſortilegio, ad quoduis opus magiæ dæmo-
niacæ ſe extendit, vt patet ex communi vſu Do-
ctorum. Nunc vtrumque ſumimus ſtrictè pro
indicanda peculiari ſpecie huius magiæ opera-
tricia maleficiorum, ideſt, inferentia damna
alicui ope dæmonis, vt exprimitur ſatia per de-
ſcriptionem in Regula propoſitam; quam de-
duxi ex Delrio, ſeu ex duabus deſcriptionibus
ab eo formatis ad declarandam tum in genere,
quod ſit magia dæmoniaca lib. 2. diſquiſ. mag.
quæſt. 1. tùm in ſpecie, quid ſit magia malefi-
ciorum operatrix, ſeu quod maleficium lib. 3.
265 pat. 1. quæſt. 1. Omnes in ea particulæ, & ex
iam dictis ſunt manifeſtè, nec indigent maiori
declaratione. Addidi particulam diuerſimo-
dè, vt cauſas, ſeu inſtrumenta, quibus magus
ſiue maleficus (ſic qui damnum infert, vocatur,
ſicut qui ipſum recipit maleficiatus) ad damni-
ficandum vtitur, obiter indicarem.
266 Hæc inſtrumenta ad ſeptem capita reducit
Delrius vltimo citatus cum alijs auctoribus,
quos adducit: atque hinc bene ſeptimembrem
maleficiorum diuiſionem, quaſi in ſeptem ſpe-
cies aſſignant. Primò nocent malefici, vel
maleficæ adiuuante dęmone per contactum
realem, vi illata, ſicque puerulos è cunis ra-
piunt, præfocant, acu poſt aurem infixa occi-
dunt, ad præcipitium aliquem adducunt &c.
Exempla in particulari pro ſingulis ex Nicolao
267 Remigio lib. 1. petenda. Secundo ſolo ha-
bitu, vel afflatu, ſicque abortum cauſant in
268 puerperijs cum magnæ vitæ periculo. Tertio
ſolis verbis, etiam ſolis minis increpationibus,
imò & laudibus. Hinc Gentiles baccare fron-
tem cingebant, vt læſionem propellerent. Sed
hęc vt bene aduertit Delrius, opera dæmonis
inferuntur, & non vi laudum, ſeu verborum;
cum hæc tantum ſint ſigna, ad quę ex pacto ille
269 operatur. Quarto maleficia conficiunt vn-
guentis albis, aut ſubruſis inſtar bituminis, in
quibus apparent permixtæ metalli micæ, ac
ſimul luteę, candicanteſque guttæ. Mortem
inferunt hæc vnguenta, ſi vel ſummas veſtes
vnctio attingat, nec dubium vnguentorum
huiuſmodi eſſe auctorem diabolum; vide Re-
270 migium lib. 1. cap. 3. Quinto vtuntur herbis,
feſtucis, & alijs ſimilibus friuolis, in terram
proiectis, quæ ſupergredientibus pro libito ma-
lefici morbum, vel mortem etiam inferunt.
271 Sexto lędunt pulueribus quibuſdam minu-
tis, cibo, potuuè mixtis, aut modo corpo-
ri applicatis, vel ſaltem in veſtes diffuſis, iſto-
rum, qui mortem inferunt, nigri ſolent eſſe; qui
ſolam ægritudinem, cinericei, vel ruſi aliquan-
do: diuerſitas tamen iſtorum effectuum, teſte
Delrio. non prouenit ex diuerſitate colorum,
cum hi tantum ſint ſigna, ſed à dęmone, qui
272 illis appoſitis, varia damna infert. Septimo,
& vltimo, dictis pulueribus, herbis, & ſimilibus
res, & cæremonias ſacras adiungunt, vt ſic illa
accommodant ad preſtandum effectum, vt ce-
lebrationem tot Miſſarum, aut recitationem
Euangelij D. Ioannis per hominem indutum
veſte rubea formę peculiaris, ſuper herbam,
vulgò dictam prouincam, aſperſionem aquæ
benedictæ ſuper puluerea &c. Nec rebus, in-
quit Delrius, ſacris parcunt, vt quæ aſpergillum
pulueribus contigerat, & ſic aſpergens aliam
aqua benedicta miſeram confecit: hoc ille ex
Remigio lib. 1. cap. 2.
273 A fine, ſeu effectu congruentius trimembrē
diuiſio-

diuiſionem huius magiæ ſortilegiorum malefi-
corum operatircis aſſignant communiter DD.
in ſomnificum, amatorium, & hoſtile malefi-
cium, quam latiſſimè proſequuntur Delrius, &
Torreblanca citandi, ex quibus per ſumma ca-
pita quidquid ad rem pręſentem requiſitum
videbitur attingam, ſimulque indicabo, vbinam
effectus magiæ dæmoniacę maleficiorum o-
274 peratricis interueniat. Nam, vt ait Suarez
lib. 2. de ſuperſtitione cap 15. iam tradita pro
cognoſcendis effectibus magiæ operatricis ſa-
nitatum, inſeruiunt etiam ad cognoſcenda ma-
leficia, & maiori facilitate, eo quod in his plura,
& clariora ſit indicia pacti cum dæmone, tum
quia cum ad deceptiones, impuritates, & iniu-
ria dirigantur; manifeſtè apparet diabolum ad
huiuſmodi adiutorium prębere; tum etiam
quia in ſignis appoſitis nihil niſi vanitas, & irre-
ligioſitas, apertaque quandoq. idololatria con-
ſpicitur. ita Suarez.
275 De maleficio ſomnifico primo loco: nullum
dubium poſſe immitti alicui, & iam aliquando
fuiſſe immiſſum ſomnium diururnum, etiam
per ſpatium multorum annorum, primo à Deo
miraculosè ſic per ſæculum integrum ſeptem
illis SS. qui inde ſeptem Dormientes commu-
niter vocantur, vt tradunt Laurentius Surius,
276 & Maiol. cap. 4. fol. 164. Deinde à cauſis na-
turalibus, ita fortaſſe, ait Torreblanca lib. 2.
cap. 22 num. 2 & 4. contigiſſe in Germania cui-
dam ruſtico, qui ſpatio ſex menſium autumna-
277 lium, & hyemalium dormiuit. Tandem à
maleficis ope dęmonis, vel alterando humores
internos, vel medijs externis, adiungendo a-
ctiua paſſiuis, vel certa portione, aut malo car-
mine, cum determinatis ritibus aliquos ita ſo-
parari, vt tandiu in ſomno permaneant, nec
excitari ab vllo poſſint etiam iniecta vi per vel-
licationem, quamdiu ſignum appoſitum vt fax,
278 vel lampas accenſa perdurat. Cuius ſopo-
rationis finis eſt, vt interim maleficus, vel alius
quiſuis damnum inferat, furetur, venenum in-
fundat, necet, adulterio mulierem contami-
net viro, & famulis dicto modo ſoporatis.
279 Notat tandem benè Torreblanca ibidem,
aliquando non immitti ſomnum à dęmone;
ſed pręſtigio eius fieri, vt qui verè mortuus eſt
appareat dormire, & excitari, ſicuti affirmat
de illo Epimenide, qui ſecundum Pauſaniam,
& Eudomium plus quadraginta quieuit annos.
280 Quid iam de maleficio amatorio omiſſa de-
claratione diuerſorum nominum, per quæ ſor-
tilegia amatoria indicantur, vt philtra egogima
cheriresia, ex gręco idiomate, de quibus eru-
ditè Delrius ibidem initio quæſt. 3. ſupponen-
dum primo vt de fide certum nullis ſortilegijs
ope dęmonis cogi poſſe voluntatem hominis
ad actum amoris, vel odij (vt hic coniungam
ſortilegium odij ex Torreblanca cap. 48. quod
contrariorum eadem ſit ſcientia) Nam Deus
creauit hominem, & reliquit in manu Conſilij
ſui, Eccleſiaſtici cap. 17. & expreſſis Geneſ. 4.
ait ipſe Deus loquendo cum homine, ſub te
erit apetitus eius, & tu dominaberis illius, re-
linquo alios textus Scripturæ ſacrę, & defini-
tiones Conciliorum pro libero arbitrio in re
adeo clara apud viros doctos, & prudentes.
281 Quamquam non ita nota apud perſonas vul-
gares, & mulierculas meretrices, quarum vſus
conficiendi huiuſmodi maleficia frequentiſſi-
mus eſt, vt nobis Conſultoribus ſanctę Inquiſi-
tionis maniſeſtè conſtat ea innumeris penè cau-
ſis, quæ quotidie tractantur in hoc ſacro Tri-
bunali: vbi conſtitutæ, & interrogatæ, an cre-
diderint humaná voluntatem ſortilegijs cogi
poſſe? admodum confuſe reſpondent ſæpe
non diſtinguentes inter apetitum ſenſitiuum,
& voluntatem ſpiritualem: crederem, quod ra-
ro formalis error in earum intellectu cõtra di-
ctam veritatem fidei reperiatur; ſed de hac re
ea profeſſo infra lib. 3. noſtri operis.
282 Hoc iam ſuppoſitum ſortilegium amatorium
ſic deſcribitur, quod ſit opus magiæ dęmonia-
cæ, quo poſſunt humores concitari, imagina-
tio, ac mens ipſa perturbari, & totum corpus
interius, & exterius quaſi accendi; adeout dę-
mone varijs tentationum illecebris certante,
quis æſtu quodam libidinis vexetur, tam in com
muni circa quamcumque perſonam, tum circa
aliquam particularem, exhibitis in memoria
eius ſpeciebus circumſtantiarum, ob quas amo-
re, & fruitione ſui corporis digna videatur, at-
que ſubſtractis ſpeciebus earum, ob quas indi-
283 gna redderetur. *Tota huius deſcriptionis*
doctrina communis eſt inter Theologos ex D.
Thoma, & D. Bonauentura in 4. diſt. 34. & ex
alijs citatis ab eodem Delrio. Atque ita oſten-
ditur, quia pręter medicamenta naturalia, vim
habentia turbãdi humores, irritandi ſemen &c.
ſi applicentur à dęmone, vel à malefico, ſiue
exterius tantum, ſiue interius media potione
aliqua, poſt idem demon per ſe ipſum ſolent
cauſare dictos effectus, quamprimum apponũ-
tur ſigna ex pacto, quod nullus negat.
284 Sumi aliquando res ſacras, quin & hoſtiam
conſacratam, & alia ſacramenta, ad compo-
nendum ſortilegium amatorium, affert bene, &
compendiosè ex alijs Torreblanca lib. 2. c. 47.
num. 7 cuius hęc ſunt verba: *Intra corpus*, in-
quit, *per eſum, vel potum componitur ex hoſtia*
conſecrata. Gloſſ. in cap. accuſatus, §. ſanè de
hæreticis in 6. vel nondum conſecrata, ſed no-
tis, & litteris ſanguineis circumſcripta, Oleo
ſancto, Thure benedicto, Aqua baptiſmali, La-
pide ſacro, & alijs, Eccleſiaſtico ritu benedi-
cta, & conſecrata, vt docet Griland. de ſorti-
legijs quęſt. 3. num. 18. Quia diabolus ſub aliquo
ſanctitatis tegmine ſortilegia ſua abſcondit, &
cultu veræ Religionis obumbrat, vt ſimpli-
ces credentium animos fallacijs ſuis decipiat,
& ad hoc etiam vti ſolet reliquijs Sanctorum,
cap Epiſcopus, & cap. aliquanti 26. q. 5 ha-
ctenus verba Torreblanchæ; nec plura addam
de ſortilegio amatorio.
185 Diutius aliquantiſper immorandũ in decla-
rando maleficio hoſtili, & in nonnullis eius ſpe-
ciebus exprimendis. Vocatur hoſtile, quod
ſicut hoſtis clam, & ex inſidijs damnum homi-
ni inferat, vel aptum ſit inferre, aut propterea
compoſitũ, & applicatum à Mago, vt ex Maiol.
de admirandis natur. tom. 2 colloc. 9. docet
285 Torreblanca lib. 2. cap. 39 numer. 4. Duos
modos

Digitized by Google

modos ipſum componendi, nempe per intro-
ſumptionem, & per externam applicationem,
tradunt delrius diſquis. magic. lib. 3. par. 1. q. 4.
ſec. 2. & Raphael della Torre tom. 2. q. 96. art. 2.
diſp. 10. Priori modo fit, vbi per cibum, vel po-
tum venena latenter redacta in puluerem por-
riguntur, aut vbi per vnctionem corpora dor-
mientium venenatis vnguentis deliniuntur, &
hæc ad interiora ſomni calore permeant. At-
què tunc nonſolum opera diaboli ex vi pacti
cauſantur effectus, ſed etiam cauſæ naturales
287 ad idem concurrunt. Ac proinde in ſimili-
bus caſibus eſt difficile cognitu, an adſit male-
ficium; conſtabit tamen adeſſe, ſi multò facilius,
aut citius ope dæmonis ſequatur effectus, quàm
ſi ſolæ cauſæ naturales dictæ ipſum produce-
rent. Ita cum alijs Torreblanca lib. 2. cap. 39.
a num. 4.
288 Poſteriori autem modo per applicationem
externam alicuius rei; atque hęc vt in plurimũ
non eſt cauſa effectus; ſed merum ſignum, quo
appoſito ſolus dæmon ex pacto infert damnum
maleficato, vt patet ex cap. Nec mirum 26.
quæſt. 5. ibi, Ac ſine vllo veneni hauſtu, vio-
lentia tantum carnis interimunt, nempe dæmo-
nes, qui ad appoſitionem ſignorum ex condicto
opus perficiunt: tradit idem Torreblanca.
289 Signa autem hæc, diuerſa ſolent eſſe, vt
cum ſortilegij materia ſub certa forma præpa-
rata veſtimento in deficiandi aſſuitur, vel in
lecto ipſius abſconditur, vel ſub limine oſtij, ſu-
per quo ſit tranſiturus. aut in aliquo loco ſub-
terraneo, ſouea facta, ſuſurris, & imprecationi-
bus includitur, vt tradit Grillandus vbi ſupra
quæſt. 5. num. 7. ſimulacrum item ex certa con-
fingitur, & eius nomine, cui damnum inferen-
dum, baptizatur, & acubus pungitur, aut igne
liquatur, & interim dæmon maleficiando, aut
morbum, aut mortem infert; de hoc Angelus
in l. multi. C. de maleſ. & Matth. Toletus in
ſumm. lib. 4. cap. 16. num. 7. & alij. Nullus eſſet
dicendi finis, ſi per ſingula diſcurrere velle-
mus, cum ſint penè infinita iſta ſigna, vt iam
alibi dictum.
290 Quouis modo ex duobus dictis maleficium
fiat, hoc obſeruatione dignum, quòd per ip-
ſum homini non ſolum in bonis externis fortu-
næ, ac in corpore, ſenſibuſque corporeis; ſed
etiam in anima, ſeu potentijs eius ſpiritualibus
ex permiſſione Dei, damnum inferatur: de
damno circa bona fortunæ; & circa corpus, ac
ſenſus eius cum res ſit valdè certa, & clara,
nihil in particulari adducam: lege Torreblan-
cam lib. 2. cap. 13. & 15. Tantum cum ipſo cap.
14. attingam aliquid de damnificatione in ani-
mæ potentijs: de memoria primo C. de volun-
291 tate iam dictum in ſortilegio amatorio. Sicut
enim poteſt dæmon memoriam iuuare adap-
tando organum, vt facilius recipiat, & firmius
retineat ſpecies, aut repellendo noxia, aut ap-
plicando iuuantia per motum localem, ita con-
trarijs medijs valet eam debilitare, aut penitus
deſtruere, Deo permittẽte in pœnam peccaro-
rum; hincque prouenit quandoque aliquos ea
omnino priuari.
292 De intellectu pari modo aſſerendum, quod,
& iuuari, & damnificari à dęmone poſſit; quam-
quam proprium munus eſt Angeli boni intelle-
ctum illuminare, & ad functiones ingenij, &
iuditij aptiorem, reddere; dæmonis verò tene-
bras offundere, atque in amentiam per malefi-
cium propellere: ſicuti contigit paucis abhinc
annis hoc in loco duabus perſonis admodum
grauibus, vt ex manifeſtis ſignis externis non
pauci ex prudentioribus ita ſentiebant, quòd
per maleficium dæmon à recta mente eos deie-
ciſſet; tametſi à cauſis naturalibus ſolis proue-
niſſe iudicabant; ſed forte ſecundum alios qui-
bus adhæreo, ab vtroque capite talis effectus
293 ſecutus. Quemadmodum non multis retro
annis cuidam Sereniſſimo Principi, & per cau-
ſam naturalem, & per maleficium infirmita-
tem, ac mortem, Deo permittente fuiſſe illa-
tam non leuia extitere indicia iudicio medico-
rum, & Theologorum.
294 Ex dictis primò deducitur quid tenendum
circa faſcinationem, ſiuè infectionem oculis
illatam. Triplex aſſignatur faſcinatio, vulga-
ris, ſeù poetica, phyſica, & dæmoniaca ex D.
Thoma 1. par. quæſt. 117. communiter recepto.
Vulgaris ſeù poetica ſolummodo habet funda-
mentum in falſa vulgi opinione, ſeù in poeta-
rum fictione, quod ex aſpectu maleuoli proue-
niat magnum detrimentum atque proinde vti
non ſubſiſtens a prudentibus, & doctis reproba-
295 tur. Phyſica verò faſcinatio ab omnibus ad-
mittitur cum D. Thoma citato, & lib. 2. contra
gentes cap. 103. quia negari non poteſt, quod
ex effręnata animi affectione immutetur cor,
& corpus ei coniunctum, ac inde ad oculos, ex
oculis ad partes aeris vicinas, & medio aere ad
perſonam ibi propinquam virus diffundatur,
ſicque damnum aliquod recipiat; ſicuti recipe-
ret ex aere infecto ab aſpectu baſiliſci ſecundũ
Solinum cap. 29. & alios. Vide plura de vtraq.
dicta faſcinatione apud Delrium lib. 3. diſquiſ.
magic. part. 1. quæſt. 3. ſect. 1. & Torreblancam
296 lib. 2. cap. 37. Quibuſcum vnum verbum iam
de tertia dæmoniaca, quæ eſt magis propria
noſtri inſtituti, hæc repetitur, quoties ex vi
pacti expreſſi, vel taciti cum dæmone, hic om-
nibus illis, quos magus liuidè, aut iracundè a-
ſpicit, damnum infert, docet expreſsè Diuus
Thomas ibidem ab omnibus receptus.
297 Deducitur ſecundò quid dicendum de ma-
leficio hoſtili ligaminis, ſeu impotentiæ coeũ-
di? hoc inter reliqua per antonomaſiam vo-
catur maleficium in iure canonico, cap. ſi per
ſortiarias 2. 2. quæſt. 1. & toto titulo, extra de
frigidis, & maleficiat. Vnde conſtat ex commu-
ni D. Thomæ 3. part. q. 58. & aliorum Theolo-
gorum in 4. diſt. 34., ac certa doctrina poſſe
quem malis verbis; aut appoſito ſigno per ma-
gum ex vi pacti cum dæmone fieri frigidum,
& maleficiatum. ſeu inidoneum ad actum con-
iugij, idque frequenter diuerſis contingere.
298 Modi autem, quibus talis effectus inido-
neitatis ad coniugium cauſatur, multiplices sũt
& ferè noti, vide eos ad ſex capita reductos a-
pud Torreblancam cap. 42. Vbi etiam attingit
ſigna, quibus cognoſci poſſit, quando impoten-
tia coeundi ſit à natura, quando à dæmone per
male-

maleficium, præcipuè ex eo, quia quando eſt
ex motbo naturali ſrigiditatis, homo non ap-
petit eoitum; ſecùs, vbi prouenit à dæmone,
tunc enim non ſolum appetit, ſed vitgam etiam
erigit aliquando, cum ad copulam tamen ac-
cedit, talaxatut, nec penettare poteſt.
299 Tertio deducitut quid de ſortilegijs hoſtili-
bus abortus, difficilis parrus, & exiecationis la-
ctis? Mitum Delrius ſub eadem ſectione 3 dict.
quæſt.4. comprehendat hæc omnia, qui ſingula
abundantiſſimè ſolet tractare, & Torreblanca,
qui compendioſè illa in tria capita nempè 43.
300 45. & 46. diuidat. Sed omiſſa expreſſione
cauſarum naturalium, ex quibus ſimiles effe-
ctus ſæpe proueniunt, compendioſiſſimè dico
eum his Doctotibus, & alijs poſſe ttiplicem il-
lum effectum cauſati per magos ope dæmonis
ex vi pacti, vel adhibitis intrinſecè, aut extrin-
ſeeè cauſis natutalibus, quas ipſe optime nouit,
vel ſine eis, ſolo tactu, aut malo carmine, aut
alio ſigno appoſito, cui dęmon iuxtà condictum
concurrit. exempla pro vno quoque petenda
à Delrio.
301 Vltimò deducitur, quid de hoſtili maleficio
per miram in corpus ingeſtionem, & egeſtio-
nem rerum ſolidarum, atque magnarum? Ac-
eipe reſolutionem totidem ferè verbis, Delrij
ſec. 6. Prodigioſi, inquit, ſunt plerique morbi
per maleficium allati; ſed omnium prodigioſiſ-
ſimus mihi viderur, quando per os, vel imum
gutturem eijcit æger ſpinas, oſſa, ligna, ſaxa,
ſruſta vitrorum, acus, cultros, & alia ſerta-
menta, glomos pilorum, pannos, ſetas, cornu
lucernæ, & huiuſmodi; quæ vel comeſtione, vel
aliter in corpus immitti potuiſſe videtut im-
poſſibile, hæc ille; & ſtatum adducit varia exem-
302 pla. Atque tandem concludit poſſe dæmonē
ea per magos vatijs modis opetari, primo illu-
dendo ſenſibus, vt quis putet talia in corpus in-
geri, & egeri; cum tamen re vera dumtaxat
dæmon cultros veros, & huiuſmodi reliquam,
quæ euomitur, artificioſam materiam, quæ in
ægri corpore nunquàm ſuerat, vel etiam ipſos
humores, qui eijciuntur, ſaciat apparere, cultros
& reliqua illa, vel etiam ſic condenſet, & colo-
ret; quod veriſſimum eſt contingere, quando
res illæ, quæ viſæ ſunt ſolidæ, ac denſæ, paulò
poſt cernuntur euaneſcere. Prætetea poſſunt
circa fictionem res huiuſmodi per dæmonem
in os occultè ingeri, vndè mox eijciantur; poſ-
ſunt etiam alijs corporeis partibus inſeri, & in-
cludi; hactenus Delrius: nec addam quidquam
circa hoc, aut circa alia ſortilegia, cum dicta
ſint ſatis pro præſenti Regula.

An tolli poſſit licitè maleficium maleficio?
& an alijs medijs ſacris, & natura-
libus?

REGVLA CXXIII.

303 PRorſus illicitum eſt maleficium malefi-
cio tollere, & a malefico etiam parato,
vt ſic tollat petere; imo vt tollat bono medio,
vbi conſtat hoc ab eo ignorari, vel ſaltem eſt
dubium de tali ignorantia: ſecùs, ſi ſciat me-
dio bono, & malo vti in deſtructionem malefi-
304 cij. Poteſt item licitè deſtrui, vel a uſetri ſi-
gnum eius, & ad deſtruendum ipſum, vel au-
305 ſerendum à Iudice maleficus cogi debet. Ap-
plicantur etiam ad idem licitè, & conuenien-
ter varia remedia tùm ſupernaturalia, ſeu ſa-
cra; tùm naturalia multiplicia, quibus vel co-
gnoſcitur, vel deſtruitur maleficium vi iniecta
dæmoni ſaltem indirectè:

---

306 GRauis eſt controuerſia inter Doctores
de ablatione ſeù deſtructione maleficij
per maleficium; pro cuius deciſione duo tan-
quam omnino certa præmittenda cum Sanchez
lib.2. in Decal cap.41. initio, & cum alijs. Pri-
mum eſt, aliqua auxilio dæmonis acquiſita,
quamuis illicite, vt cognitionem alicuius rei,
ſanitatem corporis, medicamenti notitiam,
contra aliquam infirmitatem &c. poſſe licitè
retineri, atque ipſorum vſum eſſe licitum; ſi
ipſa in conſeruando à dæmonio non pendeant.
Ratio eſt, quia tametſi acquiſitio eorum mala
fuerit, iam peccatum malæ acquiſitionis tran-
ſijt, nec inde in acquiſitis aliquid vitioſum per-
manet: ergò poſſunt &c. Ita Valentia 2.2. diſp.
6. quæſt. 13. punc. 2, Suarez tom. 1. de Relig.
lib.2. c.15 & Delrius lib.2. diſq. magic. quæſt.4.
307 Quamquàm pecunia, aut res ſimilis auxilio
dęmonis iniuſtè alicui ablata, & alteri tradita,
ab hoc eſſet illi ſtatim reſtituenda, ſi de tali
ablatione ipſi probabilitèr conſtare poſſet. Sed
moraliter loquendo nequit conſtare, cum è
mari, vel è minis aut aliunde diabolus abſque
iniuſtitia accipere potuerit, tradit idem San-
chez cum Suarez citato cap.17. num.3.
308 Præmittendum ſecundò nunquam eſſe lici-
tum vti maleficio, etiam pro quocumque fine
bono obtinendo. Patet inde, quia eſt intrin-
ſecè malum inuocare dæmonis auxilium per
magica ſortilegia: quidquid garriant Apollo-
nius Magus, Vvierus medicus, & Godelmanus
Iuriſperitus, omnes hæretici, ac alij eiuſdem
farinæ homines, falſo affirmantes contrarium,
& commercium cum dæmone ſemper eſſe lici-
tum defendentes, vt tradit Torreblanca lib. 2.
cap.50. Vndè peccat grauiter qui cauſa curioſi-
tatis, aut verificandi delicti, aut cuiuſuis alte-
rius finis boni inducunt aliquem magum ad
conficiendum maleficium coram ipſis, puta
apparere ſubito ranas, aut ſtiges vnctione
quadam linitas ferri per aera &c. ob rationem
310 dictam; quia eſt intrinſece malum. Nec ex-
cuſantur per textum in l. eorum 4. C. de male-
ficijs, quia ibi, vt benè cum Bart. & alijs expo-
nit Sanchez lib.7. de matrimonio diſp.95 num.
5. agitur de excuſatione à pœna fori externi, ſi
quis exerceat maleficia pro bono fine v. g. ne
vi ventorum, aut grandinis fructus terræ per-
dantur, non vero de excuſatione à culpa fori
interni, quæ ſemper contrahitur ob rationem
dictam, quia eſt intrinſece malum vti malefi-
cijs propter pactum cum dæmone.
311 Quibus vt certis ſic præmiſſis controuertitur
à Docto-

à Doctoribus de hoc puncto, an ſit licitum
à malefico parato, ad ſoluenda maleficijs ma-
leficia id petere? circa quod reijcienda ſtatim
omnino vti falſa, & erronea (ita meritò qua-
lificat, & reijcit Sanchez primò citatus) ſen-
tētia Aureoli in 4 diſt. 34. q. 2. & Angeli in ſū-
ma verb. ſuperſtitio nu. 13. affirmantium ab-
ſolutè hoc licere, cogente neceſſitate obtinē-
312 di ſalutem. Sed oppoſitum conſtant effica-
ci ratione, quia illud ſolum licet tibi à para-
to petere, quod ipſe aliquo modo licitè poteſt
facere; ſecus, ſi nullo; nam tunc cooperaris
peccato eius; quantumuis ipſe ſit paratiſſi-
mus; at ablationem maleficij per maleficium
nullus poteſt licitè efficere, eò quòd ſit intrin
ſecè malum, ob pactum cum dæmone; ergo
non licebit tibi iſtud ab eo etiamſi parato
petere.
313 Atque eſt diſpar ratio de petitione mutui
vel iuramenti ab vſurario parato dare ad vſu
rā, & ab infideli parato iurare per falſos Deos;
quia de ſe mutuū dare, & iurare boni ſunt a-
ctus, nempe ille miſericordiæ, & iſte Religio-
nis; ac ex ſola mutuantis, aut iurantis culpa
mali fiunt; ergo perperam Aureolus, & Ange-
lus adducunt pro ſe hæc duo exempla. Ita
Suarez citatus, Leſſius lib. 2. cap. 44. dub. 6. &
alij.
314 Addunt bene ijdem Doctores non eſſe li-
citum petere à malefico, vt ſoluat maleficiū,
quod medio licito ſolui poteſt; vbi conſtat
tale medium ab eo ignorari, vel vbi eſt du-
bium, an ipſum ignoret; quia in primo caſu
manifeſtè cooperaris culpæ illius; & in ſecun-
do exponis te periculo cooperandi. Vtrum-
que autem tunc præcipuè contingere poteſt,
quando petitur ab alio mago deſtructio illius
maleficij, cuius auctor ipſe non fuit; quia
cum neſciat de loco, tempore, & de alijs cir-
cumſtantijs, quibus factum, moraliter lo-
quendo, neque ſciet mederi, abſque alio ma-
leficio, & noua dæmonis cooperatione. Tra-
dunt Suarez vbi ſupra, & Delrius lib. 6. c. 2.
ſect. 1. quæſt. 2.
315 Supereſt ſolum difficultas in caſu, quo ma-
leficus cognoſcit medium licitum, & illicitū
deſtruendi maleficium, an liceat abſolutè ab
eo petere, vt ipſum deſtruat? Tunc ſi petens
probabiliter credat fore, vt magus medio lici-
to deſtruat, vel eſt dubius, vtro illorum ſit
deſtructurus, omnes concedunt eſſe licitum
petere abſolute ab ipſo eius deſtructionem.
Nam talis petitio cenſetur de indifferens, &
maleficus medio licito exequi poteſt; ergo
ceſſat mortale periculum cooperandi eius
culpæ; ſi verò petens ſit certus fore vt magus
deſtruat medio illicito, tenet Caietanus tom.
2. opuſc. tract. 12. quod non poſſit licitè pe-
tere.
316 Oppoſitum tamen vt verum bene defen-
dunt Suarez, Sanchez, & Leſſius citati, poſt
Petrum Ledeſmam de matrimonio, quæſt. 58.
dub. 2. cap. 3. Enriquez lib. 12. cap. 8. & alios.
Probat Suarez hac efficaci ratione; quia peto
tunc rem, quam magus licitè preſtare poteſt,
& habeo ius petendi, ergo non induco illum
ad malum, quamuis in petitione nihil expri-
mam de medio licito, nec moralem ipſi præ-
beo occaſionem peccādi: cum vtar iure meo,
& non petam ab eo vti malefico deſtructionē
maleficij, ſed abſolutè in communi: & per ac-
cidens eſt, quòd ille malitia ſua vſurus ſit,
quam ego permitto, & non ſum cauſa eius,
ſicut non ſum cauſa, quòd infidelis iuret per
falſos Deos, quando abſolutè peto ab ipſo iu-
ramentum; cum poſſit, & ſciat iurare per ve-
rum Deum; etſi mihi conſtet eſſe promptum
ad iurandum per falſos Deos.
317 Quid iam de ablatione, ſeu deſtructione
ſigni appoſiti in maleficio? Concors eſt ferè
omnium ſententia circa ſequentia, vt tradit
optimè Sanchez dict. cap. 41. à num. 19. Pri-
mò poſſe ſemper licitè deſtrui, ſeu auferri ſi-
gnum maleficij pro obtinenda ſanitate; pro-
batur inde, quia per hanc actionem auferen-
di ipſum, nullus honos dæmoni exhibetur,
nec pactum cum eo confirmatur; imo hoc ſol
318 nitur dum ſignum fœderis aufertur. Secun-
dò ad hunc finem auferendi ſignum occultū
maleficij, licitum eſt interrogare aliquem
maleficum, an aliquid ſciat etiam via mala
de maleficio per alium confecto, & petere
ab ipſo, vt ſignum eius deſtruat, vt tenetur
319 ex charitate, ſine nouo maleficio. Tertiò
licitum eſt, imò obligatorium in Iudicibus
cogere maleficum ad deſtructionem dicti ſi-
gni, vt maleficium ſoluatur, & alia reme-
dia bona, & opportuna ad idem adhibere.
320 Hinc ſolent ipſi præcipere, & licitè quidem
vt corpus torquendi lauetur, & capilli in om-
nibus eius partibus, etiam pudendis tondeā-
tur, ad tollendum ſignum, aut inſtrumen-
tum, aut vnctionem, vel ſimilia, quæ ſub-
ſunt pro maleficijs, quibus ille fortè affectus
ſit inſenſibilitatis, ſuſtinendo tormenta ſine
dolore, aut taciturnitatis omnino tacendo,
aut veritatem negando: de quibus eruditè
Torreblanca lib. 2. cap. 23. poſt Delrium lib. 5.
321 diſquiſ. magic. ſec. 9. dub. 3. Qui bene notat
non carere ſuperſtitione tonſionem illam ca-
pillorum, ſi fiat credendo amitti vires per eā,
inſtar Samſonis, cum ſit vana ad hunc effe-
ctum, vt ex ſe inefficax,
322 De remedijs ſupernaturalibus ad tollen-
da maleficia quid? Copioſè admodum Del-
rius lib. 6. cap. 2. ſect. 3. longiſſima, & toto c. 3.
paucis contentus ero cum Suarez dicto cap.
17. num. 6. & Leſsio lib. 2. de iuſtitia capit. 44.
dub. 5. quòd peropportuna ſit, oratio cum
firma fide, ſpe, & conſcientia pura; atque ad
hanc, & ad ſanandum maleficiatum condu-
cet valde frequentia Sacramentorum pœni-
tentiæ, & Euchariſtiæ: conducunt etiam ad
eundem finem opera miſericordiæ, ieiunium,
actus humilitatis, & ſimilia; maximè ſacrifi-
cium Miſſæ, quod magnam vim impetrandi
323 habet. Sed hæc generalia ſunt pro quacunq.
tribulatione: vnde peculiariter inſeruiunt e-
xorciſmi ab Eccleſia inſtituti, et in perſona
eius fieri ſoliti (inſaniant vtique, et fremant
contra ipſos aliqui Hæretici, teſte Delrio dict.
cap. 3.) atque inde eis non exigua vis impe-

trandi

trandi ineſt; idem dici poteſt de vſu aquæ bene-
dictæ, inſtituta etiam ab Eccleſia. Addenda
idem remedia priuata, quæ ratione ſignificatio-
nis ſuæ peculiarem vim habent contra dæmo-
nem, vt eſt vſus nominis Ieſu, & ſigni Crucis,
ac humiliatio cordis ad Deum, & ſimilia, quæ
ille exhorret, & fugit ob ſuperbiam ſuam, &
odium in Chriſtum Dominum.
324 De remedijs naturalibus pro tollēdis malefi-
cijs, aut pro expellēdis ægritudinibus, vel læſio
nibus per ipſa cauſatis, nō ad Theologos (ex qui
bus vix vllus ea admittit teſte Delrio ibidem
cap. 2. ſect. 2.) ſed ad Medicos, ſeu Phyſicos,
vt ait Suarez citatus, ſpectat iudicium ferre, &
opportuna applicare; quamquam nec Auicen-
na, nec Galenus ſcripſerunt, aut ſciuerunt,
quidquam de maleficij curatione, quod cum
Paracelſo notat Torreblanca lib. 2. cap. 56. Pau-
325 ca itaque pro re præſenti ſeligo ex multis,
quæ adducit idem Delrius dict. ſect. 2. valdè
copioſa, & plena eruditione. Vbi primò obiter
præmittit ex communi omnium ſententia, vt
certum id, quod iam lib. 2. diſquiſ. magic. q.
27 ſect. 3. ex profeſſo tradiderat, nempe nullas
res corporeas, aut remedia materialia habere
vim directè, & per ſe Dæmonem cogendi, vt
accedat, vel fugiat, aliquid faciat, aut face-
re deſinat; ſed ſolum indirectè, vel conſequen-
ter, vt v.g. cum ſecundum Conradum, & Va-
leſium ab illo citatos Dæmon frequentius in-
uadat, ſeu per maleficium damnificet eos, in
quibus atræ bilis maior eſt copia, & in humo-
ribus melancholicis quaſi ſedem habeat, ſi con
tra hos medicamenta efficacia, vel remedia
naturalia maleficiato applicentur, ab iſtis di-
rectè illi expelluntur, Dæmon verò indirectè,
ſeu in conſequentiam, eo quod iam deſint di-
ſpoſitiones ipſius Dæmonis malitiæ, & dolis
326 opportunæ. Alio item medio indirectè ſi ap-
plicato remedio naturali concurrat etiam ſu-
pernaturale à Deo, vel ab Angelo bono adiun-
ctum, tunc hoc in expulſione dæmonis, & de-
ſtructione maleficij eſt agens primarium, & di-
rectum, illud verò ſecundarium, & indire-
ctum.
327 Hoc ſic præmiſſo, illicò diſtinguit Delrius
de remedijs naturalibus, vel ad cognoſcendum
an quis ſit maleficiatus, ſeu potius ſola infirmi-
tate naturali malè affectus, vel ad ſoluenda
maleficia, ſeu effectus eorum expellendos.
Prioris generis ſunt plurima, de quibus exor-
ciſtæ aliqui, ſed medici copioſius tractant: in-
ter illos excellunt Samarinus par. 1. Sacerdota-
lis à cap. 3. & Zacharias Vicecomes in comple-
mento exorciſtæ par. 1. doctr. 5. inter iſtos Ce-
rancus lib. 3. de morbis venef. cap. 13. vide apud
ipſos; eſſet enim nimis longum ad particularia
328 deſcendere. Poſterioris etiam ſunt plurima
præcipuè in lapidibus, & herbis reperiri natu-
ralem virtutem contra maleficia, & effectus
eorum. Conſtat ex Canone | Dæmonium 26 q.
7. Vnde in cap. vlt. 26. q. 27. permittitur ener-
gumenis, & maleficiatis lapides, & herbas ſe-
329 cum deferre. Sed quinam lapides iſti? Per
multos ex magis pretioſis diſcurrit ibidem
Delrius cum Narbodeo Gallo methro ſcribente
incipiens ab Adamante, & in ſingulis indicans
peculiarem virtutem ad prædictos effectus. Si-
militer in herbis, vt in Artemiſſa, Verbena,
Ruta Capraria, Cupreſſo, Hypericone, & in
alijs diuerſis eandem virtutem agnoſcit ipſe
Delrius cum Ariſtotile, Plinio, Dioſcoride, &
reliquis per eum citatis. de qua virtute fides ſit
apud tales auctores; nobis, vel leuiter attigiſ-
ſe ſit ſatis.

---

*Sortilegia ſuperſtitioſa, ſeu opera magiæ dæ-
moniacæ, quænam hæreticalia? quæ ſecus?
& an vtraque ſub iuriſdictione
Inquiſitorum.*

REGVLA CXXIV.

331 QValificata, & hæretica ſunt quæuis ſor-
tilegia, ſeu opera magica, in quibus
inuocatur dæmon ad facienda, vel indicanda
ea, quæ nequit facere, vel ſcire. Sapiunt verò
manifeſtè hæreſim ſortilegia illa, in quibus in-
teruenit expreſſum pactum cum eodem Dæ-
mone, etiam pro his obtinendis, vel cogno-
ſcendis, quæ dæmon, nec moliri, nec mani-
feſtare poteſt. Similiter illa, quibus admiſcen-
332 tur res ſacræ, quæcunque ſint. Item illa om-
nia, quæ ex natura ſua per ſe ſerunt aliquid,
quod ſit hæreſis manifeſta. Aliqua denique
opera magica ſapiunt hæreſim, ſaltem occul-
tam, quæ procedunt ex pacto tacito cum dæ-
333 mone. Quamquam ex hoc pacto, vt in pluri-
mum cenſentur ſortilegia ſimplicia, abſque
ſapore hæreſis: ſubſunt nihilominus etiam ipſa
iuriſdictioni Inquiſitorum.

---

334 DOctrina huius Regulæ, quæ pernecesſa-
ria eſt Conſultori Sanctæ Inquiſitionis
ad qualificandum (quippe difficilior qualifica-
tio in hac materia, quam in alijs) ſub termi-
nis generalibus cum Delrio citato fuit propoſi-
ta, vt comprehenderentur omnes caſus præce-
dentium Regularum. Pro cuius faciliori decla-
ratione, & probatione per partes, notanda
primo ex eodem Delrio lib. 5. diſquiſ. magic.
ſect. 15. differentia inter iſtos terminos, ſortile-
gia hæreticalia, & hæretica, ac ſaporem hære-
ſis habentia: nam hæreticale eſt quaſi quid ge-
nericum, & commune ad hæreticum, vt quid
maius, & ad ſapiens hæreſim, vt quid minus.
Atque hinc ait ipſe Delrius, multi errarunt,
quod hanc differentiam non aduerterint. Illud
335 factum eſt hæreticum (non dico eſt hæreſis,
cum hæc ab intellectu pendeat, & huius ſit er-
ror) quod Catholicæ veritati repugnat non for-
maliter, ſed quaſi materialiter: cum ſit mate-
ria, circa quam intellectus errans adhæret hæ-
retico errori. Nam ſicut hæretica propoſitio
dicitur ipſa enunciatio falſa catholicæ veritati
contraria, pari modo factum hæreticum; imo
aliquando potiori ratione, quia clarius ex fa-
cto, quam ex propoſitione colligitur error men-
tis;

tis: vt ſi quis inhumaniter cogat mutuatarium
ſoluere vſuras, manifeſtius ex hac coactione-
cenſetur hæreticus, quam ex propoſitione, ſi
pertinaciter contendat eſſe licitum ſumere lu-
crum ex mutuo; quod benè docet Farin de-
hæret q. 186.num.43. cum Vmbert. Locat. &
eum alijs per eum citatis, ac nouiſſimè Torre.
blanca lib.3. cap.8. num. 36. Ad ſactum verò
336 ſapiens hæreſim ſufficit, vt quis ſimpliciter
aſſerens aliquid, quod eſt contra fidem, illud
faciat; nam tunc ſicut aſſertio eius non eſt hę-
retica, ſed tantum ſapiens hæreſim; ita & fa-
ctum, adducentur poſtea exempla, quibus Del-
rius totum id, vt ſolet, exornat.

337 Hac differentia ſic pręnotata iam ipſe Del-
rius efficaci ratione probat primam partem-
Regulę, quia clarè hęreticum eſt credere, quod
dęmon poſſit ſcire, vel facere ea, quę ſunt ſu-
pra eius poteſtatem ſciendi, vel faciendi, eo
quod ſoli Deo ſint reſeruata, vt cognoſcere-
ſecreta cordis, vel futura dependentia à libero
arbitrio cogere voluntatem humanam, mor-
tuum reſuſcitate, ordinem totius Orbis inuer-
tere, & alia huiuſmodi, ergo ſortilegia, ſeù
opera magica, cum inuocatione dęmonis, ef-
formata ad tales effectus, erunt hęretica ſine
dubio, cum ibi reperiatur ſpecies idololatrię
exhibito ſupremo cultu dęmoni. Ita Delrius
citans pro hac doctrina Grilland. de ſortilegijs
q 10. & Iulium Clar. §: hęreſis, verſ. ſucceſſiuè
quęro; quibus libenter adhęreo.

338 Quod verò ſapiant hęreſim manifeſtè ſorti-
legia illa; quę ex pacto cum dęmone expreſſo,
ſeu ex inuocatione eius clara, procedunt, pro
cognoſcendis, aut impetrandis his, quę ipſe-
dęmon propria virtute ſcire, vel operari poteſt,
oſtenditur ſic efficaciter, quia non raro, qui in-
uocant Dęmonem, vel ineunt expreſſum pa-
ctum cum eo, multa pręſtare ſolent cõtra fidem
339 Catholicam. Primo hanc abnegare, dęmoni
vti Deo cultum Latrię exhibere, à veri Dei obe
dientia ſe ſubtrahere, eius patrocinium, &
Beatiſſimę Marię Virginis contemnere, Sacra-
menta vti inutilia deſpicere, & ſimilia, de qui-
bus iam nos alibi, & Delrius copioſè agit lib.
2.diſq. magic. q.4.cum D.Auguſtino lib.10.de-
Ciuitate Dei cap.20. & cum alijs, ergo ſi ex vi
talis pacti expreſſi, vel inuocationis dęmonia
ſortilegia fiant, quamuis ad effectus, quos ipſe
propria virtute pręſtare poteſt, & ſępius vult,
niſi impediatur à Deo, vt ad tentandam pudi-
citiam mulieris, aut inducendam hanc ad amo
rem carnalem, ad manifeſtanda ſurta, &c. ſa-
pient hęreſim manifeſtam. Ita Barbatia conſ.
55 lib.1. quem pręter alios ſequuntur, & de-
fendunt Penna in Direct. par.2. quęſt. 42. com-
ment. 67. & Delrius vbi ſupra, atque id tan-
quam prorſus certum abſolutè tenendum.

340 Vndè nullo modo admittenda limitatio,
ſeu diſtinctio illa, ſed tanquam ſine fundamen-
to reijcienda, quam non pauci afferunt, pręſ-
ſertim Penna 1. par Direct com.68. verſ. Verum
plurimum refert, Oldrad. conſ. 200. & Riccius
in praxi, tom.1.reſolut.424. num.11. affirman-
tes tunc talia ſortilegia ad effectus, quos dę-
mon pręſtare poteſt, eſſe qualificata, & ſapere
hęreſim, quando ipſe expreſsè inuocatur ver-
bis deprecatiuis, vt oro, obſecro, deprecor,
&c. non verò, ſi inuocetur verbis imperatiuis,
ſic pręcipio, iubeo, conſtringo, &c. Nam in-
vtriſque eadem eſt ratio, eo quod omne com-
mercium cum Dęmone nobis ſit interdictum-,
vt docet Delrius dict. lib. 5. ſect. 15. & Raphael
de la Torre diſput. 1. aſſert. 4. ſuper 2. 2. D.
Thomę quæſt.95. artic. 4. vbi benè aſſerit per-
tinere ad ſocietatem dæmoniacam exigere à
dęmone conſilium, fauorem, aut quoduis of-
ficij genus, ſiue exactio fiat deprecando, ſiue-
imperando. Quid quod inuocatio eius per mo-
341 dum imperij nulla ratione habet locum, vt
egregiè oſtẽdit doctiſſimus Antoninus Diana-
par.2.tract.7.reſolut 19. per hæc verba, Ridi-
cula, inquit, eſt illa diſtinctio, nempè per mo-
dum deprecationis, inuocationem dæmonis
eſſe ſortilegium hæreticale; ſecus autem, ſi
efficiatur per modum imperij: nam tu quis es,
qui potes imperatiuè inuocare illum. de quo
loquendo Spiritus Sanctus apud Iob. Aſſeruit
non eſſe poteſtatem in terra, quæ comparetur
342 ei. Ita Diana dein pro ſua, & noſtra ſenten-
tia non ſolum citat Simancham tit. 30.numer.
17 Homo bonum de bonis in examine Eccle-
ſiaſtico part. 1. tractat. 7. cap. 3. quæſtion. 9.
Farinacc. de hæreſi quęſtion. 181. §. 3. numer.
88. ſapientiſſimum Bartholomęum de Spina
Magiſtrum Sacri Palatij in Apolog. 4. contra
Panaimibium, & Michaelem Zanardum, in Di-
rect. Theolog. par.3. cap.64. ſed etiam in con-
firmationem, verba ſingulorum per extenſum
refert, vt ipſe ſæpe ſolet. Ex quibus ſolum il-
lud attingo cum Simancha citato, quod dę-
mones, vt fatuos irrideant, atque decipiant,
ſe cogi, timere, & imperari ſæpius fingant.

343 Dein quotieſcumque res ſacræ, vt ſacra-
menta, vel Sacramentalia, candela benedicta
v. g. accenſa, aqua benedicta, celebratio Miſ-
ſarum, recitatio Orationum Diuinarum, con-
fectio ſigni Crucis, & huiuſmodi alia admiſcen-
tur ſortilegiis; tunc eſſe qualificata hæc, & ſa-
pere hæreſim manifeſtam, etiamſi ſolum pa-
ctum tacitum, cum dæmone interueniat, te-
nent communiter ferè omnes, præcipuè vltra
citatos Delrium, & Torreblancam, Alphonſus
Caſtrus lib.1.cap.15. de iuſta hæretic. punit. ac
Penna part.2. Direct. comment. 67. Et quidem
patet hoc eſſe verum, & prorſus certum, quan-
do dicta ſortilegia fiunt ad prauum finem, vt
ad amorem turpem, ad vindictam, & ſimilia.
Nam credere, quod res Sacrę poſſint inſer-
uire ad tales effectus eſt manifeſta hæreſia, &
hanc ad minus ſapiunt huiuſmodi ſortile-
gia.

344 Si verò ſortilegia mixta cum rebus ſacris
fiant ad finem indifferentem, vt ad reuelan-
dum ſurtum, ad defenſionem propriæ vitæ,
&c. videtur eſſe dubium; & non deſunt, qui ne-
gent ſapere hæreſim manifeſtè, maximè Iu-
lius Clarus §. hęreſim. Sed immeritò, ac
iniuſtè iſte auctor, vt aiunt Penna, & Delrius
adducti, reprehendit Barbatiam, eo quod par-
tem affirmantem teneat. Quę etiam efficaci
ratione conuincitur, quia adhuc tunc eſt abu-
ſus

ſus rerum factarum ; & credere , quod iſtæ ex
inſtitutione dæmonis , & non Dei , nec Eccle-
ſiæ poſſint inſeruire ad dictos fines indifferētes
eſt etiam hæreſis , quam ſine dubio manifeſtè
345 ſapiunt talia ſortilegia . Vis huius rationis
magna eſt , & ob eam idem dicendum in caſu
illo, quem Diana ibidem diſcutit, nempe quā-
do quis miſcuit in ſortilegio hoſtiam non con-
ſecratam, ſuper quam, vt eſſet accommodata
ad illud , fuerit celebrata Miſſa an huiuſmodi
ſortilegium ſit hæreticale ? Reſponſio negati-
ua eſt Girlandi de ſortilegijs q. 10. n. 16. & alio-
346 rum . Verū affirmatiua omnino tenenda cū
eodem Diana, Scaccia de indic. lib. 1. cap. 12.
n. 34. Antonio Souſa lib. 1. aphor. cap. 57. n. 11.
& cum pluribus, quos breuitatis cauſa omitto.
347 Sequitur iudicanda quarta pars Regulæ ,
nempè quod omnia ſortilegia , ſeu opera ma-
gica ſapiant hæreſim manifeſtè, quæ natura ſua
perſe ferunt , ſeu continent aliquid , quod ſit
hæreſis manifeſta . Oſtenditur efficaciter a pa-
ritate, imò forte à maioritate rationis ; quia
ſi in alijs quibuſcumque operibus extra ſorti-
legium , id verum habet , vt docent ibidem
Delrius, & Peña d. comment. 67. verſ. poſtre-
mo generaliter, illuſtrans his exemplis, vt ba-
ptizare imagines, preces nefarias dæmoni fū-
dere, idolis genua flectere, & huiuſmodi, quæ
manifeſtam ſapiunt hæreſim, vt per ſe conſtat,
cum ſint contra fidem, ergo ſimiliter , ſeu po-
tiori ratione , ſi talia facta ſint coniuncta cum
ſortilegijs, ſiue eum operibus magicis , hæc
erunt qualificata , & manifeſtè hæreticalia .
348 Exempla ſint , diuinum honorem idolis tri-
buere , adorare peculiarem ſtellam cultu ſu-
premo latriæ (quod frequenter adiungitur in
ſortilegijs) proijcere ſalem in ignem, quamuis
non accommodatum peculiari ritu ſuperſtitio-
ſo ; vt ſolet accommodari ad ſortilegia , quia
etiam ſine hac accommodatione ipſis adiun-
cta dicta proiectio ſalis in ignem, videtur indi-
care illum cultum dęmoni eſſe exhibitum, quē
Deus exigebat olim ſibi exhiberi per verba
illa Leu cap. 2. Quidquid obtuleris ſacrificij ,
ſale condies , nec auſers ſal de ſacrificio tuo ,
349 in omni oblatione tua offer ſal . Tametſi ipſi
dæmones , & cibos in conuiuijs ſolitis inſipi-
dos, & actus venereos incuborum, & ſuccubo-
rum vix vllius delectationis exhibeant; ſic for-
tè Deo diſponente in pœnam peccati De hoc
ſortilegio continente , proiectionem ſalis in
ignem, quod ſit qualificatum , & ſapiat mani-
feſtè hæreſim, docet expreſſè Eymer. in direc.
part. 2. quæſt. 43.
350 Præterea , quod præter dicta ſint alia ſor-
tilegia qualificata, & habentia ſaporem hære-
ſis ſaltem occultę , etiamſi procedant ex ſolo
pacto tacito, ſeu inuocatione implicita dęmo-
nis, varijs exemplis , & auctoritate Doctorum
oſtendemus . Tale iudicat Delrius vbi ſupra
ſortilegium, quod quis ex conſilio magi affor-
mat pro reuelatione rei furtiuę , quod ſapiat
hæreſim ſaltem occultam . Abſolutè ſine hac
limitatione , ſaltem occultam tenent idem cū
Simancha cathol. inſtit. tit. 21. n. 15. Diana d.
tract. 8. reſol. 15. & ante eum Bartholomæus
de Spina, vbi ſupra, quidquid alij in contrariū
351 dicant . Pari modo maleficium ligaminis ,
quo impeditur contractio, & vſus matrimonij;
maleficia etiam , quæ fiunt ad nocendum ho-
minibus, animalibus, fructibus &c cenſentur
qualificata, & hæreticalia ex conſtitutione In-
nocentij Tertij incip. *Summis deſiderantes af-
fectibus* , indicatque bene , & defendit Farin.
de hæreſi q. 181. §. 1. nu. 31. & 50. cum alijs ab
352 ipſo citatis , præcipuè Delrio . Similiter hæ-
reſim ſapiunt multa facta lamiarum , ſeu ſtri-
garum ſecundum Syluestr. in ſumm. verb. hæ-
reſis n. 1. & Roiam. ſing. 98. n. 6. & Simancham
tit. 27. ob eam rationem, quod ſit præſumptio
353 fidem abnegaſſe &c. Item facta illa ſuperſti-
tioſa, quibus alicui creaturæ , vt loco, tempo-
ri, numero , tali perſonæ , ac cęremonijs plus
tribuitur, quàm Deo &c. dum creditur aliter
quam cum eis non poſſe obtineri id , quod de-
ſideratur . Ita Farin vbi ſubra n. 42. cum De-
354 ciano , & Leſſio , Zech. ab ipſo citatis . Te-
nere pręterea ligatum dæmonem in anulo, vel
alibi, vt ſortilegi falſo credunt (ſimulat enim
ipſe ſe ligari , vt id credentes decipiat , & vin-
cat) eſſe ſortilegium hæreticale ex conſtit. Io-
annis 22. incip. *Super illius ſpecula*, probat ibi-
dem n. 28. Farinac. Qui plura ſimilia ſortilegia
adducit , quæ ſapiunt hæreſim ; ſed propoſita
ſufficiant : de quibus ita ſentio , quod ſint ali-
quo modo hæreticalia .
355 Nihilominus negari non poteſt, cum ab om-
nibus ſupponatur, vt certum, dari multa facta
ſuperſtitioſa intra latitudinem magiæ dæmo-
niacæ tàm diuinatricis, quàm operatricis, quę
ſint ſortilegia merè ſimplicia , & non ſapiant
hæreſim ; tametſi ad ea præcedat pactum ta-
citū cum dæmone, quod ſępè efficiens ea pror-
ſus ignorat . Docet de ſuperſtitionibus in cō-
muni expreſſè Farin. d. n. 42. ſuperſtitiones ,
inquit , non omnes ſapiunt hæreſim ; ſed illæ
dumtaxat &c. vt explicatū iam à nobis paulò
356 ante . Idem de factis lamiarum Syluest. ci-
tatus, vt refert Farin. ibidem n. 45. quod ſtri-
garum ſectæ ſint triplicis generis, hæreſis ſci-
licet, ſuperſtitionis, & illuſionis : ergo diſtinctio
ab eo aſſignatur inter facta earum hæreticalia,
& non hæreticalia; ſeu tantum ſuperſtitioſa .
Comprobant idem, quæ aſſerit Eymericus p. 2.
direct. q. 42 n. 2. Quidam ſunt, inquit, ſortile-
gi ; & diuinatores meri , ſicut ſunt , qui agunt
merè ex arte chiromantiæ , qui ex manus li-
neamentis diuinant , & iudicant de effectibus,
& conditionibus hominis, vel qui ex ęqualitate
vel inæqualitate feſtucarum aliquid præſens ,
ſed abſconditum indicant diuinando , & ſimi-
les, & iſti cadunt in titulo de ſortilegijs , & di-
uin. hæc Eymericus; quæ vt vera admittit eius
Commentator Peña d. comment. 67. verſ. ſicut
cum alijs plura exempla peti poſſunt ex Regu-
lis præcedentibus, nec amplius in re tàm certa
immorandum.
357 Supereſt vltima pars præſentis Regulæ de
Iuriſdictione DD. Inquiſitorum circa dicta ſor-
tilegia : hi olim nequibant iudicare de ſortile-
gijs merè ſimplicibus , aut non hæreticalibus ;
ſed ſolum de qualificatis , vel ſaporem hæreſis

Digitized by Google

aliqnaliter habentibus. Cõſtat per cap.ex tua-
tnm, extra de ſortilegijs, & clarius per cap.ac-
cuſatus de hæreticis in 6. §. ſanè cum, ibi de
diuinationibus, aur ſortilegijs (niſi hæreſim ſa-
perent manifeſtè) intromittere ſe non debent,
nec pnnire talia exercentes, ſed eos relinqnere
358 ſuis iudicibus puniendos. Quæ verba, in-
tromittere, & relinquere abſolutè, vt ſonant,
exponit legitimè Diana d. tract.8.reſol.111.cũ
Valle de Moura, in opuſc.de incant. ſect.3.c.6.
n.10.& non quod tenentur Inquiſitores remit-
tere illos ad alios iudices, ſed tantum non im-
pedire, aut dimittere, vt illos punirent: poſt-
quam diſcuſſum ab eiſdem Inquiſitoribus, ſa-
perentne talia ſortilegia hæreſim, & repertnm
non ſapere.
359 Norat benè idem Diana talem diſcuſſionem
pertinuiſſe, & pertinere modo ad ipſos Inqui-
ſitores in caſu dubio, ob eam rationem, quia
quiuis Iudex delegatus cognoſcit, an ſua ſit
iuriſdictio; ergò idẽ erit in Inquiſitore: alioqui
huius poteſtas, & cognitio facile ſubuerti po-
tuiſſet, quouis affirmanre ſortilegia, & dinina-
tiones non ſapere manifeſtam hæreſim, ſicq. ſe
eximente ab eius iuriſdictione. Docent etiam
hoc Simanchas tit.30.n.2.& Rodericus Acuña
in tract. de confeſſ. ſolicit. q.5. num.13.
360 Hodie tamen attento iure nouo Alexandri
Sexti in conſtit. incip. *Cum acceperimus*, & in
altera eiuſdem Pontificis, incip. *Dudum*, de an-
no 1523. adductis à Peña in fine Direct. & ci-
tatis à Farin. de hęreſi q.182.§.4. De quibuſuis
ſortilegijs etiam merè ſimplicibus, ſeu non ſa-
pientibus manifeſtam hęreſim poſſunt Inquiſi-
tores cognoſcere, & ſortilegos, ac diuinatores
361 .meros, non hæreticales iudicare. In quibus
Conſtitutionibus multi particulares caſus in
communi exprimũtur; ſed multo plures in no-
uiſſima Conſtitutione Sixti V. incip *Cæli, &
terra*, ſæpius à nobis citata, quã confirmauit, &
ampliauit Vrbanus VIII. cõſt. incip. *Inſcruta-
bilis*, circa ſortilegia fabricata ab Aſtrologis in-
diciarijs, qui de ſtatu Religionis Chriſtianæ, vel
Sedis Apoſtolicæ, ſeu vita Romani Pontificis,
aut eis conſanguineorum iuditia facere, necnõ
eos, qui illos deſuper conſulere præſumpſerint.
Quę Conſtitutiones, vt ſonant accipiendæ, nec
vllus interpretationis locus vſquam apparet.
362 Dubitabit tamen fortè aliquis, cur hæc ſor-
tilegia merè ſimplicia, non hæreticalia ſub iu-
riſdictione Inquiſitorum fuerint ſubiecta, cum
Tribunalia S. Inquiſitionis ad extirpationem
hæreticæ prauitatis erecta fuiſſe cenſeantur?
cui dubitationi, iudicium meum correctioni
Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſubijciendo, duplici
reſponſione ex proprio marte ſatisfacio. Pri-
mò reſpondeo cauſam talis diſpoſitionis eſſe
quod ſic voluerint Romani Pontifices, & indi-
cauerint expedire pro bono totius Eccleſiæ.
363 Sicut enim in Regnis Hiſpaniæ, Aragonio, Go-
tolano, & Valentino (vt hoc obiter ſit traditũ
cum Paramo lib. 2. de orig. ſanct. Offic. tit. 2.
cap.8.n.31. & cum Diana p.4. tract.8. reſ.20.)
de Sodomitico crimine cognoſcunt Inquiſito-
res ex conceſſione Clementis VII. per Bullam
incip. *Si olla*, anni 1544. tametſi non ſapiat
hæreſim (vtique ſi ſaperet omnia Tribunalia
S. Inquiſitionis contra ipſum procederent) ita
illi Summi Pontifices de ſortilegijs ſimplicibus
non hæreticalibus decreuerunt, vt quicumque
Inquiſitores ſint legitimi iudices.
364 Secundò reſpondeo cauſam talis diſpoſitio-
nis eſſe, quia licet hæc ſortilegia non ſapiant
manifeſtam hęreſim, videtur probabile in eis
repetiri ſuſpicionem aliquam leuem de hæreſi
ſaltem occulta, vel tendentiam ad ipſam, cum
procedant ex pacto tacito cum dęmone, & poſ-
ſit eſſe præſumptio de pacto expreſſo, & de er-
roribus, qui cum ipſo coniuncti eſſe ſolent, vt
dictum ſupra.
365 Tendentia autem dicta poteſt indicari à ſi-
mili, quia quemadmodum Inquiſitores proce-
dere poſſunt non ſolum contra propoſitiones
hæreticas, & hęreſim ſapientes; ſed etiam con-
tra temerarias, malè ſonantes, ſcandaloſas, pia-
rum aurium offenſiuas, vel alterius notæ, vt
optimè docet Diana d. tract.7.reſol.94. cum
Petro Lorca in 2. 2. D. Thomæ quęſt.11. art.2.
diſp.4.n.1. & cum alijs oſtenditque ex concilio
Conſtantienſi ſeſſ. 8. eò quod ad hęreſim ten-
dant: Pari modo expediens eſt, vt Inquiſitores
ipſi inquirant non ſolum de factis ſortilegis
manifeſtè hęreticalibus; verum etiam de alijs
ſuperſtitioſis magiæ dęmoniacæ, non ſapienti-
bus manifeſtam hæreſim, tendentibus tamen
ad ipſam, temerarijs in tali materia, ſcandalo-
ſis piorum oculorum offenſiuis &c.
366 Expreſſi tandem ſępius, de factis ſeu operi-
bus magiæ dæmoniacę: nam ſi quæ ſunt facta
ſuperſtitioſa pura, & ſimplicia, quæ ab illa non
procedunt, nec pactum, etiam tacitum cum
dæmone ſupponunt, probabiliter iſta ſecundũ
Suarez de Religione tom.1. lib.2. cap. vlt. non
veniunt comprehenſa ſub Bulla Sixti V. nec de
eis Inquiſitores cognoſcunt, quia nec occultè
hęreſim ſapiunt, nec ad eam vllo modo tendũt.
367 Sed talia eſſe rariſſima meritò affirmat Valle
de Moura opuſc. de enſal. & incant. ſect.3.c.1.
interpretans mentem Suarez, & tradit Diana
d.tract.8.reſ. 107. Atque his quod Deo, ſit gra-
tiæ, vaſtiſſimæ, & difficillimæ materię ſuperſti-
tionum, ac magię dęmoniacæ diuinatricis, &
operatricis finis impoſitus.

CAPVT XV.

De quibuſuis non Sacerdotibus celebrantibus Miſſam, aut Confeſsiones Fidelium audientibus, iuriſdictioni Inquiſitorum ſubiectis?

PROOEMIOLVM,

1 PRÆSENS Caput quo compendioſius, ac breuius, eo maioris conſiderationis pro grauitate rei, ſeu enormitate duplicis delicti, de quibus in eo agitur. In Edicto Sanctę Inquiſitionis his verbis linguæ vulgaris obligatio ea denunciandi omnibus iniungitur, *Che con ſacrilego ardire non eſſendo Sacerdote s'habbiano vſurpato, ò ſi vſurpino di celebrare Meſſa, ò habbiano preſunto, ò preſumino di miniſtrare il Sacramento della Penitenza contra à i Decreti, e Conſtitutioni Apoſtoliche,* in Latinum conuerſis ſic. *Quod alij ſacro Presbyteratus ordine nõ initiati ſacrilego auſu ſibi vſurpauerint, aut vſurpent, celebrare Miſſam, vel præſumpſerint, aut præſumant Chriſtifidelibus Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtrare.* Pro quorum ſufficienti declaratione duplex tantum Regula breuiſſimè à nobis proponatur; ſicut à Souſa duplex caput, nempè 32. & 33. lib. 1. aphoriſ. & à Diana duplex reſol. 11. & 12. par. 4. tract. 7.

Qui per celebrantes Miſſam non conſtituti in Sacerdotij ordine intelliguntur? et quemſque ſubditi iuriſdictioni Inquiſitorum?

REGVLA CXXV.

2 PResbyteratus Ordine non initiati Miſſas
celebrantes intelliguntur tàm laici ſæculares, quàm Eccleſiaſtici, aut Religioſi, etiam
in Subdiaconatus, & Diaconatus gradu conſti-
3 tuti. De his omnibus cognoſcunt Inquiſitores
fidei, non ſolum ſi ſemel tantum celebrauerint;
ſed etiam ſi ſacris veſtibus induti Miſsam inceperint; quamuis non perueniant ad conſecrationem, cum iam ſic de idololatria ſint ſuſpecti.

4 DEciſio iſtorum omnium ſumitur manifeſtè tùm ex decreto à ſacra Congregatione Sanctæ Inquiſitionis Vrbis edito, tempore Pauli IV. quod affert Diana in fine 4. part. fol. mihi 497. tum ex Bullis Pontificijs, quæ poſtea ad maiorem claritatem prodierunt, vt ex illa Gregorij XIII. incip. *Officij noſtri*, pro Regnis præcipuè Hiſpaniæ, vbi adhuc dubitabatur à Doctoribus, vt in exordio ipſius Bullæ dicitur, an contra committentes hæc delicta celebrandi Miſſam &c poſſent procedere Inquiſitores, alijs affirmantibus poſſe, alijs verò negantibus.
5 Sed per Conſtitutionem Gregorij ſublatum fuit
dubium, & iniunctum quibuſcumque Inquiſitoribus, vt procedant: ſicut per aliam Clementis VIII. incip. *Et ſi alias*, in qua peculiariter exprimitur, quod ignorantiam nullum ex-
6 cuſet. Tandem nouiſſimè prodijt Bulla Vrbani
Octaui incip. *Apoſtolatus officium*, cum confirmatione omnium, & extenſiones ad minores 25. annis, dummodo vigeſimum ſuę ætatis annum complerint, quod iſti ob talia crimina ſint tradendi Curię ſæculari per Inquiſitores, vt ab ea vltimo ſupplicio irremiſſibiliter puniantur: ſed de hac punitione opportunius lib. 6. noſtri operis.
7 Per celebrantes Miſſas abſque ordine Presby-
teratus, quod intelligantur quicumque, & meri laici, & Eccleſiaſtici tàm ſæculares, quàm Religioſi etiam aliquo ordine ſacro inſigniti, tradit Souſa citandus, & patet ex terminis generalibus dictarum Bullarum, cum formula negatiua, quoſcumque comprehendente, videlicet ad ordinem Presbyteratus promotos, in ordine ſacro Sacerdotis non conſtitutos, & ſi-
8 milibus. De ſæcularibus laicis maximè ex illa
clauſula Gregorianæ, §. 1. vbi indicatur cauſa ſic ſtatuendi, vt ſe opponat errori peculiari hæreticorum. His præſertim, inquit, temporibus, quibus hæretici temerè audent proferre, etiam ſæculares eorum Sacramẽtorum miniſtros poſ-
9 ſe eſſe. De Eccleſiaſticis, vel Religioſis, etiam
Subdiaconatus, vel Diaconatus Ordine inſignitis conſtat ex Clemen. §. 2. vbi præcipit taliter delinquentes realiter degradari, priuſquam curiæ ſæculari tradantur; at realis degradatio communiter non ſolet eſſe, niſi ab Ordinibus ſacris; ergo ſi Diaconus, vel Subdiaconus Miſſam celebret, poterit contra eum Inquiſitor procedere, ſicut contra quemcumque laicum.
10 Ad hanc ſimilium proſecutionem, quod vna
tantùm celebratio Miſſæ ſufficiat, & non requirantur plures Antonio Souſa opuſc. de confeſſ. ſolicit. tract. 1. cap. 9. num. 11. & lib. 1. aphoriſ. cap. 32. n. 9. docet Diana par. 4. tract. 7. reſol. 12. Fundatur hoc in maxima huius criminis enormitate, & quia ex dictis Bullis nullo modo colligitur, quod requiſita ſit frequentia, aut pluralitas actuum ad incurrendas pœnas ab eis
11 iniunctas; imò neque vnus omnino cõpletus,
ex mente eorumdem Souſæ, & Dianæ, ſed quod ſufficiat, ſi ſit inchoatus, vt ſi quis veſtibus ſacris indutus incipiat Miſſam, quamuis non perficiat, nec perueniat ad conſecrationem.

Ratio eſt quia iam inde inſurgit præſumptio de
errore idololatriæ in mente ſic inchoantis ce-
lebrare, & quod intenderit per hunc actum ad
eamdem idololatriam alios inducere.
12 Limitando tamen aſſerunt ijdem Doctores
non contrahi pœnas dictarum Bullarum ab eo
qui Sacerdotalibus veſtimentis induitur cele-
brare intendens, ſed poſtea non celebrat, nec
incipit; quia in illis ſolum eſt ſermo de celebra-
tione Miſſæ in re ipſa, & nõ de tantum intenta.
13 Quæ limitatio ſecundum Conſtitutiones Pon
tificias admittenda eſt; aliunde tamen propter
abuſum veſtium ſacrarum in laico poſſet hic
ab Inquiſitoribus puniri, vel ſaltem acriter re-
prehendi ob præſumptionem erroris, qui inter
hęreticos noſtri temporis viget circa dictas ve-
ſtes. quod vſus earum ſit communis quibuſ-
cumque tàm laicis, quàm Eccleſiaſticis, vide
Bellarminum.

Quid de non Sacerdotibus confeſſiones audientibus? & qualiter hi iuriſdictioni Inquiſitorum ſubijciantur?

REGVLA CXXVI.

14 PAri modo quicumque ad Presbyteratus
ordinem non promoti, tàm Laici, quàm
Eccleſiaſtici, etiamſi Diaconatu, vel Subdiaco-
natu inſigniti iuriſdictioni S. Inquiſitionis ſubij-
ciuntur, ſi confeſſiones ſacramentales audiant;
etiam caſu, quo non tribuunt abſolutionem, vn-
decumque id contingat; & caſu quo inchoatur
confeſſio tantùm generaliter, non expreſſo ali-
15 quo peccato in particulari. Secus, ſi non
inchoatur confeſſio, vel non fit ſacramentalis;
ſed tantum fiat deuotionis cauſa.

---

16 COnſtat ſimiliter ex eiſdem Conſtitutio-
nibus Apoſtolicis citatis in Regula pre-
cedenti, circa hoc eadem generalitate loquen-
tibus. Quas legitimè interpretatur Souſa vbi
ſupra num. 3. quod in eis delicta illa celebrandi
Miſſam, & audiendi confeſſiones ſint ſumen-
da diuiſim, & ſufficiat, ſi vnum vel alterum
committatur ad incurrendas pœnas in eis præ-
ſcriptas.
17 Legitimè etiam idem Souſa ibidem num. 4.
dictas Bullas ſtrictim interpretatur, quod ex vi
ipſarum non ſubijciantur iuriſdictioni Inquiſi-
torum carentes ordine presbyteratus, ſi aliud
Sacerdotis munus exequantur præter celebra-
tionem Miſſę, & auditionem confeſſionum; quia
18 de his tantùm ibi diſponitur. Atque ideo be-
nè ait ex vi ipſarum; nam aliundè equidem ſi
laicus v. g. miniſtret extremam vnctionem,
baptiſmum ſolemnem &c. ſine dubio iuriſdi-
ctio Inquiſitoris ad eum extendetur, tanquã
ad ſuſpectum de illa hæreſi, cuius meminit, vt
dictum ſupra, Gregorius XIII. in ſua Conſtitu-
tione citata, quod hodie perfricata fronte de-
fendant hæretici, poſſe laicos eſſe miniſtros Sa-
cramentorum, quæ doctrina eſt manifeſtè Caſtri
Pal. tom. 1. trac. 4. diſp. 9. punct. 1. vbi de hoc bre-
uiter agens proponit titulum generalem in §. 9.
de reo, inquit, non Sacerdote Miſſam celebran-
te, aut aliud Sacramentum miniſtrante, ac re-
ſoluit talem miniſtrum eſſe ſuſpectum de hęreſi.
19 Aliqui, vt Sanctarellus de hæreſi cap. 42. dub.
vnic. n. 5. & Acuña in tract. de confeſſ. ſolicit.
q. 13. n. 14. nolunt comprehendi ſub dictis Bullis
aut iuriſdictioni Inquiſitoris ſubeſſe illum, qui
ſine ordine Sacerdotij confeſſionem ſacramen-
talem audiuit, ſed non dedit abſolutionem, &
multo minus eum, qui ſolum in communi incę-
ptam abſque expreſſione alicuius peccati parti-
cularis audiuit. Ratio eſt, quia non miniſtrat
tunc Sacramentum, & diſpoſitio dictarum Bul-
larum videtur intelligenda de actu completo, &
conſũmato, cum ſit valde rigoroſa, cum iniun-
gat pęnam vltimi ſupplicij omnium grauiſſimã.
20 Nihilominus conſequenter loquendo ad di-
cta in ſuperiori Regula de celebratione Miſſę
abſque conſecratione, & de ea tantum inchoa-
ta à non Sacerdote, probabilius iudico oppoſi-
tum cum Freyta in editione nouiſſima de conſ.
ſolic. q. 18. num. 36. & cum Souſa lib. 1. aphor.
cap. 33. n. 3. vt refert Diana d. tract. 7. reſol. 11.
non exprimens, an ipſis adhæreat. Ratio eſt,
quia, quamprimum non Sacerdos incipit audire
confeſſionem; quamuis per accidens non pro-
ſequatur, aut non tribuat abſolutionem, ſiue ex
indiſpoſitione pœnitentis, ſiue aliunde, iam ex
tunc redditur ſuſpectus de mala credulitate
circa Sacramentum pœnitentiæ, ſeu de errore
dicto, quod laici, ſeu non Sacerdotes poſſint eſſe
21 eius miniſtri. Confirmatur inde, quia in alijs
materijs S. Inquiſitionis de delicto incępto, &
non conſũmato cognoſcunt Inquiſitores, vt ſi
quis Neophytus in fide tentet fugam ad partes
Aphricæ animo apoſtatandi, aut ſi viuente ad-
huc prima vxore, iniat ſponſalia de futuro cum
ſecunda (hos caſus ſępius habuimus in noſtro
Tribunali Melitenſi S. Inquiſitionis) ergo idem
erit in caſu præſenti. Quod dicitur de pœna,
alibi expendetur, vt in proprio loco.
22 Quando vero confeſſio nequaquam fuit in-
choata, nulla inſurgit ſuſpicio de mala creduli-
tate, quod patet à ſimili ex iam traditis cum
Souſa de non inchoata celebratione Miſſæ, etſi
paratus ſit non Sacerdos ad celebrandum; ergo
pari modo non inchoata auditione confeſſionis
ob rationem eandem, quia in illis Bullis tan-
tum eſt ſermo de vera celebratione Miſſæ, & de
23 vera auditione confeſſionis. Atque idem di-
cendum in caſu, quo confeſſio fit non ſacramẽ-
taliter; ſed conſolationis ſpiritualis, aut humi-
litatis gratia, vt ſolet fieri, cum deeſt Sacerdos,
in tempeſtate pericuIoſa nautæ, & alij ſibi inui-
cem confitentur, nõ eſt tamen confeſſio ſacra-
24 mentalis. Nec de ea intelligitur illud Iacob. 5.
Confitemini alterutrũ peccata veſtra: quidquid
aliqui in contrarium dicant, vt ait Bonacina
diſp. 5. de pœnit. q. 7. punct. 1. cũ agatur de veris
Sacerdotibus, quibus præcipitur vt hoc Sacra-
mentum ſibi inuicem miniſtrent, vt exponunt
idem Bonac. Coninch. diſp. 10. dub. 1. & alij.

CAP.

CAPVT XVI.

De abutentibus aliquo Sacramento, maximè confeſſionis in re venerea, aut in quouis delicto, iuriſdictioni Inquiſitorum ſubiectis?

PROOEMIOLVM,

1 HÆC materia delicti adeo exccrandi, quoad Sactamentum Pœnitentiæ ſequltur immediatè
in Edicto S. Inquiſitionis per huiuſmodi verba, *Ch'habbiano abuſato, ò abuſino; il Sacra-
mento della Penitentia contro à i Decreti, ò Conſtitutioni Apoſtoliche*, in Latinum translata ſic,
*quod abuſi fuerint, vel abutantur Sacramento Pœnitentiæ contra Decreta, & Conſtitutiones Se-
dis Apoſtolicæ*. Verum non extra rem, ſed valdè congruum fuit titulum huius capitis ad quoduis
Sacramentum, & ad abuſum in quolibet vitio extendere; quandoquidem id iam à recentioribus
2 Theologis communiter attingitur. Sed quænam Decreta, & Conſtitutiones de quibus in clauſu-
la Edicti propoſita? Non conſtat omnino inter Doctores Laertius Cherubinus Bullarum Pontifi-
cum Collector præſtantiſſimus, quod potuerim apud ipſum inuenire vnam tantum adducit Pij IV.
incip. *Cum ſicut*; eam Paramus lib. 3. de origin. Sanctæ Inquiſitionis q. 10. in fine tribuit Paulo IV.
atque ibidem proponit circa eandem materiam Decretum Sacræ Congregationis pronunciatum
iuſſu Clementis VIII. quo confirmatur, ait ipſe Paramus, Bulla Pauli; ſed non aduertit hic auctor
in tenore dicti Decreti, quod ad verbum ibidem refert, fieri expreſsè mentionem duarum Bullarũ
Pij IV. & Pauli IV. fortè eiuſdem tenoris, ac proinde Cherubinus illam Pauli IV. ſeparatim non
exhibuit. Extat etiam aliud Decretum eiuſdem Sacræ Congregationis de mandato Pauli Papæ V.
quod ſub nomine Bullæ ipſius citant ſæpè Sanctarellus, & Diana vbi infra. Prodijt poſtea in lucẽ
egregia Conſtitutio Gregorij XV. incip. *Vniuerſi Dominici gregis*, cum magna declaratione, &
3 extenſione circa varios caſus, ſpectantes ad hanc materiam, de quibus erat prius dubium. Tan-
dem adeſt epiſtola ex præſcripto ſacræ Congregationis, ſeu potius Vrbani VIII. ad Archiepiſcopũ
Mediolanenſem, in qua reſoluuntur aliqua huc relata, & habetur iam communiter vti Conſtitutio
Pontificia, cum iniungatur dicto Archiepiſcopo, vt eam Epiſcopis ſuæ Prouinciæ notificet pro ca-
ſibus occurrentibus. Attentis itaque dictis Apoſtolicis Decretis, Conſtitutionibus &c. decidenda
omnia, quæ in Regulis ſequentibus expendentur.
4 Extra eas tamen liceat mihi, vnico verbo, dubium illud reſoluere, fortè iam hodie prorſus ſpe-
culatiuum, nimirum, an dicta Decreta, Conſtitutiones &c. ſe extendant ad eos, qui antequam
promulgarentur delicta, de quibus in eis agitur, commiſerunt? Duplex eſt ſententia, altera affir-
mans, altera negans, vtraque probabilis cenſetur à Diana part. 4. tractat. 5. reſolut. 40. & pro
vtraque citantur ab eo varij Doctores, pro negante Portellus, & Fagundez, quibus additur
Souſa de confeſſion. ſolicit. tractat. 1. cap. 20. num. 6. Quæ fundatur in eo principio, quod leges
tàm ciuiles, quàm Canonicę, maximè pœnales, vt in plurimum reſpiciant ſola futura, iuxta cap.
cognoſcentes de conſtit. & l. leges, C. de legibus, vbi dicitur, Conſtitutiones futuris certum eſt
dare formam negotijs, non ad facta præterita reuocari; & intelligunt Expoſitores cum ampliatione,
quod ita ſit, etiam quando loquantur per verba de præſenti, vt ait Angelus conſil. 261. numer. 5.
& quando verba ſunt communia, videnturque poſſe trahi tàm ad præterita, quàm ad futura: quaſi
5 ſit de ratione legis reſpicere futura, & non præterita, ex gloſ. in cap. 2. de conſtitut. in 6. Nihilo-
minus ex eadem Gloſſa, & ex Imola in cap. vltimum de conſtitut. num. 12. ſecus ſe res habet, vbi
patet de mente Legiſlatoris, quod velit legem ſuam extendi ad præterita, vt contingit in caſu
præſenti. Clarè enim deduci videtur ex ipſis Bullis citatis hoc intendiſſe illos Summos Pontifi-
ces, vt comprehendant crimina ſolicitationis in Sacramento confeſſionis præterita, ibi, *Quomodo-
6 libet diffamatos &c.* & ibi ſuper præmiſſis diligenter inquirentes &c. Quare hæc ſecunda ſententia
affirmans eſt multo probabilior, ſuntque pro ea Freytas in editione nouiſſima de confeſſ. ſolicit.
q. 2. num. 15. Hieronymus Rodriguez in comp. qq. Regul. reſol. 131. num. 1. & Diana citatus, qui-
bus adiungo Sanctarellum de hæreſi tract. 1. cap. 26. num. 12. qui pluribus id diſcutit.

An abutentes Sacramento Confeſſionis circa alia vitia extra Venerem ſubſint iuriſdictioni Inquiſitorum? & quid de ſimili abuſu in alijs Sacramentis?

REGVLA CXXVII.

7 QVicumque abutentes Sacramento pœni-
tentiæ circa alia crimina, extra rem
veneream valde probabile eſt, quod ſubſint iu-
riſdictioni Inquiſitorum. Hæc tamen doctri-
na in praxi nuſquam recepta apparet, & oppo-
ſita communiter admittitur, attentis Bullis. &
Decretis Pontificum citatis. Atque pari modo
ex vi eorumdem philoſophandum eſt de abuſu
aliorum Sacramẽtorum, etiam circa Venerem.
8 Secus ex vi iuris Diuini, & communis Pontificij
quod poſſint, & debeant Inquiſitores contra
abutentem quouis Sacramento in materia cu-
iuſlibet delicti procedere.

Google

9 GRaues Doctores deſeodunt primam partem huius Regulæ, quod cognoſcere poſſit Inquiſitor de abuſu Sacramenti Penitentiæ non ſolum circa libidinem, ſed circa ſurtum etiam, homicidium, inſamiam, & huiuſmodi ſolicitaodo ad iſta pœnitentem in actu confeſſionis. Ira Peña par.2.Direct.cõmen.81. Lælius Zecchius in ſumm. tom.1. tract. de fide cap.11.num.5. Emanuel Moura opus.1. de enſal.& incant. ſect.3.cap.3. num.17.& Caſtrus Palaus tom.1. tract. 5. de fide diſp. 9. punct. 5. num.4. oprimè ſpecificans quod competat hoc illi ex generali facultate, quam habent Inquiſitores à iure Diuino, & communi, vt dictum à nobis in Prolegomen.procedendi contra quoſcumque hæreticos, aut ſuſpectos de hæreſi, qualis haud dubiè eſt, qui abutitur Sacramento confeſſionis, ſollicitando ad quoduis delictum.
10 Qnod oſtenditur efficaciter à ſimili, ſeu potius à minori ad maius, quia ſi quis v. g. abuteretur veſtibus ſacris, aut religioſis, applicando eas ad vſus laicales, prophanos, & iocoſos, inſurgeret ſine dubio præſumptio contra eum de mala credulitate, & poſſent Inquiſitorea ipſum
11 punire. (Sic audio fuiſſe aliquando ab Inquiſitore huius loci punitum quemdam, qui diebus bacchanalibus habitu religioſo capuccineo indutus per riſum, & iocum incedebat) ergò quanto magis ioſurget talis præſumptio contra abutentem re multo magis ſacra, nempe pœnitentię Sacramento ad furtum, homicidium, &
12 ſimile. Imò in hoc abuſu apparet maior ſuſpicio erroris, quàm in illo dicti Sacramenti ad rem venercam; cum abuteos ipſo ad hanc plus ex paſſione libidinis, quàm ex mala credulitate videatur induci.
13 Nihilominus apud nullum auctorem legitur, nec aliunde mihi conſtat, quod alicubi fuerit dicta doctrina ad praxim reducta, vt Inquiſitor aliquis cognouerit de abuſu Sacramenti confeſſionis circa alia vitia extra venerem. Et quidem in oostro Tribunali Melitenſi ſanctę Ioquiſitionis inauditum prorſus, quod quis denunciauerit talem abuſum ad furtum, homicidium &c.cum tamen, me conſultore teſte oculato ſpatio 30. annorum, permultæ cauſæ ſolicitationis ad Venerem fuerint in eo tractatæ,
14 multique Coofeſſarij puoiti. Quare non pauci ex Doctoribus claſſicis, & Bonacioa in tract. variar. diſp.6. punct 3. Sanctarellus tractat. de hæreſi cap. 46. num. 6. Freytas io nouiſſima editione de confeſſ ſolicit. cap. 17. oum.21. & quæſt.8.num.18. Souſa de confeſſ. ſolic.tract.1. cap.13. à nu.4. & Diana par.4. tract.5.reſol.17. cum alijs quos ipſe citat par.1.tract.4 reſol.20. abſolutè tenent hoc vt certum. Sed interpretandi ſunt attentis Decretis, & Bullis Pontifi-
15 cum citatis. Nec valet quidquam, quod Moura vbi ſupra cum Acuña ait de particula, *Illicitos* in Bulla Gregorij XV. poſita, nam oon eſt extenſiua ad alia vitia, cum intra idem genus libidinis ſe contineat, quod alia particula, *Inhoneſtos*, quæ in textu poſt illam ſequitur (in quo decipitur Moura) clarè indicat; ex vi itaq. iuris Diuini, & communis tantum eſt valdè probabilis doctrina tradita Peñæ, Caſtri Palai, & aliorum, quibus libenter adhæreo.
16 Dein quod abuſus aliorum Sacramentorum, vt Baptiſmi, Extremæ vnctioni, Matrimonij &c. etiam in re venerea ſecundum dicta Decreta, & Bullas citatas non ſpectat ad iuriſdictiooem Ioquiſitorum, docent expreſſe Acuña quęſt. 16 num.6. Freytas vbi ſupra num.10. & Sanc. in ſelect. diſput.11. quos citat, & ſequitur Caſtrus
17 Palaus adductus punct.6. num.3. Inde oſtenditur, quia in illis nullo modo cautum fuit de ſimili abuſu; ſed de ſolo illo Sacramenti penitentiæ, in quo ſolicitatio ad venerem frequenter contingere ſolet ex occaſione, quod pœniteos ſua peccata carnalia Confeſſario manifeſtet; non ſic in alijs Sacramentis. Vnde de his nihil ibi diſpoſitum.
18. Prædicta autem diſparitas inter pœniteotiæ ſacramentum; & alia licet communiter aſſignetur, & vera ſit; pro re tamen præſenti videtur non omnino ſatisfacere; nam conſtitutiooes Pontificię in materia Sancti Officij etiam circa ea, quæ raro contingunt, quandoque rigoroſiſſimè diſponunt, vt patet exemplis adductis toto capite præcedenti, de non Sacerdotibus Miſſam celebrantibus, vel confeſſionem audieotibus, quibus iuxta Bullas ibi citatas etiam pro primo lapſu ab Inquiſitoribus pœnę mortis iniungenda, tametſi caſus hic celebrandi Miſſam, vel audiendi cõfeſſionem ab aliquo non Sacerdote rariſſimè contingat, vt per ſe
19 ſtat. Ratio vtraque potiſſima cur contra aliquod delictum in Decretis, vel Conſtitutionibus Pontificijs iniungitur Inquiſitoribus procedere, ea eſt, quod in mente committentis tale delictum, vel ſit error contra fidem Catholicam, vel aliqua ſaltem eius præſumptio inſurgat, atque hanc aut illarum ſimiles Bullæ Papales neceſſario ſupponunt. Vnde conſequenter loquendo (ſaluo quoad hoc meliori Doctorum, aut Romanæ Eccleſiæ iudicio) dicendum eſt, quod ante earum emanationem potuerint iam Inquiſitores contra committentes ſimilia delicta procedere per facultatem generalem, vt aiebat Caſtrus Palaus, quam à iure Diuino, & Canonico habent procedendi contra quemcumque de hæreſi ſuſpectum.
20 Sed quæres ad quid inſeruiant Bullę dictæ Pontificiæ, ſi antequam edantur iam aliunde Inquiſitores habent ſuam iuriſdictionem? Reſpondeo inſeruire ad multiplices effectus, Primò ad preſcribendas grauiores pœnas pro maiori enormitate delictorum. Secundò ad excitandam iuriſdictionem, ſi fortè obdormiebat, vel frigeſcebat, vt diximus in Prolegom. de ſimili excitatione iuriſdictionis In Epiſcopis cõtra hæreticos, quem à iure Diuino habebant. Tertio ad eam modificandam io ratione procedendi, vel etiam augendam; non quod iam prius ſufficientem non haberent Inquiſitores.
21 Quare quod per hanc ipſi, & debeant procedere contra abutentem quouis Sacramento in materia cuinſuis delicti, vt dicitur in vltima parte Regulæ, ſit mihi valdè probabile ex ea doctrina Peñę, Caſtri Palai, & aliorum ſupra iam tradita, & efficaci ratione ſtabilita, nempè

quod

quod de abuſu Sacramenti Pœnitentię in qui-
buſcumque vitijs poſſint Inquiſitores cogno-
21 ſcere. Et confirmatur ex clauſula quadam
Bullæ Pij Quarti citatæ, ibi, nos in animum
inducere nequeuntes, quod qui de fide Catho-
lica rectè ſenſerint, Sacramentis in Eccleſia in-
ſtitutis abutantur, aut illis iniuriam faciant, ex
quo loquendi modo generali, & indefinito à
contrario ſenſu deducitur, quod malè ſentiant
de fide, qui abutuntur quouis Sacramento,
quamquam Papa in ea Bulla poſtea ſolum de
abuſu ſacramenti Pœnitentiæ in re venerea di-
23 ſponit. Hanc meam reſolutionem ad modum
probabilem iudicant viri doctiſſimi à me con-
ſulti, præcipuè Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſi-
mus Dominus Inquiſitor, & Delegatus Apoſto-
licus in hac Inſula, & locis ei adiacentibus,
D. Fabius Ghiſius Epiſcopus Netitonenſis, inni-
tentes maximè doctrinæ Penę, Caſtri Palai. &
aliorum firmiter ſtabilitæ, quæ valde notanda
pro caſibus ſimilibus in hac materia, de quibus
ſtatim dicetur.

---

*Qui nomine ſolicitantium in confeſſione
veniunt? & qualiter diffamati,
vt ſubſint iuriſdictioni
Inquiſitorum?*

REGVLA CXXVIII.

24 VEniant intelligendi nomine ſolicitan-
tium in confeſſionis Sacramento qui-
cumque ſacerdotes cuiuſuis gradus, & præ-
eminentiæ. Item Sacerdotes facultate, ſeu
iuriſdictione ad audiendum confeſſiones, vel
ad abſoluendum à peccatis carentes, vndecum-
que hęc carentia proueniat, & licet ſit nota
25 etiam pœnitenti. Non vero interpretes con-
feſſionum, ſiue Sacerdotes ſiue Laici ſint, ex vi
Decretorum, & Bullarum Pontificum: ſecus
vero probabiliter ex vi iuris Diuini, vel Cano-
26 nici. Nequaquam tamen requiritur, diffamati
reperiantur infamia propriè, & ſimpliciter dicta,
ſed ſufficit quauſcumque, vt iuriſdictioni Inqui-
ſitorum ſubſint.

---

27 DE ſolo abuſu Sacramenti Pœnitentiæ ad
venerem tantum, tàm in hac, quam in
ſequentibus Regulis agimus: (de abuſu alio-
rum ſacramentorum, & ad alia delicta, vltra
venereum, ſufficiant tradita Regula precedēti)
de eo copioſiſſime tractant ex recentioribus
Diana duplici tractatu in prima par. 4. & in
quarta par. 5. Caſtrus Palaus vnico, non quidem
exiguo, & Sanctarellus duobus capitibus 44.
& 45. ſed vix vllus ordo in hac materia ab eis
ſeruatur, ſed vt occurrunt dubia diſcutiuntur,
& reſoluuntur. Vndę claritatis gratia perpen-
dendo circumſtantias perſonarum rei, loci,
temporis, modi &c. procedemus.
28 Perpendit hic ex profeſſo Caſtrus Pal. citatus
punct. 9. illud dubium, an Epiſcopi, Nuncij, &
ſimiles Officiales Sedis Apoſtolicę, ſint ſub iu-
riſdictione Inquiſitorum, & his denunciandi
ob ſolicitationem ad turpia in confeſſione? &
ſimiliter quoad hoc, an vnus Inquiſitor alteri
ſubijciatur? verum tale dubium commune eſt
reſpectu cuiuſuis delicti ſpectantis ad Tribunal
Sanctæ Inquiſitionis, vt ſi Epiſcopus v. g. hæ-
reticaliter blaſphemet, aut hæreticam propo-
ſitionem proferat, aut ſimilem operationem
exequatur? Vnde ne actum agamus, videat Le-
ctor iam tradita à nobis tribus Regulis 28. 29.
29 & 30. Nunc ſolum in communi addimus, nulli
delinquenti in materia hæreſis, vel præſump-
tionis eius deeſſe Inquiſitorem, cui ſubſit, &
dictos Epiſcopos, Nuncios, & ſimiles reſpectiuè
ſubeſſe, vel ſupremo Inquiſitori Romano Ponti-
fici, vel ſacræ Congregationi Vrbis, vel Gene-
rali Hiſpaniarum &c.
30 Circa Sacerdotes facultate, ſeu iuriſdictio-
ne ad miniſtrandum Pœnitentię ſacramentum,
quouis modo carentes, duplices ſunt Doctores;
negantem partem ſequuntur Porrellus in ad-
ditionibus ad dubia regularia verb. ſolicitare,
num. 13. Souſa lib. 1. aphor. cap. 34 num. 16. &
Eſtephanus Fagundez de precept. Eccleſ. par. 2
lib 4. cap. 3. num. 79. Ratio eſt quia tunc reali-
ter non fit Sacramentum, & Sacerdos ſolici-
tans hoc ſcit; ergo ſolicitando non infert ei
iniuriam, neque eſt prę ſumptio, quod de ipſo
malè ſentiat, & conſequenter non ſubijcietur
Inquiſitori.
31 Pars tamen affirmans vtì certa prorſus te-
tenda, quod Sacerdos facultate abſoluendi pri-
uatus, ſi ſoliciter in confeſſione taliter inuali-
da, ſubſit iuriſdictioni Inquiſitorum. Ita Ioan-
nes Sancius in ſelect. diſp. 11. num. 39. Acunna
tract. de confeſſion. ſolicit. q. 14. num. 4. Ca-
ſtrus Palaus vbi ſupra punct. 9. num. 1. & Diana
par. 1. tract. 4. reſol. 17. & par. 4. tract. 5. reſol. 8.
32 Et quidem attento tenore Conſtitutionis
Gregorij XV. nullum poteſt eſſe dubium circa
rem iſtam, cum in ea expreſſe diſponatur, vt
quiuis Sacerdos ſolicitans ad venerem ſub prę
textu confeſſionis fiat reus ab Inquiſitore pu-
niendus; at Sacerdos iuriſdictione carens, ſi ſo-
liciter pœnitentem ad turpia, ad minus ſub prę-
textu confeſſionis id facit; ergo fiet reus dicto
modo. Nam etiam tunc quamuis non confi-
ciatur verè Sacramentum, inſurgit aliqualis
præſumptio malæ credulitatis contra ſic ſolici-
33 tatem. Addit autem benè Sancius vbi ſupra,
eſſe hoc verum etiam quando tam perſona ſo-
licitata, quàm ſolicitans ſunt in mala fide circa
dictam carentiam iuriſdictionis.
34 Quid quòd in terminis cuiuſuis Bullæ, aut
Decreti aliorum Pontificum idem omnino eſt
affirmandum, vt docet idem Diana poſt Caſtrū
Palaum citatum adductis ab illo huius verbis
efficacem rationem continentibus; vnde nec
35 grauabor ego ea adducere. Certum, inquit,
eſſe debet, Sacerdotem iuriſdictione carentem
ad audiendas confeſſiones, ſi exponatur illas
audire, & pœnitentem ſolicitet, fore denun-
ciandum, quia abſolutè cenſetur confeſſarius,
cum ordinis poteſtatem habeat, & à peccatis
venialibus, & mortalibus confeſſis poſſit abſol-
uere, & ab omnibus in articulo mortis: alias
poſſet

poſſet quilibet Sacerdos ſolicitãs affirmare, au-
ſum fuiſſe ſolicitare pœnireutem, eo quod iu-
riſdictionem non haberet ad abſoluendum à
peccatis, quæ ſibi erãt confeſſa, quod eſſet elu-
dere Decrera Inquiſitionis, & Conſtitutiones
Pontificum: hactenus Palaus. Ad rationem pro
parte negante iam patet ſolutio ex dictis.

36 · De Iuterpretibus confeſſionum, ſi in eis ſo-
liciteut, quid? ſubſunr ne Inquiſitoribus ex vi
Dectetorum, & Bullarum Poutificum? Ali-
qualis eſt etiam difficultas; Freytas additiona-
tor Acuñæ tract. de confeſſ. ſolic. q.15. nu.27.
& in editioue nouiſſima, num. 37. affirmanter
37 reſpondet. Sed oppoſitum meritò alij com-
muniter defendunr, vt Ioannes Sancius in ſe-
lect. diſp.11. num.10. Caſtrus Palaus tractat.4.
diſp.9. punct. 9 num. 6. Faguudez de præcept.
Eccleſiæ pat.2. lib.4. cap.3. nu.78. Diana par.4.
tract.5. reſol.9. & Souſa lib.1. aphoriſ. cap. 34.
num 14. vbi ait ſiue laicus, ſiue Sacerdos inter-
ptes mulieris confiteutis, qui ipſam confiten-
teutem ſolicirat, non comprehenditur in Sum.
morum Pontificum Decretis. Ratio potiſſima
ab eis hæc aſſignatur, quia interpres abſolutè
loquendo non eſt Confeſſarius, ſed potius ſe
tener ex parte pœnitentis: at in dictis Bullis
ſemper eſt ſermo de confeſſatijs ſolicirantibus;
ergo &c.

38 Nihilominus ex vi ſaltem iutis Diuini, ac cõ-
muuis Pontificij, inrerpreres confeſſionum ſo-
licitanres in eis, probabiliter ſubſuut iuriſdi-
ctioni Inquiſirorum ob eam rationem, quam
pro ſua ſententia adducir Freytas, quia in hoc
caſu idem eſt fundamentũ præſumendi malam
credulitatem, nempè abuſus Sacramenti cum
grauiſſimo ſacrilegio, & quod ſumatur ipſum
Sacramenrum vt medium ad peccandum; ergo
inſurget dicta præſumptio in interprete con-
feſſionis, & conſequenter propter eam poterit
Inquiſitor coutra ipſum procedere pet genera-
lem facultatem, quam habet procedendi cou-
tra quemcumque de mala credulitate in qua-
uis materia fidei ſuſpectum, vt diximus cum
Peña, Palaó, & alijs.

39 Tractar hic dubium idem Caſtr. Pal punc.9.
num.5. cum Acuña q.19. num. 5. & Sancio in
ſelect. diſp.11. num.36. de laico, qui fingit ſe
Sacerdotem, & audiendo confeſſiones in eis
ſolicitat, atque reſoluir bene, quod non com-
prehendatur in Bullis, & Decretis diſponenti-
bus contra ſolicitantes, quæ tantum de veris
40 Sacerdotibus, & Confeſſarijs loquuntur. Com-
prehendi tamen addit in Conſtitutione Grego-
rij XIII. edita contra non Sacerdotes confeſ-
ſiones audientes; ſed de hoc iam à nobis dictũ
capire præcedente, ac proinde nihil in hac Re-
gula fuit expreſſum, neque nunc aliud adden-
dum occurrit.

41 Denique qualiter diffamati eſſe debeant prę-
dicti ſolicirantes, de hoc crimine ſolicitatio-
nis, vt ſint ſub iuriſdictione Inquiſitorum, & his
denunciandi: diuerſimodè ſentiunt Doctores,
Fagundez vbi ſupra cap.3. num.31. & alij ne-
ganter reſpondent, ſcilicet non poſſe Inquiſito-
res ſe intromitrere in hoc delicto ſolicirationis
niſi præcedat inſamia; quia ſic deducitur ex
Bullis Pontificijs, ibi, *quomodolibet diffamatos*,
& Conſtitutio pęnalis non eſt extendenda
vltra verborum latitudinem ex Regul. odia, de
Regulis iuris in 6 & ex l. cum quidem, ff. de li-
beris, & poſthumis.

42 Verùm ſi auctores huius ſententiæ id intelli-
gaut, vt videntur intelligere, de vera, & pro-
pria infamia, qua quis dicirur ſimplicirer, &
abſolutè diffamatus, nullo modo probabilirer
loquuntur; nam ſic deſtruunt praxim Tribu-
nalium Sanctæ Inquiſitionis; apud quæ ſufficit
qualiſcumque inſamatio de delicto cõtra fidẽ:
atque in materia ſolicirationis innoteſcir hoc
ex ipſa particula, *Quomodolibet diffamatos*,
quam pro ſe Fagundez adducit; ſed fruſtrà, nam
ſolicitans in confeſſione cenſetur iam aliquo
modo diffamatus, cum non habeat famam
inregram, & illæſam; ſed murilam ex noritia
delicti, præſerrim apud fœminas, & adſit pe-
riculum proximum publicitatis. Docent mul
ti, præcipuè Sanctarellus dict. cap.44: dub. vni
co, num.8. Caſtrus Palaus vbi ſupra punct 10
num.3. Souſa de cònfeſſ. ſolicit. tract.3. cap.21. à
43 num.2. & Diana 4. par. tract. 5. reſolut. 1. Qui
omnes cum Penna par.3. Direct. commen. 16.
Campegio tract. de hæreſi cap.9. nu. 9 Siman.
Cathòl. inſtit. tit.3. num.7. & cum alijs vniuer-
ſaliter, vr certum rradunt in crimine hæreſis,
vel in præſumprione eius poſſe fieri inquiſirio-
nem; quamuis contra reum nulla pręcedat
diffamatio, ſicque eſt in vſu in fauorem fidei,
& ob delicti enormitarem.

Quanam perſonæ per ſolicitatas in confeſſione attentis Bullis, & Decretis Pontificijs intelliguntur? & quid circa hoc in Hiſpania?

REGVLA CXXIX.

44 SEcundum tenorem Bullarum Pij IV. &
Pauli IV. ac Decrerorum Clemenris VIII.
& Pauli V. nomine perſonarum ſolicitararum
in Sacramenro pœnitentiæ, non ſolum veniunr
certò fœminæ, ſed eriam probabilirer maſculi.
45 At ex diſpoſirione Conſtirutionis Gregorij XV
omnino certum eſt, quod tam iſti, quam illæ
46 æqualirer intelligantur. Verum in Tribunali-
bus Sancti Officij Hiſpaniarum ſtatur dictę di-
ſpoſitioni priorum Ponrificum, cum Gregoria-
na ibi non fuerit recepta.

47 COntrouerterunt ſemper inrer ſe Doctores
circa hoc punctum, an nomine mulierũ
in Bullis Pij IV. & Paulj IV Decreriſque Cle-
mentis VIII. & Pauli V. comprehendanrur etiã
maſculi? Neganter reſpondenr non ſine aliqua
probabilitate Aloyſius Bariola in floribus In-
quiſitorum fol.227. Fagundez trac.2. lib.4. cap.
3. num.31. Portellus in additionibus ad dubia
regularia verb. ſolicitare fœminas, Paramus de
orig. Inquiſ. lib.3. num.96: & alij. Fundanrur
48 hac ratione, quia lex pœnalis non debet ex-
tendi

tendi, quamuis militet eadem ratio in alijs ca
ſibus diuerſis ab eo, de quo ipſa diſponit; pa-
tet exemplis ex iure deſumptis in Clement.
vnica de conſanguin. & affinit. excommunicã-
tur moniales profeſſæ, cuicumque nubentes,
& viri accipientes eas in vxores; & tamen ſi
fœmina ſęcularis nubat homini profeſſo, nul-
lam contrahet excommunicationem. Simili-
49 ter in Tridentino ſeſſ. 25. de regularibus, cap.
18. fertur excommunicatio contra omnes qui
cogunt mulieres ad ingrediendam Religionẽ,
& non comprehendit cogentes ad ingrediendũ
viros; ergo pari modo in præſenti, cum in di-
ctis Bullis, & Decretis de ſolis fœminis ſolici-
tatis diſponatur, nequaquam hæc diſpoſitio de
maſculis etiam intelligenda.

Pars tamen affirmans, vt multo probabilior
50 in praxi recepta, & efficaciter defenſa à Salce-
do in pract. cap. 82. verb. deponatur, Graff.
conſ. de cognat. ſpirituali num. 45. Manuel. Ro-
driquez tom 2. qq. Regul quæſt. 27. art. 3. Ste-
phan. Quaranta in Bullario verb. confeſſor. &
Sanctarel. citat. cap. 45. qui præ cæteris hanc
controuerſiam copioſè diſcutit, & concludit
pro hac parte affirmante. Quæ inde oſtendi-
tur, quia principium illud de non extendenda
51 lege pœnali ad alios caſus etiam quando vide-
tur militare eadem ratio, licet vt verum com-
muniter receptum ex dict. regul. odia. de regu-
lis iuris in 6. habet tamen hanc limitationem,
niſi ex tenore ipſius legis, vel aliundè deduca-
tur, quod hoc intenderit legiſlator, vt fiat ex-
tenſio ad caſus ſimiles, vbi eſt par, vel maior
52 ratio. At ex conſtitutione Pij IV. clarè dedu-
ci videtur mentem huius Pontificis fuiſſe, vt
ſub nomine fœminarum, quas expreſſit, forte
exemp. gr. quod in eis frequentius ſolicitatio
contingat, maſculi etiam comprehendantur;
cum in his verba dictæ conſtitutionis propriè
verificentur, in clauſula illa iam ſupra addu-
53 cta. Nos, inquit, in animum inducere ne-
queuntes, quod qui de fide Catholica rectè
ſenſerint, Sacramentis in Eccleſia inſtitutis
abutantur, & illis iniuriam faciant, &c. &
quidem maior iniuria fit Sacramento Pœniten
tiæ, ſi in eo ſolicitentur maſculi, quam ſi fœ-
minæ; cum multo turpius crimen per illorum
ſolicitationem committatur, ergò nomine fę-
minarum à maioritate rationis in dictis Bul-
lis veniant etiam maſculi; & conſequenter de
ſolicitantibus iſtos in confeſſione ex vi illarum
poſſunt Inquiſitores cognóſcere.

54 Rationi pro parte negante, & exemplis ex
Clementina, & ex Tridentino adductis, & alijs
quæ pro ea adduci poterant, non eſt cur re-
ſpondeamus; cum iam ex traditis ſolutio pa-
teat. Vide plura apud Sanctarellum citatum,
qui multoties ibi diuerſimodè, & ingenioſè ſi-
bi obijcit, & his obiectionibus valdè doctrina-
55 liter reſpondet. Sed pro maiori intelligentia
dictorum, vltima eius verba in dicto cap. 45.
ne grauaueris audire. Nec obſtat, inquit, quod
in pœnalibus, & odioſis, ſit facienda ſtricta
interpretatio l. interpretatione ff. de pœnis: nã
hæc regula non procedit in his, quæ ſunt eiuſ-
dem generis, cap. pœnale, 14. q. 5. & cap. Mere-
trices 23. q. 4. Dein in hoc caſu non fit extenſio
ſed incluſio potius, iuxta id quod dicit Gloſſa
in cap. 1. de tempor ordin. in 6. verb. Italiæ; ſa-
tis enim eſt canonum conditori, ſi faciat men-
tionem de vſu magis frequenti, in quo inclu-
ditur alius caſus, qui non ita frequenter acci-
dit. Deinde hic caſus non eſt expreſſis verbis
propoſitus ex quadam honeſtate; quia ſcan-
dalum eſt audire, quod confeſſarij ſolicitent
pueros ad netandam crimen in Sacramento
pœnitentiæ: hæc ille.

56 Laudaui, & meritò doctiſſimum noſtrum
Antonium Sanctarellum de præſtantia eius, &
eruditione circa rem præſentem; ſed excuſan-
dus equidem, quod immoretur in reſoluendo
dubio apud ipſum prorſus ſpeculatiuo: tametſi
in ſpectantibus ad Tribunal Sanctę Inquiſitio-
nis, ſi practica ſint, copioſius tractanda; ſi ſpe-
culatiua, vel leniter attingenda) & quod ſæ-
pius repetet initio, medio, & fine dicti capitis
45. potuiſſe de hoc eſſe controuerſiam ante
Bullam Gregorij XV. & quod poſt eam nulla ſit,
ſed prorſus certum; cum dicta Bulla fuerit lata
contra confeſſarios ſolicitantes quamcumque
perſonam; ibi qui perſonas, quæcumque illæ
ſint, ſolicitare, vel prouocare tentauerint &c.
Debere autem huius conſtitutionis diſpoſitio-
nem in quibuſcumque Chriſtiani orbis parti-
bus firmiter, ac inuiolabiliter obſeruari præci-
pit, & mandat ipſe Gregorius XV. ibi. & præte-
rea omnes hæreticę prauitatis Inquiſitores &c.

57 Nihilominus quod in Regnis Hiſpaniarum
non fuerit recepta, nec promulgata dicta con-
ſtitutio Gregoriana, teſtatur Caſtrus Palaus
tom. 1. tractat. 4. punct. 1. cui circa hoc prę-
cipuè adhibenda eſt fides, tum quod ibi munus
qualificatoris, & conſultoris ſancti Officij pro
meritis exercuit, tùm quod aſſerat ſe id audiuiſ-
ſe à Doctore Iſidoro de San Vincente Inquiſi-
tore Cæſarauguſtano viro pio, & valde docto,
atque in rebus ſanctæ Inquiſitionis ſatis verſato.
58 Hanc autem aſſignat cauſam ipſe Caſtrus, cùr
ibi Inquiſitores de Conſtitutione adeò ſaluti-
fera non curarint, nempè quod in ea ipſis ordi-
narij locorum in iudicando crimine ſolicita-
tionis æquales fiant, cum iidem Inquiſitores
ſecundum Bullas, & Decreta aliorum Pontifi-
cum, ſoli ſint iudices contra ſolicitantes in con-
feſſione quemcumque pœnitentem, ſiue maſcu-
lum, ſiue fæminam, ſequendo doctrinam magis
probabilem traditam: Atque hoc adhuc in
illis Tribunalibus obſeruatur, vt Inquiſitores
tantum priuatiue quoad alios quoſuis Iudices
de crimine ſolicitationis in Sacramento con-
feſſionis cognoſcant.

59 Nec mirum videri debet alicui de hac ob-
ſeruantia contra Gregorianam Conſtitutio-
nem: nam hac non obſtante, idem prorſus ob-
ſeruatur in noſtro Tribunali Melitenſi Sanctæ
Inquiſitionis: quod eius Inquiſitor ſolus proce-
dat contra ſolicitantes in confeſſione, ſicut
contra committentes alia delicta, quæ ſunt
mixti fori, & poſſet ſecundum Canones ordi-
narius loci de eis cognoſcere, vt de crimine
60 duplicis matrimonij. Tentauit quidem ſemel
Tribunal Epiſcopale contra accipientem ſe-
cundam

cundam, nondum mortua prima vxore proce-
dere, eumque ad fuſtigationem condemnare,
propter quod magni rumores excitati ſunt; pro
quibus ſedandis, volente, imo rogante Ordina-
rio per Illuſtriſſimum Equitem Hieroſolymita-
num magnæ Crucis, ne cauſa Romam deferre-
tur, Dominus Inquiſitor eam iterum diſcuſſit,
& ſententiam die quadam congregationis co-
ram ipſo Ordinario, Vicario generali, con-
demnatoriam ad triremes per quinquennium
pronunciauit, cum hac clauſula; Annullantes
61 quidquid actum eſt in Curia Epiſcopali. Quæ
iterum tentauit accipere denunciationes con-
tra quemdam ſacerdotem, qui ſolicitauerat in
confeſſione: ſed ex meo conſilio Illuſtriſſimus
Dominus Epiſcopus Balthaſar Cagliareſiua
iuſſit in tali cauſa non vlterius procedere ad
vitandos ſimiles rumores, & dictas denuncia-
tiones ad noſtrum Tribunal Sanctæ Inquiſitio-
62 nis tranſmittere. Quod cum ſit in poſſeſſione
cognoſcendi de huiuſmodi criminibus, ſciente;
& volente Sede Apoſtolica, vt iam alibi atti-
gimus, non permittet vnquam, vt Tribunal
Epiſcopale ſe intromittat in eorum cognitio-
ne, atque hæc obiter ſint dicta, infra agetur de
competentia Iudicis ex profeſſo.

---

*Quid ſi Confeſſarius, & pœnitens ſe inuicem
ſolicitent, ab vtrauis ſolicitatio inci-
piat? & quid ſi alteruter actum
conſummet vel tantum con-
ſentiat?*

REGVLA CXXX.

63 QVoties ſe inuicem ad turpia ſolicitat in
Sacramento pœnitentiæ confeſſarius, &
pœnitens, ſi incipiat, vel proſequatur ſolicitare
ille, vel ſaltem ex parte conſentiat, ſemper ſit
certo reus ſub Inquiſitore ſecundum Bullas
Pij IV. & Pauli IV. ac Decreta Clementis VIII.
& Pauli V. atque multo certius ſecundum Con-
ſtitutionem Gregorij XV. Quando vero initium,
aut proſecutio ſolicitationis prouenit à perſona
pœnitente; hæc non eſt ſub Iuriſdictione In-
quiſitoris, attentis prędictis Decretis, & Con-
ſtitutionibus, etiamſi ibi conſũmet actum; bene
tamen probabiliter attento iure diuino, & com-
muni; ſed nullo modo, ſi tantum conſentiat in
64 actum turpem alibi conſummandum. Tenetur
nihilominus denunciare confeſſarium ſolici-
tantem tacito proprio conſenſu.

---

65 EGimus diuiſim duabus Regulis præce-
dentibus de ſolicitantibus in Sacramen-
to Confeſsionis, agendum nobis de vtriſque
coniunctim in hac, et ſequenti, vt circum-
ſtantiam magis diſcutiatur: Negant aliqui
quod poſsit procedere Inquiſitor contra con-
feſſarium, quando hic, & pœnitens in confeſ-
ſione ſe mutuo ſolicitant, & pelliciunt, ſi à pœ-
nitente actus ſolicitandi, & pelliciendi inci-
piat, & confeſſarius proſequatur, quia tunc non
eſt prouocatio ex parte huius; ſed in prouoca-
tionem factam conſentire, & eam continuare
cenſetur. Ita Acuña de confeſſ. ſolicit. quæſt.
11 num. 1. & Caſtrus Palaus tom. 1. tract. 4. diſp.
9. pun 5. num. 4. tradunt.
66 Oppoſitum abſolutè vt certum tenent alij,
præcipue Freytas in editione nouiſsima de
confeſſ. ſolicit. quæſt. 11. num. 35. Souſa lib. 1.
Aphor. cap. 34. num. 11. & in opuſ. de confeſſ. ſo-
licit. trac. 1. cap. 6. num. 9. vbi efficacem ſic red-
dit rationem; quia confeſſarius, inquit, in ſimili
euentu fuit verè ſolicitator, animumque impu-
dicum actu exteriori pateſecit, nec vt faceret,
prouocatus fuit ab incontinente fœmina, cum
non ideò ſolicitauerit; quia ſolicitatus fuerit,
atque adeò ſolicitatio fœminæ per accidens ſe
habuit ad ſolicitationem Confeſſoris. Ex quo
ſequitur nullo modo excuſari poſſe Confeſſa-
rium, qui poſtquam fœminam prouocauit, no-
uit ſe ab illa ſolicitandum fore; quia hoc etiam
per accidens eſt: hactenus Souſa; quocum in
vtroque ſentit Diana part. 4. tract. 5. reſol. 14.
67 & addit bene, ita ſe habere hoc, non ſolum
attenta conſtitutione Gregorij XV. ſecundum
quam certitudo multo maior eſt huius partis
affirmantis, ſed etiam in terminis Bullarum,
68 & Decretorum cuiuſuis Pontificis. Atque ego
addo eſſe verum, ſiue Confeſſarius in ipſa con-
feſſione actum turpem exequatur, vt tactus im-
pudicos in partibus verendis, *mollitiem*, &c.
ſiue ſolum ibi cum pœnitente conueniat de e-
xequendo poſtea alibi; vtroque enim modo re-
petitur vera ſolicitatio, vel inductio ad turpia
ex parte ipſius Confeſſarij, licèt initium à pœ-
nitente ſumpſerit.
69 Dixi, vel ſaltem ex parte conſentiat: nam
poteſt contingere, vt fœmina ſolicitet ad co-
pulam, & Confeſſarius renuat, & ſit contentus
ſolis oſculis, vel tactibus inhoneſtis. In quo
caſu ipſum nõ fieri reum ſolicitationis ſub Iu-
riſdictione Inquiſitoris attentis Bullis, & De-
cretis prædictis defendit Caſtrus Palaus tract. 4
diſp. 9. punct. 5. num. 4. Ratio eius eſt, quia fœ-
mina ſolicitando ad copulam, ſolicitat ſimul ad
tactus, & oſcula, vtpotè præuia ad illam, ergo
non ſolicitatur ad ipſa à Confeſſario, qui re-
nuens congreſſum, eis ſolis delectatur, ergo
non ſit reus ſolicitationis.
70 Contrariam tamen doctrinam meritò defẽ-
dunt Ioannes Sancius in Select. diſp. 11 nu. 28.
Diana dict. tract. 5. reſol. 13. ob eam rationem,
quia Confeſſarius tam à tactibus, & oſculis, quã
à copula fęminam auertere poterat, & teneba-
tur, ac cooperando huius ſolicitationi, ſeu ex
parte conſentiendo, iam ipſam aliquo modo
ad executionem huius partis ſolicitat, & quoad
eam in abuſu Sacramenti confirmat, non ſolum
ſi tunc in ipſa confeſſione impudicè oſculetur,
vel tangat; ſed etiam ſi ſolum conueniat cum
fœmina pœnitente de oſculis, & tactibus turpi-
71 bus alibi exequendis. Et quidem ſi fęmina
inducat ad ſodomiam, & Confeſſarius ad con-
greſſum naturalem prouocet, vel ſit contentus
de hoc ſolo habendo, fiet reus ſolicitationis ex
vi Bullarum, & Decretorum Pontificum; quod
vt certum tradit Diana dict. reſolut. 13. etiam

ex

ex mente Caſtri Palai ibidem; ergo idem erit, ſi contentus maneat ſolis tactibus, & oſculis inhoneſtis, cum, licet ſoleant eſſe præuia ad copulam, reperiatur inductio ad ea, ſeu ad abuſum Sacramenti ex parte etiam Confeſſarij.

72 Adiungit in fine illius reſolutionis Diana alium caſum, quando fæmina confeſſarium ſollicitauit, & poſteà dolore tacta pœnituit, vt abſolutionem obtineat; ille verò deindè in eodem actu confeſſionis eam ſolicitat, nullum dubiũ, quod Inquiſitor poſſit contra ipſum procedere, & quòd ſit ab illa denunciandus; quia eſt noua ſolicitatio ex parte Confeſſoris; & non poteſt dici continuatio illius prioris ex parte fæminæ.

73 Et quamuis eſſet continuatio, adhuc deberet denunciari iuxtà iam dicta cum ipſo Diana, vnde non erat cur ipſe hunc caſum adiungeret, cum iàm ex doctrina eius, & Ioannis Sancij duplici numero præcedenti à nobis tradita clarè innoteſceret.

74 Sed de perſona pœnitente confeſſarium ſolicitante quid? certum eſt non poſſe Inquiſitores contra eam procedere attentis Bullis, & Decretis Pontificum citatis, ſiue ille cõſentiat, aùt cooperetur ſolicitationi, ſiue non; quia in eis ſolum cautum fuit contra confeſſarios ſolicitãtes, eò quòd iſtorum ſolicitatio frequentius contingat, & ſit animorum ſaluti magis pernitioſa.

75 Attento tamen iure communi, & diuino, valdè probabile iudico talem pęnitentem ſolicitantem eſſe ſub iuriſdictione Inquiſitorum ex vi generalis facultatis, quam ipſi habent ad procedendum contra quemcumq; de hæreſi ſuſpectum, qualis ſine dubio eſt pęnitens inducens confeſſarium ad turpia in ipſa confeſſione, vel extra eam exequenda. Deducitur clarè ex doctrina admodum probabili ſæpius tacta Pennæ, Caſtri Palai, & aliorum &c.

76 Sed petes à quonam denunciandus talis pęnitens ſolicitans confeſſarium? Reſpondeo à quocumq; qui extra confeſſionem aliquid de dicta ſolicitatione audiuit; ſiue ſit confeſſarius ſolicitatus, ſiue alius; cum omnes æquè ſub edicto Inquiſitoris obligatione denunciandi aſtringantur.

77 Reſtat dicendum de perſona pęnitente non ſolicitante, ſed Confeſſoris ſolicitationi tantum conſentiente, hunc caſum decidunt ex proprijs, & benè Sanctarellus de hæreſi tract. 1. cap 44. dub. vnico num. 12. & Acuña de confeſſ. ſolicitantibus, q. 10. nimirum, quod talis pęnitens teneatur denunciare Inquiſitoribus Confeſſariũ ſolicitantem; non tamen proprium conſenſum, etiamſi ab illis de hoc interrogetur; quia nemo tenetur ſe ipſum prodere ex cap. ſi quis aliquando. de pęnitentia diſt. 1.

78 Et addit Acuña ſe circa hoc conſuluiſſe Franciſcum Suarez, Doctorem celeberrimum, & ita reſpondiſſe. Sed melius eandem deciſionem ſumit Diana dict. tract. 5. reſol. 31. ex quadam Epiſtola Italico idiomate Cardinalis Mellini ad Cardinalem Carraſam Archiepiſcopum Neapol. de mandato Sacræ Congregationis, ſeù Fel. Mem. Vrbani Papæ VIII., quam ad verbum refert, & inuenies eandem in compendio paruo aliquarum Bullarum eiuſdem Pontificis, & Gregorij XV. edito Neapoli. Adiungitur autem in ea epiſtola poſt deciſionem propoſitam, vt pęnitentes, qui conſenſerunt ſolicitationi facilius inducantur ad denunciandum confeſſarios ſolicitantes per ſequentia verba.

79 Significhino à i penitenti l'obligo, che hanno di denunciare i Confeſſori da' quali ſaranno ſtati ſollecitati, & hauendogli conſentito; e facendo difficoltà in ſcoprire il proprio conſenſo conforme alla reſolutione, che ſi è fatta, gli dichino apertamente che non ſono tenuti à propalare il detto conſenſo, e che tanto i penitenti, quanto i Confeſſori ſollecitanti procedendoſi cõtro di loro, nõ ſaranno di ciò interrogati, e dicẽdolo da ſe, non ſi ſcriuerà, ne riceuerà il loro detto.

80 E quando il penitente tuttauia perſiſteſſe nella medeſima renitenza; N.S. ſi contenta che dal Veſcouo; ò dall'Inquiſitore ſi dia autorità al Confeſsore di riceuere per ſcrittura, e congiuntamente la denuncia per portarla ſubito à chi gl'hauerà data autorità di pigliarla, e ſe oltre le coſe ſudette occorrerà altro caſo graue, per il quale non ſi poſsa il penitente indurre à denunciare, vuole ſua Santità, che ſi ſcriua quì, e s'aſpetti la riſpoſta, & in tanto ſi ſopraſeda nell'aſsolutione, &c. Hactenùs verba ex illa epiſtola, quibus nihil aptius, nihil ſuauius, ad hunc finem alliciendi pœnitentes ſolicitatos in confeſſione, etiamſi conſenſerint, ad denunciandum confeſsarios ad turpia ſolicitantes.

81 Hinc merito reijcit Diana dict. tract. 5. reſol. 31. duplicem opinionem extremæ oppoſitam, alteram Souſæ de confeſs. ſolicit tract. 2. cap. 7. n. 4. dicentis non teneri fæminam denunciare confeſsarium, ſi conſentiat ſolicitationi, & exequatur eam, præſertim in ipſa confeſſione.

82 Alteram Freytas in editione nouiſſima de Confeſs. ſolicit. q. 10. n 40 affirmantis teneri fæminam in tali caſu non ſolum ad denunciandũ Confeſsarium ſolicitantem, in quo verum dicit; ſed etiam ad manifeſtandam copulam cum cohabitam, vel alios actus turpes; quod ſi non manifeſtet, poſse ab Inquiſitoribus interrogari circa iſta: Sed hæc doctrina, ſicut & illa Souſæ prorſus falſa; cum è diametro opponatur diſpoſitioni in ea epiſtola Sacræ Congregationis, ſeù potius Vrbani Papæ VIII.

83 Qui admodum rationabiliter exemit à Iuriſdictione Inquiſitorum perſonas pœnitentes, ſolicitatas in confeſſione, & abſolutè voluit, vt earum conſenſus, etiam executioni mandatus nullo modo ſit caſus Sanctæ Inquiſitionis (tametſi aliunde videatur probabiliter eſse; ſicut eſt conſenſus Confeſsarij ſolicitati à pœnitente, vt Paulo ante diximus) ob finem prædictum inducendi eas ad denunciandum confeſsarios ſolicitantes, eò quod iſtorum ſolicitatio perniciosiſſima ſit Eccleſiæ Catholicæ, atq; ingentia detrimenta ex ea contra animarum ſalutem proueniant.

84 Quid enim pernitioſius illi, quam abuti eo Sacramento, quod in remedium, & medicinam peccatorum, in reconciliationem cum Deo, & reparationem gratiæ deperditæ fuit inſtitutũ? Quid maioris detrimenti animæ, quam ei loco

medi-

medicinæ venenum a Confeſſario propinari, &
loco gratiæ reparandæ nouam occaſionẽ per-
ditionis adiũgere? Atq; ideò per Bullas, & Decre
ta Pontificum ſunt comprehenſi ſoli confeſſa-
rij ſolicitantes, & exempti a Iuriſdictione Inqui-
ſitorum per diſpoſitionem dictam in illa epiſtola
pęnitentes ſolicitati, etiam conſentientes.

Quid ſi Confeſſarius, aut pœnitens ſolicitet vel ſolicitetur ad Lenocinium pro ipſo ſolicitante, vel pro alio tertio?

REGVLA CXXXI.

85 Confeſſarius ſemper eſt ſub iuriſdictione
Inquiſitorum, tam ex vi cuiuſuis Bullæ,
& Decreti Pontificum, quàm ex vi iuris diuini,
ac communis, ſi pro ſe, vel pro alio ſolicitet in
confeſſione ad lenocinium, aut ſi extrà eam ſo-
licitatus, illud ipſa exequatur, vel ſi ibi ſolicite-
86 tur. & tantum conſentiat. Eſt etiam ſub eadem
iuriſdictione probabiliter, attento eodem iure
diuino, & communi quiuis extra confeſſionem
inducens confeſſarium, vel pœnitentem ad fa-
ciendum in ea lenocinium pro ipſo inducente,
87 vel pro alio tertio. Pari tandem modo poſſunt
probabiliter Inquiſitores ex vi eiuſdem iuris di
uini, & communis procedere contra pœniten-
tem ſolicitantem in confeſſione ad lenocinium
pro ſe, vel pro alio confeſſarium; ſecus ſi ab iſto
ad idem in eadem ille ſolicitetur, & ipſe pœni-
tens ſolum conſentiat.

---

88 His omnibus modis poteſt contingere
ſolicitatio actiua, vel paſſiua de leno-
cinio faciendo in confeſſione; quos haud vllus
Doctorum, quòd inuenire potuerim, omnes
attingit. Solum de caſu, quo Confeſſarius pœni-
tentem ad lenocinium ſolicitat, ex profeſſo tra
ctant aliqui, atqui hi circa ipſum minime con-
cordant. Nam non poſſe de eo cognoſcere In-
quiſitores ex vi Bullarum Pij IV. & Pauli IV. ac
Decretorum Clementis VIII. & Pauli V. defen-
dit cum alijs Ioannes Sancius in Select. diſp. 11.
nu. 44. cuius ibi hæc ſunt verba; Quando Con-
feſſarius fœminam ſolicitat, non quidem ſibi,
89 vel alijs copulandam, ſed quòd medier, & inter-
cedat, vt alia fœmina in fornicationem conſen-
tiat, pœnas Breuis euitabit, cum talis ſolicitatio
non ſit directa ad exequẽdum carnis flagitium
cum pœnitente fęmina. Iam verò reor ex De-
creto Gregorij XV. denunciandum fore huiuſ-
modi Confeſſarium, ex illis verbis, aut cum pœ-
nitentibus illicitos, & inhoneſtos ſermones, ſiue
tractatus habuerint, inhoneſti ſanè ſermones
ſunt pęnitentem inducere, quòd medier, vt alia
fœmina in fornicationem conſentiat. Hactenus
Sancius, quem ſequitur Antonius Souſa, lib. 1.
Aphor. cap. 34. n. 21. Qui hoc etiam poſt conſti-
tutionem Gregorij adhuc probabile iudicat.
90 Sed oppoſitum vti multo probabilius ſecun-
dum Bullas, ac Decreta priorum Pontificum, &
vti omninò certum ſecundum Bullam Grego-
rianã meritò tenendum. Atque ita tenent Acu-
ña q. 17. n. 8. ibi eius additionator Freytas n. 14.
& in nouiſſima editione num. 19. Caſtrus Palaus,
tract. 4. diſp. 9. punc. 5. num. 2. Bonacina in tract.
variar. diſp. 6. punc. 3. num. 19. Peyrinus in priuil.
Minim. tom. 2. conſtit. 4. Greg. XV. §. 5. n. 16. San-
ctarellus dict. cap. 44. num. 19. in fine; & Diana
par. 1. tract. 4 reſol. 19. & par. 4. tract. 5. reſol. 12.
Ratio efficax deſumitur ex ipſis Bullis, & Decre
tis, quia in eis iniungitur obligatio denuncian-
di Inquiſitoribus Confeſſarios, qui perſonas pœ-
nitentes ad actus inhoneſtos prouocant, ſeù al-
liciunt: prouocans autem pœnitentem, vt me-
diet, abſolutè prouocat ad actus inhoneſtos, cum
illa meditatio actus inhoneſtus ſit, & eiuſdem
91 ſpeciei cum delicto committendo. Confirma-
tur inde, quia Confeſſarius inducens ad lenoci-
nium pœnitentem abutitur Sacramento propi-
nans venenum ei, cui antidotum ſalutis propi-
nare debebat, ergò inſurgit præſumptio, quod
92 malè ſentiat de ipſo Sacramento. Quæ rationes etiam procedunt attentis Decretis, & Bre-
uibus Pontificum priorum, quæ cum edita fue-
rint in fauorem Sacramenti pœnitentiæ, benè
docet Caſtrus Palaus citatus non eſſe limitan-
da, ſed potius extendenda.
93 Eiſdem rationibus clarè innoteſcit, quòd In-
quiſitor ex vi cuiuſlibet Bullæ, ac Decreti Pon-
tificum poſſit inquirere contra Confeſſariũ, qui
extra confeſſionem ſolicitatus, lenocinium in
ea exercet inducendo pœnitentem ad peccã-
dum cum ſolicitante, aut cum alio; ac e conuer-
ſo contra confeſſarium, qui in eadem confeſſio-
ne ſolicitatus ad faciendum lenocinium extrà
94 ipſam conſenſum præſtat. Primum indicat obi-
ter Sancius per particulam illam in verbis eius
adductis, ſibi vel alijs, & docet expreſsè Sancta-
rellus citatus ſic, dico 14; inquit, Confeſſarius in-
currit dictas pęnas, ſi fęminam pœnitentem in
confeſſione ſolicitet, non ad exercendos actus
inhoneſtos ſecum, ſed cum alio homine, etiam
95 iuxta Bullas Pij IV. & Pauli IV. Secundum de
conſenſu præſtito, nullus quòd ſciam, affert, de-
ducitur tamen manifeſtè ex dictis ſupra de alio
ſimili conſenſu eiuſdẽ Confeſſarij, quando hunc
pęnitens ſolicitat ad peccandum ſecum, & ipſe
conſentit, quia par eſt ratio vtriuſq. conſenſus,
cum in vtroq; ſit abuſus Sacramenti pœniten-
tiæ, ac proinde inſurgat præſumptio de mala
credulitate in mente Confeſſarij.
96 Dicendum ſequitur de illo, quicũque ſit, qui
extra Confeſſionem inducit Confeſſarium, vel
pœnitentem ad lenocinium in ea faciendum
pro ipſo inducente, vel pro alio. Quod attento
iure Diuino, & communi, talis ſic inducens pro-
babiliter ſit ſub iuriſdictione Inquiſitorum, inde
efficaciter oſtẽditur, quia licet inductio illa fiat
extra confeſſionem; tamen ad abuſum eius ten-
dit, & ad maximam iniuriam Sacramento pœ-
nitentiæ inferendam, ſeù eſt cauſa, vt ab alio in-
feratur, atq. iuxta axioma philoſophicum, quod
eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati; & iuxta illud
iuriſperitorum, qui cauſam damni dat, damnum
dediſſe cenſetur; ergò per facultatem generalẽ,
quam habent Inquiſitores, vt dictum ſupra cum
Caſtro Palao, & alijs, ad procedendum contra
quemcumq; ſuſpectum de mala credulitate, po-
terunt

terunt ipſi contra prædictum inducentem pro-
cedere, cum præſumatur, quod malè ſentiat de
Sacramento pœnitentiæ, ita viri admodum do-
cti, quos conſului, quandoquidem autores nihil
in ſpecie de hoc caſu.

97 Circa pœnitentẽ ſupereſt duplex caſus bre-
uiter decidendus de ſolicitatione eius actiua, &
paſſiua, nimirum de actiua, ſi ipſe in confeſſione
ſolicitet Confeſſarium ad lenocinium faciẽdum
pro ſe, vel pro alio. Nullum dubium, quod talis
pęnitens, attento iure diuino, & cõmuni, ſit pro-
babiliter ſub Iuriſdictione Inquiſitoris, & de-
beat huic denunciari à quocumq. qui extra cõ-
feſſionem de huiuſmodi ſolicitatione aliquid
audiuit, non verò à Confeſſario ſolicitato, ne
violetur eius ſigillum. Patet quia ex parte ſic ſo-
licitantis eſt verè abuſus Sacramenti pœniten-
tiæ, & conſequenter præſumptio, quòd de ipſo
malè ſentiat; ergo &c.

98 De ſolicitatione tandem paſſiua, ſi idem pę-
nitens in eadem confeſſione ſolicitetur à Con-
feſſario ad mediandum, & ipſe conſentiat ſolici-
tationi, hic conſenſus, tametſi ex vi iuris diuini,
& communis videatur ſpectare ad iuriſdictionẽ
Inquiſitorum; meritò tamen fuit exemptus ab
ẽa, ſeu declaratus talis per Vrbanum Papã VIII.
in illa epiſtola Regula præcedenti à nobis cita-
ta, & cum extenſione, de qua ibi, ad illum finem
inducendi pœnitentem ſolicitatum ad denun-
ciandum Confeſſarium ſolicitantem. Expedit
99 enim maximoperè Eccleſiæ Catholicæ pro ſa-
lute animarum, vt huiuſmodi Confeſſarij de-
nuncientur, & pro enormitatę tãti criminis pu-
niantur, pręcipuè ad terrorem aliorum; cum ſic
ſolicitando loco reconciliationis, grauem pec-
cati molem pęnitentibus imponant, & lympidiſ-
ſimo fonti pœnitentiæ Sacramenti lutum admi-
ſceant. Atq hæc de ſolicitatione ad lenocinium
in confeſſione, ſaluo meliori iudicio Doctorum,
& matris noſtræ Eccleſiæ Romanæ.

Quæ materia ſufficiens in ſolicitatione, vt hac ſit caſus Sacræ Inquiſitionis? venialis ne tantum? an executa verbis, vel factis dubijs? an porrecta in ſcriptis.

REGVLA CXXXII.

100 Conſtituitur ſub iuriſdictione Inquiſito-
rum quiuis Confeſſarius ſolicitãs in cõ-
feſſione pœnitentem, etiam vbi materia, circa
quã ſolicitationis ex ſe non excedit peccatum
veniale, vt ſi laudet pulchritudinem fęminæ cõ-
101 fitentis Pari modo quãdo materia eius in ver-
bis, vel factis eſt ambigua, poteſtque de mala in-
tentione ſolicitantis dubitari. Tandem vbi ipſa
102 materia contenta in ſcriptura à Confeſſario
porrigitur confitenti, ab hoc alibi poſtea le-
genda.

---

103 NEgant eſſe ſub iuriſdictione Inquiſitorũ
Confeſſarium ſolicitantem in materia
ex ſe tantum veniali præcipuè Caſtrus Palaus
to. 1. tract. 4. diſp. 9. punc. 3. & Souſa lib. 1. Aphor
cap. 35. n. 4. vbi ſic ait, vt ſolicitans puniatur iux-
tà hæc decreta, neceſſe eſt, vt actus ſolicitatio-
nis ſit peccatum mortale, ita ille, atq. tract. 1. de
confeſſ. ſolic. cap. 1. n. 7. oſtẽdit, caſu quò ſolici-
tatio ſit tantum circa veniale, non adeſſe obli-
gationem denunciandi; quia excommunicatio
maior poſita in edicto Sanctæ Inquiſitionis non
poteſt iniũgi niſi pro peccato mortali, nec in-
iuncta pro veniali obligat. Ergo, &c.

104 Hanc tamen partem negantem, meritò re-
probant, & oppoſitam amplectuntur plures, vt
Ioannes Sancius In Select. diſp. 11 nu. 22. Frey-
tas q. 7. n. 33. Fagundez de præcept. Eccleſiæ in
editione nouiſſima, par. 2. lib. 4. cap. 3. n. 52. Dia-
na par. 4. tract. 5. reſol. 5. & Antonius Nouarius
in Summ. *B*ull. tit. de ſolicitatione in confeſſione
105 n. 4. Atq. addit Sancius ſequentia verba; ſi fiãt
tempore Sacramenti miniſtrandi, vel immedia-
tè ante, vel poſt erunt mortalia, & damnata ob
grauem iniuriam illatam Sacramento, ita ille:
Ratio efficax eſt, quia licet reſpectu virtutis ca-
ſtitatis illa leuia ſint; reſpectu tamen Religionis
grauia cenſentur; ſicut reſpectu virtutis tempe-
rantiæ, die ieiunij modicum cibi ſumere, leue
peccatum erit; reſpectu vero Religionis eſſet
graue, ſi quis, illo ſumpto cibo, ad Eucharistiam
106 ſumendam accederet, Confirmatur, quia opi-
nio Caſtri, & Souſæ præbet occaſionem malis
Confeſſarijs labendi, & prophanandi Sacramẽ-
tum pœnitentiæ impunè, ſine periculo denun-
ciationis, ſi dicant fęminis ſic ſolicitatis illos ta-
ctus eſſe ſolum peccata venialia, & aliũdè ſi ipſe
conſentiant, habebunt Confeſſarij intẽtum;
ergo prorſus reijcienda eorum opinio.

107 Circa exemplum in Regula expreſſum lau-
dandi pulchritudinem fœminę confitentis po-
teſt eſse aliqua difficultas, negatiuè eam reſol-
uit Freytas in editione nouiſſima de confeſs. ſo-
licit q. 7. n. 44. quòd non ſit caſus Sanctæ Inqui-
108 ſitionis huiuſmodi laudatio, attento tenore
cuiuſuis Decreti, & Bullæ etiam Gregorianæ.
Freitam ſequitur ex parte Souſa lib. 1. Aphor.
cap. 34. n. 5. nempe ſecundum Bullas, & Decre-
ta antiquorum Pontificum; at ſecundum con-
ſtitutionem Gregorij XV. probabilius eſse ait
ſubeſse iuriſdictioni Inquiſitoris Confeſsarium,
qui ex pulchritudine, venuſtate &c. laudauit fę-
minam pœnitentem in confeſsione.

109 Verùm melius ex vi cuiuſlibet conſtitutio-
nis, & Decreti affirmatiuè reſoluunt alij, vt Acu-
ña de confeſs ſolicit. q. 7. n. 13. Sanctarellus de
hæreſi c. 44. n. 9. Barboſa de officio Parochi c. 19.
n. 49. Bonac. in tract. variar. diſp. 6 pun. 3. n. 3. &
Diana par. 4 tract 5. reſo. 18. Qui benè limitant,
110 niſi fortè conſtet verba laudis fuiſse prolata à
Confeſsario alio fine, quàm intentione inducẽ-
di ad actus turpes, vt ſi v. g. inquit, Bonacina, fœ-
minę pœnitenti dicat Confeſsarius ſuæ pulchri-
tudini, & venuſtati iniuriam facere proſtituendo
111 ſe ipſam alijs. Sed adhuc ab his verbis abſti-
nendum Confeſsario optimè monet Diana
ibidem.

112 Hinc iam patet manifeſtè decifio ad aliam
partem regulæ, quando continetur materia ſo-
licitationis, ſub verbis, aut factis dubijs, & am-

cap.3.n.31. Portellus in addittion. ad dubia re-
gul.verb.ſolicitare fœminas nu.6. Diana par.1.
tract.4.reſol.14.& alij,ob eam rationem,quia in
Decretis Clem.VIII.& Pauli V. expreſsè dicitur
In actu audiendi confeſsiones, & dum eorum
audiunt confeſsiones. quæ cum ſint verba le-
gum pęnalium ſtrictè ſunt accipienda.
127 Per conſtitutionem tamen Gregorianam
huic opinioni neganti omnis probabilitas ſubla
ta eſt,& illi affirmanti omnimoda certitudo ad
iuncta (excipe vbi hæc conſtitutio non fuit re-
cepta, puta in Hiſpania, vt iam ſupradictum)in
illa manifeſta clauſula, quomodolibet perpe-
tranda in acta Sacramentalis confeſſionis, ſiue
128 ante, vel poſt immediatè. Hoc aduerbium
immediatè, extenditur ad vtramq. particulam
ante,vel poſt. Exemplũ pro particula *ante con-*
feſſionem immediatè, ſit, quando Confeſſarius
fęminam ad confeſſionem accedentem, ante
ſignum Crucis ſolicitat, licet confeſſio in aliud
tempus differatur, ſiue quia ſolicitata confiteri
poſtea noluit, ſiue quia Confeſſarius audire re-
cuſauit,aut ad alium Confeſſarium remiſit,Ver
ba ſunt Souſæ de confeſſ. ſolicit. tract.1 cap.18.
num 7. ita ſentientis, quod ſit caſus ſanctæ In-
quiſitionis;atq Diana,par.4.tract.5.reſol.39.ait,
in terminis Bullę Gregorianæ non poſſe eſſe du-
bium quamuis in aliarum Bullarum terminis
vtraq.pars affirmans, & negans ſit probabilis,
vt iam dictam.
129 Pro particula *in actu confeſsionis Sacra-*
mentalis. opportunum illud exemplum,de quò
idem Diana reſol.20.cum Bonacina in tract.va-
riat.diſp.6.pun.3.num.17.vbi ſic ait,fœmina nõ
obligatur ex vi conſtitutionum Apoſtolicarum
ad denunciãdum,cui expreſsè, vel tacitè ſuum
libidinoſum animum ergà ipſum ſignificauit,vt
ipſum ad peccatum induceret, & confeſſarius
occaſionem inde arripit turpem aliquem actũ
130 cum ea exercendi. Hac tamen intelligitur,
modo fœmina turpem ſuum amorem confeſſa-
rio ſignificet animo ipſum prouocandi, tunc
enim ipſa dicitur ſolicitare Confeſſarium, non
autem ab ipſo ſolicitari; ſecùs ſi hoc aperiat
Confeſſario animo confitendi,ſeù accuſandi, ſe
de grauiſſio affectu,& Confeſſarius cauſam in-
dè aſſumat exequendæ libidinis, tunc enim cõ-
feſſarius dicitur ſolicitare pœnitentem. Hacte-
131 nus ille,cui omnino adhereo quoad ſecundũ;
quandoquidem ignorapter ſe accuſauit in con-
feſſione,dicta fœmina habuiſſe animum peccan
di cum ipſo Confeſſario, quod non debuiſſet,
ſed ſufficiebat dicere in communi peccandi cũ
religioſo,vel cum perſona voto ſolemni caſtita-
132 tis aſtricta. Quoad primum,iam deciſis ſupra
ſtandum eſt,quòd ex vi iuris diuini, & commu-
nis fœmina ſolicitans in confeſſione ſit denun-
cianda Inquiſitori à quouis extra confeſſionem
talis ſolicitationis notitiam habente.
133 Tertia particula *vel poſt immediatè*, clare
oſtenditur caſu illo in Regula expreſſo de con-
feſſario poſt datam in Eccleſia abſolutionem ad
cubiculum ſuum vnà cum iuuene confeſſo
aſcendente,pro tribuenda ei in ſcriptis fide cõ-
feſſionis. & ibi ipſum ad venerem ſolicitante,
quòd ſpectet ad Sanctum officium, docent be-
nè Souſa lib.1.Aphor.cap.34.num.39.& Dianà
par.4 tract.5.reſol.11. quia eſt immediate poſt
confeſſionem, imo hanc aliquo modo includit
ratione dependentiæ. Atq.eſt idem,ac ſi in ipſo
confeſſionario poſt datã fidem confeſſionis ſta-
tim confeſſarius pœnitentem ſolicitet; Vndè
ſicut iſte cenſetur caſus ſanctæ Inquiſitionis
certò comprehenſus in conſtitutione Gregoria-
na,ita & ille.
134 Verum quid ſi Confeſsarius audiens in con
feſſione mulierem commiſiſse aliqua peccata
carnis, inſequatur eam diſcedentem paulo
poſt ab Eccleſia, & in itinere,aut in domo eius
ſolicitet ipſam, erit ne reus ſolicitationis ſub
Iuriſdictione Inquiſitoris? Affirmat Peyrinus
in priuileg. Minim. tom.2. conſtitut. 4.Gregor.
XV.ſchol.2.num.2. & addit idem eſse caſu,quò
per lenonem ſolicitaret; Peyrinum ſequitur,
Lezana in ſumm.quęſt regular.cap.19.n.34.
135 Audi tamen circa hoc Dianam,dict.tract 5,
reſol.7.ſecundum aliquos,inquit ſi confeſsarius
diuertit ad alios actus, in dicto caſu ſolicitatio,
neq.moraliter,neq.phyſicè incepit in locis pro-
hibitis à Pontificibus; ergo &c.& licèt Confeſ-
ſarius vtatur ſcientia confeſſionis, non tamen
vt dictum eſt,ſolicitat pęnitentem in locis pro-
hibitis ſolicitare;ergò non incidit in pęnas Bul-
136 læ, neq.denunciandus erit. Imo putant, ne-
que Pontificias Bullas contrauenire,ſi ante di-
ſceſsum ab Eccleſia talis confeſſor fœminam
ſolicitaret;dummodo id efficeret extra tempo-
ra,& loca in Bulla Gregor.XV.contenta. Et ita
ſentiunt docti recentiores à me conſulti,& prę-
ſertim aliqui Magiſtri Illuſtriſſimæ Societatis
Ieſu; quia prætextus confeſſionis,de quo agitur
in Bulla,debet eſse proximus,non autem remo-
tus à loco, & ſtatu confeſsionis, vt docet Souſa
opuſ. de confeſs. ſolicit.in addition. num.10. &
idem de occaſione dicendum putant; ſed ego
137 in hac quæſtione de meo nihil aſserere volo.
Hæc doctiſsimus Diana Illuſtriſsimæ Religio-
nis Clericorum Regularium, à me hic libenti
animo ad verbum tranſlata; quandoquidem
accepta a viris doctis per ipſum conſultis, ma-
giſtris præſertim meæ Religionis,quibus ego vti
minimus diſcipulus prorſus aſsentior, ob vim
rationis adductæ,ibi,quia prætextus confeſsio-
nis,de quo &c. quæ diligenter notanda pro di-
cendis in Regula ſequenti.
138 Sed quidquid ſit de traditis pręcedenti nu-
mero,ſufficit pro oſtendenda vera vltima parte
præſentis Regulæ,quòd non ſit caſus ſanctæ In-
quiſitionis,non ſolum quando tranſacta confeſ-
ſione poſt longum tempus confeſsarius pœni-
139 tentem ſolicitauit. In quo omnes conueniunt
contra Nauarrum falsò oppoſitum affirmãtem
lib.5.Conſilior.tit. de hereticis conſil. 2.n. 1. vt
cum Paramo de orig.Inquiſ.lib.3. q 10. n.91 re-
fert Diana par.1 tract.4.reſol.14.Sed etiã quan-
do id facit aliquandiu,ſeu aliquo tempore ante,
vel poſt confeſsionem, ita vt cenſeatur morali-
ter loquendo non fieri in continenti,ſeù imme-
diatè poſt, vel ante præter id,quod ipſa Bulla
Gregoriana pręſcribit, & docet bene Acuña de
confeſs.ſolic.q 5.num.15.

Quid de circumſtantia loci, ſeù vbinam ſolicitatio exequenda, vt Confeſſarius ſolicitans ſit ſub Iuriſdictione Inquiſitorum.

REG. CAP. CXXXIV.

140 FIt reus ſub Iuriſdictione Inquiſitorũ Con-
feſſarius, ſi ſolicitet fœminam in Confeſ-
ſionario, aut in quouis loco, vbi confeſſio Sacra-
mentalis auditur, aut de nouo ad eam audien-
dam eligitur, ſiue re vera ipſam audiat, ſiue ſit
ibi occaſione, vel prætexru confeſſionis, ſimulãs
eam audire, quamuis ſimulatio ex parte vtriuſq.
141 proueniat. Imo idem erit, ſi abſq. huiuſmodi
prętextu, & ſimulatione ſtans, vel ſedens in con
feſſionario, illam in eo etiam ſtantem, aut ſe-
142 dentem ſolicitet. Nequaquam tamen dicto
modo reus fiet, ſi vocatur prætexru confeſſio-
nis agendæ, & poſtea eandem in domo ſolici-
tet, vel ex conuentione vtriuſq. præcedente
rem cum ipſa habeat.

---

143 HVius Regulę maior ferè pars habetur
expreſsè in Conſtitutione Gregorij
XV. ibi, occaſione vel prętextu confeſſionis hu-
iuſmodi, etiam ipſa confeſſione non ſequuta, ſi-
ue extra occaſionem confeſſionis in Confeſſiu-
nario, aut in loco quocumq. vbi confeſſiones Sa
cramentales audiantur, ſeu ad confeſsionem
audiendam electo, ſimulantes ibidem confeſ-
ſiones audire, ſolicitare, vel prouocare tenta-
144 uerint, &c. Et quidem ſi iu Confeſsionario, ſeu
in loco electo confeſsionem verè audiens Cou-
feſſarius ſolicitet pœnitentem, rés per ſe eſt ma-
niſeſta, quod ſecundum quæcumq. Breuia, aut
Decreta Pontificum, & ſecundum quodcumq.
ius diuinũ, & humanũ iuriſdictioni Inquiſitorũ
ſubijciatur, nec maiori hoc indiget probatione.
145 Si verò audire ſimulat, aut ſi iu dicto Con-
feſsionatio, vel loco, confeſsionis prætextu, po-
teſt eſſe dubium in aliquibus caſibus. Primò ſi
accedente illuc fœmina, & dicente ſe velle in
craſtinum confiteri, ipſam ſolicitet, & confeſsio-
nem diſſuadeat. Negat Sancius in ſelect. diſp.
11. n. 49. quia non dicitur proximè ante confeſ-
ſionem ſolicitare Sancium ſequitur Caſtrus Pa-
laus tom. 1. tract. 4. diſp. 9. punct. 8. num. 4. Sed
146 benè affirmant Fagundez de præcept. Eccl. in
vltima editione par. 2. lib. 4. cap. 2. num. 49. &
Diana par. 4. tract 5. reſul 6. ob hanc rationem,
quia dum Confeſſarius ſolicitat talem pœniten
tem in Confeſsiunario; ſimulat eius confeſsio-
nem audire, ergò hic caſus ſine dubio compre-
henditur in Bulla Gregorij XV. Atque ego iſtis
adhæreo, etiam ex vi Decreti citandi Pauli V.
147 Dubitatur ſecuudò de eo caſu, quando Cõ-
feſſarius, & pœniteus conueniunt de confeſsio-
ne ſimulanda in Confeſsionario, vt ibi inhone-
ſtos ſermones habeant Caſtrus Palaus vbi ſu-
pra num. 2. non ſpectare ad Sanctum Officium
abſolutè deſendit, eò quod neuter eorum aſtrin
gatur obligatione denunciandi, non Confeſſa-
rius, vt per ſe patet, neq. pœnitẽs, alioquin tene-
retur prodere ſe ipſum, quod nullus dicit; & cũ
ſit mutua ſolicitatio, videtur par ratio vtriuſq.
ergo &c. Hoc probabile iudicat Diana ibidem
reſol. 10 iu rermiuis Bullarum Pij IV. ac Pauli
148 IV. & Decreri Clem. VIII. Nihilominus ex vi
Conſtitutionis Gregorij XV. contrarium pror-
ſus tenendum cum Sancio vbi ſupra num. 3.
Acuña de ſolicit. Confeſſ. q. 15. num. 2. & eodem
Diana. Ratio eſt quia tunc peccat Confeſſarius
ſub prętextu couſeſsionis, & in eius opprobriũ;
ergò inſurget præſumptio, quòd malè ſentiat
de ipſa; nec eximetur à Iuriſdictione Inquiſito-
rũ inde, quod de ſimulatione couſeſsionis con-
uenerit inter ipſum, & pœnitentem, vt liberius
de rebus inhoneſtis tractare poſsint; ſed denun-
ciari debet ille à quouis, qui extra couſeſsionem
aliunde notitiam habet de tali ſimulatione, &
149 tractatione, imò & ab ipo pęnitente iuxtà tra-
dita iam ſupra ex illa epiſtola ad Archiepiſco-
pum Neapolitanum de mandato Sacræ Con-
gregationis, ſeu potius Vrbani Papæ VIII. & iu-
xtà modum ibi expreſſum.
150 Eſt item dubium circa tertium caſum, qui
attingitur in vltima parte Regulæ de confeſſa-
rio vocato cunfeſſionis audiendæ prætextu, &
poſtea in domo fœminam ſolicitante. Hunc eſſe
ſub Iuriſdictione Inquiſitorum affirmanter vi-
detur reſpondete Ioannes Sancius in Selectis,
diſp. 11. n. 68. Amplectenda tamen, vt vera reſo-
lutio negatiua Dianę 37. dict. tract. 5. ex Freita
de confeſſ. ſolic. in nouiſsima editione q. 15. nu.
44. explicante etiam ibi, quando opinio Sancij
locum habere poteſt per ſequentia verba. *Si*
151 confeſſor, inquit, domum vocetur ſub prætextu
confeſsiouis, veluti, vt prælatum confeſſor de-
cipiat, cum tamen ex præcedente tractatu, tã
confeſſor, quam ſęmina inteutionem habeant
venereorum agendorum, puto Breui non eſſe
locum, eò maximè, quia in caſu Sancij non po-
nitur ſolicitatio ex parte Confeſſoris in Sacra-
mento pœnitentiæ, vel proximè, ſed tractatus
remotus ex vtriuſq. placito, qui tractatus præ-
cedens nihil ad rem facit, ſiue ſimuletur, ſiue nõ
152 Confeſsio. Opiuio ergo Sancij deſendi rantum
poteſt, quando in ipſa domo, & loco ad cõfeſsio-
nẽ deputato, & ſub confeſsionis figura, vt ita di-
cã, ſimulet confeſſor ad inſpectantes illudendos
confeſsionẽ audite, etſi ab ipſo non incipiat ſol-
licitatio, nec pręcedat inter eos tractatus, ſimu-
lario namq. ipſa per ſe ſufficier: hactenus Frei-
tas, & egregie quidẽ. Concludit ergò Diana cũ
Souſa de confeſs. ſolicit, in addit. n. 10. quod præ
textus confeſsionis, de quo in Bulla Greg. XV;
debeat eſse proximus, & non remotus à loco ac
ſtatu confeſsionis, vt iam in ſimili ſupra dixi-
mus, nec eſt locus aliter interpretandi.
153 Quid tandẽ de Confeſsario, qui nec audit cõ
feſsionẽ, nec ſimulat audire, neq. eſt in cõfeſsio-
nario ſub prętextu eã audiendi; ſed ibi ſtans, vel
ſedens cum ſęmina ſtante, vel ſedente de rebus
inhoneſtis tractat? Pro deciſione huius dubij ex
tat decretum Sacræ Congreg. ſeu potius Pauli
Papæ V. quod cum Peirino de priuil. Minim.
tom. 2. Conſtit. 4. Greg. xv. §. 5 n. 15. & Coriolano
de caſib. reſer. par. 1. ſec. 2. art. 22. num. 4. affert
Diana vbi ſupra reſolut. 38. cuius tenor, poſt
exordium ordinatium, & citationem Cardi-
nalium, qui ei interfuerunt, ſic habet, facta

aviaſione, quòd multi Confeſſarij tractant cum
mulieribus in confeſſionali extra confeſſionis
occaſionem de rebus inhoneſtis, Sanctiſſimus
decreuit, vt contra huiuſmodi Confeſſarios pro-
cedatur in Sancto officio. Huius Decreti etiam
fit mentio in practica Cardinalis N. manu ſcri-
pta, quæ circumfertur ad procedendum in
154 cauſis Sancti officij. Nihilominus non obſtan-
te hoc Decreto, adhuc aliqui tenent confeſſa-
rium ſic tractantem non eſſe ſub iuriſdictione
Inquiſitorum, ita Souſa de Confeſſ. ſolicit. tract.
1. cap. 15. & Freitas in nouiſsima editione q. 15.
num. 52. & q. 13. n. 30. vbi affirmat Decretum
Pauli V. fuiſſe a Gregorio XV. reſtrictum, non
oſtendens qualiter in eius conſtitutione fiat hæc
reſtrictio; qui enim vnum affirmat, alterum non
155 negat, ſed relinquit vti fuerat prius diſpoſitũ.
Quare talem reſtrictionem Diana dict. tract. 5.
reſol. 38. non admittit, dicens, ſed cum contra
Doctores iſtos habeamus apertam declaratio-
nem S. E. R. & vniuerſalis Inquiſitionis, ab ea
non eſt recedendum; ſicuti non recedit Practica
illa, m. 5. nequè ego recedam.
156 Ex vi itaq. dicti Decreti Pauli V. erit ſub iu-
riſdictione Inquiſitoris Confeſſarius, qui in con-
feſſionali laſciuè arguit ſuam concubinam de
zelotypia; cum hæc actio maximè prouocatiua
ſit ad libidinem, ſicq; confeſſarius ſigna oſtendat
pœnitenti aliunde, & nõ ipſum ſolum participem
eſſe laſciui amoris fœminæ. Atq; à fortiori idem
157 erit ex vi conſtitutionis Gregorij XV. ſi tunc
ſimulet audire illius cõfeſſionem, aut ſit ibi ſub
prætextu eius, vt egregiè docent Sancius in Se-
lect. diſp. 11. n. 32. & Fagundez de præcept. Eccl.
in editione 2. p. 2. lib. 4. cap. 3. n. 63. quidquid in
contrarium magis ſpeculatiuè, quam practicè
dicat Freitas in nouis addition. de cõfeſſ. ſolicit.
q. 9. n. 11. Vide Dianã dict. tract. 5. reſol. 43. nulli,
vt aliquando ſolet, adhærentem.

Ob quem finem Inquiſitor procedit contra Confeſ-ſarium ſolicitantem, aut conſentientem ſolici-tationi: & an aliquando id non poſſit?

REGVLA CXXXV.

158 CVm varij extent antiqui, & noui hæreti-
corum errores contra pœnitentiæ Sa-
cramentum; cumquè inſurgat præſumptio ſæ-
pius de aliquo ſaltem eorum in mente Confeſ-
ſarij ſolicitantis, aut conſentientis ſolicitatio-
ni; propterea Inquiſitores poſſunt, & debent cõ-
tra ipſum procedere; imò quandoque habẽt ad
idem facultatem, tametſi nulla adſit circa con-
feſſionem Sacramentalem erroris ſuſpicio. Exi-
159 metur tamen a iuriſdictione eorum Confeſ-
ſarius magis probabiliter, ſi conſentiat ſolicita-
tioni ob finem honeſtum, vel ob vitandam in-
famiam.

160 HÆc nona, & vltima Regula in hac mate
ria ſolicitationis proponitur ad iudi-
candum in ipſa circumſtantiam finis, quæ eſt
præcipua inter reliquas, & ad indicandos hac
occaſione errores, qui contra Sacramentum
confeſſionis huc vſq; prodierunt, quibus mens
Confeſſarij ſolicitantis aut conſentientis ſolici-
tationi, quòd ſit imbuta præſumi aliqualiter po-
161 teſt. Ludouicus Paramus in longiſſima illa, &
eruditiſſima qu. 10. lib. 3. de orig. Sancti officij
per 167. numeros hoc ſolum punctum diſcutit,
an Inquiſitores poſſint procedere cõtra confeſ-
ſarios ſolicitantes &c. & propoſitis varijs moti-
uis dubitandi, præcipuè illo quòd inductio ad li-
bidinem in actu confeſſionis Sacramentalis, vel
proximè potius dimanat ex inclinatione natu-
ræ corruptæ, & carnis inſtigatione, quàm ex con-
temptu Sacramenti, & conſequenter non inſur-
get præſumptio erroris in inducente; ergò In-
quiſitor non poterit contra hunc procedere; cũ
eius iuriſdictio ſolum contra habentem erro-
rem fidei Catholicæ contrarium, vel præſum-
ptionem eius aliquam ſe extendat. Priuſquam
162 ipſe Paramus totaliter ad reſolutionem quæ-
ſtionis affirmatiuam gradiatur, errores omnes,
quos hæretici antiqui, & moderni contra Sacra-
mentum Confeſſionis excitarunt, eruditè per-
currit: vndè eoſdem, totidem eius verbis ante
inceptam deciſionem præſentis Regulæ non in-
congruum iudico hic apponere, omiſsis aliqui-
bus, quæ non ita ad rem faciunt ad vitandam
prolixitatem.
163 Si quidem, inquit, vt omnes norunt, hæreti-
ci ſummopere curarunt hoc Sacramentum au-
ricularis confeſsionis tollere, & improbare pro-
fanando, illo impiè abutendo, vt conantur per-
ſuadere veteres illi hæretici, impij Nouatiani,
& Montaniſtæ, teſte Epiphanio, hæres. 59. & Au-
guſt. hæres. 18. quibus adhæſerunt Audiani tem-
poribus Valẽtiniani Senioris, vt ex Theodoreto
lib. 4. de fabulis hæreticor. intelligi poteſt. Hi nam-
què nullam iniungebant pœnitentibus mul-
ctam; & ideò pœnitẽtes, quia per iocum, ac lu-
dum Confeſsionem à ſe exigi intelligebant, gra-
uia peccata celabant, & pauca quædam, ac le-
uia fatebantur; planè ad eum modum quo nunc
Lutherani confiteri peccata coram ſuis mini-
164 ſtris ſolent. Meſſaliani quoquè ijſdem tempo-
ribus exorti, Damaſceno teſte, in lib. de Centũ
hæreſibus, peccata dimittebant, nulla habita
ratione pœnitentiæ, & Canonum Eccleſiæ. Poſt
165 modum Ioan. Vvicleffus, vt teſtatur Thomas
Vvaldenſ. tom. 2. de Sacrament. cap. 135. confeſ-
ſionem Sacramentalem apertè oppugnare cœ-
pit; aſſerens eam in ſcripturis non fundari, & ex
ſola inſtitutione Papali introductam eſſe. Exti-
166 tit etiam ante annos circiter centum quidam
Petrus Oxomenſis, qui confeſsionem peccato-
rum in ſpecie affirmabat non eſſe de iure diui-
no; ſed ex aliquo ſtatuto vniuerſalis Eccleſiæ, vt
videre eſt in Summ. Conciliorum in Decretis
Sixti Papæ IV. In eodem errore, noſtro etiam
ſæculo verſati ſunt Eraſmus Roterodamus, &
Beatus Rhenanus; ille in annotation. de Epiſt.
Sancti Hieronymi ad Oceanum de obitu Fabio-
læ; hic in annotationibus ad librum Tertullia-
167 ni de pœnitentia. Martinus Lutherus in lib.
de captiuitate Babylon. cap. de pœnitentia, ad-
dit tres errores. Primò, non poſſe eam probari ex
ſcripturis; ſecundò non eſſe neceſſarium confi-

 teri

teri omnia Sacerdotibus;ſi quis enim correptus eſt à fratre, quam fortè lęſit agnoſcat coram illo peccatum ſuum, & veniam petat. Tertiò damnat omninò eos, qui docent circumſtantias peccatorum in confeſſione eſſe detegendas. (Ego inquit, quid quid eſt circumſtātiarum confuluerim penitus contemnere) & in ſermone de pœnitentia docet non eſſe confitenda venialia, neque omnia mortalia; ſed ea tan-
168 tum, quæ ſunt manifeſtè mortalia. Eoſdem errores profitentur,& ſequuntur Philipp. Melāchthon in confeſſione Auguſtana, & eius apologia art.11. & 12. & in locis communibus tit. de pœnitentia Ioannes Oecolampad. lib. de confeſſione, Ioannes Brentius in confeſſione Vvirtembergenſi, Ioannes Caluinus lib.3. inſt. cap.4. §.7. Vvigandus in lib. qui inſcribitur, Methodus doctrinæ Eccleſię Magdeburgēſis c.18. Petrus Palladius in admonitione de pęnitentia, & iuſtificatione, Dauid Critheus in ſua Catech ſi loco 8. Martin. Xemnitius in 2. part. examinis Tridentini Concilij ad 14. ſeſſionem. Theod. Beza in ſua confeſſione fidei, cap.2.
169 Hactenus ex Paramo errores hæreticorum contra Sacramentum pęnitentiæ, quos tales eſſe, ac fidei Catholicæ contrarios multis oſtendit ille ex ſcriptura ſacra, & ex Conciliis, ac Sanctis Patribus, & tandem benè concludit, quòd oriri poſſit ſuſpicio contra confeſſarios inducentes ad libidinem in confeſſione fœminas, quaſi id faciant in contemptum huius Sacramenti, & præſumantur adhærere dictis hæreti-
170 corum erroribus. Atq ob hanc pręſumptionem,& ex fine illos penitus eradicandi, Sacramentumque illęſum tuendi, meritò hæreticæ prauitatis Inquiſitores contra Cōfeſſarios quēcumq. pœnitentem taliter ſolicitantes procedunt, ac pr eedere tenentur; quamuis ex huiuſmodi ſolicitatione ad turpia lenis, ac modica ſuſpicio erroris expurgat, ꝫcap. Accuſatus de hæreticis in 6. ibi, leuis,& modica ſuſpicio, quòd
171 autem hęc ſaltem ex ea ſolicitatione oriatur, inde oſtenditur; quia etiam conceſſo eo, quod in motiuo dubitandi dicebatur, inductionem ſcilicet ad libidinem in confeſſione prouenire ex indicatione naturę corruptæ, & inſtigatione carnis: adhùc tamen eſt contemptus Sacramenti, & ex conſequenti pręſumptio, quòd ibi ſolicitans fęminam malè ſentiat de eo, cum talis contēptus,& ſuſpicio malè credulitatis oriantur non ex ſolicitatione ad venerem ſimpliciter, ſed ex ſolicitatione adiuncta actui Sacramentalis confeſſionis ſaltem ſimulatę. Confir-
172 matur a ſimili, quia ſi Sacerdos, aut religioſus aliquis vxorem duceret, tametſi ex actu carnali non poſſent abſolutè loquendo inquiſitores contra eum procedere, vt ſuſpectum de hęreſi; ob coniunctionem tamen Sacramenti matrimonij, eum inſurgat præſumptio hæreſis, ſeu quod malè ſentiat de Sacramentis, poſſunt, &

debent contra ipſum inquirere, ſed per eſt ratio in caſu præſenti, ergò &c.
173 Quid quod, vt dicitur in altera parte Regulæ, etiam nulla exiſtente erroris præſumptione; manet Confeſſarius ſub Iuriſdictione Inquiſitoris in aliquo caſu, vt in illo expoſito Regula præcedenti iuxtà Decretum Pauli V. ſi in Confeſſionali non audiens confeſſionem, nec ſimulans audire de rebus inhoneſtis cum fœmina confeſſarius tractet, quod tunc nulla ſit ſuſpicio erroris docent benè Souſa in adnotat. ad Bullam Gregorij XV. & Diana par.4. tract.3. reſol.50. ob eam rationem; quia ibi nequaquam eſt abuſus Sacramenti, neq. contemptus eiuſ cum Confeſſarius non audiat verè confeſſionem, nec ſimulet audire; ergò nulla eſt ſuſpicio erroris. At
174 quòd ſit procedendum contra ipſum ab Inquiſitore, habetur expreſsè in dicto Decreto Pauli V.& affert Practica illa m. ſ. citata aſſerēs debere expediri ſimiliter confeſſarium abſq. abiuratione, cum pœna arbitraria; ſed de his infra.
175 Deniq. quoad vltimā partem Regulæ quid Antonius Souſa opuſc. de confeſſ. ſolicit. tract. 1. cap.7. num.9. & lib.1. Aphor. cap.34. num.28. tenet non improbabiliter Confeſſarium conſentientem ſolicitationi metus cauſa, eſſe denunciandum,& expediendum eum pęna arbitraria,
176 abſq. abiuratione. Sancius verò in Select. diſput.11. n.30. oppoſitum his verbis defendit, ſi vocatus, inquit, confeſſarius ad ęgrotantis fęminæ confeſſionem, ab ipſa ſolicitatur, minas ſuper addente ſe exclamaturam vim ſibi ab illo inferri, niſi conſentiat ſicq. ipſe ob vitandam infamiam actui impudico conſentiat, non erit locus conſtitutioni Pontificiæ 1. Hæc ille, & adducit pro ſua ſententia Graffium, & Acuñam, quibus additur Peyrinus de priuileg. Minim. tom. 2. conſt.4. Gregorij XV. §.3. num. 9. a Diana dict. tract.5. reſol.15. non exprimente quamnam par-
177 tem ipſe ſequatur. Sed ego poſteriorem negantem Sanctij, & aliorum probabiliorem iudico; atq. his huic materiæ ſolicitationis ſufficienter hactenus pro tenuitate ingenij mei expoſi-
178 tæ finem impono. Non propoſui peculiares Regulas pro circumſtantijs, *Quomodo, & quibus auxilijs*, eò quòd iam in alijs ſatis, ſuperq. explicatæ maneant præcipuè in eis, vbi agitur de ſimulatione, aut prętextu Confeſſionis, & de
179 ſolicitatione ad lenocinium &c. Plura dubia aliqui Doctores hic diſcutiunt, quę communia ſunt huic, & alijs materijs, pręcipuè ſpectantia ad obligationem, & excuſationem denunciandi Inquiſitoribus, adpprobationem delicti, ad abiurationem,& pœnam iniungendam &c. de quibus nos Deo benè iuuante, in proprijs locis opportunius, ſecundum ordinem executionis nobis præſcriptum, agemus, vt in commentatione edicti Sanctę Inquiſitionis iam vlterius progrediamur.

CAPVT XVII.

De celebrantibus conuenticula in materia Religionis, ac de illis, qui huiuſmodi conuenticulis, vel concionibus Hæreticorum aſsiſtunt.

PROOEMIOLVM.

1 SOla prima pars huius tituli in Edicto S. Inquiſitionis exprimitur per hęc verba. *C'habbiano celebrato, ò celebrino occulti conuenticoli in materia di Religione*, Latinè ſic; *Quòd circa res ad Religionem pertinentes, occulta conuenticula celebrauerint, vel celebrent*. Viſum eſt tamen peropportunum alteram partem, de illis, qui dictis conuenticulis, vel concionibus hęreticorum aſſiſtunt, hic apponere pro complemento huius materiæ, & vt ſufficiens nobis porrigatur ad formandam in hoc
2 breuiſſimo capite vnam ſaltem Regulam. Eius autem breuitas inde tanta; quia cum differentia
magna ſit, vt maniſeſtè per ſe apparet, inter celebrantes talia conuenticula, ſeu auctores ipſorum, & inter aſſiſtentes eiſdem, vel concionibus hæreticorum, de iſtis pauca admodum apud Doctores de rebus Sancti Officij agentes; de illis verò nullum prorſus verbum in particulari, quòd inuenire potuerim, licet non paucos euoluerim; eo quod omnes, vt certum ſupponant eſſe ipſos ſub iuriſ-
3 dictione Inquiſitorum, & inter hereticos, ſeu dogmatiſtas comprehendi. Vnde mirum in Edicto Inquiſitionis peculiare caput fuiſſe de eis expreſſum, à quo citò nos expediemus.

An & qualiter celebrantes conuenticula in materia Religionis, aut eis, & concionibus Hæreticorum aſſiſtentes, ſint hæretici, vel ſuſpecti de hæreſi ſub iuriſdictione Inquiſitorum? aut ſecus?

REGVLA CXXXVI.

4 EX facto cogendi, & celebrandi conuenticula in materia Religionis certò concluditur, quod auctores huius actionis ſint verè hæretici. Credentes verò iſtorum cenſentur illi, qui dictis conuenticulis frequenter aſſiſtunt, vel conciones ibi audiunt. Quinetiam id faciens ſemel tantùm, aut bis, maximè ſi in terris Chriſtianorum talia conuenticula, vel conciones occultè fiant, erit aliqualiter ſuſpectus de hæreſi, attenta qualitate perſonæ, &
5 modi. Secus aliquando, ſi fiant in terris ipſo-
6 rum hereticorum. Imò abſque vlla culpa poteſt quis illuc ire ob finem bonum, vt refutandi eorum errores, ſublato ſcandalo, & periculo peruerſionis.

7 PRima pars huius Regulæ adeò ex ſe conſtat, vt non indigeat probatione, conuincitur tamen à fortiori per probationem ſecundæ: Qui enim frequenter interſunt conuenticulis, & concionibus hæreticorum, credentes eorum communiter cenſentur, vt docent Geminianus in cap. 2. de hęretic. num. 7. Syluest. hęreſis 1. num 10. Ananias in cap. excommunicamus, il primo, §. credentes num. 15. de hæretic Eymericus par 2 direct. quęſt. 50. n. 3. vbi Peña comment. 75 & Azor tom. 1. lib. 8.
8 cap. 15. quęſt. 1. Atque taliter credentes ſunt propriè hęretici, vt cum Simanch. Catholic. inſtit. tit. 15. num. 2. Nauar. in manual cap. 27. num. 55. Suarez tom. 5. diſp. 10. ſect. 2. num. 5. Toleto in ſumm. lib. 1. cap. 19. & cum alijs tradit Sanctarellus de hęreſi cap. 11 num. 30. reddens optimè rationem, cur ſic vocentur, & vt diſtincti ab hęreticis in Bulla Cœnę exprimantur; quia, inquit, non explicitè alicui errori, & hęreſi aſſentiuntur; ſed tantum credunt doctrinam, quam hęretici ſequuntur, & prędicant, potius appellantur credentes hęreticorum, quàm hæretici ad differentiam eorum, qui explicitè, & diſtinctè aſſentiuntur erroribus, qui ab hęreticis proponuntur, ita ille.
9 Quod ſic aſſiſtentes frequenter conuenticulis, & concionibus hæreticorum ſunt iſtorum credentes, & conſequenter hęretici; quanto magis erunt cogentes, & celebrantes huiuſmodi conuenticula, & concionantes, ſeu docentes in illis, ergo &c.
10 Circa tertiam partem Regulæ eſt aliquale diſſidium inter Doctores, Archidiaconus, Geminianus, Ioann. Andreas in cap. quicumque, §. hęretici, verb. credentes, de hæreticis. in 6. Zanchinus de hęretic. cap. 3. num 6. Calderinus tract. de hęreticis cap. 3. num. 4. affirmant abſolutè accedentem pluſquam ſemel, ſeu bis ad conciones, & conuenticula hæreticorum, eſſe eorum credentem, eo fundamento adducti, quod ex geminato actu crimen videatur
11 in conſuetudinem trahi. Negant tamen hoc alij, vt Suarez de fide diſp. 24. ſect. 3. Souſa in Bull. cœnę cap. 2. diſp. 8. num. 10. Sanctarellus, vbi ſupra, & Diana par. 4. tractat. 8. reſolut. 93.
12 Diſtinguunt tamen optimè Peña dict. comment. 75. verſ. ſi & plurimum, Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 15. quæſt. 1. & alij de celebratione conuenticulorum circa materiam Religionis.

in

in tettis Chriſtianorum, vel in terris ipſorum Hereticorum, & ſecundum mentem vtriuſque ſi quis illis intrrſit, etiam ſemel tautum, licet non erit credens hæreticorum, fiet ſuſpectus de hereſi, ſaltem leuiter, vt volunt Souſa, & Diana citati; vel etiam vehementer fortè attenta qualitate perſonæ, & modi aſſiſtendi; ſi non ſtatim denunciet Inquiſitoribus, quidquid in ſimilibus conuenticulis in aliquo loco Chriſtianitatis celebratis vidit, & audiuit. Atq. in
13 hanc vehementem ſuſpicionem videntur inclinare Peña loco allegato, vbi ſic ait, ſi autem quis in terris Catholicorum occulta ab hereticis conuenticula celebrari intelligat, etſi ſemel tantum vadat, ni denunciet Epiſcopo, vel Inquiſitori non earebit iudicio meo credentiæ ſuſpicione: cum in hoc caſu approbare cenſeatur, quod potuit auertere, ſi iudicibus Eccleſiaſticis, vt debuit, indicaſſet, niſi conſiderata perſonę qualitate ob ignorantiam excuſetur. Item Sanctarellus vbi ſupra aſſerens cũ
14 qui ſemel tantum interfuit hereticorum concionibus, tametſi non reputetur credens eorũ, eſſe de hæreſi ſuſpectum, non exprimens de qua ſuſpicione loquatur, de leui ne, an de vehementi? ſed de hac intelligendus, quandoquidem credentiam hereticorum, quæ reſpectu
15 ipſius eſt quid magis, excludit. Tandem admittent ſaltem eamdem vehementem de hæreſi ſuſpicionem in accedente ſemel vel bis ad dicta conuenticula, auctores citati Geminianus, Ioann. Andreas, Archidiaconus, Calderinus, & Zanchius, qui eum eſſe credentem hereticorum volunt. Quibus adiungo Campegium in annotat. ad Zanchium cap. 3. num. 6, qui ſub dubio relinquit, ſit credens nec nè.
16 Si autem conuenticulis, vel concionibus in terris hereticorum habitis ſemel, aut bis quis interfuerit, cenſebiturne eorum credens, vel de hæreſi ſuſpectus? Neganter, & benè reſpondet Peña vbi ſupra, maxime ſi pluries potuit intereſſe, & noluit; nam tunc ex curioſitate, vel ex alio fine non oppoſito fidei Catholicæ illis intereſſe iudicabitur, quod niſi aliud circumſtantię perſonę, & modi illuc accedendi ſuadeant, ita euenire, vt in plurimum iudico.
17 Quin etiam addo, vt habetur in vltima parte Regulæ, poſſe licitè, abſque vlla culpa aliquem Catholicum ad ea Templa, & conuenticula hæreticorum accedere, atque ingreſſum ibi ceremonias, & ritus eorum videre, concioneſq. audire, ſi id faciat ex bono fine, vt ſciendi, & refutandi eorum errores, ac alijs debitis circumſtantijs, ita docuit Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 4. num. 16. & Azor inſtit. moral. lib. 8. cap. 11. queſt. 4. cuius hęc ſunt verba; Reſpõdeo ex ſententia Nauarri conſ. 15. num. 3. & 4. de heret. id eſſe licitum facere ſub triplici conditione; Prima, ne in Catholicorum animis vlla offenſio generetur. Secunda ne vlla ſit communicatio ritus, ceremoniæ, ac impietatis hereticę. Tertia ne vllum periculum immineat propriæ perfidię, ſubuerſioniſque, & Chriſtia-
18 nę Religionis contemptus: hactenus ille. Sed notandum circa primam conditionem ab eo aſſignatam, ſpectantem ad ſcandalum, quod poſſit hoc inſurgere etiam reſpectu ipſorum hereticorum, nempe, vt iſti in ſuis erroribus confirmentur, ni ſtatim dicta refutatio ipſorum ſequatur; eo quod videant a veris Catholicis
19 ſe honorari, & ſuas conciones audiri. Sicut inſurgit ſcandalum reſpectu meretricis, & confirmatur in ſtatu vitæ turpis, quod à viro nobili, licet non ad congreſſum carnis, ſed ſolum ad confabulandum inuiſatur, & honoretur.
20 De quo modo ſcandali à me olim publicè lecto, & à viris doctis approbato, dum loqueretur cum quodam magnæ auctoritatis viro, ſubijt ipſi ſcrupulus, quod aliquando Geneuram tranſiens hæreſiarcham illum Theodor. Bezam curioſè, & honorificè viſitauerit. Vnde poſtea de hac actione tanquam ipſi Bezæ fortè ſcandaloſa inter confitendum ſe accuſauit.

CAPVT

CAPVT XVIII.

De Blaſphemia in communi, ac de ſpeciebus, ſeu modis eius, maximè de hæreticalibus ad iuriſdictionem Inquiſitorum pertinentibus?

PROOEMIOLVM.

1 TANTVM eſt ſermo in Edicto Sanctæ Inquiſitionis de blaſphemantibus hæreticaliter per ſe-
quentem clauſulam: *Che contra Dio e de ſuoi Santi, e particolarmente contro della Beatiſſi-
ma Vergine Maria proferiſcono beſtemmie hereticali*. Latinè ſic: *Quòd contra Deum, ac Sanctos*
2 *ſuos, præſertim contra Beatiſſimam Virginem Mariam blaſphemias hæreticales proferant*. Expe-
diens tamen iudico à blaſphemia in cõmuni initium ducere &, omnes eius ſpecies, ac modos indi-
cere, vt de blaſphemijs hæreticalibus, quæ ſunt magis propriæ noſtri inſtituti, clariùs innoteſcat.
3 Præter id, quod in iure diſponitur præcipue toto titulo de Maledicis: Extant variæ Bullæ Sum-
morum Pontificum de hac materia contra blaſphemos quoſcumque, præcipuè Leonis X. incip.
4 *Superna*. §. 33. ad abolendam: Iulii III. *In multis*, & Pij V. *Cum primùm*, §. 10. De eadem ex
profeſſo tractant D. Thomas 2. 2. quæſt. 13 & 14. ibi eius expoſitores Caietan. & Valentia, item
Suarez tom. 1 de Religion. tractat. 3. lib. 1 Sanc'hez lib. 2. in Decal. cap. 22. & Sanctar.llus tract. 3.
de blaſphemia per 10. capita. ex quibus, & in ..ijs diſcutienda Regulis ſequeutibus deſumentur.

Quid & quotuplex blaſphemia? quibus modis exprimatur, & contingat?

REGVLA CXXXVII.

5 DEfinitur blaſphemia, Verbum maledi-
ctionis, ſeu conuicij, quo aliquid de di-
uina excellentia detrahitur, aut breuius ſic,
locutio contra Deum per modum contumeliæ.
6 Duplex eſt, altera interna, ſi ſolum mente Dei
excellentiæ deroges; altera externa, ſi talem
7 derogationem verbis, vel ſcripto proferas. Eſt
item duplex (omiſſis nunc alijs eius diuiſioni-
bus infra indicandis) altera hæreticalis, conti-
nens, vel ſapiens hæreſim; altera non hæreti-
calis, nihil ſecundum ſe contra fidem affir-
8 mans. Hæc exprimitur dicendo aliquid de Deo
per modum contemptus, ſeu conuicij, illa vero
aſſerendo de ipſo Deo, quod ei non conuenit,
aut negando, quod eidem ſoli conuenit, vel id
9 tribuendo creaturæ. Vtraq. ſub varijs formis
in fine Regulæ indicandis contingit.

---

10 SEcundum totam ſuam latitudinem no-
men blaſphemiæ ſignificat quamcumq.
maledictionem, ſeu execrationem, qua de
alicuius dignitate, aut honore detrahitur, vt
aduertunt S. Auguſtinus lib. 2. de moribus Ma-
nichæorum cap. 11. & S. Thomas 2. 2. q. 13.
art. 1. Atque hac ratione accipitur in epiſtola
ad Titum cap. 3. *Admone illos neminē blaſphe-
mare*, ideſt maledicere ex mente D. Hierony-
mi, ibi, ſiue maledictio tendat contra Deum,
ſiue contra homines, ſiue contra alias creatu-
11 ras. Aliquando idem eſt blaſphemia, quod
vituperium, & idem blaſphemare, quod vitupe-
rare, ita Paralip. 1. cap. 20. Iſa. 51. & Ezech. 5.
omiſſa vtraque hac acceptione lata.
12 Propriè, & strictè ſumimus hic blaſphemiā
prout ſumitur communiter à Theologis, &
Sanctis Patribus, præcipuè à D. Auguſtino ci-
tato pro maledictione reſpectu Dei, ſicque ei
quadrat vtraque definitio propoſita, deſumpta
ex doctrina D. Thomæ 2. 2. q. 13. art. 1. Atque
ita traditur, & declaratur eius eſſentia à Do-
ctoribus. Albertin. de agnoſcen. q. 27. num. 1.
Suarez tom. 1. de relig. tract. 3. lib. 1. cap. 4. n. 1.
13 & Bañes 2. 2. q. 13. art. 1. notab 2. Pro maiori
tamen declaratione, & deciſione dubiorum huc
ſpectantium perpendendæ aliquæ particulæ.
14 Dixi *verbum*, ſeu *locutio*, quia blaſphemia
eſſentialiter non conſiſtit in factis, ſed in verbis,
vt eſt omnium ſententia contra Alphonſum de
Caſtro lib. 1. de iuſt. hæret punit. cap 12. Me-
noch. de arbitr. lib. 2. cent. 4. caſu 376. & Cor-
dub. in quæſt. lib. 5. q. 17. §. 15. notab. 1. qui
aſſerunt, quod committeretur blaſphemia ab
homine, qui in contemptū Dei lapides in cælū
proijceret, cederet, vel conculcaret imagines,
vel Euchariſtiam, aut hanc, vt communem,
& vſualem panem comederet, & ſimilia.
15 Verum eorum aſſertio meritò ex mente Diui
Thomæ, d. art. 1. S. Auguſtini citati, & aliorum
Patrum reijcitur à reliquis, maximè ab Alenſ.
3. par. q. 13. mem. 6. Nauar. in ſumm. cap. 12.
num. 81. Suarez vbi ſupra cap. 4. & Sanctarc'o
tract. 3. de blaſphem. cap. 1. dub. 3. nu. 5. Nam
quando dicitur blaſphemia eſſe verbum intel-
ligitur propriè de verbo oris; & declaratur à
contrario eius, nempè laude diuina, quæ tan-
tum proprio verbo fit, & eſt actus ſolius oris,
iuxta illud pſalm. 33. ſemper laus eius in ore
16 meo. Hinc D. Th. 2. 2. q. 103 art. 1. ad 3. aſſignat
diſcrimen inter laudem, & honorem, quod illa
per ſola verborum ſigna, hic vero per quæcum-
que

Google

que ſigna externa exhibeatur. Ergo blaſphe-
mia propriè dicta quæ laudi Dei opponitur, pa-
ri modo verba tantum exprimetur, maximè
cum Infamationem in ſe contineat, quæ non
17 fit ſine verbis. Et confirmatur, qu alias
idololatria, & alia ſimilia vitia poſſent dici bla-
18 ſphemia, quod nullus concedit. Facta ergo illa
proijcienai lapides in cælum, cõculcandi ima-
ginea. Eucharistiam &c. non ſunt blaſphema
propriè loquendo, ſed ſacrilega, vel etiam hę-
reticalia, & hinc ſub iurisdictione ... torũ.
19 Quamquam dicuntur aliquando blaſphema
largo modo, ſeu impropriè, vel conſequenter,
quod coniuncta ſint cum verbis blaſphemis,
vt bene notat Sanctarellus adductus, & ait ita
eſſe exponenda aliqua loca Scripturæ ſacræ, vt
2. Eſdræ cap. ibi. Feceruntque blaſphemias
grandes &c. & illud Matt. 27. blaſphemabant
eum &c.
20 Dixi *contra Deum*, & non eſt cur addatur
contra Sanctos, vt addit Nauarr. loco citato
num. 81. cum ſine hac additione ſit completa
definitio blaſphemiæ, & iam ſubintelligatur.
Nam contumelia in Sanctos non cenſetur pro-
priè blaſphemia, niſi quatenus aliquo modo in
Deum profertur, & in ſuis ſanctis ipſe maledi-
citur, vt docet expreſsè D. Thomas 2.2. q. 13.
art. 1. ad 2 ſicut, inquit, Deus in Sanctis ſuis
laudatur, in quantum laudantur opera, quæ
Deus in Sanctis efficit; ita & blaſphemia, quæ
fit in Sanctos, ex conſequenti in Deum redun-
21 dat. Quemadmodum eſt etiam blaſphemia
maledicere creaturis rationabilibus, & irra-
tionabilibus, vt ſunt effectus, & opera Dei ſe-
cundum eumdem D Thomam 2.2. q.76. art.2.
quem in vtroque reliqui ſequuntur, præcipuè
Caiet. ibi; Valentia diſp. 5. q. 19. pun. 1. & Sua-
rez vbi ſupra cap. 5. declarans optimè qualiter
blaſphemia contra Sanctos fit etiam contra
Deum, quia cadit in huius opprobrium, licet
ſit indirectè, & implicitè à blaſphemante vo-
litum.
22 Nihillominus opportunè exprimuntur in
edicto Sanctæ Inquiſitionis blaſphemiæ in
Deum, & in Sanctos, & preſertim in Sanctiſſi-
mam Virginem, & Deiparam Mariam; Sumi-
turque expreſſio iſta ex iure Canonico, cap. 2.
de Maledicis, ibi, ſi quis contra Deum, vel ali-
quem Sanctorum ſuorum, & maximè contra
Beatam Virginem linguam in blaſphemiam
publicè relaxare præſumpſerit. atque ex Gloſſa
in illud ad Epheſ. 4. Blaſphemia auferatur à
vobis, addit ipſa, in Deum, & in Sanctos, &
en prima diuiſio blaſphemiæ.
23 Dixi *per modum contumeliæ*, ſeu conuicij,
quo derogatur diuinæ excellentiæ; non tamen
requiritur ad rationem eſſentialẽ blaſphemiæ,
vt quis directè velit talem derogationem: ſed
ſufficit ſi ijs circumſtantijs, & eo modo bla-
ſphemat, vt huiuſmodi locutione in actu exer-
cito diminutionem dignitatis diuinę ſignificet.
24 Quamquam negari non poteſt eſſe magis cõ-
ſummatam blaſphemiam, quando adeſt illa
peruerſa voluntas, ſeu intentio contumeliam
inferendi Deo; & hoc modo blaſphemant ſem-
per damnati, diciturquè blaſphemia formata,
quia procedit ex illa mala intentione, ſeu ex
odio Dei; ſicut fides dicitur formata, quæ pro-
cedit ex caritate, ſeù eſt coniuncta cum ea. E
contra vero blaſphemia, quæ non prouenit ex
25 odio Dei, ſed ex ira, vel alia animi paſſione di-
citur informis, & non omninò completa; licet
iam habeat veram rationem blaſphemiæ, ita
docet, & diuidunt in blaſphemiam formatam,
& informem Petrus Ledeſm. tom. 2. ſumm. trac.
1. cap. 9 concl. 4. Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 32.
nu. 2. & Sanctarellus tract. de blaſphemia lib. 2.
& alij.
26 Blaſphemiæ diuiſio in internam, & externam
expreſſa in Regula traditur à D. Thoma 2.2.
q. 13. art. 1 ab omnibus recepto, & explicatur
benè à Suar. citato cap. 4. ſupponendo quod di-
ctum iam ſupra, blaſphemiam conſiſtere in
verbo contumelioſo; hoc autem duplex eſt,
aliud prorſus internum mentis, ſeù intellectus;
& aliud externum, ſiue ſenſibile linguæ corpo-
reæ: per illud blaſphemant Demones, & animæ
damnatæ in inferno, per hoc homines ſcelerati
in hoc modo. Sicut duplex eſt lana, altera me-
rè intellectualis, qua Sancti Angeli, ſeu beati ſpi-
ritus Deum laudant; altera linguæ materialis,
qua viri pij eidem benedicunt. Diſtinguendum
27 verò inter affectum, ſeu voluntatem blaſphe-
mandi, & ipſam blaſphemiam internam, quæ
ſine dubio ad intellectum ſpectat; & eſt huius
actus formalis, licet à voluntate recipiat, quòd
ſit voluntarius.
28 Valdè celebris eſt inter Doctores diuiſiò illa
blaſphemiæ, in hęreticalem, & nõ hęreticalem,
ſeu ſimplicem. traditur ab Eymeric. in Direct.
par 2. q. 41. Peña ibi com. 66. Azor. to. 1 lib. 9.
cap. 28. q. 5. & Ledeſma vbi ſupra concluſ. 6 Al-
bert de agnoſc. q 6. num. 25. Sanchez dict. c. 32.
num. 36. & Suarez tom. 1 de Relig. tract 3. lib.
29 1. cap 5. Declaraturq quòd hæreticalis ſit, quę
errorem, vel ſaporem erroris contra fidẽ con-
tinet; & fit quando per verbum indicatiui mo-
di aliquid fidei contrarium aſſeritur, ſeu tribui-
tur Deo, quod ei non conuenit, aut negatur,
quòd ipſi ſoli competit vel hoc applicatur crea
turæ, ſed de hoc plura ſtatim.
30 Alterum membrum blaſphemię ſimplicis,
ſeu non hęreticalis ſic exprimitur ab omnibus
pręcipuè à Sanchez citato nu. 3. & ab Azor di-
cto cap. 28. qu 2. conſiſtere ſcilicet in dicendo
aliquid contra Deum, vel Sanctos, quod eorum
honori deroget; vel magis ſpecificè in nomi-
nando, quæ Deo, & Sanctis competunt, abſque
iuſto, & debito honore, ac reuerentia, irriden-
do, aut per ea turpiter, & inhoneſtè iurando
(quamquam non ſemper blaſphemia eſt Iura-
mẽto, aut periurio coniuncta, vt notat benè idẽ
Azor ex D. Thoma 2.2. q. 13. art 1. ad 3.) Hinc
31 ſub titulo de Maledicis iuris canonici blaſphe
mi in Deum, vel Sanctos continentur, quod
blaſphemia, vt iam dictum, nihil aliud ſit niſi
conuicium in Deum, vel Sanctos coniectum;
ex Hugone Sancti Victoris affert Couar. in cap.
quamuis pactum, de pactis in 6. p. 1. §. 6. n. 8. &
ex hoc Azor citatus, q. 1.
32 Formulæ ſeu modi dictæ blaſphemiæ ſim-
plicis, ſeu non hæreticalis diuerſi à Doctoribus,
ma-

ximè à Sanchez vbi ſupra num.36.& ab Anto-
nio Sanctarello cap.2. adducuntur; exemplifi-
cat ille cum Eymerico in Direct.2.p.q.41. n.1.
maledictus ſit Deus,hiſpanicè, malgrado aya
Dios,& cum Bañez 2.2.q.13. numero 1.tædeat
Deum,ideſt pofete Dios,ſimiliter a diſpecho de
Dios,ad Dei diſpectum hoc faciam;item ſi quis
dicat,reddes mihi pecuniam,quam tibi mutuū
dedi,etiam ſi nolit B.Virgo,cum ſenſus ſit, red-
des mihi pecuniam ad diſpectum B. Virginis:
33 ita adductus Sāctarellus,cum Claro §. blaſphe-
mia, Menoch.de arbitr.lib.2. cont.4. caſu 375.
num.7 & alijs. Ex quorum omnium mente eſt
etiam blaſphemia, iurare per vitam Dei,vel per
vitam alicuius Sancti; nam tunc ſignificatur,
quòd ſi non ſit verum id quod dicitur, velit vt
34 Deus,vel Sanctus puniatur in vita.Secus alij,vt
Graffius 1.p. decil.lib.2. cap.2. num. 13. & De-
cian.in trac.crimin.tom.2.lib.6. cap.2.num.13.
& quidem non improbabiliter ſentiunt;niſi for-
te ſic iurans dictam punitionem intendat; ſine
hac enim intentione tantum adducitur Deus
in teſtem veritatis; ſicut adduceretur abſq vlla
blaſphemia ab eo,qui hac forma iuraret, viuit
Deus,vti ſępe iurabant Sancti Prophetæ, vt pa-
tet ex ſcriptura ſacra Vide plura apud Sancta-
35 rellum, & Sanchez. Qui benè docet, vniuerſa-
liter eſſe blaſphemias ſimplices, quaſcumq. in
Deum vel Sanctos maledictiones,& verba con-
tumelioſa: de formulis, ſeu modis blaſphemiæ
hereticalis, paulo poſt dicetur.

Quam graue peccatum blaſphemia,& cuinam virtuti opponitur?

REGVLA CXXXVIII.

36 Blaſphemia tametſi ob inaduertentiam,
vel ob nimiam iræ paſſionem poſſit ali-
quando eſſe tantum veniale,imo nullum;ex ſuo
tamen genere, ſeu ex vi materiæ ſemper eſt
mortale peccatum;& quidem grauiſſimum at-
tentis virtutibus, quibus oppoſitum; & precep-
tis,quibus vetitum,ac multiplicibus pęnis,qui-
37 bus punitum. Abſolutè loquendo blaſphemia
opponitur virtuti Religionis, cuius eſt Deum,
ſanctoſq.reuereri, quandoq; etiam ratione ad-
iunctæ hæreſis,vel infidelitatis fidei virtuti, aut
38 eius confeſſioni contrariatur. Atq. ob vtram-
que oppoſitionem primo, & ſecundo Decalogi
præcepto prohibetur.

39 Certa, & communis eſt doctrina
apud auctores Theologiæ moralis, in
quouis genere peccatorum poſſe dari actum
cum ſolà malitia veniali, aut cum nulla ob de-
fectum aduertentiæ, ſiue hæc ex nimia paſſio-
ne, ſiue aliunde proueniat. In genere autem
40 peccati blaſphemię id precipuè habere locum
tradunt cum D.Tho.2.2.q.13.art 2. ad 3.(idem
affirmante de periurio,q.89.ar.3.ad 2.) eius ex-
poſitores, & alij, vt Alenſis par. 2. quæſt.131.
memb.3.Couar.de pactis, 1. par. §.5. num. 10.
Suarez tom.1.de relig.tract.3.lib.1.cap.6.& San-
ctarellus tract.de blaſphemia cap 4.dub.2. Ra-
tio eſt quia ſæpius proferuntur blaſphemiæ ab
hominibus contra Deum, & Sanctos ex tali paſ-
ſione iracundiæ, vt omnem rationis vſum præ-
ueniat,ſitq.motus primo primi,& non actus hu-
mani,atq.ideo tunc nullam continebunt mali-
41 tiam. Si tamen proferantur cum aliquali, ſeu
ſemiplena deliberatione, ac ſint motus primo
ſecundi, excuſabuntur quidem à malitia mor-
tali,ſed non à veniali.
42 Verum vbi adeſt plena deliberatio in pro-
latione cuiuſuis blaſphemiæ, & complete ad-
uertit homo ſe peccare, ſeu blaſphemare;nun-
quam deeſt in ea peccatum mortale. Ita præ-
ter Doctores num. precedenti citatos Bannes,
& Aragon.2.2.q.13.ar.2.Valent.ibi,diſp.1. q.13.
pun.1. Caiet.in Summ.verb.blaſphemia,& Say-
rus in claui reg. lib.6.cap.13.num. 5. Inde pa-
tet,quia in genere peccati blaſphemię non da-
43 tur, nec dari poteſt paruitas materiæ,ratione
cuius,quod eſt de ſe mortale, fiat veniale; ergo
quoties cum plena aduertentia blaſphemaue-
rit homo, peccabit ſine dubio mortaliter; an-
tecedens ſic oſtenditur; nam per blaſphemiam
grauis Deo, & Sanctis infertur iniuria, eorumq.
honor, & cultus valde diminuitur. Si enim gra-
uis,& atrox cenſetur iniuria à perſona vili illa-
44 ta Magiſtratui, vel Senatori,prolatis in eos ma-
ledictis § atrox inſtit. de iniur. & l. Prætor §.
atrocem ff. eodem; quanto magis erit grauis
iniuria illa,quæ Deo, vel Sanctis per blaſphemiā
infertur, ergo ratione materiæ non poteſt eſſe
niſi peccatum mortale.
Limitat hoc, & optimè cum Bañes, & Ara-
45 gon, & Sayro adductis, Sanchez lib 2.in Decal.
cap.32.num.42. eſſe ſcilicet ſolum veniale con-
uicium in Sanctos,non vt Sancti ſunt;ſed ex alio
reſpectu ob paruitatem materiæ, vt ſi quis per
iocum diceret,Sanctos Ioannem, & Paulū fuiſſe
Eunuchos, & Sanctos Criſpinum, & Criſpinia-
num fuiſſe ſutores. Quamquam bene docet
46 idem Sanchez num. 41. ex mente Nauar. in
ſumm.cap. 12.num.48. contrahi culpam mor-
talem ab eo, qui per iocum nominat membra
pudenda Chriſti Domini, vel Sanctorum,quia
ſic eis non leuis irreuerentia infertur. Niſi fortè
iocus ſit talis,qui omnino auferat irreuerentiæ
47 rationem, & conſequenter rationem blaſphe-
miæ,ita ibidem Sanchez;cui adhęreo.
Grauitas maxima, & atrocitas peccati blaſ-
48 phemiæ ex diuerſis capitibus perſpicitur.Primò
ex eo quod vbi in Sacris litteris eius fit men-
tio,nomen benedictionis ſumatur per Antiphra
ſim,ita 3.Regum cap.21.Benedixit Deo, & Re-
gi,ideſt maledixit, ſeù blaſphemauit,Iob.2.Be-
nedic Deo,ideſt maledic,ſeu blaſphema; horret
enim animus ſacri ſcriptoris nomen maledi-
ctionis, ſeu blaſphemiæ vſurpare ob atrocita-
tem criminis; ac proinde vtitur antiphraſi, vt
notatur in Catechiſmo Romano, tract. de 2.
præcepto Decal.num.29.Perſpicitur item atro-
49 citas blaſphemię ex diſpoſitione Concilij La-
teranenſis,ſub Leone X.ſeſſ.9 §.ad abolendam,
per ſequentia verba,quicumq. blaſphemantem
audie-

Digitized by Google

audierint,eum acriter verbis obiurgare tenea-
tur, ſi citra periculum ſuum id fieri poſſe con-
tingat. Quod Conſilij præceptum nouum eſt,
50 & diſtinctum ab eo iuris diuini, quod de cor-
rectione fraterna traditur, Matth. 18. cum hoc
ſit exequendum eum ſuaui monitione, & illud
cum graui obiurgatione,ac reprehẽſione,etiam
abſq; ſpe emendationis obiurgati. Ita Nauar.in
Summ.cap.12.num.83. Graff.lib.2. par. 1.deciſ.
cap.19.num.16.& cum alijs Sanctarellus cap.6.
de blaſphemia,dub.vnico. Et quamuis Azor.
51 tom.1.lib.9.cap.28.q.7. diſtinctionem inter hæc
duo præcepta non admittat, benè tamen ait il-
lud Concilij Lateranen. non fuiſſe vſu recep-
tum. Dein grauitas maxima blaſphemiæ de-
52 prehenditur ex inflictis acerbiſſimis ſupplicijs,
& pœnis in Deum, vel Sanctos blaſphemanti-
bus, hinc Sennacherib cum 185. millibus ob
blaſphemiam cæſus eſt,& Pharao in mari rubro
mortuus,dixit enim impius Princeps: Non noui
Dominum. Similiter Syri dicentes Deus mon-
tium eſt, Dominus eorum, & non eſt Deus val-
lium,multi à paucis Iſraelitis in Valle prælio oc-
ciſi ſunt. 3.Reg.20.D.Paulus blaſphemum Sata-
næ tradidit, 1.Timoth.cap.1.Antichriſtus etiam
blaſphemus deijcietur in Inſernum,Apocal.13.
& 19. Arius in Filium Dei blaſphemans viſcera
effudit,dum aluum purgabat. Lingua tandem
53 Neſtorij à vermibus fuit eroſa, eò quod diceret
B.Virginem eſſe quidem Criſtiparam, non Dei-
param,atq; ſimilia ſæpe apud Hiſtoricos. De pœ-
nis ex iure blaſphemo iniugendis dicemus Deo
dante lib.6.

54 Verum de grauitate peccati blaſphemiæ lo-
quendo comparatiue, vt hinc iam conſtet de
eius oppoſitione cum aliqua virtute, pro certo
habetur apud omnes odium Dei, deſperationẽ,
& infidelitatem eſſe grauiora peccata, quàm
peccatum blaſphemiæ,ob eam rationem,quod
opponantur virtutibus præſtãtioribus, nimirum
Theologalibus,odium Dei charitati,deſperatio
ſpei, & infidelitas fidei diuinæ. At blaſphemia
55 cum oppoſita ſit per ſe,& ex ſua natura ſoli vir-
tuti morali Religionis, (niſi fortè blaſphemans
per accidens habeat errorem contra fidem
quo caſu ex D. Thoma 2.2.q.13. ar.2.eſt etiam
infidelis) dictis tribus exceptis:peccatum blaſ-
phemiæ in grauitate,& enormitate ſuperat quę
cumq; alia peccata,etiam homicidij,& periurij,
ita cum D. Thoma eadem q.13. art 2. ad 2.&
ar.3.ad 2.Valent.diſp.1.pun.2. Sotus lib.8. de
iuſtitia q.2.ar.3.Sanctarellus cap.5.trac.de blaſ-
56 phemia,dub.1.Ratio eſt eadem iam tacta,quia
eo grauius eſt peccatum quo præſtantiori vir-
tuti opponitur; ſed inter virtutes morales præ-
ſtantior eſt Religio, cui contrariatur blaſphe-
mia;ergo hęc in grauitate maliriæ ſuperat pec-
57 cata, quæ oppoſita ſunt illis. Nec refert quod
homicidium grauius ſoleat puniri, quam blaſ-
phemia;nã in hac vita merito grauius puniun-
tur ea peccata, quæ ſtatum Reipublicæ, & eius
quietem magis auertũt, qualc eſt homicidium.
58 Neque item refert, quod periurium etiam ſit
Religionis virtuti contrarium;nam ex mente
D.Auguſtini lib. contra mendacium cap.9. pe-
ius eſt blaſphemare, quàm peierare, cum peie-
rando falſæ rei Deus adhibeatur teſtis, blaſphe-
mando autem de ipſo falſa dicantur,ſic vtrique
difficultati ſatisfacit Sanctarellus adductus nu-
mero 3.& 4.

59 Tandem quibus præceptis blaſphemia pro-
hibetur? verum quod in fine regulæ aſſerimus
eſſe nimirum prohibitam primo Decalogi præ-
cepto, cum opponatur Religioni, qua debitus
Deo honor exhibetur, & dicto præcepto exhi-
beri iniungatur; vel opponatur confeſſioni fi-
dei,vbi per accidens blaſphemiæ adiungitur in-
fidelitas; & hæc eodem præcepto ſit interdi-
60 cta. Item eſſe blaſphemiam vetitam ſecundo
Decalogi præcepto, eò quod magis in vanum
nomen Dei aſſumat, qui aliquid falſum de Deo
aſſerit, quam qui confirmat falſum per Dei no-
men; ità ex D.Thoma 2.2.q.13. art.2. Sanchez
lib.2.in Decal.c.32.num 8.

De quibus blaſphemijs cognoſcant Inquiſitores? & qualiter hæreticales innoteſcunt, aut indicantur.

REGVLA CXXXIX.

61 CONtra hæreticales tantum blaſphemias
aut ſaporem erroris fidei diuinæ oppoſi-
ti aliqualiter habentes procedunt Inquiſitores.
Nonnullæ ex eis facilè cognoſcuntur eſſe tales
tum ex modo ipſas proferendi,tum ex clara ea
rumdem materia, vt ſi quis per indicatiuum
modum aliquid fidei manifeſtè contrarium
62 de Deo affirmet, vel neget. Aliæ vero quod
ſapiant hæreſim difficulter, etiam ex parte mo-
di prolationis innoteſcit; quare ſingulę perpen-
dendæ,vt Indicentur;ſicq; exactè in particulari,
quoad poterit,fiet.

63 DOctrina huius Regulę,& explicatio eius
perneceſſaria eſt Conſultori ſanctæ In-
quiſitionis pro qualificandis blaſphemijs, aſſi-
gnandiſq; illis, de quibus Inquiſitores cogno-
ſcere,& iudicare poſſunt. Quippe ex communi
omnium ferè ſententia de ſolis hæreticalibus,
aut quoquomodo hæreſim, ſeu infidelitatem
ſapientibus cognoſcunt, & iudicant,ſecus de
64 alijs ſimplicibus, & haud errore infectis,ità Si-
manch.de Cathol.inſtit.cap.8 Couar.de pactis
par.1.§.7.Eymeric.par.2.Direct.quæſt.41. & ibi
Peña,Cõmen.66.Azor tom.1.lib.9.cap.28.q.5.
& Sanchez lib.2.in Decal.cap 32. num 73.ſicq.
vſu receptum vidi ſemper ſpatio 36.annorum,
per quos munus Conſultoris in Sacro Tribunali
ſanctæ Inquiſitionis iugiter exercui, quod In-
quiſitores tantum proceſſerint contra eos, qui
protulerunt blaſphemias continentes, vel ſa-
pientes hæreſim.

65 Nihilominus vnus Sanctarellus nouiter pro-
dijt non ſine aliquo fundamento aſſerens c.8.
tract.de blaſphemia, etiam dub.1. num.1. ſpe-
ctare ad Inquiſitores cognitionem,& iudicium
de blaſphemijs haud continentibus hæreſim,
vel ſaporem eius,ſi ſint graues,& impiæ,vt com-
muniter tales eſſe conſtat ex dictis; fundat aſ-
ſertio

ſertionem ſuam in Bulla Iulij III. incipit, in multis, vbi ſumus Pontifex non diſtinguendo inter hæreticales,& non hæreticales,omnium blaſphemiarum iudices conſtituit Inquiſitores,ibi, Iudices vero tam horrendi, & impij criminis deputamus, & inſtituimus RR.DD. Inquiſitores noſtros Generales,quos volumus
66 &c. Doctrinam hanc nouam Sanctarelli notat benè Diana par.4.tract. 7.reſol.8. & eam non refutat,nec ego refutabo, ſed ſapientioris iudicij trutinæ relinquam. Solum hic aduertam id quod nec Sanctarellus, nec Diana notarunt, vt debuerunt,diſpoſitionem dictæ Conſtitutionis Iulij tantum eſſe contra blaſphemantes in Alma Vrbe Romæ, vt patet ex titulo,& contextu eius: Atq. non video quomodo poſſit trahi ad blaſphemantes extra
67 ipſam. Equidem ad hos potuiſſet extendere hic Pontifex,vel alius vniuerſali Bulla ſic contra quoſcumq. blaſphemos diſponere, ſicuti diſpoſitum fuit iure nouo, maxime per conſtitutionem Sixti V incip. Cæli,& Terræ,vt Inquiſitores de quibuſuis ſortilegijs etiam ſimplicibus, & non ſapientibus hæreſim cognoſcāt;tametſi attento iure antiquo de ſolis hæreticalibus cognoſcere poſſent, vt alibi à nobis fuit traditum;ſed talis extenſio,vel diſpoſitio contra blaſphemias non hæreticales vbicumq.prolatas adhuc non apparet.

68 Meo ſanè iudicio eſſet valde optandum vti rationabile, & conducens ad bonum Eccleſiæ Catholicæ, vt de blaſphemijs non ſapientibus hæreſim pro quouis loco Inquiſitores fidei legitimi Iudices conſtituerentur;quandoquidem iſtæ magis ad ſaporem hæreſis,quam ſortilegia ſimplicia videantur accedere.Quod
69 indè oſtenditur manifeſtè; quia tametſi non ſit de ratione blaſphemiæ, vt in actu ſignato, ſeu enunciatiuè aliquid falſi contineat,in actu tamen exercito, ſeu ex modo ſaltem proferendi eam, nunquam deeſt falſitas in ipſa, vt cum inhoneſtè pudenda Chriſti, aut Sanctorum membra nominantur, iſta in in eis irriſorio,& contumelioſo modo reperiri à blaſphemāte ſignificatur, quod prorſus eſt falſum,ità Caiet 2.2.q.13.art.1.ibi Bañes notabil. 2.Aragon.concl.3.Valent. diſp.1. pun.1. Tolet lib.4. Summ.cap.13.n.6.Simancas de Cathol.inſtit. tit.8.n.2.Sanchez lib.2.in Decal cap.32.nu.6.
70 & alij: quibus cur Suarez tom.1.de Religione tract.3.lib.1.cap.4.n.9. & Azor, tom.1.inſtit. moral.lib.9.cap.28. q.1.& 2. non conſentiār,nequaquam percipio.

71 Contra hæreticales itaq. tantum blaſphemias, vel ſaporem hæreſis continentes procedunt extra Vrbem Inquiſitores; vnde quæ-
72 nam ſint iſtæ,diligenter perpendendum. Primò quotieſcumq. in actu ſignato, ſeu enunciatiuè per modum indicatiuum aliquid dicitur contra Deum,fidei oppoſitum,eſt manifeſta blaſphemia hæreticalis, ſiue affirmando de Deo, quod ipſi ſecundum fidem non conuenit,ſiue negando de eo, quod conuenit;vel etiam tribuendo creaturæ id, quod eidē Deo ſoli competere fides docet; aut de his etiam dubitationem aliquam verbis oſtendendo.
73 Exempla clara ſunt,Deus eſt iniuſtus,acceptor perſonarum,non eſt omnipotens,non credo in Deum, *diſcredo di Dio*, renego Deum,fidem,crucem,puritatem Deiparæ &c. Tradūt Eymericus in direct.2 p.quæ 14. & ibi Peña comm.66. Roias de hæret. p.1. aſſertione 12. nu.170. Suarez tom.1. de Relig. tract.3.lib.1. cap.5.Sanchez lib. 2.in Decal. cap.32.nu. 36. & alij communiter. Ratio eſt,quia dicta exē-
74 pla, & ſimilia,ſic per modum indicatiui prolata fidei abnegationem, vel infidelitatem in mente blaſphemantis connotant.

75 Dixi connotari tunc abnegationem fidei, vel infidelitatem, non quod blaſphemia hæreticalis habeat neceſſario coniunctam hæreſim,aut infidelitatem,cum poſſit eſſe ſine ea.

76 Pro cuius intelligentia notandum id, quod egregiè docent Sanchez vbi proximè, num 3. & Valentia 2.2.diſp.1.q.13. pun.2.cum Caiet. eadem quæſt art.1.verſ. ad euidentiam horū, & Caſtro lib.1.de iuſt hæret punit.cap.12.blaſphemiam non conſiſtere in ſentiendo aliquid contra Deum; ſed in dicendo; infidelitatem verò, ſeu hæreſim, e contra in aſſenſu aliquo
77 falſo de Deo. Vnde licet blaſphemia non ſit propriè infidelitas,nec eius ſpecies, poteſt tamen inueniri coniuncta cum infidelitate, ſeu hæreſi, & ab ipſa ſeparata, vt ſi quis dicat Deus eſt iniuſtus, credens ita eſſe, erit ſimul hæreticus, quatenus credit; & blaſphemus, quatenus dicit:ſi credit, & non dicit erit tantum hæreticus; ſi deniq. dicit, & non credit, erit ſolum blaſphemus; eius tamen blaſphemia vocatur hæreticalis, quia eſt de materia contra fidem; & quia ipſam proferens errorem in mente contra eandem fidem habere præſumitur.

78 Eſt item manifeſtè hæreticalis blaſphemia, ſi quis per falſos Deos,aut idola,vt per Iouem, vel Mercurium verè,vel falsò iuret;quæ blaſphemia à Sanchez citato, & à Sanctarello tract.de blaſphem. cap.2.dub.2.meritò reponitur in primo gradu, tanquam omnium nefandiſſima;quia ſimul eſt actus Idololatriæ;eū honorem,qui ſoli Deo vere debetur, ſic iurās falſis Gentilium Dijs tribuat,atq. aſſerat ipſos Deos,aut Idola, ſeu Dæmonia in eis loquentia eſſe ſummam, & infallibilem veritatem: quod attributum ſoli Deo vero competit. Si-
79 militer ob eandem rationem,eſt clara,& grauiſſima hæreticalis blaſphemia, ſi quis iuret per quamcumq. creaturam, non vt eſt, quid Dei; ſed in ea ſiſtendo, vt ex doctrina D.Thomæ 2.2.q. 89. art 6. & Soti lib. 8 de iuſt.qu.1. artic.6. notauit idem Sanctarellus, & Suarez tom.1. de relig.tract.3. lib.1. cap.4. quia qui iurat per creaturam ſiſtendo in ea, tribuit ipſi eſſe ſummam,& infallibilem veritatem,ac proinde blaſphemat tribuendo creaturæ, quod eſt proprium ſolius Dei, nempe adduci in teſtem, tanquam ſummam, & infallibilem veri-
80 tatem. Tandem vniuerſaliter loquendo, vt ex communi omnium adducit Diana vbi ſupra, quæcumq. ſunt propria ſolius Dei, quoties quis tribuit creaturis,id verbis exprimēs, toties hæreticaliter blaſphemat. Hinc ſine

illius ſit debere fieri id, quod blaſphemans
profert, etiamſi Deus ſua omnipotentia nolit.
97 Vndè merito reijciendi ſunt vti falsò ſentiē-
tes, nullo modo eſſe blaſphema dicta verba,
al diſpetto di Dio, nempe Baldus lib. 3. conſil.
476. Angel. in l. his verbis, ff de hæred. inſtitut.
Alexander ad Bartol. in l. apud Labionem, §.
ait prætor, de iniur. & Felin. in proœmio De-
cret. n. 11. ſicuti reijciuntur à Maſcardo lib. 1.
de probat concluſ. 194. n. 3. Menoch. de arbit.
lib. 2. cent. 4. caſu 275. ab Azorio to. 1. lib. 11.
cap. 3. q. 2. & ab alijs.
98 Modus dicendi vulgaris, può far Dio, non
continet blaſphemiam hereticalem, ſed tan-
tum ſimplicem, vbi quis ſic dicit ex iracun-
dia, vt conuitio Deum afficiat. Imo nullam, ſi
99 ſolum intendat dicere, cum exaggeratione,
quod Deus poſſit facere; eſt tamen aliqualis
irreuerentia contra Diuinum nomen, & con-
ſequenter peccatum ſaltem veniale, ita San-
ctarellus dict. cap. 2. dub. 1. n. 16.
100 Ad affirmandum eſſe aliquid certiſſimum
quandoque vtuntur homines his modis dicē-
di, hoc eſt Euangelium, hoc ita eſt verum ſi-
cut verum eſt Chriſtum natum eſſe de Beata
Virgine, ſicut Deus eſt ipſa veritas, & ſimili-
bus, in quibus dubitatur, an ſubſit blaſphe-
mia? aliqui vt Suarez tom. 1. de releg. tract.
3. lib. 1. cap 6. & Sanctarellus vbi ſupra, nu. 19.
adhærentes Couarruuiæ de pactis, 1. pat. § 7.
nu. 9. abſolutè aſſerunt ſubeſſe blaſphemiam,
& quidem hæreticalem, quia per huiuſmodi
loquendi modos cōceditur creaturæ, id quod
eſt proprium creatoris, nēpe eſſe prorſus cer-
tam, & infallibilem veritatem, cum in illis tā-
ta certitudo locutioni humanæ tribuatur,
quanta eſt in diuina, vti per ſe ſonat quiuis
ex dictis modis, hocq; præſumitur ſaltē, quoad
forum externum de intentione ſic loquentis:
vnde fundata mihi videtur iſtorum Docto-
rum aſſertio.
101 Nihilominus alij, vt Medina lib. 1. ſumm.
cap. 14. §. 2. Azor tom. 1. lib. 11. cap. 3. qu. 2 &
Sanchez in Decal. lib. 2. capit. 32. bene ſub di-
ſtinctione reſpondent, quod blaſphement ſic
dicentes, & comparantes, ſi intendant profi-
teri tantam eſſe certitudinem in ijs, quæ di-
cunt, quanta eſt in prolata fidei veritate. E
102 contra verò quod nullo modo blaſphemēt,
ſi velint aliquam tantum ſimilitudinem, &
non æqualitatem indicare, nempe ſuo modo,
hoc, quod dicunt, ſit ita verum, ſicut eſt verū
Euangelium &c. Atq. in hoc etiam videtur in-
clinare Suarez. & placet quidē hæc reſpōſio.
103 Quid tandē de illo modo loquendi, quan-
do in infortunijs contingentibus, quis dicit,
ſic erat futurum? Reſoluitur breuiter talem
modum loquendi non eſſe paſſim vſurpandum
eò quod per ipſum videatur ſignificari Deum
hominibus imponere neceſſitatem abſolutam
& non eſſe admittendos contingentes rerum
euentus, quod dicere de ſe blaſphemia eſt
104 hæreticalis. Verum ſi intelligatur non de
neceſſitate abſoluta, tollente libertatem hu-
manam, & rerum contingentia; ſed de neceſ-
ſitate conditionali, & ex ſuppoſitione, qua
omnia à Deo ordinata, & præuiſa neceſſario
eueniunt, tunc ille modus loquendi nulla ra-
tione eſt malus, ita ijdem Sanchez num. 35. &
Sanctarellus nu. 17. cum Corduba in Summ.
q. 62. & cum alijs
105 In edicto Sanctæ Inquiſitionis merito fit
peculiaris mentio de euomentibus blaſphe-
mias contra Sanctiſſimam Virginem Deipa-
ram Mariam, & non contra particularem ali-
quem Sanctum, ob hanc ſine dubio rationem,
quod tametſi omnes blaſphemiæ ſint per ſe
eiuſdem ſpeciei, quippe oppoſitæ eidem vir-
tuti religionis, vt dictum ſupra; ac proinde
eiuſdem ſpecificę malitiæ præter diuerſas ma
litias, quæ per accidens ijs adiunguntur op-
poſitas alijs virtutibus, vt malitiam hæreſis
contra fidem, aut malitiam deſperationis cō-
tra ſpem, vel malitiam odij Dei contra cari-
tatem, ſi ex odio Dei, aut ex deſperatione, vel
ex errore fidei contrario proferantur, vt ex
106 communi doctrina affert Sanchez loco ci-
tato n. 38. Nihilominus attenta qualitate, ſeu
excellentia perſonæ, etiam in ratione blaſphe-
miæ, quæuis contra B. Virginem prolata ha-
bet aliquid maioris grauitatis, ſeu enormita-
tis. Audi Peñam ſic iſtud egregiè aſſerentem
2 p. Direct. comm. 66. Illæ verò, inquit, inter
maximas blaſphemias computandæ ſunt,
quę contra Sacratiſſimam Mariam Virginem
Matrem Dei prolatæ fuerint, has enim diuina
107 etiā vltio grauiter coercet: hæc ille. De cor-
roſione à vermibus linguę Neſtorij iam ſupra
egimus, legendus Nicephorus lib. 18. hiſtoriæ
Eccl. cap. 33. Inter blaſphemias aduerſus B.
Virginem illa præcipuè pias aures valde of-
fendit, horroremq. maximum excitat, cuius
frequens eſt vſus alicubi in Italia, nempe, Pu-
tana di Dio; eſſe autem hæreticalem, & ſeue-
riſſimè puniendam, etiam in locis, vbi eſt val-
dè in vſu, iam dubium fuiſſe declaratum audio
à Sacra Congregatione Vrbis. Quod ſi dictis
108 verbis, vel alijs blaſphemis contra B. Virgi-
nem facta iniqua, & horrenda quis adiunge-
ret, vt ſi in eius imaginem lapides proijce-
ret, eam pedibus conculcaret, fœdaret, ſi pu-
gione, vel gladio dirumperet, nullum prorſus
dubium ſcelus multo magis iniquum, magiſ-
que horrendum committeret, vt per ſe patet.
100 Quid quod ſi abſque verbis blaſphemis per
ſola talia facta aduerſus Chriſti Saluatoris, vel
Deiparæ, aut alterius Sancti imaginem quis
furibundus inſultaret, vti blaſphemus cenſeri
deberet, & contra eum, tanquam contra blaſ-
119 phemum ab Inquiſitoribus eſſe proceden-
dum. Ita cum diuerſis ab ipſo citatis docet
benè noſter Sanctarellus, tract. de blaſphem.
cap. 8. dub. 2. n. 6. Atq. hæc pro pręſenti inſtitu-
to de hac materia, de abiuratione, & pœna
blaſphemi alibi opportunius.

CAPVT XIX.

De libris prohibitis, deque perſonis retinentibus eos, legentibus, imprimentibus, & defendentibus, atque de iuriſdictione Inquiſitorum contra ipſos.

PROOEMIOLVM.

1 PRoponitur matetia iſta in edicto Sanctæ Inquiſitionis per hanc clauſulam longiuſculam.
(Ch'habbiano hauuto, ò habbino libri, ò ſcritti, che contengono hereſie, ò libri d'heretici, che
trattano de Religione, ò in qualunque modo prohibiti, ſenza autorità della ſanta Sede Apoſtolica, ò
che l'habbiano letti, ò tenuti, ò ſtampati, ò fatti ſtampare, ò difeſi, ò li leggano, ò tengano, ſtampano,
fanno ſtampare, ò defendono, ſotto qualſiuoglia preteſto, ò colore, ò vero libri di negromantzia, ma-
ga, ò continenti incantationi, ſortileggij, ò ſimili ſuperſtitioni, maſſime con abuſo di coſe ſacre;)
Latinè ſic, quod habuerint, vel habeant libros typis excuſos, aut manu ſcriptos, in quibus con-
tinentur hereſes; vel libros heteticorum, tractantes de Religione, aut quouis modo prohibitos,
abſq. Sanctæ Sedis Apoſtolicæ auctoritate, ſeu priuilegio, aut quod eos legerint, tenuerint, typis
excuderint, vel excudere curauerint, defenderint, aut quod eos legant, teneant, typis excudant,
vel curent excudere, aut defendant ſub quouis prætextu, vel colore: vel etiam libros necromã-
tiæ, magiæ, aut eos, in quibus continentur incantationes, ſortilegia, & ſimiles ſuperſtitiones, ma-
2 xime cum abuſu rerum Sacrarũ. Hactenus, clauſula edicti; quæ interpretatione indiget, vt magis
expreſsè conſtet de multiplici prohibitione librorum: quod præſtabitur Regulis ſequentibus; ſed
primo loco vnum verbum de poteſtate eos prohibendi.

An, & quatenus poteſtas in Eccleſia prohibendi libros, quot, & quales modi ſeu gradus in particulari librorum prohibitum.

REGVLA CXL.

3 HAbet Eccleſia poteſtatem omnimodam
prohibẽdi libros modi ſeu gradus ipſo-
rum quatuor præcipui aſſignantur, alijs alij
ſtrictioris prohibitionis. In primo gradu ſub
4 pœna excõmunicationis Papæ reſeruatæ, pro
hibentur omnes, qui ſunt hæreticorũ, & con-
tinẽt hereſim, vel de Religione ex profeſſo tra
5 ctãt. In ſecundo ſub eadẽ cenſura ipſo facto,
nulli reſeruata, prohibentur illi, in quibus eſt
aliqua hæreſis, aut ſuſpicio eius, quamuis ſint
compoſiti ab auctore Catholico. In tertio
6 ſub eademmet cenſura, etiam non reſeruata
prohibiti ſunt libri, à quouis hæreſiarcha, aut
hæretico editi, nondum per Eccleſiam legiti-
mè approbati. In quarto tandem gradu ab-
7 ſque vlla cenſura, ob aliam cauſam excepta
hæreſi, multi libri interdicuntur.

---

8 CErtum de fide in Eccleſia Catholica re-
periri omnimodam poteſtatem ad li-
bros prohibendos, & comburendos, atq. con-
trarium dicere eſſe hæreticum. Ita Suarez de
fide tract. 1. diſputat. 20. ſect. 2. & Souſa lib. 1.
Aphor. cap. 21. num. 1. Executio autem hu-
9 ius poteſtatis incipit initio primitiuę Eccleſiæ,
tunc iam prohibitum fidelibus libros Genti-
lium legere, vt teſtatur Clemen. lib. conſtit.
Apoſtolicarum cap. 6. & de combuſtione eo-
rum habetur cap. 19. Act. Apoſt. ibi ſic: Multi
autem ex eis, qui fuerant curioſa ſectati, con-
tulerunt libros, & combuſſerunt coram om-
nibus: quod ſuaſione, ſeu iuſſu Apoſtolorum,
teſte Euſebio lib. 3. de demõſtratione Euan-
gelica cap. 8. præſtabant ille nouiter conuerſi
ad fidem Catholicam, præcipue Epheſini; qui
prius in gentiliſſimo libris magicos caros ha-
buerant, eos igni tradebant, etiamſi magni
pretij eſſent, vt traditur expreſsè in ipſo ſacro
textu: computatis, inquit, pretijs illorum, in-
uenerunt pecuniam denariorum quinquagin-
10 ta millium. A Concilio item Nyſſen. decre-
tũ fuit, vt libri Arrianorũ cõburerentur, quod
poſteà Conſtantinus iuſſit executioni manda
ri, vt refert Nicephor. lib. 8. cap. 18. in Conci-
lio etiam Chalcedon. actio. 3. in Synodo ſexta,
can. 63. & in ſeptima, can. 3. in Concilio Con-
ſtan. ſeſſ. 8. ac in alijs Concilijs, Decretis, aut
Bullis Pontificijs citandis, idem iugiter ſtatu-
tum, vt libri hæreticorum, & infidelium no-
11 xij, quamprimum concremarentur. Atq. hæc
poteſtas prohibendi, & comburendi ſimiles
libros nõ ſolum apud Eccleſiaſticos; ſed apud
ſæculares etiam magiſtratus ſemper reſidet.
Hinc circa hoc diſpoſitũ in iure ciuili, l. dam-
nato, & l. quicumq. §. nulli, & §. omnes, C. de
hæreticis, & l. mathematicos, C. de Epiſcopa-
li audientia.
12 Ex hac propoſita executione dictæ pote-
ſtatis tantam eius de fide certitudinem egre-
giè deducit ibi Suarez, atq. conuenientiam
eiuſ-

eiuſdem oſtendit, efficaciter argumentando,
præcipue à fortiori, Ethnicorum Principum,
ſeu Magiſtratuum exemplo, qui libros, quos
rebus pub. noxios iudicarunt, quouis tempo-
re prohibuerunt, aut comburi iuſſerunt, ſic fa-
ctum ab Athenienſibus de libris Pythagoræ,
circa diuinitatem male tractantibus, vt refert
Cic. lib. 1. de natura Deor. & Lactant. lib. 1. de
ira Dei. Sit etiam factum de libris Religio-
nis à Numa Pompilio ſcriptis, quod leues
quaſdam Sacrorum cauſas continerent, vt
auctor eſt Plutarch. in Num. Tit. Liuius lib. 40.
& D. Auguſt. lib. 7. de Ciuit. Dei cap. 34. Plura
circa hoc exempla inuenies apud Simanch.
Cath. inſtit. tit. 38. apud Lorinum in dicto cap.
19 Act. Apoſt. & nouiſſimè apud Torreblan-
cam lib. 3. cap. 15 à n. 6.

14 Notandum hic obiter doctrinæ gratia, in-
de prouenisse, quod Rex Antiochus libros le-
gis Dei, ſeu veteris Teſtamenti reputans per-
nicioſos, edicto pœnali eos prohibuerit, mili-
teſque combuſſerint, quoſcumq. ipſorū apud
quemuis inueniſſent, vt habetur li. 1 Machab.
cap. 1. Atq ex eodem errore, quod Domitia-
nus Imperator præceperit, vt omnia ſacra vo-
lumina igni traderentur, vt videre eſt apud
Euſeb. lib 8. Eccleſiaſt. hiſtor. cap. 2. & apud
Niceph. lib. 7. capit. 2. & refert idem Torre-
blanca loco citato. Atq. hæc ſatis de dicta po-
teſtate.

15 Circa quadruplicem gradum librorum pro-
hibitorum conſtabit manifeſtè ex vniuſcuiuſ
que declaratione: de libris primi gradus ha-
betur expreſsè in Edicto. Sed expreſſius in
Bulla Cœnę Domini propè finem primę clau-
ſulæ, ibi, ac eorum, (id eſt hæreticorum) libros
hæreſim continentes, vel de Religione tra-
ctantes ſine auctoritate noſtra, & Sedis Apo-
ſtolicæ ſcienter legentes, aut retinentes, im-
primentes, ſeu quomodolibet defendentes,
ex quauis cauſa publicè, vel occultè, quouis
16 ingenio, vel colore. Hinc conſtat, vt libri
quiuis ſint prohibiti in hoc primo gradu, &
vt contrahatur excommunicatio reſeruata
17 Papæ (de qua reſeruatione in ipſa Bulla
Cœnæ, ibi, cæterū à prædictis ſententijs nul-
lus per alium, quam per Romanum Pontifi-
cem &c.) ex duplici capite prouenire, & duas
conditiones ſimul requiri, nempe vt ſint edi-
ti ab hæretico, & vt hæreſes, ſeu errores con-
tra fidem contineant; vel ſimiliter, vt ſint
auctoris hæretici, & vt tractent de religione
ex profeſſo, vt explicant cum alijs Sanchez,
18 & Vgolinus citandi. Atq. quoad primum ca-
put, ſufficit pro ſecunda conditione ſi vna tā-
tum hæreſis manifeſta in eis contineatur, ita
Sanchez lib. 1. in Decl. cap. 10. n. 34 & Suarez
tom. 5. de cenſuris diſput. 21. ſect. 2 quos alij
communiter ſequuntur; ob hanc rationē, quia
verba Bullæ Cœnæ verificantur, ſi vnica hæ-
reſis contineatur ſemel tantum expreſſa in li-
bro; ergo &c. Vndè male Graffius vbi infra re
quirit, vt de hæreſi liber ex profeſſo tractet.

19 Petes, qui libri dicantur de Religione ex
profeſſo tractare, vt requirit ſecunda condi-
tio poſterioris capitis? Reſpondeo cum eiſdē
Suarez & Sanchez n. 21. & cum Vgolino de
caſibus Papę reſeruatis 2. p. cap. 1. eſſe multi-
plices; primò pertinentes ad expoſitionem
articulorum fidei, & totius ſcripturæ ſacræ,
vel partis eius; item explanantes totā Theo-
logiam Scholaſticam, aut aliquam ipſius par-
tem (ſecus ſi explanent philoſophiam, vel in-
feriores artes, aut ſi hiſtorias contineant)
20 Agentes etiam de cultu Deo, & Sanctis tri-
buendo, de moribus Chriſtianis, & non po-
liticis, de quæſtionibus tandem, ſeu caſibus
conſcientiæ. Ratio eſt quia adeſt periculum
non exiguum inferendi errores in quolibet
libro tractante ex profeſſo de huiuſmodi ma-
terijs, ſi auctor eius ſit hęreticus; proptę-
rea adeò ſtrictè prohibetur in Bulla Cœ-
næ.

21 Sed quid de libris, quos Græci, & Armeni
Schiſmatici de ſuis ritibus ediderunt? Huc
ſpectare reſpondent optimè Suarez tract. de
fide diſp. 21. ſect. 2. numer. 12. & Sanctarellus
vbi infra (quid quid in cōtrarium dicant alij)
& aſſignant efficacem rationem; quia iſti
Græci Schiſmatici ritè, vt certò ſupponitur,
baptizati, ſemper errant circa varias res fi-
dei, maxime circa proceſſionem Spiritus San-
cti, & circa articulum Romani Pontificis, er-
22 go ſunt hæretici. Atq. quod tales libri ab
eis de ipſorum ritibus compoſiti, tractent de
Religione, nequit vllo modo negari, ergo
comprehenduntur ſub prohibitione Bullæ
Cœnæ in ſecundo capite; imo & in primo, ſi
in dictis libris, vt contingere ſine dubio po-
teſt, aliquis error contineatur contra fidem
Catholicam atq. hactenus de libris prohi-
bitis in primo gradu ex quatuor aſſignatis
in Regula.

23 Iam de prohibitis in ſecundo gradu inno-
teſcit clare ex illa particula Edicti licet val-
dè generali (*ò in qualunque modo prohibiti*)
ſed multo clarius in ſpecie ex conſtit. Pij IV.
edita pro approbando indice librorum pro-
hibitorum, cum Regulis confectis per patres
à Tridentina Synodo delectos, incipiente, Do-
minici gregis, ibi, is quidem, qui cuiuſuis auc-
toris ſcripta propter hæreſim, vel falſi dog-
matis ſuſpicionem damnata, atq prohibita
legerit, habueritue, ipſo iure in excommuni-
24 cationis pœnam incidat. De qua excom-
municatione etiam fit mentio in Regula 10.
dicti Indicis, ibi, quod ſi quis &c. & cum nec
hic, nec ibi reſeruatio eius exprimatur, nulli
reſeruata cenſetur, vt benè notat Bonacina
tract. de cenſur. diſp. 2. quæſt. 5. pun. 4. nu. 2. &
Suarez de fide diſp. 20. ſect. 2 n. 29.

25 Nota, cū dicitur ſcripta cuiuſuis auctoris,
intelligi, non hæreticum; ſi enim auctor ſit
hæreticus, vel Apoſtata, & eius ſcripta ob hæ-
reſim, quam continent, ſint prohibita, non
ad hunc ſecundum gradum, ſed ad primum
ſpectabunt.

26 Nota item, per ſcripta intelligi tam quæ
manu exarata ſunt, quem quæ typis excuſa,
vt habetur expreſsè in ipſo Edicto, & teſtan-
tur Vgolin. vbi ſupra, ac Sanchez adductus
numer. 28. quia periculum infectionis, ob

quod ſit eorum prohibitio, ęque reperitur in
manu ſcriptis.
Ex dictis deducitur, quod ad hunc ſecun-
27 dum gradum librorum prohibitorum ſpec-
tent illi, quorum auctor eſt aliquis infidelis
non baptizatus, ſiue Iudæus ſit, ſiue Gentilis,
ſi errores contra fidem Catholicam conti-
neant; exemplum ſit in Thomuld. & alijs li-
bris Hebręorũ Cabaliſtis &c. quos poſt Gre-
gorium XIII. per conſtit. incip. Antiqua Iu-
dæorum &c. ibi ſi libros hæreticos, vel Thol-
mudicos &c. ac poſt prædeceſſores eius Gre-
gor. IX. Innoc. IV. Clem. IV. Honor. IV. Ioann.
XXII. & Iulium III. nouiſſimè Clemens VIII.
prorſus damnauit, & prohibiit quauis lin-
gua etiam Hebraica editos, per Bullam, in-
cip. Cum Hebręorum malitia &c. etiam
quoad Chriſtianos ſub excommunicatione
latę ſententię, non reſeruata, quia ibi nullum
28 verbum de reſeruatione. Sit item exemplum
in ſcriptis, ſeu commentationibus ſuper Al-
choranum Mahometi, per quemcumq. infide-
lem non baptizatum elaboratis, ſi aliquid in
eis contra veritatem fidei Chriſtianę inue-
niatur, vt per ſe ex dictis patet. At liber Al-
29 choranus, per ipſummet Mahometum cõ-
poſitus inter libros prohibitos huius gradus
reponendus; cum diuerſa in ipſo fidei Catho-
licæ contraria reperiantur. Quod clare inno-
teſcit ex his, quæ tradit Sanctarellus tract. de
hæreſi cap. 14. toto num. 7. qui peculiariter
aduertit eſſe prohibitum Alchoranum Baſi-
leæ impreſſum, cum ſcholijs &c. paterq. ex
indice librorum prohibitorum; atq. hæc dic-
30 ta ſint ſaluo meliori iudicio Sanctæ Romanæ
Eccleſiæ, aut Sacræ Congregationis pro in-
dice librorum prohibitorum inſtitutæ in Vr-
be à Sixto V. per conſtitut. incipien. Summa
æterni Dei, cui in primis commiſſum nego-
tium expendendi, quinam libri ſint prohibiti
& qualiter ſeu in quo gradu.
31 Haud incongruè ad prædictos duos gra-
dus reducimus libros Aſtrologię Iudiciariæ,
ſeu Geomantię, necromantię &c. aut ſortile-
gia continentes, quorum damnatio, & pro-
hibitio ſtricta extat in Regula IX. Indicis, ſed
ſtrictior in conſtitutione Sixti V. incip. Cœli,
& terræ, confirmata, & ampliata per Vrba-
num Papam VIII. noua Bulla incip. Inſcruta-
bilis iudiciorum Dei. Si enim tales libros
ſint compoſiti ab aliquo Aſtrologo hæretico,
vel Apoſtara, & in ipſis contineatur ſaltem
vnica hæreſis pertinebunt ad primum gra-
dum, & erunt prohibiti ſub excommunica-
tione reſeruata in Bulla Cœnę. Si vero ſint
editi ab Aſtrologo, ſeu auctore Catholico, &
32 contineant hæreſim clarè, aut ſuſpicionem
eius, ſeu falſi dogmatis. (Quę ſuſpicio erit
vehemens, vbi in eis exprimuntur inuoca-
tiones Dęmonum, vel ſortilegia qualificata,
maximè cum abuſu rerum ſacrarum, leuis
vero, ſeu aliqualis, ſi exprimantur ſola ſorti-
legia ſimplicia, vt patet ex dictis à nobis in
materia de ſortilegijs) tunc ſpectabunt ad
ſecundum gradum prohibitionis ſub excom
municatione ipſo facto non reſeruata, de qua
in dicta Bulla Pij IV. Dominici gregis &c. ac
Regula 10. Indicis propè finem. Ita aſſert, &
diſtinguit Bonacina vbi ſupra num. 4. cum
Duardo q. 45. concl. 4. num. 19. & Farin. de
hæreſi qu. 181. num. 36. Vnde non video quo
33 fundamento abſolutè, & vniuerſaliter aſſe-
rant, Suarez de fide diſp. 20. ſect. 2. num. 29 &
Sanctarellus de hęreſi, cap. 14. num. 5. quod
violantes prohibitionem librorum Aſtrolo-
giæ iudiciariæ contrahunt excommunicatio-
nem Papę reſeruatam ex vi Bullę Sixti V. cũ
ſæpius ipſam attente legerim, & verbum nul-
lum de reſeruatione inuenire potuerim, ſi-
cut, nec in alia citata Vrbani VIII. ad confir-
mationem, & ampliationem illius edita; ergo
ſtandum deciſis.
34 Ad tertium gradum pertinent libri pro-
hibiti ſub excommunicatione latę ſententiæ
non reſeruata, ſi ſint editi à quouis hęretico,
& à fortiori à quouis hęreſiarcha, dum non
ſunt approbati per Eccleſiam Catholicam;
etiamſi non contineant hęreſim, & fuerint
compoſiti ab eo antequam hęreticiſmũ am-
plecteretur; dum eſſet adhuc Catholicus, cõ-
ſtat ex ſæpius citata Bulla Pij IV. Dominici
Gregis, is quidem, qui hæreticorũ libros &c.
& ex Regula X. Indicis, & docet idem Bona-
cina num. 38. aſſignatque efficacem ratio-
nem, quia eo ipſo, quod liber eſt compoſitus
ab homine hæretico, & multo magis ab hæ-
reſiarcha, inſurgit nõ leuis ſuſpicio, in eo cõ-
tineri aliquam hæreſim, aut falſum dogma
contra fidem, quamuis fuerit editus, antequã
auctor eius fieret hæreticus, vel apoſtata; er-
go meritò, dum non eſt approbatus ab Ec-
cleſia Catholica, prohibetur ſub dicta cen-
35 ſura; Facta autem legitimè per Eccleſiam
Catholicam approbatione, iam nullo modo
erit prohibitus.
36 Nota, quod nomine hęretici in hoc loco, &
in ſuperioribus intelligatur non qui ex igno-
rantia etiam culpabili aliquem errorem con-
tra fidem protulit, ſed qui hæreticus forma-
lis habetur, & re vera eſt cum pertinacia;
quamuis per ſententiam iuridicam non ſit
adhuc declaratus, & de hæreſi condemna-
tus; ità Suarez de cenſ. tom. 5. diſp 21. ſect. 2.
num. 15. Sanctarellus loco citato cap. 13. n. 5.
37 & alij. Quidquid dicat Graffius lib. 4. deci-
ſion. cap. 18. num. 40. quod debeat intelligi de
hęretico iam declarato iuridice, & condem-
nato. Vndè eius dictum, vt falſum reijcitur
à Sanctarello ibidem, & meritò quidem; quia
nullibi, neq. in Bulla Cœnę, neq in conſtit. Pij
IV. neque in Indice exprimitur vllo modo,
quod ibi ſit ſermo de hęretico per ſenten-
tiam condemnato, & declarato; ſed tantum
de hæretico ſimpliciter.
38 Nihilominus certius deciſa locum habent
in hæreticis declaratis, & condemnatis pro
talibus, quia damnato auctore, etiam eius li-
bri cenſentur damnati, cap. fraternitatis de
hæreticis, & cap. nullus 3. q. 4. & adducit Fa-
39 rin. de hæreſ. quęſt. 139. §. 1. num. 22. citans
multos. Hi autem quinam? Innumeri penè
ſunt, præcipui tamen illi expreſſi in Indice
Romano

Digitized by Google

Romano librorum prohibitorum; qui in
tres diuiditur claſſes, vt habetur in Pręfatio-
ne eius. Prima continet nomina eorum,
40 qui aut hæretici, aut nota hæreſis in ſuis
ſcriptis ſuſpecti fuerunt, præcipuè nomina
hęreſiarcharum. Secunda refert, non aucto-
41 res, ſed libros ipſos prohibitos, licet cogniti
ſint illi, & certi, qui hos ediderunt. Tertia aſ-
ſignat libros prohibitos incertotum aucto-
42 rum. Ad cognoſcendos itaq. tam hæreti-
cos declaratos iuridice, quam eorum libros
prohibitos, recurrendum ad has claſses per
Patres à Tridentina Synodo deputatos olim
aſſignatas, & poſtea decurſu temporis, iuſſu
præcipuè Sixti V. valide auctas: recurrendũ
item ad varia decreta, ſiue à Congregatione
Sancti officij contra hæreticam prauitatem;
ſiue ab alia dicta ſupra Congregatione In-
dicis; ſiue à Magiſtro Sacri Palatij circa li-
bros prohibitos, edita, ac ipſi Indici adiun-
cta per Adm. Reu. Patrem Fratrem Franci-
ſcum Magdalenum Capiferreum Illuſtriſſi-
mi Ordinis Prædicatorum prædictę Congre-
43 gationis Indicis ſecretarium. Qui anno
1632. clariori, & locupletiori ordine alpha-
betico eundem Indicem, iam prius de man-
dato Clementis Papæ VIII. per Bullam in-
cip. Sacroſanctum fidei Catholicæ &c. reco-
gnitum, & publicatum, cum instructione de
modo tenendo in prohibendis, emendandis,
& imprimendis libris ad magnam omnium
vtilitatem in lucem protulit. Atque hacte-
nus de libris prohibitis ſub aliqua excom-
municatione; an aliæ excommunicationes
contrahantur eorum intuitu? in ſequenti-
bus Regulis expendetur.

44 Tandem in quarto gradu reponuntur li-
bri prohibiti ob quamcumq. cauſam præter
hęreſim, aut ſuſpicionem eius, abſq. vlla cen-
ſura; licet non deſit peccatum mortale in
violatione prohibitionis (de excommunica-
tione in Edicto Sanctæ Inquiſitionis, iniun-
cta contra non denunciantes infra dicetur).
Habetur expreſsè in præcitata Bulla Pij IV.
ibi, qui autem libros, alia de cauſa prohibi-
tos legerit, habuerituè, præter peccati mor-
talis reatum, Epiſcoporum arbitrio ſeuerè ſe
nouerit puniendum. An etiam arbitrio In-
quiſitorum? poſtea tractabitur; ſimiliter ha-
betur in fine Regulæ X. Indicis; quod ad Edi-
ctum Inquiſitionis continetur prohibitio in
illa generali; *in qualunque modo prohibiti*, &
adducit Bonacina, cum alijs, de excommu-
nicatione diſp. 2. q. 5. pun. 4. num. 3. Verum
45 huiuſmodi libri in hoc quarto gradu repo-
ſiti, multiplices ſunt, ſicut multiplex poteſt
eſſe cauſa eos prohibendi, exemplis hoc in-
noteſcet.

46 Hinc ob reuerentiam Sacris Bibliorum
voluminibus debitam, & ne perſonæ ſimpli-
ces in eis legendis decipiantur, meritò à Sa-
cra Congregatione Vrbis prohibitum, vt nul
lo modo vulgari aliqua lingua edantur, vel
tranſcribantur; etiam quoad ſolam quam-
cumq; partem eorum; ſic diſponitur in ob-
ſeruatione circa quartam regulam Indicis,
tametſi prius in ipſa permiſſa fuerunt cum
47 limitatione ibi aſſignata. Ob eandem etiam
cauſam nuper prohibitum per Decretum
peculiare eiuſdem Sacrę Congregationis ne
in vllam linguam vulgarem Sanctum Con-
cilium Tridentinum transferatur, neque ad
48 vſum vllo modo applicetur ſic tranſlatum.
Propter vitandum item ſcandalum puſillo-
rum, & alia inconuenientia, Decreto eiuſdẽ
Sacræ Congregationis rationabiliter ſtatui-
tum, vt liber Hæbreorum, vocatus Magazor,
in quo ex parte officia, & cæremoniæ ipſorũ
ac Synagogæ continentur, nulla alia vulgari
lingua, Luſitana, Hiſpana, Gallica, Germa-
na, Italica &c. præterquam Hebræa editus
permittatur. Ita in obſeruatione adiuncta
49 Indici iuſſu Clementis Papæ VIII. Huic autẽ
diſpoſitioni non opponitur illa alia, quæ ha-
betur in inſtructione addita ipſi Indici cir-
ca prohibitionem librorum, §. 6. nempè li-
bros certa aliqua lingua initio editos, ſi de-
inde à Sede Apoſtolica fuerint prohibiti in
quãcumq. poſtea vertantur linguam, cenſe-
ri vbiq. prohibitos ab eadem Sede ſub eiſdẽ
pœnis; quia dictus liber Magazor lingua he-
bręa editus nunquam fuit prohibitus, ſed
ſolum ſi transferatur in aliquam linguam
vulgarem.

50 Loquendo deniquè vniuerſaliter ad hunc
quartum gradum pertinẽt omnes libri, qui
moribus, & pietati nocent, vt loquitur Pius
IV. in illa Bulla, Dominici Gregis &c. maxi-
mè ſi res laſciuas, & obſcenas ex profeſſo
tractent, narrent, aut doceant, vt exprimi-
tur in Regula 7. in deciſ. Atq; in his explifi-
cat Bonacina, vbi ſupra, num. 5. ex Duardo
q. 45. concl. 4. num. 19. Poteſt etiam exem-
51 plificari in illis libris, quibus auctor contra
Principem, vel Magiſtratum, tam ſæcularẽ,
quam Eccleſiaſticum nimis effrenatè oblo-
quitur, vt in libris Antonij Perezij, qui in
Indice ſupremi Concilij sanctæ Inquiſitio-
nis Hiſpanicæ omnes prohibiti ſunt, tametſi
in Romano Indice Sacræ Congregationis
multoties à nobis citato, ſolus liber rela-
tionum ſit interdictus, eò quod in eis pręci-
puè Prudentiſſimo, & inuictiſſimo Hiſpania-
rum Regi Philippo Secũdo ipſe Prezius im-
pudenter obloqutor inſurgat.

52 Occaſione dictæ differẽtiæ inter hos duos
Indices, quod plures in vno, quam in alio li-
bri prohibeantur, nota eſſe valdè conforme
menti Sedis Apoſtolicæ, vt pro diuerſitate
Regionum, morum, & idiomatum Chriſtia-
nitatis, diuerſi, & varij conficiantur Indices
librorum prohibitorum; qui enim in vna Re-
gione rationabiliter, imò neceſſario prohi-
bentur, in alia eoſdem fortè non expediet
prohiberi.

53 De his varijs Indicibus efformandis eſt
ſermo in inſtructione adiuncta Indici Ro-
mano circa prohibitionem librorum, §. 3.
vbi hoc negotium Ordinarijs locorum,
54 & Inquiſitoribus valdè commendatur.
Atque hæc hactenus de gradibus, ſeu
55 modis librorum prohibitorum, tamquam
de

de obiecto,ſeu materia,circa quam verſatur
prohibitio: iam in ſequentibus de quatuor
generibus perſonarum, & actionum,per quas
prohibitio violatur expreſſas in Edicto Sancti
Officij, & in Bulla Cœnæ, nimirum retinentium,
legentium, typis excudentium, ac defendentium
libros prohibitos: quæ ordine
propoſito expendentur, vt à minus grauibus
ad grauiora fiat progreſſus.

De quibus perſonis retinentibus libros prohibitos? & de qua actione tenendi eos, ac qualiter intelligitur prohibitio.

REGVLA CXLI.

56 QVibuſuis perſonis cuiuſlibet ſtatus,
conditionis,ac dignitatis,etiam Car-
dinalitiæ, & Regiæ quoſcumque libros pro-
hibitos, etiam partem cuiuſuis ipſorum ali-
quam vetitum eſt retinere,tam mediatè,quã
immediatè,ſeu tam apud alium, quam apud
57 ſe ipſum. Vt autem pro hac retentione quoad
libros Aſtrologiæ iudiciariæ, & quoad prohi-
bitos in Bulla Cœnæ cenſura contrahatur,
debet eſſe ſcienter facta: Secus quoad pro-
hibitos in Bulla Pij IV. Talis item retentio
58 ex fine aliquo indifferenti, vel magis proba-
biliter ex mora parua excuſari nequit, niſi
quis per breue tempus eos retineat, vt In-
quiſitori,aut cui competit,ſtatim tradat,ſicuti
tenetur. Cũ non ſit licitum priuata auctorita
59 te illos igni tradere,aut alio modo destruere.

60 VAria ſunt hic communia cum expri-
mendis in tribus ſequentibus Regu-
lis; vnde deciſio pro præſentibus tradenda,
inſeruiet æquè pro illis. Primo circa qualita-
61 tem perſonarum certum eſt apud omnes
prohibitionem tenendi, legendi &c. dictos li-
bros vetitos ſe extendere ad quaſcumq per-
ſonas qualiſcumq. gradus, & præeminentiæ.
Tradunt exprimentes præcipuè de Cardina-
libus,& de Epiſcopis,& alijs Prælatis. Vgolin.
in primam clauſulam Bullæ Cœnæ,Suarez de
fide diſp. 20. ſect. 2. num. 26. Farin. de hæreſi
q. 180. num 43. & Sanctarell. tract. de hæreſi
cap. 13. num. 14. de Rege,ac Imperatore ſpe-
cificat Caſtrus Palaus, de infidelitate tract. 4.
diſp. 2. punct. 10. §. 3. nu 1. atq. patet clare ex
verbis præciſis, & generalibus quibus cam
iniungendo vtuntur Summi Pontifices in Bul
lis ſuis citatis de hac re.
62 Dices eſſe conceſſum priuilegium dictis
Prælatis tenendi,& legendi libros prohibitos;
ergo. Reſpondetur,quæuis priuilegia circa
hoc antiquitus conceſſa fuiſſe reuocata po-
ſtea per Iulium III. in Conſtitutione incip.
Cum meditatio, & per Pium IV. in conſt. in-
cip. Cum pro munere, relatis à Peña in fine
Directorij; dempto tamen priuilegio Inquiſi-
toribus, & Commiſſarijs contra hæreticam
prauitatem à Sede Apoſtolica deputatis cõ-
ceſſo retinendi, & legendi libros hæreticorũ,
dum eo officio funguntur: quia in prædictis
duabus Bullis hoc priuilegiũ expreſsè excipi-
tur,vt bene aduertit Azor. to. 1. lib. 8. cap. 16
q. 13. Nihilominus adhuc dubitant Suarez &
63 Sanctarellus citati de tali priuilegio; cum in
illis Bullis nõ concedatur,ſed ſolum excipia-
tur,ſuppoſito,quod ſit; at nullibi apparet fuiſ-
ſe conceſſum Inquiſitoribus, & Commiſſarijs
dictis huiuſmodi priuilegium, ergo &c. Verũ
64 non bene deducitur ex eò quod non appa-
reat,nec reperiatur ſcriptũ, quod non fuerit
eis conceſſum. Non apparet,nec reperitur pri
65 uilegium in Religione Hieroſolymitana ce-
lebrandi Pontificaliter; vti magnus Eccleſiæ
eius Prior ſæpè celebrat;ergo abſq. licentia
hoc facit,nõ bene infertur hæc conſequentia;
imo ex vſu diuturno id faciẽdi eſſet inferẽda
contraria,& certitudo ſumenda,quod iniuria
temporũ fuerit hoc priuilegium in ſcriptis a-
miſſum cũ alijs ſcripturis, quod ita contigiſſe
à perſonis practicis, & ſcientiſſimis rerũ Illu-
66 ſtriſsimæ huius Religionis ſæpius audiui. Pari
ratione in præſenti,ergò. Imo duo illi Sũmi
Pontifices excipiendo priuilegiũ Inquiſitorũ,
iudicarunt omnino expediens, vt hi illud ha-
berẽt;ergo cenſentur aliquo modo ipſum eis
tacite concedere, dato non fuiſſet prius con-
ceſſum, quod non facile admittendum.
67 Verum circa idem priuilegium Inquiſito-
rum poteſt maius eſſe dubiũ, an fuerit reuoca
tum,poſtquã die 2. Aprilis 1631. prodijt in lu
cẽ cõſtit. Vrbani PP. III. incip. Apoſtolatus of-
ficiũ,per quã cum clauſulis generalibus quaſ
cumq. perſonas comprehendentibus,abſque
vlla exceptione,aut limitatione quoad Inqui
ſitores reuocat omnes licentias ſeu facultá-
tes,quouis modo à Sede Apoſtolica cõceſſas
(exceptis conceſſis ab ipſomet Vrbano per
Breue,aut in chirographo ſubſcripto propria
eius manu) habendi, & legendi libros quoſ-
cumq. ob hæreſim, vel falſi dogmatis ſuſpicio-
nẽ, aut alias quomodolibet prohibitos (cum
iſta generalitate,loquitur Papa,atq. ideò in
Regula eam adhibeo.) Deinde infra aſſignat
68 modũ obtinendi in poſterum licentiã dictos
libros habendi, & legendi per ſequẽtia ver-
ba. Neque de cætero, inquit ſimiles licentiæ
niſi à Cong. Sancti officij dum ſingulis heb-
domadis corã nobis habetur, vel ab alijs per
nos etiam in eadem Congregatione ſpecia-
liter deputandis concedantur.
69 Hoc dubium, circa quod non multis ab
hinc diebus conſultus fui ab Illuſtriſs. & Reu.
Domino, Domino Ioanne Baptiſta Gorio Pa-
nelino in hac Inſula Melitenſi, ac locis ei
adiacentibus contra hæreticam prauitatem
Generali Inquiſitore, & Apoſtolico Dele-
gato, non obſtante prædicta Vrbani con-
ſtitutione adhuc videtur decidendum in
fauorem Dominorum Inquiſitorum, menſq.
illius ita benignè interpretanda ob hanc præ-
cipuè rationem, quia iudicatur valdè con-
ſonum, & conforme iuri etiam naturali, ac
pernecessarium ad bonum Eccleſiæ Ca-
tholicæ fideique eius defenſionem, vt illi
fruantur priuilegio habendi, & legendi
libros prohibitos; cum abſque eo vix

ac

Digitized by Google

ac ne vix quidem poſſint exequi munus ſuum.

72 Sed quid de Conſultoribus? Dubitanti circa hoc Domino Inquiſitori Chiſio reſponſum dedit de mandato Sacræ Cõgregationis, Eminentiſſimus Cardin. Frãciſcus Barberinus per Epiſtolam, quã vidi, poſtquam reſolui ea, quæ in præcedentibus num. dicuntur, ſcilicet non omnibus, ſed vni tantum licere legere librum, in quo continentur propoſitiones hæreticales, erroneæ, &c. vt has per eum extractas alij conſultores, vnà cum ipſo qualificare poſſint. En quam ſtrictè res iſta à ſacra Congregatione ſumatur.

73 Vndè cum recurſus ad Sacram Congregationem, ſeu ad ipſum ſummum Pontificem Conſtitutionis ita ſtrictæ auctorem ſit facilis, hunc pro maiori ſecuritate conſcientię cuicumque Inquiſitori dubitanti ſuaderem, vt ille aut mentem ſuam declaret, aut licentiam de nouo concedat.

74 Ante hanc autem declarationem, correctioni Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſubijcio, quæ præcedentibus numeris dixi. Atque iã in expẽdendis ſingulis particulis noſtrę Regulæ Deo bene iuuante progrediamur.

73 Dixi etiam partem cuiuſuis ipſorum aliquam; nam ad violandam prohibitionem retinendi libros vetitos, & ad contrahendam ex hoc capite cenſuram, non requiritur, vt totum librum, ſeu volumen, imo nec integrum tractatum, ſi in volumine diuerſi tractatus contineantur, quis retineat; ſed ſatis eſt partem eius retinere, ſi in hac hæreſis aliqua, aut ſuſpicio ipſius, vel cauſa prohibitionis reperiatur. Ita Suares de fide diſp. 20. ſection. 2. num. 22. vbi ait incidere in excommunicationem eum, qui retineret aliquam partem libri, quæ doctrinam hæreticam contineat, & Vgolinus in primam clauſulam Bullæ Cęnæ, verbo retinentes num. 4.

76 Qui vult debere intelligi etiam de retinente vnum tantum folium, & quidem non improbabiliter, quia ſi hoc contineat hæreſim, vel cauſam prohibitionis, par eſt ratio de hac parte adeo parua, atq. de magna quoad periculum infectionis, ſcandali &c.

77 Præterea addidi in Regula, tam mediatè, quam immediatè, ſeu tam apud alium, quam apud ſeipſum. Dicitur enim propriè retinere librum ob hæreſim, ſeu alias prohibitum non ſolum is, qui domi ſuæ, ſed etiam qui in aliena domo, ſeu alibi retinet, vt communiter omnes docent, præcipue Sayrus lib. 3. cap 5. num. 16. Farin. de hæreſi q. 180. num. 40. vbi ait, quod retinens libros hæreticorum redditur ſuſpectus de hæreſi, etiam ſi affirmet eos nunquam legiſſe. Vgolinus, verb. Aut retinentes num 3. & Suarez de fide diſput. 20. ſect. 2. num. 21.

78 Qui duo eodem loco, ille num. 1. hic nu. 26. benè aduertunt hæreticum retinentem librum, quem ipſe compoſuit, eſſe excommunicatum ex duplici capite, & quia hæreticus eſt, & quia retinet librum ſuum. Atque intelligitur etiam ante quam talis liber, ſi hæreſi ſit infectus, per Eccleſiam Catholicam damnetur, ſeu declaretur prohibitus, idq. attento tenore Edicti ſanctæ Inquiſitionis, & Bullæ Cęnæ.

79 Sequitur particula noſtræ Regulæ conſtituens differentiam inter quẽcumq. retinentem, legentem &c. libros aſtrologiæ iudiciariæ, & prohibitos in *B*ulla Cęnæ, atque inter quemuis retinentem, legentem &c. prohibitos per conſtitutionem Pij IV. nempè vt ille violando prohibitionem contrahat cenſuram, requiritur, retineat, legat, &c. eos ſcienter, ideſt cognoſcens tales eſſe, vt talis auctoris, non tamen requiritur, vt contrahat iſte, ſed erit irretitus excommunicatione, etiamſi ignoret culpabiliter.

80 Ratio huius differentiæ eſt, quia Pius IV. in ſua conſtitutione, Dominici gregis, non exprimit particulam, *ſcienter*, nec requirit ſcientiam, vt benè aduertit Souſa libro 1. Aphor. cap. 31. num. 24. at tam in Bulla Cęnæ, quam in conſtitutionibus Sixti V. & Vrbani VIII. citatis prohibentibus libros Aſtrologię iudiciariæ, particula, *ſcienter*, ſemper reperitur expreſſa. Vndè retinentem, legentem &c. iſtos merito excuſat Sanchez lib. 2. in Decal. capit. 10. num. 38. à contrahenda cenſura ratione ignorantię cuiuſuis, etiam affectatæ, niſi ſit ingens temeritas, quæ tunc adeſt, quando vehementem ſuſpicionem habuit quis malitię libri; in hoc enim caſu iam reputatur ſciẽter facere.

82 Quod item retentio librorum prohibitorum ex fine aliquo indifferenti excuſari non poſſit, tanquam certum, & commune tradunt, Souſa vbi ſupra num. 28. & Sanctarellus tract. de hæreſi cap. 13. num. 16. atq. exemplificant, vt ſi quis retineat non ad legendum, ſed ad ornandum ſuam Bibliothecam, vel ad permutandum eos cum alijs libris, aut ad obuoluenda folijs ipſorum, ea, quæ vendit, vt aromata &c.

83 Dicta etiam retentio librorum prohibitorum ſi abſolutè habeatur, nullo modo excuſatur à contrahenda cenſura, & committendo mortali peccato ob moram exiguam, quia in hoc haud datur minimum; quod mihi, vt probabilius tradit Suarez de fide diſput. 20. ſect. 2. num. 22. (oppoſitum Palaus loco citato § 2. num. 10. magis probabile ſentit) eò quod non ex circumſtantia temporis, ſed ex qualitate rei retentæ grauitas materiæ attendatur.

84 Secus erit, ſi quis per breue tempus librum quemuis prohibitum retineat, cum propoſito ipſum tradendi ſtatim Inquiſitori, vel alteri, cui de iure tradi debet, ita Vgolin. in primam clauſulam Bullæ Cœnæ, verb. retinentes §. 1. & Sayrus lib. 3. capit. 5. num. 16.

85 Qui ait poſſe excuſari eum, qui per vnum, vel duos dies cum tali propoſito librum retineret, cui conſentit Sanchez lib. 2 in Decal. capit. 10. num. 55. & adhuc intelligitur, ſi non ſit rationabiliter impeditus, nam ſtante rationabili impedimento poteſt retinere, dum hoc durat.

Reſtat

86 Reſtat hoc tandem expendendum, an habens librum, & cognoſcens eſſe prohibitum
poſſit lacerare, vel comburere propria auctoritate? ſeu potius teneatur ipſum ad Inquiſitorem deferre? Non pauci ex Doctoribus, vt Io. Andreas in cap. 2. de hæreticis numer. 4. & ibi Gemian. numer. 2. Albert. tract. de agnoſcen. quæſt. 28. numer. 14. Syluest. verb. hæreſis 1. numer. 10. & Repertor. Inquiſ. verbo libri verſ. 2. abſolute tuentur poſſe vnum, vel alterum nempè aut combure, aut Inquiſitori tra-
87 dere. Reſolutio tamen propoſita in fine Regulæ, vt omnino certa tenenda eſt, quod nulli ſit licitum priuata auctoritate quẽuis librum prohibitum igni tradere, aut alio modo deſtruere; ſed teneri quamprimum ad Inquiſitorem, ſeu ad eum cui de iure competit, defer-
88 re. Ita Delrius lib. 5. Diſquiſ. ſect. 12. Farinac. de hæreſi quæſt. 180. numer. 40. Sanchez vbi ſupra numer. 56. Azor tom. 1. lib. 8. capit. 16. Barboſa de offic. Epiſc. par. 3. alleg. 90. & Souſa lib. 1. Aphor. cap. 21. num. 30. Qui bene addit cum Peña 2. par. Direct. commen. 3. & Farin. citato, quod quando libet prohibitus defertur ad Inquiſitorem, debeat hic interrogare deferentem, vnde illum habuerit, vt ſciat, quinam eo abuſi fuerint, & contra
89 eos procedat. Certitudo autem noſtræ reſolutionis deſumitur ex Bullis iam citatis Iulij III. cum meditatio, ibi diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus infra ſpatium &c. & Vrbani VIII. Apoſtolatus officium, ibi, quodquè dictis duobus &c. cum diſpoſitio talis in eis ſit prorſus manifeſta. Vnde Doctores primo citati, aut has Bullas non aduertunt, aut prius quam ipſæ in lucem prodirent, ſic affirmauerunt.

90 Nota primo, id quod Souſa loco citato ait, nimirum incidere in excommunicationem eum, qui librum prohibitum propria auctoritate comburit, & Inquiſitori non tradit, & citat pro ſe Sanchez lib. 2. in Decal.
91 cap. 10. num. 56. Sed hic ibi tantum loquitur de libris prohibitis in primo gradu & omnino contrarium videtur aſſerere; nempè quod non contrahat excommunicationem Bullæ Cœnæ, qui propria auctoritate comburit tales libros, quando ob graue periculum, ſeu detrimentũ ſuum non poteſt Inquiſitori tradere; quia tunc verè non retinet, ergo è contra cenſetur retinere, ſi abſque huiuſmodi periculo, ſeu detrimento poteſt tradere, & contrahet cenſuram Bullæ Cœnæ, ſi comburat, non ratione combuſtionis, ſed retentionis, quę expreſſe prohibetur in dicta Bulla, & non combuſtio, vt optime aduertit Suarez de fide diſputat. 20. ſect. 2. num. 29.
92 Hoc itaque modo, & de hac excommunicatione Souſa ibi eſt intelligendus, aut de contenta in Bulla Iulij III. Cum meditatio &c. vt affert Caſtrus Palaus, vbi ſupra §. 2. num. 12.
93 Secundo nota id, quod vt certum tradunt diuerſi præcipuè Manuel Rodericus in additi-tion ad Bullam Cruciatæ, § 9. num. 66. Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 12. num. 11. & Sanctarellus tract. de hæreſi cap. 13. nu. 16. eſſe prohibitum ſub excommunicatione ipſo facto reſeruata Papæ, aut Inquiſitori Generali, ne habentes libros hæreticorum, vel ab Inquiſitoribus prohibitos abſoluantur, niſi prius illos tradant Inquiſitoribus, idq. ita ſe habere aſſerunt ex vi conſtitutionis cuiuſdam Pauli IV. cuius initium non mihi aſſignant, vt debebãt, vnde adhibita non exigua diligentia neque apud Peñam in fine direct. neq. apud Laertium Cherubinum, neq. apud alios inuenire huc vſq. potui, ex contextu enim eius optabã elicere, ad quos ſe extendat dicta cenſura, an ad abſoluentes ſimul, & ad abſolutos, quod prædicti auctores non attingunt.

94 Nota tertio in illa conſtitutione Vrbani VIII. iniũgi ſtrictiſſimè Inquiſitoribus, vt libros ſibi delatos, quamprimum comburant. Circa hoc autem, ſaluo meliori iudicio, duplex limitatio videtur adhibenda, altera circa qualitatem librorũ, quod intelligatur de ſolis abſolutè prohibitis, & combuſtione dignis, & nõ de prohibitis cum reſeruatione, ſeu cum clauſula, donec expurgentur, donec corrigã-
95 tur. Altera limitatio circa temporis circumſtantiam, quod particula, quanto citius, appoſita ibi, intelligi debeat, niſi dilatio combuſtionis eorum expediat ad formandum proceſſum contra aliquem, vel ad coniuncendũ eum de abuſu ipſorum: hoc excepto libros ad ſe delatos tenentur Inquiſitores illico igni
96 tradere. In hoc noſtro Tribunali ſanctæ Inquiſitionis Melitenſi per antiqua fuit conſuetudo conſeruandi libros prohibitos per anni decurſum Illuſtriſſimo Domino Inquiſitori delatos, & in peruigilio Sancti Petri Martyris Patroni, ac Protectoris noſtri publicè in platea Ciuitatis Victorioſæ eos omnes, aut ſaltem aliquos comburendi. Vndè talis conſuetudo aut penitus extirpanda, aut eius retentio à Sacra Congregatione Vrbis contra hæreticam prauitatem, ſi ei placuerit obtinenda.

97 Verum Illuſtriſſimus Inquiſitor Gorius ſtatim voluit extirpari, vnde iuſſit libros iam delatos illico comburi in loco publico.

De quibus legentibus, aut de qua lectione quoad qualitatem, & quantitatem intelligenda prohibitio.

REGVLA CXLII.

98 DEbet intelligi de legẽtibus libros vetitos immediate per ſe ipſos, & non per famulum, aut alium quemuis, etiã coactũ, ſolo auditu adhibito. De legentibus item
99 formaliter, ſeu percipiendo ſenſũ verborũ, & nõ proferendo hęc tantũ materialiter. Haud tamẽ prolatio iſtorum requiritur, ſed ſufficit ſi
100 viſu & mẽte ſcripta percurras, vt peccatum committas, & cenſuram contrahas. Ab illo
101 autem committendo, & ab hac contrahenda excuſaberis ob paruitatem materiæ, vt ſi paucas lineas legas, etiam probabiliter ſi

vnam

vnam paginam libri in folio impreſſi, modo in ea non contineatur hæreſis, vel cauſa pro-
102 hibitionis. Imò excuſaberis à contrahenda illa, ſi legas volumen integrum, in quo nulla eſt hæreſis, aut ſuſpicio eius; quamuis ſit in alijs voluminibus eiuſdem auctoris Catholici de eadem materia editis, alia hic remiſſiuè.

---

103 NOnnulla eſt controuerſia circa primum punctum ex varijs contentis in hac Regula: nam Suarez, abſolutè affirmat, quod ſit par ratio de audiente, ac de legente libros prohibitos quo ad cenſuram, & peccatum, quamuis hic non fuerit ab illo inductus ad legendum, quia idem eſt periculum infectionis reſpectu vtriuſque, imò maius reſpectu audientis cum doctrina praua efficacius auditu percipiatur, quam viſu legendo, ergo legens per alium comprehenditur ſub prohibi-
104 tione dicta. Alij vero ſub diſtinctione aſſerunt eſſe quidem comprehenſum ſub ea, ſi conſilio, ſuaſione, aut mandato fuit cauſa lectionis; ſecus autem, ſi nullo modo. Ita Azor. tom 1. lib. 8. cap 16. quæſt. 4. & Sayrus Theſau. tom. 1. lib. 3. cap. 5. num. 14. Ratio eſt, quia vbi quis conſulit, vel ſuadet, aut præcipit, vere dici poteſt legere medio alio, & videtur ſufficere, vt ſub legentis nomine comprehendatur; quando vero nulla ratione eſt cauſa lectionis, haud poteſt dici propriè legere, etiam per alium, cum alius non audientis nomine legat, neque huic lectio tribui poſſit: atq. hæc reſponſio ſub data diſtinctione videtur mihi probabilis.

105 Verum, vt probabilius tenendum in neutro caſu audientem ſolummodo aſtringi per hanc prohibitionem legendi tales libros. Docent Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 10. num. 48. Vgolinus verb. ac eorumdem libros § 1. numer. 4. Bonacina diſput. 2. de cenſur. q. 4. pun. 4. nu. 11. Duar. quæſt. 40. Filucius tract. 16. cap. 2. quæſtion 8. numer. 45 Caſtrus Palaus tract. 4. diſput. 2. pun. 10. §. 2. numer 4. ac alij multi. Probatur generali ratione pro vtroq caſu; quia leges penales nunquam extendi debent vltra proprium ſignificatum, ſed ſub verbo legentis non comprehenditur audiens legere, quamuis conſilio, aut mandato ad legendum induxerit, cum neque hæc inductio, neque auditus lectionis ſit lectio; nam legere proprie eſt viſu, & mente ſcripta percurrere; ergo propter auditum lectionis, & ſi audiens cauſa huius fuerit, ſub prohibitione aduerſus legentes non
106 comprehenditur. Atque ex vi huius rationis maneant prorſus ſolutæ in contrarium adductæ: imo nec concedendum Suario idem, vel maius eſſe periculum in auditu, quam in lectione, quia vt benè ait Caſtrus ibidem n. 5. auditus non poteſt eſſe fine alio; ſecus vero lectio; at non ita facile committitur peccatum, vbi quis indiget tertio, quam vbi ſolus poteſt efficere. Adde auditum non eſſe propriè lectionem, licet gratis tibi concedam, idem eſſe periculum, ergo &c.

107 Suppoſito, quod famulus iuſſu Domini legens librum prohibitum contrahat cenſuram.
108 (Equidem poſſe excuſari ab ea contrahenda ob grauem metum incuſſum Sanchez vbi ſupra num. 49. ex mente omnium optimè docet) excitat dubium ibi numer. 50. idem Sanchez, an Dominus inducens famulum ad huiuſmodi lectionem incurrat eam excommunicationem, quæ fertur in cap. nuper, & cap. ſi concubinæ de ſententia excommunicationis contra participantes eum excommunicato in crimine criminoſo? quippe participat in lectionis crimine, ob quod famulus legens ipſo facto excommunicatur.

109 Reſolutio tamen eiuſdem Sãchez, & prorſus certa ita habet, quod neq. in hanc excommunicationem Dominus incidat. Inde patet quia vt participantium excommunicatione quis ligatus maneat, requiritur, vt excommunicatus, cum quo participatur, ſit nominatim excommunicatus; vti habetur in dicto cap. nuper, quin etiam poſt Concilium Coſtantienſe requiritur, vt ſit denunciatus, aut notorius clerici percuſſor. Ita Nauar. in ſumma cap. 27. num. 112. Enriquez lib. 13. de excommunicatione cap 9. num. 1. & Suarez tom. 5. de cenſuris diſp. 17. ſec. 2. num. 5. ſed dictus famulus legens non eſt nominatim excommunicatus, nec denunciatus; ergo Dominus eius non contrahet excommunicationem participantium.

110 Quid iam de ſecundo puncto Regulæ, ſufficit ne lectio merè materialis non percipiendo ſenſum verborum, ſeu potius requiritur formalis cum perceptione ſenſus ipſorum? Sãchez lib. 2 in Decal. cap. 10. num. 51. ait apud nullum auctorem inueniſſe tractatum hoc dubium, ſed iam hodie à diuerſis tractatur præcipuè à Bonacina diſp. 2. de excõmunicatione q. 5. pun. 4. num. 14. qui ſolus mordicus tenet ſufficere materialem, ob hanc rationem, quia imperitus linguæ v g. Latinæ, vel Grecę, ſi librũ prohibitum Grecum, aut Latinum legat, quamuis ſibi non noceat, inſurgit tamen indè periculum nocendi audientibus, ergò ligatur prohibitione legendi ipſum.

111 Nihilominus præter Sanchez citatum merito tuentur oppoſitum Duard. q. 47. num. 5. & Caſtrus Palaus tract. 4 de Infidel. diſ. 2. pun. 10. §. 2. num. 2. qui ait non eſſe audiendum Bonacinam, quia in contrarium ſtat communis ſententia Doctorum. Ratio efficax ſumitur ex fine prohibitionis legendi, ne ſcilicet legens imbibat hæreſim, vel doctrinã aliquã prauam, qui omnino ceſſat, quando quis legit tãtum materialiter more pſittaci, nil prorſus intelligens; ergo, vt ſit ſub prohibitione, debet legere formaliter percipiẽdo ſenſũ verbor. quæ dicitur vere,
112 & proprie lectio. Illud de periculo reſpectu audientiũ nihil releuat; cum clare appareat nõ fuiſſe mẽtem legiſlatoris, ſeu prohibentis hũc caſum comprehendere, quia ſi fuiſſet, ſine dubio expreſſiſſet; imò expreſſiſſet etiam de
113 audientibus ipſis. Nam par eſt ratio quoad rem præſentem, de præbente periculum infectionis

Digitized by Google

ctionis legendo librum prohibitum, atq. de
exponentibus ſe ſpontè huic periculo audien-
do illum, & tamen nullus dicet audientes eſſe
comprehenſos ſub prohibitione; ergo nec le-
gens materialiter erit comprehenſus.
114 Concordes autem ſunt Doctores circa
tertium punctum de prolatione externa ver-
borum, quòd non ſit neceſſaria, vt quis le-
gerur dicta prohibitione legendi; ſed ſuffice-
re, ſi viſu, & mente ſcripta percurrat; quia
in hoc proprie, & formaliter legere conſi-
ſtit, & vera lectio abſque illa prolatione per-
115 ficitur. Vnde omnino muti habiles ſunt
ad incurrendam cenſuram contra legentes
inflictam. Ita Vgolin. & Graff quos citat, &
ſequitur Sanchez dicto capit. 10. num. 41. Bo-
nacina diſp. 2. de cenſur. quæſt. 5. p 4. num. 12.
Suarez de fide diſp. 20. ſec. 2. num. 18. & Caſtrus
Palaus ibidem.
116 Deducitur ex dictis, quod ſit de eſſentia
lectionis, viſu corporeo ſcripta percurrere, &
prorſus cæcum non eſſe capacem ad violatio-
nem dictæ prohibitionis, nec ad contrahen-
dam cenſuram contra violantes latam. Quare
117 nullo modo ipſe, nec quiſuis viſu præditus
eam contrahet, ſi recitet ea, quæ prius ex li-
bro hęretici memoria retinuerat; quia ſic re-
citare non eſt librum legere, ita Suarez cita-
tus, & Sanctarellus citandus num. 8.
118 Mirum valdè quam diſcordes è cõtra ſint
Doctores reſpectu illius puncti, quod ſequi-
tur de paruitate materiæ in præſenti caſu ad-
mittenda, nec ne? & qualiter? dato, quod ad-
mittatur. Aliqui, quos tacito nomine refert
Sanctarellus tract. de hæreſi cap. 13. dub. vnico
num. 1. affirmant etiam per lectionem vnius
lineæ, ſi in ea ſit expreſſa hæreſis, incurri pec-
catum mortalem, & excommunicationem;
quia in ea legenda eſt periculum infectionis.
119 Tolerus lib. 1. cap. 19. num. 9. ait non effuge-
re cenſuram eum, qui legit librum hæretici, ſi-
ue paucas, ſiue multas lineas eius legat. Vgo-
120 linus etiam in primam clauſulam *Bullæ* Cæ-
næ verb. legentes, num. 1. verſ 9. vult contrahi
excommunicationem ab eo, qui legit librum
hæretici, ſiue magnum, ſiue paruum, nec ab ea
contrahenda ob paruitatem materiæ excu-
ſari.
121 Verum paruitas in hac materia legendi
libros prohibitos, qui à peccato mortali, & à
cenſura liberet, concedi rationabiliter debet,
ſicut in alijs materijs ob omnibus conceditur;
quia diſparitas rationis inter has, & illam
nequsquam poteſt oſtendi. Vnde ipſam con-
122 cedunt Sayrus lib. 3. de cenſuris cap. 5. n. 17.
Graffius lib. 4. deciſ cap. 18. Azor. tom. 1. lib 8.
cap. 16. q. 3. Emanuel Sà verb. excommunica-
tio in Bulla Cęnæ, Rodericus in addition. ad
Bullam Cruciatæ §. 6. num. 68. Sanchez dicto
cap. 10. num. 30. Suarez de fide diſp 20. Sec. 2.
n. 20. Sanct. adductus, & Caſt. Palaus tr. 4. diſp.
pun. 10. §. 2. num 6. & alij communiter, qui in-
de probant, quia cum cenſura ſit maxima pę-
na, non quæuis materia videtur ſufficiens, vt
illi ſubiaceas, atque Ideo iniungitur ob lectio-
nem libri hæretici; ſed non dicitur propriè,
quod legat librum hæretici, qui paruam ma-
teriam legit, ergo &c.
123 Differentia tamen eſt magna inter hos
ipſos Doctores locis citatis in aſſignanda hac
paruitate materiæ: Graffius ait conſiſtere in
lectione trium, vel quatuor linearum. Azor in
lectione vnius, vel alterius verſiculi, Sayrus in
legendis decem lineis, Suarez aſſignat eam in
lectione paucarum linearum; & Becanus tract.
de fide cap. 15. q. 8. num. 7. in lectione pauco-
rum verſiculorum, ſed neuter iſtorum expri-
mit paucitas hæc ad quot lineas, aut verſicu-
124 los ſe extendat. Probabiles nihilominus ſũt
valde, & omnino ſecuræ omnes iſtæ expoſi-
tiones.
125 At Rodericus Sà, Sanchez, Vgolinus vbi
ſupra, & Coninch. diſput. 18. dub. 11. numer.
179. ampliant multo magis dictam materiæ
paruitatem, nempè vſq ad vnam paginam li-
bri in folio impreſſi, quia non videtur in tam
breui lectione adeſſe regulariter graue pericu-
126 lum. Quam ampliationem licet nullo mo-
do approbent Suarez, & Palaus, eò quod ſit
de materia ex ſe periculoſa, cui non ſunt la-
xandæ habenę; eam tamen non vereor admit-
tere cum conditione expreſſa in Regula, nimi-
tum, ſi in tali pagina nulla hæreſis, nec præſum-
ptio eius, neq. cauſa prohibitionis continea-
tur, idq prius aliquo modo innoteſcat ipſam
127 legenti. Sine hac autem conditione meo iu-
dicio prędicta materiæ paruitas prorſus auſer-
128 tur, imo ſine ea, nec in paucis lineis, aut
verſiculis ſubſiſtere poſſe videtur; quia non ſi-
ne fundamento periculum infectionis tunc
præſumitur haud exiguum, ratione cuius le-
ctio prohibetur; ergo &c.
129 Paruitas materiæ dicta non admittitur,
quando quis legit libri hæretici præfationem,
aut procemium, vel indicem, quia quoduis iſto-
rum eſt pars libri propriè loquendo, & aucto-
ris mentem, atq. ea ſimul, quæ in libro tractan-
da ſunt, non parum explicat, vndè ipſum le-
gens mortaliter peccat, & excommunicatio-
nem contrahit, ità vt certum tenent Vgolinus
in primam clauſulam Bullæ Cænę verb. legen-
tes, verſ. Ac eorumdem §. 8. Sanchez dict. cap.
10. numer. 30 & Sanctarellus tract. de hæreſi
cap. 13. num. 2.
130 Quid tandem de illo puncto, quandò di-
uerſa volumina ab aliquo auctore Catholico
de eadem materia, vt de matrimonio v. g. vel
de Religione fuerunt edita, & in vno nulla ſit
hæreſis, in alijs vero aliquæ admixtæ reperian-
tur? erit ne quis liber à peccato, & à cenſura, ſi
131 illud legat? Erit quidẽ, vt optimè docẽt. Vgo
lin. vbi ſupra §. 1 num. 2. verſ. 6. & Sanchez eo-
dem capit. 10. num. 36. loquentes de ſolis libris
in Bulla Cœnæ prohibitis, ob hanc rationem;
quia tale volumen cenſetur per ſe vnus liber
ſeparatus ab alijs; ſecus vero contingit, vt ad-
132 iungit Sanchez, ſi vnus liber in plures vti fie-
ri ſolet, diuidatur, in primum ſcilicet, ſecun-
dum, tertium &c Nam in hoc caſu cuiuſuis illo
rũ eſt vere pars vnici, & eiuſdem libri hæreſim
continentis, ac propterea quamcumq. partem
quis legens nõ excuſabitur à mortali, & à cen-
ſura

ſura

133 ſuta contrahenda. Quod adhuc verum eſt
ex mente eiuſdem Sanchez, quamuis ob ſi-
tuandam nimiam molem aliqui ipſarum ab
alijs ſeorſum per accidens conglutinarentur;
quia adhuc eſt vnius liber.
134 Nota primo quod nõ peccaret, nec incur-
reret excommunicationem vllam, qui in li-
bro auctoris catholici legeret errores, ſeu ſen-
tentias, aut opiniones alicuius hæretici, ibi,
ad verbum relatas; etiamſi in hac lectione
principaliter intenderet ſcire errores, & ratio-
nes hæretici. ita Sayrus de cenſuris lib 3. cap.
15. num. 13. Suarez tom. 5. de cenſuris diſp. 21.
ſect. 2. num. 11. & in tract. de fide diſp. 20. ſect. 2.
num. 13. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 16. q. 2. Rode-
ricus in Bullam Cruciatæ §. 9. num. 78. & alij
citati à Sanctarello tract. de hæreſi cap. 13. n. 3.
135 Qui benè ait hanc doctrinam eſſe veram,
& in praxi communiter receptam. Ratio eſt,
quia non hæretici, ſed auctoris Catholici li-
brum re vera legeret; quæ lectio nullibi prohi-
136 betur, imo eſſet bona, & meritoria, ſi ex
fine aliquo honeſto, vt fugiendi, vel refutan-
di ipſos errores procederet.
137 Nota ſecundo, quod legens, retinens, &c.
librum Auctoris Catholici, in quo ſunt ſcholia,
aut annotationes alicuius hæretici, non incur-
rèt excommunicationem Bullæ Cœnæ, ob
eandem rationem, quia talis liber non eſt hæ-
retici. Pro hoc notando ſunt ijdem Doctores
Suarez, Rodericus, Sanchez, & Sanctarellus
138 num 4. qui duo vltimi addunt, quod ſic le-
gens, retinens, &c. non effugiet excommuni-
cationem inflictam in indice librorum prohi-
bitorum, ſeu in Bulla Pij IV. Dominici Gregis;
debet tamen intelligi hæc eorum additio, ſi in
illis ſcholijs, vel annotationibus aliqua hæreſi
ſaltem, aut ſuſpitio falſi dogmatis contra fidẽ
cõtineatur, ac propterea talis liber ſit damna-
tus, vt apparet expreſsè ex ipſa Bulla Pij IV.
139 Sed quid ſi hęreticus adiungeret ſcholia
libro Auctoris Catholici in tanta magnitudi-
ne, vt ex Commentarijs potius, quàm ex tex-
ta iudicaretur conſtare, qui ipſum legeret, eſ-
ſet ne excommunicatus? Meritò affirmanter
reſpondent Suarez vtroq; loco citato, & San-
ctarellus ibidem. Ratio eſt, quia cum in hoc
caſu ſit idem periculum, quod in alijs, ne ſci-
licet fideles veneno hęreſis inficiantur, debet
eſſe eadem ratio; maximè cum ſepè cõtingat,
vt libri potius nominentur à Commentatore,
quàm ab Auctore; exempla paſſim, vt in Cõ-
mentarijs ſuper Magiſtrum ſententiarum, &
Sanctum Thomam, ſuper ius Canonicum, &
140 Ciuile. Quamquam Sanchez dict. cap. 10.
num. 25. oppoſitum iudicat valdè probabile;
quia vt in plurimum ex communi modo lo-
quendi talis liber non diceretur eſſe illius, qui
ſcholia adiunxit; ſed illius Doctoris Catholici,
qui textum compoſuit. Amplector tamen
libenter tanquam mihi probabiliorem, & ex
ſe tutiorem ſententiam Suarez, & Sanctarelli.
141 Ex quorum mente, vt omnino certum ad-
do in duplici caſu fore librum prohibitum ſub
excommunicatione, primò ſi ad ipſum com-
ponendum æquè concurrerent Catholicus, &
hęreticus; ſecundo, ſi ab hęretico ſolo eſſet
compoſitus, atque ſcholia aliqua ei Catholi-
cus adiungeret, quia in vtroque caſu liber
hęretici propriè diceretur.
142 Omitto hic tractare de poteſtate conce-
dendi licentiam ad legendos, habendos, &c.
libros prohibitos, ne actu agam; tum quod
ex clauſulis ſupra adductis Edicto Sanctæ In-
quiſitionis, & Bullæ Cœnæ, manifeſtè pa-
teat Sedem Apoſtolicam, ſeu ſummos Pon-
tifices talem poteſtatem ſibi reſeruaſſe adeò
ſtrictè, vt Sede vacante Collegium Cardina-
lium ſecundum ſententiam magis receptam
Suarez citati num. 27. Sanchez dicto cap. 10.
num. 44. & aliorum (etſi Vgolinus vbi ſupra
§. 1. num. 1. in contrarium inclinet) nequeat
eam dare, eò quod in cap. Vbi periculum de
electione in 6. prohibeatur illis, ne ſe in aliam
cauſam intromittant, quàm in electione
Summi Pontificis, niſi immineret aliquod
143 graue periculum. Tum quod nuſquam
appareat fuiſſe hoc Epiſcopis, vel Inquiſitori-
bus conceſſum, vnde ab his non poſſe eam
dari benè docet Penna 2. part. direct. Com-
ment. 3. quem alij ſequuntur, ſed dato olim
aliquibus fuerit hæc poteſtas à Sede Apoſtoli-
ca communicata dandi licentiam alijs ad le-
gendos, tenendos, &c. libros prohibitos, iam
poſteà innoteſcit reuocata (caſu ex epicheia,
vrgente magna neceſſitate, & recluſo aditu
ad Papam, excipit Suarez vbi ſupra, de fide
num. 17. poſt Sanchez ibidem num. 47. quibus
adhęreo) per Pium IV. in Conſtitutione incip.
Cum inter crimina, vbi ſolis Cardinalibus
Inquiſitoribus in Congregatione tantum ſan-
cti Officij coactis ipſa conceditur; quod no-
uiſſimè confirmauit Vrbanus VIII. per con-
ſtitutionem citatam, Apoſtolatus officium,
in qua dictam poteſtatem Sacræ Congrega-
tioni Sancti Officij, ſeu ſibi, dum ſingulis
hebdomadis ei præeſt, & illi, cui ipſe in eadem
Congregatione conceſſerit, magis ſtrictè re-
ſeruauit quoad quoſcunque libros quomodo-
libet prohibitos, vt iam ſupra à nobis tra-
ditum.

Sub prohibitione imprimendi libros vetitos quinam, & qualiter comprehenduntur.

REGVLA CXLIII.

144 COmprehenſi ſunt ſub ea primò, Im-
primẽtes libros hęreticorum, ac qua-
litercumq; prohibitos, & libros cuiuſuis Au-
ctoris ante approbationem ab Ordinario, vel
ab Inquiſitore ritè obtentam, atq; libros ſine
145 Auctoris nomine. Huic etiam impreſſioni
146 quoquomodo proximè cooperãtes. Tran-
ſcribentes item huiuſmodi libros, atq; impri-
mendo, vel tranſcribendo, aut aliter errores
contra fidem libris Auctoris Catholici immi-
147 ſcentes. Huc reducuntur aſportantes illos
ad terras Chriſtianorum, ſimiliter vendentes,
148 et ementes. Intelligitur autem prohibitio

de libris, & de ſcripturis propriè dictis ; ſecus
de epiſtola ſeparata, de concione, de prælectione, & ſimilibus idque probabiliter.

---

149 TOta hæc clarè percipietur adhibita ex
iure, vel ex auctoribus breui ſingulis
particulis declaratione, & diſcuſſione cuiuſuis
ipſarum difficilis. In Edicto ſanctæ Inquiſitionis
valdè generaliter proponitur prohibitio
imprimendi quoſcumq; libros quomodolibet
vetitos ; & impreſſos, ſeu impreſſores denun-
150 ciandi. In Bulla verò Cœnæ ſpecificatur de
libris hereticorũ continentibus hereſim, aut
de religione ex profeſſo tractantibus, atq; reſpectu
iſtorum imprimentes, ac impreſſioni
proximè cooperantes contrahunt excõmunicationem
Papæ reſeruatam, vt ibi, patet ; nec
maiori hoc indiget probatione.
151 De imprimentibus libros non adhuc legitimè
approbatos habetur expreſsè nõ in Bulla
Pij IV. multoties citata, Dominici gregis,
vbi tantum eſt ſermo de legentibus, & habentibus ;
ſed in Concilio Lateranenſi ſub Leone
X. ſeſſ. 10. & in Synodo Tridentina ſeſſ. 2. in decreto
de editione, & vſu ſacrorum librorum,
vbi cum limitatione; ita vt nullus liber de rebus
ſacris, in Lateranẽſi verò vniuerſaliter ſic
diſponitur, ne vllus liber, nec alia ſcriptura
cuiuſcumq; argumenti ſit, Typis mandetur,
niſi prius per Epiſcopum, & Inquiſitorẽ loci,
aut per viros doctos ab eis deputandos gratis
examinetur, & approbetur cum ſubſcriptione
ipſorum propria, atq; Impreſſoribus violantibus
huiuſmodi diſpoſitionem pœna excommunicationis
ipſo facto nulli reſeruatæ infli-
152 gitur. Habetur etiam in Regula X. Indicis
librorum prohibitorum, vbi additur hæc conditio,
vt exemplum libri imprimendi authenticum,
& manu Auctoris ſubſcriptum apud
examinatorem remaneat ; idq; ad hunc præcipuè
effectum, vt poſtquam liber fuerit impreſſus,
antequam venalis fiat, cũ dicto exemplari
conferatur, factaque collatione, ac nulla
diſcrepantia reperta, conceditur Auctori licentia
vendendi, vti preſcribitur in instructione
iuſſu Clementis VIII. adiuncta dicto Indici
153 pro libris imprimendis, § 4. Vbi etiam iniungitur
§ 2. vt talis approbatio, ſeu licentia
Epiſcopi, & Inquiſitoris in fronte libri imprimatur,
ac alia Prelati Religionis, quando Auctor
libri eſt aliquis Religioſus ; quia hæc etiã
iuxta Decretum Tridentini citati pro forma
cuiuſque Religionis requiritur. Vide Azor
tom. 1. lib. 8. cap 17. q. 1. & Sanctarellum tract.
de hæreſi cap. 13. dub. vnico num. 18.
154 Quoad ſequentem in Regula particulam,
quando liber imprimatur ſine nomine
Auctoris, deciditur pro quibuſuis libris de rebus
ſacris à Concil. Trident. ibidem, verſ ſed &
impreſſoribus, ſub eadem cenſura : pro quibuſcumq;
vero libris de quauis materia editis
abſq; vlla cenſura præcipitur per dictã instructionem
Indici adiunctã, §. 1. de impreſſione
librorum his verbis. Nullus, inquit, liber in
poſterũ excudatur, qui non in fronte nomen,
cognomen, & patriam præferat Auctoris : ita
155 ibi, Et immediatè additur per ſequentia
verba. Quod ſi de Auctore non conſtet, aut
iuſtam aliquam ob cauſam, tacito eius nomine
Epiſcopo, & Inquiſitori edi poſſe videatur,
nomen illius omnino deſcribatur, qui librum
examinauerit, atq; approbauerit: hactenus ex
156 illo §. Adde cum Azor citato, q. 3. quod
ſufficiat, vt liber, vel ſcriptura Typis excudi
legitimè poſſit, ſi nomen certi Collegij, Conuentus,
aut Vniuerſitatis apponatur ; nam in
iure Collegium, cõmunitas, & ſimilia pro per-
157 ſona ficta accipitur; ergo, &c. Verum ſi liber
abſq; nomine vllius prodeat, eo ipſo erit prohibitus,
& in 3. Claſſe librorũ prohibitorũ repo-
158 nendus. Circa cooperantes proximè impreſſioni
librorum prohibitorum, primo certum
eſt enumerari inter eos Auctorem libri,
ac Procuratorem eius, qui curant, vt imprimatur;
de quibus peculiariter in clauſula propoſita
Edicti, ibi, *Fanno ſtampare*, & aduertit
159 Suarez de Fide diſp. 20. ſect. 2. num. 24. Eſt
etiam eadem certitudine cooperator impreſſionis
proximè Dominus officinæ eius, vt ex
mente aliorum tradit Sanctarellus vbi ſupra
nu. 18. tametſi manibus ſuis non laboret ; hic
enim dicitur ex communi modo loquendi,
Impreſſor ; & ordinariè parare ſolet materiam
famulis, qui ordinant characteres, & excu-
160 dunt : Vnde hi nullum dubium eſt, quod
ſint cooperatores proximè, & ſub prohibitio-
161 ne imprimendi libros vetitos. De corrigente
heretici librum, qui imprimitur, quod
non ſit cooperans impreſſioni eius proximè,
neq; ex hoc capite excõmunicatus, benè do-
162 cet idem Suarez d. n. 24. Addens eſſe tamen
excommunicatum ex alio capite, nempe eo
quod ipſum legat, aut retineat; cum nequeat
corrigi ſine lectione.
163 Supereſt dubium de faciente expenſas in
imprimendo libro prohibito, an ſit proximè
cooperator impreſſionis, & pro qualitate libri
contrahat excommunicationem ? Diuiſi ſunt
Doctores circa hoc Sayrus lib. 3. cap. 5. n. 16. &
alij partem affirmantem tuentur ; & quidem
probabiliter, cum largitio expenſarum per-
164 neceſſaria ad impreſſionem cenſeatur. Verum
pars negans à Suarez loco citato, à Sanchez
dicto cap. 10. n. 57. à Sanctarello ibidem,
n. 18. & ab alijs defenditur, ac videtur probabilior ;
quia largitio pecuniarum ad expenſas
quaſi per accidens ſe habet, & remotè in impreſſionem
influit ; ergo non eſt eius cooperator
proximè, qui ipſas largitur.
165 Quid iã de tranſcribẽtibus? habetur peculiariter
in loco citato Concilij Tridentini, ibi,
qui autẽ ſcripto eos communicant, vel euulgant,
niſi antea examinati, probatique fuerint,
eiſdem pœnis ſubiaceant, quibus Impreſſores,
quod teſte Azor dicto cap 17. quęſt. 4.
ſic exponitur à Doctoribus, qui tales libros,
nempe de rebus ſacris (de his enim ſolis ſtatuit
Tridentinum, & paulo ante dictum)
tranſcribunt, & tranſcriptos cum alijs com-
166 municant, aut euulgant, &c. Vniuerſaliter
autem de quoſcumque libros prohibitos
tranſcribentibus, & euulgantibus diſponitur

in

in Regula X. Indicis, ita ibi, Eos verò qui li-
bellos manuſcriptos vulgant, niſi ante exa-
minati, probatiq; fuerint ijſdem pœnis ſubij-
cit debere indicarunt Patres deputati, qui-
bus impreſſores, & qui eos habuerint (addi-
tur ibidem) & legerint; niſi auctores prodide-
rint pro auctoribus habeantur, quæ add. val-
de nor. de ea iterum ſermo erit in vltima Re-
167 gula huius cap. 19. Pater itaq; ex dictis pro
diuerſitate librorum tranſcriptorum, aliquā-
do tranſcribentes aliqua excommunicatione
reſeruata, aut non reſeruata manere ligatos
ratione tranſcriptionis, aliquando leuis.
168 Nota doctrinæ, & eruditionis gratia, tot
prohibitiones librum iam ab initio naſcentis
Eccleſiæ Catholicæ per Sanctos Apoſtolos
per varia Concilia Oecumenica, & Prouincia-
lia, per diuerſa ſummorum Pontificum Di-
plomata, vel aliter ſpatio quatuordecim fere
ſæculorum factas intelligi debere de ſolis trā-
169 ſcriptis. Nam excudendi ars illa (vt ver-
bis noſtris Iacobi Gardoni in ſua Chronolo-
gia tempore Eugenij IV. verbis vtar) qua nunc
vtuntur noſtris typographi, apparuit hoc
primum anno (1440. ſcilicet) in europa in
Vrbe Argentinenſi; poſtea Moguntia auctore
Ioanne Guittembergio. Fulgoſ. lib. 8 cap. 11.
Verum Platina alium notat auctorem annumq.
inuentionis dict. 1452. eiuſdem rei meminit Ge-
nebrard. in Eugenio 4. ita Gordonus: Prohibi-
170 tiones vero librorum ab eo anno 1440. vel
1452. factæ, & in dies fiunt intelligendæ ſunt
de vtriſq. tranſcriptis videlicet, & impreſſis.
171 Sequitur dicendum de falſificatibus libros
Catholicorum, ſiue in impreſſione, ſiue in trā-
ſcriptione, maxime immiſcendo errores con-
tra fidem, quę falſificatio, ſeu immixtio, vt cū
Penna 2. part. Direct. Comment. 17. aduertit
Farin. de hæreſi q. 180 §. 2. n. 14. poteſt fieri
diuerſis modis, nimirum diminutione additio-
ne falſa compoſitione, mutatione, falſa inter-
pretatione; item falſa allegatione, ac auctoris
172 falſa intitulatione. Excommunicari autem
ſunt, & anathematizati in ſexta Synodo Con-
ſtantinopolitana, actione 13. huiuſmodi falſi-
ficatores, vt citat, & tradit idem Farin. loco
citato. Et merito quidem, cum delictum hoc
ſit grauiſſimum, præcipue ſi falſificatio in li-
bris ſacrarum ſcripturarum vtriuſq. teſtamen-
ti, aut in libris ſanctorum Patrum fiat.
173 Aduertendum hic diligenter quod hęretici
noſtri temporis, vt inducant fideles ad lectio-
nem librorum modis dictis falſificatorum, vel
aliorum hæreſes continentium, & ſic iſti erro-
ribus inficiantur, ſoleant quandoq. locum im-
preſſionis falſificare, ita vt in fronte appareat
liber typis excuſſus Lugduni, Venetijs &c. cū
tamen re vera impreſſus ſit *Londini*, aut alibi,
vbi hęreſes graſſantur, & libri Catholicorum
falſificationibus prædictis impune corrumpū-
tur per litteras *Sacræ* Congregationis Vrbis
ſancti Officij admoniti fuerunt omnes Inqui-
ſitores de tali falſificatione loci impreſſionis,
vt inuigilent, huc trāſmiſſas tempore Illuſtriſ-
ſimi Carboneſij Inquiſitoris.
174 Comprehenduntur denique ſub dicta pro-
hibitione reductiue tres actiones, aſportandi
ſcilicet libros vetitos, vendendi, atq. emendi
ipſos. Nam tametſi de his nulla fiat mentio in
edicto Sāctæ Inquiſitionis, aut in Bulla Cęnæ,
vel in conſtitutione Pij IV. Dominici gregis;
& quatenus exerceri nequeunt ſine retentione
librorum ad hanc regulā præcedenti expoſitā
ſine dubio reducantur, vt aduertit bene Ca-
ſtrus Palaus trac. 4. de infidelitate diſp. 2. pun.
10. §. 2. num. 15. atque ab retentionem aſpor-
tantes, vendentes, & ementes libros prohibi-
tos contrahunt excommunicationes ibi a no-
175 bis aſſignatas. Nihilominus cū ipſo Caſtro
Palao hic ſub prohibitione imprimendi con-
gruentius comprehendo, cum impreſſio huc
dirigatur, vt libri impreſſi ad alia loca aſpor-
176 teotur, & diuendantur. Aſportantes autem
ad *Prouincias*, & loca Chriſtianorum libros
hæreticos, & ibi vendentes, ac ementes ipſos
contrahunt excommunicationem ex vi Bullarū
Iulij III. incip. Cum meditatio, Pij IV. incip.
locum pro munere, extat etiam *Decretum* Sā-
cræ Congregationis prohibens peculiariter aſ-
portationem libri Thalmud. quod refert Pen-
na in fine Directorii in cuius 2. par. comment.
3. ad cap. Fraternitatis, & commēt. 17. ad cap.
nouerit de ſententia excommunicationis ex
profeſſo agit de hac re. Vide Caſtrum Palaum
citatum, qui meminit alterius conſtitutionis
Clementis VIII. quam non potui ad manum
habere.
177 Nota quod ad impediendam dictam aſpor-
tationem, & venditionem librorum prohibi-
torum diuerſa ordinata fuerint per Patres à ſy-
nodo Tridentina deputatos, vt habetur Regu-
la X. Indicis. *Primo* qui libros quoſcumque
in aliquam Ciuitatem introducunt teneantur
renunciare perſonis eruditis per Epiſcopum,
ſeu eius Vicarium, & per Inquiſitorem ſancti
Officii aſſignandis, aut ſi locus publicus mer-
cibus recipiendis conſtitutus ſit, miniſtri pu-
blici libros fuiſſe adductos ſignificare debeant
prædictis perſonis, vt iſtæ examinent, an ex
178 illis aliqui ſint prohibiti, imo idem ad eum-
dem finem iniungitur hæredibus, & executori-
bus vltimarum voluntatum, vt libros a defun-
cto relictos, ſeu Catalogum illorum illis per-
ſonis aſſignandis oſtendant prius quam eiſdē
vtantur, vel alicui eorum vendant, aut tribuant.
179 Item ordinatur in eadem Regula X. Indicis
vt domus vel locus artis impreſſoriæ a dictis
perſonis per Epiſcopum, & Inquiſitorem de-
putandis ſæpius viſitetur, ne quidquam prohi-
180 bitum imprimatur. Dein iniungitur ibi libra-
riis, & quibuſuis librorum venditoribus, vt in
ſuis bibliothecis omnium librorum, quos habēt
indicem retineant, ſubſcriptum à dictis depu-
tandis; nec alios libros habeant, aut vendat
vel quouis modo tradant, ſine licentia ipſorū
deputandorum, ſub pęna amiſſionis librorum
& aliis arbitrio epiſcoporum, & Inquiſitorū
lege ipſam Regulam X.
181 Dubium aliquantulum controuerſū reſtat
diſcutiendum circa vltimā particulā noſtrę Re-
gulæ, An prohibitio imprimendi, tranſcribēdi
&c. libros vetitos (pari modo procedit dubiū

de prohibitione legendi, habendi &c.) ſit in-
telligenda de libris ſolis, ſeu ſcriptis proprie
dictis, conficientibus aliquale volumen, ſeu
tractatum? Vgolinus in primam clauſulam
Bullæ Cenæ verb. ac eorumdem libros num 2.
abſolute affirmat comprehendi ſub ea prohi-
bitione etiam litteram ſeu epiſtolam ſeparatã.
182 Alij item, quos tacito nomine citat, Azor
tom. 1. lib. 8. cap. 17. q. 4. idem aſſerunt de ali-
qua priuata oratione, aut concione, vel præ-
lectione; ac ſimilibus; Aſſignat hanc rationẽ
Vgolinus; quia Bulla Cænæ mentionem facit
librorum, eo quod iſti ad maxim, vt in plu-
rimum veniant, frequentiuſque in eis erroris
exprimantur; ponens ergo. Papa exemplum
in eo cuius magis frequens eſt vſus, non præ-
ſumitur omittere illud, in quo minus frequen-
ter contingit, argumentum ex l. 1. C. de nept.
Vi-g. idem etiam tenent Suarez, dict. diſp.
20. ſec. 2. num. 16. & Sanctarellus vbi ſupra
num. 13. valde probabiliter, quia in illis eſt
periculum infectionis.
183 Nihilominus, ibidem Azor, Sanchez lib.
2. in Decalog. cap. 10. num. 29. & alii com-
muniter oppoſitum merito ſuſtinent, ita credo
inquit Sanchez, non incurrere legentem, aut
retinentem, aut imprimentem epiſtolam, con-
cionem, aut aliam papyrum hæretici ſolutam
nec in tractatus formam redactam. Quod hęc
in communi, & vſitato loquendi modo mini-
me dicantur libri; hęc militat eadem ratio,
quę in libris. Hi enim multo amplius exten-
duntur, atq. diutius permanent; hactenus ille
egregie ſuam ſententiam probans; quam vti
magis probabilem ac benigniorem amplector.
Ratio autem pro ſententia Vgolini non mul-
tum vrget, vt per ſe patet, Vnde haud immo-
randum amplius in hoc, atq. de librorum pro-
hibitorum deſenſoribus iam agendum.

Qui nomine deſſendentium libros prohibitos veniãt & quomodo deſenſio hæc ſumenda.

REGVLA CXLIV.

185 VEniunt nomine defendentium libros
prohibitos, ac pro gradu, & quali-
tate illorum contrahunt aliquam cẽſuram, aut
ſaltem peccant. quicumque eos quouis modo
iam actu defendunt, ſiue factis. ſiue verbis, aut
186 ſcriptis. Imo idem erit non ſolum quando
incoatur tantum ipſorum deſenſio, præparan-
do ſe ad certamen, quod certum eſt; ſed etiam
quãdo exterius coram alijs ſolum exprimitur
voluntas deſendendi, idque probabiliter. In-
187 ſuper idem erit, ex quolibet fine deſenſio fiat
ſiue bono. ſiue malo; item in loco ſiue publico,
ſiue occulto; etiam nullo penitus audiente.
Nunquam tamen nomine talium defenden-
tium venit ille, qui laudat doctrinam, aut ſty
lum libri, licet ab hæretico compoſiti, qui tra
ctat de religione; & nullam hæreſim continet
dummodo ſic laudans caute procedat.

189 PErcurro breuiſsime contenta in hac Re
gula, quod omnia fere ex ſe perſpicua
ſint, & communia inter Doctores; facit præ-
cipue in probationem eorum vltima particula
verbuſq. clauſulæ propoſitæ initio præſentis ca-
pitis ex edicto Sanctæ Inquiſitionis, verb. *hab-
biano d. ſeſi, o deſendeno* ex Bullæ Cęnæ, verb.
190 quomodolibet defendentes. Intelligitur au-
tem inprimis de actualiter, ſeu cum executio-
ne defendentibus libros prohibitos, & poteſt
contingere hæc defenſio dupliciter. factis, ſcili-
cet aut verbis, ore prolatis, vel ſcriptis. De-
191 fendit quis librum prohibitum factis, ſi eum
abſcondat, vel alio modo impediat, ne
comburatur, neue Inquiſitoribus ſancti officij
manifeſtetur. Verbis vero defendit, ſi ratio-
nibus ſuadere curet non eſſe prohibitione di-
192 gnum, nec comburendum; Similiter ſi quis
argumenta ſoluat, quibus libet legitime pro-
hibitus impugnatur, aut ſi in eius. defenſione
rationes inueſtigat; Ita Vgolinus in tract. de
cenſuris par. 2. verſ. Ac eorum quomodolibet,
Sanchez. lib. 2. in Decal. cap. 10. nu. 58 Sua-
rez tract. de fide diſp. 20. ſec. 2. n. 25. & Ca-
ſtrus Palaus tract. de infedelitate diſp. 2. pun.
10. §. 2. num. 14
193 Deinde eſt defenſor librorum prohibitorum
& contrahit excommunicationem reſeruatam
Papæ, ſi ſint prohibiti in Bulla Cenæ, aut non
reſeruatam, ſi in conſtitutione Pij IV. vel nul-
lam, ſed ſolum peccat, vt dictum ſupra. reg.
140. quiuis incohans tantum ipſorum defen-
ſionem, & prouocans ad certamen, licet non
compleat, quia huiuſmodi incohatio, & pro-
uocatio iam eſt aliqualis defenſio; ergo &c. vti
certum tradunt Vgolinus, Sanchez, locis cita-
tis, & Farin. de hæreſi q. 180. §. 5. n. 12. Qui
194 id negant, de eo qui diceret, volo defen-
dere hunc librum, ſignificans alijs tantum vo-
luntatem defendendi, quia per eam ſolam non
conſtituitur defenſor eius actu. Nihilominus
195 oppoſitum probabile iudico, & tenet Caſtrus
Palaus relatus per ſequentia verba. Ego vero
inquit, in vtroque caſo crederem eſſe defenſore
regolariter loquendo; quia illa voluntas, ſic ſi-
gnificata retrahit impugnatores, & quaſi illos
difficiliores reddit librum ſobuertere; cum vi-
deant habere patronum; quare licet hæc ſigni-
ficatio, illa tamen ſignificatio eſt quædam de-
fenſio; hæc illę; quæ ſaltem dictam probabili-
tatem mihi generant.
196 Quid item ſi quis dicat; hic liber optimus
eſt, ſecluſa hereſi; vel haud prohibitione. nec
combuſtione dignus, erit ne deſenſor eius ſub
diſtinctione reſpondet ibidem Caſtrus Palaus,
nempe ſi id dicat coram alijs, omnibus indi-
catur certum, quod ſit defenſor; ſecus verò
ſi nullo præſente ipſe ſolus ſic loquatur, qui
hoc non eſt defenſio: ita etiam Vgolinus vbi
ſupra, & Sanchez dict. num. 58 atq; hoc non
197 caret probabilitate. Verum in partem affir-
mantem, vti probabiliorem mihi, & tutio-
rem magis inclino cum Suarez dict. ſec. 2. nu.
25. qui abſolute aſſerit, quod talis ſic loquens
ſit libri prohibiti defenſor. Probatur, quia hu-
iuſmo-

huiusmodi locutio, hic liber, ſecluſa hæreſi, eſt optimus, vel non eſt dignus prohibitione, aut combuſtione, tametſi nullo preſente proferatur, magna eſt eius laudatio; ergo aliqualis ſaltem eius defenſio; nam ex ſe non requirit hęc ſicut nec illa, vt fiat coram, tertio intendente ſe opponere defendenti, vel laudanti; ergo per accidens eſt, quòd alius eam audiat,
198 aut non audiat. Confirmatur, quia ſi dictam laudationem ille ſic loquens ſcribat, etſi ſcriptura nulli vnquam oſtendatur, verus defenſor libri conſtituetur, quod etiam concedit ipſe Caſtrus, ergo idem erit, ſi tantum ore proferat; cum in Bulla Cœnæ ſit appoſita particula, *quomodolibet defendentes*, nimirum verbis
199 tam ore prolatis quam ſcriptis. Nec facit quidquam ad rem preſentem diſcrimen aſſignatum ab eodem Caſtro, quod ſcriptura ſit permanens, locutio vero cito tranſeat.

200 Particulæ itaq. propoſitæ vtrobiq. in edicto ſanctæ Inquiſitionis, & in Bulla Cœnæ nempe *publice*, vel *occulte*, ſumendæ ſunt cum tota latitudine, quam habere poſſunt, ideſt de quouis publicatione, & occultatione, etiam nullo præſente eas intelligendo, vt intelligit particulam *occulte* idem Sanchez dict. num. 58. ſic ſpecificans. vt componendo inquit, apologiam, qua librum hæretici tueatur, etſi id in ſuo cubiculo ſolus faciat, nec ſcripturam
201 in publicum edat. Similiter illæ aliæ particulę in editto, *ſotto qualſiuoglia pretesto, o colore*, in Bulla Cœnæ, *ex quauis cauſa quouis ingenio vel colore* capiendę cum omni generalitate, ideſt ex qualiber occaſione, ſeu ex quouis motiuo, aut fine, etiam bono, & non eſto v. g. occaſione, ſeu fine inquirendæ veritatis, in quo ponit exemplum Caſtrus Palaus dicto nu. 14. & magis extendit Sanchez ibidem dicens etſi defendit, vt inquir & rationes, quibus hæreſis conuincatur, vt dubitationes ſi quæ ſunt tollātur.

202 Aduertit autem bene Sanchez eodem nu. 58. quamuis particulæ omnes duplici numero præcedenti explicatæ, tam in edicto quam in Bulla Cœnæ videantur tantum coniunctæ cum verbo defendentes, ſeu cum actione defendendi libros prohibitos; debere tamen referri ad alias actiones Regulis pręcedentibus explicatas, tenendi ſcilicet, legendi, ac imprimendi ipſos; quia omnibus & ſingulis æque quadrant quod etiam cum Rebuffo citato notat Suarez tom. 5. de cenſuris diſp. 21. ſec. 2. num. 12.

203 Reſtat paucis videndum, quid de illo caſu quando liber hæretici de religione tractat, nec vllam continet hæreſim, an ſit eius defenſor contra prohibitionem, qui doctrinam ipſius aut ſtylum, vel modum diſponendi materiam laudat? Amplectenda circa hac reſolutio negatiua, ſicuti amplectuntur omnes Doctores, paulo ante citati, præcipue Farina. dict. num. 12. & Caſtrus Palaus ibidem, ob hanc rationem; quia ſic laudatur præciſe id quod eſt in ſe bonum abſq. reſpectu ad auctorem libri, ergo hoc modo laudans ipſum, non eſt defenſor libri prohibiti, neq. venit nomine defendentium libros prohibitos, & conſequenter non peccabit, nec vllam cenſuram contrahet. Nihilominus aduertit optime idem Caſtrus, quod debeat ſic laudans caute procedere, ne videatur facere auctori, aut intendere haud congruenter fuiſſe ab Eccleſia prohibitum. Atq. hæc de libros prohibitos defendentibus ſint ſatis.

Quinam, & quatenus ratione librorum prohibitorum Iuriſdictioni Inquiſitorum ſubſint? & qualiter expediendi?

REGVLA CXLV.

EXercent ſuam iuriſdictionem DD. Inquiſitores reſpectu cuiuſcumq. ex prædictis retinentibus ſcilicet legentibus, exprimentibus, ac defendentibus libros prohibitos. Quod verum eſt, non ſolum quando iſti ob hæreſim;
206 ſed etiam quando ob aliam cauſam in 4. gradu prohibentur. Ex retentione autem lectione impreſſione, & defenſione ipſorum nulla indo præſumptio hæreſis, aliquando leuis, aut vehemens, aut etiam violenta, quæ quaſi
207 æquiualet formali. Vnde violatores prohibitionis expediendi cum abiuratione, attento eo, quod emerſit ex tortura (quæ intelligenda quando eſt vehemens præſumptio erroris) aut de formali aut de vehementi, aut de leui, aut cum nulla, & cum pœna vt in plurimum extra-
208 ordinaria iuxta qualitatem perſonæ. Subſunt autem Iuriſdictioni Inquiſitorum, etiam aliquando Iudæi, & alij Infideles non baptizati ratione librorum prohibitorum.

209 PRæcipua eſt hæc vltima Regula, & præ ceteris quinque pręcedentibus, vt ex ſe patet, inſtitutum noſtrum negotij ſanctæ Inquiſitionis immediate attingit. In qua aliquid circa expeditionem cauſæ cum abiuratione, pęna &c. etiam pręcedente tortura, vbi opus eſt, vel leuiter indicare conueniens duxi; tametſi pręter conſuetudinem (cum in reliquis materiis per commentationem editi huc vſq. explicatis id ad vltimos libros noſtri operis, tanquam ad propria loca merito diſtulerim) vt ſit complete tractata materia librorum prohibitorum in hoc capite 19. a ceteris, ſi videbitur, poſſit ſeparari, & appoſito titulo opuſculi peculiaris, in lucem prodire. Certiſſimum eſt apud omnes, quod iuriſdictio Inquiſitorū ſe extendat ad quoſuis retentores, lectores, impreſſores, atq. defenſores librorum prohibitorum, quę extenſio pręcipue fit per publicationem edicti ſanctę Inquiſitionis in clauſula iam ſupra adducta (ch' habbino hauuto, o habbiano libri, ſcritti, che contengono hereſie, ò libri d' heretici, che trattino de Religione &c. Vbi in primis exprimitur iuriſdictio Inquiſitorum contra retinentes, legentes, &c. libros prohibitos in Bulla Cœnę, ſeu in primo gradu.

211 *De* habentibus legentibus, imprimentibus
ac defendentibus, prohibitos in ſecundo, &
tertio gradu; nempe quòd ob hæreſim, aut
ſuſpicionem falſi dogmatis damnati ſint, aut
quòd ab auctore hæretico editi, ideoq. poſ-
ſint Inquiſitores contra illos procedere, con-
ſtat clarè ex conſtitutione Pij IV. Dominici
gregis, ibi, is quidem, qui hæreticorum libros
vel cuiuſuis auctoris ſcripta propter hæreſim
vel falſi dogmatis ſuſpitionem damnata, atq.
prohibita legerit, habueritque, ipſo facto in
excommunicationis pęnam incidat, eamq. ob
cauſam in eum tanq. de hæreſi ſuſpectum in-
quiri, & procedi liceat. Nam quamuis in hac
clauſula de legentibus, & habentibus tantum
ſit ſermo, par tamen eſt ratio de imprimenti-
bus, ac defendentibus, vt patet ex edicto, &
de omnibus eodē modo loquuntur Doctores
citandi præcipue Farin. vbi infra.
212 Quòd item tenentes, legentes imprimen-
tes atq. defendentes libros Aſtrologiæ iudicia-
riæ, ipſos ſupra ad primum, & ſecundum
gradum reduximus, iuriſdictioni Inquiſitorum
ſubſint, habetur expreſſe, præter expreſſionē
edicti, magis extenſam in Bulla Sixti V. incip.
Cæli, & terræ, ibi eadem auctoritate ſtatui-
mus, & mandamus vt contra ſcienter legen-
tes, aut retinentes libros & ſcripta huiuſmodi,
ſeu in quibus talia continentur, ſimiliter iidem
Inquiſitores liberè, & licite procedant, ac
procedere, & poenis condignis punire,
213 & coercere poſſint. Habetur pari mo-
do in conſtitutione Vrbani VIII. confirmati-
ua, & ampliatiua illius Sixti V. incip. Inſcru-
tabilis iudiciorum, ibi, §. 5. cognitionem cau-
ſarum huiuſmodi &c. vbilibet locorum etiam
ad hæreticæ prauitatis Inquiſitores ſpectare
volumus, notat bene Antonius Souſa lib. 1.
Aphoriſ. cap. 21. num. 54. ex citata Bulla Sixti
V.
214 Dubium excitari poſſe videtur circa haben-
tes, legentes &c. libros prohibitos ob aliam
cauſam, præter hæreſim, an ad iuriſdictionē
Inquiſitorum pertineant. Ratio dubitandi in-
ſurgit ex Bulla ſæpius adducta Pij IV. Domini-
ci gregis, vbi quando hoc negotium ad Epi-
ſcopos, ſeu ordinarios ſpectet, & *non* ad In-
quiſitores, expreſſis verbis ſic diſponitur. Qui
autem inquit, libros alia de cauſa prohibitos
legerit habueritue; præter peccati mortalis
reatum, epiſcoporum arbitrio ſe ſeuere ſe noue-
rit puniendum, Atq. idem habetur expreſſe in
215 fine Regulæ *X.* Indicis, Nihilominus poſt
diſpoſitionem Bullæ Pij IV. & Regulæ X. in-
dicis, prodiit iuſſu Sacræ Congregationis Sā-
cti officij Vrbis edictum cum peculiari forma,
quo Inquiſitores præcipiunt ſibi denunciari
habentes, legentes, imprimentes, ac defen-
dentes libros, non ſolum hæreticorum, aut ob
hæreſim, vel falſi dogmatis ſuſpicionem; ſed
etiam quocumq; modo, ſeu ob aliam cauſam
prohibitos; vt tranſgreſſores pro qualitate
delicti, & perſonæ puniant. ita idem cauſa dict.
cap. 21. num. 46.
216 Sequitur videndum qualiter inſurgat præ-
ſumptio erroris; aut ſecus, ex retentione, le-
ctione, impreſſione, & defenſione librorum
prohibitorum; quod fiet ſimul attingendo,
217 quid pro expeditione cauſæ ſeruandam. Di-
cto autem initio à facilioribus, hoc prorſus cer-
tum eſt, ſi libri ſint prohibiti alia de cauſa, &
non ob hæreſim, vt quò bonis moribus no-
ceant contra eos habentes, legentes &c. nulla
218 eſt hæreſis ſuſpicio, Vnde iſti abſq. vlla abiu-
ratione pęna arbitraria ſeuere puniendi ſunt.
Tradit ibidem Souſa num. 45 ex Bulla Pij IV.
citata legentes inquit, & retinentes (idem eſt
de imprimentibus, & defendentibus) libros
non propter hæreſim, aut ſuſpitionem illius
prohibitos; ſed alia de cauſa, quamuis de fide
ſuſpecti non ſint, ſeuere tamen puniendi ſunt
219 epiſcoporum arbitrio, Ac poſſe etiam fieri
arbitrio Inquiſitorum, addit ſtatim ipſe Sou-
ſa num. 46. legentes, inquit, prædictos libros
ſi ab Inquiſitoribus ſunt prohibiti (vti re vera
ſunt) ab ipſis puniri poſſunt, vt factores ſuorū
220 Decretorum. Confirmatur ex Practica ma-
nu ſcripta de rebus Sancti Offitij ab Eminen-
tiſſimo Cardinali N. pro DD. Inquiſitoribus
vulgari lingua edita, quam ipſi præmanibus
habent, cap. 10. in fine ſic. Ma ſe i libri non
contengono dottrine heretiche, erronee, proſ-
ſime ad errore, o altra qualità ſoſpetta, ò diret-
tamente, ò indirettamente in fede, ma ſolo co-
ſe ſcandaloſe, e temerarie, ſi puniſcono i retē-
tori (idem de lectoribus impreſſoribus, ac de-
fenſoribus) con pene arbitrarie, ma ſenza
abiura, non eſſendo abiuratione, ſe non nella
materia, che porta ſeco ſoſpitione, ò vehemē-
te, ò leggiera de hereſia.
221 Quando vero ſunt libri hæreticorum, aut
continentes hæreſim, vel ſuſpitionem erroris
contra fidem; tunc diſtinguendum de perſonis
eos retinentibus, legentibus &c. ſi enim ſint
ſimplices, & ignaræ, ita vt vel neſciant legere,
aut non caleant linguam, qua libri ſcripti ſūt,
& licet caleant, inconſiderate legerint, ac de-
ſtiterint ſtatim admonitæ, & aliis ſimilibus
circumſtantijs attentis, nulla ſæpius, aut ſaltē
leuis ſuſpitio erroris in fide contra eas inter-
ueniet ob retentionem, lectionem &c. talium
librorum, vnde poterunt expediri cum abiu-
ratione de leui, & aliquali pęna arbitrio pru-
dentis Iudicis; aut abſq. neutra; ſed cum ab-
ſolutione ad cautelam, & monitionem. Egre-
gie exprimitur hoc fere totum in dicta practi-
ca manu ſcripta ibidem ſic.
222 Se poi le perſone, che hanno ritenuti detti
libri ſono ignoranti, e ſemplici, maſſime delle
materie, che detti libri trattano, e nel conſti-
tuirli vede il Giudice prudente, che non vi ſia
malitia, nella lettura di eſſi habbia cauſato
mal effetto in tali perſone, ne generato qual-
che dubio in materia di fede, e che ſincera-
mente procedano in dire la verità ſopra i cō-
plici, & vſo, e non aggrauandoſi nell'intentio-
ne, ſi fanno abiurare de leui alle volte, ſecon-
do la qualità dell'inditij, e diuturnità della ri-
tentione, doppo vn puoco di corda, ò territio-
223 ne. Ma ſi fuſſero in tutto ignoranti, ne ſapeſ-
ſero leggere, ò intendere quello, che leggono,
& i detti libri li foſſero ſtati laſciati in caſo da
altri,

altri,ſi tralaſcia l'abiura, e nel teſto ſi procede
anco mitemente : in ſomma tutto il negotio
ſtà nella qualità della perſona, libri,e pruden-
za del diſcreto Giudice , come anco dicono i
Dottori,che di ciò ſcriuono; hactenus verba
Practicæ.
224 Ex illis autem Doctoribus valdè exceſſit
Franciſcus Pena 2. par. Direct. ſuper cap. Fra-
ternitatis extra comment.3.qui idem proſus
affirmat de eo , qui caſu acceſſit cum hæredi-
tate,vel mercibus libros prohibitos occluſos ,
& antequam exoluat,deprahenditur habere ,
225 & denunciatur Inquiſitori. Similiter idem
aſſerit,quando is, qui eos retineret eſſet vir
probatiſſimus , a quo procul quæuis malitia
abeſſe iudicatur : ita etiam docet Albertinus
tract.de agnoſc.aſſert.q.28.n.25.& vterque con-
firmat exemplo hominis bonæ famæ, qui non
eſt ſolitus furari,& ſi res furto ſublata apud eũ
reperiatur,non ideo præſumitur fur, ſecũdum
Bald.& Imol.in l.finali.ff.dd hæred.inſtit.&c.
226 Sed quid ſi perſonæ non ſint ſimplices, nec
ignaræ,neque illa probatiſſima virtute prædi-
tæ,de qua numero præcedenti? Quod actio-
nes legendi,& retinendi dictos libros Pius IV.
in ſua conſtit.Dominici gregis,ſic ait,Is quidē
qui hæreticorum libros,&c.legerit, habuerit-
ue,&c. in eum tanquam de hæreſi ſuſpectum
inquiri,& procedi liceat; vbi non exprimit Pa-
pa,ſit ne hæc ſuſpirio leuis, an vehemens , aut
227 violenta. Exprimunt tamen alij Doctores ,
quos late refert,& ſequitur Farin. de hæreſi q.
180.§.1. a n.7. vbi primo bene affirmat cum
Pena citato ex Concilio Conſtantienſi ſeſſ.15.
legentes,& retinentes libros hæreticorũ poſſe
dici ipſorum fautores; dein n.9. cum Ludoui-
co Paramo lib.3.de origine ſanctæ Inquiſitio-
nis q.9.n.147. egregie docet ex retentione , &
lectione librorum hæreticalium inſurgere cõ-
tra retinentes, & legentes ſuſpicionem hære-
ſis,modo leuem , modo vehementem , modo
violentam iuxta perſonarum,& librorum qua
litates,& alias circumſtantias arbitrio pruden
tis Iudicis,&c.
228 Ad fundandum autem dictum arbitrium
non grauabor huc ad verbum transferre , quæ
perdocte ibidem trahit Pena. At ſi aduertens,
inquit,& ſciens legerit,ſi totum,aut pluries le
gerit,ſi plures legerit,ſi repræhenſus,non faci-
le,nec ſtatim obediuit admonenti;ſi non præ-
ſentauit, ſed ſciens retinuit abſque facultate ,
&c.magnam,& vehementem contrahet ſuſpi-
cionem.
229 Quod ſi ſtudioſè legat , ſi omnes paſſim le-
gat,& ſine delectu,ſi repræhenſus tueatur fa-
ctum,ſi inquirat,vnde habere poſſit,aut curat
ſibi apportari , ſi non eſſe præſentandos , aut
comburendos contendat,&c.in grauiorem, &
maiorem incidit ſuſpicionem ; hæc ille ; Quæ
230 diligenter inueſtiganda eſſe ab Inquiſitori-
bus addit,vt pro quantitate ſuſpicionis,& cri-
minis,gradum abiurationis,& qualitatem pœ-
næ,vel pœnitentiæ vnicuique aſſignent. Atq;
quoad has aliquando poſt abiurationem ie-
iunia,orationes,& peregrinationes imponi ſe
vidiſſe ait,nempe in ſancto Officio Vrbis,vt ex
ponit Farin.ibidem.
231 Verum pro te præſenti maiorem inuenio
lucem in practica illa manu ſcripta,vbi primo
aduertitur quod indiciato,& denunciato ali-
quo de retentione librorum hæreticalium, ſit
ſtatim facienda perquiſitio , illiſque repertis ,
interrogandus retinens de retentionis diu-
turnitate,& de lectione eorum; & vtrumque
fateatur,interrogandus dein ſigillatim circa
propoſitiones in illis contentas hæreticas,aut
erroneas,vel male ſonantes;maxime ſi ſenſum
catholicum non admittant ; quod ſi malam
creduiitatem neget, obijcitur ei inueriſimili-
tudo,& præſumptio in contrarium: Ac denuo
interrogatur de complicibus, a quibus dictos
libros habuerit,vel quibus vſum eorum com-
municauerit.
232 Tandem pro vlteriori veritate habenda cir-
ca ipſos complices , & circa intentionem tor-
quetur arbitrio;& ſi ex tortura nihil emerget,
abiurat de vehementi; ac per tempus arbitra-
tium,ſi ſit perſona religioſa,vel eccleſiaſtica ,
ſuſpenditur a diuinis,priuatur voce actiua, &
paſſiua,officijs etiam, & profeſſionibus legen-
di,docendi, & concionandi cum pœnitentijs
233 ſalutaribus. Quod ſi indiciatus de diuturna
retentione talium librorum , neget ſe eos le-
giſſe , obijcitur ei inueriſimilitudo ; aut ſi ne-
get voluntariam retentionem in proprio cu-
biculo,aſſeratque ibi ipſos ab inimico fuiſſe
abſconditos,non creditur ei , & in vtroque
caſu deuenitur ad rigoroſum examen,& quã-
uis perſiſtat in negatiua,attentis inditijs,& cir
cumſtantijs; adhuc abiurat ſaltem de leui.Hęc
in practica illa magis per extenſum,vide apud
ipſam,& non te pœnitebit.
234 Dubium illud graue reſtat hic diſcutiendũ ,
an aliquando eo ipſo, quod liber hæreticalis ,
ſeu continens hæreſes repetiatur apud aliquẽ
hic reputandus ſit hæreticus , & vt talis cum
abiuratione de formali,& pœna ordinaria pu-
niendus? Affirmant abſolutè pro quouis caſu
talis repertionis varij ex iuriſperitis,præcipue
Io:Andr.& Domin.in cap.filij,vel hæredes , de
hæreticis lib.6. Archid.ibi,& cap. final. 24.q.2.
Roma.ſing.323.& Hyppolit.in l. qui falſam, n.
109.ff.de falſis. Ratio eorum eſt,quia ad plenã
probationem,ſeu ad conuincendum quempiã
eſſe hæreticũ,ſufficit, ſi huiuſmodi libri apud
ipſum reperiantur,idque ob enormitatem cri
minis.
235 Sed eorum ſententiam ita ſimpliciter ſum-
ptam,Pena 2.par.Direct.ſuper cap. Fraternita-
tis,extra de hereticis,comment.3. verſ.Horum
tamen,merito falſam iudicat , vti nullo iure
fundatam,& nimio rigore ex ſola præſumptio-
ne,ſic condemnantem de tanto crimine con-
tra id,quod diſponitur in cap.litteras, de præ-
236 ſumptionibus. Eſt nihilominus vera dicta
ſententia concurrentibus duobus conditioni-
bus. Prima , vt ille met apud quem talis liber
reperitur, ipſum re vera compoſuerit,ita idem
Pena,cum Repert.Inquiſ. verb.libri. §. 1. & §.
ſed pone,& Ioanne Rojas ſing.124.nec ſufficit
vbi

vbi libet hæreticalis reperitur ſine nomine
auctoris apud aliquem, & hic auctorem non
oſtendat, quod ipſe præſumatur auctor, & cō-
poſitor, vt bene ex Simanc. in Enchirid. tit. 34.
num. 4. docet Farin. de hæreſi, q. 180. n. 21. cum
hæc præſumptio ſolum faciat vehementiſſimū
indicium ad torturam, qua illata ſi perſiſtat in
negatiua tortus, aſſerens ab inimico fuiſſe ibi
repoſitum dictum librum, vbi fuit repertus,
nequit condemnari, vt hæreticus formalis, ita
237 ibidem Farin. Secunda conditio eſt, vt au-
ctor libri non ex ignorantia, & quaſi aliud a-
gens; ſed ex propoſito ſciens, & aduertens præ
poſitiones aliquas hæreticas, vel aliquam ſal-
tem in illo poſuerit, eamque contra fidem
Catholicam ſtabilire curarit. Tradit idem Pe-
na, qui concurrente dicta duplici conditione
238 efficaciter a fortiori ſic probat, quia ſi profe-
rens verba hæretica, quæ nullo modo ab erro-
re excuſari poſſunt, condemnandus eſt cum
abiuratione de formali, & pœna ordinaria pu-
niendus, quanto magis id exequendum eſt in
eo, qui illa ſcribit? cum maiori deliberatione
verba hæretica, vt in plurimum ſcribantur,
quam ore ſolo proferantur.
239 Quoad impreſſores vero, & ſcriptores libro-
rum hæreticalium, nullum dubium ſint iſti
hæreticorum fautores, & vt tales tractandi ab
Inquiſitoribus inflicta tortura pro eruenda
mala credulitate, ac nihil ex ea reſultante, cū
abiuratione de vehementi, aut de leui, & cum
pœna arbitraria expediendi, attentis indicijs,
240 & alijs circumſtantijs. De hac fautoria, &
de reliquis contra eam teſtantur Pena 2. par.
Direct. in cap. Nouerit, de ſentent. excommun.
Comment. 17. & Farin. vbi ſupra n. 18. & 19. de-
ducuntque clare ex Bullis Pontificijs ex illa
Leonis X. incip. Exurge Domine, vbi peculiar-
ter diſponitur contra imprimentes, & vendē-
tes Lutheri libros, & alios damnatos, vt pro
prima vice, præter excommunicationem ipſo
iure, pœna mille ducatorum afficiantur, ac pro
ſecunda vltra dictam pœnam, arte imprimen-
di, aut bibliopolæ priuentur, & in exilium mit-
241 tantur. Ex Bulla item Pij IV. incip. cum pro
munere, vbi iniungitur impreſſoribus, & bi-
bliopolis, vt conſignent Inquiſitoribus libros
damnatos ſub pœna incurſus criminis hæreſis
& alijs contra hæreticos iure inflictis: Verba
ſunt ipſius Bullæ, quæ intelligenda cum mode
ratione pro quantitate culpæ, & præſumptio-
242 ne hæreſis, vt patet ex dictis. Sub bibliopo-
lis autem ſine dubio comprehenduntur aſpor
tantes dictos libros prohibitos ad Ciuitates,
& loca Chriſtianorum, atque de vtriſque eadē
eſt ratio circa expeditionem in Officio Sanctę
Inquiſitionis, cum talis aſportatio, aut cura
aſportandi regulariter bibliopolæ ſit propria.
Vide Penam 2. par. Direct. ſuper cap. Nouerit,
comment. 17. verſ. idem iudico, vbi dicit eſſe
fautores hæreticorum, & quod poſſint verbe-
ribus cædi, ſi ſint perſonæ viles.
243 De falſificantibus item libros fidelium im-
miſcendo errores contra fidem Catholicam,
quouis modo falſificatio fiat, poteſt eſſe dubiā
qualiter ab Inquiſitoribus expediendi? nihil
expreſſe circa gradum abiurationis apud Do-
ctores. Farin. dict. q. 180. n. 14. tantum affirmat,
eos ſuſpectos de hæreſi, acerrimeque Inquiſi-
244 torum arbitrio puniendos. Nec dubium, cū
ait ſuſpectos, intelligat de ſuſpitione vehemē-
ti, & conſequenter ex mente ipſius ſint tor-
turæ ſubijciendi; ex qua nihil emerſerit, de-
beant abiurare de vehementi, aut de leui at-
tentis attendendis &c.
245 Verum Franciſcus Pena (tametſi eum Fa-
rinac. pro ſe non bene adducat) vbi ſupra
verſ. Deniq. qualis &c. contra huiuſmodi fal-
ſificatores Gregorius inſurgit, ac proponit
primo ſententiam, qua ſexta ſynodus Conſtā-
tinopolitana art. 13. eos damnat, his verbis.
Præcipimus illos, qui falſificauerunt libros
Catholicos, anathemati ſubijci, & cum hære-
ticis anathematizari: hæc ibi; & addit ex ſuo
ſic, Monebo, inquit, interim in huiuſmodi
ſceleris patratores acerrime eſſe animaduer-
tendum; cum vno actu plura delicta commit-
tant, Illa autem verba, *& cum hæreticis ana-
thematizari*, indicant eos, qui talia faciunt
hæreticos eſſe putandos quod verum eſt, iux-
ta id, quod diximus ſupra cap. Fraternitatis,
de hęret. verſ. ex ſupra: dictis pendet. Hacte-
nus Pena referens ſe ſine dubio ad illud, quod
paulo ante cum ipſo reſoluimus circa caſum
de libro hæreticali reperto apud aliquem hūc
ſcilicet eſſe puniendum vti hæreticum cum
abiuratione de formali, & pœna ordinaria,
ſi adſit duplex conditio ibi aſſignata, quod ip-
ſe re vera eum compoſuerit, & quod ſciens,
& volens errores contra fidem in eo ſcripſerit
Parimodo in caſu præſenti falſificans libros
Catholicos, vt hæreticus expediendus cum
formali abiuratione, duplici ſtante conditio-
ne, quod re ipſa eum falſificauerit immiſcen-
do errores contra fidem, & id ſcien, & aduer-
tens præſtiterit. Probatur à fortiori, quia
multo magis indicatur, & exprimitur mala
credulitas mentis, & malitia animi librum
Catholicum falſificando erroribus, quam hos
in proprio libro ſcribendo; ergo &c.
248 Tandem de librorum hæreticalium deſē-
ſoribus quid? neq. circa iſtorum expeditionē
ab Inquiſitoribus exequendam, quidquam
in particulari, quod inuenire potuerim, apud
auctores reperitur. Negari tamen non poteſt
eos eſſe maximopere fautores hæreticorum,
imo & defenſores, cum ipſorum libros hære-
ticales defendant; & ex hac defenſione vehe-
mentiſſimam inſurgere ſuſpitionem hæreſis
249 contra ipſos. Hoc expreſſe docet Pena, quā-
uis obiter dicto Coment. 3. ſuper cap. Frater-
nitatis extra de hæreticis verſ. quod ſi ſtudio-
ſe; ibi enim aſſignans indicia, ex quibus ori-
tur vehementiſſima ſuſpitio erroris in fide cō-
tra legentes, & retinentes libros hæreticales,
ponit exemplum in defendenre eos, his ver-
bis: ſi non, inquit, eſſe præſentandos, aut cō-
burendos contendat &c. in grauiorem, & ma-
iorem incidet ſuſpitionem ita ille. Vnde ob
hanc ſuſpicionem deſenſor librorum huiuſmo
di pro eruenda intentione ſubijciēdus tortu-
ræ, ex qua nihil reſultante, condemnandus
ad

ad abiurationem de vehementi, & pœnam extraordinariam.

350 Sed hoc ſoluo meliori iuditio, ita limito, quod tantum habeat locum, quando dictus deſenſor interrogatus reſpondet ſe defendere librum non ob errores contra fidem in eo contentos, ſed ob aliam doctrinam ſanam, quæ in ipſo traditur. Si enim clarè fatentur ſuam eius deſenſionem eſſe propter dictos errores, nullus credo negabit talem deſenſorem eſſe tractandum expediendum vti hæreticum formalem cum abiuratione de formali, & pœna ordinaria. Quod patet à fortiori ex ſupradictis de reperto componente librum hæreticalem, aut de falſificante hærecibus librum Catholicum; nã multo clarius manifeſtat ſuam malam credulitatem ille deſenſor, quam hic compoſitor, aut falſificator; ergo &c.

251 Vltima particula noſtræ Regulæ attingit iuriſdictionem Inquiſitorum aduerſus Iudeos & alios infideles non baptizatos ob lectionẽ, retentionem, aſportationem &c. librorum prohibitorum. Dinerſi Summi Pontificis circa hoc diſpoſuerunt præcipuè Iulius III circa annum Domini 1554. per conſtitutionem incip. Cum ſicut diſpoſuit, ne Iudæi ſub pœna pecuniaria confiſcationis bonorum, corporali etiam, ac vltimi ſupplicij retineant libros continentes aliquid contra fidem Catholicam, aut blaſphemias in Deum, vel in Chriſtianam Religionem; affert ſimanchas Cathol. inſtit. tit. 35. num. 11. Et quamuis Papa ibi contra eos conſtituat Iudices epiſcopos, ſeu locorum Ordinarios; ſub eis tamen ſub intelliguntur etiam Inquiſitores. Vnde authoritate eiuſdẽ Iulij III. teſte Azor citando, Domini Cardinales Sacræ Congregationis Generales Inquiſitores quoſuis libros Talmudicos, vbicumq. in Vrbe, aut extra repertos igni tradiderunt, & per edictum incip. Nos Ioannes Petrus Garaſa &c. Omnibus Inquiſitoribus particularibus iniunxerunt idem facere de ſimilibus libris in loco ſuæ iuriſdictionis repertis. Dein Gregorius XIII. per Bullam incip. Antiqua Iudeorum &c. ita diſponit, ibi, ſi libros inquit, hæreticos, vel Talmudicos, aut alios Iudaicos quomodolibet damnatos, aut alios prohibitos tenuerit, cuſtodierit, vel diuulgauerit, vel in quæcumq loca detulerit, aut ad eam rem ope-
254 tam ſuam accommodauerit, ſic in eo §. Atq. ſub finem Bullæ totum hoc negotium Inquiſitoribus committitur & tribuitur poteſtas puniendi Iudæos, aut Infideles non baptizatos talia delicta committentes per flagella, per rerum publicationes, per exilia, & per alias pœnas vt bene notant Azor tom 1. lib. 8 cap. 22.
255 q. 12. & Farin. dict. q 180. num 10. Deniq. clarius id habetur in Bulla Clementis VIII. incip. cum hebræorum, edita anno 1593. die 3. Aprilis. Atq. hactenus de tota materia librorum prohibitorum; quæ vti valde practica, ita ſcitu digniſſima.

CAPVT XX.

De alijs caſibus ſpectantibus ad officium ſanctæ Inquiſitionis, non expreſſe contentis in edicto DD. Inquiſitorum.

PROOEMIOLVM.

1 HVius capitis materiam continet implicite, ſeu in communi clauſula illa propè finem ipſius Edicti appoſita, iam alibi pro declaranda materia infidelitatis carentibus baptiſmo a nobis adducta, nempe [Dichiarando, che per la ſopradetta eſpreſſione de'caſi da Noi ſpecificati da reuelarſi, come ſopra, non eſcludemo gli altri caſi ſpettanti a' ſant'Officio, che per altro ne i Sacri Canoni, Decreti, Conſtitutioni, e Bolle de'Sommi Pontefici ſono compreſi] latine ſic. Declarando per expreſſionem caſuum ſupradictorum non excludi alios, etiam denunciandos, in ſacris Canonibus, Decretis, Conſtitutionibus, & Bullis Pontificijs compræhenſos. Poſſunt autem in eis
2 compræhendi dupliciter, vel expreſſe in ſpecie, ſeu particulariter, vt compræhenduntur, & exprimuntur, caſus de myſterio Conceptionis B. Virginis non legitime ſentientium, & loquentium, cum agatur de pœna intelligenda obloquentibus de vtraque opinione; caſus de ſacro Ordine initiatis, & religioſis matrimonium contrahentibus, & alij tractandi ſigillatim in Regulis ſequentibus: vel non expreſſe, nec ſpecialiter, ſed implicite in communi, vt ſunt ſine dubio diuerſi ſpectantes ad ſãctum Officium, eo quod eadem ſit ratio in his, atque in illis, per aliquam Bullam Pontificiam declaratis; nempe quod in eis etiam præſumptio aliqua erroris contra fidem Catholicam reperiatur; Vnde de ipſis ſub finem huius capitis Regulæ peculiares apponentur.

Quid de myſterio Conceptionis B. Mariæ Virginis ſentiendum? & quatenus contra loquentes indebite de illo Inquiſitore procedere poſſint?

REGVLA CXLVI.

3 SIcuti valde pium apud plurimos tenetur B. Virginem Mariam fuiſſe conceptam abſque peccato originali, ex meritis Chriſti Domini.
4 Alteterutri autem parti affirmanti, vel neganti, quod fuerit cum eo peccato concepta, aut nõ fuerit, hæreſis, vel ſimilis qualificationis notam inu-

inurere ſub excommunicatione reſeruata, &
5 alijs pœnis olim ſtricte prohibitum. Quæ pœ-
næ poſtea auctæ,& ini unctum Inquiſitoribus,
6 vt contra delinquentes inquirant. Reſtricta
dein pars affirmans, quod non poſſit vllus in
concionibus,lectionibus, & alijs actibus pu-
blicis aſſerere eam fuiſſe conceptam cum pec-
7 cato originali. Licet in priuatis colloquijs,
& ſcriptis conceſſum dein declaratum; & ab-
ditum,ne quis ſub eiſdem pœnis alio, quam
Conceptionis nomine in miſſa,& in officio fe-
ſti vtatur.

8 Extitit iugiter per ſuperiora ſecula vſque ad
præſens, inter præcipuos Doctores ſcholaſti-
cos hac de re maxima controuerſia: An fuerit
Beata Virgo Deipara in primo inſtanti ſuæ
Conceptionis ſanctificata; & ab originali pec-
cato præſeruata? nec ne? alijs ex illis, cum D.
Thoma 3.p.q.27.art.2.& in 3.ſentent. diſtin. 3.
hac præſeruatione,& pro illo inſtanti ſanctifi-
catione (tametſi immediate poſt, ſeu tranſa-
cto paruo tempore ſanctificatam admittant)
9 prorſus eam priuantibus. E contra alijs cum
Scoto dict.diſt.3. vtramque eidem cumulatiſ-
10 ſime concedentibus. Hinc inter ipſos,& alios
horrendæ quandoque diſſenſiones,ac rixæ,tu-
multuſque pernicioſiſſimi cum ingenti ſimpli
cium fidelium ſcandalo in diuerſis locis Chri-
ſtianitatis ſæpius dimanarunt; pro quibus ſe-
dandis,ſeu reprimendis, variæ Summorum
Pontificum Conſtitutiones ſtatim citandæ,nõ
fruſtra prodierunt.

11 Alterutri autem parti affirmanti fuiſſe B.
Virginem in peccato originali conceptam,aut
id neganti cenſuram hæreſis, aut erroris, vel
alterius qualitatis tribuentes merito Summi
Pontifices conſtitutionibus fulminatorijs re-
preſſerunt. Primo Sixtus IV.poſt editam illam
Bullam,qua conceſſis indulgentijs,vt dixi,de-
uotionem fidelium in celebrando feſto imma-
culatiſſimæ Conceptionis Deiparæ valde au-
xerat,anno 1488.& Pontificatus ipſius 13.alia
Bulla incip. Graue nimis, de reliq. & vener.
ſanct.inter extrauag. commun. lib. 3. repreſſit
per excommunicationem ipſo facto; reſerua-
tam Papæ,omnes concionatores,& alios quoſ
libet verbis,aut ſcriptis, ſeu libris impreſſis,
quos damnat,aſſerere præſumentes,quod ſint
hæretici,qui tenent B. Virginem fuiſſe immu-
nem a peccato originali; & quod mortaliter
peccent,qui conciones de huiuſmodi articu-
lo Immaculatæ Conceptionis audiunt,aut fe-
12 ſtum eius celebrant. Similiter reprimit per
eandem cenſuram eos, qui affirmare fuerint
auſi,eſſe pari modo hæreticos,ac peccare illos
qui contrariam opinionem defendunt,contra
xiſſe ſcilicet B.Virginem peccatum originale;
cum nondum ab Eccleſia ſit definitum.

13 Tranſactis vero fere centum annis,nempe
anno 1570.& ſui Pontificatus quinto, Pius V.
conſtit.incip.ſuper ſpeculam confirmauit quo
ad omnia illam Sixti IV. ſicuti iam prius con-
firmata fuerat per Concilium Tridentinum

ſec. 5. de peccato originali in fine: atq; addi-
dit prohibendo ſub pœna ſuſpenſionis, & pri-
uatione dignitatis, vel adminiſtrationis ipſo
iure incurrenda Papæ reſeruata, & alijs arbi-
trio Ordinarij pro menſura delicti pœnis, ne
quis cuiuſcumq; Ordinis, conditionis, vel
dignitatis exiſtat, in concionibus populari-
bus, aut vbi promiſcua virorum, & mulierum
multitudo conuenire ſolet, de alterutra par-
te controuerſiæ circa conceptionem B. Virgi-
nis diſputare rationibus, vel Doctorum au-
ctoritate, aſſerendo propriam ſententiam, &
contrariam refellendo, aut impugnando, vel
de hac ipſa quæſtione, cuiuſuis pietatis, aut
neceſſitatis prætextu vulgari ſermone ſcribe-
14 re, vel dictare præſumat, concedit tamen
viris doctis in publicis Academiæ diſputatio-
nibus, aut vbi alias interſunt, qui rem capere
poſſunt, nec ſcandali vlla ſubeſt occaſio, de
illa quæſtione diſſerere,& argumentis vtram-
libet partem, vel oſtendere, vel impugnare;
dummodo neutra veluti erronea prædicetur.

15 Verum cum circa annum 1616. occaſione
aſſertionum Theologicarum,per quas in Aca-
demia Hiſpalenſi defendebatur B. Virginem
fuiſſe contaminatam, peccato originali, tam
Hiſpali, quam in alijs Ciuitatibus, & Oppidis
Hiſpaniæ ferè omnibus nouæ rixæ, & diſſen-
ſiones tumultuſq; adeo graues cum maximo
populorum ſcandalo contra ſic defendentes
extiterint, vt vix ſedari poſſe viderentur; pro-
inde à Rege noſtro Philippo III. ſupplicatum
eſt Sũmo Pont.Paulo IV. vt quamprimum de
opportuno remedio prouidere dignaretur.
16 Vnde ſine mora ipſe conſtitutionem edidit,
incip. Regis pacifici, &c. qua illas Sixti IV. &
Pij V. innouauit, & motu proprio, ac ex cer-
ta ſcientia inſuper iunxit pœnas contra delin-
quentes, & eo ipſo priuati maneant faculta-
te concionandi, publice legendi, ſeu decen-
di, ac interpretandi, voceq; actiua, & paſſi-
ua, nec abſolui, aut habilitari poſſint, niſi à
Romano Pontifice; cuius arbitrio grauius
17 puniri valent. Tandem præter ordinarios
locorum, conſtituit Iudices DD. Inquiſito-
res contra delinquentes, vt eos pro delicti
qualitate proſequantur.
18 Sed dictis ad huc rixis, & tumultibus non
ceſſantibus ſucceſſor Pauli V. Gregorius XV.
de efficaciori remedio prouidit per Decretũ
in Sacra Congregatione Sancti Officij 24. die
Maij Anno 1622. editum incip. Sanctiſſimus
D.N. ibi innouatis Bullis prædeceſſorum ſuo-
tum præcipue Pauli V. quoad omnia innoua-
to etiam alio Decreto eiuſdem Pauli V. quo
non multo ante fuerat ſtricte prohibitum ne
quis in publicis concionibus,lectionibus con-
cluſionibus, & alijs quibuſuis actibus publi-
cis aſſerere auderet B. Virginem fuiſſe conce-
19 ptam eum peccato originali. Item addit idẽ
Gregorius præcipiendo, ne quiſquam ſub di-
ctis pœnis alio quam Conceptionis nomine
in miſſa,& officio feſti vtatur. Tandem præci-
pit locorum ordinarijs, & Inquiſitoribus, vt
contra tranſgreſſores huius decreti, quicum-
que ſint procedant, & in eos ſeuere animad-
uertant,

tertant, maximè in audentes notam erroris,
aut ſimilis alterutri parti affirmatiuæ, vel ne-
gatiuæ inurere: Cum ex dictis decretis con-
ſtet adhuc vtramlibet abſq; errore, & peccato
poſſe teneri, quouſq; articulus hic de [redacted]
Conceptione B. Virginis ab Eccle-
ſia Romana fuerit definitus.
39 Petes qualiter expediendi ab Inquiſitoribus
tranſgreſſores dictorum Decretorum, & Bul-
larum? de hoc in practica illa vulgari manu
ſcripta à nobis alias adducta c.19. verſ. *Doppo
l'emanatione, &c.* Sic tantùm habetur, quod
vbi non conſtat de tranſgreſſione expreſſa, ſed
tantùm fuiſſe prolata verba temeraria, aut
cum tali liuore, & mordacitate, vt male ſo-
nent, & ſapiant tranſgreſſionem, qui ea pro-
tulit, ſoleat Romæ in Congregatione Sancti
Officij coram Eminentiſſimis Cardinalibus
acriter corripi, & arbitrio concionandi, aut
40 legendi officio priuari. Si verò de tranſgreſ-
ſione plenè conſtet, quod puniatur declaran-
do incurriſſe pœnas dictarum Conſtitutionũ,
& Decretorum, hactenus ex practica illa. In
qua nihil, neq; apud alium Auctorem quid-
quam inuenire potui de præſumptione ali-
qua erroris, & de abiuratione iniungenda.

*De præſumptione erroris in impedientibus
officium Sanctæ Inquiſitionis? &
qualiter eius iuriſdictioni
ſubſint?*

REGVLA CXLVII.

41 DE mala credulitate contra fidem ſunt
valde ſuſpecti quicunq; officiũ Sanctæ
Inquiſitionis quoquomodo tam mediatè,
quàm immediatè impediunt, contrahuntque
proptereà excommunicationem ipſo facto.
42 Ob talem autem ſuſpicionem non ſunt tra-
ctandi vti heretici, ſed ſubijciẽdi torturæ pro
eruenda intentione; qua negata, cum abiu-
ratione de vehementi, & pœna arbitraria ex-
43 pediendi. Sub dictis impedientibus præter
alios infra exprimendos, præcipuè cõprehen-
duntur offendentes ipſos Inquiſitores, aut
44 quoſuis Inquiſitionis miniſtros. Quod ſi of-
fenſio ſit in contemptum, & odium Sancti
Officij pro prima vice Curiæ ſeculari trad n-
tur vltimo ſupplicio puniendi, ſecus verò ſi
ex alia cauſa, quæ legitimè probanda ab ipſis
offendentibus.

45 AGitur in communi de huiuſmodi im-
pedientibus Inquiſitionis Officium in
cap. vt Inquiſitionis Officium, §. finali de he-
reticis in 6 vbi excommunicationis infligitur
per illa verba, quod ſi quis, inquit, in fidei ne-
gotio Epiſcopo, vel Inquiſitoribus ſe oppone-
re, vel aliquatenus impedire præſumpſerit, ſeu
auxilium, conſilium, vel fauorem dederit ex-
communicationis ſe nouerit mucrone percuſ-
ſum, &c. ex qua particula, percuſſum, clarè
patet hanc excommunicationem non eſſe fe-
rendam, ſed ipſo iure latam; ſicq; docent Ey-
mer 2. part. direct. q.54 n.2. & cum alijs ab ipſo
relatis Farin. de hereſi q.182. §.5. n.77. & n.83.
id affirmat benè cum eodem Eymer de danti-
46 bus auxilium, conſiliũ, &c. Similiter agitur
de dictis impedientibus officium Inquiſitionis
in Conſt. Pauli III. edita anno 1542. incip. Apo-
ſtolici culminis, relata per Pennam in fine di-
rect. ibi. Diſtrictiuſq; inhibentes, &c. quouis
modo per ſe, vel per alium, ſeu alios directè,
vel indirectè impedire præſumant. Vide reli-
qua in ipſa Conſtitut. poſt medium. acceſſorie
enim hoc de impedientibus officiũ Sanctæ In-
47 quiſitionis, eis appoſitum. Item in Conſtit.
Iulij III. incip. licet à diuerſis, in qua præcipuè
contra Poteſtates ſeculi, ac Dominos tem-po-
rales, Rectores Ciuitatum, &c. impedientes
officium Sanctæ Inquiſitionis, aut de hereſis
crimine cognoſcere tentantes, &c.
48 Dixi quicũq; officium, &c. vt per generalitatẽ
huius particulæ comprehenderem quaſcumq;
perſonas cuiuſuis ſtatus, gradus, & cõditionis
maximè Legatos Papæ, & Subdelegatos, Epi-
ſcopos, ac Superiores maiores Religionum;
etiãſi Inquiſitor ſit aliquis religioſus. Hi enim
omnes auctoritatẽ non habent ratione gra-
dus, aut muneris, quo funguntur, ad impe-
diendum, aut retardandum officiũ Sanctæ In-
49 quiſitionis, vt optimè Farin. ibid. n.82. Quod
ſi de facto impediant; non obſtante carentia
facultatis ad id, nequit Inquiſitor contra eos
procedere; ſed impedimentum illarum debet
Papæ notificare. Ita idem Farin. num.78. cum
Calder. in tract. de heret. rubr. de his, quæ per-
tinent ad executionem officij num.8. & affert
Souſa lib. 1 Aphoriſmorum cap.30. n.12. noſq;
iam alibi tractauimus expendentes illud du-
bium. Ad quas perſonas iuriſdictio Inquiſi-
torum ſe extendat?
50 Dixi quoquomodo impediunt, &c. nã mul-
tiplex eſt modus impediendi officium Inquiſi-
tionis, nempè directè, vt ſi non circuitu, aut
per aliud medium, ſed principaliter quis in id
incumbat, ne fiat: atq; indirectè, vt ſi inſinua-
tione, aut alia via nitatur id ipſum euertere.
51 Item impediri poteſt non ſolum factis, ſed
etiam verbis minatorijs, vel ſignis. Ita Penna
2. par. direct. ad q.54. comment. 79. & Farin.
52 dic. q.182. num. 84. Prætereà immediatè,
vt per ſe patet; aut mediatè, vt ſi Inquiſitio-
nis ſecretum per malitiam quis reuelet ijs,
qui negotium fidei impedire poſſunt. Vn-
de ille tanquam impediens officium Inquiſi-
53 tionis puniendus. Quamquam mitiori pœ-
na, ſi id ob ſimplicitatem fecit, aut ſi ei reue-
lauit, qui impedire non poteſt. Idem Penna
3 part. direct ad q 80. coment. 129. & cum ipſo
54 Souſa dict cap.28. num.4. Similiter mediatè,
vt ſi Domini temporales prohibeant fami-
liæ Inquiſitorum arma deferre; quare ab ijs
tanquam impedientes Inquiſitionis officium
puniri poſſunt. Tradit Eymeric. 3. par. direct.
quæſt. 56. ibique Penna, & Farin. de her. ſi
55 q 182. §.6. Quocum num.92. benè limitat
Souſa vbi ſupra num. 6. dicens, ſecus eſſe,
ſi Inquiſitores abutantur facultate conce-
dendi licentiam ad portanda arma, vt ſi
non neceſſarijs officialibus, aut actu non ſer-
uientibus eam concedant, quod iam alibi at-
tigimus.

Apud

57 Apud omnes Doctores eſt prorſus certum
eſſe valde ſuſpectos de hęreſi huiuſmodi impe-
dientes officium Inquiſitionis;non tamen re-
putandos hęreticos; niſi aliunde appareat de
eorum errore in mente, & pertinacia in vo-
luntate, Sequens Eymericum 2.part, Direct.
q.54. num.2. docet Farin.dict.q.182.num.88.
58 Qui num.85. cum Penna ſuper dictam q.54.
Coment.79.optimè ait tales impedientes de-
bere examinari etiam per torturam, ſi cauſa,
& conditio eorum id ferat,ad perſcrutandum,
an perſonam, vel officium Inquiſitionis impe-
59 dire, ſeu offendere intenderint. Atque pro
qualitate ſuſpicionis remanentis poſt torturã
nihil noui afferentem, eſſe eis iniungendam
abiurationem, aut de vehementi, aut de leui,
cum pœna arbitraria, tàm ſi in odium fidei,
quàm ſi ob alias cauſas officium Inquiſitionis
impedierint, ita ijdem Penna d. Coment. 79.
& Farin. eodem §.5.num.85.
60 Peculiariter agendum de impedientibus
officium Sanctæ Inquiſitionis offendendo, aut
iniuriando Inquiſitores ipſos, vel quoſuis In-
quiſitionis miniſtros, aut eos perterrefacien-
do. Contra huiuſmodi enim ſceleratos pro-
dijt in lucem ann.1569.Conſtitutio Pij V.ſan-
ctæ memoriæ, quæ quaſi columen, & firma-
mentum omnium Tribunalium Sancti Offi-
cij habetur, incip. Si de protegendis, &c.
61 In qua pro fidei maximo zelo, quo ſemper
ipſe ardebat,& odio pluſquam vatiniano, quo
hęreticam prauitatem proſequebatur, meritò
diſpoſuit, vt taliter impedientes, ſeu potius
ſubuertentes ſtatum Sanctæ Inquiſitionis, ac
miniſtros in eius functionibus diſturbantes,
etiam dando ſolummodo conſilium, auxiliũ,
&c. licet effectus non fuerit ſecutus, præter
excommunicationem ipſo facto, vti rei læſæ
maieſtatis dominio, honore, dignitate, ac
quouis alio beneficio temporali, eò ipſo pri-
uati Curię ſeculari tradantur vltimo ſupplicio
62 puniendi. A quo nullus liberandus, niſi per
claras probationes oſtendat ſe tale delictum
ex alia cauſa,& non in contempſum, aut odiũ
Sancti Officij commiſiſſe; ita in illa conſtitu-
tione relata per Pennam in fine direct. & af-
fert pluribus Farin.dict.§.5.num.80,
63 Nota, quòd eos, qui impediunt officium
Inquiſitionis, & offendunt Inquiſitores, aut
eorum officiales, ac familias, compeſcere
poſſunt ipſi Inquiſitores per cenſuras, aut
per daclaratorias earum,vt ab impedimento,
& offenſione deſiſtant, etiam inuocato ad id,
ſi opus fuerit, auxilio brachij ſecularis. Eſt
textus expreſſus in cap.vt officium,§,compe-
ſcendi, de hęreticis in 6. & ibi Gloſa 1. in ver-
bo compeſcendi, traditq; Farin.vbi ſupra n.81.
poſt Eymeric. a.p.Direct.q.6.num.4.vbi Penna
commen 79. Simancham Cathol. tit.34.n.29.
& Francum ſuper dict.textum in §.deniq;n.1.
64 Apud quem inuenies benè deciſum, quando
Legatus,aut Delegatus Sedis Apoſtolicę qua-
lis eſt Inquiſitor poſſit inuocare brachiũ ſę-
culare, etiamſi in Delegatione hoc ei non
fuerit expreſsè conceſſum: ita idem Farin.
65 Dein nota Dominos temporales,Magiſtra-
tus, ac Rectores Ciuitatum, &c.eſſe ſuſpectos
de mala credulitate, & preſumi hęreticos; ſi
requiſiti auxilium contra hęreticos,aut indi-
tiatos de hęreſi, quales ſunt impedientes offi-
cium Sanctæ Inquiſitionis, prębere renuerint,
aut non curarint. Suadetur ex textu in cap.2.
extra de hęreticis,vti ſuadet Penna 2.p.direct.
commen.2.verſ.ſi de epiſcopis, &c & ex textu
in cap.ad abſoluendam, § ſtatuimus, extra de
hęreticis, vbi hæc habentur, ſtatuimus, in-
66 quit inſuper,vt Comites, Barones, Rectores,
& Conſules Ciuitatum, & aliorum locorum
iuxta commonitionem Epiſcoporum (adde
vel Inquiſitorum) pręſtito corporaliter iura-
mento promittant, quod fideliter, & efficaci-
ter, cum ab eis fuerint requiſiti, Eccleſiã con-
tra hęreticos, & eorum cõplices adiuuabunt,
bona fide iuxta officium,& poſſe ſuum; ſi verò
id obſeruare noluerint, honore,quē obtinent,
ſpolientur, & ad alios nullatenus aſſumantur,
eis nihilominus excommunicatione ligandis,
& terris ipſorum interdicto Eccleſię ſubijcien-
67 dis. Imo quamuis non emiſerint dictum iu-
ramentum,ſi requiſiti non pręſtent auxilium,
inſurget pręſumptio hęreſis contra eos: per-
tractat cum alijs copioſè Farin. dict. q. 182.
§.2. à num.18.

Perſiſtentes in excommunicatione per annum, ipſamque exterius contemnentes qualiter iuriſdictio Inquiſitorum pertingit.

REGVLA CXLVIII.

68 CONdemnandus ab Inquiſitore vti hę-
reticus, non vetus, ſed pręſumptus
quiuis excommunicatus ob cauſam hęreſis,
vel apoſtaſiæ;ſi præcedente probabili ſuſpicio-
ne delicti, & citatione iuridica ad reſponden-
dum de fide, per annum integrum, & conti-
nuum in excommunicatione inſurdeſcat.
69 Requiritur tamen, vt prius per ſententiam
talis declaretur, vel ſaltem ſit notoriè excom-
municatus; & vt annus incipiat à die decla-
70 rationis, aut ab initio notoreitatis. Perſi-
ſtens verò per annum in excommunicatione,
non ex cauſa fidei, habendus vti de hęreſi ſu-
71 ſpectus, & non vt hęreticus. Denique con-
temnens cenſuras expediendus quandoque
cum ſola correptione, quandoque verò cum
abiuratione, & pœna arbitraria, ſi abſolutè
neget poteſtatem ferendi ipſas.

---

72 HAbetur expreſsè doctrina primę par-
tis Regulæ in cap.cũ contumacia, de
hęreticis in 6.vbi ſic, cum contumacia,inquit,
in cauſa pręſertim fidei ſuſpicioni pręſumptio-
nem adijciat vehementẽ,ſi ſuſpectus de hęreſi
vocatus à vobis,vt de fide reſpondeat excom-
municationis vinculo, pro eo quod patere
ſubterfugit, aut contumaciter ſe abſentat,per
vos fuerit innodatus,quam ſi per annũ animo
ſuſtineat pertinaci, ex tunc velut hęreticus
con-

73 condemnetur, hæc ibi: Cuius diſpoſitionis rationem Doctores communiter reddunt cum Gloſſ. in cap. Excommunicamus il primo, verbo *Condemnentur* extra de hæreticis; quia ex perſiſtentia in tali excõmunicatione per annum inſurgit præſumptio erroris, nedum violenta, ſed etiam violentiſſima, quòd ſic perſiſtens malè ſentiat de vi excommunicationis, & poteſtate clauium; ergo nihil mirum ſi vt hæreticus ſit condemnandus, neque hoc maiori indiget probatione; ſed declarandæ aliquæ particulę in Regula appoſitæ, vt innoteſcant magis de conditionibus ad tantam condemnationem requiſitis: prius tamen expendendę, quæ in ipſa præcedunt.

74 Vti hæreticus, dixi, non verus, ſed præſumptus; quia non conſtat de formali eius hæreſi nempe de errore intellectus, & pertinacia voluntatis, ſed tantum præſumitur; ergo non eſt condemnandus, vt verus hęreticus, ita Eymericus 1. p Direct. q. 47. & 3. par. in 13. modo terminandi proceſſum, ibi Penna, Comment. 29. & cum aliis Farina de hæreſi q. 192. nu. 19.

75 Quanquam condemnatio eius quoad omnia executioni mandatur, ac ſi eſſet verus hæreticus, vel apoſtata. Vnde ſi captus, vel ſi ſe præſentans tranſacto anno, miſericordiam imploret, recipitur ab Eccleſia, & ei reconciliatur, hoc modo videlicet iniuncta abiuratione de vehementi, vbi nihil, quo ad intentionem ex tortura prius inflicta emerſit, abſoluitur ab excommunicatione, & ad carcerem perpetuum damnatur, cum publicatione omnium ipſius bonorum. Cum eodem Penna 3. p. Direct. ſuper quæſt. 125. commen. 174. cum Paramo citando ſtatim, & cum multis aliis ab ipſo relatis tradit idem Farin. num. 20.

76 Excipit tamen bene hunc caſum Ludouicus Paramus lib 3. de origine S. Inquiſitionis, q. 4. num. 25. quòd ſit tradendus brachio ſęculari animaduerſione debita puniendus, qui ſic violenter, aut violentiſſimè ſuſpectus de hęreſi, ob perſiſtentiam v. g. in excommunicatione per annum, noluerit reſilire, & hęreſim abiurare; probatq. ex cap. Ad abolendam S. præſenti, de hæreticis; nec vllus eſt, qui hanc doctrinam non admittit.

77 Si pręcedente, dixi, probabili ſuſpitione delicti; nam vbi nulla pręceſſit hæreſis, aut apoſtaſię ſuſpitio, ſi quis citetur, vt compareat ad reſpondendum de fide, atque ob omiſſam cõparitionem excommunicetur, ac per annum in excommunicatione perſiſtat, nequaquam vti hęreticus eſt habendus, aut condemnandus. Ratio eſt, quia in tali caſu iniuſtè, & inualidè citatur, & eum non teneatur cõparere, conſequenter eſt inualida excomunicatio; & quęuis ſententia lata contra ſic citatũ. Docet
78 ex mente omnium Archid. in d. cap. Cum cõtumacia n. 1. Gundiſal. tract. de hęret. q. 12. n. 4.
79 & Farina vbi ſupra n. 20. Quin etiam iſti auctores optime addunt, quòd in cauſa hęreſis quis citari non debeat pro qualibet ſuſpitione niſi fuerit probabilis; nam communis, ſeu vulgi ſuſpitio abſque fundamento orta, potius eſt repellenda, quàm admittenda ex iure copioſè oſtendit idem Gundiſal. ſed de hoc nos ex profeſſo lib. ſequenti.

80 Et citatione dixi, iuridica ad reſpondendum de fide, cùm ſit rectum, & valde conformis cuiuis iuri etiam naturali, & diuino, vt contra nullum ſententia condemnatoria feratur, quin prius à Iudice competente citetur. Hinc à Deo Opt. Max. citatus Adam poſt commiſſum peccatum, iuxta illud Geneſ. 3. Vocauitq. Dominus Deus Adam, & dixit ei,
81 Vbi es? Qualis autem, & quotuplex debeat eſſe citatio, vt cenſeatur iuridica in cauſa hæreſis, alibi etiam ex profeſſo tractabitur, nunc ſolùm attingo, & affero cũ Eymer. 2. p. Direct. q. 47. n. 7. vbi Penna commen. 72. & Farin. d. q. 182. §. 2. n. 31. quod debeat reus, ſi facilè capi non poteſt, ſpecificè, ſeu in indiuiduo citari ad reſpondendum de fide, & ad ſe purgandum de ſuſpitione per inſordeſcentiam magis acu-
82 ta. Item quod quemuis vnica citatio fortè de rigore iuris, ſufficiat cum in cauſa hæreſis procedatur ſummariè, cap fin. de hæreticis in 6. & in Summarijs vnica citatio vim peremptorij habeat, tutius tamen ſit, vt triplex præcedat: ſicut in cauſis aliorum criminum procedere ſolet. ita Decian. crim. lib. 1. cap. 32. n. 4. Roias ſing. 29. & cũ aliis Farin. de hęreſi q. 185 n. 117

83 Per annum, dixi, integrum, & continuum in excommunicatione inſurdeſcat: de hac integritate, & continuatione anni requiſita ad effectum condemnandi aliquem, vti hæreticum, nullus eſt ex Doctoribus, qui dubitet. Vnde ſi ante lapſum annũ moriatur, nequit condemnari, vt hæreticus, neq; bona eius cõfiſcantur, niſi aliundè eſſet iam plenè conuictus de hæreſi, aut de Apoſtaſia, ita Simanchus Cathol. inſtit. tit. 14. n. 4. Decian. dict. cap. 32. n. 10. & cum alijs Farin. de hæreſi q. 192. n.
84 36. Similiter nec poteſt condemnari, vt hæreticus, ſi annus non ſit continuus, ita ibidem Simanchas n. 3. Roias ſingul. 60. n. 3. Interruptio autẽ anni euenire poteſt ex diuerſis capitibus, vel quia in aliqua parte eius ob cauſam rationabilem puta ob infirmitatem, nequiuit comparere, & interim non currebat terminus, vel quia aliquando iam quæſiuit de iudice, vel inſtetit pro abſolutione, atq; ex quouis iſtorum capitum, & ſimilium excuſatur à contumacia, & à condemnatione vti hæreticus. Docent Simanchas eodem tit. 14. num. 10. Io. Andreas in cap. cum contumacia de hæreticis in 6. & Farin. vbi ſupra num. 21. & 22.

85 Requiritur tamen dixi, vt prius per ſentẽtiam talis declaretur &c. de hac conditione, quę pręcipua videtur inter hactenus declaratas, tractat benè Albertinus de hęreticis q. 14. n. 35. ſed Farin. eodem §. 2. num 29. multo melius per ſequentia verba, Dummodo, inquit, fuerit excommunicatus, vel declaratus excommunicatus ab homine in caſu, quo excommunicatio ipſo iure incurritur; non pręcedente autem ſententia excommunicationis, vel excommunicationis declaratione in caſu prędicto, non poteſt, vt hęreti-
86 cus condemnari. Et ſic annus perſiſtentię in

Digitized by Google

excommmunicatione currere incipit, non à die incurſus excommnnicationis, ſed à die declarationis, ſeù à die, in quo nominatim fuit excommnnicatus, ìcum ex illo tempore incipiat tumor contumaciç; ſeu contemptus
87 clauium: hactenus ille. Qui tamen hoc vltimum cum eodem Albertino opportunè, ac rectè limitat, quod non habeat locum, quando quis eſſet notoriè excommunicatus; tunc enim annus incipit currere ab inchoata notorietate excommunicationis, abſq; alia declaratoria, ſi talis notorietas verè, & euidenter omnibus pateat: exemplum, pono cum Eymerico 3. p. Direct. q. 47. & 123. ac ibi Peña ex materia præcedentis Regulę, vbi aliquis in cauſa fidei impedit officium Sanctæ Inquiſitionis, ipſo iure eſt excommunicatus, vt ibi diximus, etſi in excommunicatione omnibus communiter nota, & euidenre per annũ inſurdeſcat, abſq; declararoria ulla, vti hæ-
88 reticus condemnatur. Secus ſi non ſit notoria, quia tunc declarandus eſt excommunicatus, & à die declarationis annus perſiſtentię currere incipit.
89 Sed quid ſi non ob cauſam fidei, ſed ob aliam quis toto anno continuo in excommunicatione perſiſtat? certum eſt, & commune apud omnes hunc non poſſe haberi, nec cõdemnari vti hęreticum, ſed tantum eſſe procedendum contra ipſum tanquam de hæreſi ſuſpectum ratione talis perſiſtentiæ in ſtatu excommunicationis, quod malè ſentiat de clauibus, ſeù de poteſtate excommunicandi.
90 Patet clarè de hac ſuſpitione ex Conſilio Tridentino ſeſſ. 25. cap. 3. de reformatione in fine vbi ſic, excommunicatus verò, inquit, quicumq; ſi poſt legitimas moniriones, non reſipuerit, non ſolum ad ſacramenta, & communionem fidelium, ac familiaritatem non recipiatur; ſed ſi indurato animo cenſuris annexus in illis inſurduerit, etiam contra eum tanquam de hæreſi ſuſpectum procedi poſſit; hactenus verba concilij. En quàm clarè circa rem pręſentem ab ipſo diſpoſitum, quod poſſit, contra taliter de hęreſi ſuſpectum pro-
91 cedi. Vnde miror aſſeruiſſe Peñam 2. par. Direct. q. 47. commen. 72 Romæ eſſe conſuetudine receptum, vt Inquiſitores non procedãt contra huiuſmodi excommunicatos: Quod videtur confirmari ex traditis in practica illa vulgari manu ſcripta, à nobis aliquoties adducta cap. 13. Quamquam ibi tandem concluditur, ſeu vt doctrinalis regula proponitur eſſe procedendũ contra ipſos tanquã ſuſpectos de hęreſi, ſi poſt factã citationẽ, & declaratoriã per D. Auditorẽ Cam. non reſiliũt, ſed magis in excõmunicatione inſurdeſcunt.
92 Nota in propoſito Tridẽtini loco nõ exprimi qualis, & quãta ſit ſuſpicio hæreſis in perſiſtẽte ſic in excõmunicatione. Peña d. Commen. 72. affirmat eſſe tantum leuem, & quidẽ regulariter ita credo eueniet. Tametſi ſi inſurdeſcẽtia valdè augeatur, fortè augebitur etiã ſuſpicio, & fiet vehemẽs, maximè attẽta qualitate perſonę, aut nationis, apud quàm viget peculiaris Error cõtra poteſtatẽ clauium, vel
93 cenſurarum. Imo poſſe magis augeri, & fieri violentam, ac violentiſſimam, egregiè oſtendit Farin. de hęreſi q. 192. §. 2. num. 23. colligens ex Gloſa in cap. excommunicantes, il primo, §. qui autem extra, de hęreticis, nempe ſi talis ſuſpectus de hæreſi ob inſurdeſcentiam in excommunicatione per annum citatus ad reſpondendum de fide non compareat, aut non ſe purget, & iterum ex hac cauſa hęreſis excommunicetur, ac declaretur, ſi per annum in contumacia poſt declarationem perſiſtat, redditur violẽtiſſimè ſuſpectus de hęreſi, & vt hęreticus damnari debet.
94 Reſtat breuiter agendum de contemnentibus cenſuras; vix quidquam, quod inuenire potuerim ab auctoribus traditum, fortè quod iudicent non eſſe caſum ſanctæ Inquiſitionis ſi quis verbis, aut aliter cenſuras contemnat, eo quod non inſurgat ſuſpicio erroris in mẽte contemnentis ex huiuſmodi contemptu. Et quidem in practica manu ſcripta primo habetur cũ ſola correptione, & pœnitentijs ſalutaribus, abſque ulla abiuratione, eſſe expediendum contemptorem excõmunicationis; quando apparet non ob malã credulitatẽ mentis; ſed ob iram, & paſſionem animi fuiſſe ab eo prolata verba etiam maximi cõtemptus, vt *bò in culo la ſcommunica* (ſic ab ipſa practica ponitur exemplum) eo quod iudicet ſe inualidè, & iniuſtè excommunicari ab Ordinario propter intereſſe, quod nec ei, nec alteri debet; vnde ſi diceret, Epiſcopus nõ potuit me excommunicare in tali caſu, interrogatus circa intentionem, nullum dubium respondebit ſe non negare poteſtatem in eo excommunicandi, ſed exercitium poteſtatis pro illo caſu.
95 Deinde deciditur in eadem practica, ſi quis diceret abſolutè, Epiſcopi non habent poteſtatem excommunicandi, ſeu non poſſunt ferre cenſuras, hunc ſine dubio eſſe ſuſpectum de mala credulitate circa poteſtatem clauium; propterea interrogandum de intentione, maximè ſi protulit verba deriſoria contra eas, & expediendum cum abiuratione, & penitentijs ſalutaribus, attenta qualitate caſus, & perſo-
96 næ; ita Practica vulgaris, Quæ non exprimit de gradu abiurationis: crederem poſſe aliquando iniungi non ſolum de leui, ſed etiam de vehementi, præcedente aliquali tortura cũ pœna arbitraria; maxime ſi contemptor ſit eius nationis, ſeu loci, vbi extat error contra clauium poteſtatem.

Quid de iuriſdictione Inquiſitorum circa Polygamos? & qualiter, ac quando Polygamia contrahatur vt illi ſubſit?

REGVLA CXLIX.

97 PRocedunt Inquiſitores priuatiuè quoad Iudices laicos contra delictũ duplicis matrimonij; cũ ſit ſuſpectus de hęreſi, qui viuẽte adhuc primo coniuge, cũ alio contrahit.
98 Hoc autè verũ eſt, etiã quãdo ſic delinquens neutrũ matrimoniũ cõſumauit: itẽ vbi ſecundum

dùm ex ignorantia inualidè iniuit ob impe-
dimentum occultum dirimens: ac ſimiliter
quando ipſum per ſola ſponſalia de futuro ini
100 re tentauit. Huiuſmodi verò Polygamus,
attento ſtylo diuerſo aliquorum Tribanaliũ
S. Inquiſitionis expediendus eum abiuratio-
ne de vehementi, aut de leui, ant nulla; & cũ
pœna extraordinaria, vt fuſtigationis, trire-
mium, exilij, aut mitiori, ſi Inquiſitoribus ſe
101 ſtatim detulit. Imò prorſus liberandus, ſi
habita ſufficienti notitia de morte prioris cõ
iugis, eum alio contraxiſſe oſtendat.

---

102 OMiſſis varijs modis, quibus in iure bi-
gamus, & bigamia, ſeù poligamus, &
paligamia accipitur, circa quod videndus Sã-
chez lib. 7. de matrim. diſp. 83. pro præſenti in-
ſtituto bigamus dicitur, qui viuente primo
coniuge eum alio matrimonium contrahit,
contingere poteſt dupliciter, Primo ſi vterq;
coniux ſit matrimonio ligatus. Secundò, ſi
vnus ſit coniugatus, alter verò nequaquã ita
ex D. Thoma 2. 2. q. 108. art. 4. & ex alijs addu-
cit Souſa lib. 1. Aphoriſ. cap. 35. n. 1. Quorum
103 n. 8. & cum Farin. de delictis carnis q. 140. p.
1. n. 18. perſpicuitatis gratia aduerto id, quod
iam ex ſe cognoſci poterat, nempè quæ hic
dicuntur de viro habente ſimul duas vxores,
ſumenda eſſe pari ratione de muliere nubente
duobus viris, imò maiori ratione; cum plura-
litas vxorũ legis naturæ tẽpore, quã ſcriptę cõ
ceſſa, quibus viris fuerit, & nunquam mulie-
ribus pluralitas virorum: illa tamen iam ab
initio legis Euangelicæ pro quibuſcunq; par-
tibus, ſeu nationibus mundi reuocata, vt cõ-
ſtat ex c. gaudemus, extra de diuor. & tradit
copiosè Sanchez lib. 7. de matrimonio tota
diſ. 80.
104 Quod Inquiſitores cognoſcant de crimi-
ne contrahentium binas nuptias priuatiuè,
quoad Iudices Laicos, docẽt præcipuè Alber-
tin. de agnoſcen q. 23. n. 76. Farin. diſt. q. 140.
par. 1. n. 1. Scaccia de Iudic. cauſar. &c. lib. 1. ca.
12. n. 55. & Souſa vbi ſupra n. 18. cuius hæc sũt
verba, ſtando, inquit, in iure communi, culpa
contrahentium binas nuptias ad vtrumq, iu-
dicem Eccleſiaſticum, ſcilicet, & ſecularem
ſpectabat; nunc autem ad ſolos Inquiſitores,
ita ille, & addit extare declarationem Summi
Pontificis ad Inquiſitorem generalem Luſita
105 niæ. Per quam teſte ipſo Souſa etiam Tribu-
nal Epiſcopale excluditur cognoſcenda cauſa
duplicis matrimonij; cum ad ſolos Inquiſito-
res ſpectare aſſerat, quod ex dicendis infra cũ
106 Caſtro Palao magis indicabitur. Et quidem
noſtrum Tribunal Melitenſe S. Inquiſitionis
nullo modo permittit, vt Diœceſanum ad ſi-
miles cauſas contrahentiũ binas nuptias ma
nus extendat, vt iam alibi à nobis traditum.
107 Exercẽt autẽ Inquiſitores ſuã Iuriſdictio-
nẽ cõtra quoſuis bigamos, vndecumq; oriun-
dos, etiã occultè cũ duabus mulieribus con-
trahentes, docent omnes citandi contra Si-
mancã tit. 40. n. 4. nõ benè limitãtẽ hoc quod
intelligatur ſolum de bigamo oriundo ex ge-
nere Mahometano, aut Barbarico, & ducen-
108 te palã duas vxores. Itẽ exercent eã contra
binas nuptias contrahẽtem de pręſenti; quã-
uis nullã vxorem carnaliter cognouerit; quia
ita eſt ſuſpectus de mala credulitate circa Sa
cramentum matrimonij, ac ſi cum vtraq: ip-
109 ſum conſumaſſet. Similiter exercent contra
bigamum, etiam quando ſecundũ matrimo-
nium eſt inualidum, vt quod contraxerit cũ
conſanguinea, aut religioſa, vel alio impedi-
mento ligata, dummodo primum matrimo-
nium validum ſit, aut ſaltem quod illud cõ-
trahens validũ fuiſſe credat, eo tẽpore, quoad
ſecundum conuolauit. Docent vt certum de
his omnibus caſibus Albertin. diſt. q. 23. Hen
riq. lib. 11. c. 2. nu. 3. Roias ſingul 98. n. 4. Farin.
dict. q. 178. n. 71. Caſtr. Palaus tract. 4. diſp. q. 9.
pun. 1. §. 8. & Souſa lib. 1. Aphor. c. 35 num. 3. 4.
& 5.
110 Quid de contrahente matrimonium cum
prima, & ſponſalia de futuro cum ſecũda Sou-
ſa ibidem n. 6. aſſerit non eſſe ſuſpectum in fi-
de, nec puniri debere ab Inquiſitore; ſed ab
Ordinario loci citat pro ſe Albert. eadẽ q. 23.
n. 20. & Farin. dict. q. 140. p. 1. n. 27. ſed hi duo ſi
attente legantur, vt ipſe legi, nullã mentionẽ
faciunt de ſuſpicione in fide tantum loquun-
tur de punitione ſic contrahentis: nec expri-
111 munt à quo ſit puniendus. Vndè contra Sou
ſam eum praxi illa vulgati manu ſcripta alias
adducta, attento ſtylo Sacræ Congregationis
S. Offitij de quo in ipſa abſolutè tenendum eſt
poſſe Inquiſitores procedere contra vxoratũ,
tanquã ſuſpectum de hæreſi, ſi tentet contra-
here ſecundum matrimonium ineundo ſpon
ſalia de futuro. Probatur à ſimili; quia in alijs
materiis S. Offitij contra delictum attentatũ,
licet non completum proceditur, vt contra
Chriſtianum Neofitum ex genere Maurorum
tentantem fugam ad partes Africæ, vt ibi ite-
rum ſectam Mahometicam amplectatur, vt
ſæpius noſtrum Tribunal Melitenſem S. Inqui
ſitionis proceſſit; ergò idem erit in vxorato
tentãte ſecundum matrimonium contractis,
112 iam ſponſalibus. Admitto tamen vt verum
id, quod Souſa ibidem n. 7. addit nimirum de
fide non eſſe ſuſpectum contrahentẽ ſola ſpon
ſalia cũ duabus, quãuis eas carnaliter cogno-
ſcat; cũ nõ contrahat ſic matrimoniũ, & cõſe-
quẽter nõ eſſe ſub iuriſdictione Inquiſitorum.
113 Verùm non leuis extat controuerſia inter
Doctores qualiter cõtrahẽs binas nuptias ſit
ſuſpectus de hæreſi, & ab Inquiſitoribus expe-
diẽdus? Genuen. vbi ſup. c. 18. n. 11. & alij volũt
eſſe de fide vehementer ſuſpectum. Simanch.
vero tit 40. n. 6. & alii leuiter tantum in fide
114 ſuſpectum faciunt. Atq. hinc affirmat Anton.
Dian. par. 4. tract. 7. reſol. 4. proueniſſe forſan
circa hoc differentiam ſtyli in variis locis.
Nam in ſupremo Concilio Sanctæ Inquiſitio-
nis Hiſpaniæ, & in Tribunalibus ei ſubiectis
huiuſmodi bigamis abſq. tortura tantum in-
115 iungitur abiuratio de leui (excipe cũ Mou-
ra de Enſal. ſect. 3. cap. 3. nu. 9. vbi reus eſſet ex

loco infecto hæreſi Caluiniana, aut Luthera-
na, qui poſt torturam, abiurare deberet de ve-
hementi) & pœna fuſtigationis, ac triremium
per quinquennium, vt tradunt Diana citatus
& Souſa lib 1. Aphoriſ. cap. 35. n. 20. pro nobi-
libus perſonis Caſtrus Palaus vbi ſupra punc.
16. §. 8. aſſignat pœnam exilij, & pecuniarum
119 Addens eſſe minuendam pœnam reſpectu
illius bigami, qui licet præuentus ſtatim ſe
Inquiſitoribus detulit, hincq; dùm cauſa eius
tractatur non eſſe recludendũ in carceribus
ſecretis; ſed in aliqua particulari domo. De
120 dicto ſtylo abiurandi ſolum de leſu atteſtã-
tur etiam Suarez de fide diſp. 24. ſec. 2. nu. 4. &
Piaſenius in praxi par. 2. cap. 4. art. 6. n. 9. ob eã
rationem, quia vt plurimum præſumitur quis
contrahere binas nuptias ex luxuria, vel cu-
piditate lucrandæ dotis, atq; hæc benè pro tri
bunalibus S. Inquiſitionis Hiſpaniarum.
121 Nihilominus melius iuxta ſtylum Sacræ
Congregationis Vrbis, & reliquorum Tribu-
nalium Sancti Officij, quæ ei ſubſunt, contra-
hens binas nuptias, quia eſt vehementer ſu-
ſpectus de mala credulitate circa matrimonij
Sacramẽtum torquetur pro intẽtione, hacq;
negata iniungitur abiuratio de vehementi, &
pœna triremium per quinque, vel ſeptem an-
nos, & ſi ſit mulier ad fuſtigationem, & exiliũ
damnatur. Ita Aloyſius Bariola in Aphor. litt.
V. verb. vxor. §. 2. Genuen. citatus, Pẽna 2. par.
Direct. comm. n. 81. & præter alios Praxis illa
122 vulgaris, num. 5. In qua peculiariter agitur
de reo, qui viuente prima contraxit ſola ſpon
ſalia cum ſecunda, quod præmiſſa tortura, ſi
ex ea nihil emerſerit, debeat abiurare de leui
cum pœna carceris arbitrio, aut exilij ad lo-
cum, vbi habitat prima vxor. Quod ſi per ſpon
123 ſalia ſi niliter tentet iterum ſecudum matri
monium, repetenda ſit abiuratio de leui, &
infligenda pœna triremium, ita in Praxi illa;
& intelligitur attenta qualitate perſonæ; quæ
ſi ſit mulier loco triremiũ poterit fuſtigari &c.
124 Sed quid de ſuadente, ſeu dante conſilium
alicui, vt binas contrahat nuptias? Hoc deci-
ſum reperitur apud ſolũ, quod legerim Ema-
nuel Mouram de Enſalm. ſec. 3. cap. 6. n. 11. vbi
ait ſe vidiſſe in praxi, eadem pœna damnatã
matrem conſulentem filiam, vt ſecundo nu-
beret, ac ipſam filiam, quia non minor con-
tra matrem, ita concurrentem ſuſpitio non
benè ſentiendi de matrimonio inſurgebat,
quàm contra filiam, ita ille. Quam deciſionẽ
omnino approbat Diana dict. reſol. 4. verſ. No-
tandum eſt &c. atq; ego ſimiliter approbo.
125 Docet autem benè Caſtrus Palaus dict. §.
8. non pœna triremium, nec fuſtigationis: ſed
exilij, aut pecuniaria eum eſſe afficiendum,
qui aliqua apparenti ratione ductus de mor-
te prioris coniugis, probat ſecundum matri-
monium contraxiſſe. Imo ipſum ab Inquiſito
re eſſe prorſus liberandum, ſi plenè oſtendat,
aut primum matrimonium nullum fuiſſe, aut
accepto certo nuncio de morte prioris coniu
gis iuxta cap. in præſentia de ſponſalibus ad
127 ſecunda vota conuolaſſe. Nihilominus rectè
addit idem Caſtrus ex Farin. de hæreſi. q. 178.
n. 72. illũ eſſe puniendũ nõ ab Inquiſitore, ſed
ab Epiſcopo per textũ in ca. cũ in Apoſtolica,
de ſponſalibus, eo quòd abſq; declaratione Ec
cleſiæ de nullit. prioris matrimonij auſus fue
rit ſecundũ contrahere, quod alij etiã tradũt.
128 E contra verò, vt ad dictam abiurationẽ, &
pęnas poſſit Inquiſitor bigamum condẽnare,
debet conſtare de corpore delicti, & non ſuffi-
cit propria ipſius rei confeſſio; ſed probanda
eſt à Fiſco ſupraiuiuẽtia prioris vxoris tempo-
re, quo ſecundam duxit, probanda item va-
129 liditas primi matrimonij; Atq; hæc proba-
tio ſi haberi nequit ex libro authentico Paro-
chi, eo quod fuerit deperditus, formanda ſal-
tem eſt per teſtes, qui certò ſciant pręſtitũ ab
eis conſenſum matrimonij corã ipſo Parocho
per verba de pręſenti, vel viderint cohabitare
& ſe gerere, vt virũ, & vxorẽ. Ita cũ Maſcardo
concl. 58. n. 4. Souſa lib. 1. Aphoriſ. c. 35. n. 22. &
in Praxi vulgari n. 5. cap. 6.
130 Tandem aduertit idem Caſtrus Palaus n.
4. per ſequentia verba. Ad huiuſmodi, inquit,
crimen reduci poteſt, ſi Religioſus, ſiue laicus
ſit, ſiue clericus, ducat vxorem: punitur enim
ab Inquiſitoribus eadẽ pœna, qua binas nup-
tias contrahens, & grauiori, ob ſuſpitionẽ gra
uiorem lutheranæ hæreſis: ita ille, & egregie
131 quidem. Sed miror reliquiſſe de ſeculari ſa-
cerdote, ſeu ordinato in ſacris ducente vxorẽ
cum eadem ſit in hoc caſu præſumptio hęre-
ſis lutheranæ, & pari modo iſte ſubſit Iuriſdi-
tioni Inquiſitorũ, vt iã de vtriſq; à nobis tra-
ctatum ſupra cap. 13. Regula 109. Vnde eſſet
132 actum agere, ſi vt inaduertenter, in proœ-
mio huius capitis promiſimus, hac de re pe-
culiaris nunc Regula à nobis proponeretur.

Quinam alij caſus non expreſſi in edicto ad Sanctũ Officiũ pertinent? & qualiter expediẽdi?

REGVLA CL.

133 COgnoſcũr DD. Inquiſitores de crimine
comedendi carnes diebus prohibitis, &
eo maior erit præſumptio erroris in comedẽ-
te, ſi hic ſit oriundus ex regione, vbi ſecta
lutherana, vel caluiniſtica viget. Item alicubi
134 de ſodomitis. De trãsferẽtib. ſimiliter arma,
135 equos &c. in terris infideliũ. Itẽ de inſtituẽ-
tibus nouas Religiones ſine facultate, & ap-
probatione Sedis Apoſtolicæ. Procedunt etiã
136 contra Italos habitãtes in terris hæretico-
rum non ſeruatis conditionibus à Clemente
137 VIII. præſcriptis. Itẽ contra ſumẽtes, vel dã-
tes in cõmunione maiores, aut plures hoſtias
138 ſeù particulas: Itẽ cõtra cõcionatores dicẽ-
tes in Purgatorio nõ detineri animas vltra de
139 cẽ, aut viginti annos. Cõtra qualificãtes ẽt
ſeu notã erroris doctrinæ de Auxilijs tribuẽ-
tes, aut aliquin imprimentes circa hãc mate-
riã abſq; approbatione Sac. Congreg. Vrbis,
& ſic de alijs caſibus, in quibus eſt aliqua hæ-
140 reſis præſumptio. Qua attenta, & qualitate
perſonarum, ac circũſtãtiarum, ſinguli expe-
diendi cũ abiuratione, vel ſine ea, & cum pœ-
na arbitraria, aut cum ſola correptione.

Pri-

141 PRimum de comeſtione carnium attin-
git benè,& decidit Peña 2.par.Direct.
comen.46.ſuper quæſt. 55. vbi diſcutiens il-
lud dubium, quando nam vehemens ſuſpi-
tio multæ credulitatis interueniat? poſt re-
ſponſionem generalem, exemplificat in ve-
ſcente carnibus tempore vetito per hæc ver-
142 ba. Vehemens, inquit, ſuſpitio ſumitur ex
ſignis exterioribus operum, aut verborum,
ex quibus capitur argumentum concludens
frequenter,& vt in pluribus, quòd qui talia
dicit, vel facit, eſt hereticus, vt ſi quis diebus
prohibitis abſq; neceſſitate, & ſuperioris fa-
cultate carnibus veſceretur. Peñam ſequun-
tur Mar. Antonius Genuenſ. in Praxi Archie-
piſcopali, cap. 18. n. 11. Sanctarellus tract. de
hæreſi cap.14.dub.3.num.5. Leſius Zechius in
143 ſum. tom. 1. tit. de fide, cap. 11. n. 5. Qui duo
vltimi idem prorſus affirmãt, & quidem val-
dè probabiliter de non ſumentibus ſacramen
ta Euchariſtiæ,& pœnitentiæ ſingulis annis,
quod inde inſurgat præſumptio hereſis cõtra
ipſos ſaltem leuis. Quamuis enim hec Sacra-
mentorum omiſſio, ſicut,& illa carnium co-
meſtio ſine errore mentis eſſe poſſint; nihil ta-
men vetat, quia procedant Inquiſitores con-
tra ſic omittentes, & comedentes, iniũcta eis
abiuratione,& pœna arbitraria, perpenſis cir-
cumſtãtijs ſacti, loci temporis,& perſonarum
maximè ſi iſtæ ſint oriundæ ex regionibus,
vbi errores contra veritatem Sacramentorũ
Euchariſtię, & confeſſionis,& contra prohibi-
tionem comedẽdi carnes, & oua, atque lacti-
cinia graſſantur. Vide Antonium Diana 4.par.
tract. 8. reſol. 38. benè notantem eſſe in praxi,
vt Epiſcopi procedant contra omittentes illa
Sacramenta recipere.
144 De crimine nefando non vniuerſaliter; ſed
in aliquibus Tribunalibus Hiſpaniæ cogno-
ſcunt Inquiſitores fidei, vt in illis Regni Ara-
goniæ, Valentiæ,& Barcinonis ex vi Bullæ Cle
men. VII. cuius tenorẽ affert Ludouicus Pa-
ramus lib. 2. de orig. tract. 2. cap. 8. incip. ſi vlla
de pluribus, eius etiam meminerunt Caſtrus
Palaus tom. 1. tract. 4. diſp. 8. pun. 12. nu. 11. &
Salced. in ad lit. ad pract. crim. Bernardi Diaz
145 cap. 18. In illis item Luſitaniæ, tum ex pri-
uilegio Regis, tùm ex conſtit. Pij IV. & Greg.
XIII. vt teſtatur Emanuel Moura, de incant.
opuſ. 1. ſect. 3. c. 1. n. 16. 17. 18 & 19. vbi ſub finẽ
exprimit motiuam, quo adducti Reges Seba-
ſtianus,& Henricus a dictis Romanis Pontifi-
cibus obtinuerunt, vt contra hoc horrendum
delictum Tribunalia S. Inquiſitionis procede
rent per ſequentia verba. Fuit ergo, inquit,
Sebaſtiani,& Henrici mens primo, vt quod cõ
tra Eccleſiaſticos delinquentes ſæcularis po-
teſtas nõ poteſt, poſſet S. Officij Suprema. De-
inde vt quod contra laicos circa huius mali
omnimodam eradicationẽ per ſeculares po-
teſtates exequi non volebant, hoc ſacri Tri-
bunalis diligentiæ, ſigilli, integritatiſq; auxi-
146 lio adiuti conſequerentur; ita ille. Qui ſta-
tim adiungit n. 20. Bullam Pij V. per quam
diſponitur, vt Clerici tàm ſæculares, quàm re
gulares delictum Sodomiæ exercẽtes à Iu-
dice Eccleſiaſtico degradati, poteſtati ſecu-
lari ſtatim tradantur irremiſſibiliter com-
burendi.
Verùm idem Moura poſtquam toto cap. 3
eiuſdem ſect. 3. copioſè oſtendit, quid ſit ſa-
pere hæreſim maniſeſtè in ſactis, proponens
circa hoc varia exempla ex authoribus, vt ex
Simanch. Cathol inſtit. tit. 50. n. 30. vbi opti-
mè ex Patribus, & ex l. Hiſpaniæ idem indi-
cat, exemplificatq; in eo, qui cum fœminis
conſanguineis, affinibus, monialibus, cõma-
tribus, alijſque id genus facile commiſcetur,
& in eo, qui iuramenta ſcelerata edit, atque
ex Henriquez lib. 13. de excommunicatione,
cap. 24 n. 2 in Gloſ. litt. P. vbi in communi af-
firmat omne delictum valde enorme, per ſe
loquendo in qualibet materia reddere delin-
quentem ſuſpectum de hereſi.
147 Nunc in dictis Tribunalibus S. Inquiſitio-
nis Luſitanæ reis peccati nefandi abiuratio
nequaquam iniungitur, vt ex Cunha, q. 2. n.
19. obſeruat adductus Moura dict. cap. 3. n. 22.
ſed non omnium, inquit ipſe, quæ à maiori-
bus fiunt, ratio facilè reddi poteſt: eam red-
dunt aliqui, quia ſi igni traduntur etiam cõ-
feſſi, & pœnitentes, fruſtra ab eis requiritur
148 abiuratio, ita ille; Sed hæc ratio non valet
quando delictum eſt attentatum,& non con-
ſumatum; quia tunc ex mente Caſtri Palai ci
tati, & aliorum Sodomita flagellis cædi,& ad
triremes mitti debet; quidquid in contrariũ
nimis rigidè dicat Ioſeph Seſſe in deciſ. Regni
Aragon deciſ. 475. n. 5. tom. 3. quod pro vno tã-
tum actu attentato, cum iam poſuit membrũ
intus anum,& extra ſemen effudit, ſit ſodo-
mita puniendus ordinaria pœna combuſtio-
149 nis. Admittenda tamen ampliatio Anto-
nij Souſæ lib. 1. Aphor. cap. 59. n. 8. eſſe ſcilicet
ipſum Curiæ ſeculari relaxandum ad combu-
ſtionem, ſi dicto modo repetitis actibus cri-
men nefandum tentet; quia inquit, quod de-
ficit ad complementum actus ſodomitici ſup
pletur ex repetitione actuum in fraudem le-
gis, vide plura apud hunc auctorem.
150 Contra transferentes arma, equos &c. ad
hoſtes noſtræ Religionis, ſiue infideles non
baptizatos, ſiue hereticos procedunt Tribu-
nalia S. Inquiſitionis Hiſpaniarum ob ſuſpi-
tionem hæreſis, vt ait Caſtrus Palaus vbi ſu-
pra, pun. 16. §. 10. Videntur enim, inquit ſic
delinquentes fautores hæreticorum eſſe. Ex-
151 pediri tamen ſolent teſte eodem Caſtro; tũ
ſola pœna extraordinaria, vel fuſtigatio, vel
exilij, aut pecuniaria iuxta qualitatem perſo-
næ, abſq; abiuratione, eo quòd hæc actio trãſ-
ferendi arma, cibaria prohibita &c. ad partes
Infidelium lucrandi, & negotiandi cauſa cõ-
152 muniter exerceatur. Hinc fortè Sacra Con-
gregatio Vrbis Sancti Officij, & quicunq; In-
quiſitores ab ea dependentes contra talem
actionem exercentes non inquirunt. Imo
prohibitum eis, ſaltem noſtro Inquiſitori Me-
litenſi inquirere, vt patet ex litteris iuſſu
eiuſdem Sacrę Congregationis hùc traſmiſ-
ſis, 31. Iulij, anno 1609. regiſtratis in

Archiuio huius Tribunalis contra hæreticam
359 prauitatē, Vbi ipſi Inquiſitori iniungitur,
ſi quid ſciuerit de dicta tranſlatione armorũ,
cibariorum, &c. ex hac Inſula ad terras infi-
delium, moneat prudenter Eminentiſſimum
Magnum Magiſtrum, vt hic prouideat, prout
expediri indicauerunt.
360 Nota tamen benè Diana par.4.tract.7.re-
ſol.19. ex circumſtantijs delicti, & perſonarũ
qualitate eſſe diligenter perpendendum, an
animo adiuuandi infideles, & hęreticos in
bello contra Chriſtianos arma, equos bellica
tormenta, &c. eis tranſmiſerint, & in hoc ca-
ſu ſecundum gradum ſuſpicionis de mala
credulitate, taliter delinquentes poſſunt tor-
queri, & publica abiuratio, ac aliæ pęnæ præ-
ter dictas eis infligi ab Inquiſitoribus, apud
quos receptus vſus procedendi contra ipſos.
361 Quoad caſum inſtituentium nouas Reli-
giones abſq; facultate, & approbatione Sedis
Apoſtolicæ, quod Inquiſitores fidei poſſint in
ipſos ſuam iuriſdictionem exercere, patet ma-
nifeſtè ex decreto in Sacra Congregatione
Vrbis contra hęreticam prauitatem coram
Paulo IV. edito die 16. Iulij 1556. quod refert
Diana in fine 4.par.pag.mihi 495. cuius teno-
rē opportunum iudico hic ad verbũ appone-
362 re, eſtq; huiuſmodi. Prælibatus S D.N. rati-
ficauit capturam Ioannis Franciſci Raymũdi
Mutinen, Congreg. S. Pauli, & Barnabæ, ciuis
Mediolani, & commiſit Reuerendiſſimis DD.
Cardinalibus Inquiſitoribus generalibus, ſiue
R.D. Commiſſario facultatem procedendi, ſeu
procedi faciendi in futurum contra quaſcũq;
perſonas, volentes inſtituere, ſeu inſtituentes
nouam Religionē cuiuſcumq; ſtatus, gradus,
& cõditionis exiſtant, & de cõtentis in titulo,
ſeu titulis de Religioſis domibus, & de con-
ſtituẽtibus nouam Religionem, Monaſteria,
vel alia quęcumq; loca pia, quod poſſint dicti
Reuerendiſſimi Cardinales, ſeu dictus Reue-
rendiſſimus Commiſſarius ea reuidere, & cor-
rigere, ac omnia alia, & ſingula in præmiſſis
facere, quæ eis videbuntur iuri conſona. En
Decretum illud ad verbum.
363 Circa quod hoc tantum aduertendum ſu-
ſpicionem erroris, ob quem Inquiſitores cõ-
tra inſtitutorē alicuius Religionis procedere
poſſint, inde inſurgere, quod præſumatur ma-
lè ſentire de poteſtate Sedis Apoſtolicæ in
prohibendo fundationem alicuius Religionis
ſine facultate eius, & non eſſe iuſtam, ſeu legi-
364 timam talem prohibitionem. Item præſu-
matur intendere, vt in ea Religione teneatur,
& ſeruetur aliquid, quod ſit diſſonum, ſeu re-
365 pugnans doctrinæ Catholicæ. Aduerte etiã
hic obiter Cõmiſſarius Sacrę Congregationis,
quam honorificè ab ipſa tractari ſoleat titulo
Reuerẽdiſs. in huiuſmodi decretis ei tributo.
366 Sequitur agendum de Italis habitantibus
extra Italiã in locis, vbi liber, & publicus cul-
tus, ſiue vſus Catholicæ Religionis nõ exiſtat:
talis enim habitatio, niſi ſub certis cõditioni-
bus, prorſus eis prohibetur per conſtitutionē
incip. Cũ ſicut, 6. Iulij 1596. à Clem. VIII. edi-
tam, & violatores prohibitionis, vti de hęreſi
ſuſpecti iuriſdictioni Inquiſitori ſubijciuntur
puniẽdi. Conditiones autē proprijs verbis ip-
ſius Conſtitut. per §§. diuiſæ, ſunt huiuſmodi.
367 §.1. Quare nos, &c. Statuimus, & ordi-
namus, vt de cætero nullus Italus, ſiue mer-
cator, &c. audeat habitare, vel domiciliũ te-
nere in Ciuitate, Oppido, ſeu loco, vbi aliqua
Eccleſia cum Parocho, vel Paſtore, ſeu Sacer-
dote Catholico non exiſtat, in qua liberè, &
ſine omni periculo palã, publicè celebrari, &
audiri poſſint ſacroſanctæ Miſſæ, & alia diuina
officia, & cõciones, ac ſacramẽta eccleſiaſtica
miniſtrari, mortuorũ corpora ſepeliri, et cęte-
ra fieri iuxta ritum S. Romanæ Eccleſiæ.
368 §.2. Vtq; ijdem Itali abſtineant à matri-
monijs cum hęreticis mulieribus, et ab hęre-
ticorum ſepulturis, filios ſuos de ſacro fonte
leuari per hęreticos nõ permittant, ne ipſi vi-
ciſſim hereticorum filios, niſi per Catholicum
Sacerdotem catholico more baptizentur, le-
uare pręſumant; Medicorum quoq; hęreticorũ
opera, neceſſitate ceſſante, & vbi adſit copia
catholici Medici idonei, non vtantur.
369 §.3. Cum verò Itali prædicti ex Italia re-
cedunt ad morandum, ſeu inhabitandum in
partibus prædictis, id ſignificent ſuis Ordina-
rijs, vel Inquiſitoribus locorum, à quibus ſe-
riò admoneantur, vt in eis perpetuò catholi-
cam, & orthodoxã fidem conſtanter retinen-
tes, & profitentes, piam, & catholicam vitam
ducant, Dominicos, & feſtos dies, abſtinen-
tias, & ſacra ieiunia ab Eccleſia præcepta re-
ligioſe colant; atq; omnem hęreſim, & errorē
hęreticos, ſchiſmaticos, & ab orthodoxa fide
370 aberrantes fugiant, & euitent, Ac vt ſaltē
ſingulis annis de eorum ſacramentali pecca-
torum confeſſione, & ſanctæ Euchariſtiæ per-
ceptione per eos facta, fidem, ſeu inſtrumen-
tum ipſis Ordinarijs, vel Inquiſitoribus in
Italiam tranſmittant; ad quod & nos dictos
Italos tenore præſentium teneri, & obligatos
eſſe decernimus, & mandamus.
371 §.4. Quod ſi quis propriæ ſalutis imme-
mor cõtra præmiſſa facere præſumpſerit, poſ-
ſit aduerſus eum per locorum ordinarios, &
Inquiſitores hęreticæ prauitatis, vti de hęreſi
ſuſpectum procedi. Hactenus ex Conſtit. Illa,
quã affert Laertius Cherubinus in Bull. to. 3.
372 pag. 57. Nec dubium quin dictis conditio-
nibus minime ſeruatis, tales Itali reddantur
ſuſpecti de illis erroribus, quos tenent hęre-
tici, in quorũ Oppidis contra Eccleſię prohi-
373 bitionem habitant. Hæc omnia cõfirmauit
Greg. XV. alia Bulla incip. Romani Pontificis,
addens prohibendo ſimiliter, ne vllus hęreti-
cus in locis Italiæ, & Inſularum adiacentium
domicilium contrahere, ſeu domum apertam
habere propriam, vel conductam, aut gratis
conceſſam, ſeu habitare, aut morari poſſit, &c.
374 Alius caſus de concionatoribus prędican-
tibus animas nõ detineri in Purgatorio vltra
10. aut 20. annos; quod hi ſubſint iuriſdictio-
ni Inquiſitorũ, deciditur à Naldo in Sum. ver.
animæ n. 2. vbi opinionem ſic tenentiũ vocat
periculoſam, & erroneã, & ab Henrico Hen-
riquez lib. 7. cap. 16. n. 4. vbi ſic ait. Quidã præ-
dicant

dicant nullam animam detineri in Purgatorio
vltra 10. aut 20. annos; cum pęnæ ſint multo
grauiores; quam huius vitæ, & ſemper intenſæ
175 circa animam iuſtam. At hi non ſine temeri-
tate quadam ex leuibus rationibus loquuntur
contra morem Eccleſiæ, quæ pro defunctis, &
pro certa anima celebrat Anniuerſaria, Miſſas,
& Officia vltra viginti annos; nec rigor Dei eſt
iniuſtus, ſi ab vna anima, quę propriè non ſatiſ-
fecit; ſed ſatis patitur, exigat longas pœnas, cũ
176 pro vno mortali exigit æternas. Quare illam
ſententiam quidam inſignis Prædicator Mino-
rita à ſanctæ Inquiſitionis ſenatu compulſus eſt
ſe retractare, eo quod retrahat fideles ab operi-
bus ſatisfactorijs, & Miſſis offerendis pro ſuis
177 defunctis. Hactenus Henriquez notans in
Gl. ſ. litt. I. cum Surio, quod quidã Innocentius
Papa eſt in Purgatorio detinendus vſq; ad diem
iudicij. Sed quidquid ſit de hoc vltimo; meritò
Inquiſitores Concionatorem illum coegerunt
retractare talem doctrinam, quam reijcit Card.
Bellarminus de Purgat. lib. 2. cap. 9. & hæc ſint
ſatis circa caſum iſtum.
178 Præterea de ſumentibus in communione
maiores, aut plures hoſtias, ſeu particulas (idẽ
dicito de dantibus, quia par eſt ratio) dubitat
Diana par. 4. trac. 8. reſol. 96. An Inquiſitores cõ-
tra ipſos inquirere poſſint? & reſoluit benè, ac
breuiter poſſe cũ Fernandez de Heredia in diſp.
Theol. de Sacrament. tit. de Euchariſtia diſp. 2.
par. 9. Ioan. de la Cruz in direct. conſcien. par. 2.
de Sacram. Euchariſt. q. 4 concl. 2. Attingit etiã
hanc Inquiſitorum poteſtatem noſter doctiſſi-
mus Suarez tom. 3. in 3. par. D. Thomæ diſp. 63.
ſect. 7. vbi opinionem illam Gabrielis lect. 85. in
Can. Maioris in 4. diſt. q. q. 1. arg. 5. & aliorum
nimirum quamdiu Chriſtus præſens eſt intra
corpus eius, qui dignè communicauit, gratiam
continuè influere, tanquam contrariam Diui
Thomæ q. 80. art. 8. & omninò improbabilem
grauiter reprehendi ait à recentioribus Theo-
logis, vt à Soto diſt. 11. q. 2. artic. 1. à Ledeſma
q. 20. art. 1. & reijci ob multiplicem rationem,
179 præcipuè ob hanc, quia, inquit Suarez, ſe-
quitur per ſe vtilius eſſe, cæteris paribus, com-
municare in maiori ſpecierum quantitate, vt
plus durent in ſtomacho, vt ita Chriſtus maio-
rem gratiam conferat, & hinc ſequuntur ſuper-
ſtitiones illæ, Inquiſitorum iudicio meritò pu-
nitæ in his ſacerdotibus, qui ſuis deuotis plu-
res formas tribuunt. hæc Suarez, quibus con-
180 firmatur reſolutio tradita. Nihilominus idem
Suarez valdè probabiliter addit, dum manent
ſpecies ſacræ intra corpus dignè communican-
tis, ſi huius diſpoſitio augeatur effectum gratiæ
per Sacramentum acceptæ ex opere operato,
etiam augeri.
181 Vltimus caſus in Regula peculiariter ex-
preſſus à nullo, quod ſciam, ex Doctoribus
tractatur, ſed tantum deciditur per Decretum
Sacræ Congregationis contra hæreticam pra-
uitatem coram Papa Paulo Quinto habitæ, vt
circa materiam de auxilijs nullus audeat quid-
quam innouare, nec qualificationem erroris,
aut ſimilem alterutri parti tribuere, quouſque
Sedis Apoſtolica circa id decernat, ſub quo-
cumque prætextu, etiam commentandi Di-
182 uum Thomam: Item ne quis circa dictam
materiam de auxilijs aliquid typis excudat ſi-
ne licentia, & approbatione eiuſdem Sacræ
Congregationis, ibique tribuitur facultas In-
quiſitoribus procedendi contra iſtarum prohi-
bitionum violatores. Conſtant hæc omnia ex
litteris 14. Septembris 1607. 1. Nouemb. 1623.
& 2. Decembris 1611. iuſſu ipſius Congrega-
tionis huc tranſmiſſis, quas in Archiuio huius
Tribunalis Melitenſis Sanctæ Inquiſitionis re-
giſtratas vidi, & attentè legi.
183 Per clauſulam illam generalem, Regulæ
adiunctam, Et ſic de alijs caſibus, in quibus
eſt aliqua hęreſis præſumptio, inducimur ad-
huc ad exprimendos breuiſſimè nonnullos.
Poſſunt itaque Inquiſitores punire eos, qui af-
firmant, confeſſos Religioſis ab Epiſcopo ap-
probatis iterum eadem peccata confiteri Pa-
rocho, teneri, ita olim affirmantem pertina-
cius quemdam Ioannem de Poliaco, vocatum
Romam, Papa Ioannes XXII. anno Domini
1322. coegit palinodiam recantare, & ſuum
errorem agnoſcere, ac deponere, vt patet ex
quadam eius extrauag. incipit, Vas electionis.
184 Hinc poſtea Sixtus Quartus iniunxit Inqui-
ſitoribus, contra ſic delinquentes procedere,
vt cum Ioan. de la Cruz lib. 2. de Statu Reli-
gionis cap. 6. dub. 1. concl. 3. aduertit Diana
vbi ſupra reſol 102. vide plura apud ipſum.
185 Spectat etiam ad Inquiſitores examinare
reuelationes mulierecularum, & aliorum, an
ſint à Deo, ſeu illuſiones Dęmonis, & contra
perſonas illuſas, ſi non reſipiſcant procedere.
Ita Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 21. num. 25.
& 29. quem ſequuntur Ricard. de Sancto Vi-
ctore eas ſubijciens Inquiſitorum iudicio, &
Emanuel Moura de Inuent. & Enſal, opuſc. 2.
186 ſect. 2. cap. 3. num. 19. Pro dicto autem exa-
mine faciendo à DD. Inquiſitoribus, legendus
eſt Raphael de la Torre in 2. 2. D. Thomæ to. 2.
q. 95. art. 2. diſp 3. in qua copioſè, & erudite
de hac materia agit, & tradit regulas ad co-
gnoſcendum, quando reuelationes ſunt à Deo,
vel à Dęmone.
187 De vſurarijs ob præſumptionem huius er-
roris contra fidem, quod teneant eſſe licitas
vſuras, cognoſcere poſſunt Inquiſitores Tri-
bunalium Aragoniæ, Valentiæ, Cathaloniæ,
ac vtriuſque Siciliæ (quamquam audio non
eſſe in vſu maxime apud Siculum Tribunal)
ex vi Conſtitutionis Leonis Papæ Decimi in-
cipit, Dilecto filio, quam per extenſum affert
Ludouicus Paramus lib. 2. de orig. Sanctæ In-
quiſitionis tit. 2. cap. 8. & ait eam aſſeruari Bar-
188 cinoniæ in Archiuio ſancti Officij. Imò quoſ-
uis Inquiſitores procedere poſſe contra quem-
cumque, qui licet verbis aſſerat peccatum eſ-
ſe exercere vſuras, ipſe tamen inhumaniter
tractat eos, quibus pecunias mutuauit, & de
hoc ſit diffamatus, cum plus cenſeatur facto,
quam verbis declarare vſuram non eſſe pecca-
tum, Repertor. Inquiſ. Lappus, Ioannes de
Imola, Butius, & alij relati à Farin. de hereſi
quæſt. 186. num. 43. abſolutè docent; quibus
adhæſi in quęſtione illa à me nouem ab hinc

annis

annis iuſſu Illuſtriſſimi D. Inquiſitoris Ludoui-
ci Sereſtorij multis pertractata; An cauſa liber-
tatis ſpectet ad Sanctum Officium ? tradita ibi,
& probata efficaciter reſolutione affirmatiua,
quam inuenies in fine Operis, ac proinde ſu-
perſedeo hic exprimere.
189 Exprimendus tamen caſus circa ſimonia-
cos, quod hi videantur eſſe ſub iuriſdictione
Inquiſitorum, ſicut & vſurarij, cum par ſit ra-
tio de vtriſque, vt attingo in dicta quæſt. Fuit
enim quondam hęreſis Armenorum, & Henre-
quianorum ſpiritualia poſſe licite vendi, & emi;
inſurget ergo pręſumptio huius hęreſis contra
ſimoniacum, ſeu quod credat rem ſpiritualem
non eſſe impretiabilem, ita Emanuel Moura
190 opuſc. citato ſec. 3. cap. 3. num. 22. Addit ta-
men ipſe Moura in praxi obſeruari oppoſitum,
nimirum quod ſe non intromittat vllibi ſacrum
Tribunal Sanctæ Inquiſitionis in cognoſcendo
de hoc delicto tantę grauitatis, & immunita-
tis, vt ſępe in iure vocetur hęreſis, & ſimonia-
cus hęreticus, quod bene ex D. Gregorio obſer-
uat Suarez tom. 1. de Relig. lib. 5. cap. 1. à nu. 4.
191 Tandem quoad expeditionem in omnibus
caſibus expreſſis, & alijs ſimilibus, attenta
maiore, vel minore pręſumptione erroris, &
qualitate perſonarum, perpenſiſque circum-
ſtantijs alijs loci, temporis, &c. pręcedente
quandoque tortura pro eruenda intentione, &
hac negata, iniungenda aliquando abiuratio
de vehementi, aut de leui, aliquando nulla; ſed
cum pœna arbitraria, aut ſine ea, cum ſola
correptione, & penitentijs ſalutaribus expe-
diendi dicti delinquentes; vt Doctores varij ex
citatis tota hac Regula communiter tenent;
ſed de expeditione cauſarum alibi.

---

*Quando in alijs caſibus propter formalem er-
rorem contra fidem procedere poſſint
Inquiſitores, & qualiter?*

REGVLA CLI.

192 VNiuerſaliter loquendo exercent ſuam
iuriſdictionem DD. Inquiſitores in
eos omnes, qui malum aliquod operantur, non
ſolum ex delectatione, aut vtilitate in obiecto
apprehenſa; ſed ex errore etiam formali intel-
193 lectus fidei diuinę contrario ad id inducti. Si-
militer in eos, qui aſſerunt aliquid eidem fidei
oppoſitum, vt non eſſe peccatum id, quod re
194 vera eſt; aut ſecus. Hinc dicti Inquiſitores
procedunt contra aſſerentes ſimplicem forni-
cationem non eſſe peccatum, & contra recu-
ſantes iurare, quod obſtinatè credant nunquã
eſſe licitum iuramento ſe aſtringere; & de alijs
caſibus pari modo ex quibus aliqui attingen-
195 tur. Atque taliter operantes, & aſſerentes,
vel credentes, vti hęretici in Sancto Officio
damnantur.

---

196 PRo prima parte Regulæ de operantibus
malum ex formali errore mentis notan-
da doctrina illa Alphonſi de Caſtro lib. 1. de
iuſta, &c. cap. 1. vbi ſic ad verbum; dupli-
citer, inquit, ſe habet peccatum ad volunta-
tem, primo eam alliciendo ex vi oblatę dele-
ctationis, vel vtilitatis; vt libidinis, auaritiæ,
& ſimilia. Secundo eam vel non alliciendo, nec
retardando; ſed quaſi indifferenter ſe haben-
do, vt ferre galerum viridem potius, quam
pallidum; vel eam poſitiuè retardando, vt ie-
197 iunare, circumcidi, &c. Peccata primi gene-
ris pręſumuntur commiſſa non ex eo, quod
peccator iudicet ea ſibi licere, vel ex alio ſimi-
le errore; ſed ex carnis fragilitate, vehemen-
tiaque obiecti magis, vel minus iuxta obiecti,
198 & peccatoris naturam. Peccata poſterioris
generis iuſtè pręſumuntur commiſſa ex vi ali-
cuius notitię diuerſę ab ordinaria, & errore
conſiſtentis in mente peccatoris; ſiquidem non
ex vi vehementiæ obiecti. Nam voluntas eo
ipſo, quod non mouetur à ſe intellectum con-
ſulit, per eumque in actionibus indifferenter re-
gulatur; ergo ſi obiectum non allicit, imo re-
trahit voluntatem, ad intellectum recurrendũ
eſt. Haſtenus doctrina Caſtri, quem adducit, &
laudat Emanuel Moura dicto opuſc. 1. ſec. 3. cap.
3. num. 3. & quidem negari nequit, quod vt
plurimum ita ſe res habeat iuxta diſtinctio-
nem à Caſtro aſſignatam duplicis generis pec-
catorum.
199 Nihilominus ex deciſis in Regula præce-
denti clarè innoteſcit etiam circa peccata pri-
mi generis, quando vi delectabilitatis, aut vti-
litatis obiecti trahitur, ſeu allicitur voluntas
ad ea committenda, reperiri poſſe ſimul men-
tis errorem contra fidem; Vidimus enim ibi ex
ſententijs ipſius Mouræ, & aliorum inſurgere
multiplicis hęreſis ſuſpicionem contra dantem
operam præpoſterę libidini, eſſe item ſuſpectum
de hęreſi comedentem carnes diebus prohibi-
tis; & ſic de ſimilibus exemplis, in quibus de-
lectabilitas, vel vtilitas obiecti magna exiſtit;
ergo etiam quando ex vehementia obiecti vo-
luntas ad peccatum attrahitur, peccator hęre-
ticus pręſumitur.
200 In peccatis ſecundi generis res eſt magis
clara circa præſumptionem erroris, maxime
vbi voluntas retrahitur, ſeu retardatur ab actu
peccaminoſo, vt ab actibus ieiunij, & circum-
ciſionis exe. gra, propoſitis per Caſtrum, & à
ſimilibus Iudaiſmi, & Mahometiſmi, qui ſecum
afferunt maximam erroris præſumptionẽ, pręci-
puè ſi homo baptizatus huiuſmodi actus fa-
ciens, ex Iudęis, aut Mahometanis originem
ducat.
201 Hinc obiter nota quoad actus Iudaiſmi
opportunè declaratum fuiſſe per Decretũ Sacræ
Congregationis Vrbis Sancti Officij, quod Lu-
ſitani in Italiam venientes ſi reperiãtur iudai-
zare, condemnentur tanquam apoſtatæ à fide
catholica, quod ex tenore ipſius clarius conſta-
bit, & eſt huiuſmodi, vti aſſert Diana in fine 4.
partis ſuarum reſol.
202 In Congregatione coram S.D.N. & Reuerẽ-
diſs. DD. Cardinalibus, Inquiſitoribus generali-
bus S.D.N. Paulus Papa IV. mandauit, ſtatuit,
& ordinauit, quod conſtito legitimè quod ũ,
Portu-

Digitized by Google

Portugenſes,ſeu Luſitanos, in Portugallia,ſeu
Luſitania permanſiſſe, & inde diſceſſiſſe, & in
Italiam veniſſe, vbi reperiātur eſſe Iudæi,ſiue
iudaizare, condamnentur tanquam apoſtatę
à fide, prout de iure ſimiles apoſtatæ cōdem-
nati, & puniri debent: nō obſtante, quod fue-
rint expoſiti torturę,ſeu tormentis, quę ſuſti-
nendo negauerint ſe fuiſſe baptizatos, vel
chriſtianè vixiſſe, aut chriſtiana opera egiſſe,
vel ſacramēta eccleſiaſtica percepiſſe. Cū iam
pro liquido, & clare à Sancta Sede cōpertum
ſit, & habeatur à ſexaginta annis, vel circa
quod nullus hębreus toleratus fuerit habitare
in Luſitania, ſeu Portugallia, niſi fuerint bap-
tizati, & vixerint chriſtianè, & ita ſeruari
mandauit, ſtatuit, & ordinauit, &c.

203 Quoad ſecundam partem Regulæ de aſſe-
rentibus aliquid fidei chriſtianæ oppoſitum;
aut de negantibus eſſe peccatum id, quod ſi-
ne dubio eſt; vel è contra de affirmātibus eſſe,
vbi clarè non eſt; tractat eruditè, & copiosè
Farin.de hęreſi q.178.duplici paragrapho pro-
poſitis varijs exēplis, quæ breuiſſimè à nobis
204 diſcutientur Illud de recuſāte iurare,quod
credat id nunquam eſſe licitum,deſumitur ex
tex.in cap.excōmunicamus,atq; §. adijcimus
extra de hęreticis, vbi ſic habetur. Si qui verò
ex eis iuramenti religionē obſtinatione dam-
nabili reſpuentes iurare fortè noluerint, ex
hoc ipſo tanquam hęretici reputentur. Atq;
ibi Hoſtien.n.27.& alij expoſitores relati à Fa-
205 rin.d.q.178.§.3.n.89.bene aduertunt; Nam
quod iurare ſit ſemper peccatum, fuit olim
hæreſis Valdentium damnata per Ioannem
XXII. anno 1318. in extrau.incip. Glorioſam,
206 quam affert Penna in fine direct. Quam-
quam admittenda eſt limitatio, quā aſſignat
d.Farin.ex Eymerico in 3. par. direct. q.41.&
ex Penna ibi, comm.90.declarans id non pro-
cedere, ſi quis recuſet iurare,non quia credit
iurare eſſe peccatū mortale, ſed quia ex qua-
dam honeſtate dubitat iurare pręſertim abſq;
ſuorum ſuperiorum licentia, ſed tandē iurat.

207 Exemplum aliud de aſſerentibus fornica-
tionem non eſſe peccatum, adducit Arnald.
Albert.in rubr.de hęreticis in 6.q.1.n.11. vbi
primo proponit doctrinam generalem, nimi-
rum reputare hęreticum quemcumque aſſe-
rentem non eſſe peccatum id, quod re vera
peccatum eſt, & contra Dei præcepta, deinde
ſpecificat in fornicatione, cuius cum multi-
plex ſit ſpecies, & actus ex auctoribus diuerſi
208 diuerſimodè exemplificant. Repertor. In-
quiſitorū verb. hęreticus in eo, qui oſculum
mulieri datū ex cauſa libidinis non eſſe pec-
209 catum mortale affirmat; idem Repertor.&
Decianus in trac.crimin.lib.5. c.17. verſ.116.
in dicente inceſtuoſum immunem eſſe à cul-
pa. Ita Rojas in trac.de hęreticis par 1 nu.7.
& 8.ac ſingul.98.n.8. Thomas Trinilan. deciſ.
crimin.35.n.8 & dictus Decianus exemplum
210 in Regula expreſſum aſſignant in aſſerente
non eſſe peccatum ſimplicem fornicationem,
ſeu coitum ſoluti, cum ſoluta, maximè vr-
gente naturali libidine, quia tunc natura
excuſat; ſed eſt excuſatio friuola, & error
contra fidem, qui hodie valde viget, & vi-
guit olim inter Begardos, & Beguinas Ale-
manię affirmantes actum carnalem cum mu-
liere non eſſe peccatum, contra quos inſur-
git Sanctus Paulus Apoſtolus, & ait primo
Corinth.cap.6. Fugite fornicationem,qui au-
tem fornicatur in corpus ſuum peccat, &
prius cap.5. idem Apoſtolus: Hoc, inquit,
ſcitote intelligentes, quod omnis fornicator,
aut immundus, &c. non habet hæreditarem
in Regno Chriſti, & Dei, quibus & alijs locis
Scripturæ Sacræ D. Thomas 2. 2. q.154.art.4.
& eius ſequaces prædictos errores refutant;
ergo taliter aſſerentes,& affirmantes, vti ve-
ri hæretici habendi ſunt, & expediendi.

211 Quam expeditionem poſſe fieri ait Dida-
cus Cantera in quæſtione crimin. de hæreti-
cis cap.1. num.55. Si tantum flagellentur, &
in exilium mittantur, eo quod præſumatur
non ex errore intellectus, ſed ex alia cauſa
212 ſic eos aſſerere. Sed benè hoc limitat Fa-
rin.dicto § 3.num.83. quod ſolum habeat lo-
cum doctrina Canteræ, quando ſic aſſeren-
tes ſtatim pænitent, & miſericordiam pe-
tunt; alioquin ſi pertinaces fuerint, vt hæ-
retici ſunt puniendi.

213 Pari modo quicumque hęreticus cenſe-
tur, & ſub iuriſdictione Inquiſitorum, qui
dicit exercere vſuras non eſſe peccatum.
Clemen.1.§. finali, & ibi Doctores, præcipuè
Cardin.Zabar. in 19.quæſt. num.10.de vſuris,
Sylueſt. in Summa verb. hęreſis, §. primo
214 num.7. Vbi adiungit alium caſum de eo,
qui diceret vſuram eſſe peccatum, ſed quod
facta reſtitutione, non teneatur vſurarius de
ea Sacerdori confiteri, ſed deneganribus con-
215 feſſionem ſacramentalem alibi: Nunc cir-
ca rem præſentem benè aduertit Farin. dicto
§ 3.num.86. cum eodem Syluest. caſum di-
centis exercere vſuram non eſſe peccatum,
tunc procedere, quando hoc dicit ſimplici-
ter, & in communi; non vero, ſi dicat pro
contractu particulari dubitans, an ſit in eo
vſura. Nam ſic dicens non eſt reputandus hę-
reticus; quamuis opinio negatiua, quam te-
net ſit falſa, vide plura apud ipſum Farin.

216 Hæreticus præterea reputatur, & contra
eum vti hęreticum procedere poſſunt Inqui-
ſitores, qui inter concionandum, concitata
ab eo turba, contra Clerum affirmauit pecca-
re laicos ſoluendo decimas Clericis, aut eis
confitendo, & dando oblationem; eo quod
omnes Clerici ſunt mali,& de eccleſijs remo-
uendi. Patet ex Clemen. Cupientes, de pœ-
nis, traduntque vt certum Doctores tam
Theologi, quam Iuriſperiti,Ioannes Azor in-
ſtit.moral.tom.1.lib.12. cap.13. q.17. Syluest.
in ſumm.verb.hæreſis, §.1. num.7. Repertor.
Inquiſ.verbo hæreticus, & Ancharan.in Cle-
ment.1.§.ſanè, de vſuris.

217 Eſt item vt hæreticus habendus, & vt ta-
lis per ſacrum Tribunal ſancti Officij cōdem-
nandus, quicumq; negans liberum arbitriū;
& affirmans prædeſtinatos à Deo non poſſe
mutare voluntatem, eiſque propterea neque
nocere mala, neque prodeſſe bona: ſimiliter
credens,

etedens, & aſſetens iuſtum poſſe eertò ſcire-
ſe eſſe prædeſtinatum, ſine Dei ſpeciali reue-
latione; aut gratiam ſemel per baptiſmum
aceeptam non poſſe amitti; vel è eontra, ſe-
mel amiſſam non poſſe tecuperari: aut per
opera noſtra bona nullum nos conſequi me-
ritum;vel nullum opus bonum eſſe neceſſariū
ad eonſequendam vitam æternam; aut vota
non debere fieri, & facta non obligare; vel ſi-
miles proferens errores, qui cum primo de
negatione liberi arbitrij, & de inutilitate eius
conuincti eſſe ſolent, circa quos legendi Con-
trouerſiarum Scriptores, pręcipuè Card. Bel-
larminus to.3.controuerſ. 1.2. & 3. varijs lib.
Alphonſus de Caſtro, & Decianus relati à Fa-
rin.dict.q.178. §.2. num.60.

218 Subeſt etiam, vt verus heretieus iuriſdi-
ctioni Inquiſitorum, quicumque errores cir-
ca animam noſtram proferens: qui varij ſunt;
primo ſi dicar animam ſimul cum eorpore
219 mori. Secundo conſequenter non ei futurū
Paradiſum, neq;Infernum; tertio animā eſſe
ſanguinem; quarto ipſam generari ex præexi-
ſtenti materia, vt notatur in cap.Quod verò,
& e.Moyſes,32.q.2.quinto ſubſtantiam animę
rationalis, ſeu intellectiuę non eſſe per ſe for-
mā humani corporis,vt habetur in Clemen.1.
§.porro de Summa Trinitate; ſexto animam
traduci de corpore in corpus, qui error de
tranſmigtatione animarum olim viguit inter
Pitagoreos, & nune adhuc viget in Gentilita-
te, maximè in Iaponia; ſeptimo eſſe animam
aut Dei ſubſtantiam, aut ex Dei ſubſtantia;
octauo ipſam animam non à Deo immediatè
creari, ſed vel ab Angelis, & ex igne, & ſpiri-
tu; nono Animas impiorum poſt mortem,
vel in Dęmones, vel in alia animalia ſuis me-
ritis congrua tranſire; decimo animam ſi-
mul cum corpore interire, ſed ſuſcitandam
vna eum eo in die reſurrectionis; vndecimo,
animam antę ereatum corpus peccaſſe, & in
pœnam, in eorpus incluſam, velut in carce-
rem fuiſſe. Ita cum Deciano in tract. crimin.
lib.5. cap.17. vbi laré de his erroribus cum
Alphonſo de Caſtro in tract. de hęreticis lib.2.
in verb anima, & eum alijs Farin. vbi ſupra
num.59.

220 Loquentes etiam male contra Summum
Pontificem, hęretici formales cenſentur, &
nos vt tales Inquiſitores proſequuntur: quæ
locutio diuerſimode contingere poteſt; pri-
mo ſi dicant Papam non habere poteſtatem
concedendi indulgentias plenarias ad remiſ-
ſionem pœnæ debitæ in Purgatorio, vel eas
221 nihil prodeſſe,niſi Papa ſit bonus. Secundo
ſi aſſerant diſpenſationes Summi Pontificis
non eſſe ſeruandas; tertio ſi negent Eccleſiæ
primatum; quarto ſi affirment non eſſe obe-
diendum Papæ, atque ipſum non habere po-
teſtatem eondendi canones, aut iniungendi
præcepta; quinto ſi teſtentur Summum Pon-
tificem non eſſe Dominum temporalium, ne-
que abſolutè, neque in ordine ad ſpiritualia;
ſexto ſi proferant excommunicationes Papæ
222 nihil valere, nec timendas eſſe. Agunt co-
pioſe de his Carrer. in tract.de hæreticis, De-
cianus tract. crimin. lib.5. eap. 17. ex quibus
deſumit Farin.dicto §.2. num.54.

223 Dein reputatur hęreticus perſequendus
ab Inquiſitoribus, qui aſſerit eſſe peccatum
imagines Sanctorum venerari, legendus eir-
ca hoc Gregorius de Valen 2.2 q.94. diſput.6.
pun 6. vbi multis oſtendit nullam eſſe ido-
lolatriam in eultum ſacrarum Imaginum, &
Reliquiarum veneratione;idem teſtatur Sua-
rez in defenſione aduerſus Anglicanæ Sectæ
errores lib.2.cap.10.11.& 12 atq; ante eos, &
alios, Simanchas Catholic.inſtit. tit.33. affir-
mans quoad imagines,quod ipſarum vſus di-
uina, & Apoſtolica inſtitutione introductus
ſit, ex veteris, ac noui Teſtamenti ſcripturis,
Apoſtolicis traditionibus, Sanctorumq; Pa-
trum, & Conciliorum decretis, ac omnium
ſæculorum conſuetudine, & vſu approbatus,
illuſtratuſq;plurimis, maximis, ac veris mi-
224 raculis. Quare impius eſt error hęretico-
rum dicentium imagines Sanctorum non eſſe
venerandas: euius oppoſitum decernit Con-
cilium Tridentinum ſeſſ.25. de inuocatione,
&c. per ſequentia verba.

*Imagines Chriſti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum in templis præſertim ba-
bendas, & retinendas, eiſque debitum hono-
rem, & venerationem impertiendam, non
quod credatur ineſſe aliqua in eis diuinitas,
vel virtus,propter quam ſint colendæ,vel quod
ab eis ſit aliquod petendum, vel quod fiducia
in Imaginibus ſit figenda, veluti olim fiebat
à Gentibus, quæ in Idolis ſpem ſuam colloca-
bant; ſed quoniam honos, qui eis exhibetur,
refertur ad prototypa, quæ illa repræſentant;
ita vt per Imagines, quas oſculamur, coram
quibus caput aperimus, & procūbimus, Chri-
ſtum adoremus, & Sanctos; quorum illæ ſimi-
litudinem gerunt, veneremur. Hæc Triden-
tinum, quibus etiam inſtruimus in adoratio-*
225 *ne ſacris Imaginibus exhibenda. Qualiter
autem ex talium Imaginum violatione, aut
conſpurcatione inſurgat præſumptio erroris
contra fidem iam alibi in materia blaſphemiæ
diximus.*

227 Nota hic obiter die 13. Martij 1625. in
Congregatione ſancti Officij coram S.D.N.Vr-
bano Papa VIII.habita, fuiſſe editum Decre-
tum,quo definitur quoad Imagines nondum
à Sede Apoſtolica canonizatorum, vel Beati-
ficatorum, eum radijs, ſplendoribus, & lau-
reolis in nullis locis publicis,aut priuatis ap-
ponendas, &c. & ibi datur facultas Inquiſito-
ribus procedendi contra violatores huius de-
creti, quod inuenies apud Dianam ſub finem
par.4. lege plura in ipſo.

227 Cenſetur item proprijſſime hęreticus, qui
Scripturam Sacram ſciens, & videns, aliter
interpretatur; & exponit, quam Eccleſia Ca-
tholica interpretatur, & exponit; Ita Gloſa in
cap.firmiſſime, in verbo hęreticum, extra de
hęreticis, & affert text.ex cap. hęreſis, 24.q.3.
cuius verba ſunt iſta. Quieumq;igitur aliter
ſcripturam intelligit, quam ſenſus Spiritus
Sancti flagitat, quo ſcripta eſt, licet de Eccle-
ſia non receſſerit, tamen hęreticus appellari
poteſt,

Digitized by Google

poteſt, & de carnis operibus eſt, eligens quæ peiora ſunt, hæc ibi. Tradit præter alios benè Simanchas Cathol. inſtit. 59. num. 12. & 13.
228 Affirmans Scripturæ Sacræ intelligentia, & interpretationem ſumendam eſſe ab Eccleſia Catholica, quæ veritatem prædicat, nec fallere, neque falli poteſt, deſumiturque clarè ex Concil. Trident. ſeſſ. 4. ergo qui Scripturam ſacram in alium ſenſum trahit, quàm ſolet Eccleſia Catholica interpretari, meritò vt hæreticus reputatus iuriſdictioni Inquiſitorum ſubijcitur.
229 De corrumpentibus diuerſimodè Scripturas ſacras iam capite præcedenti à nobis dictum. nunc circa eaſdem ſupereſt aduertendum, eſſe ſcilicet acriter puniendos ab Inquiſitoribus eos, qui dictarum ſcripturarum verba profanis, & obſcœnis immiſcent, & applicant, vt cautum expreſsè à Tridentina Synodo ſeſſ. 4. in fine. Vnde ex Vmbert. Locat.
230 refert Farin. dicto § 2. n. 52. de quodã Roccho approbatæ Religionis profeſſo, eo quod in turpi, ac ſcandaloſo ludo, quem cum ſuis cõprofeſſoribus fecerat, Hymnum *Iam lucis orto ſidere, &c.* immiſcuiſſet, nonnullaq; impudica verba, & actus inhoneſtos addidiſſet, deciſum fuiſſe, vt fuſtigatus in Palatio Sancti Officij omnibus actibus legitimis, ac voce actiua, & paſſiua per decennium priuaretur, & per triennium omni ſexta feria ieiunio affligeretur. Vide Simanch. vbi ſupra nn. 16. & Azorium par. 1. lib. 8. cap. 2. q. 4.
231 Quiſuis etiam nouas, & falſas opiniones, nouaſq; ſectas, & peruerſa dogmata gignens, & ſequens, malè de fide ſentire, & hæreticus formalis reputatur. Textus eſt expreſſus in cap. Hæreticus, 25. q. 3. vbi ſic, Hæreticus eſt, qui alicuius temporalis commodi, & maximè gloriosæ principatuſq; ſui gratia, falſas, vel nouas opiniones, vel gignit, vel ſequitur. Facit etiam textus in cap. Inter hæreſim, eadem cauſa, & quæſt. ibi, Arbitrantur, quod hæreſis peruerſum dogma, habeat vbi Turrecrem. n. 1. & 2. defendit hanc definitionem nimirũ quod hæreſis ſit peruerſum dogma, & conſequenter, quod hæreticus ſit, qui peruerſum dogma contra veritatem fidei tenet; ſimiliter alij auctores, quos latè citat, & ſequitur Farin. dict. §. 2. num. 50.
232 Præterea cenſetur hæreticus, & vt talis ab Inquiſitoribus perſequendus quicumq; aliter ſentit, & loquitur de Sacramentis à Chriſto Domino inſtitutis, & de articulis fidei, quàm Romana Eccleſia ſentiat, & doceat. Habetur expreſsè in Conſtitutione Martini Papæ V. edita anno 1418. incip. Inter cunctas, relata
233 per Pennam in fine director. Et quoad Sacramenta in cap. Ad abolendam, §. Vniuerſos, extra de hæreticis, ibi Vniuerſos, qui de Sacramento Corporis Chriſti, & Sanguinis Domini Noſtri Ieſu Chriſti, vel de Baptiſmate, aut de peccatorum confeſſione, matrimonio, vel reliquis Eccleſiaſticis Sacramentis aliter ſentire, aut docere non metuunt, quàm Sacroſancta Romana Eccleſia, vel ſinguli Epiſcopi, &c. hæreticos iudicauerint, vinculo
234 perpetui anathematis innodamus. Quoad articulos verò de Diuinitate, Humanitate Chriſti Domini in cap. cum Chriſtus, extra eodem, maxime in rubro ſic Chriſtus fuit verus Deus, & verus homo: ſentiens oppoſitum hæreticus eſt, & excommunicatus, ſuper quos textus varij expoſitores idem docent, quibus citatis adhæret Farin. d. §. 2. num. 44.
235 Peculiare dubium excitat idē Farin. n. 49. circa infirmum petentem, & ſumentem ex conſcientia, & ne ſcandalum præbeat alijs, Hoſtiam non conſecratam, an iſte præſumatur malè ſentire de ſacramento Euchariſtiæ et ſit ne ſuſpectus de hæreſi? Aliqui neganter reſpondent, vt Oldradus conſil. 2 10. n. 2. vt refert Eymericus par. 2. director. q. 43 n. 8. verſ. et idem Oldradus in compilatione, etc. Squillaten. de fide Catholica cap 8. n. 2. et Menoch. de præſumption. lib. 5. præſumpt. 6. num. 22.
236 Sed hic vltimo inclinat in partem affirmãtem, eamq; vt magis fundatam defendit, vti defendunt etiam Arnaldus, Albert. de hæreticis in 6. q. 13. n. 66. aſſerens, quod ſic ſumens hoſtiam non conſecratam ſit vehementer ſuſpectus de hæreſi, niſi conſtet ſumpſiſſe ob magnam reuerentiam, quam habet erga Sacro-
237 ſanctam Euchariſtiam. Verum non video quomodo poſſit hoc conſtare, cum tunc infirmus conſtringatur præcepto Diuino ſumēdi verum Chriſti Domini corpus. Vnde Melius Simanchaz cath. inſtit. tit. 30. n. 19. abſolute affirmat talem infirmum de hæreſi eſſe valde ſuſpectum; cum non ſit credendum Catholicum hominē decedere vnquam velle, niſi accepto prius illo diuiniſſimo Viatico; ita refert ex eo, et ex alijs Farin. citatus; ſed ipſe non indicat in quamnam partē inclinet.
238 Tandem quamuis homicidæ, adulteri, fures, et ſimiles conuicti, et notorij delinquentes per actionem occidendi, adulterandi, furandi, et huiuſmodi contra veritatem ſcripturæ agant, et non cenſeantur hæretici; ſi tamen affirment licitum eſſe occidere, adulterari, furari, etc. ſine dubio veri hæretici cenſentur, et contra ipſos poſſunt Inquiſitores procedere. Vtrumq; docent bene Simanchaz loco cit. tit. 31 n. 2. vbi ait, quod non eſt hæreticus, qui male viuit, ſed qui male credit, et addit ex D. Auguſtino lib. quæſtionum cap. 11. ex Mattheo: inter hæreticos, inquit, et malos Catholicos hoc intereſt, quod hæretici falſa credunt, illi autem vera credentes
239 non viuant vti credunt; ſimiliter Ioan. Rojas in tract. de hæreticis, par. 1. nu. 3. vbi dicit communiter eſſe receptum, quod committens facta etiam enormia, non dicatur hæreticus; cum nullum opus exterius quantumuis nefandum abſque errore intellectus ſit hæreſis, ita etiam Penna 2. part. director.
240 ad cap. 1. extra de hæreticis. Addit tamen bene ex talibus nefandis operibus inſurgere ſæpe hæreſis præſumptionem, ſaltem leuem, vt iam oſtenſum ſupra in ſodomia, et alijs.
241 Quod ſi taliter operans aſſerat eſſe licitum ſic operari, iam conſtituitur formalis hæreticus, et contra ipſum, vt talem ab Inquiſitoribus

ribus eſt procedendum, vti iam paulo ante ex communi doctrina à nobis deciſum.

242 Peculiariter dubitatur de conſueto proferre blaſphemias, an ſit cenſendus hęreticus, & vt talis in Sancto Officio tractandus, maxime ſi monitus non ceſſat blaſphemare? Pro ſententia affirmante videntur facere cap. illi qui, §.quia vero, 24.q 3. & cap. qui in Eccleſia, eodem vt indicat, & citat ea Afflict. in conſt.Regni, de hereticis n.48. ad tuendam hanc ſententiam; quam etiam tuetur Decia-
243 nus tract.crimin.lib.5.cap.17.verſ.128.Addens ibi reputari ſimiliter hęreticum eum, qui quadam animi obſtinatione benè agere
244 recuſat. Verum vt magis fundatam ſententiam negantem meritò ſuſtinent præter alios Menoch.de præſumptionibus lib.5. præſump.9.n.29.& Farin.de hęreſi q.178.§.2.n.76 aſſereutes, quod taliter blaſphemans, & ex animi obſtinatione benè agere recuſans, ſit tantum de hęreſi ſuſpectus ob fundamentum dictum, quod opera externa ſolum generent ſuſpicionem hęreſis, excepto tamen, vbi ſic blaſphemare conſuetus, aut bene operari nolens, ex errore mentis eſſe licitum blaſphemare diceret, aut opera bona ad ſalutem æternam neceſſaria negaret; tunc enim eſſet verè hęreticus ex mente omnium decretorũ.
245 Vltimo loco adiungendum, vt dicatur hęreticus etiam quod quis deuiet à fide in leui articulo. Ita Farin d.§.2.n.61. & probat ex l 2.C.de hęreticis, vbi dicitur. Hęreticorũ autem vocabulo continentur, & latis ſuper eos ſanctionibus ſuccumbere debent, qui vel leui argumento à iudicio Catholicæ Religio-
246 nis, & tramite detecti fuerint deuiare. Particulam *leui argumento*, Gloſa in cap.litteras de pręſumptionibus, Innocen.ab ea allegatus in cap.ſicut 1.de ſimon.& alij de probatione delicti interpretantur, ſcilicet quod ex leui, ſeu tenuo argumento, aut leuibus indicijs
247 præſumatur quis hęreticus. Sed verius alij de ipſo hęreſis delicto eam intelligunt; vt Io. Rojas part. de hęreticis, ſexta aſſert. nu.252. citans Iacob Sept.in inſtit Cathol.cap.50.n.5. & in Enchirid.Inquiſit.tit.34.n.6.per ſequentia verba. Doctiſſimè more ſuo, inquit, dict. l.2. in Codicibus vulgatis eſſe deprauatum, & in litteris emendatis verba dictæ legis eſſe hęreticus eſt, qui vel paululum à catholica declinat fide, vel qui ab orthodoxa fide nimium declinat, ideſt hęreticus, qui lineas catholicæ fidei paululum, vel nimium fuerit tranſgreſſus; qui ſane ſenſus, & littera mihi placet, quia illic non agitur de probanda hæreſi; ſed de diffinitione hęretici; hactenus ille. & en, quam egregiè exponit Io.Rojas cum Iacobo Sep.particulam dictæ l. 2. *leui argumento*, aut vt dixi cum Farin.leui articulo fidei, ideſt, vno, quicumque ſit, fidei articulo.
248. Hinc etiam verum apparet id, quod cõmuniter aſſeritur, vt hereticus in vno articulo ſimpliciter, & abſolute in omnibus hęreticus cenſeatur, ita quicumque Auctores cum D.Thoma 2.2.q.5.art.3.cuius hæc ſunt verba.
251 *Qui eſt, inquit, hæreticus in vno articulo, non poteſt eſſe fidelis in alio: licet in alio idem credat, quod Chriſtianus: nam credit ſecundum opinionem, non ſecundum fidem; ita ille, qui tandem concludit ſic. In hæretico diſcredente vnum articulum fidei, non manere fidem, neque formatam, neque informem,*
250 *quod nos ium alibi tradidimus*. Atque hæc pro pręſenti pũcto, & pro complemento huius Regulæ 151. In qua tametſi multi caſus errorum contra fidem, ſeu ipſi errores fuerint à nobis expreſſi; tamen multo plures ſuperſunt Deo dante exprimendi in Tertio Libro noſtri Operis, vbi de intentione inquiſiti, ſeu de erroribus mentis eius ex profeſſo agetur, ibique omnes per Claſſes ſecundum varias ſectas, ſeu ſecundum diuerſos inuentores eo-
251 rum præponentur. Interim varietatem ſectarum antiquarum in Decreto cap. Quidam autem, 24. quæſt. tertia breuiter explicatam inuenies.

SOLI DEO HONOR ET GLORIA

CAP.

CAPVT XXI.

De obligatione denunciandi caſus ſpectantes ad officium Sanctæ Inquiſitionis; & de pœnis, ſub quibus illorum notitiam habens id facere aſtringitur.

PROOEMIOLVM.

1 PRo coronide commentationis Edicti Sanctæ Inquiſitionis, ac totius libri primi circa qualificationem caſuũ eius, agimus vltimo loco de præcepto denunciandi ipſos, & de pœna contra omittentes debitam denunciationem: Vtrumq; continetur tribus longiuſculis clauſulis partim in initio, partim in fine ipſius Edicti, in initio ſic *Con autorità Apoſtolica à Noi conceſſa in virtù di ſant'obedienza, e ſotto pena di ſcommunica, oltre l'altre pene da Sacri Canoni, Decreti, Conſtitutioni, e Bolle de' Sommi Pontefici impoſte, commandiamo à tutti, e ciaſcuna perſona di noſtra giuriſditione, di qualunque conditione, ſtato, grado, ò dignità, così Eccleſiaſtica, come mondana ſia, quanto ſi voglia grande, etiamdio della Religione Geroſolimitana, che frà dodici giorni proſſimi, de' quali i primi quattro aſsignamo per il primo, gl'altri quattro immediate per il ſecondo, e gl'vltimi quattro per terzo vltimo, e peremptorio termine, debbano al Sant'Offitio di queſt'Iſola reuelare, & notificare giuridicamente tutti, e ciaſcuno di quelli, de' quali ſappiano, ò habbiano hauuta, ò haueranno notitia, che ſiano heretici &c.* In Latinum conuerſa ita habent. Auctoritate Apoſtolica nobis conceſſa in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna excommunicationis præter alias pœnas per Sacros Canones, Decreta, Conſtitutiones, & Bullas Summorum Põtificum inflictas, præcipimus omnibus, & ſingulis quibuſq. perſonis ſub noſtra iuriſdictione exiſtentibus, cuiuſuis conditionis, ſtatus, gradus, vel dignitatis, tam Eccleſiaſticæ, quam ſæcularis, quantumuis excellentis, etiam Religionis Hieroſolymitanæ, vt intrà duodecim dies, ex quibus quatuor primos pro primo, quatuor ſequentes pro ſecundo, & quatuor vltimos pro tertio, & peremptorio termino aſſignamus, teneantur denunciare, & reuelare iuridicè omnes, & vnumquemq. eorum, quos ſciant, aut ſciuerint, vel ſcient eſſe hereticos &c.

2 Sub finem Edicti in ſecunda clauſula ſic: *Auuertendo ch'a queſti noſtri precetti non ſodisfaranno, ne s'intendano ſodisfare quelli, che con bollettini, ò lettere ſenza nome, e cognome de gl'Autori, ò in altra maniera incerte (delle quali non conto ſi tiene nel Sant'offitio) pretendeſſero reuelare i delinquenti*. Latinè ſic: Aduertendum autem, quod his noſtris præceptis nequaquam ſatisfaciant, nec intelligantur ſatisfacere, qui per litteras, aut ſcripturas abſq. ſubſcriptione, aut non expreſſis nomine, & cognomine denunciantis; vel alio modo incertas (quæ apud Sãctum officium nullius ſint conſiderationis, aut momenti) delinquentes reuelare præſumpſerint.

3 Tandem in fine Edicti per tertiam clauſulam ita: *E della detta ſcommunica, e pene, nelle quali i diſubedienti incorreranno, non poſſa alcuno eſſer aſſoluto ſe non da Noi, ò dal ſupremo Tribunale del Sant'offitio di Roma, ne ſarà aſſoluto ſe prima giuridicamente reuelando i detti heretici, come di ſopra, ò ſoſpetti di hereſia, non hauerà ſodisfatto*. At Latinè ita: Ab excommunicatione vero, & à pœnis, quas inobedientes contrahunt, nullus abſolui poteſt, niſi per nos, aut per ſupremum Tribunal Sancti officij Vrbis; nec cenſebitur abſolutus, niſi obligationi reuelandi iuridicè, vt ſupra dictos hereticos, aut ſuſpectos de hæreſi ſatisfecerit. En qualiter iſtæ tres clauſulæ Edicti
4 propoſitæ de obligatione denunciationis iuridicæ, & de pœnis, contra eam omittentes diſponant. Verum cum materia iſta ſit valde practica, & ſcitu neceſſarijſſima, ad maiorem eius diſtinctionem, quoad denunciationem præcipuè, aliquæ circumſtantiæ expendendæ, nempè quid rei triplex perſonarum genus, denunciantis, denunciatæ, ac iudicis, cui denunciandum; finis item,
5 tempus, locus, & modus denunciationis. Quoad pœnas etiam contra denunciare omittentes, quæ præſentis ſunt inſtituti, nequaquam prætermittentur.

Quid, & quotuplex denunciatio? in quo ab accuſatione differat, & an vtriuſq. obligatio circa hereſim, vel apoſtaſiam vrgeat.

REGVLA CLII.

6 DEnunciatio definitur, Delatio criminis apud Iudicem competẽtem, vt ex munere ſuo ad vindictam delicti procedat. Qua-
7 druplex aſſignari ſolet, nimirum Euangelica, Canonica, Regularis, & Iudicalis; ſed melius alij ex eis primam, ac vltimam tantum admittunt, non diſtinguentes canonicam denũciationem ab Euangelica, neq. regularem à Iudiciali: cui præcipuè competit definitio tra-
8 dita. Differt autem ab accuſatione in tribus maximè, primo quod accuſator ſit pars iudicij, & obliget iudicem ad iuſtitiam ſibi faciẽdam, non verò denunciator, ſed tantum deferat crimen illi. Secundo quod accuſans teneatur probare delictum; nequaquam de-

 nun-

nuncians. Tertio quod accuſatio ſit ſemper
in ſcriptis recipienda; at denunciatio abſque
9 ſcriptura valide recipi poteſt. Tandem quam-
nis ex vi iuris, & communis Doctorum ſen-
tentię eſſet olim obligatio non ſolum denun-
ciandi, ſed etiam accuſandi crimen hæreſis,
vel apoſtaſiæ: vſu tamen iam dici legitime
receptum, vt per ſolam denunciationem illi
ſatisfiat.

---

10 AD tollendam æquiuocationem obſer-
uandum primo loco cum Ludouico
Paramo lib. 3. de orig. &c. quæſt. 8. numet. 28.
quod ſæpius in iure nunciate, ſeu denunciare
pro accuſare, & denunciatio, pro accuſatione
accipiatur, patet ex l. ea quidem, C. de accuſ.
ibi, ea quidem, quæ per officium præſidibus
denunciantur, idest, quæ eis ab accuſatoribus
deferuntur, & ex l. Qui ſepulchra, C. de ſepul-
chro violato, ibi, ſiue quicumq. alius accuſa-
uerit, vel ad officium denunciauerit, vbi ſi-
mul vti Synomyna, ſeu idem ſignificantia cō-
iunguntur: quod etiam obſeruant expoſito-
res prædictorum textuum. Atq. hinc ſine du-
11 bio in noſtro Tribunali Sanctæ Inquiſitionis
vt ſæpius notaui, promotor fiſcalis, qui accu-
toris partes gerit, reum denunciare dici-
tur, verboq denunciandi in ſuis libellis, & in
communi modo loquendi vtitur; cum tamen
re vera accuſet, ſeu actum accuſationis exer-
ceat, omnino diuerſum ab actu denunciatio-
nis proprie dictæ: hac obſeruatione ſic præ-
miſſa.
12 Vt innoteſcat quid ſit denunciatio, de qua
in præſenti Regula, eius in communi ſpecies,
ſeu modos prius oſtendere oportet; quatuor
à iuriſperitis, vt à Ludou. Paramo citato n. 42.
& à Farin. de hæreſi quęſt. 185. num. 61. diſtin-
guuntur, quibus adhęret Sotus in Relectione
de tegendo ſecreto, memb 2. quæſt 5. Euan-
gelica ſcilicet, Canonica, Regularis, & iudi-
13 cialis. Eſt Euangelica illa, quæ proponitur
Matt. cap. 18. & Lucæ 17. refertur q. in cap no-
uit, de iud. & in cap. ſi peccauerit in te frater
tuus, 2. q. 1. vbi interpretes multa, à nobis pau-
lo poſt vnum verbum dicetur. Canonica eſt
14 illa, per quam manifeſtatur crimen non ad
vindictam publicam; ſed ad coercenda delic-
ta, ne vltra procedant, iuxta cap. Inquiſitio-
nis, & cap. ſuper his, de accuſ & cap. licet He-
li. de Symo; vt explicat Ioan. Rojas ſingul. 3.
num. 12. Verum cum adhuc eundem finem
tendat denunciatio Euangelica; ad hanc me-
ritò idem Rojas, & Suarez citandus illam
reducunt.
15 Regularis item eſt, quę fit in Religionibus
ſecundum conſtitutiones, & regulas vniuſcu-
iuſq. non ſeruato ordine iudiciario, apud ali-
quas fortè earum, vti non requiſito, cap. ſi ho-
mo eſſes 23. q. 1. & cap. Ad noſtram, de appell.
Sed hanc non diſtingui à iudiciali, quæ fit co-
ram Iudice, & tendit ad punitionem publicā,
bene teſtantur ipſi Rojas, & Suar. tra. 1. de fide
diſp. 20. ſect. 4. num. 2. Nam Superiores Reli-
gionum ſunt Ordinarij Iudices ſuorum ſub-
ditorum, ergo denunciatio contra hos facta
coram eis, vel erit iudicialis, ſi fiat ad puni-
tionem publicam, aut Euangelica ſi ad cor-
16 rectionem fraternam, ſeu emendationem
peccati. Egregiè itaq. duas tantum ſpecies
denunciationis Euangelicæ, & iudicialis ad-
mittunt pręter dictos Rojam, & Suarez, Syl-
ueſt. verb. denunciatio, & Emanuel Rodri-
quez tract. de ordine iud. cap. 4. quidquid So-
to, & alij in contrarium dicant.
17 Pro exprimenda item clarius natura de-
nunciationis iudicialis (de qua nūc nobis ſer-
mo, omiſſa Euangelica inferius magis indi-
canda) differentiæ inter eam, & accuſationem
prius oſtendendæ cum Suarez citato num. 3.
vbi primo reijcit illam, quam aliqui aſſignāt,
quod accuſatio reſpiciat bonum accuſantis,
denunciatio vero bonum aliorum preſertim
commune, nam ſecundum doctrinam D. Tho-
mæ 2. 2. q. 68. art. 1. & ibi expoſitorum eius
communiter accuſatio poteſt, & aliquando
debet fieri propter bonum communitatis, &
è contra denunciatio contingat aliquando, vt
fiat propter bonum denunciantis, vbi non
poteſt accuſare ob defectum probationis.
18 Præcipua ergo differentia inter eos aſſi-
gnatur, quod in accuſatione, inquit Suarez
accuſator ſit pars iudicij illius, & petit ius ſuū
aliquo modo, & quaſi obligat iudicem, vt ſibi
iuſtitiam faciat: Denunciator autem non ſit
pars; ſed tantum defert crimen ad notitiam
iudicis, & ille ex officio procedat, pro vt tene-
tur, aut melius ſibi videbitur; ita doctiſſimus
19 Suarez, ex qua differentia aliæ duę ſequun-
tur, nempe quod accuſator teneatur proba-
re delictum, ſin minus puniendus: ſecus de
20 denunciatore, vt patet ex cap. ſuper his, de ac-
cuſat. Itē quod accuſatio ex vi iuris canonici,
cap. accuſatorum, 2. q. 8 traditq. D. Tho. loco
citato art. 2. recipienda ſit in ſcriptis; nequa-
quam tamen requiritur hoc in denunciatio-
ne, vt conſtat ex dicto cap. ſuper his, lege Fa-
rin. vbi ſuprà à num. 64.
21 Ex quibus omnibus (omiſſa nunc accuſa-
tione infra quoad eſſentiam, & praxim initio
2. lib. tanquam in proprio loco magis explicā-
da) iam facile innoteſcere poteſt, quod ſit de-
nunciatio. Farin ibidem num. 60. valde in ge-
nere, & breuiſſimè definit. Denunciatio eſt
alicuius criminis delatio. E contra nimis dif-
fuſè additis varijs particulis cum Hoſtien. in
Summ. tit. de denunciatione, §. 1. definit Peña
3. pat. director. commen. 15. ſic denunciatio
eſt alicuius criminis, apud competentem iu-
dicem ſine inſcriptione facta delatio ad pœ-
nitentiam peragendam, vel aliam pęnam im-
23 ponendam, vel etiam ad vtrumq. Præceteris
in exprimenda, & diſcutienda definitione de
nunciationis diutius, & copioſius ſiſtit Pa-
ramus dict. q. 8. num 9. & ſequent. Quibus prę
termiſſis congruenter cum Suarez loco cita-
to iudicialem denunciationem ſic definiui-
mus. Delatio criminis apud Iudicem compe-
tentem, vt ex munere ſuo ad vindictam deli-
cti, ſeu contra delinquentem procedat. Quam
definitionem poſſe intelligi reſpectu cuiuſuis
crimi-

criminis, & reſpectu cuiuſuis delinquentis, pater clarè ex terminis generalibus, quibus traditur in particulari ad caſum noſtrũ, ſic adaptatur. Denunciatio eſt delatio criminis hæreticalis, vel apoſtatici apud iudicem competentem, vt ex munere ſuo ad vindictam delicti contra hæreticum, vel apoſtatam, aut ſuſpectum talem procedat.

Quæ definitio circa particulas aliquas ma-
25 iori indigentes declaratione, manifeſtius innoteſcet ex dicendis in Regulis ſequentibus. Nunc tantum ſupereſt pro expeditione præſentis, expendamus hoc punctum, An teneamur non ſolum denunciare hæreticum, vel apoſtatam, ſed etiam accuſare?

Tametſi attento iure naturali, attentaque
26 communi doctrina D. Thomæ. 1. 2. q. 68. art. 1. Caiet. ibi, Alexand. de Ales par. 3. q. 42. Soti de Inſt. & iure, lib. 5. q. 5. art. 1. Card. in cap. ſi peccauerit in te, 2. q. 1. num. 20. & cap. 1. num. 5. 2. q. 7. Bruni de hæret. lib. 4. cap. 7. & aliorum, quiuis ſit obligatus accuſare hæreticum, vel apoſtatam, aut de hereſi, vel apoſtaſia ſuſpectum; ſicut quemcumq. alium delinquentem ſi delictum exiſtat in damnum publicum Reipub. & probare ipſum poſſit, quod his verbis affirmat D. Thomas citatus. Si crimen, inquit, fuerit tale, quod vergat in detrimẽtum Reipub. tenetur homo ad accuſandum, dummodo ſufficienter poſſit probare. Vbi ſic ait
27 Caietanus, Caue, inquit, ignorantiam illorum, qui putant neminem teneri ad accuſandum, cum quiuis teneatur, ſi alia via bono publico perfectè conſuli nequeat, addit ipſe. Nihilo-
28 minus iam diu legitimus vſus obtinuit apud quęcumq. Tribunalia Sancti officij, vt per ſolum promotorem fiſcalem accuſatio hæreticorum, vel apoſtatarum fiat, & quicumq. eos cognoſcens ſatisfaciat præcepto dicti, & obligationi ſuæ conſcientiæ, ſi ipſos tantum denunciet. Ita præter alios Iacob. ſept. in inſtit. Cath. cap. 4. num. 2. & Ioan. Rojas ſingul. 3. à num. 3. vſq. ad 11. eſtq. res prorſus certa, nulla probatione indigens. Et quidem in no-
29 ſtro Tribunali Melitenſi Sanctæ Inquiſitionis haud reperitur omnino, quod vllus vnquam hæreticum, vel apoſtatã accuſauerit; ſed ſtylus perpetuus fuit procedendi per denunciationem. Tradunt etiam Simanc. tit. 4 [illegible] Peg. in addit. ad Zanquin. cap. 9. Farin. q. 185. n. 4. & alij ab ipſo relati.

30 Notandum tamen, quod prædictus vſus ſeu ſtylus denunciandi tantum, fuerit introductus non tam pro vitando periculo pœnæ talionis, quam incurrit accuſans, ſi non probet (quæ eſt potiſſima ratio, cur accuſatio ſit libera ex l. ſi cui crimen ff. de accuſat. l. qui crimen C. qui accuſare non poſſunt, & cap. ſuper his de accuſat. & ex alijs iuribus, excepto caſu dicto, vbi delictum eſt contra bonum publicum &c.) quam pro maiori ſecuritate, &
31 cautela in pertractandis cauſis Sancti officij. Nam ſine dubio ſecurius, & cautius circa eas proceditur, ſi facta tantum denunciatione per priuatos homines, miniſter publicus, nempe Promotor fiſcalis, & accuſandi reum, & probandi eius crimen innixus auctoritate Sacri Tribunalis curam ſuſcipiat, ſed de hac re, ſeu de praxi eius alibi.

Quæ delicta ſpectantia ad Sanctum officium denuncianda? an prorſus occulta, etiam non præmiſſa correctione fraterna? an præterita, & iam emendata.

REGVLA CLIII.

23 QVæcumq. crimina hereſis, vel apoſtaſiæ aut quoquomodo alterutrã olẽtia, ſiue publica, & manifeſta, ſiue omnino occulta, aut ſub ſecreto naturali, vel ſub iuramento etiam ſecreti cognita, obligatione
33 ſtrictiſſima denunciandi tenemur. Quæ obligatio tunc ſolum ceſſat, quando ſub ſigillo Sacramentali cognoſcuntur: ſecus ſi pœnitens ad Confeſſorem accedat non animo confitendi, ſed peruertendi ipſum contra fidem Catholicam, vel ad alium finem prauum. Item dicta crimina denuncianda, quamuis iam
34 pręterita, & emendata appareant, vel ſit ſpes aliqua emendationis, ſi fiat correctio fraterna; quæ nunquam in praxi habet locum reſpectu hæreſis, vel apoſtaſiæ ad hoc, vt denunciatio omittatur.

35 DE criminibus publicis, & manifeſtis adeò, vt iuridice probari poſſint, nulla eſt controuerſia inter Doctores; concordant enim omnes citati Regula præcedenti, & citandi cum D. Thoma 2. 2 q. 33. art. 7. & q. 68. art. 1. circa obligationem, qua aſtringimur ea denunciandi ob rationes ſtatim exprimendas.
36 Verum de occultis omninò, ſeu ſecretis extat non leue dubium, an ſint denũcianda, non ſeruato præcepto de præmittenda correctione fraterna; vel ſecus? Non deſunt, qui aſſerant eſſe omittendam denunciationem criminis hæreſis, vel apoſtaſiæ, quoties eſt adeo occultum, vt vnus tantum præter delinquentem, illud cognoſcat, ita Ioan. Andreas in cap. nouit de iudicijs. Villadiego tract. de hæreticis q. 16. præcipue Panormitanus in Clem. noſcentes de hæreticis, & alij; Probant primo ex illo Matth. 18. *Corripe inter te, & ipſum ſolum*, ergo dum peccatum manet ità occultum, non [illegible], ipſum iudicialiter denunciare, ſed debet ſeruari ordo correctionis à Chriſto Domino [illegible] ſcriptus, aut ad ſummum progrediendum vſq. ad denunciationem Euangelicam, dic Eccleſiæ, [illegible] paſtori, vt Patri, & non vt iudici. Item quia habetur, vt regula Generalis in iure canonico, *quod delicta occulta iudicio diuino reſeruantur*, cap. ſi ſacerdos de officio ordinarij, cap. qualiter, & quando, de accuſationibus, cap. Chriſtus 2. quæſt. 1. & cap. ſi omnia 6. quæſt. 1 in particulari pro caſu hæreſis allegatur dicta

Clem. Nolentes. ratione etiam oſtẽditur,quia
38 non eſt exequendum, tanquam licitum id,
quod alicui obeſt,& nulli prodeſt; ſed denun-
ciatio iudicialis delicti hęreſis dicto modo oc
culti eſt nociua delinquenti,cum publicè eum
infamet, & non eſt alicui vtilis,cum per eam
iudex nihil agere poſſit contra denunciatum
inquirendo, aut ipſum interrogando; ergò vti
illicita debet prorſus omitti.

39 Tenenda tamen, vt communis, & omnino
certa ſententia affirmans, quæ eſt expreſsè A-
lonſ.3 par. q.72. Soti lib.5.de iuſt.q.5. art.1. in
relict.de ſecreto,memb.2.q.5.Alphon.de Ca-
ſtr.lib.2.de iuſt.hęret.punit,c.25.Simanch.tit.
29.Rojas ſing.1.n.14.Barcheſ.2.2.q. 11.art.4.
Suarez de fide diſp. 20.ſec.4:n.7. Martini de
Rio diſq.magic lib.5.ſect 4. Toleti lib.4.Sum.
cap.5. Sanchez in Decal.lib.2.cap 32.& alio-
rum. Patet clarè ex triplici capite, primo ex
40 ſcriptura Sacra Deuter.13.ibi,Ne pareat ocu-
lus tuus,vt miſerearis,& occultes eũ. De qua
perſona non occultanda ſit hic ſermo, oſten-
detur Regula ſequenti,nunc tantum ſciendũ,
quod agatur hoc loco de Hebręo infideli,qui
inducit alium ad idola colenda, & præcipit
Deus illum denunciare ſtatim,abſq.vlla miſe-
ricordia titulo occultandi,ne infametur:quod
pręceptũ cum ſit morale, obligat etiam hoc
tẽpore deferre hęretic.occultũ,vt benè nota-
uit Suarez cũ hęreſis comparetur idololatrię à
D.Hieronymo ſuper c.18 Ezech. & Oſeæ 10.

41 Patet ſecundo teſtimonijs Sanctorum Pa-
trum, Leonis Papæ ſerm.4. de collectis prope
finẽ.ibi ſic,Hortamur,inquit,vt hæreticos vbi
cumq. latẽtes veſtres Presbyteris publicetis;
magna eſt enim pietas perdere latebras,& in-
fra. Non ſinantur latere homines,qui Prophe-
tis,& Sancto Spiritui contradicunt; ac paulo
poſt,cauendi, inquit,ſunt,ne cuiquam noceat
prodendi ſunt,ne in aliqua Ciuitatis parte cõ
42 ſiſtant. Similiter D.Ambroſius lib.2. de offic.
c.24.in cauſa, inquit,temporali licet tibi ſile-
re; in cauſa autem Dei,vbi communionis pe-
riculum eſt, etiam diſſimulare peccatum eſt
non leue. Ex quibus,& alijs,quę omitto,ma-
niſeſtè deducitur hæreticum quantumuis oc-
cultum eſſe denunciãdum iuridicè ab eo, qui
talem ſolus cognouit,nec ſatisfacere ſuę obli-
gationi ſe ipſum fraternè corripiat.

44 Efficaci tandem ratione idem patet, quia
dicta denunciatio, etiam de crimine hæreſ[illegible]
ita occulto, expedit valde ad bonum [illegible]
ne Eccleſiæ Catholicæ,& ad ſal[illegible] ſpiritua
lem hæretici denunciati [illegible] inſurgit obli-
gatio exequendi eam [illegible] Antecedens quoad
vtramq.partem [illegible] oſtenditur ſoluendo ra
45 tionem in [illegible]trarium adductam. Nã quoad
prim[illegible] de bono communi,dato quod iudex
non poſſit ex vi talis denunciationis ſtatim cõ
tra denunciatum per Inquiſitionem particu-
larẽ procedere(quod modo non expẽdimus)
poterit tamen ad generalem inquiſitionem,
de qua infra maiori cum diligẽtia deuenire,
& maiorem cautelam,& vigilantiam circa ta
lem perſonam adhibere,obſeruando pruden-
ter per ſe,vel per alios illius vitam, mores, &
verba, ad capienda alia inditia contra ipſam,
quæ inuenire facile erit;cum hæreſis mente
concepta vix contineri queat, quin exterius
prodeat. Vnde etiam ſequitur, vt qui ſuã hæ-
46 reſim vni ſoli latenter indicauit, eandẽ fortè
pluribus ſigillatim, & occultè manifeſtet, &
tunc ſi iſti ſinguli,vt tenentur;denuncient,vel
eorum ſaltem aliquis, huius,& illius primi de-
nunciationes licet ſingulares, ſufficient iudici
non ſolum ad inquirendum in particulari cõ-
tra talem hæreticum occultum; ſed ad ipſum
etiam aliqualiter condemnandum, vt alibi ex
profeſſo contractabitur;ergo denunciatio de-
licti hæreſis, ſeu apoſtaſiæ dicto modo occulti
erit,ſub ſtricta obligatione,vti perutilis,& ne-
ceſſaria pro communi bono Eccleſiæ; cui etiã
expedit, vt hæreticus non ſit à denunciatio-
ne ſecurus,&ſi occultiſſimè vni ſoli ſuam hæ-
47 reſim indicauerit. Quoad ſecundam partem
de bono ſpirituali ipſius occulti hęretici pro-
ueniente ex denunciatione per ſe conſtat; cũ
indè futurum ſit, & ipſe magis timeat, & ab
errore contra fidem reſurgat; aut ſaltem, vt
non communicet cum aliquo, nec in alios er-
rores labatur &c. ergo crim ẽ hæreſis,vel apo-
ſtaſiæ quantumuis occultum iuridicè denun-
ciari debet; & non ſufficit correctio, nec de-
nunciatio Euangelica.

48 Quid quod tenetur quis ipſum denuncia-
re,tametſi ſub promiſſione ſecreti naturalis,
imo,& ſub iuramento ſecretum iſtud ſeruan-
di cognouerit. Ita ampliant doctrinam trat
ditam citati auctores. præcipuè D Thomas 2.
2.q.70 art.1.ad ſecundum, vbi generaliter de
49 quibuſuis delictis ſic ait. Quandoq. inquit,
ſunt talia, quæ ſtatim cum ad notitiam homi-
nis venerint,homo ea manifeſtare tenetur,pu
ta ſi pertinent ad corruptionem multitudinis
ſpiritualem(vt pertinet hęreſis),vel corpora-
lem; vel in graue damnum alicuius perſonæ,
vel ſi quid aliud eſt huiuſmodi,quod quis pro-
palare tenetur, vel teſtificando, vel denunciã-
do.Et contra hoc debitum obligari non poteſt
per ſecreti commiſſum, quia in hoc frangeret
fidem.quam alteri debet: Hæc D. Thomas.
Peculiariter de caſu pr[illegible] iuramenti oſten-
50 dunt ex iure ca[illegible]co c. inter cætera 22 q.4.
Rojas Su[illegible] alij ſic,quia iuramentũ non po-
teſt [illegible] vinculum iniquitatis,atqui eſſet tale,
[illegible] iurans nõ denunciaret hæreticũ occultum;
ergò hunc cognoſcens non aſtringitur iura-
mento pręſtito tacendi;ſed potius obligatione
denunciandi ipſum,etiamſi occultiſſimum.

51 Solus excipitur caſus, quando ſub Sigillo
Sacramentalis confeſſionis crimẽ hæreſis,vel
apoſtaſiæ innoteſcit alicui. huic nequaquam
licet ipſum propalare;cuius oppoſitum tenuit
Alberic.in Rubrica,C.de hęreſis n.8.cui adhę-
ſit Rainerius relatus ab Archidiacono in cap.
Sacerdos de pœnitentijs, diſt.6. qui in hoc ex
parte inclinat, & circa idem dubius extitit
Altiſiod.lib.4 Summ.tract.6.c 3.q.4.Sed illo-
52 rum auctorum ſententia falſa eſt, & erronea,
vt meritò qualificant adducti Rojas, & Suar.
quia eſt contra communem ſenſum, & vſum
Eccleſiæ,& contra Religionem,ac vtilitatem
Sacra-

Digitized by Google

Sacramenti pęnitentiæ. Sicq. communiter do-
cent omnes tam iuriſperiti, quam Theologi
cum D. Thoma in 4. diſt. 21. q. 3. art. 1. ad 1. &
2. 2. q. 70. art. 2. ad 2. præcipuè Simanchas d. iſt.
tit. 19. num. 19. Peña 2. par. Direct. comment.
29. & Farin. de hæreſi, q. 197. §. 2. num 46. Inde
53 oſtenditur caſus hic exceptus; quia Confeſſa-
rius tenetur ad ſecretum Sigilli Sacramenta-
lis confeſſionis ex vi iuris diuini, cui nullũ ius
humanum derogare poteſt, vt optimè tradit
Suarez loco citato, & tom. 4. de pęniten. diſ-
put. 33 ſect. 1. ergò illicitum eſt ipſi peccatum
hæreſis, vel apoſtaſiæ ſub tali ſigillo cognitum
iudici deferre, ſi vere pœnitens animo confi-
54 tendi, ſeu accuſandi ſe accedat.
Prędicta autem exceptio intelligitur etiam
quando confeſſio tantum fuit incepta, quam-
uis ex cauſa aliqua poſtea penitẽs nõ abſolua
tur, aut differatur abſolutio, vel ipſa confeſſio
per accidens non finiatur, vt benè ex mente
omnium aduertit noſter Fagundez lib. 6 in ſe-
cundum Eccleſię præceptum, cap 4. n. 24.
55 Hinc tuta conſcientia confeſſarius pruden-
ter faciet, ſi vbi quis accedit pro conſilio ex-
trà confeſſionem petendo circa rem ad San-
ctum officium ſpectantem, antequam hanc in
particulari accidens exprimat, inducat ipſum
ad confitendum, ſeu ad habendum animum
Sacramentaliter ſe accuſandi, vt eam in con-
feſſione ſub ſecreto ſigillo audiat; ſic ab obli-
gatione, & moleſtia denunciandi liberabitur
Confeſſarius.
56 Ad hunc effectum tali medio ſcio in Hiſpa-
nia ſæpiùs vſos fuiſſe plures de noſtra Socie-
tate Ieſu, maximè religioſiſſimum, & doctiſſi-
mum Patrem Magiſtrum meum Sacræ Theo-
logiæ Raphaelem Grau Maioricenſem, vt ab
eiuſdemmet ore de ipſo, & de alijs audiui, atq.
eodem medio ego huius tanti viri ſuaſione
in hac Inſula vti conſueui.
57 Dixi ſi verè pęnitens animo confitendi, aut
ſe accuſandi accedat; nam ſecus, ſi id fingat,
intendatq. decipere confeſſarium, aut corrum
pere ſuis erroribus, manebit hic liber ab obli-
gatione ſigilli, cum nulla ſit tunc apparentia
confeſſionis Sacramentalis, ſed è contra illum
denunciare tenebitur. ita optimè Toletus in
Summ. lib. 3. cap. 16. §. ſed ſi quis detegat, &
Fagundez loco citato. Quocum aduerte re-
58 quiri maximam prudentiam in Confeſſario
ad hoc venandum, an dicto animo, ficto dog-
matizandi occultè accedat hæreticus ad con
feſſionem, vt ipſum ſtatim denunciet.
59 Supereſt tantum difficultas circa hoc pun-
ctum, nimirum ſi delictum occultum hæreſis,
vel apoſtaſiæ ſit iam præteritum, & emenda-
tum, nec timeatur recidiuum, vel ſi ſperetur
probabiliter emendatio, media correctione
fraterna, debeat ne hæc adhiberi? an potius
ipſa omiſſa, ſtatim illud denunciandi obligatio
exiſtat? Partem affirmantem de adhibenda
correctione fraterna videtur manifeſtè ad-
mittere D. Thomas 2. 2. q. 33. art. 7. vbi ſic in
60 corpore Art. ait. Quædam peccata occulta
ſunt, quæ ſunt in nocumentum proximorum,
vel corporale, vel ſpiritiuale, puta ſi quis occul-
tè tractet quomodo ciuitas tradatur hoſti-
bus, vel ſi hæreticus priuatim homines à fide
auertat; & quia ille, qui ſic occultè peccat, nõ
ſolum in te peccat, ſed etiam in alios oportet
ſtatim procedere ad denunciationem, vt hu-
iuſmodi nocumentum impediatur; niſi fortè
aliquis firmiter exiſtimaret, quod ſtatim per
ſecretam admonitionẽ poſſet huiuſmodi ma-
la impedire). Ita ille; ergò ex mente Angeli-
ci Doctoris, ſi aliquis firmiter iudicet fore, vt
per ſolam ſecretam correctionem hęreticus
emendetur, & infectio errorum eius reſpectu
aliorum impediatur, non debet ipſum denun-
61 ciare; ſed prius fraternè corripere. Funda-
tur in l. ſaltem caritatis, quæ ſine dubio exi-
git, vt ſi abſq. infamatione proximi, damnum
commune, vel priuatum impediri poteſt, qui-
nis ab eo infamando abſtinere debet; ergo à
denũciatione hęretici occulti, ſi eſt ſpes emẽ-
dationis eius per ſolam correctionem; non de-
ſunt ex diſcipulis D. Thomæ, & alijs, qui doc-
trinam eius amplectantur præcipuè Soto de
inſt. lib 3. q 5. art. 5. & Rojas ſing. 3. n. 21.
62 Nihilominus pars negans, quod in caſu ſci-
licet hæreſis, vel Apoſtaſiæ non ſit locus pra-
cticè loquendo adhibendi correctionem fra-
ternam, vt certa, & omninò tuta, communiſq.
inter Doctores tenenda eſt. Ita Simanchas de
Cath. inſtit. tit. 19. num. 10 Alphonſus à Caſtro
lib. 1. de iuſta hæret. pun. cap. 25. Canus lib. 12.
de locis Theol. cap. 9. Petrus Nauarra lib. 2. de
reſtit. cap. 4. nu. 193. Sanchez in Decal. lib. 2.
cap. 35 n 4. Auila 2. par. cap. 5. diſp. 4 dub. 3. &
præter alios Suarez dict. diſp. 20. ſec. 4. n. 11.
63 Qui aliquo modo ibi intendit conciliare di-
ctas oppoſitas ſententias, vt illa prima D. Tho-
mæ procedat conſiderato iure naturali, ſeu
caritatis; poſterior attento pręcepto Eccle-
ſiaſtico, contento non in cap. excommunica-
mus, & adijcimus, de hæreticis, vt volunt ali-
qui iuriſperiti, quos reijcit ipſe Suarez, cum
nulla ibi mentio de tali præcepto, ſed in Edi-
cto Inquiſitorum, per quod expreſsè iniungi-
tur omnibus, vt omiſſa quauis correctione
hęreticum occultum ſtatim denuncient, etiã
ſi per eam ſperetur probabiliter emendatio
illius, aut iam prorſus emendatus cenſeatur.
64 Predicta tamen conciliatio vtriuſq. ſenten-
tię à Suarez adhibita, quamuis iuxtà Edictum
Sanctæ Inquiſitionis Hiſpaniarum videatur
fortè admittenda; at iuxtà Edictum, quo hoc
Melitenſe Tribunal, & alia ſubiecta Sacrę Cõ-
gregationi Vrbis, ex huius pręſcripto vtitur,
quodque nos hactenus commentati ſumus,
non video, qua ratione poſſit admitti, cum in
ipſo nullum verbum expreſsè de omittenda
correctione fraterna ante denunciationem.
65 Quare pars negans, cui adhæremus, aliun-
de efficacibus rationibus in iure naturali ſtri-
ctiori fundatis cum eodem Suarez eſt à nobis
oſtendenda. Primò quia, cum delictum hæ-
reſis, vel Apoſtaſię magis conſiſtat in actibus
internis erroris intellectus, & pertinaciæ vo-
luntatis, quam in dictis, aut factis externis,
nunquam per remedium monitionis priuatę,
de emendatione eius ſpes firma concipi po-

terit,

Clem. Nolentes. Ratione etiam oſtēditur,quia
38 non eſt exequendum, tanquam licitum id,
quod alicui obeſt,& nulli prodeſt; ſed denun-
ciatio iudicialis delicti hęreſis dicto modo oc
culti eſt nociua delinquenti,cum publicè eum
infamet, & non eſt alicui vtilis,cum per eam
iudex nihil agere poſſit contra denunciatum
inquirendo, aut ipſum interrogando; ergò vti
illicita debet prorſus omitti.
39 Tenenda tamen, vt communis, & omnino
certa ſententia affirmans, quæ eſt expreſsè A-
lonſ.3 par. q.72.Soti lib.5.de iuſt.q.5. art.1.in
relict.de ſecreto,memb.2.q.5.Alphon.de Ca-
ſtr.lib.2.de iuſt.hęret.punit,c.25.Simanch.tit.
19.Rojas ſing.1.n.14.Barcheſ.1.2.q. 11. art.4.
Suarez de fide diſp. 20.ſec.4:n.7. Martini de
Rio diſq.magic lib.5.ſect 4. Toleti lib.4.Sum.
cap.5. Sanchez in Decal.lib.2.cap 32.& alio-
rum. Patet clarè ex triplici capite, primo ex
40 ſcriptura Sacra Deuter.13.ibi,Ne pateat ocu-
lus tuus,vt miſerearis,& occultes eū. De qua
perſona non occultanda ſit hic ſermo, oſten-
detur Regula ſequenti,nunc tantum ſciendū,
quod agatur hoc loco de Hebręo infideli,qui
inducit alium ad idola colenda, & præcipit
Deus illum denunciare ſtatim,abſq.vlla miſe-
ricordia titulo occultandi,ne infametur:quod
pręceptū cum ſit morale, obligat etiam hoc
tēpore deferre hęretic.occultū,vt benè nota-
uit Suarez cū hęreſis comparetur idololatrię à
D.Hieronymo ſuper c.18. Ezech. & Oſeæ 10.
41 Patet ſecundo teſtimonijs Sanctorum Pa-
trum, Leonis Papæ ſerm.4. de collectis prope
finē.ibi ſic,Hortamur,inquit,vt hæreticos vbi
cumq. latētes veſtres Presbyteris publicetis;
magna eſt enim pietas perdere latebras,& in-
fra. Non ſinantur latere homines,qui Prophe-
tis,& Sancto Spiritui contradicunt; ac paulo
poſt,cauendi, inquit,ſunt,ne cuiquam noceāt
prodendi ſunt,ne in aliqua Ciuitatis parte cō
42 ſiſtant. Similiter D.Ambroſius lib.2, de offic.
c.24.in cauſa, inquit,temporali licet tibi ſile-
re; in cauſa autem Dei,vbi communionis pe-
riculum eſt, etiam diſſimulare peccatum eſt
non leue. Ex quibus,& alijs,quę omitto,ma-
nifeſtè deducitur hæreticum quantumuis oc-
cultum eſſe denunciādum iuridicè ab eo, qui
talem ſolus cognouit,nec ſatisfacere ſuę obli-
gationi ſe ipſum fraternè corripiat.
44 Efficaci tandem ratione idem patet, quia
dicta denunciatio, etiam de crimine hæreſ-
ita occulto, expedit valde ad bonum [illegible]
ne Eccleſiæ Catholicæ,& ad ſal[illegible] ſpiritua
lem hæretici denunciati ; e[illegible] inſurgit obli-
gatio exequendi ca[illegible] Antecedens quoad
vtramq.partem [illegible]ue oſtenditur ſoluendo ra
45 tionem in [illegible]trarium adductam. Nā quoad
prim[illegible] de bono communi,dato quod iudex
non poſſit ex vi talis denunciationis ſtatim cō
tra denunciatum per Inquiſitionem particu-
larē procedere(quod modo non expēdimus)
poterit tamen ad generalem inquiſitionem,
de qua infra maiori cum diligētia deuenire,
& maiorem cautelam,& vigilantiam circa ta
lem perſonam adhibere,obſeruando pruden-
ter per ſe,vel per alios illius vitam, mores, &
verba, ad capienda alia indicia contra ipſum,
quæ inuenire facile erit;cum hæreſis mente
concepta vix contineri queat, quin exterius
prodeat. Vnde etiam ſequitur, vt qui ſuā hæ-
46 reſim vni ſoli latenter indicauit, eandē fortè
pluribus ſigillatim, & occultè manifeſtet, &
tunc ſi iſti ſinguli,vt tenentur;denuncient,vel
eorum ſaltem aliquis, huius,& illius primi de-
nunciationes licet ſingulares, ſufficient iudici
non ſolum ad inquirendum in particulari cō-
tra talem hæreticum occultum; ſed ad ipſum
etiam aliqualiter condemnandum, vt alibi ex
profeſſo contractabitur;ergo denunciatio de-
licti hæreſis, ſeu apoſtaſiæ dicto modo occulti
erit,ſub ſtricta obligatione,vti perutilis,& ne-
ceſſaria pro communi bono Eccleſiæ; cui etiā
expedit, vt hæreticus non ſit à denunciatio-
ne ſecurus,& ſi occultiſſimè vni ſoli ſuam hæ-
47 reſim indicauerit. Quoad ſecundam partem
de bono ſpirituali ipſius occulti hęretici pro-
ueniente ex denunciatione per ſe conſtat; cū
indè futurum ſit, & ipſe magis timeat, & ab
errore contra fidem reſurgat; aut ſaltem, vt
non communicet cum aliquo, nec in alios er-
rores labatur &c. ergo crimē hæreſis,vel apo-
ſtaſiæ quantumuis occultum iuridicè denun-
ciari debet; & non ſufficit correctio, nec de-
nunciatio Euangelica.
48 Quid quod tenetur quis ipſum denuncia-
re,tametſi ſub promiſſione ſecreti naturalis,
imo,& ſub iuramento ſecretum iſtud ſeruan-
di cognouerit. Ita ampliant doctrinam trat
ditam citati auctores. præcipuè D Thomas 2.
2.q.70 art.1.ad ſecundum, vbi generaliter de
49 quibuſuis delictis ſic ait. Quandoq. inquit,
ſunt talia, quæ ſtatim cum ad notitiam homi-
nis venerint,homo ea manifeſtare tenetur,pu
ta ſi pertinent ad corruptionem multitudinis
ſpiritualem(vt pertinet hęreſis),vel corpora-
lem; vel in graue damnum alicuius perſonæ,
vel ſi quid aliud eſt huiuſmodi,quod quis pro-
palare tenetur,vel teſtificando, vel denuncian-
do. Et contra hoc debitum obligari non poteſt
per ſecreti commiſſum, quia in hoc frangeret
fidem quam alteri debet. Hæc D. Thomas.
Peculiariter de caſu pr[illegible] iuramenti oſten-
50 dunt ex iure ca[illegible]co c. inter cætera 22 q.4.
Rojas Su[illegible] alij ſic,quia iuramentū non po-
teſt [illegible] vinculum Iniquitatis,atqui eſſet tale,
[illegible]iurans nō denunciaret hæreticū occultum;
ergò hunc cognoſcens non aſtringitur iura-
mento pręſtito tacendi;ſed potius obligatione
denunciandi ipſum,etiamſi occultiſſimum.
51 Solus excipitur caſus, quando ſub Sigillo
Sacramentalis confeſſionis crimē hæreſis,vel
apoſtaſiæ innoteſcit alicui. huic nequaquam
licet ipſum propalare;cuius oppoſitum tenuit
Alberic.in Rubrica,C.de hereſis n.8.cui adhę-
ſit Rainerius relatus ab Archidiacono in cap.
Sacerdos de pœnitentija, diſt.6. qui in hoc ex
parte inclinat, & circa idem dubius extitit
Altiſiod.lib.4 Summ.tract.6.c 3.q.4.Sed illo-
52 rum auctorum ſententia falſa eſt, & erronea,
vt meritò qualificant adducti Rojas, & Suar.
quia eſt contra communem ſenſum, & vſum
Eccleſiæ,& contra Religionem,ac vtilitatem
Sacra-

Sacramenti pęnitentiæ Sicq. communiter do-
cent omnes tam iuriſperiti, quam Theologi
cum D. Thoma in 4. diſt. 21. q. 3. art. 1. ad 1. &
2. 2. q. 70. art. 2. ad 2. precipuè Simanchas d. inſt.
tit. 19. num. 19. Pena 2. par. Direct. comment.
29. & Farin. de hæreſi, q. 197. §. 2. num 46. Inde
53 oſtenditur caſus hic exceptus; quia Confeſſa-
rius tenetur ad ſecretum Sigilli Sacramenta-
lis confeſſionis ex vi iuris diuini, cui nullũ ius
humanum derogare poteſt, vt optimè tradit
Suarez loco citato, & tom. 4. de peniten. diſ-
put. 39 ſect. 2. ergò illicitum eſt ipſi peccatum
hæreſis, vel apoſtaſiæ ſub tali ſigillo cognitum
iudici deferre, ſi vere pœnitens animo confi-
54 tendi, ſeu accuſandi ſe accedat.
Prędicta autem exceptio intelligitur etiam
quando confeſſio tantum fuit incepta, quam-
uis ex cauſa aliqua poſtea pęnitẽs nõ abſolua
tur, aut differatur abſolutio, vel ipſa confeſſio
per accidens non finiatur, vt benè ex mente
omnium aduertit noſter Fagundex lib. 6 in ſe-
cundum Eccleſię praeceptum, cap 4. n. 24.
55 Hinc tuta conſcientia confeſſarius pruden-
ter faciet, ſi vbi quis accedit pro conſilio ex-
trà confeſſionem petendo circa rem ad San-
ctum officium ſpectantem, antequam hanc in
particulari accidens exprimat, inducat ipſum
ad confitendum, ſeu ad habendum animum
Sacramentaliter ſe accuſandi, vt eam in con-
feſſione ſub ſecreto ſigillo audiat; ſic ab obli-
gatione, & moleſtia denunciandi liberabitur
Confeſſarius.
56 Ad hunc effectum tali medio ſcio in Hiſpa-
nia ſæpius vſos fuiſſe plures de noſtra Socie-
tate Ieſu, maximè religioſiſſimum, & doctiſſi-
mum Patrem Magiſtrum meum Sacræ Theo-
logiæ Raphaelem Grau Maioricenſem, vt ab
eiuſdemmet ore de ipſo, & de alijs audiui, atq.
eodem medio ego huius tanti viri ſuaſione
in hac Inſula vti conſueui.
57 Dixi ſi verè pęnitens animo confitendi, aut
ſe accuſandi accedat; nam reus, ſi id fingat,
intendatq. decipere confeſſarium, aut corrum
pere ſuis erroribus, manebit hic liber ab obli-
gatione ſigilli, cum nulla ſit tunc apparentia
confeſſionis Sacramentalis, ſed è contra illum
denunciare tenebitur, ita optimè Toletus in
Summ lib. 3. cap. 16. §. ſed ſi quis detegar, &
Fagundex loco citato. Quocum aduerte re-
58 quiri maximam prudentiam in Confeſſario
ad hoc venandum, an dicto animo, ficto dog-
matizandi occultè accedat hæreticus ad con
feſſionem, vt ipſum ſtatim denunciet.
59 Supereſt tantum difficultas circa hoc pun-
ctum, nimirum ſi delictum occultum hæreſis,
vel apoſtaſiæ ſit iam præteritum, & emenda-
tum, nec timeatur recidiuum, vel ſi ſperetur
probabiliter emendatio, media correctione
fraterna, debeat ne hæc adhiberi? an potius
ipſa omiſſa, ſtatim illud denunciandi obligatio
exiſtat? Partem affirmantem de adhibenda
correctione fraterna videtur manifeſtè ad-
mittere D. Thomas 2. 2. q. 33. art. 7. vbi ſic in
60 corpore Art. ait. Quædam peccata occulta
ſunt, quæ ſunt in nocumentum proximorum,
vel corporale, vel ſpiritualе, puta ſi quis occul-
tè tractet quomodo ciuitas tradatur hoſti-
bus, vel ſi hæreticus priuatim homines à fide
auertat; & quia ille, qui ſic occultè peccat, nõ
ſolum in te peccat, ſed etiam in alios oportet
ſtatim procedere ad denunciationem, vt hu-
iuſmodi nocumentum impediatur; niſi fortè
aliquis firmiter exiſtimaret, quod ſtatim per
ſecretam admonitionẽ poſſet huiuſmodi ma-
la impedire). Ita ille; ergò ex mente Angeli-
ci Doctoris, ſi aliquis firmiter iudicet fore, vt
per ſolam ſecretam correctionem hęreticus
emendetur, & infectio errorum eius reſpectu
aliorum impediatur, non debet ipſum denun-
61 ciare; ſed prius fraternè corripere. Funda-
tur in l. ſaltem caritatis, quæ ſine dubio exi-
git, vt ſi abſq. infamatione proximi, damnum
commune, vel priuatum impediri poteſt, qui-
uis ab eo infamando abſtinere debet; ergo à
denunciatione hęretici occulti, ſi eſt ſpes emẽ-
dationis eius per ſolam correctionem; non de-
ſunt ex diſcipulis D. Thomæ, & alij, qui doc-
trinam eius amplectantur præcipuè Soto de
iuſt. lib 3. q 5. art. 5. & Rojas ſing. 3. n. 21.
62 Nihilominus pars negans, quod in caſu ſci-
licet hæreſis, vel Apoſtaſiæ non ſit locus pra-
cticè loquendo adhibendi correctionem fra-
ternam, vt certa, & omninò tuta, communiſq.
inter Doctores tenenda eſt. Ita Simanchas de
Cath. inſtit. tit. 19. num. 10. Alphonſus à Caſtro
lib. 1. de iuſta hæret. pun. cap. 25. Canus lib. 12.
de locis Theol. cap. 9. Petrus Nauarra lib. 2. de
reſtit. cap. 4. nu. 193. Sanchez in Decal. lib. 2.
cap. 35. n 47. Auila 2. par. cap. 5. diſp. 4 dub. 3. &
præter alios Suarez dict. diſp 20. ſec. 4. n. 11.
63 Qui aliquo modo ibi intendit conciliare di-
ctas oppoſitas ſententias, vt illa prima D. Tho-
mæ procedat conſiderato iure naturali, ſeu
caritatis; poſterior attento precepto Eccle-
ſiaſtico, contento non in cap. excommunica-
mus, § adijcimus, de hæreticis, vt volunt ali-
qui iuriſperiti, quos reijcit ipſe Suarez, cum
nulla ibi mentio de tali præcepto, ſed in Edi-
cto Inquiſitorum, per quod expreſsè iniungi-
tur omnibus, vt omiſſa quauis correctione
hęreticum occultum ſtatim denuncient, etiã
ſi per eam ſperetur probabiliter emendatio
illius, aut iam protſus emendatus cenſeatur.
64 Prędicta tamen conciliatio vtriuſq. ſenten-
tię à Suarez adhibita, quamuis iuxtà Edictum
Sanctæ Inquiſitionis Hiſpaniarum videatur
fortè admittenda; at iuxtà Edictum, quo hoc
Melitenſe Tribunal, & alia ſubiecta Sacrę Cõ-
gregationi Vrbis, ex huius pręſcripto vtuntur,
quodque nos hactenus commentati ſumus,
non video, qua ratione poſſit admitti, cum in
ipſo nullum verbum expreſſè de omittenda
correctione fraternâ ante denunciationem.
65 Quare pars negans, cui adhæremus, aliun-
de efficacibus rationibus in iure naturali ſtri-
ctiori fundatis cum eodem Suarez eſt à nobis
oſtendenda. Primò quia, cum delictum hæ-
reſis, vel Apoſtaſię magis conſiſtat in actibus
internis erroris intellectus, & pertinaciæ vo-
luntatis, quam in dictis, aut factis externis,
nunquam per remedium monitionis priuatę,
de emendatione eius ſpes firma concipi po-

terit, nec cognoſci certo, an hæreticus verè
ſit item emendatus, aut emendandus tali me-
dio; ſed potius, quod ſinat, & decipiat, vt
alios ſecreto poſtea inficiat, erit timendum
valde; ergò debet omiſſa correctione frater-
na, licet emendatus appareat, ſtatim ad de-
nunciationem eius iudicialem, ipſum cogno-
ſcens accedere.
Secundò quia talis denunciatio fit non ſo-
66 lum propter emendam fratris; ſed etiam, &
magis principaliter ad auertendum ingens de
trimentum ſpirituale, quod ex crimine hære-
ſis vniuerſæ Chriſtianitati prouenit, ad quem
finem non eſt ſufficiens priuata correctio; er-
go hęc debet omitti, & hæreticus quantum-
uis occultus, & emendatus apparens iudicia-
liter denunciari, etiamſi inde infamatio pro-
ximi ſequatur; cum ex lege caritatis, & iuſti-
tię damnum communitatis præferendum ſit
damno cuiuſuis priuati, per quod ſoluta ma-
net ratio in contrarium. Tandem quia dictus
finis ratione premiſſæ monitionis ſepius im-
67 pediretur, eò quod ex ea forſan hæreticus oc-
caſionem ſumet, ſe magis occultandi, aut fu-
giendi ob timorem denunciationis; ergò hæc
ſtatim fieri debet, & illa omitti, vti nociua cō-
munitati. Peculiariter de denunciando Con-
feſſore ſolicitante pœnitentem, ità tenent Ca-
ſtrus Palaus tract. 4. diſp. 9. pun. 10. n. 2, Souſa,
lib. 1. Aphor. cap. 34. n. 56. & alij, quos citat, &
ſequitur Diana 4 par. tract. 5. reſol. 24.
68 Quinimò etiam dato, & non conceſſo ali-
quando cognoſcatur certiſſimè hæreticus oc-
cultus iam prorſus abſq. monitione priuata
emendatus, vel emendandus per eam; adhuc
tamen denunciari debet: ità citatus Suarez
nu. 12. & Emanuel Moura opuſc. 1. de incant.
&c. ſect. 2. cap. 16. num. 23. vbi ſic. Quamuis,
inquit, mihi priuato moraliter conſtet hære-
ticum occultum eſſe emendatum, vrgeatque
alioqui pręceptum diuinum de non infaman-
do proximum abſq. neceſſitate, etiam coram
Eccleſiæ miniſtris, teneor eum deferre ad Sa-
crum Tribunal, & iuxta omnes in dubio de
eius emendatione, quia decernere, an ſit, vel
non ſit emendatus, iudicium exigit altius, quā
69 priuati. Hæc Moura: cui quoad primum ad-
hęret Diana par 4. tract. 3. reſol. 61. cum alijs
ab eo alibi relatis. Fūdatur autem dicta obli-
gatio denunciandi iam emendatum, tum in
pręcepto Edicti Sanctæ Inquiſitionis ſe exten-
dente ad hæreticum etiam præteritum tum
in timore recidiui, niſi iudici deferatur ad pu-
nitionem.
70 Non obſtat illud Pauli ad Titum 3. *Hære-
ticum, hominem poſt vnam, vel ſecundam
admonitionem diuita*; quod non intelligitur
de admonitione priuata fraterna; ſed de iudi-
ciali publica. Nam S. Apoſtolus non dicit hoc
ad quoſcumq. ſed ad Epiſcopum Titum ad
quem ex offitio ſpectabat hæreticum iudica-
re, & excommunicatum declarare proceden-
te, vt ſolet de iure trina monitione, vel vna
pro tribus. Vnde particula illa, deuita, ſigniſi-
cat. fac deuitari ab alijs, vt optimè exponit
Simanchas de Cath. inſtit. tit. 19. nu. 14. & D.
Thomas, ac Lyranus ibi interpretantur, no-
71 ratq. Fagundez vbi ſupra num. 12. Ad illud
Matth. 8. ſi peccauerit in te frater tuus, corri-
pe eum inter te, & ipſum ſolum, reſponſio D.
Thomæ propoſita videtur ſufficere, quod non
habeat locum in hæretico occulto, quia hic
non peccat in te, ideſt, tantum; ſed in alios, cū
peccatum hæreſis ſit Deo, & toti Eccleſiæ in-
iurioſum, ac nociuum. Quamquam Suarez lo-
72 co citato n. 14. omiſſa hac reſponſione, & ex-
poſitione particulæ, *in te*, vt nimis limitata,
indicans eſſe idem, quod coram te, reijcit etiā
illam ſolutionem Salmeronis, & aliorum, quod
nomine fratris non intelligatur hęreticus, ſed
quiuis Catholicus per fidem intra Eccleſiam
exiſtens, eò quod præceptum correctionis fra-
ternæ ſit naturale, extendatq. ſe ad quoſcūq.
etiam infideles. Atq. tandem pro legitima ſo-
73 lutione recurrit ad tres illas rationes, ob quas
eſſe denunciandum ſtatim iudici hæreticum
occultum, omiſſa monitione priuata efficaci-
ter oſtendimus. Ob quas etiam rationes con-
ſtat non habere locum in delicto hæreſis oc-
74 culto id quod pro parte contraria adductum,
eſt nimirum peccata occulta attento iure ca-
nonico eſſe reſeruata iudicio Diuino. Sed
quid de auctoritate D. Thomæ. A Patribus
75 valdè doctis, pręcipuè à prænominato P. Ra-
phaele Grau, quos circa hoc iuſſu Illuſtriſſimi
D. Inquiſitoris Euangeliſtæ Carbonelij 27. ab
hinc annis in Prouincia Aragonia per litteras
conſului, reſponſum fuit, doctrinam Angelici
Doctoris ſpeculatiuè eſſe probabilem, in pra-
xi vero nequaquam, nec alio modo poſſe ad-
mitti, cui reſponſo libenter ſubſcripſi.

Quinam denunciandi? qui item habiles, & obligati ad denunciandum, & teſtificandum in Sancto officio, an filius contra Patrem? & è contra?

REGVLA CLIV.

76 QVicumq. à fide Catholica quoquomo-
do declinant Iudicibus Sanctæ Inqui-
ſitionis denunciari debent, cuiuſuis condi-
tionis, gradus, vel pręeminentiæ exiſtant. Ad
77 denunciandum autem, & teſtificandum con-
tra iſtos ſunt idonei vniuerſaliter omnes ho-
mines, tam infideles, quam fideles, ſiue probi,
ſiue improbi, &c. et inimici licit non probent,
tamen tenetur denunciari.
78 Tenetur vero denuntiare ipſos ex officio
Inquiſitorum officiales, & miniſtri Sanctæ In-
quiſitionis iurati; & ex præcepto earumdem
Inquiſitorum omnes fideles (ad idem infide-
les, quandoq. cogi poſſunt) quantumuis con-
ſanguinei, vel affines denunciatorum ſint; vn-
de filius tenetur denunciare patrem, & è con-
79 tra. Quamquam nullus obligatur ſe ipſum
deferre, nec complices ſui delicti.

80 NOn eſt eur immoremur in oſtendenda
prima particula huius Regulę de qui-
bus

bus denunciandis, à ſide diuina aliqualiter
declinantibus; cum conſtet iam clarè ex tra-
ditis à nobis circa poteſtatem, ſeu iuriſdictio-
nem Eccleſiæ Catholicæ contra hæreticos, &
apoſtatas, ac etiam contra infideles non bap-
tizatos in varijs caſibus, vt in propoſita com-
mentatione Edicti Sanctæ Inquiſitionis ex-
preſſimus. Atq. clarius ex traditis prius toto
capite tertio, vbi ex profeſſo tractauimus de
eadem iuriſdictione cuiuſq. Inquiſitoris, ſiue
Ordinarij, ſiue delegati in omnes ſibi ſubdi-
81 tos. Hos enim eſſe ipſi ſubiectos, & debere
eidem denunciari, ſi declinent à fide Catho-
lica, correlatiua ſunt, & correlatiuorum natu-
ra it, poſtulat, vt poſito vno ponatur, & alte-
rum.
82 Perpendanda item breuiter ſequens Regu-
læ particula de idoneis ad denunciandum, &
teſtificandum in Sancto officio; ac primò ad-
uertendum coniungi hic obiter, hæc duo à no-
bis (acturis alibi peculiariter de teſtibus, &
teſtificationibus) ex occaſione, quod denun-
ciator in caſu hæreſis, ſeu apoſtaſiæ officium
teſtis agat, & alijs teſtibus adnumeretur, vt
cum communi ſententia, & praxi benè notãt,
præter alios Suarez, de fide diſput. 20. ſect. 4.
n. 9. & Fagundez lib. 6. in ſecundum Eccleſiæ
præceptum cap. 4. num. 12. & ſumitur ex cap.
ſi omni de teſtibus, vbi de hoc agunt Abbas,
& Felinus, & Panormitanus; atq. eius vſum
præcipuè adducunt Zanchinus de hæretic. c.
13. & Simanchas, Cath inſtit. tit. 19. numer. 17.
83 Quod autem quæcumq. perſonæ tam infi-
deles, quam fideles, ſiue honeſtæ, ſiue viles, &
infames &c. ſint habiles ad deferendum, &
teſtificandum in Sancto officio habetur ex-
preſsè in iure, maximè de his, de quibus pote-
rat eſſe aliquale dubium, vt de hominibus cri-
minoſis, vel de aliquo crimine accuſatis, cap.
in fidei fauorem, de teſtibus in 6. & capit. per
tuas, de Symo.
84 Similiter de Infidelibus, vt de Iudæis cap.
contra Chriſtianos de hæret. in 6. Tertio de
infamia, ſiue iuris, ſiue facti affectis cap. accu-
ſatus, §. licet de hæret. in 6. Quarto de ſocijs,
85 & participibus in crimine hæreſis, vel apo-
ſtaſiæ dicto cap. in fidei fauorem de hæret in
6. & cap. ſ. de confeſſis.
86 Nam iſti omnes, tametſi in alijs cauſis tàm
ciuilibus, quam criminalibus ad ferendum te-
ſtimonium, vel ad denunciandum vt in pluri-
mum non admittantur, in cauſa tamen hære-
ſis, aut apoſtaſiæ merito admitti ſolent in fa-
uorem fidei Catholicæ, ne ob defectum pro-
bationis, tam graue crimen impunitum re-
maneat iuxta l. in fin. C. de hæret. cap. dilecto
& cap. ſignificaſti, extra de teſt. eſtque commu
nis auctorum doctrina, quam lib. 2. & 4. agen-
do de probationibus, defenſionibus, & excep-
tionibus tanquam in proprio loco copioſius
expendemus, interim legas Ioannem Rojas
ſingul. 188. & ſequentibus, & alios ab ipſo ci-
tatos.
87 Limitationem de ſolis inimicis, quod hi nõ
ſint idonei ad teſtificationem in delicto hære-
ſis, aut apoſtaſiæ (quidquid in contrarium di-
cat Archid. in c. accuſatus nu. 4. de hæret. in 6
citatis teſtibus id non probantibus) propo-
nunt vt certam, communem, & in praxi recep
tam Couarr. in quæſt. pract. cap. 16. n. 3. Iacob.
Septiman. in inſtit. Cath. c. 25. n. 18. Gundiſal.
de Villa. q. 13. nu. 73. & Ioan. Rojas ſing. 199.
quia vt communis regula iuris comprehen-
dens quoſcumq. caſus proponitur, quod ini-
micus non ſit idoneus teſtis c. repellantur, c.
me minimus, cap. ſi teſtes. 4. q. 3. & l. 3 in prin.
ff. de teſtibus, nec vllibi in iure ab hac regula
caſus hæreſis excipitur. Sed de hoc alibi etiã
pluribus.
88 Sequitur dicendum de obligatis ad denun-
ciandum quod eſt proprium huius loci, & pri-
mò quoad officiales, & miniſtros omnes iura-
tos Sanctæ Inquiſitionis, quod iſti ex officio,
ſeu ex iuſtitia, teneantur denunciare hæreti-
cos &c. per ſe manifeſtè patet, traduntq. Dec.
lib. 5. crim. c. 30. n. 6. Zanchin. de hær. c. 9. verſ.
Verum, quia Farin. de hæreſi, q. 185. §. 5. n. 69.
& Souſa lib. 2. Aphor. c. 4. n. 9. Quoad fideles
89 vero quoſcumq. aſtingi hos ex præcepto In-
quiſitorum, ſeu ex obedientia ad eandem de-
nunciationem (nec dubiũ vllum, quod ad idẽ
infideles per ipſos Inquiſitores compelli va-
leant) docent idem Doctores citati præcipuè
Farin. de hereſi, q. 197. §. 2 etiamſi obligati de-
nunciare conſanguinitatis, vel affinitatis vin-
culo, vel alio, cũ denunciandis valdè cõiuncti
ſint, ob rationem iam ſupra adductam, quod
damnum communitatis præſertim maioris ſit
præferendum damnum priuatæ perſonæ, aut
minoris cõmunitatis; ergo quiuis hæreticum,
vel ſuſpectũ de hæreſi, etiam ſibi coniunctiſſi-
mũ denunciare tenetur, ne ſequatur ex omiſ-
ſione denunciandi detrimentum ſpirituale Ci
uitati, aut Reipub. Chriſtianæ; quamuis inde
infamatio denunciati, vel damnum tempora-
le alicuius domus vel familiæ proueniat.
90 Hinc infertur deſcendendo ad caſus parti-
culares, quod teneantur denunciare contra
fratrẽ frater, contra vxorem maritus, & è con-
uerſo, diſcipulus contra Magiſtrum, ſubditus
contra Superiorem, ſeu ſeruus contra domi-
num; quin etiam filius contra patrem, & è cõ-
uerſo Deſumitur clarè ex ſcriptura Sacra Deu
ter. 13. ibi, ſi tibi inquit, perſuadere voluerit
frater tuus, filius matris tuę, aut filius tuus, vel
filia, ſiue vxor, quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus,
quem diligis, vt animam tuam clam dicens
eamus, & ſeruiamus Dijs alienis &c. non ac-
quieſcas ei, neque parcat ei oculus tuus vt mi
ſerearis, & occultes eum. Hactenus ex ſacro
textu, quibus quid clarius ad probationem
totius illationis argumentando circa ali-
quos ex propoſitis caſibus ſaltem à paritate
rationis.
91 Adhuc iſta probatione nõ obſtãte, dubita-
tur an filius teneatur denũciare patrẽ hæreti-
cum? negantes reſpondet Abul. in eo loco q. 3
quia ibi non exprimitur de oblig. filij cõtra pa
trẽ, cum exprimatur de obligat. patris contra
filiũ, item quia filius debet patri totum, quod
eſt ac proinde maximè obligatur ad amãdũ, &
honorandum eum, ergò non poteſt obligari
ad

ad ipſum infamandum per denunciationem.

92 Rojas ſing. 12. num. 3. ait patrem hæreticum eſſe denunciandum, à filio caſu, quo hic inducitur ab illo ad amplectendam hæreſim, & non alias.

93 Simanchas vero tit. 29. num. 27. eum triplici limitatione reſpondet, primo quod filius poſſit, ſi vult, denunciare patrem, ſed non ad id teneatur. Secundo quod nequeat celare patris hæreſim, quando interrogatur a iudice præſerti m medio iuramento. Tertio quod obligetur filius eum denunciare, vbi paterna hæreſis Reipub. perniciosa eſſe poteſt; ſecus ſi non ſit allatura ei nocumentum.

94 Verum, cum ſemper debeat præſumi fore, vt dicta hæreſis perniciem communitati inferat, eo quod, vt cancer ſerpit, 2. Timot. 2. in partem affirmantem communiter Doctores inclinant abſolutè, & abſq. nulla limitatione, quod filius teneatur denunciare patrem hæreticum, vel de hæreſi ſuſpectum. Ita Caieranus ſuper dicto cap. 13. Deuter. Nauar. in cap. inter verba, & in Summ. cap. 11. Alphonſ. de Caſtro lib. 2. cap. vlt. Maſcardus de probat. concl. 857. num. 18. Param. de orig. &c. lib. 3. quæſt. 8. num. 87. Peña 2. par. Direct. comment. 25. Azor inſtit. moral. tom. 2. lib. 2. cap. 2. q. 13. Farin. de hæreſi q. 197. § 2. numer. 40. qui alias refert, & Suarez de fide diſput. 20. ſect. 4. num. 21.

95 Qui inde efficaciter probat, quia correlatiuorum eadem eſt ratio, & ideò vnum ſub alio comprehenditur, præſertim quod, quamuis obligatio filij ad patrem ſit maior, amor tā-
96 men patris ad filium ſoleat eſſe maior. Argumentum autem de correlatiuis pari modo vim habet in caſu vxoris contra virum hæreticum, ſeu idololatrā, qui non fuit expreſſus in ſacro textu; benè tamen ibi expreſſum legimus caſum viri contra vxorem idololatrā, ſeu hæreticam. Concordant nihilominus Doctores obligari vxorem ad illum denunciandum. Ita Suarez loco citato, & hoc exemplo confirmat illud filij reſpectu patris.

97 Sed quid de obligatione ſerui, aut ſubditi denūciandi dominum ſuum, vel Superiorem? Ratio dubitandi eſt, quia ſi hic ſit legatus Papæ, vel Epiſcopus, aut maioris dignitatis, non videtur ille obligandus ad denunciandum, cum talis ſuperior non ſubſit Iuriſdictioni Inquiſitorum loci, ſeu Prouinciæ, ſed ſolum habeat immediatum Iudicem Summum Pontificem; ergo &c.

98 Docet tamen optimè Suarez ibidem nu. 25. dictum Prelatum à ſuo ſeruo, ſeu ſubdito, ſicut à quouis alio, qui ipſum hæreticum, aut ſuſpectum de hæreſi cognoſcit, denunciari debere Inquiſitori Prouinciæ, vt hic eumdem ſtatim deferat Summo Pontifici, & ſi eſt periculum fugæ, vel infectionis, ſine mora carceri tradat, vt iam alibi diximus, vide Simanch. de Cath. inſtit. tit. 25. à n. 7.

99 Quæ obligatio denunciandi clarè colligitur ex cap. Inquiſitores, de hæreticis in 6. ibi, *ſi ſciuerint, vel nouerint* vtiq. ex denunciatione aliorum &c. Vniuerſaliter autem quod quinis ſuperior, ſeu Prælatus in caſu hæreſis debeat denunciari a ſuo ſubdito, conſtat manifeſtè ex doctrina D. Thomæ 2. 2. qu. 33. art. 4. vbi quærit.

100 Vtrum quis teneatur corrigere Prælatum ſuum? & reſpondet affirmanter de correctione fraterna, quæ eſt actus caritatis cum moderatione debita; atqui in caſu hæreſis, vt reſoluimus ſupra non eſt locus practicè loquendo, vllius correctionis fraternæ, ſed tantum denunciationis iuditialis obligatoriæ, ergo in dicto caſu ſubditus, aut ſeruus, vel famulus ſuum Prelatum, aut ſuperiorem, vel dominum denunciare tenetur.

101 De limitatione in fine Regulæ poſita, tantùm ſupereſt dicendum, nempe de non prodēdo ſe ipſum, neq. ſocios ſui criminis. Quoad vtramq. partem tractat egregie de ea Suarez loco citato num. 18. & 19.

102 Ac primo quod nullus teneatur ſe ipſum prodere, ſeu denunciare, docent vt certum Syluest. verb. denunciatio, Simanchas tit. 44. num. 3. Peña 3. par. Direct. comment. 12. & Suarez, ſumiturq. ex illa Regula iuris; *non dico, vt te prodas* cap. Quid al quando de pœnitentia diſt 1, apud Chryſoſtom. homil. 31. ad Hebreos. & 41. ad Populum. Inde conuincitur, quia nemo cogitur procedere contra ſe ipſum; nam eſſet obligatio maximè repugnās ipſi naturæ.

103 Atq. hinc fit, vt etiam interrogatus generaliter hæreticus occultus, non teneatur ſe prodere, quia talis interrogatio non fit ei, vt reo ſed vt teſti, ſeu denunciatori aliorum. Ita præter Suarez idem Simanch tit. 41. num. 12. Caiet. 2. 2. q. 70. art. 1. & Soto relect. de ſecreto memb. 2. q. 7.

104 Contra præcedentem reſolutionem nequaquam obſtat id, quod habetur in Concil. Biterrenſi capite primo per hęc verba, *et omnes* inquit, *qui ſciuerit ſe vel alios in crimine labis hæretica deliquiſſe compareat veritatem dicturus*. Nam vt Suarez vbi ſupra cum Peña par. 2. Direct. comment. 10. exponit, verba Concilij aliter accipi debent ab vnoquoq. reſpectu ſui, atq; reſpectu aliorū, cū reſpectu aliorū contineant preceptū abſolutum reſpectu verò ſui conceſſionem conditionatam; nā ibi agitur de tempore gratiæ, intra quod ſponte veniētes, & ſe accuſantes. ſi non fuerunt præuenti; cum magna indulgentia tractantur.

105 Quoad alteram partem de ſocijs delicti poteſt eſſe aliquale dubium: quia ſæpius iudex non ſolum iuridice interrogat; ſed etiam iuſtè torturam principali infligit pro complicibus delicti cognoſcendis; ergo tenetur eos reuelare.

106 Reſpondet tamen cum diſtinctione optimè Suarez dicto num. 19 & abſolutè ait quod non teneatur quis denunciare nec prodere complices ſui criminis, etiam quando interrogatur à Iudice competente, ſi non vt reus ſed vt teſtis, ſeu vt denunciator interrogetur, ita etiam Caſtrus Palaus de hæreſi tract. 4. di-
107 ſput. 2. pun. 4. n. 11. Ratio eſt quia moraliter loquendo, non poteſt quis manifeſtare ſocios

delicti,

delicti, quin manifeſtet ſe ipſum, cum ratio ipſa complicis, ſeu ſocij delicti dicat relationem ad alterũ, & ex cognitione vnius ſequatur cognitio alterius v. g. ſi Petrus denunciat Paulum ſocium ſui criminis, poſtea Paulus interrogatus vt reus tenebitur denunciare Petrum; ergò Petrus denuncians Paulum, virtute denunciat ſe ipſum; Vndè cum hæc ſint inſeparabilia, ſicut non ſe ipſum, vt diximus, ita nec ſocios ſui criminis, quis denunciare tenetur, etiamſi à iudice interrogetur tantũ, vt denunciator, vel vt teſtis.

108 Si verò iuridice interrogetur à iudice cõpetente aliquis, vt reus circa complices delicti ſui, ſine dubio eos ipſi manifeſtare tenetur. Ratio eſt quia in tali caſu ſic interrogatus non ſe ipſum prodit; ſed iam aliunde denunciatus de ſuo crimine ſupponitur, & cum iudex habeat ſuam intentionem fundatam, iuſq. interrogandi de Socijs criminis, ad huius integram cognitionem, & iuſtitiam completè exercendam obligatur ille ipſos ei reuelare. Ita idem Suarez, & Caſtrus Palaus ibidem.

Cuinam denunciandum, maximè vbi ſunt plures Inquiſitores inter ſe independentes, vel ordinarius loci etiam Edictum Sanctæ Inquiſitionis publicet? & an ei ſine tali publicatione?

REGVLA CLV.

109 DElicta contra fidem nullatenus iudicibus ſecularibus denuncianda, neq.
Prælatis Religionum licet commiſſa ab eo-
110 rum ſubditis. Satisfit autem præcepto de-
nunciandi, vbi ſunt plures Inquiſitores, etiam
inter ſe independentes, cuiuis eorum denun-
111 ciatio fiat: Excipe ſi peculiaris cauſa fidei à
Papa alicui ſit commiſſa, huic & non alteri
112 circa eam denunciandum. Si alicubi deſint
Inquiſitores, talia delicta Epiſcopis, ſeu ordi-
narijs denuncianda, ſiue publicent Edictum,
ſiue non publicent. Imo quãuis adſint Inqui-
113 ſitores, ſatisfacies quandoque, ſi Ordinario
denuncies: attendenda tamen cuiuſq. loci
conſuetudo, vnde in Regnis, & Dominijs, vbi
eſt Sanctum officium Hiſpaniæ, ſicut etiam
in hac Inſula Melitenſi ſolis Inquiſitoribus
denunciatio facienda.

114 TItulus præſentis Regulæ ſub terminis
in eo expreſſis à nullo, quod legerim
proponitur; coincidit tamen cum illo circa
quæſtionem de competentia iudicis in cauſis
fidei, ab omnibus propoſito, & à nobis iam ali-
bi declarato: coincidit etiam cum illis duo-
bus adductis ab Antonio Souſa lib. 1 Apho-
riſm cap. 2 & 3 nimirum, quænam ſit Inquiſi-
torum Iuriſdictio in ſe, & cum iuriſdictione
Epiſcoporum comparata? Item qua ratione
plures Inquiſitores, aut ipſi ſimul cum Epi-
ſcopis procedant? ex quorum deciſione ſal-
tem per conſequentiam aliqua huc ſpectan-
tia deſumentur relictis alijs alibi opportu-
115 nius expendendis. Ac primo illud de nõ de-
nunciandis criminibus cõtra fidem vlli Iudici
ſeculari, educitur facile, & euidenter ex cap.
vt Inquiſitionis officium, §. prohibemus, de
hæreticis in 6. vbi ſic dicitur. Prohibemus
quoque diſtrictius Poteſtatibus, Dominis Tẽ-
poralibus, & Rectoribus, eorumq. officialibus,
ne ipſi de hoc crimine (cum merè ſit Eccle-
ſiaſticum) quoquomodo cognoſcant, & iudi-
cent &c. & ibi infligitur excommunicatio ipſo
facto violantibus hanc prohibitionem, atque
reſeruatur Papæ in conſtit. Iulij III. incip. Li-
cet à diuerſis, relata per Peñam in fine direct.
in qua idem ipſis prohibetur, traditque Farin.
cum innumeris penè Doctoribus, quos ipſe
pro hac doctrina certa copiosè citat; ergò ex
vi iuris, & ex mente eorumdem Doctorum
non ſunt denuncianda delicta hæreſis, vel
apoſtaſiæ iudicibus ſecularibus, quandoqui-
dem de eis cognoſcere nequaquam poſſunt.
116 Quod neque prælatis Religionum denun-
ciari debeant peccata contra fidem diui-
nam, quamuis patrata ab eorum ſubditis;
deſumitur manifeſtè ex Bulla Pauli V. incip.
Romanus Pontifex adducta à Laertio tom. 3.
Bullar. vbi diſponitur, nè Superiores Reli-
gionum contra ſubditos ſuos procedant in
cauſa hæreſis, vel apoſtaſiæ, ſed iudicium
iſtarum Inquiſitoribus fidei relinquant; er-
go conſequenter diſponitur ibi, ne delicta
contra fidem dictis Superioribus denun-
cientur, ſed Inquiſitoribus, iudicibus tan-
tum competentibus ab eo tempore, quo
dicta conſtitutio Pauli V. prodijt. Inquiſito-
rum, inquit, Souſa dicto capit. 2. numer. 8.
iuriſdictio in cauſis fidei, aut contra fi-
dem inducentibus ſuſpitionem, priuatiua eſt
Prælatos Regularium, reſpectu ſuorum ſub-
ditorum.
117 Quidquid eſſet ante illud tempus, quod
ex diſpoſitione Pij IV. in Bulla incip. Paſto-
ris &c. daretur locus præuentionis, & poſ-
ſent talia delicta, vel Inquiſitoribus, vel
Prælatis Religionum liberè denunciari.
118 Nota in ea conſtitutione Pauli V. circa
denunciationem ſic diſponi §. 3. *Volentes, in-
quit*, & expreſsè mandantes, vt ipſi Reli-
gioſi poſſint, *& debeant omnes, etiam or-
dinum huiuſmodi profeſſores de hæreſi ſuſpec-
tos, Inquiſitoribus, vel Ordinarijs locorum
vicinioribus liberè denunciare, abſque eo quod
Superiores prædicti perſonas denunciandas, &
cauſas perquirere; vel quoquomodo id impedi-
re, vel retardare audeant, ſeu præſumant*; &
paulo infra §. 5. poſt medium ſic. *Nec non
profeſſores, fratres, & Religioſos ſupradic-
tos, quos hæreſis labe infectos, vel ſuſpectos,
etiam in viſitatione eſſe nouerint, abſque alia
conſultatione cum proprijs Superioribus, facien-
da, eiſdem Inquiſitoribus, vel Ordinarijs lo-
corum vicinioribus reſpectiue denuncient.* Quę
omnia ex ſe ipſis manifeſta ſunt, & rem præ-
ſentem clarè oſtendunt.

Facilis

Clem. Nolentes, ratione etiam oſtēditur, quia
38 non eſt exequendum, tanquam licitum id,
quod alicui obeſt, & nulli prodeſt; ſed denun-
ciatio iudicialis delicti hęreſis dicto modo oc
culti eſt nociua delinquenti, cum publicè cum
infamet, & non eſt alicui vtilis, cum per eam
iudex nihil agere poſſit contra denunciatum
inquirendo, aut ipſum interrogando; ergò vti
illicita debet prorſus omitti.

39 Tenenda tamen, vt communis, & omnino
certa ſententia affirmans, quæ eſt expreſsè A-
lonſ. 3 par. q. 72. Soti lib. 5. de iuſt. q. 5. art. 1. in
relict. de ſecreto, memb. 2. q. 5. Alphon. de Ca-
ſtr. lib. 2. de iuſt. heret. punit. c. 25. Simanch. tit.
19. Rojas ſing. 1. n. 14. Barcheſ. 2. 2. q. 11. art. 4.
Suarez de fide diſp. 20. ſec. 4. n. 7. Martini de
Rio diſq. magic lib. 5. ſect 4. Toleti lib. 4. Sum.
cap. 5. Sanchez in Decal. lib. 2. cap 32. & alio-
rum. Patet clarè ex triplici capite, primo ex
40 ſcriptura Sacra Deuter. 13. ibi, Ne pareat ocu-
lus tuus, vt miſerearis, & occultes eū. De qua
perſona non occultanda ſit hic ſermo, oſten-
detur Regula ſequenti, nunc tantum ſciendū,
quod agatur hoc loco de Hebręo infideli, qui
inducit alium ad idola colenda, & præcipit
Deus illum denunciare ſtatim, abſq. vlla miſe-
ricordia titulo occultandi, ne infametur: quod
pręceptū cum ſit morale, obligat etiam hoc
tēpore deſerre hęretic. occultū, vt benè nota-
uit Suarez cū hęreſis comparetur idololatrię à
D. Hieronymo ſuper c. 18 Ezech. & Oſeæ 10.

41 Patet ſecundo teſtimonijs Sanctorum Pa-
trum, Leonis Papæ ſerm. 4. de collectis prope
finē. ibi ſic, Hortamur, inquit, vt hæreticos vbi
cumq. latētes veſtres Presbyteris publicetis;
magna eſt enim pietas perdere latebras, & in-
fra. Non ſinantur latere homines, qui Prophe-
tis, & Sancto Spiritui contradicunt; ac paulo
poſt, cauendi, inquit, ſunt, ne cuiquam noceāt
prodendi ſunt, ne in aliqua Ciuitatis parte cō-
42 ſiſtant. Similiter D. Ambroſius lib. 2. de offic.
c. 24. in cauſa, inquit, temporali licet tibi ſile-
re; in cauſa autem Dei, vbi communionis pe-
riculum eſt, etiam diſſimulate peccatum eſt
non leue. Ex quibus, & alijs, quę omitto, ma-
nifeſtè deducitur hæreticum quantumuis oc-
cultum eſſe denunciādum iuridicè ab eo, qui
talem ſolus cognouit, nec ſatisfacere ſuę obli-
gationi ſe ipſum fraternè corripiat.

44 Efficaci tandem ratione idem patet, quia
dicta denunciatio, etiam de crimine hæreſis
ita occulto, expedit valde ad bonum [illegible]
ne Eccleſiæ Catholicæ, & ad ſal[illegible] ſpiritua
lem hæretici denunciati; [illegible] inſurgit obli-
gatio exequendi ea[illegible] Antecedens quoad
vtramq. partem [illegible] oſtenditur ſoluendo ra
45 tionem in [illegible]trarium adductam. Nā quoad
prim[illegible] de bono communi, dato quod iudex
non poſſit ex vi talis denunciationis ſtatim cō
tra denunciatum per Inquiſitionem particu-
larē procedere (quod modo non expēdimus)
poterit tamen ad generalem inquiſitionem,
de qua infra maiori cum diligētia deuenire,
& maiorem cautelam, & vigilantiam circa ta
lem perſonam adhibere, obſeruando pruden-
ter per ſe, vel per alios illius vitam, mores, &
verba, ad capienda alia inditia contra ipſam,
quæ inuenire facile erit; cum hæreſis mente
concepta vix contineri queat, quin exterius
prodeat. Vnde etiam ſequitur, vt qui ſuā hæ-
46 reſim vni ſoli latenter indicauit, eandē fortè
pluribus ſigillatim, & occultè manifeſtet, &
tunc ſi iſti ſinguli, vt tenentur, denuncient, vel
eorum ſaltem aliquis, huius, & illius primi de-
nunciationes licet ſingulares, ſufficient iudici
non ſolum ad inquirendum in particulari cō-
tra talem hæreticum occultum; ſed ad ipſum
etiam aliqualiter condemnandum, vt alibi ex
profeſſo contractabitur; ergo denunciatio de-
licti hæreſis, ſeu apoſtaſiæ dicto modo occulti
erit, ſub ſtricta obligatione, vti perutilis, & ne-
ceſſaria pro communi bono Eccleſiæ; cui etiā
expedit, vt hæreticus non ſit à denunciatio-
ne ſecutus, & ſi occultiſſimè vni ſoli ſuam hæ-
47 reſim indicauerit. Quoad ſecundam partem
de bono ſpirituali ipſius occulti hęretici pro-
ueniente ex denunciatione per ſe conſtat; cū
indè futurum ſit, & ipſe magis timeat, & ab
errore contra fidem reſurgat; aut ſaltem, vt
non communicet cum aliquo, nec in alios er-
rores labatur &c. ergo crimē hæreſis, vel apo-
ſtaſiæ quantumuis occultum iuridicè denun-
ciari debet; & non ſufficit correctio, nec de-
nunciatio Euangelica.

48 Quid quod tenetur quis ipſum denuncia-
re, tametſi ſub promiſſione ſecreti naturalis,
imo, & ſub iuramento ſecretum iſtud ſeruan-
di cognouerit. Ita ampliant doctrinam trac
ditam citati auctores. præcipuè D Thomas 2.
2. q. 70. art. 1. ad ſecundum, vbi generaliter de
49 quibuſuis delictis ſic ait. Quandoq. inquit,
ſunt talia, quæ ſtatim cum ad notitiam homi-
nis venerint, homo ea manifeſtare tenetur, pu
ta ſi pertinent ad corruptionem multitudinis
ſpiritualem (vt pertinet hęreſis), vel corpora-
lem; vel in graue damnum alicuius perſonæ,
vel ſi quid aliud eſt huiuſmodi, quod quis pro-
palare tenetur, vel teſtificando, vel denunciā-
do. Et contra hoc debitum obligari non poteſt
per ſecreti commiſſum, quia in hoc frangeret
fidem. quam alteri debet: Hæc D. Thomas.
50 Peculiariter de caſu [illegible] iuramenti oſten-
dunt ex iure ca[illegible]ico c. inter cætera 22 q. 4.
Rojas Su[illegible] alij ſic, quia iuramentū non po-
teſt [illegible] vinculum iniquitatis, atqui eſſet tale,
[illegible] iurans nō denunciaret hæreticū occultum;
ergò hunc cognoſcens non aſtringitur iura-
mento pręſtito tacendi; ſed potius obligatione
denunciandi ipſum, etiamſi occultiſſimum.

51 Solus excipitur caſus, quando ſub Sigillo
Sacramentalis confeſſionis crimē hæreſis, vel
apoſtaſiæ innoteſcit alicui, huic nequaquam
licet ipſum propalare; cuius oppoſitum tenuit
Alberic. in Rubrica, C. de hęreſis n. 8. cui adhę-
ſit Rainerius relatus ab Archidiacono in cap.
Sacerdos de pœnitentijs, diſt. 6. qui in hoc ex
parte inclinat, & circa idem dubius extitit
Altiſiod. lib. 4 Summ. tract. 6. c 3. q. 4. Sed illo-
52 rum auctorum ſententia falſa eſt, & erronea,
vt meritò qualificant adducti Rojas, & Suar.
quia eſt contra communem ſenſum, & vſum
Eccleſiæ, & contra Religionem, ac vtilitatem
Sacra-

Sacramenti pęnitentiæ Sicq. communiter do-
cent omnes tam iuriſperiti, quam Theologi
cum D. Thoma in 4. diſt. 21. q. 3. art. 1 ad 2. &
2. 2. q. 70 art. 2. ad 2. precipuè Simanchas d. iſt.
tit. 19. num. 19. Pena 2. par. Direct. comment.
19. & Farin. de hæreſi, q. 197. §. 2. num 46. Inde
53 oſtenditur caſus hic exceptus; quia Confeſſa-
rius tenetur ad ſecretum Sigilli Sacramenta-
lis confeſſionis ex vi iuris diuini, cui nullū ius
humanum detogare poteſt, vt optimè tradit
Suarez loco citato, & tom. 4. de peniten. diſ-
put. 33 ſect. 1. ergò illicitum eſt ipſi peccatum
hæreſis, vel apoſtaſiæ ſub tali ſigillo cognitum
iudici deſerre, ſi vere pœnitens animo confi-
54 tendi, ſeu accuſandi ſe accedat.

Pręd ĩcta autem exceptio intelligitur etiam
quando confeſſio tantum fuit incepta, quam-
uis ex cauſa aliqua poſtea penitēs nō abſolua
tur, aut differatur abſolutio, vel ipſa confeſſio
per accidens non finiatur, vt benè ex mente
omnium aduertit noſter Fagundez lib. 6 in ſe-
cundum Eccleſię preceptum, cap 4. n. 24.

55 Hinc tuta conſcientia confeſſarius pruden-
ter faciet, ſi vbi quis accedit pro conſilio ex-
trà confeſſionem petendo circa rem ad San-
ctum officium ſpectantem, antequam hanc in
particulari accidens exprimat, inducat ipſum
ad confitendum, ſeu ad habendum animum
Sacramentaliter ſe accuſandi, vt eam in con-
feſſione ſub ſecreto ſigillo audiat; ſic ab obli-
gatione, & moleſtia denunciandi liberabitur
Confeſſarius.

56 Ad hunc effectum tali medio ſcio in Hiſpa-
nia ſæpius vſos fuiſſe plures de noſtra Socie-
tate Ieſu, maximè religioſiſſimum, & doctiſſi-
mum Patrem Magiſtrum meum Sacræ Theo-
logiæ Raphaelem Grau Maioricenſem, vt ab
eiuſdemmet ore de ipſo, & de alijs audiui, atq.
eodem medio ego huius tanti viri ſuaſione
in hac Inſula vti conſueui.

57 Dixi ſi verè pęnitens animo confitendi, aut
ſe accuſandi accedat; nam ſecus, ſi id fingat,
intendatq. decipere confeſſarium, aut corrum
pere ſuis erroribus, manebit hic liber ab obli-
gatione ſiglli, cum nulla ſit tunc apparentia
confeſſionis Sacramentalis, ſed è contra illum
denunciare tenebitur. ita optimè Toletus in
Summ lib. 3. cap. 16. §. ſed ſi quis detegat, &
Fagundez loco citato. Quocum aduerte re-
58 quiri maximam prudentiam in Confeſſario
ad hoc venandum, an dicto animo, ficto dog-
matizandi occultè accedat hæreticus ad con
feſſionem, vt ipſum ſtatim denunciet.

59 Supereſt tantum difficultas circa hoc pun-
ctum, nimirum ſi delictum occultum hæreſis,
vel apoſtaſiæ ſit iam præteritum, & emenda-
tum, nec timeatur recidiuum, vel ſi ſperetur
probabiliter emendatio, media correctione
fraterna, debeat ne hæc adhiberi? an potius
ipſa omiſſa, ſtatim illud denunciandi obligatio
exiſtat? Partem affirmantem de adhibenda
correctione fraterna videtur manifeſtè ad-
mittere D. Thomas 2. 2. q. 33. art. 7. vbi ſic in
60 corpore Art. ait. Quædam peccata occulta
ſunt, quæ ſunt in nocumentum proximorum,
vel corporale, vel ſpiritnale, puta ſi quis occul-
tè tractet quomodo ciuitas tradatur hoſti-
bus, vel ſi hæreticus priuatim homines à fide
auertat; & quia ille, qui ſic occultè peccat, nō
ſolum in te peccat, ſed etiam in alios oportet
ſtatim procedere ad denunciationem, vt hu-
iuſmodi nocumentum impediatur; niſi fortè
aliquis firmiter exiſtimaret, quod ſtatim per
ſecretam admonitionē poſſet huiuſmodi ma-
la impedire). Ita ille; ergò ex mente Angeli-
ci Doctoris, ſi aliquis firmiter iudicet fore, vt
per ſolam ſecretam correctionem hęreticus
emendetur, & infectio errorum eius reſpectu
aliorum impediatur, non debet ipſum denun-
61 ciare; ſed prius fraternè corripere. Funda-
tur in l. ſaltem caritatis, quæ ſine dubiò exi-
git, vt ſi abſq. infamatione proximi, damnum
commune, vel priuatum impediri poteſt, qui-
uis ab eo infamando abſtinere debet; ergo à
denūciatione hęretici occulti, ſi eſt ſpes emē-
dationis eius per ſolam correctionem; non de-
ſunt ex diſcipulis D. Thomæ, & alij, qui doc-
trinam eius amplectantur præcipuè Soto de
iuſt. lib 3. q 5. art. 5. & Rojas ſing. 3. n. 21.

62 Nihilominus pars negans, quod in caſu ſci-
licet hæreſis, vel Apoſtaſiæ non ſit locus pra-
cticè loquendo adhibendi correctionem fra-
ternam, vt certa, & omninò tuta, communiſq.
inter Doctores tenenda eſt. Ita Simanchas de
Cath. inſtit. tit. 19. num. 10 Alphonſus à Caſtro
lib. 1. de iuſta hæret. pun. cap. 25. Canus lib. 12.
de locis Theol. cap. 9. Petrus Nauarra lib. 2. de
reſtit. cap. 4. nu. 193. Sanchez in Decal. lib. 2.
cap. 35. n 4. Auila 2. par. cap. 5. diſp. 4 dub. 3. &
præter alios Suarez dict. diſp. 20. ſec. 4. n. 11.

63 Qui aliquo modo ibi intendit conciliare di-
ctas oppoſitas ſententias, vt illa prima D. Tho-
mæ procedat conſiderato iure naturali, ſeu
caritatis; poſterior attento precepto Eccle-
ſiaſtico, contento non in cap. excommunica-
mus, §. adijcimus, de hæreticis, vt volunt ali-
qui iuriſperiti, quos reijcit ipſe Suarez, cum
nulla ibi mentio de tali præcepto, ſed in Edi-
cto Inquiſitorum, per quod expreſsè iniungi-
tur omnibus, vt omiſſa quauis correctione
hęreticum occultum ſtatim denuncient, etiā
ſi per eam ſperetur probabiliter emendatio
illius, aut iam prorſus emendatus cenſeatur.

64 Predicta tamen conciliatio vtriuſq. ſenten-
tię à Suarez adhibita, quamuis iuxtà Edictum
Sanctæ Inquiſitionis Hiſpaniarum videatur
fortè admittenda; at iuxtà Edictum, quo hoc
Melitenſe Tribunal, & alia ſubiecta Sacrę Cō-
gregationi Vrbis, ex huius preſcripto vtuntur,
quodque nos hactenus commentati ſumus,
non video, qua ratione poſſit admitti, cum in
ipſo nullum verbum expreſsè de omittenda
correctione fraternā ante denunciationem.

65 Quare pars negans, cui adhæremus, aliun-
de efficacibus rationibus in iure naturali ſtri-
ctiori fundatis cum eodem Suarez eſt à nobis
oſtendenda. Primò quia, cum delictum hæ-
reſis, vel Apoſtaſię magis conſiſtat in actibus
internis erroris intellectus, & pertinaciæ vo-
luntatis, quam in dictis, aut factis externis,
nunquam per remedium monitionis priuatę,
de emendatione eius ſpes firma concipi po-

terit, nec cognoſci certo, an hæreticus verè
ſit item emendatus, aut emendandus tali me-
dio; ſed potius, quod ſinat, & decipiat, vt
alios ſecreto poſtea inficiat, erit timendum
valde; ergò debet omiſſa correctione fratet-
na, licet emendatus appareat, ſtatim ad de-
nunciationem eius iudicialem, ipſum cogno-
ſcens accedere.
Secundò quia talis denunciatio fit non ſo-
66 lum propter emendam fratris; ſed etiam, &
magis principaliter ad auertendum ingens de
trimentum ſpirituale, quod ex crimine hære-
ſis vniuerſæ Chriſtianitati prouenit, ad quem
finem non eſt ſufficiens priuata correctio; er-
go hęc debet omitti, & hæreticus quantum-
uis occultus, & emendatus apparens iudicia-
liter denunciari, etiamſi inde infamatio pro-
ximi ſequatur; cum ex lege caritatis, & iuſti-
tię damnum communitatis præferendum ſic
damno cuiuſuis priuati, per quod ſoluta ma-
net ratio incontrarium. Tandem quia dictus
finis ratione premiſſæ monitionis ſępius im-
67 pediretur, eò quod ex ea forſan hæreticus oc-
caſionem ſumet, ſe magis occultandi, aut fu-
giendi ob timorem denunciationis; ergò hæc
ſtatim fieri debet, & illa omitti, vti nociua cō-
munitati. Peculiariter de denunciando Con-
feſſore ſolicitante pœnitentem, ità tenent Ca-
ſtrus Palaus tract. 4. diſp. 9. pun. 10. n. 2. Souſa.
lib. 1. Aphor. cap. 34. n. 56. & alij, quos citat, &
ſequitur Diana 4 par. tract. 5. reſol. 24.
68 Quinimò etiam dato, & non conceſſo ali-
quando cognoſcatur certiſſimè hæreticus oc-
cultus iam prorſus abſq. monitione priuata
emendatus, vel emendandus per eam; adhuc
tamen denunciari debet: ità citatus Suarez
nu. 12. & Emanuel Moura opuſc. 1 de incant.
&c. ſect. 2. cap. 16. num. 13. vbi ſic. Quamuis,
inquit, mihi priuato moraliter conſtet hære-
ticum occultum eſſe emendatum, vrgeatque
alioqui pręceptum diuinum de non infaman-
do proximum abſq. neceſſitate, etiam coram
Eccleſiæ miniſtris, teneor eum deferre ad Sa-
crum Tribunal, & iuxta omnes in dubio de
eius emendatione, quia decernere, an ſit, vel
non ſit emendatus, iudicium exigit altius, quā
69 priuati. Hæc Moura: cui quoad primum ad-
hęret Diana par 4. tract. 3. reſol. 61. cum alijs
ab eo alibi relatis. Fūdatur autem dicta obli-
gatio denunciandi iam emendatum, tum in
pręcepto Edicti Sanctæ Inquiſitionis ſe exten-
dente ad hæreticum etiam præteritum tum
in timore recidiui, niſi iudici deferatur ad pu-
nitionem.
70 Non obſtat illud Pauli ad Titum 3. *Hæreticum, hominem poſt vnam, vel ſecundam admonitionem deuita*; quod non intelligitur
de admonitione priuata fraterna; ſed de indi-
ciali publica. Nam S. Apoſtolus non dicit hoc
ad queſcumq. ſed ad Epiſcopum Titum ad
quem ex offitio ſpectabat hæreticum iudica-
re, & excommunicatum declarare proceden-
te, vt ſolet de iure trina monitione, vel vna
pro tribus. Vnde particula illa, deuita, ſignifi-
cat. fac deuitari ab alijs, vt optimè exponit
Simanchas de Cath. inſtit. tit. 19. nu. 14. & D.
Thomas, ac Lyranus ibi interpretantur, no-
71 tatq. Fagundez vbi ſupra num. 12. Ad illud
Matt. 18. ſi peccauerit in te frater tuus, corri-
pe eum inter te, & ipſum ſolum, reſponſio D.
Thomæ propoſita videtur ſufficere, quod non
habeat locum in hæretico occulto, quia hic
non peccat in te, ideſt, tantum; ſed in alios, cū
peccatum hæreſis ſit Deo, & toti Eccleſiæ in-
iurioſum, ac nociuum. Quamquam Suarez lo-
72 co citato n. 14. omiſſa hac reſponſione, & ex-
poſitione particulæ, *in te*, vt nimis limitata,
indicans eſſe idem, quod coram te, reijcit etiā
illam ſolutionem Salmeronis, & aliorum, quod
nomine fratris non intelligatur hęreticus; ſed
quiuis Catholicus per fidem intra Eccleſiam
exiſtens, eò quod præceptum correctionis fra-
ternæ ſit naturale, extendatq. ſe ad quoſcūq.
etiam infideles. Atq. tandem pro legitima ſo-
73 lutione recurrit ad tres illas rationes, ob quas
eſſe denunciandum ſtatim iudici hæreticum
occultum, omiſſa monitione priuata efficaci-
ter oſtendimus. Ob quas etiam rationes con-
ſtat non habere locum in delicto hæreſis oc-
74 culto id quod pro parte contraria adductum,
eſt nimirum peccata occulta attento iure ca-
nonico eſſe reſeruata iudicio Diuino. Sed
quid de auctoritate D. Thomæ. A Patribus
75 valdè doctis, pręcipuè à prænominato P. Ra-
phaele Grau, quos circa hoc iuſſu Illuſtriſſimi
D. Inquiſitoris Euangeliſtæ Carboneſij 27. ab
hinc annis in Prouincia Aragonia per litteras
conſului, reſponſum fuit, doctrinam Angelici
Doctoris ſpeculatiuè eſſe probabilem; in pra-
xi vero nequaquam, nec vllo modo poſſe ad-
mitti, cui reſponſo libenter ſubſcripſi.

Quinam denunciandi? qui item habiles, & obligati ad denunciandum, & teſtificandum in Sancto officio, an filius contra Patrem? & è contra?

REGVLA CLIV.

76 QVicumq. à fide Catholica quoquomo-
do declinant Iudicibus Sanctæ Inqui-
ſitionis denunciari debent, cuiuſuis condi-
tionis, gradus, vel pręeminentiæ exiſtant. Ad
77 denunciandum autem, & teſtificandum con-
tra iſtos ſunt idonei vniuerſaliter omnes ho-
mines, tam infideles, quam fideles, ſiue probi,
ſiue improbi, &c. et inimici licit non probent,
tamen tenetur denunciari.
78 Tenetur vero denuntiare ipſos ex officio
Inquiſitorum officiales, & miniſtri Sanctæ In-
quiſitionis iurati; & ex præcepto earumdem
Inquiſitorum omnes fideles (ad idem infide-
les, quandoq. cogi poſſunt) quantumuis con-
ſanguinei, vel affines denunciatorum ſint; vn-
de filios tenetur denunciāre patrem, & è con-
79 tra. Quamquam nullus obligatur ſe ipſum
deferre, nec complices ſui delicti.

---

80 NOn eſt cur immoremur in oſtendenda
prima particula huius Regulę de qui-
bus

bus denunciandis, à ſide diuina aliqualiter
declinantibus; cum conſtet iam clarè ex tra-
ditis à nobis circa poteſtatem, ſeu iuriſdictio-
nem Eccleſiæ Catholicæ contra hæreticos, &
apoſtatas, ac etiam contra infideles non bap-
tizatos in varijs caſibus, vt in propoſita com-
mentatione Edicti Sanctæ Inquiſitionis ex-
preſſimus. Atq. clarius ex traditis prius toto
capite tertio, vbi ex profeſſo tractauimus de
eadem iuriſdictione cuiuſq. Inquiſitoris, ſiue
Ordinarij, ſiue delegati in omnes ſibi ſubdi-
81 tos. Hos enim eſſe ipſi ſubiectos, & debere
eidem denunciari, ſi declinent à fide Catho-
lica, correlatiua ſunt, & correlatiuorum natu-
ra it a poſtulat, vt poſito vno ponatur, & alte-
rum.
82 Perpendendi item breuiter ſequens Regu-
læ particula de idoneis ad denunciandum, &
teſtificandum in Sancto officio; ac primò ad-
uertendum coniungi hic obiter, hæc duo à no-
bis (actaris alibi peculiariter de teſtibus, &
teſtificationibus) ex occaſione, quod denun-
ciator in caſu hæreſis, ſeu apoſtaſiæ officium
teſtis agat, & alijs teſtibus adnumeretur, vt
cum communi ſententia, & praxi benè notāt,
præter alios Suarez, de fide diſput. 20. ſect. 4.
n. 9. & Fagundez lib. 6. in ſecundum Eccleſiæ
præceptum cap. 4. num. 12. & ſumitur ex cap.
in omni de teſtibus, vbi de hoc agunt Abbas,
& Felinus, & Panormitanus; atq. eius vſum
præcipuè adducunt Zanchinus de hæretic. c.
13. & Simanchas, Cath inſtit. tit. 19. numer. 17.
83 Quod autem quæcumq. perſonæ tam infi-
deles, quam fideles, ſiue honeſtæ, ſiue viles, &
infamea &c. ſint habiles ad deferendum, &
teſtificandum in Sancto officio habetur ex-
preſsè in iure, maximè de his, de quibus pote-
rat eſſe aliquale dubium, vt de hominibus cri-
minoſis, vel de aliquo crimine accuſatis, cap.
in fidei fauorem, de teſtibus in 6. & capit. per
tuas, de Symo.
84 Similiter de Infidelibus, vt de Iudæis cap.
contra Chriſtianos de heret. in 6. Tertio de
infamia, ſiue iuris, ſiue facti affectis cap. accu-
ſatus, §. licet de hæret. in 6. Quarto de ſocija,
85 & participibus in crimine hæreſis, vel apo-
ſtaſiæ dicto cap. in fidei fauorem de hæret in
6. & cap. 2. de confeſſis.
86 Nam iſti omnes, tametſi in alijs cauſis tàm
ciuilibus, quam criminalibus ad ferendum te-
ſtimonium, vel ad denunciandum vt in pluri-
mum non admittantur, in cauſa tamen hære-
ſis, aut apoſtaſiæ merito admitti ſolent in fa-
uorem fidei Catholicæ, ne ob defectum pro-
bationis, tam graue crimen impunitum re-
maneat iuxta l. in fin. C. de hæret. cap. dilecto
& cap. ſignificaſti, extra de teſt. eſtque commu-
nis auctorum doctrina, quam lib. 2. & 4. agen-
do de probationibus, defenſionibus, & excep-
tionibus tanquam in proprio loco copioſius
expendemus, interim legas Ioannem Rojas
ſingul. 188. & ſequentibus, & alios ab ipſo ci-
tatos.
87 Limitationem de ſolis inimicis, quod hi nō
ſint idonei ad teſtificationem in delicto hære-
ſis, aut apoſtaſiæ (quidquid in contrarium di-
cat Archid. in c. accuſatus nu. 4. de hæret. in 6
citatis teſtibus id non probantibus) propo-
nunt vt certam, communem, & in praxi recep-
tam Couarr. in quæſt. pract. cap. 16. n. 3. Iacob.
Septiman. in inſtit. Cath. c. 25. n. 18. Gundiſal.
de Villa q. 13. nu. 73. & Ioan. Rojas ſing. 199.
quia vt communis regula iuris comprehen-
dens quoſcumq. caſus proponitur, quod ini-
micus non ſit idoneus teſtis c. repellantur, c.
me minimus, cap. ſi teſtes. 4. q. 3. & l. 3 in prin.
ff. de teſtibus, nec vllibi in iure ab hac regula
caſus hæreſis excipitur. Sed de hoc alibi etiā
pluribus,
88 Sequitur dicendum de obligatis ad denun-
ciandum quod eſt proprium huius loci, & pri-
mò quoad officiales, & miniſtros omnes iura-
tos Sanctæ Inquiſitionis, quod iſti ex officio,
ſeu ex iuſtitia teneantur denunciare hæreti-
cos, &c. per ſe manifeſtè patet, traduntq. Dec.
lib. 5. crim. c. 30. n. 6 Zanchin. de hær. c. 9. verſ.
Verum, quia Farin. de hæreſi, q. 185. §. 5. n. 69.
& Souſa lib. 2. Aphor. c. 4. n. 9. Quoad fideles
89 vero quoſcumq. aſtingi hos ex præcepto In-
quiſitorum, ſeu ex obedientia ad eandem de-
nunciationem (nec dubiū vllum, quod ad idē
infideles per ipſos Inquiſitores compelli va-
leant) docent idem Doctores citati præcipuè
Farin. de hereſi, q. 197. §. 2 etiamſi obligati de-
nunciare conſanguinitatis, vel affinitatis vin-
culo, vel alio, cū denunciandis valdè cōiuncti
ſint, ob rationem iam ſupra adductam, quod
damnum communitatis, præſertim maioris ſit
præferendum damnum priuatæ perſonæ, aut
minoris cōmunitatis; ergo quiuis hæreticum,
vel ſuſpectū de hæreſi, etiam ſibi coniunctiſſi-
mū denunciare tenetur, ne ſequatur ex omiſ-
ſione denunciandi detrimentum ſpirituale Ci-
uitati, aut Reipub. Chriſtianæ; quamuis inde
infamatio denunciati, vel damnum tempora-
le alicuius domus vel familiæ proueniat.
90 Hinc infertur deſcendendo ad caſus parti-
culares, quod teneantur denunciare contra
fratrē frater, contra vxorem maritus, & è con-
uerſo, diſcipulus contra Magiſtrum, ſubditus
contra Superiorem, ſeu ſeruus contra domi-
num; quin etiam filius contra patrem, & è cō-
uerſo Deſumitur clarè ex ſcriptura Sacra Deu
ter. 13. ibi, ſi tibi inquit, perſuadere voluerit
frater tuus, filius matris tuę, aut filius tuus, vel
filia, ſiue vxor, quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus,
quem diligis, vt animam tuam clam dicens
eamus, & ſeruiamus Dijs alienis &c. non ac-
quieſcas ei, neque parcat ei oculus tuus vt mi
ſerearis, & occultes eum. Hactenus ex ſacro
textu, quibus quid clarius ad probationem
totius illationis argumentando circa ali-
quos ex propoſitis caſibus ſaltem à paritate
rationis.
91 Adhuc iſta probatione nō obſtāte, dubita-
tur an filius teneatur denūciare patrē hæreti-
cum? negantes reſpondet Abul. in eo loco q. 3
quia ibi non exprimitur de oblig. filij cōtra pa
trē, cum exprimatur de obligat. patris contra
filiū, item quia filius debet patri totum, quod
eſt ac proinde maximè obligatur ad amādū, &
honorandum eum, ergò non poteſt obligari
ad

ad ipſum infamandum per denunciationem.
92 Rojas ſing.12.num.3. ait patrem hæreti-
cum eſſe denunciandum, à filio caſu, quo hic
inducitur ab illo ad amplectendam hæreſim,
& non alias.
93 Simanchas vero tit. 29. num. 27. eum tri-
plici limitatione reſpondet, primo quod filius
poſſit, ſi vult, denunciare patrem, ſed non ad
id teneatur. Secundò quod nequeat celare
patris hæreſim, quando interrogatur a iudice
præſert in medio iuramento. Tertio quod
obligetur filius eum denunciare, vbi paterna
hæreſis Reipub. pernicioſa eſſe poteſt; ſecus ſi
non ſit allatura ei nocumentum.
94 Verum, cum ſemper debeat præſumi fore,
vt dicta hæreſis perniciem communitati in-
ferat, eo quod, vt cancer ſerpit, 2. Timot. 2. in
partem affirmantem communiter Doctores
inclinant abſolutè, & abſq. nulla limitatione,
quod filius teneatur denunciare patrem hæ-
reticum, vel de hæreſi ſuſpectum. Ita Caieta-
nus ſuper dicto cap. 13. Deuter. Nauar. in cap.
inter verba, & in Summ. cap. 15. Alphonſ. de
Caſtro lib. 2. cap. vlt. Maſcardus de probat.
concl. 857. num. 18. Param. de orig. &c. lib. 3.
quæſt. 8. num. 87. Peña 2. par. Direct. comment.
15. Azor inſtit. moral. tom. 2. lib. 2. cap. 2. q. 13.
Farin. de hæreſi q. 197. §. 2. numer. 40. qui alias
refert, & Suarez de fide diſput. 20. ſect. 4.
num. 21.
95 Qui inde efficaciter probat, quia correlati-
uorum eadem eſt ratio, & ideò vnum ſub alio
comprehenditur, præſertim quod, quamuis
obligatio filij ad patrem ſit maior, amor ta-
96 men patris ad filium ſoleat eſſe maior. Ar-
gumentum autem de correlatiuis pari modo
vim habet in caſu vxoris contra virum hære-
ticum, ſeù idololatrã, qui non fuit expreſſus in
ſacro textu; benè tamen ibi expreſſum legi-
mus caſum viri contra vxorem idololatrã,
ſeu hæreticam. Concordant nihilominus Do-
ctores obligari vxorem ad illum denuncian-
dum. Ita Suarez loco citato, & hoc exemplo
confirmat illud filij reſpectu patris.
97 Sed quid de obligatione ſerui, aut ſubditi
denunciandi dominum ſuum, vel Superiorem?
Ratio dubitandi eſt, quia ſi hic ſit legatus Pa-
pæ, vel Epiſcopus, aut maioris dignitatis, non
videtur ille obligandus ad denunciandum,
cum talis ſuperior non ſubſit Iuriſdictioni In-
quiſitorum loci, ſeu Prouinciæ, ſed ſolum ha-
beat immediatum Iudicem Summum Ponti-
ficem; ergo &c.
98 Docet tamen optimè Suarez ibidem nu.
25. dictum Prelatum à ſuo ſeruo, ſeu ſubdito,
ſicut à quouis alio, qui ipſum hæreticum, aut
ſuſpectum de hæreſi cognoſcit, denunciari
debere Inquiſitori Prouinciæ, vt hic eumdem
ſtatim deferat Summo Pontifici, & ſi eſt peri-
culum fugæ, vel infectionis, ſine mora carceri
tradat, vt iam alibi diximus, vide Simanch.
de Cath. inſtit. tit. 25. à n. 7.
99 Quæ obligatio denunciandi clarè colligi-
tur ex cap. Inquiſitores, de hæreticis in 6. ibi,
ſi ſciuerint, vel nouerint vtiq. ex denunciatio-
ne aliorum &c. Vniuerſaliter autem quod qui-
uis ſuperior, ſeu Prælatus in caſu hæreſis de-
beat denunciari a ſuo ſubdito, conſtat mani-
feſtè ex doctrina D. Thomæ 2. 2. qu. 33. art. 4.
vbi quærit.
100 Vtrum quis teneatur corrigere Prælatum
ſuum? & reſpondet affirmatiuè de correctio-
ne fraterna, quæ eſt actus caritatis cum mode-
ratione debita; atqui in caſu hæreſis, vt re-
ſoluimus ſupra non eſt locus practicè loquen-
do, vllius correctionis fraternæ, ſed tantum
denunciationis iudicialis obligatoriæ, ergo in
dicto caſu ſubditus, aut ſeruus, vel famulus
ſuum Prælatum, aut ſuperiorem, vel dominum
denunciare tenetur.
101 De limitatione in fine Regulæ poſita, tan-
tùm ſupereſt dicendum, nempe de non pro-
dēdo ſe ipſum, neq. ſocios ſui criminis. Quoad
vtramq. partem tractat egregiè de ea Suarez
loco citato num. 18. & 19.
102 Ac primo quod nullus teneatur ſe ipſum
prodere, ſeu denunciare, docent vt certum
Syluest. verb. denunciatio, Simanchas tit. 44.
num. 3. Peña 3. par. Direct. comment. 12. &
Suarez, ſumiturq. ex illa Regula iuris; *non di-
co, vt ſe prodat* cap. Quid ad quando de pœni-
tentia diſt. 1. apud Chryſoſtom. homil. 31. ad
Hebræos. & 41. ad Populum. Inde conuinci-
tur, quia nemo cogitur procedere contra ſe
ipſum; nam eſſet obligatio maximè repugnans
ipſi naturæ.
103 Atq. hinc fit, vt etiam interrogatus gene-
raliter hæreticus occultus, non teneatur ſe
prodere, quia talis interrogatio non fit ei, vt
reo, ſed vt teſti, ſeu denunciatori aliorum. Ita
præter Suarez idem Simanch tit. 41. num. 13.
Caiet. 2. 2. q. 70. art. 1. & Soto relect. de ſecreto
memb. 2. q. 7.
104 Contra præcedentem reſolutionem ne-
quaquam obſtat id, quod habetur in Concil.
Biterrenſi capite primo per hec verba, *et om-
nes* inquit, *qui ſciuerit ſe vel alias in crimine
labis hæreticæ deliquiſſe comparea't verita-
tem dicturus*. Nam vt Suarez vbi ſupra cum
Peña par. 2. Direct. comment. 10. exponit, ver-
ba Concilij aliter accipi debent ab vnoquoq.
reſpectu ſui, atq; reſpectu aliorũ, cũ reſpectu a-
liorũ contineant præceptũ abſolutum reſpectu
verò ſui conceſſionem conditionatam; nã ibi
agitur de tempore gratiæ, intra quod ſponte
venientes, & ſe accuſantes, ſi non fuerunt præ-
uenti, cum magna indulgentia tractantur.
105 Quoad alteram partem de ſocijs delicti
poteſt eſſe aliquale dubium; quia ſæpius iudex
non ſolum iuridice interrogat; ſed etiam in-
ſtè torturam principali infligit pro compli-
cibus delicti cognoſcendis; ergo tenetur eos
reuelare.
106 Reſpondet tamen cum diſtinctione opti-
mè Suarez dicto num. 19 & abſolutè ait quod
non teneatur quis denunciare nec prodere
complices ſui criminis, etiam quando inter-
rogatur à Iudice competente, ſi non vt reus
ſed vt teſtis, ſeu vt denunciator interrogetur,
ita etiam Caſtrus Palaus de hæreſi tract. 4. di-
107 ſput. 2. pun. 4. n. 11. Ratio eſt quia moraliter
loquendo, non poteſt quis manifeſtare ſocios
delicti,

deliċti, quin manifeſtet ſe ipſum, cum ratio
ipſa complicis, ſeu ſocij delicti dicat relatio-
nem ad alterū, & ex cognitione vnius ſequa-
tur cognitio alterius v. g. ſi Petrus denunciat
Paulum ſocium ſui criminis, poſtea Paulus in-
terrogatus vt reus tenebitur denunciare Pe-
trum; ergò Petrus denuncians Paulum, vir-
tute denunciat ſe ipſum; Vndè cum hæc ſint
inſeparabilia, ſicut non ſe ipſum, vt diximus,
ita nec ſocios ſui criminis, quis denunciare
tenetur, etiamſi à iudice interrogetur tanrū,
vt denunciator, vel vt teſtis.

108 Si verò iuridice interrogetur à iudice cō-
petente aliquis, vt reus circa complices de-
licti ſui, ſine dubio eos ipſi manifeſtare tene-
tur. Ratio eſt quia in tali caſu ſic interroga-
tus non ſe ipſum prodit; ſed iam aliunde de-
nunciatus de ſuo crimine ſupponitur, & cum
iudex habeat ſuam intentionem fundatam,
iuſq. interrogandi de Socijs criminis, ad huius
integram cognitionem, & iuſtitiam com-
pletè exercendam obligatur ille ipſos ei re-
uelare. Ita idem Suarez, & Caſtrus Palaus
ibidem.

Cuinam denunciandum, maximè vbi ſunt plures Inquiſitores inter ſe independentes, vel ordinarius loci etiam Edictum Sanctæ Inquiſitionis publicet? & an ei ſine tali publicatione?

REGVLA CLV.

109 DElicta contra fidem nullatenus iudi-
cibus ſecularibus denuncianda, neq.
Prælatis Religionum licet commiſſa ab eo-
110 rum ſubditis. Satisfit autem præcepto de-
nunciandi, vbi ſunt plures Inquiſitores, etiam
inter ſe independentes, cuiuis eorum denun-
111 ciatio fiat: Excipe ſi peculiaris cauſa fidei à
Papa alicui ſit commiſſa, huic & non alteri
112 circa eam denunciandum. Si alicubi deſint
Inquiſitores, talia delicta Epiſcopis, ſeu ordi-
narijs denuncianda, ſiue publicent Edictum,
ſiue non publicent. Imo quſuis adſint Inqui-
113 ſitores, ſatisfacies quandoque, ſi Ordinario
denuncies: attendenda tamen cuiuſq. loci
conſuetudo, vnde in Regnis, & Dominijs, vbi
eſt Sanctum officium Hiſpaniæ, ſicut etiam
in hac Inſula Melitenſi ſolis Inquiſitoribus
denunciatio facienda.

---

114 TItulus præſentis Regulæ, ſub terminis
in eo expreſſis à nullo, quod legerim
proponitur; coincidit tamen cum illo circa
quæſtionem de competentia iudicis in cauſis
fidei, ab omnibus propoſito, & à nobis iam ali-
bi declarato: coincidit etiam cum illis duo-
bus adductis ab Antonio Souſa lib. 1 Apho-
riſm cap. 2 & 3 nimirum, quænam ſit Inquiſi-
torum Iuriſdictio in ſe, & cum iuriſdictione
Epiſcoporum comparata? Item qua ratione
plures Inquiſitores, aut ipſi ſimul cum Epi-
ſcopis procedant? ex quorum deciſione ſal-
tem per conſequentiam aliqua huc ſpectan-
tia deſumentur relictis alijs alibi opportu-
115 nius expendendis. Ac primo illud de nō de-
nunciandis criminibus cōtra fidem vlli Iudici
ſeculari, educitur facile, & euidenter ex cap.
vt Inquiſitionis officium, §. prohibemus, de
hæreticis in 6. vbi ſic dicitur. Prohibemus
quoque diſtrictius Poteſtatibus, Dominis Tē-
poralibus, & Rectoribus, eorumq. officialibus,
ne ipſi de hoc crimine (cum merè ſit Eccle-
ſiaſticum) quoquomodo cognoſcant, & iudi-
cent &c. & ibi infligitur excommunicatio ipſo
facto violantibus hanc prohibitionem, atque
reſeruatur Papæ in conſtit. Iulij III. incip. Li-
cet à diuerſis, relata per Peñam in fine direct.
in qua idem ipſis prohibetur, traditque Farin.
cum innumeris penè Doctoribus, quos ipſe
pro hac doctrina certa copioſè citat; ergò ex
vtiuris, & ex mente eorumdem Doctorum
non ſunt denuncianda delicta hæreſis, vel
apoſtaſiæ iudicibus ſecularibus, quandoqui-
dem de eis cognoſcere nequaquam poſſunt.
116 Quod neque prælatis Religionum denun-
ciari debeant peccata contra fidem diui-
nam, quamuis patrata ab eorum ſubditis;
deſumitur manifeſtè ex Bulla Pauli V. incip.
Romanus Pontifex adducta à Laertio tom. 3.
Bullar. vbi diſponitur, nè Superiores Reli-
gionum contra ſubditos ſuos procedant in
cauſis hæreſis, vel apoſtaſiæ, ſed iudicium
iſtarum Inquiſitoribus fidei relinquant; er-
go conſequenter diſponitur ibi, ne delicta
contra fidem dictis Superioribus denun-
cientur, ſed Inquiſitoribus, iudicibus tan-
tum competentibus ab eo tempore, quo
dicta conſtitutio Pauli V. prodijt. Inquiſito-
rum, inquit, Souſa dicto capit. 2. numer. 8.
iuriſdictio in cauſis fidei, aut contra fi-
dem inducentibus ſuſpitionem, priuatiua eſt
Prælatos Regularium, reſpectu ſuorum ſub-
ditorum.
117 Quidquid eſſet ante illud tempus, quod
ex diſpoſitione Pij IV. in Bulla incip. Paſto-
ris &c. daretur locus præuentionis, & poſ-
ſent talia delicta, vel Inquiſitoribus, vel
Prælatis Religionum liberè denunciari.
118 Nota in ea conſtitutione Pauli V. circa
denunciationem ſic diſponi §. 3. *Volentes, in-
quit*, & expreſsè mandantes, vt ipſi Reli-
gioſi poſſint, *& debeant omnes, etiam or-
dinum huiuſmodi profeſſores de hæreſi ſuſpe-
ctos, Inquiſitoribus, vel Ordinarijs locorum
vicinioribus liberè denunciare, abſque eo quod
Superiores prædicti perſonas denunciandos, &
cauſas perquirere; vel quoquomodo id impedi-
re, vel retardare audeant, ſeu præſumant*; &
paulo infra §. 5. poſt medium ſic. *Nec non
profeſſores, fratres, & Religioſos ſupradic-
tos, quos hæreſis labe infectos, vel ſuſpectos,
etiam in viſitatione eſſe nouerint, abſque alia
conſultatione eo proprijs Superioribus, facien-
da, eiſdem Inquiſitoribus, vel Ordinarijs lo-
corum vicinioribus reſpectiue denuncient.* Quę
omnia ex ſe ipſis manifeſta ſunt, & rem præ-
ſentem clarè oſtendunt.

Facilis

119 Facilis item eſt reſolutio particulę, quæ in noſtra regula ſequitur, nempè quod ſatiſfiat præcepto denunciandi, vbi ſunt plures Inquiſitores, cum dependentia, vel ſine ea inter ſe, cuicumq. eorum crimina ad Sanctum officium ſpectantia denuncientur.

120 Nam caſu, quo diuerſi reperiuntur in eadem prouincia, ſeu in eodem loco deputati à Sede Apoſtolica, poſſunt ex ſpeciali fidei fauore, omnes ſimul, vel ſinguli ſeparatim pro vt ipſis magis expediens videbitur procedere, vt patet ex textu manifeſto in cap. vt officium de hæreticis in 6. illis verbis, *Mandamus quatenus vbiq. in præfata Prouincia ſimul, vel ſeparatim, aut ſingulariter, pro vt negotij vtilitas ſuadebit, contra hæreticos &c. procedatis, & ibi:* Gloſſa in figuratione caſus; afferuntq. Ioan. à Rojas ſingul. 27. num. 3. & Ferd. de hæreſi q. 186. §. 2. num. 24. cum alijs multis ab eo relatis; ergo conſequenter adimplebitur præceptum denunciandi, cuiuis eorum denunciatio fiat.

121 A præcedenti tamen doctrina vnus excipitur caſus, quando ſcilicet, quamuis plures ſint Inquiſitores in eodem loco, vel Prouincia, ad aliquam ſpecialem fidei cauſam peculiaris ibi Inquiſitor à Papa deputatur: Nam ſicut tunc nullus illorum poteſt de tali cauſa cognoſcere, præter deputatum, vt patet ex cap. vt noſtrum, de appellationibus, & cap. ſtuduiſti, de officio delegati, atque tradunt Peña 3. par. direct. q. 46. Côment. 95. & Farin. vbi ſupra num. 25. cum varijs ab ipſo citatis: ita huic ſoli circa eam facienda eſt denunciatio, & non adimpletur præceptum denunciandi, ſi alteri denuncietur, quia alijs generalem iuriſdictionem habentibus, pro ea cauſa facultas procedendi interdicta manet.

122 Sed quid ſi alicubi nulli adſint Inquiſitores particulares delegati? certiſſimum eſt denunciari debere delicta contra fidem Epiſcopis ſeu ordinarijs locorum, ſiue iſti publicent Edictum Inquiſitionis, vt tenentur, ſiue non publicent. Ratio eſt, quia ipſi ſunt in crimine hæreſis competentes Iudices, & quidem quoad ſubditos ſuos, ex vi etiam iuris diuini ordinaria iuriſdictione, vt iam alibi oſtendimus.

123 Quoad exemptos verò iuriſdictione delegata iuxtà textum expreſſum in cap. ad abolendam in fine, §. ſi quis vero, extra de hæreticis, & afferunt prępter alios, P. Molina de iuſt. tract. 5. diſputat. 28. numer. 2. & 3. Farin. ibidem numer. 6. & 7. Souſa lib. 1. Aphor. cap. 3. num. 3. ergo ſi in Dięceſi non ſint peculiares Inquiſitores delegati, dictis Epiſcopis, ſeu Ordinarijs crimina hæreſis denunciari debent.

124 Imò etiamſi adſint tales Inquiſitores in Prouincijs adimplebitur præceptum denunciationis quandoq. Epiſcopis, ſeu Ordinarijs locorum delicta contra fidem denunciando, nempe quoties in Bullis, aut Decretis Summorum Pontificum, tam his, quam illis conceditur facultas de cauſis fidei ſeparatim cognoſcendi; vt in Bullâ paulo ante citata Pauli V. incip. Romanus Pontifex, in qua circa cauſas fidei contra Religioſos aſſignat iudices competentes, Inquiſitores, vel Epiſcopos ſeu ordinarios locorum, & pręcipit, vt his, vel illis denunciatio fiat.

125 Similiter in Bulla Sixti V incip. Cœli, & terræ; in qua §. 3. tam Epiſcopus, ſeu Ordinarijs, quam Inquiſitoribus tribuitur facultas procedendi contra Aſtrologos iudiciarios; & pari modo in alia Vrbani VIII. incip. Inſcrutabilis, confirmante, & ampliante illam Sixti V.

126 Item in conſtit. Gregorij XV. incip. Vniuerſis, per quam Confeſſarios quemuis pœnitentem ad turpia ſollicitantes Inquiſitoribus, & locorum Ordinarijs tamquam Iudicibus à Sede Apoſtolica delegatis ſubijcit; & ſic de ſimilibus caſibus vbicumque in Bulla, vel Decreto alicuius Papæ exprimitur.

127 Equidem de dicto caſu ſolicitationis, quod poſſint Ordinarij ſeparatim ab Inquiſitoribus, cognoſcere, ſeu inquirere, docent Caſtrus Palaus tom. 1. tract. 4. diſp. 9. pun. 1. numer. 9. & pun. 10. num. 4. ac Diana par. 4. tract. 5. reſol. 52. imo de quouis caſu Sanctæ Inquiſitionis abſolutè tenent Syluest. verbo hæreticus, §. 2. num. 10. Rojas Singul. 28. numer. 2. Simanchas de Cathol. inſtit. tit. 25. num. 4. Gloſ. & Panorm. in cap. ad abolendam, de hæreticis, & alij multi; probantq. ex iuris cap. Præſidentes, cap. ſtatutum, cap. Inquiſitores de hæreticis in 6. ergò adimplebitur præceptum denunciandi delicta contra fidem, ſi ordinario locorum Epiſcopo denunciatio fiat.

128 Quæ vltima conſequentia omnino certa apparet ex præcepto ſeu Decreto Sacræ Inquiſitionis Romanæ incip. Vniuerſis &c. infra adducendo, in quibuſcumque locis, & pro quibuſcumque caſibus Sanctæ Inquiſitionis.

129 Nihilominus attendenda eſt conſuetudo, cuiuſq. Ciuitatis, ſeu Dięceſis. Dubiũ autem excitari poteſt, vti excitat Diana vbi ſupra an in Regnis, & dominijs Sanctę Inquiſitionis Hiſpaniæ poſſint Epiſcopi ſeparatim ab Inquiſitoribus de criminibus contra fidem cognoſcere, maximè de crimine dicto ſolicitationis? & conſequenter an ſit eis facienda denunciatio.

131 Ratio dubitandi præcipuè circa crimen ſolicitationis eſt, quia conſtitutio Gregoriana, vt patet ex contextu litteræ abſolutè omnibus Epiſcopis quorumcumq. Regnorum concedit, vt ſimul, vel ſeparatim ab Inquiſitoribus, de dicto crimine cognoſcant; ergo &c. Vnde hanc conſtitutionem Gregor. XV. cum Caſtro Palao dicto punct. 1. non fuiſſe in Regnis Hiſpaniarum receptam aſſeruimus ſupra cap. 16. Regul. 129.

132 Nihilominus dato etiam, quod fuerit recepta, vt volunt alij, maximè in Regno Luſitanię, adhuc in hoc, ſicut in alijs, in quibus obſeruatur fundatio Sanctæ Inquiſitionis Hiſpaniæ

panicæ, ex conſuetudine antiqua, & ex priuilegio Sedis Apoſtolicæ nequeunt Epiſcopi ſeparatim ab Inquiſitoribus de criminibus contra fidem inquirere, & conſequenter non ſatisfacias præcepto denunciandi, ſi illis delicta contra fidem deferas, cum ſolis Inquiſitoribus, vbi eſt Sanctum officium Hiſpanicum, ratione dicti priuilegij denunciari debeant.

133 De quo priuilegio, & de dicta Conſuetudine affirmant P. Molina vbi ſupra num. 12. Peña par. 3. Direct. q. 5 2. comm. 101. Sanctarellus de hæreſi cap. 40. dub. 2. num. 15 Barboſa in collect. tom. 3. lib. 5. tit. 2. cap. 17. nu. 3. & alij.

134 Peculiariter autem aſſerunt Souſa in annotat ad Bullam Greg. XV. num. 21. & Fagundez in 2. edit. de præceptis Eccleſiæ par. 2. lib. 4. cap. 3. num. 97. per eam Bullam non reuocari priuilegium conceſſum Generali Inquiſitori Luſitaniæ aduocandi ad ſe omnes cauſas hæreſis, & conſequenter cauſam ſolicitationis, etiamſi tractari cœperint coram Ordinarijs, qui illi obedire debent, ſicut & Generali Inquiſitori Hiſpaniæ, quoad dictam aduocationem, & tradere Inquiſitoribus Regnorum illorum omnes ſcripturas, ſeu proceſſus, vt cauſæ fidei à ſolis Inquiſitoribus tractentur; Epiſcopis tamen aſſiſtentibus per procuratores, cum voto, vt audio, deciſiuo in cauſis reſpectiuè ſuorum ſubditorum, & attigimus proleg. 11. num. 13. ergò in dictis Regnis Hiſpaniarum, & Luſitaniæ ſolis Inquiſitoribus delicta contra fidem denunciari debent. Lege Dianam dicto tractatu 5. reſol. 52.

135 Ad rationem autem dubitandi cum eodem Diana, & alijs reſpondetur, Gregorianam illam, & alias Bullas, ac iuris canonici capita, quibus conceditur facultas Epiſcopis, aut iniungitur eis, vt de cauſis fidei cognoſcant, deberi intelligi de quibuſcumq. locis, & Regnis, in quibus non exiſtit Sancta Inquiſitio Hiſpanica, vbi, vt diximus, ſatiſfacies præcepto denunciandi, ſi ipſis Epiſcopis crimina contra fidem denuncies.

136 Qui qualiter teneantur communicare proceſſus cum Inquiſitoribus talium locorum; vel è contra iſti illis? qualiter etiam ab vtriſque deueniendum ad prolationem ſententię? coram quo item comparendum, ſi ſimul, & eodem tempore ab Inquiſitore, & ab Ordinario denunciatus citetur? & alia diuerſa dubia, quæ huc videbantur ſpectare, opportunius infra expendentur.

137 Hic tantum reſtat dicendum vnum verbum de huius Inſulæ Melitenſis vſu, iam diu per multos annos legitime recepto, quod ſoli Inquiſitori pro tempore denunciatio delictorum contra fidem quorumcumque fiat, & nullo modo Epiſcopo; ſeu Ordinario huius loci.

138 Qui vſus non dubito, quod fundari incepit in clauſula illa Breuis Apoſtolici, quo Dominus Petrus Duzzina V.I.D. fidei Inquiſitor primus ex ſola delegatione fuit conſtitutus in hac Inſula, vt iam Proleg. 14. tradidimus, nempè. Ita tamen quod vbi contingat procedi contra fratres, & milites prædictos &c. procedas vna cum Epiſcopo Melitenſi, & cum aſſiſtentia Magni Magiſtri, & Prioris Eccleſiæ Hoſpitalis Sancti Ioannis Hieroſolymitani, ac Vicecancellarij pro tempore exiſtentis, ſi interuenire voluerint. Quo vero ad alios præfatos per te ipſum iuxtà formam Sacrorum Canonum &c.

136 Tentauit aliquando Curia Epiſcopalis denunciationes in cauſis fidei recipere, ſed noſtrum Tribunal Sanctæ Inquiſitionis vehementer ei reſtitit, finemq. intentum prorſus impediuit: Atq. hæc pro re præſenti ſint ſatis, cum alibi iam pluribus à nobis explicata.

Quando denuncianda delicta contra fidem? An ſtatim, vel intra terminum aliquorum dierum? Quid ſi tranſiuit annus à publicatione Edicti?

REGVLA CLVI.

140 ATtenta natura rei, & ex vi iuris naturalis ac diuini, maximè ſi ſit periculi fugæ &c. ſtatim abſq. vlla mora denunciare ea quiſq. tenetur: imo hic ferè ſemper non abſoluendus à Confeſſario, niſi prius Inquiſitori denunciet.

141 Ex vi Edicti Sanctæ Inquiſitionis facienda eſt denunciatio intra terminum aliquorum dierum, v.g. 12. vel 9. aut 15. ſecundum variam interpretationem particulæ, *quanto prima*, in eo appoſita.

142 Nec refert, quod Inquiſitor particularis Edictum non publicauerit, aut iam annus à die publicationis tranſierit: cum per Edictũ ſeu Decretum Sacræ Congregationis Vrbis, olim publicatum, quod ſe habet, vt lex perpetuo durans, denunciare conſtringamur.

143 Et terminus 12. dierum à die notitię habitæ delicti computari debeat.

144 PRimam partem Regulæ, attenta ſcilicet natura rei, & ex vi iuris naturalis, & diuini &c. nullus Doctorum, quod inuenire potuerim, in particulari expendit; per ſe tamen notam, & prorſus certam iudico cum diuerſis à me circa ipſam diuerſo tempore conſultis viris ſcientiſſimis, præcipuè Illuſtriſſimis DD. Inquiſitoribus Chigio prędeceſſore, & Gorio præſenti.

145 Atq. inde efficaciter probo, quia vbicumque ius naturale, & diuinum pręcipit, de procuranda ſalute ſpirituali Gregis Dominici, aut cuiuſuis proximi; vt in illo Actor. 20. Attendite vobis, & vniuerſo Gregi &c. & in illo Eccleſ. 17. mandauit vnicuiq. de proximo ſuo, & in ſimilibus, ibidem continetur vtriuſq iuris ſtrictiſſimum præceptum, non ſolum proſequendi illico, abſq. vlla mora deſtructores dictę ſalutis, quales in primis ſunt hæretici,

aut

aut ſuſpecti de hæreſi; ſed etiam cooperandi ad hanc perſecutionem, eos ſtatim iuridicè denunciando.

146 Quod ita exequendum, præcipuè quando eſt periculum fugæ, vel maioris infectionis hæreſum &c. à paritate, vel maioritate rationis ſic oſtenditur; nam licet non ſit ſub Inquiſitoris iuriſdictione Epiſcopus, ſi hic tamen deprehendatur hæreticus, vel de hæreſi ſuſpectus, & ſit periculum fugæ, aut maioris damni ſpiritualis in populo, poteſt, & tenetur Inquiſitor ſtatim, non expectato reſponſo Summi Pontificis, ad carcerationem eius procedere, & à quouis id deprehendente denũciatio eiuſdem pari modo debet fieri, vt ſupra cum Suarez de fide diſp. 20. ſect. 4. num. 25. & cum alijs diximus; ergò quanto magis quiuis alius hereticus iuriſdictioni Inquiſitoris ſubiectus, ſi ſit periculum fugæ &c. etiam ſtatim abſq. vlla mora ei denunciari, & ab ipſo carceribus tradi debet.

147 Quod addo de non abſoluendo Sacramẽtaliter obligato ad denunciandum, niſi prius delictum contra fidem Inquiſitori denunciet, attingit breuiter ſolus, quod legerim, Stephanus Auila tract. de cenſur par. 2. cap. 7. diſp. 3. dub. 7. verſ. Tertio ſequitur, quod cuius hæc ſunt verba cum doctrina generali pro alijs materijs.

148 Verum eſt, inquit, quod in rebus grauioribus, præcipuè ſi pœnitens ſit homo ordinarius, curandum eſt, vt prius denunciet, & hoc licet nondum incurriſſet excommunicationem; quia ſi prius obtinuerint abſolutionem, facile ſolent id omittere. In caſibus autem Inquiſitionis remittendus eſt pœnitens, vt prius denunciet, vt præcipitur in Edicto Inquiſitorum: hæc ille.

149 Atq. hoc, quod vltimo loco dicit de præcepto Edicti Inquiſitorum, intellige iuxta formam illius, quod publicari ſolet in locis Hiſpanicæ Inquiſitionis; at in Edicto, quod iuſſu Sacræ Congregationis in hoc, & in alijs locis publicatur, nequaquam tale preceptum continetur. Quare attendenda eſt qualitas cuiuſq. perſonæ; ideò moderatè dixi in Regula, fere ſemper; atq ſic iudicant viri docti à me Conſulti, & Illuſtriſſimus D. Inquiſitor Gorius.

150 Sequitur agendum de tempore denunciandi, attenta diſpoſitione præfati Edicti Sacræ Congregationis, in quo non exprimitur ſi legas diligenter copiam originalis ab Vrbe huc tranſmiſſam, & in Archiuo Sancti officij Melitenſis aſſeruatam, certus terminus aliquorum dierum, intra quos facienda ſit

151 denunciatio; ſed apponitur ibi particula *quanto prima*, Latinè, *quam primum*, quæ quamuis alias importare ſoleat ſpatium triũ menſium in magnis, & duorum in paruis, l. in fraudem, §. fiſcalibus, ff. de iure fiſci, & tradit Barboſa, tract. 5. de Diction vſu frequentioribus, cum Alberic. in ſuo Dictionario, verb. quamprimum, & cum ſpecul. de alleg. & diſp. §. poſt hoc autem, n. 9. in fine.

152 Pro præſenti tamen materia cauſarum fidei in noſtro Edicto ad multo pauciores dies reducitur eius ſignificatio nempè iuxta Edictum, ſeu Decretum Sacræ Congregationis ſtatim adducendum, ad duodecim tantum, quatuor pro primo, quatuor pro ſecundo, & vltimos quatuor pro tertio, ac peremptorio termino: fortè alicubi reducta fuit eiuſdem ſignificatio vti ſine dubio arbitrio Inquiſitorum fieri poteſt, ad dies quindecim, vel ad ſolos nouem, pari modo pro triplici termino æqualiter tripartitos.

153 Verum quid ſi iam annus à publicatione Edicti tranſiuit, & ob negligentiam Inquiſitorum, vel ob aliam cauſam denuo non publicatur, manet ne adhuc obligatio ex vi eius denunciandi Hoc dubium proponit, & diſcutit Diana par. 4. tract. 5. reſol. 41. præcipuè in caſu ſolicitationis, ſed pari modo procedit in reliquis caſibus Sanctæ Inquiſitionis.

154 Supponit ille Edictum Inquiſitorum eſſe annuale (quæ ſuppoſitio an vera ſit inſra dicetur) ita vt duret per integrum annum cum ſingulis annis publicari ſoleat, quo ſuppoſito ſi denuò non publicetur, affert primo ipſe ſententiam Freitæ tract. de Confeſſ. ſolicit. q. 21. num. 44. affirmantis, adhuc eſſe ex natura rei obligationem denunciandi; non contrahi tamen cenſuras, & alias pœnas (de quibus in vltimis Regulis huius capitis) ab omittente denunciationem.

155 Hac autem ſententia reiecta, benè idem Diana aſſerit, quamuis denuò non publicetur Edictum à particulari Inquiſitore, obligari nihilominus ſub cenſuris, & pœnis vnumquemque ad denunciandum ex vi ſaltem præcepti Sacræ Vniuer. Inquiſitionis Romanæ, die 3. Ianuarij 1623. iniuncti: quod affert ipſemet Diana per extenſum in fine 4. par. fol. mihi 494. & viſum eſt opportunum hoc loco integrum proponere eſtq. tenoris ſequentis.

156 Illuſtriſſimorum, & Reuerendiſſimorum DD. Cardinalium Inquiſitorum Generalium præceptum.

De hæreticis, ſeu de hæreſi ſuſpectis Sancto officio propalandis.

157 Octauius Epiſcopus Præneſtinus Bandinus; Carolus tit. S. Cæſarei Madrutius, Io. Garſia tit. SS. quatuor Coronatorum Millinus, Fabritius tit. S. Auguſtini Verallus, Gaſpar tit. S. Crucis in Hieruſalem Borgia, Fr. Fœlix Centinus tit. S. Anaſtaſię Aſculanus, Scipio Cobellutius tit. Sanctæ Suſannæ, Fr. Deſiderius Scaglia tit. S. Clementis de Cremona, Ludouicus tit. S. Laurentij in Damaſo, Ludouiſius, Preſbyteri, & Ludouicus S. Adriani Diaconus de la Vallette, nuncupati miſeratione diuina S. R. E. Cardinales in vniuerſa Republica Chriſtiana aduerſus hæreticam prauitatem Inquiſitores Generales à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputati.

148 Vniuerſis, & ſingulis Chriſti fidelibus, tàm Eccleſiaſticis, quam ſecularibus vtriuſq. ſexus cuiuſuis ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ exiſtentibus, & quacunq. digni-

dignitate, & auctoritate etiam maxima ſulgentibus, harum ſerie, ac tenore auctoritate noſtra, & huius noſtri officij, qua fungimur in hac parte præcipimus, & mandamus, quatenus infra duodecim dies proximè computandos, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor primis quatuor immediatos pro ſecundo, & vltimos quatuor pro tertio termino, & peremptorio, ac trina monitione canonica aſſignamus omnes, & ſingulos hæreticos, ſeu de hæreſi quomodolibet ſuſpectos, de quibus notitiam habuerint, debeant nobis, vel Reu Commiſſario noſtro quoad habitantes in Vrbe, quo verò ad alios extra Vrbem, & vbiuis locorum degentes, Inquiſitoribus, vel locorum Ordinarijs, vel eorum Vicarijs Generalibus, ſub excommunicationis maioris latæ ſententiæ pœna; quam in contrarium facientes ipſo facto incurrant iudicialiter propalare; cuius excommunicationis maioris abſolutionem S.D.N. Papæ, & nobis reſeruamus. Certificantes huiuſmodi conſcientiæ ſuæ immemores, ac dictam excommunicationis pœnam contemnentes quod contra ipſos, tanquam contra hæreticorum fautores, alias pro vt melius viſum, & iuris fuerit, procedetur. Ideò &c. Dat in noſtra, & officij Sanctæ Romanæ Vniuerſalis Inquiſitionis Congregatione, die 3. Ianuarij 1623.

159 Aliqua hic diligenter notanda pro maiori rei intelligentia. Primo, quod iniungitur per verba præcedentia à Sacra Congregatione Vniuerſalis Inquiſitionis Romanæ, eſſe præceptum perpetuum, & habere vim Decreti, ſeu Edicti, licet ſub nomine præcepti proferatur: nam ſæpè in iure Præceptum, & Decretum, ac conſtitutio pro eodem ſumuntur, vt benè aduertit Tuſchus verb. Præceptum concl.480 nu.4. & 11 patetq. clarè ex Bulla Sixti V. circa agitationes taurorum relatam à Gutierez lib.5 canon. 99. cap.7. num. 36. in qua, poſtquam ipſe Sixtus retulit conſtitutiones quaſdam Pij V. & Greg. XIII. ſic ait. *Nos vt Romanorum Pontificum præcepta, pro vt decet inuiolabiliter obſeruentur*. En qualiter conſtitutiones Pontificum vocat præcepta, ergo ità hoc Decretum ſeu Edictum Vniuerſalis Inquiſitionis Romanæ vocatur præceptum.

160 Secundo nota non ſolum dictum præceptum Decretum, ſeu Edictum Sacræ Congregationis Romanæ, ſed etiam quæcumq. alia Edicta particularium Inquiſitorum eſſe perpetua, & non habere minorem vim, quam leges Canon. cum Apoſtolica Auctoritate ferantur; & quamuis videantur præcepta ab homine; tamen quia Tribunal, à quo procedunt, perpetuum eſt, ideò per modum legis perpetuo durant, ſicut de Bulla Cœnæ Doctores communiter affirmant; ergo tranſacto anno à die publicationis eorum, & ſi denuò nō publicentur, adhuc ex vi ipſorum, ſub cenſuris inſurgit obligatio denunciandi, ita Suarez de fide diſp.20. ſect 4. num.11. Fagundez de præcept. Eccleſiæ, par.2. lib.4. cap.3. num.31. Auila de cenſur. par. 2. cap.5. diſp.5. dub.5. concluſ.3.

161 Qui tamen etiam videtur inclinare in illam ſuppoſitionem Freitæ, & Dianæ de qua ſupra, quod Edictum Inquiſitionis ſit annuale, ex ea coniectura, quod ſemel ſingulis annis publicetur.

162 Verum hæc coniectura nullius momenti eſt, nam quidquid ſit de Edicto Tribunalium Inquiſitionis Hiſpanicæ, in reliquis Tribunalibus ſubiectis Sacræ Congregationis Vrbis, ex eius præſcripto ter in anno, ſcilicet in Aduentu, in quadrageſima, & ad feſtum Corporis Domini, Edictum publicari debet; & quāuis iſtę publicationes omittantur; ipſum tamen ſemper obligat ad denunciandum; quia perpetuum eſt. Sicq. etiam tenet Sancius in Selectis diſput. 11. num. 62. in caſu ſollicitationis.

163 Nota tertio terminum duodecim dierum de quo in Decreto, ſeu Edicto propoſito, ibi Præcipimus, vt infra duodecim dies proxime computandos, &c. ac ſimiliter in alijs Edictis Inquiſitorum eſſe inchoandum à die primo habitæ notitiæ delicti contra fidem, ita Diana dict. tract.5. reſol.41. cum Suarez de cenſuris, diſp.20. ſect.3 n.14.

164 Qui ibi egregiè aſſignat differentiam inter ignorantem, & impeditum legitimè, quod hic ſublato impedimento teneatur ſtatim denunciare, quia dum durabat impedimentum decurrebat ei terminus 12. dierum, nequaquam vero illi, dum aderat ignorantia delicti; ſed incipit ei à die, quo notitiam ipſius habuit: Quidquid Freytas citatus in contrarium dicat.

165 Supereſt adhuc dubiū, an teneatur qui ex vi Edicti Inquiſitorum anticipare denunciationem per aliquale tempus ante impletum terminum 12. dierum, in aliquo caſu v.g. ſi cognoſcens delictum, & exiſtens vbi eſt Tribunal Sanctæ Inquiſitionis, ſeu commoditas denunciandi, ſit diſceſſurus ſtatim ad regionem longinquam, in qua per menſem eam non habebit, debeat præuenire denunciationem? Sancius dict. diſp.11. n.60. tractās dubium in caſu ſollicitantis Confeſſarij partem negantem probabilem aſſerit, & probabiliorem affirmantem.

166 Sed ego hanc vt prorſus veram admitto, cum Suarez tom.4. in 3. par. diſp.36. ſect.5. n.5. Fagundez par.3. lib.1. cap.6. numer.3. Paulo Layman Theol. moral. lib.5. tract. 6. capit.3. num.9. Diana dicto tract.5. reſol. 29. & cum alijs.

167 Qui communiter idem tenent de præcepto communionis tempore Paſchatis, qui enim præuidet tunc futurum impedimentum, vt Euchariſtiam ſumere nequeat, tenetur præuenire tempus, & prius ad eam accedere.

168 Similiter de præcepo audiendi Sacrum in die feſto, præuidens quis fore vt non poſſit ipſum audire ab hora ſexta ad nonam, debet anticipare, & audire circa horam tertiam; ergo pari modo de præcepto denunciandi ex

vi Edicti. Atque his in præſenti materia circumſtantia temporis ſatis explicata manet.

Vbinam delicti contra fidem facienda denunciatio? & an ob damnum imminens excuſetur quis ab obligatione Inquiſitorem adeundi, vel ei denunciandi?

REGVLA CLVII.

169 Coram Inquiſitore, ſiue Ordinario, ſiue Delegato, aut in Tribunali eius crimina contra fidem ſunt vt in plurimum denuncianda, atq. adhunc effectum quiſque, ea cognoſcens ipſummet Inquiſitorem audire tenetur.

170 Verum pro qualitate perſonæ denunciatrare, vel pro rubore fœminco euitando, aut pro damno quouis imminente repellendo, expedit ſæpè quod committatur Aſſeſſori, vel alteri miniſtro, vt denunciationem alibi recipiat, nimirum, vel in domo talis perſonæ, vel in templo, aut in Cappella remota, vel in alio loco magis occulto.

171 Quamquam autem ob dictum periculum quandoque quis denunciationem differre poterit, raro tamen ratione ipſius ab ea exequenda omnino excuſabitur.

172 Omnes ferè Regulæ huius particulæ ex ſe ipſis notæ ſunt, & vix indigent declaratione; ac multo minus probatione. Innoteſcit enim ex ſe, & ex vſu quotidiano, quod coram Inquiſitoribus, quicumq. ſint, delicta hæreſis, vel apoſtaſiæ denunciari debeant, & ipſos perſonaliter adire pro executione huiuſmodi denunciationum conſtringamur.

173 Quod primo fundatur in Edicto Sanctæ Inquiſitionis pro quibuſcumq. Tribunalibus à Sacra Congregatione Vrbis præſcripto, in cuius prima clauſula ita habetur: *Debbano al Sant' offitio reuelare, e notificare*, nomine autem Sancti officij præcipuè intelligitur perſona Inquiſitoris, vt patet, ergo ei, ſeu coram eo delicta contra fidem immediatè, aut coram ſolis alijs officialibus, etiam conſtituentibus Sanctum officium, ſi ipſi Inquiſitori ita placuerit, denunciatio facienda.

174 Item fundatur in Bullis, aut Decretis Pontificijs, quibus iniungitur denunciatio iſta, præſertim in Decreto Sacræ Inquiſitionis Romanæ, Regula precedenti adducto, incip. Vniuerſis, & ſingulis &c. ibi, debeant nobis, vel Rev. Commiſſario noſtro &c. iudicialiter propalare &c. ergo vt in plurimum quiuis denunciaturus Inquiſitorem adire, eiq. delicta contra fidem denunciare tenetur.

175 Sed iam de limitatione, quæ ſequitur in Regula per particulam, *Verum pro qualitate perſonæ &c.* Quis enim non videat, quod ſæpius expediat per Commiſſarium, Aſſeſſorem, vel alium miniſtrum Sancti officij denunciationes, aut teſtificationes de cauſis fidei alibi, quam in loco Tribunalis recipiantur? Si mò aliquando aliter fieri nequit, vt ſi accipienda ſit depoſitio monialis, aut perſonæ infirmæ iacentis in lecto. Ita docent loquentes de cauſa ſolicitationis (par eſt ratio, aut maior de alijs caſibus) Sancius in Select. diſp. 11. nu. 45. Acugna queſt. 15. num. 14. Diana par. 4. tract. 5. reſol. 19.

176 Et alij aſſerentes fœminas egregias, & nobiles teneri teſtificationis cauſa in ſolicitatione adire Inquiſitores, id enim nimis durum non eſt ob bonum Religionis, niſi clauſura, vel infirmitas, aut alia cauſa iuſta excuſet: Verba ferè ſunt ipſius Dianæ.

177 Poſſet autem eſſe cauſa iuſta, nimius rubor fœmineus, aut timor magnus vxcris, ne vir rixas excitet, aut minus iniiciat, vbi ſciuerit eam adiſſe Inquiſitorem, vel Tribunal Sancti officij: tunc ſine dubio recipienda denunciatio in aliquo Templo, vel Cappella remota, aut in loco occulto, vel taliter in publico, vt nulla perſona, nec famula, neq. ſocia denunciantis percipere talem actionem valeat,

178 nempe, ſi fœmina ſtans ad ianuam Sacriſtiæ, coopertam panno aliquo, vt ſolet, coram Sacerdote Confeſſario, quaſi cum ipſo de rebus conſcientiæ agat interim miniſtris Sanctæ Inquiſitionis aliundè introgreſſis, & non apparentibus denunciationem proponat. ita aliquando recepta fuit depoſitio cuiuſdam fœminæ ad iannam noſtræ Sacriſtiæ me præſente, & excogitante talem locum, & modum denunciandi, qui valde placuit D. Inquiſitori, & alijs officialibus Sanctæ Inquiſitionis, cum per ipſum, & rubor fœmineus, & periculum cuiuſuis damni à viro, vel ab alia perſona inferendi facile propellatur, ergo executioni ſæpè mandandus.

179 Adhuc nihilominus dubitari poteſt, an excuſetur quis à denunciatione, ſi ex ea timeat damnum notabile ſibi, aut conſanguineo, vel magno amico &c. inferendum? Bis excitat hoc dubium Diana dict. tract. 5. reſol. 19. & magis particulariter reſol. 36. ac ſemper in ſola materia ſolicitationis, ſed congruenter extendas licet ad quaſcumq. materias. Pro vtraque parte ſunt varij Doctores, pro negante, quod ſcilicet non excuſetur, Bonacina in tract. variarum diſp. 6. pun. 1. §. 3. numer. 6. & pun. 3. num. 11. Freytas de Confeſſ. ſolic. queſt. 12. n. 19. Diana citatus, & alij, quę tutior eſt, & ſine dubio verior.

180 Pro affirmante verò Sancius in dict. diſp. 11. num. 55. Lezana in Summa quæſt. Regul. cap. 19. numer. 34. Souſa lib. 1. Aphor. cap. 34. & alij. Ex quibus vix eſt vllus, qui non ſtatim limitationem adiungat, inclinando in oppoſitum.

181 Verum quia res eſt valde practica, & per difficilis, viſum eſt opportunum, mentem aliquorum proprijs ferè cuiuſq. verbis exprimere. Anton. Souſa ita num. 58. Regulariter, inquam, excuſatur fœmina ſolicitata à denunciando, ſi ex denunciatione ei ſequatur mors, membri

membri abſciſſio, vulnera, notabilis famæ, vel honoris iactura, amiſſio maioris, vel magnæ patris bonorum, aut hæc conſanguineis, & affinibus, vſq. ad quartum gradum probabiliter euentura timeantur) hæc ille.

182 Quæ magis exprimit nu. ſequenti 59. Vt quis, inquit, dicatur ſufficienter timere prædicta mala taliter quod à denunciando deobligetur, ſufficit quod probabiliter proximè euentura credantur, facileq. eis occurri non poſſit, & qui illa minatur, poſſit, ac ſolitus ſit illa, aut ſimilia exequi) ſic ibi.

183 Atq magis limitando num. 60. addit. Si ex omiſſione enunciationis fidei bonum periclitetur, non poteſt omitti denunciatio, licet inde denuncianti aliquod ex prædictis malis, vel periculis eueniat, hactenus Souſa, & egregiè, vt ſolet.

184 Diana item dict. reſol. 19. ſic limitat. Aduertant inquit, Confeſſarij, quod in hoc cauendum eſt, ne trepidetur à timore, vbi timor non eſt, & ideo ſuadeant mulieri, non eſſe inhoneſtum comparere coram Inquiſitoribus pro Catholicæ fidei defenſione, ad denunciandum taliter delinquentes. hæc ille cum Peyrino de priuil. Min. tom. 2. conſt 4. Gregor. XV. §. 9 nu. 28. ſed non requiritur dicta comparitio coram Inquiſitore, cum poſſit à miniſtro eius alibi in loco occulto, ſeu modo ſecretiſſimo à nobis paulo antè expreſſo denunciatio recipi.

185 Imo ſi hæc ſit cõtra Confeſſarium ſolicitantem, de qua loquuntur Peyrinus, & Diana, caſu quo fœmina ſolicitationi conſentit, & renuit vllo modo comparere, neq. coram miniſtro Inquiſitionis poterit illum ſufficienter denunciare medio alio Confeſſario per ſcripturam iuratam, accepta ad id auctoritate ab Inquiſitore, vel ab Epiſcopo, vt patet ex epiſtola de mandato Papę directa ad Archiepiſcopum Neapolitanum, quam affert ibidem Diana reſol. 31. & nos iam alibi tradidimus.

186 Ex quibus apparet in praxi ferè nunquam reperiri dictum periculum damni alicuius, & eſſe merè imaginarium timorem eius; ergò ob ipſum non eſt omittenda denunciatio delictorum contra fidem.

187 Freytas item vbi ſupra quæſt 12. num. 19.
contra Sancium in ſelect. diſp. 11. n. 55. meritò
affirmat, quod tenearis denunciare hæreticũ,
aut de hæreſi ſuſpectum, etiamſi ex denun-
ciatione aliquod damnum amico tuo maxi-
mo proueniat; cum multo maior amicus ſit
Deus, & dici ſoleat, amicus vſque ad aras; atq.
damna, quæ cõmuniter ex omiſſa denuncia-
tione ſequuntur Reipub. Chriſtianæ præua-
leant, & præferri debeant quibuſcumq incom
modis priuatarum perſonarum. Quare con-
188 cludendum ea doctrina, qua concludimus
Regulam, nimirum quod quamuis ob dictum
periculum aliquandiu denunciationem diſ-
ferre valeas, ratò tamen ab ipſa alicubi exe-
quenda excuſaberis.

Quonam modo, ſeu ſub qua forma facienda denunciatio, vt ſit iuridica, & ſatisfaciat quis præcepto denunciandi?

REGVLA CLVIII.

189 DVplex denuncianti iniungendum iu-
ramentum, alterum de veritate di-
cenda; alterum de non reuelandis vlli geſtis
inter ipſum, & Inquiſitorem, Denuncians itē
190 interrogandus de tempore, & loco com-
miſſi delicti contra fidem, quoties commiſſũ,
quibus circumſtantijs, qui ſciant, & qua ratio-
ne ipſi nouerit.
191 Erit autem denunciatio iudicialis, ſeu iu-
ridica, ſufficienſq ad ſatisfaciendum præcep-
to denunciandi, ſi facta fuerit à perſona præ-
ſente in ſcriptis, aut verbis, vel ab abſente per
litteras, dummodo hæc fide ſit digna, litteraſ-
que ſignauerit; ac firmauerit iuramento; Se-
192 cus verò ſi ſine abſque ſubſcriptione, ſeu
nomine auctoris: imo de his nulla habetur
cura in Sancto officio, neque inſeruiunt Iudi-
ci ad inquirendum in particulari.

193 ACtus denunciationis ſemper inchoandus à iuramento iniungendo denunciaturo de veritate diceda in omnibus deſetendis, & interrogandis, atque finiendus cum altero iuramento de ſeruando ſecreto circa cuncta geſta inter ipſum, & Inquiſitorem, ſeu miniſtros Sancti officij recipientes denunciationem, vſus vtriuſq. ita ſeruatur in hoc noſtro Tribunali Melitenſi, vt credo ſimiliter ſeruari eum in quouis alio. De priori iuramento prętet alios agit Souſa lib. 2. Aphor. cap. 4. num. 4. de poſteriori Ludouicus à Paramo de origine Sanctæ Inquiſitionis, lib. 3. quæſt. 8. numer. 26.

194 Poſt factam depoſitionem delicti ſcribente Notario Sancti officij; quod denunciator debeat interrogari de circumſtantijs temporis loci &c. tractant benè ijdem Souſa, & Paramus locis citatis; Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 64. ac præ cæteris Eymer. par. 3. Direct. tit. de ſecundo modo procedendi in cauſa fidei, & ibi Peña Comment 15. Verba Eymerici ſic habent.

195 Interrogabit, inquit, eum, vnde ſcit eſſe vera, quę denunciauit, & an viderit, vel audierit. Si dicat ſe vidiſſe; interrogabit, vbi vidit, & quando, & quoties, & per quem modum, & qui erant præſentes; ſi dicat, quod non vidit, ſed audiuit, interrogabit eum Inquiſitor, à quibus audiuit, & vbi, & quando &c. formando articulos de quolibet prædictorum ſingulariter, & diuiſim: ita ille.

196 Iam denunciatio quod ſit iuridica, ſeu iudicialis, ac ſufficiat pro adimplendo præcepto Edicti de criminibus contra fidem deſetendis Inquiſitori, ſi fiat perſonaliter, ſeu à perſona præſente in ſcriptis, aut verbaliter, nul-

ad ipſum infamandum per denunciationem.
92 Rojas ſing.12.num.3. ait patrem hæreti-
cum eſſe denunciandum, à filio caſu; quo hic
inducitur ab illo ad amplectendam hæreſim,
& non alias.
93 Simanchas vero tit. 29. num. 27. cum tri-
plici limitatione reſpondet, primo quod filius
poſſit, ſi vult, denunciare patrem, ſed non ad
id teneatur. Secundo quod nequeat celare
patris hæreſim, quando interrogatur a iudice
præſert in medio iuramento. Tertio quod
obligetur filius eum denunciare, vbi paterna
hæreſis Reipub. pernicioſa eſſe poteſt; ſecus ſi
non ſit allatura ei nocumentum.
94 Verum, cum ſemper debeat præſumi fore,
vt dicta hæreſis perniciem communitati in-
ferat, eo quod, vt cancer ſerpit, 2. Timot. 2. in
partem affirmantem communiter Doctores
inclinant abſolutè, & abſq. nulla limitatione,
quod filius teneatur denunciare patrem hæ-
reticum, vel de hæreſi ſuſpectum. Ita Caieta-
nus ſuper dicto cap. 13. Deuter. Nauar. in cap.
inter verba, & in Summ. cap. 15. Alphonſ. de
Caſtro lib. 2. cap. vlt. Maſcardus de probat.
concl. 857. num. 18. Param. de orig. &c. lib. 3.
quæſt. 8. num. 87. Peña 2. par. Direct. comment.
25. Azor inſtit. moral. tom. 2. lib. 2. cap. 2. q. 13.
Farin. de hæreſi q. 197. § 2. numer. 40. qui alias
refert, & Suarez de fide diſput. 20. ſect. 4.
num. 21.
95 Qui inde efficaciter probat, quia correlati-
uorum eadem eſt ratio, & ideò vnum ſub alio
comprehenditur, præſertim quod, quamuis
obligatio filij ad patrem ſit maior, amor tā-
96 men patris ad filium ſoleat eſſe maior. Ar-
gumentum autem de correlatiuis pari modo
vim habet in caſu vxoris contra virum hære-
ticum, ſeù idololatrā, qui non fuit expreſſus in
ſacro textu; benè tamen ibi expreſſum legi-
mus caſum viri contra vxorem idololatrā,
ſeu hæreticam. Concordant nihilominus Do-
ctores obligari vxorem ad illum denuncian-
dum. Ita Suarez loco citato, & hoc exemplo
confirmat illud filij reſpectu patris.
97 Sed quid de obligatione ſerui, aut ſubditi
denūciandi dominum ſuum, vel Superiorem?
Ratio dubitandi eſt, quia ſi hic ſit legatus Pa-
pæ, vel Epiſcopus, aut maioris dignitatis, non
videtur ille obligandus ad denunciandum,
cum talis ſuperior non ſubſit Iuriſdictioni In-
quiſitorum loci, ſeu Prouinciæ, ſed ſolum ha-
beat immediatum Iudicem Summum Ponti-
ficem: ergo &c.
98 Docet tamen optimè Suarez ibidem nu.
25. dictum Prælatum à ſuo ſeruo, ſeu ſubdito,
ſicut à quouis alio, qui ipſum hæreticum, aut
ſuſpectum de hæreſi cognoſcit, denunciari
debere Inquiſitori Prouinciæ, vt hic eundem
ſtatim deferat Summo Pontifici, & ſi eſt peri-
culum fugæ, vel infectionis, ſine mora carceri
tradat, vt iam alibi diximus, vide Simanch.
de Cath. inſtit. tit. 25. à n. 7.
99 Quæ obligatio denunciandi clarè colligi-
tur ex cap. Inquiſitores, de hæreticis in 6. ibi,
ſi ſciuerint, vel nouerint vtiq. ex denunciatio-
ne aliorum &c. Vniuerſaliter autem quod qui-
uis ſuperior, ſeu Prælatus in caſu hæreſis de-
beat denunciari à ſuo ſubdito, conſtat mani-
feſtè ex doctrina D. Thomæ 2 2. qu. 33. art. 4.
vbi quærit.
100 Vtrum quis teneatur corrigere Prælatum
ſuum? & reſpondet affirmantèr de correctio-
ne fraterna, quæ eſt actus caritatis cum mode-
ratione debita; atqui in caſu hæreſis, vt re-
ſoluimus ſupra non eſt locus practicè loquen-
do, vllius correctionis fraternæ, ſed tantum
denunciationis iudicialis obligatoriæ, ergo in
dicto caſu ſubditus, aut ſeruus, vel famulus
ſuum Prælatum, aut ſuperiorem, vel dominum
denunciare tenetur.
101 De limitatione in fine Regulæ poſita, tan-
tùm ſupereſt dicendum, nempe de non pro-
dēdo ſe ipſum, neq. ſocios ſui criminis. Quoad
vtramq. partem tractat egregie de ea Suarez
loco citato num. 18. & 19.
102 At primo quod nullus teneatur ſe ipſum
prodere, ſeu denunciare, docent vt certum
Syluest. verb. denunciatio, Simanchas tit. 44.
num. 3. Peña 3. par. Direct. comment. 12. &
Suarez, ſumiturq. ex illa Regula iuris; *non di-
co, vt te prodas* cap. Quid al quando de pœni-
tentia diſt 1, apud Chryſoſtom. homil. 31. ad
Hebreos, & 41. ad Populum. Inde conuinci-
tur, quia nemo cogitur procedere contra ſe
ipſum; nam eſſet obligatio maximè repugnās
ipſi naturæ.
103 Atq. hinc fit, vt etiam interrogatus gene-
raliter hæreticus occultus, non teneatur ſe
prodere, quia talis interrogatio non fit ei, vt
reo, ſed vt teſti, ſeu denunciatori aliorum. Ita
præter Suarez idem Simanch tit. 41. num. 12.
Caiet. 2. 2. q. 70. art. 1. & Soto relect. de ſecreto
memb. 2. q. 7.
104 Contra præcedentem reſolutionem ne-
quaquam obſtat id, quod habetur in Concil.
Biterrenſi capite primo per hæc verba, *et om-
nes* inquit, *qui ſciuerit ſe vel alios in crimine
labis hæretica deliquiſſe comparеat verita-
tem dicturus*. Nam vt Suarez vbi ſupra cum
Peña par. 2. Direct. comment. 10. exponit, ver-
ba Concilij aliter accipi debent ab vnoquoq.
reſpectu ſui, atq; reſpectu aliorū, cū reſpectu a-
liorū contineant præceptū abſolutum reſpectu
verò ſui conceſſionem conditionatam; nā ibi
agitur de tempore gratiæ, intra quod ſponte
veniētes, & ſe accuſantes, ſi non fuerunt præ-
uenti; cum magna indulgentia tractantur.
105 Quoad alteram partem de ſocijs delicti
poteſt eſſe aliquale dubium; quia ſæpius iudex
non ſolum iuridice interrogat; ſed etiam iu-
ſtè torturam principali infligit pro compli-
cibus delicti cognoſcendis; ergo tenetur eos
reuelare.
106 Reſpondet tamen cum diſtinctione opti-
mè Suarez dicto num. 19 & abſolutè ait quod
non teneatur quis denunciare nec prodere
complices ſui criminis, etiam quando inter-
rogatur à Iudice competente, ſi non vt reus
ſed vt teſtis, ſeu vt denunciator interrogetur,
ita etiam Caſtrus Palaus de hæreſi tract. 4. di-
107 ſput. 2. pun. 4. n. 11. Ratio eſt quia moraliter
loquendo, non poteſt quis manifeſtare ſocios
delicti,

delicti, quia manifeſtet ſe ipſum, cum ratio
ipſa complicis, ſeu ſocij delicti dicat relatio-
nem ad alterũ, & ex cognitione vnius ſequa-
tur cognitio alterius v. g. ſi Petrus denunciat
Paulum ſocium ſui criminis, poſtea Paulus in-
terrogatus vt reus tenebitur denunciare Pe-
trum; ergò Petrus denuncians Paulum, vir-
tute denunciat ſe ipſum; Vndè cum hæc ſint
inſeparabilia, ſicut non ſe ipſum, vt diximus,
ita nec ſocios ſui criminis, quis denunciare
tenetur, etiamſi à iudice interrogetur tantũ,
vt denunciator, vel vt teſtis.

108 Si verò iuridice interrogetur à iudice cõ-
petente aliquis, vt reus circa complices de-
licti ſui, ſine dubio eos ipſi manifeſtare tene-
tur. Ratio eſt quia in tali caſu ſic interroga-
tus non ſe ipſum prodit; ſed iam aliunde de-
nunciatus de ſuo crimine ſupponitur, & cum
iudex habeat ſuam intentionem fundatam,
iuſq. interrogandi de Socijs criminis, ad huius
integram cognitionem, & iuſtitiam com-
pletè exercendam obligatur ille ipſos ei re-
uelare. Ita idem Suarez, & Caſtrus Palaus
ibidem.

Cuinam denunciandum, maximè vbi ſunt plures Inquiſitores inter ſe independentes, vel ordinarius loci etiam Edictum Sanctæ Inquiſitionis publicet? & an ei ſine tali publicatione?

REGVLA CLV.

109 Delicta contra fidem nullatenus iudi-
cibus ſecularibus denuncianda, neq.
Prælatis Religionum licet commiſſa ab eo-
110 rum ſubditis. Satisfit autem præcepto de-
nunciandi, vbi ſunt plures Inquiſitores, etiam
inter ſe independentes, cuiuis eorum denun-
111 ciatio fiat: Excipe ſi peculiaris cauſa fidei à
Papa alicui ſit commiſſa, huic & non alteri
112 circa eam denunciandum. Si alicubi deſint
Inquiſitores, talia delicta Epiſcopis, ſeu ordi-
narijs denuncianda, ſiue publicent Edictum,
ſiue non publicent. Imo quãuis adſint Inqui-
113 ſitores, ſatisfacies quandoque, ſi Ordinario
denuncies: attendenda tamen cuiuſq. loci
conſuetudo, vnde in Regnis, & Dominijs, vbi
eſt Sanctum officium Hiſpaniæ, ſicut etiam
in hac Inſula Melitenſi ſolis Inquiſitoribus
denunciatio facienda.

114 Titulus præſentis Regulæ, ſub terminis
in eo expreſſis à nullo, quod legerim
proponitur; coincidit tamen cum illo circa
quæſtionem de competentia iudicis in cauſis
fidei, ab omnibus propoſito, & à nobis iam ali-
bi declarato: coincidit etiam cum illis duo-
bus adductis ab Antonio Souſa lib. 1 Apho-
riſm cap. 2 & 3 nimirum, quænam ſit Inquiſi-
torum Iuriſdictio in ſe, & cum iuriſdictione
Epiſcoporum comparata? Item qua ratione
plures Inquiſitores, aut ipſi ſimul cum Epi-
ſcopis procedant? ex quorum deciſione ſal-
tem per conſequentiam aliqua huc ſpectan-
tia deſumentur relictis alijs alibi opportu-
115 nius expendendis. Ac primo illud de nõ de-
nunciandis criminibus cõtra fidem vlli Iudici
ſeculari, educitur facile, & euidenter ex cap.
vt Inquiſitionis officium, §. prohibemus, de
hæreticis in 6. vbi ſic dicitur. Prohibemus
quoque diſtrictius Poteſtatibus, Dominis Tẽ-
poralibus, & Rectoribus, eorumq. officialibus,
ne ipſi de hoc crimine (cum merè ſit Eccle-
ſiaſticum) quoquomodo cognoſcant, & iudi-
cent &c. & ibi infligitur excommunicatio ipſo
facto violantibus hanc prohibitionem, atque
reſeruatur Papæ in conſtit. Iulij III. incip. Li-
cet à diuerſis, relata per Peñam in fine direct.
in qua idem ipſis prohibetur, tradítque Farin.
cum innumeris penè Doctoribus, quos ipſe
pro hac doctrina certa copioſè citat; ergò ex
vi iuris, & ex mente eorumdem Doctorum
non ſunt denuncianda delicta hæreſis, vel
apoſtaſiæ iudicibus ſecularibus, quandoqui-
dem de eis cognoſcere nequaquam poſſunt.

116 Quod neque prælatis Religionum denun-
ciari debeant peccata contra fidem diui-
nam, quamuis patrata ab eorum ſubditis;
deſumitur manifeſtè ex Bulla Pauli V. incip.
Romanus Pontifex adducta à Laertio tom. 3.
Bullar. vbi diſponitur, nè Superiores Reli-
gionum contra ſubditos ſuos procedant in
cauſis hæreſis, vel apoſtaſiæ, ſed iudicium
iſtarum Inquiſitoribus fidei relinquant; er-
go conſequenter diſponitur ibi, ne delicta
contra fidem dictis Superioribus denun-
cientur, ſed Inquiſitoribus, iudicibus tan-
tum competentibus ab eo tempore, quo
dicta conſtitutio Pauli V. prodijt. Inquiſito-
rum, inquit, Souſa dicto capit. 2. numer. 8.
iuriſdictio in cauſis fidei, aut contra fi-
dem inducentibus ſuſpitionem, priuatiua eſt
Prælatos Regularium, reſpectu ſuorum ſub-
ditorum.

117 Quidquid eſſet ante illud tempus, quod
ex diſpoſitione Pij IV. in Bulla incip. Paſto-
ris &c. daretur locus præuentionis, & poſ-
ſent talia delicta, vel Inquiſitoribus, vel
Prælatis Religionum liberè denunciari.

118 Nota in ea conſtitutione Pauli V. circa
denunciationem ſic diſponi §. 3. *Volentes, in-
quit*, & expreſsè mandantes, vt ipſi Reli-
gioſi poſſint, *& debeant omnes, etiam or-
dinum huiuſmodi profeſſores de hæreſi ſuſpec-
tos, Inquiſitoribus, vel Ordinarijs locorum
vicinioribus liberè denunciare, abſque eo quod
Superiores prædicti perſonas denunciandas, &
cauſas perquirere; vel quoquomodo id impedi-
re, vel retardare audeant, ſeu præſumant*; &
paulo infra §. 5. poſt medium ſic. *Nec non
profeſſores, fratres, & Religioſos ſupradic-
tos, quos hæreſis labe infectos, vel ſuſpectos,
etiam in viſitatione eſſe nouerint, abſque alia
conſultatione eo proprijs Superioribus, facien-
da, eiſdem Inquiſitoribus, vel Ordinarijs lo-
corum vicinioribus reſpectiue denuncient.* Quę
omnia ex ſe ipſis manifeſta ſunt, & rem præ-
ſentem clarè oſtendunt.

Facilis

119 Facilis item eſt reſolutio particulę, quæ in noſtra regula ſequitur, nempè quod ſatisfiat præcepto denunciandi, vbi ſunt plures Inquiſitores, cum dependentia, vel ſine ea inter ſe, cuicumq. eorum crimina ad Sanctum officium ſpectantia denuncientur.

120 Nam caſu, quo diuerſi reperiuntur in eadem prouincia, ſeu in eodem loco deputati à Sede Apoſtolica, poſſunt ex ſpeciali fidei fauore, omnes ſimul, vel ſinguli ſeparatim pro vt ipſis magis expediens videbitur procedere, vt patet ex textu manifeſto in cap. vt officium de hæreticis in 6. illis verbis, *Mandamus quatenus vbiq in præfata Prouincia ſimul, vel ſeparatim, aut ſingulariter, pro vt negotij vtilitas ſuadebit, contra hæreticos &c. procedatis, & ibi:* Gloſſa in figuratione caſus; afferuntq. Ioan. à Rojas ſingul. 27. num. 3. & Ferd. de hæreſi q. 186. §. 2. num. 24. cum alijs multis ab eo relatis; ergo conſequenter adimplebitur præceptum denunciandi, cuiuis eorum denunciatio fiat.

121 A præcedenti tamen doctrina vnus excipitur caſus, quando ſcilicet, quamuis plures ſint Inquiſitores in eodem loco, vel Prouincia, ad aliquam ſpecialem fidei cauſam peculiaris ibi Inquiſitor à Papa deputatur: Nam ſicut tunc nullus illorum poteſt de tali cauſa cognoſcere, præter deputatum, vt patet ex cap. vt noſtrum, de appellationibus, & cap. ſtuduiſti, de officio delegati, atque tradunt Peña 3. par. direct. q. 46. Côment. 95. & Farin. vbi ſupra num. 25. cum varijs ab ipſo citatis: ita huic ſoli circa eam facienda eſt denunciatio, & non adimpletur præceptum denunciandi, ſi alteri denuncietur, quia alijs generalem iuriſdictionem habentibus, pro ea cauſa facultas procedendi interdicta manet.

122 Sed quid ſi alicubi nulli adſint Inquiſitores particulares delegati? certiſſimum eſt denunciari debere delicta contra fidem Epiſcopis ſeu ordinarijs locorum, ſiue iſti publicent Edictum Inquiſitionis, vt tenentur, ſiue non publicent. Ratio eſt, quia ipſi ſunt in crimine hæreſis competentes Iudices, & quidem quoad ſubditos ſuos, ex vi etiam iuris diuini ordinaria iuriſdictione, vt iam alibi oſtendimus.

123 Quoad exemptos verò iuriſdictione delegata iuxtà textum expreſſum in cap. ad abolendam in fine, §. ſi quis vero, extra de hæreticis, & afferunt pręter alios, P. Molina de iuſt. tract. 5. diſputat. 28. numer. 2. & 3. Farin. ibidem numer. 6. & 7. Souſa lib. 1. Aphor. cap. 3. num. 3. ergo ſi in Dięceſi non ſint peculiares Inquiſitores delegati, dictis Epiſcopis, ſeu Ordinarijs crimina hæreſis denunciari debent.

124 Imò etiamſi adſint tales Inquiſitores in Prouincijs adimplebitur præceptum denunciationis quandoq. Epiſcopis, ſeu Ordinarijs locorum delicta contra fidem denunciando, nempe quoties in Bullis, aut Decretis Summorum Pontificum, tam his, quam illis conceditur facultas de cauſis fidei ſeparatim cognoſcendi; vt in Bullā paulo ante citata Pauli V. incip. Romanus Pontifex, in qua circa cauſas fidei contra Religioſos aſſignat iudices competentes, Inquiſitores, vel Epiſcopos ſeu ordinarios locorum, & pręcipit, vt his, vel illis denunciatio fiat.

125 Similiter in Bulla Sixti V incip. Cæli, & terræ, in qua §. 3. tam Epiſcopus, ſeu Ordinarijs, quam Inquiſitoribus tribuitur facultas procedendi contra Aſtrologos iudiciarios; & pari modo in alia Vrbani VIII. incip. Inſcrutabilis, confirmante, & ampliante illam Sixti V.

126 Item in conſtit. Gregorij XV. incip. Vniuerſis, per quam Confeſſarios quemuis pœnitentem ad turpia ſolicitantes Inquiſitoribus, & locorum Ordinarijs tamquam Iudicibus à Sede Apoſtolica delegatis ſubijcit; & ſic de ſimilibus caſibus vbicumque in Bulla, vel Decreto alicuius Papæ exprimitur.

127 Equidem de dicto caſu ſolicitationis, quod poſſint Ordinarij ſeparatim ab Inquiſitoribus, cognoſcere, ſeu inquirere, docent Caſtrus Palaus tom. 1. tract. 4. diſp. 9. pun. 1. numer. 9. & pun. 10. num. 4. ac Diana par. 4. tract. 5. reſol. 52. imo de quouis caſu Sanctæ Inquiſitionis abſolutè tenent Syluest. verbo hæreticus, §. 2. num. 10. Rojas Singul. 28. numer. 2. Simanchas de Cathol. inſtit. tit. 25. num. 4. Gloſ. & Panorm. in cap. ad abolendam, de hæreticis, & alij multi; probantq. ex iure cap. Præſidentes, cap. ſtatutum, cap. Inquiſitores de hæreticis in 6. ergò adimplebitur præceptum denunciandi delicta contra fidem, ſi ordinario loci, ſeu Epiſcopo denunciatio fiat.

128 Quæ vltima conſequentia omnino certa apparet ex præcepto ſeu Decreto Sacræ Inquiſitionis Romanæ incip. Vniuerſis &c. infra adducendo, in quibuſcumque locis, & pro quibuſcumque caſibus Sanctæ Inquiſitionis.

129 Nihilominus attendenda eſt conſuetudo, cuiuſq. Ciuitatis, ſeu Dięceſis. Dubiū autem excitari poteſt, vti excitat Diana vbi ſupra an in Regnis, & dominijs Sanctę Inquiſitionis Hiſpaniæ poſſint Epiſcopi ſeparatim ab Inquiſitoribus de criminibus contra fidem cognoſcere, maximè de crimine dicto ſolicitationis? & conſequenter an ſit eis facienda denunciatio.

131 Ratio dubitandi præcipuè circa crimen ſolicitationis eſt, quia conſtitutio Gregoriana, vt patet ex contextu litteræ abſolutè omnibus Epiſcopis quorumcumq. Regnorum concedit, vt ſimul, vel ſeparatim ab Inquiſitoribus, de dicto crimine cognoſcant; ergo &c. Vnde hanc conſtitutionem Gregor. XV. cum Caſtro Palao dicto punct. 1. non fuiſſe in Regnis Hiſpaniarum receptam aſſeruimus ſupra cap. 16. Regul. 129.

132 Nihilominus dato etiam, quod fuerit recepta, vt volunt alij, maximè in Regno Luſitaniç, adhuc in hoc, ſicut in alijs, in quibus obſeruatur fundatio Sanctæ Inquiſitionis Hiſpanicæ

panicæ

panicæ, ex conſuetudine antiqua, & ex priuilegio Sedis Apoſtolicæ nequeunt Epiſcopi ſeparatim ab Inquiſitoribus de criminibus contra fidem inquirere, & conſequenter non ſatisfacias præcepto denunciandi, ſi illis delicta contra fidem deferas, cum ſolis Inquiſitoribus, vbi eſt Sanctum officium Hiſpanicum, ratione dicti priuilegij denunciari debeant.

133 De quo priuilegio, & de dicta Conſuetudine affirmant P. Molina vbi ſupra num. 12. Peña par. 3. Direct. q. 5 2. comm. 101. Sanctarellus de hæreſi cap. 40. dub. 2. num. 15 Barboſa in collect. tom. 3. lib. 5. tit. 2. cap. 27. nu. 3. & alij.

134 Peculiariter autem aſſerunt Souſa in annotat ad Bullam Greg. XV. num. 21. & Fagundez in 2. edit. de præceptis Eccleſiæ par. 2. lib. 4. cap. 3. num. 97. per eam Bullam non renocari priuilegium conceſſum Generali Inquiſitori Luſitaniæ aduocandi ad ſe omnes cauſas hæreſis, & conſequenter cauſam ſolicitationis, etiamſi tractari cœperint coram Ordinarijs, qui illi obedire debent, ſicut & Generali Inquiſitori Hiſpaniæ, quoad dictam aduocationem, & tradere Inquiſitoribus Regnorum illorum omnes ſcripturas, ſeu proceſſus, vt cauſæ fidei à ſolis Inquiſitoribus tractentur; Epiſcopis tamen aſſiſtentibus per procuratores, cum voto, vt audio, deciſiuo in cauſis reſpectiuè ſuorum ſubditorum, & attigimus proleg. 11. num. 13. ergò in dictis Regnis Hiſpaniarum, & Luſitaniæ ſolis Inquiſitoribus delicta contra fidem denunciari debent. Lege Dianam dicto tractatu 5. reſol. 52.

135 Ad rationem autem dubitandi cum eodem Diana, & alijs reſpondetur, Gregorianam illam, & alias Bullas, ac iuris canonici capita, quibus conceditur facultas Epiſcopis, aut iniungitur eis, vt de cauſis fidei cognoſcant, deberi intelligi de quibuſcumq. locis, & Regnis, in quibus non exiſtit Sancta Inquiſitio Hiſpanica, vbi, vt diximus, ſatiſfacies præcepto denunciandi, ſi ipſis Epiſcopis crimina contra fidem denuncies.

136 Qui qualiter teneātur communicare proceſſus cum Inquiſitoribus talium locorum; vel è contra iſti illis? qualiter etiam ab vtriſque deueniendum ad prolationem ſententiæ? coram quo item comparendum, ſi ſimul, & eodem tempore ab Inquiſitore, & ab Ordinario denunciatus citetur? & alia diuerſa dubia, quæ huc videbantur ſpectare, opportunius infra expendentur.

137 Hic tantum reſtat dicendum vnum verbum de huius Inſulæ Melitenſis vſu, iam diu per multos annos legitime recepto, quod ſoli Inquiſitori pro tempore denunciatio delictorum contra fidem quorumcumque fiat, & nullo modo Epiſcopo; ſeu Ordinario huius loci.

138 Qui vſus non dubito, quod fundari inceperit in clauſula illa Breuis Apoſtolici, quo Dominus Petrus Duzaina V.I.D. fidei Inquiſitor primus ex ſola delegatione fuit conſtitutus in hac Inſula, vt iam Proleg. 14. tradidimus, nempè. Ita tamen quod vbi contingat procedi contra fratres, & milites prædictos &c. procedas vna cum Epiſcopo Melitenſi, & cum aſſiſtentia Magni Magiſtri, & Prioris Eccleſiæ Hoſpitalis Sancti Ioannis Hieroſolymitani, ac Vicecancellarij pro tempore exiſtentis, ſi interuenire voluerint. Quo vero ad alios præſatos per te ipſum iuxtà formam Sacrorum Canonum &c.

136 Tentauit aliquando Curia Epiſcopalis denunciationes in cauſis fidei recipere, ſed noſtrum Tribunal Sanctæ Inquiſitionis vehementer ei reſtitit, finemq. intentum prorſus impediuit: Atq. hæc pro re præſenti ſint ſatis, cum alibi iam pluribus à nobis explicata.

Quando denuncianda delicta contra fidem? An ſtatim, vel intra terminum aliquorum dierum? Quid ſi tranſiuit annus à publicatione Edicti?

REGVLA CLVI.

140 ATtenta natura rei, & ex vi iuris naturalis ac diuini, maximè ſi ſit periculum fugæ &c. ſtatim abſq. vlla mora denunciare ea quiſq. tenetur: imo hic ferè ſemper non abſoluendus à Confeſſario, niſi prius Inquiſitori denunciet.

141 Ex vi Edicti Sanctæ Inquiſitionis facienda eſt denunciatio intra terminum aliquorum dierum, v.g. 12. vel 9. aut 15. ſecundum variam interpretationem particulæ, *quanto prima*, in eo appoſitæ.

142 Nec refert, quod Inquiſitor particularis Edictum non publicauerit, aut iam annus à die publicationis tranſierit: cum per Edictũ ſeu Decretum Sacræ Congregationis Vrbis, olim publicatum, quod ſe habet, vt lex perpetuo durans, denunciare conſtringamur.

143 Et terminus 12. dierum à die notitiæ habitæ delicti computari debeat.

144 PRimam partem Regulæ, attenta ſcilicet natura rei, & ex vi iuris naturalis, & diuini &c. nullus Doctorum, quod inuenire potuerim, in particulari expendit; per ſe tamen notam, & prorſus certam iudico cum diuerſis à me circa ipſam diuerſo tempore conſultis viris ſcientiſſimis, præcipuè Illuſtriſſimis DD. Inquiſitoribus Chigio prædeceſſore, & Gorio præſenti.

145 Atq. inde efficaciter probo, quia vbicumque ius naturale, & diuinum præcipit, de procuranda ſalute ſpirituali Gregis Dominici, aut cuiuſuis proximi; vt in illo Actor. 20. Attendite vobis, & vniuerſo Gregi &c. & in illo Eccleſ. 17. mandauit vnicuiq. de proximo ſuo, & in ſimilibus, ibidem continetur vtriuſq iuris ſtrictiſſimum præceptum, non ſolum proſequendi illico, abſq. vlla mora deſtructores dictæ ſalutis, quales in primis ſunt hæretici,

aut

aut ſuſpecti de hæreſi; ſed etiam cooperandi ad hanc perſecutionem, eos ſtatim iuridicè denunciando.

146 Quod ita exequendum, præcipuè quando eſt periculum fugæ, vel maioris infectionis hæreſum &c. à paritate, vel maioritate rationis ſic oſtenditur; nam licet non ſit ſub Inquiſitoris iuriſdictione Epiſcopus, ſi hic tamen deprehendatur hæreticus, vel de hæreſi ſuſpectus, & ſit periculum fugæ, aut maioris damni ſpiritualis in populo, poteſt, & tenetur Inquiſitor ſtatim, non expectato reſponſo Summi Pontificis, ad carcerationem eius procedere, & à quouis id deprehendente denũciatio eiuſdem pari modo debet fieri, vt ſupra cum Suarez de fide diſp. 20. ſect. 4. num. 25. & cum alijs diximus; ergò quanto magis quiuis alius hereticus iuriſdictioni Inquiſitoris ſubiectus, ſi ſit periculum fugæ &c. etiam ſtatim abſq. vlla mora ei denunciari, & ab ipſo carceribus tradi debet.

147 Quod addo de non abſoluendo Sacramẽtaliter obligato ad denunciandum, niſi prius delictum contra fidem Inquiſitori denunciet, attingit breuiter ſolus, quod legerim, Stephanus Auila tract. de cenſur par. 2. cap. 7. diſp. 3. dub. 7. verſ. Tertio ſequitur, quod cuius hæc ſunt verba cum doctrina generali pro alijs materijs.

148 Verum eſt, inquit, quod in rebus grauioribus, pręcipuè ſi pœnitens ſit homo ordinarius, curandum eſt, vt prius denunciet, & hoc licet nondum incurriſſet excommunicationem; quia ſi prius obtinuerint abſolutionem, facile ſolent id omittere. In caſibus autem Inquiſitionis remittendus eſt pœnitens, vt prius denunciet, vt præcipitur in Edicto Inquiſitorum: hæc ille.

149 Atq. hoc, quod vltimo loco dicit de præcepto Edicti Inquiſitorum, intellige iuxtà formam illius, quod publicari ſolet in locis Hiſpanicæ Inquiſitionis; at in Edicto, quod iuſſu Sacræ Congregationis in hoc, & in alijs locis publicatur, nequaquam tale preceptum continetur. Quare attendenda eſt qualitas cuiuſq. perſonæ; ideò moderatè dixi in Regula, ferè ſemper; atq ſic iudicant viri docti à me Conſulti, & Illuſtriſſimus D. Inquiſitor Gorius.

150 Sequitur agendum de tempore denunciandi, attenta diſpoſitione præfati Edicti Sacræ Congregationis, in quo non exprimitur ſi legas diligenter copiam originalis ab Vrbe huc tranſmiſſam, & in Archiuo Sancti officij Melitenſis aſſeruatam, certus terminus aliquotum dierum, intra quos facienda ſit

151 denunciatio; ſed apponitur ibi particula *quanto prima*, Latinè, *quam primum*, quæ quamuis alias importare ſoleat ſpatium triũ menſium in magnis, & duorum in paruis, l. in fraudem, §. fiſcalibus, ff. de iure fiſci, & tradit Barboſa, tract. 5. de Diction vſu frequentioribus, cum Alberic. in ſuo Dictionario, verb. quamprimum, & cum ſpecul. de alleg. & diſp. §. poſt hoc autem, n. 9. in fine.

152 Pro præſenti tamen materia cauſarum fidei in noſtro Edicto ad multo pauciores dies reducitur eius ſignificatio nempè iuxta Edictum, ſeu Decretum Sacræ Congregationis ſtatim adducendum, ad duodecim tantum, quatuor pro primo, quatuor pro ſecundo, & vltimos quatuor pro tertio, ac peremptorio termino: fortè alicubi reducta fuit eiuſdem ſignificatio vti ſine dubio arbitrio Inquiſitorum fieri poteſt, ad dies quindecim, vel ad ſolos nouem, pari modo pro triplici termino æqualiter tripartitos.

153 Verum quid ſi iam annus à publicatione Edicti tranſiuit, & ob negligentiam Inquiſitorum, vel ob aliam cauſam denuo non publicatur, manet ne adhuc obligatio ex vi eius denunciandi? Hoc dubium proponit, & diſcutit Diana par. 4. tract. 5. reſol. 41. præcipuè in caſu ſolicitationis, ſed pari modo procedit in reliquis caſibus Sanctæ Inquiſitionis.

154 Supponit ille Edictum Inquiſitorum eſſe annuale (quæ ſuppoſitio an vera ſit infra dicetur) ita vt duret per integrum annum cum ſingulis annis publicari ſoleat, quo ſuppoſito ſi denuò non publicetur, affert primo ipſe ſententiam Freitæ tract. de Confeſſ. ſolicit. q. 21. num. 44. affirmantis, adhuc eſſe ex natura rei obligationem denunciandi; non contrahi tamen cenſuras, & alias pœnas (de quibus in vltimis Regulis huius capitis) ab omittente denunciationem.

155 Hac autem ſententia reiecta, benè idem Diana aſſerit, quamuis denuò non publicetur Edictum à particulari Inquiſitore, obligari nihilominus ſub cenſuris, & pœnis vnumquemque ad denunciandum ex vi ſaltem pręcepti Sacrę Vniuer. Inquiſitionis Romanæ, die 3. Ianuarij 1623. iniuncti; quod affert ipſemet Diana per extenſum in fine 4. par. fol. mihi 494. & viſum eſt opportunum hoc loco integrum proponere eſtq. tenoris ſequentis.

156. Illuſtriſſimorum, & Reuerendiſſimorum DD. Cardinalium Inquiſitorum Generalium præceptum.

De hæreticis, ſeu de hæreſi ſuſpectis Sancto officio propalandis.

157 Octauius Epiſcopus Prænestinus Bandinus; Carolus tit. S. Cæſarei Madrutius, Io. Garſia tit. SS. quatuor Coronatorum Millinus, Fabritius tit. S. Auguſtini Verallus, Gaſpar tit. S. Crucis in Hieruſalem Borgia, Fr. Fœlix Centinus tit. S. Anaſtaſię Aſculanus, Scipio Cobellutius tit. Sanctę Suſannæ, Fr. Deſiderius Scaglia tit. S. Clementis de Cremona, Ludouicus tit. S. Laurentij in Damaſo, Ludouiſius, Presbyteri, & Ludouicus S. Adriani Diaconus de la Vallette, nuncupati miſeratione diuina S. R. E. Cardinales in vniuerſa Republica Chriſtiana aduerſus hereticam prauitatem Inquiſitores Generales à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputati.

148 Vniuerſis, & ſingulis Chriſti fidelibus, tàm Eccleſiaſticis, quàm ſecularibus vtriuſq. ſexus cuiuſuis ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ exiſtentibus, & quacumq. digni.

dignitate, & auctoritate etiam maxima fulgentibus, harum ſerie, ac tenore auctoritate noſtra, & huius noſtri officij, qua fungimur in hac parte præcipimus, & mandamus, quatenus infra duodecim dies proximè computandos, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor primis quatuor immediatos pro ſecundo, & vltimos quatuor pro tertio termino, & peremptorio, ac trina monitione canonica aſſignamus omnes, & ſingulos hæreticos, ſeu de hæreſi quomodolibet ſuſpectos, de quibus notitiam habuerint, debeant nobis, vel Reu. Commiſſario noſtro quoad habitantes in Vrbe, quo verò ad alios extra Vrbem, & vbiuis locorum degentes, Inquiſitoribus, vel locorum Ordinarijs, vel eorum Vicarijs Generalibus, ſub excommunicationis maioris latæ ſententiæ pœna; quam in contrarium facientes ipſo facto incurrant iudicialiter propalare; cuius excommunicationis maioris abſolutionem S.D.N. Papæ, & nobis reſeruamus. Certificantes huiuſmodi conſcientiæ ſuæ immemores, ac dictam excommunicationis pœnam contemnentes quod contra ipſos, tanquam contra hæreticorum fautores, alias pro vt melius viſum, & iuris fuerit, procederur. Ideò &c. Dat in noſtra, & officij Sanctæ Romanæ Vniuerſalis Inquiſitionis Congregatione, die 3. Iauuarij 1623.

159 Aliqua hic diligenter notanda pro maiori rei intelligentia. Primo, quod iniungitur per verba præcedentia à Sacra Congregatione Vniuerſalis Inquiſitionis Romanæ, eſſe præceptum perpetuum, & habere vim Decreti, ſeu Edicti, licet ſub nomine præcepti proferatur: nam ſæpè in iure Præceptum, & Decretum, ac conſtitutio pro eodem ſumuntur, vt benè aduertit Tuſchus verb. Pręceptum concl. 480 nu. 4. & 11 pateтq. clarè ex Bulla Sixti V. circa agitationes taurorum relatam à Gutierez lib. 5. canon. 99. cap. 7. num. 36. in qua, poſtquam ipſe Sixtus retulit conſtitutiones quaſdam Pij V. & Greg. XIII. ſic ait. *Nos vt Romanorum Pontificum præcepta, pro vt decet inuiolabiliter obſeruentur*. En qualiter conſtitutiones Pontificum vocat præcepta, ergo ità hoc Decretum ſeu Edictum Vniuerſalis Inquiſitionis Romanæ vocatur præceptum.

160 Secundo nota non ſolum dictum præceptum Decretum, ſeu Edictum Sacræ Congregationis Romanæ, ſed etiam quæcumq. alia Edicta particularium Inquiſitorum eſſe perpetua, & non habere minorem vim, quam leges Canon. cum Apoſtolica Auctoritate ferantur; & quamuis videantur præcepta ab homine; tamen quia Tribunal, à quo procedunt, perpetuum eſt, ideò per modum legis perpetuo durant, ſicut de Bulla Cęnæ Doctores communiter affirmant; ergo tranſacto anno à die publicationis eorum, & ſi dennò nõ publicentur, adhuc ex vi ipſorum, ſub cenſuris inſurgit obligatio denunciandi, ita Suarez de fide diſp. 20. ſect. 4. num. 11. Fagundez de præcept. Eccleſiæ, par. 2. lib. 4. cap. 3. num. 31. Auila de cenſur. par. 2. cap. 5. diſp. 5. dub. 5. concluſ. 3.

161 Qui tamen etiam videtur inclinare in illam ſuppoſitionem Freitæ, & Dianæ de qua ſupra, quod Edictum Inquiſitionis ſit annuale, ex ea coniectura, quod ſemel ſingulis annis publicetur.

162 Verum hæc coniectura nullius momenti eſt, nam quidquid ſit de Edicto Tribunalium Inquiſitionis Hiſpanicæ, in reliquis Tribunalibus ſubiectis Sacræ Congregationis Vrbis, ex eius præſcripto ter in anno, ſcilicet in Aduentu, in quadrageſima, & ad feſtum Corporis Domini, Edictum publicari debet; & quãuis iſtę publicationes omittantur; ipſum tamen ſemper obligat ad denunciandum; quia perpetuum eſt. Sicq. etiam tenet Sancius in Selectis diſput. 11. num. 62. in caſu ſolicitationis.

163 Nota tertio terminum duodecim dierum de quo in Decreto, ſeu Edicto propoſito, ibi Præcipimus, vt infra duodecim dies proxime computandos, &c. ac ſimiliter in alijs Edictis Inquiſitorum eſſe inchoandum à die primo habitæ notitiæ delicti contra fidem, ita Diana dict. tract. 5. reſol. 41. cum Suarez de cenſuris, diſp. 20. ſect. 3 n. 14.

164 Qui ibi egregiè aſſignat differentiam inter ignorantem, & impeditum legitimè, quod hic ſublato impedimenro teneatur ſtatim denunciare, quia dum durabat impedimentum decurrebat ei terminus 12. dierum, nequaquam vero illi, dum aderat ignorantia delicti; ſed incepit ei à die, quo notitiam ipſius habuit: Quidquid Freytas citatus in contrarium dicat.

165 Supereſt adhuc dubiũ, an teneatur qui ex vi Edicti Inquiſitorum anticipare denunciationem per aliquale tempus ante impletum terminum 12. dierum in aliquo caſu v.g. ſi cognoſcens delictum, & exiſtens vbi eſt Tribunal Sanctæ Inquiſitionis, ſeu commoditas denunciandi, ſit diſceſſurus ſtatim ad regionem longinquam, in qua per menſem eam non habebit, debeat præuenire denunciationem? Sancius dict. diſp. 11. n. 60. tractãs dubium in caſu ſollicitantis Confeſſarij partem negantem probabilem aſſerit, & probabiliorem affirmantem.

166 Sed ego hanc vt prorſus veram admitto, cum Suarez tom. 4. in 3. par. diſp. 36. ſect. 5. n. 5. Fagundez par. 3. lib. 1. cap. 6. numer. 3. Paulo Layman Theol. moral. lib. 5. tract. 6. capit. 3. num. 9. Diana dicto tract. 5. reſol. 29. & cum alijs.

167 Qui communiter idem tenent de præcepto communionis tempore Paſchatis, qui enim pręuidet tunc futurum impedimentum, vt Euchariſtiam ſumere nequeat, tenetur præuenire tempus, & prius ad eam accedere.

168 Similiter de præcepo audiendi Sacrum in die feſto, præuidens quis fore vt non poſſit ipſum audire ab hora ſexta ad nonam, debet anticipare, & audire circa horam tertiam; ergo pari modo de præcepto denunciandi ex

membri abſciſſio, vulnera, notabilis famæ, vel honoris iactura, amiſſio maioris, vel magnæ partis bonorum, aut hæc conſanguineis, & affinibus, vſq. ad quartum gradum probabiliter euentura timeantur) hæc ille.

182 Quæ magis exprimit nu. ſequenti 59. Vt quis, inquit, dicatur ſufficienter timere prædicta mala taliter quod à denunciando deobligetur, ſufficit quod probabiliter proximè euentura credantur, facileq. eis occurri non poſſit, & qui illa minatur, poſſit, ac ſolitus ſit illa, aut ſimilia exequi) ſic ibi.

183 Atq magis limitando num. 60. addit. Si ex omiſſione enunciationis fidei bonum periclitetur, non poteſt omitti denunciatio, licet inde denuncianti aliquod ex prædictis malis, vel periculis eueniat, hactenus Souſa, & egregiè, vt ſolet.

184 Diana item dict. reſol. 19. ſic limitat. Aduertant inquit, Confeſſarij, quod in hoc cauendum eſt, ne trepidetur à timore, vbi timor non eſt, & ideo ſuadeant mulieri, non eſſe inhoneſtum comparere coram Inquiſitoribus pro Catholicæ fidei defenſione, ad denunciandam taliter delinquentes; hæc ille cum Peyrino de priuil. Min. tom. 2. conſt 4. Gregor. XV. §. 9 nu. 28. ſed non requiritur dicta comparitio coram Inquiſitore, cum poſſit à miniſtro eius alibi in loco occulto, ſeu modo ſecretiſſimo à nobis paulo antę expreſſo denunciario recipi.

185 Imo ſi hæc ſit cōtra Confeſſarium ſolicitantem, de qua loquuntur Peytinus, & Diana, caſu quo fœmina ſolicitationi conſentit, & renuit vllo modo comparere, neq. coram miniſtro Inquiſitionis poterit illum ſufficienter denunciare medio alio Confeſſario per ſcripturam iuratam, accepta ad id auctoritate ab Inquiſitore, vel ab Epiſcopo, vt patet ex epiſtola de mandato Papę directa ad Archiepiſcopum Neapolitanum, quam affert ibidem Diana reſol. 31. & nos iam alibi tradidimus.

186 Ex quibus apparet in praxi ferè nunquam reperiri dictum periculum damni alicuius, & eſſe merè imaginarium timorem eius; ergò ob ipſum non eſt omittenda denunciatio delictorum contra fidem.

187 Freytas item vbi ſupra quæſt 12. num. 19. contra Sancium in ſelect. diſp. t t. n. 55. meritò affirmat, quod tenearis denunciare hæreticũ, aut de hæreſi ſuſpectum, etiamſi ex denunciatione aliquod damnum amico tuo maximo proueniat; cum multo maior amicus ſit Deus, & dici ſoleat, amicus vſque ad aras; atq. damna, quæ cōmuniter ex omiſſa denunciatione ſequuntur Reipub. Chriſtianæ præualeant, & præferri debeant quibuſcumq incommodis priuatarum perſonarum. Quare con-
188 cludendum ea doctrina, qua concludimus Regulam, nimirum quod quamuis ob dictum periculum aliquandiu denunciationem diſferre valeas, rarò tamen ab ipſa alicubi exequenda excuſaberis.

Quonam modo, ſeu ſub qua forma facienda denunciatio, vt ſit iuridica, & ſatisfaciat quis præcepto denunciandi?

REGVLA CLVIII.

189 DVplex denuncianti iniungendum iuramentum, alterum de veritate dicenda; alterum de non reuelandis vlli geſtis inter ipſum, & Inquiſitorem, Denuncians itē
190 interrogandus de tempore, & loco commiſſi delicti contra fidem, quoties commiſſũ, quibus circumſtantijs, qui ſciant, & qua ratione ipſi nouerit.

191 Erit autem denunciatio iudicialis, ſeu iuridica, ſufficienſq ad ſatisfaciendum præcepto denunciandi, ſi facta fuerit à perſona præſente in ſcriptis, aut verbis, vel ab abſente per litteras, dummodo hæc fide ſit digna, litteraſque ſignauerit; ac firmauerit iuramento; Se-
192 cus verò ſi ſint abſque ſubſcriptione, ſeu nomine auctoris: imo de his nulla habetur cura in Sancto officio, neque inſeruiunt Iudicei ad inquirendum in particulari.

---

193 Actus denunciationis ſemper inchoandus à iuramento iniungendo denunciaturo de veritate diceda in omnibus deferendis, & interrogandis, atque finiendus cum altero iuramento de ſeruando ſecreto circa cuncta geſta inter ipſum, & Inquiſitorem, ſeu miniſtros Sancti officij recipientes denunciationem, vſus vtrinſq. ita ſeruatur in hoc noſtro Tribunali Melitenſi, vt credo ſimiliter ſeruari enm in quouis alio. De priori iuramento pręter alios agit Souſa lib. 2. Aphor. cap. 4. num. 4. de poſteriori Ludouicus à Paramo de origine Sanctæ Inquiſitionis, lib. 3. quæſt. 8. numer. 26.

194 Poſt factam depoſitionem delicti ſcribente Notario Sancti officij; quod denunciator debeat interrogari de circumſtantijs temporis loci &c. tractant benè ijdem Souſa, & Paramus locis citatis; Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 64. ac præ cæteris Eymer. par. 3. Direct. tit. de ſecundo modo procedendi in cauſa fidei, & ibi Peña Comment 15. Verba Eymerici ſic habent.

195 Interrogabit, inquit, eum, vnde ſcit eſſe vera, quę denunciauit, & an viderit, vel audierit. Si dicat ſe vidiſſe; interrogabit, vbi vidit, & quando, & quoties, & per quem modum, & qui erant præſentes; ſi dicat, quod non vidit, ſed audiuit, interrogabit eum Inquiſitor, à quibus audiuit, & vbi, & quando &c. formando articulos de quolibet prædictorum ſingulariter, & diuiſim: ita ille.

196 Iam denunciatio quod ſit iuridica, ſeu iudicialis, ac ſufficiat pro adimplendo præcepto Edicti de criminibus contra fidem deferendis Inquiſitori, ſi fiat perſonaliter, ſeu à perſona præſente in ſcriptis, aut verbaliter, nul-

lus eſt locus dubitandi ſecundum auctores
citatos,præcipuè Eymericum vbi ſupra, &
Souſam ibidem num. 3.

197 Qui aduertũt debere recipi denunciatio-
nem coram duabus perſonis religioſis,ſeu ho-
neſtis iuxta cap. vt officium,de hęreticis in 6.
Sed ad validitatem, & iuſtitiam eius idnon
requiri, ſed tantum ad decentiam quandam
ſi commodè fieri poteſt,optimè teſtatur Peña
dicto Comment. 15. verſ. quod vero hic,Ratio
eſt quia neq. in dicto cap. vt officium,neq.ali-
bi in iure cautum, vt dum recipitur denun-
ciatio adſint neceſſario teſtes vel alij, præter
Inquiſitorem,aut miniſtrum Sãcti officij eam
acceptantem, & Notarium ſcribentem, pate-
bitq.ex dicendis, verſ. ſequenti.

198 Dubitari verò poteſt an ita etiam ſit de
denunciatione facta à perſona abſente per lit-
teras,quia iſti non videntur poſſe fieri tot prę-
dictę interrogationes, circa delicti circumſtã-
tias, quæ vt vidimus, neceſſariò denunciato-
ri faciendæ? Nihilominus eſſe iuridicam, &
199 ſufficientem ad ſeruandum denunciandi
præceptum, & ad procedendum contra de-
nunciatum, denunciationem per litteras re-
ceptam ab homine abſente,modo hic ſit fide
dignus, & ſcripta in litteris proprio iuramen-
to firmauerit,ac ſubſcripſerit, meritò tuentur
citati Doctores,maximè Simanch. Cathol. in-
ſtit. tit. 43. num. 10. Farin. de hæreſi q. 185 §. 5.
num. 66. Souſa vbi ſupra, num. 5. Nec obſtat
ratio dubitandi, nam etiam per litteras fieri
poſſunt quæcumq. interrogationes, etiamſi
neceſſe ſit ſæpius ſcribere, & reſcribere.

200 Tandem quid ſi per litteras, aut ſcriptu-
ras occultè miſſas, aut proiectas abſque ſub-
ſcriptione ſeu nomine denunciantis de crimi-
ne contra fidem cum expreſſione teſtium,qui
ipſum nouerint, quis denuncietur? Ludoui-
cus Paramus de origine Sanctæ Inquiſitionis
lib. 3. quæſt. 6. num. 91. & ſequentibus copioſè
hoc diſcutit, & tandem concludit poſſe tunc
Iudicem contra denunciatum procedere vo-
cando & examinando dictos teſtes.

201 Verum oppoſitæ ſententiæ adhæreo cum
Simanc. in Enchirid. tit. 21. num. 8. & Farin.
loco citato num. 68. cuius hęc ſunt verba, ſed
tutius inquit,eſt etiam quod in ſchedula ſine
nomine tranſmiſſa ſint teſtes nominati, non
procedere ad eorum examen, eſt enim res
multum ſuſpecta,& ita regulariter ſeruatur in
ſupremo Vrbis,totiuſq. Chriſtianæ Reipublicę
Sanctę, & Generalis Inquiſitionis Tribunali.
202 hæc ille. Atq. à fortiori non debet Inquiſi-
tor procedere contra denunciatum per dictã
ſchedulam, in qua nulla ſit expreſſio teſtium;
quia daretur improbis anſa infamandi impu-
nè quoſcumq. voluerint.

203 Quidquid tamen ſit de facultate Inquiſi-
toris in dicto caſu procedendi; illud certum
eſt per ſimiles ſchedulas ſine nomine occultè
miſſas nullo modo ſatisfacere quemquam
præcepto denunciandi, neq. effugere pœnas
contra non denunciantes, vt habetur expreſ-
sè in fine Edicti per illa verba (*Auuertendo
ch'à queſti noſtri precetti non ſodisfaranno,ne
s'intendano ſodisfare quelli,che con bollettini
ò lettere ſenza nome, e cognome de gli authori,
ò in altra maniera incerte (delle quali niun cõ-
to ſi tiene nel Sant'Offitio) pretendeſſero riuu-
lare i delinquenti*) hæc ibi iam à nobis ſupra
in Latinum tranſlata.

Quænam pœna contra nolentes denunciare delicta fidei oppoſita, vel denunciantes falsò, aut non legitimè?

REGVLA CLIX.

204 Contrahunt primò excommunicatio-
nem ipſo facto quicumq. non denun-
ciantes crimina contra fidem, niſi ignorãtia,
aut iuſta cauſa excuſet. Fiunt item ſuſpecti
205 de hæreſi ob omiſſam denunciationem ma-
ximè ſi cum hæreticis, quos denunciare de-
bent, familiariter tractent. Imò ſic tractantes
fautores hæreticorum probabiliter præſumũ-
tur, & vt tales damnandi. Eaſdem etiam pę-
206 nas incurrunt denunciantes illa; ſed non iu-
ridicè per ſchedulas ſine nomine denuncia-
207 toris. Tandem qui falsò denunciant in
Sancto officio contra aliquem puniendi pęna
talionis iuxtà probabiliorem ſententiam.

208 De contractione huius excommunica-
tionis agit Peña in Direct. par. 2. cõ-
ment. 2. ſed non probat complete ex Gregor.
IX. extrauagante, quę incipit, *excommunica-
mus*: nam ibi nõ fertur excommunicatio ipſo
facto, ſed ferenda dicitur his verbis, excom-
municationis ſententia procedatur vt benè
aduertit Suarez de fide diſp. 20. ſect. 4. nu. 28.
209 patet tamen eſſe latam tum ex edictis par-
ticularium Inquiſitorum,tum ex illo manda-
to,ſeu Decreto Sacræ,& Generalis Inquiſitio-
nis Vrbis ſupra adducto, incip. Vniuerſis, &
ſingulis &c. atq ex vi ipſorum incurritur ipſo
facto; niſi ignorantia, vel alia legitima cauſa
excuſet, vt cum eodem Peña 2. par. Direct.
comm. 18. affert, ibidem Suarez.

210 Pręterea, quod fiat ſuſpectus de hæreſi,
qui denunciationem omittit, ſicut qui veri-
tatem nulla cauſa excuſante occultat, vel in
iudicio interrogatus ſcienter negat, docent
benè Peña 2. par. Direct. quæſt. 56 comment.
81. & Farin. de hæreſi quæſt 197. nu. 38. cum
alijs ab ipſo relatis, præcipuè Alphonſo de
Caſtro de iuſt. hæret punitione lib. 2. cap. 25.
211 affirmante talem ſuſpicionem eſſe violentã;
quod vt nimis rigoroſum meritò reijciunt, &
tantum eſſe vehementem concedunt Caſtrus
Palaus de hæreſi tract. 5. diſp. 3. pun. 4. nu. 21.
& ante eum Rojas ſing. 5. n. 17.

212 Admitto tamen, vt probabile id, quod ipſe
addit. num. 18. fore ſcilicet violentam dictam
ſuſpitionem, ſi non denuncians hæreticum
quem talem cognoſcit, & non excuſatur de-
nunciare, cum eo conuerſetur, ipſique ſit ni-
mis familiaris, & amicus, citat pro ſe Hoſtien-
ſem, & alios, ac oſtendit ex illo pſal. 17. cum
peruer-

peruerſo peruerteris, & ex alijs ſimilibus.

213 Sed quid de fautoria? ex Doctoribus alij negant, vt Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 25. n. 11. alij affirmant, vt Peña 2. par. Direct. quæſt. 53. comment. 78. nolentes ſcilicet denunciare nulla exiſtente cauſa, quæ excuſet, eſſe fautores hæreticorum, vt tales puniendos, & hoc ſecundum, vt probabile ſaltem admittedum,

214 Imo vt certum cum Decian. in tract. crim. lib. 1. cap. 51. num. 35. Farin. vbi ſupra num. 47. Caſtro Palao loco citato, & cum alijs, vbi quis ex officio, vel ex iuramento præſtito tenebatur denunciationem non omittere. Ratio eſt, quia hæc fautoria fundatur in præſumptione; at de quouis, & multo magis de officiali, aut de familiari Sanctæ Inquiſitionis omittente debitam denunciationem hæretici, poteſt non ſine fundamento præſumi, quod omittat in fauorem ipſius hæretici, vt hæreticus eſt; ergò tanquam fautor hæreticorum habendus eſt, & puniendus, vt ſaltem alijs pœnis prudenti Inquiſitoris arbitrio, vt concludit Suarez ibidem.

215 Quod diximus de præſumptione hæreſis, & de fautoria reſpectu nolentium denunciare delicta contra fidem, pari modo intelligi debet de denunciantibus non iuridicè per ſchedulas ſine nomine, & cognomine auctoris; quia iſti, vt oſtendimus ex penultima clauſula Edicti, ſe ita habent acſi nullo modo denunciarent, neque præcepto denunciandi ſatisfaciunt; ergò cenſentur ſuſpecti de hæreſi, & fautores ſimiliter hæreticorum.

216 Reſtat dicendum vnum tantum verbum circa denunciantem falsò in Sancto officio, quem puniendum pœna talionis benè tradit poſt alios Farin. de hæreſi q. 188. §. 2. num. 45. & oſtendit primo ex Bulla Pij V. in ordine 5. vt ipſe citat, verſ. monemus, præterea, il ſecōdo, ſecundum quam generaliter in quouis crimine denunciantes per calumniam pœna talionis puniri debent; quanto magis in crimine hæreſis adeò infamatorio.

217 Item efficacius ſic, quia ſi teſtis, qui vocatus ad ſe examinandum falſum contra aliquē deponit, tali pœna eſt plectendus, multo magis eadem plecti debet, qui ſponte ſe defert Tribunali Sanctæ Inquiſitionis, & alium calumnioſè denunciat, ſed de his alibi copioſius.

Ab excommunicatione contracta ob omiſſam denunciationem delicti contra fidem quiſnam poteſt abſoluere:

REGVLA CLX.

218 Excommunicatio lata ob denunciationem omiſſam delicti contra fidem reſeruata eſt illi, qui ipſo facto excommunicanit: vndè ipſe ſolus, vel ei ſuperior in materia fidei poterit iuſtè, & validè ab ea abſoluere, poſtquam excommunicatus denunciauerit, non licitè antea.

219 Quin etiam executa iam denunciatione, à quocumq. vtente priuilegio Cruciatæ, vel ſimili alicui Religioni conceſſo abſolutio huiuſmodi excommunicationis impertiatur, erit valida, & licita.

---

220 Patet clarè de reſeruatione iſtius excōmunicationis ex Edicto cuiuſq. particularis Inquiſitoris; ac ſimul de poteſtate abſoluendi ab ipſo reſeruante ſolo, aut ab alio in cauſis fidei, ei ſuperiore; ibi: *E della detta ſcommunica, e pene, nelle quali i diſubedienti incorreranno, non poſſa alcuno eſſer aſſoluto ſe non da Noi, ò dal ſupremo Tribunale del Sāto offitio* di *Roma*.

221 Similiter ex præcepto, ſeu Decreto illo ſupra adducto Vniuerſalis Inquiſitionis Romanæ, incip. Vniuerſis, & ſingulis, ibi, cuius excommunicationis maioris abſolutionem S. D. N. Papæ, & nobis reſeruamus &c. neque hue maiori indiget probatione,

222 Quod obligatus denunciare crimen contra fidem, antequam excommunicationem Edicti contrahat, à nullo ſit abſoluendus, quouſque denunciauerit, tradimus iam ſupra Regula 156. verſ. Quod addo cum Stephano Auila; nunc verò expendimus, caſu quo iam ipſam contraxit, & dicimus cum eodem Auila, cum Sancio in ſelect. diſp. 11. num. 62. Aegidio Trull. in Bulla Cruciat. lib. 1. §. 7. cap. 2. dub. 9. num. 11. & Diana 4 par. reſol. 36. quod non debeat abſolui, antequam denunciatio fiat.

223 Atq. hoc intelligitur etiā reſpectu habentis iuriſdictionem ad abſoluendum (ſi à non habente abſolueretur, vt per ſe manifeſtè patet, eſſet illicita, & inualida abſolutio) ſiue ex iure, aut officio, ſiue ex priuilegio Cruciatæ, vel alicui Religioni conceſſo, ſiue aliunde eam habeat. Probatur, quia in re tanti momenti non eſt ita facile credendum promittenti ſe illicò denunciaturum; & quidem ſuppoſita iam excommunicatione incurſa, cenſetur fieri iniuria parti, nempe Inquiſitori, ſi antequam ei ſatisfiat per denunciationem, excommunicatus abſoluatur.

224 Cōfirmari poteſt ab exemplo, quia ſi quis cenſuram contraxit ob retentionem concubinæ, non debet abſolui, niſi prius ſit expulſa, nec ſufficit, quod promittat expellere, vt egregiè docent Suarez de cenſur. diſput. 7. ſect. 5. num. 45. Sotus in 4. diſt. 22. q. 2. art. 3. Gutterrez in qq. Canon. lib. 1. cap. 5. n. 30. & alij; ergo pari modo in caſu præſenti.

225 Poſt adimpletum verò denūciationis præceptum quiuis Confeſſarius ex vi priuilegij poterit ab excommunicatione Edicti contracta abſoluere, vt benè reſtantur Sancius, dict. diſp. 11. num. 64. & Diana idem reſol. 29. cuius hæc ſunt verba.

226 Quod ſi, inquit, fœmina, quæ iam cenſuram incurrit, denūciationis præceptum adimpleat, poterit virtute Bullæ Cruciatæ à quocumq. Confeſſario abſolui à cenſura; nam ſatisfacta parte abſoluendi priuilegium ab omnibus cenſu-

cenſuris traditur in Bulla, vel à Regularibus virtute priuilegiorum: nec indiget fæmina fateri Inquiſitoribus in Sacramento pęnitentię, nec extra, ſe negligentem fuiſſe in denunciatione, quod eſt valde obſeruandum quia quotidianum, & hoc procedit in omnibus caſibus Edicti: hęc; in quibus res pręſens benè probata manet.

HActenus de commentatione totius Edicti S. Inquiſitionis, & de toto primo libro ex illis ſex, quibus diuiditur vniuerſum hoc opus noſtrum de Conſultore Sancti Officij, ſeu de multiplicibus Regulis pro eo formando: ex traditis hucuſq. centum ſexaginta, formatus, ni fallor, iam ſufficienter exiſtit circa qualificationem; cum ex eis attentè perpenſis facile elicere poſſit, dictum, vel factum quodcumq. ſit hęreticale, nec ne? an & qualiter ſpectet ad Sanctum officium. Ad quod etiam inſeruient non pauca dicenda in ſequentibus libris.

Laus Deo Opt. Max. Sanctiſsimæq. Deiparæ Virgini Mariæ.

Digitized by Google

DE MATERIIS TRIBVNALIVM FIDEI.

Digitized by Google

Digitized by Google

I N D E X
CVIVSQVE TITVLI
C A P I T V M,

Et Regularum Libri Secundi de Materijs Tribunalium fidei, ſeu de multiplicibus Regulis pro formando quouis eorum Miniſtro, præſertim Conſultore, quoad capturam, & carcerationem perſonæ denunciatæ in cauſa fidei, vbi de varijs antecedenter, vel conſequenter vtrique annexis, vt de diuerſis modis, ſeu formis procedendi in ſancto Officio, de citatione, de indicijs, de probationibus indiciorum ad citandum, carcerandum &c. De omiſſione item carcerationis in ſponte comparentibus, atque de toto priuilegio ſpontaneæ comparitionis?

PRAEMONITIVNCVLA AD LECTOREM.

QVamuis Opus hoc noſtrum de Materijs Tribunalium Fidei, vt expreſſimus initio eius in Præfatione ad te, Lector beneuole, non incongruè diuidatur à nobis in ſex libros, & vnuſquiſque iſtorum in varia capita, ac multiplices Regulas; iſtæ tamen illius partes adeò ſunt inter ſe connexæ, attento executionis ordine, quem iugiter, & exactè ſeruamus, vt nequaquam vllo modo ſeiungi ab inuicem poſſe videantur. Vndè operæpretium duxi, vt hæc connexio totius Operis magis appareat, omnes eius Regulas non variata, ſed eadem continua numerorũ ſerie proponere. De hoc te obiter præmonitum volui, ne cogitatio fortè tibi ſubeat talem Regularum in numeris continuationem ex errore, ſeu inaduertentia Scriptoris, vel Typographi eueniſſe. Benè valeas.

C A P V T I.

De formis, ſeu modis procedendi in Tribunalibus ſanctę Inquiſitionis, tam in genere, quã in ſpecie, nempe per Inquiſitionẽ, accuſationem, & denunciationem. Atq; de legibus, & doctrinis, ſecundum quas Inquiſitores procedere debent.

COnceſſum ne in negotijs fidei procedere ſine forma, ac figura iudicij &c. & clauſula iſta quid importat?

R E G V L A C L X I.

Quænam ſunt leges, ſecundum quas procedendum Inquiſitoribus? Canonicæ ſola? an etiam ciuiles? & quid de conſuetudinibus?

R E G V L A C L X I I.

Secundum quas doctrinas, vel opiniones Doctorum in cauſis fidei Inquiſitores procedere poſſunt? aut debent?

R E G V L A C L X I I I.

An, & qualiter vterque modus procedendi per accuſationem, & denunciationem in cauſis fidei ſit vſu receptus?

R E G V L A C L X I V.

Quid? et quotuplex ſit inquiſitio? et qualiter per eã Inquiſitores procedere poſſint, aut debeant?

R E G V L A C L X V.

Ex quibus indicijs, ac qualiter per Inquiſitionem particularem procedendum Inquiſitoribus in cauſis fidei?

R E G V L A C L X V I.

C A P V T I I.

De probationibus in communi, ac de prima earum, nempè de teſtibus, tum in genere, tum in ſpecie ad procedendum iuridicè in cauſis fidei?

PRobatio quid? item quotuplex? qualis deinde eſſe debet, maximè in crimine hæreſis? et quos effectus cauſet?

R E G V L A C L X V I I.

An, et qualiter in cauſis fidei teſtes non ſolum legitimi, et idonei, ſed inhabiles etiam, ac non idonei deponere valeant?

R E G V L A C L X V I I I.

Teſtes in ſuis dictis ſingulares, circa delictum contra fidem deponentes, an plenè probent? an tantum ſemiplenè? an verò nullatenus?

R E G V L A C L X I X.

Quid de teſte vario, aut vacillante, vel cum obſcuritate, et dubio deponente, maximè in cauſa fidei?

R E G V L A C L X X.

Quid de teſte falſo, et corrupto deponente, præcipuè in cauſa fidei? quid item de corrumpente?

R E G V L A C L X X I.

An, et qualiter teſtis periurus ad deponendum, et probandum in cauſa fidei admittatur?

R E G V L A C L X X I I.

Quæ forma examinandi teſtes, ſeu quæ ſeruanda? vel ſecus in eorum examine, vt probent in cauſa fidei?

R E G V L A C L X X I I I.

C A P V T I I I.

De alijs ſex plenæ probationis ſpeciebus, nempe per inſtrumentum, ſeu ſcripturam authẽticam, per confeſſionem partis, per euidentiam facti, per iuramentum iuridicum, per præſumptionem claris inditijs fundatam, & per famam, ſeu diffamationem: ac de multiplici ſemiplena probatione, maximè pro cauſis fidei?

Quæ

INDEX

QVaLiter inſtrumenta, ſeu ſcripturæ authẽticæ probent? qualiter priuatæ, præcipuè in crimine contra fidem?

REGVLA CLXXIV.

Quomodo per confeſſiones reorum crimina probentur? et quidnam ad hoc requiratur, maximè in cauſis fidei?

REGVLA CLXXV.

Quid de ſpecie probationis per euidentiam, ſeu notorietatem facti? qua ratione per eam probentur crimina, præcipuè contra fidem?

REGVLA CLXXVI.

An per iuramentum conſtituatur ſpecies plena probationis? et qualiter per ipſum crimina probentur, præcipuè crimen hæreſis?

REGVLA CLXXVII.

Quid de probatione per famam? an, ex ea crimina, maximè contra fidem plenè, vel ſemiplenè probentur? aut ſecùs?

REGVLA CLXXVIII.

Quid de ſpecie probationis per indicia, vel præſumptiones? qualiter ex eis crimina probentur, maxime crimen contra fidem?

REGVLA CLXXIX.

CAPVT IV.

De hæreticis, vel apoſtatis veris, aut præſumptis, iam denunciatis ab Inquiſitore, ſeu à Iudice competente iuridicè citandis, & de probationibus, aut indicijs ad hanc iuridicam citationem ſufficientibus.

QVid, et quotuplex citatio? ac quomodo hæc circa denunciatum in cauſa fidei, non fugitiuum, nec latentem exequenda?

REGVLA CLXXX.

Citatio in cauſa fidei inquiſiti latentis, vel fugitiui contumacis qualiter exercenda? et ſi reſipiſcat etiam poſt condemnationem, an, et quomodo admittendus?

REGVLA CLXXXI.

An, et ex quibus indicijs, aut præſumptionibus deueniendum iudici, vel Inquiſitori ad citationem verbalem inquiſiti in cauſa fidei?

REGVLA CLXXXII.

Citatus in cauſa fidei diuiſim ab Ordinario, et ab Inquiſitore, vel a duobus inter ſe independentibus, cui ſe præſentare debet?

REGVLA CLXXXIII.

CAPVT V.

De remittendis delinquentibus ad ſuos Iudices competentes, maximè in cauſis cuiuſuis delicti contra fidem Catholicam: & de omiſſione talis remiſſionis eorum ob cauſam aliquam legitimam.

AN cuiuſuis delinquentis, etiam hæretici ſit facienda remiſſio ad Iudicem, aut Inquiſitorem loci, in quo delictum fuit commiſſum?

REGVLA CLXXXIV.

Quænam conditiones requiſitæ, vt ſit obligatio remittendi delinquentem? aut ſecus ob defectum alicuius earũ, vti ob cauſã legitimã, vel ob aliud?

REGVLA CLXXXV.

CAPVT VI.

De carceribus, ac de cuſtodibus carcerum in communi, & de eiſdem in particulari, prout officio ſanctæ Inquiſitionis neceſſario inſeruientibus, maxime quoad vtrorumque numerum, & qualitates?

QVid? & quotuplex ſit carcer? quibus item à iure conceſſum carceres conſtruere, atque habere, maxime pro denunciatis in ſancto Officio?

REGVLA CLXXXVI.

Circa numerũ, & qualitatẽ carcerum, maxime pro Tribunali S. Inquiſ. quid in praxi ſeruandũ?

REGVLA CLXXXVII.

Quid de facultate cuſtodes carcerum aſſignandi, præcipue pro ſancto Officio? Quænam item conditiones in eis requiſitæ?

REGVLA CLXXXVIII.

CAPVT VII.

De captura, & carceratione delinquẽtium, maximè denunciatorum in ſancto Officio, & de indicijs, informationibus, ac circumſtantijs loci, temporis &c. ad eas iuſtè, & legitimè exequendas; aut ſecus, ipſis, vel alijs requiſitis deficientibus.

A Quonam reus maxime hæreticus capi, & carcerari poteſt? an à priuato quouis? & quando hinc captura, & carceratio illicita?

REGVLA CLXXXIX.

An, & quænam indicia, ac informationes requirantur ad capturam, & carcerationem iuſtam delinquentium, maxime contra fidem?

REGVLA CXC.

Vbinam delinquentes præcipue contra fidem capi, & carcerari poſſint? & an aliquando hæreticus, vel infidelis gaudeat Eccleſiæ immunitate?

REGVLA CXCI.

Quid de circumſtantia temporis? an in quouis delinquentes, maxime contra fidem capi, & carcerari poſſint, ac debeant? vel ſecùs?

REGVLA CXCII.

Quomodo captura, & carceratio reorũ, maxime pro cauſis fidei exequenda? & quid de petendo conſilio ad earum executionem, à Conſultoribus?

REGVLA CXCIII.

Carceratio delinquentium, maxime contra fidem, quandiu cõtinuanda? et an ob auditionẽ Miſſæ, vel receptionem Sacramentorũ interrũpi poſſit?

REGVLA CXCVII.

Carcerati pro cauſis fidei qualitèr cuſtodiendi, ne fugiant? & an fugiens maneat conuictus de crimine? vel ſecus?

REGVLA CXCVIII

CAPVT VIII.

De omiſſione capturæ, & carcerationis reſpectu comparentium ſpontè iudicialiter in Tribunali ſanctæ Inquiſitionis, ac de toto priuilegio talis ſpontaneæ comparitionis.

QVid ſit priuilegium ſpontaneæ comparitionis in ſancto Officio, ſeu quæ commoda in ſe contineat? & qualiter ſponte comparens eis gaudeat?

REGVLA CXCIX.

Quinam dicantur ſpontè comparẽtes in S. Officio, vt prædicto priuilegio fruantur? quinã ſecus?

REGVLA CC.

LIBER SECVNDVS

DE MATERIIS

TRIBVNALIVM FIDEI,

SEV

DE REGVLIS MVLTIPLICIBVS

PRO FORMANDO QVOVIS EORVM MINISTRO,

præſertim Conſultore, quoad carcerationem, & capturam perſonæ denunciatæ in cauſa Fidei. Vbi de varijs antecedenter, vel conſequenter vtrique annexis, vt de diuerſis modis, & formis procedendi in Sancto Officio, de citatione, de indicijs, & probationibus indiciorum ad citandum, carcerandum, &c. De omiſsione item carcerationis in ſpontè comparentibus, atque de toto priuilegio ſpontaneæ in Sancto Officio comparitionis, &c.

PROOEMIVM.

NOLI quærere fieri Iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates; ne fortè extimeſcas faciem potentis, & ponas ſcandalum in æquitate tua. Eccleſiaſt. cap.7. Quæ Diuina verba exhortatoria ſimul, & præceptiua, adeo vniuerſalibus terminis, & abſque vlla reſtrictione prolata nullum dubium, ad quoſcumque Iudices quorumlibet Tribunalium, imò ad omnes, qui in alios quouis modo poteſtatem exercent, vt benè hoc loco noſter Octauianus de Tuſo adnotauit oportunè dirigũtur.

Digitized by Google

Verum peculiari inſtinctu, & impulſu Spiritus ſancti intendiſſe ſacrum Scriptorem cum Iudicibus præcipuè Tribunalium Sanctæ Inquiſitionis, ſeu cum promouendis ad regimen ipſorum ſermonem habere, inde perſuaſus quiuis ingenuè fatebituur, quòd inter iniquitates irrumpendas, hæreſis, & apoſtaſia à fide primum, ac potiſsimum locum teneant, & in iſtarum irruptione multò maior reperiatur difficultas, quam in quauis alia infringenda. Omitto quæ ab intrinſeco hanc difficultatem ſummopere augent, maximè quod iniquitas huiuſmodi contra fidem Catholicam in mente intimè lateat, adeoq. ipſi adhæreat, vt niſi ex ſpeciali diuinæ gratiæ auxilio radicitus euelli nequeat. Quæ verò ſolum extrinſeca ſunt, irruptionem talis iniquitatis in hæreticis, atq. apoſtatis admodum difficilem reddunt: ac in primis, vt nunc de alijs taceam, ne extra rem digredi videar, eorum carceratio, de qua præcipuè in hoc ſecundo libro nobis agendum, prę cæteris id prę ſtat, cum ipſa ſola ſecundum ęſtimationem hominum, carcerato honeſti gradus non leuem irroget infamiam; atq. hinc iam extimeſcenda appareat facies potentis, pro ſui ipſius, aut alterius cuiuſuis denunciati in Sancto Officio, liberatione ſe opponentis, & contra executionem carcerationis fortiter dimicantis. Auribus itaq. cuiuſuis promoueri ambientis ad munus Inquiſitionis fidei inſonent verba Eccleſiaſtici. Noli quærere fieri iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates &c. reiecto procul omni ambitu, ſeruari equidem deberet in tali promotione id, quod pro ſimili ad dignitates Eccleſiaſticas ſeruandum præſcribit D. Gregorius in Regiſtro per hæc verba. (Qui inuitatus, inquit, renuit quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admouendus, ſic qui vltro ambit, vel importunè ſe ingerit, eſt procul dubio repellendus:) ita ille. Quacumque tamen via Inquiſitor quilibet Sacro fidei Tribunali admotus fuerit, ſi alioquin idoneus, & virtutibus, ſeu qualitatibus requiſitis præditus, accingat ſe operi iniuncto, & roboret brachium ſuum pro exequenda quamprimum cuiuſuis deuunciati, cuiuſcumq. ſtatus, & conditionis citatione vel captura, & carceratione, atq. ad pœnam vſq. vltimi ſupplicij, ſi cauſa ita exigat, perſecutione. Nec eſt cur extimeſcat, faciem potentis, cum ſtent ipſi, & omnibus miniſtros Sanctę Inquiſitionis pro muro fortiſsimo non paucæ conſtitutiones Pontificiæ, præcipuè illa Pij V. incip. Si de protegeudis, &c. iam alibi à nobis expoſita. Neque ab integritate, & rectitudine in negotijs fidei ſeruanda vllo modo declinare debet inductus perſonæ tam Eccleſiaſticæ, quàm ſæcularis, quacumq dignitate,

& præ-

Digitized by Google

& pręeminentia inſignitæ precibus,aut litteris commendatitijs:quibus nequaquam reſpondendum, & de eis nullatenus curandum, vt iniungitur ipſi Inquiſitori, ſub pœna priuationis ab officio, & alijs arbitrio Summi Pontificis: per Decretum à Sacra Congregatione vniuerſalis Inquiſitionis Vrbis iuſſu Pauli V. editum die 8. Decembris anni 1605. & poſtea ampliatum ab ipſa Congregatione iuſſu fel. record. Vrbani Papę VIII. Ampliatio autem eius in hoc conſiſtit, quod Inquiſitor, & quicumq; ſit eius Vicarius ſub excommunicatione ipſo facto, Summo Pontifici, vel ipſi Sacræ Congregationi reſeruata non poſsit ſcienter recipere dictas litteras commendatitias, concernentes fabricationem proceſſuum, proſecutionem, & terminationem eorum, etiamſi agatur de permutatione pœnę, aut de gratia in totum, vel in partem reis Sancti Officij facienda; & quod ipſas, ſi quos fortè incautè acceperit, ad Vrbem debeat tranſmittere, & denunciare ipſi Congregationi illos, qui pro dictis reis oratenus preces fuderint. Hoc Decretum ſic ampliatum 12. Febr. 1628. fuit huc tranſmiſſum, tempore Illuſtriſsimi Domini Inquiſitoris Nicolai Herrera, & tertio ab hinc anno ab Illuſtriſſimo Reu.mo D. Inquiſitore Fabio Chigio Epiſcopo Neritonenſi iuridicè, & audacter, etiam in Templo Diui Ioannis Sacræ Religionis Hieroſolymitanæ publicatum. Quæ publicatio valde vtilis, ac proficua extitit, ſublato extunc abuſu intercedendi ſæpius pro reis huius Tribunali Melitenſis. Aliunde item conſtringuntur Inquiſitores munus ſuum rectè exercere; cum alioquin, ſi ex odio, gratia, amore, lucro, aut ex alio temporali commodo contra iuſtitiam, & conſcientiam ſimul omittant perſequi eum, qui ratione hæreſis eſſet perſequendus; aut vexent eodem intuitu, ſcilicet, ex odio, gratia &c. aliquem innocentem, imponendo ei hæreſim, quam non habet, ſic omittentes, aut vexantes, Epiſcopis inferiores, ac iſtorum miniſtri executionem ipſo iure, Papę reſeruatam incurrunt, ipſi vero Epiſcopi, ac alij prælati Superiores ſuſpenſionem tantum per Triennium: ita expreſsè diſponitur in Clement. multorum, §. verum, de hæreticis; circa quam diſpoſitionem lege Antonium Ninum in Compendio Gregorij Sayri lib. 3. capit. 4. verſ. Nona eſt contra. Ex quibus omnibus pro huius libri ſecundi proœmio adductis iam clarè innoteſcit, quam arctè obligentur Inquiſitores, non extimiſcendo faciem potentium, nec ponendo ſcandalum in ęquitate ſua, hęreticam prauitatem irrumpere, & ad cuiuſuis denunciati, ſtantibus indicijs ſufficientibus,

tibus,

Verum peculiari inſtinctu, & impulſu Spiritus ſancti intendiſſe ſacrum Scriptorem cum Iudicibus præcipuè Tribunalium Sanctæ Inquiſitionis, ſeu cum promouendis ad regimen ipſorum ſermonem habere, inde perſuaſus quiuis ingenuè fatebituur, quòd inter iniquitates irrumpendas, hæreſis, & apoſtaſia à fide primum, ac potiſsimum locum teneant, & in iſtarum irruptione multò maior reperiatur difficultas, quam in quauis alia infringenda. Omitto quæ ab intrinſeco hanc difficultatem ſummopere augent, maximè quod iniquitas huiuſmodi contra fidem Catholicam in mente intimè lateat,adeoq.ipſi adhæreat,vt niſi ex ſpeciali diuinæ gratiæ auxilio radicitus euelli nequeat. Quæ verò ſolum extrinſeca ſunt, irruptionem talis iniquitatis in hæreticis, atq.apoſtatis admodum difficilem reddunt: ac in primis, vt nunc de alijs taceam, ne extra rem digredi videar, eorum carceratio, de qua præcipuè in hoc ſecundo libro nobis agendum, prę cæteris id pręſtat, cum ipſa ſola ſecundum ęſtimationem hominum, carcerato honeſti gradus non leuem irroget infamiam; atq.hinc iam extimeſcenda appareat facies potentis, pro ſui ipſius, aut alterius cuiuſuis denunciati in Sancto Officio, liberatione ſe opponentis, & contra executionem carcerationis fortiter dimicantis. Auribus itaq.cuiuſuis promoueri ambientis ad munus Inquiſitionis fidei inſonent verba Eccleſiaſtici. Noli quærere fieri iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates &c.reiecto procul omni ambitu, ſeruari equidem deberet in tali promotione id, quod pro ſimili ad dignitates Eccleſiaſticas ſeruandum præſcribit D.Gregorius in Regiſtro per hæc verba. (Qui inuitatus, inquit, renuit quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admouendus, ſic qui vltro ambit,vel importunè ſe ingerit, eſt procul dubio repellendus:) ita ille. Quacumque tamen via Inquiſitor quilibet Sacro fidei Tribunali admotus fuerit,ſi alioquin idoneus, & virtutibus, ſeu qualitatibus requiſitis præditus, accingat ſe operi iniuncto, & roboret brachium ſuum pro exequenda quamprimum cuiuſuis deuunciati, cuiuſcumq.ſtatus,& conditionis citatione vel captura, & carceratione, atq.ad pœnam vſq.vltimi ſupplicij, ſi cauſa ita exigat,perſecutione. Nec eſt cur extimeſcat, faciem potentis,cum ſtent ipſi, & omnibus miniſtros Sanctę Inquiſitionis pro muro fortiſsimo non paucæ conſtitutiones Pontificiæ, præcipuè illa Pij V.incip.Si de protegeudis,&c. iam alibi à nobis expoſita. Neque ab integritate, & rectitudine in negotijs fidei ſeruanda vllo modo declinare debet inductus perſonæ tam Eccleſiaſticæ,quàm ſæcularis,quacumq dignitate,

& preæ-

& prẹeminentia inſignitæ precibus, aut litteris commendatitijs: quibus nequaquam reſpondendum, & de eis nullatenus curandum, vt iniungitur ipſi Inquiſitori, ſub pœna priuationis ab officio, & alijs arbitrio Summi Pontificis: per Decretum à Sacra Congregatione vniuerſalis Inquiſitionis Vrbis iuſſu Pauli V. editum die 8. Decembris anni 1605. & poſtea ampliatum ab ipſa Congregatione iuſſu fel. record. Vrbani Papę VIII. Ampliatio autem eius in hoc conſiſtit, quod Inquiſitor, & quicumq; ſit eius Vicarius ſub excommunicatione ipſo facto, Summo Pontifici, vel ipſi Sacræ Congregationi reſeruata non poſsit ſcienter recipere dictas litteras commendatitias, concernentes fabricationem proceſſuum, proſecutionem, & terminationem eorum, etiamſi agatur de permutatione pœnę, aut de gratia in totum, vel in partem reis Sancti Officij facienda; & quod ipſas, ſi quos fortè incautè acceperit, ad Vrbem debeat tranſmittere, & denunciare ipſi Congregationi illos, qui pro dictis reis oratenus preces fuderint. Hoc Decretum ſic ampliatum 12. Febr. 1628. fuit huc tranſmiſſum, tempore Illuſtriſsimi Domini Inquiſitoris Nicolai Herrera, & tertio ab hinc anno ab Illuſtriſſimo Reu.mo D. Inquiſitore Fabio Chigio Epiſcopo Neritonenſi iuridicè, & audacter, etiam in Templo Diui Ioannis Sacræ Religionis Hieroſolymitanæ publicatum: Quæ publicatio valde vtilis, ac proficua extitit, ſublato extunc abuſu intercedendi ſæpius pro reis huius Tribunali Melitenſis. Aliunde item conſtringuntur Inquiſitores munus ſuum rectè exercere; cum alioquin, ſi ex odio, gratia, amore, lucro, aut ex alio temporali commodo contra iuſtitiam, & conſcientiam ſimul omittant perſequi eum, qui ratione hæreſis eſſet perſequendus; aut vexent eodem intuitu, ſcilicet, ex odio, gratia &c. aliquem innocentem, imponendo ei hæreſim, quam non habet, ſic omittentes, aut vexantes, Epiſcopis inferiores, ac iſtorum miniſtri executionem ipſo iure, Papę reſeruatam incurrunt, ipſi vero Epiſcopi, ac alij prælati Superiores ſuſpenſionem tantum per Triennium: ita expreſsè diſponitur in Clement. multorum, §. verum, de hæreticis; circa quam diſpoſitionem lege Antonium Ninum in Compendio Gregorij Sayri lib. 3. capit. 4. verſ. Nona eſt contra. Ex quibus omnibus pro huius libri ſecundi procemio adductis iam clarè innoteſcit, quam arctè obligentur Inquiſitores, non extimiſcendo faciem potentium, nec ponendo ſcandalum in ęquitate ſua, hęreticam prauitatem irrumpere, & ad cuiuſuis denunciati, ſtantibus indicijs ſufficientibus,

tibus,

tibus, citationem, vel capturam, & carcerationem deuenire. Vnde, & nos ad agendum de his,& prius de annexis antecedenter, expreſsis in titulo præcedenti ordine executionis iugiter ſeruato, iam Diuino numine fauente deueniamus.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT PRIMVM

De formis, ſeu modis procedendi in Tribunalibus ſancta Inquiſitionis, tàm in genere, quàm in ſpecie, nempe per Inquiſitionem, accuſationem, & denuntiationem, atque de legibus, & doctrinis ſecundum quas Inquiſitores procedere debent.

PROOEMIOLVM.

1 POST publicatum Edictum ſanctæ Inquiſitionis, & traditum de obligatione deferendi crimina contra fidem Inquiſitori ſub pœna excommunicationis, quibus libro præcedenti finem impoſuimus; ſequitur immediatè agamus de expreſſis in hoc titulo; vt ſtatim innoteſcat quomodo depoſitiones contra delinquentes in materia fidei recipiendæ, & formatio proceſſuum inchoanda, atq; vt his, & illicò tradendis de indicijs, & probationibus indiciorum, ad doctrinam præcipuæ partis huius libri, citationis ſcilicèt, capturæ, & carcerationis, via facilis ſternatur.

Conceſſum ne in negotijs fidei procedere ſine forma, ac figura iudicij, &c. & clauſula hæc quid importat?

REGVLA CLXI.

2 POſſunt Inquiſitores in cauſis hæreſis, & a-
poſtaſiæ procedere ſummariè, & ſimplici-
ter de plano, ſine forma, & figura iudicij, & abſ-
que Aduocatorum ſtrepitu &c. Ad hunc tamẽ
3 modum procedendi non obligantur. Iuxta ip-
ſum autem, ſi ab eis ſeruetur, non vitiatur pro-
ceſſus ex omiſſione cuiuſq; requiſiti acciden-
talis; dummodò ſubſtantialia cauſæ, & iudicij,
attento iure naturali, vel gentium, ac diuino
non omittantur, vt citatio &c.
4 Certa ſunt omnia iſta tum ex iure canonico,
tùm ex communi ferè omnium ſententia Do-
ctorum. De primo eſt textus expreſſus in cap.
ſtatuta in principio, de hæreticis in 6. vbi ſic
concedimus, inquit, quòd in Inquiſitionis hæ-
reticę prauitatis negotio procedi poſſit ſimpli-
citèr, & de plano, & abſq; iudiciorum ſtrepitu,
& figura. Conſtat etiam ex Bullis Pontificijs
Alexandri IV. incip. *Cupientes*, & Vrbani IV.
incip. *Licèt ex omnibus*, per Pennam relatis, in
fine Direct. fol. 45. & 52. Traduntq. ſuper di-
cto cap. Statuta Archidiacon. in verbo, *De plano*, & alij, Roias ſingular. 145. n. 3. Eyme-
ric. par. 3. q. 54. ibi Penna Comment. 103. Lu-
dou. Paramus de origine ſanctæ Inquiſitionis,
lib. 3. q. 9. num. 49. & cum multis alijs ab ipſo
citatis Farin. de hæreſi q. 184. §. 2. n. 13.
5 Quoad ſecundum, an teneantur Inquiſito-
res dictum modum procedendi ſeruare abſque
ordine iudiciario? Videtur poſſe in dubiũ ver-
ti, quia ex negatiua ſequeretur, quòd modus
procedendi contra hæreticos, & apoſtatas eſſet
arbitrarius, & ad libitum iudicum; quod De-
cianus in tract. crimin. lib. 5. cap. 26. n. 9. nulla-
tenus admittit, vndè abſolutè affirmat debere
Inquiſitores cauſas fidei de plano, ſine forma,
6 ac figura iudicij tractare. Verùm, vno excepto
Deciano, reliqui Doctores, qui hac de re agũt,
vt Albert. in tract. de agnoſcen. &c. q. 34. n. 30.
Zanchin. de hæreticis cap. 9. in principio. Sou-
ſa lib. 2. Aphor. cap. 1. n. 2. & cum alijs ab eo
relatis Farin. vbi ſupra n. 19. meritò partẽ ne-
gantem ſequuntur, quòd ſcilicèt ad id non ob-
ligentur; cum obligatio iſta neq. ex textu ad-
ducto dicti cap. ſtatuta, neq. ex Bullis illis Põ-
tificijs, nec aliundè deducatur; ſed tantùm ibi
exprimitur conceſſio ſic procedendi, quæ de
facto ſeruatur iuxta conſuetudinem, ſeu ſtylũ
cuiuſq. Tribunalis ſanctæ Inquiſitionis: nullum
enim dubium ex requiſitis ordinis iudiciarij
plura in vno, quàm in alio Tribunali omitti.
7 Omnibus nihilominùs omiſſis adhùc proceſ-
ſus cauſæ fidei nequaquam vitiatur, vt tradunt
ijdem auctores, maximè Penna, & Farin. locis
citatis. Ratio eſt, quia quamuis ordo iudicia-
rius in omnibus ferè cauſis ſeruandus ſit, aliàs
proceſſus redditur nullus, l. vnica C. de con-
ducto, & proc. lib. 11. cap. ad petitionem de
accuſ. cap. cauſam, & cap. cum dilecta, de re-
ſcriptis; quippe inſtitutus à iure dictus ordo
iudiciarius, vt omnis malitia, & machinatio
ceſſet, ac veritas potiùs reueletur. cap. quoni-
am contra, de præb. vnde Iudex non ſeruans
ipſum, poteſt in ſyndicatu puniri, ſecundùm
Bartolum in l. 1. nu. 5. C. quomodo, & quando
8 Iudex. in cauſis tamen hæreſis, & apoſtaſiæ in
fauorem fidei, vt talia delicta pro errore alio-
rum, & pro puritate Eccleſię Catholicæ celeri-
ter puniantur, nihil accidentalium ordinis iu-
diciarij requiritur ad valorem, & iuſtitiã pro-
ceſſus, ac ſententiæ; ſed ſufficit, ſi procedatur
ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura
9 iudicij, ita cum alijs multis ab ipſo adductis
Ioan. Royas dict. ſingul. 145. vbi bene expri-
mit aliquibus etiam cauſarum generibus fuiſſe
conceſſum idem priuilegium talitèr procedẽ-
di, vide apud ipſum.
10 Solemnitates autem ordinis iudiciarij à iu-
re ciuili inuentas, quas tanquàm accidentales,
& non neceſſarias Inquiſitores, quando ſum-
mariè, & de plano procedũt, omittere poſſunt,
cum Eymetico part. 3. Direct. q. 55. & cum
Penna ibi Comment. 104. adducit Souſa dicto
cap. 1. n. 4. per hæc verba. Non tenentur, in-

quit, libellum exigere, nec liris conteſtationem
expectare, tempore feriarum procedere valent,
poſſunt amputare materiam dilationum, litem
facere breuiorem, appellationes dilatorias, &
fruſtratorias repellere partium, aduocatorum,
& procuratorum coutentiones; & iurgia, te-
ſtiumq; ſuperfluã multitudinem refrænare: ita
ille, reſumitq; ex Clement. 2. incip. Sępè contin-
git, de verbor. ſignif. vbi expreſsè habentur.
11 De litis conteſtatione mouet dubium Carer.
in tract. de hæreticis num. 111. & concludit
caſu ſalrem quo inquiſitus præſens repcritur
eam eſſe neceſſariam, & non debere omitti, pro
quo facere videtur textus c. cum contumacia,
12 de hæreticis in 6. Verùm cũ in dicta Clement.
ſæpè contingit, manifeſtè in particulari expri-
matur liris conteſtatio per huius omiſſionem,
in cauſis fidei nunquã proceſſus redditur nul-
lus, ſicque de ea affirmant Peña 2. part. Direct.
comment. 59. & Fariuae. de hæreſi q. 185. §. 2.
num. 17. poſt Decianum in tract. Crimin. lib. 5.
cap. 28. num. 11. qui verè addit in praxi ita eſ-
ſe receptum, vt litis conteſtatio relinquatur.
13 Concordant tandem Doctores citati, & re-
liqui ad rectitudinem, & validitatem proceſ-
ſuum, & ſententiarum in cauſis fidei, etiamſi
Inquiſitores procedãt ſummariè, de plano &c.
debere ſeruari omuia ſubſtautialia, quæ ſunt
iuris gentium, ſeù naturalis, aut diuini, nimi-
rum citatio, iuramentum de veritate dicenda,
probationes legitimæ, exceptiones vtiles, ap-
pellationes neceſſariæ, induciæ, ſeu termini cõ-
petentes, & reliqua, quæ ad delictorum proba-
tionem, & reorum defenſionem neceſſaria cẽ-
ſentur, & ſine quibus iudicium iuſtè expediri
nequit. ita Arnaldus Albert. in tract. de agno-
ſcendis &c quæſt. 34. num. 31. Franciſcus Peña
3. par. Direct. comment. 103. & comment. 104.
Ludouicus Paramus de Orig. auctæ Inquiſi-
tionis lib. 3. q. 4. n. 45. & Souſa loco cit. n. 5.

Quanam ſunt leges; ſecundum quas procedendum Inquiſitoribus, canonica ne ſola? an etiam Ciuiles? & quid de Conſuetudinibus?

REGVLA CLXII.

14 SEqui debent Iuquiſitores in formatione
proceſſuum, & in tractatione, ac deciſioue
cauſarum fidei, leges præcipue Eccleſiaſticas;
ſæculares etiam, ſiue Imperiales, ſiue Regias;
ſed iſtas eatenus ſolùm, quatenus Eccleſiaſti-
cis non opponuntur, vel vti fauentes perſe-
cutioni hęreticorum iam ab Eccleſia approba-
15 tæ ſunt. Caſu quo deeſt deciſio iuris Canonici;
aut hoc attento res eſt dubia, & hæc clarè deci-
ſa reperitur iu iure ciuili, hoc ſeruandum eſt ab
16 Iuquiſitoribus. Qui item interpretari poſſunt
leges, & ſtatura, vbi circa huiuſmodi occurrit
aliquod dubium; talem verò iuterpretationem
17 alij ſequi uon tenentur. Tandem ijdem Iuqui-
ſitores conſuetudines approbatas, & ſtatuta
particularia ſanctæ Inquiſirionis ſeruare obli-
gantur.
18 Prima particula huius Regulæ de ſequendis
Legibus, præcipuè Eccleſiaſtic s in formandis
proceſſibus, & in tractãdis, & decidendis cau-
ſis fidei ſupponitur vt prorſus certa ab omni-
bus, ac proinde vt credo, à paucis exprimitur,
nempe à Souſa lib. 1. Aphoriſm cap. 1. nu. 7. & à
19 Farin. de hæreſi, quæſt. 185. §. 1. num. 4. Qui ſic
probat, quia crimina hæreſis, & apoſtaſiæ ſunt
Eccleſiaſtica; ergò contra ea per leges, & per-
ſonas Eccleſiaſticas iudicium faciendũ, & ſen-
tẽtia ferenda, & nõ poſſunt laici in ijs ſe intro-
mittere cum Legibus ſecularibus quibuſcumq.
20 Conducent tamen ipſæ Leges Imperiales, ac
Regiæ ad eundem effectum, ſequique eas de-
bent Inquiſitores, quando non aduerſantur il-
lis Eccleſiaſticis, ſed potius fauẽt perſecutioni
recedentiũ à fide Catholica, & vt tales pro per-
ſequendis hęreticis approbatæ, & confirmatæ
ſunt per Summos Pontifices, vt paret ex cap.
Vt Inquiſitionis, & cap. Statuta (quamquam
hoc ſi attẽtè inſpiciatur parum probat) de hę-
reticis in 6. & cum Deciano in tract. crim. lib. 5.
cap. 26. nu. 1. ac Surdo conſ. 386. num. 2. tradit
Farin ibid. ſed præ cęteris de hoc agit Franci-
ſcus Peña in ſua diſputatione de auctoritate
litterarum Apoſtolicarũ poſita in fine Direct.
fol. mihi 183. vbi num. 4. concludit ex reſcri-
pto quodam Innocentij IV. incip. Orthodoxæ
fidei leges ſęculares, & alia quæuis ſtatuta con-
tra hæreticos condita inuiolabiliter in eorum
21 cauſis ſeruari debere. Extãt etiam duæ Con-
ſtitutiones eiuſdem Innocentij IV. vtraque in-
cip. Cum aduerſus & alia Vrbani IV. incip.
Licet, ex omnibus relatæ per ipſum Peñam in
fine Direct. in quibus diſponitur, vt Leges Fe-
derici Imperatoris contra hæreticos, & apo-
ſtatas exactè ſeruentur.
22 Sed quid ſi in negotijs fidei occurrat caſus,
pro quo decidẽdo nihil ſit diſpoſitũ in iure Ca
nonico, nec in Bullis Põtificijs, aut ſaltem cum
dubio, eſt ne ſumenda eius deciſio ex iure ci-
uili? ſpeculatiuum potius, quam practicum vi-
detur hoc dubium; dato tamen, quòd dictus
caſus eueniret, deberet decidi ſecundum ius
ciuile, ſi hoc ad ipſum clarè decidendum poſ-
ſet inſeruire. ita cum Maranta de ordine iu-
dic. par. 3. num. 73. & cum Panor. cap. 1. de no-
ui operis nunciat. num. 6. reſoluit affirmanter
23 Souſa lib. 2. Aphor. cap. 1. nu. 9. Quæ reſolutio
eſt ſine dubio ſecundum mentem Summorum
Pontificum, qui vt iam dictum approbarũt ius
ciuile, ſeu leges ſeculares quatenus fauere poſ-
ſunt perſecutioni hęreticorum; ergo etiam pro
caſu huiuſmodi, quando deficit determinatio
iuris Canonici in cauſa fidei, aut ſaltem ſecun-
dum ipſum res eſt dubia; in iure verò ciuili re-
peritur omnino clara.
24 Quid item ſi attento vtroque iure, ſeu ſi tàm
circa ſeculares, quàm circa eccleſiaſticas leges
occurrat dubium pro decidendo negotio ali-
quo fidei, poſſunt ne Inquiſitores tales leges,
vel ſtatura interpretari? Certum eſt poſſe, vt
in ſimili docet Panormit. in cap. 1. de poſtul.
pręlat. num. 20. cap. licèt num. 3. de Ferijs,
cap. vt debitus honor, num. 28. de appellat.
ſic eum citat, & ſequitur Souſa dict. capit. 1.
25 num. 10. cum limitatione expreſſa in Regu-
la,

Digitized by Google

ſa, nempe quòd eorum interpretationem alij ſequi non teneantur; hocque inde oſtenditur, quia qualiſcumq; adhibeatur ab eis interpretatio, iſta non excedet vim opinionis probabilis; vnde eius oppoſitum probabilitatem etiam habebit: at ex opinionibus probabilibus ſecundùm vtramlibet quiuis agere poteſt, ſed de hoc quoad Inquiſitores ex profeſſo Regula ſequenti.

16 Tandem quod in fine præſentis dicimus de obligatione inquiſitorum ſeruandi conſuetudines approbatas, & ſtatuta propria Tribunalium ſanctę inquiſitionis, tradũt etiam vt certum idem Panormit. in ſimili, cap. 1. de conſtit. & cap. quod Clericus n. 10. de foro competen. & Martha de iuriſdict. 4. par. centur. 1. caſu 5. n. 19. quibus adhæret Souſa ibid. n. 6.

17 Quod ego ſaluo meliori iudicio, intelligo non ſolum de conſuetudinibus, & ſtatutis communibus pro omnibus Tribunalibus ſacrę Congregationi Vrbis ſubiectis; ſed etiam de particularibus vnius cuiuſque Tribunalis ſanctę inquiſitionis, maximè huius noſtri Melitenſis. Adſunt enim litterę iuſſu eiuſdem ſacrę Congregationis 27. Ianuarij 1606. & 22. Martij 1608. quibus iniungitur inquiſitori, vt circa ea peculiaria, quę ſunt in vſu, & conſuetudine apud hoc noſtrum Tribunal (attigimus ex eis iam alibi diuerſa) nihil ab ipſo innonetur.

Secundum quas doctrinas, vel opiniones Doctorum in cauſis fidei Inquiſitores procedere poſſunt? aut debent?

REGVLA CLXIII.

18 SI duæ aut plures ſint auctorum opiniones circa expoſitionem iuris, vel circa doctrinam aliquam æquè probabiles, poterunt inquiſitores ſequi quam maluerint; quinimò ſublato ſcandalo, nunc ſecundum vnam, nunc ſecundum aliam cauſas ſancti Officij iudicare.

19 Verùm probabilius cenſetur, quod non poſſit inquiſitor opinionem minus probabilem ſequi, niſi fortè ſit magis praxi recepta, vel ipſe ſcit fore, vt ſententia eius à ſupremo inquiſito-

20 re renocetur. Denique occurrentibus contrarijs Theologorum, & Canoniſtarum opinionibus, ita diſtinguendum, vt in proceſſu indiciali formando, & in alijs materialibus, & exterioribus ordinandis opinio Canoniſtarum

21 attendatur; Theologorum verò opinio præferri debeat in pertinentibus ad ſpiritualitatem, & veræ fidei cognitionem, ad definitionem, declarationem, & qualificationem actuum, ac propoſitionum, an ſint hæreticales? vel alterius cenſuræ: in exemplum multæ propoſitiones qualificatæ ex doctrina Theologorum noſtrorum tradentur. Melius tamen & tutius erit emergente tali caſu cõſulere ſacram Congregationem.

22 De materia primi, & ſecundi, a c tertij puncti huius Regulæ tractant copioſè in communi reſpectu quorumcumq; iudicum noſtri Doctores Theologi, maximè recentiores, vt Salon. 2. 2. q. 63. art. 4. controuer. 1. Valent. 2. 2. diſp. 5. quæſt. 7. punct. 4. Vaſquez 1. 2. qu. 19. art. 6. diſp. 64. cap. 2. Sanchez in Decal. lib. 1. cap. 9. à num. 45. & alij. Generalem autem eorum doctrinam, omiſſis hinc inde controuerſijs in particulari noſtris iudicibus ſanctæ Inquiſitionis applicamus, & aliquali pro-

23 batione oſtendimus. Ratio primi eſt, quia Iudex ex vi officij ſui, & iuſtitiæ diſtributiuæ in æquali probabilitate diuerſarum opinionum tàm in cauſis ciuilibus, quàm criminalibus, nõ magis vni, quàm alteri parrium litigantium debet bonũ iudicij fauorabilis, ſed vnaquæq; eo digna elt; ergo ſicut inter duos beneficio eccleſiaſtico æquè dignos datur optio, ita in ſententijs ferendis; ergò poterit Inquiſitor ex opinionibus æquè probabilibus, quam maluerit eligere, & ſecundum eam ſententiam ferre.

24 Prædicta autem ratio pari modo probat ſecundum punctum, nimirùm quòd occurrentibus opinionibus Doctornm æquè probabilibus poſſit Inquiſitor fidei, ſicut quiuis alius iudex, bonum commune ſemper proſpiciens, nunc ſecundum vnam, nunc ſecundum aliam indicare, ceſſante tamen ſcandalo; imò quamuis hoc non ceſſet, & peccet iudex contra caritarem, non tenebitur reſtituere; qnia non agit contra ius partium, & ſententia eius eſt recta, attenta iuſtitia, ita Sanchez loc. cit. n. 45.

25 Quoad tertium eſt magis dubium, an quando iudex cognoſcit, & tenet aliquam opinionem eſſe minus probabilem, poſſit ſecundum eam omiſſa probabiliori, ſententiam ferre? affirmanter, & quidem non ſine probabilitate reſpondenr aliqui vt Salon citatus concl. 4. & Salas, 1. 2. q. 11. tract. 8. diſp. vnica, ſec. 12. n. 118. ob eam rationem, quia ſic non temerè, nec imprudenter, ſed rationabiliter agit. Ni-

26 hilominus oppoſitũ, vt probabilius tenemus, quòd iudex, & conſequenter quiuis inquiſitor debeat è contra omiſſa minùs probabili, ſequi in iudicando opinionem probabiliorem. Inde oſtenditur; quia cum agatur de ſuo iure cuiq; reddendo, ſecundùm merita cauſæ, tenetur iudex eam expedire pront melius, & magis rationi conſonum iudicauerit: alioquin acceptator perſonarum cenſebitur, ſicuti cenſetur ille, qui digniori poſthabito confert beneficium minus digno. Ita Sotus lib. 3. de iuſt. quæſt. 6. art. 5. Ban. 2. 2. q. 63. art. 4. ac citati Valenr.

27 Vaſquez & Sanchez n. 47. Vbi cnm ipſo Vaſquez n. 6. ſic bene remperat his verbis, niſi index, inquit, inferior eſſet, & opinio, quã minùs probabilẽ iudicat, eſſet magis praxi recepta, & crederet fore, vt minùs prudens à iudice ſuperiore, ad qnem appellatur, notaretur, eiuſq; ſententia reuocaretur, ſi lata eſſet iuxta opinionem, quam probabiliorem exiſtimat; runc enim poteſt opinionem minùs probabilẽ ſequi. Quòd cũ tanta ſui honoris iactura, & tàm modico fructu munus ſuum obire minimè teneatur: hactenus Sanchez, cui prorſus adhæreo.

22 Notandus obiter ordo ab Inquiſitore, ſicut & à quouis iudice ſeruandus in eligendis opinionibns, ex eiſdem Vaſquez dict. cap. 2. n. 6. & Sanchez ibid. n. 48. ſcilicet vt ſufficiens exa-

men circa ius, ſactumq; adhibeatur iuxta alle-
29 gata,& probata. Nam quando pars altera defi-
cit in probatione, aut quippiam neceſſariū al-
legare omittit, iuxta ea ſola, quæ allegauit, &
probauit, ſententia ferenda eſt, & non ſecun-
dum probabiliorē ſententiam, quam allegatis
allegandis, ſecuti eſſent iudices, nec alteri par-
ti alleganda, aut probanda aperire tenentur,
aut aliquid pertinens ad ius, ſactiuè probatio-
nem. Nam hoc Aduocati munus eſt, iudicis
autem tantum ſecundùm allegata & probata
iudicare, ita Sanchez totidem ferè verbis.

30 Circa vltimum, ſcilicet quando occurrunt
oppoſitæ Theologorum,& Canoniſtarum opi-
niones, cuinam ſtandum? Decidunt egregiè
hoc dubium, præcipuè Ioañ. Rojas de hæreſi
par. 1. num. 384. & ſequent. Decian. in tract.
crimin. lib. 5. cap. 26. nū. 5. Simanch. Cathol.
inſtit. tit. 54. num. 20. Souſa lib. 2. Aphor. c. 1.
n. 13. & præter alios ab ipſo relatos, Farin. de
hæreſi, quæſt. 185. §. 1. n. 5. cum hac diſtin-
ctione, quòd in cauſis fidei, vbi agitur de mo-
do formandi proceſſum, de indicijs, & proba-
tionibus ad citandum, carcerandum, torquen-
dum, puniendum, ac de ipſa pœna,& ſimilibus
exterioribus, & materialibus opinio Canoni-
ſtarum ſit attendenda: ob eam rationem, quòd
illa talia ex iure canonico, & ex cognitione e-
31 ius, vt in plurimum pendeant. Si verò agatur
de alijs ſpectantibus ad ſpiritualitatem, vt de
actibus, & propoſitionibus definiendis, decla-
randis, & qualificādis, de intentione ſeu erro-
re mentis, ac de huiuſmodi alijs, opinio Theo-
logorum præferri debeat; quia cum doctrina
fidei Theologiæ prorſus coniuncta ſunt, & ab
hac tantùm Inquiſitores lumen accipiunt ad
procedendum in cauſis fidei.

32 Vltimam partem præcedentis reſolutionis
ſic limitant citati Rojas, & Farin. quòd quan-
do dubitatur, an aliqua propoſitio, ſeu aſſertio
ſit expreſsè damnata? deciſio huius dubij ad
iuris canonici peritos pertineat, & hoc negari
nequit, cum propoſitiones, ſeu hæreſes damna-
tæ in Decretalibus, Sexto, Clementinis, extra-
uagantibus, aut Bullis Pontificijs, & in Con-
cilijs reperiantur; iudicium verò de alijs ad-
huc non damnatis, ſed damnabilibus, vel cen-
ſura aliqua dignis ad Theologos ſpectat.

33 Quæres, quænam ſunt propoſitiones dam-
nabiles, aut cenſura dignæ? Non occurret for-
tè opportunior locus ſatisfaciendi huic quæſi-
to,& ſtandi promiſſis de varijs,& pluribus hu-
iuſcemodi propoſitionibus tibi tradendis; ſe-
ligam præcipuas ex penè innumeris, quas qua-
lificant Theologi recentiores, maximè de no-
ſtra Societate Ieſu, præ cæteris Lucius Tur-
rianus in diſputationibus ſelectis, & centurijs,
atque iuxta triplicem Theologiam ſcholaſti-
cam ſcilicet, poſitiuam, & moralem, ad quas
ſpectant, triplici etiam Regula tum in commu-
ni, tum in particulari per interrogationes, &
reſponſiones breuiſſimè comprehendam. Qua-
rum aliquas ita damnabiles cenſeri volo, vt
tamen Auctores illarum damnatione eximam.

34 Aduertendum autem prius in materia iſta
de qualificandis, aut cenſura afficiendis pro-
poſitionibus pedetentim valdè, ac maturè, e-
tiam perfecto, & præſtantiſſimo Theologo eſſe
procedendum, ne fortè eueniat, vt incidat in
35 foucam, quam fecit. Nam ſi propoſitionem
Catholicam aſſerat quis eſſe hæreticam, vel er-
roneam, haud dubiè talis aſſertio hæreſim, aut
errorem continet. Similiter ſi propoſitionem
aliquam probabilem habentem firmam ratio-
nem, quis qualificaret improbabilem; equidem
36 ipſa qualificatio eſſet improbabilis. Hinc fa-
ctum vt Pius V. & Gregorius XIII. damna-
uerint aliquas propoſitiones Michaelis Baij
propter cenſuras quas tribuerat aliquibus pro-
poſitionibus, ita Turrianus in ſelectis diſputat.
p. 1. diſputat. 4. dub. 6. verſic. Sciendum au-
tem eſt &c.

*An & qualiter vterq; modus procedendi per ac-
cuſationem, & denunciationem in cauſis
fidei ſit vſu receptus?*

REGVLA CLXIV.

37 QVamuis modus procedēdi per accuſatio-
nem in cauſis fidei ſemper olim in vſu fu-
erit, rarò tamen modò admittitur, niſi
ad inſtantiam partis. Quæ non neceſſariò ad
pœnam talionis ſe debet inſcribere, ſed vbi
apparuerit accuſatio calumnioſa, aliam calum-
38 niæ dignam luet accuſator. Qui item ſi ab ac-
cuſatione delicti hæreſis iam porrecta deſiſte-
re voluerit, haud eſt facilè audiendus. Ad ac-
cuſandum de crimine hæreſis quæcumq; per-
ſonæ ſunt habiles, etiam inimicus, ſumpta hæ-
39 reſi ſtrictè, ſed eius dictum nihil probat. Mo-
dus autem procedendi per denunciationem
ad inchoandum proceſſum in Tribunalibus
ſanctæ inquiſitionis frequentiſſimus eſt; ſed ad
ipſum proſequendum,& quaſi ad conteſtatio-
nem litis Promotor Fiſcalis ex officio accuſa-
re debet. Dein à quocumq; accuſatio forme-
tur, fieri debet per libellum; erit tamen vali-
da, ſi verbaliter proponatur; modò à Notario
40 redigatur in ſcriptis. In ea deniq; non neceſ-
ſariò exprimēdus locus aut dies commiſſi cri-
minis, niſi à reo petatur, & cum cautela vt in-
quiſitori videbitur.

41 Coniungimus ſimul in hac Regula vtrum-
que modum procedendi in ſancto officio per
accuſationem, & denunciationem; quia de
hac parum ſupereſt dicendum præter copioſè
dicta toto capite vltimo libri præcedentis; v-
bi Regula 152. verſ. Pro exprimenda &c. diffe-
rentias inter ipſas obiter explicuimus, vt cla-
42 tius pateſieret natura denunciationis. Nunc
ex profeſſo de accuſatione agimus, cuius natu-
ra in communi ſic definitur. Accuſatio eſt de-
latio alicuius criminis ad vindictam publicam
in iudicio, legitima interueniēte deſcriptione.
Ita Iulius Clarus §. fin. q. 21. n. 1. Deciā. tract.
crim. lib. 3. cap. 1. n. 2. Ant. Gomez de delictis,
tit. Qualiter formetur accuſatio, & alij commu-
43 niter. Vnde ſic bene inſert Souſa lib. 2. Aphor.
cap. 2. n. 1. Accuſatio in cauſa fidei eſt dela-
tio criminis contra fidem &c.

44 Quòd modus procedendi per viam accuſa-
tionis fuerit olim ſemper in vſu apud Tribu-
nalia ſanctæ Inquiſitionis, atque eò Inquiſito-
res vti potuerint, imo & cogere aliquando ad
accuſandum hæreticos, patet ex doctrina D.
Thomæ, t. 2. quæſt. 68. art. 1 adducta à nobis
dicta Regula 152. & ex communi aliorum Do-
ctorum, quòd ſcilicet attento iure naturali,
quiuis obligetur ad accuſandum hæreticum,
vel apoſtatam, ſeu de hęreſi aue apoſtaſia ſu-
ſpectum, ſi huius delictum ab illo ſufficienter
probari valeat; ergò poterit Inquiſitor ipſum
cogere ad talem accuſationem faciendam, nam
correlatiua ſunt, quem teneri, & cogi poſſe; ac
poſito vno iuxta naturam correlatiuorum, ne-
45 ceſſariò ponitur aliud. Vide Ioan. Calder. in
tract. de hæreticis rub. de materia proceſſuum
Inquiſitionis num. 1. Decian. in tract. crimin.
lib. 5. c. 27. n. 4. Eymer. 3. par. Direct. de pri-
mo modo procedendi in cauſa fidei per accu-
ſationem num. 67. & ibi Peñam Comment.
16. ac alios apud Farin. dict. q. 185. §. 1. num.
2. qui abſolutè aſſerunt in cauſis fidei poſſe
procedi per accuſationem, quod non dixiſſent,
ſi nunquam id fuiſſet vſu receptum, ergo fuit
aliquando in vſu.
46 Nihilominùs hic modus procedendi per vi-
am accuſationis iam ferè receſſit ab aula, & ra-
to, aut nunquam admittitur, niſi ad inſtanti-
am partis, vel alicuius particularis volentis
accuſare, & probare delictum contra fidem.
Tradunt iidem Doctores, præcipuè Eymer. vbi
ſupra affirmans, quòd Inquiſitor non debeat
facilè admittere iſtum modum procedendi per
accuſationem, tanquàm inuſitatum in cauſis
fidei, & accuſatori valdè periculoſum, ac liti-
gioſum; ſi tamē accuſator inſtet accuſationem
recipi, nequeat Inquiſitor eum reijcere, ita etiā
ibi Peña Com̄. 14. & Souſa dict. c. 1. n. 5.
47 Addit autem ibidem Eymer. in tali caſu de-
bere accuſatorem ſe inſcribere ad pœnā talio-
nis, de quo longè diſputat eius Com̄ent. Franc.
Peña dictò Com̄ent. 14 ac tandem illius ſen-
tentiam, licèt magis conſonam iuri com̄uni, &
Bullæ Pij V. incip. Cùm primum, §. monemus
il. 2. meritò relinquit, ac concludit ſuffice-
re, ſi accuſator, vbi accuſatio calumnioſa fue-
rit reperta, pœnam aliam calumnię dignam ſu-
48 ſtineat. Quæ reſolutio multis ſemper placuit,
præcipuè Iacobo Siman. Cathol. inſt. tit. 4. n.
7. Ioanni Rojas ſing. 8. Souſæ lib. 2. Aphoriſ.
cap. 2. n. 4. & Farin. de hæreſi quæſt. 185. §. 6.
49 n. 33. & ſequentibus. Quamquam n. 39. non
improbabiliter limitat, & ait, quòd pœna tali-
onis habet locum iuxta Bullam Pij V. quando
quis ſcientèr innocentem de crimine hæreſis
formalis accuſauit, quia in cauſa hæreſis accu-
ſator eſt etiam teſtis, at falſus teſtis pœna tali-
onis eſt puniendus; ſed de hoc infrà.
50 Sequitur breuiſſimè expendendum illud, ſit
ne audiendus accuſator, quando iam de cri-
mine contra fidem accuſauit aliquem, vult ab
accuſatione deſiſtere? Non eſſe facilè audien-
dum reſpondeo cum Deciano in tract. crimin.
lib. 5. cap. 28. n. 12. & Peña dict. Comment.
14. Qui inde ſic oſtendit; quoniam hoc crimē
grauiſſimum eſt, multumq; intereſt Reipubli-
cæ vt puniatur, in quo Iudex non minùs accu-
ſatorem ad docenda quæ detulit, quàm reum
ad purgāda, quæ negat, debet vrgere, vt opti-
mè ſanciuerūt Imperatores l. vlt. in fine C. de
51 abolit. Atq; hoc ipſum cenſeo obſeruandum
in eo, qui denunciat, qui ſi dicat falsò ſe denū-
ciaſſe, aut quid ſimile, non eſt facilè audiēdus;
ne fortè cum delato, aut cum teſtibus cōuene-
rit; hæc ille, cui adhæret Souſa dict. c. 2. n. 9.
52 Circa illud autē conueniūt Doctores, quòd
in cauſis hæreſis omnes ad accuſandū admitti
poſſint, etiam perſonę de iure inhabiles ad de-
ferenda alia crimina; pupilli item, & minores;
dummodo ſint doli capaces, & tutoris, ſeu cu-
53 ratoris auctoritate innixi; Quin & inimicus
ab accuſando de hæreſi ſtrictè ſumpta non re-
pellitur, ſi inſtet ſe velle accuſare aliquem de
crimine hæreſis, quia hoc aliqualiter eſt in fa-
uorem fidei. Illius tamen dictum nihil probat,
quia non deponit vt teſtis, nec poteſt teſtifica-
ri, vt infrà agendo de teſtibus, & exceptioni-
bus, videbimus. Tradunt vti certum Deci. l. 5.
c. 28. n. 5. & cap. 25. n. 7. Moſcar. de probar.
lib. 2. concl. 857. num. 35. Rojas ſingul. 7. nu.
2. & Farin. dict. §. 3. n. 29. & 32.
54 Verùm hoc modo procedēdi per accuſatio-
nem in cauſis fidei quoad particulares perſo-
nas, quæ in ſancto officio accuſare poterāt, ho-
die iam ferè totaliter abolito, vti valdè incer-
to, & periculoſo ipſi accuſatori, ac negotio fi-
dei parùm vtili, ſucceſſit loco eius modus pro-
cedendi per denunciationem, qua inchoatur
proceſſus contra denunciatum hæreticum, vel
apoſtatam, aut ſuſpectum de hæreſi, vel apoſta-
ſia; eſtq; frequentiſſimus in ſacris fidei Tribu-
nalibus, ob præceptum denunciandi per edi-
ctum Inquiſitorum quibuſuis iniunctū, vt ali-
55 bi à nobis traditū. Cæterùm cùm cauſa quæ-
uis tàm de iure naturali, quàm poſitiuo agatur
neceſſariò inter reum, & actorem, ſeu accuſa-
torem, ad illum accuſandum in ſancto officio
Promotor fiſcalis deputatur, qui calumniato-
ris pœnam non timet; cum ex officio accuſet,
& hac eius accuſatione proceſſus continuatur,
quaſi conteſtando litem inter reum, & ipſum;
56 Conſtant hæc omnia ex vſu, ſeu ſtylo cuiuſque
Tribunalis ſanctæ Inquiſitionis, ſicq; teſtantur
de eo Decian. cap. 28. n. 8. Simanch. Cathol.
inſtit. tit 53. n. 4. Peña dict. Com̄ent. 14. litt.
B. vbi ait, quòd cum hodie accuſatoris perſona
tardò admittatur, Fiſcalis ſubintrat loco accu-
ſatoris, & non ſe ſubſcribit; & clariùs præ cæ-
teris Farin. dict. § 3. n. 4. vbi loquens de vſu
ſupremæ, & vniuerſalis Inquiſitionis Romanæ,
ita dicit, Qui enim, inquit, ad deferendum hæ-
reticos accedunt, non vt accuſatores, ſed vt
denunciatores recipiuntur, & poſtea accuſa-
toris loco Promotor Fiſcalis accuſat, hæc ille;
atque idem prorſus eſt vſus noſtri Tribunalis
Melitenſis, me teſte, ſpatio 36. annorum vti
Conſultorem.
57 Sed quid de forma accuſationis in cauſis fi-
dei? A quocumque ea porrigatur, ſiue à per-
ſona priuata, ſiue à Promotore Fiſcali, ſemper
fieri debet in ſcriptis, ſeu per libellum oblatū,

Digitized by Google

& cum iuramento, quòd non malitioſe fiat.
58 Quamquam erit valida, etiamſi verbaliter tã-
tùm propoſita, dumodo à Notario in ſcriptis
redigatur. Item non requiritur neceſſariò vt
in accuſatione exprimatur locus, vel dies com.
miſſi criminis, niſi fortè reus id requirat, & In-
59 quiſitor iudicet expedire. Fieri tamen debet
loci, aut temporis expreſſio cũ tanta cautela,
vt nullum teſtes detrimentũ patiantur. Vnde
valde conuenit vt in plurimum non declare-
tur locus loci, nec tempus præciſum, vt tali die,
tali hora in domo, in cubiculo &c. Hæc de for-
ma accuſationis vti certa, & vſu recepta tra-
dunt præter alios Simanchas cathol. inſtit. tit.
4. à nu. 9. & tit. 41. n. 21. Peña 3. par. Direct.
Comẽnt. 14. Paramus de origine Inquiſitionis
lib. 3. quæſt. 9. n. 14. & cum alijs Farin. de hę-
reſi q. 185. §. 3. num 30. & 42.

Quid? & quotuplex ſit Inquiſitio, ac qualiter per eam Inquiſitores procedere poſſint, aut debeant?

REGVLA CLXV.

60 DEfinitur Inquiſitio; Eſt informatio deli-
cti, iudicis officio, & auctoritate facta.
Definitur in generalem, & ſpecialem. Inquiſi-
tio Generalis eſt illa, quæ incerto delinquente,
fit per iudicem ad generaliter inquirendum,
quiſnam delictum commiſerit. Specialis verò
eſt illa, quæ fit contra particularem perſonam,
de cuius delicto iam Curia notitiam habuit.
61 Vtráque autem Inquiſitione proceditur in
cauſis fidei, ſi nec accuſatio, nec denunciatio
interueniat, & adſint ſufficientia ad inquiren-
dum indicia: imo quauis illarum ſuperueniente
te non ceſſat inquiſitio. Hæc verò contra de-
62 terminatam perſonam inſtitui poteſt à pluri-
bus: atque ſi iſti ſint in diuerſis locis, præualet
inquiſitio, & ſententia illius, qui præuenit,
quòd ſi in eodem loco, debet fieri communi-
catio proceſſuum inter ipſos.
63 Materia iſta de inquiſitione contra delin-
quentes, & de requiſitis ad legitimè, & validè
inquirendum tractatur copioſiſſimè à Iuris v-
triuſque Doctoribus, præcipuè à Proſpero Fa-
rin, tom. 1. lib. 1. toto tit. 1. per vndecim quæ-
ſtiones longiſſimas; remitto te ad eum, & ad
Auctores, quos ipſe copioſè de more refert; à
nobis hic pauca pro noſtro inſtituto attingen-
64 tur. Communis eſt omnium definitio Inquiſi-
tionis, & diuiſio eius in generalem, & ſpecia-
lem propoſitio: cũ citato Farinacio illam be-
ne declarat Martinus Delrius lib. 4. diſquiſit.
mag. ſect. 2. aſſignans conditiones requiſitas,
vt fiat iuridicè, & validè, quas tum hac, tum
65 Regula ſequenti exprimemus. Vnde cum di-
citur in definitione *Iudicis officio, & auctori-
tate facta* intelligi debet de Iudice competen-
te, aliàs eſt nulla Inquiſitio, ac totius proceſſus
formatio, toto tit. C. ſi non à competente, Iu-
dice, & tradit ibidem Farin. quæſt. 1. num. 53.
Quinam ſint Iudices competentes in cauſis fi-
dei iam alibi tradidimus.

66 Particula definitionis, *Informatio delicti* in-
telligitur de delicto, à quo non fuit aliàs de-
linquens per iudicem fori externi abſolutus,
aut gratiam delicti à Principe nõ impetrauit,
quamuis impetrauerit abolitionẽ (quæ con-
ceditur à Principe ob lętitiam publicam, qua
tranſacta, infra 30. dies innouatur iudicium)
item de delicto, à quo licèt fuerit abſolutus de-
linquens per iudicem fori externi, non tamen
diffinitiuè, ſed ab obſeruatione tantùm iudi-
cij, aut relaxatus ſub fideiuſſione de ſe prǽſen-
67 tando. Similiter de crimine publico, cuius ha-
bita fuit remiſſio per tranſactionem, licèt iu-
ſtam cũ ſola parte, non tamen cum fiſco. Nam
de huiuſmodi delicto in dictis caſibus, & alijs,
quos cum Farin. q. 4. & 5. & cum Gomeſ. t. 3.
de delict. cap. pr. perdoctè exprimit Delrius
vbi ſupra, verſ. ſexto requiritur &c. & duobus
ſequentibus.
68 Hinc deducitur applicando doctrinam ge-
neralem traditam ad cauſam fidei, quòd poſſit
Inquiſitor nouis ſuperuenientibus indicijs, i-
terum inquirere contra ſuſpectum de hæreſi,
aut de alio delicto, quod ad iudiciũ eius ſpe-
ctat, quamuis in prima inquiſitione eũ incul-
patum inuenerit. ita Souſa lib. 1. Aphor. c. 3.
69 cum Farin. q. 4. n. 27. & 28. Vbi multis diſcu-
tit illud graue dubium, an actore non proban-
te, etiam in cauſa criminali, ſi reus ipſo inſtãte
abſoluatur, vti abſolui debet iuxta l. qui ac-
cuſare C. de ęde, & l. ei qui dicit ff. de probat.
cenſeatur abſolutus definitiuè, vt innocens,
ſeu potiùs tantùm ab obſeruatione iudicij, ita
vt nouis ſuperuenientibus indicijs iterum cõ-
tra eum inquiri poſſit? Proponit primo duas è
diametro oppoſitas ſententias, adductis pro
vtraq; & auctorum grauium, & efficacium ra-
70 tionum probationibus. Atq. reſoluit tandem
pro parte poſteriori, quòd ſit abſolutus tãtùm
ab obſeruatione iudicij &c. ſaltẽ ex vi praxis,
& conſuetudinis, allegatque conſuetudinem
Franciæ cum Rebuff. in procem. conſtit. Franc.
gloſ. 5. num. 118. & Hiſpaniæ cum Couar. var.
reſol. lib. 1. cap. 1. n. 8. & addit praxim Vrbis.
71 Quidquid tamen ſit de alijs cauſis, & Tribu-
nalibus, in noſtris tamen ſanctæ Inquiſitionis,
& cauſis fidei nunquam abſoluitur reus reper-
tus inculpatus, niſi tantùm ab obſeruatione
iudicij, ac conſequenter ſuperuenientibus no-
uis iudicijs denuò contra eum inquiri poteſt.
72 Conſtat clarè quid ſit inquiſitio tàm gene-
ralis, quàm particularis ex deſcriptionibus ea-
rum in Regula expreſſis. Per vtramque verò
poſſe Inquiſitores procedere nullus dubitat,
etiam quando neq; accuſator, neq; denuncia-
tor interuenit, ſi adſint ſufficientia indicia ad
inquirendum ſpecialiter; quia tunc Inquiſitor
ex officio procedere, aut inquirere poteſt, ac
tenetur, ita Eymer. 3. par. Direct. n. 69. & ibi
Peña Coment. 16. Farin. de hæreſi quæſt. 185.
73 §. 4. n. 46. Qui num. 48. cum citato Peña, &
cum Simanch. cathol. inſtit. tit. 44. n. 7. benè
addit, ad inquiſitionem generalem, quæ ſem-
per ex officio fit, non requiri, quòd præcedat
diffamatio, aut indiciũ vllum, ſed de hoc ma-
gis clarè Regula ſequenti.

Verti-

74 Vertitur tamen illud in dubiũ, an ſuperue-
niente accuſatione contra hæreſim, ceſſet in-
quiſitio, & procedendum ſit per ſolam illam?
Ratio dubitandi eſt, quia ſic ſe res habet reſpe-
ctu aliorum criminum, quòd nõ ſit vltra locus
inquiſitioni, vbi ſuperuenit accuſator; ergò i-
dem erit reſpectu criminis ad ſanctum officiũ
ſpectantis; in idque videtur inclinare Reper-
torium inquit, verbo inquiſitio, verſ. ſi pędẽ-
75 te inquiſitione. Nihilominus oppoſitum, vt
verum prorſus tenendũ eſt, quauis ſcilicet ac-
cuſatione ſuperueniente (idem dicito à forti-
ori de denunciatione) in crimine leſæ Maieſta
tis diuinæ, & humanæ, adhuc inquiſitionem
iam prius inceptam continuari, ita Decian. in
tract. crim. l. 5. c. 28. n. 9. Farin. loc. cit. §. 3. n.
31. & Rojas, ſingul. 8. cum Angelo in l. ea qui-
dem, C. de accuſ. & in l. 1. §. 1. ff. de rei vend.
ac ibid. cum Bernard. eius additionatore alle-
gante cap. per hoc de hæreticis in 6. Atq; inde
oſtenditur quoad caſum noſtrum, quia valdè
rationi conſonum in fauorem fidei Catholicæ,
vt in cauſa hæreſis accuſatio ſuperueniens nõ
tollat inquiſitionẽ inchoatam, vt per vtramq;
illa fortius impugnetur.

76 Tandem quid quando plures Inquiſitores,
ſiue ex iuriſdictione ordinaria, ſiue ex delega-
ta contra determinatam perſonam inquirere
cõtingit, vti poſſunt, cuiuſnam inquiſitio prę-
ualet? Cum Deciano crimin. lib. 5. c. 29. q. 3.
Farin. de hæreſi quæſt. 185. nũ. 47. Souſa lib. 2.
Aphoriſ. cap. 3. n. 13. & cum alijs ſub hac di-
ſtinctione de reſidentia in diuerſis locis, aut in
eodem breuiſſimè reſoluo, ſi illi ſint in diuerſis
locis præualere debet illius Inquiſitio, & ſen-
tentia, qui præuenit, etiamſi alias aliquando
preueniat in captura inquiſiti; quod cum par-
ticula limitatiua *aliquando*, conſulto addidi
(non enim ſemper fortè ita erit, vt videbimus
infra ob caſum peculiarem, quem in confir-
mationem doctrinę traditæ hic paucis expreſ-
ſum volui.

77 Quòd ſi plures Inquiſitores inquirentes in
cauſa fidei contra determinatam perſonam fu-
erint in eodem loco, tunc communicatio pro-
ceſſuum inter ipſos fieri debet, ita Souſa ibi-
dem ex mente aliorum. Sed de hac communi-
catione proceſſuum opportunior infra occur-
ret locus dicendi.

*Ex quibus indicijs, ac qualiter per inquiſitio-
nem particularem procedendum Inquiſi-
toribus in cauſis fidei?*

REGVLA CLXVI.

78 AD inquiſitionem generalem inchoandã
nullum debet pręcedere indicium; bene
tamen aliquod, vt diffamatio, neceſſario etiam
in crimine hereſis ad inquiſitionem ſpecialẽ.
79 Hoc autem ſi fiat contra perſonam vilem, aut
eam, quę aliàs hereſim abiurauit, ſufficit leuis
ſuſpicio; ſecus, ſi fiat contra nobilem, aut bo-
næ famæ, imò ſecundum quòd maior eſt quali-
tas perſonæ, maiora ad inquirendum contra
80 ipſam exiguntur indicia. Non tamen debet
conſtare de corpore delicti contra fidem, vt in-
quiſitio ſpecialis formetur, quidquid ſit in ali-
js delictis. Deniq; exprimendum in libello in-
quiſitionis tempus, quo illud fuit comiſſum,
quando tale delictum eſt punibile certa hora,
& tempore, in alia verò hora, & tempore ne-
quaquam.

81 Suppono, vt prorſus certum, ac proinde non
interrogo de hoc in titulo Regulæ pręſentis,
quòd haud ſit requiſitum vllum indicium ad
formandam inquiſitionem generalẽ; cùm hęc
ex informationibus, ſeu notificationibus dum-
taxat extraiudicialibus incohari poſſit, in
qua ſi teſtes examinati iuridicè aliquem parti-
cularem nominant, contra nominatum for-
manda ſpecialis inquiſitio, vt benè docent
Peña 3. par. Direct. Comment. 16. Farinac. q.
185. n. 46. & Delrius loco citato ſect. 3. verſ.
inquiſitio generalis &c.

82 Notandum hic obiter poſſe contingere, vt
dictę duę inquiſitiones reperiantur ſimul cir-
ca eundem caſum, vt quando conſtat, vel ſunt
ſufficientia indicia de aliquo facto hęreticali
v.g. de ſortilegio qualificato, & omnino igno-
retur perſona, quę fecit. Nam tunc poſſunt In-
quiſitores, & debent formare generalem inqui-
83 ſitionẽ de perſona, ſpecialem verò de crimine.
Quamquam non tenentur ſaltem regulariter
interrogare omnes de populo; ſed eos tantùm
qui attentis circumſtantijs, loci, temporis, &c.
probabiliter ſcire pręſumũtur, ita Peña 3. par.
Direct. Comment. 16. Aragon. 2. 2. quęſt. 79.
art. 2. verſ. His poſitis dico primo, & cum ali-
js Souſa lib. 2. Aphor. cap. 3. num. 8.

84 E contra verò quòd ad inquiſitionem ſpe-
cialem, etiam in crimine contra fidem exiga-
tur aliquod indicium, vt Inquiſitor iuridicè
procedat, nullus Doctorum in dubium vertit,
& cum Farinacio quęſt. 10. n. 49. & cum alijs
optimè tradit ibidem Mart. Delrius adiuncta
doctrina vera hùc ſpectante per ſequẽtia ver-
ba. Sine indicijs verò, inquit, vllis non liceret
incipere; à ſpeciali contra aliquem inquiſitio-
ne; ſi tamen iudex procederet, poſſet reus
opponere de nullitate inquiſitionis ób de-
fectum indiciorum. Si reus non opponeret, tunc
adhuc valeret proceſſus, nam hic defectus non
inualidat, niſi reus opponat. Hæc Delrius, quę
ſunt pro praxi valdè notanda.

85 Quodnam autem indicium ſit ſufficiens ad
formandam inquiſitionem ſpecialem contra
aliquem in cauſa fidei, controuertitur aliquan-
tulum inter auctores. Nam plures ex eis abſo-
lutè affirmant ſufficere illud, vel illa indicia, ex
quibus ſola leuis ſuſpicio gignitur in mente
iudicis, ob eam pręcipuè rationem, quia in cri-
mine leſæ Maieſtatis humanę, vel ruinę magnę
totius Reipublicę licitum eſt ex leui ſuſpicio-
ne inquirere ſpecialiter cõtra aliquem, & pro-
cedere; ergò multò magis id licebit in crimine
leſæ Maieſtatis Diuinæ, ſeu in deſtructione
fundamenti Eccleſię Catholicę, nempe fidei
per hereſim, ita ſuſtinent Calderinus in tract.
de hereticorũ &c. n. 10. vbi ait ex P. Federici
Regis, leuem ſuſpicionem ſufficere ad exami-
nandum

nandum ſuſpecrum de hereſi, Rojas par. 2. de herericis n. 20. Afflictus in conſtit. Regni de herericis &c. rub. 1. n. 53. Baſſius in tit. de hereticis n. 16. & Carrer. in trac. de heret. n. 116.

86 Alij verò negantem partem omnino tuentur, quòd ſcilicet non ſufficiat iudiciū gignens leuem ſuſpicionem tantum ad formandam cōtra aliquem ſpecialem inquiſitionem, & multò minus ad ipſum interrogandum, de quo infrà. ita refutatis Afflicto, & Carrerio per eum relatis, Simanch. Enchirid. Viol. Relig. tit. 41. & Cathol. inſtit. tit. 50. n. 28. vbi dicit ex leuibus indicijs iudicem moueri non debere ad ſuſpicandum tam graue crimen de homine Chriſtiano. ita etiam Peña 2. par. Direct. q. 55. Comm 80. Menoch. de preſumpt. l. 1. q. 100. n. 1. & Iulius Clarus in pract. crimin. §. final. q. 6. n. 6. verſ. item ſcias, qui requirit ad hoc, vt poſſit inquiri contra aliquem tanquàm hæreticum vehementem ſuſpicionem.

87 Predictæ due ſententie aliquo modo in cōcordiam reducuntur ſub diſtinctione expreſſa in Regula, ita vt prima intelligatur de quauis perſona vili, ſeu abiecta, ac de ea, que aliquādo hereſim abiurauit; ſecunda verò de homine honeſto, ac bone fame, vnde in propoſito valde attendendam eſſe qualitatem perſonarum, docent idem Rojas n. 21. Peña, & Menoch. locis citatis, & Farin. de hereſi q. 185. §. 4. n. 57. quibuſcum bene addit Souſa lib. 2. Aphor. cap. 3. o. 7. ſecundum quod maior eſt qualitas perſone maiora exigi indicia, vt poſſit formari ſpecialiter inquiſitio contra ipſam.

87 Quod eſt valde conforme æquitati, & iuſtitie, vt ex ſe patet. Indicia autem maiora, ſeu grauia cenſentur cōmunia iſta, que adducit Mart. Delrius vbi ſupra tota lect. 3. nimirùm 1. Teſtes. 2. Nominatio, ſocij criminis. 3. Fama, ſeu diffamatio. 4. Fuga à loco delicti. 5. Mine. De quibus, & de alijs indicijs minoribus, ſeu minùs vrgentibus recurret occaſio dicendi cū eodem Delrio quando agetur infra de citatione, & captura inquiſiti.

88 Nunc ſuperſunt duo expendēda ad inquiſitionem, de qua hic agimus, ſpectantia: alterum quòd quamuis in alijs delictis non excepris ad inquirendum contra perſonam particularem, neceſſarium ſit, vt conſtet de corpore delicti, quod latè oſtendit ex mente aliorum Farin. tom. 1. tota fere q. 2. in crimine tamen hereſis id non requiritur, neq; ſeruatur (an requiratur, & ſeruetur quandoq; ad condemnādum alibi videbimus) ita idem Farin. dict. q. 2. n. 25. cum Maſcard. de probat. l. 2. concluſ. 859. n. 1. & ſequenti. Iulio Clar. in pract. q. 4. verſ. ſcias tamen, & q. 55 verſ. quomodo autē, Arnald. Albert. de agnoſ. aſſer. Cathol. & heret. qu. 25. dub. 1. n. 1. atq; cum alijs multis.

89 Ratio potiſſima differentie quoad hereſim eſt, quia hoc delictum ſola voluntate, ſeu intentione perficitur; ergò poterit inſtitui inquiſitio contra delinquentem, etiam quòd de illo aliter non conſtet, legendus etiam circa hoc Bald. l. Si quis nō dicam, verſ. Venio ad oppoſitiones, C. de Epiſcop. & Cleric. vbi declarato qualiter ad procedendum criminaliter contra aliquem, debet conſtare de corpore delicti, ſic limirando addit; iſtud tamen, inquir, fallit in hereſi.

90 Alterum quod supereſt exponendum, pertinet ad circumſtātiam temporis pro maiori declaratione, ſeu limitatione doctrine tradite à nobis ſub finem Regule 164. n. 324. de nō exprimendo tempore cōmiſſi criminis, vt in plurimum &c. Nimirùm, quòd debeat exprimi quotieſcumq; delictum eſt ſolum punibile certa die, aut certa hora; nequaquam verò alia die, ſeu hora; tunc talis dies, tempus, & hora inſeri debet in libello inquiſitionis, aliàs non

91 poteſt ſequi condemnatio. Ratio eſt quia qualitas temporis, & illius particularis diei, aut hore eſt fundamentum inquiſit. inquirentis, ideò precisè debet probari. Ita docet, & oſtēdit Farin. tom. 1. queſt. 1. num. 19. cum Bart. l. non ſolùm §. ſed vt probari, ff. de oper. noui nunciar. & l. libellorum num. 12. ff. de accuſ. cum Ant. Gomez in ritul. qualiter formetur accuſatio n. 4. & cum alijs.

CAPVT SECVNDVM.

De probationibus in communi, ac de prima earum, nempe de teſtibus tùm in genere, tum in ſpecie ad procedendum iuridicè in cauſis fidei.

PROOEMIOLVM.

1 QVod indicia ad inquiſitionem ſpecialem contra aliquem formandam in cauſis fidei requiſita, vt traditum à nobis ſub finem precedentis capitis, debeant eſſe probabilia, nec ſufficiant improbabilia; & conſequenter, quòd illa, antequam ad citationē, & capturam inquiſiti deueniatur, ſint aliquo modo probanda, vt omninò certum ſupponunt, quicumq; de hac materia tractant Iuris vtriuſq; Doctores, precipuè Simanch. Cathol. inſtit. tit. 50. n. 27. Rojas de hereticis par. 2. n. 21. Eymer. 3. par. Direct. n. 73. vbi Peña Comment. 17. & Farin. queſt. 27. n. 111. & de hereſi q. 185.

2 §. 4. n. 58. Vnde ordo doctrine, atq; executionis, à quo ne tantillum quidem recedere curamus, ita poſtular, vt ſtatim de probationibus in communi, ac de prima earum, nempe de teſtibus; tùm in genere, tùm in ſpecie aliquid dicamus, hiſque & alijs dicendis ſternatur via ad tradenda poſt de citatione, & captura reorum.

Proba-

Probatio quid? item quotuplex? qualis dein eſſe debet, maximè in crimine hæreſis? & quos effectus cauſat?

REGVLA CLXVII.

3 DEfinitur probatio; Eſt oſtenſio rei dubiæ per legitimos modos Iudici facienda in cauſis apud ipſum iudicem controuerſis. Diuiditur in plenam, & ſemiplenam: illa eſt probatio plena, quę tantam fidem facit, quanta ad finiendam controuerſiam ſufficit. Semiplena verò eſt, quæ quaſi dimidiam fidem facit. Subdiuitur illa in ſeptē quaſi ſpecies, hæc in qua-
4 tuor, omnes ſtatim exprimendas. Probationes autem in omnibus delictis, præcipuè in commiſſis contra fidem debēt eſſe luce meridiana clariores, vt ſuos cauſent effectus, nimirùm, vt quis per plenam, & concludentem probationem, vti requiritur pro crimine hæreſis condemnetur ad pœnam ordinariam: ad quam haud ſufficiunt duæ ſemiplenæ probationes ſimul coniunctæ; ſecùs ad pœnam extraordinariam; ſicut & vna ſola ad eandem ſufficiens eſt.
5 Variæ à varijs Doctoribus efformantur probationis definiones, vt illa ab Azone, & Accurſio in rub. C. eodem tit. Probatio eſt rei dubiæ per argumenta oſtenſio, vbi per argumenta intelligitur quæuis ſpecies probationis, ſicque cenſetur ſufficiens ſecundum Hoſtienſem in ſumma tit. de probationibus. Abbatem, & alios communiter dict. rub. extra de probat. quidquid immeritò contradicat, & iudicet eam in-
6 ſufficientem Goffr. in ſua ſumm. Qui ideò longiuſculè definit ſic: Probatio eſt rei dubiæ per teſtes, vel inſtrumenta, & plerumq; indicia, & præſumptiones oſtenſio. Sed iſta definitio meritò ab Hoſtienſi loco cit. vti manca, & inſufficiens reijcitur, eò quòd probatio fieri ſoleat alijs modis, qui in Goffredi definitione non continētur, vt per confeſſionem partis, per iu-
7 ramentū &c. de quibus ſtatim. Verùm dictis, & quibuſuis definitionibus omiſſis, placet omnino propoſita in Regula ex Ioſeph. Maſcardo tom. 1. de probat. quæſt. 2. n. 17. quæ tametſi ex ſe perſpicua appareat; cum eodem tamen Maſcardo aliquantulum perpendenda.
8 Particula, *oſtenſio rei dubia*, adeò latè patet, vt comprehendat omnia, quæ ſub probatione cadere poſſunt, vt conſtat ex l. rei appellatione, & ex alijs, ff. de verb. ſignific. nempe quæcumq; ſunt dubia, vel ex ſe, vel quia negantur: nam per negationem adiectā præcipuè à parte oppoſita, fieri rem dubiam, atq; ideo in iudicio probandam deducitur ex l. ſi debitor ff. de peten. hæred. & ex cap. cum bonæ, de probato, & ex cap. fin. de reſtit. ſpol. Quæ enim iudici ſunt manifeſta, non eſt cur probentur l. ſi verò, §. pro rei ff. qui ſatiſd. cog. & oſtendit bene Hoſtienſis in ſumm. tit. de probat. verſ. quid
9 debeat probari. Particula item, *per legitimos modos*, complectitur omnes formas, ſeu quaſi ſpecies probationum, de quibus pauló poſt, & indicat probationes ſecundum normam legis fieri debere, vt bene notat ibid. Hoſtienſ. verſ.
10 & qualiter. Dein particula, *Iudici facienda*, denotat fidem, ſeu probationē eſſe faciendam iudici, & non aduerſario, l. inter ſtipulantem §. 1. ff. de verb. oblig. & l. quinquaginta cum Glos. ibi, ff. de probat. Tametſi aliquoties non ſolùm poſt factum, ſed etiam ab initio eſſe faciendam fidem aduerſario, elicitur ex cap. cū in iure, de offic. delegati, & ex alijs, traditq;
11 idem Hoſtien. loc. citato. Tandem particula *In cauſis apud ipſum iudicem controuerſis*, demonſtrat, nulla alia eſſe probanda, niſi quæ neceſſariò ad cauſam apud ipſum iudicem agitatam pertinent, l. ad probationem C. de prob. Atq; hæc cum Maſcard. citato pro declaranda definitione probationis tradita.
12 Diuiſiones ſimiliter probationis multiplices à Doctoribus aſſignantur: nam ex Tancredo Oldendorp. in ſuo breui compendio probat. diuidit in ſex eius formas, ſeu ſpecies; Hoſtien. verò vbi ſupra in nouem comprehēſas his carminibus:

Aſpectus, ſculptum, teſtis, notaria, ſcriptum.
Iurans, cōfeſſus præſumptio, fama probauit.

quamuis non explicet hoc ordine, quo in carminibus continentur. Quibus nouem Baldus in rub. de probat. addidit decimam formam probandi per coniuncturam hominis. Alij ali-
13 as adducunt, maximè eam, quæ fit per indicia indubitata. De quibus omnibus lege cæterorum Scriptorum circa hanc materiam probationum verum anteſignanū Ioſeph. Maſcardū citatum, quæſt. 4. ſicut & de alijs tribus formis probandi, iam valde reprobatis à Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 19. & à Bullis Pontificijs, nempe per duellum, per ferrum ignitum, & per aquam frigidam, &c.
14 His autem ſic obiter tactis iam agendum cum eodem Maſcardo num. 11. de celebri illa bimembri diuiſione probationis in plenam, ſeu concludentem, & ſemiplenam, ſeu non integram, quæ deſumitur ex iure l. 3. §. eiuſdem quoque, & ibi Glos. in verb. ſpeciem ff. de teſtibus, plena probatio adeò dignior, & perfectior eſt, vt appellatione probationis abſolutè, & ſine alio addito, plena intelligatur, & non ſemiplena, ex l. Lucius, ff. de condit. & demōſt. & ex Glos. ſuper, cap. ſtatutum de reſcrip. in 6.
15 Probatio item plena, teſte ipſo Maſcard. ibid. num. 15. ſic deſcribi ſolet, eſt illa, quæ tantam fidem facit, quanta ad finiendam controuerſiā ſufficit. Subdiuiditur verò ipſa completè in ſeptem eius formas, ſeu ſpecies præcipuas, ſub quibus comprehēduntur, quæ ab alijs Doctoribus vltra vt dictum aſſignantur, ita idem
16 Maſcardus num. 16. Prima ſpecies plenæ probationis fit per teſtes, de qua nos plurima Regulis ſequentibus. De alijs etiam ſex intra ſuo loco dicetur, ſecundum quòd iudicabitur requiſitum pro noſtro inſtituto; nunc ſat erit eas exprimere. Secunda itaq; fit per inſtrumentū, ſeu ſcripturam. Tertia per confeſſionem partis, aut inquiſiti. Quarta per euidentiam facti. Quinta per iuramentum, ſaltem actori, vel reo à iudice delatum. Sexta per præſumptionem iuſtam, ac coniecturis veriſimilibus, vel indicijs indubitatis fundatā. Septima per famam,

aut

aùt per diffamationem, vel infamiam in criminalibus cauſis,&c.

17 Semiplena item probatio definitur à Maſcardo quæſt. 4. num.17. Sic, eſt illa, per quam rei geſtæ fides aliqua fit iudici, non tamen tanta, vt iure eam debeat ſequi in ſententia dicenda & ſtatim aſſignat quatuor eius ſpe-
18 cies. Prima cum vnus teſtis pro actore, vel reo deponit, quæ late diſcutitur ab eodem Maſcardo quæſt.11. adiunctis duabus ampliationibus, & ſex limitationibus, quas apud
19 eum videas, ſi lubet. Secunda eſt, cum de ſcripto dubitatur, tunc fit comparatio ſcripturarum, & iurium, de qua etiam ipſe Maſcar-
20 dus quæſt.12. Tertia eſt quæ prouenit ex priuatis ſcripturis, quibus non eſt adhibenda plena fides, vt ex communi Doctorum affert Ioan. Andreas in cap. cauſam quæ, de proba-
21 tionibus. Quarta eſt præſumptio non vrgens ſeù orta ex coniecturis, vel indicijs dubijs. Sed hæc omnia ex dicendis infra clarius innoteſcent.

22 Quod autem in criminibus, & maximè in crimine contra fidem probationes debeant eſſe luce meridiana clariores, vt ſuos cauſent effectus condemnandi, docent omnes, præcipuè Albert. rubri de hæreticis num.10. qui a fortiori pro caſu noſtro probat, quia ſi hoc ita ſe habet in alijs delictis, quanto magis in delicto hæreſis, quod grauius eſt, & in quo de maiori periculo agitur. item Decian. crimin. lib.5. cap.35. n.20. Maſcard. lib.2. concl.856. n.26.& Simanc.Cathol.inſtit. tit.51.de probat. n.11. Ratio vniuerſalis pro quibuſcumq.cauſis hæc eſt,quia vt bene aduertit Panormit.in cap.
23 Tertio loco n.11.de probat. Gradatim ſic procedítur in iudicio, nimirum cum cauſa aliqua introducitur per actorem, & negatio ſequitur per reum,iudex adducitur in dubitationem, nam non præſumit adhuc, nec pro actore, nec pro reo. Si addatur aliquod leue indicium, vel argumentum, adducitur ad ſuſpicandum, ſi argumenta inſurgant fortiora, incipit opinari, opinio tamen non ſufficit ad fidem, & credulitatem; quòd ſi adhùc aliquo alio magis fulciatur probatio, tunc iudex completè credulitatem, & fidem attingit, ergò cum ipſe huc perueniat, & ad iuſte, legitiméq. iudicandum quaſi manu ducatur per probationes, meritò iſtæ debent eſſe luce meridiana clariores; quod magis locum habet in cauſis criminalibus, ne reo, vel actori aliquod damnum irreparabile inferatur, & multò magis in cauſis fidei,eò quod in his de re maioris momenti agatur.

24 Circa materiam hanc noſtram equidem certum eſt ferè apud omnes ad condemnandum aliquem, & infligendam ei pœnam ordinariam pro crimine hæreſis requiri plenam, & concludentem probationem, & non ſufficere vllam tantum ſemiplenam. Ita Simanc. cathol. inſtit. tit.50. n.21. Decian. crim. lib. 5. cap.35. n.20. Roias de hæreſ. par. 2. aſſert. 6. n. 150. & Farin. cum multis alijs ab ipſo adductis, de
25 hæreſi quæſt. 187. §.1. n. 2. Quidquid nimis rigoroſè dicat Vmbert. Locat. in iudicial. Inquiſitorum, verb. hæreticus n.22. quòd poſſit procedi ad dictam condemnationem pœnæ ordinariæ per ſemiplenam probationem prouenientem ex præſumptionibus, ſeù indicijs, licet non indubitaris. Sed de hoc opportunius
26 capite ſequenti à nobis dicetur. Quod autem ſemiplena probatio ſit ſufficiens ad condemnandum pœna extraordinaria, ſeu arbitraria, nullus eſt qui dubitet, & præter Simanc. tit.51. n.5. & Farin. dict. §.1. n. 7. & 9. affert Peña 2. par. Direct. Comment.80. approbans etiam contra Vmbert. quod diximus numero præcedenti.

27. Verùm ſupereſt diſcutiendum, aliquantulum inter Doctores controuerſum, an duæ ſemiplenæ probationes ſimul innctæ ſufficiant in cauſa fidei ad condemnandum aliquem pœna ordinaria? Partem affirmantem mordicus tenent Vmbertus Lucatus in praxi, verb. teſtis idque ipſe à forriori, Rojas ſingul. 188. n. 16. & Ioſephus Seſſe tom.4. deciſ. Regni Aragon. deciſ. 477. n.24. Inde oſtenditur, quia cum ambæ tendant ad eundem finem, & ſe inuicem adiuuent & corroborent, vim & effectum plenæ probationis obtinebant; atque hæc pro-
28 babilis eſt. Nihilominus pars negans vti benignior, & probabilior magis placet ob contrariam rationem, quia cum quæuis ſemiplena probatio in ſuo ordine diuerſa ſit, non videtur poſſe cum alia coniungi ad præſtandum talem effectum, ita cum Simanc. Farin. & Peña citatis, Caſtrus Palaus tom. pr. tract. 4. diſp. 8. princ. 10. n. 7. Souſa lib.2. Aphor. cap. 5. n. 10.
29 & Diana 4. par. tract.7. reſol.30. Qui admittit primam ſententiam caſu quo ſimul cum duabus ſemiplenis probationibus, eſſent alia indicia: quamquam addit neque hoc modo recipi illam in praxi apud Inquiſit. Hiſpaniæ.

An, & qualiter in cauſis fidei teſtes non ſolum legitimi, & idonei, ſed inhabiles etiam, ac non idonei deponere valeant.

REGVLA CLXVIII.

30 QVamuis in criminalibus abſolutè loquendo teſtes debeant eſſe idonei, ac omni exceptione maiores in crimine tamen hæreſis, & in alijs exceptis admittuntur inhabiles, & minus idonei (excipe inimicum capitalem ex odio priuato) etiam quando proceditur per viam accuſationis, tàm contra inquiſitum,
31 quàm pro ipſo. Sed illi non plenè probant, niſi ſint plures, quam duo, concurrentibus alijs circumſtantijs, maximè in aliquo caſu dif-
32 cilis probationis. Teſtis autem inhabilitas, quæ ipſum a teſtificando prorſus non excludit, ſuppletur etiam in crimine hæreſis, ex adminiculis, & coniecturis, atque ex præſtantiſſima fide alterius teſtis, quo ad torquendū; & ad condemnandū pœna extraordinaria, non verò
33 ordinaria. Vnde a fortiori ad hanc infligendā, nunquam vnicus teſtis ſufficit, benè tamen duo vt in plurimū integri, ac omni exceptione maiores.

34 Ma-

34 Materia iſta teſtium valdè difficilis eſt,atque adeò ampla, & copioſa vt multi Scriptores, multos de ea tractatus ediderint, præcipuè Ioan. Baptiſta Zilitus vigintiduos vberrimos, ad quem remittit Lectores Maſcardus tom. 1. quæſt. 5. n. 1. ſed ego ipſos remitto ad ſcribentem eruditiſſimum magis recentiorem, nempè Proſperum Fatinacium, qui præter alia, quæ alibi copiosè ipſe tradit, protulit in lucem integrum, & magnum volumen hac de re ſola, quadraginta duabus oppoſitionibus elaboratum, egregia quidem methodo, nempè 16. contra perſonas teſtium,& 10. contra ipſorum dicta, ac 16. contra formam examinis eorumdem, hincq; ad ſaturitatem quæcumque vniuerſam materiam teſtium reſpicientia omnes
35 haurire poterunt. Nos paucis Regulis ea ſolum in ſpecie hauriemus, quæ faciunt pro noſtro inſtituto teſtificandi, & probandi in cauſis fidei, attingentes quandoq; obiter quæ atteſtationibus quibuſcumq; ſunt communia.

36 Supponendum, primò ex iure quoduis crimen fidei Catholicæ oppoſitum teſtibus probari patet ex cap. vt officium §. Verùm,& cap. Accuſatus, §. licèt de hæreticis in 6. & cap. cū ad ſedem, §. nos prioris extra de teſtibus, & affert benè Maſcardus de probat. lib. 2. con-
37 cluſ. 855. n. 1. cum alijs. Quod adeò verum eſt, vt ſecundum Archidiac. in d. cap. Vt officium n u.9. Ioannem Rojas ſing.42. & ſing.70. ac ſingul. 196. Eymer. 3. par. Direct. q. 62. & ibi Peſiam, comment. 111. citatum, Maſcard. concluſ. 857. nu. 16. & communiter omnes in crimine hæreſis cogi, & compelli poſſint teſtes ad ſe examinandum, non obſtante quouis eorum
38 priuilegio. Imò teſtis recuſans in cauſa hæreſis examinari ſuſpectus redditur,& tanquam fautor, vel celator hæreticorum puniri poteſt, ita Felin. de hæreſi. quæſt. 187. §. 6. num. 3. cum
39 Peſia citato, verſ. ſed opportunè hic. Vbi benè id limitat, niſi quis citaretur ad teſtificandum contra affines, vel conſanguineos, aut amiciſſimos, nam tunc quamuis poſſet puniri ob inobedientiam, non tamen defautoria, aut de hæreſi habendus eſſet ſuſpectus.

40 Supponendum ſecundò teſtes eſſe in duplici differentia, nimirum alios idoneos, ſeù habiles, alios inhabiles, ſeù non idoneos ad illos itē conſtituendos varias requiri conditiones ſub his duobus carminibus ex Syluest. & Armilla, verb. Teſtis nu. 1. comprehenſas.

Conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama,
Et fortuna, fides, in teſtibus iſta requires.

41 Teſtis itaque idoneus, aut habilis, aut integer, vel legitimus, aut omni exceptione maior (Synonymæ fere ſunt particulæ iſtæ, teſte Souſa citando) eſt ille, qui habet prædictas conditiones, vel cui nulla exceptio opponi poteſt.
42 E contra teſtis inhabilis, ſeù non idoneus eſt ille, qui per aliquam exceptionem in toto, vel in parte repellitur, ita ex cap. placuit de teſtib. cum Gloſ. ibi, verb idonei defunitur, affertq; Farinacius tom. 2. quæſt. 61. in præludio.
43 De quibus igitur intelligitur doctrina in prima ſuppoſitione ex iure tradita, quòd crimen hæreſis teſtibus probetur? clarum eſt(vt iam ad oſtenſionem Regulæ per ſingulas particulas accedamus) ſaltem intelligi neceſſariò de idoneis, ſeu hab libus, nec circa hos vllus
44 vnquam dubitauit. De inhabilibus, ſeu minus idoneis poteſt eſſe dubitatio, quia apud Doctores paria cenſentur teſtes nullos inducere, aut inducere ſed inhabiles ſeu non idoncos, ita cum Anchar. in cap. 1. num. 2. extra de teſtibus, Fulg. Campeg. & alijs multis ab ipſo relatis tradit Farinacius quæſt. 62. à num 19. & oſtendit copiosè id ſolum habere in quibuſque generibus cauſarum etiam ciuilium; ſed multò magis criminalium, cum in iſtis abſolutè loquendo teſtes idonei, & omni exceptione maiores requirantur, ex mente omnium, præcipuè Maſcard. lib. 2. de probat. concl. 459. nu. 6. Albert. de agnoſcen. aſſert. quæſt. 34. nu. 4. & Farin. ibi-
45 dem num. 22. Qui benè addit num. 26. quod ſi iudex admiſerit teſtes inhabiles,& non admittendos ad ſe examinandum, poſſit pars a tali admiſſione appellare, ſecundum textum in capit. ex parte, ſub verſ. licet autem, ibi poſt appellationem, extra de teſtibus, & notant hoc loco Abb. num. 1. & 8. Felin. num. 12. & Ioan. Andr. num. 5.

46 Nihilominùs, quidquid ſit de prædictis, quę non ſpectat ad noſtrum inſtitutum magis diſcutere, in quibuſuis criminibus exceptis, ex læſæ maieſtatis, latrocinij, ſimoniæ, & alijs pręcipuè in crimine hæreſis inhabiles, & alias non admittendi, teſtes poſſunt,& debent admitti, tàm pro reo, quàm contra reum, excepta limitatione; de qua paulo poſt, eſt communis ſententia iuris vtriuſque peritorum, vt teſtantur, & eam ſequuntur Iulius Clarus in pract. quæſt. 24. verſ. Sciendum eſt tamen. Hippol. Riminal. lib. 5. conſ. 254. n. 29. Maſcard. de probat. lib. 3. concl. 1359. num. 15. & poſt multos, quos citat Farin. quæſt. 62. à num. 81. qui eam dicit veriſ-
47 ſimam eſſe. Atque particulariter de crimine hæreſis habetur expreſsè cap. in fidei fauorem, de hæreticis in 6. & cap. accuſatus, §. licèt, eodem tit. neque hoc maiori indiget probatione, ſed tantum animaduerſione, quòd ita ſe habeat, etiam quando proceditur per viam accuſationis, vt inhabilitas non repellat teſtes, hoc benè docent Archidiac. d. cap. in fidei fauorem, Maſcard. de probat. lib. 2. concl. 857. num. 30. & Farin. ibid. num. 86. inde oſtenditur quia in textu dicto cap. in fidei fauorem, non diſtinguitur de modo procedendi per viam inquiſitionis, aut per viam accuſationis; ergò nec nos diſtinguere debemus, cum par ſit ratio in vtraque via quoad facultatem producendi te-
48 ſtes inhabiles in cauſa hæreſis. Nunc ſupereſt, vt per varias illationes variarum perſonarum ſpecies, qualiter teſtes in crimine præcipue hęreſis induci poſſint,& debeant, exprimamus.

49 Ex dictis primò infertur, quòd quamuis laicus contra Clericum, aut clericus contra Laicum regulariter in alijs criminibus teſtimonium ferre non poſſint; in crimine tamen quouis fidei Catholicæ oppoſito ad teſtificandū admittuntur, & ad id cogi poſſunt, ac præſtare tenentur. Afferunt ex omnium ſententia Maſcard. de probat. lib. 1. concl. 463. n. 14. & lib.

& lib. 3. concl. 1264. num. 58. ac Farin. quæſt.
61. num. 104. Atq; ic ita in praxi receptum ex
vi dict. cap. in fidei fauorem, de hæreticis in 6.
& aliorum iurium.
50 Secundò infertur, quod in crimine contra
fidem Catholicam, & in alijs exceptis mulie-
res ad ferendum teſtimonium recipiantur, ta-
metſi de iure ad id in alijs cauſis criminalibus
inhabiles ſint. Probatur ex textu, cap. tanta,
& c. per tuas, & ibi Doctores, præcipuè Anan.
num. 1. extra de ſimon. Maſcar. de probat. lib. 3.
concl. 462. nu. 6. & lib. 1. concl. 762. num. 22. &
alij, quos adducit Farin. quæſt. 59. num. 10. &
num. 11 in particulari, cum Arnal. Albert. in
repet. cap. 1. de hæreticis in 6. quæſt. 16. nu. 13.
& Iacobo Septimacen. in inſtit. cath. cap. 62.
exprimit qualiter in crimine hæreſis teſtimo-
nium mulicbre accipiatur, idque in Fidei fa-
uorem.
51 Tertiò infertur, quòd conſanguinei, affines,
in quouis gradu coniuncti, domeſtici item, ac
familiares in crimine hæreſis non ſolum ad te-
ſtificandum admittãtur, ſed etiam ad id ab In-
quiſitoribus cogi poſſint. ita Maſcard. de pro-
bat. lib. 3. concl. 858. num. 22. Eymer. 3. par. Di-
rect. quæſt. 70. nu. 2. & ibi Peña Comment. 119.
& 125. atque præter alios ab ipſo citatos. Fa-
rinac. quæſt. 55. de teſtib. num. 94. & de hæreſi,
quæſt. 188. à num. 144. vſque ad 148. exempli-
ficans de ſeruo contra dominum, de patre cõ-
tra filium, & è contra, de marito contra vxo-
rem, de concubina contra eum, qui ipſam re-
tinet in concubinatu, ſeu de amaſio contra
52 amaſiam, &c. Ratio pro omnibus eſt, quia
cum hæreſis crimen ſecretè, & in occulto, vt
in plurimum committi ſoleat, melius per do-
meſticos, quàm per alios probari poteſt; er-
gò in fauorem fidei meritò coguntur domeſti-
ci id præſtare, maximè quando non ſunt alij,
qui præſtent.
53 Limitant tamen benè ijdem Maſcard. Peña,
& Farin. vltimo citat. num. 149. & alij plures
quibus adhæret Souſa lib. 2. Aphor. cap. 15. n. 1.
quòd non ſint admittendi domeſtici, conſan-
guinei, affines, &c. ad teſtificandum in defen-
ſionem, ſeù pro oſtendenda innocẽtia inquiſiti
54 à Sancto officio. Facit pro hoc textus in cap.
filij, de hæreticis in 6. ibi non autem per vxo-
res, filios, familiares, vel de ſuis aliquos; ſed
per teſtes alios fidei dignos, & ſpecialiter fidei
zelatores, ita in eo textu. Facit etiam Con-
ſtitutio Alexandri III. incip. Ex parte, quam
55 affert Peña in fine Direct. Inde probatur,
quia cõſanguineorũ, affinium, familiarium, &c.
intereſt reos abſolui, cum iſtorum infamia ad
illos quoque extendatur; ergò meritò à teſti-
56 ficando ad defenſionem repelluntur. Non
deſunt tamen qui eos non omnino excludunt
in aliquibus caſibus, vt quando veritas pro in-
nocentia reorum aliunde haberi non poteſt.
ita Simanc. cath. inſtit. tit. 29. num. 31. item
quando teſtis domeſticus eſſet perſona valdè
digna, & ſpectatę probitatis, aut quando cum
huiuſmodi teſte domeſtico cõueniret alius te-
ſtis nõ domeſticus, & omni exceptione maiori,
vel ſi concurrerent aliqua indicia innocentiæ,
ita Peña 3. par. Direct q. 70. Comment. 119.
& Maſcard. lib. 2. de probat. concl. 857. num. 28.
quibus adhæreo.
57 Quartò infertur, quòd Infideles, Iudęi, Apo-
ſtatæ, hæretici, dubij in fide fautores hęretico-
rum, defenſores, ac eorum receptores, qui aliàs
ex iure, vel conſuetudine in teſtes cõtra Chri-
ſtianos admittendi non ſunt, in cauſis fidei, &
in criminibus exceptis liberè admittantur,
tàm contra ipſos Chriſtianos, quã contra alios
Infideles, quoties iſti ab Inquiſitoribus puniri
poſſunt. Tradunt vti prorſus certum Maſcar.
de probat. lib. 2. concluſ. 857. num. 9. & ſequen.
Peña 2. par. Direct. comm. 13. verſ. cæterum,
& comment. 17. ad cap. contra Chriſtianos, de
hæreticis in 6. & cum multis ab eo citatis Fa-
rin. de teſtib. quæſt. 56. art. 6. num. 227. & de
hæreſi q. 188. §. 7. num. 123. 125. 138. & 141.
Probatio huius doctrinæ præcipuè ſumitur ex
cap. in fidei fauorem de hæreticis in 6. ſæpius
58 allegato. Ex quo etiam clarè deducitur id
quod benènotant Peña 3. par. Direct. Comm.
117. ac 118. & Farin. d. §. 7. num. 127. nimirum
hæreticos, & alios infideles, nec pro fidelibus,
nec pro infidelibus in cauſis fidei admittendos
eſſe in defenſionem; quia hoc non eſſet in fa-
uorem ipſius fidei; ſed contra ipſam.
59 Quintò infertur, quòd recipiantur ad teſtifi-
candum in crimine hęreſis illegitimi, birroarij,
blaſphemi, luſores, hiſtriones, ebrij, dummodò
quando deponunt, non ſint in actuali obrieta-
tate, apoſtatæ a religione, proditores, fuſtiga-
ti, prodigi, calumniatores, ac profeſſores artis
ludicræ. Hos omnes ſimul coniungit Souſa
lib. 2. Aphor. cap. 13. num. 20. deſumitq; ex Fa-
rin. de teſtib. quæſt. 56. art. 12. & in præceden-
tibus, & cum eo poſſumus de multis ſimilibus
perſonis idem proferre, vt de meretricibus, le-
nonibus, & alijs infamia facti, vel iuris affectis,
de quibus ille copioſè dict. quæſt. 56. & præce-
dentibus, quod ſint admittendę in cauſis fidei,
ad teſtificandum; ſed dicta pro præſenti inſti-
tuto ſufficiant.
60 Sequitur agendum de teſte inimico, quem
in Regula per parentheſim, etiã quoad crimen
hæreſis à teſtificando meritò excluſimus, ſicuti
perpetuò excluſerunt ipſum, licèt de proximò
ſit reconciliatus; & cohabitans cum eo, qui-
cunque de hac re ſcribentes, præcipuè Peña 3.
par. Direct. Comment. 16. Maſcard lib. 1. concl.
463. num. 31. & lib. 2. concluſ. 857. à num. 40.
Rojas ſing. 199. n. 1. & de hæret. par. 2. n. 231.
& cum alijs multis ab ipſo relatis, Farin. de teſt.
qu. 53. à n. 5. & de hæreſi q. 188. §. 6. à n. 101.
61 Quod intelligitur ſi inimicitia ſit grauis, ſeu
capitalis cum odio priuato, etiãſi occulta, vn-
decumq. ſeu ex quauis cauſa proueniat, vt ex
morte, ex infamia graui, ex lethali vulnere, ex
amiſſione maioris partis bonorum, vt aſſignãt
62 Peña, & Farin. citati. Secus verò erit, ſi non
ſit capitalis lis, vel ſi iam reconciliatio antiqua
exiſtat: quod an ita ſe habeat? iudicis arbitrio
relinquitur: ità ex auctoribus prædictis copio-
ſius Felin. dict. quæſt. 53. num. 58. cum ſequen-
tibus; & dicta quæſt. 188. §. 6. num. 105.
63 Aduertit autem benè Peña cum Eymerico

3. par.

Digitized by Google

3.par. Direct. comment. 29. debere Inquiſito-
res ex officio interrogare de inimicitia tàm
teſtes, quàm etiam reum inquiſitum, & reſol-
uere, ſit ipſa capitalis nec ne, vt illos ad re-
ſtificandum admittat, vel à ferendo teſtimo-
64 nio repellat. Adiungit etiam Albert. in c. 1.
de hæret. in 6. q. 16. nu. 28. quod teneantur In-
quiſitores de vita, & qualitatibus teſtium in-
quirere, etiāſi à reo nihil opponat, quod ſine
dubio verum eſt, & in praxi video obſeruari.
65 Expendendum modò, qualiter ſeu quantū
teſtes probent: Equidem ſi ſint duo conte-
ſtes, habiles, & integri, omnique exceptione
maiores, vt in plurimū plenè probant ad con-
demnandum, & puniendum inquiſitum pœna
ordinaria per Tribunal ſancti officij. Eſt cō-
munis ſententia Doctorum, vt affirmant Ar-
nal. Albert. in repetitione c. 1. de hæret. in 6.
q. 16. nu. 13 Simanc. cath inſtit. tit. 51. nu. 8. &
in Enchirid. tit. 34. num 4. Clar. in praxi crim.
§. hæreſis nu. 18. Rojas ſingul. 164. Maſcard.
de probat. lib. 2. concl. 855. nu. 2. Peña 3. par.
Direct. cōment. 126. & Farin. de hæreſi q. 188.
num 55. cum reliquis ab eo copioſè de more
66 citatis. Fūdatur in illo Chriſti Domini apud
Matth. 18. ſicut Deuter. 17. & 19. ac 1. Corinth.
cap. 13. In ore duorū, vel trium teſtium &c.
vbi particula. *vel*, diſiunctiuè ſumitur inter
membra diuerſa; ergo ſufficiunt duo teſtes ad
67 plenè probādum. Nec obſtat textus in cap.
Excommunicamus il primo §. adijcimus, ibi
tres, aut plures boni teſtimonij viros, vel etiā
(ſi expedire videbitur) totam viciniam iura-
re compellat, & quæ ſequantur, de hæreticis:
nam in eo, vt optimè aduertit Simanc. cita-
tus, non eſt ſermo de ſpeciali hæreſis proba-
tione cōtra aliquem, ſed de inquiſitione ge-
nerali, quæ fit per examen trium, vel plurium
virorum, aut omnium totius parochiæ, vt iā
ſupra à nobis traditum.
68 Nihilominùs appoſui in reſolutione præ-
cedentis doctrinæ particulam limitatiuam,
vt in plurimum, quia probabile eſt in aliqui-
bus caſibus non ſufficere ad plenè probandū,
& condemnandū duos teſtes habiles, & om-
69 ni exceptione maiores. Primò quando agi-
tur de condemnando homine bonæ famæ, &
eximię virtutis, ita Eymer. 3. par. direct. q. 71.
n. 5. in fine. & quamuis eius cōmentator Peña
ibi comment. 120. prima fronte videatur ipſi
cōtradicere, vltimò tamen concludit, ſi reus
ſit ſpectatæ virtutis, & probitatis, integrę fa-
mæ, & incorruptæ vitæ, tūc nō eſſe incōgruū,
aut mitius punire, aut ſententiā differre, do-
nec fortè aliæ ſuperueniant coniecturæ: ita e-
tiam totidē ferè verbis Farin. vbi ſupra nu. 61
70 Qui idem ſentit n. 62. cū Albert. in. de agnoſc.
aſſert. q. 34. n. 55. caſu quo agitur de probāda
hæreſi facto, vel verbo commiſſa publicè in
populo corā perſonarum multitudine, quòd
tunc plures, quam duo teſtes, etiam omni
acceptione maiores requirantur.
71 Præterea quoad probationem teſtium diſ-
cutit hoc dubium Peña 3. par. direct. q. 64. cō-
ment. 113. An in cauſa fidei probent plenè,
& concludenter ad pœnā ordinariam infligē-
dam reo duo teſtes, quorum alter ſit admo-
dum dignus, & integer, alter vero minus ido-
neus, & inhabilis, ita vt defectus iſtius per
magnam integritatem, & dignitatem illius
ſuppleatur, concurrentibus etiam ad idem
alijs coniecturis? Reſpondet ille affirmanter,
& quidē non ſine probabilitate; cui adhæret
72 Farin. ibid. n. 59. & ego vtriq;. Vel dicito eſſe
relinquendum arbitrio prudentis Inquiſito-
ris, ſicut in caſibus §. præcedentis, ſecundum
Maſcard. lib. 2. de de probat. concl. 855. nu. 7.
& Farin. nu. 63.
73 Verū quantumcumq; ſit dignus, & integer,
omniq; exceptione maior vnus ſolus teſtis in
criminalibus nunquam plenè probat, ſed tan-
tùm ſemiplenè, etiam coram iudice obligato
iudicare, ſola facti veritate inſpecta, & hoc
verū habet, etiamſi talis teſtis ſit Epiſcopus,
vel Card. Ita Maſcard. de probat. lib. 1. q. 11.
n. 111. & concl. 269. n. 30. & præter alios plu-
res, quos ipſe refert Farin. de teſtib. q. 63. c. 1.
2. & 3. oſtēditur generalitèr, quia vt eſt in ore
omnium, dictum vnius, dictum nullius, c. licet
vniuerſis c. veniens, & c. in omni negotio ex-
tra de teſtibus, & efficacius ex iure diuino
citato Deuter. 17 & 19. Matth. 18. & 1. Corint.
13. in ore duorum, vel triū ſtat omne verbum
74 Hinc addunt ijdem Doctores Maſcard. cōcl.
13. n. 1. & Farin. d. q. 63. c. 1. neq; Papę, aut Re-
gis dictū in criminalibus, vbi agitur de dam-
no notabili tertij, plenè probare, etiamſi con-
75 tineat factum proprium. Deniq; ipſemet Fa-
rin. d. q. 63. cap. 4. benè affirmat, quod teſtis
vnus idoneus in facto proprio deponens cō-
tra criminalia, licet pluſquam ſemiplenè pro-
bet, non tamē plenè, niſi ſufficiētibus admini-
culis, & coniecturis cōcurrētibus, & quod tūc
iudicis arbitrio poſſit relinqui, atq; idē ſit di-
cēdū, quādo aliter veritas haberi non poteſt.
76 Sed quid de tribus, vel quatuor teſtibus mi-
nus idoneis, & inhabilibus, ſufficiunt ne iſti ſi-
mul in cauſis fidei ad plenè probandum, &
puniendum reum pœna ordinaria, ſi concur-
rant aliæ coniecturæ, & adminicula? De hoc
peculiariter poſt multos antiquos, & recen-
tiores, agit Antoninus Diana 4. par. reſol. 123.
& citat quendam Almonem Ciazzeum, qui
in ſuis diſceptionib. criminalibus, diſcep. 17.
nu. 46. negatiuè reſpōdet, eo quod teſtis a i-
cuius inhabilitas nō poſſit ſuppleri per alios
teſtes inhabiles, cum id, quod nihil eſt, ſup-
plementū non recipiat, l. ſed ſi manente, ff. de
precor. ergo vt reſtiū inhabilitas ſuppleatur,
neceſſariò requiritur, vt teſtis ſupplens non
ſit inhabilis; nam ex pluribus imperfectis nō
poteſt oriri vnū perfectū vt tradunt Aymon.
conſ. 99. nu. 10. Bec. conſ. 85. num. 20. & alij.
77 Omnes tamen communiter affirmantem
partem tuentur, vti conformē iuri canonico,
imò in eo ferè expreſſam, cap. in fidei fauorē,
de hæreticis in 6. ibi, ſi ex veriſimilibus con-
iecturis, & ex numero teſtium, aut perſonarū
tàm deponentium, quam eorum, contra quos
deponitur, qualitate, ac alijs circumſtantijs,
ſic teſtificantes falſa dicere non præſumun-
tur &c. quam textum Maſcard. lib. 1. de pro-

C bat.

bat.concl.857.n.39.& alij adducunt pro do-
ctrina præſenti,atque inde Rojas ſingul.188.
nu 11.& ſingul.200.nu.3.infert, quòd in cri-
mine hæreſis, quamuis cauſa ſit criminalis,
& ardua, numerus teſtium in fauorem fidei
78 defectum eorum & qualitatem ſuppleat: Ita
etiam Martinus Delrius diſquiſ. magic.lib.5.
q.12. in append 2 & Caſtrus Palaus, tom.1.
trac.4.diſp.8.punc.15.§.4.n.1. Depoſitio,in-
quit, trium, vel quatuor ad condemnationē
ordinariam ſufficiet,quia multitudine depo-
nentium inhabilitas illorum reparatur: hæc
ille, nihil exprimens de alijs coniecturis ad
id neceſſarijs;benè tamen eas exprimit,& idē
affirmat Souſ. lib.2.Aphor.cap.13.nu.13.ſu-
mitq; ex Peña 3.par. D.rect. Comment. 113.
verſ.nec refert, & ex Farin. de hæreſi, q.188.
§.4.n.83.Vide Dianā citatum,quocū, & cum
reliquis hanc partē approbo; reiecta negāte,
ac reiectis,negatis quæ pro ea adducuntur.
79 Videndū vltimo loco,qualitèr intelligatur
id (licet non expreſſerim in Regula)quod a-
pud varios auctores lego,ſcilicet quod teſtes
inhabiles, quamuis admittantur ad proban-
dum crimina excepta, ad iſtorum tamen ad-
minicula probādanō admitti.ita Souſa lib.2.
Aphor.cap.13.n.7 & deſumit ex Farin.de te-
ſtibus q.56. nu 72. & ſeqq. vbi ipſe id copioſe
tractat,& primo aſſerit fuiſſe originalem do-
ctrinam Bart.in l.quęſtionibus ff.ad l.Iul.ma-
iest.qui ponit exemplum in eo,qui dum eſſet
Rector Prouinciæ, ſucceſſorem nō admiſit,&
ſit crimen læſæ maieſtatis commiſit l.quiue
ff eodem. Sed tam in exemplo,quam in do-
ctrina Bart.non exigua difficultas,& obſcuri-
tas reperitur,adeò vt & Doctorum interpre-
tum,& iudicum inter ſe a rercātium ingenia
ſæpiùs torſerit, ac in varios exponendi mo-
80 dos diuiſerit. Quibus omiſſis; ne nimis di-
grediatur,pro luce ſufficienti ad rem præſentē
placet diſtinct. Farin.d.q.56. n.708. de admi-
niculis circa probationem criminis excepti;
ſubſtantialibus,ſeu intrinſecis,& non ſubſtā-
tialibus, ſeu per accidens ſe habentibus ad
eam, & quod doctrina Bartoli ſit intelligen-
da de his poſterioribus adminiculis, non ve-
ro de primis.
81 Exēplis res fiet clarior,& ſimul innoteſcet,
quænam ſint adminicula ſubſtantialia,& quę
non ſubſtantialia. In propoſito exēplo Bart.
apparet ſic,quia crimen dictum læſę maieſta-
tis in, non admittendo ſucceſſore, niſi iſte ſit
legitimus,non poteſt ſtare,& hinc eſſe legiti-
mum ſucceſſorem ſit adminiculum eius, non
tamen ſubſtātiale,nec intrinſecum. quia vnū
non infert aliud, aut nihil vnum cum altero
cōmune habet,ac proinde licet teſtis inhabi-
lis adhibeatur ad probandum tale crimen,
non tamen admittitur ad probationem dicti
82 adminiculi nō ſubſtantialis. Pari modo phi-
loſophandum eſt de alio exemplo, quod aſſi-
gnat Bal.in authent. ſi. teſtis productus nu.7.
C.de teſtibus, nēpe criminis adulterij reſpe-
ctu matrimonij validi, quod ſupponitur ad
illud, vt quid extrinſecum, ſeu per accidens
& conſequenter eſt adminiculū eius,tantum
accidentale,ſeu non ſubſtātiale, cum validi-
tas matrimonij per ſe non tendat ad adulte-
riū, ergò teſtes inhabiles ad probationē hu-
ius adhibiti non adhibentur ad probandam
83 illam. At ſunt adminicula ſubſtantialia eiuſ-
dē adulterij amplexus oſcula impudica, mu-
nera miſſa, quia iſta per ſe ad illud tendunt:
ſimiliter ob eandē rationem ſunt adminicu-
la ſubſtantialia delicti proditionis,colloquia
ſecreta,nocturna conuenticula, conuocatio
facinoroſorum hominū.& ſimilia,quę ad de-
lictum proditionis per ſe tendunt,ſeu ſpectāt
ad eius ſubſtantiam: Vnde per teſtes inhabi-
les, qui admittuntur ad probanda talia cri-
mina,abſq; vllo inconuenienti probari etiam
poſſunt huiuſmodi adminicula eorū ſubſtan-
tialia,& intrinſeca.ita exemplificat, & docet
Farin.loco citato,apud quē plura legas circa
hoc,& circa qualitates,& oppoſitiones cōtra
perſonas teſtiū; nobis tradita pro noſtro in-
ſtituto cauſarum fidei ſufficiant,vt iam con-
ſequenter de oppoſitionibus contra dicta te-
ſtium deponentium in eiſdem fidei cauſis,
quidquid huc ſpectat, tradamus.

Teſtes in ſuis dictis ſingulares circa delictum contra fidem deponentes, an plenè probent? an tantùm ſemiplenè? an verò nullatenus?

REGVLA CLXXII.

84 QVando teſtes ſunt ſingulares in ſuis di-
ctis ſingularitate obſtatiua, etiā in cau-
ſa fidei nullo modo probant,& minus plures,
quam vnus,niſi contrarietas eorum ad con-
cordiam reducatur,vti quandoq; fieri poteſt,
& debet,quandoq; ſecus. Si vero ſingularitas
teſtium ſit diuerſificatiua,probāt tunc ſemi-
plenè,dummodò inter eos ſit vnus omni ex-
85 ceptione maior. Teſtes dein ſingulares in de-
poſitione contra crimen fidei Catholicæ op-
poſitū ſingularitate adminiculatiua, ad mi-
nus probant ipſum ſemiplenè,aliquando etiā
plenè ad pœnam ordinariam,ſi ſint plures,&
deponant de connexis, aut de tēdentibus in
eundē finē,concurrantq; aliæ coniecturæ ad-
miniculantes. Imò idem probabiliter dicen-
dum, vbi illi concordant in crimine hæreſis,
licet diſcordent in loco,& tēpore; dummodo
abſit ſingularitas obſtatiua. Sed probabilius
86 contrarium. Tandem certum eſt non proba-
ri vllo modo per teſtes ſingulares aliquē eſſe
hæreticum tantū in genere,benè tamen ſectæ
alicuius hæreſiarchæ v.g. Lutherani.
87 Hinc incipit Farin ſecundam partē ſui vo-
luminis de oppoſitionibus contra dicta te-
ſtiū, nempè ab oppoſitione quod ſint ſingu-
lares in ſuis dictis,ac proinde, aut nihil, aut
parum probent. Hoc ipſe diſcutit tota q.64.
& in ſequenti 65. agit copioſè de alia oppo-
ſitione,quando teſtes in ſuis dictis ſunt con-
trarij, nos quod iſtæ duæ inter ſe ſint valde
coniunctæ, vt ſtatim videbimus, vtramq; ſub
eadem præſenti Regula comprehendimus,
quoad pauca noſtri inſtituti propria, pro
quibus cōpletè decidendis prænotanda ali-
qua ex communi doctrina.

88 Præ-

88 Prænotandum primò quotuplex ſit ſingula-
ritas teſtium, & quid vnaquęque: eſt triplex,
nempe obſtatiua, diuerſificatiua, & admini-
89 culatiua. Dicitur ſingularitas obſtatiua illa,
quæ circa vnum, & eumdem actum non rei-
terabilem continet in ſe teſtium contrarieta-
tem, vel repugnantiam, ita ex Bald. in cap. li-
cet cauſam n. 11. de probat. deſumunt om-
nes, ponuntque exemplum in caſu Suſannæ
Daniel cap. 13. contra quam ſenes illi de vni-
co tantum actu adulterij teſtimonium tule-
runt, & cum variaſſent in loco, vnus dicens
ſub pinu, & alter ſub ſchino, hinc cōtrarietas
inter eos orta, & conſequenter ſingularitas,
vide Peñam in Direct. pat. 3. Comment. 121.
verſ. obſtatiua eſt, & Farin. dict. q. 64. n. 5.
90 Dicitur item illa ſingularitas adminicula-
tiua, ſeu cumulatiua, vt alij vocant, quæ re-
peritur inter teſtes, in quorum dictis nulla
adeſt contrarietas, aut repugnantia, & quā-
uis per diuerſas coniecturas & propoſitiones
deponant, vna alteri patrocinatur, ſeu alte-
ram coadiuuat, ad eundemq; finem rendūt;
91 ſic ex mēte antiquorum deſcribunt eam ijdē
Peña, & Farin. n. 6. Qui exēplificant diuerſi-
modè, vt ſi vnus teſtis deponat de facto, alter
de fama, vnus de viſu, alter de auditu, vnus
de numeratione, alter de Confeſſione, vnus
de vna Confeſſione, & alter de altera, &c.
92 Singularitas verò diuerſificatiua dicitur il-
la, quando teſtes deponētes de diuerſis acti-
bus ind icunt diuerſitatem in re, in effectu,
& in ſubſtantia: hanc ij deſcriptionem aſſi-
gnant cum Albert. in cap. 1. quęſt. 16. n. 64.
de hæret. in 6. & cum alijs ijdemmet Peña,
verſ. Vltimo eſt, & Farin. n. 7. dict. quæſt. 64.
Qui ex Aymo per eum allegato his ver. po-
nit exemplum, in articulante de decem nu-
meraris ex cauſa mutui, & teſtes aliqui dicūt
de mutuo facto in vno loco, & certo tempo-
re, alij autem in alio loco, & tempore: tunc
enim, quia ex varietate loci, & temporis de
neceſſitate inſurgit diuerſitas mutui, ideò
illi teſtes non vti contrarij, & repugnantes,
ſed vti d uerſi, & de diuerſis actibus deponē-
tes à Doctoribus reputantur, & ſic eos di-
cunt ſingulares, non ſingularitate obſtatiua,
ſed diuerſificatiua, hęc Farin.
94 Prænotandum ſecundò quinam dicātur te-
ſtes ſingulares, nimirum illi propriè loquēdo
qui in ſua depoſitione conteſtem non habēt,
modo in ea aliqualiter concordent, quamuis
vnus teſtis neget alium fuiſſe præſentem, vel
dicat non recordari de præſentia alterius;
nequaquam tamen dicuntur ſingulares ex eo
ſolum, quod ſe ipſos in conteſtes non allegēt,
ita Maſcard. concl. 856. n. 2. Peña dict. Com-
ment. 121. verſ. Teſtis vero ſingularis, & Fa-
95 rin. dict. q. 64 n. 28. & 29. At aliter cum eo-
dem Farin. n. 26. & 27. ex Bald. in l. de qui-
bus n. 37 ff. de legibus, & cum alijs, quod illi
dicantur teſtes ſingulares, qui in ſuis depoſi-
tionibus coniūgi non poſſunt, vel qui diuer-
ſimodè deponunt reſpectu ſubiecti, aut obie-
96 cti, ſuper quo teſtificantur. Denique melius
cum Souſa lib. 2. Aphor. cap. 15. nu. 7. ex ipſo
Farin. vbi ſupra n. 31. & 32. Illi sūt teſtes ſin-
gulares, quorum dicta ex factorum d uerſi-
tate ſeparationem recipiunt; aut quando ex
eorum dictis probatio redditur dubia, ha-
bet que ſe ad eſſe, & non eſſe. Vide Farin. plu-
ribus declarantem.
97 Prænotandum tertiò ex quibuſnam induca-
tur ſingularitas teſtium, primò inducitur ſe-
cundum Bald. in l. teſtium n. 14. C. de teſti-
bus, & ſecundum alios ex quadruplici gene-
re cauſarum, ex efficienti ſcilicet, vt ſi vnus
dicat, quod Petrus fecerit, alter vero quod
98 Ioannes. Ex formali item, vt ſi vnus dicat,
fundum fuiſſe venditum ſine domo, alter ve-
99 rò cum domo. Ex cauſa autem materiali iā
per ſe patet. Ex finali denique, ſeu ex modo,
vt ſi vnus dicat, quod celebratus contractus
do, vt des, alter verò dicat, quod fuerit, dò
100 vt facias, ita explicat Farin. vbi ſupra n. 8.
Qui n. 9. cum eodem Bald. aliter, & copio-
ſius originem ſingularitatis teſtium indicat,
quod inducatur videlicet ratione perſonæ,
cauſæ, rei, temporis, loci, vel aliarum circū-
ſtantiarum. Tandem multo aliter, & multo
copioſius ipſe Farin. n. 10. cum eodem Bald.
dict. l. teſtium ex decem prædicamentis Ari-
ſtotelicis, quę ſunt ſubſtantia, quantitas, qua-
litas, relatio, actio, paſſio, habitus, vbi, quā-
do, ſitus: percurrit illa omnia adhibitis exē-
plis à dict. n. 10. vſq; ad 24. cui libuerit, apud
ipſum legat; nobis attigiſſe ſit ſatis, vt iam
ex hactenus prænotatis facilius ſingulas pę-
ſentis Regulæ partes indicemus.
101 Circa primam, quod teſtes ſingulares, nec
ſemiplenè probent, cum minus per plures,
quam per vnum probetur, quando adeſt in-
ter eos ſingularitas obſtatiua, conueniunt
omnes, qui hac de re agunt; eamq; præcipuè
docent Albertin. in c. 1. q. 16. n. 56. de hæret.
in 6. Ioan. Rojas de heręt p. 2. aſſert 6. n. 120.
& 121. Maſcard. de probat. concl. 95. nu. 20.
& Farin. dict. q. 64. à n. 39. oſtendens id mul-
tis in quibuſcunque generibus cauſarum tam
ciuilium, quam criminalium, & conſequen-
102 ter, ſeu à fortiori in cauſis fidei. Ratio po-
tiſſima, & efficaciſſima eſt, quia depoſitiones
teſtium ſingularium ſingularitate obſtatiua
propter repugnantiam, & contrarietatem
in ipſis contētam, quę falſitatem præfert, ſibi
inuicem opponuntur, ac ſe inuicem deſtruūt,
cum nō ſit maior ratio, cur vni potius, quam
alteri credatur; ergo nullatenus probant hu-
iuſmodi teſtes ſingulares.
103 Hinc apparet omnino verum, quod minus
probēt teſtes plures, tali ſingularitate affecti,
etiāſi ſint mille, quam ſolus vnus, ratione cō-
trarietatis, & repugnantiæ inter eos exiſtē-
tis, quæ ſalſitatem arguit; ita ex Bald. l. iuſiu-
rādi C. de teſtibus, ijdem Albert. n. 62. Rojas
104 nu. 121. & Farin. nu. 39. & 41. locis citatis.
Qui vltimus benè aduertit cum Cępol. caut.
152. incip. Sis cautus, quòd melius, & magis
expediens ſit examinanti habere vnu n te-
ſtē, quam plures, taliter ſingulares, quia per
examen plurium nullatenus probabit, benè
tamen aliqualiter per examen vnius tantum.

Digitized by Google

106 Sequitur altera pars Regulę, limitans pręcedentem, nempè *niſi contrarietas eorum reducatur ad concordiam, vt quandoq; fieri poteſt, & debet quandoq; ſecus.* Pro quorum doctrinal, ſed breui declaratione, aduerte primò quòd teſtes, qui apparent contrarij, concordandi ſint in circumſtantijs, vulgari illo verſu comprehenſis.

Res, perſona, locus, gradus, hæc ſint cõſona, tempus atq; hæc concordia inter eos quęrẽda, cõtrarietaſq; vitanda, quoad fieri poteſt, ſi non ad probationem pręcipuè in criminalibus, ſaltem ad effectum vitandi periurium,
107 ac præſumptionem eius. Fit autẽ talis concordia teſtium ſingularium, aut interpretatis eorum depoſitionibus, vt ſint verę, aut ſecũdum diuerſitatem, & multiplicationẽ actus, vel temporis, aut ex improprietate forte verborum adhibita interpretatione ſuppletiua,
108 aut alio modo. Dicta tamen interpretatio debet ſemper eſſe probabilis, cõgrua, veritati conſona, & poſſibilis. Affert copiosè hęc omnia Farin. q. 65. de teſtib. par. 2. à n. 37. partim ex Io: Rojas de hęret. 2. par. nu. 126. Maſcard. tom. 3 de probat. concl. 1367. & Menoch. de præſum. pr. 2 3. nu. 12. partim ex Felin. in cap. cum tu, de teſtibus num. 13 & ex alijs.
109 Exprimendi nunc pauci caſus, in quorum aliquibus teſtes ſingulares, qui videñtur contrarij, concordãt, in aliquibus verò ſecus. Primò non cẽſentur cõtrarij teſtes reſpectu probationis etiam in cauſis fidei, ſi concordẽt in probanda, aut narranda ſubſtantia rei, vel facti; licet contrarij ſint in accidentalibus remotis, & impertinentibus, aut in verbis tan-
110 tum; excipè niſi agatur de formalitate verborum: ita docent ijdem Maſcard. concl. 856. n. 18 & concl. 1367. nu. 5. Farin. d. q 65. par. 1. à nu. 16 & Butr. in cap. Nihil de verb. ſignif.
111 nu. 3. Similiter erunt concordandi, ſi vnus dicat quod ſint ſex anni, ex quo talis protulit verba, vel fecit ſortilegia hęreticalia, alius vero teſtis dicat, quod ſeptem, quia qui dixit
112 ſex, non negauit ſeptem. Similiter concordia admittitur inter eos, ſi vnus teſtis deponat factum fuiſſe tẽpore belli, alius verò ante
113 bellũ, vel poſt ipſum. Contrarij tamen sũt abſq; concordia, ſi vnus dicat factũ fuiſſe ante bellum & alius poſt, vel ſi vnus affirmet contigiſſe in domo, alius verò in porticu domus, atq; ſic de ſimilibus: de quibus lege citatos auctores, pręcipuè Farin. d. q 65. p. 4. à n. 245. & Souſam lib. 2. Aphoriſ. cap 6 §. 1.
114 Sed quid iam ſi diuerſificatiua tantum ſingularitas exiſtat inter teſtes? Per hos tunc ſemiplena ſit probatio, dummodo ex eis vnus ſit omni exceptione maior. Cum hac ſola limitatione ex Albertin. in cap. 1. q. 16. nu 68. de hęret. in 6. & ex Caccialup. in l. admonendi nu. 92. ff de iu. eiuran. (Qui teſtatur de communi Doctorum opinione) admittit prædictam doctrinam, Farin q 64 de teſtib. nu. 47.
115 Adiungit tamen benè nu 48. illud iam ex dictis notum, ac proinde à nobis haud expreſſum in Regula, vt claudatur os aliquorũ contradicentium, quod diuerſitas non debet eſſe tanta, & adeo nimia, vt contrarietatis ſpeciem in ſe contineat. Nam ſi talis ſit, ex teſtibus ita ſingularibus non orietur ſemiplena probatio. An autem talis exiſtat, iudicis arbitrio relinquitur ex mente eorumdem Caccialup. & Farin.
116 Nullus autem locus dubitandi circa id, quod ſequitur in Regula, nimirum ſemiplenè ad minus probari per teſtes ſingulares adminiculatiua ſingularitate, vt ſi vnus deponat immediatè de delicto, v. g. ſortilegio hæreticali, & alius de extraiudiciali confeſſione inquiſiti. Ratio eſt, quia iſtę depoſitiones ſe inuicem adiuuant: ita pręter alios plures, Albert. in cap. 1 q 16. nu 63 verſ. & ad in adminiculatiua, de hæreticis in 6. Felin. in cap. licet ex quadã, extra de teſtibus, colum. 4 verſ quædam adminiculatiua, & Farin. q 64. à num 112.
117 Dubium tamen non exiguum extat inter Doctores, an huiuſmodi teſtes ſingularitatis adminiculatiuæ aliquando plenè probent ad infligendam pœnam ordinariam hæretico, vel de hęreſi ſuſpecto? Non pauci ex eis, & quidem melioris notæ, vt Albertin. vbi ſupra nu. 53. Simanc. cath. inſtit tit. 64. nu 77. Farinac. de hæreſi quęſt. 188. §. 9. à nu. 157. ac de teſtibus quæſt. 64. à num. 209. Delrius diſquiſ. magic lib 5 in append. 2. q 10. & alij citati à Peña in Direct par. 3 Comment. 121. affirmantèr reſpondent, maximè ſi ſint plures teſtes, quam duo fide digni, & veriſimilia de-
118 ponant, ac ad eũdem finem tendant. Ratio eſt, quia iudex non debet curare de ſingularitate, quando teſtes indubitatam fidem faciunt, neque eſt veriſimile, quòd tot homines animo iniquo conuenerint aduerſus aliquem &c. Atque ob hanc rationem idem dicendum probabiliter ijdem auctores iudicãt, caſu quo teſtes ſingulares concordant in crimine hęreſis, quamuis diſcordent in loco, & tẽpore, dũmodo abſit ſingularitas obſtatiua.
119 Multi e contra etiam graues auctores, vt Ioan. Rojas de hęreſi par. 2 aſſer. 6. num. 146. Maſcard. de probation. concl. 856 num. 16. & Peña d. comment 121. verſ hic fortaſſis, negatiuam reſponſionem tuẽtur. Probatur primo ex cap. 1 2. quæſt. 1 vbi dicitur Nos in quemquam ſententiam ferre non poſſumus, niſi aut conuictum, aut confeſſum; conuictus autem non cenſetur, qui non habet teſtes idoneos contra ſe, & per omnia conteſtes, & conformes. Ex concil. item Biterrenſi cap. 11. ibi, Ad nullius verò condemnationem procedatis ſine lucidis, & apertis probationibus; ſatius enim eſt relinquere facinus impunitum quam innocentem damnare. Similia etiam habẽtur
120 in Conc. Narbonen. cap. 23. Atq; peculiariter indè oſtenditur in cauſa hęreſis (quidquid ſit de alijs cauſis criminalibus non ſpectantibus ad noſtrum inſtitutum.) quia cum in ea nomina teſtium non publicentur reis, nec videatur per omnia concedi eis pleniſſimus defenſionis ordo, & facultas, ſemper timendum eſt, ne innocens iniuſtè damnetur, maximè ob ſingularitatem teſtium.

121 Vtram-

121 Vtramque partem probabiliter, & ſecura
cõſcientia in praxi ſeruari poſſe affirmat An-
tonius Souſa Aphoriſ. lib.2.cap.15.num.21.
cui adhæreo, & addo probabiliorem eſſe ne-
gantem, ſicuti tutiorem, vt patet ex dictis
Concilijs. Nihilominus pars affirmans, vt
certa amplectenda eſt, & practicanda in ali-
quo caſu difficilis probationis, in quo aliter
veritas haberi non poteſt, niſi per teſtes ſin-
gulares prædictos, vt ſi per foramen paruu-
lum portæ cubiculi plures ſucceſſiue videãt
122 aliquem actus hæreticales exercentẽ. Ma-
ximè ſi ita ſit deciſum ab aliquo Sũmo Pon-
tifice, vt pro caſu ſolicitationis pœnitentiũ
ad turpia deciſum fuit à Gregorio XV. per
Bullam incip. Vniuerſi Dominici gregis, ibi
Dãtes etiam facultatem Venerabilibus Fra-
tribus noſtris Sacr. Rom. Eccl Cardinalibus,
Generalibus Inquiſitoribus, ne delictum tàm
enorme, & Eccleſię Dei tàm pernicioſum re-
maneat ob probationum defectum impuni-
tum (cum difficilis ſit probationis) teſtibus
etiam ſingularibus concurrentibus præſum-
ptionibus, indicijs, & alijs adminiculis, de-
lictum probatum eſſe arbitrio ſuo iudicandi,
& Curiæ Seculari, vt pręfertur, reum tradẽ-
dum eſſe pronunciandi, hæc ibi, tibi valde
notanda; & hactenus dicta ſint ſufficientia
pro deciſione præſentis dubij: recurret ne-
ceſſario occaſio aliquid de eo dicẽdi in lib.6.
noſtri operis.
123 Hic ſupereſt explicandum. qualiter nulla-
tenus habeat locum id.quòd diuerſi aſſerunt
præcipuè Albertin.in cap.1. quæſt.16. nu.51.
de hæret.in 6.& Stephan.Lamberten. in tract.
de contract. Gloſſ.12. num.24. & 27. per te-
ſtes ſcilicèr ſingulares probari plenè eſſe ali-
quem hæreticum in genere, licet non probe-
tur in ſpecie, ſi de genere, & ſpecie proprio,
& ſtricto modo loquantur, ſicut loquuntur
Dialectici cum Ariſtotele; quia tota ratio,
ſeu ſubſtantia generis in vnaquaque ſpecie-
rum continetur, & ab ijs per ſolam præciſio-
nem mentis abſtrahitur, ergo ſi non proba-
tur quis hæreticus in ſpecie per teſtes ſingu-
res, neque probabitur in genere. Vnde aſ-
ſertio illorum tanquam ridicula, & ſine fun-
damento reijcitur à Simanc. Cathol. inſtit.
tit.64. num.70. & ſequentibus à Ioanne Ro-
jas par.2. de hæreticis aſſer 6. num.142. & ſe-
quentibus, à Peña in Direct par.3. Comment.
121, & à Maſcard de probat. cõcl. 856. nu. 10.
124 Tandem vbi plures teſtes ſingulares de-
ponunt de diuerſis propoſitionibus hæreti-
calibus ſpectantibus ad eandem ſectam, v.g.
Lutheri, vel Caluini, per eos plenè probatur
profetentem eas eſſe illius ſectæ, ad quam ip-
ſæ ſpectant. ita Menoch conſ.82 n.138. lib.2.
Farin de hæreſi quæſt 188. §.9. numer.157.
Souſa lib.2. Aphor. cap.15. numer.27 & alij
poſt Simanc. in enchirid. tit.37. num.11. & de
125 Cathol. inſtit. tit 64 num.79. Qui ſecundum
hanc doctrinam communem, & veram inte-
pretantur mentem illorum Doctorum, qui
aſſerunt per teſtes ſingulares hæreticũ in ge-
nere, ita vt nomine genus largo modo in-
telligatur ſecta aliqua errorum contra fidem:
quæ interpretatio admitti poteſt, ne illi, in-
quit, tam puerilitèr erraſſe videantur.

Quid de teſte vario, aut vacillante, vel cum obſcuritate, & dubio deponente, maxime in cauſa fidei?

REGVLA CLXXIII.

126 TEſtis varius in ſuis dictis circa partem
ſubſtantialem concernentem articu-
lata, nullo modo probat; imo nec indicium
facit ad inquirendum; niſi fortè varietas ſit
modica, vel procedat ex obliuione (quæ in
teſte per duos, vel tres annos præſumitur)
aut ex ignorantia, tunc non in totum amit-
127 tit fidem. Quando teſtis eſt varius, ſeu va-
cillans in accidentarijs, vel acceſſorijs, licet
inde fides eius minuatur; probat tamen ali-
qualitèr; exceptis quatuor caſibus expri-
128 mendis. Non cenſetur teſtis varius, ſi plus,
vel minus dicat in ſecundo dicto, quàm in
primo, aut ſi in ſecundo examine ſe remittat
ad primum: quòd ſi Iudex non admittat ta-
lem depoſitionem remiſſiuam, vti in cauſa
hæreſis, & alijs criminalibus communitèr nõ
admittitur teſtis pro teſtãdo quòd intendat
confirmare dicta in primo examine, illis ſtã-
dum eſt, quamuis contraria in ſecudo exami-
ne deponat, quod regularitèr in cauſa hære-
129 ſis ſeruari debet. Nihilominùs in eadem
cauſa hæreſis ſtandum ſæpè ſecundo loco di-
ctis, ſi manifeſtè appareat, quòd ipſe ex ze-
lo fidei primum dictum corrigat, maximè ſi
hoc faciat incontinenti nondùm egreſſus à
130 iudicis conſpectu. Denique teſtis obſcurè,
aut dubiè, vel cum incertitudine deponens,
nihil probat, aut, vt aliqualiter probet, verba
eius interpretanda ſunt.
131 Pręnotandum primò, quod teſtis varius, &
contrarius in re idem ſunt, cum differentia
in modo deponendi tantùm inter eos repe-
riatur, nempe varius eſt, qui non ſtat firmus
in ſuo dicto; contrarius verò, qui contraria
132 tenacitèr aſſerit. Item prænotandum, quòd
teſtis vacillans ſumatur duplicitèr, primò
pro eo, qui tantum dubitatiuè cum timore,
aut turbatione loquitur. Secundò pro eo, qui
ſic loquens etiam variat, aut contraria de-
ponit. Ita quoad vtrumque cum Bald. in
cap. Præterea, num.107. de teſtib cogen. cum
Ioan. Andrea ibidem nu.11. & cum alijs do-
cet Farin de teſtib. q 66. à num.6.
133 Quibus ſic prænotatis iam faciliùs ſingu-
las Regulæ particulas oſtendemus. Pro ma-
nifeſta oſtenſione primæ facit textus in cap.
licet cauſam, ibi, cum alij ſibimet ipſis in
ſerie ſui teſtimonij contradicant, & paulo
poſt, quia ſibi ipſi euidentiſſimè contradi-
cunt, extra de probat. vbi Gloſſ. ad eandem
oſtendendum adducit alia iura concordãtia.
134 Atque efficaciter oſtẽditur, quia varietas,
ſeu contradictio in eodem teſtificatu mani-
feſtè arguit calumniam, & falſitatem teſtis, ac

 proinde

proinde nihil omnino probat. Quæ ratio æ-
què conuincit in teſte ſibi vario, ſeu contra-
rio, aut vacillante circa aliquam partem ſub-
ſtantialem ex articulatis, quàm circa totum,
ſeu circa omnes ſimul, vt optimè docet Are-
tin. cap. in noſtra, num. 5. extra de teſtibus, &
atteſt. Abbas ibidem nu. 9. & cum alijs ab eo
citatis. Farin. de teſtibus quæſt. 66. num. 19.
135 Qui num. 20. cum Maſcard. de probation.
lib. 3. concl. 1361. nu. 7. meritò addit doctri-
nam traditam verã eſſe etiam in teſte vario,
& ſibi contrario circa locum & tempus, vbi
de iſtorum probatione agitur ob rationem
136 dictam. Quæ adeò totalitèr huiuſmodi te-
ſtem ſibi varium in ſubſtantialibus fide pri-
uat, vt nec indicium faciat ad inquirendum,
ita idem Farin. num. 21. & Souſa lib. 2. Aphor.
cap. 6. §. 3. num. 54 poſt Alciat. de præſumpt.
reg. 2. præſump. 10. & alios antiquiores.
137 De teſte vacillante eſt parum diſſidij inter
Doctores: nam aliqui, vt Albert. in l. qui fal-
ſo num. 5. ff. de teſtibus, & Monticel. in reper.
teſt. rub. varius, aut vacillans teſtis &c. non
eſſe repellendum a teſtificando; ſed minus ei
credendum aſſerunt. E contra alij, vt Ioan.
And. in cap. præterea num. 11. extra de teſti-
bus cogen. & ibi etiam Hoſtien. nu. 4. ipſum
teſtem vacillantem prorſus excludunt à pro-
138 bando, & teſtificando. Verùm ad concor-
diam ſic diſſidentes auctores congruè redu-
cit Farin. attenta duplici acceptione teſtis
vacillantis propoſita, ita vt illi intelligantur
illud aſſerere de eo, cuius vacillatio conſiſtit
tantùm in hoc, quod dubitatiuè cum timo-
re, aut turbatione loquatur, illi verò de eo,
qui ſic loquens, etiam in teſtificando variat,
aut contraria dicit, hic enim ſicut quiuis
teſtis varius in ſubſtantialibus nullo modo
probat, nec ad inquiſitionem formandam
indicium præbet.
139 Præcedens tamen doctrina diuerſimodè
limitanda eſt. Primò ſi modica ſit etiam in
ſubſtantialibus teſtis varietas? item ſi hæc
procedat ex errore, vel ignorantia, aut ex
140 ob iniore ipſius teſtis. Nam in quouis e-
uentu ex iſtis, licet minuatur fides ſic variè,
aut ſibi contrariè teſtificantis; nequaquam
tamen omnino tollitur. Affert partim ex
Conrad. in pract. tit. de teſtib. rubr. de con-
trarietate teſtium num 14. partim ex Bald. in
l. 1. ex falſis C. de tranſact. & ex alijs ab ipſo
relatis Farin dict. q. 66. a nu. 32. vſque ad 36.
141 Qui obiter num. 34. ex mente Doctorum
communiter decidit id, quod nos in Regula
per parētheſim attigimus, nimirùm obliuio-
nem in teſte depoſitionis præcedentis per
biennium, aut triennium præſumi, quidquid
dicat Hieron. Magon. ab ipſo Farinac. cita-
tus, nimis extendens per decennium.
142 Verùm quid ſi teſtis non in ſubſtantiali-
bus articulatis, ſed in qualitatibus, circum-
ſtantijs, acceſſorijs, & accidentalibus repe-
riatur ſibi varius, ſeu contrarius? Commu-
nis eſt omnium ſententia, quòd tunc quam-
uis aliquantulùm eius fides minuatur, pro-
bet nihilominus, dum in facto, & negotio
principali non diſcordat. Ratio eſt, quia ex
tali varietate exigua in teſte, aut ferè nulla
præſumptio falſitatis, aut calumniæ argui-
tur, ita Bartol. in l. eos nu. 5. & latiùs ibidem
Albert. num. 1. ff. de falſis. Decian. in cap. licet
cauſam, nu. 59 de probation. Maſcard. lib. 3.
concl. 1361. nu. 5. Menoch. de præſump. lib. 5.
pręſump. 23 nu 16. & præter multos ab ipſo
143 adductos, Farin. d. q. 66 n. 24. Vbi benè ad-
uertit aliquos, qui videntur contrarium te-
nere, eſſe intelligendos non de vario, de quo
nunc loquimur; ſed de teſte falſo, de quo Deo
dante in Regula ſequenti.
144 Exprimendi nunc quatuor caſus, qui exci-
piuntur à deciſione tradita, & licet teſtis in
accidentalibus tantùm ſit ſibi varius, nulla-
tenus tamen probat. Primus eſt, quando a-
liàs ex rationabili cauſa huiuſmodi teſtis iu-
dici ſuſpectus habetur: nam tunc poterit ſi-
ne dubio interrogari de dictis qualitatibus,
& circumſtantijs accidentarijs, & non ſub-
ſtantialibus, atque ſi in eis deprehendatur
ſibi varius, & contrarius, nihil vtique pro-
babit. Deſumitur ex textu in cap. licet cau-
ſam, ibi, de ſingulis circumſtantijs ſubtili-
ter inquirentes, extra de probationibus, &
tradit Decia. ibi, nu. 52. Bald. in l. 1. §. editio-
nes in 2. notab. ff. de eden. & cum alijs ab ip-
ſo adductis. Farin. d. q. 66. num. 25.
145 Secundò non probat teſtis varius ſibi in
ſolis circumſtantijs, & qualitatibus acciden-
tarijs, ſi teſtificatio eius concernat factum
proprium, & varietas ſit multiplex, vt ſi ho-
die dicat vnum, cras aliud, ac tertia, vel alia
die quid diuerſum, tunc omnino amittit fidē,
etiam quod deponat per verbum credo, ita
Aretin conſ. 71. num. 1. Alex. conſ. 45. num. 6.
& ibidem Farin num. 26.
146 Tertiò tollit omninò fidem teſti varietas
eius etiam in ſolis accidentalibus, & acceſ-
ſorijs, quando iurauit deponere veritatem
ſuper tota cauſa, ſeù in omnibus eam quo-
quomodo concernentibus, idque ratione iu-
ramenti, quod eſt indiuiduum Ita idem Fa-
rin. loco citato nu. 27. cum Conrad. in pract.
tit de teſtib. poſt nu. 19. & cum alijs.
147 Vltimò nullatenùs probat teſtis ſibi va-
rius, & contrarius in aliquibus qualitatibus,
& circumſtantijs accidentalibus non peni-
tus extrinſecis, extraneis, & impertinētibus,
ſed aliquo modo ad negotium, & cauſam
principalem facientibus. Nam tunc teſtis
ratione varietatis prorſus amittit fidē. Tra-
dunt Bart. in l. eos nu. 5. & Marſil. nu. 23. ff. de
falſis, Menoch. de pręſump. lib. 1. pręſump. 23.
nu. 17. & Farin. d. q. 66. num. 30. qui teſtatur
eſſe hoc communiter receptum inter Docto-
res, & loquitur ipſe generaliter circa omnia
iam deciſa in hac Regula, non diſtinguens
de cauſis ciuilibus, & criminalibus, vt ſæpiùs
alibi diſtinxit. Vnde apparet manifeſtè in
vtroque habere locum, maximè in cauſa de-
licti contra fidem Catholicam.
148 Deìn non reputatur teſtis ſibi varius, &
conſequentèr probat, quando in ſecundo
examine plus, vel minus dicit, quā in primo,
vt

Digitized by Google

vt ſi prius dicat interfuiſſe ſortilegio hæreti-
cali duas perſonas, & in alio Conſtituto aſ-
firmet interfuiſſe quatuor, eas nominando,
ita Monticel. in repert. teſt. rub. impugnatur
teſtis; quia varius, &c. Imol. in cap. inter qua-
tuor n.7. extra de maiorit. & obedien. vbi
ponit exemplum in eo, qui primo ſui dicti
vnam cauſam reddit, & dein eiuſdem dicti
duplicem cauſam aſſignat, & Farin dict. q.66.
n.37. addens eſſe communem ſententiam
omnium Doctorum, vno excepto Bald. in
capit. præterea de teſtibus n.5. prout citatur
à Petr. de fideicom. q.12. poſt num 747.
149 Similiter non cenſetur teſtis varius, nec
ſibi contrarius, ac proinde probat, qui in
ſecundo examine ſe remittit ad ea, quæ de-
poſuit in primo, & hoc facere poteſt ad ef-
fectum fugiendi varietatem. ita Abbas in
cap. cum in tua n 3. extra de teſtibus, & ibi
etiam Felin. n.1. ſecundum quem ſufficit, ſi
dicat: Atteſtor prout in alijs atteſtationi-
bus, Salic. in l. iuſiurandi, verſ. ſed potes re-
ſpondere, C. de teſtibus, & Farin. dict. q.66.
n.39. cum alijs.
150 Quid autem ſi Iudex nolit admittere di-
ctam depoſitionem remiſſiuam? petat teſtis,
vt legantur ſibi dicta in primo examine, vt
poſſit deponere in ſecundo, vti legere tene-
tur Iudex ſecundum ſententiam Bartol. in
l. eos n.6. & Marſ. ibi n.5. ff. de falſis, quã ve-
riſſimam, & communem inter Doctores aſ-
151 firmat Farin. loco citato n.43. Quod ſi ne-
que huic petitioni iudex annuere voluerit,
ſufficit proteſtatio ipſius teſtis, quod non in-
tendat quidquam immutare de dictis in pri-
mo conſtituto, ſed ipſa rata habere, & tunc
his ſtandum eſt ratione talis proteſtationis,
etiamſi in ſecundo varia, ſeu contraria di-
cat; quod habere locum in quouis genere
cauſarum, ac etiam regulariter in cauſa hæ-
reſis tradit cum Menoch. lib.2. de arb. caſu
109. n.11. & cum Farin. ibidem n.40. Souſa
lib.2. Aphor. cap.6. n.59.
152 Adhuc nihilominus poteſt eſſe dubium,
ſit admittenda, nec ne dicta depoſitio remiſ-
ſiua? & quidem de triplici caſu non eſſe ad-
mittendam, vt prorſus certum tradit Farin.
dict. q.66. n.47. 48. et 51. cum auctoribus ab
ipſo relatis, nempe vbi dictum in primo exa-
mine, aut eſſet falſum ex quouis capite; aut
dubium, ratione cuius dubietatis iudex ite-
rum examinat teſtem, vt hic illud declaret,
aut vbi prima eius depoſitio eſſet nulla, eò
quod extraiudicialiter, vel parte non citata
153 emanaſſet, vel aliũde nullitas prouenitset.
Deinde omiſsa deciſione dubij circa cauſas
ciuiles, quod non ſint noſtri inſtituti (videas
eum apud citatum Farinac.) certum etiam
eſt non debere admitti dictam depoſitionem
remiſſiuam teſtis in cauſis criminalibus, ma-
xime in cauſa delicti cuiuſuis contra fidem,
idque in eius fauorem. Ita cum Simanc. ca-
thol. inſtit. tit.64. n.24. Maſcard. tom.3. con-
cl.1374. n.5. & cum alijs idem Farin. vbi ſu-
pra, & de hæreſi queſt. 188. §.1. n.35.
154 Placet tamen mihi modificatio, quam
huic doctrinę adhibet Ioan. Rojas ſing.206.
n.3. quod teſti petenti, vt legatur ſibi dictũ
primi examinis, etiam in cauſa fidei, debeat
legi, atque id ei negare inhumanum meritò
iudicat, quando interceſſit longum tempus
inter vnum, & aliud examen, & ſic obliuio
ſit veriſimilis, & addit de dicta proteſtatione
teſtis, ſi huic lectio primi examinis negetur;
vnde tunc ſtandum eſt in eo depoſitis, ta-
metſi in ſecundo contraria deponat. Huius
modificationis Ioannis Rojæ meminit dict.
quæſt. 188. n.35. Farin. & eam non reijcit.
155 Verum vt in plurimum in cauſa hæreſis
ſtatur depoſitis in ſecundo examine, vel in
poſteriori loco eiuſdem examinis, quando
manifeſtis indicijs innoteſcit, quòd teſtis ex
zelo fidei excitatur ad corrigendum ſuum
primum dictum, & ſecundum dictum appa-
reat veriſimile, retractationiſq. reddatur cau-
ſa. Ita Couar. variar. lib.2. cap.13. n.9. Si-
manch. cathol. inſtit. tit. 64. n. 58. Menoch.
de arbitr. lib.2. caſu 108. n.4. & Farinac. dict.
156 quęſt.66. n. 157. Qui cum aliquibus ex prę-
dictis, & alijs benè aduertit corrigendi ſe
locum tunc maxime teſti vario concedi, quã-
do incontinenti ſe corrigit, nempè ſi non-
dum expreſsus ſit iudicis conſpectum, quin
& egreſsus, dummodo nullum probabiliter
allocutus fuerit, qui eũ peruerterit; quod iu-
dicis arbitrio relinquitur. cum citatis aucto-
ribus, & cum Iulio Clar. §. fin. quęſt. 53. n. 10
affert Souſa lib.2. Aphor. cap.6. §.4. n.66.
156 Quid tandem de teſte deponẽte obſcurè,
vel dubiè, aut cum incertitudine? hoc ſpe-
ctat ad primam acceptionem teſtis vacillan-
tis: & quòd hic nihil probet, certum eſt, prę-
cipuè ſi depoſitio diuerſos contineat intelle-
ctus, vel ſi fiat per verba non concludentia
neceſſario: *Vt poſſibile, forſitan, prima fron-
te, ſalua veritate, dubito, ni fallor, ſi bene me-
mini*, et ſimilia, aut ſi deponat alternatiuè
per dictionem *vel*, excepto quando vtraque
pars tendit ad eundem effectum. ita partim
ex Maſcard. concl. 1369. n.6. partim ex Meno-
ch. de arbitr. lib.2. caſu 46. Farinac. de teſti-
bus quæſt. 68. §.1. n.1. & ſequentibus.
158 Vbi benè aſſerit ex mente aliorum verba
teſtium dubia, vel obſcura, vt aliqualiter
probent, eſse interpretanda ſecundum com-
munem vſum loquendi (attenta qualitate,
& conditione ipſorum teſtium) poſſeque de-
clarari per alias depoſitiones eorundem, vel
159 alterius teſtis, aut ex ſubiecta materia.
Item aſſerit ibidem, & § 2. 2 n.62. quòd te-
ſtes deponentes de ſuo iudicio, aut de pro-
pria credulitate nullatenus probent, imo ne-
que indiciũ efficax faciant, etiamſi in magno
ſint numero, qui ſic deponunt; niſi concur-
rentibus alijs circumſtantijs, & niſi ſui iudi-
cij, vel credulitatis propriæ ſufficientem ra-
tionem reddant. Nam tunc aliqua per eos
fit probatio, præcipuè in ijs, quæ directè pro-
bari non poſſunt, aut in caſibus, vbi præ-
ſumptiua probatio habetur pro vera, vt in
antiquis, & ſimilibus, quæ ſunt difficilis pro-
bationis. Vide Souſam lib.2. Aphor. cap.7.
hæc

hęc & alia egregiè colligentem ex citato Fa-
rinac. & ex Maſcard. de probat. lib. 1. concl.
160. 45. & lib. 3. concl. 1360. & 1369. Quando
autem ſubijci debeat torturæ teſtis varius,
vt perſpiciatur in quo dicto perſiſtat, & an,
ac qualiter ob varietatem ſit puniendus, in-
fra in proprijs locis dicetur, vt iam hic vlte.
rius progrediamur.

Quid de teſte falſo, & corrupto deponente maximè in cauſis fidei? quid item de corrumpente?

REGVLA CLXXIV.

161 FAlſus teſtis tam in ea cauſa, in qua fal-
ſum depoſuit, quam in quauis alia, ſiue
ciuili, ſiue criminali, nihil probat, nec facit
indicium ad torturam, neque ad inquiren-
dum, ſententiaque lata ex tali depoſitione,
162 illicò eſt reſcindenda. Reputatur teſtis fal-
ſus in totam, qui ſiue ſcienter, ſiue ignoran-
ter depoſuit falſum in parte, aut in acceſſo-
rijs, & accidentalibus, ad cauſam aliquo
modo pertinentibus; ſecus, ſi in non perti-
nentibus, nec ad iſta trahitur iuramentum
163 de dicendo verum ſuper ea tota. Dein
quamuis falſus teſtis in crimine hęreſis gra-
uius, quam in alijs criminibus ſit puniendus,
regulariter tamen Curiæ ſęculari non tradi-
tur, nec pœna talionis punitur; ſed alia, ex-
cepto, vbi iam reus ob falſum eius teſtimo-
nium, pœnam mortis, vel aliud graue ſup-
164 plicium ſubijſſet. Teſtes denique aliquo
modo corrupti nullatenus probant; niſi cō-
tra corrumpentes: & vtrique ab eodem iudi-
ce, nempe Inquiſitore, si in cauſa fidei cor-
ruptio fiat, atque eiſdem pœnis plectendi.
165 Quotquot ferè auctores de crimine falſi
ſcripſerunt, eius grauitatem, & enormita-
tem valdè exaggerant, quæ tanta eſt, vt vix
maior inter reliqua delicta reperiatur. Le-
gendus præcipue circa hoc D. Thomas 2.2.
q.7. art.4. & Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 64.
de teſtibus n.84. vbi ex D. Iſidoro lib 3. de
Summ. bono affert, quod falſus teſtis tribus
perſonis ſit obnoxius, primum Deo, cuius
præſentiam contemnit; deinde iudici, quem
mentiendo fallit; poſtremò innocenti, quem
falſo teſtimonio lædit. & habetur in cap. 1.
Extra de crimine falſi. imo hinc magis, quā
aliunde Reipublicæ pernicies, & damna pro-
ueniunt, vt ex mente Doctorum teſtatur Fa.
166 rinac. quæſt. 67. §. 1. n. 1. Vnde nihil mirum
(vt probationem præſentis Regulæ incipia-
mus) ſi falſus teſtis, aut de falſo condemna-
tus, aut ſaltem conuictus non ſolum in ea
cauſa, in qua falſum depoſuit, nihil omnino
probet, ſed etiam vti inhabilis inde effectus
ad teſtificādum repellatur à ferendo teſtimo-
nio in quauis alia, tam ciuili, quā criminali,
atque ſi fortè admittatur ad illud ferendum,
ſimiliter nullatènus probet. Patet ex textu
in cap. ſi quis conuictus 2. q. 5. ibi, qui ſemel
falſum depoſuerunt, nunquā alias admittan-
167 tur ad teſtimonium. Et ſi contra huius
textus diſpoſitionem admiſſi fuerint, quod
non probent, docent Innoc. in cap. fraterni-
tatis n. 2. & ibi Hoſtien. n. 7. & Ancharan. n. 2.
Extra de hæretic. & alij multi, quos citat &
ſequitur Farin. d. q 67. §. 3. n. 59. Ratio fun-
damentalis eſt, quia qui in vno inuenitur fal-
ſus, in omnibus tam futuris, quam præteritis
præſumitur falſus, ergo merito amittit pror-
ſus fidem, & redditur inhabilis ad proban-
dum, ita Maſcard. tom 2. concl 743. n. 4.
168 Ob rationem dictam propoſita doctrina
adeo ſtrictè intelligenda, vt teſtis falſidicus
etiam contra falſarium non probet, nec in
fauorem cauſæ piæ. ita partim ex Innoc. c. 1.
extra de Confeſſ. citato à Maſcard. de pro-
bat. libr. 1. Concl. 455. n. 12 partim ex Me-
noch. de præſumpt. lib. 1. præſumpt. 22. n. 8.
169 tradit Farin. dict. q. 67. num 60 & 61. Qui
n. 62. cum Maſcard. lib. 2. concl. 1039. n. 10.
Benè addit teſtem falſum repertum tam pri-
uatum fide ob depoſitionem falſam manere,
vt non faciat vllo modo indicium ad tortu-
ram, neque ad inquirendum.
170 Si item ex falſis teſtiū depoſitionibus ſen-
tentia ſit lata, deprehenſa falſitate quampri-
mum retractari debet, & reſtitutio in inte-
grum dari iuxta textum in cap. licet cauſam
de probat. & textum in l. D. Adrianus, ff. de
re iudicat. & afferunt præter alios, Maſcard.
de probation. lib. 2. concl. 688. & Farin. dict.
171 q. 67. n. 64. Qui ibi diſentiunt illud dubium
an ad effectum taliter retractandi eam ſen-
tentiam, & reſtitutionem in integrum con-
cedendi, ſufficiat probare falſitatem teſtis
ſine corruptela, aut è contra corruptelam
ſine falſitate? an vero vtrumque ſit proban-
dum? Farin. ſe remittit ad reſolutionem
Maſcardi, qui cum Iulio Clar. in prax. §. fal-
ſum verb. quæro numquid, cum Albert. in
l. qui falſo, ff. de teſtibus, & cum alijs benè
reſoluit, ſufficere ſi alterutrū probetur, quia
non poteſt aſſignari ratio, cur vtriuſque
172 probatio requiratur. Limitat tamen, niſi
pars aſtrinxerit ſe ad vtrumque ſimul probā-
dum, ſcilicet falſitatem, & corruptelam,
oſtendit ex d. cap. licet cauſam, verſ. ijdem
quoque cum Gloſ. ibi, in verb. ſe aſtrinxit,
extra de probation. ſed hæc dicta obiter ad
noſtrum inſtitutum haud multum conducen-
tia.
173 Oſtendendum ſequitur, qualiter cēſeatur
teſtis falſus in totum, & non probet vllo mo-
do, qui ſcienter, vel ignoranter in parte fal-
ſum depoſuit. Docent vti certum Innoc.
in cap. fraternitatis, n. 1. & ibi Hoſtien. n. 6.
Anan. n. 3. extra de hæret. Albert. in nullum
n. 4. verſ. hæc vera, C. de teſtibus, & præci-
puè Menoch. de præſump. lib. 5. præſump. 22.
à n. 19. Qui bene explicat eſſe intelligendum
de caſu, vbi teſtis nullam ſuæ ignorantiæ,
174 aut erroris excuſationem adducit. Imò
cum ipſo Menoch. cum Maſcard. de probat.
lib. 2. concl. 783. n. 8. & cum alijs rectè ad-
dit Farin. dict. q. 67. n. 142. quod in dubio te-
ſtis pręſumitur falſum depoſuiſſe potius ſciē-
ter,

Digitized by Google

ter, quam ignoranter, quod maximè locum
habet ſecundum interpretationem eiuſdem
Farin. quoad effectum non probandi per ta-
lem teſtē falſidicum: nam quoad pœnam pro
crimine falſi ei infligendam, probabilius eſt,
quod in dubio non præſumatur teſtis depo-
ſuiſſe falſum potius ſcienter, quàm ignoran-
ter, vt cum Gloſ. in cap. accedens, de crimi-
ne falſi, & cum alijs multis ab ipſo citatis tra-
175 dit idem Farin. dict. quæſt. 67. n 78. Qui
nihilominus vbi ſupra ex mēte Menoch. ad-
ducti optimè concludit eſſe relinquendum
arbitrio iudicis, vt iuxta qualitatem perſonæ
temporis, ac rei benè perpendat, & decidat,
an teſtis ex dolo, & ſcienter, an verò ex igno-
rantia falſum depoſuerit?
176 Similiter certum eſt, quod teſtis falſidicus
deponens falſum circa aliquid ex connexis,
vel circumſtantijs quoquomodo ad cauſam
pertinentibus, vt temporis, vel loci in totum,
ſeu in ſubſtantialibus falſus reputatur, & nul-
latenùs probat. ita Farin. dict. q 67. num. 140.
ex Bald. in l. teſtium num. 12. C. de teſtibus,
relato à Petr. de fideicom. quæſt 12. nu. 1229.
177 Non tamen teſtis fidem, & probationem
impediet illud, nempe ſi interrogetur de ac-
ceſſorijs extrinſecis nullo modo cauſam tan-
gentibus, vt de qualitate aeris, veſtium, & ſi-
178 milium, ac in iſtis falſum deponat. Exce-
pto quando iam alias teſtis eſſet iudici de fal-
ſitate ſuſpectus, nam tunc falſus in huiuſmo-
di acceſſorijs, & impertinentibus, non pro-
babit in alijs: idem Farin. d ct. q 67. nu. 122.
& 131. cum diuerſis ab eo relatis, ita ſentiē-
tibus.
179 Quando teſtis iurauit dicere veritatem
ſuper tota cauſa, tenetur eam dicere ſuper
connexis, & acceſſorijs ad ipſam pertinenti-
bus, etiamſi ſint extra articulos. Iuramen-
tum tamen non extenditur ad impertinen-
tia. Vnde quamuis in iſtis dicat falſum, non
180 deſinit probare in alijs. Quod ſi teſtis iu-
ret dicere veritatem in omnibus, de quibus
interrogatus fuerit, ſi interrogetur ſimul de
pertinentibus ad cauſam, & de non perti-
nentibus, in vtriſq; tenetur veritatem pro-
ferre; alioquin in neutris: ſic diſtinguens de
duplici modo iurandi in concordiam redu-
cit varios Doctores inter ſe diſſidentes Pro-
ſper. Farin. d. q. 67. § 4. numer 175. & 176. &
quęſt. 71. num. 15. eſtque adeò certa tota hęc
doctrina, vt maiori nō indigeat probatione.
181 Sequitur in Regula de pœna teſtis falſum
deponētis in cauſa fidei, proprius locus tra-
ctandi de ea iuxta diuiſionem noſtri operis,
& methodum ſeruato ordine executionis,
videtur aſſignandus in vltimo eius libro, vbi
ex profeſſo de quibuſcumque pœnis delin-
quentium in cauſis fidei agetur: hic tamen
non poſſum non proferre vnum verbum cir-
ca illud dubium graue, & valdè controuer-
ſum inter Doctores, An teſtis falſidicus ſit
puniendus pœna talionis, ſeù eadem, quæ
de iure, vel conſuetudine infligenda reo, cō-
tra quem falſo depoſuit? Simanch. de Cathol.
inſtit. tit. 64. num. 160. Iulius Clar. in prac.
§. falſum, verſ. teſtis, qui falſum. Rojas de
hæret. p. 2. aſſert. 8. num. 160. & alij poſt Ar-
chidiac, & Felin. citatos à Moncada de te-
ſtib. part 9. num. 380. affirmantem partem
tuentur, maxime in cauſa capitali, etiam
quando reo, contra quem teſtis falſum depo-
ſuit, non fuit inflictum vltimum ſupplicium,
vel quòd ſuſtinuerit in tormentis, vel quòd
falſitas fuerit deprehenſa prius quàm ſentē-
tia executioni mandaretur, tunc eſſe infli-
182 gendum ipſi falſo teſti, & loquuntur citati
auctores vniuerſaliter in quauis cauſa crimi-
nali, excepto Rojas, qui ſpecialiter loquitur
in cauſa hæreſis. Hæc ſententia non caret
probabilitate, ratio eſt, quia iàm ex parte
teſtis falſi delictum fuit omnino completum,
& conſummatum, nec ſtetit per ipſum, quin
effectus ſequeretur exequendi ſententiam.
183 Nihilominus primò certum eſt, quod te-
ſtis falſus in crimine hæreſis grauius, quàm
in alijs criminibus ſit puniendus, ob maiorē
enormitatem eius contra fidem Catholicam.
Affert ex communi omnium Antonius Sou-
184 ſa lib. 2. Aphor. cap. 8. nu. 27. Dein vti mul-
to probabilius, tutius, ac mitius tenendum
eſt (quidquid ſit in alijs cauſis criminalibus,
quod vt alienam à noſtro inſtituto omitto)
in cauſa hæreſis teſtem falſum regulariter nō
tradi Curiæ, nec puniri pœna talionis, ſed
extraordinaria, vt fuſtigationis, triremium,
& ſimili, aut alia arbitrio iudicis attēta qua-
185 litate perſonarum, excepto quando iā reus
Curię ſeculari traditus vltimum ſupplicium,
vel aliam pœnam grauem ſubijſſet ob falſam
depoſitionem teſtis; nam tunc hic eodem
ſupplicio, aut eadem pęna plectendus. ita
idem Souſa cum Peña in direct. 3. par. Com-
ment. 122. & Farin quæſt. 67. de teſtibus §. 1.
& quæſt. 188. de hæreſi, §. 2. à num. 36. vſque
ad 39. qui teſtatur de vſu ſeu praxi ſupremi
Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis Almæ Vr-
bis, & totius Chriſtianæ Reipublicæ, quòd
in eo procedatur ſecundum doctrinam à no-
bis traditam, cui non contrariatur Diploma
Leonis X. incip. Intelleximus, relatum per
186 Peñam in fine Direct. Imo ex eo benè per-
penſo tota deducitur, cum ibi pęna arbitra-
ria contra teſtem falſum præſcribatur, & diſ-
penſetur cum Inquiſitore in irregularitate,
ſi fortè illum Curiæ ſeculari tradidit, nimirū
in caſu excepto, quando iam reus ob falſam
ipſius depoſitionem fuerat eidem Curię tra-
ditus, & morte punitus.
187 Si re autem adhuc integra, dum falſitas
depoſitionis aliundè nō innoteſcit, teſtis fal-
ſus ſe ipſum Inquiſitori prodat, multo mitius
cum eo agendum, maxime ſi ſocios eiuſdem
delicti, ſeù coniurationis denuntiet, imo ob
id aliquando ei omnino parcendum, æquitas
ipſa, & publica vtilitas ſuadet. Tradunt co-
piosè, & pluribus oſtendunt Simanch. Cath.
inſtit. tit 64. num. 94. Rojas par. 2. de hæret.
aſſert. 8. num. 156. Peña 3. par. Direct. Com-
ment. 122. & Farin. d. q. 188. num 43.
188 Quæ dicta ſunt hactenùs de falſo teſte, in-
telliguntur pari modo, imò à fortiori de fal-
ſo

Digitized by Google

ſo denunciante, vt iam alibi tactum, quia
in crimine hæreſis denunciator loco teſtis
habetur, quod ſi aliquai do teſtis citatus, &
vocatus ad ſe examinandum ob falſam de-
poſitionẽ eſt plectendus pœna talionis, quan-
to magis eadem plectetur, qui ſponte ſe de-
fert Curiæ, & alium falsò denunciat. ita ex
communi omnium idem Farin. num. 45. ci-
tans pro hoc Bullam Pij V. in ordin. 5. part. 2.
Bullarij verſ. Monemus præterea, il ſecondo,
vbi eſt ſermo vniuerſalis de quouis falſo de-
nunciatore.
189 Rurſum quæ dicta ſunt de teſte falſidico,
intelliguntur nõ ſolum de eo, qui falſum de-
poſuit, ſed de illo etiam, qui tacuit veritatẽ,
aut verba eius contra quam depoſuit, non
integrè retulit. Habetur expreſsè in cap. 1.
extra de crimine falſi per ſequentia verba:
vterque reus eſt, & qui veritatem occultat,
& qui mendacium dicit, quia ille prodeſſe
non vult, & iſte nocere deſiderat, hæc ibi.
Et annotarunt benè Simanch. Cathol. inſtit.
tit. 64 n. 89. Peña dict. Con ment. 122 & Fa-
rin. ibidem q. 188 num. 42 facitque pro hoc
citatum Diploma Leonis X. ibi, aut verum
tacendo induxiſſe, &c.
190 Sed quid de teſtibus corruptis? certum
eſt quod iſti prorſus fidem amittant, & pari
modo nihil probent, excepto contra corru-
ptores, quouis modo corruptio fiat, vt pro-
miſſione, pecunia, metu iniecto, precibus,
aut alia via. Primum deſumitur ex cap. 1.
extra de teſtibus, ibi, Placuit ſancto Conuẽ-
tui, vt teſtes non conducantur pretio, vbi
Gloſs. alia iura concordantia affert. & docet
præcipue Maſcard de probat. lib. 1 concl.
191 454. n. 1. & Farin dict. q. 67. n. 236. Ratio
eſt, quia eo ipſo quod teſtis pecuniam, aut
æquiualens accepit, preſumitur falſum depo-
ſuiſſe; & quamuis hæc depoſitio non probe-
tur receptione occulta pecuniæ probata, po-
teſt de falſo accuſari, & puniri, ac prius tor-
queri pro eliciendo, an falſum depoſuerit,
tradit benè idem Farin. n. 237. & 238. cum
192 Bart. in l. 1 ff de falsis, & cum alijs. Quod
autem teſtis corruptus non pro ipſo, ſed cõ-
tra ipſum corruptorem probet, docent, vt
certum, præter alios Maſcard. lib. 1. concl 454
n. 10. & Farin. dict. q. 67 n. 280. & per ſe pa-
tet.
193 Vltimò loco agendũ ſimul de iudice com-
petẽte teſtis falſi corrupti, & ipſum corrum-
pentis in cauſa hæreſis, ac de pœnis vtriuſq.
Vnico verbo breuiſſimè reſoluo huiuſmodi
delinquentes eſſe ſub iudicio Inquiſitoris, &
puniendos pœna arbitraria: totum deduci-
tur clare ex relato diplomate Leonis Deci-
mi, & ex communi ſententiã tradit Farin quæſt.
188. de hereſ. n. 4. probatque efficaciter, quia
Inquiſitor eſt iudex competens non ſolum
in cauſa hæreſis, ſeu delicti cuiuſuis contra
fidem; ſed etiam in alijs ab ea incidentibus,
& dependentibus, vt iam alibi oſtendimus,
ergo poterit procedere contra teſtes falſos,
aut corruptos ad deponẽdum falſum in cau-
ſa fidei, ac contra corrumpentes, vel man-
datum, aut conſilium dantes, omneſque pro
qualitate perſonarum, & delicti grauitate
194 arbitrio punire. Quamquam ſecundum
ſententiam ipſius Farin. dict. q. 67. §. 1. n. 18.
(cui adheret Souſa lib. 2. Aphor. cap. 8. n. 32.
& ego vtique aſſentior) probabile eſt, quod
deponens falſum, vel cooperans huic depo-
ſitioni corrumpendo, mandando, aut con-
ſulendo ad liberandum eum, qui de hæreſi
puniendus venerat, poſſit puniri pœna ta-
lionis, probabile oppoſitum. Atque hæc de
contentis in hac Regula.

---

*An, & qualiter teſtis periurus ad deponen-
dum, & probandum in cauſa fidei
admittatur?*

REGVLA CLXXV.

195 ADmittitur ad deponendum in cauſa
fidei teſtis periurus, quamuis alias nõ
eſſet admittendus, caſu quo ex indicijs ma-
nifeſtis apparet, quod ex zelo eiuſdem fidei,
ſeu iuſtitiæ deponat tam contra ſe, quam
196 contra alios id, quod prius celauerat.
Tunc autem ſtatur ſecundo eius dicto, etiãſi
ex interuallo ſe correxerit, & licet non con-
tra ſe, ſed abſolutè contra alios deponat, ſi
correctio ex dicto zelo fiat, ac eiuſdem red-
datur ratio probabilis; ac parũ refert, quod
prius affirmauerit & poſtea negauerit teſtis
periurus: qui tamen ſubijciendus torturæ,
vt ſecundum eius dictum ſufficienter probe-
197 tur, & admittatur. Adhuc nihilominus
hoc de ſtando illius ſecundo dicto intelligi-
tur, ſi aliud non obſtet, quam ſolius periurij
oppoſitio; alioquin ſtatur primo dicto; ſed
ſemper cum aliquo defectu ſecundum iudi-
cis arbitrium.
198 Doctrina huius Regulæ tota fere contine-
tur in iure Canonico, expreſſus eſt textus
in cap. accuſatus §. licet de hæreticis in 6.
vbi dicitur, vt teſtes periuri, quamuis alio-
quin ob periurium, ſeu falſitatem à ferendo
teſtimonio in quibuſuis cauſis ciuilibus, &
criminalibus, etiam poſt pœnitentiam periu-
rij eſſent repellendi, in crimine tamen hære-
ſis admitti debeant ad deponendum coram
Inquiſitore, & ad manifeſtandum tam con-
tra ſe, quàm contra alios illud, quod prius
199 celauerãt, concurrente hac conditione, quæ
ibi ita exprimitur: *Si ex manifeſtis indicijs
apparuerit tales non animi leuitate, aut odij
fomite, ſeu corruptione pecuniæ, ſed zelo fidei
orthodoxæ, dictum ſuum velle corrigere*.
Verba ſunt expreſſa dict. textus, aſſeruntque
communiter cum Gloſſ. ibi, in figuratione
caſus Menoch. n. 1. Fran. num. 2. Maſcard. de
probat. lib 2 concl. 857. n. 5. & Rojas Sing.
194 n. 1. atque adeſt pro eadem doctrina
Conſtitutio Pontificia citanda.
200 Quod autem tunc ſtandum ſit ſecundo di-
cto teſtis periuri, etiam quod pro periurio
adhuc pœnitentiam non egerit, ſi ex dicto
zelo ſe correxiſſe innoteſcat, deducitur ma-
nifeſte ex eodem textu cap. accuſatus § licet
de

Digitized by Google

de hæreticis in 6. & ex Conſtit. Alexand. IV.
incip. Quod ſuper verſ. Præterea nonnullo,
relata per Franc. Pennam in fine direct. f.30.
traduntque citatus Maſcard. n.7. Rojas Sing.
193 n.4 Couar. lib. 2. reſol. cap. 13. n.8. &
cum alijs ab eo adductis Farinac. de hæreſi
201 quæſt. 188. §. 5 n.86. Nec diſſentit Marti-
nus Delrius diſquiſ. magicar. libr. 5. ſect. 5.
verſ. ſexto quando. Si bene perpendatur in
202 fine dicti verſ. Addit autem benè idem Fa-
rin. n.87. cum Gloſſ. in dict. cap. Accuſ. §. li-
cet, & cum alijs, hoc de ſtando ſecundæ te-
ſtis periuri depoſitioni eſſe certum, etiamſi
ex interuallo ſe correxerit, atque id nullus
Doctorum negat.

203 Verum aliquale eſt dubiũ circa illud, quod
immediatè ſequitur in Regula, nempe ſtan-
dum eſſe ſecundo dicto, quamuis periurus ſe
corrigat non contra ſe, ſed abſolutè contra
alios quoſuis, cuius oppoſitum videtur de-
duci ex contextu dicti §. licet, ibi: *Tam con-
tra ſe, quam contra alios*. Vnde deſumitur
ratio, quia culpãdo ſe ipſum, veriſimile etiam
redditur eius dictum de alijs. Sicque tuen-
tur varij, præcipuè Conar. Variarum reſolut.
lib. 2. c.13. n.9 & Maſcard. de probat. lib.2.
concl. 857. n.9.

204 Nihilominus placet deciſio tradita, quam
poſt Zanchinum tract. de hęret. cap.14. n.5.
Repertorium Inquiſitorum verb. teſtes §. ſed
ponamus, Arelatanum de hęret. notabili 13.
& poſt alios defendit Franc. Peña Direct. 3.
par. Comment. 114. hac ratione, quod cum,
inquit, hoc ſit fauore fidei conceſſum, & fa-
uor fidei æqualiter reperiatur tam in teſtifi-
cante contra ſe, & complices ſuos, quam
contra quoslibet alios delinquentes, profe-
cto in omnibus hęc ſententia locum habebit.

205 Rurſus textus etiam in dicto §. licet, ſatis
indicare videtur, dum ait, ***Stari debet tam
contra ſe, quam contra reliquos atteſtationi-
bus eorundem***. Nam dum reliquos dicit Ro-
manus Pontifex, omnes complectitur, l. cum
optio, ff. de optione legata, ibi, reliquorum
appellatione omnes ad Meuium pertinent.
Hactenus Penna, quibus ſufficienter noſtra
deciſio probata manet.

206 Plura tamen adhuc requiruntur ad hunc
effectum ſtandi ſecundo dicto teſtis periuri.
Primò requiritur, vt manifeſtis indicijs ap-
pareat correctionem primi dicti fieri ex zelo
fidei Catholicæ, atque talis cenſebitur, ſi in
ſecundo dicto periurus manifeſtet delictum
hæreſis; ſecus ſi neget, cum prius de hæreſi
depoſuiſſet: nam in hoc caſu ſtatur priori di-
cto, & non ſecundo, ita probabiliter cum
citatis Zanchino, & Reportorio Inquiſito-
rum ibidem Peña, verſ. Poſtremò præfata,
& hoc inde oſtenditur ab eis, quia ex quo al-
loqui potuit reum, præſumitur corruptus,
ac ſubornatus, ergo tunc priori dicto erit
ſtandum: quæ ratio, vt ex ſe innoteſcit, non
ſemper probat.

207 Vnde valdè probabile eſt contrarium ſe-
cundum Simanch. Cathol. inſtit. tit.64. n. 56.
Martinum Delrium citatum, Souſam lib. 2.
Aphor. cap.1. num.2. ac ſecundum alios, ſci-
licet quod ſit ſtandum ſecundæ depoſitioni,
etiam quando in ea periurus teſtis excuſat
ſe, vel alios à delicto de quo in prima ſub iu-
ramento accuſauerat, ſi manifeſtis indicijs
cõſtet reuocationem primæ depoſitionis fa-
ctam eſſe non leuitate, odio, aut pretio; ſed
208 zelo Catholicæ fidei. Atque hoc præcipue
locum habet, quando talis reuocatio, ſeu
excuſatio negãdo hęreſis crimen, quod prius
confeſſus fuerat, fit ab eo in articulo mortis
pro exoneratione ſuę conſciẽtientię, cũ tunc
nullus pręſumatur immemor ſuæ ſalutis, vt
bene aſſerunt Rojas ſingul. 205. n.1. & cita-
209 tus Simanch. Qui inde propoſitam doctri-
nam probat, quia in iudicijs ſeruanda eſt æ-
qualitas, & in tam graui crimine non debet
eſſe fauorabilior deteſtatio hæreſis, quam in-
nocentis liberatio; ergo ſtandum eſt ſecun-
do dicto, per quod innocens excuſatur, & li-
210 beratur. Requiritur tamen, vt huius excu-
ſationis, & reuocationis primi dicti ratio
probabilis à teſte periuro excuſante, ac re-
211 uocante reddatur. Vnde iſta reddita, vt
ſtetur ſecundæ depoſitioni, parum refert,
quòd ipſe teſtis primo loco affirmauerit, &
poſteriori negauerit ita ijdem Simanch. di-
cto n.56. & Souſa n.4.

212 Requiritur item ad hoc, vt ſtetur ſecun-
do dicto teſtis periuri, etiam in fauorem fi-
dei, quod non ſit admittenda, vt in plurimũ
eius probatio ſine aliqua ipſius tortura, ad
videndum in quo dicto perſiſtat. Docet Pen-
na dict. Comẽt 114. verſ vt autem. Farin de
hęreſi quæſt. 188. §. 5. n.97. & Souſa lib 2.
Aphor. cap.9. n.6. quod ſine dubio in praxi
ſeruandum eſt, maxime caſu quo ex indicijs,
& coniecturis non poteſt conſtare de veriſi-
213 mili veritate, tradit idem Penna, addens
quod in periuro maior vrgeat ratio ipſum
torquẽdi, quam in alijs teſtibus inhabilibus,
214 Quamuis autem periurus in tortura con-
firmet ſecundum dictum, excuſando reum ab
hæreſi, adhuc tamen manebit hic vehemen-
ter ſuſpectus de ea, textus in cap. litteras,
extra dè pręſumptionibus, & ex mente om-
nium aſſeret Farin. dict. §. 5. n.94.

215 Vltimò requiritur ad recipiẽdam depo-
ſitionem, & probationem teſtis periuri, & ad
ſtandum ſecundo eius dicto, & nihil aliud ob-
ſtet præter defectum periurij. Habetur hoc
requiſitum expreſsè in vtroque texu, & dicti
§ licet cap. accuſatus de hæreticis in 6. & di-
ctę Conſtitutionis Alex. IV. incipit: Quod ſu-
per. ibi, niſi aliud obſiſtat. Nam ſi aliud ob-
ſtet, vt vltra periurium, teſtis eſſet perſona
leuis, aut ex odio, vel pecuniæ corruptione
ſuam depoſitionem reuocaret, ſtandum eſſet
216 primo dicto, ſemper tamen cum aliquo de-
fectu, ſecundum iudicis arbitrium: ita Fari-
nac. vbi ſupra n.97. cum Pariſ. conſil. 2. n.78.
lib.4. & Bertazol. conſ. 157. n.17 & ponit e-
xemplum in eo teſte qui pluries fuit periurus.
De punitione teſtis periuri poſſet hic tractai-
ri, ſed opportunius alibi agemus.

Qua

Qua forma examinandi teſtes, ſeu quæ ſeruanda, vel ſecus in eorum examine, vt probent in cauſa fidei?

REGVLA CLXXVI.

217 TEnentur Inquiſitores per ſe ipſos, niſi
aliquid obſtet, teſtes examinare, & fidem eorum perſcrutari, ac interrogare ipſos
de vita, & moribus inquiſiti, de loco, & tem-
218 pore, de cauſa ſcientię, &c. Probant autem
teſtes in cauſis ſancti Officij quamuis examinentur, vt ſæpè fit ante litis conteſtationem,
& parte non citata, vbi imminet periculum
219 ex citatione. Quin & probabile eſt, quod
recipi, ac repeti poſſint teſtes inſtante Fiſcali ad perpetuam rei memoriam, vt poſtea fidē
220 faciant contra reum. Probant etiam teſtes, ſi examinentur, vt poteſt, poſt publica-
221 tionem ipſorum. Nomina item teſtium,
ſicut & denuntiantium in ſancto Officio, vt
in plurimum reo non publicantur; ſemoto
tamen periculo, aliquando arbitrio Inquiſitoris poteſt fieri eorum publicatio, ac ſimiliter confrontatio teſtium cum reo, maximè
ſi ſint ſocij criminis, ac tunc conceditur ipſi
reo, vt poſſit dare interrogatoria, per quæ
illi examinentur, atque hæc non valent, ſi
ſint ſuggeſtiua, ſicut non valet examen, in
quo iudex ab omni ſuggeſtione non abſtinet.

222 Omitto hic multa, quæ generaliter pro
quibuſcunque cauſis tam ciuilibus, quam
criminalibus opponendo contra formam
examinis teſtium, & reſoluendo, quæ in eo
ſunt ſeruanda copioſiſſime pertractat Farin.
à quæſt. 72. de teſtibus vſque ad finem; tantum attingo breuiter aliqua noſtri inſtituti
223 propria pro cauſis ſanctę Inquiſitionis. De
obligatione DD. Inquiſitorum examinandi
teſtes immediatè per ſe ipſos, & non per tertiam perſonam, communis eſt Doctorum
ſententia, quam præcipuè tenent Reportor.
Inquiſitorum verb. examinatio teſtium. Simanch Cathol. inſtit. tit. 64. num. 11. Peña 3.
part. Direct. Comment. 10. num. 37. Rojas
ſing. 204. & Farin. de hæreſi quæſt. 188. §. 1.
224 num. 19 Excuſantur tamen à tali obligatione, ſi ſubſit cauſa legitima, aut ſufficiēs impedimentum, quale erit ſi teſtes examinandi ſint viri valdè illuſtres, vel moniales, aut
aliæ honeſtæ fœminæ, quæ accedere ad Inquiſitorem nequeunt, & hunc adire eas non
deceat, tunc alteri examen committere poteſt. Ita ijdem Peña loco citato, & Comment. 119. & Farin ibidem num. 21. ac prius
n. 4. eiuſdem §. 1.

225 Poſt iniunctum iuramentum de dicenda
veritate iuridicum, & verum (ab hoc in
quauis cauſa, tam ciuili, quam criminali
cuiuſuis teſtis examen inchoandum, vt iſtud
ſit validum, iuxta l. teſtium, & l. iuſiurandum, C. de teſtibus, ac ex ſententia omnium)
ſi teſtis ſit ignotus Inquiſitori, poteſt hic, &
debet eius fidem perſcrutari, ſeu clarius loquendo, interrogare eum, an ſit Iudæus,
vel Saracenus, &c. aut inde ne originem ducat? ita reſoluit Antoninus Diana 4. p. tract.
8. reſol. 114. cum Didaco Cantera in q. cri-
226 min. cap. 2. de vera Confeſſione, num. 41.
Nam licet Abbas, & Bartol in l. 1. ff. de offic.
Aſſeſſ. oppoſitum tenere videantur loquentes de teſtibus in communi, ex eo principio
quia nemo tenetur detegere turpitudinem
ſuam, ergo nec tenebitur iudex de ipſa eum
interrogare; merito tamen in materia fidei
aliter ſe res habet, quia qui eſt ex genere
Saracenorum, vel Iudæorum, prǽſumitur valde, quod non dicat veritatem contra reum
eiuſdem generis, vt experientia docet, ergo
poteſt, & debet Inquiſitor teſtis ſibi ignoti
fidem perſcrutari, & inquirere, an ex tali genere originem ducat: Atque ſic practicari ex
vi inſtructionis cuiuſdam ſupremi Tribunalis
affirmat idem Cantera.

227 Debent prætereà Inquiſitores in cauſis fidei magna diligentia examinare teſtes, monendo eos, ne odio, pretio, prece, coniuratione, aut alio inordinato affectu falſum
teſtimonium dicant. Interrogando item
ipſos de loco, & tempore, de antecedentibus, & conſequentibus, de qualitate, & cōditione perſonę, contra quam deponunt; de
occaſione, & cauſa ſcientiæ, an viderint, vel
audierint? de perſonis, quæ interfuerunt,
vel aliquid ſciunt circa rem, de qua eſt depoſitio, ac de ſimilibus. Ita Rojas de hæreticis 2. par. aſſert. 1. num. 36. Peña 3. par. Direct. Comment. 17. & cum alijs ab eo relatis
228 Farin de hæreſi §. 1. quæſt. 188. n. 14 & 15.
Qui poſt Decianum lib. 5. crim. cap 35. n. 18.
& Maſcard tom. 1. concl. 855. num. 12. benè
addit dict. §. 1. n. 32. quod ipſi teſtes etiam
non interrogati reddere debeant rationem
ſcientiæ, vt eorum depoſitio ſit magis veriſimilis, & hoc per ſe patet.

229 Quamuis vniuerſaliter tam in ciuilibus,
quam in criminalibus cauſis teſtes examinati ante litis conteſtationem, & ante partis
citationem non probent, vt conſtat manifeſtè ex cap. 2. & c. ſignificauit, de teſt. & ex
l. quando in fine C. de teſtibus (excipe aliquos caſus, de quibus Rojas ſingul. 196. n. 8,
& 9.) in crimine tamen fidei Catholicæ oppoſito ſemper recipi poſſunt teſtes lite adhuc
non conteſtata, nec parte citata. Ita Simāc.
Cathol. inſtit. tit. 64. num. 15. Maſcard. de
probat. tom. 1. in præfatione q. 5. num. 41. &
Farin. dict. §. 1 n. 15. & de teſtibus quæſt. 72.
230 num. 115. Intelligitur tamen ſi ex citatione
partis immineat damni periculum ipſi teſti,
vt tradunt ijdem Maſcard. de probat. lib 2.
concl. 682. num. 36. & Farin. dict. q. 72. n. 116.
deduciturque clarè ex c. ſtatuta quædam de
hęreticis in 6. Vnde aliqui, vt Arnald. Albertin. in tract. de agnoſcendis aſſertion. &c.
quæſt. 34. num. 17. cum 25. & ſequentibus,
quoad hoc nullam agnoſcit differentiam inter cauſam hæreſis, & alias qualuis, cum in
his etiam parte non citata ſint recipiendi teſtes, vbi illis damni periculum imminet, vt
231 omnes concedunt. Verum in fidei fauorem

vel

Digitized by Google

vel quòd ſæpius in cauſis hęreſis teſtibus
deponentibus tale periculum adeſſe pręſu-
matur ex citatione partis, ideò ne homines
à teſtificando aut denunciando retrahantur,
iam diu praxis obtinuit, vt lite non conteſta
ta, ex parte non citata fere ſemper pro infor-
matione Curię examinentur, ſic cum alijs
ab ipſo citatis concludit Farin. vbi ſupra.
232 Sed quid circa repetitionem teſtium? pro-
bant ne in cauſis fidei ſi ſint recepti, ac re-
petiti parte non citata? communis eſt ferè
omnium ſententia negatiua, pręcipuè Gloſ.
in cap. quoniam frequenter, vt lite non con-
teſtata Barr. in l.fin.ff. de quęſt. Felin. in c.2.
de teſtibus, Simanc. cath. inſtit. tit. 64. n.16.
Report. Inquiſit. verb. copia, verſ. item ex
teſtibus. Albert. tract. de agnoſcendis, &c.
quęſt. 34. n. 16. Peñe 2. par. direct. Com. 19.
ad cap. Veritatis, de dolo, & contumacia,
& Farin. de hæreſi quæſt. 188. §. 1. num. 22. &
aliorum, qui loquentes de cauſis fidei abſo-
lutè docent teſtes examinatos pro informa-
tione Curię ante citationem partis nullo
modo probare, niſi poſt iam ea citata in iu-
dicio plenario repetantur, ſicque repetitos
non ſolum facere indicium, ſed etiam con-
uincere, ac plenè probare, ſi ſint omni exce-
233 ptione maiores, imò ſecundum magis pro-
babilem opinionem Simanch. Cathol. inſtit.
titul. 17. numer. 53. Martin. del Rio diſquiſ.
magic. lib. 5. ſect. 5. verſ. ſecundo repetitio,
& aliorum non ſufficiet, ſi inquiſitus de hę-
reſi declaret ſe eorum depoſitiones ratas ha-
bere, & nolle, vt repetantur: quamquam
ſatis eſſe hanc inquiſiti declarationem, &
nolitionem probabiliter tenent alij, vt Mon
234 temaran. in pract. Archiepiſc. cap. 84. n. 5.
Et ita ſeruari affirmat Farin. dict. §. 1. num. 27.
in ſupremo ſanctæ Inquiſitionis Vrbis Tribu-
nali, quòd non repetantur teſtes, ſi inquiſi-
tus velit eos habere pro repetitis, excepto
vbi agitur de conuincendo hæreticum nega-
tiuum ad effectum tradendi illum poſtea
Curiæ ſeculari, vltimo ſupplicio puniendum.
235 Nihilominus quoad dubium propoſitum
de recipiendis, & repetendis teſtibus non
citata parte, meo iudicio haud caret proba-
bilitate doctrina illa aliquorum grauium Do-
ctorum Franc. in cap. Statuta quædam §. iu-
bemus n. 1. de hæret. in 6. Calderin. in tract.
de hęreticis rubr. de materia proceſſuum In-
quiſitionis num. 2. Rojas ſingul. 196. num. 6.
Didac. Canter. in quæſt. crimin. cap. 2. de
probat. per teſtes, quæſt. 1. num. 46. & Dianæ
par. 4. tract. 8. & reſol. 115. nempè quòd in
cauſis Fidei, teſtes ad perpetuam rei memo-
riam inſtante Fiſcali recepti, & repetiti ante
conteſtationem litis, & non citata parte,
probent poſtea abſque alia repetitione eo-
rum, & faciant fidem ad torturandum, & ad
condemnandum reum, ſi veriſimilia depo-
ſuerunt, reddentes rationem ſui dicti, & in
236 reliquis ſit legitima depoſitio. Atque hoc
maximè videtur omnino ita ſe habere, quan-
do non eſt locus nouæ repetitionis poſt cita-
tionem partis, vt ſi teſtis ſit examinatus, &
repetitus in vltimo articulo mortis, vel ſi
poſt examen, & repetitionem in longin-
quam regionem, vt in Indiam neceſſario ſit
diſceſſurus ſtatim, priuſquàm pars citari poſ-
237 ſit. Cantera affert exemplum cuiuſdam
Monachi deponentis contra propriam ma-
trem in Inquiſitione Regni Galitiæ, qui ob
mandatum ſui ſuperioris conferendi ſe ſta-
tim in Italiam, fuit examinatus, & reperi-
tus ad perpetuam rei memoriam, ac poſtea
ex eius depoſitione deuentum eſt ad carce-
rationem, & proceſſum fuit contra eam.
238 Addit etiam idem Cantera fuiſſe determi-
natum in Conſilio ſupremo Inquiſitionis Hi-
ſpaniæ, & iniunctum omnibus Inquiſitori-
bus ei ſubiectis, vt prædicta *Doctrina* in
praxi ſeruetur.
239 Dein ex tota materia teſtium hanc par-
tem vti magis difficilem, ac intricatam de
examinandis adhuc teſtibus nec ne poſt pu-
blicationem eorum, & poſt didiſcita teſtifica
ta copioſius diſcutit Farin. quam aliam quam-
uis, tota quæſt. 75. per 15. capita. Ac poſt
præmiſſa quaſi pręambula tribus prioribus
circa publicationem teſtium, & didictionem
teſtificatorum, quid ſit? & quomodo, ac
quando fiat? &c. initio quarti tradit doctri-
nam generalem negatiuam, quòd ſcilicet
poſt publicationem teſtium, ac poſt didiſcita
teſtificata non poſſint alij teſtes examinari
ſuper eiſdem articulis, vel directè contrarij,
& ſi examinentur, nihil probent iuxta tex-
tum in §. quia verò, in verſu, illud ta-
men, in Authen. de teſtibus, & redditur ra-
tio eius in Clemen. 2. circa finem de teſtibus,
nempè quod adſit periculum ſubornationis.
240 Huic Doctrinæ generali variæ limitationes
aſſignantur ab ipſo Farinac. præcipuè illa
num. 409. & de hæreſi quæſt. 188. num. 6. ſpe-
ctans ad noſtrum inſtitutum, videlicet quòd
in cauſa criminis contra fidem Catholicam
teſtes examinentur poſt publicationem eo-
rum, & poſt didiſcita teſtificata, ac ſic exa-
minati probent. Quod inde efficaciter oſten-
ditur, quia in tali cauſa non adeſt dictum
periculum ſubornationis, cum nomina te-
ſtium non manifeſtentur reo, vt ſtatim dice-
mus, ergo; ita præter citatum Farinac. Si-
manch. Cathol. inſtit. tit. 64. num. 50. Maſcar.
de probat. concluſ. 857. num. 37. lib. 2. Peña
in direct. par. 3. quæſt. 62. Comment. 3. verſ.
iam quod de examinandis, Decian. in tract.
crimin. lib. 5. cap. 20. num. 25. & alij com-
muniter.
241 Valde proprium, & ſingulare eſt noſtri
Tribunalis ſanctæ Inquiſitionis, vt in eo non
publicentur nomina teſtium, ſicut nec de-
nunciantium, idque fauore fidei Catholicæ,
ne retrahantur homines à denunciando, &
teſtificando contra hæreticos, aut ſuſpectos
de hęreſi, ſic diſponitur expreſſe in cap. Sta-
tuta quędam, §. iubemus, de hęret. in 6.
242 Et quamuis ibi addatur, quod hoc proce-
dat tantùm caſu quo ex eorum publicatione
oriretur aliquod graue periculum perſonę,
aut bonis ipſorum teſtium, & denuncian-

tium, vel iſtorum conſanguineis, ob poten-
tiam inquiſiti, remittaturque conſcientiæ,
& iudicio Inquiſitoris, an adſit tale pericu-
lum; tamen quidquid ſit de iure, contra-
rium ſeruatur ex vi conſuetudinis fundatæ,
vt ait Report. Inquiſitorum verb. Nomina,
in extrauagante quadam Innocentij IV. in-
cip. Cum negotium fidei, quam refert Eyme-
243 ricus par.2. Direct. pag. 145. Nimirum vt
indiſtinctè nunquam in cauſis fidei publicen
tur nomina teſtium, vel denunciantium,
etiam vbi non adeſt potentia inquiſiti, nec
periculum vllum quod etiam ſic ſeruan-
dum conſtat ex diſpoſitione Conciliorum
Biterrenſis capitul. 10. & Narbonenſis,
cap.22. ac tandem ex conſtitutione Pij IV.
incip. Cum ſicut; quia licet non cernatur
dictum periculum, ſemper tamen præſumi
poteſt. Ita Peña 3.par. Direct. comment. 124.
Rojas 2.par. de hæret. num.98. Ludouicus à
Paramo de origine ſanctæ Inquiſitionis lib.3
quæſt.4. num. 48. & Farin. de hæreſi q.188.
§.1. num.12. cum alijs ab ipſo relatis.
244 Quòd ſi nomina teſtium reo publicari ne-
queunt, multo minus cum iſto poterunt illi
confrontari, ſic argumentando à fortiori ex
citatis extrauagante Innoc. IV. ac ex conſti-
tutione Pij IV. alijſque iuribus probat Peña
3.par. Direct. comment. 23. verſ. Cæterum
contraria (de confrontatione alibi plura ma-
245 ximè in caſu hæretici negatiui) Nihilomi-
nus quando dubitatur de fide teſtium, ſi
prorſus abſit periculum damni arbitrio In-
quiſitoris, maximè ſi ſint ſocij criminis, ac
perſonæ admodum viles, & abiectæ, tàm
reus, quàm teſtes, poterunt ſine dubio
iſti cum eo aliquando confrontari, vt
conuincatur, aut detecta innocentia ipſius
liberetur, ac conſequenter tunc nomina te-
ſtium publicari nullum eſt inconueniens; ita
admittit idem Peña 3.p. Direct. commen.48.
ſuper 12. modum terminandi proceſſum, &c.
& Farinac. dict. §.1. nu.31. præter alios, quos
ipſe ibi adducit.
246 Caſu autem quo nomina teſtium publi-
cantur reo de hæreſi inquiſito, poteſt ne ei
concedi ſaltem tunc, vt det interrogatoria,
per quæ illi examinentur? circa deciſionem
huius dubij ſunt Doctores omnino diſcor-
des; nam alij, vt Simanch. Cath. inſtit. tit. 64.
numer. 10. & in Enchirid. tit. 35. de teſtibus
num.3. & 4. abſolutè tenent nunquam in
cauſis eſſe hoc concedendum reo, ſiue mani-
feſtentur ei nomina teſtium, ſiue non; ſed
relinquendum prudentiæ Inquiſitoris, vt di-
ligenter eos examinet iuxta interrogatoria,
quę iudicauerit opportuna perſcrutando fi-
dem ipſorum, interrogando de moribus, &
vita, &c. vt iam ſupradiximus.
247 E contra alij vt Montemaran. in pract. Ar-
chiepiſcop cap.84. num.3. verſ. Quarto loco,
& Peña in inſtructione ad Inquiſitores lib.2.
cap.28. & 31 quibus adhæret Farinac. dict.
§.1. num.14. indiſtinctè volunt, quod non
poſſit in cauſa hæreſis vnquam negari inqui-
ſito, vt præter interrogatoria Fiſci, det alia
opportuna, pro ſui defenſione, per quæ in
repetitione teſtium iſti examinentur, ſicque
obſeruari in ſupremo ſanctæ Inquiſitionis
Tribunali Vrbis affirmat ibidem Farinac.
248 Imo ipſe cum diuerſis ab eo relatis iam
prius docuerat quæſt.73. de teſtibus num. 2.
& 8. quòd teſtes examinati ſine interrogato-
rijs partis nullo modo probent, etiam in
cauſis criminalibus quibuſcumque, quæ do-
ctrina vti æquitati, & iuſtitiæ valde conſona,
cur non etiam in cauſa hæreſis locum habe-
bit? Quare ſecundam ſententiam omnino
approbo, quod ſit concedendum inquiſito de
hęreſi, vt det interrogatoria, per quæ teſtes
repetantur, maximè quando in aliquo caſu
eorum nomina ipſi manifeſta fiant, ita Souſa
lib.2. cap.17. num. 10.
249 Supereſt dicere vnum verbum de materia
ſuggeſtionis: Quę cum duplex ſit, vt notat
& exemplificat Sigiſmund. Scaccia in tract.
de iudic. cauſ. lib. 1. cap.86. num.8. & cum
eo Farinac. vbi infra, nempe altera aperta,
ſeu manifeſta; altera tacita, ſeu palliata; me-
ritò vtraque iudici cuiuis, ſiue examinatori
in interrogatorijs, tàm à reo, quàm à Fiſco
porrectis, & in examine tàm ipſius rei, quàm
teſtium quorumcumque ſtrictiſſimè prohibe-
250 tur. Ac proinde depoſitio, & confeſſio in
tortura, aut extra eam per ſuggeſtionem ex-
torta non valet ad probandum, nec ad con-
demnandum, atque omnia inde ſecuta ſunt
ipſo iure nulla. Patent hęc ex textu manife-
ſto in l.1. §. qui ad quęſtionem, & ibi Bart. ac
Marſil. ff. de quęſt. Farinac. quęſt.43. num.132
optimè ponit exemplum perſequentia ver-
ba, vt in caſibus, inquit, in quibus poteſt
reus de conſocijs interrogari, non interro-
gandus ſit in ſpecie de aliqua perſona; ſed in
genere, niſi adſit ſpecialis præſumptio, quòd
certa perſona interuenerit; aliter enim eſſet
potius ſuggerere, quàm interrogare, contra
l.1. §. qui quęſtionem, ff. de quęſt. 83. cap.4.
num.84. & ſequentibus, vbi omnia hic tradi-
ta à nobis adducit, vt certa ex ſententia
multorum, quos citat. Atque hactenus de
probationibus in communi, ac de prima
earum ſpecie, nempè de teſtibus pręcipuè
in cauſis fidei.

CAPVT

CAPVT TERTIVM

De alijs ſex plenæ probationis ſpeciebus, nempè per Inſtrumentum, ſeu ſcripturam authenticam, per confeſſionem partis, per euidentiam facti, per iuramentum iuridicum, per præſumptionem claris indicijs fundatam, & per famam, vel diffamationem. Ac de multiplici ſemiplena probatione maximè pro cauſis Fidei.

PROOEMIOLVM

1 MAiorem partem præcedentis capitis in diſcutienda prima ſpecie probationis plenæ, ſeu
conuicentis, quæ fit per teſtes, meritò inſumpſimus, cùm quo frequentius hæc in cau-
ſis Fidei, ac in quibuſuis alijs vſu recepta, vt quotidiana experientia patet, eò maior, & clarior
eius notitia ſit Inquiſitori, ſicut cuilibet iudici perneceſſaria. In præſenti autem multo com-
pendioſius alias ſex ſpecies eiuſdem plenæ probationis totidem Regulis indicabimus, inſere-
muſque eis quatuor reliquas ſemiplenæ probationis, ſicuti ipſis valdè affines, ſeu ex viſceribus
2 earumdem eductas. Quod in prima iſtarum ſic oſtendo (vt de ea hic obiter ſit dictum) nam
ſi duo teſtes idonei, & omni exceptione maiores faciunt plenam probationem, iuxtà iam
tradita à nobis Regula 172. alter eorum ſolus faciet tantum ſemiplenam probationem; ita di-
ſponitur ab Imperat. Conſtant. in l. iuſiurandum C. de teſtibus, & à Paulo in l. 1. circa finem: ff.
quemadmodum teſt. aperr. atque ab Alexandro III. in cap. veniens, & in cap. licet de teſtibus,
neque ab hoc vllus Doctorum diſcrepat. Atque hæc ſint ſatis pro prima ſpecie ſemiplenæ pro-
bationis præter tradita ſupra.

Qualiter inſtrumenta, ſeu ſcripturæ authentica probent? qualiter priuata, præcipuè in crimine hæreſis?

REGVLA CLXXVII.

3 VNiuerſaliter, & abſolutè loquendo pro-
batio per publica inſtrumenta, vel per
ſcripturas authenticas ſecura eſt, ac legiti-
ma, & quamuis ex ſe inefficax ſit ad proban-
dum in alijs criminibus, maximè quoad in-
iunctionem pœnæ; crimen tamen hæreſis
plenè probatur per inſtrumentum publicum,
concurrentibus circumſtantijs, quæ animum
4 Iudicis completè informent. Probatur etiam
plenè hæreſis per ſcripturam priuatam, quæ
ipſam clarè contineat, ſi ſit ſubſcripta à reo
cum tribus teſtibus, aut ſi conſter eius eſſe
per propriam ipſius confeſſionem; vel per
5 idoneos teſtes. Verum ſcriptura priuata
regularitèr ſemiplenam tantum probatio-
nem facit.
6 Species iſta probationis per inſtrumenta
publica aut ſcripturas authenticas licet vo-
cis mortuæ vocari ſoleat à Doctoribus, vt
ex Accurſ. in rubr. C. de fide inſtrum. refert
Maſcard. tom. 1. quæſt. 6. prooemiol. num. 1.
ad diſcrimen inter eam, & primam iam ex-
poſitam, quæ fit per teſtes, viuæ vocis ab
eiſdem Doctoribus nuncupatam; magna
nihilominus inter ipſos controuerſia extat,
quam copioſè diſcutit citatus Maſcard. à
dict. num. 1. vſque ad 22. quænam illarum
ſit præſtantior, & efficacior, alios ex eis prio-
ri, alios verò poſteriori maiorem præſtan-
7 tiam, & efficacitatem tribuentes. Et quidem
in cauſis ciuilibus eſſe æquales vtraſque præ-
dictas ſpecies probationum, quoad vim pro-
bandi patet manifeſtè ex l. in exercendis C.
de fide inſtrum. vbi Imperator ſic ait: In
exercendis litibus, eandem vim obtinent tam
fides inſtrumentorum, quàm depoſitiones
teſtium, & idem ex cap. cum Ioannes extra
de fide inſtru. & notat ibidem Maſcard. n. 12.
8 Dixi in cauſis ciuilibus, ſeu in exercendis
litibus, vt loquitur Imperator; nam ad cau-
ſas criminales, ſeu ad probanda delicta (quod
ſequitur in Regula) ex ſe inefficax cenſetur
probatio per inſtrumentum, exceptis ali-
quibus caſibus, quos lege apud Maſcard.
tom. 1. concl. 461: à num. 7. Ratio talis inef-
ficacitatis eſt, quia vt reus condemnetur, de-
bet conuinci teſtibus, qui exhibendi ſunt iu-
dici in criminalibus, vt ſtatuitur in l. iudi-
9 ces, C. de fide inſtru. Et teſtificari debent
non per ſcripturam, ſed viua voce, vt habe-
tur in cap. teſtis 3. quæſt. 9. in cap. primates, 2.
quæſt. 1. & in alijs iuribus, quæ citat Maſcard.
ibidem num. 3. qui affert, & ſequitur propo-
ſitam doctrinam cum Felin. in cap. cum in
Eccleſijs num. 1. & Abb. ibi num. 2. poſt Gloſ.
extra de maiori, & obedien. tenentque com-
muniter omnes in l. ſciant cuncti C. de pro-
bation.
10 Ex mente autem eorumdem auctorum, &
Iulij Clari in pract. quæſt. 54. §. fin. num. 1.
ac Farin. de reo confeſſo, & conuicto q. 84.
à num. 1. vſque ad 6. prædicta doctrina maxi-
mè locum habet, quando agitur de infligen-
da pœna reo, tunc enim regularitèr delictum
per inſtrumentum nullo modo probatur,
etiamſi ſit commiſſum in præſentia Notarij,
qui de eo inſtrumentum confecit, ob dictam
rationem, quia quo propius acceditur

tium, vel iſtorum conſanguineis, ob poten-
tiam inquiſiti, remittaturque conſcientiæ,
& iudicio Inquiſitoris, an adſit tale pericu-
lum; tamen quidquid ſit de iure, contra-
rium ſeruatur ex vi conſuetudinis fundatæ,
vt ait Report. Inquiſitorum verb. Nomina,
in extrauagante quadam Innocentij IV. in-
cip. Cum negotium fidei, quam refert Eyme-
243 ricus par. 2. Direct. pag. 145. Nimirum vt
indiſtinctè nunquam in cauſis fidei publicen
tur nomina teſtium, vel denunciantium,
etiam vbi non adeſt potentia inquiſiti, nec
periculum vllum quod etiam ſic ſeruan-
dum conſtat ex diſpoſitione Conciliorum
Biterrenſis capitul. 10. & Narbonenſis,
cap. 22. ac tandem ex conſtitutione Pij IV.
incip. Cum ſicut; quia licet non cernatur
dictum periculum, ſemper tamen præſumi
poteſt. Ita Peña 3. par. Direct. comment. 124.
Rojas 2. par. de hæret. num. 98. Ludouicus à
Paramo de origine ſanctæ Inquiſitionis lib. 3
quæſt. 4. num. 48. & Farin. de hæreſi q. 188.
§. 1. num. 12. cum alijs ab ipſo relatis.
244 Quòd ſi nomina teſtium reo publicari ne-
queunt, multo minus cum iſto poterunt illi
confrontari, ſic argumentando à fortiori ex
citatis extrauagante Innoc. IV. ac ex conſti-
tutione Pij IV. alijſque iuribus probat Peña
3. par. Direct. comment. 23. verſ. Cæterum
contraria (de confrontatione alibi plura ma-
245 ximè in caſu hæretici negatiui) Nihilomi-
nus quando dubitatur de fide teſtium, ſi
prorſus abſit periculum damni arbitrio In-
quiſitoris, maximè ſi ſint ſocij criminis, ac
perſonæ admodum viles, & abiectæ, tàm
reus, quàm teſtes, poterunt ſine dubio
iſti cum eo aliquando confrontari, vt
conuincatur, aut detecta innocentia ipſius
liberetur, ac conſequenter tunc nomina te-
ſtium publicari nullum eſt inconueniens; ita
admittit idem Peña 3. p. Direct. commen. 48.
ſuper 12. modum terminandi proceſſum, &c.
& Farinac. dict. §. 1. nu. 31. præter alios, quos
ipſe ibi adducit.
246 Caſu autem quo nomina teſtium publi-
cantur reo de hæreſi inquiſito, poteſt ne ei
concedi ſaltem tunc, vt det interrogatoria,
per quæ illi examinentur? circa deciſionem
huius dubij ſunt Doctores omnino diſcor-
des; nam alij, vt Simanch. Cath. inſtit. tit. 64.
numer. 10. & in Enchirid. tit. 35. de teſtibus
num. 3. & 4. abſolutè tenent nunquam in
cauſis eſſe hoc concedendum reo, ſiue mani-
feſtentur ei nomina teſtium, ſiue non; ſed
relinquendum prudentiæ Inquiſitoris, vt di-
ligenter eos examinet iuxta interrogatoria,
quę iudicauerit opportuna perſcrutando fi-
dem ipſorum, interrogando de moribus, &
vita, &c. vt iam ſupradiximus.
247 E contra alij vt Montemaran. in pract. Ar-
chiepiſcop cap. 84. num. 3. verſ. Quarto loco,
& Peña in inſtructione ad Inquiſitores lib. 2.
cap. 28. & 31 quibus adhæret Farinac. dict.
§. 1. num. 14. indiſtinctè volunt, quod non
poſſit in cauſa hæreſis vnquam negari inqui-
ſito, vt præter interrogatoria Fiſci, det alia
opportuna, pro ſui defenſione, per quæ in
repetitione teſtium iſti examinentur, ſicque
obſeruari in ſupremo ſanctæ Inquiſitionis
Tribunali Vrbis affirmat ibidem Farinac.
248 Imo ipſe cum diuerſis ab eo relatis iam
prius docuerat quæſt. 73. de teſtibus num. 2.
& 8. quòd teſtes examinati ſine interrogato-
rijs partis nullo modo probent, etiam in
cauſis criminalibus quibuſcumque, quæ do-
ctrina vti æquitati, & iuſtitiæ valde conſona,
cur non etiam in cauſa hæreſis locum habe-
bit? Quare ſecundam ſententiam omnino
approbo, quod ſit concedendum inquiſito de
hęreſi, vt det interrogatoria, per quæ teſtes
repetantur, maximè quando in aliquo caſu
eorum nomina ipſi manifeſta fiant, ita Souſa
lib. 2. cap. 17. num. 10.
249 Supereſt dicere vnum verbum de materia
ſuggeſtionis: Quę cum duplex ſit, vt notat
& exemplificat Sigiſmund. Scaccia in tract.
de iudic. cauſ. lib. 1. cap. 86. num. 8. & cum
eo Farinac. vbi infra, nempe altera aperta,
ſeu manifeſta; altera tacita, ſeu palliata; me-
ritò vtraque iudici cuiuis, ſiue examinatori
in interrogatorijs, tàm à reo, quàm à Fiſco
porrectis, & in examine tàm ipſius rei, quàm
teſtium quorumcumque ſtrictiſſimè prohibe-
250 tur. Ac proinde depoſitio, & confeſſio in
tortura, aut extra eam per ſuggeſtionem ex-
torta non valet ad probandum, nec ad con-
demnandum, atque omnia inde ſecuta ſunt
ipſo iure nulla. Patent hęc ex textu manife-
ſto in l. 1. §. qui ad quęſtionem, & ibi Bart. ac
Marſil. ff. de quęſt. Farinac. quęſt. 43. num. 132
optimè ponit exemplum perſequentia ver-
ba, vt in caſibus, inquit, in quibus poteſt
reus de ſocijs interrogari, non interro-
gandus ſit in ſpecie de aliqua perſona; ſed in
genere, niſi adſit ſpecialis pręſumptio, quòd
certa perſona interuenerit; aliter enim eſſet
potius ſuggerere, quàm interrogare, contra
l. 1. §. qui quęſtionem, ff. de quęſt. 83. cap. 4.
num. 84. & ſequentibus, vbi omnia hic tradi-
ta à nobis adducit, vt certa ex ſententia
multorum, quos citat. Atque hactenus de
probationibus in communi, ac de prima
earum ſpecie, nempè de teſtibus pręcipuè
in cauſis fidei.

CAPVT TERTIVM

De alijs ſex plenæ probationis ſpeciebus, nempè per Inſtrumentum, ſeu ſcripturam authenticam, per confeſſionem partis, per euidentiam facti, per iuramentum iuridicum, per præſumptionem claris indicijs fundatam, & per famam, vel diffamationem. Ac de multiplici ſemiplena probatione maximè pro cauſis Fidei.

PROOEMIOLVM

1 MAiorem partem præcedentis capitis in diſcutienda prima ſpecie probationis plenæ, ſeu
conuicentis, quæ fit per teſtes, meritò inſumpſimus, cùm quo frequentius hæc in cau-
ſis Fidei, ac in quibuſuis alijs vſu recepta, vt quotidiana experientia patet, eò maior, & clarior
eius notitia ſit Inquiſitori, ſicut cuilibet iudici pernecesſaria. In præſenti autem multo com-
pendioſius alias ſex ſpecies eiuſdem plenæ probationis totidem Regulis indicabimus, inſere-
muſque eis quatuor reliquas ſemiplenæ probationis, ſicuti ipſis valdè affines, ſeu ex viſceribus
2 earumdem eductas. Quod in prima iſtarum ſic oſtendo (vt de ea hic obiter ſit dictum) nam
ſi duo teſtes idonei, & omni exceptione maiores faciunt plenam probationem, iuxtà iam
tradita à nobis Regula 172. alter eorum ſolus faciet tantum ſemiplenam probationem; ita di-
ſponitur ab Imperat. Conſtant. in l. iuſiurandum C. de teſtibus, & à Paulo in l. 1. circa finem: ff.
quemadmodum teſt. apert. atque ab Alexandro III. in cap. veniens, & in cap. licet de teſtibus,
neque ab hoc vllus Doctorum diſcrepat. Atque hæc ſint ſatis pro prima ſpecie ſemiplenæ pro-
bationis præter tradita ſupra.

Qualiter inſtrumenta, ſeu ſcriptura authentica probent? qualiter priuata, præcipuè in crimine hæreſis?

REGVLA CLXXVII.

3 VNiuerſaliter, & abſolutè loquendo pro-
bario per publica inſtrumenta, vel per
ſcripturas authenticas ſecura eſt, ac legiti-
ma, & quamuis ex ſe inefficax ſit ad proban-
dum in alijs criminibus, maximè quoad in-
iunctionem pœnæ; crimen tamen hæreſis
plenè probatur per inſtrumentum publicum,
concurrentibus circumſtantijs, quæ animum
4 Iudicis completè informent. Probatur etiam
plenè hæreſis per ſcripturam priuatam, quæ
ipſam clarè contineat, ſi ſit ſubſcripra à reo
cum tribus teſtibus, aut ſi conſtet eius eſſe
per propriam ipſius confeſſionem; vel per
5 idoneos teſtes. Verum ſcriptura priuata
regulariter ſemiplenam tantum probatio-
nem facit.
6 Species iſta probationis per inſtrumenta
publica aut ſcripturas authenticas licet vo-
cis mortuæ vocari ſoleat à Doctoribus, vt
ex Accurſ. in rubr. C. de fide inſtrum. refert
Maſcard. tom. 1. quæſt. 6. prooemiol. num. 1.
ad diſcrimen inter eam, & primam iam ex-
poſitam, quæ fit per teſtes, viuæ vocis ab
eiſdem Doctoribus nuncupatam; magna
nihilominus inter ipſos controuerſia extat,
quam copioſè diſcutit citatus Maſcard. a
dict. num. 1. vſque ad 22. quænam illarum
ſit præſtantior, & efficacior, alios ex eis prio-
ri, alios verò poſteriori maiorem præſtan-
7 tiam, & efficacitatem tribuentes. Et quidem
in cauſis ciuilibus eſſe æquales vtraſque præ-
dictas ſpecies probationum, quoad vim pro-
bandi patet manifeſte ex l. in exercendis C.
de fide inſtrum. vbi Imperator ſic ait: In
exercendis litibus, eandem vim obtinent tam
fides inſtrumentorum, quàm depoſitiones
teſtium, & idem ex cap. cum Ioannes extra
de fide inſtru. & notat ibidem Maſcard. n. 12.
8 Dixi in cauſis ciuilibus, ſeu in exercendis
litibus, vt loquitur Imperator; nam ad cau-
ſas criminales, ſeu ad probanda delicta (quod
ſequitur in Regula) ex ſe inefficax cenſetur
probatio per inſtrumentum, exceptis ali-
quibus caſibus, quos lege apud Maſcard.
tom. 1. concl. 461. à num. 7. Ratio talis inef-
ficacitatis eſt, quia vt reus condemnetur, de-
bet conuinci teſtibus, qui exhibendi ſunt iu-
dici in criminalibus, vt ſtatuitur in l. iudi-
9 ces, C. de fide inſtru. Et teſtificari debent
non per ſcripturam, ſed viua voce, vt habe-
tur in cap. teſtis 3. quæſt. 9. in cap. primates, 2.
quæſt. 1. & in alijs iuribus, quæ citat Maſcard.
ibidem num. 3. qui affert, & ſequitur propo-
ſitam doctrinam cum Felin. in cap. cum in
Eccleſijs num. 1. & Abb. ibi num. 2. poſt Gloſ.
extra de maiori, & obedien. tenentque com-
muniter omnes in l. ſciant cuncti C. de pro-
bation.
10 Ex mente autem eorumdem auctorum, &
Iulij Clari in pract. quæſt. 54. §. fin. num. 1.
ac Farin. de reo confeſſo, & conuicto q. 84.
à num. 1. vſque ad 6. prædicta doctrina maxi-
mè locum habet, quando agitur de infligen-
da pœna reo, tunc enim regulariter delictum
per inſtrumentum nullo modo probatur,
etiamſi ſit commiſſum in præſentia Notarij,
qui de eo inſtrumentum confecit, ob dictam
rationem, quia quo propius acceditur

Digitized by Google

ad iniungendam pœnam reo, eo magis cu-
randum, vt ipſe de crimine ſit conuictus,
quod non benè ſit per inſtrumentum, cum
poſſit contingere, vt in eo ſcriptus ſit teſtis
minor 20. annorum cuius atteſtationi non
creditur in criminalibus, vt ſancitum eſt in
cap. forus de verb. ſignific. & tradit Felin. vbi
ſupra.

11 Inter illos caſus exceptos, pro quibus le-
gendis te remiſi ad Maſcard. præcipuè ille
reponendus ad noſtrum inſtitutum ſpectans
de crimine fidei diuinæ oppoſito, quod ſine
dubio per inſtrumentum publicum, ſeu ſcri-
pturam autenticam plenè probatur, dum-
modo recognitio eius fiat, ex Authen. qui
contra propriam C. de non nu. pecun. atque
concurrant tales circumſtantiæ, quæ iudicis
animum rectè, ac complerè informent, ita
communiter admittunt omnes, quòd in fa-
uorem fidei crimen hæreſis per inſtrumen-
tum dicto modo poſſit probari, præcipuè
Clar. in pract. §. fin. quæſt. 54. num. 1. Maſcard.
tom. 2. concl. 858. num. 2. Farin de reo confeſ-
ſo, & conuicto quæſt. 84. num. 16. Gondiſal.
tract. de hæret. quæſt. 13. num. 19. & Simanc.
Cathol. inſtit. tit. 51. nu. 14.

12 Quid quòd aliquando per ſcripturam etiã
priuatam hæreſis plenè probatur, concurren-
te duplici conditione, primò quòd in ea hę-
reſis ipſa clarè contineatur, ſecundo quòd
ſit ſubſcripta ab ipſo reo cum tribus teſtibus,
vel conſtet eſſe eius per propriam ipſius con-
feſſionem, aut per teſtes idoneos, qui vide-
rint eum ipſam ſcribentem, ita iidem Docto-
res citati Simanch. Maſcard. & Farin. de hę-
reſi quæſtion. 187. § 1. num. 10. & Antonius
13 Souſa lib. 2. Aphor. capit. 22. numer. 4. Qui
num. 12. peculiariter exprimit partem illam
ſecundæ conditionis de ſubſcriptione à reo
facta cum tribus teſtibus. & intelligitur,
etiamſi iſti non ſint in tali ſcriptura priuata
ſubſcripti, ſed tantùm, dum ſubſcriberet ſe
ille, præſentes fuerunt, vt ex Bart. in authen.
ſi quis, C. qui potio, in pign. habeantur, no-
tat benè Maſcard. in dicta quæſt. 6. num. 29.
& 30.

14 Ex defectu autem primæ conditionis ex
illis duabus non probat hæreſim priuata,
imò nec publica ſcriptura in multiplici caſu,
nempè quando nequit legi, neque benè in-
telligi, & habetur tunc pro non ſcripta. ita
Nauar. Conſil. lib. 5. conſ. 18. de hæreſi n. 15.
15 & Farin. dict. num. 10. Item ſi patiatur ali-
quam fracturam, vel non ſit integra, ita vt
deficiant litteræ, quæ ſenſum varient, ex
cap. inter dilectos, vbi Panormit. num. 4.
de fide inſtrumen. & affert Souſa vbi ſupra
16 num. 6. Qui benè addit num. 10. cum cita-
tis Nauar. & Farinac. ſcripturam dubiam
eſſe accipiendam in eo ſenſu, qui delictum
excludat, niſi auctor eius aliter intelligat,
ac proinde ipſius intentio diligentèr per-
ſcrutari debet, vt docent Albert. de agnoſc.
quæſt. 34. num. 48. & Menoch. conſiliorum
17 lib. conſ. 82. num. 10. & ſequentibus.

Præterea ex eodem defectu, ſi ſcripta par-
ticularia alicuius ſint adhuc imperfecta, in-
digeſta, & inemendata, ſeu ſi non ſit eis vl-
tima manus adhibita, quamuis in ipſis ali-
quid hæreticale reperiatur, auctor eorum
non probatur per ipſa hæreticus, cum Na-
uarro dict. conſ. 18. num. 2. & 3. tradit Souſa
18 ibidem num. 8. Similiter ſcripta in memo-
rialibus, aut rationalibus contenta nequa-
quàm probant hæreſim. Ita idem Souſa n. 9.
ex Bald. in mor. de conſtit. pecun. ad fin. & ex
eodem Nauarro num. 4.

Tandem concludit ipſe Souſa num. 14. cum
Bart. num. 24. in l. admonendi, ff. de iureiu-
ran. cum Gloſ. verb. exacto in l. inſtrumenta
C. de probat. & cum Couar. pract. quęſtion.
cap. 22. num. 7. quod regulariter ſcriptura
priuata, ſimiliter epiſtolæ miſſæ abſenti, &
alia prædicta ſcripta imperfecta in chartu-
lis, commentariolis, & memorialibus reper-
ta ſemiplenam tantum probationem faciant.
19 Imo licet de tali ſcriptura priuata teſtes ad
ſint, ſi iſti ſolum deponant ſe cognoſcere cha-
racteres, ſemiplena tantum probatio ex ea
deſumitur, ita Couar. ibidem num. 6. Panor.
num. 2. in cap. 2. de fide inſtru. & Antonius
Souſa vbi ſupra num. 13. Atque iſta hoc loco
ſint ſatis de hac ſpecie ſemiplenæ probatio-
nis.

20 Eſt etiam alia ſpecies ſemiplenæ probatio-
nis ex ſcripturis inſurgens hic obiter expli-
canda, de qua Maſcard. tom. 1. quęſt. 12. &
concl. 330. ac vtrobique docet cum Accurſ.
in l. admonendi ff. de iureiuran. & cum alijs
eam fieri per comparationem litterarum, ni-
mirum cum ſcriptura aliqua priuata, vel pu-
blica, cui ex aliquo capite non adhibetur fi-
des, comparatur cum alia fideli, cui plenè
creditur, & reperto, quòd circa characte-
rem litterarum ſit omnimoda ſimilitudo in-
ter vtramque, ex tali comparatione pro prio-
ri inſurgit vt in plurimum ſemiplena proba-
21 tio. Vide apud Maſcard. dict. quęſt. 12. n. 4.
multiplices ſcripturas fideles, ſeu plenã
fide dignas, quibuſcum dicta comparatio
fieri poteſt.

Quomodo per confeſſiones reorum crimina probentur? & quidnam ad hoc requiratur, maximè in cauſis fidei?

REGVLA CLXXVIII.

22 CVm triplex ſit confeſſio, nempè Sacra-
mentalis, iudicialis, & extraiudicia-
lis, ex prioris reuelatione, ſeu notitia nul-
lum indicium contra reum etiam hæreticum
in iudicio inſurgit. Confeſſio iudicialis facta
coram iudice competente, aut coram No-
tario de mandato illius reum examinante,
per ſe plenè probat, & ſufficit ad eum con-
25 demnandum pęna ordinaria. Requiritur
tamen ad id multiplex conditio, maximè vt
confeſſio fiat omnino ſponte, ſecundo vt non
fiat

fiat per errorem. 3. vt præter confeſſionem
rei conſtet de corpore delicti cuiuſuis ſpeciei
hoc fit, excepto crimine hæreſis, in quo ſat
eſt ad dictam condemnationem perſonæ in-
24 quiſitæ confeſſio. Hæc autem ſi ſit nimis ge-
neralis, vt ſi quis ſolum dicat ſe eſſe hæreti-
cum, non plené probat, bene tamen, ſi in ſpe-
25 cie fateatur ſe eſſe Lutheranum. Confeſſio
randem extraiudicialis ex ſe non habet vim
plené probandi, niſi in articulo mortis, & in
probatione criminis, quod latet in animo, vt
hęreſis, & apoſtaſia.

26 Nonnulli ex Doctoribus, vt Iaſon in l. cum
te tranſegiſſe, C. de tranſact. n. 10. & Decius
in rubr. de probation. n. 4. hunc modum pro-
bandi per confeſſionem partis inter ſpecies
probationis non admittunt, eo quod cōfeſſio
ab onere probandi reuelet; ergo non dicitur
probatio proprié, ſed reuelatio probationis
& eſt vti cōmune axioma inter iuriſperitos.
In Confeſſum nullas eſſe iudicis partes, niſi
in condemnando l. proinde ff. ad l. Aquil. &
27 l. 1. ff. de Conf. Nihilominus multo plures
quos citat, & ſequitur Maſcard. tom. 1. q. 7.
initio vnam ex ſpeciebus probationis, et vt
valdé præcipuam confeſſionem partis meri-
28 tò aſſignant. Imò Lanfrancus de oria. in ſua
praxi tract. de confeſſione in princip. teſta-
tur, quòd probatio per confeſſionem ſit for-
tior ea, quæ fit per teſtes, aut inſtrumenta,
atque hinc vocari ſolet probatio probata, vt
ait idem Maſcard. nu. 4. addens ex mente
etiam aliorum, eſſe veriorem, & potentio-
rem hanc probationem quauis alia.

29 Sumpta generaliter confeſſio à Sonſa lib. 2.
Aphor. cap. 20. num. 1. ſic definitur: Eſt ma-
nifeſtatio actus proprij alio præſente. Diuiſio
eius expreſſa in Regula in Sacramentalem,
indicialem, & extradicialem, communis eſt
ex Silueſtr. verb. confeſſio non Sacramentalis
nu. 1. Extraindicialis definitur ſic, eſt mani-
feſtatio actus proprij, vel priuationis actus
30 extra iudicium competens facta. Iudicialis
verò ſic: Eſt manifeſtatio actus proprij, vel
priuationis actus in iudicio competēte facta,
ſeu corā iudice cōpetente, in quocumq; loco
ſui territorij ius dicat. Quę d. finitiones tra-
dūtur ab eodem Souſa dič ap. 20. nu. 3. &
capit. 21. num. 1. & ex tern. nis ipſis patet,
quòd intelligantur de Confeſſione probante
eam in cauſis ciuilibus, quam in criminali-
bus; ſed nos ne nimis prolixi ſimus, ad pro-
bationem in criminibus, maximè in crimine
hæreſis, & apoſtaſiæ contrahamus.

31 Omiſſa ſacramentalis Confeſſionis defini-
tione, quod nullo modo ſit propria huius lo-
ci, ſolum dubitatur circa eam, an ſi ex re-
uelatione ipſius tantum, ſeu ex violatione
Sigilli ſacramentalis deueniat notitia crimi-
nis confeſſi ad iudicem, inſurgat aliquod in-
dicium, ſaltem ad inquirendum contra con-
fitentem, maximè ſi ſit hæreticus, vel apoſta-
ta? Tractat hoc dubium Franc. Peña 2. par.
Direct. Comment. 25. verſ. Sed hic eſt pul-
chra, & egregiè reſoluit neganter, ob eam
rationem, quia talis confeſſio fuit facta tan-
quam ſoli Deo, & non tanquam homini,
32 arg. tex. in cap. ſi Sacerdos, de Offic. ord.
eandem reſolutionem negatiuam tradit An-
tonius Gomez tom. 3. variar. reſol. cap. 13.
nu. 9. aſſerens dictum Sacerdotis reuelantis
confeſſionem, ſeu frangentis Sigillum eius,
nullam penitus fidem facere, etiam in caſu
hęreſis, vel apoſtaſię, nam ſi faceret; in mani-
feſtum ſacramenti Confeſſionis, & ſigilli ſe-
creti damnum verteretur: Vide plura apud
Peñam.

33 Quod autem per Confeſſionem iudicialem
factam coram indice competente, vel coram
Notario de mandato eius reum examinante
delictum quoduis etiam hæreſis, vel apo-
ſtaſiæ plené probetur ad condemnandum
ipſum pœna ordinaria docent communiter
Doctores, vt Peña 3. part. Direct. Comment.
28. Maſcard. tom. 1. concl. 859. nu. 1. & Fa-
rinac. quæſt. 81. cap. 1. n. 3. & de hæreſi queſt.
34 187. num. 1. cum alijs multis ab ipſo relatis.
Atq; inde conuincitur, quia hic effectus tri-
buitur probationi factæ per legitimos teſtes,
& per inſtrumenta publica, vt ſupra proprijs
locis vidimus; ergo à fortiori tribuendus e-
rit probationi per confeſſionem iudicialem,
quę vt pauló ante diximus, efficacior eſt, &
verior quacumq; alia ſpecie probationis con-
currentibus circumſtantijs requiſitis.

35 Varij ſunt Scriptores in aſſignandis dictis
circumſtantijs. Alij aſſignant ſexdecim, vt
Speculator in tit de confeſſis S. Sequitur,
alij octo, vt Sonſa libr. 2. Aphor. capit. 20.
num. 11. cum Gloſ. in cap. Nos in quemquam
2. quæſt. 1. alij nouem, vt Tancred. in tract.
de ordin. iudic. tit. de Confeſſ. comprehenſas
ſub his carminibus.

Maior, ſponte, ſciens, contra ſe, vbi ius ſit;
Nec natura, fauor, lis, iuſque repugnat, & hoſtis.

36 Explicatas per extēſum inuenies apud Ma-
ſcard. dict. quæſt. 7. à num. 16. vſque ad 45.
propoſitis multis exemplis pertinentibus ad
cauſas ciuiles, à quibus meritò abſtinendum
duximus, ac proinde iſtarum circumſtantia-
rum prolixas huiuſmodi explicationes omit-
timus, & tantum pro cauſis criminalibus cū
Sonſa dict. num. 11. breuiſſimè dicimus per
37 ſequentia verba: Vt confeſſio, inquit, indi-
cialis pleuè probet, hæc requiruntur. Primò
vt confitens ſit maior. Secundò vt confeſſio
fiat ſpontè, & non coactè. Tertiò, vt non
fiat per errorem. Quartò, vt confitens di-
cat contra ſe, Quinto, vt confeſſio fiat co-
ram iudice competente. Sexto, vt in confeſ-
ſione non detur repugnantia naturalis. Se-
ptimò, vt etiam in iure non detur repugnā-
tia. Octauò, vt confitens non velit probare
oppoſitum illius, quod eſt confeſſus. hacte-
nus ille. Ex quo, & ex alijs aliqua per illa-
tionem adiungemus ob defectum alicuius ex
his circumſtantijs, pro maiori declaratione
huius rei.

37 Dein infero ex defectu ſecundæ circumſtā-
tiæ confeſſionem in tortura, aut ex metu in-
iuſtè illato non probare, nec nocere confi-
tenti.

tenti. ita Antonius Gomez variar. tom.3.
cap.13.num.25. Maſcard tom.1. concl.357. &
Farin.de reo, & confeſſo, quæſt.81.cap.2.n.83.
39 Quamquã ſpontè confeſſus etiam metu pro-
bationum mitius punitur, maximè in noſtro
Tribunali Sanctæ Inquiſitionis, quia qui li-
berè, & ſpontè confitetur delictum, præſumi-
40 tur ſine dolo deliquiſſe. Atque dicitur ſpon-
tè confeſſus quicumque venit non vocatus,
aut qui vocatus, nulla præcedente interroga-
tione confitetur. Docent ex communi om-
nium idem Farinac d.quæſt.81. cap.5. nu.18.
& Souſa lib.2. Aphor. in cap.20.nu.34. & 35.
41 Infero tertiò, quod confeſſio ex errore, vel
deceptione facta ſit nulla, & non præiudicet
reo confitenti, ſi hic eam reuocet, etiam ex
interuallo poſt ſententiam, & probet errorẽ,
aut deceptionem, ſicuti incumbit ipſi, aut a-
licui eiuſdem conſanguineo probare per te-
ſtes, vel per inditia, ſeu coniecturas: in du-
bio tamen cõfeſſio præſumitur vera. ita Maſ-
card.tom.1.concl.350. nu.6. & 7. Iulius Clar.
§.fin. quæſt.35. num.18. Ant. Gomez variar.
tom.3.cap.1.num.66. & cum alijs ab eo rela-
tis Farin d.quæſt.81. cap.9. num.326. & ſeqq.
42 Addens benè num. 346 quòd confeſſio in
tortura per errorem, vel deceptionem elici-
ta, quamuis ratificata ſit, poſſit reuocari, etiã
non probata cauſa erroris; cum ſufficiat al-
legare metum, vel dolorem, & pari modo
quando reuocatio fit incontinenti; nam aliàs
cauſa erroris probanda eſt.
43 Infero quartò, quòd nequaquam plenè pro-
bet ad condemnandum pœna ordinaria con-
feſſio facta coram iudice competente, ſi hic
non ſedeat pro tribunali: ſufficit tamen ad
torturam, & ad cõdemnandum pœna extra-
ordinaria. Nequè item probet confeſſio, ſi à
iudice, vel à parte non ſit adhuc acceptata,
quòd requiritur ad valorem eius, etiamſi ac-
cuſator abſit. ita Maſcard. concl.347. & 348.
ac Farin. d.quæſt.81. cap.1. num.50. & ſeqq.
44 Qui num.62. cum Felin. in cap. Qualitèr, &
quando, §. licet autem numer.9. de accuſat.
egregiè aduertit, quòd nec probet confeſſio,
caſu quo alicui aſſignantur tres iudices ſi-
mul, & confitetur tantum coram duobus,
idq; ob incompetentiam iudicis, quia iudex
competens ſunt omnes tres aſſignati ſimul.
45 Huc reduco, & ſubinfero primò, quòd ſe-
cundum probabiliorem doctrinam, & magis
receptam non ſit licitum iudici, aut Inquiſi-
tori ad extorquendam confeſſionem verita-
tis, impunitatem promittere, ſi tamen pro-
miſit, ſicque confeſſionem extorſit, tenetur,
quoad poteſt, ſtare promiſſo; ſed intelligitur
promiſſio reſpectu illarum pœnarum, quæ ſũt
in arbitrio iudicis, vel Inquiſitoris poſitæ.
Docent iſta præter alios Iulius Clar. §. fin.
num. & quæſt.55. verſ. circa primum &c & Pe-
ña 3 par. direct. comment.23. ſub num.106.
46 Quamquam poteſt Inquiſitor pro indagan-
da veritate promittere inquiſito, ſi induca-
tur ad fatendum crimen, magnam miſericor-
diam, & gratiam, eo quòd in remittendis
pœnis habeat maiorem poteſtatem, quàm
47 alij Iudices. Similiter poteſt inquiſitor in
cauſa hæreſis vti ſimulationibus, & cautelis
pro elicienda confeſſione à reo; non tamen
falſitatibus, aut mendacijs, neque ſuggeſtio-
48 nibus. Licitum denique eſt eidem Inquiſi-
tori aliquem mittere cum carcerato, qui eius
mentem exploret, Notario hæc in ſcriptis re-
digente ad euitandam omnem ſuſpicionem
contra Inquiſitorem. ita idem Peña cum Ey-
mer. 3.par. direct. comment.23. & cum alijs
Farin.d.q.81.cap.8.à nu.296. quem videas.
49 Subinfero ſecundò, quod confeſſio facta à
reo ſub ſpe impunitatis per Iudicem, vel In-
quiſitorem promiſſæ, haud ſufficiat ad con-
demnandum pœna ordinaria, niſi ratifice-
tur, & exprimatur à reo nullam impunitatis
promiſſæ habendam eſſe rationem. Atq; pari
modo philoſophandum eſt de confeſſione,
ſub ſpe impunitatis elicita à reo in tormen-
tis, aut vbi nulla præceſſerunt indicia, quòd
etiam ratificata, non ſufficiat ad pœnam or-
dinariam. Totum hoc, vt certum tradunt
Peña d.Comment.23. verſ. Poſtremò, cum
duobus ſequentibus, ac verſ. Nos in hoc cri-
50 mine. & Farin.d.cap.8.à num.290. Eſt tamen
diſcrepantia inter hos Doctores, nam ex
mente Peñæ loco citato verſ. Hanc opinionẽ,
probabile eſt confeſſionem, ſub ſpe impuni-
tatis factam etiam non ratificatam, nec reuo-
catam ſufficere ad pœnam ordinariam: cuius
oppoſitum etiam quando præceſſerunt iudi-
cia, vti probabilius tenendum eſt ex mente
Farin. ibidem num.293. & aliorum.
51 Quòd exprimo in Regula de confeſſione
recepta à Notario examinante reum de mã-
dato Iudicis, nimirum per eam delictũ plenè
probari docent, vt certum Maſcard tom.1.
concl.348.num.26, & cum alijs ab ipſo rela-
tis Farin.d.quæſt.81.cap.1. num.45 Adden-
tes ſecùs eſſe, ſi deſit tale mandatum, & tũc
illam confeſſionem ſufficere ad torturam ſo-
lum, dummodo non ſit reuocata præter di-
ctos auctores, vide Souſam d.cap.20.nu.14.
52 De illa circumſtantia, quòd præter confeſ-
ſionem delinquentis requiratur, vt conſtet de
corpore delicti ad confeſſum condemnandũ,
teſtantur omnes ſcribentes, præcipuè Farin.
53 crimin.quæſt.2. nu.7. & 8. Qui ibidem nu.25.
cum Maſcard.tom.2.concl.859. nu.1. Alber-
tin. de cognoſ. quæſt. 25. dub.1. & cum alijs
meritò limitationem adiungit, id ſcilicet non
eſſe neceſſarium in crimine hæreſis, ſed ſuffi-
cere confeſſionem delinquentis ad eum con-
demnandum; quia ſic expedit in fauorem fi-
dei; & quia crimen hæreſis conſiſtit maximè,
& conſummatur in errore interno mentis, ac
proinde eius cognitio, & plena probatio ex
confeſſione hæretici pendet.
54 Quod ſequitur in Regula de confitente
generaliter ſe eſſe hæreticum, nempe hanc
confeſſionem nõ plenè probare; ſecus ſi ſpe-
cificè dicat ſe eſſe Lutheranum, vel Caluini-
ſtam &c. docent vt prorſus certum Simanch.
Cathol. inſtit. tit.13.num.3 & 4. Farinac. dict.
quæſt.81.cap.1.num.313. ac de hæreſi q.187.
§.6.num.74. & Souſa lib.2. Aphor. cap.20. nu-
mer.10.

mer. 10. & 58. vbi cum eodem Simanch. nu. 1. Maſcard. concl. 859. numer. 1. & Martinus del Rio magic. diſqui. lib. 5 ſec. 11. per ſequentia
55 verba: In crimine, inquit, hæreſis confeſſio, dummodo non ſit generalis, dubia, incerta, ac non reuocata, plenè probat, poteſtque ratione illius imponi pœna ordinaria, ita ille; ergo è contra ſi ſit generalis, dubia &c. non plenè probabit.

56 Supereſt dicendum vnum verbum de confeſſione delinquentis extraiudiciali, quæ ex ſe etiamſi ſit geminata, & iurata, non probat plenè contra confitentem, vt ei infligatur pœna ordinaria, adiunctis tamen indicijs, aut coniecturis veriſimilibus ſufficit ad torturam, & ad pœnam extraordinariam. Tradunt Iulius Clar. in pract. §. fin. quæſt. 55. num. 2. Maſcard. tom. 1. concl. 350. num. 1. & Farinac. q. 82. reg. 1. à num. 1. vſque ad 19. & reg. 2. num. 23.

57 Atque intelligitur de Confeſſione etiam facta in iudicio coram iudice tamen incompetente (hæc enim teſte Souſa citando habet rationem confeſſionis extraiudicialis) ſiue incompetentia eius ſit ratione perſonæ, ſiue ratione materiæ, & cauſæ, & ob talem confeſſionem, dum non reuocatur, poteſt reus torqueri à iudice competente, & cogi ad ratificandum. Docent Clar. in pract. §. final. quæſt. 21. num. 32. verſ. ſed hic quæro. Maſcard. concl. 352. num. 1. Farin. crimin. q. 81. à num. 206. & Antonius Souſa lib. 2. Aphor. cap. 20. num. 36. & 37.

58 Confeſſio tandem extraiudicialis in duplici caſu plenè probat; primò quando fit ad exonerandam conſcientiam, vel in articulo mortis, vel coram multis, taliter quod tranſeat
59 in notorium. Secundò, quando agitur de probando illud, quod eſt in animo, vt hæreſis, apoſtaſia, & quodcumque aliud delictum quod intus in corde conſummatur. ita Maſcard. t. 1. concl. 350. n. 25. & 35. Albertinus de agnoſc. quæſt. 25 num. 10. Farin. quæſt. 82. Regul. 1. à nu. 15. & Souſa cap. 21. nu. 3. & 4. Atq; hæc de iſta ſpecie probationis per Confeſſionem delinquētis: recurret occaſio plura dicendi, maximè lib. 3. quando agemus de tortura infligenda.

Quid de ſpecie probationis per euidentiam, ſeu notoreitatem facti? qua ratione per eam crimina probentur, præcipuè crimen hæreſis?

REGVLA CLXXIX.

60 PRobatio per notoreitatem facti valdè excellit inter reliquas probationum ſpecies, & adeo plenè per eam delictum probatur, vt ſine iuris ordine, imò quandoque abſque citatione, & defenſionibus veniat reus, condemnandus, maximè ſi deprehendatur
61 in flagrāti. Requiritur tamen ad notorium, præter alia ſtatim exprimenda, vt teſtes de notorio deponentes viderint crimen patra-
62 tum, nec ſufficit, ſi audierint ſolum. Hæreticus autem plenè probatur per euidentiam facti hæreticalis, deprehenſioque in hæreſi habet vim talis probationis; vnde contra prædicantes hæreſim, aut facientes actum hæreticalem inexcuſabilem ſine accuſatione, & examine teſtium procedi poteſt vſque ad condemnationem.

63 Totam ferè quæſtionem octauam initio to. 1. inſumit Maſcard. in oſtendenda maiori excellentia, & efficacitate huiuſmodi probationis per euidentiam facti præ cæteris ſpeciebus probationum traditis, & tradendis. ibi poſt citationem multorum, qui ita docent vt Azo. in Summ. tit. C. ad legem Aquil. Bald. in rub. de prob. & Abb. in cap. 1. de pur. cano. adducit idem Maſcard. diuerſa, in quibus probatio per euidentiam facti præ-
64 excellit. Sed ex his, omiſſis reliquis, ne in re, quæ patet ad ſenſum, vt ait ipſe Maſcard. dict. quæſt. 8. nu. 1. nimis immoremur, vnum tantum attingo, nempè quod licet poſt didiſcita teſtificata, quis non admittatur ad probationem, vt iam alibi tradidimus, tamen tunc etiam probatio per euidentiam facti nō reijcitur, ita Bald. in l. ſi quis reſtibus in l. fin. C. de teſtibus. Salic. ibi, col. vlt. verſ. quæro, ac poteſt, Rom. in l. ſi verò §. de viro, in 31. fallent. ff. ſolut. matr. & alij commu-
65 niter. Imò & poſt latam ſententiam iſta ſpecies probationis aliquando habet locum; nam ſi per euidentiam, aut notoreitatem rei conſtet de iniquitate ſententiæ, hæc numquam tranſit in rem iudicatam, & ſemper reijci poteſt, etiam abſque appellatione, per l. Confeſſionibus ff. de interrog. act. & docet idem Bald. in l. 1. in fine C. ſen. reſcin. non paſſ. Inn. & Can. in cap. Fraternitatis, extra de frigid. & malef. ac alij, quos citat, & ſequitur Maſcard. vbi ſupra n. 16.

66 Prædicta autem vera cēſentur reſpectu cauſarum tam ciuilium, quam criminalium; reſtringendo tamen nos ad loquendum de hac probationis ſpecie, per euidentiam, vel notoreitatem rei, prout probat ſolum in criminalibus, præmittenda aliqua doctrinaliter ad explicandum Notorium quotuplex ſit, & quot
67 modis contingat. Duplex communitèr aſſignatur, nimirum Notorium facti, & notorium iuris; primum quod eſt propriè notorium, ſic rectè definitur à Silueſtr. verb. Notorium, à Maſcard. concl. 1106. à Farinac. in pract. crimin. quæſt. 21. nu. 1. & ab alijs, Notorium eſt illud, quod ita habet euidentiam facti, vt negari probabiliter non poſſit, inducens indubitatam, & finitam probatio-
68 nem. Hoc notorium ex parte facti triplex eſt, aliud facti permanentis, aliud tranſeuntis, & non redeuntis, quod dicitur notorium tunc, non autem nunc; aliud facti interpola-
69 ti. Ex parte verò perſonarum, quibus factū, vel delictum innoteſcit, multiplex eſt, notorium videlicet in Prouincia, in Ciuitate, in Parochia, in Monaſterio, & generaliter in omni congregatione decem perſonarum, ita ex communi ſententia ijdem Silueſtr. & Farinac. locis citatis.

Pro

Digitized by Google

70 Pro exprimendo item notorio iuris prænotandum diligenter non idem cenſeri à Doctoribus eſſe delictum notorium, & de delicto notorie conſtare: ad illud enim neceſſaria eſt notitia intuitiua delicti, ad hoc autem ſufficit probatio, & dicitur Notorium iuris, quod non eſt proprie notorium, maximè quo ad effectum probandi delictum, cum ſupponat probatum, ſeu ex probatione eius oriatur. Ita præter alios, quos ipſi citant, Iulius Clar. in pract. quæſt. 9. num. 5. verſ. Item quæro, & Farin. dict. quæſt. 21. num. 166. Atque de hoc notorio iuris, ſeu de delinquentibus, puta hæreticis, hoc modo notorijs, ſeu manifeſtis, ſine dubio eſt ſermo in cap. ſuper quibuſdam de verb. ſignif. ibi, vel qui coram Prælatis ſuis conuicti ſunt, vel confeſſi, vel ab eis ſententialiter condemnari, &c.
71 Vnde omiſſo improprio iuris notorio agimus de notorio facti conducente ad probandum delicta, maximè hæreſis, vel apoſtaſiæ: & circa hoc prænotandum tertiò, quòd tametſi Ant. Gomez variar. tom. 3. tit. de delictis, cap. 1. num. 42. Menoch. de arbitr. lib. 2. caſu 166. num. 7 & Farinac. dict. quæſt. 21. num. 48. doceant in communi, quòd relinquatur iudicis arbitrio, quando, & quid ſit dicendum notorium, attenta facti, loci, temporis, & perſonarum interuenientium qua-
72 litate, hocque negari nequeat. Nihilominus hi tres Doctores, & alij exprimūt in ſpecie ex parte loci, temporis, & perſonarum, quando notorium reperiatur, nimirum dicitur notorium delictum commiſſum coram populo, aut congregatione decem perſonarum ad
73 minus, vel maiori eius parte. Similiter commiſſum in platea publica, quæ ſit capax populi, vel maioris partis eius, etiamſi non probetur fuiſſe factum coram pluribus, ſed
74 ſolum factum in platea plena hominibus. Dicitur item notorium delictum commiſſum coram iudice, dum eſt in actu exercendi ſuū officium, dummodo illi conſtet. Ita præter Farinac dict. quæſt. 21. nu. 159. & alios tra-
75 dit Maſcard. t. 2. concl. 1108. n. 16 Qui prius concl 1106. nu. 16. cum ipſo Farinac. & Menoch. citatis benè docuit in communi eſſe notorium illud, quod fit in loco publico, & de die: ſecus regulariter de eo, quòd fit in domo, in villula, aut de nocte, vide plura apud dictos auctores.
76 His autem ſic præmiſsis, quòd delictum per notoreitatem, ſeu euidentiam facti ita plenè, & conuincenter probetur, vt ſit condemnādus reus non ſolum ſine iuris ordine, & iudicij forma, ideſt omiſsis libello, accuſatione, litis conteſtatione, iuramento de calumnia, & alijs iuridicis, ſed etiam ſine citatione, niſi ad ſententiam, imo hæc citatio omittenda etiam, vbi ex mora differēdi executionem ſequitur Reipublicæ præiudicium, tradunt,
77 vt certum ex mente cæterorum Ant. Gomez de delict. cap 1. num. 42. Iul. Clar. in pract. quæſt. 9. verſ. Quæro numquid, Menoch de Recup. remed. 15. num. 259 & 260. ac Farinac. dict. quæſt. 21 à num. 60. hinc de repente infligitur pœna capitis alicui ſex mandato Principis, vt ex mandato ſancti Regis Dauid, illi qui occidit Saulem.
78 Propoſita tamen doctrina intelligitur de caſu, in quo interuenit notoreitas, ſeu euidētia facti continui, & permanentis, quod non indiget probatione. Nam facti tranſeuntis, & momentanei Notorium in actis cum priuilegio Notarij, & in reliquis ſeruato iuris ordine plenè probari debet per teſtes ſaltem duos idoneos, & deſuper ferri ſententia à iudice circa hanc interlocutoriam, adeſſe ſcilicet notorium, quod negabatur à reo, vt poſtea ex vi eius ad ſententiam condemnatoriam eiuſdem rei deueniatur. Ita de his omnibus ſentiunt Clar. in pract. §. fin. quæſt. 9. Maſcard. t. 2. concl. 1100. n. 3. & concl. 1108. n. 78. ac Farinac. dict. quæſt. 23.
79 Verum ad dictam probationem notoreitatis delicti, ſeu facti tranſeuntis, aut inſtantanei per teſtes idoneos diuerſa requirūtur, vt reus plenè conuincatur pro condemnatione infligenda. Primò, quòd debeāt tales teſtes reddere concludentem rationem ſui dicti, e-
80 tiam non interrogati. Item requiritur quòd debeant deponere, non de auditu, ſed quod ipſi viderint ſimul cum populo, aut maiore eius parte (quamquam circa factum antiquū, aut circa locum longinquum, ſufficit ſi deponant de fama) ad condemnandum ſcilicet; nam ad procedendum ſufficiens eſt depoſi-
81 tio de auditu. Tertiò requiritur, quod teſtes deponentes de notorio ſint irrogandi, quid ſit notorium, vt huius definitionem dicant, ſi ſint periti, ſi verò imperiti, ſufficit quoquomodo naturam notorij explicent; caſu tamen, quo imperiti teſtes definitionē eius ſciunt, & quot perſonarum numerus ad notorium requiratur, ſi ſui dicti ſufficientem rationem non reddant, ſubornati præſumuntur. Adducunt iſta, & egregiè reſoluunt præter alios Maſcard. & Farin. vbi ſupra.
82 Dixi in Regula ampliando, maximè ſi deprehendatur in flagranti; nam tunc ſi reus fateatur crimen, vel de eo per plenā probationē ita ſit conuictus, vt excuſationem non habeat, non debet torqueri (excipe leuem tor-
83 turam ſuper complices & intentionem) Deprehēſus verò in flagranti ſi carceri traditus, & ad iudicem adductus crimen neget, & non appareat conuictus, ſiue delictum publicum ſit, ſiue priuatum, conceſſis defenſionibus, poteſt pro eruenda veritate torqueri. Hoc vltimum conſtat ex l. neminem C. de exhibend. reis. de præcedentibus teſtantur Iulius Clar. in pract. quæſt. 8. verſ. Quæro an quando, & verſ. ſcias tamen. Anton. Gomez variar lib. 3. tit. de Captura reorum cap. 9. & Farinac. dict. q. 21.
84 Doctrinæ hactenus in communi traditæ, ſicut in reliquis criminibus notorijs, ita in hæreſi, & apoſtaſia locum habent, earumq; applicatio in his prorſus omitti poterat, vti facile à quouis exequenda, nihilominus, vt inſtituto noſtro plenius ſatisfiat, aliquid applicandum, & exprimendum in hac materia
85 hære-

Digitized by Google

85 hæreticali duxi. Expreſſi itaque in Regula quod hæreticus plenè probetur per euidentiam facti hæreticalis, v.g. quod hæreſim prædicauerit, conculcauerit Euchariſtiam, & ſimilia; tradunt vt certum Eymer. in Direct. 2. part. quæſt 34. & ibi Peña Comment. 59. Maſcard. tom. 2. concl. 860. & Farinac. de
86 hæreſi quæſt. 185. §. 6. num. 47. Qui infra quæſt. 187. §. 1. nu. 22. cum Archid. in cap. quicumque num. 2. de hæreticis in 6. & cum alijs benè aduertit intelligendum eſſe de factis hæreticalibus notorijs, quæ in ſe expreſſum fidei errorem continent, ex quibus oritur præſumptio iuris, & de iure contra quam
87 non conceditur probatio. Vnde in huiuſmodi factis hæreticalibus notorijs, quę ęquiuoca non ſunt, non excuſatur reus conuictus ſi neget ſe mala intentione ea feciſſe, vt docent Peña dict. Comment. 59. verſ. iam hoc eſt, Farin. ibidem §. 1. num. 16. ac inde paret, quia negatio partis non inficit notorium, nec reddit rem dubiam ex cap. Conſuluiſti 1. de appellat.

88 Quod dictum denique eſt de reperto in flagranti, maximè verificatur de deprehenſo in flagrãti crimine hæreſis; nã ſola deprehenſio in hoc crimine habet vim probationis ſecundum textum in cap. ſuper eo, de hæreticis in 6. & afferunt Maſcardus de probat. concl. 860 & Farinac. de hæreſi quæſt. 185. §. 6. nu. 79. & 80. vbi per ſequentia verba, & ſic, inquit, non video differentiam inter manifeſtum hæreticum & eum, qui in hæreſi deprehenſus eſt cum vtroque caſu ſufficiat facti euidentia, probatio legitima, propterea, quod deprehenſio in actu facit ipſum actum notorium, hæc ille ex Præpoſit. Mediolanen. in cap. ſi Papa num. 1. diſtin. 40 Atque hactenus de hac ſpecie probationis per notoreitatem, ſeu euidentiam facti, vel criminis.

An per iuramentum conſtituatur ſpecies plenæ probationis? & qualiter crimina per ipſum probentur, præcipuè crimen hæreſis?

REGVLA CLXXX.

89 PRobabilius cenſetur per iuramentum iuridicè delatum conſtitui peculiarem ſpeciem plenæ probationis; & ſi illud cuiuis ſemiplenæ probationi accedat, fieri plenam
90 probationem. Hæc autem tali modo facta nunquam ex parte iudicis inſeruit pro cauſis criminalibus, ne dum pro hæreticalibus; ſed tantum aliquando pro ciuilibus. In his verò, ſi inter actorem, & reum cętera ſint paria huic, & non illi à iudice, apud quem lis agitur, iuramentum deferri debet.

91 Non leuis eſt controuerſia inter Doctores vtriuſque iuris, an per iuramentum ſpecies plenæ probationis diſtincta à reliquis conſtituatur, alios ex eis, vt Ioan. Andr. in Rubr. extra de probat. mordicus partem negãtem, alios vero, vt Salicet. in Rubr. C. de probat. & Bald. in authen. ſed nouo iure, C. ſi cert. petat. efficacius, & probabilius partem affir-
92 mantem defendentes. Hanc vt magis fundamentaliter tuemur, diſtinguendum nobis cum Maſcardo tom. 1. quæſt 9. de quadruplici iuramento, omiſſis alijs acceptionibus vti noſtro inſtituto nullo modo conducentibus, imò & deciſio totius controuerſiæ vix cõducit; ac proinde ab ea, & à declaratione pręſẽtis Regulę breuiſſimè nos expediemus.

93 Primum iuramentum dicitur veritatis, & eſt illud, quod regulariter iniungitur teſtibus, vt verum deponant, vel ipſis, aut partibus, cum iudex interrogat, vt de cauſa inſtruatur, vel cuiuis obligato reſpondere quæſitis poſitis. Atque hoc iuramentum non eſſe propriè probationem, ſed præambulum quoddam ad ipſum certum eſt apud omnes; cum tunc probatio fiat per depoſitionem teſtium, vel reſponſionem, aut confeſſionem partis interrogatæ. ita Maſcard. vbi ſupra n. 6. & 7. cum Bart. in Rubr. extra de probat.

94 Secundum iuramentum appellatur iudiciale, & eſt illud, quod à parte parti in iudicio, cum approbatione iudicis defertur, vt per ipſum probatum maneat id, quod pars deferens intendit, ſicque ſibi ſatisfiat; ergo attento hoc fine, ſeu effectu dictum iuramentum aliquo modo probatio propriè dici poteſt. Contra Bero. loco citato oppoſitum ſentientem defendit, ibidem nu 8. Maſcard. qui remittit lectorem ad Viuium in ſuis Cõmunibus opinion. verſ. iuramentum iudiciale, ſed non eſt adhuc hoc iuramentum, de quo quærimus in titulo Regulæ, an conſtituat peculiarem ſpeciem plenæ probationis.

95 Tertium nuncupatur iuramentũ in litem, & eſt illud, quod in diuerſis caſibus ex diſpoſitione iuris, aut ex forma ſtatutorum præſtatur, & per ipſum fit propriè probatio iuxta textum in l. ſi quando, C. vnde vi, & in cap.
96 fin. quod metus cauſ. Ac tunc maximè plenam probationem inducit, quando id in ipſo iure, vel ſtatuto exprimitur aliqua ex his formulis, nempe neceſſe ſtandum eſſe huic iuramento, vel ipſum haberi pro plenaria probatione, aut pleniſſimam fidem ei adhibendam eſſe, vel ſimilibus, vt certum communiter traditur, pręcipuè à Tiraq. in tract.
97 de retract. §. 4. Gloſ. 1. num. 3. Quidquid aſſerat Roma in l. qui bona §. qui damni ff. de damno infect. nimirum adhuc tunc admitti probationem in contrarium.

98 Quartum denique dicitur iuramentum neceſſitatis, ſeu neceſſarium, eſtque illud quod à iudice in iudicio actori, vel reo, vt ſi libuerit, deferri ſolet, vt plenè probetur per ipſum, quod iam ſemiplenè probatum erat v.g. actor per vnum teſtem habilem, vel per indicia ſufficientia ad id ſemiplenè ſolummodo ſuum intentum probauit, nec vlterius probare poteſt, tunc iudex ei, vel reo iuramentum defert, vt ex vi huius dictum intentum plenè probatũ maneat. Vnde tale iuramentum peculiarem ſpeciem plenæ probationis conſtituit, vt cum Iaſ. in §. item ſi quis, il 2 n. 33.

n.33. inſtit. de action. Tancred. in ſuo tracta-
tu de ord. Iudic. lib. 3. num.6. & cum alijs
99 docet benè Maſcardus ibid. num. 10. Apud
quem inuenirs varias limitationes multorũ
caſuum, in quibus non eſt locus deſcrendi
huiuſmodi iuramentum ex eis, ne nimis im-
morer in re haud noſtri inſtituti; tantum-
modo exprimam propoſitum in Regula,
nempè:

100 Numquam à iudice, ſeu ex parte iudicis
dictum iuramentum in cauſis criminalibus
quibuſuis, nedum in hæreticalibus, vel apo-
ſtaticis deferri poteſt, neque ipſum ad crimi-
na quæuis, & multò minus ad crimen hære-
ſis, vel apoſtaſiæ probandum valet. Tradunt
communiter Doctores, vt Ant. de Butr. Abb.
in c. ſi pro debilitate de offic. deleg. & Ma-
101 ſcard. vbi ſupra à num. 31. Ratio eſt, quia
in criminalibus, maximè in crimine hæreſis,
vel apoſtaſiæ, vt iam alibi diximus, proba-
tiones debent eſſe luce meridiana clariores;
& ideo muniri idoneis teſtibus, vel apertiſſi-
mis documentis, aut indicijs indubitatis, vt
conſtat ex l.fin. C. de probat. ex l. dolum, C.
de dolo malo cap. final. extra de iureiur. &
ex cap. ſciant cuncti, 2.q.8.

102 Dixi à iudice, ſeu ex parte iudicis, vt ex-
ciperem, quando in cauſa criminali pars al-
tera deferret alteri iuramentum, talis dela-
tio eſſet rata, et valeret ad probandum, quod
ſi iurans obtineret, non poſſet deferens ap-
pellare (hoc non habere locum in cauſa cri-
minis contra fidem per ſe patet) ita cum
Ioan. Andr. in cap. fin. extra de iureiurand.
ſuper propria gloſ. & cũ alijs docet Maſcard.
tom.1. de probat. q.9. n. 33.34. & 35.

103 Sed quid ſi contingat, vt in cauſa ciuili tã
reus, quam actor habeant tantum ſemiple-
nam probationem, cuinam eorum in tali ca-
ſu Iudex iuramentum deferre debet? Reſpon-
det benè ex mente aliorum Maſcardus loco
citato num.53. eſſe tunc ab eo deferendum
iuramentum reo, ob eam rationem, quia
iudex debet eſſe paratior ad abſoluendum,
quam ad condemnandum iuxta diſpoſitionẽ
iuris cap. ex litteris extra de probat. cap. in-
ter dilectos extra de fide inſtr. & l. Arrianus,
ff. de act. & oblig. Atque hactenus de ſpecie
probationis per iuramentum.

Quid de probatione per famam? An ex ea crimina, maximè hereſis plenè, vel ſemiplenè probentur? aut ſecus?

REGVLA CLXXXI.

104 FAma, quæ in criminalibus, ſeu in ma-
lam partem ſumpta, dicitur infamia ad
effectum probandi per eam, debet prius iu-
ridice probari, vel per inſtrumenta authenti-
ca, vel per teſtes ſaltem duos habiles, aut per
105 plures inhabiles. Hæc autem probatio, vt
ſit ſufficiens, debet illi deponere ſe audiuiſ-
ſe à maiore parte populi, ſeu Communitatis,
& exprimere rationem, aut originem talis
106 famę; ſecus, ſi aliter fiat. Quæ nihilomi-
nus ſic probata, exceptis aliquibus caſibus,
regulariter non probat plenè; imò nec ſemi-
plenè in ciuilibus, & multo minus in crimi-
107 nalibus. In crimine tamen hæreſis ſuffi-
ciens eſt aliquando ad abiurationem, & ad
purgationem canonicam.

108 Tractant copioſè de hac ſpecie probatio-
nis Vtriuſque Iuris Interpretes, præcipuè
Bart. in l. de minore §. plurium, ff. de quæſt.
Maſcard. de probat. tom.2. verb. fama con-
cl.748. cum ſex ſequentibus, & verb. infamia
concl.896. & Farinac. in crimin. quæſt. 56. &
de hæreſi quæſt.187. §.5. ex Theologis Ant.
Souſa lib.2. Aphor. cap 24. Ad iſtos remitto
lectorem, vt ad ſatietatem perdiſcat ſpectan-
tia ad hanc materiam, nobis ſufficiat attinge-
re aliqua doctrinaliter pro noſtro inſtituto, vt
contenta in præſenti Regula facilius indi-
109 centur. Primò aduertit optime Bart. loco
citato famam ſumi dupliciter, nempe in bo-
nam partem, ſeu pro bono hominis nomine,
& in malam partem, vocaturque infamia, il-
la definitur ab ipſo Bart. ſtatus illæſæ digni-
tatis, moribus, ac vita comprobatus, hæc
verò definitur è contra à Souſa ibid. num. 1.
ſtatus læſę dignitatis, moribus, ac legibus
improbatus, atque de hac eſt nobis futurus
ſermo, illa omiſſa.

110 Aduertit ſecundò idem Souſa cum Fari-
nac. dict. quæſt. 56. in præludio nu. 1. & cum
alijs Doctoribus in l.1. ff. de his, qui notant.
infam. & in cap. teſtimonium de teſt. infa-
miam diuidi in eam, quæ eſt iuris, ſeu qua
quis à iure dicitur infamis, & eam, quæ eſt
facti proueniens ex communi hominum lo-
111 cutione. Illam item ſubdiuidi in infamiam
iuris ciuilis, contrahiturque illa per ſenten-
tiam definitiuam iudicis, vel ipſo facto iuxta
diſpoſitionem legum, & in infamiam Iuris
Canonici, quæ vtroque etiam modo incur-
ritur, & quotieſquis in peccato quouis mor-
tali impœnitens perſiſtit. Ita Farin. ib. n. 24.
112 cũ Silu. ver. infamia n.8. & cũ alijs. Infamiã
vero facti inſurgere in veriſimilib. coniecturis
à tota, vel maiore parte populi, aut Commu-
nitatis, quod ſi à minore parte inſurgat, non
fama, ſed rumor dicetur, ita ex Doctoribus in
cap. ſi duo 35. quæſt. 6. & in cap. ſuper eo,
extra de eo, qui cog. conſ. vxoris, aduertit
113 Souſa, vbi ſupra num. 5. Addens n. 6. cum
Garcia de beneſ. part.7. capit.8. num.33. in-
famiam iuris repellere à dignitatibus habi-
tis, facti vero ab acquirendis, niſi aliud per
ſententiam exprimatur, quibus omnibus ſic
prænotatis.

114 Iam circa probationem famæ certum eſt,
quòd debeat ipſa iuridice probari, vt aliquo
modo probet: fit autem hæc iuridica pro-
batio primò per inſtrumẽta antiqua, & alias
ſcripturas authenticas: tradit Maſcardus
to.2. concl.751. cum Bald. & Salys in l. cum
115 aliquis C. de iur. delib. & cum alijs. Quin
etiam per litteras bonorum virorum fieri ex
mente Innoc. in c. cum in tua deſponſ. & au-
ctoris

ctotis addit. ad Bart. in l. de minore §. plurimum ff. de quæſt. verſ. quæro qualiter &c. te-
116 net idem Maſcardus. Addens ſecundum
opinionem Abb. in conſ. 64. num. 21. dictam
probationem per inſtrumenta, & ſcripturas
authenticas eſſe meliorem ea, quæ fit per
teſtes.
117 Verum quidquid ſit de hac opinione Abb.
probatio per teſtes in materia iſta, ſicut & in
reliquis multo frequentior vſu, ac proinde
multo magis à nobis expendenda. Sufficien-
ter itaque probatur infamia duobus teſtibus
idoneis, etiam ſi ſingularibus, dummodo de-
118 ponant de eadem ſpecie infamiæ, At duo
minus idonei non ſufficiunt, ſed requirun-
tur plures, ita communiter Doctores, præ-
cipuè Maſcard. tom. 2. concl. 896. à num. 1.
Peña in direct. 2. par. Comment. 82. & Fari-
nac. dict. quæſt 47. à num. 32. & hæreſi quæſt.
187. num. 64. vide Souſam dict. capit. 24.
num. 7.
119 Debent item dicti teſtes deponentes de
infamia etiam non interrogati reddere ra-
tionem ſuæ depoſitionis, & exprimere cau-
ſas talis infamiæ, ac nominare auctores, à
quibus audierunt, dicendo, quòd audierint
à maiore parte populi, vel Communitatis,
vel quod viderint familiaritatem, & conuer-
ſationem eius, contra quem deponunt, ab
omnibus, vel à maiori parte vitari; alioquin
120 non probant infamiam. Nec eam probant,
ſi dicunt, ſe talem hominem reputare infamẽ,
& ita audiuiſſe ab omnibus illum cognoſcen-
tibus, aut ſi dicant extare vocem apud popu-
lum, vel ſi non exprimant clarè, & diſtinctè
factum, ex quo infamia oritur; vel denique
ſi nõ deponant de loco, vbi eſt ille infamatus.
Hæc omnia iuxta communem, & magis re-
ceptam doctrinam tradũt ex Doctoribus ci-
tatis Maſcard. eadem concl. 896. & Farin. dict.
121 quæſt. 47. Quocum ex Souſa dict. c. 24. n. 14.
per ſequentia verba addendum: Si aliqui, in-
quit, teſtes deponant ſuper publica voce, &
fama, & alij interrogati, an de hoc aliquid
ſciant, vel dici audiuerint, & reſpondeant
nihil ſcire, vel nihil dici audiuiſſe, iſti vltimi
reprobant primos, dummodo vltimi teſtes
probabiliter ſcire, aut audire debuerint. ita
ille, & hoc additamentum per ſe patet.
122 Fama itaque dictis modis probata iuridi-
ce, qualemnam probationem facit? plenam
ne vel ſemiplenam, aut minorem? Circa cau-
ſas ciuiles primò ſunt valdè diſcordes iuris
periti, cum non pauci ex eis, vt Dec. in cap. 1
in fine, de appell. Archidiac. in cap. ſi duo
25. quæſt. 6. Gloſ. in cap. veniens de teſtibus,
& in l. 3. § eiuſdem ff. eodem de teſtibus, & alij
ſcribentes in dicto cap. veniens, ita ſentiant,
quòd ſaltem ſemiplenè probetur per eam.
123 Contrarium tamen, quòd ex ipſa regulari-
ter, nec ſemiplena probatio inſurgat, ſed tã-
tum coadiuuetur iſta aliunde iam facta, te-
nent perplures in dict. l. 3. præcipuè Bart. &
Gloſ. in verb. ſama Bald. in dict. l. proprie-
tatis C. de probat. Abb. in cap. ſuper eo, de
conſang. & affin. ac reliqui, quos copioſe ci-
tat, & ſequitur Maſcardus de probat. tom. 2.
124 concl. 753. Non deſunt alij, vt Felin. in
cap. veniens, il 1. de teſtibus, & Hippol. in
l. de minore §. plurimum ff. de quæſt. qui ob
negotij arduitatem iudicis arbitrio remittũt,
vt perpenſa qualitate famæ, decernat, an &
qualiter probet, ſtandumque eſſe eius decre-
to volunt.
125 Ex propoſitis autem ſententijs, ſecundæ,
vt communiori, & magis in praxi receptæ
meritò adhęremus, nihilominus multi exci-
piuntur caſus, in quibus fama legitimè pro-
bata plenam facit probationem, vt in factis
antiquis excedẽtibus memoriam hominum,
ſecundum Innoc. in dict. cap. veniens, il 1.
de teſtibus, & Hippolytus in dicto §. pluri-
126 mum. Item quando agitur de probando id
quod ex ſui natura nequit clarè probari, vt
in filiatione; tunc enim fama plenè probat,
vt deducitur ex capit. per tuas de probat. &
127 notat Felin. in c. veniens de teſtibus. Ter-
tiò vbi agitur de probando iuris patronatu,
nam hic plenè probatur per famam, teſte Bal-
do in l. cum ſuper, C. de rei vendic. Reliquos
caſos exceptos vſq; ad 32. vide apud Maſcard.
citatum, ne nimis in re haud noſtri inſtituti
immoremur.
128 Circa criminalia autem magis certum eſt
apud omnes, quod infamia legitimè proba-
ta non faciat ſemiplenam probationem, ne-
dum plenam, imò nec indicium ad torturam;
ſed tantum ad inquirendum. Ratio efficax
eſt, quia in criminalibus probationes ſecun-
dum l. fin. C. de probat. debent eſſe apertiſ-
ſimę, qualis non cenſetur probatio per infa-
miam, ita Gloſ. Bald. Imol. & alij in cap. ve-
niens de teſt. idem Bald. in l. quod non pro-
baſſe, C. de calum. Maſcard de probat. to. 2.
concl. 754. n. 1. & 2. Farin. quæſt. 47. à nu. 37.
& Marſil. in l. de minore §. plurimum nu. 55.
ff. de quæſt. vbi benè ait famam iunctam cum
ſemiplena probatione, non facere plenam
129 probationem. Quin etiam nec iunctam
cum vno teſte, vt docent Gloſsæ in capitul.
veniens, il primo de teſtibus Bart. in l. de
130 minore §. tormenta, de quæſt. Quamquam
ſi fama coniungatur cum vno teſte de viſu,
& concurrant alia adminicula, probabile eſt
plenè probari delictum ex mente Felin. in
dict. cap. veniens num. 13. & Dec. conſ. 163.
num. 28.
131 Quod autem ſola infamia regulariter non
faciat indicium ad torturam, & ſi quis ex vi
eius torqueatur, confeſſio indè extorta, etiã
ratificata non valeat, benè docent Eymer. 3.
part. Direct. quæſt. 61 & ibi Peña Comment.
110. num. 8. Farin. dict. quæſt. 47. num. 28.
& ſequentibus, ac Souſa 2. lib. Aphot. cap. 24.
132 num. 19. Ex infamia tamen vehementi, vel
coniuncta cum vno teſte, aut cum grauibus
coniecturis inſurgere indicium ad torquen-
dum hominem diffamatum aſſerunt locis ci-
tatis, ijdem Peña num. 3. 4. & 8. verſ. Verum
hæc, & Souſa num. 20. quorum aſſertio om-
133 nino placet. Infamiam vero ortam à ma-
leuolis, vel ab infamibus, & vilibus perſo-
nis

nis non ſufficere ad canonicam purgationem
niſi coucurrant veriſimiles coniecturæ, aut
ſcandalum excitatum ſit in populo, tradunt
cum eodem Peña, 2. part. direct. Comment.
82. Decian. crimin. lib. 5. capit. 48. num. 7.
& Farin. de hæreſi quæſt. 187. §. 5. n. 69. qui-
bus adhæreo.
134 Sed quid in caſu hæreſis quoad probatio-
nem infamia operatur? Concordant circa
hoc, & optimè quidem Peña 2. par. Direct.
Commen. 82. & Farinac. dicto §. 5. num. 55.
quod infamia in crimine hæreſis, ſi ſit grauis,
& non habeat contra ſe præſumptionem cō-
trariam, oriaturque ex probabilibus, & ve-
riſimilibus cauſis, ad iniungendam homini de
hæreſi diffamato purgationem canonicam
135 ſufficiat. Admittēda tamen limitatio Peñę
dict. Comment. 82. quod non ſit ſufficiens ad
hanc purgationem, ſi infamia de crimine
hæreſis ſit orta apud viles, & infames perſo-
136 nas. Concordant item ſimiliter Eymer. 3.
p. Direct. in ſeptimo modo procedendi n. 18.
& Farin. dict. §. 5. num. 60. & 61. quod infa-
mia in crimine hæreſis, cum adminiculis, vt
familiaritate cum hæreticis, non ſolum ad
dictam purgationem; ſed etiam ad abiura-
tionem iniungendam ſufficiat, Vide Souſam
dict. cap. 24. num. 17. 18. & 22. Atque hacte-
nus de probatione per famam, quam inter
ſpecies ſemiplenæ probationis reponit Ma-
ſcard. tom. 1. quęſt. 11. num. 21. quamuis ipſe
in locis ſupracitatis aſſerat regulariter non
inſurgere ex ea ſemiplenam probationem.

Quid de ſpecie probationis per indicia, vel præſumptiones? qualiter ex eis crimina probentur, maxime crimen hæreſis?

REGVLA CLXXXII.

137 SEcundum diſtinctionem, & multiplici-
tatem indiciorum, & præſumptionem;
ita diuerſi gradus probationis ex eis inſur-
gentes, nempè plenæ, aut ſemiplenæ, vel mi-
noris; aut nullius; item ſufficientis ad con-
demnandum, ad torquendum, ac carceran-
dum, ad inquirendum; vel ad nullum iſto-
138 rum. Indicia autem, vt ex ipſis dicta pro-
batio ad torturam, & condemnationem in-
ſurgat, ſaltem per duos teſtes plenè probari
debent; ſemper idem eſt de præſumptioni-
bus, quamquam iſtæ ex illis iam probatis ali-
quando oriuntur. Tandem crimen hęreſis in-
dicijs, & præſumptionibus probatur magis,
vel minus iuxta eorum qualitatem; aliquan-
do etiam plenè, & ſufficienter ad condem-
nandum pœna ordinaria.
139 Multo copioſius de hac ſpecie probatio-
nis, quam de reliquis in hoc capite explica-
tis agunt Doctores, præcipuè Maſcard. to. 1.
quæſt. 10. 14. & 15. ac tom. 2. verb. indicium
concl. 895. & verb. præſumptio à concl. 1225.
vſque ad 1230. Menoch. excellenti, & copio-
ſiſſimo tract. de pręſumpt. & Farinac. in praxi
crimin. à quæſt. 36. per totum titulum de in-
dicijs, & tortura, ex ijs, & alijs auctorib. de-
finitiones, & diuiſiones multiplices præſum-
ptionum, & indiciorum præmittendæ, ac
aliqua circa eas prænotanda, vt ad reliqua
contenta in Regula facilius exprimenda ape-
riatur nobis via.
140 Definitur, indicium eſt coniectura ex pro-
babilibus, & non neceſſarijs orta, à quibus
poteſt abeſſe veritas, non tamen commiſſi
criminis veriſimilitudo. ita Menoch. de præ-
ſumptionibus lib. 1. quæſt. 7. num. 6. & Farin.
141 quęſt. 36. num. 28. Præſumptio verò defini-
tur, eſt veriſimilis coniectura rei dubiæ, quæ
ex natura ipſius rei, vel ex circumſtantijs
negotiorum, vel perſonarum proficiſcitur.
Ita ferè idem Maſcard. tom. 1. quæſt. 10. nu. 8.
& omnino Simanch. cath. inſtit. tit. 50. n. 4.
142 Circa quas definitiones illud prænotan-
dum, quod in vtraque apponatur particula,
coniectura, in iſtaque conueniant res defini-
tæ per eas. Atque ex tali conuenientia for-
te factum, vt ſæpè confundantur, & pro eo-
dem vti ſynonyma ſumantur indicium, præ-
ſumptio, & coniectura; quin etiam argumē-
tum, ſuſpicio, adminiculum, ſignum, cir-
cumſtantia, & ſimilia. Affert idem Farinac.
143 num. 199. vſque ad finem quæſt. Qui aliqua-
lem differentiam inter aliqua ex eis conatur
oſtendere; nulla tamen eſt ex mente eius, &
Menoch. de præſumpt. lib. 1. quæſt. 7. nu. 45.
inter ſuſpicionem, & præſumptionem, eſt ve-
rò non exigua inter hanc, & indicium, ſicut
inter illam, & coniecturam, nempè qualis
eſt inter cauſam, & effectum, nam ex indi-
cijs, & coniecturis præſumptiones tanquam
ex proprijs cauſis oriuntur, teſte eodem Fa-
rinac. dict. quæſt. 36. num. 240. & 258. cum
Capt. in tract. de notorio in pręfatione n. 15.
cum Bald. in l. ea quidem C. de accuſ. & cum
alijs. Atque hoc ſit aliud prænotandum ſcitu
dignum: ſed iam ad diuiſiones accedamus.
144 Triplex eſt indiciorum diuiſio; Primò di-
uiditur indicium in leue, graue, & grauiſſi-
mum: eſt illud leue, ſeu ſimplex, quod fre-
quenter, & facilè contingit abeſſe. Graue, ſeu
vrgens, quod frequenter, & facilè contingit
adeſſe. Grauiſſimum vero, quod frequentiſ-
145 ſimè, & facillimè contigit adeſſe. Diuidi-
tur ſecundò indicium in plenum, ac indubi-
tatum, & in non plenum, & dubitatum: Eſt
illud plenum, quod ita arctat mentem iudi-
cis, vt omnino credat, & non poſſit in aliam
partem inclinare. Non plenum eſt, quod
146 haud ita iudicis mentem reſtringit. Tertiò
diuiditur indicium in proximum, & remo-
tum: eſt proximum illud, quod immediatè per
ſenſum reſpicit rei, & delicti veritatem. ſic
ex communi omnium ſententia diuidit, &
declarat Farinac. dict. quæſt. 39. num. 35. 44.
& 49. Vide pro prima diuiſione, & declara-
tione Iulium Clar. in pract. quæſt. 20. num. 1;
& pro ſecunda Menoch. de præſumpt. lib. 1.
quæſt 7. num. 14.
147 Similiter multiplex eſt præſumptionum
diuiſio, ac ſubdiuiſio; Primo præſumptio
diuiditur

diuiditur in prçſumptionem hominis, prç-
ſumptionem iuris, & prçſumptionem iuris,
& de iure. Illa eſt prçſumptio hominis, quç
in nullo iure expreſſa reperitur, cauſatur ta-
men ex aliqua coniectura. ita Menoch. dict.
lib. 1. quçſt. 5. num. 4. & Farinac. d. quçſt. 36.
num. 93. Prçſumptio verò iuris, eſt proba-
bilis coniectura ex certo ſigno proueniens,
quç abſque alio pro veritate, attento iure,
habetur. Idem Farinacius num. 86. cum Maſ-
card. d. quæſt. 10. num. 34. cum Eymer. 2. par.
Direct. quçſt. 55. & ibi Peña Comment. 80.
Tandem prçſumptio iuris, & de iure, eſt quç-
dam legis diſpoſitio aliquid prçſumentis, &
ſuper prçſumpto tanquam ſibi comperto, &
noto ſtatuentis, ſic declarant citati Menoch.
quçſt. 3. num. 17. Peña dict. Comment. 80. &
Farin. d. q. 36. num. 100.
149 Prçnotanda autem differentia, quç eſt
inter prçſumptionem iuris, & prçſumptionē
iuris & de iure, nimirum quod ſecundum il-
lam ius prçſumit, & vlterius non procedit;
At ſecundum hanc ius prçſumit, & quia pro
comperto habet, firmat aliquid ſuper prç-
ſumpto, nec admittit probationem in con-
trarium. ita Maſcard. d. q. 10. nu. 31. Menoch.
lib. 1. de prçſump. q. 97. nu. 2. & Farin. d. q. 36.
150 num. 88. & 102. Qui nu. 130. cum ipſo Me-
noch. dict. lib. 1 quçſt. 2. num. 1. aliam hic pro-
ponit trimembrem diuiſionem prçſumptio-
num, quod ſcilicet diuidatur in neceſſariam,
in credibilem, ſeu veriſimilem, & in non re-
pugnantem. Sed benè addit hanc diuiſionem
coincidere, ſeu idem eſſe cum præcedenti.
Nam neceſſaria eadem eſt atque præſumptio
iuris, & de iure: credibilis verò ſeu veriſimi-
lis eadem atque prçſumptio iuris, & non re-
pugnans eadem atque præſumptio hominis.
151 Dein præſumptio hominis ſubdiuiditur in
Temerariam, & Probabilem: Temeraria, eò
quòd ex improbabilibus cauſis, & coniectu-
ris, aut ex vilibus, ac leuibus perſonis pro-
ueniat, omninò reijcitur, ac nullius momēti
habetur. Probabilis verò prçſumptio homi-
nis eſt, quæ oritur à cauſis, coniecturiſue nō
leuibus, aut à grauibus perſonis, ita Maſcard.
d. q 10. num. 17. Menoch. q. 5. num. 11. & Fa-
rinac. quæſt. 36. num. 110. & 118.
152 Rurius iſta præſumptio hominis probabi-
lis ſubdiuiditur in leuem, grauem, ſeu vehe-
mentem, & violentam, ex mente eorumdem
Maſcard. Menoch. & Farinac. locis citatis,
ac aliorum. Leuis præſumptio naſcitur ex ſi-
gnis exterioribus operum, vel verborum,
atque inde capitur coniectura, qua concludi
poteſt, non frequenter, ſed raró, quod talia
faciens, vel dicens, hæreſim, vel aliud crimen
commiſerit. Docent Simanch. in Enchirid.
tit. 41. Albert. de agnoſc. quæſt. 34. num. 46. &
153 Peña d. Comment. 80. Eſt etiam ibi prçſum-
ptio leuis, vbi parua adeſt coniectura mali,
& magna boni, aut vbi ſunt multa ſigna bo-
ni, & parua mali. cum Alex. de Ales par. 3.
quæſt. 45. memb. 7. col. penul. cum Menoch.
vbi ſupra q. 2. num. 8. & cum alijs ſic declarat
Farinac. d. q. 36. num. 112.

154 Grauis, ſeu vehemens præſumptio eſt illa,
quæ prouenit ex ſignis exterioribus operum
vel verborum, à quibus cognitis accipit Iu-
dex concludens argumentum frequentèr, &
vt plurimum, quòd talia dicens, vel faciens
commiſerit aliquod delictum, vt hæreſim.
Seu præſumptio vehemens reperitur, vbi
parua boni, & magna mali adeſt coniectura.
Sic exponunt Simanch. Alex. de Ales, Albert.
155 Menoch. & Peña locis citatis. Denique
præſumptio violenta, quæ ſecundum aliquos
Doctores teſte Farinac. ibidem num. 114. eſt
idem quod indicium indubitatum, proue-
nit ex ſignis exterioribus operum, vel ver-
borum, ex quibus cognitis colligitur ferè
ſemper, quod talia dicens, vel faciens ſit hçre-
ticus, vel alio crimine affectus, ſeu eſt illa qua
poſita animus iudicantis in contrarium verti
non poteſt. ita exponunt ijdem Alex. q. 45.
Menoch. d. quçſt. 2. nu. 7. & Farin. d. quæſt. 36.
156 nu. 114. Qui nu. 117. addit benè cum Bald.
in l. ſiue poſſidetis nu. 5. C. de probat. omnem
præſumptionem iuris iam expoſitam, eſſe
etiam violentam, & multo magis omnem
præſumptionem iuris, & de iure. Quibus
omnibus ſic prçmiſſis, ac prçnotatis.
157 Iam facilius perſpicitur, qualiter diuerſi
gradus probationis ex iudicijs, & prçſum-
ptionibus inſurgant ad effectum procedendi
contra reos, vel ſecus. Nam ſumpto initio ab
hac vltima parte negatiua, vt à re magis cla-
ra, & notiori. Primò certiſſimum eſt, ex te-
merarijs prçſumptionibus nullam inſurgere
probationem, neque vllo modo ſufficere ad
inquirendum de crimine etiam hçreſis, quia
temeraria præſumptio, vt cum Alex. de Ales
tradit Menoch. lib. 1. de præſumpt. q. 2. nu. 6.
tunc reperitur, quando omnia ſigna ſunt
boni, & nulla mali; ergò nullum tunc ſignū,
aut indicium ad inquirendum, nec ob talem
præſumptionem moueri debet animus Iudi-
cis, cum ipſa à iure repellatur cap. 1. 12. q. 1.
cap. oues, 6. q. 1. & cap. licet Heli, de Simon.
traditque Maſcard. tom. 1. quæſt. 10. num 28.
ex mente aliorum.
158 Deinde quamuis ex præſumptionibus ho-
minis probabilibus, & ex alijs iuris, ac iuris,
& de iure probationes inſurgant ad inquirē-
dum &c. concurrunt tamen aliquando prç-
ſumptiones oppoſitæ, & cum ex vi iuris l. di-
uus, ff. de integr. teſt. vna præſumptio tollat
aliam, vel ſi ſint duç paris potentiç, ſe inuicē
eludant, exiſtentibus hinc inde paribus prç-
ſumptionibus, nulla oritur probatio contra
159 reum, & hic obtinere debet. Ratio effi-
cax eſt, quia cum per ſe, & ex natura rei at-
tento quouis iure, delicta non prçſumantur,
potentior eſt prçſumptio excludens deli-
ctum oppoſitæ, quç ipſum includit, & conſe-
quenter huic meritò illa prçferenda. ita
Maſcard. de probation. tom. 2. concl. 1230.
cum multis alijs ab eo citatis, prçcipuè cum
Bald. in l. 3. C locati, exemplificante in præ-
ſumptione furti contra nautas, caupones, &
ſimiles, quç repellitur per prçſumptionem
ortam ex bona fama ipſorum.

Digitized by Google

160 Quid etiam de indicijs circa eandem par-
tem negatiuam? ſæpè contingit, vt ex depo-
ſitione, aut dicto alicuius haud inſurgat in-
dicium ſufficiens, neque probatio ad inqui-
rendum, nedum ad torquẽdum, & condem-
nandum. Diuerſis caſibus ſeu exemplis hoc
clarè innoteſcet: primo quiuis offenſus de-
ponens in cauſa criminali contra offendenté,
neque ad torturam, neque ad inquirendum
indicium facit, ità Maſcard. concl. 1334. à
numet. 1. & Farinac. quæſt. 46. num. 46. & ſe-
quentibus, hanc reddens rationem, quia te-
ſti, vel deponenti, dum tractat de proprio
intereſſe, credendum non eſt, etſi digniſſi-
161 mus ſit. Similitèr nec probatio, nec indi-
cium ſufficiens ad torturam, aut inquiſitio-
nem contra corrumpentem oritur ex depo-
ſitione teſtis affirmantis ſe falſum depoſuiſſe
ab eo corruptum, dummodo falſum depo-
ſuerit, quia eo ipſo non eſt adhibenda fides
tali teſti, niſi alia præſumptio, vel adminicu-
lum interueniat, ita idem Farinac. tota q. 45.
162 cum multis alijs ab eo relatis. Pari modo
ſocius criminis, qui plures patitur defectus,
nempè quod ſit infamis, criminoſus, periu-
rus, quòd in primo examine negauit, & po-
ſtea confeſſus ſit, aut confeſſus de ſe, nega-
uerit de compluribus, vel alias inhabilis e-
tiam in criminibus exceptis, non facit indi-
163 cium ad inquirendum. Prorſus idem eſt, vbi
dictum ſocij contra ſocium de delicto ema-
nauit in tortura non legitimè inflicta. Vtrũ-
que docet Farin. d. quæſt. 43. num. 178. & 193.
Vide etiam pro primo Menoch de præſump.
lib. 1. q. 89. num. 74. & Antonium Gomez 3.
variar. cap. 12. num. 15.
164 Quamquam (vt iam ad partem affirman-
tem ſermonem vertamus oſtendendo veram,
primò etiam in hoc vltimo ex propoſitis ex-
emplis) ſi cum depoſitione ſocij criminis pa-
tientis plures defectus concurrant alia, quæ
de ſe ſola indicium facerent, locus erit inqui-
ſitioni, & torturæ, ita Farinacius num. 178.
165 citato. Qui primus à nu. 163. vſque ad 176.
cum Menoch. de arbitr. lib. 2. caſu 474. nu. 5.
& de præſump. lib. 1. q. 89. num. 73. varios pro-
ponit caſus, in quibus cum teſtimonio ſocij
criminis deueniri poteſt ad torturam, nempè
166 vbi ſimul concurrit fama. Item quando
concurrunt teſtes de auditu, vel vnus de vi-
ſu, omni exceptione maior: dein ſi adſit ſpe-
cialis, & ſtricta amicitia nominati cum tali
ſocio: quarto vbi concurrit nominati fuga:
quintò concurrente ſecreta allocutione, &
conuerſatione inter nominatum, & ſocium
criminis, & ſic de alijs.
167 Eſt autem aliqualis controuerſia inter
Doctores, an indicia, ſiue remota ſint, ſiue
proxima, ſufficiant ad torturam, etiam
quando non faciunt ſemiplenam probatio-
nem? Alij ex eis, vt Gloſ. in l. cum probatio
ff. de probat. ibi Bald. & in l. non eſt veriſi-
mile, numer. 5. ff. quod metus cauſa. Maſ-
card. de probat. tom. 1. quæſt. 15. num. 4. &
Iul. Clar. in pract. quæſt. 20. affirmantem
168 partem ſequuntur. Negantem vero alij,
vt Gloſ. in l. maritus, verb. illicitè ff. de queſt.
Bart. in l. 2. num. 7. ff. de excuſ. tut. Ioant Bapt.
de Sancto Seuerino, in rep. l. admonendi nu-
mer. 72. ff. de iureiur. Soc. iun. conſ. 39. nu. 56.
& Menoch. de præſumpt. lib. 1. quæſtion. 89.
num. 3.
169 Controuerſiam hanc ſolus Pet. Anton. à
Petra in tract. de fideicom. quæſt. 9. 2 nu. 131.
conatur dirimere concordando dictos au-
ctores duplici via, nimirum quòd Priores
intelligantur, vel de indicio proximo, vel
in cauſis ciuilibus, quia vtrobique vt pluri-
mum interuenit ſemiplena probatio: poſte-
riores verò, aut de indicio remoto, aut in
cauſis criminalibus ob rationem oppoſitam.
170 Cæterum Farinac. d. queſt. 36. à num. 222.
meritò hanc concordiam totalitèr reijcit,
eo quod ſequaces vtriuſque partis, abſolutè
ſine vlla diſtinctione, aut limitatione loquan-
tur, & non ſit admittenda doctrina aliquo-
rum dicentium ea, quę in ciuilibus faciunt
ſemiplenam probationem, nequaquam ipſam
171 facere in criminalibus. Quare ipſe Farinac.
cui adhæreo, cum auctoribus partis negantis
aſſerit indicia non ſufficere ad torturam, niſi
faciant ſemiplenam probationem, hancque
ſententiam eſſe veriorem, & omnino in iu-
dicando ſequendam. Sic eam fundat, quia
ſecundum dictam l. maritus, ff. de quæſtion.
ad hoc vt vnus teſtis de viſu indicium faciat
ad torturam, neceſſe eſt, vt ſit omni exce-
172 ptione maior, Cum omnis macula, omniſq;
defectus, ac exceptio, licet minima, ſiue in
dicto, ſiue in perſona hunc torturę effectum
impediat, vt tenent multi, quos ipſe Farinac.
refert, præcipuè Ant. Gomez variar. reſol.
tom. 3. rubr. de tort. reor. num. 7. & rubr. de
probat. delict. cap. 12. num. 2. ergò niſi ſemi-
plena probatio ſit perfecta, indicium non
ſufficiet ad torturam.
173 Preterea indicium vehemens, ſicut ex eo
orta vehemẽs pręſumptio, ſeu ſuſpicio, etiam
concurrentibus alijs adminiculis, ſemiple-
nam tantùm probationem facit, & conſe-
quenter ſufficiens eſt ad torturam, ad abiu-
rationem, & ad condemnandum in pœnam
extraordinariam, ſemperquè admittit pro-
bationem in contrarium: ita Locatus in iu-
diciali Inquiſ. verb. ſuſpicio, num. 26. Eymer.
2. par. Direct. queſt. 55. Peña ibi Commẽt. 80.
Menoch. de præſumpt. lib. 1. queſt. 100. nn. 11.
Simanch. de Cathol. inſtit. tit. 50. num. 6. Ro-
jas ſingul. 165.
174 Sed quid de ſuſpicione, ſeu pręſumptione
violenta, cui, vt diximus num. 161. ęquiua-
let indicium indubitatum? etiam in crimi-
nalibus, ac pręcipuè in crimine hæreſis, ex
vi iuris, ſufficiens eſt ſine dubio ad plenum
probandum, & ad condemnandum in pœnã
ordinariam (idem à fortiori dicendum de
pręſumptione iuris, & de iure) & non ad-
mittit probationem in contrarium directam,
benè tamen indirectam, vt oſtendendo te-
ſtes eſſe falſos. Ita Simanch. dict. tit. 50. nu-
mer. 4. Menoch dict. lib. 1. queſt. 97. num. 19.
& queſt. 100. num. 15. Eymer. par. 2. Direct.
q. 55.

quæſt.55. nu.16. ibi Peña comment.8. & Farinac.de hæreſi quæſt.187. §.4.num.46.& 48.
175 Qui num.51 limitans ait ex conſuetudine Romanæ Curiæ ob præſumptionem hæreſis volentem ſolum imponi abiurationem, vel in forma, vel de vehementi.
176 E contra verò indicia leuia, & præſumptiones ex eis deductæ, nec plenam, nec ſemiplenam probationem vnquam faciunt, & conſequenter neque ad condemnationem in pœnam ordinariam, neq; ad infligendam torturã ſufficiunt. Docent vt certum Simanc. cathol.inſtit.tit.50. num.28. Rojas de hæreſi par.2.aſſert.6. num.148. & Farinac. d.q.187.
177 §.2.num.26.& 27. Quoad noſtrum autem inſtitutum ſpecificant Doctores, præcipuè Eymer.2.par.Direct.quæſt.55. nu.9. & 3.par. quæſt.87 vbi Peña comment.136. Maſcard. de probat.tom.2.concl.861. num.6. ac Farinac. dict.§.2. num.28. & ſeqq. quòd in caſu hæreſis, ſeu apoſtaſiæ à fide talis ſuſpicio, ſeu præſumptio leuis à ſimilibus indicijs orta ſufficiens ſit ad inquirendum, ac citandum, & examinandum reum denunciatum, ad purgationem indicendam, ad abiurandum de leui, & ad aliquam pœnam illi im-
178 ponendam. Quod dixi de abiuratione, egregiè adducit, & probat Simanch. cathol. inſtit.tit.1.num.18. ſumpto exemplo ex magna Synodo Chalcedonenſi.
179 Tandem quæcumque indicia hactenùs explicata, & quęcumque pręſumptiones ab eis captę, vt probent, & cauſent prędictos effectus contra reos, debent priùs plenè probari ſaltem per duos teſtes habiles, vel per plures inhabiles, prout iſti de iure ex cap.in fidei fauorem de hęreticis in 6. ad plenam probationem concurrentibus adminiculis in crimine hæreſis inſeruiunt, alias neque ad condemnandum, neque ad torquendum, neq; ad quidquã aliud reſpectiuè ſufficiunt. Patet ex allegatis per Ioan.de Anania in rub. extra de hęreticis nu.3. Ioan. Rojas in tract. de hęreticis par.2.aſſert.6.n.148. & ſing.164. num.6. Simanch d.tit.50. num.27. & tit.65. nu.14. Peña in direct.par.3. q.61. comment. 110.verſ.Iã indicia, & Farin.de hæreſi, q.185. §.8.num.145. vbi peculiariter aſſerit cum Decian.in tract.crimin. lib.5. cap.36. num.3. cum Martino del Rio diſquiſ. magic. lib.5. in 2.appendice, quæſt.10.& cum multis alijs (quidquid incontrarium dicat Vmbert. iudicial.inquiſit. quæſt.33.) quòd indicia non ſufficiant ad torturam, niſi plenè probentur.
180 Et pari modo ipſe Farinac. quæſt.187. §.2. num.34. addit cum dictis Maſcard. & Rojas, cum Menoch. conſ.82. numer. 155. lib.1. & cum alijs, quod præſumptiones leues, ſicut & indicia leuia, ex quibus ipſæ cauſantur, nihil operentur, niſi fuerint plenè proba-
181 ta. Atque hactenus de hac vltima ſpecie probationis per indicia, & præſumptiones hoc loco dicta ſint ſatis, nam præter aliqua iam alibi tradita plura in ſequentibus, maximè lib.4. vbi de tortura ex profeſſo agetur, neceſſario attingentur.

CAPVT QVARTVM.

De hæreticis, vel Apoſtatis veris, aut præſumptis iam denunciatis, ab Inquiſitore, ſeu à Iudice competente iuridicè citandis, & de probationibus, ſeu indicijs ad hanc iuridicam citationem ſufficientibus.

PROOEMIOLVM.

1 TRadita vtcumque duobus præcedentibus Capitibus valdè vtili, ac pernecessaria doctrina de probationibus tum in genere, tum in ſpecie per varias Regulas, quibus & DD. Inquiſitores inſtrui, & Conſultores Sancti Officij formari poſſint ad præbendum illis conſultiuum votum circa executionem citationis, & capturæ, ſeu carcerationis, imo & torturæ, ac condemnationis denunciatorum in cauſis fidei, ſequitur vt ſeruato ordine executionis, primo loco de citatione iuridica agamus, huicque prædictam doctrinam peculiariter applicemus. Dixi de citatione iuridica in cauſis fidei, & non de vocatione aliquotum ab Inquiſitoribus quouis modo facienda in negocijs non ſpectantibus ad Sanctum Officium, imo nec in ciuilibus
2 ſpectantibus ad ipſum, eo quòd non ſit noſtri inſtituti. Quamquam non omittam hic obiter aduertere, expediat ſæpiùs, vt Inquiſitor per famulum aliquem domeſticum, & non per Capitaneum, aut alium miniſtrum iuſtitiæ, talem vocationem exequatur, ne vocatus ignorans ad quid nimio terrore, & anxietate correptus infirmitatem aliquam cum periculo vitæ contrahat, ſicuti iam aliquando eueniſſe audio. Contenta autem in titulo huius Capitis circa dictam citationem iuridicam tantùm quatuor Regulis breuitèr expedientur.

num.131.& cum eo Peña dict. Comment.33. commentando illa verba: Dilecto nobis in Chriſto Rectori talis Eccleſiæ &c. aitque hāc praxim ſic citandi videri deſumptā ex Concilio Biterrenſi cap.3. vbi ita habetur: Clericis,& aicis in loco illo, de quo fit citatio,cōuocatis per aliquam perſonam Eccleſiaſticā, cui hoc per veſtras patētes litteras committatis, qui in teſtimonium recepti mandati ſigillum ſuum litteris eiſdem appendat,& nihilominùs reſcribat per ſuas patentes ſimiliter litteras cum ſuo ſigillo pēdenti, qualiter, & coram quibus, & quando mandatum impleuerit ſibi factum: hactenus ibi, quibus iā præſentem Regulam ſufficienter diſcuſſam claudimus.

Citatio in cauſa fidei inquiſiti latentis, vel fugitiui contumacis, qualiter exercenda? etſi reſipiſcat, etiam poſt condemnationem, an, & quomodo admittendus?

REGVLA CLXXXIV.

QVando Inquiſitor in cauſa hæreſis contra
eum, qui latitat, aut fugit, vel capi nequit,
procedere intendit, ipſum citare debet,ſi re-
nuat, & contumax fiat, iterum per edictum
20 citandus. Imò probabilius triplicem tunc
requiri citationem, vbi de contumace abſē-
te, vti conuicto de hæreſi condemnando a-
gitur; contra præſentem verò probabile vnā
ſufficere citationem, cuius cauſa in edicto
21 ſemper exprimenda eſt. Interim autem nul-
lus illius taliter citati procurator, aut inno-
22 centiæ ipſius defenſor admittendus. Si ta-
men idemmet citatus etiam poſt condemna-
tionem, & poſt annum compareat allegans
excuſationem, audiri debet: quin & rela-
pſo id concedendum, ſi neget ſe eſſe rela-
pſum, alioquin citandus non eſt.

23 Nullum eſt dubium inter ſcribentes de
hac materia, quod quoties denunciatus de
crimine oppoſito catholicæ fidei ſe occultat,
aut fugit, ita vt capi perſonaliter nequeat,&
Inquiſitor vult contra eū procedere, debeat
ipſum iuridicè citare,idque poſſit ex vi iuris,
etiamſi ad loca remota alterius diœceſis, vel
24 ad partes infideliū aufugiat. Patet ex textu
in cap. vt commiſſi, verſ. & contra illos, de
hæreticis, in cap.6. vbi ſic dicitur,& contra
illos, quos in Prouincia, in qua vobis Inqui-
ſitionis officium eſt commiſſum, hæreſis cri-
mē conſtiterit commiſiſſe, licet ad alias par-
tes ſe transferendos duxerint,procedendi. &
ibi hoc adnotarunt, Gloſ. in figuratione ca-
ſus verſ. ſed ponamus. Ioan. And.nu.3.& alij
quos refert, & ſequitur Farinac. de hæreſi
quæſt.185. §.7. num.104. loquens peculiari-
ter de citatione inquiſiti, quia eadem eſt fa-
cultas procedendi, ac citandi,atque poſt di-
ctam citationem incipit eſſe contumax, fu-
gitiuus, vel latitans, ſi coram Inquiſitore
non ſe præſentet.

25 Eſt autem dubitatio, & controuerſia non
leuis inter eoſdem ſcribētes circa numerum
citationum faciendarum contra dictum in-
quiſitum in cauſa hæreſis, ſe occultantem,
vel fugientem. Simanch. cathol. inſtit. tit.14.
num.6.& in Enchirid.num.3. Rojas ſing.29.
Ludouicus Paramus de orig inquiſit. lib.3.
quæſt.4, nu.65. Diana par.4. Tract.8.reſol.42.
& alij, tres requirunt, & quòd non ſit dene-
niendum ad ſententiam ferendam contra il-
26 lum, niſi ter iuridicè citetur. Carrerius ve-
rò de hæreſi num.128. Vmbertus Locatus in
praxi inquiſit. verb ſententia nu.25. Decian.
in tract. crimin. lib.5. cap.39. num.9. ad minus
27 duas neceſſarias eſſe volunt. At Innocen.
in cap. ad petitionem num.3. de accuſationi-
bus, & Sigiſmund. Scaccia in tract. de iudic.
cauſar. cap.43. num.10. mordicus tenent ſuf-
ficere vnam citationem etiam in cauſa hære-
ſis contra contumacem, per edictum peremp-
torium, aſſignato termino triginta dierum,
decem pro primo, decem pro ſecundo,& de-
cem pro tertia monitione canonica, expreſſa
item in eo edicto cauſa citationis, vt com-
pareat coram Inquiſitore, & dicat quid ſen-
tiat de fide Catholica.

28 Hæc tertia ſententia ex tribus propoſitis
locum habet, vt benè iudicant Farinac. de
hæreſi quæſt.185. §.9. num.158.& Souſa lib.2.
Aphor. cap.27. num.12. quando citatur præ-
ſens hæreticus, vel de hæreſi ſuſpectus con-
tumax. Vt autem contumacia in eo inci-
piat, neceſſario debet præcedere alia moni-
tio, ſeu citatio, in qua non eſt exprimenda
cauſa ipſius in particulari, vt citatus reſpon-
deat, quid ſentiat de fide, ſed in generali, vt
compareat ad aliquid dicendum pro infor-
matione Curiæ. Ita expreſsè tenet Farinac.
d. quæſt.185. §.7. num.114. adducens pro ſe
29 Scacciam vbi ſupra num.9. Quod ſi ſecun-
da ſententia Decian. & Carrerij intelligatur
de hac duplici citatione,benè procedit abſq;
diſcrepantia vlla à tertia ſententia.

30 Verum quando proceditur contra inqui-
ſitum fugitiuū abſentem, maximè ſi in pro-
ceſſu reperiatur cōuictus de crimine Catho-
licæ fidei oppoſito, & deueniendum ad eius
condemnationem, triplex citatio iuridica
requiritur per tria edicta diſtincta, ita ut per
primum citetur propoſita cauſa generaliter
comparendi ad infirmandum Tribunal San-
ctæ Inquiſitionis de aliquibus,et ſi non com-
pareat, fiat contumax, dein per ſecundum,
& tertium citetur exprimendo ſemper magis
cauſam citationis in particulari, nempè de-
licta commiſſa contra fidem,& non ſolùm vt
31 dicat quid ſentiat de ea; Atque in hoc ca-
ſu vera eſt prima ſententia, & præter Docto-
res pro ea relatos, ipſam defendit Farinac.
d. §.7. num.117. cùm alijs iuriſperitis ad tex.
in l. conſentaneum C. quomodo, & quando
iudex, & in l. contumacia §.1. ff. de re iudi-
32 cata. Nec obſtat quòd in Tribunali Sancti
Officij ſummariè procedi ſoleat; quia non
ideò ſufficiens citatio in re tanti momenti,
vbi agitur de condemnatione ad pœnam

otdinatiam inquiſiti abſentis, omitti debet.
33 Quod dictum de termino 30 dierum aſſi-
gnando, ſine dubio extendendus ad tres, vel
plures menſes in caſu dicto abſentis inquiſiti
citati, maximè ſi aufugit ad prouinciam re-
motam, vel ſi in partibus infidelium apo-
34 ſtatauit; & ſic memini fuiſſe quondam aſſi-
gnatum ab Illuſtriſſimo Domino Inquiſitore
Fabio Lagoneſſa in citatione cuiuſdam de-
nunciati, qui Conſtantinopoli relicta fide
Catholica ſectæ Mahometanæ adhæſerat:
quamquam poſtea ad euitādum maius dam-
num, ne hinc ob condemnationem talis apo-
ſtatæ fideles ibi exiſtentes grauia detrimen-
ta paterentur, de mandato, vt audio, Sacræ
Congregationis Vrbis fuiſſe omiſſam.
35 Formam citandi dictos Inquiſitos affertūt
Vmbert. Locatus in fine operis Iudicial. In-
quiſitor. & Simanch. in Enchirid. tit. 45. ſed
completam præ cæteris pro caſu præcipuè,
quando proponenda in particulari cauſa ci-
tationis expreſſis delictis contra fidem in
edicto, quo fugitiuus abſens citatur, accipe
ſaltem ex parte a Franc. Peña in dict. Com-
ment. 33. poſt verſ. Fit tamen interdum per
36 ſequentia verba: Ad notitiam noſtram per-
uenit, pleriſque fide dignis hominibus id de
te narrantibus, ſcripta quædam in publicum
à te edita eſſe, in quibus quædam Catholicæ
fidei contraria dogmata à te aſſerta conti-
nentur: quibus & plebem Chriſtianam in
publicis concionibus, & priuatis congreſſi-
bus infeciſſe diceris. Quoniam autem noſtri
officij eſt vulpeculas vineam Domini deua-
ſtantes capere: idcirco te tanquam falſorum
dogmatum aſſertorem, & de multorum er-
rorum temeraria doctrina ſuſpectum, & in-
famatum euocamus, & citamus ſub tenore
præſentium &c. Vide reliqua apud ipſum
Peñam.
37 Sed quid ſi pro citato in cauſa hæreſis pro-
curator compareat, eſtne audiendus? Ab-
ſolutè reſpondetur, quod non debet audiri,
maximè ſi citatus in proceſſu de hæreſi con-
uictus appareat. Ita Simanchas cath. inſtit.
tit. 52. nu. 1. Peña 3. par. Direct. comment. 36.
nu. 139. & Farinac. de hæreſi quæſt. 185. §. 7.
38 num. 98. Qui num. 99. adducit vſum Roma-
næ Inquiſitionis, ſecundum quem ibi nullus
pro abſente citato contumace admittitur,
neque vt innocentiæ defenſor. Quamquam
quod alibi ſub hoc prætextu defendendi in-
nocentiam illius, & excuſandi contumaciā,
allegandique abſentiæ cauſas, poſſit aliquis
ipſius procurator admitti, probabiliter ſuſti-
nent ijdem Peña d. Comment. 36. & Farinac.
eodem §. 7. num. 101. quibus adhæreo, quan-
do citatus eſt tantum de fide ſuſpectus, &
non de hæreſi conuictus.
39 Caſu autem quo ipſemet Inquiſitus iam
contumax coram Inquiſitore ſponte, vel cap-
tus ſe præſentat, quouis tempore hæc præ-
ſentatio fiat, etiam tranſacto anno poſt con-
demnationem, & ſtatuam combuſtam, quoad
perſonam ſaltem audiendus eſt. Ita Simanch.
cath. inſtit. tit. 2. num. 20. & tit. 14. num. 10.
Rojas ſing. 145. num. 5. & Peña 3. par. Direct.
comment. 49. vbi benè aſſerit eſſe iniqua, &
iniuſta ſtatuta, ſi quæ ſunt, diſponentia, vt
elapſo certo tempore, contumax de aliquo
crimine condemnatus, non audiatur. Quoad
bona verò confiſcata recuperanda, quòd in-
fra annum debeat audiri, concordant ijdem
40 Doctores, imò & poſt annum, ſi conſtet de
eius innocentia, & de impedimento non
comparendi. Docent præter citatos Simanc.
& Peñam. Farinac. de hæreſi quæſt. 185. §. 7.
num. 106. & 107. ac ſequentibus, & Thomas
Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 20. nu. 27. ſicque
ſuadet æquitatis ratio, ſed de hoc alibi plura.
41 Quid tandem circa hæreticum relapſum eſt
ne citandus? Reſpondetur neganter, quia
ſine vlla audientia iudicio ſeculari relinqui
debet, iuxta cap. Ad abolendam §. illos extra
de hæreticis, & cap. ſuper eo, eodem tit. in 6.
Tradit Farin. d. quæſt. 185. §. 9. num. 159. cum
Gundiſal. in tract. de hæreticis q. 11. num. 2.
42 Nihilominus ipſe Farin. ibi, & §. 14. nu. 217.
cum ipſo Gundiſ. citato cum Simanch. cath.
inſtit. tit. 57. num. 23. Rojas ſing. 23. num. 6. &
cum alijs meritò limitat propoſitam doctri-
nam, quando ille negat ſe relapſum eſſe, &
ſuper hoc vult audiri & ſuam innocentiam
probare, quòd audientia ſit ei concedenda.
Sed de hoc recurret occaſio iterum dicendi,
& de alijs in hac Regula expoſitis.

---

*An, & ex quibus indicijs, aut præſumptio-
nibus deueniendum iudici, vel Inquiſi-
tori ad citationem verbalem in-
quiſiti in cauſa fidei?*

REGVLA CLXXXV.

43 NVllus Iudex in cauſa criminali, nedum
Inquiſitor in cauſa hæreſis poteſt pro-
cedere ad citandum inquiſitum abſque ſuffi-
cientibus indicijs, vel præſumptionibus.
44 Ad primam eius citationem verbalem, in
qua non exprimitur cauſa citandi, ſufficiunt
indicia leuia; probabilia tamen, ſeu iam pro-
45 bata. Ad ſecundam vero, & tertiam inquiſi-
ti contumacis citationes, in quibus illa ex-
primitur, requiruntur indicia grauiora, imo
& multo grauiora, ſeu plenæ probationes de-
licti, exiſtentes in proceſſu, quoties deue-
niendum ad condemnationem citati in con-
tumaciam, & ad ſtatuam eius comburendam.
46 Ex traditis in vltima præcipuè Regula Ca-
pitis præcedentis innoteſcunt non parum ſe-
rè omnia contenta in præſenti; maioris ta-
men perſpicuitatis gratia conueniens duxi
hic ea denuò breuitèr attingere, & per par-
tes magis indicare. Prima pars contenta il-
lis verbis: Nullus Iudex in cauſa criminali,
vniuerſaliter intelligitur reſpectu quorum-
cumque Iudicum, & quarumuis cauſarum,
47 ſaltem criminalium. Oſtenditur efficacitèr
ſumpto argumento à fortiori; quia inquiſi-
tio criminis contra perſonam particularem
à nullo iudice inchoari poteſt, niſi præceden-
tibus

tibus legitimis indicijs, vt docent communi-
ter auctores, præcipuè Martinus del Rio
diſquiſ. magic. lib. 5. ſec. 2. verſ. Quarto requi-
ritur, etiamſi Iudex habeat liberum arbi-
trium, & inquiſitio ſit facienda ex mandato
Principis, vt dicit idem del Rio, & nos iam
alibi tradidimus; ergo multo magis requi-
rentur legitima indicia ad citandum inquiſi-
tum, & abſque illis nequibit vllus iudex ad
actum licitum, & validum citationis deue-
nire. Vnde poteſt inquiſitus opponere de
nullitate actus, & totius proceſſus, ſi inqui-
tio, & à fortiori ſi citatio ex legitimis indi-
cijs non procedat, vt cum Farinac. in praxi
crimin. quæſt. 10. num. 49. & cum alijs defen-
dit ibidem Martin. del Rio ſect. 3. verſ. Inqui-
ſitio generalis, nec eſt cur in re adeo certa
amplius immoremur.
48 Circa alteram partem, quòd ad primam
citationem ſufficiant indicia leuia, ſed pro-
babilia in cauſa hæreſis, docet egregiè Farin.
de hæreſi quæſt. 185. §. 4. numer. 58. cum alijs
Doctoribus ab eo citatis; quorum doctrinã
per extenſum viſum eſt proponere proprijs
49 ipſius Farinac. verbis. Limita ſecundo, in-
quit, eandem ſublimitationem, quia licet ad
inquirendum leuis ſuſpicio ſufficiat, illa ta-
men debet eſſe probabilis, & conſequentèr
nemo citandus, niſi ſuſpicio fuerit probabi-
lis ex allegatis per Vmber. Locat. in iudicial.
Inquiſitor. in verbo citatio nu. 15. verſ. cita-
ri non debet quis. Facit quod dicitur in Re-
pertor. Inquiſitor. in verb. ſuſpectus, verſ. no-
ta quod ſuſpicio, vbi dixit lenem ſuſpicionẽ
eſſe debere probabilem, & ſic non omnis ſu-
ſpicio debet reputari leuis, ſed ea tantum,
quæ eſt probabilis, licet leuem faciat proba-
tionem. Simanch. cathol. inſtit. tit. 50. rubr. de
50 præſumptionibus num. 27. Vbi illam conclu-
ſionem quod ex indicijs lenibus hæreſis ſu-
ſpicio ducatur, declarat, dummodo ſint pro-
babilia; alias ſecùs: Ioan. a Rojas in tract. de
hæret. par. 2. num. 21. Conrad. in pract. tit. de
51 hæreticis num. 9 Hactenus ex Farinac. Qui
idem affirmat obiter §. 9. num. 160. quod ne-
mo citari poſſit; niſi ex probabili ſuſpicione,
quæ oritur ex probabilibus indicijs, licet le-
uibus.
52 Quoad tertiam partem Regulæ, eſſe ſcili-
cet neceſſaria grauiora indicia ad citationes
ſecundam, & tertiam contra denunciatos in
cauſa fidei, inde oſtenditur, quia id æquitati
valde conſonum cenſetur, cum huiuſmodi
citationes fieri ſoleant per edicta publica, in
quibus exprimitur cauſa particulariter citã-
di inquiſitos contumaces, declaratis ſaltem
generice delictis contra fidem catholicam
commiſſis per eos, hincque infamia non le-
uis, & detrimentum haud exignum ipſis ita
citatis irrogetur, ergo non ex remotis, &
leuibus, ſed ex proximis, ac grauioribus in-
dicijs. ſeu præſumptionibus ad ſimiles cita-
tiones debet iudex, aut Inquiſitor procede-
re. Sic cum Iulio Clar. in pract. quęſt. 20.
verſ. ad formandũ cum Menoch de pręſump.
lib. 1. quæſt. 88. num. 1. & cum alijs tenet Fa-
rinac. in praxi crimin. quæſt. 1 nu 48. ibi: Ad-
uertas tertiò, quòd ad tranſmittendam in-
quiſitionem reo indicia debent eſſe fortio-
53 ra &c. Particula iſta ad tranſmittendam in-
quiſitionem reo, idem prorſus eſt, atque ad
ipſum citandum iuridicè, vt indicat Marti-
nus dèl Rio vbi ſupra. verſ. aſſumendas ex of-
ficio, vbi eandem ſententiam Clari, & Fari-
nacij ſecutus, illa duo, vti ſynonyma ita con-
iungit, ſed ad tranſmittendam, inquit, reo
inquiſitionem, ſiue ad eum citandum pro de-
licto, neceſſaria ſunt indicia grauia. Hæc ille.
54 Quocum ibidem circa indicia, nota doctri-
nam omnino veram, & valdè neceſſariam
pro maiori intelligentia dictorum hactenùs
in varijs Regulis præcedentibus, & dicen-
dorum in diuerſis alijs ſequentibus. per hęc
verba: Conſtat, inquit, tertiò, quæ ſint læuia,
quæ grauia, quæ grauiſſima, hoc ordinariò
pendere à iudicis arbitrio, eumque iudicare
debere perſonarum, & rerum circumſtantijs
trutinatis, quæ indicia ad quid ſufficiant,
quod arbitrium debet ille dirigere ad normã
iuris ſcripti, vel conſuetudinarij, & receptas
interpretum opiniones, & praxim patriæ:
hucuſque ille, qui citat pro hac doctrina
Conrad Lancellott. in pract. tit. de inquiſit.
num. 33. & Farinac. quæſt. 8. num. 46. atque
idem Farin. ſuper Binsfeld. in l. vltima, C. de
maleſ.
55 Denique, quod indicia multo grauiora,
imò plenæ probationes requirantur quoties
dictæ citationes ad condemnandum inquiſi-
tum citatum non comparentem diriguntur,
vultque Iudex. ſeu Inquiſitor ad executionẽ
condemnationis eius in contumaciam de-
uenire. & ſtatuam ipſius inquiſiti in cauſa
hæreſis, vel apoſtaſiæ comburere, tenet Farin.
quæſt. 36. num. 3. cum Claro quæſt. 5. num. 2.
& 3 & cum vtroque Martinus del Rio loco
citato in fine dicti verſ. Ad aſſumendas, pro-
batque ex iure, præcipuè ex l. qu ſent. C. de
56 pœn. Atque ratio efficax id magis oſtendit
in caſu noſtro circa contumacem inquiſitum
de crimine hæreſis, quia cum principale hu-
ius criminis in mente illius lateat, nempe er-
ror contra fidem, nec poſſit hic Inquiſitori
innoteſcere, niſi per propriam eiuſdem in-
quiſiti confeſſionem, eſſet equidem contra
æquitatem. & contra iuſtitiam deuenire ad
dictam eius condemnationem, abſque indi-
cijs valdè vrgẽtibus; ac grauiſsimis, & abſq;
eo quod plenè conſtet in proceſſu de dicto,
vel facto ipſius hæreticali. Sed illa hoc loco
obiter ſint dicta, diuino fauente numine in
ſexto libro noſtri operis vti in proprio loco
de expeditione cauſæ inquiſiti contumacis
ex profeſſo agetur.

Digitized by Google

Citatus in cauſa fidei diuiſim ab Ordinario, & ab Inquiſitore, vel à duobus inter ſe independentibus, cui ſe præſentare debet?

REGVLA CLXXXVI.

57 DEnunciatus de crimine contra fidem, ſi
eodem tempore ab Inquiſitore, & ab
Epiſcopo diuiſim citetur, comparere debet,
non coram hoc, ſed coram illo, etiamſi Epiſ-
copus præuenerit. Pari modo huiuſmodi ci-
rationi præferenda eſt citatio Commiſſarij
Sancti Officij, electi non ab Inquiſitore, ſed
à Papa, vel ab alio maiore ſuperiore. Quan-
58 do verò quis citatur ab vtroq; diuerſo tem-
pore, vtrique ſe præſentare tenetur. Satiſ-
facict tamen citatus, ſi coram alterutro eo-
rum compareat, caſu quo Epiſcopus iuriſdi-
ctione delegata procedit, vel datur tunc lo-
cus preuentionis, ſicut etiam quando idem
inquiſitus de hæreſi à duobus Inquiſitoribus
independentibus citatur.

Supponimus, vt prorſus certum id, quod
59 iam alibi ex parte tradidimus, precipuè in
Prologomenis, nimirum poſſe Epiſcopos, ſeu
Ordinarios quoſuis locorum procedere in
cauſis fidei, idque dupliciter, vel coniunctim
simul cum Apoſtolicis Inquiſitoribus, vel
ſeparatim per ſe ſolos. Quilibet ita Epiſco-
60 pus ex vi iuris diuini, & poſitiui (excipe
nisi ex conſuetudine, aut ex peculiari Breui;
ſeu Bulla Pontificia alicubi, vt in Hiſpania,
teſte Azor citando, & hic Melitę me teſte
diuturna hoc ſolis Inquiſitoribus competat)
poteſt per ſe ſolum, & aliquando debet reci-
pere denunciationes contra hæreticos, vel
apoſtatas inquirere, eos citare, capere, in
carcerem mittere ad cuſtodiam ne fugiant,
61 dum cauſa tractatur. Quoad ius diuinum
patet præcipue ex illo Actor. 20. Attendite
vobis, & vniuerſo gregi &c. quoad ius poſi-
tiuũ, ex textu expreſſo in Clement. 1. §. Por-
rò de hæreticis, vbi adduntur aliqua, quę
nec Epiſcopus ſine Inquiſitore, nec Inquiſi-
tor ſine Epiſcopo exequi valet, nempè in
carcerem nimis durum detrudere, eos tor-
quere, ad proferendam ſententiam contra
ipſos deuenire &c. de quibus poſtea in pro-
prijs locis: hoc ita ſuppoſito.

62 Fuit ſemper non leuis controuerſia inter
Doctores, quando contingit, vt inquiſitus
de hæreſi eodem tempore diuiſim ab Epiſco-
po, ſeu Ordinario, & ab Inquiſitore citetur,
cuinam eorum præſentare ſe debeat? Alij
enim abſolutè defendunt præferendam eſſe
citationem Epiſcopi; quia Ordinarius dici-
tur habere iuriſdictionem fauorabilẽ, & de-
legatus, qualis eſt Inquiſitor, odioſam ſecũ-
dum Gloſ. ſingul. in cap. 1. verbo proceſſus,
de reſcript. in 6. & ſecundum Abb. in cap. ſi
quis contra Clericum, num. 4. de ſoro com-
pet. & quia Epiſcoporum eſt munus fidem
plantare, ac hæreticam prauitatem de ſuis
Diœceſibus extirpare. cap. excommunica-
mus 1. §. adijcimus inſuper, de hæreticis. Ita
cum multis, quos citat Ioan. Rojas ſing. 44
à num. 2. & in fine affirmat hanc ſententiam
eſſe veriorem.

63 Nihilominus amplectenda eſt oppoſita
ſententia vti communis, quod etiam ipſe
Rojas concedit, & vſu omnino recepta, quòd
debeat citatus comparere coram Inquiſito-
re, & non coram Epiſcopo. Ita Archidiaco-
nus in cap. per hoc num. 1. de hęreticis in 6.
Ioan. Andr. ibi, num. 2. Bald. in l. obſeruare
§. proficiſci nu. 2. ff. de officio procon. & lega.
vbi ait iuriſdictionem Epiſcopi contra hęre-
ticos ex generali conſuetudine receſſiſſe ab
aula, Eymer. par. 3. Direct. q. 5. Peña ibi, Cõ-
ment. 54. verſ. Pręcipua huius, Ioan. Azor. in-
ſtitut. moral. par. 1. lib. 8. cap. 18. q. 8. & cum
alijs multis ab ipſo relatis Farinac. de hęreſi
64 quęſt. 186. §. 3. num. 87. & 88. Ratio potiſſima
huius ſententię eſt, quia iuriſdictio delegata,
qua vtitur Inquiſitor, cum eam immediatè
accipiat à Summo Põtifice, eſt maior, & pre-
ſtantior iuriſdictione ordinaria, quam habet
Epiſcopus: atque hinc benè dixit Eymer.
loco citato, quòd cum Ordinarius ſit minor
delegato, idcirco Epiſcopus proceſſum In-
quiſitoris nullo modo impedire poteſt, ergò
citatio Inquiſitoris præferenda eſt citationi
Epiſcopi, ſi vtraque fiat eodem tempore.

65 Prędicta autem doctrina poſterioris ſen-
tentię locum etiam habet reſpectu Cõmiſſa-
rij, ſeu Vicarij Inquiſitoris, quòd citatus in
cauſa fidei eodem tempore ab Epiſcopo, & à
Commiſſario, huic ſe pręſentare debet, & nõ
illi: dummodo à Sac. Congregatione, ſeu à
Summo Pontifice talis Commiſſarius electus
fuerit, quia tunc, vt delegatus immediatè à
Papa, gaudet priuilegio Inquiſitoris; ergò
coram Commiſſario, & non coram Epiſcopo
66 comparere debet. Secùs verò erit, ſi ſit de-
putatus, & electus ab ipſo Inquisitore, cum
sic conſtituatur ſubdelegatus eiuſdẽ Inqui-
sitoris; ergò in hoc caſu non corã iſto Com-
miſſario ſubdelegato, ſed coram Epiſcopo,
ſeu Ordinario loci ſe dictus citatus, præſen-
tare tenetur. Ita tenent, & probant Franc.
Peña in additionibus ad Eymer. in Direct.
Inquisitorum par. 3. q. 5. Comment. 54. verſ.
Solum autem, & ſequentibus. Ioan. Azor. in-
ſtit. moralium par. 1. c. 18. rubr. de ſacris Apo-
ſtolicis Inquisitoribus q. 8. ibi, Quęres itidẽ
an idem iuris ſit de Inquisitorum Commiſ-
ſarijs diſtinguens modo dicto, & Farinac. de
hæresi q. 186. §. 6. num. 91.

67 Habet item locum eadem doctrina, etiamſi
Epiſcopus præueniat, ſeu eius citatio prius in
timetur Inquiſito de hæreſi, quam alia Inqui-
ſitoris, at Commiſſarij electi à ſummo Ponti-
fice, &c. facta pro eodem tempore, quo illa
Epiſcopi, ob rationem dictam, quod iuriſ-
dictio Inquiſitoris, & talis Commiſſarij ſit
maior, & præſtantior; quia immediatè fuit
delegata à Papa, iuriſdictione ordinaria E-
piſcopi. Tenent Archidiaconus in dict. cap.
Per hoc num. 7. & Ioan. Andr. ibi poſt num. 2.
Vmbert. Locatus in iudicial. Inquiſitor. in
verb. citatio nu. 16. & Farinac. cum alijs ab

Digitized by Google

eo adductis, vbi ſupra, num. 92. Quidquid in
contrarium dicat ſolus Bonifac. de Vitalinis
in Clementin. 1. de hæreticis num. 188. non
benè applicans huic caſui textum in l. qui
prior eſt, ff. de iudic.
68 Sed quid ſi inquiſitus de crimine contra fi-
dé citetur diuerſo tempore ab Inquiſitore, &
ab Epiſcopo ad dicendum, quid ſentiat de
fide Catholica? Certum, & cõmune eſt apud
Doctores, quod tunc coram vtroque com-
parere debet, quia nullum eſt impedimentũ
ad id præſtandum; ergo vtriq; citanti, & præ-
cipienti obedire ille tenetur, docent Franch.
in dict. cap. Per hoc num. 9. verſ. & intellige
prædicta, de hæreticis in 6. Eymeric. in Di-
rect. par. 3. quæſt. 5. num. 5. Ioan. Azor loco
citato, verſ. vnde ſe Epiſcopus, & Farinac.
69 dict. §. 3. n. 94. Nec ſequitur inconueniens,
quod quis cõueniatur de eodem delicto co-
ram diuerſis Iudicibus contra diſpoſitionem
iuris, cap. diſpendia, & cap. finali de reſcrip.
lib. 6. Nam forte plura ſunt crimina hæreſis
ab Inquiſito commiſſa, & ex eis aliqua fuerũt
denuntiata Epiſcopo, & aliqua Inquiſitori;
quod ſi omnia vtriq; ab altero iam condem-
natus, vel abſolutus, non iterum ab alterò
condemnabitur, nec vlterius inquiretur co-
gnito de condemnatione, vel liberatione per
illum legitimè executa.
70 Reſtat diſcutiendus ille caſus, quando tam
Epiſcopus, ſeu Ordinarius, quam Inquiſitor
procedunt iuriſdictione delegata contra de-
nunciatos in cauſis ſancti Officij, ſicut poteſt
ille contra Religioſos exemptos ſecundum
textum in cap. ad abolendam, extra de hæ-
reticis, & contra quoſuis Sacerdotes ſolici-
tantes in confeſſione, ſecundum Bullam Gre-
71 gorij XV. incip. Vniuerſi Dominici gregis.
Concordes ſunt Doctores, & reſoluunt ſub
eadem diſtinctione, quod ſi contingat citari
inquiſitum de hæreſi eodem tempore, ſeu ea-
dem hora ab Epiſcopo, & ab Inquiſitore di-
uiſim, poſſit comparere coram quo ſibi pla-
72 cuerit. Quamquam benè addit Eymer. ci-
tandus tutius eſſe ſi compareat coram vno,
& coram alio, ſaltem per procuratorem pro-
teſtetur de comparitione facta coram illo, &
quod non potuerit eadem hora coram vtro-
73 que comparere. Si verò dictus inquiſitus
ſeparatim ab Epiſcopo, & ab Inquiſitore ci-
tetur diuerſo tempore, vtrique ſe præſentare
tenetur, quia vterque æquali iuriſdictione
citare poteſt; ergo æque citationi vnius, at-
que alterius erit obtemperandum, nec obſtat
tunc aliquod impedimentum ad comparen-
dum vno die, vel hora coram quouis prius
maluerit, & alio die, vel hora coram altero.
ita præter Eymeric. 3. par. Direct. quæſt. 5. n. 2.
& 3. Decian. in tract. crimin. lib. 5. capit. 22.
num. 10. Azor dict. quæſt 8. & Farinac. eodẽ
74 §. 3. num. 95. Verum ſicut inter Inquiſitores
ab inuicem independentes datur locus præ-
uentionis, vt benè docent præter alios Fari-
nac. de hæreſi quæſt. 197. §. 1. nu. 15. & Souſa
lib. 2. Aphoriſ. cap. 28. num. 3. ita inter In-
quiſitorem, & Epiſcopum negari non poteſt,
quoties vterque iuriſdictione delegata con-
tra inquiſitum de hæreſi procedit, eum citat
& capit; ſed de hoc opportunius plura capite
ſequenti.

CAPVT QVINTVM.

De remittendis delinquentibus ad ſuos Iudices competentes, maximè in cauſis cuiuſuis delicti contra fidem Catholicam, & de omiſſione talis remiſſionis eorum ob cauſam aliquam legitimam.

PROOEMIOLVM

1 TAngitur in hoc titulo materia de competentia Iudicis, quæ eſt admodum grauis, & per-
neceſſaria eius doctrina cuiuis iudicia cauſarum quarumcumque exercenti, & cuilibet
limina Tribunalium frequenter calcanti. Non eſt noſtri inſtituti eam vllo modo diſcutere, ſed
ex ipſa iam ab alijs diſcuſſa præcipuè à Farinac. in praxi crimin. quæſt. 7. & 8. aliquid deſumere,
conducens ad rem præſentem de reorum in cauſis fidei remiſſione. De qua attento ordine
executionis, opportunè hoc loco poſt explicatam Capite præcedenti citationem agimus, ſicuti
agit Antonius Souſa lib. 2. Aphoriſ. cap. 28. tradita immediatè ante cap. 27. materia de cita-
2 tione. Nam ſi inquiſitus citatus coram citante compareat, & hic proſpiciat, nequaquam ad
ſe iudicium cauſæ eius ſpectare, illicò ipſam eſt remiſſurus ad iudicem competentem, maximè
vbi ab iſto talis inquiſitus poſtulatur, vndè meritò quoad hoc ſequimur veſtigia Souſæ, & non
Farinac. qui cum quæſt. 186. §. 3. de citatione hæreticorum egiſſet, de remiſſione eorumdem,
vſque ad quæſt. 197. §. 1. agere diſtulit. Non ea breuitate, qua citatus Souſa per Aphoriſmos,
ſed more noſtro duabus Regulis, cum extenſione, & probatione aliquali earum omnia in pro-
poſito titulo comprehenſa compendioſè à nobis tractabuntur.

*An cuiuſuis delinquentis, etiam hæretici, ſit fa-
cienda remiſſio ad iudicem, aut Inquiſito-
rem loci, in quo commiſſum fuit
delictum.*

REGVLA CLXXXVII.

3 ATtenta diſpoſitione inris, vt plurimum
quilibet delinquẽs à iudice loci, in quo
capitur, remittendus ad iudicem loci, vbi
deliquit; at ex vi conſuetndinis non fit talis
remiſſio, quando dicti iudices ſubſunt iuriſ-
dictioni diuerſorum Principum: ſecus ſi ſint
4 ſubditi eiuſdem ſuperioris. Hæreticus autẽ
numquam ab Inquiſitore loci, vbi captus te-
mitti debet ad Inqniſitorẽ alterius loci, in quo
hæretic. commiſit (nedum ad alium iudicem
etiã ob aliud crimen annexum hęreticali, vel
nõ annexũ aliquando) niſi fortè ille per iuri-
dicã citationem, vel aliter pręuenerit; vel niſi
ab Inquiſitoribus Maioribus, qui nullomodo
ad dictã remiſſionem tenentur, ita fieri præ-
5 cipiatur. Quandoque etiam expediens erit,
vt pœna iniuncta in duas partes diuiſa hęre-
ticus vtrobique in exemplum caſtigetur.
6 De tribus iudicibus non poteſt eſſe dubiũ,
quod cuilibet eorum competat delinquẽtem
iudicare, ac punire, nimirum de iudice ori-
ginis, de iudice loci delicti commiſſi, & de
iudice domicilij; cuiuſuis enim illorum
iuriſdictioni cenſetur ſuppoſitus committẽs
aliquod delictum, vt diſponitur in iure; de
primo in l. incola ff. ad municip. de ſecũdo in
l. 1. C. de iuriſd. omn. iud. de tertio in l. 1. ff.
de interd. & relegat. atque in alijs legibus;
7 Vnde ſequitur, vt non ſit vllo modo inchoã-
da inquiſitio contra reum, niſi prius reſol-
uatur, cuiusnã fori iſte ſit, cum nullus maior
eſſe poſſit nullitatis defectus, quam proue-
niens ex incompetentia iuriſdictionis, vt pa-
tet ex toto titulo, C. ſi non à compe. iud. vt
8 latè adducit Farinac. citandus. Omiſſis au-
tem nunc reliquis, præcipuè ſpectantibus ad
iudicem loci, vndè delinquens eſt oriundus,
ne in re haud noſtri inſtituti nimis diffundar,
ſolum attingo in cõmuni granem illam quæ-
ſtionem, ex qua ad rem noſtram particula-
rem in cauſa fidei via aperitur, an iudex loci,
vbi reus captus eſt, ad iudicem loci, vbi cri-
men commiſit, remittere eum teneatur tan-
quam incompetens?
9 Partem affirmantem multi tenent, vti cer-
tã ex iure Authen. vt nulli iudicum lic. habe.
§. ſi vero quis comprehenſorum, vbi textus
ponit neceſſitatem iudici, à quo reus fuit ca-
ptus, vt eum remittat ad iudicem loci deli-
cti, vt ibi puniatur. item authen. vt iudices
ſine, §. ſi quos autem, l. capitalium, §. famo-
ſos ff. de pœnis cap. poſtulaſti, vbi Gloſſa &
cap. licet ratione, de foro compet. cap. vo-
10 lentes de priuilegijs in 6. Ratio prima eſt,
quia ſi delinquens puniatur in loco delicti,
pœna ei iniuncta potius tranſit alijs in exem-
plum, quam ſi alibi puniretur, l. capitalium
§. famoſos ff. de pœnis cap. quapropter 2 q.
7. item quia delinquendo quis offendit iuriſ-
dictionem iudicis loci, in quo delinquit, l. cõ-
gruit ff. de offic. præſid. Tandem quia deli-
ctum facilius probatur in loco, vbi fuit cõ-
miſſum, quam alibi, authent. vt omnes obe-
diant iudici §. hoc conſiderandum. ita cum
Gondiſal. tract. malef. rubr. vbi punitur de-
linquens, cum Hippol. ab eo citato, & vt cũ
alijs tradit Ioan. Rojas ſing. 174. qui hanc
dicit eſſe communem doctrinam, cui adhæ-
ret Peña 3. par. Direct. Comment. 33. verſ. ac
primum.
11 Appoſui in Regula particnlam, ***vt pluri-
mum***, limitatiuam, quia adhuc attenta di-
ſpoſitione iuris, prædicta doctrina eſt limi-
tanda in varijs delinquentibus, qui non ſunt
remittendi, ſed à quocumque iudice capiũ-
12 tur, puniri poſſunt. Primò in aſſaſſinio ex c. 1.
de homicidio in 6. Secundò in raptore
ex l. vnica, ibi, ſine fori præſcriptione, C de
13 rap. vir. Tertiò in vagabundo ex l. 1. C. vbi
14 de crimine agi opor. & ibi Gloſ. Quartò in
publico latrone, & ſtratarum diſrobatore, ex
l. 1. & 2. C. de his, qui latroc. per quas diffi-
dantur iſti, & banniantur, ac proinde à quo-
uis iudice puniri poſſunt l. fin. C. quando lic.
15 vnicuique &c. Quinto in hæretico, vt ſtatim
dicemus. Vide has limitationes, & alias co-
pioſè adductas, & oſtenſas, ac in aliqnibus
ſublimitatas apud Farinacium in praxi cri-
min. quæſt. 7. à num. 3. vſque 18. nobis ſic at-
tigiſſe ſufficiat.
16 Verum quidquid ſit de diſpoſitione iuris, &
quidquid alij pręcipuè Bernard. de Plot. cõ-
ſi l. crimin. diuerſ. 133. dicant, optimè docent
Iulius Clar. in pract. quęſt. 38. verſ. ſed certè,
ac citati ab ipſo Alex. Abb. Affl. Marſil Lu-
douicus Peguer. in deciſ. crimin. 2. num. 2.
& cum pluribus ab eo relatis Farinac. dict.
quæſt. 7. à num. 28. quod ex vi conſuetudinis
iam diu introductæ negatina pars ſit am-
plectenda, nempe Iudex capiens delinquen-
tem, licet nec ratione originis, nec ratione
loci delicti, nec ratione domicilij ſit compe-
tens, non obligetur eum remittere ad iudicẽ
loci, in quo delictum fuit commiſſum, ſed
poſſit, & teneatur, ſaltem vbi pars offenſa in-
ſtat, ipſum iudicare, & punire, caſu quo iſti
iudices ſunt ſub iuriſdictione, & dominio di-
17 uerſorum Principum, vel Magiſtratuum. Ra-
tio eſt, quia eò ipſo quod quis iudex capit in
loco, ſeu territorio ſuæ iuriſdictionis delin-
quentem aliquem alienigenam, acquirit ius
in eum, & competentiam, ergo poterit ipſius
cauſam criminalem tractare, eidemque con-
18 dignam pœnam infligere. Atq; ita obſerua-
ri in ſuo Regno Cataloniæ affirmat citatus
Peguer. vide Farinac. à n. 29.
19 Si autem iudices illi, nẽpè loci delicti com-
miſſi, & loci capturę delinquentis ſint ſub eo-
dem Principe, & à fortiori ſi ſub eodem Prę-
ſide, ceſſat dicta conſuetudo, & iudex loci,
vbi delinquens captus, hunc remittere tene-
tur ad iudicem loci, in quo patratum delictũ,
quamprimum ab iſto fuerit ille requiſitus. Pa-
tet inde, quia leges, & rationes adductæ ſu-
pra pro parte affirmante tunc valdè vrgent.

Docent

Docent Iulius Clar. in pract. quæſt. 39. verſ. Sed numquid, Boſſ. in tit. de foro competen. num. 52. & ſeqq. Conrad. in pract. tit. de Inquiſ. num. 12. & cum multis ab ipſo adductis Farinacius dict. quæſt. 7. numer. 25. & & num. 33. Vbi hoc limitat in caſu, vbi iudex requiſitus eſt maior, ſeu ſuperior iuriſdictione, quam iudex requirens delinquentem, tunc huius remiſſionem non eſſe faciendam
20 ad iudicem requirentem. Quamquam Couar. qq. pract. cap. 11. num. 10. aſſerit talem limitationem ſolum habere locum, quando ille eſt ita maioris ſuperioritatis in iuriſdictione, vt poſſit cauſam iam inceptam coram inferiore auocare, aut retinere cuiuſcumque appellationis occaſione; ſecus, ſi hanc non habeat poteſtatem, quę doctrina Couar. mihi placet. Equidem in hoc Principatu Melitẽſi
21 ſemper attenditur ad locum commiſſi delicti, & quamuis iuriſdictio Iudicis Ciuitatis Notabilis extenſiue ſit maior, ſi quis committat delictum in hac ciuitate Valletta, captus ab illo, vel à Capitaneo totius Inſulæ, ad Iudicem illius puniendus remittitur, & hoc exemplo aſſertio Couart. confirmatur, ſeu limitatio Farinac. corruit.

22 Quid iam circa cauſas ſanctę Inquiſitionis? diſſident inter ſe valdè Doctores, in duas oppoſitas ſententias diuiſi. Prima affirmat eſſe remittendum hæreticum, vel apoſtatam ab Inquiſitore loci capturæ ad Inquiſitorem loci, vbi ſuam hæreſim, aut apoſtaſiam propalauit, ſeu de ea indicia exteriora factis, vel dictis præbuit. Inde oſtenditur, quia par videtur ratio de delinquentibus in materia fidei, ac in alijs materijs, atqui paulo ante multiplici iure, & argumento oſtenſum in quauis alia materia criminis delinquentes eſſe remittendos ad iudicem delicti; ergo ſimiliter erit obligatio remittendi hęreticum, vel apoſtatam ad Inquiſitorem loci, vbi contra fidem deliquit; & confirmatur ex textu cap. vt commiſſi, verſ. & contra illos de hęreticis in 6. Atque ita ibi Gloſ. in figuratione caſus, Ioan. Andr. n. 3. & Gemin. num. 5. Simanch. Cathol. inſtit. tit. 2. num. 14. Rojas ſing. 173. num. 8. Peña part. 3. Direct. Comment. 33.
23 Vterque tamen ſub conditione, quod hæreticus in loco vbi captus, non indicauerit exterius ſuam hæreſim, & alij multi, quos Farin. citandus adducit.

24 Secunda ſententia, quæ eſt communior, & in praxi vbique recepta, prorſus negat fieri debere dictam remiſſionem. Probatur efficaciter, quia crimen hæreſis non eſt momentaneum, ſeu tranſitorium; ſed habet in ſe cauſam continuam, & ſucceſſiuam, ac proinde hæreticus vbiq; diuinam Maieſtatem offendit, vndè apparet eſſe diſparem rationem de eo, atque de alijs delinquentibus, ergo vbicumque inuenitur, puniri poterit extra locum, in quo hæreticalia commiſit, ſeu hæreticum ſe propalauit, etiamſi in loco capturæ nullum indiciũ ſuæ hæreſis exterius præbuerit, ſed ex denunciationibus illorum hęreticalium acceptis Inquiſitor loci capturæ ad eum carcerandum, torquendum, ac condemnandum iuridicè procedit. Docent Archid. in cap. vt commiſſi num. 3. verſ. aduertè tamen, de hæreticis in 6. Anan. in capitul. Qui alios num. 6. verſ. circa prædicta, extra de hæreticis. Vmbert. Locat. in iudic. Inquiſit. verb. Inquiſitor num. 15. qui dicit ita fuiſſe ſtatutum à Clement. IV. per conſtitutionem incip. Quoniam illis, §. quo autem. Simanch. forſan ſibi contrarius dict. titul. 2. num. 15. Albertin. de agnoſc. quæſt. 25. Decian. in tract. crimin. lib. 5. cap. 21. num. 27. Ludouicus Paramus de orig. quæſt. 4. nu. 77. Martio. del Rio diſquiſ. magic. lib. 5. ſec. 2. verſ. 7. requiritur, & alij plures citati à Farin. de hæreſi quæſt. 197. §. 1. à nu. 10.

25 Verum in hac ſententiarum contrarietate benè hoc modo diſtinguunt Farin. ibidem num. 13. & Souſa lib. 2. Aphoriſ. cap. 28. n. 3. (non pauci ex auctoribus citatis, ſi attentè legantur, eandem diſtinctionem admittunt præcipuè Rojas, & Peña) quod ſecunda negatiua debeat admitti, quando Inquiſitor loci, vbi hæreticalia commiſſa ſunt, nondum contra hæreticum committentem procedere inceperat, nec ipſum iam in prouincia alterius Inquiſitoris habitãtem citauerat, ob ra-
26 tionem dictam. At iuxta primam ſententiã affirmantem, facienda eſt remiſſio talis hæretici ab Inquiſitore loci capturæ requiſito ad Inquiſitorem loci delicti requirentem, ſi iſte per citationem, vel ſtatem per inquiſitionem perſonalem contra ipſum procedere inchoa-
27 uerat, ſicque iam pręuenerat. Inter Inquiſitores enim ex mente ferè omnium, maxime Peña 3. par. Direct. quæſt. 42. Comment. 91. Azor inſtit. moral. par. 1. lib. 8. cap. 18. q. 15. Farin. ac Souſa locis citatis admittitur prę-
28 uentio, ſicut inter alios iudices. Et caſu quo fit dicti hæretici remiſſio Inquiſitor remittẽs tranſmittere etiam debet ad Inquiſitorem loci delicti quaſcunque ſcripturas, & quæcunque acta contra remiſſum collegerat, vt notat cum alijs idem Farin.

29 Prædicta autem obligatione remittendi delinquentes, tam in caſu præuentionis, quam extra ipſum, ſupponendum, vt omnino certum non aſtringi maiores Inquiſitores, nempè ſacræ Congregationis Vrbis, & ſupremi Concilij Hiſpaniæ; ſicut nec quoſuis alios maiores Iudices, ſiue Eccleſiaſticos, ſiue Seculares, quis enim inferior iudex, aut Inquiſitor remiſſionem audebit requirere à ſuo ſuperiore, a quo creatus dependet, in iuriſdictione exercenda, & poteſt cauſa eius quęuis
30 auocari? Aequiſſimum tamen eſt, vt illi remiſſionem concedant, ſeu Inquiſitori requiſito nolenti, ſeu nimis differenti ad Inquiſitorem loci delicti illicò delinquentem remittere iniungant, ſi expediens iudicauerint, ita Peña dict. Comment. 33. verſ. ſextò, & Souſa vbi ſupra n. 9.

31 Dixi in Regula (nedum ad alium iudicem, etiam ob aliquod crimen annexum hæreticali, vel non annexum aliquando) quod præcipuè intelligendum de iudice Laico. Ponit exemplum

Digitized by Google

exemplum idem Souſa, num.26. in crimine
homicidij commiſſo à Striga ſacrificante in-
ſantem dæmoni, huncque diuinis honoribus
colente, ſiue iſta fuerit prius capta, & carce-
rata à Iudice Laico, ſiue non, ad Inquiſitorē
ſpectat vtriuſque criminis cauſam agere, &
pro vtroque illam punire ob connexionem
quam infanticidiū cum idololatria, ſeu cum
errore talis cultus dæmonis babet iuxta re-
gulam, Acceſſorium 42. de reg. iur. in 6. &
regulam, quod continentia cauſæ non debet
diuidi cotam diuerſis iudicibus l. Nulli por-
ſus C. de iudic.

32 Quando verò delictum non eſt coniunctum
cum alio hæreticali, ſeu apoſtatico, ſed per
accidens ſimul reperiuntur, ſi committens
vtrumque capiatur prius ab Inquiſitore, etſi
de vtroque per proceſſum conſtet, contra hę-
reticalem tantum procedere, & reum con-
demnare debet, non facta mentione in ſen-
tentia publica de altero crimine. Pro iſto
tamen non poteſt remittere ipſum reum ad
iudicem Laicum, vt puniat, neque huic tra-
dere copiam ſcripturarum, aut communica-
re proceſſum à ſe factum, maximè vbi agitur
de crimine, pro quo poſſit imponi pœna mor-
tis, vel mutilationis membrorum. ita Alber-
tin. de agnoſ. quæſt. 25. nu. 70. Peña in tract.
de Strigis, verſ. ſed numquid, & Souſa ibidem
num. 17. & 18.

34 Verum ſi committens vtrumque crimen,
prius fuerit captus à iudice Laico, hic quam
primum etiam non requiſitus tradere eum
debet Inquiſitori, qui tractata, & expedita
cauſa criminis ſpectantis ad ſanctum Officiū,
remiſſurus eſt ipſum ad iudicem Laicum, vt
hic cauſam alterius criminis tractet, & pro eo
condignam pœnam eidem reo infligat. Fa-
ciunt pro hoc literæ ſacræ Congregationis
ſancti Officij Vrbis ad Inquiſitorem Meliten-
ſem 25. Iunij 1621. & tradunt vt certum Si-
manch. Cathol. inſtitut. tit. 37. num. 19. Peña
vbi ſupra, Clar. §. fin. quęſt. 38. Albertin. dict.
quæſt. 25. num. 67. & Souſa lib. 2. Aphor. cap.
35 28. num. 13. Qui benè exemplificat num. 14.
in infanticidio à Striga arte dæmonis noctu
cubiculum ingreſſa non in honorem dæmo-
nis, ſed ex odio contra matrem, vel ex alia
36 animi paſſione commiſſo. Item num. 15. in
crimine piraticæ contra Chriſtianos per apo-
ſtatam à fide patrato: nam cum hæc crimina
non veniant in conſequentiam hæreſis, ſeu
apoſtaſiæ; nequaquam ab Inquiſitore, ſed à
iudice Laico committentes ipſa puniri debēt
iuxta l. interdum, §. qui furem ff. de furtis, &
l. latrunculator, ff. de iudic. ergo ſi à iudice
Laico prius capiantur, expedita per Inquiſi-
torem cauſa hęreſis, vel apoſtaſiæ, reſtitui de-
bent ipſi iudici laico, vt pro alijs delictis gra-
37 nius ab eodem caſtigentur. Quamquam in
hoc noſtro Tribunali Melitenſi video eſſe vſu
receptum, vt vtrumque crimen apoſtaſiæ, &
piraticę ab Inquiſitore puniatur, forte quia
dictam doctrinam iudex Laicus non aduer-
tit, ſecundum quam ſi piratam prius caperet,
expedita à noſtro Inquiſitore cauſæ apoſta-
ſiæ, ab hoc ipſi remiſſum poſſet maiori ob
pœna piraticam punire.

38 Vltimo loco in Regula additum, quod ſæ-
pius valde expediat, vt ſi quis in duobus lo-
cis publicè contra fidem deliquit, & altero
eorum capturæ ſcilicet condemnetur in exē-
plum, & terrorem aliorum pœna iniuncta, vt
fuſtigatione in duas partes diuiſa vtrobique
puniatur, quod in Tribunalibus Hiſpaniæ
ſeruari video, vel ſaltem vt aſſignetur delin-
quenti pœnitentia iterabilis, vtrobique ab
ipſo exequenda, veluti ſi imponatur eo, vt to-
to tempore Miſſæ ſolemnis, nudis pedibus
cum candela accenſa, & cum inſcriptione
ad pectus delicti, pro quo caſtigatur, ad ia-
nuam templi, vel propè altare ſtans perma-
neat. ita Peña dict. Comment. 33. verſ. Rur-
39 ſus, & Souſa loco citato num. 5. Quid tan-
dem, quando crimen eſt occultum in loco ca-
pturæ, & publicum in loco vbi commiſſum?
eſſe tunc hæreticum remittendum ad Inqui-
ſitorem huius, benè docent idem Peña, &
Rojas dict. ſing. 173. num. 8. & 9. ob eam ra-
tionem, vt ſit in exemplum aliorum &c.

Quanam conditiones requiſita, vt ſit obligatio remittendi delinquentem? aut ſecus, ob defectum alicuius earum, vti ob cauſam legitimam? vel ob aliud?

REGVLA CLXXXVIII.

40 AD inducendam obligationem remitten-
di delinquentem modo dicto, neceſſe
eſt primo, vt conſtet iudici, aut Inquiſitori
requiſito de crimine commiſſo (excipe caſū
exprimendum) & in territorio iudicis, vel
Inquiſitoris requirentis, aut de præuentione
41 ab iſto facta. Secundò delictum, ob quod
fit remiſſio, debet eſſe graue, nec ſufficit leue.
42 Tertiò, vt teneatur Iudex, aut Inquiſitor re-
mittere, prius de iſta remiſſione requirendus
43 eſt. De hæretico item condemnando, & non
de iam condemnato, aut punito; niſi forte
pro alio diuerſo crimine contra fidem, quod
in loco capturæ commiſit, ſit ibi prius dam-
44 natus. Denique vt ſit obligatio remittendi
delinquentem, huius requiſitio debitè exe-
quēda eſt ſeruatis dictis conditionibus: alio-
quin ex defectu cuiuſuis earum inſurgit cau-
ſa legitima, ipſam remiſſionem omittendi, &
aliunde.

45 Has conditiones ad iniungēdam obligatio-
nē remittendi delinquentē requiſitas pręcę-
teris Doctoribus adducunt, & exemplificāt
egregiè Rojas ſingul. 173. a nu. 5. Peña dict.
Comment. 33. & Souſa citato p. 28. quibuſ-
46 cum nos, ipſas breuiſſimè expendemus. Cir-
ca primam certum eſt, quod non teneatur iu-
dex aliquis, nedum Inquiſitor requiſitus re-
mittere delinquentem, niſi conſtet ipſi de
crimine commiſſo, & in territorio iudicis re-
quirentis ex l. 1. C. vbi de crimine agi oport.
Cardin. in Clementina paſtoral. §. denique de

ſent.

Digitized by Google

ſent. & re iudicat. Oldradus conſ.144. inci-
pien. Quod remiſſio, & alij quos citat, & ſe-
quitur ibidem Peña verſ.his ita conſtitutis,
47 et verſ.ſecundò exigitur. Conſtare autem
vtrumque poteſt ex proceſſu, vel ſummaria
informatione miſſa à iudice requirēte ad iu-
dicem requiſitum, vt cum Decian. crimin.
lib.4.cap.19. num.20. et Couar. pract. quæſt.
cap.11.numer.8.tradit Souſa, vbi ſupra nu-
mer.6.
48 Prædicta tamen doctrina cum limitatione
eſt intelligenda, vti intelligit eodem num.6.
idem Souſa ex mente omnium, quòd non
habeat locum caſu quo iudex requiſitus eſt
laicus, et Inquiſitor in cauſa fidei requirit,
nam hic tunc nullo modò eſt miſſurus infor-
mationem ad illum, ſed abſque criminis cō-
miſſi cognitione ſtatim remittere delinquē-
tem ad Inquiſitorem tenetur Iudex laicus.
49 Imò peccaret Inquiſitor contra iuramētum
ſecreti, et contraheret excommunicationem
reſeruatam, ſi vllam notitiam criminis com-
miſſi contra fidem, iudici laico communica-
ret, aut cauſam requirendi exprimeret; et
hic eſt caſus peculiaris in Regula per paren-
theſim exceptus.
50 De ſecunda conditione grauitatis delicti,
ratione cuius petitur remiſsio delinquentis,
dubitari non poteſt; nam quòd pro minimo,
ſeu leui crimine non debeat remitti delin-
quēns, probatur per textum in authen. vt
nulli iudic.§.ſi vero quis comprehenſorum,
et docent Gloſ.in cap. licet ratione delicti,
extra de foro competēti. Gemin. in cap.cum
ſit Romana, §.contrahentes, num.17. eod.
tit.in 6 Decian.d.cap.19.nu.5. Clar.in pract.
§.fin.quæſt.38.Souſa citatus, et Peña, ſæpius
allegato Comment. 33. verſ. Quinto quod
51 delictum. Atque in huius fine benè aduer-
tit, crimen hæreſis, ſeu apoſtaſiæ ſemper eſſe,
tameſi pro leui eius ſuſpicione non ſit fa-
cienda remiſſio.
52 Quod autem pro inducenda obligatione
remittendi delinquentem neceſſarium ſit, vt
iudex loci commiſsi delicti, vel Inquiſitor
prȩueniens remiſsionem petat, et quod alio-
quin iudex, aut Inquiſitor loci capturȩ de-
linquentis non teneatur hunc remittere, vt
prorſus certum tradunt ibidem Peña. Souſa
nu.4.& Rojas nu.6.cum Bald. in l.1. C.vbi de
crimine agi oportet, Anan. in cap.1.nu.8. de
rapto, & Couar.pract.quæſt.cap.11. num.12.
53 Niſi fortè, vt benè de mente aliorum addit
ipſe Rojas, iudex, vel Inquiſitor loci captu-
ræ ex vrbanitate velit remittere reum ad
iudicem loci delicti, vel ad Inquiſitorem,
54 qui præuenit etiam non requirentem. Aut
dicito reſpectu Inquiſitoris ſupremi, niſi for-
tè ex liberalitate velit hæreticum remittere
ad Inquiſitorem inferiorem loci, vbi hære-
ſis propalata, etiam non requirentem, quin
& requirentem, cùm requiſitio reſpectu illius
ex ſe difficilis ſit, & non obligatoria, vt dixi-
mus Regula præcedenti, vnde æquiſſimum
eſt, vt Inquiſitores ſupremi in concedenda
quandoque remiſſione faciles, ac liberales ſe
oſtendant: ita indicant citati Peña, & Souſa
num.4.
55 De remiſſione autem facienda ab Inquiſi-
toribus etiam ſupremis inter ſe, nullis exce-
ptis, maximè ſi prȩcedat requiſitio, idē Pe-
ña optime verſ.ſextò quòd, per ſequētia ver-
ba. Itaque ſi delinquentium cauſæ ita exe-
gerint, & commodum videatur, ac opportu-
num, ab Italia in Hiſpaniam, & vice verſa rei
huius criminis remitti debēt, quod & in alijs
prouincijs ob publicam vtilitatem, & crimi-
nis grauitatem pœnitus eſſet obſeruandum,
nullis priuilegijs, aut immunitatibus quid-
quam iuuantibus, quæ ratione hæreſis amit-
56 tuntur l.1.C.de hæret. Hȩc ibi Peña. Vnde
remiſſionem delinquentium cōtra fidem de-
bere ab inuicem aliquando fieri in bonum
ipſius fidei, maximè vbi adeſt requiſitio, me-
ritò dictus Peña teſtatur, cui libētèr adhȩreo.
58 Non eſt hic immorandum in excludendo
iudice laico reſpectu Inquiſitoris à prædicta
doctrina, quòd non ſit obligatio faciendi re-
miſſionem hæretici, niſi præcedat requiſitio;
ſi enim ille ex vi Edicti Sancti Officij ſub ex-
communicatione ſtatim denūciare eum ante
capturam tenetur, cognita ipſius hȩreſi, quā-
tò magis iam captum abſque mora Inquiſito-
ri remittere, non expectata huius requiſitio-
ne? quod vt certum iam, attigimus Regula
præcedenti verſ. Verum committens, cum
Souſa, & alijs auctoribus citatis.
59 Quod item requiſitio, & remiſſio debeat
fieri de reo, aut hȩretico condemnando, &
non de iam condemnato, quamuis in eum
non ſit adhuc facta executio ſententiæ, vo-
luit Baldus ex l.relegatorum §.interdicere,
60 ff.de interdict. & relegat. Sed meritò contra-
dicunt Baldo alij, præcipuè Rojas dict. ſing.
173.nu.6.ex l.2.tit.17.lib.8. ordin.ibi, *porque alli adonde cayo en la culpa, & reciba la pena*,
quæ lex non ſolum cognitionē cauſæ, & pro-
lationem ſententiæ, ſed etiam executionem
huius conſiderat, vndè quamdiù ſententia
non ſuit executa, nec reus punitus, locum
61 habet remiſſio, & fieri debet. Imo reus iam
punitus, aliquando remittendus eſt, vbi prȩ-
ceſsit eius punitio ob aliud crimen diuerſum
contra fidem commiſſum in territorio Inqui-
ſitoris requiſiti, qui non tenetur remittere
reum ad Inquiſitorem requirentem, quouſq;
prolata ſententia dictam punitionem exe-
quatur, ita citati Peña, & Souſa num.7.
62 Tandem concludendum cum eiſdem Do-
ctoribus, vt inſurgat obligatio remittendi
reum, ſeu hæreticum, neceſſarium eſſe quòd
fiat requiſitio debitè ex authen. vt nulli iu-
dicium §. ſi quis comprȩhenſorum; debitè
ſit, quando reus iuſtè requiritur, & à legiti-
mo iudice, vt declarat Peña vbi ſupra verſ.
Quarto opus eſt; & addit fieri iuſtè obſerua-
tis documentis, ſeu conditionibus hactenùs
explicatis, ſi enim aliqua deſit ex eis, ſu-
bito adeſt ſufficiens, & legitima cauſa
omittendi remiſſionem delinquentis, ſeu
hæretici.
63 Alias etiam cauſas dictæ omiſſionis remit-
F tendi

tend. reum, aut hæreticum ad iudicem loci
delicti, vel ad Inquiſitorem, qui præuenit,
benè aſſignant adducti Peña verſ. Vel ſi vult,
& Souſa num. 12. nempè propter periculum,
quòd reus in itinere occidatur, vel fugiat,
aut è manibus miniſtrorum eripiatur; pro-
pter nimiam etiam itineris longitudinem, &
immodicas expenſas, ac alia, quæ prudentis
64 arbitrio relinquuntur. Quando autem re-
miſſio delinquentis, aut hæretici non fit ob
aliquam cauſam, tunc ad Inquiſitorem, qui
eum iudicaturus eſt, debet alius Inquiſitor
mittere quidquid de ipſo ſciuerit, vti diſpo-
nitur in Concilio Narbonienſi cap. 21. & no-
tant optimè Peña ibidem, & Souſa num. 11.
Atque iſta ſint ſatis de remiſſione reorum,
quæ tamen remiſſiones non ſunt faciendæ
inconſulta Sacra Congregatione.

CAPVT SEXTVM.

De carceribus, ac de Cuſtodibus carcerum in communi, & de eiſdem in particulari prout officio Sanctæ Inquiſitionis neceſſariò inſeruientibus, maximè quoad vtrorumque numerum, & qualitates.

PROOEMIOLVM.

PEruenimus, Deo bene iuuante, ad præcipuam partem materiæ huius ſecundi Libri, ex qua ei
denominationem indidimus. Maioris perſpicuitatis gratia, viſum eſt ipſam in duo Capita
non incongruè diuidere, de carceribus, & carcerarijs, ſeù Cuſtodibus eorum, vt indicat præpo-
ſitus titulus, meritò erit præſens, cum carcer, & Cuſtos carceris ſecundum communem vſum
ſemper ſupponantur, ante capturam, & carcerationem cuiuſuis delinquentis; de quibus capite
1 ſequenti agetur. Viſum etiam opportunum, ſicuti circa alias materias præſtitimus, ita circa hanc
in communi de carceribus, & carcerarijs in hoc capite, ac de captura, & carceratione in ſequenti
pauca attingere, vt facilius tractari poſſint, quæ ſunt particularia, & propria ſanctę Inquiſitionis.

Quid? & quotuplex ſit carcer? quibus item à iure conceſſum carceres conſtruere, atque habere, maximè pro denunciatis in ſancto Officio?

REGVLA CLXXXIX.

3 CArcer eſt locus, vbi ſeruantur noxij, im-
portatq; priuationem libertatis in vſu
membrorũ corporis, ſine violentia membris
4 adhibita, & ſine cuſtodia viua. Attento iure
canonico duplex carcer aſſignatur, alter ad
cuſtodiam, alter ad pœnã; quamquam ex vi
iuris ciuilis prior tãtum eſt in vſu. Qui item
multipliciter ſubdiuiditur, in magis, vel mi-
nus ſtrictũ, aut latum, iuxtà qualitatem per-
ſonę carcerandę, & iuxta maiorẽ, vel mino-
5 rem grauitatem delicti. Carceres autem con-
ſtruere, & aſſignare ſolum poſſunt ſuperiores
habentes merum imperium, poſſunt etiam
Epiſcopi, & Inquiſitores pro cuſtodiendis
delinquentibus contra fidem.
6 Propoſitam deſcriptionem carceris, additis
prioribus verbis, affert Souſa lib. 2. Aphoriſ.
in cap. 26. nu. 1. ex Syluestro verb. carcer. n. 1.
quę per ſe patet. Varias alij deſcriptiones e-
iuſdem carceris afferunt pręter illam, ex qui-
bus duas ſaltem amplioris doctrinæ gratia
non grauetis accipere, vnam ex Bald. in ſuo
tract. de carceribus cap. 1. n. 1. Carcer, inquit,
eſt locus horribilis, tùm propter priuationẽ
conuerſationis hominum, tum etiam propter
immunditiam, quę in carceribus reperitur,
ſecundum textum in l. ſi quis in ea culpa, ibi,
7 cuſtodię ſqualore, C. de cuſtod. reo. Alteram
à Farinacio prax. crimin. q. 27. num. 2. carcer,
inquit, eſt ſepultura viuorũ, cõſummatio bo-
norum, conſolatio inimicorum, & experien-
tia amicorum: ita ille, qui paulo ante nũ. 1.
dixerat carcerem eſſe malam manſionẽ, tor-
turæ ſpeciẽ, mortiq; æquiparari, ſi perpetuus
ſit, id probat per tex. in l. item apud Labeonẽ
§. quęſtionis, ff. de iniur. & in l. omnes, ibi, im-
menſorum cruciatuũ, C. de pœnis, & in cap.
8 nulli dubium, 3. q. 1. Pręd. ctæ autem deſcri-
ptiones carceris nequaquam quibuſcumque
carcerum ſpeciebus, ſeu formis quadrant, vt
ex dicendis ſtatim num. ſeqq. patebit.
9 In pręſenti autem ſupereſt adnotandum, eſ-
ſe nimirum illud valdè cum veritate coniũ-
ctum à citato Bald. expreſſum, quòd carcer
ſit locus horribilis propter priuationem cõ-
uerſationis hominum, & quidem magis ex
hoc capite, quã ex quouis alio, vt ſæpiùs au-
diui à Clerico illo Hieroſolymitano in ſtri-
ctiſſimo loco quinque tantum palmorum per
ſeptennium immurato. Hic enim coram
me ad eius confeſſionem audiendam vocato,
multo vehementius affligebatur, eo quòd
(poſt tentatam fugam biennio tranſacto, ru-
pta immuratione ei ad id varijs inſtrumẽtis
ſecretò exhibitis) ſub pœna graui prohi-
bitum fuiſſet omnibus, præter vnum militẽ,
qui obiter quotidie ei tenuia valde alimen-
ta porrigebat, cum ipſo conuerſari, aut vllo
modo loqui, quàm ex ſtrictura, aut fætore
loci, quam item ex nuditate, & alijs miſerijs
innumeris corporis, ac animi, quibus perpe-
tuò affectus manebat: & mirum ſanè quòd
non fuerit mortuus: ſed iam de diuiſionibus
carcerum.

10 Ad-

Digitized by Google

10 Admodum communis, & celebris eſt diui-
ſio illa carceris, in eam, qui aſſignatur ad cu-
ſtodiam, & in eum, qui ad pœnam, traxitq;
originem ex iure canonico, cap. tuæ, extra
de pœnis, & cap. quamuis, eodem tit. lib. 6.
vt tradunt Locarus in opere iudiciali, Re-
pertorium Inquiſitor. Zanchinus tract. de
hæret. cap. 10. Syluest. in ſumm. verb. hæreti-
cis 2. quæſt. 7. nu. 9. & Simanchas cathol. in-
11 ſtitut. tit. 16. nu. 14. & 15. Nam iùs ciuile ſo-
lum inſtituit carceres ad cuſtodiendos de-
linquentes, ne fugiant, & non ad ipſos pu-
niendos l. aut damnum §. ſolent & l. manda-
tis, de pœnis, l. incredibile C. eodem, l. 1 de
cuſtod. reo, & docent Bald. in d. l. incredibile,
Boſius tit. de carcere in princip. Follerius in
pract. crimin. prima parte, 2. parti. verſ. car-
ceretur, nu. 1. & Peña 3. par. Direct. Côment.
107. verſ. vt quę, & verſ. at iure canonico.
12 Differentiam vero quoad hoc inter ius ci-
uile, & canonicum inde benè aſſignat loco
citato Simanchas, quia magiſtratus ſecularis
delinquentibus mortis pęna dignis eam me-
ritò infligit; at Mater Eccleſia pro ſua man-
ſuetudine pœnam mortis irrogare non con-
ſueuit, ſed pro delictis grauioribus, quale
eſt hæreſis, vel apoſtaſia à fide Catholica, ne
iſta maneant impunita illos carcere perpe-
13 tuo punit. Addenda item alia cauſa, & di-
cendum, quòd opportunè hęretici, & apoſta-
tę formales perpetuo carcere recluduntur,
ne alios, ſi fictè, vt non rarò contingit, recō-
ſiliati ſunt, ſuis erroribus inficiant. Verùm
de hac pœna perpetui carceris, quando, qui-
bus, & qualiter propter hęreſim, vel apoſta-
ſiam formalē infligenda, lib. ſexto noſtri ope-
ris tanquam in proprio loco à nobis Deo
dante tractabitur.
14 De carcere itaque ad cuſtodiendos tantùm
reos in præſenti agimus, qui ſine dubio re-
ſpectu quorumcumque Tribunalium, tàm
ex iure canonico, quam ciuili, multiplex eſt,
ſeu ſub varijs formis inſtituitur, nempè ma-
gis, vel minus ſtrictus, aut latus, attenta qua-
litate perſonę carcerandę, & attenta maiori,
15 vel minori grauitate delicti commiſſi. Equi-
dem quoad rem noſtram, alijs omiſſis, in ca-
ſibus Sancti Officij, ſi crimen, de quo aliquis
bonæ famę, & opinionis apud Inquiſitorem
denunciatur, ſit leue, puta de propoſitioni-
bus malè ſonantibus, vel ſcandaloſis, vt exē-
plificat Rojas 2. par. de hęret. n. 19. ex quibus
non concluduntur hęreſes formarę, nequa-
quam huic denunciato, aut ſimili aſſignādus
eſt carcer ſancti Officij, ſed pro carcere ali-
quod Monaſterium, vel domus propria, aut
etiam tota Ciuitas aſſignari poteſt. Ita docēt
Peña 3. par. Direct. Comment. 31. verſ. Dixi,
quandoq; Souſa lib. 2. Aphoriſ. cap. 26. nu. 9.
& alij pręter Rojam citatum, qui probat ex
l. leuia crimina ff. de accuſ. l. reſpiciendum §. 1.
ff. de penis, & ex inſtructione Hiſpalen. cap. 4.
atque hoc clarius patebit ex dicendis in ſe-
quentibus.
16 Circa vltimum in Regula expreſſum de
facultate aſſignandi, & habendi carceres pu-
blicos certiſſimum eſt ex iurē, eam eſſe con-
ceſſam quibuſuis Principibus, Magiſtrati-
bus, ac Superioribus tam Eccleſiaſticis, quā
laicis fruentibus mero imperio, ac prorſus
eſſe prohibitam cuilibet perſonæ particulari.
17 Imò habens carcerem priuatum ad detinen-
dos abſolutè delinquentes, vltimo ſupplicio
punitur, quia committit crimen læſę Maie-
ſtatis l. vnica. C. de priuat. carceribus, l. ſuc-
curritur ff. ex quibus can. maio. l. 2. ff. de orig.
iuris, & l. 2. §. fin. ff. de iud. quibus iuribus, &
alijs oſtendunt totam hanc doctrinam multi
auctores, quos copioſè citat, & ſequitur Fa-
18 rinac. d. q. 17. à nu. 6. Vbi ponit exemplum
pro iis, qui nequeunt carcerem priuatum
habere, in mercatorum Conſulibus: hi enim
licet ſint perſonæ publicæ in Republica, tan-
tum habent ſimplicem iuriſdictionem, & non
merum imperium, requiſitum pro conſtituē-
dis carceribus ad detinendos delinquentes.
19 Poterit tamen quis habere priuatum carce-
rem ad detinendos proprios ſeruos, ne fu-
giant, vt cum Gloſ. in d. l. vnica, docet Syluest.
verb. carcer. q. 2. atque ſic ſeruari à diuerſis
Equitibus Hieroſolymitanis ſæpius vidi.
20 Quid tandem de Epiſcopis, & Inquiſitori-
bus, eſt ne eis conceſſum carceres habere ad
detinendos, & cuſtodiendos hæreticos, ſeu
delinquentes quoquo modo contra fidem?
Nullus poteſt eſſe dubitandi locus circa aſ-
ſirmatiuam, cum conſtet manifeſtè ex cap.
Multorum Clemen. de hæreticis & ex cap. Vt
Inquiſitionis, de hęreticis in 6. & tradunt
cōmuniter omnes, præcipuè Eymeric. 3. par.
Direct. q. 58. & 59. Peña ibi, Comment. 107.
& 108. Decian. crimin. lib. 3 cap. 10. num. 23.
ac Farinac. de hęreſi quæſt. 185. §. 1. num. 8.
quibuſcum hoc à nobis duplici Regula ſe-
quenti magis expendetur qualiter intelli-
gendum.

Circa numerum, & qualitatem carcerum, maximè pro Tribunali Sanctæ Inquiſitionis, quid in praxi ſeruandum?

REGVLA CXC.

21 OMnibus Tribunalibus perutilis, & val-
de neceſſaria eſt multiplicatio carce-
rum in numero, & qualitate magis vel minus
ſtrictorum iuxta multitudinem delinquen-
tium, & diuerſitatem criminum, ſicque vt
22 plurimū eſt vſu recepta. Verum reſpectu Tri-
bunalium Sanctæ Inquiſitionis vtilitas, &
neceſſitas dictę multiplicationis carcerum
multo maior exiſtit, idque ex varijs capiti-
bus explicandis: vnde quoad poteſt, vbique
23 fieri debet. Quamuis autem ex vi iuris E-
piſcopus, & Inquiſitor contra hęreticos poſ-
ſint habere carceres, vel vtrique communes,
vel proprios vniuſcuiuſque ſeparatos.
24 Non immoror in oſtendēda fusè prima par-
te huius Regulę quoad alia Tribunalia ex-
cepto noſtro S. Officij, cū clarè deducatur ex
legibus, & doctrinis, per quas in præcedenti

indicaturi, qualitèr ſolis fruentibus meritò
imperio competat carceres aſſignare, & ha-
25 bere contra delinquentes. Quorum in ſexu
diſparitas multiplicationem carcerum vtili-
tèr, & neceſſariò requirit, ne ſimul mares, &
fęminæ carcerentur, vt diſponitur in l. quo-
niam C. de cuſtod. reorum, ibi ſexu tamen
diſpares diuerſa clauſtrorum habere tutami-
na iubeantur, & docent cum alijs Syluest. in
ſumm. verb. hæreſis 2. quæſt. 7. & Simanch.
cathol. inſtit. tit. 16. n. 6. & Peña 3. par. Direct.
Comment. 108. verſ. Rurſus id.
26 Præterea multiplicatio neceſſariò carcerũ
requiritur cum magna diſparitate ob diuer-
ſitatem criminum maioris, vel minoris gra-
uitatis; non enim omnibus reis carceres aſ-
ſignandi ſunt, ſed duriores, & obſcuriores
ijs, qui grauius deliquerunt, lętiores verò,
& amœniores ijs, qui leuius. Patet totum
ex l. diuus, ff. de offic. præſid. l. 1. ff. de cuſtod.
reorum, & ex communi aliorum ſententia
tradit Peña loco citato, verſ. His ita conſti-
27 tutis. Quantumcumque tamen delictum ſit
graue, & enorme, non poteſt iudex aſſigna-
re carcerem delinquenti nimis obſcurum, &
tetrum, qui magis cenſeatur ad pœnam, quã
ad cuſtodiam inuentus, l. aut damnum, §. ſo-
lent, ff. de pœnis, & l. 5, C. de cuſtod. reorum.
28 Per cuius l. textum benè cum Card. in Cle-
ment. 1. quæſt. 7. de pœnis, et remiſſ. affirmat
Farinac. d. q. 27. nu. 97. ſubterraneos carceres,
et caueas, in quibus coniecti pauperes rei
humiditate, et frigore infirmitates contra-
hunt, et vitæ periculum ſubeunt, omnino
29 prohiberi. Atque addit idem Farinac. ſub
finem eiuſdem quæſt. 27. à num. 134. talem
iudicem in ſyndicatu regulariter eſſe con-
demnandum, et puniendum. Vide apud
ipſum de pœna infligenda, et de caſibus ex-
ceptuatis, in quibus nulla punitio, plura
attingemus capite ſequenti.
30 Duo prædicta capita, ſeu motiua vtilitèr
ac neceſſariò multiplicandi carceres, idem
omnino, et à fortiori probant reſpectu Tri-
bunalium Sanctæ Inquiſitionis. Imo citatus
Peña, et Simanch. cathol. inſtit. tit. 16. nu. 5.
peculiaritèr cum probatione à nobis addu-
cta de carceribus multiplicandis in Sancto
31 Officio loquuntur. Verùm pręter duo illa
capita, adſunt alia duo vrgentiora, ex qui-
bus admodum vtilis, et prorſus neceſſaria
in Tribunalibus Sanctæ Inquiſitionis carce-
rum multiplicatio conuincitur.
32 Primum, quod etiam commune eſt cum
alijs Tribunalibus, breuitèr, & perſpicuè
propono cum eodem Peña loco citato, toti-
dem ipſius verbis. Item id, inquit, præca-
uere oportet, ne ſimul duo, vel plures in eo-
dem cubiculo concludantur, niſi ex cauſa
aliter faciendum ſtatuerit Inquiſitor; nam
vincti, pręſertim ſcelerati, et facinoroſi ma-
iori ex parte ſecum ineunt de celanda veri-
tate, de fugiendo, de euadendis interroga-
tionibus, et ſimilis, quæ multum ſolent
quandoque negotium Inquiſitoribus, aut
quibuſuis iudicibus faceſſere, quod eo ma-
gis contingere ſolet, quia communis cala-
mitas breuiſſimo temporis ſpatio ſolet ma-
gnam amicitiam inter reos conciliare; vnde
non difficultèr ſecum deliberant de inſtanti
miſeria auertenda, et euitanda. Hactenus
ille et ſimilia affert Simanch. dict. tit. 16. nu-
33 mer. 13. Ex quibus manifeſtè deducitur eſſe
ſeruandos reos ſeparatos in diuerſis cubicu-
lis concluſos, etiam poſt expeditas cauſas,
et receptas completè confeſſiones eorum,
quouſque publicè proferantur ſententię cõ-
tra ipſos, et exequantur, ne ineant dicta
conſilia de fuga capienda, aut de inſtan-
ti miſeria aliquo modo euitanda delibe-
rent.
34 Secundum caput ſeu motiuum, proprium
pro ſolis Tribunalibus Sanctæ Inquiſitionis
multiplicandi carceres in maximo numero,
deſumitur ex vſu antiquiſſimo Sancti Officij
actum fidei publicum celebrandi, de quo
Deo dante, in ſexto libro noſtri Operis, vti
in proprio loco tractabimus, et an, ac quo-
modo, quo item die conueniat eum celebra-
re expendemus, interim vide Ludouicum
Paramum de orig. inquiſit. lib. 3. quæſt. 4.
numer. 36. Salcedum in pract. crimin. Diaz
cap. 114. lib. 1. et Dianam part. 4. tract. 8.
35 reſol. 98. In tali autem actu cum producan-
tur multi rei ſimul capti, et expediti ſpatio
plurium annorũ (hoc anno 1640. die 9. Sep-
tembris Panormi producti fuerunt ſimul 52.
et additur in fine relationis Hiſpanicæ,
(*Amas delas ſobredicas cauſas, ſe han deſ-
pachado en la ſala del ſecreto otras muchas*)
iam manifeſtè apparet, quot carceres mul-
tiplicandi in vnoquoque Tribunali Sanctæ
Inquiſitionis pro tanta multitudine reorum
in huiuſmodi actu fidei publico ſimul pro-
ducendorum ad audiendas proprias ſenten-
tias, et condemnationes, ſuppoſita vtilita-
te, et neceſſitate omnimoda, quam oſten-
dimus cuſtodiendi dictos reos ſeparatos in
diuerſis cubiculis clauſos vſque ad tempus,
ſic eos ſimul producendi.
36 Meritò itaque concluſimus in Regula,
hoc in quouis tribunali Sancti Officij, quo-
ad poſſit ſeruari debere pro augmento, et
exaltatione fidei Catholicæ, atque pro ex-
tirpatione hæreticæ prauitatis. In Tribu-
nalibus Hiſpaniæ, vt audio, exactiſſimè ob-
ſeruatur, et in aliquibus eorum ferè cen-
tum cubicula ſeparata extant, idem credo
de ſupremo, et vniuerſali Tribunali Vrbis,
37 & de alijs ei ſubiectis. Solum de noſtro Me-
litenſi addo, quòd multò plures carceres de-
beret habere, quam habeat, cum iam ali-
quoties contigerit, vt eodem die multæ per-
ſonæ ſortilegæ, vel apoſtatæ denunt iatę fue-
rint, quarum ſubitanea captura, & carcera-
tio ſingularum ſeparata in diuerſis cubiculis
expediens ad legitimam formationem pro-
ceſſuum, ac omnino neceſſaria, imò obliga-
toria iudicabatur; & tamen, vel in domibus
proprijs relaxatæ fuerunt, vel non vocatæ
ſtatim omnes, ſed ſucceſſiuè poſt multum
tempus.

38 Sed

38 Sed quid de duplicatione; vel communicatione carcerum contra hęreticos reſpectu Epiſcopi, & Inquiſitoris? expreſsè diſponitur in cap. multorum, Clement. de hęreticis, vt vterque poſſit habere carceres, tùm vniuſcuiuſque proprios, ac ſeparatos §. Porro, ibi, & quia ſæpè contingit Epiſcopos proprios habere carceres &c. tùm communes ambobus tam ad cuſtodiam, quàm ad pœnam, qui ibi ſecundum loquendi modum ordinarium, vocantur muri, quia domunculę illę adhęrêt muris loci §. ſane, ibi, Talis carcer, vel murus, quem de cętero Epiſcopo, & Inquiſitori prædictis volumus. eſſe communem &c. Atque ſic reſoluit Eymer. par. 3. Direct. q. 59.

39 Sed Peña eius Commentator benè limitat Comment. 107. verſ. ratio autem, per ſequentia verba: Verùm hodie, inquit, non ſolent carceres ſeparati conſtitui, ſed idem carcer, qui eſt Inquiſitoris, in quo vincti ad cuſtodiã continentur, communis etiam eſt Epiſcopo, vt indicat Eymeric. queſtione ſequenti, ne fruſtra fiat carcerũ multiplicatio, cum vnus ſufficiat, & cuncta æquè benè tractentur: hæc ille, cuius doctrina apparet omnino vſu recepta, ac proinde ei adhæreo. Intelligentia textus dictæ Clement. Multorum ex dicendis ſtatim, & capite ſequenti magis patebit.

Quid de facultate cuſtodes carcerum præcipuè Sancti Officij aſſignandi? quanam item conditiones in eis requiſita.

REGVLA CXCI.

40 Attẽta iuris diſpoſitione, quibuſuis carceres conſtruere, & habere, eiſdem etiã cuſtodes eorum aſſignare conceſſum. Quoad carcerarios tamen Tribunalium Sanctæ Inquiſitionis vſu ferè vbique iam receptum, vt à ſolis Inquiſitoribus, & non ab Epiſcopis aſſignentur: imo ipſorum aſſignatio pro Tribunalibus Hiſpaniæ ad Inquiſitorem Generalem ſpectat.

41 Ad hoc autem munus cuſtodiendi carceres quilibet eligendus, debet eſſe vir probus, fidelis, ex Chriſtianis veteribus oriundus, induſtrius, & coram Inquiſitore iuramentum ſolemne de exercendo rectè, ac fideliter munus ſuum, maxime circa ſecretũ, ſtatim eſt emiſſurus; atq; ſi hoc quoquomodo violauerit, pęnis debitis puniendus.

42 Ex legibus ciuilibus, quibus paulo antè oſtendimus ſolis fruentibus mero imperio competere facultatem conſtituendi, & habendi carceres, nempè ex l. vnica. C. de priuat. carceribus, l. ſuccurritur ff. ex quibus cau. maio. & l. 2. ff. de orig. iuris, clarè innoteſcit, quod ad ipſos ſpectet carcerarios deputare. Hæc enim duo ex natura rei adeò connexa inter ſe ſunt conſtructio carcerum, & deputatio carcerariorum, vt quo iure illa conceditur, iſta etiam neceſſariò concedatur. Eſtq; hoc de mente omnium Doctorum, quos lõgè refert, & ſequitur Farinac. dict. quæſt. 27. à num. 9. nec vllus huic reſolutioni contradicit.

43 Quoad deputationem carcerariorum pro Tribunalibus Sanctæ Inquiſitionis ſtatuitur in Clemen. de hæreticis cap. Multorum §. ſane per ſequentia verba: Statuimus, vt quilibet talis carcer, vel murus, quem de cætero Epiſcopo, & Inquiſitori prædictis volumus forè communem, duos Cuſtodes habeat principales, diſcretos, induſtrios, & fideles, vnũ quem voluerit Epiſcopus, et prouidebit eidem, alium de quo voluerit Inquiſitor, cui etiam prouidebit: et quilibet prædictorum cuſtodum ſub ſe alium bonum, et fidum poterit habere miniſtrum. In quolibet etiam conclaui eiuſdem carceris, ſiue muri erunt duæ claues diuerſæ: quarum vnam vnus, aliam alius tenebit prædictorum cuſtodum, et eam cum officio miniſtrandi, quæ in carcerat is fuerint miniſtranda, ſuo poterit committere, vel ſubdelegare miniſtro: hæc omnia

44 ibi. Ex quibus manifeſtè conſtat, quod ſecũdum ius canonicum ad Epiſcopos, et Inquiſitores ſimul ſpectet cuſtodes carcerum modo, ſeu forma in propoſito textu expreſſa deputare. Sicque ſine dubio obſeruatum fuit per aliquod tempus, quandoquidem Eymericus, vt alios antiquos ſcriptores omittam, ad annum circiter 1358. à Natiuitate Chriſti Domini, de hoc agens in ſuo Direct. par. 3. quæſt. 59. vti certum, et tunc ſeruari ſolitum, et ab omnibus ſeruandum tradit.

45 Verùm conſequentèr ad ea, quæ paulo ante cum eius commentatore Franciſco Peña de vno ſolo carcere tradidimus, quem Inquiſitor in loco ſui Tribunalis habeat communem cum Epiſcopo, nunc cum eodẽ Peña Comment. 108. verſ. ergò ſiue ſit, aſſerimus vnum tantum Cuſtodem dicti carceris cum ſuo miniſtro eſſe deputandum ab Inquiſitore, atque ita ſolere fieri ferè vbique ait ipſe Peña, et eſt de mente Simanc. Cathol. inſtit. tit. 16. numer 8. vbi circa Tribunalia Sanctæ Inquiſitionis Hiſpaniæ ſic teſtatur: Hodie tamen inquit, vnus tantùm cuſtos carceris in vnaquaque Prouincia ponitur electus ab Inquiſitore Generali, qui non debet miniſtrare vinctis alimenta. Sed vir aliquis idoneus eligendus eſt ab Inquiſitoribus in id miniſterium, vt 4. inſtitutione Toletana

46 cap. 16. cauetur. Ita ille. En quanti ponderis, ac momenti apud noſtrates cenſetur electio carcerariorum principalium Sancti Officij pro ſingulis Prouincijs, vt eam ſibi Inquiſitor Generalis reſeruauerit, relicta Inquiſitoribus particularibus miniſtrorum inferiorum electione.

47 De probitate item, induſtria, fidelitate, ac de alijs virtutibus, et conditionibus, quæ vniuerſalitèr loquendo, in quibuſuis carcerum cuſtodibus requiruntur, etiam Philoſophi ex antiquis præcipui mira tradiderũt, vt Ariſtoteles lib. 6. polit. c. 8. et Plato lib. 10. de legibus, quorum teſtimonijs, et doctrina

rem hanc exoruat Simanch. cathol. inſtit. tit.
48 citatio num. 9. & 12. Sed omiſſa vniuerſalitate loquendi, ne nimis diffuudar, & reſtringendo me ad ſolos carcerarios Sancti Officij, quales illi eſſe debeant, & quæ virtutes, ac conditiones in eis requiſitæ, iam ex textu cap. Multorum adducto manifeſtè conſtat, & afferunt benè locis citatis Simanch. num. 7. & Peña verſ. ergo ſiue ſit vnus, & verſ. Huc accedunt, ibi: Hoc maximè, inquit, obſeruãdum eſt vt fideliſſimi, & integerrimi ſint reorum cuſtodes, aliàs vix poterit veritas ab illis inueſtigari, ſi de his, quæ foris geruntur, per infidos cuſtodes, & miniſtros certiores
49 reddantur, ita Peña. Atque quod dicitur de virtutibus, & conditionibus requiſitis in Cuſtodibus carcerum, intelligitur pari modo de requiſitis in miniſtris inferioribus pro eadem cuſtodia, & miniſterio carcerarorum, quòd debeãt eſſe probi, induſtrij, fideles &c.
50 Quoad iuramentum emittendum, maximè ſeruandi ſecretum à dictis carcerum cuſtodibus, & miniſtris, in allegat. cap. Multorum Clemen. de hæreticis §. Porrò, ſic habetur: Porrò coram Epiſcopo, vel Capitulo Sede vacante, & Inquiſitore prædictis, vel ſubſtitutis ab eis Cuſtodes ſupradicti antequàm ſuum officium exequantur, iurabunt ad ſancta Dei Euangelia corporaliter à ſe tacta, quòd in cuſtodia immuratorum, & aliorum pro crimine ſupradicto in ſua cuſtodia poſitorum, & ponendorum omnem diligentiam, & ſolicitudinem, quam poterunt, fidelitèr adhibebunt &c. ac infra, & idem iuramentum, & coram eiſdem perſonis miniſtri Cuſtodum, priuſquàm ſuum exerceant officium, exhibebunt, hactenus verba textus.
51 Vbi adduntur ſub eodem iuramento aliqua, nempe de nihil loquẽdo in ſecreto cum reis, nihil dando ipſis ex his, quæ à conſanguineis, vel amicis reorum mittuntur, inconſultis Inquiſitoribus, & de nihil minuendo ex alimentis, & alijs rebus, quæ vinctis deferuntur.
52 Quod autem dicitur in textu eſſe emittẽdum iuramentum coram Epiſcopo, & Inquiſitore, intellige ex vi adducti iuris: nam ſecundum conſuetudinem, cum vnus tantum carcer, & vnus cuſtos eius ab Inquiſitore aſſignetur, vt cum citatis Simanch. Peña, & alijs oſtendimus, ſufficiet, ſi coram ipſo Inquiſitore ſolo dictum iuramentum emittatur.
53 Sed quid ſi hoc à carcerario, vel ab eius miniſtro ex malitia, aut ex culpabili negligentia aliqua ratione violetur? Generalitèr, & copioſè admodum in Prax. crimin. tota quæſt. 31. diſcutit hoc Farinac. pro quouis carcerario, aut miniſtro eius cuiuſcumque Tribunalis, violante iuramentum, vel faciẽte contra munus ſuum cuſtodiendi carceres. Atque reſoluit non ſolum ex dolo, ſed ex lata etiam, ac leui culpa teneri ad pœnam arbitrariam ob fugam, vel mortem carcerati &c. ex qua reſolutione generica colligere poteris ſpecificam pro caſu noſtro, de quo alibi, Deo dante, ex profeſſo à nobis tractabitur. & hæc ſint ſatis de carceribus, & carcerarijs Sancti Officij.

CAPVT SEPTIMVM.

De captura, & carceratione delinquentium, maximè denunciatorum in Sancto Officio, & de indicijs, informationibus, ac circumſtantijs loci, temporis &c. ad eas iuſtè, & legitimè exequendas; aut ſecus, ipſis, vel alijs requiſitis deficientibus?

PROOEMIOLVM.

1 EXplicata conſtructione carcerum, & electione carcerariorum contra hæreticos, ſeu committentes quæuis crimina fidei Catholicæ oppoſita, ſequitur tradenda doctrina de eorum citatione reali, ſeu perſonali captura, & carceratione; ad quas deuenturus eſt ſtatim Inquiſitor, omiſſa citatione verbali, vbi eſt periculum fugæ delinquentis, vti regularitèr timeri poteſt, ſecũdum l. nullus C. de exhibend. reis, l. fin. C. de cuſt. reorum, & l. 1. ff eodem tit. quę leges licet intelligantur de quorumcumque reorum captura & carceratione (quã etiam hic obitèr attingemus) ſicuti intelligunt Angelus tract. de malef. verb. iudex commiſit, Marſil. in pract. crimin. §. conſtan-
2 te, & alij; Peña tamen 3. par. Direct. Comment. 17. verſ. Rurſus vbi eas adducit pro oſtendenda conuenienti captura, & carceratione delinquentis in materia fidei, quòd reſpectu eius magis fuga timeatur ob infamiam, quæ inde reo capto, & carcerato reſultat. Atque ob eandem præmittenda ab Inquiſitore matura admodum conſultatione circa requiſita ad exequendam captu-
3 ram, & carcerationem, & adſint iſta, necne? perpendendũ. Vnde nos, qui multiplicibus Regulis Conſultorẽ Sancti Officij formare intendimus, vt conſilium, ſeu votum pro tali executione ferre legitimè poſſit, contenta in propoſito titulo huius Capitis ſigillatim, & exactè expendamus, oportet.

A quo-

A quonam reus, maximè hæreticus capi, & carcerari poteſt? an à priuato quouis? & quando hinc captura, & carceratio illicita?

REGVLA CXCII.

4 CAptura, & carceratio delinquentium, maximè contra fidem, à iudicibus competentibus, & habentibus iuriſdictionem, ac reſpectiuè ab Inquiſitoribus poteſt, debetq; decerni, ac de eorum mandato ad executio-
5 nem reduci. A quocumque autem alio, præſertim à perſona priuata decernatur, & executioni mandetur, erit illicita, & iniuſta.
6 Quamquam tunc maximè, vbi reus in flagrãti delicto reperitur, eum perſona priuata iuſtè capere, & carcerare valet, vt ad iudicem, vel ad Inquiſitorem deferat; dummodo vltra viginti horas ipſum non retineat, idque in aliquibus caſibus à iure præſcriptis, illicò exprimendis, & peculiaritèr in caſu noſtro Sanctæ Inquiſitionis.

Iam clarè innoteſcit prima pars affirma-
7 tina huius Regulæ ex traditis in triplici capitis præcedentis, & ex textibus ibi citatis l.imperium ff. de iuriſd. om.iud. l.2. ff. de orig. iur. l.2. §.fin. ff. de iud. & l.vnica C. de priuat. carc. Nam quibuſcumque competit conſtructio carcerum, ac talium quoad numerum, & qualitatem, & electio carcerariorum, eiſdem, & ſolis ipſis eſt conceſſum, & obligatorium delinquentes capere, & carcerare, nempè omnibus habentibus merum imperium, ac miniſtris eorum, Inquiſitoribus item quibuſuis, vt ibidem expreſſimus cum Farinac. in Praxi crim. quæſt.27. à num.6. & cum alijs ab eo relatis. Et quidem quoad Inquiſitores,
8 & Epiſcopos habetur expreſsè in Clement. de hæreticis cap. Multorum §. propter quod, ibi, ſic quod quilibet de prædictis ſine alio citare poſſit, & arreſtare, ſiue capere, & tutæ cuſtodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus, vel manicis ferreis, ſi ei viſum fuerit faciendum, ſuper quo ipſius conſcientiam oneramus. Hactenus verba textus, & afferunt benè Eymer. 3. par. Direct. quæſt.58. & ibi Peña Comment. 107. Farinac. loco citato. Souſa lib.2. Aphoriſ. cap.26. num.3. & alij communitèr.
9 Hinc infero primò, (qua illatione pars ſecunda negatiua Regulæ conſtat) citationem realem, ſeu capturam perſonalem, & carce-
10 rationem delinquentium, ac hæreticorum à quibuſuis alijs factam præter dictos eſſe illicitam, & iniuſtam ex defectu iuriſdictionis. Ita idem Farinac. num.7. cum Gloſ. in l.conſentaneum. C. quomodo, & quando iudex, cum Bald. in authen. omnino, verſ. circa perſonam Iudicis C. ne vxor pro marito. Alex. l.iubere ff. de iuriſdict. om. iud. & cum alijs
10 omnitis. Imo addit optimè ipſe Farinac. ex mente Paris de Put. in tract. de ſyndic. verb. captura, cap.8. num.1. prædictam illationem eſſe aliquando veram etiam reſpectu officialium publicorum, vt ſi birroatij alicuius habentis merum imperium capiant, & carcerent in propria domo, vel in alio carcere priuato aliquem reum abſque animo hunc denunciandi, aut tradendi iudici competenti, captura eius, & carceratio fiet iniuſtè, & illicitè, taleſque birroatij pœna carceris priuati puniendi ſunt.
11 Secundo infero (qua illatione etiam ſecũda pars negatiua Regulæ vlteriùs conſtat) à fortiori capturam, & carcerationem delinquentis eſſe illicitã, & iniuſtam, ſi fiat à quauis perſona priuata, nullam omnino iuriſdictionem habente, nec ordinariam, nec delegatam; atque ſic capientem & carcerantem committere crimen priuati carceris, & pœnam priuati carceris eſſe ei infligendam, nē-
12 pè vltimi ſupplicij. Ratio eſt, quia nemini licet etiam publico officiali debitorem, ſeu delinquentem capere ſine iudicis auctoritate, vel mandato, iuxta diſpoſitionem l.neminem, C. de exhib. reis per verba iſta: Neminè in iudicio exhibendum eſſe præcipimus, niſi de cuius exhibitione Iudex pronunciauerit: per quem textum priuatum carcerem prohiberi notant ibi communiter Doctores. Angel. Bald. Bart. Cyn. Sal. Gloſ. & alij, quos copioſè citat, & ſequitur Farinac. d.q.27. nu.9. conſonatque doctrina D. Thomæ 2.2. q.65. art.3. Sylueſt. in Summ. verb. carcer. q.1. & aliorum Theologorum.
13 Quod verò committentes priuati carceris crimen tanquam læſæ Maieſtatis rei ſint puniẽdi vltimi ſupplicij pœna, patet ex l.1. C. de priuat. carcer. ibi: Nam illud perſpicuum eſt illos, qui hoc criminis genus commiſerunt, etiam pro veterum legum, & conſtitutionem tenore tanquam ipſius Maieſt. vltimo ſubiungendos eſſe ſupplicio; ita in eo textu, & tradit poſt multos ab eo relatos Farin. ibid.
14 num.9. Quamquam ipſe Farinac. numer.25. benè cum Clar. in prac. §.final. q.68. et cum alijs hunc rigorem iuris moderat, et ait ſufficere aliquando ſi infligatur alia pœna extraordinaria, et non vltimi ſupplicij, idque alicubi eſſe in vſu.
15 Tertia pars Regulæ limitatiua, quòd poſſit priuatus quiſuis reum maximè in flagrãti repertum licitè capere, et in priuato carcere cuſtodire, præcipuè in caſibus à iure expreſſis, animo tradendi eum iudici competẽnti, ſub ea conditione, dummodo vltra viginti horas non differat hanc traditionem, patet ex l.capite quinto ff. ad legem Iuliam de adult. vbi ſic: Capite quinto legis Iuliæ ita cauetur, vt viro adulterum in vxore ſua deprehenſum, retinere horas diurnas, nocturnaſque continuas non plus, quàm viginti, teſtandæ eius rei cauſa, ſine fraude ſuo iu-
16 re liceat. Ex hoc textu, quod dicitur de viginti horis, vt regulam certam, et communem pro alijs ſimil bus aſſumunt Doctores communiter Abb Felin. et Innocen. in l.vnica C. de priuat. carcerib. et in l.1. C. de exhibend. reis, et idem Abb. cap. vt famæ, de ſentent. excommunic. Ant. Gomez variarum reſol.

reſol.tom.3.cap.9. tit. de capt. reorum, nu.3.
& cum multis alijs ab ipſo adductis Farinac.
d.q.27.num.21.

17 Tametſi verò nonnulli, quos tacito no-
mine allegat idem Farinac. tenuerint infra
ſex horas debere captum, & retentum reum
iudici, ſi fieri poteſt, conſignari; meritò ta-
men iſtorum ſententiam reijciunt citati Go-
mezius, & Farinac. aſſeruntque iuxta diſpo-
ſitionem d.l.cap.5. poſſe retineri per viginti
horas; ſed non vltra, aliquin contrahetur
pœna priuati carcer. quamuis captura, &
carceratio ab initio fuerit iuſta.

18 Caſus autem alij, in quibus ex iure licitū
eſt priuatę perſonæ reos capere, & per ſpatiū
viginti horarum carceratos in priuato car-
cere retinere, ſunt huiuſmodi, nempe falſa-
rios, ſeù violarores monetarum, l.1.C.de fal-
ſa moneta, latrones, & viarum graſſatores;
l.capitalium, §.famoſos ff de pœnis. Incen-
diarios, dict.l.capitalium, §.incendiarij,
& l.qui ædes, ff. de incend. & l.qui vltimo, ff. de
pœnis. Item violentos fœminarum raptores,
l.raptores C.de Epiſc. & cleric. l.vnica C.de
raptor. Virgin. Stolidos incenſores arborum,
& vinearum, l.2.ff.arbor.fur.cęſa. Furem fu-
gientem acclamante populo, l.ſi quis in ſer-
uitute, & l.interdum, §.qui fures ff de furtis;
Milites ſtipendiarios, qui furtim duces effu-
giunt, l.3.ff.de re milit.l.1. C.de deſert.& oc-
cult. Veneficos, & incantatores, l.fin.C.de
malef. & Mathemat. Bannitos etiam, qui ex
vi alicuius conſtitutionis impunè occidi poſ-
ſunt: nam à fortiori poterunt etiam in pri-
uato carcere detineri, ſecundum Bald. & a-
19 lios in l.vnica C. de priuat.carcer. Tandem
quemcumq; reum cuiuſuis delicti in flagrāti
repertum argum. ex textu in d.l. cap.quinto
ff.de adulter. & l.interdum. la ſeconda. § qui
furem ff.de furt.& docent præter alios Bald.
in cap.1. §.ſi quis verò n.6.de pace iuramen.
firman. Bart.in l.cum eo, ff.ad l.Iuliam pecu.
& Farinac.q.21.num.140.

20 Omiſſis reliquis circa rem iſtam de carce-
ratione priuata, iuſta, vel iniuſta, quæ videas
apud eundem Farinac. d. q.27. ſupereſt hic
tantum diſcutiendus caſus ſpectans ad San-
ctum Officium, & quidem ſi delinquens con-
tra fidem Catholicam in flagrāti reperiatur,
nempè docens actu propoſitiones hæreticas,
ſortilegia hæreticalia conficiens, & ſimiliā,
quod poſſit à quouis priuato capi, & carce-
rari, animo infra ſpatium 20.horarum Inqui-
ſitori ipſum tradedi, vti omnino certum tra-
dunt Ant.Gomez.tom.3. variar. cap.9. nu.3.
Farinac.d.quæſt.21. num.140. & q.27.nu.23.
Souſa lib 2.Aphoriſ. cap.26. num.4. ac reli-
qui omnes id admittentes reſpectu cuiuſuis
delinquentis reperti in flagranti quolibet
crimine, iuxta doctrinam traditam num.
præcedenti, quanto magis admittere debēt
reſpectu delinquentis reperti in flagranti cri-
mine multo grauiori, & perницioſiori Eccle-
ſię Catholicæ, nempe proferentis hæreſes,
vel exercentis facta hæreticalia?

21 Sed quid ſi hæreticus ſit cognitus, licet nō
reperiatur in flagrāti, nimirum in prolatione
propoſitionum hæreticarum, vel in exerci-
tio ſortilegiorum qualificatorum, & ſimiliū,
poterit ne à priuata perſona capi, & carcera-
ri, vt infra viginti horas Inquiſitori ab ipſa
22 tradatur? Abſolutè abſque vlla limitatione
hoc dubium reſoluunt affirmantèr Gofred.
in Summ.tit.de hæret. Hoſtien. in §.qualiter
diuidentur. Albertin.in rubr.C.de hæret.nu-
mer.5. & Rojas 2.par.de hæret. aſſert.1.nu.8.
quorum reſolutio mihi placet, excepto vbi
eſſet periculum tumultus faciendi iuxta diſ-
poſitionem l.Non eſt, ff. de reg. iur. vbi dici-
tur non eſt concedendum ſingulis, quod per
Magiſtratum publicè poſſit fieri, ne occaſio
23 ſit maioris tumultus faciendi. Diſplicet ve-
rò è contra nimia limitatio Simanch.cathol.
Inſtit.tit.16.num.3. aſſerentis tunc tantum
poſſe licitè capi, & carcerari hæreticos à pri-
uata perſona, quando fit bellum contra ip-
ſos, vel timetur fuga ipſorum, & deeſt copia
Iudicis. Nam cur non etiam in alijs caſibus,
dempto illo occaſionis maioris tumultus, vt
24 in d.l.Non eſt? Imo videtur addendum, vbi
timetur fuga hæretici, qui ſuis erroribus al-
laturus eſt detrimentum ſimplicibus Catho-
licis dictam capturam, & carcerationem e-
ius non ſolum eſſe licitam, ſed etiam obliga-
toriam priuatæ perſonæ, quia Deus manda-
uit vnicuique de proximo ſuo Eccleſ.17. nē-
pe vt curet, ne ipſi inferātur detrimentum,
temporale, vel ſpirituale, ergo &c. atque
hoc ſit à me dictum, ſaluo meliori iudicio.

An, & quanam indicia, & informationes requirantur ad capturam, & carcerationem iuſtam delinquentium maximè contra fidem?

REGVLA CXCIII.

25 CErtum eſt, quòd nullus reus, nedum de-
linquens contra fidem poſſit regulari-
ter iuſtè capi, & carcerari, niſi præcedenti-
26 bus legitimis indicijs. Quænam autem ſint
legitima ad talem effectum, vt plurimum re-
linquitur arbitrio iudicis, ſeu Inquiſitoris le-
gibus ſcriptis, aut conſuetudinarijs, ac re-
ceptis auctorum doctrinis, praxique loci re-
gulato, attenta qualitate delicti, & perſonæ
carcerandæ, ac recepta eorum informatio-
ne iudiciali, tametſi ſine iſta quandoque ad
27 carcerationem deueniri poteſt. Si verò de-
nunciatus Inquiſitori ſit bonæ famæ, & de-
lictum eius leue, non ita facile eſt capiendus,
28 & carceri ſecreto mancipandus. Tandem
in caſu hæreſis ad capturam perſonę ma-
gnæ auctoritatis, valdè nobilis &c. nunquam
proceditur inconſulta Sacra Congregatione
Vrbis, niſi periculum fugæ, aut infectionis
ſit, vel præſumatur.

29 Patet omnino certitudo, de qua initio
Regulæ, ex iure ipſo l.nullus in carcerem,
l. fin. vbi, Bartol. & Salicet. Cod. de exhib.
& tranſ. reis l.nemo carcerem C. de exact.
trib.

Digitized by Google

trib.lib.10. l.1. C.de execu. rei indicat. & ex
alijs adductis à Doctoribus ad idem vt cer-
tum oſtendēdum, quod ad capturam,& car-
cerationem licitam debeant indicia legiti-
ma, & ſufficientia præcedere à Marſil. l.1.
ff.de q. & l. penult. C. eodem, ac Clemen.1.
de homic. & Gloſ. dict. l. penult. C. de quæſt.
& ab alijs pluribus, quod copioſè citat, & ſe-
30 quitur Rojas par.2. de heret. num. 2. Quod
ſi reſpectu cuiuſuis delinquentis hoc ita ſe
habet, quāto magis ſe habebit reſpectu eius,
qui deliquit contra fidem Catholicam? ob
rationem efficacem in proœmio præſentis ca-
pitis adductam, quod captura, & carcera-
tio in officio ſanctæ Inquiſitionis ſecundum
communem æſtimationem hominum reo ca-
pto,& carcerato, magnam irroget infamiam,
traduntque hanc doctrinam, vt certam præ-
ter alios Eymeric. par.3. Direct. num. 73. &
ibi Peña Comment.17. Martinus del Rio diſ-
quiſ. magic. lib.3.ſec.3. verſ. Ad aſſumendas,
& Farin. dict.q.27.n.111.
31 Hinc inſero ex mente eorumdem Marſil. &
Farin. locis citatis, Fran.Caſ. in tract.de tor-
men. c.9.tit.de captura,& carceratione n.23.
Anan. Gemin.Aret. quos allegat ipſe Marſil.
in tract.de bann. verb. carcerati num.24.eſ-
ſe iniuſtam, & illicitam capturam, & carce-
rationem, quando fit, aut decernitur à iu-
dice, ſeu Inquiſitore de facto, ex abrupto,
aut ex propria ceruice, non ſeruato ordine
iudiciario, ideſt,vt declarat idem Farin. nul-
lis præcedentibus indicijs, vel præcedenti-
bus; ſed non legitimis, poſſitq; reus de iniu-
ſtitia, & nullitate carcerationis opponere,
ſicut alibi cum eodem del Rio de nullitate
Inquiſitionis diximus ob defectum Indicio-
rum.
32 Nihilominus appoſui conſultò in Regula
particula, *Regulariter*, limitatiuam; quia
aliquando ex indicijs, ſed non legitimis, nec
ſufficientibus,ſi ſit periculum fugæ delinquē-
ris, licitum erit iudici, ſeu Inquiſitori ad eius
Capturam, & Carcerationem ſtatim deue-
nire. Tenent à fortiori aliqui Doctores, vt
Angel. in l. apud Labionem §. quæſtionis, ff.
de iniur. Alexand. in l. Sacrilegij, verb.capi,
ff. ad L. Iuliam, pecul. Boſſ. in tit. de captura
num.2. Paul. de Caſtr. in Conſ. 328. num.1.
33 lib.2. & alijs, quos citat, non tamen ſequi-
tur Farin. dict. quæſt.27. num.115. abſolutè
defendentis in criminalibus quandocumque
poſſe iudicem cauſam inchoare a captura,
& carceratione, etiam nullis præcedentibus
inditijs, ſed in hoc nequaquam vllo modò
eis aſſentimur, cum oppoſitum, vti certum
tradiderimus.
34 Præſens tamen limitatio inde efficaciter o-
ſtenditur, quia tametſi ex ſola querela par-
tis læſæ in quouis crimine, ſiue graui, ſiue
leui, nunquam debeat iudex decernere ca-
pturam, & carcerationem contra querela-
tum, etiam vilis conditionis ſecundum cō-
munem ſententiam, teſte Farinac. ibidem
35 num.128. At ſi de huius fugæ periculo con-
ſtet ipſi iudici, & pars querelans ſe obliget
de reficiendo damna, & intereſſe in caſu non
verificatæ querelæ, poteſt eam decernere,
quod ſuſtinent, & meritò citati Angel. Alex.
Boſ. Paul. de Caſtro, ac alij; ergo, ſi ad in-
ſtantiam partis, pro ſatisfactione, & bono
eius licitum eſt tunc ad capiendum, & car-
cerandum querelatum procedere, magis li-
cebit pro ſatisfactione, ac bono communita-
tis, & multo magis pro defenſione, ac bono
fidei Cathol. quemuis reū, maximè delinquē-
tem cōtra ipſam fidem præcedentib. indicijs,
ſed non ſufficientib. nec legitimis, conſeſtim
capere, & carcerare, ſi innoteſcat iudici, vel
Inquiſitori, aut ſit fundata præſumptio de
periculo illum aufugiendi, vel latitandi.
36 Eſt autem illud valdè controuerſum inter
Doctores, quænam ſint legitima, & ſufficien-
tia indicia ad effectum capiendi, & carce-
randi, quemcumque reum, præcipuè delin-
quentem contra fidem? in octo claſſes, ſiue
ſententias diuerſas eos diuiſos copioſè refert
Farin. dict. quæſt.27. à num.117. vſq. ad 133.
ad quem pro eis perſpiciendis,& perſcrutan-
37 dis curioſum lectorem remitto, nos ne nimis
diffundamur, octauæ ſolius perſcrutatione,
quam vt communiorem, ac magis iuri con-
ſonam amplectimur, nempè eſſe id relinquē-
dum arbitrio iudicis, ſeu Inquiſitoris, in per-
penſa qualitate delicti, ac perſonæ delinquē-
tis, ac perpēſis alijs circumſtātijs, decernat,
an ad capturam, & carcerationem illius, ac
qualem adſint ſufficientia, & legitima indi-
cia. Textus eſt principalis, qui videtur face-
re pro hoc clarè in l.1.ff. de cuſtod. & exhibi-
38 tion. reor. ibi: De cuſtodia, inquit Vulpia-
nus, reorum proconſul æſtimare ſolet, vtrū
in carcerem recipienda ſit perſona, an mili-
ti tradenda, vel fideiuſſoribus committenda,
vel etiam ſibi. Hoc autem, vel pro criminis,
quod obijcitur qualitate, vel propter hono-
rem, aut propter ampliſſimas facultates, vel
pro innocentia perſonæ, vel pro dignitate
eius, qui accuſatur, facere ſolet: hæc ibi,
ex quo textu optimè deducunt doctrinam
traditam Iulius Clar. in pract.§. Ad finem,
verſiculi, Farinacius vbi ſupra, num.126. &
alij multi.
39 Verum debere eſſe regulatum dictum arbi-
trium iudicis, aut Inquiſitoris legibus ſcri-
ptis, vel conſuetudinarijs, ac receptis au-
ctorum doctrinis, praxique loci (quod ſequi-
tur in Regula) vti omnino verum tradunt
idem Farin. num.127.& Martin. del Rio diſ-
quiſ. magic. lib.5.ſec.3. verſ. conſtat tertio,
vbi initio ſection. cum Bruno tract. de indic.
2. par.q.6. num.4. & cum Boſ. tit de inquiſit.
num.61, benè aduertit per ſequentia verba,
40 Conſtat, inquit, eo clariora, & veriſimiliora,
propinquiora requiri indicia, quo actus iudi-
cialis maioris præiudicij fuerit reo; vt ad cō-
demnationem, quam ad torturam, ad tor-
turam, quam ad capturam, ad capturam,
quam ad Inquiſitionem, hoc ſuadet natura-
lis æquitas,& receptum eſt communi conſue-
tudine, ita ille, cuius aduertentia, etſi
vniuerſalis ſit pro quibuſuis actibus iudicia-
libus,

libus, peculiariter tamen conducit pro præſenti captura, & carcerationis reorum, vt eas poſſit iudex, ſeu Inquiſitor ex indicijs decernere, ſuumque arbitrium modo dicto regulare.

41 Dixi in Regula, *Vt plurimum*, qua particula exeipio caſus, in quibus non pendet ex arbitrio Iudicis, ſeu Inquiſitoris, ſed ſupponitur, vt certum, quod poſſit licitè, imò quod debeat procedere ad capturam, & carcerationem reorum, vel delinquentium contra fidem, vt quando crimen per notoreitatem, vel per teſtes eſt plenè, aut pluſquam ſemiplenè probatum, aut ſunt indicia adeo vrgentia, & vehementes ſuſpiciones, vt ſufficiant ad condemnationem, ita Eymeric. 3. par. Direct. num. 73. ibi, Peña Comment. 17.

42 & Farin. de hæreſi quæſt. 185. §. 1. n. 7. Item quando adſunt indicia ſufficientia ad torturam ſecundum eundem Farin. dict. num. 7. & Souſam lib. 2. Aphoriſ. cap. 26. num. 12. Ratio eſt, quia, vt paulo ante diximus cum del Rio, maiora requiruntur indicia ad condemnandum, & torquendum, quam ad capiendum, & carcerandum delinquentem, ergo vbi adſunt legitima, & ſufficientia ad condemnationem, vel torturam, à fortiori aderunt certò abſque arbitrio Iudicis, aut Inquiſitoris ad capturam, & carcerationem; ergò ad ipſam tunc procedi poteſt, & debet.

43 Sequitur agendum de informatione iuridica indiciorum à iudice, ſeu Inquiſitore in ſcriptis, ſiue actis proceſſus redigenda, priuſquam ad capiendum, & carcerandum reum, maximè delinquentem contra fidem Catholicam procedat, prout conſuetudo, & communis praxis cuiuſuis Tribunalis obſeruat, & tradunt omnes, præcipuè Maſtil. in pract. §. Conſtante num. 11. verſ. redeundo modo ad propoſitum Clar. in pract. quæſt. 28. verſ. ſcias autem. Farin. dict. quæſt. 27. num. 130. & Souſa vbi ſupra num. affirmantes ex ſola informatione indiciorum extraiudiciali non redacta per Notarium, aut æquiualentem Miniſtrum in ſcriptis, nequaquam ad delinquentium capturam, & carcerationem eſſe deueniendum, quod ſi ex ea deueniatur, fore illicitam, & iniuſtam.

44 Nihilominus quandoque ex ſola informatione extraiudiciali licitè capi, & carcerari poteſt reus, concurrentibus certis conditionibus: primò quod delictum ſit graue, & enorme. Secundò quod imputatus ſit ſuſpectus de fuga, & quod aufugiet, dum informationes recipiuntur in actis, periculum

45 innoteſcat. Atque has duas tantum conditiones aſſignat Clar. loco citato; ſed merito addunt tertiam Farin. & Souſa ibidem, nempè ſi iudex, ſeu Inquiſitor ſit certus, quod poſt capturam, & carcerationem venient teſtes ad ſe examinandum.

46 Peculiariter autem in materia ſola ſancti Officij duo ſuperſunt nobis expendenda: Primum quid ſi perſona denunciata Inquiſitori, ſit bonæ famæ, & opinionis, ac crimen eius ſit leue, puta confectio ſortilegiorum ſimplicium, aut prolatio propoſitionum non hæreticaliū, ſed malè ſonantium; aut ſcandalum gignentium? Reſpondeo breuiſſimè, quamuis adſint legitima, & ſufficientia indicia ad capturam eius, & carcerationem, nequaquā eſſe ita facilè capiendam, & ſecreto carceri mancipandam, ſed poterit vocari ab Inquiſitore, & interrogari iudicialiter, ac aſſignari ipſi locum, vt domum propriam, vel Monaſterium, a quo nequeat recedere, dum cauſa ſecretò tractatur, & expeditur. ita Rojas de hæret. par. 2. aſſert. 1. num. 19. Peña 3. par. Direct. Comment. 31. verſ. Dixi quandoque. Farin. de hæreſi quæſt. 185. §. 1. n. 7. & Souſa vbi ſupra num. 9. & 13. eſtque hęc doctrina valde conſona æquitati, & rationi; quia captura, & carceratio in Tribunali maximè ſanctæ Inquiſitionis magnam irrogat infamiam, ergo abſtinendum ab eis, ſaltem ex parte quoties delictum eſt leue, & imputatus de eo bonæ opinionis, & famæ.

47 Quid item quando denunciatur Inquiſitori crimen graue, ſeu enorme, vt manifeſta hæreſis, aut apoſtaſia à fide, & perſona denunciata eſt magnæ auctoritatis, ſeu præeminentiæ? ergo &c. Si denunciatus ſit Epiſcopus, ſeu æquiualens, vt Inquiſitor, aut præeminentior, iam huic dubio reſponſum à nobis Regulis 28. 29. & 30. c. 3. lib. 1. vbi diximus circa hos eſſe immediatè conſulendum Summum Pontificem; vide reliqua ibi tra-

48 dita, ne fruſtra actum agamus. Circa alios magnæ auctoritatis, viros nobiles, incorruptæ vitæ, aut litteris conſpicuos, ſiue ſeculares, ſiue Religioſos, concordant inter ſe Doctores, præcipuè Peña 3. part. Direct. Cōment. 108. verſ. ſi perſona delata, Farin. de hęreſi quæſt. 185. §. 1. num. 7. & Souſa dict. cap. 26. num. 18. quod ſimiles non ſint capiēdi, nec carcerandi, niſi prius conſulatur ſacra Congregatio ſancti Officij Vrbis, vel reſpectiuè ſupremus Senatus Inquiſitionis Hiſpaniarum, ſummario indiciorum tranſ-

49 miſſo. Excipitur tamen ab eiſdem Doctoribus caſus, quod poſſint ſtatim capi, & carcerari præcedentibus legitimis indicijs, quādo periculum fugæ, vel infectionis maioris ſparſis erroribus inter perſonas ſimplices, adeſt, vel cum fundamento præſumitur.

Vbinam delinquentes maximè contra fidem capi, & carcerari poſſint? Et an aliquando hæreticus, vel infidelis gaudeat Eccleſia immunitate?

REGVLA CXCIV.

50 Quoris in loco profano, ſed non in ſacro poteſt fieri captura quorumcumque reorum; exceptis aliquibus exprimendis, ex vi iuris immunitate Eccleſiæ non gaudentibus, ac proinde vbilibet, etiam in ipſa lici-

51 tè capiuntur. Inter iſtos autem meritò, & principaliter numerantur non ſolum hæretici, & apoſtatę formales, ſed etiam ſuſpecti

de

42 de fide, & proferentes blaſphemias. Imo
Iudæis,& quibuſuis infidelibus non ſuffraga-
tur immunitas Eccleſiæ, ſi ad eam fugiant in
caſibus, in quibus Inquiſitores contra ipſos
procedere poſſunt;ſecus in alijs caſibus pro-
babiliter, maximè ſi verè, & non ſimulatè
43 velint fieri Chriſtiani. Carceratio item vbi-
que exequi valet, nō ſunt verò omnibus reis
æquales carceres aſſignandi, ſed grauiores,
vel minus graues pro perſonæ, & delicti qua-
litate, poteſt tamen carceratio eſſe iniuſta ex
nimio rigore loci.

44 Eſſet ſine dubio extra chorum ſaltare, ſi de
tota materia immunitatis Eccleſiæ ratione
loci ex profeſſo hic agere vellemus: vnde
pauca à nobis, vel leuitèr attingenda ex plu-
ribus, quæ circa eam à Doctoribus præcipuè
noſtri temporis copioſiſſimè hinc inde diſcu-
tiuntur, vt particularia ad ſanctum Officium
45 ſpectantia faciliùs diſcutiamus. Primò extra
controuerſiam eſt, quòd pro criminalibus,
de quibus nunc agimus, in quolibet loco
profano licitè poſsint delinquentes appre-
hendi, etiam in propria domo, Gloſ. in l. ne-
mo, ff. de reg. iur. Bald. in l. ſed etſi, ff. de in ius
vocand. Angel. Alex. & Iaſ. in l. plerique eod.
tit. Mart. in tract. de citat. real. num. 24. & cum
alijs ab ipſo adductis Farin. in prax. quæſt. 27.
nu. 92. Qui nu. 93. & 94. cum Iodoc. in pract.
cap. 15. tit. de citat. real. num. 17 benè addit
poſſe executores capturæ ad effectū capien-
di domi exiſtentem frangere oſtium, & feneſ-
ſtras, etiam quod à iudice ad id ſpecialem li-
centiam non habuerint, nam qui generalitèr
birroarijs committit capturam, cenſetur cō-
mittere, ſeu concedere omnia ad eius effe-
ctum requiſita.

46 Quin etiam pro ciuilibus, tametſi ex vi iu-
ris ſcripti nullus debitor in ſua domo, ſeu ha-
bitatione capi poſsit, vt ad carceres duca-
tur, patet ex l. Nemo de domo ſua, ff. de reg.
iur. & l. plerique ff. de in ius vocan. traduntq;
communiter Iuriſperiti, vt Boer. deciſ. 130.
num. 4. Ferr. caut. 22. & Maria. in tract. de cit.
in 6. art. in 5. ampliat. extendentes etiam ex-
preſsè ad domum, quæ non eſt propria debi-
toris capiendi, ſed conducta, vel ei conceſſa
47 ad habitandum. Nihilominùs ex vi con-
ſuetudinis valdè vniuerſalis, & receptę talis
debitor capi licitè poteſt, tàm in propria do-
mo, quam in alio quouis loco profano. Ita
ex praxi quotidiana aduertit benè Farinac.
d. q. 27. num. 91. ex mente aliorum.

48 Similiter extra controuerſiam eſt, in loco
ſacro è contra non poſſe licitè capi delinquē-
tes, quòd ſi capiantur, & carceribus manci-
pentur contra Eccleſiæ immunitatem, huiuſ-
modi captura, & carceratio non ſolum erit
iniuſta, & illicita; ſed etiam ſtatim relaxan-
da, reducendo carceratos ad loca, vbi gau-
dent immunitate, conſtat ex iure diuino.
Exod. cap. 21. ibi: Conſtituam tibi locum, in
quam fugere debeas: & filijs Iſrael delinquē-
tibus ſex ciuitates ad eorum refugium aſsi-
gnatæ fuerunt, Ioſuæ cap. 20. & Deuter. c. 19.
Ex iure item ciuili l. præſenti in princ. C. de
his qui ad Eccl. confug. ex iure tandem ca-
nonico cap. ſicut antiquitas 17. quæſt. 4. cap.
de raptoribus, 36. q. 1. & cap. inter alia de
immunit. Eccleſ. ac nouiſsimè ex Concil. Tri-
dent. ſeſſ. 5. cap. 20. de reformat. & clariùs ex
conſtitutione Gregorij XIV. incip. cū alias,
per quam facultates omnes prius conceſſæ à
Sede Apoſtolica, extrahendi quoſcumque
delinquentes ex locis ſacris, aut alijs immu-
nitate Eccleſiaſtica gaudentibus, prorſus re-
uocantur.

49 Aliquos tamen caſus dicta Gregoriana ex-
cipit, quos conuenientius erit proprijs ipſius
verbis hic exprimere. ſic habent §. 3. (Vt lai-
cis, inquit, ad Eccleſias, locaque ſacra, & re-
ligioſa prædicta confugientibus, ſi fuerint
publici latrones, viarumque graſſatores, qui
itinera frequentata, vel publicas ſtratas ob-
ſident, ac viatores ex inſidijs aggrediuntur,
aut depopulatores agrorum, quiue homici-
dia, & mutilationes membrorum in ipſis Ec-
cleſijs, earumque Cœmeterijs committere
non verentur; aut qui proditoriè proximum
ſuum occiderint, aut Aſſaſsinij, vel hæreſis,
aut læſæ Maieſtatis in perſonam ipſiuſmet
Principis rei, immunitas Eccleſiaſtica non
50 ſuffragetur) ita ibi: & ſtatim iniungitur
Superioribus, àut Præpoſitis locorum ſacro-
rum, vt ad requiſitionē Curiæ ſecularis præ-
dictos reos ad ipſorum Eccleſias, ſeu loca
immunitatis confugientes ei conſignēt abſq;
nota irregularitatis, aut alicuius cenſuræ.
51 Atque additur ibidem, non eſſe licitum mi-
niſtris ſecularibus illos extrahere ex talibus
locis ſine expreſſa licentia Epiſcopi, aut eius
officialis, cum interuentu perſonæ Eccleſia-
ſticæ, ab eo deputatæ (etiam ſi ſint extra-
hendi ex Eccleſijs, aut locis regularium) vbi
clarè apparuerit dicta commiſiſſe crimina.
52 Quod ſi ſit dubium circa hoc, reponendi sūt
dicti rei in carceribus Epiſcopi ſub cuſtodia
opportuna, dum per hunc iuridicè reſolui-
tur dubium, & cognito quòd commiſerint, de
mandato ipſius tradendi ſunt Curię ſeculari.
Vide copioſius hæc in dicta Bulla.

53 Circa crimen hęreſis ſic in eadem Grego-
riana infra §. 6. ſubiungitur: De crimine verò,
inquit, hæreſis cognitio ad forum Eccleſia-
ſticum (ſcilicet ad Tribunal Sancti Officij)
tota pertineat, neque in ea Curia ſecularis,
54 ſe quoquomodo intromittat. Quod autem
hæreticis, & apoſtatis non ſuffragetur vlla-
tenùs immunitas Eccleſiaſtica, & conſequen-
ter, quod in quouis loco quantumuis ſacro
ab Inquiſitoribus, ſeu de mandato eorum
capi, & carcerari poſsint, præter diſpoſitionē
Conſtitutionis Gregorianæ, vt patet ex prio-
ri clauſula eius tradita, fuerat iam prius ex-
preſsè conſtitutum à Papa Ioanne XXII. per
Bullam incip. Ex parte veſtra & in l. 1. C. de
his qui ad Eccleſ. confug. & tradunt cum Ar-
chid. in cap. vt Inquiſitionis de hęreticis in 6.
Abb. in cap. Inter alia num. 23. de immunit.
Eccl. & cum alijs Sylueſt. verb. immunitas. 3.
quęſt. 3. & Rojas ſing. 93. num. 3. qui ſic effi-
caciter probat, quia ſi delinquens in Eccleſia
hac

hac immunitate priuatur c.fin. de immunit.
Eccl. à fortiori qui contra Eccleſiam delin-
quit, prout eſt hęreticus, vel apoſtata.
Dixi extendendo non ſolum hæreticos, &
55 apoſtatas formales; ſed etiam ſuſpectos de
hæreſi, aut apoſtaſia, & proferentes blaſphe-
mias, nempè hęreticales, priuari beneficio
immunitatis Eccleſiæ, ac poſſe vbilibet capi,
& in Sancto Officio carcerari, ob dictam ra-
tionem, quia peccant contra Eccleſiam. Atq;
hanc extenſionem adducunt Farinac. de im-
munit. Eccl. cap. 13. num. 175. & Souſa lib. 2.
56 Aphoriſ. cap. 26. num. 29. Decian. vero crim.
quæſt. 28. num. 67. & 73. extendit, teſte Souſa,
ad proferentes blaſphemias etiam non hære-
ticales, ſed non video, quo fundamento, cũ
iſtę non ſpectent ad Sanctum Officium, & ſtã-
do in terminis Conſtitutionis Gregorianæ,
in locis vbi ea fuit acceptata, tantum illi de-
linquentes priuentur immunitate Eccleſiæ,
qui in ipſa expreſsi ſunt, & non alij, vt benè
poſt alios, quos citat, tradit Diana 1. par.
tract. 1. reſol. 2.
At ex vi iuris antiqui aliter ſe res habet,
57 ita vt quicumque in ipſa Eccleſia quouis mo-
do grauitèr deliquerit (excipe contra fidẽ)
gaudeat eius immunitate: ita noſter Gam-
bacurta lib. 5. c. 18. Suarez de Religion. tom. 1.
tract. 2. lib. 3. cap. 11. nu. 6. Barboſ. in Collect.
tom. 1. lib. 3. tit. 49. c. 10. n. 4. & alij. Hinc Souſa
58 loco citato num. 30. ait Sodomitæ non ſuf-
fragari Eccleſiæ immunitatem, & 31. addit
idem dicendum de Clerico, qui extra Eccle-
ſiam crimen ſodomiæ committit, non red-
dit rationem huius ſui additamenti, nec ideo
credo de Clerico id affirmat, quòd in Regno
ſuo Luſitanię, ſicut in alijs Regnis Hiſpaniæ,
vt iam alibi tradidimus, crimen ſodomię
ſpectet ad iuriſdictionem Inquiſitorum, quia
idem affirmare debuiſſet de quouis laico ſo-
domiam committente, vti re vera ex hoc ca-
pite affirmandum iudico, & non de ſolo cle-
rico. Quare additamentum Souſæ non
video qua ratione fundari poſsit.
59 Sed quid de Iudęis, ac Paganis, ſi ad Ec-
cleſiam, ſeu loca immunitatis confugiant?
controuerſum eſt hoc aliquãtulum inter Do-
ctores, ex his in fauorem ipſorum nonnullis
affirmantibus, quòd gaudeant immunitate
Eccleſię; nonnullis è contra negantibus.
60 Equidem pro caſibus, in quibus Inquiſito-
res contra illos procedere poſſunt, ſine du-
bio pars negans vti vera, & mihi omnino
certa amplectenda eſt; idque in fauorem fi-
dei, ſicut enim delinquentes quouis modo
contra ipſam ex fidelibus baptizatis, ac ſu-
ſpecti de ipſa ſub particula, *hæreticis*, per con-
ſtitutionem Gregorianam expreſſa compre-
henduntur, eo quod iuriſdictioni Inquiſito-
rum ſubſunt, pari modo erunt ſub ea com-
prehenſi quicumque ex infidelibus non bap-
tizatis eidem iuriſdictioni ſubiecti. Hanc
partem in primis amplectuntur omnes, qui
dictos Iudæos, Paganos, & Saracenos omni-
nò priuilegio immunitatis priuant, vt Gloſ.
in l. 1. C. de his, qui ad Eccl. confugiunt, &
Gloſ. in Authen. de mand. Principis Abb. in
cap. inter alia nu. 6. de immunit. Eccl. Couar.
variat. reſol. lib. 2. cap. 20. num. 11. & Farinac.
cum alijs multis ab ipſo citatis in praxi q. 28.
num. 68.
61 Verũ in alijs caſibus, ſeu criminibus (excipe
de quibus in d. Conſtit. Gregor. IV.) Iudæos
& Paganos ad Eccleſiam confugientes pro-
babilius eſt gaudere immunitate eius, ma-
ximè ſi verè, & non fictè fidem Catholicam,
& baptiſmum ſuſcipere velint, ita tenent In-
nocen. & Hoſtien. in dicto cap. inter alia, Tur-
recremat. in cap. definiuit num. 1. 17. q. 1. Syl-
ueſt. in Summ. verb. immunitas 2. nu. 2. Sua-
rez de ſtatu Relig. lib. 4. cap. 10. num. 9. et prę-
ter alios Azor. inſtit. moral. par. 2. lib. 9. cap. 9.
quæſt. 9. verſ. ſi quæras, et verſ. quid de Paga-
no, qui inde probat, quia in cap. Inter alia,
prædicto, generatim conſtituitur, vt confu-
gientes ad Eccleſiam, ab ea defenduntur: at
vbi ius non diſtinguit, nec nos diſtinguere
62 debemus. Quæ ratio efficaciter à ſimili oſtẽ-
dit exceptionem propoſitam per parenthe-
ſim, quia in d. Gregoriana generatim diſpo-
nitur, vt publici latrones, viarumque graſ-
ſatores, et alij delinquentes ibi excepti nul-
lo modo Eccleſiæ immunitate fruantur: at
vbi Conſtitutio Põtificis non diſtinguit, nec
nos diſtinguere debemus, ergò Iudęis, vel
Paganis, publicis latronibus &c. ad Eccleſiã
confugientibus, ex vi Gregorianę Conſtitu-
tionis, vbicumque hæc fuit vſu recepta, nul-
latenùs illius immunitas ſuffragatur. ita à
fortiori tenent Gloſ. Abb. Couar. et Farinac.
locis citatis, qui ipſos abſolutè priuilegio im-
munitatis priuant.
63 Tandem quamuis carceratio delinquen-
tium præcipuè contra fidem vbique execu-
tioni mandari poſſit, ex nimio tamen rigore,
ſeu anguſtia loci, et arctatione vinculorum
contingat aliquando, vt ſit iniuſta, et illici-
ta, eo quòd carcer non ad pœnam, ſed ad cu-
ſtodiam, maximè, vt de eo nunc agimus, in-
ſtitutus eſt ſecundum l. aut damnum §. ſolẽt,
ff. de pœnis, et ibi Commentatores Anton.
Gomez variar. reſol. tom. 3. cap. tit. de capt.
reor. num. 6. et cum multis alijs ab ipſo ad-
ductis quæſt. 27. num. 95. Farinac.
64 Vnde vt iuſta ſit carceratio, et debita, ex
circumſtantia loci, in quo reus carceratur,
et manicarum, ſeu vinculorum, quibus in eo
aſtringitur, attendi debet ad qualitatem de-
licti, et conditionem perſonarum delinquen-
tium, vt grauiores, vel minus graues carce-
rationes in eis exequantur, vt docent Peña
3. par. Direct. Comment. 108 et Souſa lib. 2.
65 Aphor. cap. 26. num. 19. Qui num. 26. cum
Farinac. de hęreſi quęſt. 185. §. 1. num. 7. benè
addit, ſi captus pręſumptus reus contra fidẽ
cenſeatur ſtatim inculpabilis, aut leuitèr
tantùm deliquiſſe, ſub fideiuſſore, aut ſi hunc
non habet, ſub iuratoria cautione relaxari
poſſe, quòd domum, vel Ciuitatem habeat
pro carcere &c. atque hęc de circumſtantia
loci.

Quid

Digitized by Google

Quid de circumſtantia temporis? an in quouis delinquentes, maximè contra fidem capi, & carcerari poſſint, ac debeant? vel ſecus?

REGVLA CXCV.

66 TAmetſi in Ciuilibus debitores diebus feſtis, ſeu feriatis capi, & carcerari licitè nequeant, niſi ſit periculum de eorum fuga: in criminalibus tamen pro delictis magnis, & grauibus quolibet die feriato captura, & carceratio delinquentium iuſtè exequi valet; imo erit licita, & iuſta, etiamſi illa ſint leuia, quando adeſt dictum periculũ fu-
67 gæ ipſorum. Prædicta autem doctrina maximè locum habet in criminibus contra fidem, & ad denunciatos de eis quocumque tempore quantumuis ſacro, & feriato capiẽdos, & carcerandos ſtatim deueniri poteſt,
68 Sed ſæpius etiam debet ob idem periculum fugæ, aut latibuli, vel aliorum inconueniẽtium formationem proceſſuum iuridicam in Sancto Officio valdè impedientium.

69 Conſtat clarè prima pars Regulæ, quod ratione temporis feriati ſit in ciuilibus iniuſta, ac indebita captura, & carceratio ex textu celebri, in l.final. C.de ferijs, quæ ſic incipit: Dies feſtos Maieſtati altiſſimæ dedicatos, nullis volumus voluptatibus occupari, nec vllis exactionũ vexationibus prophanari. Dominicum itaque diem ita ſemper honorabilem decernimus honorandum, vt à cunctis executionibus excuſetur &c. Atque ibi communitèr expoſitores, quos ſequitur Pariſ.de Put.in tract. de Syndic.verb. captura cap.5.num.6. & tradit Bald.in tract.
70 de carceribus cap.1. num.6.& 9. Vbi id extendit ad dies feriatos inductos pro vtilitate hominum, vt meſſium, & vindemiarum, cũ hoc tamen diſcrimine, quod in iſtis ad vtilitatem hominum aſſignatis facilis ſit renũciatio, & ſtatutum in contrarium ſæpe locum habeat, non ſic in illis, de quibus in d.l.fin. ad honorem Dei præſcriptis.

71 Quamquam in Vrbe, teſte Farinac.in praxi quæſt.27.nu.106.neceſſarium fuit, vt Pius V. ſanct.mem.per Conſtit. peculiarem talis l.ex C.de ferijs diſpoſitionem renouaret, quæ iam in deſuetudinem abierat.

72 Sed meritò excipitur caſus, quòd poſſit debitor ad inſtantiam partis die feriato licitè carcerari, ſi ſit præſumptio fundata de eius fuga, vel latibulo. ita Gloſ. in d.l.fin. in verb.fideiuſſionis ibi: Niſi timeatur de receſſu &c.Bald.in l.qui bonis ceſſerint C.qui bon. ced.poſſ. & in l.neminem in iudicio, C.de exhib.& tranſm.reis.Couar.varia.reſol.lib.2. cap.20. num.14. & cum alijs ab ipſo relatis.
73 Farinac.d.q.27.nu.107. Addens benè n.108. ex Marſil.in tract.de bannit. verb.capti n.31. Iaſ.in l.ſi fideiuſſor, ff qui ſatiſd.cog.& Felin. in cap.ſignificauerunt n.3.extra de iud.quòd debitor ob dictum periculum, vel alias iam captus non debeat in die feriato arreſtari, ſeu ſequeſtrari, quia ſic creditor manet tutus, & talis arreſtatio, ſeu ſequeſtratio in diem non feriatum differri poſſit.

74 Quoad criminalia verò aliter ſe res habet, ſi enim delicta ſint grauia, & enormia, concors eſt omnium Doctorum ſententia, quòd quibuſuis diebus etiam feriatis poſſint delinquentes capi, & carcerari, argumento tex. in l.nemo deinceps C.de Epiſc. audien. ſicq; in praxi ſeruatur, & introductum fuiſſe aſſerit Conrad. in pract. tit. de captura, num.8. ob publicam vtilitatem, quia ſcilicet valdè intereſt communitati delicta puniri. Ita cum eo, cum Bald.in tract.de carcer.cap.1. nu.9. & cum alijs ab eo adductis Farinac. d.q.27. num.109.

75 Secùs tamen erit, ſi delicta ſint leuia, ex mente eorumdem, præcipue Bald.loco citato, qui inde probat ſumpto argumento à paritate rationis ex d.l.nemo deinceps. C.de Epiſcop.aud.quia ſi carcerati, vt ibi diſponitur, pro leui delicto adueniente tempore Paſchali relaxandi ſunt, neceſſario etiam ſequitur, quòd nec ſuſpecti de ſimili leui delicto, tempore paſchali, aut alio feriato non
76 debeant carcerari. Quamquam hoc adhuc benè limitat Farinac. ibid.nu.110.cum eod. Bald.etiam ob delictum leue, ſeu non ita graue eſſe capiendum, & carcerandum delinquentem in die feriato, quando eſt periculum, ne reus aufugiat; quòd à fortiori oſtendit efficaciter, quia ſi debitor ſuſpectus de fuga poteſt in die feriato, vt diximus, carcerari, multo magis poterit quouis modo delinquens, ſi ſit ſuſpicio de eius fuga, cum publica vtilitas ſemper priuatæ ſit præferenda.

77 Propter magnam autem grauitatem, ac enormitatem criminis contra fidem, atque ingentem perniciem ex eo Eccleſiæ Catholicæ prouenientem, certiſſimum eſt ſecundum citatos Doctores, & ex ſe manifeſtiſſimè patet, quòd ipſum committentes quouis die feriato, etiam ſolemniſſimo Paſchatis, aut Natiuitatis Domini non ſolum poſſint, ſed etiam debeant capi, & carcerari abſque vlla mora, maxime vbi eſt ſuſpicio de fuga hæretici, vel apoſtatæ veri, vel præſumpti, vti ſẽ-
78 per eſſe ſolet. Quod ſupra tradidimus, & agens de tali captura, & carceratione ex mẽte omnium docet Ant. Souſa lib.2. Aphoriſ. cap.26.nu.15. Hæreticus, inquit, ſemper eſt ſuſpectus de fuga, & ſic de facili incarcerandus, cum ſufficienti tamen probatione. ita ille.

79 Imo etiamſi non ſit fugæ periculum, deueniendum illicò ad capturam, & carcerationem cuiuſque inquiſiti, ſeu indicati in Sancto Officio, ne habito fortè odore de facta denunciatione contra ipſum, abſcondat libros, vel ſcripturas, aut inſtrumenta, quibus magis indiciari, vel conuinci poterat, & ne ex actu huiuſmodi abſcondendi, legitima proceſſus formatio impediatur, & alia inconuenientia ſequantur ex dilatione captu-
80 ræ, & carcerationis. Has autem eſſe ſtatim executioni mandandas, quouis die quantumuis feriato, inde à fortiori efficaciter

Digitized by Google

oſtenditur, quia alij actus iuridici, vt receptio denunciationum, examinatio teſtium, conſtitutio reorum &c. in ſancto Officio ſimilibus diebus fiunt, & DD. Inquiſitores in eis exercendis iugiter ſunt intenti, maximè in Tribunalibus Hiſpaniæ abſque vllis ferijs ſedentes quotidie per ſpatium ſex horarum, vt ſupra Prolog.11.num.8. cum Simanch. cathol.inſtit. tit.14. num.16. tradidimus: ergò quanto magis actus capiendi, & carcerandi reos ſuſpectos de fide tunc exerceri debent?

Quomodo captura, & carceratio reorum maximè pro cauſis fidei exequenda? & quid de petendo conſilio ad earum executionem à Conſultoribus?

REGVLA CXCVI.

81 AD manus Promotoris fiſcalis ſpectat, receptis iam denunciationibus, & indicijs ſufficientibus, capturam, & carcerationem reorum a iudice, vel ab Inquiſitore
82 inſtanter poſtulare. Facto autem decreto de aliquo capiendo, & carcerando, pro ipſius executione exhibendum eſt mandatum Capitaneo, vel miniſtro ad hoc deputato: & caſu quo plures ſint ſimul capiendi, de ſingulis exhiberi debent ſingula mandata, quæ
83 ſingulorum proceſſibus inſerenda. Sed ſtylus circa hæc cuiuſque Sancti Officij ſeruandus, quamuis vero valde congruum, & conueniens cenſeatur, vt pro efformando dicto Decreto conſilium Inquiſitor a Conſultoribus petat, ad id tamen non tenetur, & abſq; eo efformare poteſt, imo aliquando expedit, ſi periculum ſit in mora.

84 Quidquid ſit quoad alia Tribunalia circa cauſas criminales, in quibus ad petitionem, & inſtantiam tum Promotoris fiſcalis, tùm priuatæ perſonæ læſæ, aut eius affinis, vel procuratoris delinquentes capi, & carcerari ſolent, vt patet ex vſu quotidiano, & vniuerſali, neque in hoc amplius oſtendendo, vti non ſpectante ad noſtrum inſtitutum diutiùs
85 immorabor. In Tribunalibus tamen Sanctę Inquiſitionis proprium valde eſt Promotoris fiſcalis inſtare apud Inquiſitorem pro captura, & carceratione delinquentium contra fidem; quod Ioan. Rojas 2.par. de hæret. aſſert.1.num.12. ſic egregiè docet, in ſacroſancto, inquit, Inquiſitionis Officio mos iuri, atque rationi conſonus viget, vt receptis teſtibus, propoſitionibuſque qualificatis, Promotor fiſcalis coram Inquiſitoribus petat inquiſitos comprehendi, & carceribus mancipari, vt animaduerſione debita puniatur: hæc ille. Similiter Souſa d. cap.26. numer.16. Quando adſunt, inquit, ſufficientes probationes ad capturam, petat fiſcalis ab
86 Inquiſitore, vt reus comprehendatur. Verum non ſolius fiſcalis hoc proprium eſſe credo, ſed ad Aſſeſſorem etiam pertinet, vbi eſt vſus huius miniſtri poſt acceptas denunciationes, & informationes Inquiſitorem monere de dicta captura, & carceratione exe-
87 quenda. Imo abſque huius monitione, & abſque illius petitione ratione officij ad faciendum decretum talis capturę, & carcerationis ipſemet Inquiſitor eſt deuenturus, ſuppoſitis ſufficientibus indicijs.

88 De executione autem, ſeu de modo exequendi, optimè Peña 3.par. Direct. Comment.108. ſuper queſt.59. verſ. iam vbi, per ſequentia verba: Iam vbi captura, inquit, fuerit decreta, mandatum de capiendo reo, exhibendum eſt ei miniſtro, qui ex conſuetudine Sancti Officij reos capere ſolet, (vocatur communiter Capitaneus ſancti Officij) idque mandatum ſubſcribendum eſt ab In-
89 quiſitoribus. Quod ſi plures perſonę fuerint eadem die, aut tempore capiendæ, de ſingulis ſingula mandata dabuntur: quę deinde ſingulorum proceſſibus inſerētur, vt de actibus huiuſmodi, qui magni ſunt ponderis, apertè conſtare poſſit: hęc ille, & ex eo compendioſius Souſa d.cap.26.nu.17.

90 Notat idem Peña vbi ſupra, verſ. in primis verò alia huc ſpectantia ab vſu magis, quàm ab arte, & præceptis ipſius eſſe petenda. Atque clarius propè finem d.Comment.108. per hæc verba: Hùc accedunt, inquit, plura alia, quę ex conſuetudine ferè ſingularum
91 Inquiſitionum ſunt petenda. Quæ notatio Peñę cum ſit indefinita, & vniuerſalis, de varijs poteſt intelligi ſpectantibus ad totam tractationem cauſarum Sancti Officij, diuerſimodè aliquantulum in ſingulis eis Tribunalibus; ſed præſertim circa modum capiendi, & carcerandi reos, attentis circumſtantijs, & qualitatibus perſonarum, & locorum; ſtylus itaquè cuiuſque ſancti Officij ſeruandus eſt.

92 In noſtro autem Tribunali ſanctæ Inquiſitionis Melitenſi nonnulla ſunt peculiaria, & propria ipſius, vt iam aliàs adnotauimus, & aliqua adduximus: nunc pro præſenti duo breuiter attingamus. Primum, (hoc fortè ſeruatur in alijs Tribunalibus Sancti Officij, ſed neque Peña, neque alius, quod ſciam, tradit) quod Capitaneus poſt executam capturam, & carcerationem alicuius inquiſiti deponit iuridicè in Tribunali de modo ſeruato in tali executione indicatis circumſtantijs loci, temporis, & perſonarum, atque Notarius hanc depoſitionem ſcriptam proceſſui inſerit.

93 Secundum eſt circa carcerationem inquiſiti cuiuſuis ex Religioſis Hieroſolymitanis, & ſufficienter indiciati, quod nunquam ſit exequenda per Capitaneum, aut alium miniſtrum Sancti Officij, ſed ſi delictum ſit publicum, ſeu notorium, inſtandum ab Inquiſitore apud Magnum Magiſtrum, vt illum nomine Sancti Officij in arce Sancti Angeli, vel Sancti Elmi carcerari iubeat per Magiſtrum ſcutiferum, ac per hunc quoties carceratus examinandus eſt, ad Inquiſitorē adduci, & reduci: ita habetur in inſtructione pro Inquiſitoribus fol.6. tradita de ordine Sacræ Congregationis Vrbis, & ſeruata in Archi-

94 Archiuo huius ſancti Officij Melitenſis. Pro
decernenda vero dicta carceratione prohi-
betur omnino ab ipſa Sacra Congregatione
per litteras ipſius 22. Martij 1608. ne coga-
tur Congregatio ex conſultoribus coram
95 Magno Magiſtro &c. Si vero delictum fue-
rit occultum, prohibetur Inquiſitori in dicta
inſtructione, ne de tali carceratione tractet,
ſed miſſo tranſumpto informet Sacram Cõ-
gregationem de caſu occurrenti, & expectet
ab ea reſponſũ, ex quo ſciet quid acturus ſit.
96 Circa vltimam partem Regulæ eſt nonni-
hil diſſidij inter ſcribentes, an teneatur In-
quiſitor circa decernendum in particulari
capturam, & carcerationem alicuius, petere
conſilium à ſuis conſultoribus? Non deſunt,
qui id affirment mordicus, præcipuè illi eſſe
videntur, qui obligationem ei iniungunt nõ
ſolum petendi conſilium ab ipſis in cauſis fi-
dei, ſed etiam ſequendi illud ad validitatem
actus, ſeu ſententiæ, vt tradidimus lib. 1. c. 5.
Reg. 41. ita præter ibi citatos Albertinum,
& alios, Caſtrus Palaus tract. 4. diſp. 8. pun. 11.
num. 4. & inde videtur fundari eorum ſenten-
tia quoad carcerationem, quia ex hac inci-
pit prouenire magna infamia inquiſito ſan-
cti Officij, ergo maturari debet ab Inquiſi-
tore ſumpto conſilio à Conſultoribus.
97 Nihilominùs conſequenter ad tradita à no-
bis in dicta Regula 41 reſoluimus modo nõ
eſſe obligationem Inquiſitori petendi tale
conſilium; quamquam valdè congruum, &
rationabile eſt, vt petat. Ita docent Peña
3. par. Direct. Comment. 17. Souſa lib. 2. A-
phoriſ. cap. 26. num. 16. & poſt eos Antoninus
Diana par. 4. Reſol. tract. 7. reſol. 38. vbi affert
in confirmationem Inſtruc. Toletanam an-
no 1561. num. 3 per hæc verba Hiſpanicæ
98 linguæ. *Los Inquiſidores viſta la informacion
iuntamente, y no el vno ſin el otro, ſi eſtuuie-
ren ambos preſentes acuerden la priſion, y pã-
recè ſeria mas iuſtificada ſe comunicaſſe con
los Conſultores de aquella Inquiſicion, ſi bre-
uamente ſe pudiere hazer, y pareciere a los
Inquiſidores conueniente, y neceſſario,* ita ibi.
99 Et apparet clarè arbitrio Inquiſitorum re-
linqui, conſonatque textus in cap. vt com-
miſſi de hæret. in 6. vbi conceditur facultas
Inquiſitoribus petendi conſilium à peritis,
ſeu Conſultoribus, prout expedierit, ergò ſi
non expedit, haud debet peti. Atque ſecun-
dum hanc moderationem intelligendus eſt
alter textus in cap. finali, §. iubemus eodem
titulo, vbi abſolutè iniungitur Inquiſitori-
bus, vt vocent Conſultores, & ab eis conſi-
100 lium petant. Equidem aliquando non ex-
pedit, ſed nec poteſt, quia eſt periculum in
mora vocandi Conſultores, & expectandi
conſilium eorum. Vnde prudens, & doctus
Inquiſitor, qualis ſupponitur, oportet per ſe
ipſum decernat carcerationem, & exequatur.

*Carceratio delinquentium, maxime contra fi-
dem, quandiu continuanda? quid de dan-
do eis Confeſſario? & an ob au-
diendum Miſſam, vel diui-
na officia &c. illa in-
terrumpi poſſit?*

REGVLA CXCVII.

101 QVicumque delinquẽtes iam capti tan-
diu in carceribus à iudicibus compe-
tentibus retineri debent, quandiu cauſæ eo-
rum, vel per liberationem omnimodam, co-
gnita innocentia, vel per aliquam condem-
102 nationem expeditæ non fuerint. Hoc ta-
men in cauſis fidei multo ſtrictius ſeruandũ,
ita vt carceratus in ſancto Officio ex vno cu-
biculo in aliud non ſit facilè transferendus,
niſi ex cauſa infirmitatis, aut alia vrgenti.
103 Dum talis item carceratus ægrotat, imo
dum ſanus eſt, ſi confeſſarium petat, conce-
104 di ei debet ſeruatis ſeruandis: Verum ad
audiendum ſacrum, aut diuina officia &c.
nequaquam è carcere extrahendus, ſed con-
tinuanda carceratio, donec cauſa expedia-
tur.
105 Continuatio carcerationis reſpectu cuiuſ-
uis rei inquiſiti in quouis Tribunali quouſq;
à iudice ſententia condemnatoria, vel libe-
ratoria proferatur, adeo iuri, & rationi con-
ſona eſt, vt etiamſi carceratus præſumptus
reus, ſit verè innocens, taliſque à iudice ip-
ſo reperiatur, ſi tamen prius carcerationem
ex ſe interrumpere, fugamque arripere ten-
tet, ſiue cum effractione, ſiue abſque ea,
adhuc pro hoc delicto punietur, vt patet ex
l. in eos, ff. de cuſtod. reor. ibi quamuis inno-
centes ex eo crimine inueniantur, propter
quod impacti ſunt in carcerem, tamen pu-
niendi ſunt: nempè propter ruptam carce-
rationem, & tentatam fugam, de quibus in
eo textu, & tradit eum Albert. ibi in Sum-
mario dict. l. & numer. 1. verſ. aut innocens,
Maſcard. de probat. lib. 1. concl. 266. num. 4.
& cum alijs Farinac. in prax. quæſt. 30. nu-
mer. 35. ſed de fuga, & ruptione carcera-
tionis dicemus Regula ſequenti, nunc de
obligatione hanc continuandi, maximè ex
parte iudicis agimus. Nec immorandum
nobis amplius in oſtendenda ea in communi
cum per ſe pateat.
106 Solum in particulari vnum verbum circa
continuationem carcerationis reſpectu in-
quiſiti in ſancto Officio: quam adeò ſtri-
ctam, ſeu ſtricte continuatam volunt Do-
ctores, præcipuè Peña dict. Comment. 108.
verſ. in primis verò, & Souſa loco citato nu-
mer. 21. vt nullus de vno cubiculo ad aliud
ſit facilè transferendus, & multo minus ad
aliud, in quo eum ſimilibus reis aſſocietur,
quia ex tali tranſlatione, vt experientia cõ-
pertum eſt, magna proueniunt incõuenien-
tia, præcipuè quod vincti ſibi inuicem mani-
feſtent, quæ ibi, aut in conſtitutis præcedẽti-
bus circa ipſos geſta ſunt; hincque fit, vt in
conſtitutis ſequentibus contingat variatio,

107 vel reuocatio confeſſionis iam factæ. Quę
doctrina Peñę, & Souſæ valde mihi placet,
de non transferendo reum carceratum pro
cauſa fidei de vno cubiculo in aliud, etiam
vacuum abſque alterius iuncti, cum eo aſſo-
ciatione, vt loquitur abſolutè Sonſa, ob hane
rationem, quia ſic reus tędio carcerationis in
eodem ſemper cubiculo arcto, & parum lu-
minoſo inducitur tandem ad manifeſtandos
108 proprios errores Inquiſitori. Verum dicta
doctrina moderanda eſt, quod nō habeat lo-
cum in caſu grauis infirmitatis, ac alterius
cauſæ vrgentis, cum hæc moderatio ſit con-
formis iuri naturali, vt ex ſe conſtat.

109 De eo quod ſequitur in Regula circa eo ce-
dēdum confeſſarium necne carceratis in Tri-
bunali ſanctæ Inquiſitionis ægrotantibus, vel
etiam ſanis, agunt ijdem Peña 2. part. Direct.
Comment. 25. & Souſa dicto cap. 26. poſt Si-
111 mancam cathol. inſtit. tit. 16. numer. 30. Qui
tunc ſolum affirmat eſſe faciendam copiam
confeſſarij illis, quando iam ſuas hæreſes In-
quiſitoribus confeſſi ſunt, vel quando con-
ſtituti in extremo vitæ periculo reperiuntur,
eo quod huiuſmodi homines pendente in-
quiſitione hæretici reputantur, & maiori be-
nignitate, & conſolatione indigni videantur;
ſicque addit Simanchas practicari in Sancto
Officio Hiſpaniæ.

112 Benignius tamen id reſoluunt dicti Peña
eo Comment. 25. verſ. Totum vero, & Souſa
vbi ſupra num. 24. nempè ſi tales inquiſiti in
carcere ſanctę Inquiſitionis ægrotent, & pe-
tant confeſſarium, ſemper eſſe eis conceden-
dum, quia nunquam hoc abeſſe poteſt, ſed ſę-
113 pius prodeſſe. De modo huius conceſſio-
nis, & de cautelis requiſitis optimè in inſtru-
ctione quadā Madriliana anno Domini 1561
cap. 71. ex ſermone Hiſpano in Latinum per
ipſum Peñam ſic tranſlata. Si reus, inquit, a-
liquis ægrotauerit in carceribus, præterquā
quod Inquiſitores debent diligentèr curare,
vt ei fiat medicina, exhibeanturque cuncta
ad ſalutem eius neceſſaria conſilio medici,
ſeu medicorum, qui ei medentur, ſi petierit
confeſſarium, debet ei concedi, qui ſit ſpecta-
tæ probitatis, & de quo plurimū confidatur,
à quo iuramentum exigatur de cuſtodiendo
ſecreto: & quod ſi pœnitens ei dixerit ali-
quid in confeſſione, quod velit reuelari extra
carceres, ne in hoc vllo modo ei obtempe-
ret, nec ſimilia mandata reuelet: quod ſi ex-
tra confeſſionem ei fuerit aliquid iniun-
114 ctum; id Inquiſitoribus manifeſtabit. Ad
hæc Inquiſitores confeſſarium admonebunt,
ac inſtruent, qualiter ſe gerere debeat cum
pœnitente, vt videlicet dicat ei, quod cum
ſit pro hæreſi incarceratus, ac de ea reus ac-
cuſatus, non poteſt abſolui, niſi iudiciali-
ter hæreſim ſuam manifeſtet, & cætera re-
linquentur confeſſoris iudicio, & conſcien-
tiæ, qui debet eſſe doctus, vt intelligat id,
quod in cauſa tali fieri conueniat: hactenus
ſumpta ex illa inſtructione.

115 Quæ omnia ad vnguem obſeruanda: quod
ſi contingat huiuſmodi reum eſſe in articu-
lo mortis, & non liceat per tempus eum iu-
dicialiter examinare, & reconciliare, abſol-
ui debet ſtatim ſacramentaliter, modo ſit
contritus, & paratus obedire Eccleſiæ man-
datis; quod deſumitur clarè ex Concilio A-
rauſicano cap. 2. quia in tali articulo nullus
eſt caſus reſeruatus iuxta Concilium Triden-
tinum ſeſſ. 14. cap. 7. & quiuis Sacerdos po-
teſt à quocumque peccato abſoluere, maxi-
mè ſi non adſit alius, cui de iure competat
abſolutionem tribuere. Affert idem Peña
verſ. Atque hæc, & ex eo Souſa ibidem nu-
116 mer. 24. Qui optimè addunt caſu quo car-
ceratus in ſancto Officio grauiter, & pericu-
loſè iudicio medici ægrotans non petit con-
feſſorem, inducendum eſſe ad ipſum peten-
dum, & recipiendum, ne in ſtatu perditio-
nis æternę moriatur, ſicque præſcribitur in
d. Inſtruct. Madriliana.

117 Circa carceratum in ſancto Officio ſanum
videtur eſſe maius dubium: quidquid tamen
in contrarium dicat Simancas citatus, ſi con-
feſſarium petat, ei concedendus eſt, cum ex
hac conceſſione nullum inconueniens, ſed
magnum bonum proueniat, ſi cum cautelis
debitis fiat, nempè iniuncto iuramento de
ſeruando ſecreto, & facta monitione de in-
ducendo reum ad manifeſtandos ſuos erro-
res Inquiſitori, ac de non abſoluendo ipſum
ſacramentaliter, cum re vera non poſſit, ſi
carceratus ſit hęreticus, vel apoſtata forma-
lis ex defectu iuriſdictionis, niſi prius recon-
cilietur Eccleſiæ per Inquiſitorem, & abſol-
uatur iudicialiter. Ita ijdem Peña, & Souſa
relati.

118 Præcauere autem debent Inquiſitores, ne
interrogent Confeſſarium de auditis in con-
feſſione, & multo minus ad id compellere,
quod ſi incautè, ac imprudenter interrogēt,
poteſt, & tenetur ille reſpondere, ſe nihil
ſcire; quia non ſcit, vt homo, ſed vt Deus, iu-
xta c. Dilectus, de exceſſibus prælat. & Gloſ.
ibi, & iuxta communem doctrinam D. Tho-
119 mæ 2. 2. quæſt. 70. art. 1. ad 2. & aliorū. Cri-
men verò auditum extra confeſſionem, ſi
ſpectet ad ſanctum Officium, poteſt, & de-
bet dictus Confeſſarius etiam non interro-
gatus, manifeſtare Inquiſitori, (niſi aliud ob-
ſtet ius naturale, aut diuinum;) quia par
eſt ratio de eo, atque de reliquis, qui ex vi
edicti ſanctæ Inquiſitionis obligatione denū-
ciandi ſub pœna excommunicationis aſtrin-
gūtur. Tradunt ipſi Peña dict. Comment. 25.
verſ. compellere autem, & verſ. Quod ſi reus,
& Souſa vbi ſupra num. 25. nec vllus, credo,
huic doctrinæ contradicet.

120 Supereſt dicendum de interruptione car-
cerationis pro auditione Miſſæ, vel diuino-
rum officiorum, an concedi licitè poſſit
carceratis, de fide ſuſpectis, dum cauſæ
eorum adhuc pendent. Tractat de hoc
copioſè, & hinc inde diſcutit Martinus
Nauarrus, agens de oratione, & horis
canonicis cap. 22. vbi in partem talibus
vinctis fauorabiliorem inclinat, nempe
eos non eſſe iure communi à Miſſa, nec ab

alijs

Digitized by Google

alijs orationibus, quæ intra carceres dicun-
tur, & æquè à ſacramentis excludendos ma-
gis, quàm alios accuſatos, vel inquiſitos de
alijs criminibus, excommunicationem an-
nexam habentibus. Atque addit eſſe con-
forme religioni, & pietati Chriſtianæ, ſi hæ-
reticis, & apoſtatis, vel ſuſpectis de hæreſia
aut apoſtaſia in sãcto Officio carceratis pro-
uideretur, vt dum cauſæ eorum ibi pendent
admittantur ad participationem diuinorum
per inde, ac alij ob delicta in Bulla cœnę Do-
mini prohibita vincti admicti ſolent, hæc eſt
ſententia Nauarri adiuncta proteſtatione,
quod ſe ſubmittat iudicio Summi Pontificis,
& melius ſentientium.

121 Nihilominùs iuxta cõſuetudinem ab an-
tiquo receptam vniuerſalitèr per Tribunalia
ſanctæ Inquiſitionis, vincti in eis pro cauſis
fidei, dum iſtæ non ſunt expeditæ, repelli de-
bent ab auditione Miſſæ, & orationum, quæ
intra carceres, ſeu locum Sancti Officij dicũ-
tur. Ita Franciſcus Peña 3. part. Direct. Com-
ment. 108. ſuper q. 59. à verſ. De his autem, ac
ſequentibus, & Antonius Souſa dict. cap. 27.
num. 23. probatur primò quia abſurdum, &
horrẽdum videtur admittere ad diuina my-
ſteria, præcipuè ad ſacrificium Miſſæ eos, qui
pro delictis contra ea, vel contra ſimilia pa-
122 tratis carcerati manent. Secundo quia ca-
pti pro minoribus delictis, vt pro ſimonia,
pendente lite à diuinis peragendis excludũ-
tur, cap. accuſatum, de ſimonia, & cap. accu-
ſatum 2. quæſt. 4. ergò qui ſunt capti pro ma-
ioribus, qualia ſunt, crimina contra fidem,
123 ab eis audiendis excludi debent. Item
quia, inquit Peña, ſi vincti huiuſmodi ad hęc
audienda producerentur, (præterquam quod
difficultèr poſſent cuſtodiri, pręſertim vbi eſt
magna eorum multitudo) facilè contingeret,
vt ſaltem nutibus, & ſignis complices ſocij,
& participes criminis ſibi mutuo indicarent,
qualiter eſſet iuſtum iudicium ſubterſugien-
dum, aut celanda veritas, hæc ille: apud
quem vide plura pro re præſenti, præſertim
quod excludendi ſint ratione excommuni-
cationis &c.

---

*Carcerati pro cauſis fidei qualitèr cuſtodien-
di, ne fugiant? & an fugiens maneat
conuictus de crimine? vel ſecus?*

REGVLA CXCVIII.

124 PRo ſecurè cuſtodiendis in ſancto Offi-
cio ob cauſam fidei carceratis, ſeu pro
euitanda inde eorum fuga, præter firmam lo-
ci, ſiue murorum, portarum, ferrarumque
ſtructuram, & præter vſum, vbi caſus ita exi-
git, compedum, & manicarum ferrearum &c.
debent carcerarij ſingulis diebus eos viſita-
re, & carceres ipſos vndequaque diligentèr
125 inſpicere. Hoc etiam ſæpiùs, ad minùs ſe-
mel, aut bis in menſe DD. Inquiſitores præ-
ſtare tenentur, idque ad varios effectus vltra
126 dictum de euitanda fuga reorum. Si ex iſtis
tamen aliquis aufugiat, non hinc de crimine
conuictus manet, ſed tantum inſurgit au-
gmentum præſumptionis, quod ipſum com-
miſerit: & pro fuga venit pœna arbitraria
puniendus.

127 Omiſimus hic agere de vigilanti cuſtodia
carceratorum pro alijs cauſis, ac in alijs Tri-
bunalibus, quam ſancti Officij, ne forte iam
in tradenda doctrina capturæ, & carceratio-
nis prolixiores æquo iudicemur. Imo ob eã-
dem cauſam contenta in titulo huius Regu-
læ, & expreſſa in ea breuiſſimè indicando
128 percurremus. Quippe magna pars eorum
ex iure naturali certa, & per ſe manifeſta, vt
illud de firma, ac forti loci ſeu murorũ, por-
tarum, & ſerarum ſtructura. Illud item de
vſu compedum, & manicarum ferrearum cõ-
ſtat ex iure canonico, Clement. de hæreticis,
cap. Multorum §. ſanè, vbi expreſsè conce-
ditur Inquiſitoribus facultas eis vtendi, quo-
ties neceſſarium, & opportunũ iudicabitur.

129 Quoad obligationem verò carcerariorum
viſitandi quotidie vinctos, & carceres ipſos
diligentèr circumſpiciendi, non poteſt eſſe
dubitandi locus, licet nullus ſcribentium,
quod adhibita diligentia inuenerim, id in
particulari attingat; quia nequaquam ſatiſ-
facerent completè muneri ſuo, cum huiuſ-
modi quotidiana viſitatio reorũ, & circum-
ſpectio carcerum ad tutam omnino cuſto-
diam, & ad euitandam illorum fugam, & ad
alios effectus perneceſſariæ cenſeantur: vnde
ad vtriuſque executionem meritò ab Inqui-
ſitoribus conſtringendi ſunt, ſi eas omittãt.
130 Atque intelligitur etiamſi carceratio aſſi-
gnetur ſocius, qui inſeruiat carcerato in ſpe-
ctantibus ad victum quotidianum, & veſtitũ,
ac alia neceſſaria iuxta traditum ſupra cum
Simanch. cathol. inſtit. tit. 16. num. 7. & cum
alijs. Nam illc, & non hic redditurus eſt ra-
tionem de carcerato, adeò cautè cuſtodito,
vt non fugiat, & pro ſuga eius pœna ipſi in-
fligetur.

131 De obligatione Inquiſitorum viſitãdi per
ſe ipſos immediatè carceres ſancti Officij, ac
vinctos in eis, poteſt eſſe aliqualis difficul-
tas, quia videntur ſatisfacere, ſi mediatè per
officiales maiores, vt per Aſſeſſorem, per Fi-
ſcalem &c. id præſtent. Nihilominus optimè
docent Simanch. d. tit. 16. nu. 13. Peña 3. par.
Direct. Comment. 108. verſ. ad hæc, & Souſa
lib. 2. Aphoriſ. cap 26. nu. 22. teneri Inquiſi-
tores perſonalitèr, ſeu immediatè bis ſingu-
lis menſibus ad dictam viſitationem carce-
rum, ac reorum, vt petant ab eis, an neceſ-
ſaria ipſis miniſtrentur, & an benè, vel ſecùs
habeant, oſtendit Simanch. hoc exemplo, ſic
Honorius, inquit, ac Theodoſius conſtitue-
runt, vt iudices omnibus dominicis diebus
productos reos è cuſtodia videant, & inter-
rogent, ne his humanitas clauſis per corru-
132 ptos carcerum cuſtodes negetur &c. Quã-
quam hoc quod ait de extrahendis reis è cu-
ſtodia, non quadrat caſui noſtro, raro enim
vincti in ſancto Officio, dum cauſa pendet,
educendi ſunt e carcere, niſi pro examini-

bus, & conſtitutis,vt ſic tædio eius inducan-
tur ad detegendam veritatem.
133 At Peña meritò addit per ſequẽtia verba:
Verum, inquit, ſi occaſio, aut neceſſitas po-
ſtulauerit,& ter, & quater id facere non erit
indecorum,imo quandoq; eſt neceſſarium,vt
cũ reus impatienter fert carceris calamitatẽ,
cum & infamiam:tunc enim ſæpius nõ modo
per ſe inquiſitor,verũ & per alios eum cura-
bit conſolandum, dicens quod ſi confiteatur
liberè, cuncta fore, & citò, & humanitèr ex-
pedienda: quamuis enim, quandoque reis
terribilis eſſe ſoleat vultus iudicis, aliàs ta-
men non mediocritèr humana, & manſueta
eiuſdem iudicis allocutio reos ſolet cõſolari:
134 hæc ille. Qui præterea aduertit, & cum
ipſo Souſa ibid. num.22. expedire omnino,
vt tunc Inquiſitor nõ loquatur cum vinctis,
niſi de negotijs ipſorum, & ſemper coram
Notario, aut alio fideli miniſtro.
135 Sed quid ſi aliquis carceratus in Sancto
Officio pro crimine cõtra fidem, effracto car-
cere aufugiat, erit ne conuictus de eo, et vt
talis, vel vt confeſſus condemnandus? Diſ-
cutit hoc in genere multis reſpectu cuiuſuis
delinquentis carcerati, ſic aufugientis, Farin.
136 in praxi, tota quæſt.30. Applicando tamen
in ſpecie doctrinam ad caſum noſtrum reſo l-
uo breuiter cum ipſo ibi num. 195. et ſeqq.
cum Rojas de hæret.par.2. aſſert.15. nu.185.
Souſa d.cap.26. num.37. et cum alijs citatis
copioſè ab illis, et primo reſpondeo negan-
ter, quia nullo modo apparet, quod ex hu-
iuſmodi fuga deducatur plena probatio, aut
confeſſio delicti, de quo imputatus eſt, fu-
giens; ergò nec pro conuicto, neq; pro con-
feſſo haberi debet, nec condemnari: ſed cum
ex illa ad ſummũ inſurgat nouum indicium,
ratione cuius alijs adiuncti, poteſt citari ad
comparendum, et ſi non compareat poſt ter-
minum aſſignatum, vt hæreticus, vel apo-
137 ſtata condemnari. Quod ſi compareat, ſo-
la fuga etiam attentata, erit ſufficiens indi-
cium ad torturam, ex qua inflicta, ſi nihil
emerſerit, pro crimine fugę pœna arbitaria
138 venit fugitiuus puniendus. Imo hęc pœ-
na erit mitior, quando abſque effractione
carceris aufugit, quia inuenit oſtium apertũ,
quamquam fugiens tenetur probare aper-
tum inueniſſe. Ita præter Farinac. citatum,
Gomez tom.3. variar.cap.9. de captura nu-
mer.11. Clar. in pract. q.21. verſ. Tertio au-
tem, et Menoch.lib.1.de præſumpt.quęſt.89.
num.42.et lib.2.de arbit.caſu 301.,nu.3.&c.

CAPVT OCTAVVM.

De omiſſione capturæ, & carcerationis reſpectu ſponte comparentium coram Inquiſitoribus, ſeu deponentium contra ſe iudicialiter in Tribunalibus Sancti Officij, ac de toto priuilegio talis ſpontaneæ comparitionis &c.

PROOEMIOLVM

1 TRactare de hac materia priuilegij ſpontaneæ comparitionis, ſeu ſponte comparentium corã
Inquiſitoribus, & contra ſe deponentium iuridicè, ad quartum, vel ſextum librum noſtri
Operis, de Conſultore Sancti Officij ob cõnexionem cum eis ibi exprimendam, opportunè equi-
dem poterat differri; ſed congruentiùs, & opportunius duxi hic proponere, & per hanc tracta-
tionem præcedenti de captura, & carceratione, vt ex titulo præſente apparet, valde coniunctum
2 hunc ſecundum librum felicitèr claudere. Occurrit autem primo loco notandum, ſeu potius
cuius vehementèr mirandum, qualiter Sancta Mater Eccleſia Catholica immenſæ ſuæ clemen-
tiæ, & inenarrabilis miſericordiæ viſcera erga maiores inimicos ſuos, qui totali eius ruinæ, &
deſtructioni perpetuò ſunt intenti, nimirum erga hæreticos, ſeu quoquomodo delinquentes cõ-
tra fidem, iam ab antiquo tempore exercere conſueuerit, ipſos benigniſſimè, & omnino impunè
recipiendo, ſibique reconciliando medijs Tribunalibus Sanctæ Inquiſitionis, ſi in eis ad depo-
3 nendum iudicialitèr contra ſe ſponte comparuerint. Sed quam ab antiquo tempore petes?
Non conſtat de prima origine huius tanti priuilegij ſpontaneæ comparitionis, quod inuenire
potuerim, fortè iam ab ipſis Eccleſiæ Catholicæ incunabulis initium ſumpſit. Magna tamen e-
ius antiquitas inde colligitur, quòd de ipſo expreſsè agatur in Concilio Biterrenſi, vt poſtea
citabimus, coacto in Gallia ad annum, Chriſti Domini 356. ſecundum Chronologiam Iacobi
4 Gordoni viri eruditiſſimi de noſtra Societate Ieſu. Notandum item pauca admodum à Docto-
ribus de prędicto priuilegio ſpontaneæ comparitionis in Sancto Officio adduci, ita vt aliqui, vti
Souſa lib.2. Aphoriſ.cap.26. num.15. leuiter, aut obitèr attingant; vnde ex eis omnia, quæ huc
ſpectant, duplici tantum Regula integrè comprehenſa proponemus.

Quid

Digitized by Google

Quid ſit priuilegium ſpontaneæ comparitionis in Sancto Officio? ſeu quæ commoda in ſe contineat? & qualiter in eo ſponte comparens indicialiter ipſis gaudeat?

REGVLA CXCIX.

5 PRiuilegium ſpontaneæ comparitionis in Sancto Officio congruè deſcribi poteſt, quòd ſit modus ſemper procedendi iudicialiter, peculiaris, & proprius ipſius circa delinquentes contra fidem, cum ſumma indulgentia, & impunitate, directus ad hoc, vt ſic illi ad detegendos Inquiſitori omnino ſuos errores, & quæuis crimina fidei oppoſita fa-
6 cilius inducantur. Vnde quicunque quouis tempore ſponte ſe præſentât coram illo, & ea quantumuis grauia, multiplicia, & innumera iudicialiter exprimunt, nec carcerantur, nec torquentur pro intentione, nec pœnæ vllæ ipſis infliguntur; ſed cum ſola abiuratione, & abſolutione iniunctis pœnitentijs
7 ſalutaribus expediri ſolent. Quin etiam idē Inquiſitor, qui abſoluit, aut alius eiuſdē, vel alterius Sancti Officij de eiſdem delictis iam abſolutis numquam iterum contra eos cognoſcere poteſt.

8 Deſcriptionem priuilegij ſpontaneæ comparitionis in Sancto Officio propoſitam ex nullo Auctorum deſumpſi (haud enim eſt vllus à me inuentus, qui ipſum completè deſcribat) ſed ex ijs efformaui, quæ ſparſim de hac re rum apud Concilia, Biterrēſe dictum, & Narbonenſe celebratum anno Chriſti Domini 589. teſte eodem Gordono, tum apud Simancam carhol. inſtit. tit. 44. nu. 3. & tit. 47. à num. 27. apud Peñam par 3. Direct. Comment. 12. cum Eymerico ibi à num. 58. apud Farinac. de hęreſi q. 193. à num. 27. apud praxim Italica lingua m. S. de materia Sanctæ Inquiſitionis, iam aliàs à nobis citatam, & apud litteras aliquas Sacræ Congregationis Vrbis ad Inquiſitores Melitenſes inuenire
9 potui. Neceſſe autem fuit eam longiuſculam efformare, vt naturam, & effectus dicti priuilegij expreſſius indicarem, & ab alijs clarius ſecernerem. Atque ob eandem cauſam neceſſe erit nūc aliquas eius particulas, & nonnullas totius Regulæ aliquantulum perpendere.

10 Dixi, *quod ſit modus procedendi peculiaris*, non ſolum quia circa ſpontè comparētes iudicialiter proceditur ſummariè, & de plano abſque forma, & figura iudicij, vt in reliquis caſibus denunciatorum in Sancto Officio, iuxta tradita à nobis initio huius ſecundi libri, Regul. 161. ex diſpoſitione cap. Statuta, de hæreticis in 6. & Bullatum Alexandri IV. incip. Cupientes, ac Vrbani IV. incip. licet ex omnibus, & ex communi Auctorum doctrina; ſed etiam quia cauſæ ſpontaneæ comparitionis adeò priuatim, & ſecretò peragūtur, vt ſi ad minorem ruborem, ſpontè comparentis expediens Inquiſitor iudicauerit, ſolus ipſe cum Notario abſque præſentia Fiſcalis, Aſſeſſoris, vel alterius officialis, depoſitionem illius ſumat, & in expeditione, pro facienda fide, duos teſtes, iuratos de ſecreto
11 ſeruando adhibeat. Vti obſeruauit exactè quatuor abhinc annis præcedens Inquiſitor Melitēſis Illuſtriſs. D. Fabius Chiſius Epiſcopus Neritonenſis circa cauſam grauem, quā plurium ſortilegiorum qualificatorum, & lectionis, ac retentionis librorum prohibitorum, etiam per Bullam Cœnæ Domini, in perſona magnæ auctoritaris ad comparendum ſpontè coram illo iudicialitèr per me inducta, vehementer mirante, & gratias agente, quod tàm ſecreto, & tam ſuauiter fuiſſet expeditus.

12 Addidi aduerbium, *ſemper*, & infra particulam, *quouis tempore*, ad diſtinguendum magis hoc priuilegium ſpontaneæ comparitionis ab alio ſic dicto, temporis gratiæ, de quo egimus ex profeſſo cap. 6. lib. 1. varijs
13 Regulis. Quæ duo priuilegia aliqui ex Doctoribus citatis vix diſtinguunt, imo vtrumque ſimul coniungentes valdè confundunt, quin & in verbis dictorum Conciliorum Biterrenſis, & Narbonenſis illicò adducendis
14 coniuncta leges. Occaſio verò coniungendi, ac confundendi fortè ex ſimilitudine ipſorum inter ſe, maximè in eo, quod tam ſpōte comparentes, quàm intra tempus gratiæ venientes miſericorditer valdè, & impunè expediantur, vt ſtatim dicam.

15 Differunt tamen inter ſe iſta duo priuilegia dupici ex capite, primò quia priuilegiū ſpontaneæ comparitionis perpetuò ſeu iugiter durat, idque intendo exprimere per illas particulas, *ſemper*, *& quouis tempore*; priuilegium verò *temporis gratiæ*, quoad durationem ad triginta, vel quadraginta, aut plures dies arbitrio noui Inquiſitoris pro circūſtantijs loci, & perſonarum protrahatur, quibus tranſactis prorſus ceſſat, vt ex dictis
16 à nobis loco citato clarè patet. Differunt ſecundò, quia dum tempus gratiæ durat, etiā ſi quis poſt denunciationem contra ipſum, iam iudicialitèr factam, ſponte accedat, adhuc priuilegio temporis gratiæ gaudet; non ſic de priuilegio ſpontaneæ comparitionis; ſed eo omnino priuatur quicumque poſtquā fuit denunciatus, & ſufficienter præuentus, coram Inquiſitore ſpontè comparet, ſed de hoc pluribus Regula ſequenti.

17 Dixi, *quod ſit modus procedendi proprius ipſius, cum ſumma indulgentia, & impunitate, ac infra, nec carcerantur, nec torquentur &c.* Adeo proprius eſt iſte modus procedendi cuiuſuis Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis, vt apud nulla alia Tribunalia, ſiue Eccleſiaſtica, ſiue ſecularia admittatur; ſed in his iuxta commune iuriſperitorum axioma, nulla maior eſt probatio, quàm propria reorum confeſſio, etiam ſponte coram Iudicibus ante omnem accuſationem comparentium, & cōfitentium delicta, ad ipſos carcerandos, torquendos, & puniendos: at in noſtro Tribunali ſanctæ Inquiſitionis, ſi delinquens contra fidem adhuc non denunciatus, aut præ-

uentus

uentus, ſpontè manifeſtet iudicialiter Inqui-
ſitori ſuum delictum , nequaquam eſt locus
carcerationi, torturæ, punitioni &c. ſed im-
17 punè expeditur. Oſtenditur teſtimonio Cõ-
cilij Biterrenſis cap.2. quod ſic habet, vt ad-
ducit Peña citatus: Ac deinde, inquit, man-
detis, vt omnes qui ſe, vel alios ſciuerint in
crimine labis hæreticæ deliquiſſe; aſſignato
eis termino competenti, quod tempus gra-
tiæ vocare ſoletis, quibus tamen alias huiuſ-
modi gratia non eſt facta, infra quem termi-
num venientes, pœnitentes, & dicentes ple-
nam de ſe, ac de alijs veritatem, habent im-
punitatem mortis, immurationis, exilij, &
confiſcationis bonorum &c. Ita in eo Con-
cilio: & licet ibi expreſsè ſit ſermo de priui-
legio temporis gratiæ, alterum tamen ſpon-
taneæ comparitionis ob ſimilitudinem in illo
includitur, ſeu inde deducitur.
18 Prędictæ item doctrinę eruditam proba-
tionem, qua etiam innoteſcit, quis ſit ſpontè
comparens, refert idem Peña ex Guido Ful-
codio in conſultationibus ad Inquiſitores,
q.2. per hęc verba: Quoniam illis, inquit, qui
ſponte redeunt ante tempus gratię, promit-
titur, & obſeruatur impunitas, mortis vide-
licet, carceris, & confiſcationis, quod fieri
poſſe credo iuxta mandatum Papę, & Con-
ciliũ Biterrenſe (ſic legendũ vult ipſe Peña, &
nõ Toloſanum) quęritur hic qui ſpontè redi-
re dicantur? Sponte igitur iudicio meo re-
deunt, qui infra tempus gratię redeunt, licet
in genere ſint moniti; nec enim coacti vidẽ-
tur, quia à nemine ſunt pręuenti: & facit be-
nè ad hanc materiam ff. ad Tertullianum, l.2.
18 §. ſi mater, cum ſequentibus verſiculis. Cer-
tè poſt tempus gratię, ſi res eſt integra, hoc
eſt, quia non eſt perſonaliter inquiſitus, nec
probationes contra eum receptæ, quod cre-
do verum per l. ff. de option. legat. l. mãcipio-
rum, nam ſi poſt tempus gratię perſonaliter
requiritur, & auditur, quamuis errorem ſuũ
detegat, indignus eſt venia &c. hactenus ex
Fulcodio, qui ſine dubio poſt priuilegium
temporis gratię, addit illud ſpontaneę com-
paritionis, ibi certè poſt tempus gratię &c.
19 Verùm adducamus iam probationem pro
ſolo priuilegio ſpontaneę comparitionis ex
praxi illa m.ſ. elaborata Italico idiomate per
Eminentiſſimum Cardinalem N. Sacrę, ac ſu-
premę Inquiſitionis Vrbis ex iudicibus præ-
cipuum cap.4. ſic: (*Sponte comparenti ſoſpet-
ti di hereſia ſono quelli, che compariſcono da ſe
nel Santo Officio &c. queſti dopo eſſer ſtati di-
ligentemente interrogati ſopra la loro inten-
tione, e complici, ſi fanno abiurare ſecondo la
qualità dell'atto apoſtatico, & hereticale &c.*)
& paulo poſt (*Intorno poi à queſti tali ſi ſtà à
quello, che eſſi depongono, coſì ſopra i fatti, co-
me ſopra la loro intentione, ò credulità, e però
il Santo Officio reſtando ſodisfatto delli ſem-
plici interrogatorij ſopra l'intentione, e com-
plici, tralaſcia la tortura, ma non giamai l'ab-
iura, la quale non eſſendo atto penale, ma pro-
teſtatiuo di non hauer mai hauuto intentione
meno che Cattolica, e di voler viuere, e morire
20 Cattolico ha luoco anco con eſſi.*) Hæc in ea
praxi: & quod dicitur de omiſſione torturæ,
pari modo intelligitur de omiſſione punitio-
nis, & carcerationis, etiam pro cuſtodia. Cir-
ca quod in particulari audi Souſam loco ci-
tato ſic dicentem: Hæreticus ſemper eſt ſu-
ſpectus de fuga, et ſic de facili incarcerãdus
cum ſufficienti tamen probatione, niſi ſpon-
te coram Inquiſitore ſe ipſum præſentet &c.
confirmatur illud de non torturando ex lit-
teris Sacræ Congregationis, 9. Martij 1602.
Atq; per alias litteras 30. Auguſti 1619. pro-
hibitum Inquiſitoribus pœnas pecuniarias
dictis ſpontè comparentibus iniungere: licet
Peña dict. Comment. 12. verſ. Non tamen, &
alij iniungi poſſe concedant, quod non ad-
mitto.
21 Tandem dixi, *Quin etiam idẽ Inquiſitor &c.
nunquam iterum contra eos cognoſcere poteſt*;
Quę vltima particula Regulæ, omiſſis alijs
ex ſe manifeſtis, oſtenditur ex antiquo vſu
tribuendi fidem authẽticam in ſcriptis com-
paritionis ſpontaneæ, & reconciliationis cũ
impunitate quibuſuis ſpõtè comparentibus,
abſolutis, et ſic impune reconciliatis ad hunc
finem, ne idem Inquiſitor, qui abſoluit, & ta-
lem fidem à ſe ſubſcriptam, ac ſigillatam prę-
ſtitit, vel eius ſucceſſores, aut alij aliorum
Tribunalium Sanctæ Inquiſitionis, ſi fortè ſu-
peruenirent denunciationes, & indicia con-
tra taliter reconciliatos, iterum pro eiſdem
delictis iam abſolutis vnquam procedant.
22 Fit mentio de dicto vſu prębendi fidem re-
conciliationis in illo capite 4. allegatæ praxis
m.ſ. §. vltimo, vbi aduertitur, quod ſpontè
comparens ſit interrogandus ab Inquiſitore,
an ſciat ſe iam eſſe denunciatum in aliquo
ſancto Officio, et ſi neganter reſpondeat, de-
beat apponi in ſcriptura atteſtante reconci-
liationem, hæc clauſula, dummodo non ſit
præuentus indicijs; idque maximè fiat reſpe-
ctu noſtrorum Hiſpanorum, qui poſt com-
miſſa delicta cõtra fidem, in Italiam veniunt
ad procurandum reconciliationem per ſpon-
taneam comparitionem, fugiendo rigorem
Tribunalium Hiſpaniæ de dicta clauſula ap-
ponenda concludit Farinac. vbi ſupra nu. 28.
23 Notandum denique hic prędictum vſum
prębendi atteſtationem in ſcriptis de facta
reconciliatione ſpontè comparentis fuiſſe
iam ferè ſublatum à Sacra Congregatione
ſancti Officij Vrbis per litteras ad Inquiſito-
res 21 Maij ann. 1620. quas aſſeruatas in Ar-
chiuio ſanctę Inquiſitionis Melitenſis ipſe vi-
di, & legi, ac ibi aſſignatur cauſa talis abla-
tionis, nempe quod non pauci ex reconcilia-
tis per ſimiles atteſtationes, experientia te-
ſte, quæſtum intenderent, ac lucrum perci-
perent, ipſas vendendo, commutando, & fal-
24 ſificando &c. Quamquam caſu quo nullum
eſſet periculum, nec præſumptio lucri huiuſ-
modi, aut venditionis, permutationis, falſi-
ficationis &c. attenta circumſtantia perſonę
reconciliatæ alicuius conditionis, vel aucto-
ritatis, ſi hæc inſtaret pro obtinenda atte-
ſtatione ſuæ reconciliationis, non credo fa-
ceret

Digitized by Google

cerct Inquiſitor contra mentem Sacræ Con-
25 gregationis ipſam ei tribuendo. Quando-
quidem ipſa Sacra Congregatio etiam poſt
iniunctam prohibitionem Inquiſitoribus,
dictas atteſtationes ſcriptas perſonis nullius
fere conditionis tribuerit, vt Melitenſi illi,
qui in partibus orientalibus à fide apoſtata-
uerat, & Romæ, vt ſpontè comparens indi-
cialiter abſolutus, decem abhinc annis per
atteſtationem à Sacra Congregatione acce-
ptam à denunciatione contra ipſum Inqui-
ſitori huius loci facta, me præſente, & ipſam
26 legente, ſe defendit. Verum conſultius fa-
cient Inquiſitores, ſi in caſibus particulari-
bus dictas atteſtationes non tribuant, niſi
prius à Sacra Congregatione facultatem tri-
buendi petant.

Quinam dicantur ſpontè comparentes in Sancto Officio, vt priuilegio ſpontaneæ comparitionis fruantur? quinam ſecus?

REGVLA CC.

27 Cenſentur ſpontè cōparentes, ita vt pri-
uilegio ſpōtaneæ cōparitionis gaudeāt,
quicunque delinquentes contra fidem, qui
antequam denuncientur, et legitimis indi-
cijs præueniantur, ſe coram Inquiſitore præ-
ſentant, et ei iudicialiter omnia ſua delicta,
et complicum abſque tergiuerſatione mani-
28 feſtant. Vnde non eo fruuntur diminuti,
ſeu ex malitia non integrè confitentes, ſaltē
quoad ſubſtantialia; tametſi priuilegium
hoc, vltra naturam cuiuſuis alterius, valdè
29 ſit ampliandum. Similiter cum ex indi-
cijs illa habeantur legitima, quæ ſufficiunt
ad citandum verbaliter &c. priuatur dicto
priuilegio, qui fuit præuentus per vnum
teſtem de viſu, omni exceptione maiorem,
vel per ſocium criminis ſuſtinentem nomi-
30 nationem illius in tortura. Item apoſtata à
fide quocumque modo præuentus, qui non
ſe propalauit pro Chriſtiano, quando fuit
captus, et ſic de ſimilibus.
31 Præmittenda hic omnino certa, et quæ
ſola indigēt explicatione, vt ad alia per pro-
bationem ſaltem ab auctoritate Concilio-
rum, et Doctorum firmanda facilius acceda-
32 mus. Certum primo eſt, quod ſpontanea
comparitio coram Inquiſitore, vt priuilegio
eius quis gaudeat, et impediatur præuentio,
poſſit fieri, aut ſaltem inchoari mediatè, ideſt
non per ſe ipſum perſonaliter comparendo,
ſed vel per ſcripturam, vel medio alio, qui
viam aperiat, et notificet illi intentionem
talis volentis ſe reconciliare, maximè ſi hic
ſit impeditus ob infirmitatem, aut ob car-
cerationem in alio Tribunali, vel ex alio ca-
pite ad comparendum ſtatim perſonaliter.
33 Similiter mediate ex parte Inquiſitoris,
quòd ſufficiat, ſi comparitio ſpontanea fiat
coram eius Commiſſario, vel Miniſtro, cui
ipſe conceſſerit vices ſuas ad capiendam de-
poſitionem, & ad comparentem abſoluen-
dum, & reconciliandum in loco, vbi manet.
Vtrumque patet ex ipſo vſu, ſicque vidi præ-
cticari in noſtro Tribunali Melitenſi.
34 Certum ſecundo eſt, quòd comparitio ſpō-
tanea ad effectum gaudendi priuilegio eius,
debeat eſſe iudicialis, nempè recipiente, &
ſcribente Notario depoſitionem comparen-
tis, & expeditionem totius cauſæ. Proinde
ſæpè appoſui in præſenti, ac præcedenti Re-
gulis, & in titulis earum particulam, *indi-
35 cialiter*, Qui enim tantum ſacramentaliter
ſeu in confeſſione ſacramentali delicta ſua
contra fidem Inquiſitori manifeſtaret, præter
quam quod ſic audire huic ſit prohibitum,
maxime Inquiſitori Melitenſi per litteras Sa-
cræ Congregationis 5. Maij 1606. & 18. Au-
guſti 1606. ſicut & facultatem concedere
alicui Confeſſario ea abſoluendi, vt iam ali-
bi tradidimus, dictus manifeſtans haud cen-
ſetur ſpontè comparens, nec fruitur priuile-
36 gio ſpontaneę comparitionis. Adde quod
ex ſacramentali abſolutione, & reconcilia-
tione non poſſit poſtea iuridicè conſtare de-
linquentem contra fidem fuiſſe reconciliatū,
ergò, ſi delicta eius poſteà denuncientur,
poterit idem Inquiſitor, vel alius cōtra eum
procedere, vti contigit aliquando in hoc no-
ſtro Tribunali, tempore Reuerendiſſimi In-
quiſitoris Leoneti la Corbara.
37 Tertiò certum eſt à nobis in Regula ex-
preſſum, quod gaudeāt beneficio ſpontaneæ
comparitionis quicumque accedunt ad In-
quiſitorem prius quam denuncientur, vel le-
38 gitimis indicijs præuèniantur. Eſt tamen
valdè dubium, & controuerſum, quænam
ſint legitima indicia, quibus delinquens cō-
tra fidem poſſit præueniri? Circa hoc vide
Farinac. de hæreſi quæſt. 193. num. 28. cum
alijs, quos citat. In praxi illa manuſcrip. ſic
habetur. *Sponte comparenti, ſoſpetti di here-
ſia ſono quelli, che compariſcono da ſe nel San-
to Officio, & auanti vi ſia alcun inditio con-
tra di eſſi, ò accuſano d'hauer detto, ò ſcritto
39 qualch'hereſia &c.* hæc ibi, Et in ſingulari
ponit aliquod indicium, quaſi vnum ſufficiat
ad præueniendum, & impediendum, ne ſpon-
tè comparens immunis maneat. Quod ſi
intelligit de vno indicio deſumpto ex de-
poſitione vnius teſtis de viſu, omni ex-
ceptione maioris, vel ex depoſitione v-
nius complicis, ſuſtinentis nominatio-
nem ſocij delicti in tortura, admittendum
dari tunc præuentionem, quę auferat priui-
legium ſpontaneę comparitionis; quia vt
benè docet Martinus del Rio diſquiſ. magic.
lib. 5. ſec. 2. cum alijs, & nos attigimus ſupra
tales depoſitiones ſufficiunt ad citationem
verbalem, & realem, imo ſecundum aliquos
ad torturam, ſed de hoc lib. 4.
40 Vnum tamen ſolum indicium quantum-
cumque leue non ſufficere ad inducendam
præuentionem, & auferendum beneficium
ſpontaneę comparitionis ob rationem op-
poſitam affirmandum eſt; quia eſt inſufficiēs
ad citandum verbalitèr, vel perſonaliter de-
linquen-

linquentem,vt tradidimus ſupra cum Peña
2.par. Direct. ſuper cap. excommunicamus,
§.cœterum, & 3.par.Comment.17. ac Souſa
41 lib.2.Aphoriſ.c.26.nu.8. Hinc in litteris Sa-
cræ Congregationis 9.Iunij 1606. de hac re
agentibus,ſermo eſt in nnmero plurali,nem-
pè quod illi ſint ſponte comparentes,& fruã-
tur priuilegio ſpontaneæ comparitionis, qui
non ſunt pręuenti indicijs, ita ibi, & intelli-
gitur ſine dubio de ſufficientibus ad citatio-
nem, vel capturam delinquentium contra fi-
42 dem. Ad quod declarandum adiunxi in Re-
gula particulam, *legitimis*,quę eſt in vſu ma-
xime apud noſtrum Tribunal Melitenſe San-
ctæ Inquiſitionis.
43 Cum autem negotium hoc de indicijs legi-
timis,vel opportunis, ac ſufficientibus ad ci-
tandum &c. vel ſecus,valdè reducatur ad ar-
bitrium Iudicis, vt diximus ſupra,pari modo
erit ſæpè àrbitrium, ſit præuentus,necne de-
linquens contra fidem? ſeu an gaudeat pri-
uilegio ſpontaneæ comparitionis, ſi ſe iudi-
cialiter ſpontè pręſentet coram Inquiſitore.
44 Et quidem in dubio hic rectè faciet, ſi incli-
net in partem fauorabilem, potiuſquam in
contrariam. Inducor ad id affirmãdum, quia
præter communem rationem, quod quæuis
priuilegia ſint amplianda, & non reſtringen-
da, maximè quę ſunt in bonum animarũ iu-
xta iuris receptam regulam, odia reſtringi,
fauores conuenit ampliari, de reg. iuris in 6.
& priuilegiũ iſtud ſpontaneæ comparitionis
fuerit inuentum, & conceſſum non ſolum ad
bonum animarum, ſed etiam ad ſeruandum
Eccleſiæ catholicæ fundamentum, videlicet
fidem, Fundamentum aliud nemo poteſt po-
nere &c. 1.Corinth.3.ſcio certè hãc eſſe mẽ-
45 tem Summorũ Pontificum,& Sacræ Congre-
gationis ſancti Officij Vrbis, vt hoc priuile-
gium maximopere amplietur, ita audiui tri-
bus ab hinc annis à proprio ore Reuerendiſs.
P.F.Vincentij Fiorenzola, ſanctę Inquiſitio-
nis Romanæ Generalis Commiſſarij, poſtea
Magiſtri ex Illuſtriſſima S.Dominici familia,
nunc Eminentiſs.Cardinalis S.R.E.
46 Quoad diminutos, ſeu non integrè confi-
tentes, quod ideo priuentur beneficio ſpon-
taneę comparitionis, quamuis ſponte acce-
dant, diſponitur expreſsè, vt affert Peña dict.
Comment.12.verſ.cęteri autem, in Concilio
Narbonenſi c.9.ſic, de hæreticis autẽ, ſeu cre-
dentibus pręfata immunitate (quia veritatẽ
de ſe, vel de alijs ſuppreſſerunt, vel quia infra
tempus indulgentię non venerunt, ſeu alias)
indignis, paratis tamen abſolutè mandatis
Eccleſiæ obedire, & recognoſcere, quam ſu-
preſſerant, vel negauerant veritatem, quam-
uis tales proculdubio ſint ſecundum ſtatuta
Domini Papę in perpetuo carcere detruden-
di, quia tamen intelleximus vos de his tan-
tam in pluribus partibus multitudinẽ inue-
niſſe, vt nedum expenſa, ſed vix etiam la-
pides aut cęmenta ſufficere poſſint ad carce-
res conſtruendos, conſulimus, vt eorum im-
murationes, vbi expedire videbatur, differa-
tis, donec ipſe Dominus Papa de illorũ mul-
47 titudine plenius ſit conſultus, hæc ibi. De
eiſdem diminutis cum limitatione, de qua in
Regula, habetur in penultimo §.c.4. d.Praxis
m.ſ. per ſequentia verba: *Nel riceuere la loro
depoſitione s'ammoniſcano à dire intieramente
la verità, e ſe li dice eſpreſſamente, che auerti-
no bene, perche ſe ſaranno poi trouati diminuti,
ſi procederà contro di loro, come preuenuti, ne
li giouarà queſta ſpontanea comparitione, &
in effetto ſi procede. Quando però le coſe, in che
ſono diminuti, ſono ſoſtantiali, che ſe la dimi-
nutione fuſſe in coſa leggiera, ò nel fatto, ò nel-
le circonſtanze, e vi ſi potrebbe preſumere obli-
uione, e non malitioſa, non ſe ne farebbe caſo.*
hæc ibi. Atque confirmatur idem ex litteris
Sacræ Congregationis ad Inquiſitores Me-
litenſes 25.Iunij anno 1639. quas legi.
48 Vltimo loco Regulæ volui exprimere caſũ
circa apoſtatas à fide non ſe propalantes pro
Chriſtianis, quando à piratis Chriſtianis ca-
piuntur, quia frequẽter proponitur in Con-
gregatione noſtra ſancti Officij huius Inſulę.
49 Atq; communiter concordes ſumus Conſul-
tores in reſolutione contra ipſos, quod non
ſint spontè comparentes, nec gaudeant pri-
uilegio ſpontaneitatis, ſi præceſſit aliqua de-
nũciatio contra ipſos, vt pręcedere ſolet per
Miniſtros Religionis Hieroſolymitanę, vel
per alios; nam ex circunſtantia illa non pro-
palãdi ſe pro Chriſtianis inſurgit magna prę-
ſumptio, quòd velint in ſecta Mahometana
permanere, & quando non vocati ſe præſen-
tant in Tribunali coram Inquiſitore, cenſen-
tur id facere non ſpontè, ſed metu imminen-
tiũ probationum, vel citationum per captu-
ram, ac punitionis, quod clarè deſumitur ex
textu in c. ad abolendam, §.propterea extra
de hęreticis, & ex conſtitutione Federici Im-
peratoris, incip. Commiſſi relata per Peñam
50 in fine Direct.fol.16. Atq; in fine Regulę ad-
didi, & ſic de ſimilibus caſibus, quos breuita-
tis cauſa omitto: pro eorũ congrua deciſione
lege auctores citatos, pręcipuè Simancã ca-
thol.inſtit.tit.47. à num.27. vſque ad 36.
51 Non poſſum tamen non breuiſſimè attinge-
re peculiarẽ illum caſum, quem diſcutit Pe-
ña 3.par.Direct. Comment.12. verſ.id quoq;
An ſit capax priuilegij ſpontaneæ compari-
tionis delinquens contra fidem, cui iam a-
lias in ſimili delicto conceſſum fuerat, & re-
ſoluit negantèr ex diſpoſitione Concilij Bi-
terrenſis cap.2. in verbis ſupra adductis, ibi,
quibus tamen alias huiuſmodi gratia non eſt
facta: addit nihilominus Peña eſſe aliquid
tali delinquenti condonãdum, & meritò qui-
52 dem. Rurſus dubitat idem Peña qualiter a-
gendum cum relapſo, qui ſpontè venit & cũ
lacrymis veniam petit. Primò benè docet eſ-
ſe condonandam ei pœnam mortis, idq; plu-
ribus oſtendit, etiam ex ipſo Concilio Biter-
53 renſi. Secundò ait in caſu particulari occur-
rente tutiùs eſſe conſulere Supremum Sena-
tum ſanctę Inquiſitionis Vrbis, vti conſuluit
quidã Inquiſitor Melitenſis, & reſponſum ei
per litteras 25. Iunij 1606. vt mulieri ſic re-
lapſæ impunitatem omnino concederet &c.

En

Digitized by Google

54 EN tandem, Diuino fauente Numine, metam pertingimus primæ partis noſtri Operis de Materijs Tribunalium fidei, ſeu de Regulis multiplicibus pro formando quouis eorum Miniſtro, præſertim Conſultore, en ſecundum eius librum à nobis in octo capita, & quadraginta Regulas congruè, & completè diuiſum feliciter clauſimus. Quibus ni fallor, finis, qui intendebatur pro votis obtentus, nempe dictus Conſultor prorſus formatus, & inſtructus extitit ad ferendum ſuffragium, ſeu conſilium Inquiſitori in Congregatione, vel extra eam pro exequendis captura, & carceratione delinquentium contra fidem Catholicam; vel ſecùs. Quin etiam tradita in hoc ſecundo Libro non parum ipſi Conſultori, & nobis conducent ad pertractanda in libris ſequentibus, quos faxit Deus Optimus Maximus pro maiore eius gloria, & pro extirpatione hæreticæ prauitatis, ac fidei exaltatione, vita ſuperſtite ad perfectionem optatam perducere valeamus.

F I N I S.

Laus Deo Optimo Maximo, Sanctiſſimæque Virgini Deiparæ Mariæ.

Digitized by Google

Digitized by Google